Alptekin Dursunoğlu
İsa Eren

Suriye'de Vekâlet Savaşı

ÖNSÖZ YAYINCILIK

Alptekin Dursunoğlu
İsa Eren

Suriye'de Vekâlet Savaşı

ALPTEKİN DURSUNOĞLU, 1965 yılında doğdu. Yakın Doğu Haber sitesinin genel yayın yönetmenliğini yapıyor. Türkiye İsrail ilişkilerini anlatan *Stratejik İttifak* ve 11 Eylül'den sonra Amerika'nın Yakın Doğu bölgesine yönelik hedeflerini anlatan *4. Dünya Savaşı ve Ortadoğu* ve Türkiye'nin Suriye politikasını anlatan *Suriye'de Elde Var Sıfır* adlı üç kitabı bulunuyor.

İSA EREN, 1981 yılında Kdz. Ereğli'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kdz. Ereğli'de tamamladı. 2000'de girdiği Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden 2004'de mezun olduktan sonra, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hadis Anabilim Dalı'nda başladığı Yüksek Lisans'ı, "Hadis'te İtibâr" adlı teziyle 2007'de tamamladı. Arap halklarını yakından tanımak için 2005-2006 yıllarında Kahire ve Şam'da bulundu. Ortadoğu üzerine araştırma ve analiz çalışmalarına 2006'da başlamış olup bu alandaki çalışmalarına Arap Baharı özelinde devam etmektedir. Halen özel bir kurumda eğitim yöneticiliği yapmaktadır. Arapça ve İngilizce bilen Eren, evli ve bir çocuk babasıdır.

Alptekin Dursunoğlu - İsa Eren

SURİYE'DE VEKÂLET SAVAŞI

ÖNSÖZ YAYINCILIK

Alptekin Dursunoğlu - İsa Eren

SURİYE'DE VEKÂLET SAVAŞI

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No: 24887

ISBN: 978-605-5030-13-1
1. Baskı: İstanbul, Haziran 2014

Önsöz Yayıncılık: 29
Kategor: Uluslararası İlişkiler: 2

Yayın Yönetmeni: Önder Türkeli

Yayına Hazırlayan: Ersan Güngör

Editör: Ozan Kemal Sarıalioğlu

Sayfa Düzeni: DBY Ajans

Kapak Tasarımı: Sercan Arslan

Baskı / Cilt:
Step Ajans Matbaacılık (Sertifika No: 12266)
Göztepe Mah. Bosna Cad. No: 11
Bağcılar/İstanbul - Tel: 0212-4468846

© Önsöz Yayıncılık, 2014
Bu kitabın tüm yayın hakları, Önsöz Yayıncılık'a aittir. Kitabın tamamı ya da bir bölümü izinsiz olarak hiçbir biçimde çoğaltılamaz, dağıtılamaz.

Önsöz Yayıncılık

Akşemsettin Mah. Akdeniz Cad. No: 74/3 Fatih/İstanbul
Tel.-Faks: +90 212 534 30 16
www.onsozyayincilik.com.tr • bilgi@onsozyayincilik.com.tr

İçindekiler

Önsöz 25

Birinci Bölüm
SURİYE'DE VEKÂLET SAVAŞI

Suriye'de İsyan 29
Facebook'a erişim engeli kaldırıldı 32
Muhaliflerin karşılıksız kalan gösteri çağrıları ve devrim talebi 34
Muhaliflerin gösteri çağrılarına yurt dışından destek 37
İlk gösteri 15 Mart 38
• Dera gösterileri, Suriye isyanının miladı 39
Dera'da isyan ateşi tutuşuyor 40
Muhaliflere göre Dera olayları 41
Dera olaylarıyla ilgili soruşturma 42
Gösterileri "İranlılar ile Hizbullah bastırıyor" iddiası 49
Bölge ülkelerinden Suriye yönetimine, Batı'dan muhaliflere destek 50
İlk haftada dış müdahale çağrısı 52
Lazkiye'de tırmanan şiddet 53
ABD'den gösterilerin ilk haftasında Esed'e çekilme çağrısı 56
Muhaliflerden ilk hafta içindeki ilk açıklama: Reformlar için artık çok geç 57
• Arap baharı ve Suriye isyanı 59

Reformlar 61
• Muhaliflerin reform talepleri, Şam'ın reformları, muhaliflerin ve uluslar arası güçlerin tepkileri 61
Beşşar Esed dönemi ve değişim beklentileri 62
• Olayların başlamasından önce reform adımları 62
Buseyna Şaban'ın reform ilanı ve muhalefetin tepkisi 64
Naci Itrî hükümetinin istifası 68
Cumhurbaşkanı Esed'in 30 Mart konuşması 69
Esed, reformlar için komisyon kurdu 71

Muhaliflerden 'değişim tsunamisi' tehdidi ... 72
Esed'in konuşmasına başkentlerin tepkisi ... 74
Adil Sefer hükümeti ... 75
Kürt aşiretlerle görüşme ... 77
Öğretmenlerde peçe yasağı kaldırıldı, kumarhaneler kapatıldı ... 79
Kürtlere vatandaşlık hakkı ... 81
Reformların uygulanması için yeni hükümet ... 83
• Esed'in 16 Nisan'daki bakanlar kurulu konuşması ... 85
Muhaliflerin olağanüstü halin kaldırılmasına tepkisi 86
Olağanüstü hal kaldırıldı ... 90
Reforma karşı isyan ... 91
• Dera operasyonu ... 93
• Muhalefet ve Buseyna Şaban görüşmesi ... 97
Genel Af Kararı ... 98
Muhaliflerden ulusal diyaloga boykot ... 101
Esed'den Kürt partilere davet ... 102
• Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in üçüncü konuşması ... 105
Esed'in konuşmasına muhaliflerin tepkisi ... 107
Esed'in reform açıklamalarına uluslar arası alanda verilen tepkiler 109
Şam'ın yeni reform adımlarına karşı tepkiler ... 111
• Ulusal Diyalog Toplantısı ... 112
Muhalifler ulusal diyaloğu boykot etti ... 113
Partiler yasası ... 114
• Hama operasyonu ... 118
Hama operasyonunun yankıları ... 120
Hama'da ÖSO tankları ... 121
İhvan: Rejim soykırım yapıyor 124
Suriye'deki isyan gerçekten silahsız mı başladı? ... 125
Esed: Reform treninin yolu açık ... 128
Esed: Savaşa ve ölüme hazırım ... 129
Esed: Filistin'den taviz verirsek komplo anında biter ... 130
Muhalefet: Esed'in vicdanının uyanacağını beklemiştik ... 131
Yeni genel af kararı ... 132
Yeni Anayasa ... 133
• Şam'ın siyasî çözüm girişimi ... 135
I. Hazırlık süreci ... 136
II. Geçiş Süreci ... 136
III. Üçüncü süreç ... 137

Şam'ın siyasî çözüm girişimine muhaliflerin ve uluslar arası çevrelerin tepkisi 138
Ulusal Koordinasyon Kurulu'nun alternatif siyasî çözüm planı 140
• Reformlar, Suriye krizinin çözümünde neden etkili olamadı 141
Yönetimin kriz yönetimi başarısızlığı 142
Muhaliflerin reform söylemi, devrim hedefi 143
Suriye iç sorununa dışarıdan müdahale 144
Suriye krizinin uluslar arası bir sorun haline gelmesinde Ankara'nın rolü 146

Arap Birliği'nin Suriye Girişimi 147
• Şam'a ilk destek Katar'dan 147
• El-Cezîre ve Yusuf Karadavî faktörü 149
• Körfez'de Suriye konusunda Batı'ya paralel tavır değişikliği 151
• Büyükelçiler arasında Suriye gerilimi 152
• Arapların tavır değişikliğinde Batı etkisi 153
• Arap Birliği'nin Suriye girişimine Nebil Arabî dopingi 154
• Arap Birliği'nin Suriye Planı 157
Nebil Arabî Şam'da 159
Şam'a "Ulusal Konsey'i tanı" baskısı 160
Arap Birliği girişimine Şam'dan olumlu, muhaliflerden olumsuz tavır 160
• Arap Birliği-Suriye diyaloğu 163
Arap Birliği planına Şam'dan 'evet', muhaliflerden 'hayır' cevabı 164
Suriye, Arap Birliği planını kabul etti 167
Arap Birliği Washington'un mesajıyla tutum değiştirdi 170
Muhalefet, Şam'la diyaloğa karşı çıktı 173
Diyalog mazide kaldı 174
Haddam: Suriye halkını silahlandıracağım 175
Ulusal Koordinasyon Kurulu'nun diyalog sınavı 176
Muhaliflerin diyaloğa ilişkin tutumu birbirlerine ihanet suçlaması 177
Ulusal Konsey üyeleri, Nebil Arabî ile görüştü 180
Suriye'den somut adımlar, ABD'den muhaliflere silah bırakmayın çağrısı 181
Suriyeli muhaliflerden Ulusal Koordinasyon Kurulu'na saldırı 183
Arap Birliği'nde Suriye çatlağı 184
• Arap Birliği'nden, Suriye'ye karşı ilk ciddi adım 185
Arap Birliği'nin Suriye kararı ve Batı'nın memnuniyeti 191
Suudî Arabistan: Suriye rejiminin yıkılışı kaçınılmaz 192
• Gözlemci protokolü krizi 194
Arap Birliği'nin sunduğu protokol metni ve Suriye'nin değişiklik önerileri 196

Suriye'nin protokole eklenmesini istediği maddeler 198
Nebil Arabi'den Suriye konusunda mekik diplomasisi 205
Arap Birliği içinde görüş ayrılığı 205
Arap Birliği'nin çözüm önerisi: Yemen formülü 207
Suriye, protokolü imzaladı; ama yaptırımlar yerinde kaldı 209
Suriye'nin protokolü imzalaması ABD'yi memnun etmedi 212
Suriye operasyonunun bütçesini kimler karşılayacak? 212
• Arap Birliği gözlemcilerinin çalışması 214
Muhaliflerin Arap gözlemci heyetine ilişkin tutumları 215
Heysem Menna'dan Arap gözlemcilere çağrı 219
Özgür Suriye Ordusu'ndan tehdit 220
Arap Birliği gözlemcilerinin gönderilmesinde Halid Meşal'in rolü 221
Arap gözlemcilerden ilk değerlendirme 223
Gözlemci Enver Malik'e Katar rüşveti ve ısmarlama demeç 225
ABD, Arap Birliği girişimine noktayı koydu 228
Arap Birliği'nden kendi girişimini sabote etme çabası 232
Gözlemcileri çekmek için bahane arayışları 236
Gözlemcilerin raporu, Müslüman Kardeşler'i memnun etmedi 237
Arap gözlemciler olmadı, Arap Barış Gücü gönderilsin 238
Özgür Suriye Ordusu'ndan BM aracılığıyla müdahale talebi 240
Ürdün Kralı Abdullah: "Dış müdahale olmadan Suriye'de değişim olmaz." 242
• Arap Birliği'nden girişimi bitirmek için bahane arayışı 243
Arap Birliği'nden Şam'a Yemen modeli önerisi 245
Körfez ülkeleri, Arap Birliği girişimini bitirdi 247
Suriye: "Dayatmalara boyun eğmeyeceğiz" 248
Gözlemcilerden Arap Birliğine tepki 249
Gözlemcilerin görev süresi sözde uzatıldı; ama içi boşaltıldı 249
Rusya'dan taraflara diyalog çağrısı 253
• Yeni durak BM Güvenlik Konseyi 254
Rusya ve Çin'den veto 257
Oylama öncesi katliam propagandası 258

Suriye Krizine Uluslar arası Çözüm Girişimleri 261
• Dostlar grubunun oluşturulması 264
Dostlar Grubu'nun ilk toplantısı: Tunus 265
İstanbul Toplantısı (1 Nisan 2012) 269
İstanbul toplantısının mesajları 270
Istanbul'daki Suriye'nin Dostları toplantısı ve Annan Planı 271

"Yenilmiş olsak da vazgeçmedik" ... 272
İstanbul (6 Haziran 2012) ... 276
Paris (6 Temmuz 2012) ... 277
Hollanda (20 Eylül 2012) ... 280
Tokyo (30 Kasım 2012) ... 280
Marakeş (12 Aralık 2012) ... 281
Paris (28 Ocak 2013) ... 284
Roma (28 Şubat 2013) ... 284
İstanbul (20 Nisan 2013) ... 286
Suriye devriminin çekirdeği, finale doğru ... 288
Suriye devriminin çekirdeği ... 289
Dostlar Grubu toplantıları ve hedefleri ... 289
Ürdün (22 Mayıs 2013) ... 295
Doha (22 Haziran 2013) ... 297
New York (26 Eylül 2013) ... 300
Londra (22 Ekim 2013) ... 301
Londra (13 Aralık 2013) ... 303
• Dostlar grubu, Suriye'de tüm devrim modellerini tüketti ... 304
Suriye baharı için hazan vakti ... 305
En başa zorunlu dönüş ... 305
Dostların Cenevre öncesi vekilleri toparlama çabası ... 306
Cenevre'ye iktidarı devralmak için giderken terörle mücadele konferansı dinlemek ... 307
Devrim tabutuna son çivi Londra Dostlar toplantısında çakıldı ... 307
• Kofi Annan girişimi ... 309
Annan'ın Temasları ... 310
Annan'a Rusya Desteği ... 313
Annan'a Başkanlık Bildirili Destek ... 314
Ulusal Koordinasyon Kurulu ve Rusya Teması ... 318
• 1. Cenevre Konferansı ... 321
Siyasî çözüm Ahdar İbrahimî'ye emanet ... 325
Esed-İbrahimî görüşmesi (15 Eylül 2012) ... 327
Uluslar arası güç önerisi ... 329
Esed-İbrahimî görüşmesi (21 Ekim 2012) ... 331
Dublin görüşmesi ... 332
Esed-İbrahimî görüşmesi (24 Aralık 2012) ... 333
İbrahimî: Esed yeni hükümette rol almayacak ... 335
Cenevre-2 can simidi ... 337
Ulusal Koalisyon: Siyasî çözüme silahla gideriz ... 338

Direniş Örgütlerinin Suriye Tutumu 341
• Hamas ve Suriye 341
• Suriye rejimine vefalıyız; çünkü bizi destekledi 342
Hamas, Şam'ı terk ediyor 344
Hamas'tan Nusra'ya kınama 345
İsmail Heniyye'den Suriye Değerlendirmesi 346
Heniyye: Suriye, halkının sesine kulak verilmeli 347
Suriye'ye 'vefa'dan muhaliflere 'selam'a 348
Hamas'tan Suriye ve Hizbullah'a karşı açık tavır 350
Hamas Suriye konusunda yeniden tavır değiştirdi 351
• Hizbullah ve Suriye 353
İlk açıklama: Suriye'ye savaşçı göndermedik 353
Hizbullah'ın ülkelerle ilişkilerinde belirleyici etkenler 354
Filistin açısından Suriye'nin önemi 355
Reformlarla kalkınan bir Suriye istiyoruz 356
Hamas'a Suriye nasihati 358
"Suriye yönetimi ABD'ye teslim olsa sorun çözülürdü" 360
Suriye'de çoğunluk yönetimden yana 361
"Bazıları mezhebî kışkırtmalarla yönetimi devirmeye çalışıyor" 364
Suriye'de savaş tüm bölgeye yayılır 366
Sorunun çözümü diyalogdan geçer 367
Suriye'de bölünme tehlikesi 368
• Hizbullah Suriye'ye neden girdi 369
"Tekfirciler Suriye'ye gizlice girmedi" 370
"Suriye, ABD ve maşalarının dayattığı projenin sahası oldu" 373
Hizbullah, Suriye oyununa niçin girdi? 375
2006 Temmuz Savaşı Hizbullah'ın büyük sınavı 375
2008 Hizbullah'ın iç cephe ile sınavı 376
Suriye sınavı 377
Hizbullah oyuna neden girdi? 378
İsrail'in joker olarak oyuna girmesi tüm dengeyi değiştirdi 379
Ordu olarak silahı sorgulanan Hizbullah'tan polis olmasını da istemek 380
Güneyin kurtarılışı ve 11 Eylül 381
1559 sayılı karar ve Hariri suikastı 381
2006 savaşı ve Yeni Ortadoğu'nun çöküşü 382
Suriye krizi ve suçlanan Hizbullah'tan yardımı beklenen Hizbullah'a 382
• Suriye'de akan kandan kimler sorumlu? 384

Arap Baharı, Vekâlet Savaşı ve Türkiye'nin Rolü 395
• "Arap Baharı" ve Suriye 395
Kimin devrimi kimin darbesi? 396
Uluslar arası destek, darbe ve devrim 397
Model ülke hayâlinden 'gurur verici' yalnızlığa 398
Mısır üzerinden Türkiye'ye darbe 400
Suriye'deki dostlarla Mısır'da düşman olmak 400
'Gurur veren yalnızlık' 402
• Demokrasi talebinden vekâlet savaşına Suriye 402
Suriye için devrim modeli arayışı 403
Dostlar'ın vekâlet savaşı 404
Kimyasal silah iddiası ve dış müdahale arayışları 405
İngiltere, Fransa ve Türkiye'nin kurduğu kimyasal silah oyununda İsrail'in joker rolü 405
İsrail'e karşı S-300 jokeri 406
• Batılıların Suriye'den 'onurlu çıkış' arayışı 407
Ankara'nın Suriye'ye yönelik "devrimci" politikasında revizyon imkânı 411
Türkiye'nin savunma harcamalarında büyük artış 412
Ateşkese tarafların bakışı 413
Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye maliyeti 413
ABD'nin doğrudan liderliği ve Suriye'nin geleceği 416
Türkiye'nin Suriye devrimindeki liderlik rolü 416
Türkiye'ye açılan liderlik kredisi sona erdi 417
Temsilden mahrum örgüte yeni düzen 418
Türkiye'nin liderliğinin yarattığı sorunlar 419
Ulusal Konsey'e açılan kredi ne zaman bitti 419
Ulusal Konsey'e ölümü gösterip sıtmaya razı etmek 420
Ulusal Konsey'in hayatta kalma mücadelesi 421
ABD liderliğinin ilk meyvesi 421
• Ankara'nın yeni muhafazâkarları ve planlama sorunu 423
Bush'un 2003'teki 4 aşamalı Irak planı 424
Gerekçelerinin tersine sonuçlar üreten Suriye planlaması 425
Dostların ahlâksız ahlâkçılığı, Rusya'nın ahlâklı çıkarcılığı 426
Müttefikini her an satabilen Rusya algısı 427
Gücün mantığı ve 'Dostlar'ın kendilerini ofsayda düşüren Suriye politikası 429
Rusya'nın çıkarcılıkla suçlanan 'ahlâkî' pozisyonu 430
Suriye politikası ve Ankara'nın arabesk romantizmi 431
Moskova'dan satış beklerken, Washington'dan gelen satış 434

- Ahıdar İbrahimî girişimi ve Cenevre-2 süreci 437
  - *Kim kandan, kim barışçı çözümden yana* 438
  - *Uluslar arası pozisyonlar ve çözüm ihtimalleri* 438
  - *Ahdar İbrahimî girişimi, ABD ve Güvenlik Konseyi desteği* 440
  - *Muhtemel sonuçlar* 441
- 'Merkez ülke' paradigmasının çöküşü 442
  - *Merkez ülke görünümlü pivot ülke* 443
  - *Bölge dışının talepleri ile bölgenin ihtiyaçlarını buluşturan kavşak Ankara* 444
  - *Erdoğan yönetiminin dış politika paradigması neden çöktü* 444
- İsrail'in Şam saldırısının stratejik hedefleri 445
  - *İsrail'in Suriye zamanlaması* 446
  - *İsrail'i izleyen radar üssünün tahribi ve saldırıya davetiye* 447
  - *İsrail'in hedefleri* 448
- Vekâlet savaşının komuta arka planı 449
  - *ABD'nin savaş seçeneğine ikna edilmesi ve vekâlet savaşının ilanı* 450
  - *ABD'nin yeniden yapılandırdığı muhalif örgütten beklentisi ve örgütün komuta kapasitesi* 453
  - *Suriyeli muhaliflerin komuta kapasitesinin turnusol kâğıdı* 454
  - *John Kerry ile değişen tutum ve vekâlet savaşında son aşama* 455
- Suriye'deki silahlı gruplar ve yeni ittifak kombinasyonları 456
  - *Ana ittifak kombinasyonları* 457
  - *Kombinasyondaki uçlar ve denge sorunu* 459
  - *ABD'den siyasî çözüme silahlı destek* 459
  - *ABD'nin siyasî çözümü ve Suriye ölçekli Armageddon* 460
  - *ABD neden siyasî çözüme dümen kırdı?* 461
  - *Siyasî çözüme silahlı destek niçin gerekli?* 462
  - *1) Kullanılan muhalif örgütleri öngörülen siyasî çözüme hazırlama* 462
  - *2) Müzakere masasının, gündeminin ve takviminin dizaynı* 463
- Suriye'de hassas süreçler ve kimyasal silah gündemi 464
  - *Kimyasal silah gündeminin vekâlet savaşının seyriyle ilişkisi* 465
  - *Han el-Asel kimyasal silah saldırısı* 466
  - *Kimyasal silah gündeminin hedefi* 467
  - *İsrail, Dostlar Grubu'nun fahrî üyesi* 468
  - *İsrail'in, Dostlar'ın Suriye devrimindeki joker rolü* 468
  - *Dostlar Grubu'nun jokeri İsrail* 470
  - *ABD'nin ertelenen "aşırı İslâmcı kaygısı" ve Suriye* 471
  - *ABD, İslâmcı grup kaygısını erteledi* 474
- 2. Cenevre Konferansı ve isyancıların silahlandırılması 474

Suriye'de 'siyasî çözüm için' dış müdahale 475
Suriye'yi belirsizlikten, bölgeyi savaştan, Obama'yı tuzaktan kurtaran manevra 478
Obama'ya Suriye'de kurulan tuzak 478
Lavrov-Kerry anlaşması ve vekillerin hezimeti 482
Tehdidi fırsata dönüştüren ABD zaferi 483
Rusya'nın manevra sınırı 483
Kerry'nin 'gafı' üzerinden kazanılan Rusya zaferi 484
Suriye yönetiminin şartları ve imkânları 484
Şam'ın kârdan zarar eden siyasî "zaferi" 485
Vekillerin yok hükmündeki zaferi 485
• Silahlı gruplar arası erken hesaplaşma 487
Suriye'deki muhalif gruplara ilişkin kategoriler şunlardır: 487
Dış etkilere göre değişen silahlı grup kombinasyonları 488
31 Ekim ve muhaliflerin yeniden formatlanması 488
8 Aralık sonrası silahlı gruplar kombinasyonu 489
ABD'nin müdahale etmemesi ve erken hesaplaşma 490
"Kanla vicdanla kurduk biz bu planı" 491
• Aksi sonuç üretmeye dayalı plan tasarımı ve Ankara mucizesi 492
Dostlar Grubu'nun Suriye yenilgisi ve siyasî çözüm bilmecesi 496
Asıllar, vekillerinden yana kaygılı 498
Suudîler, Türkiye'nin 2012'deki rolünü tekrar ediyor 499
• Cenevre-2 ve siyasî çözümün başarı şansı 500
IŞİD'i ilga eden Zevahirî mi el-Cezîre mi? 501
Herkes için toparlanma vakti 502
Dostları siyasî çözümden caydırmanın iki yolu 503
Zevahirî'nin mesajı 504
İslâmî Cephe ve Suriye'deki vekâlet savaşının geleceği 505
Yeni İslâmî Cephe 505
İslâmî Cephe: Suriye'nin Uyanış Konseyleri 506
ÖSO-İslâmî Cephe ilişkisi 507
Katar'dan Suudî nüfuzu altındaki Ulusal Koalisyon'a operasyon 507
Katar, Suriye'deki liderlik rolünü geri istiyor 508
ÖSO'yu güncelleme ihtiyacı 508
Dostlar'ın İslâmî Cephe karşısındaki tepkisi 509
22 Ocak ve Dostlar'ın "onurlu çıkış" aşaması 510

Suriye Krizinin Özeti 511
• Suriye iç sorununun uluslar arası krize dönüştürülmesi 512
Dış müdahaleden vekâlet savaşına 512
Vekâlet savaşından siyasî çözüme 513
İslâmî Cephe'den Uyanış Konseyi çıkma ihtimali ve Cenevre-2 514
Neden Eylül ve neden isyan? 515
Sert güçte de yumuşak güçte de el-Kaide belirleyiciliği 516
Savaşın devamı konusundaki karar yetkisi Dostlar Grubu'nda 516
İslâmî Cephe'ye Uyanış Konseyleri rolü 517
Suriye baharında hazan mevsimi 518
En başa zorunlu dönüş 519
Dostlar Grubu'nun Cenevre öncesi vekilleri toparlama çabası 520
Cenevre'ye iktidarı devralmak için giden muhaliflere terörle mücadele konferansı 520
• Devrim tabutuna son çivi Dostlar Grubu toplantısında çakıldı 521
Cenevre-2: 'Onurlu ve vatansever muhalif' yaratma konferansı 522
Masa için saha hazırlığı 523
Şartlar tersine döndü 524
Vekâlet savaşı kontrolden çıktı, kurtuluş siyasî çözümde 525
Cenevre-2'nin gündemi ve yeni süreç 526
Cenevre-2: Devrim stratejisinde kırılma 527
Suriye devrimi ABD perspektifine göre tasarlandı 527
Cenevre-2 ve stratejik hedefte kırılma 528
Cenevre'de gündemi kim belirledi? 529
ABD'nin geniş kavisli dönüş manevrası mı yeni savaş hazırlığı mı 530
Cenevre-2: Siyasî çözüme dair umutsuz bir dönüm noktası 531
Dokuz günlük konferansın özeti 532
Cenevre, umutsuzluğuna rağmen dönüm noktası 533
Cenevre-2 neden bir dönüm noktası 534
Diplomasi masasından yeni savaş 535
Cenevre-2: Müzakere mantıklarının savaşı 536
Ulusal Koalisyon açısından müzakerenin anlamı ve hedefi 537
Suriye yönetimi açısından müzakerelerin anlamı ve hedefi 538
ABD açısından Cenevre'nin anlamı 539
• Vekalet savaşına yeni bir şans 540
Cenevre-3 için güney cephesi 540
Vekalet sisteminin yeniden inşası 542
Güney cephesi, İsrail desteği ve koordineli pusular 544

Cenevre-3'e karşı ÖSO-3 545
Cenevre-2 neden başarısız oldu? 546
Yeni savaş planlaması 547
Yeşillerden umut yok, kırmızılar ve beyazlar sahaya 548
Rusya'dan siyasi çözüm için yeni sürüm Cenevre-3 548
ÖSO'nun ilk üç sürümü 549
Bir sonraki durak Cenevre-3 550
• İç dinamiklere dayalı siyasi çözüm için Humus modeli 550
Barışçı çözümü istemeyen kim? 551
Uluslar arası etkiler ve vekalet savaşı 552
Askeri denge 2013 haziranında tersine döndü 552
Ulusal uzlaşma ve Humus modeli 553
• Suudilerin ABD'nin Suriye tercihiyle sınavı 554
Terörle mücadele yasası sadece içeriye yönelik değil 554
Suudi terörist örgütler listesinin mesajları 556
Suudi iç siyasetinin listeye etkisi 557
Riyad-Katar rekabetinin listeye etkisi 558
• Üç bölge lideri ve üç liderlik ruhu 559
Mısır liderliği ve Cemal Abdunnasır ruhu 559
Mısır liderliği ve Camp David ruhu 560
Katar liderliği ve 'Arap Baharı' ruhu 560
Suudi liderliği ve yeni muhafazakâr ruhu 561
Suudi rejimine yeni muhafazakâr format 562
ABD'nin 'değişen Suriye tutumu'nun yönü 564
Arap Baharı ve bölgesel liderlikler 565
ABD'nin Suriye politikasındaki değişimin niteliği 566
• Suriye seçimleri ve ABD'nin liderlik parodisi 568
Siyasi çözüm değil, siyasi boşluk 569
ABD liderliğinin Suriye vizyonu 570
Liderlik parodisi 571

İkinci Bölüm
VEKÂLET SAVAŞI VE MUHALEFET GRUPLARI

Siyasî Muhalif Gruplar 575
• Suriye'de örgütlü muhalefet yaratma çabası ve konferanslar 575
• Suriye İçin İstanbul Buluşması 575
• Antalya Konferansı 578
Laiklik Tartışması 583

Antalya Konferansı ve Kürtler 584
Antalya Konferansı Sonuç Bildirgesi 585
• Brüksel Konferansı 587
• Şam Konferansı 590
Şam Konferansı'na tepkiler 593
• Paris Konferansı 594
Paris Konferansı'nı kimler düzenledi, kimler katıldı? 594
Derubî'ye Tepki Gösteren Suriyeli Muhalifler 595
Paris Konferansı Sonrası Müslüman Kardeşler 597
• Ulusal Kurtuluş Konferansı 598
• Doha Buluşması 602

Ulusal Koordinasyon Kurulu (UKK) 605
• UKK ve Suriye yönetimiyle diyalog 607
• UKK ve Suriye'deki krizin çözümü 608
Kriz Suriyeliler arasında çözülmeli 610
• UKK'nın Ulusal Koalisyon'la ilişkisi 611
Koordinasyon Kurulu'yla Ulusal Konsey arasındaki fark 614
• Hasan Abdulazim 616
• Abdülaziz el-Hayr 618
• Heysem Menna 619
• Siyasî çözüme bakış 620
• Annan Planı'na Bakış 623
• Silahlı devrime bakış 624
• Nusra Cephesi'ne bakış 627
• 'Uluslar arası Koruma' talebine bakış 629
• Ulusal Konsey'e ve Koalisyon'a Bakış 631
• Suriyeli muhaliflerin düzenlediği konferanslara bakış 634
• Suriye yönetimine bakış 636
• Yusuf el-Karadavî'nin Suriye fetvalarına bakış 637
• Müslüman Kardeşler'e Bakış 637
Said Ramazan el-Bûtî'nin öldürülmesi kara bir lekedir 639
• Suriye Dostları Grubu'na bakış 639
• Amerika'ya Bakış 640
• Mezhepçiliğe bakış 641

Ulusal Konsey 643
• 19 Haziran 2011 Ulusal Konsey İlanı 644

Ulusal Konsey için ilk ciddi adım: Clinton-Muhalefet Buluşması 645
29 Ağustos Ulusal Konsey İlanı 649
Konsey için Doha toplantısı 652
Besma Kodmani Faktörü ve Ulusal Konsey'in İlanı 653
Ulusal Konsey Kuruldu 655
Konsey üyeleriyle Clinton'un görüşmesi 658
Davutoğlu ile ilk temas 661
Ulusal Konsey Libya'da tanındı 662
Rusya ile temas 663
Konsey'de Başkanlık Sorunu 664
• Burhan Galyun 667
Burhan Galyun tutum değiştiriyor 671
• Abdulbasit Seyda 673
• George Sabra 676
• Heysem el-Malih 678
• İmaduddîn Reşid 684
• Kemal Lebvanî 686
"Ulusal Konsey, ABD-Fransa projesi" 688
• Nevvaf el-Beşir 689
• Rıdvan Ziyade 692
• Semir Neşşar 695
• Suheyr Atassi 697
• Velid el-Bunnî 698
• Ahmed Ramazan 700
• Besma Kodmani 701
Besma Kodmani ve İsrail'e yönelik Bakışı 704
• Necati Tayyara 706
• Munzir Mahus 708

Yerel Koordinasyon Komiteleri 709
• Rima Felihan 709
• Ömer İdlibî 711

Suriye Devrimi Genel Kurulu 713

Müslüman Kardeşler 715
• Mervan Hadid 716
• Riyad Şukfa 719

• Sadreddîn Beyanunî 723
Fethi Yeken'in Girişimi 725
• Faruk Tayfur 726
• Velid Saffur 727
• Zuheyr Salim 728
• Ubeyde Nahhas 731

Suriye Muhalefeti ve Devrimci Güçler Koalisyonu 733
• Türkiye'nin Suriye devrimindeki liderlik rolü 733
Türkiye'ye açılan liderlik kredisi sona erdi 734
Temsilden mahrum örgüte yeni düzen 735
Türkiye'nin liderliğinin yarattığı sorunlar 736
Ulusal Konsey'e açılan kredi ne zaman bitti 736
Ulusal Konsey'e ölümü gösterip sıtmaya razı etmek 737
Ulusal Konsey'in hayatta kalma mücadelesi 738
ABD liderliğinin ilk meyvesi 738
Koalisyon'un oluşum süreci 740
Muhalefetin Clinton'un açıklamasına bakışı 740
Clinton'u destekleyen muhaliflerin gerekçeleri 742
Muhalifler Doha'da Buluştu 743
Ulusal Koalisyon'un İlanı 745
Koalisyon'a uluslar arası destek 747
Amerika'da ofis 752
Roma Konferansı ve Koalisyon'un boykot kararı 753
Roma Konferansı 754
Muaz el-Hatib'in istifası 757
Bölge ülkeleri Koalisyon'un kararlarına müdahil oluyor 759
Ulusal Koalisyon ve Nusra Cephesi 760
Suriye el-Kaidesinde bölünme 763
Suriyeli cihadcılardan el-Kaidecilere tavır 764
Koalisyon'dan Nusra'ya yeni bakış 764
Koalisyon'da yeni başkan ve Suudî Arabistan etkisi 766

Ulusal Koalisyon'un Önde Gelen Liderleri 767
• Riyad Seyf 767
• Ahmed Muaz el-Hatib 770
• Gassan Hito 772
• Ahmed el-Carba 773
• Ahmed Tuma 774

Suriye Demokrasi Platformu 777
• Mişel Kilo ... 778
Ayaklanmaya bakış ... 779
Değişimin tek yolu sokaktır 780
Diyaloğa Bakış ... 780
Konsey'e Bakışı ... 781
Yemen formülü çağrısı ... 782
Dış müdahaleye bakış ... 782
Rusya'ya Bakış ... 784
Hizbullah'a Bakış ... 785
• Arif Delile ... 785
• Fayez Sara ... 787

Ulusal Kurtuluş Cephesi ... 789
• Abdulhalim Haddam ... 790

Şam Deklarasyonu ... 795
• Abdurrazzak Eid ... 795
• Riyad Turk ... 796
• Luey Hüseyin ... 798
• Meşal Temmo ... 800
• Behiye Mardinî ... 801
• Eşref Mikdad ... 802
• Fahd el-Masrî ... 803
• Muhammed Me'mûn el-Humsî ... 806
• Muhammed Rahhal ... 807
• Enes el-Abde ... 810
• Fevaz Tello ... 811
• Lama Atassi ... 811
Özgür Suriye Ordusu'nun sözcüsü neden el-Atassi? ... 811
• Ammar Kurabî ... 812
• Vahid Sakr ... 814
• Zuheyr Sıddık ... 815
• Riyad Hicab ... 816
• Fedva Süleyman ... 817

Kürt Grupları ... 819
• Kürt Ulusal Konseyi ... 823

• Kürdistan Demokratik Birlik Partisi PYD 826
• Salih Müslim 827

Ulemâ 829
• Şeyh Muhammed el-Yakubî 831
• Şeyh Adnan el-Arur 832
"NATO'nun akıllı füzeleri halka zarar vermiyor" 838
• Şeyh Usame er-Rifaî 838
Halka itidal ve sağduyu çağrısı 839
Yönetime merhamet çağrısı 840
• Şeyh Sariya er-Rifaî 842
"Devlet taleplerimizin karşılanacağını söylüyorsa, bu gösteriler neden?" 843
"Suriye düşmanları halkın meşru taleplerini istismar ediyor" 843
• Şeyh Ratib Muhammed Nablusî 845
Yönetime reformlar için zaman verin 845
Ülke dışından kışkırtıcı ifadelere tepki 845
• Enes Ayrut 847
• Cevdet Said 849
• Şeyh Ramazan el-Bûtî 850

Üçüncü Bölüm
SİLAHLI MUHALİF GRUPLAR

Silahlı Mücadele Ne Zaman Başladı? 855
• İlk silahlı çatışma Nisan ayında 856
• "Silahlı saldırılara devrimin üçüncü haftası başladık" 859
• Dera'daki göstericileri silahlandırmak için teklif 860
• Silahlı isyan Haziran'da varlığını açıkladı 861

Suriyeli Subayların Kurduğu Örgütler 863

1- Özgür Subaylar Hareketi 863
Cisr eş-Şuğur eylemi 864
Harmuş, cihadcıların paravanı 865
Şeyh Adnan el-Arur-Yarbay Hüseyin Harmuş ilişkisi 866
ÖSO Komutanı Riyad Esad'la liderlik mücadelesi 868
Harmuş'un Suriye istihbaratına teslim edilişi 869
"Harmuş'u MİT görevlileri sattı" 870

Suriye televizyonunda itiraflar 871
Harmuş'un akıbeti 871
• Halid bin Velid Tugayları 872

2- Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) 876
• Kurulduğu dönemde ÖSO komuta kademesi 877
Silahlı gruplar üzerinde Şeyh Adnan el-Arur'un etkisi 878
ÖSO'nun örgütsel yapısı ve finansal kaynakları 878
ÖSO ve Sünnî İslâmcılık 879
• Albay Riyad Esad 880
"Alevî bölgelerini biz vuramıyoruz, NATO vursun" 881
Suriye'ye dönüş 883
Ulusal Konsey ve ÖSO temasları 884
• Albay Ahmed Hicazî 886
• Ammar el-Vavî 887
• Binbaşı Mahir Naimî 888
• Yüzbaşı Kays Kataana 888
• El-Faruk Tugayı 888
• Tevhid Tugayı 890
Tevhid Tugayı'nın yapısı 891
Nusra militanları, Tevhid Tugayı ile yan yana savaşıyor 892
Müslüman Kardeşler ve Selefilerle ilişkiler 893
Tevhid Tugayı ve pragmatizm 894
• ÖSO Genelkurmayı'na giriş 895
• Sivilleri Koruma Kurulu 897
• Yezid bin Muaviye Tugayı 899
• Saddam Hüseyin Tugayı 900
• Süleyman el-Mukatile Tugayı 901
• TÜRKMENLER 901
1. Lazkiye Vilayeti (Bayır – Bucak Bölgesi) Türkmen Askerî Birlikleri 902
2. Halep Vilayeti Türkmen Askerî Birlikleri 903
3. Humus Vilayeti Türkmen Askerî Birlikleri 905
4. Rakka Vilayeti Türkmen Askerî Birlikleri 906
5. Şam Vilayeti Türkmen Askerî Birlikleri 906
6. İdlib Vilayeti Türkmen Askerî Birlikleri 907
7. Hama Vilayeti Türkmen Askerî Birlikleri 907
8. Tartus Vilayeti Türkmen Askerî Birlikleri 907
• Askerî Konsey 908

• Mustafa eş-Şeyh 909
Şeyh Adnan el-Arur arabulucu 911
Dış Müdahale Çağrısı 912
Savaşımız İslâmcılarla olacak 913

3- Suriye Ulusal Ordusu 914
• Emekli Tuğgeneral Akil Haşim 914
• İkinci "Ulusal Ordu" 917
Tümgeneral Muhammed Hüseyin Hac Ali 917

4- Devrimci Askerî Konseyleri Ortak Komutanlığı 919
Genel Liderlik 921
Koordinasyon ve İletişim Bürosu 921
Askerî Konseyler 921

5- Özgür Ordu Birleşik Komutanlığı 923
Özgür Ordu Birleşik Komutanlığı'nın kuruluş amacı ve yapısı 924
• Kürt Halk Savunma Güçleri YPG 927
Suriye'de Kürdistan bölgesi mi? 931
Rojava özerk yönetimi ne anlama geliyor? 932

Cihadcılar 933
• Saydnaya Hapishanesi'nden "cihad" komutanlığına 934
Cihadcı ağı ve geçiş güzergâhı 936

1- El-Kaide 940
• Nusra Cephesi 943
Nusra Cephesi - el-Kaide ilişkisi 946
Nusra Cephesi ve Suriyeli Muhalifler 950
ÖSO'yla Cihadcılar arasında ilk çatışma 954

2- Suriye İslâmî Cephesi 957
• İslâmî Ahrâr eş-Şam Hareketi 958
• Ahrâr eş-Şam Tugayları 959
• Fecru'l-İslâm Hareketi 962
• El-Hak Tugayı 963

3- Suriye İslâmî Kurtuluş Cephesi 963
• Sukur eş-Şam Tugayı (Şam Kartalları) 964
• İslâm Tugayı (Şam) 968

4- Diğerleri ... 970
• Libyalı Cihatçılar ... 970
Ümmet Tugayı (Liva' el-Umme) ... 970
Mehdi el-Haratî: Uluslar arası bir meçhul ... 971
"Uluslar arası topluma borcumuzu ödüyoruz" 972
Abdulhakim Belhac-Riyad Esad görüşmesi ... 974
İsyancılara Türkiye üzerinden silah desteği ... 975
• Ömer Muhtar Tugayı ... 975
• Muhacirîn Tugayı ... 976
• Mücahidîn Tugayı ... 976
• Çeçen Cihadcılar ... 977
El-Muhacirîn Tugayı ... 977
Şişanî (Çeçen) Tugayı ... 978
• Türkiyeli Cihadcılar 978
Hedef, İslâm devleti kurmak ... 981
Cihadcıların İslâm devleti ilanı ... 982
Özgür Suriye Ordusu ve Koalisyon'un İslâm devletine tepkisi ... 983
Cihadcılar konusunda tutum farklılığı ... 983
Tevhid Tugayı'ndan İslâm devleti yalanlaması ... 985
Abdülkadir Salih: "Dinî devlet değil, sivil devlet istiyoruz" 986
• Ahrâr Suriye Tugayı ... 987
• Ahrâr eş-Şam Tugayı ... 987
İslâm devleti ilanı pazarlık kozuydu ... 988
• Fethu'l-İslâm ... 988
Yabancı finans ... 992
ABD Hazine Bakanlığı'ndan ÖSO'ya destek için onay ... 995

Silah Desteği ... 997
• Deneme amaçlı bir başlangıç ... 998
Silah yardımına CIA koordinasyonu ... 999
Silah naklinde ana güzergâh Türkiye ... 1001
Diğer devletler ABD'ye "Silah verelim mi?" diye sormuyordu ... 1004
Silahlı gruplara Türkiye üzerinden Stinger desteği ... 1005
Kırılma Dönemi / Hırvat silahları ... 1007
ABD'nin askerî desteği, silahlı grupların etkisini arttırdı ... 1008
Silahların parası Körfez'den, koordinasyon ABD'den, nakliye Türkiye'den ... 1009
Muhalefet silahlandırma iddiaları doğruladı ... 1010
Koalisyon: Ankara bize modern anti tank füzeleri verdi ... 1011

ABD'den Suriye'deki militanlara silah vaadi 1012
ÖSO komutanı Selim İdris silah desteği için Paris'e gitti 1012
Fabius: "Fransa ve İngiltere muhalefeti silahlandıracak" 1013
Fransa ve İngiltere silah ambargosunu kaldıramadı 1013
Batılılardan Suriye'deki silahlı gruplara askeri eğitim 1015
ABD, Suriye'deki militanları Ürdün'de eğitiyor 1017
ABD, Ürdün'de 10 bin kişilik ÖSO birliği kurdu 1017
ABD eğitiminden geçen militanlar Suriye'ye girdi 1018
ABD'nin müdahale etmemesi ve erken hesaplaşma 1020
Silahlı vekillerden kesilen umut ve siyasî çözüm yönelişi 1021
ABD müdahalesinin ihtimal dışı kalması sonrası oluşan yeni ittifak kombinasyonları 1021
Eski ittifaklar neden bozuldu? 1022
Yeni ittifak kombinasyonlarının siyasî çözüm sürecine etkisi 1024
Dostlar Grubu'nun Suriye yenilgisi ve siyasî çözüm bocalaması 1027
25 Eylül bildirisinin arka planı 1028
Silahlı grupları yeniden örgütleme çabası 1031
• Hareket Hazm (Azim Hareketi) 1031
Hareket Zaman Muhammed 1032
Hareket Hazm'ın kuruluşunun ilanı 1033
Komutanlar ve el-Faruk Tugayları 1034
Hazm'ın uluslar arası dostları 1035

Kronoloji 1037

Dizin 1105

Önsöz

Herhangi bir toplumsal ya da siyasal gelişmeyle ilgili olarak doğru ve sağlıklı bir politika üretebilmek, o gelişmeyle ilgili olarak sırasıyla nesnel verilere dayalı bir anlama, açıklama, tanımlama ve yönlendirme süreçlerinin izlenmesini gerektiriyor. Ancak genel anlamda 'Arap Baharı' özelde ise Suriye krizine yönelik tavırların,'yönlendirme'den başlanarak ve ters sıra izlenerek belirlendiği görüldü.

Örneğin 'Arap Baharı' adı verilerek birinci aşamada 'halklardan yana ve diktatörlüklere karşı' bir pozisyon belirlendi. İsyanlar,'bölge halklarının diktatörlüklere, yoksulluğa, ayrımcılığa ve bölge dışından dayatılan bölgesel düzene isyanı' olarak tanımlandı ve Suriye krizi de bu sürecin doğal parçası olarak nitelendi. Ardından da "Suriye yönetiminin diktatörlüğüne", "muhaliflerin ise demokratik değişim taleplerine" ilişkin veriler sunularak en baştan belirlenen politik tavır ve bu tavır çerçevesinde yapılan tanım desteklenmeye çalışıldı.

Mısır ve Tunus'ta 'Arap Baharı' ile gelen iktidarların 2013 yılının temmuz ayında uğradığı akıbet, Libya'da yaşanan kaos ve Suriye'deki iç savaş süreçleri tersine işletilen analiz yöntemiyle belirlenen politikaların ne ölçüde başarılı olduğuna dair bir fikir veriyor.

Sadece Ortadoğu odaklı yayın yapan iki haber sitesinin yöneticileri olarak bu kitabı yazma kararı aldığımız 2011 yılı sonlarında henüz dünyada şimdiki gibi Suriye eksenli bir 'Soğuk Savaş' dengesi oluşmuş değildi. Ancak isyanlara sahne olan diğer beş ülkeden farklı olarak Suriye krizinin bölgede keskin bir kutuplaşma yaratmasını dikkat çekici buluyorduk.

İsyanın başladığı dönemde Suriyeli muhalifler kimdir diye sorulduğunda nerdeyse hiç kimsenin aklına Müslüman Kardeşler, Şam Deklarasyonu, Rıfat Esed ve Abdulhalim Haddam dışında bir isim gelmiyordu; ancak nerdeyse herkes Suriye yönetimine karşı homojen ve örgütlü bir yapıdan bahseder gibi bir "Suriye muhalefeti"nden bahsediyor ve muhaliflerden yana tavır alıyordu.

Türkiye, Körfez ülkeleri, Batı'nın politik tutumu, başta el-Cezire ve el-Arabiya olmak üzere medyanın ve Yusuf el-Karadavi gibi dini figürlerin tavrı muhaliflerden yana ve Suriye'ye karşı son derece baskın bir algı oluşturuyordu.

Ancak Şam yönetiminin 'Arap Baharı' kaygısıyla krizi büyümeden atlatmak için sergilediği uzlaşmacı tutum ve reform adımlarıyla krizi yönetme çabası ortadayken, bu kriz 'diktatör rejimin halkın hak ve özgürlük talebine şiddetle cevap vermesi' argümanıyla izah edilemeyecek kadar karmaşık gözüküyordu.

Siyaset, medya ve din figürleri aracılığıyla analiz süreçleri tersine işletilerek oluşturulmak istenen algıdan duyduğumuz kuşku, bizi Suriye krizini nesnel verilerle anlama, açıklama ve tanımlama düşüncesine yöneltti ve bu kitap bu düşüncenin eseri olarak ortaya çıktı.

2011'den itibaren bölge ve Batı basınını ve muhaliflere ait sosyal medya hesaplarını sürekli olarak izleyerek, kitabın birkaç katı büyüklüğünde oluşturduğumuz arşiv, süreci anlama çabamıza kaynaklık teşkil etti. Kitapta yer alan 3 binden fazla dipnotun da işaret ettiği izleme süreci sonunda Suriye krizine dair yaptığımız tanımı ise kitaba isim olarak belirlemeye karar verdik.

Üç ana bölümden oluşan kitabın birinci bölümünde başından beri Suriye'de yaşanan krizi, Şam'ın bu krizi yönetme tarzını, muhaliflerin buna yönelik tepkisini, uluslar arası girişimleri anlattık ve bu süreçlerin analizlerini yaptık.

İkinci bölümde siyasi muhalif grupları, üçüncü bölümde de silahlı grupları örgüt ve liderleriyle tanıtmaya ve perspektiflerini yansıtmaya çalıştık.

Çok hızlı başlayıp hızlı gelişen Suriye krizinde bir dönem çok etkili olan örgüt veya liderlerin birkaç ay sonra unutulur hale gelmesinin ve daha önce adı hiç duyulmayan örgüt veya liderlerin bir anda etkili olmasının kitap açısından bir risk oluşturduğunu itiraf etmeliyiz. Ancak isimler çok hızlı değişse de perspektiflerin benzer olması, kitabın temasını etkileyen bir risk oluşturmuyor.

Analiz süreçleri tersine işletilerek devlet ve medya aracılığıyla yaratılmaya çalışılan algıyı desteklemeyen bin sayfayı aşkın araştırmaya dayalı bir kitabın uzman düzeyindeki ilgilileri dışında bir rağbet görmeyeceğinin farkındayız.

Tüm ticari riskine rağmen objektif gerçekliğin algı yönetimi ile çarpıtılamayacağına dair tarihe bir kayıt düşmek adına kitabı yayımlama cesareti gösteren değerli yayıncılarımız Sayın Ersan Güngör ve Önder Türkeli'ne teşekkürü bir borç biliyoruz.

Alptekin Dursunoğlu
İsa Eren
21 Haziran 2014

BİRİNCİ BÖLÜM

SURİYE'DE VEKÂLET SAVAŞI

Suriye'de İsyan

"Arap Baharı" olarak adlandırılan ve altı Arap ülkesinde yaşanan isyan sürecine en son katılan ülke olan Suriye'de yönetim karşıtı gösteriler, Tunus ve Mısır'da başarıyla sonuçlanan kitlesel halk hareketinden etkilenerek başladı.

İsyanların yaşandığı Yemen, Bahreyn ve Libya'daki muhalifler gibi Suriyeli muhalifler de "Tunus ve Mısırlılar, başardıysa biz de başarırız" diyerek harekete geçmeye karar verdiler; ancak Mısır, Tunus, Yemen ve Bahreyn'in aksine Suriye'de 'devrim' sürecine geçiş hayli zor oldu. Bu durum, aslında Suriye'deki 'devrim'in ilerleyen süreçlerinin de zorlu geçeceğinin habercisi olmuştu.

Suriyeli muhalifler, Mısır'da gösterilerin devam ettiği günlerde, Mısırlı dostlarıyla gerçekleştirdikleri telefon görüşmelerinde, destek sözlerinden sonra "Biz de sizin yaptığınızı yapacağız" demişlerdi. Bu muhalif liderlerden Suheyr Atassi, Mısır'daki devrim sürecinde görüştüğü Mısırlı arkadaşlarından "Bizim yaşadığımızı, sizlerin de yaşamanızı temenni ediyoruz" sözlerine yanıt olarak "Bunun için çalışacağız"[1] demişti.

Tunus ve Mısır'da yaşanan değişimlerden sonra muhalifler kadar Batı dünyası da değişim rüzgârının Suriye'ye yönelmesi için çaba sarf etti. Çünkü Suriye'de yönetim değişikliği talebi, en az muhalifler kadar Suriye'nin İran, Hizbullah ve Hamas'la olan ilişkilerinden ötürü ABD ve müttefiklerinin de uzun süredir gündemindeydi.

Suriye'deki yönetimi devirmek için 2011'e kadar birçok kez girişimde bulunan, fakat başarılı olamayan Suriyeli muhalifler, Arap Baharı rüzgârını kendi lehlerine çevirebilmek için Mısır'da gösteriler devam ederken hazırlıklara başladılar. Fakat hazırlıklar, birçok sebepten ötürü diğer ülkelerdeki gibi erken uygulamaya konamadı; çünkü muhalifler, Şam yönetimini devir-

---

[1] Youtube. 22 Nisan 2011. مكالمة من سوريا لتهنئتي بنجاح الثورة المصرية. https://www.youtube.com/watch?v=wLSfDqfVcRc

mek için çalışmalara hız verirken yönetim de iktidarını sağlamlaştırmak için tedbirler almaya başlamıştı.

Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, halk üzerinde nüfuzu olan din adamlarıyla görüşerek, başta uydudan yayın yapan bir dinî kanalın açılması, peçeli öğretmenlerin görevlerine geri dönmesi ve dinî eğitimin verildiği Fetih Eğitim Kurumu'nun hükümet tarafından tanınması olmak üzere tüm taleplerinin yerine getirileceği sözünü verdi. Verilen bu sözden ötürü halk üzerinde etkisi olan Suriye uleması, isyanın ilk aylarında yönetimin yanında durulması çağrısı yapmıştı. Böylece Suriye yönetimi, kendisine yönelecek muhalefeti yumuşatmak istemişti.[2]

Suriyeli muhalifler, örgütlenme için Tunus ve Mısır'da olduğu gibi facebook sayfası açarak isyan sürecini başlattılar. 27 Ocak 2011'de açılan facebook sayfasının yöneticileri, olağanüstü hal ve sıkıyönetim kanunlarının kaldırılması ve sivil devlete dönüşüm, yolsuzlukla mücadele edilmesi, medya üzerindeki baskıların ve internetteki kısıtlamaların kaldırılması gibi talepler açıkladılar. Muhaliflerle eş zamanlı olarak iktidar yanlıları da facebookta açtıkları sayfalarla Cumhurbaşkanı Esed'e desteklerini yinelediler.[3]

Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 11 yıllık iktidarı döneminde yaptıklarına güvenerek, Arap dünyasında yaşanan süreci rahat bir şekilde karşıladı. 2 Şubat'ta *Wall Street Journal* gazetesine yaptığı açıklamasında, Mısır'da yaşananlara karşı Suriye'nin neden istikrar içerisinde olduğu sorusuna, "Suriye hükümetinin, halkın inançlarını dikkate alarak hareket etmesinin" temel sebep olduğunu belirterek yanıt verdi. Esed, Suriye'de halkın devlete karşı öfkesinin olmadığına ve halkla devlet arasında güçlü bağların olduğuna işaret ederek, Arap dünyasındaki isyan dalgasının Suriye'ye uğramayacağını söyledi[4]

Esed'e göre, ABD karşıtlığı ve İsrail'e karşı mücadelesi, hem ülkede değişim ve reformlar için kendisine yeterli zamanı veriyor, hem de kendisine halk desteği kazandırıyordu.[5] Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in bu şe-

---

2 Youtube. 7 Nisan 2011. مقابلة مع الشيخ سارية الرفاعي على قناة الدنيا. www.youtube.com/watch?v=waB_FSw5PxI

3 Rusya el-Yovm. 3 Şubat 2011. يوم الغضب في سوريا بين مؤيد ومعارض. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/62751/

4 *Wall Street Journal*. 31 Ocak 2011. Interview With Syrian President Bashar al-Assadhttp://online.wsj.com/article/SB10001424052748703833204576114712441122894.html

5 France24. 24 Mart 2011. منوراه دعوة "يومالغضب" فيسوريا؟www.france24.com/ar/20110204-syria-demonstrations-bashar-alassad-day-anger-friday-prayer

kilde düşünmesinin nesnel delilleri de vardı. Örneğin Amerikan Maryland Üniversitesi'nin 2010 yılında yaklaşık 20 bölge ülkesinde yaptığı kamuoyu araştırmasında Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, en sevilen ilk 5 dünya lideri arasında yer alıyordu.[6]

Suriyeli muhalifler, 1982 Hama olaylarının yıldönümü olan 2 Şubat 2011'de, ülkedeki yoksulluk ve yolsuzluğu protesto etmek için gösteri düzenleme kararı aldı.[7] Fakat Facebook üzerinden yapılan çağrılar, Suriye'de beklendiği düzeyde yankı bulmadı. Başta Şam olmak üzere Suriye şehirleri, 1982 Hama olayları dolayısıyla ilan edilen "Öfke Günü"nü oldukça sakin geçirdi. "Öfke Günü"nün sakin geçmesi, kimi muhaliflere göre olumsuz hava şartlarından, kimilerine göre ise halkın Mısır'daki sıcak gelişmeleri takip etmek istemesinden kaynaklanmıştı.[8]

Bazı muhalifler ise 2 Şubat yerine 4 Şubat Cuma gününü Suriye'de 'Öfke Günü' olarak ilan etti.[9] "Hama katliamı"nın yıldönümünde düzenlenen 'Öfke Günü'ne katılmayı tercih etmeyen Suriye cumhurbaşkanı eski yardımcısı Abdulhalim Haddam liderliğindeki Ulusal Kurtuluş Cephesi, 4 Şubat'ta düzenlenen 'Öfke Günü'ne katılma kararı aldı ve Suriyelilere bu gösterilere katılma çağrısında bulundu.[10] 4 Şubat'ta Halep ve Şam'da gösteri düzenlenmesi çağrısında bulunan İslâmcı muhaliflerden Gassan Neccar,[11] güvenlik güçleri tarafından 4 Şubat'ta gözaltına alındı; ancak 14 Şubat'ta ise serbest bırakıldı.[12]

---

6 University of Maryland with Zogby International 2010 Annual Arab Public Opinion Survey 5 Ağustos 2010. www.brookings.edu/~/media/research/files/reports/2010/8/05%20arab%20opinion%20poll%20telhami/0805_arabic_opinion_poll_telhami.pdf

7 Sooryoon. 27 Ocak 2011. ناشطون على النت يدعون لمظاهرات بدمشق وحلب يوم الخامس من الشهر المقبل، ورئيس الحكومة ينفي ربط معونة التدفئة بثورة تونس. www.sooryoon.net/?p=16375

8 Şarku'l-Avsat. 5 Şubat 2011. «يوم الغضب السوري» يمر بهدوء. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=606942&issueno=11757

9 El-Cezire. 1 Şubat 2011. دعوة إلى "جمعة غضب" بسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/95e8918c-c3d3-42dc-8243-42be48d015a2, France24. 2 Şubat 2011. دعوة إلى "يوم غضب" في سوريا الجمعة على "فيس بوك". www.france24.com/ar/20110201-facebook-syria-protest-friday-assad-anger-revolution

10 Sooryoon. 4 Şubat 2011. جبهة الخلاص الوطني في سورية يوم الغضب بداية طريق الحرية. www.sooryoon.net/?p=17115

11 *Şam Deklarasyonu Genel Sekreterlik üyesi Neccar, Şubat 2012'de Türkiye'ye geldi.*

12 İnsan Hakları Örgütü Mirsad'ın resmi web sitesi. 16 Şubat 2011. www.syriahr.com/16-2-2011-syrian%20observatory.htm

Muhaliflerin 4 Şubat için yaptığı çağrıda da yine beklenen olmamış; halk, meydanlara inerek rejime karşı öfkesini ortaya koymamıştı.[13]

Rejim karşıtı gösteri düzenlemekte başarısız olan Suriyeli 15 muhalif ise 4 Şubat'ta başkent Şam'daki Bab Tuma'da Mısırlı devrimcilerle dayanışma amacıyla mumlu bir yürüyüş düzenledi; ancak göstericiler, yaklaşık 20 kişiden oluşan sivil elbiseli Suriyelilerin saldırısına maruz kaldı. Göstericiler arasında bulunan muhaliflerden Suheyr Atassi, şikâyette bulunmak için gittikleri emniyet merkezinde kendilerine hakaret edildiğini, tartaklandıklarını söyledi. Şikâyet için emniyet merkezine giden Atassi ve beraberindeki göstericiler, İsrail ve diğer yabancı güçlerin hesabına çalışmakla suçlandı.[14]

Bu arada muhalifler, 4 Şubat'ta düzenlenen; fakat halk kitlelerinden destek bulmayan 'Öfke Günü' öncesinde üç bin muhalifin gizemli bir şekilde ortadan kaybolduğunu iddia etti.[15]Ancak Suriye'nin uluslar arası ve bölgesel imajı son derece güçlüydü; nitekim 6 Şubat'ta Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Suriye'de bir araya gelerek Mısır'a istikrarın en kısa sürede dönmesi temennisinde bulunmuşlar; Lübnan'daki hükümet krizinin çözüme kavuşması için de ortak çalışma üzerinde karar birliğine varmışlardı.[16]

Facebook'a erişim engeli kaldırıldı

2-4 Şubat tarihleri arasında düzenlenmek istenen rejim karşıtı gösterilerin fiyaskoyla sonuçlanması, yönetimin kendisine olan güvenini artırmıştı. Bundan ötürü Suriye'de beş yıldır yürürlükte olan Facebook'a erişim engeli, 8 Şubat'ta kaldırıldı.[17]

---

[13] Rusya el-Yovm. 4 Şubat 2011. سوريا تشهد مظاهرات واحتجاجات "الكترونية" عارمة. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/62838/

[14] Ahbaru'ş- Şark. 26 Şubat 2011. www.levantnews.com/index.php?option=com_content&view=article&id=5452:-qq-qq&catid=77:civil-society-human-rights&Itemid=78, Mirsad. 26 Şubat 2011. www.syriahr.com/26-2-2011-syrian%20observatory.htm

[15] Free Syria. 5 Şubat 2011. www.free-syria.com/loadarticle.php?articleid=38090

[16] Rusya el-Yovm. 6 Şubat 2011. الأسد وأردوغان يعربان عن أملهما بعودة الأمن والاستقرار إلى مصر. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/62939/

[17] Assaf Abbud, BBC Arapça. 9 Şubat 2011. سورية: رفع الحجب عن الفيسبوك دون إعلان رسمي. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/02/110209_syria_facebook_.shtml, Rusya el-Yovm. 9 Şubat 2011. سوريا ترفع الحجب عن يوتيوب وفيسبوك. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/63140/, Şarku'l-Avsat. 9 Şubat 2011. السلطات السورية تكافئ مواطنيها برفع الحجب عن «فيس بوك». www.aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11761&article=607535

ABD, bu kararı memnuniyetle karşılarken[18], Fransa ise Facebook'a erişim engelini kaldıran Suriye'den, tüm düşünce suçlularını serbest bırakmasını istedi.[19]

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 9 Şubat'ta normal gündem üzerine çalışmalarına devam etti. Lübnanlı devlet adamı Mişel Aun'u kabul eden Cumhurbaşkanı Esed, Lübnan'da yaşanan hükümet krizi başta olmak üzere bölgesel ve uluslar arası gelişmeler üzerine görüş alışverişinde bulundu.[20] 14 Şubat'ta İtalya Dışişleri Bakanı Franco Frattini'yi kabul eden Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Mısır ve Tunus'ta yaşanan krizin bir benzerinin Suriye'de yaşanmayacağını; çünkü Suriye hükümetiyle halk arasında uyumun bulunduğunu bir kez daha vurguladı. Cumhurbaşkanı Esed, "Suriye'de istikrarın sürmesinin nedeni, hükümetle halk arasındaki iletişimdir. Mısır ve Tunus'ta ise hükümetler, halkın görüşlerinden oldukça uzaktı" demiş ve bölge halklarının dayatmalara karşı çıktığını, kendisinin ise reformları gerçekleştirecek güçte olduğunu söylemişti.[21]

Suriyeli muhalifler, yeniden rejim karşıtı gösteriler için hazırlık yaparken, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed de 15 Şubat'ta Hz. Muhammed'in (S) doğumu münasebetiyle Şam'ın en büyük camisi olan Emevî Camii'nde gerçekleştirilen Mevlit Kandili programına katılıyor,[22] halk da "Allah, Suriye, Beşşar bize yeter!", "Kanımız canımız sana feda olsun ey Beşşar!" sloganları atıyordu.

---

[18] BBC Arapça. 9 Şubat 2011. مسؤول امريكي يرحب برفع الحجب عن مواقع التواصل الاجتماعي في سوريا. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/02/110209_syria_facebook.shtml

[19] Şarku'l-Avsat. 10 Şubat 2011. باريس تطالب دمشق بإطلاق سجناء الرأي.. وواشنطن ترحب بحرية «فيس بوك». www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=607616&issueno=11762

[20] Rusya el-Yovm. 10 Şubat 2011. الأسد وعون يبحثان الوضع في لبنان. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/63199/

[21] SANA Arapça. 15 Şubat 2011. www.sana.sy/ara/2/2011/02/15/pr-331753.htm, SANA Türkçe 15 Şubat 2011. www.sana.sy/tur/236/2011/02/15/pr-331758.htm, El-Kudsu'l-Arabî 14 Şubat 2011. www.alquds.co.uk/index.asp?fname=data%5C2011%5C02%5C02-14%5C14qpt939.htm , Şarku'l-Avsat. 15 Şubat 2011. الأسد: شعوب المنطقة قادرة على الإصلاح وترفض الإملاءات الخارجية. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=608347&issueno=11767

[22] SANA Arapça. 16 Şubat 2011. www.sana.sy/ara/2/2011/02/16/pr-331989.htm, Rusya el-Yovm. 16 Şubat 2011. الأسد يظهر وسط آلاف المواطنين السوريين وسط دمشق. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/63671/

Halkın bu sevgi gösterisi, Suriye'de devrimin güç olduğu mesajını verirken, ülkedeki sessiz çoğunluğun tutumu ise merak konusuydu.[23]

Muhaliflerin karşılıksız kalan gösteri çağrıları ve devrim talebi

Halkın desteğini kazanma konusundaki tüm olumsuz faktörlere rağmen devrimden yana olan muhalifler, yönetim karşıtı girişimlerde bulunmaktan geri durmadı. 18 Şubat'ta Suriye'nin bazı bölgelerinde duvarlara "Beşşar Esed rejiminin devrilmesi" talebini içeren sloganlar yazıldı. Bu adımla, "Suriyelilerdeki korku duvarının" yıkılması hedeflenmekteydi.[24] Liderliğini cumhurbaşkanı eski yardımcısı Abdulhalim Haddam'ın yaptığı Ulusal Kurtuluş Cephesi, 23 Şubat'ta, "Beşşar Esed rejiminden kurtulma" çağrısını yaptığı bildirileri, Suriye'nin farklı şehirlerinde dağıttı.[25] Bir gün sonra da İtalya haber ajansı AKI'ye konuşan Haddam, Suriye'de yönetimin sivil bir şekilde dönüşümü için Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'den, yönetimi ulusal birlik hükümetine devretmesini istedi.[26]

Diasporadaki muhaliflerin tüm çağrılarına ve Tunus'ta başlayan isyan sürecinin Suriye'ye de taşınması için çeşitli vesilelerle içeride atılan adımlara rağmen Suriye'de sokaklar sakinliğini koruyor, yönetim ise hem desteklediği Lübnan ve Filistin direnişinin kazanımları sayesinde edindiği bölgesel güç, hem de Türkiye ile geliştirdiği ilişkiler sayesinde ABD'nin liderlik ettiği yalnızlaştırma çemberini kırmaya çalışıyordu. Çünkü ABD, 11 Eylül saldırılarının ardından 2001'de Suriye'yi "şer ekseni" ülke olarak nitelemiş; 2003'te Irak'ı işgal etmesinin ardından sırasının Suriye'ye geleceği mesajını vermiş; 2004'te Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesini öngören 1559 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararında Fransa'nın desteğini de kazanmış; 2005'te ise Lübnan'ın eski Başbakanı Refik Harirî'nin öldürülmesinden Suriye'yi sorumlu tutarak Şam yönetimini cezalandırmaya çalışmıştı. Ancak Suriye'yi yalnızlaştırarak cezalandırmayı amaçlayan tüm bu adımlarına rağmen Irak'taki 2005 yılında başlayan siyasî süreçler ABD aleyhine gelişmeye başlamış; Suriye'nin Filistin'deki dostu Hamas, İsrail'i Gazze'den tek taraflı olarak çekilmeye mec-

---

23 Youtube. 16 Şubat 2011. الرئيس بشار الأسد أمام الجامع الأموي. www.youtube.com/watch?v=57LU17qx5Dw

24 Free Syria. 18 Şubat 2011.www.free-syria.com/loadarticle.php?articleid=37934

25 Sooryoon. 23 Şubat 2011. منشورات في سورية للخلاص الوطني تدعو السوريين إلى تخليص سورية من الطغاة الفاسدين كما تحررت من الاحتلال الفرنسي. www.sooryoon.net/?p=18423

26 Mirsad. 24 Şubat 2011www.syriahr.com/24-2-2011-syrian%20observatory5.htm

bur etmiş; Lübnan'daki dostu Hizbullah ise 2006 yılında askerî alanda İsrail'i mağlup etmekle kalmayıp 2007'den itibaren Lübnan iç siyasetinde belirleyici hale gelmişti.

2010 yılına kadar desteklediği Filistin ve Lübnan direnişlerinin kazanımları sayesinde bölgesel gelişmelerdeki ağırlığını hissettiren Suriye yönetimi, bölgedeki en önemli Batı müttefiki olan Türkiye ile geliştirdiği yüksek düzeyli ilişkiler sebebiyle artık Batı ile ilişkilerini de normalleştirecek adımlar atmaya başlamıştı. Bu çerçevede Suriye yönetiminin 2008'de Türkiye'nin arabuluculuğu ile İsrail'le dolaylı müzakereler başlatması, somut sonuçlar doğurmaya başlamış; örneğin Refik Harirî cinayetini soruşturan uluslar arası mahkeme, Suriye'ye yönelik suçlamaların yalancı tanık ifadelerine dayandığını kabul ederek Suriye'yi berat ettirmişti.

Suriye yönetiminin ABD'nin öncülük ettiği yalnızlaştırma çemberinin kırılmakta olduğunun somut işaretleri, Arap isyanlarının en hengâmeli döneminde bile kendisini hissettiriyordu. Nitekim 23 Şubat'ta ABD Kongresi'nden bir heyet, Suriye'nin başkenti Şam'a giderek, ABD'nin Orta Doğu politikası üzerine Cumhurbaşkanı Esed'le görüş alışverişinde bulundu.[27]

Rejim karşıtı eylem düzenlemekte başarısız olan muhalifler, rejime olan öfkelerini Mısır örneğinde olduğu gibi Libya'yla dayanışma eylemi adı altında sürdürmeye devam etti. Suriyeli bir grup muhalifin 22 Şubat'ta Libya elçiliği önünde düzenlediği gösteriye 23 Şubat'ta da devam etmesi, polis engeline takıldı. Polis, 23 Şubat'ta Libyalı devrimcilerle dayanışma amacıyla düzenlenen gösteriye müdahale etti.[28]

26 Şubat'ta "Beşşar Esed'e Karşı Suriye Devrimi 2011" adıyla oluşturulan Facebook sayfasında, tarihi ilerleyen günlerde ilan edilecek gösteri çağrısı yapıldı. Kısa sürede binlerce kişinin beğendiği sayfanın, gösteri için tarih belirlememesinde, daha önce yapılan çağrıların fiyaskoyla sonuçlanması önemli derecede etkili olmuştu. Fakat sayfadaki fotoğrafın üzerindeki 15/3 ifadesinin 15 Mart'a işaret ettiği belirtildi. Sayfayı oluşturan aktivistler herhangi

---

27 Rusya el-Yovm. 23 Şubat 2011. وفد من الكونغرس الأمريكي في دمشق. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/64122/

28 Mirsad. 26 Şubat 2011. www.syriahr.com/26-2-2011-syrian%20observatory.htm, Syrian Human Rights Commite 23 Şubat 2011. www.shrc.org/data/aspx/d11/4331.aspx, Youtube. 22 Şubat 2011. الاعتصام امام السفارة الليبية دمشق. www.youtube.com/watch?v=UNLUCg-TrZU

bir siyasî gruba mensup olmadıklarını öne sürerek, hedeflerinin Suriye'deki rejimin devrilmesi olduğunu açıkladılar.[29]

Cumhurbaşkanı Esed, 8 Mart Devrimi'nin 48. yıl dönümü münasebetiyle af ilan etti. Af, siyasî tutukluları kapsamasa da muhaliflerden Heysem el-Malih yaşının büyük olmasından ötürü aftan yararlandı ve serbest bırakıldı.[30] Libya'daki gelişmeleri endişeyle takip ettiğini açıklayan Suriye Dışişleri Bakanlığı, 10 Mart tarihli açıklamasında, Libya'ya her türlü yabancı müdahalesine karşı olduğunu duyurdu.[31]

Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Suveyda şehrine 13 Mart 2011'de eşi Esma Esed'le birlikte sürpriz bir ziyaret gerçekleştirmiş; bu ziyaret sırasında halkla sohbet edip sorunları dinlemiş, omuzlara kaldırılarak "Kanımız canımız sana feda olsun ey Beşşar!" sloganları atan halkın sevgi gösterileriyle karşılanmıştı.[32]

Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in bu tür adımları, Suriye'de devrimden yana olanların çabalarını olumsuz yönde etkilerken, sessiz çoğunluğun, yönetim karşıtı gösterilere katılmak yerine sessiz konumunu sürdürmesine yol açıyordu. Mart ayının başında Suriyeli muhalifler, 12-15 Mart tarihleri arasında başta Şam olmak üzere ülkenin farklı bölgelerinde rejim karşıtı gösteriler düzenleme kararı aldı.[33] Siyasî tutukluların aileleri ise 15 Mart'ta İçişleri Bakanlığı önünde gösteri düzenleme kararı aldı.[34] 16 Mart'ta İçişleri Bakanlığı önünde düzenlenen gösteride 25'den fazla kişi tutuklandı. Gösteriye katılan Suriyeliler,

---

29 France24. 26 Şubat 2011. دعوة عبر موقع "فيس بوك" إلى "ثورة سورية على بشار الأسد" www.france24.com/ar/20110227-syria-protests-bashar-alassad-invitation-facebook/, Middle East Online. 26 Şubat 2011. www.middle-east-online.com/?id=105775, Mirsad. 27 Şubat 2011. www.syriahr.com/27-2-2011-syrian%20observatory6.htm

30 Rusya el-Yovm. 7 Mart 2011. الرئيس السوري يصدر عفوا عاما عن مرتكبي الجنح والمخالفات في الذكرى الـ٤٨ لثورة ٨ آذار http://arabic.rt.com/news_all_news/news/64958/

31 Rusya el-Yovm. 10 Mart 2011. سورية ترفض "كل أشكال التدخل الأجنبي في الشؤون الليبية. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/65179/

32 Youtube. 25 Mart 2011. زيارة الرئيس بشار الاسد الى قرية البثينة رأفت رافع أبوراس. www.youtube.com/watch?v=WhynjtacWnE , Thawra. 15 Mart 2011. ضمن مشروع تنموي متكامل لتنمية المناطق الريفية زيارة الرئيس الأسد إلى السويداء بعيون مواطنيها: التفاتة كريمة تجاه شعبه الذي يحبه ويرتبط به وجدانياً. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=88694451520110315025634

33 Free Syria. 15 Mart 2011. www.free-syria.com/loadarticle.php?articleid=38075

34 Free Syria. 15 Mart 2011. www.free-syria.com/loadarticle.php?articleid=38091

demokrasi, özgürlük ve reform istediklerini belirttiler.[35] 16 Mart'ta tutuklanan 9 kadın gösterici, 19 Mart'ta açlık grevine başladı.[36] İçişleri Bakanlığı önünde düzenlenen gösteride şiddete başvurulması üzerine ABD, Suriye'den göstericilere karşı şiddete başvurmamasını istedi.[37]

Muhaliflerin gösteri çağrılarına yurt dışından destek

15 Mart'ta ayrıca Şam'daki Hamidiye Çarşısı'nda yaklaşık 200 kişinin katılımıyla yönetim karşıtı gösteri düzenlendi.[38] Gösteriye katılan Suriyeliler, "Allah, Suriye, Özgürlük Bize Yeter" , "Neredesin ey Suriyeli nerede?" şeklinde sloganlar attı. Gösteriye katılan bazı Suriyelilerin tutuklandığı iddia edildi.[39] Suriye içindeki muhaliflerin gösteri çağrıları halktan beklenen desteği bulmamıştı; ancak yönetim karşıtı gösteri çağrıları Suriye dışında yankı bulmaya başlamıştı. Örneğin 15 Mart tarihinde başta Kahire'deki Suriye Büyükelçiliği olmak üzere birçok ülkede Beşşar Esed karşıtı sloganlar atıldı. Sloganlar arasında "Halk, rejimi düşürmek istiyor", "Defol ey Beşşar, biz yaşamak istiyoruz. Yalan vaadlerini istemiyoruz", "Kaçmadan önce istifa et ey Beşşar" şeklinde sloganlar atıldı.[40] Suriye resmî kaynakları ise Suriye'de gösteri düzenlenmesi için Suriyelilere İsrail merkezli SMS'lerin gönderildiğini iddia etti.[41]

---

35 Mirsad. 16 Mart 2011. www.syriahr.com/16-3-2011-syrian%20observatory3.htm, Rusya el-Yovm. 16 Mart 2011. دمشق.. مظاهرة امام وزارة الداخلية للمطالبة بالافراج عن المعتقلين السياسيين. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/65615/, Şarku'l-Avsat 17 Mart 2011. سورية: الأمن «يفرق اعتصاما بالهراوات ويعتقل العشرات.. والسلطة ترفض وصف ما حدث بـ«التظاهر». http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11797&article=612904

36 Mirsad. 19 Mart 2011. www.syriahr.com/19-3-2011-syrian%20observatory9.htm, BBC Arapça. 19 Mart 2011. منظمات حقوقية: معتقلات سوريات يضربن عن الطعام. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/03/110318_syria_protests_reax.shtml

37 BBC Arapça. 16 Mart 2011. واشنطن تدعو الحكومة السورية الى الامتناع عن استخدام العنف ضد المتظاهرين. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/03/110316_syria_update.shtml

38 Rusya el-Yovm. 15 Mart 2011. عشرات الشبان السوريين يتظاهرون بوسط العاصمة دمشق. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/65526/

39 Youtube. 15 Mart 2011. إنتفاضة سوريا ١٥ آذار syrian revoluation 15th march 2011. www.youtube.com/watch?v=IZ-5xG-Tx60, Rusya el-Yovm. 16 Rusya el-Yovm. Mart 2011. دمشق.. مظاهرة امام وزارة الداخلية للمطالبة بالافراج عن المعتقلين السياسيين. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/65615/

40 Free Syria. 20 Mart 2011. www.free-syria.com/loadarticle.php?articleid=38134

41 SNS. 15 Mart 2011. وزارة الحرب الإسرائيلية تدعو إلى التظاهر في سورية. http://sns.sy/sns/?path=news/read/30111

15 Mart'ta düzenlenen bu gösteriler öncesinde ve sonrasında 300 kişinin tutuklandığı iddia edilirken, Dera'da çocuklarının tutuklandığını öne süren Eba Zeyd ailesi, çocuklarının serbest bırakılmaması halinde 18 Mart Cuma günü düzenlenecek gösterilere katılma tehdidinde bulundu.[42] Tutuklu çocukların aileleri sonuç alamayınca 17 Mart'ta İçişleri Bakanlığı'na gitti. Yüz elli kişiden 35 tanesinin o gün gözaltına alındığı öne sürüldü; İçişleri Bakanlığı ise 35 kişinin tutuklandığı haberini yalanladı.[43]

2005'te Fransa'ya sığınarak Refik Harirî cinayetinden Beşşar Esed'in sorumlu olduğunu iddia eden cumhurbaşkanı eski yardımcısı Abdulhalim Haddam, 15 Mart'ta Suriyelilere hitaben yaptığı konuşmasında, Suriye'de sivil değişimin yaşanması için Suriyeli gençlerin sorumluluk üstlenmesi gerektiğini söyledi.[44] Mısır'da rejim karşıtı gösteriler sürerken başlayan ve 17 Mart'a kadar devam eden gösteriler, bazı Suriyelilerin korku duvarının kırılmasında olumlu rol oynarken,[45] sessiz çoğunluktaki korku duvarlarının daha da yükselmesine ve kalınlaşmasına neden oldu.

İlk gösteri 15 Mart

Aylardır gösteri çağrılarına halktan karşılık bulamayan muhalifler rejim karşıtı ilk gösteriyi 15 Mart'ta düzenlemeyi başardı. İsrail Başbakanı Benyamin Netanyahu'nun resmî sözcüsü Ofir Gendelman, Arap dünyasındaki değişimin Suriye'ye de uğramasını, Suriyelilerin İsrail'le barış istemeyen Suriye rejimine karşı ayaklanmak istediğini söyledi.[46] Bu açıklamadan iki gün sonra Netanyahu ise Gazze'deki Hamas'ı silahlandıran İran-Suriye terör ekseninin parçalanacağı vaadinde bulundu.[47]

Suriyeli muhalifler, devrim gösterilerini kitleselleştirmek için hazırlık yaparken Arap Birliği, BM Güvenlik Konseyi'nden Libya'da uçuşa yasak bölge kararını çıkarmasını istedi. Arap Birliği içerisinde Libya'ya dış müdahalede bulunulmasına karşı çıkan iki ülkeden biri Suriye'ydi. 12 Mart'ta Mısır'da ya-

---

42 Free Syria. 20 Mart 2011. www.free-syria.com/loadarticle.php?articleid=38136

43 El-Cezire. 30 Mart 2011. شاهد عيان يروي أحداث درعا www.aljazeera.net/news/pages/14827695-c025-4bfb-9202-841a7cbc833f

44 Free Syria. 20 Mart 2011. www.free-syria.com/loadarticle.php?articleid=38126

45 Free Syria. 20 Mart 2011. www.free-syria.com/loadarticle.php?articleid=38141, France 24. 20 Mart 2011. www.france24.com/ar/node/658012

46 Mirsad. 15 Mart 2011. www.syriahr.com/15-3-2011-syrian%20observatory1.htm

47 17 Mart 2011. نتنياهو: سنكسر محور الإرهاب الإيراني – السوري. www.youm7.com/News.asp?NewsID=371300&rSecID=286&rIssueID=0

pılan oturumda Suriye'nin temsilcisi Ahmed Yusuf, dış müdahaleye yol açacağı gerekçesiyle Arap Birliği'nin kararına Mısır'la birlikte karşı çıktı.[48]

İçerideki muhaliflerin ve bazı bölge ülkelerinin, 'Arap Baharı'nın Suriye'yi de kapsayacak şekilde yayılmasına yönelik çabaları sürse de Suriye yönetimi dış politika ağırlığından kaynaklanan gücünü ve nüfuzunu koruyordu. 16 Mart'ta Akdeniz'de Panama bandıralı silah yüklü bir gemi ele geçirildi. İsrail Dışişleri Bakanı Yardımcısı Danny Ayalon, İran silahlarının Lazkiye limanında yüklenerek Gazze'ye gönderileceği iddiasında bulundu. Ayalon, silah yüklü gemiyle Şam'ın BM Güvenlik Konseyi kararlarını ihlâl ettiğini öne sürdü ve Suriye'ye sert yaptırımlarm uygulanmasını istedi. Savunma Bakanlığı'ndan Amos Gilad ise Suriye'yi Gazze ve Lübnan'da İsrail'i tehdit eden terör örgütleri kurmakla suçladı.[49]

Cumhurbaşkanı Esed ise 16 Mart'ta, İspanya Dışişleri Bakanı Trinidad Jimenez'ı kabul etti. Görüşme sonrasında Cumhurbaşkanı Esed, Suriye olarak Orta Doğu'da yabancı müdahalesine karşı olduklarını söyledi.[50] 17 Mart'ta, Dışişleri Bakanı Velid Muallim, İran'a giderek, Suudî Arabistan'dan Cumhurbaşkanı Esed'e ulaştırılan mektubu İranlı yetkililere iletti. Mektupta Suudî Arabistan'ın, İran'dan Bahreyn'in istikrar ve egemenliğine bağlı kalması talebi yer almaktaydı. O günlerde İran'ın aksine Suriye yönetimi, Bahreyn'e giren Körfez Savunma Kalkanı'nı meşru savunma gücü olarak görmekteydi.[51]

Dera gösterileri, Suriye isyanının miladı

Suriye'deki süreç, her yönüyle Beşşar Esed'in lehine giderken, Dera'da tutuklanan çocukların maruz kaldığı kötü muamele, Suriye'yi iç savaşa götüren sürecin miladı oldu.

Muhalif kaynakların iddiasına göre şubat ayı sonunda Dera'daki Eba Zeyd ailesinden 25 çocuk, ders gördükleri ilköğretim okulunda "Halk rejimin dev-

---

48 Yovmu's-Sabi. 13 Mart 2011. سوريا ترفض قرار الحظر الجوى على ليبيا. www.youm7.com/News.asp?NewsID=368587&rSecID=88

49 Rusya el-Yovm. 16 Mart 2011. اسرائيل تطالب بفرض عقوبات "قاسية جدا" ضد سوريا. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/65610/

50 Rusya el-Yovm. 16 Mart 2011. لأسد: سوريا ضد أي تدخل أجنبي في الشرق الأوسط. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/65550/

51 Rusya el-Yovm. 17 Mart 2011. المعلم يسلم القيادة الايرانية رسالة من الاسد تتعلق بالوضع في المنطقة والبحرين. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/65695/

rilmesini istiyor" sloganı atması üzerine gözaltına alındı.[52] Öğrenciler, Mısır sokaklarında atılan sloganlara özenerek bu sloganları atmışlardı. El-Cezîre televizyonuna 'görgü tanığı' sıfatıyla konuşan bir Deralıya göre, Dera Valisi Faysal Gülsüm ve Emniyet Merkezi'ndeki Beşşar Esed'in teyzesinin oğlu Atıf Necib, 15 çocuğun tutuklanmasından sorumlu olan kişilerdi. Tutuklu çocukların aileleri, çocukların serbest bırakılması için Atıf Necib'e gittiklerinde Necib, 'kendilerinin ve eşlerinin de tutuklanması' tehdidinde bulunmuştu.[53]

Reuters'in yerel kaynaklara dayandırdığı haberine göre Dera'daki 12 öğrenci, Arap dünyasındaki hareketlilikten esinlenerek şehirdeki duvarlara, rejim karşıtı sloganlar yazmıştı. Böylece, 12 öğrencinin tutuklanması ve sonrasında da serbest bırakılmaması, Suriye'de isyana giden süreci başlatmış oldu.[54]

Dera'da isyan ateşi tutuşuyor

Tutuklanan çocukların serbest bırakılması için18 Mart'ta Dera'da düzenlenen gösteriler, kontrolden çıktı ve göstericilerle güvenlik güçleri arasında çıkan olaylarda 4 kişi yaşamını yitirirken onlarca kişi de yaralandı. Suriye resmî kaynakları, göstericiler arasına sızan ve kaos yaratmak isteyen kişilerin, özel ve kamuya ait binalara zarar vermesi üzerine güvenlik güçlerinin müdahil olmak zorunda kaldığını açıkladı.[55]

Aynı gün Dera'da onlarca gösterici gözaltına alındı.[56] Dera'daki el-Ömerî Camii'nin önünde toplanan göstericiler, "Halk, rejimin devrilmesini istiyor" "Allah, Suriye, Özgürlük" şeklinde sloganlar attı.[57] Deyr ez-Zor'da ise so-

---

52 Free Syria. 30 Mart 2011. www.free-syria.com/loadarticle.php?articleid=38073

53 El-Cezire. 30 Mart 2011. شاهد عيان يروي أحداث درعا. www.aljazeera.net/news/pages/14827695-c025-4bfb-9202-841a7cbc833f

54 Reuters. 26 Mart 2011. ستة قتلى في اللاذقية والأزمة في سوريا تتفاقم. http://ara.reuters.com/article/idARASOB68178920110326

55 BBC Arapça. 16 Mart 2011. سورية: مظاهرة امام وزارة الداخلية في العاصمة دمشق. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/03/110316_syria_prisoners_families.shtml, Rusya el-Yovm. 18 Mart 2011. سوريا.. انباء غير مؤكدة عن مقتل ٤ اشخاص في اشتباكات بين متظاهرين وقوات امنية في مدينة درعا. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/65748/, Sooryoon. 19 Mart 2011. يوم غضب» سوري حصيلته ٤ قتلى وعشرات الجرحى في درعا«. www.sooryoon.net/?p=18664

56 www3.youm7.com/News.asp?NewsID=373084&SecID=88&IssueID=0

57 El-Arab. 19 Mart 2011. قوات الأمن السورية تقتل ٤ متظاهرين في درعا. http://alarab.com.qa/details.php?docId=179437&issueNo=1188&secId=15, Youtube. 18 Mart 2011. فيديو مطول للثورة السورية ٨١- ٣-١١٠٢ درعا. www.youtube.com/watch?v=nICh9dKhnr4

kağa çıkan onlarca Suriyeli, rejim karşıtı slogan atarken, güvenlik güçlerine ait araçları ateşe verdi.

Muhaliflere göre Dera olayları

Muhalif kaynaklara göre Dera'daki olaylar şöyle gelişti: 18 Mart cuma günü, el-Ömerî Camii'nde namazdan çıkan insanlar, Dera valisini karşılarında buldu. Vali, camiden çıkanlara hakaret etmeye başladı. Bunun üzerine cemaat, valiye saldırdı. Valinin korumaları ise cemaate ateş açarak 2 kişiyi öldürdü. Saldırıda yaralanan 2 kişi ise saatler sonra öldü. Aynı gün yaklaşık 400 kişi el-Ömerî Camii'nde oturma eylemine başladı.[58]

Dera'da akan kan, Suriye'de isyan ateşinin tutuşmasına neden oldu. Böylece, o döneme kadar cevapsız kalan 'Suriye'de neden rejim karşıtı gösteriler düzenlenmiyor?' soruları artık yanıt bulmaya, gazetelerde 'Suriye'de korku duvarları yıkıldı' manşetleri atılmaya başlandı.[59] Dera'da düzenlenen gösterilerde "Halk rejimin devrilmesini istiyor" sloganları atılmakla birlikte temel vurgu yönetimin siyasî, ekonomik ve sosyal alanda reformlar yapmasıydı.[60]

Dera'da yaşanan olayların yanı sıra aynı gün başkent Şam'daki Emevî Camii'nin içerisinde 'özgürlük' için slogan atan Suriyelilerle güvenlik güçleri arasında çatışma çıktı.[61] Dera'da 18 Mart'ta 4 sivilin öldürülmesi üzerine Facebook'taki 'Öfke Günü' sayfası, 19 Mart Cumartesi günü protesto gösterisi düzenleme çağrısında bulundu.[62] Cumartesi günü kılınan cenaze na-

---

58 El-Cezire. 30 Mart 2011. شاهد عيان يروي أحداث درعا. wwwaljazeera.net/news/pages/14827695-c025-4bfb-9202-841a7cbc833f, Şarku'l-Avsat. 19 Mart 2011. مظاهرات تعم المدن السورية ومقتل ٥ أشخاص واعتقال وجرح المئات. طلبا لـ«الحرية».. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11799&article=613237&feature=

59 BBC Arapça. 19 Mat 2011. انتفاضات الشرق الأوسط: انكسار حاجز الصمت في سورية. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/03/110319_syria_brokensilence.shtml

60 Rusya el-Yovm. 24 Mart 2011. ناشط حقوقي: المتظاهرون في درعا لم يرفعوا شعار اسقاط النظام بل اصلاحه. http://arabic.rt.com/prg/telecast/66150/

61 18 Mart 2011. اشتباكات داخل المسجد الأموى بين الأمن ومتظاهرين فى سوريا. www.youm7.com/News.asp?NewsID=372208&rSecID=88&rIssueID=0

62 France 24. 19 Mart 2011. قتلى في مظاهرات درعا ودعوة على "فيس بوك" للتظاهر مجددا في حمص. www.france24.com/ar/20110319-syria-damascus-homs-police-mosque-pray-demonstration-unrest-facebook-dead, 19 Mart 2011. مقتل وإصابة عشرات السوريين خلال المظاهرات. www.youm7.com/News.asp?NewsID=372404&rSecID=88&rIssueID=0

mazları, rejime isyan gösterilerine dönüşürken, Suriye'de rejim karşıtı öfke, gösterilerle dışarı yansıtılmaya başlandı.[63]

Dera olaylarıyla ilgili soruşturma

Suriye yönetimi, Dera'da 4 sivilin öldürüldüğü olayı 'üzücü' olarak nitelerken, İçişleri Bakanlığı olayla ilgili olarak soruşturma açıldığını duyurdu.[64] Suriye el-İhbariye kanalı, Dera'daki olaylara dair 19 Mart'ta yayınladığı haberinde, soruşturma sonunda sorumlulardan rütbeleri ne olursa olsun hesap sorulacağını duyurdu.[65]Aynı gün Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, askerlik süresinin 21 aydan 18 aya indirildiğine ilişkin kanun değişikliğini onayladı.[66]

Dera'da 4 kişinin ölmesi sonrasında Cumhurbaşkanı Esed, Dera'da ölen Suriyelilerin yakınlarına taziyelerini iletmesi için Dışişleri Bakan Yardımcısı Faysal Mikdad ve Yerel Yönetimler Bakanı Tamir el-Hucce başkanlığında bir heyet gönderdi. Cumhurbaşkanı Esed'in, sorumluların yargılanacağı mesajı, cenaze sahiplerine iletildi;[67] fakat aynı gün Dera'nın farklı bölgelerinde rejim karşıtı gösteriler düzenlendi.[68] Buna ilave olarak Cumhurbaşkanı Esed, hal-

---

63 Şarku'l-Avsat. 20 Mart 2011. سورية: الآلاف يتظاهرون في درعا.. ويدعون إلى «الثورة». http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11800&article=613407

64 Rusya el-Yovm. 20 Mart 2011. السلطات السورية تشكل لجنة تحقيق في احداث درعا والامن يفرق مظاهرة جديدة باستخدام الغاز المسيل للدموع. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/65807/, Mirsad. 19 Mart 2011. www.syriahr.com/19-3-2011-syrian%20observatory11.htm, 20 Mart 2011. سوريا تبدأ التحقيق فى أحداث قتل المتظاهرين. www.youm7.com/News.asp?NewsID=373181&SecID=88&IssueID=0

65 Syria Now. 19 Mart 2011. الاخبارية السورية: قلق سوري جراء الأخبار عن «محاولات لاثارة التظاهر». http://syrianow.sy/index.php?d=34&id=24919, Syria Now. 19 Mart 2011. مصدر مسؤول: تشكيل لجنة للتحقيق في أحداث درعا ومحاسبة كل من تثبت مسؤوليته فيها. http://syrianow.sy/index.php?d=34&id=24926

66 20 Mart 2011. آلاف السوريون يدعون للثورة والأمن يرد بالرصاص. www.youm7.com/News.asp?NewsID=373077&SecID=88&IssueID=0

67 SANA Arapça. 21 Mart 2011. www.sana.sy/ara/2/2011/03/21/pr-337677.htm, Syria Now. 19 Mart 2011. مصادر سورية للمنار: الرئيس الاسد سيوفد مسؤولين للتعزية باسمه اسر ضحايا درعا و المقداد. http://syrianow.sy/index.php?d=34&id=24920, Syria Now. 20 Mart 2011. حجة وعدي إلى درعا واتفاق على تشكيل لجنة مشتركة لتنفيذ مطالب المحتجين. http://syrianow.sy/index.php?d=34&id=24952

68 Thawra. 21 Mart 2011. الرئيس الأسد يكلف الحجة والمقداد تقديم التعازي.. وأهالي الشهيدين يعبرون عن ارتياحهم لمواساة سيادته والإجراءات المتخذة. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?Fi

kın ve aşiret liderlerinin istekleri doğrultusunda Dera Valisi Faysal Gülsüm'ü görevden aldığını açıkladı.[69]

BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon, 19 Mart'ta yaptığı açıklamada, Suriye yönetiminden göstericilere karşı şiddetten uzak durmasını ve sivil gösteri düzenleme hakkını tanımasını istedi.[70] Suriye'de cuma günü yaşanan bu olaya ilişkin ABD'den ilk tepki Ulusal Güvenlik Konseyi Sözcüsü Tommy Vietor'dan geldi. Şiddetten ötürü Suriye yönetimini kınayan Vietor, Suriye yönetiminden gösteri düzenleme hakkına saygı duymasını istedi.[71]

19 Mart'ta Cumhurbaşkanı Esed, üst düzey güvenlik yetkililerinden Deralı Rüstem Gazalî'yi kente gönderdi. Rüstem Gazalî, Dera'da matem evine giderek taziyelerini sundu. El-Cezîre televizyonu, Gazalî'nin bölge halkının taleplerine kışkırtıcı bir üslupla yanıt verdiğini, bundan ötürü de Deralıların öfkesinin daha da kabardığını öne sürdü. 20 Mart Pazar günü ise Cumhurbaşkanı Esed, Deralı yardımcısı Faruk Şara'yı Dera'ya gönderdi. Şara, bölge halkını büyük ölçüde yatıştırdı. El-Ömerî Camii'ndeki oturma eylemini sürdürenlerden bazıları evlerine döndü; fakat oturma eylemi, kalanlar tarafından sürdürüldü.[72]

Londra'da yayımlanan Suudî Arabistan sermayeli Şarku'l-Avsat gazetesine göre, 20 Mart'ta Dera'ya giden heyet içerisinde Dışişleri Bakan Yardımcısı Faysal Mikdad da bulunuyordu. Gazete göstericilerin Dera'ya ulaşan heyeti iyi bir şekilde ağırlamadığını, heyeti "halkını vuran haindir" sloganlarıyla karşıladığını yazdı.[73]

---

leName=670578356201103210129 51, BBC Arapça. 20 Mart 2011. آلاف السوريين يتظاهرون في درعا مع وصول وفد العزاء الحكومي. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/03/110320_syria_new_demos.shtml

69 Syria Now. 20 Mart 2011. الرئيس الأسد يقيل محافظ درعا. http://syrianow.sy/index.php?d=34&id=25003, Rusya el-Yovm. 21 Mart 2011. الأسد يقبل محافظ درعا والمحتجون يحرقون مباني مهمة في المدينة. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/65882/

70 Mirsad. 19 Mart 2011. www.syriahr.com/19-3-2011-syrian%20observatory.htm

71 Rusya el-Yovm. 19 Mart 2011. واشنطن تندد بأعمال العنف ضد المتظاهرين في سوريا. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/65764/, Mirsad. 22 Mart 2011. www.syriahr.com/22-3-2011-syrian%20observatory2.htm

72 El-Cezire. 30 Mart 2011. شاهد عيان يروي أحداث درعا. www.aljazeera.net/news/pages/14827695-c025-4bfb-9202-841a7cbc833f

73 Şarku'l-Avsat. 21 Mart 2011. مظاهرات سورية لليوم الثالث.. وحرق مقر حزب البعث بدرعا. http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11801&article=613571

20 Mart'ta, Dera'daki Baas Partisi'ne ait ofisler, adalet sarayı, valinin evi, Cumhurbaşkanı Esed'in yakını Rami Mahluf'a ait GSM şirketi Syriatell'in ofisleri ve emniyet güçlerine ait araçlar göstericiler tarafından yakıldı.[74] Protesto gösterisinin bastırılması için gerçek mermi ve göz yaşartıcı gaz bombalarının kullanılmasından ötürü, 100'den fazla sivil yaralandı.[75] Gösteriye katılan Suriyelilerin sayısının 10 bin olduğu iddia edildi.[76]Aynı gün göstericilerle güvenlik güçleri arasında çıkan çatışmada bir göstericinin daha yaşamını yitirdiği iddia edildi.[77] Suriye yönetimi, duvarlara "Halk rejimi devirmek istiyor" sloganını yazdığı için tutuklanan Suriyeli 15 çocuğun derhal serbest bırakılacağını duyurdu.[78] Dera'daki gösteriler Casim ve çevredeki diğer şehirlere de sıçrarken, Suriyeliler 25 Mart cuma günü yeni bir 'Öfke Günü' düzenleyeceklerini açıkladılar.[79]

Dera'daki olayları 20 Mart'ta el-Cezîre'ye değerlendiren insan hakları aktivisti Heysem Menna, Dera'daki siyasî tutukluların serbest bırakılmadığını; aksine yeni tutuklamaların da olduğunu; kardeşi Maan Avadat'ın da yeni tutuklular arasında yer aldığını söyledi. Menna "Dera'daki gençler, bozguncu değillerdi. Onlar, adalet ve özgürlük çağrıcılarıydı. Cumhurbaşkanı ve diğer yetkililer halktan özür dilemelidir. Sivil gösteri düzenleyenleri katleden-

---

74 Mirsad. 20 Mart 2011. www.syriahr.com/20-3-2011-syrian%20observatory6.htm, Thawra. 21 Mart 2011. عناصر شغب تعتدي وتحرق ممتلكات عامة وخاصة في درعا .. مصدر مسؤول: اتخاذ كل الإجراءات لحماية أمن المواطنين. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=67057835620110321012753, Şarku'l-Avsat. 21 Mart 2011. مظاهرات سورية لليوم الثالث.. وحرق مقر حزب البعث بدرعا. http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11801&article=613571, Syria Now. 20 Mart 2011. مصدر مسؤول: عناصر شغب تعتدي وتحرق ممتلكات عامة وخاصة في درعا وتثير الذعر بين الأهالي. http://syrianow.sy/index.php?d=34&id=25009

75 Şarku'l-Avsat. 21 Mart 2011. مظاهرات سورية لليوم الثالث.. وحرق مقر حزب البعث بدرعا. www.aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11801&article=613571

76 Şarku'l-Avsat. 20 Mart 2011. «سورية: الآلاف يتظاهرون في درعا.. ويدعون إلى «الثورة». www.aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11800&article=613407

77 BBC Arapça. 20 Mart 2011. المحتجون في جنوب سورية يشعلون النار في مبان حكومية. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/03/110320_syria_protests_fire.shtml

78 Şarku'l-Avsat. 21 Mart 2011. مظاهرات سورية لليوم الثالث.. وحرق مقر حزب البعث بدرعا. www.aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11801&article=613571

79 Sooryoon. 21 Mart 2011. مظاهرات درعا تمتد إلى جاسم ويطالب المئات فيها بإسقاط النظام، والجيش يحاصر درعا، والسوريون يدعون إلى جمعة الغضب وباريس ومنظمات حقوقية تندد بقمع النظام. www.sooryoon.net/?p=18897, Şarku'l-Avsat. 22 Mart 2011. اضطرابات سورية تمتد إلى مناطق جديدة.. والجيش ينتشر في درعا. http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11802&article=613738

ler yargılanmalıdır. Sadece Dera'dakiler değil, ülkedeki tüm siyasî tutuklular serbest bırakılmalıdır"[80] dedi.

Human Rights Watch, 20 Mart'ta yaptığı açıklamasında, Dera'daki ölü sayısının 5'e yükseldiğini duyurdu; Suriye yönetiminden 'gerçek mermi' kullanmamasını ve gösterileri şiddet kullanarak bastırmamasını istedi.[81] Arap İnsan Hakları Örgütü, Dera ve diğer şehirlerdeki sivil gösterilerin kanlı bir şekilde bastırıldığını bildirdi.[82] Gelen tepkiler üzerine Suriye yönetimi, Dera'daki gösterilerde gözaltına alınan bazı Suriyelileri serbest bırakma kararı aldı.[83]

Dera'daki gösteriler, 21 Mart ve sonrasında da devam etti. Kentte olayların yatıştırılmaması üzerine Dera'ya ordu birlikleri gönderildi.[84] Özellikle, gösterilerde ölenler için düzenlenen cenaze merasimleri, rejim karşıtı gösterilere dönüştü.[85] 21 Mart'ta düzenlenen gösterilerde 15 Suriyelinin öldürüldüğü bildirildi.[86] Gösterilerin merkezi, her zaman olduğu gibi el-Ömerî Camii oldu. Göstericiler, güvenlik güçlerinin ilerlemesini engellemek için yollara barikatlar kurdu.[87] Suriye'deki resmî gazetelerden Savra gazetesi, kamu ve özel mülkiyete zarar verenleri, isyancı olarak niteledi.[88]

Rusya Dışişleri Bakanlığı 21 Mart'ta yaptığı açıklamayla, Suriye hükümetini şiddetten uzak durmaya çağırdı, ülkedeki krizin diyalogla çözülmesini istedi.[89]

---

80 Youtube. 20 Mart 2011. شام - درعا - هيثم مناع كل شئ موثق و سيحاسب المجرمون.. www.youtube.com/watch?v=kOqyVfuoS0w&feature=relmfu

81 BBC Arapça. 21 Mart 2011. هيومان رايتس ووتش: سقوط ٥ متظاهرين في سورية على يد قوات الامن. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/03/110321_syria_humanrights.shtml, Mirsad. 21 Mart 2011. www.syriahr.com/21-3-2011-syrian%20observatory2.htm

82 Mirsad. 20 Mart 2011. www.syriahr.com/20-3-2011-syrian%20observatory5.htm

83 Mirsad. 20 Mart 2011. www.syriahr.com/20-3-2011-syrian%20observatory.htm

84 Şarku'l-Avsat. 22 Mart 2011. الآلاف يتظاهرون في سورية.. وقوات إلى درعا مع امتداد الاحتجاجات. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11802&article=613661

85 BBC Arapça. 21 Mart 2011. مظاهرات جديدة في مدينة درعا السورية لليوم الرابع. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/03/110321_syria_revolt_army.shtml

86 Rusya el-Yovm. 23 Mart 2011. 15 قتيلا حصيلة الاحتجاجات في درعا السورية. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/66104/

87 BBC Arapça. 22 Mart 2011. استمرار التوتر في مدينة درعا السورية. www.bbc.co.uk/arabic/worldnews/2011/03/110322_syria_us.shtml

88 Thawra. 21 Mart 2011. عناصر شغب تعتدي وتحرق ممتلكات عامة وخاصة في درعا. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=67057835620110321012753 , el-Baas. 19 Mart 2011. www.albaath.news.sy/user/?id=1090&a=96672

89 Rusya el-Yovm. 21 Mart 2011. الخارجية الروسية تأمل في تجنب السلطات السورية للعنف. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/65939/

21 Mart'ta Suriye güvenlik kaynakları, Fethu'l-İslâm ve Cündü'ş-Şam gibi örgütlerin Dera'ya girerek şehirde kaos çıkardıklarını iddia etti.[90] 21 Mart'ta yaralanan 11 yaşındaki bir çocuğun 22 Mart'ta yaşamını yitirdiği duyuruldu.[91] Gösterilerde "Kanımız canımız sana feda olsun ey şehit" şeklinde sloganları atıldı. Dera'da gösteriler devam ederken başta Şam olmak üzere Suriye'nin farklı bölgelerinde Dera'yla dayanışma gösterileri düzenlendi. İnternet üzerinden Dera'yla dayanışma içerisinde olduğunu açıklayan muhaliflerden Luey Hüseyin de gözaltına alınlar arasında yer aldı. Hüseyin, Komünist İşçi Partisi'ne üye olduğu için, 1984 ile 1991 yılları arasında hapse mahkûm edilmişti.[92]

Suriye yönetimi, Dera'da yaşanan olaylardan silahlı militanları sorumlu tutarken, silahların el-Ömerî Camii'nde gizlendiği, buradan sağlık ekiplerine ve sivillere ateş açıldığı iddia edildi. Resmî haber ajansı SANA, aynı haberinde "Hatırlanacağı üzere Müslüman Kardeşler Genel Murakıbı Riyad Şukfa, iki ay önce yaptığı açıklamasında, ülkede silahlı mücadeleye dönüleceğini duyurmuştu"[93] iddiasına da yer vermişti.

Müslüman Kardeşler Genel Murakıbı Riyad Şukfa, SANA'ya yanıt olarak yaptığı resmî açıklamada, SANA'nın kendisine isnad ettiği 'silahlanma tehdidini' reddederek, "İki ay önce silahlı mücadele çağrısı yaptığım haberleri yalan. Tüm açıklama ve röportajlarımda, Müslüman Kardeşler Cemaatinin demokratik sivil çalışma metoduna bağlı olduğunu vurguladım"[94] dedi.

---

90 Syria Now. 21 Mart 2011. أصابع الاتهام تتجه نحو منظمات متطرفة لإثارة الفتنة. http://syrianow.sy/index.php?d=34&id=25035

91 Sooryoon. 22 Mart 2011. تصاعد الاحتجاجات في درعا وضواحيها واستشهاد طفل من المسالمة، وبشار يستنجد بالملك الأردني، وواشنطن وباريس تنددان بالقمع السوري www.sooryoon.net/?p=18935

92 BBC Arapça. 22 Mart 2011. استمرار التوتر في مدينة درعا السورية. www.bbc.co.uk/arabic/worldnews/2011/03/110322_syria_us.shtml, Şarku'l-Avsat. 23 Mart 2011. منظمة حقوقية: اعتقال الكاتب السوري لؤي حسين. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11803&article=613821

93 SANA Arapça. 23 Mart 2011. www.sana.sy/ara/2/2011/03/23/338047.htm, Şarku'l-Avsat. 24 Mart 2011. سورية: عشرات القتلى والجرحى بعد اقتحام جامع في درعا.. والسلطات تتهم «عصابة مسلحة». http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11804&article=613990

94 İkhwan Syria. 30 Mart 2011. www.ikhwansyria.com/ar/default.aspx?xyz=U6Qq7k%2bcOd87MDI46m9rUxJEpMO%2bi1s7%2bzHPBnrTFtMz5AoTWQ2haKgFpLq8YDGJTyYCVNL63lVlf2voM0qqPQNvai6B9RGwCgLKKruwXccX3jOxJmkuS%2bzo7fVL2XQHGnTLlfRk7XM%3d

Fransa Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Bernard Valero, 21 Mart'ta yaptığı açıklamasında Dera'da düzenlenen gösterilerde ölü ve yaralıların olmasından ötürü Suriye yönetimini kınarken, siyasî tutukluların serbest bırakılmasını ve en kısa zamanda reformların hayata geçirilmesini istedi.[95] 22 Mart'ta AFP'ye konuşan Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in amcaoğlu Rabil Esed, "Rejimin önünde iki seçenek var. Ya en kısa zamanda reformları hayata geçirecek ya da devrilecek"[96] dedi.

22 Mart'ta Suriye resmî kaynakları, Dera'da hayatın normale dönmeye başladığını açıklarken; göstericiler, Dera'daki el-Ömerî Camii'nin basılmaması için canlı kalkan oluşturdular.[97] Suriyeli muhalif kaynaklardan Ahbaru'ş-Şark, 23 Mart Çarşamba günü Dera'daki el-Ömerî Camii önünde düzenlenen gösteride 1 kişinin öldürüldüğünü, böylece 18 Mart'ta başlayan gösterilerde ölü sayısının 11'e yükseldiğini bildirdi.[98] İnsan Hakları Suriye Komitesi, öldürülenler arasında el-Ömerî Camii baskınına katılmayı kabul etmeyen Halid el-Masrî adlı askerin de olduğunu açıkladı.[99]

El-Cezîre'nin haberine göre 23 Mart'ta Suriye Ordusu, el-Ömerî Camii'ndeki oturma eylemini sona erdirmek için askerî operasyon düzenledi. Gece 01 sularında başlayan operasyon sabah 05'e kadar sürdü. El-Ömerî Camii'nin hoparlörlerinden direnişe devam edilmesi, sabırlı olunması çağrısı yapıldı. Cami baskını sırasında 12 Suriyeli öldürüldü. Dera'ya bağlı köylerde yaşayan Suriyeliler, Suriye ordusunun Dera kuşatmasını yarmak için Dera'ya doğru yürüyüşe geçti. Dera'daki meydanda rejim karşıtı sivil gösteri düzenleyen göstericilerin üzerine ateş açıldı. Göstericilere karşı sert müdahale, "Dera Katliamı" olarak nitelendirildi.[100]

---

95 BBC Arapça. 21 Mart 2011. مظاهرات جديدة في مدينة درعا السورية لليوم الرابع. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/03/110321_syria_revolt_army.shtml, Mirsad. 21 Mart 2011. www.syriahr.com/21-3-2011-syrian%20observatory5.htm

96 El-İmarat El-Yovm. 22 Mart 2011. ابن عم الرئيس السوري: النظام السوري بين خيارين الاصلاح او السقوط. www.emaratalyoum.com/politics/issues/syria-latest/2011-03-22-1.371542, Mirsad. 22 Mart 2011. www.syriahr.com/22-3-2011-syrian%20observatory4.htm

97 Mirsad. 22 Mart 2011. www.syriahr.com/22-3-2011-syrian%20observatory6.htm, Şarku'l-Avsat. 23 Mart 2011.
سورية: درع بشرية لحماية مسجد في درعا من الاقتحام. http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11803&article=613898

98 Ahbar el-Şark. 23 Mart 2011. www.levantnews.com/index.php?option=com_content&view=article&id=6936:2011-03-23-00-31-38&catid=77:civil-society-human-rights&Itemid=78

99 SHRC. 25 Mart 2011. www.shrc.org/data/aspx/d15/4365.aspx

100 El-Cezire. 30 Mart 2011. شاهد عيان يروي أحداث درعا. www.aljazeera.net/news/pages/14827695-c025-4bfb-9202-841a7cbc833f, France 24. 24 Mart 2011. قتلى وجرحى في هجوم لقوات

Şarku'l-Avsat gazetesi, el-Ömerî Camii baskınında 15 kişinin öldürüldüğünü duyururken[101], 23 Mart'a gelindiğinde ölü sayısının 21'e yükseldiği ileri sürüldü.[102] 24 Mart'ta ise Dera'daki hastaneye en az 25 cesedin ulaştırıldığı iddia edildi.[103] Suriyeli eylemciler, aynı gün yaptıkları açıklamalarda, Dera'da katliamın işlendiğini, en az 100 kişinin öldürüldüğünü duyurdular.[104]Aynı gün Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, son olaylarda gözaltına alınan Suriyelilerin serbest bırakılmasını emreden kararı imzaladı.[105] Suriye İnsan Hakları Örgütü Mirsad, 24 Mart'ta Dera'da tutuklanan herkesin serbest bırakıldığını duyurdu.[106]

Fransa Dışişleri Bakanlığı, 23 Mart'ta yaptığı açıklamayla, Suriye'den başta düşünceyi ifade özgürlüğü olmak üzere uluslar arası insan haklarına saygılı olmaya, reformları hızlı bir şekilde hayata geçirmeye çağırdı.[107] Aynı gün Türkiye, İran'dan Suriye'ye giden silah yüklü bir uçağı indirdi ve uçak, boş olarak geri gönderildi.[108]

O günlerde Dera'daki gösterilerde gündeme gelen isim, bazı muhalifler tarafından 'Devrim'in Şeyhi' olarak nitelenen Ahmed el-Sayasna oldu. Sayasna, kimi zaman devrim aleyhinde kimi zaman ise devrim lehinde açıkla-

---

الأمن على معتصمين أمام مسجد في درعا. www.france24.com/ar/20110323-human-rights-15-killed-syria-daraa-assad-protestation, France 24. 24 Mart 2011. قوات الأمن تقتل ستة أشخاص في اقتحام مسجد في مدينة درعا. www.france24.com/ar/20110323-deadly-crackdown-anti-government-assad-protests-omari-mosque-syria

101 Şarku'l-Avsat. 24 Mart 2011. الاحتجاجات في سورية.. الجيش يهاجم مسجدا في درعا والقتلى ٥١ http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11804&article=614046

102 Mirsad. 23 Mart 2011. www.syriahr.com/23-3-2011-syrian%20observatory8.htm

103 BBC Arapça. 24 Mart 2011. سورية: تضارب حول أعداد قتلى مواجهات درعا. www.bbc.co.uk/arabic/worldnews/2011/03/110323_syria_draa.shtml, Rusya el-Yovm. 24 Mat 2011. مصادر طبية: استقبال ما لا يقل عن ٥٢ جثة لمحتجين في مواجهات مع الأمن بدرعا السورية. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/66156/

104 Rusya el-Yovm. 24 Mart 2011. ناشطون حقوقيون يؤكدون سقوط أكثر من ١٠٠ قتيل في درعا السورية. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/66170/

105 SANA Arapça. 25 Mart 2011. www.sana.sy/ara/2/2011/03/25/338421.htm, Rusya el-Yovm. 25 Mart 2011. بشار الاسد يأمر باطلاق سراح كل المعتقلين على خلفية احداث درعا. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/66200/

106 Mirsad. 24 Mart 2011. www.syriahr.com/24-3-2011-syrian%20observatory3.htm

107 Rusya el-Yovm. 23 Mart 2011. فرنسا تحث سوريا على اجراء اصلاحات سياسية فورا. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/66099/

108 Rusya el-Yovm. 23 Mart 2011. انقرة تصادر شحنة من طائرة ايرانية متوجهة إلى سورية. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/66049/

malarda bulundu. Cumhurbaşkanı Beşşar Esed tarafından ağırlanan Sayasna, "Başkan'ın huzurundan mutlu olarak ayrılıyoruz"[109] dedi. Bu görüşmesinden sonra Ahmed el-Sayasna, devrime ihanet etmekle suçlandı.

Gösterileri "İranlılar ile Hizbullah bastırıyor" iddiası

Suudî Arabistanlı Selefî alimlerden Nasır bin Süleyman el-Ömer'in genel yayın yönetmenliğini yaptığı almoslim.net'te 24 Mart'ta yayımlanan haberde, Dera'daki gösterileri bastıran Suriye ordu birlikleri arasında İranlıların da bulunduğu iddia edildi. Habere göre 40 kişinin öldürüldüğü Dera'daki görgü tanıkları, saldıran askerler arasında Farsça konuşan kişiler de bulunduğunu söylemişti.[110]

Suudî Arabistanlı alimlerden Şeyh Yusuf el-Ahmed ise 24 Mart 2011'de Safa televizyonunda canlı olarak yayımlanan programda, üç bin Hizbullah savaşçısının rejimin korunması için Suriye'ye girdiğini iddia etti.[111] 23 Mart'ta BBC Arapça televizyonu yayınına Dera'dan telefonla bağlanan Muna Atassi adlı bir muhalif, Hizbullah ve İranlıların, gösterilerin bastırılmasına katıldığını; Arapça konuşmayan maskeli kişilerin Dera'daki gösterilerin bastırılmasında yer aldığını iddia etmişti. Aynı programın stüdyo konuğu olan gazeteci Abdulbari Atvan ise şunları söylemişti:

"Suriye rejimi, baskıcı bir rejim olmasıyla bilinmektedir. Arap rejimlerindeki en baskıcı olan Suriye'dir. Hatta her Suriye vatandaşı için 10 asker ya da istihbaratçısı vardır. Bu rejimin gösterileri bastırmak ve Dera'yı vurmak için Hizbullah ve İran'a ihtiyacı olacağını sanmıyorum. Hatta bu rejim, dışarıya bu amaç için asker bile nakledecek güçtedir."[112]

Söz konusu iddia, ilerleyen dönemde de muhalifler tarafından özellikle de Suudî Arabistan medyası tarafından[113] sık sık gündeme getirilmekle birlikte, ispattan yoksun kaldı; fakat bu iddia, enformasyon savaşında İran ve Hizbullah'a karşı ciddi düzeyde yıpratıcı bir unsur olarak kullanıldı.

---

[109] Youtube. 27 Nisan 2011. تلفزيون الدنيا - مقابلة مع الشيخ أحمد الصياصنة. www.youtube.com/watch?v=e2ZsXR5uEHg

[110] El-Muslim. 19 Nisan 2011. قوات الأسد تقتل ٤٠ متظاهراً والجثث في شوارع درعا. http://al-moslim.net/node/143533

[111] Youtube. 24 Mart 2011. www.youtube.com/watch?v=t1SAe6HQr0s&feature=related

[112] Youtube. 23 Mart 2011. أذار | اتصالات عن المجزرة في درعا ١ BBC Arabic-Massacre Daraa. www.youtube.com/watch?v=RjYGdq0vWCU

[113] El-Vatan. 13 Nisan 2013. 1200 "بحرا" دخلوا سورية "مقاتل من "حزب الله"». www.alwatan.com.sa/Politics/News_Detail.aspx?ArticleID=141636&CategoryID=1

Suriye'de iki yıllık sürecinde ortaya atılan bu iddiaları reddeden Hizbullah, İsrail'in Ocak 2013'te Suriye'yi hedef alan hava saldırılarından sonra Suriye'ye girdi ve Suriye'nin hangi noktalarında operasyonlara katıldığını da bizzat açıkladı.

24 Mart'ta France 24'e konuşan Ulusal Koordinasyon Kurulu liderlerinden Heysem Menna, halkın meşru taleplerine karşı rejimin güç kullanmak dışında başka seçeneğinin olmadığını belirtirken, Suriyeli devrimcilerin rejimin tüm planlarını boşa çıkaracağını ileri sürdü. Menna "Özelde Deralı devrimciler ve genelde ise Suriyeli devrimciler, 1963 yılından itibaren uygulanan olağanüstü halin gölgesinde ölmeyi reddediyorlar"[114] dedi.

Suriye'nin diğer şehirleri sessizken Dera'da ayaklanmanın neden başladığı sorusuna yanıt veren Heysem Menna, "Memleketim Dera ve Suveyda, siyasî mücadelede öncüdür. Filistin direnişi, Cezayir'in bağımsızlığı ve diğer Arap ülkelerinin emperyalizme karşı mücadelesine katkı sağlamıştır. Kalkınmacı, ilerici, özgürlükçü ve üniversite eğitimi almış kadrolara sahiptir" dedi. Dera'daki 17 Mart Gençliği'nin diktatörlük ve olağanüstü halin gölgesinde yaşamak istemediğini belirten Menna, Cumhurbaşkanı Esed'den beklenen köklü değişim ve reformlar için 16 Nisan'a kadar mühlet tanıdıklarını kaydetti.[115]

Bölge ülkelerinden Suriye yönetimine, Batı'dan muhaliflere destek

25 Mart tarihinde Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'i telefonla arayan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Suriye'nin yürüttüğü reformları desteklediğini belirtirken Türkiye'yle Suriye arasındaki sağlam ilişkilerin korunacağını söyledi.[116] 25 Mart'ta Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada, Suriye'de yaşamlarını yitirenlerden duyulan üzüntü dile getirilirken Suriye yönetimin-

---

[114] France 24. 24 Mart 2011. هيثم مناع: شباب سوريا سيفشل كل مخططات النظام. www.france24.com/ar/20110324-syria-clashes-daraa-death-alassad-demonstration-interview-haitham-almanai

[115] France 24. 24 Mart 2011. هيثم مناع: شباب سوريا سيفشل كل مخططات النظام. www.france24.com/ar/20110324-syria-clashes-daraa-death-alassad-demonstration-interview-haitham-almanai

[116] SANA Arapça. 26 Mart 2011. www.sana.sy/ara/2/2011/03/26/338536.htm, Thawra. 26 Mart 2011. الرئيس الأسد يتلقى اتصالاً من أردوغان يشيد بالقرارات الإصلاحية ويؤكد وقوف تركيا إلى جانب سورية. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=668941262201103260443 22

den halkın talepleri olan ekonomik ve sosyal reformların en kısa zamanda hayata geçirilmesi istendi.[117]

İngiltere Dışişleri Bakanı William Hague ise İngiltere parlamentosunda yaptığı konuşmasında, Suriyelilerin sivil gösteri düzenleme hakkının rejim tarafından da kabul edilmesi ve halkın beklentilerinin yerine getirilmesi gerektiğini kaydetti.[118] Kanada, Suriyeli göstericilerin cesaretini kutlarken göstericilere karşı şiddetin sona erdirilmesini istedi.[119] İspanya da Suriye'deki göstericilere karşı şiddeti kınarken, insan haklarına saygılı olunmasını istedi.[120]

24 Mart'ta Cumhurbaşkanı Esed'in Lübnan'dan konukları vardı. Lübnan'da yeni kurulacak hükümete başbakan adayı olarak sunulan Necib Mikati'nin kardeşi Taha Mikati, Hizbullah Genel Sekreteri Seyyid Hasan Nasrallah'ın temsilcisi Hüseyin Halil, Emel Hareketi lideri ve Meclis Başkanı Nebih Berri, Marada Hareketi lideri Süleyman Faranciye ve İlerici Sosyalist Partisi Lideri Velid Canbolat, Lübnan'daki hükümet krizinin aşılması için Cumhurbaşkanı Esed'le görüştüler.[121]

Aynı gün, Baas Partisi'nin Dera'da başlayan krize ilişkin olarak aldığı kararları açıklamak için basın mensuplarının karşısına geçen Cumhurbaşkanı Danışmanı Buseyna Şaban, "Suriye'de sivil gösteri serbesttir. Fakat sorun, Dera'daki göstericilerin arasında silahlı kişilerin olması ve güvenlik güçlerine ateş açılmasıdır"[122] dedi.

Ayaklanmanın ilk günlerinde Suriye yönetimi, krizi ciddiye alarak yüzleşmek yerine Enformasyon Bakanı Muhsin Bilal'in açıklamasında da olduğu gibi sorunları görmemeyi tercih etmekle suçlandı. Muhsin Bilal'in Dera'daki

---

[117] Şarku'l-Avsat. 26 Mart 2011. تركيا تدعو سورية لتطبيق الإصلاحات بسرعة وتأسف لسقوط «ضحايا».. وواشنطن تدين «القمع الوحشي». http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11806&article=614302

[118] Rusya El-Yovm. 24 Mart 2011. بريطانيا تدعو سورية إلى احترام حق شعبها في الاحتجاج السلمي. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/66184/, Mirsad. 24 Mart 2011. www.syriahr.com/24-3-2011-syrian%20observatory7.htm

[119] Mirsad. 25 Mart 2011. www.syriahr.com/25-3-2011-syrian%20observatory.htm

[120] Mirsad. 24 Mart 2011. www.syriahr.com/24-3-2011-syrian%20observatory6.htm

[121] Şarku'l-Avsat. 25 Mart 2011. التشكيلة الحكومية تطبخ في سورية.. والأسد يستقبل شقيق ميقاتي وجنبلاط. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11805&article=614187

[122] Şarku'l-Avsat. 25 Mart 2011. الأسد يعلن عن حزمة قرارات إصلاحية.. وشعبان: سورية مستهدفة وهناك حركة مسلحة في درعا. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11805&article=614200

kıvılcımının diğer şehirlere yayılmaya başladığı 26 Mart'ta (ikinci cuma) herhangi bir sorunun yaşanmadığını, ülkeyi esenliğin kapladığını söylemesi[123] buna örnek olarak gösterildi. Dera'daki güvenlik kaynakları ise basın mensuplarına yaptığı açıklamada, Dera'da artık sorunun kalmadığı ve hayatın normalde döndüğü açıklamasını yaptı.[124]

25 Mart'ta gösteriler, Lazkiye, Humus ve Hama gibi ülkenin farklı şehirlerine yayılırken[125]; Suriye'nin Dera şehrinde başlayan ve diğer şehirlere sıçrayan ayaklanma, "Halk öfkesi rüzgârı, Suriye'ye de uğradı"[126] şeklinde yorumlandı.

Londra merkezli Suriye İnsan Hakları Örgütü Mirsad, olayların başlamasının üstünden geçen bir hafta içerisinde ölenlerin sayısının 44'e yükseldiği bildirdi.[127] Uluslar arası Af Örgütü ise son bir haftada ölenlerin sayısının 55 olduğunu açıkladı.[128]

İlk haftada dış müdahale çağrısı

Bu arada Suriyeli muhalifler arasında dış müdahale çağrıları yükselmeye başladı. Muhaliflerden eski parlamenter Me'mûn el-Humsî, 25 Mart'ta Kanada'dan Reuters'e yaptığı açıklamasında, "Suriye'deki katliamların sona erdirilmesi için, uluslar arası müdahalenin zorunlu olduğunu"[129] söyledi.

Suriye resmî kaynaklarına göre 25 Mart'ta Humus şehrindeki orduevini basan silahlı grup, bir Suriyeliyi öldürürken bir Suriyeliyi de yaraladı. Aynı gün Sanameyn'deki Suriye ordusu karargâhına saldırı düzenlendi. Çıkan ça-

---

123 Şarku'l-Avsat. 26 Mart 2011. «سورية تغلي بعد جمعة العزة». http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11806&article=614360

124 Şarku'l-Avsat. 26 Mart 2011. قوات الأمن تخرج الصحافيين من درعا وتؤكد لهم: كل شيء عاد إلى طبيعته. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11806&article=614307

125 Şarku'l-Avsat. 26 Mart 2011. أبرز المدن السورية التي شهدت مظاهرات بعد صلاة الجمعة. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11806&article=614303

126 France 24. 24 Mart 2011. رياح الغضب الشعبي وصلت إلى سوريا. www.france24.com/ar/20110324-syria-protest-demontration-challenge-authority

127 Mirsad. 25 Mart 2011. www.syriahr.com/25-3-2011-syrian%20observatory7.htm,

128 El-Cezire. 26 Mart 2011. هدوء بسوريا بعد احتجاجات عنيفة. www.aljazeera.net/mob/16451603-4dff-4ca1-9c10-122741d17432/8388[redacted]4ab-b032-43ef-a517-2c9761cb44ea, Mirsad. 25 Mart 2011. www.syriahr.com/25-3-2011-syrian%20observatory5.htm

129 Sooryoon. 25 Mart 2011. معارض سوري يحث على التدخل الدولي في احتجاجات سوريا. www.sooryoon.net/archives/19151, Mirsad. 25 Mart 2011. www.syriahr.com/25-3-2011-syrian%20observatory4.htm

tışmada saldırganlardan bazıları yaralandı.[130] 27 Mart'ta Dera'daki görgü tanıkları, Suriye ordusunun bölgedeki güvenlik tedbirlerini artırdığını söyledi.[131]

Suriye hükümeti, 25 Mart Cuma günü 260 siyasî tutukluyu serbest bıraktığını açıkladı. Londra merkezli Suriye İnsan Hakları Örgütü Mirsad'ın Müdürü Rami Abdurrahman, çoğunluğu İslâmcılardan oluşan Saydanaya'daki 260 siyasî tutuklunun serbest bırakıldığı haberini doğruladı.[132]

Lazkiye'de tırmanan şiddet

25 Mart cuma günü, Lazkiye'de Dera'yla dayanışma gösterisi düzenlendi. Gösterilere katılan yüzlerce kişi, "Halk, rejimi devirmek istiyor", "Canımız kanımız sana feda olsun ey Dera", "Allah, Suriye, Özgürlük yeter" şeklinde sloganları attı. Göstericiler araç lastikleri yakıp, Baas Partisi ve SyriaTell'in ofislerini kundaklarken; güvenlik güçleri, şehir merkezinde düzenlenen gösteriyi, gaz bombası ve gerçek mermi kullanarak dağıttı. Göstericiler, bazı bölgelere barikat kurarak güvenlik güçlerinin ilerlemesini engellemeye çalıştı. Lazkiye'de düzenlenen gösteriler, Dera'dan sonra ülke genelinde düzenlenen en geniş katılımlı gösteri oldu.

Cuma günü, düzenlenen gösteriye katılan 4 kişi öldürüldü. Suriyeli muhaliflerden Ammar Kurabî, 26 Mart Cumartesi günü ise Baas Partisi'nin Lazkiye teşkilâtına saldıran göstericilerden 2 tanesinin öldürüldüğünü söyledi. Suriye resmî kaynakları ise göstericilere güvenlik güçlerinin ateş açtığı iddialarını yalanlarken yüksek katlı binalara çıkan silahlı grupların sivillere ateş açtığını iddia etti.[133]

---

[130] UPI Arapça. 26 Mart 2011. http://arabic.upi.com/News/2011/03/26/UPI-87121301133247/, Mirsad. 26 Mart 2011. www.syriahr.com/26-3-2011-syrian%20observatory2.htm, OKAZ. 27 Mart 2011. الإفراج عن ٠٦٢ معتقلاً والغضب الشعبي مستمر. www.okaz.com.sa/new/issues/20110327/Con20110327408407.htm, Thawra. 26 Mart 2011. مجموعة مسلحة تهاجم مقر الجيش الشعبي بالصنمين.. وأخرى تقتحم نادي الضباط بحمص مأدى لاستشهاد مواطن. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=66894126220110326043809

[131] Reuters. 27 Mart 2011. سوريا تنشر المزيد من قوات الجيش في درعا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE72Q01420110327

[132] El-Cezire. 26 Mart 2011. سوريا تطلق معتقلين وتهاجم مسيرة. www.aljazeera.net/news/pages/29251318-785e-494d-b66c-704c3314e828

[133] Reuters. 26 Mart 2011. نشطاء: قوات الامن تقتل اثنين في اللاذقية بسوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE72P0PT20110326, Reuters. 26 Mart 2011. ستة قتلى في اللاذقية والأزمة في سوريا تتفاقم. http://ara.reuters.com/article/idARASOB68178920110326,

26 Mart'ta el-Cezîre televizyonuna konuşan Lazkiye'deki er-Rahman Camii imamı Halid Kemal, Suriye güvenlik güçlerinin sivillere gelişi güzel ateş açtığını, şehirde katliam işlendiğini söyledi. Suriye resmî kaynakları, silahlı grupların saldırıları sonucunda çoğunluğu güvenlik güçlerinden oluşan 150 kişinin yaralandığını bildirdi.[134] Resmî kaynakların bildirdiğine göre Lazkiye'deki olaylar, sivil, asker ve silahlı gruplardan 12 Suriyelinin ölümü, 200 kişinin yaralanmasıyla sona erdi.[135]

Suriye Cumhurbaşkanı Danışmanı Buseyna Şaban ise aynı gün yaptığı açıklamasında, Lazkiye'deki olayların arkasında Remel kampından gelen Filistinlilerin olduğunu iddia etti.[136] Suriye'de yayımlanan el-Vatan gazetesine konuşan Filistinli liderlerden Ahmed Cibril, Lazkiye'de düzenlenen gösteri-

---

BBC Arapça. 27 Mart 2011. سورية: جهود لإعادة الهدوء إلى اللاذقية بعد يومين من الاضطرابات. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/03/110327_syria_latakia.shtml

134 El-Vatan. 27 Mart 2011. www.alwatan.sy/dindex.php?idn=98373, Thawra. 27 Mart 2011. خيوط الفتنة والاستهداف الخارجي تكشف مجموعة مسلحة تطلق النار على المواطنين ورجال الأمن باللاذقية.. واعتداءا ت على المنشآت الخدمية في طفس. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=669086790201103270251 57

135 SANA Arapça. 27 Mart 2011. محافظ اللاذقية: عودة الهدوء إلى المحافظة نتيجة لتضافر جهود قوى الأمن والمواطنين. http://sana.sy/ara/2/2011/03/27/338847.htm, SANA Arapça. 27 Mart 2011. www.sana.sy/ara/2/2011/03/27/338721.htm, SANA Arapça. 27 Mart 2011. www.sana.sy/ara/2/2011/03/27/338721.htm, El-Arabiya. 27 Mart 2011. إجراءات سورية مرتقبة للتخفيف من التوتر تشمل استقالة الحكومة. www.alarabiya.net/articles/2011/03/27/143196.html, Thawra. 28 Mat 2011. عودة الهدوء إلى اللاذقية بتعاون المواطنين ٠١ شهداء و ٠٠٢ جريح من قوى الأمن والمواطنين باعتداءات عناصر مسلحة. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=88347024620110328030842, BBC Arapça. 27 Mart 2011. سورية: مقتل ٢١ في اللاذقية www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/03/110327_syria_unrest_latest.shtml, Şarku'l-Avsat. 28 Mart 2011. سورية.. الجيش يتدخل.. واللاذقية تتحول إلى مدينة أشباح. www.aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11808&article=614508, BBC Arapça. 27 Mart 2011. سورية: جهود لإعادة الهدوء إلى اللاذقية بعد يومين من الاضطرابات. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/03/110327_syria_latakia.shtml

136 El-Cezire. 27 Mart 2011. قتلى بسوريا وتهم باستهداف النظام. www.aljazeera.net/news/pages/750e8e7a-35ab-4811-8c0d-6620195799f0, Thawra. 27 Mart 2011. خيوط الفتنة والاستهداف الخارجي تكشف شعبان: هناك مشروع فتنة للنيل من سورية.. وشعبنا واع وسيحبطه. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=669086790201103270252 19, SNS. 26 Mart 2011. حذرت من المساس بأمن سورية والعبث به.. بثينة شعبان: خطبة الشيخ القرضاوي تثير الفتنة. http://sns.sy/sns/?path=news/read/30814, el Kudsu'l Arabi. 27 Mart 2011. www.alquds.co.uk/index.asp?fname=today%5C27z500.htm&arc=data%5C2011%5C03%5C03-27%5C27z500.htm

lere Remel mülteci kampındaki Filistinlilerin katılmadığını, gösterinin kampa yakın bölgelerden gelen Suriyeliler tarafından düzenlendiğini söyledi.[137]

Şarku'l-Avsat'ın AP kaynaklarına dayandırdığı haberine göre bazı görgü tanıkları, Sünnî bölgelerde "Alevîlerin silahlanıp Sünnîlere saldırmak için harekete geçtiği", Alevî bölgelerde ise "Sünnîlerin silahlanıp Alevîlere saldırmak için harekete geçtiği" yönünde söylentiler dolaşmaya başladığını belirterek bu durumun şehirdeki tansiyonu yükselttiğini ifade etti.[138]

Şarku'l-Avsat gazetesi, Lazkiye'de Sünnîlerle Alevîler arasında çatışmanın çıktığı, kimliği belirsiz kişilerin şehrin farklı bölgelerinde ateş açmasıyla eş zamanlı olarak Suriye ordusunun Lazkiye'ye girdiğini duyurdu.[139] Lazkiye'de 25 Mart'ta başlayan ve ilerleyen günlerde mezhebî çatışmaya dönüşen olaylar, Suriyeli muhalif Alevîlerden Arif Delile ve bazı Sünnî alimlerin devreye girmesiyle yatıştırıldı. Arif Delile, 28 Mart'ta Reuters'e yaptığı açıklamasında, Lazkiye şehrindeki Sünnî ve Alevî liderlerin bir araya gelerek, tırmandırılmak istenen mezhebî şiddetin önüne geçtiklerini söyledi. Delile "Böyle bir zamanda mezhep kartı kullanmak kolaydır. Yönetimden temennimiz, Suriye'nin içinde bulunduğu bu krizden daha fazla kanın akmasına engel olarak çıkmasını sağlamasıdır"[140] dedi.

Aynı gün içerideki Suriye muhalefetinin önde gelen isimlerinden Mişel Kilo, Ahmed Tuma, Arif Delile, Fevaz Tello ve Fayiz Sara, yayımladıkları bildiriyle mezhepçiliği kınadıklarını belirttiler ve şiddete sığınmadan demokratik değişim için mücadeleye devam edileceği çağrısında bulundular.[141]

25 Mart'ta güvenlik güçleri, 'özgürlük' sloganı atan Humus'taki göstericilere göz yaşartıcı gazla müdahale ederken, göstericilerin Baas Partisi ve güvenlik güçlerine ait araçları ateşe verdiği gözlemlendi. 25 Mart'ta başkent

---

137 SNS. 27 Mart 2011. جبريل يتهم بعض الإدلبيين وسكان الحفة بأحداث اللاذقية. http://sns.sy/sns/?path=news/read/30836

138 Şarku'l-Avsat. 28 Mart 2011. اللاذقية مدينة أشباح بعد يوم من المواجهات والهجمات المسلحة. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11808&article=614538

139 Şarku'l-Avsat. 28 Mart 2011. سورية.. الجيش يتدخل.. واللاذقية تتحول إلى مدينة أشباح. http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11808&article=614508

140 Reuters. 28 Mart 2011. شخصيات بارزة في مدينة اللاذقية السورية تهدئ العنف الطائفي. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE72R14120110328

141 Reuters. 28 Mart 2011. شخصيات سورية معارضة تحث على تغيير ديمقراطي سلمي. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE72R1NG20110328, Şarku'l-Avsat. 30 Mart 2011. شخصيات سورية معارضة تحث على تغيير ديمقراطي سلمي. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11810&article=614905

Şam'da gösteri düzenleyen bir grup "Halk, rejimin devrilmesini istiyor" şeklinde slogan atarken, Kefer Susa'daki Rifaî Camii'nden çıkan onlarca kişi tekbirler eşliğinde yürüyüş düzenledi. Fakat bu yürüyüşün, rejimi tehdit edecek düzeye ulaşmamasında, gösterilerin organizasyonundaki belirsizlik kadar, bu belirsizliğin yarattığı kuşkuya dikkat çeken Şam ulemasının yönetime olan güvenini koruması ve yönetimle görüşmeye devam etmesi de önemli derecede etkili oldu.

ABD'den gösterilerin ilk haftasında Esed'e çekilme çağrısı

ABD Savunma Bakanı Robert Gates, 25 Mart'ta yaptığı açıklamasında, Suriye'nin Mısır modelini uygulamasını, ordunun göstericilere ateş açmamasını ve cumhurbaşkanının görevi bırakmasını istedi.[142] Beyaz Saray'dan yapılan açıklamada ise Suriyeli göstericilerin maruz kaldığı şiddet kınandı.[143] Bu dönemde ABD Senatosu Dışişleri Komisyonu Başkanı olan John Kerry ise Suriye yönetiminin gösterileri bastırma şeklini "acımasız ve barbarca" olarak nitelerken, "Güvenlik güçlerinin eliyle sivillerin katledilmesini şiddetle kınıyoruz"[144] dedi.

ABD resmî makamlarından 26 Mart'ta, Suriye'de yaşanan olaylar üzerine yapılan açıklamada şiddet olayları kınanırken, Suriye yönetiminden siyasî diyalog sürecini başlatması istendi. AB ülkeleri ise Suriye yönetiminden halkın talepleri olan reformları gerçekleştirmesini istedi.[145]

26 Mart Cumartesi günü Dera'da düzenlenen cenaze merasiminde "Halk rejimin devrilmesini istiyor", "Grev! Grev! Rejim düşene kadar grev!" şeklinde sloganlar atıldı.[146] Güvenlik güçleri, şehir meydanında düzenlenen gösteriyi, göz yaşartıcı gaz bombası kullanarak dağıttı.[147] AP'ye konuşan Suri-

---

[142] Rusya El-Yovm. 25 Mart 2011. غيتس: يتعين على سورية الاقتداء بالنموذج المصري. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/66204/

[143] Rusya El-Yovm. 25 Mart 2011. ادانة دولية لاستخدام العنف ضد المتظاهرين في سورية. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/66202/

[144] Rusya El-Yovm. 25 Mart 2011. ادانة دولية لاستخدام العنف ضد المتظاهرين في سورية. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/66202/

[145] Şarku'l-Avsat. 27 Mart 2011. واشنطن تدعو الأسد لحوار سياسي.. والاتحاد الأوروبي يحث السلطات على الاستجابة لمطالب المواطنين. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11807&article=614380

[146] Reuters. 26 Mart 2011. ستة قتلى في اللاذقية والأزمة في سوريا تتفاقم. http://ara.reuters.com/article/idARASOB6817892011 0326

[147] Reuters. 26 Mart 2011. القوات السورية تطلق الغاز المسيل للدموع وتفرق احتجاجا في درعا. http://ara.reuters.com/article/idARAHAM65937720110326

yeli eylemcilere göre, aynı gün başkent Şam yakınlarındaki Duma'da düzenlenen gösteriye katılan 200 kişi gözaltına alındı.[148]

İnsan Hakları Örgütü Human Rights Watch, 25-26 Mart'ta güvenlik güçlerinin Dera, Sanameyn ve Tafes'te düzenlediği saldırılarda 26 kişinin öldüğünü; böylece 18 Mart'tan beri devam eden gösterilerde ölü sayısının 61'e yükseldiğini belirtti.[149]

Muhaliflerden ilk hafta içindeki ilk açıklama: Reformlar için artık çok geç

Müslüman Kardeşler Cemaatinin eski genel murakıbı Sadreddîn Beyanunî, 22 Mart'ta *Şarku'l-Avsat* gazetesine yaptığı açıklamasında, "Mısır, Libya ve Tunus'taki devrim, Suriye'de de yaşanıyor. Halk, 1963'ten beri uygulanan olağanüstü halin sona erdirilmesini ve rejimin devrilmesini istiyor"[150] dedi.

Beyanunî ayrıca "Biz, vakit kazanmak için aylardır hızlı ve ciddi bir şekilde reformların hayata geçirilmesini istedik; fakat şu ana kadarki reform taleplerimiz gerçekleşmedi. Artık vakit çok geç. Mısır, Tunus ve Libya'da devrime yol açan şartlar, Suriye'de de geçerli. Özgürlük yokluğu, baskı, yolsuzluk, işsizlik ve fakirlik Suriye'de de var. Halkın önünde intifada dışında başka bir seçenek kalmadı. Reform ve halk intifadası talepleri gerçekleşinceye kadar intifada durmayacak" dedi.

25 Mart'ta Deutsche Welle'ye konuşan muhalif Abdurrazzak Eid ise Suriye'nin farklı bölgelerinde düzenlenen gösterilerin, halkın korku duvarlarını yıktığının göstergesi olduğunu belirterek, "Beşşar Esed'in reform yapması için artık çok geç" dedi. Eid, Cumhurbaşkanı Esed'i "olağanüstü hali kaldırmak üzere çalışmalara başlamak" ve "bazı siyasî tutukluları serbest bırakmakla" vakit kazanmaya çalışmakla suçladı.[151]

---

[148] Şarku'l-Avsat. 27 Mart 2011. القوات السورية تغير على اعتصام بالقرب من دمشق.. وتعتقل ٢٠٠ شخص. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11807&article=614377

[149] Human Rights Watch. 28 Mart 2011. قوات الأمن تفتح النار على المتظاهرين سوريا. www.hrw.org/ar/news/2011/03/28

[150] Şarku'l-Avsat. 23 Mart 2011. «إخوان سورية» لـ«الشرق الأوسط»: الإصلاحات تأخرت كثيرا والانتفاضة لن تتوقف. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11803&article=613820

[151] Deutsche Welle. 25 Mat 2011. معارض سوري: بشار الأسد يحاول كسب الوقت وإلغاء قانون الطوارئ بيده. www.dw.de/dw/article/03/0,,14944315,00.html

28 Mart'ta Dera'da gösteriler devam ederken, güvenlik güçlerinin yüzlerce göstericiye ateş açtığı iddia edildi.[152] Muhaliflerin düzenlediği rejim karşıtı gösterilere karşı yönetim yanlıları da meydanlara indi. 28 Mart'ta Halep ve Kuneytıra şehirlerinde Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e destek gösterisi düzenlendi.[153]

Amerika Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Londra'da 29 Mart'ta yaptığı açıklamasında "Suriyeli göstericilerin maruz kaldığı şiddeti" kınadı.[154] Clinton, Suriye'de yaşananlardan ötürü üzgün olduklarını; ama Libya'da olduğu gibi müdahil olmayacaklarını söyledi.[155]ABD'li senatörler John McCain ve Joe Lieberman ise 31 Mart'ta yaptıkları açıklamayla Suriyeli muhaliflerin Beşşar Esed'e karşı desteklenmesi için ABD yönetimine çağrıda bulundu.[156]

Suriye'de günden güne tırmanan gerilim üzerine Suriye yönetimi, yabancı basına sınırlamalar getirdi ve Reuters muhabirinin görev yapmasını engelledi. Suriye, Reuters'i yalan haberler yayınlamakla suçladı. Reuters muhabiri Halid Yakub Uveys, sınır dışı edildi.[157]

"Suriye Devrimi" Facebook sayfası, 29 Mart 2011'de yaptığı çağrısında, Mısır ve diğer ülkelerde olduğu gibi ana meydanlarda gösteri yapılması ve talepler karşılanıncaya kadar gecelerin meydanlarda geçirilmesini istedi.[158] Fakat Suriyeli muhalifler, ne 1 Nisan'da düzenlenen gösterilerde ne de daha sonra düzenlenen gösterilerde, diğer Arap ülkelerinde olduğu gibi ana meydanları kuşatma altına almayı başaramadı.

---

[152] Mirsad. 28 Mart 2011. www.syriahr.com/28-3-2011-syrian%20observatory11.htm

[153] Thawra. 28 Mart 2011. مسيرات شعبية حاشدة في حلب والقنيطرة تؤكد الوحدة الوطنية ومواجهة المخططات الخارجية. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=88347024620110328030551

[154] Reuters. 29 Mart 2011. كليتون تندد "بقمع" الحكومة السورية. http://ara.reuters.com/article/idARACAE72S15320110329

[155] Şarku'l-Avsat. 28 Mart 2011. كليتون: نأسف للعنف في سورية لكننا لن نتدخل كما في ليبيا. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11808&article=614540

[156] Elaph. 31 Mart 2011. ماكين وليبرمن يطالبان اوباما بدعم المعارضة السورية. www.elaph.com/Web/news/2011/3/643032.html?entry=articleRelatedArticle

[157] BBC Arapça. 26 Mart 2011. سورية تسحب اعتماد مراسل رويترز في دمشق www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/03/110321_syria_reuters.shtml

[158] Mirsad. 29 Mart 2011. www.syriahr.com/29-3-2011-syrian%20observatory9.htm, el-Masri El-Yovm. 29 Mart 2011. دعوة إلى «الاعتصام والمبيت» في محافظات سوريا خلال «جمعة الشهداء». www.almasryalyoum.com/node/379661, Şarku'l-Avsat. 30 Mart 2011. استقالة الحكومة السورية.. وواشنطن: الأسد في مفترق طرق. www.aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11810&article=614964

Arap bahan ve Suriye isyanı

Sivil devrim için yeterli düzeyde halk desteğini arkasına almayı başaramazken, tüm umutlar nisan ayında ordudan ayrılmaya başlayan subay ve askerlere bağlandı. Bu beklenti de umulan düzeyde gerçekleşmeyince sivil göstericilerin silahlandırılması senaryosu uygulamaya geçirildi. Bu senaryo, Suriye'de kanlı ve yıkıcı bir süreci başlatmış oldu.

Suriye'de 18 Mart'ta başlayan isyanın Tunus'ta başlayan ve altı Arap ülkesine yayılan ve adına "Arap Baharı" denen isyan dalgasının doğal bir uzantısı olduğu öne sürüldü. Bu yüzden de Suriye'deki isyan, başlangıçta Tunus ve Mısır, ardından Libya ile kıyaslanmaya başlandı.

Peki, altı Arap ülkesinde 2010 yılının sonlarında başlayan isyan dalgası, "Arap Baharı" gibi öznel bir tanım üzerinden açıklanabilir miydi? "Arap Baharı", "varlıklarını Sykes-Picot'la çizilen sınırları ve Camp David'le kurulan bölgesel düzeni korumaya borçlu olan despot rejimlere, bu rejimler tarafından ezilen halkların başkaldırısı" içeriğiyle yansıtıldı. Bu başkaldırının da her hâlükârda bölge halkları açısından olumlu sonuçlar doğuracağı ön kabulüyle altı ülkeyi kapsayan isyan süreci "bahar" gibi olumlu çağrışımlar içeren bir ifadeyle nitelendi.

Halbuki altı farklı ülkenin kendine özgü şartlarını göz ardı eden bu genellemeci ve yönlendirici tanım üzerinden yapılan analizlerin ve üretilen politikaların, özellikle de Suriye bakımından nesnel ve bilimsel bir yanının olmadığı açıktı. Nitekim 2011'de bu tanım üzerinden oluşturulan politikaların 2013'e gelindiğinde bölgeye kaos, iç savaş, kan ve istikrarsızlıktan başka bir şey getirmediği görüldü.

Suriye sorunu, "Arap Baharı"na dair üretilen kavramsal çerçeve içerisinde "rejimin despot niteliği ve halkın sivil değişim talebi" şeklinde yansıtıldı. Elbette bu, Suriye de dahil olmak üzere isyanların yaşandığı altı Arap ülkesindeki 2011 yılı öncesi duruma ilişkin bir gerçekliği yansıtıyordu. Ancak bu, yaşanan isyan süreçlerini ne açıklamaya ne de doğuracağı krizleri yönetmeye dönükpolitikaları üretmeye yetecek bir analiz değildi.

Bu gerçekliğe rağmen genel anlamda medya ve akademi dünyasının Suriye analizleri "Arap Baharı" kavramsal çerçevesine dayandı; uluslar arası ve bölgesel güçler de bu kavramsal çerçeveyi kullanarak Suriye'ye müdahale planları geliştirdi.

Suriye'deki isyan sürecinin Tunus ve Mısır modellerine uygun olarak kitlesel bir devrimle sonuçlanması beklendi. Bu gerçekleşmeyince Suriye

sorununun bir iç sorun olmaktan çıkarılıp uluslar arası sorun haline getirilmesi için adımlar atıldı. Suriye yönetimi bunu önleyemedi; ancak 2011'de bu durumu fark ettiği için sorunun uluslar arası boyutlar kazanmasını ve üçüncü tarafların müdahalesini önlemek açısından "Arap Baharı" kavramsal çerçevesi temelinde reformlar yaparak krizi yönetmeye çalıştı.

Reformlar

Muhaliflerin reform talepleri, Şam'ın reformları, muhaliflerin ve uluslar arası güçlerin tepkileri

Orta Doğu'daki tüm ülkelerin demokratik yöntemlerle değiştirilemeyen iktidar yapılarına sahip olduğu biliniyor. Körfez ülkeleri gibi krallıkla yönetilen Arap devletlerinde olduğu gibi Mısır, Tunus ve Suriye gibi ismi cumhuriyet olan devletlerde de seçkin bir sınıfın oluşturduğu siyasî yapıları bu ülkelerdeki iktidarların seçimler yoluyla sınırlandırılmasını veya değiştirilmesini imkânsız hale getirmiştir.

Doç. Dr. Yasin Atlığoğlu'nun da dediği gibi, bu yönetim yapıları sebebiyle "Arap dünyasındaki değişimin önündeki en büyük engel, mevcut iktidarların sınırlandırılması ve değiştirilmesi sorunudur. Demokrasinin en önemli özelliği, halkın seçimler yoluyla devlet yönetimini, kadrolarını, sınırlama ve değiştirme hakkına sahip olmasıdır. Oysaki Orta Doğu bölgesindeki devletlerde siyasî kişi ve elitler paylaşımcı değil, tekelci siyaset anlayışına sahiptir. Rejimin, daha doğrusu egemen siyasal elitlerin geleceği devletin geleceği ile özdeşleştirildiği için iktidara yönelik talepler sert tepkilere yol açmaktadır.

Siyasî muhalefetin oluşmasına izin verilmeyen Orta Doğu rejimlerinde siyasal çoğulculuktan, siyasal katılımdan ve demokratik yollarla gerçekleşebilecek bir siyasal lider değişiminden söz edebilmek çok zordur. Arap Orta Doğu'sunda siyasal elitler iki yolla değişmektedir. Bu yolların ilki, Batılı güçlerin bölgeye getirdikleri değerler içerisinde Arap elit sınıfının veya liderlerinin en fazla benimsedikleri, askerî güç kullanarak hükümet darbesi yapmak şeklinde algıladıkları devrim, yani güç kullanarak siyasal iktidarı ele geçirmektir. Bunu gerçekleştirmenin yolu da manda yönetimleri zamanında temelleri atılan 'silahlı kuvvetler' üzerinde denetim kurmaktan geçmektedir. Siyasal iktidar değişiminin ikinci yolu ise siyasal liderlerin suikast veya doğal yollardan yaşama veda etmesidir."[159]

---

[159] Yasin Atlıoğlu, Beşşar Esad Suriye'sinde Reform, Demokratikleşme-Güvenlik İkilemi, Tasam yayınları s. 23-26

Beşşar Esed dönemi ve değişim beklentileri

Aslında çeşitli uluslar arası ve bölgesel gelişmeler sebebiyle ertelense veya ağırdan alınsa da Suriyeli liderlerin, değişimin zorunluluğunu 2000'li yılların başında fark etmeye başladığı görülüyordu. Darbeyle iktidara gelen ve Suriye'yi 30 yıl yöneten eski Cumhurbaşkanı Hafız Esed'in ölümünden sonra bu ülkede bir değişim sürecinin başlayabileceği beklenmekteydi. Hatta henüz Hafız Esed'in ölümünden önce yönetim kadroları içerisinde önemli değişiklikler yapılmaya başlandı. Ancak ordudaki bazı kıdemli subayların emekli edilmesi veya istihbarattaki üst düzey yetkililerin görevden alınması şeklinde gerçekleşen bu değişiklikler, sistemin yapısının değiştirilmesinden ya da Esed iktidarı söz konusu olduğunda çokça vurgulanan mezhebî kadrolaşmadan çok, cumhurbaşkanlığına getirilecek genç Beşşar Esed'in potansiyel rakiplerinin tasfiye edilmesine yönelikti.[160]

Nitekim 15 yıl aradan sonra 17 Haziran 2000'de yapılan Baas Partisi'nin 9. Kongresinde Suriye'yi yönetecek elit sınıf yeninden belirlenmiş ve hepsi de Sünnî olan Muhammed Mustafa Miro, Faruk Şara, Mustafa Talas ve Abdulhalim Haddam, Beşşar Esed'in "baba mirası siyasî kadro olarak en önemli yardımcıları olmuştu."[161]

Suriye muhalefetinin, gerek eski cumhurbaşkanı Hafız Esed gerekse sonraki cumhurbaşkanı Beşşar Esed döneminde talep ettiği reformlar, Suriye yönetiminden beklenen düzeyde bir karşılık görmemişti. Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in iktidara gelmesiyle yeşeren reform umutlarının gerek yönetim içerisindeki bazı odakların karşı çıkması gerekse uluslar arası ve bölgesel gelişmelerin yönetimin ulusal güvenlik endişesine konu olmasından ötürü sürekli olarak ertelenmişti.

Olayların başlamasından önce reform adımları

Tunus ve Mısır'da başlayan halk ayaklanmasıyla Suriye muhalefeti, yıllardır yönetimden talep ettiği reformları yeniden gündeme getirdi. Fakat, Tunus ve Mısır'da liderlerin devrilmesi, Libya'da ise Muammer Kaddafi'ye karşı silahlı isyanın başlaması, Suriye yönetimini reformlar konusunu ciddiye almaya sevk etti.

---

[160] Age. s. 33.
[161] Age. S.35

Ocak 2011'de Suriyeli İslâm alimleriyle bir araya gelerek, ulemanın taleplerini kabul eden Suriye yönetimi, 7 Mart 2011'de genel af ilan etti.[162] Af kapsamında Suriye muhalefetinin önde gelen isimlerinden Heysem el-Malih de Heysem Menna ve Hizbullah Genel Sekreteri Seyyid Hasan Nasrallah'ın yürüttüğü girişim sonucunda serbest bırakıldı.[163]

Dera'da 18 Mart'ta başlayan ayaklanmanın üzerinden uzun zaman geçmeden yönetim, halkın reform taleplerini yerine getireceği sözünü verdi. Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 19 Mart'ta askerlik süresini 21 aydan 18 aya düşüren kararnameyi onaylarken[164], 22 Mart'ta ise Dera'daki olaylardan sorumlu tutulan Dera Valisi Faysal Ahmed Gülsüm görevinden aldı. 24 Mart'ta ise devlet memurlarının maaşları, yüzde 30 oranında artırıldı.[165] Yönetim bir adım daha ileri giderek, halkın tüm taleplerinin karşılanacağını ve özellikle de olağanüstü halin kısa süre içerisinde kaldırılacağını açıkladı.

Fakat Arap dünyasında yönetim değişikliklerine sebep olan isyanlardan cesaret alan muhalifler'in, artık reform talebini rejim değişikliği talebine dönüştürdüğü gözleniyordu. Arap isyanlarının başlamasından önce yönetime reform çağrısı yapan muhalifler, Dera'daki isyanın ilk günlerden itibaren, yönetimin reformları gerçekleştirmekte çok geciktiğini, 18 Mart'ta Dera'da başlayan 'intifada'nın devam edeceğini ilan etti.

Müslüman Kardeşler Cemaatinin eski genel sekreteri Sadreddîn Beyanunî, 22 Mart'ta *Şarku'l-Avsat* gazetesine yaptığı açıklamasında, "Mısır, Libya ve Tunus'taki devrim, Suriye'de de yaşanıyor. Halk, 1963'ten beri uygulanan olağanüstü halin sona erdirilmesini ve rejimin devrilmesini istiyor" dedi.[166] Rejimin devrilmesini talep edenlerden birisi olan Şam Deklarasyonu Ulusal Konsey Başkanı

---

[162] SANA Arapça. 31 Aralık 2011. حدث في ١١٠٢ >> المراسيم والقوانين والقرارات التي صدرت في ١١٠٢. http://sana.sy/ara/367/2011/12/31/391546.htm

[163] El-Alem. 5 Aralık 2012. مناع: قطر والسعودية تسعيان لصوملة سوريا عبر السلفيين www.alalam.ir/news/1419264

[164] El-Fida. 20 Mart 2011. الرئيس الأسد يصدر المرسوم التشريعي ٥٣ القاضي بخفض مدة الخدمة الإلزامية ثلاثة أشهر. http://fedaa.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=670422609201103200106 45, SANA Türkçe. 20 Mart 2011. El-Esad, Zorunlu Askerlik Hizmeti Süresinin 3 Ay Düşürülmesini Öngören Yasama Kararını Onayladı. http://sana.sy/tur/362/2011/03/20/337550.htm

[165] SANA Arapça. 31 Aralık 2011. حدث في ١١٠٢ >> المراسيم والقوانين والقرارات التي صدرت في ١١٠٢. http://sana.sy/ara/367/2011/12/31/391546.htm

[166] Şarku'l-Avsat. 23 Mart 2011. «إخوان سورية» لـ«الشرق الأوسط»: الإصلاحات تأخرت كثيرا والانتفاضة لن تتوقف. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11803&article=613820

Abdurrazzak Eid, 24 Mart 2011'de Orient Televizyonu'na yaptığı değerlendirmesinde, Suriye Cumhurbaşkanı Danışmanı Buseyna Şaban'ın reform ilanını gerçekçi bulmayarak "Suriye halkı, bu rejimin devrilmesini istiyor. Suriye halkı, Tunus ve Mısır halkının istediğinden daha azını kabul etmeyecektir" dedi.[167] Suriyeli muhalif liderlerden Me'mûn el-Humsî, Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esed'ın, olağanüstü hal kanunu değiştirdikten sonra yerine 'terörle mücadele' adı altında daha sert kanunlar getireceğini ileri sürdü.[168]

Buseyna Şaban'ın reform ilanı ve muhalefetin tepkisi

Reformların başlayacağını ilk duyuran isim, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in Siyaset ve Basın Danışmanı Buseyna Şaban oldu. Şaban, 24 Mart'ta basın mensuplarının karşısına çıkarak, Cumhurbaşkanı Esed başkanlığında toplanan Baas Partisi'nin aldığı kararları açıkladı. Şaban, Dera'daki gösterilerde ölüm olaylarının araştırılacağını ve ciddi reformların yapılacağını söyledi.

Buseyna Şaban'ın duyurusunu yaptığı kararlar arasında, olağanüstü halin en kısa sürede kaldırılması için çalışmaların başlatılması, yolsuzluğa karşı mücadele, memurlara yüzde 30 oranında zam yapılması, işsizlik fonunun oluşturulması, siyasî partiler ve medya kanununun yeniden düzenlenmesi, göstericilerle diyalog komitesi kurulması yer almaktaydı.[169]

Konuşmasında halkın taleplerin haklı olduğunu vurgulayan Şaban, "avlanmak için suyu bulandırmaya çalışanları"[170] ise uyardı. Buseyna Şaban,

---

[167] Youtube. 24 Mart 2011. د. عيد مفندا أكاذيب بثينه شعبان وأسيادها الأسديين جزء ١ www.youtube.com/watch?v=-5iWDbrJbpw

[168] İsrahaber. 29 Mart 2011. Esad, Olağanüstü Hal Kanunu Değiştirecek Ama www.israhaber.com/esad-olaganustu-hal-kanunu-degistirecek-ama-12287-haberi.html

[169] Thawra. 25 Mart 2011. شعبان: القيادة القطرية أقرت حزمة من القرارات السياسية والخدمية. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=45449827420110325035921, BBC Arapça. 24 Mart 2011. سورية: وعود بإصلاحات سياسية والإفراج عن جميع المعتقلين في الاضطرابات الأخيرة. www.bbc.co.uk/arabic/worldnews/2011/03/110324_syria_reforms.shtml , Rusya el-Yovm. 24 Mart 2011. دمشق: دراسة انهاء العمل بقانون الطوارئ بالسرعة الكلية. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/66187/, Şarku'l-Avsat. 25 Mart 2011. دمشق.. وعود وقتلى وترقب. http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11805&article=614215, Şarku'l-Avsat. 28 Mart 2011. شعبان تؤكد رفع حالة الطوارئ وتتوقع إصلاحات تتضمن تعدد الأحزاب وحرية الصحافة. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11808&article=614534

[170] Şarku'l-Avsat. 25 Mart 2011. الأسد يعلن عن حزمة قرارات إصلاحية.. وشعبان: سورية مستهدفة وهناك حركة مسلحة في درعا. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11805&article=614200

vatan çatısı altında olması şartıyla her şeyi ve her talebi görüşmeye hazır olduklarını söyledi.[171] Fakat Şaban'ın bu açıklaması yurt dışında yaşayan muhalifleri, memnun etmedi. Muhalifler, Suriye yönetiminin attığı bu adımı olumlu bir gelişme olarak görmediklerini açıkladılar. Yönetime güven duymayan ve uluslar arası toplumun desteğinin her zamankinden daha güçlü olduğunu fark eden muhalifler, ülkede değişimin zamana yayılarak gerçekleşmesi yerine devrim istemeye başlamıştı.

Muhaliflere göre reformları gerçekleştirecek bir Suriye yönetimi, varlığını sürdürmeye devam edeceği için rejimin reform vaadlerini ciddiye almamak gerekiyordu; dolayısıyla muhalifler, yönetimin gerçekleştirdiği reformları dahi tartışmaya değer bulmuyordu. Muhaliflere göre 2004 yılındaki Kürt intifadasını bastıran Cumhurbaşkanı Esed, 1963 yılında yürürlüğe giren olağanüstü halin yerini alacak başka bir kanun belirlemeden önce olağanüstü hali kaldırmayacaktı.[172]

Eski parlamenterlerden Me'mûn el-Humsî, Cumhurbaşkanı Danışmanı Şaban'ın açıklamasını Reuters'e değerlendirirken, olağanüstü hali kaldıracak olan Beşşar Esed'in, olağanüstü hal kanununu daha kötü bir kanunla, terörle mücadele kanunuyla değiştireceğini söyledi. El-Humsî, yönetimin olağanüstü hal kanunu kaldırma girişimiyle devrim ateşini söndürmeyi hedeflediğini söyledi.[173]

Buseyna Şaban'ın açıklamasını değerlendiren Suriyeli Kürt liderler de yönetimin sadece dekorda değişiklik yapma niyetinde olduğunu savunurken[174] 2011 yılının kasım ayında Ulusal Konsey adlı örgütün başkanlığına seçilecek olan Demokratik Halk Partisi Genel Sekreteri George Sabra da olağanüstü halin kaldırılması için komisyonun kurulmasına ihtiyaç olmadığını, karar için "Cumhurbaşkanı Esed'in ağzından çıkacak 4 kelimenin yeterli olduğunu" söyledi.[175]

---

[171] Syria Now. 26 Mart 2011. شعبان: مستعدون لمناقشة أي شيء تحت سقف الوطن. http://syrianow.sy/index.php?d=34&id=25343

[172] Reuters. 29 Mart 2011. الحكومة السورية تستقيل بعد احتجاجات عارمة في البلاد. http://ara.reuters.com/article/newsOne/idARACAE72S0Y020110329?sp=true

[173] Reuters. 28 Mart 2011. مقابلة- معارض يقول إن الاسد سيغير قانون الطوارىء باخر أسوأ منه. http://ara.reuters.com/article/idARACAE72R1IG20110328

[174] Şarku'l-Avsat. 26 Mart 2011. قيادات كردية سورية تعتبر القرارات التي أعلنت عنها شعبان «لا تعدو كونها تغييرا في الديكور». www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11806&article=614306, Mirsad. 26 Mart 2011. www.syriahr.com/26-3-2011-syrian%20observatory3.htm

[175] Ahbar El-Şark. 26 Mart 2011. www.levantnews.com/index.php?option=com_content&view=article&id=7080:2011-03-26-06-16-58&catid=66:syria-politics&Itemid=118

Suriyeli muhaliflerden Abdulhamid el-Atassi, Cumhurbaşkanı Danışmanı Buseyna Şaban'ın açıkladığı reformlarla, Suriye halkının taleplerinin karşılanmadığını söyledi. El-Atassi, 25 Mart 2011'de France 24'e yaptığı açıklamasında tüm siyasî tutukluların serbest bırakılması ve kapsamlı bir reform programının hayata geçirilmesi gerektiğini ifade etti. El-Atassi "Fakat rejim, bunu yapmaya kadir değil"[176] dedi. O dönemde George Washington Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olan muhalif Rıdvan Ziyade, *Şarku'l-Avsat*'a yaptığı açıklamasında, Buseyna Şaban'ın açıklamalarının herhangi bir şeyi değiştirmediğini söyledi.[177]

Ayaklanmanın ilk döneminde muhalefet, Cumhurbaşkanı Esed'in özgürlükleri genişletme ve hayat koşullarını iyileştirme çabasının, Suriye halkının beklentileri açısından yeterli olmadığına inanmaktaydı. Adının açıklanmasını istemeyen Deralı bir muhalif, France 24'e yaptığı açıklamasında "Suriye liderliği, halkın öfkesini yatıştırmaya çalışıyor. Fakat biz, reformların hayata geçirilmesini istiyoruz"[178] demişti. Muhaliflerin bu ve buna benzer endişeleri, yönetimin yapmayı planladığı reformların hayata geçmesinin önünde önemli bir engel olarak kaldı.

Muhalifler, Cumhurbaşkanı Esed'in aldığı reformların hayata geçmesi noktasında baskı uygulayarak reformların hayata geçmesine katkı sağlamak yerine, Cumhurbaşkanı Esed'in esasında reform yapma niyetinin olmadığı, reformlarla vakit kazanmayı hedeflediğini yönünde açıklamalarda bulundu. Çünkü muhalefetin çoğunluğu, ayaklanmanın ilk günlerinde her ne kadar rejimin devrilmesini değil rejimin reform yapmasını istediğini iddia etse de, sözde reform talep ederken özde rejimin devrilmesini istemekteydi. Uluslar arası ve bölgesel güçlerin de devreye girmesiyle birlikte muhalefet, açık bir şekilde reform yerine devrim talep etmeye başladı.

Arap dünyasının etkili yazarlarından Abdulbari Atvan, Suriyeli muhaliflerin reform talebinden rejim değişikliği talebine geçmesinde, dış güçlerin önemli tesiri olduğunu belirtti.Atvan, *el-Kuds el-Arabî* gazetesindeki 26 Haziran

---

[176] France 24. 25 Mart 2011. المعارضة تعتبر أن تعهدات الأسد بالإصلاح غير كافية "ولا تلبي مطامح الشعب» www.france24.com/ar/20110325-protests-daraa-bashar-alassad-decisions-end-emergency-syria-activists

[177] Şarku'l-Avsat. 29 Mart 2011. سورية على طريق تهدئة الأزمة السياسية. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11809&article=614747

[178] France 24. 25 Mart 2011. ا عارضة تعتبر أن تعهدات الأسد بالإصلاح غير كافية "ولا تلبي مطامح الشعب». www.france24.com/ar/20110325-protests-daraa-bashar-alassad-decisions-end-emergency-syria-activists

2013 tarihli köşe yazısında, Suriye halkının özgürlük, adalet, insan haklarına saygı ve siyasî reform taleplerinin; Amerika, Arap rejimleri ve Türkiye'nin kışkırtmalarıyla rejim değişikliği talebine dönüştüğünü ifade etti.[179]

O dönemde Suriye hükümetinin yapacağı reformları değerlendiren uluslar arası gözlemciler de yapılacak reformların şekli olacağını, gösterileri bastırmayı hedeflediğini düşünmekteydi.[180] Suriye'deki gelişmeleri değerlendiren İngiliz *The Times* gazetesi, Suriye'de artık korku duvarının yıkıldığın ve Suriye'nin yol ayrımına girdiğini; ancak Suriye'nin Mısır ve Tunus'tan farkının, Cumhurbaşkanı Esed'in hâlâ halk desteğine sahip olması olduğunu vurguladı.[181]

Gazetenin yorumuna göre, Şam'dan ve Dera'dan sonra ülke geneline yayılan rejim karşıtı gösterilere yanıt olarak, Cumhurbaşkanı Esed'in yanında duran Suriyeliler de meydanlara inerek yönetime desteklerini yinelediler. 24 Mart'ta Lazkiye'de Cumhurbaşkanı Esed yanlılarının meydanlara indiği görülürken, 25 Mart'ta Humus'ta Cumhurbaşkanı Esed lehinde destek gösterileri düzenlendi. Göstericiler, "Allah, Suriye, Beşşar yeter", "Canımız, kanımız sana feda olsun ey Beşşar" şeklinde slogan attılar.

İlk haftalarda Cumhurbaşkanı Esed, Dera'daki gösterilerin dalga dalga ülke geneline yayılacağını düşünmemişti. Bundan ötürü Dera'da gösteriler devam ederken normal programına devam etti. Suriye'deki krizle eş zamanlı olarak Lübnan'daki hükümet krizine ilişkin görüşmeler gerçekleştirdi. Lübnan İlerici Sosyalist Partisi Lideri Velid Canbolat'ı 24 Mart'ta Şam'da kabul eden Esed, Lübnan'da kurulacak yeni hükümet ve bölgedeki son gelişmeler üzerine görüş alışverişinde bulundu.[182] Cumhurbaşkanı Esed, bir gün önce ise Lübnan'daki Marada Partisi Lideri Süleyman Faranciye'yle Lübnan'daki gelişmeleri değerlendirmişti.[183]

---

[179] Abdulbari Atvan. El-Kuds el-Arabi. 26 Haziran 2013. اخيرا اعترفتم.. سورية ليست ليبيا. www.alquds.co.uk/?p=57989

[180] Elaph. 30 Mart 2011. «مراقبون: الإصلاحات في سوريا "شكلية"». www.elaph.com/Web/news/2011/3/642730.html

[181] BBC Arapça. 26 Mart 2011. التايمز: جدار الخوف انكسر في سورية. www.bbc.co.uk/arabic/inthepress/2011/03/110325_inthepress.shtml, el-Arabiya. 26 Mart 2011. التايمز البريطانية تؤكد أن التظاهرات وضعت سوريا على مفترق طرق. www.alarabiya.net/articles/2011/03/26/143094.html

[182] SNS. 24 Mart 2011. الأسد يبحث مع جنبلاط التطورات على الساحة اللبنانية. http://sns.sy/sns/?path=news/read/30686

[183] SNS. 23 Mart 2011. الرئيس الأسد يستعرض مع فرنجية الجهود المبذولة لتشكيل الحكومة اللبنانية والأوضاع على الساحة العربية. http://sns.sy/sns/?path=news/read/30657

MİT Başkanı Hakan Fidan'ı, krize ilişkin olarak temaslarda bulunması için Şam'a gönderen Başbakan Tayyib Erdoğan, 28 Mart'ta Irak'a giderken havaalanında yaptığı açıklamasında, Cumhurbaşkanı Esed'le görüşmesine işaret ederek "Esed'i reformlara teşvik ettiğimde bana olumsuz yanıt vermedi. Reform sözlerinin sadece vaad olarak kalmamasını, hayata geçirilmesini temenni ediyorum. Suriye'de yaşananlara uzun bir süre sessiz kalamayız; çünkü 800 km sınırımız var"[184] dedi.

Naci Itrî hükümetinin istifası

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in halkın reform taleplerine karşı ilk adımı, Naci Itrî hükümetini görevden alması oldu. 2003 yılından beri başbakanlık koltuğunda oturan Nacı Itrî, ülke geneline yayılmaya başlayan gösteriler üzerine 29 Mart'ta istifa etti.[185] 30 Mart'ta Cumhurbaşkanı Esed, Başbakan Naci Itrî'nin istifasını kabul etti.[186] İstifa haberi üzerine Şam, Halep, Deyr ez-Zor, Haseke ve Humus'ta, Cumhurbaşkanı Esed'in reform programına destek gösterileri yapıldı. Şiddet eylemlerinin devam etmesinden ötürü Lazkiye ve Dera'daki gösteriler ise iptal edildi.[187]

Itrî'nin istifasını değerlendiren muhaliflerden Fayiz Sara, "Eğer hükümet, reformları gerçekleştirmek istiyorsa, istifayı kabul etmesi tabiî olandır, olumlu yönde atılmış bir adımdır. Yeni hükümet, yıllardır uygulanan güvenlik ve basın politikasını değiştirmelidir" dedi. Sara, Suriye sokaklarında yaşanan krizden hükümeti sorumlu tutarak, yeni kurulacak hükümetten halkın taleplerini yerine getirmesini istedi. Sara, "yolsuzluk ve krizler hükümeti" olarak nitelendirdiği Naci Itrî hükümetinin yargılanmasına ilişkin olarak ise

---

184 Şarku'l-Avsat. 29 Mart 2011. أردوغان: لن نظل صامتين.. وعلى الأسد الاستماع إلى مطالب شعبه. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11809&article=614736

185 Reuters. 29 Mart 2011. الحكومة السورية تستقيل بعد احتجاجات عارمة في البلاد. http://ara.reuters.com/article/newsOne/idARACAE72S0Y020110329

186 SANA Arapça. 29 Mart 2011. www.sana.sy/ara/2/2011/03/29/339133.htm, Şarku'l-Avsat. 30 Mart 2011. استقالة الحكومة السورية.. وواشنطن: الأسد في مفترق طرق. http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11810&article=614964, Thawra. 30 Mart 2011. الرئيس الأسد يقبل استقالة الحكومة ويكلفها بتسيير الأعمال. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=23863548420110330022557,

187 Şarku'l-Avsat. 30 Mart 2011. مظاهرات كبيرة مؤيدة للأسد في سورية.. وتعميم بعدم تنظيمها في اللاذقية وإلغائها في درعا. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=614906&issueno=11810

"Geleceğe bakmalıyız. Geçmişe karşı affedici olmalıyız. Geçmişi unutmalıyız. Gelecek, bize ve evlatlarımıza layık bir gelecek olmalıdır"[188] dedi.

Sara'nın aksine, Amerika'da yaşayan muhaliflerden Rıdvan Ziyade, Deutsche Welle'ye yaptığı açıklamasında, istifa kararının önemli bir adım olmadığını söyledi. Ziyade, "hükümet değişikliği, gösterileri durdurmayacak. Rejim, tehlikeli bir oyun oynuyor" dedi. Hükümetin istifası sonrasında reform sürecine destek vermek için yapılan gösterilere katılanların meydana zorla götürülen memur, öğrenci ve askerlerden oluştuğunu iddia eden Ziyade, hükümetin 'sivil gösteri' düzenleme hakkına bağlı kalmasını istedi.[189] Suriye güvenlik güçleri, 30 Mart'ta Humus'taki muhaliflere yönelik tutuklama operasyonlarına devam ederken, 31 Mart'ta Suriye kaynakları, Suriye liderliğinin olağanüstü hal kanununu kaldırmakta kararlı olduğunu, bu adımların yeni hükümet tarafından atılacağını duyurdu.[190]

31 Mart'ta, İçişleri Bakanlığı önünde tutuklu ailelerin düzenlediği gösteride tutuklananlardan 7 tanesinin 120 dolar kefaletle serbest bırakıldığı bildirildi. Serbest bırakılanlar arasında, 29 Ağustos 2011'de Ankara'da Ulusal Konsey'i ilan edecek olan Ziyauddin Doğmuş da bulunuyordu.[191]

Cumhurbaşkanı Esed'in 30 Mart konuşması

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, tüm dünyaca merakla beklenen konuşmasını 30 Mart'ta başkent Şam'daki Halk Meclisi'nde yaptı. Batılı kaynaklara göre Cumhurbaşkanı Esed, Suriye halkına hitaben konuşmakta gecikti. Konuşmanın gecikmesi, Suriye yönetimi içerisindeki şahinlerin (Mahir Esed) güvercinlere (Beşşar Esed) galip gelmesi olarak değerlendirildi. Lazkiye'deki gösterilerin şiddet yoluyla bastırılması da şahinlerin yönetimde hakim olduğunun delili olarak yorumlandı.[192]

---

[188] AKI. 29 Mart 2011. فايز سارة لـ آكي: يجب تغيير النهج الإعلامي والأمني للحكومة السورية المستقيلة. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.1843787857

[189] Deutsche Welle. 31 Mart 2011. www.dw.de/dw/article/9800/0,,14952393,00.html

[190] SNS. 31 Mart 2011. مصادر سورية: "رفع الطوارئ" ستخذه الحكومة الجديدة. http://sns.sy/sns/?path=news/read/31125

[191] El-Hayat. 2 Mayıs 2011. ممالك تحت الأرض» أو سرية الجماعة عندما تستعبد الفرد. http://alhayat.com/Details/250048

[192] BBC Arapça. 29 Mart 2011. الديلي تليجراف: انتشار "الشبيحة" قد يكون مؤشرا على سيطرة الصقور على دائرة القرار في سورية. www.bbc.co.uk/arabic/inthepress/2011/03/110329_inthepress.shtml

Tunus ve Mısır'da başlayan; Yemen, Bahreyn ve Libya'ya sıçrayan devrim rüzgârının domino etkisi yaratarak Suriye'ye de uğrayıp uğramayacağı tartışılırken; Cumhurbaşkanı Esed konuşmasında, "Domino etkisinin Suriye'ye uğramayacağını" vurguladı. "Düşmanların her gün bilimsel ve organizeli yöntemlerle Suriye'nin istikrarını vurmaya çalıştığını" belirten ve Suriye'de yaşananları komplo olarak niteleyen Esed, "Bizler, omuz omuza vererek yüce Allah'ın iradesiyle her defasında bizleri daha güçlü bir hale getiren bir başarıyla bu sınavdan geçiyoruz" dedi. Cumhurbaşkanı Esed, konuşmasına şöyle devam etti:

"Komplocuların sayıları her zaman azdır. Bu normal olmakla birlikte bizler devlette bile tüm halk gibi gerçeği bilmiyorduk; ne olduğunu anlamadık; kamu ve özel mülklere zarar verilmeye başlandığında ise durumlar açıklık kazandı. Reform ve kundaklama arasında nasıl bir ilişki olabilir? Reform ile öldürme arasındaki ilişki nedir?.. Bizler reformdan, insanların ihtiyaçlarından yanayız. Bu, devletin bir sorumluluğudur; fakat bizlerin fitneden yana olmamız imkânsızdır."

Cumhurbaşkanı Esed sözlerine şöyle devam etti:

"İlk başta provokasyonla başladılar. Suriye'de olayların başlamasından haftalar önce provokasyon başladı; uydu kanalları ve internet siteleri üzerinden provokasyon yapıldı; bunlardan bir şey çıkmayınca fitne içinde sahtekârlığa başladılar. Bilgi, ses, görüntü ve her şeyde sahtekârlık yaptılar, mezhepçilik tahriki yapmaya çalıştılar. Mezhep ekseninde provokasyon içerikli telefon mesajları kullanıldı... Böylece insanların bir kısmını sokağa çıkarmayı başardılar; fakat etkin şahsiyetlerin müdahalesiyle fitneyi önlemeyi başardık. Ardından silahlarla müdahale ettiler ve ortada kanın olmasıyla durumu çözmenin zorlaşması amacıyla insanları gelişi güzel öldürmeye başladılar."[193]

Suriye'nin reformlar konusunda geciktiğini kabul eden Esed, "Reformlar konusunda geciktik. Fakat Suriye, reformlara şimdi başlayacak. Reformları hızlı bir şekilde yapmak istiyoruz; fakat aceleci de olmayacağız"[194] dedi. Arap dünyasında yaşananları 'devrim' olarak nitelendirmediğini belirten Cumhurbaşkanı Esed'in, reform sözü vermekle birlikte herhangi bir takvim

[193] SANA Arapça. 1 Nisan 2011. www.sana.sy/ara/2/2011/04/01/pr-339278.htm, SANA Türkçe. 1 Nisan 2011. www.sana.sy/tur/339/2011/04/01/pr-339280.htm, Şarku'l-Avsat. 31 Mart 2011. الأسد: نتعرض لمؤامرة كبيرة من دول قريبة وبعيدة.. وإذا فرضت علينا المواجهة فأهلا وسهلا بها. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11811&article=615045

[194] El-Cezire. 30 Mart 2011. مظاهرات باللاذقية تلت كلمة الأسد. www.aljazeera.net/news/pages/8d6108fa-6871-4297-ba20-ecf44161ee46

belirlememesi ve ülkede yaşananları komployla sınırlandırması, muhalif kanatta eleştiri konusu oldu.[195]

Esed, reformlar için komisyon kurdu

Cumhurbaşkanı Esed, konuşmasından bir gün sonra, halkın ve muhalefetin talebi olan olağanüstü hal kanunun[196] kaldırılması için bir hukuk komisyonu kurulmasına onay veren yasayı onayladı. Komisyondan en geç 25 Nisan'a kadar çalışarak Cumhurbaşkanı Esed'e bir rapor sunması istendi.[197] Böylece Cumhurbaşkanı Esed, göreve geldiği 2000 yılından sonra verdiği; ama yerine getirmediği reform sözlerinin aksine, reform kapsamında ilk somut adımını atmış oldu. Cumhurbaşkanı Esed, Kasım 2005'de Harirî davasından ötürü uluslar arası baskıların arttığı dönemde de reform sözü vermekle birlikte reformların hayata geçirilmesinde aceleci olmayacaklarını söylemişti. Bununla birlikte Suriye'de reformlar konusunda ciddi adım atılamamıştı.

Cumhurbaşkanı Esed aynı gün, Dera ve Lazkiye'de öldürülen sivil ve polisler için soruşturma komisyonun kurulmasını kararlaştırdı. Esed'in kurdurduğu üçüncü komisyon ise Kürtlerin yok sayıldığı 1962 oy sayımına ilişkin oldu. Komisyondan 15 Nisan'a kadar raporunu hazırlaması istendi.[198]

Birleşik Arap Emirlikleri'nde yayımlanan *el-Halic* gazetesine konuşan Suriyeli kaynaklar, olağanüstü halin kaldırılmasının, yeni hükümetin ilk oturumunda ele alınacağını açıkladı. Aynı kaynaklar "Suriye hükümeti, olağanüstü halin kaldırılmasında ciddi. Fakat, bunun için Cumhurbaşkanı Beşşar Esed başkanlığında toplanılması gerekiyor"[199] dediler.

---

[195] Şarku'l-Avsat. 31 Mart 2011. الأسد يعد بالإصلاح.. واللاذقية تتظاهر: نريد الحرية. http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11811&article=615113

[196] Şarku'l-Avsat. 1 Nisan 2011. قانون الطوارئ السوري لعام ٢٦٩١. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11812&article=615249

[197] Syria Now. 31 Mart 2011. ثلاث لجان : رفع حالة الطوارىء..تجنيس الاكراد.. تحقيق في أحداث درعا واللاذقية. www.syrianow.sy/index.php?d=34&id=25708, Şarku'l-Avsat. 1 Nisan 2011. الأسد يصدر مجموعة من التوجيهات لتهدئة الشارع بعد يوم من خطابه. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11812&article=615212

[198] BBC Arapça. 31 Mart 2011. سورية: تشكيل لجنة قانونية لدراسة إلغاء قانون الطوارئ. www.bbc.co.uk/arabic/worldnews/2011/03/110331_syria_reax.shtml, El-Cezire. 1 Nisan 2011. الأسد يواجه الاحتجاجات بثلاث لجان. www.aljazeera.net/news/pages/1a7b0383-55f5-407f-bd90-7d934c15149d

[199] El-Halic. 31 Mart 2011. مصادر سورية لـ"الخليج": "رفع الطوارئ" تتخذه الحكومة الجديدة. www.alkhaleej.ae/portal/c8a5a1a7-d88f-41e6-9b8d-156a488e3292.aspx

Muhaliflerden 'değişim tsunamisi' tehdidi

Cumhurbaşkanı Esed'in bu konuşması, muhalifler tarafından, "Esed, halkına savaş açtı"[200] şeklinde yorumlandı. 7 Mart'ta serbest bırakılan hukukçu Heysem el-Malih'in de ifade ettiği üzere Cumhurbaşkanı Esed konuşmasında, olağanüstü halin kaldırıldığını ilan etmedi ve Buseyna Şaban'ın 24 Mart'ta dile getirdiği reformlara ilişkin bir takvim belirlemedi.[201]

AFP'ye konuşan Heysem el-Malih şunları söyledi: "Daima, bir değişime ihtiyacın olduğundan, bir şeylerin yapılması gerektiğinden söz ediyorlar. İnsanlar, ne yapacaklarını beklediler; fakat hiçbir şey olmadı. Yönetimin en üstünden en altına kadar hiç kimse değişim istemiyor. Hükümet, bize haklarımızı vermeye yanaşmıyor. Rejim bize saldırıyor. Esed'in iktidara geldiği günden bugüne kadar tutuklamalar devam ediyor. Her gün her saat birisi tutuklanıyor. Hiç kimse bizi dinlemek istemiyor."[202] Heysem el-Malih konuşmasının devamında, "Gösteriler devam edecek. Biz, değişim, hürriyet ve demokrasi istedik. Bu isteklerimizde bir değişiklik olmayacak. Bizim için şimdi, meydanlara inmek dışında bir seçenek yok. Tunus'ta başlayan değişim rüzgârı, Suriye'ye de uğrayacak"[203] dedi.

Cumhurbaşkanı Esed'in konuşmasını İstanbul'da yaptığı basın açıklamasıyla "hayâl kırıklığı" olarak değerlendiren Müslüman Kardeşler Genel Murakıbı Riyad Şukfa "Bu konuşma boyunca dillendirilen reform vaadlerini biz on yıldır duyuyoruz; reformlarla ilgili Suriye yönetiminin açıklamaları inandırıcı değil. Şu anda olağanüstü halin kaldırılmasıyla ilgili bir komisyon kurulmuştur; ancak olağanüstü hal kanunları yerine terörle mücadele kanunlarının getirilmesi düşünülmektedir ki bu da olağanüstü halin devamı anlamındadır" dedi. Şukfa, ayrıca Cumhurbaşkanı Esed'i, Filistin direnişini sadece sözde savunmakla ve direnişe somut bir destek vermemekle suçladı.[204]

---

200 Sooryoon. 1 Nisan 2011. د.عبد الرزاق عيد: خطاب رئاسي (شيزوفريني)، أمام كومبارس برلماني مصاب بداء (ستوكهولم) !!! بشار أسد يعلن الحرب على شعبه. www.sooryoon.net/?p=19605

201 Deutsche Welle. 30 Mart 2011. معارضون سوريون: خطاب مخيب للآمال وتسونامي التغيير قادم. www.dw.de/dw/article/0,,14956755,00.html, www.rnw.nl/arabic

202 El-Kuds el-Arabi. 30 Mart 2011. www.alquds.co.uk/index.asp?fname=today%5C30z499.htm&arc=data%5C2011%5C03%5C03-30%5C30z499.htm, El-Cezire. 30 Mart 2011. مظاهرات باللاذقية تلت كلمة الأسد. www.aljazeera.net/news/pages/8d6108fa-6871-4297-ba20-ecf44161ee46

203 Deutsche Welle. 30 Mart 2011. معارضون سوريون: خطاب مخيب للآمال وتسونامي التغيير قادم. www.dw.de/dw/article/0,,14956755,00.html

204 İsrahaber. 1 Nisan 2011. Müslüman Kardeşler: Esad, Direnişi Desteklemiyor. http://israhaber.com/musluman-kardesler-esad-direnisi-desteklemiyor-12292-haberi.html

Müslüman Kardeşler eski Genel Murakıbı Sadreddîn Beyanunî, Esed'in konuşmasından hayâl kırıklığına uğradığını belirterek, "Başkan Esed, halkın reform talebinin meşru olduğunu kabul etmesine rağmen reformlara ilişkin net bir açıklama yapmadı" dedi. Beyanunî ayrıca ABD ve Batı'nın Suriye yönetimini desteklediğini iddia etti.[205]

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in reform açıklamasından hayâl kırıklığına uğrayanlardan biri de Amerika'da yaşayan Suriyeli muhaliflerden Rıdvan Ziyade'ydi. İtalya Haber Ajansı AKI'ye konuşan Ziyade "Esed'in konuşması Suriyelileri hoşnut etmedi. İnanıyorum ki Suriyeliler gösterilere devam edecek"[206] dedi. Şam Deklarasyonu liderlerinden Abdurrazzak Eid ise konuşmaya tepki göstererek Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'i "gerçeklikle alâkası olmayan şizofrenik bir akıl olarak" niteledi; konuşmadaki 'fitne' söylemine Suriye halkının inanmadığını vurguladı. Modernite ve Demokrasi Partisi'nin kurucusu Firas Kasas da Esed'in konuşmasında kayda değer bir şeyin olmadığını belirterek hayâl kırıklığına uğradığını söyledi.[207]

Cumhurbaşkanı Esed'in konuşmasından ötürü hayâl kırıklığı içerisinde olan bir diğer muhalif ise Heysem Menna idi. Menna, el-Cezîre televizyonuna yaptığı açıklamasında, "Esed'den reformlar bekliyorduk, dersler değil" dedi. Cumhurbaşkanı Esed'in Dera'da ölen gençleri görmezden geldiğini öne süren Menna "Esed, Dera'da ölenler için bir dakika saygı duruşunda durmadı, onlara rahmet okumadı" dedi. Yaralı bir Deralı gencin kendisini arayarak "Dört gündür özgürlüğü tadıyorum, artık köleliğe dönmem"[208] dediğini nakletti. Cumhurbaşkanı Esed'in konuşmasını değerlendiren Uluslar arası Af Örgütü Orta Doğu ve Kuzey Afrika Direktörü Philip Luther, Cumhurbaşkanı Esed'in tüm suçu 'dış komplo'ya yıkarak Suriyelilerin değişim ve reform talebine, olağanüstü hal kanunu kaldırmak sûretiyle karşılık verme fırsatını yitirdiğini söyledi.[209]

---

[205] El-Arabiya. 1 Nisan 2011. البيانوني: موقف الولايات المتحدة والغرب داعم للأسد رغم الانتهاكات الإنسانية. www.alarabiya.net/articles/2011/04/01/143846.html

[206] BBC Arapça. 31 Mart 2011. سورية: تشكيل لجنة قانونية لدراسة إلغاء قانون الطوارئ. www.bbc.co.uk/arabic/worldnews/2011/03/110331_syria_reax.shtml, AKI. 31 Mart 2011. رضوان زيادة لـ آكي: أعتقد أن السوريين سيواصلون احتجاجاتهم. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.1852333079

[207] Deutsche Welle. 30 Mart 2011. معارضون سوريون: خطاب مخيب للآمال وتسونامي التغيير قادم. www.dw.de/dw/article/0,,14956755,00.html

[208] Youtube. 30 Mart 2011. شام - الجزيرة مع الدكتور هيثم مناع للتعليق على الخطاب. www.youtube.com/watch?v=tGtHrRqv03M

[209] CNN Arapça. 30 Mart 2011. ضحايا بإطلاق نار باللاذقية واحتجاجات بدرعا بعد خطاب الأسد. http://arabic.cnn.com/2011/middle_east/3/30/assad.speech_protests/

Cumhurbaşkanı Esed'in konuşmasından sonra bazı muhalifler, başta Lazkiye olmak üzere Suriye'nin farklı bölgelerinde protesto gösterisi düzenledi.[210] Washington'da yaşayan muhaliflerden Muhammed Abdullah, CNN'e yaptığı açıklamasında, Esed'in konuşmasının bitiminden 10 dakika sonra Lazkiye'de gösteri düzenleyenlerin üzerine ateş açıldığını, göstericilerden birinin öldürüldüğünü söyledi.[211]

Esed'in konuşmasına başkentlerin tepkisi

Suriye'de isyanın başladığı ilk haftalarda birçok devlet gibi Türkiye de Suriye'ye destek sözü verdi. 3 Nisan tarihli açıklamasında "Suriye'nin istikrarının bozulmasına engel olacağız" diyen Türkiye Dışişleri Bakanlığı, Suriye'deki reform iradesinin zedelenmesine izin verilmeyeceğini söyledi.[212]

Cumhurbaşkanı Esed'in konuşmasını değerlendiren ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Mark Toner, halkın talepleri olan reformların seviyesinde olmadığını, içerikten yoksun olduğunu, Suriye halkını hayâl kırıklığına uğrattığını söyledi.[213]

İslâm Konferansı Örgütü Başkanı Ekmeleddin İhsanoğlu ise Suriye'de ilan edilen siyasal, sosyal ve ekonomik reformlardan duyduğu memnuniyeti dile getirirken, Suriye liderliğinde reformları hayata geçirecek hikmetli ve basiretli bir tutumun olduğunu söyledi.[214]

Katar Emiri Şeyh Hamad bin Halife es-Sanî ise Başbakan Şeyh Hamad bin Casim bin Cebr es-Sanî'yi Şam'a göndererek Suriye yönetimine sözlü mesajını iletti. Cumhurbaşkanı Esed'le görüşen Katar Başbakanı Hamad bin Ca-

---

[210] El-Cezire. 30 Mart 2011. مظاهرات باللاذقية تلت كلمة الأسد. www.aljazeera.net/news/pages/8d6108fa-6871-4297-ba20-ecf44161ee46

[211] CNN Arapça. 30 Mart 2011. ضحايا بإطلاق نار باللاذقية واحتجاجات بدرعا بعد خطاب الأسد. http://arabic.cnn.com/2011/middle_east/3/30/assad.speech_protests/, Şarku'l-Avsat. 31 Mart 2011. مظاهرات في اللاذقية وإطلاق نار على المحتجين.. بعد خطاب الأسد. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11811&article=615048

[212] Thawra. 3 Nisan 2011. تركيا: ندعم إصلاحات الرئيس الأسد ولن نقبل بأي تصرف يزعزع استقرار سورية. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=882093655201104030104 14

[213] Şarku'l-Avsat. 31 Mart 2011. الأسد يعد بالإصلاح.. واللاذقية تتظاهر: نريد الحرية. http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11811&article=615113

[214] SNS. 27 Mart 2011. "المؤتمرالإسلامي" ترحب بسلسلةالإصلاحات في سورية. http://sns.sy/sns/?path=news/read/30864

sim, Suriye'de istikrarı ve güvenliği sarsma girişimine karşı Katar'ın Suriye'nin yanında olduğunu belirtti.[215]

Adil Sefer hükümeti

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 4 Nisan'da hükümette değişikliğe gitti. 2003-2011 yılları arasında tarım bakanı olarak görev yapan, 1953 Şam doğumlu Adil Sefer'i yeni hükümeti kurmakla görevlendirdi.[216]

Fakat Adil Sefer hükümetinin kurulması da muhalefeti memnun etmedi. Muhalefet, yıllardır Baas Partisi mensuplarının hükümete getirilmesini eleştirdi.[217] Muhaliflerden Razan Zeytune "Sefer hükümetinin kurulmasının sokakları memnun edeceğini sanmıyorum; çünkü Suriye'de, hükümetlerin gerçek anlamda yetkilere sahip olmadığı bilinmektedir"[218] dedi.

---

[215] El-Arab. 3 Nisan 2011. رسالة من الأمير للأسد حول تطورات المنطقة. http://alarab.com.qa/details.php?docId=181692&issueNo=1203&secId=16, Thawra. 3 Nisan 2011. الرئيس الأسد يتسلم رسالة من أمير قطر يؤكد فيها دعم بلاده لسورية: الجهود الشعبية والرسمية ووعي الشعب كفيل بتجاوز هذه المرحلة. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=882093655 20110403010334, SANA Arapça. 3 nisan 2011. www.sana.sy/ara/2/2011/04/03/pr-339675. htm, SNS. 2 Nisan 2011. رسالة للرئيس الأسد من أمير قطر يؤكد فيها دعم بلاده للجهود المبذولة لإفشال محاولات زعزعة أمن سورية. http://sns.sy/sns/?path=news/read/31255, El-Cezire. 3 Nisan 2011. الأسد تسلم رسالة من أمير قطر. www.aljazeera.net/news/pages/a644a5f6-6974-42e1-ba54-ae0bb99adadc

[216] SNS. 5 Nisan 2011. الرئيس الأسد يكلف د. عادل سفر بتشكيل حكومة جديدة. http://sns.sy/sns/?path=news/read/31293 , Syria Now. 3 Nisan 2011. الرئيس بشار الأسد يصدر المرسوم ٤٣١ بتكليف د. عادل سفر تشكيل الحكومة الجديدة. http://syrianow.sy/index.php?d=34&id=25865a, Thawra. 4 Nisan 2011. الرئيس الأسد يكلف الدكتور عادل سفر تشكيل الحكومة. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=228211452011040401 3559, Syria Now. 3 Nisan 2011. الرئيس بشار الأسد يصدر المرسوم ٤٣١ بتكليف د. عادل سفر تشكيل الحكومة الجديدة. http://syrianow.sy/index.php?d=34&id=25865, Reuters. 3 Nisan 2011. الرئيس السوري يكلف عادل سفر بتشكيل الحكومة الجديدة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7320M620110403, CNN Arapça. 3 Nisan 2011. سوريا: الأسد يكلف عادل سفر بتشكيل الحكومة الجديدة. http://arabic.cnn.com/2011/middle_east/4/3/syria.pm/index.html, Elaph. 3 Nisan 2011. الرئيس السوري يكلف عادل سفر تشكيل الحكومة الجديدة. www.elaph.com/Web/news/2011/4/643838.html

[217] CNN Arapça. 5 Nisan 2011. سوريا: مقتل شرطيين بإطلاق نار في ريف دمشق. http://arabic.cnn.com/2011/middle_east/4/5/syria.newgov/index.html

[218] AKI. 4 Nisan 2011. ناشطة حقوقية سورية: تشكيل الحكومة لا يُنهي الأزمة. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.1864645641

Muhaliflerden Ammar Kurabî ise, Suriye'de kurulacak yeni hükümetin ulusal birlik hükümeti olması ve hükümete muhalefetten isimlerin de katılması gerektiğini söyledi. Tüm siyasî tutukluların serbest bırakılmasını isteyen insan hakları eylemcisi Kurabî, olağanüstü halin kaldırılması sözünün vakit kaybından ibaret olduğunu söyledi. İlaf'a konuşan Kurabî, "Vakit daralıyor. Kaptanlar gemiyi, içindekilerle birlikte batırmadan sağ salim karaya çekmelidir"[219] dedi.

İtalya Haber Ajansı AKI'ya Adil Sefer hükümetini değerlendiren Heysem Menna ise Suriye rejiminin şeklî düzeyde dahi tavizler vermeye yanaşmadığını söyledi. Esed'in 30 Mart'ta yaptığı konuşmasının sokakları umutlandırmadığını belirten Menna, "Esed, yaptığı konuşmasıyla reform kapısını kapattı"[220] dedi. 16 Mart'ta İçişleri Bakanlığı önünde düzenlenen gösteride tutuklandıktan sonra kefaletle serbest bırakılan muhaliflerden Suheyr Atassi,[221] Esed'i reformları gerçekleştirme konusunda ciddi bulmadığını söyledi.[222]

11 Nisan'da Suriye güvenlik güçleri tarafından tutuklanan muhaliflerden Fayiz Sara ise Orient Televizyonu'na yaptığı açıklamasında, Suriye'nin içinde bulunduğu dönemde Ziraat Fakültesi'nden mezun olan Adil Sefer yerine Suriye'deki siyasî akımları daha iyi bilen, tecrübe sahibi birisine ihtiyaç duyduğunu söylemişti.[223]

Müslüman Kardeşler Cemaatinin resmî sözcüsü Zuheyr Salim de Suriye'de başbakan ve hükümetin oynayacağı rolün ve yetkilerinin oldukça sınırlı olduğunu, tutuklulara karşı sert tutumuyla bilinen bir subayın içişleri bakanlığına getirilmesini hatırlatarak eski başbakanla yeni başbakan arasında bir farkın olmadığını söyledi. Salim, Naci Itrî hükümetinin yerine Adil Sefer hü-

---

219 Elaph. 3 Nisan 2011. ناشطون سوريون: أمام النظام فرصة لتجنب الفوضى. www.elaph.com/Web/news/2011/4/643912.html

220 AKI. 5 Nisan 2011. ناشط سياسي سوري: القيادة غير مستعدة حتى لتنازلات شكلية. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.1868583461

221 Şarku'l-Avsat. 4 Nisan 2011. القضاء السوري يفرج بكفالة عن الناشطة سهير الأتاسي. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11815&article=615608&feature=

222 Reuters. 5 Nisan 2011. ناشطة سورية مفرج عنها تقول إن إصلاحات الأسد ليست جادة. http://ara.reuters.com/article/idARAHEI57000020110405

223 Şam İnsan Hakları Araştırma Merkez. 11 Nisan 2011. السلطات السورية تعتقل الكاتب والصحفي السوري فايز سارة. www.dchrs.org/news.php?id=242&idC=2, EL-Kuds El-Arabi. 11 Nisan 2011. www.alquds.co.uk/index.asp?fname=today%5C11z497.htm&arc=data%5C2011%5C04%5C04-11%5C11z497.htm, Sooryoon. 11 Nisan 2011. اعتقال الكاتب والناشط السياسي فايز سارة في اللاذقية اليوم. www.sooryoon.net/archives/20869

kümetinin getirilmesinin, Suriyeli devrimciler nazarında bir kazanım olmadığını vurguladı.[224]

İstisnasız tüm muhalif gruplar, Suriye yönetiminin krizin çözümü sürecinde yaptığı en büyük hatalardan birinin, muhalefetin sesine kulak vermeden krizi sadece kendi bakışıyla çözmek istemesi olduğunu düşünüyordu. Muhaliflerin atılan adımlara karşı çıkmasında, hükümetin kuruluşuna ve aldığı bir dizi karara, kendileri ortak edilmeyişi temel faktör olarak ortaya çıktı.

Şam yönetimi, Dera'da 23 Mart'ta görevden aldığı valinin yerine 4 Nisan'da Muhammed Halid Henus'u atamıştı. Aynı gün, dönemin Lazkiye Valisi Riyad Hicab ise halkla bir araya gelerek, talepleri üzerine görüş alışverişinde bulunmuştu.[225] *Şarku'l-Avsat* gazetesi, muhalif kaynaklara dayandırdığı 6 Nisan tarihli haberinde, Suriye yönetiminin ülkedeki krizin sona erdirilmesi için muhalefetle diyaloga yeşil ışık yaktığını belirtti.[226]

Kürt aşiretlerle görüşme

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 5 Nisan'da Hasekeli Kürt aşiretleri kabul etti. Görüşmeye katılan Koçer aşiretinin önde gelenlerinden Semir el-Başa, olağanüstü halin kaldırılması, Hasekeli Kürtlere vatandaşlık hakkının tanınması ve siyasî tutukluların serbest bırakılması konularının ele alındığını söyledi. Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Kürt aşiretlere gelecek yıllarda "Nevruz'un ulusal bayram olarak kutlanması" sözünü verdi. Görüşme sonrasında, bir yıl önceki Nevruz kutlamaları sırasında tutuklanan 48 Kürt serbest bırakıldı.[227]

Haseke'deki Cabur aşireti şeyhi Muhammed Musallat, görüşme sonrasında yaptığı açıklamasında, Cumhurbaşkanı Esed'in yapacağı reformların

---

[224] El-Şark el-Arabi. 15 Nisan 2011. تصريح من جماعة الإخوان المسلمين في سورية. www.asharqalarabi.org.uk/m-w/b-mawaqif-557.htm

[225] Şarku'l-Avsat. 5 Nisan 2011. تعيين محافظ جديد للرعا ومحافظ اللاذقية يلتقي بالأهالي.. ودعوات للتظاهر اليوم. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11816&article=615797

[226] Şarku'l-Avsat. 6 Nisan 2011. مصادر سورية: الأسد أعطى الضوء الأخضر للحوار مع المعارضة. http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11817&article=616027

[227] El-Cezire. 6 Nisan 2011. دعوات لموجة احتجاج جديدة بسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/98f1a937-0c4d-4307-9989-718be732520e, SANA Türkçe. 6 Nisan 2011. www.sana.sy/tur/236/2011/04/06/pr-340205.htm, El-Cezire. 5 Nisan 2011. دمشق تحاور الأكراد والمعارضة. www.aljazeera.net/news/pages/676245ba-0848-4b68-8d0d-3da8f672a93a, SANA Arapça. 6 Nisan 2011. www.sana.sy/ara/2/2011/04/06/pr-340191.htm, SANA Arapça. 5 Nisan 2011. www.sana.sy/ara/2/2011/04/05/340191.htm, el-Hayat. http://international.daralhayat.com/internationalarticle/252420

arkasında durduklarını söyledi. Cabur liderlerinden Muhammed el-Barrak el-Melhem de Cumhurbaşkanı Esed'in halkın beklentisi olan reformları gerçekleştireceklerine inandıklarını ifade etti. Harb aşireti şeyhi Abdulkerîm el-Abidî ise Suriye'yi hedef alan komplo ve fitneye karşı Suriye liderliğinin yanında olduklarını söyledi.[228]

Muhalif kaynaklara göre özellikle de Haseke ve Halep'e bağlı Afrin'de yaşayan yaklaşık 300 bin Kürt, oy sayımında yok kabul edildiği için birçok vatandaşlık hakkından mahrum edilmişti. O dönemde Suriye yönetimi ise vatandaşlık hakkı verilmeyen Kürtlerin, ülkeye Türkiye'den gelmiş olduğunu belirterek kendini savunmuştu. Reform Hareketi'nden Faysal Yusuf, Şam'ın bu iddiasını yalanlarken vatandaşlık hakları gasb edilen Kürtlerin, baba ve dedelerinin Suriye asıllı olduklarını söyledi. Vatandaşlık hakkından mahrum olan Kürtler, resmî kurumlarda görev alamadıkları gibi pasaportları olmadığı için yurt dışına da çıkamıyorlardı. Suriye'deki Kürtlerin nüfusunun 3 milyonu bulduğu ve Kürt nüfusun Suriye'nin toplam nüfusuna nispetle yüzde 10 ila 15'e tekabül ettiği öne sürülüyordu.[229]

Bu arada el-Cezîre televizyonu, üçüncü haftayı geride bırakan Suriye'deki olaylarda ölü sayısının 80'in üzerinde olduğunu duyurdu. Uluslar arası İnsan Hakları Federasyonu ise ölü sayısının 123 olduğunu açıkladı.[230] Muhalifler 6 Nisan'da yaptıkları açıklamayla üçüncü haftayı "şehitler haftası" olarak ilan etti.[231] Yönetim kaynakları ise Şam'ın banliyölerinden Kefer Batna'da iki polisin, kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldüğünü açıkladı.[232] Güvenlik

---

[228] Thawra. 6 Nisan 2011. الرئيس الأسد يلتقي فعاليات اجتماعية من الحسكة ويطلع على الأحوال المعيشية .. الفعاليات تؤكد وحدة الشعب ووقوفها ضد أي محاولة للمساس بأمن سورية واستقرارها. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=451539867201104060011001

[229] Şarku'l-Avsat. 2 Nisan 2011. 3 ملايين كردي في سورية ينتظرون «أفعالا» من النظام. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11813&article=615371, Reuters. 1 Nisan 2011. الالاف يطالبون بالحرية في سوريا ومقتل ثلاثة محتجين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7300QF20110401

[230] Syria Kurds. 8 Nisan 2011. الفيدرالية الدولية لحقوق الإنسان توثق تفاصيل ٣٢١ شهيداً سقطوا خلال الانتفاضة في سورية منذ ١٨ آذار/ طباعة. www.syriakurds.com/home/index.php?option=com_content&task=view&id=23565

[231] El-Cezire. 6 Nisan 2011. دعوات لموجة احتجاج جديدة بسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/98f1a937-0c4d-4307-9989-718be732520e

[232] SANA Arapça. 6 Nisan 2011. www.sana.sy/ara/2/2011/04/06/340221.htm, France 24. 6 Nisan 2011. مصرع شرطيين برصاص مسلحين مجهولين في ريف دمشق. www.france24.com/ar/20110405-syria-gunmen-killed-police-two-rural-damascus, El-Cezire. 5 Nisan 2011. اغتيال شرطيين وإضراب عام بدرعا. www.aljazeera.net/news/pages/ec9453dd-cd8b-4653-b5ee-6cd8ac1f9530

güçleri Deyr ez-Zor'da tutuklamalara devam etti[233] 6 Nisan'da Deralı göstericiler, Esed'i öven Deralı bir milletvekilinin evini kundakladılar; milletvekilinin Dera'dan kovulmasını istediler.[234] Kürt partilerden Yekiti ile Demokratik Birlik ve Demokratik Vifak partileri, 8 Nisan Cuma günü düzenlenecek gösterilere katılacaklarını açıkladı.[235]

Öğretmenlerde peçe yasağı kaldırıldı, kumarhaneler kapatıldı

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 6 Nisan'da aralarında Zeyd bin Sabit Camii'nin imam ve hatibi Şeyh Sariya er-Rıfaî'nin (Şeyh Usame Rıfaî'nin kardeşi) de aralarında bulunduğu Şam'ın etkili alimleriyle bir araya geldi. Yönetime yakınlığıyla bilinen Dünya televizyonuna cumhurbaşkanı ile yaptığı görüşmeyi değerlendiren Şeyh Rıfaî, görüşmenin oldukça verimli geçtiğini söyledi. Şeyh Rıfaî, Suriye'de olumlu gelişmelerin yaşandığını belirterek "Bugün olağanüstü hal kanunu kaldırılıyor. Başkan Esed'e, olağanüstü halin kaldırılma kararının ne zaman alınacağını sordum. Bana, 'Bir hafta ya da 10 gün içerisinde' dedi" şeklinde konuştu.

Görüşme sonrasında Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 6 Nisan'da, 1200 peçeli öğretmenin üniversite ve okullardaki görevine dönmesi kararını onayladı. Eğitim Bakanı Ali Esad da peçeli memur ve öğretmenlerin görevlerine geri dönebileceklerini açıkladı.[236] Peçeli memur ve öğretmenler, Temmuz

---

[233] Anhri. 12 Nisan 2011. استمرار الاعتقالات في دير الزور. www.anhri.net/?p=29024

[234] Şarku'l-Avsat. 7 Nisan 2011. أهالي درعا يحرقون منزل نائب امتدح الأسد وأنباء عن دفع ديات لعائلات الضحايا. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11818&article=616133

[235] El-Arabiya. 7 Nisan 2011. الأسد يقرر إعادة تجنيس الأكراد السوريين وأحزاب تعتزم المشاركة في "الصمود"». www.alarabiya.net/articles/2011/04/07/144555.html

[236] France 24. 7 Nisan 2011. "الأمن السوري قسم المجتمع إلى طوائف ومجموعات حتى يتمكن من السيطرة عليه». www.france24.com/ar/20110407-syria-ayman-abdel-nour-site-we-are-all-partners, el-Masri El-Yovm. 7 Nisan 2011. سوريا تسمح للمنقبات بالعودة للتدريس وتغلق نادي القمار الوحيد في دمشق. www.almasryalyoum.com/node/390314, Al-Rai. 7 Nisan 2011. أعلن أن الأسد سيتحدث ثانية لأن رسالته الأولى شابها بعض الغموض. www.alraimedia.com/Alrai/Article.aspx?id=267560, France 24. 6 Nisan 2011. الحكومة تغلق كازينو دمشق وتعيد المنقبات إلى سلك التعليم. www.france24.com/ar/20110406-protest-damascus-syria-closes-casino-islamic-reverses-ban-veil, Şarku'l-Avsat. 6 Nisan 2011. الأسد يستقبل فعاليات اجتماعية من منطقة الحسكة.. ويقدم لهم التهاني بأعياد النوروز . www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11817&article=615954, BBC Arapça. 6 Nisan 2011. السلطات السورية ترفع الحظر عن النقاب في الجامعات والمدارس. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/04/110406_syria_niqab.shtml, Ahbar el-Şark. 6 Nisan 2011. www.levantnews.com/index.php?option=com_co

2010'da görevlerinden uzaklaştırılmıştı.[237]

Cumhurbaşkanı Esed, 19 Ocak 2011 tarihinde de Suriye'nin önde gelen ulemasıyla bir araya gelmişti. Görüşmede alimlerin talepleri olumlu karşılanmıştı.[238] Din adamlarının talepleri arasında, peçe yasağının kaldırılması, dinî televizyonun açılması, İslâmî ilimler üzerine eğitim verilen Fetih Üniversitesi'nin tanınması ve Yüksek Şam Enstitüsü'ne dönüştürülmesi yer alıyordu.

6 Nisan'da yapılan görüşmede bunlara ilave olarak ayrıca özgürlüklerin genişletilmesi, tek partili hayatın sona ermesi, olağanüstü halin kaldırılması, reform ve yolsuzlukla mücadele de ele alınmıştı.

Suriye'de peçe yasağının kaldırıldığı gün Şam'daki kumarhaneler kapatılırken, dinî ilimlerin tahsili için Yüksek Şam Enstitüsü'nün kurulmasına karar verildi.[239] Cumhurbaşkanı Esed, 5 Nisan'da Yüksek Şam Enstitüsü'nün kurulması için kararnameye imza attı. Uydudan yayın yapacak dinî kanal Nuru'ş-Şam televizyonu için ise hazırlık çalışmaları başlatıldı. Dinî kanal Nuru'ş-Şam, Ramazan 201 l'de uydu yayınına başladı. Peçe yasağının sona erdirilmesinden bir gün sonra Suriye yönetimi, kumarhanelerin de kapatıldığını ilan etti. Bu kararlar *Şarku'l-Avsat* gazetesinde "yönetimin, İslâmcıları hoşnut etme girişimi""[240]şeklinde değerlendirildi. Aynı günlerde Suriye yönetiminin, olaylarda ölenlerin ailelerine 20 bin dolar tazminat ödemeye başladığı belirtilirken, olağanüstü hal kanununun da mayıs ayı başında kaldırılacağı duyuruldu.[241]

---

ntent&view=article&rid=7278:2011-04-06-19-17-43&catid=66:syria-politics&Itemid=118, el-Kuds El-Arabi. 5 Nisan 2011. www.alqudsalarabi.info/index.asp?fname=data\2011\04\04-05\05z496.htm

237 SHRC. 2 Temmuz 2010. تصريح إعلامي حول إقصاء عدد هائل من المدرسات على خلفية خيارهن. www.shrc.org/?p=9650

238 Sooryoon. 20 Ocak 2011. خاص من دمشق ـ بشار يلتقي عددا من المشايخ والعلماء ويعد بتنازلات تمثل بعودة أساتذة الشريعة وإغلاق ملهى الشرق تحسبا من انتفاضة تونسية. www.sooryoon.net/archives/15987

239 Şarku'l-Avsat. 7 Nisan 2011. سورية تعلن خطوات إصلاحية متسارعة: إغلاق «كازينو دمشق» بعد رفع الحظر عن المعلمات المتقبات. http//aawsat.com/details.asp?section=4&article=616111&issueno=11818, SANA Arapça. 5 Nisan 2011. www.sana.sy/ara/360/2011/04/05/339937.htm

240 Şarku'l-Avsat. 7 Nisan 2011 بعد السماح بالنقاب سورية تغلق كازينو للقمار. http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11818&article=616175

241 Şarku'l-Avsat. 7 Nisan 2011. أهالي درعا يحرقون منزل نائب امتدح الأسد وأنباء عن دفع ديات لعائلات الضحايا. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11818&article=616133, Şarku'l-Avsat. 7 Nisan 2011. مسؤول سوري: إقرار إلغاء قانون الطوارئ بداية الشهر المقبل. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11818&article=616144

Kürtlere vatandaşlık hakkı

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 8 Nisan'da ise Haseke'deki Kürtlere vatandaşlık hakkını veren kararı onayladı.[242] Karar, Hasekeli Kürtler arasında memnuniyetle karşılandı.[243] Bununla birlikte Cumhurbaşkanı Esed'in bu adımı bazı Kürtleri memnun etmedi. Kürt liderlerden Habib İbrahim, Kürtlere verilen bu kararın kendilerini meydanlardan uzaklaştırmayacağını, demokratik mücadeleye devam edeceklerini söyledi. Yekiti Partisi liderlerinden Şeyh Ali de Kürtlere vatandaşlık hakkının verilmesinin yetersiz olduğunu, talepleri tam olarak karşılanıncaya kadar mücadelenin süreceğini söyledi.

Kürt liderlerden Şelal Kedo da "Ttalebimiz sadece vatandaşlık hakkı değil" diyerek Kürt bölgelerindeki gösterilerin devam edeceğini açıkladı.[244] Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in çocukluk arkadaşı Eymen Abdunnur, aldığı bu kararlarla Esed'in, Sünnîlerin ve Kürtlerin gösterilere katılmasını engellemeyi amaçladığını ileri sürdü. Abdunnur "Eğer İslâmcılar ve Kürtler meydanlara inerse Esed, otoritesini yitirir. Esed, büyük patlamanın süresini ertelemeye çalışıyor"[245] dedi.

Böylece Cumhurbaşkanı Esed, Şam uleması ve Kürt aşiretlerin isteklerini yerine getirerek, kendisini bekleyen kasırgayı, rüzgâra dönüştürmeyi başardı. Yine Cumhurbaşkanı Esed, geçmiş dönemden ve diğer Arap liderlerden farklı olarak, din adamları ve aşiret temsilcilerinin yanı sıra başta Dera olmak üzere ülkenin farklı şehirlerinden gelen birçok Suriyeli ile görüşerek beklentilerini dinledi. Cumhurbaşkanı Esed, tüm misafirlerine, taleplerin haklı olduğu ve olumlu bir şekilde karşılanacağı mesajını verdi.

---

[242] SANA Arapça. 8 Nisan 2011. الرئيس الأسد يصدر مرسوما بمنح المجلين في سجلات أجانب الحكة الجنية العربية السورية. http://sana.sy/ara/2/2011/04/08/340549.htm, Thawa. 8 Nisan 2011. إعفاء محافظ حمص من مهمته.. الرئيس الأسد يصدر مرسوماً يقضي بمنح المجلين في سجلات أجانب الحكة الجنية السورية. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=66611471720110408004213

[243] Thawra. 8 Nisan 2011. المواطنون في الحكة : المرسوم ٩٤ يعزز الوحدة الوطنية ويقوي النسيج الوطني في مواجهة الفتنة. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=66611471720110408004130

[244] Şarku'l-Avsat. 10 Nisan 2011. قيادي كردي سوري لـ «الشرق الأوسط» سنستمر بالتظاهر وقضيتنا ليست مجرد طلب الجنية. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11821&article=616519

[245] El-Riyad. 8 Nisan 2011. دمشق: مرسوم بتجنيس الأكراد وإعفاء محافظ حمص. www.alriyadh.com/2011/04/08/article621446.html, El-Vatan. 7 Nisan 2011. الأسد يمنح الأكراد الجنية ويعفي محافظ حمص من منصبه. http://alwatan.kuwait.tt/ArticleDetails.aspx?Id=102407

Bu arada Suriye yönetimine yakın kaynaklar, olağanüstü halin kaldırılması için görevlendirilen komitenin çalışmalarına devam ettiğini; olağanüstü halin 2011 yılının mayıs ayında kaldırılacağını açıkladı. Aynı kaynaklar, olağanüstü hale alternatif olacak kanunların onaylanması için meclisin 2-6 Mayıs tarihleri arasında toplanacağını belirtti.[246] Fakat atılan bu adımlar, göstericileri durdurmaya yetmedi. 8 Nisan'da düzenlenen gösterilerde çok sayıda Baas Partisi bürosu yakıldı.[247] Bu gelişme üzerine Suriye yönetimi, dilini daha da sertleştirerek göstericiler arasına sızan 'bozgunculara' karşı müsamahakâr olunmayacağını açıkladı.[248]

8 Nisan'da Humus'ta Suriye askerleri pusuya düşürüldü. SANA haber ajansı silahlı militanların düzenlediği saldırıda 19 asker ve polisin öldüğünü, 75 askerin de yaralandığını duyurdu.[249] Suriye resmî kaynakları, 10 Nisan'da ise Suriye askerî konvoyunun Banyas'ta saldırıya maruz kaldığını, saldırıda 9 askerin öldürüldüğünü açıkladı.[250] 10 Nisan'da çatışmalar Banyas'a sıçrarken, göstericiler "halk rejimin devrilmesini istiyor" şeklinde slogan attı.[251]

İçeride reformlarla şiddeti durdurmaya çalışan Şam yönetimi, reformlar konusunda dışarıdan da destek toplamaya çalışıyordu. 10 Nisan'da Bulgaristan Dışişleri Bakanı Nikolay Miladenov'u kabul eden Cumhurbaşkanı Esed, reform yolunda yürüyüşlerini sürdürdüklerini; Avrupa ülkelerinin reformlardaki tecrübelerinden istifade etmeye hazır olduklarını söyledi.[252]

---

[246] Şarku'l-Avsat. 7 Nisan 2011. مسؤول سوري: إقرار إلغاء قانون الطوارئ بداية الشهر المقبل. http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=616144&issueno=11818

[247] Şarku'l-Avsat. 9 Nisan 2011. «سورية تنفجر.. قتلى بالعشرات وحرق مقرات لـ«البعث». http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11820&article=616478

[248] Şarku'l-Avsat. 10 Nisan 2011. السلطات السورية تصعد من لهجتها في مواجهة المظاهرات: لن نتسامح مع الدخلاء المندسين والمخربين. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11821&article=616504

[249] Thawra. 9 Nisan 2011. اعتداءات على الأملاك العامة وحرق سيارات شرطة في محافظة حمص ٩١ شهيداً و٥٧ جريحاً من الشرطة والأمن وإصابة عدد من المواطنين بنيران مجموعات مسلحة في درعا. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=88056271820110409002104

[250] Thawra. 11 Nisan 2011. وحدة من الجيش تتعرض لكمين مسلح في بانياس.. ٩شهداء وإصابة ١٤ من عناصر الوحدة و ٥ مواطنين. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=235407683201104110136 42

[251] Şarku'l-Avsat. 11 Nisan 2011. سورية: يوم دام في بانياس.. ومتظاهروها يهتفون بإسقاط النظام. http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11822&article=616629

[252] Thawra. 11 Nisan 2011. بحث مع وزير خارجية بلغاريا التطورات في المنطقة.. الرئيس الأسد: ماضون في طريق الإصلاح ومنفتحون على الاستفادة من الخبرات الأوروبية. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=235407683201104110137 37, Şarku'l-Avsat. 11

12 Nisan'da Duma'dan gelen bir heyetle görüşen Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Duma'da tutuklu olan 190 kişiyi ertesi gün serbest bıraktırdı.[253] Cumhurbaşkanı Yardımcısı Faruk Şara ile Başbakan Adil Sefer ise 13 Nisan'da Dera'dan gelen bir heyetle görüştü.[254] 14 Nisan'da ise Cumhurbaşkanı Esed, vatandaşlara ve kamu kuruluşlarına karşı bir suç işlemediği halde ülkede yaşanan son olaylar sırasında tutuklananların serbest bırakılması kararını açıkladı.[255] Aynı gün resmî kaynaklar, Lübnan'dan iki araçla Suriye'ye silah sokma girişiminde bulunan kişilerin tutuklandığını duyurdu.[256]

Reformların uygulanması için yeni hükümet

Muhalefetin eleştirilerine rağmen Adil Sefer başkanlığındaki hükümet, 14 Nisan'da kuruldu. Hükümette, Savunma Bakanı Ali Habib ve Dışişleri Bakanı Velid Muallim dışında tüm bakanlar değiştirildi.[257]

Hükümetin değişmesine ve son dönemde tutuklanan bazı Suriyelilerin serbest bırakılmasına rağmen muhalifler "Rejimi Devirmede Israr Cuması" olarak adlandırdıkları cuma eylemine devam ettiler. Gösterilerde "Halk rejimi devirmek istiyor" şeklinde sloganlar atıldı. Göstericilerin Şam merkezindeki el-Abbâsiyyîn meydanına doğru "Allah.. Suriye.. Özgürlük" şeklinde slogan atarak ilerlemeleri, Cumhurbaşkanı Esed'e meydan okuma olarak değerlendirildi. Göstericilerin ilerleyişi, göz yaşartıcı gaz kullanılarak engellendi.

Nisan 2011. الأسد: ماضون في الإصلاح.. ومنفتحون على التجارب الأوروبية. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11822&article=616678

253 Şarku'l-Avsat. 13 Nisan 2011. السلطات السورية تفرج عن ٠٩١ معتقلا من دوما وتلقي القبض على معارض بارز. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11824&article=617011

254 Şarku'l-Avsat. 14 Nisan 2011. الشرع يلتقي أهالي درعا.. ومسؤولون يجتمعون بفعاليات في حمص «ويعترفون بوقوع أخطاء». http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11825&article=617166

255 Thawra. 15 Nisan 2011. الرئيس الأسد يقرر الإفراج عن جميع الموقوفين على خلفية الأحداث الأخيرة ممن لم يرتكبوا جرائم بحق الوطن والمواطن. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=878897829201104150312O7

256 Thawra. 15 Nisan 2011. شرطة الحدود اللبنانية تعتقل شخصين يحاولان إدخال سيارتين محملتين بالأسلحة إلى الوطن. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=878897829201104150312S1

257 Thawra. 15 Nisan 2011. الرئيس الأسد يصدر مرسوماً بتأليف الحكومة الجديدة برئاسة سفر// ٤١ وزيراً جديداً.. و ٦١ من الحكومة السابقة بينهم ٦ وزراء دولة. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=878897829201104150310S3, AKI. 13 Nisan 2011. اعلان الحكومة السورية الجديدة الخميس. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.1900221295

Gösterilerden bir gün önce Cumhurbaşkanı Esed, silahlı eylemlere karışmamış Suriyeli tutukluların serbest bırakılması talimatını vermişti.[258] Esed'in karara imza atmasına rağmen aralarında Fayiz Sara ve George Sabra'nın da bulunduğu muhaliflerden bazılarının serbest bırakılmadığı gözlemlendi. Suriye'de isyanın başlamasından sonraki bir aylık süreci Deutsche Welle'ye değerlendiren Rıdvan Ziyade "Rejim, seksenli yılların aklıyla göstericilere karşı mücadele etmektedir. Krizden çıkışın tek yolu, göstericilerin isteklerini dinlemekten geçmektedir"[259] dedi. Muhaliflerden Tibi Tizini de rejimin güvenlik esaslı sunduğu çözümün krizi daha da karmaşık hale getireceğini söyledi.[260] Suriyeli muhaliflerden Heysem el-Malih, geçen bir aylık süreci değerlendirdiği açıklamasında "Benim serbest bırakılmam, doğru yolda atılmış küçük bir adım. Fakat Esed'in gölgesinde demokratik reformların gerçekleştirileceğine inanmıyorum. Önümüzdeki haftalarda gösteriler daha da artacak"[261] dedi.

15 Nisan'da Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Dera'daki el-Ömerî Camii'nin imamı Ahmed Sayasna'yı ikinci defa kabul etti. Üç saat süren görüşmede Sayasna, tutuklu çocukların tırnaklarının sökülmesi gibi maruz kalınan zulümden ötürü şehir ahalisinin ayaklandığını ve Dera'da silahlı isyancıların olmadığını bildirdi.

İmam Sayasna, el-Ömerî Camii'ne düzenlenen baskını detaylı bir şekilde Cumhurbaşkanı Esed'e anlattığını, Esed'in duyduklarını hayretle karşıladığını söyledi. Sayasna'ya göre Esed, olayların kendisine farklı bir şekilde rapor edilmesinden ötürü olan bitenden habersizdi. Sayasna, Esed'in "Bunları bilmiyor-

---

258 Thawra. 15 Nisan 2011. الرئيس الأسد يقرر الإفراج عن جميع الموقوفين على خلفية الأحداث الأخيرة ممن لم يرتكبوا جرائم بحق الوطن والمواطن. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=87889782920110415031207, Şarku'l-Avsat. 15 Nisan 2011. الأسد يأمر بإطلاق «الموقوفين الذين لم يرتكبوا «أعمالا إجرامية» عشية «جمعة الصمود». www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11826&article=617348 , Şarku'l-Avsat. 16 Nisan 2011. سورية.. «شعار جمعة الإصرار «إسقاط النظام». http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11827&article=617538

259 Deutsche Welle. 14 Nisan 2011. النظام السوري يواجه الاحتجاجات بعقلية الثمانينات. www.dw.de/dw/article/0,,14988196,00.html

260 El-Kabas. 14 Nisan 2011. www.alqabas.com.kw/Article.aspx?id=694578&date=14042011

261 El-Kabas. 13 Nisan 2011. www.alqabas.com.kw/Article.aspx?id=694225&date=13042011

dum, tüm istekleriniz karşılanacak" dediğini aktardı.[262] Suriyeli muhaliflerden Heysem Malih, 15 Nisan'da rejime çağrıda bulunarak eğer reformları gerçekleştirmekten acizse, yönetimi bırakması çağrısında bulundu.[263]

Esed'in 16 Nisan'daki bakanlar kurulu konuşması

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 16 Nisan'da, huzurunda yasal yemini hazırlayan yeni bakanlar kuruluna başkanlık etti. Bakanlar kurulunda olağanüstü hal kanunun bir hafta içerisinde kaldırılacağını duyuran Esed, olağanüstü hal kanununa göre yasak olan sivil gösteri düzenleme hakkının yeni kanunla birlikte yasal olacağını söyledi.[264] Esed "Hükümetin kurulmasından sonra mümkün olduğunca hızlı bir şekilde görevlerini üstlenmesini istedim; çünkü geçen her gün, bir çok başarıyı sağlayabileceğimiz bir zaman anlamına geliyor" şeklinde konuştu.

Cumhurbaşkanı Esed, geçen bir hafta içinde değişik illerden gelen halk temsilcileriyle yoğun temaslarda bulunduğunu ve daha başka illerden de gelecek heyetlerle de görüşmelerde bulunacağını söylerken, bu heyetlerden "Suriye'nin bugünlerde tanık olduğu sürece" ilişkin vizyonlarını dinlemek istediğini ekledi.

Son dönemde devlet kurumları ile vatandaşlar arasında bir mesafenin oluşmaya başladığını belirten Esed, vatandaşlarla iletişim kanallarının genişletilmesi ve yoğunlaştırılması yönünde etkin çabaların harcanması gerektiğini söyledi. Ayrıca devlet kurumları ve vatandaşlar arasındaki mesafenin kapatılmasının önemine vurgu yaparken bu mesafenin, vatandaşın devlet kurumlarına olan güvenin kazanılmasıyla kapatılabileceğinin altını çizdi.

Cumhurbaşkanı Esed sözlerine şöyle devam etti: "Hepinizin bildiği gibi Suriye bugünlerde oldukça hassas bir süreçten geçiyor. Halk Meclisinde yaptığım konuşmada, bu sürecin bileşenleri olduğunu söyledim. Bu süreç içinde komplolar, reformlar ve ihtiyaçlar bulunuyor. Suriye, bağımsız bir şekilde

---

[262] Şarku'l-Avsat. 16 Nisan 2011.
الشيخ الصياصنة بعد لقاء الأسد: قلنا له إن اعتقال الشباب وقلع أظافرهم لا يطاق.. وثرنا لأن الكيل قد طفح http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11827&article=617489

[263] El-Arab el-Yovm. 16 Nisan 2011. المعارض السوري هيثم المالح لموقع (العرب اليوم) الالكتروني: إذا عجز النظام عن تحقيق مطالب الشعب فعليه أن يتنحى. http://alarabalyawm.batelco.jo/print.php?news_id=294896

[264] Şarku'l-Avsat. 17 Nisan 2011. الأسد معلنا رفع حالة الطوارئ خلال أسبوع.. بعد ذلك لاحجة للتظاهر. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=617553&issueno=11828

politika izlediği, başkalarının hoşuna gitmeyen kararlar aldığı ve düşmanları bulunduğu sürece komplolar var olacaktır; bu çerçevede etrafımızı sarsan şeyler içinde komploların olması doğaldır. Dolayısıyla içinde bulunduğumuz sürecin bu bileşenine pek fazla odaklanmayacağız. Önemli olan Suriye'nin içinde bulunan iç bağışıklıktır, bu bağışıklık da yapacağımız reformlarla ve vatandaşların ihtiyaçlarıyla bağlantılıdır" dedi.

Esed, Suriye'nin geçtiği süreçten söz ettiğimiz bir zamanda Suriye'de akan kanın herkesi acıya bürüdüğünü, Suriyeli her vatandaşın yüreğini acıttığını belirtirken; hayatını kaybeden her insan için, kanı akan her yaralı için tüm Suriye'nin büyük bir hüzün duyduğunu söyledi. Esed, her şeye rağmen yaşanan olaylarda kimin suçlu olduğunu belirlemek ve daha sonra ondan hesap sormak için ilgili soruşturma komisyonunun çalışmalarını sürdürdüğünü ifade etti.

Reform ile kaos ve kundaklamanın bir birinden ayrılacağını, bozgunculuk niyetleri ile reform talepleri arasında büyük farkların bulunduğunu söyleyen Esed, kanunları derhal uygulamanın zorunlu olduğunu; kaos, kundaklama ya da vatandaşın güvenliğini sarsan eylemlerin meydana gelmesini istemediğini ekledi. Esed, konuşmasının devamında yargı, işsizlik ve devletin farklı bölümlerinde görülen yolsuzluklara karşı mücadelede atılacak adımlara ilişkin olarak görüşlerini paylaştı.[265]

Muhaliflerin olağanüstü halin kaldırılmasına tepkisi

Cumhurbaşkanı Esed'in bu konuşmasından saatler önce Humus, Dera ve Banyas'ta meydanlara inen muhalifler, rejimin devrilmesi talebini yinelediler.[266] Muhalifler, Suriye hükümetinin olağanüstü hal kanununu kaldırma kararıyla yetinmeyeceklerini Banyas'ta düzenledikleri gösteriyle ilan ettiler.[267] Göste-

---

[265] SANA Arapça. 18 Nisan 2011. www.sana.sy/ara/2/2011/04/18/pr-341921.htm, SANA Türkçe. 18 Nisan 2011. www.sana.sy/tur/339/2011/04/18/pr-341953.htm, El-Cezire. 16 Nisan 2011. الأسد يدعو للإصلاح وإلغاء الطوارئ بأيام. www.aljazeera.net/news/pages/dfe28896-7a4e-4125-81f6-b46d2ada122a, Thawra. 17 Nisan 2011. الرئيس الأسد للحكومة الجديدة: المواطن هو البوصلة والمهم أن نكون في خدمته ومن دون هذه الخدمة لامبرر لوجود أي منا. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=233804344201104170208 08

[266] Şarku'l-Avsat. 17 Nisan 2011. الآلاف يخرجون في درعا وبانياس وحمص قبيل إلقاء الأسد لكلمته.. ينادون بإسقاط النظام. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=617575&issueno=11828

[267] BBC Arapça. 19 Nisan 2011. تظاهرات في بانياس بعد قرار الحكومة السورية رفع حالة الطوارئ. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/04/110419_demos_syria_martial.shtml

riye er-Rahman Camii'nin imamı Şeyh Enes Ayrut da katılarak bir konuşma yaptı. Sivil halka saldıran Şebbiha'nın, Suriye istihbarâtı ve güvenlik güçlerine bağlı olduğunu belirten Şeyh Ayrut, İçişleri Bakanlığı'nın yasa dışı olduğunu açıkladığı gösterilerin devam edeceğini söyledi.[268]

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in olağanüstü halin kaldırılacağına ilişkin açıklamasını olumlu bir adım olarak gördüğünü belirten muhalifler bile reform değil devrim istediklerini söylüyorlardı. Cumhurbaşkanı Esed'in konuşmasını olumlu bulmakla birlikte "Olağanüstü halin kaldırılması sadece sözde... Tüm taleplerimiz karşılanıncaya ya da rejim devrilinceye kadar gösterilere devam edeceğiz"[269] diyen Heysem el-Malih, France 24'e yaptığı açıklamasında ise Beşşar Esed'i, "Suriye halkının taleplerine şimdiye kadar olumlu karşılık vermemek"le suçladı ve muhaliflerin isteklerini hemen elde etmeden evlerine dönmesinin mümkün olmadığını sözlerine ekledi.[270] El-Malih, olağanüstü hal kanunun kaldırılmasının, Suriye halkının taleplerinden sadece birisi olduğunu belirterek, atılan adımın yetersiz olduğunu sözlerine ekledi.[271]

11 Kasım 2012'de kurulan Ulusal Koalisyon'a da katılacak olan Suriye İnsan Hakları Savunma Derneği Başkanı Abdulkerim Rihavî gibi kimi muhalifler, olağanüstü halin kaldırılacağı açıklamasını olumlu karşılamakla birlikte bu konuda derhal somut adım atılmasını[272] istediler; kimileri ise siyasî tutukluların da serbest bırakılmasını talep ettiler.[273]

Halef Ali el-Halef gibi muhaliflere göre ise Esed'in konuşması Suriyelileri hayâl kırıklığına uğratmıştı. Esed'in 16 Nisan'da yaptığı konuşmasıyla 2000 yılında yönetime geldiği zaman yaptığı konuşması arasında bir farkın

---

[268] Now Lebanon. 19 Nisan 2011. أكثر من ألفي متظاهر في بانياس بعد إعلان حظر التظاهر. www.nowlebanon.com/arabic/NewsArchiveDetails.aspx?ID=263206

[269] Reuters. 20 Nisan 2011. سوريا ترفع حالة طوارئ عمرها ٤٨ عاما. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE73J00O20110420, El-Cezire. 20 Nisan 2011. نشطاء يهونون من القرارات السورية. www.aljazeera.net/news/pages/6422431a-0945-444f-8266-6bc94f9f572f

[270] France 24. 19 Nisan 2011. "إما أن يسقط النظام وإما أن يسقط الشعب". www.france24.com/ar/20110419-syria-interview-haitham-al-maleh-president-bashar-al-assad-regime

[271] Şarku'l-Avsat. 22 Nisan 2011. الأسد يستبق «الجمعة العظيمة» بقرارات.. وانتشار للجيش http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11833&article=618440

[272] El-Cezire. 17 Nisan 2011. معارضان يصفان خطاب الأسد بالإيجابي. www.aljazeera.net/news/pages/ef648574-371e-40e1-b0c1-d490a1969244

[273] Şarku'l-Avsat. 17 Nisan 2011. ناشطون بعد خطاب الأسد: عليه أن يظهر جدية في الإصلاح.. وبإمكانه رفع قانون الطوارئ فورا. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=617564&issueno=11828

olmadığını belirten el-Halef, "Olağanüstü hali kaldırmayacaklar; çünkü kaldırılması, rejimin sonu olacaktır"[274] dedi.

Ulusal Koordinasyon Kurulu Üyesi Heysem Menna'nın Cumhurbaşkanı Esed'in konuşmasıyla ilgili açıklamaları, onun Suriye yönetiminin reformlar konusunda attığı adımları en gerçekçi şekilde değerlendiren muhaliflerden biri olduğunu gösterir nitelikteydi. Menna, 18 Nisan'da CNN'e yaptığı açıklamasında, Suriye'deki güvenlik kurumlarının Cumhurbaşkanı Esed'in yapmak istediği reformları engelleyici bir rol oynadığını belirterek reformlara güvenlik ve ekonomi alanlardaki karar sahiplerinin karşı çıkacağını söyledi. Menna ayrıca, halkın görevden uzaklaştırılmasını istediği kişilerin Esed'in akrabaları olduğunu, dolayısıyla onun da bu kişileri tasfiye etmesinin zor olduğunu söyledi.

Heysem Menna'ya göre Suriye yönetimi bir aydır krizi, güvenlik esaslı çözümle yönetmeye çalışmakta, bu ise isyanın daha da büyümesine yol açmaktaydı. Rejimin yolsuzluklar ve güvenlik teşkilatının etkisi sebebiyle, kendini kurtaramayacak kadar hasta olduğunu savunan Menna, "Biz, yönetimde boşluğun oluşmaması için yönetimin sivil bir şekilde dönüşmesini istiyoruz. Bunun için tek çözüm yolu, hilesiz seçimler yoluyla yeni anayasayı belirleyecek kurucu meclisin oluşturulmasıdır"[275] diyerek bir anlamda hükümetten muhalifleri reform sürecine katmasını istiyordu.

ABD müdahalesiyle 11 Kasım 2012'de Doha'da kurulan Ulusal Koalisyon adlı muhalif örgütün kurulmasına öncülük eden muhaliflerden Riyad Seyf ise hükümetin ilan ettiği reformların göstermelik olduğu kanaatindeydi. Seyf şöyle diyordu: "Esed'in bakanlar kurulunda yaptığı konuşmasında açıkladığı reformlar, rejimin yapacağı şeklî reformlardır. Gerçek reform, demokratik dönüşüme katkı sağlamalıdır. Bunun için şunlar yapılmalıdır: Siyasî tutuklular serbest bırakılmalı, siyasî amaçlı yeni tutuklamalar gerçekleştirilmemeli, düşünce özgürlüğü ve sivil gösteri düzenleme hakkı tanınmalı, geçiş dönemi programında ittifakın sağlanması için tüm siyasî akımların temsil edileceği ulusal diyalog çağrısı yapılmalıdır. Bunun dışındaki her şey vakit kaybıdır."[276]

---

[274] Muhit. 20 Nisan 2011. http://alfanonline.moheet.com/show_news.aspx?nid=461496&rpg=2

[275] CNN Arapça. 17 Nisan 2011. سوريا: المظاهرات مستمرة ومناع يدعو لمجلس تأسيسي. http://arabic.cnn.com/2011/syria.2011/4/17/syria.manna/index.html

[276] Ahbar el-Şark. 18 Nisan 2011. www.levantnews.com/index.php?option=com_content&view=article&id=7434:-q-q-q-q&catid=66:syria-politics&Itemid=118

Muhalif liderlerden Ammar Kurabî'nin Cumhurbaşkanı Esed'in açıkladığı reform programında eleştiri konusu yaptığı şey ise hepsinden ilginçti. Kurabî, 19 Nisan'da İtalyan haber ajansı AKI'ye verdiği demecinde yeni kabinede Velid Muallim'in Dışişleri Bakanlığı görevine devam etmesine tepki göstererek "Gerçek anlamda reformlardan söz edecek olsaydık, Muallim, dışişleri bakanlığı görevine devam etmezdi"[277] dedi.

Muhalif liderlerden Muhyiddîn Lazkianî ise Cumhurbaşkanı Esed'in olağanüstü hal kanununu kaldırma kararının Suriyeli devrimci halkı tatmin etmeyeceğini; çünkü alınan kararların halkın isteklerinin sadece bir kısmı olduğunu söyledi. Amerika'nın Arapça yayın kuruluşu Radyo Sawa'ya konuşan Lazkanî şunları söyledi: "Suriye rejimi, Suriye halkının temel talepleriyle oynuyor. Suriye halkı, köklü değişim istiyor. Baas'ın devlet üzerindeki otoritesinin ve var olan güvenlik rejiminin sona ermesini istiyor. Suriye halkı ayrıca yargının bağımsızlaşmasını istiyor."[278]

18 Nisan'da *Şarku'l-Avsat* gazetesine konuşan Yekiti Partisi Siyasî Büro Üyesi Abdulbakî Yusuf, Kürt bölgelerinin Suriye yönetimine karşı sessiz kalmayacağını; fakat adımların dikkatli bir şekilde atılacağını söyledi. Yusuf, Suriye yönetiminin olağanüstü hal kanununu tamamen kaldırmayacağını, terörle mücadele kanunuyla değiştireceğini söyledi.[279]

Özetle Suriyeli muhaliflerin Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in reform programı konusundaki tutumunu şu şekilde özetlemek mümkün:

1- Suriye yönetimi, reform yapmakta geç kaldı.

2- Olağanüstü halin kaldırılacağının açıklanması olumlu bir adım; ancak yönetim bunda samimi değil; çünkü olağanüstü hal kaldırılırsa rejim çöker.

3- Yönetimde etkili olan güvenlik kurumları, olağanüstü halin kaldırılmasına izin vermeyecek; bu şeklen kaldırılsa bile olağanüstü hal yasasının yerine daha ağır terörle mücadele yasaları getirilecek.

---

[277] AKI. 18 Nisan 2011. ناشط حقوقي لـ آكي: رفع حالة الطوارئ في سورية بيد رئيس الجمهورية وحده. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.1917663399

[278] Ehram. 21 Nisan 2011. معارض سوري: المراسيم التي أصدرها الأسد لن ترضى الشعب على الإطلاق. http://gate.ahram.org.eg/NewsContentPrint/13/71/62776.aspx

[279] Şarku'l-Avsat. 18 Nisan 2011. لن : قيادي بحزب «اليكيتي» الكردي السوري لـ «الشرق الأوسط» نهادن النظام. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11829&article=617704

4- Yönetim olağanüstü hal yasasını kaldıracağını açıklayarak zaman kazanmak istiyor; ancak muhalifler bununla yetinmeyecek ve rejimi devirinceye kadar isyanı sürdürecek.

Olağanüstü hal kaldırıldı

21 Nisan'da Cumhurbaşkanı Esed, olağanüstü hal kanununun, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin kaldırıldığı ve sivil gösteri düzenleme hakkında alınan hükümet kararnamesini onayladı. Gösterilerin düzenlenmesi, İçişleri Bakanlığı'ndan alınacak izne bağlandı.[280]

Daha önce yönetimin olağanüstü hali kaldırmayacağını düşünen muhalif liderler, yasanın kaldırılmasının ardından bu kez de uygulamada herhangi bir değişikliğin olmayacağını savunmaya başladılar.

Suriye İnsan Hakları Örgütü Mirsad'ın Müdürü Rami Abdurrahman, olağanüstü hal kanunu ve devlet güvenlik mahkemesinin kaldırılmasını memnuniyetle karşıladıklarını; fakat güvenlik güçlerinin hukuku çiğneyip çiğnemeyeceklerinin yakından takipçisi olacaklarını söyledi. Abdurrahman, siyasî tutukluların serbest bırakılması ve sürgündeki muhaliflerin yurtlarına dönmeleri için af ilan edilmesini istedi.[281]

Suriye cumhurbaşkanı eski yardımcısı Abdulhalim Haddam, Reuters'e yaptığı açıklamasında Suriye'deki gösterilerin eninde sonunda Esed rejimini devireceğini söyledi. Haddam ayrıca Suriye ordusuna çağrıda bulunarak Beşşar Esed'e desteğini geri çekmesini istedi.[282] *Şarku'l-Avsat* gazetesi, konuya ilişkin olarak yayımladığı haberinde, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in olağanüstü hali kaldırma girişimini, halk hareketini engellemeyi hedeflediğini vurguladı.[283]

---

280 SANA Arapça. 22 Nisan 2011. www.sana.sy/ara/360/2011/04/22/342709.htm, Thawra. 22 Nisan 2011. الرئيس الأسد يصدر ٤ مراسيم.. إنهاء حالة الطوارئ. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=178907932011042201153 7, Şarku'l-Avsat. 20 Nisan 2011. سورية ترفع الطوارئ.. والاحتجاجات متواصلة. http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11831&article=618114

281 21 Nisan 2011. المعارضة السورية تشكك في جدوى إلغاء حالة الطوارئ ومحكمة أمن الدولة. www.dw.de/dw/article/0,,15022064,00.html?maca=ara-rss-ar-all-1125-rdf

282 Reuters. 21 Nisan 2011. الاحتجاجات ستطيح بالاسد: النائب السابق للرئيس السوري. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE73K0NR20110421

283 Şarku'l-Avsat. 22 Nisan 2011. الأسد يستبق «الجمعة العظيمة» بقرارات.. وانتشار للجيش. http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11833&article=618440

Reforma karşı isyan

Suriyeli muhalifler yönetim karşısında, gücünü çelişkisinden alan etkili bir siyasî taktik izliyordu. Muhalifler bir yandan yönetimi değişime kapalı olmakla ve siyasî çözüm yerine güvenlik eksenli çözüme başvurmakla suçluyor; diğer yandan bu yönetimin reformla düzelemeyeceğini mutlaka devrilmesi gerektiğini söylüyorlardı.

Dolayısıyla muhaliflerin büyük bir çoğunluğu açısından reform ve değişim talebi kendilerini rejimi devirmek şeklindeki stratejik hedefe ulaştıracak bir taktikten ibaret gözüküyordu; zira yönetimin reform yönünde attığı her adımı sürekli olarak 'geç kalmış', 'yetersiz', 'gerçekleşmeyecek' ve nihayet 'gerçekleşse de uygulanmayacak' adımlar olarak niteleyen muhalifler, yönetimin tansiyonu düşürmek için attığı her reform adımının ardından tansiyonu yükseltecek şiddet ortamları hazırlıyordu.

Muhaliflerin bu taktiği sadece yönetimin reform adımlarıyla sınırlı kalmadı; sorunun siyasî yollarla çözümü için başlatılan her uluslar arası girişim ya da toplantı mutlaka "Suriye'de katliam" haberleri eşliğinde geçti.

Suriye hükümetinin olağanüstü hal kanununu kaldırmasının ertesi günü muhalifler, 22 Nisan'da meydanlara indi. Muhalifler, Suriye hükümetinden Baas'ın tek partili dönemine son vererek demokrasiye geçiş için reformlar yapmasını istediler. Dera'daki gösteriye 50 binden fazla kişinin katıldığı bildirilirken; Şam, Humus, Banyas ve Kamışlı'da yüzlerce kişinin rejim karşıtı gösteri düzenlediği ifade edildi. Humus şehrinde düzenlenen gösteriler, muhalefetin Humus'taki orta sınıf Sünnî kesimi gösterilere katmaktaki başarısı olarak yorumlandı.[284]

El-Cezîre'ye konuşan Suriye İnsan Hakları Örgütü üyesi Heysem el-Malih, "Gösteriler devam etti; çünkü rejim halkın taleplerine somut adımlarla karşılık vermedi"[285] dedi. El-Malih, bağımsız yargı ve güvenlik güçlerinin sor-

---

[284] Şarku'l-Avsat. 21 Nisan 2011. في حمص.. نجحت المعارضة في إخراج الطبقة الوسطى السنية للشارع. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11832&article=618248

[285] Reuters. 22 Nisan 2011. صلاة الجمعة اختبار لرد الاسد على الاحتجاجات في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE73L00H20110422, AKI. 22 Nisan 2011. سورية: أكثر من خمسين ألف متظاهر في درعا للمطالبة بالحرية. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.1934267639, El-Cezire. 22 Nisan 2011. مظاهرات بدمشق وعدة مدن سورية. www.aljazeera.net/news/pages/d338e52f-7b2c-42e2-a5c5-29d543a05288, Swiss İnfo. 22 Nisan 2011. www.swissinfo.ch/ara/detail/content.html?cid=30065332, BBC

gulanması gerçekleşmediği sürece, olağanüstü hal kanunun kaldırılmasının pek bir öneminin olmadığını söyledi.[286]

Suriye İnsan Hakları Örgütü, 22 Nisan Cuma günü ölenlerin sayısını 30 olarak açıkladı. Uluslar arası Af Örgütü ise Suriye'de ölenlerin sayısının 228'e yükseldiğini duyurdu.[287]

Suriyeli muhalifler, 22 Nisan Cuma günü Suriye ordusunun açtığı ateş sonucunda 103 kişinin öldüğünü iddia etti.[288] ABD Başkanı Barack Obama da muhaliflerin iddiasını temel alarak "cuma günü 100 kişinin öldüğü" saldırıları kınadığını belirtip göstericileri hedef alan saldırıların durdurulması çağrısında bulundu.[289] Cuma günü saldırılarda ölenler için düzenlenen cenaze merasimleri yine rejim karşıtı yürüyüşe dönüştü. Ülke genelinde düzenlenen gösterilerde "Halk rejimi devirmek istiyor" şeklinde sloganlar atıldı.[290] Öte yandan Suriye güvenlik güçleri, gösterilere katıldığı tespit edilen bazı muhalifleri tutuklamaya devam etti.[291]

22 Nisan Cuma günü Suriye'de yaşananlar, muhaliflerin Suriye yönetiminin yürürlüğe koyduğu reformlara karşı bakışını tamamen değiştirdi.

Arapça. 22 Nisan 2011. سورية: ٠٦ قتيلاً على الاقل بنيران قوى الامن. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/04/110422_syrai_protests.shtml

286 Reuters. 21 Nisan 2011. معارض سوري: الغاء قانون الطوارىء عديم الجدوى. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE73K0NG20110421

287 El-Arabiya. 22 Nisan 2011. 84 في "الجمعة العظيمة" قتيلًا برصاص الأمن خلال مظاهرات سوريا. www.alarabiya.net/articles/2011/04/22/146278.html

288 El-Şark el-Arabi. 22 Nisan 2011. بيان من مركز الشرق العربي هذا هو الإصلاح. www.asharqalarabi.org.uk/m-w/b-mawaqif-562.htm, El-Cezire. 23 Nisan 2011. جمعة دموية بسوريا وأوباما يدين. www.aljazeera.net/news/pages/42d2956b-18b0-4361-80f4-c08645dbbb4c, Reuters. 23 Nisan 2011. سوريا تدفن عشرات القتلى وتوقع مزيد من الاحتجاجات. http://ara.reuters.com/article/idARACAE73M00P20110423, Şarku'l-Avsat. 23 Nisan 2011. «سورية تنتفض في «جمعة الدماء». www.aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11834&article=618579

289 BBC Arapça. 23 Nisan 2011. إدانة دولية للعنف في سورية وواشنطن تتهم دمشق بالسعي للحصول على مساعدة طهران. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/04/110423_usa_syria_violence.shtml, CNN Arapça. 23 Nisan 2011. قادة الغرب ينددون بالحكومة السورية بعد يوم دام. http://arabic.cnn.com/2011/syria.2011/4/23/dennounce.syria/index.html

290 Reuters. 23 Nisan 2011. عشرات الآلاف من السوريين يطالبون بإسقاط النظام. http://ara.reuters.com/article/idARACAE73M0BN20110423

291 Anhri. 26 Nisan 2011. حملة اعتقالات جديدة رغم رفع حالة الطوارئ. www.anhri.net/?p=29787

Ammar Kurabî, 23 Nisan'da Deutsche Welle'ye yaptığı açıklamasında şunları söyledi:

"Biz, başta olağanüstü hal kanunun kaldırılması olmak üzere tüm reformları güzel bir gelişme olarak karşıladık. Fakat aynı zamanda reformların sahada uygulanıp uygulanmayacağına dair endişelerimizi ve korkularımızı da dile getirdik. Suriye rejiminin yeni kanun ve kararnameleri uygulamaktaki ciddiyetini görmek için birkaç saat bekleyelim dedik. Üzülerek söylemekteyim ki 22 Nisan'da da ortaya çıkan sonuç, yeni kanunlar sadece kâğıt üzerindeki mürekkep olarak kaldı, uygulamaya geçirilmedi. Meydanda uygulanan, olağanüstü hal kanunundan da ötesi.. Suriye'de bugün uygulanan kanun, tüm boyutlarıyla orman kanunudur."[292]

Ammar Kurabî, Reuters'e yaptığı açıklamada ise 22 Nisan Cuma günü Suriye'de yaşananları Suriye için dönüm noktası olarak nitelerken "rejim, reform denemesinde tamamen başarısız oldu. İlan ettiği reformların sadece kâğıt üzerine geçerli olduğunu sokakta bir karşılığının olmadığını ispatladı. Suriye halkının sabrı tükendi, vaadlerden bıktı. Halk, rejime yeterli düzeyde vakit tanıdı. Fakat o, baskı siyasetine devam ediyor. Korkum, Suriye halkının bugün için tek isteğinin rejimi devirmek olmasıdır"[293] dedi.

23 Nisan'da Rusya el-Yovm televizyonuna konuşan muhalif liderlerden Muhammed Abdullah da Suriye ordusunun Libya'da halkı katleden Muammer Kaddafî'ye bağlı güçlerden farklı olmadığını söyledi. Abdullah "Suriye rejimi, Libya'da Muammer Kaddafî güçlerinin işlediği katliamların aynısını işlemektedir"[294] dedi.

Dera operasyonu

Cumhurbaşkanı Esed'in bir hafta önce yapılacak reformları açıkladığı konuşmasından kısa bir süre sonra muhaliflerin Dera'da başlattığı silahlı isyan ordu güçlerini tehdit edecek boyutlara ulaştı. Dera'daki Suriye ordusundan ayrılan subay ve askerlerin sayısı 16 Nisan sonrasında arttı. *Şarku'l-Avsat*'ın muhalif kaynaklara dayandırdığı 26 Nisan tarihli haberine göre, Dera'da 5

---

[292] Deutsche Welle. 22 Nisan 2011. حقوقي سوري: ما يجري في سوريا حاليا يتجاوز حالة الطوارئ بكثير. www.dw.de/dw/article/0,,6511165,00.html

[293] Reuters. 24 Nisan 2011. نشطاء: يجب تنحي الاسد بعد مقتل العشرات في احتجاجات الجمعة. http://ara.reuters.com/article/idARACAE73N0A420110424

[294] Rusya el-Yovm. 23 Nisan 2011. ناشط حقوقي سوري: النظام السوري يمارس نفس عمليات القتل التي ترتكبها كتائب القذافي في ليبيا. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/68139/

subay ve 10 asker, muhaliflere katıldı.[295] Dera'da asker ve subayların ordudan ayrılarak muhaliflerin safına geçmesi üzerine, Suriye ordusu Dera'ya zırhlı araç destekli operasyon başlattı.[296]

Suriye ordusunun operasyonlarını Reuters'e değerlendiren muhalif liderlerden Suheyr Atassi, "Suriye rejimi, demokrasi talep eden halka karşı soykırım savaşı başlattı. Başkan Esed'in niyeti, 30 Mart'ta yaptığı konuşmasında belliydi.[297] Suriye ordusunun barbarca düzenlediği saldırılara yanıt olarak uluslar arası toplum acilen harekete geçmelidir"[298] dedi.

Suriye ordusunun Dera ve bazı bölgelerde sürdürdüğü operasyonları değerlendiren insan hakları örgütü Mirsad'ın müdürü Rami Abdurrahman da "Öyle görünüyor ki Suriye rejimi askerî çözüme karar verdi. Fakat bu çözüm, fayda vermeyecek; çünkü Suriye halkını koruyacak tek çözüm diyalogdur" dedi.[299]

Müslüman Kardeşler, 26 Nisan'da yayımladığı resmî açıklamasıyla, Suriye ordusunun Dera'daki silahlı isyancılara yönelik operasyonlarını "Suriye halkına karşı soykırım savaşı" olarak nitelerken "Rejim liderlerinin kanlı yolda ilerleme arzusu, tüm ümit kapılarını kapatmakta, tüm siyasî yolları iptal etmektedir" dedi.[300]

Heysem el-Malih ise İtalya Haber Ajansı AKI'ye yaptığı açıklamasında, Suriye rejiminin gösterilere karşı muamelesinde siyasî perspektifinin olmadığını belirterek, rejimin askerî çözümde ısrar ettiğini söyledi. El-Malih "Eğer rejimde siyasî çözüm olsaydı şimdiye kadar tıkanmayı aşacak çözümler su-

---

[295] Şarku'l-Avsat. 26 Nisan 2011. الدبابات تدخل درعا ودوما.. وضباط وجنود يتمردون وينضمون إلى المحتجين. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11837&article=618948

[296] El-Cezire. 25 Nisan 2011. اقتحام درعا ودوما وأنباء عن قتلى. http://aljazeera.net/news/pages/f6bb5192-fe44-4f30-96b3-ba7b5b117e96

[297] Reuters. 25 Nisan 2011. الاتاسي: الاسد يشن حرب ابادة على الحركة المطالبة بالديمقراطية بسوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE73O0BB20110425

[298] El-Medine. 26 Nisan 2011. السلطات السورية تتجه لـ "الخيار العسكري" بعد إغلاق الحدود مع الأردن. www.al-madina.com/node/300592,

[299] Elaph. 25 Nisan 2011. الجيش يقتحم درعا وسوريا تنفي إغلاق الحدود مع الأردن. www.elaph.com/Web/news/2011/4/649596.html

[300] El-Şark El-Arabi. 26 Nisan 2011. تصريح من جماعة الإخوان المسلمين في سورية حول حرب الإبادة التي يشنّها النظام على الشعب السوري. www.asharqalarabi.org.uk/m-w/b-mawaqif-571.htm

nardı. Rejim neyi bekliyor? İnsanlar gidişattan bıktı; Mısır ve Tunus halkı gibi meydanlara çıktı"[301] dedi.

Muhaliflerden Razan Zeytune "rejim, ne pahasına olursa olsun devrimi bitirmeye karar verdi"[302] derken, Arap Demokratik Sosyalist Birlik Partisi Genel Sekreteri Hasan Abdulazim ise reformların uygulanamamasının yönetim içindeki görüş farklılıklarından kaynaklandığını savundu. Abdulazim, "Suriye'de çözümün olmasına rağmen sorun gittikçe karmaşıklaşıyor. İki akım var. Birincisi Beşşar Esed'in başını çektiği reform, ikincisi ise askerî çözüm yanlıları... Reform kanadı, yaranın sarılması için sorunlu bölgelerden Duma, Banyas ve Dera'ya heyetler gönderdi; o bölgelerden gelen heyetleri kabul etti. Göstericilere ateş açılmasıyla askerî çözüm yanlıları, tüm olumlu gidişâtı sabote etti. Olağanüstü hal kanunu kaldırıldı; ama ertesi gün göstericilere ateş açıldı. Göstericilere ateş açıldıktan sonra olağanüstü hal kanununu kaldırmanın anlamı nedir ki? Sorun, kökünden, belirli bir program ve ciddi adımlarla çözülmelidir. Beşşar Esed'in bunu yapması için hâlâ fırsat bulunuyor. Askerî çözüm, 80'li yılların krizine karşı uygulanan çözümdür." dedi.

Başından beri dış müdahale yanlısı olan muhaliflerin aksine dış müdahaleye ve şiddete karşı çıkan Hasan Abdulazim, yönetimin muhalefetle diyalog konusunda ciddi olduğunu; ancak rejimin diyalog çağrısını olağanüstü halin kaldırılması ve tüm siyasî tutukluların serbest bırakılması sonrasına ertelediğini, fakat göstericilere açılan ateşin tüm diyalog yolunu kapattığını söyledi.[303]

Arap İnsan Hakları Örgütü Yönetim Kurulu Başkanı Mahmud Mer'î, Suriye'de yaşananların televizyon ekranlarına yansıyandan daha kötü olduğunu belirterek "Sorun, halkın çıtayı yükseltmesidir. Halk başlangıçta reform istiyordu. Fakat şimdi, akan kandan sonra rejimin devrilmesini istiyor. Anayasadaki 8. madde kaldırılmadan, siyasî tutuklular serbest bırakılmadan ve kan gölü durdurulmadan muhalefet, rejimle diyaloğa girmez. Rejimle diyaloğa

---

[301] AKI. 25 Nisan 2011. المالح لـ آكي: لا رؤية سياسية بل أمنية لدى النظام السوري بشأن الأزمة. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.1943710371

[302] AKI. 25 Nisan 2011. ناشطة حقوقية سورية: النظام قرر إنهاء الثورة مهما كلف الأمر. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.1943188221, El-Arabiya. 25 Nisan 2011. نشطاء من داخل سوريا: النظام اختار الحل الدموي العنيف لإنهاء الاحتجاجات. www.alarabiya.net/articles/2011/04/25/146727.html

[303] Elaph. 27 Nisan 2011. سوريون: السلطات أعلنت الحرب على الشعب. www.elaph.com/Web/news/2011/4/649694.html

giren anında halk nazarındaki desteğini yitirecektir. Rejim, reform paketini derhal yürürlüğe koymalıdır"[304] diye konuştu.

Suriye güvenlik güçleri, isyancılara yönelik operasyonlarını sürdürürken[305] Suriye'de geride kalan 6 haftalık süreci değerlendiren Heysem Menna, yönetimi güvenlik esaslı çözüm peşinde olmakla suçladı. Menna "Dera'nın çoğunluğu, onur intifadasına dönüştü. Dera'nın elektriği, suyu, her türlü iletişim aracı kesildi. Mantıklı olmayan güvenlik çözümü, Suriye vakıasında bir şeyi değiştirmedi"[306] dedi.

Amerika, Suriye'ye karşı yaptırımlar üzerinde çalışmaya başladığını açıklarken[307], Türkiye'nin Suriye'deki olaylarla ilgili tutumu da Şam yönetiminin aleyhine sertleşmeye başladı. Türkiye, 24 Nisan'da, Suriye'de akan kandan duyduğu endişeyi dile getirerek, Suriye yönetimini verdiği sözleri yerine getirmemekle suçladı. Türkiye, ayrıca reformları gerçekleştirme hususunda Suriye'den zaman kaybına yol açmamasını istedi.[308] Avrupa Birliği ise Suriye'den reformlar hususunda bir takvim belirlemesini istedi.[309]

28 Nisan'da Katar Başbakanı Hamad bin Casim, Suriye'deki krizin vakit kaybetmeksizin yapıcı bir diyalog içerisinde acilen çözülmesi gerektiğini söylerken[310] Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, reformlar için Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e baskı yapıldığını açıkladı.[311] Başbakan Erdoğan

---

304 Elaph. 27 Nisan 2011. سوريون: السلطات أعلنت الحرب على الشعب. www.elaph.com/Web/news/2011/4/649694.html

305 Reuters. 2 Mayıs 2011. سوريا تعتقل المئات وتقصف درعا لاخضاعها. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE74100C20110502

306 AKI. 30 Nisan 2011. مناع لـ آكي: استمرار الحل الأمني في سورية تقويض ذاتي للسلطة. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.1962547437

307 Şarku'l-Avsat. 26 Nisan 2011. البيت الأبيض: ندرس عقوبات ضد الحكومة السورية. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11837&article=618950

308 Şarku'l-Avsat. 25 Nisan 2011. تركيا قلقة من «القمع الدامي» في سورية.. وتدعو قيادتها إلى عدم «إضاعة الوقت». http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11836&article=618804

309 Şarku'l-Avsat. 25 Nisan 2011. الاتحاد الأوروبي يطالب سورية بجدول زمني لإصلاحات حقيقية. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11836&article=618805

310 Şarku'l-Avsat. 29 Nisan 2011. قطر تدعو سورية لمعالجة الأزمة بـ«الحوار البناء» ورئيس «المؤتمر الإسلامي» يأسف لسقوط القتلى. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11840&article=619392

311 Şarku'l-Avsat. 29 Nisan 2011. درعا مقطعة الأوصال.. وتلكلخ محاصرة منذ ١٠ أيام.. والسوريون مصرون على «جمعة الغضب». http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11840&article=619431

ise reformlar hususunda Cumhurbaşkanı Esed'le görüşmesi için bir heyeti, Şam'a gönderdi.[312]

Muhalefet ve Buseyna Şaban görüşmesi

12 Mayıs'ta Suriye içerisindeki bazı muhalifler, Cumhurbaşkanı Danışmanı Buseyna Şaban'la bir araya geldi. Görüşmeye katılan muhaliflerden Mişel Kilo, "güvenlik eksenli çözüm netice vermeyecektir. Çözüm, tüm siyasî güçlerin temsil edileceği ulusal diyalogdadır"[313] dedi. Arap İnsan Hakları Örgütü Yönetim Kurulu Başkanı Mahmud Mer'î, yönetimle ciddi bir diyaloga başlamadan önce tüm siyasî tutukluların serbest bırakılması, göstericilere ateş açılmaması ve iki aydır devam eden askerî çözüm seçeneğine son verilmesi gerektiğini söyledi.[314]

Görüşmeye katılan muhaliflerden Luey Hüseyin, güvenlik esaslı çözümden siyasî çözüme geçiş için hâlâ fırsatın olduğunu söyledi.[315] Hüseyin, Cumhurbaşkanı Esed'in askerlere, göstericilere ateş açılmaması talimâtı verileceğini, talimâta aykırı hareket edenlerden hesap sorulacağını söyledi.[316] Hüseyin, "Esed, bakanlar kurulu toplantısında, göstericilere ateş açılmayacağı talimâtını verdi. Ateş açan, tüm sorumluluğu üstlenir" dediğini aktardı. Reuters'e konuşan Hüseyin, "Bu talimâtın gerçekleşmesini ümit ediyoruz. Güvenlik güçleri ne yaparsa yapsın, gösteriler sivil olarak kalmalıdır"[317] dedi.

Kuveyt'te yayımlanan *er-Ra'i* gazetesine konuşan muhalif liderlerden Arif Delile, yönetimin krize karşı yaklaşımını eleştirerek Suriye yönetimini, muhaliflerin görüşlerini dikkate alınamakla suçladı. Delile "Rejim, tüm ipleri ellerinde tuttuğunu sanıyor ve meydanda sanki kendisi

---

[312] Şarku'l-Avsat. 29 Nisan 2011. وفد رسمي تركي في دمشق لـ«توجيه» الأسد نحو «التغييرات الديمقراطية». http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11840&article=619386

[313] AKI. 13 Mayıs 2011. ميشيل كيلو لـ آكي: اللقاء مع المستشارة الرئاسية ليس حواراً وإنما تبادل لوجهات النظر. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2011656242

[314] Elaph. 16 Nisan 2011. تساؤلات عن تلاعب بالمعارضين السوريين ومحاولة لكسب الوقت. www.elaph.com/Web/news/2011/5/654795.html

[315] Elaph. 15 Mayıs 2011. تساؤلات عن تلاعب بالمعارضين السوريين ومحاولة لكسب الوقت www.elaph.com/Web/news/2011/5/654795.html

[316] Reuters. 13 Mayıs 2011. ناشط حقوقي: الاسد أصدر أوامر بعدم إطلاق النار على المتظاهرين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE74C01P20110513

[317] İsrahaber. 13 Mayıs 2011. Esad'dan Emniyet Güçlerine Emir. www.israhaber.com/esaddan-emniyet-guclerine-emir-12623-haberi.html

dışında başka birisi yokmuş ve sadece kendisi varmış gibi davranıyor. Yıllardır süren sorunun temelinde zaten bu anlayış bulunmaktadır. Şiddet durmalı, askerî operasyonlar durmalı, tutuklamalar sona ermeli ki siyasî çözüm için ortam oluşsun." diye konuştu. Yönetimin diyalog çağrısının sorulması üzerine Delile, "Bu konuda muhaliflerin görüşü farklılık arz etmektedir. Bir kısım muhalifler rejimle diyaloga tamamen karşı çıkmaktadır. Fakat bunlar da kendi aralarında iki kısma ayrılıyor. Birinci kısım, Libya örneğinde olduğu gibi askerî müdahale istiyor. İkinci kısım ise sadece siyasî müdahale bekliyor. Muhalefetten bir diğer kısım ise bu krizin rejimle diyalog da dahil çözümle aşılmasını istiyor. Fakat, rejimle kimin, ne zaman ve nasıl diyaloga gireceği; diyaloğun programının kimler tarafından belirleneceği ve süresinin ne kadar olacağı hususunda görüş ayrılıkları yaşanmaktadır"[318] dedi.

Görüşmeye dışarıdaki muhalefetten tepki geldi. Me'mûn el-Humsî "Rejimle diyaloğa girenler, rejimle birlikte devrileceklerdir. Buseyna Şaban'la görüşenler sadece kendilerini temsil edeceklerdir. Rejim, Suriyeli devrimcilerin 'sivil' imajını karalamak için silahlandırmak istiyor. Fakat devrimciler bu plana karşı bilinçliler" dedi. Suriye rejiminin uygulamalarıyla Suriye'yi hapishaneye dönüştürdüğünü ve halkına karşı savaş açtığını belirten Ammar Kurabî "Suriye rejimi, sivil yolla demokratik değişim talebini yok etmek için halka karşı savaş başlattı"[319] dedi.

Genel Af Kararı

31 Mayıs'ta Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, ilan edilen reformlar kapsamında önemli bir adım daha atarak, Müslüman Kardeşler mensuplarını da kapsayan genel af ilan etti ve genel af kararından bir hafta sonra da cumhurbaşkanı yardımcısı Faruk Şara başkanlığında ulusal diyalog için girişimlerin başlayacağını açıkladı.

Cumhurbaşkanı Esed'in onayladığı 31 Mayıs 2011 öncesini kapsayan 61 sayılı genel af yasası siyasî akımlara bağlı tüm tutukluları kapsadığı gibi

---

[318] Al-Rai. 19 Mayıs 2011. عارف دليلة لـ «الراي»: النظام السوري يتصرف وكأنه الوحيد في الساحة. www.alraimedia.com/alrai/Article.aspx?id=276270&date=19052011

[319] Şarku'l-Avsat. 13 Mayıs 2011. القربي: سوريا تحولت إلى سجن كبير.. وأطالب الأسد بانقلاب أبيض ضد القتلة. http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=621396&issueno=11854

kişisel hak ya da şikâyetin bulunmaması koşuluyla adlî suçlarda cezanın yarısından muaf tutulmayı öngörüyordu.[320]

Esed'in 2000 yılında göreve gelmesinden sonra ilk defa ilan ettiği genel af kararı,[321] beklendiğinin aksine muhaliflerin tutumunda bir yumuşama yaratmadı. Suriye içerisindeki muhalifler diğer reformlar gibi genel affı da 'olumlu; ama yetersiz' diye nitelendirirken Amerika ve Türkiye'deki muhalifler, afla veya reformla değil, devrimle ilgilendikleri mesajını verdi.

Kimi muhalifler tarafından 'rüşvet'[322], kimileri tarafından ise 'rejimin tuzağı' olarak nitelenen genel afla ilgili olarak muhaliflerin ortak kanaati bunun da diğer reform adımları gibi 'geç alınmış' ve 'yetersiz' bir karar olduğuydu. Af kararını olumlu bir adım olarak görenler de diğer muhaliflerin baskısı altında kalarak görüş değiştirmek zorunda kalınca Esed'in bu adımı da öncekiler gibi sonuçsuz kaldı.[323]

Mirsad adlı insan hakları örgütünün müdürü Rami Abdurrahman, 2 Haziran'da Suriye yönetiminin yüzlerce kişiyi serbest bıraktığını açıkladı.[324] Af kararı kapsamında Kürt Müstakbel Hareketi liderlerinden Meşal Temmo serbest bırakıldı.[325] Üç buçuk yıl hapis yattıktan sonra genel af kapsamında serbest bırakılan muhalif Ali Abdullah, "Suriye rejiminin reformları hayata geçirmek istemediğini"[326] iddia etti.

Af kararı, Müslüman Kardeşler Cemaatinin resmî sözcüsü Zuheyr Salim tarafından "doğru yolda atılmış olumlu bir adım" olarak değerlendirildi. Af kararının detayları hakkında da bilgi sahibi olmak için kararın onaylanmasını

---

320 SANA Arapça. 2 Haziran 2011. www.sana.sy/ara/360/2011/06/02/350013.htm, SANA Türkçe. 1 Haziran 2011. www.sana.sy/tur/362/2011/06/01/350001.htm, Şarku'l-Avsat. 1 Haziran 2011. «الأسد يصدر أول عفو منذ تسلمه السلطة.. يشمل الإخوان المسلمين». www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11873&article=624489

321 Şarku'l-Avsat. 1 Haziran 2011. «الأسد يصدر أول عفو منذ تسلمه السلطة.. يشمل الإخوان المسلمين». www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11873&article=624489

322 El-Hayat. 1 Haziran 2011. http://mobile.alhayat.com/content/1306951989930101900/Politics

323 France 24. 14 Haziran 2011. «الأسد يصدر عفوا عاما والمعارضة تصفه بـ"غير كاف». www.france24.com/ar/20110531-syria-politics-unrest-amnesty-bashar-alassad

324 Reuters. 2 Haziran 2011. جماعة حقوقية: سوريا أفرجت عن مئات السجناء السياسيين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7510LG20110602,

325 Anhri. 4 Haziran 2011. السلطات السورية تفرج عن مشعل التمو ومهند الحسني. www.anhri.net/?p=32849

326 Al-Rai. 5 Haziran 2011. علي العبد الله لـ «الراي»: النظام السوري لا يريد الإصلاح الفعلي. www.alraimedia.com/alrai/Article.aspx?id=279690&rdate=05062011

beklediklerini belirten Salim "Biz, halk hareketinin bir parçasıyız. Af kararına karşı tutumumuz, halk hareketinin tutumuyla aynı olacaktır" dedi. Böylece genel afla ilgili yapılan olumlu açıklamasını diğer muhalif grupların tavrına göre değiştirebileceğinin sinyalini vermiş oldu.

Suriye içerisindeki muhalif liderlerden Hasan Abdulazim, "Bu af, daha önce ilan edilen aflardan farklı. Bu aftan, binlerce siyasî tutuklu yararlanmaktadır. Af, doğru yönde atılmış bir karardır. Fakat, ordunun karargâhlarına çekilmesi, sivil gösteri düzenleme hakkının tanınması ve göstericilerin korunması gibi kararların da alınmasını istiyoruz" dedi.

Türkiye'deki Suriyeli muhaliflerden Halid Hoca, "Muhalefetten hiç kimse bu affı kabul edemez. Affeden taraf kurban olmalı, katil değil. Suriye'deki rejim, halkın meşru taleplerini kabul etmelidir. Suriye'de anayasaya dayalı bir rejim kurulmalıdır"[327] derken, Antalya Konferansı'na katılan Abdurrazzak Eid ise AFP'ye yaptığı açıklamasında "Uzun bir süre önce talep ettiğimiz bir karar çok geç geldi. Biz, Suriye halkının sesinin yansıması olarak, rejimi devirmek isteyenler olarak Antalya'da toplandık" diye konuştu.

Müslüman Kardeşler Cemaatinin Antalya Konferansı'ndaki temsilcisi Milhem Derubî, "Olumlu yönde atılmış; fakat yetersiz bir adım. Biz, Müslüman Kardeşler Cemaati olarak, rejimi devirme talebi olan halkın taleplerini istiyoruz. Halkın dökülen kanları heder olmayacak. Herkes yaptığının bedelini ödeyecek"[328] şeklinde görüş açıklarken, muhalif liderlerden Heysem el-Malih ise genel affın, adi suç işleyen kişileri kapsadığını, afla serbest bırakılan siyasî tutukluların sayısının çok az olduğunu söyledi.[329] İtalya Haber Ajansı AKI'ye konuşan Razan Zeytune'nin de el-Malih'in endişesini paylaştığı görüldü.[330]

---

[327] El-Cezire. 2 Haziran 2011. معارضو الأسد يدعون لإسقاطه. www.aljazeera.net/news/pages/ee203391-6b3c-48e0-8338-7d1d4d364ebb, Al-Rai. 3 Haziran 2011. العفو عبد العظيم لـ «الراي»: الرئاسي يستفيد منه آلاف السياسيين. www.alraimedia.com/Alrai/Article.aspx?id=279339

[328] France 24. 14 Haziran 2011. «الأسد يصدر عفوا عاما والمعارضة تصفه بـ"غير كاف". www.france24.com/ar/20110531-syria-politics-unrest-amnesty-bashar-alassad

[329] Şarku'l-Avsat. 2 Haziran 2011. الأسد يتبع قرار العفو العام بتشكيل هيئة للبحث في حوار وطني.. ومظاهرات شعبية رافضة. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=624703&issueno=11874

[330] AKI. 1 Haziran 2011. رزان زيتونة لـ آكي: مرسوم العفو في سورية قد لا يشمل كافة المعتقلين السياسيين. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2083101195

Amerika'da yaşayan muhalif Ammar Abdulmecid, genel af kararın 'rejimin bir tuzağı' olduğunu belirterek, af kararına itibar edilmemesi çağrısında bulundu. Abdulmecid "Suriye halkı, pazarlıklar ve tavizler tuzağına düşmeyecek. Halkın tek isteği, Esed'in gitmesi ve rejimdeki tüm etkin şahısların yargılanmasıdır"[331] dedi.

Muhalifler gibi ABD de Suriye yönetiminin genel af kararını ciddiye almadığını açıkladı. ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Mark Toner, Suriye'nin genel af ilanına rağmen, "13 yaşındaki bir çocuğa uygulanan işkence korkunç ve endişe verici. Suriye'nin reform vaadleri sadece sözdür eylem yok. Esed, reformlardan söz ediyor; ama şimdiye kadar somut adımlar göremedik. Suriye'deki krizin çözüme kavuşturulması için somut adımlar atılmalıdır"[332] demişti.

Muhaliflerden ulusal diyaloga boykot

Muhaliflerin Antalya'da toplandığı saatlerde Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, ulusal diyaloğun temel esaslarının belirlenmesi için bir komisyon kurulmasını kararlaştırdı. Suriye Cumhurbaşkanı Esed, 1 Haziran'da Ulusal Diyalog Konseyi Hazırlık Komitesi üyeleriyle görüşürken, diyaloğun çalışma programının bu kurul tarafından belirleneceğini açıklandı.[333] Ancak genel af kararında olduğu gibi muhalefetin, boykot kararından ötürü 10-11 Temmuz'da Cumhurbaşkanı Yardımcısı Faruk Şara başkanlığında düzenlenen ulusal diyalog toplantısı daha başlamadan sona ermiş oldu.[334]

5 Haziran'da İslâm Online'a konuşan muhalif liderlerden Fayiz Sara, Suriye'de rejimle muhalefet arasındaki diyalogun başarıyla sonuçlanması için

---

[331] France 24. 1 Haziran 2011. عمار عبد الحميد: "لن نقع في فخ النظام واستمرار الأسد في الحكم غير مقبول». www.france24.com/ar/20110601-turkey-syrian-opposition-meeting-antalya-itw-amar-amar-abdelhamid

[332] Reuters, 31 Mayıs 2011. أمريكا: أنباء تعذيب صبي سوري "مروعة» http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE74U13W20110531, Rusya el-Yovm. 1 Haziran 2011. كليتون: على الحكومة السورية الانتقال إلى الديمقراطية الحقة. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/558963/

[333] Reuters. 1 Haziran 2011. الأسد يقرر إنشاء هيئة لوضع أسس الحوار الوطني. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75015K20110601,
Rusya el-Yovm. 1 Haziran 2011. قرار رئاسي سوري بتشكيل هيئة للحوار الوطني وتحديد برنامج زمني لها . http://arabic.rt.com/news_all_news/news/559032/

[334] Rusya el-Yovm. 2 Haziran 2011. سورية.. حوار وطني يواجه تحديات قبل بدايته. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/559125/

Baas Partisi'ni devletin lideri olarak gören 8. maddenin kaldırılması gerektiğini söyledi. Müslüman Kardeşler Cemaatinin resmî sözcüsü Zuheyr Salim ise "baskıcı ve kan döken bir rejimin" gölgesinde diyaloğun olumlu sonuç vermeyeceğini söyledi.[335] UPI'ya konuşan Müslüman Kardeşler örgütü liderlerinden Sadreddîn Beyanunî, Suriye'de yaşananlara karşı Arap Birliği ve uluslar arası toplumun tutumunu eleştirdi. Beyanunî "Arap ve yabancı devletlerin çoğunluğu, Suriye'de yaşananlarla karşı sessiz kalmaya devam ediyor. Tüm dünya, özellikle de Arap ve Müslüman kardeşlerimiz, Suriye'de halkın katledildiğinin farkına varmalıdır" dedi. Devam eden katliam ve askerî operasyonların gölgesinde rejimle diyaloga girmeyeceklerini belirten Beyanunî, yönetimin diyalog çağrısını aldatmaca olarak değerlendirdi. Beyanunî "Diyaloğa girmek isteyen, tüm siyasî tutukluları serbest bırakır, sürgüne gönderilenlerin ülkelerine dönmesine izin verir, katliamları durdurur. Bunun dışında sadece sözde kalan diyalogun hiçbir anlamı yok" dedi.

Suriye yönetimi zaten Müslüman Kardeşler mensuplarını da kapsayan bir genel af ilan etmişti; ancak muhaliflere göre bunun 'bir değeri yok'tu. Beyanunî, Müslüman Kardeşler'i de kapsayan genel afla ilgili olarak şunları söyledi:

"Bunun hiçbir değeri yok. Çünkü Müslüman Kardeşler mensuplarını suçlu olarak gören ve idama mahkûm eden yasalar hâlâ geçerliliğini korumaktadır. Ben, suçu işlemeye devam ediyorum, Müslüman Kardeşler'e hâlâ üyeyim. Bu durumda genel affın ne anlamı olabilir ki?"

Beyanunî ayrıca "Suriye halkı, dönüşü olmayan bir noktaya ulaştı. Rejimi devirmek ve yerine demokratik bir rejim kurmakta kararlıdır" dedi.[336]

Esed'den Kürt partilere davet

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 4 Haziran'da ülkedeki 12 Kürt partisinin görüşmeye davet etti. Kürt partilerden bazıları, Esed'in görüşme teklifini kabul ederken bazıları, görüşmenin ileri bir tarihe ertelenmesini istedi. Yekiti Partisi liderlerinden Fuad Aliko, Haseke valisinin kendilerine "Cumhurbaşkanı Esed'in görüşme talebini ilettiğini" söyledi. Aliko "İlkesel olarak daveti kabul ettik; fakat istişarelerde bulunmak için iki günlük süre talep

---

[335] Al-Rai. 8 Haziran 2011. زهير سالم لـ «الراي»: مشروعنا في بُعده المرحلي المشاركة في بناء دولة تعدّدية بدستور مدني. www.alraimedia.com/alrai/Article.aspx?id=280279&date=08062011

[336] UPI Arapça. 9 Haziran 2011. http://arabic.upi.com/News/2011/06/09/UPI-49291307622854

ettik. Kürt partiler, rejime ve muhalefete eşit mesafede durmaktadır. Biz, görüşme için en erken 8 Haziran'a kadar hazır olabileceğimizi söyledik" dedi. Aliko, şu an için en önemli konunun akan kanın durdurulması olduğunu ifade ederken, yönetimle diyalog için ordunun karargâhlarına çekilmesi gerektiğini kaydetti.[337]

Kürt Ulusal Girişimi Başkanı Ömer Osi de Cumhurbaşkanı Esed'in davetinin ülkede 15 Mart'tan bugüne kadar devam eden krizin çözümü için önemli bir adım olduğunu söyledi. Kürt Sol Partisi liderlerinden Şelal Kedo, Cumhurbaşkanı Esed'le görüşmede mayıs ayında ilan edilen Kürt Girişimi'nin esas alınacağını, Kürt halkının haklarının talep edileceğini söyledi. Kürt Girişimi'nde Kürt halkının Suriye'deki varlığının anayasa tarafından da tanınması gerekliliği üzerinde durulurken, krizin tüm akımların katılacağı ulusal diyalogla çözülmesi talep edildi.

Esed'in davetine Kürt Azadî Partisi, Kürt Yekiti Partisi ve Kürt Müstakbel Hareketi olumsuz yanıt verdi. Üç Kürt parti, Esed'in görüşme teklifine olumlu yanıt vermek için katliamların durması gerektiği ve diyaloğun hiç kimseyi ayrı tutmaksızın tüm siyasî akımları kapsaması gerektiğini açıkladı.[338]

Muhalefetin baskısı neticesinde Kürt partiler, Cumhurbaşkanı Esed'le görüşmeden geri adım attı. Kürt Sol Partisi liderlerinden Şelal Kedo, 9 Haziran'da yaptığı açıklamasında, Suriye'nin içinde bulunduğu krizden çıkışa katkı sağlayacağını umarak Esed'le görüşmeyi kabul ettiklerini; fakat şu andaki şartların görüşmeye müsaade etmediğini açıkladı.[339] Suriyeli Kürtler, "Suriye anayasası, 3 milyonla 23 milyonluk Suriye nüfusunun yüzde 13'ünü teşkil eden Suriye halkını tanımamaktadır. Esed'in davet ettiği Suriye'deki Kürt partiler de anayasa tarafından meşru siyasî parti olarak görülmemektedir"[340] şeklinde eleştiriler yönelttiler.

Muhaliflerin yönetimin diğer partilere yönelik tutumu konusundaki eleştirileri mantıklı gözüküyordu; ancak yönetimin bu konuda attığı adımlar da

---

337 Rusya el-Yovm. 4 Haziran 2011. الرئيس السوري يعتزم الاجتماع بقيادة الأحزاب الكردية. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/559215/

338 AKI. 7 Haziran 2011. سورية: أحزاب كردية ترفض لقاء الأسد. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2103112911

339 Şarku'l-Avsat. 9 Haziran 2011. أحزاب كردية تتراجع عن لقاء الأسد.. تحت ضغوط الشارع. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=625647&issueno=11881

340 El-Cezire. 4 Haziran 2011. الأسد يدعو الأكراد وتنديد دولي بالعنف. www.aljazeera.net/news/pages/fc3279e0-1d08-4683-971a-411d02678b8d, Şarku'l-Avsat. 5 Haziran 2011. 12 حزبا كرديا محظورا يوافق على لقاء الرئيس السوري الأسبوع المقبل. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=625082&issueno=11877

muhaliflerin tavrını değiştirmesine yetmedi. Örneğin; Suriye Başbakanı Adil Sefer, 5 Haziran'da yeni partiler kanunun belirlenmesi için bir komisyon kurulmasını kararlaştırdı;[341] ancak yönetimin bu adımı da muhaliflerden kabul görmedi. Antalya Konferansı katılımcılarından Muhammed Karkutî, "Rejim bu adımıyla vakit kazanmayı ve devrimin kazandığı ivmeyi etkisiz kılmayı hedeflemektedir"[342] dedi.

Hükümetin reform yönündeki adımlarının muhalifler tarafından "yıkılmak üzere olan bir rejimin tavizler vererek zaman kazanmaya çalışması" diye algılandığından olsa gerek ki sokaklardaki tansiyon düşürülmüyordu.

Örneğin; Suriye'de yaşanan 3 aylık süreci AKI'ye değerlendiren Suriye İnsan Hakları Örgütü Başkanı Velîd Saffur "Suriye rejimi, gösterileri şiddet yoluyla bitirmeye yöneldi. Her şiddet kullanmasında gösteriler arttı ve göstericilerin taleplerinin çıtası yükseltildi. Üç ay önce rejimin yapacağı reforma herkes iyi bakmaktaydı. Fakat şimdi hiç kimse rejimin yayınladığı yasaları, aldığı kararları dikkate almıyor."[343] dedi.

Muhaliflerin yönetimin reform yönünde attığı adımlara karşı verdiği tepkilere ilişkin yukarıda nakledilen alıntılar, Saffur'un "üç ay önce rejimin yapacağı reformlara herkes iyi bakmaktaydı" yönündeki sözlerini doğrular nitelikte değildi. Çünkü Suriye yönetiminin muhaliflerin yapılmasını istediği reformlara ilişkin her adımı, muhalifler tarafından 'rüşvet', 'geç kalınmış', 'yetersiz', 'rejimin vakit kazanma çabası' ve 'reform değil, rejimin gitmesini istiyoruz' ifadeleriyle karşılandı. Diğer Arap ülkelerindeki isyan dalgasıyla birlikte geniş bir uluslar arası destek kazanan Suriyeli muhaliflerin en başından beri yönetimin reformlarıyla değil, devrilmesiyle ilgilendikleri son derece açıktı. Dolayısıyla da muhalifler açısından 'reform' konusu sadece uluslar arası kamuoyunda kendilerine barışçılık imajı kazandıran taktiksel bir söylemden ibaretti.

---

[341] Reuters. 5 Haziran 2011. سوريا تشكل لجنة لصياغة مشروع قانون جديد للاحزاب. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7540W620110605, France 24. 6 Haziran 2011. سقوط عشرات القتلى في يومين وصياغة قانون جديد لتأسيس الأحزاب. www.france24.com/ar/20110606-syria-assad-regime-protesters-killed-after-funerals-activist-says

[342] Şarku'l-Avsat. 7 Haziran 2011. المعارضة السورية ترفض التجاوب مع لجنة قانون الأحزاب. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=625414&issueno=11879

[343] AKI. 10 Haziran 2011. رئيس لجنة حقوقية سورية لـ آكي: توجه السلطة هو القمع وكلما ازداد القتل ارتفع سقف المطالب. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2115074975

16 Haziran'da Kuveyt'te yayımlanan *er-Ra'i* gazetesine konuşan Müslüman Kardeşler örgütü lideri Riyad Şukfa "Suriye rejimi, reformları gerçekleştirilecek ehliyette değil. Esed, fırsatı kaçırdı ve tavsiyede bulunanlara kulaklarını tıkadı. Eğer gösterileri bu şekilde bastırmaya devam ederseler, ordudaki bölünmelerin sayısı artacak. Rejim, ülkeyi iç savaşa sürüklemeye çalışıyor. Fakat halkın bilinci ve devrimin sivilliğindeki ısrarı, rejimin bu tuzağını boşa çıkaracak"[344] diye konuştu.

1999 yılından itibaren Suriye'ye giremeyen ve Körfez ülkelerinde yaşamak zorunda kalan Dr. Vail Mirza, *Şarku'l-Avsat* gazetesine yaptığı açıklamasında, Suriye yönetimi için "reformdan söz etme" vaktinin geçtiğini, köklü değişiklikler yapacak bir hükümet istediklerini söyledi.[345] 16 Haziran'da İslâm Online'a konuşan muhalif liderlerden Heysem el-Malih "Suriye'de rejimin devrilmesinin uzak olmadığını" belirtirken, rejimin reform kapsamında ciddi bir adım atmadığını, olağanüstü halin kaldırılmasının halkı aldatmayı amaçladığını kaydetti. El-Malih, tüm siyasî tutuklular serbest bırakılmadığı, sivil gösterilere izin verilmediği, göstericileri katledenler hesap sorulmadığı ve ordu karargâhına çekilmediği sürece rejimle diyaloga girilmeyeceğini sözlerine ekledi.[346]

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in üçüncü konuşması

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 20 Haziran'da üçüncü konuşmasını yaptı. Konuşma öncesinde el-Arabiya televizyonuna konuşan Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Başdanışmanı Erşat Hürmüzlü, Esed'in konuşmasını beklediklerini, "Suriye rejiminin katliamlara son vermesi için önünde bir hafta sürenin olduğunu"[347] söyledi. Cumhurbaşkanı Esed, 20 Haziran'da yaptığı konuşmasında Suriye'de reformları bir kaç ay içerisinde yürürlüğe koyacağını belirtirken, ülkede yaşanan krizin sebebini kaos ve kargaşa çıkartmak

---

[344] Al-Rai. 15 Haziran 2011. الشقفة لـ «الراي»: الأسد أضاع فرصاً كثيرة والقمع سيؤدي إلى مزيد من الانشقاقات والعنف. www.alraimedia.com/Alrai/Article.aspx?id=281971

[345] Şarku'l-Avsat. 18 Haziran 2011. وائل مرزا لـ «الشرق الأوسط»: زمن الحديث عن الإصلاح انتهى ونطالب الحكومة بالتغيير الجذري. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11890&article=627031

[346] NCSSR. 16 Haziran 2011. http://ncssr.com/articles.php?action=view_details&cat=62&id=599

[347] Sooryoon. 20 Haziran 2011. أنقرة: نتظر خطاب الأسد وأمام النظام السوري مهلة أسبوع لوقف نزيف الدماء. www.sooryoon.net/archives/26757

isteyen silahlı gruplara bağladı. Esed, ülkede yaşanan olayları 'komplo' olarak niteleyerek komploları boşa çıkarmak için konuşmak yerine çalışılmak gerektiğini söyledi.

Beşşar Esed konuşmasına şöyle devam etti: "Günümüzde kimi gruplar tarafından yapılanların reform ya da kalkınma talebiyle ilgisi yoktur. Olanlarınki bozgunculuktan ibarettir. Bozgunculuğun hacmi arttığı miktarda kalkınma hedeflerimizden ve ideallerimizden uzaklaşacağız. Komplo yoksa, Suriye'ye karşı hırçın dış baskılar nedir? Suriye'nin içişlerine yapılan müdahaleler nedir? Tüm bunlar daha önceden planlanan hedeflere ulaşmak içindir. Tutunduğumuz tüm ilkelerden, haklardan, politikalardan, çıkarlardan ve her şeyden vazgeçmemizi istiyorlar."[348]dedi.

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, bazılarının gösteri adı altında sabotaj eylemlerinde bulunduğunu ve kamu mallarını yağmalayıp tahrip ettiğini söyledi. Talepleri dile getirmeyle kaos ve kargaşa çıkarmanın farklı şeyler olduğuna dikkat çeken Suriye Cumhurbaşkanı Esed, olayların başlamasından itibaren bir çok heyetle bir araya geldiğini; kaos ve kargaşa yaratanlarla adil talepleri olanları birbirinden ayırt etmek gerektiğini söyledi.[349]

Esed, reformlar konusunda samimi olduğunu göstermek için bir adım daha atarak 31 Mayıs'ta ilan edilen genel affın herkesi memnun etmediği gerekçesiyle Adalet Bakanlığı'yla genel affı yeniden gözden geçirerek affın kapsamını genişleteceğini açıkladı.[350] Konuşmasında "Silahlı eylem yapanlarla siyasî çözüm olmaz" diyen Esed, Suriye halkının kanını dökenlerden hesap sorulacağını belirtti.[351]

---

[348] Reuters. 20 Haziran 2011. الاسد يلقي باللائمة على "مخربين" ويتعهد باجراء اصلاحات. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75J16P20110620

[349] Reuters. 20 Haziran 2011. الاسد يلقي باللائمة على "مخربين" ويتعهد باجراء اصلاحات. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75J16P20110620, Reuters. 20 Haziran 2011. ابرز المقتطفات الواردة في خطاب الاسد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75J0HA20110620, SANA Arapça. 22 Haziran 2011. www.sana.sy/ara/2/2011/06/22/pr-353679.htm

[350] BBC Arapça. 20 Haziran 2011. الأسد العفو الذي اصدرناه لم يكن مرضيا للجميع ونندرس توسيعه. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/06/110620_syria_assad.shtml

[351] France 24. 20 Haziran 2011. الأسد يعد بإصلاحات أوسع ويدعو اللاجئين للعودة إلى ديارهم. www.france24.com/ar/20110620-assad-address-syria-uprising-pro-democracy-turkey-northwestern-crackdown

Esed'in konuşmasına muhaliflerin tepkisi

Muhalifler, Esed'in bu konuşmasını da Suriye'nin farklı bölgelerinde düzenledikleri gösterilerle protesto ettiler.[352] Muhalifler, Esed'in konuşmasında kendileri açısından kayda değer bir şeyin olmadığını söylediler.[353] Esed'in konuşmasını değerlendiren Suriye Devrimi Yerel Koordinasyon Komiteleri, Suriye'de devrime devam edeceklerini belirterek Suriye'deki yeni gerçekliği görmeyen rejimin, Suriye'deki krizi derinleştirdiğini ifade etti. Esed'in "ulusal diyalog" çağrısıyla vakit kazanmayı hedeflediğini belirten komiteler, sivil devrimle Suriye rejiminin defterini dürerek Suriye'de demokratik bir devletin kurulmasına yol açmayacak bir diyaloğa karşı çıktıklarını açıkladı. "Komiteler, tüm hedeflerimiz gerçekleşinceye kadar devrimimiz devam edecek"[354] dedi.

Muhalif liderlerden Suheyr Atassi, "Esed'in konuşması, krizin seviyesine yükselmedi. Gösterilerin artarak büyümesine yol açacak" derken, Ulusal Koordinasyon Kurulu adlı muhalif örgütün liderlerinden Hasan Abdulazim konuşmayı yetersiz bulduğunu belirterek "Eğer, askerî sokaklardan çekmezseniz bakî kalacak olan siyasî değil askerî çözümdür"[355] dedi. Beş yıl hapis yattıktan sonra Mayıs 2011'de serbest bırakılan muhalif liderlerden Enver el-Bunnî, "Esed'in konuşması, daha öncekiler gibi hayâl kırıklığı yarattı. Başkan, halkın temel taleplerini gündemleştirmedi, Suriye'yi kasıp kavuran krizi görmezden geldi"[356] diye konuştu.

Kapsamı genişletilecek olan genel af yasasıyla ilgili olarak 21 Haziran'da el-Cezîre'ye konuşan muhaliflerden Yasir Sadeddîn, iktidarın genel af kararının ciddiye alınacak bir yönünün olmadığını öne sürerek "yüzlerce kişiyi serbest bıraktılar; çünkü hapishanelerde yer kalmamıştı. Buna karşılık binlercesini tutukladılar. Okulları ve stadyumları hapishanelere dönüştürdüler" derken; muhaliflerin saygın isimlerinden Mişel Kilo da, Cumhurbaşkanı

---

352 Reuters. 20 Haziran 2011. احتجاجات بشوارع المدن السورية ترفض خطاب الاسد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75J0EE20110620

353 Reuters. 20 Haziran 2011. خطاب الاسد لا يقدم للمحتجين شيئا يذكر. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75J14120110620

354 France 24. 20 Haziran 2011. الأسد يعرض الحوار والمعارضة ترى أن خطابه يكرس الأزمة. www.france24.com/ar/20110620-syria-assad-dialogue-revolution-speech-opposition-reject

355 France 24. 21 Haziran 2011. أوباما وأردوغان يطالبان الأسد بإنهاء العنف والبدء بإصلاحات ملموسة. www.france24.com/ar/20110621-turquey-united-states-syria-assad-protests

356 France 24. 21 Haziran 2011. أوباما وأردوغان يطالبان الأسد بإنهاء العنف والبدء بإصلاحات ملموسة. www.france24.com/ar/20110621-turquey-united-states-syria-assad-protests

Esed'in konuşmasından Suriye'nin geleceğine dair detaylı bir yol haritası beklediklerini, ancak konuşmanın bu talepleri karşılamadığını belirterek "Rejim, istikrarı reformların önünde tutuyor; fakat bilinmesi gereken bir husus var: Reform olmazsa, istikrar da olmaz"[357] dedi.

Yönetimden reform konusunda atılan her adımı hayâl kırıklığı ile karşılayan Müslüman Kardeşler, Esed'in üçüncü konuşmasını da yetersiz bulmuştu. Müslüman Kardeşler liderlerinden Sadreddîn Beyanunî, Esed'in bu konuşması üzerine şu açıklamada bulundu:

"Cumhurbaşkanı Esed'in konuşmasıyla bir kez daha hayâl kırıklığına uğradık; çünkü Esed yeni bir şeyle gelmedi. Esed konuşmasında asker ve tankların şehirlerden çekilmesi, göstericilere ateş açılmaması ve sivil göstericilere karşı acımasızca katliamlar işleyen suçluların yargılanması gibi temel meselelere değinmedi. Müslüman Kardeşler mensuplarının idamla yargılandığı 49. maddeye dair bir şey söylemedi. Baas Partisi'ni ülkenin lideri olarak gören 8. maddenin kalkacağına dair bir şey söylemedi. Esed'in konuşması, yeni bir şey getirmedi. Bundan ötürü ne bizi ne de 1500 şehit veren halkımızı ikna edebildi. Biz, Suriye Müslüman Kardeşler Cemaati olarak genel affa muhtaç değiliz; çünkü suçlu değiliz."[358]

22 Haziran'da Radyo Monte Carlo'ya konuşan muhalif liderlerden Burhan Galyun, Cumhurbaşkanı Esed'in reform vaadlerinin boş olduğunu, bundan ötürü Suriye'de devrimin devam edeceğini söyledi. Galyun konuşmasının devamında şunları söyledi:

"Esed'in konuşması, herkes için hayâl kırıklığı yarattı. Yeni bir şey getirmedi. Halkın taleplerini karşılamadı. Halka karşı 2 aydır devam eden savaş durdurulmadan rejimle diyaloğa girmeyeceğiz. Eğer bu konuşma, Suriyelilerin kanı akmadan önce yapılmış ilk konuşma olsaydı, reform konusunda bir iradenin olduğuna dair güven oluşabilirdi. Fakat binlerce kişinin ölmesi, tutuklanması ve göçe zorlanmasından sonra başkan çıkıyor ve 'reformun zorunluluğuna inandığını' söylüyor."[359]

---

[357] Al-Rai. 22 Haziran 2011. معارضون سوريون لـ «الراي» عن خطاب الأسد: خطوة إلى الوراء والمطلوب خريطة إصلاح عمليّة. www.alraimedia.com/alrai/Article.aspx?id=283114&date=22062011

[358] UPI Arapça. 20 Haziran 2011. http://arabic.upi.com/News/2011/06/20/UPI-12581308569802/, El-Cezire. 21 Haziran 2011. رفض دولي وشعبي لخطاب الأسد. www.aljazeera.net/news/pages/2a0cbd0d-9610-4fb5-9f83-6c28bf064d86

[359] France 24. 21 Haziran 2011. برهان غليون " الثورة مستمرة، وإصلاحات الأسد وعود فارغة «. www.france24.com/ar/20110621-bashar-assad-speech-reaction-burhan-ghalioun

Galyun, Kuveyt'te yayımlan *er-Ra'i* gazetesine yaptığı açıklamada ise "Esed, krizden çıkışı sağlayacak yol haritasından söz etmedi. Komplo söylemine devam etti. Krizden çıkış için tek yol gerçek anlamda reformlar ve demokrasinin desteklenmesidir"[360] dedi.

Muhalif liderlerden Heysem el-Malih, Esed'in ulusal diyalog çağrısına "Tutuklama ve katliamların devam ettiği bir dönemde diyalog nasıl gerçekleşebilir?"[361] sorusuyla diyaloğa karşı olduğu yanıtını verirken, Rıdvan Ziyade ise Esed'i farklı bir şey söylememek ve komploya odaklanmakla suçladı.[362] Rıdvan Ziyade, Rusya el-Yovm televizyonuna yaptığı açıklamasında ise Esed'in son reform girişiminin çok geç ve yetersiz olduğunu, bundan ötürü bunu kabul etmeyeceklerini belirtti.[363]

Esed'in reform açıklamalarına uluslar arası alanda verilen tepkiler

Esed'in olayların başlamasından sonra yaptığı üçüncü konuşmaya, ABD ve Türkiye'den verilen tepkiler muhaliflerinkiyle son derece paraleldi. Cumhurbaşkanı Esed'in konuşmasını değerlendiren ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Victoria Nuland, Esed'in yıllardır reform vaadlerinde bulunduğunu; fakat artık somut adımlar atma zamanı geldiğini söyledi.[364] Beyaz Saray sözcüsü Jay Carney de Esed'in reformlar yolunda somut adımlar atması gerektiğini kaydetti.[365]

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ise Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in konuşmasını yetersiz bulurken, konuşmasında daha net olması gerektiğini vurguladı.[366] Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Danışmanı Erşet Hürmüzlü de

---

360 Al-Rai. 22 Haziran 2011. معارِضون سوريون لـ«الراي» عن خطاب الأسد: خطوة إلى الوراء والمطلوب خريطة إصلاح عمليّة. www.alraimedia.com/alrai/Article.aspx?id=283114&rdate=22062011

361 El-Kuds El-Arabi. 21 Haziran 2011. www.alquds.co.uk/index.asp?fname=today%5C21z499.htm&arc=data%5C2011%5C06%5C06-21%5C21z499.htm

362 Al-Rai. 22 Haziran 2011. معارِضون سوريون لـ«الراي» عن خطاب الأسد: خطوة إلى الوراء والمطلوب خريطة إصلاح عمليّة. www.alraimedia.com/alrai/Article.aspx?id=283114&rdate=22062011

363 Rusya el-Yovm. 23 Haziran 2011. المعارضة السورية: مبادرات الاسد قليلة جدا ومتأخرة جدا http://arabic.rt.com/prg/telecast/656482/ :روسيا اليوم. http://arabic.rt.com/prg/telecast/656482/

364 Reuters. 20 Haziran 2011. الاسد يلقي باللائمة على "مخربين" ويتعهد باجراء اصلاحات. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75J16P20110620

365 Reuters. 20 Haziran 2011. البيت الابيض يدعو الاسد للتحرك في مجال الاصلاح. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75J10620110620

366 Reuters. 20 Haziran 2011. جول يقول ان خطاب الاسد "لا يكفي». http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75J15420110620

el-Arabiya'ya verdiği demecinde, Esed'in bir hafta içerisinde reformları hayata geçirmemesi halinde dış müdahaleyle karşı karşıya kalacağını söyledi.[367]

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in üçüncü konuşmayı yaptığı 20 Haziran'da, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'la ABD Başkanı Barack Obama, gerçekleştirdikleri telefon görüşmesinde Suriye'de yaşanan krizi ele aldı. Beyaz Saray'dan yapılan açıklamaya göre iki lider, Suriye hükümetinin şiddete son vererek en kısa zamanda reformları hayata geçirmesi gerektiği hususunda karar birliğine vardı.[368]

AB Dış Politika Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton, Esed'in konuşmasının kendisini hayâl kırıklığına uğrattığını belirtirken, Esed'e halkıyla diyaloğa girmesi çağrısında bulundu ve krizin reformlarla çözülebileceğini belirtti.[369] Öte yandan AB ise, Suriye'ye uygulan ambargonun genişletileceğini açıkladı.[370]

Cumhurbaşkanı Esed'in konuşmasını değerlendirenler arasında Mossad'ın eski şefi Meir Dagan da vardı. Esed'in halkın taleplerinden en basitine dahi karşılık vermediğini belirten Dagan, Suriye'deki rejimin çöküş aşamasında olduğunu öne sürdü. Dagan "Esed'in yokluğu, İran'ın bölgedeki nüfuzunu azaltacaktır. Suriye'de Esed sonrasında iktidara gelecek olan Sünnîlerin, İsrail ya da siyonist harekete dost olacağını sanmıyorum. Fakat İran, Hizbullah ve Hamas'ın nüfuzunun azalacağında şüphe yok" dedi. Savunma Bakanı Ehud Barak ise Esed'in 6 aydan daha fazla iktidarda kalamayacağını söyledi.[371]

Bununla birlikte Suriye yönetimi, muhaliflerin ve uluslar arası çevrelerin yetersiz bulduğu reformları genişletme yönünde adımlar attı. Cumhurbaşkanı

---

367 Reuters. 20 Haziran 2011. تركيا: امام الاسد أقل من أسبوع لتفعيل الاصلاحات قبل التدخل الخارجي. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75J0C320110620, Sabah. 20 Haziran 2011. Gül'ün danışmanından Esad'a çağrı. www.sabah.com.tr/Gundem/2011/06/20/gulun-danismanindan-suriye-aciklamasi

368 Reuters. 20 Haziran 2011. البيت الابيض: أوباما يناقش الوضع في سوريا مع رئيس الوزراء التركي. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75J16J20110620, France 24. 21 Haziran 2011. أوباما وأردوغان يطالبان الأسد بإنهاء العنف والبدء بإصلاحات ملموسة. www.france24.com/ar/20110621-turquey-united-states-syria-assad-protests

369 Reuters. 20 Haziran 2011. أشتون تقول انها محبطة من خطاب الاسد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75J0PQ20110620

370 Reuters. 20 Haziran 2011. الاتحاد الاوروبي يقول انه يعد لتوسيع العقوبات على سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75J0JW20110620

371 Şarku'l-Avsat. 23 Haziran 2011. الإسرائيليون يعتبرون خطاب الأسد بداية الانهيار. http://cms.aawsat.com/details.asp?section=4&article=627792&issueno=11895

Beşşar Esed, üç hafta önce ilan ettiği genel aftan sonra yeni bir genel af daha ilan etti. Affın, 20 Haziran öncesinde işlenen suçları kapsadığı bildirildi. Genel af kararının ilanından sonra Suriye'nin farklı şehirlerinde iktidar yanlısı gösteriler düzenlendi.[372] Ancak reformların genişletilmesi, ne muhaliflerin tutumunda ne de uluslar arası çevrelerde herhangi bir tutum değişikliğine yol açmadı.

Şam'ın yeni reform adımlarına karşı tepkiler

23 Haziran'da *Şarku'l-Avsat* gazetesine konuşan Burhan Galyun, "Rejim, güç kullanarak gösterileri bastıracağını sanıyor. Oysa göstericilere karşı kullanılan güç, gençleri daha da kararlı hale getirecek" dedi.[373] Şam Deklarasyonu Genel Sekreteri Semir Neşşar, 24 Haziran'da yaptığı açıklamasında, Beşşar Esed'le diyaloga karşı çıktığını söyledi. Neşşar "Rejimle diyaloga hayır! Çünkü rejim, Suriye halkındaki güvenini yitirdi" dedi.[374] ABD'nin Arapça yayın kuruluşu Radyo Sawa'ya konuşan cumhurbaşkanı eski yardımcısı Abdulhalim Haddam ise Suriye rejimine karşı mücadele etmek için 'Geçiş Konseyi' kurma hususunda istişarelerin sürdüğünü söyledi.[375] Muhalif liderlerden Mişel Kilo, güvenlik güçlerinin göstericilere karşı sert müdahalesi ve krize gerçek anlamda siyasî bir çözümün sunulamamasından ötürü Suriye halkının sabrının tükenmek üzere olduğunu söyledi.[376]

Katar'da yayınlanan *el-Arab* gazetesine konuşan Suheyr Atassi ise Suriye'de rejim devrilinceye kadar isyanın devam edeceğini belirtirken "Suriye, geriye dönmeyecek. Suriye halkı, adalet, özgürlük ve rejimin devrilmesi taleplerine kavuşacak" dedi. Atassi ayrıca Suriye halkının, sadece rejimin devrilmesi ta-

---

372 Reuters. 21 Haziran 2011. الاسد يمنح عفوا عاما ومظاهرات مؤيدة له في انحاء البلاد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75K0AG20110621, France 24. 21 Haziran 2011. الأسد يصدر عفوا عاما جديدا ومسيرات مؤيدة له في عدة مدن سورية. www.france24.com/ar/20110621-syria-assad-amnesty-demonstrations-support-rally

373 Şarku'l-Avsat. 23 Haziran 2011. برهان غليون: خطابات الأسد ليست موجهة للشعب.. وروسيا تريد ثمنا لتأييد الغرب ضد النظام. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11895&article=627790

374 El-Kabas. 25 Haziran 2011. www.alqabas.com.kw/ArticlePrint.aspx?id=714533&mode=doc

375 El-Kabas. 24 Haziran 2011. www.alarabiya.net/articles/2011/06/24/154636.html

376 El-Kabas. 25 Haziran 2011. www.alqabas.com.kw/Article.aspx?id=714859&date=25062011

lebiyle yetinmeyerek halka karşı soykırım suçu işleyenlerden hesap soracağı günün de gelebileceğini söyledi.

Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 27 Haziran'da Suriye'nin attığı reform adımlarını, Amerikalı ve İngiliz yetkililere açıkladı. Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Kongre Üyesi Dennis Kucinich ve ona eşlik eden heyetin yanı sıra İngiliz Muhafazakâr Parti milletvekili Brooks Newmark ile bir araya geldi.

ABD'li Kucinich ve İngiliz Newmark'a Suriye'nin tanık olduğu durumlar hakkında bilgi veren Esed, devletin onayladığı yasama kararları aracılığı ile yerine getirdiği halkın haklı talepleri ile ülkede güvenlik ve istikrarı baltalayarak kaos yaratmak için bu haklı talepleri fırsat kullanan silahlı örgütleri birbirinden ayırma gereğine vurgu yaptı. Görüşmede ABD'li Kongre üyesi Kucinich ve İngiliz Meclis üyesi Newmark, bölge istikrarının temel dayanağı olan Suriye istikrarına ve güvenliğine gösterdikleri özeni ifade ettiler.[377]

Ulusal Diyalog Toplantısı

Suriye'de Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in çağrısıyla gerçekleştirilen Ulusal Diyalog İstişare Toplantısı, Cumhurbaşkanı Yardımcısı Faruk Şara başkanlığında 10 Temmuz 2011'de gerçekleştirildi. Toplantıda anayasa değişikliği ve çok partili hayata geçiş konusundaki yasa taslağı değerlendirildi. Toplantıda siyasî reformlar, özellikle "Baas Partisi devletin ve toplumun yöneticisidir" ifadesinin yer aldığı 8. madde gibi anayasa değişikliği konuları tartışıldı. 200'e yakın milletvekili, sanatçı, aydın ve bağımsız şahsiyetin katıldığı toplantının açılış konuşmasını yapan Cumhurbaşkanı Yardımcısı Faruk Şara, "Diyalog dışında başka bir alternatif yok"[378] dedi. Şara, Suriye'deki yönetimin çoğulcu demokratik devlete ulaşmayı hedeflediğini söyleyerek demok-

[377] İsrahaber. 27 Haziran 2011. Esad, Amerikalı Yetkililerle Görüştü. www.israhaber.com/esad-amerikali-yetkililerle-gorustu-12803-haberi.html

[378] Reuters. 10 Temmuz 2011. سوريا تبدأ حوارا وطنيا في ظل مقاطعة شخصيات معارضة بارزة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7690CJ20110710, Reuters. 10 Haziran 2011. افتتاح اللقاء التشاوري للحوار في سوريا والشرع يقول انه لا بديل عنه. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76907120110710, France 24. 20 Ağustos 2011. انطلاق لقاء تشاوري للحوار الوطني في دمشق وسط مقاطعة المعارضة. www.france24.com/ar/20110710-syria-open-national-dialogue-assad-crackdown-opposition-boycott, Rusya el-Yovm. 10 Temmuz 2011. انطلاق اللقاء التشاوري للحوار الوطني امر غير مسبوق الشرع: http://arabic.rt.com/news_all_news/news/561974/

ratik dönüşüm için ulusal diyalog başlatmak istediklerini açıkladı.[379] İki gün süren toplantının sonunda, Suriye'de kapsamlı ve modern bir anayasa değişikliğine gidilmesi çağrısı yapıldı.[380]

Muhalifler ulusal diyaloğu boykot etti

Suriye muhalefetinin önde gelen isimleri toplantıya katılmayarak boykot etti. Muhalefet, Suriye ordusunun şehirlerden çekilmesi, siyasî tutukluların serbest bırakılması, göstericilere karşı işlenen suçların soruşturulması ve barışçıl gösterilere izin verilmesini isteyerek toplantıyı boykot kararı aldı.[381] Muhalif liderlerden Fayiz Sara konuya ilişkin olarak yaptığı açıklamasında "Arkadaşlarımız hapisteyken diyalog masasına nasıl oturabiliriz? Benimle birlikte diyalog masasında olması gerekenler şimdi hapiste. Suriye'de intifadanın başladığı günden bugüne kadar devam eden öldürme, tutuklama ve askerî operasyonlardan ötürü diyalog için uygun ortam oluşturulamadı"[382] dedi.

Ulusal Koordinasyon Kurulu Genel Koordinatörü Hasan Abdulazim, 8 Temmuz'da (2011) düzenlediği basın toplantısında, ordunun karargâhına çekilmediğini, göstericileri hedef alan saldırıların durmadığını belirterek, göstericilere karşı suç işleyenlerin yargılanmaması halinde diyalogun bir sonuç vermeyeceği belirtti ve diyalog toplantısına katılmayacağını açıkladı.[383]

Müslüman Kardeşler Cemaatinin eski genel murakıbı Sadreddîn Beyanunî, 27 Haziran'da (2011) *Şarku'l-Avsat* gazetesine verdiği demecinde, tankların şehirlerde olduğu, göstericilerin tutuklanmasının sürdüğü, yapılan diyalog çağrılarına rağmen askerî çözümde ısrarcı olunduğu bir dönemde muhalefetle rejim arasında diyaloğun gerçekleşmeyeceğini söyledi. İhvan mensupları

---

379 France 24. 11 Temmuz 2011. «النظام يريد الانتقال إلى "دولة تعددية ديمقراطية". www.france24.com/ar/20110710-syria-bashar-regime-dialogue-opposition-boycott-faruk-asharaa, Rusya el-Yovm. 11 Temmuz 2011. اللقاء التشاوري السوري.. مناسبة لاستشراف المستقبل. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/562066/

380 Rusya el-Yovm. 12 Temmuz 2011. البيان الختامي للقاء التشاوري: ضرورة وضع دستور جديد وعصري لسورية. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/562122/

381 France 24. 10 Temmuz 2011. المعارضة تقاطع اللقاء التشاوري ودمشق تستدعي سفيري فرنسا والولايات المتحدة. www.france24.com/ar/20110710-syria-dialogue-amid-opposition-boycott-damascus-summons-french-and-american-ambassadors

382 Reuters. 10 Temmuz 2011. المعارضة السورية تقاطع مؤتمرا للحوار مع الحكومة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7690Q620110710

383 Rusya el-Yovm. 8 Temmuz 2011. شخصيات في المعارضة السورية تقاطع اللقاء التشاوري للحوار الوطني . http://arabic.rt.com/news_all_news/news/561852/

hakkındaki idam kararını hatırlatan Beyanunî, Suriye'de Müslüman Kardeşler Cemaati adına hiç kimsenin olmadığını belirterek, 10 Temmuz'da düzenlenecek olan Ulusal Diyalog toplantısına davet edilmediklerini, dolayısıyla bu toplantıya katılmayı da düşünmediklerini söyledi. Beyanunî, ayrıca Suriye'deki gösterilerin temel hedefinin adalet ve özgürlüğe dayalı demokratik bir rejimin kurulması olduğunu belirterek, var olan rejim devrilinceye kadar gösterilerin devam edeceğini söyledi.[384]

Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in ulusal diyalog çağrısını değerlendiren Suriyeli muhaliflerden Hazim Nehhar da siyasî tutukluların serbest bırakılmasını, askerî çözüme ve muhalefete yönelik kışkırtıcı söylemlere son verilerek ülkede gerçek diyalog ortamının oluşturulmasını istedi. El-Alem televizyonuna konuşan Nehar, "İyi ve olumlu niyetler, metinler üzerinde kalmamalı vakıaya yansımalıdır. Biz, 12 yıldır reform sözü alıyoruz; ama vakıada hiçbir şey görmüyoruz" dedi. Şartlar oluşmadığı için Ulusal Diyalog'a katılmayacağını açıklayan Nehar, Suriyeli avukat ve savcılardan oluşacak bağımsız bir komitenin Suriye'de yaşananları araştırmasını, komitenin açıklayacağı sonuçları tüm Suriye halkının kabul edeceğini söyledi.[385] Toplantının katılımcılarından muhalif yazar Tayyib Tizini, Hama şehrinde havalarda kurşunların uçuştuğuna dikkat çekerken, polis devleti uygulamasının sona ermesi çağrısında bulundu. AFP haber ajansı, Tizini'nin "Polis devleti var olduğu sürece tüm çabalarımızı baltalayacaktır" dediğini duyurdu.[386]

Partiler yasası

Suriye yönetimi, 25 Temmuz'da (2011) tek parti dönemine son veren bir kararı açıkladı. Suriye hükümeti, demokratik ilkelere, anayasaya, kanunların üstünlüğüne, ulusal birliğe bağlılık, temel hak ve hürriyetlere saygılı olması şartıyla Baas Partisi dışında başka yeni siyasî partiler de kurulması için yeni bir kanun yayımladı. Baas Partisi, 1963'ten sonra Suriye'deki diğer partileri yasaklamıştı.[387] Başbakan Adil Sefer'in 6 Haziran'da siyasî parti ka-

---

[384] Şarku'l-Avsat. 28 Haziran 2011. «إخوان سوريا»: أي حوار مع النظام والقوات القمعية تعتقل الآلاف؟. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11900&article=628587

[385] El-Alem. 20 Temmuz 2011. www.alalam.ir/dialogue-requires-the-release-of-the-detainees-and-to-stop-the-security-deal

[386] BBC Türkçe. 11 Temmuz 2011. Esad yanlıları ABD elçiliğine saldırdı. www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/07/110711_syria_dialogue.shtml

[387] SANA Arapça. 25 Temmuz 2011. مجلس الوزراء يقر مشروع قانون الأحزاب ويتضمن الأهداف والمبادىء الأساسية الناظمة لعمل الأحزاب وشروط وإجراءات تأسيسها. http://sana.sy/ara/2/2011/07/25/360215.htm

nununu hazırlaması için kurduğu komisyonun[388] hazırladığı yasa tasarısı 6 Ağustos'ta Cumhurbaşkanı Beşşar Esed tarafından onaylandı.[389]

Fakat hükümetin attığı bu adım da Suriyeli muhalifleri memnun etmedi. Partiler kanununu Reuters'e değerlendiren muhalif liderlerden Yasir Sadeddîn, "Hükümet bu kanunla, farklı siyasî partilere ve muhalefete açık olduğu izlenimini vermektedir. Fakat aynı hükümet, gösterileri bastırmaya ve katletmeye devam ediyor" dedi. Rejimin, uluslar arası toplumun baskısına maruz kaldığı her zaman bir alanda reform ilan ettiğini belirten Sadeddîn, ilan edilen reformların gerçek manada reform olmadığını öne sürdü.[390] Beş aydır devam eden ayaklanmadaki temel taleplerden birisi de Baas Partisi'nin iktidardaki tekelinin sona erdirilerek başka partilerin de açılmasının yasal hale getirilmesiydi. Ancak muhalif liderlerden Vail Hafız, Suriye'deki hükümetin meşru olmadığını belirterek, meşru olmayan bir yönetimin yasa çıkarmasının da meşru olmadığını belirtti. Hafız "Yakında Suriye'nin özgürleştiğini ve demokrasiyi inşa ettiğini göreceğiz"[391] dedi. Vail Hafız gibi Heysem el-Malih de Suriye'deki rejimin meşrûiyetini yitirdiğini ve çıkarılan yeni kanunların hiçbir hukukî ve ahlâkî yönünün olmadığını söyleyerek "Suriye'de rejim yakında düşecek"[392] dedi.

26 Temmuz'da Suriyeli muhaliflerden Reca Nasır, anayasanın tamamının değiştirilmesini ve Baas Partisi'ni "ülke ve toplumun lideri" olarak belirleyen

---

388 SANA Türkçe. 6 Haziran 2011. Siyasi Partiler Kanunu İçin Komisyon Kuruluyor. http://sana.sy/tur/362/2011/06/06/350891.htm

389 SANA Türkçe. 6 Ağustos 2011. El-Esad Siyasi Partilere İlişkin Yasama Kararını Onayladı. http://sana.sy/tur/362/2011/08/06/362187.htm

390 Reuters. 25 Temmuz 2011. الحكومة السورية تقر قانونا بتشكيل احزاب سياسية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76O04L20110725, Reuters. 26 Temmuz 2011. مجلس وزراء سوريا يقر قانونا جديدا للانتخابات مع استمرار الاعتقالات. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76P10Y20110726, France 24. 25 Temmuz 2011. الحكومة تقر مشروع قانون لتأسيس الأحزاب ضمن برنامج الإصلاح السياسي. www.france24.com/ar/20110724-syria-homs-human-rights-army-forces, Şarku'l-Avsat. 26 Temmuz 2011. دمشق تقر قانونا بتشكيل أحزاب سياسية بجانب البعث.. والمعارضة تسخر. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=632789&issueno=11928

391 France 24. 26 Temmuz 2011. وائل الحافظ: "الحكومة السورية هي حكومة تسيير أعمال وليست حكومة شرعية لأن النظام سقط". www.france24.com/ar/20110726-interview-wael-alafez-syria-parties-law-organise

392 France 24. 27 Temmuz 2011. هيثم المالح: "النظام السوري في حكم الساقط". www.france24.com/ar/20110727-syria-unrest-opposition-leader-haitham-almaleh-bashar-assad-regime-is-fallen

8. maddenin kaldırılmasını istedi. El-Alem televizyonuna konuşan Nasır, "8. maddenin gölgesinde, modern partiler kanunu ikame etmek mümkün değildir" dedi. Suriye'de muhalefetin 1979'dan itibaren diyalog çağrısında bulunduğunu belirten Nasır, bu diyaloğun şartlarının olması gerektiğini sözlerine ekledi. Partiler kanununun muhalefetin görüşü alınmadan hazırlandığını belirten Nasır, diyaloğun da askerî kurumların baskısı altında gerçekleşmemesi gerektiğini ifade etti.[393]

Nasır gibi Ahmed Asravî de partiler kanununa rağmen 8. maddenin hâlâ yürürlükte olmasını eleştiren Suriyeli muhalif siyasetçiler arasında yer aldı. Asravî "Partiler, Baas Partisi'nin vesayetinde olacaktır. Bundan ötürü partilerin aslında var olmasının da anlamı yok" dedi. Asravî, 8. maddenin kaldırılması halinde anayasa, partiler ve seçim kanunundaki reformlar üzerinde konuşmanın mümkün olabileceğini söyledi.[394]

Müslüman Kardeşler liderlerinden Sadreddîn Beyanunî de Radyo Sawa'ya yaptığı açıklamasında, kanunların halk tarafından belirlenmesi gerektiğini savunurken, kanunları belirleyen taraf olan Suriye Halk Meclisi'nin Suriye halkının iradesini yansıtmadığını iddia etti. Beyanunî "Baskıların olduğu bir dönemde reformların gerçekleşmesi mümkün değil. Sadece Baas Partili milletvekillerinden oluşan Meclis'in kanun belirlemesini kabul etmiyoruz. Bir kez daha söyleyelim. Şimdiye kadar yapıldığı iddia edilen reformlar, vakit kazanmaktan başka bir şey değildir"[395] dedi.

Muhaliflerden Hasan Çelebi, CNN'e yaptığı açıklamasında Suriye yönetiminin gelen baskıları hafifletmek için siyasî ve sosyal alanda reformlar yapmaya başladığını söyledi. Çelebi, "Yeni reformlar, Suriye halkının ve muhalefetinin beklentilerini karşılamamaktadır"[396] dedi. Muhalif hukukçu Enver el-Bunnî, "Yeni reformlara göre yeni bir partinin kurulması için 2000 üye ve yedi ilde temsilci bulunması şartı aranmaktadır" dedi. El-Bunnî, AKİ'ye yaptığı açıklamasında partiler kanununun, rejimin bir tuzağı olduğunu id-

---

393 El-Alem. 26 Temmuz 2011. www.alalam.ir/reform-can-not-by-force-and-with-article-viii

394 El-Alem. 30 Temmuz 2011. www.alalam.ir/no-value-for-any-reform-in-the-light-of-article-viii

395 Radio Sawa. 26 Temmuz 2011. واشنطن تتهم الجيش السوري بالوحشية والمعارضة تشكك في قانون الأحزاب. www.radiosawa.com/content/article/27255.html

396 CNN Arapça. 25 Temmuz 2011. معارضون سوريون: قانون الأحزاب الجديد للاستهلاك الإعلامي. http://arabic.cnn.com/2011/syria.2011/7/25/syria.parties_law/index.html

dia ederek, partiler kanunun Suriyeli hukukçu ve muhalifler tarafından reddedileceğini söyledi.[397]

Suriye Meclisi'nin meşrûiyetini yitirmesinden ötürü onaylayacağı partiler kanununun da meşrû olmayacağını savunan Suriyeli muhalif Tayyip Tizini, farklı siyasî akımların yeni partiler kanununun belirlenmesine katılımın sağlanmadığı için destek bulmayacağını söyledi.[398]

Mişel Kilo ise Suriye Cumhurbaşkanı Yardımcısı Faruk Şara'yla bir araya geldiği iddialarının gerçeği yansıtmadığını; fakat Suriye'deki krizin siyasî yolla çözüme kavuşturulması için diyaloğa karşı çıkmadığını söyledi. Partiler kanununun demokratik bir özelliğinin olmadığını savunan Kilo, partiler kanunuyla kurulacak yeni partilerin 'rejime bağlı derneklerden oluşacağını' ifade etti. Kilo "Rejim içerisinde reform isteyenlerin oranı sadece yüzde on. Geri kalanı, krizin askerî yolla çözümünden yanadır"[399] dedi.

Suriyeli muhaliflerden Hasan Abdulazim, anayasanın değiştirilmediği, özellikle de Baas'ın devlet üzerindeki hakimiyetini sağlayan 8. maddenin yürürlükte olduğu bir dönemde partiler kanununda yapılacak değişimin önemsiz olduğunu söyledi. Hüseyin el-Avadat da 8. maddenin değişmediği bir anayasada Baas Partisi'ne karşı diğer partilerin herhangi bir rolünün olmayacağını vurguladı. El-Avadat ayrıca partiler kanununun sadece iktidar tarafından atanan kişiler tarafından hazırlanmasına tepki göstererek partiler kanununun hazırlanmasına diğer siyasî partilerin de katılması gerektiğini söyledi.[400]

Demokratik Kürt Partisi liderlerinden Muhammed İsmail ise yeni kanuna göre etnik bir ismin parti ismi olarak belirlenememesini eleştirdi. Baas Partisi'nin isminde 'Arap' ifadesinin yer almasına dikkat çeken İsmail, partilerin isimlerinde 'Kürt' ifadesinin yer almasının da tabi görülmesi gerektiğini kaydetti.[401] Yeni partiler kanununu baştan sona reddettiğini belirten Luey Hüseyin ise Suriye'deki esas mücadelenin partiler kanunu olmadığını, mücadelenin

---

[397] AKI. 25 Temmuz 2011. «أنور البني: قانون الأحزاب السوري "فخ" اعتمد على "عقلية الهيمنة". www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2280072759

[398] Al-Rai. 26 Temmuz 2011. «تيزيني لـ«الراي»: مشروع قانون الأحزاب غير قانوني. www.alraimedia.com/Alrai/Article.aspx?id=289182

[399] Al-Rai. 26 Temmuz 2011. «كيلو لـ «الراي»: لم ألتقِ فاروق الشرع ولستُ في المبدأ ضدّ الحوار. www.alraimedia.com/alrai/Article.aspx?id=289183&rdate=26072011

[400] El-Haliç. 27 Temmuz 2011. قانون الأحزاب غير فعّال في ظل الدستور الحالي. www.alkhaleej.ae/portal/7a83526e-55a0-499b-9c24-efa445069add.aspx

[401] El-Haliç. 27 Temmuz 2011. قانون الأحزاب غير فعّال في ظل الدستور الحالي. www.alkhaleej.ae/portal/7a83526e-55a0-499b-9c24-efa445069add.aspx

özgürlükler olduğunu söyledi. Suriye'de siyasî hayatın olmadığını ifade eden Hüseyin, "Partiler kanunu siyasî hayatı düzenler. Fakat Suriye'de siyasî hayat yok. Önce ülkede siyasî hayatı var edersiniz, sonra bu hayatı düzenleyecek kanunları hazırlarsınız. Siyasî hayatın var olması için istihbarat, özgürlüklerden ve insan haklarından elini çekmelidir. Hiç kimse tutuklanmadan ya da takip edilmeden konuşalım, buluşalım, görüşelim ve dinleyelim"[402]dedi. Partiler kanununu değerlendiren Suriye Değişim Hareketi liderlerinden Vail Hafız, kanunun geçersiz olduğunu; çünkü tüm meşrûiyetini yitiren bir hükümet tarafından belirlendiğini söyledi.[403]

France 24'e konuşan muhalif liderlerden Heysem el-Malih ise Suriye yönetiminin halkına karşı savaş başlattığını, bu sebeple de meşrûiyetini yitirdiğini öne sürerek "Suriye rejiminin, halkın ve ülkenin geleceğini belirleyecek kanunlar belirleme hakkı yok" dedi. Suriye yönetiminin hiçbir reform adımı atmadığını savunan el-Malih, partiler kanununu vakit kazanma stratejisinden ibaret olduğunu söyledi.[404] Hazim Nehhar ise Rusya el-Yovm televizyonuna yaptığı açıklamasında "Tankların ve askerlerin sokaklarda olduğu bir zamanda siyasî hayatın varlığından söz edemeyiz. Siyasî tutuklular varken siyasî parti kuruluşu için başvuruda bulunamayız. Anayasada 8. madde varken nasıl parti kurarak siyasî hayata dahil olabiliriz"[405] dedi. Başta Yekiti olmak üzere Suriyeli Kürt partiler de partiler yasasını kabul etmediğini, yönetimin bu adımla, imajını düzeltmeyi hedeflediğini açıkladılar.[406]

Hama operasyonu

31 Temmuz 2011'de Suriye ordusu, birkaç haftadır kitlesel gösterilerin gerçekleştirildiği Hama'da operasyonlara başladı. Operasyonlar öncesinde

---

[402] El-Haliç. 27 Temmuz 2011. قانون الأحزاب غير فعّال في ظل الدستور الحالي. www.alkhaleej.ae/portal/7a83526e-55a0-499b-9c24-efa445069add.aspx

[403] France 24. 26 Temmuz 2011. وائل الحافظ: "الحكومة السورية هي حكومةغير شرعية لأن النظام سقط». www.france24.com/ar/20110726-wael-alhafez-syria-opposition-reject-bashar-assad-new-draft-parties-law

[404] France 24. 27 Temmuz 2011. هيثم المالح: "النظام السوري فقد شرعيته فعليا ولا نحتاج لتصريحات خارجية لتأكيد ذلك». www.france24.com/ar/20110727-syria-opposition-demonstrations-haitham-maleh-interview-france24

[405] Rusya el-Yovm. 26 Temmuz 2011. المعارضة السورية ترفض قانون تأسيس الأحزاب. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/563131/

[406] Şarku'l-Avsat. 27 Temmuz 2011. الأحزاب الكردية تعلن رفضها لقانون الأحزاب السوري: هدفه تجميل صورة النظام. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=632957&issueno=11929

Hamalı Şeyh Adnan Arur, şehrin giriş çıkışlarına barikatlar kurulmasını, Suriye ordusunun şehre sokulmamasını istemişti. Suriyeli subay ve askerlerden de talimatlarını beklemelerini isteyen Şeyh Adnan Arur, 19 Temmuz 2011'de Visal televizyonundaki programında, Suriyeli muhaliflere şöyle seslenmişti: "Şehirlerin giriş-çıkış noktalarına barikatlar kurun. Güvenlik güçlerinin şehirlere girmesini engellemek için denetim yapın. Tehlike ânında barikatlarda bulunanlar, diğerlerini arayarak haber versin. Büyük barikatlar kurun. Gerekirse büyük hendekler kazın."[407]

Suriye ordusu, barikatları yarmak için Hama'ya girmek isteyince Riyad Esad komutasındaki Özgür Suriye Ordusu güçlerinin direnişiyle karşılaştı. Ordudan ayrılarak muhaliflere geçen askerlerin sayısında artışın olması ve muhaliflerin elinde en az 5 tankın bulunmasından ötürü operasyon 31 Temmuz'da başlatıldı. Muhalif kaynakların bildirdiğine göre operasyonun birinci gününde 80 kişi yaşamını yitirdi.[408] El-Cezîre, Suriye'de 18 Mart'tan o güne kadar en kanlı çatışmaların yaşandığını belirtirken saldırıda 150 kişinin yaşamını yitirdiğini açıkladı.[409]

Suriye resmî haber ajansı SANA ise şehirdeki silahlı grupların halkı korkutmak için yüksek katlı binaların çatılarından ateş açtığını, emniyet merkezlerini kundaklayarak şehrin giriş çıkış bölgelerine barikatlar kurduğunu duyurdu.[410] Hama'nın yanı sıra Deyr ez-Zor'da da Albay Riyad Esad komutasındaki Özgür Suriye Ordusu'yla Mahir Esed komutasındaki ordu güçleri arasında çatışmanın yaşandığı iddia edildi. Albay Esad, ÖSO saflarında çok sayıda savaşçının olduğunu, Suriye hükümet güçlerine karşı savaştığını söyledi. 27 Temmuz'da Deyr ez-Zor'un el-Kasur mahallesinde, Suriye ordusuyla ordudan ayrılan güçler arasında çatışma çıktığı bildirildi.[411]

---

[407] İsrahaber. 31 Temmuz 2011. Şeyh Adnan Arur'un Çağrısı Hama'yı Karıştırdı. www.israhaber.com/seyh-arurun-cagrisi-hamayi-karistirdi-canli-12933-haberi.html

[408] Reuters. 31 Temmuz 2011. نشطاء: الجيش السوري يقتحم حماة بالدبابات ومقتل ٥٠ شخصا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76U0HZ20110731

[409] El-Cezire. 1 Ağustos 2011. 150 قتيلا بسوريا ودعوة لإضراب عام. www.aljaseera.net/mob/f6451603-4dff-4ca1-9c10-122741d17432/6868a9c1-49ee-467f-8610-1a57f76adf6f, France 24. 31 Temmuz 2011. أكثر من ٣٠١ قتيلا برصاص قوات الأمن وأوباما يتوعد بعزل بشار الأسد. www.france24.com/ar/20110731-syria-hamah-massacre-over-hundred-dead-barack-obama-appalled-by-brutality,

[410] Reuters. 31 Temmuz 2011. وكالة: مجموعات مسلحة تطلق النيران في مدينة حماة السورية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76U08T20110731

[411] El-Arabiya. 31 Temmuz 2011. الجيش السوري يرتكب مجزرة في حماة.. وسقوط ٦٣١ قتيلًا في عدة مدن. www.alarabiya.net/articles/2011/07/31/160166.html, El-Arabiya. 29 Temmuz

Suriye ordusundan ayrılarak isyancılara katılan Albay Riyad Esad, el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamada, Suriye ordusuna karşı mücadele edebilmek için çok sayıda askere sahip olduklarını söyledi. Muhalif kaynaklar, Deyr ez-Zor'daki 3. Tugay'dan yaklaşık 100 askerin Özgür Suriye Ordusu'na katıldığıru iddia etti.[412] 27 Temmuz'da France 24'e konuşan muhalif liderlerden Heysem Malih, yönetimin zaman kazanmak için birtakım reformlar ilan ettiğini, fakat bu reformların realitede karşılığının olmadığını söyledi. El-Malih, olağanüstü hal kanununu kaldıran yönetimin, 55. kanunla aynı uygulamalarına devam ettiğini söyledi.[413]

Hama operasyonunun yankıları

Reuters, Suriye ordusunun 1 Ağustos'ta da saldırılarına devam ettiğini açıkladı.[414] Hama'dan gelen ölüm haberleri, Batı'nın sesini yükseltmesine yol açtı. İngiltere, Şam'daki büyükelçisini geri çekerek tepkisini gösterdi.[415]

Amerikalı yetkililer, Hama operasyonunu başlatan Suriye yönetimini, 'halkına karşı savaş' başlatmakla suçladı. Beyaz Saray'dan yapılan açıklamada, "Hama'da yaşananlar Suriye rejiminin gerçek yüzünü gösterdi"[416] denildi. Saldırının kabul edilemez olduğunu ifade eden AB Dış Politika Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton,[417] aralarında Savunma Bakanı Ali Habib'in

---

2011. 9 .قتلى برصاص الأمن السوري.. وتقارير عن انشقاقات عسكرية في دير الزور. www.alarabiya.net/articles/2011/07/29/159878.html

412 İsrahaber. 30 Temmuz 2011. Deyr Zour'da Silahlı Çatışma. www.israhaber.com/deyr-zourda-silahli-catisma-12930-haberi.html, Şarku'l-Avsat. 31 Temmuz 2011. ..دير الزور محاصرة وجيش سوريا الحر يحذر. www.aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11933&article=633515

413 France 24. 27 Temmuz 2011. ''النظام السوري فقد شرعيته فعليا ولا نحتاج لتصريحات خارجية لتأكيد ذلك». www.france24.com/ar/20110727-syria-opposition-demonstrations-haitham-maleh-interview-france24

414 Reuters. 1 Ağustos 2011. شهود: دبابات سورية تقصف حماة في أعنف هجوم على المدينة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7700UK20110801

415 Reuters. 2 Ağustos 2011. ارتفاع عدد القتلى في سوريا وايطاليا تستدعي سفيرها في دمشق. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7710KU20110802

416 Reuters. 31 Temmuz 2011. أوباما يقول انه يعمل مع اخرين لفرض عزلة على الاسد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76U0JN20110731

417 Reuters. 31 Temmuz 2011. صدمة في اوروبا بسبب الهجوم السوري في حماة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76U0NK20110731

de bulunduğu Suriyeli yetkililerden beşinin daha yaptırım uygulanan kişiler listesine eklendiğini açıkladı.[418]

Almanya Başbakanı Angela Merkel, saldırıları sert bir şekilde kınarken, Cumhurbaşkanı Esed'den 'saldırılara' son vermesini istedi.[419] Merkel, BM Güvenlik Konseyi'nin de acilen toplanması için çağrıda bulundu.[420] Çağrı üzerine BM Güvenlik Konseyi, 1 Ağustos'ta toplandı.[421] İtalya ise 2 Ağustos'ta Suriye'deki büyükelçisini istişarelerde bulunmak için geri çağırdı.[422]

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Hama'daki operasyonları 'ürpertici' olarak nitelerken, "Suriye'de son yaşananlar, endişelerimizi artırıyor. Sivillere karşı ağır silahların kullanılması beni şoke etti. Daha fazla sessiz kalamayız"[423] dedi. Rusya da Suriye'de yaşananları endişeyle takip ettiğini belirtirken, şiddetin sona erdirilmesi çağrısında bulundu.[424]

Hama'da ÖSO tankları

Özgür Suriye Ordusu'nun ele geçirdiği tanklarla ve barikatlar kurarak güvenlik güçleriyle silahlı çatışmalara girmesine rağmen, muhalifler ve uluslar arası çevreler Suriye'deki göstericilerin barışçı olduğunu öne sürüyordu. Muhalif liderlerden Mişel Kilo, 1 Ağustos'ta yaptığı açıklamasında, Suriye'de bazı insanların silahlanmak istediğini, ama henüz göstericilerin silahlı bir harekete dönüşmediğini öne sürdü. Kilo, rejimin saldırı ve baskılarını artırması halinde ise Suriye'de silahlanma sürecinin başlayacağını söyledi. Kilo;

---

[418] Reuters. 1 Ağustos 2011. الاتحاد الاوروبي يوسع نطاق العقوبات على سوريا ويهدد بتشديدها. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7700H320110801, Reuters. 2 Ağustos 2011. اوروبا توسع العقوبات على سوريا لتشمل وزير الدفاع واخرين.http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE77108F20110802

[419] Reuters. 1 Ağustos 2011. ألمانيا تحث الاسد على وقف العنف في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7700CZ20110801

[420] Reuters. 1 Ağustos 2011. مجلس الامن الدولي يستعد لعقد اجتماع يوم الاثنين بخصوص سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7700X320110801

[421] Reuters. 1 Ağustos 2011. مجلس الامن يعقد اجتماعا بشأن سوريا يوم الاثنين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7700LJ20110801

[422] Rusya el-Yovm. 2 Ağustos 2011. ايطاليا تستدعي سفيرها لدى سورية للتشاور. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/563619/

[423] Reuters. 1 Ağustos 2011. الرئيس التركي يقول ان الهجوم السوري على حماة روعه. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7700S520110801

[424] Reuters. 1 Ağustos 2011. روسيا تدعو لوقف العنف في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7700CM20110801

İdlib, Humus, Dera ve Cisr eş-Şuğur'da bazı silahlı grupların bulunduğunu; fakat bu silahlı grupların genellenemeyeceğini söyledi. Suriye yönetiminin son dönemde ilan ettiği reformlara rağmen askerî operasyonlarına devam etmesini şaşkınlıkla karşıladığını belirten Mişel Kilo, Lübnan'da yayınlanan *el-Ahbar* gazetesine yaptığı açıklamasında "Güvenlik güçleri, gösterilere karşı sadece askerî seçenekle mücadele ediyor. Askerî seçenek, sokak hareketini durduramayacak. Dera, Lazkiye, Şam kırsalı, Hama ve Humus'ta şimdiye kadar askerî operasyonlar düzenlendi. Bu operasyonların hiçbirisi, gösterileri durdurmadı"[425] dedi.

Muhalif liderlerden Fayiz Sara ise askerî çözümü tek seçenek olarak gören rejimin düzenlediği operasyonları şaşkınlıkla karşılamadığını belirterek "Krizden çıkış için başarısızlığı tescillenen askerî operasyonları durdurduktan sonra gerçek diyalog üzerine kurulu siyasî çözüme gitmek gerekiyor" dedi. Luey Hüseyin ise Hama ve Deyr ez-Zor'daki operasyonları "Ateş açmak dışında bir şey yapmaktan aciz kalan devletlerin" atacağı adım olarak gördüğünü söyledi.[426]

Hama saldırısını değerlendiren Arap Reform Girişimi Müdiresi Besma Kodmani, "Hama saldırısı, kontrolün yitirildiğinin göstergesidir. Baskı düzeyini tüm ülkeye yayabileceklerini göstermeye çalışıyorlar"[427] diye konuştu. Ulusal Koordinasyon Kurulu adlı muhalif örgütün Başkanı Hasan Abdulazim, son dönemde Suriye'de yapılan değişiklerin yeterli olmadığını, bundan ötürü muhalefetin reform talebini rejim değişikliği talebine dönüştürdüğünü söyledi. Abdulazim, Batı'nın Suriye'deki soruna müdahil olmasının sebebini ise şöyle açıkladı: Batı, Suriye'nin Lübnan ve Filistin direnişine destek veren, Irak işgaline karşı çıkan dış politikasındaki tutumunu değiştirmek istiyor. Batı'nın müdahalesi, muhalefeti ilgilendirmiyor. Muhalefeti ilgilendiren halkın özgürlük talebidir."[428]

Kürt muhaliflerden Meşal Temmo, el-Arabiya'ya yaptığı açıklamasında "Artık diyalog zamanı sona erdi. Artık, rejimin değişim için müzakere za-

---

[425] Rusya el-Yovm. 1 Eylül 2011. المعارض والباحث السوري ميشيل كيلو: سورية على اعتاب تدخل غربي من الناتو وتركيا . http://arabic.rt.com/prg/telecast/656647/

[426] El-Ahbar. http://layal.al-akhbar.com/node/18107?page=1

[427] Reuters. 2 Ağustos 2011. تحليل- نظام الاسد في سوريا اختار طريق اللاعودة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7710A120110802

[428] El-Alem. www.alalam.ir/syrian-opposition-abroad-denies-the-relevance

manı başladı"[429] dedi. Suriye cumhurbaşkanı eski yardımcısı Abdulhalim Haddam, Hama'da yaşanan olayların, Beşşar Esed yönetimi için sonun başlangıcı olduğunu söyledi. Haddam, Hama'daki olaylar sonrasında Alman Haber Ajansı'na şu açıklamada bulundu: "Önceki gün yaşanan olaylarla tarihin yeniden tekerrür ettiğini gördük. Rejim, varlığını sürdürmek için şiddet ve güç kullanmaktan başka yol seçmiyor. Hama, Humus ve diğer şehirlerde yaşanan katliamlar ve şiddet olaylarıyla Suriye yeni bir döneme girdi. Bu dönemde Beşşar Esed rejiminin sonu gelecek."

Uluslar arası toplumdan, Suriye halkı için katliam yaşanan şehirlerinden kaçarak Suriye içerisinde sığınacağı alanlar oluşturması çağrısında bulunan Ulusal Kurtuluş Cephesi lideri Haddam, "Biz, uluslar arası toplumdan, katliamın yaşandığı bölgelerden kaçan insanlar için güvenli alanlar oluşturmalarını istiyoruz. Suriyelilerin silaha sarılmaksızın gösterilere devam ettikleri bir dönemde uluslar arası toplumun bir şekilde müdahil olması gerekmektedir. Birleşmiş Milletler'in İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi gereği, Suriye halkını bu rejimden koruyacak adımlar atılmalıdır. Bu rejim, ulusal ve uluslar arası tüm meşrûiyetini yitirmiştir" dedi. Haddam, "Suriye'de aşırılık yanlısı eğilimi olan hiçbir akım yok. Şimdiye kadar Suriye halkı, daha fazla kanın akmaması için her türlü katliama tahammül etti. Suriye'de rejimin katliamlara devam etmesi halinde, Suriye'deki güçleri şiddetle yanıt vermeye itecektir"[430] diye konuştu.

Şarku'l-Avsat gazetesine konuşan Me'mûn el-Humsî ise dünyanın Suriye'de yaşananlara sessiz kalmasından ötürü Suriye'de iktidarın cesaret bulduğunu, dünyanın sessizliğinin Suriye'deki katliamlara yeşil ışık yaktığını iddia etti.[431] Muhalif liderlerden Semir Neşşar da el-Cezîre'ye yaptığı açıklamasında "Rejim, siyasî çözüm yerine kanlı bir çözüm yolunu tercih etti" diyerek Hama operasyonunu değerlendirdi.[432] Ammar Kurabî,

---

[429] El-Arabiya. 2 Ağustos 2011. قناة العربية تحاور السياسي الكوردي مشعل التمو. www.youtube.com/watch?v=3zLIg4GnJfA

[430] El-İmarat El-Yovm. 2 Ağustos 2011. خدام: أحداث حماة بداية نهاية النظام. www.emaratalyoum.com/politics/news/2011-08-02-1.413554, israhaber. 3 Ağustos 2011. Haddam: Beşşar Esad, Sonun Başlangıcında. www.israhaber.com/haddam-bessar-esad-sonun-baslangicinda-12947-haberi.html

[431] Şarku'l-Avsat. 1 Ağustos 2011. معارضون سوريون: أحداث حماه «تحد مضاد» بين الشعب ونظام بشار. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11934&article=633713

[432] El-Kabas. 1 Ağustos 2011. www.alqabas-kw.com/Article.aspx?id=724425&date=01082011

Suriye rejiminin halkına karşı köleler gibi davrandığını, Hama operasyonuyla Suriye'deki devrimi ramazana girmeden önce bastırmayı hedeflediğini söyledi. El-Arabiya'ya konuşan Kurabî, Suriye'de silahlı militanların olduğu iddialarını yalanladı. Suriye yönetimini, hazırladığı reformları halka dayatmakla suçlayan Muhyiddîn Lazkianî ise verilen kurbanlardan sonra reformların kabul edilmeyeceğini söyledi.[433]

İhvan: Rejim soykırım yapıyor

Müslüman Kardeşler Cemaati ise Suriye yönetimini halka karşı soykırım suçu işlemekle suçlarken[434], cemaatin liderlerinden Sadreddîn Beyanunî, Suriye rejiminin artık meşrûiyetini yitirdiğini söyledi. Beyanunî, *Guardian* gazetesinde yayımlanan makalesinde uluslar arası toplumdan Suriye rejiminin yalnızlaştırılmasını isteyerek rejimin devrilmesi halinde Suriye'ye kaosun hakim olacağı iddialarını yalanladı.[435]

Arap Sosyalist Birlik Partisi Genel Sekreteri Abdulmecid Mencuna, "Askerî eksenli çözüm formülünün, krizi çözmeye gücü yetmez"[436] dedi. Muhalif liderlerden Suheyr Atassi, AKI'ye yaptığı açıklamasında, Suriye'de yaşananların intifada olarak nitelenmesine karşı çıkarak Suriye'de 'devrim'in yaşandığını söyledi. Suriye devriminin, rejimin devrilmesiyle başlayacak bir köklü değişimden yana olduğunu ifade eden el-Atassi, Suriye'de özgür demokratik bir hukuk devletinin kurulacağını söyledi. El-Atassi, diyalog çağrılarına ilişkin olarak ise "Suriyeli özgürler ve devrimciler, muhalefetle rejim arasında yapılacak bir diyaloğu düşürdü. Devrimciler birçok kez, katillerle diyaloğa hayır dedi. Siyasî örgütlerimizin de meşrûiyetini yitiren rejimle birlikte düşmemesini temenni ediyorum"[437] dedi.

---

[433] El-İttihad. 1 Ağustos 2011. النظام السوري يعامل شعبه مثل العبيد القربي: www.alittihad.ae/details.php?id=71797&y=2011

[434] Al-Rai. 2 Ağustos 2011. «الإخوان» يتهمون النظام السوري بشن حرب تطهير. www.alraimedia.com/Alrai/Article.aspx?id=290363

[435] El-Beyan. 5 Ağustos 2011. البيانوني يدعو العالم لتجريد النظام من كل شرعية. www.albayan.ae/one-world/arabs/2011-08-05-1.1483029

[436] France 24. 1 Ağustos 2011. "الحل الأمني ليس قادرا على إنهاء الأزمة، بل عبد المجيد منجونه: عممها أفقيا». www.france24.com/ar/20110801-arabic-socialist-democratic-party-interview-syria-hama-repression-abdul-majeed-man jouneh

[437] AKI. 3 Ağustos 2011. النظام السوري يتّبع سياسة الأرض المحروقة مهير الأتاسي: www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2313997006

Suriye Devrimi Yerel Koordinasyon Komiteleri, 5 Ağustos'a kadar Suriye'nin Hama şehrinde ölenlerin sayısının 300'ü aştığını açıkladı.[438] 5 Ağustos'ta 58 kişinin öldürüldüğünü açıklayan muhalif kaynaklar, Hama'nın 250 tankla kuşatma altına alındığını duyurdu.[439] Suriye'deki şiddet olaylarına dikkat çeken Abdülaziz el-Hayr, sivil devrimcilerin silahlanabileceği uyarısında bulundu.[440]

Suriye'deki isyan gerçekten silahsız mı başladı?

Suriye'de yönetim karşıtı gösterilerin sivil başladığına; ancak yönetimin şiddet politikaları sebebiyle muhaliflerin yaklaşık bir yıl sonra kendini silahla savunmak zorunda kaldığına dair genel bir kabul olduğu biliniyor.

Suriye olaylarını bu genel kabule göre değerlendirenlere göre, Suriye yönetimi sivil demokratik değişim taleplerini şiddet kullanarak bastırmak yoluna gitmiş, bundan dolayı da yaptığı reformlar samimiyetsiz bulunmuştu. Peki gerçekten yönetim sivil gösterileri tanklarla mı bastırmıştı? Ya da muhalifler silaha ve şiddete ne zaman başvurmuştu?

Suriye resmî kaynaklarının muhaliflerin en başından beri silahlı olduğuna dair iddiaları, muhalifler ve muhalifleri temel alan uluslar arası basın tarafından 'rejimin propagandası' olarak nitelense de, Suriye'deki yerel muhalif kaynaklar da, ayaklanmanın ilk haftalarında halkın da katıldığı Suriye yönetimine karşı organizeli silahlı eylemlerin Mayıs 2011'de başladığına dair çok sayıda delil sunuyor.

Suriye ordusundan bölünmelerle yaşanan ilk çatışmalar, Nisan 2011'de Dera'da, Mayıs 2011'de ise Humus'ta yaşandı. Suriye'deki silahlı eylemlerin ayaklanmanın ilk haftalarında başladığına ilişkin veriler saldırıların, ordudan ayrılan asker ve subaylar tarafından gerçekleştirildiğini ve ayaklanmanın ilk haftalarında ordudan ayrılan subay ve askerlerin Yemen ve Libya'daki rejim değişikliğini kendilerine model olarak seçtiğini gösteriyor.

Suriye'deki isyanın sivil başladığına dair iddiaların gerçekçi olmadığını, kitabın 'Silahlı Gruplar' bölümünde ayrıntılarıyla işleyeceğimiz için, burada isyanın başından beri silahlı eylemlerin var olduğuna dair sadece birkaç örnek vermekle yetineceğiz.

---

[438] Reuters. 5 Ağustos 2011. جماعة نشطاء: مقتل ٣٠٠ مدني في الهجوم بالدبابات على حماة في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7740RS20110805,

[439] El-Arabiya. 5 Ağustos 2011. www.alarabiya.net/articles/2011/08/05/160909.html

[440] El-Arabiya. 5 Ağustos 2011. www.alarabiya.net/articles/2011/08/05/160883.html

25 Nisan 2011'de Dera'daki Mahir Esed komutasındaki 4. Tümenle 5. Tümen arasında şiddetli çatışmaların yaşandığı; 230 askerin 5. Tümen'den ayrılarak 'devrim saflarına katıldığı' çatışmada 4. Tümen'e ait 3 tankın imha edildiği, bir tankın da ele geçirildiği duyurulmuştu.[441]

Abdullah Eba Zeyd adlı bir Suriyeli, "aktivist" sıfatıyla 26 Nisan'da Dera'dan el-Cezîre televizyonuna telefonla yaptığı açıklamasında "5. Tümen'den askerler, ordudan ayrılarak bize katıldı. Dera'yı kuşatan orduya karşı mücadele ediyor"[442] demişti. Diğer görgü tanıkları da Dera'daki çatışmanın 4. Tümen-Cumhuriyet Muhafızları Komutanı Mahir Esed'le, 5. Tümen Komutanı Albay Muhammed Rifaî arasında yaşandığını bildirmişti.[443] Mahir Esed'e bağlı birlikle Muhammed Rifaî arasında Dera'da çatışmaların yaşandığı iddiaları, Robert Fisk tarafından da gündeme getirildi.[444]

El-Cezîre'nin 26 Nisan tarihli haberine göre, aralarında dört subayın da bulunduğu yaklaşık 50 asker, Suriye ordusundan ayrıldı. Resmî kaynaklara göre Dera'da subayların da aralarında bulunduğu 9 kişi, silahlı grupların açtığı ateş sonucu öldürüldü.[445] Muhalif kaynaklara göre, Dera'da Mahir Esed komutasındaki Cumhuriyet Muhafızları ve 4. Zırhlı Tümen'le 5. Tümen arasında çatışma çıktı. 5. Tümen, "Esed güçleri"nin şehre girmesini engellemek için çalıştı.[446]

---

[441] Şarku'l-Avsat. 27 Nisan 2011. الجيش السوري يواصل القمع لليوم الثاني . www.aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11838&article=619138

[442] Youtube. 26 Nisan 2011. شاهد عيان درعا ٦٢-٤-١١٠٢ عبد الله أبازيد الجزيرة . www.youtube.com/watch?v=hef3o-oZ9jk, El-Hayat. 29 Mayıs 2011. تظاهرات المصالحة. www.daralhayat.com/portalarticlendah/260028, El-Medine. 27 Nisan 2011. إطلاق النار يتواصل في درعا والجيش يرسل تعزيزات. www.al-madina.com/node/300859, Şarku'l-Avsat. 27 Nisan 2011. بعد درعا.. حصار بانياس وسكانها يتظاهرون مطالبين بإسقاط النظام. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11838&article=619124, Ahba El-Şark. www.levantnews.com/index.php?option=com_content&view=article&id=7494:6-&catid=66:syria-politics&Itemid=118, El-İmarat El-Yovm. 27 Nisan 2011. اشتباكات في درعا.. و« الإخوان » يتحدثون عن « حرب إبادة ». www.emaratalyoum.com/politics/news/2011-04-27-1.385827, El-Kabas. 28 Nisan 2011. www.alqabas.com.kw/Article.aspx?id=698861&date=28042011

[443] ElBeyan. 28 Nisan 2011. سوريا: اشتباكات بين الفرقتين الرابعة والخامسة. www.albayan.ae/one-world/arabs/2011-04-28-1.1428824

[444] CNN Arapça. 29 Nisan 2011. صحف العالم: حماس ترفض فياض وقصص سوريا المرعبة . http://arabic.cnn.com/2011/world/4/29/Epress.allreport/index.html

[445] El-Cezire. 26 Nisan 2011. قصف بدرعا وحصار أمني بحمص. www.aljazeera.net/news/pages/c7086f78-64e0-4084-bbe4-bba08d781c29

[446] Ahbar El-Şark. www.levantnews.com/index.php?option=com_content&view=article&id=7497:-q-q&catid=66:syria-politics&Itemid=118.

Barada TV Genel Yayın Yönetmeni Malik el-Abde, 29 Eylül 2011'de yayımlanan Panorama Programı'nda yaptığı konuşmasında, Suriye ordusundan ayrılan askerlerin, devrimin üçüncü haftasından itibaren Suriye ordusunu hedef alan saldırılar düzenlediğini söyledi.

El-Abde, açıklamasında şu ifadelere yer vermişti:

"Suriye devrimi, genel itibariyle sivildir. Fakat Suriye ordusundan ayrılan subaylar ilk haftadan itibaren, sivillerin korunması için saldırılar düzenledi. Bunun anlamı, Suriye devriminin tam olarak sivil olmadığıdır. Bu Suriye'nin realitesidir. Devrimin ilk haftasından itibaren ordudan ayrılan askerler ve subaylar, operasyonlar düzenledi, özellikle de Dera'da... Sahadaki devrimciler de bunun farkındadır. Suriye devrimi askerî bir devrim değildi; ama askerlerin operasyonları da Suriye devriminin bir parçasıdır. Özellikle Batı'da yaşayan Suriyeliler, devrimin sivil başladığı ve devam ettiği hayâlindeler."[447]

8 Nisan'da el-Menar televizyonuna konuşan Arap İnsan Hakları Örgütü resmî sözcüsü Heysem Menna, Dera'daki göstericilerin silahlandırılması için iki taraftan teklif aldığını; birinci tarafın Suriyeli bir iş adamı, ikinci tarafın ise Sa'd Harirî'ye işaretle Suriye hükümetine husumeti olan Lübnanlı siyasîler olduğunu söyledi. Menna, Dera'nın çocuklarına büyük acılar yaşatacağı gerekçesiyle her iki silahlandırma önerisini de reddettiğini açıkladı.[448] Menna'nın bu açıklamayı yaptığı gün, Dera'da güvenlik güçlerini hedef alan saldırıda 19 asker ve polisin öldürüldüğü bildirildi.[449]

En başından beri Suriye'deki gösterilerin barışçı çizgide kalmasını, her türlü dış müdahaleye karşı çıkılmasını ve silahtan ve mezhepçi söylemlerden uzak durulmasını savunan ve bu tutumunu hiç değiştirmeyen Heysem Menna'nın 8 Nisan'da yaptığı bu açıklama dikkate alındığında, mart sonunda başlayan olayların 'doğallığı ve barışçılığı' tartışmalı gözüküyor.

---

[447] Barada TV. www.barada.tv/19-391-6-%D8%A8%D8%A7%D9%86%D9%88%D8%B1%D8%A7%D9%85%D8%A7.aspx

[448] El-Menar. 8 Nisan 2011. سورية في قلب العاصفة - خفايا وأسرار ٣/١. www.almanar.com.lb/adetails.php?cid=83&eid=31233&rfrid=83&rfromval=1, SNS. http://sns.sy/sns/?path=news/read/31778, El-Cezire. 25 Nisan 2011. تيار المستقبل والاتهامات السورية. http://aljazeera.net/analysis/pages/2b49359f-bad7-484b-8bd3-12f8a7a4d7b4

[449] Thawa. 9 Nisan 2011. اعتداءات على الأملاك العامة وحرق سيارات شرطة في محافظة حمص .. ٩١ شهيداً و٥٧ جريحاً من الشرطة والأمن وإصابة عدد من المواطنين بنيران مجموعات مسلحة في درعا. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=88056271820110409002104

Suriye'deki ayaklanmanın üçüncü ayında ise devreye 'cihadcılar' girdiği artık basına da yansımaya başladı. El-Cezîre televizyonu kaynaklarının, 12 Aralık 2012'de Nusra Cephesi'nin liderliğine seçildiğini öne sürdüğü Ebû Enes Sahabî, ayaklanmanın üçüncü ayında Suriye'ye giden cihadcı liderlerden sadece birisiydi.[450]

Esed: Reform treninin yolu açık

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 1 Ağustos'ta Suriye Arap Ordusu'nun 66. kuruluş yıl dönümü münasebetiyle yaptığı açıklamasında, Suriye'yi parçalamayı hedefleyen komplonun üstesinden geleceklerini; krizden güçlenerek, bölgesel ve uluslar arası düzeyde daha etkin bir ülke olarak çıkacaklarını söyledi.[451] Esed konuşmasında "lokomotifi harekete geçen ve artık durması imkânsız olan reform treni önünde yolları ardına kadar açtık"[452] dedi.

8 Ağustos'ta Lübnan Dışişleri Bakanı Adnan Mansur'u kabul eden Cumhurbaşkanı Esed, "Suriye, reformlar yolunda kararlı adımlarla ilerliyor"[453] dedi. 10 Ağustos'ta Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nu kabul eden Cumhurbaşkanı Esed, uygulamakta olduğu kapsamlı reform sürecini tamamlamada ısrarlı ve kararlı olduğunu ifade ederek, bu bağlamda dost ve kardeş ülkelerden yardım almaya açık olduğunu söyledi.[454]

17 Ağustos'ta Baas Partisi Merkez Komite üyeleriyle bir araya gelen Cumhurbaşkanı Esed, "onaylanan kararlar ve atılan reform adımları çerçevesinde tabanın yanında halkın tüm kesimleriyle diyaloğun sürdürülmesi" gereğine dikkat çekti.[455] 21 Ağustos'ta Suriye devlet televizyonuna konuşan Esed, şimdiye kadar çok partili demokrasiye geçiş için adımların atıldığını, bundan sonra da atılmaya devam edeceğini söyledi. Çok sık eleştiri alan 8. maddeyle ilişkin olarak ise "8. madde, anayasanın cevherini oluşturmakta-

---

[450] El-Cezire. 13 Aralık 2012. تعيين أردني أميرا لجبهة النصرة بسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/fd6efe1e-52f6-4f3a-a300-5953a1e7b1f9?GoogleStatID=9

[451] UPI Arapça. 1 Ağustos 2011. http://arabic.cnn.com/2011/syria.2011/8/1/assad.speech_army/index.html

[452] SANA Türkçe. 2 Ağustos 2011. El-Esad: Ulusal Kararımızda Hür Uluslar arası İlişkilerimizin de Efendisi Olarak Kalacağız. http://sana.sy/tur/236/2011/08/02/pr-361550.htm

[453] SANA Türkçe. 8 Ağustos 2011. El-Esad: Suriye Kararlı Adımlarla Reform Sürecinde İlerliyor. http://sana.sy/tur/236/2011/08/08/pr-362657.htm

[454] SANA Türkçe. 10 Ağustos 2011. El-Esad'tan Davutoğlu'na: Terör Gruplarına Tolerans Tanımayacağız. http://sana.sy/tur/236/2011/08/10/pr-363149.htm

[455] SANA Türkçe. 18 Ağustos 2011. El-Esad: Suriye Güçlü ve Dirençli Kalacak, Egemenliğinden de Ödün Vermeyecek. http://sana.sy/tur/236/2011/08/18/pr-364560.htm

dır. 8. madde değiştiği zaman, anayasanın diğer maddelerinin de değişmesi gerekiyor. Bu yönde çalışmalar sürmektedir" dedi.

Obama ve AB ülkelerinin istifa çağrılarına ise "Afganistan, Irak ve Libya'da kan dökenlerin" istifa etmesi gerektiğini söyledi. Esed, Suriye'ye yönelik bir dış müdahalenin aksi sonuçlarının olacağı uyarısında bulundu, Suriye'nin içinde bulunduğu süreçten güçlenerek çıkacağını söyledi. Esed, "Suriye'de rejimin birkaç hafta içerisinde düşmesinin planlandığını", fakat Suriye'nin bu planı çökerttiğini söyledi.[456] 11 Eylül'de Suriye'ye giden Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî'nin, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le görüşmesinde Suriye'de reform sürecinin hızlandırılması bağlamında bir dizi pratik adım üzerinde anlaşmaya vardığı duyuruldu.[457]

Esed: Savaşa ve ölüme hazırım

Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, dış müdahale iddialarının ciddi bir şekilde gündeme gelmesi üzerine savaşa hazır olduğunu söyledi. Cumhurbaşkanı Esed, Suriye'yi hedef alacak dış müdahalenin bölgede deprem etkisi yaracağını belirterek, savaşa ve ölüme hazır olduğunu söyledi. 19 Kasım 2011'de *Sunday Times*'a konuşan Esed, Suriye'ye yönelik bir saldırının 'tehlikeli sonuçlarının' olacağını ifade ederek "Suriye, direnerek baskılara boyun eğmeyecektir. Suriye güvenlik güçlerini hedef alan son saldırılar da göstermektedir ki Suriye, sivil göstericilere karşı değil, silahlı güçlere karşı mücadele etmektedir" dedi.

Beşşar Esed, Arap Birliği'nin Suriye kararıyla Batılıların saldırısına ortam hazırladığını vurgulayarak "Eğer mantık ve akıl sahibiyseler buna kalkışmamaları gerekmektedir. Çünkü sonuçları çok tehlikeli olacaktır. Dış müdahale, bölgede deprem etkisi yaratacak ve bundan tüm devletler etkilenecektir"[458] diye konuştu.

---

[456] SANA Türkçe. 23 Ağustos 2011. El-Esad: Suriye Halkı Bilinci İle Kısa Süre İçinde Planları Başarısızlığa Uğrattı. http://sana.sy/tur/236/2011/08/23/pr-365270.htm, Reuters. 21 Ağustos 2011. الاسد: أي عمل عسكري ضد سوريا ستترتب عليه نتائج عكسية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE77K0YC20110821, Reuters. 21 Ağustos 2011. الاسد يتوقع اجراء انتخابات مجلس الشعب في فبراير شباط ٢١٠٢. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE77K0OF20110821

[457] SANA Türkçe. 11 Eylül 2011. El-Esad: Medya Aldatmaları ve Provokasyonuna Kanılmamalı. http://sana.sy/tur/236/2011/09/11/pr-368488.htm

[458] Reuters. 19 Kasım 2011. صحيفة: الاسد يتوعد بمواصلة الحملة ضد المعارضين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A10GM20111119, İsrahaber. 20 Kasım 2011.

Esed: Filistin'den taviz verirsek komplo anında biter

Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, yeni anayasanın 2012 yılının Mart ayında halk oylamasına sunulacağını açıkladı. Haziran ayından sonra yaptığı ilk konuşmasında Beşşar Esed, Suriye'deki isyanın arkasında dış güçlerin olduğunu belirterek "Eğer Suriyeliler sarsılmadan sabit kalırlarsa, zafer yakındır" dedi.

Suriye muhalefetiyle diyaloğa açık olduklarını belirten ve Suriye hükümetinin farklı siyasî grupları da kapsaması gerektiğini savunan Esed, "Emirlerini dışarıdan alan değil, ulusal bir muhalefet istiyoruz. Biz, 70 ve 80'li yıllarda terör olaylarına karışanlarla dahi diyaloğa açığız; ama muhalefet diyalog istemiyor" dedi. Yeni anayasanın mart ayında referanduma sunulacağını ifade eden Esed, seçimlerin ise mayıs ya da haziran ayında yapılacağını söyledi. Cumhurbaşkanı Esed, Şam Üniversitesi'nde yaptığı konuşmasında "Bazıları, yeni Suriye'den söz ediyor; fakat karşımızda olan yeni Suriye değil, yenilenen Suriye'dir" diye konuştu.

Suriye'de yaşananların on yıllardır bölgeyi hedef alan projenin bir parçası olduğunu ifade eden Esed, "hayâlleri bugün kâbusa dönüştü" diye konuştu. Ülkedeki gelişmelerin Suriye için büyük bir sınav olduğunu belirten Esed, konuşmasında Arap Birliği'nin tutumuna da değindi. "Şam, Arap dünyasının kalbidir. Eğer Suriye, Arap Birliği'nden çıkarsa Arap Birliği, Araplığını yitirir" diyen Esed, Arap Birliği'nin Suriye'ye karşı tavır alarak hata yaptığını söyledi. Esed, Suriye'nin egemenliğinin çiğnenmemesi şartıyla Arap Birliği'nin girişimine kapılarını kapatmayacaklarını söyledi.

Ülkedeki şiddet olaylarına değinen Cumhurbaşkanı Esed, "Teröristlere demir yumruğumuzla karşılık vereceğiz. Kaosa her kim karışmışsa, terörde ve akan Suriye halkının kanından sorumludur" dedi. Son on ayda yaşananlardan büyük üzüntü duyduğunu belirten Esed, ülkedeki gelişmelerin Suriye için büyük bir sınav olduğunu ifade etti. Suriyeli göstericilere ateş açılması emrinin verildiği iddialarını yalanlayan Esed, "Hiçbir suçlu korunmadı. Devletin hiçbir kademesinden vatandaşlarımıza ateş açma emri verilmedi" diye konuştu. Esed, konuşmasında "Eğer direnişe ve Filistin davasına verdiğimiz desteği geri çekersek komplo anında sona erer"[459] dedi.

Beşşar Esed: Savaşa ve Ölüme Hazırım!. www.israhaber.com/bessar-esed-savasa-ve-olume-hazirim-13631-haberi.html

[459] Reuters. 10 Ocak 2012. الاسد يتوعد بالضرب "بيد من حديد" ويسخر من الجامعة العربية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8090O120120110, Şarku'l-Avsat. 11

Muhalefet: Esed'in vicdanının uyanacağını beklemiştik

Esed'in konuşması, önceki konuşmalarında olduğu gibi muhalefet tarafından tepkiyle karşılandı.

Ulusal Konsey Başkanı Burhan Galyun, Esed'in konuşmasının başından sonuna kadar kabul edilemez olduğunu belirterek, Esed'i başta Arap Birliği olmak üzere ülkedeki krize çözüm bulmak için sunulan girişimlerin sonuçsuz kalmasına yol açmakla suçladı.

Burhan Galyun, İstanbul'da düzenlediği basın toplantısında "Esed, Suriye'yi en kötüden sakındırmak için Arap Birliği ve yabancıların sunduğu girişimlerin yolunu kesti" dedi. Beşşar Esed'i Suriye halkını iç savaşa ve bölünmeye sürüklemekle suçlayan Galyun, "Rejim, 10 yıl önce başlayan krizden hiçbir şey öğrenmedi ve ülkede gerilimi tırmandırmaya devam ediyor. Suriye halkı, Esed'den görevini bıraktığını açıklamasını bekliyordu. Esed, bu konuşmasıyla Arap Birliği'nin girişimine karşı cephe aldı. Arap Birliği'ni Suriye'yi hedef alan komploya karışmakla suçladı" diye konuştu. Galyun, gelecek dönemde uluslar arası topluma sığınacaklarını ve uluslar arası toplumdan sivillerin korunmasının isteneceğini sözlerine ekledi.

El-Arabiya televizyonuna Cumhurbaşkanı Esed'in konuşmasını değerlendiren Ulusal Konsey Üyesi Muhyiddîn Lazkianî "Biz, Suriyeliler olarak bugün bu adamın vicdanının uyanacağını beklemiştik. Bugün tankların ve askerlerin şehirlerden çekilme ve tutukluların serbest bırakıldığı kararını ilan etmesini beklemiştik. Fakat Esed, beklentilerimizi karşılamak yerine bir kez daha utanmaksızın yalan söyledi"[460] dedi.

Muhaliflerin uzlaşmaz tutumu, Suriye yönetiminin 'reformları ve terörle mücadeleyi birlikte yürütme' kararlılığını değiştiremedi. Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 12 Ocak'ta Emevî Meydanı'nı dolduran binlerce Suriyeliye yaptığı konuşmasında "Hep birlikte ileriye doğru yürümek için sizinle el ele vermeye geldim. Bir elimizde reformlara tutunacağız, diğer elimizle de teröre karşı koyacağız"[461] dedi.

Ocak 2012. الأسد يهاجم ويبرر.. والمعارضة: إنه خطاب الانهيار. http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=12097&article=658459

[460] İsrahaber. 10 Ocak 2012. Esed: Filistin'den Taviz Verirsek Komplo Anında Biter. www.israhaber.com/esed-filistinden-taviz-verirsek-komplo-aninda-biter-13943-haberi.html

[461] SANA Türkçe. 12 Ocak 2012. Kitlelere Sürpriz Yapan el-Esad: Sizlerle Birlikte Olmak İstedim. http://sana.sy/tur/236/2012/01/12/pr-393582.htm

Yeni genel af kararı

Suriye televizyonu, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in genel af kararını onayladığını duyurdu. Cumhurbaşkanı Esed'in onayladığı genel affın, 15 Mart 2011'den 15 Ocak 2012'ye kadar suç işleyen kişileri kapsadığı bildirildi.[462] Daha önce yapılan reformları tutukluların serbest bırakılmamasını gerekçe göstererek ciddiye almadıklarını belirten muhalifler, genel affı da ciddiye almadıklarını açıkladılar.

Suriyeli muhaliflerden İmaduddîn Reşid, Beşşar Esed'in genel af kararını ciddiyetsiz bir girişim olarak değerlendirdi. İslâmcı öğretim görevlisi İmaduddîn Reşid, ABD'nin Arapça yayın kuruluşu el-Hurra televizyonuna yaptığı açıklamasında, "Bu genel af, dördüncüsü ya da beşincisi... Eğer rejim genel af kararında ciddi olsaydı, şimdiye kadar sorun büyümeden çözüme kavuşurdu" dedi. "Suriye'de iç savaş çıkar" iddialarını yalanlayan Reşid, Özgür Suriye Ordusu'nun Suriyeli göstericileri koruduğunu öne sürerek, "Özgür Suriye Ordusu'na kiralık silahlı milis güçler olarak bakılamaz. Onlar, göstericilere ateş açılma emrine karşı çıktıkları için ordudan ayrıldılar ve göstericileri korumak için Özgür Suriye Ordusu'nu kurdular" dedi. Reşid, bundan sonraki süreçte ordudan yeni kopuşların da görüleceğini ifade etti. Reşid, Cenevre Sözleşmesi'nin 4. maddesi gereği, rejim tarafından katledilen sivil göstericilerin, uluslar arası toplum tarafından korunmasını istedi. Reşid, Şam'da bulunduğu dönemde, Suriyeli alimlerden Ramazan el-Bûtî'yle din ve dinin toplumsal sorunlara bakışının ele alındığı "el-Butî'yle" adlı televizyon programının sunuculuğunu yapmaktaydı.

Beşşar Esed'in genel af kararını ciddiyetsiz bulanlar arasında Arap İnsan Hakları Örgütü resmî sözcüsü Heysem Menna da vardı. Menna, BBC'ye yaptığı açıklamasında "Güvenlik güçlerinin elindeki 200'ü aşkın şehidin de serbest bırakılmasını temenni ederdik. Şehit aileleri, şehitleri göremediler. 17 yaşındaki Ahmed Hamid Harirî ve ailelerine teslim edilmeyen şehitlerin isimlerinin bulunduğu daha birçok liste var elimizde. Şehidin teslimi gibi temel bir hakkın gasb edildiği yerde genel affı konuşuyoruz. Bu affın uygulanıp uygulanmayacağını da bilmiyoruz" diye konuştu.

Menna, konuşmasına şöyle devam etti:

---

[462] Reuters. 15 Ocak 2012. الرئيس السوري يصدر عفوا عن "جرائم" ارتكبت خلال الانتفاضة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80E0AZ20120115, SANA Türkçe. 16 Ocak 2012. El-Esad Genel Af Kararını Onayladı. http://sana.sy/tur/362/2012/01/16/pr-394328.htm

"Şimdi rejim, önümüze bir şey koyuyor; fakat bizler, medyada ilan edilenlerin hayata geçirildiğini kendi gözlerimizle görmeden önce kabul etmemiz mümkün değil. Gözlemcilere, 16 bin kişinin isminin bulunduğu liste verildi. Bu kişilerin nerede tutulduğu da belgelendi. Genel af kararına inanabilmemiz için bu kişilerin serbest bırakılması gerekiyor. Suriye rejiminin, 19 Ocak'a kadar Arap Birliği'nin girişimine karşı ciddi bir adım atması gerekiyor. Şimdiye kadar bu adımını atmadı. Mesela, Arap Birliği gözlemcilerinin gitmediği şehirler var. Dera'nın doğusu, Basri Harir, Deyr ez-Zor ve Rakka'ya gidilmedi. Buna ilave olarak rejim, gözlemcilerin 4 ya da 5 katı kadar daha artırılmasını kabul etmelidir."[463]

Yeni Anayasa

Suriye yönetiminin hazırladığı yeni anayasa,[464] 26 Şubat 2012'de halk oylamasına sunuldu.[465] Anayasa değişikliği için ilk somut adım, 16 Ekim 2011'de kurulan komisyonla atılmıştı.[466] Komisyon, hazırladığı anayasa taslağını 12 Şubat 2012'de Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e sundu.[467] Mevcut anayasa, 31 Ocak 1973'ta kabul edilmiş ve hükümetlerin Baas Partisi önderliğinde kurulmasını öngörüyordu. Anayasaya göre Baas Partisi toplum ve devletin yöneticisiydi. Yeni anayasa, Cumhurbaşkanı Esed'e, 2028 yılına kadar iktidarda kalma hakkı tanırken, anayasa üzerinde 18 ay süresince herhangi bir değişiklik yapılmaması maddesini de içeriyordu.[468]

Resmî kaynaklar, referandumuna katılımın yüzde 57.4 olarak gerçekleştiğini açıkladı. Oy kullanma hakkı olan 14.589.954 Suriyeliden 8.376.447'ü sandık başına gitti. Yeni anayasaya evet diyenlerin oranı yüzde 89.4, hayır

---

[463] İsrahaber. 16 Ocak 2012. Muhalifler, Esed'in Genel Af Kararını "Ciddiyetiz" Buldu. www.israhaber.com/muhalifler-esedin-genel-af-kararini-ciddiyetiz-buldu-13993-haberi.html

[464] SANA Arapça. 24 Şubat 2012. دستور الجمهورية العربية السورية. http://sana.sy/ara/369/2012/02/24/400634.htm

[465] SANA Türkçe. 26 Şubat 2012. Yeni Anayasa Taslağı Halk Oylamasına Sunuluyor. http://sana.sy/tur/362/2012/02/26/402724.htm

[466] SANA Türkçe. 16 Ekim 2011. Anayasa Taslağı Hazırlayacak Komisyon Teşkil Edildi. http://sana.sy/tur/362/2011/10/16/375698.htm

[467] SANA Türkçe. 13 Şubat 2012. El-Esad Yeni Anayasa Taslağının Bir Nüshasını Teslim Aldı. http://sana.sy/tur/236/2012/02/13/pr-400002.htm

[468] Şarku'l-Avsat. 27 Şubat 2012. الدستور السوري يضمن للرئيس صلاحيات واسعة ويسمح بوجود الأسد حتى عام ٢٠٨٢. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12144&article=665557

diyenlerin oranı yüzde 9 ve oyları geçersiz kabul edilen Suriyeli seçmenlerin oranı yüzde 1.6 olarak açıklandı.

İçişleri Bakanlığı, Humus'un bazı bölgelerindeki Suriyelilerin, silahlı grupların engellemesinden ötürü oylarını kullanamadığını, çatışmaların yaşanmadığı bölgelerde referanduma katılım düzeyinin yüksek olduğunu açıkladı.[469] Muhalif kaynaklara göre ise referandum gününde Suriye ordusunun açtığı ateş sonucu 60 Suriyeli yaşamını yitirdi.[470]

Yeni anayasa da Suriye yönetiminin diğer girişimlerinde olduğu gibi muhalefetin tepkisiyle karşılandı. Suriyeli muhaliflerden Luey Hüseyin referanduma tepki gösterdi. Yeni anayasanın ülkedeki siyasî hareketlerin katılımın sağlanmadığı bir süreçte hazırlandığına dikkat çeken Hüseyin, yaptığı yazılı açıklamasında referandumu boykot edeceklerini söyledi.[471]

2012 yılının Temmuz ayına kadar bir yandan içeride reformlar yaparak bir yandan da uluslar arası çözüm girişimleriyle iş birliği yapan Suriye yönetimi, sorunu dış müdahale ve iç savaş olmadan çözmeye çalışmıştı. Ancak arkasında güçlü bir uluslar arası destek gören muhaliflerin reformla yetinmeyip devrim hedeflemesi ve uluslar arası güçlerin de çözüm yerine devrim seçeneğini desteklemesi, Suriye yönetimini krizi içeride tutma ve reformlar yoluyla çözme konusunda başarısız kıldı.

Türkiye, 2011 yılına kadar Suriye ile olan iyi ilişkilerini kullanarak Suriye'nin iç sorununa müdahil olarak sorunun uluslar arası boyutlara taşınmasına öncülük etti. Türkiye'nin ikili ilişkileri kullanarak Müslüman Kardeşler'in ağırlıkta olduğu muhalifleri iktidara taşımakta başarısız olması üzerine Arap Birliği girişimi başlatıldı.

Ancak ilerleyen bölümlerde de açıkça görüleceği üzere Arap Birliği'nin girişimi de sorunun Suriye içinde çözümünü değil, Suriye yönetimine "Ya Yemen formülüne göre gönüllü gidersin, ya da Libya formülüne göre dış müdahale ile göndeririz" mesajını içeriyordu. Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in tıpkı Yemen'de olduğu gibi yetkilerini muhaliflerin de yer alacağı bir geçiş hükümetine bırakarak çekilmeyi kabul etmemesi üzerine,

---

[469] İsrahaber. 27 Şubat 2012. Suriye'de Referandum Sonuçları Açıklandı. www.israhaber.com/suriyede-referandum-sonuclari-aciklandi-14229-haberi.html

[470] Şarku'l-Avsat. 27 Şubat 2012. سوريا.. استفتاء وسط الدماء. http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=12144&article=665587

[471] İsrahaber. 15 Şubat 2012. Suriye'de Yeni Anayasa 26 Şubat'ta Oylanıyor. www.israhaber.com/suriyede-yeni-anayasa-26-subatta-oylaniyor-14154-haberi.html

Katar'ın dönem başkanlığını yaptığı Arap Birliği, sorunu BM Güvenlik Konseyi'ne taşıyarak Libya modeline uygun bir dış müdahalenin zemini oluşturmaya çalıştı.

Rusya ve Çin'in BM Güvenlik Konseyi'nde "Libya tecrübesini Suriye'de tekrar ettirmeyiz" söylemiyle Suriye'ye dış müdahale kararını veto etmesi, ABD, Fransa, Türkiye, Katar ve Suudî Arabistan'ı Suriye'ye dış müdahale için başka yollara sevk etti.

Dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Nikola Sarkozi, Rusya ve Çin'in vetosu sebebiyle gerçekleştirilemeyen dış müdahaleyi, BM'yi bypass edecek bir formülle hayata geçirmeyi öngören bir teklifte bulundu ve 'Suriye'nin Dostları' adı verilen grup oluşturuldu. İlk toplantısını 2012 yılında Tunus'ta yapan 'Suriye'nin Dostları' grubunun çekirdek kadrosunu ABD, Fransa, İngiltere, Türkiye, Katar ve Suudî Arabistan oluşturuyordu. 2003 yılında BM'den müdahale kararı çıkaramayan Amerikan yönetiminin yaklaşık 40 ülkeden oluşan sembolik bir ittifakla Irak'ı işgal etmesini model alan Dostlar Grubu, hem siyasî hem de askerî olarak desteklediği muhalifler aracılığıyla Suriye'ye karşı açıktan bir vekâlet savaşı yürütmeye başladı.

Suriye yönetimi ekonomik ve siyasî yaptırımlarla dünyadan yalıtılırken, Özgür Suriye Ordusu etiketi altında silahlandırılan gruplar aracılığıyla da 18 Temmuz 2012'de iç savaş başlatıldı. Bu şartlar altında Suriye yönetimi açısından artık sorunun reformlar yoluyla çözümü söz konusu değildi. Suriye yönetimi, derinleşen iç savaş şartları altında ülkenin daha fazla tahrip olmaması bakımından uluslar arası muhataplarını tanıyarak siyasî çözüm seçeneğine yöneldi.

Şam'ın siyasî çözüm girişimi

Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Suriye'deki krizin siyasî çözümüne ilişkin kapsamlı girişimini, 6 Ocak 2013'te ilan etti.[472] Krizin siyasî çözümü için Suriye yönetimi tarafından hazırlanan girişim, şu aşamalardan oluşuyordu:

---

[472] SANA Arapça. 7 Ocak 2012. الرئيس الأسد يطرح حلّا سياسياً للأزمة من ثلاث مراحل ويؤكد: سورية ستبقى كما كانت وستعود أقوى مما كانت فلا تنازل عن المبادئ ولا تفريط بالحقوق ومن راهن على إضعافها فهو واهم. http://sana.sy/ara/2/2013/01/07/460535.htm, SANA Türkçe. 8 Ocak 2012. Vatan Herkesindir, Herkes Elinden Geldiğince Onu Savunmalıdır. http://sana.sy/tur/236/2013/01/08/pr-460537.htm

I. Hazırlık süreci

1. Bölgesel ve uluslar arası tüm taraf ve devletlerin silahlı gruplara finans, silah ve barınak desteğine son vermeye bağlı kalması.

2. Tüm silahlı grupların her türlü şiddete derhal son vermeye bağlı kalması.

3. Ordu ve silahlı kuvvetlerin kendini, vatandaşları, kamu ve özel mülkleri savunma haricinde tüm askerî operasyonları sonlandırmaya bağlı kalması.

4. Tarafların şiddete son vermelerinden emin olunmasından sonra sınırların kontrolü için mekanizmalar üretme.

5. İnsanî yardımların sahiplerine ulaştırılmasını kolaylaştırma.

6. Altyapı onarım çalışmalarının başlatılması ve olaylardan zarar görenlere tazminatların ödenmesi.

7. Olaylar nedeniyle göç eden Suriyelilere gerekli garantilerin sunulması ve sınır kapıları aracılığı ile geri dönüşlerinin kolaylaştırılması.

8. Suriyeli tüm muhalif güçlere ulusal diyalog konferansına katılmaları amacıyla herhangi bir sorguya maruz kalmaksızın ülkeye girmeleri, ikamet etme ve ülkeden ayrılmaları için gerekli garantinin sağlanması.

9. Olaylar nedeniyle tutuklananların mahkemeye sevkleri, davaların karara bağlanması, suçları tespit edilmeyenlerin serbest bırakılmaları ve silahlarını ilgili kurumlara teslim edenlere ilişkin yasal işlemleri çözme icraatlarını hızlandırmada Adalet Bakanlığı'nın ilgili kurumlarla koordinasyonda bulunmakla görevlendirilmesi.

10. Hükümetin tüm ulusalcı muhalefet, partiler ve siyasî güçlerin yanı sıra sosyal, dinî ve ekonomik faaliyetler dahil tüm sivil toplum kuruluş ve örgütleriyle kapsamlı ulusal diyalog konferansına hazırlık amaçlı açık diyalog oturumları başlatmak için yoğun temaslarda bulunması.

II. Geçiş Süreci

Hazırlık sürecinin tamamlanması ardından başlayacak olan bu süreç aşağıdaki noktalardan oluşmaktadır.

1. Hükümet, aşağıdaki noktalara dayalı ulusal bir misakın hazırlanması amacıyla kapsamlı bir ulusal diyalog konferansına çağrı yapacak.

a) Suriye'nin egemenliği ve bağımsızlığının yanında toprak ve halk bütünlüğüne bağlı kalma,

b) Suriye'nin içişlerine her türlü yabancı müdahaleyi reddetme,

c) Her türlü şiddet ve terörü reddetme,

d) Çok partili sistem ve kanun üstünlüğü temellerinde demokratik Suriye'nin geleceğini resmetmekle, anayasal ve yargı sistemine ilaveten ekonomik ve politik parametrelerde anlaşma. Devletin sivilliğine tutunma, din, ırk ve beşerî tür dikkate alınmaksızın tüm vatandaşlar arasında eşitliğin vurgulanması, düşünce ve ifade özgürlüğüne ilaveten insan haklarına saygı gösterme. Yolsuzlukla mücadele ve idareyi geliştirme. Seçimler, siyasî partiler, yerel idareler ve enformasyon için yeni kanunlar üzerine anlaşma. Konferansta üstüne anlaşılan noktalara bağlı kalma.

2. Karar haline gelmesi için konferansta kabul edilecek ulusal misakın (anayasa) halkın oylamasına sunulması,

3. Anayasa hükümleri kapsamında geniş uygulama inisiyatiflerine sahip olmasının yanında Suriye toplumunun tüm bileşenlerini temsil edecek genişletilmiş bir hükümetin teşkil edilmesi. Söz konusu hükümetin, yenilenmiş Suriye'nin anayasal ve yargı sistemine ek olarak siyasî ve ekonomik parametreleri çerçevesinde ulusal diyalog konferansında üstüne anlaşılan noktalar doğrultusunda yeni bir anayasa taslağı hazırlayacak kurucu cemiyeti teşkil etmekle görevlendirilmesi,

4. Kurucu kurulun çalışmalarını tamamlamasının ardından, hazırladığı anayasa taslağının kararlaştırılması için halkın oylamasına sunulması,

5. Anayasanın kararlaştırılmasının ardından genişletilmiş hükümetin bu yeni anayasaya uygun olarak yayımlanmaları için diyalog konferansında üstünde anlaşılan kanunları üstlenmesi,

6. Anayasa hükümlerine dayalı olarak yeni seçim kanunlarına uygun olarak yeni bir parlamento seçimlerinin yapılması.

III. Üçüncü süreç

1. Yeni anayasa doğrultusunda yeni bir hükümetin kurulması,

2. Suriyeli vatandaşın ayrıcalığı sayılan ulusal ve ahlâkî değerlerden hareketle Suriyeli tüm vatandaşlar arasında yeniden birlik beraberliği sağlama hedefiyle ulusal uzlaşma konferansının düzenlenmesi,

3. Olaylar sırasında işlenen suçlar için genel af ilan etme ve bu olaylar nedeniyle tutuklananların serbest bırakılmaları ve kimsenin kovuşturulmamasıyla birlikte sivil hakların sahipleri için korunması,

4. Altyapıyı onarmakla birlikte yeniden yapılandırma çalışmalarının yanı sıra olaylar nedeniyle zarar gören vatandaşların tazminatlarını ödemeyi hızlandırma ve tamamlama.[473]

Şam'ın siyasî çözüm girişimine muhaliflerin ve uluslar arası çevrelerin tepkisi

Suriye yönetiminin daha önce ilan ettiği reform ve girişimlerde olduğu gibi bu girişim de Suriye muhalefeti ve uluslar arası toplumdan red yanıtı aldı. Muhalefet, Esed'in girişimini "savaşın devam edeceğinin ilanı" olarak değerlendirdi. Batılı ülkeler ise Esed'in girişimini "hile" olarak yorumladı.[474]

Ulusal Konsey Başkanı George Sabra, Esed'in bu girişiminin hiçbir değerinin olmadığını, geçmiş konuşmalarının bir tekrarı olduğunu söyledi.[475] Ulusal Konsey'in resmî Sözcüsü Velîd Bunnî, Reuters haber ajansına yaptığı açıklamasında, "Esed'in ilan ettiği girişim, krizi sona erdirmek için gündeme gelen diplomatik çabaları engellemeyi hedeflemektedir. Amerika, Rusya ve Ahdar İbrahimî'nin girişiminin yolunu kesmeyi hedeflemektedir. Biz, Esed ve yönetiminin gitmeyeceği hiçbir girişimi kabul etmeyeceğiz" dedi. [476]

Ulusal Konsey Üyesi Hişam Merve de Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in girişimine tepki gösterdi. Merve "Meşrûiyetini yitiren Esed, halkıyla, devrimcilerle bir çözümden söz etmedi. Halkıyla bir sorununun olmadığı, sorununun dışarıdan gelenlerle olduğu izlenimi vermeye çalıştı. Esed'in bugün ilan ettiği girişimde, kendisinin istifa edeceğinden söz etmedi" şeklinde konuştu.

Suriye Müslüman Kardeşler Cemaati liderlerinden Zuheyr Salim ise yaptığı yazılı açıklamada Cumhurbaşkanı Esed'in girişimine karşı olduklarını belirterek şunları söyledi:

---

[473] SANA. 14 Şubat 2013. Krizin Çözümü İçin Hükümetin Siyasi Programı Hayata Geçirme Bildirisi. http://sana.sy/servers/gallery/201302/20130214-122746.pdf

[474] Reuters. 6 Ocak 2013. المعارضة السورية: خطاب الأسد اعلان باستمرار الحرب. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B20YQ20130106, Şarku'l-Avsat. 7 Ocak 2013. استياء دولي من خطاب الأسد.. واستمرار مطالبته بالرحيل. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12459&article=712037, Şarku'l-Avsat. 7 Ocak 2013. «الأوبرا» الأسد يطرح من خداعا» والغرب يعتبرها مبادرة للحل..». http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=12459&article=711975

[475] Reuters. 6 Ocak 2013. المعارضة السورية: خطاب الأسد اعلان باستمرار الحرب. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B20YQ20130106

[476] Reuters. 6 Ocak 2013. المعارضة السورية: خطاب الأسد اعلان باستمرار الحرب. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B20YQ20130106

"Suriye halkı senden ne bir girişim ne de herhangi bir şey bekliyor. Sen, savaş suçlususun. İşlediğin suçlardan ötürü yargılanacaksın. Suriye'nin ne bugününde ne de geleceğinde senin bir rolün olacaktır. Çık hayatımızdan!"[477] dedi.

Müslüman Kardeşler Cemaati lideri Riyad Şukfa da Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in varlığını koruyacağı her türlü planı reddettiklerini söyledi. ABD'nin Arapça yayın kuruluşu Radyo Sawa'nın sorularını yanıtlayan Şukfa, "Biz, Esed'in varlığını koruyacağı her türlü planı reddediyoruz. Siyasî çözüm, Esed'in ve beraberindeki suçluların gidişidir. Bunun gerçekleşmesi halinde siyasî çözümü konuşmak kolaylaşır. Esed ve beraberindekiler Suriye'den çıkmalıdır"[478] dedi.

Muhalif Ulusal Koalisyon Üyesi Heysem el-Malih, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in Özgür Suriye Ordusu tarafından kuşatma altında tutulduğunu, yaptığı konuşmanın propagandadan ibaret olduğunu söyledi.[479]

Ulusal Koordinasyon Kurulu Genel Sekreteri Hasan Abdulazim de Radyo Sawa'ya yaptığı açıklamasında, Cumhurbaşkanı Esed'in girişimi geç atılmış bir adım olarak gördüğünü söyledi.[480] Abdulazim, 7 Ocak'ta Şam'da düzenlediği basın toplantısında "Cumhurbaşkanı bir yandan diyalog için ortak bulamadığını söylüyor, bir yandan da ilgili kişileri yok sayacak şartlar koyuyor. Buna rağmen biz, Cenevre Bildirisi'ne bağlıyız. Çünkü bu bildiri, Suriye'nin krizden çıkışı için anahtardır. Bunun dışında krizden çıkış için sivil bir yol bilmiyoruz" dedi. Ulusal Koordinasyon Kurulu Genel Koordinatörü Hasan Abdulazim, "Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in silahlanan kişilerle diyaloga karşı çıktığını ilan etmesiyle krizden çıkış için tek yol olan müzakerelerin önünü kapattığını" söyledi. Abdulazim "Suriye yönetimiyle diyaloga karşıyız; çünkü diyalog için çok geç kalındı. Bundan sonra yönetimin devri için müzakerelere başlayabiliriz" diye konuştu.

---

[477] YDH. 6 Ocak 2013. Koalisyon'dan Esed'in çözüm planına red. www.ydh.com.tr/HD11298_koalisyon-dan-esed-in-cozum-planina-ret-.html

[478] YDH. 3 Ocak 2013. Müslüman Kardeşler'den siyasi çözüme ret. www.ydh.com.tr/HD11285_musluman-kardesler-den-siyasi-cozume-ret.html

[479] Şarku'l-Avsat. 7 Ocak 2013. هيثم المالح لـ«الشرق الأوسط»: الأسد محاصر من قبل الجيش الحر وكل ما يعمله الآن دعائي ومرفوض. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12459&article=712034

[480] Radio Sawa. 7 Ocak 2013. مبادرة الأسد بين الخروج من المأزق والبقاء في الحكم . www.radiosawa.com/content/syria-assad-opposition-speech/217423.html

Abdulazim, ateşkes sağlanmadan, siyasî tutuklular serbest bırakılıp kayıpların akıbeti ortaya çıkarılmadan ve felâket bölgelerine insanî yardım ulaştırılmadan Suriye yönetimiyle diyaloğa girmeyeceklerini söyledi. Abdulazim ayrıca, diyaloğun Birleşmiş Milletler ve Arap Birliği Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimî'nin denetiminde gerçekleşmesi şartını sundu.[481]

Ulusal Koordinasyon Kurulu'nun alternatif siyasî çözüm planı

Ulusal Koordinasyon Kurulu, Cumhurbaşkanı Esed'in ilan ettiği siyasî çözüm planına karşı alternatif planını sundu. UKK üyesi Munzir Haddam'ın ilan ettiği plan, şu maddelerden oluşmaktaydı:

1- Suriye Arap Cumhuriyeti'nin tamamında, tüm taraflar şiddete son vermelidir.

2- Suriye devrimi süresince tutuklanan tüm siyasî tutuklular serbest bırakılmalı ve yönetimin arananlar listesinde yer alanları da kapsayan genel af ilan edilmelidir.

3- Suriyeli mültecilerin evlerine dönüşü sağlanmalıdır.

4- Yardıma muhtaç tüm Suriyelilere insanî yardım ulaştırılması sağlanmalıdır.

5- Çoğulcu demokratik sistemle sonuçlanacak siyasî çözüm için müzakereler, geçiş süreci düzenlemeleri üzerinde uzlaşıya varılmasıyla başlanmalıdır.

Suriye krizinin karmaşıklığı, bölgesel ve uluslar arası güçlerin müdahil oluşu ve özellikle de ülkedeki silahlı mücadelenin karmaşıklığından ötürü zikrettiğimiz bu ilkelerin gerçekleşmesi için şu adımlar atılmalıdır:

1- Tüm maddeler net bir şekilde açıklığa kavuşturulduktan sonra Cenevre Bildirisi üzerinde uluslar arası uzlaşıya varılmalıdır. Bu durumda, Cenevre-2 Bildirisi'ne ihtiyaç duyulabilir. Uluslar arası uzlaşının hayata geçirilebilmesi için bunu Mısır, Suudî Arabistan, Türkiye ve İran'dan oluşan bölge dörtlüsünün imzalaması gerekmektedir. Bunun akabinde de BM Güvenlik Konseyi'nden bağlayıcı karar çıkarılmalıdır.

2- BM Güvenlik Konseyi, tüm Suriye topraklarında ateşkes sağlanması için karar çıkarmalı, ateşkesin güvence altına alınması için gözlem ve soruşturma gibi araçları sağlamalıdır. Suriye'deki krize doğrudan müdahil

[481] YDH. 8 Ocak 2013. Ulusal Koordinasyon Kurulu: Şam'la diyaloga kapalıyız. www.ydh.com.tr/HD11309_ulusal-koordinasyon-kurulu--samla-diyaloga-kapaliyiz.html

olmayan ülkelerin katılımıyla tam donanımlı barışı koruma gücü oluşturularak Suriye'ye gönderilmelidir.

3- Suriye'de ateşkesin tam anlamıyla sağlanabilmesi için geçiş sürecinde uygulanmak şartıyla Güvenlik Konseyi, hem Suriye yönetimine hem de muhaliflere silah sevkiyatının önüne geçecek bir karar çıkarmalıdır. Geçiş süreci bitiminde bu karar, sadece Suriye yönetimi için kaldırılmalıdır.

4- Siyasî çalışmalar, geçiş sürecine önderlik edecek tam yetkilere sahip bir geçiş hükümetin kurulmasıyla başlamalı, hükümete üzerinde uzlaşıyla varılacak muhalif bir isim başkanlık etmelidir.

5- Geçiş hükümetine muhaliflerin yanı sıra elleri Suriyelilerin kanlarına bulaşmamış yönetimdeki şahıslar katılmalıdır. Hükümette muhaliflerden Ulusal Koordinasyon Kurulu ve Ulusal Kurtuluş Konferansı'ndaki müttefikleri, Suriye Ulusal Koalisyonu, Suriye Demokratik Ulusal İttifak, Yüksek Kürt Kurulu temsilci bulundurmalıdır.

6- Askerî kurumların yeninden örgütlenmesi ve güvenliği temin etmesi için geçiş hükümetine bağlı olacak geçici bir askerî konsey oluşturulmalı, askerî konseye Suriye Ordusu ve Özgür Suriye Ordusu'ndan subaylar katılmalıdır.

7- Cumhurbaşkanının tüm yetkilerinin hükümete devredilmesinden sonra anayasa ve anayasaya bağlı kurumlar, tüm olağanüstü kanunların iptal edilmesiyle geçiş hükümeti çalışmalarına başlamalıdır. Geçiş sürecinin sonuna kadar yönetimde kalmasında uzlaşıya varılması halinde cumhurbaşkanı protokol görevlerine devam edebilir.

8- Adalet ve hoşgörü ilkesi ışığı altında ulusal uzlaşının sağlanması, güvenlik güçleri yeniden yapılandırılması, 2., 3. ve 4. ilkelerin hayata geçirilmesi hükümetin öncelikleri arasında yer almaktadır.

9- Hükümet, ülkenin yeniden imarı ve bunun için uluslar arası fonun oluşturulmasıyla çalışmalarına başlamalıdır.

Reformlar, Suriye krizinin çözümünde neden etkili olamadı

Suriye yönetiminin 18 Mart 2011'de başlayan olayların ardından attığı reform adımları ve gerek muhaliflerin gerekse uluslar arası çevrelerin buna verdikleri tepkiler, Şam'ın krizi iyi yönetemediğini; muhaliflerin ve uluslar arası güçlerin ise Suriye yönetiminin kısa bir süre sonra devrileceğini öngörerek yanlış hesap yaptığını ortaya koydu.

Suriye yönetiminde, "Arap Baharı" adı verilen isyan dalgasının sahip olduğu uluslar arası desteği fark ederek buna direnmek yerine reformlar yaparak tansiyonu düşürmek yönünde bir irade gözlemlense de yönetimin yaklaşık yarım yüz yıllık totaliter yönetim alışkanlıklarıyla krizi iyi yönetemediği açıkça görüldü.

Olayların ilk başladığı günlerde muhaliflerin şeffaflık, özgürlük ve siyasal katılım kanallarının açılması yönünde değişim talepleri, yönetimin ise bu taleplerin aşamalı ve kontrollü olarak karşılanması yönünde beyanları söz konusuydu. Ancak yönetimin reform öncelikleri ve uygulamaları konusunda tereddütlü davranması, muhaliflerin de kazandıkları uluslar arası desteğe güvenerek reform yerine devrim talep etmeye başlaması, Suriye'de barışçı bir şekilde gerçekleşebilecek değişim sürecinin kanlı bir iç savaşa dönüşmesine sebep oldu.

Yönetimin kriz yönetimi başarısızlığı

Suriye yönetiminin uygulamada da açıkça hissedildiği gibi reform adımları konusunda tereddütlü davranmasının iki sebebe dayandığı görülüyordu.

1- Yaklaşık yarım yüzyıl boyunca totaliter bir rejimle yönetilen Suriye, ilk kez geniş bir uluslar arası desteğe sahip geniş tabanlı bir muhalefetle karşı karşıya kalmıştı; ancak ne böylesi bir krizin nasıl yönetilebileceğine ilişkin tecrübeye ve ne de sosyal olayları kontrol altına alabilecek bir polis teşkilatına veya techizatına sahipti. Toplumsal olaylarda polis gücü, panzer, göz yaşartıcı gaz, tazyikli su yerine ordunun ve zırhlı askerî araçların kullanılması, dışarıdan da medya desteği ile beslenen tahrikin artmasına ve olayların daha da büyümesine neden oluyordu.

2- Mişel Kilo ve Heysem Menna gibi muhalif liderlerin de söylediği gibi, Suriye yönetimi içerisinde krizin yönetimi konusunda iki eğilim söz konusuydu. Bunlardan birincisi güvenlik eksenli çözümü savunuyordu ve olayları askerî güçle bastırabileceğini düşünüyordu. Diğeri ise bu kez salt güvenlik yöntemleriyle çözülemeyecek kadar dış boyutları da olan geniş kapsamlı bir sorunla karşı karşıya olduklarını görüyor, dolayısıyla da sorunun siyasal araçlarla kontrol altına alınması gerektiğini savunarak reform öneriyordu. Krizin çözümüne ilişkin yönetim içerisindeki bu iki eğilimden dolayı da ne tam anlamıyla güvenlik eksenli çözüm ne de siyasal çözüm araçları, beklenen etkiyi yaratacak ölçüde kullanılamıyordu.

Kriz yönetimi alanındaki tecrübesizlik ve sosyal olaylara orantısız güç kullanımı görüntüsünü peşinen veren araçlarla müdahale edilmesi, dış dünyada muhaliflere yönelik sempatiyi ve propaganda desteğini arttırırken, çözüm araçlarının kullanımı konusundaki kararsızlık da yapılmaya çalışılan reformların samimiyetine gölge düşürüyordu.

Örneğin; Suriye yönetimi, ulusal diyalog toplantıları, genel af, çok partili hayata geçiş, peçeli kadınlara kamuda çalışma izni verme gibi reformlar yapmakla birlikte, bunların öncelik ve kapsamını tabanla koordine etmeksizin yukarıdan belirlemeye çalıştı. Söz gelimi ulusal diyalog toplantıları başlattı; ama toplantıya katılacak taraflara ilişkin şartları kendisi belirledi; af ilan etti, ama aftan kimlerin ne ölçüde yararlanacağı konusuna kendisi karar verdi; Baas Partisi'nin yönetimdeki öncü rolüne son verme ve çok partili hayata geçiş çok sonraya ertelendi. Dolayısıyla da yönetimin reform yönünde attığı her bir adım, sonraya ertelendiği için henüz yapılmamış reformları gerekçe gösteren muhalifler tarafından 'yetersiz' veya 'geç kalınmış' bir adım olarak nitelendi.

Muhaliflerin reform söylemi, devrim hedefi

'Arap Baharı' adı verilen bölgesel isyan sürecinin yarattığı dalganın büyüklüğünün, kendilerine yönelik uluslar arası desteğin yoğunluğunun ve Suriye yönetiminin uluslar arası alandaki yalnızlığının farkında olan muhalifler, 'reform' olgusunu sadece propagandaya yönelik bir söylem olarak kullandılar; asıl hedeflerinin reformlar yoluyla barışçı değişim değil, 'devrim' olduğunu en başından beri gizleme gereği bile duymadılar.

Çünkü uzun yıllarını yurt dışında geçirmek zorunda kalmalarına ve örgütsüzlüklerine rağmen Suriyeli muhalifler ilk kez geniş bir uluslar arası desteğe sahip olmuştu. Amerika, Fransa, İngiltere, Türkiye, Katar ve Suudî Arabistan, bir yandan Suriye yönetiminin yalnızlaştırılması, diğer yandan da onlarca grup veya bağımız şahıstan oluşan muhaliflerin örgütlenmesi için her türlü siyasî ekonomik desteği veriyordu. Dolayısıyla muhalifler, değişim talepleri konusunda yönetimle müzakerelere başlayarak sürece ortak olmak yerine, sahip oldukları uluslar arası destekle yönetimi devirip süreci kendi başlarına belirlemeyi daha faydalı buluyordu.

Bu sebeple de reform talebi, muhalifler açısından yönetimin taviz verme potansiyelini, bir başka deyişle de gücünü ölçmeye yönelik bir psikolojik savaş aracıydı. Muhalifler, yönetimin attığı her reform adımını devrimden

kurtulmak için verilmiş bir taviz veya 'vakit kazanma çabası' olarak niteledi. Muhaliflere göre yönetimin attığı her reform adımı zayıflığının bir göstergesiydi. Bu yüzden de muhalifler, yönetime reform konusunda öncelik önerme veya yapılan reformlarda yetersiz buldukları hususları kabul ettirme gereği duymadılar. Ulusal diyalog toplantılarına katılma ve reform ve değişim sürecine ortak olarak sorunu ülke içerisinde çözmeye çalışmak ve haklarını elde etmek yerine sorunu uluslar arası boyutlara taşıyarak dışarıdan müdahale ile devrim yapmak ve yönetimin tamamına sahip olmak hedefi güttüler.

Yönetimin reformlardaki öncelik ve kapsamı doğru teşhis edememesi ve kriz yönetimindeki başarısızlığı; muhaliflerin ise sahip oldukları dış destekle yönetimi kısa sürede devireceğine dair yanlış hesabı ve uluslar arası güçlerin paralı askerî haline gelmeleri, Suriye'de ülke içerisinde barışçı bir şekilde gerçekleştirilebilecek değişim sürecinin kanlı bir iç savaşa dönüşmesine neden oldu.

2011 yılında reform ve demokratik değişim talepleriyle başlayan gösteriler, iki taraflı yapılan bu yanlışlarla 18 Temmuz 2012'den itibaren bir 'vekâlet savaşına' dönüştü. Uluslar arası alanda Suriye ölçeğinde oluşan yeni Soğuk Savaş dengesinde ABD ve bölgesel müttefikleri isyancıları 'vekil' olarak kullanıp Suriye'yi tahrip etmeyi ve İsrail karşısında bir direniş bariyeri olmaktan çıkarmayı hedefledi. Şam'ın müttefikleri, Suriye ile birlikte bölgedeki jeopolitik çıkarlarını korumaya çalıştı.

Suriye yönetimi ise uluslar arası güçlerin desteklediği bu vekâlet savaşına karşı 'ulusal kurtuluş savaşı' verdi. Suriye halkının demokratik haklarına kavuşması adına ortaya çıkan bu yeni Soğuk Savaş dengesi ve vekâlet savaşı, sadece Suriye halkının demokratik haklarını değil, en temel insanî hak olan güvenlik hakkını bile ortadan kaldırdı.

Suriye iç sorununa dışarıdan müdahale

2010 yılının sonunda Tunus'la başlayan ve kısa sürede Mısır, Libya, Bahreyn ve Yemen'e yayılan isyan dalgasının Suriye'yi de etkilemesi sürpriz olmadı. Çünkü isyanların yaşandığı diğer ülkelerden farklı bir bölgesel rol oynamasına rağmen, Suriye yönetimi de uyguladığı demokratik standartlar bakımından bölgedeki diğer Arap ülkelerinden farksızdı. Arap Baharı adı verilen isyan dalgası, Tunus ve Mısır'da iç dinamiklerin; Yemen ve Bahreyn'de Körfez İşbirliği Örgütü aracılığıyla bölgesel dinamiklerin Libya'da ise BM Gü-

venlik Konseyi'nin 1970 ve 1973 sayılı kararları ve NATO aracılığıyla uluslar arası dinamiklerin etkisiyle sonuca ulaştı.

2011 yılının başlarında tüm bölgeye yayılan isyan dalgası 18 Mart'tan itibaren Suriye'yi etkilemeye başladığında bu sürecin Suriye'de iç dinamiklerle mi yoksa dış dinamiklerle mi şekilleneceği oldukça belirsizdi. Çünkü diğer beş ülkede isyanları etkileyen en önemli parametrelerden biri, isyan edilen yönetimlerin Amerikan müttefiki olması ve İsrail'in varlığını ve güvenliğini garanti altına alan Camp David düzeniyle uyumlu olmasıydı. Suriye ise demokratik standartlar açısından isyanların yaşandığı ülkelerden farklı olmasa da bu parametre açısından bir istisna oluşturuyordu ve Filistin ve Lübnan direnişlerine verdiği destekten dolayı bölge halkları nezdinde saygın bir konuma sahipti.

Nitekim Maryland Üniversitesi tarafından Orta Doğu ülkelerinde yapılan bir kamuoyu araştırması Suriye'nin bölgedeki saygın konumunu teyit etmekteydi. Örneğin; yapılan kamuoyu araştırmasında "Ülkeniz dışından en beğendiğiniz lider hangisi?" şeklindeki soruya 2008 yılında verilen cevaplarda yüzde 18'lik destekle Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah ve Fransa eski Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'ın ardından üçüncü sırada yer alan Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed; 2010'da da Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Venezüella Devlet Başkanı Hugo Chavez, İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad ve Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah'tan sonra en sevilen lider olarak gözükmekteydi.[482]

2008-2010 yılları arasında İsrail ve Amerikan karşıtlığının bölge halklarının lider tercihlerindeki etkisini ortaya koyan bu veriler, Suriye'ye sıçrayan isyan sürecinin tıpkı Tunus ve Mısır'daki gibi yerel dinamiklerle sonuca ulaşamayacağına ve dış dinamiklerle destekleneceğine ilişkin fikir vermekteydi. Dolayısıyla bölgedeki isyanların aşamalı olarak Amerikan karşıtlığı yerine liberal değerlerle yönetilmesi, Suriye'deki isyanın dış dinamiklerle desteklenmesini ve bu iç sorunun uluslar arası krize dönüştürülmesini zorunlu kılıyordu. Suriye yönetimini öteden beri kendi bölgesel politikalarının önünde bir engel olarak gören Amerika ve müttefikleri, bu ülkedeki isyanı kendilerine adeta bir 'hayır kurumu' ve 'kurtarıcı' imajı kazandıracak şekilde yönetime başarısını gösterdi.

---

[482] Brookings. 5 Ağustos 2010. University of Maryland withZogby International 2010 AnnualArabPublicOpinionSurvey. www.brookings.edu/~/media/research/files/reports/2010/8/05%20arab%20opinion%20poll%20telhami/0805_arabic_opinion_poll_telhami.pdf

Hem Suriye ile olan iyi ilişkileri hem de Davos'taki 'one minute' çıkışı ve Mavi Marmara olayı sebebiyle İsrail karşıtı bir imaja sahip olan Türkiye, Suriye'deki iç sorunun önce bölgesel, ardından da uluslar arası bir krize dönüştürülmesinde öncü rol oynadı. Ankara, Suriye'deki olaylarla ve Şam yönetimini ilgilendiren gelişmelerle ilgili ortaya koyduğu tavrını, o dönemde Suriye ile son derece iyi ilişkilere sahip olmasıyla ve buradaki olaylardan en çok etkilenecek devletin Türkiye olacağı argümanına dayandırıyordu.

Suriye krizinin uluslar arası bir sorun haline gelmesinde Ankara'nın rolü

Suriye'de 18 Mart 2011'de yönetim karşıtı gösterilerle başlayan iç soruna müdahil olan ilk uluslar arası taraf Türkiye oldu. Türkiye'nin Arap isyanları öncesinde geliştirdiği 'komşularla sıfır sorun' politikası sebebiyle tüm bölgede güven ve itibar kazandığı açıktı. Ancak Erdoğan yönetimi, bu güven ve itibardan hareketle Arap isyanlarını kendisine bölgeyi yönetme rolü kazandıracak bir fırsat olarak gördüğünü ortaya koydu. Mısır devrimi sonrası başlayan siyasî süreçlerde açıkça Müslüman Kardeşler'i destekledi; bu ise Türkiye-Mısır ilişkilerini Müslüman Kardeşler'in Mısır'daki siyasî kaderine ipotekli hale getirdi.

Libya'da milyarlarca dolarlık yatırımı ve 30 bine yakın işçisi bulunan Türkiye, Libya isyanı sırasında başlangıçta tarafsız gibi durmaya çalıştı; ardından muhaliflerle yönetim arasında arabuluculuğa soyundu; ancak uluslar arası müdahalenin kaçınılmaz olduğunu görünce muhaliflerden yana durarak Libya'daki çıkar kayıplarını en aza indirmeye çalıştı.

Erdoğan yönetimi, hem sınır komşusu olması hem de 2011 öncesinde ortak bakanlar kurulu toplantıları yaptığı eşsiz ilişkileri sebebiyle Suriye konusunda, Tunus, Mısır, Libya, Yemen ve Bahreyn'dekinden çok daha etkili ve belirleyici bir rol oynadı. Ankara'nın Suriye konusunda oynadığı ilk ve en önemli rol, Suriye'deki iç sorunu uluslar arası bir krize dönüştürmek oldu.

Türkiye'nin Suriye'deki iç sorunun uluslar arası bir krize dönüşmesinde oynağı rolün ayrıntıları, kitabın "Arap Baharı, Vekâlet Savaşı ve Türkiye'ye Verilen Rol" başlıklı bölümünde incelendi.

Arap Birliği'nin Suriye Girişimi

Varlığını Filistin sorununa borçlu olmasına rağmen, tarihi boyunca başta Filistin sorunu olmak üzere Arap dünyasını ilgilendiren hiçbir meselede çözüm üretici girişimde bulunmayı başaramayan Arap Birliği'nin, Suriye krizine BM Güvenlik Konseyi'ni aratmayacak bir iradeyle girmesi son derece dikkat çekiciydi. Bundan kaynaklanıyor olsa gerek ki Arap Birliği'nin Suriye sorununun çözümüne yönelik girişimi, başlangıçta birbirinden farklı değerlendirmelere neden olmuştu.

Kimilerine göre Arap Birliği'nin girişimi, Suriye sorununun "aile içinde" çözümü için başlatılmış samimi bir girişimdi ve dolayısıyla da bölge dışı güçlerin müdahalesini önlemeye yönelik olan bu girişimin desteklenmesi gerekmekteydi. Kimilerine göre bu girişim, Suriye sorununun BM Güvenlik Konseyi'ne taşınmasının bir ön adımıydı ve Arap Birliği; ABD, AB ve Türkiye ile koordineli bir şekilde hareket ederek Şam yönetimine kabul edemeyeceği şartlar dayatıp sorunu BM Güvenlik Konseyi'ne taşımayı, ondan sonra da uluslar arası bir müdahale kararı çıkarmayı hedeflemekteydi. Kimilerine göre ise Arap Birliği, Suriye sorununun çözümü için girişim başlatarak uluslar arası toplumun müdahalesini engellemeyi ve Beşşar Esed yönetimine zaman kazandırmayı amaçlamaktaydı.

Arap Birliği'nin Suriye krizi konusundaki girişimine yönelik bu farklı değerlendirmelerin oluşmasında, birliğe üye ülkelerin bölge dışı güçlerle olan ilişki biçimlerinin olduğu kadar, bu ülkelerin Suriye sorununa yaklaşım biçimlerinde giderek farklılaşan tutumlarının da etkisi bulunuyordu.

Şam'a ilk destek Katar'dan

Binaenaleyh, Suriye'de 18 Mart 2011'de başlayan ayaklanmaların ilk döneminde Arap dünyası, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e karşı bir tavır almamış, aksine destek bildirmişti. Suriye'de olayların başlamasından sonra bazı Arap ülkeleri, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e olan desteğini, telefon görüşmeleriyle; bazıları ise dışişleri bakanlarını Şam'a göndererek göstermeyi tercih etmişti.

Katar Emiri Şeyh Hamad bin Halife Âl-i Sânî, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e desteğini ilk ilan eden; ancak daha sonra desteğini ilk çeken Arap liderlerdendi. Katar Emiri, 28 Mart'ta Cumhurbaşkanı Esed'i telefonla arayarak desteğini açıklamıştı.[483]

Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 28 Mart'ta Kuveyt Emiri Şeyh Sabah el-Ahmed el-Cabir es-Sabah'tan[484], Bahreyn'in Kralı Hamad bin İsâ el-Halife'den[485] ve Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabanî'den[486] destek telefonları aldı. Aynı gün Mart'ta Sudan Devlet Başkanı Ömer el-Beşir, Cumhurbaşkanı Esed'e destek telefonu açtı. Sudan Cumhurbaşkanı Ömer el-Beşir, görüşmede Suriye'nin istikrar ve güvenliğini bozma girişimlerine karşı Suriye'nin yanında durduğunu söyledi.[487]

Suudî Arabistan Kralı Abdullah da 29 Mart'ta Cumhurbaşkanı Esed'le yaptığı telefon görüşmesinde, "Suriye'yi hedef alan komplolara karşı Suriye'nin yanında olduğu"[488] mesajını iletti.

Birleşik Arap Emirlikleri Emiri Şeyh Halife bin Zayid Âl-i Nehyan ise 30 Mart'ta Cumhurbaşkanı Esed'le görüşerek Suriye'ye desteğini açıklayarak Suriye'nin istikrar ve güvenliğini bozma girişimlerine karşı Suriye'nin yanında olduğunu bildirdi.[489]

Katar Emiri, maruz kaldığı komplolara karşı Suriye'nin yanında olduğu mesajını, Katar Başbakanı Hamad bin Casim bin Cebr Âl-i Sânî aracılığıyla 3

---

[483] SANA Arapça. 28 Mart 2011. الرئيس الأسد يتلقى اتصالات من أمير الكويت وملك البحرين والرئيس العراقي وأمير قطر أعربوا فيها عن وقوفهم إلى جانب سورية بوجه المؤامرة التي تستهدف أمنها واستقرارها. http://sana.sy/ara/338725.htm, SNS. http://sns.sy/sns/?path=news/read/30878

[484] SANA Arapça. 28 Mart 2011. الرئيس الأسد يتلقى اتصالات من أمير الكويت وملك البحرين والرئيس العراقي وأمير قطر أعربوا فيها عن وقوفهم إلى جانب سورية بوجه المؤامرة التي تستهدف أمنها واستقرارها. http://sana.sy/ara/338725.htm, SNS. http://sns.sy/sns/?path=news/read/30876

[485] SANA Arapça. 28 Mart 2011. الرئيس الأسد يتلقى اتصالات من أمير الكويت وملك البحرين والرئيس العراقي وأمير قطر أعربوا فيها عن وقوفهم إلى جانب سورية بوجه المؤامرة التي تستهدف أمنها واستقرارها. http://sana.sy/ara/338725.htm, SNS. http://sns.sy/sns/?path=news/read/30878

[486] SANA Arapça. 28 Mart 2011. الرئيس الأسد يتلقى اتصالات من أمير الكويت وملك البحرين والرئيس العراقي وأمير قطر أعربوا فيها عن وقوفهم إلى جانب سورية بوجه المؤامرة التي تستهدف أمنها واستقرارها. http://sana.sy/ara/338725.htm, SNS. http://sns.sy/sns/?path=news/read/30890

[487] http://sns.sy/sns/?path=news/read/30903

[488] SANA Arapça. 29 Mart. 2011. الرئيس الأسد يتلقى اتصالًا من خادم الحرمين الشريفين يؤكد فيه دعم المملكة لسورية في وجه ما يستهدفها. http://sana.sy/ara/338914.htm, SNS. http://sns.sy/sns/?path=news/read/30897

[489] SNS. http://sns.sy/sns/?path=news/read/30995

Nisan'da ilettiği mektupla da vurguladı.[490] Katar Emiri mektubunda, Suriye'de istikrarı ve güvenliği sarsma girişimine karşı Katar'ın Suriye'nin yanında olduğunu belirtti.[491]

El-Cezîre ve Yusuf Karadavî faktörü

Fakat bu tarihten sonra özellikle de Müslüman Alimler Birliği Başkanı Şeyh Yusuf el-Karadavî'nin açıklamalarından ve el-Cezîre televizyonunun Suriye karşıtı yayınlarından sonra Suriye-Katar ilişkilerinde olumsuz gelişmeler yaşanmaya başladı. Suriye resmî kaynaklarına göre Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Katar Başbakanı Hamad bin Casim'i ikinci bir kez Şam'da ağırlamayı kabul etmedi. Suriye, Katar Başbakanı'nın Şam'a gelmesini, el-Karadavî'nin 'fitne' çağrılarının durdurulması ve el-Cezîre'nin yayınlarının değiştirilmesi şartına bağladı.[492]

Müslüman Alimler Birliği Başkanı Yusuf el-Karadavî, 25 Mart'ta Katar'daki Ömer bin Hattab Camii'nde verdiği cuma hutbesinde, Suriye halkına çağrıda bulunarak, devrime destek olmalarını, devrimi yalnız bırakmamalarını istedi. El-Karadavî'nin devrim çağrısı, Suriye yönetimi tarafından fitne çağrısı olarak nitelendi.[493]

Katar'da yaşayan ve Suriye'deki olayları kışkırtmakla suçlanan Şeyh Yusuf el-Karadavî, 8 Nisan'da verdiği cuma hutbesinde Suriyeli alimlerin kendisini hedef alan sözlerine misilleme olarak "Arap dünyasındaki gösteriler, Allah'ın nimetlerinden bir nimet, ayetlerinden bir ayettir. Sivil gösterilerin haram olduğunu söyleyenler, münafıklardır" dedi. El-Karadavî, hutbesinde Şam yönetiminin 'fitne' suçlamasına yanıt vererek "Eğer benim halkın yanında oluşum benim 'fitne hatibi' olarak isimlendirmeme yol açacaksa o halde ben fitne hatiplerinin ilkiyim. Suriye halkının özgürlük talebini dile

---

[490] Thawra. 3 Nisan 2011. الرئيس الأسد يتسلم رسالة من أمير قطر يؤكد فيها دعم بلاده لسورية: الجهود الشعبية والرسمية ووعي الشعب كفيل بتجاوز هذه المرحلة. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=882093655201104030103 34, SANA Arapça. 3 Nisan 2011. محليات>>رسالة إلى الرئيس الأسد من أمير قطر يؤكد فيها دعم بلاده جهود القيادة السورية لإفشال محاولات زعزعة أمن سورية واستقرارها. http://sana.sy/ara/339675.htm, SNS. http://sns.sy/sns/?path=news/read/31255

[491] El-Cezire. 3 Nisan 2011. الأسد تسلم رسالة من أمير قطر . www.aljazeera.net/news/pages/a644a5f6-6974-42e1-ba54-ae0bb99adadc

[492] SNS. http://sns.sy/sns/?path=news/read/31779

[493] Elaph. 27 Mart 2011. القرضاوي يدعو الأسد لمصارحة ومصالحة مع السوريين. www.elaph.com/Web/NewsPapers/2011/3/641712.html?entry=articleTaggedArticles

getirmemde bir hata görmüyorum. Artık halkın taleplerini görmezden gelme zamanı sona erdi"[494] diye konuştu.

17 Nisan'da Şeyh Yusuf el-Karadavî liderliğindeki Müslüman Alimler Birliği, Suriye halkına destek olunması için çağrı yaptı. Suriye ordusundan göstericilerin korunmasını isteyen birlik, Cumhurbaşkanı Esed'den de halkın talepleri olan reformları hızlı bir şekilde yürürlüğe koymasını istedi.[495]

Müslüman Alimler Birliği Başkanı Şeyh Yusuf el-Karadavî, 29 Nisan'da Katar'ın başkenti Doha'da gerçekleştirilen Müslüman Alimler Birliği toplantısında, Arap dünyasında gerçekleşen devrimlerle ilgili son gelişmeler hakkında açıklamalarda bulundu. Konuşmasında Suriye'deki halk devrimine de değinen el-Karadavî, "Bundan sonra zafer Arap halklarınındır. 'Ölene kadar Esed'leyiz!' gibi sloganlara yer yok. Baas rejiminin canı cehenneme!" şeklinde sert açıklamalarda bulundu. Aynı zamanda halk devrimlerinin 'fitne' olarak değerlendirilmesinin yanlış bir anlayış olduğunu vurgulayan el-Karadavî, Arap halklarının teslimiyetçi psikolojiden kurtulup Müslüman sıfatı taşımayan, halklarına zulmeden ve ümmetin mallarını yağmalayan zalim liderleri devirmelerive tabuları yıkmaları gerektiğini belirtti.

Bahreyn'deki devrimin desteklenmemesi gerektiği yönündeki fetvası ile ilgili de konuşan el-Karadavî, "Bahreyn'deki devrimleri onaylamamamın sebebi, kesinlikle zannedildiği gibi Bahreyn'in Körfez ülkelerinden olması değildir. Bahreyn'deki devrim girişimleri mezhepsel bir ayırımcılığı hedeflemekteydi. Eğer Sünnîler ve Şiîler aynı hedefler üzerinde birleşip hareketlenirlerse o takdirde devrimi destekleyebiliriz" dedi.[496] Şeyh el-Karadavî'nin bu ifadelerinden, onun Bahreyn toplumunun mezhebî yapısı konusunda hassasiyet gösterdiği ve Şiîlerle Sünnîlerin ortak bir hedefte birleşmemelerini Bahreyn'in toplumsal barışı açısından sakıncalı bulduğu anlaşılıyordu. Ancak Bahreyn'in mezhebî ve toplumsal barışı konusunda son derece özenli davranan Şeyh Karadavî, Suriye konusunda nedense tüm etnik, mezhebî ya da dinsel kesimlerin ortak bir hedefte birleşmesi gerektiği şartını ileri sürmüyor ve örneğin, Suriye'deki devrimi desteklemek için en azından Alevîlerle Sünnîlerin ortak bir hedefte birlikte hareket etmesini şart koşma gereği duymuyordu.

---

[494] Qaradawi. 9 Nisan 2011. القرضاوي: تحريم المظاهرات السلمية تحريف للكلم. www.qaradawi.net/progschedule/4985-2011-08-10-11-58-05.html

[495] El-Masri El-Yovm. 17 Nisan 2011. www.almesryoon.com/news.aspx?id=55724

[496] İsrahaber. 29 Nisan 2011. Kardavi: Baas Rejiminin Canı Cehenneme!. www.israhaber.com/el-Karadavi-baas-rejiminin-cani-cehenneme-12499-haberi.html

Körfez'de Suriye konusunda Batı'ya paralel tavır değişikliği

Suriye'deki ayaklanmanın ilk haftalarında Suriye'ye desteğini açıklayan Körfez'deki Arap hükümetleri, Batılı ülkelerin Suriye konusundaki tutumlarıyla paralel olarak nisan sonundan itibaren tavır değiştirmeye başladı.

25 Nisan'da Güvenlik Konseyi'ndeki girişimle eş zamanlı olarak Arap Birliği dışişleri bakanları da Suriye gündemiyle toplanma kararı aldı.[497] Fakat bu dönemde Körfez İşbirliği Ülkeleri'nin ısrarlarına rağmen Lübnan, Irak, Yemen, Cezayir ve Sudan gibi Arap ülkelerinin gerek çekimser davranıp gerekse karşı çıkmasından ötürü, Arap Birliği'nin Suriye hakkında karar alması zorlaştı.

Bu arada Katar'la Suriye arasındaki ilişkiler gergin devam etse de Katar Emiri'nin danışmanı Şeyh Abdullah bin Halife Âl-i Sânî, Suriye'yle Beyrut arasında mekik dokumaya devam etti; Suriyeli yetkililerle görüştü.[498] Katar Başbakanı Hamad bin Casim ise Suriye krizinin Suriye içerisinde diyalogla çözülmesini istediklerini söyledi.[499]

O dönemde Suriyeli muhaliflerde de zahiren dış müdahale karşıtı bir söylem söz konusuydu. Nitekim 28 Nisan'da Deutsche Welle'ye demeç veren Suriyeli muhaliflerden Rıdvan Ziyade, Şam yönetiminin gösterileri bastırmak için kullandığı askerî yöntemde başarısız olacağını belirterek "Hiçbir şekilde dış müdahaleyi istemiyoruz" demekte ve Arap Birliği ile uluslar arası toplumdan, Suriye halkının meşru taleplerinin karşılanması için Suriye yönetimi üzerinde baskı oluşturmalarını istemekteydi.[500]

Arap Birliği, 5 Mayıs'ta Irak'ta düzenlenmesi beklenen zirve toplantısını 2012 yılına erteledi.[501] Irak'ın Bahreyn'deki halk ayaklanmasına karşı Bahreyn rejiminin sert müdahalede bulunmasını eleştirmesi üzerine, başta Bahreyn olmak üzere Körfez ülkeleri, zirvenin ertelenmesini istemişti.[502]

---

[497] El-Cezire. 25 Nisan 2011. الجامعة العربية تجتمع بشأن سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/1ceec443-b1ac-460b-b173-ca8d67f22cc9

[498] El-Kuds el-Arabi. 8 Mayıs 2011. www.alquds.co.uk/index.asp?fname=today%5C08qpt951.htm&arc=data%5C2011%5C05%5C05-08%5C08qpt951.htm

[499] Elaph. 28 Nisan 2011. لا توافق في مجلس الامن لادانة القمع في سوريا. www.elaph.com/Web/news/2011/4/650305.html

[500] Deutsche Welle. www.dw.de/dw/article/9799/0,,15033705,00.html

[501] Reuters. 5 Mayıs 2011. الجامعة العربية ترجيء القمة حتى مارس ٢١٠٢. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE74418U20110505

[502] Reuters. 5 Mayıs 2011. الجامعة العربية ترجيء القمة حتى مارس ٢١٠٢. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7440UA20110505

Bir dönem milletvekilliği de yapmış olan Suriyeli muhaliflerden Muhammed el-Humsî, 15 Mayıs'ta *el-Arab* gazetesine verdiği demeçte Şam yönetiminin İsrail tarafından desteklendiğini ileri sürdü. El-Humsî, Suriye'deki rejimin değişmemesi için İsrail'in dua ettiğini iddia edip,[503] Suriye'deki krizi görüşmek için toplanması gereken Arap Birliği dışişleri bakanları toplantısının ertelenmesine tepki gösterdi.[504]

15 Mayıs'ta Mısır'daki Suriyeli muhalifler, konferans düzenlemek için Mısır'daki resmî makamlardan talepte bulundularsa da talepleri geri çevrildi.[505] Aynı gün Nebil Arabî, Amr Musa'nın yerine Arap Birliği Genel Sekreteri olarak seçildi.

Büyükelçiler arasında Suriye gerilimi

Körfez ülkelerinin Batılı ülkelerle birlikte Suriye'ye karşıtı bir tutum içine girmeye başlaması Arap ülkeleri arasındaki ilişkileri etkilemeye başlamıştı. Irak'ta Şîîlerin siyasal alanda belirleyici olmasını gerekçe göstererek demokratik süreçleri baltalamaya çalışan Katar ve Suudî Arabistan gibi krallıkların Suriye'ye siyasî reform ve demokrasi çağrıları yapmaya başlaması, Arap ülkeleri arasında bile kuşkuyla karşılanıyordu.

Nitekim Suriye'deki Katar Büyükelçiliği'nin düzenlediği davete katılan Irak ve Suudî Arabistan büyükelçileri arasında yaşanan Suriye krizi bunun bariz bir göstergesiydi. Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim'in de bulunduğu davet sırasında, Irak Büyükelçisi Ala' Hüseyin el-Cevadî ile Suudî Arabistan Büyükelçisi Abdullah el-İsan arasında sert bir tartışma yaşandı.

Irak Büyükelçisi Cevadî, Suudî Arabistan'ın da içinde bulunduğu Körfez ülkelerine işaretle "Irak'a komplo kuran taraflar bugün Suriye'ye komplo kurmaktadır" demiş; el-Cevadî'nin bu açıklamasına öfkelenen Suudî Arabistan Büyükelçisi Abdullah el-İsan ise "Cesaretin varsa bu tarafları açıklarsın" diye çıkışmıştı. Irak elçisi el-Cevadî'nin "Ben, demokrat bir insanım. Düşüncelerimi dilediğim gibi ifade ederim" sözüne cevaben el-İsan'ın, "Sen,

---

[503] El-Arab. 15 Mayıs 2011. ثروة الأسد ٣٥ مليار دولار.. وإسرائيل تصلي لبقائه. www.alarab.com.qa/details.php?docId=187900&issueNo=1246&rsecId=28

[504] Şarku'l-Avsat. 15 Mayıs 2011. معارضون لنظام الأسد يطالبون وزراء الخارجية العرب بالتدخل لحقن دماء السوريين. http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=621697&issueno=11856

[505] Elaph. 17 Mayıs 2011. نائب سوري سابق لـ"إيلاف": نظام الأسد يعتزم تصفيتي. www.elaph.com/Web/news/2011/5/654877.html?entry=articleRelatedArticle

demokrasiden en son söz edebilecek birisin" sözü üzerine gerilen ortamı yumuşatmak Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim'e düşmüş ve Muallim'in araya girerek "Değerli büyükelçiler! Irak Büyükelçisi'nin 'bazı taraflar'dan kastı Suudî Arabistan değil, el-Kaide ve selefilerdir"[506] demesi tartışmanın büyümesini önlemişti.

Arapların tavır değişikliğinde Batı etkisi

Arap Birliği'ndeki Suriye bunalımı, Amerika ve AB'den gelen tepkiler doğrultusunda tırmanmaya başladı. 10 Haziran'da Fransa Dışişleri Bakanlığı, Arap Birliği ve Körfez İşbirliği Konseyi'nin Suriye'de yaşananlara karşı sessiz kalmalarına tepki gösterirken, Güvenlik Konseyi'ndeki Suriye'yi kınama kararının, Libya'ya müdahale imkânı sağlayan 1970 ve 1973 sayılı kararlardan çok farklı olduğunu belirtti.[507]

Fransa'nın bu açıklamasından sonra Arap Birliği 13 Haziran'da bir araya gelerek, Suriye'deki krizi ele aldı. Birliğe üye bazı ülkeler, Suriye'nin üyeliğinin askıya alınmasını önerirken, bazı ülkeler bu öneriye karşı çıktı. Birlik içerisindeki farklı görüşlerden ötürü, Arap Birliği'nin Suriye krizinde karar alma süreci uzadı.[508] Dönemin Genel Sekreteri Amr Musa da Suriye konusundaki görüş ayrılığının ortak karar alınmasına engel olduğunu belirtirken Suriye'deki gelişmeleri tehlikeli ve endişe verici olarak niteledi.[509]

Devrimden sonra ülkesi Mısır'da cumhurbaşkanlığına aday olma niyetini açık etmeye başlayan dönemin Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Musa'nın, enerjisini Suriye meselesi üzerine tüketmek gibi bir niyeti olmadığı anlaşılıyordu. Arap ülkelerinin Suriye'deki krize yaklaşımın nasıl olacağı hususunda görüş ayrılığı içerisinde olduğunu gerekçe gösteren Amr Musa, ortak bir kararın alınması için çabaların sürdüğünü[510] ve Suriye'deki krizin çözüme kavuşturulması için Arap Birliği'ne üye ülke dışişleri bakanları ve yetkilileriyle

---

[506] İsrahaber. 6 Haziran 2011. Suud ve Irak Büyükelçisi Arasında Suriye Krizi. www.israhaber.com/suud-ve-irak-buyukelcisi-arasinda-suriye-krizi-12738-haberi.html

[507] Şarku'l-Avsat. 11 Haziran 2011. باريس تعرب عن دهشتها إزاء صمت مجلس التعاون والجامعة العربية. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=626021&issueno=11883

[508] Rusya el-Yovm. 14 Haziran 2011. خلاف في الجامعة العربية بشأن تعليق مشاركة سورية في اجتماعات مجلسها ومؤسساتها. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/560054/

[509] Rusya el-Yovm. 14 Haziran 2011. عمرو موسى: انقسام عربي بشأن الأزمة في سورية. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/559981/

[510] El-Cezire. 14 Haziran 2011. موسى: العرب منقسمون حيال سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/1750f310-88b7-4a8c-80d4-5f9f07c76af6

görüşmelere devam ettiğini[511] belirterek bir yandan Suriye konusunda çaba sarf ettiği izlenimi vermeye çalışıyor, öte yandan ise bu meseleye çok fazla asılmak niyetinde olmadığını gösteriyordu.

Arap Birliği'nin Suriye girişimine Nebil Arabî dopingi

Amr Musa'nın genel sekreterlik görevini Nebil Arabî'ye devretmesinden sonra Arap Birliği, Suriye krizinde daha aktif rol oynamaya başladı. Arap Birliği Genel Sekreteri Arabî, 13 Temmuz'da Suriye'ye giderek Cumhurbaşkanı Esed'le görüştü ve Arap Birliği'nin Suriye'ye dış müdahaleye kesinlikle karşı çıktığını söyledi.[512] Amr Musa'nın ilgisizliğine karşın, Nebil Arabî'nin Suriye konusunda daha aktif bir rol almaya çalıştığı hissedilmekteydi; ancak bu etkinliği Suriye'nin ulusal egemenliğine saygılı bir söylemle sürdürmeye özen gösterdiği de gözüküyordu.

Suriye'deki temaslarını değerlendiren Arabî, "Esed'e reformların en kısa sürede hayata geçirilmesi gerektiğini söyledim. O da bana söz verdi. Sayın Cumhurbaşkanı, Suriye'nin yeni bir döneme girdiğini, gerçek anlamdaki reformlar yolunda ilerlediğini söyledi" diyor ve hiç kimsenin Başkan Esed'ın meşrûiyetini ortadan kaldırma hakkına sahip olmadığını söylüyordu.[513]

El-Cezîre'nin Suriyeli muhaliflere açık desteği ve Suriye'de düzenlenen rejim karşıtı gösterileri abartarak yayınlamaya devam etmesi, yönetim yanlılarının sabrını taşırdı. Başkent Şam'daki iktidar yanlılarının Katar Büyükelçiliği'ne saldırması üzerine Katar, 18 Temmuz'da Şam'daki büyükelçiliği kapatırken büyükelçisini de geri çekti.[514] Katar'ın bu tutumuna karşı

---

[511] Al-Rai. 20 Haziran 2011. موسى: اتصالات مكثفة لإنهاء الأزمة في سورية. www.alraimedia.com/alrai/Article.aspx?id=282831&date=20062011

[512] Rusya el-Yovm. 13 Temmuz 2011. العربي: نرفض أي تدخل أجنبي بشؤون الدول العربية. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/562231/

[513] Reuters. 19 Temmuz 2011. العربي: رحلتي الى سوريا استهدفت الاصلاح. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76I0SR20110719, France 24. 14 Temmuz 2011. سقوط قتلى في محافظة إدلب وتفريق تظاهرة لمثقفين وفنانين في دمشق. www.france24.com/ar/20110713-syria-intelectual-demonstration-in-damascus-security-forces, El-Cezire. 20 Temmuz 2011. العربي: طلبت من الأسد الإصلاح. www.aljazeera.net/news/pages/d997539c-9068-40ab-8cc8-892394d79825

[514] Reuters. 18 Temmuz 2011. دبلوماسيون: قطر تغلق سفارتها في سوريا بعد هجمات. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76H0FN20110718, Reuters. 18 Temmuz 2011. الاسد يتعرض لضغوط بعد اغلاق سفارة قطر واوروبا تبحث تشديد العقوبات. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76H0VA20110718, Rusya el-Yovm. 18 Temmuz 2011.

Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, Katar Büyükelçisi'nin Suriye'yi terk etmesinden sonra yaptığı açıklamasında "Katar'la iyi ilişkiler kurma temennisi içerisinde olduklarını"[515] söyledi.

Ağustos'ta Suudî Arabistan, Kuveyt ve Bahreyn de Şam'daki büyükelçilerini geri çekerken, Suudî Arabistan'ın tutumuyla eş zamanlı olarak Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî de Suriye'de yaşananlar karşısında endişelerin arttığını söyledi.[516] Arabî, ayrıca ü. hafta önce Suriye'de yaptığı açıklamasının aksine, Suriye'den köklü reformlar beklemediğini söyledi.[517]

Nebil Arabî'nin ve Suudî Arabistan'ın bu radikal tutumunda, o zamana kadar Suriye ile son derece iyi ilişkilere sahip olan Türkiye'nin Şam yönetimi ile yürüttüğü temasların artık bir sonuç vermeyeceğinin ortaya çıkması etkili olmuştu. Çünkü Suriye'ye karşı tek taraflı yaptırımlar uygulayan Batılı ülkeler de, Suriye'deki elçilerini çeken Körfez'deki Arap ülkeleri de Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e çekilme çağrısı yapıp yapmama konusunda karar verebilmek için, koordinasyon içinde bulundukları Ahmet Davutoğlu'nun 8 Ağustos'taki Şam ziyaretinin sonuçlarını bekliyordu.[518] Nitekim Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e iktidarını Ankara, Washington, Riyad, Paris ve Doha tarafından belirlenecek muhaliflerle paylaşmasını istemiş; ancak Esed bu teklifi kabul etmemişti.[519] Nitekim Davutoğlu'nun 8 Ağustos'taki Şam ziyaretinin başarısız olduğunun anlaşılmasından hemen sonraTürkiye aracılığıyla Suriye'ye gönüllü olarak yaptırılamayan şeylerin güç kullanılarak yaptırılması planı devreye sokulmaya başlanmıştı.

ABD, 8 Ağustos'ta, başta Suudî Arabistan olmak üzere Arap dünyasının Suriye'deki şiddet eylemlerini kınayan girişimini memnuniyetle karşıla-

السفارة القطرية في دمشق تعلق أعمالها الى أجل غير مسمى. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/562568/

[515] El-Cezire. 21 Temmuz 2011. المعلم: نتطلع لعلاقات طيبة مع قطر. http://aljazeera.net/news/pages/57fc8eee-0b6e-43c6-b578-358021a5820e

[516] Reuters. 7 Ağustos 2011. الجامعة العربية تعبر عن "قلق متزايد" تجاه الوضع في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7760B720110807

[517] Reuters. 8 Ağustos 2011. نبيل العربي: لا تتوقعوا خطوات جذرية بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7770CI20110808

[518] Alptekin Dursunoğlu, *Suriye'de elde Var Sıfır*, s. 156

[519] *Age.* s.89

dığını açıkladı.[520] Bu dönemde Katar'ın yanı sıra Suudî Arabistan da Suriye karşıtı tutumunu netleştirmeye başladı. 13 Ağustos'ta ABD Başkanı Barack Obama ve Suudî Arabistan Kralı Abdullah, gerçekleştirdikleri telefon görüşmesinde Suriye'de yaşanan krizi ele alırken, Suriye yönetimine şiddete son vermesi çağrısında bulundu.[521] Suudî Arabistan'dan sonra Arap dünyasında yükselen Suriye karşıtı söyleme Ürdün de katıldı. Ürdün Başbakanı Maruf, Başbakan Adil Sefer'i telefonla arayarak Suriye'deki şiddeti durdurması çağrısında bulundu.[522]

17 Ağustos'ta el-Arabiya televizyonuna konuşan Suriyeli muhaliflerden Heysem el-Malih, Suudî Arabistan Kralı Abdullah'ın Suriye'yle ilgili son açıklamasını tarihî olarak gördüğünü söyledi. El-Malih, diğer Arap ülkelerinden Suudî Arabistan'ı örnek almalarını istedi.[523]

17 Ağustos'ta Birleşik Arap Emirlikleri'nde yayınlanan *el-Halic* gazetesinde yer alan habere göre Clinton, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e istifa çağrısını, Türkiye ve Katar'ın yapmasını istedi.[524] Türkiye bu çağrıyı yapmadı; ancak Şam yönetiminin, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu aracılığıyla 9 Ağustos'ta iletilen talepleri kabul etmemesi üzerine ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya, 18 Ağustos'ta Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e çekilme çağrısı yaptı.[525]

25 Ağustos'a gelindiğinde kulislerde Arap Birliği'nin Suriye için olağanüstü toplanmaya hazırlandığı, BM'den Suriye'de uçuşa yasak bölge kararı almasını isteyeceği ve Suriye'nin Arap Birliği'ndeki üyeliğini donduracağı konuşulmaya başlandı.[526] Arap Birliği'nin Batılı ülkelerle başlattığı bu diplo-

---

[520] Reuters. 8 Ağustos 2011. امريكا ترحب بالتنديد العربي بسوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7770OE20110808

[521] El-İttihad. 14 Ağustos 2011. خادم الحرمين وأوباما وكاميرون يطالبون الأسد بوقف العنف فوراً. www.alittihad.ae/details.php?id=75768&y=2011&article=full, Reuters. 13 Ağustos 2011. أوباما وكاميرون والعاهل السعودي يطالبون بانهاء القمع في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE77C0B720110813

[522] Sahafi. 16 Ağustos 2011. البخيت يطالب سفر بوقف العمليات العسكرية وإنهاء العنف. www.sahafi.jo/files/4b5965a424f9aed814b3ec29af5498e98849efa3.html

[523] El-Arabiya. 17 Ağustos 2011. www.alarabiya.net/articles/2011/08/17/162812.html

[524] El-Haliç. 17 Ağustos 2011. هيلاري تقترح قيام السعودية وتركيا بدل واشنطن بدعوة الأسد للتنحي. www.alkhaleej.ae/portal/aa6ea827-34e9-440d-825f-499b1a3145ef.aspx

[525] Sabah. 19 Ağustos 2011. ABD ve Avrupa Esad'ın ipini çekti. www.sabah.com.tr/Dunya/2011/08/19/abd-ve-avrupa-esadin-ipini-cekti

[526] El-Haliç. 25 Ağustos 2011. «اجتماع عربي طارئ واقتراح بتجميد عضوية سوريا في "الجامعة". www.alkhaleej.ae/portal/9b0addd0-d726-41d6-8485-158ead5d7a7e.aspx

matik atak sürerken, birliğin dönem başkanlığını yapan Katar da İran üzerinde baskı oluşturmaya çalıştı. 26 Ağustos'ta Tahran'da İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad'la görüşen Katar Emiri, "Bedel ödeyen Suriye halkı geri adım atmayacaktır. Biz, Suriye yönetiminden reformlar yapmasını defalarca istedik. Güvenlik politikası, başarısız oldu"[527] dedi.

ABD ve AB'nin Suriye üzerindeki baskılarını artırma girişimiyle eş zamanlı olarak Arap hükümetleri de Batılılarla yaptıkları işbirliğini 'Suriye'de akan kanın durması' gerekçesiyle açıklamaya çalıştı.[528]

Arap Birliği'nin Suriye Planı

Türkiye'nin Suriye'yle görüşmeleri durdurduğu[529] dönemde Arap Birliği, "Suriye'de akan kanın durdurulması ve Suriye'ye dış müdahale yapılmaması" argümanlarını kullanarak devreye girdi. 27 Ağustos'ta Mısır'ın başkenti Kahire'de toplanan Arap Birliği, "Suriye'de akan kanın durması için" hazırlanan plan üzerine görüşmelerde bulunması için Genel Sekreter Nebil Arabî'yi Suriye'ye gönderme kararı aldı.[530] Suriye ise söz konusu girişimi, içişlerine müdahale olarak yorumlayarak reddettiğini açıkladı.[531]

Arap Birliği'nin Suriye'den istekleri arasında şu maddeler yer alıyordu:

1- Suriye hükümeti, iç savaşın önlenmesi ve dış müdahaleye sebep oluşturulmaması için sivillere yönelik her türlü şiddet eylemlerine son vermeli, akan kanın durdurulması için askerler şehir merkezlerinden çekilmelidir.

2- Kayba uğrayanlara tazminat ödenmelidir,

3- Gösterilere katıldığı için gözaltına alınanlar ve tüm siyasî tutuklular serbest bırakılmalıdır,

---

[527] El-Cezire. 26 Ağustos 2011. أمير قطر: شعب سوريا لن يتراجع. www.aljazeera.net/news/pages/322ed0eb-10f6-40de-9141-473088538476, Rusya el-Yovm. 26 Ağustos 2011. أمير قطر في طهران.. والوضع في سورية على طاولة البحث. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/565315/

[528] Reuters. 27 Ağustos 2011. مسؤول: جامعة الدول العربية ستزيد الضغوط على الاسد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE77Q0N720110827

[529] Şarku'l-Avsat. 28 Ağustos 2011. مصادر دبلوماسية تركية لـ «الشرق الأوسط»: الحوار مع النظام السوري متوقف. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=637708&issueno=11961

[530] Reuters. 28 Ağustos 2011. الجامعة العربية تحث على وقف اراقة الدماء بسوريا وترسل مبعوثا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE77R00420110828

[531] El-Cezire. 28 Mart 2012. دمشق ترفض أي مبادرة عربية. www.aljazeera.net/news/pages/b2549a36-9aaa-410e-a942-2aa4c5c50891

4- Cumhurbaşkanı, reformlara ilişkin olarak net ve ilkesel bir açıklama yapmalı, 2014 yılında yapılacak cumhurbaşkanlığı seçimlerine kadar tüm reformların tamamlanması için cumhurbaşkanı tüm yetkilerini kullanmalıdır.

5-Ordu, siyasî ve sosyal hayatın dışına çıkarılmalıdır,

6- Muhalefetle cumhurbaşkanı arasında diyalog görüşmeleri başlamalıdır,

7-Muhalefet tarafından da kabul gören bir başbakanla ulusal birlik hükümeti kurulmalıdır.

Arap Birliği'nin ve muhaliflerin Suriye konusunda başlatılan girişimle ilgili ilk açıklamaları, Şam yönetiminin bu girişimi kesinlikle kabul etmeyeceği varsayımına dayanıyordu. Müslüman Kardeşler Cemaati'nin eski lideri Sadreddîn Beyanunî, 29 Ağustos tarihli açıklamasında, Arap Birliği girişiminin oldukça geç atılmış bir adım olduğunu, Suriye rejiminin kontrolü yitirmeye başladığını söyledi.[532]

5 Eylül'de el-Cezîre'ye konuşan Katar Emiri "Suriye'de gösteriler durmayacak. Suriye halkı, taleplerinden geri adıma atmayacak"[533] derken; Suriye televizyonu, Katar emirinin son açıklamasını, ülkeyi kaosa sürüklemeye yönelik bir kışkırtma olarak yorumladı.[534] Ancak Katar'ın Suriye'ye yönelik tutumu sertleşmeye devam etti. 13 Eylül'de Kahire'de yapılan Arap Birliği toplantısında konuşan Katar Başbakanı Hamad bin Casim "insan olarak Suriye'deki insanların bu şekilde katledilmesini kabul edemeyiz" dedi. Casim, Suriye Cumhurbaşkanı Esed'e "katliamlara son vermesi" ve muhaliflerle diyaloga başlaması çağrısında bulundu.[535] Aynı gün Başbakan Recep Tayyip Erdoğan da, Cumhurbaşkanı Esed'in şahsî olarak bedel ödeyeceğini, Suriye'de iç savaşın çıkmasından endişe ettiğini kaydetti. Arap Birliği'nde yaptığı ko-

---

[532] El-haber. 29 Aralık 2011. ".المبادرة العربية تأخرت والنظام فقد السيطرة وبلغ نقطة اللاعودة". www.elkhabar.com/ar/monde/263528.html

[533] El-Cezire. 5 Eylül 2011. أمير قطر: احتجاجات سوريا لن تتوقف. http://aljazeera.net/news/pages/067f40c6-940d-46aa-95e0-dd98623c52b0

[534] AKI. 5 Eylül 2011. "التلفزيون السوري: تصريحات أمير قطر "تحريضية" و"تشجع على الفوضى بالبلاد". www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2418757349

[535] Şarku'l-Avsat. 14 Eylül 2011. حمد بن جاسم لسوريا: لا يمكن أن نقبل كبشر أن يقتل الناس بهذه الطريقة. www.aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11978&article=640297, Şarku'l-Avsat. 14 Eylül 2011. «الدول العربية تدعو سوريا لـ«الحوار» وإيقاف «آلة القتل». www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11978&article=640343

nuşmasında Erdoğan, "Suriye halkı, Esed'e güvenmiyor"[536] diye konuştu. 13 Eylül'de bir araya gelen Arap Birliği dışişleri bakanları ise Suriye yönetimine çağrıda bulunarak hızlı bir şekilde reformları hayata geçirmesini istedi.[537]

Nebil Arabî Şam'da

Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî, 27 Ağustos'ta alınan kararları Cumhurbaşkanı Esed'e sunmak için 10 Eylül'de Şam'a gitti.[538] Arap Birliği, Nebil Arabî'nin bu ziyaretini "son fırsat" olarak gördüğünü açıkladı.[539]

Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le görüşen Arabî, Arap Birliği'nin dış müdahaleye karşı çıktığını belirterek Suriye'nin içinde bulunduğu krizin aşılmasında yardımcı olmak istediği mesajını iletti. Nebil Arabî, görüşme sonrasında yaptığı açıklamasında, Suriye'de akan kanın durması için iktidarla muhalefet arasında arabulucu olabileceğini belirterek[540], Suriye'de akan kanın durdurulması için belirli bir program doğrultusunda çalışılması hususunda anlaşmaya varıldığını söyledi.[541]

Bu dönemde Arap Birliği, hem Suriye hükümeti hem de muhalifler tarafından eleştirildi. Suriye hükümeti, Nebil Arabî'nin muhaliflerle görüşmesini eleştirerek, Arabî'yi dış müdahale için çalışmakla suçlarken[542], Suriye Devrimi Koalisyonu Siyasî Komiseri Vail Hafız ve diğer muhalifler de Arap Birliği'ni Suriye rejimine zaman kazandırmakla suçladı.[543]

---

[536] El-Kabas. www.alqabas.com.kw/node/12686, Reuters. 13 Eylül 2011. اردوغان يقول ان الشعب السوري لا يصدق الاسد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE78C0ZF20110913

[537] Reuters. 13 Eylül 2011. العرب يحثون سوريا على اتخاذ خطوات فورية اوقف العنف. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE78C0VQ20110913

[538] Reuters. 10 Eylül 2011. أمين عام الجامعة العربية يصل الى سوريا لاجراء محادثات مع الاسد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE78907W20110910

[539] El-Cezire. 10 Eylül 2011. العربي بدمشق لعرض المبادرة العربية. www.aljazeera.net/news/pages/6d3df438-60cc-4b41-90b5-699f0f1948a6

[540] Reuters. 10 Eylül 2011. الاسد يلتقي العربي وناشطون يبلغون عن قتلى. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE78901420110910, Reuters. 10 Eylül 2011. الجامعة العربية تقترح محادثات للمصالحة في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE78901N20110910

[541] Şarku'l-Avsat. 11 Eylül 2011. العربي بعد لقائه الأسد: اتفقنا على الإسراع في اتخاذ خطوات من خلال برنامج زمني محدد.. والأولوية لوقف العنف. http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=639755&issueno=11975

[542] El-Arabiya. 16 Eylül 2011. www.alarabiya.net/articles/2011/09/16/167090.html

[543] El-Arabiya. 11 Eylül 2011. www.alarabiya.net/articles/2011/09/11/166412.html

Şam'a "Ulusal Konsey'i tanı" baskısı

Katar Emiri Şeyh Hamad bin Halife es-Sânî, 12 Ekim'de yaptığı bir açıklamasında Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e çağrıda bulunarak, ülkedeki katliamların durdurulmasını, diyalog kapısının açılacağı formüller üzerinde durulmasını istedi. Katar Emiri, Suriye Ulusal Konseyi hakkında sorulan bir soruya ise, "Ulusal Konsey, Suriye için atılmış önemli bir adım. Suriye, yeni anayasa için Ulusal Konsey'le işbirliğine gitmelidir"[544] şeklinde cevap verdi.

Katar Emiri'nin bu cevabından, Arap Birliği girişiminin ABD, Katar, Türkiye ve Fransa'nın girişimiyle İstanbul'da kurulan Suriye Ulusal Konseyi adlı örgütün Şam yönetimi tarafından tanınmasını sağlamaya yönelik olduğu anlaşılıyordu. Ancak Suriye yönetimi, bu örgütü, diyalog kurabileceği meşru bir muhalefet olarak değil, dış güdümlü bir örgüt olarak görüyordu.

Nitekim aradan geçen zamana rağmen Nebil Arabî'nin diplomatik girişiminden bir sonuç alınamayınca Katar'ın dönem başkanlığındaki Arap Birliği, Suriye yönetimi üzerinde yeni baskı yolları aramaya başladı. Arap Birliği, 16 Ekim'de Suriye'nin Arap Birliği üyeliğinin askıya alınmasını görüşmek için toplandı;[545] ancak üyeleri arasında yaşanan ihtilaftan ötürü Suriye'nin üyeliğini askıya almakta yine başarısız oldu. Cezayir, Irak, Yemen ve Suriye'nin red oyu kullanmasıyla Arap Birliği'nde alınması beklenen karar, yerini daha ılımlı bir karara bıraktı. Nebil Arabî, toplantı sonrasında yaptığı açıklamasında, muhalefetle yönetim arasında diyalog görüşmelerinin 15 gün içerisinde başlatılması için yeniden girişimde bulunacağını söyledi.[546]

Arap Birliği girişimine Şam'dan olumlu, muhaliflerden olumsuz tavır

Arap dışişleri bakanlarının ortaklaşa aldığı karara göre, Suriye hükümetine ülkesindeki şiddet olaylarını sona erdirmesi için iki hafta süre verildi.

---

[544] İsrahaber. 12 Ekim 2011. Katar Emiri'nden Suriye Açıklaması. www.israhaber.com/katar-emirinden-suriye-aciklamasi-13295-haberi.html

[545] Reuters. 16 Ekim 2011. الجامعة العربية تبحث يوم الاحد تعليق عضوية سوريا : مندوب. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE79F0FT20111016, El-Cezire. 14 Ekim 2011. الوزاري العربي يبحث الأزمة السورية. www.aljazeera.net/news/pages/addd7b1c-3a79-4697-8383-10786f2526d1, El-Masri El-Yovm. 16 Ekim 2011. دبلوماسي: وزراء الخارجية العرب يناقشون تعليق عضوية دمشق بالجامعة العربية. www.almasryalyoum.com/node/505454

[546] Reuters. 16 Ekim 2011. الجامعة العربية لا تصل الى حد تعليق عضوية سوريا وتحث على الحوار. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE79F0UJ20111016

Buna ilave olarak hükümetten, muhalefetin tüm taraflarıyla Arap Birliği Genel Merkezi'nde diyaloğa girmesi ve beklenen reformları en kısa sürede hayata geçirmesi istendi.[547] Toplantıda ayrıca, Arap dünyasının Suriye'deki krizin çözümünde daha koordineli hareket edilebilmesi için bir komisyonun kurulması kararına varıldı. Komisyonun başına, Katar Başbakanı Hamad bin Casim getirildi.

16 Ekim'de Arap Birliği'nde düzenlenen toplantıda söz alan Suriye'nin Arap Birliği Temsilcisi Yusuf Ahmed, Körfez ülkelerini Suriye karşıtı karar çıkartmakla suçladı. Ahmed, "Amerika ve diğer Batılı ülkelerinin, Güvenlik Konseyi'nde Suriye karşıtı karar çıkartmakta başarısız olmasından sonra Körfez Ülkeleri İşbirliği Konseyi'nin, böyle bir zamanda Suriye karşıtı karar çıkartmak için Arap Birliği'ni toplantıya çağırmasını tuhaf ve şüpheli bir tavır" olarak değerlendirdi.[548] Suriye'den ertesi gün yapılan açıklamada, Arap Birliği kararlarının kabul edilmediği vurgulandı.[549]

Arap Birliği'nin Suriyeli muhaliflerle hükümete yaptığı diyalog çağrısına, Ulusal Konsey adlı muhalif gruptan sert tepki geldi. Arap Birliği merkez binası önünde toplanan bir grup Suriyeli muhalif, "Halk, Suriye'nin Arap Birliği üyeliğinin askıya alınmasını istiyor"[550] şeklinde slogan attı.

Suriye Ulusal Konseyi, Arap Birliği toplantısında kendilerinin tanınacağını ve Suriye rejiminin artık tanınmayacağının ilanını beklediği için alınan kararlardan memnun olmadı. Müslüman Kardeşler Genel Murakıbı Riyad Şukfa ve Suriye Ulusal Konseyi Üyesi Muhammed Sarminî, Konsey olarak Arap Birliği'nden tanınmayı ve Suriye'nin Arap Birliği'ndeki üyeliğinin dondurulmasını istediklerini söyledi.[551]

---

[547] El-Kuds. 17 Ekim 2011. الجامعة العربية تعطي النظام السوري فرصة اخيرة قبل تدويل الازمة ودعوة للقاء بين دمشق والمعارضة. www.alquds.com/news/article/view/id/302456, El-Cezire. 17 Ekim 2011. الفشل يلازم تحركات الجامعة لسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/e003484e-fe88-4527-96fc-e7ecd681e4ef

[548] İsrahaber. 16 Ekim 2011. Arap Birliği'nden Suriye İçin "Diyalog" Kararı Çıktı. www.israhaber.com/arap-birliginden-suriye-icin-diyalog-karari-cikti-13347-haberi.html

[549] Şarku'l-Avsat. 18 Ekim 2011. دمشق ترفض قرارات الوزراء العرب «جملة وتفصيلا».. وتتحفظ على إجراء الحوار بمقر الجامعة. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=645660&issueno=12012

[550] Reuters. 16 Ekim 2011. الجامعة العربية لا تصل الى حد تعليق عضوية سوريا وتحث على الحوار. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE79F0UJ20111016

[551] Şarku'l-Avsat. 18 Ekim 2011. المعارضة السورية «خائبة الأمل» من قرارات وزراء الخارجية العرب: أتت لحل أزمة النظام. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=645661&issueno=12012

Suriye Ulusal Konseyi Başkanı Burhan Galyun da yönetimle diyalog çağrısına tepki gösterirken, Arap Birliği'nin Suriye'ye bir heyet gönderme kararını şaşkınlıkla karşıladıklarını söyledi. Galyun, "Sadece bugün 14 kişi ölmüşken, Arap Birliği'nin Suriye'ye gitmesi makul mu?"[552] diye sordu.

El-Hayat gazetesinin haberine göre, Arap Birliği'nin yönetimle diyalog çağrısına tepki gösteren Suheyr Atassi "İlk kişinin öldürüldüğü andan beri katillerle diyaloğa 'hayır' diyoruz. Katiller yargılanmalıdır" diye konuştu. Muhammed el-Humsî de "Hiç kimse, elleri halkın kanlarına bulaşmış olan bu rejimle diyaloğa giremez" diyerek Arap Birliği'nin girişimine tepki gösterdi.[553]

Ulusal Koordinasyon Kurulu adlı muhalif grup ise Ulusal Konsey'in aksine 18 Ekim'de yaptığı basın açıklamasıyla, Suriye'deki krize çözüm bulmak için Arap Birliği'nin sunduğu girişime destek verdiğini açıkladı. Ulusal Koordinasyon Kurulu Genel Koordinatörü Hasan Abdulazim, Arap Birliği'nin girişiminin Suriye'ye dış müdahalenin yollarını kestiğini, Suriye'nin demokratikleşmesinin ise önünü açtığını söyledi.[554] El-Alem televizyonuna konuşan Ulusal Koordinasyon Kurulu üyesi Heysem Menna da Suriye'ye dış müdahalenin önüne geçilmesi için Arap Birliği'nin girişimin en iyi formül olduğunu söyledi. Menna, güvenlik sorunundan ötürü muhalefetin Suriye'ye gitmesinin mümkün olmadığını belirterek, Arap Birliği'nin diyalog için en uygun yer olduğunu söyledi.[555]

Ulusal Koordinasyon Kurulu Sözcüsü Hasan Avadat ise *el-Halic* gazetesine yaptığı açıklamasında, Suriye hükümetiyle diyaloğa girmeyi kabul ettikleri yönündeki iddiaları yalanlarken, diyalog için siyasî tutukluların serbest bırakılması ve askerlerin karargâhlarına çekilmesi şartlarının geçerli olduğunu söyledi.[556]

---

[552] Şarku'l-Avsat. 22 Ekim 2011. غليون لـ«الشرق الأوسط»: أستغرب أن يذهب وفد الجامعة إلى دمشق والدم السوري ما يزال يسفك. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12016&article=646230

[553] http://alhayat.com

[554] El-Cezire. 18 Ekim 2011. معارضون بدمشق يرحبون بالتحرك العربي. www.aljazeera.net/news/pages/4d5e25fe-74d9-4fe9-9fdd-3cfa9c9b543b , El-Alem. 18 Ekim 2011. هيئة التنسيق الوطنية بسوريا ترحب بالمبادرة العربية. www.alalam.ir/news/772244

[555] El-Alem. 27 Ekim 2011. المبادرة العربية تجنب سوريا التدخل الخارجي. www.alalam.ir/news/796934

[556] El-Haliç. 23 Ekim 2011. "هيئة التنسيق" السورية تنفي قبول المشاركة في الحوار. www.alkhaleej.ae/portal/afd9994a-586c-4a48-82b3-578d3e0b1599.aspx

Batılı ülkelerin tek taraflı yaptırımlarına maruz kalan Suriye yönetimi, Katar ve Suudî Arabistan öncülüğündeki Arap Birliği'nin Suriye'yi birlikten çıkarmaya çalışarak açıkça Batılılarla birlikte hareket etmekte olduğunu görmeye başladı. Bu sebeple çözüme karşıymış görüntüsü verınemeye çalışan Suriye hükümeti, 20 Ekim'de Arap Birliği'nden gelecek bir komiteyi kabul etmeye hazır olduğunu açıkladı.[557]

Arap Birliği-Suriye diyaloğu

Katar Başbakanı ve Dışişleri Bakanı Şeyh Hamad bin Casim başkanlığındaki Arap Birliği heyeti, 16 Ekim'de alınan kararlar çerçevesinde 26 Ekim'de Şam'a gitti.

Arap Birliği heyetinde Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil el-Arabî'nin yanı sıra Umman Sultanlığı Dışişleri Bakanı Yusuf bin Alevî, Cezayir Dışişleri Bakanı Murad Medelci, Sudan Dışişleri Bakanı Ali Ahmed Kertî, Mısır Dışişleri Bakanı Muhammed Kâmil Amr ve Arap Birliği Genel Sekreter Yardımcısı Ahmed bin Hıllî de yer aldı.

Arap Birliği'nin sunduğu planda Suriye'de Şubat 2011'den itibaren tutuklananların serbest bırakılması, askerlerin karargâhlarına çekilmesi, Arap gözlemcilerin şehirlerde konuşlandırılması ve diyaloğun başlaması yer alıyordu.[558]

Görüşmenin ardından basına açıklama yapan Katar Başbakanı Hamad bin Casim, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le yapılan görüşmenin dostane bir ortam içinde geçtiğini belirtmekle birlikte bazı noktalarda anlaşmaya varıldığını; bazı noktaların ise tartışılması gerektiğini söyledi. Katar Başbakanı, "Bizler sonuca ulaşmak istiyoruz; bunun için de, anlaşma konusunda bir karar alınıncaya dek bu noktaları gizleme konusunda anlaştık. Görüşmenin ciddiyetinden hareketle inşallah pratik bir çözüm üzerinde anlaşacağız."[559] şeklinde konuştu.

---

[557] Reuters. 20 Ekim 2011. وكالة: سوريا ترحب باستقبال لجنة الجامعة العربية الاربعاء. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE79J1CQ20111020, Şarku'l-Avsat. 21 Ekim 2011. مصادر: تناقض بين السياسيين والأمنيين في دمشق حيال الموقف من الجامعة العربية. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12015&article=646012

[558] Reuters. 31 Ekim 2011. الجامعة العربية تنتظر ردا من سوريا على خطة لانهاء الاضطرابات. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE79U0QG20111031

[559] Thawra. 27 Ekim 2011. الرئيس الأسد يستعرض مع الوفد الوزاري العربي المبادرة العربية حول الأوضاع في سورية .. والاتفاق على اجتماع الأحد القادم... رئيس الوفد : اللقاء كان ودياً وصريحاً ولمسنا حرصا للعمل مع اللجنة. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=9595

Suriye, anlaşmayı kabul etmeden önce Katar Emiri Şeyh Hamad bin Halife'yle özel görüşme talep etti. Katar Başbakanı Hamad bin Casim, Suriye hükümetiyle görüşmelere, 30 Ekim'de Katar'da devam edileceğini söyledi.[560] Katar'da gerçekleşen görüşmeye Suriye adına Dışişleri Bakanı Velid Muallim katıldı. Muallim, görüşmede Arap Birliği'ne "tüm tutukluların serbest bırakılmasını ve güvenlik güçlerinin sokaklardan çekilmesini" kabul ettiğini iletti.[561] Doha'da yapılan görüşmelerde, muhaliflerle diyaloğun Suriye dışında yapılması maddesine ilişkin düzenleme talebinde bulunan Suriye'nin Arap Birliği'nden istekleri arasında, ekonomik yaptırımların kaldırılması ve Suriye'ye yapılan silah kaçakçılığının durdurulması yer alıyordu.

Suriye bu talepleriyle, Arap Birliği'ne ekonomik ve siyasî baskıların kaldırılması ve muhaliflerin silahlandırılmasının durdurulması karşılığında güvenlik öncelikli politikalarından vazgeçmeyi kabul ettiği mesajını vermiş oluyordu.

Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî ise Katar Başbakanı Hamad bin Casim'in aksine Suriye'de yapılan görüşmelerde olumlu bir adımın atılmadığını; Suriye'nin sunulan planı kabul etmemesi halinde Arap Birliği'nin Suriye'den elini çekeceğini söyledi.[562]

Arap Birliği planına Şam'dan 'evet', muhaliflerden 'hayır' cevabı

30 Ekim'de Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim'in de katıldığı Doha'daki görüşmede Arap Birliği, hazırladığı planı yazılı olarak Suriye'ye sunarken; Suriye, plan üzerinde görüş bildirmek için Arap Birliği'nden süre istedi.[563]

803402011102701432 2, El-Arab. 27 Ekim 2011. حمد بن جاسم: حريصون على منع التدخل الأجنبي بسوريا. www.alarab.qa/details.php?issueId=1412&artid=156689, CNN Arapça. 27 Ekim 2011. سوريا تستقبل «العربي» بـ٧١ قتيلاً ومليونية للأسد . http://arabic.cnn.com/2011/syria.2011/10/27/syria.unrest/index.html, BBC Arapça. 27 Ekim 2011. سورية: الوفد الوزاري العربي يقرر لقاء الأسد مجددا الأحد المقبل . www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/10/111027_latest_syria_arab.shtml

[560] Şarku'l-Avsat. 28 Ekim 2011. لجنة المبادرة العربية إلى سوريا تكتفي بإعلان رئيسها أن نتائج اللقاء مع الأسد إيجابية. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12022&article=647189

[561] Reuters. 1 Kasım 2011. سوريا تقول انها توصلت لاتفاق مع الجامعة العربية بشأن الاضطرابات. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A00X620111101

[562] El-Eyyam. 30 Ekim 2011. العربي: سورية لم تتحرك تجاه مطالب الجامعة والمهلة تنتهي غدا. www.alayam.com/newsdetails.aspx?id=22965

[563] BBC Arapça. 30 Ekim 2011. اللجنة العربية تسلم دمشق خطة لوقف العنف في سورية. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/10/111030_syria_assad_interview_dozens_killed.shtml

Katar, planı en kısa sürede imzalaması için Suriye'yi uyarırken[564]; Cumhurbaşkanı Esed, Rusya televizyonuna yaptığı açıklamasında Suriye'nin Libya olmadığını hatırlatarak, Libya senaryosunun Suriye'de tekrarlanması halinde büyük bedel ödeneceğini söyledi.[565]

Arap Birliği'nin sunduğu plan, Suriye Ulusal Konseyi ve Suriye'deki gösterileri organize eden eylemciler tarafından reddedildi.[566]

Şam yönetiminin sorunun çözümüne yönelik her türlü reform girişimini "gecikmiş" ve "samimi olmayan" adımlar olarak niteleyen Ulusal Konsey adlı muhalif örgüt, aynı tutumu Arap Birliği girişimi için de söz konusu ediyordu. Nitekim bu görüşmenin oldukça geç düzenlendiğini belirten Ulusal Konsey, Arap Birliği'ni Suriye'de daha fazla katliam yapması için Beşşar Esed yönetimine zaman tanımakla suçladı.

Şarku'l-Avsat gazetesine konuşan Suriye içerisindeki eylemcilerden Yusuf eş-Şamî, "rejimle diyaloğu öngördüğü için" Arap Birliği'nin planına kesinlikle karşı çıktıklarını söyledi.[567] Muhaliflerden Fayiz Sara, Katar Başbakanı'nın diplomatik bir açıklama yaptığını, esasında taraflar arasında hiçbir konuda anlaşmanın sağlanamadığını söyledi.[568] Ulusal Konsey üyesi Luey Safî, anlaşmaya varılacağından umutlu olmadığını belirtirken[569]; Ulusal Konsey üyesi Semir Neşşar da Suriye rejiminin niyetinin ciddi olmadığını, Arap Birliği'ne elle tutulur herhangi bir şey sunmayacağını söyledi.[570]

---

564 El-Kabas. 31 Ekim 2011. «قطر تحذّر الأسد من اللف والدوران والاحتيال». www.alqabas.com.kw/node/26817

565 Şarku'l-Avsat. 1 Kasım 2011. الأسد: سوريا ليست ليبيا.. وأي محاولة لتكرار السيناريو سيكون ثمنها باهظا. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=647757&issueno=12026

566 Şarku'l-Avsat. 1 Kasım 2011. المعارضة تعلن رفضها لأي مسعى عربي يقوم على حوار خارج إطار التفاوض على نقل السلطة. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=647751&issueno=12026

567 Şarku'l-Avsat. 30 Ekim 2011. أعضاء من المجلس الوطني: نرفض الحوار مع نظام مجرم.. ورسالة الجامعة العربية رجاء ضعيف. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=647435&issueno=12024

568 AKl. 27 Ekim 2011. فايز سارة: كلام الوزير القطري يخفي اختلاف وجهات النظر بين الوفد العربي وسورية. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2584078644

569 Şarku'l-Avsat. 30 Ekim 2011. أعضاء من المجلس الوطني: نرفض الحوار مع نظام مجرم.. ورسالة الجامعة العربية رجاء ضعيف. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=647435&issueno=12024

570 El-Mustakbel. 29 Ekim 2011. سمير نشار عضو المكتب التنفيذي في المجلس الوطني السوري: الأسد غير جدي وليس بمقدروه تقديم شيء للجامعة العربية. www.almustaqbal.com/storiesv4.aspx?storyid=492427

Ulusal Konsey, Arap Birliği heyetinin Şam'a ulaştığı 26 Ekim'de, Suriyelileri genel greve çağırdı;[571] fakat genel greve katılımın olmadığı görüldü. Konsey tarafından yapılan açıklamada, "Cumhurbaşkanı Esed'in istifasından ve yargılanmasından daha azına razı olmayacağız" denilerek, yönetimle diyaloğun reddedildiği açıklandı.[572]

Ulusal Konsey Genel Sekreterlik Üyesi İmaduddîn Reşid, Arap Birliği'nin Suriye girişimini eleştirenler arasında yer aldı. Arap Birliği'nin Suriye girişimini ilan etmesinden sonra Suriye'de 160 kişinin öldürüldüğünü belirten Reşid, "Biz, çabalarından ötürü Arap Birliği'ne teşekkür ediyoruz. Girişim, Suriye'de akan kanı durdurmalı. Girişim ciddi ve faydalı olmalıdır. Fakat, girişimin başladığı günden bugüne kadar 160 kişi öldü. Bugün, 20 kişi öldürüldü. Bunlardan üç tanesi çocuk. Girişim, Suriye'ye yeni katliamlar için zaman tanımak yerine sert tavır sergilemelidir"[573] diye konuştu.

27 Ekim'de el-Alem televizyonuna konuşan Ulusal Koordinasyon Kurulu üyesi Reca Nasır, asker karargâha çekilmediği, siyasî tutuklular serbest bırakılmadığı ve sivil gösterilere müsaade edilmediği sürece rejimle diyalog masasına oturmayacaklarını söyledi. İktidarın göstericilere karşı suç işleyen sorumluları yargılama sözü verdiğini, fakat sözünde durmadığını belirten Nasır, muhaliflerin gerçekleştirdikleri şiddet eylemlerini ise "iktidarın göstericilere karşı uyguladığı şiddet, göstericilerin karşı şiddetini doğurdu"[574] ifadesiyle açıkladı.

28 Ekim'de el-Arabiya televizyonuna konuşan Mişel Kilo, Suriye'deki krizin çözümü için Suriye hükümetinin önünde iki seçeneğin bulunduğunu; bu seçeneklerden birincisinin Arap formülü, ikincisinin ise uluslar arası formül olduğunu belirterek, kendisinin Arap formülünü tercih ettiğini söyledi.

---

[571] AKl. 25 Ekim 2011. المجلس الوطني السوري يوجه نداءً للمشاركة في الإضراب العام. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2575746179

[572] France 24. 26 Ekim 2011. المعارضة تصر على "تنحي الأسد ومحاكمته" ووفد من الجامعة العربية في دمشق. www.france24.com/ar/20111026-syria-opposition-calls-to-general-strike-amid-arab-delegation-mediation

[573] İsrahaber. 26 Ekim 2011. Arap Birliği'nin Suriye Girişimine Muhalefetten Eleştiri. www.israhaber.com/arap-birliginin-suriye-girisimine-muhalefetten-elestiri-13448-haberi.html, Reuters. 26 Ekim 2011. الاسد يلتقي بلجنة وزارية عربية ومقتل ٢٠ في اشتباكات. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE79P0T120111026

[574] El-Alem. 27 Ekim 2011. لا حوار قبل وقف العنف واطلاق المعتقلين. www.alalam.ir/news/796664

Suriye halkının 17 Mart öncesine dönmeyeceğini ifade eden Kilo, halkın silahlanmasından Suriye yönetimini sorumlu tuttu.[575]

Ulusal Koordinasyon Kurulu'ndan 24 Ekim'de yapılan yazılı açıklamada da Suriye hükümetinin askerî operasyonlarına son vermediği sürece Arap Birliği planının bir anlamının olmayacağını belirtti.[576]

Adalet ve Kalkınma Hareketi Lideri ve Ulusal Konsey Üyesi Enes el-Abde ise Arap Birliği heyetinin Suriye'deki temasları üzerine yaptığı açıklamasında, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in istifasını kapsamadığı sürece rejimle hiçbir diyaloğa girmeyeceklerini söyledi.[577]

Ulusal Konsey Üyesi Edib Çiçekli de Arap Birliği'nin planına tepki göstererek, "Plan bizi ilgilendirmiyor. Çünkü biz, Suriye rejimiyle diyaloğu reddediyoruz"[578] dedi.

Arap Birliği ve muhalifler şiddetin tek taraflı olduğunu iddia edip sürekli olarak yönetime şiddeti durdurması çağrısında bulunurken ve Arap Birliği'nin Suriye'de muhalefetle yönetim arasında diyalog başlatma girişimi sürerken; İdlib'deki Suriye ordusunu hedef alan saldırıda 10 asker,[579] 26 Ekim'de ise Hama'da 9 asker öldürülmüştü.[580] Arap Birliği'nin Suriye'ye girdiği saatlerde on binlerce yönetim yanlısı Suriyeli gösteri düzenlerken, muhalifler de farklı bölgelerde genel greve gitti.[581]

Suriye, Arap Birliği planını kabul etti

1 Kasım'da Arap Birliği'yle anlaşmaya varıldığını açıklayan Suriye, Arap Birliği heyetinin Şam'a yaptığı ziyaretten sonra, krizden çıkılması için sunduğu

---

575 El-Arabiya. 28 Ekim 2011. www.alarabiya.net/articles/2011/10/28/174182.html

576 AKI. 24 Ekim 2011. قوى التغيير بسورية: لا معنى للحديث عن مبادرة عربية ما لم تتوافر مقدماتها. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2574520535

577 Now Lebanon. 23 Ekim 2011. العبلة: لن ندخل في حوار أساسه الحديث عن إصلاحات وبقاء بشار الأسد في السلطة. www.nowlebanon.com/arabic/NewsArchiveDetails.aspx?ID=325248

578 Şarku'l-Avsat. 26 Ekim 2011. المجلس الوطني السوري يدعو لإضراب عام وتوفير حماية دولية عشية وصول الوفد العربي. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=646867&issueno=12020

579 Reuters. 25 Ekim 2011. منشقون على الجيش السوري يقتلون ٠١ جنود. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE79O14420111025

580 Reuters. 26 Ekim 2011. المرصد السوري: مقتل تسعة جنود سوريين في هجوم. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE79P0BY20111026

581 Reuters. 26 Ekim 2011. مسيرات تأييد واحتجاجات في سوريا مع وصول وفد الجامعة العربية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE79P0IJ2011 1026

teklifi kabul ettiğini ifade etti.[582] Suriye'nin herhangi bir şerh koymaksızın planı kabul ettiği, 2 Kasım'da Katar Başbakanı Hamad bin Casim tarafından da açıklandı.[583] Suriye'nin kararını değerlendiren Konsey üyesi Necib Gadban, el-Cezîre televizyonuna yaptığı açıklamasında rejim değişikliğini kapsamayan hiçbir girişimi kabul etmediklerini söyledi.[584]

Arap Birliği'nden bu açıklamanın gelmesinden kısa bir süre sonra Özgür Suriye Ordusu adlı silahlı grup, Suriye ordusunun anlaşmaya bağlı kalması halinde kendilerinin de anlaşmaya bağlı kalacağını açıkladı[585]

Arap Birliği adına açıklama yapan Katar Başbakanı Hamad bin Casim, "Suriyeli kardeşlerimizin, girişimi onaylamasından ötürü mutluyuz. Girişim, derhal hayata geçirilirse daha da mutlu olacağız" dedi. Amerika ise Suriye'nin barış planını kabul etmesine rağmen 1 Kasım'da Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e yeniden istifa etmesi için çağrı yaptı.[586] Washington, bu tutumuyla Arap Birliği üzerinden Suriye konusuna taraf olan tüm müttefiklerine, istediği şeyin Suriye sorununun yönetimle muhalifler arasında kurulacak diyalogla çözülmesi değil, Şam yönetiminin devrilmesi olduğu mesajını vermiş oluyordu.

Halbuki gerek muhalifler gerekse Türkiye ve Arap Birliği, başından beri Şam yönetimini güvenlik öncelikli politikalar izleyerek muhaliflerle diyalog kurmamak ve reform yapmaya yanaşmamakla suçlamaktaydı. Dolayısıyla Arap Birliği girişimini daha önce "iç işlerine müdahale" gerekçesiyle kabul etmeyen Şam yönetimi "uygulanan ekonomik ve siyasî yaptırımları kaldırın ve muhalifleri silahlandırmayı kesin, ben de reform

---

582 Reuters. 1 Kasım 2011. سوريا تقول انها توصلت لاتفاق مع الجامعة العربية بشأن الاضطرابات. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A00X620111101, Reuters. 2 Kasım 2011. الجامعة العربية تقول ان سوريا قبلت خطتها لوقف الاضطرابات. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A10MV20111102

583 El-Cezire. 3 Kasım 2011. دمشق تقبل "المبادرة" وواشنطن تتحفظ . www.aljazeera.net/news/pages/bc3d7d7e-8730-40ee-ad1e-a41cc6a7b04f, Şarku'l-Avsat. 3 Kasım 2011. «الجامعة» تعلن موافقة سوريا على الخطة العربية لإنهاء الأزمة.. والشيخ حمد بن جاسم يحذر: المهم التنفيذ. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=648058&issueno=12028

584 El-Cezire. 3 Kasım 2011. دمشق تقبل "المبادرة" وواشنطن تتحفظ . www.aljazeera.net/news/pages/bc3d7d7e-8730-40ee-ad1e-a41cc6a7b04f

585 Elaph. 3 Kasım 2011. "الجيش السوري الحر" يؤكد التزامه بمبادرة الحل بشروط . www.elaph.com/Web/news/2011/11/693490.html

586 Reuters. 1 Kasım 2011. امريكا تقول ان الرئيس السوري يجب ان يتنحى. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A00NM20111101

sürecini muhaliflerle görüşerek sürdüreyim" demiş oluyor; ancak Washington, Beşşar Esed'in gitmesinden başka bir çözüm yolunu kabul etmediğini gösteriyordu.

Washington'dan gelen bu mesajın Arap Birliği tarafından net bir şekilde anlaşıldığı görülüyordu. Zira Arap Birliği "Suriye'deki sorunu muhaliflerle yönetim arasında diyalog kurdurarak çözmek" adına başlattığı girişimi, aşamalı olarak "Uluslar arası toplumun ve muhaliflerin taleplerini Şam yönetimine dayatarak Suriye'de rejim değişikliğinin zeminini yaratmak" şekline dönüştürmeye başladı.

Anlaşma üzerine el-Cezîre televizyonuna konuşan Suriye Ulusal Koalisyonu Başkanı Burhan Galyun, Arap Birliği'nden Suriye'nin üyeliğini dondurarak Şam'daki büyükelçileri çekmesini ve Suriye dosyasını Güvenlik Konseyi'ne taşımasını istedi. Galyun "Biz, Suriye'nin Arap Birliği kararlarını uygulayacağını hiçbir zaman düşünmedik"[587] dedi.

Ulusal Koordinasyon Kurulu (UKK) Genel Koordinatörü Hasan Abdulazim ise el-Cezîre televizyonuna yaptığı açıklamasında, Suriye'yi Arap Birliği girişimini sabote etmekle suçladı.[588] Abdulazim, anlaşmaya imza atmanın yeterli olmadığını, verilen sözlerin yerine getirilmesi gerektiğini söyledi.[589]

3 Kasım'da açıklama yapan Yerel Koordinasyon Komiteleri, Suriye ordusunun 12 kişiyi öldürdüğünü belirterek, Suriye'nin anlaşmaya bağlı kalmadığını açıkladı.[590]

Ulusal Koordinasyon Kurulu (UKK) ise Arap Birliği'nin Suriye girişimini memnuniyetle karşıladığını duyurdu.[591] UKK üyesi Abdülaziz el-Hayr ise Suriye'nin Arap planını imzalamasının siyasî çözüm için önemli bir adım olduğunu belirtmekle birlikte Suriye'nin, girişimin içini boşaltmak için ça-

---

587 Al-Rai. 5 Kasım 2011. غليون يرى أن الأشهر المقبلة حاسمة وعبد العظيم: النظام يسقط الحل العربي. www.alraimedia.com/alrai/Article.aspx?id=308258&date=05112011

588 Al-Rai. 5 Kasım 2011. غليون يرى أن الأشهر المقبلة حاسمة وعبد العظيم: النظام يسقط الحل العربي. www.alraimedia.com/alrai/Article.aspx?id=308258&date=05112011

589 AKI. 3 Kasım 2011. حسن عبد العظيم لـ آكي: موافقة سورية على المبادرة العربية تبقى في إطار الوعود. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2606688393

590 AKI. 3 Kasım 2011. مصادر سورية معارضة: السلطة لم تلتزم بالمبادرة العربية وسقوط قتلى جدد. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2607128047

591 Elaph. 3 Kasım 2011. التنسيق السورية ترحب بالمساعي العربية وتدعو للاستمرار بالتظاهر. www.elaph.com/Web/news/2011/11/693657.html

lışacağı uyarısında bulundu.[592] Ulusal Koordinasyon Kurulu Üyesi Hasan Avadat da anlaşmanın imzalanmasına rağmen ümitsiz olduğunu ifade etti. Kuveyt'te yayımlanan *er-Ra'i* gazetesine konuşan Avadat, "Şu ana kadar ne siyasî tutuklular serbest bırakıldı, ne gözlemcilerin Suriye'ye girişine müsaade edildi, ne de askerî birlikler karargâhlarına çekildi"[593] dedi.

5 Kasım'da *Şarku'l-Avsat* gazetesine konuşan Özgür Suriye Ordusu Komutanı Riyad Esad, Şam'a iki gün süre tanıdıklarını belirterek "gerçek niyetinin açığa çıkmasından sonra güvenlik güçlerine karşı daha kapsamlı saldırılar" yapma tehdidinde bulundu.[594]

Özgür Suriye Ordusu'nun tehdit açıklamasının yayımlandığı gün Humus'a bağlı Baba Amr'da şiddetli çatışmaların yaşandığı, Baba Amr'ın kuşatma altına alındığı ve 24 kişinin Suriye güvenlik güçleri tarafından öldürüldüğü haberleri gelmeye başladı.[595] Bu durum karşısında Ulusal Konsey, Baba Amr'ın felâket bölgesi ilan edilmesi çağrısında bulundu.[596]

El-Hayat gazetesinde 7 Kasım'da yayımlanan haberde, Baba Amr'da bir haftadır Suriye ordusunun sürdürdüğü operasyonlarda 110 kişinin öldüğü belirtilmekte, muhalefetin "Baba Amr, felâket bölgesi ilan edilmeli"[597] talebi gündemleştirilmekteydi.

Arap Birliği Washington'un mesajıyla tutum değiştirdi

Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî, Washington'dan gelen mesajın ardından Suriye'den anlaşmanın maddelerine bağlı kalmasını, askerî birliklerini çekmesini, şiddeti bırakmasını ve tüm halk kesimlerini kapsayacak bir diyaloğa başlama kararını açıklamasını beklediklerini söyledi. Halbuki

---

592 AKI. 3 Kasım 2011. عبد العزيز الخيّر لـ آكي: النظام السوري سيراوغ لإفراغ المبادرة العربية من مضمونها. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2607699457

593 Al-Rai. 5 Kasım 2011. العودات لـ «الراي»: السلطات لم تنفذ شيئا من الورقة. www.alraimedia.com/alrai/Article.aspx?id=308259&date=05112011

594 Şarku'l-Avsat. 5 Kasım 2011. العقيد الأسعد لـ «الشرق الأوسط»: سنستأنف عملياتنا ضد قوات النظام بعد أن انكشفت نواياه. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=648418&issueno=12030

595 Şarku'l-Avsat. 6 Kasım 2011. حي باب عمرو في حمص محاصر وتحت القصف.. وناشطون يوجهون نداءات لإغاثة الأهالي. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=648493&issueno=12031

596 El-Cezire. 7 Kasım 2011. قوات وشبيحة تقتحم "بابا عمرو" بحمص. www.aljazeera.net/news/pages/a6056f5a-0dec-4781-9959-3763e81e1814

597 http://alhayat.com/

Suriye yönetiminin askerî birliklerini çekmesi, muhaliflerin silahlandırılmasının sona erdirilmesi ve muhaliflere silahlı eylemler yapmamaları yönünde yapılacak baskıyla kendiliğinden gerçekleşebilecek bir talepti. Nitekim Şam yönetiminin de teklif ettiği gibi ekonomik ve siyasî yaptırımların sona erdirilmesi ve muhaliflere silah verilmemesi durumunda diyalog süreci zaten başlamış olacaktı. Ancak Washington'dan Beşşar Esed'e yapılan istifa çağrısı açık bir mesajdı ve Nebil el-Arabî, sadece Şam yönetiminden adım beklemekteydi.

Nitekim Şam yönetiminin Arap Birliği'nin çözüm girişimini kabul etmesinden sonra aslında çözümden yana olmayanın yönetim değil; muhalifler olduğu da açıkça ortaya çıkmıştı. Şam'ın Arap Birliği girişimini kabul etmesinden sonra Washington'un Beşşar Esed'e ikinci kez istifa çağrısı yapmasından cesaret alan muhaliflerin, yönetimle diyalog kurarak istedikleri reformları gerçekleştirmek gibi bir niyetinin olmadığı görülmüştü.

Yönetimle diyaloğa karşı çıktıkları için Arap Birliği'yle Suriye arasında imzalanan anlaşmaya tepki gösteren muhalifler, Arap Birliği'nden Suriye'yle anlaşma yapmasını değil, Suriye'nin Arap Birliği'ndeki üyeliğinin dondurulmasını istedi ve anlaşmaya "red" yanıtı verdi.

Buna rağmen Arap Birliği, plan gereği Suriye yönetimi ile muhalefetin iki hafta sonra görüşmelere başlayacağını belirtti. Arap Birliği, diyaloğun nerede gerçekleştirileceğine ilişkin bir yer açıklamadı. Ulusal Koordinasyon Kurulu, Arap Birliği gölgesinde gerçekleşecek bir diyaloğa yeşil ışık yakarken; İstanbul'da kurulan Ulusal Konsey, "elleri Suriye halkının kanlarına bulaşan Suriye rejimiyle diyaloğa girmeyeceğini" açıkladı.

Bu durum, Suriye'deki sorunun herhangi bir dış müdahale olmadan çözümünü gerçekte kimin istediğini, kimlerin ise istemediğini açıkça ortaya koyuyordu. Ekonomik ve siyasî yaptırımlardan ve silahlı eylemlerden bunalan Suriye yönetimi, zoraki de olsa Suriye içerisinde başlatılacak bir diyalogla reform sürecini yönetmeye hazırdı. Aynı şekilde başından beri dış müdahaleye, şiddete ve mezhepçiliğe karşı tutumu ve sivil demokratik değişimden yana tavrıyla tanınan Heysem Menna liderliğindeki Ulusal Koordinasyon Kurulu da çözümden yanaydı. Ancak başta Amerika, Katar, Fransa ve Türkiye'den oluşan müttefikleri ile bunların öncülüğünde İstanbul'da kurulan Ulusal Konsey'in rejimin devrilmesinden başka bir çözüm kabul etmediği görülmekteydi.

Şam yönetiminin, diyalog yeri olarak Suriye'de ısrar etmesi, muhalefetin ise görüşme yerinin Suriye dışında olmasında diretmesi, Suriye yönetimi ile muhalefet arasında öngörülen diyaloğun gerçekleşmeyeceğinin ilk sinyali olmuştu. Ancak özellikle İstanbul'da kurulan Ulusal Konsey'in Şam yönetimi ile müzakereye baştan karşı çıkan tutumu, sorunun salt müzakere mekânından kaynaklanmadığını ortaya koyuyordu. Bununla birlikte Arap Birliği ile Suriye arasındaki görüşmelerde Arap Birliği, muhalefetle yapılacak diyalog görüşmelerinin Kahire'de yapılmasını isterken; Suriye, diyalog yerinin Şam olması isteğini iletmişti. Arap Birliği, dış müdahaleden sakınılması gerektiğini vurgularken; Suriye, dış müdahaleye kesinlikle karşı çıkılması gerektiğini vurgulamıştı. Anlaşmanın beklendiği şekliyle hayata geçirilememesinde, diyaloğun mekânının neresi olacağı ve Suriye'ye girecek gözlemcilerin çalışma şartlarının ne olacağı üzerine yaşanan görüş ayrılıkları, Arap Birliği ile Şam yönetimi arasındaki görüşmelerdeki en önemli sorun olarak gözükmekteydi.

Anlaşma sonrasında Arap Birliği, Suriye'deki yönetime ve rejim karşıtlarına silah bırakmaları çağrısında bulundu. Fakat bu çağrı, muhalifler tarafından olumlu karşılık bulmadı. Çağrılara rağmen ne Özgür Suriye Ordusu, ne de Suriye ordusu elini tetikten çekti. Özgür Suriye Ordusu, 2 Kasım'da Hama'da düzenlediği operasyonlarda, 15 polis ve askeri öldürdü.[598] 3 Kasım'da Reuters, Suriye ordusunun Humus şehrinde 10 muhalifi öldürdüğünü duyurdu.[599]

Arap Birliği'nin söz konusu girişimini desteklediğini belirten Rusya'nın BM Daimi Temsilcisi Vitali Çurkin, Güvenlik Konseyi'nin Yemen krizinde tarafları şiddete son vermeye çağırırken Suriye krizinde yaptırımı öncelemesine anlam veremediklerini söyledi. Ancak Suriyeli muhalifleri destekleyen Amerika, Fransa, Türkiye, Katar ve Suudî Arabistan, Suriye'deki şiddetin sadece yönetimden kaynaklanan kısmını vurguluyor, muhaliflerin silahlı eylemlerinin gündeme gelmesini istemiyordu. Arap, Batı ve Türkiye bloğunun bu tutumu, özellikle İstanbul'da kurulan Ulusal Konsey adlı örgütün daha da uzlaşmaz bir tutum içine girmesine yardımcı oluyordu. Arap, Batı ve Türkiye

[598] Reuters. 2 Kasım 2011. جماعة نشطاء: منشقون من الجيش السوري يقتلون ٥١ من الجنود والأمن.
http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A10N420111102

[599] Reuters. 3 Kasım 2011. القوات السورية تقتل عشرة في حمص بعد الموافقة على خطة عربية.
http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A20UV20111103

bloğu tarafından desteklenen muhalifler, Suriye yönetimiyle sadece "rejimin nasıl gideceği konusunda müzakere yapabileceklerini" ifade ediyorlardı.

Muhalefet, Şam'la diyaloğa karşı çıktı

Suriyeli muhaliflerden Heysem el-Malih, Suriye yönetiminin Arap Birliği'nin sunduğu anlaşmaya imza atmasına şüpheyle yaklaştığını, yönetimin göstericileri katletmeye devam edeceğini iddia etti. El-Malih, "Rejim, düşüşünü geciktirmek için vakit kazanma amacıyla anlaşmaya imza attı. Halk, rejimin gideceğine karar verdi. Bundan ötürü, Esed'in gidişini kapsamayan bir diyaloğu kabul etmiyoruz"[600] dedi.

Suriye Ulusal Konseyi de Suriye yönetiminin kabul edeceği diyaloğun ciddiyetine inanmadığını açıkladı. Suriye Ulusal Konseyi, konuya ilişkin olarak şu açıklamayı yaptı:

"Suriye Ulusal Konseyi, bundan önceki yapmış olduğu açıklamalarda, 8 aydır masum sivilleri öldüren Suriye yönetimini durdurmak için sarf ettiği çabalardan dolayı, Arap Birliği'ne teşekkürlerini beyan etmişti. Bu, Arapların Suriyeli kardeşlerinin kanlarına ne kadar kıymet verdiklerinin ve ülkeyi dış müdahalelerden korumak için sarf ettikleri çabaları ortaya koymaktadır. Ama yönetimin tüm bu çabalara verdiği cevabı, her zamanki gibi öldürme, intikam ve tutuklamaları arttırmak olmuştur.

Ulusal Konsey, yönetimin kanlı tutumuyla, Suriye yönetiminin aslında Arap Birliği'nin akan kanları durdurmak için gösterdiği bütün çabalarla alay ettiğini ve hafife aldığını anlamaktadır. Yönetim vakit kazanmaya çalışmaktadır. Diyalog ve reform çağrılarının hepsi kandırma ve sahtekârlıktan başka bir şey değildir.

Tüm bunlardan dolayı Ulusal Konsey, Arap Birliği'ne daha önce 16 Ekim 2011 tarihinde sunduğu taleplerini tekrarlamaktadır. Taleplerimiz şunlardır:

1. Suriye'nin Arap Birliği üyeliğinin dondurulması.

2. Arapların gözetiminde sivillerin korunması için uluslar arası korumanın sağlanması.

3. Suriye devrimini ve halkını temsil eden Suriye Ulusal Konseyi'ni tanıması. Ulusal Konsey bu şartlarda Suriye yönetiminin halkına karşı uyguladığı

[600] Reuters. 3 Kasım 2011. ناشط سوري يشكك في أن قبول الأسد مبادرة الجامعة العربية سينهي العنف. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A210920111103

katliam ve vahşeti durdurmak için sorumluğun Arap Birliği'nde olduğunu düşünmekte, halkımızı bu katliam ve tahribattan kurtarmak için gerekli siyasî, diplomatik, yasal ve ekonomik önlemleri alması gerektiği kanaatindedir.

Bu sebepten dolayı Ulusal Konsey, tüm halkı, yeni komplo silsilelerinden kurtulana ve tüm halk kesimlerinin taleplerinin yerine getirene değin barışçıl devrimimizi artırarak sürdürmek için safları birleştirmeye çağırmaktayız."[601]

Ulusal Konsey'in bu açıklaması ile Arap Birliği tarafından sunulan çözüm planı çerçevesinde hiçbir yükümlülük altına girmeden Suriye'ye yapılan siyasî baskıların artırılmasını, kurtarılmış bir bölge oluşturulmasını ve kendilerinin Suriye halkının meşru temsilcisi olarak tanınmasını talep etmiş oluyordu. Nitekim bu talepler daha sonra Türkiye, Amerika, Fransa, Katar ve Suudî Arabistan öncülüğünde kurulacak olan Suriye'nin Dostları Grubu'nun talepleri veya adımları olarak karşımıza çıkacaktı.

Diyalog mazide kaldı

Ulusal Konsey Genel Sekreterlik üyesi İmaduddîn Reşid, Arap Birliği'nin Suriye'deki krize çözüm bulmak için girişimde bulunmasına teşekkür ederken, girişimin, Suriye halkının beklentilerini yansıtmadığını söyledi. Reşid, Mısır televizyonuna yaptığı açıklamasında "Başkan, halkın karşısına çıktı ve Hama'daki operasyonun başarıyla gerçekleştirildiğini söyledi. 370 insan bir gecede öldürüldü. Rejim, halkını katlettiğini itiraf ettiği zaman, bu rejiminin meşrûiyeti kalmamış demektir. Bundan ötürü muhalefet, rejimle diyaloğa karşı çıkmaktadır; çünkü karşı taraf, diyalog için ehil değildir" dedi.

Açıklamasında iç savaşa yol açacağı için devrimcilerin silahlandırılmasına ve Suriye'nin egemenliğini çiğneyeceği, Suriye'yi yıkıma sürükleyeceği için her türlü askerî müdahaleye karşı olduğunu ifade etse de Reşid "Biz, üçüncüsünü yani Suriye hava sahasının uçuşa yasak bölge ilan edilmesini istiyoruz. Böylece, Suriye'deki devrimcileri koruyan Özgür Suriye Ordusu'nun çalışmaları ve ordudan ayrılmak isteyen diğer askerlerin işleri kolaylaştırılmış olacak. Uçuşa yasak bölge ilan edilmesiyle, askerler ağır silahlarıyla, tanklarıyla ordudan ayrılmış olacak. Eğer, uçuşa yasak bölge kararı çıkmazsa, Suriye Hava Kuvvetleri, ordudan ayrılanları kısa bir süre içerisinde havadan vurmuş olacak. Ya da kontrolden çıkan bölgelere en kısa zamanda yardım götürebilecek. Ben, Özgür Suriye Ordusu'nun Rastan, Deyr

[601] İsrahaber. 2 Kasım 2011. Ulusal Konsey, Suriye Yönetimini Ciddi Bulmuyor. www.israhaber.com/ulusal-konsey-suriye-yonetimini-ciddi-bulmuyor-13511-haberi.html

ez-Zor ve hatta Dera'da, halkı korumak amacıyla gerçekleştirdiği operasyonları destekliyorum"[602] diyerek söyledikleriyle çelişiyordu. Çünkü İmaduddîn Reşid zahiren dış müdahaleye ve silahlı mücadeleye karşı olduğunu açıklasa da, açıklamasının devamında hem "ancak bir dış müdahale ile gerçekleştirilebilecek bir uçuşa yasak bölge oluşturulmasını" istiyor, hem de Özgür Suriye Ordusu'nun muhtelif kentlerdeki silahlı eylemlerini desteklediğini söylüyordu. Yani Reşid'in istediği şey aslında Libya modelinin Suriye'de tekrar edilmesinden ibaretti.

Suriyeli muhaliflerin çoğunun tezi büyük ölçüde Libya modelinin Suriye'de uygulanması anlayışına dayanıyordu.

Suriye Devrimi Genel Kurulu resmî sözcüsü Bessam Ceare, Suriye'nin Arap Birliği'nin girişimini kabul etmesinin imkânsız olduğunu ifade ederek, Şam'ın daha fazla katliam için zaman kazanmaya çalıştığını iddia etti. Ceare, el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamasında, Arap Birliği'nin kendileriyle temasa geçmediğini söyledi.

Haddam: Suriye halkını silahlandıracağım

Suriye cumhurbaşkanı eski yardımcısı Abdulhalim Haddam, 2 Kasım'da, Suriye halkının can güvenliğinin sağlanmaması halinde nefsi savunma için silahlanacağını söyledi. Haddam, el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamasında, "Uluslar arası toplum, Suriyeli göstericileri korumak ve katliamları durdurmak için harekete geçmelidir. Aksi takdirde Suriye halkı, nefsi savunma hakkını kullanarak silahlanacak" dedi. Arap Birliği'nin Suriye'de şiddeti sona erdirmeyi hedefleyen girişiminin başarısızlıkla sonuçlanacağını belirten Haddam, "Bu girişim, Suriye rejimiyle muhalefeti diyaloğa çağırmakta. Girişimin esasları arasında rejimin devrilmesi yok. Bundan ötürü Suriye sokakları ve muhalefet, rejimle ilişkileri normalleştirme önerisini reddetti" dedi.[603] Had-

[602] İsrahaber. 2 Kasım 2011. Suriyeli Muhalifler, Esed'le Diyaloğa Girecek mi? www.israhaber.com/suriyeli-muhalifler-esedle-diyaloga-girecek-mi-13514-haberi.html

[603] Reuters. 2 Kasım 2011. خدام: السوريون سيحملون السلاح اذا لم تتم حمايتهم. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A10RP20111102, France 24. 7 Kasım 2011. عبد الحليم خدام يدعو إلى تدخل عسكري خارجي لإسقاط نظام بشار الأسد . www.france24.com/ar/20111103-khaddam-interview-syrian-opposition-political-perspectives-arab-league , İsrahaber. 2 Kasım 2011. Haddam: Uluslar arası Koruma Olmazsa Halk Silahlanacak. www.israhaber.com/haddam-uluslar arası-koruma-olmazsa-halk-silahlanacak-13524-haberi.html

dam, 8 Kasım 2011'de yaptığı açıklamada ise Suriye'de rejimin devrilmesi için askerî müdahalenin zorunlu olduğunu söyledi.

Ulusal Koordinasyon Kurulu'nun diyalog sınavı

Suriye'de Libya modelinin uygulanmasını isteyen muhaliflerin yanı sıra buna karşı çıkan muhalif gruplar da vardı. Dış müdahaleye, şiddete ve mezhepçiliğe karşı tutumunu hiçbir zaman değiştirmeyen Ulusal Koordinasyon Kurulu, Libya modeline ve şiddete karşı çıktığı için Arap Birliği girişimini desteklemişti ve bu girişim çerçevesinde başlatılacak diyaloğu Suriye'deki sivil değişim açısından son derece önemli buluyordu.

Arap İnsan Hakları Örgütü resmî sözcüsü ve Suriye Ulusal Koordinasyon Kurulu üyesi Heysem Menna, Arap Birliği'nin hazırladığı diyalog girişimiyle, Beşşar Esed'in diyalog konusunda ne derece samimi olup olmadığının sınanmış olacağını söyledi. Menna, şimdiye kadar diyaloğun hayata geçirilememesinden Beşşar Esed yönetimini sorumlu tuttu ve Arap Birliği'nin bağımsız bir aktör olarak diyaloğun kapısını açacağını savundu.

Heysem Menna, el-Hıvar televizyonuna yaptığı açıklamasında "Biz, Suriye yönetiminin gölgesinde ve Suriye yönetiminin girişimiyle başlatılacak bir diyaloğa 'hayır' dedik. Fakat burada Arap Birliği'nin girişimiyle karşı karşıyayız. Ne Beşşar ne de Mahir var karşımızda. Karşımızda Arap Nebil var, Katar var." dedi.

Heysem Menna, BBC ve Rusya el-Yovm televizyonuna Arap Birliği girişimi sonrasında yaşananları değerlendiren açıklamasında da şu ifadelerle yer verdi: "Dürüst olmak gerekirse Arap Birliği girişiminin düşmanları da var dostları da var. Düşmanları, dünden itibaren her türlü yolu kullanarak bu girişimi başarısızlığa uğratmak için çalışmaktalar. Girişimin düşmanları, sadece 'güvenlik esaslı çözümden' yana olan rejim değil. Rejimi kontrolü altında tutan azınlık bir grup var. Bunlar, güvenlik esaslı çözüm sunuyorlar. Bu durumun devam etmesini istiyorlar.

Bunun yanı sıra halk hareketini silahlandırmak isteyen, halk hareketini güzergâhından çıkarmak isteyen aşırılık yanlısı, bölücü ve şiddet eğilimli kişiler de girişimin düşmanıdır. Bu iki tarafın da ülkede tansiyonu nasıl yükselttiğine şahit olduk. Çünkü gerilimin yükselmesi onların yararınadır. Bu kişiler, devrime ve halka karşı suç işlemektedirler. Sivil bir çözüme ulaşmak için her ikisine de karşı çıkmamız gerekiyor. Suriye'deki sivil direniş, dış müdahaleye, bölücülüğe ve her türlü şiddete karşıdır."

Suriye yönetimine çağrıda bulunan Menna, "Sadece konuşmadığını aynı zamanda adım da attığını gösterebilmen için siyasî tutukluları serbest bırakmalısın. Eğer tutukluları serbest bırakmaz, tam aksine yüzlercesini de tutuklamaya devam edersen insanlar, daha fazla baskı için vakit kazanmak istediğini düşünecekler" dedi.

Suriye'de 8 aydır devam eden 'güvenlik esaslı' süreçten ötürü bazı insanların şeytana dahi 'gel' diyebilecek duruma geldiklerini ifade eden Heysem Menna, "İşte böyle bir zamanda 'güvenlik çözümü durmalıdır' diyen Arap Birliği girişimi gündeme geldi. Güvenlik çözümü uygulanması zorunlu değildir. Tam aksine bir musibettir ve derhal durmalıdır. Suriye rejimi de bu durumu kabul etti. Bunun yanı sıra siyasî tutukluların serbest bırakılması derhal gerçekleşmelidir.

Bize göre Arap Birliği girişimi, Suriye halkının hareketinin yararınadır. Sükûnetin sağlanmasıyla toplum üzerindeki baskılar hafiflemiş olacak. Bu esas noktaların başarıyla sonuçlanması, Suriye halkının demokrasiye kavuşmak için verdiği savaşının yararınadır"[604] şeklinde konuştu.

Muhaliflerin diyaloğa ilişkin tutumu birbirlerine ihanet suçlaması

Arap Birliği'yle Suriye yönetimi arasında görüşmeler devam ederken, Suriye muhalefeti, her konuda olduğu gibi yönetimle diyalog hususunda da ihtilâfa düşüp, birbirlerini ihanetle suçlamaya devam etti.

Ulusal Konsey'e girmeyi kabul etmeyen muhaliflerden Vahid Sakr, "diyaloğa giren haindir" diyerek, diyalog karşıtı olduğunu ilan etti. Sakr, "Her türlü askerî müdahaleye karşıyız... Biz, sivil devrimi destekliyoruz" diyen Ulusal Konsey sözcüsü Besma Kodmani'yi "devrimden ziyade rejimin savunucusu" olmakla suçlamıştı.[605]

Katar ve Türkiye'nin Ulusal Konsey'i rejimle diyaloğa sürükleyeceğini ifade eden Vahid Sakr, BBC Arapça Servisi'ne yaptığı açıklamasında "Rejim, Arap Birliği planını onaylayarak nefes almak istedi. Rejimin diasporadaki muhalefetle diyaloğa gireceğini uzak bir ihtimal olarak görüyorum. Fakat Katar ve Türkiye, Ulusal Konsey'i rejimle diyaloğa girmeye sürükleyecektir" dedi.

---

[604] İsrahaber. 4 Kasım 2011. Menna, Suriye'ye Bakışta Ezber Bozmaya Devam Ediyor. www.israhaber.com/menna-suriyeye-bakista-ezber-bozmaya-devam-ediyor-13531-haberi.html

[605] İsrahaber. 2 Kasım 2011. Suriyeli Muhalifler, Esed'le Diyaloğa Girecek mi?. www.israhaber.com/suriyeli-muhalifler-esedle-diyaloga-girecek-mi-13514-haberi.html

Diasporadaki Şam Deklarasyonu Ulusal Konsey Başkanı Abdurrazzak Eid, France 24'e verdiği, Suriye'nin Arap Birliği girişimine onay vermesini değerlendiren demecinde, "Suriye rejimi, katliamları durdurmayacak. Çünkü ertesi gün, tüm Suriye halkı meydana inecek. Ertesi gün de Cumhuriyet Sarayı'nı işgal edecek" dedi.

Muhalif Orient TV'nin sahibi Gassan Abud ise Beşşar Esed'i yalancılıkla suçlayarak Esed'in anlaşmaya bağlı kalmayacağını öne sürdü. Abud, devrimci Suriye halkının Beşşar Esed ve çevresindekileri devirinceye kadar "devrimine" devam edeceğini vurguladı.

Ulusal Konsey olarak Suriye halkının sesine kulak verdiklerini belirten Ulusal Konsey Üyesi Ubeyde Nahhas, el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamasında, anlaşmanın hayata geçirilmesinden umutlu olmadığını söyledi. Nahhas, "Umutlu değiliz; çünkü rejimin sicili kötü. Bu geceden itibaren rejimin ne kadar ciddi olup olmadığını göreceğiz. Tankları ve silahlı güçlerini çeker ve insanların özgürce gösteri düzenlemesine izin verirse, rejimin ciddi olduğunu söyleyebiliriz. Biz, Arap Birliği planının vakit geçirmeksizin derhal uygulanmasını istiyoruz. Ben şu andan bahsediyorum. Yarın değil; Humus'taki tanklar şimdi, derhal çekilmelidir. Eğer bunları yerine getirmezse rejim bize ve Arap Birliği'ne yalan söylüyor demektir." dedi.

El-Arabiya televizyonuna konuşan Ulusal Konsey Üyesi Ahmed Ramazan da Suriye rejimiyle diyaloğa girmelerinin mümkün olmadığını vurgulayarak, sadece rejimin sivil bir şekilde el değiştirmesi ve Beşşar Esed'in gidişi üzerine müzakereye girebileceklerini söyledi.

Suriye Ulusal Konsey Üyesi Muhyiddîn Lazkanî ise Arap Birliği'yle Suriye arasındaki anlaşmada herhangi bir güvence verilmemesini eleştirdi. Lazkanî "Güvence vermeksizin Arap Birliği planını onaylamak, Suriye halkını katletmek ve kan dökmek için ek zaman almaktır. Sekiz aydır 'teröre ve silahlı milislere karşı savaşıyorum' diyerek dünyaya yalan söyleyen rejimin, bu iki haftada da aynısını tekrarlamasına mani bir şey yok" dedi.

Ulusal Konsey Üyesi ve Müslüman Kardeşler liderlerinden Milhem Derubî ise Arap Birliği'ne teşekkür ederken, Beşşar Esed'le diyaloğa girmeyeceklerini açıkladı. Derubî, el-Arabiya'ya yaptığı açıklamasında şunları söyledi:

"Diyalog, bizim için temel ilkedir; fakat biz rejimle ne üzerine diyaloğa gireceğiz? Diyaloğa gireceğimiz tek konu, yönetimin sivil bir şeklî el değiştirmesi hususunda olabilir. Çünkü Beşşar Esed, 4 bin Suriyeliyi katlettikten sonra tüm meşrûiyetini yitirdi. Arap Birliği'nin açıklamasında her iki taraftan

da şiddete son vermesi istendi; fakat bu adil değil. Çünkü şiddet tek taraflı. Rejimden, sivil halka karşı... Biz, bu sorunun en az bedel ödenerek çözülmesini istiyoruz. Arap Birliği'nin bu planının, sorunu çözmesini temenni ediyoruz. Suriye halkının özgürlüğüne ve haklarına kavuşmasını temenni ediyoruz. Kendisini yönetenleri özgürce seçebilmelerini istiyoruz. Biz, nisan ayında Beşşar Esed'i uyardık. 'Halkın isteklerini karşılarsan, reformlar yaparsan kahraman olursun' dedik. 'Halkın kanını dökmeden önceki halkın istekleri, halkın kanını döktükten sonraki isteklerinden farklı olacaktır' dedi. Fakat o bizi dinlemedi. Mübarek'ten ve Bin Ali'den ders almadı."

Ulusal Konsey üyesi Necib Gadban da el-Arabiya televizyonuna Suriye'nin Arap Birliği planına onay vermesini değerlendirdi. Gadban "Suriye'de akan kanın durdurulması girişimi önemlidir. Fakat, rejimle diyalog hususunda sokakların kesin kararı var. Sokaklar, katillerle diyaloğa girmek istemiyor. Sokaklar, rejimin sivil bir şekilde el değiştirmesini sağlamak için müzakerelere onay veriyor" dedi.

Ulusal Konsey üyesi Fida Meczub ise Suriye halkının akan kanın durmasından mutlu olacağını belirtirken, Suriye rejiminin anlaşmaya tam olarak bağlı kalamayacağını ve anlaşmanın çözüm olmadığını söyledi.

Suriye Ulusal İttifakı Başkanı Vail Hafız ise "Rejim, Arap Birliği girişimini tam anlamıyla uygulamaya kadir değil. Suriye'deki tüm halkımızdan olup biteni kayda almalarını, göstericilere ateş açıldığı anları çekmelerini istiyoruz. Fotoğraf ve videonun şu anda çok önemi var" dedi.

Suriye Devrimi Genel Kurulu Sözcüsü Bessam Ceare de rejimle diyaloğa karşı çıkan muhalifler arasında yer aldı. Ceare, sadece rejimin sivil bir şekilde el değiştirmesi amacıyla rejimle muhalefet arasında müzakerelerin gerçekleştirilebileceğini kaydetti. Ceare "Rejimin ne kadar dürüst olduğunu görmek için cuma gününü bekliyoruz. Milyonlar Halep'te milyonlar Şam'da gösteri düzenleyecek" dedi.

Muhammed Me'mûn el-Humsî ise rejimle diyaloğa girecek olanları 'hainler' olarak niteleyerek, muhalefete 'devrime karşı yürütülen komploya' dahil olmamaları çağrısında bulundu.

Karara ilişkin değerlendirmelerde bulunan Hamalı Şeyh Adnan Arur'un oğlu Hazim Arur ise Ulusal Konsey'i hedef aldı. Arur, "Arap Birliği, Suriye rejimiyle halka karşı komplo kurmakta. Ulusal Konsey ise bu komplo karşısında aciz kalmaktadır" dedi.

Özgür Suriye Ordusu ise Suriye ile Arap Birliği arasında imzalanan anlaşmaya bağlı kalacağını, Suriye ordusunun tekrar halka saldırması halinde, halkı korumak için silaha sarılacaklarını açıkladı.

Öte yandan Şerif Şehade gibi yönetim yanlısı Suriyeliler ise Özgür Suriye Ordusu'na dikkat çekerek, muhaliflerin silah bırakmayacaklarını, Suriye ordusunu hedef alan saldırılara devam edeceği uyarısında bulundu.[606]

Ulusal Konsey üyeleri, Nebil Arabî ile görüştü

Arap Birliği, 12 Kasım'da alacağı kritik kararlar öncesinde Suriye Ulusal Konseyi ve Ulusal Koordinasyon Kurulu liderleriyle bir araya geldi. Görüşmede Suriye Ulusal Konseyi, Arap Birliği planının çıkmaz sokağa girdiğini belirterek girişimin geri çekilmesini isterken[607], Ulusal Koordinasyon Kurulu, girişime can verilmesi için Suriye'ye Arap gözlemcilerin gönderilmesini istedi.[608]

Arap Birliği'yle görüşen Ulusal Konsey Üyesi Besma Kodmani, Arap Birliği'nden Amerika ve AB'nin yaptığı gibi Suriye'nin üyeliğini dondurması ve Suriye'ye ambargo uygulamasını istedi. Semir Neşşar ise Cumhurbaşkanı Esed'in istifasında ısrarcı olduklarını söyledi.[609]

Aynı gün *Şarku'l-Avsat*'a konuşan Ulusal Koordinasyon Kurulu Lideri Hasan Abdulazim, Libya'da olduğu gibi Suriye'de dış müdahaleye yol açacağı için, Suriye'nin Arap Birliği üyeliğinin dondurulmasına ve hava sahasının uçuşa kapatılmasına karşı çıktığını söyledi.[610]

Şam yönetimi ile diyaloğu reddetmesine ve Suriye'de Libya modeline uygun bir dış müdahale istediğini ima etmesine rağmen Ulusal Konsey, 3 Kasım'da, Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî'yi ziyaret etti. Görüşme sırasında, Suriye'nin Arap Birliği'nin girişimini imzalaması ele alındı. Ulusal Konsey üyeleri Arabî'ye "Devrimcilerin kararı olan 'Rejim, devrilmelidir! Re-

---

606 İsrahaber. 2 Kasım 2011. Suriye Muhalefeti, Anlaşmayı Nasıl Karşıladı. www.israhaber.com/suriye-muhalefeti-anlasmayi-nasil-karsiladi-13523-haberi.html

607 Elaph. 10 Kasım 2011. «المعارضة تعلن وصول المبادرة لطريق مسدود والعربي يطلب "فرصة". www.elaph.com/Web/news/2011/11/694873.html

608 El-Cezire. 10 Kasım 2011. تجدد الخلاف بين المعارضة السورية . www.aljazeera.net/news/pages/1901195d-79e2-46dc-8e06-094278cefa4d

609 El-Cezire. 12 Kasım 2011. المعارضة السورية تمسك بتنحي الأسد. www.aljazeera.net/news/pages/535f15f8-c0ad-4b67-8c46-7f795d084aa8

610 Şarku'l-Avsat. 11 Kasım 2011. حسن عبد العظيم لـ «الشرق الأوسط» : صمود الشعب قادر على إسقاط نظام الأسد. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=649239&issueno=12036

jimle diyaloğa hayır!' ilkesine bağlıyız. Arap Birliği'nin Suriye için yürüteceği her türlü çalışma, Beşşar Esed'in gidişi esası üzerine kurulmalıdır" dediler. Konsey üyeleri, her zamanki gibi şiddetin tek taraflı olduğunu öne sürerek Arap Birliği'nin girişimine onay veren Suriye yönetiminin anlaşmaya bağlı kalmayacağını iddia ettiler.

Nebil Arabî ise görüşmede tüm medya kuruluşlarının özgür bir şekilde Suriye'ye girerek istediği bölgelerde çalışabileceğini, medya kuruluşlarının engellenmesinin anlaşmanın ihlâli olarak kabul edileceğini söyledi. Arabî, ayrıca Ulusal Konsey'den tüm siyasî tutuklu ve kayıpların isimlerini de istedi.[611]

Ulusal Konsey üyesi Heysem el-Malih, Reuters'e verdiği demeçte Cumhurbaşkanı Esed'i 'cinayet bağımlısı' olarak niteleyerek, imza atmasına rağmen Arap Birliği planına bağlı kalmayacağını, Cumhurbaşkanı Esed'in plana uymayacağını, yönetimi daha da sağlamlaştırmak için vakit kazanmak amacıyla anlaşmaya imza attığını iddia etti.[612] Ulusal Koordinasyon Kurulu üyesi Reca Nasır ise 4 Kasım'da el-Alem televizyonuna yaptığı açıklamasında, Suriye yönetiminin Arap Birliği girişimine imza atmasının, Suriye'deki krize siyasî çözüm bulunması için önemli bir adım olduğunu söyledi.[613] Dış güçlerin askerî müdahalesine karşı olduğunu bir kez daha yineleyen Nasır, Suriye'deki krizden kurtuluş için Arap Birliği girişiminin tek yol olduğunu söyledi.[614]

Suriye'den somut adımlar, ABD'den muhaliflere silah bırakmayın çağrısı

Muhalefet bunları konuşurken Suriye yönetimi, Arap Birliği ile imzaladığı anlaşma çerçevesinde ilk somut adımları atmaya başladı. Suriye içişleri Bakanlığı 4 Kasım'da genel af ilan ederek silahlı militanların aftan yararlanabilmeleri için silahlarıyla birlikte bir hafta içerisinde teslim olmalarını istedi.[615] Ancak ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Victoria Nuland, Suriye yönetiminin çıkardığı af yasası ile ilgili yaptığı açıklamada, "Kimseye şu an

---

611 İsrahaber. 3 Kasım 2011. Konsey Üyeleri, Nebil Arabi'yle Görüştü. www.israhaber.com/konsey-uyeleri-nebil-arabiyle-gorustu-13529-haberi.html

612 Reuters. 3 Kasım 2011. ناشط سوري يشكك في أن قبول الأسد مبادرة الجامعة العربية سينهي العنف. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A210920111103

613 El-Alem. 4 Kasım 2011. ترحيب سوري بتوقيع المبادرة العربية. www.alalam.ir/news/816924

614 El-Alem. 3 Kasım 2011. المعارضة السورية تعتبر المبادرة العربية المخرج الوحيد. www.alalam.ir/news/814924

615 Reuters. 4 Kasım 2011. السلطات السورية تمهل حاملي السلاح اسبوعا لتسليم انفسهم في اطار عفو. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A30BU20111104

rejim yetkililerine teslim olmasını tavsiye etmem"[616] diyerek silahlı gruplara silah bırakmaması çağrısında bulundu.

ABD'nin silahlı gruplara silahlarını bırakmamalarını tavsiye etmesi sebebiyle, Suriye yönetiminin silahlarını bırakanların genel af kapsamına alınacağına ilişkin çağrısı etkili olamadı; silahlı gruplar ile Suriye güvenlik güçleri arasındaki çatışmalar devam etti. Reuters, 5 Kasım'da Suriye ordusunun Humus'ta 13 muhalifi öldürdüğünü duyururken[617], Arap Birliği Suriye'nin plana bağlı kalmaması halinde feci sonuçlarla karşılaşacağını açıkladı. Genel Sekreter Nebil Arabî, "Planın başarısız olması halinde bu durumun Suriye ve bölge açısından feci sonuçları olacak. Arap Birliği, bunu engellemek için çalışıyor"[618] dedi. Avrupa Birliği Dış Politika Yüksek Temsilcisi Catherine Aslıton ise 3 Kasım'da Suriye'ye, Arap Birliği planını hayata geçirmesi çağrısında bulundu.[619]

7 Kasım'da Ulusal Konsey Başkanı Burhan Galyun, kurban bayramı münasebetiyle yaptığı açıklamasında, Suriye rejimiyle diyaloğa kesinlikle karşı çıktıklarını söyledi.[620] 9 Kasım'da Şarku'l-Avsat'a konuşan Galyun, "Suriye rejimi, Arap Birliği'nin başarısız ve aciz halini gün yüzüne çıkarttı" diyerek, Arap Birliği'nin 12 Kasım'da daha sert adımlar atmasını istedi.[621]

Bu dönemde Suriyeli muhalifler, adalet, demokrasi ve özgürlük taleplerine "Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in idamını da ekleyerek, Suriye rejimiyle diyaloğa kesinlikle karşı çıktıklarını ilan etmiş oldular.[622]

---

[616] Hürriyet. 6 Kasım 2011. Esad'a kanmayın teslim olmayın. http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/printnews.aspx?DocID=19178332 , Şarku'l-Avsat. 12 Kasım 2011. واشنطن تجدد دعوتها للمعارضين السوريين بعدم تسليم أنفسهم للنظام. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=649456&issueno=12037

[617] Reuters. 5 Kasım 2011. نشطون: الدبابات السورية تقتل ٣١ شخصا في حمص المحاصرة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A40F720111105

[618] Reuters. 5 Kasım 2011. الجامعة العربية تطالب سوريا بالالتزام بخطة العمل العربية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A40A920111105

[619] Reuters. 3 Kasım 2011. الاتحاد الاوروبي يدعو سوريا لتنفيذ خطة الجامعة العربية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A20VV20111103

[620] El-Halic. 7 Kasım 2011. المجلس الوطني السوري يرفض الحوار مع النظام . www.alkhaleej.ae/portal/892399d7-a948-472a-94c6-59fca66a3c77.aspx

[621] Şarku'l-Avsat. 9 Kasım 2011. غليون لـ «الشرق الأوسط»: النظام أظهر الجامعة فاشلة وعاجزة.. وعليها الرد. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=648981&issueno=12034

[622] Şarku'l-Avsat. 9 Kasım 2011. المتظاهرون السوريون يرفعون سقف مطالبهم إلى إعدام الأسد. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=648967&issueno=12034

Suriyeli muhaliflerden Ulusal Koordinasyon Kurulu'na saldırı

En başından beri şiddete ve dış müdahaleye karşı çıkan ve sivil demokratik değişimden yana bir tutum sergileyen Ulusal Koordinasyon Kurulu, sürekli olarak müdahale ve şiddet yanlısı muhalif grupların 'hain' suçlamalarına maruz kalıyordu. Arap Birliği girişimine 'rejime zaman kazandırıyor' gerekçesiyle başından beri karşı çıkan Ulusal Konsey üyeleri, Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî ile görüşmüş ve taleplerini aktarmıştı. Muhalif bir grup olan Ulusal Koordinasyon Kurulu da Hasan Abdulazim ve Heysem Menna öncülüğündeki bir heyetle Arap Birliği girişimine destek vermek için 9 Kasım'da Kahire'ye gitti. Ancak Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî ile görüşmek isteyen Ulusal Koordinasyon Kurulu heyeti, müdahale yanlısı bir grup Suriyeli muhalifin sözlü ve fiilî saldırısına maruz kaldı. Rejim yanlısı olmakla ve hainlikle suçlanan Menna ve arkadaşlarının Arabî ile görüşmesine izin verilmedi. Heyet içerisinden sadece Ulusal Koordinasyon Kurulu'nun Suriye içerisindeki temsilcisi Hasan Abdulazim, Arabî ile görüşmenin yapılacağı Arap Birliği genel merkezine girmeyi başardı.[623]

Menna, Arap Birliği girişimini, ülkeyi kötü gidişattan kurtarmak, iç ve bölgesel savaştan sakındırmak ve ülkedeki katliamları önlenmek için son bir fırsat olarak görmekteydi. BBC Arapça servisine konuşan Heysem Menna, şahsını ve arkadaşlarını hedef alan 'devrimi temsil etmiyorlar' suçlamasına karşı "Doğru! Ailemden 12 kişiyi şehit veren ve 30 senedir sürgünde olan ben, devrimi temsil etmiyorum. Ama, geçmişte başbakan danışmanı olan Suriye Devrimi Genel Kurulu Sözcüsü Bessam Ceare, devrimi temsil ediyor" şeklinde yanıt verdi.[624]

Menna, Birleşik Arap Emirlikleri'nde yayımlanan *el-Beyan* gazetesine yaptığı açıklamasında ise "Arap Birliği kararları, Suriye dosyasının Güvenlik Konseyi'ne nakledilmesini engelledi. Hiç kimseye düşmanlığımız yok; ama biz, ne Türkiye'nin ne de İran'ın sunduğu formülü kabul ediyoruz"[625] dedi.

---

[623] Reuters. 9 Kasım 2011. محتجون يلقون بالبيض على وفد سوري في القاهرة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A80GH20111109, Şarku'l-Avsat. 10 Kasım 2011. محتجون يرشقون الوفد السوري المعارض بالبيض ويمنعونه باستثناء واحد.. من لقاء العربي. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=649221&issueno=12035

[624] İsrahaber. 9 Kasım 2011. Suriyeli Devrimcilerden Heysem Menna'ya Çirkin Saldırı. www.israhaber.com/suriyeli-devrimcilerden-heysem-mennaya-cirkin-saldiri-13533-haberi.html

[625] El-Beyan. 15 Kasım 2011. منا: قرارات الجامعة ألغت تدويل الأزمة السورية. www.albayan.ae/one-world/arabs/2011-11-15-1.1537664

9 Kasım'da Nebil Arabî ile görüşen heyet, Suriye hükümetinin göstericilere karşı işlediği suçların kayıt altına alınması için Arap ve yabancı gözlemcilerin Suriye'ye gönderilmesi fikrini desteklediklerini, dış müdahaleye ise karşı çıktıklarını söyledi. Arabî ile görüşen Hasan Abdulazim, Suriye yönetimine yeni bir mühlet daha verilmemesini istedi. Suriye'nin Arap Birliği'ndeki üyeliğinin dondurulmasını istemediklerini belirten Abdulazim, bundan önce Arap Birliği'nin üzerine düşen rolü oynamasını istediklerini söyledi.[626]

Ulusal Koordinasyon Kurulu üyesi Abdülaziz el-Hayr, 9 Kasım'da el-Alem televizyonuna yaptığı açıklamasında, her türlü şiddete ve silahlanmaya karşı çıktıklarını belirtirken, krizden kurtuluş için tek yolun Arap Birliği'nin girişimini hayata geçirmek olduğunu söyledi. "Biz, her türlü şiddete ve silahlanmaya karşı çıkıyoruz; fakat şiddetin başı, rejimin kendisidir. Şiddetin yüzde 99'unu bir kenara bırakarak yüzde 1'ine odaklanamayız" diyen Abdülaziz el-Hayr, ayrıca siyasî tutuklular serbest bırakılmadan, akan kan durmadan ve asker karargâhlarına çekilmeden yönetimle diyaloğa girmeyeceklerini söyledi.[627]

Arap Birliği'nde Suriye çatlağı

Arap Birliği'nin Suriye girişimiyle ilgili görüş ayrılıkları sadece Suriyeli muhalifler arasında olan bir şey değildi. Arap Birliği'nin kendi içerisinde de ciddi görüş ayrılıkları söz konusuydu. Arap Birliği, Körfez ülkeleriyle Lübnan, Yemen ve Cezayir arasında yaşanan görüş ayrılıklarından ötürü, Suriye'ye karşı ortak karar alamıyordu. Suudî Arabistan'ın başını çektiği Körfez ülkeleri, Suriye üzerindeki baskıların artırılmasını ve Suriye'nin Arap Birliği'ndeki üyeliğinin dondurulmasını isterken, diğer ülkeler bu öneriye karşı çıktı.[628]

11 Kasım'da Suriyeli muhalifler, Katar'ın başkenti Doha'da bir kez daha bir araya geldi. Suriyeli muhaliflerden Behiye Mardinî, Ulusal Koordinasyon Kurulu ve Suriye Ulusal Konseyi üyelerinin, Mısır'ın başkenti Kahire'de yaşanan gerilimden sonra Arap Birliği'nin Suriye girişimi hususunda görüş birliğine varmak için Doha'da bir araya geldiğini açıkladı.[629]

---

626 Reuters. 9 Kasım 2011. المعارضة السورية تطالب بمراقبين دوليين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A810F20111109

627 El-Alem. 9 Kasım 2011. هيئة التنسيق السورية ترفض العنف وحمل السلاح. www.alalam.ir/news/827444

628 Reuters. 10 Kasım 2011. الانقسامات العربية تضعف قوة الدفع للتحرك بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A90XM20111110

629 İsrahaber. 11 Kasım 2011. Muhalifler Doha'da Yeniden Bir Araya Geldi. www.israhaber.com/muhalifler-dohada-yeniden-bir-araya-geldi-13538-haberi.html

Suriye Ulusal Konseyi Başkanı Burhan Galyun, 11 Kasım'da yaptığı açıklamasında, Arap Birliği'nden Suriye'nin üyeliğini dondurmasını ve üye ülkelerinin Suriye'den büyük elçilerini çekmesini istedi. Konsey Başkanı Galyun, İtalya Parlamentosu'ndaki "Demokrasi ve Gelecek" başlıklı konferansta yaptığı konuşmada "Arap Birliği'nden sivilleri korumaları için Birleşmiş Milletler'le birlikte gerekli bütün tedbirleri almaya çağırıyorum"[630] diyerek Arap Birliği'nden dış müdahale için uygun zemini yaratmasını talep etti.

Arap Birliği'nden, Suriye'ye karşı ilk ciddi adım

Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, 11 Kasım'da Suriye'nin Arap Birliği planının tamamını yerine getirdiğini belirtirken[631], Arap Birliği, 12 Kasım'da Suriye planını görüşmek için toplandı. Bu toplantı öncesinde ABD Dışişleri Bakanlığı, 10 Kasım'da yaptığı açıklamada, Araplardan Suriye'ye karşı sert adımlar atmasını, Suriye'ye ambargo uygulamasını istemişti.[632] Amerikan Dışişleri Bakanı Yardımcısı Jeffrey Feltman, Suriye dosyasının yakında BM Güvenlik Konseyi'ne taşınacağını belirtirken, bazı Arap liderlerin, Cumhurbaşkanı Esed'e sığınma hakkını sunduğunu iddia etti.[633]

Arap Birliği, 12 Kasım'da Suriye'nin Arap Birliği'ndeki temsilcilerinin Arap Birliği toplantılarına katılmasının askıya alındığını, Suriye'ye siyasî ve ekonomik yaptırımlar uygulayacağını duyurdu. Karar, Lübnan ve Yemen'in 'red', Irak'ın ise 'çekimser' oyuna karşı 18 ülkenin 'evet' oyuyla alındı.[634] Bağlayıcı olmamakla birlikte Suriye'deki Arap büyükelçileri geri çekme kararı alan Arap Birliği, Suriyeli muhalifleri geçiş döneminin belirlenmesi için üç gün içerisinde acil toplantıya çağırarak Özgür Suriye Ordusu'ndan şiddet eylemlerine karışmamasını ve sivillere karşı eylem dü-

---

630 AKI. 11 Kasım 2011. المجلس الوطني السوري: على الجامعة العربية تجميد عضوية نظام قاتل لشعبه. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2633635857

631 Şarku'l-Avsat. 11 Kasım 2011. أجواء ضبابية تخيم على اجتماع مجلس الجامعة العربية والمعلم يؤكد أن سوريا نفذت معظم بنودها. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=649240&issueno=12036

632 Şarku'l-Avsat. 10 Kasım 2011. واشنطن تدعو الدول العربية لمقاطعة سوريا. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=649215&issueno=12035

633 El-Beyan. 11 Kasım 2011. واشنطن: ملف سوريا نحو مجلس الأمن. www.albayan.ae/24-hours/2011-11-11-1.1535290

634 Reuters. 12 Kasım 2011. الجامعة العربية تعلق عضوية سوريا وتدعو الجيش السوري لوقف القتل http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AB0J920111112

zenlememesini istedi.[635] Arap Birliği, kararların 16 Kasım tarihi itibariyle hayata geçirileceğini açıkladı.[636]

Suriye'nin Arap Birliği üyeliğinin askıya alınması, birliğin kendi iç hukuku açısından tartışmalı bir karardı. Çünkü Arap Birliği'nin beyannamesinde üyeliği askıya alma ya da dondurma gibi bir madde bulunmuyordu. Konuyla ilgili 18. Madde, beyannameye aykırı hareket eden üye ülkenin birlikten çıkarılmasını öngörüyordu. Ancak Arap Birliği, bu maddeyi hiçbir zaman uygulamamış; istisnai olarak fiilî bir durumla, 1979'da İsrail'le barış yapan Mısır'ın ve 1990'da Kuveyt'i işgal eden Irak'ın üyeliğini dondurmuştu.[637] Hukukî değil fiilî bir durum olsa da Arapların ortak düşman olarak kabul ettiği İsrail'le barış yapan Mısır'ın ya da bir Arap ülkesini işgal eden Irak'ın üyeliğinin dondurularak cezalandırması anlaşılabilir bulunmuştu; ancak yaşadığı bir iç meseleden dolayı Suriye'nin üyeliğinin dondurulması her hâlukârda tartışmalı bulunuyordu.

Bunun üzerine Suriye, Arap Birliği Dışişleri Bakanları Toplantısı'nda alınan kararı görüşmek üzere Arap Birliği zirvesi yapılmasını istedi.[638] Arap Birliği'nin aldığı kararı, tehlikeli bir gelişme olarak değerlendirdi.[639] Suudî Arabistan liderliğindeki Körfez İşbirliği Konseyi ise Suriye'nin Arap Birliği zirvesi düzenlenmesi çağrısını gereksiz bulduğunu açıkladı.[640]

---

635 Reuters. 12 Kasım 2011. الجامعة العربية تعلق عضوية سوريا وتدعو الجيش السوري لوقف القتل. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AB0J920111112, Şarku'l-Avsat. 13 Kasım 2011. الجامعة العربية تعلق عضوية دمشق.. وتدعو المعارضة للتشاور حول صيغة المرحلة الانتقالية في سوريا. www.aawsat.com/details.asp?section=1&article=649585&issueno=12038, Şarku'l-Avsat. 13 Kasım 2011. نص قرار مجلس الجامعة العربية بشأن سوريا. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=649607&issueno=12038

636 Şarku'l-Avsat. 13 Kasım 2011. الجامعة العربية تعلق عضوية دمشق.. وتدعو المعارضة للتشاور حول صيغة المرحلة الانتقالية في سوريا. www.aawsat.com/details.asp?section=1&article=649585&issueno=12038

637 El-Cezire. 13 Kasım 2011. ماذا يعني تعليق عضوية سوريا بالجامعة؟. www.aljazeera.net/news/pages/e9b1b17c-6f86-4033-b1aa-62ef6d354f39

638 Reuters. 13 Kasım 2011. سوريا تدعو لعقد قمة عربية طارئة لالغاء قرار تعليق عضويتها. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AC0TC20111113

639 Reuters. 14 Kasım 2011. «سوريا: تعليق العضوية في الجامعة العربية "خطوة بالغة الخطورة"». http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AD13820111114

640 Reuters. 15 Kasım 2011. «مجلس التعاون الخليجي: عقد قمة عربية بشأن سوريا "غير مجد"». http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AE0ER20111115, Reuters. 15 Kasım 2011. «مجلس التعاون الخليجي: عقد قمة عربية بشأن سوريا "غير مجد"». http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AE0ER20111115

Arap Birliği'nin kararını kınayan Suriye tarafından yapılan resmî açıklamada, Arap Birliği'nin söz konusu kararının, Arap Birliği'nin kuruluş beyannamesine aykırı olduğu belirtildi.[641] Suriye'nin Arap Birliği'ndeki temsilcisi Yusuf Ahmed, Arap Birliği'ni ABD ve Batılıların ajandasına boyun eğmekle suçlayarak kararın, Batı ve ABD'ye hizmet ettiğini söyledi. Yusuf Ahmed, Arap Birliği'ndeki bir üyenin toplantılara katılmasının askıya alınması kararı için, dışişleri bakanları düzeyinde yapılan oturumun yeterli olmadığını söyledi.[642] Ahmed, Arap Birliği'nin "üyeliği askıya alma kararının son derece tehlikeli olduğunu" açıkladı ve kararın alınmasına katkı sağlayanlardan hesap sorulacağını söyledi.[643]

Suriye Dışişleri Bakanlığı'ndan 13 Kasım'da yapılan açıklamada, Suriye'nin Arap Birliği planını uygulamaya hazır olduğu bir kez daha vurgulandı.[644] Dışişleri Bakanı Muallim, 14 Kasım'da Şam'da düzenlediği basın açıklamasında, Arap Birliği'nin kararını kınadığını söyledi.[645]

Suriye'nin üyeliğinin dondurulması kararını destekleyen Körfez'deki emirliklerin yanı sıra bu kararı desteklemeyen Arap ülkeleri de vardı. Arap Birliği'nin söz konusu kararını değerlendiren Lübnan Dışişleri Bakanı Adnan Mansur, Arap Birliği'nin aldığı bazı kararların dış müdahaleye kapı açtığını, bu kararların bölgeyi tehlikeye sürükleyeceğini söyledi. Mansur "Arap Birliği'nin kararları bölgeyi meçhule götürür" dedi. Arap Birliği'nin Suriye hakkında aldığı karar karşısında Lübnan'ın tutumunu değerlendiren eski Lübnan Başbakanı ve Suudî Arabistan'ın müttefiki Saad Harirî ise Lübnan'ın tutumundan çok üzüntü duyduğunu belirtti. Harirî, Twitter hesabında yaptığı

---

641 Reuters. 12 Kasım 2011. سوريا تدين قرار الجامعة العربية بتعليق مشاركتها في أنشطتها. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AB0G220111112

642 Reuters. 12 Kasım 2012. سوريا تدين قرار الجامعة العربية بتعليق مشاركتها في أنشطتها. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AB0G220111112

643 Reuters. 14 Kasım 2011. سوريا: تعليق العضوية في الجامعة العربية "خطوة بالغة الخطورة". http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AD13820111114, Şarku'l-Avsat. 13 Kasım 2011. «قال إن من صاغوا القرار ضد بلاده «سيحاسبون أشد حساب». www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=649629&issueno=12038, Şarku'l-Avsat. 13 Kasım 2011. المندوب السوري يشتبك مع الشيخ حمد والعربي وكرتي.. ويشتم الجامعة العربية. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=649618&issueno=12038

644 Şarku'l-Avsat. 14 Kasım 2011. النظام السوري يتراجع.. ويعلن قبول تنفيذ المبادرة العربية ويدعو لقمة عربية طارئة. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12039&article=649739

645 El-Arabiya. 14 Kasım 2011. www.alarabiya.net/articles/2011/11/14/177066.html

açıklamasında, "Lübnan'ın Arap Birliği'ndeki tutumundan ötürü utanıyorum"[646] dedi ve Lübnan'ın Arap Birliği'nin kararına 'red' oyu kullanmasının, Lübnanlıların tutumunu yansıtmadığını söyledi.

Arap Birliği'nin Suriye kararı üzerine başta başkent Şam olmak üzere Lazkiye, Halep, Deyr ez-Zor ve Haseke'de meydanlara inenen binlerce Suriyeli Beşşar Esed'e desteğini yinelerken, Arap Birliği'ni protesto etti. Suriye'nin resmî haber ajansı SANA ayrıca Humus, Hama, Halep, Dera, Rakka ve Suveyda'da Arap Birliği'nin Suriye hakkında aldığı kararın protesto edildiğini duyurdu.[647]

Arap Birliği'nin kararından sonra Suriyeli bir grup, Suudî Arabistan, Türkiye ve Fransa'nın Şam'daki elçilik binalarına saldırdı.[648] 16 Kasım'da ise Birleşik Arap Emirlikleri'nin Şam'daki büyükelçiliği saldırının hedefi oldu.[649] Birleşik Arap Emirlikleri, söz konusu saldırıyı kınadı.[650]

14 Kasım'da Cezayir Dışişleri Bakanı Murad Medelci, Suriye'nin Arap Birliği'ndeki üyeliğinin askıya alındığı kararın kısa bir süre içerisinde geri alınmasının mümkün olduğunu belirtti ve "Suriye'den elçimizi çekmeyeceğiz. Tam aksine Suriye'yle ilişkilerimizi genişleteceğiz" dedi.[651] Buna karşın Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî ise Suriye dosyasının BM Güvenlik Konseyi'ne taşınacağının sinyalini verdi.[652]

Arap Birliği, Suriye yönetimini siyasî çözüme yanaşmamakla suçlayarak bu kararları alıyordu; ancak muhalifler siyasî çözüme hiç şans tanımayacaklarını açıkça dile getirmekte bir sakınca görmüyordu. 12 Kasım'da BBC'ye

---

646 İsrahaber. 12 Kasım 2011. "Lübnan'ın Arap Birliği'ndeki Duruşundan Ötürü Utanıyorum". www.israhaber.com/lubnanin-arap-birligindeki-durusundan-oturu-utaniyorum-13551-haberi.html

647 İsrahaber. 13 Kasım 2011. Binlerce Suriyeli, Arap Birliği'ni Protesto Ediyor. www.israhaber.com/binlerce-suriyeli-arap-birligini-protesto-ediyor-13553-haberi.html

648 Reuters. 13 Kasım 2011. سكان: حشود تهاجم بعثات دبلوماسية في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AC00620111113

649 Reuters. 16 Kasım 2011. شهود: أنصار الاسد يهاجمون سفارة الامارات. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AF0HE20111116

650 Reuters. 16 Kasım 2011. الامارات تستنكر الاعتداء الذي تعرضت له سفارتها في دمشق. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AF0QZ20111116

651 Şarku'l-Avsat. 14 Kasım 2011. الجزائر ترفض سحب سفيرها من دمشق وتعلن «تعزيز علاقاتها مع دمشق أكثر من أي وقت». www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=649743&issueno=12039

652 El-Cezire. 14 Kasım 2011. تلميح برفع التعليق ودمشق تدعو لقمة طارئة . www.aljazeera.net/news/pages/d318ae6a-a315-4126-b2f4-b2a6871aa12d

konuşan Riyad Esad, Suriye krizinin çözümünde sivil çözümün olduğunu savunanların yanıldığını belirterek askerî çözümün tek seçenek olduğunu söyledi.

Ulusal Konsey üyesi Bessam Ceare, 12 Kasım'da el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamasında, Arap Birliği'nin aldığı kararı desteklediklerini, kararla Arap Birliği'nin Suriye üzerindeki desteğinin sona erdiğini söyledi. Suriye Birleşik Bloğu Genel Sekreteri Vahid Sakr da Arap Birliği'nin aldığı kararları Suriye halkı için önemli bir kazanım olarak gördüğünü söyledi.[653] Suriye Devrimi Genel Kurulu ise Arap Birliği'nin aldığı kararları cesur bulurken, Suriyelilere 'devrimin' daha da üst noktalara taşınması çağrısında bulundu.[654]

14 Kasım'da Nebil Arabî, Suriye Ulusal Konseyi liderlerinden Besma Kodmani ile yaptığı görüşmede, Suriye'nin yazılı olarak kabul etmesinden sonra Suriye'ye 500 kişiden oluşan Arap gözlemci heyetini gönderebileceklerini söyledi. Arabî, gözlemciler için özgürce dolaşma ve can güvenliği güvencesinin verilmesini istedi.[655]

15 Kasım'da Suriye Ulusal Konseyi üyeleriyle bir araya gelerek, ilerleyen günlerde düzenleyeceği konferans öncesinde muhaliflerden, Suriye'deki geçiş sürecine dair reel karşılığı olan bir plan hazırlamalarını isteyen Arap Birliği,[656] 16 Kasım'da da Suriye'ye uygulayacağı ekonomik yaptırımlar için son kez uyarıda bulundu ve Suriye yönetimine "halkına karşı uyguladığı şiddeti durdurması" için üç gün süre verdiğini belirterek Suriye yönetimine karşı sabrının tükenmek üzere olduğunu açıkladı.[657]

Nebil Arabî, 16 Kasım'da Fas'ın Rabat şehrinde düzenlenen toplantıda yaptığı açıklamasında, Suriye'nin üyeliğinin resmî olarak askıya alınmaması

---

653 El-Arabiya. 12 Kasım 2011. www.alarabiya.net/articles/2011/11/12/176755.htınl, Şarku'l-Avsat. 13 Kasım 2011. الناشطون السوريون رحبوا بقرارات الجامعة العربية وينظرون لسقوط الأسد www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=649591&issueno=12038

654 El-Arabiya. 13 Kasım 2011. www.alarabiya.net/articles/2011/11/13/176807.html

655 El-Cezire. 14 Kasım 2011. الجامعة تتجه لإرسال مراقبين لسوريا . http://aljazeera.net/news/pages/90f90e0f-69da-4423-bc30-38b965a4551a, Şarku'l-Avsat. 15 Kasım 2011. الجامعة العربية تقرر إرسال ٥٠٠ مراقب عربي وتشترط تعهدات خطية من دمشق. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=649939&issueno=12040

656 Reuters. 15 Kasım 2011. الجامعة العربية تلتقي بمعارضي الاسد بعد مقتل ٩٦ شخصا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AE0QL20111115

657 Reuters. 16 Kasım 2011. الجامعة العربية تمنح سوريا مهلة ٣ أيام لوقف اراقة الدماء. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AF0OF20111116

için Suriye'ye üç gün daha süre verildiğini söyledi.[658] Arap Birliği'nin Suriye'ye verdiği sürenin son günü olan 19 Kasım'da Özgür Suriye Ordusu Komutanı Riyad Esad, Suriye rejiminin sadece gücün dilinden anladığını belirterek saldırıların artarak devam edeceği tehdidinde bulundu.[659]

Bu dönemde ayrıca, Suriye yönetimi üzerindeki baskılar artarken[660] Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, baskılar karşısında boyun eğmeyeceğini ifade etti.[661] Cumhurbaşkanı Esed, Arap Birliği'nin verdiği mühletin "Batı'nın müdahalesi için bir bahane" olduğunu söyledi.[662]

Suriyeli muhaliflerden Besma Kodmani, Suriye rejiminin gözlemci heyeti protokolünde 18 noktada değişiklik talep ettiğini belirtirken; Suriye kaynakları, protokoldeki temel esaslara dokunulmadan Suriye'nin egemenliğinin sağlanacağı bazı değişiklikler istediklerini söyledi. Kodmani'ye göre Suriye, gözlemcilerin doğrudan halkla iletişime geçmesine, hastanelere ve hapishanelere gitmesine karşı çıkmaktaydı.[663]

Şarku'l-Avsat'ın 20 Kasım tarihli haberine göre Arap Birliği, Suriye'nin protokolde değişiklik yapılması teklifini reddederek anlaşmanın olduğu gibi imzalanmasında ısrarını korudu.[664] Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, aynı gün düzenlediği basın toplantısında, Suriye kriziyle yakından ilgilenen bazı tarafları, Suriye dosyasını BM Güvenlik Konseyi'ne taşımak için çalışmakla suçlarken, Arap Birliği'nin hazırladığı protokolün Suriye'nin egemenliğini çiğnediğini söyledi.[665]

---

658 El-Cezire. 17 Kasım 2011. الجامعة تمهل سوريا وتقر مراقبين . http://aljazeera.net/news/pages/0cee410b-28b5-4c6e-9858-b19d22c44b4b, Şarku'l-Avsat. 17 Kasım 2011. الجامعة العربية تمنح الأسد ٣ أيام لقبول إدخال مراقبين.. وإلا فالعقوبات الاقتصادية. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=650138&issueno=12042, Şarku'l-Avsat. 18 Kasım 2011. دمشق تدرس اقتراح إرسال مراقبين.. ومقتل ٢١ شخصا في عمليات عسكرية. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=650294&issueno=12043

659 El-Cezire. 19 Kasım 2011. منشقون سوريون: النظام لا يفهم غير القوة . www.aljazeera.net/news/pages/84ed7a14-16f9-4c8d-901f-b0dd0953589b

660 El-Cezire. 2 Mart 2012. تزايد الضغوط على النظام السوري . www.aljazeera.net/news/pages/5715bc96-2c06-422a-afd9-ce190d0ecb7f

661 El-Arabiya. 20 Kasım 2011. www.alarabiya.net/articles/2011/11/20/178114.html

662 Şarku'l-Avsat. 21 Kasım 2011. الأسد: لن نرضخ.. والمهلة العربية ذريعة للغرب للتدخل العسكري في سوريا. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12046&article=650865

663 El-Arabiya. 19 Kasım 2011. www.alarabiya.net/articles/2011/11/19/177969.html

664 Şarku'l-Avsat. 20 Kasım 2011. نهاية دامية للمهلة العربية.. ودمشق تسأل: ماذا تقصدون بالشبيحة؟ www.aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=12045&article=650590

665 Şarku'l-Avsat. 21 Kasım 2011. المعلم: البروتوكول العربي يخرق السيادة السورية.. وأطراف تريد الوصول إلى مجلس الأمن. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12046&article=650814

Suriye'nin Arap Birliği'ndeki temsilcisi Yusuf Ahmed ise Suriye'nin tahribi için Körfez ülkelerinin Suriyeli muhaliflere finans desteğinde bulunduğunu açıkladı.[666]

Arap Birliği'nin Suriye kararı ve Batı'nın memnuniyeti

Arap Birliği'nin bu tutumu Washington'da memnuniyet yarattı. Arap Birliği kararını kutlayan ABD Başkanı Barack Obama, bunu "Esed'in yalnızlaştırılmasına katkı sağlayacak bir karar" olarak değerlendirdi. Obama "Hak ettiği demokratik dönüşüm ve onuru için mücadele eden Suriye halkına desteği, Suriye rejimine de baskılarımızı artırmaya devam edeceğiz" dedi.[667] Şarku'l-Avsat gazetesine konuşan ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan bir yetkili de "Arap Birliği'nin kararları, beklentimizden de daha sertti"[668] dedi.

ABD'nin yanı sıra Fransa, İngiltere ve BM de Arap Birliği'nin kararını memnuniyetle karşıladığını açıkladı.[669] ABD ve AB ülkelerinden sonra Arap Birliği de Suriye'ye karşı açıkça cephe alırken, İran ve Rusya ise kararı hatalı bulduklarını açıkladı.[670] Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, "Diyalog sadece Esed'in gidişini konuşmak üzerine olur" diyen muhaliflerin varlığından ötürü Arap Birliği girişiminin herhangi bir değerinin kalmayacağını kaydetti.[671] Suriye'deki şiddet olaylarından muhalefetin de sorumlu olduğunu savunan Lavrov, Batılı ülkelerin Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'i istifaya zorlamak ve muhalefetin Suriye hükümetiyle diyaloğa girmemesini sağlamak için muhalefeti kışkırttığını söyledi.[672]

---

666 Al-Rai. 21 Kasım 2011. سورية تتهم دول الخليج بضخ الأموال لتخريبها. www.alraimedia.com/Article.aspx?id=311027

667 Reuters. 12 Kasım 2011. أوباما: قرار الجامعة العربية أضفى عزلة أكبر على سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AB0LG20111112, Şarku'l-Avsat. 13 Kasım 2011. أوباما: أحيي قرارات الجامعة العربية المهمة.. والأزمة السورية وصلت لمرحلة العزلة الدبلوماسية. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=649602&issueno=12038

668 Şarku'l-Avsat. 14 Kasım 2011. مصدر في الخارجية الأميركية لـ«الشرق الأوسط»: قرار الجامعة العربية متشدد أكثر مما كنا نتوقع. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=649762&issueno=12039

669 Reuters. 13 Kasım 2011. الامم المتحدة وبريطانيا ترحبان بتعليق عضوية سوريا بالجامعة العربية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AC02V20111113

670 Reuters. 14 Kasım 2011. روسيا ترفض تعليق عضوية سوريا بالجامعة العربية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AD09820111114

671 Reuters. 17 Kasım 2011. روسيا تساند الاسد مع تصاعد الضغوط على سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AG0LO20111117

672 Reuters. 14 Kasım 2011. روسيا ترفض تعليق عضوية سوريا بالجامعة العربية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AD09820111114, Reuters. 21 Kasım 2011. روسيا تنتقد

Ulusal Koordinasyon Kurulu liderlerinden Heysem Menna, Arap Birliği'nin Suriye'ye uygulayacağı yaptırımların Suriye halkına olumsuz tesirlerinin olacağını belirterek yaptırımların sadece savaş suçu işleyen Suriyeli yöneticileri hedefleyecek şekilde düzenlenmesi çağrısında bulundu.[673]

Ulusal Koordinasyon Kurulu üyesi Reca Nasır, 13 Kasım'da el-Alem televizyonuna yaptığı açıklamasında, Arap Birliği'nin kararlarını olumlu bulduğunu söyledi ve şaşırtıcı bir yorumla Arap Birliği'nin bu kararıyla dış güçlerin müdahalesinin ve Suriye krizinin BM Güvenlik Konseyi'ne sevk edilmesinin engellediğini öne sürdü. Nasır "Dış güçlerin Suriye'ye müdahalesi için krizin Güvenlik Konseyi'ne sevk edilmesi isteniyordu. Arap Birliği'nde kalmasıyla Suriye halkının isteklerinden büyük bir kısmını gerçekleştirmiş olduk. Suriye'de gerçek bir kriz var. Bu krizi görmezden gelmek ya da sadece 'haricî komplo'yla açıklamak doğru değil. Sivil gösteriler ve gösterilere karşı uygulanan şiddet, siyasî tutuklular var"[674] dedi.

Arap Birliği'yle Suriye arasında tansiyon yükselse de arabulucular vasıtasıyla temaslar devam etti. 18 Kasım'da Suriye hükümeti, Arap Birliği planında tartışma konusu olan gözlemcilere ilişkin olarak, bazı değişikliklerin yapılması talebini Arap Birliği'ne iletti.[675]

Arap Birliği girişimine büyük umutlar bağlayan Ulusal Koordinasyon Kurulu'nun sandığının aksine Arap Birliği'nde belirleyici olan ülkelerin asıl hedefi, Suriye sorununu Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne taşımaktı. Nitekim Suudî Arabistan, Libya modelini örnek göstererek açıkça Suriye'de bu modelin uygulanması için sorunu Birleşmiş Milletler'e götüreceklerinin sinyalini vermekteydi.

Suudî Arabistan: Suriye rejiminin yıkılışı kaçınılmaz

Washington'da yaptığı bir konuşmada, Cumhurbaşkanı Esed'in devrilmesinin kaçınılmaz bir son olduğunu belirten Suudî Arabistan İstihbarat Servisi eski başkanı Emir Türkî Faysal 15 Kasım'da şunları söyledi:

الغرب بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AK0AN20111121

673 Al-Rai. 8 Aralık 2011. العقوبات تؤثر على السوريين ويجب أن تطول مرتكبي مناع لـ «الراي»: الجرائم فقط. www.alraimedia.com/ArticlePrint.aspx?id=314642

674 El-Alem. 13 Kasım 2011. معارض سوري يشيد بقرارات الجامعة العربية. www.alalam.ir/news/833494

675 Reuters. 18 Kasım 2011. سوريا تطلب ادخال تعديلات على خطة المراقبة العربية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AH0AO20111118

"Suriye'nin, savaşın sona ermesi için gösterilen onca çabaya karşılık vermemesi, bu kararları kabul etmediği anlamına gelmektedir. Bundan dolayı halk muhalefeti ve katliamlar, günden güne gittikçe artış gösterecektir. Esed'in öyle ya da böyle eninde sonunda boyun eğip teslim olmak zorunda kalacağına inanıyorum. Arap Birliği, Esed'e krizin çözülmesi için sunduğu önerilere riayet etmesi noktasında son bir fırsat daha sundu. Artık Arap Birliği'nin bundan sonra daha ileri adımlar atacağı tahmin ediliyor. Hatırlarsanız Libya'da Suudî Arabistan ve Körfez ülkeleri mart ayında Arap Birliği'ne Libya'daki durumu açtı. Arap Birliği'ne, BM Güvenlik Konseyi'ne sorunun çözümüne dair başvuruda bulunması için baskı uyguladık ve en sonunda Libya'ya askerî müdahalenin yolunu açan karar çıktı. Bilmiyorum, acaba Arap Birliği Libya'da attığı adımları Suriye içinde atar mı? Ama nihayetinde bu da Arap Birliği'nin önceden onay verdiği bir seçenektir."[676]

Arap Birliği dışişleri bakanları, 15 Kasım'da Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun da katıldığı Rabat zirvesinde bir araya geldi. Suriye krizinin damgasını vurduğu zirveye Suriye katılmadı.[677] Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî, Suriye Ulusal Konseyi yetkilisi Besma Kodmani başkanlığındaki muhalefet heyetiyle gerçekleştirdiği görüşmenin ardından yaptığı basın açıklamasında, Arap Birliği'nden bir gözlemci heyetin sivillerin korunması amacıyla Şam'a gitmesi hakkında "Suriye yönetimi ile her iki tarafın hak ve sorumluluklarını belirleyen net bir mutabakat anlaşması imzalanmadan Şam'a gidilmeyecek" dedi.

Nebil Arabî, insan haklarını savunmak, sivilleri korumak ve yardım etmek amacıyla Arap örgütleri, basın organları ve askerlerden oluşan 500 gözlemcinin Suriye'ye gönderilmesi için anlaşmaya varıldığını belirterek, Arap bakanların bu ziyaretin tarihini belirlemek ve bazı düzenlemeler yapmak için 16 Kasım'da Rabat'ta toplanacaklarını belirtti.[678]

Arap Birliği'nin sorunu BM Güvenlik Konseyi'ne taşıma ve dış müdahalenin zeminini oluşturma yönündeki niyeti ortaya çıkmasına rağmen, 17

---

[676] Reuters. 15 Kasım 2011. «أمير سعودي: رحيل الاسد عن السلطة في سوريا أمر "لا مفر منه". http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AE0S220111115, İsrahaber. 16 Kasım 2011. Suud Emiri: Esed'in Düşüşü Kaçınılmaz Bir Sondur. www.israhaber.com/suud-emiri-esedin-dususu-kacinilmaz-bir-sondur-13603-haberi.html

[677] Reuters. 15 Kasım 2011. سوريا تعلن عدم حضور مؤتمر وزراء الخارجية العرب بالرباط. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AE0RN20111115

[678] İsrahaber. 14 Kasım 2011. Arap Birliği'nden Suriye'ye Olumsuz Yanıt. www.israhaber.com/arap-birliginden-suriyeye-olumsuz-yanit-13573-haberi.html

Kasım'da el-Alem'e konuşan Ulusal Koordinasyon Kurulu üyesi Abdülaziz el-Hayr, her türlü dış müdahaleye karşı olduğunu söyledi ve Şam yönetimini krizin çözümü için sunulan formüllere kapıları kapatmakla suçladı. Abdülaziz el-Hayr "Biz, Ulusal Koordinasyon Kurulu olarak askerî dış müdahaleye karşı olduğumuzu söyledik; çünkü bu müdahale, Suriye toplumunun birliğini ve siyasî yapısını yerle bir edecektir. Biz, Arap Birliği'ne Suriye krizinin çözümünün, Arapların ellerinden bölgesel ya da uluslar arası güçlere geçmemesi çağrısında bulunduk. Çözümün Arap dairesinde olmasını istedik; ama rejim tüm çözüm kapılarını kapattı"[679] dedi.

Gözlemci protokolü krizi

Suriye'nin Arap Birliği girişimini kabul etmesinden sonra Birlik ile Şam yönetimi arasında yaşanan en önemli kriz, Suriye'ye gönderilmesi öngörülen gözlemcilerin misyonu çerçevesinde yaşanmaya başladı. Arap Birliği, Suriye'nin 500 kişilik Arap gözlemci heyetinin gönderilmesi protokolü üzerinde değişiklik önerisini 20 Kasım'da reddettiğini açıkladı.[680] Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, gözlemci heyetine ilişkin protokolde Suriye'nin egemenliğini çiğneyen hususlar olduğu için düzenleme olmaksızın imza atmaya karşı çıktıklarını söyledi.[681]

Arap Birliği girişiminin Suriye sorununu dış müdahale olmadan çözeceğine inanan Ulusal Koordinasyon Kurulu Genel Koordinatörü Hasan Abdulazim, Suriye yönetimini Arap Birliği'nin sunduğu kararları uygulamaya çağırdı. Abdulazim, 24 Kasım'da Kuveyt'te yayımlanan *er-Ra'i* gazetesine yaptığı açıklamasında şunları söyledi:

"Eğer Suriye yönetimi, Suriye'deki krizin çözülmesi talebinde samimi ise Arap Birliği kararlarını uygulaması ve siyasî çözüm fırsatını sunması gerekmektedir. Yönetim, Arap Birliği planına olumlu bakmaktadır. Bununla beraber yönetimin kararları uygulama süresini uzatması Suriye'deki krizin uluslar arası arenaya taşınmasına sebep olacaktır. Eğer yönetim, krizin aşılması için planı uygulamaya başlarsa o zaman geri sayıma başlamaktan bahsedebiliriz.

---

679 El-Alem. 17 Kasım 2011. معارض سوري: النظام أغلق الابواب بوجه الحلول الداخلية. www.alalam.ir/news/840724

680 Reuters. 20 Kasım 2011. الجامعة العربية ترفض تعديلات سوريا على بعثة المراقبين والاسد يتحدى. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AJ0N620111120

681 Reuters. 20 Kasım 2011. المعلم: بعثة المراقبين العربية تتعدى على سيادة سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AJ0B920111120

Arap Birliği planı bir yandan her türlü askerî müdahalenin yolunu kapatırken, diğer yandan da bir iç savaşın çıkmasını engellemektedir.

Arap Birliği'nin yeniden tanıdığı bu fırsatın başarısı tamamen yönetimin kabul edip etmemesine bağlı. Suriye karar sürecini uzatırsa Suriye dosyası Güvenlik Konsey'e taşınacak. Ulusal Koordinasyon Kurulu ile Arap Birliği buluşmasında Arap Birliği planına tutunmayı talep ettik. Arap çözümünün, barışçıl devrimin devam etmesi için sakin bir ortam oluşturmasını istedik.

Arap çözümünün, Suriye krizinin uluslar arası arenaya taşınmasının ardından zayıfladığını söyleyemeyiz. Bu birinci derecede, yönetimin şiddet kullanmayı durdurmasına, şehirlerdeki silahlı güçleri çekmekle sağlayacağı Arap planına yanıt vermesine bağlıdır. Ama yönetim, süreci uzatmaya devam ederse işte bundan dolayı Suriye dosyası Güvenlik Konseyi'ne taşınır.

Suriye'nin Arap Birliği protokolüne soğuk bakmasının sebebi, bu protokolle Suriye'nin egemenliğinin ihlâl edilmesine dayanmaktadır. Fakat eğer bu ihlâller yabancı ülkeler tarafından gerçekleştirilirse o zaman Suriye'nin egemenliğinin ihlâl edilmesi söz konusu olur. Arap müdahalesi Suriye krizine çözümler sunmaktadır. Bununla Suriye'nin egemenliğini ve bağımsızlığını ihlâl etmesi söz konusu olamaz.

Arap Birliği, Suriyeli sivillerin korunmasını sağlamak için çalışıyor. Suriye'nin egemenliğini ihlâl etmek istemiyor. Tam tersine krizin uluslar arası sahaya taşınmaması ve Suriye'ye askerî müdahalenin gerçekleşmemesi için çaba sarf ediyor. Suriye, şu ana kadar iç savaş ihtimalinden uzak gözüküyor; ama yönetimin göstericilere ve sivillere karşı uyguladığı şiddet, zamanla yeni bir iç savaşın doğmasına sebep olabilir. Yönetimin uyguladığı şiddete yanıt olarak gerek bireysel düzeyde gerek toplumsal düzeyde bir ters şiddet gerçekleştiğine şahit oluyoruz. İşte bu, bir iç savaş doğurabilir. Eğer Suriye yönetimi, ulusal muhalefetin ve Arap Birliği'nin taleplerine cevap verirse olası bir iç savaşın başlamasını engeller. Şiddetin, katliamların, tutuklamaların, ev baskınlarının devam etmesi, halkta karşı bir şiddet eğilimi doğurdu. Ben, silah kullanılmasının haklı olduğunu söylemiyorum. Bilakis bu şiddet eylemlerinin ortaya çıkış sebebini teşhis etmek niyetindeyim. Beşşar Esed'in olası bir dış müdahalenin tüm bölgeyi sarsacağına dair açıklaması tamamen 'düşmanıma zarar vermek için bana bile zarar gelmesine razı olurum' anlayışına dayalıdır. Eğer böyle bir müdahale olursa ortada ne yönetim ne de halk kalır. Bundan dolayı herhangi bir dış

müdahaleyi engellemek için mutlaka Arap Birliği çözümüne tutunmalıyız. Şu an top yönetimin sahasında."[682]

24 Kasım'da toplanan Arap Birliği, bir kez daha Suriye'ye ya gözlemcileri kabul etmek ya da ekonomik yaptırımlara maruz kalmak seçeneklerini sundu.[683] Arap Birliği, Suriye'ye bir günlük süre tanırken Irak, görüşmeler sonrasında Suriye'nin gözlemcilerin ülkesine girmesini kabul ettiğini duyurdu.[684]

Arap ülkelerinin Suriye'de Libya senaryosunun tekrarlanmasına karşı çıktığını belirten Katar Başbakanı Hamad bin Casim, Arap Birliği'nin planının başarısız olmasının uluslar arası toplumun harekete geçmesine neden olacağını açıkladı.[685]

25 Kasım'da Suriye'ye verilen gözlemci heyeti protokolüne imza atma süresi sona erdi. Arap Birliği, Suriye'nin 24 saat içerisinde protokole imza atmaması halinde ekonomik yaptırımların uygulanacağını açıkladı.[686]

Arap Birliği'nin sunduğu protokol metni ve Suriye'nin değişiklik önerileri

Kuveyt'in *er-Ra'i* gazetesi, Arap Birliği Örgütü'nün Şam'daki krizin çözümü ve sivillerin korunması için oluşturulan Arap Birliği planının uygulanıp uygulanmadığını kontrol etmesi için Suriye hükümetine gönderilen gözlemcilere ilişkin belgeyi yayımladı.

---

682 İsrahaber. 24 Kasım 2011. "Dış Müdahaleyi Engellemenin Yolu Arap Birliği'nden Geçiyor" . www.israhaber.com/dis-mudahaleyi-engellemenin-yolu-arap-birliginden-geciyor-13675-haberi.html

683 Reuters. 24 Kasım 2011. الجامعة العربية تمهل سوريا يوما لقبول المراقبين أو مواجهة عقوبات. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AN0PG20111124

684 Reuters. 24 Kasım 2011. العراق: سوريا توافق على الخطة العربية لنشر مراقبين داخلها. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AN0B920111124

685 Reuters. 27 Kasım 2011. قطر: فشل العرب في التعامل مع ملف سوريا قد يؤدي الى تحرك دولي. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AQ09V20111127

686 El-Cezire. 25 Kasım 2011. ترقب لانتهاء المهلة العربية لسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/94528164-1880-4415-b8c6-2e38f9967929, Şarku'l-Avsat. 25 Kasım 2011. الوزراء العرب يمهلون سوريا ٤٢ ساعة لتوقيع وثيقة المراقبين.. وإلا تبدأ العقوبات. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=651442&issueno=12050, Şarku'l-Avsat. 26 Kasım 2011. الجامعة العربية تتجه لفرض عقوبات اقتصادية ضد سوريا.. بعد تجاهل النظام السوري للبروتوكول المقدم. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=651555&issueno=12051

Şam yönetiminin Arap Birliği Gözlem Heyeti belgesine ilişkin önerdiği değişikliklerin de yer aldığı belge şöyleydi:

"Madde 1. Aday ülkelerle insan haklarına ilişkin faaliyetler gösteren ve sivillerin korunması için çalışan Arap sivil toplum kuruluşlarından, sivil ve askerî uzmanların içinde bulunduğu bir heyet oluşturulması. 'Arap Birliği Gözlemcileri' adıyla bilinen ve yukarıda belirtildiği çerçevede çalışacak olan bu heyet, Suriye'deki krize çözüm bulmak ve Suriyeli sivilleri korumak için ortaya konan Arap Birliği planının uygulanıp uygulanmadığını kontrol etmekle yükümlüdür.

Suriye'nin değişiklik önerisi: Arap ülkelerinden belirlenecek adaylar içerisinden Suriye gönderilmek üzere Arap sivil ve askerî uzmanların içinde bulunduğu bir Arap heyetinin oluşturulması. 'Arap Birliği Gözlemci Heyeti' olarak bilinen ve yukarıda belirtilen çerçevede çalışacak olan bu grup, Suriye'deki mevcut krize çözüm bulmak için ortaya konan Arap Birliği Planı'ndaki maddelerin uygulanıp uygulanmadığını kontrolden sorumlu olup Suriye tarafına bu gözlemcilerin isimleri, vasıfları, işgal ettiği makam, uyrukları bir liste halinde bildirilecektir.

Madde 2. Heyet çalışmasına Suriye hükümetinin bu protokolü imzalamasından hemen sonra başlar. Heyet görevine, heyet başkanı ve yeterli sayıdaki (30-50 arasındaki) gözlemciden oluşan, aynı zamanda heyet üyelerini korumak için temin edilen uygun sayıdaki güvenlik görevlisi, idareci ve memurun takviye edilmesiyle birlikte başlayacaktır.

Suriye'nin değişiklik önerisi: Heyet çalışmasına, Suriye'nin protokolü imzalamasından hemen sonra başlar. Heyet, başkan ve uygun miktardaki üyeden oluşan, uygun sayıda memur ve yöneticinin kendilerine temin edilmesiyle birlikte görevine başlar.

Madde 2/a bendi: Heyet başkanı, heyet üyelerinin sayısını, genel sekretere danışarak Suriye hükümetinin sivilleri koruma konusundaki taahhütlerini en iyi şekilde yerine getirmesini kontrol etme görevine ilişkin ihtiyacına uygun olarak belirler. Genel sekreter, heyete tevdi edilen söz konusu görevi yerine getirmek için teknik uzmanlardan, dost Arap ve İslâm ülkelerindeki gözlemcilerden yardım isteyebilir.

Suriye'nin değişiklik önerisi: Heyet başkanı, heyet üyelerinin sayısını, genel sekretere danışarak ve Suriye hükümetiyle koordinasyon içerisinde, Suriye hükümetinin taahhütlerini en iyi şekilde yerine getirmesini kontrol etme görevine ilişkin ihtiyacına uygun olarak belirler. Genel sekreter, heyete

tevdi edilen söz konusu görevi yerine getirmek için teknik uzmanlardan ve Arap ülkelerindeki gözlemcilerden yardım isteyebilir.

Madde 3 bend 3: Meydana gelmekte olan olaylar nedeniyle tutuklananların serbest bırakılmasından emin olmak.

Suriye'nin değişiklik önerisi: Öldürme ve yıkıcı faaliyetlere karışmış olanlar hariç, meydana gelmekte olan olaylar nedeniyle tutuklananların gruplar halinde serbest bırakılmasından emin olmak.

Madde 3. Bend 4: Silahlı askerî varlıkların, protesto gösterilerinin yapıldığı veya yapılmakta olduğu yerleşim yerlerinden ya da şehirlerden çekilmesinden ve tahliye edilmesinden emin olunması.

Suriye'nin değişiklik önerisi: Silahlı askerî varlıkların, yerleşim yerlerinden ya da şehirlerden çekilmesinden ve tahliye edilmesinden emin olunması.

Madde 3. bend 7: Heyetin tam anlamıyla serbest hareket edebilme özgürlüğü bulunduğu gibi, heyet üyeleri göreviyle ve sivillerin korunmasına ilişkin çalışma yöntemiyle ilgili uygun gördüğü şekilde telefon etme, iletişim kurma, ziyaretlerde bulunma özgürlüğüne de sahiptir.

Suriye'nin değişiklik önerisi: Heyet, tam anlamıyla hareket serbestisine sahip bulunduğu gibi Suriye yönetimiyle koordine halinde görevi ve çalışma yöntemiyle ilgili konularda istediği gibi telefon açma, iletişim kurma ve ziyaretlerde bulunma özgürlüğüne sahiptir.

Madde 4, bend 2: Heyetin tüm üyelerine, heyetin belirlediği bir zamanda Suriye Arap Cumhuriyeti'nin her tarafında güvenli ve serbest bir şekilde hareket etme imkânı sağlamak.

Suriye'nin değişiklik önerisi: Heyetin tüm üyelerine, Suriye tarafıyla koordineli olarak güvenli ve serbest hareket etme imkânı sağlamak.

Madde 4, bend 5: Heyet üyeleriyle irtibata geçtiği, tanıklıklarını anlattığı veyahut bilgi verdiği için herhangi bir kişinin veya aile üyelerinin hiç bir şekilde baskı görmeyeceğini ya da cezalandırılmayacağını garanti etmek.

Suriye'nin değişiklik önerisi: Heyetin göreviyle ilişkili olan meselelerde hiçbir şahsın ya da aile üyelerinin, heyet üyeleriyle irtibata geçtiği için cezalandırılmaması ya da üzerinde baskı kurulmaması.

Suriye'nin protokole eklenmesini istediği maddeler

Suriye hükümeti buna ek olarak yeni bir maddenin konulmasını önermektedir:

Madde 1. "Bu protokolün süresi, imzalanmasından itibaren iki ayla sınırlandırılmış olup iki tarafın da onayıyla uzatılabilir."

Madde 2. "Suriye hükümeti, heyetin görevini yerine getirmesiyle ilgili olarak herhangi bir finansal harcama yapmakla yükümlü değildir."

Bu ilavelerin yanı sara Suriye yönetimi, protokolden bazı maddelerin silinmesini istemiştir."[687]

Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, 26 Kasım'da, Suriye açısından soru işareti olarak kalan noktalara yanıt bulmak için Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî'ye bir mektup gönderdi.[688]

Suriye'nin ulusal egemenlik haklarını gerekçe göstererek protokolde değişiklikler talep etmesi, dış müdahaleyi engelleyeceği varsayımıyla Arap Birliği girişimine büyük umutlar bağlayan Ulusal Koordinasyon Kurulu tarafından eleştirildi. Örgüt tarafından yapılan açıklamada, "Suriye rejiminin fırsatları yitirmekte mahir olduğu"[689] belirtildi.

Suriye'nin gözlemci protokolünü imzalama konusundaki çekinceleri, Arap Birliği'ni, tehdit olarak kullandığı yaptırımları uygulama aşamasına geçirmeye sevk etti. Arap Ekonomi Bakanları, 26 Kasım'da düzenlenen toplantısında Suriye halkını etkileyecek temel ürünler dışında Arap hükümetlerin Suriye hükümetiyle ticarî ilişkilerini durdurmasını, Suriye Merkez Bankası'yla ilişkilerin sona erdirilmesini, Suriye'ye uçak seferlerinin durdurulmasını, Suriyeli yetkililerin Arap havaalanlarını kullanarak Arap ülkelerine yolculuk yapmalarının yasaklanmasını, Suriye'deki her türlü yatırım ve projenin durdurulmasını, Suriye hükümetinin mal varlıklarının dondurulmasını tavsiye etti.[690]

---

[687] Al-Rai. 24 Kasım 2011. «الراي» تنشر نص الجامعة لوثيقة المراقبين وتعديلات الحكومة السورية عليها. www.alraimedia.com/Article.aspx?id=311757

[688] Şarku'l-Avsat. 27 Kasım 2011. المعلم يبعث برسالة للجامعة العربية.. ويريد إجابات. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=651777&issueno=12052

[689] AKI. 26 Kasım 2011. هيئة التنسيق لـ آكي: السلطة السورية ماهرة بإضاعة الفرص. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2686776387

[690] Şarku'l-Avsat. 27 Kasım 2011. وزراء المالية العرب يوصون بفرض عقوبات على سوريا. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=651744&issueno=12052, Sooryoon. 27 Kasım 2011. وزراء الاقتصاد العرب يوصون بفرض عقوبات اقتصادية كوقف التعامل مع البنك المركزي السوري، ووقف رحلات الطيران، ومنع سفر كبار المسؤولين. www.sooryoon.net/archives/39340, BBC Arapça. 26 Kasım 2011. وزراء المالية العرب يوصون بفرض عقوبات على سورية. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/11/111126_syria_sanctions_ministers.shtml, Şarku'l-

Arap Ekonomi Bakanları'nın bu tavsiyeleri, 27 Kasım'da Arap Birliği'nde düzenlenen toplantıyla karara dönüştü.[691] Arap Birliği'ndeki 22 ülkeden 19 tanesi, yaptırımlara destek verdi.[692] Böylece 1945 yılında kurulan Arap Birliği, ilk defa üye bir ülkeye ambargo uygulamış oldu.[693]

Yaptırım kararını ilan eden Katar Başbakanı Hamad bin Casim, Suriye tarafından olumlu işaretlerin gelmediğini belirtti. Casim, "Suriye'nin Arap Birliği planına olumlu yanıt vermemesi, dış müdahale kapısını açmaktadır" diyerek Suriye'yi tehdit etti.[694]

Yaptırım kararları da İstanbul'da kurulan Suriye Ulusal Konseyi adlı muhalif örgütü tatmin etmeye yetmedi. Konsey üyesi Muhammed Sarminî, *Şarku'l-Avsat* gazetesine yaptığı açıklamasında "Yaptırım maddeleri yetersiz. Suriye halkı katlediliyor. En kısa zamanda Suriye dosyası Güvenlik Konseyi'ne nakledilmelidir" dedi. Muhalif liderlerden Ammar Kurabî de yaptırım kararı yerine BM Güvenlik Konseyi'ne nakledilmesinin en doğrusu olacağını söyledi.[695]

Ulusal Konsey Üyesi Luey Safi, yaptırım kararlarının Suriye'nin hezimeti anlamına geldiğini, Arap Birliği'nin önemli bir adım attığını söylerken[696]; Semir Neşşar ise yaptırımlarla Suriye rejiminin mâlî kaynaklarının kurutulmasının hedeflendiğini belirterek Cumhurbaşkanı Esed'in istifası halinde Suriye'ye dış müdahalenin engellenmiş olacağını söyledi.[697]

Avsat. 27 Kasım 2011. أبرز توصيات المجلس الاقتصادي والاجتماعي بشأن العقوبات على النظام السوري. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=651766&issueno=12052

691 İsrahaber. 26 Kasım 2011. Suriyeli Yetkililere, Arap Ülkelerinde Sefer Yasağı. www.israhaber.com/suriyeli-yetkililere-arap-ulkelerinde-sefer-yasagi-13706-haberi.html,

692 El-Cezire. 27 Kasım 2011. عقوبات عربية موجعة لسوريا. www.aljazeera.net/ebusiness/pages/2aadbb87-886a-49ea-b820-2b0e2f974147

693 Şarku'l-Avsat. 28 Kasım 2011. «الجامعة» تطلق العقوبات.. والقتل مستمر في سوريا. www.aawsat.com/details.asp?section=1&article=651924&issueno=12053

694 El-Arab. 28 Kasım 2011. حمد بن جاسم: عدم تجاوب القيادة السورية يفتح الباب للتدخل الأجنبي. www.alarab.qa/details.php?issueId=1444&artid=160910, El-Arab. 28 Kasım 2011. حمد بن جاسم: المؤشرات غير إيجابية في سوريا. www.alarab.qa/details.php?issueId=1444&artid=160873

695 Şarku'l-Avsat. 28 Kasım 2011. المعارضة السورية ترى أن العقوبات «غير كافية».. وتدعو لمراقبة التزام لبنان والعراق. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=651863&issueno=12053

696 Şarku'l-Avsat. 1 Aralık 2011. المجلس الوطني يعتبر العقوبات الاقتصادية بمثابة هزيمة للنظام وخطوة هامة باتجاه عزله. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=652322&issueno=12056

697 Al-Rai. 1 Aralık 2011. نشار لـ «الراي»: اتجاه لتدويل الملف السوري والنظام الاستبدادي هو الذي يستدعي التدخل العسكري. www.alraimedia.com/Article.aspx?id=313118&date=01122011

Muhaliflerin bu tepkisinden sonra Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî, 28 Kasım'da Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim'in mektubuna yanıt verdi. Arabî, cevabında Suriye'nin protokolü imzalamasının krizin Arap sınırlarını aşmasını engelleyeceğini söyledi.[698]

Yaptırımlar arasında Suriyeli üst düzey yetkililerin Arap ülkelerine yolculuk yapması, Merkez ve Ticaret Bankası'yla her türlü ilişkinin kesilmesi, Suriye hükümetiyle mâlî ilişkilerin dondurulması yer almaktaydı.[699] Katar Başbakanı Hamad bin Casim, yaptırımların derhal hayata geçirileceğini söyledi.[700] Bununla birlikte Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî, Suriye'ye Arap Birliği'nin planına imza atması için çağrıda bulundu.[701]

AB ve Türkiye Arap Birliği'nin yaptırımlarını memnuniyetle karşılarken[702] Suriye, bu yaptırımları 'ekonomik savaş' olarak değerlendirdi.[703] Dışişleri Bakanı Velid Muallim, Arap Birliği'nin Suriye krizine çözüm penceresini tamamen kapattığını söyledi.[704] Lübnan Dışişleri Bakanı Adnan Mansur da Arap Birliği'nin kararlarına karşı çıkarak, Lübnan'a zarar vereceği için Suriye'ye uygulanan yaptırımlara uymayacaklarını söyledi.[705]

Dış müdahaleye karşı çıkmasına rağmen yaşananlardan Suriye yönetimini sorumlu tutan Ulusal Koordinasyon Kurulu, yaptırımların "halkı değil

---

[698] Şarku'l-Avsat. 29 Kasım 2011. العربي للمعلم: توقيعكم على بروتوكول المراقبين يمنح الفرصة لحل الأزمة السورية عربيا. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12054&article=652034

[699] Reuters. 27 Kasım 2011. العرب يفرضون عقوبات على سوريا ردا على استمرار العنف ضد المحتجين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AQ0D620111127

[700] Reuters. 28 Kasım 2011. عقوبات سوريا ستنفذ على الفور. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AQ0AG20111127

[701] Reuters. 28 Kasım 2011. الجامعة العربية تحث سوريا على التوقيع على خطة عربية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AR0BX20111128

[702] Reuters. 28 Kasım 2011. الاتحاد الاوروبي يرحب بعقوبات الجامعة العربية على سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AR0DE20111128

[703] Reuters. 28 Kasım 2011. المعلم: عقوبات الجامعة العربية على سوريا "اعلان حرب اقتصادية". http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AR0G520111128

[704] Reuters. 28 Kasım 2011. سوريا: الجامعة العربية أغلقت النوافذ امام حل الازمة السورية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AR0FF20111128

[705] Şarku'l-Avsat. 29 Kasım 2011. لبنان: لن نطبق.. وعلاقتنا الاقتصادية بدمشق محصورة بالكهرباء. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=652013&issueno=12054, Reuters. 28 Kasım 2011. وزير: لبنان لن يطبق العقوبات على سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AR0BK20111128

sadece rejimi etkileyeceğini" belirterek yaptırımlara destek verdiğini açıkladı.[706] Ulusal Koordinasyon Kurulu Üyesi Hasan Abdulazim, 28 Kasım'da yaptığı açıklamasında, Arap Birliği'nin Suriye'ye uyguladığı yaptırımlardan halkın değil rejimin zarar gördüğünü söyleyerek yaptırımlara destek vermiş oldu. Abdulazim "Halkın ve muhalefetin önceliği, şiddetin ve katliamların sona ermesi, siyasî tutukluların serbest bırakılması, sivil gösterilere izin verilmesi, var olan rejimin yerine demokratik ulusal bir devletin kurulmasıdır" dedi. Abdulazim, Suriye yönetiminin protokolü imzalamasına rağmen, protokole aykırı hareket ettiğini, siyasî tutukluları serbest bırakmadığı gibi askerî güçleri de şehirlerden çekmediğini söyledi. Abdulazim "Suriye halkı, çete değil. Halk, demokratik değişim için intifadasını sürdürüyor"[707] dedi.

Suriye'ye yönelik ekonomik yaptırımlara daha önce "rejime değil, halka zarar verir" gerekçesiyle karşı çıkan Türkiye hükümeti de Arap Birliği ile birlikte Suriye'ye ekonomik yaptırım uygulamaya başladı.[708] Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, 30 Kasım'da, Suriye konusunda her türlü senaryoya hazır olduklarını söylerken[709] Suudî Arabistan, artan şiddet olaylarını gerekçe göstererek 29 Kasım'da, vatandaşlarına Suriye'yi terk etmeleri çağrısında bulundu.[710]

Yaptırım kararlarının ardından açıklama yapan Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî, yaptırımlarla Suriye'ye sert bir mesaj gönderdiklerini belirtirken[711], Arap Birliği'nin yaptırımlarına düzenlediği basın açıklamasıyla yanıt veren Muallim "Bize uyarılar gönderip durmayın. Suriyesiz Arap Birliği'nin ne değeri var?" diye sordu.[712] 30 Kasım'da Katar ve Birleşik Arap Emirlik-

---

706 AKI. 28 Kasım 2011. هيئة التنسيق ترحّب بعقوبات الجامعة العربية في سورية. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2692050407, Ahbar El-Şark. 29 Kasım 2011. هيئة التنسيق المعارضة ترحّب بعقوبات الجامعة العربية على النظام السوري.. وترى ان حديث المعلم لا يتمتع بأي مصداقية. www.levantnews.com/archives/11100

707 El-Alem. 28 Kasım 2011. معارض سوري: الحل العربي هو المخرج من ازمة دمشق. www.alalam.ir/news/862954

708 Reuters. 30 Kasım 2011. تركيا تفرض عقوبات اقتصادية على سوريا وتدرس فرض المزيد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AT0P820111130

709 Reuters. 29 Kasım 2011. وزير: تركيا مستعدة "لاي سيناريو" بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AS0QK20111129

710 Reuters. 29 Kasım 2011. السعودية تدعو مواطنيها الى مغادرة سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AS0OR20111129

711 BBC Arapça. 30 Kasım 2011. العربي: الجامعة العربية بعثت "رسالة سياسية جادة" لسورية. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/11/111130_syria_arableague_politics.shtml

712 Şarku'l-Avsat. 29 Kasım 2011. المعلم للعربي: لا توجهوا لنا إنذارات.. فما قيمتكم من دون سوريا؟. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=652023&issueno=12054

leri, Suriye'ye yaptığı uçak seferlerini durdurma kararı aldı.[713] Suriye ise 912 siyasî tutuklunun 30 Kasım'da serbest bırakıldığını açıkladı.[714]

1 Aralık'ta Arap Birliği, Cumhurbaşkanı Esed ve Dışişleri Bakanı Muallim dışındaki 17 üst düzey Suriyeli yetkiliye, seyahat yasağı getirdi.[715] Aynı gün Suudî Arabistan'dan sonra Kuveyt de Suriye'deki vatandaşlarından derhal Suriye'yi terk etmelerini istedi.[716] Katar Dışişleri Bakanı Hamad bin Casim, 3 Aralık'ta Doha'da toplanan Arap Birliği Dışişleri Bakanları toplantısında, Suriye'nin Arap Birliği'nin sunduğu girişime imza atması gerektiğini söyledi.[717] Arap Birliği Genel Sekreteri Arabî ise Suriye'nin Arap planını kabul etmesiyle dış müdahalenin önüne geçmiş olacağını söyledi.[718]

Arap Birliği, Suriye yönetimini şiddet kullanmak ve çözüm girişimini kabul etmemekle suçlayıp yaptırım kararları alırken, muhaliflerin saldırıları da devam ediyordu. Özgür Suriye Ordusu'nun 2 Aralık'ta Hava İstihbarat Üssü'ne düzenlediği saldırıda 8 kişi öldü.[719]

Arap Birliği dönem başkanlığı da yapan Katar Başbakanı Hamad bin Casim, 3 Aralık'ta yaptığı açıklamasında, protokole imza atması için Suriye'ye

---

713 El-Cezire. 30 Kasım 2011. قطر والإمارات توقفان طيرانهما لدمشق. www.aljazeera.net/news/pages/073bbc1a-6187-4f93-a11f-a7f06fc27ab8

714 Şarku'l-Avsat. 1 Aralık 2011. السلطات السورية تعلن الإفراج عن ٢١٩ معتقلا وتقتل أكثر من ٥١ وسط استمرار الاعتقالات. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=652320&issueno=12056

715 Reuters. 1 Aralık 2011. وكالة: الجامعة العربية تضع ٧١ مسؤولا سوريا على قائمة حظر السفر. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7B007Z20111201, Al-Rai. 1 Aralık 2011. الراي»www.alraimedia.com/Article.aspx?id=313156, Şarku'l-Avsat. 1 Aralık 2011. تنشر أسماء المسؤولين السوريين المشمولين بالعقوبات العربية» اللجنة العربية التنفيذية تجتمع وتحضر لائحة العقوبات ضد سوريا لإقرارها في اجتماع الدوحة. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=652323&issueno=12056, El-Cezire. 1 Aralık 2011. توصية عربية بمعاقبة شخصيات سورية. http://aljazeera.net/news/pages/d2c281b1-8224-4dae-8411-e9dc8a877315

716 Reuters. 1 Aralık 2011. الخارجية الكويتية تدعو مواطنيها لمغادرة سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7B00C120111201, 2 Aralık 2011. الكويت تدعو رعاياها إلى مغادرة سوريا. www.alittihad.ae/details.php?id=111470&y=2011

717 Reuters. 3 Aralık 2011. قطر: يتعين على سوريا توقيع خطة سلام عربية بحلول الاحد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7B209G20111203

718 Şarku'l-Avsat. 2 Aralık 2011. العربي: موافقة سوريا على البروتوكول العربي ستجنبها مخاطر التدخل الأجنبي.www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=652523&issueno=12057

719 El-Menar. 2 Aralık 2011. سورية: ثمانية قتلى في هجوم لعسكريين منشقين على قاعدة للمخابرات الجوية. www.almanar.com.lb/adetails.php?fromval=1&cid=21&frid=21&eid=143946

24 saat süre tanındığını belirterek Suriye'nin protokolü imzalaması halinde kontrolün Arap Birliği'nin elinden de çıkacağı uyarısında bulundu.[720]

Ulusal Koordinasyon Kurulu üyesi Abdülaziz el-Hayr, 5 Aralık'ta el-Alem televizyonuna yaptığı açıklamasında, Suriye rejiminin askerî çözümde ısrarını korumasının Suriye'yi meçhule sürükleyeceğini söyledi. Abdülaziz el-Hayr, "Suriye'de akan kanın durması ve Suriye'ye meçhulün kapılarını açacak olan Suriye krizinin Güvenlik Konseyi'ne sevkini engellemek için rejim, protokolü imzalamakta gecikmemelidir" dedi.

Arap Birliği'nin girişiminin Ulusal Koordinasyon Kurulu'nun sunduğu önerilerden farksız olduğunu, hatta Arap Birliği planındaki bazı maddelerin bire bir Koordinasyon Kurulu'ndan alındığını belirten Hayr, "Rejim, krizin Suriye içerisinde çözülmesi fırsatını kaybetti"[721] dedi.

Suriye, 5 Aralık'ta Arap Birliği'nden protokole ilişkin olarak bazı açıklamalar beklerken Arap Birliği, yeni açıklamalarda bulunmayı reddederek Şam'dan protokole imza atmasını beklediğini açıkladı.[722] Arap Birliği'nden Şam'a verilen tek cevap, protokol metninde geçen "şebbiha" kelimesiyle neyin kastedildiğinden ibaret oldu. Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî, Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim'in talebi üzerine yaptığı açıklamada "Şebbiha, resmî kurumlar tarafından desteklenen silahlı çetelerdir. Halkı korkutup, gösterilere katılmasını engelleyen ve göstericilere saldıran kişilerdir"[723] dedi.

İstanbul'da kurulan Ulusal Konsey Üyesi Edip Şişekli (Çiçekli), 5 Aralık'ta Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî'den "şerefli bir tutum sergilemelerini" ve Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in sunduğu şartları reddetmelerini istedi.[724] Buna karşın aynı gün Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim

---

[720] Şarku'l-Avsat. 4 Aralık 2011. سوريا: حمام دم.. ومهلة ٤٢ ساعة. www.aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=12059&article=652686, El-Cezire. 4 Aralık 2011. عقوبات عربية ضد مسؤولين سوريين. www.aljazeera.net/news/pages/cc106b20-ce0a-479a-8537-796c48623200, El-Arabiya. 3 Aralık 2011. www.alarabiya.net/articles/2011/12/03/180671.html

[721] El-Alem. 5 Aralık 2011. استمرار الحل الامني يفتح ابواب المجهول على سوريا. www.alalam.ir/news/876814

[722] El-Haliç. 5 Aralık 2011. دمشق ترد على المهلة بطلب إيضاحات و"الجامعة" ترفض. www.alkhaleej.ae/portal/f2525d2f-d550-4b3d-8a92-70822cddfd2a.aspx

[723] Şarku'l-Avsat. 5 Aralık 2011. العربي يدعو دمشق إلى التوقيع على بروتوكول المراقبين.. ويشرح «للمعلم معنى الشيحة». http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=652949&issueno=12060

[724] Şarku'l-Avsat. 6 Aralık 2011. المعارضة السورية تدعو الجامعة العربية لوقفة مشرفة ورفض شروط الأسد. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=653040&issueno=12061

tarafından yapılan açıklamada "Suriye'nin Arap Birliği üyeliğinin normalleştirilmesi ve yaptırımların kaldırılması şartıyla protokolü, kendi bakış açımıza göre kabul ediyoruz"[725] denildi.

Nebil Arabî'den Suriye konusunda mekik diplomasisi

7 Aralık'ta Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî, başta Suriye olmak üzere bölgesel gelişmeler üzerine görüşmelerde bulunmak üzere Bağdat'a gitti ve Irak Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari'yle görüştü. Görüşmede Suriye sorununun yanı sıra Irak'ta düzenlenecek Arap Birliği zirvesi de ele alındı. Çünkü bu zirvede Arap Birliği dönem başkanlığı Katar'dan Irak'a geçecekti ve Lübnan, Cezayir ve Ürdün gibi Irak da Arap Birliği'nin Suriye'de yaşanan olaylar üzerine aldığı yaptırım kararlarını uygulamayacağını açıklamıştı. Cezayir, uçak seferlerinin durdurulmasından halkın zarar göreceğini belirterek, yaptırım kararına karşı çıktığını açıklarken[726] Irak Dışişleri Bakanlığı kaynakları, Suriye hakkında alınan kararların, rejimden ziyade halka zarar vereceğini söyledi.[727] İstanbul merkezli Ulusal Konsey adlı muhalif örgüt, Irak'ın arabulucu olma girişimini, Suriye rejimi için vakit kazanma olarak gördüğü ve Irak'ın Suriye krizinde tarafsız olmadığına inandığı için kabul etmediğini açıklıdı.[728]

Arap Birliği içinde görüş ayrılığı

Bu arada Cezayir Dışişleri Bakanı Murad Medelci, Suriye krizinin Güvenlik Konseyi'ne taşınması çağrılarına tepki göstererek, krizin Arap Birliği çatısı altında çözüme kavuşturulması gerektiğini söyledi.[729] Cezayir Dışişleri

---

[725] Şarku'l-Avsat. 6 Aralık 2011. نظام الأسد: نقبل بروتوكول المراقبين.. لكن وفق رؤيتنا ومقابل إلغاء العقوبات. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=653031&issueno=12061

[726] İsrahaber. 8 Aralık 2011. Cezayir: Arap Birliği'ne Suriye İçin Fırsat Verilmeli. www.israhaber.com/cezayir-arap-birligine-suriye-icin-firsat-verilmeli-13793-haberi.html

[727] İsrahaber. 7 Aralık 2011. Nebil Arabi, Suriye İçin Irak'a Gidiyor. www.israhaber.com/nebil-arabi-suriye-icin-iraka-gidiyor-13790-haberi.html

[728] Şarku'l-Avsat. 6 Aralık 2011. أمين سر المجلس الوطني لـ «الشرق الأوسط»: الوساطة العراقية مدخل لشراء الوقت. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=653002&issueno=12061, Şarku'l-Avsat. 18 Aralık 2011. المعارضة السورية ترفض الوساطة العراقية وترى أن العراق «غير مؤهل وغير حيادي». www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=654853&issueno=12073

[729] Reuters. 7 Aralık 2011. الجزائر: الجامعة العربية هي السبيل الوحيد للتغيير في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7B60IG20111207

Bakanı Murad Medelci, Fransa Dışişleri Bakanı Alain Juppe'yle yaptığı görüşme sonrasında düzenlediği basın toplantısında, Arap Birliği'nin Suriye'deki krizin sona ermesi amacıyla hazırladığı planın başarılı olması için yeterli sürenin tanınmasını istedi.

Medelci, "Arap Birliği, bir yandan Suriye yönetimine baskı yaparak bir yandan da Suriye muhalefetiyle görüşerek, diyalog zemini oluşturmaktadır" dedi. Medelci, Suriye'de neler yaşandığının bilinmesi için, Suriye'ye gözlemcilerin gönderilmesinin zorunlu olduğunu kaydetti. 7 Aralık'ta Paris'e giden Cezayir Dışişleri Bakanı Medelci, Suriye'de hükümetle muhalefet arasında diyalog dışında bir geçiş sürecine karşı çıktıklarını söyledi.[730]

Lübnan, Irak ve Cezayir'in Suriye sorununun Arap Birliği içerisinde çözülmesi yönündeki ısrarına rağmen Genel Sekreter Nebil Arabî, 7 Aralık'ta yaptığı açıklamasında, her zamanki gibi şiddetten Şam yönetimini sorumlu tutarak "Suriye'nin halkına karşı işlediği katliamlara devam etmesinin, Arap Birliği girişimini tehdit ettiğini" söyledi.[731] Arap Birliği 8-10 Aralık tarihleri arasında, Katar'ın başkenti Doha'da Suriye'nin protokole imza atmak için sunduğu şartları görüştü.[732] Toplantıda bir karar alınamazken, toplantının 16-17 Aralık tarihlerine ertelendiği bildirildi.[733]Ancak Arabî, 12 Aralık'ta yaptığı açıklamasında, Suriye'nin şartlarını reddettiklerini söyledi.[734]

Toplantı öncesinde yaptığı açıklamasında Suudî Arabistan İstihbarat Başkanı Makran bin Abdülaziz, Suriye'nin Arap Birliği'yle işbirliğine yanaşma-

---

730 Şarku'l-Avsat. 8 Aralık 2011. وزير خارجية الجزائر من باريس: لا انتقال للسلطة في سوريا خارج الحوار بين النظام والمعارضة. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=653340&issueno=12063, El-Cezire. 8 Aralık 2011. الجزائر وروسيا تقترحان إمهال سوريا . www.aljazeera.net/news/pages/77d0a2a6-529b-47ee-8e9e-0af4e1ee270a

731 Şarku'l-Avsat. 8 Aralık 2011. العربي: استمرار الجرائم في سوريا يهدد الجهود العربية. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=653300&issueno=12063

732 El-Cezire. 8 Aralık 2011. اللجنة العربية تبحث شروط دمشق. www.aljazeera.net/news/pages/62e1e29c-7ab6-441c-8059-3f5f3d0b3670, El-Arabiya. 9 Aralık 2011. www.alarabiya.net/articles/2011/12/09/181570.html

733 El-Haliç. 11 Aralık 2011. ترحيل الاجتماع العربي حول سوريا لنهاية الأسبوع . www.alkhaleej.ae/portal/1c665a81-acbc-4f6d-960e-a498d021a364.aspx, El-Cezire. 10 Aralık 2011. وزاري عربي جديد بشأن سوريا . www.aljazeera.net/news/pages/e7c6d01b-33a7-413a-9585-a66ff382d9ae

734 El-İmarat El-Yovm. 12 Aralık 2011. العربي: الشروط السورية مازالت مرفوضة . www.emaratalyoum.com/politics/issues/syria-latest/2011-12-12-1.444559, Kuna. 12 Aralık 2011. أمين عام الجامعة العربية .. الشروط السورية مازالت مرفوضة . www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2208164&language=ar

masının Suriye'nin önüne Libya kapısının açılacağı uyarısında bulundu. Abdülaziz "Biz, krizi Güvenlik Konseyi'ne taşımak istemiyoruz; çünkü bunun askerî müdahale gibi yani Libya senaryosu gibi sonuçları olacaktır" dedi.[735]

Arabî'nin danışmanlarından Halid bin Naif el-Habes, 10 Aralık'ta *el-Hayat* gazetesine yaptığı açıklamasında, bazı Arap devletlerinin Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed ve ailesine siyasî sığınma hakkı vermek için girişimlerin sürdüğünü ve amacın Yemen formülünü Suriye'de uygulamak olduğunu söyledi. *El-Hayat*'ın haberine göre Birleşik Arap Emirlikleri, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e ve ailesine sığınma hakkı verirken, büyük devletler de Esed ailesinin hukukî soruşturmaya tabi tutulmayacakları garantisi vermişti. Arap ülkelerinin yanı sıra Doğu Avrupa ülkelerinden de Esed ailesine siyasî sığınma hakkı teklifi sunuldu.

Arap Birliği içerisinde yaşanan görüş ayrılıklarından ötürü Arap Birliği'nin Suriye kararı istenilen zamanda alınamadı. *Şarku'l-Avsat* gazetesine göre Mısır, Cezayir, Irak, Lübnan ve Sudan, iç savaşa yol açacağı için dış müdahale olmadan Suriye sorununun çözülmesini isterken; Suudî Arabistan, Katar, Kuveyt, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Libya ve Tunus ise her gün 30 kişinin ölümünün önüne geçilmesi için uluslar arası toplumun da Suriye krizinin çözümüne dahil edilmesini istiyordu.[736]

Arap Birliği'nin çözüm önerisi: Yemen formülü

Arap Birliği'nin şiddetten tek taraflı olarak Şam yönetimini sorumlu tutup bir yandan Suriye'ye yaptırımlar uygulayıp diğer yandan da sorunu BM Güvenlik Konseyi'ne taşımakla tehdit etmesi, Şam'a rejim değişikliğini gönüllü olarak kabul etmesini sağlamaya yönelikti. Suriye sorununa "aile içinde çözüm" söylemiyle kasım ayında girişim başlatan Arap Birliği, artık çözümden ne anladığını açığa vurmaya başlamıştı. Aralık ayına gelindiğinde Arap Birliği'nin Suriye için sunduğu çözümün 'Yemen formülü'ne uygun bir rejim değişikliği olduğu ortaya çıkmaya başladı. Ancak Suriye için önerilen çözüm şeklen Yemen formülüne benzese de öngörülen hedef tam aksi yöndeydi. Çünkü Yemen'de gösteriler başladıktan sonra çözüm adına devreye giren Suudî Arabistan liderliğindeki Körfez İşbirliği Örgütü, Yemen'in

---

[735] El-Vatan. 9 Aralık 2011. الأمير مقرن لـ"الوطن": لا نريد ليبيا أخرى في سورية. www.alwatan.com.sa/politics/News_Detail.aspx?ArticleID=78756&CategoryID=1

[736] Şarku'l-Avsat. 13 Aralık 2011. اجتماع لوزراء الخارجية العرب يوم السبت وسط خلاف حول آليات حل الأزمة. wwwF.aawsat.com/details.asp?section=4&article=654063&issueno=12068

Amerikan müttefiki rolünün sürdürülebilmesi için Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih'i, görevini yardımcısı Abdurabbih Mansur Hadi'ye devretmeye ikna etmişti. Yani Yemen'de oyuncu değiştirilerek rejimin uluslar arası alanda oynadığı rol korunmuş oluyordu. Suriye'de yapılmak istenen ise bunun tam aksiydi. Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'den başka bir ülkeye sığınması ve görevini muhaliflerin yer alacağı bir hükümete devretmesi isteniyor; dolayısıyla Suriye'nin bölgesel rolü, İstanbul'da kurulan Ulusal Konsey adlı örgüt aracılığıyla dönüştürülmek isteniyordu.

Nitekim İstanbul'da kurulan Ulusal Konsey adlı örgütün Sözcüsü Besma Kodmani, 14 Aralık'ta yaptığı açıklamasında, Arap Birliği'nin protokolde herhangi bir değişiklik yapmayı kabul etmediğini belirtirken; Arap Birliği'ndeki yetkililere dayanarak, Arap Birliği'nin Beşşar Esed'in istifasını öngören bir siyasî geçiş süreci üzerinde çalıştığını söyledi.[737] Nebil Arabî de Suriye'de Yemen formülünün uygulanması isteğini dile getirdi.[738]

Amerika Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden Fred Huff da 15 Aralık'ta Suriye muhalefetinin Cumhurbaşkanı Esed'e siyasî sığınma hakkı tanıyacak bir plan hazırladığını söyledi.[739]

Ancak Suriye yönetiminin, ulusal egemenliğini tartışma konusu yapmaya yanaşmaması üzerine, sorunun Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne taşınarak bir uluslar arası krize dönüştürülmesi fikri ağırlık kazanmaya başladı. Katar Başbakanı Hamad bin Casim, 18 Aralık'ta Arap Birliği'nin Doha'da düzenlediği toplantı sonrasında Güvenlik Konseyi'ne giderek Arap planı için destek isteyeceklerini söyledi. Casim, Suriye için tüm çözüm yollarının tükendiğini, 10 aydır Suriye hükümetinin tansiyonu yükseltmek dışında bir şey yapmadığını belirtti ve Güvenlik Konseyi'ne gitme kararının 21 Aralık'ta Kahire'de düzenlenecek toplantıda alınacağını söyledi.[740]

---

737 Şarku'l-Avsat. 14 Aralık 2011. المتحدثة باسم المجلس الوطني: الجامعة العربية ترفض أي تعديلات سورية على البروتوكول. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=654224&issueno=12069

738 El-Haliç. 14 Aralık 2011. العربي يتوقع "سيناريو اليمن" في سوريا . www.alkhaleej.ae/portal/2c8fbf4c-b977-46b6-8df4-b06bc0e476e5.aspx

739 El-Arabiya. 15 Aralık 2011. www.alarabiya.net/articles/2011/12/15/182671.html

740 El-Cezire. 17 Aralık 2011. الجامعة ترفع ملف سوريا لمجلس الأمن. www.aljazeera.net/news/pages/ca47fd23-74d8-4b65-bdef-3f30c6d82ef8, El-Arabiya. www.alarabiya.net/articles/2011/12/18/183130.html, El-Arab. 18 Aralık 2011. وزاري عربي الأربعاء للنظر في إحالة ملف سوريا لمجلس الأمن. www.alarab.qa/mobile/details.php?issueId=1464&artid=163896

Katar'ın Suriye konusunu Güvenlik Konseyi'ne taşıma yönündeki bu acelesine rağmen, konuyu Arap Birliği içinde tutarak çözmeye çalışma yönünde de çabalar oldu. Örneğin; Hamad bin Casim'in açıklama yaptığı gün Irak Başbakanı Nuri el-Malikî'nin danışmanlarından Ali Musevî, Şam'da Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le görüştükten sonra Mısır'a giderek Arap Birliği ile bir araya geldi. Musevî, Şam'daki görüşmenin verimli geçtiğini söyledi.[741] Şarku'l-Avsat'ın Arap Birliği'ndeki kaynakları, Irak'ın, Esed üzerindeki baskıların hafifletilmesi ve Güvenlik Konseyi kararının çıkmaması için çalıştığını söyledi.[742] Gözüken o ki Şam da konunun BM Güvenlik Konseyi'ne taşınarak bir uluslar arası krize dönüştürülmesini önlemek için tavizler vermeye razı olmuştu. Nitekim 19 Aralık'ta Hamad bin Casim, Suriye'den iyi haberlerin geldiğini, Suriye Cumhurbaşkanı Esed'in yakında protokolü imzalayacağını söyledi.[743]

Suriye, protokolü imzaladı; ama yaptırımlar yerinde kaldı

Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî'nin, Suriye'ye uygulanan yaptırımların sona erdirilebilmesi için Suriye'nin protokollere imza atması gerektiğini söylemesinden kısa bir süre sonra tarafların anlaşmaya vardığı haberi geldi.[744]

Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, Suriye'nin istediği değişikliklerin kabul edilmesinden sonra Arap Birliği'nin hazırladığı protokole imza attıklarını söyledi. Muallim, 19 Aralık'ta yaptığı açıklamasında "Vaktin boşa harcanmasından sorumlu değiliz. Çözümün gerçekleşmesini istedik. Şartlarımızın kabul edilmesinden ve egemenliğimizi çiğneyen maddelerin çıkarılmasından sonra gözlemcilerin girişine müsaade eden protokolü imzala-

---

741 Reuters. 17 Aralık 2011. الوفد العراقي لسوريا يلتقي بالاسد ويتوجه للقاء الجامعة العربية. http://ara.reuters.com/article/idARACAE7BG04320111217, Elaph. 19 Aralık 2011. الوساطة في سوريا تعيد للعراق حضوره العربي والإقليمي. www.elaph.com/Web/news/2011/12/703177.html

742 Şarku'l-Avsat. 19 Aralık 2011. مصادر بالجامعة العربية لـ«الشرق الأوسط»: جهود عراقية لتخفيف الضغوط على الأسد. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12074&article=655009

743 El-Cezire. 18 Aralık 2011. تفاؤل بتوقيع سوريا المبادرة العربية. www.aljazeera.net/news/pages/87093335-1a67-4a9b-b918-5e3ec4b0b3ef

744 Reuters. 8 Aralık 2011. سوريا عليها التوقيع على مبادرة الجامعة لالغاء العقوبات: العربي. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7B70H120111208

dık" dedi.[745] Dışişleri Bakanı Yardımcısı Faysal Mikdad, 19 Aralık'ta Mısır'ın başkenti Kahire'ye giderek protokole imza attı ve Arap gözlemcilerin Suriye'ye girişini kabul etmiş oldu.

Suriye, anlaşmaya imza atmadığı dönemde, protokolün Suriye'de imzalanması, Suriye karşıtı propagandanın sona ermesi ve Suriye'ye uygulanan yaptırımların kaldırılması gibi şartlar öne sürmüştü. Arap Birliği'nin hazırladığı protokolde ise askerlerin kışlaya çekilmesi, siyasî tutukluların serbest bırakılması ve gözlemcilerin Suriye'ye girişine izin verilmesi maddeleri yer alıyordu.[746]

Suriye, Rusya'nın tavsiyeleri doğrultusunda anlaşmaya imza attığını[747] belirtirken, sorunun BM Güvenlik Konseyi'ne intikali önlendiği ve Libya'daki gibi dış müdahale ihtimali zayıfladığı için İstanbul'da kurulan Suriye Ulusal Konseyi adlı muhalif grup, Arap Birliği'yle Suriye arasında varılan anlaşmaya tepki gösterdi. Ulusal Konsey, her zaman olduğu gibi Suriye'nin anlaşmaya imza atmasını "zaman kazanma çabası" olarak niteledi. Suriye Ulusal Konseyi Başkanı Burhan Galyun, Şam yönetiminin Arap Birliği Güvenlik Konseyi'ne gitmeden önce vakit kazanmak için protokolü imzaladığını söyledi.[748] Suriye'nin anlaşmaya bağlı kalmayacağını iddia eden Galyun ve Ulusal Konsey üyesi Heysem el-Malih, Tunus'ta düzenlenen toplantı sonrasında yaptığı açıklamasında, Arap Barış Gücü'nün Suriye halkının korunması için derhal müdahale etmesi gerektiğini söyledi.[749]

Suriye'nin Rusya baskısından sonra protokole imza attığını savunan Konsey üyesi Rıdvan Ziyade, Suriye'nin protokole bağlı kalmayacağını öne sü-

---

[745] Şarku'l-Avsat. 20 Aralık 2011. المعلم: مهما كانت الإنذارات والتهديدات ما كنا لنوقع لولا الموافقة على تعديلاتنا. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12075&article=655151

[746] İsrahaber. 19 Aralık 2011. Suriye, Arap Birliği'nin İstediği İmzayı Attı. www.israhaber.com/suriye-arap-birliginin-istedigi-imzayi-atti-13816-haberi.html, Reuters. 19 Aralık 2011. المعلم: سوريا توقع على البروتوكول العربي وترحب بالمراقبين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BI08U20111219

[747] Reuters. 19 Aralık 2011. سوريا تقول انها وقعت على المبادرة العربية بناء على نصيحة روسيا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BI08W20111219

[748] Reuters. 19 Aralık 2011. سوريا توافق على نشر مراقبين عرب والمعارضة تشكك. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BI0J120111219

[749] Reuters. 19 Aralık 2011. المعارضة السورية تدعو لتدخل عسكري عربي لحماية المدنيين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BI0HA20111219

rerek, bundan ötürü Arap Birliği'nden en kısa sürede Güvenlik Konseyi'ne gitmesini istedi.[750]

Suriye'nin protokole imza atması, Cezayir gibi, planının başarılı olması için çalışan ülkeleri sevindirdi. *Şarku'l-Avsat*'ın ismi vermediği; ancak daha sonra basında yer alan haberlerden anlaşıldığı üzere Suudî Arabistan ve Katar ise girişimin başarılı olmasını engellemek için Özgür Suriye Ordusu'na para ve silah desteğinde bulunma yolunu seçti.[751] Nitekim 24 Mart 2013 tarihli *New York Times* gazetesinde, Suriye'nin protokolü kabul ettiği ve Arap Birliği gözlemcilerinin Suriye'de bulunduğu, yani "çözüm çabalarının" sürmekte olduğu 3 Ocak 2012'de, Suriye'deki silahlı gruplara verilmek üzere silah getiren Katar Emirliği Hava Kuvvetleri'ne ait iki adet C-130 nakliye uçağının İstanbul'a indiği belirtildi.[752]

Bu gelişmelerin ortaya koyduğu üzere Katar'ın dönem başkanlığındaki Arap Birliği'nin gündemindeki tek çözüm, Suriye yönetimini devirmekti. Yemen formülü önerisi kabul edilmeyince muhalifleri silahlandırıp içerideki şiddeti tırmandırarak BM Güvenlik Konseyi'nden Libya modeli üretmeye çalışmıştı.

Arap Birliği girişimini sabote etmek isteyen ülkelerdeki bu eğilim, Özgür Suriye Ordusu'nun kararlarına da yansıdı. Özgür Suriye Ordusu tarafından 19 Aralık'ta yapılan açıklamada protokole imza atılmasının alanda bir değişiklik yapmadığı, ÖSO'nun "Suriyeli sivilleri koruma" görevine devam edeceği belirtildi. İstanbul Merkezli Ulusal Konsey adlı örgütün Üyesi Edib Çiçekli de ÖSO'nun "Suriyeli sivil göstericileri koruma görevinin devam edeceğini" açıkladı.[753]

Bu arada Arap Birliği, Suriye'ye göndereceği gözlemci heyetinin başkanlığına Sudanlı General Muhammed Ahmed Mustafa Dabi'yi getirdiğini

---

[750] Şarku'l-Avsat. 20 Aralık 2011. المعارضة تطرح «قوة ردع عربية» ردا على البروتوكول.. وترى في «توقيعه» «مجرد مراوغة». http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=655188&issueno=12075

[751] Şarku'l-Avsat. 20 Aralık 2011. انقسام عربي بين الارتياح لتوقيع دمشق.. واعتباره مهلة طويلة أخرى للأسد. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12075&article=655179

[752] New York Times. 24 Mart 2013. Arms Airlift to Syria Rebels Expands, With Aid From C.I.A.. www.nytimes.com/2013/03/25/world/middleeast/arms-airlift-to-syrian-rebels-expands-with-cia-aid.html?pagewanted=2&_r=3&smid=tw-share

[753] Şarku'l-Avsat. 20 Aralık 2011. «الجيش السوري الحر»: التوقيع لا يعني شيئا لنا. http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12075&article=655142

açıkladı.[754] Muhalifler Dabi'yi Sudan'daki sivillere karşı insanlık suçu işlediği için Suriye'deki bu göreve getirilmesinin doğru olmadığını savunurken, Sudanlı yetkililer söz konusu iddiaları yalanladı.[755]

Suriye'nin protokolü imzalaması ABD'yi memnun etmedi

ABD, Suriye yönetiminin ülkede akan kanın durdurulması için Arap Birliği'nin, gözlemcilerin Suriye'ye girişine ilişkin protokolü imzalamasına şüpheyle yaklaştığını açıkladı. ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Victoria Nuland, "Suriye rejimi önce vaatlerde bulunuyor, sonra da geri adım atıyor. Bundan ötürü anlaşmanın imzalanmasına değil, uygulamaya geçirilmesine önem vermekteyiz" dedi. Washington'un Suriye'nin Arap Birliği girişimini kabul etmesine rağmen Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e çekilme çağrısını yineleyen Victoria Nuland, zahiren Arap Birliği'nin Suriye'de akan kanın durması için hazırladığı protokolü desteklediklerini söyledi.[756]

Suriye operasyonunun bütçesini kimler karşılayacak?

Suriyeli muhalif kaynaklardan Sooryoon.net, NATO'nun Suriye'ye yapacağı müdahalenin maddî külfetinin Katar ve Suudî Arabistan tarafından karşılanacağına dair bir haber analize yer verdi. Habere göre, NATO merkezinde Suriye müdahalesinin genel hatları belirlenmiş, askerî haritalar hazırlanmıştı ve NATO'ya ait savaş gemilerinin, Alevîlerin rejimle olan bağının çözülmesi için yakın bir zamanda Suriye sahillerine gitmesi bekleniyordu.[757]

---

[754] İslam Memo. 20 Aralık 2011. شخصية عسكرية سودانية ترأس بعثة المراقبين إلى سوريا . www.islammemo.cc/akhbar/arab/2011/12/20/140312.html

[755] El-Haliç. 22 Aralık 2011. الخرطوم تنفي اتهام رئيس "المراقبين" إلى سوريا بجرائم ضد الإنسانية . www.alkhaleej.ae/portal/ee0ea2f4-5f72-4b07-8123-f632f722cbb6.aspx

[756] İsrahaber. 20 Aralık 2011. Suriye'nin Protokolü İmzalaması Amerika'yı Memnun Etmedi www.israhaber.com/suriyenin-protokolu-imzalamasi-amerikayi-memnun-etmedi-13818-haberi.html, Reuters. 20 Aralık 2011. الولايات المتحدة متشككة في موافقة سوريا على دخول مراقبين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BJ03E20111220, El-Cezire. 20 Aralık 2011. واشنطن تقلل من توقيع سوريا الاتفاق . www.aljazeera.net/news/pages/299364d0-b860-4480-8472-1ee8c25244ff

[757] İsrahaber. 20 Aralık 2011. NATO'nun Suriye Müdahalesinin Faturasını Hangi Ülke Ödeyecek?. www.israhaber.com/natonun-suriye-mudahalesinin-faturasini-hangi-ulke-odeyecek-13817-haberi.html

Suudî Arabistan Dışişleri Bakanı Suud el-Faysal, krizin BM Güvenlik Konseyi'ne nakledilecek olmasından sorumlu olan tarafın Suriye olduğunu söyledi.[758]

Gözlemcilerin Suriye'ye ulaşmasından bir gün önce de Ulusal Konsey adlı örgütün başkanı Burhan Galyun, 21 Aralık'ta yaptığı açıklamasında, sadece gözlemcilerin Suriye'ye gönderilmesinin rejimi durdurmaya yetmeyeceğini; dış müdahalenin de gerçekleşmesi için Arap Birliği'nin Güvenlik Konseyi'ne gitmesi gerektiğini söyledi.[759]

Suriye'de yaşanan olayları yakından gözlemlemek için görevlendirilen Arap Birliği gözlemci heyeti, 22 Aralık'ta Suriye'ye ulaştı.[760] Arap Birliği, 60 tanesi Körfez ülkelerinden olmak üzere toplam 150 ile başlayan gözlemci sayısının ocak ayında 300 ile 400'e çıkmasının planlandığını duyurdu.[761] Basın mensuplarının da eşlik edeceği gözlemcilerin yaklaşık bir ay Suriye'de kalacağı, ihtiyaç duyulması halinde Suriye hükümeti ve Arap Birliği'nin de onayıyla, heyetin görev süresinin uzatılabileceği bildirilmişti.

Dış müdahaleye karşı tutumuyla bilinen muhalif örgütlerden Ulusal Koordinasyon Kurulu liderlerinden Abdülaziz el-Hayr, kararı memnuniyetle karşıladıklarını belirtirken, gözlemci heyetinin Suriye'ye girişine izin verilmesinin, doğru yönde atılmış bir karar olduğunu söyledi. El-Hayr, Arap Birliği ve Suriye üzerinde etkili olan ülkelerden protokolün tam olarak hayata geçirilebilmesi için Suriye'ye baskı uygulamaya devam etmesini istedi.[762]

---

758 El-Kuds el-Arabi. 20 Aralık 2011. www.alquds.co.uk/index.asp?fname=data%5C2011%5C12%5C12-20%5C20x88.htm

759 El-Cezire. 21 Aralık 2011. غليون يدعو لتدخل دولي لوقف القمع. www.aljazeera.net/news/pages/dddbb003-54b7-482a-925f-35ce09073ee2

760 El-Cezire. 20 Aralık 2011. دعوات لدمشق لتنفيذ بروتوكول المراقبين . www.aljazeera.net/news/pages/76b721fe-4591-40b8-ab6a-77f5b4b2134d

761 Reuters. 21 Aralık 2011. «أمريكا: خطة الجامعة العربية بشأن سوريا «أفضل فرصة». http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BK03520111221, Şarku'l-Avsat. 21 Aralık 2011. وصول وفد عربي تمهيدي إلى دمشق غدا.. والعربي: المراقبون سيقررون في غضون أسبوع.. إن كانت سوريا ملتزمة. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=655338&issueno=12076, El-Kabas. 20 Aralık 2011. 150 مراقباً يصلون إلى سوريا غداً. www.alqabas.com.kw/node/38707

762 Al-Rai. 21 Aralık 2011. الناطق باسم هيئة التنسيق لـ«الراي»: «التوقيع» خطوة إلى الأمام. www.al-raimedia.com/Article.aspx?id=317004&date=21122011

Arap Birliği gözlemcilerinin çalışması

Gözlemci heyeti, Suriye ordusunun karargâhlarına çekilmesi, siyasî tutukluların serbest bırakılması ve sivilleri hedef alan saldırıların durdurulmasını öngören Arap Birliği planının Suriye tarafından ne derece uygulandığını denetlemekle görevliydi.[763]

Gözlemciler, Suriye'ye doğru hareket ettiği sırada muhalif kaynaklar, Suriye ordusunun Türkiye sınırındaki İdlib şehrinde operasyonlarına devam ettiğini bildirdi. Suriye'nin İdlib şehrinde 21 Aralık'ta, silahlı gruplarla Suriye güvenlik güçleri arasında yaşanan çatışmalarda 56 kişinin öldürüldüğü bildirildi.[764] Suriye ordusunun göstericileri katletmeye devam ettiğini savunan muhalifler, gözlemcilerin Suriye'ye ulaşmasından önce uluslar arası toplumun Suriye için harekete geçmesini istedi.[765]

Suriye'ye gözlemci heyetinin gönderilmesiyle ilgili protokolü imzalamaya yanaşmadığı gerekçesiyle yaptırım uygulayan Arap Birliği, Şam'ın protokolü imzalamasından sonra bu yaptırımları gözden geçirme gereği duymamıştı. Öte yandan, gözlemcilerin Suriye'ye gönderilmesine başından beri "rejime vakit kazandırıyor" gerekçesiyle karşı çıkmasına rağmen, muhalifler bu kez de Şam'ı imzaladığı protokole uymamakla suçluyorlardı.

22 Aralık'ta France 24'e konuşan Mirsad müdürü Rami Abdurrahman, Suriye'de ölü sayısının 5 bin 200'ü aştığını söyledi.[766]

23 Aralık'ta Şam'da meydana gelen patlamada 40'dan fazla kişi ölürken, 150'den fazla kişi de yaralandı. Ulusal Konsey ve Yerel Koordinasyon Komiteleri, daha sonra el-Kaide'nin Suriye kolu olarak nitelenen Nusra Cephesi tarafından üstlenilecek olan saldırının el-Kaide tarafından gerçekleştirildiği iddialarına şüpheyle yaklaşarak saldırının arkasında rejimin olduğunu söyledi.[767]

---

[763] İsrahaber. 22 Aralık 2011. Gözlemciler, Bugün Suriye'ye Gidiyor. www.israhaber.com/gozlemciler-bugun-suriyeye-gidiyor-13831-haberi.html

[764] Reuters. 21 Aralık 2011. المرصد السوري: مقتل ٦٥ على الاقل في شمال سوريا يوم الثلاثاء. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BK03O20111221

[765] Reuters. 21 Aralık 2011. المعارضة السورية تقول ان عشرات قتلوا في سوريا وتطالب بتحرك دولي. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BK09020111221

[766] France 24 Arapça. 22 Aralık 2011. رامي عبد الرحمن: «عدد الشهداء أكثر من ٥٠٠٢ واستمرار القتل سيجر سوريا إلى حرب أهلية». www.france24.com/ar

[767] El-Cezire. 23 Aralık 2011. أربعون قتيلا بتفجير مزدوج بدمشق. www.aljazeera.net/news/pages/5b39f5ec-f320-451a-b2e4-462aca067d88, www.alarabiya.net/articles/2011/12/23/184081.html, Şarku'l-Avsat. 24 Aralık 2011. تفجيران في دمشق.. والمعارضة تتهم النظام. www.aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=12079&article=655796

İstanbul'da kurulan Ulusal Konsey adlı örgütün üyesi Halid Hoca, saldırının arkasında Suriye istihbaratının olduğunu iddia etti.[768]

Özellikle de Körfez medyası bu dönemde, Arap Birliği girişiminin başarısız olacağı yönünde haberler yayımladı.[769] Muhaliflerin iddialarından hareketle Şam'daki patlamanın arkasında Suriye rejiminin olduğunu gündemleştiren[770] el-Cezîre televizyonu, 24 Aralık'ta yayımladığı haberinde, 23 Aralık Cuma günü "28 kişinin rejim güçleri tarafından öldürüldüğünü" belirtirken, habere "Suriye'deki ölüm protokolünde 28 kişi öldü" başlığını attı.[771]

23 Aralık'ta Suriye'de düzenlenen gösterilerde Nebil Arabî aleyhinde "Hain Arabî" sloganları atıldı.[772] Arabî, gözlemcilerin göreve başlamasından bir hafta bile geçmeden Suriye rejiminin samimiyetinin öğrenilmiş olacağını söyledi.

Muhaliflerin Arap gözlemci heyetine ilişkin tutumları

Gerek muhalifler ve gerekse Arap Birliği, Suriye'deki şiddetin sadece Suriye güvenlik güçlerinden kaynaklandığını iddia ediyordu ve Arap Birliği gözlemcilerinin Suriye'ye gitmesinden sonra duyurulan her türlü şiddet haberi, "Suriye'nin imzaladığı protokole uymadığı" tezine delil olarak kullanılıyordu. Halbuki, 22 Aralık'a kadar ülkede öldürülen asker ve polis sayısı 2.000'i aşmıştı.[773] Ancak gözlemcilerin gönderilmesinden sonra da şiddetin durmadığı ve Şam yönetiminin imzaladığı protokole uymadığı gerekçesiyle Batılı ülkeler 24 Aralık'ta, yani gözlemcilerin görevlerine resmen

---

768 Şarku'l-Avsat. 28 Aralık 2011. المعارضون السوريون يطالبون بمنطقة دولية عازلة لحماية المدنيين. www.aawsat.com/details.asp?issueno=12086&article=656363

769 El-Arab. 24 Aralık 2011. صحف عربية تشكك في نجاح مبادرة الجامعة لمراوغة النظام السوري. http://alarab.qa/details.php?issueId=1470&artid=164764

770 El-Cezire. 24 Aralık 2011. المعارضة تتهم النظام بتفجيري دمشق . www.aljazeera.net/news/pages/2aa6466d-e9e4-43e2-a472-f097241170bb

771 El-Cezire. 24 Aralık 2011. 28 قتيلا في "بروتوكول الموت" بسوريا. www.aljazeera.net/mob/f6451603-4dff-4ca1-9c10-122741d17432/105f66cb-7340-4b1c-842f-0d983bac6657, El-Cezire. 26 Aralık 2011. قتلى بسوريا وتشكيك في المراقبة العربية. www.aljazeera.net/news/pages/4a2f9e13-2f98-4002-91ff-9327c0790b64

772 Şarku'l-Avsat. 24 Aralık 2011. المظاهرات تعم سوريا في جمعة «بروتوكول الموت» والأمن يقتل ٥١ مدنيا على الأقل.. والسوريون يهتفون: نبيل العربي خاين. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12079&article=655776

773 Reuters. 22 Aralık 2011. سوريا تقول ان ٢٠٠٠ جندي وشرطي قتلوا منذ بدء الاضطرابات. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BL0F020111222

başlamalarından iki gün önce Güvenlik Konseyi'nde yeni bir karar tasarısı çıkarmak için harekete geçti.[774] Suriye'ye giden gözlemci heyetinin görevi, 26 Aralık'ta resmen başladı.[775]

Dış müdahale yanlısı tutumuyla bilinen Ulusal Konsey adlı muhalif örgütün üyelerinden Semir Neşşar, protokolün Suriye'de daha fazla sivilin öldürülmesi için rejime fırsat sunduğunu öne sürerek, Arap Birliği'nden acilen Güvenlik Konseyi'ne gitmesini istedi. Neşşar, Arap Birliği'nin Suriye için hakikatte bir çözümünün olmadığını da ilave etti.[776]

Başından beri dış müdahaleye karşı tutumuyla bilinen Ulusal Koordinasyon Kurulu ise Ulusal Konsey'in, sorunun BM Güvenlik Konseyi'ne taşınması çağrısına tepki gösterdi. Ulusal Koordinasyon Kurulu liderlerinden Heysem Menna tepkisini şu sözlerle belirtti: "Arap Birliği planı kötü gösterilip Güvenlik Konseyi'ne gidilmesi çağrısı yapılıyor. Sanki Güvenlik Konseyi bize bıldırcın eti ve kudret helvası verecek. Güvenlik Konseyi'ne gitmekten az kayıp, Libya'daki gibi 52 bin ölüdür. Batı'nın askerî bir operasyonunda kayba uğrayacak ilk taraf Suriye vatandaşı olacaktır. Arap Birliği, istisnai bir çözüm sundu. Neden başarılı olması için fırsat vermiyoruz? Gözlemcilerin Suriye'ye girmesi ve protokol, sivillerin katledilmesi için verilen süre değildir."[777]

Bu dönemde başta Baba Amr ve genel olarak Humus, ordudan ayrılan asker ve subayların kalesi haline dönüştüğü için Suriye ordusunun hedefi oldu.[778]

Suriye'de yaşanan olayları yerinde tespit etmek için Arap Birliği tarafından görevlendirilen gözlemciler, 27 Aralık'ta çatışmaların şiddetlendiği Humus'a gitti. Gözlemcilerin Humus'tan yayımladıkları ilk rapor, Suriye ordusunun tanklarını şehir merkezlerinden çekmeye başladığı yönündeydi. Suriye İnsan Hakları Örgütü Mirsad da Baba Amr çevresindeki tankların çekildiğini belirterek gözlemcilerin raporunu doğrulamaktaydı; ancak Reu-

---

774 Reuters. 24 Aralık 2011. مسودة قرار جديد بشأن سوريا في الامم المتحدة وتفجيران في دمشق. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BN00A20111224

775 Reuters. 12 Ocak 2011. حصري- مراقب ثان قد ينسحب من البعثة العربية في سوريا بسبب العنف. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80B00D20120112

776 Şarku'l-Avsat. 23 Aralık 2011. «السوريون يتظاهرون اليوم في جمعة «بروتوكول الموت». http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12078&article=655621

777 Şarku'l-Avsat. 23 Aralık 2011. «السوريون يتظاهرون اليوم في جمعة «بروتوكول الموت». http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12078&article=655621

778 Şarku'l-Avsat. 27 Aralık 2011. بابا عمرو.. حي استراتيجي للمنشقين وأصحاب الدخل المحدود. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=656238&issueno=12082

ters, gözlemcilerin göreve başladığı ilk gün, Suriye'de 15 muhalifin öldürüldüğünü duyuruyordu.[779]

Müslüman Kardeşler'in eski lideri Sadreddîn Beyanunî, Humus'ta soykırım işlendiğini öne sürerek Arap Birliği girişiminin Suriye rejimini kurtarmayı amaçladığını söyledi.[780] Ulusal Konsey'in başkanı Burhan Galyun ise rejimin gözlemcilerin Baba Amr'a girmesine izin verilmediğini, gözlemcileri otellerde alıkoyarak özgürce dolaşmalarına müsaade etmediğini söyledi.[781] Galyun, BM Güvenlik Konseyi'nden Arap Planı'na destek vermesini istedi.[782]

Suriye'nin Arap Birliği'yle protokol imzalayarak gözlemcileri kabul etmesi, dış müdahale ihtimalini zayıflattığı için sadece muhalifleri değil, Körfez medyasını da rahatsız etmişti. Kuveyt'te yayımlanan *es-Siyase* gazetesi, Suriye'nin Arap Birliği'ni "Humus katliamıyla" karşıladığını öne sürerken[783], 27 Aralık'ta el-Arabiya'ya Şam'dan açıklama yaptığını söyleyen ve kendisini gözlemci diye tanıtan "Musteşar Mahcub" adlı birisi, Suriye halkının soykırıma maruz kaldığını, Baba Amr'ın ağır silahlarla bombalandığını, Suriye'de yönetimin halkından intikam aldığını, hatta kendisinin de Humus'ta yaralandığını iddia etti.[784]

---

[779] El-Cezire. 27 Aralık 2011. المراقبون العرب يتوجهون إلى حمص. www.aljazeera.net/news/pages/d57cfc50-4b3f-4cf9-9576-8e6bdf6be072, Reuters. 27 Aralık 2011. مدينة حمص السورية تتحول لمنطقة حرب طائفية مع وصول المراقبين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BQ0N420111227, Reuters. 27 Aralık 2011. تلفزيون: المراقبون العرب ينهون يوم عملهم الاول في حمص. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BQ0BI20111227, Reuters. 27 Aralık 2011. مراقبون عرب يصلون حمص ودبابات سورية تنسحب من المدينة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BQ07V20111227, Reuters. 27 Aralık 2011. المرصد السوري: دبابات تنسحب من حي في مدينة حمص السورية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BQ04R20111227, Reuters. 27 Aralık 2011. قوات سورية تقتل ٥١ في اليوم الاول لبعثة الجامعة العربية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BQ0IZ20111227

[780] Al-Rai. 27 Aralık 2011. البيانوني لـ «الراي»: ما يحصل في حمص إبادة جماعية. www.alraimedia.com/ArticlePrint.aspx?id=318182

[781] El-Arabiya. 27 Aralık 2011. www.alarabiya.net/articles/2011/12/27/184746.html

[782] El-İttihad. 27 Aralık 2011. غليون يدعو مجلس الأمن إلى تبني المبادرة العربية. www.alittihad.ae/details.php?id=119956&y=2011

[783] El-Siyase. www.al-seyassah.com/AtricleView/tabid/59/smid/438/ArticleID/170893/reftab/36/Default.aspx

[784] Maan. 26 Aralık 2011. مراقب عربي: ما يجري في سوريا إبادة جماعية تثبت بان اليهود محترمون. www.maannews.net/arb/ViewDetails.aspx?ID=448041

Fakat Arap Birliği Gözlemci Heyeti'nin başkanı Mustafa Dabi, 28 Aralık'ta *el-Hayat* gazetesine yaptığı açıklamasında, gözlemci heyeti arasında böyle bir ismin olmadığını; hazırladıkları raporu medyayla paylaşmayacaklarını ve hazırlayacakları raporu, Arap Birliği'ne göndereceklerini söyledi.[785]

Arap Birliği Gözlemci Heyeti'nin Başkanı Mustafa Dabi, Suriye yönetiminin kendilerine her türlü kolaylığı sağladığını belirtmesine rağmen; İstanbul'da kurulan Ulusal Konsey adlı örgütün üyesi Halid Hoca da Suriye yönetiminin, gözlemci heyetini vakit kazanmak için kullandığını, gözlemcilere özgürce hareket etme izni vermediğini iddia etti. Hoca, uluslar arası toplumun Suriye'de güvenli bölge oluşturmasını istedi.[786]

Gözlemcilerin sadece bir saatliğine Humus'ta bulunduklarını, bazı incelemelerden sonra geri döndüklerini belirten isyancılar, gözlemcilerin "rejim yanlısı" bölgelere götürüldüklerini iddia etti.[787]

Arap Birliği gözlemcileri konusunda muhalefet cephesinden tek farklı açıklama Ulusal Koordinasyon Kurulu'ndan geldi. Dış müdahaleyi önleyeceği ve şiddetin durmasına yardımcı olacağı gerekçesiyle Arap Birliği girişimine başından beri destek veren Ulusal Koordinasyon Kurulu'nun diasporadaki başkanı Heysem Menna, 27 Aralık'ta el-Alem televizyonuna verdiği demeçte, 10 aydır Suriye'de yaşananların gözlemlenmesi için fırsat verilmediğini hatırlatarak Arap gözlemcilerin Suriye'ye girişinin önemli bir gelişme olduğunu söyledi. Muhalefet ve yönetim içerisinde aşırılık yanlısı bireylerin olduğunu belirten Menna, "Muhalefetteki aşırılar, ne pahasına olursa olsun krizin Güvenlik Konseyi'ne taşınmasını, yönetimdeki aşırılar ise Suriye'de yaşananlara hiçbir kimsenin şahit olmamasını istediğini" ifade etti.[788]

---

785 El-Hayat. 28 Aralık 2011. الدابي لـ«الحياة»: متفائل بسير عمل البعثة ولن نعطي الإعلام أي تفاصيل عن تقاريرنا. http://beladalorb.com/cat2/10975.html

786 Şarku'l-Avsat. 28 Aralık 2011. المعارضون السوريون يطالبون بمنطقة دولية عازلة لحماية المدنيين. www.aawsat.com/details.asp?issueno=12086&article=656363

787 Şarku'l-Avsat. 28 Aralık 2011. بابا عمرو تحت الحصار.. والمراقبون تفقدوا المنطقة لساعة واحدة وعاينوا الجثث وانسحبوا. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=656352&issueno=12083

788 El-Alem. 27 Aralık 2011. وصول بعثة المراقبين الى سوريا حدث كبير www.alalam.ir/news/913164

Heysem Menna'dan Arap gözlemcilere çağrı

Heysem Menna Arap Birliği gözlemcilerinin Suriye'ye gönderilmesini desteklemekle birlikte heyetin başkanlığına Sudanlı general Mustafa Dabi'nin seçilmesini doğru bulmadığını belirtti. Buna rağmen gözlemci heyetine destek veren Menna, Arap Birliği'nden Suriye Cumhurbaşkanı'nın yetkilerini kısıtlamak veya onu değiştirmek gibi kararlar beklediğinden olsa gerek ki heyetin başarısız olacağını iddia eden bireysel tutum ve açıklamalar karşısında yılmaması gerektiğini vurgulayarak şunları söyledi:

"Arap Gözlemcileri Heyeti, güvenlik sorunlarına ve askerî vahşete maruz kalan Suriye halkı için büyük bir fırsattır. Yönetim, insanları katlederek, barışçıl ve sivil eylemleri bastırarak büyük suçlar işlemiştir. Biz, gözlemcilerin Suriye'ye gitmelerini destekledik. Bu zor ve asil görev için hem ulusal hem de meslekî yetkinlikleri olan insanlar arasından bir grup seçtik; ama heyet başkanı olarak Mustafa Dabi'nin belirlenmesi bizi çok şaşırttı. Biz kendisinin geçmişini ve bu alanda çok tecrübeli olmadığını bilmekteyiz. Bugün kendisine verilen yetkilerin oluşturacağı tehlikelerden endişe duymaktayız. Bu işin başarısı için deneyim sahibi bir heyetin oluşması bir gerekliliktir. Bununla birlikte bu girişimin, başarısız olacağını iddia eden bireysel tutum ve açıklamalar karşısında yılmamalıdırlar. Arap Birliği Genel Sekreterliği'ne gönderilen gözlemcilerin kayıtlarında daha hızlı olmaları ve daha iyi iş çıkarmaları çağrısında bulunduk. Biz, Arap Birliği'nin, gerek cumhurbaşkanının yetkilerini kısıtlamak gerekse değişikliği noktasında en uygun kararı alacağına inanıyoruz. Alınacak doğru kararla gözlemci heyeti görev ve sorumluluğunu daha iyi yerine getirebilecek."[789]

Ulusal Koordinasyon Kurulu, Arap Birliği girişimi konusundaki umutları canlı tutmaya çalışsa da uluslar arası medya ve İstanbul merkezli Ulusal Konsey adlı muhalif örgüt, gözlemci heyetinin görevine bir an önce son verilip Libya'dakine benzer bir dış müdahale için BM Güvenlik Konseyi'ne gidilmesi için zemin hazırlamayı sürdürdü.

Reuters, 29 Aralık'ta gözlemcilerin Suriye'nin farklı şehirlerde gözlemlerde bulunmaya devam ettiğini belirtirken, Suriye ordusunun 25 muhalifi öldürdüğünü duyurdu.[790] Ulusal Konsey Sözcüsü Besma Kodmani, gözlemcilerin

[789] İsrahaber. 29 Aralık 2011. Heysem Menna'dan Arap Gözlemcilere Çağrı. www.israhaber.com/heysem-mennadan-arap-gozlemcilere-cagri-13859-haberi.html

[790] Reuters. 29 Aralık 2011. القوات السورية تقتل ٥٢ محتجا والمراقبون يصلون الى مدينتين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BS0HE20111229, Reuters. 29 Aralık 2011.

gerçeği görmediğini, göstericilerin katledildiğini gözler önüne sermemeleri halinde, Suriye'de şiddet eylemlerinin daha da artacağını söyledi.[791] 31 Aralık'ta el-Cezîre televizyonuna konuşan Ulusal Konsey Başkanı Burhan Galyun da gözlemcilerin görevlerinde başarılı olmasında umutlu olmadığı, gözlemcilerin başarısız olacağını söyledi.[792]

Özgür Suriye Ordusu'ndan tehdit

Özgür Suriye Ordusu adlı silahlı muhalif grubun Arap gözlemcileriyle ilgili tutumu Ulusal Konsey'in tutumuyla benzerlik gösteriyordu. Özgür Suriye Ordusu Komutanı Riyad Esad, Arap Birliği gözlemci heyetinin Suriye'ye gönderilmesinden sonra yaptığı açıklamasında emrindeki silahlı milislere saldırılarını durdurması emrini verdiğini belirtmekle birlikte Suriye ordusunun operasyonlarını farklı üsluplarla sürdüreceğini öne sürdü.

Suriye'deki Arap Birliği gözlemcilerinin çalışmaları hakkında şüphelerinin bulunduğunu belirten Esad, Reuters'e yaptığı açıklamasında "Onların ciddiyetsizliğine kâni olduğumuz zaman kararımızı alacağız. Kararımız, Suriye rejimi ve tüm dünya için sürpriz bir karar olacak" dedi. Esad, Arap Birliği gözlemcilerinin Suriye'ye girişinden sonra zahiren olumlu bir tutum sergileyerek emri altındaki silahlı gruplara saldırıları durdurma emri verdiğini söylemekle birlikte savaş tehdidinde bulunmaktan da geri durmamış ve şöyle demişti: "Gözlemcilerin varlığı dahi akan kanı durduramadı. Saldırılarımızı daha da şiddetlendireceğiz. Bu açık bir savaş ilanı değil; fakat saldırılar farklı bir şekil alacak ve halk da bunun arkasında duracak. Rejim, Arap Birliği girişiminin hiçbir maddesini uygulamadı. Tanklar, şehirlerin dışında bekletiliyor. Arap Birliği girişiminde tankların şehir merkezlerinden çıkarılması değil, karargâhlarına çekilmesi maddesi yer almaktaydı."[793]

مراقبون عرب يتشرون في أجزاء مختلفة من سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BS02R20111229

[791] Reuters. 30 Aralık 2011. معارضة سورية: العنف سيزيد اذا فشل المراقبون في ابراز قتل المحتجين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BT0DQ20111230

[792] Reuters. 31 Aralık 2011. المعارضة السورية تخشى فشل مهمة المراقبين العرب. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BU0AA20111231

[793] Reuters. 3 Ocak 2012. قائد الجيش السوري الحر يهدد بتصعيد الهجمات. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8020FY20120103, Reuters. 30 Aralık 2011. منشقون سوريون يوقفون اطلاق النار ويرغبون في لقاء مراقبين عرب. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BT04620111230

Nitekim muhaliflere ait Londra merkezli insan hakları örgütü Mirsad, 30 Aralık'ta Şam'a bağlı Duma'da Özgür Suriye Ordusu ile Suriye ordusu arasında şiddetli çatışmaların yaşandığını duyurdu.[794]

Arap Birliği gözlemcilerinin gönderilmesinde Halid Meşal'in rolü

Bu arada, sürekli olarak Suriye'deki krizin siyasal yolla çözülmesi çağrısını yapan Hamas'ın Siyasî Büro Başkanı Halid Meşal'in, Arap Birliği tarafından Suriye'ye gözlemci gönderilmesinde büyük rol oynadığı ortaya çıktı.

Hamas Siyasî Büro Başkanı Halid Meşal ile Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî'nin, 6 Ocak 2012'de Arap Birliği Genel Merkezi'nde gerçekleştirdiği ikili görüşme sonrasında düzenlenen basın toplantısında Nebil Arabî, "Halid Meşal, Arap Birliği girişimi kapsamında gözlemcilerin gönderilmesini öngören protokolün imzalanmasında büyük rol oynamıştı" dedi. Arabî, Halid Meşal'le Suriye rejimine akan kanın durdurulması için çaba göstermesi gerektiği mesajını gönderdiğini belirtti.

Meşal ise "Hamas en başından itibaren, özellikle de ben şahsî olarak Suriye'deki krizin siyasî yolla çözülmesini istemiştim. Hâlâ da çaba sarf ediyoruz. Arap Birliği'nin de gayretleriyle güvenlik çözümünden siyasî çözüme geçileceğini ümit ediyoruz. Böylece akan değerli Suriye kanını durdurabilir; Suriye için istikrar, güvenlik, reform ve demokrasiyi gerçekleşebilir ve Suriye'yi acılardan kurtarabiliriz"[795] dedi.

Suriye'nin el-Fetih'e karşı Hamas'ı destekleyen siyasetinden ötürü birçok kez karşı karşıya gelen Hamas ve Fetih, bu defa Suriye'deki krizin siyasî yolla çözüme kavuşturulması için Hamas'ın oynadığı rolden ötürü karşı karşıya geldi. Hamas lideri Halid Meşal'in Suriye'de akan kanın durdurulması için sarf ettiği çabalara, Filistin Kurtuluş Örgütü'nden tepki geldi. Hamas'ın aksine Suriye'yle ilişkileri uzun bir süredir gergin olan Filistin Kurtuluş Örgütü, Hamas'ı Suriye rejiminin çıkarları adına çalışmakla suçladı.

---

[794] Reuters. 30 Aralık 2011. المرصد السوري: اشتباكات عنيفة بين الامن ومنشقين عن الجيش في دوما. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BT08A20111230,

[795] El-Cezire. 6 Ocak 2012. العربي يسلم مشعل رسالة لسوريا www.aljazeera.net/news/pages/b5b9ee5a-deb2-46cc-803c-3ac1f881c5ec, El-Arabiya. 6 Ocak 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/01/06/186729.html, Şarku'l-Avsat. 7 Ocak 2012. العربي يحمل مشعل رسالة للأسد بوقف العنف.. ويؤكد: حماس أقنعت دمشق بتوقيع البروتوكول. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=657817&issueno=12093

FKÖ liderlerinden Yasir Abdurabbih, Hamas'ın oynadığı rolün ortaya çıkmasından sonra düzenlediği basın toplantısında "Hamas Hareketi Başkanı Halid Meşal'in Suriye ya da başka bir rejimin çıkarları için devreye girme hakkı yok. Meşal, Suriye'nin içişlerine karışmaktadır" dedi.

FKÖ'nün yanı sıra dış müdahale yanlısı tutumuyla bilinen Suriye muhalefetinden Ammar Kurabî de Halid Meşal'i, "Suriye'nin üyeliğinin dondurulmasına destek verdiği için Sudan'ı, Suriye'de yaşanan olaylara karşı duruşundan ötürü de Filistin Yönetimi Başkanı Mahmud Abbas'ı eleştirmekle"[796] suçladı.

Abdurabbih'e yanıt Hamas liderlerinden Dr. Salah Berdavil'den geldi. Dr. Berdavil, Suriye'de yaşanan krize siyasî çözüm bulmak için Siyasî Büro Başkanı Halid Meşal'in oynadığı rolü, "takdire şayan" olarak niteledi.[797] Berdavil, Filistin Enformasyon Merkezi'nin Arapça sayfasında yayımlanan açıklamasında "FKÖ'nün, Hamas liderliği ve Arap Birliği'nin yaptığı bu ulusal girişimini eleştirmesini şaşkınlıkla karşılıyoruz. Hamas'ın siyaseti, Arap ülkelerinin içişlerine karışmamaktır. Suriye'deki Filistinlilerin sayısı binleri aşmaktadır. Bu durum, bilinçli liderliğin, Suriye'deki Filistinlilerin çıkarlarını koruması ve Suriye'de yaşananlardan Filistinlilerin etkilenmesini engellemesini gerekli kılmaktadır. İşte Hamas'ın takdire şayan arabuluculuğunun esas unsuru budur. Hamas, Suriye'de yaşanan olayların en başından itibaren Suriye liderliğine halkın iradesine karşı güvenlik politikalarıyla karşılık vermemesini tavsiye etti. Bunun sebebi, Suriye halkının kanını ve istikrarını değerli bulmasıdır" dedi.

Hamas'ın Suriye'deki siyasî ofisinin Tunus'a taşınacağı yönündeki iddialara da yanıt veren Dr. Berdavil, "Hamas, şu ana kadar Şam'dan taşınma mevzusunu hiçbir Arap devletiyle görüşmedi"[798] dedi.

Hamas'ın Uluslar arası Temsilcisi Usame Hamdan ise Hamas'ın Suriye konusunda yaptıklarının arabulucu olarak nitelenemeyeceğini ifade ederek, Hamas'ın girişimini "taraflara tavsiye" olarak niteledi. Hamdan bu konudaki

---

[796] İsrahaber. 7 Ocak 2012. Meşal, Suriye'de Akan Kanın Durması İçin Devrede. www.israhaber.com/mesal-suriyede-akan-kanin-durmasi-icin-devrede-13918-haberi.html, Reuters. 6 Ocak 2012. مشعل يحمل رسالة من الجامعة العربية لسوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80508520120106

[797] El-Cezire. 7 Ocak 2012. عبد ربه ينتقد دور مشعل بسوريا . www.aljazeera.net/news/pages/b23f2670-7fb0-477a-a353-810367c9a4ba

[798] El-Cezire. 7 Ocak 2012. حماس ترفض انتقادات لوساطتها بسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/1d95d51d-d7a4-4955-8299-148fd02a34a8

görüşlerini şöyle beyan etti: "Hamas'ın yaptığı, ilgili tüm taraflara, Suriye'de güvenlik esaslı çözümden siyasî çözüme geçişin zaruretini tavsiye etmektir. Hamas, en başından beri, gerek yönetimle gerekse halk düzeyindeki ilişkileri sayesinde, akan kanın durdurulması, güvenlik esaslı çözümden siyasî çözüme geçişi tavsiye etti. Biz Hamas olarak Suriye'nin bölgedeki rolünü, gücünü, konumunu ve istikrarını koruyacağı bir siyasî çözümün zorunlu olduğuna inanmaktayız. Bu Hamas ve tüm Filistinli hareketlerin ortak kanaatidir. Biz, Suriye'de yaşanan olayların Güvenlik Konseyi'nde ele alınmasına karşıyız. Çünkü ABD için önemli olan siyonist rejim ve bölgedeki projelerine hizmettir. Bundan ötürü konunun sadece Arap dairesi içerisinde el alınmasını istiyoruz. Hamas'ın arabulucu olması şu ana kadar mevzu bahis olmadı."[799]

Arap gözlemcilerden ilk değerlendirme

28 Aralık'ta Humus şehrinde incelemelerde bulunan Arap Birliği gözlemci heyeti, Humus şehrinin iyi durumda olmadığını; ama ürkütücü bir tabloyla da karşılaşmadıklarını söyledi. Gözlemciler, "Bazı bölgelerde durum iyi değildi; fakat buna rağmen ürkütücü bir durumun olmadığını söyleyebiliriz. Çatışmalar yoktu, bölge oldukça sakindi" dedi. Heyetin Başkanı Mustafa Dabi, "Humus şehrinde silahlı militanlar gördük. Tanklar yoktu; ama askerî araçlar vardı" dedi.[800] Arap Birliği gözlemci heyeti, Hama, Humus, Halep, Dera ve İdlib'de gözlemlerde bulundu.[801]

---

[799] El-Cezire. 17 Ocak 2012. حمدان: حماس لا تقود وساطة بسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/51ebe977-9d40-425d-8119-323951268dcf

[800] Reuters. 28 Aralık 2011. رئيس بعثة المراقبة العربية في سوريا: رأينا مسلحين في حمص. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BR09J20111228, Reuters. 28 Aralık 2011. رئيس بعثة المراقبة بسوريا: الوضع في حمص مطمئن حتى الان. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BR05720111228, El-Haliç. 29 aralık 2011 المراقبون العرب في درعا وإدلب وحماة بعد حمص www.alkhaleej.ae/portal/8f0ea606-cb84-427a-95b4-db63eb17751f.aspx, El-İttihad. 29 Aralık 2011. «الدابي: لا دبابات في حمص والمراقبون رصدوا مسلحين». www.alittihad.ae/details.php?id=120613&y=2011

[801] Reuters. 28 Aralık 2011. رئيس بعثة المراقبة في سوريا: لم يكن هناك شيء مخيف في حمص. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7BR0KD20111228, BBC Arapça. 27 Aralık 2011. رئيس بعثة المراقبين العرب إلى سورية: لمسنا تجاوبا من كافة الأطراف. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/12/111227_syria_observers_cooperation.shtml, El-Haliç. 29 Aralık 2011. المراقبون العرب يتشرون في ٥ مدن سورية. www.alkhaleej.ae/portal/6d7fb9ac-33dd-4c71-ab27-80b6bc0be506.aspx

Arap Birliği gözlemci heyetinden yapılan bu açıklamalar muhalifleri memnun etmedi. Gözlemcilerin ülkedeki katliamları araştırmadığını öne süren Suriyeli muhalif Enver el-Bunnî, gözlemci heyetinin dekordan ibaret olduğunu söyledi.[802] Arap Birliği'ni Suriye rejiminin tarafını tutmakla suçlayan Ulusal Konsey adlı muhalif örgütün başkanı Burhan Galyun ise 29 Aralık'ta yaptığı açıklamasında, Suriye'de yaşanan krizin acilen Güvenlik Konseyi'nde ele alınması çağrısını yineledi.[803]

Hem siyasî kanattaki muhaliflerin hem de Özgür Suriye Ordusu adını kullanan silahlı grupların, Arap Birliği'nden çözüm sürecini daha fazla uzatmadan Libya benzeri bir dış müdahale için bir an önce BM Güvenlik Konseyi'ne gitmesini isteyen tutumu, içerideki şiddetin artmasına zemin hazırlıyordu.

Reuters, 30 Aralık'ta Şam'a bağlı Duma'da Suriye ordusu militanları ile Özgür Suriye Ordusu arasında şiddetli çatışmaların yaşandığını duyurdu.[804] Özgür Suriye Ordusu Komutanı Riyad Esad, aynı gün yaptığı açıklamasında, 24 Aralık'tan itibaren rejim güçlerini hedef alan saldırıları durdurduklarını; ancak saldırılara gözlemci heyetiyle görüştükten sonra devam edip etmeyeceklerine karar vereceklerini söyledi.[805]

Esad'ın Suriye'de operasyonların durdurulduğunu açıklaması, aslında Özgür Suriye Ordusu'nun Humus'un Baba Amr semtindeki kontrolünü kaybetmesine yönelik bir gerekçe sunmaktan ibaretti.[806] Aslında saldırılar durdurulmuş değildi; zira 1 Ocak 2012'de Suriye ordusuyla ÖSO arasında Şam'ın banliyölerinde şiddetli çatışmaların yaşandığı bildirildi.[807] 2 Ocak'ta,

---

802 AKI. 29 Aralık 2011. المحامي أنور البني: المراقبون في سورية مجرد ديكور للمشهد ومهمتهم غائمة. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2798664282

803 El-Arabiya. 28 Aralık 2011. www.alarabiya.net/articles/2011/12/28/185074.html

804 El-Ehram. 30 Aralık 2011. "المرصد السوري": اشتباكات عنيفة بين الأمن ومنشقين عن الجيش في دوما . http://gate.ahram.org.eg/News/154748.aspx

805 BBC Arapça. 30 Aralık 2011. سوريا: "الجيش الحر" أعلن عن وقف الهجمات والمعارضة تدعو لمظاهرات "جمعة الزحف" . www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/12/111230_syria_ceasfire_friday_wrap.shtml, Şarku'l-Avsat. 31 Aralık 2011. قائد «الجيش الحر» لـ«الشرق الأوسط»: أوقفنا العمليات الدفاعية انتظارا لتقرير بعثة المراقبين. www.aawsat.com/details.asp?issueno=12086&article=656829

806 El-Arabiya. 30 Aralık 2011. www.alarabiya.net/articles/2011/12/30/185309.html

807 El-Haliç. 2 Ocak 2011. اشتباكات بين الجيش و"منشقين" في ريف دمشق. www.alkhaleej.ae/portal/f4c85c91-85ca-46cb-8440-d803c9127bcd.aspx

ÖSO'nun İdlib'de onlarca Suriye askerini esir aldıktan sonra öldürdüğü[808], 3 Ocak'ta ise ÖSO'nun yine Dera'da düzenlediği saldırıda 18 Suriye askerini öldürdüğü açıklandı.[809]

Londra merkezli Suriye İnsan Hakları Örgütü Mirsad, 1 Ocak 2012'de yayımladığı raporunda Suriye'de 2011 yılı içerisinde 4005 sivil ve 1511 asker ve polisin öldürüldüğünü açıkladı.[810]

Gözlemci Enver Malik'e Katar rüşveti ve ısmarlama demeç

Arap gözlemci heyetinin açıklamaları Batılıları ve Suudî Arabistan, Katar gibi Arap ülkelerini rahatsız etmeye başlamıştı. Gözlemci heyetini kabul etmesi için Suriye'ye yaptırım uygulayan Arap ülkeleri, artık gözlemcileri Suriye'den çekmenin ve konuyu bir an önce Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne götürmenin arayışlarına girmişti. Bunun için gözlemci heyetinin Şam yönetimine hizmet ettiği ve artık Suriye'de bulunmasının gereksiz olduğu yönünde kamuoyu oluşturulması için adımlar atıldı.

Arap Birliği'ne Suriye ile ilişkilerin dondurulması için ilk teklifi yapan organ olan Arap Parlamentosu'nun Kuveytli başkanı Ali es-Salim ed-Debaş, Suriye'de şiddetin devam ettiğini belirterek "olanlar nedeniyle Arap gözlemcilerin bu ülkede bulunmalarının Arap halkının kızgınlığını artırdığını ve gerçekleri bulma misyonuyla gönderilme amacının boşa çıkarıldığını" söyledi. Ali Salim ed-Debaş, "Suriye rejiminin, Arap Birliği'nin gözleri önünde insanlık dışı uygulamalarına devam etmek için Arap gözlemcileri 'örtü' olarak kullandığını"[811] iddia ederken, Cezayirli gözlemci Enver Malik

---

[808] Şarku'l-Avsat. 3 Ocak 2012. «الجيش الأمن استهدف درعا رغم وجود المراقبين.. وأنباء عن أسر السوري الحر» لعشرات الجنود. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=657250&issueno=12089, El-Cezire. 4 Ocak 2012. 23 قتيلا بسوريا وهجوم جديد للمنشقين. www.aljazeera.net/news/pages/41e8a615-0598-4e3d-8e3f-ef39b72d07d7

[809] El-Cezire. 4 Ocak 2012. 23 قتيلا بسوريا وهجوم جديد للمنشقين. www.aljazeera.net/news/pages/41e8a615-0598-4e3d-8e3f-ef39b72d07d7, Şarku'l-Avsat. 4 Ocak 2012. ٨١ مقتل عنصر أمن في اشتباكات مع منشقين.. وتفجير جسر في الرستن. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12090&article=657394

[810] El-Riyad. 2 Ocak 2012. طفل أول ضحايا الثورة السورية في العام الجديد . www.alriyadh.com/2012/01/02/article697140.html, El-Haliç. 2 Ocak 2012. "اشتباكات بين الجيش و"منشقين في ريف دمشق . www.alkhaleej.ae/portal/f4c85c91-85ca-46cb-8440-d803c9127bcd.aspx

[811] NTV. 1 Ocak 2012. 'Gözlemciler Suriye'deki şiddeti gizliyor'. www.ntvmsnbc.com/id/25310549/

de el-Cezîre ve el-Arabiya televizyonlarına bu iddiayı destekleyecek veriler sunmaya başladı.

Suriye'nin Humus şehrinde insani krizin yaşandığını belirten Enver Malik, Baba Amr'ın kontrolünün Özgür Suriye Ordusu tarafından sağlandığını, Suriye rejiminin Baba Amr'a giremediğini belirttikten sonra şunları söyledi:

"Baba Amr'a, Bab Sıba'ya, Halidiye'ye girdim. Yanmış, derileri soyulmuş, işkenceye maruz kalmış cesetleri kendi gözlerimle gördüm. Keskin nişancılar gördüm. Böyle bir durum karşısında insanlığımdan soyunamaz ve duyarsız kalamazdım. Vicdanı olan bir insanın bu görevi sürdürmesi mümkün değildir. Arap Birliği'nin gözlemci heyetinden çekildim; çünkü kendimi rejime hizmet eder bir halde buldum. Birkaç gün yaşadığım ve birçok şeye şahit olduğum Humus şehri, 'afet bölgesi' olarak ilan edilmelidir. Humus'ta evler, ağır silahlarla vuruldu. Ağır silahların kullanıldığına dair deliller, hâlâ şehirde bulunuyor. Suriye'ye dışarıdan silah sokulduğuna dair hiçbir delile rastlamadım. Silah sokulduğuna dair tüm sözler, rejimin yetkililerine dayanmaktadır. Gözümle görmediğim için de inandırıcı bulmuyorum. Tutukluların kaldığı hapishaneleri ziyaret ettik. İnsanlar gerçekten de çok kötü şartlarda yaşıyorlar. Tutuklular aç bırakılıyor, işkenceye maruz kalıyor. Çok şiddetli işkenceye maruz kalanlar ise bizim ziyaretimizden önce, girişlerin yasak olduğu askerî bölgelere nakledildi. Tutukluların serbest bırakıldığı bir tiyatro. Rejim, sokaklarda rastgele insanları tutukluyor. Birkaç gün sonra da serbest bırakıyor; ama, bizlerin muhaliflerden elde ettiğimiz veriler doğrultusunda serbest bırakılmasını istediğimiz tutuklular ise serbest bırakılmadı. Özgür Suriye ordusunun kuşatma altına aldığı Suriye ordusuna ait tanklar dışındaki zırhlı araçlardan hiçbirisi şehirlerin merkezlerinden çekilmedi."[812]

Cezayirli gözlemci Enver Malik, konuğu olduğu el-Arabiya televizyonuna da gözlemci heyetinin Suriye'de kalmaya devam etmesi halinde Suriye'de büyük bir krizin yaşanacağını; çünkü Suriye rejiminin daha kanlı bir dönem için gözlemcileri kullandığını söyledi.

Suriye'yle Arap Birliği arasında imzalanan protokolün hayata geçirilmesinin imkânsız olduğunu belirten Malik, "Çünkü rejim, çocukların cesetleri üzerinden geçme pahasına da olsa varlığını korumak istiyor. Eğer

[812] İsrahaber. 11 Ocak 2012. Suriye'de Yaşananlar Arap Gözlemciyi İsyan Ettirdi. www.israhaber.com/suriyede-yasananlar-arap-gozlemciyi-isyan-ettirdi-13954-haberi.html, El-Cezire. 11 Ocak 2012. عضو في بعثة المراقبين يروي مشاهداته. www.aljazeera.net/news/pages/91ffe5eb-b15e-43bd-a567-58fd40cc2112

gözlemciler, Suriye'de kalmaya devam ederse, Suriye iç savaşa doğru ilerler" diye konuştu.

Suriye'deki silahlı gruplara dışarıdan hiçbir silah desteği olmadığını iddia eden Enver Malik, Baba Amr bölgesinin nasıl olup da Suriye yönetiminin kontrolünden çıkarıldığını izah etmiyor, Suriye'de yaşananları bir 'sivil halk intifadası' olarak niteliyor ve Özgür Suriye Ordusu'nun ise sadece kendisini savunduğunu öne sürüyordu.[813]

Oysaki Katar ve Suudî Arabistan yönetimlerine bağlı televizyon kanallarında gözlemci heyetin resmî raporlarının aksine insanî facia tabloları çizen ve gözlemci heyetin Suriye'de kalması durumunda Suriye'nin iç savaşa sürükleneceğini iddia eden Cezayirli gözlemci Enver Malik, el-Cezîre televizyonuna verdiği demeçte "Suriye rejimine hizmet eder duruma gelmiş olmasından" dolayı heyetten istifa ettiğini söylerken; Arap Birliği heyetinin Sudanlı başkanı General Muhammed Dabi'yi de "Suriye yetkililerini ve diğer tarafları kızdırmamak için orta yoldan ayrılmamak" istemekle suçluyordu.[814] Halbuki Enver Malik, "gözlemlerini otel odasından bildirdiği"[815] ve "100 bini avans olmak üzere[816], Katar'dan 500 bin Euro[817] rüşvet aldığı ifşa olduğu" için gözlemci heyetinden çıkarılmıştı.

Ulusal Konsey üyesi Velîd Bunnî ise Arap Birliği'nin ilk defa bir ülkeye gözlemci gönderdiğini, Arap Birliği'nin gözlemcilikte tecrübesinin olmadığını belirterek, "Gözlemciler, rejimin avucunun içinde. Gözlemciler, Suriye'de gerçek anlamda nelerin olup bittiğini bilmiyorlar"[818] dedi.

8 Ocak'ta Dera'da Özgür Suriye Ordusu'yla Suriye güvenlik güçleri arasında yaşanan silahlı çatışmada 11 Suriye askeri öldürüldü.[819] Aynı gün Arap

---

[813] El-Arabiya. 13 Ocak 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/01/13/188097.html, El-Arabiya. 12 Ocak 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/01/12/187954.html

[814] BBC Türkçe. 11 Ocak 2012. Arap Birliği gözlemcisi veryansın etti. www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/01/120111_syria_update.shtml

[815] Sendika. 5 Şubat 2012. Suriye'de gözlemci tezgahı ifşa oldu. www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=42754

[816] Jordan Zad. 18 Ocak 2012. مراقب منشق طالب القطريّين بـ٥٠٠ ألف يورو مقابل انشقاقه عن البعثة. http://jordanzad.com/print.php?id=69416

[817] Amman City. 18 Ocak 2012. قطر تدفع ٥٠٠ ألف يورو مقابل انشقاق مالك عن بعثة المراقبين في سوريا . http://ammancity.net/2012/01/قطر-تدفع-500ألف-يورو-مقابل-انشقاق-مالك-عن/

[818] İsrahaber. 13 Ocak 2012. Enver Malik, Suriye'yi Bekleyen Tehlikeyi Hatırlattı. www.israhaber.com/enver-malik-suriyeyi-bekleyen-tehlikeyi-hatirlatti-13984-haberi.html

[819] İsrahaber. 8 Ocak 2012. Dera'da Silahlı Çatışma: 11 Asker Öldürüldü. www.israhaber.com/derada-silahli-catisma-11-asker-olduruldu-13924-haberi.html

Birliği, Suriye'deki gözlemcilerin geleceğini görüşmek için Mısır'da toplandı. Arap Birliği dışişleri bakanları, Suriye'yi protokole bağlı kalmaması halinde krizi Güvenlik Konseyi'ne götürmekle tehdit etti.[820]

ABD, Arap Birliği girişimine noktayı koydu

Arap Birliği gözlemci heyetinin yaptığı ilk değerlendirme, gerek Arap ülkelerinden gerekse de Batılı ülkelerden tepki aldı. Çünkü el-Cezîre ve el-Arabiya gibi Arap uydu kanalları ve Batılı haber ajansları muhaliflere dayandırdıkları haberlerinde Suriye'de büyük bir insanî facia tablosu çiziyor; Arap, Türkiye ve Batı Bloku'nun siyasî yetkilileri de Suriye'de tek taraflı bir şiddetten söz ediyordu. Arap Birliği Gözlemci Heyeti'nin başkanı Mustafa Dabi'nin bazı bölgelerdeki durumun iyi olmadığını söylemekle birlikte ürkütücü bir durumun olmadığını belirtip Humus kentinde silahlı militanlar gözlemlediklerini açıklaması, basın ve siyasî yetkililer tarafından çizilen tabloyu yalanlamaktaydı. Nitekim Fransa, gözlemcilerin Humus şehrinde gerçekte ne olup bittiğini öğrenmeyi başaramadıklarını belirtti.

Mustafa Dabi'nin Suriye'de yaşananlara ilişkin olarak yaptığı açıklamalar, Batılı devletler ve muhaliflerin Arap Birliği'ni eleştirmesine yol açtı.[821] Arap Birliği'nden yapılan resmî açıklamada, Dabi'nin bu yönde bir beyanda bulunmadığı belirtildi.[822]

Öte yandan Suriyeli muhalifler, 2 Ocak'ta gözlemcilerin tehdit telefonları aldıklarını iddia ederken; *Şarku'l-Avsat* gazetesine konuşan Faslı bir gözlemci, "Tehdit telefonları aldığımız yalan. Gerek hükümetin gerekse halkın farklı kesimlerinin ilgi ve teveccühüyle karşılaştık"[823] dedi.

Arap gözlemcilerinin Suriye'ye girmesinden bir hafta sonra yani 1 Ocak 2012'de Suriye'de 8 kişinin ölümünü gerekçe gösteren Arap Parlamentosu,

---

820 Reuters. 8 Ocak 2012. العرب يحثون سوريا على وقف العنف ولا إحالة الى الامم المتحدة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8070CA20120108

821 El-Arabiya. Ocak 2012. www.alarabiya.net/mob/ar/185362.html, Şarku'l-Avsat. 2 Ocak 2012. «المعارضة السورية تحذر من إخفاق المراقبين وتبدي قلقها من مواقف الدابي». www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=657100&issueno=12088

822 El-Cezire. 30 Aralık 2011. الدابي ينفي قوله بهدوء الأوضاع بسوريا . www.aljazeera.net/news/pages/e454fdeb-ace7-41ab-89bd-8ff65dcea21a

823 Şarku'l-Avsat. 3 Ocak 2012. وفد المراقبة المغربي ينفي إدلاء أحد أعضائه بتصريح حول وجود قناصة بدرعا. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=657272&issueno=12089

gözlemcilerin geri çekilmesi çağrısında bulunurken[824], 2 Ocak'ta ise muhalifler, ülkenin kuzeyinde iki Suriye askerini kaçırdı.[825]

Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî, 2 Ocak'ta yaptığı açıklamada Suriye ordusunun şehir merkezlerinden çekildiğini, fakat çatışmaların devam ettiğini belirtti.[826] Arabî aynı açıklamasında, Suriye'deki gözlemcilerin şiddetin azalmasına katkı sağladığını vurgularken, Suriye hükümetinden protokole tam olarak bağlı kalmasını istedi.

Amerika ise Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'i Arap Birliği'ne verdiği sözleri yerine getirmemekle suçladı.[827] Suriye Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Cihad Makdisî, ABD'nin bu açıklamasını, Suriye krizinin Arap Birliği'nin Güvenlik Konseyi'ne nakletmesini amaçladığını söyledi.[828]

Heyet Başkanı Mustafa Dabi, 3 Ocak'ta yaptığı açıklamasında, ABD'nin suçlamalarını yalanlarcasına, gözlemci heyetiyle Suriye'de önemli kazanımların elde edildiğini, tankların şehir merkezlerinden çekildiğini ve yaklaşık 3500 tutuklunun serbest bırakıldığını bildirdi.[829]

Buna rağmen ABD'den 4 Ocak'ta gelen açıklama, Arap Birliği'nin ajandasını büyük ölçüde belirledi. Arap Birliği'nin Suriye'deki gözlemcilerden gelecek raporu değerlendirmesinden önce Beyaz Saray Sözcüsü Jay Carney, Suriye'nin Arap Birliği planına bağlı kalmadığını belirterek Güvenlik Konseyi'nin aci-

---

824 Reuters. 1 Ocak 2012. مقتل ثمانية في سوريا والبرلمان العربي يدعو لسحب بعثة المراقبين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80009U20120101, Reuters. 1 Ocak 2012. البرلمان العربي: يجب سحب المراقبين العرب من سوريا على الفور. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80005T20120101

825 Reuters. 2 Ocak 2012. المعارضة: منشقون يأسرون جنودا سوريين في شمال البلاد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8010D520120102

826 Reuters. 2 Ocak 2012. الجامعة العربية: الجيش السوري ينسحب من المدن لكن اطلاق النار مستمر. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8010AU20120102, Reuters. 2 Ocak 2012. العربي: الجيش السوري انسحب من المدن. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80108S20120102

827 Reuters. 3 Ocak 2012. امريكا: سوريا لا تفي بالتزاماتها للجامعة العربية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8020P620120103

828 Reuters. 4 Ocak 2012. سوريا تعتبر التصريحات الامريكية محاولة لتدويل الازمة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8030CJ20120104

829 Şarku'l-Avsat. 4 Ocak 2012. «الدابي.. مبعوث البشير لحل الأزمات بـ«القوة». www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=657387&issueno=12090

len krize müdahil olmasını istedi. Carney, "Güvenlik Konseyi'nin müdahil olmasının zamanı geldi"[830] dedi.

Özgür Suriye Ordusu ise *Şarku'l-Avsat*'a 4 Ocak'ta yaptığı açıklamasında, Suriye ordusunun saldırılarını durdurmaması halinde saldırılara yeniden başlama tehdidinde bulundu.[831] Özgür Suriye Ordusu'nun o dönemde yaptığı bu tehdit açıklamasının arka planı yaklaşık bir yıl sonra *New York Times* gazetesinde yayımlanan bir haber analizle aydınlığa kavuştu. Çünkü C. J. Chivers ve Eric Schmitt imzalı *New York Times* haberine göre Suriye'de barışçı çözüm adına devreye giren Katar ve Suudî Arabistan gibi Arap Birliği ülkeleriyle Türkiye, Arap Birliği çözüm girişiminin devam ettiği 3 Ocak'ta Katar'a ait bir uçakla Türkiye üzerinden silahlı gruplara silah desteği sunmuştu.[832]

Nitekim başından beri Arap Birliği girişimini, Suriye sorununu BM Güvenlik Konseyi'ne taşımanın ön adımı olarak değerlendiren Suriyeli muhalifler, Genel Sekreter Nebil Arabî'nin sözlerini yalanlayarak Suriye ordusunun şehirlerden çekilmediğini iddia etti.[833] Suriye Yerel Koordinasyon Komiteleri, Arabî'nin açıklamalarına şüpheyle yaklaşırken; Arap Birliği gözlemci heyetini, Suriye'de yaşanan olaylara "rejimin gözlüğüyle bakmak"la ve "rejimin tuzağına düşmek"le suçladı.[834] Gözlemciler ise muhaliflerden gelen eleştirilere, hedeflerinin gerçekleşmesi için uzun zamana ihtiyaç duyduklarını söyleyerek cevap verdi.[835]

---

[830] El-Cezire. 4 Ocak 2012. أميركا تدعو لتدويل الأزمة السورية . www.aljazeera.net/news/pages/33c3530a-8491-408c-b17d-ec839ef7830c , El-Gad. 5 Ocak 2012. سورية تتهم واشنطن بالتدخل في عمل الجامعة العربية . www.alghad.com/index.php/article/521416.html, El-Haliç. 4 Ocak 2012. أمريكا: حان الوقت لتدخل الأمم المتحدة في سوريا . www.alkhaleej.ae/portal/2c71d16c-6941-4279-b2fc-e2fc960a3635.aspx

[831] Şarku'l-Avsat. 4 Ocak 2012. «الجيش السوري الحر» يهدد بتصعيد عملياته.. وينذر قوات الأسد ٤ أيام لوقف القتل. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=657399&issueno=12090

[832] New York Times. 25 Mart 2013. Arms Airlift to Syria Rebels Expands, With Aid From C.I.A.. www.nytimes.com/2013/03/25/world/middleeast/arms-airlift-to-syrian-rebels-expands-with-cia-aid.html?smid=tw-share&_r=3&

[833] Reuters. 4 Ocak 2012. نشطاء سوريون: المدرعات الحكومية ما زالت موجودة داخل المدن. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8030L520120104

[834] Reuters. 3 Ocak 2012. العربي: وفد الجامعة العربية ساعد على تهدئة العنف.. ونشطاء يتشككون. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80207H20120103

[835] Reuters. 4 Ocak 2012. بعثة المراقبين العرب أمامها طريق طويل لتحقيق أهدافها. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80307T20120104

New York Times yazarları C. J. Chivers ve Eric Schmitt'in Katar Hava Kuvvetleri'ne ait C-130 nakliye uçağıyla 3 Ocak'ta İstanbul'a getirildiğini belirttiği silahların Özgür Suriye Ordusu'na teslim edildiği anlaşılıyordu. Çünkü ÖSO komutanı Riyad Esad, 5 Ocak'ta CNN'e yaptığı açıklamasında, Suriye'deki rejimin sivil gösterilerle değil silah gücüyle devrileceğini belirterek, hafta içerisinde Suriye rejimine yönelik sıra dışı operasyonlara başlayacaklarını söyledi.[836]

Esad, 5 Ocak'ta AFP'ye yaptığı açıklamasında ise Arap Birliği'nin gözlemci heyetiyle başarısız olduğunu ilan ederek, Suriye dosyasını Birleşmiş Milletler'e nakletmesi çağrısında bulundu.[837]

6 Ocak'ta Suriye'nin başkenti Şam, ikinci bombalı saldırıyla sarsıldı. Saldırıda en az 25 kişi öldü.[838] Muhalifler bu saldırının da Suriye istihbaratı tarafından düzenlendiğini iddia etti.[839] Şam'daki bu saldırı üzerine Suriye yönetimi, suçluların bulunarak demir yumrukla vurulacağı tehdidinde bulundu.[840]

Katar ve Türkiye'nin öncülüğünde İstanbul'da kurulan Ulusal Konsey adlı örgütün üyesi Heysem el-Malih, 6 Ocak'ta yaptığı açıklamasında Katar'ın Suriye krizinde oynadığı rolü takdir ederek, BM'nin 7. madde çerçevesinde Suriye'ye müdahale edilmesini istedi.[841]

Ulusal Konsey üyesi Semir Neşşar, Saad Hariri'ye ait el-Mustakbel televizyonuna yaptığı açıklamada, Arap Birliği'ni Suriye rejimine fırsat vermeye

---

836 CNN Arapça. 4 Ocak 2012. الجيش السوري الحر: ترقبوا عملية ضخمة. http://arabic.cnn.com/2012/syria.2011/1/4/Syria.Unrest/index.html, El-Cezire. 5 Ocak 2012. الأسعد: سنُنحّي الأسد بقوة بالسلاح. www.aljazeera.net/news/pages/6b75dffa-7011-4cc8-b312-e2ad6f00d184

837 El-Arabiya. 5 Ocak 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/01/05/186586.html

838 El-Cezire. 6 Ocak 2012. 25 قتيلا بتفجير دمشق . www.aljazeera.net/news/pages/44cdc0ec-7d93-4f48-a3ba-9c7f0e65da7c

839 El-Arabiya. 6 Ocak 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/01/06/186715.html, El-Cezire. 7 Ocak 2012. إدانات لتفجير دمشق والمعارضة تتهم النظام. www.aljazeera.net/news/pages/cd4edbd1-bfc7-4429-9952-3d701fe987f7, Şarku'l-Avsat. 7 Ocak 2012. المعارضة السورية تتهم نظام الأسد بالوقوف وراء تفجير دمشق.. وتحذر من موجة سيارات مفخخة. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=657857&issueno=12093, Suriye Ulusal Konseyi resmi web sayfası. 7 Ocak 2012. http://ar.syriancouncil.org/newsroom/item/492-the-regime-is-responsible-for-the-bombings-in-damascus.html

840 El-Cezire. 7 Ocak 2012. إدانات لتفجير دمشق والمعارضة تتهم النظام. www.aljazeera.net/news/pages/cd4edbd1-bfc7-4429-9952-3d701fe987f7

841 Al-Rai. 7 Ocak 2012. المالح لـ «الراي»: موقف قطر تاريخي والمطلوب قرار دولي تحت الفصل السابع. www.alraimedia.com/ArticlePrint.aspx?id=320180

devam etmekle suçladı ve Suriye konusunun Güvenlik Konseyi'ne bırakılması gerektiğini söyledi.[842]

Arap Birliği'nden kendi girişimini sabote etme çabası

Suriye hükümeti 5 Ocak'ta 550 tutuklunun serbest bırakıldığını ilan ederken, ABD'den gelen eleştirilerin ardından Katar Dışişleri Bakanı Hamad bin Casim de gözlemci heyetini eleştirmeye başladı ve Suriye'deki gözlemcilerin bazı hatalar işlediğini söyledi.[843]

El Cezîre televizyonuna konuşan Katar Başbakanı ve Arap Birliği'nin Suriye Komitesi Başkanı Hamad bin Casim, Arap Birliği Gözlemci Heyeti'nin "olması gerekenin dışına çıktığını" söyledi. Gözlemci heyetinin hedeflerini gerçekleştiremediğini ifade eden Hamad bin Casim, 8 Ocak'ta düzenlenecek toplantıda vaktin daha fazla zayi olmaması için Arap Birliği Gözlemci Heyeti'nin Suriye'de yapması gerekenleri ele alacaklarını söyledi. Suriye'ye gönderilen gözlemci heyetinin Arap Birliği tarafından gönderilen ilk heyet olduğu için tecrübesiz olduğunu belirten Hamad bin Casim, gözlemcilerin Suriye'de bulunduğu süre zarfında Arap Birliği planının başarılı olmadığını ifade etti. Hamad bin Casim, Suriye'de katliamların durdurulamadığını, keskin nişancıların ve tankların çekilmediğini ve gazetecilerin Suriye'ye girişine izin verilmediğini kaydetti.[844]

Katar'dan yapılan bu açıklamalar Arap Birliği'nin ABD'den yapılan açıklama sonrasında kendi başlattığı çözüm girişimini bir an önce başarısız kılıp

---

[842] İsrahaber. 3 Ocak 2012. Semir Neşşar: Ulusal Konsey'in Çoğunluğu NATO'yu İstiyor. www.israhaber.com/semir-nessar-ulusal-konseyin-cogunlugu-natoyu-istiyor-13890-haberi.html

[843] Reuters. 5 Ocak 2012. سوريا: الافراج عن ٢٥٥ موقوفا تورطوا بالاحداث الاخيرة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80405V20120105, Reuters. 5 Ocak 2012. رئيس وزراء قطر: المراقبون العرب ارتكبوا "أخطاء" بسوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80406A20120105, El-Cezire. 5 Ocak 2012. قطر تقر بأخطاء بعثة المراقبين بسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/5300a310-1dda-4cda-b853-40881c823887, CNN Arapça. 5 Ocak 2012. «حمد بن جاسم: المراقبون العرب بسوريا ارتكبوا "أخطاء" . http://arabic.cnn.com/2012/syria.2011/1/5/Syria.arab-league/index.html

[844] İsrahaber. 7 Ocak 2012. Katar: Gözlemciler, Hedeflerini Gerçekleştiremedi. www.israhaber.com/katar-gozlemciler-hedeflerini-gerceklestiremedi-13921-haberi.html, Reuters. 6 Ocak 2012. قطر: البروتوكول الموقع مع سوريا لا ينفذ. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8050KF20120106, El-Cezire. 7 Ocak 2012. بن جاسم: عمل البعثة انحرف عن هدفه . www.aljazeera.net/news/pages/adc9e060-c520-499e-917d-e844d576b64a

sorunu BM Güvenlik Konseyi'ne taşımanın arayışına girdiğini gösteriyordu. Arap Birliği'nin kendi planını sabote etme çabasındaki en önemli destekçileri de yine her zamanki gibi dışarıdaki muhalif gruplar ile içerideki silahlı gruplar oldu.

Arap Birliği Gözlemci Heyeti'nin başkanı Mustafa Dabi'nin olumlu açıklamalarına rağmen Londra merkezli Suriye İnsan Hakları Örgütü Mirsad'ın müdürü Rami Abdurrahman, 7 Ocak'ta yaptığı açıklamada, Suriye yönetimini protokole bağlı kalmamakla suçladı.[845]

Özgür Suriye Ordusu'nun saldırıları 8 Ocak'ta artmaya başladı. Dera'da 8 Ocak'ta düzenlenen saldırıda 11 Suriye askeri öldürülürken, 20 asker de yaralandı.[846]

Gözlemci Heyeti Başkanı Mustafa Dabi, 8 Ocak'ta Mısır'a giderek hazırladığı raporu Arap Birliği'ne teslim etti.[847] Arap Birliği, 8 Ocak'ta gözlemci heyetinin raporunu ve heyetin Suriye'deki varlığını görüşmek için toplanırken[848]; Ulusal Konsey adlı örgüt, Suriye Devrimi Genel Kurulu, Suriye Devrimi Koordinasyonlar Birliği bir kez daha Arap Birliği'nden Suriye dosyasını Güvenlik Konseyi'ne taşımasını istedi.[849] Muhaliflerden Muhyiddîn Lazkianî, Arap Birliği'nin gözlemcileri geri çekerek Güvenlik Konseyi'ne gitmemesinden

---

[845] AKI. 7 Ocak 2012. رئيس المرصد السوري: سنثبت للمراقبين بـ"الدليل" عدم التزام النظام ببنود المبادرة. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2830230482

[846] El-Arabiya. 8 Ocak 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/01/08/187018.html, Şarku'l-Avsat. 9 Ocak 2012. مقتل ١١ جنديا من الجيش السوري في اشتباكات مع منشقين في درعا. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=658122&issueno=12095, İslam Web. 7 Ocak 2012. 40 قتيلا بسوريا بينهم ١١ جنديا. www.islamweb.net/media/index.php?page=article&lang=A&id=174633

[847] El-Cezireе. 8 Ocak 2012. الدابي بالقاهرة لتقديم تقريره بشأن سوريا . www.aljazeera.net/news/pages/d3f52791-6834-42b9-b2a3-3f27b2b69e2b

[848] Şarku'l-Avsat. 8 Ocak 2012. الجامعة العربية تبحث اليوم دعم المراقبين العرب دوليا.. والعربي: القتل والعنف مستمران في سوريا. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=657909&issueno=12094

[849] Suriye Devrimi Genel Kurulu resmi web sayfası. 8 Ocak 2012. المجلس الوطني يجدد الدعوة إلى الجامعة العربية لرفع الملف السوري لمجلس الأمن. www.srgcommission.org/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=48&Itemid=78&limitstart=48, El-Cezire. 9 Ocak 2012. معارضة سوريا تدعو الجامعة للتدويل. www.aljazeera.net/news/pages/6ef12abe-ad32-4955-8b5e-134d8959efe3, Şarku'l-Avsat. 9 Ocak 2012. المجلس الوطني يجدد الدعوة لإحالة الملف لمجلس الأمن.. وناشطون يسخرون من تقرير الدابي. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12095&article=658152

ötürü Arap Birliği'ni işbirlikçilikle ve Suriye halkının katledilmesine ortak olmakla suçladı.[850]

Heyet Başkanı Mustafa Dabi, Arap Birliği'ne sunduğu ilk raporunda, dengeli bir tutum sergilemeye çalışarak hem Suriye hükümetinin hem de muhalefetin protokolü ihlâl eden tutum ve davranışlar içerisinde olduğunu, her iki tarafın da gözlemcileri ikna etmek için baskı uyguladığını söyledi.[851] Toplantı sonrasında Arap Birliği'nden yapılan açıklamada, Suriye yönetiminin protokole sınırlı düzeyde bağlı kaldığı belirtildi. Basın açıklamasında konuşan Katar Başbakanı Hamad bin Casim, Suriye hükümetine ve silahlı gruplara ateşkes çağrısı yaptı.[852] Öte yandan Suriye'deki gözlemci sayısının, 10 Ocak'ta 200'e yükseldiği bildirildi.[853]

Ulusal Konsey Üyesi Semir Neşşar, Arap Birliği'nin ilk değerlendirmeden sonra krizi Güvenlik Konseyi'ne taşımamasını hayâl kırıklığı olarak niteledi.[854] Suriye'deki gözlemci heyetini değerlendiren Müslüman Kardeşler, "Gözlemciler bizi ilgilendirmez" derken; Ulusal Koordinasyon Kurulu, Suriye hükümetinin de protokole bağlı kalmasını isteyerek aksi takdirde Suriye'nin meçhule sürükleneceğini söyledi.[855]

Muhalif liderlerden Fayiz Sara ise Arap Birliği planının başarısız olmasından ve krizin Güvenlik Konseyi'ne sevk edilmesinden Suriye yönetiminin sorumlu olacağını belirterek, Suriye yönetimini Arap Birliği'yle işbirliğine çağırdı.[856]

---

[850] El-Arabiya. 8 Ocak 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/01/08/187182.html, El-Mustakbel. 9 Ocak 2012. مأمون الحمصي يهاجم العربي. www.almustaqbal.com/storiesv4.aspx?storyid=502878

[851] Şarku'l-Avsat. 10 Ocak 2012. المعارضة السورية توجه انتقادات حادة لبعثة المراقبين وتوصيات الجامعة العربية. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12096&article=658289

[852] El-Cezire. 9 Ocak 2012. الجامعة: دمشق نفذت التزاماتها جزئيا. www.aljazeera.net/news/pages/981c632d-1e83-4282-8d64-03b85d9681b0, Şarku'l-Avsat. 9 Ocak 2012. حمد بن جاسم: الشعب السوري حسم أمره ونعمل على تقليل الخسائر. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=658151&issueno=12095

[853] Al-Rai. 10 Ocak 2012. أحمد: حمد بن جاسم يلعب شخصياً ورسمياً دوراً سلبياً في الأزمة السورية. www.alraimedia.com/ArticlePrint.aspx?id=320910

[854] Şarku'l-Avsat. 10 Ocak 2012. المعارضة السورية توجه انتقادات حادة لبعثة المراقبين وتوصيات الجامعة العربية. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12096&article=658289

[855] El-Hayat. 10 Ocak 2012. http://international.daralhayat.com/internationalarticle/348800

[856] Al-Rai. 10 Ocak 2012. سارة لـ «الراي»: فشل الحل العربي - الإقليمي سيقود تلقائياً إلى التدخل الدولي. www.alraimedia.com/Article.aspx?id=320911

10 Ocak'ta Şam Üniversitesi'nde konuşan Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, dış güçleri ülkenin istikrarını bozmakla suçlarken, Suriye'nin Arap Birliği'nden çıkarılması halinde birliğin Araplığını yitireceğini söyledi ve reform sözlerini yineledi.[857]

Dış müdahale ve silahlı mücadele konusunda İstanbul merkezli Ulusal Konsey adlı muhalif örgütten farklı bir çizgide olmasına rağmen, Ulusal Koordinasyon Kurulu'nun da yönetimle uzlaşmaya dayalı bir çözüme mesafeli olduğu görülüyordu. Ulusal Koordinasyon Kurulu, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in önerisiyle gündeme gelen herhangi bir hükümette yer almayacaklarını belirtirken[858], örgütün diasporadaki liderlerinden Heysem Menna da "Eğer benden hükümeti kurmamı isteseler, ilk talebim, Beşşar Esed'in cumhurbaşkanlığından istifa etmesi olacaktır"[859] dedi.

Ulusal Konsey Üyesi Besma Kodmani ise Suriye yönetiminin Arap dünyasıyla irtibatını kestiğini, artık çözümün Güvenlik Konseyi'nde olduğunu söyledi.[860]

ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton 11 Ocak'ta yaptığı açıklamasında, Arap Birliği gözlemcilerinin süresiz olarak Suriye'de bulunmasının mümkün olmadığını belirterek gözlemciler için bir zamanın belirlenmesi gerektiğini söyledi.[861] Katar Başbakanı Hamad bin Casim, 12 Ocak'ta ABD'ye giderek ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden ve Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'la görüştü.[862]

---

857 El-Cezire. 10 Ocak 2012. الأسد يهاجم الجامعة ويطرح إصلاحات . www.aljazeera.net/news/pages/9ec98182-5587-4a5b-b690-71809ab2cdff

858 AKI. 10 Ocak 2012. ناطق باسم هيئة التنسيق السورية: لن نشارك بأي حكومة موسعة اقترحها الأسد. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2839961737, Al-Rai. 11 Ocak 2012. عبدالعظيم: «هيئة التنسيق» ليست معنية بالحكومة الموسعة في خطاب الأسد. www.alrai-media.com/Article.aspx?id=321126

859 El-Neşra. 11 Ocak 2012. رئيس هيئة التنسيق السورية:لا حوار مع النظام وعلينا اتخاذ موقف من العنف. www.elnashra.com/news/show/425940/news/

860 France 24. 10 Ocak 2012. بسمة قضماني: "الأسد أعلن القطيعة مع العالم العربي.. والحل بيد «مجلس الأمن» . www.france24.com/ar/20120110-syria-bassma-qodmani-national-council-reaction-president-bashar-assad-speech

861 Reuters. 11 Ocak 2012. كليتون: بعثة المراقبين بسوريا لا يمكن ان تستمر لأجل غير مسمى. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80A0KZ20120111

862 BBC Arapça. 12 Ocak 2012. كليتون: مهمة المراقبين العرب في سوريا "لا يمكن أن تستمر إلى «ما لا نهاية» . www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2012/01/120111_syria_journalist_clinton.shtml, Şarku'l-Avsat. 13 Ocak 2012. بايدن وحمد بن جاسم يناقشان العنف المستمر ويدينان نظام الأسد. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=658748&issueno=12099

Arap Birliği, Suriye'de gözlemcileri hedef alan saldırıların ardından Suriye'ye göndermeyi planladığı yeni gözlemcileri göndermeme kararı aldı.[863]

ABD'nin Birleşmiş Milletler Büyükelçisi Susan Rice, gözlemcilerin Suriye'ye ulaştığından itibaren 400 Suriyelinin öldüğünü belirterek, Beşşar Esed'in istifası ve Suriye krizinin Güvenlik Konseyi'nde ele alınması için vaktin geldiğini söyledi.[864]

ABD'nin yanı sıra Fransa da Arap Birliği'nden Suriye dosyasını Güvenlik Konseyi'ne devretmesi çağrısında bulundu.[865]

Gözlemcileri çekmek için bahane arayışları

ABD'nin açıkça dile getirmesinden sonra Arap Birliği'nin gönderdiği gözlemcileri geri çekerek, Suriye'de yaşanan krizi Güvenlik Konseyi'ne taşıması beklenmekteydi. Fakat gözlemcilerin sunduğu ön raporun ele alındığı oturumda, gözlemcilerin görev süresinin devam etmesi kararlaştırıldı. Karar krizinde, Nebil Arabî ile Hamad bin Casim arasında yaşanan görüş ayrılıklarının önemli tesirinin olduğu iddia edildi.

Kahire'de düzenlenen Arap Birliği toplantısında, gözlemcilerin görevlerine devam etmesi ve Suriye'deki şiddetin sona erdirilmesi isteği yinelendi. Arap Birliği ayrıca Suriye'deki gözlemcilerine destek olmaları için Birleşmiş Milletler'den uzman talebinde bulunmayacağını açıkladı. Toplantı sonrasında yapılan açıklamada Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî'nin, Suriye'deki gözlemcilerin teknik imkânlarının güçlendirilmesi için BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon'la iletişim halinde olacağı belirtildi.

Sorunun bir an önce BM Güvenlik Konseyi'ne taşınmaması, muhaliflerin tepkisine neden oldu. Suriye Devrimi Liderliği adlı muhalif grubun üyesi Hâlid Ebû Salâh, el-Cezîre'ye yaptığı açıklamada, Arap Birliği'nin cellatla kurbanı aynı kefeye koyduğunu ve daha fazla katliam işlemesi için Suriye rejimine bir kez daha zaman tanıdığını söyledi. Arap Birliği'nin gözlemcileri çekmeme kararı, Ulusal Konsey tarafından tepkiyle karşılandı. Ulusal Konsey

---

863 Reuters. 11 Ocak 2012. الجامعة العربية تؤجل إرسال مزيد من المراقبين الى سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80A0L420120111

864 El-Cezire. 11 Ocak 2012. واشنطن: حان الوقت لتنحي الأسد . www.aljazeera.net/news/pages/eaec4093-2793-433b-b47b-1f4e660b849d

865 Şarku'l-Avsat. 11 Ocak 2012. واشنطن مستاءة وتوجه الانتقادات للأسد والمراقبين.. وجوبيه يطالب العرب بتقديم تقرير لمجلس الأمن. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=658439&issueno=12097

Uluslar arası Sorumlusu Velîd Bunnî, Arap Birliği'nin çağrısını 'utanç verici' diye niteledi ve beklentilerinin çok gerisinde olduğunu söyledi. Bunnî, Arap Birliği'nden "Suriye'deki sivil halkın can güvenliğini koruyamadığını" öne sürerek, konuyu Birleşmiş Milletler'e taşımasını beklediklerini söyledi. Ulusal Konsey Üyesi Muhyiddîn Lazkianî ise el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamasında, Arap Birliği'ni Suriye'deki halkın katledilmesine ortak olmakla suçlarken; Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî, gözlemcilerin ön raporunun el alındığı 8 Ocak'taki oturumun 19 Ocak'a ertelenmesini istemekteydi.[866]

Gözlemcilerin raporu, Müslüman Kardeşler'i memnun etmedi

Suriye'deki Müslüman Kardeşler Cemaati de "Suriye rejiminin işlediği katliamların üstünü örtbas ettiğini" savunarak, rapora yönelik sert eleştirilerde bulundu. "Gözlemcileriniz bizi ilgilendirmiyor" başlığı altında yayımlanan resmî açıklamada, "Gözlemci heyetin, Suriye rejiminin katliamlarının üstünü örttüğü, halkımızın iradesini kırmaya çalıştığı ve rejime daha fazla katliam için vakit verdiği aşikâr. Gözlemciler, uluslar arası toplumun atacağı ciddi adımlara karşı bu rejimi korumaktadır" denildi.

Raporda Suriye yönetimi yetkililerinin binlerce Suriyelinin ve çocukların katline karıştığına işaret edilmediğinin vurgulandığı Zuheyr Salim imzalı açıklamada, raporu hazırlayan gözlemciler, "cellatla kurbanı aynı kefeye koymakla" suçlandı. Salim, "tank ve modern silahlarla halkı katleden rejim güçleriyle kendilerini savunmak için bireysel girişimde bulunanların düzenledikleri saldırıların birbirinden ayırt edilmesi gerektiğini" kaydetti.

Arap Birliği Gözlemci Heyeti Başkanı Ahmed Mustafa Dabi, 8 Ocak'ta Arap Birliği'ne sunduğu raporunda, Suriye yönetiminin ve muhaliflerin baskılarına maruz kaldıklarını belirterek gözlemin tamamlanması için bir süre daha mühlet istedi.[867]

Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî ile 10 Ocak'ta telefon görüşmesi gerçekleştiren Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ise Arap Birliği

[866] İsrahaber. 8 Ocak 2012. Arap Birliği Aylar Sonra Rusya'nın Söylediğini Söyledi. www.israhaber.com/arap-birligi-aylar-sonra-rusyanin-soyledigini-soyledi-13928-haberi.html

[867] İsrahaber. 9 Ocak 2012. Gözlemcilerin Raporu, İhvan-ı Müslimin'i Memnun Etmedi. www.israhaber.com/gozlemcilerin-raporu-ihvan-i-muslimini-memnun-etmedi-13932-haberi.html, Şarku'l-Avsat. 6 Ocak 2012. الدابي يصل القاهرة إلى غدا.. ويقدم تقريره للجنة الوزارية العربية المعنية بحل الأزمة السورية. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=657714&issueno=12092

gözlemcilerinin Suriye'deki çalışmalarını desteklediğini söyledi. Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov, "Gözlemcilerin görevi, sadece Arap Birliği planına hükümetin ne derece uyduğu hakkında değil, aynı zamanda Suriye'deki silahlı grupların etkinlikleri hakkında da rapor hazırlamasıdır"[868] diye konuştu.

Arap gözlemciler olmadı, Arap Barış Gücü gönderilsin

Suriye'de çatışmalar tüm şiddetiyle devam ederken Arap Birliği gözlemcilerinin görev süresi, 19 Ocak'ta sona ermişti.[869]

Gözlemci heyetinden istedikleri sonucu alamayan Katar ve Suudî Arabistan, heyetin görev süresinin sona ermesini fırsat olarak değerlendirdi. Bu ülkeler, Arap Birliği gözlemci heyetinin görev süresinin uzatılmasını değil, Suriye'ye Arap Barış Gücü gönderilmesini önermeye başladı. 14 Ocak'ta Katar Emiri Şeyh Hamad bin Halife, CBS televizyonunda yayımlanan röportajında, "Suriye'de akan kanın durdurulması için" Suriye'ye Arap Birliği gücünün gönderilmesi çağrısında bulundu.[870] Katar'ın bu çıkışına Ulusal Konsey Üyesi Rıdvan Ziyade'den destek geldi.[871]

Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî, Arap gücü önerisine karşıydı. Nebil Arabî, 21 Ocak'ta Mısır'da toplanacak ve Katar'ın "Suriye'ye Arap Birliği Barış Gücü gönderilmesi" önerisinin ele alınacağı Arap Birliği Dışişleri Bakanları Toplantısı öncesinde yaptığı açıklamasında Arap Birliği Barış Gücü'ne karşı bakışını açıkladı. Arabî "Şartlar, Libya ve Kosova senaryosunun Suriye'de uygulanmasına müsaade etmiyor"[872] dedi.

Katar'ın önerisiyle gündeme gelen Arap Birliği Barış Gücü'ne Suriye yönetimi de tepkiliydi. Suriye yönetimi, Katar'ın önerisiyle gündeme gelen Arap

---

868 İsrahaber. 10 Ocak 2012. Lavrov, Nebil Arabi'yle Suriye'yi Konuştu. www.israhaber.com/lavrov-nebil-arabiyle-suriyeyi-konustu-13950-haberi.html

869 Reuters. 19 Ocak 2012. استمرار الصراع في سوريا وانتهاء فترة تفويض بعثة المراقبين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8010GG20120119

870 Şarku'l-Avsat. 8 Ocak 2012. أمير قطر يدعو لإرسال قوات عربية لإنهاء العنف في سوريا. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=658925&issueno=12101

871 Al-Rai. 16 Ocak 2012. زيادة لـ «الراي»: اقتراح أمير قطر إرسال قوات عربية يلاقي مطلبا ومن الأفضل أن تتولى المهمة الأمم المتحدة. www.alraimedia.com/ArticlePrint.aspx?id=322064

872 El-Arabi. 16 Ocak 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/01/16/188630.html, Reuters. 14 Ocak 2012. امير قطر يقترح ارسال قوات عربية الى سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80D0DQ20120114, El-Cezire. 16 Ocak 2012. الجامعة قد تبحث إرسال جنود لسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/04efd89e-29fb-4c9f-84bb-cb3641acbbc4, Şarku'l-Avsat. 16 Ocak 2012. نبيل العربي: الجامعة ستناقش اقتراح قطر إرسال قوات إلى سوريا. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12102&article=659140

Birliği Barış Gücü'nün dış müdahaleye kapı açacağını, bundan ötürü bu öneriyi kesinlikle kabul etmeyeceğini açıkladı. Suriye Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada "Suriye halkı, hangi ad altında olursa olsun dış müdahaleye, egemenliğinin çiğnenmesine karşı çıkmaktadır" açıklamasında bulundu.[873]

Rusya Dışişleri Bakan Yardımcısı Gennady Gatilov da Şam yönetimine destek vererek Arap Birliği Barış Gücü önerisinin Güvenlik Konseyi'ne taşınması halinde Rusya'nın veto edeceğini açıkladı. Gatilov "Biz, Suriye'ye herhangi bir gücün gönderilmesine karşıyız. Çünkü Suriye'ye gönderilecek barış gücü, Suriye'deki durumu iyiye götürmeyecek; Suriye'deki krizin çözümüne vesile olmayacak. Üstelik biz, böylesine bir kararın alınabileceğini de beklemiyoruz. Arap Birliği de böylesine yetkilere sahip değil" dedi.[874]

Arap Birliği ile işbirliği yapmamakla suçlanan Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 15 Ocak'ta ülkede yaşanan şiddet olaylarına karışanlar için genel af ilan etti. Suriye resmî haber ajansı SANA, genel affın 15 Mart 2011 ile 15 Ocak 2012 tarihleri arasında işlenen suçları kapsadığını duyurdu.[875] Esed'in ilan ettiği bu af kararı da diğer af kararları gibi muhalifler tarafından kabul görmedi.[876]16 Ocak'ta Şam'a bağlı Zebadani'de ÖSO'yla Suriye ordusu arasında çatışmaların şiddetlenmesi sonucu 18 Ocak'ta Suriye Ordusu geri çekilmek zorunda kalırken[877], Özgür Suriye

---

873 CNN Arapça. 17 Ocak 2012. سوريا: ٣٠ قتيلًا ودمشق ترفض اقتراح إرسال قوات عربية. http://arabic.cnn.com/2012/syria.2011/1/17/syria.denounce_troops/index.html

874 İsrahaber. 17 Ocak 2012. Rusya, Suriye'ye Gidecek "Arap Barış Gücü"nü de VETO Edecek!. www.israhaber.com/rusya-suriyeye-gidecek-arap-baris-gucunu-de-veto-edecek-14010-haberi.html

875 UPI Arapça. 15 Ocak 2012. http://arabic.upi.com/News/2012/01/15/UPI-75301326615490/

876 El-Arabiya. 16 Ocak 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/01/16/188543.html

877 El-Eyyam. 19 Ocak 2012. الجيش السوري ينسحب من الزبداني بعد حملة انتهت بمفاوضات. www.al-ayyam.com/article.aspx?did=183741&date=1/19/2012, Şarku'l-Avsat. 18 Ocak 2012. «اشتباكات عنيفة في الزبداني بين الجيش النظامي و«الحر». www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12104&article=659440, Şarku'l-Avsat. 18 Ocak 2012. «الجيش السوري الحر»: نظام الأسد لا يفهم إلا لغة القوة. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12104&article=659442, Şarku'l-Avsat. 19 Ocak 2012. الزبداني في قبضة المعارضة.. ومواجهات في جامعات حلب. www.aawsat.com/details.asp?section=1&article=659664&issueno=12105, Şarku'l-Avsat. 19 Ocak 2012. النظام السوري ينسحب من الزبداني لتجنب مزيد «من الخسائر أمام «الجيش الحر». www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=659598&issueno=12105, CNN Arapça. 19 Ocak 2012. نشطاء: الجيش السوري الحر يسيطر على الزبداني. http://arabic.cnn.com/2012/syria.2011/1/19/Zabadani.Battles/index.html, El-Mustakbel.

Ordusu, 17 Ocak'ta BM'den Suriye'ye yedinci madde çerçevesinde müdahale etmesini istedi.[878]

Özgür Suriye Ordusu'ndan BM aracılığıyla müdahale talebi

Arap gözlemci misyonundan beklediklerini bulamayan muhaliflerin Arap Birliği Barış Gücü kurulabileceğine de ihtimal vermedikleri anlaşılıyordu. Bu sebeple gerek siyasî gerekse silahlı muhalif gruplar konunun bir an önce Birleşmiş Milletler'e götürülmesini ve Suriye için Libya modeline uygun bir uluslar arası müdahalenin şartlarının yaratılmasını istiyordu.

Özgür Suriye Ordusu Komutanı Riyad Esad, 17 Ocak'ta Reuters'e yaptığı açıklamasında Güvenlik Konseyi'nin müdahil olmasını istemişti: "Arap Birliği Gözlemci Heyeti, Beşşar Esed'in göstericilere karşı uyguladığı saldırılardan sivil halkı koruyamadı. Biz, Arap kardeşlerimizin çabalarını takdir ediyoruz; fakat gözlemci heyeti görevinde başarısız oldu. Bundan ötürü biz, Suriye dosyasının Güvenlik Konseyi'ne taşınmasını istiyoruz. Uluslar arası toplumun Suriye halkının korunması için müdahil olmasını istiyoruz. Çünkü böyle bir dönemde sivil halkın korunması için en iyi yol, uluslar arası toplumun müdahalesidir."[879]

Şarku'l-Avsat gazetesine konuşan Özgür Suriye Ordusu Komutan Yardımcısı Albay Malik el-Kurdî de Suriye yönetiminin sadece gücün dilinden anladığını belirterek şunları söyledi: "Silahlı mücadeleye sevk eden Suriye rejiminin kendisidir. Arap Birliği'nin Suriye'deki katliamları durdurması için çalışmasını kabul ettik; fakat bu rejim, işlediği suçlara son vermedi. Dünyanın tamamının terk ettiği bu halkı savunmak, Özgür Suriye Ordusu'nun görevidir. Bedeli ne olursa olsun bu sorumluluğu üstleneceğiz. Geçmişteki tecrübeler, bu rejimin 'sadece gücün dilinden anladığını' öğretti." El-Kurdî konuşmasının devamında, "Birliklerimizin yaptığı, sivil devrimi korumak dışında başka bir şey değildir. Yaptıkları, savunma operasyonlarıdır. Saldırı

---

19 Ocak 2012. ثوار الزبداني: لا هدنة مع جيش النظام والحراك السلمي متواصل. www.almustaqbal.com/storiesv4.aspx?storyid=504395, Reuters. 19 Ocak 2012. معارض: الدبابات السورية تنسحب من بلدة الزبداني بعد وقف القتال. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80104Z20120119

878 El-Cezire. 17 Ocak 2012. الجيش السوري الحر يطلب تدخلا دوليا. www.aljazeera.net/news/pages/1dc02ef3-0152-4ad3-a558-e4bc98d45ae2

879 Reuters. 17 Ocak 2012. قائد الجيش السوري الحر المعارض يطالب بتدخل دولي لوقف العنف. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80G0FG20120117

gibi görünen bazı operasyonlar dahi esasında savunma operasyonlarıdır. Biz, halkımızı savunmak için silah elde etmek istiyoruz. Fakat şimdiye kadar ne bölgesel ne de uluslar arası güçlerden, ne bir silah ne de maddî destek gördük."[880] dedi.

Arap Birliği Gözlemci Heyeti Başkanı Mustafa Dabi, 19 Ocak'ta hazırladığı raporu, Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî'ye sundu.[881] Arap Birliği, yeni raporu değerlendirmek için toplanmadan önce Amerika, gözlemci heyetinin görev süresinin süresiz olmaması gerektiğini bir kez daha vurguladı.[882] Arap Birliği'nin yeni raporu değerlendirdiği 22 Ocak'ta, Duma'da Özgür Suriye Ordusu'yla Suriye ordusu arasında şiddetli çatışmaların yaşandığı bildirilirken, İdlib'in kuzeyinde ÖSO'nun Suriye ordusunu hedef alan saldırısında 23 Suriye askeri öldürüldü.[883]

Arap Birliği Gözlemci Heyeti Başkanı Mustafa Dabi, raporunda Suriye'de şiddet olaylarının aşamalı olarak azaldığını belirtti.[884] Ulusal Konsey Üyesi Heysem Malih ise Dabi'nin açıklamalarının gerçeği yansıtmadığını belirterek, gözlemci heyetinin başarısız olduğunu söyledi.[885] Katar'dan aldığı rüşvetle hiç çıkmadığı otel odasından yalan açıklamalarda bulunduğu için heyetten çıkarılan Enver Malik de Dabi'yi gerçekleri çarpıtmakla suçladı.[886]Arap Birliği'ni kritik toplantı öncesinde ziyaret eden Ulusal Konsey, Dabi'nin

---

880 İsrahaber. 18 Ocak 2012. Özgür Suriye Ordusu: Rejim Sadece Gücün Dilinden Anlıyor. www.israhaber.com/ozgur-suriye-ordusu-rejim-sadece-gucun-dilinden-anliyor-14013-haberi.html

881 El-Haliç. 20 Ocak 2012. العربي يتسلم تقرير الدابي و"الوزاري العربي" يقرر مصير "البعثة" الأحد - See more at: www.alkhaleej.ae/alkhaleej/page/8d38e6eb-9a91-4d97-ae76-ec01a5068baf#sthash.0lEySS3m.dpuf . www.alkhaleej.ae/portal/764226a6-f060-4ab6-93b4-e3f318880361.aspx, El-Cezire. 20 Ocak 2012. تقرير جديد للمراقبين والأسد يتحدى. www.aljazeera.net/news/pages/8f225025-0911-4c8b-9a51-9e64ccdf6331

882 Al-Rai. 20 Ocak 2012. واشنطن: مهمة الجامعة العربية في سورية لا يمكن أن تستمر إلى أجلٍ غير مسمى. www.alraimedia.com/alrainocache/ArticlePrint.aspx?id=322889

883 Şarku'l-Avsat. 22 Ocak 2012. تقارير عن سيطرة «الجيش السوري الحر» على شمال إدلب وشرقها بعد اشتباكات عنيفة مع قوات النظام. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=659987&issueno=12108, CNN Arapça. 22 Ocak 2012. سوريا: مواجهات بين منشقين والأمن بدوما والجامعة تناقش الوضع الأحد . http://arabic.cnn.com/2012/syria.2011/1/22/douma.clashes/index.html

884 El-Cezire. 23 Ocak 2012. الدابي: العنف تقلص بعد انتشار المراقبين . www.aljazeera.net/news/pages/d18c7474-e3d8-4a62-87be-259de3d8449b

885 El-Arabiya. 23 Ocak 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/01/23/190063.html

886 El-Arabiya. 23 Ocak 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/01/23/190102.html

raporunu reddederken, Suriye krizinin Güvenlik Konseyi'ne nakledilmesini resmen talep etti.[887]

Bu arada Suriye yönetimi Arap Birliği ile işbirliği yaptığını, muhalifler ise Şam yönetiminin Arap Birliği çözüm planına uymadığını ispat etmeye çalışıyordu. Suriye resmî haber ajansı SANA, 22 Ocak'ta yayınladığı haberinde, Cumhurbaşkanı Esed'in ilan ettiği son genel af sonrasında serbest bırakılanların sayısının 5 bin 255'e yükseldiğini belirtirken[888]; Yerel Koordinasyon Komiteleri adlı muhalif grup 22 Ocak'ta yayımladığı raporunda, son bir ayda Suriye'de "rejim güçlerinin" öldürdüğü sivillerin sayısının 976'ya yükseldiğini öne sürdü.[889] Mustafa Dabi ise raporunda her iki taraftan ölü sayısının 136 olduğunu açıkladı.[890]

Ürdün Kralı Abdullah: "Dış müdahale olmadan Suriye'de değişim olmaz."

Suriye'ye Arap Birliği Barış Gücü'nün gönderilip gönderilmeyeceği tartışmaları sürerken, Katar ve Suudî Arabistan'ın dış müdahale çağrılarına Ürdün de katıldı. Ürdün Kralı Abdullah, Suriye'de değişimin sağlanması için dış müdahalenin zorunlu olduğunu söyledi. 18 Ocak'ta Beyaz Saray'da Kral Abdullah'ı kabul eden ABD Başkanı Barack Obama, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e görevi bırakma çağrısında bulunarak Kral Abdullah'ı Esed'i görevi bırakmaya çağıran ilk Arap lideri olduğu için de takdir ettiğini söyledi. Abdullah ise Obama ile görüşmesi öncesinde *Washington Post*'a yaptığı açıklamasında, "Uluslar arası toplum müdahale etmediği sürece iki aydır gördüklerimiz dışında farklı bir değişim görülmeyecek" demekle birlikte,

---

887 El-Cezire. 22 Ocak 2012. المعارضة السورية تطلب رسميا التدويل. www.aljazeera.net/news/pages/d6871edf-cb6a-4404-a8f6-9f61e2ea8326, Şarku'l-Avsat. 22 Ocak 2012. «الوطني السوري» يهدد برفض تقرير الدابي.. ويدعو لإحالة الملف لمجلس الأمن. www.aawsat.com/leader.asp?section=4&issueno=12108&article=660016

888 UPI Arapça. http://arabic.upi.com/News/2012/01/22/UPI-27491327222387/

889 El-Şaab. http://elshaab.org/thread.php?ID=14047, Şarku'l-Avsat. 23 Ocak 2012. «الجيش السوري الحر» يسيطر على أجزاء من دوما.. ويهدد باستهداف القصر الرئاسي إذا تم اقتحام المدينة. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=660230&issueno=12109, El-Cezire. 22 Ocak 2012. «نحو ألف قتيل في "شهر المراقبين". www.aljazeera.net/news/pages/f63c9068-a7e5-4abd-b48a-0cff2004c8e7

890 Şarku'l-Avsat. 25 Ocak 2012. «لجان التنسيق المحلية» تعلق تعاونها مع بعثة المراقبين العرب بعد تقرير الدابي. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=660492&issueno=12111

Arap Birliği'nin Suriye hakkında aldığı ortak karara bağlı kaldıklarını, ancak Suriye'nin iç işlerine karışmayacaklarını da söyledi.[891]

Arap Birliği'nden girişimi bitirmek için bahane arayışı

Arap Birliği, 23 Ocak'ta Suriye'ye gönderdiği gözlemci heyetinin hazırladığı raporu ele aldı. Gözlemci heyetinin başkanı Ahmed Mustafa el-Dabi, hazırlanan raporda, Suriye'deki şiddetin tek taraflı olmadığını belirtti. Hem güvenlik güçlerinin hem de muhalif grupların silahlı saldırı düzenlediğine yer verilen raporda, gözlemcilerin Suriye'ye girmesinden sonra Suriye'deki şiddet eylemlerinde azalma görüldüğüne[892] dikkat çekildi ve Suriye'deki gözlemlerin devam etmesi için bir aylık ek süre daha talep edildi.

Rapor üzerinde yapılan görüşmelerden sonra Suudî Arabistan, gözlemci heyetindeki üyelerini geri çekeceğini duyurdu. Suudî Arabistan Dışişleri Bakanı Suud el-Faysal, düzenlediği basın toplantısında, Suriye'de akan kanı durdurmak için hazırlanan Arap Birliği planının Suriye yönetimi tarafından hayata geçirilmediğini öne sürerek, gözlemci heyetindeki Suudî üyeleri geri çekeceğini açıkladı. Faysal "Biz, yalancı tanıklar olamayız. Hiç kimse bizi işlediği katliamların üstünü örtmekte kullanamaz" dedi.

Arap Birliği gözlemci heyetinin raporlarından istedikleri sonucu alamayan Katar ve Suudî Arabistan'ın, sorunun bir an önce BM Güvenlik Konseyi'ne taşınmasından yana olduğu açıktı. Nitekim Suriye'ye yönelik Arap Birliği yaptırımlarının etkili bir şekilde uygulanmasını isteyen Suudî Arabistan Dışişleri Bakanı Suud el-Faysal, Suriye hükümetine baskı oluşturmak için Arap Birliği'nin aldığı yaptırım kararına tüm Arap ülkelerinin riayet etmesini talep ettikten sonra İslâm ülkelerine, AB, ABD, Rusya ve Çin'e çağrıda bulunarak, Suriye hükümetinin Arap Birliği girişimine bağlı kalması için baskı oluşturmalarını istedi. Ancak Suudî Arabistan'ın aksine Arap Birliği, gözlemci heyetinin görev süresinin bir ay daha uzatılmasında karar birliğine vardı. Gözlemci heyetinin görev süresinin 23 Şubat'a kadar uzatılma teklifi, Suriye hükümeti tarafından 24 Ocak'ta kabul edildi.[893] Ancak süre uzatımının pratik hiçbir

---

[891] İsrahaber. 18 Ocak 2012. Kral Abdullah: Dış Müdahale Olmadan Suriye'de Değişim Olmaz. www.israhaber.com/kral-abdullah-dis-mudahale-olmadan-suriyede-degisim-olmaz-14017-haberi.html

[892] Reuters. 23 Ocak 2012. الفريق الدابي يقول ان مستوى العنف تراجع في سوريا . http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80M0AK20120123

[893] El-Cezire. 24 Ocak 2012. سوريا توافق على تمديد بعثة المراقبين . www.aljazeera.net/news/pages/9ea1dd91-ed79-41be-aaf5-36cd3dcc6eca

karşılığı olmadı; zira 23 Ocak'ta gözlemcilerin görev süresini zahiren uzatan Arap Birliği, yaklaşık bir hafta sonra 4 Şubat'ta Libya'daki gibi bir uluslar arası müdahalenin zeminini oluşturmak üzere Fransa ile birlikte konuyu BM Güvenlik Konseyi'ne taşıdı.

Gözlemci heyetinin Suriye'ye gönderilmesinden itibaren yaşanan yaklaşık bir aylık süreç, Katar ve Suudî Arabistan gibi Arap Birliği üyesi ülkeler ile onlarla koordineli hareket eden Türkiye'nin Arap Birliği girişimini Suriye'deki iç sorunu uluslar arası bir mesele haline getirmek için bir araç olarak kullandığını gösterdi.

Bu bölüm içerisinde ayrıntıları verilen Arap Birliği girişimi ile özetle şu adımlar atıldı:

1- Arap Birliği, Suriye'de daha fazla kan akmasın ve bu ülkedeki iç sorun bölge dışından bir müdahale olmaksızın 'aile içinde' çözülsün gerekçesiyle Şam'a çözüm önerisi götürdü.

2- Şam yönetimi, ulusal egemenlik haklarını vurgulamakla birlikte Arap Birliği tarafından sunulan gerekçeleri göz önünde bulundurarak Birlik'in çözüm girişimine onay verdi.

3- Ulusal Koordinasyon Kurulu gibi içerideki muhalif gruplar sorunun dış müdahale ve şiddet olmaksızın "aile içinde" çözülebileceği umuduyla buna destek verirken, Katar ve Türkiye tarafından örgütlenen Ulusal Konsey gibi diasporadaki muhalif örgütler, dış müdahale için gerekçe oluşturmasını istedikleri Arap Birliği'nden, sorunu BM Güvenlik Konseyi'ne taşıyacak gerekçeler üretmesini beklediler.

4- Arap Birliği, çözüm girişimini Türkiye ve Batılı ülkelerle koordineli bir şekilde Suriye yönetimini teslim olmaya zorlayan bir araç olarak kullandı; Suriye'nin üyeliğini askıya aldı; Suriye'ye ekonomik ve siyasî yaptırımlar uyguladı. Bir taraftan ülkedeki şiddet konusunda tek taraflı olarak Şam yönetimini suçlarken, öte taraftan da girişimin hâlâ devam ettiği 2012 yılının Ocak ayı başlarında muhalif grupları silahlandırdı.

5- Bütün bu adımlar sonunda Suriye yönetimine iki seçenek sunuldu: Ya Yemen modeliyle gönüllü olarak iktidarı İstanbul'da kurulan Ulusal Konsey adlı örgütün belirleyici olduğu muhaliflere bırakırsın ya da iç savaş ve dış müdahale yöntemlerinin söz konusu olduğu Libya modeliyle seni güç kullanarak devirirriz.

6- Şam yönetiminin kendisine dayatılan bu iki seçenekten birincisini reddetmesi üzerine, Arap Birliği "Biz sorunun çözümü için elimizden gelen

her şeyi yaptık; ancak Şam yönetimi çözüme yanaşmadı" argümanıyla Libya modelinin zeminini yaratmak için sorunu BM Güvenlik Konseyi'ne taşıdı.

Arap Birliği'nden Şam'a Yemen modeli önerisi

Arap Birliği'nin Kasım sonunda başlattığı girişimin ne olduğu Ocak sonunda ortaya çıktı. Birliğin Suriye için sunduğu çözüm formülü, Yemen'de uygulanan formüldü. Kahire'de düzenlenen toplantıda, Suriye için Yemen'e sunulan formül gündeme getirildi.

Arap Birliği'nin sunduğu formüle göre, Beşşar Esed'in yardımcısını tüm yetkilerle donatmasından sonra iki ay içerisinde yönetim ve muhalefet ortak bir isim üzerinde anlaşarak ulusal birlik hükümetini kuracak; hükümetin kurulmasından sonraki üç aylık süre içerisinde yeni bir anayasa hazırlanacak ve referandumla halktan onay istenecek; anayasanın kabulünden sonra uygun bir seçim kanunu hazırlanacak ve en geç 6 ay içerisinde genel seçimlere ve başkanlık seçimlerine gidilecekti.[894]

Arap Birliği bu teklifle Suriye sorununun çözümü konusunda talebinin reform değil 'devrim' olduğunu ortaya koymakta ve Şam yönetimini bir anlamda 'Libya modeliyle tehdit ederek Yemen modeline razı etmeye' çalışmıştı.

Katar Başbakanı Hamad bin Casim, Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî ile düzenlediği ortak basın toplantısında "Körfez İşbirliği Konseyi'nin Yemen için hazırladığı formülü Suriye'de uygulayabilmemiz için Suriye hükümetinin kabul etmesini beklemekteyiz. Eğer kabul etmezse biz, Güvenlik Konseyi'ne gideceğiz ve arasında askerî müdahale olmayan kararlar alacağız" dedi. Suriye tarafından yapılan resmî açıklamada ise Suriye'nin söz konusu kararları kınadığı, ulusal egemenliğini çiğneyen ve iç işlerine müdahale eden kararlar olarak değerlendirdiği belirtildi.[895]

---

[894] Şarku'l-Avsat. 16 Ocak 2012. يوم مغادرة صالح.. الجامعة تطرح مبادرة رحيل الأسد. www.aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=12109&article=660247, Şarku'l-Avsat. 23 Ocak 2012. الجامعة العربية تطالب بحكومة وحدة وطنية سورية خلال شهرين. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=660200&issueno=12109

[895] İsrahaber. 23 Ocak 2012. Arap Birliği'nden Suriye'ye Yemen Formülü. www.israhaber.com/arap-birliginden-suriyeye-yemen-formulu-14045-haberi.html, Reuters. 22 Ocak 2012. مبادرة عربية تدعو لتشكيل حكومة وحدة وطنية في سوريا . http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80L0HH20120122, El-Cezire. 23 Ocak 2012. سوريا ترفض مبادرة عربية لإنهاء أزمتها . www.aljazeera.net/news/pages/71f14aaf-39d0-4131-850c-8538f85f550f, Şarku'l-Avsat. 24

Arap Birliği'nin Suriye için gündeme getirdiği Yemen formülüne Ulusal Koordinasyon Kurulu yine sıcak bakarken[896], Ulusal Konsey üyesi Yerel Koordinasyon Komiteleri bunu da reddederek Arap Birliği'nin Suriye'ye tanıdığı yeni bir mühlet olarak niteledi.[897] Müslüman Kardeşler Cemaati ise Yemen formülünü değerlendireceğini açıkladı.[898]

Arap Birliği'ndeki Körfez ülkelerinin Suriye'yi "Libya modeliyle tehdit edip Yemen modeline razı etme çabası", Birlik içindeki tüm ülkelerin paylaştığı bir görüş değildi. Lübnan Dışişleri Bakanı Adnan Mansur, Arap Birliği'nin Kahire'de gündeme getirdiği yeni girişime tepki gösterdi. Arap Birliği'nin Suriye'deki gözlemci heyetinin hazırladığı raporu dikkate almadan açıkladığı yeni kararı desteklemediklerini belirten Mansur, Beşşar Esed muhaliflerinin Suriye'de düzenlediği saldırıların dikkate alınmamasını eleştirdi. Mansur, "Kahire'ye, gözlemci heyetinin hazırladığı kararı görüşmek için gittik; ama sürpriz bir kararla karşılaştık" dedi.

Adnan Mansur, Körfez ülkelerinin Arap Birliği'nin Suriye'deki sorunun çözümü yönündeki girişimini bir devrim projesine dönüştürmek istediğini vurgulayarak "Biz, en başından beri Suriye dosyasının, Güvenlik Konseyi'ne sevk edilmesi kokusunu aldığımızı söyledik. Hâlâ bunu söylemeye devam ediyoruz. Biz, iki tarafın da ateşe son vermesini istedik; ama bir taraf, sadece Suriye yönetiminin ateş kesmesini istiyor. Diğer tarafı görmezden gelerek tek tarafın ateşkes ilan etmesini beklemek, çözüm getirmiyor"[899] diye konuştu.

İstanbul'da kurulan Ulusal Konsey adlı muhalif örgütün Körfez ülkeleriyle koordinasyon içinde olduğu anlaşılıyordu; zira Ulusal Konsey'in Sözcüsü Besma Kodmani Arap Birliği'nden Suriye krizini Güvenlik Konseyi'ne

---

Ocak 2012. «النظام السوري يرفض القرارات العربية.. ويعتبرها «جزءا من خطة تآمرية». www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12110&article=660337

[896] AKI. 24 Ocak 2012. التغيير الديمقراطي السورية ترحب بالمبادرة العربية وتدعو المعارضة لموقف موحد. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2894552313, Al-Rai. 26 Ocak 2012. «المؤتمر السوري للتغيير» يرحب بالمبادرة العربية الجديدة. www.alraimedia.com/alrainocache/Article.aspx?id=324227&date=26012012

[897] Şarku'l-Avsat. 24 Ocak 2012. المعارضة السورية «مرتاحة» للقرارات العربية ولجان التنسيق ترفض www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12110&article=660370

[898] El-Hayat. http://international.daralhayat.com/internationalarticle/354067

[899] İsrahaber. 23 Ocak 2012. Lübnan'dan Arap Birliği'nin Kararına Olumsuz Yanıt. www.israhaber.com/lubnandan-arap-birliginin-kararina-olumsuz-yanit-14059-haberi.html, Reuters. 23 Ocak 2012. لبنان يتقد مطالبة الجامعة العربية للاسد بالتنحي. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80M0EK20120123

taşımasını resmî olarak istediklerini belirterek "Biz, Nebil Arabî'den, Suriye krizinin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne götürülmesini istedik; çünkü BM'ye götürülmesi halinde durum daha farklı olacaktır" demekteydi.[900]

Körfez ülkeleri, Arap Birliği girişimini bitirdi

Suudî Arabistan, Suriye'deki katliamların yalancı tanığı olmayacaklarını belirterek 22 Ocak'ta Suriye'deki gözlemci heyetindeki üyelerini geri çektiğini duyurdu.[901] Gözlemcilerin hazırladığı raporları dikkate almayan Suudî Arabistan'ın ardından Körfez Ülkeleri İşbirliği Konseyi de Suriye'deki gözlemcilerini geri çekme kararı aldı. Bölgesel ve uluslar arası düzeyde devam eden görüşmelerden sonra Konsey ülkeleri, gözlemci heyetindeki üyelerini toplu bir şekilde geri çekme kararı aldı. Körfez ülkeleri, Suriye'deki krize çözüm bulmak için Arap formülünün sonuç vermediğini belirterek Güvenlik Konseyi'nden sorumluluklarını üstlenmesini istedi. Arap Birliği Operasyon Odası Başkanı Adnan Hudayr, Suriye'deki gözlemcilerden 55 tanesinin, ülkelerinin aldığı karardan ötürü Suriye'den çekileceğini açıkladı.[902] Böylece Suriye'deki gözlemci sayısı 110'a düştü.[903]

Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî ve Katar Dışişleri Bakanı Hamad bin Casim, Arap Birliği'nin gündeme getirdiği son girişimin BM tarafından desteklenmesi için BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon'la bir araya gelme kararı aldı.[904]

---

900 Reuters. 21 Ocak 2012. المعارضة تدعو الجامعة العربية لاحالة ملف سوريا إلى مجلس الامن. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80K0C320120121

901 Şarku'l-Avsat. 16 Ocak 2012. السعودية تعلن سحب مراقبيها من سوريا.. والفيصل: الاتهامات بالتآمر ليست من شيم العرب. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=660217&issueno=12109

902 El-Riyad. 24 Ocak 2012. دول الخليج تقرر سحب مراقبيها من سوريا. www.alriyadh.com/net/article/703912, Elaph. 24 Ocak 2012. دول الخليج تقرر سحب مراقبيها من سوريا . www.elaph.com/Web/news/2012/1/711627.html?entry=homepagemainmiddle, Şarku'l-Avsat. 25 Ocak 2012. «الخليج على خطى السعودية.. والمعلم: الشعب يريد الحل الأمني». www.aawsat.com/details.asp?section=1&article=660554&issueno=12111

903 El-Cezire. 28 Ocak 2012. سوريا توافق على تمديد بعثة المراقبين . www.aljazeera.net/news/pages/9ea1dd91-ed79-41be-aaf5-36cd3dcc6eca

904 İsrahaber. 24 Ocak 2012. Körfez Ülkeleri, Gözlemcileri Geri Çekiyor. www.israhaber.com/korfez-ulkeleri-gozlemcileri-geri-cekiyor-14069-haberi.html, Reuters. 22 Ocak 2012. السعودية تقرر سحب مراقبيها من سوريا وتطالب بضغط دولي. http://ara.reuters.com/article/top-

Suriye: "Dayatmalara boyun eğmeyeceğiz"

Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, 24 Ocak'ta düzenlediği basın toplantısında, Arap Birliği'nin Suriye'ye sunduğu "Ya Yemen modeliyle kendin gidersin ya da Libya modeliyle biz götürürüz" şeklinde özetlenebilecek teklifi değerlendirdi. Muallim, "Gözlemcilerin hazırladığı raporu görüşmek yerine hazırladıkları siyasî raporu gündeme getirdiler. Egemenliğimizi çiğneyen bu raporu kabul etmemiz mümkün değil" dedi.

Suriye'deki Arap Birliği Gözlemci Heyeti'nin hazırladığı rapora işaret eden Muallim, "Rapor, Suriye'de şiddetin azaldığını ve Suriye hükümetinin girişime bağlı kaldığını teyid etti. Raporda, Suriye'de silahlı grubun varlığı, kamu ve özel mülkiyete, Suriye ordusuna yönelik saldırılar gerçekleştirdiği belirtildi. Raporda, medya kuruluşlarının Suriye'ye girişine müsaade edildiği, Cumhurbaşkanı Esed'in onayladığı genel af kapsamında binlerce tutuklunun serbest bırakıldığı belirtildi. Rapor, Suriye'ye karşı plan hazırlığı içerisinde olanları hoşnut etmediği için, rapor üzerinde görüşmelerde bulunmadılar" dedi.

Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, Suudî Arabistan'ın gözlemci heyetindeki üyelerini geri çekmesi hakkında sorulan bir soruya yanıt olarak da "Muhtemelen Suudîler, gözlemcilerinin Suriye'deki gerçekleri görmesini istemiyor; çünkü bu durum, kendi planlarına uygun değil. Çözüm Arap Birliği'nden değil, Suriye halkının çıkarlarına uygun olarak Suriye'den çıkan çözümdür. Bundan ötürü onların çözümlerini reddettik. Biz, komplonun ve boyutlarının farkındayız. Suriye hükümeti, bazı bölgelerde korku salan silahlı gruplar sorununu çözmek için uygun kararı almakla sorumludur"[905] dedi. Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, Arap Birliği'nin, Cumhurbaşkanı Esed'in istifa ederek tüm yetkilerini yardımcısına devretmesi çağrısını reddetti[906] ve Arap Birliği'nin, Suriye krizinin Güvenlik Konseyi'ne taşınması için çalıştığını söyledi.[907]

News/idARACAE8010AO20120122, Reuters. 24 Ocak 2012. مجلس التعاون الخليجي يسحب مراقبيه من سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80N0CT20120124

[905] İsrahaber. 24 Ocak 2012. Suriye: Davutoğlu'na Ayıracak Vaktimiz Yok. www.israhaber.com/suriye-davutogluna-ayiracak-vaktimiz-yok-14070-haberi.html

[906] Reuters. 23 Ocak 2012. سوريا تندد بالعرب لمطالبتهم الاسد بالتنحي. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80M0HP20120123

[907] Reuters. 24 Ocak 2012. المعلم: الجامعة العربية تحاول تدويل القضية السورية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80N0A120120124, Şarku'l-Avsat. 25 Ocak 2012. الخليج «على خطى السعودية.. والمعلم: الشعب يريد الحل الأمني». www.aawsat.com/details.asp?sect

Gözlemcilerden Arap Birliğine tepki

Körfez ülkelerinin Arap Birliği gözlemci heyetinin raporunu dikkate almadan Suriye'ye Yemen modeli önermesi ve Şam'ın bunu kabul etmemesi durumunda da konuyu Güvenlik Konseyi'ne taşıyarak Libya modeliyle tehdit etmesine tepki gösteren sadece Suriye yönetimi değildi. Arap Birliği gözlemcileri de buna tepki göstermişti. Nitekim Gözlemci Heyeti'nin başkanı Sudanlı General Mustafa Dabi, "Suriyeli kardeşlerimiz çok olumlu şekilde ve şimdiye dek hiç bir kısıtlama olmaksızın işbirliği gösterdi"[908] derken, heyette yer alan Tunuslu gözlemci Fethi Belhac da Irak'ta yayımlanan *es-Sabah* gazetesine verdiği demeçte, gözlemci heyetinin sunduğu nihai raporun dikkate alınmadığını belirterek, bazı Arap ülkelerinin Suriye sorununun çözümünden yana olmadığını söylemişti.

Tunuslu Arap Birliği Gözlemcisi Fethi Belhac, "Arap Birliği içerisindeki bazı çevreler, gözlemci heyetinin raporunu ve Arap çözüm planını ortadan kaldırarak Suriye'ye yabancı askerî müdahalenin de önünü açacak şekilde meseleyi bir uluslar arası bunalıma dönüştürmek istiyorlar"[909] demiş ve gözlemci heyetinin Suriye'deki görevini sürdürmesi gerektiğini söylemişti.

Şam yönetiminin Yemen modeli dayatmasına boyun eğmeyeceğinin anlaşılması üzerine, İstanbul merkezli Ulusal Konsey, 24 Ocak'ta yaptığı yazılı basın açıklamasında, Suriye'de herhangi bir siyasî girişimin başarılı olabilmesi için Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in istifası ve halkı hedef alan şiddetin sona ermesi gerektiğini duyurdu.[910] ABD Başkanı Barack Obama da 25 Ocak'ta yaptığı konuşmasında, Suriye'deki rejimin sayılı günleri kaldığını söyledi.[911]

Gözlemcilerin görev süresi sözde uzatıldı; ama içi boşaltıldı

Arap Birliği Genel Sekreter Yardımcısı Ahmed bin Hıllî, Arap Birliği'yle Suriye arasında imzalanan protokolün bir ay süreyle uzatılmasından ötürü

---

ion=1&article=660554&issueno=12111, Şarku'l-Avsat. 25 Ocak 2012. وليد المعلم: مشروع الجامعة تدخل سافر في شؤوننا الداخلية تمهيدا للتدويل. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=660513&issueno=12111

908 BBC Türkçe. 27 Aralık 2011. Arap gözlemciler Suriye'de. www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/12/111227_syria_monitors.shtml

909 YDH. 5 Şubat 2012. Tunuslu gözlemci: Suriye raporumuz dikkate alınmadı. www.ydh.com.tr/HD9822_tunuslu-gozlemci--suriye-raporumuz-dikkate-alinmadi.html

910 AKI. 24 Ocak 2012. المجلس الوطني السوري المعارض: تنحي الأسد ووقف القتل أساس لنجاح أي مبادرة سياسية. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2896398844

911 El-Arabiya. 25 Ocak 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/01/25/190404.html

Suriye hükümetinin onaylaması halinde gözlemcilerin bir ay daha gözlemleme görevine devam edebileceğini söyledi.[912] Suriye yönetiminin sürenin uzatılmasını onaylamasıyla gözlemciler görevlerine devam etti.[913] Fakat, Körfez ülkelerinin gözlemcilerini geri çekmesi, Suriye'deki gözlemci heyetinin oynayacağı role büyük darbe indirmiş oldu.[914] Çünkü Suudî Arabistan'ın heyetteki gözlemcilerini çekmesinden sonra Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil el-Arabî ve Katar Başbakanı Hamad bin Casim, Batılı ülkelerle birlikte Güvenlik Konseyi'ne başvurmuş ve Arap Birliği Gözlemci Heyeti'nin faaliyetlerine fiilen son verilmişti. Suriye'nin buna yönelik tepkisi ise sadece, gözlemcilerin çekilmesinin Güvenlik Konseyi'ndeki görüşmeleri etkilemeyi hedeflediğini söylemekle sınırlı kalmıştı.[915]

Katar Başbakanı Hamad bin Casim, 25 Ocak'ta Arap Birliği olarak Suriye dosyasının Güvenlik Konseyi'ne sevkine karar verdiklerini, bu karara bir ülke hariç Arap Birliği'ndeki tüm ülkelerin destek verdiğini söyledi. Casim, Güvenlik Konseyi'nden askerî müdahale değil, Arap Birliği kararlarının desteklenmesini beklediklerini söyledi.[916] Arap Birliği'nin bu kararına Cezayir tepki gösterdi.[917]

Suriye'nin Arap Birliği girişimiyle işbirliği yaparak orduyu kentlerden çekmesi, silahlı gruplar açısından BM Güvenlik Konseyi'nde Libya modeline benzer bir kararın çıkarılmasına yardımcı olmak üzere kurtarılmış bölgeler yaratılması için uygun zemin oluşturmuştu. Cebel-i Zaviye, Cisr eş-Şuğur, Zebadani ve Duma'dan sonra 28 Ocak'ta Şam'ın banliyölerinden Sakba ve Irbin de Özgür Suriye Ordusu'nun kontrolüne geçti.[918]

---

912 İsrahaber. 24 Ocak 2012. Gözlemcilerin Görev Süresi Uzatıldı. www.israhaber.com/gozlemcilerin-gorev-suresi-uzatildi-14072-haberi.html

913 Reuters. 24 Ocak 2012. سوريا توافق على تمديد أجل مهمة المراقبين العرب. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80N0LI20120124

914 Reuters. 25 Ocak 2012. بعثة المراقبين العرب في سوريا تتلقى ضربة بانسحاب الخليجيين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80O0F920120125

915 Reuters. 28 Ocak 2012. سوريا: سحب المراقبين العرب يستهدف التأثير على الامم المتحدة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80R09U20120128

916 El-Cezire. 25 Ocak 2012. سوريا لمجلس الأمن وتمديد للمراقبين. www.aljazeera.net/news/pages/6bd58093-30b9-4397-b627-4d4f50024149

917 El-Haliç. 4 Şubat 2012. مسؤول جزائري ينتقد لجوء "الجامعة" إلى مجلس الأمن . www.alkhaleej.ae/portal/331663d7-0501-4a33-92b1-be06577eb6ec.aspx

918 El-Mustakbel. 28 Ocak 2012. سقبا وعربين بيد "السوري الحر" وحلب ودمشق في خضمّ الاحتجاج. www.almustaqbal.com/storiesv4.aspx?storyid=505898

France 24 televizyonunda 27 Ocak'ta yayımlanan habere göre ÖSO, 26 Ocak'ta Humus şehrinde aralarında bir subayın da bulunduğu 8 Suriye askerini öldürdü. Habere göre ÖSO, o dönemde Humus ve banliyölerinden Rastan, Telbisa, Tedmur, Kusayr; Dera ve banliyölerinden Nava, İnhal, el-Ciza, Casim ve Taybe; Şam'ın banliyölerinden Duma, Harasta, Damir, Rankus, Daraya, Kanakir, Kalamun ve Berza; Deyr ez-Zor; İdlib'in banliyölerinden Cebel-i Zaviye, Maarrat Numan, Cisr eş-Şuğur, Sarmin, Salkin ve Halep'in banliyölerinde varlığını hissettirmeye başladı. Arap Birliği'nin Güvenlik Konseyi'ne gittiği 30 Ocak'ta ülkedeki çatışmalar daha da şiddetlendi. Özgür Suriye Ordusu komutanlarından Mahir Naimî, Türkiye'den el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamasında çatışmaların Şam'ın merkezine 8 km mesafede devam ettiğini söyledi.[919]

Şarku'l-Avsat da ÖSO'nun İdlib'de nüfuzunu artırmaya başladığını yazdı.[920] *Times* gazetesi ise aynı günlerde yayımladığı raporunda, Suriye Ordusu'nun ÖSO karşısında Şam'ın birçok bölgesinde gerilediğini belirtti. *Times*, Şam'a bağlı Sakba'nın 16 Ocak'tan itibaren Suriye yönetiminin kontrolünden çıktığını yazdı.[921] Suriye ordusu, düzenlediği operasyon sonrasında Şam'ın dış semtlerinde kontrolü büyük ölçüde yeniden ele aldı.[922]

28 Ocak'ta CNN'e konuşan Arap Birliği Gözlemci Heyeti Başkanı Mustafa Dabi, Kahire'den Şam'a döndükten sonra şiddet eylemlerinin arttığını, her iki tarafın da suçu diğerine attığını söyledi.[923] Dabi, 30 Ocak'ta Suriye'yi terk ederek Mısır'a döndü.[924]

İngiltere Dışişleri Bakanı, Arap Birliği'nden Suriye krizinde uluslar arası bir karar talep etmelerini isterken[925]; Arap Birliği, Suriye konusundaki

---

919 El-Arabiya. 30 Ocak 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/01/30/191373.html, El-Arabiya. 30 Ocak 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/01/30/191376.html,

920 Şarku'l-Avsat. 29 Ocak 2012. «الجيش الحر» يمد نفوذه في إدلب ويقيم قواعد آمنة. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=661055&issueno=12115

921 El-Cezire. 28 Ocak 2012. تايمز: النظام يفقد سيطرته على دمشق. www.aljazeera.net/news/pages/fe85aae9-7528-48e9-a15a-1a4947965be6

922 Şuruk. www.shorouknews.com/news/view.aspx?id=55c6784c-849b-432e-aebc-ae59a4cde50a, Şarku'l-Avsat. 30 Ocak 2012. المعارك تقترب من دمشق.. وتعزيزات أمنية حول القصر الجمهوري. http://aawsat.com/details.asp?section=1&article=661293&issueno=12116

923 CNN Arapça. 28 Ocak 2012. الدابي: قلق من تحول النزاع السوري إلى صراع طائفي . http://arabic.cnn.com/2012/middle_east/1/28/dabi.interview/index.html

924 Syr Rev News. 1 Şubat 2012. 45 شهيداً حصيلة الثلاثاء معظمهم بإدلب وحمص. www.syrrevnews.com/archives/23332

925 Reuters. 24 Ocak 2012. بريطانيا تحث العرب على المطالبة بقرار دولي بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80N0F820120124

girişiminin BM tarafından desteklenmesi çağrısında bulundu.[926] 25 Ocak'ta İngiltere ve Fransa, Arap Birliği'nin Suriye girişimine Birleşmiş Milletler'de destek vereceğini duyurdu.[927]

Arap Birliği planının Güvenlik Konseyi tarafından desteklenmesi için, Katar Dışişleri Bakanı Hamad bin Casim 27 Ocak'ta[928], Arap Birliği Genel Sekreteri Arabî ise 29 Ocak'ta New York'a gitti.[929] Arabî, Kahire'den ayrılmadan önce yaptığı açıklamada, Rusya ve Çin'in Güvenlik Konseyi'ndeki tutumunun değişmesini temenni ettiğini söyledi.[930]

Körfez ülkelerinin gözlemcilerini çekmesi, heyetin Suriye'deki faaliyetlerini aslında fiilen bitirmişti; ancak bunun resmen bitirilmesi de gerekiyordu ve Arap Birliği, 28 Ocak'ta Suriye'deki şiddet eylemlerini gerekçe göstererek Suriye'deki gözlemci heyetinin çalışmalarını askıya aldı ve gözlemci heyetinin geleceğine şubat ayında yani Güvenlik Konseyi'ndeki sonucun görülmesinden sonra karar vereceğini açıkladı. Suriye, Arap Birliği'nin bu kararının, Güvenlik Konseyi'ne baskı yapmak olduğunu söyledi.[931]

Güvenlik Konseyi'ne taşınan Suriye krizine ilişkin 30 Ocak'ta yapılan oturumda Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî ve Katar Başbakanı Ha-

---

926 Reuters. 24 Ocak 2012. الجامعة العربية ستطلب من الامم المتحدة دعم خطتها بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80N0CM20120124

927 Reuters. 25 Ocak 2012. بريطانيا وفرنسا تنضمان للمساعي العربية في مجلس الامن بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80O0L720120125

928 Reuters. 26 Ocak 2012. اجتماع العربي والشيخ حمد مع مجلس الامن بشأن سوريا الاسبوع القادم. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80P0C620120126

929 Reuters. 29 Ocak 2012. العربي يتوجه إلى الامم المتحدة لبحث الوضع في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80S0A920120129, El-Cezire. 30 Ocak 2012. بان يطالب الأسد بوقف العنف. www.aljazeera.net/news/pages/5e6defd5-49f1-4513-8b98-0bff9cee2c28

930 Şarku'l-Avsat. 30 Ocak 2012. العربي يأمل في تغير موقف روسيا والصين.. وموسكو تريد قراءة تقرير الدابي أولا. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=661270&issueno=12116

931 Reuters. 28 Ocak 2012. الجامعة العربية تعلق مهمة بعثة مراقبيها في سوريا بسبب تصاعد العنف. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80R0D920120128, Reuters. 28 Ocak 2012. الجامعة العربية تقرر مصير بعثة المراقبين في سوريا مطلع الشهر القادم. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80R0BZ20120128, Şarku'l-Avsat. 22 Ocak 2012. الجامعة توقف مراقبيها.. ودمشق تستنكر وتواصل القتل. www.aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=12115&article=661006, El-Cezire. 28 Ocak 2012. تجميد مراقبي سوريا وتوجه لمجلس الأمن . www.aljazeera.net/news/pages/2efc8ec8-1d33-4c03-b14f-b4ce73f47f4c

mad bin Casim, Güvenlik Konseyi'nden Suriye'ye karşı harekete geçmesini istedi.[932]

Rusya'dan taraflara diyalog çağrısı

Rusya ise Güvenlik Konseyi'ndeki oylama öncesinde, 31 Ocak'ta Suriye hükümeti ve muhalefetine, Moskova'da diyalog görüşmelerine başlaması için çağrıda bulundu. Çağrıya Suriye hükümeti olumlu yanıt verirken, Suriye Ulusal Konseyi ve Ulusal Koordinasyon Kurulu ise karşı çıktı.[933] Müslüman Kardeşler lideri Riyad Şukfa ve yardımcısı Faruk Tayfur da Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed istifa etmediği sürece diyaloğa karşı çıktıklarını söyledi.[934] Arap Birliği de artık Suriye krizine muhalefetle hükümet arasında gerçekleşecek bir diyalogla çözüm bulmanın zamanının geçtiğini ifade etti.[935]

Güvenlik Konseyi'ne sunulan öneride Rusya ve Çin'in desteğini kazanmak için askerî müdahale, ekonomik yaptırım ve rejim değişikliği gibi ibarelere yer verilmezken; Suriye'de geçiş sürecinin başlatılması ve Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in tüm yetkilerini yardımcısına devretmesi çağrısı yapılmaktaydı. Yine Rusya ve Çin'in veto hakkını kullanmasını engellemek için ilk defa sadece Suriye yönetimine değil, dolaylı yolla da olsa muhaliflere de şiddet eylemlerine son vermesi çağrısı yapıldı.[936]

Özgür Suriye Ordusu Komutanı Riyad Esad, 1 Şubat'ta AFP'ye yaptığı açıklamasında, Suriye'nin yarısının kendi kontrollerinde olduğunu iddia

---

[932] Reuters. 31 Ocak 2012. قطر والجامعة العربية تحثان مجلس الامن على التحرك بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80U0LQ20120131

[933] Şarku'l-Avsat. 31 Ocak 2012. المعارضة السورية تؤكد رفضها دعوة روسيا للحوار مع النظام. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=661428&issueno=12117, AKI. 30 Ocak 2012. هيئة التنسيق السورية المعارضة: سنؤكد للروس بألا حوار مع النظام. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2919053397, http://syriannccb.org

[934] AKI. 30 Ocak 2012. قيادي في المجلس الوطني: لا حوار مع دمشق قبل تنحي بشار الأسد. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2919497299, CNN Arapça. 30 Ocak 2012. كلينتون تهاجم نظام الأسد والمعارضة ترفض محاورته بروسيا. http://arabic.cnn.com/2012/syria.2011/1/30/ziyadah.russia/index.html, El-Haliç. 1 Şubat 2012. الإخوان المسلمون بسوريا يرفضون دعوة موسكو للحوار. www.alkhaleej.ae/portal/5b1f54c3-f477-42ab-99fc-274e966aac82.aspx

[935] Al-Rai. 1 Şubat 2012. الجامعة العربية ترى أن الحوار بين المعارضة والأسد... فات أوانه. www.alraimedia.com/Article.aspx?id=325481

[936] Şarku'l-Avsat. 31 Ocak 2012. بهدف كسب روسيا والصين.. «تنازلات» في المشروع العربي الغربي حول سوريا. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12117&article=661417

ederken[937], yardımcısı Malik el-Kurdî ise Humus ve İdlib'in büyük bir kısmının ÖSO'nun eline geçtiğini öne sürdü.[938]

Suriye Cumhuriyet Muhafızları, Arap Birliği gözlemci heyetinin Suriye'de bulunduğu dönemde Şam'ın birçok dış semtinde kontrolü ele geçiren ÖSO'ya karşı girdiği mücadeleden galip çıkarak Şam'da tekrar üstünlüğü sağladı.[939] Suriye Ordusu 1 Şubat'ta Zemelka ve Irbin'de kontrolü ele geçirirken; ÖSO, İdlib'in Cebel-i Zaviye bölgesinin Bingazi olabileceğini duyurdu.[940]

Yeni durak BM Güvenlik Konseyi

Beşşar Esed'in cumhurbaşkanlığı görevini devretmesini öngören tasarıyı Güvenlik Konseyi'ne sunan Arap Birliği, Batılı ülkelerden tasarıyı desteklemelerini istedi. Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî, "Suriye'de akan kanın en kısa sürede durdurulması için" yeni tasarının hayata geçirilmesini istedi.

Katar Başbakanı Şeyh Hamad bin Casim, Rusya ve Çin'in desteğini kazanmak için Suriye'de rejim değişikliği istemediklerini, tek istediklerinin akan kanın durması olduğunu söyledi.[941] Suriye'nin Arap Birliği girişimine önem vermediğini iddia eden Casim, "Suriye'nin elinde halkını katletmek dışında başka bir çözüm yok. Katliamlar devam ediyor. Şiddet her yerde kol geziyor. Arap Birliği, Suriye'de rejim değişikliği istemiyor; çünkü bu kararın sahibi Suriye halkıdır. Arap Birliği, Güvenlik Konseyi'nden askerî müdahale de istemiyor. Arap Birliği, Suriye'nin kendisine verilen mesajı anlaması

---

937 BBC Arapça. 31 Ocak 2012. قائد الجيش السوري الحر: النظام لم يعد يسيطر على نصف البلاد . www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2012/01/120131_syria_free_army.shtml

938 Şarku'l-Avsat. 2 Şubat 2012. «الجيش الحر يسيطر على حمص وإدلب.. وعملياته بين «كر وفر. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=661709&issueno=12119

939 Şarku'l-Avsat. 1 Şubat 2012. الحرس الجمهوري من حماية الرئيس وعائلته إلى استعادة السيطرة على الأرض http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=661593&issueno=12118, El-Cezire. 31 Ocak 2012. الجيش السوري الحر يزداد قوة. www.aljazeera.net/news/pages/500df349-aa85-4af0-9608-30b3df14b887

940 El-Cezire. 1 Şubat 2012. 40 قتيلا بسوريا والجيش يسترجع بلدتين . www.aljazeera.net/news/pages/236bef03-6582-4fd5-86ae-0141d8a9278f

941 El-Cezire. 1 Şubat 2012. دعوات لتبني قرار أممي بشأن سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/1984aab7-5f71-4e5e-87e4-e66ca7244617, Şarku'l-Avsat. 1 Şubat 2012. الشيخ حمد بن جاسم: نريد ضغطا اقتصاديا وليس تدخلا عسكريا من مجلس الأمن. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12118&article=661551, CNN Arapça. 1 Şubat 2012. حمد بمجلس الأمن: آلة القتل تعمل بلاهوادة في سوريا . http://arabic.cnn.com/2012/syria.2011/2/1/syria.SC_arab/index.html

için Güvenlik Konseyi'nden Suriye'ye ekonomik yaptırım uygulamasını istemektedir." dedi.

ABD'nin BM Temsilcisi Susan Rice, Güvenlik Konseyi'nde yaptığı konuşmasında Konsey üyelerini, Suriye'ye karşı harekete geçmeye çağırdı.[942] 30 Ocak'ta Beyaz Saray'dan yapılan açıklamada ise Suriye'deki krizin siyasî yolla çözüme kavuşturulmasının desteklendiği belirtildi.[943]

Güvenlik Konseyi, Suriye'nin BM Temsilcisi Beşşar Caferî ile diğer ülkelerin temsilcileri arasındaki tartışmalara sahne oldu. Caferî, Katar'ın Suriye krizinde oynadığı role işaret ederek "Katar, Arap Birliği'nin mi yoksa NATO'nun mu bir üyesi?" diye sordu. Afganistan, Irak ve Libya senaryolarının Suriye'de tekrarlanmak istendiğini ifade eden Caferî, Arap Birliği'nin Suriye krizini Güvenlik Konseyi'ne taşıyarak, Suriye'ye gönderdiği gözlemcilerin hazırladığı raporun başarıyla sonuçlanmasını sabote ettiğini söyledi.

ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton da Güvenlik Konseyi'nde yaptığı konuşmasında Güvenlik Konseyi üyelerine, Suriye'de iç savaşa yol açacak şiddet eylemlerinin artarak devam edeceği uyarısında bulundu. Clinton, muhaliflerin, Şam yönetiminin sivilleri katletmek için kullandığı her türlü yola başvurması karşısında silahlandığını öne sürerek, ülkedeki şiddetin kontrol dışına çıkabileceğini söyledi ve "Güvenlik Konseyi'nin Suriye için hızlı bir şekilde harekete geçmemesi, BM'nin güvenilirliğini zedeleyecektir. Uluslar arası toplum, ihtilaflarını bir kenara bırakarak Suriye halkına destek mesajı göndermelidir" diyerek Rusya ve Çin'e mesaj gönderdi.

Avrupa Birliği Başkanı Herman Van Rompuy, Şam yönetimini sivilleri katletmekle suçlarken, Güvenlik Konseyi ülkelerinden yeni Suriye tasarısını desteklemelerini istedi. Fransa Dışişleri Bakanı Alain Juppe de konuya ilişkin olarak yaptığı açıklamasında "Bugün, Güvenlik Konseyi'nin utanç verici sessizliğini sona erdirmek için toplandık. Güvenlik Konseyi'nin, Suriye örneğinde olduğu gibi tehlikeli hususlarda karar alma görevi vardır" dedi. İngiltere Dışişleri Bakanı William Hague ise "Arap Birliği'nin girişimini destekleme hususunda beraber hareket etmeliyiz" diye konuştu.

Arap ve Batı ittifakının bu tezlerine karşın Rusya'nın BM Daimi Temsilcisi Vitali Çurkin, Arap Birliği'nin sunduğu plan kapsamında Suriye

---

[942] Reuters. 30 Ocak 2012. امريكا تحث مجلس الامن الدولي على التحرك بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80T0MF20120130

[943] Reuters. 30 Ocak 2012. البيت الابيض يؤيد التوصل الى حل سياسي للازمة السورية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80T0J520120130

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'den istifa etmesinin istenmesinden ötürü planı desteklemeyeceğini açıkladı.[944] Çurkin, Güvenlik Konseyi'nde Suriye konusunda ittifaka varılmasının mümkün ve zorunlu olduğunu vurgulayarak ittifaka varılmadan geçirilmek istenen Arap-Batı planının Suriye'de iç savaşa yol açacağını söyledi.[945] BM'den iç çatışmalardan kendisini sakındırmasını isteyen Çurkir, ön şartsız olarak muhaliflerle hükümetin Moskova'da diyaloğa başlaması çağrısında bulundu ve Rusya'nın dış müdahaleye yol açacak maddelerin çıkarılmaması halinde karar tasarısına veto uygulayacağını açıkladı.[946]

Çin'in Birleşmiş Milletlerdeki Daimi Temsilcisi Li Baodong da Rusya'ya benzer bir tavırla Arap-Batı karar tasarısının uluslar arası hukuka aykırılığına dikkat çekti ve Pekin'in Suriye'de rejim değişikliğinin güç kullanılarak gerçekleşmesine karşı olduğunu duyurdu.[947]

Güvenlik Konseyi'nde Arap Birliği'nin temasları sürerken, Körfez Ülkeleri'nden sonra Ürdün de 2 Şubat'ta Arap Birliği'nin gözlemci heyetindeki üyelerini geri çektiğini açıkladı.[948]

3 Şubat'ta Reuters'te yer alan haberde, Özgür Suriye Ordusu'nun saldırılarının rejimi sarsmaya başladığı belirtildi.[949]

---

[944] Reuters. 27 Ocak 2012. روسيا تقول انها مستعدة للمشاركة بشأن مسودة قرار خاص بسوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80Q0IQ20120127, Reuters. 27 Ocak 2012. العنف في سوريا يؤدي الى مقتل ٧٣ واجتماع لمجلس الامن. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80Q0E720120127, Reuters. 27 Ocak 2012. روسيا لن تؤيد اي قرار للامم المتحدة يطالب بتنحي الاسد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80Q0BI20120127

[945] Reuters. 31 Ocak 2012. روسيا: الوصول الي توافق في الامم المتحدة بشان سوريا ممكن وضروري. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80U0NQ20120131

[946] Reuters. 1 Şubat 2012. روسيا تهدد بعرقلة قرار دولي بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8100CB20120201, Reuters. 1 Şubat 2012. مبعوث روسي يستبعد تمرير قرار غربي عربي بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81003D20120201

[947] İsrahaber. 1 Şubat 2012. Suriye Krizi Güvenlik Konseyi'nde Tartışıldı. www.israhaber.com/suriye-krizi-guvenlik-konseyinde-tartisildi-14093-haberi.html

[948] Reuters. 2 Şubat 2012. الاردن يعلن الانسحاب من بعثة المراقبة العربية في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8110DE20120202, El-Haliç. 3 Şubat 2012. مشروع جديد حول سوريا في مجلس الأمن من دون "تنحي" وبلا عقوبات. www.alkhaleej.ae/portal/5119d123-0292-4aef-82ec-5dfdcbb9adc8.aspx

[949] Reuters. 3 Şubat 2012. المنشقون على الجيش السوري يهزون نظام الاسد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8120F820120203

Rusya ve Çin'den veto

Arap Birliği'nin planı, 4 Şubat'ta Güvenlik Konseyi'nde oylamaya sunuldu.[950] Rusya ve Çin'in uyarıları Arap-Batı koalisyonunun tutumunda değişikliğe yol açmadı. Dolayısıyla da Rusya ve Çin, 4 Şubat'ta, Suriye'deki yönetimin BM aracılığıyla devrilmesine zemin hazırlayan Arap-Batı karar taslağını veto etti. Oylama sonrasında yapılan konuşmalarda ABD ve müttefikleri, Rusya ve Çin'e yüklendi. ABD, Rusya ve Çin'in veto kararını "tiksindirici" olarak nitelerken; İngiltere, Rusya ve Çin'i Suriye halkını yalnız bırakmakla suçladı.

ABD'nin BM Daimi Temsilcisi Susan Rice, bundan sonra Suriye'de akacak kandan Rusya ve Çin'in sorumlu olacağını söyledi. Rice "Rusya ve Çin, bundan sonra Suriye'de akacak kanlardan sorumlu olacaktır. Şimdi Suriye halkı, Güvenlik Konseyi'nde özgürlüğünü kimlerin engellediğini çok iyi biliyor. Suriye ordusuna ait ölüm makinaları acımasızca devam ediyor. Suriye ordusu, sivil halka karşı insanlık suçu işliyor. Şahsî çıkarlarından ötürü Güvenlik Konseyi'nin iki üyesinin aldığı karar, tiksindiricidir. Suriye halkı özgürlüğüne kavuşuncaya kadar desteğimize devam edeceğiz" dedi. Susan Rice, karar tasarısı üzerinde Rusya'nın yapmayı istediği değişiklerin kabul edilmesinin mümkün olmadığını belirtirken[951], aynı gün ABD Başkanı Barack Obama da BM'nin Suriye rejiminin vahşi saldırılarına karşı durması gerektiğini savundu.[952]

Fransa'nın BM Daimi Temsilcisi Büyükelçi Gérard Araud, Rusya ve Çin'in kararına rağmen Suriye halkına desteklerini sürdüreceklerini söyledi. Araud "Suriye rejimine ekonomik yaptırım uygulamaya devam edeceğiz. Suriye halkını yalnız bırakmayacağız. Herkesi, Suriye'nin sivil muhalefetini desteklemeye çağırıyorum. Güvenlik Konseyi'nin iki üyesinin, Suriye'deki sivilleri katleden rejimi desteklemesini şaşkınlıkla karşılıyorum. Suriye halkı için Güvenlik Konseyi'nde hüzünlü bir gün." dedi.

Almanya'nın BM Daimi Temsilcisi Peter Wittig, "Suriye rejimi, sivillere karşı işlediği katliamları derhal durdurmalıdır. Güvenlik Konseyi, Suriye'de yaşananlara karşı sorumluluk üstlenmekte başarısız oldu" derken; İngiltere'nin

---

950 El-Cezire. 4 Şubat 2012. مجلس الأمن يصوت اليوم بشأن سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/6c21c9d8-d2e3-4ef0-8ed3-91bb5b3b73f9

951 Reuters. 4 Şubat 2012. أمريكا: التعديلات الروسية على مشروع القرار الخاص بسوريا غير مقبولة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8130BF20120204

952 Reuters. 4 Şubat 2012. أوباما: على الامم المتحدة الوقوف في وجه وحشية الرئيس السوري. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8130BQ20120204

BM Daimi Temsilcisi Büyükelçi Lyall Grant, "Tasarı üzerinde Güvenlik Konseyi'nde ortak karar almak için tavizler vermiştik. Rusya ve Çin'in tutumunu değiştirmesi için kaç kişi daha ölmeli? Rusya ve Çin'in, Suriye'yi kınayan kararı veto etmesinden ötürü hüzünlüyüz" diye konuştu.

Portekiz'in BM Daimi Temsilcisi Moralez ise "Güvenlik Konseyi'ndeki tasarının veto edilmesi, umut kırıcı ve kabul edilemez. Güvenlik Konseyi, Suriye halkına karşı sorumluluklarını yerine getirmekte başarısız oldu. Güvenlik Konseyi'nde hüzünlü bir gün" şeklinde konuştu.

ABD ve müttefikleri, "akan kan" ve "hüzünlü gün" tekrarıyla Rusya ve Çin'i suçlayarak psikolojik üstünlük elde etmeye çalışırken; Güvenlik Konseyi'nde istedikleri kararı çıkaramamalarına rağmen işin peşini bırakmayacaklarını da özenle vurguluyorlardı.

Buna karşın Rusya, Suriye'deki krize sivil çözüm bulmak için çalıştıklarını belirtiyor ve veto kullanmalarını, bir ülkenin yönetiminin uluslar arası müdahale ile devrilmesini yasaklayan uluslar arası yasalara göndermede bulunarak savunuyordu. Rusya'nın BM Daimi Temsilcisi Vitali Çurkin, "Veto hakkımızı kullandık; çünkü bu karar krize sivil çözüm bulma girişimlerini sabote etmeyi hedefliyor. Suriye muhalefeti, kendisini silahlı gruplardan ayırmalıdır. Suriye ordusu, karargâhlarına çekilmeli; silahlı gruplar da saldırılarını durdurmalıdır. Krize siyasî çözüm bulmak için 7 Şubat'ta Şam'a gideceğiz. Suriye'de akan kan durmalıdır" diyordu.

Rusya'yla birlikte veto hakkını kullanan Çin'in BM'deki Daimi Temsilcisi Li Baodong da "Arap Birliği'nin Suriye'deki krize sivil çözüm bulma girişimlerini destekliyoruz. Suriye'deki tüm taraflar, şiddete son vermelidir" şeklinde konuştu.

Güvenlik Konseyi'nin geçici üyelerinden Pakistan'ın BM'deki Daimi Temsilcisi ise ABD ve müttefikleri ile Rusya ve Çin'in tavrını uzlaştırmaya çalışan bir tutum sergiledi. Pakistan'ın BM Daimi Temsilcisi Büyükelçi Harun, "Suriye'deki krize çözüm bulmak için Arap Birliği'nin girişimi önemlidir, destekliyoruz. Şiddete son vermesi için Suriye'deki taraflara baskı uygulanmalıdır" diyerek bir taraftan Arap Birliği girişimine destek verirken, diğer taraftan da Suriye'deki şiddetin tek taraflı olmadığına vurgu yaptı.

Oylama öncesi katliam propagandası

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ndeki 4 Şubat'ta yapılan oylamadan bir gün önce, Suriye ile ilgili her uluslar arası toplantı öncesinde tanık

olunacak kanlı olaylardan biri yaşandı. Uluslar arası medya, muhaliflere dayandırdıkları haberlerde Humus'ta Suriye güvenlik güçlerinin ağır bombardımanı sonucu 300'den fazla kişinin öldüğünü duyurdu. Suudî sermayeli el-Arabiya televizyonuna göre ölü sayısı 337[953], Londra merkezli Suriye İnsan Hakları Gözlemevi örgütüne göre 260; farklı muhalif örgütlere göre ise "mevlid kandilinde gerçekleştirilen bombalama sonucu ölü sayısı 217 idi."[954] Oylamadan bir gün sonra ise BBC'nin ifadesiyle "bağımsız ve saygınlığı yüksek insan hakları örgütleri bölgede toplam 55 kişinin öldüğünü"[955] açıkladı.

Suriye'nin BM Daimi Temsilcisi Beşar el-Caferî, güvenlik güçlerinin Humus'ta katliam yaptığına ilişkin haberlerin Güvenlik Konseyi'ndeki oylama gününe denk getirilmesine dikkat çekti. El-Caferî, "Herhangi bir devletin, kendi hakkında Güvenlik Konseyi'nde karar alınacağı gün katliam işlemesi düşünülebilir mi? Arap Birliği girişimine uyduğumuzun en önemli delili, gözlemcilerin hazırladığı rapordur. Suriye'de halkı katleden ve korkutan terörist gruplar var. Suriye'deki krizin önce Suriye içerisinde, sonrasında ise Arap dairesinde çözüme kavuşturulmasını temenni ederdik. Bazıları, dış müdahale için sorunu Güvenlik Konseyi'ne taşıdı" diye konuştu.

Güvenlik Konseyi'nin geçici üyeleri arasında, sorunun Suriye'nin egemenliği dikkate alınarak siyasî diyalogla ve reformlarla çözümünden yana olan ülkeler de vardı. Güney Afrika Cumhuriyeti BM Daimi Temsilcisi Sanghu, "Suriye krizi için her türlü çözüm, Suriye'nin birliğini, egemenliğini ve selâmetini korumalıdır. Suriye hükümetinden reformları gerçekleştirmesini istiyoruz" derken; Hindistan Temsilcisi, "Suriye'den, halkın gösteri hakkına saygı göstermesini istedik. Suriye, bölgede önemli bir devlettir. Suriye'de yaşanacak bir istikrarsızlığın bölgeye etkileri olacaktır"[956] diyerek sorunun jeopolitik hassasiyetine dikkat çekti.

---

[953] El-Arabiya. 4 Şubat 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/02/04/192418.html

[954] Hürriyet. 5 Şubat 2012. Humus bombası. http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=19848413

[955] BBC Türkçe. 4 Şubat 2012. Humus'ta katliam iddiaları. www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/02/120204_syria_homs.shtml, El-Cezire. 4 Şubat 2012. 260 قتيلا بقصف على حمص. www.aljazeera.net/news/pages/81db7a03-0023-4a3d-ab09-b51c8c6123a1

[956] Reuters. 4 Şubat 2012. روسيا والصين تحبطان مشروع قرار بمجلس الامن يدعو الاسد للتنحي. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8130IL20120204, İsrahaber. 4 Şubat 2012. Rusya ve Çin İkinci Kez Suriye İçin Veto Hakkını Kullandı. www.israhaber.com/rusya-ve-cin-ikinci-kez-suriye-icin-veto-hakkini-kullandi-14108-haberi.html

Suriye Krizine Uluslar arası Çözüm Girişimleri

Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî, Rusya ve Çin'in veto hakkını kullanmasıyla Arap dünyasındaki kredisini tükettiğini söyledi.[957] ABD 6 Şubat'ta, Suriye'deki büyükelçiliğini kapattığını duyurdu.[958]

Aynı gün Tunus Cumhurbaşkanı Munsif el-Marzukî, artık Suriye hükümetini tanımadıklarını ve Suriye büyükelçisini kovma kararı aldıklarını söyledi. Marzukî, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'den istifa etmesini de istedi.[959]

BM Güvenlik Konseyi'ndeki Rus ve Çin'in vetosuna Arap Birliği ve Türkiye'den de tepki geldi. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, "GK'da soğuk savaş mantığının dün akşam da devam etmesi üzücüdür" dedi.[960]

ABD'nin Suriye'deki büyükelçiliğini kapatması ve ülkedeki tüm diplomatlarını geri çekmesinden sonra Körfez ülkeleri de 7 Şubat'ta Suriye'deki büyükelçilerini geri çekme ve ülkelerindeki Suriye'nin büyükelçilerini sınır dışı etme kararı aldı. Suriye'nin Humus şehrinde ise şiddetli çatışmalar devam etti.

Körfez Ülkeleri İşbirliği Konseyi'nin dönem başkanlığını yürüten Suudî Arabistan'ın yaptığı açıklamada, Körfez ülkelerinin Suriye'deki büyükelçilerini geri çektiği, kendi ülkelerindeki Suriye büyükelçilerini ise sınır dışı edeceği belirtildi. İngiltere, Belçika, İtalya ve Fransa da Suriye'deki şiddet olaylarının

---

957 Reuters. 7 Şubat 2012. مقابلة- نبيل العربي: روسيا والصين خسرتا رصيدا في العالم العربي. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81600B20120207

958 Şarkul Avsat. 7 Şubat 2012. أميركا تغلق سفارتها في دمشق بعد «طفرة العنف».. وبريطانيا تسحب سفيرها للتشاور. Şarku'l-Avsat. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12124&article=662503

959 Reuters. 4 Şubat 2012. تونس "تسحب اعترافها" بالحكومة السورية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8130ES20120204, Reuters. 4 Şubat 2012. تونس تقرر طرد السفير السوري وتدعو بشار للتنحي. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81308B20120204

960 Reuters. 5 Şubat 2012. العرب وتركيا ينتقدون اعتراض روسيا والصين على مشروع قرار بشأن روسيا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8140B020120205

tırmanması sebebiyle Şam büyükelçilerini istişarelerde bulunmak amacıyla geri çağırırken; Avustralya, Suriyeli üst düzey yetkililere yeni yaptırımlar uygulama kararı aldığını açıkladı.[961]

14 Şubat'ta Suriye ordusu, Hama'ya operasyon düzenledi.[962] Buna karşı ilk defa Arap yetkililer, Suriye'de şiddetin sona ermemesi halinde bölge ülkelerinin Suriye muhalefetini silahlandıracağını duyurdu. Arap Birliği'ndeki diplomatlar, Suriye muhalefetini silahlandırmanın seçenekler arasında yer aldığını söylediler. Reuters'e konuşan diplomatlar, Arap Birliği'nin aldığı "muhaliflere her türlü siyasî ve malî destek verilmeli" kararının, Suriye muhalefetini silahlandırmasına imkân sağladığını söylediler. Diplomatlar "Biz başlangıçta malî ve siyasî destek vereceğiz. Fakat eğer durum değişmezse bu durumda Suriye halkının kendisini savunması hakkına da destek vereceğiz" dediler.[963]

Suud Kralı Abdullah, 22 Şubat'ta dönemin Rusya Devlet Başkanı Dimitri Medvedev'le gerçekleştirdiği telefon görüşmesinde, Suriye krizinde diyaloğun sonuç vermeyeceğini belirtirken, Moskova'nın Güvenlik Konseyi'nde veto yetkisini kullanmasını da eleştirdi.[964]

Medvedev, telefon görüşmesinde Kral Abdullah'a, bazı bölgesel ve uluslar arası güçlerin Suriye'deki rejimi devirmek için dış müdahale seçeneğine başvurmalarını engellemek için Rusya'nın Güvenlik Konseyi'nde veto hakkını kullandığını söyledi. Telefon görüşmesinden sonra yaptığı açıklamasında Suudî Arabistan Kralı Abdullah ise "Suriye'de yaşananlara karşı dinî

---

961 Reuters. 7 Şubat 2012. فرنسا تستدعي سفيرها لدى سوريا وتتوعد بمزيد من الضغوط. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8160QS20120207, Reuters. 7 Şubat 2012. دول مجلس التعاون الخليجي تسحب سفراءها من سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8160GQ20120207, Reuters. 7 Şubat 2012. بيان: ايطاليا تستدعي سفيرها لدى سوريا للتشاور. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8160AJ20120207, Reuters. 7 Şubat 2012. استراليا تفرض عقوبات جديدة على زعماء سوريين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81603Q20120207

962 Reuters. 14 Şubat 2012. نشطاء: قوات الاسد تشن هجوما على مدينة حماة السورية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q2HX20120214

963 Reuters. 14 Şubat 2012. القوات السورية تهاجم المعارضة والعرب يبحثون تسليحها. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q2BL20120214, Reuters. 14 Şubat 2012. العرب يفتحون باب تسليح السوريين.. ومخاوف من حرب أهلية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q2BS20120214

964 Reuters. 22 Şubat 2012. السعودية: لا جدوى من الحوار في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q6YI20120222

ve ahlâkî sorumluluğumuzdan taviz vermeyeceğiz. Rusya'nın da Güvenlik Konseyi'nde veto kullanmaması gerekiyordu" dedi.[965]

Arap Birliği, Rusya ve Çin'in 4 Şubat'taki vetosundan sonra Suriye'yi konuşmak için bir araya geldi. Arap Birliği, 12 Şubat'ta düzenlediği toplantıda Beşşar Esed'e karşı Suriye muhalefetini desteklerken; Birleşmiş Milletler'den, Suriye'de akan kanın durdurulması için Arap Uluslar arası Barış Gücü göndermesini istedi. Suriyeli muhalifleri birliğe çağıran Arap Birliği, muhaliflere her türlü desteğin verileceğini duyurdu.

Arap Birliği, 12 Şubat'ta Suriye'deki gözlemci heyetinin görev süresinin sona erdiğini açıkladı. Arap Birliği, gözlemci heyet başkanı Dabi'nin istifasını kabul etti.[966]

İngiltere Dışişleri Bakanı, Suriye'ye gönderilecek barış gücünün Batılı ülkelerden oluşmaması gerektiğini söylerken[967], Rusya ve Çin ise bu öneriye sıcak bakmadığını açıkladı.[968] Clinton da Arap Birliği'nin önerdiği barış gücü fikrinin önünde engellerin olduğunu söyledi.[969]

Kuveyt'te yayımlanan *el-Kabes* gazetesine konuşan Batılı diplomatlar, uluslar arası toplumun, Arap Birliği'nin başarısız olması halinde askerî müdahaleye zemin oluşturmak için yaptırımları artıracağını söyledi.[970]

Arap ülkeleri arasında, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed üzerinde ciddi baskı ortamı oluşturulmasına karşı çıkan liderlerin yer almasından ötürü Araplar

---

965 Reuters. 22 Şubat 2012. الكرملين: روسيا وايران تعارضان التدخل الاجنبي في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q74Z20120222

966 Reuters. 12 Şubat 2012. الجامعة العربية تدعم المعارضة السورية وتدعو لنشر قوات لحفظ سلام. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q1AQ20120212, Reuters. 12 Şubat 2012. الجامعة العربية تنهي عمل بعثتها في سوريا وتبحث ارسال قوة دولية مشتركة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q19220120212, Reuters. 12 Şubat 2012. اجتماع الوزراء العرب لمناقشة سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q10Q20120212, Reuters. 12 Şubat 2012. اجتماع الوزراء العرب لمناقشة سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q10420120212

967 Reuters. 13 Şubat 2012. هيج: قوة حفظ السلام في سوريا يجب أن تكون غير غربية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q1J820120213

968 Reuters. 13 Şubat 2012. الصين تتجنب اظهار تأييد واضح لارسال قوات لحفظ السلام في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q1J420120213

969 Reuters. 14 Şubat 2012. كليتون ترى "تحديات" أمام خطة عربية بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q20P20120214

970 El-Kabas. 4 Eylül 2011. المجتمع الدولي يهيئ الأجواء لتدخل عسكري في سوريا. www.alqabas.com.kw/node/10150

da Suriye konusunda ortak ve net karar almakta gecikti. Görüş ayrılığından ötürü, Suriye'nin Arap Birliği'ndeki üyeliği dondurulamadı. Suudî Arabistan'ın başını çektiği Katar, Bahreyn ve Umman gibi ülkeler Esed üzerinde baskıların artırılmasını isterken; ayaklanmanın devam ettiği Yemen, nüfuzunun olduğu Lübnan ve Suriye ile en fazla dayanışma içerisinde olan Cezayir, Şam üzerinde baskı oluşturulmasına karşı çıktı.[971]

Dostlar grubunun oluşturulması

Suriye Dostları Grubu, Rusya ve Çin'in Güvenlik Konseyi'nde uyguladığı vetolardan ötürü Suriye konusunda BM kararı çıkartamayacağını anlayan ülkelerin, BM Güvenlik Konseyi'ne alternatif bir karar mercii olması için kurdukları bir örgütlenme olarak dikkat çekti.

Suriye Dostları Grubu'nun kurulacağını ilk defa Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy, 4 Şubat 2012'de açıkladı.[972] Fransa, Suriye Dostları Grubu'nun, Arap Birliği'nin girişimini hayata geçirmek için çalışacağını ilan ederken; ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, 5 Şubat'ta yaptığı açıklamasında, Suriye devriminin hedeflerinin gerçekleşmesi için Suriye'nin dostlarıyla birlikte hareket edeceklerini, bu yöndeki çabalarını artıracaklarını söyledi.[973]

Dostlar Grubu, kurulduğu 2012 yılının şubat ayından İkinci Cenevre Konferansı'nın düzenleneceği 22 Ocak 2014'e kadar çok sayıda toplantı yaptı ve muhalefetin kendileriyle işbirliği yapan siyasî ve silahlı unsurlarının sponsorluğunu üstlendi.

Dostlar Grubu'nun kuruluşundan 2013 yılı sonuna kadar yaptığı toplantılar ve aldığı kararlar şunlar:

Tunus (24 Şubat 2012)

İstanbul (1 Nisan 2012)

---

971 Reuters. 10 Kasım 2011. الانقسامات العربية تضعف قوة الدفع للتحرك بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A90XM20111110

972 Reuters. 4 Şubat 2012. ساركوزي: فرنسا تشكل مع شركائها مجموعة للازمة السورية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8130IV20120204, Şarku'l-Avsat. 6 Şubat 2012. باريس تسعى لتشكيل «مجموعة أصدقاء سوريا» بعد عجز مجلس الأمن. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12123&article=662313

973 Şarku'l-Avsat. 6 Şubat 2012. تحرك دولي لتشكيل «مجموعة أصدقاء» سوريا. www.aawsat.com/details.asp?section=1&article=662354&issueno=12123, Şarku'l-Avsat. 6 Şubat 2012. كلينتون: سنضاعف جهودنا مع شركائنا لمواجهة مجلس أمن عقيم.. وسنجفف موارد تمويل النظام. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=662302&issueno=12123

İstanbul 6 Haziran 2012
Hollanda (20 Eylül 2012)
Tokyo (30 Kasım 2012)
Marakeş (12 Aralık 2012)
Roma 28 Şubat 2013
İstanbul (20 Nisan 2013)
Ürdün (22 Mayıs 2013)
Doha (22 Haziran 2013)
New York (26 Eylül 2013)
Londra (22 Ekim 2013)

Dostlar Grubu'nun ilk toplantısı: Tunus

Rusya ve Çin'in Güvenlik Konseyi'ndeki vetosundan sonra Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin çağrısıyla oluşturulan Suriye Dostları Grubu, ilk konferansını 24 Şubat'ta Tunus'ta gerçekleştirdi. ABD, Türkiye, AB ve Arap ülkelerinin de aralarında bulunduğu 70'i aşkın ülke, Güvenlik Konseyi'ndeki veto engelinden ötürü Tunus'ta bir araya geldi.[974]

Suriye Dostları Grubu, Tunus'ta yapılan ilk toplantısında, Suriye yönetimi ile muhalefet arasında ulusal diyalog konferansı düzenlenmesi suretiyle siyasî dönüşüm sürecinin başlatılmasına yönelik Arap Birliği'nin planı temelinde çözüm bulunması, rejime yaptırımlar yoluyla daha fazla baskı yapılması, Suriye Ulusal Konseyi'nin (SUK) "Suriye halkının meşru bir temsilcisi" olarak tanınması hususlarında mutabık kaldı.[975]

Muhaliflerin silahlandırılmasını isteyen Suudî Arabistan gibi ülkeler, alınan kararların Suriye'deki yönetime karşı yürütülen mücadele açısından yetersiz olduğunu iddia ederek, sonuç bildirisine itiraz ettiler.[976] Dostlar Grubu'nun düzenlediği bu ilk konferansın sonuç bildirgesi üzerine yaşanan görüş ayrılıkları, konferanstan beklenen sonucun çıkmamasına yol açtı.

Tunus'ta birincisi düzenlenen Suriye Dostları Grubu toplantısının sonuç bildirgesinde, Suriye'de her türlü şiddetin sona erdirilmesi, suç işleyenlerin

[974] El-Arabiya. 24 Şubat 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/02/24/196689.html

[975] Türkiye Dışişleri Bakanlığı resmi web sayfası. Türkiye - Suriye Siyasi İlişkileri. www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa

[976] CNN Arapça. 24 Şubat 2012. خلافات على جدوى مؤتمر "أصدقاء سوريا" بتونس. http://arabic.cnn.com/2012/syria.2011/2/24/syria.saudiDelegates/

yargılanması, Suriye yönetimine daha fazla yaptırım uygulanması, Ulusal Konsey'in Suriye halkının meşru temsilcisi olarak görülmesi, Humus ve Zebadani gibi bölgelere girebilmesi için insanî yardım örgütlerine müsaade edilmesi, askerî müdahale seçeneklerinden sakınılarak Suriye'de demokratik dönüşümün gerçekleşmesi için çalışılması gerektiğinin yanı sıra "Suriye'ye silahın sokulması hem Suriye hem de bölge ülkeleri için tehlike oluşturmaktadır" gibi maddelere yer verildi.[977]

Suriye muhalefetine siyasî ve malî desteğinin verilmesi ve Suriye halkı için kullanılmak üzere insanî fonun oluşturulması, Suriye Dostları'nın Tunus'ta ele aldığı konular arasında yer aldı. Suriye Dostları Konferansı'nda, Ulusal Konsey'in Suriye halkının tek meşru temsilcisi olarak tanınması bekleniyordu.[978] Bu isteğin gerçekleşmemesi, muhalefette hayâl kırıklığı yarattı.

Suriye Dostları Konferansı'na katılan Ulusal Konsey, uluslar arası toplumdan ÖSO'yu silahlandırmasını istedi.[979] Reuters, konferansa katılan muhalif kaynakların, ÖSO'nun Batılı ve diğer ülkeler tarafından silahlandırıldığını duyurdu.[980] Aynı kaynaklar, Suriye muhalefetine destek verenlerin ÖSO'ya uçaksavar ve tanksavar da ulaştırmak için çalıştığını açıkladı.[981]

Tunus Konferansı'nda Katar Dışişleri Bakanı, Suriye'de barışın hakim olması için Arap Barış Gücü'nün oluşturulmasını istedi.[982] Suudî Arabistan Dışişleri Bakanı Suud el-Faysal ise "Suriye muhalefetinin silahlandırılmasının mükemmel bir fikir olduğunu" söyledi.[983] Suud el-Faysal'ın, konferansta

---

977 El-Cezire. 7 Temmuz 2012. "أصدقاء الشعب السوري".. مؤتمرات وقرارات. www.aljazeera.net/news/pages/fb8c1546-3664-4e27-b54c-ab9bb8eeec42

978 CNN Arapça. 24 Şubat 2012. خلافات على جدوى مؤتمر "أصدقاء سوريا" بتونس. http://arabic.cnn.com/2012/syria.2011/2/24/syria.saudiDelegates/

979 Reuters. 24 Şubat 2012. المعارضة السورية تطلب امداد المعارضين بالاسلحة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q89O20120224

980 Reuters. 24 Şubat 2012. مصدر بالمعارضة السورية: المعارضة تتلقى أسلحة من الخارج. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q8BV20120224

981 Reuters. 24 Şubat 2012. مصدر بالمعارضة السورية: المعارضة تتلقى أسلحة خفيفة من الخارج. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q8HA20120224

982 Reuters. 24 Şubat 2012. قطر تدعو لتشكيل قوة عربية لفرض السلام في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q8FS20120224, Reuters. 24 Şubat 2012. دول الخليج تدعو الى التدخل بالقوة في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q8PL20120224

983 Reuters. 24 Şubat 2012. السعودية تقول ان تسليح المعارضة السورية فكرة ممتازة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q8KJ20120224

muhalefetin silahlandırılması fikrinin benimsenmemesinden ötürü salonu terk ettiği iddia edildi.[984]

Bununla birlikte Tunus'ta düzenlenen Suriye Dostları Toplantısı, muhalefetin beklentilerinin çok altında gerçekleşti. Tunus'ta düzenlenen Suriye Dostları Konferansı'yla hayâl kırıklığına uğradıklarını belirten Suriye Ulusal Konseyi adlı muhalif örgütün başkanı Burhan Galyun, Suriye Dostları'nın ikinci toplantısında da hayâl kırıklığına uğramak istemediklerini, Suriye halkının beklentilerinin karşılanması gerektiğini söyledi.[985]

Tunus Dışişleri Bakanı Refik Abdusselam, toplantıda yaptığı konuşmasında, Türkiye ya da Fransa'da düzenlenecek ikinci toplantıda Ulusal Konsey'in Suriye halkının meşru temsilcisi olarak tanınacağını açıkladı.[986] Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, konferansta yaptığı konuşmasında, Suriye'ye geniş çaplı silah ambargosunun uygulanmasını istedi.[987]

Suriye muhalefetini temsilen Suriye Ulusal Konseyi'nin hazır bulunduğu konferansa, Suriye Ulusal Koordinasyon Kurulu katılmama kararı aldı. Kurul, Suriye Dostları Konferansı'na katılınama kararına gerekçe olarak 11 ay önce ilan ettiği "bölücülüğe, silahlı mücadeleye ve dış müdahaleye" karşı tutumunun dikkate alınmamasını gösterdi.[988]

ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, konferans sırasında yaptığı konuşmasında "Suriye rejiminin, uluslar arası toplumun fikirlerini tanımazlıktan gelmeyi sürdürmesi ve Suriye halkının insan haklarını ihlâl etmeye devam etmesi durumunda bunun bedelini ağır ödeyeceği" uyarısında bulundu. Clinton, konferans sonrasında düzenlediği basın açıklamasında ise Suriye'de yaşanan insanî krizden Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed ve güvenlik güçlerinin sorumlu olduğunu söyledi.

---

984 Reuters. 24 Şubat 2012. وزير الخارجية السعودي ينسحب من اجتماع تونس ومساعده ينفي. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q8JZ20120224

985 El-Arabiya. 9 Mart 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/03/09/199599.html, Reuters. 24 Şubat 2012. المجلس الوطني السوري المعارض يعبر عن خيبة أمله من مؤتمر تونس. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q8MA20120224

986 Reuters. 24 Şubat 2012. المجلس الوطني السوري المعارض يعبر عن خيبة أمله من مؤتمر تونس. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q8PA20120224

987 Reuters. 24 Şubat 2012. وزير خارجية تركيا يدعو لفرض حظر سلاح موسع على سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q8O520120224

988 İsrahaber. 24 Şubat 2012. Suriye Dostları Bugün Tunus'ta Buluşuyor. www.israhaber.com/suriye-dostlari-bugun-tunusta-bulusuyor-14213-haberi.html

Açıklamasında Suriye yönetimini uyaran Clinton, Cumhurbaşkanı Esed'in, sivil halka karşı güç kullanmaya devam etmesi durumunda kendi güvenlik güçlerince devrileceğini söyledi. Suriye'deki güvenlik güçlerinden, göstericileri öldürme emrine itaat etmemelerini isteyen Clinton, "Güvenlik güçlerinin kendi kardeşlerini katletmeleri, şerefleri üzerinde kara bir leke olarak kalacaktır. Bu katliamı sürdürmeyi reddetmeleri onları sadece Suriye halkının değil, dünyanın her yanındaki vicdan sahibi insanların gözünde de birer kahraman yapacaktır"[989] diyerek Suriye ordusundaki askerlere orduyu terk edin mesajı verdi.

ABD Başkanı Barack Obama ise aynı gün yaptığı açıklamasında, uluslar arası toplumun Suriye'de masum insanların katledilmesini önlemek için baskıyı artırması ve bunun için de "eldeki tüm araçları kullanması gerektiğini" söyledi.

Obama, Beyaz Saray'da Danimarka Başbakanı Helle Thorning-Schmidt ile görüşmesinin ardından yaptığı açıklamada, "Hepimiz, Suriye'den ve özellikle de Humus'tan son dönemde gelen korkunç görüntüleri gördük. Uluslar arası toplumun saflarını birleştirmesi ve Başkan Esed'e güçlü bir mesaj vermesi gerekiyor. Başkan Esed'e 'Artık yönetimin dönüşümü için vakti geldi' denilmelidir. Suriye halkının, Suriye hükümetinin eliyle katledilmesinin sona erdirilmesi vakti geldi" diye konuştu.

Devletlerin, Suriye'de ölümler devam ederken buna "seyirci" olamayacağını ifade eden Obama, Tunus'ta düzenlenen Suriye'nin Dostları Toplantısı'ndaki gelişmelerin cesaret verici olduğunu kaydetti. Obama, "Suriye'de masumların katledilmesini önlemek için baskıyı artırmaya ve elimizdeki tüm araçları kullanma arayışına devam edeceğiz"[990] dedi.

24 Şubat 2012'de yapılan Tunus toplantısında Dostlar Grubu, hem kendi meşrûiyetini hem de örgütlediği muhalif grubun meşrûiyetini ispata, Suriye yönetimi ile müttefiklerini ise yalnızlaştırmaya çalıştı.

Toplantının teması, grubun oluşumuna öncülük eden Davutoğlu tarafından şu cümlelerle özetlendi: "Bu, yönetime yönelik bir mesajdır: Gittikçe yalnızlaşıyorsunuz; uluslar arası toplumdan, insanlığın vicdanından kopuyorsunuz.

---

[989] İsrahaber. 25 Şubat 2012. Clinton: Beşşar Esed Ağır Bedel Ödeyecek!. www.israhaber.com/clinton-bessar-esed-agir-bedel-odeyecek-14220-haberi.html

[990] İsrahaber. 27 Şubat 2012. Putin'den Suriye ve İran Uyarısı. www.israhaber.com/putinden-suriye-ve-iran-uyarisi-14224-haberi.html, Reuters. 24 Şubat 2012. أوباما: حان الوقت لوقف قتل المواطنين السوريين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q8R120120224

Onu destekleyen taraflara da bir mesaj var burada: Siz de bu rejimle birlikte bu yalnızlaşmayla karşı karşıya kalıyorsunuz; kalmamalısınız."[991]

Bu toplantı hem grubun kendisi hem de yönlendirdiği muhalif örgüt açısından bir "meşrûiyet" ispatı niteliğinde olduğu için katılımın çok olmasına özen gösterilmiş, 68 ülke temsilcisinin toplantıya gelmesi sağlanmıştı.[992] Dolayısıyla da eyleme yönelik bir karar alınmamış, -gerçi Katar ve Türkiye, henüz Arap Birliği çözüm girişiminin sürdüğü 3 Ocak 2012'de Suriye'deki silahlı grupları silahlandırmaya başlamış olsa da- örneğin Suudî Arabistan ve Katar tarafından gündeme getirilen muhaliflerin silahlandırılması önerisi kabul görmemişti.

İstanbul Toplantısı (1 Nisan 2012)

İstanbul'da 1 Nisan 2012'de ikincisi düzenlenen Suriye Dostları Grubu Konferansı'na, Birleşmiş Milletler, Arap Birliği, Avrupa Birliği, İslâm İşbirliği Teşkilatı, Körfez İşbirliği Konseyi ve Afrika Birliği'nin de aralarında bulunduğu 83 ülke, uluslar arası örgüt temsilcileri ve Suriye Ulusal Konseyi (SUK) de iştirak etti.[993]

İstanbul Konferansı'nda, BM ve Arap Birliği'nin Suriye Ortak Özel Temsilcisi Kofi Annan'ın ortaya koyduğu 6 maddelik planın, ülkedeki krizin aşılmasına yönelik bir fırsat teşkil ettiği dile getirilmişti. Söz konusu plan özetle; siyasî geçiş sürecinin başlatılması, BM gözetiminde etkin bir ateşkesin tesis edilmesi, bölgeye insanî yardım ulaştırılması, keyfî tutuklamalara maruz kalan kişilerin serbest bırakılması, gazetecilere dolaşım özgürlüğü sağlanması ve barışçıl gösteri ve toplanma özgürlüğünün güvence altına alınması unsurlarını içermişti.[994]

Toplantıda Suriye Ulusal Konseyi, Suriye halkının meşru temsilcisi olarak kabul edildi. Yayımlanan ortak açıklamada "Dostlar Grubu, Suriye Ulusal Konseyi'ni tüm Suriyelilerin meşru bir temsilcisi ve Suriyeli muhalif grupların altında bir araya geldiği şemsiye organizasyon olarak tanımaktadır" denildi.

---

[991] Hürriyet. 25 Şubat 2012. Clinton: Esad bedelini ağır ödeyecek. www.hurriyet.com.tr/planet/19996322.asp

[992] CNN Türk. 24 Şubat 2012. "Suriye'nin dostları" Tunus'ta toplandı. www.cnnturk.com/2012/dunya/02/24/suriyenin.dostlari.tunusta.toplandi/650540.0/

[993] El-Arabiya. 1 Nisan 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/04/01/204641.html

[994] Türkiye Dışişleri Bakanlığı resmi web sayfası. Türkiye - Suriye Siyasi İlişkileri. www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa

Dostlar Grubu, BM ve Arap Birliği Suriye Özel Temsilcisi Kofi Annan'ın altı maddelik planının Suriye tarafından tam olarak uygulanmasının önemine işaret etti. Bununla birlikte, Suriye yönetiminin altı maddelik planı kabul ettiğini açıklamasına karşın, eylemlerine devam etmesinden duyduğu derin üzüntüyü vurguladı. Grup, Ortak Özel Temsilci'ye karşı taahhütlerini yerine getirme yönünde rejime sunulan fırsat penceresinin ucunun açık olmaması gerektiğini de kaydetti. Konferansta ayrıca Suriye'deki şiddetin sona erdirilmesi için uluslar arası toplumun acilen harekete geçmesini isteyen Dostlar Grubu, Suriye'deki büyükelçileri geri çekme ve diplomatik temsil seviyesinin düşürülmesi çağrısında bulunuldu.[995]

Konferansta ayrıca Suriye yönetimine uygulanacak yaptırımlar ve Suriye'nin yeniden kalkındırılması için çalışma grupları kurulması kararlaştırıldı.[996] Fakat alınan kararlar, dış müdahale bekleyen Suriye Ulusal Konseyi başta olmak üzere Suriye muhalefeti tarafından yine kabul görmedi.[997]

Dostlar Grubu'nun, Ulusal Konseyi "Suriye halkının meşru temsilcisi" olarak görmekle birlikte "Esed yönetiminin yetkilerini yitirdiği"nin ilan edilmemesi, muhalefet tarafından eleştiri konusu oldu.[998]

Öte yandan muhalif kaynaklardan Sooryoon.net'in güvenilir kaynaklara dayandırdığı haberine göre, Suriye'deki ordu güçlerini hedef alacak hava saldırıları ve uçuşa yasak bölgenin oluşturulması için son hazırlıklar yapılıyordu. Türkiye'de 1 Nisan'da düzenlenecek Suriye Dostları Konferansı da bu hedefin gerçekleştirilmesi için çalışacaktı. Aynı kaynaklar bu iddiaya delil olarak Türkiye Başbakanı'nın "Türkiye'deki konferans, söz değil eylem zirvesi olacak" sözünü göstermekteydi.

İstanbul toplantısının mesajları

1 Nisan'da İstanbul'da yapılan "Suriye'nin Dostları" toplantısı sonunda "Yenildik; ama vazgeçmeyeceğiz" temasına sahip bir bildiri yayımlandı.

---

995 Türkiye Dışişleri Bakanlığı resmi web sayfası. 1 Nisan 2012. Dostlar Grubu, Suriye halkının haklı davasını destekleme yönündeki kararlılığını teyid etti. www.mfa.gov.tr/dostlar-grubu-suriye-halkinin-hakli-davasini-destekleme-yonundeki-kararliligini-teyid-etti.tr.mfa

996 El-Cezire. 7 Temmuz 2012. "أصدقاء الشعب السوري".. مؤتمرات وقرارات. www.aljazeera.net/news/pages/fb8c1546-3664-4e27-b54c-ab9bb8eeec42

997 El-Cezire. 1 Nisan 2012. "أصدقاء سوريا" يعترف بالمجلس الوطني. www.aljazeera.net/news/pages/fce43772-9b5f-4767-ac31-687e7af65cdb

998 CNN Arapça. 1 Nisan 2012. "أصدقاء سوريا" يعترفون بالمجلس الوطني ممثلا شرعيا. http://arabic.cnn.com/2012/syria.2011/4/1/Syria.deathtoll/

Suriye'nin Dostları Grubu, İstanbul bildirisinde BM ve Arap Birliği Suriye Özel Temsilcisi Kofi Annan'ın başlattığı girişimi kabul ederek "yenildik" itirafında bulunsa da bildiride "BM Güvenlik Konseyi yoluna dönmek" ve "Suriye halkının kendini koruması için ek bazı uygun tedbirler üzerinde çalışmak" ifadelerine yer vererek Şam'a ve müttefiklerine "vazgeçmeyeceğiz" mesajını da verdi.

Suriye'nin Dostları Grubu, Arap ve Avrupa ülkelerinin BM Güvenlik Konseyi'ne sunduğu Suriye karşıtı karar taslağının 4 Şubat'ta Rusya ve Çin tarafından veto edilmesi üzerine kurulmuştu. Çünkü Suriye'de rejim değişikliği isteyen uluslar arası koalisyon, dış müdahale için tek yasal zemin olan BM Güvenlik Konseyi'nden karar çıkaramayınca, ABD'nin 2003'te Irak'ı işgal ederken kullandığı yöntemi örnek aldı ve Suriye'ye müdahale için BM dışında bir uluslar arası platform arayışına girişti ve "Suriye'nin Dostları" grubunu kurdu.

Nitekim Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, bu grubun oluşturulması için temaslarda bulunmak üzere Washington'a giderken (8 Şubat) yaptığı açıklamada Suriye'nin Dostları Grubu'nun amacını, "Biz, Birleşmiş Milletler süreci tıkandı diye yerimizde oturup bu akan kanı seyredemezdik... İstiyoruz ki, bu sorun çerçevesinde ortak bir mutabakat zemini oluşturalım; bu mutabakat zemininde bu konuya Birleşmiş Milletler dışında kapsayıcı bir platform içinde çözüm arayalım"[999] diyerek açıklamıştı.

2012 yılının Şubat sonlarından itibaren "Suriye'nin Dostları" adını kullanmaya başlayan ABD, Fransa, Katar, Türkiye ve Suudî Arabistan öncülüğündeki uluslar arası ve bölgesel güçlerin, Suriye'de Libya modeline uygun bir rejim değişikliği için ortaya koyduğu siyasî geçiş formülü Arap Birliği tarafından hazırlandı.

İstanbul'daki Suriye'nin Dostları toplantısı ve Annan Planı

Arap Birliği'nin Suriye'de yönetim değişikliği için öngördüğü formül, şu aşamaları öngörüyordu:

1- Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in çekilmesi ve yetkilerini yardımcısına devretmesi,

[999] TC. Dışişleri Bakanlığı resmi web sitesi. 8 Şubat 2012. Sayın Bakanımızın Esenboğa Havalimanında Düzenlediği Basın Toplantısı, 8 Şubat 2012, Ankara www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-esenboga-havalimaninda-duzenledigi-basin-toplantisi_-8-subat-2012_-ankara.tr.mfa

2- Esed'den yetkileri devralan yardımcının ulusal birlik hükümeti kurması,

3- Muhaliflerin de yer aldığı bu ulusal birlik hükümetinin ülkeyi serbest seçimlere götürmesi.

Öte yandan gerek Arap Birliği çözüm planı ve gerekse Arap ve Avrupa ülkelerinin BM Güvenlik Konseyi'ne sunduğu karar taslağı, Suriye'deki şiddetin "tek taraflı" olduğu ön kabulüne dayanıyordu.

Yani Suriye'nin Dostları, Şam yönetimine başından beri sonu "devrime" çıkan iki tercih sundu:

1- Arap Birliği'nin sunduğu üç aşamalı rejim değişikliği formülünü kabul ederek Yemen modelinde olduğu gibi gönüllü olarak gitmek.

2- Desteklenecek "iç savaş" enstrümanlarıyla ve "dış müdahale" ile zorla gönderilmek.

Aslında özü itibariyle Rusya'nın çözüm planı olan Kofi Annan'ın 6 maddelik planı ise esas itibariyle şunları öngörüyordu:

1- Suriye'de çatışan tarafların şiddete son vermesi,

2- Şam yönetimi ile muhaliflerin diyalog başlatması ve sorunun siyasî yollarla çözümlenmesi.

Binaenaleyh, Suriye'deki şiddetin "iki taraflı" olduğunu tespit etmesi, Beşşar Esed'e çekilme çağrısı yapmaması ve sorunun müzakerelerle ve siyasî yollarla çözülmesini önermesi bakımından Kofi Annan'ın planının, Beşşar Esed'e "gönüllü" ya da "zorla" gitme seçeneklerini dayatan Suriye'nin Dostları planının zıddıydı.

Suriye'nin Dostları, 1 Nisan'daki İstanbul toplantısının sonuç bildirisinde Kofi Annan Planı'nı kabul ettiğini açıklamakla, Arap Birliği girişimi çerçevesinde Suriye'de rejim değişikliği öngören kendi planından vazgeçmek zorunda kalmış gözükse de yenilgiyi kabul etmeye hazır değildi.

"Yenilmiş olsak da vazgeçmedik"

Çünkü bildiride yer alan bazı hususlar, Suriye'nin Dostları'nın bu yenilgiye rağmen Suriye'de rejim değişikliği öngören kendi tutumunda bir süre daha ısrar edeceğini gösteriyordu.

1 Nisan İstanbul bildirisinde, Suriye'nin Dostları'nın yenilgiye rağmen Suriye'yi rahat bırakmamaktaki kararlılığını yansıtan hususlar şunlardı:[1000]

[1000] Anadolu Ajansı. 1 Nisan 2012. Suriye Ulusal Konseyi meşru temsilci. www.aa.com.tr/tr/s/43554--suriye-ulusal-konseyi-mesru-temsilci

1- Suriye yönetimi, Annan Planı'nı 27 Mart'ta kabul etmesine rağmen hâlâ şiddeti sürdürüyor.

2- Suriye yönetimini vaadleriyle değil, uygulamalarıyla muhakeme edeceğiz.

3- Annan'a verilen taahhütlerin yerine getirilmesi için açılan fırsat penceresinin ucu açık değildir.

4- Katliamlar devam ederse Annan'ı, Güvenlik Konseyi'ne dönmek de dahil olmak üzere bundan sonraki adımlar için bir zaman çizelgesi kararlaştırmaya davet ediyoruz.

5- Suriye halkının korunması için bazı ek tedbirler üzerinde çalışmaya devam edeceğiz.

6- Suriye Ulusal Konseyi'ni tüm Suriyelilerin meşru temsilcisi olarak tanıyoruz.

Bildiride yer alan bu hususlar, Dostlar'ın kendi planlarını iptal eden Annan Planı'nı bile hâlâ kendi planları ve hedefleri doğrultusunda yönlendirme eğilimi içerisinde olduğunu gösteriyordu. Çünkü;

1- Şam yönetimini, Annan Planı'nı 27 Mart'ta kabul etmesine rağmen hâlâ şiddeti sürdürmekle suçlayan Dostlar Grubu, öncelikle kabul ettiklerini söyledikleri Annan Planı'nın Suriye'deki şiddeti "tek taraflı" görmediğini bilmezden geliyordu. Halbuki Annan Planı, Suriye'de çatışan "taraflara" şiddete son verme çağrısı yapıyor ve Suriye'deki şiddetten Şam yönetimini olduğu kadar "Özgür Suriye Ordusu" tabelasını kullanan tüm silahlı grupları da sorumlu tutuyordu.

Öte yandan Şam yönetimi, Annan Planı'nı resmen kabul etmiş olsa da Dostlar Grubu'nun kurduğu Ulusal Konsey de dahil olmak üzere hiçbir muhalif örgüt, bu planı kendi başına kabul veya reddedebilecek durumda bulunmuyordu; ayrıca Ulusal Konsey'in bu planı kabul etmesi, diğer siyasî veya silahlı muhalif grupların da bunu kabul edeceği anlamına gelmiyordu.

Dolayısıyla Suriye ordusunun operasyonları, Annan Planı'na göre şiddetin diğer tarafı olan muhaliflerin planı kabul ettiklerini açıklamaması ve ateşkes ilan etmemesiyle gerçekleşen "terörle mücadele" operasyonlarından ibaret gözüküyordu.

2- Dostlar Grubu, "muhakeme etmek"ten bahsederek hâlâ kendini sorunun çözümü için çaba gösteren bir "arabulucu taraf" olarak değil, bir "yargı mercii" olarak görüyordu.

Halbuki Dostlar Grubu'nun aksine Kofi Annan, kendine bir hakim rolü biçmiyor; aksine ortaya koyduğu planla Şam yönetimi ile muhalifler arasında müzakerelerin başlaması için gerçek bir arabuluculuk rolü üstleniyordu. Üstelik bu plan Dostlar Grubu'na yargıçlık konumu öngörmüyordu. Dolayısıyla sorunla ilgili olarak "iki taraf"tan bahseden Annan Planı "vaat" ve "uygulama" tutarlılığını sadece Şam yönetiminden beklemiyordu.

3- Annan Planı'nın ucu açık bir süreç olmadığını belirten Dostlar Grubu, kendini planın sahibi olarak görüyordu.

Halbuki sorunun aslî tarafları olarak Şam yönetimi ile muhalifleri gören Annan Planı, sürecin Dostlar Grubu'nun belirlediği takvime göre değil, Şam yönetimi ile muhaliflerin müzakerelerine göre yürümesini öngörüyordu.

4- "Katliamlar devam ederse" ifadesiyle yine şiddeti "tek taraflı" göstermeye çalışan Dostlar Grubu, Annan Planı'nı Güvenlik Konseyi ile tehdit ediyordu.

Halbuki Annan Planı'nın bizzat kendisinin, o zamana kadar kendilerinin Güvenlik Konseyi'nden bir sonuç alamaması sebebiyle ortaya çıkmış olduğunu görmezden geliyorlardı.

5- Suriye'de Libya modeline uygun bir rejim değişikliği için sürekli olarak "Suriye halkının korunması" argümanına sığınan Dostlar Grubu, "müdahale" tehdidini seçenek dışı bırakmadığı mesajını vermek istiyordu. Dolayısıyla "ek tedbirler üzerinde çalışmak" ifadesi ile müdahaleye zemin hazırlamak için "insanî yardım" adı altında muhaliflerin silahlandırılması ve uçuşa yasak bölge oluşturulması yönündeki çabalarını sürdüreceğini vurguluyordu.

Halbuki Annan Planı'na göre Dostlar Grubu'nun yakınıyor gözüktüğü şiddetin diğer tarafını, Bingazi modeline uygun bir şekilde kurtarılmış bir bölge yaratmaları için yine Dostlar Grubu tarafından silahlandırılan muhalifler oluşturuyordu. Ancak Dostlar Grubu tarafından silahlandırılan bu muhalifler, kurtarılmış bölge yaratamadığı ve Şam yönetimi çatışmaları iç savaşa dönüşmeden bastırmayı başardığı için uçuşa yasak bölge veya müdahale kararı çıkarılamıyordu.

6- Bildirinin en ilginç ve çelişkili maddesi ise Dostlar Grubu'nun İstanbul'da kurduğu Suriye Ulusal Konseyi adlı örgütü "tüm Suriyelilerin meşru temsilcisi" olarak tanınmasıydı. Çünkü Annan Planı'nın ikinci aşaması olan siyasî müzakerelerin başlaması durumunda Dostlar Grubu açısından şu çelişkinin söz konusu olması kaçınılmaz gözüküyordu.

Eğer Ulusal Konsey, "tüm Suriyelilerin tek meşru temsilcisi" ise o zaman bu konsey, Dostlar Grubu'nun kabul ettiği Annan Planı'nı "gayri meşru" biriyle müzakere etmiş olacak; bu durumda gayri meşru biriyle yapılacak müzakere nasıl meşru sayılabilecekti?

Eğer Ulusal Konsey, tüm Suriyelilerin tek meşru temsilcisi ve Şam yönetimi de gayri meşru ise ve dolayısıyla da meşru ile gayri meşru arasında müzakere olamayacaksa o zaman Annan Planı'nın ikinci aşaması olan rejimle muhalifler arasındaki siyasî diyalog nasıl gerçekleşecekti? Aslında Dostlar Grubu'nun "Nisan 1" ruhuna uygun düşen Suriye Ulusal Konseyi adlı örgütü "bütün Suriyelilerin meşru temsilcisi" olarak tanıma kararı, sadece bir atama kararı olmaktan ibaretti.

Yani Dostlar Grubu bu kararla Annan Planı çerçevesinde Şam yönetimi ile başlaması muhtemel müzakerelere İstanbul'da kurduğu Ulusal Konsey'i tayin ettiğini açıklamış oluyor; dolayısıyla da başka bir muhalif örgütün Şam yönetimi ile müzakere başlatması durumunda bu müzakereden çıkacak sonucu tanımayacağını baştan söylemiş oluyordu. Başta Türkiye, Suudî Arabistan ve Katar olmak üzere Dostlar Grubu, İstanbul'daki toplantıyla siyasî çözüm öngören Annan Planı'nı kabul etmiş gibi gözükse de muhalifleri silahlandırarak planı baltalayacak girişimlerden uzak durmadı.

Dostlar Grubu'nun Annan Planı'nı kabul etmiş gözüktüğü dönemde bile aşağıdaki sebepler planın ne kadar kırılgan bir zeminde bulunduğunu gösteriyordu.

1- Şam yönetimi, Annan Planı çerçevesinde şiddeti tek taraflı olarak durdurabilecek bir merkezî komuta ve kontrole sahipti; ancak Ulusal Konsey'in, ne Özgür Suriye Ordusu'na ve ne de diğer onlarca bağımsız silahlı gruba komuta edebilecek bir merkezî otoritesi bulunmuyordu.

Dolayısıyla Şam yönetiminin zaten kabul ettiği ve Ulusal Konsey'in de 1 Nisan'dan sonra kabul etmiş gözükeceği Annan Planı çerçevesinde ilan edilecek ateşkesin Ulusal Konsey'i tanımayan silahlı gruplar tarafından ihlâl edileceği açıktı.

2- Dostlar Grubu'nun "tüm Suriyelilerin tek meşru temsilcisi" olarak tanıdığı Ulusal Konsey, dış etkilere açık heterojen yapısı ve liderliğinin zayıflığı sebebiyle Şam yönetimi ile müzakere başlatma kararı aldığında iç bütünlüğünü koruma riski bulunuyordu. Dostlar Grubu'nun tedbiriyle bu riskin ortadan kaldırıldığı varsayılsa bile Ulusal Konsey'in mevcut haliyle bile diğer muhalif grupların ağır eleştirilerine maruz kaldığı dikkate alındığında,

Ulusal Konsey ile Şam yönetimi arasında başlayacak bir müzakere sürecinin muhalif gruplar arasındaki gerilim ve çatışmaları daha da şiddetlendirmesi kaçınılmaz gözüküyordu.

Öte yandan Annan Planı, Şam yönetimi ile Dostlar Grubu tarafından İstanbul'da örgütlenen Konsey arasında değil, "Şam yönetimi" ile "muhalifler" arasında diyalog öngörüyordu.

Aynı şekilde Şam yönetimi de Annan Planı'nı kabul etmekle, Dostlar Grubu'nun "tüm Suriyelilerin tek meşru temsilcisi" olarak gördüğü Ulusal Konsey'le müzakere yapma taahhüdünde bulunmuş olmuyordu.

Dolayısıyla eğer yönetmesini bilirse Şam yönetimi, son bir yıldır yaşadığı tehdidi, Dostlar Grubu'nun çaresizliği ve Annan Planı sayesinde fırsata dönüştürebilir, süreci Filistin sorununun siyasî çözümü kadar uzun bir zamana yayabilirdi.

İstanbul (6 Haziran 2012)

Suriye Dostları adı altında düzenlenmese de 6 Haziran'da İstanbul'da düzenlenen Suriye toplantısı, içeriği ve katılımcıları göz önüne alınırsa adı konulmamış bir Suriye Dostları "Çekirdek Grubu" toplantısıydı.

Terörle Mücadele Küresel Forumu için İstanbul'da bulunan çok sayıda ülkenin dışişleri bakanları, 6 Haziran 2012 tarihinde düzenlenen bu toplantıda Suriye'deki gelişmeleri değerlendirdi. ABD, İngiltere, Birleşik Arap Emirlikleri, Türkiye, Katar, Tunus, Suudî Arabistan, Fas, Ürdün, İtalya, Almanya, Fransa, Mısır dışişleri bakanları, AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi ile Kuveyt ve İspanya'dan üst düzeyli temsilciler Terörizmle Mücadele Küresel Forumu çerçevesinde 6 Haziran 2012 tarihinde İstanbul'da bir araya gelmişti.

Bu bağlamda, Suriye halkına ek destek dahil, atılabilecek ilave adımları ve Cumhurbaşkanı Esed sonrasında Suriye'ye yönelik etkin ve muteber bir demokratik geçiş sürecinin koordinasyonunu ele aldılar. Toplantıda Suriye muhalefetine destek sağlamak amacıyla bir koordinasyon grubu toplama kararı alındı. Toplantıya katılan ülkeler, 15-16 Haziran tarihlerinde İstanbul'da yapılacak ve tüm muhalefeti kapsayacak koordinasyon toplantısına bir temsilci göndermeye de karar verdiler.[1001]

[1001] Türkiye Dışişleri Bakanlığı resmi web sayfası. Haziran 2012. Dışişleri Bakanları İstanbul'da Suriye'deki durumu değerlendirdi. www.mfa.gov.tr/disisleri-bakanlari-istanbulda-suriyedeki-

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, sosyal paylaşım ağı Twitter'daki hesabından toplantıya ilişkin yazdığı mesajında, "Son derece kritik bir dönemde aynı kaygıları taşıyan 13 bakan arkadaşımla Suriye'yi konuşmak için İstanbul'da bir araya geliyoruz"[1002] dedi. ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ise Suriye yönetimini, zorunlu görülmesi halinde Suriye'ye müdahale hakkını tanıyan BM tüzüğü yedinci maddesini uygulamakla tehdit ederek Esed'den yönetimi tamamen devretmesini istedi.[1003]

Paris (6 Temmuz 2012)

Dostlar Grubu'nun üçüncü konferansı Fransa'nın başkenti Paris'te 6 Temmuz 2012'de düzenlendi.[1004] Konferansta katılımcılar, Esed'in yönetimden çekilmesinin zorunlu olduğunu belirtirken, muhalefete yapılan yardımların da artırılması çağrısında bulundular. Toplantıda muhalefete iletişim araçlarının verilmesi, BM tüzüğü yedinci bölüm/41. maddeyi içeren bağlayıcı bir BM kararının çıkarılması kararlaştırıldı.[1005]

Yüzü aşkın devlet temsilcisi ve 100 civarında Suriyeli muhalifin katıldığı toplantı sonrasında yapılan açıklamada, Cumhurbaşkanı Esed ve yönetimine işaretle güvenilirliğini yitiren kişilerin geçiş sürecinden uzaklaştırılması gerektiği ifade edildi.[1006] Ev sahibi ülke olan Fransa'nın davetine rağmen

---

durumu-degerlendirdi.tr.mfa, El-Cezire. 7 Haziran 2012. مجموعة تنسيق لدعم المعارضة السورية. www.aljazeera.net/news/pages/548eeee0-cee5-4231-a0c8-1b96f822a7e4

1002 Anadolu Ajansı. 6 Haziran 2012. İstanbul'da Suriye'yi konuştular. www.aa.com.tr/tr/haberler/56532--istanbul-da-suriye-yi-konustular

1003 El-Cezire. 6 Haziran 2012. أميركا تهدد بـ"الفصل السابع" ضد سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/580c1837-8894-4709-9abb-bb48bc6e1c65, El-Cezire. 7 Haziran 2012. واشنطن تطالب الأسد بتسليم كامل للسلطة. www.aljazeera.net/news/pages/83518839-9def-44fd-b113-9a4a590910f6

1004 CNN Arapça. 7 Haziran 2012. "أصدقاء سوريا" في باريس لبحث ما بعد الأسد. http://arabic.cnn.com/2012/syria.2011/7/6/syria.parisMeeting/, El-Cezire. 26 Mayıs 2013. المؤتمر الثالث لمجموعة أصدقاء الشعب السوري. www.aljazeera.net/news/pages/93630f16-cf0f-4580-be94-77fa7fe2d867

1005 El-Cezire. 6 Temmuz 2012. مؤتمر باريس يدعو لقرار ملزم تجاه سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/ba434c7f-5ad4-436b-af3f-f091f16040d1

1006 BBC Arapça. 6 Temmuz 2012. مؤتمر أصدقاء سوريا في باريس يؤكد على ضرورة "رحيل" الأسد وتكثيف المساعدة للمعارضة. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2012/07/120706_clinton_friends_syria_un.shtml, El-Cezire. 7 Temmuz 2012. "أصدقاء الشعب السوري".. مؤتمرات وقرارات. www.aljazeera.net/news/pages/fb8c1546-3664-4e27-b54c-ab9bb8eeec42

Rusya ve Çin, bu konferansı da boykot ederek katılmazken,[1007] muhalefet ise katılımcılardan uçuşa yasak bölge ve güvenilir geçiş koridorları açılması çağrısında bulundu.

Paris'teki Dostlar Grubu toplantısında alınan bu kararlar, toplantıdan 12 gün sonra yani başlayacak iç savaşa adeta hazırlık niteliğindeydi. Çünkü 18 Temmuz'da aralarında Suriye Savunma Bakanı Davud Raciha ve Askerî İstihbarat Başkanı Asıf Şevket'in de bulunduğu Suriyeli tüm üst düzey güvenlik yetkilileri ulusal güvenlik binasına düzenlenen bombalı saldırıyla öldürüldü ve Dostlar Grubu tarafından silahlandırılan muhalifler, sınır kapılarını ele geçirdi ve başta Şam ve Halep olmak üzere büyük kentlere geniş çaplı saldırılar başlattı.

Konferansta, Suriye'ye uygulanan yaptırımların sıkılaştırılarak daha fazla ülke tarafından benimsenmesi için birlikte çalışılması ve muhalefete sağlanan desteğin artırılması kararlaştırılmış; Suriye halkının kendini korumak için başvurduğu meşru tedbirlere destek beyan edilmişti.[1008]

ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, konferansta yaptığı konuşmasında, Paris Konferansı'na katılan ülkelerden Suriye konusunda veto hakkını kullanan Rusya ve Çin'e "Bedel ödeyeceksiniz" mesajını iletmelerini istedi. "Rusya ve Çin'in, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e verdikleri desteğin bedelini ödeyeceklerini düşündüklerini sanmıyorum. Her ülke, Rusya ve Çin'e ödeyeceği bedeli hissettirmelidir. Çünkü bugünden sonra ilerlememize engel olunmasına müsaade edilemez" diyen Clinton, Rusya'nın Suriye'ye gönderdiği helikopterlerin, göstericilerin katledildiği operasyonlarda kullanıldığını iddia etti. Konferansa Koalisyon adına katılan Abdulbasit Seyda, Suriye için BM yedinci bölümünün yürürlüğe konulmasını istedi.[1009]

Konferans öncesinde Rusya el-Yovm televizyonunun sorularını yanıtlayan Ulusal Konsey Başkanı Burhan Galyun, Rusya'nın Güvenlik Konseyi'nde 7. Madde kapsamında müdahale öngören bir kararı veto etmesi halinde de Suriye'ye müdahale için Güvenlik Konseyi dışında formüllere başvuracaklarını belirtti. Galyun televizyona yaptığı açıklamada şunları söyledi:

1007 El-Arabiya. 5 Temmuz 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/07/05/224709.html, El-Cezire. 5 Temmuz 2012. الصين لن تحضر مؤتمر أصدقاء الشعب السوري. www.aljazeera.net/news/pages/2123691b-c91e-44b1-86a7-ee2a960c5d34

1008 Türkiye Dışişleri Bakanlığı resmi web sayfası. Türkiye - Suriye Siyasi İlişkileri. www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa

1009 El-Cezire. 6 Temmuz 2012. مؤتمر باريس: زوال الأسد حتمي. www.aljazeera.net/news/pages/b6d04383-1d48-45b4-b879-ab3feda75a29, El-Arabiya. 6 Temmuz 2012. www.alarabiya.net/articles/2012/07/06/224803.html

"Rusya'nın Güvenlik Konseyi'nde veto hakkını kullanması, Suriye halkını katleden Beşşar Esed'i cesaretlendirecektir. Tüm Arap halkları, Rusya'nın vetosunu, 'Rusya, zulme karşı ayaklanan Suriye halkının zaferinin önünde duruyor' şeklinde değerlendirecektir. Rusya, Suriye ve Arap halklarının gözünde düşman olarak görülecektir, büyük kayıplarla karşı karşıya kalacaktır.

Rusya'nın vetosu halinde Suriyeli sivillerin korunması için Güvenlik Konseyi dışında çözümlere başvuracağız. Çünkü halkların korunması için şimdiye kadar gerçekleşen birçok müdahale, Güvenlik Konseyi dışında gerçekleşti. Suriyeli sivillerin korunması için müdahale, Suriye Dostları Grubu üzerinden gerçekleştirilecektir. Eğer bu toplulukla da olmazsa, sivillerin korunmasını kabul edecek başka bir toplulukla gerçekleştirilecektir."[1010]

Konferansın açılış konuşmasını yapan Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande, Esed yönetiminin devrilmesinin kaçınılmaz olduğunu ifade ederken, Suriye halkına destek kapsamında Paris'te "Suriye Halkının Evi" adı altında bir merkez açıldığını duyurdu. Suriye rejimine yönelik yaptırımların artırılması ve muhaliflere daha fazla destek olunması çağrısında bulunan Hollande, "Suriye'nin istikrarı için Esed gitmeli, yerine geçiş hükümeti kurulmalıdır"[1011] dedi.

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ise, Suriyeli muhaliflere gerekli desteğin verilmesinin önemine vurgu yaptı ve Suriye yönetimine destek veren ülkelere de bu desteği sonlandırmaları için baskı yapılmasını istedi.[1012] Davutoğlu, Esed'e daha fazla zaman kazandırılmaması için acele edilmesi çağrısında bulunurken; toplantıya katılan ülkeler, BM'nin Suriye kararı çıkartmasını engelleyen Rusya ve Çin'in de büyük bedel ödeyeceği uyarısında bulundu.[1013]

1010 YDH. Ulusal Konsey yine uluslar arası müdahale istedi. www.ydh.com.tr/index.php/resim/HD10378_ulusal-konsey-yine-uluslar-arasi-mudahale-istedi.html

1011 El-Cezire. 6 Temmuz 2012. هولاند: سقوط الأسد لا مناص منه. www.aljazeera.net/news/pages/e40a21eb-4713-4293-bd87-88b9ef3e0dbd, CNN Arapça. 6 Temmuz 2012. الرئيس الفرنسي: نظام الأسد لن يستمر وسقوطه حتمي. http://arabic.cnn.com/2012/syria.2011/7/6/french.president.fall.embattled.syrian.leader.inevitable/

1012 Türkiye Dışişleri Bakanlığı resmi web sayfası. Temmuz 2012. Suriye Halkının Dostları Grubu'nun üçüncü toplantısı Paris'te gerçekleştirildi.. www.mfa.gov.tr/suriye-halkinin-dostlari-grubunun-ucuncu-toplantisi-pariste=gerceklestirildi.tr.mfa

1013 El-Cezire. 6 Temmuz 2012. مؤتمر باريس: زوال الأسد حتمي. www.aljazeera.net/news/pages/b6d04383-1d48-45b4-b879-ab3feda75a29

Suriyeli muhalifler adına konferansa katılan Halid Ebû Salih ise Güvenlik Konseyi'ndeki Rusya vetosuna işaret ederek Suriye Dostları'nın, Güvenlik Konseyi'nin onayını beklemeksizin Suriye'de uçuşa yasak bölge ve geçiş koridorlarının uygulanmasını istedi; konferansa katılanlardan söz değil, eylem beklediğini söyledi.[1014]

Hollanda (20 Eylül 2012)

20 Eylül 2012'de ABD, AB ve Arap ülkelerinin de aralarında bulunduğu Suriye Dostları Grubu'ndan 60 ülke, Hollanda'nın Lahey şehrinde bir araya geldi. Ekonomistlerin de katıldığı toplantıda ham petrol ihracatı dahil Suriye'ye uygulanacak yaptırımlar ve uygulanan yaptırımlardaki açık noktalar ele alındı.[1015]

Hollanda Dışişleri Bakanı Uri Rosenthal, toplantı sonrasında yaptığı açıklamasında, Suriye'ye uygulanan yaptırımların hedefinin, Suriye'nin askerî gücünü zayıflatmayı ve Cumhurbaşkanı Esed'i yönetimden vazgeçmesi için baskı oluşturmayı hedeflediğini belirtti.[1016] Rosenthal, "Mesele, Esed'in gidip gitmeyeceği değil. Ne zaman gideceğidir?"[1017] demişti.

Lahey'de toplantının gerçekleştirildiği gibi Cumhurbaşkanı Esed, Mısır'da yayımlanan *el-Ehram* gazetesine verdiği demecinde muhaliflerin zafer kazanamayacağını ilan ederken, diyalog kapısının ise açık olduğunu ifade etti.[1018]

Tokyo (30 Kasım 2012)

Suriye Dostları Çalışma Grubu'nun 30 Kasım 2012'de Japonya'nın başkenti Tokyo'da düzenlediği konferansa, 70'i aşkın ülke katıldı.

1014 Youtube. 6 Temmuz 2012. خالد أبو صلاح مؤتمر أصدقاء سوريا باريس رائعة. www.youtube.com/watch?v=hGua8qFmamg

1015 BBC Arapça. 12 Eylül 2012. مؤتمر اصدقاء سوريا يبدأ اعماله اليوم في مدينة لاهاي الهولندية. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2012/09/120920_syria_update_thursday.shtml, Şarku'l-Avsat. 21 Aralık 2012. «أصدقاء الشعب السوري» يبحثون في هولندا تشديد العقوبات على دمشق. www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12351&article=696244, El-Haliç. 21 Eylül 2012. اجتماع "أصدقاء الشعب السوري" في هولندا يبحث تشديد العقوبات. www.alkhaleej.ae/alkhaleej/page/c59378c9-d1d3-4e70-88ae-32417fc0523e

1016 El-Cezire. 20 Eylül 2012. اجتماع لأصدقاء سوريا ودعوة لانسحاب الإبراهيمي. http://aljazeera.net/news/pages/630e928c-b799-4f03-af3b-a2930e4d1483

1017 El-Arap. 21 Eylül 2012. اجتماع لـ «أصدقاء الشعب السوري» في هولندا. www.alarab.qa/details.php?issueId=1745&artid=208652

1018 Reuters. 20 Eylül 2012. الأسد: لن ينتصر المسلحون... وباب الحوار مفتوح. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE88J0HX20120920

Tokyo Konferansı, 12 Aralık'ta Marakeş'te düzenlenecek ve Suriye'deki siyasî geçiş sürecinin gerçekleşmesinin yollarının ele alınacağı konferansa hazırlık niteliği taşımaktaydı. Konferansın hedeflerinden birisi de Suriye yönetimine uygulanan yaptırıma destek veren ülke sayısını artırarak Suriye üzerindeki baskıları yoğunlaştırmak olarak ilan edildi. Nitekim konferansta Suriye yönetimine petrol ambargosu uygulanması çağrısı yapıldı.[1019]

Konferansın açılış konuşmasını yapan Japonya Dışişleri Bakanı Koichiro Gemba, Suriye'de yirmi aydır devam eden şiddetin bölgeye yayılmasından duyduğu endişeyi dile getirdi. Gemba, Suriye'deki şiddetin sona erdirilmesi için Güvenlik Konseyi'ni harekete geçmeye çağırdı.[1020]

Konferans sonrasında yayınlanan ortak açıklamada "Suriye'de yönetime karşı isyanın başladığı günden beri devam eden insan hakkı ihlâlleri, sivil bölgeleri hedef alan bombardıman ve sivillerin katledilmesi"[1021] kınandı.

Marakeş (12 Aralık 2012)

Marakeş toplantısı, düzenlenen tüm dostlar toplantılarının en geniş katılımlısıydı. Suriye muhalefetinin büyük umutlar beslediği bu konferans, ABD Dışişleri Bakanı Clinton'un sağlık sorunlarını gerekçe göstererek katılmamasıyla[1022] beklenen sonuçlar elde edilemedi.

Bununla birlikte konferans başlamadan saatler önce ABD Başkanı Obama, yaptığı açıklamada Ulusal Koalisyon'un Suriye halkının meşru temsilcisi olarak

---

1019 Sky News Arapça. 5 Kasım 2012. مؤتمر طوكيو.. عقوبات جديدة على الأسد. www.skynewsarabia.com/web/article/53652/, El-Arap. 1 Aralık 2012. أصدقاء سوريا» في طوكيو يدعون إلى فرض حظر نفطي على دمشق. www.alarab.qa/details.php?issueId=1816&artid=218995, El-Riyad 1 Aralık 2012. طوكيو : «أصدقاء الشعب السوري» يدعون الى فرض حظر نفطي على دمشق. www.alriyadh.com/2012/12/01/article788773.html, El-Hayat. 1 Aralık 2012. أصدقاء الشعب السوري» لتعزيز الضغط على الأسد». http://alhayat.com/Details/457829

1020 El-Hayat. 30 Kasım 2012. اليابان "قلقة" من انتقال الازمة السورية. http://alhayat.com/Details/457663

1021 BBC Arapça. 30 Kasım 2012. مؤتمر "أصدقاء سوريا" يطالب بتعزيز العقوبات ضد دمشق. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2012/11/121129_syria_japan.shtml

1022 El-Cezire. 10 Aralık 2012. المرض يجبر كلينتون على تأجيل زيارة للمغرب. www.aljazeera.net/news/pages/a05f593a-9923-451c-89a3-df5ff3ee22eb, El-Cezire. 11 Aralık 2012. كلينتون تلغي زيارتها للمغرب لوعكة صحية. www.aljazeera.net/news/pages/a32624f2-c3ad-4ac1-9d3c-57754ef8cffc, CNN Arapça. 11 Aralık 2012. فيروس معوي يمنع كلينتون من حضور "أصدقاء سوريا"». http://arabic.cnn.com/2012/middle_east/12/11/Clinton-Friends-of-Syria-Meeting/

tanındığını ilan etti.[1023] Konferansta alınan kararlardan en önemlisi, Ulusal Koalisyon'un Suriye halkının meşru temsilcisi olarak tanınması oldu.[1024]

12 Aralık'ta Fas'ın başkenti Marakeş'te düzenlenen Suriye Dostları toplantısında, ABD müdahalesiyle Katar'da kurulan Suriye Ulusal Koalisyonu, Suriye halkının tek meşru temsilcisi olarak tanınırken, katılımcılar Suriye yönetimini kimyasal silah kullanımı hususunda uyardı.[1025]

11 Kasım'da ABD müdahalesi ile Ulusal Koalisyon adı altında yeniden yapılandırılan muhalif örgütün kuracağı geçiş hükümetinin gündem olması beklenirken, toplantıda Suriye yönetimine kimyasal silah uyarısı yapılması anlaşılmaz bulunmuştu. Ancak *el-Hayat* gazetesinin 4 Aralık tarihli haberi, toplantının tarihi ile kimyasal silah gündemi arasındaki doğrudan ilişkiyi açıklar nitelikteydi. *El-Hayat*'ın Reuters mahreçli haberinde ABD, Türkiye, İsrail ve Ürdün arasında aralık ayı başında yapılan bir toplantıyla Suriye'deki kimyasal silahlar gerekçe gösterilerek bir işbirliği kombinasyonu oluşturulduğu belirtiliyordu.[1026] Yani ABD, Türkiye, İsrail ve Ürdün, İsrail'i tedirgin eden Suriye'nin kimyasal silahlarını en geniş katılımlı Dostlar Grubu toplantısının gündemine sokmuş oluyordu. Nitekim kimyasal silah meselesi 2013 yılında Suriye krizindeki ağırlıklı gündemi oluşturdu ve nihayet ABD, Suriye yönetimini 22 Ağustos'ta Doğu Guta'da kimyasal silah kullanmakla suçlayıp müdahale tehdidinde bulundu. Suriye yönetiminin, kimyasal silahlarını teslim etmeyi kabul etmesiyle müdahale önlendi ve İsrail de tedirginlikten kurtarılmış oldu.

Fas'ta toplanan ABD liderliğindeki Suriye'nin Dostları Grubu, Katar'da kurulan yeni Suriye muhalifi örgütü tanıdığını açıkladı. Rusya ve Çin'in

---

1023 El-Cezire. 12 Aralık 2012. واشنطن تعترف بالائتلاف الوطني السوري. www.aljazeera.net/news/pages/685cca41-a24a-4db8-b457-2b53a320d517

1024 El-Cezire. 12 Aralık 2012. انطلاق مؤتمر أصدقاء الشعب السوري بمراكش. www.aljazeera.net/news/pages/68e0d4a4-8d53-4838-adad-f661b7ed0938, El-Cezire. 13 Aralık 2012. الاعتراف الدولي بالائتلاف الوطني السوري. www.aljazeera.net/survey/pages/22fb608b-7da1-41d7-a462-b6a0d30b1412

1025 El-Cezire. 13 Aralık 2012. اعتراف دولي بائتلاف سوريا وتحذير للأسد. www.aljazeera.net/news/pages/bbba1f61-e141-4325-84e4-165038a9ccd7, El-Cezire. 12 Aralık 2012. انطلاق مؤتمر أصدقاء الشعب السوري بمراكش. www.aljazeera.net/news/pages/68e0d4a4-8d53-4838-adad-f661b7ed0938, CNN Arapça. 13 Aralık 2012. مؤتمر "أصدقاء سوريا" يعترف بائتلاف المعارضة. http://arabic.cnn.com/2012/middle_east/12/13/syria.conf/

1026 El-Hayat. 4 Aralık 2012. استعدادات رباعية لضرب سورية في حال استخدام الكيماوي http://alhayat.com/Details/458942

Güvenlik Konseyi'nde veto hakkını kullanmasından sonra Suriye karşıtı bir karar çıkartamayan Arap ve Batılı ülkelerin kurduğu Suriye Dostları Grubu, dördüncü defa Fas'ta bir araya gelmişti. Reuters'in yayımladığı Dostlar Toplantısı nihai bildirisi taslağına göre, toplantıya katılan 130 devlet, Suriye Ulusal Koalisyonu'nu Suriye halkının meşru temsilcisi olarak kabul ettiklerini ilan ederken, siyasî geçiş sürecinin başlaması için Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e istifa çağrısını yineledi.

Suriye Dostları Grubu, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e kimyasal kullanmama uyarısında da bulunurken, kimyasal silahların kullanılması halinde uluslar arası toplumun ciddi yanıtıyla karşılaşacağını açıkladı. Toplantıya hastalığını gerekçe gösteren ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton katılmazken, ABD Başkanı Barack Obama, Suriye Ulusal Koalisyonu'nu Suriye halkının meşru temsilcisi olarak tanıdığını açıkladı. Suriye Dostları Grubu'nun Fas toplantısını boykot eden Rusya'nın Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Obama'nın aldığı bu karara tepki gösterirken, alınan kararın 30 Haziran 2012'de imzalanan Cenevre bildirisine aykırı olduğunu söyledi.

Toplantıda konuşan Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Suriye'deki şiddet ortamının iç savaşa yol açacağı uyarısında bulunurken, "rejim güçlerinin işlediği katliamların endişe verici boyutlara ulaştığını" söyledi. Dışişleri Bakanı Davutoğlu, artık uluslar arası toplumun tepkisiz kalması için bahanesi olmadığını belirterek, acil ve kararlı tutumun her zamankinden daha fazla gerektiğini ifade etti. Sorunun çözümü için diplomatik çabaların önemli olduğunu, ancak somut adımlar atılması gerektiğine vurgu yapan Dışişleri Bakanı Davutoğlu, "Artık toplantılarla, diplomatik çabalarla harcayacak zamanımız yok. Bu yüzden, BM Güvenlik Konseyi'ni sorumluluklarını yerine getirmeye çağırmaya devam ederken, konseyden anlamlı bir sonuç çıkarmak için bir takvim belirlemeliyiz."[1027] dedi.

Fransa Dışişleri Bakanı Laurent Fabius, toplantı öncesinde yaptığı açıklamasında Suriyeli muhaliflerin silahlandırılması için henüz erken olduğunu belirtirken, toplantıda "Suriye Ulusal Koalisyonu'nu tanımamız ve her türlü malî, insanî yardımda bulunmamız gerekiyor. 2013 yılında Suriye, özgür ve güçlü bir ülke olacak" dedi. Katar Dışişleri Bakanı Hamad bin Casim ise

[1027] Türkiye Dışişleri Bakanlığı resmi web sayfası. 12 Aralık 2012. Dışişleri Bakanı Davutoğlu "Suriye halkı bilmeli ki yalnız ve unutulmuş değiller. Suriye halkı için parlak bir gelecek uzak değil".. www.mfa.gov.tr/dib-suriye-halki-bilmeli-ki-yaln%C4%Blz-ve-unutulmus-degiller.tr.mfa

Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in Suriye'de hiçbir meşrûiyetinin kalmadığını belirterek, artık Esed ve rejiminin mazi olduğunu söyledi.[1028]

Paris (28 Ocak 2013)

Suriye Dostları Grubu, 28 Ocak'ta Fransa'nın başkenti Paris'te bir araya gelerek Suriye krizinde gelinen noktayı ele aldı. Elli beş devletin katıldığı bu toplantıda da daha öncekilerden farklı bir karar çıkmadı.[1029]

Fransa Dışişleri Bakanı Laurent Fabius, toplantıda yaptığı konuşmasında, toplantı hedefinin Suriye muhalefetine daha fazla destek olmak olduğunu belirtirken, "Herkesin arzusu, Suriye'de kaosun, iç savaş ve terörün yayılmamasıdır" dedi.[1030]

Katılımcılar, Ulusal Koalisyon'un, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed yönetiminden kurtuluş için tek alternatif olduğunu vurgularken, aşırılık yanlısı örgütlerin istifade edeceği kaos ortamından sakınılması çağrısında bulundular. Muhalefet ise Suriye'deki mücadeleyi kazanabilmesi için Dostlar Grubu'ndan para ve silah desteği talebinde bulundu. Adının açıklanmasını istemeyen bir Fransız yetkili, gerçekleştirilenin bir çalışma toplantısı olduğunu, Koalisyon'un kadrosu ve başka ülkelerde açılacak ofisler üzerine odaklanıldığını söyledi. Koalisyon'dan yapılan açıklamada, Koalisyon'un finansı hususunda söz alındığı belirtildi.[1031]

Roma (28 Şubat 2013)

ABD, Türkiye, İngiltere, Fransa, Almanya, Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Ürdün ve Suudî Arabistan'dan oluşan Suriye Halkının Dostları Çekirdek Grubu'nun dışişleri bakanları düzeyindeki toplantısı, 28 Şubat 2013 tarihinde Roma'da düzenlendi. İtalya Dışişleri Bakanı Giulio Terzi'nin evsahipli-

---

1028 YDH. 12 Aralık 2012. "Dostlar", Suriye muhalifi yeni örgütü tanıdı. http://ydh.com.tr/HD11151_dostlar-suriye-muhalifi-yeni-orgutu-tanidi.html, El-Cezire. 27 Mayıs 2013. المؤتمر الرابع لمجموعة أصدقاء الشعب السوري. www.aljazeera.net/news/pages/3a48354b-4c0b-4aba-8b92-722042e7498f

1029 El-Cezire. 28 Ocak 2013. أزمة سوريا في اجتماعين بباريس وجنيف. www.aljazeera.net/news/pages/53c7f19e-b1a0-4df6-87fe-4a92ab8e5a2e

1030 El-Cezire. 28 Ocak 2013. مؤتمر باريس يدعو لدعم معارضة سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/9c5fef6e-db61-4b46-a925-ff15ece4c585

1031 El-Cezire. 29 Ocak 2013. أصدقاء سوريا يدعمون الائتلاف وجهود الإغاثة. www.aljazeera.net/news/pages/1f052490-bd3b-49ff-94d6-6173c4e2ece8

ğindeki toplantının ikinci oturumuna Muaz el-Hatib başkanlığındaki Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Koalisyonu (SMDK) heyeti de katıldı.

Suriye Dostları'nın her defasında Suriye muhalefetinin taleplerinin karşılanacağını açıklamasına rağmen konferanslarda beklenen sonucun alınmaması üzerine Koalisyon, 28 Şubat'ta düzenlenecek Roma Konferansı'nı boykot etme kararı almıştı.[1032] ABD ve diğer Batılı devletlerin devreye girmesi üzerine Koalisyon, bu kararından geri adım attı.[1033] Konferansa katılan Koalisyon Başkan Yardımcısı Riyad Seyf, Dostlar Grubu'ndan ÖSO'ya askerî destek vermesini isteyeceklerini söyledi.[1034]

Bu konferansta da muhalefet, Amerika'dan askerî yardım talebinde bulunurken, ABD bir kez daha askerî desteğe karşı çıktığını açıkladı.[1035] Suriye muhalefetine 60 milyon dolar daha yardımda bulunmak istediklerini ifade eden Dışişleri Bakanı Kerry, muhalif askerlere silah yardımı yerine gıda ve sağlık malzemesi yardımında bulunacaklarını söyledi.[1036] AB ülkeleri ise Suriye halkının kendisini savunması adı altında muhalefete, "öldürücü olmayan silahlar" verme vaadinde bulundu. AB ülkelerinin yapacağı yardımlar arasında zırhlı araçların da olduğu bildirildi.[1037]

Suriye muhalefetine siyasî ve finansal destek sözü verilen Roma Konferansı'nda, Suriye muhalefetinin isteği olan Özgür Suriye Ordusu'nun silahlandırılması kararı net bir şekilde ifade edilmezken; Özgür Suriye Ordusu

---

1032 CNN Arapça. 10 Mart 2013. الائتلاف الوطني يقاطع مؤتمر "أصدقاء سوريا" بروما. http://arabic.cnn.com/2013/syria.2011/2/23/syria.civilWar/

1033 BBC Arapça. 25 Şubat 2013. مساع أمريكية لإقناع المعارضة السورية بحضور مؤتمر روما. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2013/02/130225_syria_field.shtml, BBC Arapça. 25 Şubat 2013. المعارضة السورية تعتزم المشاركة في اجتماع روما بعد الدعوة الأمريكية. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2013/02/130225_syria_kerry_rome_conf.shtml

1034 El-Cezire. 28 Şubat 2013. تحركات مكثفة قبل لقاء روما بشأن سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/76d5b8f5-1c8e-461f-a897-0cd00f2ac674

1035 BBC Arapça. 28 Şubat 2013. المعارضة السورية تطلب في روما دعما عسكريا وواشنطن "تعارض" تقديم معدات قتالية. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2013/02/130227_syria_opposition_rome.shtml

1036 El-Cezire. 28 Şubat 2013. واشنطن تتجه لدعم ثوار سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/2eff4d1c-e41c-4167-bdf1-ca726ddac009

1037 El-Cezire. 28 Şubat 2013. أوروبا تسمح بأسلحة غير فتاكة لمعارضة سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/50414ac4-79c1-4ea2-8012-7cf99a068970, El-Cezire. 1 Mart 2013. دعم أوروبي وأميركي لمعارضة سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/8d64534e-ddb3-43a1-8696-c567373d3237,

Yüksek Askerî Komuta Konseyi'nin kendisini savunması için gerekli desteğin verileceği açıklandı.

Roma Konferansı'nda ABDa, Suriyeli muhaliflerin geçiş hükümeti kurma fikrini desteklediğini açıkladı. ABD'nin Suriye muhalefetine ek ölümcül olmayan 60 milyon dolarlık yardımda bulunacağını belirten ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, "Tam yetkilere sahip bir geçiş hükümetinin kurulması fikrini destekliyoruz. Geçiş sürecine Ulusal Koalisyon önderlik edebilir; fakat bunun için dünyanın desteği gerekiyor" dedi.

Kerry'den sonra söz alan Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu Başkanı Muaz el-Hatib ise Batılı ülkelerin "el-Kaide'yle ilişki içerisindeki yabancı savaşçıların varlığı ve azınlıkların hakları" konularındaki kaygılarını gidermeye çalıştı.[1038] El-Hatib, Dostlar Grubu'ndan Suriye halkına insanî yardım ulaştırılabilmesi için BM beyannamesinin yedinci bölümü kapsamında geçiş koridorlarının açılmasını istedi.[1039]

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ise toplantı sonrasında düzenlediği basın toplantısında, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların yaşam şartları hakkında bilgi verildiğini; ayrıca Marakeş'teki Suriye Halkının Dostları Grubu toplantısında alınan kararların hayata geçirilememesinin Suriye muhalefetinde yarattığı hayâl kırıklığının aktarıldığını belirtti.

Dışişleri bakanlarının üç ana başlıkta mutabık kaldıklarına işaret eden Dışişleri Bakanı Davutoğlu, "Bütün ülkeler insanî trajediye son verme noktasında ortak perspektife sahipler. İkinci olarak, bu krizin bölgesel bir krize dönüşme riski var. Bunun ortaya çıkmaması konusunda genel anlayış var. Üçüncü olarak ise, aşırı akımlar ve kimyasal silahlarda denetim sorunu hususunda net ve kararlı tutum sergilemek gerekir"[1040] dedi.

İstanbul (20 Nisan 2013)

Suriye Dostları Grubu, uluslar arası toplumun Suriye halkına yardım sağlanması ve bu ülkede barış ve istikrarın en kısa zamanda tesis edilmesi

---

1038 YDH. 28 Şubat 2013. Roma'dan muhalefete siyasi ve finansal destek çıktı. www.ydh.com.tr/haber.php?HID=11551

1039 El-Cezire. 28 Şubat 2013. أوروبا تسمح بأسلحة غير فتاكة لمعارضة سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/50414ac4-79c1-4ea2-8012-7cf99a068970

1040 Türkiye Dışişleri Bakanlığı resmi web sayfası. 28 Şubat 2013. Dışişleri Bakanı Davutoğlu "Bütün ülkeler Suriye'deki insanî trajediye son verme noktasında ortak perspektife sahipler." www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu--butun-ulkeler-suriye-deki-insani-trajediye-son-verme-noktasinda-ortak-perspektife-sahipler.tr.mfa

yönündeki çabalarında eşgüdüm sağlanması ve somut adımlar atılmasına katkıda bulunmak amacıyla 20 Nisan 2013 tarihinde bir kez daha İstanbul'da bir araya geldi.

ABD, İngiltere, Türkiye, Katar, Suudî Arabistan, Ürdün, Mısır, BAE, İtalya, Almanya ve Fransa'dan dışişleri bakanları ve üst düzey yetkililer ile Suriye Ulusal Koalisyonu temsilcileri iştirâk ettiler. İki oturum halinde düzenlenen toplantıda öncelikle dışişleri bakanları kendi aralarında istişarelerde bulundular; ardından Suriye Ulusal Koalisyonu Başkanı Muaz el-Hatib ve diğer Suriyeli temsilcilerle bir araya geldiler.

Toplantıda 28 Şubat tarihli Roma toplantısında yapılan görüş alışverişine atıfla, Suriye krizine Cenevre Bildirisi çerçevesinde uygun bir siyasî çözüm bulunmasına yönelik güçlü destek mesajı verildi; Suriye Cumhurbaşkanı Esed ve yönetiminin Suriye'nin geleceğinde rolleri olmayacağı ifade edildi.

Toplantıda muhaliflere askerî destek sözü de verildi. Yayımlanan ortak bildiri de "Bakanlar, Roma toplantısında Suriye halkının meşru müdafaa hakkına ve sahada güç dengesinin değiştirilmesi gerekliliğine yaptıkları vurguyu hatırlatmışlardır. Bu bağlamda, rejim karşısında Suriye muhalefetine yönelik yardımlarını arttırmayı ve derinleştirmeyi kararlaştırmışlardır. Bu anlayıştan hareketle, Koalisyon bünyesindeki Yüksek Askerî Konsey'e (YAK) dönük mevcut yardım akışını gözden geçirmişler; YAK'a yönelik ilave destek taahhütlerini ve vaatlerini memnuniyetle karşılamışlardır. Tüm askerî yardımların münhasıran YAK üzerinden sağlanması taahhüdünde bulunmuşlardır"[1041] denildi.

Toplantı sonrasında düzenlediği basın açıklamasında, toplantıya katılan 11 ülke tarafından yayımlanan ortak açıklamaya değinen Dışişleri Bakanı Davutoğlu, önceki başkanlık açıklamalarından farklı olarak 11 ülkenin bu kez ortak bir tutum açıklaması yaptıklarının altını çizdi.

Dışişleri Bakanı Davutoğlu ayrıca, Suriye Ulusal Koalisyonu'nun da Suriye'nin geleceği konusundaki vizyonlarını ortaya koydukları bir deklarasyon yayınladıklarını belirtti. Toplantıya katılan ülkelerin de söz konusu deklarasyonda yer alan hususları onayladıklarını ve bunların takipçisi olacaklarını ifade eden Dışişleri Bakanı Davutoğlu, "Hep beraber özgür, bağımsız,

[1041] Türkiye Dışişleri Bakanlığı resmi web sayfası. 20 Nisan 2013. Suriye Konulu İstanbul Toplantısı Katılımcı Ülkelerinin Ortak Açıklaması, 20 Nisan 2013. www.mfa.gov.tr/suriye-konulu-istanbul-toplantisi-katilimci-ulkelerinin-ortak-aciklamasi_-20-nisan-2013_-istanbul.tr.mfa

kendi egemenliğine sahip, kendi iradesiyle kendi ülkesini yöneten eşit vatandaşların kurduğu yeni bir Suriye siyasî sisteminin kurulmasını ümit ediyoruz." dedi.

Dışişleri Bakanı Davutoğlu, "Suriye halkının kabul ettiği bir siyasî geçiş süreci hepimiz için tercihe şayandır. Ancak bu siyasî sürecin gecikmesi dolayısıyla ortaya çıkacak siyasî riskler sonrası 11 ülke birlikte davranmaya kararlıyız. Bu risklerin Suriye halkını daha fazla mağdur etmesine ve bölge istikrarını riske atmasına izin vermeme konusunda da bir mutabakatımız vardır." diye konuştu. Konferans öncesinde Ulusal Koalisyon tarafından yapılan açıklamada, Suriye yönetiminin füze üslerine yönelik uluslar arası bir müdahalenin düzenlenmesi ve uçuşa yasak bölgenin gerçekleştirilmesi talep edildi.[1042]

Konferans öncesinde Koalisyon Başkanı Muaz el-Hatib, geri adım attığı istifa kararından, Amerika ve diğer ülkelerin verdikleri yardım sözlerini yerine getirmemesi üzerine istifa kararını yineledi.[1043]

Suriye devriminin çekirdeği, finale doğru

Irak işgali için BM'den onay alamayan ABD'nin 2003 yılında oluşturduğu "uluslar arası koalisyon" model alınarak kurulan Suriye Dostları Grubu toplantılarının altıncısı, 20 Nisan'da İstanbul'da yapıldı. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, ABD Dışişleri Bakanı John Kerry ile 7 Nisan tarihli Türkiye ziyaretinde kararlaştırdıkları toplantıyı "çekirdek grup toplantısı"[1044] diye tanımladı.

"Çekirdek" tanımlamasından, son iki yıldır Suriye'deki yönetimi devirmek için ekonomik, siyasî, askerî her türlü aracı fiilen kullanan ve diğer ülkeleri de bu "devrim" projesine katmaya çalışan devletlerin kastedildiği anlaşılıyordu. Zira ABD, Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya, Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Ürdün ve Suudî Arabistan'ı[1045] İstanbul'da bir araya getiren ortak özellik buydu.

1042 CNN Arapça. 21 Nisan 2013. المعارضة السورية تدعو لضربة دولية ضد قواعد صواريخ الأسد. http://arabic.cnn.com/2013/middle_east/4/21/syria.Opposition/

1043 El-Cezire. 22 Nisan 2013. الخطيب يؤكد استقالته وواشنطن تضاعف المساعدات. www.aljazeera.net/news/pages/57b9bf9d-7791-4bda-b645-4a48611cfbd7

1044 Hürriyet. 8 Nisan 2013. 'Çekirdek' mutabakatı. www.hurriyet.com.tr/gundem/22991795.asp

1045 Hürriyet. 20 Nisan 2013. Suriye için "Yeter artık" zirvesi. www.hurriyet.com.tr/planet/23090738.asp

İtalya, Almanya, Birleşik Arap Emirlikleri, Mısır ve Ürdün'ü, ayrıntıları bağımsız bir kitap konusu olabilecek kendilerine özgü birtakım şartlardan ve çekincelerden dolayı aslında "çekirdek" değil, uluslar arası ittifak ilişkilerinden dolayı "çekirdek grubunun" destek üniteleri olarak nitelemek daha doğru gözüküyordu.

Suriye'ye müdahale konusunda Rusya ve Çin'in vetosuyla karşılaştıkları BM Güvenlik Konseyi'ni bypass etmek için oluşturulan Dostlar Grubu'nun asıl çekirdeğini oluşturan ülkelerin niteliği, bu grubun hedefleri konusunda da "Suriye devrimi"nin niteliği konusunda da yeterli ölçüde fikir veriyordu.

Suriye devriminin çekirdeği

1- İngiltere ve Fransa: Sykes-Picot Anlaşması'yla bölge haritasını kendi nüfuz alanlarına göre belirleyen en önemli iki sömürgeci Batılı ülke.

2- ABD: Bölgedeki düzenle dünya liderliği arasında doğrudan ilişki gören çağımızın tek kutuplu dünya heveslisi süper gücü.

3- Katar ve Suudî Arabistan: Hiçbir yönetim kademesi seçimle belirlenmeyen, tüm siyasî standartlar açısından dünyanın en gerici feodal rejimleri.

4- Türkiye: Tarihsel Osmanlı sınırları içerisinde kurmayı hedeflediği siyasî ve ekonomik nüfuzu, Batılı müttefikleriyle ilişkilerinde koz olarak kullanmaya çalışan Yeni Osmanlı rejimi.

5- Ulusal Koalisyon: Dostlar grubunun çekirdeğini oluşturan bu altı ülke tarafından kurulan, yönlendirilen ve desteklenen; iktidara ulaşma konusunda da hiçbir kırmızı çizgisi bulunmayan diasporadaki heterojen muhalifler topluluğu.

Dostlar Grubu toplantıları ve hedefleri

Dostlar Grubu, Mısır ve Tunus'ta olduğu gibi kısa sürede kitlesel bir halk devrimi yapmayı başaramayan muhalifler için BM Güvenlik Konseyi bypass edilerek Libya tarzı bir devrimin zemininin yaratılması için oluşturuldu.

ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ile birlikte bu oluşuma öncülük eden Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Arap Birliği ile İngiltere ve Fransa tarafından hazırlanan karar taslağının 4 Şubat'ta Rusya ve Çin tarafından veto edilmesinden hemen sonra Washington'a giderken, "İstiyoruz ki, bu konuya

Birleşmiş Milletler dışında kapsayıcı bir platform içinde çözüm arayalım"[1046] diyerek BM'yi bypass etme hedefini itiraf etmişti.

Uluslar arası yasalar bakımından dış müdahale kararı konusundaki tek meşru merci olan BM Güvenlik Konseyi'ni bypass etmek amacıyla oluşturulan Dostlar Grubu şu hedefleri gerçekleştirmeye yönelik adımlar attı.

1- Suriye yönetiminin ve müttefiklerinin yalnızlaştırılması,

2- Çekirdek grubu tarafından kurulup desteklenen muhalif örgüte uluslar arası saygınlık kazandırılması.

3- Suriye devrimi projesinin malî kaynaklarının çeşitlendirilmesi; başından beri bu yükü omuzlayan Körfez ülkeleriyle Türkiye'nin yükünün hafifletilmesi.

4- Muhalif örgütün, "Dostlar"ın belirlediği ölçülere göre siyasî ve askerî açıdan yapılandırılması ve Libya modeli bir devrim için gerekli olan kurtarılmış bölgenin yaratılabilmesi için muhaliflerin silahlandırılması.

5- Nihai aşamada BM Güvenlik Konseyi aracılığıyla gerçekleştirilemeyen dış müdahalenin Dostlar Grubu tarafından desteklenecek NATO müdahalesiyle gerçekleştirilmesi.

Dostlar Grubu, bu hedefler doğrultusunda çok sayıda toplantı yaptı.

1- Tunus toplantısı: 24 Şubat 2012'de yapılan bu toplantıda Dostlar Grubu hem kendi meşrûiyetini hem de örgütlediği muhalif grubun meşrûiyetini ispata, Suriye yönetimi ile müttefiklerini ise yalnızlaştırmaya çalıştı.

Toplantının teması, grubun oluşumuna öncülük eden Davutoğlu tarafından şu cümlelerle özetlendi: "Bu, yönetime yönelik bir mesajdır: Gittikçe yalnızlaşıyorsunuz; uluslar arası toplumdan, insanlığın vicdanından kopuyorsunuz. Onu destekleyen taraflara da bir mesaj var burada: Siz de bu rejimle birlikte bu yalnızlaşmayla karşı karşıya kalıyorsunuz, kalmamalısınız."[1047]

Bu toplantı, hem grubun kendisi hem de yönlendirdiği muhalif örgüt açısından bir "meşrûiyet" ispatı niteliğinde olduğu için katılımın çok olmasına özen gösterilmiş, 68 ülke temsilcisinin toplantıya gelmesi sağlanmıştı.[1048]

1046 Türkiye Dışişleri Bakanlığı resmi web sayfası. 8 Şubat 2012. Sayın Bakanımızın Esenboğa Havalimanında Düzenlediği Basın Toplantısı. www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-esenboga-havalimaninda-duzenledigi-basin-toplantisi_-8-subat-2012_-ankara.tr.mfa

1047 Hürriyet. 25 Şubat 2012. Clinton: Esad bedelini ağır ödeyecek. www.hurriyet.com.tr/planet/19996322.asp

1048 CNN Türk. 24 Şubat 2012. "Suriye'nin dostları" Tunus'ta toplandı. www.cnnturk.com/2012/dunya/02/24/suriyenin.dostlari.tunusta.toplandi/650540.0/

Dolayısıyla da eyleme yönelik bir karar alınmamış, -gerçi Katar ve Türkiye, henüz Arap Birliği çözüm girişiminin sürdüğü 3 Ocak 2012'de Suriye'deki silahlı grupları silahlandırmaya başlamış[1049] olsa da- örneğin Suudî Arabistan ve Katar tarafından gündeme getirilen muhaliflerin silahlandırılması önerisi kabul görmemişti.

2- İstanbul toplantısı: Tunus toplantısındaki kadar bir katılımla gerçekleşen 1 Nisan (2012) toplantısı, "çekirdek grup" tarafından kurulan Ulusal Konsey adlı muhalif örgütü "Suriye halkının temsilcisi" olarak tanımaya ve ekonomik açıdan güçlendirmeye yönelikti.

Dostların çekirdek grubu içinde yer alan Körfez ülkeleri, başlattıkları Arap Birliği girişimi ile Şam'ı Yemen formülüne uygun "devrim"le teslim alamamıştı.

4 Şubat'taki Rusya ve Çin vetosu da "Dostların çekirdeğine" Suriye'de Libya modeline uygun devrim şartlarını oluşturma imkânı vermemiş; aksine onları, BM Başkanlık bildirisiyle de desteklenen ve sorunun barışçı yollarla siyasî çözümünü öngören Annan Planı ile karşı karşıya getirmişti.

Dostlar grubu, 1. Nisan'daki İstanbul toplantısında, "Suriye yönetimini vaatleriyle değil, uygulamalarıyla muhakeme edeceğiz. Annan'a verilen taahhütlerin yerine getirilmesi için açılan fırsat penceresinin ucu açık değildir." "Katliamlar" devam ederse Annan'ı Güvenlik Konseyi'ne dönmek de dahil olmak üzere bundan sonraki adımlar için bir zaman çizelgesi kararlaştırmaya davet ediyoruz." "Suriye halkının korunması için bazı ek tedbirler üzerinde çalışmaya devam edeceğiz"[1050] ifadeleriyle zahiren Annan Planı'na destek vermekte ancak bunu gerekli gördükleri anda "Şam yönetimi siyasî çözümden yana değil, artık uluslar arası müdahale kaçınılmaz" argümanı ile sabote edeceklerini ortaya koymuştu.

3- Paris toplantısı: 6 Temmuz'da (2012) yapılan bu toplantı, sabote edilen Annan Planı sonrasında 18 Temmuz'da Şam'daki Ulusal Güvenlik binasını hedef alan saldırıyla resmen uygulamaya konacak vekâlet savaşının hemen öncesinde yapılması bakımından dikkat çekiciydi. Bu toplantının başlatılacak

---

1049 New York Times. 25 Mart 2013. Arms Airlift to Syria Rebels Expands, With Aid From C.I.A.. www.nytimes.com/2013/03/25/world/middleeast/arms-airlift-to-syrian-rebels-expands-with-cia-aid.html?smid=tw-share&_r=3& , Türkçesi için bkz. YDH. 26 Mart 2013. Suriyeli isyancılara hava yoluyla silah sevkiyatı CIA'in yardımıyla artıyor. www.ydh.com.tr/haber.php?HID=11647

1050 YDH. 2 Nisan 2012. "Suriye'nin Dostları": Yenildik; ama.... www.ydh.com.tr/YD328_suriyenin-dostlari--yenildik-ama.html

vekâlet savaşını adeta açıkça ilan eden teması da Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande'ın "Muhalifler kaderlerini ellerine aldılar. Birçoğu ülkesini terk etti, ama yakında dönecek. Bugünkü toplantının tek amacı olmalı. BM Güvenlik Konseyi'nin bu krizde sorumluluk almasını sağlamalıyız"[1051] cümlesiyle özetlendi.

Ancak 18 Temmuz sonrası başlatılan vekâlet savaşı Hollande'ın öngördüğü gibi Şam yönetiminin yıkılmasıyla ve muhaliflerin Suriye'ye dönmesiyle sonuçlanmadığı gibi 2012 yılının sonlarına doğru bu savaşın radikal silahlı grupların etkisiyle kontrol dışına çıkabileceği görüldü.

4- **Marakeş toplantısı:** 24 Aralık'ta Fas'ın Marakeş kentinde yapılan bu toplantı ABD'nin 1 Nisan'da "Suriye halkının meşru temsilcisi" olarak kabul ettiği İstanbul merkezli Ulusal Konsey adlı örgütün üstünü çizip Katar'da Ulusal Koalisyon adlı yeni bir örgüt kurdurmasından sonra gerçekleşmesi bakımından önemliydi.

18 Temmuz'da yürürlüğe konan vekâlet savaşının kontrolden çıkma endişesi muhalif örgütlerin hem siyasî hem de askerî kanatlarının yeniden biçimlendirilmesini zorunlu kılmıştı ve dönemin ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un 31 Ekim'deki müdahalesinin[1052] ardından 11 Kasım'da Katar'da Ulusal Koalisyon, 5-7 Aralık'ta da Antalya'da bu örgütün askerî kanadı kuruldu.[1053]

Marakeş toplantısı ABD'nin Suriyeli muhaliflere verdiği yeni ayara destek toplama niteliğindeydi; bu yüzden de önceki toplantıların aksine Marakeş'teki Dostlar toplantısına 105 ülke temsilcisi katılmış ve bir rekor kırılmıştı.

5- **Roma toplantısı:** 28 Şubat'ta (2013) yapılan bu toplantı, Ulusal Koalisyon adlı örgütün Amerikan müdahalesi sebebiyle şiddetli iç sorunlar yaşadığı bir dönemde yapılması bakımından önemliydi. ABD'nin el-Kaide bağlantılı Nusra Cephesi'ni terör örgütü listesine alıp, Antalya'da kurdurduğu Selim İdris başkanlığındaki askerî örgütten ve Ulusal Koalisyon'dan cihadcılarla arasına mesafe koymasını istemesi, cihadcılarla baş etmeyi gözü kesmeyen bu örgütlerde rahatsızlık yaratmıştı.

1051 Haber Türk. 6 Temmuz 2012. 'Dostlar' Paris'te toplandı. www.haberturk.com/dunya/haber/756842-dostlar-pariste-toplandi

1052 Amerika'nın Sesi. 1 Kasım 2012. Washington Suriye Ulusal Konseyi'ni Gözden Çıkardı. www.amerikaninsesi.com/content/washington-suriye-ulusal-konseyi-gozden-cikardi/1537498.html

1053 Hürriyet. 9 Aralık 2012. Antalya'da çok gizemli Suriye toplantısı. www.hurriyet.com.tr/planet/22107261.asp

Öte yandan Marakeş toplantısı öncesinde kendilerine vaat edilen "geçici hükümetin" sürekli ertelenmesi ve vaat edilen ekonomik yardımların yapılmaması da muhalif örgüt içerisinde Roma toplantısını boykot etme tehditleri savuracak kadar ciddi rahatsızlıklar yaratmıştı. Ulusal Koalisyon Başkanı Muaz el-Hatib'in ABD'nin desteği kesme tehdidine boyun eğerek katıldığı[1054] ve yeni vaatler dinlediği Roma toplantısı da 20 Nisan'da yapılan Dostlar Grubu toplantısı gibi "çekirdek" düzeyinde gerçekleşti.

6- İstanbul toplantısı: 20 Nisan'da yapılan bu toplantının Haziran'da yapılması beklenen Putin-Obama görüşmesi öncesi bir genel değerlendirme niteliğinde olduğu söylenebilir.

Marakeş toplantısının aksine Dostlar Grubu'nun "çekirdek" düzeyinde katıldığı bu toplantıda muhalif örgütü, istifası ABD tarafından kabul edilmeyen[1055] Muaz el-Hatib ile Koalisyon'un henüz kuramadığı geçici hükümetinin başbakanlığına seçilen Teksaslı iş adamı Gassan Hito temsil etti.[1056]

Muhalif örgütün silah ve ekonomik destek talebinin, "Dostların çekirdeği"nin ise her zamanki gibi "insan hakları hassasiyeti"nin öne çıktığı bu toplantının; sahadaki durum, muhalif grupların iç bütünlüğü ve uluslar arası konjonktür parametrelerine bağlı olarak hazirandaki finale yönelik istişare amaçlı bir toplantı olduğu görülüyordu.

a) Sahadaki durum: 2012 yılının ortalarına kadar en azından politik söylem düzeyinde muhaliflerin silahlandırılmasına çok sıcak bakmayan ABD, İngiltere ve Fransa'nın silahlandırma ve muhaliflerin eğitilmesi konularında somut adımlar attıkları görülüyor. İngiltere ve Fransa, AB'nin Suriyeli muhaliflere silah ambargosunu kaldırması için ciddi çaba gösterirken[1057], ABD'nin de Batılı müttefikleriyle birlikte Ürdün'de muhaliflere askerî eğitim verdiği bildiriliyordu.[1058]

1054 YDH. 26 Şubat 2013. ABD'nin mali desteği kesme tehdidi Koalisyon'a geri adım attırdı. www.ydh.com.tr/HD11534_abd-nin-mali-destegi-kesme-tehdidi-koalisyon-a-geri-adim-attirdi.html

1055 YDH. 29 Mart 2013. Nuland: El-Hatib Koalisyonun başında kalacak. www.ydh.com.tr/HD11657_nuland--el-hatib-koalisyonun-basinda-kalacak.html

1056 Milliyet. 21 Nisan 2013. İnsani yardım yetmez askeri destek gerek. http://siyaset.milliyet.com.tr/insani-yardim-yetmez-askeri-destek-gerek/siyaset/siyasetdetay/21.04.2013/1696382/default.htm

1057 Hürriyet. 20 Nisan 2013. Kerry, Esad'ın hesabını bozmak için geldi. www.hurriyet.com.tr/planet/23093090.asp

1058 YDH. 1 Mart 2013. ABD, Suriye'deki militanları Ürdün'de eğitiyor. www.ydh.com.tr/HD11558_abd-suriyedeki-militanlari-urdunde-egitiyor-.html

Batılıların sahadaki cihadcı ağırlığını dengelemek için attığı bu adımlar, Dostlar Grubu tarafından kurulup yönlendirilen muhaliflerin güçlendirilmesi gibi gözükse de, bu durum şimdiye kadar ortak düşmana karşı birbirini idare etmeye çalışan cihadcılarla Özgür Suriye Ordusu arasındaki çelişkilerin derinleşmesine neden oluyordu.

Öte yandan marttan itibaren haziraya kadar Dostlar Grubu tarafından silahlandırılan grupların başta Şam olmak üzere büyük kentlere yoğun bir saldırı başlatacağının farkında olan Suriye yönetiminin mart ortalarından itibaren savunmada beklemeyip son derece nitelikli operasyonlarla ciddi kazanımlar elde ettiği haberleri geliyordu.

Suriye ordusunun operasyonlarının Dera, Şam, Halep, İdlib ve Humus kırsallarında silahlı grupların lojistik ikmal hatlarını kesmeyi ve bu grupları çembere almayı hedeflediği bildiriliyor; Şam, Dera ve Humus kırsallarında silahlı grupların lojistik ikmal hatlarının oluşturulan çemberle kesildiği ve nihai temizlik için çemberin aşamalı olarak daraltılacağı öne sürülüyordu.

Batılıların silahlı grupları karşı karşıya getiren müdahaleleri ve Suriye ordusunun operasyonları ile ilgili haberler doğru çıkmış; hazirana kadar olan süreç, muhalifler ve dostlarının lehine gelişmemişti.

b) **Muhaliflerin iç bütünlüğü:** Zaten son derece heterojen olan muhalif gruplar arasındaki ihtilaflı durumun Batılıların müdahaleleriyle sadece silahlı gruplar boyutuyla değil, siyasî gruplar boyutuyla da derinleştiği görülüyordu. Geçici hükümet kurma çalışmaları sırasında bariz bir şekilde gözüken bu durum, Muaz el-Hatib'in istifasının bile ABD'ye bağlı olduğu gerçeğinden kaynaklanan yeni çelişkilerle derinleşeceği hissediliyordu.

Uluslar arası desteğin ve iktidar vaadinin bir arada tuttuğu bu grupların sahadaki başarısızlık ve iç çatışmalar sebebiyle başta ABD olmak üzere Dostlar'ın çekirdeğine daha bağımlı hale gelmeleri, sahadaki aktörlerle daha fazla yabancılaşmalarına ve cihadcıların güçlenmesine neden oluyordu.

c) **Uluslar arası konjonktür:** Uluslar arası alanda Suriye sorununun çözümüyle ilgili iki tezin bulunuyordu. ABD liderliğindeki Dostlar Grubu'na göre, Suriye sorununun çözüm yolu Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in devrilmesinden geçiyordu. Dolayısıyla da bu "çözüm"e ulaşmak için savaş da dahil olmak üzere her türlü araç kullanılabilirdi.

Rusya, Çin ve İran'dan oluşan Şam'ın müttefiklerine göre ise Suriye sorunu bu ülkenin iç sorunudur; dolayısıyla da soruna çözüm bulması gerekenler de muhalifler ile yönetimdir. Diasporadaki muhalif grupları kullanarak Suriye'ye rejim tayin etmek sorunu daha karmaşıklaştırmaktadır; bundan

dolayı "Dostlar"ın da imza koyduğu Cenevre bildirisinin hiçbir ön şart öne sürülmeden uygulanması gerekmektedir.

Suriye sorununun barışçı ve sürdürülebilir çözümü için iki taraf arasındaki tek ortak referans belgesi olan Cenevre bildirisi, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in çekilmesini değil, muhaliflerle Şam'ın kuracağı bir geçiş hükümetiyle ülkenin siyasî sürece taşınmasını öngörmekteydi.

Bakanlığı öncesinde ve bakan olduktan sonraki ilk açıklamalarında sürekli siyasî çözümü vurgulayan ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin, İngiltere ile başlayıp Katar'la son bulan 9 ülkelik turu sonunda yeniden savaş seçeneğine ikna edildiği görüldü.

Muhalifleri eğittiklerini ve Dostlar Grubu'nun bu grupları silahlandırmasını koordine ettiğini belirtmekle birlikte, hâlâ Suriyeli muhaliflere verdiği desteğin "ölümcül olmayan" yardımlarla sınırlı olduğunu vurgulayan ABD'yi, cihadcıların artan ağırlığı sebebiyle Suriye'nin ikinci bir Afganistan veya Somali haline gelmesi endişelendiriyordu.

Kontrol altında tutulabilmesi durumunda, Suriye'yi ağır ve sancılı bir ölüme götürdüğü ve İsrail karşısında bir bariyer olmaktan çıkardığı için ABD açısından tercih edilebilir bir seçenek olan bu vekâlet savaşı, İslâm dünyasındaki mezhebî çelişkileri çatışmalara dönüştürmesi bakımından da son derece yararlı gözüküyordu.

Suriye'de sürdürülen vekâlet savaşının kontrol altında tutulmasının hiçbir nesnel garantisinin bulunmaması ve sahadaki gerçekler, ABD'yi "siyasî çözüm"ü yedeğinde tutmaya zorluyordu. Özetle, yukarıda sayılan üç parametreye bağlı olarak Putin-Obama zirvesi öncesinde Washington'un vekâlet savaşını sürdürmek veya siyasî çözüme evet demek yönünde vereceği kararı etkileyecek toplantılardan biri, 20 Nisan'daki İstanbul toplantısıydı.

ABD'nin kararında etkili olması beklenen ikinci diplomatik gelişme ise Mayıs ayında Obama'nın, Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî, BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimî ve Körfez ülkelerinin liderleriyle yapacağı görüşmeler oldu.

Ürdün (22 Mayıs 2013)

Nisan ayında düzenlenen İstanbul toplantısının devamı niteliğindeki Ürdün toplantısı, 22 Mayıs'ta başkent Amman'da düzenlendi.[1059]

[1059] El-Cezire. 22 Mayıs 2013. انطلاق اجتماع الأردن حول سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/d5ff02e9-9fe5-4b3b-852f-be306a99824d

Geçiş hükümetini kurması için Suriye muhalefetine tam destek kararı çıkan konferansta, İran ve Hizbullah'ın Suriye'den derhal çekilmesi istendi. ABD, Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya, Ürdün, Türkiye, Katar, Suudî Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Mısır'ın da aralarında bulunduğu 11 ülke dışişleri bakanlarının yanı sıra Ulusal Koalisyon'un temsilcileri de katıldı. Toplantıda "Esed ve elleri Suriye halkının kanına bulaşmış olanların, Suriye'nin geleceğinde rollerinin olmayacağı" belirtildi.[1060]

Toplantıda, Cenevre-2 Konferansı olarak adlandırılan siyasî çözüm süreci, muhalefete destek ve sahadaki durum hakkında görüş alışverişi yapıldı.

Toplantı sonrasında yayımlanan ortak bildiride, birinci Cenevre toplantısı kararlarının tam olarak uygulanması amacıyla ikinci Cenevre toplantısına katılım sağlanmasına destek verildiği belirtildi. Siyasî sürecin, mahkûmların serbest bırakılması, insanî yardımın dağıtılması ve sivillerin öldürülmesine son verilmesi dahil Suriye halkının günlük yaşamına somut ve olumlu bir şekilde yansıtılması gereği vurgulanırken, siyasî sürecin temel unsurunun karşılıklı rızaya dayalı olarak üzerinde anlaşma sağlanmış belirli bir zaman içinde tam icra yetkisine sahip bir geçiş yönetiminin oluşturulması olduğuna işaret edildi. Ayrıca, Suriye halkının taleplerine yanıt verecek bir siyasî çözümün sağlanmasının "eli kana bulanmış rejim unsurlarının Suriye'nin geleceğinde rol üstlenemeyecekleri" anlamına geldiğinin altı çizildi.

Ortak bildiride, Suriye Ulusal Koalisyonu'na destek yinelenirken, Koalisyon'un Suriye toplumunun tüm unsurlarını içerecek şekilde temsil tabanını genişletme yönündeki çabalarının memnuniyetle karşılandığı not edildi.[1061]

Ürdün toplantısı, ABD ile Rusya arasında mayıs ayı başında varılan ittifak üzerine Suriye Dostları Grubu'nun, olağanüstü toplanma ihtiyacı üzerine gerçekleşmişti. Ürdün toplantısı öncesinde Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Suriye konusundaki gelişmeleri değerlendirmek üzere Katar, Ürdün, Suudî Arabistan, Mısır ve Birleşik Arap Emirlikleri dışişleri bakanları ile 13

1060 CNN Arapça. 23 Mayıs 2013. "أصدقاء سوريا" يدعو لسحب عناصر حزب الله وإيران. http://arabic.cnn.com/2013/syria.2011/5/23/syria.AmmanMeeting/, BBC Arapça. 23 Mayıs 2013. أصدقاء سوريا تتعهد بمواصلة دعم المعارضة وتدعو إيران وحزب الله للانسحاب الفوري. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2013/05/130523_syria_friends_conference.shtml

1061 Türkiye Dışişleri Bakanlığı resmi web sayfası. Mayıs 2013. Amman toplantısında Suriye'deki siyasî çözümün parametreleri belirlendi.. www.mfa.gov.tr/amman-toplantisinda-suriye_deki-siyasi-cozumun-parametreleri-belirlendi.tr.mfa

Mayıs'ta Ebû Dabi'de bir araya gelerek ABD-Rusya anlaşmasını görüşmüştü.[1062] Görüşmede altı ülke, Esed'in yönetimde kalacağı her türlü çözüm önerisine karşı çıktıklarını açıklamışlardı.[1063]

İngiltere Dışişleri Bakanı, toplantı sonrasında düzenlediği basın açıklamasında Cumhurbaşkanı Esed'in yönetimde kalmaya devam etmesi halinde siyasî çözümün başarılı olamayacağını söyledi.[1064]

Doha (22 Haziran 2013)

Mayıs ayında ABD Dışişleri Bakanı Kerry'nin Moskova ziyaretinde gündeme getirilen Cenevre-2 Konferansı'na rağmen ABD, özellikle de Suriye Lübnan sınırındaki Kusayr bölgesinin muhalefetin elinden çıkmasından sonra muhalifleri silahlandırmayı gündemine aldı.[1065] ABD'nin bu kararı 14 Haziran'da açıklanırken, İsrail de bu kararı desteklediğini belirtti.[1066]

Suriye Dostları Grubu'nun Suriyeli muhalifleri silahlandıracağını açıkça ifade ettiği konferans, 21-22 Haziran tarihleri arasında Katar'ın başkenti Doha'da düzenlendi.[1067] Başbakan Hamad bin Casim'in de dediği gibi konferansta, "sahadaki durumu değiştirmek için" gizli kararlar alındı.

1062 Türkiye Dışişleri Bakanlığı resmi web sayfası. Mayıs 2013. Altı ülke Dışişleri Bakanları Ebu Dabi'de Suriye'deki son durumu değerlendirdi.. www.mfa.gov.tr/alti-ulke-disisleri-bakanlari-abu-dhabi_de-suriye_deki-son-durumu-degerlendirdi.tr.mfa

1063 El-Cezire. 14 Mayıs 2013. رفض عربي تركي لبقاء الأسد. www.aljazeera.net/news/pages/556d6bd2-9279-4718-aa58-7ae70caf52f7

1064 BBC Arapça. 22 Mayıs 2013. وليام هيغ: لا سبيل لحل الصراع في سوريا مع بقاء الأسد. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2013/05/130522_syria_backers_jordan_conf.shtml

1065 Reuters. 14 Haziran 2013. أمريكا تبدأ تسليح المعارضة السورية لكنها تتحرك بحذر. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2TK020130614, Reuters. 15 Haziran 2013. تحقيق- لماذا غير أوباما نهجه تجاه سوريا بعد نقاش استمر شهورا؟. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2TW120130615,

1066 Reuters. 18 Haziran 2013. مقابلة-الرئيس الاسرائيلي يقول انه يؤيد قرار امريكا تسليح المعارضة السورية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2UYB20130618

1067 El-Cezire. 22 Haziran 2013. "أصدقاء سوريا" يؤكدون تسليح الثوار. www.aljazeera.net/news/pages/e1c03fb5-aacd-4369-b327-59f36459b78d, BBC Arapça. 21 Haziran 2013. "أصدقاء الشعب السوري" يجتمعون في اللوحة اليوم. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2013/06/130621_syria_opposition_arming.shtml , El-Cezire. 21 Haziran 2013. اجتماعان بالدوحة وجنيف بشأن سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/faf1a22d-bf41-4f80-9e4e-354c4fe923b1, BBC Arapça. 22 Haziran 2013. الأزمة السورية: "أصدقاء سوريا" يحثون في قطر دعم المعارضة المسلحة. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2013/06/130622_syria_friends_qatar.shtml ,

Doha'daki konferansa ABD, Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya, Ürdün, Türkiye, Katar, Suudî Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Mısır katıldı. Katılımcılar, alandaki dengenin değişmesi için Suriyeli muhaliflere askerî destekte bulunacaklarını açıklarken, İran ve Hizbullah'ın Suriye'ye müdahalesini ise kınadı.[1068]

Konferansa ev sahipliği yapan Katar Dışişleri Bakanı Hamad bin Casim es-Sanî, "Suriye'de sahada yaşanan durumu değiştirmek için alınacak pratik tedbirlerin gizli adımlarla" uygulanacağını ifade etti. Casim, "Siyasî sonuca ulaşmak için her devlet, uygun gördüğü şekilde muhalefeti destekleyecek. Siyasî çözümde karar kıldık. Cenevre Konferansı mühim. Fakat sahadaki güç dengeleri de mühim. Sahadaki güç dengesinin muhalefete destek çıkarak değişmesi de mühim. Konferansta alınan bazı kararlar gizli kalacak"[1069] dedi.

İki ülke dışındaki ülkelerin muhaliflere ulaştırılacak silahların nasıl koordine edileceğine dair fikir birliğine vardığını, iki ülkenin sadece insanî yardımda bulunmak istediğini belirten Casim es-Sanî, 'Suriye'de adaletin tesis edilmesi için' gücün çok önemli bir kaynak olduğunu belirtti ve Suriye'de barışın sağlanabilmesi ve krizin sona erdirilebilmesi için muhaliflere muhakkak silah ulaştırılması gerektiğini ifade etti.[1070]

John Kerry ise basın açıklamasında, Suriye muhalefetine verilen desteğin, Suriye yönetimini siyasî çözümü kabul etmeye zorladığını söyledi.[1071] Adı

El-Cezire. 19 Haziran 2013. اجتماع "لأصدقاء سوريا" بالدوحة السبت. www.aljazeera.net/news/pages/a8ba7cc9-1357-4968-9019-eeaf0a758b69, Reuters. 22 Haziran 2013. أصدقاء سوريا يتفقون على تزويد المعارضة بمساعدات على وجه السرعة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2WVQ20130622

1068 El-Cezire. 22 Haziran 2013. «أصدقاء سوريا يقر دعم المعارضة "لتغيير الميزان". www.aljazeera.net/news/pages/8e00359e-7e75-4b4a-928f-0263e258c2d2, BBC Arapça. 22 Haziran 2013. اجتماع " أصدقاء سوريا" : الاتفاق على تقديم "دعم عاجل" للمعارضة لتغيير ميزان القوى. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2013/06/130622_syria_friends_group_arming_opposition.shtml,

1069 CNN Arapça. 22 Haziran 2013. حمد بن جاسم: قرارات "سرية" لتغيير الوضع بسوريا. http://arabic.cnn.com/2013/middle_east/6/22/qatar.conf/

1070 BBC Arapça. 22 Haziran 2013. حمد بن جاسم: تسليح المعارضة السورية السبيل الوحيد لإنهاء الأزمة. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2013/06/130622_syria_doha_meeting.shtml, Reuters. 22 Haziran 2013. رئيس وزراء قطر: تسليح المعارضة هو السبيل الوحيد لتحقيق السلام في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2WUY20130622

1071 El-Cezire. 22 Haziran 2013. "أصدقاء سوريا" يؤكدون تسليح الثوار. www.aljazeera.net/news/pages/e1c03fb5-aacd-4369-b327-59f36459b78d,

açıklanmayan Amerikalı bir yetkili, ABD'nin Suriyeli muhaliflere yapılacak yardımı koordine etmek için çalıştığını, Batılı ülkelerden yardımları Askerî Konsey üzerinden Suriye'ye göndermelerini istediğini söyledi.[1072]

Doha'daki bu konferans öncesinde ÖSO ve cihadcı örgütler, 14-20 Haziran tarihleri arasında Ankara'da bir araya gelerek, Doha'daki konferanstan talep ettikleri silahlar üzerine görüş alışverişinde bulunmuştu.[1073] Doha toplantısında Batı'dan gelecek silahların Özgür Suriye Ordusu Askerî Konseyi üzerinden dağıtılacağı kararlaştırılmıştı; ama Doha toplantısı öncesinde Batı'dan gelecek silahlarla ilgili Ankara'da yapılan toplantıya ÖSO'ya girmeyi kabul etmeyen Ahrâr eş-Şam gibi cihadcı örgütlerin temsilcileri de katılmıştı.[1074] 25 Eylül 2013'te aralarında Nusra Cephesi adlı el-Kaide bağlantılı örgütün de yer aldığı 13 örgütle birlikte ortak bir bildiri yayımlayarak Ulusal Koalisyon'u tanımadığını açıklayan Sukur eş-Şam adlı grubun lideri Ahmed İsâ, 21 Haziran'da el-Cezîre televizyonuna yaptığı açıklamasında, kendilerine verilecek silahlarla ilgili olarak ABD'ye güvence vermişti. 22 Kasım 2013'te de diğer cihadcı gruplarla birlikte İslâmî Cephe adlı yeni bir grup oluşturup ÖSO'dan da ayrılan Sukur eş-Şam lideri Ahmed İsâ, el-Cezîre televizyonu muhabirine şunları söyledi:

"Sana açık yüreklilikle söyleyebilirim kardeşim. Bize verilecek silah, Suriyelilerin kanını dökmek için kullanılmayacak. Bu silahı, cihadımız için bir nimet olarak görüyoruz. Hiçbir şekilde bu silahı, Suriyeliler için bir acıya dönüştürmeyeceğiz. Fakat bu silah bize gelmediği sürece Suriye'nin güven ve istikrar içerisinde olacağı güvencesini vermeyeceğiz." Sunucunun, "Obama, çalışmak istediği Suriyeli muhaliflerin, aşırıları tecrit etmelerini istiyor. Siz, aşırılarla mücadeleyi göze alabilir misiniz?" şeklindeki sorusuna Ahmed İsâ, "Suriye'de aşırı yok; tek aşırı rejim, destekçisi İran ve Rusya'dır" dedi. Bunun üzerine sunucu "Amerika, Nusra Cephesi'ni terör listesine aldı, aşırı olarak görüyor" dedi. Ahmed İsâ ise "Nusra Cephesi, Suriye sınırları içerisinde sa-

1072 Reuters. 22 Haziran 2013. كيري يسعى لتنسيق المساعدات للمعارضة السورية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2WUU20130622

1073 İsrahaber. 20 Haziran 2013. Muhalefeti Silahlandırmak İsteyen Dostlar Katar'da Toplanıyor. www.israhaber.com/muhalefeti-silahlandirmak-isteyen-dostlar-katarda-toplaniyor-15440-haberi.html

1074 İsrahaber. 25 Haziran 2013. Cihad Komutanları ABD'den Gelecek Silahlar İçin Ankara'da. www.israhaber.com/cihad-komutanlari-abdden-gelecek-silahlar-icin-ankarada-15476-haberi.html

vaşıyor. Nusra Cephesi, Suriye'deki tüm gruplarla hatta ÖSO'yla bile işbirliği içerisinde"[1075] diye konuştu.

Muhalifleri silahlandırma kararı resmî olarak Doha toplantısında açıklanmış gibi gözükse de kararın daha önce alındığı ve Ankara'da uygulamaya konduğu anlaşılıyordu. Çünkü Doha'daki toplantının devam ettiği 21 Haziran'da ÖSO Sözcüsü Luey el-Mikdad, Suriye'deki savaşın dengesini değiştirecek silahlar aldıklarını açıkladı.[1076]

Rusya, Dostlar Grubu'nun Suriye muhalefetini silahlandıracağını alenî bir şekilde ilan etmesini eleştirirken,[1077] karar Şam tarafından, "Silahlandırmayla Suriye ordusunu yıpratacağını sananlar çok beklerler. Silahlandırma, şiddetin süresini uzatmanın dışında başka bir şeye yaramaz"[1078] şeklinde değerlendirildi.

New York (26 Eylül 2013)

New York'taki Dostlar Grubu toplantısı, Fransa'nın daveti üzerine 26 Eylül'de gerçekleşti. ABD başta olmak üzere Dostlar Grubu'nun çekirdek kadrosunun katıldığı toplantıda muhaliflere yapılan yardımların artırılması kararlaştırıldı.[1079]

Tevhid Tugayı, Sukur eş-Şam ve Ahrâr eş-Şam'ın da aralarında bulunduğu 13 silahlı örgütün Koalisyon'u tanımadıklarını ilan etmesinden bir gün sonra düzenlenen toplantıda Dostlar Grubu, siyasî geçiş süreci ve hem Suriye yönetimi hem de aşırı gruplara karşı alternatif olabilmesi için Suriye Ulusal Koalisyonu'na yapılan desteği artırma kararı aldığını açıkladı.[1080]

1075 İsrahaber. 21 Haziran 2013. Suriyeli Cihad Komutanı Ebu İsa'dan Obama'ya Silah Güvencesi. www.israhaber.com/suriyeli-cihad-komutani-ebu-isadan-obamaya-silah-guvencesi-15443-haberi.html

1076 El-Cezire. 21 Haziran 2013. الحر: تلقينا أسلحة ستغير شكل المعركة. www.aljazeera.net/news/pages/a9b02ecf-0a21-4258-b78c-dc8f8476b963

1077 Reuters. 24 Haziran 2013. روسيا تنتقد قرار دول عربية وغربية تسليح مقاتلي المعارضة السورية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2XDU20130624

1078 Reuters. 24 Haziran 2013. سوريا: من يتخيل إن قوة مقاتلي المعارضة يمكن أن تضاهي قوة الجيش السوري سينتظر سنوات. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2XFU20130624

1079 El-Cezire. 27 Eylül 2013. تعهد بزيادة الدعم للمعارضة السورية. www.aljazeera.net/news/pages/f25642cc-11df-41b5-bded-29e6320237b5

1080 Reuters. 26 Eylül 2013. مجموعة اصدقاء سوريا مصممة على زيادة الدعم للمعارضة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B201M20130926

Toplantıda yaptığı konuşmasında ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, Suriye'deki tarafların askerî zaferi elde etmesinden önce Suriye'nin çökeceği uyarısında bulunarak tarafları siyasî çözüme destek vermeye çağırdı.[1081]

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Fransa'ya toplantı için yaptığı çağrı nedeniyle teşekkür etti. Suriye rejiminin tüm meşrûiyetini yitirdiğini ve 21 Ağustos'ta kendi halkına karşı kimyasal silah kullanarak insanlık suçu işlediğini belirtti. Davutoğlu, Türkiye'nin kimyasal silahların yok edilmesine yönelik anlaşmadan memnuniyet duymakla beraber, bunun yeterli olmadığının, insanlık suçu işleyenlerin hesap vermesi gerektiğinin altını çizdi.[1082]

Suudî Arabistan Dışişleri Bakanı Suud el-Faysal, toplantıda yaptığı konuşmasında, ABD-Rusya arasındaki anlaşmının uygulanabilmesi ve Suriye yönetimi tarafından suistimal edilmemesi için BM beyannamesinin yedinci bölümüyle desteklenmesini istedi.[1083]

Londra (22 Ekim 2013)

On bir ülkeden oluşan Suriye Dostları Grubu, 22 Ekim 2013'de bir kez daha bir araya geldi.[1084] Toplantıya Cenevre-2 Konferansı damgasını vurdu. Suriye Dostları bu toplantısında da Esed'i yönetimden uzaklaştırmanın yollarını aradı.[1085]

ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya, Türkiye, Katar, Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudî Arabistan, Ürdün dışişleri bakanları ile üst düzey yetkililerin yanı sıra bir bölümüne Suriye halkını temsilen Suriye Ulusal Koalisyonu liderliğinin de katıldığı toplantıda, Suriye'deki çatışma ortamına

---

1081 Reuters. 26 Eylül 2013. كيري يقول ان سوريا ستنهار قبل ان يزعم اي طرف تحقيق نصر عسكري. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B202520130926, ABD Suriye Büyükelçiliği resmi web sayfası. 26 Eylül 2013. كلمة الوزير كيري في الاجتماع الوزاري لأصدقاء الشعب السوري، ٦٢ ايلول/سبتمبر ٢٠١٣. http://arabic.syria.usembassy.gov/statedept092613ar1.html

1082 Türkiye Dışişleri Bakanlığı resmi web sayfası. 26 Eylül 2013. Dışişleri Bakanı Davutoğlu Suriye Halkının Dostları Grubu Toplantısı'na katıldı. www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-suriye-halkinin-dostlari-grubu-toplantisi_na-katildi.tr.mfa

1083 El-Şark. 27 Eylül 2013. الأمير سعود الفيصل يشارك في اجتماع مجموعة أصدقاء الشعب السوري. www.alsharq.net.sa/2013/09/27/955148

1084 El-Hayat. 18 Ekim 2013. هيغ يعلن استضافة لندن لاجتماع أصدقاء سورية على مستوى وزراء الخارجية. http://alhayat.com/Details/563049

1085 El-Cezire. 22 Ekim 2013. "أصدقاء سوريا" يقررون استبعاد الأسد. www.aljazeera.net/news/pages/7c08d46e-ed80-49ba-a357-4f5ccdaac107

son verilmesine ve muhalefetin taleplerinin karşılanmasına yönelik uluslar arası çabalar ele alındı.

Katılımcılar, Cumhurbaşkanı Esed başta olmak üzere "elleri Suriyelilerin kanlarına bulaşmış olan yöneticilerin, geçiş süreci hükümetinde yer almayacağı" hususunda ittifaka vardılar.[1086] Toplantı sonrasında yaptığı basın açıklamasında Kerry, "On bir ülke müzakerede karar kıldı. Esed'e alternatifin belirlenmesi için müzakere zorunludur. Müzakere çözümü olmazsa katliamlar devam eder, belki de artar" dedi.[1087]

Fransa Dışişleri Bakanı, Londra toplantısının olumlu geçtiğini[1088] belirtirken, Suriye yönetimiyle diyaloğa karşı çıkan muhalefeti Cenevre 2'ye katılmaları çağrısında bulunan[1089] İngiltere Dışişleri Bakanı William Hague ise "Bazı önemli kararlar aldık. Koalisyon ve mutedil silahlı gruplar hâlâ desteğimize muhtaç. Mutedil muhalefetin katılımı olmaksızın Suriye'de siyasî çözüm olmaz" dedi.[1090]

Toplantıda Türkiye olarak bundan sonra üç aşamalı bir eylem planı üzerinde çalışılmasını teklif ettiklerini belirten Dışişleri Bakanı Davutoğlu, "Birincisi Cenevre Konferansı'na giderken, özellikle Suriye muhalefetiyle birlikte yapılacak çalışmalar; ikincisi Cenevre müzakereleri sürerken yürütülecek ortak faaliyetler; üçüncüsü de Cenevre müzakerelerinin tamamlanıp tam yetkiye sahip bir geçiş hükümetinin kurulmasının ardından bütün siyasî temsilin geçiş hükümetine devredilmesi, Esed ve eli kanlı unsurların sistemin dışında kalması" diye konuştu.

Toplantı bitiminde yayımlanan sonuç bildirgesinde, BM Güvenlik Konseyi'nde Cenevre bildirisinin uygulanması ve Suriye'de acil siyasî geçiş sürecine ihtiyaç olduğu yönündeki 27 Eylül tarihinde varılan anlaşmadan duyulan memnuniyet ifade edildi.

Suriye'deki insanî durumdan duyulan endişeye de değinilen sonuç bildirgesinde, BM Güvenlik Konseyi'nin Suriye rejiminin elindeki kimyasal

---

1086 El-Hayat. 23 Ekim 2013. مؤتمر لندن: لا مستقبل للأسد في حكم سورية. http://alhayat.com/Details/564360, El-Hayat. 22 Ekim 2013. "أصدقاء سورية" توافقوا على ضرورة تخلّي الأسد عن السلطة. http://alhayat.com/Details/564199

1087 El-Cezire. www.aljazeera.net/news/pages/2e632f4a-1754-4f3c-acd8-2563e6f1a8d1

1088 El-Hayat. 22 Ekim 2013. «فابيوس يقول إن اجتماع لندن "إيجابي". http://alhayat.com/Details/564252

1089 CNN Arapça. http://arabic.cnn.com/2013/syria.2011/10/22/syria.london11.talks/

1090 El-Arabiya. 23 Ekim 2013. أصدقاء سوريا يتفقون على إقصاء الأسد عن الحكومة المقبلة. www.alarabiya.net/ar

silahların tasfiyesi konusundaki kararının memnuniyetle karşılandığı kaydedildi.

Sonuç bildirgesinde Cenevre-2 Konferansı'nın, ordu, güvenlik ve istihbarat servisleri de dahil olmak üzere tüm hükümet kurumlarının kontrolüne sahip, tam yürütme yetkisiyle donatılmış bir geçici hükümetin karşılıklı rızayla kurulmasını ve demokrasiye siyasî geçişin ilkeleri, adımları ve zaman çizelgesi konusunda bir deklarasyonun taraflar tarafından kabul edilmesini amaçlaması gerektiğine işaret edildi.[1091]

Londra (13 Aralık 2013)

Suriye Dostları Grubu toplantısının sonuncusu 13 Aralık 2014'te Londra'da düzenlendi. Çekirdek grubunu oluşturan 11 ülke temsilcisinin katıldığı toplantıda, Cenevre-1 esas alınarak düzenlenecek Cenevre-2 Konferansı'na destek verildi. Suriye krizinin sadece siyasî yolla çözülebileceği mesajının verildiği toplantıda, geçiş yönetiminde Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in rol almayacağı; çünkü bu yönetimin Suriye'deki terör ve aşırılığın kaynağı olduğu ifade edildi.[1092]

Toplantıya Koalisyon Başkanı Ahmed Carba katılmadı. Bu tavır, "Batı'nın Suriye muhalefetine verdiği destek yetersiz" yorumunun bir tepkisi olarak yorumlandı. Muhaliflere göre, Suriye halkı, Batı'nın hatalı siyasî uygulamalarının bedelini ödüyordu.

Londra'daki toplantıda ayrıca demokrasiyi tanımayan ve demokrasiye çağırmayan Nusra Cephesi ve IŞİD gibi örgütlerin oluşturduğu tehlikenin herkesi tehdit ettiği belirtilirken[1093], Hizbullah ve İran'a da Suriye'den çekilmesi çağrısında bulunuldu.[1094]

Reuters haber ajansının bildirdiğine göre Batılı ülkeler, Londra'daki bu toplantıda Suriye muhalefetine, 22 Ocak'ta İsviçre'de düzenlenmesi beklenen uluslar arası konferansta, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in görevini terk etmesi

---

1091 Türkiye Dışişleri Bakanlığı resmi web sayfası. 22 Ekim 2013. 11 ülke Dışişleri Bakanları Londra'da Suriye'deki gelişmeleri değerlendirdi. www.mfa.gov.tr/ulke-disisleri-bakanlari-londra_da-suriye_deki-gelismeleri-degerlendirdi.tr.mfa

1092 El-Hayat. 13 Aralık 2013. «بريطانيا تستضيف اجتماعاً لمسؤولين من دول "أصدقاء سورية". http://alhayat.com/Details/581846

1093 Elaph. 13 Aralık 2013. www.elaph.com/Web/news/2013/12/857236.html?entry=arab

1094 Sky News Arapça. 14 Aralık 2013. اجتماع لمسؤولين من أصدقاء سوريا في لندن. www.skynewsarabia.com/web/article/489589

kararının çıkmayacağını; Suriye'de azınlık olan Alevîlerin, geçiş hükümetinde yine temel taraf olarak kalmaya devam edeceği mesajını iletti.

Habere göre bu mesajın sebebi, el-Kaide ve aşırılık yanlısı örgütlerin Suriye'de artan etkisi ve Özgür Suriye Ordusu'na ait Türkiye sınırı yakınındaki silah depolarının İslâmî Cephe'nin eline geçmesiydi.

Suudî Arabistan'a yakınlığıyla bilinen bir Koalisyon üyesi, "Londra'daki Batılı dostlarımız, Esed'i şu an uzaklaştırmanın mümkün olmadığını, bunun kaos ve aşırılık yanlısı İslâmcıların ülkede kontrolü ele geçirmesine yol açacağını söylediler" dedi.

Reuters'e açıklamada bulunan Koalisyon üyesi, "Batılı ülkelerin özellikle de Amerika ve İngiltere'nin önceliği, 'Esed'i uzaklaştırmaktan' 'aşırılık yanlısı İslâmcılara karşı savaş'a dönüştürmesi, Suriye intifadasını destekleyen uluslar arası güçler arasında bölünmeye yol açıyor" diye konuştu.

Reuters'in bildirdiğine göre Suudî Arabistan ve Türkiye'nin Suriye konusundaki önceliği, Amerika ve İngiltere'den farklı. ABD'nin İran ve Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'i hoşnut etmek için Suriye'de aşırılık yanlılarıyla mücadeleyi önceledeğini savunan Suudî Arabistan, Londra'daki Suriye Dostları Grubu toplantısına diplomat düzeyinde katıldı.

Haberde Türkiye'yle ABD arasındaki görüş ayrılığının sonucu olarak ise Türkiye'nin İslâmî Cephe'ye Türkiye üzerinden silah geçişine müsaade ettiği belirtildi.[1095]

Dostlar grubu, Suriye'de tüm devrim modellerini tüketti

2011 yılının Mart'ında başlayan Suriye iç sorunu, sırasıyla Türkiye'nin, Arap Birliği'nin, BM Güvenlik Konseyi'nin ve nihayet Dostlar Grubu'nun müdahaleleri sonucu yerel düzeyde vekâlet savaşına, bölgesel ve uluslar arası düzeyde de bir soğuk savaşa dönüştürüldü. İki buçuk yıl boyunca Suriye'de devrim için tüm bölgesel modeller denendi. Haziran ayına kadar Tunus ve Mısır'da olduğu gibi kitlesel halk devrimi beklendi.

9 Ağustos'a kadar "Türkiye'nin ikili angajmanı" ile Şam, yumuşak devrime ikna edilmeye çalışıldı. Kasım ve Aralık aylarında Arap Birliği ile Yemen modeli devrim önerildi. 4 Şubat'ta (2012) BM Güvenlik Konseyi ile Libya modeli devrimin zemini oluşturulmaya çalışıldı. Şubat'tan itibaren BM'yi

[1095] Reuters. 17 Aralık 2013. حصري-الغرب تلمح للمعارضة السورية إلى ان الأسد قد يبقى في منصبه. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9BG0BJ20131217

bypass etmeyi öngören Dostlar Grubu aracılığıyla Bush'un Irak müdahalesi modeli hayata geçirilmek istendi. Nihayet 18 Temmuz'dan itibaren de Dostlar Grubu tarafından desteklenen vekâlet savaşı yürürlüğe kondu.[1096]

Suriye bahan için hazan vakti

İki buçuk yılda tüm modellerin tüketildiği Suriye'de "bahar" umudu ABD'nin Eylül ayında kimyasal silah gerekçesiyle aldığı müdahale kararıyla doğdu; ancak ABD'nin Eylül başında planladığı Suriye'ye askerî müdahaleden Eylül ortalarında vazgeçmesi, hem Suriye içerisinde hem de uluslar arası alanda radikal değişikliklerin yaşanmasına neden oldu.

Times of Israel'in iddiasına göre[1097], Suriye konusunda radikal değişikliklere sebep olan süreci İran'ın müdahalesi başlatmıştı. Çünkü İran, Umman aracılığı ile Washington'a "Şam kimyasal silahlarını versin, müdahale de olmasın" mesajı iletmiş, ABD de bunu kabul ederek müdahaleden vazgeçmişti.

ABD müdahalesinin gerçekleşmemesi, "Suriye Baharı"nı hazana dönüştürecek zincirleme etkiler yaratan bir süreç başlattı. Devrim umudunu müdahaleye bağlayan silahlı gruplar iç tasfiye ve alan hakimiyeti mücadelesine girişti; bu mücadele, silahlı gruplar arasında el-Kaide lehine bir denge, el-Kaide lehine oluşan denge ise Dostlar'ın Batılı üyeleri arasında kaygı yarattı.

En başa zorunlu dönüş

2011 yılının Mart ayında başlayan sorun, Suriye'nin bir iç sorunuydu ve en mantıklı ve barışçı çözüm yolu da yönetimle muhaliflerin diyaloğu ile kurulacak bir hükümetin ülkeyi şeffaf ve demokratik seçimlere taşımasını öngören siyasî çözümdü.

Suriye'nin sorunu içeride tutarak siyasî çözüme ulaşması dışarıdan yapılan müdahaleler sebebiyle başarılı olamadı; ancak sorunu uluslar arası krize dönüştüren çevreler de bu bunalımdan çıkışın tek imkânının siyasî çözüm olduğunu 30 Haziran 2012'de imzaladıkları Cenevre bildirisiyle itiraf etmiş oldu.

1096 YDH. 8 Aralık 2013. 22 Ocak ve Dostlar'ın 'onurlu çıkış' aşaması. www.ydh.com.tr/YD391_22-ocak-ve-dostlarin-onurlu-cikis-asamasi.html

1097 Times of Israel. 30 Kasım 2013. 'Secret talks with Iran led Obama to shelve strike on Syria' www.timesofisrael.com/secret-talks-with-iran-led-obama-to-shelve-strike-on-syria/

30 Haziran 2012'de ulaşılabilecek siyasî çözüm, Türkiye ve Arap müttefiklerin ABD'yi 18 Temmuz 2012'de başlatılacak vekâlet savaşında liderliğe zorlaması[1098] sebebiyle 2013 yılı sonuna kadar askıda kaldı.

"Beşşar Esed çekilmelidir" ön şartıyla 30 Haziran'da Cenevre'de anlaşmasına varılan siyasî çözümü bir yılı aşkın bir süre boyunca çıkmaza sürükleyen ABD, 2013 yılı Kasım ayında Cenevre'nin Suriye için en iyi fırsat olduğunu fark etti.[1099] Dostlar Grubu tarafından desteklenen ve Birinci Cenevre Mutabakatı'na da karşı çıkan muhalifler,[1100] Cenevre-2'ye şartlı da olsa katılacağını açıkladı.[1101]

Dostlar Grubu tarafından desteklenen muhaliflerin "Beşşar Esed çekilmeli" ön şartını ileri sürmesinde hiç kuşkusuz aynı talebin dile getirildiği 22 Ekim tarihli Londra Dostlar Toplantısı'nın etkisi bulunuyordu.[1102] Ancak 24 Kasım'da ÖSO'nun ana gövdesini oluşturan silahlı grupların Ulusal Koalisyon'u tanımayan İslâmî Cephe adlı yeni bir grup oluşturması ve ÖSO'nun Türkiye sınırındaki karargâhlarını ele geçirmesi, Dostlar'ın Batılı üyelerini yardımları kesmeye varan radikal bir tutum değişikliğine zorladı.[1103]

Dostların Cenevre öncesi vekilleri toparlama çabası

Dostlar Grubu'nun Batılı üyeleri, siyasî çözüme yönelerek iki buçuk yıl boyunca devrim umuduyla savaşa sürdüğü muhalifleri Cenevre-2 öncesi yüz üstü bırakmış görüntüsü vermek istemiyordu. Öte yandan hem siyasî kanatta hem de askerî kanatta desteklenen grupların paramparça hali, Cenevre-2'de Batılıların masaya zayıf oturmasına neden olacak bir durum oluşturuyordu.

1098 Josh Rogin. Foreign Policy. Obama administration searches for a 'Plan B' in Syria http://thecable.foreignpolicy.com/posts/2012/04/18/obama_administration_searches_for_a_plan_b_in_syria#sthash.CSXfHXPH.dpbs

1099 BBC Türkçe. 26 Kasım 2013. ABD: Cenevre görüşmeleri Suriye için en iyi fırsat. www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/11/131126_suriye_kerryshtml

1100 NTVMSNBC. 6 Kasım 2012. Suriyeli muhalifler Cenevre Mutabakatı'na karşı. www.ntvmsnbc.com/id/25395338

1101 Türkiye gazetesi, 11 Kasım 2013. Suriyeli Muhalifler, Cenevre -2'ye katılmak için şart koştu. www.turkiyegazetesi.com.tr/dunya/100810.aspx

1102 Sabah. 23 Ekim 2013. Adım adım Cenevre'ye. www.sabah.com.tr/Dunya/2013/10/23/adim-adim-cenevreye

1103 NTVMSNBC. 12 Aralık 2013. ABD ve İngiltere yardımı kesti. www.ntvmsnbc.com/id/25485267/

ABD, silahlı grupları toparlamaya yönelik girişimlere başladı. ÖSO'nun karargâhlarını ele geçirdiği için yardımı kesse de sahadaki gücünün farkında olduğu İslâmî Cephe'yi terörist örgütler listesine almadı; hatta Cephe temsilcileriyle Türkiye'de görüşmek istedi. İslâmî Cephe'nin görüşmeden çekildiğine dair haberler yayımlandıysa da[1104] Ulusal Koordinasyon Kurulu adlı muhalif grubun liderlerinden Heysem Menna, el-Meyadin televizyonuna 8 Ocak'ta yaptığı açıklamada, Ahrâr eş-Şam komutanlarının ABD'nin eski Şam Büyükelçisi Robert Ford ile Türkiye'de 7-8 saat süren bir görüşme gerçekleştirdiklerini açıkladı.[1105]

Cenevre'ye iktidarı devralmak için giderken terörle mücadele konferansı dinlemek

Dostlar Cephesi'nin müttefiklerini toparlama çabası sürerken, başından beri çözüm adresi olarak siyasî çözümü gösteren ve Cenevre'ye ön şartsız katılacağını belirten Şam ve müttefikleri konferansın gündeminin terörle mücadele olduğunu açıkladı.[1106] Cenevre-2 konferansının ana gündeminin "terörle mücadele" olacağı, sadece Şam ve müttefiklerinin bir temennisi değildi.

Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, 13 Aralık'ta Rusya-24 kanalına verdiği demecinde "Batılı ortaklarımız da Suriye'deki en büyük tehlikenin bölgeyi de tehdit eden terörizm olduğunu itiraf ediyor. Dolayısıyla Cenevre-2 Konferansı'nın ana gündemi terörle mücadele olacak"[1107] diyerek bunun Batılılarla varılmış bir anlaşma olduğunu ortaya koymuş oldu.

Devrim tabutuna son çivi Londra Dostlar toplantısında çakıldı

Cenevre-2 Konferansı'na bir ay kala 13 Aralık'ta Londra'da yapılan Dostlar Grubu çekirdek toplantısında konferansa "Beşşar Esed çekilmelidir" ön şartıyla katılacağını açıklayan muhaliflere kara haber verilmiş oldu.

1104 YDH. 17 Aralık 2013. ABD: İslami Cephe terörist değil. www.ydh.com.tr/HD12514_abd--islami-cephe-terorist-degil.html

1105 YDH. 9 Ocak 2014. İslami Cephe Ford'la 7 saat görüştü. www.ydh.com.tr/HD12557_islami-cephe-fordla-7-saat-gorustu.html

1106 El Meyadin. 9 Aralık 2013. مصادر دبلوماسية للميادين: "جنيف ٢" تحت عنوان "مكافحة الإرهاب". www.almayadeen.net/ar/news/syria-,s8qEcjbTkub16KPAGG7Lw

1107 YDH. 14 Aralık 2012. Lavrov: Cenevre-2'nin ana gündemi terörle mücadele olacak. www.ydh.com.tr/HD12505_lavrov--cenevre-2nin-ana-gundemi-terorle-mucadele-olacak.html

Reuters'in haberine göre Batılı "Dostlar", Londra'da yapılan toplantıda Suriyeli muhalif müttefiklerine, Cenevre'den Beşşar Esed'in görevini terk etmesi kararının çıkmayacağı bilgisini verdiler.[1108] İngiltere dışında dışişleri bakanı düzeyinde katılan olmasa da grubun "çekirdek" diye tabir edilen 11 üyesinin temsilcileri yer aldı.

Toplantıda, Cenevre-1 esas alınarak düzenlenecek Cenevre-2 Konferansı'na destek verildiği bildirilirken, Suriye krizinin sadece siyasî yolla çözülebileceği mesajı da verildi. Geçiş yönetiminde Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in rol almayacağı, çünkü bu yönetimin Suriye'deki terör ve aşırılığın kaynağı olduğu ifade edildi.[1109]

Elbette 13 Aralık'taki Londra Dostlar Toplantısı'nda yer alan bu ifadelerle, Reuters'in 17 Aralık tarihli haberi arasında açık bir çelişki söz konusuydu. Ancak Koalisyon Başkanı Ahmed Carba'nın Londra toplantısına katılmaması ve muhaliflerin bunu "Batı'nın Suriye muhalefetine verdiği destek yetersiz. Suriye halkı, Batı'nın hatalı politikalarının bedelini ödüyor" şeklindeki yorumları, Batılıların muhaliflere ikircikli davrandığını düşündürüyordu. 13 Aralık'taki Dostlar toplantısı bildirisine "Beşşar Esed gitmelidir" ifadesini koyan Batılıların, 17 Aralık'ta "Cenevre-2'den Beşşar Esed'in çekilmesi yönünde bir şey çıkmayacak" diye mesaj verdiğinin ortaya çıkması da bunu doğruluyordu.

"Suriye devrimi"nin öncü aktörlerinden Katar'ın, Suriye konusunda başından beri ters düştüğü Cezayir'de siyasî çözümü desteklediğini açıklayarak[1110] açıkça dümen kırması, Batılıların muhaliflere verdiği kara haberden gerekli sonucu çıkardığını gösteriyordu.

Cenevre-2 diye bilinse de Montrö'de yapılacağı açıklanan[1111] konferansa kadar Batılı Dostlar, vekâlet savaşı seçeneğine yeniden döndürecek adımlar atmaya çalıştı ve İslâmî Cephe aracılığıyla Irak-Şam İslâm Devleti adlı el-Kaide bağlantılı gruba karşı geniş çaplı bir savaş başlatıldı.

1108 Reuters. 17 Aralık 2013. حصري-الغرب تلمح للمعارضة السورية إلى ان الأسد قد يبقى في منصبه . http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9BG0BJ20131217

1109 El-Hayat. 13 Aralık 2013. «بريطانيا تستضيف اجتماعاً لمسؤولين من دول "أصدقاء سورية" http://alhayat.com/Details/581846

1110 Dünya Bülteni. 20 Aralık 2013. Katar Dışişleri Bakanı Cezayir'de www.dunyabulteni.net/haberler/283829/katar-disisleri-bakani-cezayirde

1111 YDH. 17 Aralık 2013. Suriye konferansı Cenevre'de değil Montrö'de düzenlenecek www.ydh.com.tr/HD12515_suriye-konferansi-cenevre-de-degil-montro-de-duzenlenecek.html

Kofi Annan girişimi

Ganalı olan Kofi Annan, 1997-2007 yılları arasında BM Genel Sekreterliği görevinde bulunmuştu. Annan'ın Birleşmiş Milletler'deki genel sekreterlik döneminde aldığı çeşitli kararlar ve takındığı tutumlar şiddetle eleştirilmesine neden olmuştu.

Kofi Annan, 1995 yılı Temmuz'unda, Srebrenica Katliamı'nda 8.000 üzerinde Müslüman Boşnak'ın ölümünü engellemekte etkisiz kalmıştı. Kofi Annan'ın liderliğindeki Birleşmiş Milletler, 2003 yılında ABD'nin Irak'a yaptığı müdahele sırasında devre dışı kalarak ABD'nin güdümünde hareket etmişti. Annan'ın ayrıca 1993 yılında Ruanda'da başlayan ve 1 milyonu aşkın insanın ölümüyle sonuçlanan Ruanda Soykırımı'na imkân sağladığı iddia edilmişti.[1112]

Kofi Annan, 24 Şubat 2012'de Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki Moon ve Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî tarafından Suriye özel temsilcilisi olarak atandı.

Birleşmiş Milletler tarafından yapılan açıklamada BM ve Arap Birliği'ni temsil edecek olan Annan'ın her türlü şiddet ve insan hakları ihlâllerini sona erdirmek için çaba sarfedeceği, Suriye'deki krizle yakından ilişki içerisinde olan içeride ve dışarıdaki herkesle görüşeceği belirtildi. Annan ayrıca Suriye halkının demokratik taleplerinin karşılanması için Suriye hükümetiyle muhalefet arasında kapsamlı bir diyaloğun başlatılması için de çalışacağı bildirildi.

Kofi Annan, Suriye krizine çözüm ararken Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda onaylanan Arap Birliği Planı'nı esas alacaktı. Arap Birliği Planı, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'den tüm yetkilerini yardımcısına bırakmasını ve muhalefetin de katılacağı ulusal birlik hükümetiyle geçiş döneminin başlatılmasını öngörmekteydi.

Kofi Annan, göreve getirildiği gün yaptığı yazılı açıklamada, tüm taraflara çağrıda bulunarak Suriye'deki krizin sivil yolla çözüme kavuşması ve şiddetin sona ermesine katkı sağlanmasını istedi. Annan'ın çağrısına ilk olumlu yanıt Rusya'dan geldi. Rusya Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada,

[1112] İsrahaber. 24 Şubat 2012. BM ve Arap Birliği'nin Suriye Özel Elçisi Atandı: Kofi Annan. www.israhaber.com/bm-ve-arap-birliginin-suriye-ozel-elcisi-atandi-kofi-annan-14214-haberi.html

Annan'ın yeni görevinin memnuniyetle karşılandığı ve Suriye'deki krizin sivil yolla çözümü için Annan'la işbirliğine hazır olunduğu belirtildi.[1113]

Annan'ın Temasları

Kofi Annan, Suriye'deki krizin sivil yolla çözüme kavuşması için birçok ülkeye giderek, krizin çözümüne katkı sağlaması beklenen kişilerle görüşmelerde bulundu. Mısır'da Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî ile yaptığı ilk görüşmede Annan, Suriye'de tarafları daha fazla askerî güç kullanmamaları için uyardı.[1114] Annan, Suriye'ye gitmeden önce yaptığı açıklamasında hükümet ve muhalefeti ateşkese ve sorunu siyasal yöntemle çözmeye davet edeceğini söyledi.[1115]

Annan "Suriye'de akan kanın, katliamın durması için elimden gelen tüm çabayı sarfedeceğim. Suriye halkının beklentilerinin karşılanacağı bir siyasî çözüm için Suriye muhalefetindeki tüm tarafların bizimle işbirliğine girmesini istiyorum" dedi. Suriye'deki krizin askerî müdahaleyle çözülmesi girişiminin, krizi daha da derinleştireceğini savunan Annan, Suriye'deki taraflara her türlü şiddete son vermeleri çağrısı yaptı. Annan "Bu dönemde herkesin askerî güç kullanmayı ciddi olarak düşünmemesini temenni ediyorum. Çünkü bu durum Suriye'deki krizi daha da derinleştirecektir. Ben, Suriye hükümeti ve muhalefetin silahı bırakarak siyasal çözüme odaklanması için çalışacağım"[1116] dedi.

Annan'ın bu çağrısına Ulusal Koordinasyon Kurulu dışındaki muhaliflerden olumsuz yanıt geldi. Suriyeli muhalifler, Annan'ın rejimle diyalog çağrısının vakit kaybından başka bir şey olmadığını söylediler. Humus'ta yaşayan Hadi Abdullah, "Tanklar, Humus'u bombalar, keskin nişancılar kadın ve çocuklarımızı vururken, rejimle diyaloğu kabul etmiyoruz" dedi. Muhammed

---

1113 İsrahaber. 24 Şubat 2012. Kofi Annan'a İlk Destek Rusya'dan Geldi. www.israhaber.com/kofi-annana-ilk-destek-rusyadan-geldi-14218-haberi.html

1114 Reuters. 8 Mart 2012. عنان يحذر من استخدام مزيد من القوة في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82708S20120308, Reuters. 8 Mart 2012. عنان يدعو لانهاء العنف في سوريا ومسؤول ينشق عن النظام. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8270EY20120308

1115 Reuters. 8 Mart 2012. كوفي عنان يسعى للتسوية السياسية في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82707R20120308

1116 İsrahaber. 8 Mart 2012. Annan, Hükümet ve Muhalefeti Şiddete Son Vermeye Çağırdı. www.israhaber.com/annan-hukumet-ve-muhalefeti-siddete-son-vermeye-cagirdi-14310-haberi.html

İdlibî ise "Onlar, halkın yanında durması gerektiği bir zamanda devrimi ezmesi için Beşşar Esed'i cesaretlendirmekteler"[1117] dedi.

Annan'ın ziyareti öncesinde muhalif kaynaklar, Suriye ordusuna ait tankların silahlı grupların kurtarılmış bölge yaratmaya çalıştığı Humus'u bombaladığını[1118], saldırılarda en az 54 kişinin öldüğünü açıkladı.[1119]

10 Mart 2012'de Suriye'ye ilk ziyaretini gerçekleştiren Annan, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le bir araya geldi.[1120] Reuters, Annan-Esed görüşmesi sırasında Suriye ordusunun İdlib şehrinde operasyonlara devam ettiğini duyurdu.[1121] Görüşme sırasında Esed, Annan'a "Suriye'de kaos yaratmak için çalışan teröristler olduğu sürece siyasal girişimler başarılı olmayacaktır"[1122] dedi. Görüşme sonrasında yaptığı açıklamasında Annan ise "henüz ittifaka varılmadığını ama ümitli olduğunu" söyledi.[1123] Şam'da bulunduğu süre zarfında iki kez Esed'le görüşen Annan, "ittifaka varmanın zor olduğu" kanısına vardı.[1124] "Suriye'de tehlikeli ve ürpertici raporlarla karşılaştığını"[1125] belirten Annan, herhangi bir neticeye varmaksızın Suriye'deki temaslarını sona erdirdi.[1126]

1117 Reuters. 9 Mart 2012. معارضون سوريون يرفضون دعوة عنان إلى الحوار. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82801X20120309

1118 Reuters. 9 Mart 2012. الدبابات تقصف حمص قبل زيارة عنان لسوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82806R20120309

1119 Reuters. 9 Mart 2012. القوات السورية تقتل ٤٥ شخصا قبل زيارة عنان. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8280F220120309

1120 Reuters. 10 Mart 2012. الاسد يلتقي مع عنان ولكن دون تحقيق تقدم يذكر. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82901420120310, Reuters. 10 Mart 2012. عنان يلتقي الاسد ويسعى لانهاء العنف في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82900I20120310, Reuters. 10 Mart 2012. التلفزيون السوري: عنان يبدأ محادثات مع الاسد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82902D20120310

1121 Reuters. 10 Mart 2012. عنان يلتقي مع الاسد والقوات السورية تهاجم مدينة ادلب. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82909X20120310

1122 Reuters. 10 Mart 2012. الاسد يرفض مبادرة عنان وقواته تهاجم مدينة ادلب. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8290FV20120310

1123 Reuters. 11 Mart 2012. عنان يقول إنه "متفائل" لكن ليس هناك اتفاق بعد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82A06F20120311

1124 Reuters. 11 Mart 2012. عنان يلتقي الاسد مجددا ويقول ان التوصل لاتفاق امر صعب. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82A0B020120311

1125 Reuters. 12 Mart 2012. عنان: تقارير "خطيرة ومروعة" من سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82B0LA20120312

1126 Reuters. 12 Mart 2012. عنان يختتم زيارته لسوريا دون احراز تقدم واضح. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82B00S20120312

Suriye'deki temaslarını tamamladıktan sonra Türkiye'ye geçen Annan, "Suriye'de sivillerin öldürülmesi kabul edilemez. Dünya, Suriye'ye net bir mesaj göndermelidir"[1127] dedi. Annan, 12 Mart 2012'de Ankara'da Suriye Ulusal Konseyi'yle bir araya geldi.[1128] Ulusal Konsey Sözcüsü Besma Kodmani, "Beşşar Esed'in istifasıyla sonuçlanması halinde" Annan planına destek vereceklerini söyledi.[1129]

Ulusal Konsey Başkanı Burhan Galyun ise Annan'ın planını desteklediğini açıkladı. El Cezîre televizyonunun sorularını yanıtlayan Galyun şunları söyledi: "Biz, Annan planını reddetmedik. Annan'ın girişimini ve Suriye'de akan kanın durmasına imkân sağlayacak her türlü girişimi, memnuniyetle karşıladığımızı açıkladık. Eğer Annan'ın planını reddetseydik, Kofi Annan'ı çok sayıda Ulusal Konsey Yürütme Kurulu üyesiyle karşılamaz ve Annan'la görüşmeyi kabul etmezdik. Biz onu, o da bizim çalışmalarımızı teşvik etti. Suriye'deki akan kanı durduracak ve ülkeyi krizden çıkartacak her türlü siyasî çözümü destekliyoruz. Biz, aptal değiliz ki her şeyi en baştan reddedelim. Biz, Annan ya da başka birisinin, Suriye'deki şiddeti sona erdirecek, Suriye'yi daha büyük tehlikelerden koruyacak girişimini destekleyeceğiz. Bunda hiçbir şüphe olmasın."[1130]

14 Mart 2012'de Suriye Dışişleri Bakan Yardımcısı Cihad Makdisî, Annan'ın önerilerine olumlu yanıt verdiğini ilan etti.[1131] Suriye'deki krizin çözümünün sadece kendilerine bağlı olmadığını, muhalefet ve muhalefeti silahlandıracağını ilan eden devletlere de bağlı olduğunu söyleyen Makdisî, "Suriye'de ateşkesin ve sükûnetin sağlanması sadece Suriye'nin elinde değil. Krizin birçok unsuru var. Annan planının başarılı olması için gerekli olan

---

1127 Reuters. 12 Mart 2012. عنان: على العالم أن يبعث برسالة واضحة لوقف القتل في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82B0JD20120312

1128 Reuters. 12 Mart 2012. متحدث:عنان يلتقي بالمجلس الوطني السوري المعارض في انقرة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82B0GM20120312

1129 Reuters. 27 Mart 2012. المعارضة السورية تؤيد خطة عنان وتطالب الاسد بوقف الهجمات. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82Q0FX20120327

1130 İsrahaber. 27 Mart 2012. Burhan Galyun: Kofi Annan Planını Destekliyoruz. www.israhaber.com/burhan-galyun-kofi-annan-planini-destekliyoruz-14536-haberi.html

1131 Reuters. 14 Mart 2012. سوريا تقول انها قدمت ردا ايجابيا على مقترحات عنان. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82D0EM20120314, Reuters. 14 Mart 2012. عنان: وصل الرد السوري ونبحث عن اجابات لانهاء الازمة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82D0AI20120314

unsurların yüzde 40'ı Suriye'nin içerisinde. Geri kalanı ise muhalefetin inadını destekleyen kucak açan devletlerde" dedi.

Birleşmiş Milletler ve Arap Birliği'nin Suriye Özel Temsilcisi Kofi Annan'a çağrıda bulunan Makdisî, Suriye muhalefetini silahlandıran ve kışkırtan ülkelere de gitmesini ve bu girişimi engellenmesini istedi.[1132]

Kofi Annan, 16 Mart 2012'de, Suriye'ye uluslar arası gözlemci grubunun gönderilmesi için bir hazırlık komitesi oluşturdu.[1133] Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un Suriye'ye uluslar arası gözlemcilerin gönderilmesi çağrısını desteklediğini belirten Ulusal Koordinasyon Kurulu üyesi Mahmud Mer'î, "Biz, akan kanın durdurulması ve ateşkesin kim tarafından çiğnendiğinin belirlenmesi için uluslar arası gözlemcilerin Suriye'ye gönderilmesini memnuniyetle karşılıyoruz"[1134] şeklinde konuştu.

Annan'a Rusya Desteği

17 Mart 2012'de Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Suriye'ye çağrıda bulunarak Annan'ın barış planını kabul etmesini istedi.[1135] Annan Planı'nın Suriye'de iç savaşın önüne geçilmesi için bir fırsat olduğunu savunan[1136] Lavrov, Kofi Annan'ın Suriye'deki kriz için sunduğu barış planına karşı olanların, planın başarısız olması için çalıştığını söyledi.[1137]

Moskova'da 17 Mart'ta düzenlediği basın açıklamasında Lavrov şunları söyledi: "Ateşkes hâlâ kırılgan; çünkü Kofi Annan Planı'nın başarısız olmasını isteyenler var. Bazı ülkeler ve dış güçler, Güvenlik Konseyi'nin girişiminin başarılı olmasını istemiyor. Bu kişiler, daha Annan Planı ilan edilmeden

---

1132 İsrahaber. 31 Mart 2013. Suriye Ordusu Yerleşim Merkezlerinden Ne Zaman Çekilecek. www.israhaber.com/suriye-ordusu-yerlesim-merkezlerinden-ne-zaman-cekilecek-14587-haberi.htınl

1133 Reuters. 16 Mart 2012. عنان يوفد فريقا لبحث ارسال مراقبين الى سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82F0BV20120316

1134 İsrahaber. 11 Nisan 2012. "Annan Planı İçin Suriye Ordusu Karargahlarına Çekilmeli". www.israhaber.com/annan-planini-icin-suriye-ordusu-karargahlarina-cekilmeli-14606-haberi.htınl

1135 Reuters. 17 Mart 2012. روسيا تحث سوريا على دعم جهود عنان ''دون تأخير». http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82G0EO20120317

1136 Reuters. 25 Mart 2012. روسيا: مهمة عنان في سوريا فرصة لتفادي حرب أهلية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82O09U20120325

1137 Reuters. 25 Mart 2012. روسيا: مهمة عنان في سوريا فرصة لتفادي حرب أهلية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82O09U20120325

önce dahi bunu açıkladılar. Bu hedef için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlar. Muhalefeti silahlandırmak için çalışıyorlar. Bu, Suriye'de uzlaşının gerçekleşmesine katkı sağlamıyor"[1138] dedi.

Annan'a Başkanlık Bildirili Destek

Kofi Annan Planı, 21 Mart 2012'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Başkanlık Bildirisi'nin desteğini elde etti. Rusya ve Çin'in de destek verdiği bildiride Kofi Annan'ın Planı'na kesintisiz destek verilirken, Suriye'de ateşkes, siyasî diyalog ve insan hakları örgütlerinin Suriye'ye girişine izin verilmesi talebi vurgulandı. Bildiride, Suriye'nin Kofi Annan tarafından hazırlanan önerilere bağlı kalmaması halinde, yeni adımların atılacağı uyarısında bulunuldu. Suriye hükümetinden ateşkese bağlı kalmasını isteyen Güvenlik Konseyi, Suriye muhalefetine de çağrıda bulunarak tüm şiddet eylemlerine son vermesini istedi. Başkanlık bildirisinde, Rusya'nın isteği doğrultusunda "Beşşar Esed'e cumhurbaşkanlığını bırakma çağrısı" yapılmadı.

Güvenlik Konseyi Başkanlık Bildirisi'ni değerlendiren Rusya'nın BM Daimi Temsilcisi Büyükelçi Vitali Çurkin, "Güvenlik Konseyi sonunda Suriye meselesine gerçekçi bir bakışla yaklaştı" dedi. Dışişleri Bakanı Sergei Lavrov ise Almanya'da düzenlediği basın toplantısında "Bildiri, Suriye gerçekliğine uygun. Annan'ın hedeflerini desteklemektedir" dedi.[1139]

Bağlayıcı olmayan Güvenlik Konseyi başkanlık bildirisi için 15 üyenin oybirliği gerekiyor. Rusya ve Çin, şimdiye kadar Güvenlik Konseyi'ndeki Suriye kararlarını veto etmişti. Annan, barış planına Rusya'nın desteğini kazanmak için 25 Mart'ta Moskova'ya gitti. Moskova'da "Suriye'de barışın gerçekleşmesi için vakte ihtiyaç duyulduğunu"[1140] söyledi. Bununla birlikte An-

---

1138 İsrahaber. 17 Nisan 2012. Rusya: Annan Planı'nın Başarısız Olması İçin Çalışanlar Var. www.israhaber.com/rusya-annan-planinin-basarisiz-olmasi-icin-calisanlar-var-14666-haberi.html

1139 Reuters. 21 Mart 2012. مجلس الامن يتوحد بشأن سوريا وامتداد العنف الى لبنان. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82K0HU20120321, Reuters. 21 Mart 2012. مجلس الامن الدولي يوافق على بيان بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82K0CO20120321, Reuters. 21 Mart 2012. كليتون: بيان مجلس الامن بشأن سوريا "خطوة إيجابية". http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82K0G420120321, İsrahaber. 21 Mart 2012. Güvenlik Konseyi Başkanlık Bildirisi Onaylandı. www.israhaber.com/guvenlik-konseyi-baskanlik-bildirisi-onaylandi-14513-haberi.html

1140 Reuters. 25 Mart 2012. عنان يزور الصين وروسيا تقول ان السلام في سوريا تتطلب وقتا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82O01A20120325

nan, Suriye'deki krizin belirsiz bir tarihe kadar sürmesinin de kabul edilemez olduğunu söyledi.[1141]

27 Mart'ta Kofi Annan, Suriye'nin barış planına kabul ettiğini ilan etti. Birleşmiş Milletler ve Arap Birliği Suriye Özel Temsilcisi Kofi Annan'ın sözcüsü Ahmed Fevzi, "Suriye hükümeti, Kofi Annan Planı'nı kabul ettiğini açıkladı"[1142] dedi. Fevzi, 30 Mart'ta yaptığı açıklamasında ise plan gereği öncelikle Suriye ordusunun ateşkes ilan etmesi ve askerî güçleri şehir merkezlerinden çekmesi gerektiğini söyledi.[1143]

6 maddelik Annan Planı, Suriye ve muhalifler arasında diyaloğun başlatılmasını, Suriye ordusunun şiddet eylemlerine son vermesini, insanî yardımın ulaştırılmasının kolaylaştırılmasını, sebepsiz yere göz altına alınanların serbest bırakılmasını, barışçıl gösterilere müsaade edilmesini, gazetecilerin ülke içinde özgürce çalışmasına imkân sağlanmasını kapsamaktaydı.[1144]

28 Mart'ta Bağdat'ta düzenlenen Arap Dışişleri Bakanları Zirvesi'nde Annan Planı'na destek kararı çıkarken, Suriye'ye her türlü dış müdahaleye de karşı olunduğu belirtildi.[1145]

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 29 Mart'ta yaptığı açıklamasında Annan Planı'nı desteklediklerini, fakat planın başarılı olabilmesi için muhalefete silah veren ülkelerin durdurulması gerektiğini kaydetti.[1146] Benzeri çağrıya Rusya da destek verdi. Rusya, planı kabul etmesi için muhalefet üzerinde

---

1141 Reuters. 26 Mart 2012. عنان: الازمة السورية لا يمكن ان تستمر لاجل غير مسمى. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82P0GC20120326

1142 Reuters. 27 Mart 2012. عنان يقول إن سوريا قبلت خطته للسلام. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82Q0DW20120327

1143 Reuters. 30 Mart 2012. متحدث باسم عنان: يتعين على القوات السورية وقف اطلاق النار اولا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82T05E20120330

1144 Reuters. 4 Nisan 2012. نص- ترجمة غير رسمية لنص خطة سلام كوفي عنان لسوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8330C320120404

1145 Reuters. 28 Mart 2012. الوزراء العرب يدعمون خطة عنان ويرفضون التدخل الاجنبي في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82R06020120328, Reuters. 26 Mart 2012. وزير عراقي: القمة العربية ستدعم خطة عنان للسلام في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82P0MT20120326, Reuters. 28 Mart 2012. وزراء الخارجية العرب يؤيدون خطة عنان بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82R06P20120328

1146 Reuters. 29 Mart 2012. الاسد يدعم خطة عنان ويطالب بوقف دعم المعارضة المسلحة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82S0E420120329

baskı oluşturulması gerektiğini söyledi.[1147] İran Dışişleri Bakanı Ali Ekber Salihi de Annan Planı'na destek verdiklerini, fakat Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'i istifaya çağıran girişimlere karşı olduklarını söyledi.[1148]

Annan'ın sözcüsü Ahmed Fevzi, 2 Nisan'da yaptığı açıklamasında, Suriye'nin 10 Nisan itibariyle şehirlerdeki askerî güçleri çekme sözünü verdiğini duyurdu.[1149] ÖSO komutanı Riyad Esad ise Suriye ordusunun şehir merkezlerinden birliklerini çekmesi ve ateşkese varması halinde operasyonlara son vereceklerini, ateşkese saygılı olacaklarını söyledi.[1150]

Gözlemcilerin Suriye'ye konuşlandırılması için öncü ekip 5 Nisan'da Şam'a ulaşırken[1151], Annan da Suriye'deki çatışmaların 12 Nisan itibariyle sona ermesi gerektiği çağrısında bulundu.[1152]

Reuters, 10 Nisan'da otuz bir Suriyelinin hükümet güçleri tarafından öldürüldüğünü servis ederken; Kofi Annan, barış planının başarısızlıkla sonuçlandığını söyleyebilmek için henüz çok erken olduğunu söyledi.[1153] Rusya el-Yovm televizyonuna konuşan Ulusal Koordinasyon Kurulu üyesi Mahmud Mer'î, "Annan Planı'nın başarılı olabilmesi için Suriye rejimine çağrıda bulunarak derhal ateşkese varmasını ve yerleşim merkezlerinden askerî birlikleri çekmesini" istedi.

Ateşkesin yürürlüğe girdiği 10 Nisan'da Suriye, ülkedeki silahlı gruplara ilişkin olarak Annan'dan güvence istedi. Dışişleri Bakanı Velid Muallim, "Suriye ordu birlikleri geri çekilecek; fakat silahlı grupların saldırmayacağına dair bize güvence verilmesini istiyoruz" dedi.[1154]

1147 Reuters. 28 Mart 2012. روسيا تحث المعارضة السورية على قبول خطة عنان. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82R0B620120328

1148 Reuters. 28 Mart 2012. ايران تؤيد خطة عنان للسلام في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82R0AA20120328

1149 Reuters. 2 Nisan 2012. متحدث باسم عنان: سوريا تتعهد بسحب القوات من المدن بحلول ٠١ ابريل. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8310FC20120402

1150 Reuters. 6 Nisan 2012. معارضون سوريون يبلغون فريق عنان انهم سيحترمون الهدنة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8350BN20120406

1151 Reuters. 5 Nisan 2012. فريق عنان الطليعي يصل الى سوريا لبحث نشر المراقبين.http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8340FJ20120405

1152 Reuters. 5 Nisan 2012. عنان: يتعين وقف الصراع في سوريا الساعة السادسة صباح ٢١ ابريل. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8340GX20120405

1153 Reuters. 10 Nisan 2012. استمرار القتل في سوريا رغم خطة عنان للسلام. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8390QZ20120410

1154 Reuters. 10 Nisan 2012. سوريا تريد ضمانات من عنان فيما يتعلق بالمجموعات المسلحة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE83907D20120410

Suriye'nin bu isteğine karşı Ulusal Koordinasyon Kurulu üyesi Mer'î, "Annan Planı'nın başarılı olabilmesi için Rusya'nın Suriye'ye baskı yapması gerekiyor. Suriye'nin istediği güvence, oyalamadan ibarettir. Ateşkes, Suriye rejiminin elindedir" dedi. Mer'î, açıklamasına şöyle devam etti: "Silahlı gruplar birleşik bir yapıya sahip değil. Ordudan ayrılan askerler, Riyad Esad'a bağlı değil ki güvence istensin. Bu istek, Annan Planı'nı karmaşık hale getirmektedir. Bundan ötürü hükümet, askeri güçleri şehir ve sokaklardan çekmelidir."[1155]

Suriye'nin meşhur muhaliflerinden Riyad Turk, Suriye'de akan kanın durması için Birleşmiş Milletler ve Arap Birliği Suriye Özel Temsilcisi Kofi Annan'ın planının desteklenmesi gerektiğini söyledi. Turk, elleri Suriye halkının kanına bulaşmamış Suriye rejimindeki yetkililerle de ulusal diyalog görüşmelerinin başlatılmasını istedi.

Ulusal sorumluluktan ötürü Annan Planı'nı kabul etmek zorunda olduklarını belirten Turk, Beşşar Esed rejiminin Annan Planı'na layıkıyla uymayacağını; fakat Annan Planı'nın da rejimin manevralarını denetleyebilecek bir unsur olabileceğini söyledi.[1156] Ulusal Konsey Yürütme Kurulu üyesi Semir Neşşar, Kofi Annan Planı'nda Esed'e "çekil" çağrısı yapılmadığı gerekçesiyle kabul edilemez olduğunu söyledi.[1157]

12 Nisan'da Annan, Güvenlik Konseyi'ne teslim ettiği raporda, Suriye'nin Annan Planı'na tam olarak uymadığını söyledi.[1158] Türkiye ve Beyaz Saray'dan yapılan açıklamalarda da Suriye'nin ateşkese bağlı kalmadığı vurgulandı.[1159]Annan

---

1155 İsrahaber. 11 Nisan 2012. "Annan Planını İçin Suriye Ordusu Karargahlarına Çekilmeli". www.israhaber.com/annan-planini-icin-suriye-ordusu-karargahlarina-cekilmeli-14606-haberi.html

1156 İsrahaber. 6 Nisan 2012. Riyad Turk: Akan Kanın Durması İçin Annan Planı'na "Evet". www.israhaber.com/riyad-turk-akan-kanin-durmasi-icin-annan-planina-evet-14594-haberi.html

1157 Reuters. 28 Haziran 2012. المعارضة السورية سترفض خطة عنان اذا سمحت ببقاء الأسد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE85R07B20120628

1158 Reuters. 12 Nisan 2012. عنان يبلغ مجلس الامن أن سوريا لم تلتزم بكل بنود الهدنة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE83B0H220120412

1159 Reuters. 12 Nisan 2012. تركيا تقول ان خطة عنان بشأن سوريا لم تنفذ.http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE83B0NC20120412, Reuters, 12 Nisan 2012, البيت الابيض: اوباما وميركل يعتبران ان الاسد لا يتقيد باتفاق عنان. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE83B00B20120412

Planı çerçevesinde altı kişilik ilk gözlemci heyeti 14 Nisan'da Suriye'ye ulaştı.[1160] 27 Nisan'da gözlemci sayısı 30'a yükseltildi.[1161]

Ulusal Koordinasyon Kurulu ve Rusya Teması

Hasan Abdulazim liderliğindeki Ulusal Koordinasyon Kurulu'na üye bir grup Suriyeli muhalif, Rusya'nın Suriye üzerindeki baskısını artırarak Kofi Annan Planı'nın başarılı olması için görüşmelerde bulunmak üzere 16 Nisan 2012'de Moskova'ya gitti.

Moskova'da Rusya Dışişleri Bakanlığı başta olmak üzere üst düzey Rus yetkililerle görüşmeler yapacak olan muhalif heyet başkanı Hasan Abdulazim, "Suriye krizini konuşacağız. Kendi görüşlerimizi sunacağız ve Rusya'nın Suriye krizine ilişkin çözüm önerilerinin ne olacağını dinleyeceğiz" dedi. Abdulazim, ayrıca "Birleşmiş Milletler ve Arap Birliği Suriye Özel Temsilcisi Kofi Annan'ın planının başarılı olması için, Suriye ordusunun askerî güçlerini karargâhlara çekmesi ve tüm siyasî tutukluları serbest bırakması için Rusya'dan Suriye üzerindeki baskısını artırmasını isteyeceğiz. Altı maddelik Annan Planı, Suriye için son fırsat. Rusya ve Çin'in desteklediği bu planı Suriye yönetiminin de kabul etmesine rağmen ciddi bir şekilde uymadığını gördük"[1162] diye konuştu.

Moskova'ya giden heyet içerisinde yer alan Arif Delile, Ria Novosti'ye yaptığı açıklamasında, "Annan Planı, Suriye için son fırsat. Köklü bir değişim için elimizi çabuk tutmalıyız. Kofi Annan Planı'nı hayata geçirmeliyiz. Suriye yönetimi de Arap Birliği'nin sunduğu girişimdeki fırsatı kaçırdığı gibi bu fırsatı kaçırmamalıdır. Suriye halkının beklentilerinin karşılanması için Rusya'dan Kofi Annan Planı'nın uygulanmasında aktif rol üstlenmesini istiyoruz"[1163] dedi.

Heysem Menna ise "Suriye rejiminin 13 aydır Suriye halkına karşı vahşi bir şekilde saldırdığını" belirtirken, Suriye rejiminin uyguladığı şiddetten kurtulmak için Kofi Annan Planı'nın desteklenmesi gerektiğini söyledi.

1160 Reuters. 14 Nisan 2012. متحدث باسم عنان: فريق اولي من ٦ مراقبين يصل سوريا في ٤٢ ساعة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE83D0BP20120414

1161 Reuters. 27 Nisan 2012. متحدث باسم عنان: نشر ٣٠ مراقبا في سوريا بحلول الاثنين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE83Q03220120427

1162 İsrahaber. 16 Nisan 2012. Suriyeli Muhalifler Annan Planı İçin Moskova'ya Gitti. www.israhaber.com/suriyeli-muhalifler-annan-plani-icin-moskovaya-gitti-14646-haberi.html

1163 İsrahaber. 17 Nisan 2012. Arif Delile: Annan Planı Suriye İçin Son Fırsat. www.israhaber.com/arif-delile-annan-plani-suriye-icin-son-firsat-14657-haberi.html

Moskova'daki temasları sırasında Rusya el-Yovm televizyonuna konuşan Menna, Suriye'nin Kofi Annan Planı'nı uygulamakta gevşek davranması halinde Rusya'dan Suriye'ye karşı sert tavır sergilemesini istedi. Menna, ayrıca uluslar arası toplumun güvencesi şartıyla elleri Suriye halkının kanına bulaşmamış kişilerle, Suriye'nin geleceği için diyaloğa girilebileceğini söyledi.[1164]

4 Mayıs'ta Annan tarafından yapılan açıklamada, zaman zaman ihlâl edilmesine rağmen barış planının yürürlükte olduğunu söyledi. Annan "Şu ana kadar plana büyük ölçüde bağlı kalınmadı; ama bir yıl devam eden sorunu birkaç haftada çözmek mümkün değil"[1165] dedi. Annan, Cenevre'den Güvenlik Konseyi üyelerine hitaben yaptığı konuşmasında "Suriye'de çıkacak bir iç savaşın yıkıcı etkileri olacaktır. Bundan ötürü dünya, Suriye'de çıkacak iç savaşa engel olmalıdır"[1166] dedi.

9 Mayıs'ta Şam'da meydana gelen patlamaları kınayan Annan, taraflara ateşkes çağrısını yinelerken[1167]; ABD, bu defa Annan Planı'nın başarısız olduğunu söylemek için henüz erken olduğunu ilan etti.[1168]

Annan, 28 Mayıs'ta ikinci kez Suriye'ye gitti. Annan'ın gidişiyle birlikte el-Hula'da katliam haberleri gündemi meşgul etmeye başladı. Annan, el-Hula'da meydana gelen katliamı kınarken[1169], Esed'den krize siyasî çözüm bulma niyetindeki ciddiyeti göstermek için cesur adımlar atmasını istedi.[1170]

1164 İsrahaber. 18 Nisan 2012. Menna: Annan Planı'nı Güçlendirmek İçin Moskova'dayız. www.israhaber.com/menna-annan-planini-guclendirmek-icin-moskovadayiz-14679-haberi.html

1165 Reuters. 4 Mayıs 2012. متحدث باسم عنان: خطة سوريا على المسار. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE84307Y20120504

1166 Reuters. 8 Mayıs 2012. عنان يقول إن العالم يجب أن يمنع نشوب حرب أهلية في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8470DQ20120508

1167 Reuters. 10 Mayıs 2012. عنان يدين تفجيري دمشق ويدعو كل الاطراف الى وقف العنف. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE84907J20120510

1168 Reuters. 11 Mayıs 2012. أمريكا: مازال الوقت مبكرا لاعلان فشل خطة عنان للسلام بسوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE84A03420120511

1169 Reuters. 28 Mayıs 2012. عنان يندد "بالجريمة المروعة" خلال زيارة الى سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE84R0G220120528

1170 Reuters. 28 Mayıs 2012. عنان يندد "بالجريمة المروعة" خلال زيارة الى سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE84R0G220120528, Reuters. 28 Mayıs 2012. عنان يندد "بالجريمة المروعة" خلال زيارة الى سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE84R0C220120528, Reuters. 29 Mayıs 2012. عنان للأسد: هناك حاجة لخطوات جريئة" لوقف العنف في سوريا". http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE84S07K20120529

Annan, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le 29 Mayıs'ta bir araya geldi.[1171] Annan, görüşme sırasında Esed'e "Suriye, dönüşü olmayan bir noktaya ulaştı"[1172] dedi. Hula'daki katliam üzerine Batılı ülkeler Suriye'deki diplomatlarını çekerken, Annan, Suriye'de yaşananlar üzerine derin endişelerinin olduğunu söyledi.[1173] Suriye resmî kaynakları, Esed-Annan görüşmesi sonrasında 500 muhalifi serbest bıraktığını açıkladı.[1174]

Suriye yönetimi, Hula'da bir milletvekilinin akrabalarının katlediğini gerekçe göstererek katliamdan Annan Planı'nı sabote etmeye çalışan muhalifleri sorumlu tutarken; Hula'da yaşanan katliam üzerine ÖSO komutanı Riyad Esad, Kofi Annan'dan Suriye'deki girişiminin başarısız olduğunu ilan etmesini isteyerek operasyonlara yeniden başlayacaklarını açıkladı.[1175] 31 Mayıs'ta Cihad Makdisî, Suriye'nin Annan Planı'nın başarılı olmasını istediğini belirtirken, "dış müdahaleye karşı çıkan muhalifleri Şam'da diyaloga"[1176] davet etti.

Annan, Hula katliamından sonra Suriye'de devam eden şiddetten ötürü hayâl kırıklığına uğradığını ve sabrının tükenmek üzere olduğunu söyledi.[1177] Annan, Suriye'de kapsamlı bir iç savaşın başlayacağı uyarısında bulundu.[1178] 1 Haziran'da Çin Dışişleri Bakanı Yang Jie Chi, Annan Planı'na desteğini[1179] yinelerken; Rusya Devlet Başkanı Putin, Annan Planı'nın başarısız olmasının

---

1171 Reuters. 29 Mayıs 2012. الأسد يلتقي بعنان بعد مذبحة الحولة السورية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE84S02320120529, Reuters. 29 Mayıs 2012. كوفي عنان يلتقي بالرئيس السوري في دمشق. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE84S06M20120529

1172 Reuters. 29 Mayıs 2012. عنان للاسد : سوريا وصلت نقطة اللاعودة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE84S0FB20120529

1173 Reuters. 29 Mayıs 2012. عنان يعبر عن قلقه العميق بشأن الاحداث بسوريا والغرب يسحب مبعوثين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE84S0DI20120529

1174 Reuters. 31 Mayıs 2012. الأسد يفرج عن ٥٠٠ معتقل بعد زيارة عنان. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE84U03C20120531

1175 Reuters. 31 Mayıs 2012. قائد الجيش السوري الحر يحث عنان على إعلان فشل خطته. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE84U0AE20120531

1176 Reuters. 31 Mayıs 2012. سوريا تقول انها تريد نجاح خطة عنان وتدعو المعارضة لمحادثات بدمشق. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE84U0DS20120531

1177 Reuters. 1 Haziran 2012. عنان يشعر بخيبة أمل بشأن سوريا والأنظار تتجه نحو روسيا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8500JB20120601

1178 Reuters. 2 Haziran 2012. عنان يحذر من حرب طائفية "شاملة" في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE85109O20120602

1179 Reuters. 1 Haziran 2012. الصين تقول انها ما زالت تساند خطة عنان للسلام في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE85000Y20120601

olumsuz sonuçlarının olacağını söyledi.[1180] Rusya, Annan Planı'na destek olabilmek için geniş çaplı bir toplantı düzenlenmesi çağrısında bulundu.[1181]

Askerî Konsey Sözcüsü Binbaşı Sami el-Kurdî, 4 Haziran'da yaptığı açıklamada artık Annan Planı'na bağlı kalmayacaklarını, halkı savunma adına Suriye ordusuna karşılık vereceklerini ilan etti.[1182] 5 Haziran'da Suudî Arabistan Dışişleri Bakanı Suud el-Faysal, Körfez ülkelerinin de Annan Planı'na ilişkin ümitlerini yitirdiğini söyledi.[1183] Annan, 7 Haziran'da Güvenlik Konseyi'nde yaptığı konuşmasında, Suriye'nin yakında kontrolden çıkacağını belirterek, şiddetin sona ermesi için Suriye'ye baskı uygulanmasını istedi.[1184]

22 Haziran'da Lavrov, Suriye hükümetine çağrıda bulunarak Annan Planı'nın hayata geçirilebilmesi için daha fazla çaba göstermesini isterken[1185]; Annan, Suriye krizine çözüm için devam eden girişimlere İran'ın da davet edilmesini istedi.[1186]

Annan, 28 Haziran'da muhalefet ve şu an hükümette bulunan Suriyelilerin katılacağı ulusal birlik hükümetinin kurulması önerisini gündeme getirdi. Öneriye Rusya'dan tam destek geldi.[1187] Annan'ın bu önerileri, Cenevre'de 30 Haziran'da düzenlenen uluslar arası konferansta ele alındı.

1. Cenevre Konferansı

30 Haziran 2012 tarihinde Cenevre'de "Suriye Eylem Grubu" adı altında düzenlenen uluslar arası toplantıda, Suriye'de geçiş sürecine ilişkin olarak

---

1180 Reuters. 1 Haziran 2012. بوتين: إعلان فشل مهمة عنان سيؤتي نتائج عكسية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE85001520120601

1181 Reuters. 6 Haziran 2012. روسيا تريد اجتماعا موسعا بشأن سوريا لدعم خطة عنان. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8550DX20120606

1182 Reuters. 4 Haziran 2012. المعارضة السورية تقول إنها لم تعد ملتزمة بخطة عنان. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8530HD20120604

1183 Reuters. 5 Haziran 2012. السعودية: دول الخليج بدأت تفقد الأمل في خطة عنان. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE85409720120605

1184 Reuters. 7 Haziran 2012. عنان يدعو مجلس الامن لتكثيف "الضغط" على سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8560EW20120607

1185 Reuters. 22 Haziran 2012. روسيا تحث سوريا على تنفيذ خطة عنان للسلام. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE85L0EL20120622

1186 Reuters. 22 Haziran 2012. عنان يريد مشاركة ايران في حل الازمة السورية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE85L0LB20120622

1187 Reuters. 28 Haziran 2012. حصري- دبلوماسيون: روسيا تؤيد خطة عنان لتشكيل حكومة وحدة بسوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE85R02D20120628

BM Suriye Özel Temsilcisi Kofi Annan tarafından belirlenen ilkeleri de içeren nihai bildiri mutabakatla kabul edildi.[1188]

Mutabakat öncesinde ABD ve Rusya arasında uzun süren tartışmalar yaşandı. Cenevre Konferansı, yaşanan tartışmaları ve görüş ayrılıklarını gündeme getirmeme kararı üzerine gerçekleşti.[1189] Konferansta, Cumhurbaşkanı Esed'in yönetimde kalıp kalmayacağına[1190] ilişkin herhangi bir açıklama yapılmaması, ilerleyen süreçte Cenevre üzerine tartışmaların yaşanmasına yol açtı.

Cenevre-1 Konferansı'nda başlıca şu kararlar alındı: Tam yetkilere sahip bir geçiş hükümeti kurulmalı; geçiş hükümetine muhalefet ve şu anki hükümet üyeleri katılabilir; hükümet taraflar arası karşılıklı uzlaşı üzerine kurulacak; geçiş planı ve altı maddeli Annan Planı'nın uygulanması için Suriye hükümeti baş müzakerecisini belirlemeli, Suriye toplumunun tüm tarafları ve gruplar ulusal diyalog çalışmasına katılmalıdır. Hukukî alanda reformlar gerçekleştirilmeli ve anayasa gözden geçirilmeli; gözden geçirilen anayasanın halk tarafından kabul görmesi halinde tüm partilere açık ve özgür seçimler gerçekleştirilmelidir; geçiş döneminin tüm ilgili merhalalelerinde kadınlar da temsil edilmelidir; akan kan durdurulmalı, tüm gruplar 6 maddeli plana desteğini yinelemeli, BM gözlemcilerine saygı gösterilmeli, işbirliği içinde olmalıdırlar; muhalefet gerek altı maddeli plan ve gerekse geçiş süreci için temsilcilerini belirlemelidir.[1191]

Dostlar Grubu tarafından desteklenen muhalif örgütler, 30 Haziran'daki Cenevre bildirisine tepki gösterdi. Suriye Ulusal Konseyi Sözcüsü Besma Kodmani, kararın muğlak ve uygulama takviminin eksik olduğunu belirtirken; Konsey'in eski başkanı Burhan Galyun, Rusya'nın istediğinin Suriyelilerin kendilerini öldüren katillerle müzakere etmesi olduğunu söyledi ve kararı "saçmalık" olarak niteledi. Suriyeli muhalif liderlerden Heysem Malih ise kararın "zaman kaybı" olduğunu söyledi ve Esad rejimiyle masaya oturulmayacağını belirtti. Malih, "Savaşın sonucuna Suriye halkı karar verecek.

1188 Türkiye Dışişleri Bakanlığı resmi web sayfası. Türkiye - Suriye Siyasi İlişkileri. www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa

1189 El-Cezire. 29 Haziran 2012. فشل لقاء روسي أميركي تحضيرا لجنيف. www.aljazeera.net/news/pages/cd90cc6e-9b1e-45d1-83a7-26b28e59fc02

1190 El-Cezire. 30 Haziran 2012. مجموعة عمل سوريا تتوصل لاتفاق. www.aljazeera.net/news/pages/3f6bc547-4442-4edc-9e97-f996511ac5d8

1191 El-Cezire. 1 Temmuz 2012. أبرز نقاط خطة اجتماع جنيف حول سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/80c4a946-e4eb-4516-8502-f5ec8f11e284, El-Hayat. 28 Aralık 2012. أبرز النقاط الواردة في اتفاق جنيف. http://alhayat.com/Details/466601

New York veya Cenevre'de oturanlar değil" diye konuştu. Konsey üyesi Halid Hoca ise, Esad'ın gitmesi gerektiğini açıkça ifade eden bir anlaşma dışında her kararın reddedileceğini söyledi.[1192]

ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, konferans sonrasında yaptığı konuşmasında, Suriye'de siyasî çözüme ulaşılmaması halinde Suriye'deki şiddetin çevre ülkelere yayılacağı uyarısında bulundu. Cenevre Konferansı öncesinde ABD ve Rusya dışişleri bakanları bir araya gelerek, aralarındaki ihtilafları gidermek için çalıştı. İhtilaflar, Cenevre Bildirisi'ne büyük ölçüde yansımamış olsa da konferans sonrası açıklamalar, ihtilafların devam ettiği yöndeydi.

İhtilafların temelinde, ABD'nin Suriye'deki siyasî süreçten Cumhurbaşkanı Esed'in çekilmesi gerektiği düşüncesiyle, Rusya'nın aksi yöndeki düşüncesi yer almaktaydı. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, konferans öncesinde yaptığı açıklamasında, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in geleceğine Suriye halkının karar vermesi gerektiğini söyledi.

Cenevre Konferansı'na İran'ın katılıp katılmaması da Rusya ve ABD arasındaki görüş ayrılıkları arasında yer alıyordu. Rusya, Kofi Annan gibi bölgede etkin ülke olması hasebiyle İran'ın konferansa katılmasını isterken; ABD, buna karşı çıkmaktaydı.[1193]

Cenevre-1'de gündeme getirilmeyen Esed'in geleceği meselesi, Cenevre-2'nin aradan geçen uzun süreye rağmen düzenlenememesinin başlıca sebebi oldu.

Dostlar Grubu'nu oluşturan ülkeler, Rusya'nın perspektifine uygun bir şekilde sonuçlanan Cenevre-1'e bağlı olduklarını ilan etseler de Suriye'nin geleceğinde Cumhurbaşkanı Esed'in rolünün olmayacağı yönünde açıklamalar yapmaya devam ettiler. Bundan ötürü Rusya, Batılı ülkeleri Cenevre Bildirisi'ni tahrif etmekle suçlandı.[1194]

5 Temmuz'da Almanya'da yayım yapan Das Erste televizyonuna konuşan Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Annan Planı'nın son derece iyi bir plan

---

1192 Sabah. 2 Temmuz 2012. Geçiş hükümeti baştan tökezledi. www.sabah.com.tr/Dunya/2012/07/02/gecis-hukumeti-bastan-tokezledi

1193 El-Cezire. 30 Haziran 2012. مجموعة عمل سوريا تتوصل لاتفاق. www.aljazeera.net/news/pages/3f6bc547-4442-4edc-9e97-f99651lac5d8, El-Cezire. 28 Haziran 2012. مصير الأسد يهدد اجتماع جنيف. www.aljazeera.net/news/pages/22e70a5f-270d-4525-81d1-94098e7c5907

1194 El-Cezire. 3 Temmuz 2012. روسيا تتهم الغرب بتحريف اتفاق سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/a4742884-b07d-4f80-9867-7bd73c8bc5be

olduğunu, başarısızlığa uğratılmaması gerektiğini söyledi. Suudî Arabistan ve Katar'ı Suriyeli muhaliflere silah desteğinde bulunmakla, Türkiye'yi de silahların Suriye'ye ulaşmasında lojistik destek olmakla suçlayan Esed, "Annan Planı'nın önünde çok engel var. Bazı devletler, bu planın başarıyla sonuçlanmasını istemiyor. Bundan ötürü teröre siyasî destek veriyorlar" dedi. Esed, ABD'yi de muhaliflere siyasî destekte bulunmakla suçladı.[1195]

7 Temmuz'da planının başarısızlıkla sonuçlandığını belirten Kofi Annan, 8 Temmuz'da bir kez daha Şam'a giderek Cumhurbaşkanı Esed ve diğer üst düzey yetkililerle görüştü.[1196] Suriye'deki temasları sırasında Esed'le krize siyasî çözüm bulma noktasında ittifaka varan Annan, Şam'dan Tahran'a geçti.[1197] Annan, İran'daki temasları sırasında bölgesel ağırlığından ötürü İran'ın da Suriye'deki krizin çözümü girişimlerine dahil edilmesini istedi. Annan'ın bu çağrısına Çin'den destek gelirken, ABD, NATO ve Körfez ülkeleri buna şiddetle karşı çıktı.[1198] Kofi Annan, 11 Temmuz'da yaptığı açıklamasında, İran'ın Suriye liderliğinin gözetiminde Suriye'de geçiş süreci planını kabul ettiğini söyledi.[1199]

13 Temmuz'da Annan, Suriye ordusunun Hama'ya bağlı Terimse'de ağır silahlar kullandığını belirterek katliamı kınadı.[1200] Suriye Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Cihad Makdisî, Annan'ı aceleci davranmakla suçlarken, Terimse'de savaş helikopteri ya da tankların kullanılmadığını söyledi.[1201]

1195 Reuters. 8 Temmuz 2012. الاسد: يتعين عدم السماح بفشل خطة عنان. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE86707O20120708

1196 Reuters. 8 Temmuz 2012. شاهد من رويترز: المبعوث الدولي للسلام كوفي عنان يصل دمشق. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE86705920120708, Reuters. 8 Temmuz 2012. «عنان يزور دمشق وسوريا تختبر صواريخ "لمواجهة اي عدوان". http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE86706W20120708

1197 Reuters. 9 Temmuz 2012. عنان والأسد يتفقان على نهج سياسي بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE86807H20120709, Reuters. 9 Temmuz 2012. عنان يبدأ محادثات مع الأسد في دمشق. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE86803D20120709

1198 Reuters. 10 Temmuz 2012. عنان يقول إيران يجب ان تشارك في محادثات سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8690FH20120710, Reuters. 11 Temmuz 2012. الصين تؤيد دعوة عنان إلى مشاركة إيران في محادثات سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE86A06720120711

1199 Reuters. 11 Temmuz 2012. عنان: إيران تدعم خطة لحدوث انتقال سياسي بقيادة سورية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE86A0BD20120711

1200 Reuters. 13 Temmuz 2012. عنان يدين مذبحة في سوريا واستخدام الحكومة الاسلحة الثقيلة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE86C05B20120713

1201 Reuters. 15 Temmuz 2012. سوريا تقول ان تصريحات عنان بشأن التريمسة "متسرعة". http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE86E03E20120715

Kofi Annan, Suriye'deki barış planına destek bulabilmek için 15 Temmuz'da bir kez daha Moskova'ya giderek Rusya Devlet Başkanı Putin'le bir araya geldi.[1202] Annan, 5 ay süren yoğun diplomasi trafiğinin ardından 2 Ağustos'ta Suriye Özel Temsilciliği görevinden istifa etti.[1203] İran, Annan Planı'nın başarısızlıkla sonuçlanmasından başta ABD olmak üzere, bazı AB ve Arap devletlerinin sorumlu olduğunu belirtirken[1204]; Çin ve Rusya, Annan'ın istifasından ötürü üzüntü duyduğunu ifade etti.[1205]

Katar Dışişleri Bakanı Hamad bin Casim, Annan'ın yerine gelecek kişinin yeni bir strateji ve planla Suriye krizine çözüm araması çağrısında bulunurken[1206]; ABD ise Annan'ın istifasının, Suriye hükümetinin barış planına destek vermediğinin delili olarak yorumladı.[1207]

Siyasî çözüm Ahdar İbrahimî'ye emanet

Kofi Annan'ın Arap Birliği ve Birleşmiş Milletler Suriye Özel Temsilciliği görevinden istifa etmesinden sonra bu göreve, Cezayir Dışişleri eski bakanı Ahdar İbrahimî getirildi. 78 yaşında olan İbrahimî, dünyadaki birçok krizin diplomatik çözümünde rol üstlenmiş; Afganistan, Irak, Haiti ve Güney Afrika'ya BM temsilcisi olarak gönderilmişti.[1208]

BM tarafından 17 Ağustos 2012'de resmen görevlendirilen[1209] İbrahimî, resmî olarak görevlendirilmesinden önce yaptığı açıklamasında, Suriye'deki

---

1202 Reuters. 15 Temmuz 2012. الرئيس الروسي يلتقي بعنان في موسكو. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE86E03820120715

1203 Reuters. 2 Ağustos 2012. عنان المحبط يتخلى عن مهمته كوسيط دولي في الازمة السورية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8710ME20120802

1204 Reuters. 3 Ağustos 2012.ايران تلوم الولايات المتحدة ودولا أخرى في فشل خطة عنان. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE87202420120803

1205 Reuters. 3 Ağustos 2012. الصين تعبر عن الاسف لاستقالة كوفي عنان. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE87200J20120803, Reuters. 2 Ağustos 2012. بوتين يقول انه يأسف لاستقالة عنان كوسيط بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8710KF20120802

1206 Reuters. 4 Ağustos 2012. قطر تقول ان من يخلف عنان يحتاج لخطة جديدة بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE87300N20120804

1207 Reuters. 2 Ağustos 2012. امريكا: استقالة عنان تعود الى فشل الدبلوماسية بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8710K820120802

1208 El-Hayat. http://alhayat.com/Details/425527

1209 El-Hayat. 17 Ağustos 2012. تعيين الأخضر الإبراهيمي موفداً دولياً في سورية. http://alhayat.com/Details/427386

krizin çözümü için uluslar arası güçlerin birleşmesi gerektiğini söyledi.[1210] Bunun için Ahdar İbrahimî, selefi Annan gibi sık sık devlet liderleriyle bir araya geldi. İbrahimî, göreve gelmesinden hemen sonra Fransa Cumhurbaşkanı Fabius'la görüştü.[1211]

Ahdar İbrahimî, Suriye krizinin çözümü için Kofi Annan gibi plan hazırlamak yerine Rusya ve ABD'nin uzlaşmasını bekledi. Çünkü İbrahimî, bu uzlaşı olmadan, Suriye'deki barış girişimlerinin yetersiz kalacağı düşüncesindeydi. Bundan ötürü Ahdar İbrahimî, gerek Suriyeli liderlerle gerekse krize doğrudan etkisi olan ülkelerle yaptığı görüşmelerde plan değil, fikirlerini sunmuştu.[1212]

Ahdar İbrahimî, muhalefet ve Batılı ülkeler gibi, krizin çözümünün Esed'in gidişinden geçtiğini düşünmüyordu. Bundan ötürü yaptığı ilk açıklamasında, "Esed'den çekilmesini talep etmek için henüz çok erken"[1213] demişti. İbrahimî, göreve gelmesinden hemen sonra muhalefetin isteği olan Esed'in istifasını talep etmediği için Ulusal Konsey'in tepkisini çekti. Konsey, İbrahimî'nin özür dilemesi istendi.[1214] İbrahimî, 3 Eylül'de İngiliz BBC televizyonuna yaptığı açıklamasında "Konunun ne kadar zor olduğunu biliyorum, neredeyse imkânsız"[1215] diyerek görevinin zorluğuna işaret etmişti.

Diplomatik kaynaklara göre ise İbrahimî'nin hazırladığı geçiş süreci planında Esed'e bir rol verilmeyecekti.[1216] Suriye Dışişleri Bakanı Yardımcısı Faysal Mikdad ise İbrahimî ile işbirliğine hazır olduğunu, ulusal diyalog için

---

1210 El-Hayat. 11 Ağustos 2012. الإبراهيمي يحث القوى العالمية على التوحد بشأن سورية. http://alhayat.com/Details/425747

1211 El-Hayat. http://alhayat.com/Details/427946

1212 Reuters. 24 Eylül 2012. الابراهيمي يقول ان لديه "بضعة افكار" وليس خطة بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE88N0G520120924

1213 Reuters. 18 Ağustos 2012. مقابلة: الابراهيمي: من السابق لأوانه دعوة الاسد للتنحي. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE87H04920120818

1214 El-Hayat. 20 Ağustos 2012. الإبراهيمي ينفي ما نسب إليه حول تنحي الأسد ويطالب «المجلس الوطني» بالاعتذار. http://alhayat.com/Details/427759, Reuters. 19 Ağustos 2012. المجلس الوطني السوري يطالب الابراهيمي باعتذار لتصريحاته بشأن الأسد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE87I04Z20120819

1215 Reuters. 3 Eylül 2012. الإبراهيمي مبعوث الأمم المتحدة: المهمة في سوريا شبه مستحيلة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE88202920120903

1216 El-Hayat. 25 Ağustos 2012. معلومات عن مرحلة انتقالية «لا تشمل الأسد» يعرضها الإبراهيمي. http://alhayat.com/Details/428941

İbrahimî'yle çalışmak istediklerini söyledi.[1217] Enformasyon Bakanı İmran ez-Zobi ise İbrahimî'nin görevinde başarılı olmasının, silahlı örgütleri destekleyen ülkelerin yardımlarını kesmesine bağlı olduğunu söyledi.[1218]

İbrahimî'nin Suriye ziyareti öncesinde Ulusal Koordinasyon Kurulu Genel Koordinatörü Hasan Abdulazim, AFP'ye yaptığı açıklamasında "Suriye'deki krizin çözümü için Ahdar İbrahimî'nin BM ve Arap Birliği Özel Temsilciliği'ne atanmasını destekliyoruz. Krizin çözümü için İbrahimî ile işbirliğine hazırız; çünkü şiddet zirveye ulaştı"[1219] dedi.

Ulusal Konsey adlı muhalif grubun başkanı Abdulbasit Seyda, Ahdar İbrahimî'nin görevinde başarılı olacağına inanmadığını söyledi. Nebil Arabî ile yaptığı görüşme sonrasında basın mensuplarının sorularını yanıtlayan Seyda, "Rusları Güvenlik Konseyi'nde veto kullanmamaya ikna etmediği sürece İbrahimî'nin başarılı olması gerçekten de çok zayıf bir ihtimal"[1220] dedi.

Ahdar İbrahimî, Suriye'de bulunduğu zaman dilimine internet aracılığıyla ÖSO komutanlarından Albay Kasım Sadeddin, Albay Abdulcebbar el-Akidî ve Albay Halid Habus'la görüştü. ÖSO Halep Askerî Konsey Başkanı Abdulcebbar el-Akidî de, "İbrahimî, Kofi Annan'ın başarısız olduğu gibi başarısız olacak. Fakat biz onun başarısızlığının sebebi olmak istemiyoruz"[1221] dedi.

Esed-İbrahimî görüşmesi (15 Eylül 2012)

Suriye halkına hizmet için bu görevi kabul ettiğini belirten[1222] İbrahimî, göreve getirilmesinden bir ay sonra Suriye'ye gitti. İbrahimî'nin ziyareti öncesinde Şam'dan sıcak açıklamalar yapıldı. Suriye Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü

1217 El-Hayat. 24 Ağustos 2012. دمشق تتوقع من الإبراهيمي العمل على عقد «حوار وطني في أسرع وقت». http://alhayat.com/Details/428657

1218 Reuters. 3 Eylül 2012. الإبراهيمي مبعوث الأمم المتحدة: المهمة في سوريا شبه مستحيلة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE88202920120903

1219 El-Kudsul Arabi. 14 Eylül 2012. الإبراهيمي التقى معارضين قبل الاسد.. وانفجار هزّ مقر استخبارات السلاح الجوي في حماة. www.alquds.co.uk/index.asp?fname=data\2012\09\09-14\14z499.htm

1220 El-Cezire. 14 Eylül 2012. الإبراهيمي بدمشق والمعارضة تشكك بمهمته. http://aljazeera.net/news/pages/8f11ea06-d86e-4890-846d-33b5dbd70868

1221 El-Cezire. 16 Eylül 2012. الجيش الحر: الإبراهيمي سيفشل. http://aljazeera.net/news/pages/cc3773a3-166a-4a19-afdc-cd7a7ccc5db4, El-Alem. 16 Eylül 2012. الابراهيمي يحاور مسلحي سوريا قبل ان يغادرها. www.alalam.ir/news/1303374

1222 El-Cezire. 10 Eylül 2012. الإبراهيمي: أنا في خدمة شعب سوريا. http://aljazeera.net/news/pages/08b79411-6058-4484-914f-9ffe8250c536

Cihad Makdisî, Birleşmiş Milletler'in Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimî'nin üstlendiği görev konusunda iyimser olduklarını belirterek Şam'ın İbrahimî'nin başanlı olması için gerekli çabayı göstereceğini söyledi.[1223] Makdisî, "Suriye'deki sorunun çözüm yolu tüm tarafların şiddeti durdurması ve Suriyelilerin liderliğinde bir siyasî sürecin başlatılmasıdır"[1224] dedi.

13 Eylül 2012'de Suriye'ye giden Ahdar İbrahimî,[1225] Suriyeli yetkililerle yaptığı görüşmelerde akan kanın durdurulması gerektiğine vurgu yaptı.[1226] Görevinin gerçekten de zor[1227] olduğunu belirten İbrahimî, "Suriye'deki şiddet, ülke dışına taşar"[1228] uyarısında bulunmuştu.[1229]

Ahdar İbrahimî'nin krize çözüm bulma kapsamında yaptığı ilk ziyaretlerden birisi Şam oldu. İbrahimî, Şam'a giderek başta Cumhurbaşkanı Esed olmak üzere üst düzey yetkililerle bir araya geldi. 15 Eylül'de Esed'le görüşen İbrahimî, Suriye'deki krizin dünyayı tehdit ettiğini söyledi.[1230] Suriye'deki

---

1223 YDH. 9 Eylül 2012. Şam: İbrahimi'nin çözüm girişimini olumlu karşılıyoruz. http://ydh.com.tr/HD10689_sam--ibrahiminin-cozum-girisimini-olumlu-karsiliyoruz.html

1224 El-Alem. 3 Eylül 2012. دمشق تؤكد استعدادها للتعاون الكامل مع الإبراهيمي. www.alalam.ir/news/1282724, YDH. 9 Eylül 2012. Şam: İbrahimi'nin çözüm girişimini olumlu karşılıyoruz. www.ydh.com.tr/HD10689_sam--ibrahiminin-cozum-girisimini-olumlu-karsiliyoruz.html

1225 El-Alem. 13 Eylül 2012. الابراهيمي يصل الى دمشق لبحث الازمة مع الاسد. www.alalam.ir/news/1297644, Reuters. 13 Eylül 2012. الإبراهيمي يصل سوريا وقوات الاسد تقصف المعارضين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE88C0FC20120913

1226 El-Alem. 13 Eylül 2012. الابراهيمي يؤكد على ضرورة وقف النزيف في سوريا. www.alalam.ir/news/1298074, El-Alem. 14 Eylül 2012. الابراهيمي يلتقي الاسد اليوم ومعارضة الداخل تتحدث عن تطوير بخطة انان. www.alalam.ir/news/1299884

1227 El-Alem. 10 Eylül 2012. الأخضر الإبراهيمي: مهمتي بسوريا صعبة جداً. www.alalam.ir/news/1292774

1228 Reuters. 17 Ekim 2012, الإبراهيمي يحذر من انتشار العنف خارج سوريا, http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE89G0DY20121017

1229 El-Cezire. 19 Eylül 2012. الإبراهيمي يحذر من تدهور الوضع بسوريا . http://aljazeera.net/news/pages/53f7fa48-8f03-4279-8fbf-d38a7e3e0a0b

1230 Reuters. 13 Eylül 2012. الإبراهيمي يصل سوريا وقوات الاسد تقصف المعارضين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE88C0FC20120913, Reuters. 15 Eylül 2012. الإبراهيمي يلتقي الأسد ويقول إن الصراع يشكل خطرا على العالم. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE88E08H20120915, Reuters. 15 Eylül 2012. الاسد يستقبل مبعوث الامم المتحدة الاخضر الابراهيمي. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE88E05T20120915, El-Cezire. 15 Eylül 2012. الإبراهيمي: أزمة سوريا تهدد العالم. http://aljazeera.net/news/pages/cff07d4e-a49c-4249-be4a-b6bdc929d463

krize derhal çözüm bulunmasını isteyen İbrahimî, çatışmanın çevre ülkelere yayılacağı uyarısında bulundu.[1231]

Ahıdar İbrahimî, 15 Eylül 2012'de Şam'da düzenlediği basın toplantısında tüm tarafları dinledikten sonra Suriye için hazırladığı planı açıklayacağını söyledi.[1232]

Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed ise görüşmede, "Suriye'nin bağımsızlığı" ve "tarafsızlık" ilkelerine bağlı kalınması koşuluyla krizin çözümüne katkı sağlayacak her çabaya tam destek ve işbirliğini sürdüreceğini belirtti.[1233] İbrahimî, Suriye'den sonra temaslarda bulunmak için 17 Eylül'de Mısır'a giderek Cumhurbaşkanı Muhammed Mursî ile görüştü.[1234]

Uluslar arası güç önerisi

Ahıdar İbrahimî'nin Suriye'ye yapacağı ikinci ziyaret öncesinde, Suriye'ye 3 bin askerden oluşan uluslar arası barış gücü konuşlandırmaya dönük bir plan hazırlığı içerisinde olduğu iddia edildi.

İngiltere'de yayımlanan *Sunday Telegraph* gazetesinde yer alan iddiaya göre İbrahimî, ABD ve İngiltere'nin katılmayacağı bu askerî güce hangi ülkelerin katılacağını tespit edebilmek için bölge ülkeleriyle bir dizi temaslarda bulundu. Gazetenin haberine göre İbrahimî, "Lübnan'da UNIFIL içerisinde görev üstlenen ülkelerin, aynı görevi Suriye'de de üstlenebileceği" düşüncesindeydi. *Sunday Telegraph*, İtalya, İspanya, İrlanda, Fransa ve Almanya'nın Suriye'ye barış gücü askeri gönderebileceğini belirtti.[1235]

1231 Reuters. 17 Ekim 2012. الإبراهيمي يحذر من انتشار العنف خارج سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE89G0DY20121017

1232 El-Alem. 15 Eylül 2012. الابراهيمي: خطتي ستجهز بعد الاستماع لكل الاطراف. www.alalam.ir/news/1301054

1233 YDH. 16 Eylül 2012. Esed: Siyasi çözümde başarı için teröre destek durmalı. www.ydh.com.tr/HD10719_esed--siyasi-cozumde-basari-icin-terore-destek-durmali.html, El-Alem. 15 Eylül 2012. الابراهيمي يؤكد خطورة الازمة السورية، والاسد ملتزم بجهود الحل الصادقة. www.alalam.ir/news/1300494

1234 El-Alem. 7 Eylül 2012. الابراهيمي يصل اليوم الى القاهرة لبحث الازمة السورية. www.alalam.ir/news/1289254, El-Cezire. 17 Eylül 2012. الإبراهيمي بالقاهرة لاستكمال مهمته . http://aljazeera.net/news/pages/fef79a36-1a9e-4816-9ee9-fbfe449bbfbf

1235 Şarku'l-Avsat. 15 Ekim 2012. الإبراهيمي يقترح نشر قوات فصل دولية في سوريا. http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=699823&issueno=12375, El-Cezire. 15 Ekim 2012. الإبراهيمي يدعو لهدنة بسوريا خلال العيد. http://aljazeera.net/news/pages/5f85cf4b-846c-44d2-a965-fbb0cc25f935?GoogleStatID=9

Ahdar İbrahimî, söz konusu önerisini 14 Ekim'de İstanbul'da Ulusal Konsey üyeleriyle gerçekleştirdiği görüşme sırasında da açıkladı. Konsey üyesi Ahmed Ramazan, uluslar arası güç önerisinin henüz netlik kazanmadığını, İbrahimî'nin bölge ülkeleriyle temaslarını tamamlamasından sonra kararı vereceğini söyledi. İbrahimî'nin bu girişiminde başarılı olacağına inanmadıklarını belirten Ramazan, rejimin her girişimi vakit kazanmak için kullandığını söyledi. Konsey üyesi Muhammed Sarminî de Beşşar Esed'in istifasını öncelemeyen hiçbir girişimi kabul etmediklerini söyledi.[1236]

Ahdar İbrahimî, 29 Kasım'da Moskova'da, Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'la birlikte düzenlediği basın toplantısında, "barış gücü için herhangi bir planın olmadığını"[1237] söylerken; barış gücü çağrısını, 30 Kasım'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yaptığı konuşma sırasında da gündeme getirdi.[1238] 1 Aralık'ta da yinelenen bu çağrı,[1239] taraflarda bir karşılık bulmadığı için uygulamaya geçirilemedi.

Bununla birlikte Ahdar İbrahimî, 15 Ekim'de Irak'ta düzenlediği basın toplantısında, bir gazetecinin Suriye'ye yerleştirilmesini teklif ettiği barışı koruma gücünün niteliği ile ilgili sorusu üzerine, "Ben böylesi bir teklifte bulunmadım; bu tür haberler nereden çıkıyor bilmiyorum"[1240] dedi.

İbrahimî, 14 Ekim'de İran'a yaptığı ziyaret sırasında Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad ve diğer üst düzey yetkililerle görüşerek, Suriye girişimi için destek istedi. Ahmedinejad, "Suriye halkının güven ve istikrar içerisinde yaşayabilmesi için yardımda bulunmaya ve işbirliğine hazırız" derken, İran Dışişleri Bakanı Ali Ekber Salihi, İbrahimî'nin girişimine destek verdiklerini söyledi.[1241]

1236 Şarku'l-Avsat. 15 Ekim 2012. الإبراهيمي يقترح نشر قوات فصل دولية في سوريا. http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=699823&issueno=12375

1237 El-Cezire. 29 Ekim 2012. الإبراهيمي: حرب أهلية بسوريا ولا قوة سلام. www.aljazeera.net/news/pages/87edd1ad-74e6-4d2c-b9a2-d7fb847a91a1

1238 El-Cezire. 30 Kasım 2012. الإبراهيمي يدعو لقوات حفظ سلام بسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/e4a08c44-067b-4460-9da4-4b04616cf22d

1239 El-Cezire. 1 Aralık 2012. بان والإبراهيمي يحذران من العنف بسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/38dfd073-5689-466a-98ce-54abfbfa5584

1240 YDH. 15 Ekim 2012. İbrahimi'den barışı koruma gücüne yalanlama. http://ydh.com.tr/HD10865_ibrahimiden-barisi-koruma-gucune-yalanlama.html

1241 El-Kuds El-Arabi. 15 Ekim 2012. www.alquds.co.uk/index.asp?fname=latest/data/2012-10-15-06-55-57.htm

İbrahimî, İran'dan, kurban bayramı günlerinde Suriye'de ateşkes sağlanması için girişimine destek verilmesini istedi.[1242]

Esed-İbrahimî görüşmesi (21 Ekim 2012)

İbrahimî'nin bir sonraki Şam ziyareti, 20 Ekim'de gerçekleşti ve ziyaret, kurban bayramında ateşkesin sağlanmasını hedeflemekteydi. Bu hedefin gerçekleşmesi için İbrahimî, İran'ın da yardımına başvurdu. 21 Ekim'de gerçekleşen Esed-İbrahimî görüşmesinde Esed'in İbrahimî'ye ateşkes yanıtı, "silahlı gruplara yapılan silah desteğinin durdurulması talebi"[1243] oldu. İbrahimî, temasları sonrasında yaptığı basın açıklamasında "Esed, kurban bayramında ateşkesi kabul etti"[1244] dedi. Muhalefet ise İbrahimî'nin ateşkes girişiminde başarılı olamayacağı düşüncesindeydi.[1245]

Ahdar İbrahimî, Suriye'den önce İran'a gitmişti. Tahran'daki temaslarını sona erdirmeden önce İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad'la görüşen İbrahimî, kurban bayramı süresince Suriye'de ateşkesin sağlanması için kendisine destek vermesini istedi.

El-Kuds el-Arabî gazetesinin haberine göre İbrahimî, Suriye'deki krizin her geçen gün daha kötüye gittiğini belirterek, Suriye'de akan kanın durması

1242 Reuters. 15 Ekim 2012. الإبراهيمي طلب مساعدة إيران لوقف اطلاق النار في سوريا خلال عيد الأضحى. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE89E04Y20121015

1243 Reuters. 9 Ekim 2012. الإبراهيمي يزور سوريا لإقناع حكومة الأسد بوقف إطلاق النار. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8980B820121009, Reuters. 16 Ekim 2012. دبلوماسيون: الابراهيمي يسعى لاحياء خطة وقف اطلاق النار. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE89F0DQ20121016, Reuters. 15 Ekim 2012. الإبراهيمي طلب مساعدة إيران لوقف اطلاق النار في سوريا خلال عيد الأضحى. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE89E04Y20121015, Reuters.18 Ekim 2012. الابراهيمي يزور سوريا للوساطة في وقف لاطلاق النار في عيد الأضحى. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE89H0CT20121018, Reuters. 20 Ekim 2012. الابراهيمي يجتمع مع المعلم ويحث دمشق على قبول وقف مؤقت لاطلاق النار. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE89J08320121020, Reuters. 21 Ekim 2012. الأسد يبلغ الابراهيمي بضرورة وقف تدفق الاسلحة للمعارضين. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE89K06G20121021

1244 Reuters, 24 Ekim 2012, الابراهيمي: سوريا وافقت على وقف اطلاق النار خلال عيد الاضحى. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE89N05N20121024, Reuters, 24 Ekim 2012, الإبراهيمي: الأسد قبل هدنة في سوريا خلال عيد الأضحى, http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE89N09N20121024

1245 Reuters, 22 Ekim 2012, المعارضون السوريون متشائمون من خطة الإبراهيمي لوقف إطلاق النار, http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE89L0C020121022

için savaşan her iki tarafa da silah akışının durdurulmasını istedi. İbrahimî "Ateşkes, Suriye'deki siyasî çabaların ilerlemesine imkân sağlayacaktır. Görüştüğümüz yetkililere, Suriye'nin gerçek değişime ihtiyacı olduğunu söyledik. Birincil hedefimiz, Suriye halkının refah ve selameti; halkın meşru taleplerinin karşılanacağı gelecek Suriye'yi var etmektir"[1246] dedi.

İbrahimî, İran'dan önce de Irak ve Suudî Arabistan'a[1247] ve sonrasında da İstanbul'a gitmişti. İbrahimî, 4 Kasım'da düzenlediği basın açıklamasında, Cenevre-1 Konferansı'nı gündeme getirdi ve BM'den Cenevre-1 esas alınmak üzere karar çıkarmasını istedi.[1248] İbrahimî, 6 Kasım'da ise Suriye'nin Somali'ye dönüşebileceği uyarısında bulundu.[1249]

Dublin görüşmesi

Suriye krizine siyasî çözüm adına ilk umutlu görüşme, Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ve BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimî arasında 6 Aralık 2012'de İrlanda'nın başkenti Dublin'de gerçekleştirildi.[1250] Kimliğini açıklamayan Amerikalı yetkililer, görüşmenin, İbrahimî'nin isteği üzerine gerçekleştiğini bildirdi.[1251]

Zirveden anlaşma kararı çıkmazken, görüşme sonrası açıklama yapan İbrahimî, "Önemli bir karar almadık; ama sanırım durumun iyi olmadığı konusunda mutabık kaldık. Ayrıca sorunun kontrol altına alınıp çözülebilmesine yönelik yaratıcı yollar bulabilmek için işbirliği yapmamız gerektiği konusunda uzlaştık"[1252] dedi.

1246 El-Kuds El-Arabi. 15 Ekim 2012. www.alquds.co.uk/index.asp?fname=latest/data/2012-10-15-09-33-28.htm

1247 El-Cezire. 13 Ekim 2012. الإبراهيمي يبحث بالسعودية وقف الدم بسوريا . http://aljazeera.net/news/pages/d4cc96ad-8916-4881-a89e-c7aff6c3a66e

1248 Reuters. 4 Kasım 2012. الابراهيمي يريد قرارا من مجلس الامن يقوم على اساس اعلان جنيف. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8A30AS20121104

1249 Reuters. 6 Kasım 2012. الابراهيمي يحذر من تحول سوريا الى صومال جديدة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8A505A20121106

1250 El-Cezire. 6 Aralık 2012. هيلاري ولافروف والإبراهيمي يبحثون الوضع بسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/c3d70956-7edc-473a-b752-b23e0f590963

1251 El-Cezire. 6 Aalık 2012. هيلاري ولافروف والإبراهيمي يبحثون الوضع بسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/c3d70956-7edc-473a-b752-b23e0f590963

1252 Reuters. 6 Aralık 2012. الابراهيمي: روسيا وامريكا ستبحثان عن حل "خلاق" بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8B50MB20121206, El-Cezire. 7 Aralık

İbrahimî, 9 Aralık 2012'de Beyrut'ta yaptığı açıklamasında, ABD ve Rusya'nın hâlâ Suriye krizine siyasî çözüm formülünü desteklediğini söyledi.[1253] ABD-Rusya yakınlaşması için temaslarını sürdüren İbrahimî, 24 Aralık'ta bir kez daha Şam'a giderek Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le siyasî çözüm üzerine görüşmelerde bulundu.[1254]

Esed-İbrahimî görüşmesi (24 Aralık 2012)

Ahdar İbrahimî, 24 Aralık 2012'de Cumhurbaşkanı Esed'le görüştü. Görüşmede İbrahimî, başta Dublin zirvesi olmak üzere farklı ülkelere yaptığı ziyaretteki izlenimlerini paylaştı. İbrahimî, Suriye halkının arzu ettiği sonucun elde edilebilmesi için herkesin çözüme odaklanması gerektiğini söyledi.[1255] İbrahimî'nin Şam ziyaretine tepki gösteren Ulusal Koalisyon, "seçimlere kadar Esed'in iktidarda kalmasını öngören barış planına" karşı çıktığını açıkladı.[1256]

Ahdar İbrahimî, Şam temasları sonrasında yaptığı açıklamasında, Suriye'nin gerçek değişime ihtiyacının olduğunu, bunun için de Cenevre'de kararlaştırıldığı üzere tam yetkilere sahip bir geçiş hükümetinin kurulması gerektiğini söyledi.[1257]

Şam'dan sonra Moskova'ya geçen İbrahimî, Suriye'yi cehennemden kurtaracak tek yolun siyasî çözüm olduğunu söyledi.[1258] Akabinde Kahire'ye giden İbrahimî, Suriye'deki krizin derinleşmesine karşı uyarılarda

---

2012. الإبراهيمي: أميركا وروسيا تبحثان حلا بسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/57ef1df1-af35-40d3-8604-42e7b1eeecc9

1253 Reuters. 9 Aralık 2012. الإبراهيمي: أمريكا وروسيا لا تزالا تدعمان تسوية الأزمة السورية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8B808420121209

1254 Reuters. 24 Aralık 2012. الابراهيمي يجتمع مع الاسد للبحث عن حل للأزمة السورية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8BN04E20121224

1255 El-Cezire. 24 Aralık 2012. الإبراهيمي يبحث الوضع مع الأسد. www.aljazeera.net/news/pages/8b3eade0-214b-40e0-86d0-875459f43228

1256 El-Cezire. 25 Aralık 2012. المعارضة السورية ترفض بقاء الأسد. www.aljazeera.net/news/pages/d4dc6b63-df60-402c-a001-c258058c935f

1257 Reuters. 27 Aralık 2012. الابراهيمي: سوريا بحاجة "لتغيير حقيقي" لإنهاء الصراع. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8BQ04P20121227, El-Cezire. 27 Aralık 2012. الإبراهيمي يدعو لتغيير "حقيقي" بسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/ad703d12-7c10-4c54-85f1-2735881ef82f

1258 Reuters. 29 Aralık 2012. الإبراهيمي:العملية السياسية وحدها يمكن أن تنقذ سوريا من "الجحيم"». http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8BS03Z20121229, El-Cezire. 30 Aralık 2012. لافروف والإبراهيمي: حل أزمة سوريا سياسي. www.aljazeera.net/news/pages/141d1030-9354-45b4-9b0a-977b6634af70

bulunurken[1259], "Eğer taraflar diyaloğu reddediyorsa burada siyasî çözüm olmaz"[1260] dedi. İbrahimî, burada yaptığı açıklamasında, uluslar arası toplumun kabul edebileceği önerilere sahip olduğunu söyledi.[1261] 31 Aralık'ta Şam'dan yapılan açıklamada, krizin sona erdirilmesi için her türlü çözüm önerisine açık olunduğu belirtildi.[1262]

Muhalefet cenahından Ulusal Koordinasyon Kurulu Genel Koordinatörü Hasan Abdulazim, Suriye'de çözüme ulaşılabilmesi için ABD ile Rusya arasındaki uzlaşmanın zorunlu olduğunu açıkladı.[1263] Ulusal Koordinasyon Kurulu üyesi Safvan Akkaş, BM ve Arap Birliği Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimî'nin girişimine Suriye için son fırsat olarak baktıklarını söylerken[1264], ÖSO ve Ulusal Koalisyon ise İbrahimî'nin girişimini kabul etmeyeceğini açıkladı.[1265]

Ahdar İbrahimî'nin Suriye krizine siyasî çözüm bulmak için sarfettiği çabalar, muhalefet tarafından vakit kaybına yol açmakla suçlandı. El-Arabiya televizyonuna konuşan Konsey Başkanı George Sabra, "Suriye'de ölü sayısı günden güne artıyor. Buna rağmen İbrahimî, krize gerçek bir çözüm önerisinde bulunmadı. Eğer İbrahimî'nin temasları ve girişimleri, gerçek bir girişimle sonuçlanmayacaksa, yaptıkları vakit kaybından başka bir şey değildir. Sonucu olmayan temasların anlamı daha fazla kurbandır"[1266] dedi.

1259 El-Cezire. 20 Aralık 2012. الإبراهيمي يحذر من تفاقم أزمة سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/8ac528c1-5351-455f-8e48-e12235115602

1260 Reuters. 30 Aralık 2012. الابراهيمي: لا نهاية للصراع في سوريا إذا رفض الطرفان الحوار. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8BT06420121230

1261 YDH. 30 Aralık 2012. İbrahimi: Uluslar arası toplumun kabul edebileceği önerilerim var. http://ydh.com.tr/HD11262_ibrahimi--uluslar arası-toplumun-kabul-edebilecegi-onerilerim-var.html

1262 El-Cezire. 31 Aralık 2012. دمشق: مستعدون للتجاوب مع أي مبادرة. www.aljazeera.net/news/pages/f602e46a-b1fd-49d0-a70d-3c3ec93a0d74

1263 YDH. 25 Aralık 2012. Abdulazim: Çözüm için ABD Rusya uzlaşması şart. http://ydh.com.tr/HD11238_abdulazim--cozum-icin-abd-rusya-uzlasmasi-sart.html

1264 YDH. 27 Aralık 2012. "İbrahimi'nin girişimi son fırsat". http://ydh.com.tr/HD11250_ibrahiminin-girisimi-son-firsat.html

1265 YDH. 29 Aralık 2012. ÖSO: İbrahimi'nin girişimini kabul etmeyeceğiz!. http://ydh.com.tr/HD11257_oso--ibrahimi-nin-girisimini-kabul-etmeyecegiz.html, YDH. 28 Aralık 2012. Koalisyon'dan İbrahimi'ye bir olumsuz yanıt daha. http://ydh.com.tr/HD11251_koalisyon-dan-ibrahimi-ye-bir-olumsuz-yanit-daha.html, YDH. 26 Aralık 2012. Ulusal Koalisyon'dan barışçı çözüme ikinci ret. http://ydh.com.tr/HD11241_ulusal-koalisyondan-barisci-cozume-ikinci-ret.html

1266 YDH. 2 Ocak 2013. Sabra: İbrahimi vakit kaybına yol açıyor. http://ydh.com.tr/HD11281_sabra--ibrahimi-vakit-kaybina-yol-aciyor.html

İbrahimî: Esed yeni hükümette rol almayacak

24 Aralık'ta Esed'in yönetimde kalacağı ABD-Rus planını Şam'a teklif etmekle suçlanan[1267] İbrahimî, 9 Ocak 2013'te yaptığı açıklamasında, Esed'in kesinlikle yeni hükümette rol almayacağını belirtti.

Reuters haber ajansının sorularını yanıtlayan İbrahimî, Cenevre Bildirisi kararlarına dikkat çekerek "Cenevre Bildirisi, Suriye krizinin çözümü için temeldir. Biz, siyasî çözümden söz ediyoruz. Askerî çözüm Suriye için geçerli değil. Esed, kesinlikle geçiş hükümetinin bir üyesi olmayacak. Çözüm için 2014 yılını bekleyemeyiz. 2013 yılında çözüme ulaşmış olmalıyız" dedi. Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e ve muhalif silahlı militanlara seslenen İbrahimî, "Siyasî çözüm için verilecek taviz, kayıp olmayacak. Cumhurbaşkanı Esed ve muhalefet, Cenevre Bildirisi'ni kabul etmeli. Bunun için de öncelik olarak ateşkes sağlanmalıdır"[1268] dedi.

Bu açıklama muhalefet tarafından memnuniyetle,[1269] yönetim tarafından ise tepkiyle karşılandı.[1270] Şam, İbrahimî'yi taraflı olmakla suçladı.[1271] İbrahimî, Esed'in 6 Ocak'ta yaptığı konuşmasını ise başarısızlıkla sonuçlanan girişimlerin tekrarı olarak niteledi.[1272] İbrahimî'nin bu açıklaması, Şam'ın İbrahimî'ye olan güvenini zayıflattı.

Dublin'de düzenlenen Clinton-Lavrov-İbrahim üçlü zirvesinde kararlaştırıldığı üzere Suriye krizine çözüm için İbrahimî ile ABD ve Rus yetkililer, 2013 yılının ocak ayında bir araya geldi. İbrahimî, 11 Ocak'ta Rusya

---

1267 El-Cezire. 24 Aralık 2012. الإبراهيمي يبحث الوضع مع الأسد. www.aljazeera.net/news/pages/8b3eade0-214b-40e0-86d0-875459f43228

1268 Reuters. 9 Ocak 2013. الابراهيمي لرويترز: بكل تأكيد الاسد لن يكون عضوا في الحكومة الانتقالية في سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B22B320130109, El-Cezire. 10 Ocak 2013. الإبراهيمي: لا مكان للأسد بالحكم الانتقالي. www.aljazeera.net/news/pages/9e42044d-4a77-4305-a5b8-86d466c7847d

1269 Reuters. 9 Ocak 2013. المعارضة السورية ترحب بتصريحات الابراهيمي التي تنتقد الاسد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B227O20130109

1270 Reuters. 10 Ocak 2013. سوريا تنتقد الإبراهيمي بعدما لمح إلى ضرورة رحيل الأسد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B22NU20130110, El-Cezire. 10 Ocak 2013. دمشق تنتقد الإبراهيمي وطهران تدعو لتسوية. www.aljazeera.net/news/pages/ffad2cb8-6949-447c-b8a2-934cdf502f12

1271 Reuters. 10 Ocak 2013. دمشق: الأخضر الابراهيمي "منحاز بشكل سافر". http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B22MR20130110

1272 Reuters. 9 Ocak 2013. الابراهيمي: خطاب الأسد يعيد انتاج مبادرات فاشلة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B225B20130109

Dışişleri Bakan Yardımcısı Mihail Bogdanov ve ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı William Burns'la bir araya gelerek siyasî çözüm üzerine görüş alışverişinde bulundu.[1273] Görüşme sonrasında düzenlediği basın açıklamasında, çözümün yakın olduğuna inanmadığını; fakat Suriye'de askerî çözümün sonuç vermeyeceğini, Cenevre Bildirisi'nin esas alınacağı bir siyasî çözüme odaklanılması gerektiğini söyledi.[1274]

Esedli Esedsiz barış süreci tartışmalarına ABD ve Fransa, "Esedli bir siyasî çözüm olmaz"[1275] diyerek, Rusya da "Esed'siz çözüm mümkün değil" diyerek katıldı.[1276]

Ahdar İbrahimî, 29 Ocak'ta BM'de yaptığı konuşmasında, Suriye'nin herkesin gözleri önünde çöktüğünü ifade ederken, BM'den Suriye için birtakım adımlar atmasını istedi.[1277] İbrahimî, 17 Şubat'ta muhalefet ve Suriye hükümetinden makul bir heyet arasında diyaloğun gerçekleşmesi için çağrıda bulundu.[1278] Ulusal Koalisyon adlı muhalif grup, Suriye yönetimiyle diyaloğa karşı çıktığını açıkladı.[1279]

Ahdar İbrahimî, 28 Şubat'ta Kahire'de düzenlediği basın açıklamasında ise Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in çevresindeki kişilerin Esed'i yanılt-

---

1273 Reuters. 11 Ocak 2013. الابراهيمي يجتمع مع مبعوثي روسيا وامريكا لبحث الازمة السورية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B22YQ20130111, El-Cezire. 9 Ocak 2013. قمة ثلاثية بجنيف لبحث أزمة سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/00b12c77-62a1-4b13-af5d-36c8242fd0d1

1274 El-Cezire. 11 Ocak 2013. الإبراهيمي يجدد دعوته للحل السلمي بسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/259f4472-556b-4891-9454-49cb6bf6b89f

1275 El-Cezire. 12 Ocak 2013. واشنطن: لا حل سياسيا بوجود الأسد. www.aljazeera.net/news/pages/03e8ed3a-ea7f-49f4-9e15-42e4c1dd8aab, El-Cezire. 2 Şubat 2013. فرنسا ترفض بقاء الأسد بأي تسوية. www.aljazeera.net/news/pages/fc2d5583-aca9-4827-9ca9-d56c8b754a59

1276 El-Cezire. 13 Ocak 2013. لافروف: إبعاد الأسد مستحيل. www.aljazeera.net/news/pages/bc7b07e3-f41d-47fb-a043-7a1d666be1bc

1277 Reuters. 29 Ocak 2013. الابراهيمي يقول لمجلس الامن ان سوريا تنهار أمام أعين الجميع. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2B6A20130129, El-Cezire. 30 Ocak 2013. الإبراهيمي: سوريا تنهار أمام الجميع. www.aljazeera.net/news/pages/aaf6e166-92bb-48de-8a6c-b1361a34649c

1278 Reuters. 17 Şubat 2013. الإبراهيمي يحث دمشق والمعارضة على إجراء محادثات بالأمم المتحدة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2J5120130217

1279 El-Cezire. 2 Mart 2013. عرض أممي لحوار بين دمشق والمعارضة. www.aljazeera.net/news/pages/1f4d7716-3cdc-4494-ac1b-705001e207ff

tığını söyledi.[1280] Şubat ve Mart aylarında gündeme gelen Suriye muhalefetinin silahlandırılması önerilerine tepki gösteren İbrahimî, "Suriye muhalefetinin silahlandırılması çözüm değil" dedi.[1281]

Nisan ayına gelindiğinde Suriye'de siyasî çözüm için Güvenlik Konseyi'ni birleşmeye çağıran İbrahimî'nin,[1282] bu yönde bir gelişme göremediği için Mayıs ayının ilk haftasında istifa edeceği iddia edildi.[1283] Fakat Mayıs ayının ilk haftasında ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin Moskova ziyaretiyle[1284] ivme kazanan siyasî çözüm, İbrahimî'yi görevinde kalmaya sevk etti.

Cenevre-2 can simidi

Ahdar İbrahimî, 7 Mayıs'taki Kerry-Lavrov görüşmesiyle gündeme gelen Cenevre-2 Konferansı'nın gerçekleşmesi için yoğun mesai harcayan diplomatların başında geldi. Muhalefet ve yönetimin bir masada oturarak ulusal diyaloğa başlamasını isteyen İbrahimî, silahlı çözümün bırakılarak siyasî çözüme geçilmesini istiyordu.[1285]

Cenevre-2'nin düzenlenmesi kararı, ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin Moskova'ya 7 Mayıs'ta yaptığı ziyaret sırasında alındı.[1286] Söz konusu karara ilişkin Ulusal Koalisyon'dan yapılan ilk açıklamada, ABD ve Rusya'nın önderliğinde düzenlenecek görüşmelerden yana umudun olmadığı yönündeydi.[1287] Ulusal Koalisyon, konferansa katılma ön şartı olarak, konferansın Esed'in gi-

---

1280 Reuters. 28 Şubat 2013. الإبراهيمي: الدائرة المحيطة بالأسد تضلله. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2O5Q20130228

1281 El-Cezire. 29 Mart 2013. الإبراهيمي: تسليح معارضة سوريا ليس حلا. www.aljazeera.net/news/pages/937f7577-5fb6-4dbc-a69b-ed3ca8a816a5

1282 El-Cezire. 19 Nisan 2013. الإبراهيمي يدعو مجلس الأمن للتوحد بسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/04dfce60-d96a-4bbb-9ddc-d8cc6e27b412

1283 El-Cezire. 1 Mayıs 2013. الإبراهيمي يتجه للاستقالة والأسد يظهر بدمشق. www.aljazeera.net/news/pages/92db5bdf-1030-4a06-a886-951da2ae97d0

1284 El-Cezire. 6 Mayıs 2013. كيري يناقش في موسكو الوضع بسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/ccab035f-3f20-425b-a823-c1757ac0f995

1285 El-Cezire. 26 Ekim 2013. الإبراهيمي في إيران تحضيرا لجنيف ٢. www.aljazeera.net/news/pages/0c2ba5bf-98ae-4a67-86da-86ec05fe44d4

1286 Reuters. 7 Mayıs 2013. روسيا وأمريكا تتفقان على السعي لعقد مؤتمر دولي بشأن سوريا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2EFB20130507

1287 Reuters. 8 Mayıs 2013. المعارضة السورية لا ترى أملا في محادثات ترعاها أمريكا وروسيا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2EO320130508

dişini içermesi gerektiğini duyurdu.[1288] Suriye ise bu gelişmeyi memnuniyetle karşıladığını açıkladı.[1289]

Ulusal Koalisyon: Siyasî çözüme silahla gideriz

6 Temmuz'da yeni başkanını seçen Ulusal Koalisyon, askerî alanda üstünlüğü ele geçirmeden Cenevre'ye gitmeyeceklerini, bunun için de Suudî Arabistan'ın gönderdiği silahları beklediklerini açıkladı. Ahmed Carba, başkan seçilmesinden sonra yaptığı ilk açıklamasında "Askerî alanda güçlü olmadığımız sürece ABD ve Rusya'nın önerdiği Cenevre Konferansı'na katılmayacağız. Şu anda alandaki askerî gücümüz zayıf"[1290] dedi. Carba, Reuters'e yaptığı açıklamasında ise Suudî Arabistan'ın gönderdiği modern ve etkili silahların yakında ellerine ulaşacağını söyledi.[1291] Carba'nın bu açıklamasından kısa bir süre sonra Suudî Arabistan'ın gönderdiği modern anti tank füzelerinin, Suriye'nin güneyindeki çatışmalarda kullanılmaya başlandığı bildirildi.[1292]

Mayıs ayının sonunda düzenlenmesi beklenen Cenevre-2 Konferansı önce Haziran[1293] ve sonra da Temmuz[1294] ayına ertelendi. 25 Haziran'da Cenevre'de Amerikalı ve Rus diplomatlarla bir araya gelen Ahdar İbrahimî, konferansın Temmuz'da düzenlenmeyeceğini açıkladı.[1295] G-8'in 18 Haziran'da Kuzey İrlanda'da düzenlediği toplantıdan sızan bilgilere göre, konferansın

---

1288 Reuters. 29 Mayıs 2013. المعارضة السورية: محادثات السلام يجب ان تضمن خروج الاسد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2NF620130529

1289 Reuters. 9 Mayıs 2013. سوريا ترحب "بالتقارب" الروسي الأمريكي. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2F5720130509

1290 Reuters. 7 Temmuz 2013. زعيم المعارضة السورية الجديد: لن نذهب لمؤتمر جنيف ما لم يصبح موقفنا العسكري قويا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B232K20130707

1291 Reuters. 8 Temmuz 2013. مقابلة - رئيس الائتلاف الوطني السوري: المعارضة ستتلقى أسلحة متطورة قريبا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B239L20130708

1292 Reuters. 16 Ağustos 2013. السعودية تدعم المعارضة السورية المسلحة في الجنوب بصواريخ جديدة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2IKN20130816

1293 Reuters. 13 Mayıs 2013. أمريكا: مؤتمر سوريا قد يتأجل إلى اوائل يونيو. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2GX520130513

1294 Reuters. 5 Haziran 2013. الابراهيمي يقول إن مؤتمر سوريا قد يعقد في يوليو. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2Q8P20130605

1295 Reuters. 24 Haziran 2013. روسيا تنتقد قرار دول عربية وغربية تسليح مقاتلي المعارضة السورية. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2XDU20130624

Ağustos ayından önce düzenlenmesi beklenmiyordu. [1296] Ağustos ayına gelindiğinde ise Rus diplomatlar, konferansın Ekim ayından önce düzenlenmeyeceğini ifade ettiler.[1297]

Muhalefetin reddetmesine rağmen Ahdar İbrahimî, Cenevre-2'nin gerçekleşmesi için temaslarını sürdürdü. Türkiye, Ürdün, Irak, Mısır, Kuveyt, Umman ve Katar'dan sonra 26 Ekim 2013'de Tahran'a giderek İranlı yetkililerle görüştü.[1298]

21 Ağustos 2013'te gündeme getirilen kimyasal silah iddiaları,[1299] krize siyasî çözüm bulma girişimlerinin bir kez daha rafa kaldırılmasına yol açtı. ABD, İngiltere, Fransa, Türkiye ve Arap ülkeleri, Suriye'ye müdahale bulunması için ardı ardına açıklamalar yaparken; İbrahimî, "kimyasal silah iddiaları da göstermektedir ki Cenevre-2'nin gerçekleştirilmesinde daha hızlı hareket etmeliyiz"[1300] dedi. İbrahimî, 28 Ağustos'ta Cenevre'de yaptığı açıklamasında ise Suriye'ye müdahale için BM'nin onayının alınması gerektiğini söyledi.[1301]

Suriye yönetiminin kimyasal silahlarını teslim edeceği sözünü vermesinden sonra ABD, askerî müdahale tehditlerinden vazgeçerken; Rusya'nın vur-

---

1296 Reuters. 18 Haziran 2013. مصدر: مؤتمر السلام حول سوريا لن يعقد قبل أغسطس على الأرجح. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2V3X20130618

1297 Reuters. 13 Ağustos 2013. روسيا: محادثات السلام بشأن سوريا غير مرجحة قبل أكتوبر. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2GEX20130813

1298 El-Cezire. 26 Ekim 2013. الإبراهيمي في إيران تحضيرا لجنيف ٢. www.aljazeera.net/news/pages/0c2ba5bf-98ae-4a67-86da-86ec05fe44d4, El-Cezire. 25 Ekim 2013. الإبراهيمي يواصل جولته بشأن جنيف ٢. www.aljazeera.net/news/pages/f3367de4-f2c3-4691-b7d0-232e1fa0ac94, El-Cezire. 24 Ekim 2013. واشنطن تسعى لإشراك معارضة سوريا بجنيف-٢. www.aljazeera.net/news/pages/0d7785af-7698-410e-8720-cc8f05bed799, El-Cezire. 18 Ekim 2013. حراك دبلوماسي تمهيدا لجنيف ٢. www.aljazeera.net/news/pages/bf5c164e-743a-4427-a316-ee448009d7a7, El-Cezire. 23 Ekim 2013. الإبراهيمي يواصل جولته التحضيرية لجنيف٢. www.aljazeera.net/news/pages/0d9f138a-6499-4c72-a7c4-98b12fd74460, El-Cezire. 21 Ekim 2013. الإبراهيمي ببغداد في إطار جولته للتحضير لجنيف. www.aljazeera.net/news/pages/367479d8-278b-42dd-b64e-88dcd8b1425d, El-Cezire. www.aljazeera.net/news/pages/5467a8c0-515c-436d-907d-204b421482d6

1299 Reuters. 21 Ağustos 2013. المعارضة السورية: ١٠٣١ قتيل في هجمات في دمشق. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2KCH20130821

1300 Reuters. 23 Ağustos 2013. الابراهيمي: الهجوم الكيماوي المزعوم يثبت ان محادثات السلام السورية ملحة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2L7D20130823

1301 Reuters. 23 Ağustos 2013. الابراهيمي: الهجوم الكيماوي المزعوم يثبت ان محادثات السلام السورية ملحة. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2L7D20130823

guladığı gibi Suriye krizinin tek çözüm yolunun siyasî olduğunu, Cenevre-2'nin en kısa sürede toplanması gerektiğini açıkladı.[1302] 24 Ekim'de ABD'nin eski Şam Büyükelçisi Robert Ford, Suriye Ulusal Koalisyonu'nun Cenevre-2'ye katılmasını sağlamak için İstanbul'da muhaliflerle görüştü.[1303]

Ulusal Koalisyon'un bileşenlerinden Ulusal Konsey, Suriye yönetimiyle müzakereleri içerdiği için Cenevre-2'ye katılmayacağını belirtirken; Ulusal Koalisyon ise Esed yönetiminden geçiş süreci yönetimine geçiş güvencesi, İran'ın katılmaması ve Esed'in yönetimden uzaklaştırılması halinde Cenevre-2'ye katılabileceğini açıkladı.[1304]

Times gazetesinin haberine göre ABD ve AB ülkeleri, Cenevre-2'ye katılması için Ulusal Koalisyon'a baskı uygulamaktaydı.[1305]

1302 El-Cezire. 16 Ekim 2013. واشنطن تحث معارضة سوريا على حضور جنيف ٢. www.aljazeera.net/news/pages/109d55bc-84e3-4907-b6da-6d1e9509c0e1

1303 El-Cezire. 24 Ekim 2013. واشنطن تسعى لإشراك معارضة سوريا بجنيف-٢. www.aljazeera.net/news/pages/0d7785af-7698-410e-8720-cc8f05bed799

1304 El-Cezire. 16 Ekim 2013. واشنطن تحث معارضة سوريا على حضور جنيف ٢. www.aljazeera.net/news/pages/109d55bc-84e3-4907-b6da-6d1e9509c0e1, El-Cezire. www.aljazeera.net/news/pages/50d1a1b6-cabb-46e1-a2e8-c12ab7be30af7, El-Cezire. 13 Ekim 2013. المجلس الوطني السوري يقاطع جنيف٢. www.aljazeera.net/news/pages/411f42de-259a-45fe-9ac4-d9d51098d843, El-Cezire. 8 Ekim 2013. الجربا يشترط وأميركا تلمح لمشاركة إيران بجنيف٢. www.aljazeera.net/news/pages/8677352f-fbdb-473e-9837-bf1b6926ab32

1305 El-Cezire. 23 Ekim 2013. صحيفة: ضغوط على المعارضة السورية للتفاوض. www.aljazeera.net/news/pages/fea1ac10-b7ec-41a1-88ab-89d468e3aee6

Hamas ve Suriye

Ürdün'le yaşadığı sorunlardan ötürü[1306] Ürdün'deki siyasî ofisleri kapatılan[1307], 2000 yılı sonrasında siyasî ofisini Şam'a taşımak zorunda kalan Hamas, Direniş Ekseni'nde yer almasından ötürü Suriye'nin müttefikleri arasında sayılıyordu.

Bu yönüyle Suriye'de yaşanan sürece karşı Hamas'ın tavrının ne olacağı merak konusu olmuştu. "Hamas, Filistin konusunda direniş gruplarının karşısında yer alan ülkelerin Suriye'ye karşı başlattığı vekâlet savaşında yıllardır kendisine her türlü desteği veren Suriye yönetiminin yanında mı yer alacak; karşı cepheye mi geçecek; yoksa taraf sız mı kalacak?" sorusu, uzun bir süre belirsizliğini korudu.

Suriye'de yaşanan "zoraki devrim" sürecine ilişkin Hamas'ın tavrı, sürekli değişkenlik arz etti. Suriye'deki isyan sürecinin ilk yılında Suriye halkının meşru taleplerini desteklediklerini belirten Hamas liderliği, Suriye liderliğinin Filistin halkına ve direnişine verdiği desteği de takdirle anarak konum almıştı.

3 Nisan 2011'de Hamas hareketinden yapılan açıklamada, Suriye halkının taleplerinin meşruluğu kabul edilirken, rejimin de yanında olunduğu belirtildi.[1308] Hamas Siyasî Büro Başkanı Halid Meşal, 12 Mayıs'ta yaptığı açıklamada, Suriye'de demokrasinin daha da genişletilmesi çağrısında bulundu.[1309]

1306 El-Cezire. 14 Haziran 2001. محطات في تاريخ العلاقة بين حماس والأردن. www.aljazeera.net/news/pages/e6c7705c-9aed-4290-ab38-8957bc97f3d7

1307 El-Hayat. 1999. إغلاق مكاتب "حماس" في عمان خطوة مفاجئة . تحسم علاقة المد والجزر بين الأردن والحركة http://daharchives.alhayat.com/issue_archive/Hayat%20INT/1998%20to%202002/Alhayat_1999/News/330/33018.xml.html

1308 Thawa. 3 Nisan 2011. حماس: نقف إلى جانب سورية قيادة وشعباً. حماس: نقف إلى جانب سورية قيادة وشعباً http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=882093655201104030104 25

1309 Al-Rai. 12 Mayıs 2011. مشعل يطالب بالمزيد من الحريات في سورية. www.alraimedia.com/Alrai/Article.aspx?id=274982

Suriye liderleriyle günlük olağan görüşmelerin yapıldığını belirten Hamas, "Suriye liderliğiyle ilişkilerimiz çok iyi" dedi. Nisan 2011'de bu açıklamanın devamında Hamas, "Suriye'nin Filistin direnişinin ve Hamas'ın yanında duruşunu, Lübnan direnişine desteğini, Hamas ve İslâmî Cihad liderlerini teslim ya da sınır dışı etme isteklerine karşı çıkışını asla unutamayız" dedi.

Suriye'nin Filistin direnişine desteğini hâlâ sürdürdüğünü belirten Hamas, "Suriye'de yaşananlar iç sorunudur. Suriye'nin içinde bulunduğu durumu en kısa sürede aşmasını, Suriye halkının istek ve beklentilerinin gerçekleşmesini, istikrar ve huzura kavuşmasını temenni ediyoruz"[1310] dedi.

Suriye rejimine vefalıyız; çünkü bizi destekledi

Aralık 2011'de Katar'dan yayın yapan el-Cezîre televizyonunun sorularını yanıtlayan Hamas Siyasî Büro Başkanı Halid Meşal, Suriye'deki krizin siyasal bir yolla çözüme kavuşturulmasını istediklerini, Suriye'deki halkın beklentilerine uygun bir şekilde hak ve özgürlüklerin genişletilmesini desteklediklerini söyledi.

Meşal, açıklamasında şu ifadelere yer verdi: "Suriye'nin direnişe destek veren seçkin dış siyasetinin korunmasını istiyoruz; iç şiddeti ve dış müdahaleyi reddediyoruz. Biz, vakıayı dikkate alarak ilkelerimize uygun dengeli bir duruş sergiliyoruz.

Elbette biz, Suriye rejimine karşı vefalıyız; çünkü bu rejim, direnişi sınırsız bir şekilde destekledi. Yine biz, Suriye halkına karşı da vefalıyız. Çünkü bu halk da bizi kucakladı. Fakat biz, Suriye'nin iç işlerine karışmıyoruz. Çünkü, herkes kendi yönettiği kişilerden sorumludur.

Bununla birlikte bize tutumumuz sorulursa şunu söyleriz: Biz, reformdan, demokrasiden, özgürlüklerden yanayız... Direnişi desteklemem; reform, demokrasi ve özgürlük isteğime mani değildir. Fakat biz, bütün bunların sivil bir yolla gerçekleşmesini temenni etmekteyiz; güvenlik yöntemleriyle ve askerî yolla değil. Biz, kan dökülmesine karşıyız. Biz, içeride şiddete başvurulmasına karşıyız. Biz, dış askerî müdahaleye başvurulmasına karşıyız.

Bizim değerlerimiz budur. Herkese de bunu tavsiye ediyoruz. Belki bu metodumuzdan bazıları memnun olmayabilir. Ama bizim için önemli olan Rabbimizi memnun etmektir. Vicdanımızı razı etmektedir. Değer ve ilkelerimizle uyum içerisinde olmaktır."

[1310] İsrahaber. 25 Nisan 2011. Hamas'tan Suriye Açıklaması. www.israhaber.com/hamastan-suriye-aciklamasi-12447-haberi.html

Halid Meşal, açıklamasının devamında, Hamas'ın siyasî ofisinin Suriye'den taşınacağı yönündeki haberleri de yalanladı.[1311] Suriye'den yayın yapan Şampress haber ajansının bildirdiğine göre Halid Meşal, Suriye Cumhurbaşkanı Yardımcısı Faruk eş-Şara ve Dışişleri Bakanı Velid Muallim'le görüşmelerde bulundu ve Suriyeli yetkililere Hamas'ın Şam'daki siyasî bürosunun Katar'a nakledileceğine ilişkin haberleri yalanlayarak "Hamas zor gününde Suriye'ye sırt çevirmeyecek" dedi.[1312]

Devrim sürecinin ilk yılında Suriye yönetimiyle yaşanan krizden ötürü Hamas'ın Siyasî Ofisi'nin başka bir Arap ülkesine nakledileceği yönündeki haberler çıkarken bu tür iddialar, Hamas tarafından sürekli yalanlandı.[1313] Haziran 2011'de *el-Hayat* gazetesinin sorularını yanıtlayan Hamas Siyasî Büro Başkan Yardımcısı Mûsâ Ebû Merzûk, Suriye'den ayrılmak gibi bir düşüncelerinin olmadığını söyledi.[1314]

Suriye liderliğinin Hamas'tan Şam ofisini boşaltmasını istediği yönündeki iddiaları yalanlayan Mahmud Zahar, "Şam'daki yetkililerden bu konuda açıklama gelmedi. Bu konudaki baskılardan da açıkçası haberdar değilim. Ama bazı Hamaslı arkadaşlarımız Şam'dan ayrılıp Gazze'ye geri döndüler. Tabii bunlar tamamen kişilerin kendi tercihleriyle alakalı bir durum. Genel merkezin kararıyla alakalı bir durum değil. Yine de bu konunun etraflıca tartışılacağını düşünüyorum. Mısırlı kardeşlerimize bu konuyu açmadık. Onların da böyle bir teklifi halihazırdaki şartlardan dolayı kabul edeceklerini de çok sanmıyorum"[1315] dedi.

1311 Youtube. 26 Aralık 2011. موقف خالد مشعل مما يجري في سوريا. www.youtube.com/watch?v=4YkNZaeJcio, El-Cezire. 11 Şubat 2012. حماس تنفي نقل مكتبها من دمشق. www.aljazeera.net/news/pages/af5774a4-272f-468d-9bed-6d8ec2b65cf6

1312 YDH. 2 Mayıs 2011. Hamas'tan Suriye yönetimine destek. www.ydh.com.tr/HD8984_hamastan-suriye-yonetimine-destek.html

1313 Filistin Enformasyon Merkezi. 12 Eylül 2011. حماس تؤكد بقاءها في سورية وتنفي نقل أي من مكاتبها. www.palinfo.com/site/pic/newsdetails.aspx?itemid=26504, El-Cezire. 1 Şubat 2012. هنية يستبعد مغادرة حماس لسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/79d37acb-1cca-4d50-9a78-f5adc174d98e, El-Cezire. 30 Nisan 2011. حماس تنفي أنباء مغادرتها دمشق. www.aljazeera.net/news/pages/c8ce8b6b-59de-4b6c-9b87-3c36edb5e2b0

1314 İsrahaber. 9 Haziran 2011. Hamas: Suriye'den Ayrılmayı Düşünmedik. www.israhaber.com/hamas-suriyeden-ayrilmayi-dusunmedik-12765-haberi.html

1315 İsrahaber. 22 Eylül 2011. Hamas'ın Genel Merkezi Şam'dan Taşınıyor Mu?. www.israhaber.com/hamasin-genel-merkezi-samdan-tasiniyor-mu-13146-haberi.html, El-Cezire. 29 Şubat 2012. الزهار: غزة هي البديل لقيادات الخارج. www.aljazeera.net/news/pages/d5f66135-8e79-4c3c-a8de-99344lad52ca

Hamas, Şam'ı terk ediyor

2011 yılının son haftalarında Hamas'ın Şam'daki ofislerini Gazze'ye taşımaya başladığı yönünde haberler dolaşmaya başladı. İddiaya göre Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in geleceğini göremeyen Hamas, Şam'daki kadrosunu azalttı. Suudî gazetesi *Şarku'l-Avsat*, Hamas'ın Şam'daki kadrosunun sessizce Gazze'ye döndüğünü bildirdi.

Her ne kadar Hamas, Suriye'den ayrıldığı yönündeki iddiaları yalanlasa da bu dönemde bazı liderlerin Şam ofisini terk ettiği ortaya çıktı. Hamas'ın Şam'daki ofisindeki personel sayısı eskiden yüzlerle ifade edilirken, Suriye'de yaşanan olaylardan sonra onlarla ifade edilmeye başlandı. *Şarku'l-Avsat* gazetesi, 5 Aralık 2011 tarihli nüshasında, bölgedeki istihbarat kaynaklarına dayandırdığı haberinde, Hamas'ın Şam'dan Gazze'ye taşınmasının, Suriye'nin Arap Birliği'ndeki üyeliğinin askıya alınmasından sonra başladığını duyurdu.

Diplomatik kaynaklara göre Hamas, Beşşar Esed sonrası dönemde de Suriye'deki ofisini korumak için, Şam ofisini tamamen kapatmak yerine sembolik düzeye çekti. Aynı kaynaklara göre Hamas'ın üst düzey liderliği, alternatif bir merkez bulmak için Mısır, Katar, Sudan ve Türkiye'yle görüşmelerde bulundu. Bu dönemde Hamas liderleri, vakitlerinin çoğunluğunu uçaklarda geçiriyordu.

Hamas'a yakınlığıyla bilinen *Risale* gazetesine konuşan Hamas'ın sözcüsü Fevzi Berhum "Şam dışında alternatif arayışımız yok. Suriye'den ayrılacağımız yönündeki haberler, Suriye rejimiyle ilişkilerimizi germeyi hedefleyen başarısız girişimlerdir" demişti.

Hamas'ın Şam'daki Siyasî Ofis üyesi Salahı el-Arurî, Hamas'ın Şam'dan ayrılma iddialarını yalanlarken, bazı Hamas liderlerinin aileleriyle birlikte Gazze'ye dönmesinin, Suriye'de yaşananlarla alakasının olmadığını, kişisel nedenlerden ötürü Gazze'ye döndüklerini söyledi. Salah el-Arurî, "Biz, tüm Suriyelilerin görüşlerine saygı duymaktayız. Bizim, Suriyelilerin iç işlerine karışmak gibi bir niyetimiz yok" dedi. Hamas'ın Gazze'deki resmî sözcüsü Sami Ebû Zuhrî de iddiaların aksine Şam'daki ofisin varlığını koruduğunu, Şam ofisinin Gazze'ye ya da başka bir ülkeye taşındığı haberlerini yalanladı.[1316]

[1316] Şarku'l-Avsat. 5 Aralık 2011. حماس تخفض «بهدوء» وجودها في سوريا تحسبا لمستقبل الأسد الغامض. http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=652931&issueno=12060

Hamas'tan Nusra'ya kınama

Şam'dan ayrılıp ayrılmayacakları yönündeki tartışmalara, Halid Meşal'in el-Arabiya televizyonuna verdiği demeçle son noktayı koyan Hamas, Nusra Cephesi'nin Kefer Susa'daki istihbarat merkezini hedef alan saldırısını şiddetle kınadığını duyurdu. Suriye'de aylardır devam eden acı gelişmeleri endişeyle takip ettiklerini belirten Hamas, Suriye'nin içinde bulunduğu krizden "siyasî çözümle" kurtulması için girişimlerde bulunduklarını ve bulunmaya da devam ettiklerini söyledi. Hamas, Suriye'deki çözümle beklentilerinin; akan kanın durması, halkın demokrasi ve reform arzusunun gerçekleşmesi, Suriye'nin güvenlik ve istikrarının korunması, iç cephenin güçlendirilmesi, dışarıdan gelen tehlikelere ve meydan okumalara karşı güçlendirilmesi olduğunu belirtti.

Hamas, 24 Kasım'da yayınladığı resmî açıklamasında "Suriye'nin içinde bulunduğu krizden akan kanı durdurarak, Suriye'yi hedef alan dış tehlikelere karşı iç cephesini güçlendirerek, halkın beklentilerinin karşılandığı yeni bir merhaleye taşıyarak çıkması çağrısında bulunuyoruz. Temennilerimiz de bu yöndedir"[1317] beyanında bulundu.

Hamas liderlerinin bazılarının, Şam'dan çocuklarının eğitimi gibi özel sebeplerden ötürü ayrıldıklarını ifade eden Halid Meşal, ayrılmalarda siyasî sebeplerin olmadığını kaydetti. Meşal, "Biz, hiçbir Arap devletinin içişlerine karışmayız. Arap devletlerinin istikrar ve güvenliğinin korunmasından yanayız. Bununla birlikte halkların haklarının da korunmasını istiyoruz"[1318] demişti.

Ocak 2011'de Hamas'ın Arap Birliği'yle Suriye yönetimi arasında arabulucu olduğu gündeme geldi. Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî, Cumhurbaşkanı Esed'e ulaştırmak üzere bir mektubu, Halid Meşal'e teslim etti.[1319] Hamas, el-Fetih liderliğinin eleştirilerini,[1320] "Suriye'de binlerce Filistinlinin yaşadığını gerekçe göstererek"[1321] reddetti.

1317 El-Cezire. 25 Aralık 2011. حماس تدعو لحل سياسي في سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/b146e931-1001-418e-b658-713a1edcc87d

1318 İsrahaber. 26 Aralık 2011. Hamas, Şam'daki Bombalı Saldırıyı Kınadı. www.israhaber.com/hamas-samdaki-bombali-saldiriyi-kinadi-13841-haberi.html

1319 El-Cezire. 6 Ocak 2012. العربي يسلم مشعل رسالة لسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/b5b9ee5a-deb2-46cc-803c-3ac1f881c5ec, Şarku'l-Avsat. 7 Ocak 2012. العربي يحمل مشعل رسالة للأسد بوقف العنف.. ويؤكد: حماس أقنعت دمشق بتوقيع البروتوكول. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=657817&issueno=12093

1320 El-Cezire. 7 Ocak 2012. عبد ربه ينتقد دور مشعل بسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/b23f2670-7fb0-477a-a353-810367c9a4ba

1321 El-Cezire. 7 Ocak 2012. حماس ترفض انتقادات لوساطتها بسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/1d95d51d-d7a4-4955-8299-148fd02a34a8

El-Cezîre televizyonunun iddiasına göre Halid Meşal, Cumhurbaşkanı Esed'le görüşmek için İstihbarat Müdürü Ali Memlük'le irtibat halindeydi. Meşal'e randevu verilmesine rağmen Meşal, görüşmenin gerçekleşmesinden üç gün önce Şam'dan ayrıldı.

Kaynaklara göre Meşal, Suriye'de ayaklanma başlamadan önce Mart 2011'de Esed'le görüşmüş; Meşal, Esed'den reform yapmasını isterken Esed, değişim rüzgârının Suriye'ye uğramayacağını söylemişti.[1322]

Diplomatik ve istihbarî kaynaklar, Hamas lideri Meşal'in 27 ocak itibariyle Şam'da bulunmadığını, Şam'ı fiilî olarak terk ettiğini açıkladı.[1323]

İsmail Heniyye'den Suriye Değerlendirmesi

2 Şubat 2012'de Katar'a giden Filistin Başbakanı İsmail Heniyye, el-Cezîre televizyonuna yaptığı açıklamasında, sorulan bir soruya yanıt olarak Hamas'ın Suriye'de yaşanan olaylara ilişkin Hamas'ın resmî tavrını yineledi.

İsmail Heniyye, "Biz, akan Suriye halkının kanının durdurulmasını istiyoruz. Suriye halkının kanı bizim için değerlidir. Suriye, bölgedeki temel ve merkezi bir devlet olarak Filistin direnişinin ve Filistin halkının haklarının yanında durdu. Hiç kimse Suriye'nin bu yöndeki pusulasını değiştirmesini arzu etmiyor. Bununla birlikte biz, Suriye halkının beklentilerinin ve arzularının olduğunu söyledik. Suriye halkı, istediği haklara ve özgürlüğe kavuşmalıdır. Suriye halkı, adalete, eşitliğe, çoğulcu bir siyasî yapıya, reformlara ve demokrasiye kavuşmalıdır. Bizim bu tavrımız, daha önceden de net bir şekilde açıklandı. Ayrıca farklı yollarla da Suriye'deki karar mekanizmalarına tutumumuzu ilettik" diye konuştu.

Hamas'ın Suriye'den çıkacağı yönündeki iddiaları yalanlayan Heniyye, Suriye rejimini açıkça desteklemediği için İran tarafından baskıya maruz kalındığı, bundan ötürü İran'ın Hamas'a yaptığı yardımların kesildiği iddialarının da asılsız olduğunu söyledi. Heniyye, konuşmasına şöyle devam etti:

"Hamas liderliği, Suriye'den çıkma kararı almadı. Hiç kimse de Hamas'tan, Suriye'yi terk etmesini istemedi. İran'la ilişkilerimiz iyi düzeyde. İran, bizim yanımızda durdu. Halkımızı ve direnişimizi destekledi. Hâlâ da desteklemeye devam ediyor. Hamas, yardımların karşılıksız olmasına özen gösterdi.

[1322] El-Cezire. 19 Şubat 2012. مشعل تجنب لقاء الأسد قبل مغادرة دمشق. www.aljazeera.net/news/pages/ab318b39-612f-4700-bb4d-6aefc374fc14

[1323] Reuters. 27 Ocak 2012. مشعل يغادر سوريا في هدوء مع استمرار العنف. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80Q09920120127

Hamas'ın kararları hiç kimsenin cebinde değil. Bugün Ürdün'deki, İran'daki ya da başka ülkedeki kardeşlerimiz desteğe devam etmek isterlerse 'Bu destek çok iyidir, mukaddestir, vacibdir' deriz. Eğer herhangi bir sebepten ötürü kesmek isterseler, bu karar onları ilgilendirir. Hamas'ın İran, Ürdün, Suud ve Mısır'la ilişkileri eşit düzeydedir."[1324]

Heniyye: Suriye, halkının sesine kulak verilmeli

2 Şubat'ta Doha'da yaptığı açıklamasında, Suriye'deki ofisi kapatma iddialarını yalanlayan[1325] Filistin Başbakanı İsmail Heniyye, Şubat 2012'de Kuveyt'te yayınlanan *er-Ra'i* gazetesinin sorularını yanıtlarken; Suriye halkının demokrasi, reform, seçilmiş meclis, partiler kanunu ve siyasî çoğulculuğun gölgesinde yaşama hakkının olduğunu söyledi.

Suriye halkının sesinin dinlenmesi gerektiğini savunan Heniyye, konuşmasına şöyle devam etti:

"Hamas'ın Suriye'de yaşananlara ilişkin tutumu başından sonuna kadar netti. Şimdi de aynı şeyi söylüyoruz: Diyalog, kurşun ve silahın alternatifidir. Suriye'de güvenlik esaslı çözüm değil, diyalog benimsenmelidir.

Suriye, Arap ve Filistin'e komşu bir ülke. Nekbe'den (1948 yılındaki sürgün) itibaren Filistinli mültecileri kabul etti. Şu anda Suriye'de 400 bin mülteci var. Filistinli liderler, Suriye'de yaşadı ve yaşamaya da devam ediyor. Hamas ise Ürdün'den sürgün kararı alındığı zaman Suriye'nin kendisine kapıları açtığını gördü. Hamas, Suriye'de çalışmalarını tabii ve meşru bir şekilde sürdürdü. Hamas hareketi, Filistin'in bağımsızlığı için çalışan, Suriye'de misafir olan bir harekettir.

Suriye liderliği ve halkı, Filistin direnişine kucak açtı. Bizim bunu inkâr etmemiz mümkün değil. Suriye'de akan kana gelince, Suriye halkının kanı bizim için çok değerlidir. Suriye, ümmet içerisinde asil bir konuma sahiptir. Çünkü Suriye ister Lübnan cephesinde, isterse Suriye cephesinde ya da başka bir şekilde İsrail'le savaşın bedellerini ödedi.

Biz, en başından itibaren Suriye hükümetinin ve liderliğinin güvenlik metodu yerine diyalog metodunu kullanması için tavsiyelerde bulunduk. Fakat Suriye'de durum gördüğünüz şekilde gelişti. Bununla birlikte Hamas, en

[1324] İsrahaber. 3 Şubat 2012. İsmail Heniyye'den Suriye Değerlendirmesi. www.israhaber.com/ismail-heniyyeden-suriye-degerlendirmesi-14100-haberi.html

[1325] El-Cezire. 1 Şubat 2012. هنية يستبعد مغادرة حماس لسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/79d37acb-1cca-4d50-9a78-f5adc174d98e

başından beri, diğer devletlerin içişlerine karışmayacağını ilan etti. Hamas, bir tarafta durarak diğer tarafa karşı çıkmak istemedi."

Heniyye, Suriye'deki şartlardan ötürü Hamas'ın Siyasî Büro Şefi Halid Meşal'in bir süre Suriye dışında çalışmalarını sürdüreceğini belirtti.[1326]

Suriye'ye 'vefa'dan muhaliflere 'selam'a

Hamas'tan Suriye karşıtı ilk sert açıklama, İsmail Heniyye'den geldi. Filistin Başbakanı İsmail Heniyye, 24 Şubat 2012'de Ezher Camii'nde verdiği cuma hutbesinde, Suriye halkının özgürlük ve demokrasi mücadelesini selamladığını söyledi. Heniye, hutbesinde "Demokrasi, reform ve özgürlüğü için mücadele veren kahraman Suriye halkını selamlıyorum. Bugün Arap Baharı, İslâm ümmetini Kudüs'ün eşiğine getirdi. Filistin halkı, Mescid-i Aksa ve Kudüs'ün kurtarılışının eşiğine geldi. Arap halkları ve Müslümanlar, yaklaşan son an için kendisini hazırlamalıdır"[1327] dedi.

Sürecin ilk aşamasında Suriye yönetiminin her zaman direnişi desteklediğini, bu yüzden de bedel ödediğini belirten Hamas'ın, Suriye yönetimine vefalı olduklarını vurgulayan söyleminin aşamalı olarak Suriye karşıtı bir hale dönüşmeye başlaması, direniş eksenini oluşturan ülke ve gruplarda şaşkınlık ve üzüntü yaratmıştı. Bu yüzden de Suriye'ye karşı üslûbunu sertleştiren Hamas liderlerinin ifadelerini yumuşatarak, başta İran olmak üzere direniş eksenindeki diğer taraflara izah etmek daha alt düzeydeki Hamas liderlerine düşüyordu.

İsmail Heniyye'nin Ezher Camii'nde yaptığı konuşmasının çarpıtıldığını belirten Hamas'ın resmî sözcüsü Fevzi Berhum, İran'ın Arapça yayın kuruluşu olan el-Alem televizyonuna yaptığı açıklamasında, Hamas-Suriye ilişkilerine açıklık getirdi. Hamas'ın Şam'daki ofisini kapatmadığını belirten Berhum, Şam'daki ofisin neden aktif olmadığını şöyle açıkladı:

"Şu anda gerek Filistin davası ve gerekse ulusal uzlaşı için yapılması gerekenler var. Hamas liderliği, bu çalışmalarını tam olarak yapabilmesi için Filistin, Arap ve Müslüman liderlerle görüşmelidir. Suriye ise bu zamanda

---

1326 İsrahaber. 10 Şubat 2012. Heniyye: Suriye Halkının Sesine Kulak Verilmeli. www.israhaber.com/heniyye-suriye-halkinin-sesine-kulak-verilmeli-14133-haberi.html

1327 El-Arabiya. 24 Şubat 2012. هنية يخطب في الجامع الأزهر ويُحيي شعب سوريا. www.alarabiya.net/articles/2012/02/24/196749.html, El-Cezire. 25 Şubat 2012. هنيّة يُحيّي الشعب السوري. www.aljazeera.net/news/pages/fc90e28b-7be8-4f38-92d8-4bfa6fa46c17

bu görüşmelerin yapılması için uygun değildir. Bundan ötürü görüşmeler Suriye dışında gerçekleştirilmektedir.

Hamas liderlerinin birçoğunun Suriye'yi terk ettiği doğru olmakla birlikte, bu terk edişin sebebi siyasî değildir. Şam'da şartlar zor. Fakat Şam'daki ofisler hâlâ açık ve bazı liderler de Şam'daki çalışmalarını sürdürüyor.

Hamas'ın diğer Arap ve İslâm ülkeleriyle ilişkisi olduğu gibi, Suriye'yle de ilişkisi bulunmaktadır. Hamas'ın devletlerle ilişkisinde belirleyici olan, ilgili devletin Filistin davasına ve halkına yakınlığı, direnişi desteklemesi ve Filistin halkının mücadelesini güçlendirmesidir. Hamas, Aksa ve Filistin davası için Arap ve İslâm ülkelerinden daha fazla destek bulmayı amaçlamaktadır."

Filistin Başbakanı İsmail Heniyye'nin Ezher Camii'nde Suriye halkının mücadelesini selamladığı konuşmasının çarpıtıldığını belirten Berhum, açıklamasına şöyle devam etti: "Medya, bu konuşmayı gerçekten de çok abarttı. Ben, Heniyye'nin konuşmasında bir tuhaflık göremiyorum. Heniyye'nin Suriye halkı için temennisini biz tüm dünya halkları için temenni etmekteyiz. Filistin halkı için temenni etmekteyiz. Heniyye'nin açıklamalarında sorun yok. Sorun, Hamas ve Suriye için pusuya yatanlarda, sahte ve zehirli medyada, önyargılı kişilerdedir. Suriye'de akan kan bizi üzmektedir. Biz, Suriye'de istikrar, reform, demokrasi, emin ve eman istiyoruz. Bunu kendi halkımız için de Mısır için de Tunus için de istiyoruz."

Suriye'deki krizin en kısa sürede çözüme kavuşturularak tüm gücün Kudüs için İsrail'e karşı mücadeleye çevrilmesi gerektiğini savunan Berhum, sözlerine şu ifadelerle son verdi:

"Biz en başından beri, direnişe ve tüm Filistinli hareketlere kucak açan Suriye'yi saygı ve takdirle karşıladık. Filistin halkı için pusuda bekleyen düşman, Filistin halkının yanında duran devletler için de pusuda beklemektedir. Biz, Suriye'de akan kanın en kısa sürede durdurulmasını, güvenlik değil siyasî eksenli çözümün hayata geçirilmesini istiyoruz. Çünkü dünyanın farklı bölgelerinde uygulanan güvenlik çözümleri başarısızlıkla sonuçlandı. Suriye'deki kriz, Suriye'de reform ve demokrasiyi sağlayacak şekilde çözülmelidir. Suriye'de akan kan durmalı ki dünya tüm gücünü temel dava olan Kudüs'e, siyonist düşmanla mücadeleye versin."[1328]

[1328] İsrahaber. 29 Şubat 2012. Hamas: Pusuda Bekleyenler Heniyye'nin Konuşmasını Çarpıttı. www.israhaber.com/hamas-pusuda-bekleyenler-heniyyenin-konusmasini-carpitti-14235-haberi.html

Hamas'tan Suriye ve Hizbullah'a karşı açık tavır

Hamas'ın Suriye yönetimine karşı tutumunu değiştirmeye başladığı tarih olan 24 Şubat, Suriye Halkının Dostları Grubu'nun Tunus'ta ilk toplantısını yaptığı tarihtir. Bu tarihten sonra Hamas, Suriye'yle ilişkilerini koparmakla kalmadığı gibi, İran ve Hizbullah'tan da aşamalı bir şekilde uzaklaştı.[1329]

Hamas'ın Suriye'yle bağlarını kopardığı bu tarih ayrıca, Ürdün'le olan ilişkilerini düzelttiği tarihtir. Hamas lideri Meşal, 29 Ocak 2012'de Katar'ın da arabuluculuğuyla Ürdün'le arasındaki sorunları düzeltmiş ve Amman'da Kral Abdullah tarafından karşılanmıştı.[1330]

Bununla birlikte Mûsâ Ebû Merzûk, 28 Şubat 2012'de yaptığı açıklamasında "Biz, Şam'daki ofisimizi kapatmadık. Şu an Şam'da bulunmamamızın sebebi, dünyanın farklı bölgelerinde yürüttüğümüz siyasî etkinliklerdir. Şu an Suriye dışında bulunmamızın sebebi bundan ibarettir" dedi. Aynı gün Salah Berdavil de Hamas'ın Şam'dan ayrıldığı, Şam'daki ofisleri kapattığı iddialarını yalanladı.[1331]

Hamas'ın Suriye karşıtı duruşu, 30 Eylül 2012'deki AKP Kongresi'nde Meşal'in yaptığı konuşmasıyla resmîlik kazandı.[1332] Meşal'in bu konuşmasından sonra Suriye yönetimi, Hamas'ın Suriye'deki ofislerine baskınlar düzenleyerek bir bir kapattı.[1333]

Halid Meşal, 8 Aralık 2012'deki Hamas'ın kuruluş yıl dönümü kutlamalarında muhaliflerin bayrağını eline alarak dalgalandırırken[1334], Mûsâ Ebû Merzûk, 23 Aralık 2012'de el-Cezîre televizyonuna yaptığı açıklamasında,

---

1329 El-Cezire. 8 Mart 2012. تآكل علاقات حماس بسوريا وإيران. www.aljazeera.net/news/pages/b0d9c005-ac2e-4888-acec-74ef398a320c

1330 El-Cezire. 28 Ocak 2013. مشعل يصل الأردن ويلتقي الملك اليوم. www.aljazeera.net/news/pages/235b697f-26b6-4b9b-9efe-dea9a1445749, El-Cezire. 28 Haziran 2012. ملك الأردن يلتقي مشعل. www.aljazeera.net/news/pages/265b7cb1-b132-4567-800d-eab5a11ca7c3

1331 El-Cezire. 28 Şubat 2012. حماس تنفي خروجها من سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/eb231ecf-176b-40b0-9f5d-10a8f53d824a

1332 CNN Türk. 30 Eylül 2012. www.cnnturk.com/2012/turkiye/09/30/mesal.barzani.ve.mursiden.mesaj/678668.0/

1333 El-Cezire. 5 Kasım 2012. سوريا تغلق جميع مكاتب حماس. www.aljazeera.net/news/pages/32acf81c-06e5-4a02-b53a-c65d893cad11, El-Cezire. 7 Kasım 2012. حماس تؤكد إغلاق مكاتبها في سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/ded1a0fc-0710-4663-ad8f-d3a0fd820dcc

1334 El-Cezire. 8 Aralık 2012. مشعل: المقاومة خيارنا لتحرير فلسطين. www.aljazeera.net/news/pages/5a2358ac-0c45-4da7-8b4b-ff822e4e0820

"Hamas, Suriye'deki krizin çözümü için Esed yönetimden çekilmesi gerektiğini düşünüyor. Bu talep, Suriye halkının da talebidir" dedi.[1335]

Fakat İsmail Heniyye, Halid Meşal ve Mûsâ Ebû Merzûk'un Suriye karşıtı açıklamaları, Hamas liderlerinin tamamının paylaştığı bir tavır değildi. Çünkü Hamas'ın önde gelen liderlerinden Mahmud Zahar, Suriye konusunda Hamas içerisinden farklı bir ses yükseltiyordu. Zahar, 3 Mart 2013'te yaptığı açıklamasında, Suriye ile Hamas arasındaki ilişkilerin kesildiği iddiaları yalanlamış ve "Hamas'la Suriye'nin arasını açmak isteyenlerin" varlığına dikkat çekerek, Suriye yönetimine tavsiyelerde bulunduklarını; fakat bunun Suriye ile ilişkilerin kesildiği anlamına gelmediğini söylemişti.[1336]

6 Nisan 2013'te Hamas tarafından yapılan açıklamada, Suriye halkının meşru taleplerine verilen destek yinelenirken, Hamas'ın Suriyeli muhaliflere askerî eğitim verdiği iddiaları yalanlandı.[1337] Hamas ayrıca, Suriye'de İzzeddîn el-Kassâm Tugayı savaşçılarının olduğu iddialarını da yalanladı.[1338]

Hamas tarafından 17 Haziran 2013'te yapılan açıklamada ise işgalci İsrail'e karşı direniş pusulasının korunması çağrısında bulunulurken, Hizbullah'ın Suriye'den çekilmesi talep edildi.[1339]

Hamas Suriye konusunda yeniden tavır değiştirdi

Arap Baharı'yla gelişen Mısır,[1340] Katar ve Türkiye ile kurulacak ittifakın uzun süreceği umudu, Hamas'ı İran ve Hizbullah cephesinden aşamalı olarak uzaklaştırmıştı. Fakat, 3 Temmuz askerî darbesiyle Müslüman Kardeşler Cemaati'nin iktidardan uzaklaştırılmasından sonra[1341] Hamas, kendisini

---

1335 El-Cezire. 23 Aralık 2012. حماس تدعو الأسد للاستجابة لدعوات الرحيل. www.aljazeera.net/news/pages/c1a23f43-04b0-4390-89b0-50cee09bd397

1336 El-Cezire. 3 Mart 2012. الزهار ينفي قطع علاقات حماس بسوريا. www.aljazeera.net/news/pages/d01323d8-79a2-4a6a-9fae-29c4c2e3137b

1337 El-Cezire. 6 Nisan 2013. حماس تنفي تدريب ثوار سوريين. www.aljazeera.net/news/pages/f8941714-ceaf-4636-9b06-ab457bcc86a4,

1338 El-Cezire. 14 Haziran 2013. هنية: لا مقاتلين لحماس في سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/58b90ffe-dfb2-4d70-897a-0ee505b570c8

1339 El-Cezire. 17 Haziran 2013. حماس تطالب حزب الله بالانسحاب من سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/9636dca1-ac1a-4940-8a64-4ed294d34a81

1340 El-Cezire. 18 Haziran 2013. مرسي يستقبل وفدا رفيعا من حماس. www.aljazeera.net/news/pages/7df931c5-b815-4a58-9df1-5b59da9bdc2b

1341 Reuters. 3 Temmuz 2013. السيسي.. قائد الجيش الذي انقلب على رئيسه. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B21D520130703

büyük bir krizin[1342] içinde buldu ve gerek İran gerekse Hizbullah karşıtı tutumunu yumuşatmaya başladı. Hamas ve Hizbullah liderliği arasında, ilişkileri yeniden eski bağlamına döndürmek için görüşmeler yapıldı.

El-Cezîre'ye yaptığı açıklamasında, ilişkilerin yeniden normalleştirilmesi için görüşmelerin yapıldığını doğrulayan Hamas liderlerinden Halil el-Hayya, Hamas'ın İran ve Hizbullah'la ilişkilerinin karşılıklı saygıya dayalı olduğunu, Suriye sorununda farklı görüşlere sahip olunsa da ilişkilerin tamamen kesilmediğini söyledi. El-Hayya, Hamas'ın Filistin davasının yararına olacak şekilde yardımcı olanların desteğine açık olduklarını söyledi. [1343]

Hamas liderlerinden Ahmed Yusuf da 27 Temmuz'da yaptığı açıklamasında Hamas ve İran'ın ortak düşman İsrail'e karşı stratejik ilişkilerini gözden geçirdiğini, Hizbullah ve İranlı yetkililerle yapılan görüşmelerde Suriye krizinin yol açtığı sorunların çözümünün ele alındığını söyledi. Yusuf, görüşmenin Mısır'da yaşanan olaylarla bir alakasının olmadığını iddia ederken, İran'ın yakında ekonomi başta olmak üzere tüm alanlarda Hamas'a destek vermeye devam edeceğini söyledi. Yusuf, yapılan görüşmelerde her iki tarafın da Suriye'de alınan tutumları anlayışla karşıladığını ifade etti.[1344]

9 Ekim 2013'te Hamas, Filistin Yönetimi Başkanı Mahmud Abbas'ın temsilcisi Abbas Zeki'nin Suriye'ye giderek Cumhurbaşkanı Esed'le görüşmesini eleştirerek, Fetih hareketini "Suriye yönetiminin yanında durmakla" suçladı. Fetih hareketi ise Suriye'deki Filistinliler için atılmış bu adımı doğru bulduğunu açıkladı.[1345]

Aynı gün Meşal, Lübnan'ın başkenti Beyrut'ta yaptığı konuşmasında, Suriye'de savaşan askerî örgütlere, "silahlarını İsrail'e doğrultmaları" çağrısında bulundu.[1346]

[1342] El-Cezire. 6 Temmuz 2013. مأزق حماس بعد عزل مرسي. www.aljazeera.net/news/pages/598bd679-985a-4779-85b2-a6596845bae5

[1343] El-Cezire. 22 Ağustos 2013. حماس وحزب الله.. تقارب بعد فتور. www.aljazeera.net/news/pages/07566547-a992-4e35-996c-9f41a75d9f75

[1344] Rusya El-Yovm. 27 Temmuz 2013. حماس تعيد بناء علاقاتها مع ايران وحزب الله. http://arabic.rt.com/news/622375

[1345] El-Cezire. 9 Ekim 2013. حماس تنتقد زيارة دمشق والمنظمة تدافع. www.aljazeera.net/news/pages/1543f94e-4cf2-4e31-ace4-8ba037e6a6da

[1346] Rai El-Yovm. 9 Ekim 2013. خالد مشعل يوجه رسالة تصالحية غير مباشرة للرئيس الاسد. www.raialyoum.com/?p=11410, Youtube. 9 Ekim 2013. خطاب مشعل في مؤتمر القدس. www.youtube.com/watch?v=w9FPj76DCEI

Mısır'daki darbenin sonucu olarak 14 Ekim 2013'te el-Meyadin televizyonuna konuşan Mûsâ Ebû Merzûk, Halid Meşal'in Suriyeli muhaliflerin bayrağını "yanlışlıkla" kaldırdığını söyledi.[1347]

Suriye Müslüman Kardeşler Cemaati liderlerinden Milhem Derubî, Hamas'ın Suriye konusunda farklı görüşler beyan etmesinin arkasında, bölgede meydana gelen değişikliklerin olduğunu söyledi. Derubî, *Şarku'l-Avsat* gazetesine yaptığı açıklamasında, Hamas'tan "Suriye'nin iç işlerine karışmaması ve alandaki savaşçılara talimat vermemesi"[1348] çağrısında bulundu.

Hamas hareketinden 3 Eylül 2013'te yapılan resmî açıklamada, Suriye'de insanların kimyasal silah kullanılarak öldürülmesi kınanırken, Batı'nın Suriye'ye askerî müdahale girişimine ise karşı çıkıldığı belirtildi.[1349]

Hizbullah ve Suriye

Lübnan İslâmî Direnişi Hizbullah'ın, Arap Baharı olarak adlandırılan süreçte ortaya çıkan Arap ülkelerindeki isyan hareketlerine bakışı, müttefiki olan Suriye'de değişti. Mısır, Libya, Tunus, Yemen ve Bahreyn'deki halk isyanlarını destekleyen Hizbullah, Suriye'de ise muhaliflerin başlattığı isyana destek vermedi.

Bu tutumundan ötürü Hizbullah, "çifte standart"la suçlanırken, Genel Sekreter Hasan Nasrallah, yaptığı birçok konuşmasında Suriye sorunundaki tutumlarının sebeplerini ayrıntılarıyla açıkladı.

İlk açıklama: Suriye'ye savaşçı göndermedik

Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah, Suriye'yle ilgili ilk konuşmasını 25 Mayıs 2011'de, Güney Lübnan'ın kurtuluş bayramında yaptı. Nasrullah, bu konuşmasında Suriye'ye savaşçı gönderdikleri yönündeki iddiaları yalanlarken, göndermeleri halinde gizlemeyeceklerini cesaretle ilan edeceklerini belirtti.

1347 El-Meyadin. 14 Ekim 2013. "أبو مرزوق للميادين: مشعل رفع علم "الثورة السورية" بالخطأ، ولم نتورط في شؤون سورية ومصر". www.almayadeen.net/ar/news/palestine-Xi0Kg7,15UiVu6JXANyX_g/

1348 El-Kuds. 19 Ekim 2013. المعارضة السورية تعبر عن استيائها من تقلبات «حماس» ومراقبون يربطونها بمتطلبات علاقتها مع إيران. www.alquds.com/news/article/view/id/468115

1349 Safa. 3 Eylül 2013. حماس تؤكد رفضها أي عدوان أو تدخل خارجي بسوريا. http://safa.ps/details/news/110868/

Nasrullah konuşmasında şunları söyledi: "Bazı medya organlarında Hizbullah savaşçılarının Libya'daki savaşa katıldığı iddiaları üzerine değerlendirmelerde bulunmak istiyorum. Geçen yıl İran'da gösteri olduğu zaman, İranlı muhaliflerin kaynakları, 1500 Hizbullah savaşçısının Tahran'daki gösterileri bastırdığını duyurdu. Bu apaçık bir yalandır. Bundan önce de benzeri iddialar, Yemen'deki olaylar için söylendi.

El-Arabiya televizyonuna konuşan Suriyeli bir muhalif de Hizbullah'ın 3 bin savaşçısını Suriye'ye gönderdiğini ve Suriye'den çekilmeleri için tehdit ettiğini söyledi. Bu, doğru değil. Hizbullah'ın medya sorumlusu bunu yalanlamasına rağmen benzeri iddialar devam etti. Humus'ta, Hizbullah'ın keskin nişancılarının, Suriyeli muhalifleri katlettiğini söylediler. Mısrata'da Hizbullah keskin nişancılarının olduğu iddia edildi. (Gülerek) Humus'tan Mısrata'ya kadar her yerde keskin nişancılarımız var. Tabii bu iddiaların hepsi de yalan.

Biz, Hizbullah olarak Lübnan dışındaki hiçbir ülkeye askerî güç göndererek savaşmadık. Bu, bizim sorumluluğumuzda değil. Ama gönderir ve savaşırsak da bunu açıkça söyleyebilecek cesarete sahibiz. Çünkü savaştığımız yer kınanacak yer olmaz. Tam aksine, savaşılmasıyla şeref duyulacak bir yer olur."

Hizbullah'ın ülkelerle ilişkilerinde belirleyici etkenler

Nasrullah, aynı konuşmasında Suriye'de halkın çoğunun Cumhurbaşkanı Esed'i desteklediğini savunurken, Suriye'deki krizin çözümünün Suriyelilere bırakılması gerektiğini söyledi. Nasrullah, Arap dünyasındaki (Mısır, Tunus, Libya, Bahreyn, Yemen) halk hareketlerine destek verirken, rejimlerin İsrail'le olan mücadelesini ve rejim içerisinde herhangi bir reform girişimi olup olmadığını dikkate aldıklarını söyledi.

Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'ın reform girişimlerine değinen Nasrullah, konuşmasına şu ifadelerle devam etti:

"Şimdiye kadar elde ettiğimiz veriler, Suriye halkının çoğunluğunun, Suriye'deki yönetimi desteklediği ve reform adımları beklediği yönündeydi. Suriye'yle ilgili tutumumuz, birçok unsurla yakından ilişkilidir. Biz, direnen Suriye yönetimini ve halkını takdir ediyoruz. Suriye, Lübnan'a bir çok şey sundu. 1985'deki kurtuluştan, 2000'deki direnişe ve Temmuz Savaşı'ndaki 'zafer ve mucize'ye kadar birçok kez, Lübnan'ın yanında durdu, direnişi destekledi, Lübnan'ın bölünmesine ve iç savaşa karşı durdu.

Bizler, Lübnanlılar olarak Suriye'de yaşananlara karışmamalıyız. Sorunun çözümünü Suriyelilere bırakmalıyız. Amerika'nın sunduğu ve Lübnan'dan da bağlı kalmasını istediği yaptırımlara karşı çıkıyoruz. Suriye halkının, ordusunun ve yönetiminin selametinden yanayız ve Suriye'nin güvenliğini istiyoruz. Suriye halkından ülkelerini korumalarını ve reformların uygulanması için fırsat verilmesini istiyoruz. Suriye'deki yönetim değişikliği, yani yönetimin düşürülerek mutedil bir rejime dönüştürülmesi, Amerika ve İsrail'in çıkarınadır."[1350]

Filistin açısından Suriye'nin önemi

Nasrullah, 26 Ağustos 2011'de ihya edilen Kudüs Günü'nde, Suriye'de yaşanan sürece ilişkin tutumunu daha da netleştirerek, konuşmasının Suriye'yle ilgili bölümünde, Suriye'nin Filistin davası açısından önemine değindi. Nasrullah konuşmasında şunları söyledi:

"Bu Kudüs Günü'nde Suriye'deki gelişmeler hakkında Filistin çerçevesinde kınayıcının kınamasından korkmadan söylenilmesi gereken şeyleri söyleyeceğiz. Bu gerçek, hiç kimsenin görmezden gelemeyeceği ya da unutamayacağı Suriye'nin duruşudur.

Bugün, Suriye yönetiminin Arap-İsrail mücadelesinde ve Filistin davasındaki tutumu üzerinde duracağım. Birincisi, Suriye yönetiminin, aziz Suriye halkının ve cesur askerlerinin ulusal sabitlerine bağlı kalmasıdır. Bu liderliğin, Suriye'nin kendi haklarına, Suriye topraklarının her zerresine, suyunun her damlasına ve Arap haklarına bağlı kalmasıdır. Amerika ve Batı'nın baskılarına rağmen geçtiğimiz son 10 yılda, Sovyet rejiminin çöküşü, Arap dünyasının hezeyanı, Amerika'nın Körfez bölgesine doğrudan saldırması, son olarak Irak işgali, işte bu gelişmelerin hiçbirisi, Suriye yönetiminin sarsılmasına sebep olmamıştır. Suriye ve Arap haklarına olan bağlılığını etkilememiştir. Eğer Suriye yönetimi taviz verseydi, zayıflasaydı, Filistin davası ve Filistin yok olurdu. Suriye, baskılara maruz kaldı; fakat direnen Suriye, teslim olmadı. O halde değerli kardeşlerim, sayın Araplar ve Filistinliler, Suriye direndi. Filistin gidişatında ise müzakerelerde parçalanmalar oldu. Eğer Suriye, taviz verseydi ne olurdu? Suriye, İsrail'le sorunu halletseydi, Filistin davasını terk etse ve Filistinlileri kendi hallerine bıraksaydı ne olurdu?

[1350] Moqawama. Hizbullah'ın resmi web sayfası. 25 Mayıs 2011. مهرجان حاشد لحزب الله في النبي شيت في عيد المقاومة والتحرير ٢٠١١:. www.moqawama.org/essaydetails.php?eid=20819&cid=141

Bugün Filistin davası ne halde olmuş olurdu? Bunun için ben 'Suriye yönetiminin Filistin davasının varlığı, korunması, tasfiyesinin engellenmesi –ki bu daima Amerika ve Batı'nın bölgede gerçekleştirmek istediği en büyük hedefti- hususunda büyük bir payı vardır' diyorum. Unutulmaması gerekir ki Suriye'nin bu tutumu, Filistin davasının varlığını sürdürmesi ve tasfiyesinin engellenmesi için olmazsa olmaz bir şarttır. Bu Suriye'yle ilgili değinmek istediğim birinci konudur.

İkincisi ise unutmamalıyız ki Suriye'nin, özellikle bu yönetimin Filistin ve Lübnan'daki direnişin yanında duruşu, sadece bir duruştan ibaret değildir. Lübnan'daki ve Filistin'deki direnişi desteklemiştir. Bu en önemli etkenlerden birisidir. Hatta İran'ın desteği bile, Suriye kanadıyla direnişe ulaşmaktadır. Eğer Suriye'nin iradesi ve duruşu olmasaydı, İran'ın desteği ne Lübnan'a ne de Filistin'e ulaşırdı.

Eğer siz bugün, burada Güney Lübnan'da, Cebel Amil'de bulunuyorsanız, insanlar sizleri televizyondan izliyorsa bu direnişin 2000'deki zaferinin sayesinde gerçekleşmektedir. Eğer 2000 yılında Suriye'nin yardımı ve desteği olmasaydı Direniş asla galip gelemezdi. Siz, bugün Arapların ve Lübnanlıların başının dik durmasını sağlayan Marun er-Ras topraklarında oturuyorsanız, bunu Suriye'nin desteğiyle direnenlere ve savaşanlara borçlusunuz. Şu an bu detaylara, Suriye yönetimini zor durumda bırakmamak için girmiyorum.

Onların destekleri sadece manevî bir destek değildi, aynı zamanda siyasî bir destekti. Filistin'deki ve 2008 yılında Gazze'deki direniş, Gazze şeridinin bugün ulaştığı güçte –hiç kimseyi zor duruma sokmamak için bu konuda da detaylara girmek istemiyorum- Suriye'nin payı vardır. Gazze'deki Filistin direniş hareketleri ve liderleri, Suriye yönetiminin Gazze'nin direnmesi, Gazze'nin güçlü olması için göstermiş olduğu çabanın farkındadırlar. Suriye, Gazze'yi desteklemesi sebebiyle, Amerika ve Batı güçleri tarafından sürekli tehdit ve baskı altında kalmıştır. Bu iki konuyu, hiç kimsenin unutmaması gerekmektedir.

Reformlarla kalkınan bir Suriye istiyoruz

Diğer taraftan hepimiz, Suriye'nin kalkınması, daha iyi olması, daha da güçlenmesi için büyük ve önemli reformlara ihtiyaç duyduğunun kanaatindeyiz. Bu reformlar sayesinde bölgedeki önemli konumundan dolayı, bölgenin menfaati açısından da olumlu gelişmeler olacaktır.

O halde bizler, Suriye'nin bu ulusal tavrını devam ettirmesini istemekteyiz. Ve ben 'Hepimiz, gerek Suriyeli, gerek Lübnanlı, gerek Arap ve İslâm toplumları olarak, Filistin ve Kudüs sevdalıları olarak, aynı anda hem güçlü bir Suriye hem de ulusal tavrını koruyan bir Suriye istemekteyiz. Reformlar ve kalkınmayla güçlenen Suriye'yi arzulamaktayız' diyorum.

Bu ne anlama gelmektedir? Kendisini Suriye'nin dostu ve kardeşi olduğunu iddia eden, Suriye'nin ve halkının güvenliğini isteyen, Suriye'nin bağımsızlığını, bütünlüğünü arzulayan herkes, Suriye'de sükûnet ve istikrarın devam etmesi için işbirliği içerisinde olmalıdırlar. Diyalog ve barışçıl çözümleri desteklemelidirler.

Bunun dışındaki her tutum, Suriye ve Filistin için, tüm bölge için tehdit oluşturmaktadır. Bugün, NATO'nun Suriye'ye askerî müdahalede bulunmasını isteyenler, Suriye'nin aydınlık geleceğini mi yoksa Suriye'nin yerle bir edilmesini mi istiyorlar?

Suriye'yi iç çatışmaya sürüklemek isteyenler ekranlara çıkarak, Suriyelileri mezhebî ve etnik bölücülüğe sevk etmektedirler. Suriye daima vatansever ve ulusal duygularla yönetilmiştir. Onlar, Suriye'nin Lübnan gibi olmasını istiyorlar. Parçalanmış, bölük pörçük olmuş bir halde olmasını hedefliyorlar. Bugün Lübnan'da herkes, taifeci bir bölücülüğün içerisine girmiştir. Lübnan sürekli olarak iç savaş yaşama tehlikesindedir. Suriye, tarih boyunca vatansever ve ulusal söylemleri sayesinde birliğini korumuştur ve böyle kalması gerekmektedir. Suriye'deki ayrışmayı, mezhepçiliği, ırkçılığı destekleyenler, Suriye'nin yıkılıp tahrip edilmesini ve Suriye'nin misyonunu kaybetmesini hedeflemektedirler.

İran, Suriye ve diğer kardeşlerimizle Temmuz Savaşı zamanında Lübnan'da ve 2008'deki savaş sırasında Gazze'de paramparça ettiğimiz Yeni Orta Doğu Projesi'ne hizmet etmek için Suriye'yi bölünmeye sürüklemek isteyenler var. Bundan ötürü ben, Kudüs Günü'nde büyük bir açık yüreklilikle şunları söylüyorum: Suriye'deki gelişmeler, tüm bölgeye uzanacak. Her türlü olumsuz ya da kötü şeyin bölgede olumsuz tesiri olacak; her türlü olumlu gelişme ise bölgenin menfaatine olacaktır.

Başkan Esed'in birkaç gün önce ifade ettiği üzere, Amerika ve Batı, Suriye'den reformlar değil tavizler istemektedir. Amerika'yı ilgilendirecek en son şey, reformlardır. Çünkü dünyada diktatörlükle yönetilen devletler –isimlerini şimdi açıklamak istemiyorum- var. Bu ülkelerde ne demokrasi, ne ifade özgürlüğü, ne de bireysel özgürlüklerin önemi var. Fakat bu ülkeler

Amerika'nın, Fransa'nın, İngiltere'nin ve diğer Batı ülkelerinin desteğini, himayesini kazanmaktalar.

O halde meselenin reform değil de taviz olmasından ötürü bizim Suriye ile birlikte durmamız gerekmektedir ki Suriye, taviz vermemeye devam etsin, millî duruşunu sürdürebilsin ve güçlü kalabilsin. Suriye'nin reformları rahatça kendine güvenerek sağlam adımlarla gerçekleştirebilmesi için yapılan baskılardan kurtulabilmesi gerekmektedir. Çünkü baskı altında kalması, reformları yavaşlatır. Hiç kimsenin baskı altındayken hızlıca yol alması mümkün değildir. Çünkü kişi, tedirgin bir durumdadır. Mutmain olmak, özgüven, sükûnet, açıklık, işbirliği, millî bütünlüğünü korumak... işte bunlar, reform kapılarını açan unsurlardır. Biz, reformlar konusunda Suriye yönetiminin ciddiyetinden eminiz."[1351]

Hamas'a Suriye nasihati

Nasrullah, 24 Kasım 2011'de el-Menar TV'de yayınlanan "Beyne'l-Kavseyn" programında, başta Arap Baharı olmak üzere Suriye konusunda detaylı bir açıklama yaptı. Tunus, Libya, Mısır ve Yemen'deki yönetimlerin Amerikan güdümlü olduğunu belirten Nasrullah, bu ülkelerdeki devrimlerin Amerikan işi olmadığını söyledi. Bununla birlikte Amerika'nın devrimleri çalmak için çalıştığını, buna karşı devrimleri gerçekleştiren halkların dikkatli olması çağrısında bulundu.

Nasrullah, konuşmasında Hamas'ın Suriye'den çıkarılması için baskıların yapıldığına vurgu yaparak "Hamas'ın Suriye'yi terk etmek istediğine dair elimde analizler değil, gerçek bilgilerin ta kendisi vardır. Biz, gazetelerde yazılmayan ve söylenmeyenleri biliriz. Hamas'ın Şam'dan çıkmak istediği, tamamen yanlış bir haberdir. Ne o Şam'dan çıkmak istiyor, ne de herhangi birisi Hamas'ı Şam'dan çıkarmak istiyor. Suriye yönetimi de Hamas'ın Şam'dan çıkmasını istememektedir" dedi.

Nasrullah, aynı programda Suriye'de yaşanan gelişmelere ilişkin olarak ise şu değerlendirmede bulunmuştu:

"Suriye konusunda şeffaf, açıkça ve sorumluca konuşacağım. Çünkü bazıları, bizim burada çifte standart uyguladığımızı iddia etmektedir. Üstadımız

---

[1351] Moqawama. Hizbullah'ın resmi web sayfası. 27 Ağustos 2011. الأمين العام لحزب الله: طموحنا أن تقوم دولة فلسطين على كامل ترابها وما نشهده في مصر من دعم لفلسطين مؤشر على مرحلة جديدة. www.moqawama.org/essaydetails.php?eid=21598&cid=140

Şehid Abbas Musevî'nin şehadet yıl dönümünde Nebi Şit'te yaptığım konuşmada, bizim tutumumuzun "Arap halkıyla beraber olmak" olduğunu söyledim ve bu konudaki ilkelerimizi açıkladım.

Bizim ilkelerimizden birincisi, ilgili yönetimin Amerika ve İsrail'in projelerinin karşısında olup olmadığıdır. Bir yönetim var ki Amerikancı ve Amerika idaresine boyun eğmektedir. Diğer bir yönetim ise Amerika'ya tabi değildir ve Amerika projelerine hizmet etmez. Üçüncü bir yönetim de vardır ki aynı ikincisi gibidir, hatta ondan daha iyidir. Bu yönetim ise direniş yönetimidir. Amerika ve İsrail projelerine karşı farklı şekillerde mücadele vermektedir. Kimse bu önemli noktayı, yönetimin tutumunu görmezlikten gelmemeli. Bu durumda insaflı olmuş olmaz. İkinci değer ölçümüz ise rejimin ve rejim liderliğinin, reform yapmak isteyip istemediğidir.

Düşünün ki bir rejim var, Amerika'ya uşaklık yapmaktadır. Ayrıca reform yapmaya hazır değil ve bunu istemiyor. İnsanların geneli, bu rejime karşı çıktıkları zaman biz de tabii olarak bu insanların yanında oluruz. Bizim bu insanlara yardım etmek dışında başka bir tercih hakkımız yok. Hangi mantık, 'Bu insanların yanında yer almayız' der.

Şimdi Suriye rejimine geri dönelim. Bu rejim, Amerika'nın karşısında mı? Ona karşı mücadele veriyor mu? Cevabı: Evet! 1982 yılında, Amerika bölgeye kendi projesiyle geldi. Projenin hedefi, Filistin davasını tasfiye etmek, Lübnan'ı ikinci bir İsrail'e çevirmekti. Suriye, bu projenin karşısında durdu. Bu şekilde, bu projenin başarısız olmasını sağladı. Son 10 yılda da aynı şeyi görmekteyiz. Suriye, Yeni Orta Doğu Projesi'ne karşı duran ülkelerin başında yer aldı ve böylece bu proje de başarısız oldu. Bu projenin başarısız olması sadece Suriye halkının değil, tüm bölge halklarının maslahatı içindir. Arap ve İslâm halklarının maslahatı içindir. Suriye, konumu itibariyle ön saflardaydı.

Irak işgali sonrasında Colin Powell, uzun bir listeyle gelip Beşşar Esed'i tehdit etti; ama bu lider, boyun eğmedi, korkmadı. Amerika'nın Irak'ta, Afganistan'da, Akdeniz'de ve tüm dünyadaki hegemonyasını hiçe sayarak karşı duruşunu sürdürmeye devam etti. Diğer ülkeler gibi bu güce boyun eğmeyi kabul edebilirdi. Ama Esed, Lübnan'daki direniş hareketleri, Filistin'deki direniş hareketleri ve hatta Irak'taki direniş hareketlerini destekledi. Filistin'de İsrail'e karşı direkt olarak bir mücadele söz konusuyken, Irak'ta Amerika'ya karşı direkt bir mücadele söz konusuydu. Bütün Arap liderler arasında 'Irak direnişi' ifadesini kullanan tek lider, Beşşar Esed'di. Aynı şekilde Temmuz

Savaşı'ndan önce, savaş sırasında ve sonrasında Suriye yönetimi, Amerika'ya karşı duruşunu sürdürmeye devam etti. Suriye yönetimi, sürekli baskılarla karşı karşıyaydı ve bu baskılara direnmekteydi. Suriye yönetimi, tüm direniş hareketlerinin zaferinin ortağıdır.

Bazıları, Suriye'nin Golan tepelerinde neden direniş göstermediğini sormaktadır. Bunun cevabını ancak Suriyeliler verebilir. Suriye'nin Irak, Filistin ve Lübnan direnişinin yanında durması yeterlidir. Bu destek sayesinde Irak, Filistin ve Lübnan'da zafer elde edilebilmiştir. Bu örneklerin ardından eğer ben bu ülkeyi 'direniş ülkelerinden birisi' olarak saymazsam, size soruyorum: Daha başka nasıl değerlendireyim? O halde diğer rejimleri nasıl değerlendirmemiz lazım? Bundan ötürü biz 'O halde Suriye'deki rejim, direniş rejimidir' diyoruz.

"Suriye yönetimi ABD'ye teslim olsa sorun çözülürdü"

İkinci değer ölçümüz, rejimin reformları kabul etmesiydi. Suriye'de halk hareketi başladığı andan itibaren Beşşar Esed, reformun olması gerektiğini, hatalarının varlığını inkâr etmediğini açıkça söyledi. Başkanın üniversitede yaptığı konuşmada, bu noktalara açıkça değindiğini görmekteyiz. Bu konuşmasında, bir çok hatayı gündeme getirdi. İlk günden beri 'reform istiyorum' dediğini biliyoruz. Bu başkan, reform konusunda ciddi ve reformu gerçekleştirecek potansiyele sahip. Hatta reformlara başladığını söyleyebiliriz. Ama maalesef, çatışma konuyu farklı bir boyuta taşıdı. İç ve dış baskılar arttı. Ve bütün bunlardan sonra Suriye'de aslında gerçekleştirilmesi istenenin reformlar ve demokrasinin uygulanması değil de direniş rejiminin devrilmesi' olduğu ortaya çıktı. Ben bu söylediklerimin sorumluluğunu alarak tüm dünyanın şunu duymasını istiyorum: 'Şimdi Esed, Amerika'ya gitse, itaat kartlarını ortaya koysa, Suriye'deki sorunlar kısa bir sürede çözüme kavuşacak.'

Amerika, son ana kadar Muammer Kaddafi'ye, Zeynelabidin bin Ali'ye ve Hüsnü Mübarek'e tahammül etti. Bahreyn ve Yemen'deki rejimlere olan desteğini sürdürdüğünü görmekteyiz. Amerika, bir gün bile demokrasi ve reform için endişelenmedi. Amerika'nın sorunu bu değil. Sorun, 'Bu rejim bizimle mi yoksa bizimle beraber değil midir?' Suriye'deki hedef, ifade ettiğimiz duruşa sahip olan direniş rejiminin değişmesidir.

Suriye muhalefetinin söylemlerine baktığımız zaman, Filistin ve ulusallık gibi söylemlerden arınmış olduğunu görmekteyiz. Neden? Çünkü Amerika'yı rahatsız etmek istemiyorlar. Bazı muhalif liderlerin Amerika'yla

güçlü ilişkileri var. Bunun belgeleri, Wikileaks'te yayımlandı. Tabii ben tüm muhalefeti aynı görmüyorum. Aralarında farklılıklar var. Ortada reform isteyen bir rejim var. Buna rağmen reform istenmiyor, sadece rejimin devrilmesi isteniyor.

Suriye'de çoğunluk yönetimden yana

Üçüncü nokta ise Suriye halkının iradesidir. Mesela, Mısır halkının, Yemen halkının, Libya halkının, Bahreyn halkının ezici çoğunluğunun rejimin karşısında olduğunu söyleyebiliriz. Ama Suriye'ye gelince... Suriye'de ezici çoğunluk nerede? Yakın zamanda Suriye'nin başkenti Şam'da ve Halep'te Başkan Esed'i destekleyen gösteriler gerçekleşti. Yüz binlerce insan, sokağa çıkıp yönetimi reform yapması noktasında destekledi. Şam ve Halep, Suriye'nin en büyük iki şehridir. Şam ve Halep dışındaki birçok şehirde, kalabalık halk, yönetimi desteklemek için meydanlara döküldü. Bu sokaktaki insanlar, Suriye halkı mıydı değil miydi? O halde ben bu halkla beraber olmalı mıyım olmamalı mıyım?

Elde ettiğimiz veri ve bilgilerden sonra bildiğim tek şey, Suriyelilerin çoğunun reformlardan yana olduğu. Bizim Suriye'yle çok iyi bir yakınlığımız söz konusu. Yönetimle arası iyi olmayan, hatta yönetimle hiçbir alakası olmayanlar dahi Hizbullah'a karşı açık. Hizbullah'la onlar arasında ilişki sürmektedir. Çünkü direniş, insanları bir araya getiren konudur. Biz, farklı halk kesimleriyle kurduğumuz iletişim sayesinde şunu söyleyebiliriz:

Halkın çoğunluğu reformlardan yana. Aynı şekilde ben, bahsettiğim değer ölçülerine bağlıyım. Aynı zamanda Suriye halkının iradesine de bağlıyım. Bu halk, lideri Beşşar Esed'in yanında durdu. Suriye, son on yılda, Amerika'nın bölgede hegemonya kurmak için yaptığı saldırılar karşısında direniş gösterdi. Beşşar Esed, halkının desteğini almasaydı bunu yapabilir miydi? O halde halkın bu sabır ve direnişte rolü söz konusudur. Bu halk, yönetimiyle beraber Temmuz Savaşı'nda direnişin yanında durdu. En az 10 bine yakın Lübnanlıyı Suriye'de ağırladı. Ben, ülkesi için reform isteyen bu yönetimin yanındayım. Beşşar Esed bile 'Bu ülkede önceden olduğumuz gibi kalalım' demiyor. Hepsi 'Reform istiyoruz. Geçmişte hatalar yapıldı' diyorlar. Herkes, şartların iyileşmesi için yardımlaşmaya ve vakte ihtiyaç duyduğunu söylüyor.

Ben, bu konudaki tutumumu özetlemek istiyorum. Biz, direniş safında duran ve reforma açık olan bir yönetimin devrilmesinden yana değiliz. Gerçekten de reformlar başladı. Bunu, Suriye halkının maslahatı için yapıyoruz.

Çünkü Batı'nın istediği alternatif yönetim, Amerika idaresine teslim olacak ve İsrail'e istediğini verip ılımlı olarak isimlendirilen Arap yönetimlerinin içine katılacak. Bunun, Suriye halkının ne maslahatına, ne duruşuna, ne bölgesel önemine, ne de ulusal kimliğine yararı vardır.

Suriye, bir iç çatışma yaşayabilir; Suriye, bölgelere ayrılabilir. Eğer ben Suriye halkını seviyor ve ona zarar gelmesini istemiyorsam şunu söylemem gerekir: Yönetimin devrilmesi, Suriye halkının güvenliğinin, istikrarının, siyasî, bölgesel ve millî değerlerinin çıkarına değildir.

Suriye'den istenilen, sükûnet ve sokaklardan çıkıp, çatışmayı bırakıp, diyalog ve yardımlaşma masasına oturmaktır. Ümmetin, direnişin, Suriye halkının, Amerika ve İsrail'in projelerine karşı duruşun maslahatı için bunu yapmamız gerekiyor. Bizim bu konudaki tutumumuz açık ve şeffaftır. Bazıları bizimle bu konuda ihtilâfa girdi. Ben, birçok kişiyle bu konuyu tartıştım. Bazıları, bize bu konuda mesajlar gönderdi. Biz, bu konuyu tartışmaya açığız.

Suriye'de tam olarak ne oluyor? Bazı basın kuruluşları, gösterilerde büyük bir sayıdan bahsederken, diğerlerinde bunun doğru olmadığını öğreniyoruz. Bu, hem halk hareketlerinin büyüklüğü, hem keyfiyeti, hem de çatışmaların oranında söz konusudur. Ben bu konuya gerçekten ihtimam gösteriyorum. Mesela, denildi ki 'Suriye'nin bir şehrinde çok büyük gösteri oldu. Burada çatışma var. Orada şehitler, yaralılar var.' Biz, Lübnanlılar olarak gerek basın yoluyla, gerek arkadaşlar aracılığıyla, gerekse akrabalar vesilesiyle öğreniyoruz ki ortada hiçbir sorun yok. Şöyle diyorlar: 'Bizde hiçbir sorun yok. Gösteri ve çatışmalarla karşılaşmak mümkün değil. Tam tersi, burada insanlar normal hayatlarına devam ediyor.' Ama bazı uydu kanallarını izleyenler, eğer Şam'a gitme niyeti varsa bundan vazgeçiyor; bu yerlere gitmekten korkuyor. Halbuki insanlar Şam'da normal yaşantılarına devam etmektedirler.

Suriye'nin birçok bölgesi sakin. Bazı bölgelerde büyük bir gerginliğin olduğu doğru; fakat bu mesele bir iç meseledir ve bu meseleye karışmak istemiyorum. Tüm bunlardan dolayı böyle bir tutum sergiliyoruz. Bundan dolayı hiç kimse bize çifte standart uyguluyorsun diyemez. Bizim tek bir standardımız var. Ve bu standardımıza göre Arap devrimlerine karşı bir tavır sergiliyoruz. Böyle bir tavrın Suriye halkının, Lübnan'ın, ümmetin ve direnişin maslahatına olduğu kanaatindeyiz. Suriye'de sükûnet sağlanmalı ve insanlar, diyalog için masaya oturmalı, reform ve barış için çaba sarf etmelidirler.

Suriye yönetimini desteklemek için on binlerce savaşçımızı Suriye'ye gönderdiğimizi iddia ediyorlar. Bu bir yalan ve apaçık büyük bir iftiradır.

Daha önceden bu konu hakkında açıklamalarda bulunmuştum. Bu tür yalanları ortaya atanlar, kendilerini İslâmcı olarak nitelerler. Hem Allah'tan korktuklarını iddia ediyorlar, hem de hâlâ böyle bir ithamı bize yöneltmeye devam ediyorlar. Eğer böyle bir iddianız varsa delillerinizi ve görgü şahitlerinizi getirin. Bu kesinlikle doğru değil. Ne binler, ne bin, ne de bir askerimizi Suriye'ye gönderdik. Biz bu konuya asla karışmayız.

Bizim siyasî bir tutumumuz var ve bu tutumumuzu siyasî arenada gösteriyoruz. Aynı şekilde basında elimizden geldiği kadarıyla açıklayıcı aydınlatıcı programlarla Suriye'deki gerçekleri göstermek için yardım ediyoruz. Bu, siyasî ilişkiler içerisinde devam etmektedir. Bu şekilde insanların bakış açılarını düzeltip doğru tercihte bulunmalarına yardımcı oluyoruz.

Aksi takdirde bizim meydanlara inip askerî destek vermemiz, kesinlikle doğru bir durum değildir. Sonra bunları söyleyenler, yönetimin iki hafta içerisinde düşeceğini söyledi. Bu söz, 8 ay önce söylendi; ama yönetim hâlâ düşmedi. Suriye yönetimi, liderleri ve destekçileri, Hizbullah'tan ya da başkalarından asker isteyecek kadar zayıf değiller. Bu iddia doğru değil. Gerçeklikle uzaktan yakından hiçbir alakası yok.

Ortada büyük ilkeler var. İnsan, bu ilkelerine riayet etmelidir. Eğer birisi kendisini ümmet düzeyinde yürütülen bir saldırıya karşı oluşturulmuş bir projenin içerisinde görüyorsa o halde ilkelerine bağlı kalması gerekir. İnsanlar, ister onu yanlış anlasın ister anlamasın; ister desteğini kaybetsin isterse kaybetmesin; çünkü hedef bunlar değildir. 14 Mart Hareketi'nden bazıları, 'Hizbullah'ın ümmetin bir parçası' olmasını bir sorun olarak telakki etmişlerdi. Bazı Lübnanlılar da Hizbullah'ın ümmetin bir parçası oluşunu ayıp olarak görmekteydiler.

İslâm ve Arap aleminde direnişimizle büyük bir saygınlık kazandık; ama biz bu direnişimizi saygı kazanmak için yapmadık. Biz bunu topraklarımızın bağımsızlığı için yaptık. Vatanımızı korumak ve bölgede tehlike oluşturan Amerika hegemonyası projesini düşürmek için yaptık. Bundan sonra insanlar bize 'Allah razı olsun. İyi bir iş çıkardınız' dediler. Tabii ki biz, insanların bize olan saygılarını ve anlayışlarını önemsiyoruz. Ama bu unsurlar, bizim siyasî yöntemimiz üzerinde etki oluşturmaz. Özellikle de büyük maslahat ve sabitelerden söz ediyorsak.

Ben, çok iyi hatırlıyorum. Amerika, Irak'ı işgale başladığı zaman bir konuşma yaptım. Hizbullah ve basın organları, savaşa ve işgale karşı bir tutum sergiledi. İnsanlar çıkarak bizi çok kötü bir şekilde eleştirdiler. Bizim,

Saddam Hüseyin taraftarı olduğumuzu iddia ettiler. Biz, savaşa karşı sergilediğimiz tavrımızın bedelini ödedik. Bizi, Şîîler ve Sünnîler, hatta Hıristiyanlar bile eleştirdi. Biz, Irak Savaşı'na karşı tavır sergilediğimiz zaman ilkelerimizi esas aldık. Savaşın hedefinin Irak'ı işgal etmek olduğunu, bölgenin yeniden şekillendirileceğini, Yeni Orta Doğu Projesi'nin gerçekleştirilmek istendiğini biliyorduk.

Bugün yine söylüyorum: "Irak, Amerikan işgalinden bilinç, direniş, Irak halkının sabrı ve iradesiyle kurtulmuştur." Eğer bu unsurlar olmasaydı, Irak, Amerika'nın elinde heder olurdu. Irak halkı, bunun bedelini yüz binlerce şehid ve milyonlarca mülteciyle ödedi. Sadece Hıristiyanlar başka ülkelere iltica etmediler. Şîîlerin büyük bir kısmı ve Sünnîler de ülkelerini bırakmak zorunda kaldılar. Ama sadece Hıristiyanların mültecileri göz önünde oldu.

Ben, ilkelerime riayet ediyorum. İlkelerime böyle bir zamanda bağlı kalmam, bazı tarafların bana olan saygılarının azalmasına sebep oldu. Onlar, bize saygı duyup duymamakta özgürdürler. Önemli olan biz, kendimize saygı duyuyoruz. Biz, kendimizle, dinimizle, imanımızla, değerlerimizle barışığız ve uyum içerisindeyiz. Bundan ötürü bu konu hakkında hiçbir endişem yok.

"Bazıları mezhebî kışkırtmalarla yönetimi devirmeye çalışıyor"

Katar başkanlığındaki Arap Birliği Heyeti'nin çarşamba günü Suriye'ye yapacağı ziyaret hakkında bir şey söyleyebilmemiz için bu görüşmeleri beklememiz gerekiyor. Maalesef bazı Araplar, Suriye'deki yönetimin devrilmesi için baskı uyguluyor; ama aynı kişiler, reformların olması için aynı çabayı sarf etmiyorlar. Şunu söylüyorum: Bu yönetimin düşmesi kimin işine yarar? Ama eğer bu ülkede reformlar olacaksa bu hem Suriye'nin, hem direnişin, hem de bölgenin işine yarar. Bazı Araplar, farklı bir yol izlemek istiyor. Siyasî, mezhepsel ve etnik kışkırtmalar yaparak Suriye'deki yönetimi devirmek istiyor. Arap Birliği'nde Suriye'nin üyeliğinin askıya alınması ve üyelikten çıkartılması için çalışmalar oldu. Ama, bütün bunlar başarısızlıkla sonuçlandı. Bu ziyaretin olumlu mu olumsuz mu olacağını görebilmemiz için çarşamba günkü görüşmeyi beklememiz gerekiyor.

Arap Birliği'nden Ulusal Konsey'i tanıdığına dair bir açıklama henüz gelmedi. Arap Birliği'ndeki ülkeler arasında bir denge ve olumluluk söz konusu. Şu an Arap Birliği'nin eksileri yerine artılarını konuşmayı tercih ediyorum. İnşaallah Arap kardeşlerimiz bu konuda bir anlaşmaya varır. Umarım

güvenliğin, istikrarın Suriye'de sağlanması için üstlenmeleri gereken rolleri üstlenirler ve reformları desteklerler.

Suriye yönetimi, büyük ölçüde zor süreçleri atlattı. Tabii kimse bu zor sürecin bittiğini söyleyemez. Çünkü Suriye hâlâ halk hareketi tarafından baskı altındadır. Bu halk hareketinin bir kısmı silahlandı. Bu çok tehlikeli bir durum. Eğer Suriye yönetimi önceden bu kadar sağlam tedbirler almasaydı, bazı bölgeler gerçekten de bugün çok tehlikeli hale gelebilirdi. En kötüsü ise dış baskıdır. Ülkenin abluka altına alınması ve yaptırımlar uygulanması söz konusu.

Amerika, güvenlik sebeplerinden ötürü kendi büyükelçisini çekti. Buna karşılık Suriye de kendi büyükelçisini istişare için Washington'dan geri çekti. Bu, Suriye'nin ne kadar metanetli ve kuvvetli olduğunu göstermektedir. Suriye'nin Washington'dan büyükelçisini çekmesi, zaafiyetin değil, tam tersine ne kadar güçlü olduğunun göstergesidir.

Halkın büyük çoğunluğu reformların olmasını istiyor. Halkın büyük bir çoğunluğu aynı zamanda Suriye'ye uygulanacak yaptırımların oluşturacağı tehlikenin farkında. Zannediyorum Suriye, büyük bir yol katetti; ama hâlâ bu konuda çaba sarf etmesi gerekmektedir. Yeni anayasanın konulması, gelecek seçimler atılan ilk adımlardı. Suriye halkı, partiler ve basın kanununun ciddi bir şekilde tatbik edildiğini gördüğü zaman, reformlar konusunda ne derece ciddi olunduğunu anlayacaktır.

Libya senaryosunun Suriye'de vuku bulmaması için iki önemli sebep var. Birincisi, halk dış müdahaleye karşı. Bununla Libya'dan farklılık gösteriyor. İkincisi ise halkın çoğunluğu yönetimin yanında. Libya'da ise halkın çoğunluğu yönetime karşıydı. Suriye'nin İsrail'e komşu olması, Amerikalıları ve NATO'yu bu ülkeye müdahale etmekten alıkoyuyor. Askerî müdahaleden önce çok düşünmesi gerekiyor. Bunu, Suriye ve Suriye halkı için değil, ya da halkın canının korunması ve hürriyeti için değil; tam tersine, Suriye'nin bölgesel gelişmelerden dolayı, İsrail'i incitmesinden ve zarar vermesinden korktuğu için yapmaktadır. Bölge, hızlı bir şekilde bölgesel savaşa doğru ilerliyor. Amerika ve NATO'nun bölgedeki en önemli önceliği İsrail'dir. Kesin olmamakla birlikte, Suriye yönetimine karşı uygulanacak dış müdahalenin söz konusu olmayacağını düşünüyorum.

Suriye'deki krizin ne kadar süre içerisinde biteceği, halihazırdaki hükümet önlemleriyle bağlantılıdır. Şu an Suriye'de çok büyük bir çaba sarf ediliyor. Siyasetçiler, din adamları, askerî kurumlar, sivil toplum açılımlarıyla bu

sorun aşılmaya çalışılıyor. Bu tür işler zamana ihtiyaç duyar. Ne kadar süreceği hakkında net bir tarih veremem."[1352]

Suriye'de savaş tüm bölgeye yayılır

11 Kasım 2011'de yaptığı konuşmasında Cumhurbaşkanı Esed'in devrilmesi üzerine plan yapanların bunu unutmaları gerektiğini ifade eden Nasrullah, Suriye'ye açılacak bir savaşın Suriye'yle sınırlı kalmayacağını söyledi. Nasrullah "O halde bilmeleri gerekir ki İran'a karşı başlatılacak bir savaş ya da Suriye'ye karşı başlatılacak bir savaş İran ve Suriye düzeyinde kalmayacaktır. Bu savaş, bütün bölge düzeyinde bir savaş olacaktır. Bu hesaplamaların hepsi gerçektir. Biz, hiç kimseyi tehdit etmiyoruz. Bütün tehditleri bir tarafa bırakalım; ama realite bu"[1353] demişti.

Nasrullah, 6 Aralık 2011'de yaptığı konuşmasında, Suriye'deki yönetime desteğini yinelerken, Ulusal Konsey Başkanı Burhan Galyun'un Hizbullah'la ilgili açıklamalarını eleştirdi. Nasrullah, şöyle konuştu:

"Bizim Suriye'deki tutumumuz, ilk günden itibaren nettir. İsrail'e karşı direnen Suriye'deki yönetimin yanında durduk ve Suriye'de reformların hayata geçirilmesini istedik. Suriye'de yönetimin kabul ettiği tüm reformlara 'evet' diyoruz. Fakat birileri, Mısır'daki büyük stratejik ortağını kaybetmesi ihtimalinden ve Irak'taki hezimetinden ötürü Suriye'yi yıkmak istiyor. Sormak istiyorum: Suriye'de istenen değişim, Filistin'in menfaatine midir?

Ulusal Konsey Başkanı Burhan Galyun, Suriye'de rejimin düşmesinden sonra, İran, Hizbullah ve Hamas'la ilişkisini keseceğini söylüyor. Onlar, direniş hareketleriyle ilişkileri kesmek istiyorlar. Suriye'deki alternatif budur. Buradan Galyun'a şunu sormak istiyoruz: Golan'da ne yapmak istiyorsunuz?

Suriye'deki İslâmcı liderlerden birisi de 'Esed rejiminin devrilmesinden sonra Hizbullah'a karşı savaşmak için Lübnan'a gideceğiz' demişti. Burada şunu sormak istiyorum: Bu sözler, kime verilmiş 'güven mektubu'dur.

[1352] Moqawama. Hizbullah'ın resmi web sayfası. 24 Ekim 2011. السيد نصر الله في حوار شامل مع قناة المنار (النص الكامل): حزب الله ضد تمويل المحكمة ومن يريد التمويل فليمول من جيبه. www.moqawama.org/essaydetails.php?eid=22126&cid=127

[1353] Moqawama. Hizbullah'ın resmi web sayfası. 11 Kasım 2011. السيد نصر الله في يوم الشهيد: محور المقاومة والممانعة أفضل من أي يوم مضى والحرب على ايران وسوريا ستتدحرج. www.moqawama.org/essaydetails.php?eid=22321&cid=142

Son günlerde açığa çıkanlar, bizim okuma biçimimizin doğru olduğunun göstergesidir."[1354]

Nasrullah, 7 Şubat 2012'de yaptığı konuşmasında, Suriye'ye savaşçı gönderdiği iddialarını bir kez daha yalanlarken, Güvenlik Konseyi'nde 4 Şubat 2012'de yapılan oylama öncesinde Humus şehrinde yaşananların abartıldığını ifade etti. Nasrullah, Zebadani şehrinin Hizbullah savaşçıları tarafından Katyuşa füzeleriyle vurulduğu iddialarının gerçek dışı olduğunu söyledi. Cumartesi günü Humus şehrinde yüzlerce ölü ve 39 binanın yerle bir olduğu haberlerinden etkilendiğini belirten Nasrullah, "Herkes gibi biz de bu tablodan etkilendik. Humus şehrinde yaşayan, yönetimle alakası olmayan kardeşlerimiz ve dostlarımızdan haberleri araştırmalarını istedik. Bize, Humus'ta her zaman yaşanan çatışmaların dışında başka bir şeyin olmadığını söylediler" dedi.

Nasrullah, "Birkaç gün önce, bazı Arap kanallarında Hizbullah'ın, Zebadani'yi Katyuşalarla vurduğu iddia edildi. Maaşallah... Hizbullah, Zebadani'yi Katyuşalarla nasıl vurmuş? Ertesi gün ise 'Hizbullahçılar, Zebadani'ye saldırdı ve silahlı gruplar da karşılık verdi. Yollar, Hizbullahçıların cesetleriyle dolu.' dediler. İyi de nerede bu Hizbullahçıların cesetleri? Gösterin bize?" diyerek söz konusu iddialara sert tepki gösterdi.

Sorunun çözümü diyalogdan geçer

Beşşar Esed'in istenilen reformların tümünü kabul ettiğini ve diyaloğa hazır olduğunu belirten Nasrullah, Suriye'de yaşanan krizden çıkmak için yönetimle muhalifler arasında ön şartsız diyaloğun gerçekleşmesi gerektiğini kaydetti. Nasrullah "Suriye liderliği, istenen reformları gerçekleştirmeyi kabul etti, diyaloga da hazır olduğunu açıkladı; fakat bu defa da kendisine 'vakit geçti' denildi. Suriye'yi düşünen bunu söylemez ve ön şartsız olarak diyaloğa gider. Suriye'de daha fazla kanın akmaması için diyalog, Suriye halkının çıkarınadır. Bahislerini Amerika'dan yana oynayanlar, kaybedecektir" diye konuştu.

[1354] Moqawama. Hizbullah'ın resmi web sayfası. 6 Aralık 2011. الأمين العام لحزب الله في المسيرة العاشورائية الكبرى في الضاحية: لدينا عشرات آلاف المقاتلين المدربين الجاهزين. www.moqawama.org/essaydetails.php?eid=22614&cid=138

Amerika, İsrail ve bazı ılımlı Arap ülkelerinin Suriye'deki yönetimi devirmek için çalıştıklarını belirten Nasrullah, "Suriye'den istenen Lübnan ve Filistin direnişinin, Filistin davasının, Filistin halkının başıdır"[1355] dedi.

Hizbullah komutanı İmad Muğniye'nin terörist bir saldırı sonucu hayatını kaybetmesinin yıldönümü münasebetiyle Suriye'de yaşanan son gelişmelere de değinen Nasrullah, 14 Mart Cephesi liderlerinden Saad Harirî ve Semir Caca'yı Suriye'ye silah sokmak ve Suriyelileri birbirine düşürmekle suçladı. 14 Mart liderlerine seslenen Nasrullah, eğer bölgede Sünnî ve Şiî fitnesi istemiyorlarsa, medya üzerinden Suriyelileri birbirine kışkırtan açıklamalara son vermeleri gerektiğini kaydetti. Nasrullah, "Siz, kendinizi Suriye'deki yönetimin devrilmesine bağladınız. Ya Suriye'deki yönetim devrilmez ve içinde bulunduğu durumu aşarsa ne yapacaksınız? Ey 14 Mart liderleri! Siz, şartları belirleyen konumda değilsiniz! Çünkü bölgedeki oyun sizden çok büyük" diye konuştu.

Suriye'nin tüm baskılara rağmen direnişe desteğini kesmediğini ve Amerika'nın baskılarına boyun eğmediğini belirten Nasrullah sözlerine şöyle devam etti:

"Esed, Colin Powell'ın isteklerini geri çevirdi. İstekler arasında Halid Meşal'in, Abdullah Şallah'ın, Ebû Cihad Cibril'in ve diğerlerinin teslim edilmesi de vardı. Suriye'nin Golan cephesini açmadığını söylüyorlar. Peki, bunu söyleyenlerin kendileri cephe açtılar mı? Direnişe destek oldular mı?

Bu rejimin reformlara ihtiyacı var. Rejim dahil herkes reform çağrısında bulunuyor. Rejim, reformlara başladı ve kanunları çıkardı. Anayasanın yeniden düzenlenmesi için komite kuruldu."

Arap Birliği'nin Suriye'de yaşananlara ilişkin olarak takındığı duruşu eleştiren Nasrullah, "Bu Arap hükümetleri, İsrail'le siyasî çözümde ısrarcılar. Suriye konusunda ise rejimin devrilmesi ve silahlı mücadelede ısrarcılar" dedi.[1356]

Suriye'de bölünme tehlikesi

Nasrullah, 15 Mart 2012'de yaptığı konuşmasında ise Suriye'de siyasî çözüme vurgu yaptı. Nasrullah, özel bir eğitim kurumunun mezuniyet töreninde

---

1355 Moqawama. Hizbullah'ın resmi web sayfası. 8 Şubat 2012. الأمين العام لحزب الله في ذكرى المولد النبوي الشريف واسبوع الوحدة الإسلامية. www.moqawama.org/essaydetails.php?eid=23205&cid=199

1356 Moqawama. Hizbullah'ın resmi web sayfası. 18 Şubat 2012. السيد نصر الله : سوف يأتي اليوم الذي نثأر فيه لعماد مغنية ثأرا مشرفا. www.moqawama.org/essaydetailsf.php?eid=23259&fid=52

yaptığı konuşmasında, Suriye'deki krizin çözümü için silahın bırakılarak siyasî çözüme odaklanılması çağrısında bulunarak şunları söyledi:

"Suriye'de bir yıl içerisinde yaşananları gözden geçirmeye ve siyasî yolun dışında başka bir yolun olmadığını, silahı bırakarak siyasî çözüme girilmesi gerektiğini söylüyoruz. Suriye'deki krizin, Suriye halkının çıkarlarına ve istikrarına olacak şekilde çözülmesini istiyoruz. Biz, en başından beri Suriye'nin bölünmesi tehlikesinden endişelendiğimizi söyledik ve bundan ötürü silahlı mücadeleye karşı çıkarak herkesin siyasî çözüme yönelmesini istedik. Biz, Suriye'de dökülen her damla kan için hüzünleniyoruz. Bunu ilk zamandan itibaren söyledik ve söylemeye de devam ediyoruz. Birçok Arap bölgesinde bölünme ve federal bölge ilanı söz konusu. İşte Sudan, bölündü; fakat Sudan'daki sorunlar da devam ediyor. Biz, Suriye'deki bölünme tehlikesinden söz ederken reel verilere dayanıyoruz, birtakım kuruntulara değil. Geçen bir yıl içerisinde Suriye'de yönetimin devrileceği ya da Suriye ordusunun bölüneceği yönündeki beklentiler başarısızlıkla sonuçlandı. Suriye'de yönetimi bedeli ne olursa olsun devirmek isteyenler ve bunun için çalışanlar başarısız olacaklar."

Konuşmasında Suriye'de düzenlenen Beşşar Esed yanlısı gösterilere işaret eden Nasrullah, "Suriye'de bugün meydanlara inen kitle, çoğunluğun nerede durduğunun göstergesidir. Suriye'nin bölünmesini ve Suriye'de kaos isteyen Suriyeliler, Suriye halkı içerisinde azınlığı oluşturmaktadır"[1357] dedi.

Hizbullah Suriye'ye neden girdi

25 Mayıs 2013'e gelindiğinde Nasrullah, Suriye'deki mücadeleye aktif bir şekilde katıldıklarını ve Suriye'de zafer kazanacaklarını ilan etti. Nasrullah, konuşmasının Suriye'yle ilgili kısmında şunları söyledi:

"Suriye'de yaşanan olaylar Lübnan için çok önemlidir. Aynı zamanda gerçekten de Lübnan için, şimdimiz ve geleceğimiz için kader tayin edicidir. Başlangıçta da söylediğim gibi gelin başlarımızı toprağa gömmeyelim ve Suriye meselesine sanki biz Suriye'nin sınırında değil de Cibuti'de yaşıyormuş gibi yaklaşmayalım. Biz, şu an söz söyleyecek cürete sahibiz, eylemi yapacak cürete sahibiz. İçinde bulunduğumuz bu tarihî günde bizden istenen net konuşmamızdır.

[1357] El-Menar. 15 Mart 2012. نص كلمة السيد نصر الله في حفل تخرج جمعية النور. www.almanar.com.lb/adetails.php?fromval=2&cid=19&frid=21&seccatid=19&eid=201989

Olayların başladığı günden beri -hızlı bir hatırlatma yapacağım- olayların başladığı ilk günden itibaren net bir siyasî tutumumuz vardı. Suriye halkının reform talepleri haklıdır. Dedik ki: Bu yönetimde, olumlu yönler var; özellikle de direniş konusunda. Bu yönetimin olumsuz yönleri de var; bunun için de reform gereklidir. Reformları gerçekleştirme yolu da siyasî diyalogdur. Biz ne yönetimin ne de muhaliflerin birbirlerine silah doğrultmalarını doğru bulduk. Çünkü biz Suriye'nin, Lübnan, bölge, İsrail-Arap mücadelesi, direniş hareketleri ve Filistin davası için ne anlam ifade ettiğini biliyoruz. Parti olarak mütevazi imkânlara sahip olsak da bölge düzeyinde büyük ve iyi ilişkilerimiz var.

Ben, bazı kardeşler ve bazı muhaliflerle, Suriye'deki krizin diyalog yoluyla çözülmesi için en başında, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le çalıştım. Cumhurbaşkanı Esed'in diyaloğu kabul ettiğine şahidim; fakat muhalefet reddetti. Cumhurbaşkanı Esed, diyalog yoluyla siyasî çözüme ulaşmayı ve köklü reformlar yapmayı kabul etti. Muhalefet reddetti; çünkü rejimin birkaç ay içerisinde düşeceğini sanmışlardı. Amerika, Fransa, İngiltere, Almanya, AB, petrol zengini Arap ülkeleri ve Türkiye kimin yanında olursa, onun birkaç hafta ya da birkaç ay içerisinde zafer kazanacağını sandı.

Bu, hatalı bir öngörüydü. Her halukârda, iki yılda olaylar bu şekilde ve hızlıca gelişti; az önce zikrettiğim ülkelerden oluşan bir eksen oluştu. Bu eksene önderlik eden ve karar sahibi olan Amerika'dır. Bu eksende Amerika, İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya, Araplar ve Türkler var. Hepimiz biliyoruz ki İsrail de bu ekseni dolaylı olarak destekledi. Çünkü Amerika'nın bölgedeki projesi, İsrail içindir, başka bir şey için değil. Suriye'deki çalışmalara daha sonra el-Kaide ve tekfirci örgütler de girdi, sokuldu, para verildi; Suriye'ye gitmeleri için tüm dünya tarafından kolaylıklar sağlandı.

"Tekfirciler Suriye'ye gizlice girmedi"

Kimse bizi, kendileri dışında her şeyi reddeden on binlerce fanatik düşünce sahibinin, tekfircinin, savaşçının gizlice Suriye'ye girdiğine ikna edemez. Bu kişilere vizeler verildi ve kolaylıklar sağlandı. Kapılar ardına kadar açıldı ve Suriye'ye girdiler; Suriye'ye karşı dünya savaşı başladı. Enformasyon, siyaset, diplomasi, ekonomi, finans, silahlandırma ve on binlerce silahlının Suriye'ye gönderilmesi... İki gün önce Amman'da toplanan sözde Suriye Dostları'nca, bu savaşçılar değil, Lübnan'daki bir grup Hizbullah mensubunun Suriye içerisine girmesi dış müdahale olarak görüldü.

Biz, tüm bu zaman zarfınca, Suriye'deki soruna müdahil olmadık. Size karşı dürüst olmam gerekirse birkaç ay öncesine kadar müdahil olmadığımızı söyleyebilirim. Tüm taraflarla çalışır bir halde kaldık. Dedik ki: Suriye, yıkılacak ve yok olacak. Tek çözüm yolu var, o da diyalog. Bunun için devletlerle, ulusal ve İslâmî güçlerle olan tüm ilişkimizi kullandık. Çağrımıza hiçbir olumlu yanıt alamadık. Diğer eksen, savaşı sonuna kadar sürdürmekte ısrarını korudu. Diyalog mevzu bahis olmadı. Bedeli ne olursa olsun, neye mal olursa olsun, Suriye'deki rejimi devireceklerini söylediler.

Ben, iki yıllık süre içerisinde makul ve uygun çözümler olduğunu ve Suriye liderliğinin de dolaylı olarak bunu kabul ettiğini biliyorum. Bu, şu ana kadar gizli kaldı. Bu çözüm önerisi bölge ülkelerine iletildi; ama onlar reddetti. Çünkü bu devletler, yönetimin kalışına asla tahammül edemezler. Suriye yıkılsın; önemli olan Suriye'deki yönetimin devrilmesidir. Birkaç ay öncesine kadar şu noktaya ulaştık: Suriye dışında bazı muhalifler var. Onların bir mantığı ve bir görüşü var. Talepleri haklıdır, diyaloğa hazırlar. Bu, onların hakkıdır, onlara saygı duyuyoruz. Bunlar, Suriye muhalefetinin bir parçasıdır.

Suriye muhalefetinin bir başka parçası da var ki CIA tarafından, Pentagon tarafından, falan ya da filan istihbarat örgütü tarafından görevlendirilmişlerdir. Kararları kendi ellerinde değil. Dışarıdaki muhalefetin hali budur.

Alana gelince... Suriye devletinin kontrolünden çıkan bölgeler kimin kontrolünde? Bu bölgeler, silahlı grupların kontrolünde. Muhalefet, Cenevre'deki konferansa katılmak istiyor. Suriye muhalefeti, bu grupları kontrol altında tutabiliyor mu? Batı, Araplar, istihbarat örgütleri, medya, ben ve siz hakikati biliyoruz. Hakikat şu: Sahaya hakim olan gruplar, tekfirci akımlardır. Dışındakilerin bu gruplar üzerinde hiçbir etkisi yok. Suriye'deki silahlı gruplardaki hızlı dönüşüm hakkında Batı da şaşkın. Bu türden insanları nasıl silahlandırmak isteyebiliyorlar?

Suriye muhalefetine bu renk hakim. Arap ve bölge devletleri, bu muhalefete finans ve silah desteği veriyor. Böylece hem bu gruplardan kurtulmak hem de Suriye'deki rejimden kurtulmak istiyor. Arap devletleri, bu grupların kendi ülkelerinden çıkışını kolaylaştırıyor. Bu gruplar, savaş tecrübesine sahipler, boğazlamakta hırslılar ve öldürmekte hırslılar, mücadelenin her türlüsüne hazırlar.

Bize göre bu grupların Suriye'ye ya da Lübnan'a sınır şehirlere hakim olması, sadece Hizbullah için değil, sadece Lübnan'daki Şiîler için değil,

Lübnan için büyük tehlikedir, Lübnanlılar için büyük tehlikedir. Lübnan devleti için, Lübnan direnişi için büyük tehlikedir. Bu konuda delilim var. Bir grubu haksız yere suçlamam. Bu gruplar eğer, Lübnan sınırındaki şehirlerde kontrolü ele geçirse, Lübnanlı Müslümanlar ve Hıristiyanlar üzerinde tehlike oluşturacaklar.

Müslümanlardan söz ederken Sünnî, Dürzî, Şîî ve Alevîleri kastediyorum. Sadece Şîîleri kastetmiyorum; hatta öncelik Sünnîlerdir. Delil mi istiyorsunuz? Delil isteyenler Irak'a baksın. Bugün Suriye'de savaşanlar Irak İslâm Devleti'nin uzantılarıdır. Irak'taki Sünnîlere Irak İslâm Devleti'ni sorun. Kaç tane Sünnî alim öldürüldü. Kaç tane Sünnî İslâmî partinin lideri öldürüldü. Enbar'daki, Felluce'deki ve Musul'daki mescidlerde bombalar patlatıldı; sadece Şîîlerin mescidleri veya hüseyniyeler ya da Hıristiyanların kiliseleri değil. Kaç tane aşiret lideri öldürüldü? Bu grup, Irak'ta beş bin intihar eylemi düzenlediği için gurur duyuyor. Irak'taki intihar saldırıları, her mezhepten her dinden her ırktan her gruptan insanı hedef almaktadır.

Tekfirci aklın sorununu biliyorsunuz. Sadece akaidî sebeplerden, sadece mezhebî sebeplerden ötürü değil, basit sebeplerden ötürü bile diğerlerini tekfir edebiliyor; siyasî sebepler yüzünden bile tekfir edebiliyor. Kim seçimlere katılıyorsa o kâfirdir; kanı helal, malı helal, namusu helal! İşte tekfirci akıl budur! Geçen hafta Pakistan'da seçimler vardı. Kaç insan sandık başında öldürüldü? Kaç Sünnî Müslüman ve Sünnî alim, seçim sandıklarının önünde, seçim kampanyalarında öldürüldü? Onları Pakistan'daki Taliban öldürdü. Çünkü Taliban, Pakistan'da seçimlere katılanları kâfir olarak görmektedir.

Bende istatistikî rakamlar var. Bu tekfirci aklın, Irak, Afganistan, Pakistan ve Somali'de öldürdüğü Sünnîlerin sayısı, diğer İslâm mezheplerine ve Hıristiyanlara oranla çok daha fazla.

Ey Lübnanlılar! Ey halklar! Size nasihatte bulunan bir kardeşinizim. Sizin küçük bir evladınızım. Sizin önünüzde bir tecrübe duruyor. Gözlerinizi neden açmıyorsunuz? Bu hastalıktan şimdi Tunus da muzdarib. Bu hastalıktan şimdi Libya da muzdarib. Ve şimdi bu hastalık bize, Lübnan'a yaklaşıyor.

İşte tehlike bu! Diyaloğu kabul etmeyen bir akıl var. Bunlarda öncelik diye, ortak payda diye bir şey yok. Hiçbir şey yok bunlarda. Sadece en basit sebepten ötürü 'Sen, kâfirsin' demek var. Sadece kâfir demekle yetinmiyor. Malını, canını ve ırzını da mubah sayıyor. Böylesine bir aklın gölgesinde Suriye'nin nasıl bir geleceği olabilir? Lübnan'ın nasıl bir geleceği olabilir? Filistin'in ve bölgenin nasıl bir geleceği olabilir? Varsa bana söyleyin.

Bazılarının itham ettiği gibi biz bu mevzuya Şiî köşesinden yaklaşmıyoruz. Tüm Müslüman ve Hıristiyanların, bu tekfirci akımların tehdidiyle karşı karşıya olduğunu gören bir köşeden bu mevzuya yaklaşıyoruz. Bu akım, Amerika tarafından destekleniyor, finanse ediliyor. Çünkü bölgenin uyanışı karşısında Amerika'nın elinde bölgeyi yıkmak, bölgeye hakim olmak için başka bir şey kalmadı.

Ben, hiç kimseyi korkutmak istemiyorum; Fakat bu bir gerçek. Başlangıçta siz de bunları gördünüz. Dediler ki 'Suriye'deki rejim iki ya da üç aya devrilecek. Sonra Lübnan'a geleceğiz.' Gazetelerde, medyada bunlar var. Daha biz siyasî tutumumuzu ilan etmeden önce Amerika'ya ve İsrail'e güven mektupları sundular. 'Biz, -2000'de zafer kazanan, 2006'da yeni Orta Doğu projesini düşüren- direnişten intikam almaya geliyoruz. Biz, buna hazırız. Bizi sadece destekleyin' dediler.

Daha başlarda, Azez'de Lübnanlı ziyaretçiler kaçırıldı. El-Kusayr'daki Lübnanların köylerini boşaltmaları için saldırılara başladılar. Bunu yapanlar, tekfirci aklın mensuplarıdır. Eğer bu tekfirci akım Suriye'ye sonra Lübnan'a ve bölgeye hakim olsa gelecek çok zor gerçekten de karanlık olur.

"Suriye, ABD ve maşalarının dayattığı projenin sahası oldu"

Suriye, ülkedeki yönetime karşı bir halk devrimi sahası olmadı. Amerika, Batı ve bölgedeki maşalarının dayattığı siyasî projenin sahası oldu. Hepimiz de biliriz ki Amerika'nın bölgedeki projesi tam anlamıyla İsrail projesidir.

Suriye, direnişin sırtıdır; direnişin dayanağıdır. Direniş, dayanağı vurulurken elleri kolları bağlı duramaz, sırtını dönemezdi. Biz, aptal değiliz. Aptal olan kendisine gelen ölüm, kuşatma ve komplolar karşısında bekler ve izler, hareket etmez. İşte ahmak budur. Sorumlu olan akıl, tamamen sorumluca davranır.

Değerli kardeşlerim! Eğer Suriye, Amerika'nın, İsrail'in, tekfircilerin ve kendilerini bölge ülkeleri olarak adlandıran Amerika'nın bölgedeki maşalarının eline düşse, direniş kuşatma altına alınır ve İsrail de şartlarını Lübnan'a dayatmak, arzularını ve projelerini yeniden canlandırmak için Lübnan'a saldırır. Lübnan yeniden İsrail asrına döner. Suriye düşerse Filistin yok olur, Filistin'deki direniş yok olur. Eğer Suriye, Amerika, İsrail ve tekfircilerin eline düşerse Gazze, Batı Şeria ve Kudüs yok olur, bölge ülkelerini zor ve karanlık bir gelecek bekler.

Suriye'deki mücadelede iki taraf var. Birinci tarafta Amerika, Batı, Arap, bölge ülkeleri; göğüsleri yaran, başları koparan, kabirleri deşen, maziyi yıkan tekfirciler var. Tekfirci gruplar bugün, maziyi, şimdiyi ve geleceği yıkıyor. Siyasî çözümü reddediyor ve savaşta ısrar ediyor.

Diğer tarafta ise Filistin davası, direniş hareketleri ve siyonist proje karşısında net bir tutumu olan bir devlet var. Bu devlet sık sık diyaloğa, siyasî çözüme ve reformları gerçekleştirmeye hazır olduğunu ilan etti. Dileyen dilediği cephede yer alabilir. Fakat Hizbullah'ın Amerika, İsrail ve kabirleri deşen, baş kesen, göğüs yaran tekfircilerle aynı cephede yer alması mümkün değil. Fakat Hizbullah, tüm kazanımları yıkmak isteyen, tüm fedakârlıkları yok etmek isteyen, binlerce şehidimizle çökerttiğimiz yenilenen Orta Doğu projesinde Amerika ve İsrail'e bizi köle yapmak isteyen cephede yer almayacaktır.

Hizbullah, kesinlikle diğer cephede yer alacaktır. Dileyen dilediği tarafta dursun. Tarafsız durmak isteyen tarafsız dursun. Denklemi değiştiremeyeceğine inananlar varsa, bu onların sorunudur. 1982'den bugüne kadar birçok kimse, denklemi değiştiremeyeceğine inanıyordu. Lübnan'da direniş, denklemi değiştirdi. Sadece yerel değil, bölge denklemini de değiştirdi. Biz, bugün sahip olduğumuz bu tavrımızla, Lübnan'ı, Filistin'i ve Suriye'yi savunuyoruz. Tabiatıyla bu tutumumuzdan ötürü biz, medya ve siyasette büyük karalama kampanyalarına muhatap olacağız. Fakat sessiz kaldığımız, müdahil olmadığımız zamanda dahi, hakkımızda siyasette ve medyada karalama kampanyası sürmekteydi. Suriye'ye müdahil olsak da olmasak da bu karalama kampanyaları devam edecektir. Bu amaç doğrultusunda milyonlarca dolarla desteklenen kadim bir karar var. Makaleler, kitaplar, yalanlar, sloganlar, iftiralar ve doğru olmayan haberler...

Hizbullah'ın terör listesine eklenmesi ise yeni bir şey değil. Bundan ötürü üzüntülü değil, sevinçliyiz. AB, bizim denklemi değiştirecek imkâna sahip olduğumuzu söylüyor. Bu, büyük bir şey. Bununla gurur duyuyoruz.

Bizim mezhepçilikle suçlanmamız ise boş bir ithamdır. Lübnan, Filistin, Bosna Hersek ve diğer bölgelerde tarih buna şahittir. Değerli kardeşlerim! Biz, Bosna Hersek'e gittik. En iyi gençlerimiz gitti. Bizim orada bir askerî birliğimiz vardı. Bu konuda ilk defa konuşuyorum. Orada savaştık ve şehitler verdik. Kimi savunmak için orada savaştık? Oradaki Sünnî Müslümanlar için savaştık. Bosna'da Şîî yok.

Filistin konusunda şu ana kadar katlandıklarımızın sebebi de Filistin'e olan itikadî bakışımızdır. Bu yolda birçok cefaya katlandık ve katlanmaya da devam ediyoruz. Hiç kimse bizi mezhepçilikle suçlayamaz. Irak'taki tutumumuz nettir. Tüm olaylardaki tutumumuz nettir. İrademizi, maneviyatımızı, kararlılığımızı, ailelerimizi ve şehitlerimizi hedef alan girişimler başarısızlıkla sonuçlanacaktır.

Değerli kardeşlerim! Biz, tam olarak birkaç hafta önce başlayan yeni bir merhaleyle karşı karşıyayız. Bu yeni merhalenin adı, direnişi ve sırtını korumaktır, Lübnan'ı ve sırtını korumaktır. Bu, herkesin sorumluluğundadır. Ben, herhangi birisinden bu sorumluluğa katılmasını istemiyorum. Bu savaş, daha önceki savaşlarda olduğu gibi adamları biz olan savaştır. Biz, inşaallah zaferler kazanacağız. Biz, yolu sürdüreceğiz. Sorumluluğu göğüsleyecek ve her türlü fedakârlığa katlanacağız. Kurtuluş ve Direniş bayramının sonunda sizlere, 2006 Temmuz Savaşı'nın ilk günlerinde söylediğim gibi söylüyorum: Ey şerefli insanlar! Ey mücahitler! Ey kahramanlar! Size daima zafer vaad ettiğim gibi size yeni zaferler vaad ediyorum."[1358]

Hizbullah, Suriye oyununa niçin girdi?

Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah'ın 25 Mayıs konuşması, Suriye'ye yönelik uluslar arası savaşta yeni bir aşamaya girildiğine işaret ediyordu.

Suriye'de yaşananları bir "uluslar arası savaş" ve savaşın taraflarını da "ABD ekseni ile Direniş ekseni" olarak ortaya koyan Nasrullah, Direniş'in "Suriye'yi yalnız bırakmayacağını" belirterek hem açık bir konum belirlemiş, hem de bu uluslar arası savaşın girdiği yeni aşamayı ortaya koymuş oldu.

Hizbullah, girdiği her oyunu o oyunun kurallarına göre ve açık oynayan bir aktör olarak tanınıyor. Kararlarını misyonuyla belirlediği ilkeler çerçevesinde alıyor; sonuçlarından emin olmadığı adımlar atmıyor; ama bir adım attığı zaman da hem politik hem de pratik düzeyde bunu öngördüğü sonuca ulaşıncaya kadar açıkça ve kararlılıkla sürdürüyor.

2006 Temmuz Savaşı Hizbullah'ın büyük sınavı

Örneğin, 2006 yılındaki Temmuz Savaşı'nı hatırlayalım. Bu savaşı hazırlayan şartlar da savaşın şekli de İsrail tarafından belirlenmişti. Temmuz

---

[1358] Moqawama. Hizbullah'ın resmi web sayfası. 27 Mayıs 2013. السيد نصر الله لجمهور المقاومة: اعدكم بالنصر مجددا. www.moqawama.org/essaydetails.php?eid=27814&cid=141

Savaşı'nın şartları İsrail tarafından oluşturuldu; çünkü İsrail, 2004 yılında Almanya'nın arabuluculuğuyla gerçekleşen esir takası anlaşması sırasında 1989'da kaçırdığı Hizbullah liderlerinden Abdulkerim Ubeyd ile 1994'te kaçırdığı Mustafa Dirani'yi, Hizbullah tarafından 15 Ekim 2000'de esir alınan Albay Elhanan Tannenbaum karşılığında serbest bırakmış; ancak FHKC üyesi Semir Kuntar'ı serbest bırakmaya yanaşmamıştı.

Hizbullah Genel Sekreteri Nasrullah, esir takası sonrasında düzenlenen törende yaptığı konuşmada, İsrail'in Semir Kuntar'ı serbest bırakmamakla hata yaptığını belirtmiş ve direniş olgusunun sembol ismi olan Semir Kuntar'ı kurtarma vaadinde bulunmuştu.

Hizbullah,12 Temmuz 2006'da "Va'dun Sadık/Doğru Vaad" adlı operasyonla iki İsrail askerini esir alarak Nasrullah'ın Semir Kuntar'ı özgürlüğüne kavuşturma vaadine ilişkin ilk adımı attı.[1359] Ancak bu olaydan yaklaşık bir hafta önce Gilad Şalit adlı bir askerini Filistin direnişine kaptıran İsrail, Hizbullah'la esir takası süreci başlatarak sorunu çözmek yerine, dönemin ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ın ifadesiyle "Yeni Orta Doğu'yu kurmak" üzere Lübnan'a "açık savaş" ilan etti.

Nasrullah, "Harbun meftuh" ifadesiyle İsrail'in bu "açık savaş" ilanını "aptallık" olarak niteledi; ancak İsrail'in restini de gördü. 1967'deki Haziran Savaşı'na doğrudan veya dolaylı katılan 9 Arap ülkesini 6 günde hezimete uğratan İsrail, 33 gün süren bu savaştan, Winograd Komisyonu'nun da itirafıyla yenik çıktı.[1360]

Kuzey Birlikleri Komutanı Udi Adam ve Genelkurmay Başkanı Dan Halutz görevden alındı. Dönemin Savunma Bakanı Amir Peretz'in siyasî geleceği sona erdi. Nihayet, 2006'da esir takasına yanaşmayan İsrail, Temmuz Savaşı hezimeti sonrasında 16 Temmuz 2008'de iki askerinin cesedine karşılık Semir Kuntar'ı serbest bırakmak zorunda kaldı.

2008 Hizbullah'ın iç cephe ile sınavı

2006'da şartlarını ve kurallarını İsrail'in belirlediği oyundan zaferle çıkan Hizbullah, 2008'de yeni bir sınavla karşılaştı. 2008'deki kriz, 2006'da

[1359] Alptekin Dursunoğlu. YDH. 17 Temmuz 2006. Hizbullah Bu Operasyonu Neden Yaptı. www.ydh.com.tr/YD92_hizbullah-bu-operasyonu-neden-yapti.html

[1360] Alptekin Dursunoğlu. YDH. 5 Şubat 2008. Moşe Arenz: 600 sayfalık raporun özeti: "Biz yenildik". www.ydh.com.tr/HD4438_mose-arenz--600-sayfalik-raporun-ozeti--biz-yenildik.html

dış cephede geniş bir kamuoyu desteği toplamayı ve Lübnan kabinesinde belirleyici olmayı başaran Hizbullah[1361] açısından çok daha karmaşık ve yönetilmesi zor bir sınavdı. Çünkü 2006'da İsrail'in Hizbullah'ı ortadan kaldırmasına umut bağlayan iktidardaki 14 Mart İttifakı, 2008'de Hizbullah'ın silahını tartışmaya açmış ve Hizbullah'ın savaş kapasitesinin en önemli unsurlarından biri olan iletişim şebekelerini yasadışı ilan ederek yok edileceğini açıklamıştı.[1362]

Bu durum, silahının meşrûiyetini ülke savunmasından alan ve namlusunu hiçbir zaman içeriye doğrultmamış olan Hizbullah açısından çok ciddi bir sınavdı. Çünkü bir tarafta istihbarat alanında teknik ve insanî düzeyde son derece üstün olan İsrail'e karşı kendisine iletişim güvenliği sağlayan özel telefon şebekesinin geleceği, diğer tarafta ise Lübnan iç barışı söz konusuydu. Batı ve Arap rejimleri tarafından desteklenen iktidardaki 14 Mart İttifakı, Hizbullah'ı İsrail'e karşı olan silahının geleceği ile Lübnan iç barışı arasında tercihe zorluyordu.

Hizbullah Genel Sekreteri Nasrullah, 8 Mayıs'ta Lübnan iç barışını ısrarla vurgulayarak ve Hizbullah'ın Şîî, Sünnî ve Hıristiyan müttefikleriyle iç barışın garantisi olduğunu belirterek "Hizbullah'ın silahına uzanan eli keseriz"[1363] dedi. Nitekim bir gün sonra ülkeyi kaosa sürükleyen 14 Martçı silahlı milisler, Hizbullah ve müttefikleri tarafından tutuklanarak Lübnan ordusuna teslim edildi[1364] ve sorun daha fazla büyümeden çözümlenmiş oldu.[1365]

Suriye sınavı

Suriye'deki olayların "demokrasi ve değişim" talepleriyle sınırlı olduğu dönemde Hizbullah, şu noktaları vurgulamış ve arabuluculuk girişimlerinde de bulunmuştu.

1361 Alptekin Dursunoğlu. YDH. 13 Kasım 2006. Hizbullah 1701'i tehditten fırsata dönüştürüyor. www.ydh.com.tr/YD150_hizbullah-1701i-tehditten-firsata-donusturuyor-.html

1362 YDH. 6 Mayıs 2008. Sinyora hükümeti: Hizbullah'ın kameraları ve telefon şebekesi yasadışıdır. www.ydh.com.tr/HD4899_sinyora-hukumeti--hizbullahin-kameralari-ve-telefon-sebekesi-yasadisidir.html

1363 YDH. 8 Mayıs 2008. Nasrullah: Silahımıza uzanan elleri keseriz. www.ydh.com.tr/HD4917_nasrullah--silahimiza-uzanan-elleri-keseriz.html

1364 YDH. 9 Mayıs 2008. Muhalifler Beyrut'un tamamında kontrolü sağladı; ordu, çekildiği yerlere yeniden girdi. www.ydh.com.tr/HD4932_muhalifler-beyrutun-tamaminda-kontrolu-sagladi-ordu-cekildigi-yerlere-yeniden-girdi.html

1365 YDH. 12 Mayıs 2008. Hizbullah'tan yaşanan son gelişmelerle ilgili açıklama. www.ydh.com.tr/HD4953_hizbullahtan-yasanan-son-gelismelerle-ilgili-aciklama.html

1- Muhaliflerin haklı ve meşru talepleri vardır ve Suriye yönetimi bunları karşılamalıdır.

2- Suriye'deki sorun siyasîdir, mezhepçilik söylemleri ile şiddetin bir araç olarak kullanılması kabul edilemez.

3- ABD ve müttefiklerinin Suriye'nin direnişten yana olan tarihsel konumunu ve rolünü hedef alan komploları göz ardı edilemez.

4- Sorunun uluslar arası tarafların müdahaleleriyle karmaşıklaştırılmaması ve sorunun barışçı çözümü için Suriye yönetimi ile muhalifler diyalog kurmalıdır.

Ulusal Koalisyon adlı muhalif örgütün önde gelen isimlerinden Heysem Malih'in 7 Mart 2011'de cezaevinden serbest bırakılmasını sağlayan[1366] Hizbullah Genel Sekreteri Nasrullah, Şam yönetimi ile muhalif liderler arasında çok sayıda arabuluculuk girişiminde de bulundu.

Şam yönetiminin kabul ettiği, muhalif liderlerin çoğunun ise reddettiği tüm bu girişimlere rağmen Hizbullah, olayların başından beri Suriye yönetimi adına 'halkı öldürmekle' suçlandı, Hizbullah'la Şam yönetimi arasındaki İsrail karşıtı siyasî ittifak, mezhebi sebeplerle açıklandı. Hizbullah Genel Sekreteri Nasrullah, 2006 ve 2008'deki gelişmelerde olduğu gibi Suriye konusunda da açık oldu ve oyunun kurallarına bağlı kaldı.

Nitekim Suriye'ye verdiği güçlü politik desteği gizlemedi. Kusayr'da silahlı grupların saldırılarına ve göçe zorlama tehditlerine uğrayan Lübnanlılara askerî destek verdiğini inkâr etmedi; ancak 25 Mayıs 2013'e kadar da Suriye'deki oyuna açıkça dahil olmadı.

Hizbullah oyuna neden girdi?

Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah, 25 Mayıs 2013'te yaptığı konuşmada "Suriye, Direniş'in sırtıdır, destekçisidir; Direniş de sırtına darbe vurulması karşısında hiçbir şey yapmadan beklemeyecektir. Biz üzerimize gelen bir komplo karşısında sadece izlemekle yetinecek ve hareketsiz bir şekilde bekleyecek kadar cahil ve aptal değiliz" diyerek Suriye'deki oyuna girdiğini açıkça ilan etti.

Suriye'de yaşanan olayın özellikle 18 Temmuz 2012'den itibaren artık "bir reform ve değişim talebi" değil, ABD ve müttefiklerinin açık bir vekâlet

---

[1366] El-Meyadin. 29 Mart 2013. هيثم مناع - رئيس هيئة التنسيق الوطنية في المهجر. www.almayadeen.net/ar/Programs/Episode/5Kx0o5YRgEioC6GQATjqzQ/3/2013-03-29-

savaşı olduğunun ortaya çıkmasına rağmen Hizbullah, 25 Mayıs'a kadar oyuna girmemiş; zahirî "kurallara" uymayı sürdürmüştü. Çünkü her ne kadar Suriye'ye yönelik savaşın "asılları" ABD ve müttefikleri olsa da sahada sadece onların "vekilleri" bulunuyordu; dolayısıyla da Hizbullah bu zahirî "kurala" uyarak sahaya doğrudan girmemeyi tercih etmişti.

İsrail'in joker olarak oyuna girmesi tüm dengeyi değiştirdi

Aralık ayında Suriye'deki kimyasal silah meselesi üzerinden oluşan Türkiye, Amerika, İsrail ve Ürdün kombinasyonu,[1367] İsrail'i joker oyuncu olarak devreye soktu. Ocak sonunda ve mayıs başında "Hizbullah'a giden silahlar" bahanesiyle Suriye'yi vuran İsrail, sahadaki silahlı gruplara hava desteği oluşturma misyonuyla oyuna girdi.

Suriye ordusunun, Kusayr'ın silahlı gruplardan temizlediği bir bölgesinde gelişmiş iletişim teçhizatları içeren bir İsrail askeri aracı ele geçirmesi,[1368] İsrail'in muhaliflere verdiği desteğin sadece hava şemsiyesi oluşturmakla sınırlı olmadığını ortaya koydu.

Libya'da NATO'nun oynadığı rolün Suriye'de İsrail'e verilmesi, Şam'ın müttefiklerini de joker kullanmaya mecbur etti. Şam'ın müttefiklerinin sahaya sürdüğü ilk joker, Rusya'nın S-300 füzeleri oldu. S-300 faktörünün ABD'nin Cenevre'ye dümen kırmasında etkili olduğu görülüyordu. Ancak Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun, ABD ile birlikte Cenevre sonrası için bir "B planı" hazırladıklarına dair açıklaması[1369], Cenevre sürecine de Annan Planı'nın akıbetinin hazırlandığını düşündürüyordu.

Hizbullah, Suriye oyununa ikinci bir joker olarak girerek, oyuna İsrail'i sokan ABD ve müttefiklerinin bölgesel savaş restini gördüğünü ortaya koymuş oldu.

Nasrullah, 25 Mayıs'taki konuşmasında ABD ve müttefiklerine bölgesel savaş tehdidiyle Şam'ın müttefiklerini korkutamayacaklarının mesajını, "Sabır ve fedakârlıkla bu süreci aşacağız; tıpkı Temmuz Savaşı başlarında size

---

1367 El-Hayat. 4 Aralık 2012. استعدادات رباعية لضرب سورية في حال استخدام الكيماوي. http://alhayat.com/Details/458942

1368 YDH. 20 Mayıs 2013. Suriye ordusu, Kusayr'da bir İsrail aracı ele geçirdi. www.ydh.com.tr/HD11850_suriye-ordusu-kusayrda-bir-israil-araci-ele-gecirdi.html

1369 İsrahaber. 26 Mayıs 2013. Ahmet Davutoğlu: Amerika ile Suriye İçin "B Planı"mız Hazır. www.israhaber.com/ahmet-davutoglu-amerika-ile-suriye-icin-b-planimiz-hazir-15235-haberi.html

zafer vaad ettiğim gibi bugün de yine size zafer vaad ediyorum"[1370] diyerek verdi.[1371]

Hizbullah'ın Suriye'de savaşa müdahil olması, 2013 haziranında Kusayr, 2014 nisanında ise Kalamun bölgesinin silahlı gruplardan temizlenmesi sonucunu doğurdu. Yaklaşık 460 kilometrelik Lübnan-Suriye sınırının tamamen kontrol altına alınması, Suriye ordusunu Şam kırsalı ve Humus'ta rahatlatırken, Lübnan'a düzenlenen bombalı araç saldırılarının da sona ermesini sağladı. Lübnan'daki terörist saldırıların sona erdirilmesi, daha önce Hizbullah'ı Suriye savaşına girdiği için eleştirenlerin bile düşüncesinin değişmesine neden oldu.

Ordu olarak silahı sorgulanan Hizbullah'tan polis olmasını da istemek

Lübnan İçişleri Bakanı Nohad Maşnuk'un 19 Nisan'da yaptığı açıklama, ülkenin sadece dış savunma alanında değil, iç güvenlik alanında da Hizbullah'ın silahına ihtiyaç duyduğunu gösterdi.

Lübnan'da Hizbullah'ın İsrail'e yönelik silahının meşruiyetini sorgulayan siyasi çevrelerin Suriye'deki aşırı grupların Lübnan'ı etkilemeye başlamasından sonra ülkenin iç güvenliği için Hizbullah'ın silahına ihtiyaç bulunduğunu söyler hale gelmesi, Lübnan'ı biraz izleyenler için aslında sürpriz bir değişim değildi.

Lübnan içinde Hizbullah'ın silahının meşruiyetine dair tartışmaların uluslar arası ve bölgesel gelişmelerle bağlantılı olarak gelgitler yaşayan üç dönemli bir tarihi bulunuyor.

Hizbullah'ın silahının meşruiyetini sorgulayan siyasi çevrelerin gerekçesi bir devlette yalnızca savunma ve güvenlikten sorumlu resmi kurumların silahının meşru olabileceği argümanına dayanıyor. Elbette bu argüman normal bir devlet için son derece mantıklı gözüküyor. Ancak bu argüman devletin resmi savunma ve güvenlik gücü olan ordunun ülkeyi İsrail işgalinden koruyamadığı ve Hizbullah'ın da orduya alternatif değil yardımcı bir rolle ortaya çıkmış olduğu gerçeğini göz ardı ediyor.

[1370] YDH. 25 Mayıs 2013. Suriye'yi yalnız bırakmayacağız, zafer vaat ediyorum. www.ydh.com.tr/HD11871_suriyeyi-yalniz-birakmayacagiz-zafer-vaat-ediyorum.html

[1371] Alptekin Dursunoğlu. YDH. 26 Mayıs 2013. Hizbullah, Suriye oyununa niçin girdi?. www.ydh.com.tr/YD364_hizbullah-suriye-oyununa-nicin-girdi-.html

1989'daki Taif anlaşmasına kadar süren iç savaşta herkesin silahlı olduğu Lübnan'da, 1982'deki İsrail işgaline karşı ortaya koyduğu silahlı mücadele yöntemi tartışılmış olsa da Hizbullah'ın silahının meşruiyeti 2000 yılına kadar ciddi bir tartışma konusu değildi.

Güneyin kurtarılışı ve 11 Eylül

Ülkenin güneyinin işgal altında bulunduğu dönemde söz konusu edilmeyen 'Hizbullah'ın silahının meşruiyeti' meselesi ilk kez 2001 yılından sonra tartışma konusu olmaya başladı.

2001'de bu tartışmaya dayanak oluşturan iki gelişmeden birincisi Hizbullah'ın 2000 yılı mayısında güney Lübnan'ı İsrail işgalinden kurtarmasıydı.

Geleneksel olarak Batı ve Körfez'deki Arap ülkeleri tarafından desteklenen siyasi gruplar, özellikle de 11 Eylül'ün yarattığı iklimin etkisiyle güneyin işgalden kurtulmuş olmasından dolayı artık Hizbullah'ın silahına gerek kalmadığı argümanını ileri sürdüler.

Hizbullah ise Şeba Çiftlikleri ve Gacer'in hala işgal altında bulunduğunu hatırlatarak silahının gerekliliğini izah etmeye çalıştı.

1559 sayılı karar ve Hariri suikastı

11 Eylül ikliminin ilk ve doğrudan etkilediği yer Irak olsa da 2003'teki işgalden hemen sonra söz konusu edilen 'Büyük Ortadoğu Projesi' çerçevesinde Lübnan'a dair bir planlamanın da yapıldığı 2004'teki 1559 sayılı BM kararıyla anlaşıldı.

Suriye ordusunun Lübnan'dan çıkarılmasını ve tüm grupların silahsızlandırılmasını öngören 1559 sayılı karar, kurulması öngörülen 'Yeni Ortadoğu'da sadece Suriye ve Lübnan'a çizilen yazgıyı değil, bu konudaki uluslar arası iradenin kapsamlılığını da yansıtıyordu.

Çünkü Irak'ın işgaline karşı çıkan Fransa, 1559 saylı kararın taslağını Amerika'yla birlikte hazırlamıştı.

1559 saylı kararın 'Yeni Ortadoğu'ya dair stratejik hedefleri özetle şu şekildeydi:

1- Suriye ordusunun Lübnan'dan çıkarılmasıyla Hizbullah'ın yalnızlaştırılması ve silahsızlandırılması.

2- Dirençsiz bırakılan Lübnan'ın 1982'deki gibi İsrail işgaline açık hale getirilmesi.

3- Doğusundaki Irak'ta Amerikan ordusuyla komşu hale gelen Suriye'nin batısında da açıkça İsrail nüfuzu altına girecek bir Lübnan aracılığıyla teslim alınması, 'Direniş Ekseni'ndeki merkez rolünün sona erdirilmesi.

4- İran'ın 'Direniş Ekseni'ne dayalı stratejik derinliğinin yok edilmesi.

5- İsrail'in belirleyici olduğu 'Yeni Ortadoğu'nun kurulması.

2006 savaşı ve Yeni Ortadoğu'nun çöküşü

İran'ın Irak'ta siyasi süreçleri Amerika'nın aleyhine yönetmeyi başarması, Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesine rağmen müttefiklerini terk etmemesi ve Hizbullah'ın gücünün de Suriye ordusunun Lübnan'daki varlığıyla sınırlı olmaması, Hizbullah'ın silahsızlandırılmasına imkan vermedi.

İsrail'in 2006'daki Lübnan savaşındaki 'Hizbullah'ın askeri altyapısı yok etmek ve Litani Nehrine kadar UNIFIL aracılığıyla tampon bölge oluşturmak' hedefi Hizbullah'ın zaferi nedeniyle gerçekleşemedi.

Ancak Refik Hariri suikastının yarattığı siyasi iklimin 2005'te Lübnan'da Suriye karşıtı 14 Mart ittifakını iktidara taşıması sebebiyle Hizbullah'ın silahına dair tartışmalar kesilmedi.

Hizbullah, İsrail'deki Winograd Komisyonu'nun yenilgi itirafına dikkat çekerek, silahının gerekliliğini izah etmeye çalıştı. Ancak uluslar arası ve bölgesel etkilerden kaynaklanan tartışmaların bu izahla sona ermeyeceğini düşünerek ikinci bir adım daha attı.

Tüm siyasi grupların katılımıyla hazırlanacak bir 'ulusal savunma stratejisi' çerçevesinde silahına ve askeri kanadını oluşturan 'İslami Direniş'e rol belirlenmesini teklif etti.

Hizbullah'ın bu önerisiyle cumhurbaşkanının başkanlık ettiği diyalog toplantıları yapıldı; ancak 14 Martçılar ulusal savunma stratejisi belirlemeyi gereksiz buldu. Bununla birlikte Hariri sonrası kurulan hükümetler 'ordu, millet ve Direniş' kavramlarını vurgulayan bakanlar kurulu bildirileri hazırladı.

Suriye krizi ve suçlanan Hizbullah'tan yardımı beklenen Hizbullah'a

Krizin başından beri Suriye yönetimine verdiği siyasi desteği gizlemeyen ve sorunun çözümü için de siyasi çözümü adres gösteren Hizbullah, hem Lübnan'da hem de bölgede Suriye'ye askeri olarak giren en son aktördü.

Suriye'ye askeri olarak 2013 yılının mayıs ayında giren Hizbullah, en başından beri bu ülkedeki silahlı gruplara silah, para ve militan desteğinde bulunan 14 Martçılar tarafından Suriye krizini Lübnan'a taşımakla suçlandı.

Hizbullah, Suriye müdahalesini İsrail'e karşı Direniş'e verdiği destekten dolayı **'Şam'a vefa'** ve **'Lübnan'ın güvenliği'** gerekçeleriyle açıkladı.

"Tekfircilerin tehlikesinin İsrail'in tehlikesinden farksız" olduğunu belirten Hizbullah, Suriye'nin Lübnan sınırındaki Kusayr ve Kalamun bölgelerinde hakimiyet alanları oluşturan silahlı grupların Lübnan'ı hedef alan bombalı araç saldırılarına dikkat çekti.

Hizbullah'ın Suriye ordusuyla koordineli operasyonları 2013 Haziran'ında Kusayr'ın, 2014 Nisan'ında da tüm Kalamun bölgesinin kontrol altına alınmasını sağladı.

Yaklaşık 460 kilometrelik Lübnan Suriye sınırının yüzde 90 oranında kontrol altına alınması, silahlı grupların bombalı araç saldırılarını durdurmakla kalmadı, Lübnan'a yönelik yarattığı güvenlik tehdidinin fark edilmesine de neden oldu.

Lübnan İçişleri Bakanı Nohad Maşnuk, 19 Nisan'da Hizbullah'ın iletişim ve koordinasyondan sorumlu yetkilisi Vefik Safa'yı da davet ettiği güvenlik toplantısında silahlı grupların Suriye sınırındaki Tufeyl bölgesini kontrol altına almasının yarattığı tehdidi açıkladı.

Tufeyl'i işgal altında tutan silahlı grupların bölgeden çıkmasına izin verilmeyeceğinin kararlaştırıldığını belirten İçişleri Bakanı Maşnuk, güvenlik konusunda Hizbullah'la koordinasyon içinde olmanın zaruri olduğunu söyledi ve "Hizbullah liderleri bu konuda son derece olumlu ve yapıcı bir işbirliği sergiliyor"[1372] dedi.

İçişleri Bakanı Maşnuk, Refik Hariri'nin siyasi danışmanlığını da yapmış Sa'd Hariri' liderliğindeki el-Mustakbel Partisi üyesi bir bakandı.

Hizbullah'ın dış savunmaya yönelik silahının meşruiyetini sorgulayan Lübnanlı siyasilerin Suriye'de destekledikleri militanlara karşı Hizbullah'tan iç güvenlik desteği talep etmesi, Lübnan'da ve bölgede gelinen noktayı özetledi.

[1372] El-Menar. 19 Nisan 2014. خطة أمنية لإخراج أهالي الطفيل اللبنانية المحتلة من المسلحين www.almanar.com.lb/adetails.php?fromval=2&cid=19&frid=21&seccatid=19&eid=818123

Suriye'de akan kandan kimler sorumlu?

2011

18 Mart 2011'de Dera'da iki kişinin öldürülmesiyle başlayan olaylarda, Suriye'deki kanlı bilançonun, muhaliflerin silahlı mücadeleye yönelmesine ve uluslar arası ve bölgesel güçlerin muhalefete verdiği silah desteğine paralel olarak kabardığı görüldü.

Muhaliflerin silahlı eylemlerinin sivil gösterilere oranla daha az olduğu 2011 yılında Suriye'de çoğunluğu sivillerden oluşmak üzere 5 bin kişi yaşamını yitirdi. 2011 yılı aylara göre kendi içinde değerlendirildiğinde de muhaliflerin silahlı eylemleriyle ve uluslar arası çözüm girişimlerini "devrim" lehine yönlendirme çabalarıyla paralel olarak ölüm olaylarında ciddi artışlar olduğu görülüyordu.

2011'de muhaliflerin eylemleri şu kategorilere göre gelişti:

1- Sivil **devrim** modeli: Tunus ve Mısır'da olduğu gibi kitlesel eylemlerle yönetimin devrilmesi için Dera'da yaşananlar gösterilerle protesto edildi. Mart, nisan ve mayıs aylarını kapsayan bu süreçte muhalifler gösterilerin sivil olduğunu, yönetim ise sivil gösterilerin içine sızan silahlı kişilerin halkı yönetime karşı kışkırtmak ve kaos oluşturmak için kalabalıklara ateş açtığını öne sürdü. Muhalifler nisan ve mayıs aylarında ordunun bölünmesine ağırlık verirken, Suriye yönetimi, ordudan ayrılarak muhaliflere katılan asker ve subayların varlığını görmezden gelip bunları "silahlı çeteler" olarak niteledi.

2- **Libya** modeline hazırlık: Yönetim karşıtı gösterilerin kitleselleştirilememesi üzerine Libya modeli çerçevesinde uluslar arası müdahalenin şartları oluşturulmaya çalışıldı. Libya modelinin uygulanması için devrime liderlik edecek bir örgüte, bir kurtarılmış bölgeye ve uluslar arası müdahale talebine gerekçe kılınacak bir "insanî facia" görüntüsüne ihtiyaç vardı. Nisan ve mayıs aylarında muhalifleri örgütlemek ve "devrime liderlik edecek bir örgüt" kurmak için yurt içinde ve dışında konferanslar düzenlenirken, ordudan ayrılan askerler de haziran ayından itibaren kurtarılmış bölge yaratmaya çalıştı. Bunun ilk denemesi de 6 Haziran'da İdlib'in Cisr eş-Şuğur ilçesinde yapıldı ve Türkiye'de oluşturulan mülteci kamplarına göçler teşvik edilerek "sivillerin korunması" gerekçesiyle uluslar arası müdahale için zeminler oluşturulmaya çalışıldı.

3- **Uluslar arası çözüm girişimlerinin "devrim" lehine yönlendirilmesi**: Kasım ve aralık aylarını kapsayan Arap Birliği çözüm girişimi sırasında şiddet tırmandırıldı; silahlı gruplar, Humus'un Baba Amr bölgesini

"kurtarılmış bölge" haline getirdi. Arap Birliği, Şam yönetimine iktidarı gönüllü olarak muhaliflere devretmesini öngören Yemen modeli önermişti. Bu süreçte tırmandırılan şiddetle hem Suriye yönetiminin siyasî çözüme yanaşmadığı algısı oluşturuldu, hem de Şam yönetimine Yemen modelini kabul etmemesi halinde BM Güvenlik Konseyi aracılığıyla Libya modelinin uygulanacağı mesajı verildi.

4- BM Güvenlik Konseyi'ne "sivilleri koruma" gerekçesiyle bir karar çıkartması için zemin yaratılması: Suriye ordusunun kentlerden çekilmesini ve operasyonlarını durdurmasını öngören Arap Birliği girişimi, silahlı grupların Humus'un Baba Amr bölgesinde hakimiyet kurmasını sağladı. Arap Birliği ve AB tarafından sunulan ve 4 Şubat 2012'de BM Güvenlik Konseyi'nde oylanan karar taslağı, "insanî yardım koridoru açılmasını" ve bu koridorun uluslar arası bir güç tarafından korunmasını öngörüyordu. Dolayısıyla Arap Birliği girişimiyle ele geçirilen Baba Amr bölgesinin her ne pahasına olursa olsun elde tutulması ve "insanî yardım koridoru" kapsamına girecek yeni kurtarılmış bölgeler oluşturulması stratejisi izlendi.

Muhalif insan hakları örgütü Mirsad'ın 2011 yılındaki ölüm oranlarına ilişkin verdiği rakamlar, şiddetin yukarıda sıralanan gelişmelere göre artış kaydettiğini doğruluyor.

Suriye İnsan Hakları Örgütü Mirsad'ın 2011 yılının farklı dönemlerinde yayınladığı raporlara göre ölü sayısındaki artış şöyle gözlemlenmekteydi:

25 Mart 2011'de sivil ve asker ölü sayısı 44'e yükseldi.[1373]

28 Nisan 2011'de sivil ve asker ölü sayısı 453'e yükseldi.[1374]

22 Mayıs 2011'de 873'ü sivil, 130'u asker olmak üzere ölü sayısı 1000'e yükseldi.[1375]

07 Haziran 2011'de 1000'i sivil 219'u asker olmak üzere ölü sayısı 1319'a yükseldi.[1376]

1373 Mirsad. 25 Mart 2011. www.syriahr.com/25-3-2011-syrian%20observatory7.htm

1374 El-Cezire. 28 Nisan 2011. مسيرات تضامن مع درعا وتعزيز أمني. www.aljazeera.net/news/pages/0df7e451-cd2d-4bd6-b5fc-905508ecfc30

1375 Rusya El-Yovm. 20 Mayıs 2011. مقتل ٤٠٨ مدنيين و٤٣١ من الجيش وقوات الامن منذ بداية الاحتجاجات في سوريا. http://arabic.rt.com/news/558142, El-Cezire. 22 Mayıs 2011. قتلى بحمص ورسائل سورية لواشنطن. http://aljazeera.net/news/pages/b963c49b-9e7b-417a-b5fb-5e4b4f6ee3af

1376 Al-Rai. 7 Haziran 2011. عبد الرحمن لـ «الراي»: شهداء الثورة تجاوزوا ٠٠٣١ بينهم ٠٣ طفلًا. www.alraimedia.com/alrai/Article.aspx?id=280151&date=07062011

13 Haziran 2011'de 1.289'u sivil, 337'si asker olmak üzere ölü sayısı 1.626'ya yükseldi.[1377]

02 Ağustos 2011'de 1.618'i sivil ve 374'ü asker olmak üzere ölü sayısı 1.992'ye yükseldi.[1378]

11 Ağustos 2011'de 1.744'ü sivil, 406'ü asker olmak üzere ölü sayısı 2.150'ye yükseldi.[1379]

02 Eylül 2011'de 2.000'i sivil ve 463'ü asker olmak üzere ölü sayısı 2.463'e yükseldi.[1380]

17 Ekim 2011'de 2.455'i sivil, 754'ü asker olmak üzere ölü sayısı 3.209'a yükseldi.[1381]

28 Ekim 2011'de 2.615'i sivil ve 827'si asker olmak üzere ölü sayısı 3.442'ye yükseldi.[1382]

11 Kasım 2011'de 2.900'ü sivil ve 964'ü asker olmak üzere ölü sayısı 3.864'e yükseldi.[1383]

16 Kasım 2011'de 3.019'u sivil ve 1.029'u asker olmak üzere ölü sayısı 4.048'e yükseldi.[1384]

15 Aralık 2011'de 3.420'si sivil ve 1.277'si asker olmak üzere ölü sayısı 4.697'ye yükseldi[1385]

1377 El-Mustakbel. 13 Haziran 2011. المرصد السوري: حشود عسكرية تنتشر حول جبل الزاوية وضحايا التظاهرات يتجاوز ٦٢٦١ شخصاً. www.almustaqbal.com/storiesv4.aspx?storyid=471123, Reuters. 14 Haziran 2011. الجيش السوري يتقدم نحو بلدة احتجاج ثانية بشمال البلاد. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75D0O720110614

1378 CNN Arapça. 3 Ağustos 2011. الأسد فقد كل مشاعر الإنسانية. كي-مون: http://arabic.cnn.com/2011/syria.2011/8/3/hama.communications./index.html

1379 El-Riyad. 14 Ağustos 2011. مداهمات أمنية في اللاذقية وحمص و«حافلات الشبيحة» تروع السكان. www.alriyadh.com/article658856.html

1380 Reuters. 2 Eylül 2011. الاتحاد الاوروبي يحظر واردات النفط السوري. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7810N720110902

1381 İsrahaber. 17.10.2011. Arur'dan Özgür Suriye Ordusu İçin Gönüllü Savaşçı Çağrısı. http://israhaber.com/arurdan-ozgur-suriye-ordusu-icin-gonullu-savasci-cagrisi-13350-haberi.html

1382 İsrahaber. 28 Ekim 2011. Halid Bin Velid Tugayı: Şebbiha Homs'ta Ağır Kayıplar Verdi. www.israhaber.com/halid-bin-velid-tugayi-sebbiha-homsta-agir-kayiplar-verdi-13470-haberi.html

1383 İsrahaber. 11 Kasım 2011. Suriye'yi Sıcak Çatışmalar Bekliyor. www.israhaber.com/suriyeyi-sicak-catismalar-bekliyor-13542-haberi.html

1384 İsrahaber. 16.11.2011. Özgür Subaylar, Hava İstihbarat Merkezi'ne Saldırdı. http://israhaber.com/ozgur-subaylar-hava-istihbarat-merkezine-saldirdi-13600-haberi.html

1385 İsrahaber. 15.12.2011. Suriye'de 27 Asker Öldürüldü. http://israhaber.com/suriyede-27-asker-olduruldu-13807-haberi.html

Mirsad, 2013 yılında 2011'e ilişkin daha net bir rapor hazırladı. Rapora göre 2011 yılında sivil ya da silahlı gruplar içerisinde yer alan sivillerden ölenlerin sayısı 3.992 oldu. Suriye ordusundan ayrılan asker ve subaylardan ölenlerin sayısı 492 iken, Suriye ordusunun 2011 yılındaki kaybının 1.968 olduğu açıklandı.[1386]

2012

Mirsad'ın verilerine göre 2011 yılında ölen 5 bin kişiden ayrı olarak sadece 2012 yılında Suriye'de 40 bin kişi öldü. 2011 yılındaki toplam ölü sayısı yaklaşık 5 bin civarındayken, 2012'de bu rakamın 8 kat artmasında iki etken rol oynadı.

1- Dostlar Grubu: 4 Şubat 2012'de Rusya ve Çin'in vetosu sebebiyle BM Güvenlik Konseyi'nden karar çıkarılamaması üzerine BM'yi bypass ederek müdahalede bulunmak üzere Suriye'nin Dostları grubu oluşturuldu. Dostlar Grubu tarafından bir müdahale gerçekleştirilebilmesi için şiddetin tırmandırılması gerekiyordu. Öte yandan Dostlar Grubu'nun Arap üyelerinden Katar ve Suudî Arabistan'ın "sivillerin kendini koruma hakkı" söylemiyle silahlandırdığı muhaliflerin savaştaki başarısının Rusya ve Çin'in tavır değiştirmesini sağlaması ihtimali de söz konusuydu.

2- Açık vekâlet savaşı: ABD liderliğindeki Dostlar Grubu'nun tek taraflı müdahalede bulunamaması ve Rusya ile Çin'in tutumunda değişiklik olmaması, silahlandırılan muhalifler aracılığıyla sonuca ulaşma düşüncesini doğurdu. 10 Nisan'da yürürlüğe giren Annan çözüm planı şiddet tırmandırılarak baltalandı. Mayıs ayından itibaren muhalifler ABD koordinasyonu ile silahlandırıldı ve 18 Temmuz'da aralarında savunma bakanının da bulunduğu üst düzey güvenlik yetkilileri Şam'daki ulusal güvenlik binasına düzenlenen bombalı saldırıyla öldürüldü. 18 Temmuz bombalaması ile eş zamanlı olarak sınır kapılarını ve başta Şam ve Halep olmak üzere büyük kentleri hedef alan kitlesel saldırılar başlatıldı.

Mirsad'ın aylara göre verdiği ölüm rakamları Suriye'de şiddetin 2012 yılında Dostlar Grubu'nun vekâlet savaşı yönetimine ve yukarıda belirtilen iki etkene bağlı olarak artış gösterdiğini teyit ediyor.

[1386] El-Hayat. 1 Ocak 2013. المرصد السوري: ٤٠ ألف سوري قتلوا في ٢١٠٢ بينهم ٠١ آلاف من القوات النظامية. http://alhayat.com/Details/468204

16 Ocak 2012'de 4.255'i sivil ve 1.610'u asker olmak üzere ölü sayısı 5.865'e yükseldi.[1387]

21 Şubat 2012'de 5.462'si sivil ve 2.057'si asker olmak üzere ölü sayısı 7.519'a yükseldi.[1388]

25 Şubat 2012'de 5.662'si sivil ve 2.124'ü asker olmak üzere ölü sayısı 7.786'ya yükseldi.[1389]

01.03.2012'de 5.973'ü sivil ve 2.204'ü asker olmak üzere ölü sayısı 8.177'ye yükseldi.[1390]

05 Mart 2012'de 6.109'u sivil ve 2.254'ü asker olmak üzere ölü sayısı 8.363'e yükseldi.[1391]

08 Mart 2012'de 6.125'i sivil ve 2.257'si asker olmak üzere ölü sayısı 8.382'ye yükseldi.[1392]

10 Mart 2012'de 6.235'i sivil ve 2.267'si asker olmak üzere ölü sayısı 8.502'ye yükseldi.[1393]

13.03.2012'de 6.371'i sivil ve 2.370'i asker olmak üzere ölü sayısı 8.741'e yükseldi.[1394]

14 Mart 2012'de 6.508'i sivil ve 2.443'ü asker olmak üzere ölü sayısı 8.951'e yükseldi.[1395]

1387 El-Ehram. 16 Ocak 2012. 7 قتلى و٩ مصابين برصاص القوات السورية.. وقصف على الحدود مع لبنان. http://arabi.ahram.org.eg/NewsQ/1361.aspx

1388 İsrahaber. 21.02.2012. Suriye Devrimi Genel Kurulu: Homs'ta İnsani Kriz Yaşanıyor. http://israhaber.com/suriye-devrimi-genel-kurulu-homsta-insani-kriz-yasaniyor-14191-haberi.html

1389 İsrahaber. 25.02.2012. Muhalefet: Cuma Günü 103 Suriyeli Öldürüldü. http://israhaber.com/muhalefet-cuma-gunu-103-suriyeli-olduruldu-14219-haberi.html

1390 Israhaber. 01.03.2012. Mirsad: Bab Amr Ateş Altında.. Halep ve Şam Sessiz. http://israhaber.com/mirsad-bab-amr-ates-altinda-halep-ve-sam-sessiz-14240-haberi.html

1391 İsrahaber. 05.03.2012. Bab Amr'dan Sonra Sıra Rastan'da. http://israhaber.com/bab-amrdan-sonra-sira-rastanda-14263-haberi.html

1392 İsrahaber. 08.03.2012. Suriye Ordusu Homs'tan Sonra Idlep'i Kuşatma Altına Aldı. http://israhaber.com/suriye-ordusu-homstan-sonra-idlepi-kusatma-altina-aldi-14307-haberi.html

1393 İsrahaber. 10.03.2012. Katar Başbakanı: Suriye'ye Barış Gücü Gönderilmelidir. http://israhaber.com/katar-basbakani-suriyeye-baris-gucu-gonderilmelidir-14388-haberi.html

1394 İsrahaber. 13.03.2012. Suriye'den Bir Vahşi Katliam Haberi Daha Geldi. http://israhaber.com/suriyeden-bir-vahsi-katliam-haberi-daha-geldi-14427-haberi.html

1395 İsrahaber. 14.03.2012. Türk Gazetecilerden 4 Gündür Haber Alınamıyor. http://israhaber.com/turk-gazetecilerden-4-gundur-haber-alinamiyor-14442-haberi.html

19 Mart 2012'de 6.715'i sivil 2.524'ü asker olmak üzere ölü sayısı 9.239'a yükseldi.[1396]

22 Mart 2012'de 6.781'i sivil ve 2558'i asker olmak üzere ölü sayısı 9.339'a yükseldi[1397]

26 Mart 2012'de 7.021'i sivil ve 2659'u asker olmak üzere ölü sayısı 9.680'e yükseldi.[1398]

04 Mayıs 2012'de 8.365'i sivil ve 3.364'ü asker olmak üzere ölü sayısı 11.729'a yükseldi.[1399]

08 Mayıs 2012'de 8.466'sı sivil ve 3.398'i asker olmak üzere ölü sayısı 11.864'e yükseldi.[1400]

11 Mayıs 2012'de 8.581'i sivil ve 3.462'si asker olmak üzere ölü sayısı 12.043'e yükseldi.[1401]

Vekâlet savaşının başlatıldığı 18 Temmuz 2012 sonrasında Suriye'deki ölü sayısında ciddi bir artış gözlendi. Bu tarihten sonra aylık ölü sayısı, 5 binden aşağıya düşmedi.

2011 yılının Ramazan ayında çoğunluğu sivillerden olmak üzere 473 kişi yaşamını yitirirken, bu rakam 2012 yılının Ramazan ayında (vekâlet savaşının başladığı ilk ay) 4.114'ü sivil olmak üzere toplam 5.440 kişiye yükseldi. 2013 yılının Ramazan ayında ise üçte ikisi silahlı kişilerden olmak üzere 4.420 kişi yaşamını yitirdi.[1402]

1396 İsrahaber. 19.03.2012. Şam'da Esed Güçlerine Ağır Darbe: 80 Güvenlik Gücü Öldürüldü. http://israhaber.com/samda-esed-guclerine-agir-darbe-80-guvenlik-gucu-oldurulldu-14486-haberi.html

1397 İsrahaber. 22.03.2012. Suriye'de Çatışmalar Devam Ediyor. http://israhaber.com/suriyede-catismalar-devam-ediyor-14518-haberi.html

1398 İsrahaber. 26.03.2012. Human Rights Watch: Siviller Canlı Kalkan Olarak Kullanılıyor. http://israhaber.com/human-rights-watch-siviller-canli-kalkan-olarak-kullaniliyor-14529-haberi.html

1399 İsrahaber. 04.05.2012. El Kaide, Halep Saldırısının Görüntülerini Yayınladı. http://israhaber.com/el-kaide-halep-saldirisinin-goruntulerini-yayinladi-14728-haberi.html

1400 İsrahaber. 08.05.2012. Suriye'de 14 Ayda Öldürülen Çocuk Sayısı 1122'ye Yükseldi. http://israhaber.com/suriyede-14-ayda-oldurulen-cocuk-sayisi-1122ye-yukseldi-14753-haberi.html

1401 İsrahaber. 11.05.2012. Mirsad: Suriye Ordusu Rastan'a Saldırdı. http://israhaber.com/mirsad-suriye-ordusu-rastana-saldirdi-14770-haberi.html

1402 El-Hayat. 8 Ağustos 2013. المرصد السوري: نحو ١٠٥٤ قتيل خلال رمضان. http://alhayat.com/Details/540263

22 Temmuz 2012'de 13.296'sı sivil, 4.861'i Suriye askeri ve 949'u Suriye ordusundan ayrılan asker olmak üzere Suriye'de ölenlerin sayısı 19.106'ya yükseldi.[1403]

28 Temmuz 2012'de Suriye'deki ölü sayısı 20.028'e yükseldi. Mirsad'a göre ölenlerden 13.978'ü sivil ya da sivilken silahlanan muhaliflerden, 968'i Suriye ordusundan ayrılan asker ve subaylardan, 5.082'si ise Suriye asker ve subaylarından oluşuyordu.[1404]

20 Eylül 2013'de ölü sayısı 29 bine yükseldi. Mirsad'a göre ölen 28.998 kişiden 20.755'i sivildi. 7.095'i Suriye ordusu saflarında savaşan askerken, 1.148'i Suriye ordusundan ayrılarak muhalif saflara katılan asker ve subaylardan oluşuyordu.[1405]

Eylül 2012'de Suriye'de 4.727 kişi yaşamını yitirirken, Eylül sonunda toplam ölü sayısı 31 bine yükseldi. Mirsad tarafından 2 Ekim 2012'de yapılan açıklamaya göre ölenlerden 22.257'si sivil, 7.578'i Suriye askeri ve 1.187'sinin de Suriye ordusundan ayrılan askerler olduğu belirtildi.[1406]

24 Ekim 2012'de ise ölü sayısı 35 bine yükseldi. Mirsad'a göre ölenlerden 24.964'ü sivil, 8.767'si Suriye askeri ve 1.276'sı ise Suriye ordusundan ayrılan askerlerden oluşuyordu.[1407]

14 Aralık 2012'de ölü sayısı 43.088'e yükseldi. Ölenlerden 30.195'inin sivil olduğunu belirten Mirsad, 10.751'inin Suriye askeri ve 1.450'sinin ise

---

1403 Yovm Sabi. 22 Temmuz 2012. أكثر من ٩١ ألف قتيل فى سوريا منذ بدء الاضطرابات.. غالبيتهم من المدنيين. www1.youm7.com/News.asp?NewsID=737936&

1404 El-Masri El-Yovm. 28 Temmuz 2012. «المرصد السوري»: أكثر من ٢٠ ألف قتيل منذ بدء الاحتجاجات ضد نظام «الأسد». www.almasryalyoum.com/News/details/150431, El-Riyad. 28 Temmuz 2012. أكثر من ٢٠ ألف قتيل في سوريا منذ بدء الاحتجاجات. www.alriyadh.com/net/article/755632

1405 El-Bilad Press. 20 Eylül 2012. المرصد السوري لحقوق الانسان : اكثر من ٩٢ الف قتيل في سوريا منذ بدء الاضطرابات. www.albiladpress.com/article163366-44.html, El-Hayat. 21 Eylül 2012. المرصد السوري: أكثر من ٩٢ ألف قتيلمنذ بدء الاضطرابات. http://alhayat.com/OpinionsDetails/437002

1406 El-Hayat. 2 Ekim 2012. المرصد السوري:١٣ ألف قتيل منذ بدء الثورة. http://alhayat.com/Details/440732, El-Riyad. 2 Ekim 2012. أكثر من ١٣ ألف قتيل منذ بدء النزاع في سوريا. www.alriyadh.com/net/article/773133

1407 El-Masri El-Yovm. 24 Ekim 2012. «المرصد السوري»: أكثر من ٥٣ ألف قتيل حصيلة العنف خلال ٩١ شهرا. www.almasryalyoum.com/News/Details/228574

Suriye ordusundan ayrılarak muhalif saflara katılan Suriye askerlerinden oluştuğunu açıkladı.[1408]

2012 yılının sonuna gelindiğinde, Suriye'de ölü sayısının 46 bine yaklaştığı görüldü. Mirsad'a göre 2012 yılı içerisinde 39.520 kişi yaşamını yitirdi. Bu kişilerden 28.224'ü sivil ya da silahlı gruplar içerisinde yer alan sivillerden oluşuyordu.

Suriye ordusundan ayrılan asker ve subaylardan ölenlerin sayısı 1.043 iken, Suriye ordusunun 2012 yılındaki kaybının 9.519 olduğu açıklandı.[1409]

2013

Suriye, 2013 yılına 18 Temmuz 2012'de açıkça ilan edilen vekâlet savaşı ikliminde girdi. 2012 yılındaki 40 bin ölü sayısı, 2013 yılında ikiye katlanarak 85 bine; 2011'den itibaren ise toplam ölü sayısı 130 bine yükseldi.[1410]

2013 yılında ölü sayısının önceki yıllara göre benzersiz bir şekilde artmasında, eylül ayına kadar muhaliflere yapılan yoğun silah ve militan desteğinin etkisi oldu. Eylül sonrasında ise silahlı grupların kendi aralarında çatışmaya başlaması, vekâlet savaşının kontrolden çıkmaya başlamasına olduğu kadar ölü sayısının da ciddi ölçüde artmasına neden oldu.

Mirsad, 2013 başlarında ölü sayısının 50 bin olduğunu açıkladı. 27 Ocak 2013'te ölen sivillerin sayısı 34.942'ye, Suriye ordusunun kayıpları 12.283'e ve Suriye ordusundan ayrılan asker ve subaylardan ölenlerin sayısı ise 1.619'a yükseldi.[1411]

18 Mart 2013'te, Suriye'deki isyan süreci 2 yılını doldururken, ölü sayısı da 60 bine yükseldi. Mirsad, Suriye'de ölü sayısının 59.584'e yükseldi-

---

1408 El-Riyad. 14 Aralık 2012. أكثر من ٣٤ ألف قتيل خلال ١٢ شهراً في سوريا. www.alriyadh.com/net/article/792833

1409 El-Hayat. 1 Ocak 2013. المرصد السوري: ٠٤ ألف سوري قتلوا في ٢١٠٢ بينهم ٠١ آلاف من القوات النظامية. http://alhayat.com/Details/468204

1410 Mirsad. 1 Ocak 2013. 40 ألف قتيل و٧١٠ ألف نازح في ٢١٠٢م. www.syriahr.com/index.php?option=com_news&nid=2014&Itemid=2&task=displaynews, Mirsad. 31 Aralık 2013. أكثر من ٠٣١ الفا قضوا منذ انطلاقة الثورة السورية في ظل صمت دولي. www.syriahr.com/index.php?option=com_news&nid=13274&Itemid=2&task=displaynews

1411 Mirsad. 27 Ocak 2013. 50 ألف قتيل على الأقل في سورية وسط استمرار تدفق اللاجئين. www.syriahr.com/index.php?option=com_news&nid=2777&Itemid=2&task=displaynews

ğini açıkladı. Raporda ölenlerden 40 bin 390'ının sivil, 10 bin 623'ünün ise muhalif silahlı gruplara mensup olduğu belirtildi.[1412]

14 Mayıs 2013'te Mirsad tarafından yapılan açıklamada Suriye'de ölü sayısının 94 bin olduğu belirtilirken, 41 bininin Alevî olduğu vurgulandı.[1413]

26 Haziran 2013'te ölü sayısının 100 bini aştığını açıklayan Mirsad, ölen 100 bin 191 kişiden 36 bin 661'inin sivil, 18 bin 72'sinin muhalif silahlı gruplara mensup savaşçı, 25 bin 407'sinin Suriye askeri, 2 bin 15'inin Suriye ordusundan ayrılan askerler, 13 bin 539'unun sivilken silahlanan Suriyeliler, 2 bin 518'inin ise yabancı cihadcı olduğunu duyurdu. Rapora göre ölenlerden 5.144'ü çocuk, 3.330'u ise kadın.[1414]

11 Ağustos 2013'te yine Mirsad tarafından yapılan açıklamada, ölü sayısının 106 bine ulaşıldığı belirtilirken[1415] bu sayı, 1 Ekim 2013'te 115 bine[1416], 31 Ekim 2013'teki rapora göre ise 120 bine yükseldi.[1417]

Mirsad'ın 3 Aralık 2013'te yayımladığı raporda ise ölü sayısının 125 bin 835'e yükseldiği belirtildi. Yaşamını yitirenlerden 44 bin 381'inin sivil olduğu ifade edilen raporda, bunların 6 bin 627'sinin çocuk, 4 bin 454'ünün ise kadın olduğu vurgulandı.

1412 El-Hayat. 18 Mart 2013. "المرصد السوري": ٠٦ ألفاً قتلوا وآلاف المعتقلين منذ بداية الثورة. http://alhayat.com/Details/494136

1413 Reuters. 14 Mayıs 2013. جماعة مراقبة: عدد قتلى الصراع في سوريا قد يصل الى ٠٢١ الفا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2HAH20130514, El-Riyad. 12 Mayıs 2013. المرصد: ٠٨ ألف قتيل في سوريا منذ بدء النزاع. www.alriyadh.com/net/article/834650

1414 CNN Arapça. 26 Haziran 2013. المرصد السوري: عدد القتلى في سوريا تجاوز الـ ٠٠١ ألف شخص. http://arabic.arabia.msn.com/news/middle-east/6109742/, Mirsad. 28 Haziran 2013. الصراع في سوريا: عدد الضحايا يتجاوز "٠٠١ ألف" شخص. www.syriahr.com/index.php?option=com_news&nid=6882&Itemid=2&task=displaynews

1415 CNN Arapça. 11 Ağustos 2013. المرصد السوري: عدد ضحايا الحرب تجاوز الـ٦٠١ آلاف. http://arabic.cnn.com/2013/middle_east/8/11/Syria.violence/, Mirsad. 11 Ağustos 2013. المرصد السوري: عدد ضحايا الحرب تجاوز الـ٦٠١ آلاف. www.syriahr.com/index.php?option=com_news&nid=8139&Itemid=2&task=displaynews

1416 Ukaz. 1 Ekim 2013. عدد ضحايا النزاع السوري تخطى عتبة ٥١١ ألف شخص. www.okaz.com.sa/24x7/articles/article4549.html, Mirsad. 1 Ekim 2013. عدد ضحايا النزاع السوري تخطى عتبة ٥١١ ألف شخص. www.syriahr.com/index.php?option=com_news&nid=9677&Itemid=2&task=displaynews

1417 El-Cezire. 31 Ekim 2013. المرصد: مقتل ٠٢١ ألفا في سوريا. www.aljazeera.net/news/pages/8bac8c13-952b-4438-b228-e6956fb8dfd3, El-Hayat. 31 Ekim 2013. أكثر من ٠٢١ ألف عدد ضحايا النزاع السوري. http://alhayat.com/Details/567307

Ölenlerden 27 bin 746'sı muhalif militanlardan oluşuyordu. Bunlardan 19 bin 264'ü sivilken silahlanan, 2 bin 221'inin Suriye ordusundan ayrılan asker ve 6 bin 261'inin ise Suriyeli olmayan cihadcı örgütlere mensuptu.

Ölenlerden 50 bin 927'si ise Suriye askeri ya da Suriye yönetiminin destekçisi olan Halk Savunma Güçleri'nden oluşuyor. Bunlardan 31 bin 174'ü Suriye ordusunda görev yapan askerler, 19 bin 256'sının Halk Savunma Güçleri'ne mensup olduğu belirtildi.

Rapora göre Suriye'de ölen Hizbullah savaşçılarının sayısı 232, ülke dışından gelen milis güçlerin sayısı ise 265'dir.[1418]

Suriye İnsan Hakları Örgütü Mirsad'ın 31 Aralık 2013'te yayınladığı yıl sonu raporuna göre, Suriye'de ölenlerin sayısı 130 bin 433'e yükseldi. Mirsad'ın raporuna göre ölenlerin yarısı sivil.

Ölen 66 bin 203 sivilin 7 bin 14'ü çocuk, 4 bin 695'i 18 yaş üstü bayan ve 19 bin 937'si ise sivilken silahlanan ve muhalif silahlı gruplara katılan Suriyelilerden oluşuyor.

Kimliği meçhul olan ölü sayısının 2 bin 794 olduğu ifade edilen raporda, Suriye ordusundan ayrılarak muhalif saflarda savaşırken yaşamını yitiren Suriye askerlerinin sayısının 2 bin 233 olduğu belirtildi.

Suriye'deki cihadcı gruplarda savaşan ve Suriyeli olmayan cihadcılardan ölenlerin sayısı ise 6 bin 913.

Çatışmalar sırasında en fazla kaybı veren ise Suriye ordusu oldu. Suriye ordusu, şu ana kadar çatışmalarda 32 bin 13 kayıp verdi. Suriye ordusuna terörle mücadelede destek veren Halk Savunma Komiteleri'ne mensup Suriyelilerden ölenlerin sayısının ise 19 bin 729'a yükseldiği bildirildi.

2013 yılının Mayıs ayında Kusayr'daki çatışmalara müdahil olarak Suriye'deki savaşta aktif bir şekilde yer al almaya başlayan Hizbullah'ın ise 262 mensubu öldü.

Suriyeli olmayan ama Suriye yönetimi safında savaşan Şîî savaşçılardan ölenlerin sayısı da 286'ya yükseldi.[1419]

[1418] El-Riyad, 3 Aralık 2013, عدد قتلى النزاع السوري قارب ٦٢١ ألف شخص, www.alriyadh.com/net/article/889189

[1419] Mirsad. 31 Aralık 2013. أكثر من ٠٣١ الفا قضوا منذ انطلاقة الثورة السورية في ظل صمت دولي. www.syriahr.com/index.php?option=com_news&nid=13274&Itemid=2&task=displaynews, Reuters. 31 Aralık 2013. المرصد السوري لحقوق الانسان: عدد قتلى الصراع في سوريا تجاوز ٠٣١ الفا. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9BU0AM20131231

Arap Baharı, Vekâlet Savaşı ve Türkiye'nin Rolü

"Arap Baharı" ve Suriye

Adına "Arap Baharı" denen isyanlar, Arap dünyasında daha önce rastlanmayan bir değişim süreci başlattı. Tunus ve Mısır'da belirli bir siyasî grup veya partinin liderlik etmemesi bakımından kaotik bir şekilde başlayan isyanlar, kısa sürede Libya, Bahreyn, Yemen ve Suriye'ye sıçradı. Liderlerin doğal ölümü veya askerî darbeler yoluyla gerçekleştirilen geleneksel değişim süreçlerine nispetle bu yeni değişim dalgasında halkın rolü son derece belirgin olmakla birlikte, isyanların yaşandığı Arap ülkelerinde değişimin seyrini etkileyen iç faktörlere bir de dış faktörler eklendi. Çünkü 'Arap Baharı', sonuçları bakımından da, uluslar arası güçlerin bu isyanları ve isyan sonrası süreçleri yönetme biçimi bakımından da üç model ortaya çıkarmıştı.

1- Kitlesel devrimler: Büyük kentlerde bastırılamayan kitlesel gösterilere orduların müdahale ed(e)memesi sebebiyle üç haftada gerçekleşen bu devrimler, Tunus ve Mısır'da yaşandı.

2- Dış müdahaleli devrimler: Libya devrimi, NATO müdahalesiyle; Yemen devrimi ise Körfez İşbirliği Örgütü'nün Ali Abdullah Salih'i çekilmeye ikna etmesiyle gerçekleşti.

3- Bastırılan devrim: ABD'nin 5. Filosu'nun bulunduğu Bahreyn'de başlayan kitlesel gösteriler, Körfez İşbirliği Örgütü'nün kararı ve Suudîlerin askerî müdahalesiyle bastırıldı.

Uluslar arası güçler, bu üç modele göre gelişen isyanlara ve isyan sonrası süreçlere şu üç şekilde müdahil oldu.

1- Destekleme: Batı'nın çıkarlarıyla çelişen ülkelerde devrimler desteklendi; Libya'ya doğrudan, Suriye'ye ise 'muhalif' adı verilen 'vekiller' aracılığıyla askerî müdahalede bulunuldu.

2- Bastırma veya yönlendirme: ABD açısından hayati öneme sahip Bahreyn'de bastırıldı; Yemen'de ise iktidarın Ali Abdullah Salih'in Yardımcısı Abdurabbih Mansur Hadi'ye devredilmesi sağlanarak yönlendirildi.

3- Çalma: Barışçı, kitlesel ve kısa bir süreli olduğu için önlenemeyen Tunus ve Mısır devrimleri sonrasında siyasî süreçlerin eski rejimlerin bürokratları tarafından hazırlanması sağlandı. Bu ülkelerde devrimden sonra iktidara gelenler de 'ülke gerçeklerini' gerekçe göstererek Batı'yla uyumlu olacaklarının güvencesini verdiler. Nitekim Tunus seçimlerinden birkaç gün önce ABD'li Senatör Joe Lieberman, "El Nahda İle Yaşamayı Öğrenme Üzerine Düşünceler" başlıklı yazısında, uluslar arası toplumun en-Nahda'ya bir şans tanıması yönünde bir mesaj vermiş ve "Lieberman'ın 23 Ekim seçimlerinden önce en-Nahda'ya verdiği açık destek, hareketin ülke içinde ve dışındaki alanını oldukça genişletmiş"ti.[1420]

Kimin devrimi kimin darbesi?

Mısır'ın seçilmiş cumhurbaşkanının 3 Temmuz'da görevinden azledilmesinin bir askerî darbe olup olmadığı tartışıldı. 3 Temmuz'un askerî darbe olduğunu savunanlar, Cumhurbaşkanı Muhammed Mursî'nin serbest seçimlerle iktidara geldiğini vurgulayarak muhaliflerin yarattığı kargaşa zeminini istismar eden ordunun millet iradesini çiğnediğini belirttiler.

3 Temmuz'un darbe değil devrim olduğunu savunanlar ise Mursî'nin yüzde 51 oyla kazandığı seçimlere katılımın yüzde 50 olduğuna dikkat çekerek, Mursî'nin 'halk iradesi ve meşrûiyet' argümanını zayıflatmaya çalıştı. Onlara göre halkın yüzde 50'si, Hüsnü Mübarek rejiminin son başbakanı Ahmed Şefik'le İhvan adayı Mursî arasında tercih yapmamak için sandığa gitmemiş ve Mursî, sandığa gidenlerin yüzde 51'inin yani toplam seçmenin sadece yüzde 26'sının oyuyla iktidara gelmişti. Yine onlara göre 'halk', toplamda yüzde 26'nın oyuyla iktidar olan Mursî'ye bir yıl süre vermiş; ancak onun kötü yönetimine daha fazla katlanmamak için erken seçim talebiyle başlattığı imza kampanyasında 22 milyon imza toplamıştı.

Muhaliflere göre Mursî'nin istifası için imza verenlerin sayısı, Mursî'nin seçimlerde kazandığı oydan fazlaydı; dolayısıyla da erken seçimleri kaybedeceği endişesiyle istifa etmeyen Mursî, iktidarını korumak için taraftarlarını sokağa dökerek ülkeyi kaosa sürüklemek istemiş, ordu ise halkın çağrısına

[1420] Veysel Ayhan. Orsam. 28 Ekim 2011. Tunus Kurucu Meclis Seçim Sonuçları: Bir Devrimin Ardından Kazananlar ve Kaybedenler. www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=2819

uyarak 'ülkeyi kurtarmıştı'. Bu yüzden de ordunun Mursî'yi görevinden alması bir darbe değil, halkla ordunun birlikte gerçekleştirdiği bir devrimdi.

Mısır'da 3 Temmuz'da yaşanan değişimin bir darbe mi yoksa devrim mi olduğu tartışması, büyük ölçüde darbe kelimesinin olumsuz, devrim kelimesinin olumlu çağrışımlar içermesinden kaynaklanıyordu. Halbuki devrim de darbe de bir mevcut siyasal yapının ani ve şiddet de içerebilen araç ve süreçlerle değiştirilmesiydi. Dolayısıyla devrimin iyi, darbenin kötü olduğu sadece bir ön kabul ve varsayımdan ibaretti. Nitekim başarıya ulaşan her darbenin daha sonra devrim adını kullanması da bundandı.

Mısır örneğinde de gözlemlendiği üzere, darbelerin de devrimlerin de hem taraftarı hem de karşıtları bulunuyordu. İktidarların kontrolünde olduğu yerlerde muhalifleri hedef alan güvenlik güçleri ya da ordular, iktidardan yana olanlara göre 'bozgunculara karşı düzen sağlayıcı' iken, muhalefette olanlara göre 'devrim ve halk düşmanıydı'. İktidarın kontrol edemediği ordular ve güvenlik güçleri ise, muhaliflerle birlikte iktidarı hedef aldığı zaman, iktidar yanlıları tarafından 'darbeci', muhalefet yanlıları tarafından ise 'devrimci ve kurtarıcı' olarak niteleniyordu.

Uluslar arası destek, darbe ve devrim

Batı basınında yer alan haberlere göre Müslüman Kardeşler, Mursî'den ordudaki tüm komuta kademesini görevden almasını istemişti.[1421] Nitekim Mursî de darbe hazırlığı içindeki ordu içinde müttefik komutan arayışlarına girmiş; ancak istihbarat servisinin cumhurbaşkanı Mursî ile değil, General Abdulfettah Sisi'yle işbirliği yapması sebebiyle bunda başarısız olmuştu.

Yine İhvan kaynaklarına dayandırılan haberlere göre, ordu darbe hazırlığı sürecinde Batılılarla koordinasyon içinde hareket etmişti; darbeden Kahire'deki ABD Büyükelçisi haberdardı. Bu sebeple de Mursî'nin "Ben demokratik yollarla iktidara geldim" argümanıyla talep ettiği desteğe hiçbir Batılı ülke olumlu cevap vermemişti. Arap Baharı diye adlandırılan değişim süreçleri, dünya devrimler literatürüne uluslar arası destek dilenen 'devrimciler' armağan etti. Libya devrimi NATO müdahalesi ile gerçekleşirken; Suriyeli muhalifler, Batı ve bölge ülkeleri adına verdikleri vekâlet savaşıyla 'devrim' mücadelesi verdi.

[1421] YDH. 7 Temmuz 2013. Guardian'ın rivayetiyle Mursi'nin son günü www.ydh.com.tr/HD12004_guardianin-rivayetiyle-mursinin-son-gunu.html

Devrim sonrasında Tunus ve Mısır'da iktidar olanların ilk açıklaması, "önceki rejimlerin yaptığı tüm uluslar arası anlaşmalara bağlılık" oldu. ABD'nin bölgedeki en yakın müttefiklerinden biri olan Mısır ordusunun Hüsnü Mübarek'in arkasından çekilmesi, 2011 devrimiyle sonuçlanmıştı. Mısır'da seçimle iktidar olan Müslüman Kardeşler'in Camp David'e bağlılık ilan etmesi, Hüsnü Mübarek dönemindekinden çok daha fazla Gazze tüneli kapatması, Batılıların 'Mısır'ın demokratik iradesi'ne destek vermesi için yeterli olmadı.

İhvan'ın yükselişinden büyük kaygı duyan Katar dışındaki Körfez ülkelerinin baskısı ve ABD'nin Mısır'da geleneksel yerel müttefikleriyle çalışmak istemesi, Mısır'a '3 Temmuz Devrimi'ni anmağan etti. ABD Başkanı Barack Obama, "Demokrasi seçimden ibaret değildir" diyerek Mısır ordusunun 1 Temmuz'daki muhtırasını örtülü olarak zaten desteklemişti. Ancak ABD'nin Mısır'daki 3 Temmuz müdahalesini darbe olarak niteleyememesinin bir diğer sebebi ise Camp David'i yaşatmak için bu ülkeye yapılan yıllık yardımlardı.

Yasaları demokratik olmayan bir yönetime yardım yapılmasına izin vermeyen ABD, Camp David dengesinin bozulmaması için yardımı kesmemek adına 3 Temmuz'a darbe demekten sakındı. Öte yandan Türkiye ile birlikte Arap Baharı süreçlerinde İhvan'a en büyük desteği veren Katar'da gerçekleşen emîr değişikliği, İhvan'ın yalnızlaştırılmasının sadece Mısır'la sınırlı kalmayabileceğinin de işaretlerini veriyordu.

Model ülke hayâlinden 'gurur verici' yalnızlığa

Adalet ve Kalkınma Partisi yönetimindeki Türkiye, genelde Arap Baharı adı verilen sürece ve özelde de Suriye'ye ilişkin tutumunu 'ilkelilik' kavramıyla açıklamaya çalıştı. Ancak Ankara'nın Suriye ve Mısır politikalarının doğurduğu sonuçlar, Türkiye'de dış politika kararlarında belirleyici olanların 'ilkeli politika'ya ilişkin bakış açısını değiştirdiğini gösteriyordu.

Dışişleri Bakanlığı, 'komşularla sıfır sorun' vizyonunun geçerli olduğu dönemde 'ilkeli dış politika'yı, *"meşrûiyet üzerine kurulu, dengeleri gözeten ve kendi güvenlik ve istikrarının bölgesinde de güvenlik ve istikrarın sağlanmasıyla teminat altında olacağını gören..."* [1422] şeklinde tanımlamış ve bunu bir başarı faktörü olarak nitelemişti.

[1422] TC Dışişleri Bakanlığı resmi web sitesi. Genel görünüm. www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa

Ankara, 'komşularla sıfır sorun' söyleminin geçerli olduğu dönemde, "bölgemde güvenlik ve istikrar olursa ülkemde de güvenlik ve istikrar olur" diye düşündüğü için köprü metaforuna dayalı bir dış politika vizyonu kurmuştu. Türkiye'nin Batılı müttefiklerinin talepleriyle bölgesinin ihtiyaçları çelişiyordu ve çelişki, güvenlik ve istikrar sorunlarına neden oluyordu. Dolayısıyla Ankara taleplerle ihtiyaçları ortak noktalarda buluşturduğu ölçüde hem iç hem de bölgesel istikrara katkı sağlamış olacaktı.

"Iraklı Sünnîlerin siyasî sürece girmeye ikna edilmesi", Suriye-İsrail dolaylı görüşmelerine arabuluculuk yapılması, İran'la 5+1 ülkleri arasındaki nükleer müzakerelerde kolaylaştırıcı adımlar atılması, bölgenin *ihtiyaçları* ile Batılı müttefiklerin *taleplerinin* buluşturulmasına yönelikti.

O dönemde Ankara, bu köprü rolü sayesinde bölgenin ihtiyaçlarını temin etmeye çalıştığı için bölge ülkelerinin; Batılıların taleplerini karşılamaya çalıştığı için de özellikle ABD'nin *güvenini* kazanmıştı. Ancak Tunus'la başlayan Arap Baharı süreci, Ankara için yeni bir fırsat olarak gözüktü.

Batı ile bölge arasındaki köprü rolü, Ankara'ya sadece güven kazandırmakla sınırlı fayda sağlıyordu; Arap Baharı ise kazanılan bu güveni, Ankara'ya bölgede ofansif ve belirleyici pozisyon kazandıracak bir fırsat olarak gözüküyordu. Çünkü Arap Baharı ile birlikte ilk kez bölgenin ihtiyaçları da Batı'nın talepleri de liberal demokratik değişim noktasında buluşuyordu ve bu ortak nokta Ankara'ya arabuluculuktan çok daha etkin ve avantajlı olan bölgesel liderlik rolü sunabilirdi.

İşte bu sebeple Arap Baharı'yla birlikte, Ankara'nın 'sıfır sorun' söylemine dayalı 'ilkeli dış politika' tanımında da, köprü rolü vizyonunda da ciddi değişiklikler oldu. Bahreyn ve Suudî Arabistan'daki muhalif talepleri destekleyen hiçbir tutumu olmasa da, Yemen'e dair herhangi bir girişimde bulunmasa da, Libya'da NATO safına geçmekte gecikse de Mısır ve Suriye'de muhaliflerden yana takındığı açık tavır bu değişikliğin işaretçisi olmuştu.

Özellikle Suriye politikasının daha önce yapılan "kendi güvenlik ve istikrarının, bölgesinde de güvenlik ve istikrarın sağlanmasıyla teminat altında olacağını görmek" şeklindeki 'ilkeli dış politika' tanımıyla çeliştiği ortadaydı. Ancak Ankara artık 'ilkeli dış politika' tanımını "halklardan ve mazlumlardan yana olmak" şeklinde STK'lara özgü gerekçelerle revize etmeye başlayarak bu çelişkiyi izah etmeye çalıştı.

Erdoğan yönetiminin, Suriye politikasının Türkiye'yi derinden etkileyebilecek güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya bıraktığı açık; ve bu STK gerekçeli

dış politika sorunların çözümüne yönelik hiçbir tedbir içermiyordu. Muhtemelen, Suriye konusunda hem Körfez ülkelerinin hem de Batı'nın yer aldığı bir ittifak kombinasyonu içinde yer alıyor olması, Türkiye'nin güvenlik sorunlarını göz ardı etmesi için yeterli bir garanti olarak görülüyordu.

Mısır üzerinden Türkiye'ye darbe

Arap Baharı denen bölgesel değişim süreci Tunus'la başlamış olsa da tüm Arap dünyasını etkileyen liderlik rolü sebebiyle Mısır, bu sürecin amiral gemisi olarak görülüyordu. Arap dünyasındaki en örgütlü muhalefetin İhvan (Müslüman Kardeşler) olduğu ve Arap Baharı denen bölgesel değişimin bu örgütün iktidarı lehine sonuçlanacağı varsayımı, Türkiye ve Katar tarafından, özellikle İhvan'ın Tunus ve Mısır'daki siyasî süreçlerde gösterdiği başarı sonrasında müsellem bir gerçeklik olarak algılandı.

Arap Baharı adı verilen sürecin en etkili iki bölge ülkesi olan Türkiye ve Katar bu algıyı, isyanların yaşandığı Arap ülkelerinde İhvan'ı destekleyerek bölgesel nüfuz elde etme projesine dönüştürdü. Bu proje kapsamında da özellikle Mısır ve Suriye konusunda benzersiz bir işbirliği sergiledi. Ancak başta Suudî Arabistan olmak üzere Körfez'in diğer aktörlerinin hem İhvan'ın hem de Türkiye ve Katar'ın yükselişinden duyduğu kaygı, Batı'nın da desteğiyle Bahar rüzgârının ters yönden esmesine neden oldu.

Mısır'da gerçekleşen halk destekli darbe, sadece İhvan'ın değil, Türkiye-Katar projesinin de tasfiye edileceğinin mesajı oldu. Körfez'in baskısının ve ABD'nin müdahalesinin muhtemel rolü sebebiyle Katar'da gerçekleşen yönetim değişikliği, Doha'yı oyundan düşürdü. Körfez ülkeleri açıkça, Batılı ülkeler de örtülü bir şekilde bu tasfiye sürecine destek verdi.

Suriye'deki dostlarla Mısır'da düşman olmak

Erdoğan yönetimi, Mısır halkının İhvan yanlısı olmayan kesimleri tarafından desteklenen 30 Haziran müdahalesini gayri meşru sayarak ve cumhurbaşkanı olarak hâlâ Mursî'yi gördüğünü[1423] belirterek yeni Mısır yönetimini tanımadığını ortaya koydu. Arap Baharı adı verilen süreçte birlikte hareket ettiği Batılı müttefiklerini Mısır'dan dolayı sert sözlerle eleştirdi.[1424]

[1423] Akşam. 17 Temmuz 2013. Başbakan Erdoğan: Cumhurbaşkanı olarak Mursi'yi görüyorum www.aksam.com.tr/Home/siyaset/basbakan-erdogan-cumhurbaskani-olarak-mursiyi-goruyorum/haber-226740

[1424] BBC Türkçe. 5 Temmuz 2013. Erdoğan'dan Batı'ya 'Mısır darbesi' eleştirisi www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/07/130705_misir_cuma_gosteri.shtml

"Mısır'da seçimle iş başına gelmiş bir yönetimin askeri darbeyle devrilmesi" şeklindeki zahiren ilkesel gerekçe, Erdoğan'ın Batılı ve Arap müttefiklerini tutarsızlıkla suçlamasının dayanağını teşkil ediyordu. Ancak Erdoğan'ın Suriye'de sürdürülen ve 100 binden fazla insanın ölümüne neden olan vekâlet savaşındaki ortaklarının Mısır konusundaki izahı da en az Erdoğan'ınki kadar 'halktan yana' gözüküyordu.

Onlara göre İhvancılar dışındaki 'Mısır halkı', tekelci ve başarısız İhvan yönetime itiraz etmiş ve erken seçim çağrısı yapmış; ancak İhvan'ın seçimlere yanaşmayıp taraftarlarını sokağa dökmesi üzerine de ordu ülkeyi kaostan kurtarmak için 'Mısır halkı'ndan yana durmuştur; dolayısıyla bu bir darbe değil, halkın isteğinin yerine getirilmesidir. Bir başka deyişle, Erdoğan'ın Mısır konusunda kınadığı Arap ve Batılı ortakları, aslında Erdoğan'ın Irak konusundaki tutumunun bir benzerini sergilemiş oluyordu.

Zira Erdoğan, seçimlerle iş başına geldiği konusunda hiç kuşku bulunmayan Irak Başbakanı Nuri el-Malikî ile kavgasını, "Malikî'nin tekelciliğiyle ve diğer siyasî kesimleri dışlaması ve ezmesiyle" gerekçelendiriyordu. Erdoğan'ın Arap ve Batılı müttefikleri de aynı gerekçeyi Mursî için söz konusu ederek "demokrasinin sandıktan ibaret olmadığını"[1425] söylüyordu.

Şu varsayıma ilişkin tahmin, Erdoğan yönetiminin politikalarının ilkeliliği ve tutarlılığı konusunda fikir verebilir.

Malikî hakkında imza toplayan Irak Temerrud Hareketi'nin çağrısıyla Bağdat sokaklarının Malikî karşıtı göstericilerle dolduğu, Irak ordusunun bazı Şiî partilerin de desteğini alarak Malikî'yi devirdiği ve Tarık Haşimî'yi başbakan olarak atadığı var sayıldığında, Erdoğan yönetiminin, Irak'taki bu müdahaleyi "demokrasi seçim sandığından ibaret değildir" şeklinde açıklaması kuvvetle muhtemel; "Bu bir darbedir; Malikî seçimle iktidar olmuştur, meşru başbakandır" şeklinde tepki göstermesi ise son derece zayıf bir ihtimal olarak gözüküyordu.

Erdoğan'ın Mısır'da İhvan yanlılarını, Arap ve Batılı müttefiklerinin ise İhvan karşıtlarını 'Mısır halkı' olarak tanımlaması, aslında 'demokrasi ve ilkesel politika' hassasiyetinden çok partisel çıkarlarla bağlantılı gözüküyordu. Erdoğan yönetiminin İhvan iktidarı üzerinden kurguladığı bölgesel liderlik projesi, Körfez'deki Arap dostlarının kaygıları ve Batılı dostlarının da Mısır ordusuna verdiği destekle çökmüş oldu. Erdoğan'ın Körfez'deki dostlarıyla

[1425] YDH. 1 Temmuz 2013. Obama'dan Mısır ordusunun muhtırasına destek www.ydh.com.tr/HD11981_obamadan-misir-ordusunun-muhtirasina-destek.html

Batı'daki müttefiklerinin Mısır projesi, Mısır ordusu ve ona destek veren 'Mısır halkı' eliyle inşa ediliyordu ve Erdoğan'ın 'darbe', Arap ve Batılı dostların ise 'darbe değil' ısrarının sebebi de buydu.

'Gurur veren yalnızlık'

Ankara'nın Suriye ve Mısır politikaların doğurduğu sonuçlar, Türkiye'de dış politika kararlarında belirleyici olanların, 'ilkeli politika'ya ilişkin bakış açısını değiştirdiğini gösteriyordu. Türkiye'nin Mısır politikası sebebiyle yalnızlaştığına dair tespitlere cevap veren bir dışişleri yetkilisi, "Mısır konusunda yalnız kalmış olabiliriz. Ama bu aslında gurur duyulabilecek bir yalnızlık. Darbeye darbe diyerek ve demokratik ilkeleri özümsemiş ilkeli bir ülke olarak bu tavrımızın tarihsel öneminin farkındayız"[1426] diyor.

Ancak Mısır'da cumhurbaşkanı olarak hâlâ Mursî'yi tanıdığını söyleyen Başbakan Erdoğan'ın aksine, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Mısır'ın millî günü münasebetiyle geçici Cumhurbaşkanı Adli Mansur'a tebrik mesajı gönderiyor ve söz konusu mesajın "Türkiye'de ilgili devlet kurumlarıyla istişare halinde hazırlanıp gönderildiği"[1427] vurgulanıyordu.

Daha önce 'ilkeli dış politikayı' bir başarı faktörü olarak niteleyen Ankara, Mısır'daki İhvan yönetiminin devrilmesinden sonra kendince 'ilkeli politika'nın yarattığı yalnızlaşmadan gurur duyduğunu açıklıyor; ancak iki yıl önce Türkiye'yi dünyada ve bölgede bir model ülke haline getiren bu 'ilkeli politikanın' iki yıl sonra neden yalnızlaşma nedeni haline geldiğini açıklayamıyordu.

Demokrasi talebinden vekâlet savaşına Suriye

Suriye'de 2011 yılında sokaklarda dile getirilmeye başlanan değişim ve demokrasi talebi, üçüncü tarafların müdahaleleriyle aşamalı olarak uluslar arası alanda kamplaşmaya, Suriye içinde ise savaşa dönüştü. Reform talebiyle başlayıp daha sonra 'Dostlar Grubu' adını alacak olan ülkelerin müdahaleleriyle iç savaşa sürüklenen Suriye krizi kısa bir özetle şöyle gelişti.

1426 Serkan Demirtaş, BBC Türkçe. 26 Temmuz 2013. Türkiye'den Mısır ve Suriye politikalarına ince ayar www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/07/130726_misir_suriye_turkiye_demirtas.shtml

1427 Akşam. 24 Temmuz 2013. Gül'den Mısır Milli Günü mesajı. www.aksam.com.tr/siyaset/gulden-misira-mesaj/haber-228940

Yaklaşık yarım yüzyıldır totaliter bir yönetimle ve olağanüstü halle yönetilen Suriye'de 18 Mart'ta başlayan isyanda 'Arap Baharı'nın tetikleyici rolü inkâr edilmedi; ancak diğerlerinin aksine Şam'ın, 'demokrasi' taleplerine direnmek yerine bunları aşamalı ve kontrollü bir şekilde gerçekleştirme yönünde adımlar attığı da bir gerçekti. Örneğin 24 Mart'ta olağanüstü halin kaldırılacağı, diyalog komitesinin kurulacağı, geniş çaplı reformlara gidileceği açıklandı. 30 Mart'taki konuşmasında "reformlardan ve halkın taleplerinin karşılanmasından yana olduklarını" belirten Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, ulusal diyalog toplantıları çerçevesindeki talepleri karşılamak üzere 6 Nisan'da peçeli kadınların devlet dairelerinde çalışmasına izin verdi. 8 Nisan'da vatandaşlık haklarından mahrum olan Kürtlere vatandaşlık verildi; 21 Nisan'da olağanüstü hal ve devlet güvenlik mahkemeleri kaldırıldı ve nihayet yeni anayasa ile çok partili hayata geçildi.

Suriye için devrim modeli arayışı

Ancak yarım yüzyıl boyunca totaliter bir rejimle yönetilen Suriye'de atılan reform adımları, diasporadaki muhalifler ile uluslar arası çevreler tarafından sürekli olarak 'geç kalınmış' ve 'yetersiz' diye nitelendi. Onlara göre sorun reformlarla değil, devrimle çözülebilirdi. Peki ama hangi modelle? Suriye'de üç haftalık Tunus ve Mısır devrimlerinin şartlarının oluşmayacağı, üç ay sonra artık kesinlik kazanmıştı. Çünkü milyonluk nüfusa sahip iki büyük şehirden Halep'te hiç gösteri olmamış, Şam'daki gösterilere katılım 3-5 bin kişiyle sınırlı kalmış ve yönetimin reform yönünde attığı adımlar da tansiyonu düşürmeye başlamıştı. Bu yüzden haziran itibaren Libya modelinin zeminleri oluşturulmaya başlandı. Bu modelin gerçekleşmesi için üç araç gerekiyordu.

1- Devrime liderlik edecek bir örgüt

2- Kurtarılmış bölge

3- Uluslar arası müdahale kararı

Diasporadaki muhaliflerin 3 Haziran'daki Antalya toplantısından üç gün sonra Cisr eş-Şuğur'da 120 güvenlik görevlisi öldürüldü. Bu eylem, sadece büyüklüğü bakımından değil, doğrudan muhalifler tarafından üstlenilmesi bakımından da bir dönüm noktasıydı. Aslında 2011 yılının Nisan[1428] ayından

[1428] El-Cezire. 26 Nisan 2011. قصف بدرعا وحصار أمني بحمص www.aljazeera.net/news/pages/c7086f78-64e0-4084-bbe4-bba08d781c29

itibaren silahlı eylemlerde bulunan muhalifler, bu eyleme kadar gösterilerin barışçı olduğunu, rejimin tek yanlı şiddet kullandığını iddia ediyordu.

Suriye ordusundan firar eden Yarbay Hüseyin Harmuş, olaydan sonra sığındığı Türkiye'de eylemi üstlendi ve Hür Subaylar adlı bir örgüt kurduğunu açıkladı. Hür Subaylar, Harmuş'un bazı MİT görevlileri tarafından Suriye'ye 'satılması' sebebiyle devrime liderlik edecek örgüt olamadı; ancak onun ortadan kaldırılması, rütbesi sebebiyle Harmuş'la liderlik kavgasına tutuşan Albay Riyad Esad'ın ve kurduğu Özgür Suriye Ordusu'nun önünü açtı.

Askerî alandaki bu örgütü, sivil muhaliflerin ABD, Katar ve Türkiye öncülüğünde örgütlenmesi izledi ve sivil muhalifler 2 Ekim'de İstanbul'da Ulusal Konsey adlı örgütü kurdu; böylece Libya modeli devrimin ilk aracı oluşturulmuş oldu. Türkiye, olaylar öncesinde mülteci kampları kurmaya başlayarak, muhalifleri örgütleyerek ve Davutoğlu'nun tabiriyle '4 aşamalı stratejik plan' çerçevesinde adımlar atarak Suriye'deki iç sorunun uluslar arası bir krize dönüştürülmesinde öncü rol oynadı. Buna rağmen Arap Birliği girişiminin sürdüğü 3 Ocak 2012'de bile muhalifleri silahlandıran Türkiye ve Katar,[1429] içeride bir kurtarılmış bölge yaratmayı; bunların Batılı müttefikleri de BM'den müdahale kararı çıkarmayı başaramadı.

Dostlar'ın vekâlet savaşı

İnsanî yardım koridoru adı altında kurtarılmış bölge oluşturulmasını öngören karar Rusya ve Çin tarafından 4 Şubat'ta veto edilince, BM'yi bypass etmek üzere "Dostlar Grubu" kuruldu. Bu, aslında Bush'un Irak işgalinde kullandığı 40 üyelik işgal koalisyonunun tekrarıydı. Irak tecrübesi sebebiyle ABD'nin tek taraflı müdahaleye yanaşmaması, uluslar arası müdahale seçeneğini devre dışı bıraktı; ancak 'Dostlar' muhalifleri silahlandırarak sahaya vekillerini sürmeyi uygun gördü. Üst düzey güvenlik yetkililerinin öldürüldüğü 18 Temmuz saldırısıyla eş zamanlı olarak Halep ve Şam halkının 'devrimcilere' katılacağı ve yönetimi birkaç haftada devireceği hesabıyla vekâlet savaşının düğmesine basıldı.

Savaşta ikinci yıla girilirken, rejimin birkaç hafta içerisinde devrileceği yönündeki hesapların gerçekçi olmadığı anlaşılmaya başlandı; Suriye ordusunun özellikle 2013 yılının Nisan ayından itibaren, silahlı grupların lojistik

[1429] New York Times. 24 Mart 2013. Arms Airlift to Syria Rebels Expands, With Aid From C.I.A. www.nytimes.com/2013/03/25/world/middleeast/arms-airlift-to-syrian-rebels-expands-with-cia-aid.html?smid=tw-share&_r=3&

ikmal hatlarını kesmeye ve onları gittikçe daralan geniş çemberler içine almaya yönelik nitelikli operasyonları, 'Dostların' sahadaki vekillerinin bu yıpratma savaşını kazanabilecek bir disiplin ve kapasiteden yoksun olduğunu gösterdi.

Kimyasal silah iddiası ve dış müdahale arayışları

ABD'nin tek bir mermi dahi atmadan Suriye'yi ağır ve sancılı bir ölüme sürükleyen bu vekâlet savaşı konusundaki tek kaygısı, sahada üstünlük kazanan aşırı grupların Suriye'yi ikinci bir Somali veya Afganistan haline getirerek bu savaşı kontrolden çıkarmasıydı. ABD, 2012 yılının Kasım ayında siyasîleri, Aralık ayında da silahlıları yeniden örgütleyerek cihadcılar lehine gelişen isyanda vekillerini güçlendirmeyi ve savaşı kontrol altında sürdürmeyi denedi. Ancak 2013 yılının ilk altı ayında sahadaki durum, siyasî olarak Ulusal Koalisyon'un, askerî olarak da Selim İdris komutasındaki örgütün kendilerinden beklenen liderlik rolünde başarısız olduklarını ortaya koydu. Çünkü geçen 6 aylık süre içerisinde Selim İdris komutasındaki silahlı örgüt, ne cihadcılara ne de Suriye ordusuna karşı hiçbir varlık gösteremedi; Ulusal Koalisyon ise bölge ülkelerinin nüfuz çatışması sebebiyle başkanını bile tutmayı başaramadı.[1430]

Sahanın vekiller aracılığıyla kontrol edilememesi, asılların doğrudan müdahalesini zorunlu hale getirdiyse de, dünyada Suriye ölçeğinde oluşan Soğuk Savaş dengesi, BM aracılığıyla 'meşru' dış müdahaleye izin vermediği gibi 'Dostlar' aracılığıyla tek taraflı fiilî müdahaleye de imkân vermedi.

İngiltere, Fransa ve Türkiye'nin kurduğu kimyasal silah oyununda İsrail'in joker rolü

Vekillerin sahayı kontrol altına almadaki yetersizliğinden, asılların da Suriye ölçeğinde oluşan yeni Soğuk Savaş dengesiyle sınırlanmasından kaynaklanan müdahale tıkanıklığı, 2013 yılının Ocak ayından itibaren oyuna alınan joker oyuncuyla aşılmaya çalışıldı. İngiltere, Fransa, İsrail ve Türkiye'nin Suriye yönetimini kimyasal silah kullanmakla suçlamaya başladığı dönemde, *el-Hayat* gazetesinde yer alan Reuters mahreçli haber, Suriye'ye fiilî müdahale için hazırlanan oyunu da bu oyunun aktörlerini de ihbar eder nitelikteydi.

[1430] YDH. 13 Mayıs 2013. El Hatib'den Koalisyona sert eleştiri www.ydh.com.tr/HD11823_el-hatibden-koalisyona-sert-elestiri.html

Mossad kaynaklarının, Suriye yönetiminin kimyasal silah kullanması halinde, Amerika, İsrail, Türkiye ve Ürdün'den oluşan dörtlünün Suriye'ye askerî müdahalede bulunmak için hazırlıklara başladığını belirten bu haberin[1431] ardından Suriye yönetiminin kimyasal silah kullandığına ilişkin iddiaların arttığına ve İsrail'in birkaç ay arayla Suriye'yi bombaladığına tanık olundu.

İsrail'e karşı S-300 jokeri

Hiçbir uluslar arası yasayı tanımamasına rağmen her zaman olağanüstü bir uluslar arası hoşgörüyle karşılanan İsrail'in Suriye'ye müdahale oyununa dahil edilmesi, Dostlar Grubu adına son derece akıllıca bir tercihti. Nitekim Şam'ın müttefiklerinin bu joker oyuncuyu dengeleyecek bir adım atmaması durumunda, Libya devrimindeki NATO rolünün Suriye'de İsrail tarafından oynanmasının önü açılmış ve silahlı gruplara fiilî hava desteği sağlanmış olacaktı.

Ancak Suriye'ye yönelik saldırısı her zamanki gibi hoşgörüyle karşılanan İsrail'i dengeleyen hatta belki de oyundan düşüren gelişme, Rusya'nın S-300 füzelerini joker olarak oyuna sürmesi oldu.

2010 yılında anlaşması yapılan S-300 füzelerinin bir savunma silahı olduğunu belirterek bu silahları Suriye'ye vermekte kararlı olduğunu[1432] ortaya koyan Rusya'nın, bir adım daha atarak uçuşa yasak bölge ve deniz ablukası ihtimaline karşı Suriye'ye gelişmiş deniz füzeleri vereceği açıklandı.[1433] Rusya'nın oyuna sürdüğü bu jokerler, kimyasal silah gündemi üzerinden Suriye'ye İsrail aracılığıyla başlatılacak müdahale imkânını zayıflattığı gibi, ABD'yi Cenevre Bildirisi temelindeki bir siyasî çözüme de daha fazla yaklaştırdı.

Suriye'deki krizin yönetimle muhalifler arasında yapılacak müzakerelerle çözümünü öngören Cenevre Bildirisi'ne dönüş, bir bakıma yönetimin silah zoruyla devrilmesinden umudun kesilmeye başladığına işaret etmekteydi. Aslında Cenevre Bildirisi, Suriye'deki sorunun taraflarının müzakereler

---

1431 El-Hayat. 4 Aralık 2012. استعدادات رباعية لضرب سورية في حال استخدام الكيماوي http://alhayat.com/Details/458942

1432 YDH. 17 Mayıs 2013. 4 adet S-300 bataryası Suriye'ye konuşlandırıldı www.ydh.com.tr/HD11841_4-adet-s-300-bataryasi-suriyeye-konuslandirildi.html, Nezavestimaya. 16 Mayıs 2013. Российские военспецы уже в Сирии. www.ng.ru/armies/2013-05-16/1_siria.html?print=Y

1433 Michael R. Gordon ve Eric Schmitt. New York Times. 17 Mayıs 2013. Russia Sends More Advanced Missiles to Aid Assad in Syria www.nytimes.com/2013/05/17/world/middleeast/russia-provides-syria-with-advanced-missiles.html?pagewanted=all&_r=1&

yoluyla çözüm bulması gereken bir iç sorun olduğunun itirafıydı; ancak ABD ve müttefiklerinin, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in çekilmesini ön şart olarak dayatmaları sebebiyle kriz bir türlü çözüm aşamasına geçemiyordu. Çünkü krizin çözüm aşamasına geçmesi, doğal olarak şu soruyu gündeme getirecekti. "Eğer Cenevre Bildirisi'nin öngördüğü gibi bu bir iç sorun, tarafları Suriye yönetimi ile muhalifler ve çözüm yolu da müzakereler ise bu kadar dış müdahale neden yapıldı?"

Zira Suriye yönetimi başından beri ulusal diyalog süreci başlatarak sorunun müzakereler yoluyla çözümüne açık olmuştu. Binaenaleyh beş bölge ülkesinde büyük isyanlar gerçekleşirken, Suriyeli liderler halkına yabancılaşmış totaliter bir rejimin sürdürülebilir olmadığını fark etmişti.

Batılıların Suriye'den 'onurlu çıkış' arayışı

ABD, özellikle de Bingazi elçisinin öldürülmesinden sonra aşırı grupların eline geçebileceği endişesiyle Suriye'deki grupların silahlandırılmasına temkinli yaklaşıyordu. Ancak Dostlar Grubu'nun Türkiye, Katar ve Suudî Arabistan gibi üyeleri, örgütlenen silahlı gruplar aracılığıyla Suriye'de sonuç alınabileceği konusunda Washington'a baskı uyguluyordu. ABD yönetimi, bölgesel müttefiklerinin baskısı sonucu 2012 yılının Haziran ayından itibaren muhaliflerin silahlandırılması sürecine koordinator rolüyle katıldıysa da sahada aşırılar lehine gelişen güç dengesinden dolayı da temkinli duruşunu korudu; hatta zaman zaman 'onurlu çıkış' yolları aradığının da sinyalini verdi.

2013 yılı ortalarına gelindiğinde ABD'nin sürdürülen vekâlet savaşının kontrolden çıkabileceği endişesiyle 'siyasî çözüm' adı altında çıkış yolları aradığı gözlemlendi. Bu arayışa dair birinci gelişmeyi *New York Times* gazetesi duyurdu. Gazete, 6 Ekim tarihli haberinde Suudî Arabistan ve Katar'ın Suriye'deki isyancılara ağır silahlar vermeyi durdurduğunu; bunda da verilen silahların ülkedeki terörist grupların eline geçtiği endişesini taşıyan Washington'un etkisinin olduğunu bildirdi.[1434]

İkinci gelişme ise birincisiyle sebep-sonuç ilişkisi kurulabilecek cinstendi ve baş aktörünün sabıkası, hâlihazırdaki konumu ve etkisi dikkate alındığında çok daha önemli ve açıklayıcıydı.

[1434] Robert F. Worth. New York Times. 6 Ekim 2012. Citing U.S. Fears, Arab Allies Limit Syrian Rebel Aid www.nytimes.com/2012/10/07/world/middleeast/citing-us-fears-arab-allies-limit-aid-to-syrian-rebels.html?_r=1&pagewanted=all

Sözünü ettiğimiz ikinci gelişmenin aktörü Azmi Beşara ile birlikte Suriye Ulusal Konseyi adlı muhalif örgütün kuruluşuna öncülük eden eski ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Jeffrey Feltman'dı ve Feltman, bu kez BM Genel Sekreteri Yardımcısı sıfatıyla Skynews'e yaptığı açıklamada Suriye'deki isyancı gruplara verilen silah desteğinin durdurulması çağrısında bulunuyordu.[1435]

Bu iki gelişmeyi, 2012 yılının Şubat ayından itibaren 'Suriye'nin Dostları' adını kullanmaya başlayan uluslar arası konsorsiyumun en büyük ortağı olan ABD'nin, 20 aydır hayata geçirilmeye çalışılan Suriye'de devrim projesinden tamamen vazgeçmeye başladığının bir işareti olarak okumak elbette abartılı olurdu; ancak aşağıdaki şartların Washington'u 18 Temmuz'da başlatılan ve birkaç hafta içerisinde 'devrimci halk ayaklanması' ile zafere ulaşacağı beklenen vekâlet savaşından çekilmeye zorladığı da görülüyordu.

1- 18 Temmuz sonrası başlatılan vekâlet savaşı, 'asılların' beklediğinin aksine birkaç hafta içerisinde 'vekillerin'in zaferiyle sonuçlanamadı ve 'asılların' aleyhine bir yıpratma savaşına dönüştü.

2- İsyancılar, kent savaşı açısından kendilerine son derece esnek imkânlar kazandıran gerilla tipi askerî yapılarına rağmen, zaman zaman kent merkezlerindeki bombalı saldırıları istisna edilecek olursa ofansif bir pozisyon kazanamadı. Buna karşın konvansiyonel bir savaş için yapılandırılmış düzenli bir ordu olması bakımından isyancılara nispetle son derece hantal bir yapıda olan Suriye ordusu çok daha esnek davranmayı başardı; isyancıları savunma pozisyonunda bıraktı ve inisiyatifi ele geçirerek savaşın seyrini belirlemeye başladı.

3- Mevcut şartlarda isyancıların yönetimi deviremeyeceği, Suriye güvenlik güçlerinin de sayısı 60 bin olarak ifade edilen silahlı militanları kısa süre içerisinde ortadan kaldıramayacağı, dolayısıyla da yıllara yayılabilecek bu yıpratma savaşının bölgede ciddi belirsizliklere ve istikrarsızlıklara zemin hazırlayacağı fark edildi.

4- Suriye yönetimine karşı savaşan gruplardan Özgür Suriye Ordusu tabelasını kullanan kesimin az sayıda firarî asker barındırmakla birlikte savaşçı niteliğinden yoksun milislerinden oluşması sebebiyle yönetime karşı savaşta ve sonraki süreçte inisiyatifi Irak, Afganistan ve Libya'dan gelen ve savaş tecrübesine sahip el-Kaide vb. örgütlere kaptıracağı ihtimali belirdi. Suriye'yi ikinci bir Afganistan veya Somali haline getirme potansiyeli taşıyan

[1435] YDH. 11 Ekim 2012. Feltman: Muhalifleri silahlandırmayı durdurun www.ydh.com.tr/HD10849_feltman--muhalifleri-silahlandirmayi-durdurun.html

bu durum ise tüm bölge politikasını İsrail'in güvenliği üzerine temellendiren Amerika'yı kaygılandırmaya başladı.

5- Bu yıpratma savaşının zaten ekonomik ve siyasî yaptırımlar altında olan Suriye'yi daha da yıprattığı doğru olmakla birlikte başta Türkiye olmak üzere silahlı gruplara verdikleri destekle kendini bu savaşın bir parçası haline getiren bölgesel ve uluslar arası aktörleri de -*sadece ekonomik, politik ve diplomatik açıdan değil, ortaya çıkmaya başlayan güvenlik sorunları açısından da*- yıprattığı görüldü.

6- Rusya ve Çin'in söz konusu 'devrim projesi'ne karşı tutumu sebebiyle Suriye çevresinde bir tür 'Soğuk Savaş' dengesi oluştuğu ortadayken, Türkiye'nin Suriye ile yaşadığı sınır gerginliklerinin bir bölgesel hatta uluslar arası savaşa yol açabileceği riski oluşmaya başladı. Bu şartlar, yukarıda sözü edilen iki gelişmenin sebepleri konusunda fikir veriyor ve Amerika'nın 2013 yılı ortalarından itibaren neden bu vekâlet savaşından 'onurlu bir çıkış' arayışına girdiğini açıklıyordu.

Ancak Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetinin Türkiye'yi Suriye ile savaşa sokabilecek provokasyonlara zemin yaratma pahasına silahlı gruplara barınma imkânı ve lojistik destek vermeyi sürdürmesi, Suriye'ye askerî müdahale için tezkere çıkarması ve son olarak Suriye'ye giden uçakları inişe zorlaması, Ankara'nın Washington'u vekâlet savaşında tutmakta ısrar ettiğini gösteriyordu. 2012 yılının Mart ayına kadar Suriye'deki militanların silahlandırılmasına karşı çıkan ABD'nin[1436], Mayıs ayından itibaren muhaliflerin silahlandırılmasına onay vermek zorunda kalmasında, Nisan ayında Türkiye'yi ziyaret ettikten sonra Suriye politikası üzerinden Obama yönetimine yüklenen Cumhuriyetçi senatörlerden John McCain ile Joe Lieberman'ın seçim propagandalarının etkisi olmuştu.

Obama yönetimi, "Türk yetkililer Suriye konusunda daha agresif davranabilmek için Amerika'dan liderlik bekliyor" diyen Lieberman ve McCain'in kurduğu baskı sonucu 18 Temmuz'da başlayan bu vekâlet savaşına girmişti.

Gözüken o ki Ankara, Washington'un aksine Suriye'de süren vekâlet savaşının hâlâ zaferle sonuçlanabileceğini düşündü ve Obama yönetimini en azından başkanlık seçimlerine kadar savaşın içinde tutmaya çalıştı. Ancak Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad'la Bakü'de yaptığı görüşmenin ardından yaptığı açıklamalar,

[1436] Hürriyet. 27 Şubat 2012. Clinton: Biz şimdi El Kaide'yi mi destekliyoruz? www.hurriyet.com.tr/planet/20010750.asp

Ankara'nın Washington'u değil, Washington'un Ankara'yı ikna ettiğine dair işaretler içeriyordu.

Suriye krizinin çözümü konusunda İran'a "üçlü müzakere sistemi" önerdiklerini belirten Erdoğan, "Biz burada üçlü bir sistem önerdik. Bu sistem, Türkiye-Mısır-İran, böyle bir üçlü olabilir. İkinci sistem Türkiye-Rusya-İran olabilir. Üçüncü bir sistem Türkiye-Mısır-Suudî Arabistan olabilir. Buralardan alınacak neticeyle bu daha da yaygınlaştırılabilir. Bu yaygınlaştırma neticesinde de neler yapabileceğimizi daha net görebiliriz."[1437] dedi.

Erdoğan'ın yeni bir keşif miş gibi gündeme getirdiği müzakere süreçleri esasen başından beri Suriye sorununun 'devrim'le değil, yönetimle muhaliflerin diyaloğu ve siyasî müzakereleriyle çözülebileceğini söyleyip duran Rusya ve İran'ın görüşüydü.

Öte yandan Annan Planı tam da bunun gerçekleştirilmesi için başlatılmış bir uluslar arası girişimdi; ancak 10 Nisan'da yürürlüğe girecek Annan Planı'nı 9 Nisan'da kadük ilan eden[1438] Türkiye, Katarlı ve Suudî ortaklarıyla muhaliflerin silahlandırılmasına aracılık ederek Annan Planı'nı sabote etmeyi başarmış ve Suriye sorununu devrim yoluyla 'çözmek' için başlatılan vekâlet savaşının merkez üssü olmuştu.

"Suriye'nin öz evlatlarının"[1439] eliyle fethedeceği Şam'daki devrimi, Emevî Camii'nde namaz kılarak[1440] taçlandırmayı düşleyen Türkiye'nin şimdi üç farklı "müzakere sistemi" önermesi, İran'ın BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimî'ye önerdiği Suriye'de 'geçiş süreci' formülüyle bağlantılı gözüküyordu.

İran, Suriye'de 'geçiş süreci' formülünü Şam yönetimi ile istişare ve koordine ederek sunduğunu[1441] vurgularken, BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimî de Jeffrey Feltman'ın muhaliflerin silahlandırılmasına son veril-

---

1437 Hürriyet. 16 Ekim 2012. Erdoğan: İran'a üçlü sistem önerdik www.ntvmsnbc.com/id/25390640/

1438 CNN Türk. 9 Nisan 2012. "Annan planı kadük oldu" www.cnnturk.com/2012/dunya/04/09/annan.plani.kaduk.oldu/656611.0/index.html

1439 Radikal. 27 Temmuz 2012. Erdoğan: Suriye'nin öz evlatları cevabı verecek www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1095446&CategoryID=78

1440 Hürriyet. 5 Eylül 2012. Erdoğan'dan önemli mesajlar www.hurriyet.com.tr/gundem/21386210.asp

1441 El-Alem Farsça. 13 Ekim 2012. جزئیات طرح پیشنهادی ایران برای حل بحران سوریه http://fa.alalam.ir/news/383794

mesi çağrısını tekrarlayarak bir anlamda Annan Planı'nı yeniden diriltmeye çalışıyordu.

Başbakan Erdoğan'ın İran Cumhurbaşkanı ile görüşmesinden sonra gündeme getirdiği "üçlü müzakere sistemi"ni Cenevre Bildirisi'yle de destekleyerek Ahdar İbrahimî'nin girişimine somut bir desteğe dönüştürmedi. Ancak Türkiye, eğer başbakanın sözünü ettiği "üçlü müzakere sistemi"nin tamamının karışımıyla yani "Türkiye, Rusya, İran, Mısır, Suudî Arabistan"dan oluşan bir kombinasyonla çözüm girişiminde bulunur ve sorunun Şam yönetimi ile muhalifler arasında kurulacak diyalogla çözümüne destek verseydi, hem 'onurlu bir çıkış' bulmuş, hem de vekâlet savaşıyla akıtılmakta olan kanı durdurmuş olurdu.

Ankara'nın Suriye'ye yönelik "devrimci" politikasında revizyon imkânı

Suriye'deki sorunun ancak bu ülkedeki rejimin devrilmesiyle çözülebileceğine inanan Türk yetkililerin içinde İran ve Rusya'nın da yer aldığı 'üçlü müzakere sistemi' önermesi, Ankara'nın Suriye politikasını gözden geçirmeye başladığı yorumlarına sebep oldu.

Başbakan Erdoğan'ın 2012 yılının Ekim ayında 'üçlü müzakere sistemi'[1442] önerisini ve Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun kurban bayramında ateşkes yapılması yönündeki çağrısını Ankara'nın Suriye politikasını değiştirmeye başlamasının işareti olarak okuyanlara göre Türkiye, Suriye'de devrim oyununa girdiği Batılı müttefikleri tarafından yalnız bırakıldığını gördü ve şimdi Rusya ve İran'ın yer aldığı yeni bir uluslar arası kombinasyonla Suriye batağından çıkmaya çalışıyordu.

Ancak *New York Times* gazetesinin, ABD'nin Suudî Arabistan ve Katar'ı Suriye'deki isyancılara ağır silahlar vermekten men ettiğine ilişkin haberinden yaklaşık 10 gün sonra *Wall Street Journal* gazetesinde yayımlanan haber, Amerikan kamuoyunda olduğu kadar Ankara'nın Suriye politikasını revize etmeye başladığını düşünenlerde de şaşkınlık yaratmıştı.

Wall Street Journal gazetesi, 18 Ekim'de Türk basınına da yansıyan haberinde, Suriyeli muhaliflerin elinde alçaktan uçan helikopter ve uçaklara karşı etkili olan uçaksavar füzeleri bulunduğunu ve bunun Suriye'deki savaşın seyrini muhaliflerin lehine değiştirebileceğini yazdı. MANPAD adı verilen

[1442] NTVMSNBC. 16 Ekim 2012. Erdoğan: İran'a üçlü sistem önerdik www.ntvmsnbc.com/id/25390640/

bu füzelerin son iki aydır Türkiye üzerinden kaçak sokulduğunun belirtildiği haberde, "Türkiye, Katar ve Suudî Arabistan'ın, örtülü bir ittifak içerisinde ilkbahardan bu yana Suriye'deki isyancı gruplara silah ve para gönderdiğine" dikkat çekti.

Basında daha önce Suudî Arabistan, Katar ve Türk askerî yetkililerinin Türkiye'de muhtemelen de Adana'da Suriye'deki vekâlet savaşına komuta etmek üzere bir "operasyon odası" oluşturduğu ve CIA yetkililerinin de buradaki toplantılarda gözlemci olarak bulunduğu yazılmıştı. Haberde Suriyeli isyancıların ve kendilerine bu 'operasyon odası' aracılığı ile silah sağlayan devletlerin, MANPAD olarak bilinen bu silahların değişik versiyonlarını son iyi aydır Türkiye üzerinden kaçak yollarla Suriye'ye soktuğu; ancak ABD'li yetkililerin MANPAD'ların Suriye'de çoğalmasından kaygı duyduğu ifade ediliyor.

Gazeteye açıklamada bulunan bazı Suriyeli muhalifler ise bu silahların Libya'dan geldiğini; ancak bölge ülkelerinin ve Batılıların resmî onayı olmadan kaçak yollarla Türkiye üzerinden Suriye'ye sokulduğunu söylüyordu.[1443]

Türkiye'nin savunma harcamalarında büyük artış

Öte yandan *Washington Post* gazetesine konuşan ABD'li yetkililer, Moskova-Şam seferini yaparken Ankara'ya indirilen Suriye yolcu uçağında askerî mühimmat bulunduğuna dair istihbaratın Amerikan istihbarat servisleri tarafından verildiğini[1444] açıklarken, *Radikal* gazetesi de 18 Ekim tarihli haberinde, Türkiye ile Suriye arasında yaşanan sınır gerginliğinin devletin örtülü ödenek ve askerî harcamalarındaki artışa yönelik etkisine dikkat çekti.

Radikal'in haberine göre bütçede 'gizli hizmet gideri' altında gösterilen harcamalar geçen yılın 9 aylık dönemine göre yüzde 64 artmıştı. 2011 yılı Eylül ayında bu kalemden 7.8 milyon liralık harcama yapılırken, 2012 yılının Eylül ayında ise gizli hizmet gideri adı altında 113.3 milyon liralık harcama gerçekleştirilmişti.[1445]

1443 Habertürk. 18 Ekim 2012. Savaşın seyri değişebilir www.haberturk.com/dunya/haber/786420-savasin-seyri-degisebilir , Akşam. 18 Ekim 2012. Suriye'de ABD'nin korktuğu oldu! www.aksam.com.tr/suriyede-abdnin-korktugu-oldu--145052h.html , Hürriyet. 19 Ekim 2012. 'Suriyeli isyancıların elinde MANPADS var' www.hurriyet.com.tr/planet/21723654.asp?top=1

1444 Hürriyet. 20 Ekim 2012. Uçak istihbaratı ABD'den www.hurriyet.com.tr/planet/21742659.asp

1445 Neşe Karanfil, Radikal. 18 Ekim 2012. Savunmaya çekildik! www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1104440&CategoryID=80

Türkiye ile Suriye arasında yaşanan sınır gerginliğinin güvenlik boyutuna ilişkin gelişmeler ise daha sarsıcıydı; çünkü henüz ilan edilmiş bir savaş olmamasına rağmen TSK'nın Suriye birliklerine yaptığı atış sayısının 87'yi bulduğu bildiriliyordu. Bu atışlar nedeniyle Suriye tarafında 5 tank, 3 zırhlı araç, 1 top, 1 mühimmat kamyonu, 2 Doçka uçaksavarın tahrip edildiği; çok sayıda askerî aracın hasar gördüğü ve 12 Suriye askerinin hayatını kaybettiği ve İncirlik'teki Türk savaş uçaklarının 5 dakika içerisinde havalanabilecek şekilde alarm durumunda tutulduğu[1446] bildiriliyordu.

Ateşkese tarafların bakışı

Ayrıca BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimî'nin kurban bayramı sırasında ateşkes ilan edilmesi çağrısına Türkiye destek verirken, Ankara tarafından desteklenen Özgür Suriye Ordusu adlı silahlı grup doğrudan, Ulusal Konsey adlı siyasî örgüt ise 'rejim uyarsa' şartını koşarak dolaylı şekilde reddediyordu.[1447]

Suudî destekli Selefî şeyh Adnan Arur öncülüğünde kurulan Devrimci Askerî Konseyleri Ortak Komutanlığı adlı silahlı grup ise "siyasî tutukluların serbest bırakılmasını, Humus şehri üzerindeki kuşatmanın kaldırılmasını, rejimin askerî gücünü toparlamak için ateşkesi kullanmamasını" şart koşup[1448] ateşkese pek de şans vermediğini ortaya koydu.

Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye maliyeti

Türkiye'nin Katar ve Suudî Arabistan'la birlikte Suriye'yi iç savaşa sürükleyen politikasında sonuç alınamamasının, diğer ortakların aksine en çok Türkiye'yi etkilediği açıktı.

Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay, 2012 yılında Suriyeli göçmenler için şu ana kadar yaklaşık 384 milyon liralık harcama yapıldığını, uluslar arası camiadan ya da kuruluşlardan ciddi bir katkı veya yardım almadıklarını belirtiyor ve sığınmacı sayısının 100 bini aştığını açıkladı.[1449]

1446 Fikret Bila, Milliyet. 20 Ekim 2012. İncirlik'te F-16'lar scramble alarmında http://siyaset.milliyet.com.tr/incirlik-te-f-16-lar-scramble-alarminda/siyaset/siyasetyazardetay/20.10.2012/1614466/default.htm

1447 Radikal. 18 Ekim 2012. Suriye'de yanan ateş bayram dinlemiyor www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1104478&CategoryID=81

1448 YDH. 18 Ekim 2012. Adnan Arur'un ordusundan ateşkese şart. www.ydh.com.tr/HD10879_adnan-arurun-ordusundan-ateskese-sart.html

1449 Vatan. 20 Ekim 2012. Atalay açıkladı! http://haber.gazetevatan.com/atalay-acikladi/488441/1/G%C3%BCndem#.UIPjEGmoqNQ

Yukarıda değinilen askerî harcamalardaki artışa ve mültecilere yapılan bu masrafa rağmen, Türk lirasının dolar veya euro karşısında ciddi bir şekilde değer kaybetmemesine dikkat çeken bazı uzmanlar, Suriye politikasındaki çıkmazın Türkiye'yi ekonomik açıdan çok da olumsuz etkilemediğini ve bu sebeple Türkiye'nin mevcut politikayı değiştirme konusunda kendini baskı altında hissetmediğini ifade ettiler. Bundan da Ankara'nın Suriye politikasını revize etme ihtiyacı duymadığı sonucuna ulaştılar.

Ankara'nın mevcut Suriye politikasını Şam yönetiminin birkaç ay içerisinde düşeceği öngörüsüne dayandırarak büyük hata yaptığını söylemekle birlikte, Ankara'nın mevcut Suriye politikasını daha uzun bir süre sürdürebileceğini savunan kimi uzmanlar ise bu tezlerini Türkiye'nin Suriye'ye karşı yürüttüğü vekâlet savaşının finansmanının Suudî Arabistan ve Katar tarafından karşılanmasıyla delillendirdiler.

ABD'nin Suudî Arabistan ve Katar'ı Suriye'deki isyancılara ağır silahlar vermekten men etmesine ve BM Genel Sekreter Yardımcısı Jeffrey Feltman'ın Suriye'deki isyancılara verilen silah desteğinin kesilmesini istemesine[1450] rağmen, Suriye'deki silahlı grupların MANPAD türü stratejik silahları Türkiye üzerinden temin edebildiği görüldü.

Suriyeli muhalifler, bu silahların Libya'dan getirildiğini ve bölge ülkelerinin ve Batılı ülkelerin resmî onayı olmaksızın Türkiye ve Lübnan üzerinden Suriye'ye sokulduğunu söylediler; ancak Türkiye'nin Suriye'de yaşadığı son sınır çatışmaları sebebiyle sınıra büyük ölçüde askerî birlik sevk ettiği ve sınırları sıkı bir denetim altında tuttuğu göz önünde bulundurulduğunda, Libya'dan getirilen silahların Türk istihbaratının ve güvenlik güçlerinin bilgisi olmaksızın Suriye'ye gizlice sokulduğuna dair açıklamalar çok da inandırıcı gözükmedi.

Suriye sorununun rejim değişikliğiyle çözümlenebileceğini düşünen Türkiye'nin, Amerika'nın aksine Suriye'deki silahlı grupların niteliğine bakmaksızın silahlandırılmalarına göz yumduğu anlaşılıyordu. Bu tutum, Türkiye'nin hem mülteci sayısının artması, hem de askerî harcamalarındaki artış sebebiyle, Suriye'de bir an önce sonuca varmak istemesiyle açıklanıyordu.

Başbakan Erdoğan'ın 2012 yılının Ekim ayında 'üçlü müzakere sistemi' önerisi ve birkaç hafta öncesinde ise Faruk Şara öncülüğünde bir geçiş süreci öneren Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun, Suriye'de Yemen formülünün

[1450] YDH. 11 Ekim 2012. Feltman: Muhalifleri silahlandırmayı durdurun www.ydh.com.tr/HD10849_feltman--muhalifleri-silahlandirmayi-durdurun.html

artık geçersiz olduğunu söylemesi, Ankara'nın Suriye politikasında değişikliğe gitmeye hazırlandığına ilişkin yorumları destekler gözüküyordu. Ancak Suriye yönetimine yönelik söyleminde hiçbir değişiklik yapmaması, Suriye sınırına askerî yığınak yapmayı sürdürmesi, silahlı gruplara verilen ağır silahlara göz yumması ve İncirlik'teki savaş uçaklarını 5 dakika içerisinde havalanacak şekilde alarm durumunda tutmaya devam etmesi, Türkiye'nin Suriye politikasında radikal bir değişikliğe gitmeye hazırlandığına ilişkin yorumları gölgelemeye yetiyordu.

Başbakan Tayyip Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Ankara'nın Suriye politikasını değiştirmeye başladığı yönünde bir algı oluşmasına sebep olan açıklamalarının anlamı, 2012 yılının Ekim ayı sonunda anlaşılacaktı. Çünkü ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, 31 Ekim'de, Türkiye ve Katar güdümündeki Ulusal Konsey adlı muhalif örgütün Suriye muhalefetini temsil etmediğini açıklayacak ve 11 Kasım'da muhalif grupları yeniden yapılandırarak Ulusal Koalisyon'un kurulmasını sağlayan ABD, liderliği doğrudan ele alacaktı.

Ankara'nın Suriye politikası konusunda başta ABD olmak üzere diğer Batılı müttefiklerini kendisini yalnız bırakmakla suçladığı biliniyordu. Ancak Ankara'nın, ABD'nin veya NATO'nun desteği olmaksızın Suriye'ye karşı tek taraflı bir askerî adım atabilecek durumda bulunmadığı da ortadaydı. Bu durumda bir taraftan sınıra askerî birlik yığan, hava kuvvetlerini alarm durumunda tutan ve silahlı gruplara ağır silahlar gönderilmesine göz yuman Ankara'nın diğer taraftan 'üçlü müzakere sistemi' önermesi, Suriye için Yemen formülünün geçersiz olduğunu açıklaması ve kurban bayramında ateşkesi vurgulaması zahiren çelişki gibi gözükse de aslında bir politik esneklik olarak dikkat çekiyordu.

Peki Ankara ne yapıyordu? ABD seçimlerine bağlı olarak ortaya çıkabilecek iki farklı duruma hazırlık yapıyordu.

1- Ankara, Suriye sınırına askerî yığınak yapıyor, Suriye ile gerginliği tırmandırıcı adımlar atıyordu; çünkü ABD seçimlerinin Mitt Romney'i iktidara taşıması ve Romney'nin de Suriye'ye askerî müdahaleye onay vereceği ihtimaliyle Suriye'ye yönelik askerî müdahale için önceden hazırlık yapıyordu.

2- Ankara 'üçlü müzakere sistemi' öneriyor, Cenevre Bildirisi ile birlikte okunabilecek şekilde Yemen formülünü devre dışı bırakıyor ve ateşkes çağrısı yapıyordu; çünkü Obama'nın yeniden başkan seçilmesi ve Washington'un

Alıdar İbrahimî'nin girişimiyle Annan Planı'nı yeniden ihya etme ihtimaline yönelik hazırlık yapıyordu.

Özetle, 2012 yılının Ekim ayında Suriye politikasıyla ilgili değişim sinyalleri veren Ankara, bu politikasında ciddi bir değişikliğe gitmiyordu. Yani Ankara o dönemde Suriye'yi iç savaşa götüren 'devrimci' politikasında oldukça ısrarlıydı ve sorunun muhaliflerle yönetim arasında yapılacak müzakerelerle çözülmesine oldukça mesafeli duruyordu.

ABD'nin doğrudan liderliği ve Suriye'nin geleceği

Amerikan Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un 31 Ekim'de Suriye Ulusal Konseyi adlı örgütün feshedilmesini ve tüm muhalifleri birleştirebilecek yeni bir örgütün kurulmasını istemesi[1451], Suriye sorununda yeni bir dönemin başlayacağının işareti oldu.

"Dostlar Grubu, Suriye Ulusal Konseyi'ni bütün Suriyelilerin meşru temsilcisi ve Suriye muhalif gruplarının altında toplandığı şemsiye bir örgüt olarak tanımaktadır"[1452] ifadesinin yer aldığı 1 Nisan tarihli "Dostlar Toplantısı" sonuç bildirisini imzalayan Clinton, 6 ay sonra radikal bir değişikliğe gitti.

Ulusal Konsey, Suriye'de Libya modeline uygun bir devrime liderlik etmek amacıyla ABD, Türkiye, Fransa ve Katar'ın hazırladığı zemin üzerinde kurulmuştu. Ancak Ulusal Konsey beklenenin aksine "devrim"e liderlik edebilen bir "şemsiye örgüt" olmayı başaramadı; sadece Katar, Türkiye ve Fransa'nın etki alanındaki muhalifleri bir araya getirebilen bir örgüt olarak kaldı.

Türkiye'nin Suriye devrimindeki liderlik rolü

Mısır ve Tunus devrimlerinden sonraki siyasal süreçler, Arap Baharı'ndaki en etkili yerel dinamiğin İhvan-ı Müslimîn olduğu yönünde bir algı oluşmuştu. Washington, Arap Baharı sürecinin yönetiminde biraz geri planda kalmayı ve liderlik rolünü bölgesel müttefikleriyle paylaşmayı tercih ederken, Ankara, bu algıyla ana gövdesi İhvancılardan oluşan bir muhalif örgütle Suriye devrimine ve devrim sonrası sürece liderlik etmeyi hedefledi.

Erdoğan hükümetinin, Suriye'deki isyan sürecinde ortak olarak İhvancıları almasında şu etkenler rol oynamıştı.

1451 NTVMSNBC. 1 Kasım 2012. 'Suriye Ulusal Konseyi feshedilsin' www.ntvmsnbc.com/id/25394157/

1452 Duygu Güvenç. Sabah. 2 Nisan 2012. Silaha ilk yeşil ışık www.sabah.com.tr/Gundem/2012/04/02/silaha-ilk-yesil-isik

1- İhvan'la Adalet ve Kalkınma Partisi arasındaki ideolojik yakınlık,

2- İhvancıların Adalet ve Kalkınma Partisi'ni bir model olarak görmesi,

3- Türkiye'nin model ülke sıfatıyla genelde Arap Baharı'na özelde de Suriye isyanına liderlik etme ve devrimden sonra Suriye'yi bir uydu devleti haline getirme hevesi,

4- İhvan'ın Suriye'de 1980'lere uzanan mücadele geçmişi ve Suriye'deki en örgütlü yapının İhvan olduğuna ilişkin ön kabulü.

Türkiye'ye açılan liderlik kredisi sona erdi

1 Nisan'da İhvan ağırlıklı bir örgütü "Suriyelilerin meşru temsilcisi ve Suriye muhalif gruplarının altında toplandığı şemsiye bir örgüt olarak" tanıyan Washington'un 31 Ekim'de fikir değiştirmesi, sadece Ulusal Konsey'e değil, Türkiye'ye açılan liderlik kredisinin bittiğinin ilanı olarak da gözüküyordu.

Nitekim ABD, 1 Nisan'da Ulusal Konsey'i Türkiye'nin ısrarına karşı çıkarak 'yegâne temsilci' ilan etmeyerek aslında Ulusal Konsey'den çok da umutlu olmadığını ortaya koymuş; ancak hem Türkiye'ye hem de Konsey'e 6 aylık bir kredi açmıştı. Bayan Clinton, nihayetinde 31 Ekim'de sürenin dolduğunu ilan ediyordu. Çünkü onlarca devletin Ulusal Konsey'i "Suriye muhalif gruplarının altında toplandığı şemsiye bir örgüt" olarak tanıması bir gerçek değil, temenniden ibaretti. Nitekim kimi gruplar, Ulusal Konsey'i dış güdümlü gördüklerinden, kimi gruplar, İhvancıların ağırlıkta olmasından, kimi gruplar da arka plandaki liderlik rolünün Türkiye'de olmasından dolayı Konsey'e katılmayı reddetmişlerdi.

Konsey'deki İhvan ağırlığı ve arka plandaki Türkiye rolü devam ettikçe de muhaliflerin birleşmesi mümkün gözükmüyordu. Ulusal Konsey'de belirleyici olan İhvancılar hem diğer muhalif gruplara hem de başta ABD olmak üzere Batı'ya, uzlaşmaya açık olduğu mesajını vermek için ciddi adımlar attı. Örneğin, İran ve Hizbullah konusunda Batı'nın hoşuna gidecek açıklamalar yaptı[1453]; Ulusal Konsey'de arka planda durmaya çalıştı; her kesimden bireylerin Konsey'de yer almasına özen gösterdi; ancak bunlar, Ulusal Konsey'i bir şemsiye örgüt haline getirmeye yetmedi.

İhvancıların ağırlıkta bulunduğu Ulusal Konsey'in içerisinde her etnik, dinî, mezhebî ya da siyasî kökenden kişilerin bulunduğu doğruydu; ancak bu kişilerin mensubu oldukları kesimleri değil, sadece kendilerini temsil ettikleri de açıktı.

[1453] Ali Bulaç. Zaman. 30 Haziran 2012. Bir bölgesel sorun olarak Suriye. www.zaman.com.tr/newsDetail_getNewsById.action?newsId=1311332

Temsilden mahrum örgüte yeni düzen

ABD Dışişleri Bakanı Clinton, 31 Ekim'deki açıklamasında, Ulusal Konsey'deki kişilerin 30-40 yıldır Suriye dışında olduklarını, dolayısıyla da şu an içerideki silahlı isyanı yönetebilecek durumda olmadığını belirterek yeni muhalif liderliğin silahlı gruplara komuta edebilecek kişilerden oluşması gerektiğini söyledi. Ancak Ulusal Konsey'in Suriye içerisindeki silahlı gruplara liderlik edemediği doğru olmakla birlikte, 'Özgür Suriye Ordusu' adını kullanan onlarca silahlı grubun sadece kendi liderlerinden emir aldığı ve bu liderlerin de para kaynaklarının değişmesine bağlı olarak kolaylıkla saf değiştirebildikleri biliniyordu.

Nitekim *Guardian* gazetesinde Julian Borger imzasıyla yayımlanan haberde, şu bilgilere yer verilmişti:

"Muhalefete maddî kaynak sağlayan kişilerden biri, ÖSO'nun çok sayıda, koordine edilmemiş kaynaklardan finanse edilmesi halinde bölünmüş olarak kalmaya devam edeceğini söyledi. Finansör, 'Yerel birlik komutanları kendilerini kim desteklerse onlara bağlılık yemini ediyor ve kendilerine dışarıdan para gönderen topluluk tamamen bölünmüş durumda. Bunlar ABD'de ve Körfez'de yaşayan, kendi güvendiği kanalları kullanan kişiler. Bu sebeple çok fazla cepten içeri para akıyor. Bir komutanın yönetebileceği savaşçıların sayısı, onları silahlandırabildiği, onlara ve ailelerine para sağlayabildiği ölçüde çabucak değişebiliyor. Bu sebeple bütün birlikleri bir araya getirecek güce sahip bir lider yok' şeklinde konuştu.

Kaynak, Suudî Arabistan ve Katar'ın burada istisna olduğunu, ancak oralardan gelen paranın da ölçüsüz bir şekilde Selefî ve cihadcı gruplara gittiğini söyledi: 'En iyi organize olan örgütler, aşırı uçtaki İslâmcı gruplar tarafından yönetiliyor ve en çok gelire bunlar sahip. En büyük vahşet bu kesimlerden geliyor; ancak en çok silah ve cephaneye sahip olan ve birleşik bir kaynaktan para alan kesim bunlar. Diğer tüm para farklı kaynaklardan ve farklı kanallarla geliyor. Bunları ancak birleşik bir para kaynağıyla birleştirebilirsiniz.' "[1454]

[1454] Euractiv. 14 Ağustos 2012. Guardian: 'Batı, Suriye Ulusal Konseyi'nden umudu kesti' www.euractiv.com.tr/yazici-sayfasi/analyze/guardian-bati-suriye-ulusal-konseyinden-umudu-kesti-025905 ; Julian Borger, Guardian. 13 Ağustos 2012. Syria crisis: west loses faith in SNC to unite opposition groups www.guardian.co.uk/world/2012/aug/13/syria-opposition-groups-national-council

Türkiye'nin liderliğinin yarattığı sorunlar

ABD'nin 31 Ekim 2012'den sonra Suriye konusunda artık doğrudan rol alarak Suriye muhalefetini yeniden yapılandırmaya çalışmasının sebeplerini şu şekilde sıralamak mümkün:

1- Tüm muhalifleri bir araya getirebilecek bir örgütün kurulamaması,

2- Siyasî kanattaki muhaliflerin, sahadaki silahlı gruplara komuta edememesi,

3- Özgür Suriye Ordusu'nun malî kaynaklarının çeşitliliği oranında giderek dünyanın en kalabalık ve en disiplinsiz terör örgütüne dönüşmeye başlaması,

4- Terör ve kaos ortamının sebep olduğu belirsizliğin, kontrol dışı terörist unsurları alanda hakim kılmaya başlaması,

5- Şam yönetiminin devrilmesi varsayımının dahi kaos ve belirsizliği ortadan kaldıramayacak, hatta aksine daha da şiddetlendirecek potansiyeller taşıması,

6- Suriye'deki vekâlet savaşının bölgesel bir vekâlet savaşına dönüşebilecek olması.

Ulusal Konsey'e açılan kredi ne zaman bitti

Washington'un Ulusal Konsey'e açtığı kredinin bittiği Hillary Clinton tarafından 31 Ekim'de ilan edilmiş olsa da ABD'nin bu düşünceye 4 Temmuz'da ulaştığı görülüyordu.

ABD'nin eski Şam Büyükelçisi Robert Ford'un 6 Temmuz'da Paris'te yapılan 'Dostlar Toplantısı'ndan iki gün önce Kahire'de muhalifleri tek çatı altında toplama girişimi başarısız olmuştu. Her ne kadar Hillary Clinton, Cenevre toplantısı sonrasında Rusya'ya güçlü bir ele sahip olduğu mesajını vermek için Paris'teki toplantıda muhaliflerin Kahire'de birlik olduklarını[1455] söyleme zorunluluğu hissettiyse de Ford'un bu başarısızlığın faturasını Ulusal Konsey'e kestiği ve Washington'un yeni bir muhalif örgütün kurulması sürecini başlattığı görülüyordu.

Guardian gazetesi, Robert Ford'un ağustos ayı başında Kahire'de, Özgür Suriye Ordusu'nun da bulunduğu muhalif grupların katıldığı bir toplantı yaptı-

[1455] Amerika'nın Sesi. 6 Temmuz 2012. Paris'ten BM'ye "Acil Karar" Çağrısı www.amerikaninsesi.com/content/paristan-bmye-acil-karar-cagrisi/1364279.html

ğına ve üzerinde uzlaşmaya varılacak bir geçiş planı hazırlayacak geniş kapsamlı bir komite kurmayı amaçladığına ilişkin haberi bunu doğruluyordu.[1456]

Ulusal Konsey'e ölümü gösterip sıtmaya razı etmek

Amerika'nın Ulusal Konsey'i dışta bırakacak veya daha iyimser bir ihtimalle onu Riyad Seyf öncülüğünde oluşturduğu 'Ulusal Girişim Kurulu' adı verilen yeni örgütün bir parçası haline getirecek adımı Ulusal Konsey'in tepkisine neden oldu.

Ulusal Konsey, Clinton'un açıklamasından iki gün sonra Amerikan yönetimini "devrim mücadelesinin altını kazımaya çalışmak"la[1457] suçlamakla birlikte 3 Kasım'da Doha'da kendisini Amerikan taleplerine uygun bir şekilde yeniden yapılandırmaya başladı. Çünkü Batı basınında yer alan haberlere göre "Suriyeli muhalifleri birleştirme" adı altında başlaulan yeni girişime sadece ABD değil, İngiltere ve Fransa da destek vermekteydi ve yeni sürece Riyad Seyf ile Suriye'nin firari başbakanı Riyad Hicab'ın öncülük edeceği anlaşılmaktaydı.[1458]

Suriyeli muhalif kulislerde Riyad Seyf'in liderliğini üstlendiği Ulusal Girişim Kurulu'nun Ulusal Konsey'de mi kalacağı yoksa Ulusal Konsey'e alternatif bir siyasî yapımı olacağı tartışılırken, Ulusal Konsey'in eski Başkanı Burhan Galyun, Seyf'in girişimini "Amerikan girişimi" olarak niteledi. Ancak yeniden başkanlık umutları taşıyan Galyun, Doha'daki toplantılarda Konsey'in sekreteryasına bile seçilmedi. Ulusal Konsey, yeni girişim dolayısıyla ABD'ye tepki gösteren açıklamalar yapsa da üye sayısını 290'dan 435'e yükselterek Suriye muhalefetinin bir parçası olmaktan çıkıp Suriye muhalefetinin çatı örgütlenmesi haline geldiğini ispatlamayı hedefliyordu.

Öte yandan İhvancılar da Konsey'in varlığını korumak ve alternatif bir yapının kurulmasını önlemek için Riyad Seyf'e Ulusal Konsey başkanlığını önerdi. Riyad Seyf, Ulusal Konsey dahil tüm muhaliflere çağrıda bulunarak, uluslar arası toplumun desteğinin kazanılması için yeni bir Suriye liderliğinin oluşturulmasını istediğini; uluslar arası toplum tarafından da tanınacak

1456 Julian Borger, Guardian. 13 Ağustos 2012. Syria crisis: west loses faith in SNC to unite opposition groups. www.guardian.co.uk/world/2012/aug/13/syria-opposition-groups-national-council

1457 Habertürk. 3 Kasım 2012. İşte yeni Suriye planı! www.haberturk.com/dunya/haber/790778-iste-yeni-suriye-plani

1458 YDH. 3 Kasım 2012. Şam'la müzakereye açık yeni bir muhalif örgüte doğru. www.ydh.com.tr/HD10950_samla-muzakereye-acik-yeni-bir-muhalif-orgute-dogru.html

bir geçiş hükümeti kuracağını; yeni girişimin Konsey'e alternatif olmayacağını; ama Konsey'in de bu girişimde yer alması gerektiğini ifade edince, Ulusal Konsey de "yeni oluşumda yüzde 40 temsil hakkına razı olacağını"[1459] açıklayarak uzlaşmaya çalıştı.

Ulusal Koordinasyon Kurulu gibi Suriye içerisinde olan, başından beri dış müdahaleye ve şiddete karşı çıkan bağımsız muhalif gruplar, Doha'daki toplantıya katılmadılar. Ulusal Konsey'i Türkiye ve Körfez ülkelerinin anlaşmasının ürünü olarak niteleyen ve Türk istihbaratının güdümünde olmakla suçlayan bu gruplar, yeni girişimin de daha fazla bölünmeye sebep olmaktan başka bir işe yaramayacağını öne sürdüler.[1460]

Ulusal Konsey'in hayatta kalma mücadelesi

Clinton'un açıklamasına ve yeni oluşuma tepki gösterse de Ulusal Konsey kendini Amerikan talepleri doğrultusunda yeniden yapılandırarak yeni oluşuma gerek olmadığı mesajını vermeye çalıştı; ancak yeni oluşumun engellenememesi ihtimalini de göz önünde bulundurarak yeni oluşuma belli bir ağırlıkla girmeye açık olduğunun sinyalini de verdi.

Üye sayısını 290'dan 435'e çıkaran Konsey, kadınların temsil oranını yüzde 15'e, alanda mücadele edenlerin temsil oranını da yüzde 33'e yükselttiğini açıkladı.[1461] Herhangi bir kadın üyeye yer vermemekle birlikte 41 kişiden oluşan bir sekreterya seçti; başkanlığa da bir Hıristiyan olan Corc Sabra'yı getirdi.[1462]

ABD liderliğinin ilk meyvesi

Ulusal Konsey'in yeniden yapılanma çabası yeni oluşumu önleyemedi; ama ABD'nin liderliği sayesinde zaten aynı sepette yer alan muhalifler, yeni bir koalisyon oluşturmayı başardı.

El-Cezîre televizyonu, yeni koalisyonun ABD ve bazı devletler tarafından desteklenen Riyad Seyf'in girişimi esas alınarak oluşturulduğunu ve Ulusal

1459 YDH. 5 Kasım 2012. Doha toplantısında muhalefet manzarası. www.ydh.com.tr/HD10960_doha-toplantisinda-muhalefet-manzarasi.html

1460 YDH. 5 Kasım 2012. "Katar, daha fazla bölünmeye sebep olacak" www.ydh.com.tr/HD10961_katar-daha-fazla-bolunmeye-sebep-olacak.html

1461 YDH. 6 Kasım 2012. Ulusal Konsey: ABD bizi tasfiye ediyor. www.ydh.com.tr/HD10968_ulusal-konsey--abd-bizi-tasfiye-ediyor.html

1462 YDH. 8 Kasım 2012. Ulusal Konsey genel sekreteryasını seçti. www.ydh.com.tr/HD10978_ulusal-konsey-genel-sekreteryasini-secti.html

Konsey'in Batı ve Arap devletlerinin uyguladığı baskılardan sonra oluşturulan yeni koalisyonu kabul ettiğini duyurdu.[1463] "Suriye Muhalefeti ve Devrimci Güçler Koalisyonu" adını taşıyan yeni koalisyonun görevleri arasında, Suriye muhalefetini temsil edecek yönetim kurulunun oluşturulması, geçiş hükümetinin kurulması ve Suriye içerisindeki askerî konseyleri birleştirerek tek çatı altında toplamak yer alıyordu.

Riyad Seyf'in girişimine girmek için yüzde 40 temsil hakkı isteyen Suriye Ulusal Konseyi, yeni koalisyonda 60 sandalyenin 22'sini kazanırken, yeni koalisyonun geçiş hükümetini uluslar arası toplum tarafından tanınmasından sonra kuracağı açıklandı. Yeni koalisyon, Clinton'un son müdahalesinin Cenevre Mutabakatı temelinde Şam'la müzakere edecek bir muhalefet yaratmaya yönelik olmadığını da ortaya koydu. Temel hedefini Suriye'deki yönetimi devirmek ve yerine demokratik bir rejim kurmak olarak belirleyen yeni koalisyon, Suriye'deki rejimle diyaloğa girmeyi asla kabul etmediğini açıkladı.[1464]

ABD'nin müdahalesi ve liderliği doğrudan üstlenmesi sayesinde oluşan yeni koalisyonun tüm muhalifleri bir çatı altında topladığı iddiası bir gerçekliği yansıtmasa da Ulusal Konsey aracılığıyla elde edilemeyen birçok kazanımın yeni koalisyon sayesinde elde edilebileceği umuldu. Çünkü ABD'nin doğrudan liderliği sayesinde oluşan bu yeni örgüt, Ulusal Konsey'in aksine muhalif örgütler içerisinden bir örgüt olarak değil, tüm örgütlerin ortak çatısı olarak tanımlanıyor ve 'uluslar arası toplum'un bu örgütü 'tek meşru temsilci' sıfatıyla tanıması öngörülüyordu.

Dolayısıyla yeni örgüt sayesinde Türkiye'nin liderliğindeki Ulusal Konsey'le elde edilemeyen şu kazanımların ABD liderliğindeki yeni örgütle elde edilmesi bekleniyordu.

1- 'Uluslar arası toplum' tarafından Suriye halkının 'tek' meşru temsilcisi olarak tanınmak.

2- Sahadaki silahlı gruplara komuta edebilecek bir nitelik kazanmak.

3- 'Uluslar arası toplum' tarafından tanınan bir hükümet kurmak.

Yeni örgütün, sahadaki silahlı grupları, öteden beri İslâmcılara yönelik karşıt tutumuyla bilinen Mustafa Şeyh gibi komutanlar aracılığıyla bir araya

---

1463 El-Cezire. 11 Kasım 2012. المعارضة السورية تتفق على ائتلاف وطني www.aljazeera.net/news/pages/ed6dd0c3-299d-4bdb-a921-e47ab1981cfc?GoogleStatID=1

1464 YDH. 11 Kasım 2012. Doha'dan koalisyon çıktı. www.ydh.com.tr/HD10995_dohadan-koalisyon-cikti.html

toplayıp birer milis gücü olmaktan çıkarıp düzenli ve disiplinli bir orduya dönüştürmeye çalışacağı bekleniyordu.[1465] 8 Aralık 2012'de Antalya'da kurulan 'nın başkanlığına Suriye ordusundan ayrılan bir general olan Selim İdris getirildi; ancak o da Özgür Suriye Ordusu'nu dünyanın en kalabalık ve disiplinsiz 'terör' örgütü olmaktan çıkarıp disiplinli ve düzenli bir orduya dönüştürebilecek sihirli bir değneğe sahip değildi.

Özgür Suriye Ordusu denen silahlı gruplar topluluğunun belli bir emir komuta disiplininden yoksun olmasının, bu gruplara akıtılan paraların tek bir merkezde toplanamamasından kaynaklandığı; dolayısıyla da paranın yeni örgütte veya geçici hükümete, silahların da genelkurmay başkanı rolü verilecek Selim İdris'te toplanması halinde sorunun büyük ölçüde giderilebileceği düşünülüyordu.

Nitekim Selim İdris başkanlığındaki ÖSO Genelkurmayı'na Tevhid Tugayları, İslâm Tugayları ve Sukur eş-Şam gibi İslâmcı örgütler de alınmış ve Nusra Cephesi gibi el-Kaide bağlantılı gruplara karşı bir denge kurulmaya çalışılmıştı. Dolayısıyla el-Kaide bağlantılı İslâmcı militanların eline geçmesinden kaygılandığı için muhalifleri silahlandırmaktan kaçınan ABD'nin, kurdurduğu geçici hükümetin Genelkurmay Başkanı Selim İdris aracılığıyla muhalifleri ağır silahlarla destekleme konusunda daha cesaretli davranabilmişti.

Ankara'nın yeni muhafazâkarları ve planlama sorunu

Erdoğan hükümetinin Suriye'de yaşanan olayları gerekçe göstererek NATO'dan füze bataryaları talep etmesi, Ankara'nın Suriye konusunda kendisine ait tüm seçenekleri tükettiğini gösteriyordu.

Erdoğan hükümetinin Suriye kriziyle ilgili politikasını dayandırdığını öne sürdüğü 'dört aşamalı stratejik plan'[1466]ın seyrine bakarak bunu görmek mümkündü. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, ABD, Fransa, Katar ve Suudî Arabistan'la birlikte 'Suriye'nin Dostları' adlı grubu kurduktan sonra yaptığı bir açıklamada öngördükleri 'stratejik planın' aşamalarını şöyle sıralamıştı:

1- İkili angajman: Yani ikili ilişkilerin Şam'a baskı aracı olarak kullanılması,

[1465] YDH. 11 Kasım 2012. Mustafa Şeyh'ten Batı'ya güvence www.ydh.com.tr/HD10996_mustafa-seyhten-batiya-guvence.html

[1466] Yenişafak. 23 Mart 2012. Esad gitmezse Suriye bölünür http://yenisafak.com.tr/Politika/?t=23.03.2012&c=2&i=374082&k=f4

2- "Dış müdahale olmaması için" Arap Birliği ile birlikte hareket etme: Yani Ankara'nın yetersiz kalması üzerine Suriye'ye daha fazla baskı için Arap Birliği'nin devreye sokulması,

3- Birleşmiş Milletlere gitme: Yani uluslar arası müdahale için 'meşru karar' çıkarmaya çalışılması,

4- Suriye'nin Dostları Grubu'nu oluşturma: Yani BM aracılığıyla yapılamayan uluslar arası müdahalenin 'Suriye'nin Dostları' adını kullanan ABD müttefikleri aracılığıyla gerçekleştirilmesi.

Bush'un 2003'teki 4 aşamalı Irak planı

Davutoğlu'nun 'dört aşamalı stratejik plan' diye nitelediği şey, aslında Bush yönetiminin Saddam Hüseyin'i devirmek için izlediği yol haritasından ibaretti.

Nitekim 11 Eylül'den sonra Saddam Hüseyin'i devirerek Irak'ta Büyük Orta Doğu Projesi için bir model devlet yaratmayı stratejik hedef olarak ortaya koyan Bush yönetimi de şu aşamaları izlemişti.

1- Saddam ve çocuklarına Irak'ı terk edin çağrısı,

2- Türkiye'nin komşuluk ilişkilerini kullanarak Saddam'ı ikna etmeye çalışması ve dönemin Başbakanı Abdullah Gül'ün Özel Temsilcisi sıfatıyla Bakan Kürşat Tüzmen'in Saddam Hüseyin'le görüşmesi[1467],

3- Irak'a müdahale konusunun Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne taşınması,

4- Almanya ve Fransa gibi geleneksel müttefiklerini bile ikna edememesi sebebiyle BM'den karar çıkaramayan Bush yönetiminin 'Irak'ın Dostları' adını vermeyi akıl etmemiş olsa da Irak'ı işgal etmek için yaklaşık 40 ülkeden oluşan bir savaş koalisyonu kurması.[1468]

Bush hükümetinin Irak konusundaki stratejik hedefi, Orta Doğu için tasarladığı proje doğrultusunda Irak'ta bir model devlet kurmaktı. Erdoğan hükümetinin Suriye konusundaki stratejik hedefi ise Şam'ı Ankara'nın uydusu haline getirerek Şam'ı uydulaştırmakla kazanacağı bölgesel nüfuzu, uluslar arası müttefikleriyle ilişkilerinde koz olarak kullanmaktı.

[1467] Sabah. 16 Ocak 2003. Dünyanın diktatör dediği Saddam'a Bakan Tüzmen'den Övgü http://arsiv.sabah.com.tr/2003/01/16/s1508.html

[1468] Global Security. Şubat 2007. Iraq Coalition Troops www.globalsecurity.org/military/ops/iraq_orbat_coalition.htm

Washington'daki yeni muhafazakârlar, ilk üç aşamasında başarısız oldukları planın 4. aşamasını 'uluslar arası' müdahale ile sonuçlandırmayı başardı.

Ankara'daki yeni muhafazakârlar ise bunu başaramadı. Çünkü;

1- Washington'daki yeni muhafazakârların Irak konusundaki 'dört aşamalı planı' ABD'nin siyasî, diplomatik, ekonomik ve askerî gücüne dayanarak oluşturdukları özgün bir tasarımdı; bölgesel süper güç iddiasındaki Ankara'daki yeni muhafazakârların planı ise bir korsan kopyadan ibaretti.

2- Washington'daki yeni muhafazakârlar, ilk üç aşamayı savaş masrafına girmeden sonuca ulaşma ihtimalini değerlendirmek için kullanmıştı; dolayısıyla ilk üç aşama, planın hesaplanmış birer parçasıydı. Ankara'daki yeni muhafazakârlar ise ilk aşamada başarısız oldukları için diğer aşamalara sürüklendi. Dolaysıyla Washington'dakiler kendi planlarının öznesi, Ankara'dakiler ise kopya planın nesnesi oldu.

3- Washington'daki yeni muhafazakârlar, dördüncü aşamayı tek taraflı olarak hayata geçirebilecek güce sahipti ve yaklaşık 40 üyeden oluşan savaş koalisyonunu "Dünya benim yanımda" diyebilmek için dekor olarak kullanmıştı. Ankara'daki yeni muhafazakârlar ise Suriye konusunda tek taraflı adım atabilecek durumda olmadığı gibi, Suriye'ye BM'yi bypass ederek müdahalede bulunmak için kurulan 'Suriye'nin Dostları' grubundaki rolleri ise dekorun kullanışlı bir parçası olmaktan ibaret oldu.

4- Washington'da yeni muhafazakârların Irak macerasının hasarlarını tamir etmeye çalışan Obama yönetimi, Ankara'daki yeni muhafazakârların 'dört aşamalı Suriye macerası'na girmeye pek hevesli gözükmüyordu. Bu sebeple de 4. aşamada sonuca giden Washington'daki yeni muhafazakârların aksine Ankara'daki yeni muhafazakârların planı, 18 Temmuz'dan sonra başlatılan vekâlet savaşıyla 5. aşamaya, NATO'dan Patriot talebiyle de 6. aşamaya sarkmak zorunda kalıyordu.

Gerekçelerinin tersine sonuçlar üreten Suriye planlaması

BM Güvenlik Konseyi'nin bypass ederek Suriye'de Libya modeline uygun bir devrim gerçekleştirmek için kurulan 'Suriye'nin Dostları', Washington'daki yeni muhafazakârların Irak işgali sırasında kurdukları 'çok uluslu koalisyon'un rolünü oynayamadı. Annan Planı ile birlikte Suriye sorununa barışçı bir çözüm seçeneğinin ağırlık kazanmaya başlaması, Ankara'daki yeni muhafazakârları

Suudî Arabistanlı ve Katarlı ortaklarıyla birlikte planın 5. aşaması olan vekâlet savaşına sevk etti.

Ancak 18 Temmuz'da yürürlüğe giren vekâlet savaşı aşamasında beklendiğinin aksine kısa sürede sonuç alınamadığı gibi, planın 5. aşaması, Türkiye'yi mülteci sorunu sebebiyle ekonomik ve sosyal açıdan, sınırdaki PYD-PKK ve sonradan eklenen el-Kaide varlığı sebebiyle de güvenlik açısından yıpratmaya başlayan neticeler doğurdu.

Ankara'daki yeni muhafazakârların, Suriye'de taraf oldukları vekâlet savaşından kaynaklanan güvenlik sorunlarını gerekçe göstererek NATO'dan Patriot füze bataryası talep etmesi, NATO'yu -en azından Türkiye ölçeğinde- savaşın doğrudan bir parçası haline getirmeyi amaçlayan bir girişim ve meşhur "4 aşamalı plan"ın 6. aşaması olarak gözüküyordu.

Ankara'daki yeni muhafazakârlar bu altıncı aşamayla şu hedefleri öngörüyordu:

1- Katarlı ve Suudî ortaklarıyla yürüttükleri vekâlet savaşına NATO'yu fiilen dahil etmek ve bu vekâlet savaşında koordinatör rolü oynayan ABD'yi NATO üzerinden savaşın liderliğine zorlamak.

2- ABD'nin müdahalesiyle kurulan Ulusal Koalisyon adlı yeni örgütün sahada savaşan unsurlara komuta edebilmesi için fiilî destek sağlamak.

3- Sahada savaşan vekiller için sınırdan Patriot menzili derinliğinde fiilî bir uçuşa yasak bölge oluşturmak ve Ulusal Koalisyon tarafından kurulması beklenen geçiş hükümetinin güvenliği NATO Patriotlarıyla garanti altına alınan 'Suriye Bingazisi'ne intikalini sağlamak.

4- Şam yönetiminin devrilmesi ihtimali ile ortaya çıkabilecek muhtemel bir bölgesel savaşta İran ve Rusya'ya karşı caydırıcı olabilmek.

Ankara'daki yeni muhafazakârlar, 4 aşamalı planlarının birinci aşamasında "Suriye'de kan dökülmesin", ikinci aşamasında ise "dış müdahale olmasın" argümanıyla sahnedeydi. Planın 3. ve 4. aşamasında Arap ortaklarıyla birlikte Suriye'deki iç meseleyi BM Güvenlik Konseyi'ne taşıyarak dış müdahale için ellerinden geleni yapan Ankara'nın yeni muhafazakârları, 5. aşamada başlattıkları vekâlet savaşıyla Suriye'de akan kanı sebil etmeyi başardı.

Dostların ahlâksız ahlâkçılığı, Rusya'nın ahlâklı çıkarcılığı

2012 yılının son ayında Türk dış politikasını ilgilendiren en önemli gelişme, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 4 Aralık'ta gerçekleştirdiği Türkiye ziyareti oldu. Ancak resmî ağızlar ve ana akım medya, Putin'in

ziyaretinin ikili ilişkiler boyutuyla değil, Suriye politikalarına yansıyan boyutuyla ilgilendiler.

Türkiye'deki resmî ve gayri resmî çevreler, başından beri Suriye sorununun dış müdahale ve şiddetle değil, siyasî diyalogla çözümlenebileceğini savunan Rusya'nın, Putin-Erdoğan görüşmesinden sonra "doğru yol"u bulduğunu ima etti ve "ağız değiştirdiğini"[1469] öne sürdü.

Onlara göre Putin'in İstanbul'da "Suriye'nin avukatı değiliz"[1470] demesinden ve "Biz, bu sorunu hem insanî açıdan hem diğer açılardan görüştük. Suriye'deki olaylarla ilgili pozisyonlarımız birbirine benziyor. Suriye'nin geleceğiyle ilgili pozisyonlarımız aynı ama 'Suriye'nin geleceği hangi metotlarla oluşturulabilir?' bu konuda farklılıklarımız söz konusu. Sayın Başbakan'la gerçekleştirdiğimiz görüşmeler sırasında yeni fikirler üretildi. Biz bu fikirler üzerinde çalışacağız."[1471] şeklindeki açıklamalarından Rusya'nın "ağız değiştirdiği" ya da en azından "Putin'in İstanbul'daki sözleriyle Esad'sız bir geçiş dönemine yeşil ışık yakabileceği"[1472] sonucu çıkıyordu.

Müttefikini her an satabilen Rusya algısı

Rusya'nın dış politika davranışıyla ilgili çok sık dile getirilen bir yoruma göre, Ruslar uluslar arası meselelerde ABD'ye karşı önce bir süre direniyor, böylece pazarlık marjını yükseltiyor ve ardından da çıkarları doğrultusunda direncinden vazgeçerek pazarlık masasına oturuyor. Dolayısıyla Suriye konusunda da ABD'ye karşı direnen Rusya, çıkarlarını garanti edecek şartların oluşması durumunda direncinden vazgeçip Suriye konusunda pazarlığa oturacaktır.

Elbette her ülke gibi Rusya'nın Suriye politikasını ulusal çıkarlar üzerine bina ettiği de, başta İran'ın nükleer programı olmak üzere birçok meselede, Moskova'nın bu yorumu destekleyen tutum değişikliklerine gittiği de doğruydu. Dolayısıyla Rusya'nın da en az diğer ülkeler kadar şartlardaki değişime göre Suriye politikasında değişikliğe gitmesi ihtimal dahilindeydi.

1469 Habertürk. 4 Aralık 2012. Rusya ağız değiştirdi. www.haberturk.com/dunya/haber/799979-rusya-agiz-degistirdi

1470 Vatan. 3 Aralık 2012. 'Suriye'nin avukatı değiliz!' http://haber.gazetevatan.com/suriyenin-avukati-degiliz/496969/1/G%C3%BCndem

1471 CNN Türk. 3 Aralık 2012. Türkiye-Rusya arasında Suriye çatlağı www.cnnturk.com/2012/guncel/12/03/turkiye.rusya.arasinda.suriye.catlagi/686997.0/index.html

1472 Star. 8 Aralık 2012. Suriye'de sorunu Türkiye ve Rusya çözer. http://haber.stargazete.com/acikgorus/suriyede-sorunu-turkiye-ve-rusya-cozer/haber-710406

Ancak Putin'in Erdoğan'la görüşmesi sırasında "Suriye'nin avukatı olmadıklarını" ve Moskova ve Ankara'nın Suriye'deki olaylarla ilgili pozisyonlarının benzer olduğunu söylemesi, Rusya'nın Suriye politikasını değiştirdiğine dair bir delil olmaktan son derece uzaktı. Çünkü;

1- Rusya'nın Suriye politikasını değiştirmesine gerekçe teşkil edecek hangi yeni şartların oluştuğu, Moskova'nın Suriye'deki çıkarlarını hangi gelişmelerle garanti altına aldığı ya da hangi zorlayıcı sebebin Moskova'yı politikasını değiştirerek süreci en az zararla atlatma düşüncesine sevk ettiği belirsizdi.

2- Rus yetkililerin Erdoğan'la görüşmeden önce de benzer açıklamalar yaptığı bilinmekteydi. Örneğin Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, 1 Kasım'da (2011) Moskova'nın Beşşar Esed'i ve Şam yönetimini değil, Suriye halkını desteklediğini[1473] söyledi. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, 1 Haziran'da "Suriye'de hiç kimseyi desteklemediklerini"[1474] vurguladı. Yine Dışişleri Bakanı Lavrov, hem de Cenevre toplantısından iki gün önce "Rusya'nın Suriye'deki rejimin de Beşşar Esed'in de yakın dostu olmadığını"[1475] dile getirdi.

Amerika ve müttefiklerinin Suriye konusunda muhalifleri, hatta silahlı grupları desteklemesine ve bunu da açıkça dile getirmelerine rağmen, Rusya'nın Suriye'de herhangi bir tarafı desteklemediğini sürekli vurgulamak zorunda kalması, Suriye üzerine oynanan uluslar arası oyunda kullanılan argümanların niteliğinden kaynaklanıyordu.

Amerika ve müttefiklerinin, Suriye üzerindeki stratejik hedeflerini "insanî ve vicdanî" argümanlarla gizlemesi ve sorunu "ahlâkî" boyutlar üzerinden bir psikolojik savaş aracı haline getirmesi, Rusya'yı Suriye konusunda stratejik çıkarları arka plana iten ihtiyatlı bir dil kullanmaya mecbur ediyordu. Bununla birlikte Rus yetkililer, Suriye üzerinden kendilerine yöneltilen psikolojik savaş ataklarına "edepsiz"[1476] kelimesini kullanacak ölçüde sert cevaplar vermeyi de ihmal etmiyordu.

1473 Rusya'nın Sesi. 15 Kasım 2012. Lavrov: "Beşar Esad'ı desteklemiyoruz" www.rsfmradio.com/2012_11_15/Sergey-Lavrov-Besar-Esadi-desteklemiyoruz/

1474 İHA. 1 Haziran 2012. Putin: Suriye'de kimseyi desteklemiyoruz. www.iha.com.tr/putin-suriyede-kimseyi-desteklemiyoruz-229523-haber

1475 Hürriyet. 28 Temmuz 2012. 'Suriye rejiminin dostu değiliz, Esad'ı da istemiyoruz' http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=21091245

1476 Hürriyet. 17 Temmuz 2012. Hillary'ye 'Edepsiz' dedi. http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=20999765

Gücün mantığı ve 'Dostlar'ın kendilerini ofsayda düşüren Suriye politikası

ABD ve müttefiklerinin Suriye konusunda oluşturduğu Dostlar Grubu, Suriye'deki sorunu bir 'insan hakları' ve 'demokrasi' sorunu; çözümü ise Şam yönetiminin devrilmesi olarak ortaya koydu.

Dostlar Grubu'nun soruna ve çözüme ilişkin yaptıkları bu tanım, siyasetin ve diplomasinin inceliklerinden değil, gücün mantığından kaynaklanıyordu; nitekim insan haklarına, demokrasiye, vicdanî ve ahlâkî pozisyonlara yaptıkları vurgular, sadece medya ile yönlendirilmeye elverişli halk yığınları üzerinde etkili olabilirken reel siyaset alanında kendilerini çelişkiye düşürmekten başka bir şeye yaramadı.

Nicelikleri ve uluslar arası alandaki güçleri sebebiyle o dönemde belirsiz gibi gözükse de Dostlar Grubu'nun soruna ve çözüme ilişkin yaptıkları tanımların kendilerini şu açılardan çelişkiye düşürdüğü söylenebilir:

1- Dostlar Grubu, Suriye sorununa ilişkin 'devrim'e dayalı çözümleriyle kendilerini taraf haline getirmiş; dolayısıyla da bir iç sorunu, uluslar arası bunalım haline getirmekle kalmamış; uluslar arası bunalıma dönüştürdüğü bu sorunda hakem rolü oynamak için gerekli asgarî şart olan tarafsızlığı kaybetmiş oldu.

2- Sorunun bir tarafı olarak muhalifleri örgütleyen ve onlara iktidar vaad eden Dostlar Grubu, muhalifleri ülkelerine karşı yabancılarla işbirliği yapan 'hainler' konumuna düşürdü, Şam yönetimi ile muhalifler arasındaki diyalog zeminini ortadan kaldırarak Suriye'de barışçıl demokratik dönüşümü baltaladı. Dolayısıyla da Suriye'yi soruna ilişkin yaptıkları 'demokrasi ve insan hakları' temelli çözüm hedefinden uzaklaştırdı.

3- Suriye'ye yönelik müdahalelerini "masum kanı akmasın" ve "şiddet dursun" argümanları üzerine bina eden Dostlar Grubu, muhalifleri silahlandırarak ve Şam yönetimine karşı açık bir vekâlet savaşı başlatarak kendilerini, sürekli vurguladıkları 'ahlâkî ve vicdanî' pozisyondan tamamen uzaklaştırmış oldu.

Çünkü başlangıçta yönetimden kaynaklandığını iddia ettikleri tek taraflı şiddeti, muhalifleri silahlandırıp şiddete teşvik ederek çift taraflı hale getirmiş oldu; Suriye'yi iç savaşa sürükledi ve kan gölüne çevirdi.

Rusya'nın çıkarcılıkla suçlanan 'ahlâkî' pozisyonu

Rusya'nın, Suriye konusunda "akan kan ve sızlayan vicdan" söylemini dillerinden düşürmeyen Dostlar Grubu tarafından 'ahlâkî' değil 'çıkarcı' bir pozisyonda olmakla suçlandığı biliniyor. Ancak Rusya, sadece Dostlar Grubu kadar stratejik çıkarlarını esas alan bir politika izlemekle birlikte, 'kan, vicdan ve ahlâkîlik' argümanlarına dayalı psikolojik savaş araçlarını kullanmakta yetersiz kalsa da gücün mantığına değil, siyasî inceliğe dayalı tutumuyla Dostlar Grubu'nun aksine 'ahlâkî' bir pozisyon kazanmayı başardı. Çünkü;

1- Rusya, sorunu Şam'ın muhaliflerin demokratik değişim talebine direnmesinden kaynaklanan bir 'iç sorun'; çözümü ise muhaliflerle Şam yönetiminin uzlaşması olarak tanımladı. Suriye'ye özgü bu iç sorunun uluslar arası müdahalelerle bunalıma dönüştürülmemesi gerektiğini vurguladı.

2- Rusya, Dostlar Grubu'nun aksine hem Şam yönetimiyle hem de muhaliflerle temas halinde olarak kendini açık bir taraf haline getirmedi; dolayısıyla Dostlar Grubu'nun aksine muhtemel bir siyasî çözüm sürecinde hakem pozisyonunu yitirmedi.

3- Dış müdahaleye ve şiddete karşı çıkarak Şam yönetimiyle muhalifleri diyaloğa ve siyasî çözüme çağırdı. Örneğin; Şam yönetimini, siyasî çözüm öneren Annan Planı'na, hatta geçiş hükümeti öneren Cenevre mutabakatına razı etti.

Kuşkusuz Suriye'deki süreç, Rusya'nın değil, Dostlar Grubu'nun öngördüğü çözüm modeline göre gelişti. Dostlar Grubu'nun çözüm modeli, yarattığı şiddet zemini sayesinde yönetimi güvenlik temelli politikalar uygulamaya cesaretlendirdi, demokratik değişimi imkânsız hâle getirdi ve Suriye'yi, altyapısını tahrip eden bir iç savaşa sürükledi.

Suriye'deki süreç, Dostlar Grubu'nun değil, Rusya'nın çözüm modeline göre şekillense, şiddet dursa, muhaliflerle Şam yönetimi siyasî diyalog başlatsa, Cenevre mutabakatı çerçevesinde bir geçiş hükümeti kurulsa ve bu hükümet de ülkeyi uluslar arası gözlemcilerin de denetimine açık bir seçime taşısaydı ne kaybedilirdi?

Şüphesiz Dostlar Grubu "akan kan, sızlayan vicdan ve ahlâk" söylemi üzerine kurdukları stratejik çıkarlarını kaybederdi; ancak kazanan Suriye ve bölge olurdu.

Suriye politikası ve Ankara'nın arabesk romantizmi

Ankara'nın Suriye'deki olaylarla ve Şam yönetimini ilgilendiren gelişmelerle ilgili ortaya koyduğu tavır, Suriye meselesinden en çok etkilenen devletin Türkiye olduğunu gösteriyordu. Ankara, 'ikili angajman' adını verdiği süreçte[1477] "Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e reform tavsiye etme ve kan dökülmeden krizi çözme" söylemiyle Suriye'ye müdahil olurken, Suriye sorununu bir iç mesele[1478] olarak nitelemişti.

Suriye ile ilişkilerinin her aşamasını abartılı bir romantizm üzerine kuran Erdoğan hükümetinin "iç mesele" vurgusuyla attığı her adım; Suriye'yi de, Türkiye'yi de bölgeyi de savaş iklimine sokan sonuçlar doğurdu. Erdoğan hükümetinin Suriye ile ilişkilerinin her aşamasını abartılı bir romantizm üzerine kurduğu algısını oluşturan gelişmeler şunlardı:

1- **Muhteşem ilişki dönemi**: Erdoğan yönetimi, Türkiye'nin 1990'ların sonunda savaşın eşiğinden döndüğü Suriye ile ilişkilerini kısa sürede sınırları kaldırıp ortak bakanlar kurulu toplantıları yapacak ölçüde geliştirdi. Ancak çok kısa sürede varılan bu muhteşem seviye, iki devlet arasındaki iyi ilişkileri sürdürülebilir kılan en temel faktör olan karşılıklı bağımlılık ilkesine dayanmıyordu.

Sadece ekonomik verileri göz önünde bulunduracak olursak, TÜİK verilerine göre Ankara-Şam ilişkilerinin zirvede olduğu 2010'da 2 milyar 297 bin dolar, 2011'de ise 1 milyar 946 bin dolarlık bir ticaret hacmi söz konusuydu. Öte yandan iki ülkenin bölgesel stratejileri ve uluslar arası müttefiklik ilişkileri de hiçbir benzerlik içermiyordu. Karşılıklı bağımlılığın ve uluslar arası müttefiklik ilişkilerinin ikili ilişkilerin sürdürülebilir olmasında ne kadar önemli olduğunu anlayabilmek bakımından, 2009'dan bu yana İsrail'le siyasî kriz yaşayan Erdoğan yönetiminin İsrail'le ekonomik ilişkilerde nasıl rekordan rekora koştuğunu ve 2012 yılı itibariyle ticaret hacmini 4 milyar dolara[1479] taşıdığını görmek gerekiyor.

Özetle Şam'la ilişkilerinin en iyi olduğu dönemde Suriye ile ekonomik ilişkilerini, Tel Aviv'le ilişkilerinin en kötü döneminde İsrail'le ekonomik ilişkilerinin yarısı kadar geliştiremeyen Erdoğan yönetiminin "muhteşem Suriye

1477 Suriye'deki isyanın başladığı 18 Mart 2011'den, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun 9 Ağustos tarihli Şam ziyaretine kadar olan ilk 6 aylık dönem.

1478 Adalet ve Kalkınma Paerisi resmi web sitesi. 6 Ağustos 2011. Suriye meselesi bizim iç meselemizdir. www.akparti.org.tr/site/haberler/suriye-meselesi-bizim-ic-meselemizdir/11521

1479 Habertürk. 31 Ocak 2012. İsrail'le ticaretimiz arttı. http://ekonomi.haberturk.com/makro-ekonomi/haber/711412-israille-ticaretimiz-artti

dostluğunun" altyapısal bir gerçekliğe dayanmayan abartılı bir romantizm üzerine kurulduğu açıktı. Dolaysıyla ikili ilişkilerin karşılıklı bağımlılığa dayanmayan salt abartılı bir romantizmden ibaret olmasının, Erdoğan yönetiminin 'ikili angajman' aşamasında Şam üzerinde etkili olamamasının en önemli sebeplerinden biri olduğu görülüyordu.

2- **'İkili angajman' dönemi:** Erdoğan yönetimi, Suriye'de isyanın başlamasından sonra ikili ilişkilerini kullanarak "Suriye'de kan akmasın" söylemiyle soruna tek taraflı olarak müdahil oldu. Herhangi bir dış müdahale talebi olmamasına rağmen, başlangıçta Erdoğan yönetiminin müdahalesini Suriye'ye bir destek olarak gören Şam, Erdoğan yönetiminin tavsiyelerini müzakere etti. Ancak Erdoğan yönetiminin Suriye sorununu bir "iç mesele" olarak tanımlaması ve sorunun çözümüne yönelik tavsiyelerini müzakere boyutundan çıkararak "Ankara'dan Şam valisine buyruk" düzeyine taşıması, Suriye'de "iç işlerine müdahale" algısı yarattı. Bu tavır da "iyiliğini" buyurgan bir dayatmacılıkla yapmaya çalışan Erdoğan yönetimini, Suriye sorununa etki edebilecek bağımsız bir aktör olmaktan çıkardı.

3- **"Arap Birliği ile birlikte hareket etme" aşaması:** İkili ilişkilerini kullanarak Suriye üzerinde belirleyici olma niteliğini kaybeden Erdoğan yönetimi, bu aşamada, "Suriye'ye dış müdahale olmasın, sorunu aile içinde çözelim" söylemini kullanmaya başladı. Ancak Kasım 2011'de başlatılan Arap Birliği girişimi, Şam yönetimine "Ya Yemen modeline uygun olarak gönüllü gidersin, ya da Libya modeliyle seni biz göndeririz" şeklinde bir 'çözüm' sundu.

Muhaliflerin örgütlenmesi ve kurtarılmış bölge yaratma çabasıyla değerlendirilen müzakere süreçleri sonrasında "sorunu aile içinde çözmek" istediklerini belirten Türk ve Arap ortaklar, 4 Şubat 2012'de uluslar arası müdahale için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne koştu.

4- **Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi aşaması:** Suriye sorunun "dış müdahale olmadan aile içinde" çözülmesi söyleminin samimiyeti konusunda yeterince fikir veren bu aşamada, Suriye'de Libya modeline uygun bir devrim için uluslar arası zemin oluşturulmaya çalışıldı. Erdoğan yönetiminin söylemi bu kez, "uluslar arası toplumun desteğiyle Suriye'deki insanî trajediyi sona erdirmek, Suriye'yi demokrasiye kavuşturmak" şeklinde değişti. Bu aşamada Erdoğan yönetimine Suudî Arabistanlı ve Katarlı ortakları da eşlik etti.

5- **Dostlar Grubu aşaması:** Çin ve Rusya'nın BM Güvenlik Konseyi'ndeki vetosu, Erdoğan yönetiminin Arap ve Batılı müttefiklerine Libya senaryosunu Suriye'de tekrar etme imkânı vermedi. Bu sebeple Erdoğan yönetiminin bu

aşamadaki söylemi "Biz, Birleşmiş Milletler süreci tıkandı diye yerimizde oturup bu akan kanı seyredemezdik"[1480] şeklinde değişti.

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Suriye konusunda izlediklerini açıkladığı dört aşamalı stratejik planın[1481] dördüncü aşaması olan Dostlar Grubu'nun oluşturulması aşaması, aslında Bush yönetiminin 2003 yılında Irak'ı işgal ederken kullandığı BM'yi bypass etme aşamasıydı. Ancak Erdoğan yönetiminin Arap müttefiklerinin Tunus'ta yapılan ilk Dostlar toplantısında Suriyeli muhalifleri silahlandırarak vekâlet savaşı başlatılması önerisi, Suriye'de Libya şartları görmeyen Batılı müttefikler[1482] tarafından kabul görmedi. Batılı müttefikler bununla da kalmadı, Suriye sorununun yönetimle muhaliflerin diyaloğuyla barışçı bir şekilde çözümünü öngören Annan Planı'na destek verdi.[1483]

6- **Vekâlet savaşı aşaması:** Sorunun barışçı yollarla siyasî çözümünü öngören Annan Planı, Erdoğan yönetimi ve Arap müttefiklerinin Suriye'de devrim hayâlinin sonu anlamına geliyordu. Bu yüzden de Erdoğan yönetimi 10 Nisan'da yürürlüğe girecek Annan Planı'nı 9 Nisan'da "kadük ilan etti"[1484] ve Amerika'daki başkanlık seçimleri öncesi iç siyasî şartları da kullanarak[1485] 18 Temmuz itibariyle Suriye'de vekâlet savaşı başlattı.

Erdoğan yönetiminin Suriye politikasını "ya benimsin ya toprağın" anlayışına dayalı bir arabesk romantizm üzerine kurduğunu düşündüren bu gelişmeler sonunda Suriye'nin kan gölüne döndüğü doğruydu; ama bu sürecin uzamasıyla batmakta olan Suriye'nin yarattığı ağırlığın Türkiye'yi de batağa sürüklediği ortadaydı. Şam yönetiminin 3 ay içinde gideceği hesabıyla 2011'de Suriye'yi "iç mesele" ilan eden Erdoğan hükümeti, Türkiye'yi Suriye'deki vekâlet savaşının en önemli parçası haline getirerek bunu başardı. Suriye'deki bunalım sürdükçe yükü ağırlaşan Erdoğan yönetimi, devrilmediği

---

1480 TC Dışişleri Bakanlığı resmi web sitesi. 8 Şubat 2012. Sayın Bakanımızın Esenboğa Havalimanında Düzenlediği Basın Toplantısı. www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-esenboga-havalimaninda-duzenledigi-basin-toplantisi_-8-subat-2012_-ankara.tr.mfa

1481 Yenişafak. 23 Mart 2012. Esad gitmezse Suriye bölünür http://yenisafak.com.tr/Politika/?t=23.03.2012&c=2&i=374082&k=f4

1482 Cumhuriyet. 16 Aralık 2012. www.cumhuriyet.com.tr/?hn=320528

1483 Habertürk. 21 Mart 2012. BM'den Annan'ın Suriye planına tam destek. www.haberturk.com/dunya/haber/726824-bmden-annanin-suriye-planina-tam-destek

1484 CNN Türk. 9 Nisan 2012. 'Annan planı Kadük oldu' www.cnnturk.com/2012/dunya/04/09/annan.plani.kaduk.oldu/656611.0/index.html

1485 Akşam. 20 Nisan 2012. 'Türkiye ısrar etti ABD vuracak!' www.aksam.com.tr/turkiye-israr-etti-abd-vuracak--111774h.html

için Şam yönetimine[1486], müdahale etmediği için Batılı dostlarına[1487], tavrını değiştirmediği için de Rusya'ya[1488] kızıyordu.

Erdoğan yönetimi, Batılı Dostlar'ından tıpkı kendisi gibi Suriye sorununu bir "iç mesele" olarak görmesini istiyordu. Ancak Suriye'de yıkım süreci uzadıkça ve Suriye tahrip oldukça, Şam yönetiminin kaderi her ne olursa olsun İsrail'in güvenliği açısından kazancına kazanç katan Batılı Dostlar'ın acele etmesini ve taşın altına elini sokmasını gerektirecek herhangi bir durum yoktu.

Çünkü Suriye'nin geleceğiyle ilgili şu üç muhtemel senaryodan başka seçenek bulunmuyordu:

1- Vekâlet savaşının yıllara yayılarak uzaması,

2- Şam yönetiminin Pirus zaferiyle ayakta kalması,

3- Muhaliflerin Pirus zaferiyle Şam yönetimini devirmesi.

Batılı Dostlar açısından tümü bir kazanç olan bu senaryolardan hangisi gerçekleşirse gerçekleşsin, Suriye, Türkiye'nin iç meselesi olmaya devam edecek gibi gözüküyordu.

Moskova'dan satış beklerken, Washington'dan gelen satış

ABD'nin eski Lübnan büyükelçisi ve dışişleri bakan yardımcısı Jeffrey Feltman, 2012 yılının Aralık ayı ortasında Birleşmiş Milletler Genel Sekreter Yardımcısı sıfatıyla, Lübnanlı grupların Suriye'ye silah sokulmasındaki rollerinin kaygı verici olduğunu söyledi. Rus yetkililerin krizin başından beri kullandığı "Suriye'de kimseyi desteklemiyoruz" söyleminden, "Moskova'nın Şam'ı sattığı" algısı oluşturulmaya çalışılırken; Feltman'ın BM'deki bu açıklamasından hareketle, Washington'un Arap ve Türk Dostlar'ını "satabileceği" ihtimali elbette kimsenin dikkatini çekmemişti. Feltman'ın Suriye'deki silahlı grupların Lübnan üzerinden silahlandırılması konusundaki kaygılarını BM Genel Sekreter Yardımcısı sıfatıyla dile getirdiği ve bunun Amerikan politikasını doğrudan yansıtmadığı doğruydu. Ancak bu "kaygı"nın sahibinin

[1486] Haber7. 15 Aralık 2012. Davutoğlu: Esed'in elini sıkmaktansa istifa ederim www.haber7.com/dis-politika/haber/964997-davutoglu-esedin-elini-sikmaktansa-istifa-ederim

[1487] CNN Türk. 17 Kasım 2011. Erdoğan'dan dünyaya Suriye sitemi! www.cnnturk.com/2011/turkiye/11/17/erdogandan.dunyaya.suriye.sitemi/637082.0/index.html

[1488] Zeynep Gürcanlı. Hürriyet. 15 Aralık 2012. Suriye atışması www.hurriyet.com.tr/gundem/22163404.asp

yakın zamana kadar ABD Dışişleri Bakanı Yardımcılığı, onun öncesinde ise ABD'nin Beyrut Büyükelçiliği görevinde bulunduğu da doğruydu.

ABD'nin Lübnan Büyükelçisi iken "güneyin (Hizbullah'ın) silahına karşı kuzeyin (14 Martçıların) silahlandırılması"[1489] teorisinin sahibi olan Jeffrey Feltman, ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı sıfatıyla Suriye'deki isyanın henüz iç savaşa dönüşmediği aylarda, Lübnan'daki 14 Martçı liderlerle birlikte Suriye'deki silahlı grupları örgütleyen isimlerin başında geliyordu.

Katar'da yaşayan İsrail Parlamentosu eski milletvekillerinden Azmi Bişara ile İstanbul'da kurulacak olan Ulusal Konsey'in zeminini hazırlayan Feltman, Suriyeli isyancıların Humus'un Baba Amr semtinde kurtarılmış bölge oluşturmaya çalıştığı dönemlerde önemli bir toplantı organize etmişti. El Mustakbel Partisi Başkanı Sa'd Harirî'nin Danışmanı Hani Hammud, ABD'nin İsrail Büyükelçisi Dan Shapiro ve Müstakbel Partisi üyesi eski Ekonomi Bakanı Mervan Hammade'nin katıldığı bu toplantı sonrasında Suriyeli suikastçıların yakalanmamak için özel uçaklarla Beyrut'a geldiği ve Harirî sayesinde de bunlara göç ve gümrük işlemleri yapılmadığı açıklanmıştı.[1490]

Ulusal Koordinasyon Kurulu Başkanı Heysem Menna tarafından da doğrulanan ve Suriyeli muhalif grupların hem nitelik hem de nicelik açısından silahlandırılmasını sağlamaya çalışan sürecin baş aktörü Jeffrey Feltman'ın, 2012 yılının son ayında Lübnanlıların Suriye'ye yaptığı silah kaçakçılığından kaygı duyması elbette Washington'dan bağımsız olarak yeni göreviyle de izah edilebilirdi. Ancak Suriye'de 18 Temmuz'da başlatılan vekâlet savaşına Ankara'nın zorlaması ve başkanlık seçimlerinin iç politik şartları çerçevesinde dahil olan Obama yönetiminin, uluslar arası bir anlaşmayla Suriye'de kontrollü bir geçiş formülünden hâlâ çok uzak olmanın tedirginliği içinde bulunduğu da gözüküyordu.

Bu tedirginlikten olsa gerek ki Obama yönetimi, seçim zaferinden hemen sonra doğrudan liderlik üstlenerek Suriye'de kontrollü geçişi sağlamak üzere Katar'da yeni bir siyasî örgüt ve Antalya'da da savaş sahasını kontrol altına alacak bir askerî örgüt kurdurmuştu. Daha önceleri, Suriye'deki el-Kaide gücünün çok sınırlı olduğunu[1491] ya da el-Kaide varlığının rejimin

---

1489 Fars Haber ajansı. 16 Aralık 2012. تغییر مواضع فلتمن و درس عبرت برای ایادی آمریکا www.farsnews.com/newstext.php?nn=13911001000201

1490 Dünya Bülteni. 25 Ağustos 2011. Arap Devrimlerinde Suriye Cephesi. www.dunyabulteni.net/file/2011/dubam-arap-devrimleri-suriye.pdf

1491 Zaman. 1 Kasım 2012. Suriye'de El Kaide tehdidi yok. www.zaman.com.tr/dunya/suriyede-el-kaide-tehdidi-yok/2009746.html

propagandasından ibaret olduğunu[1492] söyleyen muhalifler, ABD'nin Nusra Cephesi'ni terör örgütleri listesine almasına tepki göstererek el-Kaide'nin Suriye devriminin bir parçası[1493] olduğunu ifade etmeye başladı.

Katar'da kurulan yeni siyasî örgütün, Antalya'da kurduğu askerî örgüte Nusra Cephesi'ni dahil etmeyerek Washington'un beklentisini kısmen karşılamış olduğu açıktı; ancak Washington'un terör örgütü listesine aldığı bir örgütü dışlamaya hiç de niyetli gözükmeyen yeni ortaklarına açabileceği kredinin sınırları çok net değildi. Washington'un yeni örgüte, hatta belki de 'Suriye devrimi'ne açtığı kredi limiti şu iki ihtimale göre şekillenecekti.

1- Ulusal Koalisyon adlı yeni örgüt, gerçekten de Nusra Cephesi'ni devrimin bir parçası olarak görmekte ve doğal olarak mevcut yönetim devrildikten sonra tüm gruplar gibi Nusra Cephesi'nin de devrimin hissedarı olmasını kabul etmektedir.

2- Ulusal Koalisyon, Antalya'daki askerî örgüte katmayarak Nusra Cephesi'ni zaten dışlamıştır; ancak sahadaki gücünden çekindiği için şu an Nusra Cephesi'ni karşısına almamak adına söylem düzeyinde desteklemektedir. Bir başka deyişle, Nusra Cephesi ile hesaplaşma 'devrim' sonrasına ertelenmektedir.

O dönemde yeni dışişleri bakanını belirlemekle meşgul olan Obama yönetimi, Ulusal Koalisyon'un Nusra Cephesi'ne sahip çıkışını nasıl algıladığını ortaya koyan bir açıklama yapmamıştı. Bununla birlikte yukarıdaki ihtimallerden hangisine inanırsa inansın, Obama yönetiminin yeni örgüte kredi konusunda çok da cömert davranmayacağı açıktı. Çünkü ABD'nin kâbusu olan birinci ihtimal devre dışı bırakılsa bile ikinci ihtimal, Nusra Cephesi'yle baş etmekten aciz olan yeni örgütün 'devrim' sonrasında yapabileceklerinin sınırlarını ortaya koymaya yetiyordu. Dolayısıyla da ABD'ye birinci ihtimalin sonuçlarını vaad ediyordu.

Bu sebeple de Türkiye ve İsrail gibi iki önemli müttefikinin sınırlarını el-Kaide'ye teslim etme riski, Washington'u yeniden Cenevre mutabakatına döndürecek potansiyeller taşıyordu. John Kerry yönetimindeki ABD dış politikasının, Suriye politikasını Clinton tarzıyla sürdürüp sürdürmeyeceği o dönemde belirsiz gözüküyordu; ancak Jeffrey Feltman'ın açıklaması muhtemel

[1492] Paul Wood. BBC Türkçe. 24 Mayıs 2012. www.bbc.co.uk/turkce/ozeldosyalar/2012/05/120524_syria_alqaeda.shtml

[1493] YDH. 13 Aralık 2012. George Sabra: Cebhetu'n-Nusra devrimin bir parçasıdır www.ydh.com.tr/HD11157_george-sabra--cebhetu-n-nusra-devrimin-bir-parcasidir.html

bir değişimin ilk işaret fişeği olarak ortaya çıkmıştı. Nitekim Moskova'dan Suriye politikasında 'satış' bekleyen Dostlar Grubu, biraz gecikmeli de olsa Washington'un Cenevre satışına uyanmışlardı. İşin ironik yanı ise o dönemde "el-Kaide'nin Suriye'de esamisinin okunmadığını"[1494] düşünen Ankara'yı saplandığı Suriye batağından kurtaracak tek yol da aslında ABD'nin 'Dostlarını' Cenevre-2'ye satışıydı.

Ahdar İbrahimî girişimi ve Cenevre-2 süreci

Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un Amerikalı meslektaşı Hillary Clinton'la Dublin'de 6 Aralık'ta yaptığı görüşmenin ardından, Suriye sorununun barışçı yollarla çözümüne ilişkin yeni bir umut doğdu. Görüşmeye katılan BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimî, "heyecan verici kararlar" almadıklarını; ancak sorunun çözümüne yönelik "yaratıcı yöntemler" bulmak için ortak çalışmanın sürdürüleceğini açıkladı.[1495]

Suriye sorununun çözümünden yalnızca yönetimin devrilmesini anlayan Ankara ve Arap müttefikleri, Dublin toplantısından da Rusya'nın tutum değiştirdiği sonucunu çıkarmaya çalıştı. Dublin görüşmesinden "Esed'in gidişine işaret" keşfedenler, bunu *New York Times*'e açıklamada bulunan bir Türk diplomatın, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 3 Aralık'ta Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'la İstanbul'da yaptığı görüşmenin ardından Esed'in gidişi konusunda ikna olduğuna[1496] ilişkin demeciyle gerekçelendirdiler.

Ankara'daki diplomatlar da, onların açıklamasını ciddiye alan basın da Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Erdoğan'la görüşür görüşmez, 21 aylık Rus politikasını neden bir anda değiştirdiğini açıklama gereği duymadı. Ancak onlara göre Moskova'nın Şam'ı "satması" an meselesiydi; hatta çoktan bitirmişti bile.[1497]

1494 Nihal Bengisu Karaca. Habertürk. 30 Kasım 2012. 'El Kaide'nin Suriye'de esamisi okunmaz' www.haberturk.com/yazarlar/nihal-bengisu-karaca/799010-el-kaidenin-suriyede-esamisi-okunmaz

1495 Habertürk. 7 Aralık 2012. Kritik Suriye zirvesi. www.haberturk.com/dunya/haber/801110-kritik-suriye-zirvesi

1496 Zaman. 6 Aralık 2012. 'Lavrov-Clinton görüşmesi Esed'in gidişine işaret olabilir' www.zaman.com.tr/dis-haberler/lavrov-clinton-gorusmesi-esedin-gidisine-isaret-olabilir/2025444.html

1497 Samanyolu TV. 20 Aralık 2012. Rusya Esed'i tamamen bitirdi! http://m2.samanyoluhaber.com/Rusya-Esedi-tamamen-bitirdi-haberi-908109.html

Kim kandan, kim barışçı çözümden yana

Rusya, sürekli olarak 6 ay önce imzalanan Cenevre mutabakatını çözüm adresi gösterip Suriye'deki sorunun çözümü için ABD ve müttefiklerini imzaladıkları bu mutabakata uymaya çağırırken; ironik bir şekilde Suriye'de çözümsüzlüğün sebebi olarak suçlanıyor. Halbuki ABD ve müttefikleri tarafından sabote edilen Annan Planı'na Cenevre mutabakatındaki 'geçiş hükümeti'ni ilave eden Rusya'nın barışçı çözüm planı da; bu planı "önce Esed gitsin" ön şartıyla çıkmaza sokup iç savaşı tırmandıranların ABD ve müttefikleri olduğu da aslında son derece açıktı.

Rusya'nın çözüm planı şuydu:

Annan Planı, BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimî aracılığıyla yeniden ihya edilsin ve bu çerçevede;

1- Çatışmalar dursun,

2- Şam'la muhalifler arsında müzakere başlatılsın,

3- ABD ve müttefiklerinin de imzaladığı Cenevre mutabakatı çerçevesinde muhaliflerin de yer aldığı bir geçiş hükümeti kurulsun,

4- Bu geçiş hükümeti ülkeyi uluslar arası denetime açık seçimlere taşısın ve rejimin geleceğine Suriye halkı karar versin.

Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in çekilmesini ön şart olarak koşup, Suriye'deki yeni siyasî süreci kendilerinin kurduğu muhalefet örgütü aracılığıyla tayin etmek isteyen ABD ve müttefiklerinin çözüm planı ise şu iki maddeden ibaretti:

1- Suriye yönetimi ya BM Güvenlik Konseyi kararı ve müdahalesiyle devrilsin;

2- Ya da iç savaşla devrilsin.

Uluslar arası pozisyonlar ve çözüm ihtimalleri

Suriye sorununun çözümü konusunda uluslar arası pozisyonlar bu kadar net ve denge bu kadar güçlüyken, bu dengeyi taraflardan biri lehine bozabilecek üç ihtimal ve tüm taraflar açısından felâket anlamına gelecek bir dördüncü ihtimal söz konusuydu:

1- Suriye'de savaşan silahlı grupların galip gelmesi, Şam yönetiminin devrilmesi ve ülkenin geleceğinin Dostlar Grubu'nun Suriyeli müttefikleri tarafından belirlenmesi.

2- Suriye yönetiminin silahlı isyanı bastırması ve Şam'ın geleceğe ilişkin siyasî süreci kendi başına belirlemesi.

3- Uluslar arası bir anlaşmaya varılması, ABD'nin Doha Koalisyonu'nu, Rusya'nın da Şam'ı siyasî çözüme zorlaması ve ülkenin geleceğinin Suriye içindeki tarafların diyaloğuyla ve seçimler yoluyla belirlenmesi.

4- Çözümsüzlük sebebiyle Suriye'nin bir Somali veya Afganistan haline gelerek istikrarsızlık odağı olması.

Suriye konusunda uluslar arası alanda oluşan denge, tarafların o dönem için üçüncü ihtimali, ilk iki ihtimal konusundaki seyre ve dördüncü ihtimalin kazanabileceği ciddiyete göre planladıklarını gösteriyordu.

Rusya, birinci ihtimali neredeyse imkânsız gördüğünden, Suriye ve bölgedeki çıkarlarından ve üçüncü ihtimali de kendisi önerdiğinden dolayı pozisyonunu değiştirmemekte ve sürekli olarak üçüncü ihtimali vurgulamakta kararlıydı. ABD ise ikinci ihtimalin gerçekleşmesinin uzun zaman alacağını ve bu iç savaşın her şekilde Suriye'yi ağır ve sancılı bir çöküşe götürdüğünü, dolayısıyla da Suriye'yi İsrail karşısında bir tehdit olmaktan çıkardığını görüyordu. Bu sebeple de üçüncü ihtimal konusunda acele etmiyor ve "kontrol altında tutabildiği" ölçüde birinci ihtimalin gerçekleşmesi için ısrar ediyordu.

Suriye'deki sürecin birinci ihtimal yönünde gelişmesi durumunda bile Rusya'yı birinci veya üçüncü ihtimale sürükleyebilecek bir anahtar kavram bulunmuyordu. Çünkü birinci ihtimal, Rusya'nın Suriye'yi kaybetmesi anlamına geliyor; üçüncü ihtimali ise Rusya'nın bizzat kendisi öneriyordu. Ancak ABD'yi üçüncü ihtimal yönünde tavır değiştirmeye zorlayacak bir anahtar kavram vardı. O da İsrail karşısındaki tek Arap bariyeri olan Suriye'nin yıkımı için kullandığı vekâlet savaşının kontrolden çıkmasıydı.

BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimî'nin, Dublin sonrası Şam'a somut bir planla değil, tarafların görüşünü dinlemek için gittiği[1498] ve henüz ortada bir Rus-ABD planının bulunmadığı[1499] göz önünde bulundurulduğunda, Washington'un Ahdar İbrahimî girişimi üzerinden üçüncü ihtimal doğrultusunda bir siyasî çözüme dümen kırdığını söyleyebilmek o dönemde zordu.

1498 YDH. 25 Aralık 2012. Abdulazim: Çözüm için ABD Rusya uzlaşması şart www.ydh.com.tr/HD11238_abdulazim--cozum-icin-abd-rusya-uzlasmasi-sart.html

1499 Zaman. 27 Aralık 2012. Rusya'dan ABD ile ortak Suriye planına yalanlama www.zaman.com.tr/dis-haberler/rusyadan-abd-ile-ortak-suriye-planina-yalanlama/2033754.html

Ancak ABD'nin Doha'da kurdurduğu yeni örgütün, Washington'un terör örgütleri listesine aldığı el-Kaide bağlantılı Nusra Cephesi'ni "devrimin bir parçası" olarak nitelemesi, vekâlet savaşının "kontrolden çıkması" anahtar kavramıyla birlikte düşünüldüğünde, ABD'nin üçüncü ihtimal yönünde siyasî çözüme çark edebileceği görülüyordu.

Ahdar İbrahimî girişimi, ABD ve Güvenlik Konseyi desteği

Dublin'de katıldığı Lavrov-Clinton görüşmesinden sonra Şam'a giden İbrahimî, somut bir plan açıklamamış olsa da İbrahimî'nin temaslarında, 'geçiş hükümeti' ve Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in normal görev süresi sona erinceye kadar (2014) koltuğunda kalması hususları öne çıkıyordu.

Moskova'dan İbrahimî'nin girişimini bir plana dönüştürme yönünde ciddi bir çaba varsa da; o dönemde kabine değişiklikleri ile meşgul olan Washington'dan bir ara ABD-Rus planı diye söz edilen İbrahimî'nin girişimi konusunda herhangi bir açıklama yapılmamıştı. İbrahimî'nin temasları sonrasında hem Suriye yönetiminden[1500] hem de içerideki muhaliflerden[1501] gelen olumlu açıklamalar, Çin'in İbrahimî girişimine destek vermesi[1502], hatta Suriye'deki vekâlet savaşının en önemli taraflarından biri olan Ankara'nın bile sorundan bir an önce kurtulmak için "Bu aslında bizim planımız"[1503] demeye getirmesi, Annan Planı'na benzer bir sürecin yeniden başlayabileceğini gösteriyordu. Nitekim bu, Mayıs ayındaki Lavrov-Kerry görüşmesinden sonra Cenevre-2 sürecine dönüşecekti.

Elbette Washington'un Annan Planı'na verdiği destek, bağlayıcılığı bulunmayan BM Başkanlık Bildirisi'nden ibaret kalmıştı; ancak bu kez İbrahimî'nin temasları sonrasında Annan Planı'nın Cenevre mutabakatı çerçevesinde 2014'e kadar Esed'li bir geçiş süreci öngörecek şekilde ihya edilmesini, Güvenlik Konseyi kararına dönüştürülmesi ihtimali bile gündeme gelmişti. İbrahimî'nin, "Uygulanışının kolay olması için tüm tarafların üzerinde ittifaka varacağı bir planı sunmayı tercih ediyorum. Eğer bunu sağ-

1500 YDH. 26 Aralık 2012. Şam, siyasi çözümden umutlu www.ydh.com.tr/HD11243_sam-siyasi-cozumden-umutlu.html

1501 www.ydh.com.tr/HD11232_-askeri-cozum-yanlilari-suriye-yi-yikmak-istiyor-.html

1502 YDH. 24 Aralık 2012. "Askeri çözüm yanlıları Suriye'yi yıkmak istiyor" www.ydh.com.tr/HD11237_cinden-ahdar-ibrahimi-girisimine-destek.html

1503 Hürriyet. 27 Aralık 2012. Suriye'de "Gül formülü" iddiası www.hurriyet.com.tr/planet/22245448.asp

layamazsam Güvenlik Konseyi'ne gidilir ve herkes için bağlayıcı bir karar çıkartılır"[1504] şeklindeki sözleri de bunu doğrulamıştı.

Muhtemel sonuçlar

Yukarıda sıralanan sebeplere ilaveten Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le ilişkileri[1505] gerekçe gösterilerek Suriye konusunda Clinton'dan farklı bir politika izleyebileceği öne sürülen John Kerry'nin dışişleri bakanlığı koltuğuna oturması, Washington'un politika değişikliğini anlaşılır kılacak en önemli etkenlerden biri olarak gözüküyordu.

Washington'daki yeni dış politika yöneticilerinin Ahdar İbrahimî girişimine destek vermesi, bunun BM Güvenlik Konseyi'nde bağlayıcı nitelikli bir karara dönüştürülmesi ve siyasî çözüm sürecinin başlatılması elbette Suriye üstündeki kara bulutların bir anda dağılacağı anlamına gelmiyordu. Çünkü başından beri siyasî çözümden ve sivil demokratik değişimden yana olan muhalifler, Ahdar İbrahimî planını desteklese de vekâlet savaşının en önemli aktörü olan silahlı unsurlar[1506] ve Dostlar Grubu tarafından yaratılan Doha Koalisyonu[1507], girişimi başından reddetmişti.

ABD liderliğindeki Dostlar Grubu'nun "Suriye halkının temsilcisi" olarak nitelediği muhalif örgütün siyasî çözümü baştan reddetmesi, hiç kuşkusuz planın baştan sakat doğması ihtimalini gündeme getiriyordu.

Bununla birlikte İbrahimî girişiminin Güvenlik Konseyi ile desteklenen bir çözüm planına dönüşmesi, şu muhtemel sonuçların doğmasına sebep olabilirdi:

1- Siyasî çözüme açık olan Şam'ın geçiş sürecini iç muhalefetle belirlemesi,

2- Siyasî çözüm planını baştan reddeden Doha Koalisyonu'nun, Dostlar Grubu'nun baskıları sebebiyle masaya oturmakla direnmek arasında ikilemde kalması ve parçalanması,

3- Koalisyondaki parçalanmanın sahadaki silahlı unsurlara yansıması,

---

1504 YDH. 27 Aralık 2012. İbrahimi: Başaramazsam BM'den bağlayıcı karar çıkar. www.ydh.com.tr/HD11246_ibrahimi--basaramazsam-bmden-baglayici-karar-cikar.html

1505 Milliyet. 24 Aralık 2012. John Kerry'nin Esad'la ilişkisi mercek altında. http://m2.milliyet.com.tr/News/NewsArticle.aspx?ID=1645951

1506 YDH. 29 Aralık 2012. ÖSO: İbrahimi'nin girişimini kabul etmeyeceğiz! www.ydh.com.tr/HD11257_oso--ibrahimi-nin-girisimini-kabul-etmeyecegiz.html

1507 YDH. 25 Aralık 2012. Ulusal Koalisyon siyasi çözüm planını reddetti www.ydh.com.tr/HD11234_ulusal-koalisyon-siyasi-cozum-planini-reddetti.html

4- Kısa vadede güç kazanan kontrol dışı silahlı unsurların, aşamalı olarak yalnızlaşması,

5- Şam'daki güvenlik eksenli çözüm çabalarının gerçek anlamda bir siyasî reform süreci haline, silahlı isyanın da terörle mücadelenin nesnesi haline dönüşmesi.

'Merkez ülke' paradigmasının çöküşü

Bölgeyle karşılıklı bağımlılık üretebilecek hiçbir nesnel planlama içermemesine rağmen 2011 yılı ortalarına kadar bölgede büyük heyecan yaratan "komşularla sıfır sorun" söyleminin, Suriye politikasındaki başarısızlık nedeniyle mazide kalan "bir hoş seda" değeri bile taşımadığı kabullenilmiş gözüküyordu. Halbuki başlıca hedef AB üyeliği olarak konulsa da "komşularla sıfır sorun", Ankara'nın yakın vadede bölgesiyle "azamî işbirliğini", uzun vadede ise "entegrasyonu"[1508] öngören "yeni" dış politika stratejisinin mottosuydu.

Bir zaman dillerden düşürülmeyen ve hem içeride hem de dışarıda büyük kabul gören bu sloganın Suriye politikasından sonra ağza dahi alınamayacak hale gelmesi, öngörülen hedefin hayâlciliğiyle değil, planlama ve uygulamanın fırsatçılık temelinde yönetilmesiyle ilgili gözüküyordu.

Türkiye'ye bölgesinin hamisi merkez ülke pozisyonu kazandırmayı hedefleyen "komşularla sıfır sorun" vizyonunun, bölgeyle karşılıklı bağımlılık ilişkisi kurmaya dönük bir uzun vadeli planlama ve takvim üzerine değil, krizlerde arabuluculuk dinamiği üzerine kurulduğuna işaret eden birçok veri söz konusuydu.

Krizlerde arabuluculuğun bölgede "sıfır sorun" hedefine ulaşmadaki güven oluşturucu etkisi elbette inkâr edilemezdi; ancak Ankara'nın bölgesel merkez olma adına arabuluculuk rolü üstlendiği konuların ve bu rolün niteliğinin bölgede sadece kuşkulu bir iyimserlik algısı yaratmaktan öteye gitmediği de görülüyordu. Ankara'nın arabuluculuk rolü oynadığı konulardan bazılarını hatırlayalım:

1- Iraklı Sünnîlerin siyasî sürece katılmaya ikna edilmesi,[1509]

2- Suriye İsrail dolaylı görüşmelerine arabuluculuk yapılması,

---

[1508] Milliyet. 1 Kasım 2009. Davutoğlu: Başlıca hedefimiz AB üyeliği. www.milliyet.com.tr/davutoglu--baslica-hedefimiz-ab-uyeligi/siyaset/sondakikaarsiv/17.11.2009/1163054/default.htm

[1509] Gürkan Zengin, Hoca, Türk Dış Politikası'nda Davutoğlu Etkisi, İnkılap Kitabevi

3- Brezilya ile birlikte İran'ın uranyum takasına ikna edilmesi,

4- Sa'd Harirî hükümetinin kabinedeki istifalar nedeniyle düşürülmesinin önlenmesi için Katar'la birlikte Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah nezdinde girişimde bulunulması,

5- Suriye'deki soruna müdahale,

Aslında 30 Ocak 2005 seçimlerini boykot ettikleri için siyasî süreçte büyük zarara uğrayan Iraklı Sünnîler, uğradıkları zararı telafi etmek için 15 Aralık'ta sürece dahil olmaya zaten karar vermişlerdi; ancak sadece bir seremoniye öncülük eden Ankara'nın, Sünnîleri siyasî sürece girmeye kendilerinin ikna ettiği iddiasını doğru varsayalım.

Tüm bu arabuluculuk girişimlerinin Ankara'ya uluslar arası müttefikleri tarafından verilmiş görevler olduğu belki abartılı bulunabilir; ancak bu girişimlerin tamamının Ankara'nın müttefiklerinin doğrudan veya dolaylı taleplerini karşılamaya ve müttefikler nezdindeki kredisini arttırmaya yönelik olduğu da açıktı.

Merkez ülke görünümlü pivot ülke

Dolayısıyla Erdoğan yönetiminin krizlerde üstlendiği arabuluculuk rolleri, 'sıfır sorun' vizyonuyla Türkiye'ye bölge hamisi bir 'merkez ülke' pozisyonu değil, müttefiki olduğu uluslar arası takımda en aktif 'pivot ülke' pozisyonu kazandırmaya yönelik gelişti. Uluslar arası müttefikleri nezdinde Türkiye'nin zaten geleneksel olarak pivot ülke olarak değerlendirildiği biliniyorsa da 'sıfır sorun' söyleminin henüz alaycı bir gülümsemeye neden olmadığı dönemlerde Erdoğan yönetimini farklı kılan, bu rolü, uluslar arası merkezin taleplerini bölge dinamikleriyle ve bölgeden biri sıfatıyla, bölgeye kabul ettirmeye çalışarak oynaması oldu.

İran'ın nükleer programı sebebiyle yaptırım ve baskı altında oluşu, Hüsnü Mübarek Mısır'ının Camp David düzenince rehin alınmış olması, Irak'ın işgal travmasını atlatmaya çalışmakla meşgul olması ve Suriye'nin de uluslar arası sistemden yalıtılmışlığı, Türkiye'nin bölgesel etkinlik sınırlarını genişleten etkenlerdi.

Bölge dışının taleplerini bölge hamisi söylemiyle bölge diline tercüme eden bu rol, tüm taraflar açısından karşılıklı kazancı asgarî düzeyde temin eden bir denge yarattığı sürece sorun yoktu.

Bölge dışının talepleri ile bölgenin ihtiyaçlarını buluşturan kavşak Ankara

Örneğin; ABD'nin, Irak'taki silahlı grupları kontrol altına alabilmek için Sünnîlerin siyasî sürece girmesi talebi, Sünnîlerin de 30 Ocak'taki boykottan kaynaklanan zararı telafi edebilmek için siyasî sürece girmeye ihtiyacı vardı. Ankara, ABD'nin talebiyle Sünnîlerin ihtiyacını buluşturmuş oluyordu.

ABD ve İsrail'in Golan sorunu üzerinden Suriye'yi müzakere masasına çekip Şam'ın direniş gruplarına verdiği desteği sınırlamak yönünde bir talebi, Suriye'nin ise Golan'ı geri almaya ve yalıtılmışlıktan kurtulmaya ihtiyacı vardı. Ankara, ABD ve İsrail'in talepleriyle Şam'ın ihtiyacını buluşturmaya çalıştı.

ABD'nin İran'ın uranyum zenginleştirmesini yüzde 3'ten fazla arttırmasını engelleme talebi, İran'ın ise nükleer programının yüzde 3 zenginleştirmeyle sınırlı dahi olsa resmen tanınmasını sağlamaya ihtiyacı vardı. Ankara, ABD'nin bu talebi ile İran'ın bu ihtiyacını buluşturmak için devreye girdi.

ABD ve müttefikleri, Sa'd Harirî başbakanlığındaki 14 Martçı hükümetin devamını talep ediyordu; Hizbullah'ın ise İsrail tehdidine karşı Refik Harirî mahkemesi üzerinden Lübnan'ı yeni bir iç savaş geriliminden uzak tutmaya ihtiyacı vardı. Ankara, Katar'la birlikte ABD'nin bu talebiyle 8 Martçıların ihtiyaçlarını uzlaştırmaya çalıştı.

Ankara'nın tüm bu bölgesel arabuluculuk girişimlerinden sadece Irak'taki başarılı oldu. Çünkü Iraklı Sünnîlerin siyasî sürece girme konusunda zaten alınmış bir kararı vardı ve boykot kararını kaldırmaktan başka ödün verecekleri herhangi bir şey de bulunmuyordu.

Erdoğan yönetiminin dış politika paradigması neden çöktü

Erdoğan yönetimi, dış politika paradigmasını, Türkiye'yi 'merkez ülke' haline getirmek hedefiyle özetliyordu. "Komşularla sıfır sorun" politikası bu hedefe ulaştırıcı araç; 'krizlerde arabuluculuk' rolü üstlenmek ise bu politikanın sütunu olarak tanımlanıyordu.

Vitrini Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu tarafından 'merkez ülke', 'stratejik derinlik', 'komşularla sıfır sorun', 'itfaiye eri diplomat'[1510], 'vizyoner diplomasi', 'ritmik diplomasi', 'proaktif diplomasi' gibi kavram ve metaforlarla

[1510] Zeynep Gürcanlı, Hürriyet. 3 Ocak 2011. Davutoğlu: Türk diplomatlar itfaiye eri www.hurriyet.com.tr/gundem/16669775.asp

süslenen dış politika paradigmasının çöktüğü, bu kavramların artık tebessümle karşılanmasından anlaşılıyor.

Peki bu bölgenin hamisi 'merkez ülke' paradigması neden çöktü? Çünkü bölge dışının talepleriyle bölgenin ihtiyaçları, ortak çıkarların asgarî oranda temin edilmesine imkân vermeyecek şekilde zıtlaştı; Erdoğan hükümeti ise tercihini bölge dışının taleplerinden yana kullandı. Ankara diğerlerinin aksine Suriye krizinde, bir tarafın talebini, diğer tarafın ise ihtiyacını karşılıklı asgarî kazanç temelinde buluşturucu bir arabulucu rolüyle değil, müttefikleri adına kendi çözüm planını dikte eden ve gücünün sınırlarını da fazlaca abartan bir patron rolü oynamaya çalıştı.

Erdoğan yönetiminin Suriye'de vitrini darmadağın olan dış politika paradigmasından geriye, Suriye sorununun barışçı yollarla çözümünü 'kadük' eden, Türkiye'yi NATO toprağı ilan eden, Suriye'ye askerî müdahalede bulunmadığı için Batılı müttefiklerine sitem eden[1511] ve Türkiye'yi Suriye'deki iç savaşın doğrudan bir parçası haline getiren bir 'model merkez ülke' enkazı kaldı.

2013 yılı boyunca saklanamaz hale gelen bu enkaz, 2014 yılının ilk ayında Başbakan Erdoğan tarafından da itiraf edildi. Erdoğan, Japonya ziyaretinde yaptığı bir açıklamada "Türkiye'nin bölgesel veya küresel güç olma gibi bir hedefi yok. Türkiye sadece üzerine düşen görevi yapmak suretiyle gerek bölgede gerekse uluslar arası camiada bir yere oturtuluyor. Olan budur, olması gereken de budur. Diğeri ise bir hırs diye tanımlanır ki hırs her zaman tehlikelidir. Bizim böyle bir hırsımız yok"[1512] dedi.

İsrail'in Şam saldırısının stratejik hedefleri

İsrail'in Suriye'deki Camraya bilimsel araştırma merkezine düzenlediği hava saldırısı, hedefin kendinden çok Suriye ve bölge üzerindeki etkileri bakımından önemliydi. Çünkü bombalanan tesis için bilimsel araştırma merkezi dense de bunun İsrail'in daha önce Irak'ta bombaladığı Osirak nükleer tesisi, ya da Sudan'da bombaladığı silah fabrikası gibi İsrail açısından açık ve yakın bir tehdit oluşturmaktan uzak olduğu biliniyordu. Bununla birlikte Suriye'ye yaptığı 2007'deki saldırıda olduğu gibi bu saldırıda da resmî bir

1511 Yenişafak. 18 Kasım 2011. Petrolü yok diye Suriye'deki katliamı görmüyorlar http://yenisafak.com.tr/Politika/?i=351666

1512 Hürriyet. 8 Ocak 2014. Liderlik hedefi çok zor bir soru. www.hurriyet.com.tr/dunya/25520535.asp

açıklama yapmayan İsrail, vurulan bilimsel araştırma merkezi ile Suriye'nin kimyasal silahları ve Şam'ın Lübnan'daki müttefikleri arasında doğrudan bir ilişki olduğunu ima etti.[1513]

Suriye'deki isyanın başlamasından itibaren Suriye yönetimine karşı tavrını ve muhaliflerle olan ilişkilerini ABD üzerinden yöneten ve bu konuda resmî bir açıklama yapmaktan uzak duran İsrail, Şam'la ilgili ilk resmî tutumunu 21 Temmuz'da ortaya koydu. İsrail Savunma Bakanı Ehud Barak "Suriye'nin Hizbullah'a karadan karaya füzeler, uçaksavar füzeleri ve hatta kimyasal silahlar verebileceğinden ötürü orduya istihbarî hazırlıklarını artırması ve zorunluluk halinde hayata geçirilecek operasyon için hazırlık yapmaları emrini verdiğini"[1514] söyledi.

İsrail'in Suriye zamanlaması

O zamana kadar sessizliği tercih eden İsrail'in 21 Temmuz'da en üst düzey savunma yetkilisinin ağzından Suriye'yi açıkça tehdit etmesi, zamanlama açısından son derece dikkat çekiciydi. Çünkü 18 Temmuz'da Şam'daki ulusal güvenlik binasına düzenlenen bombalı saldırıyla Suriye'nin üst düzey güvenlik yetkililerinin tamamı ortadan kaldırılmış ve daha önce sadece kırsal kesimlerde ve ilan edilmemiş bir şekilde yürütülen vekâlet savaşı, Şam ve Halep gibi büyük kentlere taşınarak artık resmen başlatılmıştı.

Başbakan Erdoğan, İngiltere Başbakanı David Cameron'la yaptığı görüşme sonrasında "Orada kendi halkını öldüren, katleden rejim söz konusu. Bu rejime karşı tabii el birliği, güç birliği yapmak durumundayız... Devamlı irtibat halindeyim. Dışişleri Bakanlığı'yla konuları müzakere ediyorum. Temennim odur ki, rejim burada da gereken cevabı, inşallah Suriye'nin öz evlatlarından alsın"[1515] derken; silahlı gruplar da ramazan ayı içerisinde ilan edilen bu vekâlet savaşının, bayrama kadar zaferle ve "çifte bayramla"[1516] sonuçlanacağını açıklıyordu.

1513 NTVMSNBC. 31 Ocak 2013. Suriye'yi vuracağını ABD'ye haber verdi. www.ntvmsnbc.com/id/25418369

1514 YDH. 21 Temmuz 2012. Barak: Suriye'ye müdahale edebiliriz. www.ydh.com.tr/HD10451_barak--suriyeye-mudahale-edebiliriz.html

1515 Radikal. 27 Temmuz 2012. Erdoğan: Suriye'nin öz evlatları cevabı verecek www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1095446

1516 Anadolu Ajansı. 22 Temmuz 2012. Hedefimiz çifte bayram. www.aa.com.tr/tr/rss/66778--hedefimiz-cifte-bayram

İşte İsrail Savunma Bakanı Ehud Barak'ın Suriye'yi resmen müdahale ile tehdidi Şam yönetiminin devrilmesinin an meselesi olarak görüldüğü bir zamanlamanın sonucuydu. Ancak Şam yönetimi, 18 Temmuz'da resmen yürürlüğe konan vekâlet savaşının hem 'vekillerinin' hem de 'asıllarının' stratejisini anladığını ortaya koyan adımlar attı.

1- Sınır kapılarını boşaltma pahasına kırsaldaki güçlerini merkezlere taşıyarak merkezleri 'vekillerin' saldırısına karşı koruyarak Libya senaryosunun tekrarına izin vermedi.

2- Kimyasal silahlara sahip olduğunu inkâr etmeyerek ve bunu sadece dışarıdan yapılacak bir saldırıya karşı kullanacağını[1517] belirterek ise 'asılların' dış müdahale ile içeride batağa saplanacak olan 'vekillere' destek vermesinin önünü kesti.

İsrail'i izleyen radar üssünün tahribi ve saldırıya davetiye

Vekâlet savaşının fiilen başlatılmasının üstünden geçen 6 ay içerisinde dünyanın her bir yerinden Suriye'ye sokulan "öz evlatlar", "çifte bayramlarını" hep ertelemek zorunda kaldıysa da Suriye'yi dış tehditlere karşı koruyan radar üslerini tahrip etmeyi[1518] ve dış müdahale için kolaylık sağlayacak[1519] kısmî zaferler kazanmayı da başardılar.

21 Temmuz'dan sonra Suriye konusunda yeniden sessizliğe dönen İsrail'in Suriye'ye yönelik tehditkâr açıklamaları, silahlı grupların Şam kapılarına dayandığı,[1520] rejimin düşmesinin an meselesi olduğu yönündeki haberlerden ve silahlı grupların 25 Kasım'da İsrail'i izleyen *Merc es-Sultan* radar üssünü tahrip etmesinden sonra yeniden başladı.

İsrail'in ABD Büyükelçisi Michael Oren, 10 Aralık'ta Suriye'deki kimyasal silahların Hizbullah'a gönderilmesinin kendileri için kırmızı çizgi oluşturdu-

---

1517 NTVMSNBC. 23 Temmuz 2012. 'Dış müdahalede kimyasal silah kullanırız' www.ntvmsnbc.com/id/25368481

1518 İsrahaber. 27 Kasım 2012. Debkafile: Suriyeli Muhalifler İsrail'i Gözleyen Radarı Yok Ettiler www.israhaber.com/debkafile-suriyeli-muhalifler-israili-gozleyen-radari-yok-ettiler-15012-haberi.html

1519 Sol Portal. 26 Kasım 2012. OSO'dan 'uçuşa yasak bölge' hazırlığı! http://haber.sol.org.tr/dunyadan/osodan-ucusa-yasak-bolge-hazirligi-haberi-63105

1520 Euronews Türkçe. 5 Aralık 2012. Şam'ın banliyölerine roket yağıyor. http://tr.euronews.com/2012/12/05/sam-in-banliyolerine-roket-yagiyor/

ğunu[1521] söyledi. Aynı günlerde İsrail Askerî İstihbarat Servisi Başkanı Tümgeneral Aviv Koçavi'nin Suriye'deki son durum ve Suriye ordusunun sahip olduğu iddia edilen kimyasal silahlar üzerine görüşmelerde bulunmak için Avrupa'ya gizli bir ziyaret gerçekleştirdiği, rejimin devrilmesi halinde kimyasal silahların nasıl kontrol alınacağı ve Hizbullah gibi İsrail'e düşman olan örgütlerin eline düşmesinin nasıl engelleneceği üzerine görüşmelerde bulunduğu[1522] ortaya çıktı.

23 Aralık'ta İsrail Başbakanı Benyamin Netanyahu, Suriye'deki gelişmeleri yakından izlediklerini açıkladı.[1523] Nihayet saldırıdan üç gün önce İsrail Başbakan Yardımcısı Silvan Şalom, Suriye'nin elindeki kimyasal silahların Hizbullah ya da Suriyeli silahlı muhaliflerin eline geçmesi halinde Suriye'ye müdahale edeceklerini açıkladı.[1524] İsrail'in Suriye'ye yönelik attığı adımlar, Suriye'deki vekâlet savaşında sahadaki 'vekillerin' elde ettiği kazanımların, bölgesel ve uluslar arası güçlerden oluşan 'asılları' fiilî adım atmak konusunda cesaretlendirdiğini gösteriyordu.

Öte yandan Suriye konusunda Arap ve İslâm dünyasında yaşanan bölünmüşlük ve asıllarını Dostlar Grubu'nun, vekillerini de Ulusal Koalisyon ile sahadaki silahlı grupların oluşturduğu açık bir vekâlet savaşı olmasına rağmen; Suriye sorununun "demokrasi isteyen bir halk ile buna direnen diktatör rejim arasındaki çatışma" şeklinde sunulması ve tartışılması, Şam'ın müttefiklerinin etkisinin sınırlanmasına, Suriye karşıtı cephenin ise daha aktif davranmasına neden oluyordu.

İsrail'in hedefleri

İsrail'in Şam'daki bilimsel araştırma merkezine yönelik saldırısı, hedefin kendinden çok Suriye ve bölgeye yönelik etkileri bakımından önemliydi ve İsrail'in bu saldırıyla öngördüğü hedefler şunlardı:

1521 YDH. 10 Aralık 2012. İsrail: Şam, kimyasal silahları Hizbullah'a verecek. www.ydh.com.tr/HD11144_israil--sam-kimyasal-silahlari-hizbullaha-verecek.html

1522 YDH. 14 Aralık 2012. İsrail Suriye'deki kimyasal silahlar için harekete geçti www.ydh.com.tr/HD11164_israil-suriye-deki-kimyasal-silahlar-icin-harekete-gecti.html

1523 YDH. 23 Aralık 2012. Netanyahu: Suriye'deki gelişmeleri yakından takip ediyoruz. www.ydh.com.tr/HD11225_netanyahu--suriye-deki-gelismeleri-yakindan-takip-ediyoruz.html

1524 YDH. 27 Ocak 2013. İsrail'den Suriye'ye müdahale tehdidi. www.ydh.com.tr/haber.php?HID=11401

1- Suriye'deki her türlü değişimde en ciddiye alınması gereken bölgesel aktörün kendisi olduğu mesajının verilmesi.

2- Şam'ın muhtemel bir dış müdahale karşısında ne kadar korunaksız olduğunun Şam'a karşı güç birliği etmiş Dostlar Grubu'na gösterilmesi.

3- Suriye'ye yönelik muhtemel bir dış müdahale karşısında bölgenin ve Şam'ın müttefiklerinin tepkilerinin ölçülmesi.

4- Ülkenin artık korunaksız olduğu mesajının verilerek Suriye ordusunun kurumsal olarak saf değiştirmeye ikna edilmesi.

Saldırı sonrası Rusya ve İran'dan gelen itirazların sadece siyasî düzeyde kalması ve İsrail'e yönelik -en azından bölgedeki vekilleri aracılığıyla- fiilî bir tepkiye dönüşmemesi halinde bu saldırının sadece İsrail'i değil, sürdürülen vekâlet savaşının diğer 'asıllarını' da yeni saldırılar için cesaretlendirebilirdi. Ancak ilerleyen dönemde Rusya, Suriye'ye S-300 füzeleri vereceğini açıklayarak, Hizbullah da Kusayr'da fiilen savaşa girerek bunu önledi.

Vekâlet savaşının komuta arka planı

Suriye'deki silahlı gruplar, istihbarat servislerinin ortak operasyonu olarak gözüken ve Suriyeli üst düzey güvenlik yetkililerinin öldürülmesiyle sonuçlanan 18 Temmuz 2012'deki birinci dalganın ardından ülkenin siyasî başkenti Şam ile ekonomi başkenti Halep'e yönelik iki büyük saldırı gerçekleştirdiler.

Birinci saldırı dalgasında "Sıfır saatini bekleyin" çağrısı yaparak rejimin devrilmesinin an meselesi olduğu algısını oluşturmaya çalışan silahlı gruplar, Şam'da tutunamadılarsa da Halep içindeki bazı semtlere ve Türkiye sınırlarına yakın bazı kırsal bölgelere yerleşmeyi başardılar. Kasım ayı sonlarında başlatılan ikinci dalga saldırılarda Suriye ordusuna ait hava üslerini hedef alan silahlı gruplar, 2013 yılının Ocak ayı itibariyle başlattıkları üçüncü dalga saldırılarda ise başta uluslar arası havaalanları olmak üzere yeniden Halep ve Şam merkezlerine yöneldiler.

Yakın döneme kadar Özgür Suriye Ordusu ortak tabelasını kullanan silahlı grupların sadece lojistiğinin değil, operasyon hedeflerinin ve kapasitelerinin de kendilerini destekleyen ülkelerin siyasî kararlarına bağlı olarak değişkenlik gösterdiği görüldü. Ağırlıklı olarak Halep'in hedef alınması, yönetimi ekonomik açıdan çökertmeye, hava savunma üslerinin hedef alınması da muhtemel bir dış müdahaleye zemin hazırlamaya yönelikti.

Hedef gösteren dış güçler ile bu hedefleri gerçekleştiren içerideki silahlı unsurlar arasındaki ilişkinin, Suriye'de yaşanmakta olan kanlı sürecin yansıtılmaya çalışıldığının aksine "halkın sivil demokratik taleplerinin diktatör rejimin güç kullanılarak bastırılması" değil, "Suriye'nin Dostları" adını kullanan 6 ülkenin Suriye'ye karşı paralı ve gönüllü paramiliter unsurlar aracılığıyla sürdürdüğü bir vekâlet savaşından ibaret olduğu görüldü.

ABD'nin savaş seçeneğine ikna edilmesi ve vekâlet savaşının ilanı

24 Şubat'ta Tunus'ta yapılan Dostlar Grubu toplantısında Katar ve Suudî Arabistan'ın muhaliflerin silahlandırılması önerisine karşı çıkan ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, 27 Şubat'ta "Suriye, Libya gibi değil. Tüm muhalefetin temsil edildiği ve operasyonların yönetildiği bir Bingazi yok... Bu yüzden Türkiye, Lübnan ve Ürdün sınırlarından tankları sokmayacağız. En iyi ihtimalle gizlice içeri otomatik silah sokarsınız. Ama kime, nereye?"[1525] diyerek hem dış müdahaleye hem de Libya'daki gibi kontrol edilebilir nitelikte gözükmediği için vekâlet savaşına sıcak bakmadıklarını ortaya koymuştu.

Washington bununla da yetinmemiş, Rusya'nın başından beri savunduğu siyasî çözüm planını yansıtan Annan Planı'na, 26 Mart'ta imzaladığı BM başkanlık bildirisiyle destek vermişti. Ancak 1 Nisan'da İstanbul'da yapılan Dostlar Grubu toplantısında, sonuç bildirisi metnine Annan Planı'nın desteklendiği ifadesini yazdıran Washington, hem Körfez'deki ortaklarının hem de Ankara'nın Şam yönetiminin vekâlet savaşıyla devrilmesi yönündeki baskılarından kurtulamadı.

Arap ortaklarıyla birlikte sınırlarından Suriye'ye silah ve militan sevkiyatına izin veren Türkiye, 10 Nisan'da yürürlüğe girecek olan Annan Planı'nı 9 Nisan'da 'kadük'[1526] ilan ederek Washington'a vekâlet savaşı konusundaki kararlılığını gösterdi.

Washington'un Rusya ve Çin'in 4 Şubat'taki Güvenlik Konseyi toplantısındaki vetosu sebebiyle Suriye'ye uluslar arası müdahaleye hevesli olmadığı görülüyordu; ancak Türkiye "tampon bölge", Fransa ise "insanî yardım koridoru oluşturulması" talebiyle BM dışında bir kararla Suriye'ye müdahalede bulunulması için ABD'ye baskı yapmayı sürdürdü. Bir başka deyişle,

[1525] Hürriyet. 27 Şubat 2012. Clinton: Biz şimdi El Kaide'yi mi destekliyoruz? www.hurriyet.com.tr/planet/20010750.asp

[1526] CNN Türk. 9 Nisan 2012. 'Annan Planı kadük oldu' www.cnnturk.com/2012/dunya/04/09/annan.plani.kaduk.oldu/656611.0/index.html

Suriye'de Tunus ve Mısır gibi kitlesel bir devrimden umudu kesip Annan Planı'yla siyasî çözüm yönünde dümen kırmaya eğilimli gözüken Obama yönetimi, Suriye'ye müdahalede liderlik etmeye zorlandı.

Obama yönetimine, siyasî çözümü devre dışı bırakmak için önerilen iki seçenek ve bu seçenekleri öneren aktörler şunlardı:

1- **Dış müdahale seçeneği**: Bu seçenek Ankara ve Paris tarafından öneriliyordu. Ankara'nın "tampon bölge", Paris'in ise "insanî yardım koridoru" adıyla talep ettiği şey, Libya modelinin şartlarının Suriye'de dış müdahale yoluyla gerçekleştirilmesinden ibaretti. Çünkü beklenenin aksine Tunus ve Mısır'da olduğu gibi kitlesel bir devrim gerçekleştirebilecek halk desteğinden yoksun olduğu görülen Suriyeli muhalifler, Libya'da olduğu gibi bir kurtarılmış bölge yaratmayı da başaramamıştı ve Ankara ile Paris, Suriye'de muhalifler tarafından yaratılamayan 'Bingazi'nin uluslar arası müdahale ile oluşturulmasını istiyordu.

Nitekim 4 Şubat'taki Güvenlik Konseyi toplantısına konu edilen bu plan Rusya ve Çin vetosuna takılınca, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu buna tepki göstermişti. Davutoğlu, Dostlar Grubu'nun kurulması için temaslarda bulunmak üzere Washington'a giderken "İstiyoruz ki... Birleşmiş Milletler dışında kapsayıcı bir platform içinde çözüm arayalım"[1527] diyerek oluşumuna öncülük ettiği bu gruba, BM'yi bypass edecek müdahale kararı alma rolü biçtiğini açıkça ifade etmişti.

2- **Vekâlet savaşı seçeneği**: Bu seçeneğin en hararetli savunucusu Katar ve Suudî Arabistan'dı. Rusya ve Çin vetosu sebebiyle BM'den Suriye'ye yönelik bir müdahale kararı çıkmasından umudu kesen Katar ve Suudî Arabistan, kurtarılmış bölgenin silahlandırılacak ve dışarıdan getirilecek militanlarca desteklenecek silahlı gruplar eliyle oluşturulabileceğini düşünüyordu.

Tunus'taki Dostlar Grubu toplantısında açıkça muhaliflerin silahlandırılmasını teklif eden Suudî Arabistan ve Katar, Erdoğan yönetimini bu fikre ikna etmekte zorlanmadı. Sınırlarını belli ölçülerde koruyan Irak, Lübnan ve Ürdün üzerinden Suriye'ye silah ve militan geçişi konusunda yaşanan sorun Türkiye'nin desteğiyle aşılmış olsa da buna uluslar arası siyasî destek için ABD'nin liderliği şart gözüküyordu.

[1527] TC Dışişleri Bakanlığı resmi web sitesi. 8 Şubat 2012. Sayın Bakanımızın Esenboğa Havalimanında Düzenlediği Basın Toplantısı www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-esenboga-havalimaninda-duzenledigi-basin-toplantisi_-8-subat-2012_-ankara.tr.mfa

ABD başkanlık seçimleri, Obama yönetimini siyasî çözümden vazgeçerek vekâlet savaşına dümen kırmaya zorlayan etkenlerden oldu. Nisan ayında Türkiye'ye gelen eski Cumhuriyetçi başkan adayı John McCain ile Senatör Joe Lieberman'ın Obama yönetimini Suriyeli muhalifler konusunda "ahlâkî sorumluluklarını" yerine getirmemekle suçlaması ve başkanlık seçimleri arifesinde "Türkler, Amerikan liderliğini istiyor ve Amerikan liderliğinin bütünüyle eksik olduğunu biliyorlar. Türkler -eğer bu mülteci akını devam ederse- uluslar arası desteğe ihtiyaç duyabileceklerini söylüyorlar. Konuştuğumuz her yerde, Amerikan liderliği isteniyor. Şimdiye kadar harekete geçmemiş olmaları tam bir ayıp"[1528] diyerek baskılarını arttırması, Obama yönetimi fikir değiştirmeye sevk etti.

Obama yönetiminin Türk ve Arap ortaklarının talep ettiği vekâlet savaşına liderlik etmeye başladığı, haziran ayından itibaren basında yer alan haberlerden de anlaşılıyordu. *New York Times* Suriyeli muhalif gruplara silah sevkiyatını Türkiye'nin güneyinde faaliyet gösteren bir grup CIA ajanının organize ettiğini[1529]; *Independent*[1530] gazetesi ile Reuters[1531] ise Katar ve Suudî Arabistan tarafından finanse edilen silahların Suriye'de silahlı eylemler yapan militanlara MİT aracılığıyla ulaştırıldığını bildiriyordu.

Türk ve Arap ortakların daha önce başlattığı silahlı grupların lojistik açıdan takviye edilmesi süreci, Haziran ayından itibaren ABD liderliğinde geliştirildi ve 18 Temmuz'dan itibaren vekâlet savaşı açıkça başlatılmış oldu. Suriye'deki vekâlet savaşının başlatılmasının ve silahlı grupların birinci saldırı dalgasının uluslar arası arka planı böyle gelişmişti. Uluslar arası siyasî

1528 Foreign Policy. 18 Nisan 2012. Obama administration searches for a plan b in syria http://thecable.foreignpolicy.com/posts/2012/04/18/obama_administration_searches_for_a_plan_b_in_syria ve Alptekin Dursunoğlu, YDH, 26 Temmuz 2012. 18 Temmuz saldırısı ve Suriye'de çok uluslu savaş. www.ydh.com.tr/YD332_18-temmuz-saldirisi-ve-suriyede-cok-uluslu-savas.html

1529 Eric Schmitt, New York Times. 21 Haziran 2012. C.I.A. Said to Aid in Steering Arms to Syrian Opposition. www.nytimes.com/2012/06/21/world/middleeast/cia-said-to-aid-in-steering-arms-to-syrian-rebels.html?_r=4&ref=global-home&

1530 Justin Vela, Independent. 13 Haziran 2012. Exclusive: Arab states arm rebels as UN talks of Syrian civil war www.independent.co.uk/news/world/middle-east/exclusive-arab-states-arm-rebels-as-un-talks-of-syrian-civil-war-7845026.html

1531 Jonathon Burch, Reuters. 14 Haziran 2012. Syrian rebels in Turkey doubtful over new Arab arms supplies www.reuters.com/article/2012/06/14/us-syria-crisis-turkey-idUSBRE85D10P20120614

gelişmeler ile silahlı grupların ikinci ve üçüncü dalga saldırıları arasındaki ilişkinin hikâyesine gelince...

ABD'nin yeniden yapılandırdığı muhalif örgütten beklentisi ve örgütün komuta kapasitesi

Dönemin ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, başkanlık seçimlerinden birkaç gün önce "Artık Suriye Ulusal Konseyi'nin muhalefet lideri olarak görülemeyeceğini açık bir şekilde ortaya koyduk"[1532] diyerek sadece 1 Nisan'da "meşru temsilci" olarak tanıdığı Ulusal Konsey'in değil, başta Türkiye olmak üzere bu örgütün arka planındaki aktörlerin rolüne de son verdi.

Bu, Washington'un daha önce biraz da zorlanarak girdiği vekâlet savaşı sürecinde işlerin iyi gitmediğini gördüğünün ve artık komutayı ele almak istediğinin mesajıydı. Çünkü ABD, Türkiye ve Katar komutasında sürmekte olan bu vekâlet savaşında kontrol edilebilir unsurların belirleyiciliğinin giderek zayıfladığını ve sahaya "cihadcılar" diye adlandırılan "kontrol dışı" unsurların hakim olmaya başladığını düşünüyor ve muhalif örgütü yeniden yapılandırarak durumu kontrol altına almayı öngörüyordu.

11 Kasım'da Doha'da kurulan Ulusal Koalisyon adlı muhalif örgüt, bu öngörünün sonucu olarak doğdu. Kendisinden Libya'daki Ulusal Geçiş Konseyi'nin rolünü oynaması beklenen Ulusal Koalisyon, 8 Aralık'ta Antalya'da; ABD, İngiltere, Fransa, Körfez ülkeleri ve Ürdün'den güvenlik yetkililerinin de katıldığı bir toplantıyla[1533] askerî örgütünü kurarak sahadaki tüm komutanın kendisine ait olduğunu ispata çalıştı.

Başta İsrail'i izleyen Merc el-Sultan radar üssü olmak üzere Deyr ez-Zor, Halep ve İdlib civarındaki hava savunma üslerini ve havaalanlarını hedef alan[1534] ikinci saldırı dalgasının kasım sonu ila aralık ayı başlarında gerçekleşmesi bu ispata yönelikti.

1532 Amerika'nın Sesi. 1 Kasım 2012. Washington Suriye Ulusal Konseyi'ni Gözden Çıkardı www.amerikaninsesi.com/content/washington-suriye-ulusal-konseyi-gozden-cikardi/1537498.html

1533 Hürriyet. 9 Aralık 2012. Antalya'da çok gizemli Suriye toplantısı www.hurriyet.com.tr/planet/22107261.asp

1534 BBC, 25 Kasım 2012. Syria rebels 'seize Marj al-Sultan base near Damascus' www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-20487492

Suriyeli muhaliflerin komuta kapasitesinin turnusol kâğıdı

"Suriyeli muhalifler" denince akla, sahip olduğu uluslar arası destekten dolayı Ulusal Koalisyon'un gelmesi ve sahadaki tüm silahlı grupların "Özgür Suriye Ordusu" adını kullanması, siyasî muhaliflerin de silahlı unsurların da homojen ve disiplinli yapılar olduğu yönünde bir algı oluşturuyordu. Bu algının nesnel gerçeklikle bağdaşmadığı, "cihadcı" grupların artık kendi rollerini, ağırlıklarını ve ajandalarını gizleme gereği duymamaya başlamasıyla anlaşıldı.

Cihadcı grupların Ulusal Koalisyon'a ve ona bağlı askerî örgüte kendileriyle ilgili nasıl bir rol verildiğini fark etmesi, onların da kartları daha açıktan oynamaya başlamasına neden oldu.

Ulusal Koalisyon, ABD'nin Nusra Cephesi'ni terör örgütü listesine almasına tepki göstererek cihadcılara güven vermeye çalışsa da sahadaki etkinlikleri artan cihadcılar ile hem sıradan halkın hem de Ulusal Koalisyon ve silahlı bileşenlerin çelişkileri artık gizlenemez boyutlar kazandı. Örneğin; cihadcılar ile Koalisyon'un silahlı bileşenleri arasında sınırlı da olsa çatışmalar yaşanırken[1535], cihadcılar artık rejim devrildikten sonra savaşlarının Özgür Suriye Ordusu ile olacağını gizlemiyordu.[1536]

Daha önce Özgür Suriye Ordusu adını kullanmakta beis görmeyen cihadcılar, ayrı bir ad altında birleşerek[1537] onlarla yollarını tamamen ayırdıklarını gizleme gereği duymuyorlardı. Koalisyonun bileşenleri ile cihadcılar, kontrolün ele geçirildiği bölgelerde düzen sağlama ve yargı konularında karşı karşıya geliyor. Ulusal Konsey'in Halep ve İdlib'deki hakim olunan bölgelerde sivil mahkemeler kurma çabasının, İslâm şeriatı isteyen cihadcıların varlığı sebebiyle başarısız olduğu belirtiliyordu.[1538]

Kontrolü ele geçirilen bölgelerdeki yerel halk "İslâm devleti" kurmak isteyen cihadcılarla karşı karşıya gelirken;[1539] cihadcılar, Özgür Suriye Or-

---

1535 YDH. 5 Şubat 2013. Halep'te silahlı gruplar arasında çatışma www.ydh.com.tr/HD11457_halepte-silahli-gruplar-arasinda-catisma.html

1536 YDH. 2 Şubat 2013. Ebu Seyyaf: Esed devrilirse cihatçılarla ÖSO çatışır www.ydh.com.tr/HD11439_ebu-seyyaf--esed-devrilirse-cihatcilarla-oso-catisir.html

1537 Posta. 5 Şubat 2013. Suriye'deki gruplar birleşti. www.posta.com.tr/dunya/HaberDetay/Suriye-deki-gruplar-birlesti.htm?ArticleID=160824

1538 YDH. 6 Şubat 2013. Özgür Yargı Konseyi Cihatçılar karşısında aciz kaldı. www.ydh.com.tr/HD11460_ozgur-yargi-konseyi-cihatcilar-karsisinda-aciz-kaldi.html

1539 YDH. 10 Şubat 2013. İdlip'te İslam devleti tartışması yumruklu kavgaya dönüştü. www.ydh.com.tr/HD11477_idlip-te-islam-devleti-tartismasi-yumruklu-kavgaya-donustu.html

dusu militanlarını kendilerini arkadan vurmakla suçluyor[1540] ve Koalisyon'un başkanı Muaz el-Hatib'i kafasını koparmakla tehdit ediyordu.[1541] Cihadcıların kartlarını artık gizleme ihtiyacı duymamasına rağmen, Ulusal Koalisyon ve bileşenlerinin arada hiçbir sorun yokmuş gibi davranmaya çalışması, iki ihtimali gündeme getiriyordu.

1- Ulusal Koalisyon ve silahlı bileşenleri "devrimin bir parçası" diye niteledikleri cihadcıları gerçekten de bir ortak olarak görüyor ve devrimden sonra iktidarlarını onlarla paylaşmaya hazırdı.

2- Ulusal Koalisyon ve silahlı bileşenleri, sahada kendilerinden çok daha etkin ve güçlü olan cihadcıları şimdilik karşılarına almaktan çekiniyor ve şimdilik durumu idare etmeye çalışıyordu.

Ancak hangi ihtimal doğru olursa olsun, bunların ikisi de Katar'da yeni bir ayar verilen muhalif örgütün, Washington'un beklentilerini karşılayabilecek liderlik rolünden oldukça uzak olduğuna işaret ediyordu.

John Kerry ile değişen tutum ve vekâlet savaşında son aşama

Washington'un cihadcılardan duyduğu kaygıya rağmen, artık Ulusal Koalisyon'un liderlik rolüne pek de umut bağlamadığı, Dışişleri Bakanı John Kerry'nin siyasî çözümü vurgulayan açıklamalarından anlaşılıyordu.

18 Temmuz'dan bu yana açıkça sürdürülen vekâlet savaşı; Suriye'yi ekonomik, toplumsal ve askerî olarak tahrip etmesi ve İsrail karşısında dirençli bir bariyer olmaktan çıkarması bakımından ABD ve bölgesel müttefiklerine eşsiz kazanımlar armağan etmiş olsa da bu savaşın kontrol dışına çıkması riski Washington'u siyasî çözüm konusunda daha kararlı hale getiriyordu.

Washington'un 8 aydır liderlik ettiği vekâlet savaşından siyasî çözüme nasıl bir manevrayla geçiş yapacağı belirsiz gözükse de John Kerry'nin bu konudaki kararlılığının, 18 Mart'tan 2011'den beri siyasî çözümü reddeden muhalif örgütte bile kırılmaya yol açtığı görülüyordu.

Ulusal Koalisyon tecrübesindeki başarısızlık, silahlı unsurların sonuç elde etmekten çok uzak olması ve bu savaşın en hararetli tarafı olan Ankara'nın

[1540] YDH. 11 Şubat 2013. Nusra Cephesi militanları ÖSO kurşunuyla mı öldürüldü? www.ydh.com.tr/HD11481_nusra-cephesi-militanlari-oso-kursunuyla-mi-olduruldu-.html

[1541] YDH. 6 Şubat 2013. Libyalı Cihatçı: Diyalogcuların kafasını koparacağız! www.ydh.com.tr/HD11462_libyali-cihatci--diyalogcularin-kapasini-koparacagiz.html

bile sadece görünürdeki 600 milyon dolarlık[1542] ekonomik yükü sebebiyle bu vekâlet savaşını artık taşıyamayacak hale gelmesi, siyasî çözümü dayatan şartlar olarak ortaya çıkıyordu.

BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimî aracılığıyla hazırlanacak ikinci bir Annan Planı'nın Güvenlik Konseyi kararıyla desteklenmesi, silahlı gruplara destek veren Türkiye ve Arap ortaklarını engelleyici bir etki yapacağı için vekâlet savaşını bitirecek olsa da kuşkusuz savaşı durdurmayacaktı. 2013 yılının Ocak ayında başlatılan üçüncü dalga saldırılar ve Özgür Suriye Ordusu'nun Hizbullah'ı Suriye meselesinin içine çekmeye çalışması, siyasî çözüm çabalarını sabote etmeye yönelik adımlar olarak gözüküyordu.

Ancak Suriye ordusunun operasyon üstünlüğünü elinde tutması ve uluslar arası alanda siyasî çözümün daha vurgulu bir şekilde gündeme gelmesi, silahlı unsurları ve onları destekleyen dış güçleri yalnızlaştıracak bir sürece girildiğini gösteriyordu.

Suriye'deki silahlı gruplar ve yeni ittifak kombinasyonları

Amerikan müdahalesiyle Doha'da yeniden yapılanan Ulusal Koalisyonun askerî kanadı olarak Antalya'da kurulan Ortak Askerî Komuta Konseyi adlı silahlı örgütün cihadcılara karşı güçlendirilmeye çalışılması silahlı unsurlar arasında yeni gruplaşmaların yaşanmasına neden oldu. Dolayısıyla isyanın başlarında tüm silahlı grupların ortak bir isim olarak kullanmakta sakınca görmediği Özgür Suriye Ordusu, 2012 yılı sonlarından itibaren tüm silahlı unsurları şeklen dahi içeren bir tabela olmaktan uzaklaşmaya başlamıştı.

Çünkü ABD'nin Suriye konusunda liderliği bizzat üstlenerek 11 Kasım'da Ulusal Koalisyon'u oluşturmasından önce, kendilerine finansal destek veren onlarca farklı kaynağın talebine göre komuta edilen onlarca silahlı grup söz konusuydu. Ancak, 11 Kasım sonrası süreçte tüm finansın Ulusal Koalisyon'da toplanmasını ve sahadaki silahlı unsurların ortak bir komuta altında kontrol altına alınmasını hedefleyen adımlar atıldı ve Ulusal Koalisyon'dan bir ay sonra Ortak Askerî Komuta Konseyi adlı bir örgüt kuruldu.

Bu da daha önce emir komuta disiplini gerektirmediği için Özgür Suriye Ordusu tabelasını kullanmakta sakınca görmeyen cihadcıların, yollarını ABD'nin liderlik ettiği Ulusal Koalisyon'dan ve ona bağlı Ortak Askerî

[1542] DHA. 19 Şubat 2013. Beşir Atalay : Suriyeli Kardeşlerimiz İçin Harcamamız 600 Milyon Dolar www.dha.com.tr/besir-atalay-suriyeli-kardeslerimiz-icin-harcamamiz-600-milyon-dolar_429782.html

Komuta Konseyi'nden ayırmaya sevk etti. Nitekim 5 Aralık'ta Antalya'da ABD, İngiltere, Fransa, Körfez ülkeleri ve Ürdün'den güvenlik yetkililerinin de katıldığı bir toplantı[1543] sonucu kurulan Ortak Askerî Komuta Konseyi adlı yeni askerî örgüte kendilerini tasfiye rolü verildiğini fark eden cihadcılar da kendi aralarında birleşerek güçlenmeye çalıştı.[1544]

Ana ittifak kombinasyonları

Ulusal Koalisyonun askerî kanadı olarak kurulan Ortak Askerî Komuta Konseyi, ABD'nin öngördüğü doğrultuda sahadaki tüm silahlı grupları kendi çatısı altında birleştirmekten uzak olsa da cihadcıların kendi aralarında da bölünmesine ve zayıflamasına neden olması bakımından önemli bir işlev görmüştü. Zira o dönemde silahlı gruplar arasında, iki ana ve çok sayıda alt grubun oluşturduğu yeni ittifak kombinasyonları söz konusuydu.

Ana gruplar şunlardı:

1- **Özgür Suriye** Ordusu: Ulusal Koalisyon öncesinde tüm silahlı grupların kullandığı ortak tabela olan ve merkezî bir komuta disiplininden yoksun Özgür Suriye Ordusu, artık ağırlıklı olarak Suriye ordusundan kaçan askerlerin komuta ettiği ve Ulusal Koalisyon'a doğrudan bağlı bir askerî yapılanmayı ifade ediyordu. 5-8 Aralık 2012'de Antalya'da kurulan Ortak Askerî Komuta Konseyi'nin, Özgür Suriye Ordusu'na komuta etiği var sayılıyordu ve bu konseyin başına getirilen Selim İdris de Ulusal Koalisyon'a bağlı olarak kurulan bu ordunun genelkurmay başkanı olarak nitelendiriliyordu.

2- **Cihadcılar:** Genelde dışarıdan gelen el-Kaide bağlantılı selefî militanları, özelde ise Nusra Cephesi'ni akla getiren bu kesimin, Suriyeli İslâmcıları da içinde barındıran çok sayıda selefî silahlı grubun ortak adı olduğu biliniyor.

İsyanın ilk başlarında varlıkları inkâr edilen ya da "rejimin propagandası" olarak nitelenen bu gruplar, Afganistan, Irak, Çeçenistan ve Libya'da savaş tecrübesi edinmiş militanlardan oluşmasından ve sahadaki etkili operasyonlarından dolayı gizlenebilecek olmaktan çıkmıştı. ABD'nin kaygı duyduğu Suriye'deki cihadcı gerçekliği, Ulusal Koalisyon ve ona bağlı silahlı örgüt tarafından "devrimin bir parçası" olarak nitelendirilse de ABD de cihadcılar da

[1543] Hürriyet. 9 Aralık 2012. Antalya'da çok gizemli Suriye toplantısı www.hurriyet.com.tr/planet/22107261.asp

[1544] Posta. 5 Şubat 2013. Suriye'deki gruplar birleşti www.posta.com.tr/dunya/HaberDetay/Suriye-deki-gruplar-birlesti.htm?ArticleID=160824

Ulusal Koalisyon'un bu tavrını samimi bulmuyordu. ABD'nin terör örgütleri listesine eklediği Nusra Cephesi'nin Ulusal Koalisyon tarafından "devrimin bir parçası"[1545] olarak nitelenmesini Washington'un anlayışla karşılaması da, cihadcıların devrimden sonra Özgür Suriye Ordusu'yla savaşacaklarını[1546] artık gizlememesi ve kendi aralarında güç birliğine gitmeye çalışması da bundan kaynaklanıyordu.

Binaenaleyh Ulusal Koalisyon'un kurulmasından sonra cihadcılar arasında şu alt ittifak kombinasyonları söz konusu oldu.

1- **Nusra Cephesi:** El-Kaide'nin Suriye kolu olarak bilinen ve Suriye'deki diğer silahlı grupların aksine kamera meraklı olmadığı için iç yapısı, liderliği ve potansiyeli hakkında çok az şey bilinen bu grubun, o dönemde başka silahlı gruplarla ittifak kurduğuna ilişkin bir bilgi mevcut değildi.

2- **Suriye İslâmî Cephesi:** 21 Aralık'ta kurulan cephe, el-Fecru'l-İslâmiye Hareketi (Halep), Ahrâr eş-Şam (Suriye), el-Hak Tugayı (Humus), Ensâru'ş-Şam Tugayı (Lazkiye), et-Tâliatü'l İslâmiye Cemaati (İdlib), Mus'ab bin Umeyr Tugayı (Halep), Tevhid Ordusu (Deyr ez Zor) ve el-İmânu'l-Mukâtile Tugayları'dan oluşuyordu.

3- **Suriye İslâmî Kurtuluş Cephesi:** El-Kaide'yle anlaşamayan cihadcıların ortak hareket edebilmeleri için Sukur eş-Şam lideri Ebû İsâ'nın önderliğinde kurulduğu belirtiliyordu. Sukur eş-Şam lideri Ebû İsâ, 12 Eylül 2012'de yaptığı açıklamada, Suriye Kurtuluş Cephesi'nin Sukur eş-Şam Tugayı (İdlib-Hama), Ensâru İslâm Topluluğu (Şam), el-Faruk Tugayı (Humus), Amr bin el-Âs Tugayı (Halep), Davud Tugayı, el-Fetih Tugayı, el-Furkan Tugayı, el-Nasr Tugayı gibi örgütlerden oluştuğunu açıklamıştı.[1547]

2012 yılının Aralık ayı öncesine kadar Suriye Kurtuluş Cephesi adını kullanan grup, İslâm Tugayı'nın katıldığı tarih olan 27 Aralık'tan itibaren İslâmî Kurtuluş Cephesi adını kullanmaya başladı ve gruba, 10 Ocak'ta Halep'teki Tevhid Tugayı da katıldı.

1545 YDH. 13 Aralık 2012 George Sabra: Cebhetu'n Nusra devrimin bir parçasıdır www.ydh.com.tr/HD11157_george-sabra--cebhetu-n-nusra-devrimin-bir-parcasidir.html

1546 YDH 2 Şubat 2013. Ebu Seyyaf: Esed devrilirse cihatçılarla ÖSO çatışır www.ydh.com.tr/HD11439_ebu-seyyaf--esed-devrilirse-cihatcilarla-oso-catisir.html

1547 YDH. 2 Aralık 2012. Sukuru'ş- Şam komutanı Hatay'da www.ydh.com.tr/HD11109_sukurus--sam-komutani-hatayda.html

Kombinasyondaki uçlar ve denge sorunu

Bu kombinasyondaki gruplar; ideolojileri, Ulusal Koalisyon'la ve dolayısıyla ABD liderliğindeki Dostlar Grubu'yla işbirliğine açık olmaları parametrelerine göre sınıflandırıldığında, iki zıt renk ve göreceli olarak bu iki zıt renge yakın ara tonlarla karşılaşılıyordu.

Bir başka deyişle, silahlı grupların oluşturduğu bu yeni ittifak kombinasyonunu bir renk skalası olarak düşünüp, ABD liderliğindeki Dostlar Grubu'nun kontrolüne açık olmayı en açık, kontrol dışı olmayı ise en koyu ton olarak varsaydığımızda, Antalya'da kurulan Ortak Askerî Komuta Konseyi'ni skalanın beyaz tarafına, Nusra Cephesi'ni ise siyah tarafına yerleştirmemiz gerekiyordu.

Bu durumda ana gövdesini Ahrâr eş-Şam'ın oluşturduğu Suriye İslâmî Cephesi, Nusra Cephesi'nden bir ton açık griyi, ana gövdesini Sukur eş-Şam'ın oluşturduğu İslâmî Kurtuluş Cephesi ise Selim İdris başkanlığındaki Ortak Askerî Komuta Konseyi'nden bir ton koyu griyi temsil ediyordu. Çünkü Ahrâr eş-Şam ve öncülük ettiği İslâmî Cephe, ideolojik benzerliği bulunsa da çoğunluğunu dışarıdan gelen militanların oluşturduğu el-Kaide bağlantılı Nusra Cephesi'ne biat etmeyen ve ondan bağımsız duran bir grup olarak varlığını ifade ediyordu.

Aynı şekilde İslâmî Kurtuluş Cephesi de Antalya'da kurulan Selim İdris başkanlığındaki Ortak Askerî Komuta Konseyi'nde yer almıyor olsa da cephenin bileşenlerinden Tevhit Tugayı'nın 2013 yazında öldürülen Komutanı Abdülkadir Salih, Selim İdris'in yardımcısı olarak görev yapıyordu. Ancak örgütlenme, ajanda ve komutadaki bu farklılıklar, 2013 yılının eylül ayına kadar bu grupların Taftanaz hava üssü baskını ve Rakka saldırısı örneklerinde olduğu gibi ortak eylemler düzenlemesini engellemiyordu.

ABD'den siyasî çözüme silahlı destek

Farklı dış desteklere ve liderliklere sahip olsalar da ortak eylemlerde buluşabilen bu grupların ortak bir komuta çatısı altında birleşebilmesi için farklı değişkenlerin devreye girmesi gerekiyordu. Bu değişkenlerin en önemlisi ise para ve lojistiğin, birleşilmesi istenen komuta merkezi aracılığıyla gruplara aktarılmasıydı. ABD'nin siyasî muhalif grupları 11 Kasım'da Katar'da Ulusal Koalisyon adıyla yeniden yapılandırması, Ulusal Koalisyon'un 5-9 Aralık'ta Antalya'da Ortak Askerî Komuta Konseyi'ni kurması bu değişken çerçevesinde atılan adımlardı.

ABD'nin siyasî çözüm vurgusuna rağmen silahlı grupları çatısı altında birleştirmeyi öngördüğü grupları silahlandırmaya hız vermesi, renk skalasının en koyu tarafında yer alan ve kontrol dışı kalmakta ısrar edecek grupları yalnızlaştırmaya, skalanın gri tarafında yer alan grupları da beyaz alana çekmeye yönelik adımlar olarak planlanmıştı.

Çünkü 2013 yılı içinde siyasî çözümden söz etmeye başlayan ABD'nin iki şeye ihtiyacı vardı:

1- Sahadaki silahlı gruplara belli bir komuta disiplini kazandırmak ve dolayısıyla kontrol altına almak.

2- Silahlandırdığı grupların sahadaki kazanımlarını arttırarak siyasî çözüm sürecinde Rusya ile masaya eli güçlü bir şekilde oturmak.

ABD'nin bir yandan siyasî çözümden bahsederken, diğer yandan şimdiye kadar hiç olmadığı ölçüde açıkça silahlandırmaya yönelmesi çelişkili gibi gözükse de yukarıda belirtilen ihtiyaçları gidermeye yönelik olması bakımından son derece tutarlı görünüyordu.

ABD'nin siyasî çözümü ve Suriye ölçekli Armageddon

Hillary Clinton döneminde Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in çekilmesini ön şart koyarak siyasî çözümü engelleyen ABD yönetimi, Suriyeli muhalifleri doğrudan silahlandırmaktan özenle kaçınmıştı. ABD Başkanı Barack Obama'nın ikinci başkanlık döneminde dışişleri bakanlığını John Kerry, savunma bakanlığını ise Chuck Hagel gibi realist isimlere bırakması, Washington'un genel anlamda bölge, özelde ise Suriye politikasında değişikliğe gideceğinin işareti olarak algılanmıştı. Nitekim özellikle Dışişleri Bakanı Kerry'nin Suriye konusunda siyasî çözümü vurgulayan açıklamaları, bu algının çok da yanlış olmadığını ortaya koydu. Gerçekten de Kerry'nin bakanlık koltuğuna oturmasından sonra Washington'un Suriye politikasında Clinton dönemine nisbetle şu iki konuda ciddi bir değişiklik gözlemlendi.

1- Clinton döneminde Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in çekilmesini ön şart olarak koyan Washington, Kerry ile birlikte Rusya'nın başından beri savunduğu "Beşşar Esed ile muhaliflerin müzakeresi"yle[1548] başlayacak bir siyasî çözüm formülüne dümen kırmış gözüktü.[1549]

[1548] ABD Dışişleri Bakanlığı resmi web sitesi. 12 mart 2013. Remarks With Norwegian Minister of Foreign Affairs Espen Barth Eide After Their Meeting www.state.gov/secretary/remarks/2013/03/206018.htm

[1549] YDH. 13 Mart 2013. Kerry: Esed ve muhalefetin masaya oturmasını istiyoruz www.ydh.com.tr/HD11600_kerry--esed-ve-muhalefetin-masaya-oturmasini-istiyoruz.html

2- Clinton döneminde Türk ve Arap ortakların Suriye'deki silahlı gruplara verdiği silah ve militan desteğini koordine etmekle[1550] birlikte muhaliflere doğrudan silah vermeyen ve yardımlarını para ve "ölümcül olmayan teçhizatlarla" [1551] sınırlı tutan Washington, Kerry ile birlikte muhaliflerin silahlandırılmasına ve askerî eğitimine doğrudan öncülük etmeye başladı.

Ön şartlar dayatarak savaş seçeneğinde ısrar eden Clinton dönemindekinin aksine siyasî çözümü vurgulayan Kerry döneminde muhaliflere doğrudan silah[1552] ve askerî eğitim[1553] desteği verilmesi çelişkili gibi gözükebilir. Ancak ABD'nin Beşşar Esed'in çekilmesi ön şartından vazgeçip siyasî çözüme yönelmesine neden olan etkenler ile siyasî çözümle öngördüğü kazanımları getirecek koşullar birlikte düşünüldüğünde, Kerry'nin "silah destekli siyasî çözüm" formülünün kendi içinde son derece tutarlı olduğu söylenebilir.

ABD neden siyasî çözüme dümen kırdı?

18 Temmuz'dan itibaren açıkça yürürlüğe konan vekâlet savaşı, doğurduğu şu sonuçlar bakımından ABD'nin bölgesel hedefleri açısından eşsiz fırsatlar yarattı.

1- ABD, İngiltere, Fransa, Türkiye, Katar ve Suudî Arabistan'a vekâleten Suriye'yi tahrip eden silahlı unsurlar, İsrail'in tek kurşun bile atmasına gerek kalmadan Suriye'yi içeriden ağır ve sancılı bir çöküşe sürükledi.

2- Filistin ve Lübnan direnişi yalnızlaştırıldı.

3- ABD'nin tek bir dolar harcamasına gerek kalmadan, Suriye'nin bölgedeki direnişten yana olan konumunu destekleyen aktörlerle birlikte bizatihi direniş olgusu da "kan ve insan hakları" söylemi ile şeytanlaştırıldı.

4- Bölgedeki mezhebî gerilim kuvveden fiile geçirildi.

5- Irak işgali sırasında en menfur güç olarak bölgeden çekilmesi istenen ABD, Suriye konusunda liderliği arzulanan bir kurtarıcı olarak bölgeye

---

1550 Eric Schmitt. New York Times. 21 Haziran 2012. C.I.A. Said to Aid in Steering Arms to Syrian Opposition www.nytimes.com/2012/06/21/world/middleeast/cia-said-to-aid-in-steering-arms-to-syrian-rebels.html?_r=5&ref=global-home&

1551 Milliyet. 2 Ağustos 2012. Obama'nın gizli Suriye talimatı. http://dunya.milliyet.com.tr/obama-nin-gizli-suriye-talimati/dunya/dunyadetay/02.08.2012/1575324/default.htm

1552 YDH. 27 Şubat 2013. ABD'den Suriye'deki militanlara silah vaadi www.ydh.com.tr/HD11548_abdden-suriyedeki-militanlara-silah-vaadi.html

1553 YDH. 1 Mart 2013. ABD, Suriye'deki militanları Ürdün'de eğitiyor www.ydh.com.tr/HD11558_abd-suriyedeki-militanlari-urdunde-egitiyor-.html

çağrıldı. Örneğin Başbakan Erdoğan, ABD'yi Suriye konusunda elini taşın altına koymamakla eleştirdi.[1554]

Elbette Türkiye, Arap ortakları ve Suriye içinden devşirilen ortakları aracılığıyla yukarıda sıralanan kazanımları hiçbir masrafa girmeden elde eden Amerika'nın, Başbakan Erdoğan'ın tabiriyle "elini taşın altına koyarak" savaşa fiilen girmesi şaşırtıcı olurdu. Nitekim sahadaki cihadcıların ağırlığının artmasından ve sürdürülen vekâlet savaşının kontrol dışına çıkmasından endişe etmeye başlayan ABD, arka planda koordinatörlüğünü yaptığı vekâlet savaşını yeniden kontrol altına almaya ya da Kerry'nin ifadesiyle siyasî çözüme liderlik etmeye yöneldi.

Siyasî çözüme silahlı destek niçin gerekli?

Suriye sorununun siyasî çözümle sona erdirilmesini savunmaya başlayan ABD'nin siyasî muhalifleri 11 Kasım'da Katar'da,[1555] onlara bağlı silahlı grupları da 5-8 Aralık'ta Antalya'da[1556] yeniden yapılandırması ve silahlandırıp eğitmeye başlaması çelişkili gözükebilir. Ancak bu çelişki görüntüsü, ABD'nin Rusya tarafından önerilen ve Cenevre mutabakatıyla da çerçevesi belirlenen siyasî çözümü desteklediği varsayımına dayalıydı.

Halbuki yukarıda sıralanan eşsiz maliyetsiz kazanımlar armağan eden bu vekâlet savaşının kendisinin değil, bunun kontrolden çıkmasının Washington'u kaygılandırdığı ortadaydı. Dolayısıyla da Washington'un siyasî çözümden, Suriye'deki savaşı bitirmeyi değil, kontrol altına alarak sürece yaymayı kastettiği anlaşılıyordu. Binaenaleyh ABD'nin siyasî çözüm öncesine ve esnasına ilişkin şu planlamaya göre hareket ettiği görüldü.

1) Kullanılan muhalif örgütleri öngörülen siyasî çözüme hazırlama

i- İstanbul'da kurulan Ulusal Konsey adlı örgütün, Katar'da Ulusal Koalisyon adıyla yeniden yapılandırılması.

ii- Vekâlet savaşına komuta etmek üzere bu örgüte bağlı olarak Antalya'da askerî örgütün oluşturulması.

1554 Habertürk. 25 Şubat 2013. Başbakan Erdoğan'dan flaş açıklama! www.haberturk.com/gundem/haber/823063-basbakan-erdogandan-flas-aciklama

1555 BBC Türkçe. 12 Kasım 2012. Suriye muhalefetinde kim kimdir www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/11/121112_syrian_opposition_guide.shtml

1556 Hürriyet. 9 Aralık 2012. Antalya'da çok gizemli Suriye toplantısı www.hurriyet.com.tr/planet/22107261.asp

iii- Para ve silah desteğinin bu örgütlerde toplanması ve sahadaki cihadcıların yalnızlaştırılmaya çalışılması.

iv- Antalya'da kurulan askerî örgüte bağlı milislerin eğitilip silahlandırılması ve bunlar aracılığıyla gerek yönetime gerekse cihadcılara karşı elde edilecek mevzilerle müzakere masasına güçlü oturulması.

2) Müzakere masasının, gündeminin ve takviminin dizaynı

i- Birinci aşamada elde edilen kazanımlara bağlı olarak müzakere masasına Şam adına ve muhalifler adına kimin oturacağına karar verme üstünlüğü elde edilmesi.

b- 2013'e kadar yapıldığının aksine Şam'a korku ve umutsuzluk mesajı değil, korkuyla birlikte umut mesajları verilmesi; dolayısıyla Rusya'nın Şam üzerindeki nüfuzuna ortak olunması.

c- Bu çerçevede müzakere seçeneğine karşı çıkan muhaliflerin yalnızlaştırılması ve Beşşar Esed'in çekilmesi ön şartının kaldırılması karşılığında Şam'ın Ulusal Koalisyon'u kendisiyle eşit müzakere muhatabı olarak kabul etmesinin sağlanması.

d- Müzakerelerin, Şam'daki mevcut siyasî aktörlerin siyasî hayatta kalma karşılığında Suriye'nin bölgede direniş lehine oynadığı geleneksel rolü sınırlayacak muhalif figürleri iktidar ortağı olarak kabul etmesini sağlayacak bir temayla sürdürülmesi.

Birinci maddede özetlenen adımlar ABD'nin Suriye'de siyasî çözüm süreciyle ilgili olarak attığı, ikinci maddede özetlenenler ise atacağı muhtemel adımlara işaret ediyordu. Elbette Suriye'de başlaması muhtemel olan siyasî çözüm süreci, sadece Amerika'nın attığı ya da atabileceği adımlara göre şekillenmeyecekti. Şam'ın, muhalif unsurların, bölge ülkelerinin ve Rusya'nın pozisyonlarıyla ortaya çıkabilecek birçok yeni değişkenin öngörülen siyasî süreci doğrudan etkileyeceği son derece açıktı.

Bununla birlikte John Kerry'nin siyasî çözüm söylemiyle eş zamanlı olarak silahlı gruplara verilen silah ve eğitim desteğinin, 2013 yılı öncesinden çok daha büyük ve kanlı bir sürece hazırlık olduğu ve tüm bu pozisyonların bu şiddet sürecinden sonra yeniden belirleneceği gözüküyordu.

Daha önce sadece Arap ve Türk ortakların rol aldığı muhaliflerin silahlandırılması sürecine artık ABD'nin açıkça ve doğrudan liderlik etmeye baş-

laması, İngiltere ve Fransa'nın[1557] buna heyecanla katılması ve Şam ulemasının halkı ülke savunması için orduya katılmaya çağırması[1558] her iki tarafın da Suriye ölçekli bir armageddona hazırlandığını gösteriyordu.

Suriye'de hassas süreçler ve kimyasal silah gündemi

Suriye'de kimyasal silah konusu ilk kez dönemin Suriye Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Cihad Makdisî'nin 23 Temmuz'da düzenlediği basın toplantısında gündeme geldi. Suriye Dışişleri Bakanlığı adına yapılan bu açıklamada, hem zamanlama hem de içerik bakımından son derece ciddi mesajlar verilmişti.

Bu açıklama, aralarında Suriyeli üst düzey güvenlik yetkililerinin öldürüldüğü 18 Temmuz tarihli ulusal güvenlik binası saldırısının ardından yapılmış olması yönüyle zamanlama bakımından önemliydi. Kimyasal silahların varlığının reddedilmediği bu açıklamada, bu silahların sadece dışarıdan yapılacak bir müdahaleye karşı kullanılacağının belirtilmesiyle[1559] içerik açısından önemli iki önemli mesaj iletiliyordu.

18 Temmuz saldırısını Katar, Suudî Arabistan, Türkiye ve İsrail istihbaratının ortak operasyonu[1560] olarak niteleyen Suriye, bu saldırının ardından silahlı grupların Şam ve Halep'e yönlendirilmesini, o zamana kadar düşük yoğunluklu sürdürülen vekâlet savaşının resmî ilanı olarak okuduğunu ortaya koydu. Suriye yönetiminin bu hassas zamanlama ile verdiği iki önemli mesaj ise şuydu:

1- Kimyasal silahların varlığını inkâr ederek Saddam Hüseyin döneminde Irak'a yaptığınız uluslar arası denetim şantajını Suriye'ye yapmanıza izin vermeyeceğim.

2- Vekilleriniz aracılığıyla başlattığınız savaşa doğrudan müdahil olmanız durumunda bu silahları caydırıcı bir koz olarak kullanmaktan çekinmeyeceğim.

Şam yönetiminin 23 Temmuz'da verdiği bu iki mesaj, tüm çabasını Suriye'deki iç sorunu uluslar arası bir krize dönüştürmeye yoğunlaştıran

---

1557 YDH. 14 Mart 2013. Fabius: Fransa ve İngiltere muhalefeti silahlandıracak. www.ydh.com.tr/HD11604_fabius--fransa-ve-ingiltere-muhalefeti-silahlandiracak.html

1558 Star. 1 Mart 2013. Savaşacak askeri kalmadı http://haber.stargazete.com/dunya/savasacak-askeri-kalmadi/haber-735434

1559 NTVMSNBC. 23 Temmuz 2012. 'Dış müdahalede kimyasal silah kullanırız' www.ntvmsnbc.com/id/25368481

1560 Radikal. 18 Temmuz 2012. Suriye patlamayla ilgili Türkiye'yi suçladı www.radikal.com.tr/radikal.aspx?atype=radikaldetayv3&articleid=1094557&categoryid=81

Dostlar Grubu'nun, kimyasal silah gerekçesiyle askerî müdahaleyi 2013 yılının Ağustos ayına kadar bir seçenek olarak kullanmasını olanaksız hale getirmiş oldu.

Kimyasal silah gündeminin vekâlet savaşının seyriyle ilişkisi

Suriye yönetiminin bu mesajlarının ardından kimyasal silah meselesi bir tehdit olarak Aralık ayına kadar Suriye'nin gündemine, Ocak ayına kadar da dünya gündemine gelmedi. Kimyasal silah konusunun beş ay gündemden düşmesinde, Temmuz'da devrimin zaferi için geri sayım başlatan silahlı grupların bir türlü "sıfır saati"ne ulaşamaması ve savaşın seyrinin her iki tarafın da mevzilerini korumaya çalışan bir denge kazanması etkili oldu.

Beş ay süren bu dengenin kimyasal silah değişkeni üzerinden bozulabileceğini gösteren ilk gelişme Aralık ayında yaşandı; muhaliflerin 5 Aralık'ta bir laboratuvarda Türk malı kimyasal maddelerle silah üretmeye çalıştıklarını gösteren bir video yayımlandı.[1561] Ancak kimyasal silahı prova eden tarafın silahlı gruplar olması, konunun dünya gündemine girememesine ve sadece Suriye gündemiyle sınırlı kalmasına, hatta bunun bile "Esad'ın kirli oyunu"[1562] diye nitelenmesine neden oldu.

Suriye'deki kimyasal silahları dünya gündemine sokan ilk adım, İsrail tarafından atıldı. İsrail Askerî İstihbarat Servisi Başkanı Tümgeneral Aviv Koçavi, 2012 yılının Aralık ayı ortalarında Suriye ordusunun sahip olduğu iddia edilen kimyasal silahlar üzerine görüşmelerde bulunmak için Avrupa'ya gizli bir ziyaret gerçekleştirdi.[1563]

Kasım ayında siyasî muhalif grupları Katar'da, Aralık ayında da silahlı grupları Antalya'da yeniden örgütleyen ABD'nin Savunma Bakanı Leon Panetta, Aralık ayında kimyasal silahların ABD'nin kırmızı çizgisi olduğunu belirtti[1564]; 12 Ocak'ta da Esed'in devrilmesi durumunda kimyasal silahların kendi kontrollerinde olacağını söyledi.[1565]

1561 YDH. 5 Aralık 2012. Suriye'de Türk hammaddesiyle kimyasal teröre doğru www.ydh.com.tr/HD11126_suriyede-turk-hammaddesiyle-kimyasal-terore-dogru.html

1562 Vatan. 6 Aralık 2012. Esad'ın 'kirli' oyunu! http://haber.gazetevatan.com/esadin-kirli-oyunu/497689/30/dunya

1563 YDH. 14 Aralık 2012. İsrail Suriye'deki kimyasal silahlar için harekete geçti www.ydh.com.tr/HD11164_israil-suriye-deki-kimyasal-silahlar-icin-harekete-gecti.html

1564 İHA. 7 Aralık 2012. Panetta: Suriye'de ciddi kimyasal endişemiz var www.ihlassondakika.com/haber/Panetta-Suriyede-ciddi-kimyasal-endisemiz-var_518292.html

1565 USA Sabah. 12 Ocak 2013. Panetta'dan kimyasal güvence www.usasabah.com/Guncel/2013/01/12/panettadan-kimyasal-guvence

Han el-Asel kimyasal silah saldırısı

Aralık ayında muhaliflerin laboratuarlarda kimyasal silah ürettiklerine ilişkin videolar yayımlanmış, Ocak ayında ise Anadolu Ajansı'na demeç veren Özgür Suriye Ordusu Sözcüsü Bessam Dade, "kimyasal silahlara sahip olduklarını ve gerekirse bunları Suriye hükümet güçlerine karşı kullanacaklarını"[1566] açıklamıştı. Ancak Aralık ayında Suriye'deki kimyasal silahlarla ilgili AB ülkelerine ikna turuna çıkan İsrail Askerî İstihbarat Şefi Aviv Koçavi, Suriye yönetiminin kimyasal silah kullanmak için hazırlık yaptığını iddia etti.[1567]

Koçavi'nin bu iddiasından 4 gün sonra 19 Mart'ta isyancıların Suriye ordusunun kontrolündeki Han el-Asel köyüne zehirli gaz içeren füze attığı ve saldırının aralarında Suriye askerlerinin de bulunduğu 16 kişinin ölümüne, 86 kişinin de yaralanmasına[1568] neden olduğu bildirildi. Suriye yönetimi, BM'ye bölgede araştırma yapması çağrısında bulundu.[1569] Ancak BM'nin hem Han el-Asel dışında başka bölgelerde de araştırma yapmak istemesi, hem de Rusya'nın dengeli bir inceleme heyetinin oluşturulması için ekipte Rus ve Çin uzmanlarına da yer verilmesi önerisini reddetmesi,[1570] BM'nin niyeti konusunda kuşkuya neden oldu ve Suriye yönetimi egemenlik haklarını gerekçe göstererek BM heyetinin ülkeye gelişine izin vermedi.[1571]

Gerek Arap Birliği Gözlemci Heyeti'nin gerekse Annan Planı'nın çerçevesinde görev yapan BM Gözlemci Heyeti'nin isyancılar lehine nasıl bir kampanya aracı olarak kullanıldığını tecrübe eden Suriye yönetiminin, kimyasal silah araştırması için görevlendirilen BM heyetine izin vermemesi anlaşılabilir bir durumdu. Ancak BM heyetinin Suriye'ye gidememesi, Suriye yönetiminin kimyasal silah kullanmakla suçlanmasını engelleyemedi.

1566 YDH. 1 Ocak 2013. ÖSO: Kimyasal silahımız var, gerektiğinde kullanacağız www.ydh.com.tr/HD11275_oso--kimyasal-silahimiz-var-gerektiginde-kullanacagiz.html Anadolu Ajansı, 1 Ocak'ta yayımladığı haberini daha sonra internet sitesinden kaldırdı. www.aa.com.tr/ar/mod/127122

1567 NTVMSNBC. 15 Mart 2013. 'Esad kimyasal silahları çıkardı' www.ntvmsnbc.com/id/25428954/

1568 Hürriyet. 20 Mart 2013. Esad rejiminden kimyasal silah iddiası www.hurriyet.com.tr/planet/22848761.asp

1569 CNN Türk. 22 Mart 2013. Kimyasal saldırıya BM soruşturması www.cnnturk.com/2013/dunya/03/22/kimyasal.saldiriya.bm.sorusturmasi/701109.0/

1570 Anadolu Ajansı. 9 Nisan 2013. Hem "soruşturun" dedi hem çalıştırmadı www.aa.com.tr/tr/dunya/156923--hem-sorusturun-dedi-hem-calistirmadi

1571 Yenişafak. 26 Nisan 2013. Suriye'den 'kimyasal' incelemeye izin yok http://yenisafak.com.tr/dunya-haber/suriyeden-kimyasal-incelemeye-izin-yo-26.04.2013-515302

İngiltere ve Fransa ile birlikte İsrail Askerî İstihbarat Araştırma Bölümü Başkanı General Irai Brun, "Suriye hükümetinin isyancılara karşı birkaç kez kimyasal silah kullandığını ileri sürdü"[1572]. İsrailli yetkilinin bu açıklamasının zamanlaması oldukça dikkat çekiciydi; çünkü, Mısır'dan sonra İsrail'i ziyaret edecek olan ABD Savunma Bakanı Chuck Hagel, Suriye'deki kimyasal silah iddialarıyla ilgili olarak Kahire'de "şüphe başka bir şeydir, delil ise farklı bir şeydir" [1573] demiş, yani İngiltere ve İsrail'in iddialarını doğrulamaktan kaçınmıştı.[1574]

Ancak İsrail ve İngiltere'nin Suriye'nin kimyasal silah kullandığına ilişkin ısrarı, ABD'nin temkinli tutumunu esnetmesine ve Beyaz Saray'ın 25 Nisan'da "Suriye'de küçük ölçekte kimyasal silah kullanıldı"[1575] açıklamasını yapmasına neden oldu.

Kimyasal silah gündeminin hedefi

Gösterilerin başladığı 2011 yılının Mart ayında Tunus ve Mısır'daki gibi barışçı bir halk devrimi yapacak kitle desteği kazanamayan muhalifler ile uluslar arası 'Dostlar'ı, 2012 yılının başı itibariyle Libya modeline dayalı bir devrimin zeminlerini yaratmaya çalıştı.

Libya modeli devrim için üç araç söz konusuydu:

1- Devrime liderlik edecek bir örgüt,

2- Kurtarılmış bölge

3- Uluslar arası müdahale kararı

Diasporadaki Suriyeli muhalifler 2011 yılının Ekim ayında ABD, Katar ve Türkiye tarafından örgütlendi; İstanbul'da Ulusal Konsey adlı bir örgüt kuruldu. Kurtarılmış bölge ve uluslar arası müdahale kararı için ise önce "rejimin tek taraflı şiddeti", sonra da "mülteci sorunu" gerekçeleri kullanıldı.

Arap Birliği girişimi, BM Güvenlik Konseyi oylamaları ve Dostlar Grubu bu iki gerekçeyle Suriye'ye dış müdahalenin yolunu açamadı. Suriye ordusunun 2013 ortalarında düzenlediği nitelikli operasyonlarla sahada belirgin bir

---

1572 BBC Türkçe. 23 Nisan 2013. İsrail'den Suriye'ye kimyasal silah suçlaması www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/04/130423_suriye_kimyasal_silah.shtml

1573 İlhan Tanır, BBC Türkçe. 26 Nisan 2013. Beyaz Saray ve Suriye'de kimyasal silah iddiaları www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/04/130426_abd_suriye.shtml

1574 Amerika'nın Sesi. 23 Nisan 2013. İsrail'den Suriye'ye Kimyasal Silah Suçlaması www.amerikaninsesi.com/content/israilden-suriyeye-kimyasal-silah-suclamasi/1647517.html

1575 Amerika'nın Sesi. 26 Nisan 2013. Cameron: "Suriye Kimyasal Silah Kullandı' www.amerikaninsesi.com/content/cameron-suriye-kimyasal-silah-kullandi/1649554.html

üstünlük ele geçirmesi ve muhalefetin hem silahlı hem de siyasî kanadında yaşanan ciddi parçalanmışlık halinin hazirandaki Putin-Obama zirvesi öncesinde Obama'nın elini zayıflatan gelişmeler olduğu görülüyordu.

İsrail, Dostlar Grubu'nun fahrî üyesi

İngiltere, Fransa ve İsrail'le birlikte John McCain gibi Cumhuriyetçi senatörlerden kimyasal silah konusuyla ilgili Obama yönetimine yapılan baskıların en önemli hedefinin, Suriye'ye dış müdahale için yeni bir gerekçe üretmeye yönelik olduğu görüldü. Nitekim Senatör McCain'in Suriye'de kimyasal silahların güvence altına alınabilmesi için uluslar arası müdahale çağrısı yapması[1576] da bunu doğrulamıştı.

Suriye'deki isyan sürecinin başından beri son derece ihtiyatlı davranan İsrail rejiminin, Dostlar Grubu'nun fahrî üyesi gibi davranarak kimyasal silah gerekçeli dış müdahale hazırlığında bu kadar bariz bir şekilde öne çıkmaya başlaması da oldukça ilginçti. Bunun, Türkiye-İsrail ilişkilerindeki 'özür'le başlayan normalleşme süreciyle ilgisi olduğunu düşündürecek bir haber, İsrail istihbarat çevrelerine yakınlığıyla bilinen Debka aracılığıyla şöyle duyuruldu.

"Debka sitesi, geçen hafta Ankara'da Türkiye ile İsrail heyetleri arasında gerçekleşen görüşmelerde Suriye ile ilgili istihbarat paylaşımında mutabık kaldıklarını öne sürdü. Debka, iki ülke istihbarat örgütleri Mossad ve MİT arasında en üst düzeyde görüşmelerin yapılacağı ve başkanları Tamir Pardo ve Hakan Fidan'ın bir araya geleceği iddiasında da bulundu."[1577]

İsrail'in, Dostlar'ın Suriye devrimindeki joker rolü

Suriye krizinin başlarında çok ihtiyatlı bir dil kullanmaya özen gösteren İsrail'in, 2012 yılının sonlarından itibaren aşamalı olarak ihtiyatı terk ettiğine, 2013 yılı başında da meseleye fiilen müdahil olduğuna tanık olduk.

İsrail'in Suriye krizi konusundaki tavrı dönemsel olarak şu dört şekilde gelişti:

1576 Farsnews. 28 Nisan 2013. مککین خواستار مداخله بین‌المللی در سوریه شد www.farsnews.com/newstext.php?nn=13920208001341

1577 Vatan. 28 Nisan 2013. Türkiye ile İsrail istihbarat mı payşalacak? http://haber.gazetevatan.com/flas-iddia-turkiye-ile-israil/533735/1/gundem

1- Planlı sessizlik: Suriye krizinin başından 2012 yılının başlarına kadar süren bu dönemde İsrail, Suriye konusunda resmî düzeyde görüş bildirmekten kaçındı.

Hatta Başbakan Netanyahu, kabine üyelerine Suriye konusunda demeç verme yasağı getirmişti. Nitekim Suriye'deki isyanın üstünden bir yıl geçtikten sonra dönemin Dışişleri Bakanı Avigdor Lieberman, "ahlâkî sorumlulukları"na vurgu yaparak Benyamin Netanyahu'nun isteğinin aksine, İsrail'in Suriye konusunda açık bir tutum takınması ve Beşşar Esed'e çekilme çağrısında bulunması gerektiğini açıklamıştı.[1578] Çünkü Suriye'deki isyanla ilgili olarak başlangıçta "halkın sivil gösterileri ve reform talebi" şeklinde bir algı oluşturulmaya çalışılıyordu ve İsrail'in soruna taraf olmasının bu algıya zarar verebileceği öngörülüyordu

2- Gayri resmî düzeyde analiz ve tarafgirlik: İsrail'de, Suriye'de yaşanan isyandan duyulan memnuniyete ve muhaliflerin desteklenmesi gerektiğine ilişkin ilk açıklamalar 'uzmanlar' veya eski güvenlik yetkilileri tarafından dile getirildi. Örneğin Mossad'ın eski şefi Efraim Halevy, 7 Şubat'ta *New York Times* gazetesinde yazdığı yazıda, Suriye'nin "İran'ın Aşil topuğu/yumuşak karnı"[1579] olduğunu belirterek, Suriye'deki isyanın İsrail için sağlayacağı stratejik kazanımlara dikkat çekmişti.[1580]

Çünkü artık Suriye konusu, önce Arap Birliği girişimi, ardından BM Güvenlik Konseyi süreçleri sayesinde bir iç sorun olmaktan çıkmaya ve uluslar arası krize dönüşmeye başlamıştı. Doğal olarak da İsrailli resmî olmayan güvenlik yetkililerinin resmî politikaları etkilemeye yönelik analizleri gündeme gelmekteydi.

3- Resmî düzeyde kaygı ve tehdit: İsrailli yetkililer, 2012 yılının ortalarından itibaren Suriye'de yaşanan gelişmelerle ilgili olarak 'kaygı' ve 'tehdit' açıklamaları yapmaya başladı. Suriye'deki istikrarsızlığı ve bu ülkedeki silahların örgütlerin eline geçebileceği ihtimalini 'kaygı' sebebi olarak ortaya

---

1578 Haaretz. 16 Şubat 2012. Israeli government sharply divided over response to Syria unrest www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/israeli-government-sharply-divided-over-response-to-syria-unrest-1.413172

1579 Efraim Halevy, New York Times. 7 Şubat 2012. Iran's Achilles' Heel www.nytimes.com/2012/02/08/opinion/to-weaken-iran-start-with-syria.html?_r=0

1580 YDH. 10 Şubat 2012. Suriye'de devrim, İran'dan kurtulmak için gerekli www.ydh.com.tr/HD9841_suriyede-devrim-irandan-kurtulmak-icin-gerekli.html

koyan İsrailli yetkililer, bu duruma seyirci kalmayacaklarını belirterek[1581] soruna doğrudan müdahale edebilecekleri tehdidini savurdular. Çünkü 4 Şubat 2012'de Güvenlik Konseyi'nden Suriye'ye yönelik bir uluslar arası müdahale kararının çıkarılamaması ve Dostlar Grubu'nun kurulması, artık dünyada Suriye üzerinden yeni bir Soğuk Savaş dengesi oluşturmaya başlamıştı. Doğal olarak da İsrail, resmî düzeydeki açıklama ve tutumuyla bu yeni Soğuk Savaş dengesindeki safını belirlemiş oluyordu.

4- Eylem: Suriye'deki kimyasal silah ve gelişmiş füzelerin Hizbullah'ın veya başka grupların eline geçmesinden kaygı duyduğunu belirterek bu konuda sessiz kalmayacağı tehdidinde bulunan İsrail, ilk defa 30 Ocak'ta tehdidini eyleme geçirdi ve Şam yakınlarındaki Cemraya Askerî Araştırma Merkezi'ni bombaladı.[1582]

Dostlar Grubu'nun jokeri İsrail

ABD'nin 'Suriye devrimi'nde doğrudan liderlik üstlenip muhalefetin hem siyasî hem de askerî kanadını yeniden yapılandırdığı Kasım ve Aralık ayları, İsrail'in Ürdün'le birlikte "ABD, İngiltere, Fransa Türkiye, Katar ve Suudî Arabistan"dan oluşan Dostlar Grubu'nun çekirdek kadrosuna bir joker üye olarak katılacağının sinyalini vermişti. Çünkü Dostlar Grubu'nun tüm çabasına rağmen Suriye'ye uluslar arası meşrûiyeti olan bir müdahale kararı çıkarılamamıştı ve 'Dostlar'ın sahadaki vekilleri de hem örgütsel yapılarındaki kırılganlık hem de eylemsel kapasite bakımından sonuca ulaşmaktan uzak görünüyordu.

Dolayısıyla Dostlar Grubu'nun sahadaki vekillerine uluslar arası meşrûiyete dayalı bir dış müdahale ile 'uçuşa yasak bölge' oluşturulamayacağının ve isyancılara hava desteği sağlanamayacağının anlaşılması, bu şartları fiilî durumla gerçekleştirebilecek İsrail gibi her türlü uluslar arası yasadan azade bir yeni aktörün oyuna girmesini zorunlu kılıyordu.

İsrail'in hiçbir kurala bağlı olmayan joker rolüyle oyuna dahil edildiğine ilişkin ilk gelişme, 2012 yılının Aralık ayında yaşandı. 24 Aralık tarihli *el-Hayat* gazetesinin Reuters mahreçli haberine göre, Mossad'a yakınlığıyla bilinen İsrail kaynakları, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in kimyasal si-

---

1581 İslammemo. 17 Ekim 2012. نتنياهو يهدد بشن عملية عسكرية ضد سوريا! www.islammemo.cc/akhbar/arab/2012/10/17/157305.html

1582 Hürriyet. 30 Ocak 2013. Suriye: İsrail Şam'ı vurdu www.hurriyet.com.tr/planet/22479769.asp

lah kullanması halinde, ABD, İsrail, Türkiye ve Ürdün'den oluşan dörtlünün Suriye'ye askerî müdahalede bulunması için hazırlıklar başladı.

Bu dörtlünün Suriye'ye askerî müdahalesinde koordinasyonun ABD tarafından sağlanacağını ifade eden İsrail kaynakları, bu amaç doğrultusunda Ürdün, İsrail ve Türkiye'ye Amerikan askerî birliklerinin gönderildiğini açıklamıştı. Bu dört ülkenin Suriye'ye askerî müdahale planının detaylarının gizli tutulmasına karar verdiğinin belirtildiği haberde, Türkiye'nin, NATO'dan Patriot füze savunma sistemini sınırdaki 10 farklı noktaya konuşlandırılmasını istediğine de dikkat çekilmişti.[1583]

Suriye konusunda bir yılık sessizliğin ardından 2012 yılı ortalarında kaygı ve tehdit söylemi ile oyuna hazırlanan İsrail'in Aralık ayından itibaren "Suriye'de kimyasal silah tehlikesi"ni en çok vurgulayan aktör haline gelmesi ve önce 30 Ocak'ta ardından da 5 Mayıs'ta Suriye'yi bombalaması *el-Hayat* gazetesinin haberini doğrulayan gelişmeler olarak ortaya çıktı.

İsrail'in Suriye'ye yönelik her iki saldırısı için de öne sürdüğü gerekçe, meşhur kaygılarına dayanıyordu: Suriye'den Hizbullah'a giden füzeler... Ancak 2013 yılı ortalarında nitelikli operasyonlarıyla sahada üstünlüğü ele geçiren Suriye ordusuna ait mühimmat depolarının da bulunduğu 43 askerî üssü vurduğu[1584] dikkate alındığında, İsrail'in kuralsız joker rolünün "silahlı gruplara hava desteği sağlamak" olduğu anlaşılıyordu.

ABD'nin silahlı grupları Ürdün'de eğitmesi, Suriye'nin Ürdün sınırında oluşturulacak tampon bölge için Ürdün'e de Patriot yerleştirilmesinin gündeme gelmesi, İsrail'in 'özür' aracılığıyla Türkiye'yle ilişkilerini normalleştirmesi, Aralık ayında oluşturulan 'Dörtlü'deki rol dağılımına ilişkin ipuçları veriyordu.

ABD'nin ertelenen "aşırı İslâmcı kaygısı" ve Suriye

Suriye'deki isyancıları destekleyen ABD liderliğindeki Dostlar Grubu, 22 Haziran'da Katar'da yaptığı toplantıda silahlı grupların acilen silahlandırılması yönünde karar aldı. Suriye'deki isyancıların henüz Arap Birliği çözüm girişi-

---

1583 El-Hayat. 4 Aralık 2012. استعدادات رباعية لضرب سورية في حال استخدام الكيماوي http://alhayat.com/Details/458942

1584 YDH. 5 Mayıs 2013. İsrail'in ikinci Şam saldırısının ayrıntıları www.ydh.com.tr/HD11796_israilin-ikinci-sam-saldirisinin-ayrintilari.html

minin sürdüğü dönemlerde dahi Türkiye üzerinden silahlandırıldığı[1585] düşünüldüğünde, Dostlar Grubu'nun Katar'da aldığı "acil silahlandırma" kararı yeni bir gelişme olarak gözükmeyebilir. Ancak sürece bütüncül olarak bakıldığında, 22 Haziran tarihli Dostlar Grubu toplantısının vekâlet savaşını sürdürme kararlılığını yansıtması bakımından yeni olmasa bile önemli bir aşamayı başlattığı görülüyordu.

Doha toplantısı ile başlayan yeni aşamanın önemine değinmeden önce bu aşamanın şartlarının hangi gelişmelerle yaratıldığını hatırlamak gerekiyor.

1- **İsrail'in joker olarak oyuna sokulması:** 2012 yılı sonuna kadar Suriye krizi konusunda açık bir resmî tutum sergilememeye özen gösteren İsrail, 2013 yılının Ocak[1586] ve Mayıs[1587] aylarında Suriye'ye doğrudan askerî müdahalede bulunan ilk dış güç oldu.

İsrail'in Suriye oyununa hiçbir ülkenin cesaret edemediği kadar açıkça dahil olması, Suriye konusunda oluşan uluslar arası denge ile ilgiliydi. Dünyada Suriye ölçeğinde oluşan Soğuk Savaş dengesi, BM kararıyla 'meşru' bir uluslar arası müdahaleye izin vermiyordu; ABD ve Dostlar Grubu ise 2003'te Irak örneğinde olduğu gibi BM'yi bypass ederek Suriye'ye tek taraflı müdahalede bulunamıyordu.

Suriye ordusunun 2012 yılının son aylarından itibaren silahlı grupların lojistik ikmal hatlarını kesen ve sahadaki dengeyi lehine çeviren nitelikli operasyonlarının engellenmesi ve isyancı gruplara hava desteği sağlanması için Suriye ölçekli bu Soğuk Savaş dengesinde herhangi bir kurala bağlı olmayan bir aktörün joker rolüyle oyuna sokulması gerekiyordu.

ABD, Türkiye, İsrail ve Ürdün arasında Aralık ayı başında yapılan bir toplantıyla Suriye'deki kimyasal silahlar gerekçe gösterilerek bir işbirliği kombinasyonu oluşturuldu.[1588] Başından beri Suriye krizi konusunda açık

---

1585 C. J. Chivers ve Eric Schmitt, 26 Mart 2013. Suriyeli isyancılara hava yoluyla silah sevkiyatı CIA'in yardımıyla artıyor www.ydh.com.tr/HD11647_suriyeli-isyancilara-hava-yoluyla-silah-sevkiyati-ciain-yardimiyla-artiyor-.html , C. J. Chivers ve Eric Schmitt New York Times. 24 Mart 2013. Arms Airlift to Syria Rebels Expands, With Aid From C.I.A. www.nytimes.com/2013/03/25/world/middleeast/arms-airlift-to-syrian-rebels-expands-with-cia-aid.html?smid=tw-share&_r=3&

1586 Hürriyet. 30 Ocak 2013. Suriye: İsrail Şam'ı vurdu www.hurriyet.com.tr/planet/22479769.asp

1587 Akşam 5 Mayıs 2013. İsrail Suriye'yi yine vurdu www.aksam.com.tr/dunya/israil-suriyeyi-yine-vurdu/haber-202642

1588 El-Hayat. 4 Aralık 2012. استعدادات رباعية لضرب سورية في حال استخدام الكيماوي http://alhayat.com/Details/458942

bir tavır sergilememeye özen gösteren İsrail, Aralık ayından itibaren Suriye yönetiminin kimyasal silahlar kullandığını en çok iddia eden taraf haline geldi; 30 Ocak'ta ve 4 Mayıs'ta Suriye ordusuna ait askerî tesisleri ve mühimmat depolarını vurdu.

2- **Şam'ın müttefiklerinin jokerleri:** Şam'ın müttefiklerinden Rusya'nın S-300'leri oyuna sürmesi ve Hizbullah'ın devreye girmesi, Dostlar Grubu adına Libya'daki NATO rolüyle Suriye'ye müdahale etmeye kalkışan İsrail'i oyundan düşürdü.

3- **Kusayr yenilgisi**: Stratejik öneme sahip Kusayr kentinin Hizbullah'ın desteğiyle kontrol altına alınması ve Lübnan'dan Suriye'ye silah ve militan akışının kesilmesi, hem isyancılar hem de Dostlar Grubu açısından büyük bir hezimet oldu. Çünkü Lübnan sınırında güvenliği sağlayan Suriye ordusunun Türkiye sınırına yöneleceği, dolayısıyla da savaşı kazanabileceği öngörüsü ağırlık kazanmaya başladı.

Amerikan basını Suriye'deki isyancılara silah verilmezse Suriye'de İran'ın kazanacağını[1589] vurgularken, İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Perez de Reuters'e verdiği demecinde, Suriyeli muhaliflere teslim edilecek silahların bir gün İsrail'e çevrileceği korkusunu gerçekçi bulmadığını belirterek muhaliflerin silahlandırılmasını desteklediğini söyledi.[1590]

4- **ABD'nin oyuna resmen girmesi ve silahlandırma kararı:** Suriyeli muhalifleri siyasî ve ekonomik olarak açıkça desteklemekle birlikte sahadaki isyancı gruplara desteğini "öldürücü olmayan" yardımlarla sınırlı tutan ABD, daha önce kesin kanıt yok diye reddettiği kimyasal silah iddialarına ikna oldu. Birinci aşamada Suriye yönetiminin muhaliflere karşı kimyasal silah kullandığını belirten ABD[1591], ikinci aşamada da isyancıları silahlandırma kararı aldı.[1592]

Suriye'deki isyancıların "acilen silahlandırılması" yönünde karar alan Doha toplantısını hazırlayan yukarıdaki gelişmeler içerisinde sahayı doğrudan etkilemesi beklenen en önemli yenilik, daha önce isyancılara verilen

1589 YDH. 12 Haziran 2013. Muhaliflere silah vermezseniz Suriye'de İran kazanacak www.ydh.com.tr/HD11930_muhaliflere-silah-vermezseniz-suriyede-iran-kazanacak.html

1590 Crispian Balmer, Reuters. 18 Haziran 2013. U.S. right to arm Syrian rebels, says Israeli president http://uk.reuters.com/article/2013/06/18/uk-israel-peres-idUKBRE95H02F20130618

1591 NTVMSNBC. 25 Nisan 2013. 'Suriye yönetimi, kimyasal silah kullandı' www.ntvmsnbc.com/id/25438174/

1592 BBC. 14 Haziran 2013. ABD'den Suriyeli isyancılara askeri yardım www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/06/130614_abd_suriye_muhalefet.shtml

silahlarda koordinatör rolü oynayan ABD'nin artık kaynak temini sağlayan ülke olarak da devreye girmesi oldu.

ABD, İslâmcı grup kaygısını erteledi

Burada dikkat çekici olan diğer bir önemli husus da ABD'nin daha önce Suriye'deki etkinliklerinden kaygı duyduğu İslâmcı gruplarla silah konusunda birlikte çalışmaya başlaması oldu. Nitekim ABD'nin silahlandırma kararından sonra *Şarku'l-Avsat* gazetesine açıklamada bulunan Özgür Suriye Ordusu'na mensup bir komutan, Türkiye üzerinden çok sayıda gelişmiş silahlar aldıklarını açıkladı ve tüm silah depolarının Ahrâr eş-Şam adlı silahlı grubun denetiminde olduğunu ve ABD ile diğer devletlerin de onayı ile silahları dağıtma işinin bu grup tarafından gerçekleştirildiğini söyledi.[1593]

Ahrâr eş-Şam grubu, Nusra Cephesi gibi doğrudan el-Kaide bağlantılı bir grup olarak sayılmasa da, geçtiğimiz 8 Aralık 2012'de Antalya'da kurulan Selim İdris başkanlığındaki askerî örgüt içerisinde de yer alınıyordu. 12 Aralık'ta Fas'ta yapılan Dostlar Grubu toplantısından birkaç gün önce kurulan örgütün Antalya'daki kuruluş toplantısına ABD, İngiltere, Fransa, Körfez ülkeleri ve Ürdün'den güvenlik yetkilileri de katılmış;[1594] Selim İdris'in başkanlığa seçildiği bu örgüte Sukur eş-Şam ve Tevhid Tugayları gibi İslâmcı grupların katılmasında sakınca görülmezken, Ahrâr eş-Şam'ın liderlik ettiği İslâmî Cephe'den hiçbir grup bu örgütte yer almamıştı.

Doha'daki Dostlar Grubu toplantısında silahlandırmanın şeklinin ve yönteminin ülkelerin kendine bırakıldığı ve ABD'nin de Ahrâr eş-Şam'ı bile ortak olarak kabul ettiği düşünüldüğünde, Washington'un Halep'in Kusayr'ın akıbetine uğramaması için "aşırı İslâmcı kaygılarını" ertelediği söylenebilir.

2. Cenevre Konferansı ve isyancıların silahlandırılması

ABD ve Rusya'nın Suriye'de siyasî çözüm için Cenevre'de bir uluslar arası konferans düzenlenmesi konusunda anlaşması Suriye'deki iç savaşın aşamalı olarak duracağı yönünde beklenti yaratmıştı. Ancak ABD'nin bir yandan Cenevre Konferansı ve siyasî çözümden söz ederken, diğer yandan is-

[1593] YDH. 18 Haziran 2013. Suriye'ye Türkiye üzerinden yeni silah akışı www.ydh.com.tr/HD11939_suriyeye-turkiye-uzerinden-yeni-silah-akisi.html

[1594] Hürriyet. 9 Aralık 2012. Antalya'da çok gizemli Suriye toplantısı www.hurriyet.com.tr/planet/22107261.asp

yancı grupları silahlandırması, ABD ve müttefiklerinin Suriye'de barışçı bir çözümden yana olmadıkları kanaatini güçlendirdi.

ABD'nin Suriye'yi içeriden çökerttiği için sonsuza dek sürdürmekte hiçbir sakınca görmediği bu vekâlet savaşındaki tek kaygısının "aşırı İslâmcı gruplar" olduğu, siyasî çözümü de bunun için yedeğinde tuttuğu biliniyordu. Yani, ABD açısından sadece taktiksel bir değer taşıyan siyasî çözüm, Suriye'yi İran ve Rusya ekseninden koparma stratejisini destekleyici bir araç olarak anlam taşıyordu.

ABD'nin "aşırı İslâmcı grup" kaygısını göz ardı ederek isyancıları silahlandırma yönünde karar vermesi, Suriye ordusunun kazanımlarının büyüklüğü konusunda fikir veriyor. Doha'daki Dostlar Grubu toplantısında da isyancıların silahlandırılmasıyla birlikte vurgulanan 2. Cenevre Konferansı ve siyasî çözüm, ABD ve müttefikleri açısından tutunulacak son dal olarak görülüyordu. ABD ve müttefikleri, aşırısına ve tonuna bakmadan isyancıları silahlandırarak ve Kusayr'dan itibaren bozulan dengeyi Suriye'nin aleyhine çevirerek Cenevre'de masaya şartlar dayatan taraf olarak oturmak istiyordu.

Suriye'de 'siyasî çözüm için' dış müdahale

Suriye yönetimini 21 Ağustos'ta Şam'ın Doğu Guta bölgesinde kimyasal silah kullanmakla suçlayan ABD Başkanı Brack Obama'nın, kendi yetkisinde olmasına rağmen Suriye'ye saldırı kararını Kongre'ye bırakması, BM kararına dayanmadığı için yasal olmayan 'müdahale'ye 'meşruluk' arayışı olarak gözüküyordu. Washington, iki buçuk yıllık Suriye krizinin uluslar arası alanda yarattığı Soğuk Savaş dengesinin, kendisine BM kararına dayalı yasal bir müdahale izni vermeyeceğinden emindi. Bu yüzden de müdahalenin yasa dışılığını, "ahlâkî" gerekçelerle, "çoğulculuk"la ve "meşrûluk"la dengelemeye çalışmıştı.

Beyaz Saray'ın ileri sürdüğü "ahlâkî" gerekçe kitle imha silahlarıydı. Suriye yönetimini 21 Ağustos'ta kimyasal silah kullanmakla suçlayan Obama yönetimine göre yüzlerce sivilin ölümüne neden olan bu saldırının cezasız bırakılması, dünyanın diğer yerlerindeki diktatörleri kitle imha silahları kullanmaya cesaretlendirebilirdi. Dolayısıyla da mevcut Soğuk Savaş dengesi içerisinde BM'den yasal bir müdahale kararı çıkarılamayacağı için dünyadaki "çoğunluğun" bu "ahlâkî" gerekçeyi desteklemesi, yasal olmayan bu müdahaleyi "meşru" kılmaya yeterdi.

Elbette "ahlâkîlik", "çoğulculuk" ve "meşruluk" gibi argümanların, "yasallık" kavramını tartışmalı hale getirdiği varsayılabilir; hatta beş daimî üyenin vetosunun belirleyici olduğu dikkate alınarak siyasî bir kurum olan BM Güvenlik Konseyi'nin kararlarının hukukiliği de sorgulanabilirdi. Ancak BM kararlarının "yasallığı"nın; "insanî durum", "ahlâk", "çoğulculuk" ve "meşruluk" gibi argümanlarla dengelenebileceğinin kabulü, sadece BM Güvenlik Konseyi'nin yapısının değil, örneğin 1948'den beri İsrail'le ilgili tüm kararların meşruluğunun, çoğulculuğunun ve ahlâkîliğinin de sorgulanmasını ve gözden geçirilmesini gerektirmez miydi?

Kuşkusuz Obama yönetiminin BM yasallığına karşı "ahlâkîlik", "çoğulculuk" ve "meşruluk" argümanlarını öne sürmesi, ne Güvenlik Konseyi'nin yapısını ne de İsrail'le ilgili kararları tartışturacak ölçüde geniş kapsamlı değil, sadece bölgenin tek "dik başlı" Arap ülkesi olan Suriye ile sınırlı bir tutumu yansıtıyordu. Obama yönetimi, kimyasal silah iddiasıyla müdahaleyi gündeme getirirken, bu tek taraflı tavrını ahlâkî gerekçelerle süslemekle birlikte nesnel davranma ihtiyacı duymadı.

Örneğin BM denetçilerinin raporunu beklemedi; 21 Ağustos'ta Doğu Guta'daki sivillerin kimyasal silahla öldürüldüğünden ve bunu da Suriye yönetiminin kullandığından, kendi istihbarat servisinin verilerine dayanarak emin olduğunu açıkladı;[1595] bu gizli istihbaratı da sadece Temsilciler Meclisi üyeleriyle paylaştı.[1596]

2003'teki Irak işgali, ABD'ye tek taraflı bir müdahale için BM'nin nasıl bypass edilebileceğine ilişkin benzersiz bir model sunmuştu. Nitekim Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun da dördüncü aşama diye nitelediği[1597] Suriye'nin Dostları adlı grup da bu model öngörülerek oluşturulmuştu. Ancak Obama yönetiminin kimyasal silah gerekçesiyle Suriye'ye müdahale planı, şu sebeplerden dolayı 2003'teki Irak modeline göre gelişemedi.

1- 2003'te işgale gerekçe olarak sulan kitle imha silahlarının bulunamamasının, hem ABD hem de dünya kamuoyunda yarattığı aldatılmışlık duygusu.

1595 Tolga Tanış, Hürriyet. 31 Ağustos 2013. Kerry savaş konuşması yaptı www.hurriyet.com.tr/planet/24620249.asp

1596 Amerika'nın Sesi. 31 Ağustos 2013. Obama Kongre'nin Onayını Bekleyecek www.amerikaninsesi.com/content/obama-mudahale-icin-kongre-nin-onayini-bekleyecek/1740987.html

1597 Yenişafak. 23 Mart 2012. Esad gitmezse Suriye bölünür http://yenisafak.com.tr/Politika/?t=23.03.2012&c=2&i=374082&k=f4

2- İngiltere Parlamentosu'nun Suriye'ye müdahaleye onay vermemesi,

3- Suriye'ye saldırıyı fiilen desteklemeye hazır ülkelerin Türkiye, İsrail ve Suudî Arabistan'la sınırlı kalması; ancak ABD'nin de bölgesel bir savaşa yol açabileceği kaygısıyla bu ülkeleri oyun dışında tutmak istemesi,

4- Saint Petersburg'daki G-20 zirvesinde, ABD'nin Suriye'ye müdahale konusunda ciddi bir şekilde yalnız olduğunu fark etmesi.

Bu olumsuz şartlar, Obama yönetimini saldırıdan caydırmış gözükmedi. Beyaz Saray, dünya kamuoyuna sunduğu "ahlâkî" gerekçelere ulusal güvenliği de ekleyerek hem iç kamuoyunu hem de kararı bıraktığı Kongre'yi Suriye'ye müdahaleye destek için ikna etmeye çalıştı. ABD'de yapılan anketler ve 9 Eylül'deki oylama öncesinde Kongre'den gelen haberler, Obama yönetiminin tüm "ahlâkî' argümanlarına ve ulusal güvenlik gerekçelerine rağmen beklediği desteği bulamadığını gösteriyordu.

Bununla birlikte Suriye sorununun siyasî yollar dışında bir çözüm ihtimalinin olmadığı da açıktı. Çünkü Beyaz Saray, bölgeselleşme riskinden dolayı askerî müdahaleyi sınırlı tutmaktan yana gözüküyordu. Silahlı grupların hem kendi içinde hem de Dostlar Grubu ile işbirliği yapan siyasî muhaliflerle homojen ve koordineli bir bütünlük oluşturamamaları, dolayısıyla da mevcut yönetimin devrilmesinden sonra bile Suriye'de güvenli ve istikrarlı bir geçişin imkânsızlığı, müdahalenin sınırlı tutulmasını gerektiriyordu.

Peki bütün bunlara rağmen Beyaz Saray sınırlı müdahaleyi neden çok istemiş ve ciddi hazırlıklar yapmıştı?

Bu soruya tarafların siyasî çözüm konusundaki pozisyonlarına bakarak cevap verebilmek mümkün. Şam'ın da müttefiklerinin de kanın durması ve normalleşmenin sağlanabilmesi için sığınabilecekleri tek seçenek siyasî çözümdü. Yönetimi devirmeyecek bir sınırlı müdahale olsa da olmasa da Şam'ın da müttefiklerinin de içinde bulundukları **defansif** durumdan dolayı siyasî çözümden yüz çevirmeleri mümkün gözükmüyordu.

Ancak ABD liderliğindeki **Dostlar** grubu ile onların Suriyeli siyasî ve silahlı **vekilleri**, sahip oldukları **ofansif** pozisyondan dolayı siyasî çözümü masaya şartlar dayatabilecek bir konum elde edinceye kadar erteleyebilecekleri bir seçenek olarak görüyorlardı. Bu şartlar altında ABD'nin sınırlı müdahalesinin, yönetimin devrilmesine değil askeri gücünün hırpalanmasına dolayısıyla da **'Dostlar Grubu'**nun 2. Cenevre Konferansında masaya şart dayatabilecek bir üstünlükle oturabilmesine zemin hazırlayabilirdi.

Suriye'yi belirsizlikten, bölgeyi savaştan, Obama'yı tuzaktan kurtaran manevra

21 Ağustos 2013'te Doğu Guta'da kullanıldığı iddia edilen kimyasal silahtan Suriye yönetimini suçlayan ve ciddi müdahale hazırlıkları başlatan ABD Başkanı Barack Obama, 31 Ağustos'taki konuşmasında Suriye'ye müdahale kararını "Kongre'deki Amerikan halkı temsilcilerine vereceğini" açıklayarak askeri saldırı için umutlananlara kara haberi vermiş oldu. Çünkü 'başkomutan' sıfatıyla Kongre onayı olmaksızın askeri operasyon kararı alma yetkisine sahip olan Obama, Suriye konusundaki iddialarını tekrarlayarak sözünün arkasında durduğu mesajını vermekle birlikte kararı Kongre'ye bırakarak doğacak tehlikeli sonuçların sorumluluğunu tek başına üstlenmekten kaçındı.

Bir başka deyişle Obama, ***"özel bir Kongre yetkisine ihtiyaç olmadan bu askerî müdahaleyi başlatabileceğimi biliyorum. Ancak eğer Kongre'ye gidilmesi yolunu izlersek ülkenin daha güçlü olacağına inanıyorum ve harekatımız daha etkili olacaktır"***[1598] diyerek İran Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif'in tabiriyle *"itilmek üzere olduğu tuzak"*tan[1599] kaçmış oldu. Obama'nın bu 'tuzağı' fark etmesinde ABD halkının müdahale konusundaki endişeleri,[1600] 140 Kongre üyesinin uyarıcı mektubu ve İngiliz parlamentosunun müdahale konusunda ABD'yi yalnız bırakması[1601] etkili oldu.

Obama'ya Suriye'de kurulan tuzak

İran Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif, Obama'nın kararı Kongre'ye bırakan açıklamasından yaklaşık bir hafta önce katıldığı bir televizyon programında ***"Aşırılar, ABD için son derece kötü ve tehlikeli bir tuzak kurdu. Eğer Obama bu tuzağa düşerse başkanlık döneminde halkı için çok kötü bir hatıra bırakmış olacak"***[1602] demişti.

Zarif, 'aşırılar'ın kimler olduğunu açıkça söylemedi ve tuzağın ayrıntılarına girmedi. Ancak Doğu Guta'da 21 Ağustos'ta binden fazla kişinin ölü-

---

1598 İhsan Denli, Cihan Haber Ajansı. 31 Ağustos 2013. Obama, askeri müdahale kararını Kongre'ye bıraktı http://cihan.com.tr/caption/Obama-askeri-mudahale-kararini-Kongre-ye-birakti-CHMTExNTA2Ni80

1599 Khabernew. 28 Ağustos. 2013. ظریف: افراطی‌ها برای اوباما در سوریه دام پهن کرده‌اند www.khabarnew.ir/NSite/FullStory/News/?Serv=0&Id=29343&rSgr=0

1600 İlhan Tanır, 28 Ağustos 2013. Amerikan kamuoyunda Suriye'ye müdahale endişesi www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/08/130828_suriye_amerikan_kamuoyu.shtml

1601 www.ntvmsnbc.com/id/25463428

1602 İsna. 28 Ağustos 2013. ظریف: راه حل نظامی در سوریه باعث تاسف است/تهدید و زور در دنیای امروز جایگاهی ندارد http://isna.ir/fa/news/92060603590/ %AF

müyle sonuçlanan kimyasal silah saldırısı iddiası öncesinde ve sonrasında yaşanan gelişmeler hem aşırıların kimliğine hem de tuzağın niteliğine ilişkin ip uçları sunuyordu. Bunun için 21 Ağustos öncesinde ve sonrasında yaşanan gelişmeleri hatırlamak gerekiyor:

1- Mısır'daki 3 Temmuz darbesi, 2012 yılının Mart ayından beri 'Suriye'nin Dostları' adını kullanan uluslar arası ittifakta farklı kombinasyonların oluşmasına sebep oldu. 'Dostlara' dışarıdan destek veren Mursî yönetimi devrildi, Katar dışındaki Körfez ülkeleri darbeye ve darbe yönetimine açık destek verdi. Batılılar darbeye karşı çıkmadı, Türkiye'nin en yakın bölge müttefiki Katar oyun dışına çekildi. Türkiye ise Körfez'i özenle istisna ederek 'Dostlara' duyduğu öfkeyi 'Batı genellemesi' ve İsrail'le sınırladı, 'değerli yalnızlığı' ile teselli bulmaya çalıştı.

2- Suudî Arabistan İstihbarat Servisi Başkanı Bender bin Sultan, 31 Temmuz'da Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'le görüştü. Basında yer alan haberlere göre Bender, ABD ile koordineli olarak gerçekleştirdiği Moskova ziyaretinde Putin'e Suriye politikasını değiştirmesi karşılığında son derece cazip tekliflerde bulundu.[1603] Ancak yine basında yer alan haberlere göre Putin Bender'in Suriye konusundaki işbirliği teklifini reddetti.

3- 10 Ağustos'ta Amerika ile Rusya, 2. Cenevre konferansının yapılması konusunda anlaştı[1604], 12 Ağustos'ta ABD Dışişleri Bakanı John Kerry Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'a Suriye Ulusal Koalisyonu adlı muhalif örgütün başkanı Ahmed Carba'nın konferansa katılacağını söyledi.[1605]

4- Kusayr'ın kontrol altına alınmasından sonra silahlı grupların Lübnan bağlantısını kesen ve diğer cephelere ciddi bir üstünlük elde eden Suriye ordusu, Şam kırsalı olmak üzere silahlı grupların kontrolündeki birçok yeri geri almaya başladı. Batı basınında bile "Batı Esed'in Suriye'deki zaferine kendini hazırlamalıdır"[1606] türünden değerlendirmeler yapıldı.

1603 YDH. 21 Ağustos 2013. Bender bin Sultan-Putin görüşmesine ilişkin çarpıcı ayrıntılar www.ydh.com.tr/HD12190_bender-bin-sultan-putin-gorusmesine-iliskin-carpici-ayrintilar.html

1604 Sezai Kalaycı, Cihan Haber Ajansı. 10 Ağustos 2013. Rusya ile ABD Cenevre için anlaştı, ancak yine somut bir tarih yok www.cihan.com.tr/news/Rusya-ile-ABD-Cenevre-icin-anlasti-ancak-yine-somut-bir-tarih-yok-CHMTEwMzM4OS80

1605 YDH. 12 Ağustos 2013. Kerry'den Lavrov'a Cenevre garantisi www.ydh.com.tr/HD12158_kerryden-lavrova-cenevre-garantisi.html

1606 The Telegraph Savunma Editörü Con Coughlin, The Telegraph. 24 Haziran 2013. The West should prepare for Assad's victory in Syria http://blogs.telegraph.co.uk/news/concoughlin/100227893/the-west-should-prepare-for-assads-victory-in-syria/

5- BM kimyasal silah denetçileri muhaliflerin kimyasal silah kullandığını öne süren Suriye yönetiminin talebi üzerine başta Han el-Asel olmak üzere üç bölgede araştırma yapmak üzere 18 Ağustos'ta Şam'a gitti.[1607]

6- Suriyeli muhalifler, 21 Ağustos'ta Suriye ordusunun BM denetçilerinin bulunduğu Şam'a 4-5 kilometre mesafedeki Doğu Guta'ya kimyasal silah saldırısında bulunduğunu ve binden fazla kişinin öldüğünü iddia etti.[1608]

7- Muhaliflerin iddiaları üzerine gözler, daha önce kimyasal silah kullanımını 'kırmızıçizgi' olarak niteleyen Amerika'ya çevrildi. Ancak Amerikan Genelkurmay Başkanı Martin Dempsey, Suriye'ye askerî müdahalede bulunmanın Amerika'nın çıkarına olmayacağını açıkladı.[1609]

8- Amerikalı siyasî liderlerde BM raporu beklenmeden müdahale edilmesi yönünde eğilimler gözlemlenirken, askeri yetkililerin somut sonuçların beklenmesinden yana olduğu anlaşılıyordu. ABD Savunma Bakanı Chuck Hagel, 26 Ağustos'ta Suriye'de yaşananlardan tam olarak emin olmadıkça müdahale konusunda açıklama yapmayacağını söyledi.[1610]

9- Ancak İsrail[1611] Türkiye[1612] ve Arap Birliği,[1613] Doğu Guta'da kimyasal silah kullanımından Suriye yönetimini sorumlu tutarak acil müdahale talebinde bulundu. İngiltere de ABD müdahalesine katılmak için parlamentosunu olağanüstü toplantıya çağırdı.

10- ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, 26 Ağustos'ta bölgesel müttefiklerinin iddiasını destekleyen bir açıklama yaparak, Suriye yönetiminin kanıtları yok ettiğini dolayısıyla da müdahale için BM raporunu beklemeye gerek olmadığını söyledi.[1614]

1607 Takvim. 19 Ağustos 2013. Büyük göç www.takvim.com.tr/Siyaset/2013/08/19/buyuk-goc

1608 Hürriyet. 21 Ağustos 2013. Suriye'de kimyasal saldırı iddiası: 1300 ölü www.hurriyet.com.tr/planet/24560670.asp

1609 Hürriyet. 23 Ağustos 2013. ABD, Suriye'ye giremez çünkü www.hurriyet.com.tr/planet/24574621.asp

1610 YDH. 26 Ağustos 2013. Pentagon'dan Suriye'ye müdahale açıklaması www.ydh.com.tr/HD12206_pentagondan-suriyeye-mudahale-aciklamasi.html

1611 YDH. 26 Ağustos 2013. İsrail: Esed'in kimyasal silah kullandığı açık www.ydh.com.tr/HD12205_israil--esedin-kimyasal-silah-kullandigi-acik.html

1612 Bugün. 30 Ağustos 2013. Ahmet Davutoğlu: Sorumlusu Suriye rejimi http://gundem.bugun.com.tr/artik-suphe-kalmadi-haberi/776816

1613 YDH. 27 Ağustos 2013. Suriye'ye askeri müdahale ihtimali artıyor www.ydh.com.tr/HD12208_suriyeye-askeri-mudahale-ihtimali-artiyor.html

1614 Anadolu Ajansı 26 Ağustos 2013. ABD yönetimi kimyasal saldırıdan Esed'i sorumlu tuttu www.aa.com.tr/tr/dunya/220215--kimyasal-silah-kullanimi-gercek

Suriye'ye dış müdahalenin söz konusu olduğu her dönemde Akdeniz'e savaş gemileri göndererek ya da tatbikatlar yaparak açık mesajlar veren Rusya'nın bu kez dış müdahaleye tepkisini BM'deki İngiltere karar taslağını bloke ederek[1615] sadece diplomasiyle sınırlı tutmakla yetindiği dikkat çekiyordu. Bu ise Washington'u, tıpkı Irak'ta olduğu gibi müdahale için BM dışında bir koalisyon arayışına sevk ediyordu.[1616]

Elbette BM kararı söz konusu olmadığı için ABD müttefiklerinin saldırısı, Suriye'ye yapılması düşünülen müdahaleyi yasal olarak "tek taraflı" olmaktan kurtarmıyor; ancak görüntüyü kurtarmaya yetiyordu. İngiltere Parlamentosu'ndan olumsuz karar çıkması, Obama'yı görüntüyü kurtaracak bir savaş koalisyonundan da mahrum etti. Çünkü müdahaleyi en çok destekleyenlerden İsrail'in koalisyona dahil edilmesi, hem moral hem de fiziksel bakımdan dengeleri alt üst edecek riskler taşıyordu.

Benzer bir şey Türkiye için de geçerliydi; zira Suriye'nin NATO üyesi olan Türkiye'ye karşı saldırıda bulunması, 5. madde kapsamında NATO'nun müdahalesini gerektirebilir; bu ise Rusya ve İran başta olmak üzere başka uluslar arası güçlerin oyuna dahil olmasına neden olabilirdi. Kim bilir belki de İran'ın, müdahalenin Suriye ile sınırlı kalmayacağına dair uyarısı[1617] ve Rusya'nın diplomatik tepkiyle sınırlı anlamlı sessizliği "tuzağın" boyutlarına ilişkin ip uçları sunuyordu.

Mısır, Ürdün, Lübnan ve Irak da doğacak tehlikeli sonuçlara dikkat çekerek müdahaleye karşı çıkıyordu.[1618] *Le Point*'te yer alan bir haber analize göre, Fransa da Martin Dempsey'nin öne sürdüğü gerekçelere benzer sebeplerden dolayı[1619] müdahaleye doğrudan katılmak istemiyordu.

"Demokrasi sandıktan ibaret değildir" vecizesinin sahibi Obama'nın, tek taraflı müdahaleden doğacak sonuçların bedelini ödememek için demokrasiye sığınarak kararı Kongre'ye atması, her hâlükârda tüm yöneticilerin örnek

1615 BBC Türkçe. 28 Ağustos 2013. Suriye'ye müdahale hazırlığı: Rusya, İngiltere'nin tasarısını bloke etti www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/08/130828_suriye_bm_guvenlik_konseyi.shtml

1616 YDH. 28 Ağustos 2013. ABD: Suriye'ye tek taraflı müdahale etmeyeceğiz www.ydh.com.tr/HD12210_abd--suriyeye-tek-tarafli-mudahale-etmeyecegiz.html

1617 YDH. 31 Ağustos 2013. General Caferi: Suriye ile sınırlı kalmaz www.ydh.com.tr/HD12222_general-caferi--suriye-ile-sinirli-kalmaz.html

1618 YDH. 30 Ağustos 2013. Mısır'dan muhtemel Suriye müdahalesine tepki www.ydh.com.tr/HD12219_misirdan-muhtemel-suriye-mudahalesine-tepki.html

1619 www.farsnews.com/newstext.php?nn=13920609000052

alması gereken bir siyasî tavır kotrayartaya çıktı. Obama, kendi iddialarından geri adım atmış görüntüsü vermeyerek topu Kongre'ye atıp Suriye'deki belirsizliğin derinleşmesini ve muhtemel bir bölgesel savaşı önledi; yani İran Dışişleri Bakanı Cevad Zarif'in işaret ettiği üzere, Bender bin Sultan'la İsrailllilerin kurduğu tuzağa düşmedi.

Lavrov-Kerry anlaşması ve vekillerin hezimeti

Suriye'deki kimyasal silahların geleceği konusunda sağlanan Lavrov-Kerry anlaşması, uluslar arası medyada ve siyasî çevrelerde "kazananlar-kaybedenler" tartışmasına neden oldu. Gerekçeler, ayrıntılar ve analizler farklı olsa da Lavrov-Kerry anlaşması sonrasında kazananlar tarafında yer alan aktörler; ABD, Rusya ve Suriye yönetimi olarak sıralandı.

Bu süreçten ABD'nin zaferle çıktığına delil oluşturan ayrıntılar şunlar olabilirdi:

1- ABD, işbirliği yaptığı muhaliflerin Suriye yönetiminin devrilmesi halinde bile barışçı ve istikrarlı bir geçiş sağlayabilecek yeterlilikte olmadığını gördüğü için iç savaşın kontrollü bir şekilde uzamasından yana. Çünkü bu sayede hem tek kurşun atmadan İsrail karşısındaki en önemli Arap bariyerini içerideki vekilleri aracılığıyla çökertiyor, hem de tek dolar harcamadan Direniş ekseninin bölgedeki moral desteğini sıfıra indirebilecek bir propaganda üstünlüğü elde etmiş oluyor.

2- İç savaşı kontrolden çıkarma riski taşıyan ve İsrail'in güvenliğini tehdit eden en önemli faktör, Suriye'deki kimyasal silahlardı. Suriye yönetimi, 2012 yılının temmuz ayında kimyasal silahlara sahip olduğunu; ancak bunu sadece bir dış saldırıya karşı kullanabileceğini açıklayarak[1620] dış müdahale konusunda bir caydırıcılık mesajı vermişti.

3- Suriye ölçeğinde uluslar arası düzeyde oluşan Soğuk Savaş dengesi, buradaki kimyasal silahların BM aracılığıyla ve yasal yollardan ortadan kaldırılmasını imkânsız hale getirmekteydi. Dolayısıyla da Suriye yönetimi devrilse de 'Pirus zaferi' kazansa da bu ülkedeki kimyasal silah varlığı ABD müttefikleri ve çıkarları açısından bir tehdit olmaya devam edecekti.

[1620] NTVMSNBC. 23 Temmuz 2012. 'Dış müdahalede kimyasal silah kullanırız' www.ntvmsnbc.com/id/25368481

Tehdidi fırsata dönüştüren ABD zaferi

Amerikan yönetimi, yukarıda sıralanan şartların yarattığı tehdidi, 21 Ağustos'taki Doğu Guta olayı sayesinde bir fırsata dönüştürdü. Obama yönetimi, kimyasal saldırıdan sorumlu tuttuğu Suriye'yi tek taraflı olarak cezalandırma kararı aldı; ancak iç kamuoyunda ve uluslar arası düzeyde yeterli destek olmadığını gerekçe göstererek kendi yetkisinde olan müdahale kararını Kongre'ye bıraktı.

Kararın Kongre'ye bırakılması, ABD yönetimine savaş masrafına girmeden diplomasi yoluyla istediği sonucu elde etmesi için zaman kazandırmış oldu. Obama yönetiminin en hararetli savaş yanlısı ismi John Kerry, Suriye yönetiminin kimyasal silahları teslim etmesi halinde saldırıdan kurtulacağını[1621] "ağzından kaçırıverdi". Kerry'nin bu "gafı" Rusya tarafından bir çözüm önerisine dönüştürüldü; Şam öneriyi kabul etti ve Lavrov-Kerry anlaşmasıyla da ABD savaş masrafına girmeden istediğini elde etmiş, yani "zafer kazanınış" oldu.

Rusya'nın manevra sınırı

Lavrov- Kerry anlaşmasının Rusya adına bir zafer olduğu kanısı çok daha yaygındı. Bu kanıyı destekleyen verileri de şöyle sıralamak mümkün:

1- Rusya, ABD askerî müdahalesinin Suriye yönetimini devirecek kapsamda olmasa bile, sahadaki savaş dengesini yönetimin aleyhine bozabileceğinden kaygılıydı. Çünkü sahadaki güç dengesinin Suriye yönetimi aleyhine bozulması, siyasî çözümün konuşulacağı 2. Cenevre Konferansı'nda ABD ve müttefikleriyle onların Suriyeli vekillerinin elini güçlendirecek bir gelişme olacaktı.

2- "Uluslar arası hukuk", "1. Cenevre Bildirisi" ve siyasî çözüm vurgusuyla başından beri Suriye yönetimine destek olan Rusya, hele de kimyasal silah gibi menfur bir konuda Suriye'ye yönelik korumacı tavrını BM dışına taşımaya hazır değildi. Nitekim Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, ABD'nin müdahale ihtimalinin güçlü bir şekilde söz konusu edildiği günlerde Suriye için savaşa girmeyeceklerini[1622] belirterek bunu ortaya koydu.

1621 Tolga Tanış, Hürriyet, 11 Eylül 2013. Silahsız çözüme bir şans www.hurriyet.com.tr/planet/24685901.asp

1622 Milliyet. 27 Ağustos 2013. 'Suriye için savaşa girmeyiz' http://dunya.milliyet.com.tr/rusya-suriye-icin-savasa-girmeyiz/dunya/detay/1755152/default.htm

3- Suriye için ABD ile savaşmayı göze almadığına göre, İngiltere'nin BM'ye sunduğu karar taslağını bloke eden Rusya'nın[1623] Suriye konusundaki manevra alanının diplomasiyle sınırlı olduğu açıktı.

Kerry'nin 'gafı' üzerinden kazanılan Rusya zaferi

Obama yönetiminin kendi yetkisindeki bir kararı Kongre'ye bırakması sebebiyle sergilediği "zayıflık" ve G-20 zirvesindeki "yalnızlığı", Rusya'nın diplomatik alanla sınırlı manevra gücünü arttıran gelişmeler oldu. ABD Dışişleri Bakanı Kerry'nin "gafını", resmî bir ziyaret için Moskova'da bulunan Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim'e bir çözüm önerisi olarak sunan Rusya, ardından da bunu bir çözüm planına dönüştürerek savaşı önlemiş oldu. Lavrov-Kerry anlaşmasının detayları Rusya'nın diplomasi yoluyla elde ettiği bu zaferin sadece savaşın önlenmesiyle sınırlı olmadığını da ortaya koydu.

Zira Lavrov-Kerry anlaşması, kimyasal silahların Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in görev süresinin sona ereceği 2014 yılı ortalarına kadar imhasını[1624] öngördüğü için 2. Cenevre Konferansı kapsamında da hem Moskova'nın hem de Şam'ın elini güçlendiriyordu. Öte yandan anlaşma, kimyasal silahların imhası konusunda herhangi bir görüş ayrılığının yaşanması halinde konunun BM'ye getirilmesini öngördüğü[1625] için, zahiren ABD'nin tek taraflı müdahalesinin önünü de almış oluyordu.

Dolayısıyla da Rusya, hem savaşa girmeden müttefikini saldırıdan koruduğu, hem 2. Cenevre Konferansı'nın gündemden düşmesini engellediği, hem de çözüme ulaştıran tüm süreçleri kendisi hazırladığı için zafer kazanmış oluyordu.

Suriye yönetiminin şartları ve imkânları

Lavrov-Kerry anlaşmasından "zaferle" çıkan üçüncü aktör ise Suriye yönetimiydi. Suriye yönetiminin "zaferine" dair gerekçeleri destekleyen ayrıntılar ise şunlardı.

1623 BBC Türkçe 28 Ağustos 2013. Suriye'ye müdahale hazırlığı: Rusya, İngiltere'nin tasarısını bloke etti www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/08/130828_suriye_bm_guvenlik_konseyi.shtml

1624 Amerika'nın Sesi. 14 Eylül 2013. Kerry ve Lavrov Suriye Planı Üzerinde Anlaştı www.amerikaninsesi.com/content/kerry-ve-lavrov-suriye-plani-uzerinde-anlasti/1749808.html

1625 Farsnews. 15 Eylül 2013. متن کامل توافقنامه مسکو-واشنگتن درباره تسلیحات شیمیایی سوریه www.farsnews.com/newstext.php?nn=13920623001263

1- Amerikan askerî müdahalesi, Kusayr bölgesini kontrol altına alıp silahlı grupların Lübnan'la olan bağlantısını keserek savaş cephelerinde hissedilir bir üstünlük elde eden Suriye yönetimi açısından ciddi bir risk oluşturuyordu. Çünkü yönetimi devirebilecek kapsamda olmasa bile Suriye ordusunun hava gücünü mühimmat depolarını hedef alacağı açık olan ABD'nin askerî müdahalesinin, cephelerdeki durumu ordunun aleyhine çevirmesi riski söz konusuydu.

2- 2012 yılının Temmuz ayında dış müdahaleye karşı bir caydırıcılık sağlamak açısından kimyasal silahlara sahip olduğunu gizlemeyen Suriye yönetimi, kimyasal silahları içeride kullanmadığını ispat edebilecek ne fizikî ne de psikolojik şartlara sahipti.

3- Uluslar arası alanda zaten büyük ölçüde yalıtılmış olan Suriye yönetiminin ABD müdahalesini engelleyebilecek askerî gücü de, müttefiklerini kendisiyle birlikte savaşa ikna edebilecek siyasî gücü de bulunmuyordu.

4- Cephedeki güç dengesinin Suriye yönetiminin aleyhine dönmesinin, tek sığınak olarak gördüğü siyasî çözüm müzakerelerini de Şam'ın aleyhine çevireceğinden kuşku yoktu.

Şam'ın kârdan zarar eden siyasî "zaferi"

Suriye yönetimi, Rusya'nın çözüm önerisini kabul ederek kimyasal silah kullandığı yönündeki suçlamaların da buna dayalı geliştirilen dış müdahale tehditlerinin de önünü almış oldu. 2012 yılı Temmuz ayında dış müdahaleye karşı caydırıcı bir koz olarak açıkladığı kimyasal silahlarının bir dış müdahale gerekçesi haline geldiğini gören Suriye yönetimi, egemenliğini, zaten içeriye karşı kullanmayacağını söylediği etkisiz eleman hükmündeki bir silahı teslim ederek korumuş oldu.

Böylece Şam, iç savaşta kendisi için hiçbir değer taşımayan bir silaha karşılık, halkını ve kendisini "kimsenin durduramayacağı" bir savaşın yıkımından kurtararak "zafer" kazanmış oldu.

Vekillerin yok hükmündeki zaferi

Suriye yönetiminin kimyasal silah kullandığı iddiası, 2012 yılının Aralık ayından itibaren gündeme sokulmaya başlandı.

1- ABD, Türkiye, İsrail ve Ürdün arasında Aralık ayı başında yapılan bir toplantıyla Suriye'deki kimyasal silahlar gerekçe gösterilerek bir işbirliği

kombinasyonu oluşturuldu.[1626] İlerleyen süreçlerde İngiltere, Fransa, İsrail ve Türkiye Suriye yönetimini kimyasal silah kullanmakla suçladı.

2- Mart ayında Suriye ordusunun kontrolü altında bulunan Halep'in Han el-Asel kasabasına kimyasal silah saldırısında bulunulduğunu öne süren Suriye yönetiminin talebi üzerine, 18 Ağustos'ta BM denetçi heyeti Şam'a geldi.

3- ABD liderliğindeki Dostlar Grubu tarafından Suriye halkının temsilcisi olarak tanınan muhalifler, Suriye yönetiminin 21 Ağustos'ta Doğu Guta'da kimyasal silah saldırısında bulunduğunu iddia etti. Bu iddia Türkiye, İsrail, Suudî Arabistan, İngiltere ve Fransa tarafından desteklendi.

4- ABD yönetiminin BM denetçilerinin incelemesini ve raporunu beklemeden müdahale kararı alması üzerine BM denetçileri, sadece 21 Ağustos'ta kimyasal silah saldırısına uğradığı öne sürülen Doğu Guta'da inceleme yapabildi.

5- ABD'nin İngiltere ve Fransa gibi Batılı müttefiklerinin müdahaleye ortak olacakları sinyalini verdiği günlerde İsrail[1627], Türkiye[1628] ve Suudî Arabistan[1629] gibi bölgesel müttefikleri müdahalenin kapsamı üzerinde taleplerde bulunmaya başlarken; Dostlar Grubu tarafından tanınan Suriyeli muhalifler ise "büyük taarruz için müdahale"[1630] beklediklerini açıkladı.

Ancak müdahale sürecine yaptıkları tüm katkılara rağmen İngiltere, Fransa, Türkiye, İsrail, Suudî Arabistan ve Özgür Suriye Ordusu'nun hissesine, Lavrov-Kerry anlaşmasından hiçbir zafer nasip olmadı. Çünkü anlaşma, Rusya ile ABD'nin uzlaşması ve Suriye yönetiminin kabulü sayesinde gerçekleşti; diğerlerinin fikri bile sorulmadı. Bu durum, Suriye'de yaşananların "halkın rejime karşı verdiği bir özgürlük mücadelesi" değil, açık bir vekâlet savaşı olduğu gerçeğini ortaya koyduğu gibi "asıllar"ın da "vekiller"in de adresini göstermiş oldu.

1626 El-Hayat. 4 Aralık 2012. استعدادات رباعية لضرب سورية في حال استخدام الكيماوي http://alhayat.com/Details/458942

1627 Taha Kıvanç. Star. 6 Eylül 2013. İsrail Suriye'ye müdahalenin neresinde? http://haber.stargazete.com/yazar/israil-suriyeye-mudahalenin-neresinde/yazi-786809

1628 Habertürk. 31 Ağustos 2013. "Sınırlı müdahale bizi tatmin etmez" www.haberturk.com/gundem/haber/873629-sinirli-mudahale-bizi-tatmin-etmez

1629 Amerika'nın Sesi 14 Eylül 2013. Suudi Arabistan Diplomasiyi Çözüm Olarak Görmüyor www.amerikaninsesi.com/content/suudi-arabistan-diplomasiyi-cozum-olarak-gormuyor/1749861.html

1630 Zaman. 1 Eylül 2013. Muhalifler, 'büyük taarruz' için dış müdahaleyi bekliyor www.zaman.com.tr/dunya_muhalifler-buyuk-taarruz-icin-dis-mudahaleyi-bekliyor_2127788.html

Silahlı gruplar arası erken hesaplaşma

Amerika'nın Suriye'ye askerî müdahalesinin gündemden düşmesi, Suriye'deki silahlı grupların oluşturduğu kombinasyonların başkalaşmasına ve yeniden kurgulanmasına neden oldu. Bir başka deyişle, Amerika'nın askerî müdahalesiyle yönetimin devrileceğine veya en azından zayıflatılacağına umut bağlayan silahlı gruplar, devrim sonrasına ertelediklerî iç hesaplaşmayı erkene aldılar.

Bu gelişme, her şeyden önce iki buçuk yıllık uluslar arası destek ve medya yönlendirmesi ile yaratılan kamuoyu algısının nesnel bir gerçekliği yansıtmadığını ortaya koydu. Dostlar Grubu'nu oluşturan ülkeler tarafından yaratılan algıya göre Suriye muhalefetinin siyasî kanadı 11 Kasım'da Doha'da kurulan Ulusal Koalisyon, askerî kanadı da 5-8 Aralık tarihlerinde Antalya'da kurulan Selim İdris komutasındaki Özgür Suriye Ordusu genelkurmayıydı.

Halbuki Ulusal Koalisyon ve Özgür Suriye Ordusu Genelkurmayı, Katar ve Türkiye'nin öncülüğünde 2011 Ekim'inde kurulan Ulusal Konsey ile Türkiye'ye sığınan Riyad Esad'ın Hatay'da kurduğu Özgür Suriye Ordusu'nun ABD tarafından modifiye edilmiş şekliydi. Nitekim dönemin ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Ulusal Konsey'i Suriye halkının yasal temsilcisi olarak ilan eden 1 Nisan (2012) tarihli Dostlar Grubu toplantısı sonuç bildirisini imzalamasına rağmen, 31 Ekim 2012'de Ulusal Konsey'in Suriye muhalefetini temsil etmediğini söylemiş ve Ulusal Koalisyon'un kuruluş sürecinin önünü açmıştı.

Aslında Suriye'deki muhalif gruplar dört kategoride yer alan çok sayıdaki gruptan oluşuyordu ve 11 Kasım'dan önce Ulusal Konsey, 11 Kasım'dan sonra da Ulusal Koalisyon adıyla 'Suriye muhalefeti' genellemesiyle nitelenen örgütler ise bu dört kategoriden sadece biri içinde yer alıyordu.

Suriye'deki muhalif gruplara ilişkin kategoriler şunlardır:

1- Yönetimin belirlediği siyasî süreçlerde yer alan ve halen hem parlamentoda hem de kabinede yer alan muhalif partiler: Kadri Cemil ve Ali Haydar'ın liderlik ettiği siyasî partiler bu kategoride yer alıyor.

2- Yönetimin belirlediği siyasî süreçlerde yer almayan; ancak dış müdahaleye de silah ve şiddete de karşı çıkan gruplar: Hasan Abdulazim ve Heysem Menna tarafından temsil edilen Ulusal Koordinasyon Kurulu bu kategoride yer alıyor.

3- Türkiye ve Katar'da örgütlenen ve yönetimin her türlü yöntem, araç ve uluslar arası işbirliği ile devrilmesini meşru gören ve Dostlar Grubu tarafından "muhalifler" olarak tanınan gruplar: Geçmişte Ulusal Konsey, 11 Kasım'dan sonra da Ulusal Koalisyon adıyla örgütlenen gruplar bu kategoride yer alıyor.

4- Silahlı gruplar: Başta Özgür Suriye Ordusu tabelasını kullanan yüzlerce silahlı grubun yanı sıra el-Kaide bağlantılı olan ya da olmayan radikal İslâmcı gruplar da bu kategoride yer alıyor.

Dış etkilere göre değişen silahlı grup kombinasyonları

Yukarıda sözü edilen uluslar arası destek ve medya yönlendirmesi, kamuoyunda Suriye'deki silahlı muhalefetin Özgür Suriye Ordusu'ndan (ÖSO) ibaret olduğu algısını oluşturdu. ÖSO, 29 Temmuz 2011'de, Albay Riyad Esad'ın da aralarında bulunduğu bir grup Suriyeli muhalif subay tarafından Türkiye'de kuruldu.[1631] Ancak örgüt hiçbir zaman kendi adını kullanan silahlı gruplar da dahil olmak üzere emir komuta disiplini olan bir yapıya kavuşamadı.

Özgür Suriye Ordusu adı, 2011'den 2012 Aralık'ına kadar, el-Kaide bağlantılı gruplar da dahil olmak üzere tüm silahlı grupların kullandığı ortak bir tabeladan ibaretti. Bu süre boyunca Suriye yönetimi karşıtı ülkeler ve uluslar arası medya, "Suriye'de el-Kaide bağlantılı ve aşırı grupların varlığı" meselesinin Şam'ın propagandasından ibaret olduğu tezini savundu ve ÖSO'nun tabela varlığı ise kamuoyu oluşturmada en etkili araç oldu. Ancak 11 Kasım'a kadar Suriye Ulusal Konseyi ile ÖSO arasındaki koordinasyonsuzluk ve silahlı grupların para ve silah tedarikçilerinin kimliğine göre saf değiştirmesi yeni bir bakış açısı geliştirmeyi zorunlu kıldı. Çünkü harcanan tüm kaynaklara rağmen beklenen sonuç elde edilemiyordu.

31 Ekim ve muhaliflerin yeniden formatlanması

Verilen tüm malî, siyasî ve askerî desteğe rağmen isyanın üzerinden bir yıl geçmesine rağmen somut hiçbir sonuç alınamaması, ABD'yi yukarıda sözü edilen 3. ve 4. kategoride yer alan örgütleri yeniden yapılandırmaya sevk etti. 1 Nisan'da Ulusal Konsey'i Suriye halkının yasal temsilcisi

---

[1631] El-Arabiya. 28 Ekim 2011. رياض الأسعد: سنقاتل النظام حتى يسقط
الجيش السوري الحر ينفذ هجمات ضد قوات الأسد بدعم تركي www.alarabiya.net/articles/2011/10/28/174176.html

olarak tanıyan dönemin ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un 31 Ekim'de Ulusal Konsey'in Suriye muhalefetinin tamamını temsil etmediğini keşfetmesi[1632], 3. ve 4. kategorideki örgütlerin yeniden yapılandırılacağının işaret fişeği olmuştu.

ABD'nin doğrudan liderlik üstlenerek girişti̇ği bu yeniden yapılandırma, iki hedef öngörüyordu.

1- Türkiye ve Katar güdümündeki Suriye Ulusal Konseyi'nin belirleyiciliğini sınırlamak ve örgütü doğrudan ABD etkisine açacak şekilde genişletmek.

2- Muhalefetin siyasî kanadı ile askerî kanadı arasında koordinasyon ve disiplin oluşturmak.

Bu çerçevede, birinci aşamada Suriye Ulusal Konseyi dışında kalan laik muhalif gruplar, ABD'nin eski Şam Büyükelçisi Robert Ford'un öncülüğünde 'Riyad Seyf Girişimi' adıyla örgütlendi ve 11 Kasım'da 3. kategorideki örgüt genişletilerek[1633] kısaca 'Ulusal Koalisyon' diye anılan, 'Suriye Muhalefeti ve Devrimci Güçler Koalisyonu' kuruldu.

Siyasî kanatla askerî kanat arasındaki koordinasyonu sağlamayı öngören ikinci aşamada ise ÖSO tabelasını kullanan silahlı grupların temsilcileri, 5-8 Aralık tarihleri arasında Antalya'da bir araya getirildi ve Selim İdris komutasındaki ÖSO Genelkurmayı oluşturuldu.

8 Aralık sonrası silahlı gruplar kombinasyonu

ABD'nin doğrudan liderlik rolü üstlenip Suriye muhalefetini yeniden yapılandırması, daha önce ÖSO tabelası altında bulunan birbirinden bağımsız onlarca silahlı grubun yeni kombinasyonlar oluşturmasına neden oldu.

ÖSO Genelkurmayı'nın kurulmasından sonra silahlı gruplar şu kategorilere göre ayrıştılar.

1- ÖSO Genelkurmayı'na bağlı silahlı gruplar: Suriye ordusundan firar eden askerlerin oluşturduğu silahlı gruplar ile 8 Aralık öncesinde "İslâmî Kurtuluş Cephesi" adlı bir ittifak oluşturan İslâmcı gruplar burada yer aldı.

2- Suriye İslâmî Cephesi: ÖSO Genelkurmayı'na girmeyi kabul etmeyen bu silahlı grup ittifakı, ideolojik benzerliğine rağmen, el-Kaide içinde de yer

---

1632 NTVMSNBC. 1 Kasım 2012. 'Suriye Ulusal Konseyi feshedilsin' www.ntvmsnbc.com/id/25394157/

1633 YDH. 12 Kasım 2012. Yeni Suriye muhalefet koalisyonu listesi www.ydh.com.tr/HD11003_yeni-suriye-muhalefet-koalisyonu-listesi.html

almadı. 21 Aralık'ta kurulan İslâmî Cephe, el-Fecru'l-İslâmiye Hareketi (Halep), Ahrâr eş-Şam (Suriye), el-Hak Tugayı (Humus), Ensâru'ş-Şam Tugayı (Lazkiye), et-Tâliatü'l-İslâmiye Cemaati (İdlib), Mus'ab bin Umeyr Tugayı (Halep), Tevhid Ordusu (Deyr ez Zor) ve el-İmânu'l-Mukâtile Tugayları'dan oluşuyordu.

3- El Kaide bağlantılı gruplar: Nisan 2013'te Irak-Şam İslâm Devleti ve Nusra Cephesi diye ikiye ayrılacak olan bu gruplar, o dönemde Nusra Cephesi genel adı ile biliniyordu.

ABD'nin müdahale etmemesi ve erken hesaplaşma

21 Ağustos'ta Doğu Guta'da gerçekleşen kimyasal silah saldırısı sonrasında ADB'nin Suriye'ye askerî müdahale hazırlığı başlatması, ABD'nin hem Batılı müttefiklerini; hem Suudî Arabistan[1634], Türkiye[1635] ve İsrail[1636] gibi bölgesel müttefiklerini ve hem de sahadaki tüm silahlı grupları ciddi bir beklenti içine soktu. Türkiye, İsrail ve Suudî Arabistan, yönetimi devirecek ölçüde geniş kapsamlı bir müdahale talep ederken, ABD müdahalenin sınırlı düzeyde tutulmasından yana olduğunu açıkladı. Ancak müdahalenin gerçekleşmemesi, her iki seçeneği de olumlu karşılayan silahlı gruplar üzerinde iki sonuç doğuran bir şok etkisi yarattı.

1- 8 Aralık sonrasında oluşan kombinasyonun farklılaşması ve yeni ittifakların oluşması.

2- Oluşan yeni ittifaklar çerçevesinde iç çatışmaların başlaması.

25 Eylül'de on üç silahlı grup, Ulusal Koalisyon'u tanımadığını açıklayan bir bildiri yayımladı.[1637] Elbette Suriye İslâmî Cephesi ile el-Kaide bağlantılı gruplar Ulusal Koalisyon'u zaten tanımıyordu; ancak bu bildiriye imza atan gruplar arasında ÖSO Genelkurmayı'na bağlı Tevhid Tugayları, Sukur eş-Şam ve İslâm Tugayları da bulunuyordu.

1634 Amerika'nın Sesi 14 Eylül 2013. Suudi Arabistan Diplomasiyi Çözüm Olarak Görmüyor www.amerikaninsesi.com/content/suudi-arabistan-diplomasiyi-cozum-olarak-gormuyor/1749861.html

1635 Habertürk. 31 Ağustos 2013. "Sınırlı müdahale bizi tatmin etmez" www.haberturk.com/gundem/haber/873629-sinirli-mudahale-bizi-tatmin-etmez

1636 Hürriyet. 18 Eylül 2013. İsrail, El Kaide'yi Esad'a yeğliyor www.hurriyet.com.tr/planet/24733191.asp

1637 YDH. 25 Eylül 2013. Silahlı gruplardan Ulusal Koalisyon'a darbe www.ydh.com.tr/HD12290_silahli-gruplardan-ulusal-koalisyona-darbe.html

Bu gelişmeyi daha ilginç kılan en önemli husus ise "Suriye'deki tüm gruplara İslâm şeriatına dayalı net bir İslâmî çatı altında birleşme" çağrısı yapan 13 örgüt içerisinde Nusra Cephesi'nin de yer almasıydı. Suriye'nin başta Türkiye sınırı olmak üzere hemen her yerinden, el-Kaide bağlantılı grupların kendi aralarında ve ÖSO'ya bağlı gruplarla, Kürtlerin de her ikisiyle çatıştığına dair haberler gelirken; 29 Eylül'de ÖSO içindeki 43 silahlı grubun doğrudan Suudî İstihbarat Şefi Bender bin Sultan'a bağlı Liva' el-İslâm örgütüne katıldığı ve "İslâm Ordusu" adlı yeni bir ittifak kurduğu açıklandı.[1638]

Yönetimin devrilmesinden sonra gerçekleşeceğine kesin gözüyle bakılan bu hesaplaşmanın ve ABD müdahalesinin gerçekleşmemesi üzerine erkene alınması, savaş cephelerine yansıyacak boyutuyla olduğu kadar siyasî ve diplomatik alana yansıyacak şekliyle de önem taşıyordu.

Her şeyden önce silahlı gruplar arasında oluşan bu yeni kombinasyonlar, iki buçuk yıldır "rejim propagandası" olarak nitelenen aşırılık tehlikesini teyid eden bir görüntü arz ediyordu. ABD içerisinde Suriye'ye askerî müdahaleyi destekleyen çevrelerin "aşırı olmadıklarını garanti ettiği"[1639] silahlı grupların el-Kaide bağlantılı örgütlerle ittifaklar kurup ABD tarafından yapılandırılan muhalif örgütleri tanımadığını açıklaması, her şeyden önce bu örgütlerin Batı kamuoyu nezdinde yalnızlaşmasına sebep olacak sonuçlar doğurdu. Aşırılık ve terörizm tehlikesini daha açık bir şekilde gündeme getiren bu gelişmeler, 2. Cenevre Konferansı'nda Suriye ve müttefikleri lehine bir atmosfer yarattı.

ABD, Suriye muhalefetinin belirgin bir şekilde ortaya çıkan aşırılık ve terörizm profili karşısında 1. Cenevre bildirisini uygulamayı kabul etti; yani metinde olmamasına rağmen bir buçuk yıldır dayatılan "Beşşar Esed çekilsin" ön şartından vazgeçti.

"Kanla vicdanla kurduk biz bu planı"

Dostlar Grubu'yla koordinasyon içindeki Suriye muhalefeti cephesinde ciddi değişimler yaşanırken, Türkiye, kendisini doğrudan etkileyen bu gelişmeleri, hep tersine sonuçlar doğuran iki buçuk yıllık "stratejik plan"a göre yönetmekte ısrarlı oldu.

1638 Youtube. 29 Eylül 2013. بيان تشكيل جيش الاسلام www.youtube.com/watch?v=llo4cdll9gE

1639 Haber7. 4 Eylül 2013. McCain canlı yayında 'Allahu Ekber' sözünü savundu www.haber7.com/amerika/haber/1069876-mccain-canli-yayinda-allahu-ekber-sozunu-savundu

Türkiye'nin Suriye politikasını dört aşamalı bir stratejik plan üzerine kurduğu tezi, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'na aitti. Davutoğlu, Suriye kelimesinin geçtiği her cümlesinde atıf yaptığı dört aşamalı stratejik planı ve aşamalarının gerekçelerini şöyle açıklıyordu:[1640]

1- **İkili** angajman **aşaması**: Davutoğlu'na göre Türkiye bu aşamada Suriye ile olan yüksek düzeyli ilişkilerini kullanarak Şam yönetimini reform yapmaya ikna etmeye çalıştı. Bunu, "Suriye'de kan akmaması" için yaptı.

2- **Arap Birliği ile birlikte hareket etme aşaması**: Davutoğlu'na göre Şam yönetimi birinci aşamada Ankara'yı dinlemediği için, Türkiye bu kez soruna Arap Birliği ile çözüm bulmaya çalıştı. Bunu, Suriye sorununa "aile içinde" çözüm bulmak ve "dış müdahaleyi önlemek" için yaptı.

3- **BM Güvenlik Konseyi'ne gitme aşaması**: Arap Birliği girişiminin başarısız olması üzerine, tıpkı Libya'da olduğu gibi Güvenlik Konseyi'nden uluslar arası müdahale kararı çıkarılmaya çalışıldı. Bunu da "sivillerin korunması" için yaptı.

4- **Dostlar Grubu'nun kurulması**: Rusya ve Çin vetosu yüzünden BM'den karar çıkarılamayınca, müdahale konusunda BM'yi bypass etmek için başka bir uluslar arası platform kuruldu. Bunu da yine "Suriye'de daha fazla kan dökülmesin" diye yaptı.

Aksi sonuç üretmeye dayalı plan tasarımı ve Ankara mucizesi

Davutoğlu açıklamalarıyla Ankara'nın bu dört aşamalı stratejik planında son derece insanî ve ahlâkî iki stratejik hedef öngördüğü algısını oluşturmaya çalışıyordu.

1- Suriye'de akan kanın durdurulması,

2- Suriye'ye yönelik dış müdahalenin önlenmesi.

"Dış müdahalenin önlenmesi" hedefini planın ikinci aşamasından sonra bir daha dile getirmeyen Ankara'nın, planın diğer aşamalarında dış müdahaleyi bir stratejik hedef olarak benimsediği açıktı.

Dolayısıyla planın ikinci aşamasıyla ilgili olarak iki ihtimal söz konusuydu:

1- Zaten Ankara'nın, planın 2. aşamasındaki asıl hedefi, Arap Birliği ile birlikte Suriye'ye dış müdahalenin zeminini oluşturmaktı. Arap Birliği

[1640] Yeni Şafak. 23 Mart 2012. Esad gitmezse Suriye bölünür http://yenisafak.com.tr/Politika/?t=23.03.2012&c=2&i=374082&k=f4

aracılığıyla Beşşar Esed'e "Ya Yemen formülü ile gönüllü olarak git, ya da biz seni Libya formülü ile zorla götürürüz" mesajı verilecek; Esed bunu kabul ederse sorun "aile içinde" çözülmüş olacak; etmezse de "günah bizden gitti" denecekti. Yani "dış müdahalenin önlenmesi" ve sorunun "aile içinde çözümü" söylemi, sadece Şam'a "ölümü gösterip sıtmaya razı etme" taktiğinden ibaretti. Dolayısıyla da planın bu aşamasının stratejik hedefi ile doğurduğu sonuç arasında bir tutarsızlık söz konusu değildi.

2- Ankara, planın 2. aşamasında Arap Birliği ile birlikte hareket ederek sorunu aile içinde çözme ve dış müdahaleyi önleme hedefi konusunda gerçekten samimiydi; ancak Arap Birliği'nin kendi gözlemci raporunu bile dikkate almadan konuyu BM'ye taşıması Ankara'yı bu hedefi gerçekleştirme konusunda başarısız kıldı. Dolayısıyla da Ankara'nın 4 aşamalı stratejik planının daha ikinci aşamasında tersine sonuç ürettiği ortaya çıkmış oldu.

Suriye politikasını sürekli olarak "ahlâkî" ve "vicdanî" gerekçelerle açıklayan Ankara, 4 aşamalı stratejik planın tüm aşamalarında "Suriye'de akan kanın durdurulması"nı stratejik hedef olarak ortaya koydu. Ancak Mirsad adlı Londra merkezli muhalif insan hakları örgütünün açıkladığı veriler, Suriye sorununun, 3. aşamada Libya modeline, 4. aşamada ise Irak işgali modeline göre çözümünü öngören Ankara planının ne ölçüde aksi sonuçlar doğurduğunu gösteriyordu.

Suriye'deki isyanın 18 Mart 2011'de başladığı kabul ediliyordu. Mirsad'ın açıklamasına göre 11 Ağustos 2011 tarihi itibariyle Suriye'de 1.744 sivil, 406 asker ölmüştü.

406 askerin öldüğüne dair bu veri, Suriye'deki muhaliflerin silah kullanmadığı, yönetimin sivil gösterileri şiddet yoluyla bastırdığı yönünde yaygın bir kanaatin bulunduğu döneme aitti. Mirsad'ın Arap Birliği girişiminin henüz yürürlükte olduğu 15 Aralık 2011 tarihine ilişkin verileri de şöyleydi: Suriye'de yaşanan çatışmalarda ölen sivil sayısı 3.420, asker ve polis sayısı 1.277.

Suriye'deki isyanın yaklaşık olarak birinci yıl dönümünde yani 26 Mart 2012'de ise ölen sivil sayısı 7.021'e, asker sayısı 2.659'a ulaşmıştı.

Şiddet ve ölüm rakamlarının tavan yapacağı 18 Temmuz 2012 sonrası verilere geçmeden önce Ankara'nın 4 aşamalı stratejik planı çerçevesinde Suriye ile ilgili yaşanan gelişmeleri hatırlayalım.

Ocak 2012: Arap Birliği kendi gözlemci heyetinin raporunu bile dikkate almadan Avrupa ülkeleriyle birlikte Suriye'deki "sivilleri korumak" ve

"insanî yardım koridoru açmak" için BM Güvenlik Konseyi'ne karar taslağı sundu. Ancak Libya modelinin Suriye'de tekrarına izin vermeyeceğini açıklayan Rusya ve Çin'in vetosu sebebiyle müdahale kararı alınamadı.

Şubat 2012: Davutoğlu'nun planının 4. aşaması çerçevesinde BM'yi bypass ederek Suriye'ye müdahale için planlanan Dostlar Grubu kuruldu.

Mart 2012: Dostlar Grubu ilk toplantısını Tunus'ta yaptı; Suudî Arabistan ve Katar'ın muhaliflerin silahlandırılması önerisi kabul edilmese de "muhaliflerin kendini koruma hakkı" vurgulandı.

Nisan 2012: Suriye'de siyasî çözümü öngören ve BM başkanlık bildirisiyle ve 1 Nisan'daki Dostlar Grubu toplantısında desteklenen Annan Planı, yürürlüğe girmesine bir gün kala Ankara tarafından kadük ilan edildi.[1641]

Mayıs 2012: Senatör McCain'in başkanlık seçimleri öncesinde yaptığı "Türkiye'nin Suriye konusunda daha agresif adımlar atabilmek için ABD'den liderlik rolü bekliyor"[1642] şeklindeki açıklamaları ve girişimleri etkili oldu ve Obama yönetimi Suriye konusundaki ekibini takviye ederek silahlı muhaliflerle yakın temas kararı aldı.

Mayıs 2012: CIA, Suriyeli muhaliflerin Suudî Arabistan ve Katar finansmanıyla Türkiye üzerinden silahlandırılmasını koordine etmeye başladı.[1643]

Temmuz 2012: 18 Temmuz'da Şam'daki ulusal güvenlik binasına düzenlenen bombalı saldırıyla aralarında Savunma Bakanı Davud Raciha'nın da bulunduğu üst düzey Suriye güvenlik yetkilileri ortadan kaldırıldı.

Mayıs ayından beri "Suriyelilerin kendini savunma hakkı" argümanı ile silahlandırılan muhaliflerin, Şam ve Halep olmak üzere büyük kentlere yönelik geniş çaplı saldırıları başladı. Başbakan Erdoğan'ı "Emevî Camii'nde namaz kılma"[1644] hayâlleriyle heyecanlandıran bu gelişmelerin, Mirsad'ın 26 Haziran 2013 tarihli raporuna nasıl yansıdığına bakalım:

1641 CNN Türk. 9 Nisan 2012. Annan Planı kadük oldu. www.cnnturk.com/2012/dunya/04/09/annan.plani.kaduk.oldu/656611.0/

1642 Foreign Policy. 18 Nisan 2012. Obama administration searches for a plan B in Syria http://thecable.foreignpolicy.com/posts/2012/04/18/obama_administration_searches_for_a_plan_b_in_syria

1643 Eric Schmitt, New York Times, 21 Haziran 2012. C.I.A. Said to Aid in Steering Arms to Syrian Opposition www.nytimes.com/2012/06/21/world/middleeast/cia-said-to-aid-in-steering-arms-to-syrian-rebels.html?pagewanted=all&_r=0

1644 Zaman, 5 Eylül 2012. Erdoğan'dan Kılıçdaroğlu'na mülteci tepkisi: Sen kimin torunusun? www.zaman.com.tr/politika_erdogandan-kilicdarogluna-multeci-tepkisi-sen-kimin-torunusun_1341386.html

100 bini aşan ölünün; 50 bin 200'ü sivil, 25 bin 407'si Suriye askeri, 17 bin 311'i Suriye yönetimi yanlısı halk savunma gücü ve milis üyesi, 18 bin 72'si muhalif savaşçı, 2.518'i Suriyeli olmayan muhalif savaşçı.[1645]

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun her aşamasında "akan kanın durdurulması" stratejik hedefini öngördüğü dört aşamalık stratejik planının sonucu işte bu oldu.

Öngörülen stratejik hedefle ürettiği sonuç arasında ters orantılı bir ilişki bulunmasına rağmen, CNN Türk'e verdiği son röportajda da yine bu plana atıf yapan Davutoğlu'nun, planında bir sorun görmediği anlaşılıyordu. Davutoğlu, desteklediklerı muhalif gruplar arasında yaşanan ve doğrudan Türkiye'nin güvenliğini ilgilendiren son gelişmeleri kendi planının doğruluğuna atıf yaparak, "rejimin şiddeti", "Hizbullah" ve "Irak'tan giren el-Kaide" ile açıklıyordu.

Davutoğlu şöyle diyordu: "Bir kere yine ilkesel olarak bir çerçeveyi çizelim: Biz niye 10 ay Beşşar Esed'la ve yönetimiyle angajman politikasıyla Suriye krizini daha başlamadan veya tırmanmasının ilk aşamalarında çözmeye çalıştık? Niye daha sonra Arap Ligi'ni, uluslar arası toplumu harekete geçirmek için olağanüstü çaba sarf ettik? Çünkü, bugünkü senaryonun çıkmasından korkuyorduk. Bugünkü senaryoyu Türkiye çıkarmış değil, kimse Türkiye'ye haksızlık yapmasın."[1646]

Davutoğlu açıklamasında, "El-Kaide türü örgütlerin faaliyetlerinden memnun olmadığını", "bu gruplara sağlanmış hiçbir desteğin ve müsamahanın bulunmadığını" öne sürüyor ve "Türkiye'nin her zaman Suriye halkını temsil eden ve Suriye ordusundan ayrılarak yine o orduyu temsil ederek kendi halkının kaderine bir şekilde yön vermek isteyen yine Suriyeli vatansever subayların ılımlı muhalefetine destek verdiklerini" söylüyordu. Ancak Davutoğlu, 25 Eylül'de "Suriyeli vatansever subayların ılımlı muhalefeti"nde iken, aralarında el-Kaide'nin Suriye kolu olan Nusra Cephesi'nin de yer aldığı 13 örgütle birleşen ve Ulusal Koalisyon'u tanımadıklarını açıklayan Tevhid ve İslâm Tugayları ile Sukur eş-Şam'ın ılımlı olup olmadığına açıklık getir-

[1645] İsrahaber. 26 Haziran 2013. Mirsad: Suriye'de ölü sayısı 100 bini geçti. http://israhaber.com/mirsad-suriyede-olu-sayisi-100-bini-gecti-15485-haberi.html

[1646] TC Dışişleri Bakanlığı resmi web sitesi. 3 Ekim 2013. Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu'nun CNN Türk televizyonuna verdikleri özel mülakat. www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-cnnturk-televizyonuna-verdikleri-ozel-mulakat_-3-ekim-2013_-ankara.tr.mfa

mediği gibi, ÖSO Genelkurmayı'nda yer almamasına rağmen Ahrâr eş-Şam örgütüne neden silah verildiğini de izah etmiyordu.

Elbette 4 aşamalı stratejik planda, 18 Temmuz 2012'den sonra "açık vekâlet savaşı" aşamasıyla 5. aşamaya, 21 Ağustos 2013'teki Doğu Guta kimyasal saldırısı ve ABD'nin müdahaleye zorlanması ile 6. aşamaya geçildiği biliniyordu. Ankara'nın, planın bu aşamalarını açıklamayı devrim sonrasına ertelemiş olduğu gözüküyordu; ancak silahlı grupların yeni ittifak kombinasyonlarının Türkiye'nin sınır güvenliğini doğrudan ilgilendirdiği ortadayken, Davutoğlu'nun hâlâ 4 rakamında ısrar etmesi anlaşılabilir değildi.

Dostlar Grubu'nun Suriye yenilgisi ve siyasî çözüm bilmecesi

Suriye'ye ABD askerî müdahalesinin seçenek dışı kalması, sahadaki askerî güç dengesini de uluslar arası diplomasinin iradesini de farklılaştıran zincirleme sonuçlar doğurdu.

Zincirin ilk halkası, ABD'nin Suriye'ye müdahaleden vazgeçmesi oldu. Çünkü yönetimin devrilmesine sebep olacak ölçüde geniş kapsamlı müdahale de, Suriye ordusunu felç etmekle sınırlı dar kapsamlı bir müdahale de, silahlı gruplar açısından iki yıldır sürmekte olan yıpratma savaşının sonuna dair bir zafer umuduydu. Ancak müdahalenin olmaması, zafer umudunun sönmesine; yıpratma savaşının sürecek olması, 'devrim' sonrasına ertelenen iç hesaplaşmaların erkene alınmasına; iç hesaplaşma ise aşırı gruplar lehine bir güç dengesinin oluşmasına neden oldu.

Zincirin ikinci halkası 25 Eylül'den itibaren gözükmeye başladı. Dostlar Grubu'nun Ulusal Koalisyon'un askerî kanadı olarak Antalya'da kurduğu ÖSO Genelkurmayı içinde yer alan üç silahlı grup, Nusra'nın da yer aldığı 10 örgütle birlikte Ulusal Koalisyonu tanımadığını açıkladı.[1647]

Tevhid Tugayı, Sukur eş-Şam ve İslâm Tugayı'nın 25 Eylül tarihli bildirisi[1648], ABD'ye sadece sözlü bir tepkiden ibaret değildi. 9 Aralık 2012'de Dostlar Grubu'na akredite tüm silahlı grupları komutası altında toplamak üzere kurulan ÖSO Genelkurmayı'nda yer almakta tereddüt etmeyen bu örgütlerin 25 Eylül 2013'te yayımladıkları bildiri, ABD'nin vekâlet savaşındaki liderlik rolünün reddi anlamına geliyordu. Çünkü ÖSO Genelkurmayı,

[1647] YDH. 25 Eylül 2013. Silahlı gruplardan Ulusal Koalisyon'a darbe www.ydh.com.tr/haber.php?HID=12290

[1648] Radikal 26 Eylül 2013. Suriye muhalefetinde ciddi bölünme www.radikal.com.tr/dunya/suriye_muhalefetinde_ciddi_bolunme-1152547

11 Kasım 2012'de Doha'da kurulan Ulusal Koalisyon'un askerî kanadı olarak tasarlanmıştı ve ABD'nin liderlik ettiği Dostlar Grubu'nun istihbarat ve güvenlik yetkililerinin hazır bulunduğu[1649] bir toplantıyla 2012 yılının Aralık ayında Antalya'da kurulmuş ve ABD bununla eş zamanlı olarak Nusra'yı terör örgütleri listesine almıştı.

O halde 25 Eylül sonrası sahadaki dengenin aşırı gruplar lehine bozulması, sadece ÖSO içindeki silahlı grupların el-Kaide ile ideolojik paralelliğiyle veya Ulusal Koalisyon ve ÖSO Genelkurmayı'nın Dostlar Grubu'nun vekilleri olmasıyla açıklanabilecek bir durum değildi. Sahadaki silahlı gruplar arasında 25 Eylül'e kadar aşırılıktaki keskinlikten ılımlılığa doğru şöyle bir sıralama söz konusuydu:

1-El Kaide (Nusra ve IŞİD) 2-İslâmî Cephe (Ahrâr eş-Şam ve bileşenleri) 3-İslâmî Kurtuluş Cephesi (Sukur eş-Şam ve bileşenleri) ve 4- ÖSO.

2012 yılı boyunca ideolojik paralellik veya Dostlar Grubu'nun vekili olmak gibi değişkenlerin belirleyici olduğu bu ittifak kombinasyonları, 25 Eylül'den sonra çok daha farklı bir değişkene göre oluşmaya başladı. ABD müdahalesinin seçenek dışı kalması değişkeni, sadece sahadaki ittifak kombinasyonlarını farklılaştırmakla kalmadı; ittifak kombinasyonlarının kuruluş gerekçelerini de iç çatışmaların niteliğini de başkalaştırdı. Örneğin daha önce ideoloji veya strateji paralelliğine ya da karşıtlığına dayalı ittifak veya çatışmaların yerini, bölge hakimiyeti veya ekonomik çıkar odaklı[1650] ittifak veya çatışmalar aldı.

El-Kaide bağlantılı örgütlerle ÖSO bağlantılı örgütlerin, petrol bölgelerinin ya da sınır kapılarının kontrolü için birbirleriyle savaşmaları veya rakip bir gruba karşı ittifakları, bu nitelik değişimini yansıtıyordu. Öte yandan, yeni ittifak yapılarının ÖSO ve Ulusal Koalisyon'u etkisizleştirecek ölçüde aşırı grupların lehine gelişmesi, "ılımlı muhalefet" diyerek bunları destekleyen uluslar arası veya bölgesel aktörlerin tutumlarını da farklılaştırıyordu.

Silahlı gruplar arasındaki çatışmalar ve el-Kaide ideolojisini güçlendiren yeni ittifak kombinasyonları, Suriye'deki vekâlet savaşına komuta eden 'asıllar'ı bile tedirgin etmeye başlamıştı.

1649 Hürriyet. 9 Aralık 2012. Antalya'da çok gizemli Suriye toplantısı www.hurriyet.com.tr/planet/22107261.asp

1650 Hasan Sivri, YDH. 28 Ekim 2013. Suriye'de petrol ve kapı savaşları www.ydh.com.tr/HD12385_suriye-de-petrol-ve-kapi-savaslari.html

Asıllar, vekillerinden yana kaygılı

Dostlar Grubu'nun Batılı üyeleri, ÖSO Genelkurmayı'nın etkisizleşmeye başlamasından ve aşırı grupların sahadaki inisiyatifi ele geçirmesinden kaygı duyuyordu.

Türkiye: Asıllarından biri olarak bu vekâlet savaşının insanî ve malî yükünü omuzlayan Türkiye, hem içeriyle de bağlantılı Kürt silahlı grupların hem de sınır bölgelerine hakim olmaya başlayan el-Kaide bağlantılı örgütlerin yarattığı güvenlik sorunlarıyla yüzleşiyordu.[1651]

Ankara, aynı zamanda ABD'den "Suriye'deki aşırı gruplarla ilişkilerini gözden geçir" uyarısına da muhatap oluyordu.[1652] 2012'de "Suriye'de el-Kaide'nin esamisi okunmaz"[1653] diyen Başbakan Erdoğan, Obama ile görüşmesi sonrasında el-Kaide'yi sivil ölümlerinden sorumlu tutuyordu.[1654] Hükümetin Suriye politikasına başından beri mesafeli duran Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, bu konuda daha fazla inisiyatif almaya çalışıyor ve Suriye'deki Afganistanlaşma tehlikesine dikkat çekiyordu.[1655]

Hatta Lübnan'da yayımlanan *el-Ahbar* gazetesinin haberine göre Ankara, Suriye konusundaki en yakın ortaklarından biri olan Suudî Arabistan'a bile ciddi sınırlamalar getirmiş, Suudî istihbaratçılarının Türkiye'deki merkezlerini kapatmaya başlamıştı.[1656]

Katar: 2012 yılı ortalarına kadar Suriye'deki bu vekâlet savaşının en önemli asıllarından biri olan Katar'ın, emir değişikliyle oyundan alınmasına içerlediği gözüküyor ve baş rol oyunculuğunu kaptırdığı Suudîlerin etkin-

1651 Sabah. 17 Ekim 2013. Türkiye El Kaide'yi vurdu www.sabah.com.tr/Gundem/2013/10/17/turkiye-el-kaideyi-vurdu

1652 Sedat Ergin, Hürriyet. 9 Mayıs 2013. Amerika'dan Ankara'ya Suriye uyarıları www.hurriyet.com.tr/yazarlar/23236590.asp

1653 Nihal Bengisu Karaca, Habertürk. 30 Kasım 2012. 'El Kaide'nin Suriye'de esamisi okunmaz' www.haberturk.com/yazarlar/nihal-bengisu-karaca/799010-el-kaidenin-suriyede-esamisi-okunmaz

1654 Amerika'nın Sesi. 17 Ağustos 2013. Ankara Suriyeli İslamcı Gruplarla İlişkilerini Gözden Geçiriyor www.amerikaninsesi.com/content/ankara-suriyeli-islamci-gruplarla-iliskilerini-gozden-geciriyor/1731817.html

1655 Simon Tisdall, The Guardian. 3 Kasım 2013. Radicalisation in Syria poses growing threat to Europe, says Turkish leader www.theguardian.com/world/2013/nov/03/radicalisation-syria-turkish-president-abdullah-gul?CMP=twt_gu

1656 YDH. 1 Kasım 2013. "Türkiye, Suudilerin istihbarat üslerini kapatıyor" www.ydh.com.tr/HD12394_turkiye-suudilerin-istihbarat-uslerini-kapatiyor.html

liğini baltalamak için Lübnanlı rehinelerin serbest bırakılmasını sağlayarak Hizbullah üzerinden Suriye'ye yakınlaşmaya çalıştığı öne sürülüyordu.[1657]

Özgür Suriye Ordusu (ÖSO): Aşırı grupların güçlenmeye başlaması, ÖSO'dan Suriye ordusuna katılımlara; ÖSO Sözcüsü Fahd el-Masrî'nin, örgütün komutanı Selim İdris'i yabancı ülkelerin maşası olmakla suçlamasına ve tutuklanmasını istemesine[1658] neden olan etkiler yapıyordu.

Batı: Bütün bu gelişmeler, başta ABD[1659] olmak üzere Dostlar Grubu içindeki Batılıları siyasî çözüme ve 2. Cenevre Konferansı'na yöneltiyordu.[1660]

Suudîler: Ancak Dostlar Grubu'nun diğer üyelerinin aksine Suudî Arabistan'ın, tıpkı sahadaki aşırı gruplar gibi siyasî çözüm lafını da 2. Cenevre Konferansı'nı da duymak bile istemediği görülüyordu. En az sahadaki silahlı gruplar kadar ABD müdahalesine umut bağlayan Suudî Arabistan, müdahalenin gerçekleşmemesinden duyduğu öfkeyi her düzeyde dile getirmişti. Dışişleri Bakanı Suud el-Faysal, Suriye'ye yönelik müdahaleyi gerekçe göstererek BM Genel Kurulu'nda konuşma yapmamış;[1661] elde etmek için aylarca lobi çalışması yaptığı Güvenlik Konseyi geçici üyeliğini, "uluslar arası toplumun Suriye konusundaki yetersizliğini" gerekçe göstererek reddetmişti.[1662] İstihbarat Şefi Bender bin Sultan, yine aynı gerekçeye Tahran-Washington yakınlaşmasını da ekleyerek ABD'yi işbirliğini azaltmakla tehdit etmişti.[1663]

Suudîler, Türkiye'nin 2012'deki rolünü tekrar ediyor

Suudî Arabistan'ın, Cenevre-2 Konferansı konusundaki engelleyici ve savaştaki ısrarcı tutumu, Türkiye'nin Annan planı konusundaki tutumunu hatırlatıyordu. 2012 yılının mart ayında tıpkı Cenevre-2 süreci gibi Suriye

1657 YDH. 11 Ekim 2013. Yeni Katar Emiri'nden Şam'a dostluk mesajı www.ydh.com.tr/HD12334_yeni-katar-emirinden-sama-dostluk-mesaji.html

1658 YDH. 20 Ekim 2013. ÖSO, kendi komutanının tutuklanması istedi www.ydh.com.tr/HD12361_oso-kendi-komutaninin-tutuklanmasi-istedi.html

1659 Hürriyet. 24 Ekim 2013. ABD Esad'a da kapı mı açıyor http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=24969820

1660 Hürriyet. 21 Ekim 2013. AB dışişleri bakanlarından Suriye çağrısı http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=24953514

1661 Fehim Taştekin, Radikal. 25 Ekim 2013. Sinirler bozuk mirim. www.radikal.com.tr/yazarlar/fehim_tastekin/sinirler_bozuk_mirim-1157242

1662 Hürriyet. 18 Ekim 2013. Suudi Arabistan BM Güvenlik Konseyi üyeliğini reddetti www.hurriyet.com.tr/planet/24937105.asp

1663 NTVMSNBC. 22 Ekim 2013. 'ABD ile işbirliğini azaltacağız' www.ntvmsnbc.com/id/25473872/

sorununun siyasî yollarla çözümünü öngören Annan planı ABD'nin de imza koyduğu BM başkanlık bildirisiyle desteklenmişti.

Muhaliflere ait Mirsad adlı insan hakları örgütünün verilerine göre, 26 Mart 2012'ye kadar Suriye'deki çatışmalarda 2 bin 659'u asker olmak üzere toplam 9.680 kişi ölmüştü. Ölü sayısının 10 bine yaklaştığı bir dönemde Suriye'de çatışmaların durdurulmasını ve siyasî çözüm sürecinin başlatılmasını öngören Annan Planı 10 Nisan'da yürürlüğe girecekti; ancak Türkiye, akan kanı durduracak ve siyasî çözüm süreci başlatacak bu planı 9 Nisan'da "kadük"[1664] ilan etti.

O dönemde Türkiye gibi savaş seçeneğinde ısrar eden Suudî Arabistan ve Katar, 2012 yılının Mart ayında Tunus'ta yapılan ilk Dostlar Grubu toplantısında muhaliflerin silahlandırılmasını talep etmiş; ancak Annan Planı'nın devreye girmesi, ölü sayısını yüz bine yükseltecek açık vekâlet savaşının 18 Temmuz sonrasına ertelenmesine neden olmuştu.

O zamanlar Suriye'deki varlıkları dahi kabul edilmeyen cihadcı grupların Hula'da gerçekleştirdiği katliamdan Suriye yönetimi sorumlu tutuldu ve Annan Planı baltalanmış oldu. Dışarıdan Türkiye ve Arap dostların, içeriden ise John McCain ve Joe Lieberman gibi Cumhuriyetçi senatörlerin baskısı,[1665] seçim arefesindeki Obama yönetimini vekâlet savaşında liderliğe zorladı.

18 Temmuz'da üst düzey Suriyeli güvenlik yetkililerinin ölümüne sebep olan ulusal güvenlik binası saldırısı sonrası başlatılan açık vekâlet savaşı ile birkaç hafta içerisinde zafer bekleniyordu. 2013 sonlarına gelindiğinde ise 100 binden fazla kişinin ölümüne sebep olan bu vekâlet savaşının kontrolden çıkmaya başlamasından endişe ediliyordu.

Cenevre-2 ve siyasî çözümün başarı şansı

Siyasî çözüm için adeta bir mucize formül olarak sunulan Cenevre-2 Konferansı, aslında 2012 yılı Haziran'ında imzalanan Cenevre bildirisinin hiçbir ön şart koşulmaksızın aynen uygulanıp uygulanmaması tartışmasından başka bir şey değildi. Cenevre bildirisi, çatışmaların durdurulmasını ve

[1664] CNN Türk. 9 Nisan 2012. "Annan planı kadük oldu" www.cnnturk.com/2012/dunya/04/09/annan.plani.kaduk.oldu/656611.0/

[1665] Josh Rogin, Foreign Policy, 18 Nisan 2012. Obama administration searches for a 'Plan B' in Syria http://thecable.foreignpolicy.com/posts/2012/04/18/obama_administration_searches_for_a_plan_b_in_syria

Suriye yönetimi ile muhaliflerin kuracağı bir geçiş hükümetinin ülkeyi siyasî süreçlere ve seçimlere götürmesini öngörüyordu.

Şam ve müttefikleri tarafından kabul edilen bu çözüm, Ulusal Koalisyon, ÖSO ve Dostları'nın "Beşşar Esed çekilmelidir" ön şartından dolayı hayata geçirilememişti. 2013 yılının Eylül ayından itibaren Suudîlerin dışındaki tüm Dostlar, Cenevre-2'ye ön şartsız oturma eğilimindeydi; ancak Cenevre-2'nin başarı şansı, ABD'nin siyasî çözüm samimiyetine ve Suudîlerin tıpkı Türkiye'nin Annan Planı'na yaptığı gibi önce razı görünüp ardından "kadük" ilan edip etmemesine bağlı gözüküyordu.

4 Kasım'da ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'yi ağırlayan Suudî yönetiminin "ABD ile ihtilaflarının hedefte değil, geçiş sürecine ulaştıracak taktiklerde"[1666] olduğunu açıklaması, Cenevre-2'den Annan Planı fiyaskosunun çıkabileceği ihtimalini gündeme getirmişti.

IŞİD'i ilga eden Zevahirî mi el-Cezîre mi?

Silahlı grupların Eylül ayı içerisinde yeni ittifaklar kurup birbiriyle çatışmaya başlaması üzerine el-Kaide'ye karşı diğer silahlı grupları toparlamaya yönelik uluslar arası adımlar atılmaya başlandı.

Katar'ın el-Cezîre televizyonu, 8 Kasım'da el-Kaide lideri Eymen Zevahirî'nin, Irak-Şam İslâm Devleti (IŞİD) adlı örgütü lağvettiğine dair bir ses kaydı yayımladı. Zevahirî'nin ses kaydı, el-Kaide'nin yeni bir kararı olduğu algısına yol açtı ve bu gelişmenin sebeplerine ve sonuçlarına dair değerlendirmeler ve tahminler yapılmaya başlandı. Ancak IŞİD'in ortaya çıkışı sonrası yaşanan süreç ile söz konusu ses kaydı, kronolojik bir bütünlük içerisinde ele alındığında, 8 Kasım tarihli el-Cezîre haberinin sahaya doğrudan yansımaları olacak bir yeni gelişmeyi bildirmediği anlaşılıyordu.

IŞİD'in ortaya çıkması ile Suriye'deki el-Kaide sayısının ikiye yükselmesine ve silahlı gruplar arasındaki iç savaşın tırmanmasına neden olan süreç şöyle gelişmişti:

1- El Kaide lideri Eymen Zevahirî, 7 Nisan'da Suriye'de İslâm devleti kurulması çağrısında bulundu.

1666 YDH. 4 Kasım 2013. Faysal: Suriye konusunda ABD ile ihtilafımız taktik düzeyinde www.ydh.com.tr/HD12399_faysal--suriye-konusunda-abd-ile-ihtilafimiz-taktik-duzeyinde.html

2- Irak el-Kaidesinin lideri Ebû Bekir el-Bağdadî, 8 Nisan'da Suriye'deki Nusra Cephesi ile birleştiklerini ve Irak-Şam İslâm Devleti'ni kurduklarını açıkladı.

3- El-Kaide'nin Suriye kolu olarak nitelendirilen Nusra Cephesi'nin lideri Ebû Muhammed el-Colanî, Bağdadî'nin birleşme açıklamasını yalanladı ve el-Kaide lideri Eymen Zevahirî'ye biat ettiklerini açıkladı.

Bağdadî'nin "birleştik", Colanî'nin ise "birleşmedik" açıklaması sebebiyle ortaya çıkan belirsizlik, bu iki örgüt militanları açısından 23 Mayıs'a, kamuoyu açısından ise 9 Haziran'a kadar sürdü. Çünkü geçen süre içerisinde Suriye'de hem Nusra hem de IŞİD imzalı operasyonlar ve infazlar yapıldı. Katar'ın el-Cezîre televizyonu, 9 Haziran'da el-Kaide lideri Eymen Zevahirî'nin IŞİD lideri Ebû Bekir Bağdadî'ye gönderdiği bir mesajı "özel yollarla" elde ettiğini bildirdi.[1667]

El-Cezîre'nin haberine göre Zevahirî, mesajında Bağdadî'nin Nusra ile birleşme ve Irak-Şam İslâm Devleti'ni kurma kararını kendileriyle danışmadan aldığı için hata yaptığını belirtiyor ve birleşme kararını "lağvettiğini" söylüyordu.

Zevahirî mesajında, Nusra'nın, el-Kaide'nin genel liderliğine bağlı olan Suriye'deki bağımsız kolu olduğunu söylüyor; Bağdadî'nin liderliğini yaptığı Irak İslâm Devleti'nin (IİD) sorumluluk alanının ise Irak olduğunu belirterek, ortaya çıkan belirsiz duruma açıklık getirmiş oluyordu. Zevahirî'nin el-Kaide genel lideri olarak, IŞİD diye bir örgüt olmadığına, Nusra ve Irak İslâm Devleti (IİD) adlı iki örgüt olduğuna ve Nusra'nın Suriye'den, IID'in ise Irak'tan sorumlu olduğuna dair mesajının Suriye'de hiçbir etkisi olmadı.

Bağdadî'ye bağlı olan grup, IŞİD adıyla, Colanî'ye bağlı olan grup da Nusra adıyla eylemler yapmaya devam etti; hatta ABD'nin Suriye'ye müdahale ihtimalinin ortadan kalkmasından sonra bu iki örgüt birbiriyle savaşmaya da başladı.

Herkes için toparlanma vakti

ABD müdahalesinin ihtimal dışı kalması, Suriye'deki silahlı grupların devrim sonrasına ertelediği iç hesaplaşmayı öne almasına neden oldu. Tüm silahlı grupların birbiriyle savaşmaya başlaması, Dostlar Grubu tarafından

[1667] El-Cezire. 9 Haziran 2013. الظواهري يلغي دمج "جهاديي" سوريا والعراق www.aljazeera.net/news/pages/a5a7d33e-3c9f-4706-b070-e358b5e67236

açıkça desteklenen Özgür Suriye Ordusu'nu (ÖSO) dağılmanın eşiğine getirirken, sahadaki üstünlüğün "aşırı" diye nitelenen grupların eline geçtiği görüldü.

ÖSO'nun zayıflaması, silahlı gruplar arasında "aşırılar"ın belirleyici olmaya başlaması, Suriye ordusunu cephelerde, Suriye yönetimini de siyasî alanda güçlendirdi. Suriye'ye karşı sürdürülen vekâlet savaşında "aşırılar"ın belirleyici olmaya başlaması, bu savaşın asılları olan Dostlar Grubu'nu iki sebeple kaygılandırmaya başladı.

1- Aşırıların belirleyici olmaya başlaması ile vekâlet savaşının kontrolü kaybediliyordu.

2- Sahadaki mevcut durum, Dostlar Grubu'na Cenevre-2'de, masaya Şam'a ve müttefiklerine şartlar dayatabilecek güçlülükte oturabilecekleri kazanımlar vaad etmiyordu.

Bu kaygılar, vekâlet savaşının asılları olan Dostlar Grubu'nun özellikle Batılı üyelerini bariz bir şekilde silahlı seçenekten uzaklaşmaya ve siyasî çözüme yaklaşmaya yöneltiyordu. Dostlar Grubu'nun Arap üyelerinden Suudî Arabistan'ın silahlı seçenekteki ısrarı da biliniyordu. Katar uzun bir süredir oyundan alındığı için silahlı çözümdeki ısrarı da siyasî çözüme eğilimi de belirsizleşmiş bulunuyordu.

Asıllarından biri olduğu bu vekâlet savaşının insanî yükünü taşıyamayacak noktaya gelen Türkiye, hem aşırılar lehine gelişen sahadaki durumdan kaynaklanan güvenlik sorunlarına hem de aşırıları desteklediği suçlamalarına maruz kalıyordu. Dolayısıyla yenilgi anlamına geldiği için gönülsüz de olsa siyasî çözüm konusunda Batılı müttefikleriyle uyumlu davranmaya çalışıyordu.

Dostlan siyasî çözümden caydırmanın iki yolu

Dostlar Grubu içerisinde siyasî çözüme yönelen Batılıları silahlı çözüme yeniden döndürmek için iki yol gözüküyordu.

1- İç hesaplaşma yüzünden darmadağın olan gruplardan kontrol edilebilir olanları bir araya getirip yeni bir ÖSO yaratmak.

2- Kontrol dışı silahlı grupları kontrol edilebilir hale getirerek mevcut yapıyı korumak.

Birinci yolu Suudî Arabistan'ın denediği anlaşılıyordu. Doğrudan Suudî İstihbarat Şefi Bender bin Sultan'a bağlı olduğu belirtilen Zehran Alluş lider-

liğindeki İslâm Ordusu, ÖSO'yu modifiye etmeye ve toparlamaya yönelik bir adım olarak gözüküyordu.

El-Cezîre'nin 8 Kasım tarihli Zevahirî haberi ise Katar'ın ikinci yolu deneyerek oyuna yeniden girmeye çalıştığı izlenimi yaratıyordu. El-Cezîre televizyonunun, Zevahirî'nin IŞİD'i lağvettiğine dair Kasım ayındaki haberinin 9 Haziran'da yayımladığı haberden tek farkı, Kasım ayındakinin Zevahirî'nin ses kaydını içermesinden ibaretti.

Zevahirî'nin mesajı

23 Mayıs'ta yapıldığının belirtildiği bu konuşmada Zevahirî şunları söylemişti:

1- Ebû Bekir el-Bağdadî, Irak-Şam İslâm Devleti'ni kurduğunu, bizimle istişare etmeksizin ve bize bildirmeksizin ilan etmekle hata etti.

2- Muhammmed el-Colanî de Irak-Şam İslâm Devleti'ni reddettiğini ve el-Kaide'yle bağlantısını bizimle istişare etmeksizin ve bize bildirmeksizin ilan ederek hata etmiştir.

3- Irak-Şam İslâm Devleti ilga edildi; Irak İslâm Devleti olarak çalışmalarına devam etmesi kararlaştırıldı. Nusra Cephesi, el-Kaide'nin Suriye'deki bağımsız koludur; el-Kaide'nin genel liderliğine tabidir.

4- Irak İslâm Devleti'nin hakimiyet sınırları Irak'tır.

5- Nusra Cephesi'nin hakimiyet sınırları Suriye'dir.

6- Ebû Bekir el-Bağdadî, bu tarihten sonra bir yıl süresince Irak İslâm Devleti'nin emîridir. Bir yıl sonrasında Irak İslâm Devleti Şûrâ Meclisi, hazırladığı raporu el-Kaide genel liderliğine sunacak. Bu rapora göre genel liderlik, el-Bağdadî'nin emirliğini yineleyecek ya da yeni bir emir seçecek.

7- Muhammed el-Colanî, bu tarihten sonra bir yıl süresince Nusra Cephesi'nin emiridir. Bir yıl sonrasında Nusra Cephesi Şûrâ Meclisi, hazırladığı raporu el-Kaide genel liderliğine sunacak. Bu rapora göre genel liderlik, Colanî'nin emirliğini yineleyecek ya da yeni bir emir seçecek.

8- Irak İslâm Devleti, Nusra Cephesi'nin ihtiyaç duyduğu silah ve savaşçı ihtiyacını, gücü nisbetinde karşılayacak.

9- Nusra Cephesi, Irak İslâm Devleti'nin ihtiyaç duyduğu silah ve savaşçı ihtiyacını, gücü nisbetinde karşılayacak.

10- Her iki taraf da diğer tarafa karşı sözlü ve fiilî saldırılardan sakınacak.

11- Her iki taraf ve tüm mücahidler, müslümanın malını, namusunu ve kanını koruyacak. Müslümanın kanı, müslümana haramdır.[1668]

El-Cezîre'nin 9 Haziran'daki haberini 6 ay sonra ses kaydı ekleyerek yayımlaması, kamuoyunda yeni bir gelişmeymiş gibi algılanmıştı; ancak bunun örgütler tarafından yeni bir gelişme olarak anlaşılmayacağı açıktı.

Peki o halde el-Cezîre, dolayısıyla da Katar, bu haber tekrarıyla neyi amaçlamıştı?

Sahadaki silahlı gruplar içerisinde en kontrol dışı örgütün IŞİD olduğu açık; çünkü IŞİD, değil yabancı bir ülkeyi, kendi liderinin 23 Mayıs'taki emrini bile dinlemeyecek kadar kontrol dışı bir güçtü. Dolayısıyla Katar, el-Cezîre aracılığıyla IŞİD'i ve Ebû Bekir Bağdadî'yi hem de ses kaydı gibi açık bir delille kendi liderinin emrini dinleyip dinlememe konusunda ikileme sürüklemek istemişti.

IŞİD, Zevahirî'yi dinlerse kontrol altına alınmış, dolayısıyla da önceki duruma geri dönülmüş olacak; ses kaydı gibi açık bir delile rağmen dinlemez ise de tüm "değerlerini" dayandırdığı biat kültürüne aykırı davranmış, bir bakıma el-Kaide ile birlikte kendini inkâr etmiş olacaktı. Ancak el-Cezîre'nin bu haberinin IŞİD üzerinde hiçbir etkisi olmadı. IŞİD bünyesinde bir iç savaş başlamadığı gibi diğer gruplara karşı IŞİD'in daha belirleyici olduğu görüldü.

İslâmî Cephe ve Suriye'deki vekâlet savaşının geleceği

Suriye'de 25 Eylül'de Ulusal Koalisyonu tanımadıklarını ve hedeflerinin bir İslâm devleti kurmak olduğunu açıklayan silahlı gruplar,[1669] 22 Kasım'da İslâmî Cephe adlı bir koalisyon oluşturdular.[1670]

Yeni İslâmî Cephe

İslâmî Cephe ile İslâmî Kurtuluş Cephesi'nin birleşmesinden oluşan yeni İslâmî Cephe, öncekilerin aksine kendisini sadece bir askerî yapı ola-

1668 www.aljazeera.net/news/pages/4a28f44d-1fda-4f2e-8947-295ef5756336

1669 YDH. 25 Eylül 2013 Silahlı gruplardan Ulusal Koalisyon'a darbe www.ydh.com.tr/HD12444_suriye-deki-cihatcilar--islami-cephe-de-birlesti.html

1670 YDH. 22 Kasun 2013, Suriye'deki cihatçılar 'İslami Cephe'de' birleşti www.ydh.com.tr/HD12444_suriye-deki-cihatcilar--islami-cephe-de-birlesti.html

rak değil, "askerî, siyasî ve sosyal birimleri olan bir yapı"[1671] olarak tanımladı. İslâmî Cephe'de Sukur eş-Şam Komutanı olan Ahmed İsâ eş-Şeyh Şûrâ Meclis Başkanı, Ahrâr eş-Şam Komutanı Hasan Abbud Ebû Abdullah el-Hamavî, Siyasî Kurul Başkanı ve İslâm Ordusu Komutanı Zehran Alluş ise Askerî Kurul Başkanı olarak seçildi.

İslâmî Cephe kaynaklarına göre 15 Kasım'da öldürülen Tevhid Tugayları Komutanı Abdülkadir Salih'in Cephe'de "Askerî Kurul Başkanı" olması bekleniyordu. Ulusal Koalisyon'a alternatif olduğunu ima eden bu örgütlenme yapısında İslâmî Cephe'nin meclis başkanlığı rolünün Sukur eş-Şam'a, başbakanlık rolünün Ahrâr eş-Şam'a, genelkurmay başkanlığı rolünün de İslâm Ordusu'na verildiği, Abdülkadir Salih'in ölümüyle birlikte Tevhid Tugayları'nın Cephe içindeki ağırlığının azaldığı anlaşılıyordu.

Ahmed İsâ eş-Şeyh tarafından 22 Kasım'da yapılan görüntülü açıklamada, Cephe'nin hedefinin Suriye'deki yönetimi devirmek ve yerine İslâm devleti kurmak olduğunu söyledi. Eş-Şeyh, el-Cezîre'ye yaptığı açıklamasında da Özgür Suriye Ordusu'yla koordinasyonun süreceğini söyledi.

İslâmî Cephe: Suriye'nin Uyanış Konseyleri

El-Hayat gazetesinin kaynaklarına göre Irak-Şam İslâm Devleti'nin (IŞİD) günden güne artan etkisinden sonra Cephe'yi kuran askerî örgütlerin birleşmesi için bölgesel baskı yapıldı. Cephe'nin Esed yönetimi kadar IŞİD'e karşı mücadele etmek gibi bir görevinin de olduğunu belirten gazete, bölgesel güçlerin Cephe'den ÖSO'yla koordinasyonunu sürdürmesini, Koalisyon ve Ahmed Tuma hükümetine karşı alternatif olduğu gibi bir ilanda bulunmamasını istedi.

El-Hayat'ın iddiasına göre, Nusra lideri Muhammed el-Colanî de Cephe'ye girmek istedi; fakat Birleşmiş Milletler ve ABD'nin terör listesine eklendiği için Nusra'nın İslâmî Cephe dışında kalmasında, ancak sahada ortak hareket edilmesinde ittifaka varıldı.[1672]

[1671] Şarku'l-Avsat. 23.11.2013, «اندماج كبرى الفصائل المقاتلة بسوريا في الجبهة الإسلامية» http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=12779&article=751187, Youtube. 22 Kasım 2013. بيان اندماج الفصائل المقاتلة السورية تحت مسمى الجبهة الإسلامية https://www.youtube.com/watch?v=LdLx0Ayj01c

[1672] El-Hayat, 23.11.2013, «كتائب إسلامية تتوحد ضد النظام... و داعش» http://alhayat.com/Details/574867

El-Hayat'ın aktardığı bu veriler, Irak'ta el-Kaide'ye karşı mücadele modelinin Suriye'de tekrar edilmek istendiğini düşündürüyordu. Yani, 'Irak İslâm Devleti' kurarak tüm Sünnîlerden biat isteyen el-Kaide'ye karşı Sünnî aşiretlerin kurduğu Uyanış Konseyleri rolünün, Suriye'de İslâmî Cephe'ye verildiği anlaşılıyordu.

ÖSO-İslâmî Cephe ilişkisi

ÖSO Sözcüsü Luey el-Mikdad, ÖSO olarak alandaki silahlı örgütlerin birleşmelerini kutladıklarını söyledi. İslâmî Cephe Şûrâ Meclis Başkanı Ahmed İsâ eş-Şeyh ve Askerî Kurul Başkanı Zehran Alluş'un Selim İdris komutasındaki Yüksek Askerî Konsey'in birer üyesi olduğunu hatırlatan Mikdad, Cephe'yle ÖSO arasında işbirliğinin süreceğini ifade etti.

El-Cezîre televizyonunun sorularını yanıtlayan Mikdad, siyasî birimini kuran Cephe'nin Suriye Ulusal Koalisyonu'nda temsil edilmesi gerektiğin söyledi.[1673] Katar'dan yayın yapan el-Cezîre'nin önemli bir gelişme olarak sunduğu bu birleşme, Suudî medyasında aynı heyecanı yaratmadı.

Şarku'l-Avsat gazetesi, İslâmî Cephe'ye Suriye yönetimine karşı mücadele veren büyük askerî örgütlerin katıldığını teslim etmekle birlikte Halep'teki "Festakim Kemâ Umirte Tugayı" gibi Cephe'ye katılmayan, ama sahada ağırlığı olan örgütlerin de bulunduğuna[1674] dikkat çekti.

Katar'dan Suudî nüfuzu altındaki Ulusal Koalisyon'a operasyon

Suriyeli muhalif gazetecilerden Behiye Mardinî, 28 Eylül'de İlaf'taki köşe yazısında Suriyeli cihadcıların koalisyonu tanımadığını ilan etmesinin arkasındaki gücün Katar olduğunu iddia etmişti. Mardinî'nin muhalif kaynaklara dayandırdığı iddiasına göre Katar, özellikle de 'Arap Baharı' sonrasında bölgede oynadığı rolün görmezden gelinmesine ve ayaklarının altındaki halının çekilmesine öfkelenerek, Suriye'deki İslâmcı kartını oynadı. On üç cihadcı örgütün Koalisyon'u ve geçici hükümeti tanımadığını açıklaması ve İslâm şeriatıyla hükmedecek bir yönetimin inşası için birlik çağrısında bulunması, Katar'ın öfkesinin sonucuydu. Mardinî'ye göre Katar, Gassan Hito'nun hükümeti kurmakta başarısız olmasından ve 14 Eylül'deki seçimde Ahmed

---

1673 Youtube. 22.11.2013. لؤي المقداد على قناة الجزيرة معلقا على تشكيل الجبهة الاسلامية الموحدة www.youtube.com/watch?v=C-m1q7KJrY0

1674 Şarku'l-Avsat, 23.11.2013, «كبرى الفصائل الإسلامية المعارضة في سوريا تندمج في الجبهة الإسلامية» http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12779&article=751231

Tuma'nın hükümeti kurmakla görevlendirilmesinden sonra başta Halep olmak üzere Suriye içerisindeki örgütlerle irtibatını kesmedi.

El-Cezîre'nin 25 Eylül'deki 13 cihadcı örgütün yaptığı açıklamaya geniş yer vermesine dikkat çeken Mardinî, geç saatlere kadar askerî ve sivil şahıslarla yaptığı telefon bağlantılarıyla açıklamanın propagandasını yaptığını söyledi. Mardinî, yazısının devamında "Katar, Özgür Halep Şehir Konseyi'ne para desteğinde bulunduktan sonra Halep Konseyi Başkanı Yahya Na'na, Ulusal Koalisyon ve geçici hükümet karşılı açıklamalar yapmaya başladı."[1675] dedi.

Katar, Suriye'deki liderlik rolünü geri istiyor

Londra'da yayımlanan el-Arab gazetesine göre de Katar, Suriye ve bölgede oynadığı rolü geri kazanmak istiyordu. El-Cezîre'nin el-Kaide lideri Eymen Zevahirî'nin, Irak-Şam İslâm Devleti'ni ilga ettiği yönündeki açıklamasını yeniden yayımlaması da bunun bir göstergesiydi.

Gazetenin iddiasına göre Katar, Amerikalı yetkililerden gelen istek üzerine Zevahirî'nin IŞİD lideri Ebû Bekir el-Bağdadî ve Nusra Cephesi lideri Muhammed el-Colanî'ye hitaben yaptığı konuşmayı gündeme getirerek, IŞİD'in Suriye'deki ilerleyişini durdurmak istedi.[1676]

ÖSO'yu güncelleme ihtiyacı

Yukarıdaki veriler yeni kurulan İslâmî Cephe ile ilgili olarak şu hususları gündeme getiriyordu.

1- Katar'ın oyuna dönme hevesi: İslâmî Cephe, Suriye'deki vekâlet savaşında liderlik rolünü Suudî Arabistan'a kaptıran Katar'ın sahayı toparlama çabası olarak gözüküyor. Katar bu adımla sahayı iki amaçla toparlamaya çalışıyor:

a) Başta IŞİD olmak üzere el-Kaide bağlantılı grupların ÖSO'yu hem askerî hem de ideolojik alanda etkisizleştirdiği görülüyor ve "Suriye'de sivil demokratik bir devlet kurma" hedefiyle "Batılılarla işbirliği yapan muhalif" görüntüsü ile sahadaki el-Kaide nüfuzuna karşı koymanın imkânı bulunmuyor. Bu sebeple de ÖSO'nun İslâmcı bir imajla yeniden güncellenmesi gerekiyor.

1675 İlaf. Behiye Mardini, "Muhalif kaynaklar: Katar, Suriye'deki İslamcı kartını oynuyor" 28 Eylül 2013. www.elaph.com/Web/news/2013/9/838893.html

1676 El-Arab. 9 Kasım 2013, تصريحات الظواهري.. محاولة لتوحيد 'الجهاديين' وإنقاذ دور قطر www.alarab.co.uk/?id=8004

b) Silahlı gruplar arasında yaşanan iç savaşın hem askerî hem de ideolojik olarak "aşırı" gruplar lehine gelişmesi Dostlar Grubu'nun Batılı üyelerini tedirgin ediyor ve onları siyasî çözüme yakınlaşırıyor. Dostlar Grubu'nun siyasî çözümden uzaklaştırılması ve vekâlet savaşı seçeneğine geri döndürülmesi için ÖSO'nun İslâmcı bir imajla dahi olsa yeniden güncellenmesi gerekiyor. Zehran Alluş liderliğindeki İslâm Ordusu'nun da İslâmî Cephe'ye katılması, Cenevre-2'ye karşı olduğunu hiç gizlemeyen Suudî Arabistan'ın da bu seçeneği desteklediğini gösteriyor.

2- Ortak düşmanlara karşı güç birliği: ÖSO içerisinde yer alan İslâmî Kurtuluş Cephesi ile el-Kaide'ye biat etmeyi reddeden İslâmî Cephe'nin tek başına hem el-Kaide'ye hem de Suriye ordusuna karşı savaşabilecek güçte olmadığı görülüyor. Silahlı gruplar arasında el-Kaide, toplamda ise Suriye yönetimi lehine gelişen iç savaş dengesinde üçüncü bir güç olarak varlığını koruyabilmenin tek yolunun yeni bir ittifak kurmak olduğu düşünülüyor.

3- Üçüncü bir güç olma arzusu: Hem Ulusal Koalisyon'un hem de ÖSO'nun sahadaki liderliği son derece sınırlı olduğu için 22 Kasım'da kurulan İslâmî Cephe, cihadcılara hem Ulusal Koalisyon'da hem de ÖSO'da belirleyici olma fırsatı sunuyor. Ulusal Koalisyon'un kendisini tanımayan İslâmî Cephe'yi suçlayıcı veya dışlayıcı bir tavır takınmaktan sakınması, ÖSO Sözcüsü Luey el-Mikdad'ın ise İslâmî Cephe'nin kuruluşunu kutlamak zorunda kalması bunu teyid ediyor.

4- Koalisyon'da temsil talebi: İslâmî Cephe, kendini sadece bir askerî örgüt değil "siyasî ve sosyal birimleri de olan bir yapı" şeklinde tanımlayarak Dostlar Grubu'na da Ulusal Koalisyon'a da mesaj vermiş oluyor. Ulusal Koalisyon'da ve Koalisyon tarafından kurulan Ahmed Tuma hükümetinde güçlü bir şekilde temsil edilme talebi içeren bu mesajda, bu talebin dikkate alınmaması halinde İslâmî Cephe'nin Koalisyon'un alternatifi olacağı iması yer alıyor.

İslâmî Cephe Şûrâ Meclis Başkanı Ahmed İsâ Şeyh'in de ÖSO Sözcüsü Luey el-Mikdad'ın da Cephe ile ÖSO arasındaki koordinasyonun süreceğini açıklaması ve Mikdad'ın Ulusal Koalisyon'da Cephe'ye temsil hakkı talep etmesi bunu doğruluyor.

Dostlar'ın İslâmî Cephe karşısındaki tepkisi

Katar'ın el-Kaide'yi dizginlemek ve Batılı Dostlar'ı vekâlet savaşı seçeneğinde tutmak için attığı bu 'İslâmî Cephe' adımına Batılı başkentlerden

somut bir resmî tepki gelmedi. Resmî bir tepkinin olmayışı, başta ABD olmak üzere Dostlar Grubu'nun Batılı üyelerinin bu gelişmeyi şu iki ihtimale göre değerlendirdiğini gösterdi:

1- Batılı Dostlar, İslâmî Cephe'yi sahadaki askerî ve ideolojik belirleyiciliğin cihadcılar lehine gelişmeye başlaması olarak yorumlayıp siyasî çözüme daha fazla yönelebilir.

2- El-Kaide'yi dengeleyici rolünden dolayı İslâmî Cephe tanınabilir. Sahadaki "aşırılar"ın ancak daha az "aşırılar"la kontrol altına alınabileceği gerçeğini kabullenen Batılı Dostlar, vekâlet savaşını sürdürebilmek açısından İslâmî Cephe'nin Ulusal Koalisyon'da temsil edilmesine yeşil ışık yakabilir.

22 Ocak ve Dostlar'ın "onurlu çıkış" aşaması

BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon'un, Cenevre-2 Konferansı'nın 22 Ocak 2014'te yapılacağını açıklaması,[1677] Suriye sorunuyla ilgili olarak yepyeni bir dönemin başlayacağının ilanı oldu. Elbette hiç kimse Suriye'de üçüncü yılına girmekte olan vekâlet savaşının 22 Ocak sonrasında biteceğini ve Suriye'ye barış ve huzurun geleceğini beklemiyor. Ancak Suriye'yi iç savaşa, Suriye'nin iç sorununu da bir uluslar arası krize dönüştüren tarafın yenilgisinin resmî tarihi olması bakımından 22 Ocak'ın yeni bir başlangıç oluşturduğu son derece açık görünüyor.

[1677] Hürriyet. 26 Kasım 2013. Cenevre-2'nin tarihi belli oldu www.hurriyet.com.tr/dunya/25208606.asp

Suriye Krizinin Özeti

15 Mart 2011'de başlayan gösteriler, "değişim isteyen muhalifler" ile Suriye yönetimi arasında çözülmesi gereken ciddi sorunların bulunduğunu göstermişti. Bu sorunlar, muhaliflerin değişim taleplerini ortaya koyması, yönetimin de bu talepler doğrultusunda reform adımları atmasıyla Suriye içerisinde çözülebilir, bu iç sorunun iç savaşa ve uluslar arası krize dönüşmesi önlenebilirdi.

Nitekim 'Arap Baharı' adı verilen bölgesel isyan dalgasının yarattığı tehlikenin farkında olan Suriye yönetimi, yarım yüzyıllık tek parti yönetiminden beklenmeyecek bir esneklik göstererek daha gösterilerin ilk haftasında kapsamlı bir reform programı açıklayıp ulusal diyalog komitesi kurarak[1678] sorunu içeride tutmaya çalıştı. Ancak Müslüman Kardeşler eski Genel Murakıbı Sadreddîn Beyanunî, 22 Mart'ta *Şarku'l-Avsat* gazetesine yaptığı açıklamasında, Mısır, Libya ve Tunus'taki devrimin Suriye'de de yaşanmakta olduğunu belirterek halkın, "rejimin devrilmesini istediğini"[1679] söyledi.

Muhaliflerin reformlarla ilgilenmeyen tutumu, İhvan'la sınırlı değildi. Özellikle diasporadaki muhalifler, Suriye yönetiminin ulusal diyalog komitesi kurma, genel af, çok partili hayata geçiş vs. gibi attığı tüm reform adımlarına "rejim reform yapamaz", "geç kalınmış", "yetersiz", "reform değil, devrim istiyoruz" tepkisini verdi. Muhaliflerin reformla ilgilenmeyip doğrudan devrim talep etmesinde, 'Arap Baharı'na verilen uluslar arası desteğin ciddi bir rolü olduğu gözüküyordu; nitekim Arap dünyasının etkili yazarlarından Abdulbari Atvan da bunu; ABD, Arap rejimleri ve Türkiye'nin kışkırtmalarına bağlamıştı.[1680]

1678 BBC Arapça. 24 Mart 2011. سورية: وعود بإصلاحات سياسية والإفراج عن جميع المعتقلين في الاضطرابات الأخيرة www.bbc.co.uk/arabic/worldnews/2011/03/110324_syria_reforms.shtml

1679 Şarku'l-Avsat. 23 Mart 2011. المراقب العام لـ «إخوان» سورية يرى أن الموقف الروسي سيتبدّل http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11803&article=613820

1680 El-Kudsu'l Arabi. 26 Haziran 2013. اخيرا اعترفتم.. سورية ليست ليبيا www.alquds.co.uk/?p=57989

Suriye iç sorununun uluslar arası krize dönüştürülmesi

Suriye'deki iç sorunun bir iç savaşa ve uluslar arası krize dönüştürülmesine ilişkin süreç Atvan'ı haklı çıkarır şekilde gelişti. Türkiye, 2011 öncesindeki iyi ilişkilerinden hareketle Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun ifadesiyle dört aşamalı stratejik planla[1681] Suriye iç sorununun uluslar arası bir krize dönüşmesinde öncü rol oynadı.

Davutoğlu'nun dört aşamalı stratejik planının birinci aşaması olan 'ikili angajman'da Türkiye, Suriye ile olan iyi ilişkilerini kullanarak müttefikleriyle birlikte örgütledikleri muhalifleri Suriye'de iktidara taşımayı denedi. Ankara'nın 'ikili angajman'la öngördüğü 'yumuşak darbe'nin Şam tarafından reddedilmesi üzerine Arap Birliği aşaması başladı. Katar'ın dönem başkanlığını yaptığı Arap Birliği, Suriye krizine çözüm olarak cumhurbaşkanının yetkilerini yardımcısına devrederek çekilmesini öngören bir 'yumuşak devrim' modeli olarak Yemen formülünü önerdi.

Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in Yemen modeliyle gönüllü olarak çekilmemesi üzerine, Suriye'de Libya modeline uygun bir devrim için dosya BM Güvenlik Konseyi'ne taşındı. Rusya ve Çin'in vetosu Libya modeline uygun bir devrime izin vermediyse de sorunun uluslar arası bir krize dönüştürülmesi süreci tamamlanmış oldu. Davutoğlu'nun stratejik planının dördüncü aşaması olarak nitelediği Dostlar Grubu'nun kurulması aşaması ise ABD'nin 2003'teki Irak müdahalesi modeliydi. Rusya ve Çin vetosu sebebiyle BM Güvenlik Konseyi kararıyla gerçekleşmeyen dış müdahale, BM bypass edilerek ve ABD'nin Irak'ı işgal etmek için kurduğu 'uluslar arası koalisyon' model alınarak gerçekleştirilmek istendi. Davutoğlu'nun stratejik planının 4. aşaması, dış müdahale için gerekli zemini oluşturamadıysa da dünyada Suriye bağlamında bir Soğuk Savaş dengesi yaratmayı başardı.

Dış müdahaleden vekâlet savaşına

Dostlar Grubu'nun Arap üyeleri, grubun Tunus'taki ilk toplantısında Suriyeli muhaliflerin silahlandırılmasını teklif ederek Suriye'deki iç sorunun bir **vekâlet savaşına** dönüştürüleceğinin sinyalini vermişti. Çünkü vekâlet savaşı Dostlar Grubu açısından hem daha masrafsız ve etkiliydi; hem de BM'yi bypass etmeye imkân veren bir dış müdahale için zemin hazırlayabilecek

[1681] Yeni Şafak. 23 Mart 2012. Esad gitmezse Suriye bölünür. http://yenisafak.com.tr/Politika/?t=23.03.2012&tc=2&ti=374082&tk=f4

potansiyele sahipti. Vekillerin silahlandırılması süreci 2012 yılının Mayıs ayından itibaren başladı.

Batılılar "yanlış ellere geçebilir" çekincesiyle sürecin sadece komuta ve koordinasyon kısmında rol aldı. Dostlar Grubu'nun Arap üyeleri silah ve finansman teminini üstlenirken, Türkiye de silah, lojistik ve militan akışını sağladı. 12 Temmuz 2012'de resmen başlatılan vekâlet savaşı, 126 bin kişinin ölümüne[1682] sebep olan benzersiz bir yıkıma sebep olmakla kalmadı; yarattığı toplumsal, ekonomik ve kültürel tahribat sebebiyle Suriye'nin İsrail karşıtı bölge dengesindeki rolünü zayıflattı. Bir yılı aşan süresine rağmen zaferle sonuçlanmayan bu savaş, Dostlar Grubu'na dış müdahale imkânı vermedi. Şam'ın kimyasal silahlarını teslim etmesi, ilk kez 21 Ağustos'ta oluşan dış müdahale zeminini ortadan kaldırmakla birlikte, sahadaki vekillerin iç hesaplaşmaya sürüklenmesine de neden oldu.

Vekâlet savaşından siyasî çözüme

Silahlı gruplar arasındaki dengenin "aşırı" gruplar, toplamdaki askerî dengenin ise Suriye yönetiminin lehine geliştiği 25 Eylül sonrası süreç, Dostlar Grubu'nun Batılı üyelerini siyasî çözümle ellerini yıkayarak bir buçuk yıldır şans verdikleri vekâlet savaşından çekilmeye yöneltti.

BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon'un, Mayıs ayından beri gündemde olan Cenevre-2 Konferansı'nın 22 Ocak'ta yapılacağını ve ertelemenin söz konusu olmadığını açıklaması, aşağıdaki sebeplerden dolayı Dostlar Grubu'nun Suriye yenilgisine işaret ediyordu.

1- Cenevre-2 Konferansı'nın 30 Haziran 2012'deki Cenevre bildirisinin devamı niteliğinde olması, yani 30 Haziran'da alınan kararların pratik olarak siyasî çözüme dönüştürülmesi öngörülüyordu.

2- Sorunun 30 Haziran'da çözümünü engelleyen Dostlar Grubu'nun zahiren Suudî Arabistan dışındaki tüm üyeleri, konferansın düzenlenmesi için Beşşar Esed'in çekilmesi şeklindeki ön şartından vazgeçmişti.

3- Buna karşın Şam ve müttefiklerinin 30 Haziran'daki siyasî çözüm yanlısı tutumunda herhangi bir değişiklik bulunmuyordu.

30 Haziran sonrasında dayattığı ön şartı geri alarak 22 Ocak'ta Cenevre'ye katılacağını belirten Dostlar Grubu, yaklaşık 3 yıl aradan sonra ilk kez Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'i yeniden tanımakla "devrim" konusundaki

[1682] YDH. 7 Aralık 2013. Suriye iç savaşının 33 aylık bilançosu. www.ydh.com.tr/HD12481_suriye-ic-savasinin-33-aylik-bilancosu.html

başarısızlığını itiraf etmiş oluyordu. 22 Ocak 2014'teki Cenevre-2 Konferansı, 2011 yılında muhaliflerle hükümetin diyalogla çözmesi gereken bir iç sorunun başladığı noktaya geri döndürülmesi anlamına geliyordu.

İş bu noktaya gelince "Madem her şey başladığı noktaya geri dönüyorsa bu kadar kan niye aktı?" sorusuna cevap aranmaya başladı. Halbuki bu sorunun cevabı da bunca yıkımdan kimin sorumlu olduğu da aslında son derece açıktı.

Suriye sorunuyla ilgili olarak başından beri iki taraf bulunuyordu.

Şam ve müttefikleri, başından beri bu sorunun bir iç sorun olduğunu ve çözümün de siyasî diyalogdan ve reformlardan geçtiğini söyledi. Diasporada örgütlenen muhalifler ile Dostlar Grubu'nun oluşturduğu ikinci taraf ise Suriye'deki iç sorunu dört aşamalı stratejik planla yönetti.

Suriye'deki iç sorunu bir iç savaşa ve uluslar arası krize dönüştüren bu planın birinci aşamasında ikili angajmanla "yumuşak darbe", ikinci aşamasında Yemen modeline uygun "yumuşak devrim", üçüncü aşamasında Libya modeline uygun "dış müdahaleli devrim", dördüncü aşamasında "Irak modeline uygun müdahale ve devrim", beşinci aşamasında "vekâlet savaşı yoluyla devrim" yolları denendi.

Dolayısıyla 22 Ocak'taki Cenevre-2 Konferansı bir siyasî çözüm aşaması; yani "stratejik plan"ın çöküşü ve Dostlar'ın "onurlu çıkış" aşaması olarak anlam taşıyordu.

İslâmî Cephe'den Uyanış Konseyi çıkma ihtimali ve Cenevre-2

2013 yılının Eylül ayı, Suriye krizinde önemli bir dönüm noktası oldu. Silahlı gruplar arasında daha önceleri "ganimet paylaşımı" yüzünden yaşanan küçük çaplı çatışmalar Eylül ayından itibaren geniş çaplı ve sistemli hale geldi. Özgür Suriye Ordusu'nun (ÖSO) gövdesini oluşturan gruplar, 25 Eylül'de ABD tarafından "devrime siyasî liderlik" misyonuyla yeniden yapılandırılan Ulusal Koalisyon'u[1683] tanımadığını açıkladı.[1684]

Bu gelişme, üçüncü yılına giren vekâlet savaşındaki "vekillerin", "asıllarına" açıkça isyan mesajıydı; çünkü Dostlar Grubu'nun istihbarat yetkilileri-

[1683] YDH. 11 Kasım 2012. Doha'dan koalisyon çıktı www.ydh.com.tr/HD10995_dohadan-koalisyon-cikti.html

[1684] Bugün gazetesi. 25 Eylül 2013. 10 muhalif grup SMDK'yı tanımadığını açıkladı. http://dunya.bugun.com.tr/esed-cok-sevinecek-haberi/805668

nin de katıldığı bir toplantıyla, 8 Aralık'ta Ulusal Koalisyon'un askerî kanadı olarak kurulan ÖSO Genelkurmayı'nın[1685] içi boşalmış oluyordu.

Dostlar Grubu, diasporada örgütlediği siyasî grupları Suriye halkının demokratik değişimine liderlik eden "ılımlı muhalifler"[1686]; silahlı grupları ise "Suriyeli vatansever subayların ılımlı muhalefeti"[1687] olarak niteledi ve 100 binden fazla kişinin ölümüne neden olan iç savaşa verdiği desteği "demokratik değişim" ve "ılımlılık" kavramlarıyla açıkladı. Ancak 25 Eylül'deki gelişme sadece Dostlar Grubu'nun yapılandırdığı örgütleri işlevsiz kılmakla kalmadı; Dostlar Grubu'nun bu örgütler aracılığıyla sürdürdüğü savaşın "demokrasi ve ılımlılık" kavramları üzerine bina edilmiş "meşrûiyet" gerekçesini de ortadan kaldırdı.

Çünkü ÖSO Genelkurmayı'na mensup örgütlerin Ulusal Koalisyon'u tanımadığını açıklayan 25 Eylül tarihli bildirisinde ABD tarafından terör örgütü listesine alınan Nusra Cephesi'nin de imzası bulunuyordu ve Dostlar Grubu'nun "ılımlı" nitelemesiyle pak de bağdaşmayan "İslâm devleti kurmak" gibi mesajlar yer alıyordu.

Neden Eylül ve neden isyan?

Eylül ayını Suriye'deki vekâlet savaşının seyrini değiştiren bir dönüm noktası haline getiren gelişme, Şam yönetiminin kimyasal silahlarını teslim ederek dış müdahaleyi seçenek dışı bırakmasıydı. ABD'nin Doğu Guta'ya yönelik kimyasal saldırıdan Suriye yönetimini sorumlu tutarak müdahale yönünde kararlı adımlar atması, Suriye'de "devrim"den yana olan herkesi umutlandırmıştı.

TÜİK verilerine göre Haziran (2013) ayında Türkiye'den Suriye'ye gönderilen 3.6 tonluk silah ve mühimmatın, müdahale beklentilerinin zirveye çıktığı Eylül ayında "29 tona fırlaması"[1688], ABD müdahalesi ile devrim umu-

[1685] Hürriyet. 9 Aralık 2012. Antalya'da çok gizemli Suriye toplantısı. www.hurriyet.com.tr/planet/22107261.asp

[1686] BBC Türkçe. 13 Ekim 2013. 'Suriye'nin Dostları ılımlı muhalefeti desteklemeli'. www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/10/131022_suriye_dostlari_toplantisi.shtml

[1687] Dışişleri Bakanlığı resmi web sitesi. 3 Ekim 2013. Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu'nun CNNTürk Televizyonuna Verdikleri Özel Mülakat. www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-cnnturk-televizyonuna-verdikleri-ozel-mulakat_-3-ekim-2013_-ankara.tr.mfa

[1688] Tolga Tanış, Hürriyet. 15 Aralık 2013. Suriye'ye silahın belgesi. www.hurriyet.com.tr/yazarlar/25361801.asp

dunun sadece sahadaki silahlı gruplarla sınırlı olmadığını teyit ediyordu. Devrim umudunu müdahaleye bağlayan silahlı grupların devrim sonrasına erteledikleri iç hesaplaşmayı erkene alması, silahlı gruplar arasındaki dengenin cihadcılardan yana ve ÖSO aleyhine, sahadaki toplam askerî dengenin ise Suriye yönetimi lehine gelişmesine neden oldu.

Sert güçte de yumuşak güçte de el-Kaide belirleyiciliği

Silahlı gruplar arasındaki güç dengesinin cihadcı gruplar lehine gelişmesinin en önemli nedenlerinden biri, bu grupların savaş motivasyonunu dinî söylemler üzerine kurmuş olmasıydı. Dostlar Grubu tarafından "ılımlı muhalefet" argümanıyla yapılandırılıp desteklenen Ulusal Koalisyon, radikal dinî söylemlerin egemen olduğu sahaya liderlik edebilecek yeterlilikten yoksundu. "Suriyeli vatansever subayların ılımlı muhalefeti" diye desteklenen ÖSO ise cihadcı gruplardan daha baskın bir savaş motivasyonu üretebilecek durumda değildi.

Silahlı gruplar arasındaki iç savaş, birbirine yakın grupların ittifakını zorunlu hale getirirken, ittifakların mimarisinde en baskın savaş motivasyonu üreten el-Kaide'nin söylemlerinin belirleyici olduğu görüldü. El-Kaide bağlantılı Irak-Şam İslâm Devleti'nin (IŞİD) Suriye'de bir İslâm devleti kurmak için kendine en yakın örgütlerden başlamak üzere tüm örgütleri biata zorlaması, silahlı gruplar arasında iç savaşı başlatmakla kalmadı; diğer tüm örgütleri de varlıklarını ve hedeflerini İslâmcılık üzerinden tanımlamak zorunda bıraktı.

Suriye'deki muhalif gruplar arasında Eylül ortalarında başlayan iç hesaplaşmada en zayıf halkayı Dostlar Grubu'nun liderlik rolü verdiği Ulusal Koalisyon ile onun askerî kanadı olarak yapılandırılan Özgür Suriye Ordusu oluşturuyordu. Çünkü varlığını başta ABD olmak üzere Dostlar Grubu'nun desteğine borçlu olan Ulusal Koalisyon da onun askerî kanadı olan ÖSO Genelkurmayı da kendisini sahada belirleyici olmaya başlayan İslâmcılık üzerinden tanımlayabilecek durumda değildi.

Savaşın devamı konusundaki karar yetkisi Dostlar Grubu'nda

Ulusal Koalisyonu ve ÖSO'yu yeniden yapılandırarak 2013 yılı boyunca savaş seçeneğine ağırlık veren ABD'nin Eylül sonrasında siyasî çözüme yönelmesinde ve herkesi Cenevre-2 Konferansı'na ön şartsız katılmaya çağırmasında sahadaki dengenin el-Kaide silahına ve söylemine göre şekillenmesinin

etkisi oldu. Bununla birlikte başta Suudî Arabistan olmak üzere Dostlar Grubu'nun Körfez kanadının her şeye rağmen Batı kanadını savaş seçeneğinde tutma çabası son derece açıktı. Batı tarafından "ılımlı muhalifler" olarak desteklenen Ulusal Koalisyon ve ÖSO'nun içinin boşalması pahasına 22 Kasım'da kurulan İslâmî Cephe'nin[1689] Katar veya Suudî Arabistan operasyonu olduğu muhalifler tarafından bile öne sürüldü.[1690]

Uzun bir süredir Suriye dosyasından çekildiği görülen Katar'ın siyasî çözüm ve Cenevre-2 konusunda açıkça destekleyici bir tutumu olmadı; ancak Suriye'ye silah ve militan desteğinde bulunmayı sürdürdüğüne, hatta Saddam dönemi subayları aracılığıyla militanlara askerî eğitim verdirdiğine dair haberler söz konusuydu.[1691]

İslâmî Cephe içerisinde yer alan İslâm Ordusu'nun doğrudan Suudî istihbaratına bağlı olması, Tevhid Tugayları ve Sukur eş-Şam'ın da Katar tarafından desteklenmesi, İslâmî Cephe'nin Körfez'in operasyonu olduğu iddiasını destekliyordu.

İslâmî Cephe'ye Uyanış Konseyleri rolü

Suudî Arabistan ve Katar'ın, ÖSO'nun içini boşaltarak el-Kaide söylemine sahip İslâmî Cephe kurması, iki açıdan anlamlı gözüküyordu.

1- ÖSO mevcut haliyle ne sert ne de yumuşak güç bakımından el-Kaide ile baş edebilecek yeterliliğe sahip değildi. El-Kaide'ye, ancak onun yumuşak gücüne yani söylemine sahip paralel bir alternatifle karşı konabilirdi; bu alternatif de sadece İslâmî Cephe olabilirdi.

2- Silahlı gruplar arası dengede el-Kaide'nin, askerî cephelerde ise Suriye ordusunun üstün olduğu bir konjonktürde siyasî çözüm için Cenevre-2 Konferansı'na gitmek, üçüncü yılına giren vekâlet savaşında yenilgiyi kabul etmek oluyordu. Dolayısıyla da başta ABD olmak üzere Dostlar Grubu'nun Batılı kanadının savaş seçeneğinde tutulması gerekmekteydi.

Irak işgalinden sonra el-Kaide ile birlikte hareket eden Sünnî aşiretlerin 2006 yılından itibaren Uyanış Konseyleri adı altında el-Kaide'ye karşı savaşan

---

1689 YDH. 22 Kasım 2013, Suriye'deki cihatçılar İslami Cephe'de birleşti www.ydh.com.tr/HD12444_suriye-deki-cihatcilar--islami-cephe-de-birlesti.html

1690 Behiye Mardini, İlaf. 27 Kasım 2013. مصادر معارضة: قطر تلعب الورقة الإسلامية في سوريا www.elaph.com/Web/news/2013/9/838893.html

1691 Hüseyin Murtada, el-Ahed. 11 Aralık 2013. ضباط بعثيون عراقيون يشرفون على تدريب المسلحين من سورية إلى اليمن فباكستان www.alahednews.com.lb/essaydetails.php?eid=89207&cid=76

milis güçlere dönüştürülmesi modelinin Suriye'de güncellendiği ve İslâmî Cephe'ye Uyanış Konseyi olma rolü verildiği iddia ediliyordu. Robert Ford başkanlığındaki bir ABD heyetinin İstanbul'a gelerek İslâmî Cephe temsilcileriyle görüşeceğine ve el-Kaide'nin artan nüfuzuna karşı İslâmî Cephe'nin silahlandırılması konusunun ele alınacağına dair el-Cezîre haberi[1692] bu iddiayı destekleyen bir gelişme oldu. Ancak 14 Aralık'taki haberini İslâmî Cephe'den bir kaynağa dayandıran el-Cezîre ertesi gün yayımladığı haberinde, İslâmî Cephe'nin Amerikalılarla görüşeceğine ilişkin haberi yalanladığını duyurdu.[1693] Ancak daha sonra hem IŞİD hem de Batı basını, ABD ile İslâmî Cephe arasında görüşmenin gerçekleştiğini ve ABD'nin İslâmî Cephe'yi gizlice silahlandırdığını duyurdu.[1694]

El-Cezîre, İslâmî Cephe tarafından bir gün sonra yalanlanacak bir haberi neden İslâmî Cephe'den bir kaynağa dayandırmıştı?

Bu sorular akla üç ihtimali getiriyor.

1- İslâmî Cephe, el-Cezîre aracılığıyla 'Uyanış Konseyleri' rolü konusunda ABD'nin nabzını ölçmek istemiş olabilirdi.

2- ABD, el-Cezîre aracılığıyla Uyanış Konseyi rolüne hazır olup olmadığını anlamak için İslâmî Cephe'nin nabzını ölçmek istemiş olabilirdi.

3- Katar, el-Cezîre aracılığıyla her iki tarafın da nabzını ölçmek istemiş olabilirdi.

Suriye baharında hazan mevsimi

2011 yılının Mart'ında başlayan Suriye iç sorunu, sırasıyla Türkiye'nin, Arap Birliği'nin, BM Güvenlik Konseyi'nin ve nihayet Dostlar Grubu'nun müdahaleleri sonucu yerel düzeyde vekâlet savaşına, bölgesel ve uluslar arası düzeyde de bir Soğuk Savaş'a dönüştürüldü. İki buçuk yılda tüm modellerin tüketildiği Suriye'de "bahar" umudu, ABD'nin Eylül ayında kimyasal silah gerekçesiyle aldığı müdahale kararıyla doğdu; ancak ABD'nin Eylül başında planladığı Suriye'ye askerî müdahaleden Eylül ortalarında vazgeçmesi,

---

1692 El-Cezire. 14 Aralık 2013. لقاء مرتقب بين «الجبهة الإسلامية» السورية وموفد أميركي www.aljazeera.net/news/pages/ffb89ad2-c128-4317-8d6f-413cc1e8b655

1693 El-Cezire. 15 Aralık 2013. "الجبهة الإسلامية» بسوريا تنفي لقاء موفد أميركي www.aljazeera.net/news/pages/f6ffd04b-de9b-4c00-9b62-54ebd64a5865

1694 Ruth Sherlock, The Telegraph. 21 Ocak 2014. US secretly backs rebels to fight al-Qaeda in Syria www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/10588308/US-secretly-backs-rebels-to-fight-al-Qaeda-in-Syria.html

hem Suriye içerisinde hem de uluslar arası alanda radikal değişikliklerin yaşanmasına neden oldu.

Times of Israel'in iddiasına göre[1695], Suriye konusunda radikal değişikliklere sebep olan süreci Iran'ın müdahalesi başlatmıştı. Çünkü İran, Umman aracılığı ile Washington'a "Şam kimyasal silahlarını versin, müdahale de olmasın" mesajı iletmiş, ABD de bunu kabul ederek müdahaleden vazgeçmişti. ABD müdahalesinin gerçekleşmemesi, "Suriye baharı"nı hazana dönüştürecek zincirleme etkiler yaratan bir süreç başlattı.

Devrim umudunu müdahaleye bağlayan silahlı gruplar iç tasfiye ve alan hakimiyeti mücadelesine girişti. Bu mücadele, silahlı gruplar arasında el-Kaide lehine bir denge yaratırken, el-Kaide lehine oluşan denge de Dostlar'ın Batılı üyeleri arasında kaygıların oluşmasına sebep oldu.

En başa zorunlu dönüş

2011 yılının Mart ayında başlayan sorun, Suriye'nin bir iç sorunuydu ve en mantıklı ve barışçı çözüm yolu da yönetimle muhaliflerin diyalogu ile kurulacak bir hükümetin ülkeyi şeffaf ve demokratik seçimlere taşımasını öngören siyasî çözümdü. Suriye'nin sorunu içeride tutarak siyasî çözüme ulaşması dışarıdan yapılan müdahaleler sebebiyle başarılı olamadı; ancak sorunu uluslar arası krize dönüştüren çevreler de bu bunalımdan çıkışın tek imkânının siyasî çözüm olduğunu 30 Haziran 2012'de imzaladıkları Cenevre bildirisiyle itiraf etmiş oldu.

30 Haziran 2012'de ulaşılabilecek siyasî çözüm, Türkiye ve Arap müttefiklerin ABD'yi 18 Temmuz 2012'de başlatılacak vekâlet savaşında liderliğe zorlaması[1696] sebebiyle 2013 yılı sonuna kadar askıda kaldı. "Beşşar Esed çekilmelidir" ön şartıyla 30 Haziran'da Cenevre'de anlaşmasına varılan siyasî çözümü bir yılı aşkın bir süre boyunca çıkmaza sürükleyen ABD, 2013 yılı Kasım ayında Cenevre'nin Suriye için en iyi fırsat olduğunu fark etti.[1697]

1695 Times of Israel, 30 Kasım 2013. 'Secret talks with Iran led Obama to shelve strike on Syria' www.timesofisrael.com/secret-talks-with-iran-led-obama-to-shelve-strike-on-syria/

1696 Josh Rogin, Foreign Policy, 18 Nisan 2012. Obama administration searches for a 'Plan B' in Syria http://thecable.foreignpolicy.com/posts/2012/04/18/obama_administration_searches_for_a_plan_b_in_syria#sthash.CSXfHXPH.dpbs

1697 BBC Türkçe. 26 Kasım 2013. ABD: Cenevre görüşmeleri Suriye için en iyi fırsat. www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/11/131126_suriye_kerry.shtml

Dostlar Grubu tarafından desteklenen ve Birinci Cenevre Mutabakatı'na da karşı çıkan muhalifler,[1698] Cenevre-2'ye şartlı da olsa katılacağını açıkladı.[1699] Dostlar Grubu tarafından desteklenen muhaliflerin "Beşşar Esed çekilmeli" ön şartını ileri sürmesinde, hiç kuşkusuz aynı talebin dile getirildiği 22 Ekim tarihli Londra Dostlar toplantısının etkisi bulunuyordu.[1700] Ancak 24 Kasım'da ÖSO'nun ana gövdesini oluşturan silahlı grupların Ulusal Koalisyon'u tanımayan İslâmî Cephe adlı yeni bir grup oluşturması ve ÖSO'nun Türkiye sınırındaki karargâhlarını ele geçirmesi, Dostlar Grubu'nun Batılı üyelerini yardımları kesmeye varan radikal bir tutum değişikliğine zorladı.[1701]

Dostlar Grubu'nun Cenevre öncesi vekilleri toparlama çabası

Dostlar Grubu'nun Batılı üyeleri, siyasî çözüme yönelerek iki buçuk yıl boyunca devrim umuduyla savaşa sürdüğü muhalifleri Cenevre-2 öncesi yüz üstü bırakmış görüntüsü vermek istemiyordu. Öte yandan hem siyasî kanatta hem de askerî kanatta desteklenen grupların paramparça hali Cenevre-2'de Batılıların masaya zayıf oturmasına neden olacak bir durum oluşturuyordu.

ABD, silahlı grupları toparlamaya yönelik girişimlere başladı. ÖSO'nun karargâhlarını ele geçirdiği için yardımı kesse de sahadaki gücünün farkında olduğu İslâmî Cephe'yi terörist örgütler listesine almadı; hatta Cephe temsilcileriyle Türkiye'de görüşmek istedi, ancak İslâmî Cephe görüşmeden çekildi.[1702]

Cenevre'ye iktidarı devralmak için giden muhaliflere terörle mücadele konferansı

Dostlar Grubu'nun müttefiklerini toparlama çabası sürerken, başından beri çözüm adresi olarak siyasî çözümü gösteren ve Cenevre'ye ön şartsız

1698 NTVMSNBC. 6 Kasım 2012. Suriyeli muhalifler Cenevre Mutabakatı'na karşı. www.ntvmsnbc.com/id/25395338

1699 Türkiye gazetesi, 11 Kasım 2013. Suriyeli Muhalifler, Cenevre -2'ye katılmak için şart koştu. www.turkiyegazetesi.com.tr/dunya/100810.aspx

1700 Sabah. 23 Ekim 2013. Adım adım Cenevre'ye. www.sabah.com.tr/Dunya/2013/10/23/adim-adim-cenevreye

1701 NTVMSNBC. 12 Aralık 2013. ABD ve İngiltere yardımı kesti. www.ntvmsnbc.com/id/25485267/

1702 YDH. 17 Aralık 2013. ABD: İslami Cephe terörist değil. www.ydh.com.tr/HD12514_abd--islami-cephe-terorist-degil.html

katılacağını belirten Şam ve müttefikleri, konferansın gündeminin terörle mücadele olduğunu açıkladı.[1703]

Cenevre-2 Konferansı'nın ana gündeminin "terörle mücadele" olması, sadece Şam ve müttefiklerinin bir temennisi değildi. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, 13 Aralık'ta Rusya-24 kanalına verdiği demecinde "Batılı ortaklarımız da Suriye'deki en büyük tehlikenin bölgeyi de tehdit eden terörizm olduğunu itiraf ediyor. Dolayısıyla Cenevre-2 Konferansı'nın ana gündemi terörle mücadele olacak"[1704] diyerek, bunun Batılılarla varılmış bir anlaşma olduğunu ortaya koymuş oldu.

Devrim tabutuna son çivi Dostlar Grubu toplantısında çakıldı

Cenevre-2 Konferansı'na bir ay kala 13 Aralık'ta Londra'da yapılan Dostlar Grubu çekirdek toplantısında, konferansa "Beşşar Esed çekilmelidir" ön şartıyla katılacağını açıklayan muhaliflere kara haber verilmiş oldu. Reuters'in haberine göre Dostlar Grubu'nun Batılı üyeleri, Londra'da yapılan toplantıda Suriyeli muhalif müttefiklerine, Cenevre'den Beşşar Esed'in görevini terk etmesi kararının çıkmayacağı bilgisini verdiler.[1705] İngiltere dışında dışişleri bakanı düzeyinde katılan olmasa da grubun "çekirdek" diye tabir edilen 11 üyesinin temsilcilerinin yer aldığı toplantıda, Cenevre-1 esas alınarak düzenlenecek Cenevre-2 Konferansı'na destek verildi. Suriye krizinin sadece siyasî yolla çözülebileceği mesajı verilerek, geçiş yönetiminde Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in rol almayacağı, çünkü bu yönetimin Suriye'deki terör ve aşırılığın kaynağı olduğu ifade edildi.[1706]

Elbette 13 Aralık'taki Londra Dostlar toplantısında yer alan bu ifadelerle Reuters'in 17 Aralık tarihli haberi arasında açık bir çelişki söz konusuydu. Ancak Koalisyon Başkanı Ahmed Carba'nın Londra toplantısına katılmaması ve muhaliflerin bunu "Batının Suriye muhalefetine verdiği destek ye-

---

1703 El Meyadin. 9 Aralık 2013. مصادر دبلوماسية للميادين: "جنيف ٢" تحت عنوان "مكافحة الإرهاب» www.almayadeen.net/ar/news/syria-,s8qEcjbTkub16KPAGG7Lw/ %A8

1704 YDH. 14 Aralık 2012. Lavrov: Cenevre-2'nin ana gündemi terörle mücadele olacak. www.ydh.com.tr/HD12505_lavrov--cenevre-2nin-ana-gundemi-terorle-mucadele-olacak.html

1705 Reuters. 17 Aralık 2013. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9BG0BJ20131217?sp=true

1706 El-Hayat. 13 Aralık 2013. «بريطانيا تستضيف اجتماعاً لمسؤولين من دول "أصدقاء سورية" http://alhayat.com/Details/581846

tersiz. Suriye halkı, Batı'nın hatalı politikalarının bedelini ödüyor" şeklindeki yorumları, Batılıların muhaliflere ikircikli davrandığını göstermişti.

13 Aralık'taki Dostlar toplantısı bildirisine "Beşşar Esed gitmelidir" ifadesini koyan Batılıların 17 Aralık'ta "Cenevre-2'den Beşşar Esed'in çekilmesi yönünde bir şey çıkmayacak" diye mesaj verdiğinin ortaya çıkması bunu doğruluyordu. Suriye devriminin öncü aktörlerinden Katar'ın, Suriye konusunda başından beri ters düştüğü Cezayir'de siyasî çözümü desteklediğini açıklayarak[1707] açıkça dümen kırması, Batılıların muhaliflere verdiği kara haberden gerekli sonucu çıkardığını gösteriyordu.

Cenevre-2 diye bilinse de ilk oturumu Montrö'de yapılacağı açıklanan[1708] konferansa kadar Batılı Dostlar'ı vekâlet savaşı seçeneğine yeniden döndürecek gelişmelerin yaşanmaması halinde, 2014 yılında Dostlar ile vekilleri arasındaki ortaklığın ciddi zararlar görmesini beklemek mümkün gözüküyordu.

Cenevre-2: 'Onurlu ve vatansever muhalif' yaratma konferansı

Suriye Muhalefeti ve Devrimci Güçler Koalisyonu adlı örgütün Cenevre-2 Konferansı'na katılacağını açıklaması, Dostlar Grubu'nun "Suriye devrimi" projesinin başarısızlığının ilanı oldu.

2011'den beri "sadece rejimin nasıl gideceğini" müzakere etmek için masaya oturabileceklerini[1709] söyleyen muhaliflerin oluşturduğu Ulusal Koalisyon, artık Cenevre'de kendisini iktidar devir teslim töreninin beklemediğini çok iyi biliyordu. Koalisyon'un ana gövdesini oluşturan Ulusal Konsey'in en önemli bileşeni olan Müslüman Kardeşler, bir yıl önce mevcut Şam yönetimi ile siyasî çözümü kesin bir dille reddetmişti.[1710] Çünkü ABD 11 Kasım 2012'de dışarıdaki muhalifleri yeniden yapılandırarak Ulusal Koalisyon'u ardından da 8 Aralık'ta bunun askerî kanadı olan ÖSO Genelkurmayı'nı kurmuştu.

1707 Dünya Bülteni. 20 Aralık 2013. Katar Dışişleri Bakanı Cezayir'de www.dunyabulteni.net/haberler/283829/katar-disisleri-bakani-cezayirde

1708 YDH. 17 Aralık 2013. Suriye konferansı Cenevre'de değil Montrö'de düzenlenecek www.ydh.com.tr/HD12515_suriye-konferansi-cenevre-de-degil-montro-de-duzenlenecek.html

1709 Reuters. 3 Kasım 2011. ناشط سوري يشكك في أن قبول الأسد مبادرة الجامعة العربية سينهي العنف. http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A210920111103

1710 YDH. 3 Ocak 2013. Müslüman Kardeşler'den siyasi çözüme ret. www.ydh.com.tr/HD11285_musluman-kardesler-den-siyasi-cozume-ret.html

2012 yılı sonlarından itibaren ABD'nin Suriye dosyasını Katar ve Türkiye'den alarak doğrudan liderlik üstlenmesi, 2013 yılı için Dostlar Grubu tarafından desteklenen muhaliflere şu ufukları açıyordu:

1- Koalisyon'un ve kuracağı geçiş hükümetinin "uluslar arası toplum" tarafından tanınması.

2- Silahlı grupların 8 Aralık'ta Antalya'da kurulan ÖSO Genelkurmayı aracılığıyla silahlandırılması.

3- Suriye içerisinde kurtarılmış bölgelerin oluşturulması ve "uluslar arası toplum" tarafından tanınan muhalif hükümetin bu bölgelerin yönetimini üstlenmesi.

4- Cenevre-2'nin gündeminin Suriye'nin bir bölümünü yöneten Ulusal Koalisyon hükümetinin ve Dostlar Grubu'nun önceliklerine ve gündemine göre belirlenmesi.

5- Cenevre-1'de öngörülen "geçiş hükümeti"nin yapısının Ulusal Koalisyon ve Dostlar Grubu tarafından şekillendirilmesi, dolayısıyla da Beşşar Esed'i dışlayan geçiş modelinin Şam'a ve müttefiklerine kabul ettirilmesi.

Masa için saha hazırlığı

Nitekim ABD'nin 11 Kasım 2012'de yurt dışındaki muhalifleri yeniden yapılandırmasından sonra bu hedefleri gerçekleştirmeye dönük adımlar atıldı. 17 Kasım 2012'de Fransa, Ulusal Koalisyon'a elçilik açma izni verdi.[1711] Yeni kurulan dengeden yararlanan İsrail, 31 Ocak'ta muhaliflere hava desteği rolüyle oyuna girdi.[1712] Fransa ve İngiltere Mart'ta muhalifleri silahlandırmak için hazırlıklara başladı.[1713]

Ulusal Koalisyon, 19 Mart'ta hükümet kurdu.[1714] Arap Birliği'ndeki Suriye temsilciliği 14 Mart'ta Ulusal Koalisyon'a verildi.[1715] Katar'daki Suriye

[1711] Habertürk. 17 Kasım 2012. Suriyeli muhalifler Fransa'ya büyükelçi atadı. www.haberturk.com/dunya/haber/794998-suriyeli-muhalifler-fransaya-buyukelci-atadi

[1712] Hürriyet. 31 Ocak 2013. İsrail Şam'ı vurdu. www.hurriyet.com.tr/planet/22485106.asp

[1713] Euronews. 14 Mart 2013. Fransa ve İngiltere Suriyeli muhalifleri silahlandırmaya hazırlanıyor. http://tr.euronews.com/2013/03/14/fransa-ve-ingiltere-suriyeli-muhalifleri-silahlandirmaya-hazirlaniyor/

[1714] NTVMSNBC. 19 Mart 2013. www.ntvmsnbc.com/id/25429840/

[1715] Anadolu Ajansı. 24 Mart 2013. Arap Birliği'nde Suriye'yi SMDK temsil edecek. www.aa.com.tr/tr/dunya/146931--arap-birliginde-suriyeyi-muhalifler-temsil-edecek

büyükelçiliği Ulusal Koalisyon'a 18 Mart'ta devredildi.[1716] İlk kez bir Dostlar Grubu toplantısında muhaliflerin silahlandırılması yönünde açık karar alındı. Daha önce muhaliflerin silahlandırılmasına temkinli yaklaşan ABD, 22 Haziran'daki Doha toplantısında silahlandırma kararını "Suriye yönetimini siyasî çözümü kabul etmeye zorlamak"[1717] gerekçesiyle açıkladı.

Bu şartlarda gerek Ulusal Koalisyon'un gerekse de onu destekleyen Dostlar Grubu'nun, Beşşar Esed'in çekilmesi ön şartını kaldırarak müzakere masasına oturmaya yanaşmaması son derece anlaşılabilir bir durumdu.

Şartlar tersine döndü

Dostlar Grubu ve Ulusal Koalisyon aracılığıyla oluşturulmaya çalışılan şartlar, 2013 yılının ortalarından itibaren Şam ve müttefiklerinin attığı adımlar nedeniyle değişmeye başladı.

İsrail'in, Dostlar Grubu'nun joker oyuncusu olarak muhaliflere hava desteği rolüyle oyuna girmesi üzerine Rusya Mayıs ayında S-300 jokerini kullandı.[1718]

Hizbullah, İsrail'in oyuna girmesi üzerine Şam'a verdiği siyasî desteğe Mayıs ayından itibaren açıkça askerî desteği de ekledi[1719] ve Kusayr bölgesini güvenli hale getirerek silahlı grupların Lübnan bağlantısını kesti. 2013 yılı ortalarında askerî cephedeki şartların aleyhlerine döndüğü muhalifleri de Dostlar Grubu'nu da umutlandıran en önemli gelişme, ABD'nin Eylül ayında kimyasal silah gerekçesiyle Suriye'ye müdahale kararı alması oldu. Ancak Şam'ın kimyasal silahlarını teslim ederek müdahaleyi seçenek dışı bırakması, ABD müdahalesi ile gerçekleştirecekleri devrim umudunu kaybeden silahlı grupları yerel hakimiyet alanları oluşturmaya ve iç hesaplaşmaya sevk etti.

25 Eylül'de Ulusal Koalisyon'u tanımadığını açıklayan ÖSO'nun ana gövdesini oluşturan gruplar, 22 Kasım'da İslâmî Cephe adında yeni bir grup oluşturdu. İslâmî Cephe'nin Aralık ayı başında Türkiye sınırındaki ÖSO

1716 Hürriyet. 28 Mart 2013. Suriyeli muhaliflerden bir ilk. www.hurriyet.com.tr/planet/22911045.asp

1717 El-Cezire. 22 Haziran 2013. كيري: زيادة الدعم تهدف لدفع النظام لحل سياسي
أصدقاء سوريا» يؤكدون تسليح الثوار»
www.aljazeera.net/news/pages/e1c03fb5-aacd-4369-b327-59f36459b78d

1718 Hürriyet. 28 Mayıs 2013. Rusya son sözünü söyledi: S-300 füzeleri Suriye'ye gidecek. www.hurriyet.com.tr/planet/23383968.asp

1719 YDH. 25 Mayıs 2013. Suriye'yi yalnız bırakmayacağız, zafer vaat ediyorum. www.ydh.com.tr/HD11871_suriyeyi-yalniz-birakmayacagiz-zafer-vaat-ediyorum.html

karargâhlarını ele geçirmesi üzerine, ABD ve İngiltere muhaliflere yaptığı "öldürücü olmayan silah" desteğini askıya aldı.[1720]

Vekâlet savaşı kontrolden çıktı, kurtuluş siyasî çözümde

Bütün bu gelişmeler, başta ABD olmak üzere Batılıları, Dostlar grubu tarafından yapılandırılıp güdülen Ulusal Koalisyon'un da ÖSO'nun da sahada hiçbir "özgül ağırlığının" bulunmadığına ve sürdürülen vekâlet savaşının kontrolden çıkmaya başladığına ikna etti.

Cenevre-2 Konferansı'nın başta ABD olmak üzere Dostlar Grubu'nun Batılı üyeleri tarafından artık Şam'a iktidar devri için şartlar dayatılacak bir siyasî zemin olarak görülmediği anlaşılıyordu. Geçen üç yıllık iktidar vaadi alışkanlığıyla siyasî çözüm masasına oturmaya yanaşmayan Ulusal Koalisyon'un ABD tarafından Cenevre-2'ye katılmaya zorlanmaları[1721] bunu doğruluyordu.

Bir koalisyon yetkilisinin şu açıklaması, kendileri üzerinde kurulan baskının büyüklüğünü olduğu kadar aslında Batılıların kontrolden çıkmaya başlayan vekâlet savaşında durumu kurtarma telaşını da yansıtıyordu. BBC'ye açıklamada bulunan Koalisyon yetkilisi şunları söylemişti:

"ABD ve İngiltere, bize 'Cenevre'ye gitmelisiniz' diyor. Eğer Cenevre'ye gitmezsek, şimdiki gibi bizi desteklemeye devam etmeyeceklerini ve uluslar arası toplum nezdinde saygınlık kaybedeceğimizi açıkça ifade ediyorlar." Koalisyon yetkilisi, diğer yabancı güçlerin ABD ve İngiltere kadar baskı yapmadığını belirtip şöyle devam ediyor: "Fransa da gitmemizi istiyor ama 'Kararınız ne olursa olsun sizinleyiz' diyor. Suudî ve Türklerin duruşu da aynı. Bize 'Cenevre'ye gitmenizi tercih ederiz, ama gitmezseniz ve işler yolunda gitmezse sizi terk etmeyeceğiz' diyorlar."[1722]

Koalisyon'un Cenevre-2'ye katılacağını açıkladığı toplantısından dört gün önce alternatifsiz olduklarını öne süren yetkili, "Alternatif nedir? Bir tarafta kimyasal silah kullanan zalim bir diktatör var, diğer tarafta da El Kaide; bizimle muhatap olmazlarsa kiminle muhatap olacaklar?" diyerek ABD baskılarına direnebileceklerini, Cenevre-'ye gitmeyebileceklerini ima etmişti. Ancak

---

1720 BBC Türkçe. 11 Aralık 2013. ABD ve Ingiltere Suriyeli muhaliflere yardımı durdurdu. www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/12/131211_suriye_abd_yardim.shtml

1721 CNN Türk. 17 Ocak 2014. Kerry, Suriye Ulusal Koalisyonu'na Cenevre-2 çağrısını yineledi. www.cnnturk.com/dunya/kerry-suriye-ulusal-koalisyonuna-cenevre-2-cagrisini-yineledi

1722 BBC Türkçe. 14 Ocak 2014. ABD ve İngiltere'den Suriye muhalefetine Cenevre uyarısı. www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/01/140113_suriye_ingiltere_abd.shtml

otel lobileri dışında hiçbir belirleyiciliği olmayan bir örgütün, tüm kredisini borçlu olduğu ABD liderliğindeki Dostlar Grubu'nu alternatifsizlikle tehdit etmesinin ciddiye alınabilir bir tarafının olmadığı, Cenevre'ye gitme kararı alan Koalisyon tarafından da itiraf edilmiş oldu.

Cenevre-2'nin gündemi ve yeni süreç

Cenevre-2 Konferansı'nın, 30 Haziran 2012'deki Cenevre bildirisindeki kararlar çerçevesinde olacağı biliniyordu. Kofi Annan girişimi sonrasında ortaya çıkan Cenevre bildirisi, Suriye'de muhaliflerin de katılacağı bir geçiş hükümeti kurulmasını ve siyasal süreçlerin bu hükümet tarafından yönetilmesini öngörüyor.

Suriye'de barışçı bir değişim süreci yaratabilecek bu kararın uygulanamamasının ve 100 binden fazla insanın ölümüne neden olan iç savaşın sebebi, Dostlar Grubu ile bu grubun güdümündeki muhaliflerin "Beşşar Esed çekilsin" ön şartıydı.

Yukarıda sıralanan şartlar ve Mayıs ayındaki Kerry-Lavrov anlaşması, ABD'yi aşamalı olarak Cenevre-2'ye ön şartsız katılma noktasına, yani Rusya'nın başından beri savunduğu çözüm şekline yaklaştırdı. Cenevre bildirisini 30 Haziran 2012'den beri ön şartsız görüşmeye hazır olan Şam ve müttefikleri, Cenevre-2'nin üçüncü tarafın müdahalesi olmaksızın Suriyelilerle Suriyelilerin diyaloğunu ve aşırılıklarla mücadeleyi temel alması gerektiğini savunuyor ve gündemin şu hususlara göre belirlenmesini öngörüyordu:

1- Terörist gruplara yapılan silah ve para yardımlarının kesilmesiyle savaşın ve kanın durdurulması.

2- BM sözleşmesi çerçevesinde terörle mücadele konusunda ciddi adımlar atılması.

3- Teröristler ile onurlu ve vatansever muhaliflerin birbirinden ayrılması.

4- Ulusal uzlaşmanın ve reformların uygulanması için müzakerelerin başlatılması ve yabancıların müdahalesi olmaksızın siyasî sürecin işletilmesi.

5- Terörü destekleyen ülkelerin, Suriye'nin yeniden yapılandırılmasının maliyetini üstlenmesi.[1723]

Şam, Tahran ve Moskova tarafından önerilen bu gündemin Dostlar Grubu'nun gündemi ve hedeflerinden son derece farklı olduğu bir gerçekti.

[1723] Farsnews. 16 Ocak 2014. دستور کار مثلث ایران، روسیه و سوریه درباره ژنو۲ www.farsnews.com/newstext.php?nn=13921025001273

Ancak bu gündemin ani bir dönüşle olmasa da geniş bir kavis çizerek kontrolden çıkmaya başlayan bu vekâlet savaşından çekilmeye hazırlanan ABD'ye uyan tarafları da vardı.

Şam'ın müttefiklerinin Cenevre-2 gündeminin ABD'ye geniş bir kavis manevrası kazandıracak anahtar ise "teröristler ile onurlu ve vatansever muhaliflerin birbirinden ayrılması" maddesiydi.

Cenevre-2: Devrim stratejisinde kırılma

Aylardır Suriye sorununun çözümü konusunda tek umut olarak görülen Cenevre-2 Konferansı, tarafların ilk gün yaptığı konuşmaların ardından peşinen başarısız olarak nitelendirildi.[1724]

"Esed'e geçiş hükümetinde yer yok" diyen ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin Montrö'deki sözleri, Washington'un 2011'de ortaya koyduğu "çözüm" perspektifinin tekrarından ibaretti. ABD'nin Suriye sorununun başından beri "çözüm"e dair tek reçetesi, Beşşar Esed'in çekilmesiydi.

Olayların başlamasından bir hafta sonra (25 Mart'ta) dönemin Savunma Bakanı Robert Gates,[1725] 18 Ağustos'ta da Başkan Barack Obama,[1726] Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e çekilme çağrısı yaparak Suriye'deki soruna ilişkin "çözüm" anlayışını ortaya koymuştu.

Orta Doğu politikasına dair önceliklerini "İsrail'in güvenliği"ne göre belirleyen ABD'nin Suriye sorununa ilişkin perspektifinde "Mısırsız savaş, Suriyesiz barış olmaz" tespitinin etkili olduğu anlaşılıyordu. 25 Ocak'taki Mısır devrimiyle 30 yıllık müttefikini kaybeden ABD, Suriye devrimi ile durumu dengelemeye çalışıyor; Robert Gates'in açıkça Mısır vurgusu yaparak Esed'i çekilmeye çağırması da bu denge arayışını yansıtıyordu.

Suriye devrimi ABD perspektifine göre tasarlandı

Suriye'nin "ılımlı Arap ekseni"ne dahil edilmesini öngören "çözüm" perspektifi, ABD'nin önceliği olmakla birlikte farklı gerekçelerle dahi olsa, Batılı ve bölgesel müttefiklerin de tercihine de uygun düşüyordu. Dolayısıyla

---

1724 Milliyet. 23 Ocak 2014. Kerry: Esad Kalamaz; Lavrov: Karışmayın http://dunya.milliyet.com.tr/kerry-esad-kalamaz-lavrov-/dunya/detay/1825923/default.htm

1725 Rusya El-Yovm. 25 Mart 2011. غيتس: يتعين على سورية الاقتداء بالنموذج المصري. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/66204/

1726 Sabah. 19 Ağustos 2011. ABD ve Avrupa Esad'ın ipini çekti. www.sabah.com.tr/Dunya/2011/08/19/abd-ve-avrupa-esadin-ipini-cekti

Suriye'yi "ılımlı Arap ekseni"ne dahil edecek "çözüm" perspektifi çerçevesinde bir grup çalışması başlatıldı. 24 Şubat 2012'den sonra "Suriye'nin Dostları" adını kullanacak olan grup, aşamalı olarak tüm devrim modellerini Suriye üzerinde denemeye koyuldu.

1- Tunus ve Mısır'daki gibi sivil halk devrimi beklentisi sürerken Şam, 8 Ağustos'a kadar Türkiye aracılığıyla "yumuşak darbe"ye ikna edilmeye çalışıldı.

2- Arap Birliği, Kasım ayında başlattığı girişimle Şam'a Yemen'de uygulanan "yumuşak devrim" modelini önerdi.

3- Arap Birliği, Fransa ve İngiltere tarafından hazırlanan karar taslağıyla Şubat'ta (2012) Libya modeline dayalı bir devrim için BM Güvenlik Konseyi'ne gidildi.

4- Fransa'nın önerisiyle 24 Şubat'ta kurulan Dostlar Grubu ile BM'yi bypass ederek ABD'nin 2003'te Irak'ı işgal ederken kullandığı model üretilmeye çalışıldı.

5- BM'yi bypass ederek müdahalede bulunamayan Dostlar Grubu, silahlandırdıkları muhalifler aracılığıyla Şam yönetimini devirmek için 18 Temmuz'da açık vekâlet savaşına başladı.

Birinci aşamada Türkiye'nin, ikinci aşamada Arap Birliği'nin, üçüncü aşamada Arap Birliği ve Avrupa'nın, dördüncü aşamada Fransa'nın öncü rol oynadığı süreçte, beşinci aşamada 31 Ekim'den itibaren ABD liderlik rolünü doğrudan üstlenmeye karar verdi. Aşamalara göre öncü aktörler ve kullanılan araç ve yöntemler değişse de "Esed gitmelidir" cümlesiyle ifade edilen "devrim" stratejik hedefinden hiç vazgeçilmedi.

Cenevre-2 ve stratejik hedefte kırılma

Suriye ile ilgili "çözüm" perspektifini "devrim" hedefi üzerine kuran Dostlar Grubu'nun desteklediği muhaliflerin krizin başından beri "Esed'in gidişini öngörmeyen hiçbir çözüm modeli için masaya oturmayacaklarına"[1727] dair tutumu biliniyordu. Ama Aynı muhaliflerin "Esed'in gidişini öngörmeyen" Cenevre-2 Konferansı'na ABD'nin baskısıyla katılması ve "elinin kanlı olup olmadığını" tartışmaksızın Suriye yönetimi ile masaya oturması, Suriye'ye yönelik devrim projesinde ciddi bir kırılmaya işaret ediyordu.

[1727] Sabah. 2 Temmuz 2012. Geçiş hükümeti baştan tökezledi. www.sabah.com.tr/Dunya/2012/07/02/gecis-hukumeti-bastan-tokezledi

Peki "devrim" öngören bütünlüklü stratejideki bu kırılma, Dostlar Grubu'nun yenilgiyi kabul edip sürdürdüğü vekâlet savaşından çekileceği anlamına mı geliyordu?

31 Ekim 2012'den[1728] itibaren grup liderliğini doğrudan üstlenen ABD'nin, yapılandırdığı muhalif örgütü Cenevre-2'ye ön şartsız katılmaya zorlaması[1729] Eylül ayından itibaren kontrol dışına çıkmaya başlayan vekâlet savaşında yeni bir manevra alanı açmaya yönelik bir adım olarak gözüküyordu.

Cenevre'de gündemi kim belirledi?

Müzakereler sürdüğü dönemde ABD'nin, desteklediği muhalifleri Şam'la masaya oturtmasını, kontrol dışına çıkan vekâlet savaşından çekilmek istediğinin işareti olarak okumak için erkendi. Ancak müzakereler sırasında ne ABD'nin ne de vekillerinin Cenevre'nin gündemini belirleyebilecek durumda olmadığı da son derece açıktı.

Cenevre'nin aslî gündemini, yükselen aşırılığa paralel olarak ağırlaşan insanî sorunlar ve artık Rusya kadar ABD'yi de kaygılandıran "terörizm" olgusunun oluşturduğu açıkça görülüyordu.

25 Ocak'ta yapılan ilk yüz yüze görüşmelerde kuşatma altındaki yerlere insanî yardım ulaştırılmasının, 26'sındaki görüşmelerde de esir ve tutuklular konularının görüşüldüğünün açıklanması,[1730] gündemin Şam ve müttefiklerinin istediği gibi siyasî geçiş çerçevesinde değil, terörizm ve insanî sorunlar çerçevesinde belirlendiğini gösteriyordu.

27 Ocak'taki görüşmelerde siyasî konuların görüşüleceğini söyleyen Ulusal Koalisyon Sözcüsü Luay Safî'nin "özgür ve şeffaf seçim talep edeceklerini" açıklaması da ABD ve müttefiklerinin siyasî alanda bile "devrim" hedefinden ne kadar uzak olduklarının kanıtıydı.

Cenevre-2 gündeminin Şam ve müttefiklerinin istediği şekilde terörizm ve insanî durum çerçevesiyle belirlenmesi, ABD'ye rağmen olmuş değildi. Gündem üzerinde hiçbir belirleyiciliği olmamasına rağmen ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin "geçiş hükümetinde Esed'e yer yok" sözündeki ısrarı

1728 NTVMSNBC. 1 Kasım 2012. Suriye Ulusal Konseyi feshedilsin www.ntvmsnbc.com/id/25394157/

1729 BBC Türkçe. 14 Ocak 2014. ABD ve İngiltere'den Suriye muhalefetine Cenevre uyarısı. www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/01/140113_suriye_ingiltere_abd.shtml

1730 YDH. 25 Ocak 2014. Cenevre görüşmeleri haftalarca sürebilir. www.ydh.com.tr/HD12601_cenevre-gorusmeleri-haftalarca-surebilir.html

ise "terörle mücadele" gündemini dengelemeye yönelik bir söylemden ibaret gözüküyordu.

"Terör ve yarattığı insanî sorunlar" çerçevesinin ağırlık kazandığı müzakere gündeminin siyasî geçişi müzakere etmek isteyen masadaki muhalifleri "teröristlerle" arasına mesafe koymaya zorlayacağı son derece açıktı. Bu ise Şam ve müttefiklerinin "teröristlerle onurlu ve vatansever muhaliflerin birbirinden ayrılması" talebinin kendiliğinden işlerlik kazanması anlamına geliyordu.

Ulusal Koalisyon'u Cenevre-2'ye ön şartsız oturtan ABD, ÖSO'dan ayrılarak İslâmî Cephe'yi kuran silahlı grupları 'Uyanış Konseyi' rolüne zorlamaktaydı.[1731] Daha önce "Esed'in gidişini içermeyen hiçbir görüşmeye katılmayız" diyen siyasî muhalifler, Cenevre'ye ön şartsız giderek terörist değil, "onurlu ve vatansever muhalif" olmaya hazır olduklarını göstermiş oldu.

İslâmî Cephe'nin "onurlu ve vatansever muhalif" olmak ile "terörist" olmak arasında yapacağı tercih de sadece sahadaki durumu değil, Ulusal Koalisyon'un siyasî liderliğini de etkileyecek potansiyeller taşıyordu.

ABD'nin geniş kavisli dönüş manevrası mı yeni savaş hazırlığı mı

El Kaide bağlantılı grupların belirleyici olmaya başlaması, desteklenen silahlı grupların el-Kaide benzeri bir profil kazanması, Ulusal Koalisyon'un parçalanmaya müsait kırılgan ve etkisiz yapısı, ABD'yi Rusya'nın belirleyici olduğu bir çözüm formülüne yaklaşmaya zorlayan etkenler olarak gözüküyor; ancak ABD, tüm bu şartlara rağmen, "geçiş hükümetinde Esed'e yer yok" söyleminde ısrar ediyordu.

The Telegraph yazarı Richard Spencer, Cenevre-2'nin "Barış istiyorsan, savaşa hazırlan"[1732] mantığına göre şekillenen yeni bir savaş hazırlığı olduğunu öne sürmüştü. ABD'nin Cenevre tutumu ani bir dönüş yaptığı izlenimi vermeme ve zamana yayılmış bir geniş kavisle vekâlet savaşından çekilme manevrası değil, Spencer'in dediği gibi bir yeni savaş hazırlığı ise, Kerry'nin "Esed'e yer yok" söylemi, Şam ve müttefiklerinin "terörizm" gün-

1731 Ruth Sherlock, YDH. 22 Ocak 2011. ABD'den İslami Cephe'ye el-Kaide'ye karşı gizli destek. www.ydh.com.tr/HD12591_abd-den-el-kaideye-karsi-islami-cephe-ye-gizli-destek.html

1732 Richard Spencer. YDH. 25 Ocak 2014. Suriye barış görüşmeleri bütünüyle savaşın bir parçası. www.ydh.com.tr/HD12602_suriye-baris-gorusmeleri-butunuyle-savasin-bir-parcasi.html

demine karşı "Esed'le teröristler arasında fark görmüyorum" mesajı olarak anlam kazanıyordu.

Cenevre-2 eğer bir savaş hazırlığı ise ABD'nin Cenevre sonrasına dair muhtemel ajandasında şunların yer alması sürpriz olmazdı.

1- Cenevre-2'ye ön şartsız katılarak "terörist değil, onurlu muhalif" olduğunu gösteren Ulusal Koalisyon'un Şam ve müttefikleri tarafından da resmî bir muhatap olarak tanınması.

2- İslâmî Cephe'nin "Uyanış Konseyleri" rolüyle "onurlu vatansever muhalif" olmaya zorlanması; İslâmî Cephe'nin Ulusal Koalisyon'da makul sayıda temsilinin sağlanması ve iki örgüt arasındaki bütünlük ve koordinasyonun sağlanması.

3- Türkiye, Suudî Arabistan ve Katar gibi ortakları aracılığıyla "terörizme karşı mücadele" adına silahlandırmaya devam edilmesi ve vekâlet savaşının sürdürülmesi.

ABD'nin 31 Ekim 2012'den itibaren yaptıklarının tekrarından ibaret olan bu hazırlıkların Cenevre-2 sonrası için öngörülen "yeni savaş"a dair ne vaad ettiği son derece belirsizdi. Mevcut şartlarda sahayı etkilemesi beklenmeyen Cenevre-2'ye dair en net gerçeklik; Cenevre-2'nin Dostlar Grubu'nun Suriye'deki devrim stratejisinde ciddi bir kırılmayı ifade etmesiydi.

Cenevre-2: Siyasî çözüme dair umutsuz bir dönüm noktası

Suriye sorununun siyasî çözümü konusunda hiçbir umut vermese de önemli bir dönüm noktası oluşturan Cenevre-2 müzakerelerinin birinci aşaması 31 Ocak'ta sona erdi. Cenevre-2 müzakereleri şu sebeplerden dolayı siyasî çözüm konusunda hiçbir umut vermiyordu:

1- Dostlar Grubu'nun Arap üyeleri ve Türkiye, hâlâ savaş seçeneği ile Şam yönetiminin devrilebileceğine dair umut taşıyordu.

2- Masada muhalefet adına yalnızca Dostlar Grubu tarafından desteklenen Ulusal Koalisyon adlı muhalif örgüt bulunuyordu.

3- Cenevre-2'ye ABD baskıları sonucu gönülsüz olarak katılan Ulusal Koalisyon, müzakereler konusunda kendi içinde bile ortak bir görüşe sahip değildi.

Ulusal Koasliyon'un ana gövdesini oluşturan Ulusal Konsey'in en önemli bileşeni olan Müslüman Kardeşler'in lideri Riyad Şukfa'nın, "Suriye yönetimiyle diyaloğun ciddi olmayacağı kanaatinden ötürü Koalisyon'un Cenevre

2'ye katılmaması yönünde oy kullandık. Bundan ötürü Cenevre 2'ye giden Koalisyon heyetine katılmadık"[1733] şeklindeki açıklaması, Cenevre'deki heyetin Koalisyon'un kendisini bile bütünüyle temsil etmediğini gösteriyordu.

4- Sahadaki silahlı grupların hiçbiri, Cenevre-2'yi kabul etmiyor ve Dostlar Grubu tarafından "Suriye muhalefetinin tek meşru temsilcisi" olarak tanınan Ulusal Koalisyon'u bir temsilci olarak tanımıyordu.

Güney Kore'nin bile katıldığı Cenevre Konferansı'na Suriye sorununun doğrudan taraflarından biri olan İran'ın davet edilmemesinin de konferansın başarısını gölgeleyen etkisinden söz edilebilirdi. Ancak Şam'ın onayladığı bir sonucu red, reddettiği bir sonucu da kabul etmeyeceği için Tahran'ın konferansı etkileme kapasitesi Şam'ınkiyle sınırlı olacak, dolayısıyla da İran'ın Cenevre'deki boşluğu konferansın başarısını doğrudan etkilemeyecekti.

Yukarıdaki şartların doğal bir sonucu olarak Suriye heyetinin, kendisini bile tam olarak temsil edemeyen Ulusal Koalisyon'la anlaşmaya varması durumunda bile, anlaşmanın kâğıt üstünde kalacağının açık oluşu, Cenevre'ye dair umut beslemeye imkân vermiyordu.

Dokuz günlük konferansın özeti

İlk gün 40 ülkenin katılımıyla Montrö'de yapılan konuşmalar, tarafların konumlarının güçlü olduğunu vurgulamak adına tutumlarını en üst perdeden dile getirdiği bir gösteri niteliğindeydi.

ABD Dışişleri Bakanı John Kerry ve Cenevre'ye baskıyla getirttiği Ulusal Koalisyon Başkanı Ahmed Carba, 30 Haziran 2012'deki Cenevre-1 bildirisine atıfla geçiş hükümetini vurguladı; ancak bildiride yer almamasına rağmen, Beşşar Esed'in geçiş hükümetinde rol alamayacağını savundu.

Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, Suriye'de artan ve tüm bölgeyi tehdit eden aşırılığa dikkat çekti; yaşanan sorundan, terörü destekleyen ülkeleri sorumlu tuttu ve terörle mücadele vurgusu yaptı. Muallim'in terörü desteklemekle suçladığı tarafların başında gelen Türkiye adına konuşan Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu da Muallim'in iddialarına cevaben aşırılıktan, terörden ve akan kandan Suriye yönetimini sorumlu tuttu.[1734]

[1733] El-Kudsu'l-Arabî, 27 Ocak 2014. www.alquds.co.uk/?p=127710

[1734] Hürriyet. 22 Ocak 2014. Montrö'deki Cenevre-2 Konferansı gergin başladı www.hurriyet.com.tr/dunya/25623620.asp

Konferansta Suriye heyeti ile Ulusal Koalisyon temsilcilerinin 24 Ocak'ta yüz yüze görüşmeleri planlanmıştı; ancak yaşanan tartışmalar sebebiyle yüz yüze görüşmeler 25 Ocak'ta başladı.

25 ve 26 Ocak'taki yüz yüze müzakerelerin gündemi başta Humus olmak üzere kuşatma altındaki bölgelere insanî yardımların ulaştırılmasıydı. İlk yüz yüze müzakerelerin ardından basına açıklamada bulunan Suriye Dışişleri Bakan Yardımcısı Faysal Mikdad, "Humus'taki silahlı teröristler kadın ve çocukların kenti terk etmesine izin verirlerse biz her türlü kolaylığı, ayrıca gereken barınma ve ilaç yardımını da sağlayacağız" dedi. Ancak Humus'taki muhalifler, silahlı isyancıların kısmî bir ateşkes değil, kenti çevreleyen kuşatmanın tamamen kaldırılmasını istediklerini söyledi.[1735]

Yüz yüze görüşmelerde Suriye heyeti, "ülkeyi kurtarma planı" adı altında insanî soruna sebep olan terör ile mücadele konusunda bir plan paketi önerdi; ancak Ulusal Koalisyon heyeti, terörle mücadele değil, geçiş hükümeti konusunu görüşmek istediklerini belirterek Şam'ın önerisini reddetti. Ulusal Koalisyon heyeti içerisinde yer alan Rima Felihan, geçiş hükümeti kurulmasını vurgulayarak Suriye heyetini müzakerelerin seyrini saptırmaya çalışmakla suçladı.[1736]

Tarafların elindeki esir veya tutukluların durumu ve geçiş hükümeti konularında yapılan sonraki görüşmelerde de önceki görüşmelerde olduğu gibi hiçbir ilerleme sağlanamadı. Çünkü Suriye yönetimi elindeki tutuklu veya mahkûmlara ilişkin somut veriler ortaya koyabilmesine rağmen, silahlı gruplar üzerinde hiçbir etkisi bulunmayan Ulusal Koalisyon'un sunabileceği hiçbir veri bulunmuyordu. Bu yüzden de yapılan görüşmeler Ulusal Koalisyon Sözcüsü Luay Safi'nin deyimiyle "sağırlar diyaloğu"[1737] şeklinde geçti.

Cenevre, umutsuzluğuna rağmen dönüm noktası

Niteliğinden ve seyrinden dolayı siyasî çözüme dair hiçbir umut ışığı yakmasa da Cenevre-2 Konferansı, şu sebeplerden dolayı Suriye sorununda bir dönüm noktası olma özelliği taşıyordu.

1735 Zete. 27 Ocak 2014. Suriye, kadın ve çocukların Humus'tan çıkışına izin verdi http://zete.com/2014/01/suriye-kadin-ve-cocuklarin-humustan-cikisina-izin-verdi/

1736 Farsnews. 31 Ocak 2014. پایانی سرد برای ۹ روز مذاکرات فشرده در ژنو www.farsnews.com/newstext.php?nn=13921111000519

1737 YDH. 28 Ocak 2014. Cenevre-2: Sağırlar diyalogu. www.ydh.com.tr/HD12605_cenevre-2--sagirlar-diyalogu.html

1- Başından beri Suriye sorununa dair "devrim"den başka bir çözüm önermeyen Dostlar Grubu ve onların desteklediği muhalifler, ilk kez Şam'la hiçbir ön şart ileri sürmeksizin masaya oturdu.

2- Yüz yüze görüşmeyi kabul eden taraflar, hukukî olarak olmasa bile fiilî olarak birbirlerini meşru muhatap olarak tanıdı.

3- Beklentiler farklı da olsa, soruna taraf olan tüm uluslar arası çevreler, ön şartsız olarak Cenevre'ye gelmekle bir tarafın kesin zaferi, diğer tarafın da kesin mağlubiyetine dayalı bir sonuca ulaşılamayacağını kabul etmiş oldu.

4- Suriye sorununun Dostlar Grubu ve desteklediği muhalif örgütün iddia ettiği gibi salt siyasî sorun olmadığı kabul edildi. Sebebi konusunda taraflar birbirini suçlasa da Suriye'de tüm bölgeyi etkilemeye başlayan ciddi bir terör ve güvenlik sorununun varlığı itiraf edilmiş oldu.

31 Ocak'ta sona eren ilk turun, Cenevre-2'ye en başından beri umutsuz bakanları haklı çıkardığı doğruydu; ancak 22 Ocak'taki açılış konuşmaları istisna olmak üzere 9 günlük müzakere sürecinde yaşananlar da, Cenevre-2'nin aynı zamanda bir dönüm noktası olduğunu da teyit ediyordu.

Cenevre-2 neden bir dönüm noktası

Suriye sorunu, başladığı 18 Mart 2011'den bu yana dört ana evre ve dönüm noktası çerçevesinde kamuoyunun dikkatlerine sunuldu.

Birinci evre: 18 Mart 2011'den, 4 Ocak 2012'ye kadar olan birinci evrede Suriye sorunu "halkın demokratik değişim taleplerinin rejim tarafından şiddet kullanılarak bastırılması" olarak yansıtıldı. Başından beri silah kullanmasına rağmen bu evrede isyanın "sivil", şiddetin ise "tek taraflı" olduğu vurgulandı.

Türkiye ve Arap Birliği, bu evrede Suriye yönetimine "reform" tavsiyesi söylemi ve "çözüm için arabuluculuk" rolü ile soruna müdahil oldu ve sorunu Suriye'nin iç meselesi olmaktan çıkarıp bir uluslar arası krize dönüştürdü.

İkinci evre: Arap Birliği ve Batılı ülkelerin "insanî yardım koridoru açılması" adı altında hazırladığı müdahale planının BM Güvenlik Konseyi'nde oylamaya sunulduğu 4 Ocak 2012'de başlayan bu evrede, "Suriye yönetimi reform tavsiyelerini dinlemiyor; insanî krizin önlenmesi için dış müdahale gerekiyor" söylemi hakim oldu. Rusya ve Çin'in BM Güvenlik Konseyi'ndeki vetosu, Suriye'de Libya modeline uygun bir dış müdahaleli "devrim"e izin

vermediyse de müdahale arayışı Dostlar Grubu'nun oluşturulmasıyla devam etti.

Üçüncü evre: Dostlar Grubu, Bush yönetiminin 2003'teki Irak işgalini model alan bir yapı olarak kurulsa da uluslar arası ve bölgesel şartlardan dolayı ABD'nin Irak'a yaptığı gibi BM'yi bypass ederek Suriye'ye tek taraflı müdahalede bulunamadı.

Bu yüzden de 18 Temmuz 2012'de Şam'daki ulusal güvenlik binasına düzenlenen ve Suriyeli tüm üst düzey güvenlik yetkililerinin öldürülmesiyle sonuçlanan gizli servis operasyonunun ardından, mayıs ve haziran aylarından itibaren silahlandırılan muhalifler aracılığıyla vekâlet savaşına başlandı. 18 Temmuz sonrası başlatılan vekâlet savaşı da "Suriye halkının kendini koruma hakkı" söylemiyle desteklendi.

Dördüncü evre: 18 Temmuz'da fazla birkaç ay içerisinde "devrim"le sonuçlanması beklenen vekâlet savaşının, silahlı grupların kendi arasında savaşmaya başladığı 2013 yılının Eylül ayından itibaren kontrolden çıkmaya başladığı fark edildi.

Sahadaki belirleyiciliğin el-Kaide bağlantılı grupların eline geçmesi, Dostlar Grubu tarafından örgütlenen Ulusal Koalisyon ve ÖSO Genelkurmayı'nın bir tabeladan ibaret kalması ve ÖSO'dan ayrılan İslâmî Cephe'nin de sahada yarıştığı el-Kaide ile benzeşmeye başlaması, başta ABD olmak üzere Dostlar Grubu'nun Batılı üyelerini siyasî çözüme yaklaştırdı.

Diplomasi masasından yeni savaş

Elbette ABD'nin siyasî çözüme yönelmesi ve Ulusal Koalisyon'u Cenevre'ye zorlaması, vekâlet savaşından çekileceğinin açık kanıtı değildi.

ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin konferansın açılış konuşmasında "Geçiş hükümetinde Esed'in rolü olmayacak" sözü salt bir söylem olarak algılanabilecek olsa da Washington'un konferansın devam ettiği günlerde muhalifleri silahlandırmaya başlaması,[1738] ABD'nin savaştan çekilmediğine dair ipuçları sunuyordu.

ABD'nin bir taraftan Ulusal Koalisyon'u masaya oturmaya zorlarken diğer taraftan muhalifleri silahlandırması, çekilmek değil, vekâlet savaşını kontrol altına almak istediğini gösteriyordu.

[1738] YDH. 28 Ocak 2014. Cenevre'ye rağmen ABD'den Suriye'deki müttefiklerine silah desteği. www.ydh.com.tr/HD12608_cenevreye-ragmen-abdden-suriyedeki-muttefiklerine-silah-destegi.html

ABD'nin "ılımlı" olarak gördüğü ve Ürdün üzerinden silahlandırdığı örgütlere verdiği silahların, tanksavar ya da uçaksavar yerine hafif silahlardan oluştuğunu belirten el-Cezîre, konuyla ilgili haberinde şöyle diyordu: "Amerika'nın yeni gönderdiği bu silahların ödeneği, Kongre'nin 2014 yılı bütçesini görüştüğü sırada onaydan geçti. Amerikalı yetkililer, söz konusu silahların, Suriye ordusuna karşı zaferi getirecek nitelikte olmadığını söylediler."[1739]

Suriye Dışişleri Bakan Yardımcısı Faysal Mikdad'ın, Cenevre'deki Suriye heyetinin "Ulusal Koalisyon'la değil, aslında Robert Ford'la müzakere yaptığı"na[1740] dair açıklaması ve müzakereler devam ederken, ABD'nin muhalifleri sadece el-Kaide'ye karşı mücadelede işe yarayacak silahlarla silahlandırması, Washington'un siyasî çözümü yedeğinde tutarak kontrolünü kaybettiği sahayı toparlamaya çalıştığını yansıtıyordu.

Suflörlüğü Robert Ford tarafından yapılan Ulusal Koalisyon, Cenevre-1 kararları içerisinde yer alan ve Güvenlik Konseyi'nin 2118 sayılı kararıyla desteklenen geçiş yönetiminin kurulması maddesinde ısrar etti. Suriye heyeti ise Cenevre-1'in diğer maddelerine de işaret ederek terörle mücadeleyi öne çıkardı ve "geçiş hükümeti"nin Beşşar Esed'in siyasî süreç dışında bırakılması ya da yetkilerinin sınırlandırılması anlamına gelmediğini vurguladı.

Cenevre-2: Müzakere mantıklarının savaşı

BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimi, 15 Şubat'ta Suriye sorununa siyasi çözüm bulunmasını öngören Cenevre-2 görüşmelerinin ikinci turunda hiçbir ilerleme kaydedilemediğini belirterek müzakerelerin sona erdiğini açıkladı.

10 Şubat'ta başlayan ikinci tur görüşmeler, aslında müzakere gündeminin belirlenmesine yönelikti; ancak tarafların önceliklerinin farklı olması, müzakerelerin başlayamadan bitmesine neden oldu. Cenevre-2'nin gündeminin 30 Haziran 2012 tarihli Cenevre-1 bildirisi çerçevesinde belirlendiği kabul edilse de, tarafların müzakere mantığı ve hedefleri konusundaki farklılıkları görüşme zemininin oluşmasını engelledi.

[1739] El-Cezire. 28 Ocak 2014. الكونغرس يقر سرا أسلحة لكتائب المعارضة بسوريا www.aljazeera.net/news/pages/09b03eae-f62d-41fd-9db0-86c36fd98a84

[1740] El-Alem. 31 Ocak 2011. سوریه: مخالفان در ژنو مزدوران قدرتهای دیگر بودند http://fa.alalam.ir/news/1561711

Ulusal Koalisyon adlı muhalif grup, sunduğu 24 maddelik planla[1741] Cenevre-1 bildirisinde yer alan 'geçiş hükümeti' maddesini temel alarak diğer tüm maddelerin bu konuda varılacak uzlaşma çerçevesinde ele alınması gerektiğini savundu ve şöyle bir yol haritası önerdi:

1- Tam yetkili bir geçiş hükümetinin kurulması,

2- Tutukluların serbest bırakılması,

3- Ateşkes yapılması, ihtiyaç olan bölgelere insani yardımların ulaştırılması

Suriye heyeti ise Cenevre-1 bildirisindeki maddelerin sırasıyla ve teker teker görüşülmesini önerdi[1742] ve bu çerçevede önceliği terörle mücadeleye vererek şöyle bir yol haritası önerdi.

1- Ülkede siyasi çözümü reddeden bir terörizm olgusunun varlığının kabul edilmesi ve buna karşı ortak mücadele yöntemlerinin belirlenmesi,

2- Ateşkes yapılması ve ihtiyaç olan bölgelere insani yardımların ulaştırılması,

3- Geçiş hükümeti konusunun müzakere edilmesi.

Yaşanan anlaşmazlık, tarafların önceliklerindeki farklılıktan kaynaklanıyor gibi gözükse de; aslında anlaşmazlığın temelinde tarafların müzakereye yükledikleri anlam ve varmak istedikleri hedefler bulunuyordu.

Ulusal Koalisyon açısından müzakerenin anlamı ve hedefi

Ortaya koyduğu öncelikler ve siyasi çözüm için öngördüğü yol haritası, Ulusal Koalisyon'un müzakereden **'iktidar devir teslimini'** anladığını gösterdi.

Tüm silahlı gruplara komuta edebilen ve askeri sahada tam bir üstünlüğe sahip olan bir örgütün yenilgiyi kabullenmiş bir yönetimle iktidarı daha fazla kan dökmeden devralmak için müzakereye oturması elbette son derece anlaşılabilir ve hatta takdire şayan bir durum olarak görülebilirdi. Ancak şu nesnel şartlardan dolayı Ulusal Koalisyon'un Cenevre'de iktidar devir-teslimi için şartlar dayatabilecek bir pozisyonda olmadığı açıktı. Çünkü;

1741 YDH. 13 Şubat 2014. Ulusal Koalisyon'dan siyasi geçiş planı. www.ydh.com.tr/HD12641_ulusal-koalisyondan-siyasi-gecis-plani.html

1742 YDH. 15 Şubat 2014. Suriye: Üçüncü tur müzakerelere ön şartsız hazırız. www.ydh.com.tr/HD12647_suriye--ucuncu-tur-muzakerelere-on-sartsiz-haziriz.html

1- Silahlı grupların hiçbiri, siyasi çözümü ve Cenevre görüşmelerini kabul etmiyordu.

2- Sahada belirleyici olan silahlı grupların hiçbiri Ulusal Koalisyon'u kendi temsilcisi olarak tanımıyordu.

3- Ulusal Koalisyon'un ana gövdesini oluşturan Ulusal Konsey'in dahi, Cenevre'ye temsilci göndermemesi[1743] ve müzakerelere karşı çıkması, Cenevre'deki heyetin örgütün kendisini bile temsil etmediğini ortaya koyuyordu.

4- Silahlı gruplar arası iç savaştan dolayı askeri alanda Suriye ordusunun bariz bir üstünlüğü bulunuyordu.

Bu nesnel şartlar Ulusal Koalisyon'a askeri sahada kazanamadığı zaferi diplomatik alanda kazanma fırsatı sunmadığı için geçiş hükümetini vurgulayarak müzakereleri çıkmaza sokmak, inandırıcılığı son derece kuşkulu olan 'Suriye yönetimi siyasi çözüme yanaşmıyor' propagandasından başka bir değer taşımıyordu.

Suriye yönetimi açısından müzakerelerin anlamı ve hedefi

Suriye yönetimi, müzakerelerde önerdiği yol haritasıyla akan kanın durdurmasını ve ülkenin daha fazla tahrip olmamasını sağlamaya yönelik bir önceliği vurguladı.

Cenevre-1 bildirisinin her maddesini müzakere etmeye hazır olduğunu belirten Suriye heyeti, **'terörle mücadele'** önceliğini hem teknik hem de pratik gerekçelerle açıkladı.

Suriye yönetiminin 'terörle mücadele' önceliğine dair sunduğu **teknik** gerekçe, Cenevre-1 bildirisindeki maddelerin sırasıyla ve teker teker görüşülmesi talebi.

Geçiş hükümetinin kurulabilmesi ve ülkenin siyasi süreçlere hazırlanabilmesi için terör ve çatışmanın önlenmesi ise Suriye yönetiminin 'terörle mücadele' önceliğinin **pratik** gerekçesini oluşturuyordu.

Suriye yönetiminin ortaya koyduğu öncelik ve önerdiği yol haritası ile müzakereden, ülkenin kurtarılması adına dışarıdan yönlendiriliyor olsa dahi bir örgütle uzlaşmayı anladığı görülüyordu.

[1743] El Kudsu'l Arabi. 27 Ocak 2014. رياض الشقفة: لم نشارك في جنيف ٢ لقناعتنا بعدم جدوى الحوار مع النظام و'داعش' مخترقة ولدينا مؤشرات على تلقيها دعما إيرانيا www.alquds.co.uk/?p=127710

Suriye yönetiminin sorunun parçası olan herkesle uzlaşmaya ve işbirliğine hazır olduğunu ve ülkenin kurtarılmasını da müzakere hedefi olarak koyduğunu gösteren nesnel şartlar ise şunlardı:

1- Sahada hiçbir belirleyiciliği olmamasına kendi içinde dahi bütünlüğü bulunmamasına rağmen 'dış güçlerin maşası' olarak nitelediği bir örgütle masaya oturması,

2- Eski Humus bölgesi örneğinde olduğu gibi ateşkes, kuşatma altındaki sivillerin tahliyesi ve bu bölgelere insani yardım ulaştırılması konusunda yapıcı adımlar atması,[1744]

3- Diğer muhalif grupların da müzakerelere katılımını savunması,

4- Geçiş hükümeti konusunu müzakere etmekten kaçınmaması ve üçüncü tur müzakerelere de ön şartsız katılmaya hazır olduğunu açıklaması,

5- Askeri sahada bariz bir üstünlüğe sahip olmasına rağmen muhaliflere kendileriyle de savaşan diğer gruplara karşı işbirliği önermesi.

ABD açısından Cenevre'nin anlamı

Suriye'nin bölge ülkeleri ve yerel unsurların desteği ile tek kurşun atılmadan içeriden çökertilmesi ve Direniş ekseninin, tek dolar harcanmadan şeytanlaştırılması, Ortadoğu politikasının ekseni İsrail'in güvenliği üzerine kuran ABD'nin bu vekalet savaşındaki kazanımları oldu.

Türkiye ve Suudi Arabistan başta olmak üzere ABD'yi savaş seçeneğinde tutma çabaları sürerken, Washington'un Ulusal Koalisyon'u baskıyla Cenevre'ye götürmesi, eylülden itibaren kontrol dışına çıkabileceği izlenimi veren bu vekalet savaşından çekilme hazırlığı olarak yorumlandı. Ancak şu gelişmeler, ABD'nin Cenevre'yi vekalet savaşından çekilme değil, başka araçlarla sürdürme eğiliminde olduğunu gösterir nitelikteydi.

1- Dışişleri Bakanı John Kerry'nin konferansın açılış konuşmasında Beşşar Esed'in Suriye'nin geleceğinde rolünün olmayacağını söylemesi,

2- Daha birinci tur görüşmeler sürerken muhaliflerin silahlandırılmaya başlanması,[1745]

[1744] Amerika'nın Sesi. 16 Şubat 2014. Humus'tan 600 kişi tahliye edildi. www.amerikaninsesi.com/content/humustan-600-kisi-tahliye-edildi/1847746.html

[1745] YDH. 28 Ocak 2014. Cenevre'ye rağmen ABD'den Suriye'deki müttefiklerine silah desteği www.ydh.com.tr/HD12608_cenevreye-ragmen-abdden-suriyedeki-muttefiklerine-silah-destegi.html

3- İkinci tur görüşmelerde beklenen sonucun alınamaması üzerine "Suriye barış görüşmelerinden hayal kırıklığına uğrayan Washington'ın Arap müttefikleri ile isyancılara uçakları vurabilen omuzdan ateşlemeli füzeler de dahil ağır silahlar verme konusunda uzlaşıya varması,[1746]

4- İkinci tur müzakerelerden "hayal kırıklığı" yaşadığını belirten ABD Başkanı Obama'nın, "Suriye meselesinin çözümü adına muhtemel tüm yolları bulmaya çalıştıklarını"[1747] söylemesi.

Vekalet savaşına yeni bir şans

Müzakerelerin üçüncü turunun yapılıp yapılmayacağının belirsiz bırakılması ve ABD ile Suudilerin muhalifleri Türkiye ve Ürdün üzerinden yeniden silahlandırmaya karar vermeleri, eylülde kontrol dışına çıkan silahlı grupların yeniden kontrol altına alındığını ve savaş seçeneğine yeniden dönüldüğünü gösteriyordu.

Wall Street Journal gazetesi, muhaliflerin silahlandırılması kararıyla Şam çevresinde kaybedilen yerlerin yeniden ele geçirilmesinin ve böylece Suriye yönetiminin masaya zayıf bir şekilde oturtulmasının hedeflendiğini bildirdi. CIA tarafından Ürdün'de eğitilen ve nitelikli silahlarla donatılan militanların İsrail üzerinden Suriye'ye sokulduğuna dair haberler[1748] de bu planı doğruladı.

Bütün bu gelişmeler, ABD liderliğindeki Dostlar Grubu'nun siyasi çözümden hala sadece devrimi anladığını gösteriyordu.

Cenevre-3 için güney cephesi

'Suriye'de siyasi çözüm'den ne anladıklarını Cenevre-2 müzakereleri sırasında ortaya koyan ABD ve müttefikleri, öngördükleri planın ipuçlarını vermeye başladılar.

1746 The Wall Street Journal, 15 Şubat 2014. Suudiler, Suriyeli isyancılara ağır silahlar verecek www.wsj.com.tr/article/SB10001424052702303704304579384513335026136.html?mod=wsj_share_tweet

1747 Milliyet. 16 Şubat 2014. Obama o şirketleri çok sert uyardı: Onların üzerine balyoz gibi ineriz. http://ekonomi.milliyet.com.tr/obama-o-sirketleri-cok-sert/ekonomi/detay/1835556/default.htm

1748 Rey'ul- Yovm. 12 Şubat 2014. 1500مقاتل دخلوا عبر إسرائيل إلى سوريا www.raialyoum.com/?p=51948

10 Şubat'ta başlayan ikinci tur müzakerelerin hiçbir ilerleme sağlanamadan sona ermesi, 18 Temmuz 2012'den beri yürürlükte olan vekalet savaşının sürdürüleceğinin işareti olmuştu. Peki bu kez nihai hedef ne, nasıl bir plan öngörülüyor ve nasıl bir yol haritası izleniyordu?

Bu soruların cevaplarını "Dostlar Grubu'nun Çekirdek üyeleri" olarak nitelenen ülkelerin istihbarat yetkililerinin şubat ortalarında Washington'da yaptığı gizli toplantı verdi.

Toplantının zamanlaması ve alınan kararlar, Cenevre-2'nin ikinci tur müzakerelerinin neden kilitlendiğine ve başarısızlıkla sonuçlandığına da ışık tutuyor. Toplantıya ev sahipliği yapan ABD istihbaratına göre Suriye yönetimi son bir yılda kontrolü arttırmıştı.

Obama ve diğer Batılı liderler, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in avantajlı konumu sürdükçe siyasi çözüm ihtimalinin bulunmadığını kabul ediyor, bu yüzden de muhaliflerin taşınabilir uçaksavarlar da dahil olmak üzere ağır silahlarla silahlandırılmasını artık destekliyordu.[1749]

Dostlar Grubunun istihbarat yetkililerinin Cenevre'deki müzakereler sürerken Washington'da aldığı kararları şu üç maddede özetlemek mümkündü.

1- Müzakere ettiğimize bakmayın bizim siyasi çözümden kastettiğimiz şey Beşşar Esed'in gitmesidir.

2- Suriye yönetimi şu an avantajlı durumda olduğu için öngördüğümüz 'siyasi çözüme' ulaşmamız mümkün değil.

3- Sahadaki askeri güç dengesinin muhalifler lehine bozulmasını sağlamak ve Şam'ı bizim öngördüğümüz siyasi çözümü kabule zorlamak için daha önce karşı çıkılan tedbirler alınmalıdır.

New York Times'ın içeriği yukarıda özetlenen ve "geçen hafta yapıldı" denen toplantıyla ilgili haberinin tarihi 17 Şubat'tı. Yani toplantı, ikinci tur müzakerelerin yapıldığı günlerde gerçekleşmişti.

İkinci tur müzakerelerin hiçbir ilerleme sağlanmadan sona ermesinin sebebi, tarafların müzakere gündemine ilişkin öncelikleriydi.

Suriye yönetimi müzakerelerin Cenevre-1 bildirisindeki sırayla yapılmasını ve önceliğin 'terörle mücadeleye' verilmesini istemiş, Ulusal Koalis-

[1749] Michael R. Gordon, David E. Sanger, Eric Schimitt, New York Times, 17 Şubat 2014. U.S. Scolds Russia as It Weighs Options on Syrian War www.nytimes.com/2014/02/18/world/middleeast/russia-is-scolded-as-us-weighs-syria-options.html

yon adlı muhalif örgüt ise 'geçiş hükümeti' konusuna öncelik verilmesinde ısrar etmişti.

Bir başka deyişle Cenevre-2 görüşmeleri Dostlar Grubu açısından yeni bir aşamaya taşınacak savaşın molasıydı ve Koalisyon'a verilen rol de müzakereleri çıkmaza sokarak Dostlara zaman kazandırmaktı. Nitekim 22 Ocak'la 15 Şubat arasını kapsayan bu mola Dostlar Grubu'na iki açıdan yeni fırsatlar yarattı.

1- Eylül ayından itibaren kontrol dışına çıkan silahlı grupların yeniden örgütlenmesi,

2- Suriye yönetiminin müzakere masasındaki esneklik limitinin ölçülmesi.

Vekalet sisteminin yeniden inşası

Suriye'ye yönelik vekalet savaşı, 2011'den 31 Ekim 2012 tarihine kadar ABD gözetiminde; ama Katar ve Türkiye'nin liderliğinde yürütüldü.

Siyasi kanatta örgütlenen İstanbul merkezli Suriye Ulusal Konseyi'nde de askeri kanatta örgütlenen Hatay merkezli Özgür Suriye Ordusu'nda da Türkiye ve Katar'ın belirleyiciliği bulunuyordu.

Ancak Türkiye ve Katar'ın geçen bir yıla rağmen siyasi ve askeri grupları hem kendi içlerinde hem de birbiriyle koordineli hale getirmeyi başaramaması, Amerika'yı liderliği doğrudan üstlenmeye mecbur etti.

Dönemin ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton Türkiye ve Katar güdümündeki Ulusal Konsey'i feshetti,[1750] ABD müdahalesi ile 11 Kasım'da Ulusal Koalisyon[1751], 8 Aralık'ta da bunun askeri kanadı olmak üzere ÖSO genelkurmayı kuruldu.[1752]

Amerika'nın Suriye'deki vekalet savaşında doğrudan liderlik üstlenmesi ile Türkiye ve Katar'ın rolleri zayıflarken Suudi Arabistan'ın rolü arttı; bu ise muhalefet cephesindeki aşırı grupların güçlenmesine neden oldu.

1750 NTVMSNBC. 1 Kasım 2012. 'Suriye Ulusal Konseyi feshedilsin' www.ntvmsnbc.com/id/25394157/

1751 YDH. 11 Kasım 2012. Doha'dan Koalisyon çıktı. www.ydh.com.tr/HD10995_dohadan-koalisyon-cikti.html

1752 Hürriyet. 9 Aralık 2012. Antalya'da çok gizemli Suriye toplantısı. www.hurriyet.com.tr/planet/22107261.asp

Amerika'nın kimyasal silah kullanmakla suçladığı Suriye'ye müdahaleden vazgeçmesi, devrimden umudu kesen silahlı grupları eylül ayından itibaren birbiriyle hesaplaşmaya sevk etti.

Silahlı gruplar arası hesaplaşma aşırılık yanlısı grupların belirleyici olduğu yeni ittifak kombinasyonlarının kurulmasına neden olurken Dostlar Grubu'nun güdümündeki Ulusal Koalisyon ile ÖSO genelkurmayının bu gruplar içerisindeki en zayıf halka olduğu görüldü.

Amerika'yı Cenevre-2 mola istasyonuna taşıyan bu şartlardı.

Ulusal Koalisyon'u herhangi bir ön şart ileri sürmeden Cenevre'ye adeta sürükleyerek götüren Amerika'nın siyasi çözümden Beşşar Esed'in çekilmeye zorlanmasını kastettiği anlaşıldı.

Dostlar Grubu'nun istihbarat yetkililerinin Washington toplantısı, sadece 'siyasi çözüm'le kastedilen hedefi göstermekle kalmıyor. Bu hedefe ulaştıracak plana ve izlenecek yol haritasına dair de fikir veriyordu.

Dostlar Grubu'nun Esed'i Cenevre-3'te çekilmeye zorlama hedefine ilişkin planı, sahadaki askeri dengeyi muhaliflerin lehine bozmaktı.

Bu planın gerçekleştirilmesi için öngörülen yol haritası ise şöyle:

A- **Silahlı grupların yeniden kontrol altına alınması:** Washington'daki toplantıda alınan karar doğrultusunda silahlı gruplar üç kategoriye ayrılıyor:

1- Silahlı destek ve başka yardımları alması gerekenler.

2- Açık aşırı bağlantılarından dolayı asla desteklenmeyecek olanlar.

3- Desteklenmeye uygun olup olmadıkları daha fazla tartışılması gerekenler.[1753]

Bu tasnifi şöyle okumak da mümkün:

1- Kontrol altındaki ÖSO unsurları,

2- IŞİD ve Nusra gibi el-Kaide bağlantılı gruplar,

3- Daha önce ÖSO genelkurmayı içerisinde yer alan grupların da olduğu İslami Cephe.

[1753] Karen DeYoung, Washington Post. 21 Şubat 2014. U.S., allies agree on standards for which opposition groups in Syria will receive aid www.washingtonpost.com/world/national-security/us-allies-agree-on-standards-for-which-opposition-groups-in-syria-will-receive-aid/2014/02/20/7b5b8b02-9a53-11e3-b931-0204122c514b_story.html

Birinci gruptakileri Suriye yönetimine karşı güçlendirmeyi amaçlayan bu tasnif, üçüncü gruptakileri de 'Sahve' (Irak'taki Uyanış Konseyleri) rolüne özendirmeyi amaçlıyor.

B- Nitelikli silah desteği: Başta 8 aydır Ürdün'de CIA tarafından eğitilen muhalifler olmak üzere birinci kategorideki grupların ağır ve nitelikli silahlarla donatılması. Bunların hem Suriye yönetimine hem de diğer aşırı gruplara karşı kullanılması.

C- Güney cephesinin açılması: Dera'dan başlamak üzere Şam'da kaybedilen mevzilerin geri alınması için güney cephesinin açılması. Şam'ın muhtemel Cenevre-3'te teslime zorlanması.

Güney cephesi, İsrail desteği ve koordineli pusular

Ulusal Koalisyon Başkanı Ahmed Carba'nın 27 Şubat'taki 'gizli' Ürdün ziyareti,[1754] izlenen bu yol haritası kapsamında gerçekleşti.

ABD'nin Amman büyükelçiliği, Mursi'nin devrildiği günlerde ABD'nin Kahire Büyükelçisi olan Anne Patterson'la Ahmed Carba arasındaki görüşmenin ayrıntılarını açıklayamayacağını ifade etti.

Ulusal Koalisyon üyeleri de bilgilerinin olmadığını belirterek Carba'nın Ürdün ziyareti ile ilgili ayrıntı vermedi. Ancak Katar televizyonu el-Cezire, hem ziyaretin güney cephesi ile ilgili boyutunu hem de muhalifler içindeki Katar-Suudi çekişmesini öne çıkardı.

El-Cezire'ye konuşan Yermuk Birlikleri Komutanı Beşşar Zobi, Carba'nın Ürdün ziyaretinden haberi olmadığını belirterek saha komutanlarıyla danışılmaksızın Selim İdris'in alındığı ÖSO genelkurmay başkanlığı görevine Suudilerin adamı olarak bilinen Abdulilah Beşir'in getirilmesini eleştirdi.

Bu örnek, muhalifleri yeniden yapılandırmak ve güney cephesi açmak için öngörülen yeni yol haritasına yönelik iç tehditleri yansıtması bakımından dikkat çekici.

Bununla birlikte vekalet savaşına dair yeni planlamanın ABD ve Suriyeli muhaliflerin müttefiklerinde heyecan yarattığı açıkça gözüküyordu.

[1754] El Cezire. 28 Şubat 2014. هل بحث الجربا بعمان إشعال جبهة جنوب سوريا؟ http://aljazeera.net/news/pages/26d25f55-2baf-4a01-88f3-3df137bc3504

Ürdün'de eğitilen 1500 militanın İsrail üzerinden Suriye'ye sokulması[1755] ve İsrail Başbakanı Benyamin Netanyahu'nun sahra hastanesinde tedavi gören Suriyeli muhalifleri ziyaret ederek destek açıklaması,[1756] planın başarısına duyulan güvenden kaynaklanan heyecanı yansıtıyordu.

Güney cephesi açma hazırlıklarının sürdüğü bir dönemde Doğu Guta'da 175 militanın bir gün sonra da Doğu Guta ile Kalamun arasında 20 militanın pusuya düşürülerek öldürülmesi ise Suriye ordusuyla müttefiklerinin hazırlığını gösteriyordu.

Suriye ordusunun Doğu Guta'da operasyonunda "geniş çaplı koordinasyon" kavramına vurgu yapılırken pusuya dair görüntüleri ilkin el-Menar televizyonunun yayımlaması[1757] koordinasyonun muhtemel bileşenleri konusunda fikir veriyordu.

İsrail'in Lübnan'da Hizbullah'a ait bir üssü bombalamasını, Hizbullah'ın da uygun zamanda buna cevap vereceğini açıklamasını da Dostların yeni yol haritası çerçevesinde okumak mümkündü.

Cenevre-3'e karşı ÖSO-3

Suriye ordusu; Doğu Guta, Kalamun, Humus, Halep ve Lazkiye'deki cephelerde belirgin bir üstünlük elde ederken, diplomasi alanında Cenevre'nin, askeri anada ise ÖSO'nun yeni sürümleri gündeme geliyordu. Güncelleştirilen yeni sürümleriyle diplomasi alanında Cenevre-3'ü, askeri alanda da ÖSO-3'ü gündeme getiren gelişmelerin kısa özeti şöyleydi:

Rusya ve ABD'nin 2013 yılının mayısında anlaşmasına vardığı Cenevre-2 konferansı, 24 Ocak 2014'te yapılabildi.

Suriye sorununun taraflarını ilk kez bir masada buluşturmuş olmasından dolayı önemli bir adım olarak görülse de iki tur halinde yapılan Cenevre-2 görüşmeleri hiçbir sonuca varılamadan 15 Şubat'ta sona erdi.

[1755] Reyu'l- Yovm. 12 Şubat 2014. 1500 مقاتل دخلوا عبر إسرائيل إلى سوريا www.raialyoum.com/?p=51948

[1756] Jerusalem Post. 18 Şubat 2014. Netanyahu visits IDF field hospital for Syrians www.jpost.com/Defense/Netanyahu-visits-IDF-field-hospital-for-wounded-Syrians-341763

[1757] YDH. 27 Şubat 2014. Doğu Guta operasyonunun ayrıntıları. www.ydh.com.tr/HD12676_dogu-guta-pususunun-ayrintilari.html

Cenevre-2 neden başarısız oldu?

30 Haziran 2012'deki Cenevre-1 konferansının bildirisini temel alan Cenevre-2'nin başarısız olmasının sebepleri şunlardı:

1- Cenevre-1 bildirisi Suriye sorununun siyasi yollarla çözümü için yönetim ile muhaliflerin müzakeresini öngörüyordu; ancak ABD liderliğindeki Dostlar grubu Cenevre-2'ye kendilerinin örgütleyip desteklediği Ulusal Koalisyon adlı muhalif örgütün dışındaki muhalif grupların katılmasına izin vermedi.

2- Ulusal Koalisyon'un askeri kanadı olarak yapılandırılan ÖSO genelkurmayı dağılmış; ÖSO'dan ayrılan grupların kurduğu İslami Cephe de el-Kaide bağlantılı örgütler de Ulusal Koalisyon'u tanımadığını açıklamıştı. Öte yandan Cenevre-2'ye katılım konusunda kendi içinde görüş ayrılığı yaşayan[1758] Ulusal Koalisyon'un ana gövdesini oluşturan Ulusal Konsey de Cenevre'ye katılmamıştı.

3- Ulusal Koalisyon'u ön şartsız olarak Cenevre'de masaya oturmaya zorlayan Amerika, konferans sırasında Beşşar Esed'in çekilmesi ön şartını bizatihi kendisi koyarak[1759] görüşmeleri en başından çıkmaza sokmuş oldu.

4- Suriye heyeti müzakere gündeminin Cenevre-1 bildirisindeki sıraya göre belirlenmesinde ve önceliğin terörle mücadeleye verilmesinde ısrarcı oldu; Ulusal Koalisyon heyeti ise ABD'nin ön şartına zemin oluşturmak üzere geçiş hükümetinden başka bir konuyu görüşmeye yanaşmadı.

Dostlar grubunun şubat ortalarından itibaren attığı adımlar, Cenevre-2 stratejisini geçiş hükümeti üzerinden Beşşar Esed'i çekilmeye zorlamak ve sahada elde edilemeyen zaferi masa başında kazanmak şeklinde kurduğunu gösteriyordu.

Zira Şam'ın terörle mücadele gündeminden taviz vermemesi üzerine Dostlar grubunun istihbarat yetkilileri Cenevre-2'nin ikinci tur müzakereleriyle eş zamanlı olarak Washington'da bir araya geldi ve yeni bir savaş planlaması yaptı.

Suriye yönetimini istenen şartlarda masaya oturtma stratejisi üzerine kurulan planın ayrıntıları şunlardı:

[1758] El Kudsu'l Arabi. 27 Ocak 2014. رياض الشقفة: لم نشارك في جنيف ٢ لقناعتنا بعدم جدوى الحوار مع النظام و'داعش' مخترقة ولدينا مؤشرات على تلقيها دعما إيرانيا www.alquds.co.uk/?p=127710

[1759] İHA. 17 Ocak 2014. John Kerry: Suriye'nin geleceğinde Esad'a yer yok. www.iha.com.tr/john-kerry-suriyenin-geleceginde-esada-yer-yok-dunya-324599

1- Silahlı grupların yeniden düzenlenmesi: Eylülden itibaren yeni ittifak kombinasyonları oluşturarak birbiriyle savaşan silahlı gruplar, 'yeşil', 'beyaz' ve 'kırmızı' renk kodlarıyla üç kategoriye ayrıldı.[1760] Yeşillerin desteklenmesine, beyazların yeşillendikleri ölçüde desteklenmesine ve kırmızılarla da savaşılmasına karar verildi.

2- Silahlandırma ve eğitim: Başından beri Suriye'deki muhalif gruplara 'öldürücü olmayan' yardımlar yapmakla yetinen Amerika, Washington toplantısı sonrasında ilk kez muhaliflere silah desteğine doğrudan katıldı. Muhalif grupları uzun bir süredir Ürdün'de eğiten CIA, uçaksavar füzeleri hariç olmakla birlikte nitelikli silahlar vermeye başladı.

3- Güney cephesi: Dera ve Kuneytra'da oluşturulacak yeni hakimiyet alanları ile Şam'ı baskı altına alacak bir cephe açılması kararlaştırıldı. Ürdün sınırında kazanılacak yeni hakimiyet alanları ile Ürdün'de CIA tarafından eğitilen militanların Suriye'ye sokulması ve Şam kırsalındaki silahlı gruplara lojistik ikmal yolu açılması öngörüldü.

Yeni savaş planlaması

Güney cephesi iki açıdan son derece stratejik bir önem taşıyordu. Birincisi, Hizbullah'ın müdahalesi ile 2013 haziranında Kusayr, 2014 nisanında da Kalamun bölgesi Suriye ordusunun kontrolüne geçti. Silahlı grupların Lübnan'la bağlantısını koparan bu gelişme silahlı grupların Humus'taki varlığını zayıflatırken Şam üzerindeki baskının da hafiflemesine neden oldu.

İkincisi, Suriye yönetiminin istenen şartlarda masaya oturtulması için Şam'ın askeri açıdan baskı altına alınmasını gerekiyordu; ancak Kalamun'un kaybedilmesi ve Lübnan'la bağlantının kopması durumunda Şam'ı baskı altına alacak alternatif noktalar Ürdün ve İsrail sınırı boyunca Şam kırsalına uzanan güney cephesiydi.

Planlamanın yapıldığı şubat ortalarında Kalamun'daki en stratejik noktalardan biri olan Yabrud hala silahlı grupların elinde bulunuyordu. Güney cephesindeki kazanımlar, Yabrud'u güçlendirebilecek, dolayısıyla da Kalamun'daki dengeyi tersine çevirebilecek potansiyeller taşıyordu.

Ancak yapılan bu planlamayla beklenin aksine ne güney cephesinde bir kazanım elde edilebildi ne de Kalamun kurtarılabildi.

[1760] YDH. 15 Mart 2014. Suriyeli muhaliflerden İsrail'e işbirliği önerisi www.ydh.com.tr/HD12709_suriyeli-muhaliflerden-israile-isbirligi-onerisi.html

Yeşillerden umut yok, kırmızılar ve beyazlar sahaya

Öte yandan ABD'nin destek vaadi, silahlı gruplarda ciddi bir renk değişimi yaratmayı başaramadı. Silahlı gruplar içerisindeki en zayıf kategorinin hala 'yeşil'ler olduğu, kuzeyden yani Türkiye sınırından açılan cephe ile de anlaşılmış oldu.

Türkiye'den geçerek Keseb'e '**Enfal operasyonu**'[1761] adıyla saldırı düzenleyen **Nusra Cephesi**, '**kırmızı**', **Ahrar Şam** ve diğer İslami Cephe bileşenleri ise '**beyaz**' kategorisinde yer alıyor. Türkiye'nin '**kırmızı**' ve '**beyaz**'lara **Dostlar Grubu** adına destek vermesi, cephe açabilecek '**yeşil**' unsurların yokluğundan kaynaklanıyor.

Kuzey cephesinin **yeşil** olarak nitelenen '**ılımlı muhalifler**' tarafından açıldığı izlenimi ise Koalisyon Başkanı Ahmed Carba'nın Keseb civarında çektirdiği birkaç kare fotoğrafla verilmeye çalışılıyor. Şam üzerinde askeri baskı oluşturmayı ve Kalamun'u kurtarmayı hedefleyen güney cephesi aktif hale geçirilemedi; aksine Suriye ordusunun başta Doğu Guta olmak üzere Şam kırsalında bariz bir üstünlüğü ve Kalamun'da açık bir zaferi söz konusu oldu.

Güney cephesi tehdidine ve Keseb'den açılan kuzey cephesine rağmen Suriye ordusunun birçok cephede eş zamanlı olarak sonuç alıcı operasyonlar yapabildiği, Keseb'deki 45. Nokta tepesinin ve Halep'in Şeyh Neccar bölgesindeki stratejik tepenin silahlı gruplardan temizlenmesinden anlaşılıyordu. Sahadaki askeri dengenin bariz bir şekilde Suriye ordusu lehine şekillenmesi 2014 yılının mart sonunda yankısını iki siyasi gelişmeyle göstermiş oldu.

Rusya'dan siyasi çözüm için yeni sürüm Cenevre-3

Rusya Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Aleksandr Lukaşeviç, Suriye krizinin siyasi yollarla çözümü için düzenlenecek olan Cenevre-3 müzakerelerinin gündemi konusunda anlaşmaya varıldığını açıkladı. Cenevre-3'ün gündeminde "şiddetin ve terörizmin durdurulması", "Suriye yönetimi ile muhaliflerin katılımıyla ulusal geçiş hükümetinin kurulması" ve "Cenevre-1 bildirisindeki diğer hususlar"ın yer alacağını söyledi.[1762]

[1761] Enfal, aynı zamanda Saddam Hüseyin yönetiminin Kürtlere karşı kimyasal silahlar da kullandığı operasyonlarına verdiği isim.

[1762] El-Alem, 4 Nisan 2014. روسیه: درباره برنامه کاری ژنو ۳ توافق شد http://fa.alalam.ir/news/1581955

Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov da Cenevre-3'te Beşşar Esed'in çekilmesine dair hiçbir ön şartı kabul etmeyeceklerini vurguladı.[1763] Suriye ordusunun lehine gelişen askeri şartlar, Moskova'ya siyasi çözümü güncelleme ve bunu Cenevre-3 sürümüyle sunma imkanı verdi.

Rusya'nın açık pozisyon itibariyle "Suriye rejiminin avukatı değiliz"[1764] noktasından Suriye'de rejim değişikliğine dayalı hiçbir ön şartı kabul etmeyiz" noktasına ulaşması, Cenevre-3 sürümünde söylemdeki özgüveni yansıtıyordu.

ÖSO'nun ilk üç sürümü

Askeri sahadaki şartlardan dolayı pozisyonunu güncelleyen sadece Rusya değil, muhalifler de ÖSO-3 sürümüyle güncellemeye gitme ihtiyacı duydu.

Ulusal Koalisyon tarafından geçici hükümet başbakanı olarak atanan Ahmed Tuma'nın, ÖSO-3 sürümüne duyulan ihtiyaca dair açıklaması şöyleydi: "Sahada istenilen sonuca ulaşılamamıştır. Bunun için bir öneride bulundum. Bir buçuk yıl önce düzenlenen Antalya Konferansı'nın ikincisinin toplanması için çağrıda bulundum. Toplantıya sahada savaşan tarafların temsilcileri katılacak. Önceki toplantı gibi 550 kişi değil 60 kişinin davet edilmesini istiyoruz."[1765]

ÖSO-1, Riyad Esad tarafından kurulan, hiçbir emir komuta disiplini bulunmayan ve 2012 yılının aralık ayına kadar her türlü silahlı grubun ortak isim olarak kullandığı bir tabeladan ibaretti.

ÖSO-2, dünyanın en disiplinsiz ve kalabalık terör örgütü imajını, sürgünde kurulmuş bir hükümetin genelkurmay başkanlığı imajıyla değiştirme ihtiyacından doğdu.

ABD, 11 Kasım 2012'de siyasi kanattaki muhalifleri Ulusal Koalisyon adıyla yapılandırdıktan sonra koalisyonun askeri kanadı olmak üzere 7-9 Aralık 2012'de de Antalya'da ÖSO genelkurmayının kurulmasına öncülük etti.

1763 YDH. 4 Nisan 2014. Rusya: Cenevre-3 için şart kabul etmeyiz. www.ydh.com.tr/HD12736_rusya--cenevre-3-icin-sart-kabul-etmeyiz.html

1764 Milliyet. 3 Aralık 2012. Putin: Suriye rejiminin avukatı değiliz. http://siyaset.milliyet.com.tr/putin-suriye-rejiminin-avukati-degiliz/siyaset/siyasetdetay/03.12.2012/1636578/default.htm

1765 Al Jazeera Türk. 3 Nisan 2014. ABD yorulmamızı istiyor. www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/abd-yorulmamizi-istiyor

Antalya'da kurulan ÖSO-2'nin ana gövdesini oluşturan üç silahlı grubun eylülde Koalisyonu tanımadığını açıklayarak genelkurmaydan ayrılması, kasımda İslami Cephe adlı yeni bir ittifak kurması, silahlı grupların iç savaşa tutuşması ve sahada Suriye ordusu lehine gelişen şartlar ise ÖSO-3 sürümünü zorunlu kılan gelişmeler oldu.

Bir sonraki durak Cenevre-3

Keseb saldırısıyla kuzey cephesinde 'yeşil'lerden eser olmaması ve hala gücünden yararlanılabilecek tek kesimin 'beyazlar' olduğu gerçeği, ÖSO-3 sürümünün saha için değil 'piyasa' için hazırlandığını gösteriyordu. Çünkü "Suriye devrimi" diasporadaki muhalifler açısından son derece kazançlı bir sektördü ve hem Ulusal Koalisyon hem de ÖSO, vekalet savaşından vazgeçilmediği sürece bu sektörde alternatifsiz olduğunun farkındaydı.

Obama'nın son Suudi Arabistan ziyaretinde Suriye konusuyla ilgili olarak Washington ile Riyad arasındaki görüş ayrılıklarının azaldığı açıklandı.[1766]

Washington-Riyad uzlaşması, Bender bin Sultan'ın grup ve silah türü ayrımı gözetmeyen silahlandırma politikasının yerine ABD'nin uygun gördüğü silahların sadece 'yeşillere' verilmesini öngören bir silahlandırma politikasına geçilmekte olduğu şeklinde okunabilir.

Ulusal Koalisyon genel kurulunun bugün İstanbul'da ÖSO-3'ün de yer aldığı bir gündemle toplanması,[1767] ABD'nin Cenevre-3'e ikna oluncaya kadar sektörü koruyacağını ve vekalet savaşını sürdüreceğini gösteriyordu.

İç dinamiklere dayalı siyasi çözüm için Humus modeli

7 Mayıs tarihi, Suriye'deki vekalet savaşında tarihçilerin yeni bir aşamanın başlangıcı olarak atıf yapacağı bir dönüm noktası oldu.

1766 The Wall Street Journal. 29 Mart 2014. ABD ile Suudilerin Suriye konusunda görüş farklılıkları azaldı www.wsj.com.tr/article/SB10001424052702304418404579469142075156478.html?mod=wsj_share_tweet

1767 El Hayat. 5 Nisan 2014 http://alhayat.com/Articles/1601694/%D8%A8%D8%AF%D8%A1-%D8%A5%D8%AC%D8%AA%D9%85%D8%A7%D8%B9%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D9%87%DB%8C%D8%A6%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%A7%D9%85%D8%A9-%D9%84%D9%84%D8%A7%D8%A6%D8%AA%D9%84%D8%A7%D9%81-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%B1%DB%8C-%D9%81%DB%8C-%D8%A5%D8%B3%D8%B7%D9%86%D8%A8%D9%88%D9%84

Reuters'in silahlı grupların çekildiği Humus'u "Suriye isyanının beşiği"[1768] olarak nitelemesi, 7 Mayıs'ın sadece askeri açıdan taşıdığı öneme işaret ediyordu; ancak silahlı grupların Humus'tan çekilme şekli, 7 Mayıs'ın Suriye'ye iç dinamiklere dayalı bir siyasi çözüm modeli sunduğunun da işaretiydi.

Elbette Suriye yönetiminin yaşanan sorunu 'ulusal uzlaşma' ile çözmeye yönelik iradesi 7 Mayıs'ta Humus'la başlamış değil; bunun krizin başladığı 2011 yılına uzanan bir geçmişi bulunuyordu.

Barışçı çözümü istemeyen kim?

Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 31 Mayıs 2011'de Müslüman Kardeşler mensuplarını da kapsayan genel af ilan etti ve genel af kararından bir hafta sonra da Cumhurbaşkanı Yardımcısı Faruk Şara başkanlığında **ulusal diyalog** için girişimi başlattı.[1769]

Ulusal diyalog konferansı, Cumhurbaşkanı Yardımcısı Faruk Şara başkanlığında 10 Temmuz 2011'de gerçekleştirildi.

Şara, Suriye'de çoğulcu demokratik devlete ulaşmayı hedeflediğini söyledi demokratik dönüşüm için ulusal diyalog başlatmak istediklerini açıkladı"[1770] İki gün süren toplantının sonunda, Suriye'de kapsamlı ve modern bir anayasa değişikliğine gidilmesi çağrısı yapıldı.[1771]

Ulusal Diyalog Konferansı'na davet edilenler arasında daha sonra Ulusal Konsey adlı muhalif örgütün başkanlığını da yapacak olan Burhan Galyun da vardı.[1772] Fakat diasporadaki tüm muhalifler gibi Galyun da toplantıyı boykot etti.

1768 Dominic Evans, Reuters, 7 Mayıs 2014. Rebels evacuated from Homs, cradle of Syrian uprising www.reuters.com/article/2014/05/07/us-syria-homs-idUSBREA4607L20140507

1769 SANA Arapça. 2 Haziran 2011. www.sana.sy/ara/360/2011/06/02/350013.htm, SANA Türkçe. 1 Haziran 2011. www.sana.sy/tur/362/2011/06/01/350001.htm, Şarku'l Avsat. 1 Haziran 2011. «الأسد يصدر أول عفو منذ تسلمه السلطة.. يشمل الإخوان المسلمين». www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11873&article=624489

1770 France 24. 11 Temmuz 2011. «النظام يريد الانتقال إلى "دولة تعددية ديمقراطية"». www.france24.com/ar/20110710-syria-bashar-regime-dialogue-opposition-boycott-faruk-asharaa, Rusya el-Yovm. 11 Temmuz 2011. اللقاء التشاوري السوري.. مناسبة لاستشراف المستقبل. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/562066/

1771 Rusya el-Yovm. 12 Temmuz 2011. البيان الختامي للقاء التشاوري: ضرورة وضع دستور جديد وعصري لسورية. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/562122/

1772 El Kudsu'l Arabi. 5 Temmuz 2011 www.alquds.co.uk/index.asp?fname=data\2011\07\07-05\05x85.htm

Suriyeli muhaliflerin krizin başından beri muhaliflerin reformla ilgilenmeyip doğrudan devrim talep etmesinde ve her türlü diyalog önerisini reddetmesinde verilen uluslar arası desteğin ciddi bir rolü olduğu gözüküyordu; nitekim Arap dünyasının etkili yazarlarından Abdulbari Atvan da bunu; Amerika, Arap rejimleri ve Türkiye'nin kışkırtmalarına bağlamıştı.[1773]

Uluslar arası etkiler ve vekalet savaşı

Önce Türkiye'nin ardından da Arap Birliği'nin müdahaleleri, Suriye sorununu bir iç sorun olmaktan çıkarıp uluslar arası bir krize dönüştürdü. Ancak sorunun siyasi çözümü için uluslar arası alanda gündeme getirilen formüller konusunda da tarafların tutumu değişmedi.

Suriye yönetimi gerek Annan planı gerekse Cenevre konferansları ile söz konusu edilen siyasi çözüm önerilerine açık bir tutum sergilerken muhalifler, "Esed gitmelidir" ön şartı ile 'devrim' dışındaki tüm önerilere kapalı olduklarını gösterdi.

Dostlar Grubu, Suriyeli muhaliflere Libya'da olduğu gibi uluslar arası bir müdahale ile 'devrim' armağan edemedi; ancak 2012 yılının mayıs ayından itibaren silahlandırdıkları muhalifleri 18 Temmuz'da sahaya sürerek 'devrim' için vekalet savaşı başlattı.

Birkaç hafta veya en geç birkaç ay içerisinde 'devrim' zaferi öngörülerek başlatılan vekalet savaşında ikinci yılına girilmesine rağmen sonuç alınamamasında şu iki faktör etkili oldu:

1- Suriye yönetiminin tüm sınırları açık bırakma pahasına askeri gücünü kent merkezlerine çekmesi,

2- Birleşik ve disiplinli bir yapısı bulunmayan muhaliflerin nitelikli savaşçı gücünün cihatçılarla sınırlı olması.

Askeri denge 2013 haziranında tersine döndü

Suriye yönetiminin sınırları bırakma pahasına başta Şam olmak üzere kent merkezlerini korumaya yönelik savunma stratejisi, geçen iki yılda lojistik ve savaşçı ikmali için sınır boşluklarından yararlanan muhaliflere kırsalda ve kent varoşlarında hakimiyet alanları kazandırdı.

[1773] El-Kudsu'l Arabi. 26 Haziran 2013. اخيرا اعترفتم.. سورية ليست ليبيا www.alquds.co.uk/?p=57989

2012 temmuzundan 2013 haziranına kadar tüm tarafların hakimiyet alanlarını koruması esasına dayanan savaş dengesi, Hizbullah'ın mayıs ayında savaşa doğrudan girmesi ile birlikte Suriye lehine bozulmaya başladı. Hizbullah'la Suriye ordusunun koordineli operasyonları ile haziran ayında Kusayr bölgesinin 2014 nisanında da tüm Kalamun bölgesinin kontrol altına alınması 460 kilometrelik Suriye Lübnan sınırını muhaliflere kapatmış oldu.

Hizbullah'ın Lübnan sınırının kontrol altına alınmasıyla sonuçlanan müdahalesi, Suriye yönetimini kent merkezlerini savunma stratejisinde defansif olmaktan çıkarıp ofansif hale getirdi. Şam kırsalındaki silahlı grupların savunma pozisyonunda bırakılmasının ve silahlı grupların Humus'u terk etmesinin Kalamun'un kurtarılmasından hemen sonra gerçekleşmesi, bunu doğruladı. Elbette silahlı grupların 2013 yılının ekim ayından itibaren fiilen, kasımdan itibaren ise birbirine karşı ittifaklar kurarak iç savaşa tutuşması ise Lübnan sınırında olmasa dahi Türkiye ve Irak sınırı boyunca askeri dengenin Suriye ordusu lehine bozulmasında önemli bir etken oldu.

Ulusal uzlaşma ve Humus modeli

Silahlı grupların kendi aralarında savaşmaya başlamasının yarattığı şartlar sebebiyle Özgür Suriye Ordusu adını kullanan silahlı gruplar, daha önce Şam kırsalındaki Berze, Muaddamiye, Babila ve son olarak da Zebadani'de 'ulusal uzlaşma' çerçevesinde Suriye ordusuyla anlaşmaya vardılar. Bu bölgelerde Suriye yönetimi ile silahlı gruplar arasında varılan 'ulusal uzlaşma' anlaşması, ağır silahların teslimini ve bölgenin 'terörist' olarak nitelenen gruplara karşı Suriye ordusuyla anlaşmalı olarak korunmasını öngörüyordu.

Humus'taki anlaşma, ise silah bırakan ÖSO militanlarının kentte kalabilmesini, ceza almamasını ve daha önce yaptıkları görevlere iade edilmesini; silahlı mücadeleden vazgeçmeyenlerin ise kenti terk etmesini öngörmesi bakımından farklıydı.

Cenevre-2 görüşmeleri, Suriye heyetinin 'terörle mücadeleye', Ulusal Koalisyon'un ise 'geçiş hükümeti kurulmasına' öncelik verilmesinde ısrar etmesi sebebiyle sonuçsuz kalmıştı. Ancak Cenevre görüşmeleri sürerken BM'nin girişimiyle Humus'un silahlı grupların işgali altında bulunan semtlerine insani yardım gönderilmesi ve sivillerin tahliyesi sağlanmıştı.

Cenevre-2 görüşmelerinde Suriye yönetiminin ortaya koyduğu siyasi çözüm perspektifi, Dostlar Grubu'nun vekalet savaşı unsuru olmaktan çıkması karşılığında muhaliflere onurlu bir vatandaş olma seçeneği sunuyordu.

Humus'taki anlaşmayla bu perspektif, nesnel bir gerçeklik kazanmış oldu. Tüm ülke genelinde 'ulusal uzlaşmayı' desteklediğini açıklayan Şam,[1774] aslında sadece muhaliflere değil, Suriye'de yarattıkları 'teröristan'dan kaygı duyan tüm uluslar arası çevreler için de bir 'onurlu çıkış' fırsatı sundu.

Suudilerin ABD'nin Suriye tercihiyle sınavı

Dostlar Grubu'nun en önemli üyelerinden biri olan Suudi rejiminde 2014 yılı başlarında yaşanan gelişmeler, Riyad'ın adımlarını Suriye'de siyasi çözüme yönelen Washington'a uygun hale getirmeye çalıştığını gösterdi. Suudi Arabistan'da 2013 yılının eylül ayında hazırlıklarına başlanan terörle mücadele yasası, 2014 şubatının ilk haftasında yürürlüğe girdi. 41 maddeden oluştuğu belirtilen terörle mücadele yasasıyla "hükümeti ve toplumu zayıflatmaya yönelik her türlü faaliyet ve rejimi, anayasayı ya da kralın emirlerini değiştirmeye yönelik her türlü girişim" 'terör' kapsamı içerisinde tanımlandı.

El Arabiya televizyonuna konuşan Suudi Akademisyen Nasr el-Şehrani, ulusal güvenliğini ve çıkarlarını korumak için yasa çıkarmanın her devletin hakkı olduğunu belirterek terörle mücadele yasasının uluslar arası kriterlere uygun olduğunu söyledi. Suudi Meclisi İnsan Hakları Komisyonu Üyesi Avad el-Surur ise ABD, Fransa, İngiltere ve İtalya gibi ülkelerin terörle mücadele konusunda uzun bir tarihinin olduğunu belirterek kendilerinin çok kısa sürede hazırladıkları bu yasayla başka ülkelerin yapamadığını yaptıklarını öne sürdü. Abdulaziz Şibli gibi insan hakları eylemcileri ise yasayı "bir insan hakları faciası" olarak nitelendirip bunun reform talep edenleri sindirmeye yönelik bir adım olduğunu belirtti.

Terörle mücadele yasası sadece içeriye yönelik değil

Aslında yasa sadece Suudi Arabistan'da eylem şekliyle 'terör' olarak tanımlanan suçlara yönelik önlemler içermiyordu; yurt içinde ve dışında terörist olarak nitelenen örgütlere verilen 'her türlü destek' de terörle mücadele yasasının kapsamı içerisine alındı. Dolayısıyla yasanın ülke içinde reform isteyen muhalifleri sindirmeye yönelik bir boyutu olsa bile 'yurt dışındaki terörist gruplara destek vermeyi' de suç kapsamına alan bu yasanın başta Suriye olmak üzere bölgesel ve uluslar arası boyutları da bulunuyordu.

[1774] YDH. 7 Mayıs 2014 Şam: Ülkenin her yerinde ulusal uzlaşmayı destekliyoruz www.ydh.com.tr/HD12820_sam--ulkenin-her-yerinde-ulusal-uzlasmayi-destekliyoruz.html

Bu açıdan Suudi medyasında özellikle 2014 başlarında Suriye'ye militan gönderilmesi çerçevesinde yaşanan tartışmalar, son derece dikkat çekiciydi. Salman Avde, Muhammed Arifi, Adnan Arur ve Davud Şeryan'ın taraf olduğu tartışmalarda ilk üçü Suriye'ye militan gönderilmesini teşvik ederken, buna karşı çıkanlar Suriye'ye 'cihat' çağrısı yapanların aynı çağrıyı neden İsrail için yapmadıklarını sorguluyorlar; gençleri Suriye'ye "cihada" gitmeye teşvik edenlerin kendi çocuklarını eğitim için Avrupa'ya göndermelerini eleştiriyorlardı.[1775]

Suudi yarı resmi din tebliğcileri arasında bu tartışmalar olurken, Baş Müftü Abdulaziz Al-i Şeyh'in Suriye'ye savaşa gidenleri 'kandırılmış kişiler'[1776] olarak nitelemesi resmi otoritenin bakış açısını yansıtıyordu. Elbette başta Suudi İstihbarat Şefi Bender bin Sultan ve Dışişleri Bakanı Suud el-Faysal'ın Suriye'deki iç savaşa verdikleri destek ve Amerika'yı savaş seçeneğinde tutma çabası biliniyordu.

İran-ABD yakınlaşmasına ve Amerika'nın Suriye'de siyasi çözüme yönelmesine karşı olan Riyad'ın protestocu bir tavırla BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliğini reddetmesi ve ABD'yi ilişkileri azaltmakla tehdit etmesi[1777] Suudi rejiminin özellikle Suriye konusunda gerçekte 'terör'e nasıl baktığını ortaya koydu. Ancak bu çelişik durum Suudi rejiminde başta Suriye ve kontrolden çıkan aşırı gruplar konusunda iki farklı tutum olduğunu gösterdi.

Suriye için 'cihat' fetvası veren yarı resmi Suudi din tebliğcilerine karşı çıkan resmi din görevlilerinin varlığı, Suudi rejiminde **Bender bin Sultan** ve **Suud el-Faysal** gibi ABD'deki savaş yanlısı kanatla ilişkili resmi yetkililer ile Kral Abdullah gibi doğrudan Obama yönetimi ile çalışmak isteyen yetkililer arasındaki aykırılığın yansıması olarak gözüküyordu.

Eylül ayında hazırlıklarına başlanan terörle mücadele yasasının Obama'nın Riyad-Washington gerginliğini gidermek için Arabistan'a yapması beklenen ziyaretin hemen öncesinde yürürlüğe girmesi, kontrolün Kral Abdullah'ın temsil ettiği cenahta olduğu izlenimini yarattı.

[1775] El Alem. 30 Ocak 2014. چرا مبلغان سعودی علیه "اسرائیل" حکم جهاد نمیدهند http://fa.alalam.ir/news/1560722

[1776] El Alem. 4 Şubat. اذعان مفتی عربستان به فریب جوانان به نام جهاد http://fa.alalam.ir/news/1562515

[1777] CNN Türk, 22 Ekim 2013. ABD-Suudi Arabistan hattında neler oluyor? www4.cnnturk.com/2013/guncel/10/22/abd.suudi.arabistan.hattinda.neler.oluyor/728080.0/

Suudi İstihbarat Servisi Başkanı Bender bin Sultan'ın nisan ayında görevden alınması[1778] bu izlenimi pekiştirdi. Öte yandan Kral Abdullah'ın terörle mücadele yasasıyla eş zamanlı olarak verdiği yurt dışında savaşan Suudi vatandaşlarının 3 ila 20 yıl arasında değişen hapis cezasına çarptırılmasını öngören emri de son derece dikkat çekici.

Suudi sermayeli el-Arabiya televizyonunun haberine göre Kral Abdullah'ın emriyle *"Ülke dışında savaşa gidenler, ülke içinde aşırı dini ve fikri gruplara, bölgede ve uluslar arası alanda da terörist olarak kabul edilen örgütlere üye olanlar, bunları herhangi bir şekilde destekleyenler terör suçu kapsamına alındı."*[1779]

ABD'nin Suriye konusunda siyasi çözüme yönelmesi, Suriye'ye karşı 18 Temmuz 2012'den itibaren yürütülen açık vekalet savaşında yeni bir döneme girildiğini gösterdi. Suriye'deki vekalet savaşında ABD'nin yaptığı bu tercihe Dostlar Grubu içerisinde Suudilerin dışında çok açıkça karşı çıkan ve tepki gösteren olmamıştı.

Vekalet savaşının silahlı gruplar arasındaki iç savaşın başladığı eylül ayından itibaren kontrol dışına çıkmaya başlamasının Washington'u Cenevre'ye yönelttiği açık olmakla birlikte bu yönelişin gerçekten siyasi çözümü mü yoksa savaşı başka araçlarla sürdürme hedefini mi öngördüğü ABD'nin 3 Haziran'daki Suriye seçimlerine yönelik tutumuyla ortaya çıktı.

Suudi terörist örgütler listesinin mesajları

Hangi ülke söz konusu olursa olsun, 'terörist örgütler listesi', devletlerin sadece iç güvenlik önlemlerini ve ulusal güvenlik perspektifini yansıtmakla kalmıyor; izleyeceği dış politika rotasını da gösteriyor.

Suudi Arabistan İçişleri Bakanlığı, 7 Mart'ta terörist olarak nitelediği örgütlerin listesini yayınladı. Ulusal güvenlik perspektifi boyutuyla bakıldığında listenin kendine özgü dini ve mezhebi karakteri herkesçe bilinen Suudi yönetimi tarafından değil, adeta laik bir ülke tarafından hazırlandığı izlenimi doğuyordu. Çünkü listede neredeyse her mezhep ve ideolojiden siyasal İslamcı gruplar yer alıyordu.

Listede yer alan örgütler ideolojik veya mezhebi açıdan sınıflandırıldığında ortaya şöyle bir tablo çıkıyordu:

1778 El Cezire Türk. 15 Nisan 2014. Suudi istihbarat şefi görevden ayrıldı. www.aljazeera.com.tr/haber/suudi-istihbarat-sefi-gorevden-ayrildi

1779 El-Arabiya. 3 Şubat 2014. سعودی: ۳ تا ۲۰ سال زندان برای هرکس که در خارج بجنگد http://farsi.alarabiya.net/fa/middle-east/2014/02/03/%D8D8%AF.html

1- Müslüman Kardeşler: Bulundukları ülkelerin yasal sınırları içerisinde faaliyet gösteren mutedil Sünni İslamcı siyasi hareket.

2- Suudi Hizbullah'ı: Ülkenin doğrusundaki Şii İslamcı muhalefet.

3- El-Kaide: Suudi resmi din anlayışıyla bariz paralelliği bulunan radikal selefi örgüt.

4- IŞİD ve Nusra: El-Kaide'nin Irak ve Suriye kolları olarak nitelenen, resmi düzeyde açıkça olmasa bile birçok Suudi dini otorite tarafından çok yakın zamana kadar açıkça desteklenen radikal milis grupları.

5- Husiler: Silahlı milis gücü de olan Yemen'in kuzeyinde etkin Şii (Zeydi) hareket.

Peki Suudi Arabistan gibi bir ülkeyi adeta laik bir ülke refleksiyle mezhep ve ideolojik paralellik farkı bile gözetmeden tüm İslamcı grupları terörist olarak tanımlamaya yönelten etken neydi? Suudi yönetimindeki değişiklikler ile Riyad ve Doha arasında yaşanan bölgesel rekabete dair gelişmeler bu sorunun cevabına dair ip uçları sunuyordu.

Suudi iç siyasetinin listeye etkisi

Suudi içişleri bakanlığının 7 Mart'ta açıkladığı terörist örgütler listesinde el-Kaide, Nusra ve IŞİD'e yer verilmesi, Suudi İstihbarat Şefi Bender bin Sultan'ın tasfiyesi ile doğrudan ilgili gözüküyordu.

ABD'nin 31 Ekim 2012'de Suriye dosyasını Katar ve Türkiye'den almasından sonra etkili olmaya başlayan Bender bin Sultan, 2013 yılının sonlarına kadar başta Suriye olmak üzere bölge politikalarında ABD'nin en yakın çalışma ortağı haline gelmişti. Ancak, ABD'nin eylül ayında Suriye'ye askeri müdahaleden vazgeçmesi ve ardından da nükleer müzakereler çerçevesinde İran'la yakınlaşmaya başlaması,[1780] Bender'in Washington'u "istihbarat işbirliğini azaltmakla"[1781] tehdit etmesine, Washington'un ise Bender'in üstünü çizmesine neden oldu.

Suriye'de kısa sürede sonuç almak için hiçbir kırmızıçizgi tanımayan Bender, Suriye'deki aşırı grupların Suriye dışını da etkileyecek şekilde belirleyici olmasından sorumlu tutuldu. Bender'in aktif olduğu dönemde Suriye'ye

1780 Hürriyet. 23 Ekim 2013. ABD Suudi Arabistan çatlağı gittikçe derinleşiyor. www.hurriyet.com.tr/planet/24963928.asp

1781 CNN Türk. 22 Ekim 2013. ABD-Suudi Arabistan hattında neler oluyor. www4.cnnturk.com/2013/guncel/10/22/abd.suudi.arabistan.hattinda.neler.oluyor/728080.0/

cihat çağrıları yapan Suudi din adamlarının sesi kısılırken, yurt dışına savaşa giden Suudi vatandaşlarından 15 gün içerisinde ülkeye dönmeleri istendi.

Riyad-Katar rekabetinin listeye etkisi

Suudi içişleri bakanlığının hazırladığı terörist örgütler listesini etkileyen bir diğer parametre de Katar'la olan rekabetti. Riyad, 'Arap Baharı' adı verilen isyan sürecinin en büyük destekçisi Katar'ın Türkiye ile birlikte Müslüman Kardeşler cemaati üzerinden bölgesel güç olmaya çalışmasını tedirginlikle izliyordu. Katar'ın bölgesel güç olma rüyasını ve 'Müslüman Kardeşler baharının' Arap yarımadasına ulaşma tehlikesini bertaraf eden gelişme Mısır'daki Muhammed Mursi yönetiminin devrilmesi oldu. Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn ve Kuveyt'le birlikte yeni Mısır yönetimine destek veren Suudi Arabistan, Arap Baharı ile birlikte artan Katar ve Türkiye nüfuzunu isyanların yaşandığı tüm ülkelerde dengelemeyi başardı.

Ali Abdullah Salih'in çekilmeye ikna edilmesiyle gerçekleşen 'Yemen devrimi' zaten Suudi formülüydü. Bahreyn isyanı Suudi ordusuyla bastırıldı, Mısır'ın ardından Tunus'taki Nahda (İhvan) yönetimi de seçimle kazandığı iktidarını paylaşmak zorunda bırakıldı.

Eski Katar Emiri Hamad bin Halife'nin 2013 yılının mayıs ayında tahtını bıraktığı oğluna adeta örtülü darbe yaparak, İhvan'ı desteklemek ve Arap Baharını ihya etmek için attığı adımlar Suudilerin sert önlemleriyle karşılaştı. Riyad, Umman'ın açıkça karşı çıkması, Kuveyt'in de tarafsız kalmaya çalışması sebebiyle Katar'ı Körfez İşbirliği Örgütü nezdinden yalnızlaştırmayı başaramadı. Ancak Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn'le birlikte Doha'dan elçilerini çekerek[1782] Katar'a ciddi bir gözdağı vermiş oldu.

Körfez'in güvenlik ve istikrarına tehdit olarak gösterilen Müslüman Kardeşler ile Yemen'deki Husiler, Katar tarafından desteklendikleri için listeye eklendi. Düşüncelerinin aşırılıktan uzak olduğunu vurgulama gereği duyan Mısır İhvanı, endişe verici diye nitelediği kararın Kral Abdulaziz bin Suud tarafından kurulduğundan beri Suudi Arabistan'ın politikalarıyla çeliştiğini belirtti.[1783]

1782 YDH. 5 Mart 2014. Suudilerden Katar'a diplomatik savaş. www.ydh.com.tr/HD12689_suudilerden-katara-diplomatik-savas.html

1783 El Kudsu'l Arabi 7 Mart 2014. ومخاوف من تصعيد في تقييد الحريات في المملكة السعودية تضع 'الإخوان' على رأس قائمة 'الارهاب' وتحذر من التعامل او التعاطف معها www.alquds.co.uk/?p=141197

İhvan'ın tansiyonu düşürmeye çalışan bu tavrı dikkat çekici olsa da Suudilerin İhvan'a yönelik tavrının benzerini Mısır'ın da Hamas'a yönelik olarak takınması,[1784] İhvan bağlantılı her grubun baskı altında tutulması yönünde hem bölgede hem de bölge dışında ciddi bir kararlılık olduğunu gösterdi.

İlerleyen dönemde ABD'nin güçlü desteğini alan Muhammed bin Naif'in gerek Suudi yönetimi içerisinde gerekse bölgede öne çıkan isim olacağı öne sürüldü. Suudi yönetimi, terörist örgütler listesinde yer verdiği "Suudi Hizbullah'ı" ve "el-Kaide" ile içerideki muhalefete, "Müslüman Kardeşler" ile Katar ve Türkiye'ye, "Husiler" ile Katar ve İran'a, dış politikasının kırmızıçizgilerini göstermiş oldu.

Listede Nusra ve IŞİD'e yer verilmesi ise Türkiye, Katar ve Bender bin Sultan'ın aşırı hırsları sebebiyle kontrolden çıkmaya başlayan Suriye'deki vekalet savaşını yeniden kontrol altına alma iradesini yansıtıyordu.

Üç bölge lideri ve üç liderlik ruhu

Suudi Arabistan yönetimindeki son değişiklikler, bölgesel liderliğin sadece ağırlık merkezinin değil, ruhunun da değişmekte olduğunu gösterdi.

Osmanlı devletinin çöküşünün ardından bölgesel liderlikte ilk ağırlık merkezi haline gelen yerin Kahire olması doğaldı; çünkü Sykes-Picot bölgeyi ulus-devletler olarak parsellemişti ve bölgenin ulus-devlet potansiyelleri bakımından en güçlü ülkesi Mısır'dı. Şeklen bağlı olduğu Osmanlı halifesinden bile güçlü hidivlerin diyarı Mısır, Cemal Abdunnasır ile birlikte tartışmasız bir şekilde bölge lideri oldu.

Mısır liderliği ve Cemal Abdunnasır ruhu

Abdunnasır'ın Mısır'ı, iç politikada 'devrimci', dış politikada da 'ilerici' bir ruha sahipti. Krallıktan cumhuriyete geçişle 'devrimci', 'yeni sömürgecilik' ve İsrail karşısındaki tutumuyla da 'ilerici' ruhun tüm bölgeye yayılmasına liderlik etti. Irak, Suriye ve Yemen'de krallıkları deviren Mısır liderliğindeki 'devrimci' ruhun; İngiltere, Fransa ve İsrail'le savaşma pahasına Süveyş Kanalı'nın millileştirilmesi ve 1967'de ve 1973'te tüm Arap dünyasının İsrail'e karşı birleştirilmesi ise 'ilerici' ruhun eseriydi.

[1784] YDH. 4 Mart 2014 Hamas'tan Mısır'a tepki. www.ydh.com.tr/HD12688_hamastan-misira-tepki.html

Mısır liderliği ve Camp David ruhu

1970'lerin sonlarına gelindiğinde bu 'ilerici' ve 'devrimci' ruhtan eser kalmamıştı; çünkü iç politikada cumhuriyet adı altında tek parti rejimleri, dış politikada ise yenilgi ve toprak kayıplarının yarattığı moral çöküntüsünden kaynaklanan bir teslimiyet hali söz konusuydu.

Sykes-Picot'ya isyan eden Mısır liderliği, 'ilerici' ve 'devrimci' ruhunu 1978'de Camp David'de teslim ettiyse de, liderlik rolünü yitirmedi. Arap Baharı'na kadar liderlik rolünü sürdüren Mısır, bu kez İsrail'in varlığını ve güvenliğini garanti eden Camp David ruhuyla tüm bölgenin başkalaşmasına öncülük etti. FKÖ'nün İsrail'i tanıyarak Oslo anlaşmasını imzalaması, Ürdün'ün İsrail'le diplomatik ilişki kurması ve Suudilerin 1967 topraklarına karşılık İsrail'le ilişkilerin normalleştirilmesini önermesi, Mısır'ın Camp David ruhunun eseriydi.

Mısır, bölgesel liderlikte ağırlık merkezi olma özelliğini 'Arap Baharı' ile kaybetti.

Katar liderliği ve 'Arap Baharı' ruhu

Bölgesel liderlik açısından bakıldığında 'Arap Baharı', aslında bir 'Katar Baharı' oldu. Katar, ulus-devlet potansiyelleri açısından bölgenin en zayıf ülkelerinden biri olmasına rağmen para, dini ideoloji ve medya gibi yumuşak güçleri çok etkili bir şekilde kullanarak Arap isyanlarının en etkili aktörü oldu.

Katar'ın 2011'den Muhammed Mursi yönetiminin devrildiği 30 Haziran 2013'e kadar süren kısa liderlik döneminde bölgede tüm kavramsal değerlerin içini boşaltan bir ruh hakim oldu.

Yemen'de Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih'in koltuğunu yardımcısı Abdurrabbih Mansur Hadi'ye bırakması 'Arap Baharı' ruhu sayesinde bir devrim olarak kutlandı. Tunus ve Mısır'da önceki rejimlerin yaptığı tüm anlaşmalara bağlılık bildiren bir 'devrim' 'Arap Baharı' ruhuyla mümkün oldu.

Libya'da uluslar arası müdahale çağrısı yapan, Suriye'de 6 ülkenin istihbarat servislerinin güdümünde kendi ülkesini tahrip eden devrimci tipi 'Arap Baharı' ruhuyla ortaya çıktı. Katar'ın bölgesel liderliği iki yıl sürdü; ancak 'Arap Baharı' ruhu şu sonuçları üretti:

1- Arap dünyasındaki tehdit algısı dış düşmandan iç düşmana dönüştü. Devrim olmayan ülkeleri 'Bahar' kaygısı, devrim olan ülkeleri iç çatışmalar veya savaşlar sardı. Suriye'de destekledikleri örgütleri içeride terör örgütü

listesine alan Suudi Arabistan ve Ürdün, 'Bahar' kaygısı yaşayan ülkelere dair bariz bir örnek oluşturdu.

2- Bölgesel liderliğin yumuşak güç kullanımına dayalı olması, başta din veya mezhep olmak üzere tüm değerlerin güç ve iktidar aracı haline getirilmesine, dolayısıyla da toplumsal ayrışma ve çatışmaların derinleşmesine neden oldu. Örneğin Arap Baharı öncesinde 'Direniş Ekseni' ve 'Ilımlılar Ekseni' olarak siyasi düzeyde kalan çelişki, üretilen 'Şii Hilali' kavramı ile toplumsal düzeyde derinleştirildi.

3-Tehdit algısının iç düşman şekline dönüşmesi, rakibini tasfiye etmek isteyen iç güçleri dışarıdan destek aramaya sevk etti. Bu ise dış güçlere geniş bir müdahale imkanı sundu. Seçimle iktidara gelen Mısır ve Tunus'taki İhvan partileri, destek aldıkları Katar'ın Suudi rekabetine yenilmesi sebebiyle iktidarlarını kaybetti; taraflar, ABD'den hakem rolüyle müdahale bekledi. Libya devrimi ve Suriye'deki iç savaş devrimcilerin dış müdahale talebi ile gerçekleşti.

4- İçeride çatışan taraflara destek olan dış güçler arasındaki rekabet, devletler arasında soğuk savaşların yaşanmasına sebep oldu. Suudi Arabistan ve Katar'ın Mısır'da yaşadığı çatışma tüm Körfez'i kutuplaştırdı ve Riyad ve Doha merkezli bir soğuk savaşa sürükledi.

Arap Baharı ruhunun bölgede kontrol edilebilir olmayan riskler yaratmaya başlaması, Katar'ın bölgesel liderliğinin sonunu getirdi. Babasını darbe ile deviren eski Emir Hamad bin Halife'nin tahtını oğlu Temim'e bırakması, Suriye konusunda etkisizleşmesi ve Mısır'daki İhvan yönetiminin devrilmesine seyirci kalması, Katar'ın liderlik rolünün sona erdiğinin göstergeleri oldu.

Suudi liderliği ve yeni muhafazakâr ruhu

30 Haziran 2013'ten sonra 'Arap Baharı' ile Katar'ın nüfuz bayrağının dalgalandığı her yerde Suudi bayraklarının dalgalanmaya başlaması, Katar'ın sona eren liderlik rolünün Suudi Arabistan'a geçtiğini gösterdi. Suriye Ulusal Koalisyonu liderliğini Suudiler belirledi, İhvan sadece Mısır'da değil, tüm bölgede Suudiler tarafından yalnızlaştırıldı. İhvan'ın Tunus kolu olan Nahda, Mısır tecrübesinin ardından seçimle geldiği iktidarını paylaşmak zorunda kaldı.

Yemen ve Bahreyn dosyalarını zaten başından beri elinde tutan Suudiler, son aşamada doğrudan Katar'ı hedef almaya ve Körfez'deki ortaklarıyla birlikte açıkça Doha'yı tehdit etmeye başladı.

Katar'ın bölgesel müttefiki Türkiye ile birlikte reel gücünü ve imkanlarını aşan hevesler peşinde koşması ve ABD'nin bölgede Arap Baharı öncesinin yerel aktörleriyle çalışmak istemesi, Washington'un Suudilerin liderlik rolünü desteklemesinde önemli bir rol oynadı. Yemen ve Bahreyn konusunda zaten son derece uyumlu çalışan, Mısır'da ise çıkarları buluşan Riyad ve Washington, sadece iki konuda sorun yaşadı.

ABD'nin eylül ayında Suriye'ye askeri müdahaleden vazgeçmesi ve hemen ardından İran'la nükleer müzakere anlaşması yapması, Suudileri Washington'u tehdit edecek düzeyde öfkelendirdi. Fakat Suudileri daha istikrarlı bir müttefik olarak gören Amerikan yönetimi, meseleyi Washington-Riyad sorunu olarak değil, Bender bin Sultan sorunu olarak gördüğünü ortaya koydu ve bölgesel liderliği Suudilerden almak yerine Suudilere liderlik rolü kazandıran araçların yönetimini Bender bin Sultan'dan almayı tercih etti.

Suudi rejimine yeni muhafazakâr format

ABD'nin eski Şam Büyükelçisi Robert Ford, Suriye Ulusal Koalisyonu adlı muhalif grubu, 22 Ocak'ta yapılacak Cenevre-2 görüşmelerine katılmaya ikna etmek için yaptığı toplantıda mart ayına kadar Suudi Arabistan'da ciddi yönetim değişiklikleri olacağını söylemiş ve Suriye dosyasının Bender'den alınacağını vurgulamıştı.

Robert Ford'un üç ay öncesinden Suudi yönetiminde ciddi değişiklikler olacağına dair açıklaması, Bender bin Sultan'ın sahneden çekilmesi ve Suudi yönetiminin Suriye'de Bender'in desteklediği örgütleri terörist listesine alması, şahinlerin tasfiye edileceği şeklinde bir algı oluşturmuştu.

ABD'nin Cenevre-2'deki siyasi çözüm samimiyeti ve Bender bin Sultan'ın görevden resmen alınması Suudi bölgesel liderliğinin sona erdiğine dair göstergeler olacaktı; ancak beklenin aksine ABD Cenvere-2'den sonra yeniden savaş seçeneğine döndü.

Suudi Arabistan'da 'şahinler' olarak nitelenen İstihbarat Şefi Bender bin Sultan ile Dışişleri Bakanı Suud el-Faysal, İran'la yapılan nükleer anlaşmadan duydukları öfkeyi gizlemeyen ve İran konusunda İsrail'le aynı kaygılara sahip olduklarını açıklamaktan çekinmeyen isimlerdi.

Öte yandan Kral Abdullah'ın en küçük kardeşi olan Mukrin bin Abdulaziz'in geniş yetkilerle veliaht yardımcılığına atanması, Riyad'daki yönetim değişikliğinin şahinler lehine olduğunu gösterdi.

1945 doğumlu ve İngiltere Kraliyet akademisi mezunu olan Mukrin bin Abdulaziz, savaş uçağı pilotu bir asker ve yeğeni Bender bin Sultan'a oldukça yakın bir prensti. Dış politikada Direniş Eksenine karşı İsrail'e işbirliği mesajları gönderen Bender bin Sultan, Turki el-Faysal ve Suud el-Faysal kadar şahin ve iç politikada reformcu bir seçkin olarak tanınıyordu.

İran ve bölgesel müttefikleri konusunda son derece kaygılı bir isim olarak bilinen Mukrin bin Abdulaziz, 2008'de WikiLeaks'te yayımlanan bir belgede Amerikalıları "Şii Hilali giderek bir dolunay halini alıyor" şeklinde uyarmasıyla meşhurdu.

İran'a yönelik yaptırımların ağırlaştırılması gerektiğini savunan Prens Mukrin'in, içeride Kral Abdullah'a dışarıda ise Amerikalılara son derece yakın bir isim olduğu için yükseldiği bildiriliyor. ABD Başkanı Barack Obama'nın Mart 2014'te gerçekleşen Suudi Arabistan ziyaretinde tarafların başta Suriye olmak üzere bölgesel konularda görüş birliği içerisinde oldukları vurgulandı, farklılıkların sadece detaylarda olduğu söylendi.

Daha önce muhalifleri sadece 'öldürücü olmayan silahlarla' desteklemekten yana olan ABD, silahlandırmaya destek vererek Suudi pozisyonuna yaklaşırken; Suudiler de Suriye'de kimlere ne tür silahlar verileceğine dair son kararı ABD'nin vermesini kabul ederek Washington'a yaklaşmış oldu.

Obama'nın son Riyad ziyareti sırasında verilen mesajlar, Suudi şahinlerin liderlik rolüne güvenoyu şeklinde okundu. Çünkü Suudi şahinler Direniş Eksenine karşı İsrail'le açık işbirliğine hevesli olmalarından ve bölge Arap Baharı öncesinin siyasi elitlerini yeniden sahneye taşıyabilme kapasitelerinden dolayı Washington'un güvenoyunu hak ediyordu.

Suudi şahinlerden beklenen şey sadece Doha ve Ankara gibi verilen liderlik rolünü abartıp kendilerini karar verici olarak görmemeleri ve Washington'u belirsiz maceralara sürüklememeleriydi. Riyad'ın hazırladığı son terör örgütleri listesi, Suudi maceracılığının Suriye'de aşırı grupları güçlendiren Bender'le birlikte 'tedavi edilmiş' olduğunu gösteriyordu.

Abdunnasır'ın liderliğindeki 'ilerici ve devrimci' ruh, tıpkı şimdiki Direniş Ekseni gibi İsrail'i tanımıyordu. Camp David ruhu, İsrail'i 'bir gerçeklik' olarak tanıdı. Katar liderliğindeki Arap Baharı ruhu, bölgedeki tehdit algısını değiştirdi, düşmanlık namlusunu İsrail yerine içeriye doğrulttu.

Suudi liderliğindeki yeni muhafazakâr ruh ise bölgeyi başta Direniş Ekseni olmak üzere iç düşmana karşı İsrail'le işbirliğine taşıma kararlılığında gözüküyordu.

ABD'nin 'değişen Suriye tutumu'nun yönü

Amerikan Dışişleri Bakanı John Kerry'nin 2014 yılının mayıs ayında Suriye'de "ılımlı" diye nitelediği silahlı gruplara eğitim vereceklerini açıklaması, Washington'un Suriye'ye dair tutumunu değiştirmeye başladığı şeklinde yorumlandı.[1785]

Suudi el-Arab gazetesine göre Kerry'nin bu açıklamasıyla ABD Başkanı Barack Obama'nın 28 Mayıs'ta Suriye'deki 'ılımlı' diye nitelediği muhaliflerin güçlendirilmesi gerektiğini söylemesi, "ABD'nin muhalifler lehine tutum değiştirmeye başlaması" anlamına geliyordu.

Bu iki açıklamadan ABD'nin "Suriye politikasını muhalifler lehine değiştirmeye başladığı" sonucunun çıkarılması şaşırtıcı bulunabilir. Çünkü henüz Dera dışında hiçbir yerde gösterinin yapılmadığı ve örgütlü bir muhalefetin de bulunmadığı bir dönemde, Suriye'de muhaliflerden yana olduğunu açıkça ilan eden ilk ülke Amerika olmuştu.

Dönemin ABD Savunma Bakanı Robert Gates, 25 Mart 2011'de, yani Dera'da gösterilerin başlamasından bir hafta sonra, Suriye'nin Mısır modelini uygulamasını ve cumhurbaşkanının görevi bırakmasını istemişti.[1786] 2012'den beri 'Dostlar Grubu' adını kullanan ülkeler topluluğu arasında o dönemde henüz Suriye konusunda bir koordinasyon yoktu ve Türkiye, Suudi Arabistan ve Katar henüz Şam'ın aleyhine dönmüş değildi.

Örneğin dönemin Katar Başbakanı Hamad bin Casim, 3 Nisan 2011'de Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le görüşmüş, "Suriye'de istikrarı ve güvenliği sarsına girişimine karşı Katar'ın Suriye'nin yanında olduğunu belirtmişti.[1787]

1785 El- Arab, 31 Mayıs 2014. المتغيرات الدولية تفرض على واشنطن مراجعة موقفها من سوريا http://alarab.co.uk/?id=24079

1786 Rusya El-Yovm. 25 Mart 2011. غيتس: يتعين على سورية الاقتداء بالنموذج المصري. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/66204/

1787 El-Arab. 3 Nisan 2011. رسالة من الأمير للأسد حول تطورات المنطقة. http://alarab.com.qa/details.php?docId=181692&issueNo=1203&secId=16, Thawra. 3 Nisan 2011. الرئيس الأسد يتسلم رسالة من أمير قطر يؤكد فيها دعم بلاده لسورية: الجهود الشعبية والرسمية ووعي الشعب كفيل بتجاوز هذه المرحلة. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=8820936552011040301033 4, SANA Arapça. 3 nisan 2011. www.sana.sy/ara/2/2011/04/03/pr-339675.htm, SNS. 2 Nisan 2011. رسالة للرئيس الأسد من أمير قطر يؤكد فيها دعم بلاده للجهود المبذولة لإفشال محاولات زعزعة أمن سورية. http://sns.sy/sns/?path=news/read/31255, El Cezire. 3 Nisan 2011. الأسد تسلم رسالة من أمير قطر. www.aljazeera.net/news/pages/a644a5f6-6974-42e1-ba54-ae0bb99adadc

Benzer bir tutum Suudi Arabistan için de geçerliydi. Suudi Arabistan Kralı Abdullah 29 Mart'ta Cumhurbaşkanı Esed'le yaptığı telefon görüşmesinde, "Suriye'yi hedef alan komplolara karşı Suriye'nin yanında olduğu"[1788] mesajını iletmişti.

Şam da Körfez'den verilen bu desteği karşılıksız bırakmıyordu. O günlerde Suriye yönetimi, Bahreyn konusunda müttefiki İran'ın karşısında ve Suudilerin yanında yer alıyor ve gösterileri bastırmak için Bahreyn'e giren Suudi Arabistan liderliğindeki Körfez Savunma Kalkanı adlı askeri gücü meşru savunma gücü olarak görüyordu.[1789]

Arap Baharı ve bölgesel liderlikler

Amerika'nın 'Arap Baharı' sürecinde attığı adımlar, süreci bir lider değil; liderlik rolünü bölgesel müttefikleriyle paylaşan bir koordinatör olarak yönetmek istediğini ortaya koydu. Örneğin, Bahreyn'de 'devrimi şiddetle bastıran', Yemen'de ise 'devrimi uzlaşmayla gerçekleştiren' Suudilerin; Tunus, Mısır ve Libya'da Katar'ın liderlik rolünü destekledi.

Suriye'de ise bölgesel liderlik rolü dönemsel olarak farklı şekillerde paylaştırıldı.

1- **Türkiye'nin liderlik rolü:** Krizin başladığı 18 Mart'tan 9 Ağustos 2011'e kadar olan bu süreçte, Suriye ile ortak bakanlar kurulu toplantıları yapacak kadar yakın olan Ankara'dan Şam'ı 'yumuşak devrime' ikna etmesi beklendi.

Ankara'nın Şam'a 'reform' adıyla sunduğu öneri, birinci aşamada Arap ve Batılı müttefikleriyle örgütlediği muhaliflerin iktidara ortak edilmesini, ikinci aşamada ise iktidara taşınmasını öngörüyordu.

Davutoğlu'ndan haber bekleyen ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya'nın 9 Ağustos'ta Şam'ın ret cevabı verdiğini öğrendikten sonra 18 Ağustos'ta Beşşar Esed'e çekilme çağrısı yapması, Türkiye'nin liderlik rolünün sona erdiğinin ilanı oldu.

1788 SANA Arapça. 29 Mart. 2011. الرئيس الأسد يتلقى اتصالاً من خادم الحرمين الشريفين يؤكد فيه دعم المملكة لسورية في وجه ما يستهدفها. http://sana.sy/ara/338914.htm, SNS. http://sns.sy/sns/?path=news/read/30897

1789 Rusya el-Yovın. 17 Mart 2011. المعلم يسلم القيادة الايرانية رسالة من الاسد تتعلق بالوضع في المنطقة والبحرين. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/65695/

2- **Katar'ın liderlik rolü**: Türkiye'nin Şam'ı 'yumuşak devrime' ikna edememesi üzerine liderlik rolünü Katar üstlendi. Ancak Arap Birliği'ne başkanlık eden Katar'ın 'Yemen modeli'ne dayalı devrim önerisi, Şam tarafından reddedildi, BM'deki Rusya ve Çin vetoları da 'Libya modeline' izin vermedi.

3- **Kolektif liderlik**: Türkiye ile Katar başkanlığındaki Arap Birliği'nin başarısızlığı ve uluslar arası meşruiyeti olan bir müdahale kararının çıkarılamaması, **vekalet savaşına** dayalı bir devrim modelinin gündeme gelmesine neden oldu.

Dönemin Fransa Cumhurbaşkanı **Nikolas Sarkozy**'nin önerisiyle kurulan 'Dostlar Grubu' ABD Batılı müttefiklerini belirleyici kılmakla birlikte aşağıdaki iş bölümü ile vekalet savaşına liderlik etti.

ABD: Genel koordinatör ve Rusya ile müzakere masasındaki Dostlar Grubu temsilcisi.

İngiltere ve Fransa: Vekalet savaşının siyasi ve diplomatik taarruzundan sorumlu aktörleri.

Suudi Arabistan ve Katar: Vekalet savaşının finansmanından ve muhalif grupların koordinasyonundan sorumlu liderleri.

Türkiye: Kaynak ve lojistik ikmalinde kullanılan saha.

ABD'nin Suriye politikasındaki değişimin niteliği

Amerika'nın krizin en başından beri, belirleyici rolü bu kadar açıkken, Obama ve Kerry'nin son açıklamaları, aslında Washington'un siyasi düzeyde Suriye politikasında değişikliğe gittiğini göstermiyordu. Ancak askeri düzey için aynı şeyi söylemek pek mümkün değildi; zira Amerika, vekalet savaşı sürecinde bile Dostlar Grubu'nun diğer üyelerinin aksine muhaliflere verdiği desteği "öldürücü olmayan yardımlar" ile sınırlamıştı.

CIA, 2012 yılının başlarından beri Suriye'deki silahlı gruplara Türkiye üzerinden yapılan silah sevkiyatını koordine ediyordu.[1790] 2013 yılının mart ayında İngiliz ve Amerikan basınında yer alan haberler sayesinde Amerika'nın silahlı grupları Ürdün'de eğittiği de biliniyordu.[1791] Ancak Ame-

[1790] C. J. Chivers, Eric Schimitt, New York Times, 24 Mart 2013. Arms Airlift to Syria Rebels Expands, With Aid From C.I.A. Syria Rebels Expands, With Aid From C.I.A. www.nytimes.com/2013/03/25/world/middleeast/arms-airlift-to-syrian-rebels-expands-with-cia-aid.html?smid=tw-share&_r=3&

[1791] YDH. 1 Mart 2013. ABD, Suriye'deki militanları Ürdün'de eğitiyor www.ydh.com.tr/HD11558_abd-suriyedeki-militanlari-urdunde-egitiyor-.html

rika ilk defa dışişleri bakanı düzeyinde yaptığı resmi bir açıklama ile silahlı gruplara eğitim verdiklerini açıklıyor ve 'ılımlı' grupların desteklenmesi gerektiğini söylüyordu.

Washington'dan Suriye'deki savaşa son verecek siyasi çözüm konusunda farklı bir açıklama gelmemiş olsa da, muhaliflerin silahlandırılmasına yönelik en üst düzeyden resmi açıklamalar yapılmaya başlansa da 'ABD'deki tutum değişikliği', Suudi el-Arab gazetesini heyecanlandıran 'devrim' hedefine yönelik gibi gözükmüyordu. Çünkü silahlı gruplar arasında eylül ayından beri yaşanan iç savaşta inisiyatifin 'ılımlı'larda değil 'aşırı'larda olduğunun ortaya çıkması, ABD'yi de müttefiklerini de şu açılardan kaygılandırıyordu.

1- Silahlı gruplar arasındaki iç savaş, Suriye ordusunun lehine gelişiyordu.

2- 'Aşırı' grupların belirleyici olmaya başlaması sebebiyle, vekalet savaşı kontrolden çıkmıştı.

3- Suriye'de savaşmakta olan binlerce Batılı ülke vatandaşının geri dönüşü güvenlik kaygıları yaratıyordu.

4- Cenevre-2 görüşmeleri sürerken Dostlar Grubu istihbarat yetkililerinin Washington toplantısı kararıyla 'ılımlı' gruplara yaptığı nitelikli silah yardımlarının[1792] sahada hiçbir radikal değişikliğe neden olmadığı ve büyük umutlar bağlanan güney cephesinden umut kalmadığı görülüyordu.

5- Silahlı grupların Dostlar Grubu'nun belirlediği hedeflerde bir araya getirilebilmesi ve askeri güç dengesinin Suriye ordusu aleyhine bozulması öngörülebilir bir vadede mümkün gözükmüyordu.

Suudi basını, Kerry ve Obama'nın muhaliflerin silahlandırılmasına yönelik resmi açıklamalarını, Washington'un Suriye politikasındaki değişimin işareti olarak okumakla birlikte bunun taktik bir değişim olabileceği endişesini de dile getiriyor. Ancak resmi olarak 'ılımlıları' silahlandırmaktan ve eğitmekten bahseden Washington, taktik olsun veya olmasın eğer gerçekten Suriye tutumunu değiştirdiği mesajını veriyorsa Suudilerin bu mesajı doğru okuduğu son derece kuşkuluydu.

Çünkü 2012'de Şam yönetiminin devrilmesi vekalet savaşında "haftalar, en kötü ihtimalle aylar"[1793] içerisinde gerçekleşebilecek kadar yakın bir hedef

[1792] YDH. 30 Nisan 2014. Suriyeli militanlara Türkiye ve Ürdün üzerinden TOW füzesi www.ydh.com.tr/HD12797_suriyeli-militanlara-turkiye-ve-urdun-uzerinden-tow-fuzesi.html

[1793] YDH. 5 Mayıs 2014. "Beyrut, Şam Tahran ve Kiev Batı için ortak cephe" www.ydh.com.tr/HD12807_beyrut-sam-tahran-ve-kiev-bati-icin-ortak-cephe.html

olarak gözüküyordu; ancak 2014 itibariyle sahadaki vekilleri bir araya getirmek bile artık öngörülebilir bir hedef olmaktan çıkmış bulunuyordu.

Suudi rejiminin bile Suriye'deki 'aşırıları' terör örgütü ilan ettiği düşünülürse Amerika ve Dostları açısından artık vekalet savaşının öngörülebilir hedefi, 'aşırıları' başka bir yere sirayet etmeden Suriye içerisinde 'telef etmekten' ibaretti. Bu yüzden de 'ılımlılara' yapılan resmi silah vaadinin öngördüğü tutum değişikliği bu hedefe daha uygun düşüyordu.

Suriye seçimleri ve ABD'nin liderlik parodisi

Dostlar Grubu'nun Batılı üyeleri "parodi"[1794] ve "maskaralık"[1795] gibi ifadelerle değersizleştirmeye çalışsa da 3 Haziran'daki seçimlerin hem Suriye'nin siyasi tarihi hem de halen yaşadığı kriz açısından bir dönüm noktası oluşturduğu söylenebilir.

Suriye Yüksek Seçim Kurulu, seçmen yeterliliğine sahip 15 milyon 840 bin 575 kişinin bulunduğu açıklanmıştı.

4 Haziran'da seçim sonuçlarını açıklayan Suriye Meclis Başkanı Cihad el-Lehham, 11 milyon 634 bin 412 oy kullanıldığını belirterek seçimlere katılımın yüzde 73.42 olarak gerçekleştiğini bildirdi.

Üç cumhurbaşkanı adayından Beşşar Hafız el-Esed'in 10 milyon 319 bin 732 oyla (yüzde 88.7) birinci, Hassan Nuri'nin 500 bin 279 (yüzde 3.8) oyla ikinci, Mahir Heccar'ın ise 372 bin 301 oyla üçüncü olduğu bildirildi.

3 Haziran seçimleri, ilk serbest ve çok adaylı seçim olması yönüyle Suriye'nin seçim sistemi bakımından bir referans noktası oluşturdu.

El-Hayat gazetesinin[1796] görüşlerini naklettiği muhalifler, Lübnan ve Ürdün'de yapılan seçimlere katılımın yoğunluğundan duydukları hayreti belirterek bu katılımı özetle şu iki nedene bağladılar:

1794 Zaman, 3 Haziran 2014. Suriye'de 'demokrasi parodisi' www.zaman.com.tr/dunya_suriyede-demokrasi-parodisi_2221934.html

1795 Anadolu Ajansı. 3 Haziran 2014. Suriye seçimleri maskaralık. www.aa.com.tr/tr/dunya/339414--suriye-secimleri-maskaralik

1796 El Hayat. 2 Haziran 2014 ناشطون سوريون يلومون «ممثليهم» : عجزكم مصدر قوة النظام! http://alhayat.com/Articles/2716067/%D9%86%D8%A7%D8%B4%D8%B7%D9%88%D9%86-%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A%D9%88%D9%86-%D9%8A%D9%84%D9%88%D9%85%D9%88%D9%86--%D9%85%D9%85%D8%AB%D9%84%D9%8A%D9%87%D9%85---%D8%B9%D8%AC%D8%B2%D9%83%D9%85-%D9%85%D8%B5%D8%AF%D8%B1-%D9%82%D9%88%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%86%D8%B8%D8%A7%D9%85!

1- Muhalif liderlerin devlete alternatif bir temsilci olamaması, örneğin seçimi reddediyoruz demekle birlikte seçimlere alternatif bir yol gösterememesi.

2- Özellikle de mülteci durumuna düşmüş halkın seçimleri, savaşa son verecek bir umut olarak görmeye başlaması.

Çok aday ve katılımın bir siyasi değer olarak ortaya çıkması sebebiyle bundan sonraki seçimlerin tek adayın bulunduğu daha önceki kapalı seçimlerle değil, 3 Haziran seçimleriyle kıyaslanması kaçınılmaz gözüküyor; bu ise Suriye'nin demokratik standartlar bakımından 3 Haziran'ın gerisine gitmeyeceğine işaret ediyor.

Çok adaylı serbest seçimler, 2011'de başlayan krizle birlikte ilk adımları atılan reformların en güncel gelişmesi olsa da mevcut şartlarda reform yönüyle değil, sürmekte olan savaşa yönelik etkileri bakımından önem taşıyor.

Siyasi çözüm değil, siyasi boşluk

3 Haziran seçimlerine yönelik tutumu, Washington'un Suriye'de siyasi çözüm değil, siyasi boşluk hedeflediğini gösterdi. Amerika, 2013 sonlarına kadar Suriye'deki vekalet savaşında liderliği bölgesel müttefikleriyle paylaşıyor koordinatörlükle yetiniyordu. Ancak şu iki gelişme Türkiye, Katar ve Suudi Arabistan'ın liderlik rolünün sona ermesine neden oldu.

1- Türkiye ve Katar, 18 Temmuz 2012'de başlayan vekalet savaşının birkaç hafta veya en geç birkaç ay içerisinde devrimle sonuçlanacağına dair vaadinde başarısız oldu.

ABD bu yüzden 1 Nisan 2012'de 'Suriye halkının meşru temsilcisi' olarak tanıdığı Türkiye ve Katar güdümündeki Ulusal Konsey'in "muhaliflerin lider kadrosunu temsil etmediğine"[1797] karar verdi ve 11 Kasım 2012'de kurulmasına öncülük ettiği Ulusal Koalisyon'da[1798] Suudi Arabistan'ın belirleyici olmasını sağladı.

2- Suudi Arabistan'ın eski İstihbarat Şefi Bender bin Sultan'ın 'aşırı' grupların güçlenmesine neden olan liderliği, vekalet savaşının kontrolden çıkmasına neden oldu.

[1797] NTVMSNBC. 1 Kasım 2012. 'Suriye Ulusal Konseyi feshedilsin' www.ntvmsnbc.com/id/25394157/

[1798] YDH. 11 Kasım 2012. Doha'dan koalisyon çıktı. www.ydh.com.tr/HD10995_dohadan-koalisyon-cikti.html

Amerika'nın 7-9 Aralık'ta kuruluşuna öncülük ettiği ÖSO Genelkurmayındaki silahlı grupların 25 Eylül 2013'te[1799] Washington'un terörist örgütler listesindeki Nusra Cephesi'nin de yer aldığı 13 örgütle birlikte Ulusal Koalisyon'u tanımadığını açıklaması, Bender bin Sultan'ın liderlik rolünün sonu oldu.[1800] Amerika'nın eski Şam Büyükelçisi Robert Ford'un Ulusal Koalisyon'u Cenevre-2'ye katılmaya ikna etmek için 4 ay öncesinden Bender bin Sultan'ın görevden alınacağını bildirmesi,[1801] Washington'un "artık patron benim" mesajıydı.

Suriye konusundaki liderliği doğrudan üstlenmesi ve Ulusal Koalisyon'u siyasi çözüm öngören Cenevre-2'ye katılmaya zorlaması, "Washington, vekalet savaşından çekiliyor mu?" sorusunu akla getirmişti. Ancak Cenevre'de geçiş hükümetinden başka bir şey müzakere etmemesi ve Beşşar Esed'in de bu hükümette yer alamayacağını vurgulaması,[1802] Amerika'nın hedefinin siyasi çözüme varmak değil, 3 Haziran sonrası için Suriye'de siyasi boşluk yaratmak olduğu anlaşıldı.

ABD liderliğinin Suriye vizyonu

CFR'ye demeç veren Daily Star Editörü Michael Young'un da dediği gibi Hizbullah'ın Suriye savaşına girmesi ve Lübnan-Suriye sınırının kontrol altına alınması savaştaki dengeyi tamamen değiştirmişti; ancak Rusya'nın ABD ile anlaşarak Şam'ı terk edebileceğine ihtimal veriliyordu.[1803]

ABD'nin Cenevre-2'ye bir siyasi çözüm zemini anlamı yüklemediği açıktı. Şam'ın Cenevre'de ABD'nin istediği şartlarda bir 'geçiş hükümeti' kurmayı kabul ederek iktidarını masada teslim etmesi gerçekçi bir beklenti olmayabilirdi; çünkü 2013 yılının ikinci yarısından itibaren sahadaki askeri dengeyi bariz bir şekilde lehine çeviren Suriye'nin Cenevre-2'de ABD'nin dayattığı şartlarda bir geçiş hükümeti kurmayı kabul etmesi beklenmiyordu.

1799 YDH. 25 Eylül 2013 Silahlı gruplardan Ulusal Koalisyon'a darbe. www.ydh.com.tr/HD12290_silahli-gruplardan-ulusal-koalisyona-darbe.html

1800 El Cezire Türk. 15 Nisan 2014. Suudi istihbarat şefi görevden ayrıldı. www.aljazeera.com.tr/haber/suudi-istihbarat-sefi-gorevden-ayrildi

1801 YDH. 19 Ocak 2014. Ford: Suriye dosyası Bender'den alınacak www.ydh.com.tr/HD12578_ford--suriye-dosyasi-benderden-alinacak.html

1802 Radikal. 22 Ocak 2014. Cenevre'de Esad restleşmesi www.radikal.com.tr/dunya/cenevre_2_basladi_beklentiler_dusuk-1171987

1803 CFR. 5 Haziran 2014. How Iran Gains From Assad Victory www.cfr.org/syria/iran-gains-assad-victory/p33064

Bununla birlikte müzakere süreci, Şam'ı ve müttefiklerini seçim yapmamaya ikna edebilecek bir temas zemini olarak kullanılabilirdi.

ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin bizatihi Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim'le, ardından da ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Vendy Sherman'ın Şam'la görüşme talebinin içeriği ABD'nin Cenevre-2 hedefini özetlemiş oldu. Amerikalılar, Suriyeli yetkililer tarafından reddedilen görüşme taleplerinin konusunu "seçimleri yapmamanız şartıyla Beşşar Esed'in iktidarda kalmasına göz yumabiliriz" şeklinde açıkladılar.[1804]

Amerikalıların bu teklifle şunları hedeflediği söylenebilir:

1- Seçimlerin yapılmasını anlaşmalı bir şekilde önleyerek Şam'la örtülü bir diyalog kurmak.

2- Suriye'de siyasi boşluk yaratmak ve mevcut cumhurbaşkanlığını yasal olmaktan çıkarıp bir 'fiili durum' haline getirmek.

3- 'Ilımlı' diye nitelenen silahlı grupları, 'terörle mücadele' çerçevesinde 'aşırı' gruplara karşı da kullanmak ve başlatılan örtülü diyalogda teröre karşı ulusal uzlaşma arayışında olan Şam'a güven vermek.

4- Yaratılan siyasi boşluk vesilesiyle geçiş hükümetini zorunlu bir ihtiyaç haline getirmek ve geçiş hükümetinin meşruluğunu da desteklediği muhaliflerin katılımı şartına bağlamak.

Liderlik parodisi

Suriye hükümetinin görüşme teklifini bile ciddiye almadan reddetmesi ve seçimleri yapması, sahadaki şu askeri ve siyasi gerçeklikle doğrudan ilgili gözüküyordu.

1- Şam ve müttefikleri hem siyasi hem de askeri alanda uyumlu ve koordineli bir işbirliği sergilerken, ABD'nin müttefikleri hem siyasi hem de askeri alanda birbiriyle mücadele ediyordu.

2- Şam, teröre karşı ulusal uzlaşma çerçevesinde Şam kırsalındaki bir çok noktada muhalifleri yanına çekebilirken, Amerika henüz 'aşırı' diye niteleyemediği grupları, 'ılımlıların' yanında 'aşırılara' karşı birleştirmeye çalışıyordu.

[1804] Jean Aziz, Al Monitor. 2 Haziran 2014. Syrian official: 'West will deal with us as a fait accompli' www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/06/syria-presidential-elections-west-accept-results.html#

3- Şam, askeri alanda da siyasi alanda da kendi içinde kavgalı olan tek bir düşmanla savaşırken, ABD, Şam'la da 'aşırı' gruplarla da kendi arasında nüfuz mücadelesi veren Dostlar Grubu'ndaki müttefikleriyle de mücadele etmeyi bile başaramıyordu.

4- Şam 3 Haziran seçimleriyle 4 yıldır direndiği vekalet savaşına 7 yıllık bir kredi daha açarken, Avrupa'nın Suriye'den dönecek cihatçılardan duyduğu kaygı ABD'nin kontrolden çıkan bu vekalet savaşını 7 yıl daha sürdürüp sürdüremeyeceğini tartışmalı kılıyordu.

Bütün bunlar, 3 Haziran seçimlerinin değil, ABD'nin Dostlar Grubu'ndaki liderliğinin 'parodi' haline geldiğini gösterdi.

İKİNCİ BÖLÜM

VEKÂLET SAVAŞI VE MUHALEFET GRUPLARI

Siyasî Muhalif Gruplar

Suriye'de örgütlü muhalefet yaratma çabası ve konferanslar

Mart 2011'de başlayan Suriye'deki isyan hareketleri, uzun yıllar Suriye dışında yaşayan ve örgütlülüğü bulunmayan muhaliflerin heyecanlanmasına yol açtı. Suriye içerisinde gösteriler düzenlenirken, muhaliflerin siyasî kanadının tek çatı altında toplanması beklendi.

Şam Deklarasyonu ve Ulusal Kurtuluş Cephesi gibi geçmişte fiyaskoyla sonuçlanan ittifak girişimlerine rağmen Suriyeli muhalifler, çoğunluğu Türkiye'de gerçekleştirilen konferanslarla siyasî kanadı tek çatı altında toplamayı hedefledi; ancak muhaliflerin birleşmek amacıyla düzenlediği konferanların çoğu birleşmeyi sağlayamadığı gibi yeni kavgaların da yaşanmasına yol açtı.

Suriyeli muhaliflerin aylardır süren toplantılara rağmen ortak noktada buluşamamalarına dair en gerçekçi açıklama, Haziran 2011 sonunda Türkiye'ye gelen ve Pendik'te düzenlenen Ulusal Kurtuluş Konferansı'na başkanlık eden Heysem el-Malih'ten geldi. El-Malih, fiyaskoyla sonuçlanan konferans sonrasında yaptığı bir televizyon konuşmasında, muhaliflerin anlaşamamasının sebebinin "koltuk kavgası" olduğunu söylemişti.

Suriye İçin İstanbul Buluşması

Suriyeli muhalifler, isyanın başlamasından sonra ilk defa İstanbul'da bir araya geldiler. Konferans, Türkiye'deki insan hakları örgütlerinin çağrısıyla 26 Nisan'da İstanbul'da düzenlendi. Konferansa katılan muhalifler, yaptıkları tüm etkinlikleri, "içerideki devrimcilerin yaptıklarının bir tamamlayıcısı" olarak gördüklerini belirttiler.[1]

---

[1] Şarku'l-Avsat. 1 Haziran 2011. مؤتمر المعارضة السورية الأول ينطلق من تركيا اليوم.. بدعم من رجال أعمال سوريين www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11873&article=624500

İstanbul'da düzenlenen "Suriye İçin İstanbul Buluşması" forumu çeşitli STK'ların bir araya gelerek oluşturduğu İstanbul Platformu tarafından organize edilmişti. Suriye muhalefetinden yaklaşık 40 kişinin katıldığı forumda İhvan-ı Müslimîn, Genel Murakıb Riyad Şukfa'yla temsil edildi.[2]

Mazlumder Genel Başkanı Ahmet Faruk Ünsal'ın da konuşmacı olarak katıldığı programa Suriye Müslüman Alimleri Birliği Başkanı Şeyh Muhammed Ali es-Sabunî, Ahmed Ramazan, Müslüman Kardeşler Siyasî Şefi Muhammed Tayfur, Suriye İnsan Hakları Örgütü Başkanı Velid Safur da katıldı. Şeyh Sabunî, konferanstaki konuşmasında Suriye yönetimini kendi halkını katletmek ve İsrail'in güvenliğini sağlamakla suçladı. Sabunî, Suriye yönetiminin halkın özgürlük ve adalet taleplerine sadece demir yumrukla cevap verdiğini, kanunların sadece Baasçı olmayanların aleyhine işletildiğini, bundan dolayı da Suriye'nin taş devrine döndüğünü öne sürdü.[3]

Grand Cevahir Otel'de gerçekleştirilen ve iki gün süren konferans sonunda bir sonuç bildirgesi açıklandı. Okunan 11 maddelik bildirgede, şu ifadelere yer verildi:

1- Suriye halkı bütün dünya halkları gibi özgür ve onurlu yaşamayı hak etmektedir.

2- Suriye'de akan kan bir an önce durdurulmalı, işkence ve keyfî tutuklamalara derhal son verilmelidir.

3- Dünya basının Suriye'ye girmesi sağlanmalı ve Suriye halkının basın özgürlüğü için bilişim ve iletişim kanallarının önündeki tüm engeller kaldırılmalıdır.

4- Tüm dünyanın tabii yönelimi olan ve uygulaması yolunda da hemen her yerde önemli adımların atıldığı düşünce hürriyeti, gösteri yapma hürriyeti gibi haklar ve özgürlükler konusunda gerekli düzenlemeler yapılmalı, dayatmacı ve baskıcı anlayışlar terk edilmelidir.

5- Siyasî yasaklar kaldırılmalı ve tutuklular serbest bırakılmalıdır.

6- Orta Doğu ve tüm dünya yeni küresel gelişmelerle ilerlerken, kan ve zulümle bir düzenin devam ettirilemeyeceğinin farkına varılmalıdır.

---

[2] Müslüman Kardeşler resmi web sitesi http://ikhwanonline.com/new/Article.aspx?ArtID=83304&SecID=0

[3] Müslüman Kardeşler resmi web sitesi http://ikhwanonline.com/new/Article.aspx?ArtID=83304&SecID=0, Youtube. 27 Nisan 2011 تقرير عن مؤتمر إسطنبول بتركيا لدعم ثورة سوريا www.youtube.com/watch?v=YDuehyxB9XE

7- Etnik, dinî, mezhebî, bölgesel bütün ayrımcılıklara karşı olunmalı, bütün toplum kesimlerine eşit mesafede davranılmalıdır.

8- Yukarıda zikredilen isteklerin derhal yerine getirilmemesi ya da oyalanma taktiğiyle geçiştirilmesi, hem Beşşar Esed için hem de Suriye için olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Derhal kan akıtmaya son verilmeli, toplu ve keyfî tutuklamalar sonlandırılmalıdır. Halka korku yayarak sonuç alınamayacağının farkına varılmalıdır.

9- Tek parti egemenliğinden kurtulup siyasal eşitliğe ve yarışmaya yer veren çok partili sisteme geçilmelidir. Hemen seçime gidilmelidir. Dünyanın medenî devletleri gibi herkesin onayıyla yeni bir anayasa yapılmalıdır.

10- Biz, Suriye halkı olarak meşru ve insanî haklarımızı sivil ve demokratik eylemlerle talep etmeye devam edeceğiz. Suriye'ye karşı dış müdahalelere, bölünmeye yol açacak girişimlere ve silahlanmaya karşıyız.

11- Vakit daralıyor; ancak olumsuz gidişatı tersine çevirme imkân ve kabiliyeti vardır. Bu toplantı neticesinde bizler, İstanbul'dan tüm dünyaya, yukardakileri büyük bir inanç ve kararlılıkla duyurmak istiyoruz: Suriye bir yol ayrımına gelmiştir; ya hukukun işlediği, özgür, müreffeh bir dünya devleti olacaktır ya da zulmün, diktatörlüğün, kan ve gözyaşının hüküm sürdüğü bir ülke olarak anılacaktır. Bizler taleplerimizden asla vazgeçmeyeceğiz. Bundan sonra da yaşanacakların sorumluluğunun, şu an sorumluluk makamında olan Esed'e ait olacağını kamuoyuyla bir kez daha paylaşıyoruz.[4]

---

[4] Reuters. 26 Nisan 2011. المعارضة السورية تناشد العالم المساعدة لوقف حملة الاسد http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE73P17220110426?sp=true , Mazlumder. 28 Nisan 2011. Suriye için İstanbul Buluşması http://mazlumder.org/faaliyetler/detay/basin-aciklamalari/1/suriye-icin-istanbul-bulusmasi/2735, Habertürk. 27 Nisan 2011. Suriye İçin İstanbul Buluşması başladı www.haberturk.com/dunya/haber/625004-suriye-icin-istanbul-bulusmasi-basladi, El-Hayat Gazetesi. http://international.daralhayat.com/internationalarticle/260474, Es-Sefîr gazetesi. www.assafir.com/MulhakArticle.aspx?EditionId=1894&MulhakArticleId=165178&MulhakId=1578 , Ahbaru's-Şark. www.levant-news.com/index.php?option=com_content&view=article&id=7497:-q-q&catid=66:syria-politics&Itemid=118, Sooryoon. 26 Nisan 2011. معارضون سوريون في اسطنبول بحثوا الوضع السوري www.sooryoon.net/archives/22330 , El-Cezire. 28 Nisan 2011. لقاء إسطنبول يدعو لوقف نزيف سوريا www.aljazeera.net/news/pages/74d7f6f0-5b3a-478f-b034-8782db3aecf5, Now. 26 Nisan 2011. منشقون سوريون مجتمعون في اسطنبول يدعون الى التغيير www.nowlebanon.com/arabic/NewsArchiveDetails.aspx?ID=264720, Şarku'l-Avsat. 27 Nisan 2011. «أردوغان يطالب الأسد بوقف سفك الدماء» www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=619086&issueno=11838

26 Nisan'da İstanbul'da düzenlen Suriye Konferansı öncesinde basın mensuplarının sorularını yanıtlayan Suriye İnsan Hakları Örgütü Başkanı Velid Saffur, "Bu rejim artık iflas etmiştir. Ya reformları gerçekleştirmeli ya da gitmelidir. Şiddet, Suriyelilere geri adım attırmayacak. Suriyeliler, geri dönüşü mümkün olmayan bir noktaya geldiler. Suriye halkının talebi demokrasidir" diye konuştu.[5]

Adalet ve Kalkınma Hareketi lideri Enes el-Abde ise Suriye halkına yardım etmek isteyen Batılı ve Türkiyeli dostların, Suriye'de akan kanın durdurulması için Suriye rejimine baskı yapmalarını istedi. El-Abde "Öyle görünüyor ki Beşşar Esed, sivil hareketi ezme kararı aldı ve kardeşi Mahir Esed'i Dera'ya gönderdi" dedi.[6]

Antalya Konferansı

Suriyeli muhaliflerin ikinci olarak düzenlediği ve bir öncekine oranla daha kapsamlı olan konferans, Antalya'da yapıldı. 31 Mayıs-2 Haziran 2011 tarihleri arasında Antalya'da yapılan konferansa aralarında eski parlamenterler, yazarlar, gazeteciler, insan hakları savunucuları ve işadamlarının da bulunduğu bir grup Suriyeli katıldı.

"Değişim İçin Suriye Konferansı" başlığı altında düzenlenen konferans, Suriyeli muhaliflerin taleplerinde çatıyı yükselttikleri bir konferans oldu. Antalya Konferansı'yla Suriyeli muhalifler, artık beklentilerinin reformdan da öte olduğunu belirterek devrimin kaçınılmaz olduğunu ilan ettiler. Suriyeli iş adamlarının desteğiyle gerçekleştiği ifade edilen Antalya Konferansı'na katılan 300 Suriyeli muhalif, Suriye yönetiminin devrilmesi hedefinde ortak görüş bildirdi.[7]

---

5 Şarku'l-Avsat. 27 Nisan 2011. معارضة سوريا تدعو للضغط على النظامhttp://aljazeera.net/news/pages/ab4249e8-deee-4aa4-bed5-9adf92fc1b3d

6 Ahbaru'ş- Şark. www.levantnews.com/index.php?option=com_content&view=article&id=7497:-q-q&catid=66:syria-politics&Itemid=118 .

7 Reuters. 1 Haziran 2011. المعارضة السورية تطالب برحيل الاسد بعد قتل محتجينhttp://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75017P20110601?sp=true, El-Cezire. 1 Haziran 2011. انطلاق مؤتمر المعارضة السورية بتركياwww.aljazeera.net/NR/exeres/30D9EAF2-F3DB-42FB-809D-5DED7BA2600D.htm, El-Kudsu'l-Arabi. 31 Mayıs 2011. انطلاق مؤتمر المعارضة السورية بتركياwww.alquds.co.uk/index.asp?fname=data\2011\05\05-31\31x85.htm, Rusya el-Yovm. 1 Haziran 2011. معارض سوري: اجتمعنا في أنطاليا للتعبير عن دعمنا للثورة السورية في الداخلhttp://arabic.rt.com/news_all_news/news/558986/, Şarku'l-Avsat. 1 Ha-

Konferansın hedefi, "Suriye devrimine destek ve devrimin devamı için gerekli yolları tespit etmek" olarak belirlendi. "Beşşer Esed rejiminin devrilmesinde yol haritasının belirleneceği ve demokratik-sivil devlet istiyoruz"[8] sözleriyle başlayan konferansa Şam Deklarasyonu, Müslüman Kardeşler Cemaati, içerideki ve dışarıdaki muhaliflerin temsilcileri, aşiret ve Suriyeli devrimci gençlerin temsilcileri katıldı.

France 24 TV'nin haberine göre, Antalya Konferansı'nın gündeminde Libya örneğinde olduğu gibi Ulusal Geçici Konsey'in kurulması da vardı; fakat konsey fikri birçok muhalifin konferansa katılmamasından ötürü çalışma programından çekildi. Konferansta ilan edilmesi beklenen Konsey'e, görüşüne başvurulmaksızın içerideki muhaliflerden Mişel Kilo'nun ismi de dahil edilmişti. Kilo, bu girişime tepki gösterek adının konseyden çıkartılmasını sağladı.[9]

Konferansın organizatörlerinden Rıdvan Ziyade ise Antalya Konferansı'nın hedeflerinden birinin Libya örneğinde olduğu gibi Ulusal Konsey kurmak olduğu iddialarını yalanladı; ama konferansta oluşturulan 11 kişilik heyetin, Suriye'deki devrimi temsil etme görevini üstleneceğini söyledi. France 24'e konuşan Ziyade, "11 kişilik yönetim kurulu, Ulusal Konsey değildir. Kurul, Suriye içerisindeki devrimcilerin sesini uluslar arası topluma ulaştırmayı hedeflemektedir"[10] dedi.

Konferansa Ammar Kurabî, Milhem Derubî, Abdurrazzak Eid, Rıdvan Ziyade, Lama Atassi, Ziyauddin Doğmuş, Şeyh Muhammed Murad el-Haznevî, Muhyiddîn Lazkianî, Me'mûn el-Humsî ve Salah Bedreddîn gibi muhalifler katılırken; 8 yıl cezaevinde kalan Velid Bunnî de Suriye'den telefonla kon-

---

ziran 2011. مؤتمر المعارضة السورية الأول ينطلق من تركيا اليوم.. بدعم من رجال أعمال سوريين www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11873&article=624500&feature=,

8 El-Cezire. 7 Haziran 2011. المؤتمر السوري للتغيير في مدينة أنطاليا التركية www.aljazeera.net/NR/exeres/0231F434-E3FE-43A4-A446-66514E30226E.htm, El-Cezire. 1 Haziran 2011. مؤتمر للتغيير في سوريا ينعقد في أنطاليا التركية www.aljazeera.net/NR/exeres/68EA7345-E996-4BCB-A1AA-CE42E4CA1D2C.htm

9 France24 Arapça. 31 Mayıs 2011. الكاتب السوري ميشال كيلو: "الدور التركي هو دور مهم ويؤشر إلى دور عالمي" www.france24.com/ar/20110531-syria-michel-kilo-important-turkish-role-indicates-global-role

10 France24 Arapça. 3 Haziran 2011. هل أصبح للمعارضة السورية تمثيلاً حقيقياً يدعم قضيتها؟ www.france24.com/ar/20110603-syrian-professor-radwan-ziadeh-member-advisory-committee-conference-antalya

feransa katıldı ve "muhaliflerin düzenleyeceği her konferansın doğru yönde atılmış adım olacağını"[11] söyledi.

Antanlya Konferansı'na katılan muhalifler, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in "Müslüman Kardeşler dahil tüm siyasî tutukluları serbest bırakan kararını yetersiz ve geç atılmış bir adım olarak kabul ettiklerini" söylediler.

Şam Deklarasyonu üyesi Abdurrazzak Eid, Antalya Konferansı'nın Suriye halkının özgürlük için girdiği savaşlarda tarihî bir nokta olduğunu belirterek, yönetimle her türlü diyalog öncesinde katliamların sona erdirilmesi gerektiğini ifade etti. Eid, "Katliam durmadığı sürece rejimle diyaloğa girmeyi kabul etmiyoruz. Rejim, diyalog için güven verici bir adım atmadı. Halk rejimin devrilmesini istemektedir. Bu konferans, Suriyeli devrimcileri temsil etmemektedir. Bu konferans, Suriyeli devrimcilerin sesi olacaktır" dedi.[12]

Rusya el-Yovm televizyonuna konuşan Eid, "Halkın sloganı: 'Halk, yönetimi devirmek istiyor' şeklindedir" demiş, tüm Suriye halkının bu mesaj çerçevesinde birleşebileceğini söylemişti.[13] Eid, siyasî tutukluların serbest bırakılmasını öngören genel affı da çok geç atılmış yetersiz bir adım olarak değerlendirerek "Çok uzun bir zaman önce bunu talep ettik. Uzun bir süre bekledik. Karar çok geç alındı" dedi.[14]

Muhalif liderlerden Ammar Kurabî, Antalya Konferansı'nın hedefinin "Suriye muhalefetini devrim çatısı altında birleştirmek" olduğunu söyleyerek, Suriye'de akan kanla muhalefetin ideolojik ve siyasî farklarından arındığını savundu.[15] Kurabî, Antalya Konferansı'nın tüm Suriyelileri temsil iddiasında olmadığını, fakat tüm siyasî akımların temsili için çalışılacağını söyledi. Kurabî de konferansla Ulusal Konsey kurmak gibi bir niyetlerinin olmadığını söyldi.[16]

---

[11] El-Hayat gazetesi. http://international.daralhayat.com/internationalarticle/ 271545

[12] Reuters. 1 Haziran 2011. المعارضة السورية تطالب برحيل الأسد بعد قتل محتجين http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75017P20110601

[13] Rusya el-Yovm. 1 Haziran 2011. معارض سوري: اجتمعنا في أنطاليا للتعبير عن دعمنا للثورة السورية في الداخل http://arabic.rt.com/news_all_news/news/558986/

[14] Şarku'l-Avsat. 1 Haziran 2011. مؤتمر المعارضة السورية الأول ينطلق من تركيا اليوم.. بدعم من رجال أعمال سوريين www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11873&article=624500

[15] El Kabes. 1 Haziran 2011. www.alqabas.com.kw/Article.aspx?id=708398&date=01062011

[16] Er-Ra'i. 1 Haziran 2011. مؤتمر «انطاليا» للمعارضة السورية... إطلالة على التغيير وتحدياته www.alraimedia.com/alrai/Article.aspx?id=278889&date=01062011

Enes el-Abde'ye göre Antalya Konferansı, Suriyeli muhaliflerin, ortak hareket etmesini sağlamak için önemli bir adım olarak görülmekteydi. El-Abde "Devrimle birlikte muhalifler, kendilerini rejimden daha güçlü görmeye başladılar" diye konuştu.[17] Antalya Konferansı'nın aceleye getirildiğini savunan başta Burhan Galyun olmak üzere liberal akıma mensup Suriyeli muhalifler konferansa katılmadı.[18] Muhaliflerden Abdullah Muhtesib, Burhan Galyun'u konferans hakkında olumsuz propaganda yürütmekle suçladı.[19]

Cumhurbaşkanı Esed'in genel af kararı, Müslüman Kardeşler'de Antalya Konferansı'na katılımın ne düzeyde olacağını belirsiz hale getirmişti. Müslüman Kardeşler'in konferansa katılmayacağı beklenirken, Milhem Derubî Müslüman Kardeşler adına konferansa katıldı.

Müslüman Kardeşler'in resmî sözcüsü Zuheyr Salim, el-Cezîre'ye yaptığı açıklamasında Antalya Konferansı'na katılımın resmî düzeyde olmadığını belirtirken; Genel Murakıb Riyad Şukfa, Milhem Derubî'nin Müslüman Kardeşler'i temsilen konferansa katıldığını söyledi. İddiaya göre Zuheyr Salim, Beşşar Esed'in 31 Mayıs'ta ilan ettiği ve Müslüman Kardeşler'i de kapsayan genel affın olumlu bir adım olduğunu söylemişti. Salim, rejimin adımına karşı olumlu bir adımla karşılık verilmesi gerektiğini düşünüyordu ve bunu hem Müslüman Kardeşler'e hem de Antalya Konferansı'na anlatmaya çalışıyordu.[20]

Müslüman Kardeşler Genel Murakıbı Riyad Şukfa, "Antalya Konferansı, Suriye halkının taleplerine uygun olarak hareket edecektir. Suriye halkı, bugünden sonra Suriye'de rejimin devrilmesini istemektedir. Başlangıçta reform istemekteydiler; fakat rejim, kulağını halka tıkamakta ısrar etti. Bundan ötürü halkın rejime olan güveni kayboldu ve rejimin devrilmesini istemekteler"[21] dedi.

---

17 Şarku'l-Avsat. 1 Haziran 2011. مؤتمر المعارضة السورية الأول ينطلق من تركيا اليوم.. بدعم من رجال أعمال سوريين www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11873&article=624500

18 Hadisu's Sevra, 01-06-2011 el Cezire Televizyonu تطور الوضع في سوريا www.aljazeera.net/NR/exeres/10B087F9-14E4-4A9A-ABE0-5A5F85C8577C.htm

19 Sooryoon. 31 Mayıs 2011. عبد الله المحتسب !! : الدكتور غليون و مؤتمر أنطاليا ؟ www.sooryoon.net/?p=25353

20 Sooryoon. 1 Haziran 2011 المراقب العام للإخوان المسلمين يؤكد المشاركة الرسمية للجماعة في مؤتمر أنتاليا، لينفي ما أعلنه الناطق زهير سالم www.sooryoon.net/archives/25465

21 Hadisu's Sevra, 01-06-2011 el Cezire Televizyonu. تطور الوضع في سوريا www.aljazeera.net/NR/exeres/10B087F9-14E4-4A9A-ABE0-5A5F85C8577C.htm

El-Cezîre televizyonuna konuşan Şukfa, Müslüman Kardeşler'in devrimi destekleyen her konferansa katılma kararı aldığını, bundan ötürü Antalya Konferansı'na da aktif olarak katılımın sağlandığını belirtti. Genel af kararını önemsemeyen Şukfa şunları söylemişti: "Bugün serbest bırakabilirler; ama yarın yine 49. maddeden hareketle, Müslüman Kardeşler mensuplarını tutuklarlar. Olağanüstü hal kanununu iptal ettiler, ama tanklar hâlâ meydanda. 8. madde hâlâ yürürlükte; 8. madde kaldırılmalı. Bin iki yüz kişiyi katleden suçlular yargılanmalı. Halktan özür dilenmeli. Şehit ailelerine diyet ödenmeli."[22]

Konferans öncesinde yaptığı açıklamasında, kırmızı çizgilerinin, devrimin sivil devam etmesi olduğunu söyleyen Derubî, konferansta yaptığı konuşmasında "Eğer Esed dürüst birisi olsaydı, onunla yuvarlak masada diyaloğa girerdik"[23] demişti. Antalya Konferansı'na Müslüman Kardeşler adına katılan Derubî, Beşşar Esed'in ilan ettiği af kararını dikkate almayarak "Af kararı yetersiz. Ayrıca affa ihtiyacı olan Suriye halkı değil, Suriye halkını katledendir. Şimdi bırakalım bu af kararını ve burada toplanma hedefimizi gerçekleştirmek için çalışmaya bakalım" diye konuşmuştu.[24]

Derubî, AFP'ye yaptığı açıklamasında ise Esed'in Antalya Konferansı'na gölge düşürmek için af kararını açıkladığını, ne Müslüman Kardeşler'in ne de başka bir Suriyeli muhalifin bu tür rüşvetlere kanmayacağını söyledi. Derubî, Beşşar Esed rejimiyle diyalog için tüm siyasî tutukluların serbest bırakılması, ordu güçlerinin karargâhlarına çekilmesi ve sivil gösterilere izin vermesi şartını koşmuştu.[25]

Rusya el-Yovm televizyonuna yaptığı açıklamasında Derubî, "Burada toplanmamızın hedefi, Suriye'yi özgürlüğüne kavuşturacak yol haritasını

---

22 Hadisu's Sevra, 01-06-2011 el Cezire Televizyonu. تطور الوضع في سوريا www.aljazeera.net/NR/exeres/10B087F9-14E4-4A9A-ABE0-5A5F85C8577C.htm

23 Şarku'l-Avsat. 3 Haziran 2011. إذا كان «الشرق الأوسط»: ممثل «الإخوان» في مؤتمر المعارضة لـ«الأسد صادقا».. نحاوره حول طاولة مستديرة www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11875&article=624825 ; Behiye Mardini, İlaf. 31 Mayıs 2011. إخوان سوريا: لن نجلس مع من تلطخت يداه بدم الشعب www.elaph.com/Web/news/2011/5/658688.html?entry=articlemostvisitedtoday

24 El-Hayat. http://mobile.alhayat.com/content/1306951989930101900/Politics

25 AFP. 1 Haziran 2011. مؤتمر المعارضة السورية يبدأ اعماله في انطاليا متجاهلا اعلان الاسد عن عفو عام www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5h8GRK4y7F5_AQbVyJN1CS1kT7IRQ?docId=CNG.272593a79ed3c87d9515311eac80e687.8d1

belirlemektir" demiş; özgürlük ve demokrasi için devrimin desteklenmesini istemiş;[26] ancak Ulusal Konsey kurma iddialarını yalanlamıştı.[27]

Muhalif liderlerden Me'mûn el-Humsî ise "Halkın tercihi olan 'rejim devrilmelidir'den başka bir alternatifin olmadığını" söyledi. El-Humsî aynı açıklamasında, askerî seçeneğe karşı olduğunu söylemişti; ancak birkaç haftalar sonra, askerî seçeneğin en önde gelen savunucuları arasında yer alacaktı.[28]

Laiklik Tartışması

Konferansta Orient Televizyonu'nun sahibi Gassan Abud da bir konuşma yaptı. Abbud, konuşmasında "Kararımız, tüm ihtilafları bir kenara bırakmamızdır" diye konuşurken; "Özgür Kürtler" adına konuşma yapan Salah Bedreddîn "Rejimi devirmek olan ortak hedefimiz çerçevesinde hep beraber çalışalım" dedi. Fakat, yapılan bu birlik çağrıları yetersiz kaldı. Antalya Konferansı'nda ihtilaflar bir kenara bırakılmadı; Kürtler konferanstan çekilirken, laiklerle İslâmcılar arasında devletin geleceği üzerine tartışma yaşandı.

Kürt alimlerden Şeyh Muhammed Maşuk el-Haznevî'nin oğlu Şeyh Muhammed Murad el-Haznevî, konferansta laiklik çağrısı yaptı. Konferansta yaptığı açıklamasında "Arzumuz, meşru taleplerin gerçekleşmesidir. Devrime desteğiniz şer'î bir zorunluluktur. Fakat bu, bizlerin İslâm Emirliği peşinde olduğumuz anlamına gelmemektedir" demişti. El-Haznevî'nin bu çağrısı, İslâmcılar tarafından tepkiyle karşılandı.[29]

Konferansta Müslüman Kardeşler ile Suriye rejiminin laik olmasını isteyen Suriyeli muhalifler arasında tartışma çıktı. Tartışmayı başlatan isim Muhyiddîn Lazkianî, Laik Koalisyonu'nu oluşturarak konferanstan çekildi.

---

[26] Rusya el-Yovm. 1Haziran 2011. معارض سوري: اجتمعنا في أنطاليا للتعبير عن دعمنا للثورة السورية في الداخلhttp://arabic.rt.com/news_all_news/news/558986

[27] Şarku'l-Avsat. 1 Haziran 2011 مؤتمر المعارضة السورية الأول ينطلق من تركيا اليوم.. بدعم من رجال أعمال سوريينwww.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11873&article=624500

[28] Şarku'l-Avsat. 1 Haziran 2011. مؤتمر المعارضة السورية الأول ينطلق من تركيا اليوم.. بدعم من رجال أعمال سوريينwww.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11873&article=624500

[29] Sooryoon. 5 Haziran 2011. علي الاحمدِ : الشيخ الخزنوي وفصل الدين عن الدوله- مؤتمر انطاليه www.sooryoon.net/archives/25693

Antalya Konferansı ve Kürtler

Suriye'deki 12 Kürt siyasî parti, 31 Mayıs ile 2 Haziran tarihleri arasında Antalya'da düzenlenecek konferansa katılmama kararı aldı. Kürtlerin konferansı boykot etmesinin en önemli sebebi, konferansın Türkiye'de düzenlenmiş olmasıydı. Kürt siyasî partiler, Türkiye'de düzenlenecek Suriye konferansının, Suriyeli Kürtlere zarar vereceğini düşünüyordu; çünkü Kürt siyasetçilere göre "Türkiye, sadece Türkiye'deki Kürtlerin değil, Kürdistan'ın dört bir parçasındaki beklentilere karşıydı."[30]

Kürt siyasî partiler ayrıca, taraftarlarından başta Kamışlı olmak üzere Kürtlerin yaşadığı bölgelerde düzenlenen rejim karşıtı gösterilere katılmamalarını istedi. Kürt siyasî partiler, reform talebi için düzenlenen gösterilerin cuma dışındaki bir güne kaydırılmasını isterken, "Halk, rejimi devirmek" istiyor şeklindeki sloganların da atılmaması çağrısında bulundu.

Şarku'l-Avsat gazetesine konuşan Kürt İlerici Sosyalist Partisi liderlerinden Faysal Yusuf, "Partimizin konferansa katılıp katılmama kararı, Kürt partilerin genel tutumuna bağlıdır. Kürt partilerin konferansı boykot ettiği ise bilinmektedir. Ayrılık çıkaran taraf olmamak için Kürt partilerin aldığı genel karara, konferansı boykot kararına bağlı kalacağız" dedi. Kürt Sol Parti'nin başkanı Salih Keddo, "Kürt partiler, söz konusu konferansı, genel olarak Kürt meselesine karşı olumsuz bir tavır sergileyen Türkiye'de düzenleneceği için boykot kararı aldılar" dedi ve sözlerine şunları ekledi: "Türkiye, Suriye'deki Kürt partilerini birbirlerine yakınlaştırmaya çalışmak yerine kendi topraklarında yaşayan 20 milyon Kürt vatandaşının meselesini çözüme kavuşturmalıydı. Biz Suriyeli Kürtler olarak Türkiye'ye ve politikalarına güvenmiyoruz, bu nedenle de konferansı boykot ediyoruz."

Kürt siyasî partilerden yapılan açıklamada, konferansa katılacak kürt şahsiyetlerin, herhangi bir siyasî partiyi değil sadece kendilerini temsil ettikleri belirtildi. Konferansa katılacağını açıklayan Yekiti Partisi liderlerinden Muhammed Hammo, "Kürtler olarak halkımızın ve vatanımızın geleceğinin konuşulduğu her yerde olmalıyız. Suriye'nin içinde bulunduğu böylesine hassas bir dönemde, böylesine büyük bir konferansı boykot etmeyi tercih etmem. Dolayısıyla şahsî görüşüme göre konferansın boykot

---

[30] Şarku'l-Avsat. 1 Haziran 2011. مؤتمر المعارضة السورية الأول ينطلق من تركيا اليوم.. بدعم من رجال أعمال سوريين www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11873&article=624500

edilmesi büyük bir hata. Bu nedenle özel davet aldığım için konferansa şahsen katılacağım."[31] dedi.

Konferansı boykot eden siyasî partiler arasında Kürt Demokrat Parti, Kürt Sol Parti, Kürt Azadi Partisi, Kürt Müstakbel Akımı ve Kürt İlerici Demokrat Parti yer aldı. Kürt Gençliği Platformu adlı bir oluşum ise Kürt siyasî partilerin Antalya Konferansı'nı boykot etti ve Suriye'deki gösterilerden çekilme kararını kınadığını açıkladı.

Antalya Konferansı Sonuç Bildirgesi

- Beşar Esed'in iktidardan çekilmesi ve Baas rejiminin kaldırılması için ayaklanan Suriye halkının isteklerini desteklemek, özgürlük yolunda verilen mücadeleye sonuna kadar sahip çıkılmaktadır.

- Esed, bütün yetkilerini yasalar dahilinde geçici olarak yardımcısına devretmelidir. En kısa sürede geçici hükümet konseyi seçilmelidir. Bir yıl içinde Esed çekilmeli, yeni anayasa oluşturulmalı ve seçimlerle beraber yeni hükümet kurulmalıdır.

- Halk ayaklanmasının amacına ulaşması için barışçıl, ulusal toprak bütünlüğünü savunan, yabancı askerî güçlerin müdahalesini kabul etmeyen ve hiçbir etnik yapının ve tarafın mağdur edilmediği bir oluşum desteklenmektedir.

- Tüm katılımcılar Suriye halkının Araplar, Kürtler, Süryaniler, Türkmenler, Çerkezler ve Ermeniler gibi birçok farklı milliyetlerden oluştuğunu teyit ediyor. Bu kongre, Suriye vatanının birliği çerçevesinde, demokratik ve çok partili sistemin sütunları üzerine kurulmuş sivil devlet esasları üzerinde, yeni Suriye anayasasının bileşenlerine meşru ve eşit hukuken yüklenmesini teyit eder.

- Tüm katılımcılar gelecekteki demokratik Suriye için çalışacaklarına söz vermişlerdir. Yeni Suriye'nin demokrat, insan haklarına saygılı, ifade ve inanç özgürlüğü olan bir ülke olarak kurulması için gayret göstereceklerdir. Ayrıca yasama, yürütme ve yargı yetkilerinin birbirinden ayrılması desteklenmektedir.

- Ekonominin gelişmesi ve adalet, güvenlik ve barışın bilinçli ve uygar bir şekilde ilerlemesi için gayret gösterilecektir.

[31] El-Hayat gazetesi. http://mobile.alhayat.com/content/1306951989930101900/Politics, El-Kudsu'l-Arabî. 17 Haziran 2011. www.alquds.co.uk/index.asp?fname=data\2011\07\07-17\17z499.htm

- Kongrede toplananlar, tüm Arap milletlerini, Arap Birliği'ni, İslâm Konferansı Örgütü'nü ve uluslar arası toplumu, insan hakları ihlâllerinin ve sivillerin hakları üzerine uygulanan suçların kaldırılması sorumluluğunu yüklenmelerine ve Suriye halkının demokratik özgürlüğüne doğru olan eylemlerini desteklemeye çağırmaktadır.

- Konferans sonucunda 31 kişilik istişare heyeti seçimi, yüzde 80 katılımla gerçekleşmiştir. Bu heyet içinden 9 kişilik icra kurulu seçilmiştir ve seçilen bu icra kurulu Suriye halkının demokratik mücadelesinin başarısı için çalışacaklardır."[32]

Antalya'daki Falez Otel'de düzenlenen konferansta muhalifler, sık sık Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed aleyhine sloganlar attılar, Suriye bayrağı açarak ulusal marşlarını söylediler. Muhalifler "Seni istemiyoruz, bye bye Esad", "Hürriyet", "Suriye halkı değişim istiyor", "Suriye tek millettir", "Katili Lahey'de göreceğiz", "Ne Hizbullah ne İran", "Allah, Suriye, Özgürlük bize yeter" ve "Teşekkürler Türkiye" şeklinde sloganlar attılar.[33]

Konferansın Türkiye'de düzenlenmesi ile ilgili yaşanan tartışmalara *Şarku'l-Avsat* gazetesinde cevap veren Müslüman Kardeşler liderlerinden Milhem Derubî, konferansın neden Türkiye'de düzenlendiği sorusuna şöyle yanıt verdi: "Türkiye, demokratik bir ülke. Anayasası, dileyenin düşüncesini özgürce söyleyebilmesini sağlamaktadır."[34]

O dönemde henüz Suriye'ye yönelik olumsuz bir tutum sergilemeyen Başbakan Erdoğan, TGRT'ye yaptığı açıklamasında, Esed'in Türkiye'deki muhalefet toplantısına karşı çıkmadığını, Türkiye'nin kapısının Esed yanlılarına da açık olduğunu söyledi.[35] Davutoğlu ise Türkiye'nin Suriye'nin içişlerine karışmak gibi bir niyetinin olmadığını, fakat iyi bir Suriye istediklerini söyledi.[36] Muhaliflerin Antalya'da düzenlediği konferansla ilgili bir soruyu cevaplayan

---

[32] Reuters. 2 Haziran 2011. المعارضة السورية في المنفى تدعو الأسد للاستقالة http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7510Q120110602

[33] Hürriyet. 31 Mayıs 2011. Beşşar Esad genel af ilan etti http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=17922083

[34] Şarku'l-Avsat. 3 Haziran 2011. ممثل «الإخوان» في مؤتمر المعارضة لـ«الشرق الأوسط»: إذا كان الأسد صادقا.. نحاوره حول طاولة مستديرة www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11875&article=624825

[35] El Ahram. 3 Haziran 2011. أردوغان: الأسد لم يعترض على لقاء المعارضة وأبوابنا مفتوحة لأنصاره http://digital.ahram.org.eg/articles.aspx?Serial=527570&eid=1091

[36] UPI. 3 Haziran 2011. http://arabic.upi.com/News/2011/06/03/UPI-28101307098746/

Dışişleri Bakanı Davutoğlu, "Dileyen herkes Türkiye'nin herhangi bir şehrinde konferans düzenleyebilir. Kanun buna müsaade ediyor"[37] dedi.

Brüksel Konferansı

Brüksel Konferansı, Müslüman Kardeşler Cemaati'nin başını çektiği çoğunluğu İslâmcılardan oluşan 220 muhalifin 4-5 Haziran'da Brüksel'de düzenlediği bir konferanstır.[38] Konferansa katılan muhalifler arasında Doğu Araştırmaları Enstitüsü Müdürü Ubeyde Nahhas, Sadreddîn Beyanunî, Heysem Rahme, eski bakanlardan Muhammed Ahmed Zobi, Velid Saffur ve Vail Hafız yer aldı.[39]

"Devrime Destek Ulusal Koalisyonu" adı altında düzenlenen konferansta, devrime sivil desteğin yolları, maddî ve siyasî destek için kurulacak komisyonlar üzerine görüş alışverişinde bulunuldu. Konferansa, başta Belçika olmak üzere Almanya, İsveç, Avusturya, Danimarka, Hollanda ve diğer ülkelerde yaşayan Suriyeli muhalifler katıldı.[40] Brüksel Konferansı'na Kürtler de

---

37 El Kabes. 2 Haziran 2011. تركيا ليست محرجة www.alqabas.com.kw/Article.aspx?id=708755

38 El-Hayat. http://mobile.alhayat.com/content/1306939386068729300/Politics

39 Ahbaru'ş- Şark. 5 Haziran 2011. www.levantnews.com/index.php?option=com_content&view=article&id=7834:2011-06-05-12-47-50&catid=66:syria-politics&Itemid=118, DP News. 4 Haziran 2011. بدء أعمال مؤتمر للمعارضة السورية وسط حضور مكثف من "الإخوان".. بالخارج في بروكسيل www.dp-news.com/pages/detail.aspx?articleid=85971, Ahbaru'ş- Şark. 5 Haziran 2011. www.levantnews.com/index.php?option=com_content&view=article&id=7835:2011-06-05-12-50-53&catid=66:syria-politics&Itemid=118, UPI Arapça. 1 Haziran 2011. http://arabic.upi.com/News/2011/06/01/UPI-65881306924888/, Şarku'l-Avsat. 5 Haziran 2011. معارض سوري يعقدون مؤتمرا «مؤيدا للثورة» في بلجيكا200 www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=625084&issueno=11877 , Rusya el-Yovm. 4 Haziran 2011. بروكسل تحتضن مؤتمر الائتلاف الوطني لدعم الثورة السورية http://arabic.rt.com/news_all_news/news/559257/

40 El-Cezire. 5 Haziran 2011. أميركا تدين قطع النظام السوري للإنترنت www.aljazeera.net/NR/exeres/D1DEAA22-D2AA-443C-B2A6-501985203FC2.htm, El- Arabiya. 5 haziran 2011. مصرع ١٠ أشخاص في قصف محتجين على جسر الشغور بمدينة إدلب السورية www.alarabiya.net/articles/2011/06/04/151763.html, El-Vatan (Kuveyt) 4 haziran 2011. معارضون سوريون يجتمعون في بروكسل لدعم ثورة الداخل سياسيا وماديا www.kuwait.tt/ArticleDetails.aspx?Id=115963, El-Cezire. 4 Haziran 2011. المعلم في الإمارات والأسد يلتقي الأكراد http://aljazeera.net/news/pages/0907b859-0dbf-4895-8251-0f7f815e51f0, El-Yovmu's- Sabi. 4 Haziran 2011. مؤتمر للمعارضة السورية فى "بروكسل" لدعم الثوار www.youm7.com/News.asp?NewsID=428031

katılmış olmakla birlikte, Kürt partilerin son anda davet edilmesi ve katılım için zamanın kısıtlı olmasından ötürü katılım düzeyi düşük oldu. Konferansa Yekiti Partisi adına Rahmo Hüseyin ve Muhammed Habbo katıldı.[41]

Organizatörler arasında yer alan Ubeyde Nahhas, konferansın hedefinin Suriye dışında yaşayan muhaliflerin devrim lehinde yaptıkları çalışmaların koordinasyonunun sağlanması olduğunu belirtti. Nahhas, Brüksel Konferansı'nın Suriyeli göstericilerin öldürülmesi talimatını veren ve uygulayanların yargılanması için hukukî mücadele vereceğini kaydetti.[42] Nahhas, Rusya el-Yovm televizyonuna yaptığı açıklamasında, Antalya'da düzenlenen konferansa katılan muhaliflerin, Brüksel Konferansı'na da katıldığını söyledi.[43]

Konferansa katılan Halk Değişim Hareketi liderlerinden Vail Hafız "Korku dolu yılların ardından siyasî arenayı hareketlendirmek için toplandık" dedi. Hafız, Antalya ve Brüksel konferanslarının Suriye'deki devrimi tamamlayıcı rol üstlendiğini söyledi. Halk Değişim Hareketi olarak tüm konferanslara katılma kararı aldıklarını belirten Hafız, Suriye'deki değişim için laik ve İslâmcı dahil herkesle işbirliği yapmaya hazır olduklarını söyledi.

El-Arabiya televizyonunun kaynaklarına göre Brüksel Konferansı'na katılan muhaliflerden bazıları, Suriye'deki devrimcilerin taleplerini aştığı iddiasıyla Antalya Konferansı'na katılmayı kabul etmemişti. Onlara göre Antalya Konferansı'nda Beşşar Esed'in istifaya davet edilmesi, tüm yetkilerini yardımcısı Faruk Şara'ya devretmesi ve yeni anayasayı belirleyerek geçiş dönemine önderlik edecek geçici konseyin seçilmesi Suriye'deki devrimcilerin taleplerini aşan şeylerdi.

7 Haziran'da İtalya Haber Ajansı AKI'ye konuşan Müslüman Kardeşler liderlerinden Sadreddîn Beyanunî, Brüksel'de düzenlenen konferansın amacının Suriye'deki devrime destek olmak için Ulusal Koalisyon kurmak olduğunu söyledi. Beyanunî, "Biz, diasporadaki vatandaş ve partiler olarak devrimin yanındayız; devrime her türlü siyasî ve hukuki desteği sağlamaya hazırız" dedi. Antalya Konferansı'yla Brüksel Konferansı arasında özde bir farkın ol-

---

41 UPI Arapça. 5 Haziran 2011. http://arabic.upi.com/News/2011/06/05/UPI-95631307273728/

42 Er-Riyad. 5 Haziran 2011. «الائتلاف الوطني لدعم الثورة السورية» يبدأ أعمال مؤتمره في بروكسل» www.alriyadh.com/2011/06/05/article638664.html,

43 Rusya el-Yovm. 4 Haziran 2011. بروكسل تحتضن مؤتمر الائتلاف الوطني لدعم الثورة السورية http://arabic.rt.com/news_all_news/news/559257/

madığını belirten Beyanunî, her iki konferansın hedefinin de Suriye'deki devrime destek vermek olduğunu söyledi.[44]

Antalya'nın aksine Brüksel Konferansı, Suriye'de bedel ödeyenlerin devrimciler olduğuna dikkat çekerek, Beşşar Esed rejiminin devrilmesi çağrısı yapmayarak, Suriye'deki polis rejiminin devrilmesi talebini gündemleştirmişti.

Brüksel Konferansı'nın sonuç bildirisinde "Brüksel Konferansı, Suriye devrimine destek olmayı hedeflemektedir. Devrimi temsil ya da devrim adına konuşmak gibi bir iddiası yoktur. Suriye sokaklarının taleplerine bağlı kalan konferans, devrimin sivil ve ulusal çizgisi vurgulamakta, dış müdahaleye karşı çıkmaktadır" ifadelerine yer verilmişti.

Bildiride ayrıca konferansa bağlı olarak Brüksel ve diğer AB şehirlerinde ofis açılması, geçmişte ve gelecekte yapılacak konferanslarla irtibat halinde olunacağı belirtildi. Konferans ayrıca uluslar arası toplumdan Beşşar Esed'e baskılarını artırmasını istedi.[45]

Brüksel Konferansı, Müslüman Kardeşler dışında başka şahısların da katılımıyla gerçekleşmiş olsa da Müslüman Kardeşler renginin ağır basmasından ötürü "Müslüman Kardeşler Konferansı" nitelendirilmesinden kurtulamadı.

Zivar el-Ömer adlı Kürt yazar ve aktivist, Brüksel Konferansı'nı organize edenleri, konferansta dinî, mezhebî ve ulusal çıkarları dikkate almayarak sadece bir tek dinî-ulusal algıyı dayatmakla suçladı. Konferansa Kürtlerin ne parti düzeyinde ne de şahıs düzeyinde davet ediliğini belirten el-Ömer, "Konferansa katılanlar Kürtler, Suriye Devrimi'ne Destek Belçika Komisyonu üyesi sıfatıyla konferansa katıldılar" dedi. El-Ömerî, Kürtlerin haklarının ve Esed sonrası düzende devlet şeklinin ne olacağının tartışılmadığı konferanstan çekildiklerini söyledi.[46]

---

[44] AKI. 7 Haziran 2011. www.البيانوني لـ آكي: الثورة في سورية شعبية ومستمر حتى تحقيق أهدافها adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2103215469

[45] Suriye İhvanı resmi web sitesi. www.ikhwansyria.com, Alamatonline. 6 Haziran 2011. www.alamatonline.net/13.php?id=4414مكتب للائتلاف الوطني لدعم الثورة السورية ببروكسل , Es-Siyase www.al-seyassah.com/AtricleView/tabid/59/smid/438/ArticleID/142879/Default.aspx, Şarku'l-Avsat. 6 Haziran 2011. ممثلو المعارضة السورية في بروكسل يشكلون ٣ لجان لدعم الثورة الشعبيةwww.aawsat.com/details.asp?section=4&article=625282&issueno=11878 Ahbaru'ş-Şark. 6 Haziran 2011. www.levantnews.com/index.php?option=com_content&view=article&id=7839:2011-06-06-13-16-42&catid=66:syria-politics&Itemid=118,

[46] Nasname. 6 Haziran 2011. www.nasnamame.com/index.php?option=com_content&view=article&id=6839:2011-06-06-12-06-22&catid=35:2009-12-05-06-33-30&Itemid=53

Şam Konferansı

Suriye dışındaki muhaliflerin düzenlediği konferansların ardından Suriye içerisindeki muhalifler de 27 Haziran'da Suriye'deki krizi konuşmak için bir araya geldi. Suriye'nin içinde bulunan ve dışarıdan gelen muhaliflerin yanı sıra bağımsız şahsiyetler, "Sivil Demokratik Devlet Işığında Suriye Herkesin" başlığı altında Şam'daki Samiramis Oteli'nde bir araya geldiler.[47]

İki yüz elli Suriyeli eylemcinin katıldığı toplantının hedefi, Suriye'deki krizin ne olduğu, krizin çözümü ve bu çözüme muhalefetin katkısının ne şekilde olacağını tartışmak olarak belirlendi.[48] Toplantı devam ederken iktidar yanlısı bir grup Suriyeli, otel önünde toplanarak katılımcıları protesto etti; katılımcıları Amerikancı ve Abdulhalim Haddamcı olmakla suçladı.

Konferans sonrasında yapılan açıklamada, Suriye yönetiminden ordu birliklerini karargâhlarına çekmesi, askerî operasyonlarını durdurması, halka sivil gösteri düzenleme hakkı tanıması ve siyasî tutukluları serbest bırakması istendi.[49]

Muhalif liderlerden Mişel Kilo, krizin kökten çözümü için Suriye'deki rejimin devrilmesi, yerine demokratik rejimin kurulması gerektiğini söyledi. Kilo, AFP'ye yaptığı açıklamasında, şartların oluşmaması halinde muhaliflerin iktidarla diyaloğa girmeyeceğini söyledi.[50] Toplantıya katılan muhaliflerden Munzir Haddam, "Bugün Suriye'nin önünde iki seçenek var. Birincisi, pazarlık kabul etmeksizin siyasî rejimimizin sivil bir yolla değişmesidir.

---

47 France24 Arapça. 27 Haziran 2011. المعارضة السورية في الداخل تدعو لتغيير سلمي نحو الديمقراطية www.france24.com/ar/20110627-syrian-opposition-calling-for-peaceful-change-toward-democracy, Şarku'l-Avsat. 27 Haziran 2011. اللقاء التشاوري للمعارضة السورية في دمشق يثير عاصفة انتقادات www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=628440&issueno=11899, UPI Arapça. 27 Haziran 2011. http://arabic.upi.com/News/2011/06/27/UPI-98651309202045/, Medinetuna. 4 Temmuz 2011. سورية تتمرن على الحوار والسياسة http://ourcity-sy.com/va.php?id=400

48 Rusya el-Yovm. 26 Haziran 2011. ناشط سوري بارز: اللقاء التشاوري يعقد بمعزل عن السلطات السورية http://arabic.rt.com/news_all_news/news/560916/

49 Reuters. 27 Haziran 2011. نشطاء سوريون يجتمعون في دمشق ويطالبون بالتغيير لاحتواء الأزمة http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75Q14S20110627

50 France24 Arapça. 26 Haziran 2011. اجتماع لشخصيات مستقلة في دمشق تحت شعار «سوريا للجميع في ظل دولة ديمقراطية مدنية» www.france24.com/ar/20110626-syria-opponents-and-independent-personalities-to-meet-monday-in-damascus

İkincisi ise meçhule gidiş ve haraptır" dedi.[51] Toplantının organizatörlerinden Luey Hüseyin ise Suriye'deki zulüm ve baskı rejiminin sona erdirilerek demokratik rejime geçişin sağlanması gerektiğini kaydetti.[52] Toplantının medya koordinatörü Muhyiddîn İsâ, "Bu toplantıda ne rejimin temsilcileri ne de rejime destek verenler var. Biz, tankları Suriye şehirlerinde konuşlandıranlarla ne bu toplantıda ne de gelecekte bir araya geliriz" dedi.[53] Şam'daki toplantıya katılan fakat adının açıklanmasını istemeyen bir muhalif ise rejimin diyalog çağrısına "göstericilere karşı baskıların durması ve askerin sokaklardan karargâhlarına çekilmesi" şartı yerine getirilinceye kadar olumlu yanıt vermeyeceklerini söyledi.[54]

Suriye'de 27 Haziran'da düzenlenen muhalif toplantıya Cevdet Said ve öğrencisi Hannan Laham da katıldı. Said, toplantıda yaptığı açıklamasında "Silah, güç ve güvenlik tedbirleriyle değil, oy sandığıyla krizi çözebiliriz" dedi. Cevdet Said, Dera'da Mart ayında başlayan gösterilere destek vermiş, gösterilere katılarak halka seslenmişti.[55]

Konferans'ın Sonuç Bildirgesi:

- Temel hedefi demokratik devlete geçiş olan sivil halk intifası desteklenmelidir.

-Askerî çözüm sona erdirilerek askerî güçler şehirlerden çekilmeli, göstericilerin katledildiği olaylar güvenilir ve bağımsız bir komisyon tarafından araştırılmalıdır.

- İzin alınmaksızın düzenlenen sivil gösterilere müsaade edilmeli, göstericilerin güvenliği sağlanmalıdır.

---

51 France24. 27 Haziran 2011. المعارضة السورية في الداخل تدعو لتغيير سلمي نحو الديمقراطية
www.france24.com/ar/20110627-syrian-opposition-calling-for-peaceful-change-toward-democracy

52 France 24 Arapça. 27 Haziran 2011. لقاء تشاوري لشخصيات مستقلة في دمشق وجوبيه يقول إن الأسد بلغ نقطة اللاعودة
www.france24.com/ar/20110627-syria-opposition-first-meeting-damascus-alain-juppe-says-bachar-behaviour-danger-for-all-the-region

53 El Kabes. www.alqabas.com.kw/ArticlePrint.aspx?id=715287&mode=doc

54 France 24 Arapça. 26 Haziran 2011. اجتماع لشخصيات مستقلة في دمشق تحت شعار «سوريا للجميع في ظل دولة ديمقراطية مدنية»
www.france24.com/ar/20110626-syria-opponents-and-independent-personalities-to-meet-monday-in-damascus

55 İsrahaber. 7 Şubat 2011. Suriye konferansına Cevdet Said de katıldı http://israhaber.com/suriye-konferansina-cevdet-said-de-katildi-12833-haberi.html

- Düşünce suçluları, siyasî tutuklular ve son dönemde tutuklananlar istisnasız olarak serbest bırakılmalıdır.

- Provokatif söylemlere medyada müsaade edilmemeli, resmî medya organlarını vatandaşlar arasında ayrıma gitmeden, iktidar yanlıları kadar muhaliflerin de görüşlerine yer vermelidir.

- Suriye halkının birlik ve bütünlüğüne vurgu yapılmalı, her türlü bölücü ve mezhepçi söylem kınanmalıdır.

-Göçmen ve mültecilerin evlerine yeniden dönüşü sağlanmalı, hakları iade edilmeli, güvenlikleri sağlanmalıdır.

- Dış müdahale çağrısı yapan ya da dış müdahaleye imkân sağlayacak eylemlerde bulunanlar kınanmalı, Suriye'de devam eden askerî çözüm, dış müdahaleye yol açmaktadır.

- Suriye'de yaşananları yayımlaması için Arap medyasının özgürce çalışmasına müsaade edilmelidir.

- Şehirlerdeki temsilcilerle görüşmeler yapılmalıdır.[56]

Toplantıyı organize edenler, toplantıda Suriye'deki durumların değerlendirilerek krizden çıkma yollarının tartışıldığını söyledi.

Bununla birlikte "Ahit" olarak adlandırdıkları belgede katılımcılar, Suriye halkının demokrasi, özgürlük ve çoğulculuk yolundaki barışçıl intifadasının bir parçası olarak kalma vaadinde bulunurken, siyasî krizin çözümü için uygulanan güvenlik yöntemlerini ve Suriyeliler arasında mezhep ayırımı yapan söylem ve davranışları reddettiklerini belirtti.

Suriye'nin içişlerine müdahale çağrısında bulunan, vatanın ve vatandaşın çıkarlarını diğer çıkarların altında tutan hiçbir çağrıyı onaylamadıklarını ifade eden katılımcılar, gösteri izni almadan barışçıl gösteri düzenleme hakkının güvence altına alınması gerektiğini vurgularken, siyasî ve düşünce tutuklularıyla birlikte son olaylarda tutuklananların tümünün serbest bırakılmasını talep ettiler.

Toplantıya katılanlar, hangi taraf olursa olsun medya kışkırtmalarını reddederek resmî ve yarı resmî yerli medyadan vatandaşlar arasında ayırım yapmaması ve görüşlerini bildirmeleri için kapılarını rejim taraftarları ve karşıtlarına açmasını istedi. Mezhep kışkırtmasının kınanıp halkın birliğine vurgu

---

[56] El-Arabiya. 28 Haziran 2011. تظاهرات ليلية في مناطق سورية احتجاجاً على "مؤتمر المعارضة الداخلية" بدمشق www.alarabiya.net/articles/2011/06/28/155087.html, BBCArapça. 27 Haziran 2011. «البيان الختامي للقاء شخصيات معارضة في دمشق يؤكد على سلمية "الانتفاضة السورية" www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/06/110626_syria_opposition_meeting.shtml

yapılan bildiride, göç ettirilen vatandaşların evlerine getirilerek haklarının ve güvenliklerinin korunması istendi. Bildiride katılımcıların hangi taraf olursa olsun yabancı müdahaleye teşvik eden ya da buna zemin hazırlayan herhangi bir uygulama ya da çağrıyı reddettikleri belirtilerek mevcut güvenlik sürecinin bu tip müdahalelere ortam hazırladığını savundukları ifade edildi.

Arap ve uluslar arası medyaya Suriye'de olup biteni özgürce izleme izni verilmesi yönünde çağrıda bulunarak diğer illerde buna benzer toplantılar düzenleme gerekliliğine işaret eden katılımcılar, bildirinin sonunda hiçbir partiye mensup olmayan bağımsız muhalifler olduklarını belirterek, muhalefetin demokratik halk hareketiyle koordinasyon kurması yönünde çağrıda bulundular.

Şam Konferansı'na tepkiler

Şam'daki konferansı değerlendiren ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Victoria Nuland, muhalefetin Şam'da konferans düzenlemesine izin verilmesini olumlu bir gelişme olarak yorumlarken, Suriye yönetiminden daha fazla reform beklendiğini söyledi.[57]

Açıklamada rejime yönelik eleştirilere rağmen muhaliflerden Velid Saffur, toplantıda halkın temel taleplerinin dillendirilmediği suçlamasında bulundu.[58] Saffur, Şam'daki toplantının, halk hareketinin içinin boşaltılması için rejimin baskısıyla bazı muhalifler tarafından gerçekleştirildiğini iddia etti. Saffur "Toplantıyla, muhalefet ve rejim arasında diyalog olduğu izlenimi vermek istediler"[59] dedi.

Suriye Devrimi Koordinasyonlar Birliği, Suriye rejimine meşrûiyet kazandırmayı hedeflediği gerekçesiyle konferansı boykot etti.[60] Bessam Ceare de içerideki muhalefetin düzenlediği bu toplantının, rejim tarafından kulla-

---

[57] Reuters. 28 Haziran 2011. امريكا ترى "تقدما" في سوريا بعد اجتماع المعارضة http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75R10G20110628, El-Cezire. 29 Haziran 2011. ترحيب دولي بمؤتمر المعارضة بدمشق www.aljazeera.net/news/pages/8999bc03-9495-4caa-892f-9c4e1c0c25b1

[58] France24 Arapça. 28 Haziran 2011. المعارضة في الخارج مازالت تشكك في مؤتمر دمشق www.france24.com/ar/20110628-syria-opposition-abroad-questioning-damascus-conference

[59] Er-Ra'i. 30 Haziran 2011. سورية في الواجهة غداة مؤتمر معارضة الداخل وعشية «مليونية» حلب www.alraimedia.com/Alrai/Article.aspx?id=284599

[60] France24 Arapça. 27 Haziran 2011. لقاء تشاوري لشخصيات مستقلة في دمشق وجوبيه يقول إن الأسد بلغ نقطة اللاعودة www.france24.com/ar/20110627-syria-opposition-first-meeting-damascus-alain-juppe-says-bachar-behaviour-danger-for-all-the-region

nıldığını öne sürerek karşı çıktı. Ceare "Bu toplantı, halkın elinde bir kart olacağı yerde rejimin elinde bir karta dönüştü. Bu toplantıyla rejim, uluslar arası topluma, demokratik dönüşümü başlattığını ilan etti" dedi.[61] Ammar Kurabî ise "Onlarca muhalifin Suriye'ye girmesi engellenirken, onlar Suriye'de nasıl toplanabiliyorlar, anlayabilmiş değilim" sözleriyle, toplantının şüpheli olduğunu ifade etti.[62]

Müslüman Kardeşler eski Genel Murakıbı Sadreddîn Beyanunî, Beşşar Esed yönetimiyle diyaloğa karşı çıktıklarını söyledi. Beyanunî, Suriye'de düzenlenen muhalefet toplantısına İlıvan'dan hiç kimsenin katılmadığını söyledi. Beyanunî, konuya ilişkin olarak yaptığı açıklamasında, "Suriye'de düzenlenen muhalefet toplantısına Müslüman Kardeşler'den hiç kimse katılmadı. Çünkü, reform çağrılarına rağmen Müslüman Kardeşler Cemaati üyeleri idama mahkûmlar. Bundan ötürü içeride İhvan'dan hiç kimse yok" dedi. "Gösteriler, rejim devrilinceye kadar devam edecek" diyen Beyanunî, tankların sokaklarda olduğu bir dönemde, Beşşar Esed yönetimiyle diyaloğun sağlanmasının mümkün olmadığını kaydetti.[63]

Paris Konferansı

Paris Konferansı'nı kimler düzenledi, kimler katıldı?

4 Temmuz 2011 tarihinde Fransa'nın başkenti Paris'te düzenlenen konferans, üç örgüt tarafından organize edildi. Bunlardan birincisi Fransız Yahudi filozof Bernard-Henri Lévy'nin başını çektiği *La Règle du Jeu* dergisi, ikincisi Antalya'da düzenlenen "Suriye İçin Demokratik Değişim Konferansı İcra Kurulu", üçüncüsü ise Demokratik Fransa-Suriye adlı örgüt.

"Katliamlar Son Bulsun Esad Gitsin!" adıyla düzenlenen konferansa Suriye Müslüman Kardeşler Cemaati'nden de Milhem Derubî katıldı. Konferansta, Suriye muhalefetinin önde gelen isimlerinden Eşref Mikdad, Amr el-Azm, Ahed el-Hindî, Lama Atassi, Rıdvan Badinî, Muhammed Karkutî,

---

61 France24 Arapça. 5 Temmuz 2011. من هي المعارضة السورية؟ سوريا: www.france24.com/ar/20110704-bernard-henri-levy-meeting-paris-syria-assad-protest-opposition-paris-direct-part1

62 Şarku'l-Avsat. 28 Haziran 2011 مؤتمر المعارضة السورية يثير جدلا حول شرعية الحوار مع نظام بشار www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11900&article=628588&feature=

63 İsrahaber. 28 Haziran 2011. İhvan'dan Beşşar Esad'la diyaloga hayır yanıtı http://israhaber.com/ihvandan-bessar-esadla-diyaloga-hayir-yaniti-12806-haberi.html

Abdullah Milhem, Ammar Kurabî, Sundus Süleyman, Havle Yusuf, Salim Monim ve Edib Çiçekli hazır bulundu.[64]

Derubî'ye Tepki Gösteren Suriyeli Muhalifler

Daha önce düzenlenen konferanslar gibi Fransa'da düzenlenen Paris Konferansı da Suriye muhalefeti arasında yeni bir ayrışmayı getirdi. Suriye muhalefetinden birçok isim, konferansa katılan Müslüman Kardeşler Cemaati liderlerinden Mildem Derubî başta olmak üzere Suriye muhalefetine tepki gösterdi.

Aslında Bernard-Henry Lévy daha konferans için hazırlıklara başladığı zaman Suriyeli muhaliflerden tepkiler yükselmeye başlamıştı. Burhan Galyun başta olmak üzere Suriyeli akademisyen ve yazarlar, 25 Mayıs'ta *Le Monde* gazetesine yaptıkları açıklamayla, Suriye halkıyla dayanışma içerisinde olduğunu ifade eden Fransız filozof Bernard-Henry Lévy'den Suriye devrimini, sahiplerine bırakmasını istemişti.

Açıklamada Lévy gibi şahısların Filistin halkının haklarına karşı olduğu, işgal altındaki Filistin ve Golan'daki Yahudi yerleşimcilerle dayanışma içerisinde olduğu hatırlatıldı. Açıklamada, Lévy'nin her türlü girişiminin Suriye'deki demokratik devrim sürecinin seyrinin saptırılmasını hedeflediği vurgulandı. Galyun'un yanı sıra eleştirmen Subhi Hadidî ve yazar Faruk Mardam da Lévy'nin başını çektiği "Suriye'ye Yardım Hareketi"nin gerçekleştireceği her türlü organizasyonun boykot edilmesi çağrısında bulundu.[65]

Arap İnsan Hakları Komisyonu Sözcüsü Heysem Menna, Müslüman Kardeşler liderlerinden Milhem Derubî'ye en sert tepki gösteren Suriyeliler arasında yer aldı. Derubî'nin katıldığı Paris Konferansı'nı değerlendiren Menna şunları söyledi:

"Golan ve Filistin kelimesinin dillendirilmediği böylesine bir salonda durmak utanç vericidir. Milhem'de din adına zerre miktarı bir şey olsaydı, o salonu terk ederdi. Müslüman Kardeşler Cemaati, Milhem'le bir alakasının olmadığını açıklamadığı sürece, konferansa katılımdan ötürü cemaati sorumlu tutacağım. Bu konuda net olmamız gerekiyor; çünkü Paris Konferansı'na katılmak, büyük bir suçtur. Bernard-Henri Lévy'nin bulunduğu konferansa

---

[64] Rusya el-Yovm. 4 Temmuz 2011. مؤتمر ليهوديفرنسيفياريسيثيرجدلاواسعافيأوساطالمعارضةالسورية http://arabic.rt.com/news_all_news/news/561573/

[65] Middle East Online. 1 Haziran 2011. مثقفونسوريونلفيلسوففرنسي: إتركثورةسوريالأهلها www.middle-east-online.com/?id=111552

katılmak, Arap devrimlerine karşı işlenen büyük bir suçtur. Çünkü Lévy, Suriye sorununa siyonistlerin çıkarları için müdahil olmuştur. Konferansa katılmak, Özgürlük ve Kurtuluş'u sloganında birleştiren, Suriye bayrağının yanı sıra Filistin bayrağını dalgalandıran Suriye gençliğinin devrimine karşı yürütülen bir komplodur. Ben, konferansa katılanların yeni kiralıklar olduğunu söyledim. Bu duruşumdan ötürü İslâm ve Arap dünyasından yüzlerce destek telefonu aldım. İslâm dünyasındaki siyasî hareketler ve düşünürler beni arayarak desteklediklerini söylediler. Gerek Suriye içerisindeki gerekse dünyadaki diğer Müslüman Kardeşler Cemaati mensupları beni arayarak desteklediklerini söylediler. Bana, 'Biz, bunu bilmiyorduk' dediler. Bazıları ise 'Bu, Müslüman Kardeşler'e karşı işlenmiş bir suçtur' dediler. Bernard Henri-Lévy, bizimle oturarak sorunlarımızı konuşacak birisi değil. Konferansa katılan kişilerin, Suriyeli devrimcilerle hiçbir alakası yok."

Heysem Menna, konferans öncesinde France 24'e yaptığı açıklamasında da konferansın boykot edilmesini ve Fransa'daki siyonist lobiyle her türlü ilişkinin kesilmesini istemişti.[66] Menna'nın yanı sıra Suriyeli muhaliflerden Abdurrauf Derviş de Suriyeli muhaliflerin Paris Konferansı'na katılmasına tepki gösterenler arasında yer aldı. Rusya el-Yovm televizyonuna konuşan Derviş şunları söyledi: "Ben, böyle bir konferansa katılmayı reddediyorum; çünkü konferansa davet eden kişi güvenilir ve dürüst değildir. Mesela konferansa davet eden Bernard-Henri Lévy'nin, Bosna ve Kosova halkını savunurken siyonistlerin Filistin halkına yaptıklarını; siyonist ordunun Özgürlük Filosu'na karşı gerçekleştirdiği saldırıya karşı duruşunu biliyoruz. Muhtemelen, konferansa katılan Suriyeliler, Bernard-Henri Lévy'nin gerçekten kim olduğunu bilmiyorlar. Eğer Lévy'nin kim olduğunu ve birçok meseleye ilişkin tutumunu bildikleri halde konferansa katıldıysalar, bu konferansta bulunmaktan ötürü sorumluluğu kendileri üstlenecektir."[67]

Londra merkezli Suriye İnsan Hakları Örgütü Başkanı Velid Saffur da Milhem Derubî'nin Paris Konferansı'na katılmasından ötürü Suriye Müslüman Kardeşler Cemaati'ni işlenen hatayı kabul ederek özür dilemeye çağırdı. El-Hıvar televizyonuna konuşan Saffur, "Konferansa katılanlar büyük bir hata

---

66 France24 Arapça. 6 Temmuz 2011. جدل حول اجتماع للمعارضة السورية في باريس برعاية برنار هنري ليفي www.france24.com/ar/20110704-bernard-henry-levy-meeting-paris-syria-assad-should-leave

67 Rusya el-Yovm. 4 Temmuz 2011. مؤتمر ليهودي فرنسي في باريس يثير جدلا واسعا في أوساط المعارضة السوري http://arabic.rt.com/news_all_news/news/561573/

işlediler. Hata işlediklerini kabullenmeliler. Kim olursa olsun bu konferansa katılanlar, özür dilemelidirler. Derubî de dahil tüm Suriyeliler özür dilemelidir. Biz, topraklarımızı gasb eden, halkımızı sürgün edenlerle bir araya gelemeyiz. Filistin davasının bizde, kudsiyeti vardır" diye konuştu.

France 24'e konuşan Bessam Ceare ise "Lévy, tam anlamıyla bir siyonist. O, Filistin halkına karşı işlenen katliamlara sessiz kaldı. O, Tunus'tan Suriye'ye kadar Arap rejimlerinin işlediği katliamlara sessiz kaldı. O, şimdi oluşan dalgaya biniyor. Lévy'le el ele vermemiz mümkün değil" sözleriyle eleştirdi.[68]

Muhalif liderlerden Beşir Hilal de Burhan Galyun ve Subhi Hadidi gibi ilkesel olarak Lévy'le aynı mekanda buluşulmasına karşı çıktığını söyledi.[69]

Paris Konferansı Sonrası Müslüman Kardeşler

Paris Konferansı sonrasında Müslüman Kardeşler içerisinde hava oldukça gerginleşti; çünkü Müslüman Kardeşler'e tepkiler sadece dışarıdan gelmedi. Müslüman Kardeşler'in kendi içerisinden de Derubî ve Genel Murakıb Riyad Şukfa'ya tepki sesleri yükseldi.

Suriye Müslüman Kardeşler Cemaati'nin eski Genel Murakıbı Sadreddîn Beyanunî açıklamasında "Ben şimdi, Müslüman Kardeşler liderliğinden uzağım; fakat şahsen bu konferansa katılanları kınıyorum. Suriye Müslüman Kardeşler Cemaati ya da Suriyeli diğer muhaliflerin katılmamasının daha güzel olacağını düşünüyorum" diye konuştu.

El-Kuds el-Arabî gazetesinin, Müslüman Kardeşler Cemaati kaynaklarına dayandırdığı haberine göre Milhem Derubî, hareketteki liderlerin çoğunluğunun karşı çıkmasına rağmen, sadece Riyad Şukfa'nın onayıyla Paris Konferansı'na katıldı. Bundan ötürü Suriye Müslüman Kardeşler Cemaati içerisindeki bazı liderler, Paris Konferansı'ndan ötürü Şukfa'yı sorumlu tuttu.

Müslüman Kardeşler Genel Murakıbı Riyad Şukfa ise *Şarku'l-Avsat* gazetesine verdiği demecinde, Derubî'nin konferansa katılışının, hareket içerisindeki oylama neticesinde kararlaştırıldığını söyledi. Şukfa açıklamasında

---

[68] France 24 Arapça 5 Temmuz 2011. سوريا: منهيالمعارضةالسورية؟ www.france24.com/ar/20110704-bernard-henri-levy-meeting-paris-syria-assad-protest-opposition-paris-direct-part1

[69] France24 Arapça. 5 Temmuz 2011. سوريا: منهيالمعارضةالسورية؟ www.france24.com/ar/20110704-bernard-henri-levy-meeting-paris-syria-assad-protest-opposition-paris-direct-part1

"Müslüman Kardeşler içerisinde ihtilafların olduğu iddiası gerçek dışı. Fransa'daki konferansa katılma kararını ben kendim almadım. Oylamaya sunuldu ve çoğunluk 'katılma' yönünde oy kullandı. Biz ise bu konferansı desteklemedik" demişti.

Ulusal Kurtuluş Konferansı

Ulusal Kurtuluş Konferansı, Suriyeli muhalif hukukçu Heysem el-Malih öncülüğünde düzenlendi. El-Malih, Ulusal Kurtuluş Konferansı için ilk çağrısını 4 Temmuz 2011'de internette yayımladığı bir videoyla yaptı.[70] Mazlumder'in ev sahipliğinde düzenlenen konferansa çok sayıda aydın, eylemci ve STK temsilcisi katıldı.[71]

Ulusal Kurtuluş Konferansı öncesinde 13 Temmuz'da İstanbul'da düzenlenen toplantıda muhalifler, Suriye ordusuna halkın yanında yer alma çağrısında bulundu. Basın açıklamasına katılan Ulusal Kurtuluş Konferansı Hazırlık Komite Üyesi İmaduddîn Reşid, "Arap devletleri böyle bir toplantıya izin vermediği, Avrupa ülkeleri de vize işlemlerinde zorluk çıkardığı için Türkiye'yi seçtik" dedi.[72]

Suriye İnsan Hakları eski Genel Sekreteri ve Ulusal Kurtuluş Konferansı Başkanı avukat Heysem el-Malih, Suriyeli aydın Dr. İmaduddîn Reşid, Paris'teki Suriyeliler Üniversitesi Orta Doğu Masası Sorumlusu Burhan Galyun, Suriye Müslüman Kardeşler eski Genel Murakıbı Sadreddîn Ali Beyanunî, Suriyeli aydın Vail Hafız, Müslüman Kardeşler Cemaati eski Genel Murakıbı Isam el-Attar, Rıdvan Ziyade, Ubeyde Nahhas, Muhammed Abdullah, Fida Meczub, Necib Gadban yer aldı.[73]

---

70 Şarku'l-Avsat. 4 Temmuz 2011. معارضون سوريون لـ «الشرق الأوسط»: نخشى من تحول الثورة لمجرد مؤتمرات
http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11906&article=629503&search=%E5%ED%CB%E3%20%C7%E1%E3%C7%E1%CD&state=true

71 Mazlumder. 19 Temmuz 2011. Suriyeliler çözüm için İstanbul'da http://istanbul.mazlumder.org/faaliyetler/detay/basinda-mazlumder/10/suriyeliler-cozum-icin-istanbulda/429, Rusya el-Yovm. 16 Temmuz 2011. مؤتمر المعارضة السورية في اسطنبول يبحث خريطة طريق لتحركها http://arabic.rt.com/news_all_news/news/562433/

72 Reuters. 13 Temmuz 2011. سوريون في المنفى يدعون الجيش للوقوف مع الشعب http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76C0UI20110713

73 El-Hayat. http://international.daralhayat.com/internationalarticle/288511, Şarku'l-Avsat. 17 Temmuz 2011. المعارضة السورية ترتبك في إسطنبول.. لكنها تستمر في مساعيها لمرحلة ما بعد الأسد

Konferansın açılışında konuşan eski Suriye İnsan Hakları Genel Sekreteri ve Ulusal Kurtuluş Konferansı Başkanı Heysem el-Melih, sonuna kadar mücadele etmeye devam edeceklerini belirterek, "Bugün burada demokratik, laik bir Suriye kurmak için toplandık. Tüm engellemelere rağmen bir araya geldik" dedi.[74]

İstanbul'da düzenlenen Ulusal Kurtuluş Konferansı'nda, Beşşar Esed yönetiminin devrilmesi sonrasında yönetimi devralmak üzere 'gölge hükümet'in kurulması için çalışan el-Malih, muhalefetin karşı çıkmasından ötürü başarısız oldu.

17 Temmuz'da çalışmalarını tamamlayan Ulusal Kurtuluş Konferansı'nda, 25 kişinin yer aldığı Ulusal Kurtuluş Konseyi oluşturuldu. Ulusal Kurtuluş Konseyi, muhalefetin olumsuz tutumundan ötürü fiilî olarak ölü doğmuş oldu. Ülke adının Suriye Arap Cumhuriyeti yerine Suriye Cumhuriyeti olarak değiştirilmesi önerisinin dikkate alınmaması üzerine, Kürt bloğu konferanstan çekildiğini ilan etti.

Bu konferans, Suriye halkını ve ulusal güçlerini aşağıdaki hedefleri gerçekleştirmeye davet etti:

1- Askerî müdahaleyi redderek, rejimi devirmek, siyasî alternatifi korumak ve yıllardır devam eden mücadele boyunca Suriye muhalefetinin tüm kesimleriyle ve ırklarıyla desteklediği demokratik ve barışçıl mücadelenin geliştirilmesi.

2- Yönetimi barışçıl bir şekilde, başkanlık ve meclis seçimlerini gerçekleştirecek, yeni anayasayı oluşturacak ve derin devleti dağıtacak geçici ulusal bir hükümete taşımak.

3- Halkın, güvenli ve özgür bir geleceği çizebileceği modern bir anayasaya dayanan ve temeli halk olan çok partlili, modern ve demokrat bir devletin kurulması; gençlerin ve kadınların bu yoldaki rollerinin öneminin kesinleştirilmesi.

4- Suriye halkının tüm fertlerinin eşit haklara sahip olduğunu kesinleştirmek; dinî ve etnik haklarına saygı duymak; Müslüman veya Hıristiyan ol-

---

http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11919&article=631464&search=%D5%CF%D1%20%C7%E1%CF%ED%E4%20%C7%E1%C8%ED%C7%E4%E6%E4%ED&state=true

[74] Yenişafak. 17 Temmuz 2011. Suriyeliler çözümü İstanbul'da aradı http://yenisafak.com.tr/Gundem/?t=17.07.2011&i=330469

sun halkın tüm kesimlerinin ve halkın tüm ırklarının arasında dayanışmayı ve barışı sağlamak.[75]

İstanbul'un Pendik ilçesinde düzenlenen konferansla eş zamanlı olarak Suriye'de de bir konferans düzenlenmesi bekleniyordu. Suriyeli muhaliflerden Velid Bunnî, İstanbul'da düzenlenecek Ulusal Kurtuluş Konferansı'yla eş zamanlı olarak başkent Şam'ın el-Kabun semtinde düzenlenecek konferansın salonunu hedef alan saldırıda 14 kişinin ölmesi üzerine, Şam'daki konferansın iptal edildiğini açıkladı.[76] Reuters'in haberine göre konferanstan bir gün önce 23 tanesi Şam olmak üzere Suriye genelinde 32 kişi güvenlik güçlerinin açtığı ateş sonucunda öldürüldü.[77] Aynı gün Suriye'nin nükleer programı, Güvenlik Konseyi'nde görüşülmeye başlandı.[78]

Muhalifler, 16 Temmuz 2011'de, İslâmcı, liberal ve bağımsızların da aralarında bulunduğu 25 kişiden oluşan Ulusal Kurtuluş Konseyi'ni seçti. Bu konsey ise 11 kişilik bir komiteyi belirleyecekti. Paris'te yaşayan Doktor Vail Hafız "İstanbul'da 25, Suriye içerisinde ise seçilecek 50 kişiyle Suriye devrimini temsil edecek Yürütme Kurulu'nun oluşturulacağını söyledi.[79]

Ulusal Kurtuluş Konferansı Başkanı Heysem el-Malih, "Diğer gruplarla da işbirliği içerisinde olarak ülkenin demokratikleşmesine liderlik edeceklerini" söyledi. Muhalifler, görüş ayrılıklarından ötürü hedeflenen 'gölge hükümeti' kurmakta başarısız oldu. Bazı muhalifler, 'gölge hükümet'in kurulması gerektiğini düşünürken, bazıları "intifada"nın sonuçlarının beklenmesi gerektiğini kaydettiler.[80]

---

75 Rusya el-Yovm. 17 Temmuz 2011. مؤتمر المعارضة السورية في اسطنبول يشكل "مجلس إنقاذ وطني" http://arabic.rt.com/news_all_news/news/562475/

76 Rusya el-Yovm. 16 Temmuz 2011. المعارضة السورية تلغي مؤتمر الانقاذ الوطني في دمشق http://arabic.rt.com/news_all_news/news/562408/

77 Reuters. 15 Temmuz 2011. القوات السورية تقتل ٢٣ والمعارضة تلغي مؤتمرا http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76E11D20110715, Reuters. 15 Temmuz 2011. شاهدة: قوات الامن السورية تطلق الرصاص على محتجين في دمشق http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76E0BU20110715

78 Reuters. 15 Temmuz 2011. احالة الملف النووي السوري الى مجلس الامن الدولي http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76E01B20110715

79 France24 Arapça. 16 Temmuz 2011. "مؤتمر الإنقاذ الوطني" يحاول جمع شمل المعارضة السورية www.france24.com/ar/20110716-syria-turkey-istanbul-opposition-national-conference-kurds-violence-clinton-assad-regime

80 Reuters. 16 Temmuz 2011. جماعة معارضة سورية تشكل مجلسا لمواجهة نظام الاسد http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76F0JG20110716, Reuters. 17 Temmuz 2011.

Ulusal Kurtuluş Konferansı'yla, Suriye'deki rejimin devrilmesi ve yeni rejimin kurulması için gerekli olan yol haritasının belirlenmesi hedefleniyordu.[81] Heysem el-Malih ve Vail Hafız, İstanbul'da düzenlenen konferansta yaptıkları konuşmalarında, Suriye'deki rejimin devrilmesi için halka, sivil isyan çağrısı yaptı.[82]

Konferansın açılış konuşmasını, Suriye'den internet üzerinden bağlanan Meşal Temmo yaptı. Temmo "Suriye'de yönetim, meşrûiyetini yitirdi. Esed yönetimi, akan kandan sonra iktidarda kalması beklenemez. Muhalefetin isteğini kabul etmeli ve sivil yolla yönetimi bırakmalıdır"[83] dedi.

Konferansa katılanlardan Burhan Galyun ise, France 24 televizyonuna yaptığı açıklamasında, "Muhalefet arasında farklılıklar olsa da temel hedef, Suriye'de demokratik değişimdir; bu değişimin Esed'in önderliğinde yapılamayacağıdır"[84] diye konuştu. Galyun, 19 Temmuz'da Rusya el-Yovm televizyonuna yaptığı açıklamasında ise muhalefetin rejimi devirme hedefinde birleştiği gibi, sivil devrim ve dış müdahaleye karşı çıkmak gibi rejimi devirme yöntemlerinde de ortak hareket ettiğini söyledi.[85]

Heysem el-Malih, 'gölge hükümet'in içerideki muhalefetin önerisi olduğunu; fakat Ulusal Kurtuluş Konferansı'nda gündeme getirilmediğini, rejimin devrilmesinden sonra yönetimi ele alacak geçici hükümetin gündemde olduğunu kaydetti. Rejim devrilmedikçe evine dönmeyeceğini belirten el-

---

المعارضة السورية تشكل مجلسا لمواجهة الاسد http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76G00020110717

81 France24. 16 Temmuz 2011. سوريون يعقدون مؤتمرا "للإنقاذ الوطني" في إسطنبول بتركيا www.france24.com/ar/20110715-syria-istanbul-conference-national-salvation-opposition-violence-damascus-turkey-bashar-assad

82 Reuters. 16 Temmuz 2011. المعارضة السورية تدعو لعصيان مدني http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76F0EI20110716

83 France 24 Arapça. 16 Temmuz 2011. مؤتمر "للإنقاذ الوطني" في إسطنبول بمشاركة أطياف من المعارضة السورية www.france24.com/ar/20110716-syria-politics-unrest-opposition-turkey-dissidents-istanbul-strategies-bashar-al-assad-regime

84 France 24 Arapça. 16 Temmuz 2011 مؤتمر «للإنقاذ الوطني» في إسطنبول بمشاركة أطياف من المعارضة السورية www.france24.com/ar/20110716-syria-politics-unrest-opposition-turkey-dissidents-istanbul-strategies-bashar-al-assad-regime

85 Rusya el-Yovm. 19 Temmuz 2011. ناشط سوري: نظام بشار الاسد خسر الحل العسكري و"لعبة" المؤامرة الخارجية http://arabic.rt.com/news_all_news/news/562704/

Malih, askerî dış müdahalenin konferansta gündeme gelmediğini, muhalefetin siyasî müdahaleye açık olduğunu söyledi.[86]

Doha Buluşması

Suriye dışında ve içerisinde düzenlenen konferasnlara rağmen ortak bir çatı altında toplanmayı başaramayan Suriyeli muhalifler, bu defa Katar'ın davetlisi olarak Doha'da buluştu.

Suriyeli muhalifler, 31 Temmuz'da Katar'ın başkenti Doha'da bir araya gelerek, Suriye'deki değişim süreci ve reformları görüştü. 1 Ağustos'ta sona eren konferansta, Suriye muhalefetinin bu süreçte ortak hareket etmesinin zorunluluğu vurgulandı.

Toplantıya, aslen Filistinli olan ve bir dönem İsrail Parlamentosu'nda milletvekilliği de yapan Azmi Beşara'nın yanı sıra Suriyeli muhaliflerden Arif Delile, Burhan Galyun, Heysem Menna ve Hazim Nehhar gibi isimler katıldı. Toplantıda konuşan Azmi Beşara, "Suriye'de değişimin kaçınılmaz olduğunu ve Suriye rejiminin yıkılışının yakın olduğunu" söyledi.

Konferansta konuşan Heysem Menna ise Suriye devriminin "mezhepçiliğe, şiddete ve dış müdahale" gibi üç unsura "hayır" dediğini belirterek, yönetimi, Suriyeli devrimciler arasında mezhebî çatışma için provokasyonda bulunmakla suçladı.[87]

Arap Siyasî Araştırmalar ve Çalışmalar Merkezi tarafından düzenlenen toplantıya katılan Burhan Galyun, Suriye Ordusu'nun Hama'da başlattığı operasyonlara dikkat çekerek "Yönetim, savunmadan saldırıya geçti. Yönetim, aksi yönde hareket etmeye karar verdi" dedi. Galyun, Suriye'nin demokratik hukuk devletine dönüşebilmesi için muhaliflerin birleşmesinin zorunlu olduğunu söyledi.[88]

---

[86] France 24 Arapça. 18 Temmuz 2011. رؤية المعارضة لمستقبل سوريا www.france24.com/ar/20110718-haitham-al-maleh-syrian-opposition-results-meeting

[87] Şarku'l-Avsat. 31 Temmuz 2011 مثقفون سوريون يحثون في الدوحة إصلاح النظام السوري واحتمالات تغييره www.aawsat.com/leader.asp?section=4&issueno=11933&article=633560, Arab Center for Research & Policy Studies. 30 Ocak 2012. مفكرون وأكاديميون في ندوة المركز العربي للأبحاث: «الطائفية خطر يهدد البناء الديمقراطي للثورات العربية. www.dohainstitute.org/release/e9de39dc-767e-4480-978c-01b98a5a1698

[88] El Beyan. 2 Ağustos 2011 منتدى الدوحة يدعو لدور أكبر لشباب الثورة www.albayan.ae/one-world/overseas/2011-08-02-1.1481492

Dr. Arif Delile ise endişelerini dile getirdi ve Suriye yönetiminin süreçten zaferle çıkması halinde, devrimin başlamasına neden olan sorunların çözüme kavuşturulmadan devam edeceğini vurguladı. Hazim Nehhar da Suriye muhalefetinin birleşmesinin zorunlu olduğunu, muhalefetin ortak hareket etmesi halinde yönetime alternatif oluşturabileceğini söyledi.

Yukarıda ayrıntıları verilen konferanslar, 18 Mart 2011'de başlayan isyan öncesinde Suriye içerisinde örgütlü bir yapıları olmayan ve yurt dışında bireysel ya da etkisiz grupçuklar halinde var olan muhaliflerin yönetime alternatif bir çatı örgütü kurmasına yetmemişti; ancak yurt dışında yaşayan muhaliflerin bir araya gelmesine, tanışmalarına ve örgütlenmelerine zemin hazırlamıştı.

Ulusal Koordinasyon Kurulu (UKK)

Suriye'de Demokratik Değişim İçin Ulusal Koordinasyon Kurulu (UKK), Suriyeli muhaliflerin Arap Baharı sürecinde kurdukları ilk siyasî örgütlenmedir. UKK, liderlerinin çoğunluğunun Suriye içerisindeki muhaliflerden oluşmasından ötürü "Suriye içerisindeki muhalifler" olarak da bilinmektedir.

15 Mart'ta başlayan olaylar sonrasında başlatılan çalışmaların sonucu olan kurul için ilk somut adım, 22 Haziran 2012'de Şam'da atılmıştı.[89] Suriye'de sivil yolla demokratik bir değişimi hedefleyen Ulusal Koordinasyon Kurulu, 30 Haziran'da Hasan Abdulazim başkanlığında kuruldu.[90]

Kuruluş döneminde yayımlanan bildiriye göre Kurul'un temel hedefi, 3 aydır Suriye siyasetini ve ekonomisini etkileyen krizde Suriye yönetiminin karşısına ortak taleplerle çıkmak, ortak tavır takınmaktı.[91]

İstanbul'da kurulan Suriye Ulusal Konseyi adlı muhalif örgütün bir dönem başkanlığını da yapan Burhan Galyun da Konsey'e başkan seçildiği döneme kadar UKK'nın bir üyesi olarak biliniyordu.[92] 3 Temmuz 2011'de UKK'dan yapılan açıklamada Galyun'un, Hasan Abdulazim'in Suriye dışındaki yardımcısı olarak seçildiği belirtilmişti.[93]

---

89 El-Cezire. 13 Aralık 2011. هيئة التنسيق الوطنية في سوريا www.aljazeera.net/news/pages/36aa703b-4c8d-41eb-be64-e17c70a210cb

90 Rusya el-Yovm. 1 Temmuz 2011. ..المعارضة السورية في الداخل والخارج تشكل هيئة للتنسيق والجيش يوسع عملياته في محافظة إدلب http://arabic.rt.com/news_all_news/news/561302/

91 AKI. 22 Haziran 2011 قوى المعارضة السورية تشكل هيئة تنسيق وطني www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2159738639 , El-Cezire. 13 Kasım 2011 هيئة التنسيق الوطنية في سوريا www.aljazeera.net/news/pages/36aa703b-4c8d-41eb-be64-e17c70a210cb

92 Şarku'l-Avsat. 26 Ağustos 2011. انعقاد مؤتمر لهيئة التنسيق الوطنية المعارضة الشهر المقبل في دمشق www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=637506&issueno=11959

93 Suriye Ulusal Koordinasyon Kurulu resmi web sayfası. أول تشكيل رسمي لعضاء مؤسسة هيئة التنسيق القيادية

Koordinasyon Kurulu'nda yer alan kişiler ve bağlı oldukları örgütler şunlardı:

Komünist İşçi Partisi,

Sosyalist Birlik Partisi

Hasan Abdulazim (Demokratik Ulusal Topluluk Sözcüsü)

Hüseyin el-Avadat (Bağımsız)

Burhan Galyun (Bağımsız)

Hazim Nehhar (Arap Devrimci İşçi Partisi)

Reca Nasır (Demokratik Arap Sosyalist Birliği Partisi)

Abdülaziz el-Hayr (Komünist İşçi Partisi)

Heysem Menna (Arap İnsan Hakları Örgütü Sözcüsü)

Mişel Kilo (Sivil Toplumu Kalkındırma Komiteleri)

Fayiz Sara (Sivil Toplumu Kalkındırma Komiteleri)

Arif Delile (Sivil Toplumu Kalkındırma Komiteleri)

Salih Müslim Muhammed (Ulusal Kürt Hareketi)

Cemal Molla Muhammed el-Kurdî (Ulusal Kürt Hareketi)

Muhammed Musa (Ulusal Kürt Hareketi)

Muhammed el-Ammar, Munir el-Bitar (Arap Sosyalist Hareketi)

Semir Ayta, Rami Abdurrahman, Zekeriyya Sakkal, Bessam el-Melik (Şam Ticaret Odası üyesi, bağımsız)

Muhammed Seyyid Rasas (Marksist Sol Topluluğu)

İlyas Debane (Marksist Sol Topluluğu)

Roza Ebû Ali Yasin (Bağımsız)

Demokratik Birlik Partisi

Kürt Sol Partisi

Suriye Kürt Demokratik Partisi[94]

---

http://syrianncb.files.wordpress.com/2011/12/first-command-body.pdf, France 24 Arapça. 20 Ağustos 2011. أحزاب وشخصيات معارضة تطلق "هيئة التنسيق الوطني" وتطالب بوقف "الخيار الأمني"»
www.france24.com/ar/20110630-syria-aleppo-oppositions-announces-creation-democratic-parties-protesters-bashar-assad

[94] Suriye Ulusal Koordinasyon Kurulu resmi web sitesi. أول تشكيل رسمي لعضاء مؤسسة هيئة التنسيق القيادية http://syrianncb.files.wordpress.com/2011/12/first-command-body.pdf

UKK'nın ilk dönem yönetim kurulu, Hasan Abdulazim, Arif Delile, Hüseyin el-Avadat, Reca Nasır, Abdülaziz el-Hayr, Heysem Menna, Munir el-Bitar ve Fayiz Sara'dan oluşuyordu;[95] ancak Koordinasyon Kurulu'ndaki istifalar ve yeni katılımlar üzere yönetim kurulu, Nisan 2012'de yeniden oluşturuldu.[96] Kurul'dan yapılan açıklamaya göre yeni yönetim şu isimlerden oluşmaktadır: Hasan Abdulazim, Abdülaziz el-Hayr, Arif Delile, Heysem Menna, Reca Nasır, Abdulmecid Mencuna, Munzir Haddam.[97]

Ulusal Koordinasyon Kurulu, Ulusal Konsey'in aksine Suriye'deki kriz üzerine düzenlediği konferanslarını, Suriye içerisinde gerçekleştirdi. UKK'nın çağrısıyla 18 Eylül 2011'de 300 muhalifin katılımıyla Şam'ın banliyösü Halbun'da düzenlenen konferans, bu konferanslardan birisidir. Suriye'de demokratikleşme sürecinin ele alındığı bu konferansta Hasan Abdulazim, devrimin sivil devam etmesi gerektiğini ve askerî müdahaleye kesinlikle karşı olduğunu vurguladı ve baskıcı otoriter rejimin artık sona ermesi çağrısında bulundu.[98]

UKK ve Suriye yönetimiyle diyalog

UKK, dışarıdaki muhalefetin aksine, uzun bir süre Suriye yönetimiyle diyalog içersinde olarak, krizin görüşmeler yoluyla çözülmesi için mücadele verdi. Suriye dışındaki muhaliflerin Antalya Konferansı'yla Suriye yönetimiyle diyalog kapılarını kapattığı ve yönetimin kesinlikle devrilmesi gerektiği söyleminde ittifaka vardığı bir dönemde Ulusal Koordinasyon Kurulu, 30 Haziran'da yaptığı açıklamasında, Suriye yönetimiyle ciddi diyalog için sekiz temel şart açıkladı.

Bu şartlar arasında, güvenlik politikasının durdurulması, "halk intifadası"na yönelik taraflı resmî medya yayınlarına son verilmesi, tüm siyasî tutukluların ve gösteriler sırasında gözaltına alınanların serbest bırakılması, göstericilere

---

95 El-Cezire. 13 kasım 2011. هيئة التنسيق الوطنية في سوريا www.aljazeera.net/news/pages/36aa703b-4c8d-41eb-be64-e17c70a210cb

96 UPI Arapça. 9 Nisan 2012 http://arabic.upi.com/News/2012/04/09/UPI-60901333960853/

97 BBC Arapça. 1 Nisan 2012. هيئة التنسيق الوطنية: الاعتراف بالمجلس الوطني السوري كممثل وحيد" عمل إقصائي» www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2012/04/120401_friendsofsyria_reaction.shtml

98 Şarku'l-Avsat. 19 Eylül 2011 «سوريا.. معارضو الداخل يدعون لإسقاط النظام الفاسد» http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11983&article=641122 , BBC Arapça. 18 Eylül 2011. سورية: قوى معارضة في الداخل تؤكد على سلمية الاحتجاجات لاسقاط النظام www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/09/110918_syria_protests.shtml

açılan ateşin soruşturulması için bağımsız komisyonun oluşturulması, sıkıyönetim ve olağanüstü hal yasalarının fiilî olarak da kaldırılması, anayasadaki 8. maddenin iptali ve sivil gösteri düzenlenme hakkının tanınması, kapsamlı anayasa ve siyasal değişim için genel ulusal diyalog çağrısının en kısa sürede yapılması yer almaktaydı.[99]

İlk dönemde Suriye'deki krizin çözümü için uzlaşma eksenli diyaloğu önceleyen UKK, Suriye yönetiminin güvenlik eksenli çözümde ısrar ettiğini öne sürdü ve ilerleyen süreçte uzlaşma eksenli diyalog fikrinden vazgeçerek, Suriye'de demokratik değişimin gerçekleşmesi için yönetimle iki bağımsız taraf olarak müzakereye girmeye hazır olduğunu açıkladı.[100]

UKK, Suriye'de gerçek anlamda değişimin sağlanması ve akan kanın durdurulması şartıyla diyaloğa yeşil ışık yakmaktaydı. Muhammed Mer'i, Rusya'nın gözetiminde yönetimle diyaloğa girme çağrısına şöyle yanıt verdi: "Biz, diyaloğa karşı değiliz. Biz, Suriye'deki geçiş süreci için müzakerelere hazırız. Suriye'nin 15 Mart 2011 öncesine dönmesi mümkün değil. Suriye halkının taleplerinin karşılanacağı her türlü girişimi kabul ederiz. Suriye'deki krizin çözümü için siyonist rejim dışında her yere; Kahire'ye, Tahran'a, Pekin'e, Moskova'ya gitmeye hazırız. Çünkü biz, iç savaş tehlikesini hissediyoruz. Eğer Suriye sorununu çözemezse toplum ve devlet yapısını çökertecek bir meçhule gidecektir" dedi.[101]

UKK ve Suriye'deki krizin çözümü

Ne Suriye yönetiminin ne de muhaliflerin, krizi askerî yolla çözebilecek gücünün olmadığını düşünen UKK'ya göre, Suriye'deki krizin tek çözüm yolu siyasîdir. UKK liderlerinden Munzir Haddam, 18 Şubat 2013'te el-Alem televizyonuna "Silahlı muhalefetin Suriye yönetimini yenecek gücü yok. Bundan ötürü siyasî çözüm dışında başka bir yol yok"[102] şeklinde açıklamada bulundu.

UKK, Suriye'de ayaklanmanın başladığı ilk günden itibaren dış askerî müdahaleye karşı çıktığı gibi, Suriyeli tarafların Suriye krizinin çözümünde

---

99 Rusya el-Yovm. 1 Temmuz 2011. ..المعارضة السورية في الداخل والخارج تشكل هيئة للتنسيق والجيش يوسع عملياته في محافظة إدلب http://arabic.rt.com/news_all_news/news/561302/

100 AKI. 1 Ekim 2011. قيادي في هيئة التنسيق لـ آكي: لن نشارك في أي مؤتمر حواري مع السلطة السورية www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2538921258

101 www.alalam-news.com/news/974204

102 www.alalam.ir/news/1446986

her türlü askerî seçeneğe başvurmasına tepki göstermişti. Suriyeli sivillerin silahlandırılmasına karşı çıkan UKK, ordudan ayrılan subay ve askerlerin de silah bırakması, göstericilere katılarak devrimin sivil yüzünün korunmasını istemişti.

UKK liderleri, Ulusal Konsey'in aksine Libya senaryosunun Suriye'de uyarlanmasına ısrarlı bir şekilde karşı çıkmıştı. UKK üyesi Abdülaziz el-Hayr "Libya senaryosu, Suriye'de tekrarlanamaz. Problemi Suriyelilerin kendilerinin çözmesi gerekiyor. Uluslar arası toplum karar veren değil, destekleyen taraf olmalıdır"[103] derken bu hususun altını çiziyordu.

Abdülaziz el-Hayr, 23 Şubat 2012'de yaptığı açıklamasında da Suriye'ye askerî müdahaleye karşı olduklarını vurgulayarak "Dış müdahale, yıkıma ve felâkete yol açacaktır. Suriyeli muhaliflerin silahlandırılması ise Suriye'de olacak en kötü şeydir"[104] demişti.

Ulusal Koordinasyon Kurulu, dış ülkelerden destek alan silahlı grupların bağımsız kalamayacağına inanıyordu. UKK liderlerinden Halid İsa'ya göre Özgür Suriye Ordusu, özgür değildi; çünkü emirleri Türkiye'den alıyordu. Halid İsa, el-Alem televizyonuna yaptığı açıklamasında "Özgür Suriye Ordusu, talimatlarını Türkiye ordusundan alıyor. Suriyeli muhalifleri silahlandırmak Suriye'nin çıkarına değil. Akan kan Suriye'nindir. Suriye'nin yüce maslahatları tehlikededir. Katar-Türkiye ittifakı, Suriye'nin çıkarına değil. Bedeli birinci derecede ödeyen Suriye halkıdır"[105] diye konuşmuştu.

UKK üyesi ve Sosyalist Arap Demokratik Birliği Partisi liderlerinden Reca Nasır, Suriye krizinin askeri formüllerle değil siyasî yolla çözülmesi gerektiğini söyledi. Nasır "Biz, her türlü askerî müdahaleye karşıyız. Bunun sebebi, sadece Libya'daki başarısızlık değil; müdahale, aynı zamanda bir işgaldir. Biz, içeriden değişim olmasını istiyoruz. Dış güçler, sadece kendi çıkarlarına önem verir. Bu da ulusal çıkarlarımıza aykırıdır"[106] dedi.

UKK zaman zaman çatışma bölgelerinde ateşkes sağlanması için girişimlerde bulundu. UKK, Şubat 2012'de Humus'un Baba Amr bölgesinde ya-

---

[103] El-Alem. 10 Şubat 2012. هيئة التنسيق: عودة المراقبين تقلل من مستوى العنف www.alalam.ir/news/980584

[104] El-Alem. 23 Şubat 2012. معارض سوري يرفض اي تدخل عسكري في بلاده www.alalam.ir/news/999914

[105] El-Alem. 1 Şubat 2012. www.alalam.ir/news/966694

[106] İlaf. 3 mayıs 2011. "إيلاف" تستطلع رأي المعارضة السورية في التدخل الخارجي www.elaph.com/Web/news/2011/5/651621.html

şanan çatışmaları sona erdirecek bir ateşkes için çalıştı. UKK liderlerinden Munzir Haddam, Rusya'nın Şam büyükelçisi aracılığıyla, Cumhurbaşkanı Yardımcısı Faruk Şara ve diğer Suriyeli yetkililerle müzakereye girerek, Baba Amr'a tıbbî malzemelerin girmesine imkân sağladıysa da Suriye yönetiminin, silahlılar teslim olmadan kuşatmanın sona ermeyeceği ısrarından ötürü girişim sonuçsuz kaldı.[107]

Kriz Suriyeliler arasında çözülmeli

UKK, Suriye krizinin sadece Suriyeliler tarafından çözülmesi gerektiğini düşünüyor, başka ülkelerin Suriye krizini derinleştirecek adımlarına ve dışarıdan savaşçı nakline birçok kez karşı çıkmıştı. UKK sık sık Suriye'deki yönetime karşı savaşmak için Suriye'ye giren cihadcıların ülkelerine dönmesi gerektiğini belirtmişti.[108]

Suriye krizinin Suriye içerisinde çözülmesi gerektiğini belirten UKK liderleri, Suriye'de ayaklanmanın silahlı isyana dönüşmesinden ve krizin Güvenlik Konseyi'ne taşınmasından muhalifler kadar yönetimi de sorumlu tutmaktaydı. UKK liderlerinden Abdülaziz el-Hayr şöyle diyordu: "Biz, Suriye'deki krizin Suriye içerisinde çözülmesini istemiştik. Fakat rejim, siyasal çözüm kapılarının tamamını kapattığı için Suriye krizi Arap Birliği'ne taşındı. Arap Birliği'nden de herhangi bir sonuç alınamadı ve bu kriz, Güvenlik Konseyi'ne taşındı. Suriye'deki krizin Güvenlik Konseyi'ne taşınmasının ve bazı vatandaşların silahlanmasının sebebi, rejimin ilk aylardan beri sürdürdüğü askerî çözümdür."[109]

UKK üyesi Heysem Menna, Deralıların evlerini terk ederek Ürdün'e göç etmeleri yönündeki çağrılara tepki göstererek Suriyelilerden köylerinde kalmalarını, böylece yönetime "haklarına olan bağlılıklarını göstermelerini" istemişti. AKİ'ya yaptığı açıklamasında mültecilerin evlerine dönmelerini isteyen Menna, "Ne Türkiye ne de başkası Suriye'yi değiştirecek. Suriye'yi, Suriye halkı değiştirecek"[110] diye konuşmuştu.

---

[107] Er-Ra'i. 24 Şubat 2012. هيئة التنسيق فاوضت الشرع بوساطة روسية لوقف النار في بابا عمرو... دون جدوى www.alraimedia.com/ArticlePrint.aspx?id=330786

[108] El-Alem. 18 Şubat 2013. هيئة التنسيق: لا بديل للخيار السياسي بسوريا www.alalam.ir/news/1446986

[109] El-Alem. 23 Şubat 2012. معارض سوري يرفض اي تدخل عسكري في بلاده www.alalam.ir/news/999914

[110] AKI Arapça. 16 Haziran 2011. ناشط: على السوريين ألا يتركوا قراهم كي يفهم النظام تمسكهم بالحق www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2138030583

UKK'ya göre ABD, AB, Türkiye ve Körfez ülkeleri, Suriye'deki krizin siyasî yolla çözülmesini istemiyordu. Arap ve Batılı ülkelerin Suriye'ye karşı tutumunu değerlendiren UKK üyesi Muhammed Mer'i, 7 Eylül 2012'de el-Alem televizyonuna yaptığı açıklamasında "Amerika, AB, Türkiye ve Körfez ülkeleri, Suriye'deki krizin siyasî yolla çözülmesini istememektedir. Bundan ötürü silahlandırmaya ve askerî seçeneğe devam ediyor. Suriye yönetimi de krizi siyasî yolla çözemeyeceği düşüncesiyle askerî seçeneğe odaklanmış durumda" dedi.

UKK'nın Ulusal Koalisyon'la ilişkisi

UKK, uluslar arası ve bölgesel güçlerin baskılarına rağmen Ulusal Konsey'in özellikle de dış müdahale talebinden ötürü Konsey'e katılmayı kabul etmedi. Konsey'in kurulduğu ilk dönemde Koordinasyon Kurulu'nun Konsey'e katıldığı ya da katılacağı yönünde ortaya atılan iddialar, Hazim Nehhar ve diğer UKK üyeleri tarafından birçok kez yalanlandı.[111]

Bununla birlikte Koordinasyon Kurulu, güçlü bir muhalefetle Suriye yönetimi tavize zorlanarak halkın taleplerinin kabul ettirileceğine inandığı için muhalefet içerisindeki farklı siyasî akımlarla, Suriye'nin egemenliğinin çiğnenmeyeceği temel ilkeler esas alınarak ittifak girişimlerinde bulundu. Heysem Menna, söz konusu girişimler üzerine yaptığı açıklamasında, başsız gövde olarak nitelediği Ulusal Konsey'deki farklı görüşlerden ve Türkiye hükümetinin Konsey kararlarına müdahil olmasından ötürü muhalefeti birleştirme çabalarının sonuçsuz kaldığını söyledi.[112] UKK'ya göre Türkiye, sadece Konsey'deki kararlara müdahil olmuyor, aynı zamanda lojistik, silah ve askerî eğitimle Suriye'deki çatışmalara destek sağlıyordu.[113]

Ulusal Konsey'le Koordinasyon Kurulu arasındaki ilk ciddi temas, Aralık 2011'de başladı. 7 Aralık'ta iki taraf arasında yapılan görüşmelerin olumlu bir şekilde seyrettiği, Arap Birliği'nin denetiminde 100 ile 150 kişi arasında katılımcının olacağı Suriye Konferansı'nın düzenleneceği bildirildi.

---

[111] AKI Arapça. 25 Ağustos 2013 المعارض السوري حازم نهار ينفي مشاركته بمؤتمر اسطنبول www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2384502223

[112] El-Kudsu'l-Arabî. 6 Aralık 2011. www.alqudsalarabi.info/index.asp?fname=data\2011\12\12-06\06qpt965.htm

[113] El-Alem. 18 Şubat 2013. هيئة التنسيق: لا بديل للخيار السياسي بسوريا www.alalam.ir/news/1446986

O dönemde her iki oluşum da Suriye yönetiminin devrilmesi, askerî müdahaleye karşı çıkılması, BM çerçevesinde sivillerin korunması, tüm siyasî tutukluların serbest bırakılması için çalışma ve sivil gösterilere devam edilmesi hususlarında karar birliğine vardı.[114] İki taraf arasında yürütülen çalışmalar, Aralık sonunda olumlu bir neticeyle sonuçlandı. Ulusal Koordinasyon Kurulu, 31 Aralık'ta Ulusal Konsey'le anlaşmaya varıldığını duyurdu.[115] Suriye Ulusal Konseyi'yle Ulusal Koordinasyon Kurulu, yeni bir Suriye'nin inşası için ortak hareket etme kararı aldı.

Taraflar arasında imzalanan anlaşmaya, Heysem Menna'nın ısrarı üzere "dış müdahaleye hayır" maddesi eklendi. Taraflar arasında üzerinde uzlaşıya varılan anlaşmanın Arap Birliği'ne sunulması bekleniyordu ki "Suriye'nin egemenliğini ve bağımsızlığını çiğneyen her türlü yabancı müdahalenin reddedilmesi" maddesi, Suriye Ulusal Konseyi adlı muhalif örgüt içinde infiale yol açtı.

"Dış müdahaleye hayır" maddesinden ötürü Ulusal Konsey üyeleri ve dışarıdaki diğer muhalifler anlaşmaya sert tepki gösterdi.[116] El-Cezîre televizyonuna konuşan Demokratik Değişim Hareketi lideri Ammar Kurabî, devrimcilerin bizzat dış müdahale istediklerini belirterek Ulusal Koordinasyon Kurulu'nun "dış müdahaleye hayır" şartına tepkisini şu sözlerle gösterdi: "Bu devrimde esas pusula, sokaklardır. Devrim, 'Uçuşa Yasak Bölge', 'Tampon Bölge', 'Sivillerin Korunması' cumalarıyla dış müdahaleyi istediğini açıkladı. Devrimin kendisi müdahaleyi istemektedir. Rejim, baskısı ve katliamlarıyla başka bir seçenek, diyalog ya da reform formülünü bırakmadı".

Kurabî, dönemin Ulusal Konsey Başkanı Burhan Galyun'un anlaşma için kullandığı 'taslak' iddialarını yalanlarken, "Burada bir taslak yok. İmzaları atılan bir anlaşma var"[117] dedi.

---

[114] AKI Arapça. 1 Aralık 2011. المعارضة السورية تحقق تفاهمات هامة ومساع لتشكيل لجنة عليا www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2724059246

[115] El Mısri el-Yovm. 31 Aralık 2011. سوريا: اتفاق بين «المجلس الوطني» و«هيئة التنسيق» لإنهاء انقسام المعارضة www.almasryalyoum.com/node/576561 , http://syria-politic.com/ar/Default.aspx?subject=274#.UMcrUINrhS5

[116] İsrahaber. 2 Ocak 2012. Devrimcilerden konsey ile kurul arasındaki ittifaka tepki www.israhaber.com/devrimcilerden-konsey-ile-kurul-arasindaki-ittifaka-tepki-13868-haberi.html

[117] Youtube. 31 Aralık 2011. عمار القربي الاتفاق ليس مسودة بل اتفاق موقع www.youtube.com/watch?v=7-FdqApqV9E

Anlaşma üzerine Ulusal Konsey liderlerinden Eşref Mikdad ise Ulusal Konsey'in Yönetim Kurulu ve Genel Sekreterliği'nin feshedilmesi gerektiğini savunurken, aksi takdirde Ulusal Konsey'in de rejim gibi devrileceğini söyledi. Ulusal Konsey'e yönelik sert eleştirileri ve dış müdahale yanlısı açıklamalarıyla dikkatleri çeken Şam Deklarasyonu'nun diasporadaki lideri Abdurrezzak Eid, "Anlaşma bir felâket. Suriyeli muhalifler, devrimcilerin talepleri etrafından kenetlenmelidir" diyerek anlaşmaya tepkisini gösterdi.

Reuters'e konuşan Müslüman Kardeşler Cemaati ve Konsey üyesi Milhem Derubî, muhaliflerin anlaşmaya olan tepkisini azaltmak için, bir ay sonraki oturumda anlaşmanın diğer Suriyeli muhaliflere de sunulacağını, bunun akabinde anlaşmaya imzaların atılabileceğini söyledi.[118]

Ulusal Konsey içerisindeki NATO yanlısı muhalifler de Burhan Galyun üzerinde baskı oluşturarak geri adım atmasını sağladılar. Başta Rıdvan Ziyade olmak üzere Ulusal Konsey üyesi birçok muhalif, Konsey'deki üyeliğini dondurma tehdidinde bulundu. Gassan Neccar, üyeliğini geri çekme kararı aldığını açıklarken, Rıdvan Ziyade "Ulusal Konsey'le Ulusal Koordinasyon Kurulu arasında böyle bir anlaşmanın imzalandığını duyunca çok şaşırdım. Eğer Konsey, anlaşmada ısrarını korursa ben, üyeliğimi donduracağım" dedi.

Gelen baskılardan sonra Ulusal Konsey Başkanı Burhan Galyun, geri adım attı. Heysem Menna'nın gündeme getirdiği anlaşmanın esasında nihai sonuca varılmayan bir taslak olduğunu, Ulusal Konsey'in Genel Sekreterliği'ne sunulduktan sonra taslağın anlaşmaya dönüşmesinin mümkün olabileceğini söyledi. Galyun "Biz, dış müdahalenin karadan gerçekleşmesine karşıyız. Çünkü bu, egemenliğimizi çiğnemektedir. Bununla birlikte biz, hava ve deniz ulaşımının kapatılması için dış müdahaleyi istiyoruz. Bu, Suriye devriminde temel dayanak noktasıdır" dedi. Galyun, Suriye'de akan kanın durdurulması için Suriye dosyasının en kısa sürede Güvenlik Konseyi'ne havale edilmesi gerektiğini söyledi.

Galyun ayrıca anlaşmayı ifşa etmesinden ötürü UKK'ya tepki gösterirdi. Galyun, kendilerinin karadan askerî müdahaleye karşı çıktığını; fakat sivillerin korunması için hava müdahalesine karşı çıkmadıklarını söyledi.[119]

---

[118] Reuters Arapça. 1 Ocak 2012. المعارضة السورية توقع على خطة لمستقبل سوريا ما بعد الاسد http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80000P20120101

[119] Sooryoon. 31 Aralık 2011. برهان غليون يهاجم هيئة التنسيق لنشرها مسودة مشروع رؤية لم يصادق عليها ويؤكد على موافقته على تدخل عسكري جوي لحماية المدنيين وهيئة التنسيق لا شعبية لها www.sooryoon.net/archives/42872

Suriye Ulusal Konseyi'nin (SUK) anlaşmadan geri adım atmasıyla SUK ile UKK arasındaki görüşmeler başarısızlıkla sonuçlanmış oldu.[120] Ulusal Konsey'le vardıkları noktanın taslaktan öte anlaşma olduğunu belirten Heysem Menna, *er-Ra'i* gazetesine yaptığı açıklamasında, görüşmelerin devam edeceğini söyledi.

Heysem Menna, "Biz, Suriye'deki geçiş sürecinin liderliği için ittifaka varmaya mahkûmuz. Demokratik güçlü bir cephe oluşturmak için Konsey ve Kurul'un önünde, bir masa etrafında oturmasının dışında başka bir seçenek yok. Anlaşma şu an ertelendi. İleriki bir dönemde üzerinde çalışmalar sürecek"[121] diye konuştu. Ancak geçen süre içerisinde Ulusal Konsey'in açıkça dış müdahale çağrısı yapmaya başlaması sebebiyle, Konsey ile Kurul arasındaki mesafe daha da büyüdü.

Koordinasyon Kurulu'yla Ulusal Konsey arasındaki fark

Kahire'deki Arap Birliği Merkez Binası önünde Heysem Menna başkanlığındaki UKK heyetinin uğradığı saldırıyı *er-Ra'i* gazetesine değerlendiren UKK liderlerinden Munzir Haddam, kendileriyle Konsey üyeleri arasındaki farkı şöyle açıklamıştı:

"Bazı Ulusal Konsey temsilcileri Libya modelinin Suriye'de uygulanması çağrısında bulunuyorlar. Biz buna tamamen karşı çıkıyoruz. Hâlâ farklı görüşleri kabul edemeyenler nasıl yönetime karşı siyasî bir alternatif olabilirler ki? Suriye iç muhalefetinin karşılaştığı üzücü olay, Arap kamuoyunda şöyle bir ön yargıya sebep oldu: 'Suriye muhalefeti, bu süreci idare edemez!'

Ulusal Koordinasyon Kurulu Heyeti, Arap Birliği merkez binasına girmek üzere iken, diğer muhalif gruplar tarafından yumurtalı, domatesli saldırıya maruz kaldılar. Binaya girmeye çalışan bazı temsilciler ise dayak yediler.

---

120 Şarku'l-Avsat. 15 Ocak 2012. «المفاوضات تفشل بين «المجلس الوطني السوري» و«هيئة التنسيق» www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=658927&issueno=12101#.UpztoNJ71kU

121 BBC Arapça. 1 Ocak 2012. سوريا: خلاف حول اتفاق المجلس الوطني مع الهيئة التنسيقية www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2012/01/120101_syria_opposition_arableague.shtml , Masrawy. 4 Ocak 2012. المجلس الوطني السوري يرفض ورقة تفاهم مع هيئة التنسيق www.masrawy.com/news/MidEast/General/2012/January/4/4711856.aspx , Rusya el-Yovm. 4 Ocak 2012. المجلس الوطني السوري يرفض ورقة التفاهم مع هيئة التنسيق http://arabic.rt.com/news_all_news/news/575512/ , Sooryoon. 3 Ocak 2012. المكتب التنفيذي للمجلس الوطني السوري يرفض ورقة التفاهم مع هيئة التنسيق لتعارضها مع برنامجه السياسي ومطالب الثورة www.sooryoon.net/archives/43271

Bu olay, Suriye muhalefetinin kamuoyunda kötü bir tablo çizmesine sebep oldu. Bu kaba davranışı sergileyen tarafın, karşı tarafın düşüncelerini kabul etmek istemediğini ispatladı. Bunlar nasıl devlet yönetecekler ya da Suriye'de demokratik bir değişim sağlayacaklar? Başka görüşleri kabul edemeyenler nasıl Suriye yönetimine karşı bir alternatif olabilecekler bilmiyorum!

Bazıları, Ulusal Koordinasyon Kurulu'nun Suriye yönetimine yakın olduğunu ve yönetimle siyasî bir çözüm için çalıştığını iddia ediyor. Bu iddiaların hiçbiri doğru değil. Biz herhangi bir siyasî çözüm peşinde değiliz. Tüm belgelerimiz ve toplantılarımız buna delildir. Biz yönetimin devrilmesi ve geçiş döneminde sakinliğin sağlanmasını istemekteyiz. Ayrıca Suriye'deki krizin çözülmesi için, herhangi bir askerî müdahaleyi reddediyoruz. Bu noktada biz, Ulusal Konsey ile burada biz yol ayırımına giriyoruz. Çünkü bazı Ulusal Konsey üyeleri Libya modelinin Suriye'de de uygulanması çağrısında bulunuyorlar. İşte biz bunu kabul etmiyoruz. Onlara şunu söylüyoruz: "Askerî müdahaleyi istemeyin; çünkü gerçekleşmeyecek. Ulusal Koordinasyon daha önceden birçok Batılı büyükelçi ile toplantılar gerçekleştirdi. Bütün büyükelçiler, böyle bir olasılığı reddetti.

Biz, iç ve dış muhalefet arasında bir çatlağın olmasını istemiyoruz. Böyle bir temennimiz söz konusu değil. Bugün Suriye, tarihi bir süreçten geçiyor. Arap kamuoyunda Suriye'nin bu süreci aşabilecek potansiyelde olmadığı imajını vermek istemiyoruz. Bizim Ulusal Konsey'le sorunumuz, zalim yönetimin düşmesi noktasında değil. Biz bu atılımı destekliyoruz. Bizim sorunumuz Ulusal Konsey'deki bir grubun, bizim kabul etmediğimiz askerî müdahalenin gerçekleşmesi için çalışmasıdır.

Ulusal Konsey'in bazı üyelerinin iddia ettiğinin aksine, şu ana kadar tarafımızdan Suriye'nin Arap Birliği üyeliğinin dondurulmasını reddeden resmî bir açıklama yapılmadı. Bu durum hakkındaki bakış açımızı, Arap Birliği Başkanı Nebil Arabî ile yapacağımız toplantı esnasında açıklayacağız. Arap Birliği'nden, Suriye yönetimine bir daha mühlet vermemesi talebinde bulunduk. Umarız Arap Birliği, Suriye ile yarın gerçekleştireceği görüşmede Suriye yönetiminin masum insanlara uyguladığı şiddet ve katliamları durdurması için gerekli baskıyı yapar.

Arap Dışişleri toplantısına gelince, biz Ulusal Koordinasyon olarak toplantıdan ne çıkacağını bekliyoruz. Ne sonuçlar çıkacağını tahmin edemiyoruz; ama şunu üstüne basarak söyleyebilirim ki, Suriye halkı bu değişimi tek başına

sağlamaya güç yetirebilecek durumdadır. Biz Amerika dahil hiçbir devletin bizim iç işlerimize karışmasını istemiyoruz. Bu bizim iç meselemizdir."[122]

Hasan Abdulazim

Arap milliyetçisi ve Cemal Abdunnasır'cı olan Hasan Abdulazim, 1932 yılında Şam'ın el-Tel kasabasında dünyaya geldi. Hukuk alanında lisans eğitimi alan Abdulazim, 1957 yılından beri hukukçu olarak Suriye'de mücadele veriyor.

Abdulazim, 1961 yılında Suriye-Mısır bölünmesine karşı çıkan Fayez İsmail önderliğinde kurulan Sosyalist Birlik Hareketi'ne katıldı. 1964 yılında Cemal Atassi liderliğindeki Sosyalist Arap Demokratik Birliği Partisi'nin kurulmasıyla bu partiye geçti. Abdulazim, Atassi'nin 2000 yılında vefatından sonra bu partide genel sekreter olarak görev aldı.[123] 2005 yılında ilan edilen Şam Deklarasyonu'na katılan Hasan Abdulazim, Deklarasyon'daki seçimler hususunda yaşanan sorunlardan ötürü çekildi.

Abdulazim, 1963 yılından itibaren 7 kez gözaltına alındı. Son olarak, Suriye'deki ayaklanmalardaki tutumundan ötürü 30 Nisan 2011'de tutuklandı.[124] On gün tutuklu kaldıktan sonra serbest bırakıldı.[125]

Yedi yasaklı siyasî partinin katıldığı Ulusal Demokratik Topluluk Sözcüsü Hasan Abdulazim, İtalya Dışişleri Bakanı Franco Frattini'nin "Suriye'de düzenli bir muhalefet yok" sözlerine, "AB'nin görmezden gelmesi, Suriye içerisinde etkin muhalefetin olmadığı anlamına gelmiyor" diyerek tepki gösterdi.[126]

Halbun'da 7 Ekim 2011'de düzenlediği basın açıklamasında Abdulazim, "yönetimle diyaloğu kabul ettikleri" iddialarını yalanlayarak "Biz, yö-

---

[122] İsrahaber. 11 Kasım 2011. Ulusal Koordinasyon Kurulu ile Ulusal Konsey arasındaki fark www.israhaber.com/ulusal-koordinasyon-kuruluyla-ulusal-konsey-arasindaki-fark-13539-haberi.html

[123] El-Cezire. 3 Ekim 2004. الأمين العام للاتحاد الاشتراكي الديمقراطي العربي حسن عبد العظيم www.aljazeera.net/specialfiles/pages/82ccba2c-2cfc-42d9-ac50-1f1d956776b6 , Ahbaru'ş- Şark. 10 Mayıs 2011. ..السلطات السورية تفرج عن خمسة ناشطين ومثقفين بكفالة وسادس بعدما أنهى حكمه www.levantnews.com/archives/8480

[124] Şebeketu'l-Arabiya el-Malumat Hukuku'l-İnsan. 2 Mayıs 2011. اعتقال الشيخ أحمد معاذ الخطيب والأستاذ حسن عبد العظيم www.anhri.net/?p=30236

[125] UPI Arapça. 10 Mayıs 2011. http://arabic.upi.com/News/2011/05/10/UPI-14811305041215/

[126] AKI Arapça. 23 Mayıs 2011. التجمع الوطني الديمقراطي: تجاهل أوروبا للمعارضة السورية لا يعني عدم وجودها www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2049853589

netimle diyaloğu kabul etmiyoruz. Biz, yönetimi reforma değil demokratik değişime, dönüşüme çağrı yapıyoruz. Yönetimin güvenlik eksenli çözümde ısrar etmesinden ötürü yönetimin yapacağı reform artık mazide kaldı." dedi. Yönetimle diyalog için uygun zeminin oluşturulamadığını savunan Abdulazim, "Yönetimin sunduğu tüm öneriler, ya vakit kazanmayı ya da güvenlik operasyonlarının üstünü örtbas etmeyi amaçlamaktadır" diye konuştu.

Abdulazim, Halbun'da yaptığı bu açıklamasında "Yönetimin kullandığı askerî güç, bazı devrim güçlerini ve şahıslarını, uluslar arası koruma istemek ya da ferdî olarak silahlanmak gibi hatalı adımlar atmaya sevk etmektedir. Uluslar arası koruma, Güvenlik Konseyi'nin kınama ve ekonomik yaptırımıyla başlar; Suriye'ye gözlemci göndermeye, tampon bölge oluşturmaya, hava sahasını uçuşa yasak hale getirmeye, hava bombardımanı ve doğrudan askerî müdahaleye kadar uzanır. Bazıları, uluslar arası korumayı basite alıyor. Fakat uluslar arası koruma, hayata geçirilirse, sonra yaşanacak olanlar kontrolden tamamen çıkar"[127] dedi.

8 Eylül 2011'de Lübnan'da yayımlanan *en-Nehar* gazetesine konuşan Hasan Abdulazim, Suriye hükümetinin uyguladığı güvenlik politikasının Suriye'yi meçhule sürüklediğini belirtirken, Suriye halkının zarar göreceği yaptırımlara ve dış müdahaleye karşı olduklarını yineledi. Abdulazim "Artık, 15 Mart öncesine dönmenin mümkün olmayacağını" söyledi.

4 Ekim'de el-Alem televizyonunun sorularını yanıtlayan Hasan Abdulazim, içerideki Suriye muhalefetinin yabancı güçlerin askerî müdahalesine karşı çıktığını, çünkü dış güçlerin müdahalesinin istibdattan daha tehlikeli olduğunu belirtti. "İçerideki muhalefet, istibdada karşı mücadele etmekte, kapsamlı bir değişim istemektedir" diyerek dışarıdaki muhaliflere de çağrıda bulunan Abdulazim, dış güçlerin askerî müdahalesine karşı tutumlarında net olmalarını istedi.[128] Hasan Abdulazim, 20 Kasım 2011'de yaptığı açıklamasında da "Dış güçlerin askerî müdahalesine karşıyız. Biz, Suriye'nin, içinde bulunduğu krizden en az kayıpla çıkması için çalışıyoruz. Arap gölgesi, bunun için en iyisidir" dedi.[129]

---

[127] Şarku'l-Avsat. 7 Ekim 2011. هيئة التنسيق الوطنية المعارضة في الداخل: لا حوار مع السلطة www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=643893&issueno=12001

[128] El-Alem. 4 Ekim 2011. معارضة الداخل ترفض التدخل وتدعو الخارج لرفضه www.alalam.ir/news/735864

[129] Merkezu'l Şarku'l Arabiya. 22 Aralık 2005. بيانات حول حقوق الإنسان في سورية المحامي حسن عبد العظيم

Abdülaziz el-Hayr

Abdülaziz el-Hayr, 1951 yılında, Lazkiye'ye bağlı Kardaha'da dünyaya geldi. Suriye muhalefetinin önde gelen isimlerinden el-Hayr, yetmişli yıllarda Şam Üniversitesi'nde tıp okuduğu dönemde Ulusal Koordinasyon Kurulu'nun Suriye dışındaki genel koordinatörü Heysem Menna ile sıra arkadaşıydı. 1976 yılında Şam Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldu.

Seksenli yıllarda Suriye halkı arasında popüler olan *en-Nida eş-Şa'bi* dergisinin genel yayın yönetmenliğini yapan el-Hayr, Komünist İşçi Partisi'nin önde gelen liderlerindendir. 1982-1992 yılları arasında partide birinci adam konumundaydı.

On bir yıllık takibattan sonra Şubat 1992 yılında tutuklanan el-Hayr, üç yıl mahkemeye çıkarılmaksızın hapsedildi. Ağustos 1995'te yasaklı parti olan Komünist İşçi Partisi'ne üye olması ve sosyalist rejim aleyhindeki çalışmalarından ötürü 22 yıl hapse mahkûm edildi. Hapiste kaldığı süre zarfında mahkûmlara sağlık hizmeti veren el-Hayr'ın birçok arkadaşı 2001 yılında serbest bırakılmasına rağmen o hapiste kaldı. El-Hayr, cumhurbaşkanlığının ilan ettiği af kapsamında 2005 yılında serbest bırakıldı.[130] Serbest bırakılmasından sonra Şam Deklarasyonu'nun kurulmasında aktif rol üstlendi. 2008 yılında ise Deklarasyon'dan çekildi.[131]

2007 yılında arkadaşlarıyla birlikte Marksist Sol Topluluğu'nu kuran el-Hayr, Suriye'deki ayaklanmanın başlamasından sonra Haziran 2011'de Ulusal Koordinasyon Kurulu'nun kurulmasında önemli rol oynadı.[132]

Koordinasyon Kurulu üyesi ve Komünist İşçi Partisi lideri Abdülaziz el-Hayr, Arap Birliği'nin uyguladığı ambargoyu desteklerken, ambargonun Suriye halkını etkilememesi şartını koşmuştu. Dış askerî müdahaleye şiddetle karşı çıkan el-Hayr, Suriye'de yaşanan olumsuz gelişmelerden, hükümetin en başından itibaren benimsediği 'askerî çözüm'ün etkili olduğunu düşünüyordu.[133]

أمام محكمة عسكرية www.asharqalarabi.org.uk/huquq/b-huquq-151.htm, Er-Riyad. 17 Mart 2006. دمشق: تأجيل الحكم بحق المعارض حسن عبدالعظيم إلى منتصف إبريل www.alriyadh.com/2006/03/17/article138957.html

130 The Syrian Human Rights Committee. www.shrc.org/data/aspx/d3/2043.aspx

131 Es-Sefir gazetesi. www.assafir.com/Article.aspx?ArticleId=2530&rEditionId=2319&rChannelId=55715

132 Ulusal Koordinasyon Kurulu resmi web sitesi. http://syrianncb.org

133 AKI Arapça. 24 Ağustos 2011. معارض سوري: نرحب بأية عقوبات على النظام شرط أن لا تؤثر على الشعب www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.2380684443

Suriye yönetimini, halkın taleplerine olumlu karşılık vermemekle suçlayan el-Hayr, "Rejimin yaptıkları, yapması gerekenin çok azı ve yetersiz. Biz, 7 aydır 8 temel talepte bulunduk. Yönetim şimdiye kadar bir talebimizin sadece çok az bir kısmına gecikmeyle yanıt verdi. Bu, toplumsal birliği ve siyasal yapıyı yerle bir edecek hatalı bir siyasettir" açıklamasında bulundu.

Suriye'deki devrimin başlangıçta sivil başladığını; fakat yönetimin despotik uygulamalarının, evlere düzenlenen baskınların, ölümle sonuçlanan işkencelerin bazı fert ve grupların silahlanmasına neden olduğunu söyledi.[134] Suriye'deki yönetimin askerî yolla devrilemeyeceğini savunan el-Hayr, "ÖSO, kendisini koruyamıyor halkı nasıl korusun?" diyerek, ÖSO'nun Suriye Ordusu'na karşı galip geleceği iddialarına tepki gösterdi.[135]

Hizbullah ve İran'ın Suriye'ye askerî anlamda müdahalede bulunduğu iddialarını yalanlayan el-Hayr, "Bu, devrimin ilk günlerinden itibaren gündeme getirilen medyatik bir oyundu. Suriye, dışarıya asker ihraç edecek güçtedir. Dışarıdan askerî yardıma ihtiyacı yok"[136] yanıtını vermişti. Suriye'deki ayaklanma süresince birçok kez tutuklanan el-Hayr, son olarak Çin'deki temaslarından sonra Şam'a döndüğü sırada, 21 Eylül 2012'de tutuklandı.[137] Suriye resmî makamları, el-Hayr'ın kendileri tarafından tutuklandığı iddiasını yalanlarken, el-Hayr'ın durumu belirsizliğini korudu.

Heysem Menna

Suriyeli düşünür Heysem Menna el-Avadat, 1951 yılında dünyaya geldi. Soy ismindeki Menna, evliliğinin üzerinden beş gün geçtikten sonra bir saldırıda hayatını kaybeden eşinin soy ismi olup, onun anısını ebedîleştirmek için kullanmaktadır. Suriye yönetimine karşı verdiği mücadelesi gençlik yıllarına dayanan Menna'nın ailesi de ülkenin önde gelen muhaliflerindendir. Bir avukat olan babası Yusuf Nasır el-Avadat ise ülkenin kadim muhaliflerinden olup, yönetim tarafından 18 yıl hapse mahkûm edilmiştir. Doğumundan bir gün önce annesi, İsrail'in kuruluşunu protesto etmek için düzenlenen gösterilere katılmıştı.

---

[134] El-Alem. 17 Kasım 2011. معارض سوري: النظام أغلق الابواب بوجه الحلول الداخلية www.alalam.ir/news/840724

[135] Syrian Parties. www.syrianparties.info/?p=3551

[136] Syrian Parties. www.syrianparties.info/?p=3551

[137] El-Hayat. 26 Kasım 2012. «المرصد السوري": تدهور صحة المعارض عبد العزيز الخير في "المزة» http://alhayat.com/Details/456442 , Şebeketu'l Arabiyatu'l Malumat Hukuku'l İnsan. 15 Ekim 2012. ستمرار اختفاء القيادي المعارض عبدالعزيز الخير www.anhri.net/?p=60832

Arap İnsan Hakları Komisyonu Sözcüsü ve Ulusal Koordinasyon Kurulu'nun Suriye dışındaki koordinatörüdür. Daha sekiz yaşındayken ilkokulu beraber okuduğu dava arkadaşı olan Abdülaziz el-Hayr'la birlikte *Teâvun* adlı bir dergi çıkarmaktaydı.

Menna, lise döneminde İslâmcı aydınlardan Muhammed Kutub, Seyyid Kutub, Hasan el-Benna, Mustafa Sıbâî ve Ebu'l-Alâ el-Mevdûdî'yi okudu ve Kur'ân-ı Kerim'i ezberledi. Menna, Şam Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olduktan sonra 1976'da Komünist Eylem Birliği'nin politbüro başkanlığına seçildi. İki yıl süren takibatın ardından, 1978 yılında ülke dışına çıkarak Fransa'ya göç etmek zorunda kaldı.

Suriye başta olmak üzere Arap dünyasındaki kadın ve azınlıkların haklarını savunduğu, bu alanda çalışmalar yaptığı için kadın ve azınlıkların dostu olarak anıldı. Yine Menna, Suriye'deki Müslüman Kardeşler Cemaati liderlerinin askerî mahkemelerde yargılanmasına karşı çıkanların öncüsü olarak biliniyordu. 1998 yılında aralarında Tunus Cumhurbaşkanı Munsif el-Marzukî'nin de aralarında bulunduğu bir grup arkadaşıyla birlikte Arap İnsan Hakları Komisyonu'nu kurdu.[138] Komisyon'da sözcülük görevini üstlendi. Menna, 25 yıllık sürgün hayatından sonra 25 Ağustos 2003'te şartsız olarak ülkesine dönebilmişti.[139]

Siyasî çözüme bakış

Suriye'deki krizin sadece siyasî yolla çözüme kavuşturulacağına inanan Heysem Menna, bu amaç doğrultusunda Rusya, Amerika, İran[140], Irak[141], Mısır[142] ve Çin[143] başta olmak üzerine dünyanın birçok ülkesine giderek, kansız bir değişim için destek arayışında bulundu.

---

[138] Heysem Menna kişisel web sitesi. www.haythammanna.net/c.v.htm

[139] Middle East Online. 25 Ağustos 2003. دمشق تسمح بعودة معارض يساري من المنفى http://middle-east-online.com/?id=17327

[140] El-Hayat. 3 Eylül 2012. صالحي يؤكد خلال استقباله منّاع على ضرورة وقف العنف في سورية http://alhayat.com/Details/458847, El-Ahed. 5 Aralık 2012. هيثم مناع لـ"العهد": نقاط مشتركة مع إيران من بينها رفض الهيمنة الإقليمية أو الدولية www.alahednews.com.lb/essaydetails.php?eid=68367&cid=76

[141] AKI Arapça. 20 Eylül 2012. www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.4010231582

[142] Middle East Online. 9 Kasım 2011. عراك أمام الجامعة العربية بالقاهرة بين معارضين ومعارضين سوريين www.middle-east-online.com/?id=120139

[143] Kudsu'l-Arabi. 8 Şubat 2012. وفد من هيئة التنسيق الوطنية السورية المعارضة يزور الصين تيار سياسي سوري ينتقد عرض مشروع الدستور الجديد على الإستفتاء www.alqudsalarabi.info/index.asp?fname=today%5C08x84.htm&arc=data%5C2012%5C02%5C02-08%5C08x84.htm

Aralık 2012'de el-Alem televizyonuna yaptığı açıklamasında Menna şunları söyledi: "Suriye'de bir akım var ki demokratik değişim istiyor. Bunu da sivil yolla gerçekleştirmek istiyor. Silahlanmanın, demokrasinin hezimeti olduğuna inanıyor. Dışarıdan desteklenen; ama Suriye'de kitlesi olmayan başka bir grup var. Bunlar, müzakereye ve diyaloğa karşı çıkıyor, siyasî çözümün öldüğünü savunuyor. Halep'te olduğu gibi Şam'a da silahla girilmesini istiyor. Devrimin silahla kazanılacağına inanıyor. Biz, Suriye'de silahın çözüm olmadığına inanıyoruz. Demokrasi, bizim hareketimizin, mücadelemizin temelini oluşturmaktadır.

Halep'teki silahlıların üçte ikisini Suriye'de Taliban rejimi kurmak isteyenler oluşturuyor. Sivil değişim isteyenler bugün Suriye'nin çoğunluğunu oluşturuyorlar. Fakat bu sessiz çoğunluk, Suriye'deki şiddetin bedelini ödüyor. Halep'teki silahlıların 2/3'ünü aşırılık yanlısı Suriyeli Cihatçılar ve el-Kaide oluşturmaktadır. Onlar, demokratik bir değişim istemiyor. Taliban modeli bir İslâm emirliği kurmak istiyorlar."

Menna, konuşmasına şöyle devam etti: "Halep gibi bir şehir, dünya savaşından sonra ilk defa yıkıma maruz kaldı. 'Biz, Şam'ın yıkımına da sebep olsa Şam'a silahla gireceğiz' diyenler var. Bu sorumsuz, yıkıcı ve suçlu bir tutumdur. Bu tutumun sadece devlet üzerinde değil, ülke birliği ve onuru üzerinde de etkileri olacaktır."[144]

22 Ocak 2013'te Suriye'deki krizin siyasî yolla çözülmesi gerektiği çağrısını yineleyen Menna, "Suriye'de değişim için silaha sarılmadan bir sonuç çıkmadı. Geçen zaman, bunun en iyi delili oldu"[145] diye konuştu. Suriye'nin Somali'ye dönüşmesini ve Suriye'nin bitmesini istemediklerini belirten Menna, yönetim ve muhalefetin krizi askerî yolla çözmek istediğini, ama bunu başaramadığını ifade etti. Mart 2013'te Rusya'ya yaptığı ziyaret sırasında basın mensuplarının sorularını yanıtlayan Menna, "Siyasî söyleme yeniden itibar kazandırmak istiyoruz. Siyasî söylemi güçlü bir şekilde geri döndürmeliyiz; fakat yanlış yapma hakkımız yok" dedi.

Siyasî çözümün başarılı olacağına dair umutlarının koruyan Menna, "Bir süre önceye kadar herkes, askerî çözümde başarılı olacağını sanıyor, silahı nereden ve nasıl alabileceğini araştırıyordu; fakat şimdi, siyasî söylem

---

[144] El-Alem. 5 Aralık 2012. منا: قطر والسعودية تسعيان لصوملة سوريا عبر السلفيين www.alalam.ir/news/1419264

[145] El-Alem. 22 Ocak 2013. «هيثم منا: كل سوري يشعر بخيانة "اصدقاء سوريا" www.alalam.ir/news/1438706

de yerini buldu. Siyasî söylem, askerî çözümden daha önemsiz bir konumda değil" diye konuştu.

Suriye'deki krizin siyasî yolla çözümü için önemli bir girişim olmasına rağmen Suriye yönetimi ve muhalefeti içerisindeki Suriyelilerden çok azının Cenevre Bildirisi'ni incelediğini ifade eden Menna, UKK liderlerinden Abdülaziz el-Hayr hâlâ tutukluyken Suriye yönetimiyle diyaloğa girmelerinin mümkün olmadığını söyledi.[146]

Menna, krizin çözümünde sadece muhalifleri değil, Suriye yönetimini de eleştirdi. Suriye yönetimindeki siyasî çözüm algısını eleştiren Menna, "Eğer Suriye yönetimi, siyasî çözüm girişimini zayıflık alameti olarak değerlendiriyorsa, sadece aptallık etmekle kalmıyor, aynı zamanda da suç da işliyor. Suriye'de siyasî çözüm isteyenler, Suriye'nin kurtarılması şuuruna en fazla sahip olanlardır"[147] şeklinde konuştu.

Menna'ya göre Suriye'de siyasî çözümün başarılı olmamasının sebeplerinden biri, Ulusal Koalisyon'u destekleyen tarafların Suriye'de siyasî çözüme karşı çıkmasıydı. Menna, "Ulusal Koalisyon'u destekleyen taraflar, Suriye'deki krizin diyalog ya da müzakereyle çözülmesine karşı çıkıyor ve askerî yola neticeye varılmasını istiyor. Sorun da burada..." dedi. Suriye'deki krizin sivil yolla çözülmesi için Kahire, Moskova ve Tahran dahil bir çok ülkeyle temasta olduklarını belirten Menna, Moskova'dan Suriye ordusunun hava saldırılarını durdurmasını, sivillere yönelik saldırıların ve insan hakkı ihlâllerinin durdurulmasını, daha sert kararların alınacağı Cenevre-2 Konferansı'nın düzenlenmesini ve Suriye'ye sınırlardan kaçak yolla silah girişinin engellenmesi için sınırlara gözlemci yerleştirilmesini istediklerini söyledi.

Rusya ve İran'ın Suriye'deki siyasî çözüme katkısının olacağına inanan Menna, İran'a yaptığı ziyaret sonrasında şu değerlendirmelerde bulundu: "İran'da, silahlılar dahil Suriyeli tüm taraflarla temas kurma yönünde bir kanaatin olduğunu gördüm. Bu, İran'ın Suriye konusunda büyük bir ilerleme gösterdiğinin kanıtıdır. İran ve Rusya'nın, Suriye krizinin sivil yolla çözümünde inkâr edilemez bir rol oynayacaktırlar. Bundan ötürü muhalefet, İran ve Rusya'yla yakın temasta olmalıdır"[148] dedi.

---

[146] Rusya el-Yovm. 10 Mart 2013. هيثم مناع لـ "روسيا اليوم": نزور موسكو لتقديم ورقة عمل أساسية ومعرفة مدى جدية السلطات السورية في قضية التفاوض http://arabic.rt.com/news/609819

[147] Youtube. 29 Mart 2013. د. هيثم مناع في حديث بين الامس والغد www.youtube.com/watch?v=axhpHgBE1-g

[148] El-Alem. 5 Aralık 2012. مناع: قطر والسعودية تسعيان لصومله سوريا عبر السلفيين wwwalalam.ir/news/1419264

Arap Birliği'nin Ocak 2012'ye kadar sürdürdüğü Suriye girişimine destek veren Menna, rejimin gölgesinde gerçekleşeceği için Suriye'de yapılacak bir diyaloğun başarılı olmayacağını belirterek, diyaloğun Arap Birliği çatısı altında düzenlenmesini desteklediklerini ifade etmişti.[149]

Annan Planı'na Bakış

Menna, Birleşmiş Milletler ve Arap Birliği Suriye Özel Temsilcisi Kofi Annan'ın Suriye için hazırladığı planın, Suriye'nin içinde bulunduğu şiddet çemberinden çıkabilmesi için en iyi yol olduğunu düşünmekteydi. Tunus Cumhurbaşkanı Munsif Marzuki ile başkent Tunus'ta bir araya gelen Menna, "Suriye'deki şiddetten çıkmak ve demokratik düzene geçiş için en iyi yol, Annan Planı'dır"[150] demişti.

BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimî'nin Suriye krizi için harcadığı çabaya da destek veren Menna, "Ahdar İbrahimî'nin hazırladığı planda olduğu gibi Suriye muhalefeti, demokratik değişimin gerçekleşmesi için Suriye yönetimiyle müzakereye hazırdır. Suriye'de çoğunluk, siyasî çözümden yanadır. Suriye krizinin çözümü için bölgesel uzlaşı için ilk çağrı yapan Ulusal Koordinasyon Kurulu'dur" dedi.[151]

Siyasî çözüm için Haziran 2012'de kararları alınan Cenevre Bildirisi'nin hayata geçirilmesini isteyen Menna, Mısır'ın çağrısıyla oluşturulan Suriye dörtlüsünün (Mısır, Suudî Arabistan, Türkiye, İran) teşebbüsünü desteklediğini belirterek, Suriye'deki krizin çözümünde ABD ile Rusya arasında yapılacak ikili görüşmelerin de önemine vurgu yaptı. Buna ilave olarak Menna "Suriye dörtlüsü geliştirilmelidir. Bu dörtlüye, Malezya ve Endonezya gibi ülkeler de dahil edilmelidir"[152] açıklamasında bulundu.

Menna, tüm Suriyelilerin devrim safında yer almadığını, Suriye'de yönetimi destekleyen kitlenin de bulunduğunu zaman zaman dile getirmişti. Başkent Şam, Halep ve Haseke'de düzenlenen yönetim yanlısı gösterilere dikkat çeken Menna şunları söylemişti: "Biz, hiçbir zaman Suriye halkının tamamı-

---

[149] El-Alem. 27 Ekim 2011. المبادرة العربية تجنب سوريا التدخل الخارجي www.alalam.ir/news/796934

[150] UPİ Arapça. 8 Mayıs 2012. http://arabic.upi.com/News/2012/05/08/UPI-30361336488313/

[151] El-Alem. 5 Aralık 2012. مناع: قطر والسعودية تسعيان لصوملة سوريا عبر السلفيين www.alalam.ir/news/1419264

[152] El-Alem. 5 Aralık 2012. مناع: قطر والسعودية تسعيان لصوملة سوريا عبر السلفيين www.alalam.ir/news/1419264

nın devrimden yana olduğunu söylemedik; fakat bir gerçek var. Bu gerçek, 15 milyondan fazla Suriyelinin arzusu olan reformdur. Yönetimin el değiştirmesi, diktatörlüğün sona ermesi, demokratik, sivil ve çoğulcu bir devlet beklentisi, tüm Suriyelilerin vicdanındadır. İster Halep'teki ister Şam'daki gösterilerde atılan sloganlar, devrim gösterilerinde atılan sloganlardan farklı değil. Halep'teki gösterilerde de 'dış müdahaleye hayır' deniyordu. Bizim temel ilkemiz de 'dış müdahaleye hayır'dır. Herkes 'bölücülüğe hayır' diyor. Herkes 'ulusal birliğin zedelenmesine hayır' diyor"[153].

Silahlı devrime bakış

Suriye'de silahlı mücadelenin Suriye'nin yıkımı anlamına geldiğini düşünen Menna, silahlı devrime şiddetle karşı çıkanların başında geliyordu. Menna'ya göre bu savaşın kazananı yoktu ve her iki taraf da kaybediyordu. Alman yayın kuruluşu Deutsche Welle'ye yaptığı açıklamasında Menna, şiddet söylemine karşı diyalog söylemini önceliklerini vurguladı. Suriye'de mezhebî savaşa karşı olduklarını belirten Menna, Türkiye, Suudî Arabistan ve Katar'ı Suriye'deki mezhebî çatışmayı kızıştırmakla suçladı.

Menna, açıklamasına şu sözlerle devam etti: "Ulusal Koordinasyon Kurulu ve içerideki diğer muhalif güçler, gerek bizler gerekse dışarıdaki diğer muhaliflerle irtibat halinde. Bu irtibatın temel hedefi, ülkede artan şiddete karşı mücadele için sivil demokratik bir güç oluşturmak ve siyasî diyalog masasına dönmektir. Şiddet, 2.5 milyon insanımızı kendi vatanlarında mülteci konumuna düşürdü. Burada mesele, zaferin askerî çözümle geleceğini sanan herkese karşı siyasî çalışmaları geri kazanmaktır. Askerî zafer, hiçbir taraf için gerçekleşmedi. Her iki taraf da kaybediyor. İster diktatörlüğü devam ettirmek isteyenler, isterse İslâm devleti kurmak isteyenler olsun, kaybediyorlar. Biz, şiddete son verilmesi çağrımızdan ötürü başlangıçta 'idealistler' olarak nitelendik. Fakat sonra bazıları da şiddete son verilmesi halinde ülkenin kurtulabileceğini idrâk etmeye başladılar. Suriye'de 25 bin insan, değişim için öldü; fakat bu şiddet devam ettiği sürece, değişimin gerçekleşmesi mümkün değil." [154]

---

[153] El-Alem. 27 Ekim 2011. المبادرة العربية تجنب سوريا التدخل الخارجي www.alalam.ir/news/796934

[154] Deutsche Welle Arapça. 20 Eylül 2012. «هيثم مناع: "التخلي عن العنف قد ينقذ سوريا http://dw.de/p/16BzQ

Menna, Suriye ordusundan ayrılan subay ve askerlerin, Libya'da olduğu gibi ordu güçlerini hedef alan saldırılar düzenlenmesine karşı çıkmış, ordudan ayrılan asker ve subaylardan, silah bırakmalarını ve sivil göstericilere katılmalarını istemişti. Bağımsız kişiliği ve cesur açıklamalarıyla dikkatleri üzerine çeken Heysem Menna, Suriye'de ordu güçlerine yönelik silahlı eylemlerin erken dönemde başladığını açıkça söyleyebilen ilk muhalifti.

Menna, 22 Haziran 2011'de *The Guardian*'da kaleme aldığı makalesinde, 120 polisin öldürüldüğü Cisr eş-Şuğur saldırısından sonra Katar, Kuveyt ve Suudî Arabistan başta olmak üzere Körfez ülkeleri tarafından desteklenen silahlandırma girişiminin başladığını belirtmişti.[155]

Menna, Cisr eş-Şuğur'da Haziran 2011'de yaşanan olaylar üzerine Rusya el-Yovm televizyonuna yaptığı şu açıklamayı yapmıştı: "Üzülerek ifade etmekteyim ki sayıları az da olsa aşırılık yanlısı bir grubun Suriye'de bulunduğu doğru. Bu kişiler ne Suriye halkını ne de intifadayı temsil edebilir. Bu kişiler, Suriye yönetimine 'güvenlik' tedbirlerini devam ettirmesi için bahane sunmaktadır. Gösterilerin silahlı mücadeleye dönüşmesi, rejimi koruyacağı kadar intifadanın geleceğini de tehlikeye düşürecektir. Cisr eş-Şuğur'da yaşananlar, sadece bu bölgeye has olaylardır. Örgütlülükten ziyade intikam hırsıyla ve önceden plan yapmaksızın gerçekleştiğini düşünüyorum. Suriye halkından sükûneti korumalarını ve kendilerine hakim olmalarını istiyorum. Kendine hakim olamayan kişilerin Suriye askerlerini öldürdüğü tablosu sona erdirilmelidir."

Heysem Menna, açıklamasında ayrıca "İntifadanın üçüncü haftasından itibaren, bireysel diyebileceğimiz intikam saldırılarına şahit olduk. Bu kişiler, Suriye'deki intifadayı temsil etmiyor. Bu kişilerin, adil bir şekilde yargılanmasını arzu ediyoruz. Bize göre tüm Suriyelilerin kanı değerlidir. Biz, Suriye'nin de Libya'da dönüşmesini istemiyoruz"[156] dedi. Bununla birlikte Menna, ayaklanmanın ilk döneminde, cihadcıların ülkeye girmeye başlamasına rağmen, devrimin sivil kalacağı umudunu korumaktaydı. Menna "El-Kaide, Selefîler ya da cihadcıların Suriye'ye silah sokmasına ve kullanmasına

---

[155] Haytham Manna, Guardian. 22 Haziran 2012. Syria's opposition has been led astray by violence www.guardian.co.uk/commentisfree/2012/jun/22/syria-opposition-led-astray-by-violence?INTCMP=SRCH , Heysem Menna kişisel web sayfası. 25 Haziran 2012. الرهانات السورية www.haythammanna.net/articles%20arabic/Syria%20s%20opposition%20has%20been%20led%20astray%20by%20violence.htm

[156] Rusya el-Yovm. 8 Haziran 2011. مجلس الامن الدولي يناقش مشروع قرار ضد سورية http://arabic.rt.com/news/559579

rağmen, Suriye'deki halk gösterileri, tabii şekli olan sivilliğini koruyacaktır. Çünkü Suriye'de silah kullanan aşırılık yanlısı gruplar, gösterilere katılanların yüzde 1'i dahi değil" demişti.

Başta Özgür Suriye Ordusu olmak üzere bazı silahlı grupların Humus'a bağlı Rastan'da baş göstermesi sonrasında yaşananlara değinen Menna "Biz, en başından itibaren, devrimin sivil kalmasını istedik. Yedi ay geçti, ama rejim sivil gösterileri bastıramadı. Fakat Rastan'daki silahlı hareketi 3-4 günde bastırdı. Bu, tüm Suriyelilere verilmiş derstir. Tüm Suriyelilerin hayatı mukaddestir. Her türlü silahlanma, devrimin karşısındadır. Biz, Suriye askerini vurmadan önce kendimizi vurmuş oluruz. Çünkü o askerler de Suriyelidir"[157] diye konuştu.

Aralık 2012'de el-Alem televizyonuna yaptığı açıklamasında Menna şöyle konuşmuştu: "Suriye devriminde 20 ay geride kaldı. İlk altı ayda devrim sivil devam ettiği için mahallesinden devletin zirvesine kadar diyalog zemini vardı. Bu süreç zarfında, siyasî alandaki değişimlerden birisi de olağanüstü halin kaldırılmasıdır. Silahlı eyleme başlanılmasından sonra meydandaki göstericilerin büyük bir kısmı evlerine döndü. Rejim de ülkenin birliği, ordusu, ekonomisi ve yönetimini parçalamayı hedefleyen silahlı bir komplonun varlığını iddia ederek askerî çözümüne geri döndü. Suriye'de kurbanların yüzde 80'i ve yıkımın yüzde 90'ı, silahlı mücadelenin başladığı son 14 aya aittir".[158]

Suriye'de ateşkes ortamının sağlanmasının zorluklarına dikkat çeken Menna, "Suriye'de şu anda 40 farklı ülkeden iki binin üzerinde cihadcı var. Bu kişilerin tâbi oldukları yerlerin farklı olması, ateşkes ortamının oluşmasını engelliyor. Suriye'de devrim, istibdad ve fesada karşı başladı. Fakat bugün fesad, silah anlaşmaları yoluyla muhalifler arasında yaygınlaşıyor"[159] diye konuştu.

Suriye'deki silahlı militanların Suriye içerisinden silahlandıkları iddialarını yalanlayan Menna, bu konuda şu açıklamayı yaptı: "Suriye'deki silahlıların içeriden silahlandıkları doğru değil. Ya Bender bin Sultan ya da Hamad

---

[157] El-Alem. 27 Ekim 2011. المبادرة العربية تجنب سوريا التدخل الخارجي www.alalam.ir/news/796934

[158] El-Alem. 5 Aralık 2012. مناع: قطر والسعودية تسعيان لصوملة سوريا عبر السلفيين www.alalam.ir/news/1419264

[159] El-Alem. 5 Aralık 2012. مناع: قطر والسعودية تسعيان لصوملة سوريا عبر السلفيين www.alalam.ir/news/1419264

bin Casim tarafından Suriye'nin sınırlarından silahlandırılıyorlar. Suriyeliler, militanların kontrolü altındaki bölgeleri terk ediyorlar. Buralardan çıkmak dışında başka seçenekleri yok. Kürt bölgeleri ise sakin. Silahlı militanların kendi bölgelerine girmelerine müsaade etmediler. Suriye hükümetiyle silahlılar arasındaki çatışmanın bedelini masum siviller ödüyor. Suriye'deki değişimden kaçış yok. Suriye, geriye dönmeyecek. Fakat biz hâlâ sorunu siyasî ve sivil yolla çözme yolundayız."[160]

Nusra Cephesi'ne bakış

Heysem Menna, Ulusal Konsey ve Kaolisyon üyelerinin aksine, Nusra Cephesi'nin eylemlerine her zaman karşı çıkmıştı. BBC'de katıldığı bir programda Menna, Nusra Cephesi'nin gerçekleştirdiği eylemlerde sivillerin, kilise ve Şiîlere ait dini merkezlerin hedef alındığını belirterek Nusra Cephesi'nin eylemlerini terör eylemi olarak gördüğünü söyledi.

Ulusal Konsey'in, Nusra Cephesi'ni destekleyen tutumunu eleştiren Menna açıklamasında şunları söyledi: "Ulusal Konsey liderlerinin bir yıl önce Nusra Cephesi hakkındaki düşüncelerini öğrenmek için youtube'a bakabilirsiniz. Hepsi de Nusra Cephesi'ni, Muhaberât'ın ürünü olarak görmüş, Nusra'nın gerçekleştirdiği eylemlerin esasında Özgür Suriye Ordusu'nun imajını zedelemek için rejim tarafından gerçekleştirildiğini söylemişlerdi. Suriye rejiminin yaptıkları terör eylemleridir. Fakat biz, sadece Suriye rejimi terör eylemi yapıyor diyenlerden değiliz. Suriye rejiminin yanı sıra terör eylemleri gerçekleştiren gruplar da var. Nusra Cephesi'nin çoğunluğu dışarıdan gelen cihadcılar tarafından oluşturulmaktadır. Suriyeliler çoğunlukta değil. İkinci olarak, onlar tekfircidirler. Hüseyniyeleri, kiliseleri yakıyorlar. Biz, rejimi suçlu bulurken diğerlerini neden affediyoruz? Biz, Suriye rejiminin insanlığa karşı suç işlediğini, savaş suçu işlediğini söyledik. Diğerlerini neden melekler olarak görüyoruz? Bu nasıl bir mantıktır?"

Aynı programda Konsey üyesi Muti el-Batin'in Nusra Cephesi savunmasına tepki gösteren Menna, konuşmasına şöyle devam etti: "Söylediklerinize dikkat edin el-Batin! Siz, Suriye'deki iç savaşın süresini uzatıyorsunuz. Çünkü Esed'in devrilmesi, bu iç savaşın sonu olmayacak. Yaptıklarınıza bir bakın! Siz, ateşle oynuyorsunuz! Yirmi altı mezhep ve farklı inancın olduğu Suriye'de mezhepçilere yardım eli uzatamazsınız! Bu hatadan, siyasî ve ahlâkî

[160] El-Alem. 5 Aralık 2012. مناع: قطر والسعودية تسعيان لصوملة سوريا عبر السلفيين www.alalam.ir/news/1419264

olarak sizler sorumlusunuz! Biz, bugün büyük bir tehlikeyle karşı karşıyayız. Biz, 40 yıldır bir diktatörlükten diğer diktatörlüğe geçmek için mücadele etmedik. Sen, bu meydana devrimle birlikte girdin! Biz, bu diktatörlükten kurtulmak için 40 yıldır mücadele veriyoruz. Mezhepçi ve tekfirci grubun, ülkemize hükmetmesine karşı çıkıyoruz"[161] dedi.

Menna'ya göre cihadcıların Suriye'ye sokulmasından Türkiye, Suudî Arabistan ve Katar büyük ölçüde sorumlular. Menna, 20 Ağustos 2012'de yaptığı açıklamasında "cihadcıları" Suriye'ye gönderen Türkiye, Katar, Suudî Arabistan ve Libya'yı Suriye toplumunu parçalamakla suçladı. Middle-east-online'a konuşan Menna, "cihadcıların" Suriye'ye gönderilmesine son verilmemesi halinde, bu grupların Suriye'ye geçişini organize edenlerin listesini ifşa etmekle tehdit etti.

Türkiye'ye yönelik eleştirilerde de bulunan Heysem Menna "Türkiye, provokasyonuyla şu anda Suriye'deki yıkıma katkı sağlamaktadır. Türkiye, Suriye'ye giden cihadcılar için sahte pasaportlar çıkartmaktadır. Cihadcıların Babu'l-Heva sınır kapısında kontrolü ele geçirmelerine müsaade eden Türkiye'dir. Türkiye, sınırlarını tek taraflı olarak kapatırsa, yüzde 80 oranında rahatlamış olacağız" dedi.

Menna, Mısır'daki Cemaat-i İslâmî Şûrâ Meclisi üyesi Âsım Abdulmecid'in ve Kuveytli milletvekili Velid Tabatabaî'nin "cihadcıların" Suriye'ye girişini organize ettiğini belirtirken, Suriye'yi parçalamak isteyenlerin listesini açıklamakla tehdit etmişti: "Elimizde daha uzun bir liste var. Zamanı gelince bu listeyi açıklayacağız. Katar ve Suudî Arabistan istihbaratı, tüm bu isimleri biliyor. Bazıları Fransa'da bazıları da diğer AB ülkelerinde.. Bazıları Katarlı bazıları Suudlu ... Bu kişilerin Suriye'den uzaklaşmalarını temenni ediyorum. Aksi halinde, Suriye'yi parçalama girişiminde bulunanların tüm listesini açıklamak zorunda kalacağız." dedi.

Libyalıların da 'cihadcıların' probleminden kurtulmak için onları Suriye'ye gönderdiğini ifade eden Menna "Suriye'de sadece ramazan ayında 8 binden fazla kişi öldü. Biz, Suriye'deki yıkımı sona erdirecek bir çözüm arayışı içerisindeyiz. Savaş kışkırtıcılığı yapmak istemiyoruz. Bizim temel savaşımız, ülkemizi iç savaştan korumaktır"[162] dedi.

---

[161] Youtube. 15 Aralık 2012. BBC Arabic Syria News 14 12 2012 موقف الشعب السوري من جبهة النصرة هيثم مناع مطيع بطين العالم هذا المساء بي بي سي ملاك جعفر www.youtube.com/watch?v=ZBOkYlRxU7c

[162] Middle East Online. 20 Ağustos 2012. هيثم مناع: تركيا والسعودية وقطر وليبيا تصدر الجهاديين إلى سوريا www.middle-east-online.com/?id=137504

Silahlı militanların Suriye'ye Türkiye üzerinden girdiğini ifade eden Menna, bu konuda açıkça Türkiye'yi suçluyordu: "Silahlılar, Türkiye ordusunun gözleri önünde Suriye'ye giriyor. Türkiye ordusu isteseydi bunu engelleyebilirdi. Bazıları, aşırılık yanlısı silahlıların Beşşar Esed'in düşmesinden sonra ülkeden çıkacaklarını söyleyerek, bu kişilerin Suriye'deki varlığını meşrulaştırıyor. Bu söylemin bedeli büyük olur"[163].

Menna, *The Guardian* gazetesinde yayınlanan makalesinde, Suriye muhalefetinin cihadcılara destek vermesini eleştirirken,[164] el-*Kuds el-Arabî* gazetesi için kaleme aldığı bir yazısında Türkiye'den mezhepçi şiddet yanlılarını Suriye'ye sokmamasını istediklerini söylemişti.[165]

'Uluslar arası Koruma' talebine bakış

Heysem Menna, Suriye'ye askerî müdahaleye doğrudan ya da dolaylı yol açacak her türlü söyleme karşı çıktı. Suriye Ulusal Konseyi'nin Birleşmiş Milletler'den "uluslar arası koruma" talebine karşı çıkmasının sebebini dış müdahaleye kapı aralayacağı gerekçesiyle açıklayan Menna, Libya'da olduğu gibi bu talebin arkasından NATO'nun müdahalesinin gerçekleşeceğini öne sürdü.

Menna, Dubai televizyonuna yaptığı açıklamasında şu ifadelere yer verdi: "1978 yılından beri mücadele eden bir insan hakları savunucusu olarak uluslar arası korumanın ne demek olduğunu çok iyi bilirim. Uluslar arası korumanın ne anlama geldiğini, Irak'ta, Kosova'da, Sudan'da ve son olarak Libya'da nasıl gerçekleştiğini çok iyi bilirim. Biz, bu 'uluslar arası korumayı' Gazze'de görmedik! Biz, Güvenlik Konseyi'ne güvenemeyiz. Amerikan siyasetini temsilcileri olsak ve Amerikan siyasetine de güvensek, Amerika'nın 'bizi bu rejimden kurtaracağını, Golan'ı bize kazandıracağına ve Kudüs'ü ziyaret etme imkânını sağlayacağına' inansak, tamam. Ama bütün bunlar birer kuruntu."[166]

---

[163] El-Alem. 5 Aralık 2012. منّاع: قطر والسعودية تسعيان لصومله سوريا عبر السلفيين www.alalam.ir/news/1419264

[164] El-Hayat. 19 Aralık 2012. منّاع للمعارضة السورية: لماذا تدعمون الجهاديين؟ http://alhayat.com/Details/463855

[165] YDH. 18 Aralık 2012. Türkiye'den mezhepçi şiddet yanlılarını Suriye'ye sokmamasını istedik www.ydh.com.tr/HD11188_turkiyeden-mezhepci-siddet-yanlilarini-suriyeye-sokmamasini-istedik.html

[166] İsrahaber. 21 Ekim 2011. Menna'dan Suriye'de uluslar arası koruma isteyenlere www.israhaber.com/mennadan-suriyede-uluslar arası-koruma-isteyenlere-13408-haberi.html

Başka bir TV konuşmasında ise Menna, Suriye devrimi üzerine yapılan değerlendirmelerde vakıaya dayanılmadığı için, birkaç hafta ya da devrimin birkaç ay içerisinde başarıya ulaşacağının sanıldığını; başlangıçta yapılan bu hatanın NATO müdahalesi talebiyle zincirleme devam ettiğini söyledi.

Menna, Rusya el-Yovm televizyonuna yaptığı açıklamasında şunları söyledi:

"Temel sorunumuz, bazılarımızın devrimin bir haftada, bir ayda gerçekleşeceğini sanmasıdır. Şimdiye kadar acelece düzenlenen konferanslar ve oluşumlar, olayları hakkıyla takdir edemediler. Çünkü devrime ve devrimin geleceğine doğru bir bakış açısıyla bakamadılar. Şimdi oradan buradan yardım dileniyorlar. Sanki NATO, müdahale etmesi için insanların yardım dilenmesini bekliyor. Temel sorun, başarısızlığa uğrayan dışarıdaki Suriyeli siyasetçilerdir. Onlar bugün koltuk peşindeler. Dünyanın hiçbir yerinde yüzde 40'ı dışarıdan, yüzde 60'ı da içeriden olan bir Ulusal Konsey yok. Dışarıdakilerin anlamı ne? Sanki dışarıdaki 2.300 siyasetçi, bütün Suriye halkına tekabül ediyor.

Eğer Suriye devrimi de tüm barışçıl devrimlerdeki niteliği korursa, Suriye devrimi galip gelecektir. Suriye devriminin olgunlaşmaya ihtiyacı var; zamana ihtiyacı var; halkın desteğine ihtiyacı var. Burada, Suriye'deki azınlıkları hesaba katmayanlar var. Harekete geçmeyen şehirleri hesaba katmayanlar var. Sadece Şam'a ulaşmayı, bakanlığı ya da herhangi bir koltuğu elde etmek için çalışanlar var. Bu kişilerin ne devrimle ne de devrim ahlâkıyla bir alakası var. Gerçek tespitler üzerine dayanırsa bu devrim başarısızlıkla sonuçlanmaz. Sadece kendimize güvenirsek ve dış müdahaleye 'hayır' dersek devrim başarılı olur. Eğer bölücü olmaz, tüm grupları içerisinde barındırır, Suriye'nin egemenliğine sahip çıkar, bölünmesine karşı olursa, bu devrim başarılı olur.

Devrimin belirli dönemlerinde çöküntü hali ve irade zayıflığı olacaktır. Fakat devrim, Suriye halkını baştan sona değiştirdi. Gelecek bizimdir. Bir şey kaybettiğimize inanmıyoruz. Tam aksine birçok şey öğrendik. Bu devrimi devam ettirmeye kadiriz. Bu devrim, sadece Suriye halkının imkânları dahilinde gerçekleşecektir. Sivil, demokrat ve egemenlik sahibi bir Suriye istiyoruz. Başka bir devlete tâbi olacak bir Suriye istemiyoruz. Çünkü bu, bizim için yeni bir trajedi olur. Biz, Suriye devriminin iktidar savaşına dönüştürülmesine karşıyız. Beş bin yıllık insanlık tarihinin hiçbirisini 1945 yılında kurulan Güvenlik Konseyi yapmadı. Tüm devrimler, halk tarafından ve halk için yapılır. Biz, ne Güvenlik Konseyi'ne ne de başka birisine güveniyoruz.

Güvenlik Konseyi'nden bir beklentimiz de yok. Biz, sadece 23 milyon Suriyeliye güveniyoruz. Devrimin sermayesi halktır. Bu devrim, Suriye halkı için çok önemlidir. Bu devrim, Suriye için son yüzyılın en büyük olayıdır. Biz, ne acelecilerin ne de bozguncuların partisine katılacağız."[167]

Suriye ile Libya arasında bağlantı kurulmasına, NATO'nun Libya'da olduğu gibi Suriye'de de hava operasyonları yapması gerektiği çağrılarına tepki gösteren Menna "Suriye ile Libya arasında bağlantı kurmak, bir suçtur; Suriye halkına karşı büyük bir suç işlemektir. Çünkü Suriye'de, 110 yıldır en az 10 siyasî akım ve 400 dernek varlığını korumaktadır. Diktatörler, sivil toplumu ve muhalif siyaseti yok etmeyi başaramadı. Libya halkına saygılıyım; ama Libya'da aynı durum söz konusu değildir. Halkın bir muhalefeti olmadı. Bundan ötürü şimdiki Libya Ulusal Konseyi, Kaddafî'nin adamlarındandır. Hatta Doha ve Fransa'da oturanlar, Kaddafî'nin gençleridir. Onlar, demokratik olmayan bir ekolün mezunudurlar. Bundan ötürü öncelikle Bernard-Henry Lévy ve diğerlerine el açtılar" diye konuştu.[168]

Ulusal Konsey'e ve Koalisyon'a Bakış

Ulusal Konsey'in uluslar arası güçlerden talepleri, silahlı devrime kanalize oluşu, dış müdahale talebi, Konsey'in demokratik olmayan uygulamaları, Heysem Menna'nın Konsey'e olan karşı duruşunun başlıca sebepleri arasında yer alıyordu. Eylül 2011'de Doha'da yapılan görüşmelere katılan yirmi beş Suriyeli muhaliften sadece üçünün Ulusal Konsey'de ısrarcı olduğunu belirten Heysem Menna, Ulusal Konsey'in kuruluş sürecini demokrat bulmadığını belirterek, Ulusal Konsey'e katılmasının mümkün olmadığını söylemişti. Ulusal Konsey'in Suriye halkının meşru temsilcisi olduğu iddiasına tepki gösteren Menna, Ulusal Konsey'in Suriye'deki yönetime karşı mücadele eden farklı bir oluşum olarak gördüğünü söyledi.[169]

---

[167] Rusya el-Yovm. 30 Eylül 2011. ناشط سوري: الثورة البعيدة عن الطائفية تستقطب الجميع http://arabic.rt.com/news/567943

[168] El-Alem. 4 Ekim 2011. مناع: المجلس الوطني لا يمثل المعارضة السورية www.alalam.ir/news/736074, El Menar. 6 Ekim 2011. المناع يصف المجلس الوطني السوري بنادي واشنطن ويرفض التدخل الأجنبي والسلح www.almanar.com.lb/adetails.php?fromval=2&cid=23&frid=21&seccatid=23&eid=116016 , İsrahaber. 12 Şubat 2012. Suriye Ulusal Konseyin finansmanı, Amerikalı örgütler www.israhaber.com/suriye-ulusal-konseyin-finansmani-amerikali-orgutler-13264-haberi.html

[169] İsrahaber. 21 Ekim 2011. Menna'dan Suriye'de uluslar arası koruma isteyenlere www.israhaber.com/mennadan-suriyede-uluslar arası-koruma-isteyenlere-13408-haberi.html

Doha'da kurulan Ulusal Koalisyon'un tüm Suriyeli muhalifleri değil, muhaliflerin sadece bir kısmını temsil ettiğini savunan Menna, "Koalisyon, kendisini tanıyan ülkeleri hoşnut edecek siyaseti benimsedi. Koalisyon, diğer muhalifleri Suriye içerisindeki ağırlığını dikkate alarak muhatap almalıdır; başka ülkelerden elde edebildiği finansa göre değil"[170] dedi.

Heysem Menna, bir televizyon konuşmasında, Suriye Ulusal Konseyi'nin finansmanın Amerikalı örgütler tarafından sağlandığını, özellikle de Antalya Konferansı'ndan sonra Ulusal Konsey'in kurulması için çalıştıklarını söylemişti:

"Dört Amerikan örgütü, Antalya Konferansı'ndan itibaren, Ulusal Konsey fikrinin gerçekleşmesi için maddî destekte bulundu. Elbette, Suriyeli iş adamları da var maddî destekte bulunan. Fakat, Amerikan örgütlerinin maddî desteği var. Konsey'in sözcüsü Besma Kodmani, Ford Vakfı'nda (Ford Vakfı, ABD ve CIA'nın Avrupa'daki bütün gizli operasyonlarında görev almıştır. Vakfın temel amacı, antiemparyalist ve sol hareketleri etkisiz kılmaktır) çalışıyor. Kodmani, on senedir Ford Vakfı'nda çalışıyor. Ben, Avaaz Kurumu'ndan Ulusal Konsey'in kurulması için ne kadar para verdiğini açıklamasını istiyorum. Bir Amerikan kurumu olarak, şeffaflığını korumalı ve bu projeye ne kadar para harcadığını açıklamalıdır. Aynı şekilde, Demokrasi İçin Ulusal Fon ve Ford Vakfı'ndan da aynı talepte bulunuyorum. Bu üç kurum da Amerikan kurumudur. Herkes bu kurumları ve Kodmani de oradaki rolünü biliyor."

Heysem Menna, Ulusal Konsey öncesine dair ise şu bilgileri verdi:

"Bir ay önce İstanbul'da Suriyeli muhalif bir grup toplanmıştı.. Bir süre İstanbul'da toplantılara devam etti. Bu toplantılar sonrasında Ulusal Konsey ilan edildi. Fakat bu tam bir fiyaskoydu. Bunun üzerine Azmi Beşara, bizi Doha'da topladı. 'Hadi gelin, muhalefetin sorunlarını tartışalım' dedi. Biz de Beşera'nın çağrısı üzerine Doha'ya gittik. Bazıları, konsey önerisini ortaya attı. Biz ise konseye karşı çıktık. Toplantıda yirmi beş kişiydik, üç kişi konseye 'evet' dedi. Ahmed Ramazan, Ubeyde Nahhas ve İmaduddîn Reşid konseye evet diyen kişilerdi. Kürt olan Abdulbasit Seyda ise çekimser kaldı. O, Kürtleri temsilen değil, kendi adına katıldı. Geri kalanların hepsi konsey önerisine karşı çıktı. Burhan Galyun da karşı çıkanlar arasındaydı.

Sonra perde gerisinden komplolar gerçekleşti ve görüşler değişti. Semir Neşşar görüşünü değiştirdi ve yeni bir oluşum karşımıza çıktı. Bu onların

[170] El-Alem. 22 Ocak 2013. «هيثم مناع: كل سوري يشعر بخيانة "اصدقاء سوريا" www.alalam.ir/news/1438706

hakkıdır. Onlar muhalefetten bir şeyi temsil ediyorlar mı? Hayır! Onlar sadece kendilerini temsil ediyorlar. Biz, İnsan Hakları Komisyonu'nda ve Uluslar arası Ceza Mahkemesi'nde Suriye'de zulme uğrayanların hakkını ararken onların hiçbirisi yoktu. Onlar, sadece beş yıldızlı otellerde dolaşıyorlar. Bu Konsey'in oluşmasında demokratik bir üslup söz konusu değil. İstanbul'da ilan edilen Ulusal Konsey belirli bir ideolojiyi, sadece İslâmcıları içine almaktadır. Suriye toplumunda İslâmî siyasî ideoloji dışında başka ideolojiler de var.

Burhan Galyun, Doha'da bizimle beraberdi. Doha'ya Koordinasyon Kurulu adına katıldı. Onu Berlin'deki toplantıya davet ettik. Bunu kabul etti. Fakat sonra Berlin sözüne rağmen İstanbul'a gitti. Neden bunu yaptığını bana değil, ona sorun. Biz, onu Ulusal Koordinasyon Kurulu'ndan görmüyoruz. Çünkü bizim toplantılarımıza katılmadı. Bizden tamamen farklı bir siyasî, ahlâkî ve ilkesel yol izlemektedir. Biz, demokratik sivil bir Suriye için mücadele ediyoruz. Biz, herkesin haklarını desteklemekteyiz. Millî ya da dine dayalı azınlıkların hepsini kollamaktayız. İkinci Suriye Cumhuriyeti, birliğini koruyacak, vatandaşları arasında eşitliği sağlayacak, Suriye'nin geleceğinin inşasında tüm vatandaşların katılımını sağlayacak. Bu söylediklerim, herhangi bir tarafla anlaşma imzalamamız için esastır. Biz, hiçbir program yapmadan 'Rejim değişmelidir' sloganı altında toplanırsak, kayba ve sessiz çoğunluğun daha da korkmasına neden oluruz."[171]

Heysem Menna konuşmasında, hem rejimi hem de muhalefeti şu sözlerle eleştirdi: "Suriye halkı, kaldıramayacağı şiddete maruz kaldı. Bu şiddet, 'şeytan gelsin' diyen bir kulübü ortaya çıkardı. Bu kulüp, azınlıktır. 'Şeytan gelsin, İsrail gelsin' diyenler, Suriye devriminde bir şeyi temsil etmez. Suriye devriminde gerçekleri konuşmayanlar, Suriye'deki demokratik sivil devrime zarar vermektedir. Kim, katliam işlerse bizlerin ona 'katil' dememiz gerekmektedir.

Tepki olarak işlenen suçların sorumlusu, siyasî olarak Suriye güvenlik birimleridir. Kanunî açıdan ise 'katliamı işleyen kişilerdir.' Bundan ötürü hiç kimseyi işlediği suçtan ötürü affedemeyiz. Bizim Suriye'deki durumu çok iyi analiz etmemiz gerekiyor. Suriye'nin yüzde 30'u, Sünnî olmayan azınlıktır.

---

[171] El-Alem. 4 Ekim 2011. المجلس الوطني لا يمثل المعارضة السورية :مناع www.alalam.ir/news/736074, El Menar. 6 Ekim 2011. المناع يصف المجلس الوطني السوري بنادي واشنطن ويرفض التدخل الأجنبي والتسلح www.almanar.com.lb/adetails.php?fromval=2&cid=23&frid=21&seccatid=23&eid=116016 ,

Yüzde 10'u Kürtlerden oluşmaktadır. Onların ulusal kimlikleriyle ilgili sorunları var. Onların taleplerini anlayışla karşılıyorum. Çünkü biz onları asimile ettik. Onları temel haklarından mahrum ettik. Şiî ya da Sünnî olmalarının önemi yok. Önemli olan onların onurlarını hissetmeleridir. Biz yüzde 40 olduk. Yüzde 60 Sünnî'nin hepsinin Müslüman Kardeşler'den olması makul mu?"

Heysem Menna "Devrimcilerin imajının karalanmasını hedefleyen bir saldırıyla karşı karşıyayız. Çünkü bu tür kurumların (Ulusal Konsey vs.) devrimi temsil ettiği iddia edilmekte; ama aslında onlar devrimi değil, sadece kendilerini temsil etmektedir. Şu an Körfez medyasının, Heysem Menna'yı desteklemesi mümkün değil. Neden? Çünkü Menna, 'Suudî Arabistan'da 9 bin siyasî tutuklu vardır' diyecek. Çünkü, 'Suud, Bahreyn'deki ayaklanmayı bastırdı' diyecektir. Onlar, 'Yaşasın Suudî Arabistan!' diyecek ki Suud da onları desteklesin"[172] sözleriyle konuşmasına son verdi.

Heysem Menna, başka bir konuşmasında ise (Ulusal Konsey'deki başkan seçimlerine dikkat çekerek) muhalefetin demokratik olmadığını belirtti: "Biz, herhangi bir kişinin atanmasına, başkan seçilmesine, gelişi güzel seçimler yapılmasına karşıyız. Biz, seçimlerin demokratik ve şeffaf olmasını istiyoruz. Suriye'de demokrasi isteyenler, öncelikle kendilerinin demokratik olması gerekmektedir."[173]

Suriyeli muhaliflerin düzenlediği konferanslara bakış

Heysem Menna, İsrail yanlısı açıklamalarıyla bilinen Ferid Kadri yandaşlarının ve Amerikancı Suriyelilerin Antalya Konferansı'na katılmalarından ötürü, başta Antalya olmak üzere Türkiye'de düzenlenen konferanslara karşı olduğunu açıklamış ve katılmamıştı.[174] Menna, BBC televizyonuna yaptığı özel açıklamada, başta Ulusal Kurtuluş Konferansı olmak üzere Suriye mu-

---

[172] El-Alem. 4 Ekim 2011. المجلس الوطني لا يمثل المعارضة السورية مناع: wwwalalam.ir/news/736074, El Menar. 6 Ekim 2011. المناع يصف المجلس الوطني السوري بنادي واشنطن ويرفض التدخل الأجنبي والسلح wwwalmanar.com.lb/adetails.php?fromval=2&cid=23&frid=21&seccatid=23&eid=116016 ,

[173] Rusya el-Yovm. 30 Eylül 2012. ناشط سوري: الثورة البعيدة عن الطائفية تستقطب الجميع http://arabic.rt.com/news/567943

[174] İsrahaber. 30 Eylül 2011. Heysem Menna: Devrim için sadece Suriye halkına dayanıyoruz www.israhaber.com/heysem-menna-devrim-icin-sadece-suriye-halkina-dayaniyoruz-13230-haberi.html

halefetinin bir kısmının bir ülkede, diğer bir kısmının ise başka bir ülkede ardı ardına düzenlediği konferansları eleştirmekteydi.

Heysem Menna, eleştirisinde şu ifadelere yer vermişti: "Ben şimdiye kadar 300'den fazla konferansın hazırlık sürecine katıldım; ama konferanstaki temel şahısların 48 saat önce davet edildiğini görmedim. Çalışma grupları oluşturarak raporların hazırlanmadığı bir konferans görmedim. Mesele, Suriye'deki ekonomi sorunu. Ne bir ekonomist ne de başka birisi ekonomi sorununu ele almadı, bu konu üzerine çalışma raporu oluşturmadı.

Suriyelilerin düzenlediği konferanslar, kuruntu ekiyor. Suriye halkı ise bu ekinden, ruhsal çöküntü ve umutsuzluk biçmektedir. Hiç kimse, birkaç günde hazırladığı ve bir tek çalışma raporu dahi hazırlamadığı, temel meseleleri konuşmadığı, 'Biz bugün nereye geldik ve nereye gidiyoruz?' sorusuna yanıt aramadığı bir konferansı ulusal kurtuluş konferansı olarak adlandıramaz. Bu konferansı, 'Ulusal Kurtuluş Konferansı' olarak adlandırmak yerine 'Ulusal Diyalog Konferansı' olarak adlandırmak en iyisiydi. Çünkü Ulusal Kurtuluş Konferansı, düştüğü kuruntulardan kendisini kurtaracak bir kişiye muhtaç.

Mısır ve Tunus'ta yaşanan devrimlerin aksine biz, bu tür işlere önem veriyoruz ve meydanda yaşananları bir kenara bırakıyoruz. Humus halkına kendilerine hakim olmaları çağrısında bulunmak ve kurşunlara muhatap olan Şam halkının yanında durmak gerekiyordu. Otellerde vaktimizi heba edeceğimize 10 bin yaralı, 10 bin tutuklu ve 1.600'dan fazla şehidin yanında durmamız gerekiyordu. Bizim, bugün Suriye'deki mücadeleyi korumamız gerekiyor. Suriye'deki mücadelenin liderliğine oynamamız gerekiyor."

Heysem Menna, Yahudi asıllı Fransız filozof Bernard-Henry Lévy'nin öncülüğünde 4 Temmuz 2011'de düzenlenen Paris Konferansı'na Müslüman Kardeşler Cemaati adına katılan Milhem Derubî'ye en sert tepki gösteren Suriyeli muhalifler arasında yer aldı. Menna, konuya ilişkin olarak yaptığı açıklamasında çok sert eleştirilerde bulunmuştu: "Golan ve Filistin kelimesinin dillendirilmediği böylesine bir salonda durmak utanç vericidir. Milhem'de din adına zerre miktarı bir şey olsaydı, o salonu terk ederdi. Müslüman Kardeşler Hareketi, Milhem'le bir alakasının olmadığını açıklamadığı sürece, konferansa katılımdan ötürü hareketi sorumlu tutacağım. Bu konuda net olmamız gerekiyor. Çünkü Paris Konferansı'na katılmak, büyük bir suçtur. Bernard-Henri Lévy'nin bulunduğu konferansa, Arap devrimlerine karşı işlenen büyük bir suçtur. Çünkü Lévy, Suriye sorununa siyonistlerin çıkarları

için müdahil olmuştur. Konferansa katılmak, 'özgürlük' ve 'kurtuluş'u sloganında birleştiren, Suriye bayrağının yanı sıra Filistin bayrağını dalgalandıran Suriye gençliğinin devrimine karşı yürütülen bir komplodur. Konferansa katılanlar, yeni kiralıklardır."[175]

Suriye yönetimine bakış

Suriye'de silahlı mücadeleye, mezhepçiliğe ve dış müdahaleye karşı olan tutumu sebebiyle Ulusal Konsey ve bileşenleri tarafından 'rejimin adamı' olmakla suçlanan Menna, aslında yönetime karşı ciddi bir muhalefet sergilemişti. Menna, bir konuşmasında "Koordinasyon Kurulu, Esed'in yönetimde kalmasını desteklemiyor. Yıllardır bize karşı savaşan rejime karşı tutumumuz nettir" demişti.[176]

Lübnan'dan yayın yapan el-Meyadin televizyonuna yaptığı bir konuşmada Menna, 'diyalog' konusuna vurgu yaptı: "Biz, Suriye'de 'diyalog' kelimesini yaktık. Diyalog artık, kötü bir anlamı çağrıştırmaktadır. Artık, statükonun korunması için 'diyalog' süreci sona erdi. Reelde, statükoyu korumanın bir karşılığı yok. Rejimin diktatör yönü sona erdi. Bugün, biz müzakerelere girmeyi tercih ediyoruz. Geçiş süreci için müzakere başlatılmalı; çünkü eğer müzakere olmazsa bunun sonu gelmez. Savaş ve yine savaş... Bunun sonu yok.. Suriye'de bugün kirli bir savaş sürdürülüyor. Bugün Suriye'de yıkıcı bir savaş sürüyor. Bundan ötürü biz, bugün en az kayıpla ve sivil bir şekilde, geçiş sürecine nasıl başlayacağımızı konuşmamız gerekiyor."[177]

Heysem Menna, 28 Nisan 2011'de BBC'nin Arapça servisine yaptığı açıklamasında Suriye'de insan hakları ihlâllerine karışanların yargılanması için ellerinden gelen her şeyi yapacaklarını söyledi.

Suriye'de insanî krizin yaşandığını belirten Heysem Menna, güvenlik güçlerinin Dera'daki krizi artıran uygulamalarına dikkat çekti: "Suriye'de bugün insanlar zulme ve yolsuzluğa başkaldırmaktadır. Hirak, Neva ve Dera'ya ambargo uygulanıyor, Dera ikiye bölünüyor. Dera'ya ekmek, su, ilaç ve gıdanın

---

[175] El-Kudsu'l-Arabi. 6 Temmuz 2011. http://alqudsalarabi.info/index.asp?fname=data%5C2011%5C07%5C07-04%5C04z500.htm

[176] Middle East Online. 20 Ağustos 2012. هيثم مناع: تركيا والسعودية وقطر وليبيا تصدر الجهاديين إلى سوريا www.middle-east-online.com/?id=137504

[177] Ulusal Koordinasyon Kurulu resmi web sitesi. 30 Ağustos 2012. نص لقاء هيثم مناع على قناة الميادين http://syriannccb.org/2012/08/30

girişi engelleniyor. Güvenlik güçleri, Dera'daki su depolarını imha etti. Onlar, işledikleri bu suçun karşılıksız kalmayacağını bilmelidirler. Su depolarını vuran, Dera'ya ilaç ve suyun girişini engelleyen güvenlik güçleridir. Bununla ilgili elimizde yeterli delil var. Onların isimlerini biliyoruz. Onları, Savaş Suçları Mahkemesi'ne sunacağız."[178]

Yusuf el-Karadavî'nin Suriye fetvalarına bakış

Heysem Menna, Müslüman Alimler Birliği Başkanı Yusuf el-Karadavî'nin verdiği son fetvalarla itidalini yitirdiğini söyledi. Menna, Lübnan'dan yayın yapan el-Meyadin televizyonundan Gassan bin Ciddo'nun sorularını yanıtladı. Menna, Ciddo'nun Karadavî ile ilgili sorusuna şöyle cevap verdi:

"Bugünlerde Şeyh el-Karadavî'den öyle fetvalar duyuyoruz ki o bu fetvalarıyla kitaplarının yarısını çöpe atmış oldu. Vasat çizgiye sahip olan bir kişi, uzun yıllar fıkıh ve marifette büyük çabalar sarf ettikten sonra tamamen farklı şeyler yapıyor. Şeyh el-Karadavî'ye soralım: Suriye'de yaşananlar gerçek bir cihad mıdır? Dünyanın 40'ı aşkın ülkesinden Suriye'ye cihada gelenler, Suriye insanının hayrına bir şeyler mi yapmış oluyorlar?"

Ebû Alâ el-Maarrî gibi bir filozofun ve mutasavvıflara ait heykellerin kırılmasını hatırlatan Menna, "İslâm adına, yüzyıllardır Suriye'de bulunan filozof Ebû Alâ el-Maarrî'nin heykelini yıkıyorlar. Burada özellikle Şeyh el-Karadavî'nin ismini zikretmek istiyorum. Eğer el-Karadavî, mutedil bir şahıssa, bu konuda bir görüş beyan ederdi" dedi.

Müslüman Kardeşler'e Bakış

Heysem Menna, Suriye yönetiminin zulmüne maruz kalan Müslüman Kardeşler Cemaati'nin destekçisiyken, Müslüman Kardeşler Cemaati'nin attığı yanlış adımlardan dolayı onlara tepki gösterdiğini belirtiyordu. Menna, Suriye Müslüman Kardeşler Cemaati'nin gerek 1980'de kurduğu silahlı birlikleri, gerek Abdulhalim Haddam'la ittifakı, gerekse bugün demokratik kutba karşı kurulan komploda yer almasından ötürü Müslüman Kardeşler Cemaati'nin Suriye için kötü bir tecrübe olduğunu düşünüyordu.

El-Alem televizyonuna yaptığı açıklamasında Menna, Müslüman Kardeşler'i şöyle eleştirdi: "Biz, Müslüman Kardeşler Cemaati liderliğinin kötü yönetiminin bedelini ödüyoruz. Diğer ülkelerde Müslüman Kardeşler

[178] www.israhaber.com/suriyede-insani-kriz-yasaniyor-12484-haberi.html

liderlerinin yönetime gelmesinden ötürü kendilerinin de ne pahasına olursa olsun yönetime gelme haklarının olduğunu düşünüyorlar. Suriye'deki Müslüman Kardeşler, Hamas'tan, Mısır'daki Müslüman Kardeşler'den, Tunus'taki Nahda'dan eksik yanının olmadığını düşünerek, Suriye'de neden yönetime gelmediğini soruyor. Onların, Suriye'nin farklı olduğunu; çünkü Suriye'de azınlıkların çok olduğunu bilmesi gerekiyor. Suriye'deki Kürtler laiktir ve Suriye'nin yüzde 10'unu teşkil eder. Yine Suriye'deki Sünnîler, Arap ulusal hareketinin esasını teşkil eder."

Heysem Menna, açıklamasına şöyle devam etti: "Müslüman Kardeşler'in yönetime gelmesi, Suriye için bir felâkettir. Suriye birliğinin parçalanmasıdır. Müslüman Kardeşler, 1982'den beri dışarıda. Mısır'da olduğu gibi yaygın değil, kültürel örgütlerde, sendikalarda varlığı yok. Eğer Müslüman Kardeşler yönetime gelirse Suriye, Irak gibi olur; şiddet sarmalına girer."

Menna, katıldığı bir televizyon konuşmasında, Müslüman Kardeşler Cemaati'nin gerek Koalisyon ve gerekse Konsey'de etkin olan bir liderinin, Suriye'yi bölecek tehlikeli bir söyleme sahip olduğunu açıklamıştı:

"Gassan Hito hükümetinin kurulmasından önce İhvan liderleri, Suriyeli bir grup savaşçıyla İstanbul'da toplandı. Koalisyon'da etkin olan bir İhvan lideri o toplantıda şunları söyledi: 'Hükümeti kurmalıyız; çünkü kesinlikle kazanacağız. Hamas, İsrail ve Mübarek'e rağmen, el-Fetih'i Gazze'den kovdu ve Gazze'de adil bir devlet kurdular. Biz ise Türkiye gibi komşu bir müttefike sahibiz. Dünya ve Müslüman devletler de bizi destekliyor. Sınırlar önümüzde açık, aç kalmayacağız; ambargoya maruz kalmayacağız. Ambargoya maruz kalacak olan Esed'dir. Bundan ötürü devleti kurmalıyız. Esed'in devleti 2 ya da 3 yıl daha ayakta kalsa da sonunda yıkılacaktır ve sonunda bir devlet kalacaktır. Eğer yıkılmazsa da iki devlet kalır; birincisi küfür devleti, ikincisi ise adalet ve İslâm devleti olur.'[179]"

Kendileri için Suriye'nin bütünlüğünün korunmasının son derece önemli olduğunu belirten Menna, Rusya ve Çin'in aksine, Suriye'yle ilişkilerini koparan ülkeler açısından Suriye'nin bölünmesinin bir engel olmadığını ifade etti. Müslüman Kardeşler Cemaati'ni, Türkiye'nin uydusu olmakla suçlayan Menna, açıklamasına şöyle devam etti: "Türkiye ve Katar, Suriye muhalefetine Müslüman Kardeşler Cemaati'ni dayattı. Demokrasi dersine ihtiyacımız yok.

[179] Youtube. 29 Mart 2013. د. هيثم مناع في حديث بين الامس والغد www.youtube.com/watch?v=axhpHgBE1-g

Suriye halkı, iç sorunlarının aşılmasında dış müdahaleye karşı çıkmaktadır. Ben, Suriye'ye tankların üzerinde dönmeyeceğim!"[180]

Menna, Müslüman Kardeşler ve Ulusal Konsey'in aksine herhangi bir devletin uydusu olmadığını ifade ederek "Ulusal Koordinasyon Kurulu ne İran'ın, ne Rusya'nın, ne de Çin'in uydusudur. UKK'nın kararları başkasının elinde değildir. Ne Erdoğan'ın, ne de başkasının elindedir. Kararlarımız bağımsızdır."[181] diye konuştu.

Said Ramazan el-Bûtî'nin öldürülmesi kara bir lekedir

Heysem Menna, Suriye'nin önde gelen alimlerinden Said Ramazan el-Bûtî'yi hedef alan saldırıyı da kınayan muhalifler arasında yer almıştı. Menna şu açıklamada bulunmuştu: "Bırakın öldürmek, bizim gibi düşünmeyen 80 yaşının üzerindeki bir adamı, tutuklamak, kaçırmak ve hapsetmek, hepimizin alnında kara bir lekedir. Bundan ötürü ben, tutuklu bulunduğu dönemde 80 yaşının üzerinde olan Heysem el-Malih'in serbest bırakılması için, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le görüşme talebinde bulundum. Bu, bir devlet başkanıyla ilk görüşme talebimdi. Cumhurbaşkanı Esed'in, o zaman Lübnan Cumhurbaşkanı Mişel Süleyman ve Suudî Arabistan Kralı Abdullah'la üçlü zirve için Lübnan'a gitmesinden ötürü Cumhurbaşkanı Yardımcısı Faruk Şara'yla görüştüm. Çünkü eğer el-Malih'in başına bir şey gelirse, tüm insan hakları savunucunun alnında kara bir leke olacaktı. El-Malih'in serbest bırakılması için Hizbullah Genel Sekreteri Seyyid Hasan Nasrallah'la da görüştüm ve Nasrallah devreye girdi. El-Malih serbest bırakılmasından önce (Mart 2011) Hizbullah'tan bana haber geldi. El-Malih'in yakında evine gideceğini söylediler."[182]

Suriye Dostlan Grubu'na bakış

Birincisi Tunus'ta düzenlenen ve Suriye muhalefetini temsilen Ulusal Konsey'in davet edilmesinden ötürü Suriye Dostları Konferansları'na katılma-

---

[180] Youtube. 29 Mart 2013. د. هيثم مناع في حديث بين الامس والغد www.youtube.com/watch?v=axhpHgBE1-g

[181] El-Alem. 5 Aralık 2012. مناع: قطر والسعودية تسعيان لصومعة سوريا عبر السلفيين www.alalam.ir/news/1419264

[182] Youtube. 29 Mart 2013. د. هيثم مناع في حديث بين الامس والغد www.youtube.com/watch?v=axhpHgBE1-g

yan Heysem Menna, Suriye halkının, Dostlar Grubunu oluşturan ülkelerin ihanetine uğradığını söyledi.

Heysem Menna, el-Alem televizyonuna yaptığı açıklamasında, tüm Suriyelilerin "Suriye Dostları"nın ihanetine uğradığını düşündüğünü belirterek "Suriye halkı, kendilerini Suriye Halkının Dostları" olarak niteleyen tarafların ihanetine uğradığını düşünmektedir. Onlar aslında Suriye'nin dostu değillerdi. Onlar, kendi çıkarlarının dostlarıydılar. Onlar, kendi projeleri doğrultusunda çalışanları kabul ederler. Tunus'taki ilk toplantıda bunu söyledik. Onlardan yardım beklemeyin. Size tek bir yardım bile göndermeyeceklerdir. Bizi doğrulayan olmadı o zamanlar"[183] dedi.

Heysem Menna, Ulusal Koalisyon Başkanı Muaz el-Hatib'in Arap Birliği Zirvesi'nde yaptığı konuşmasına ilişkin yaptığı değerlendirmede de Katar'ın Suriye krizinde oynadığı rolü eleştirerek, "el-Hatib'in konuşması değil, Doha'ya gitmesi başlı başına bir hataydı; çünkü Katar'ın oynadığı rolden ötürü Suriye'de demokrasiyle diktatörlük arasındaki savaş, Suriye-Katar arası savaşa dönüştürüldü" dedi. [184]

Amerika'ya Bakış

Heysem Menna, Ulusal Konsey ve daha sonra kurulan Ulusal Koalisyon'un aksine, çözümü ABD'nin vereceği destekte görmediğini belirtiyor ve ABD'nin bölgedeki hegomanyasına karşı da mücadele edilmesini istiyordu.

Heysem Menna, Arap Baharı'nda Amerikan hegemonyasına boyun eğen eğilimlerin varlığına tepkisini şöyle belirtti: "Dünya, Amerika'nın tek kutupluluğundan çıkmalıdır. Hillary Clinton'ın zahiren konuşmalarında bizi destekliyor olmasından ötürü Amerika'nın hegemonyasını kabul edecek değiliz. Çünkü İsrail'le müttefik olan Amerika, Arapların bölgedeki tüm çıkarları aleyhine çalışmaktadır. Amerika ve İsrail'in bölgedeki hegemonyasına karşı çıkmayan bir Arap Baharı'nın da bahar olacağını düşünmüyorum. Amerikan hegemonyasına boyun eğilmesi, yeni bir karanlık zulüm düzenini getirecek olan sonbahardır."[185]

---

[183] El-Alem. 22 Ocak 2013. «هيثم مناع: كل سوري يشعر بخيانة "اصدقاء سوريا" www.alalam.ir/news/1438706

[184] Youtube. 29 Mart 2013. د. هيثم مناع في حديث بين الامس والغد www.youtube.com/watch?v=axhpHgBE1-g

[185] Ulusal Koordinasyon Kurulu resmi web sitesi. 30 Ağustos 2012. نص لقاء هيثم مناع على قناة الميادين http://syriancb.org/2012/08/30

Mezhepçiliğe bakış

Heysem Menna, Suriye'de mezhepçiliğe ve bölücülüğe karşı olmayı üç kırmızı çizgisinden biri olarak niteledi ve tüm süreçlerde dış müdahale, bölücülük ve silahlı mücadeleye karşı olduğunu açıkladı.

Suriye'de mezhepçi söylemin Suriye'nin çöküşü anlamına geleceğini düşünen Menna, Deutsche Welle'ye yaptığı açıklamasında şunlaı söyledi:

"Yönetim, uzun bir süredir mezhep kartıyla oynamaktadır. Halen de devam ediyor. Fakat aynı zamanda bazı muhalifler de mezhep kartıyla oynadı. Mesela, Müslüman Kardeşler... Savaşın başlangıcında Alevîlere şu üç şekilde muamelede bulunulacağını söylediler: Sürgün, ölüm ya da İslâm'a girme. Fakat Suriye toplumunun çoğunluğu, bu önerileri reddetti.

Türkiye, Suudî Arabistan ve Katar gibi dış güçler de Suriye'deki mücadeleye mezhebî renk kazandırmak için önemli rol üstlendiler, bu çerçevede çalıştılar. Onlar Suriye'de, bölgedeki Şîî eksene karşı mücadele edecek Sünnî eksen kurmak istiyorlar. İran'ın yenilgisinin, Şîî ve Alevîlere karşı nefretin artırılmasıyla geleceğini düşünüyorlar. Bunun anlamı, Suriye toplumunun çöküşüdür. Bundan ötürü bu mantığı kabul etmiyoruz. Biz, mezhebî savaş istemiyoruz. Bunun için çalışan herkes bize göre, Suriye toplumun düşmanıdır. Bu kişiler, Suriye yönetiminin de düşmanı olabilirler. Fakat aynı zamanda Suriye toplumunun düşmanıdırlar. Onlar, ülkede mezhebî ateşi körüklemekle Suriye yönetimine hizmet etmektedirler."[186]

El-Meyadin televizyonuna yaptığı açıklamasında Türkiye ve Körfez ülkelerinin Suriye krizine karşı yaklaşımını eleştiren Heysem Menna "Körfez ülkeleri, Suriye'nin İran'a karşı savaş sahası olması için çalışıyor. Biz ise bunu reddediyoruz. Türkiye de tekfircileri finanse ediyor. Körfez ülkeleriyle işbirliğine girerek tekfircileri Suriye'ye sokuyor. Cihadcıları Suriye'den uzaklaştırmak, demokrasi projesinin esasıdır. Onların varlığı, Suriye'nin yıkımıdır. Suriye'de şu an yaşanan devrim değil, savaştır."[187] diye konuştu.

El-Alem televizyonuna yaptığı açıklamasında Menna, uydu kanalları üzerinden mezhepçilik yapanlara tepki gösterdi. Menna "Uydu kanallarıyla mezhepçilik yapanlar, Suriye Ordusu'nun Alevîlerden oluştuğunu söylüyorlar. Halbuki ordunun çoğunluğu Sünnîlerden oluşmaktadır" dedi.

---

[186] Deutsche Welle Arapça. 20 Eylül 2012. هيثم مناع: "التخلي عن العنف قد ينقذ سوريا http://dw.de/p/16BzQ

[187] Youtube. 29 Mart 2013. د. هيثم مناع في حديث بين الامس والغد www.youtube.com/watch?v=axhpHgBE1-g

Suriye'de savaşan bazı tarafların Sünnî olmayanları, Müslüman olmakla ölüm arasında tercih yapmaya zorladıklarını belirten Menna, "Suriyeli olmayan bu tekfirci gruplar, Suriye'nin bazı noktalarını kontrolleri altında tutuyorlar" dedi ve bölgede mezhepçiliğin İran'ın vurulması için tahrik edildiğini belirtti.[188] Menna, Ulusal Koordinasyon Kurulu olarak Suriye devriminin imajını zedeleyeceğinden ötürü her türlü bölücü, mezhepçi tutumlara, dış müdahaleye karşı olduklarını söyledi.[189]

[188] El-Alem. 5 Aralık 2012. منا: قطر والسعودية تسعيان لصوملة سوريا عبر السلفيين www.alalam.ir/news/1419264

[189] UPI Arapça. 8 Mayıs 2012. http://arabic.upi.com/News/2012/05/08/UPI-30361336488313/

Ulusal Konsey

Suriyeli muhaliflerin büyük bir kısmı, 2005 yılında ilan edilen Şam Deklarasyonu çatısı altında birleşmiş olsalar da Arap Baharı süreci, yeni ittifak arayışlarını da beraberinde getirdi. Bu defa yeni ittifakın ismi Ulusal Konsey oldu. Suriye Ulusal Konseyi'nin kurulması fikri, devrim için Libya'yı model alan Suriyeli muhaliflerin bir önerisi olarak, uluslar arası toplum nezdinde meşrûiyet kazanmak için ayaklanmanın ilk döneminde gündemine geldi. Ancak Suriyeli muhalidler, Libyalılar kadar başarılı olamadılar. Libya muhalifler, 15 Şubat'ta başlayan ayaklanmanın[190] üzerinden 12 gün geçtikten sonra, Ulusal Geçiş Konseyi kurmayı başardı. Ayrıca Libya'daki Ulusal Geçiş Konseyi ile Suriyeli muhaliflerin kurduğu Ulusal Konsey arasında iki önemli fark daha vardı. Birincisi, Libya'daki Ulusal Geçiş Konseyi'ni yönetimden ayrılan siyasîler ile sivil ve askerî bürokratlar kurdu; ancak Suriye Ulusal Konseyi, yıllardır yurt dışında yaşayan ve birbirleriyle irtibatı olmayan muhalifler tarafından kuruldu. İkinci önemli fark ise Libya'daki Konsey, Bingazi'de kurulduğu halde, Suriye'deki Konsey, Katar'da örgütlendi ve İstanbul'da kuruldu. Libya'daki muhalif konseyin ülke içinde olması ve ayaklanmaya doğrudan liderlik etmesi sebebiyle Batılı ülkelerin Libya muhalefetine olan yardımı, 27 Şubat'ta kurulan bu konsey üzerinden gerçekleşti.[191]

Libyalı muhaliflerin attığı bu somut adımlara karşı uluslar arası toplum, 17 Mart'ta Libya hava sahasını uçuşa yasak bölge ilan etti[192] ve 19 Mart'ta hava müdahalesine başladı.[193] Libya'daki ayaklanma, NATO güçlerini arka-

---

[190] Reuters Arapça. 16 Şubat 2011. اشتباكات في مدينة بنغازي الليبية وأنباء عن اصابة ٤١ http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE71F1GH20110216

[191] Reuters Arapça. 27 Şubat 2011. معارضون للقذافي يشكلون مجلسا وطنيا ويرفضون التدخل الاجنبي http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE71Q0Q720110227

[192] Reuters Arapça. 17 Mart 2011. مجلس الامن الدولي يوافق على فرض منطقة لحظر الطيران فوق ليبيا http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE72G1SY20110317

[193] Reuters Arapça. 19 Mart 2011. العربية: طائرات فرنسية في المجال الجوي الليبي http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7210MK20110319

sına alan muhaliflerin, 20 Ekim 2011'de Libya lideri Muammer Kaddafi'yi linç ederek öldürmesiyle[194] başarıya ulaştı.

Fakat Suriye muhalefeti, Muammer Kaddafi karşıtlarının aksine, Ulusal Konseyi ne kısa bir sürede kurabildi, ne de bu konsey tüm muhalefeti içine alabilecek bir kuşatıcılığa sahip olabildi. Bu durum, Batı'nın muhalefete olan desteğinin sınırlı düzeyde kalmasının sebeplerinden birisi oldu.

Libya'da olduğu gibi NATO müdahalesini bekleyen ve süreçte lider olarak öne çıkmak isteyen her muhalif örgüt, bireysel ve aceleci çıkışlardan ötürü Ulusal Konsey'in kuruluşunu ve işleyişini olumsuz yönde etkiledi. İstanbul, Antalya, Brüksel, Şam, Paris, Pendik gibi farklı yerlerde bir araya gelerek Suriye'de değişime liderlik yapmaya çalışan muhaliflerin koltuk mücadelesi, Konsey'in kurulmasını ve Konsey'in etkinliğini olumsuz yönde etkiledi.

19 Haziran 2011 Ulusal Konsey İlanı

Suriyeli muhalifler, isyan süreci içerisinde üç tane ulusal konsey kurdu. Bu konseylerin ilki, 19 Haziran 2011'de kuruldu. Ulusal Konsey'i kuranlar, hedeflerinin Beşşar Esed yönetimini devirmek olarak açıkladılar. Türkiye-Suriye sınırındaki Harbe el-Coz'dan Özgür Suriye Devrimi Gençliği adına yapılan açıklamada, "Suriye rejiminin sivil halkı katletmesi karşısında Arap ve uluslar arası toplumun sessiz kalışına yanıt olarak Ulusal Konsey'in kurulduğu" belirtildi.

Cemil Saib adlı bir muhalif yaptığı açıklamada Ulusal Konsey'i kendisinin kurmadığını, Suheyr Atassi, Abdullah Tarad, Me'mûn el-Humsî, Şeyh Halid el-Halef, Heysem el-Malih ve Arif Delile gibi muhaliflerin, sokaklar tarafından konseyi kurmakla görevlendirildiğini söyledi.[195] Saib, Türkiye sınırı yakınından Fransız Haber Ajansı'na verdiği demeçte, "Suriye devrimine önderlik edecek Ulusal Konsey'in kurulduğunu açıklıyoruz. Bu konseyde,

---

[194] Reuters Arapça. 20 Ekim 2011. القذافي اعتقل وهو يختبيء مثل "جرذ" ولقطات فيديو تبين سحله وقتله http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE79J1NN20111020

[195] France24 Arapça. www.france24.com/ar/node/692126?quicktabs_1=1, France24 Arapça. 20 Haziran 2011. هل ينجح "البيان السوري" في تشكيل مجلس وطني للمعارضة, www.france24.com/ar/20110620-syria-formation-national-council-jamil-saeb%20, Radio Sawa. 20 Haziran 2011. www.radiosawa.com/iraq/arabic_news.aspx?id=8060096, Okaz. 20 Haziran 2011. المعارضة تشكل مجلسا وطنيا لقيادة «الثورة» www.okaz.com.sa/new/Issues/20110620/Con20110620427978.htm, Rusya el-Yovm. 19 Haziran 2011. المعارضة السورية تقرر تشكيل "مجلس وطني" لمواجهة نظام الأسد http://arabic.rt.com/news_all_news/news/560431/

Suriye içinde ve dışındaki tüm toplulukların ve ulusal siyasî güçlerin temsilcileri yer alacak." dedi. Saib, Ulusal Konsey'in, tüm kent ve vilayetlerde yaşayanları, nihai hedef olan yönetimi devirme ve yöneticileri adalet önüne çıkarma amacına ulaşmak üzere işbirliği yapmaya çağırdığını bildirdi.[196]

Saib'in ilan ettiği bu konseyde adı geçen Suheyr Atassi, ertesi gün yaptığı açıklamayla, konseyle bir alakasının olmadığını söyledi.[197] İleriki dönemde Ulusal Konsey'de adı geçmese de Cumhurbaşkanı eski Yardımcısı Abdulhalim Haddam, 23 Haziran'da yaptığı açıklamasında, geçici ulusal konsey için istişarelerin devam ettiğini söyledi.[198] Fakat Haddam'ın bu girişimi, somut bir eyleme dönüşemedi.

Ulusal Konsey için ilk ciddi adım: Clinton-Muhalefet Buluşması

Suriyeli muhalifler, ayaklanmanın başladığı ilk günden itibaren, ABD'nin pasif desteğini aktif desteğe dönüştürebilmek için çalıştı. Bu amaç doğrultusunda Suriyeli muhalifler gerek Konsey kurulmadan önce gerekse Konsey'in kurulmasından sonra ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ve diğer üst düzey Amerikalı yetkililerle görüştü.

Clinton-Suriye muhalefeti görüşmesi ilk defa, 2 Ağustos'ta Washington'da gerçekleşti.[199] Görüşmeye Suriye Yerel Koordinasyon Komiteleri'nin resmî sözcüsü Muhammed Abdullah, Rıdvan Ziyade, Marah Bekaî ve adının açıklanmasını istemeyen üç muhalif daha katıldı. Görüşmede Clinton, "Esed, Suriye halkı nezdindeki meşrûiyetini yitirdi. Demokratik dönüşüm gerçekleşmesi halinde Suriye'nin konumu çok daha iyi olacaktır"[200] dedi.

---

196 BBC Türkçe. 21 Haziran 2011. Esad genel af ilan etti www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/06/110621_syria_amnesty.shtml

197 El Ahbar. 20 Haziran 2011. سهير الأتاسي تنفي علمها بـ«المجلس الوطني لقيادة الثورة» السورية www.al-akhbar.com/node/14971

198 Şarku'l-Avsat. 25 Haziran 2011. عبد الحليم خدام: مشاورات في سوريا من أجل إقامة مجلس انتقالي http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=628181&issueno=11897

199 El-Hayat. 18 Mart 2011. http://ksa.daralhayat.com/ksaarticle/293924 ,

200 El-Arabiya. 2 Ağustos 2011. معارضون سوريون يلتقون كليتون ويطالبون أوباما بالضغط على الأسد للتنحي www.alarabiya.net/articles/2011/08/02/160479.html, Reuters Arapça. 1 Ağustos 2011. كليتون تلتقي نشطاء سوريين مع تصاعد العنف ضد المحتجين في سوريا http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE77010V20110801, El-Cezire. 2 Ağustos 2011. كليتون تلتقي نشطاء سوريين بواشنطن www.aljazeera.net/news/pages/c66bd076-0605-4bb6-ae9a-1054f0d6971f

Azınlıkların tutumu, muhalefetin durumu ve rejimin devrilmesi sonrasında Suriye'nin kaosa sürüklenip sürüklenmeyeceği meselesi Clinton'un vurguladığı üç temel hususdu. Görüşmenin oldukça verimli geçtiğini belirten Muhammed Abdullah ve Rıdvan Ziyade, muhalefetin, Suriye'deki bu yeni süreçte Amerika'yı öncü rol oynamaya teşvik ettiklerini belirtip Obama'dan "Esed, meşrûiyetini yitirmiştir, istifa etmelidir" çağrısını yapmasını istediklerini söyledi.

Muhalefet ayrıca, Güvenlik Konseyi'nde Suriye'nin kınanması kararının çıkartılması için Fransa, İngiltere ve Türkiye'nin yerine ABD'nin öncü olmasını istediler. Clinton ise bu hareketin 'Amerikancılaşmasını' istemediğini ifade ederken muhalifler, ABD'nin Suriye büyükelçisi Robert Ford'un Hama'da karşılanma şekline dikkat çekerek "Suriye halkı, Amerika'nın Güvenlik Konseyi'nde böyle bir rol üstlenmesine karşı değil" dediler. Muhalifler ayrıca petrol ve gaz başta olmak üzere Suriye üzerindeki yaptırımların artırılmasını istediler. Destek talebine karşı Clinton ise muhalefetin bir çatı altında toplanamamasını eleştirerek cevap verdi.[201]

Clinton'la yapılan görüşmenin başarılı bir şekilde geçtiğini belirten Ziyade, *Şarku'l-Avsat* gazetesine yaptığı açıklamasında, ABD'den Suriye üzerindeki yaptırımları artırmasını ve Obama'dan ramazan ayı içerisinde Suriye halkına sesleniş konuşması yapmasını istediklerini söyledi.[202] Suriyeli muhalifler, ABD'nin desteğini kazanabilmek için Clinton'un gündeme getirdiği "muhaliflerin örgütlü hareket etmesi" talebini yerine getirmek için kısa bir süre sonra İstanbul'da toplandılar.

Muhalif liderlerden Edib Çiçekli, 19 Ağustosta Suriye Ulusal Konseyi'nin yakında kurulacağını açıkladı. Çiçekli, 125 kişiden oluşan Ulusal Konsey'e Antalya Konferansı ve Ulusal Kurtuluş Konferansı'ndan katılımların sağlandığını, Müslüman Kardeşler Cemaati'nin organize ettiği Brüksel Konferansı'ndan

---

[201] El-Arabiya. 2 Ağustos 2011. معارضون سوريون يلتقون كليتون ويطالبون أوباما بالضغط على الأسد للتنحي www.alarabiya.net/articles/2011/08/02/160479.html, Şarku'l-Avsat. 3 Ağustos 2011. أوباما يجتمع بفورد.. وكليتون تلتقي معارضين سوريين للمرة الأولى www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=633982&issueno=11936

[202] Er- Ra'i. 6 Ağustos 2011. رضوان زيادة لـ «الراي»: طالبنا كليتون بإحالة ملف انتهاكات حقوق الإنسان على محكمة الجنايات الدولية www.alraimedia.com/alrai/Article.aspx?id=291042&text=%D8%A8%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D9%83%20%D8%A3%D9%88%D8%A8%D8%A7%D9%85%D8%A7&date=11082011

da katılımın sağlanması için görüşmelerin devam ettiğini söyledi.[203] Konsey'in kurucu üyeleri arasında yer alan Çiçekli, 10 Kasım 2012'de Konsey'den istifa ederek, Riyad Seyf öncülüğünde kurulan Koalisyon'un kuruluşuna destek verdi.[204]

Burhan Galyun da el-Cezîre televizyonuna 19 Ağustos'ta yaptığı açıklamasında, "Suriye rejimi, halkın kendi geleceğini belirleme hakkını engellemek için güç kullanmaktadır. Suriye muhalefeti, Esed rejiminin devrilmesi halinde boşluğu doldurmaya ve hükümeti kurmaya hazırdır."[205] dedi.

Clinton'la Suriyeli muhalifler arasında yapılan görüşmenin sonucu olarak muhalefet, 20 Ağustos'ta İstanbul'da basın toplantısı düzenleyerek, 120 kişiden oluşan Suriye'deki demokratik devrimin sesi olacak birleşik cephenin kurulduğunu duyurdu.

İstanbul'daki görüşmelere katılan ABD'de yaşayan Yasir Tabara "önceliklerinin Beşşar Esed rejiminin devrilmesi"[206] olduğunu söyledi. Muhaliflerin düzenlediği basın toplantısına Vail Mirza, Milhem Derubî, Muti el-Batin, Halid el-Hac Salih ve Hazim Nehhar gibi muhalifler katıldı.[207] Ulusal Konsey'in kuruluş komitesinde yer alan Luey Safî, daha konsey kurulmadan önce dahi bölgesel ve uluslar arası çevrelerden destek sözü aldıklarını söyledi.[208] Safî'nin dikkat çektiği uluslar arası ve bölgesel çevreler, daha sonra "Suriye'nin Dostları" adını kullanacak olan ABD, İngiltere, Fransa, Türkiye, Suudî Arabistan ve Katar'dan başkası değildi.

İstanbul Marriott Otel'de bir araya gelen muhaliflerin hedefi, şu anki rejime alternatif oluşturabilmek ve rejimin devrilmesi halinde anayasal boşluğun oluşmasını engellemekti. Suriye içerisindeki ve diasporadaki muhalifler, Ulusal Konsey'in kuruluşu için 20 Ağustos 2011'de İstanbul'da bir araya

---

203 www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=636490&issueno=11952

204 http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8A900120121110

205 Now. 19 Ağustos 2011. المعارض السوري غليون: المعارضة جاهزة لملء الفراغ بحال سقوط النظام www.nowlebanon.com/NewsArchiveDetails.aspx?ID=302787

206 Rusya el-Yovm. 21 Ağustos 2011. المعارضة السورية تجتمع في اسطنبول لاطلاق "المجلس الوطني السوري» http://arabic.rt.com/news_all_news/news/564936/

207 Reuters. 20 Ağustos 2011. المعارضة السورية تسعى لتشكيل جبهة موحدة في اسطنبول http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE77J0R020110820

208 Şarku'l-Avsat. 4 Eylül 2011. ناشط سوري لـ «الشرق الأوسط»: سقوط النظام قضية أشهر.. ونعول على الخريف الطلابي www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=638712&issueno=11968

geldi. Ulusal Konsey üyesi Ubeyde Nahhas, Şam Deklarasyonu'na işaretle, Ulusal Konsey'in 8 yıllık çalışmaların ürünü olduğunu söyledi. Nahhas, Ulusal Konsey'in Suriye devriminin siyasî hedeflerini ve beklentilerinin karşılanması için çalışacağını söyledi.[209]

21 Ağustos'ta *Şarku'l-Avsat*'a konuşan Türk kaynakları, Suriyeli muhaliflerin Libya örneğinde olduğu gibi saflarını birleştirmesi gerektiğini belirtti. Adını açıklamayan Türk yetkili, "Türkiye, Suriye'de bugün yaşananların devam edemeyeceğini söyledi. Fakat Suriye halkı da sözünü söylemesi gerekiyor. Yaşanan olaylar karşısında Halep ve Şam ne diyor?"[210] diye sordu.

20-23 Ağustos 2011'de İstanbul'da bir araya gelen bir grup Suriyeli muhalif, Ulusal Konsey'in kurulduğunu açıkladı. Fakat muhalifler arasında yaşanan sorunlardan ötürü, Konsey ilanı ileri bir tarihe ertelendi. Rıdvan Ziyade, daha geniş katılımın sağlanması için konseyin ilanını ertelediklerini, bunun başarısızlık anlamına gelmeyeceğini söyledi.[211]

El-Hayat ve *Şarku'l Avsat* gazetesi, konseyin ilanının beklendiği sırada ileri bir tarihe ertelenmesini, muhalifler arasında 'ayrılık' olarak niteledi. İstanbul'daki çalışmalara Milhem Derubî ve Muti el-Batın, Müslüman Kardeşler adına katılmıştı.[212]

Muhalif kaynaklara göre İstanbul'daki görüşmelerden, Antalya Konferansı organizatörlerinin çekilmesi, konseyin ilanının ertelenmesine neden oldu. Suriyeli muhaliflerden Ammar Kurabî, bir grup Suriyeli muhalifin, Antalya Konferansı'na işaretle Suriyeli muhalifleri bir araya getirmek için daha önce gerçekleştirilen çalışmalar üzerine bina edilmediği için İstanbul'daki görüşmelerden çekildiğini açıkladı.[213]

---

[209] El-Hayat. http://alhayat.com/, Şarku'l- Avsat. 21 Ağustos 2011. تركيا تطلب من المعارضة السورية توحيد جهودها.. ومن الشعب أن «يكسر حاجز الخوف http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11954&article=636671

[210] Şarku'l-Avsat. 21 Ağustos 2011. تركيا تطلب من المعارضة السورية توحيد جهودها.. ومن الشعب أن «يكسر حاجز الخوف http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11954&article=636671

[211] Şarku'l-Avsat 22 Ağustos 2011. المدن السورية تواصل انتفاضتها.. والمعارضة تؤجل إعلان «المجلس الوطني» www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=636888&issueno=11955

[212] El-Hayat. http://alhayat.com/, Şarku'l-Avsat. 24 Ağustos 2011. المعارضة السورية تنقسم حول «المجلس الوطني»: أعلنت تأييده وأرجأت تشكيله www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=637203&issueno=11957

[213] http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE77O17520110825

CNN, 22 Ağustos tarihli haberinde, 60'ı içeriden ve 60 tanesi de dışarıdan olmak üzere 120 kişilik konseyin kurulduğunu, isimlerin 15 gün sonra açıklanacağını duyurdu.[214] Edib Çiçekli ise 25 Ağustos'ta, Reuters'e yaptığı açıklamasında, Ulusal Konsey'in ilanı için içerideki muhaliflerle de istişarenin zorunlu olduğunu, bunun için iki haftalık daha zamana ihtiyaç duyduklarını söyledi.[215]

Konsey çalışmalarının sürdüğü dönemde Beyrut'ta bulunan ve bu dönemde Ulusal Koordinasyon Kurulu üyesi olan Burhan Galyun, İstanbul'da çalışmaları sürdürenlerle temas halinde olduğunu söyledi.[216] Konsey kurma çalışmalarına katılan ve NATO'nun Suriye'ye müdahalesini isteyenlerin başında gelen Fahd el-Masrî, el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamasında dış müdahaleye karşı olduğunu açıklayan muhaliflere tepki göstererek Suriye'de insanların katledildiği bir dönemde dış müdahalenin zorunlu olduğunu söyledi.[217]

O günlerde Şam'da yaşayan ve Ulusal Koordinasyon Kurulu üyesi olan Mişel Kilo, dışarıda devam eden Ulusal Konsey kurma çalışmalarının kendileri açısından bir öneminin olmadığını söyledi[218]

29 Ağustos Ulusal Konsey İlanı

Suriyeli muhaliflerin kurduğu üçüncü Ulusal Konsey ise 29 Ağustos 2011'de Ankara'da ilan edildi. Suriyeli muhaliflerden Ziyauddin Doğmuş, el-Cezîre televizyonu aracılığıyla yaptığı basın açıklamasında Konsey'in başında Burhan Galyun'un olduğunu açıkladı.[219] Fakat Ankara'dan ilan edilen Konsey, Haziran ayında ilan edilen ilk Konsey'de olduğu gibi, adları Konsey

---

[214] CNN Arapça. 22 Eylül 2011. معارضون سوريون يعلنون تشكيل "مجلس وطني" http://arabic.cnn.com/2011/syria.2011/8/23/Syria.National-council/index.html

[215] Reuters Arapça. 25 Ağustos 2011. جهود تشكيل مجلس موحد للمعارضة السورية تواجه تأخيرا http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE77O04I20110825

[216] Er_Ra'i. 21 Ağustos 2011. غليون لـ «الراي»: النظام السوري كالمجرم الذي وقع في الفخ وسيسعى إلى الخروج باستخدام آخر طلقاته www.alraimedia.com/alrai/ArticlePrint.aspx?id=293501

[217] El-Arabiya. 20 Ağustos 2011. المعارض السوري فهد المصري يدعو إلى تدخل دولي لحماية المتظاهرين www.alarabiya.net/articles/2011/08/20/163236.html

[218] Şarku'l-Avsat. 25 Ağustos 2011. أصوات معارضة تنادي بتدخل الناتو في سوريا.. للمرة الأولى منذ بدء الانتفاضة www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=637360&issueno=11958

[219] El-Kudsu'l Arabi. 29 Ağustos 2011. - معارضون سوريون ينعون المجلس الانتقالي قبل ولادته القدس العربي www.alquds.co.uk/index.asp?fname=data\2011\08\08-29\29z500.htm

listesinde yer alan birçok kişi tarafından tepkiyle karşılandı. Çünkü bir süre sonra Konsey'in, listede adı geçen kişilerin görüşü alınmadan oluşturulduğu ortaya çıktı. Bundan ötürü Konsey daha doğmadan ölmüş oldu.[220]

Öyle ki Konsey başkanlığına seçilen Burhan Galyun'un dahi Konsey'den haberi yoktu. 94 üyelik Konsey'in ilanını Ankara'dan yapan Suriyeli muhalif Doğmuş, 94 üyenin Suriye'nin içinden, yani sokaklardan belirlendiğini; bundan ötürü birçok kişiyle görüşme fırsatı elde edemediklerini söyledi.

Müslüman Kardeşler Sözcüsü Zuheyr Salim, BBC Arapça servisine yaptığı açıklamasında "İlan edilen konseyi şaşkınlıkla karşıladık. Muhalefetin birçoğuyla olduğu gibi bizimle de bu konuyu istişare eden olmadı. Herkes gibi biz de medyadan haberi aldık" dedi. BBC'ye konuşan Şam'daki Suriyeli muhaliflerden Mişel Kilo ve Luey Hüseyin de Ulusal Geçici Konsey'de üyelikleri için kendileriyle görüşülmediklerini söyledi. UKK üyesi Arif Delile, Ankara'da ilan edilen ulusal konseyin istişare etmeksizin, ferdî ve hızlı alınmış bir karar olduğunu söyledi.[221]

El-Cezîre televizyonuna konuşan Heysem Menna ise bu tür aceleci reaksiyonların, Suriye devrimi için büyük tehlike oluşturduğunu söyledi. Menna "Devrim Konseyi'ni acele bir şekilde kurmamızı isteyenlerin halkımıza yararı olmayan projeleri var" dedi. Dış müdahaleye karşı olduğunu bir kez daha yineleyen Menna "Batı, Suriye ulusal güvenliğinden daha çok İsrail'in güvenliğini düşünmektedir. Batı, çıkarları için harekete geçti. Batı, İran'a karşı savaşında Suriye devrimini kullanıyor"[222] dedi.

Adı, Ulusal Geçici Konsey'de geçen Hasan el-Çelebi, yayımladığı açıklamayla konseye tepki gösterdi. Ulusal Geçici Konsey'i 'sözde' olarak niteleyen el-Çelebi, adının 94 kişilik listeye dahil edilmesine tepki gösterdi. El-Çelebi'nin yayınladığı 6 maddelik açıklama şöyleydi:

1- Ben, bu konseyle ilişkimi ve bilgimi yalanlıyorum. Devrimcilere ve temsilcilerine danışılmadan, gizlice oluşturulan bu meclise onayım alınmaksızın ismimin dahil edildiğini açıklıyorum.

2- Bu girişimi, metodu ve çalışma programının belli olmamasından ötürü reddediyorum; çünkü bu girişim, perde gerisinde gerçekleşmiştir.

---

[220] El-Kudsu'l-Arabî. 1 Eylül 2011 www.alquds.co.uk/index.asp?fname=data\2011\09\09-01\01x69.htm

[221] Er-Ra'i. 3 Eylül 2011. دليلة لـ «الراي»: إعلان «الانتقالي السوري» متسرّع وتم بلا تشاور مع معارضة الداخل www.alraimedia.com/alrai/Article.aspx?id=295420&rdate=03092011

[222] Er-Ra'i. 3 Eylül 2011. معارض سوري: الاستعجال يهدد الثورة www.aljazeera.net/news/pages/b817b4d7-5aeb-4cf8-874b-23be03d04831

3- Siyasal eylemciler, devrim konseylerine, meydana ve devrimcilere dayanmalıdır.

4- Devrimin, sembolik ve seçkin siyasî kişiler tarafından gasb edilmesi, vatana ve devrime değil rejime hizmet etmektedir.

5- Koordinasyon tarafından, esas rolleri olan enformasyon rolüne devam etmelerini istiyoruz. Devrimin temsilini ve seçimini, devrim için meydana inenlere bırakmaları gerektiğini belirtmek istiyoruz.

6- Siyasetçilerin konferansları çoğu zaman çekişmedir ve Suriye halkının taleplerini karşılamamaktadır. Ve devrim çalışmalarına müdahale edilmesi, kabul edilemez. Yapmaları gereken, devrimi destekleme rollerini sürdürmektir. Devrimi temsil etmek değildir. Devrim ve devrimciler, liderlerinin kim olduğunu çok iyi bilmektedirler.

Diğer yandan Suriye'deki isyanın önemli destekçilerinden Dr. İmaduddîn Reşid de Ulusal Geçici Konsey'i sert bir şekilde eleştirdi.

Dr. Reşid, 29 Ağustos'ta el-Cezîre televizyonuna yaptığı açıklamasında şunları söyledi:

"Bu girişim doğru bir şekilde doğmadığı gibi doğru bir üslupla da seyretmedi. Bundan ötürü bu girişim devam edeceğini sanmıyorum. Çünkü, Suriye halkının meydana iniş sebeplerine uygun değildir. Çünkü Suriye halkı özgürlük, demokrasi, şura ve geçmiş dönemde yitirilen değer ve kavramlar için devrime başladı. Bu kişilerin Suriye için kaygılı olduklarından şüpheli değilim. Bundan ötürü böyle bir girişime atıldılar, acele ettiler. Fakat başarılı olamadılar. Bunun yanı sıra yolunun açık olduğunu da düşünmüyorum. İçerideki ve dışarıdaki klasik Suriye muhalefeti, kendi üslubunu yeniden gözden geçirmelidir. Suriye muhalefeti, devrim gençliğinin girişiminin arkasından gitmelidir. Devrim hareketi, beş aylık bir geçmişe rağmen, içerisinde siyasî bir güce sahiptir. Devrimden önce de siyasî hareketler vardı. Hâlâ devam ediyorlar. Bütün bunlar, ortak ve yeni bir konsey oluşturabilir. Ben, eski muhalif siyasî hareketleri kapatalım ve sadece devrime yoğunlaşalım demiyorum. Devrimle siyaset arasında uyum olmalıdır. İkisi arasında bir çekişme olmamalı. Siyasetin kendisine has devrimin de kendisine has rolü vardır. Kıyamet gününe kadar hedefsiz devam eden bir devrim ya da arkasındakileri anlamayan siyasî bir oluşum düşünülemez.

İşte bu denge, bu konseyde sağlanamadı. Şu zamana kadarki tüm girişim ve konseylerde bu dengeye dikkat edilmesi gerekiyordu. Girişim ve ulusal konsey krizindeyken herkesi, sokaktaki hareketin hezeyana uğramaması

için sokakların sakinleşmesini ve istikrarın sağlanmasını sağlayın. Tabii şunu da hatırlatmak gerekir; geçtiğimiz süreçte, sokaktaki hareket son derece bilinçli bir duruş sergiledi."[223]

Konsey için Doha toplantısı

İstanbul ve Ankara'da ilan edilen iki farklı konsey, muhalefet içerisindeki koltuk kavgasının çarpıcı bir örneği olarak görüldü. Suriye'deki yönetimin devrilmesini isteyen dış aktörler, muhalifler arasındaki ayrılıklara son vermek için devreye girdiler. Muhalefet, birleşme için 8-9 Eylül tarihlerinde Doha'da bir araya getirildi. Fakat muhaliflerin Doha görüşmesinden de bir sonuç çıkmadı. Bazı muhalifler, Konsey başkanlığına Burhan Galyun yerine Riyad Seyf'in getirilmesini istedi. Galyun'un bazı muhaliflerle Konsey'de çalışmama isteği, muhalif kanatta Galyun karşıtlığının oluşmasına neden oldu.

Şarku'l-Avsat'a konuşan muhalif Behiye Mardinî "Konferans ve konseylerin sayısının artması, devrimin lehine değil. Uzlaşıda gecikmek, muhalefetin lehine değil. Bu hal, devrimin gidişatına zarar veriyor. Muhalefetin, Suriye halkı nezdindeki güvenilirliğine zarar veriyor. Uzlaşıya varmak dışında bir tercihimiz yok. Bu hassas zamanda uzlaşı, ulusal bir görevdir" dedi.

Muhaliflerden Eşref Mikdad ise Doha'daki görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlandığını, Doha'da Beşşar Esed'in iktidardaki konumunu benimseyen Arap Planı kabul edilirken halkın talebi olan dış müdahaleye karşı çıkıldığını söyledi. *Şarku'l-Avsat*'ın iddiasına göre Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in 2014 yılına kadar iktidarda kalmasını öneren Arap Planı'na karşı çıkan Ulusal Koordinasyon Kurulu üyesi Reca Nasır ve Abdulmecid Mencuna, Doha'daki görüşmeden çekildi.[224]

Suriyeli muhalif kaynakların iddiasına göre Doha'daki görüşmeye, Suriye içerisindeki muhaliflerin yanı sıra Ulusal Konsey Başkanlığı'nda adı geçen Burhan Galyun ve Müslüman Kardeşler Cemaati'ne yakınlığıyla bilinen isimler katıldı. Galyun, Azmi Beşara'nın davetlisi olarak 5 Eylül'de Doha'ya ulaştı. İddiaya göre Doha'daki muhalif toplantısında hedef, devrimden reforma dönüşümün sağlanmasıydı. Beşşar Esed'ın devrilmesi talebinin yerine Beşşar Esed başkanlığında reform sürecinin desteklenmesiydi.

---

[223] İsrahaber. 2 Eylül 2011. Suriye Ulusal Geçici Konseyi'nde Skandal http://israhaber.com/suriye-ulusal-gecici-konseyide-skandal-13095-haberi.html

[224] Şarku'l-Avsat. 10 Eylül 2011. فشل محاولات لتشكيل مجلس انتقالي سوري جديد في مؤتمر الدوحة www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11974&article=639673&feature=

Toplantıya Burhan Galyun'un yanı sıra Suriye'deki muhaliflerden Şamlı Fayez Sara, Halepli Semir Neşşar, Halepli Abdülaziz Mencune, Müslüman Kardeşler Cemaati'ne yakın isimlerden Halepli Ubeyde Nahhas, Halepli Ahmed Ramazan, İmaduddîn Reşid katıldı. Suriyeli muhaliflerden Eşref Mikdad'ın iddiasına göre Galyun, toplantıdan gergin ayrıldı ve toplantıdakileri "üniversiteye geri dönmekle" tehdit etti.[225]

Şam Deklarasyonu Avustralya Başkanı Eşref Mikdad, Burhan Galyun öncülüğünde 5-6 Eylül'de Doha'da bir araya gelen muhaliflerin 15 kişilik bir komisyon kurduğunu duyurdu. Liberallerden 5, İslâmcılardan 5 ve içerideki Suriyelilerden de 5 kişinin katılımıyla oluşturulan komisyonun öncelikleri arasında, tüm tarafların üzerinde ittifaka varacağı Ulusal Geçici Konsey için çalışacağı bildirildi.[226]

Besma Kodmani Faktörü[227] ve Ulusal Konsey'in İlanı

Haftalar süren görüşmelere rağmen Ulusal Konsey'i kuramayan Suriyeli muhalifler, Besma Kodmani'nin aktif olarak muhalefete katılmasıyla Konsey'i kurmayı başardı. Doha'daki görüşmelerden sonra 13 Eylül'de İstanbul'da basın toplantısı düzenleyen Besma Kodmani, 15 Eylül'de Suriye Ulusal Konsey'in ilan edileceğini, bu tarihe kadar istişarelerin süreceğini söyledi.[228]

15 Eylül'de İstanbul'da basın açıklaması düzenleyen Suriyeli muhalifler, iki gün süren toplantının ardından Ulusal Konsey'in kurulduğunu ilan ettiler.[229] Besma Kodmani ve Edib Çiçekli'nin katıldığı basın açıklamasında dış müdahaleye olumsuz bakılmadığı belirtilirken, altı ay içerisinde Suriye'deki rejimin devrilmesinin hedeflendiği vurgulandı. Basın açıklamasında ayrıca Ulusal Konsey'deki üyelerden yüzde 40'ının Suriye dışında yaşadığı, toplam üye sayısının 140 olduğu, gerekli görülmesi halinde sayının artırılacağı ifade edildi. Basın açıklamasında 72 kişiden oluşan isim listesi dağıtılırken,

---

225 İsrahaber. 6 Eylül 2011. Suriyeli Muhalifler Katar'da Toplandı www.israhaber.com/suriyeli-muhalifler-katarda-toplandi-13098-haberi.html

226 İsrahaber. 7 Eylül 2011. Suriyeli Muhalifler, Doha'da Anlaştı www.israhaber.com/suriyeli-muhalifler-dohada-anlasti-13105-haberi.html

227 Besma Kodmani'nin Ulusal Konsey'in kuruluşundaki etkili rolünün detaylarına kitabın Kodmani'nin biyografisinin yer aldığı bölümde yer verilmiştir.

228 Şarku'l-Avsat. 13 Eylül 2011. «معارضون سوريون يقدمون في إسطنبول تشكيلة «مجلس وطني يمثل المعارضة www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=640129&issueno=11977

229 El-Cezire: 15 Eylül 2011. مجلس جديد للمعارضة السورية http://aljazeera.net/news/pages/4f780c5f-cf54-4538-b229-13eb973c36e0

Konsey'e Suriye içerisinden üye olan kişilerin isimlerinin güvenlik gerekçesiyle açıklanmadığı belirtildi.

Besma Kodınani basın açıklamasında şunları söyledi: "Konsey'in belirlediği hedefler şunlardı: Meşru yollarla rejimin düşürülmesi ve devlet kurumlarının korunması, devrimin barışçıl şekilde devam etmesi, millî bütünlüğün korunması, tamamen devrimden yana kalarak devrimin ilke ve hedeflerine sadık kalınması, sivil bir devletin kurulması, demokrasi, çoğulculuk temelinde herkes için özgürlük ve demokrasiyi garanti altına alacak bir devletin kurulması."

Kodmani, siyasî bir proje ve programlarının olduğunu, bunu üç aşamada gerçekleştireceklerini ifade ederek, ilk aşamanın Suriye'deki rejimi devirmek olduğunu söyledi.[230]

Konsey üyesi Yasir Tayyara, Kanada Dışişleri Bakanlığı'ndan bir yetkilinin de gözlemci sıfatıyla Suriyeli muhaliflerin toplantısına katıldığını söyledi. Basın açıklamasında Abdulbasit Seyda, İmaduddîn Reşid, Muhammed Sarminî, Enes Ayrut ve Ahmed Ramazan da hazır bulundu.[231]

Hama Devrim Konseyi'nden tepki gösterilirken[232], muhaliflerden Mişel Kilo 14 Eylül'de yaptığı açıklamasında, İstanbul'da ilan edilen Ulusal Konsey'i "aceleci ve gizemli bir adım" olarak değerlendirdi. Kilo, "İçerideki muhalefet şu ana kadar muhaliflerin birleştirilmesi ve sivil bir şekilde demokratik rejime dönüşüme odaklandı. Ulusal Konsey kurmak gibi bir hedefi olmadı. Ben, rejimin devrilmesi taraftarıyım; fakat sivil bir şekilde. İlan edilen Ulusal Konsey'in aceleci, gizemli ve plansız olduğunu düşünüyorum. Arkasında kimlerin olduğunu bilmiyoruz"[233] dedi.

Fransa Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Bernard Valero, hedefini Esed rejiminin devrilmesi olarak açıklayan Ulusal Konsey'in kuruluşunu memnu-

---

[230] Anadolu Ajansı. 15 Eylül 2011. Suriye Ulusal Meclisi kuruldu www.aa.com.tr/tr/s/23483--suriye-ulusal-meclisi-kuruldu

[231] Reuters Arapça. 15 Eylül 2011. المعارضة السورية أصبحت صوتا مسموعا في العالم بعد توحدها http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE78E0PP20110915, Şarku'l-Avsat. 16 Eylül 2011. المعارضة السورية تعلن من إسطنبول تشكيلة «المجلس الوطني السوري» من ٤١٠ عضوا www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=640629&issueno=11980

[232] İsrahaber. 19 Eylül 2011. Hama, İstanbul'dan İlan Edilen Ulusal Konsey'e Red Çekti www.israhaber.com/hama-istanbuldan-ilan-edilen-ulusal-konseye-red-cekti-13120-haberi.html

[233] Er-Ra'i. 14 Eylül 2011. كيلو لـ «الراي»: أنا مع إسقاط النظام السوري ولكن بالطرق السلمية www.alraimedia.com/Alrai/Article.aspx?id=297386

niyetle karşıladığını açıkladı. Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada, Fransız yetkililerin bir hafta önce Suriyeli muhaliflerle görüştüğü, güvenlik gerekçesiyle muhaliflerin isimlerinin açıklanmadığı belirtildi.[234]

ABD de Ulusal Konsey'in kurulmasını olumlu bir gelişme olarak gördü. ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Mark Toner, muhalefetin attığı bu adımı memnuniyetle karşıladıklarını söyledi.[235]

Ulusal Konsey Kuruldu

Konsey'in kuruluşu 15 Eylül'de ilan edilse de konseye ilişkin sorunlar bitmedi. Konsey'in 15 Eylül'de genişletilerek yeniden can bulmasında önemli rol oynayan Besma Kodmani'nin[236] de ifade ettiği gibi Konsey, Müslüman Kardeşler, Şam Deklarasyonu ve Burhan Galyun gibi şahıs ve hareketlerin desteğini kazanmak için girişimlerini sürdürdü.[237]

Ağustos ve Eylül'de kurulan Konsey'i genişletmek için muhalifler Ekim'de bir kez daha İstanbul'da bir araya geldi.[238] Burhan Galyun, 1 Ekim'de yaptığı açıklamada, Ulusal Konsey'in kurulması üzerine ittifaka varıldığını söyledi.[239]

Liberaller, Müslüman Kardeşler Cemaati, Şam Deklarasyonu, Kürtler, Yerel Koordinasyon Komiteleri, Suriye Devrimi Yüksek Konseyi ve Süryanîlerin temsilcilerinin katıldığı Ulusal Konsey, 2 Ekim 2011'de son şeklini aldı. İstanbul'da toplanan muhalefet, Ulusal Konsey'in Burhan Galyun başkanlığında kurulduğunu açıkladı.[240]

---

234 Reuters Arapça. 16 Eylül 2011. فرنسا ترحب بتشكيل المجلس الوطني السوري http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE78F0R020110916

235 Er-Ra'i. 17 Eylül 2011. أردوغان يطلب من طهران التوقف عن دعم النظام www.alraimedia.com/alrai/Article.aspx?id=297999&rdate=17092011

236 Youtube. 15 Eylül 2011. أسماء أعضاء المجلس الوطني السوري www.youtube.com/watch?v=UZ-u0w5GIig

237 El-Mısriyu'l Yovm. 5 Ekim 2011. اجتماعات للمعارضة السورية في إسطنبول لتوحيد صفوفها «في مواجهة الأسد» www.almasryalyoum.com/node/500947

238 El-Cezire. 1 Ekim 2011. المجلس الوطني السوري يوسع تشكيله www.aljazeera.net/news/pages/648bdf66-0cdc-49c5-b986-4879b8bd81ce

239 CNN Arapça. 1 Ekim 2011. المعارضة السورية تتجه لإعلان قيادة موحدة بعد ٤٢ ساعة http://arabic.cnn.com/2011/syria.2011/10/1/opposition.government/index.html, El-Cezire. 1 Ekim 2011. توافق لتشكيل المجلس الوطني السوري www.aljazeera.net/news/pages/ae42c060-405d-4805-8c21-cd0e935e276f

240 Şarku'l-Avsat. 3 Ekim 2011. «المعارضة السورية تتوحد.. وترفع شعار «الحماية الدولية والاعتراف http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=643215&issueno=11997

Ulusal Konsey'in genel sekreterliğinde 5 Müslüman Kardeşler, 4 Şam Deklarasyonu, 9 bağımsız, 4 Kürt, 6 devrim gençliği ve 1 Asurî üyesi yer aldı. Ulusal Konsey'in Yürütme Kurulu'nda ise 7 kişinin yer alacağı bildirildi. Yürütme Kurulu, 29 kişilik Genel Sekretarya tarafından belirlendi.

Konsey'in kurulduğu gün düzenlenen basın açıklamasında, ülke egemenliğini çiğneyecek dış müdahaleye karşı olunduğu belirtilmekle birlikte, uluslar arası toplumdan Suriye halkının korunması için üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi istendi.[241] Ulusal Konsey'in kuruluşunu France 24 TV, "Ve sonunda Suriyeli muhalifleri örgütleyecek ciddi ve ileri bir adımın atıldığını söylemek mümkün oldu"[242] şeklinde sundu.

Liberal akımın öncülerinden Burhan Galyun'un başkanlığında kurulan Ulusal Konsey'e Müslüman Kardeşler İslâmcılar listesinden girerken, Müslüman Kardeşler Cemaati'ne yakınlığıyla bilinen bazı aydın ve düşünürler ise bağımsızlar listesinden girdi. Suriye içerisindeki muhalefetin desteğini kazanamayan Ulusal Konsey'in temel hedefi, Beşşar Esed rejiminin devrilerek yerine sivil ve demokratik bir devletin kurulması olarak belirlendi.

Galyun, 2 Ekim'de İstanbul'da yaptığı basın açıklamasında Ulusal Konsey'in yabancı güçlerin müdahalesine karşı olduğunu; fakat uluslar arası kurumlardan Suriye halkının korunması için üzerine düşen sorumluluğu üstlenmesini istedi. Galyun, "Konsey'in kurulması en zor olandı. Konsey'in uluslar arası toplum nezdinde tanınması konseyin kurulmasından daha kolay olacak" dedi. Fakat süreç Galyun'un öngördüğü şekliyle kolay işlemedi. Ulusal Konsey'in tüm muhalefeti kapsayacak şekle bürünememesi, başta Türkiye olmak üzere Arap ve Batılı ülkelerin Konsey'i resmen tanınamamasının önünde engel olarak durdu. Ulusal Konsey, Arap ve uluslar arası toplumun desteğini almak için Mısır'dan başlamak üzere dünya turuna çıkmaya hazırlanırken, Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, 9 Ekim'de düzenlediği basın toplantısında, Burhan Galyun başkanlığındaki Ulusal Konsey'i tanıyacak ülkelere karşı sert tedbirler alacaklarını söyledi.[243]

---

[241] Reuters Arapça. 2 Ekim 2011. معارضو الرئيس السوري يتحدون ويطلبون من العالم المساعدة http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7910K720111002

[242] France24 Arapça. 3 Ekim 2011. المعارضة السورية في أول ائتلاف جدي www.france24.com/ar/20111003-syria-uprising-oppositions-set-up-syrian-national-council-istambul-meeting

[243] Şarku'l-Avsat. 10 Ekim 2011. «المعلم يهدد الدول التي ستعترف بالمجلس الوطني «اللاشرعي بإجراءات مشددة www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=644335&issueno=1200

Galyun başkanlığında ilan edilen Ulusal Konsey'e ilk tepki, Suriye'nin başkenti Şam'daki Suriyeli muhaliflerden geldi. Ulusal Koordinasyon Kurulu üyesi Hüseyin el-Avadat, Rusya el-Yovm televizyonuna yaptığı açıklamasında "Kısmî bir bölümü de olsa Suriyeli muhaliflerin birleşmesi olumlu yönde atılmış bir adımdır. Ulusal Konsey, tüm Suriyeli muhalifleri kapsamamaktadır. Çünkü Ulusal Konsey, 15 muhalif parti ve bağımsız şahısları içerisinde barındıran Ulusal Koordinasyon Kurulu'na davet göndermemiştir. Kurul, bu konseyde yer almamaktadır" dedi.

Ulusal Konsey'e Suriye eski Cumhurbaşkanı yardımcısı Abdulhalim Haddam'a yakınlığıyla bilinen Eşref Mikdad gibi Suriyeli muhalifler tepki gösterdi.[244] Ulusal Konsey, 80 üyesiyle Burhan Galyun başkanlığında İsveç'te 8 Ekim 2011'de bir araya geldi. Galyun, İsveç'te yaptığı açıklamasında, Konsey'in haftalar içerisinde tanınacağını söyledi.[245]

Fransa, Ulusal Konsey'i ilk kutlayan ülkelerden olmuştu. Fransa Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada, Konsey'in kuruluşu, "demokratik Suriye için önemli bir adım olarak" [246] görülmüştü. Ulusal Konsey, Burhan Galyun başkanlığında ilk defa Fransa Dışişleri Bakanı Alain Juppe ile 10 Ekim 2011'de görüştü. Fransa ile Ulusal Konsey arasındaki ikinci temas, 23 Kasım'da gerçekleşti.

Görüşmede, Ulusal Konsey'in resmen tanınmasının ilerleyen dönemde gerçekleşeceğini belirten Juppe "Konsey, Suriye halkının tek meşru

---

4, Reuters. 9 Ekim 2011. سوريا تحذر من الاعتراف بالمجلس الوطني المعارض http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7980IV20111009,

244 İsrahaber. 2 Ekim 2011. Suriye Ulusal Konseyi Nihayet Kuruldu www.israhaber.com/suriye-ulusal-konseyi-nihayet-kuruldu-13234-haberi.html, Reuters Arapça. 3 Ekim 2011. معارضو الاسد يتحدون ويطلبون من العالم المساعدة http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE79200R20111003

245 Reuters Arapça. 8 Ekim 2011. المعارضة السورية تجتمع في السويد لتوحيد الجهود http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7970I220111008, El-Cezire. 8 Ekim 2011. غليون يتوقع الاعتراف بالمجلس في أسابيع www.aljazeera.net/news/pages/c4bee433-b689-4096-8897-b8b85cd6fb4a

246 UPI Arapça. 3 Ekim 2011. http://arabic.upi.com/News/2011/10/03/UPI-74051317642175/, El-Cezire. 3 Ekim 2011. طالبه نائب سوري بمقترحات توافقية www.aljazeera.net/news/pages/5c2ecc62-5b71-46b7-9233-622bb1d9257f , BBC Arapça. 10 Ekim 2011. سورية: ترحيب اوروبي بتشكيل المجلس الوطني لكن لا اعتراف www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/10/111010_syria_killing_sunday.shtml

temsilcisidir"[247] dedi. Görüşmede Juppe ayrıca, Suriye'de insanî koridor oluşturulmasını istediklerini, bu konunun AB Dışişleri Bakanları toplantısında ele alınacağını söyledi. Juppe, dış müdahalenin ise henüz gündemde olmadığını söyledi.[248]

Konsey üyeleriyle Clinton'un görüşmesi

Konsey üyelerinin Amerika Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'la ilk görüşmesi 6 Aralık 2011'de gerçekleşti. Bu görüşme bir anlamda, "2 Ağustos'taki isteğinizi yerine getirerek birleştik. Artık, bize destek verin" anlamını içeriyordu. Görüşmede Clinton'un "Konsey, tüm Suriye muhalefetini kuşatmalıdır" vurgusu, Amerika'nın Konsey'e olan desteğinin pasif düzeyde kalmasına neden olduğu gibi, Konsey'in siyasî arenadan silinmesinin de bir diğer faktörü oldu.

Burhan Galyun başkanlığındaki Ulusal Konsey heyetiyle, ABD Dışişleri Bakanı Clinton arasında 6 Aralık 2011'de gerçekleşen kısa görüşmedeki diyalog şu şekilde olmuştu:

Burhan Galyun (Ulusal Konsey Başkanı): İkinci defa görüşme fırsatı verdiğiniz için sokaklardaki devrimciler, halkım ve kendim adıma çok teşekkür ediyorum.

Clinton (Amerika Dışişleri Bakanı): Teşekküre gerek yok; çünkü bu bizim görevimizdir. Çünkü Amerika halkı, Suriye halkına saygıyla yaklaşmakta ve şu ankinden çok daha iyi bir yaşam temenni etmektedir. Ayrıca ben, şimdiye kadar görmediğim yeni yüzleri gördüğüm için de mutluyum.

Galyun: Sizin programınızın çok yoğun olduğunu biliyoruz. Bundan ötürü, isteklerimizi Amerikan hükümetine ve halkına ulaşması için sizinle olan toplantımızın her dakikasından istifade edeceğiz. Bizi ikinci defa kabul etmeniz dahi Ulusal Konsey'i zımnen tanımak anlamına geldiğinin farkındayız. Fakat biz, Amerika gibi büyük bir devletten daha fazlasını bekliyor, Ulusal Konsey'i Suriye halkının meşru temsilcisi olarak tanımanızı istiyoruz.

Clinton: Biz, Suriye Ulusal Konseyi'ni ve Suriye muhalefetindeki gerçekten önemli olan diğer tarafları takip ediyor ve aramızda tartışıyoruz. Ulusal Konsey'in yaptığı çalışmalar ve attığı adımlar gerçekten de önemli. Fakat

---

[247] Rusya el-Yovm. 23 Kasım 2011. جوبيه: المجلس الوطني السوري هو المحاور الشرعي الذي سنواصل العمل معه http://arabic.rt.com/news_all_news/news/572388/,

[248] Şamnews. www.levantnews.com/index.php?option=com_content&view=article&id=9963:-q-q-q-q-&catid=81:syria-politics-headlines&Itemid=55

istenilen meşrûiyete ulaşmak için sizden birtakım şeyleri daha yapmanızı istiyoruz. Burada size, muhalefetteki herkese açık olmanızı ve diyaloğun zorunluluğunu, saflarınızı birleştirmenizi, azınlıkları unutmamanızı hatırlatıyorum. Çünkü azınlıklar tüm haklarını elde etmediği sürece çoğunluk için gelecek olmayacaktır.

Galyun: Bu, (safların birleştirilmesi) bizim şu an Arap Birliği'yle de işbirliği içerisinde olarak yaptığımız şeydir. Azınlıklar sorununa gelince... Bizim içimizde daima azınlıkların temsilcileri var. Mesela, Abdulbasit Seyda, Kürtleri temsilen şu anda aramızda bulunmaktadır.

Clinton: Arap Birliği ile koordineli çalışma önemlidir; çünkü uluslar arası toplumun atacağı herhangi bir adım, Arap Birliği'ni tamamlayıcı nitelikte olacaktır. Suriye'de azınlıklar, Kürtlerle sınırlı değil. Burada, Suriye muhalefetini temsilen bulunanların, Suriye'deki azınlıkların gelecek için endişelenme ve sorgulama hakkının varlığını kabul ettiğini biliyorum. Azınlıklara, geleceğin uzlaşma temelinde fırsat eşitliği, onuruna saygı, özgürlük ve hoşgörü gibi ayrıcalıklarıyla şu anki rejimden çok daha iyi olacağının güvencesi verilmelidir.

Galyun: Bu, üzerinde çalıştığımız husustur. Sizin nasihatlerinizi de dikkate alarak bu hususta daha fazla çalışacağız. Arap ve diğer diplomatlarla görüşmelerimizde hedefimiz her zaman net oldu. Bugün en önemli şey, gerçek bir felâkete maruz kalan Suriye halkına, felâkete uğrayan Humus, Hama ve diğer Suriye şehirlerine acil insanî yardımda bulunmaktır. Güvenlik güçleri, mahallelere giriyor, katlediyor, kaçırıyor, tecavüz ediyor ve evleri yıkıyor. Bu, derhal durdurulmalıdır. Felâkete uğrayan halka yardımların ulaştırılması için adımlar atılmalıdır.

İkinci hedefimiz ise rejimin milis güçleri tarafından her gün katledilen halkımızın can güvenliğinin korunmasıdır. Bildiğiniz üzere dün, Suriye rejiminin düzenlediği saldırılarda 50 kişi şehid oldu. Biz diyoruz ki: Uluslar arası toplum ve dünyaya önderlik eden Amerika'nın elleri kolları bağlı durması ve Suriye'deki sivillerin korunması için harekete geçmekte gecikmesi mümkün değildir.

Clinton: Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve Çin'in inadının bulunduğu ortamda, Arap ve diğer diplomatlarla işbirliğine girerek elinden gelen tüm çabayı sarf etmektedir. Fakat burada bir kez daha vurgulamak istiyorum ki Suriye'de sivillerin korunması için temel rolü oynayacak olan Arap-

lardır. Elbette, Amerika'nın sorumlulukları var. Fakat bu sorumluluklar, diğer devletler ve Arap toplumuyla birlikte ortak sorumluluklardır.

Galyun: Suriye'deki rejim, sivillerin korunması, katliam araçlarının durdurulması, rejimin insan haklarına saygı duymaya zorlanması ve felâkete maruz kalan bölgelere insanî yardımın ulaştırılması için her seçeneğin açık olduğunu bilmeli ve işitmelidir.

Clinton: Suriye'de yardıma muhtaç olanlara insani yardımı ulaştırılması amacıyla hukuki bir yol bulmak için Arap, İslâm ve Avrupa ülkeleriyle istişarelerimize devam edeceğiz. Sizler, suçluların cezasız kalmaması için işlenen her suçu belgeleyip kayıt altına alın ve her zaman uyanık kalın. Uluslar arası şartlar, Güvenlik Konseyi'ndeki çalışmalarımızı birçok kez başarısızlıkla sonuçlandırdı. Fakat bu başka çözümlerin olmadığı anlamına gelmemektedir. Sığınılacak başka yasal çözümler de bulunmaktadır. Fakat biz, Suriye için uluslar arası bir karar birliğinin olacağı hususunda umutluyuz. Bizim diplomasimizin diğer devletlerle üzerinde çalıştığı husus şimdi budur.

Besma Kodmani (Ulusal Konsey Sözcüsü): Biz, Amerika'nın yaptıklarını takdir etmekte, Suriye halkıyla Amerikan halkı arasında gelecekte iyi ilişkiler kurulacağına inanmaktayız. Ben Suriyeli bir kadın olarak, Suriye'de namusları çalınan binlerce kadının dramını hisseden bir kadın olarak sizden bir istekte bulunacağım. Bizim, dünyadaki hukukun hamisi ve özgürlüğün bekçisi olan Amerika'dan beklentimiz kadar Güvenlik Konseyi'nden bir beklentimiz yok.

Clinton: Teşekkür ediyor ve duygularını takdir ediyorum. Bugün size mesajımız, Esed'den sonra Suriye'de kadınların, azınlıkların, etnik grupların haklarının güvence altına alınmasıdır. Demokratik geçiş dönemi, Esed rejiminin yıkılmasından daha fazla şeyi kapsamaktadır. Suriye'yi, cinsine, ırkına ve grubuna bakmaksızın tüm vatandaşlar için uluslar arası hukukun korunması ve hukukun üstünlüğü yoluna kanalize etmek gerekiyor. Etnik ve dinî grupları birbirine karşı kışkırtan Suriye rejimine karşı mücadele etmek amacıyla Ulusal Konsey'in programının azınlıkları da kapsaması için Konsey'in şu ana kadar yaptıklarını ele alma sözü veriyorum.

Galyun: Bize vakit ayırdığınız için size teşekkür ediyor ve iletişimde olacağımız yollar açmanızı istiyoruz. Çünkü Konsey, birçok alanda sizlerin desteğinize muhtaçtır.

Clinton: Elbbete, bunun için Feltman toplantıdan sonra sizinle birlikte olacak. Bu münasebetle, büyükelçimizin Suriye'ye yeniden döndüğünü size

haber vermek istiyorum. Bunun birçok önemli sebebi var; ama şu an detaylara girmek istemiyorum. Bilmenizi isterim ki büyükelçinin Suriye'ye gönderilmesinin hedefi, yıllardır diktatörlüğün gölgesinde yaşayan Suriye halkını kurtarmaktır. Bazılarının yerinde değerlendirmelerde bulunmadığı diplomasinin gri alanlarında çalıştığımız zamanlar oluyor. Bundan ötürü bizleri anlamanızı diliyoruz. Ayrılmadan önce bir kez daha, Suriye muhalefetinin geleceğinin ve meşrûiyetinin, yapıcı ve alternatif bir program sunmakta, Suriye halkının güvenini kazanmakta ve muhalefeti birleştirmekte gücü ve başarısında durduğunu hatırlatmak istiyorum. Sizinle birlikte olduğum için mutlu olduğumu bilmenizi isterim. Sizin bakış açınızı, Amerikan halkına ve başkanına ileteceğim. Biz, Suriye halkına yardım etmeye bağlıyız.

Galyun: Gerçekten de çok teşekkür ediyoruz. Milyonlarca kalp, bu görüşmenin sonucunu takip etmektedir."[249]

Davutoğlu ile ilk temas

Suriye'den gelen tehditlere rağmen Türkiye, Ulusal Konsey'le 18 Ekim'de resmen temaslara başladı. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, 18 Ekim'de Ulusal Konsey üyeleriyle Ankara'da görüştü. Davutoğlu görüşmede Konsey üyelerine, demokratik değişim için sivil yolla mücadele etmeleri çağrısında bulundu.[250]

Davutoğlu, görüşme sırasında yaptığı açıklamada, kısa bir sürede Konsey'in önemli çalışmalara imza attığını; Konsey'in hedeflerine ulaşması için her türlü desteği vermeye hazır olduklarını söyledi. Suriye Ulusal Konseyi'nin Suriye halkının iradesini yansıttığını ifade eden Davutoğlu, Ulusal Konsey'i tanıdıklarını kaydetti. Görüşmede Konsey Başkanı Galyun ise Türkiye'nin Suriye halkına verdiği desteğinden, muhaliflere herhangi bir engel çıkartmaksızın ülkesinde toplanmasına müsaade etmesinden ötürü teşekkür etti.[251]

Galyun, Davutoğlu'ndan İslâm İşbirliği Teşkilatı'ne mensup ülkelerin toplanarak Suriye'nin üyeliğinin dondurulması, büyükelçisinin çekilmesi,

---

[249] Es-Sefir. 6 Aralık 2011 www.assafir.com/Windows/ArticlePrintFriendly.aspx?EditionId=2034&MulhakId=2584&MulhakArticleId=232734

[250] BBC Arapça. 18 Ekim 2011. داود اوغلو يلتقي بوفد من المجلس الوطني السوري المعارض www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/10/111018_syria_turkey_opposition.shtml, Reuters Arapça. 18 Ekim 2011 تركيا تجري محادثات مع المجلس الوطني السوري المعارض http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE79H0VL20111018,

[251] Zaman. 13 Kasım 2011. Davutoğlu, Suriye Ulusal Konseyi üyeleriyle görüştü www.zaman.com.tr/dunya_davutoglu-suriye-ulusal-konseyi-uyeleriyle-gorustu_1201814.html

sivillere uluslar arası koruma sağlanması ve Suriye rejimine ekonomik yaptırım uygulanması isteğine destek vermesini istedi. Galyun ayrıca Türkiye'de temsilcilik açılabilmesi için Davutoğlu'na taleplerini sundu.[252]

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Suriye Ulusal Konseyi ile üçüncü görüşmesini 8 Ocak 2012'de İstanbul'da gerçekleştirdi. Suriye Ulusal Konseyi Başkanı Burhan Galyun başkanlığındaki heyet, İstanbul'da Dışişleri Bakanı Davutoğlu tarafından kabul edildi. Emirgan'daki Beyaz Köşk'te basına kapalı gerçekleşen görüşme yaklaşık üç buçuk saat sürdü. Heyet, Tunus'taki muhalefet toplantısına ve Belçika, Portekiz gibi ülkelerle temaslarına ilişkin bilgi verdi ve Suriye'de ölümler ve insan hakları ihlâllerinin sürdüğünü örnekleriyle anlattı. Davutoğlu, Arap Birliği'nin Suriye'deki misyonunun da değerlendirildiği görüşmede, "Suriye'nin geleceğine, Suriye halkı karar verecek" vurgusunu yaptı. Ahmet Davutoğlu, muhaliflere "Suriye'de demokratik dönüşüm için barışçıl şekilde çalışın. Haklı taleplerinizi meşru yöntemlerle dile getirin. Birliğinizi koruyun" mesajını verdi.[253] Davutoğlu ve Konsey, 2 Mart 2012'de bir kez daha bir araya gelerek, Suriye'de gelinen süreç ve atılması gereken adımlar üzerine görüş alışverişinde bulundu.

Ulusal Konsey Libya'da tanındı

Ulusal Konsey'i ilk tanıyan ülke, Libya oldu. Libya Ulusal Geçiş Konseyi 10 Ekim'de, Ulusal Konsey'i Suriye halkının tek meşru temsilcisi olarak tanırken, Trablus'taki Suriye Büyükelçiliği'ni kapatma kararı aldı.[254] Burhan Galyun başkanlığındaki Ulusal Konsey üyelerini 19 Ekim'de kabul eden Libya Geçici Konsey Başkanı Mustafa Abdulcelil "Biz, Suriye Ulusal Konseyi'ni ve devrimi, tüm siyasî, ekonomik ve belki de askerî imkânlarımızı kullanarak destekleyeceğiz" dedi. Abdulcelil'in yardım önerilerine Galyun "Biz, bugün sivil devrim yapıyoruz. Silaha ihtiyacımız yok. Olmamasını da ümid etmekteyiz" diye cevap verdi.[255]

---

[252] Reuters Arapça. 13 Kasım 2011. وزير خارجية تركيا يجتمع مع المعارضة السورية يوم الاحد http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AC0LF20111113

[253] İsrahaber. 8 Ocak 2012. Davutoğlu, Suriyeli Muhaliflere Yine Tavsiyelerde Bulundu www.israhaber.com/davutoglu-suriyeli-muhaliflere-yine-tavsiyelerde-bulundu-13930-haberi.html

[254] UPI Arapça. 10 Ekim 2011. http://arabic.upi.com/News/2011/10/10/UPI-68061318275633/

[255] Quryna el-Cedide. 19 Ekim 2011. الانتقالي الليبي يعترف رسميا بالمجلس الوطني السوري http://qurynanew.com/?p=17261

Galyun, *Sabah* gazetesine verdiği demecinde, Libya'dan Suriye'ye savaşçı nakledildiği iddialarını yalanladı. Galyun, "Libyalı devrimcilerin Suriye'de olduğunu duymadım. Bildiğim kadarıyla Suriye'ye girmediler"[256] dedi.

Galyun'un açıklamalarının aksine Ulusal Konsey üyeleri, dış müdahale talebini ilk defa Libya'ya yaptığı ziyaret sırasında dile getirdi. Askerî müdahaleye karşıyız diyen Ulusal Konsey üyelerinden Necib Gadban, 19 Ekim'de Trablus'ta yaptığı açıklamasında, "Rejim, sorumsuzca hareket etmeye devam etmesi halinde temel hedefimiz, sivillerin korunması çağrısını yapmak olacaktır. Bu haricî yardım, tampon bölge oluşturulması ya da BM'den Libya örneğinde olduğu gibi uçuşa yasak bölge ilanı kararını çıkartmasını istemek şeklinde olabilir"[257] dedi.

Rusya ile temas

Burhan Galyun başkanlığındaki Ulusal Konsey, 15-16 Kasım tarihlerinde Rusya'yı ziyaret etti. Galyun, ziyaret öncesinde yaptığı açıklamasında, Suriye'de gerçekte nelerin olduğunu Rus tarafına ileteceklerini söyledi. Galyun, açıklamasında "Ulusal Konsey, dış müdahaleye karşı çıkıyor ve diyalog yanlısı. Tabii, Suriye halkını katledenlerle diyaloğa karşı" dedi.[258] Galyun'a Rusya ziyareti sırasında Konsey'in Dış İlişkiler Sorumlusu Rıdvan Ziyade ve Besma Kodmani de eşlik etti.[259]

Galyun, Moskova'daki temasları sırasında Rusya'nın üzerinde ısrarlı bir şekilde durduğu dış müdahaleye karşı olduklarını açıkladı. Galyun "Suriye muhalefeti, krizin dış müdahale olmadan çözüme kavuşturulmasını istemektedir. Biz, krizi aşmak istiyoruz. Biz, dış müdahale istemiyoruz. Biz, diyalogu da terk etmiş değiliz. Fakat Suriye halkını katledenlerle diyaloga karşı çıkıyoruz"[260] dedi.

---

[256] Libya el-Mustakbel. 20 Ekim 2011 www.libyaalmostakbal.net/news/clicked/18538

[257] Şarku'l-Avsat. 20 Ekim 2011 المجلس الوطني السوري يهدد بطلب التدخل الخارجي لحماية المدنيين www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12014&article=645931

[258] Ria Novosti Arapça. 15 Kasım 2011. برهان غليون عازم على نقل حقيقة الأحداث السورية إلى الجانب الروسي http://ar.rian.ru/aworld/20111115/372647144.html , http://arabic.rt.com/news_all_news/news/571649/

[259] Rusya el-Yovm. 14 Kasım 2011. وفد الوطني السوري يبدأ زيارته الى موسكو يوم الثلاثاء http://arabic.rt.com/news_all_news/news/571593/

[260] Rusya el-Yovm. 15 Kasım 2011. غليون: المعارضة السورية تريد تسوية النزاع في سورية دون تدخل عسكري من الخارج http://arabic.rt.com/news_all_news/news/571673/

Moskova'da Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'la görüşen Galyun, "Rusya, Arap Girişimi'nin hayata geçirilmesi için Arap Birliği'yle ortak çalışma sözü verdi. Biz, tüm çabamızla bu girişimi hayata geçirmek için çalışacağız. Suriye'de geçiş süreci; Araplar, Rusya ve Baulı ülkelerin Esed'e 'görevini bırak' çağrısı yaparak başlayacaktır" dedi. Galyun ayrıca, görüşmede Ulusal Konsey'in Rusya tarafından tanınmasının gündeme gelmediğini söyledi.[261]

Ulusal Konsey'le yapılan görüşmeden sonra yazılı bir açıklama yapan Rusya Dışişleri Bakanlığı, Suriye'deki krizin şiddete son vererek sivil yolla çözüme kavuşturulması için muhalefet ve rejimi diyaloğa çağırdı.[262] Galyun, Beşşar Esed görevi bırakmadığı sürece, müzakere teklifinin başarılı olmayacağını söyledi.[263]

Galyun başkanlığındaki Ulusal Konsey heyeti, ABD, Fransa ve Türkiye'nin yanı sıra 14 Kasım 2011'de Almanya Dışişleri Bakanı Guido Westerwelle ile, 21 Kasım 2011'de İngiltere Dışişleri Bakanı William Hague ile, 1 Aralık'ta Irak Kürt Bölgesel Yönetimi Başkanı Mesud Barzanî ile[264], 6 Aralık 2011'de Bulgaristan Başbakanı Boyko Borisov ile, 5 Ocak 2012'de Belçika Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Didier Reynders ile, 22 Ocak'ta Suudî Arabistan Dışişleri Bakanı Suud el-Faysal ile[265] ve 23 Nisan 2012'de Mısır Dışişleri Bakanı Muhammed Amr ile görüştü.

Konsey'de Başkanlık Sorunu

Konsey'in kurulmasından sonra karşılaştığı en önemli sorun, Konsey başkanının kim olacağıydı. Tüm muhaliflerin koltuk mücadelesi verdiği konseyde başkanlık krizi, başkanın görev süresinin üç ay olması maddesinin kabulüyle aşıldı ve Burhan Galyun'un, 2 Ekim 2011'de Konsey başkanı olmasına karar verildi. Muhalif kaynakların iddiasına göre üç ay sonra Galyun'un yerine, Şam Deklarasyonu üyesi ve Müslüman Kardeşler'in eski üyelerinden Enes el-Abde gelecekti. Aradan üç ay geçtikten sonra başkanın

---

[261] Rusya el-Yovm. 15 Kasım 2011. غليون: موسكو تعهدت بالعمل مع الجامعة العربية من أجل تنفيذ المبادرة العربية بشأن سورية http://arabic.rt.com/news_all_news/news/571689/

[262] Rusya el-Yovm. 15 Kasım 2011. الخارجية الروسية تحث السلطات السورية والمعارضة على بدء حوار بناء http://arabic.rt.com/news_all_news/news/571691/

[263] Rusya el-Yovm. 15 Kasım 2011. غليون: لا يمكن التقدم في الخيار التفاوضي دون قبول بشار الاسد بالتنحي http://arabic.rt.com/news_all_news/news/571704/

[264] Nidaasyria. 1 Aralık 2011. http://nidaasyria.org/ar/?p=2557

[265] Nidaasyria. 22 Ocak 2011. http://nidaasyria.org/ar/?p=2861

kim olacağı sorunu tekrardan gündeme geldi. Konsey, yeni başkanı seçemeyince, Galyun'un görev süresini 9 Ocak 2012 tarihinde bir ay daha uzatma kararı aldı.[266]

Suriyeli muhalif ve gazeteci Behiye Mardinî, Suriye Ulusal Konseyi Başkanlığı seçimleri öncesinde yaşananları, İlaf'taki köşesinde ele aldı. Mardinî, yazısında Ulusal Konsey Başkanı Burhan Galyun'un 15 Şubat'ta yapılan konsey başkanlığı seçimlerinde yeniden başkan olmaması halinde Konsey'den istifa etme tehdidinde bulunduğunu iddia etti.

Mardinî'ye göre Galyun, Ulusal Koordinasyon Kurulu'ndayken başkanlık şartıyla Konsey'e girmeyi kabul etmişti. Başkan olduğu dönemde Beşşar Esed'in üç aydan fazla yönetimde duramayacağı öngörüsünden ötürü, başkanlık süresinin üç ay olmasına itiraz etmemişti. Başkanlık seçimleri öncesinde Ulusal Konsey üyeleri, Galyun'un görev süresinin uzatılıp uzatılmaması hususunda görüş ayrılığına düştü. Bazı üyeler, Galyun'un son dönemde uluslar arası toplum önünde tanınmış bir kişi haline gelmesini, Konsey için bir kazanım olarak gördü ve Galyun'a üç ay daha süre verilmesini istedi.

Diğer bir grup ise Galyun'un başkanlık süresince işlediği hatalara dikkat çekti ve başka birisinin başkan olması gerektiğini belirtti. Muhaliflere göre Galyun'un işlediği hatalar arasında, "Humus'taki devrimcileri bölücülükle suçlaması", "sivil devrim çağrısı yapıp silahlı devrime karşı çıkması", "dış müdahaleyi reddetmesi", "Ulusal Koordinasyon Kurulu ile Mısır'da imzaladığı anlaşma" ve "Suriye'deki Kürtleri Suriye'nin aslî unsuru olarak görmeyerek Fransa'daki Asyalı göçmenlere benzetmesi" [267] yer almaktadır.

Galyun, alandaki Suriyeli muhaliflerin tüm itirazlarına rağmen 15 Şubat'ta üç aylığına Konsey başkanı seçildi. Galyun, Ulusal Konsey'in İtalya'nın başkenti Roma'da 15 Mayıs 2012'de yaptığı başkan seçiminde bir kez daha başkan seçildi.[268] Konsey Yönetim Kurulu'nda 11 üyeye karşı 21 üyenin deste-

---

[266] Reuters Arapça. 9 Ocak 2012. انتخاب غليون رئيسا للمجلس الوطني السوري المعارض مرة اخرى http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8080EM20120109

[267] İlaf. 7 Şubat 2012. برهان غليون يهدد بالاستقالة إن لم يتم التمديد له www.elaph.com/Web/news/2012/2/714922.html

[268] El-Cezire. 15 Mayıs 2012. دمشق: ٧٥٪ نسبة المشاركة بالانتخابات www.aljazeera.net/news/pages/756d9f50-7683-444d-a0f1-435ae541577e

ğiyle yeniden Konsey başkanı seçilmesi, Galyun'a karşı duyulan öfkeyi daha da artırdı.[269]

Galyun'un seçilmesini protesto eden Ulusal Konsey üyesi Fevaz Tello, Konsey'in demokratik reforma karşı çıktığı ve muhalifleri birleştirme doğrultusunda çaba harcamadığı gerekçesiyle 16 Mayıs 2012'de istifa etti.[270] Yerel Koordinasyon Komiteleri ise Galyun'u hem siyasî hem de Konsey'in örgütlenmesinde başarısız olduğunu savunarak, Galyun'un göreve devam etmesi halinde Konsey'deki üyeliğin dondurulacağı uyarısında bulundu. [271]

Şam Deklarasyonu'nun da tepki göstermesi üzerine Galyun, 17 Mayıs 2012'de Ulusal Konsey'in yeni bir lider seçebilmesi halinde başkanlıktan istifa edeceğini açıkladı.[272] Ulusal Konsey, Galyun'un istifasını 24 Mayıs'ta kabul ederken[273], yeni başkanın seçileceği 9 Haziran'a kadar görevine devam etmesini istedi.[274] Galyun döneminde Ulusal Konsey'in Müslüman Kardeşler'in kontrolü altında olduğu, Konsey'e gelen tüm yardımların Müslüman Kardeşler tarafından yönlendirildiği, böylece Kardeşler'in nüfuzunu genişletmeyi hedeflediği iddia edilmişti.[275]

---

[269] El-Arabiya. 15 Mayıs 2012. انتخاب غليون رئيساً للمجلس الوطني السوري المعارض www.alarabiya.net/articles/2012/05/15/214253.html

[270] El- Arabiya. 16 Mayıs 2012. انقسامات متوالية في المجلس الوطني السوري المعارض www.alarabiya.net/articles/2012/05/16/214379.html

[271] El-Cezire. 17 Mayıs 2012. غليون مستعد للاستقالة بعد تصاعد الانتقاد www.aljazeera.net/news/pages/cffecb76-d51f-401d-81dc-cbf0be588b73 , El-Arabiya. 17 Mayıs 2012. برهان غليون ينوي الاستقالة من رئاسة المجلس الوطني www.alarabiya.net/articles/2012/05/17/214717.html , el-Alem. 17 Mayıs 2012. خلافات داخل المعارضة السورية و"لجان التنسيق" تهدد بالانسحاب www.alalam.ir/news/1123444

[272] El-Cezire. 18 Mayıs 2012. غليون مستعد للاستقالة لوحدة الصف www.aljazeera.net/news/pages/522515be-1acd-414e-af57-c2713e41bb4d , El-Arabiya. 17 Mayıs 2012. برهان غليون ينوي الاستقالة من رئاسة المجلس الوطني www.alarabiya.net/articles/2012/05/17/214717.html , El-Alem. 17 Mayıs 2012. خلافات داخل المعارضة السورية و"لجان التنسيق" تهدد بالانسحاب www.alalam.ir/news/1123444

[273] El-Alem. 23 Mayıs 2012. استقالة غليون إثر خلافات داخل مايسمى المجلس الوطني السوري www.alalam.ir/news/1133674

[274] El-Cezire. 24 Mayıs 2012. الوطني السوري يقبل استقالة غليون www.aljazeera.net/news/pages/23c16207-5ad2-4edb-bf2f-8f6ba1cadb6f , El-Arabiya. 24 Mayıs 2012. المجلس الوطني السوري يقبل استقالة برهان غليون www.alarabiya.net/articles/2012/05/24/216095.html

[275] El-Arabiya. 24 Mayıs 2012. المجلس الوطني السوري يقبل استقالة برهان غليون www.alarabiya.net/articles/2012/05/24/216095.html

Galyun sonrasında Konsey başkanlığına Abdulbasit Seyda getirildi. Abdulbasit Seyda, Konsey'in 9-10 Haziran 2012'de gerçekleştirdiği toplantıda başkan olarak seçildi.[276] Doha'da, 9 Kasım 2012'de yapılan seçimde ise George Sabra, Konsey'in üçüncü başkanı seçildi.

Burhan Galyun

1945 yılında Humus'ta doğan Burhan Galyun, ilköğretim ve liseyi Humus'ta tamamladıktan sonra felsefe ve sosyoloji eğitimi için Şam'a gitti. 1969 yılında ise yüksek lisans eğitimi için Fransa'ya gitti. 1982 yılında Sorbonne Üniversitesi'nde felsefe ve beşerî bilimler alanında doktorasını tamamladı.[277]

Sorbonne Üniversitesi'ndeki Modern Doğu Araştırmaları Merkezi Müdürü olarak görev yapan Galyun, 30 Haziran 2011'de kurulan Ulusal Koordinasyon Kurulu'nun Genel Koordinatör Yardımcısı olmuş, 29 Ağustos'ta Ankara'da ilan edilen Ulusal Konsey'in de başkanlığına seçilmişti.

Suriye'de ayaklanmanın başladığı ilk günlerde Paris'te yaşayan Galyun, akademik kişiliğiyle başta el-Cezîre televizyonu olmak üzere uluslar arası medyaya görüşlerini açıklamaktaydı. İlk dönemde rejimin devrilmesi yerine reform yapmasını bekleyen Galyun, devrimin sivil kalmasında ve dış müdahaleye karşı çıkılmasında da ısrarcıydı.

Burhan Galyun, 16 Nisan 2011'de el-Cezîre televizyonuna yaptığı açıklamasında, Suriye halkının zincirlerini kırmaya başladığını belirterek, "Biz, yeniden doğan bir halkla karşı karşıyayız" demişti. Galyun, sivil, siyasal ve müzakere metodunu kullanarak, Suriye'de demokratik düzene geçişin sağlanmasını gerektiğine vurgu yapmıştı.[278]

Burhan Galyun, 21 Nisan'da France 24'e yaptığı konuşmasında ise rejimin reform isteyen halka güvenlik tedbirleriyle yanıt verdiğini, Suriye'deki rejimin reformları gerçekleştirmekten aciz olduğunu ve kendisini çıkmaz sokağa soktuğunu kaydetti. "Beşşar Esed'in koltuğunu korumasıyla köklü bir değişimin var olması mümkün mü?" şeklindeki soruya, kendilerinin şahıs-

---

[276] El-Cezire. 10 Haziran 2012. سيدا رئيسا للمجلس الوطني السوري www.aljazeera.net/news/pages/52e28334-35d3-4173-baa2-0c3439433e51 , www.alarabiya.net/articles/2012/06/10/219645.html, www.alalam-news.com/news/1159344

[277] El-Cezire 18 Eylül 2011. برهان غليون www.aljazeera.net/news/pages/4ac6fd27-312b-43cb-808b-ecfb89c2c8a4

[278] Youtube. 16 Nisan 2011. برهان غليون : يتحدث عن الاوضاع في سوريا www.youtube.com/watch?v=yrino1c-bo4

larla sorununun olmadığını, reformları gerçekleştirerek rejimi değiştirmesi halinde Beşşar Esed'in meşrûiyet kazanacağını söyledi.

2 Mayıs'ta Rusya el-Yovm televizyonuna konuşan Galyun "Suriye halkı, ülkedeki kriz için Suriye çözümünü seçti. Bunun anlamı, Suriye halkının her türlü dış müdahaleyi, Amerika'yı, Avrupa'yı reddettiğidir. Suriye halkı, kendisine güvenmektedir. Suriye, kendisini öz gücüyle kurtaracaktır. Suriye halkının en fazla korktuğu husus, Libya ve Irak formülüdür"[279] demişti.

Burhan Galyun, 4 Mayıs 2011'de AKI'ya yaptığı açıklamasında, ulusal diyalog için hâlâ fırsatın olduğunu belirtirken Suriye yönetimini "ulusal diyalog" için bir girişimde bulunmamakla suçladı.[280] Galyun, 7 Mayıs'ta France 24'e yaptığı açıklamasında da "Eğer rejim, barbar ve delice sürdürdüğü siyasete devam ederse kesinlikle devrilecek. Uluslar arası toplumun baskısı olsun ya da olmasın rejim bu şekilde devam ederse devrilir. Suriyeliler, sadece kendilerine güveniyor. Binlerce kişi, özgürlük için feda olmaya hazır"[281] diye konuştu.

16 Mayıs'taki el-Cezîre'deki açıklamasında, Suriye yönetiminin diyalog söylemiyle, sürdürdüğü güvenlik esaslı çözümünü örtbas etmeyi hedeflediğini söyleyen Galyun, "Suriye'deki krizinden çıkışın tek yolu, Suriye halkının meşru haklarının kabul edilerek göstericilerin temsilcileriyle ciddi diyaloğa girilmesidir" demişti.

Burhan Galyun, muhaliflerin 31 Mayıs'ta Antalya'da düzenlediği konferansta, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le bağlantıları tamamen keserken, 20 Haziran'da yaptığı açıklamasında Esed'in muhalefete elini uzatarak, yeni Suriye'nin kurulmasına muhalefetin de katkısını sağlaması gerektiğini söyledi. Galyun, 20 Haziran'da el-Cezîre'ye yaptığı açıklamasında Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e çağrıda bulunarak, rejimi kurtarmak için değil rejimi değiştirmek için çalışması gerektiğini söyledi. Şam Deklarasyonu'nun diasporadaki Ulusal Konsey Başkanı olan Abdurrazzak Eid, Antalya Konferansı'na katılmayan ve konferansı sert bir dille eleştiren Galyun hakkında "Onunla

---

279 Rusya el-Yovm. 2 Mayıs 2011. باحث سياسي : سورية اختارت الحل السوري وترفض التدخل الاجنبي http://arabic.rt.com/prg/telecast/656339/

280 AKI Arapça. 4 Mayıs 2011 برهان غليون لـ آكي: ثورة الشباب السوري ليست لتيار أو فئة بل للشعب كله www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.1975428731

281 France24 Arapça. 6 Mayıs 2011. «النظام السوري سيسقط إذا استمر في سياسته المجنونة المتوحشة» www.france24.com/ar/20110506-syria-interview-bourhane-ghalioun-al-assad-regime-to-fall

bizim aramızdaki fark; Galyun, rejimle diyaloğa devam derken, bizim rejimin devrilmesinden yana olmamızdır" demişti.

7 Haziran'da İdlib'in Cisr eş-Şugur beldesinde 120 Suriye güvenlik görevlisinin öldürülmesi sebebiyle yaşanan şiddet olaylarını değerlendiren Galyun "Rejim sona erdi; fakat rejimin nasıl çökeceğini göreceğiz. Rejim içeriden gösterilerle mi çökecek yoksa dışarıdan dünyanın birleşerek katliamların durmasını istemesi ve müdahale tehdidinde bulunmasıyla mı çökecek?" [282] dedi.

10 Haziran'da yine el-Cezîre'ye konuşan Galyun şunları söyledi: "Rejim, Suriye'yi uçuruma ya da dış müdahaleye sürüklüyor. Türklerin açıklamaları, dış müdahaleye işaret etmektedir ki Suriye halkı, dış müdahaleyi kabul etmemektedir. Bugün Suriye için tek çözüm Suriyelilerin çözümüdür."

Galyun, Suriye Cumhurbaşkkanı Beşşar Esed'in süreç içerisinde yaptığı üçüncü konuşmasını değerlendirdiği konuşmasında, Esed'in güven kazanacağı yerde güven kaybına uğradığını, vaadler vermek yerine siyasî tutukluların serbest bırakılması gibi somut adımlar atması gerektiğini belirtti.

Adı, 30 Haziran'da kurulan Ulusal Koordinasyon Kurulu'nun üyeleri arasında geçmekte olan Burhan Galyun, aynı gün el-Cezîre televizyonuna yaptığı konuşmasında, Ulusal Koordinasyon Kurulu'nun bir üyesi olarak söz almış, "Ulusal Koordinasyon Kurulu, Suriye devriminin meyvelerinden birisidir. Kurul, yeni Suriye'nin doğumunun kolaylaştırılması için çalışacaktır" [283] demişti.

Suriye hükümetinin 10 Temmuz'da Şam'da düzenlediği Ulusal Diyalog Konferansı'na davet edilenler arasında Burhan Galyun da vardı.[284] Fakat Burhan Galyun, Suriye'deki toplantıyı boykot ederken, 16 Temmuz'da düzenlenen Ulusal Kurtuluş Konferansı'na katılarak konferansta bir konuşma yapmıştı.

Galyun, Temmuz (2011) ayı sonuna kadar koruduğu mutedil duruşunu, Ağustos (2011) ayı itibariyle değiştirmeye başladı. 9 Ağustos'ta el-Arabiya

---

[282] Reuters Arapça. 8 Haziran 2011. تركيا تفتح حدودها للاجئين السوريين والغرب يسعى لادانة الاسد http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE75716N20110608

[283] Youtube. 30 Haziran 2011. دكتور برهان غليون الجزيرة حصاد اليوم سورية www.youtube.com/watch?v=csRHN-Pnscw , Rusya el-Yovm. 1 Temmuz 2011. المعارضة السورية في الداخل والخارج تشكل هيئة للتنسيق.. والجيش يوسع عملياته في محافظة إدلب http://arabic.rt.com/news_all_news/news/561302/

[284] El-Kudsu'l-Arabî. 5 Temmuz 2011 www.alquds.co.uk/index.asp?fname=data\2011\07\07-05\05x85.htm

televizyonuna konuşan Galyun, Suriye yönetimiyle diyaloğa karşı çıktığını belirtirken, "Esed'e cumhurbaşkanı adı altında meşrûiyet kazandıracak bir diyaloğa karşıyız. Esed şu anda cumhurbaşkanı değil, çetenin başıdır. Suriye halkı, kendi geleceğini kendi eline alacaktır"[285] diye konuştu.

Ulusal Konsey'in kurulduğu gün, Suriye'nin egemenliğini çiğneyecek her türlü dış müdahaleye karşı olduğunu ifade eden Galyun, Suriye'deki sivillerin korunması için tüm uluslar arası kurum ve örgütlerin sorumluluk üstlenmesini istemişti.[286]

Galyun, 5 Kasım'da Kurban Bayramı münasebetiyle Suriyelilere hitaben yaptığı konuşmasında, rejimle diyaloğu kesinlikle reddettiğini söyledi.[287] Suriye yönetimi, 6 Kasım 2011'de askerî birliklerin şehir merkezlerinden çekilmeye başladığını açıklarken; Galyun, yönetimi zaman kazanmakla suçladı. Galyun "Konsey olarak biz, rejimle diyaloğa ve müzakereye kesinlikle karşı çıkıyoruz. Rejim, Arap Birliği girişimini kabul ettiğini belirterek zaman kazanmayı amaçlamaktadır"[288] dedi.

Galyun, Kasım 2011'de Humuslulara çağrıda bulunarak, Suriye rejiminin devrimi bitirmek için halk arasında bölücülüğü yaydığını öne sürdü ve kendilerinin bölücü tutum ve davranışlara karşı durmalarını istedi.[289]

Burhan Galyun 19 Aralık 2011'de, Arap gözlemcilerin ülkeye girişine izin veren Suriye yönetimini katliamlara devam etmekle suçladı.[290] 27 Aralık 2011'de de Suriye yönetiminin gözlemcilerin Baba Amr'a girmesine izin vermediğini iddia etti.[291]

---

[285] El-Arabiya. 9 Ağustos 2011. غليون وصف الأسد بأنه زعيم "عصابة" وليس رئيساً www.alarabiya.net/articles/2011/08/09/161435.html

[286] El-Cezire. 2 Ekim 2011. معارضة سوريا تشكل مجلسا وطنيا http://aljazeera.net/news/pages/de5d57b8-74a3-493f-b7fb-2d4a6a3815dd, El-Arabiya. 2 Ekim 2011. غليون: منفتحون على جميع من يلتزم بسلمية الثورة www.alarabiya.net/articles/2011/10/02/169799.html

[287] Rusya el-Yovm. 6 Kasım 2011. برهان غليون يرفض رفضاً قاطعاً الحوار مع النظام و٩٢ قتيلًا عشية عيد الأضحى http://arabic.rt.com/news_all_news/news/570962/

[288] El-Arabiya. 6 Kasım 2011. دمشق تعلن بدء سحب الجيش من المدن.. وغليون يتهم نظام الأسد بمحاولة كسب الوقت www.alarabiya.net/articles/2011/11/06/175663.html

[289] İsrahaber. 21 Kasım 2011. Konsey Başkanı Galyun'dan Humus Halkına Anlamlı Çağrı http://israhaber.com/konsey-baskani-galyundan-Humus-halkina-anlamli-cagri-13642-haberi.html

[290] El-Arabiya. 19 Aralık 2011. غليون: نظام الأسد مستمر في ارتكاب المجازر رغم موافقته على المبادرة العربية www.alarabiya.net/articles/2011/12/19/183438.html

[291] El-Arabiya. 27 Aralık 2011. غليون: النظام السوري لم يسمح لفريق من المراقبين بزيارة "بابا عمرو" بحمص www.alarabiya.net/articles/2011/12/27/184746.html

Galyun, Ulusal Koordinasyon Kurulu'yla imzaladığı anlaşmada "dış müdahaleye" karşı olduğunu açıklamasından, silahlı devrime ve Özgür Suriye Ordusu'na mesafeli duruşundan ötürü Ulusal Konsey üyelerinin tepkisi üzerine çekmişti.

7 Ocak'ta (2012) yaptığı açıklamasında Galyun, Arap Birliği'nin sunduğu girişimde başarısız olduğunu ifade ederken, Suriye'de akan kanın durdurulması için uluslar arası toplumun yakında harekete geçeceğini söyledi. Galyun bu açıklamasında, Suriye'nin egemenliğinin çiğneneceği gerekçesiyle askerî müdahaleye karşı çıktığını ifade etmişti.[292]

Burhan Galyun tutum değiştiriyor

Galyun'un gerek Ulusal Konsey kurulmadan önce gerekse Konsey'in kurulmasından sonra şiddet eylemlerinden uzak durulması yönündeki açıklamaları, Özgür Suriye Ordusu ve silahlı mücadele yanlıları tarafından her zaman tepkiyle karşılandı. Galyun, gelen baskılara daha fazla dayanamadı ve Katar ile Suudî Arabistan'ın Suriyeli muhalifleri silahlandırma girişimiyle eş zamanlı olarak isyanın silahlanmasına destek olmaya başladı.

13 Ocak'ta Özgür Suriye Ordusu'yla (ÖSO) bir araya gelen Burhan Galyun, ÖSO ile ortak hareket edileceğini açıkladı. Ulusal Konsey'den yapılan açıklamada Özgür Suriye Ordusu'yla irtibatın daha güçlü sürmesi için irtibat ofisinin kurulması kararının alındığı belirtildi.[293]

Ulusal Konsey, 14-15 Şubat 2012 tarihlerinde Katar'ın başkenti Doha'da bir araya gelerek, Suriye'deki durum üzerine Özgür Suriye Ordusu subaylarının hazırladığı raporları dinledi.[294]

1 Mart 2012'de Özgür Suriye Ordusu'na destek olmak için Askerî İstişare Ofisi'ni kurduğunu[295] belirten Galyun, "Askerî İstişare Ofisi'nin görevi, Ulusal Konsey'le askerî güçler arasındaki koordinasyonu sağlamaktır. Özgür

---

[292] El-Arabiya. 7 Ocak 2012. غليون: النظام فقد المبادرة.. وأتوقع تحركاً دولياً قريباً لوقف القتل في سوريا www.alarabiya.net/articles/2012/01/07/186812.html

[293] Reuters Arapça. 13 Ocak 2012. اتفاق المعارضة والمتمردين في سوريا على التنسيق http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80C0G020120113 , Nidaasyra. 13 Ocak 2011. http://nidaasyria.org/ar/?p=2592

[294] El-Kudsu'l-Arabi. 16 Şubat 2012. المجلس الوطني السوري المعارض يختتم اجتماعاته في الدوحة www.alquds.co.uk/index.asp?fname=data\2012\02\02-16\16x87.htm

[295] Reuters Arapça. 1 Mart 2012. قادة المعارضة السورية مختلفون بشأن تشكيل مجلس عسكري http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8200A620120301, El- Arabiya. 1 Mart 2012. غليون

Suriye Ordusu'nun ihtiyaçlarının karşılanması için çalışacağız" dedi. Galyun, 9 Mart 2012'de el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamasında "Para almaya başladık. Özgür Suriye Ordusu'nu silahlandırmaya başlayacağız"[296] dedi.

Ulusal Konsey, 12 Mart 2012'de İstanbul'da düzenlediği toplantı sonrasında, Suriye'deki "sivillerin korunması" için acilen Arap ve uluslar arası güçlerin müdahalesinin zorunlu olduğunu söyledi. Özgür Suriye Ordusu'nun silahlandırılması için çalışmalara başladıklarını belirten Galyun, "Uluslar arası toplum, boş beyanlarda bulunmaya son vermelidir. Suudî Arabistan ve Katar, Suriye halkının korunması için somut adımlar atmalıdır"[297] demişti.

Galyun, 9 Mayıs 2012'de beraberindeki heyetle Çin'e gitti. Galyun'un Çinli yetkililere "Konsey olarak dış müdahaleye karşıyız" dediği iddia edildi. Galyun, ertesi gün İtalya Haber Ajansı AKI'ye bugün yaptığı açıklamasında, "dış müdahaleye karşıyız" gibi bir açıklamasının olmadığını söyledi.

Galyun açıklamasına şöyle devam etti: "Pekin'de Çinli yetkililerle görüşen heyette 7 kişiydik. Pekin'de Arap ya da uluslar arası medyaya hiçbir açıklama yapmadım. Çin Dışişleri Bakanı Yang Jie Chi'ye de şunu söyledik: Ulusal Konsey olarak Suriye rejimine baskı yapın ki katliamlar, baskılar ve tutuklamalar sona ersin, Annan Planı'na tam olarak bağlı kalsın. Annan Planı'nın başarısız olması halinde Konsey'in önünde tüm seçenekler açıktır. Annan Planı başarısız olursa dış müdahale talebi kaçınılmaz olacaktır."[298]

Burhan Galyun, Ulusal Konsey'de başkanlığa yeniden seçildiği 15 Mayıs 2012'de ise Ulusal Konsey Başkanı olarak içerideki muhaliflerin silahlandırılması için çalıştığını söyledi. Galyun açıklamasında, ÖSO'nun silahlandırılması sözünü aldığını sözlerine ekledi.[299] Ancak Galyun'daki bu değişim,

---

يعلن إنشاء مجلس عسكري لدعم الجيش الحر www.alarabiya.net/articles/2012/03/01/198012.html

[296] Sooryoon. 10 Mart 2012. غليون لـ العربية: حصلنا على دعم مالي ونحاول الحصول على سلاح نوعي لكسر الذراع القاتلة للنظام، والأولوية لتنحي بشار www.sooryoon.net/archives/49484, El-Arabiya. 9 Mart 2012. غليون: حصلنا على المال وسنوفر سلاحاً للجيش الحر www.alarabiya.net/articles/2012/03/09/199599.html

[297] CNN Arapça. 13 Nisan 2012 المجلس الوطني السوري يدعو لتدخل عسكري عاجل http://arabic.cnn.com/2012/syria.2011/3/13/syira_intervention_call/index.html , Sooryoon. 12 Mart 2012. www.sooryoon.net/archives/49671

[298] İsrahaber. 10 Mayıs 2012. Galyun "Dış Müdahaleye Karşıyız" Haberini Yalanladı www.israhaber.com/galyun-dis-mudahaleye-karsiyiz-haberini-yalanladi-14766-haberi.html

[299] El-Cezire. 16 Mayıs 2012. غليون يتعهد بدعم تسليح المعارضة www.aljazeera.net/news/pages/a03dd5cc-104a-4a9d-bb9d-99cfae3be0a5 , Sooryoon. 16 Mayıs 2012 رئيس المجلس الوطني

Konsey'in diğer üyelerini tatmin etmedi. Galyun, Konsey içerisinde ve dışarısında aleyhinde yükselen tepkilerden ötürü 17 Mayıs 2011'de alternatif liderin seçilmesi halinde Konsey'deki görevinden istifa edeceğini açıklarken, Konsey, Galyun'un istifasını 24 Mayıs'ta kabul etti.

Galyun, Ulusal Konsey başkanlığını bırakmasından sonra 26 Haziran'da Suriye'ye giderek alandaki silahlı muhaliflerle görüşmüştü. Silahlı isyancılara moral vermek ve onlarla görüş alışverişinde bulunmak için Suriye'ye gittiğini söyleyen Galyun[300], 15 Ağustos'ta yaptığı açıklamada ise Beşşar Esed rejiminin devrilmesinden sonra yaşanacak yönetim boşluğu, kaos ve istikrarsızlığın önüne geçmek için geçici hükümetin kurulması çağrısında bulundu.[301]

Abdulbasit Seyda

Suriyeli Kürt liberal muhaliflerden olan Abdulbasit Seyda, 1956 yılında Suriye'nin kuzeyindeki Amuda şehrinde dünyaya geldi. Gençlik yıllarında Baas Partisi'ne karşı gizli mücadele içerisinde bulunan Seyda, Şam Üniversitesi'nde felsefe alanında doktorasını tamamladı. *Suriye'de Kürt Sorunu* adlı kitabıyla Suriye'deki Kürtlerin yaşadığı sorunları ve çözümleri ele aldı. Üç yıl Libya'daki üniversitelerde öğretim görevlisi olarak çalışan Seyda, 1994 yılından sonra İsveç'e geçerek, eski uygarlıklar üzerine dersler verdi.[302]

Ulusal Konsey'in kurulmasında aktif rol alan Seyda, Ulusal Konsey'in kuruluş sürecindeki rolünü şöyle belirtti: "Ben ve 24 akademisyen uzman, Ağustos ayında İstanbul'da toplandığımız zaman, Ulusal Konsey'in kurulmasına karar verdik."[303]

Seyda, Konsey'in kurulmasından sonra 10 Ekim 2011'de yaptığı açıklamasında ise Ulusal Konsey'in tanınması için çalışacaklarını ve kendilerini

---

السوري برهان غليون لـ رويترز: سنعمل على حشد الدعم لتسليح الجيش السوري الحر من أجل إسقاط النظام السوري وتلقينا وعودا بتسليح الجيش الحر www.sooryoon.net/archives/54552

[300] El-Arabiya. 26 Mayıs 2012. برهان غليون يتحدى النظام ويدخل سوريا www.alarabiya.net/articles/2012/06/26/222930.html

[301] El-Arabiya. 15 Ağustos 2012. برهان غليون يطالب بتشكيل حكومة سورية مؤقتة www.alarabiya.net/articles/2012/08/15/232428.html

[302] El-Cezire. 10 Haziran 2012. عبد الباسط سيدا www.aljazeera.net/news/pages/9f2be9de-b85f-4278-9760-d362d245f9b6

[303] El-Hayat. 13 Haziran. http://alhayat.com/Details/409651

alternatif hükümet olarak görmediklerini belirterek "görevimiz, rejimin devrilmesiyle sona erecektir"[304] dedi.

Abdulbasit Seyda, Ulusal Konsey'de Yönetim Kurulu üyesi ve İnsan Hakları Komisyonu Başkanı olarak görev aldı. Galyun'un ilk üç aylık başkanlık sürecini doldurmasından sonra adı başkan adayları arasında geçen Seyda, Konsey içerisinde yeterli desteğe sahip olmadığı için başkan olamadı. Çünkü Kürt partilerin büyük bir kısmı Konsey'den çekilerek kurulan Kürt Konseyi'ne geçerken, geri kalanları da Ulusal Koordinasyon Kurulu'nda yer aldı.[305]

Fakat Mayıs 2012'de Ulusal Konsey'de patlak veren başkanlık krizinde Seyda ismi, tüm tarafların üzerinde uzlaşıya vardığı isim olarak ortaya çıktı. Abdulbasit Seyda, Konsey'in 9-10 Haziran 2012'de gerçekleştirdiği toplantıda, Burhan Galyun'un yerine başkan olarak seçildi.[306]

Konsey başkanlığına seçilmesinden sonra yaptığı ilk açıklamasında Cumhurbaşkanı Esed'in başta başkent Şam olmak üzere birçok şehirde hakimiyeti yitirdiğini belirterek "Suriye rejimi son demlerini yaşıyor"[307] dedi. 17 Haziran'da *el-Hayat* gazetesine yaptığı açıklamasında ise, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le diyaloğa karşı olduğunu söyledi.[308]

12 Temmuz 2012'de Besma Kodmani, Riyad Seyf ve George Sabra'nın aralarında bulunduğu bir heyetle Moskova'ya giden Seyda, Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'la bir araya geldi. Seyda, selefi Burhan Galyun gibi Moskova'nın Suriye krizindeki tutumunu değiştirmeyi başaramadı.[309] Seyda,

---

304 Reuters Arapça. 10 Ekim 2011. المجلس الوطني السوري يريد اعترافا دوليا بصفته ممثلا للمعارضة http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7990XC20111010

305 İlaf. 7 Şubat 2012. برهان غليون يهدد بالاستقالة إن لم يتم التمديد له www.elaph.com/Web/news/2012/2/714922.html

306 El-Cezire. 10 Haziran 2012. سيدا رئيسا للمجلس الوطني السوري www.aljazeera.net/news/pages/52e28334-35d3-4173-baa2-0c3439433e51 , El-Arabiya. 10 Haziran 2012. رئيس "الوطني السوري": دمشق تخرج عن سيطرة النظام www.alarabiya.net/articles/2012/06/10/219645.html , El-Alem. 9 Haziran 2012. مايسمى بالمجلس الوطني السوري يتخب سيدا زعيما له www.alalam.ir/news/1159344

307 El-Hayat. 11 Haziran 2012. عبد الباسط سيدا: النظام بات في المراحل الأخيرة http://alhayat.com/Details/409737

308 El-Hayat. 17 Haziran 2012. http://alhayat.com/Details/411433

309 El hayat. 12 Haziran 2012. روسيا تمسك بموقفها من الأزمة وسيدا أبلغ لافروف: «ما يحدث ليس المعارضة خلافاً داخلياً بل ثورة» http://alhayat.com/Details/417782 , El-Hayat. 11 Haziran. 2012. السورية تفشل في اقناع موسكو بوقف دعمها للاسد http://alhayat.com/Details/417857

Rus yetkililere, Beşşar Esed ve ekibi gitmeden Suriye'deki geçiş sürecini kabul etmeyecekleri mesajını iletti.[310]

Seyda, 23 Temmuz'da beraberindeki heyetle birlikte Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile bir araya geldi.[311] Seyda ve Davutoğlu, ABD Dışişleri Bakanı Clinton'un çağrısından sonra kuruluşu için çalışmalarına başlanan Ulusal Koalisyon öncesinde de 2 Kasım 2012'de bir araya gelerek, Doha'daki süreci masaya yatırmıştı.[312]

21 Ağustos'ta Kilis'teki mülteci kampını ziyaret eden Seyda, uluslar arası toplumun acilen Suriye'ye müdahale etmesini istedi; Türkiye'nin de desteğiyle Suriye'nin iç noktalarına kadar uzanacak insanî geçiş koridorlarının kurulması çağrısında bulundu.[313]

4 Eylül 2012'de Madrid'de İspanya Dışişleri Bakanı Jose Manuel Garcia-Margallo ile bir araya gelen Seyda, Suriyeli sivillerin korunması için uluslar arası güçlerin acilen askerî müdahalede bulunmasını istedi. Seyda "İnsanî müdahaleye muhtacız. Suriyeli sivillerin korunması için askerî müdahale istiyoruz"[314] dedi.

9 Ekim'de Türkiye üzerinden Suriye'ye giren Seyda, Özgür Suriye Ordusu komutanlarıyla bir araya gelerek, ÖSO'nun silahlandırılması sorunu üzerine görüş alışverişinde bulundu.[315]

Sık sık İran ve Hizbullah'tan Suriye rejimine verdiği desteği çekmesi çağrısında bulunan Abdulbasit Seyda, Suriyeli muhaliflerin sık sık gündeme getirdiği iddiaların aksine, Haziran 2012'de Müstakbel televizyonuna yaptığı açıklamasında, Hizbullah'ın Suriye'de savaştığına dair ciddi bir delilin olmadığını söylemişti.[316]

---

310 El-Hayat. 11 Haziran 2012. «المجلس الوطني»: لا مرحلة انتقالية قبل رحيل الأسد» http://alhayat.com/Details/417517

311 Habertürk. 23 Temmuz 2012. "Suriye'de Kürtler devrimin yanında" www.haberturk.com/dunya/haber/761290-suriyede-kurtler-devrimin-yaninda

312 İHA. 2 Kasım 2012. Davutoğlu'ndan sürpriz görüşme www.iha.com.tr/davutoglundan-surpriz-gorusme-gundem-249124

313 El-Hayat. 21 Ağustos 2012. http://alhayat.com/Details/428093

314 El-Hayat. 4 Eylül 2012. «سيدا يطالب بـ «تدخل عسكري سريع» http://alhayat.com/Details/431795

315 El-Hayat. 9 Ekim 2012. سيدا يدخل سورية ويلتقي قادة «الجيش الحر» للبحث في سبل تمويلهم ودعمهم http://alhayat.com/Details/443026

316 El Neşra. 18 Haziran 2012. عبد الباسط سيدا: لا توجد معطيات لدينا أن حزب الله يتدخل ميدانيا بسوريا www.elnashra.com/

George Sabra

Komünist ideolojiyi benimseyen ve bir Hıristiyan olan Demokratik Halk Partisi Lideri George Sabra, 1947 yılında Şam'a bağlı Katana'da dünyaya geldi. 1971 yılında Şam Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'nden mezun oldu. 1970 yılında Suriye Komünist Partisi'ne giren Sabra, 1987 yılında gözaltına alındı. Sekiz yıl hapisle cezalandırılan Sabra, 1995 yılında serbest bırakıldı. 2000 yılında Demokratik Ulusal Topluluk'ta görev alan Sabra, 2005 yılında ilan edilen Şam Deklarasyonu'nun kurucuları arasında yer almaktadır.

Suriye'deki ayaklanmaya aktif bir şekilde katılan Sabra, 10 Nisan 2011'de Suriye güvenlik güçleri tarafından tutuklandı.[317] Sabra, bir ay hapis yattıktan sonra serbest bırakıldı.

Sabra, Suriye yönetiminin 10 Temmuz'da düzenlediği diyalog toplantısına davet edilmişti. Fakat, silah tehdidiyle diyalogun gerçekleşmesinin bir netice vermeyeceğini ileri sürerek bu daveti geri çevirmişti.[318] Suriye güvenlik güçleri, 20 Temmuz'da Sabra'yı bir kez daha tutukladı.[319] 19 Eylül 2011'de serbest bırakılmasından sonra Fransa'nın başkenti Paris'e giden Sabra, Ulusal Konsey'in yönetim kuruluna seçildi.

George Sabra, 3 Şubat 2012'de el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamasında Ulusal Konsey'in Suriye içerisindeki "devrimcilere" herhangi bir yardımının olmadığı eleştirisinde bulundu. Aynı açıklamasında Sabra, Suriye'deki Hıristiyan din adamlarıyla görüştüğü, Hıristiyanların gelecek korkusundan ötürü devrime destek vermek yerine rejimin yanında durmayı tercih ettiklerini söyledi.[320]

Humus'a bağlı Kerem Zeytun mahallesinde yaşanan sivil katliamdan sonra 12 Mart 2012'de Ulusal Konsey Sözcüsü sıfatıyla yaptığı açıklamasında "Özgür Suriye Ordusu'nun Ulusal Konsey tarafından silahlandırılması kararını aldık. Suriyeli sivillerin korunması için Arap ve uluslar arası güçlerin askerî müdahalesini istiyoruz. Esed çetelerinin daha fazla katliam gerçekleş-

---

317 Damascus Center for Human Rights Studies. 20 Haziran 2012. إلقاء القبض على عضو قيادي في حزب الشعب الديمقراطي www.dchrs.org/news.php?id=250&idC=2

318 France24 Arapça. 20 Temmuz 2011. المعارض السوري جورج صبرا من جديد في قبضة الأمن www.france24.com/ar/20110720-france24-syria-opposition-georges-sabra-protests-assad

319 El-Halic. 21 Temmuz 2011. اعتقال معارض بارز ومحام في سوريا www.alkhaleej.ae/portal/5d9856cd-11b7-49f0-a2dd-b78d68db95a9.aspx

320 El-Arabiya. 4 Şubat 2012. الكنيسة السورية أخّرت مشاركة المسيحيين في الثورة www.alarabiya.net/articles/2012/02/03/192394.html

tirmemesi için hava sahasının uçuşa kapatılmasını ve insanî geçiş koridorları oluşturulmasını istiyoruz"[321] dedi.

Galyun'un ilk dönem başkanlık süresini sona erdirdiği Ocak 2012'de Ulusal Konsey başkanlığı için bir Hıristiyan olan Sabra'nın ismi de geçmişti. Müslüman Kardeşler'in, hoşgörülü olduğunun göstergesi olarak George Sabra'yı destekleyeceği iddia edildi. Fakat Sabra yeterli desteğe sahip olmadığı için Konsey başkanlığına adaylığı gündemden düşüverdi.[322]

Sabra, 15 Mayıs 2012'de Ulusal Konsey'de yapılan başkanlık seçimlerinde Galyun'un karşısına alternatif aday olarak çıktı. Sabra, seçimde 11 oy alarak Burhan Galyun karşısında hezimete uğradı.[323] Burhan Galyun yandaşlarının "Galyun'a alternatif lider yok" söylemine tepki gösteren Sabra, "Eğer bu konsey, Galyun dışında başka bir başkan seçemiyorsa bu konseyin kime faydası olur"[324] dedi.

Sabra, Suriyeli muhaliflerin Riyad Seyf öncülüğünde yeni bir ittifak arayışı için gittiği Doha'da, 9 Kasım 2012'de Ulusal Konsey'in üçüncü başkanı seçildi. Sabra, seçilmesinden kısa bir süre sonra yaptığı açıklamasında, Suriye yönetimine karşı savaşan muhaliflerin hızlı bir şekilde silahlandırılması sözünü verdi.[325]

Sabra, Ulusal Koalisyon Başkanı Muaz el-Hatib'in istifasından sonra 22 Nisan 2013'de geçici olarak Koalisyon başkanlığına getirildi.[326]

---

321 El-Arabiya. 12 Mart 2012. المجلس الوطني السوري يقرر تسليح الجيش الحر www.alarabiya.net/articles/2012/03/12/200273.html , El-Cezire. 12 Mart 2012. معارضة سوريا تطلب تدخلا عسكريا www.aljazeera.net/news/pages/cd6450fa-f8c0-4a3a-acac-7c679d11872f

322 İlaf. 7 Şubat 2012. برهان غليون يهدد بالاستقالة إن لم يتم التمديد له www.elaph.com/Web/news/2012/2/714922.html

323 El-Cezire. 15 Mayıs 2012. إعادة انتخاب غليون رئيسا للوطني السوري www.aljazeera.net/news/pages/756d9f50-7683-444d-a0f1-435ae541577e

324 El-Arabiya. 18 Mayıs 2012. صبرا: لدينا شخصيات كثيرة يمكن أن تحل مكان غليون www.alarabiya.net/articles/2012/05/18/214943.html

325 Reuters Arapça. 9 Kasım 2012 المجلس الوطني السوري المعارض ينتخب جورج صبرا رئيسا له http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8A80DU20121109 , El-Cezire. 9 Kasım 2012. انتخاب صبرة رئيسا "للوطني" السوري www.aljazeera.net/news/pages/211677f9-501f-4c81-b21b-b47807ec9755, El-Cezire. 11 Kasım 2012. صبرة يأمل بزيادة الدعم العسكري لثورة سوريا www.aljazeera.net/news/pages/75a32309-4ee7-4492-bb47-bb39217007e4, İlaf. 11 Kasım 2012. مسيحي وشيوعي رئيساً للمجلس الوطني السوري www.elaph.com/Web/NewsPapers/2012/11/773245.html

326 El-Cezire. 22 Nisan 2013. إيران تؤيد بقاء الأسد وصبرة رئيس مؤقت للائتلاف www.aljazeera.net/news/pages/786ffa4a-c8fc-4c94-8032-f1516a603e6f

Heysem el-Malih

Suriyeli "hukukçuların şeyhi" olarak bilinen Heysem el-Malih, 1931 yılında Şam'da dünyaya geldi. İnsan hakları alanındaki mücadelesinden ötürü üç kez hapse mahkûm edildi.

Hukuk alanındaki çalışmalarına 1957 yılında avukat olarak başlayan el-Malih, 1958 yılında hakimliğe yükseldi. Muhalif görüşlerinden ötürü bir süre sonra yeniden avukatlığa dönmek zorunda kaldı. El-Malih, siyasî çalışmalarından ötürü 1980 yılında tutuklandı ve 6 yıl hapse mahkûm edildi. 1986 yılında kadar hapis hayatı yaşayan el-Malih, 1989 yılında Uluslar arası Af Örgütü'nün üyesi oldu. 2001 yılında Suriye İnsan Hakları Örgütü'ni kurdu ve 2006 yılına kadar bu derneğin başkanlığını yürüttü.

Suriye'de reformların gerçekleşmesi ve olağanüstü halin kaldırılması için Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e hitaben birçok kez çağrıda bulunan el-Malih,[327] insan hakları alanında yaptığı çalışmalardan ötürü insan hakları örgütleri tarafından sunulan ödüllere layık görüldü. 2006 yılında Hollanda'da Geuzen Madalyası'na layık görülen el-Malih, ülke dışına çıkma yasağından ötürü ödülünü alamadı.

14 Ekim 2009'da askerî mahkeme tarafından tutuklanan ve ulusal hassasiyetleri zayıflatıcı haberleri yaymakla suçlanan el-Malih, üç yıl hapse mahkûm edildi.[328] Heysem el-Malih, Arap İnsan Hakları Örgütü Sözcüsü Heysem Menna ve Hizbullah Genel Sekreteri Seyyid Hasan Nasrallah'ın devreye girmesiyle, Suriye'deki devrim gösterilerinin başlamasından kısa bir süre önce Suriye Cumhurbaşkanı Esed'in ilan ettiği af kapsamında 8 Mart 2011'de serbest bırakıldı.[329]

El-Malih, 13 Mart 2011'de Birleşik Arap Emirlikleri'nde yayımlanan *el-Halic* gazetesine yaptığı açıklamasında "Rejimle buluştuğum hiçbir ortak nokta

---

[327] El-Cezire. 15 Nisan 2006. معارض سوري يدعو الأسد لمصالحة على غرار المغرب www.aljazeera.net/news/pages/2e3d0a93-06ff-4185-9225-9aa5ab73972d

[328] El-Cezire. 14 Eylül 2002. سوريا تلاحق أربعة نشطاء بمجال حقوق الإنسان www.aljazeera.net/news/pages/54dcdea7-c7f5-46a2-8898-f2beaaa3f3c1, El-Cezire. 10 Mart 2011. هيثم المالح www.aljazeera.net/news/pages/982e9529-82a3-43d5-a7c2-b9b435056842

[329] Şarku'l-Avsat. 8 Mart 2011. الأسد يصدر عفوا عاما عن السجناء.. لا يشمل السياسيين www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=611520&issueno=11788, BBC Arapça. 8 Mart 2011. سورية: الإفراج عن هيثم المالح في إطار العفو الرئاسي العام www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/03/110308_syriapardon_maleh.shtml, El-Cezire. 8 Mart 2011. الإفراج عن الناشط هيثم المالح www.aljazeera.net/news/pages/02b14213-c962-4ecc-a1ca-4066c718b510

yok. Ne iç ne de dış siyasette. Eğer direniş rejimiyse neden Golan'da direnmiyor. Lübnan'daki direnişi destekliyor, ama kendisi direnmiyor"[330] demişti.

Serbest bırakılmasından kısa bir süre sonra başlayan ayaklanmaya aktif bir şekilde destek veren el-Malih, tüm Suriye şehirlerinin devrime katılacağını; Suriyelilerin rejimin devam etmemesi gerektiği üzerine ittifak içerisinde olunduğunu belirtti.[331]

El-Malih, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in 30 Mart'ta yaptığı konuşmasında olağanüstü halin kaldırılması için komisyon kurdurmasına tepki göstererek "Olağanüstü hal kanununu kaldırmanız için komisyon kurmanıza gerek yok. Derhal kaldırma yetkisi, Cumhurbaşkanı Esed'in yetkisinde bulunuyor"[332] dedi. El-Malih, 1 Nisan 2011'de düzenlenecek gösterilere katılma çağrısı yaptı.[333]

Heysem el-Malih'in ülke dışına çıkma yasağı 23 Haziran'da kaldırıldı. İddiaya göre el-Malih'in Türkiye'ye gelişi, Şam ile İstanbul arasında varılan ittifakın ardından gerçekleşti. Temmuz ayının ilk haftasında Türkiye'ye gelerek 16-17 Temmuz'da Uusal Kurtuluş Konferansı'nı organize eden el-Malih, konferansta beklenen sonucun görülmemesinden sonra rejim karşıtı çalışmalarına bir süre Mısır'da devam etti.[334] El-Malih bu konferansla gölge hükümet kurmayı planlıyordu; ama başarılı olamadı.[335] El-Malih, konferansın fiyaskoyla sonuçlanmasını "muhalifler arasında süren koltuk kavgasına" bağlamıştı.

---

[330] El Halic. 15 Mart 2011. المعارض السوري هيثم المالح لـ "الخليج" : مرسوم العفو فصل على مقاسي شخصياً www.alkhaleej.ae/portal/a9959984-74f1-4337-a837-abc85991ed87.aspx

[331] Sooryoon. 22 Mart 2011. المالح : جميع المحافظات السورية ستثور وإجماع سوري على عدم صلاحية النظام للاستمرار www.sooryoon.net/?p=18941

[332] El-Cezire. 1 Nisan 2011. قتلى بتفريق مظاهرات قرب دمشق www.aljazeera.net/news/pages/8a7aa52c-8fe4-4cc7-8852-c5b9d7705025

[333] Sooryoon. 1 Nisan 2011. المعارضة السورية عربهاوكرديها تتعهد بالنزول إلى الشارع اليوم، وباريس تتحدث عن خلافات عميقة في الحكم السوري، ومخاوف المعارضة من استقواء النظام بإيران وحزب حزب كردي سوري يعلن تضامنه مع الله www.sooryoon.net/?p=19620, AKI Arapça. 1 Nisan 2011. «اعتصامات «جمعة الشهداء www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.1851621739

[334] El-Cezire. 30 Ağustos 2011. مؤتمر للمعارضة السورية بالقاهرة www.aljazeera.net/news/pages/d639c7de-d1dc-44d2-bf96-a8b767321418

[335] El-Cezire. 16 Temmuz 2011. مؤتمر إسطنبول: لا شرعية لنظام دمشق www.aljazeera.net/news/pages/6c26cf85-4ac0-402b-a22f-2c5165d93ee8, El-Cezire. 12 Temmuz 2011. مؤتمر بإسطنبول وحكومة ظل بدمشق www.aljazeera.net/news/pages/6431c5e4-f24a-4e44-b748-fdbc50f7c4be

2 Eylül'de Heysem el-Malih, Suriye muhalefetinin birkaç gün içerisinde Mısır'da toplanarak birleşme üzerine görüş alışverişinde bulunacağını duyurdu.[336] El-Malih, 2 Ekim 2011'de Burhan Galyun başkanlığında kurulan konseye katıldı.[337]

4 Ekim'de CNN'ye yaptığı açıklamasında el-Malih, Suriye muhalefetinin paramparça olduğu iddialarını yalanlayarak "İstanbul'da ilan edilen Ulusal Konsey, Suriye muhalefetini büyük ölçüde birleştirdi. Muhalefetin hedefi, yönetimi ele geçirmek değil. Muhalefetin hedefi, rejimin düşmesinden sonra ülkeyi ileri aşamaya taşıyacak geçici hükümeti kurmaktır" dedi. Fakat el-Malih, Konsey'de yaşadığı sorunlardan ötürü ayrılarak Konsey'e karşı mücadele etmeye başladı. Suriyeli muhalif Behiye Mardinî'nin ifadesine göre el-Malih, Dubai'deki Suriyelilere yaptığı açıklamada, Ulusal Konsey'e girebileceğini; ama kendisine davet gelmediğini söyledi.[338]

Heysem el-Malih, 8 Aralık 2011'de Velid Bunnî ile birlikte Ulusal Konsey'e girmeyi kabul etti ve yeniden Konsey üyesi oldu. El-Malih'in Konsey'e girmesi, muhaliflerin birlik ve bütünlüğü açısından olumlu bir gelişme olarak görülmüştü.

El-Malih, 27 Şubat'ta da Konsey'den çekildiğini açıklamış; fakat daha sonra çekildiği iddialarını yalanlayarak Ulusal Konsey içerisinde Ulusal Çalışma Grubu'nu oluşturduklarını söylemişti.[339] Ancak önce ayrılan sonra geri dönen, ardından ayrıldığını açıklayıp sonra açıklamasını yalanlayan Heysem el-Malih, 13 Mart'ta Ulusal Konsey'den çekildiğini resmen ilan etti. Heysem Malih, Konsey'i aldığı kararlarda şeffaf olmamakla ve muhalif Özgür Suriye Ordusu'nun silahlandırılmasında üzerine düşeni yapmamakla suçladı.[340]

---

336 El-Halic. 3 Eylül 2011. المعارضة السورية تبحث في القاهرة سبل توحيدها ومستقبل البلاد www.alkhaleej.ae/portal/5f6eb61a-c922-431f-a0d6-fe9799f87e9d.aspx

337 El-Arabiya. 3 Ekim 2011. المجلس الوطني السوري.. مخاض عسير قادته المعارضة في الداخل والخارج www.alarabiya.net/articles/2011/10/03/169885.html, CNN Arapça. 2 Kasım 2011. المالح: النظام السوري محاصر وسيسقط خلال أسابيع http://arabic.cnn.com/2011/syria.2011/10/3/maleh.syriaunrest/index.html

338 İsrahaber. 14 Kasım 2011. "Esed'in Koltukla Kalmasını Sağlayan Suriyeli Muhaliflerdir" www.israhaber.com/esedin-koltukla-kalmasini-saglayan-suriyeli-muhaliflerdir-13567-haberi.html

339 El-Kudsu'l-Arabi. 28 Şubat 2012. هيثم المالح ينفي انشقاقه مع ٠٢ معارضا عن المجلس الوطني السوري www.alquds.co.uk/index.asp?fname=data\2012\02\02-28\28x85.htm

340 El-Cezire. 14 Mart 2012. استقالة أعضاء بالمجلس الوطني السوري www.aljazeera.net/news/pages/4e187576-cc09-40e0-9e5d-ea6deed8680b

El-Malih'in ismi, Ulusal Konsey başkanlığı için adı zikredilen muhalifler arasında yer almıştı. Yaşlı olmasından ve uzun bir süre Konsey'e girmeyi reddetmesinden ötürü başkanlık için şanslı görülmedi. Buna ilave olarak Haziran ayının sonunda Suriye'den ailesiyle birlikte çıkabilmesi, diğer muhaliflerde hep soru işareti olarak kaldı. El-Malih'in Suriyeli muhaliflere yönelttiği suçlamalar, özellikle de muhalifleri "silah tüccarları" olarak suçlaması, muhaliflerin el-Malih'e karşı ilgisini zayıflattı.[341]

ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un, muhalefetin birleşmesi gerektiği çağrısı üzerine İstanbul'da düzenlenen toplantıya katılanlar arasında yer alan Heysem el-Malih, bu toplantıdan da çekildi.[342] El-Malih'in, 27 Mart 2012'de Türkiye'nin öncülüğünde İstanbul'da düzenlenen muhalefet toplantısından çekiliş sebebi, el-Malih'in Konsey'deki esas beklentilerini gözler önüne serecek nitelikteydi.

27 Mart 2011'de Rusya el-Yovm televizyonunun sorularını yanıtlayan el-Malih, "Konferanslara en yaşlı üye başkanlık eder. Benim, Heysem el-Malih olduğum için değil, en yaşlı üye olduğum için konferansa başkanlık etmem gerekiyordu. Fakat bırakın başkanlığı, konferans içerisinde bana bir yer dahi ayrılmadığını gördüm. Bazı şahıslar bana 'Buyur, bir yere otur' dedi." diye konuştu.[343] Besma Kodmani de el-Malih'in çekilme gerekçesini doğruladı.[344]

Heysem el-Malih, 7 Ağustos 2011'de yaptığı açıklamasında, Suriye'ye askerî müdahale istemediklerini, devrimin sivil çerçevesinin korunması gerektiğini savunmuştu.[345] El-Malih, 7 Eylül 2011'de yaptığı açıklamasında da askerî müdahaleye karşı çıkmaktaydı. Mısır'da yayın yapan el-Nil televizyonuna konuşan el-Malih, "Suriye'nin durumu, diğer ülkelerden farklı. Bundan ötürü Suriye halkı, askerî bir müdahaleyi istemiyor. Askerî müdahalenin son derece tehlikeli olacağını düşünüyor, gösterilerin sivil devam etmesini istiyor" demişti.

---

341 İlaf. 7 Şubat 2012. برهان غليون يهدد بالاستقالة إن لم يتم التمديد له www.elaph.com/Web/news/2012/2/714922.html, Mirsad İnsan Hakları Örgütü. 22 Mart 2011. www.syriahr.com/22-3-2011-syrian%20observatory.htm

342 El-Cezire. 28 Mart 2012. المعارضة السورية تتوحد لما بعد الأسد www.aljazeera.net/news/pages/94e6d02e-2e27-4bec-998f-708e242cb092

343 Youtube. 27 Mart 2012. مؤتمر المعارضة السورية باسطنبول.. اتفاقات وانسحابات www.youtube.com/watch?v=ijOYPz2uOHo

344 Arabi Press. 3 Ağustos 2012. www.arabi-press.com/?page=article&id=30097

345 Şarku'l-Avsat. 7 Ağustos 2011. المعارض هيثم المالح: لا نريد تدخلا عسكريا في سوريا.. ونفضل أن تبقى الثورة سلمية www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=634577&issueno=11940

El-Malih'in, bu dönemde tüm umudu, Suriye ordusu içerisinde darbe teşebbüsünde bulunacak subaylardı. O, şu açıklamayı yapmıştı: "Suriye'deki rejimin düşmesi için başka aktörler var. Bunlar arasında ordudaki bölünme yer almaktadır. Binlerce asker ve subay, ordudan ayrılmak için işaret bekliyor. Ben, ordudaki bölünmenin, Suriye'deki durumu belirleyen faktör olacağına inanıyorum. Sıfır saatini bekleyen albaylar var. Alevî olan subaylar dahi, rejime karşı harekete geçecektir. Çünkü, rejimin devam etmesi onların da çıkarına değil."

10 Eylül'de *Şarku'l-Avsat* gazetesine konuşan Heysem el-Malih şunları söyledi: "Libya'da olduğu gibi yıkıma yol açacağı için askerî müdahaleye karşıyız. Suriye yönetimi, devrimcilerin silahlı çetelerden oluştuğunu ispatlamak için devrimcileri silahlanmaya zorluyor. Fakat devrimciler, silahlanmayacak ve rejimin bu tuzağına düşmeyecek. Devrim zafere kadar sivil devam edecek, yönetimi sivil gösterilerle devirecek." Yönetimle diyaloga karşı çıktığını ifade eden el-Malih "Suriye'de akan kanlar, müzakere kapısını kapattı. Yönetim güzellikle gitmezse zorla gidecek. Yönetim dinlemeyeceği için Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî'nin Şam ziyareti başarısızlıkla sonuçlanacak"[346] dedi.

4 Ekim 2011'de CNN'e yaptığı açıklamasında, ülkedeki ekonomik kriz ve ordudaki bölünmelere dikkat çeken el-Malih, Suriye rejiminin bir kaç hafta içerisinde yıkılacağını iddia etti.[347] Beklentilerinde yanılan el-Malih, Aralık 2011'de Suriye halkına çağrıda bulunarak onlardan sivil isyan başlatmalarını, vergi, elektrik ve su faturalarını ödememelerini istedi.[348]

El-Malih, resmî fecabook sayfasından yaptığı açıklamasında "Tüm Suriyelilerden, bu yönetime olan desteklerini çekmelerini istiyorum. Vergi ödemeyin! Su ve elektrik faturalarını ödemeyin! Dükkânları kapatın! Meydanlardan çekilin ve evlerinizde oturun. Bu rejimin nasıl da çöktüğüne şahit olacaksınız. Çok hassas bir dönemdeyiz. Lütfen sabırlı olunuz" diye konuştu.

---

[346] Şarku'l-Avsat. 11 Eylül 2011. هيثم المالح لـ «الشرق الأوسط»: زمن مبادرات الحلول انتهى والتدخل العسكري في سوريا سيدمرها www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=639766&issueno=11975

[347] İsrahaber. 4 Ekim 2011. Heysem Malih, Suriye Rejimine Ömür Biçti www.israhaber.com/heysem-malih-suriye-rejimine-omur-bicti-13244-haberi.html

[348] İsrahaber. 28 Ekim 2011. Suriyeli Muhaliften Sivil İsyan Çağrısı: Vergi Ödemeyin! www.israhaber.com/suriyeli-muhaliften-sivil-isyan-cagrisi-vergi-odemeyin-13468-haberi.html

30 Ocak 2012'de İngiliz *Daily Telegraph* gazetesine konuşan el-Malih, Beşşar Esed'in tüm fırsatları zayi ettiğini savunarak, Esed'in de Libya lideri Muammer Kaddafi gibi bir sonla karşılaşacağını söyledi.[349]

10 Eylül'de rejimin sivil direnişle devrileceğini ve şiddete karşı oldukları belirten Malih, 27 Mart 2012'de el-Arabiya televizyonuna verdiği demecinde ise, Özgür Suriye Ordusu'nun sayısının yakında 100 bine ulaşacağını, böylece Suriye yönetimine karşı öldürücü bir darbe indireceğini belirtti ve ellerindeki tüm imkânı kullanarak Özgür Suriye Ordusu'nu destekleyeceğini ifade etti.

El-Malih, Ulusal Konsey'den ayrıldıktan sonra 31 Temmuz'da bir grup Suriyeli muhalifle, Mısır'ın Başkenti Kahire'de Suriye Devrimi Mütevelli Heyeti'ni kurdu. El-Malih, bir gün sonra yaptığı açıklamasında, "Kardeşlerimiz, beni geçiş hükümetini kurmakla görevlendirdi. Bugün itibariyle, geçiş hükümetini kurmak için içerideki ve dışarıdaki muhaliflerle istişarelere başlayacağım" dedi. El-Malih'in hükümet kurma girişimi ÖSO ve Ulusal Konsey tarafından eleştirildi.[350]

El-Malih, Konsey üyelerinin diretmesine karşın Suriyeli muhaliflerin yeni bir liderliğe ihtiyacı olduğu inancından ötürü Suriye Ulusal Koalisyonu'nun kurulmasına aktif destek vermişti.[351] Daha önce Suriye'de sadece sivil gösterileri desteklediğini belirten el-Malih, 19 Aralık 2012'de Rusya el-Yovm televizyonuna yaptığı açıklamasında, silahlı savaşın kapsamını daha da genişleterek Suriye'deki Rus ve İranlı sivillerin vurulmasının meşru olduğunu söyledi. El-Malih, "Rusya, Suriye'de savaşıyor. Suriye'nin iktidarındaki çetesine, en basit silahından savaş uçağına ve savaş gemisine kadar her şeyi vererek destek olmaktadır. Rusya'nın Güvenlik Konseyi'ndeki vetosundan ötürü

---

[349] Damien McElroy, The Telegraph. 30 Ocak 2012. Syria: Bashar al Assad and family 'will be killed like Gaddafi' www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9050199/Syria-Bashar-al-Assad-and-family-will-be-killed-like-Gaddafi.html, El-Kudsu'l-Arabî. 31 Ocak 2012. هيثم المالح: عائلة الاسد ستلقى مصيرا دمويا مثل عائلة القذافي واللعبة انتهت www.alquds.co.uk/index.asp?fname=data\2012\01\01-31\31qpt962.htm

[350] El-Cezire. 31 Temmuz 2012. ائتلاف سوري جديد لتشكيل حكومة انتقالية www.aljazeera.net/news/pages/70a882ed-e5e3-4f7e-a991-f0370c0a91c6, El-Cezire 1 Ağustos 2012. الجيش الحر ينتقد تشكيل حكومة انتقالية www.aljazeera.net/news/pages/0db005d2-d476-4894-9031-1fd1f1220227, YDH. 1 Ağustos 2012. Suriyeli muhalifler bu kez de hükümet kavgasında www.ydh.com.tr/HD10528_suriyeli-muhalifler-bu-kez-de-hukumet-kavgasinda.html

[351] El-Cezire. 10 Kasım 2012. المجلس السوري يدرس الذوبان بكيان جديد www.aljazeera.net/news/pages/8fe668f4-0863-4738-a037-187fc0bc36c3

50 bin vatandaşımızı kaybettik. Rusya'nın Suriye halkına karşı savaşmasından ötürü Suriye'deki tüm Rus siviller, Suriye devriminin hedefidir. İranlı siviller de Suriye devriminin meşru hedefidir. Çünkü İran da Suriye halkına karşı savaşmaktadır"[352] diye konuştu.

İmaduddîn Reşid

İmaduddîn Reşid, 1965 yılında Kuneytıra'da dünyaya geldi. 1998 yılında Lübnan'daki Cinan Üniversitesi'nde hadis alanında, 1999 yılında Şam Üniversitesi'nde fıkıh alanında doktorasını tamamladı. Ürdün ve Nijerya'da İslâmî ilimler üzerine dersler verdi.[353] 2010 yılında, "radikal" olduğu iddiasıyla Şam Üniversitesi'nden atıldı. Üniversiteden atılmadan önce Şam ve Fethu'l-İslâm Üniversitesi'nde hadis alanında dersler vermekteydi. Suriye resmî kaynaklarına göre Reşid, 2009 yılında Müslüman Kardeşler Cemaati adına öğrenciler arasında örgütlenme çalışmalarında bulunmaktaydı.

31 Mart 2011'de el-Arabiya televizyonuna Şam'dan bağlanan Dr. Reşid, olağanüstü hal yasasının kaldırılacağının açıklanmasını olumlu bir gelişme olarak görürken, bunun kısa sürede hayata geçirilmesi gerektiğini belirtti. Suriye hükümetinin attığı adımlarla, sokaktaki taleplerin tamamen yerine getirilmediğini savunan Dr. Reşid "Sokağın isteği sadece ekmek değil. Sokak, yolsuzlukların sona ermesini ve özgürlük istiyor" demişti.

7 Nisan 2011'de Ürdün'den Suriye'ye dönerken, uluslar arası televizyonlara yaptığı konuşmalardan ötürü gözaltına alındı.[354] Dr. Reşid, 2 Mayıs'ta serbest bırakıldı ve kısa bir süre sonra tekrar Ürdün'e döndü. Ürdün'e dönmesinden sonra Suriye'deki isyana katkısı, akademisyen kimliğiyle sınırlı kalan Reşid, el-Cezîre televizyonuna Suriye'de yaşananlara ilişkin yorumlar yaptı.

Dr. Reşid, Temmuz ayından sonra Suriyeli muhalifler arasında aktif rol üstlenmeye başladı. Reşid, 16-17 Temmuz tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen Ulusal Kurtuluş Konferansı Hazırlık Komite Üyesi olarak görev aldı. 20 Temmuz'da İstanbul'da düzenlediği basın açıklamasında, Suriye'nin Irak gibi olmayacağını, Suriye'deki Sünnî ve Şiîler arasında savaş çıkmaya-

---

[352] El-Halic. 19 Aralık 2012. «هيثم المالح: الروس في سوريا "هدف مشروع للثورة" www.alkhaleej.ae/portal/082e7a68-ec0c-4176-a9de-fd5a89e6014b.aspx

[353] Arabi Press. 3 Ekim 2013 www.arabi-press.com/?page=article&id=24073

[354] Syrian Human Rights Commite. 9 Nisan 2011. www.shrc.org/data/aspx/d15/4385.aspx

cağını söyledi. Aynı açıklamasında Dr. Reşid, basın açıklamasında "Suriye halkı, her türlü askerî dış müdahaleye karşı çıkmaktadır" dedi.[355]

Konferansın başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra Ulusal Konsey'in kurulması için İstanbul'da çalışmalarını sürdürdü. Dr. Reşid, 29 Ağustos'ta Ankara'da ilan edilen Ulusal Konsey'de isimlerinin yer almasından rahatsız olarak, en sert tepki veren Suriyeli muhalifler arasında yer almaktaydı. Dr. Reşid, 15 Eylül'de Besma Kodmani, Ahmed Ramazan ve Abdulbasit Seyda ile birlikte kameralar karşısına geçerek Ulusal Konsey'in kurulduğunu ilan eden Suriyeli muhaliflerden birisiydi.[356]

Dr. İmaduddîn Reşid, Suriye ordusunun Ağustos ayında Hama'ya başlattığı operasyonun ilk günlerinden beri, sivillerin korunması için Libya'da olduğu gibi uçuşa yasak bölge ilanını istemekteydi. Dr. Reşid, uçuşa yasak bölge kararıyla, ordudan ayrılan Suriyeli asker ve subayların sayısının artacağını, subayların hafif silahlar yerine ağır silahlarla ordudan ayrılabileceğini, yönetimin uzak mesafedeki bölgelere askerî yardım ulaştırmasının engelleneceğini düşünmekteydi.

Dr. Reşid, 5 Eylül 2011'de ilan edilen Suriye Devrimi Yüksek Liderlik Konseyi'nin Kuneytıra temsilcisi olarak seçildi.[357] 18 Kasım 2011'de, Irak'taki Sadr Hareketi'nin, rejime destek olması için Suriye'ye silahlı 4.500 savaşçı gönderdiğini iddia ederken, bu konu üzerine soruşturma açılmasını istedi.[358]

İmaduddîn Reşid, 10 Aralık 2011'de Mısır'ın başkenti Kahire'de Hasan Şalabi, Fida Meczub, Bedr Camus, Riyad Hasan'la birlikte Ulusal Hareket'i

---

[355] Reuters Arapça. 20 Haziran 2011. قوات موالية للاسد تحاصر أحد أحياء دمشق بعد احتجاجات http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76J0N820110720?sp=true

[356] Şarku'l-Avsat. 16 Eylül 2011. «المعارضة السورية تعلن من إسطنبول تشكيلة «المجلس الوطني السوري من ٤١ عضوا www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11980&article=640629&search=%DA%E3%C7%CF%20%C7%E1%CF%ED%E4%20%D1%D4%ED%CF&state=true

[357] Şarku'l-Avsat. 6 Eylül 2011. معارضون سوريون في الداخل يعلنون تشكيل مجلس أعلى لقيادة الثورة www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11970&article=639052&search=%DA%E3%C7%CF%20%C7%E1%CF%ED%E4%20%D1%D4%ED%CF&state=true, El-Cezire. 5 Eylül 2011. قتلى بسوريا ومجلس أعلى لقيادة الثورة www.aljazeera.net/news/pages/bc2383a1-ef42-48f1-8470-cd6956fb8359

[358] Observer M.E. 11 Aralık 2011. أحداث سورية: معارض سوري يتهم الصدر بارسال مسلحين الى سوريا لدعم نظام بشار الاسد http://observerme.com/modules.php?name=News&file=article&sid=11053, El-Cezire. 21 Aralık 2011. تضارب بشأن دخول جيش المهدي لسوريا www.aljazeera.net/news/pages/02dcaef7-50eb-4bc0-a111-46a3387ad80b

kurdu.[359] El-Arabiya televizyonunun ölen Türk pilotlarına ilişkin yayınladığı gizli olduğu iddia edilen belgeler, Ulusal Hareket tarafından sızdırılarak televizyona teslim edilmişti. Bir süre sonra belgelerin sahte olduğu ortaya çıkmıştı.[360]

Dr. Reşid, Kasım sonunda yaptığı açıklamasında, Arap gücünün Suriye'ye girerek sivilleri korumasını istedi.[361] Konsey'de yaşadığı görüş ayrılıklarından ötürü, Ulusal Konsey'deki üyeliğini Mart 2012'de askıya aldı. Reşid, Ulusal Konsey'le olan ihtilaflarının sadece devrimcilerin silahlandırılması konusunda yaşadıkları görüş ayrılığı olduğunu söyledi.[362]

İmaduddîn Reşid, 17 Mart 2012'de ise Konsey'den ayrılan Demokratik Değişim Hareketi lideri Ammar Kurabî, Kurtuluş ve Yapılandırma Hareketi'nden el-Bakkara aşiretinin lideri Nevvaf el-Beşir, Suriye Türkmen Hareketi'nden Yusuf Melle ve Suriyeli Kürtleri temsilen Yeni Hayat Hareketi'nin katıldığı bir koalisyon içerisinde yer aldı. Bu koalisyon, uluslar arası toplumdan Özgür Suriye Ordusu, Yüksek Askerî Konsey ve direniş tugaylarının silahlandırılmasını, muhalif askerî güçlere lojistik destek verilmesini; uçuşa yasak bölge, tampon bölge ve insanî geçiş koridorunun oluşturulmasını istemişti.[363]

Kemal Lebvanî

1957 yılında Şam'ın Zebadani beldesinde dünyaya gelen Lebvanî, 1981 yılında Şam Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. Riyad Türk'ün yanında Komünist Parti'de siyasî hayatına başladı. Şam Baharı'nda aktif olan Lebvanî, Riyad Seyf'in kurduğu Ulusal Diyalog Forumu Komitesi ve İnsan

---

[359] İslammemo. 10 Aralık 2011. إسلاميو سوريا يعلنون التيار الوطني السوري من القاهرة www.islammemo.cc/akhbar/arab/2011/12/10/139645.html, El-Yovmu's- Sabi. 10 Aralık 2011. المعارضة السورية فى القاهرة تشكل لجنة لتوثيق جرائم الأسد www3.youm7.com/News.asp?NewsID=551498&SecID=88&IssueID=0 , Syria Future. http://syrfuture.com/?p=11971

[360] El-Arabiya. 3 Ekim 2012. عماد الدين الرشيد: الوثائق الأمنية فحصتها دول أكدت موثوقيتها www.alarabiya.net/articles/2012/10/03/241700.html, El-Arabiya. 29 Eylül 2012. الوثائق المسربة: قاعدة روسية أمرت بإسقاط الطائرة ودراسة اقتراح بنقل قائديها لحزب الله www.alarabiya.net/articles/2012/09/29/240868.html

[361] Syria Future. 29 Kasım 2011. http://syrfuture.com/?p=7185

[362] Şarku'l-Avsat. 18 Mart 2012. تركيا: نريد حلا إقليميا عربيا.. ولا نؤيد سياسة إيران تجاه سوريا www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12164&article=668518&feature

[363] İsrahaber. 17 Mart 2012. Türkiye'deki Suriyeli Muhalifler İstanbul'da Yeni Koalisyon Kurdu www.israhaber.com/turkiyedeki-suriyeli-muhalifler-istanbulda-yeni-koalisyon-kurdu-14481-haberi.html

Hakları Savunma Komitesi'nin bir üyesiydi. Demokratik Liberal Topluluk'un kurucularındandır.

8 Eylül 2001'de tutuklanan ve Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılanan Lebvanî, tamamını hücre hapsinde geçireceği üç yıllık hapis cezasına çarptırıldı. Kemal Lebvanî, Amerika'ya gerçekleştirdiği ziyaretin ardından 8 Kasım 2005'te Suriye'ye dönüşü sırasında havaalanında tutuklandı ve 12 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Lebvanî, Beyaz Saray'da Amerikalı yetkililerle gerçekleştirdiği görüşmeler sebebiyle "Suriye yönetimi tarafından düşman devletle Suriye yönetimine karşı işbirliği yapmakla" suçlandı.

Lebvanî, görüşmeleri sırasında o dönemin ABD Başkanı George W. Bush'un müsteşar yardımcı Stephen Crouch ve bazı Amerikalı yetkililerle "Suriye yönetimini insan haklarına daha saygılı olması için siyasî ve diplomatik baskılar gerçekleştirmek ve Şam Deklarasyonu'nu sunmak için" görüşmeler gerçekleştirdi.

Lebvanî, daha sonra da hapiste bulunduğu süreçte ayrıca üç yıl daha cezaya çarptırıldı. Şam'ın Adra Hapishanesi'nde altı yıl kaldıktan sonra Cumhurbaşkanı Beşar Esed'in 31 Mayıs 2011'de ilan ettiği suçluların cezasını yarıya indiren affının ardından Kasım 2011'de serbest bırakıldı.[364]

Serbest bırakılmasından kısa bir süre sonra yaptığı açıklamasında Lebvanî, zulme ve şiddete karşı zekâsı ve aklıyla direnen Suriyeli gençlere karşı hayranlığını dile getirerek, Suriye'de günün birinde devrim ayaklanması yapılacağından emin olduğunu, ama bu büyüklükte olacağını tahmin etmediğini belirtti.

Lebvanî, el-Arabiya televizyonuna şunları söyledi:

"Sanki her şey rüya gibi. Suriye Baas Partisi'ne bağlı bir kamptan ayrıldığını ilan eden çocuğun haberi beni çok sevindirdi. Günün birinde halkımın sözünü söyleyeceğini tahmin ediyordum. Suriye'deki devrimi Sovyet ülkelerinde gerçekleşen devrimlere benzetiyorum. Suriye devrimi tarihteki nadir devrimlerdendir. Bu olay tüm dünyayı değiştirecek bir olaydır. Arap ülkelerinde gerçekleşen İslâm, Arap ve yeni dünya baharıdır. Dünya medeniyetini daha ileriye taşıyacak bir adımdır. Suriye muhalefetinin, Suriye

---

[364] Şarku'l-Avsat. 16 Kasım 2011. الإفراج عن ٠٨١١ معتقلا في سوريا بينهم المعارض البارز كمال اللبواني www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=650065&issueno=12041, Uluslar arası Af Örgütü. 15 Kasım 2011. «إطلاق سراح معارض وناشط في "ربيع دمشق" www.amnesty.org/ar/news/syrian-%E2%80%98damascus-spring%E2%80%99-activist-set-free-2011-11-15

devriminin ürettiği gençlerimizin arkasında olması ve onları temsil etmesi gerekir. Devlet müesseselerinin korunması ve yeniden hızlı bir şekilde yapılandırılması için Suriye'deki bu yönetimin derhal gitmesi gerekmektedir. Toplumun her tabakasıyla yeni bir anayasa ve ulusal bir uzlaşı sağlanması için diyaloğun başlaması gerekir. Halihazırdaki yönetim asla bu sürecin içerisine dahil edilmemelidir.

Yönetim sürekli beni korkutmaya çalıştı. Beni kitaplardan mahrum bıraktı. Sadece görevlilerin bana eşlik etmesi şartıyla ailemin ziyaretine ve telefon görüşmelerine izin verdi. Kızıl Haç'tan temsilci bir heyetin gelip Suriye yönetiminin on binlerce göstericiyi tutuklayıp işkence ettiği yönündeki suçlamalardan dolayı gerçekleştirdiği ziyarete çok öfkelendim. Bu heyet sadece hapishanedeki günlük yaşam hakkında birkaç şey öğrenmekle yetindi. Heyetin, muhaliflerin hangi şartlarda tutuklandıkları ve ne düşündükleri hakkında muhaliflerle konuşmalarına izin verilmedi."[365]

"Ulusal Konsey, ABD-Fransa projesi"

Serbest bırakılmasından sonra Suriye'deki isyana desteğini her ortamda açıklayan Lebvanî, silahlı mücadelenin meşrûiyet kazanması için çalıştı. Serbest bırakılmasından kısa bir süre sonra Ürdün'e sığınan Lebvanî, Ulusal Konsey'in Fransa-Amerika projesi olduğunu, "bir işbirlikçiyi başka bir işbirlikçiyle değiştirmeyi" hedeflediğini söyledi.

Lebvanî, *Zaman el-Vasl*'a yaptığı açıklamasında "Ulusal Konsey, Amerika-Fransa istihbaratının ürünüdür. Bir işbirlikçiyi başka bir işbirlikçiyle değiştirmeyi hedeflemektedir. Kuruluş tohumu, Besma Kodmani'nin eliyle oldu. Kodmani, uluslar arası ilişkilerini kullanarak Konsey'in kurulmasını başardı. NATO'nun müdahalesini ve Suriye'de yönetime gelmeyi hedefliyorlardı. Konsey üyeleri böyle düşünüyordu; fakat bu gerçekleşmedi" dedi.

Lebvanî sözlerine şöyle devam etti: "Suriye muhalefeti, özgür bırakılmadı. Düşünün; Koalisyon'un iç tüzüğü, hazır bir şekilde önümüze geldi. Bize, imza atmak düştü sadece. Her türlü düzenleme yapmak yasak. Düzetlme için üyelerin üçte birinin desteği gerekiyor. Buradan Koalisyon'da yer alan herkesin kötü olduğu sonucunu çıkaramayız; iyiler de var. Fakat Ko-

[365] İsrahaber. 19 Kasım 2011. Esed'in Serbest Bıraktığı Suriyeli Muhalif Lebvani Ne Dedi? http://israhaber.com/esedin-serbest-biraktigi-suriyeli-muhalif-lebvani-ne-dedi-13628-haberi.html

alisyon, uluslar arası istihbarat örgütlerinin mutfağından yönetilmektedir. Hehrangi bir değişime gücü yetmez."

Kemal Lebvanî, Türkiye'nin Suriye sorununun çözümü konusundaki girişimlerinin arka planına dair açıklamalarda da bulundu. Müslüman Kardeşler Cemaati'nin 2011 yılının sonuna kadar Cumhurbaşkanı Esed'le hükümet pazarlığına girdiğini belirten Lebvanî, MİT Başkanı Hakan Fidan ve Şam alimlerinden Hüsameddin Farfur'un da bu pazarlıklara aracı olduğunu; Müslüman Kardeşler'in bakanlar kurulunun yarısını istemesi, Esed'in de üçte birini vermesinden ötürü görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlandığını söyledi.[366]

Kemal Lebvanî, Gassan Hito'nun başbakan seçilmesine tepki göstererek Koalisyon'dan istifa etmişti.[367]

Nevvaf el-Beşir

1954 yılında Deyr ez-Zor'da dünyaya gelen el-Beşir, 1975 yılında babasının vefatı üzerine el-Bekkara aşireti şeyhlerinin şeyhi oldu. Bir süre Sosyalist İttihadcılar Hareketi'nde görev alan el-Beşir, 1990 yılında milletvekili oldu. 1993 yılında Sosyalist İttihadcılar Hareketi'nden ayrılan Beşir, 1998 ve 2003 yıllarında girdiği genel seçimlerde milletvekili olmayı başaramadı. Siyasî hayata katıldığı dönem içerisinde Suriye yönetimiyle ülkede ciddi bir değişimin yaşanmayacağı kanısına varan Beşir, 2005 yılında Şam Deklarasyonu'na Suriyeli aşiretleri temsilen girmişti.[368]

Son 17 yıldır ülke dışına çıkışı yasaklanan el-Beşir, Suriye'deki ayaklanmanın başladığı ilk günlerden itibaren gösterilere katılmış, yönetim kaynaklarının "silahlı çeteler var" iddiasını kabullenmeyerek "Suriye'de devrimin sivil olduğunu" savunmuştu.[369] Nevvaf el-Beşir, 10 Nisan'da, Suriye yönetimine çağrıda bulunarak kan dökmek yerine göstericilerle diyalog yöntemini seçmesi gerektiğini söyledi. Deyr ez-Zor'dan *Şarku'l-Avsat* gazetesine yaptığı

---

[366] Zaman el-Vasl. 19 Ocak 2013. فتح النار على الإخوان والمجلس والائتلاف.. كمال اللبواني لـ"زمان الوصل": واشنطن تريد فيدرالية "علوية - كردية" ومصر ضد الثورة www.zamanalwsl.net/readNews.php?id=35140

[367] YDH. 24 Mart 2013. Suriye Devrimi Genel Kurulu da Hito hükümetini tanımıyor www.ydh.com.tr/HD11636_suriye-devrimi-genel-kurulu-da-hito-hukumetini-tanimiyor.html

[368] Şarku'l-Avsat 7 Ekim 2011. أنباء متضاربة حول وفاة شيخ أكبر قبيلة في دير الزور.. تحت التعذيب www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12001&article=643894

[369] Şarku'l-Avsat. 1 Ağustos 2011. اعتقال شيخ قبيلة البقارة كبرى قبائل دير الزور.. ورجاله يحذرون النظام من العواقب www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11934&article=633712

açıklamasında el-Beşir, "Suriye halkı, onurunu, haklarını ve özgürlüğünü elde edinceye kadar gösterilere devam edecek. Geriye dönüş yok"[370] dedi.

El-Beşir, 12 Mayıs'ta da tutuklanmış ve kısa bir süre sonra serbest bırakılmıştı.[371] 31 Temmuz'da Suriye ordusu, rejim karşıtı gösterilere katılarak kitlelere hitap eden Bekkara aşiretinin lideri Nevvaf el-Beşir'i Deyr ez-Zor'da bir kez daha tutukladı.[372]

İsyanı destekleyen duruşundan ötürü göz altına alınan el-Bekkara şeyhi el-Beşir, işkence altında öldüğü iddialarının yayıldığı bir dönemde 69 gün tutuklu kaldıktan sonra 9 Ekim'de serbest bırakıldı.[373] Nevvaf el-Beşir, tutuklanmadan kısa bir süre önce Reuters'e yaptığı açıklamasında, rejim güçlerinin saldırılarına karşılık olarak doğan silahlı direnişi durdurmakta başarısız olduğunu buna rağmen sivil devrim çağrısını sürdürdüğünü söyledi.

El-Beşir'in tutuklanmasından sonra Deyr ez-Zor'da bir araya gelen aşiret liderleri de "sivil devrime" desteklerini açıkladılar. El-Beşir, Şam Deklarasyonu Genel Sekreterlik üyesiydi. El-Beşir'in muhalefet içerisinde yükselişi de Şam Deklarasyonu'na dayanmaktaydı. Suriye'deki kaynaklar, Bekkara'nın 1.2 milyon mensubunun bulunduğunu savundu.[374] Fakat el-Beşir'in, Bekkara'nın tüm mensuplarını rejim karşıtı safta toplamakta başarısız olduğu ortaya çıktı.

13 Ocak 2012'de Türkiye'ye sığınan el-Beşir, fazla zaman geçmeden Ulusal Konsey'e katıldı. El-Beşir, lideri olduğunu söylediği el-Bekkara aşiretinin 1.5 milyon nüfusa sahip olduğunu iddia etti.[375] El-Beşir, Ulusal Konsey'e katılmasından kısa bir süre sonra Konsey'deki üyeliğini askıya aldı ve Yapılandırma Hareketi'ni kurarak 17 Nisan'da Dr. İmaduddîn Reşid ve Ammar Kurabî gibi Suriyeli bir grup muhalifle yeni koalisyon arayışı içerisine girdi.[376]

---

[370] Şarku'l-Avsat. 10 Nisan 2011. شيخ قبيلة بارزة في سورية يدعو النظام للحوار بدلا من «الإيغال في إراقة الدماء» http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11821&article=616521

[371] Syrian Human Rights Commite. 30 Mayıs 2011. www.shrc.org/data/aspx/d13/4463.aspx

[372] Reuters Arapça. 31 Haziran 2011. المعارضة: القوات السورية تعتقل زعيما قبليا بارزا http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76U0EC20110731, El-İttihad. 1 Ağustos 2011. اعتقال معارض سوري بارز www.alittihad.ae/details.php?id=71798&y=2011

[373] Şarku'l-Avsat. 10 Ekim 2011. النظام السوري يفرج عن الشيخ نواف البشير بعد أنباء عن وفاته تحت التعذيب منذ أيام www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=644346&issueno=12004

[374] Şarku'l-Avsat. 1 Ağustos 2011. اعتقال شيخ قبيلة البقارة كبرى قبائل دير الزور.. ورجاله يحذرون النظام من العواقب www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11934&article=633712

[375] Şarku'l-Avsat. 10 Nisan 2011. شيخ قبيلة بارزة في سورية يدعو النظام للحوار بدلا من «الإيغال في إراقة الدماء» http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=616521&issueno=11821

[376] İsrahaber. 17 Mart 2012. Türkiye'deki Suriyeli Muhalifler İstanbul'da Yeni Koalisyon Kurdu http://israhaber.com/turkiyedeki-suriyeli-muhalifler-istanbulda-yeni-koalisyon-

Nevvaf el-Beşir, İstanbul'dan 19 Ocak'ta el-Cezîre televizyonuna yaptığı açıklamasında, Suriye krizinin derhal BM Güvenlik Konseyi'ne havale edilmesini istedi; tampon bölge ve uçuşa yasak bölge oluşturulması çağrısında bulundu. El-Beşir, "ÖSO'nun silahlandırılmasını istiyoruz. Eğer elimizde silah olursa birkaç hafta içerisinde Şam'da oluruz" dedi.

El-Beşir, 16 Ocak 2012'de el-Cezîre televizyonuna yaptığı açıklamasında, Suriye ordusunun Suriye halkını temsil etmediğini söyleyerek şunları ilave etti: "Suriye ordusu, Golan'a gideceği yerde halkına karşı saldırıya geçti. Bu ordu, ulusal bir ordu değil. Bu ordu, Esed ailesinin ordusudur ve bizi temsil etmemektedir. Bizi temsil eden ordu, Özgür Suriye Ordusu'dur."

El-Cezîre'ye konuşmasından üç ay önce Suriye televizyonuna yaptığı açıklamasında, Beşşar Esed yanlısı mesajlar veren ve Suriye devriminin dış güçler tarafından saptırıldığını belirten Nevvaf el-Beşir, el-Cezîre'deki konuşmasına Suriyeli devrimcileri selamlayarak başladı ve şunları söyledi: "Suriye halkı kararını aldı. Bu rejimin devrilmesi kararından geri adım atmayacaktır. Suriye krizinin Güvenlik Konseyi'ne taşınmasını, tampon bölge ve insanî geçiş koridoru oluşturulmasını istiyoruz. Özgür Suriye Ordusu'nun desteklenecegi lojistik güzergâhların oluşturulmasını istiyoruz."

El-Arabiye televizyonuna yaptığı açıklamasında ise Suriye'de yaşananları dünyaya daha net bir şekilde duyurmak için Türkiye'ye geldiğini belirten el-Beşir, bundan sonra Ulusal Konsey'de çalışmalarını sürdüreceğini söyledi. Türkiye'den sonra bir dizi temaslarda bulunmak için Avrupa ve Arap ülkelerine de gideceğini ifade eden el-Beşir, "Suriye'de toplu katliamlar işleniyor" dedi.

Ailesinin ve akrabalarının geçmiş dönemde olduğu gibi gelecekte de rejimin tehdidi altında yaşayacağını ifade eden el-Beşir, ailesinin başına gelecekler den Suriye rejiminin sorumlu olacağını söyledi.

El-Beşir ve akrabaları, el-Beşir'in işkenceye maruz kaldığı iddialarını, rejim resmî televizyonuna yaptığı açıklamalarla yalanlamıştı. El-Beşir, el-Arabiya'ya yaptığı açıklamasında, Suriye Televizyonu'nun kendisiyle yaptığı röportajın zorla ve ailesinin evinin bombalanması tehdidi altında gerçekleştirildiğini söyledi.[377]

---

kurdu-14481-haberi.html

[377] İsrahaber. 16 Ocak 2012. Türkiye'ye Sığınan El Bekare Aşiretinin Şeyhi Konuştu www.israhaber.com/turkiyeye-siginan-el-bekare-asiretinin-seyhi-konustu-13995-haberi.html

Rıdvan Ziyade

Rıdvan Ziyade, 1976 yılında Şam'a bağlı Daraya'da dünyaya geldi. Tıp fakültesinden diş doktoru olarak mezun oldu. Fakat siyasî ve hukukî alanda çalışmayı, mesleğini yapmaya tercih etti.

Cumhurbaşkanı Hafız Esed'in ölümünden sonra başlayan Şam Baharı'nın destekçilerinden olup, 2005 yılında Şam Deklarasyonu'na imza attığı için yurt dışına çıkış yasağı getirildi. 2005 yılında Şam İnsan Hakları Araştırma Merkezi'ni kurdu. 2007 yılında Amerika'ya göç etmek zorunda kaldı. 2008 yılında Washington'da Suriye Stratejik ve Siyasî Araştırmalar Merkezi'ni kuran Ziyade, Amerika'da yaşamaya devam etti.

Ekim 2011'de kurulan Ulusal Konsey'in kuruluşunda aktif rol alan Ziyade, Konsey'e Ulusal Blok adına katıldı. Nisan 2012'ye kadar Konsey'de Dış ilişkiler Komisyonu Müdürü olarak görev yaptı.[378]

Suriye Stratejik ve Siyasî Araştırmalar Merkezi Başkanı, İslâm ve Demokrasi Araştırmaları Merkezi Yönetim Kurulu Üyesi, Uluslar arası Medya Kalkınma Forumu Üyesi, Suriye Araştırmaları Derneği (SSA) Üyesi, Uluslar arası Af Örgütü Üyesi, Uluslar arası Araştırmalar Derneği (ISA) Üyesi ve Orta Doğu Enstitüsü Üyesi olan Rıdvan Ziyade, Haziran ayında Antalya'da düzenlenen konferansa katıldı. Antalya Konferansı Yürütme Kurulu adına Rusya'ya giden Suriyeliler arasında yer aldı.[379] Ziyade, Burhan Galyun başkanlığında Moskova'ya giden Ulusal Konsey heyeti içerisinde de yer almıştı.[380]

Rıdvan Ziyade'nin küçük kardeşi Yasin, bayram namazını kıldığı Daraya'da güvenlik güçleri tarafından tutuklandı. *Şarku'l-Avsat*'ın haberine göre siyasete müdahil olmayan Yasin, sadece ticaretle meşgul olmaktaydı. 2000'li yıllarda Suriye'yi terk etmesinden sonra rejim aleyhindeki çalışmalarına hız verdi. Bu durum, ailesi üzerindeki baskıların artmasına neden oldu.

Rıdvan Ziyade, Nisan ayının ilk haftalarında Amerikalı yetkililerle gerçekleştirilen iki toplantıya da katılarak Suriyeli muhaliflerin isteklerini dile

---

[378] Carnegie. 5 Aralık 2011. Radwan Ziadeh. http://carnegie-mec.org/publications/?fa=48727

[379] International.daralhayat.com/portalarticlendah/281715 , http://international.daralhayat.com/internationalarticle/282787

[380] El-Hayat. 25 Haziran 2011. معارضون سوريون إلى موسكو لاقناعها بتغيير موقفها الرافض استصدار قرار في مجلس الأمن يلين نظام بلادهم http://international.daralhayat.com/internationalarticle/330238, El-Hayat. http://international.daralhayat.com/internationalarticle/327558

getirmişti. Görüşme sonrasında yaptığı açıklamasında, Obama yönetimimden, Mısır'a karşı takındığı gibi bir tavır takınmasını beklediklerini söyledi.[381]

Rıdvan Ziyade'ye göre Suriyeli devrimcilerin önünde iki seçenek bulunmaktaydı. Birincisi, Mısır örnekliğinde olduğu gibi, merkezdeki bir meydanı işgal ederek cumhurbaşkanını istifaya zorlamak; ikincisi ise Libya örnekliğinde olduğu gibi, kurtarılmış bölge ilanından sonra diğer bölgeleri de silah yoluyla ele geçirmek.

Rıdvan Ziyade, *el-Hayat* gazetesinde 26 Nisan 2011'de kaleme aldığı makalesinde merkezlerdeki meydanlarda düzenlenen gösterilere güvenlik güçlerinin gerçek mermilerle müdahale ettiğini öne sürerek, Suriye'nin önünde üç muhtemel senaryonun olduğunu belirtmişti. Birinci senaryoya göre, Beşşar Esed rejimi güç kullanarak bir yıl içerisinde kontrolü yeniden ele geçirecek, tüm gösterileri bastıracaktı.

İkinci senaryo Dera, Banyas ve Rastan'da olduğu gibi Suriye ordusu içerisinde bölünmelerin yaşanmasını öngörüyordu. Bu senaryoya göre, Suriyeli isyancılar zayıf bir şekilde de olsa gösterilere devam etmekle birlikte, Suriye ordusu içerisinde bölünmeler yaşanacak, güvenlik güçleri ordudan ayrılanları öldürerek cezalandıracaktı. Rıdvan Ziyade, sivilleri korumak için üst düzey subayların ordudan ayrılabilmeleri için biraz zamana ihtiyaç olunduğunu ifade etmekteydi.

Üçüncü senaryoya göre ise Suriye'de tamamen Libya modeli gerçekleşecek ve dış müdahale olacaktı. Gösterilerin devam ettiği, ordudan ayrılan askerlerle güvenlik güçleri arasında çatışmaların sürdüğü, fakat her iki tarafın da diğerine galip gelemediği bir dönemde sivil kayıpların sayısı artacak; işte böyle bir dönemde sivillerin korunması için dış müdahale gerçekleşecekti.[382]

Rıdvan Ziyade, 25 Ağustos'ta yaptığı açıklamasında, Libya'da başarılı olmasına rağmen Suriye'ye dış müdahalenin ve Suriyelilerin silahlandırılmasının sivil kayıpların sayısını artıracağını da söylemişti.[383]

Rıdvan Ziyade, Usame Müncid ve Farah Atassi'yle birlikte ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Jeffrey Feltman'ın konuşma yaptığı ABD-Lübnan zirve-

---

[381] 14 March. 15 Nisan 2011. المعارضة السورية تشكو من صد البيت الابيض لها وامتناعه عن التنديد باجراءات النظام العنيفة وقتل المدنيين www.14march.org/news-details.php?nid=Mjg4OTgy

[382] El-Hayat. 26 Mayıs 2011. سورية: سيناريوات المرحلة المقبلة http://international.daralhayat.com/internationalarticle/270732

[383] El-Hayat. 25 Ağustos 2011. التدخل العسكري في سورية مستبعد رغم نجاحه في ليبيا http://international.daralhayat.com/internationalarticle/300993

sine katılmıştı.[384] ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Orta Doğu işlerinden sorumlu bakan yardımcısı Jeffrey Feltman, Lübnanlıların Suriye muhalefetine destek olmalarının ahlâkî bir görev olduğunu söyledi. Feltman, Washington'da düzenlenen ABD-Lübnan zirvesinde yaptığı konuşmasında "Lübnanlıların Suriye muhalefetine destek vermesi, ahlâkî ve siyasî bir görevdir"[385] dedi.

3 Ağustos'ta Amerika Dışişleri Bakanı Clinton'la görüşen muhalif heyet içerisinde yer alan Rıdvan Ziyade, "Clinton'a, 'Obama'nın Esed'e görevini bırakma çağrısı yapmasını istiyoruz' dedik"[386] diye açıklamada bulundu. Ziyade, ABD Devlet Başkanı Barack Obama'nın, 19 Mayıs'ta Washington'da Dışişleri Bakanlığı'nda, ABD'nin Orta Doğu politikası üzerine yaptığı konuşmaya katılan Suriyeli muhalifler arasında da yer almıştı.[387]

8 Ekim'de *el-Hayat* gazetesine yaptığı açıklamasında, Suriye halkının silahlandırılmasına karşı olduklarını; çünkü bu durumun iç savaşa yol açacağını söyleyen Ziyade, aynı açıklamasında Suriyeli asker ve subayların ordudan ayrılmasını desteklediklerini ifade etmişti.[388] 18 Eylül'deki açıklamasında ise Suriye'nin petrol olmadığı için Suriye'deki özgürlük savaşını hiçkimsenin desteklemediğini öne sürdü.[389]

Rıdvan Ziyade'nin dış müdahale ve silahlı mücadele konularındaki tutumu da diğer birçok muhaliflerinki gibi hem çelişkiliydi; çünkü dış müdahaleye karşı olduklarını söylüyorlar, ama "uluslar arası koruma" adı altında müdahale için de her türlü girişimde bulunuyorlardı. Örneğin Rıdvan Ziyade, 3 Mayıs 2011'de "Biz, her türlü dış müdahaleye karşıyız. Suriyelilerden hiçkimse de dış müdahaleyi kabul etmemektedir. Fakat sivillerin korunması için tüm imkânlarımızı seferber etmekten geri durmayacağız"[390] demekteydi.

---

384 El-Hayat. 27 Ağustos 2011 http://international.daralhayat.com/internationalarticle/377062

385 İsrahaber. 21 Mart 2012. Feltman'dan Lübnanlılara Suriye İçin Ev Ödevi http://israhaber.com/feltmandan-lubnanlilara-suriye-icin-ev-odevi-14505-haberi.html

386 El-Hayat. 14 Mart 2011. http://international.daralhayat.com/internationalarticle/293993

387 El-Hayat. 20 Mayıs 2011. أوباما يواكب التحولات العربية ويضع تصوراً لأسس السلام http://international.daralhayat.com/internationalarticle/268625

388 El-Hayat. 8 Ekim 2011. رضوان زيادة: مدن خاوية بسبب الاعتقالات و«إنهاك متبادل»... لكن الوقت لمصلحتنا http://international.daralhayat.com/internationalarticle/315962

389 El-Hayat. 18 Eylül 2011. زيادة يدعو الغرب إلى تكثيف ضغوطه http://international.daralhayat.com/internationalarticle/308601

390 İlaf. 3 Mayıs 2011. "إيلاف" تستطلع رأي المعارضة السورية في التدخل الخارجي www.elaph.com/Web/news/2011/5/651621.html

Ulusal Konsey'in kurulmasında aktif rol olan Rıdvan Ziyade, Amerika ve diğer Batılı ülkelerin Konsey'e verdiği vaatleri yerine getirmediğini gerekçe göstererek Koalisyon'a girmeyi kabul etmemişti. Ziyade, 17 Haziran 2013'te yaptığı açıklamasında da Batı'nın Suriyeli muhaliflere vereceği silahın muhaliflerin bazı başarılar elde etmesinde önemli rol oynayacağını; fakat nihai zafer ve Esed yönetiminin devrilmesi için uçuşa yasak bölge ve hava operasyonunun zorunlu olduğunu söylemişti.[391]

Semir Neşşar

Semir Neşşar, 1945 yılında Halep'te dünyaya geldi. 2000 yılında Beşşar Esed'le birlikte başlayan Şam Baharı'nın aktif üyelerindendir. Muhalif siyasî duruşundan ötürü ilk defa 2003 yılında tutuklandı. 2005 yılında Washington'da Suriye muhalefeti toplantısına katılması ve 2006 yılında Özgür Suriye Ulusal Partisi'nin sözcüsü olarak atanmasından sonra tekrar tutuklandı. 2005 yılında Şam Deklarasyonu Koalisyonu Genel Sekretarya Başkanı olarak seçildi. Halepli iş adamlarından olan Neşşar, 2011 yılının son aylarında ülkesini terk ederek İstanbul'da yaşamaya başladı. Neşşar, Ulusal Konsey'in Yürütme Kurulu'na getirildi.[392]

Semir Neşşar, Suriyeli muhaliflerden bazılarının silahlı mücadeleye karşı tereddütlü baktığı ilk dönemde bile ÖSO'ya desteğini açıklamıştı. Neşşar, Barada televizyonuna 13 Aralık'ta yaptığı açıklamasında, Özgür Suriye Ordusu'nun Suriye devriminin bir parçası olduğunu, Özgür Suriye Ordusu'nu desteklediklerini söyledi.

Suriye Ulusal Konsey Üyesi Semir Neşşar, Suriye muhalefetinin çoğunluğunun NATO'yu istediğini söyledi. *Washington Times*'a konuşan Neşşar, "Ulusal Konsey'in çoğunluğu, askerî müdahalenin en kısa sürede gerçekleşmesini istemektedir. Fakat bazıları kendilerini cesur hissetmediği için bunu alenî bir şekilde söylemektedir" dedi. NATO müdahalesine Suriye halkının destek vermesi için müdahaleye Türkiye'nin önderlik etmesi gerektiğini savunan Neşşar, "Amerika'nın imajını düzeltmesi için önünde tarihî bir fırsat durmaktadır" diye konuştu.

ABD'nin 2003'teki Irak işgali sebebiyle bölgedeki imajı son derece bozulmuştu ve Rusya ve Çin'in karşı çıkmasından ötürü Güvenlik Konseyi,

---

[391] En-Nehar. 17 Haziran 2013. المعارض السوري رضوان زيادة: التسليح ليس كافياً www.annahar.com/article/41057

[392] Carnagie. 29 Ağustos 2012. Samir Nashar. http://carnegie-mec.org/publications/?fa=49216

Libya'da olduğu gibi Suriye'ye karşı da askerî müdahale için "uçuşa yasak bölge" kararı çıkartamamıştı. Semir Neşşar, ABD'yi bölgedeki imajını düzeltmesi için Suriye'ye müdahaleye çağırıyordu.

Semir Neşşar, devrim sonrası için de ABD'ye vaadlerde bulunuyordu. Filistin-İsrail barışı konusunda Suudî Arabistan'ın öncülüğünde gündeme getirilen Arap Barış Planı'nın kabul edilebileceği mesajını veren Neşşar, İran'ın Suriye devrimine karşı tutumundan dolayı da Esed sonrası yeni Suriye'nin İran'a karşı tavrının değişebileceğini belirtmişti.

"Esed sonrası dönemde dış siyasetten ziyade iç siyasete önem vereceklerini, siyasal ve sosyal alanda reformları hayata geçireceklerini" belirten Semir Neşşar, "Esed sonrası dönemde İsrail'le ilişkiniz nasıl olacak?" sorusuna açık cevap vermeyerek "Bu soruyu halkın iradesine bırakıyoruz. Esed'in devrilmesinden sonra halk, İsrail'le ilişkilerinin nasıl olacağına demokratik bir şekilde karar verecektir" dedi.

Neşşar, eski Lübnan Başbakanı Sa'd Harirî ailesine ait el-Mustakbel televizyonuna 2 Ocak 2012'de yaptığı açıklamada, Arap Birliği'nin Suriye'ye gözlemciler göndermesine tepki gösterdi. Neşşar, Arap Birliği'nin Suriye yönetimine fırsat vermeye devam ettiği suçlamasında bulunarak, Suriye konusunun Güvenlik Konseyi'ne bırakılması gerektiğini söyledi.[393]

Şam Deklarasyonu'nu temsilen Ulusal Konsey'de bulunan Semir Neşşar, liberal ve Halepli bir iş adamı olması hasebiyle başkanlık için Burhan Galyun'a alternatif olabilecek bir isimdi. Diğer üyelerin de desteğini alabilmek için İhvan liderlerinden Faruk Tayfur'la basın toplantısı düzenledi. Fakat Konsey'deki diğer üyelerin desteğini alamadığı için Neşşar'ın da başkanlık şansı gün geçtikçe zayıfladı.

Fakat Neşşar, Burhan Galyun'un yeniden başkan seçilmesine en sert tepkiyi veren isim oldu. Şam Deklarasyonu adına yayınladığı basın açıklamasında, Galyun'un yeniden başkan seçilmesiyle Konsey'in ilkelerinin çiğnendiğini belirtti. Barada televizyonuna konuşan Neşşar, Galyun'un başkanlık süresinin uzatılmasında dış güçlerin etkisinin olduğunu savundu.[394]

---

[393] İsrahaber. 3 Ocak 2012. Semir Neşşar: Ulusal Konsey'in Çoğunluğu NATO'yu İstiyor http://israhaber.com/semir-nessar-ulusal-konseyin-cogunlugu-natoyu-istiyor-13890-haberi.html

[394] İlaf. 7 Şubat 2012. برهان غليون يهدد بالاستقالة إن لم يتم التمديد له www.elaph.com/Web/news/2012/2/714922.html

Suheyr Atassi

Aslen Humuslu olup, 1971 yılında Şam'da dünyaya gelen Suheyr Atassi, 2000 yılında vefat eden Suriyeli muhaliflerden Cemal el-Atassi'nin kızıdır. Suriyeli mütefekkirlerden olan ve bir dönem bakanlık yapan Cemal el-Atassi, Salah el-Bitar ve Mişel Eflak'la birlikte Arap Baas Sosyalist Partisi'nin kurucuları arasında yer almıştı.[395]

Suriye Cumhurbaşkanı Luey el-Atassi ve Nureddin el-Atassi gibi Suriye toplumunda tanınmış bir aileye mensuptur. Şam Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransızca Bölümü'nden mezun oldu. Suriye'deki ayaklanmanın başladığı ilk günlerde gösterileri organize etmek için kurulan Suriye Devrimi Genel Kurulu'nun kurucu üyesidir. El-Atassi, 11 Kasım 2012'de Doha'da kurulan Ulusal Koalisyon'a başkan Muaz el-Hatib'in yardımcısı olarak seçildi.

Atassi, 2000 yılındaki Şam Baharı döneminde Demokratik Diyalog Forumu'nu kurdu. Diğer forumlarda olduğu gibi 2005 yılında kapatıldı ve el-Atassi bir hafta süresince göz altında tutuldu. 16 Mart 2011'de Suriye'de ilk gösteriyi düzenleyenler arasında yer aldı.[396] El Cezîre üzerinden yaptığı açıklamalarla Suriye'de gösterileri desteklediği için tutuklandı.[397] Bir ay tutuklu kaldıktan sonra serbest bırakıldı. Suriye'ye dış müdahalenin savunucuları arasında yer alan el-Atassi, Batı'nın bu yöndeki endişelerini gidermek için çalıştı.[398]

Suheyr Atassi, Suriye'de kaldığı süre zarfında, isyana olan desteğini farklı şekillerde sürdürdü. 16 Temmuz'da *Şarku'l-Avsat*'a verdiği demecinde "Elleri, Suriye halkının kanına bulaşan Suriye rejimiyle diyaloğa" karşı olduğunu açıkladı. Atassi aynı demecinde "Suriye devrimi rejime 'Suriye, Esed ailesinin çiftliği değildir' mesajını verdi" dedi.[399]

---

395 El-Cezire. 13 Kasım 2012. سهير الأتاسي.. من المتدى إلى الائتلاف الوطني www.aljazeera.net/news/pages/11cb49ad-112a-4229-8215-0304e20fe121

396 Youtube. 16 Mart 2011. www.youtube.com/watch?v=KY-B_msKEa4&feature=related

397 El-Cezire. 17 Mart 2011. سهير الأتاسي www.aljazeera.net/news/pages/1363cf13-a4de-463e-bdf8-79beaef3b4b5

398 El-Cezire 13 Kasım 2012. سهير الأتاسي.. من المتدى إلى الائتلاف الوطني www.aljazeera.net/news/pages/11cb49ad-112a-4229-8215-0304e20fe121

399 Şarku'l-Avsat. 16 Haziran 2011. سهير الأتاسي: بشار لم يكتب الشرعية بل ورثها.. ولا حوار مع سلطة يدها ملطخة بدماء أهلنا www.aawsat.com//details.asp?section=4&article=631356&issueno=11918

Suriyeli muhaliflerin düzenlediği konferanslara katılamayan el-Atassi, Aralık 2011'de Suriye'den ayrılarak Paris'e gitti.[400] Paris'te Fransa yönetimi ve AB Parlemantosu tarafından karşılandı. Aralık 2012'de el-Cezîre'ye yaptığı açıklamasında el-Atassi, BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimî'nin siyasî çözüm girişiminde Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in de bulunmasından ötürü reddettiğini söyledi.[401] Mart 2013'te Gassan Hito'nun başbakan seçilmesine tepki gösteren Suheyr Atassi, Koalisyon'daki üyeliğini askıya aldı; ancak bir gün sonra Koalisyon'a yeniden döndü.[402]

Suheyr Atassi'nin, 5 Aralık'ta Ulusal Koalisyon'daki tüm görevlerinden istifa ettiği açıklandı.[403]

Velid el-Bunnî

Bir tıp doktoru olan Velid el-Bunnî, 1964 yılında Şam'ın el-Tal semtinde doğdu. Halen Fransa'nın başkenti Paris'te yaşıyor. Siyasî faaliyetlerinden ötürü 2001 yılında göz altına alınan Bunnî, anayasayı yasadışı yollarla değiştirmeye çalışmakla suçlanarak beş yıl hapse mahkûm edildi. Bunnî, Suriye İnsan Hakları Savunma Komiteleri'nin kurucu üyesidir.[404] Şam Baharı üyesi olup 8 Aralık 2011'de Heysem el-Malih'le birlikte Suriye Ulusal Konseyi'ne katıldı. Bunnî, Ulusal Konsey'deki üyeliğini, Konsey'in genişlemeye karşı çıkmasını gerekçe göstererek askıya almıştı.[405] 2005 yılında ilan edilen Şam Deklarasyonu'nun öncülerinden olan Bunnî, Şam Deklarasyonu'nun genel sekreterliğine seçilmesinden sonra Aralık 2007'de bir kez daha tutuklanmış, Haziran 2010'a kadar hapis cezasına çarptırılmıştı.[406]

---

400 El Arab. 22 Ocak 2012. المعارضة سهير الأتاسي غادرت سوريا www.alarab.qa/details.php?issueId=1499&artid=169036

401 YDH. 26 Aralık 2012. Ulusal Koalisyon'dan barışçı çözüme ikinci ret www.ydh.com.tr/HD11241_ulusal-koalisyondan-barisci-cozume-ikinci-ret.html

402 YDH. 20 Mart 2013. Ulusal Koalisyon içinde "başbakan" gerginliği www.ydh.com.tr/HD11623_ulusal-koalisyon-icinde--basbakan--gerginligi.html

403 El-Alem. 5 Aralık 2013. سهير الأتاسي تستقيل من «الائتلاف السوري» بعد اتهامات بالفساد www.alalam.ir/news/1541503

404 BBC Arapça. 31 Temmuz 2002. الحكم بالسجن على معارضين سوريين http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/middle_east_news/newsid_2164000/2164496.stm

405 Suriye Ulusal Konseyi. 8 Aralık 2011 www.ncsyria.com/news.php?action=show&id=246

406 The Arabic Network for Human Rights Information. 7 Ağustos 2011. اعتقال الدكتور وليد البني مجددا مع نجليه اياد و مؤيد www.anhri.net/?p=37083, Damascus Center for Theoreti-

Suriye'de ayaklanmanın başladığı ilk günden itibaren gösterilere aktif bir şekilde katılan Bunnî, 28 Temmuz 2011'de Şam'a bağlı Harasta'da düzenlenen gösteride göstericilere hitaben bir konuşma yapmış, bu yüzden de halkı provoke etmekle suçlanmıştı.

6 Ağustos'ta Suriye güvenlik güçleri, Suriye'de rejimin sivil bir şekilde değişimi için ulusal konferans çağrısı yapan muhaliflerden Velid Bunnî'yi iki oğluyla birlikte tutukladı; ancak Bunnî, 12 Ekim 2011'de serbest bırakıldı.[407]

Velid Bunnî, tutuklanmasından bir gün önce Reuters'e yaptığı açıklamasında, Suriye hükümetinin göstericilere karşı şiddetini artırmasına rağmen "intifadanın" sivil devam etmesi gerektiğini söylemişti. Bunnî, Suriye'de sivil ölümlerin sayısının artmasına rağmen, ordudan ayrılan askerlerden silahlarını bırakmalarını istemişti. Heysem el-Malih'in İstanbul Pendik'te düzenlediği Ulusal Kurtuluş Konferansı'nın el-Kabun'daki ayağının organizatörleri arasında yer almış ve Kabun'daki 16 Temmuz'da düzenlenecek konferanstan bir gün önce el-Kabun'daki konferans salonuna düzenlenen saldırıda 15 genç, yaşamını yitirmişti.[408]

2011'in son aylarında Suriye'den ayrılmasından sonra Konsey'in aktif bir üyesi olarak dikkatleri üzerine çeken Velid Bunnî, Şubat 2012'de Tunus'ta düzenlenen Suriye Dostları Konferansı'nda umduğu desteği göremediği için Konsey'den çekildiğini açıklamıştı.[409]

11 Kasım 2011'de kurulan Ulusal Koalisyon'a sözcü olarak seçilen Bunnî, Mart 2011'de Koalisyon'un Gassan Hito'yu başbakan olarak seçmesine tepki gösterek, Koalisyon üyeliğini dondurdu.[410] Bunnî, ABD ve AB'nin

---

cal and Civil Rights Studies. Report about the Latest Arrests of Damascus Declaration for National Democratic Change Members. 20 Haziran 2008 www.dctcrs.org/dcen23.htm

[407] France24 Arapça. 6 Ağustos 2011. أجهزة الأمن تعتقل القيادي البارز وليد البني ونجليه www.france24.com/ar/20110805-syria-police-arrested-political-leader-walid-albuni-near-damascus-and-his-sons, Ahbaru'ş Şark. 10 Haziran 2009. بيان مشترك: استمرار محاكمة المعارض السوري وليد البني www.thisissyria.net/2009/06/10/releases/01.html

[408] Reuters Arapça. 6 Ağustos 2011. جماعة حقوقية : القوات السورية تعتقل الزعيم المعارض البني http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7750IH20110806

[409] AKI Arapça. 14 Mart 2012. أعضاء من المجلس الوطني: استقلنا حتى لا نكون شهود زور www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.3086076215

[410] Şarku'l-Avsat. 21 Mart 2013. أعضاء في الائتلاف يجمدون عضويتهم احتجاجا على انتخاب هيتو www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=721650&issueno=12532

Suriye muhalefetini silahlandırma girişimini, olumlu yönde atılmış bir adım olarak gördüğünü açıklamıştı.[411]

Ahmed Ramazan

Ahmed Ramazan, 1963 yılında Halep'te dünyaya geldi. 1992 yılında Qudspress Haber ajansını kurdu. 2010 yılına kadar bu ajansta müdür olarak görev yaptı. Suriye Müslüman Kardeşler Cemaati'nin eski başkanı Sadreddîn Beyanunî'ye yakınlığıyla bilinen[412] Ramazan, 15 Eylül 2011'de İstanbul'da ilan edilen Suriye Ulusal Konseyi'nin kuruluşunda aktif rol oynadı. Ulusal Konsey'de başkanlığını yaptığı Ulusal Blok'la temsil edildi. Görüş farklılıklarından ötürü Haziran 2012'de Ulusal Blok'tan ayrılarak Demokratik Koordinasyon Birliği'ni kurdu. [413]

Suriyeli muhalif iş adamın Gassan Abud'un sahibi olduğu Orient TV, Ahmed Ramazan'ın ayaklanma öncesinde rejime karşı muhalif duruşunun olmadığını; Hamas liderleriyle görüşme adı altında gittiği Suriye'de istihbarat yetkilileriyle görüştüğünü iddia etti.[414] Fakat *el-Hayat* gazetesi, 27 Ekim 2012'de Halep'e giden Ramazan'ın 32 yıldır siyasî sebeplerden ötürü ülkesine ayak basamadığını yazdı. Kendisi de Orient TV'nin eleştirilerine yanıt verdiği açıklamasında "1980 yılında idamla yargılandığı için ülke dışına çıktığını" söyledi.[415] El-Gad televizyonuna göre ise Ramazan, Hafız Esed döneminde Müslüman Kardeşler Cemaati'ne mensup olduğu iddiasıyla arandığı için ülke dışına çıkmak zorunda kalmıştı.[416]

Ahmed Ramazan, Ulusal Konsey'de adı başkanlık için geçen isimler arasındaydı. Suriye Müslüman Kardeşler örgütünün Halep kanadından olan Ramazan'ın İran'la iyi ilişkilere sahip olması, Konsey başkanlığı şansını zayıflatan bir sebep olarak görüldü. Ramazan, Ulusal Konsey'in bir heyet oluşturarak İran'a göndermesini istedi. İran'ın önemli bir devlet olduğunu sa-

---

411 Şarku'l-Avsat. 15 Mart 2013. بعد عامين على الثورة.. باريس ولندن تقرران تسليح المعارضة www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12526&article=720923

412 Carnagie. 10 Mart 2012. أحمد رمضان http://carnegie-mec.org/publications/?fa=48766

413 Carnagie. 10 Mart 2012. أحمد رمضان http://carnegie-mec.org/publications/?fa=48766

414 Youtube. 30 Eylül 2012. تقرير تلفزيون أورينت - من هو احمد رمضان www.youtube.com/watch?v=91yHkTLdMUY

415 El-Hayat. 27 Ekim 2012. المعارض أحمد رمضان العائد الى حلب بعد ٢٣ عاماً: النظام بقصف ليشل الحياة... لكن إرادة الناس قوية http://alhayat.com/Details/447780

416 Youtube. 1 Ekim 2012. مطالبات بنزع عضوية أحمد رمضان :: سوريا الغد www.youtube.com/watch?v=s6lU-RZpINE

vunan Ramazan, İran'a açılımın sağlanması gerektiğini söyledi. Ramazan'ın bu çağrısı Burhan Galyun tarafından kabul görürken, Konsey'deki bir diğer İslâmcı Imaduddîn Reşid'in ısrarlı bir şekilde karşı çıkmasından ötürü hayata geçirilemedi. Ahmed Ramazan'ın adı Burhan Galyun'la Heysem Menna arasında Mısır'da imzalanan anlaşmanın mimarları arasında da geçmekteydi.[417]

Kuveyt'te yayımlanan *es-Siyase* gazetesine konuşan Suriyeli muhaliflerden Dr. Ahmed Cuma, Ahmed Ramazan'ın Ulusal Konsey'deki İran ve Hizbullah ajanı olduğunu söyledi.[418] Ulusal Konsey ise söz konusu iddiaları yalanladı.[419] Ramazan, 4 Aralık'ta *Şarku'l-Avsat* gazetesine yaptığı açıklamasında, rejimin uyguladığı siyasetten ötürü İran rejimi tarafından dahi savunulamadığını söylemişti.[420]

Ramazan'ın iş adamı olan kardeşi Mahmud Abdülkadir Ramazan, 20 Şubat 2012'de kurşunlanarak öldürüldü.[421] Ramazan, bunun "rejim güçlerinin suikasti" olduğunu iddia etti.[422]

Besma Kodmani

2008 ve 2012 yılında düzenlenen Bilderberg toplantılarının konuğu olan[423] Besma Kodmani, 29 Nisan 1958'de Şam'da dünyaya geldi. Çocukluğunda Şam'daki Fransız Hıristiyan okulu olan Ecole Franciscaine'e kayıt oldu. O dönemde babası, Suriye Dışişleri Bakanlığı'nda bir diplomat olarak görev yapmaktaydı.[424]

---

417 Behiye Mardini. İlaf. 7 Şubat 2012. برهان غليون يهدد بالاستقالة إن لم يتم التمديد له www.elaph.com/Web/news/2012/2/714922.html

418 Es-Siyase. 25 Ekim 2012. www.al-seyassah.com/AtricleView/tabid/59/smid/438/ArticleID/174009/Default.aspx

419 Nida Asyria. http://nidaasyria.org/ar/?p=2727

420 Şarku'l-Avsat. 4 Aralık 2011. عضوان في المجلس الوطني السوري: بالأدلة.. الإيرانيون شاركوا ميدانيا في الحرب ضد النشطاء www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=652725&issueno=12059

421 Ahbaru'ş Şark. 20 Şubat 2012. www.levantnews.com/index.php?option=com_content&view=article&id=11149:2012-02-21-10-27-46&catid=66:syria-politics&Itemid=118

422 Er-Ra'i. 23 Şubat 2012. رمضان لـ «الراي»: من أمر باغتيال شقيقي يرتبط مباشرة بأحد مسؤولي النظام الكبار وسنكشف اسمه قريبا www.alraimedia.com/Article.aspx?id=330575&text=%D8%A3%D8%AD%D9%85%D8%AF%20%D8%B1%D9%85%D8%B6%D8%A7%D9%86&date=10042012

423 The Guardian. 5 Haziran 2012. Bilderberg 2012: were Mitt Romney and Bill Gates there? www.guardian.co.uk/world/us-news-blog/2012/jun/05/bilderberg-2012-chantilly-occupy

424 Free Ways. 13 Eylül 2013. Bassma Kodmani. www.freeways.freeiz.com/?way=Bassma_Kodmani

1967 hezimetinden sonra babasıyla dönemin dışişleri bakanı arasında çıkan anlaşmazlık üzerine Kodmani'nin babası altı ay hapse mahkûm edildi. Babası hapisten çıkar çıkmaz, Kodmani ailesi Lübnan'a taşındı. Üç yıl Lübnan'da yaşadıktan sonra babasının Birleşmiş Milletler'de görev alması üzerine 1971 yılında Londra'ya taşındı.[425]

Besma Kodmani, Paris'teki Politika Çalışmaları Enstitüsü'nde öğrenciyken siyaset bilimi alanında doktorasını tamamladı. 1996-1998 yılları arasında Fransa Dışişleri Bakanlığı'nda başta Arap-İsrail ilişkileri olmak üzere uluslar arası konularda danışman olarak rol aldı.[426] Kendisini Arap dünyasına daha yakın hissettiği için uluslar arası ilişkiler alanında odaklanmayı Fransa Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya tercih etti.

1981-1998 yılları arasında, Uluslar arası İlişkiler Fransa Enstitüsü'nde Orta Doğu masasını kurdu ve yöneticilik görevinde bulundu. Ford Vakfı'nın Orta Doğu ve Kuzey Afrika masasında görev üstlendi ve yedi yıl Mısır'da yaşadı.

2005 yılından sonra Arap dünyasında demokrasi seviyesini yükseltmeyi hedefleyen Arap Reform Girişimi'ni kurarak icra müdürlüğünü yürüttü.[427] Uluslar arası Diplomasi Akademisi'nde danışmanlık, Fransa Ulusal Araştırma Konseyi'nde danışmanlık görevinde bulundu. Paris Üniversitesi'nde uluslar arası ilişkiler alanında öğretim görevlisi olarak görev aldı.

Eylül 2011'e kadar Suriyeli muhaliflerin düzenlediği konferanslarda görülmeyen Besma Kodmani, Ulusal Konsey'in kuruluşunda aktif rol oynayan bir muhalif olarak ortaya çıktı. Temmuz 2011'de *New York Times*'a yazdığı makalesinde, Suriye devriminin başarılı olabilmesi için Alevîlere ve diğer azınlıklara güvence verilmesi gerektiğini vurguladı.[428]

Besma Kodmani, 13 Eylül 2011'de basın mensuplarının karşısına geçerek, Ulusal Konsey'in 15 Eylül'de ilan edileceğini; Konsey'de, Suriye muhalefetinde yer alan tüm hareketlerin ve muhalefette sembolleşen şahısların tem-

[425] The Mercator Fund. 23 Şubat 2012. Global Philanthropy www.mercatorfund.net/modules/global_philanthropy/prize/kodmani

[426] Aredam. 21 Şubat 2012. Bassma Kodmani www.aredam.net/Kodmani_bio.pdf

[427] Arab Reform Initiative. 23 Eylül 2012. Bassma Kodmani www.arab-reform.net/bassma-kodmani

[428] Bassma Kodmani, New York Times. 1 Ağustos 2011. To Topple Assad, It Takes a Minority www.nytimes.com/2011/08/01/opinion/to-topple-assad-it-takes-a-minority.html?_r=3&

sil edileceğini açıkladı. Kodmani "Biz, diğerlerini dışlayan bir hareket değiliz. Konsey ilan edildikten sonra katılım için herkese açık olacaktır"[429] demişti.

15 Eylül'de Ulusal Konsey'in kurulduğunu ilan eden kişi Besma Kodmani oldu.[430] 15 Eylül'de Konsey ilan edilmekle birlikte, muhalefetin farklı taraflarını kapsamadığı için Konsey'i genişletme yönünde çalışmalar devam etti. Kodmani, 27 Eylül'de ise Suriye muhalefetini Ulusal Konsey'de toplama çalışmalarının sürdüğünü, 1-2 Ekim tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen yuvarlak masa toplantısında bir araya gelerek, komitelerin kurulacağını söyledi.[431] Ulusal Konsey, iki gün süren yoğun görüşmelerin ardından 2 Ekim'de Burhan Galyun'u başkan olarak seçtiğini açıkladı.

İki gün süren yoğun görüşmelerin ardından Burhan Galyun, Konsey başkanlığına seçilirken; Besma Kodmani de Ulusal Konsey'in Yönetim Kurulu Üyesi ve Dış ilişkiler Komisyonu Başkanı oldu. Kodmani, Ulusal Konsey'in 15-16 Kasım tarihleri arasında Moskova'ya düzenlediği heyette de yer almıştı.[432]

Kodmani, Ulusal Konsey'le Amerika Dışişleri Bakanı Hillary Clinton arasında Aralık 2012'de düzenlenen görüşmede söz alarak "Amerika, dünyadaki hukukun hamisi ve özgürlüğün bekçisi" demişti. Arap Reform Girişimi Müdürü, 20 Nisan'da *Şarku'l-Avsat* gazetesine yaptığı açıklamasında "Bugünkü yönetim, Suriye'deki istikrarsızlığın sebebidir. Güvenlik esaslı çözüm, halkı kışkırtmaktadır"[433] demişti.

---

[429] Şarku'l-Avsat. 13 Eylül 2011. معارضون سوريون يقدمون في إسطنبول تشكيلة «مجلس وطني» يمثل المعارضة http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11977&article=640129&search=%DB%E1%ED%E6%E4&state=true, El-Hayat. 18 Eylül 2012. http://international.daralhayat.com/internationalarticle/306891

[430] El-Hayat. 15 Eylül 2011. معارضون سوريون في اسطنبول يعلنون تشكيل المجلس الوطني السوري http://international.daralhayat.com/portalarticlendali/307861

[431] Şarku'l-Avsat. 28 Eylül 2011. المعارضة السورية تطلق «طاولة مستديرة» لبحث جمع صفوفها وأنقرة تشترط «الوحدة» لفتح مكاتب للمجلس الوطني السوري http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11992&article=642452&search=%DE%D6%E3%C7%E4%ED&state=true

[432] Rusya el-Yovm. 14 Kasım 2011. وفد الوطني السوري يبدأ زيارته الى موسكو يوم الثلاثاء http://arabic.rt.com/news_all_news/news/571593/

[433] Şarku'l-Avsat. 20 Nisan 2011. اتساع حركة الاحتجاج في سورية بسبب استمرار القمع http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11831&article=618097&search=%DE%D6%E3%C7%E4%ED&state=true

Kodmani, isyanın başladığı ilk dönemde "krizin dış müdahaleyle değil, bizzat halkın eliyle olacağını"[434] savunmaktaydı. Fakat Suriye halkının, Mısır, Tunus ve Yemen'de olduğu gibi kitlesel olarak meydanlara inmemesi, Kodmani'nin de görüşünü değiştirdi. Kodmani, tek çözümün askerî müdahale olduğu yönünde beyanlarda bulunmaya başladı. Kodmani, 22 Şubat'ta Paris'te düzenlediği basın açıklamasında "Suriye'deki krizin çözümünün tek yolu, askerî müdahaledir. Burada iki şer seçeneği var. Birincisi askerî müdahale, ikincisi ise uzun sürecek bir iç savaş"[435] dedi.

Kodmani, Ulusal Konsey adına Şubat 2012'de yaptığı açıklamada da "Ulusal Konsey, Idlib'de Türkiye tarafına, Humus'ta Lübnan tarafına ve Dera'da da Ürdün tarafına doğru insanî geçiş koridorlarının oluşturulmasını önermektedir" dedi.

Besma Kodmani ve İsrail'e yönelik Bakışı[436]

Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy ve İngiltere Başkanı David Cameron arasında 17 Şubat 2012'de gerçekleştirilen zirve sonrasında yapılan basın açıklamasında, Suriyeli muhaliflere birleşmeleri çağrısı yapılmıştı. İki liderin bu çağrısının üzerinden fazla zaman geçmeden Fransa'da yaşayan Suriyeli iki muhalif kadın arasında uzun süredir devam eden mücadelede eski defterler yeniden açıldı. Bu iki kadından birisi Özgür Suriye Ordusu'nun Fransa'daki sözcüsü Lama Atassi, diğeri ise Suriye Ulusal Konseyi İcra Kurulu Üyesi ve Paris Üniversitesi Öğretim Üyesi Besma Kodmani idi.

Kodmani'nin 2008 yılında İsrailli yazarlarla yaptığı açık oturumun görüntülerinin sosyal paylaşım sitelerinde yayılması, Kodmani'nin Konsey'deki rolününe ilişkin soru işaretlerini artırdı. Süreç, muhaliflerden Lema Atassi'nin sosyal paylaşım sitesi Facebook'taki hesabından "bu kadın" diye hitap ettiği Besma Kodmani'yi, İsrail'in Ulusal Konsey'deki kuklası olmakla suçlamasıyla başladı.

---

[434] France24 Arapça. 27 Mayıs 2011. بسمة قضماني: "الشارع هو الذي سيرغم النظام السوري على الإصلاح» www.france24.com/ar/20110520-syria-basma-qudmani-street-would-force-syrian-regime-to-reform

[435] Rusya el-Yovm. 22 Şubat 2012. المجلس الوطني السوري: التدخل العسكري هو الحل الوحيد لإنهاء الأزمة السورية http://arabic.rt.com/news_all_news/news/579147/

[436] İsrahaber. 18 Şubat 2012. İsrail'in Suriye'deki Kuklası: Besma Kodmani http://israhaber.com/israilin-suriye-ulusal-konseyindeki-kuklasi-besma-kodmani-14182-haberi.html

Lema Atassi, mesajında, "Şimdiye kadar sustum. Kimin muhalif olup olmadığını söylemedim. Söyler misin bana: Sen, ne zamandan beri Suriye'nin muhalefetindesin? Biliyoruz ki İsrail, barış istemiyor! Sen ve İsrail, Beşşar Esed rejiminin devrilmesini istemiyorsunuz. Senin İsrail tarafından desteklendiğini ve finanse edildiğini bilmekteyiz. İsrail, seni ve Beşşar Esed'i destekliyor. Şimdiye kadar ne yaptınız Ulusal Konsey'de?"

Atassi, bu sözlerin dedlil olmak üzere 2008 yılında çekilen ve sadece İsrailli Yahudilerin bulunduğu televizyon programının görüntülerini paylaştı. Söz konusu programda Kodmani, İsrailli yazarları bile hayrete düşüren yanıtlar verdi. Kodmani, İsrail'in bölgedeki varlığını tabi gören Arapları da geride bırakarak İsrail'in bölgedeki varlığının "zorunlu" olduğunu söylemekteydi.

Kodmani programdaki konuşmasında "Bizim her zaman Kur'ân'dan konuşmamamız için kültüre de ihtiyacımız var... İsrail, bölgedeki varlığını korumak istiyor. Bu, İsrail'in hakkıdır. Ben de İsrail'in varlığını korumasını istiyorum" dedi. Bunun üzerine Kodmani'ye "Siz, Orta Doğu'da İsrail'e muhtaç mısınız?" sorusu yöneltildi. Kodmani de tüm rahatlığıyla "Elbette tabi. Biz, İsrail'e muhtacız. Biz, İsrail'le Filistin arasında barış istiyoruz... Ben, İsrailli bir kişiyle konuşmaya önem veriyorum ve bundan da memnuniyet duyuyorum" şeklinde yanıt verdi.

Söz konusu video üzerine Ulusal Konsey'e girmeyen ve NATO'nun Suriye'ye müdahalesini isteyen Suriyeli muhalifler dahil birçok muhalif, Kodmani'nin Ulusal Konsey'le ilişkisinin derhal kesilmesi çağrısında bulundu. Favaris Hamdani adlı bir Suriyeli muhalif, "Biz muhalifler de rejim gibi olduk. Galyun ve Kodmani dışındaki yüz binlerce Suriyeliden bizi Konsey'de temsil edecek kimse yok muydu?" diye sorarak tepkisini gösterdi. Muhalifler arasında Kodmani'nin, Suriyeli muhalifleri temsil etmediği yönünde sesler yükselmeye başladı.[437]

Kodmani, Konsey'in ileriye taşınmasındaki bakış açılarındaki farklılıktan ötürü 29 Ağustos 2012'de Konsey'den istifa ettiğini açıkladı. Kodmani'nin istifası, "Konsey'e vurulmuş ağır bir darbe" olarak yorumlandı.[438]

Arap dünyasının etkili haber sitelerinden İlaf'ın iddiasına göre Besma Kodmani, kendisini Galyun'a alternatif ve Galyun sonrası dönem için üzerinde uzlaşılacak bir isim olarak sunmuştu. Bunun için birçok ülkeye giderek

---

[437] Avad el-Suleyman. El-Asr. 25 Şubat 2012. تصريحات صادمة جديدة لبسمة قضماني http://alasr.ws/articles/view/12438/

[438] Abdulilah Mecid. İlaf. 29 Ağustos 2012. استقالة بسمة قضماني ضربة جديدة لمصداقية المجلس الوطني السوري www.elaph.com/Web/news/2012/8/758075.html?entry=Syria

destek arayışında bulundu, Suriye Ulusal Konseyi Başkanı'nın bir bayan olmasının Batı nezdinde getireceği kazanımları gündemleştirdi. Fakat kendisinin Suriye'de isyan başlayıncaya kadar muhalif saflarda görülmemiş olmasından ötürü Burhan Galyun'a alternatif olamayacağı belirtildi. Son olarak Kodmani'nin İsrail ziyareti ve İsrailli yazarlarla yaptığı söyleşinin gündeme düşmesi, alternatif olma özelliğini tamamen yitirmesine neden oldu.[439]

Necati Tayyara

Suriyeli insan hakları aktivistlerinden Necati Tayyara, 1954 yılında doğdu. Humus'ta ikamet eden Necati Tayyara, 2001 yılında özgürlük talep eden ve 2002 ve 2006 yılında tutuklanan Şam Baharı muhalifleri arasında yer aldı.[440]

Suriye'deki Sünnî liberallerden olan Necati Tayyara, Suriye'deki isyana aktif olarak katılan bir muhalif olarak dikkatleri çekti.[441] Sık sık Humus şehrindeki göstericilerin en ön safında yer aldı. Nisan ayında Humus şehrindeki göstericilere hitaben bir konuşma yapan Tayyara, 12 Mayıs'ta gözaltına alındı.[442] 17 Ocak 2012'de serbest bırakılan[443] Tayyara, uluslar arası televiz-

---

[439] Behiye Mardini. İlaf. 7 Şubat 2012. برهان غليون يهدد بالاستقالة إن لم يتم التمديد له www.elaph.com/Web/news/2012/2/714922.html

[440] Şarku'l-Avsat. 22 Temmuz 2011. نجاتي طيارة.. ناشط نقل للعالم أخبار الاحتجاجات في حمص ويقبع الآن في السجن www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11924&article=632197, Merkezu'ş- Şaru'l Arabiye. 16 Şubat 2006. بيانات حول حقوق الإنسان في سورية http://asharqalarabi.org.uk/huquq/b-huquq-179.htm

[441] Şarku'l-Avsat. 21 Nisan 2011. استمرار المظاهرات في سورية رغم قرار المنع.. وتحضيرات للخروج إلى الشارع يوم الجمعة www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11832&article=618204, Youtube. 18 Nisan 2011. كلمة نجاتي طيارة من ساحة الاعتصام حمص www.youtube.com/watch?v=ii8PS0uKH9o

[442] Syrian Human Rights Commite. 31 Mayıs 2011. www.shrc.org/data/aspx/d13/4463.aspx, Damascus Center for Human Rights Studies. 26 Mayıs 2011. من أجل النهوض بحقوق الإنسان وحمايتها، المطالبة بإطلاق سراح جميع المدافعين عن حقوق الإنسان في سورية www.dchrs.org/news.php?id=302&idC=2, France24 Arapça. 11 Mayıs 2011. قوات الأمن تعتقل الناشط نجاتي طيارة في مدينة حمص www.france24.com/ar/20110512-syria-arrested-Humus-activist-najati-tayara, UPI Arapça. 12 Mayıs 2011. http://arabic.upi.com/News/2011/05/12/UPI-84521305214378/, İlaf. 12 Mayıs 2011. قوات الامن السورية تعتقل الناشط نجاتي طيارة www.elaph.com/Web/news/2011/5/654182.html

[443] El-Kudsu'l-Arabî. 17 Ocak 2012. مقتل ٢٢ بين مدني وعسكري في مناطق متفرقة في سورية وقائد الجيش الحر المعارض يطالب بتدخل دولي www.alquds.co.uk/index.asp?fname=today\17x90.htm&arc=data\2012\01\01-17\17x90.htm, El- Emarat el-Yovm. 17 Ocak 2012. إطلاق سراح المعارض السوري البارز نجاتي طيارة www.emaratalyoum.com/politics/issues/syria-

yonlara yalan açıklamalarda bulunmak, devletin prestijini ve ulusal şuuru zedelemekle suçlanmıştı.

Tayyara, tutuklanmasından bir gün önce Reuters'e yaptığı açıklamasında, Humus şehrinin tanklarla vurulduğunu söylemişti.[444] Suriye İnsan Hakları Örgütü Mirsad'ın yaptığı açıklamaya gore Teyyara, tutuklu kaldığı zaman zarfında şiddetli işkenceye maruz kaldı.[445] Serbest bırakılmasının üzerinden fazla zaman geçmeden Şubat 2012'de Ürdün'e gitti. Tayyara, 5 Mart 2012'de el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamasında Beşşar Esed'in artık reform yapmasının geç olduğunu belirtirken, Özgür Suriye Ordusu'nun desteklenmesi çağrısında bulundu. Tayyara, Suriye'de iç savaş çıkmamasının tek yolunun, Esed'in görevini bırakması olduğunu söyledi.[446] Tayyara, Ürdün'de kısa bir süre durduktan sonra Mısır'a geçerek, yaşamına Mısır'da devam etti.[447]

Mart 2012'de İstanbul'da düzenlenen Ulusal Konsey'in genişletilmesi toplantısına katılan Tayara, Müslüman Kardeşler Cemaatinin Konsey'deki ağırlığına tepki gösteren liberal muhalifler arasında yer alıyordu.[448] Kasım 2012'de Ulusal Koalisyon üyesi seçilen Tayyara, Aralık 2012'de AKİ'ya yaptığı açıklamasında, Nusra Cephesi'nin aşırılık yanlısı bir örgüt olmadığını, Suriye sınırlarını aşan eylemlerinin de olmadığını söyledi.[449]

مقتل ٦١ مدنيًا بينهم ٨ في انفجار عبوة شمال غرب سوريا latest/2012-01-17-1.453668, İlaf. 17 Ocak 2012. www.elaph.com/Web/news/2012/1/709939.html , www3.youm7.com/News.asp?NewsID=580189

444 BBC Arapça. 11 Mayıs 2011. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/05/110511_Humus_tanks.shtml

445 Mirsad. 11 Eylül 2011. www.syriahr.com/11-9-2011-syrian%20observatory8.htm , BBC Arapça. 12 Eylül 2011. سورية: عدد القتلى بلغ ٢٠٠٦ حسب الأمم المتحدة www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/09/110911_syria_tayara_abukamal.shtml, Ahbaru's-Şark. 12 Eylül 2011. www.levantnews.com/index.php?option=com_content&view=article&id=9009:2011-09-12-00-28-57&catid=81:syria-politics-headlines&Itemid=55, UPI Arapça. 11 Eylül 2011. http://arabic.upi.com/News/2011/09/11/UPI-22571315735052/

446 Reuters Arapça. 15 Mart 2012. مقابلة- معارض بارز: تنحي الاسد هو السبيل الوحيد لوقف الحرب الاهلية http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82E06I20120315, Sooryoon. 14 Mart 2012. معارض بارز : تنحي الاسد هو السبيل الوحيد لوقف الحرب الاهلية www.sooryoon.net/archives/49848

447 Skynews Arabia. 14 Şubat 2013. طيارة: مقدسي تهرب من إدانة الحكومة www.skynewsarabia.com/web/video/93206/

448 Reuters Arapça. 28 Mart 2012. الليبراليون يتحدون سيطرة الاسلاميين على المجلس الوطني السوري http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82R0IT20120328

449 AKİ Arapça. 12 Aralık 2012. عضو ائتلاف وطني لـ آكي: جبهة النصرة لا تعمل خارج سورية والحوار وسيلة للتوصل لقوائم مشتركة www.adnkronos.com/AKI/Arabic/Politics/?id=3.1.3983798082

Tayyara, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in, eski tarım bakanı Riyad Hicab'ı başbakan olarak görevlendirilmesine tepki göstererek, "Esed, Hicab'ı başbakan olarak tayin ederek halkın taleplerini göz ardı ediyor; çünkü Hicab, bir Baas üyesidir"[450] demişti.

Necati Tayyara'nın oğlu Naci Tayyara da Suriye Ulusal Konseyi'nin üyesiydi.[451]

Munzir Mahus

Suriyeli Alevîlerden olan Munzir Mahus, Suriye Ulusal Konseyi Dış İlişkiler Komitesi'nde görev yapmaktaydı. 1946 yılında Lazkiye'de dünyaya gelen Mahus, uzun bir süredir Fransa'nın başkenti Paris'te yaşamaktaydı.[452] Mahus, Ulusal Konsey'deki Ulusal Blok ve Mart 2011'de kurulan Demokratik Değişim için 15 Mart Komitesi'nin üyesidir. Diasporadaki muhalifler arasında Alevîlerin temsilcisi olarak tanınıyor.

Yüksek lisans ve doktora eğitimini Moskova Üniversitesi'nde tamamlayan Mahus, 1969 yılında jeofizik ve 1993 yılında petrol üretimi alanında doktorasını tamamladı. 1990 yılından itibaren Fransa'nın başkenti Paris'teki Pierre ve Marie Curie Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalıtı.[453] Mahus, 10 Aralık 2011 tarihinde el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamasında, Suriye'deki Alevî çoğunluğun ülkedeki hakim rejime karşı olduğunu iddia etmişti.[454]

Mahus, 17 Kasım 2012'de Suriye Ulusal Koalisyonu tarafından Suriye'nin Paris elçisi olarak atandı. Aynı gün Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande, Mahus'un Paris büyükelçisi olmasını kabul etti.

---

[450] El-Cezire. 6 Haziran 2012. الأسد يكلف رياض حجاب بتشكيل الحكومة www.aljazeera.net/news/pages/4da166a3-494c-49b2-9995-b69b5cb91c77

[451] Şarku'l-Avsat 22 Ocak 2012. عضو في المجلس الوطني: الأزمة السورية على وشك التدويل.. وانهيار النظام بات قريبا www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=660023&issueno=12108

[452] Suriye Ulusal Konseyi resmi web sitesi. 20 Mayıs 2012. منذر ماخوس http://ar.syriancouncil.org/members/item/283-monzer-makhous.html

[453] Carnegie. 20 Mayıs 2012. منذر ماخوس http://carnegie-mec.org/publications/?fa=48735

[454] El-Arabiya. 10 Aralık 2011. منذر ماخوس: الطائفة العلوية في سوريا غالبيتها ضد نظام الأسد www.alarabiya.net/articles/2011/12/10/181868.html

Yerel Koordinasyon Komiteleri

Yerel Koordinasyon Komiteleri, 70 farklı noktadaki iletişimin sağlanarak ortak hareket edilmesi için Mart 2011'de kuruldu. Komiteler, Suriye'de gösterilerin düzenlenmesinde önemli rol üstlendi.[455] Razan Zeytune, Menhal Barış, Ömer İdlibî, Rima Felihan, Muhammed Şamî, Faris Muhammed, Koordinasyon Komiteleri'nin lider kadrosunu oluşturan isimler. Ancak yerel Koordinasyon Komitelerinde öne çıkan isimler Rima Felihan ile Ömer İdlibî oldu.

Koordinasyon Kurulu'nun 70 farklı noktadaki 140 temsilcisi, iki haftada bir skype aracılığıyla görüşerek, ayaklanmada gelinen süreci ve atılacak adımları görüşüyordu. Koordinasyon Komiteleri, başta günlük ölü raporları olmak üzere, Suriye'de yaşanan olayları anlık olarak el-Cezîre ve el-Arabiya gibi uluslar arası televizyonlara iletirken, Komiteler'in geçtiği raporlar, TV ve ajanslar aracılığıyla dünyaya duyurulmaktaydı.[456]

Ulusal Konsey'in kuruluşuna aktif destek veren Kurul, Konsey'de Burhan Galyun'un üçüncü kez başkan seçilmesine ve Müslüman Kardeşler Cemaati'nin Konsey içerisindeki ağırlığına itiraz ederek Konsey'den çekilmişti.[457] Konsey'den çekildikten sonra Riyad Seyf girişimine destek vererek Koalisyon'a katılan Kurul, Gassan Hito'nun başbakan seçilmesine itiraz ederek Koalisyon'dan çekildi. Kurul, Doha'da kurulan Ulusal Koalisyon'da Ömer İdlibî ile temsil edilmişti.

Rima Felihan

Yerel Koordinasyon Komiteleri sözcüsü olan Rima Felihan, 1975 yılında Halep'te dünyaya geldi. Suriyeli Dürzîlerden olan yazar ve senarist Felihan,

---

[455] Şarku'l-Avsat. 28 Temmuz 2011. لجان التنسيق المحلية في سوريا.. تحالف يضم عشرات المجموعات التي تنظم التحركات الشعبية www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=633112&issueno=11930

[456] Carnegie. 20 Aralık 2012. لجان التنسيق المحلية في سورية http://carnegie-mec.org/publications/?fa=50432

[457] Eş-Şark. 11 Kasım 2012. الإخوان المسلمون يهيمنون على المجلس الوطني السوري.. والثوار يرفضون www.alsharq.net.sa/2012/11/11/572747

hukuk alanında diplomaya sahip. Felihan, Suriye yönetiminin tutuklama tehditleri üzerine Suriye dışına çıkmak zorunda kaldığını söyledi.[458]

Burhan Galyun liderliğinde kurulan Ulusal Konsey'e katılan Rima Felihan, Ocak 2012'de Konsey'den ayrılan ilk muhalifler arasında yer aldı.[459] Felihan, daha sonra Konsey'e yeniden döndü. Fakat Burhan Galyun'un üçüncü kez başkan seçilmesine itiraz ederek bir kez daha istifa etti. Felihan, Konsey'in 7 aylık süreçte Suriye devrimine hizmet etmediğini, Suriye halkının taleplerine karşılık vermediğini ve Başkan Galyun'un da zayıf olduğunu söyledi.

Burhan Galyun'un bir kez daha başkan seçilmesi üzerine *Şarku'l-Avsat* gazetesine yaptığı açıklamasında "Galyun'un üçüncü kez başkanlığa adaylığını koymaması gerekiyordu" diyen Felihan, Suriye muhalefetinin eski isimlerine yönelik de sert eleştirilerde bulundu ve "Geleneksel muhalefet, halkın devrimine hizmet etmediği gibi krizi derinleştirdi"[460] dedi.

Burhan Galyun'un istifa etmesi sonrasında yerine Abdulbasit Seyda'nın Ulusal Konsey'e başkan seçilmesi üzerine Konsey'e yeniden dönen Felihan, bu defa Müslüman Kardeşler Cemaati'nin Konsey üzerindeki 'hegomanyasını' protesto ederek Kasım 2012'de Konsey'den tekrar ayrıldı.[461] Rima Felihan, 11 Kasım 2012'de Doha'da ilan edilen Ulusal Koalisyon'a katıldı; ancak Gassan Hito'nun başbakan seçilmesine tepki gösterek, Koalisyon'daki üyeliğini donduran üyeler arasında yer aldı.[462]

---

[458] MBC. 10 Ekim 2011. السورية ريما فليحان: غادرت بلادي بعد تهديدات نظام الأسد باعتقالي www.mbc.net/ar/arts-and-stars/celebrities/articles/-بعد-بلادي-غادرت--فليحان-ريما-السورية-تهديدات-نظام-الأسد-باعتقالي.html

[459] The Syrian. 14 Ocak 2012. ريما فليحان , تنسحب من المجلس الوطني http://the-syrian.com/archives/62038

[460] Youtube. 24 Şubat 2012. نقطة نظام: ريما فليحان www.youtube.com/watch?v=SVipmQYkgf4, Şarku'l-Avsat. 18 Mayıs 2012. غليون يستجيب لمنتقديه: مستعد للانسحاب من رئاسة المجلس الوطني فور اختيار مرشح جديد www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=677811&issueno=12225

[461] Eş-Şark. 11 Kasım 2012. الإخوان المسلمون يهيمنون على المجلس الوطني السوري.. والثوار يرفضون www.alsharq.net.sa/2012/11/11/572747

[462] Youtbe. 6 Nisan 2013. لؤي حسين رئيس تيار بناء الدولة السورية و أسباب تأخر تشكيل الحكومة السورية المؤقتة وما هو شكلها www.youtube.com/watch?v=V7Fw-gBsAg4

Ömer İdlibî

Şair ve gazeteci olan Ömer İdlibî, 1970 yılında Şam'da dünyaya geldi. Şam Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu olup, Arap Yazarlar Birliği üyesidir.[463] İngiliz İdarî Bilimler Enstitüsü'nde seminerler verdi. İdlibi, Ulusal Konsey üyesi olup, Eylül 2011'de Suriye Ulusal Konseyi'nin kurulması için İstanbul'da yürütülen çalışmalara katılmıştı. İdlibi, ayaklanmanın başladığı dönemde Beyrut'ta yaşıyordu.[464] Idlibi, el-Cezîre televizyonunun Beyrut'taki ofisinden sık sık açıklamalar yapıyordu.[465]

[463] El Hivaru'l Mutemeddin. 28 Ekim 2012. www.ahewar.org/m.asp?i=1155

[464] El Muşahid. 28 Eylül 2011. عمر إدلبي عضو في «اتّحاد الكتّاب العرب» السوري www.almushahidassiyasi.com/home/detail/OTA4OQ==

[465] Youtube. 21 Ağustos 2011. الجزيرة | حديث مع عمر إدلبي متصف يوم www.youtube.com/watch?v=U3FkwLgt56Q

Suriye Devrimi Genel Kurulu

Suriye Devrimi Genel Kurulu, Yerel Koordinasyon Komiteleri'nde olduğu gibi, Cumhurbaşkanı Esed karşıtı gösterileri organize etmek amacıyla Suriye'nin farklı şehirlerinde kurulan örgütlerin tek çatı altında toplanmasından oluşmuştur.

Genel Kurul, 18 Ağustos 2011'de İstanbul'da ilan edildi. Genel Kurul, insan haklarına saygılı, demokratik, sivil ve hür bir devletin kurulmasını istediğini açıkladı.[466] Suriye Devrimi Genel Kurulu, el-Kaide lideri Eymen Zevahirî'nin bölge Müslümanlarını cihada çağıran açıklamasına tepki gösteren Suriyeli muhalif örgütlerin başında geliyor.

Suriye Devrimi Genel Kurulu, konuya ilişkin olarak yaptığı açıklamasında "Zevahirî'nin bu açıklamasını ve el-Kaide'nin bizim devrimimize müdahalesini kesinlikle reddediyoruz. Suriye halkı, özgürlüğü, onuru ve demokratik ulusal devletinin kurulması için mücadele etmektedir. Bu devlet, tüm vatandaşları arasında eşitliği getirecek, meşru ulusal hakları koruyacak, çıkar ve işbirliği eksenli uluslar arası/bölgesel ilişkiler geliştirecektir" demişti.[467]

Genel Kurul, Suriye muhalefetinin alandaki mensupları adı altında, Ulusal Konsey ve Koalisyon'da temsil hakkı elde etti. Genel Kurul üyesi olan Suriyeli muhaliflerden Suheyr Atassi, başkan yardımcısı sıfatıyla Ulusal Koalisyon'da yer aldı.

Genel Kurul, Koalisyon yönetimiyle yaşadığı sorunlardan ötürü, 2 Haziran 2013'te Koalisyon'dan çekildiğini ve Suheyr Atassi'nin Genel Kurul'u temsil hakkını dondurduğunu ilan etti.[468] Genel Kurul'da dikkatleri çeken bir isim ise Bessam Ceare'dır. Ceara, Genel Kurul'un sözcüsü olarak sık sık

---

[466] Şarku'l-Avsat. 10 Ağustos 2012. خارطة تشكيلات المعارضة السورية www.aawsat.com/details.asp?section=45&article=690171&issueno=12309, Suriye Devrimi Genel Kurulu resmi web sitesi. 20 Ocak 2011. البيان التأسيسي: تأسيس الهيئة العامة للثورة السورية www.srgcommission.org/index.php?option=com_content&view=article&id=59&Itemid=74

[467] Suriye Devrimi Genel Kurulu resmi web sitesi. www.srgcommission.org/

[468] Behiye Mardini, İlaf. 2 Haziran 2013. انسحاب الهيئة العامة للثورة السورية من الائتلاف وتوقيف سهير الأتاسي عن تمثيلها www.elaph.com/Web/news/2013/6/815896.html?entry=Syria

uluslar arası medyaya açıklama yapmakta, doğrudan ya da dolaylı ifadelerle dış müdahale çağrısında bulunmaktaydı.

Genel Kurul'da meşhur olan bir diğer isim ise Halid Ebû Salah'tır. Humus'ta yaşayan Salah, şehirde yaşanan olayları uluslar arası medyaya aktaran isimlerin başında geldi. Salah, Fransa'da düzenlenen Suriye Dostları'nın toplantısına katılmak için ülkesinden ayrıldı. 6 Temmuz 2012'de düzenlenen toplantıda söz alan Ebû Salah, Rusya'nın Güvenlik Konseyi'ndeki vetosuna dikkat çekerek Güvenlik Konseyi kararını beklemeden Suriye Dostları'nın müdahalesini talep etti. Salah, uçuşa yasak bölge ve Suriyeli muhaliflerin silahlandırılmasını istedi.[469]

Fransa'daki temasları sonrasında Türkiye'ye dönen Salah, Türkiye'de ikamet etmeye başladı. 11 Kasım 2012'de Doha'da kurulan Ulusal Koalisyon'a bağımsızlar listesinden girdi.

Genel Kurul üyeleri arasında Bakkara aşiretinden Suheyr Atassi, Vail Hıdır Halaf, Hadi Abdullah, Ebû Ramî el-Humsî, Halid Şamî, Ömer Ebû Leyla, Mahmud Seyyid, Bennan el-Hasan, Visam el-Arab, Salih el-Hamavî, Ebü Yezn Elbu Kemalî, Sair el-Hamavî, Renya Kayser, Muhammed el-Haşim, Muhammed Said, Hena el-Horanî, el-Hac Ebû Bekr, Muhammed İzzeddin, Nabiğ Hassan, Samih el-Hamavî, Ebû Samir el-Halebî, Halid Ebû Salah, Ebû Ömer el-Hekim, Nasif Abdulhay, Ahmed el-Kusayr, Süleyman el-Humsî, Ömer el-Faruk, Fuad el-Lazkianî gibi isimler yer alıyor.

[469] Youtube. 6 Temmuz 2012. Syria Revolutionary Leader Khalid Abu Salah Speaks at Paris Friends of Syria Conference www.youtube.com/watch?v=iOpOI_qN2c8

Müslüman Kardeşler

1928 yılında Mısır'ın İsmailiye şehrinde Hasan el-Benna öncülüğünde kurulan Müslüman Kardeşler Cemaati'nin Mısır dışında kurulan örgütlenmelerinde Suriye, Filistin'le birlikte ilk sıralarda yer almaktadır.

Müslüman Kardeşler Cemaati, tüm insanları İslâm'a davet etmeyi, Müslümanları İslâm'a bağlı kalmaya çağırmayı ve bunu siyaset, medya ve eğitim alanındaki çalışmalarla sağlamayı amaçladığını belirtmektedir. Cemaatin stratejisi, "Gayemiz Allah, Anayasamız (Temel Ölçümüz) Kur'ân, Önderimiz Resûlullah, Yolumuz Cihad, En Büyük Temennimiz Allah Yolunda Şehid Olmaktır" sloganıyla özetlenmiştir.

Müslüman Kardeşler Cemaati'nin Suriye'deki örgütlenmesi 1934'e dayanmaktadır. Mısır'dan Suriye'ye gönderilen davetçiler ve Mısır'da İslâmî ilimler eğitimi alan Suriyeli öğrencilerin girişimi sonucunda başlatılan çalışmalar, Suriye'nin farklı şehirlerinde açılan derneklerle devam etti.

Halep, Şam, Deyr ez-Zor, Hama, Lazkiye ve Humus'ta açılan bu dernekler, Müslüman Kardeşler'in resmen ilan edilmemiş şubeleriydi. Halep'te 1937'de açılan ve Müslüman Kardeşler Cemaati'nin mesajının yayıldığı Daru'l-Erkam, bu derneklerden birisidir.[470]

Suriye Müslüman Kardeşler Cemaati'nin 4. Genel Murakıbı Adnan Sadeddin'e göre Cemaat'in Suriye'de kurulduğu tarih, 1938 olarak görülebilir. Sadeddin'e göre bu tarihte Şeyh Muhammed el-Hamid başkanlığında Suriyeli bir heyet Mısır'a giderek Hasan el-Benna'ya biat etmiştir.[471]

Bununla birlikte Müslüman Kardeşler Cemaati'nin Suriye'deki kolunu kuran kişi olarak Mustafa Sıbâî anılmaktadır. Mustafa Sıbâî, 1915 yılında

---

[470] El-Cezire. 12 Eylül 2012. عدنان سعد الدين.. عصر الإخوان المسلمين في سوريا ج١ www.aljazeera.net/programs/pages/e3788987-494d-4842-a51b-9339d65571b4, Suriye Müslüman Kardeşler örgütü resmi web sitesi. www.ikhwansyria.com, Abduh Mustafa Dessuki, Müslüman Kardeşler resmi web sitesi. 3 Haziran 2010. تاريخ "الإخوان المسلمون" في سوريا www.ikhwanonline.com/new/print.aspx?ArtID=65992&rSecID=0

[471] El-Cezire. 12 Eylül 2012. عدنان سعد الدين.. عصر الإخوان المسلمين في سوريا ج١ www.aljazeera.net/programs/pages/e3788987-494d-4842-a51b-9339d65571b4

Humus'ta doğdu. 1933 yılında İslâmî ilimler eğitimi için Ezher'de okumaya giden Sıbâî, Müslüman Kardeşler Cemaati ve Genel Mürşid Hasan el-Benna ile tanıştı. Ülkesine döndüğü 1942 yılında imam ve hatiplerle bir araya gelen Sıbâî, Müslüman Kardeşler'in Suriye kolunun kurulmasına öncülük etti. Sıbâî, 1945 yılında Suriye Müslüman Kardeşler Cemaati'nin genel murakıbı oldu.[472]

1963 yılına kadar Müslüman Kardeşler Cemaati, diğer İslâm ülkelerinde olduğu gibi davet çalışmalarıyla meşgul oldu. Değişimin yolunun sivil mücadele olduğu ilkesi çerçevesinde hareket edildi. Fakat 1963 sonrasında, özellikle de Baas Partisi'nin iktidara geldiği 8 Mart 1963 darbesinden sonra Suriye'deki Müslüman Kardeşler Cemaati içerisinde şiddet yanlısı sesler yükselmeye başladı. Müslüman Kardeşler Cemaati, bu şiddet seslerine olumlu karşılık vermedi; yönetime karşı mücadelenin sivil devam etmesi gerektiğini söyledi. Cemaatin bu kararına tepki gösteren cemaat mensupları, şiddet taraftarlarının başını çeken Mervan Hadid liderliğinde 1975 yılında kurulan Tâliatu'l-Mukatile adlı silahlı örgüte katıldı.[473]

Bununla birlikte Müslüman Kardeşler Cemaati, gerek o yıllarda gerekse bugün, Tâliatu'l-Mukatile'yle bir alakalarının olmadığını açıklamakla kalmadı; bu örgüte isnat edilen Halep'teki subay okulunu hedef alan saldırıda Alevî subayların öldürülmesini kınadı.

Müslüman Kardeşler'e yakın isimler, Tâliatu'l-Mukatile'yi bağımsız bir örgüt olarak görüyorlar. Tâliatu'l-Mukatile liderleri de kendilerini Müslüman Kardeşler'in mensubu olarak görmüyor. Örneğin örgütün liderlerinden Ömer Abdulhakim, Müslüman Kardeşler liderlerini savaş meydanını terk ederek Körfez ülkelerine kaçmakla suçluyor.[474]

Mervan Hadid

1934 yılında Hama'da dünyaya gelen Mervan Hadid, sosyalist bir aileye mensuptu. Abisi, Hasan El-Benna'nın ölümünü sevinçli bir şekilde

---

[472] Müslüman Kardeşler resmi web sitesi. 20 Nisan 2003 مصطفى السباعي.. العالم المجاهد www.ikhwanonline.com/new/print.aspx?ArtID=438&SecID=0

[473] Middle East Online. 20 Mayıs 2012. إخوان سوريا والطليعة المقاتلة والسلطة www.middle-east-online.com/?id=131579

[474] Eş-Şarku'l Arabi. 9 Temmuz 2003. مع إدراك مركز الشرق العربي أن فتح ملفات التفرقة لا يخدم المصلحة العامة في هذه المرحلة التي يحتاج فيها القطر للكلمة الجامعة ننشر مشاركة الأستاذ خالد الأحمد دون تعليق http://asharqalarabi.org.uk/paper/s-akhbar-ni.htm

kendisine haber verince, el-Benna'yı araştırmaya başladı ve Müslüman Kardeşler Cemaati'ne katıldı. Mısır'daki Aynu'ş-Şems Üniversitesi'nde Ziraat Fakültesi ve Şam Üniversitesi'nde felsefe okudu.

1964 yılında "Allah'a güzel öğüt ve hikmetle daveti, önce birey ve aile, sonra toplumun eğitimi" ilkesini esas aldığını belirten Müslüman Kardeşler Cemaati'yle görüş ayrılığına düştü. Hadid, Fransız işgali döneminde Suriyelilerin 60 gün süren grevinden hareketle, Baas iktidarını devirmek için grev çağrısı yapmaya başladı. Müslüman Kardeşler, Baas iktidarının İslâmî hareketleri vurmak için fırsat kolladığını ve bu tür eylemlerin yönetime istediği gerekçeyi vereceğini belirterek Hadid'in siyasetine karşı çıktı. Hadid'i ikna etmek için Müslüman Kardeşler Cemaati'nin önde gelen liderlerinden Şeyh Muhammed el-Hamid de devreye girdi; ama çabaları sonuçsuz kaldı.

Mervan Hadid, Baas iktidarının devrilmesi için Sultan Mescidi'nden halka grev çağrısı yaptı. Ortaokul ve lise öğrencilerinin de aralarında bulunduğu bir grupla birlikte camide direnişe geçti. Bunun üzerine ordu, Sultan Mescidi'ne askerî birlik gönderdi. Mescide düzenlenen operasyonu geri püskürtmek için camide bulunan bazı silahlar kullanıldı.[475] Bu, Hadid ve cemaatinin Suriye yönetimine karşı ilk silahlı eylemi oldu.

Mescide yapılan baskınla göz altına alınan Hadid'e idam cezası verildi. Fakat çeşitli tarafların devreye girmesiyle idam cezası kaldırıldı ve Hadid serbest bırakıldı. Hapiste kaldığı süre zarfında Hadid'in yönetime karşı mücadelede silaha başvurulması gerektiği inancı daha da pekişti. Serbest bırakılmasından sonra gerek Müslüman Kardeşler, gerekse diğer İslâmcı örgütlere mensup gençlere Hama'daki bir kampta askerî eğitim vermeye başladı. Müslüman Kardeşler ise 1968 yılında yayımladığı açıklamayla mensuplarından, Mervan Hadid grubundan uzak durmalarını istedi. Mervan Hadid, yıllar sonra tekrar göz altına alındı ve 1976 yılında hapiste uğradığı işkence sonucunda yaşamını yitirdi.[476]

---

[475] Halid el-Ahmed, eş-Şarku'l Arabi. 25 Aralık 2004 البعثيون يهدمون مسجد السلطان في حماة عام ١٩٦٤م http://asharqalarabi.org.uk/r-m/b-mushacat-m2.htm

[476] Halid el-Ahmed, eş-Şarku'l Arabi. 25 Aralık 2004. http://asharqalarabi.org.uk/r-m/b-mushacat-m2.htm, http://asharqalarabi.org.uk/r-m/b-mushacat-w-a.htm, http://asharqalarabi.org.uk/mushrakat/b-mushacat-207.htm, http://asharqalarabi.org.uk/mushrakat/b-mushacat-139.htm, http://asharqalarabi.org.uk/mushrakat/b-mushacat-838.htm, http://asharqalarabi.org.uk/r-m/b-mushacat-w-m.htm, www.asharqalarabi.org.uk/r-m/b-mushacat-r-b1.htm, http://asharqalarabi.org.uk/r-m/b-mushacat-l-m2.htm, http://asharqalarabi.org.uk/r-m/b-mushacat-s-f.htm, http://asharqalarabi.org.uk/mu-sa/b-mushacat-689.htm, http://

Suriye yönetimi, Müslüman Kardeşler'in bu açıklamalarına rağmen, Tâliatu'l-Mukatile'nin Müslüman Kardeşler'in askerî kanadı olduğunu savunarak, cemaate yönelik geniş kapsamlı operasyonlar başlattı. Bu operasyonlar, 1982 yılında Hama'ya düzenlenen askerî operasyonlarla devam etti.[477] Müslüman Kardeşler Cemaati, 1980 yılında çıkartılan 49. maddeyle yasaklı örgüt olarak kabul edildi. Bu maddeyle sadece cemaate mensup olmak dahi idamla yargılanmayı gerektiren bir suç unsuru olarak görüldü.[478]

Müslüman Kardeşler Cemaati, Tâliatu'l-Mukatile'yle bir alakasının olmadığını belirtmekle birlikte, cemaate bağlı bir askerî örgütlenmenin olduğunu yalanlamıyor. Cemaatin askerî örgütlenmesinin başında, bugün genel murakıb olan Riyad Şukfa ile yardımcısı Faruk Tayfur yer almaktaydı.

Şukfa, BBC'de Hasan Muavvad'a yaptığı açıklamasında bu bilgileri teyid ederken, askerî örgütlenmeye şu şekilde açıklık getiriyor: "Suriye yönetimi tarafından hedef alındığımız zaman nefsi müdafaa amacıyla gençlerimizi silahlandırmak zorunda kaldık. Bir süre sonra onları, komşu ülkeler üzerinden yurt dışına çektik. Suriye'de bulundukları zaman, silahlı gençlerden teslim olmamalarını ve kendilerini savunmalarını istedik. Silahlanma neticesinde çok sayıda mensubumuzu, Suriye yönetiminin saldırılarından kurtardık. Halep'teki saldırıyı gerçekleştiren gençlerle, Tâliatu'l-Mukatile'yle bizim bir alakamız yok."[479]

Müslüman Kardeşler Cemaati'nin Suriye'deki genel murakıbları sırasıyla şunlardır:

1- Mustafa Sıbâî (1945-1964) 2- Isam el-Attar (1964-1973) 3- Abdulfettah Ebû Gudde (1973-1975) 4- Adnan Sadeddin (1975-1981) 5- Hasan Huveydî (1981-1985) 6- Munir Gadban (1985 yılında sadece 6 ay) 7- Muhammed Dib Cacî (1985 yılında sadece 6 ay) 8- Abdulfettah Ebû Gudde (1986-1991) 9- Hasan Huveydî (1991-1996) 10- Ali Sadreddîn Beyanunî (1996-2010) 11- Muhammed Riyad Şukfa (Ağustos 2010)

---

asharqalarabi.org.uk/mushrakat/b-mushacat-665.htm, http://asharqalarabi.org.uk/paper/s-akhbar-e-m.htm, www.asharqalarabi.org.uk/markaz/m_abhath-22-05-12.hun, http://asharqalarabi.org.uk/mushrakat/b-mushacat-38.htm

477 Es-Sefir. www.assafir.com/MulhakArticle.aspx?EditionId=2285&MulhakArticleId=768409&MulhakId=4683

478 BBC Arapça. 5 Haziran 2005. البعث والأخوان المسلمين في سوريا: تاريخ عداوة http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/middle_east_news/newsid_4611000/4611091.stm

479 Youtube. 28 Ekim 2010. www.youtube.com/watch?v=coGj70UZADw في الصميم-حوار مع رياض شقفة مراقب الإخوان في سورية

Riyad Şukfa

Davetçi ve eğitimci bir aileye mensup olan Riyad Şukfa, 1944 yılında Hama'da doğdu. 3 Ağustos 2010'da Türkiye'de toplanan Müslüman Kardeşler Şura Meclisi üyelerinin desteğini alarak, Sadreddîn Beyanunî'nin yerine Müslüman Kardeşler'in sekizinci genel murakıbı seçildi.[480]

Şura Meclisi'nin 2/3'ünün desteğini alarak genel murakıblığa getirilen Şukfa, yardımcısı olarak Faruk Tayfur'u seçti. Şukfa ve Tayfur'un adları, 1980'li yıllarda Hafız Esed yönetimine karşı yürütülen askerî mücadelenin öncüsü olarak geçmekteydi. Beyanunî döneminin aksine Şukfa ve Tayfur gibi Şura Meclisi'nde başka Hamalıların da yer alması, yeni dönemde Hamalılarla rejim arasında bir hesaplaşmanın gerçekleşeceğinin işareti olarak yorumlandı.

Riyad Şukfa, 1961 yılında Müslüman Kardeşler Cemaati'ne katıldı. 1963 yılında girdiği Şam Üniversitesi'nden 1968 yılında inşaat mühendisi olarak mezun olan Şukfa, 70'li yılların sonunda Suriye'den çıkıncaya kadar inşaat sektöründe çalıştı.

1978 yılında Hama'daki Müslüman Kardeşler yönetimine seçilen Şukfa, 1979 yılına kadar hareket içerisindeki gizli çalışmalarını sürdürerek Hama'daki Müslüman Kardeşler'in merkezine seçildi. 1983 yılında Müslüman Kardeşler Şura Meclisi üyeliğine seçilen Şukfa, Şeyh Adnan Sadeddin, Dr. Hasan Huveydî ve Sadreddîn Beyanunî dönemlerinde bu görevine devam etti. 1990 yılında Suriye'nin Kurtuluşu İçin Ulusal İttifak'ın Yürütme Konseyi'ne katıldı.[481]

Yirmi altı yıl Irak'ta yaşayan Şukfa, Amerikan işgaliyle Saddam Hüseyin yönetiminin sona erdiği 2003 yılında suikast girişimine uğradı. Aracını hedef alan suikast girişiminde yaralanan Şukfa, hayatta kalmayı başardı. 2008-2010 yılları arasında Yemen'de yaşadı.[482]

Riyad Şukfa, genel murakıb olmasından sonra *Şarku'l-Avsat* gazetesine yaptığı açıklamasında, Suriye'deki yönetimin özgürlükleri genişletmesi, demokrasiyi hakim kılması, insan haklarına duyarlı olması ve parti kurulma-

---

480 Ahbaru'ş Şark. 13 Ağustos 2010. التهدئة: المراقب العام الجديد لـ«إخوان سوريا» لـ«المصري اليوم» بين «الجماعة» و«النظام انتهت بعد «حرب غزة» www.levantnews.com/archives/39

481 Mecelletu'l Guraba. 5 Ağustos 2010. محمد رياض الشقفة مراقباً عاماً جديداً للإخوان المسلمين في سورية www.alghoraba.com/index.php?option=com_content&task=view&id=491&Itemid=116, El Beyan. 5 Mart 2011. المهندس "محمد رياض خالد الشقفة" www.albayan.co.uk/article.aspx?id=872

482 Şarku'l-Avsat. 8 Ağustos 2010. مراقب «الإخوان» الجديد بسورية: مستعدون لإنشاء حزب.. وليس تحت شعار «الجماعة» www.aawsat.com/details.asp?issueno=11700&article=581489

sını kabul etmesi halinde adı Müslüman Kardeşler olmayan bir parti kurarak, Suriye'ye dönebileceklerini söyledi.[483]

Şukfa, 1982 Hama olayları yıllarında silah temini ve ülkedeki silahlı operasyonları düzenleyen İhvan mensupları arasında koordinasyonu sağlamakla suçlandı. Müslüman Kardeşler'in askerî kanat liderliğinde olduğunu kabul eden Şukfa, silahlı operasyonlar düzenledikleri iddialarını yalanlıyor. Şukfa, silahlı kanadın görevin sadece savunma amaçlı olduğunu belirterek 33 Alevî askerî öğrencinin öldürüldüğü saldırının, kendileriyle bir bağlantısı olmayan kişiler tarafından düzenlendiğini ve bu olayı kınadıklarını ifade etti.[484]

Şukfa, Müslüman Kardeşler ile yönetim arasındaki krizin sona ermesini isteyen Müslüman Kardeşler Cemaati liderleri arasında yer alıyordu; çünkü krizin devam etmesinin ülkenin maslahatına uygun olmadığını düşünüyordu. BBC televizyonunda Hasan Muavvad'ın sorularını yanıtlayan Şukfa, yönetimle birçok kez diyaloğa girdiklerini, Müslüman Kardeşler'le yönetim arasındaki sorunların çözülmesi için düzenlenen her diyaloğun yönetim tarafından başarısızlıkla sonuçlandırıldığını söyledi. Aynı açıklamasında Şukfa, Erdoğan hükümetinden Suriye yönetimiyle Müslüman Kardeşler Cemaati arasındaki sorunun çözümü için arabulucu olması çağrısında bulunmuştu.[485]

Suriye'de olaylar başlamadan önce yaptığı bir açıklamasında Tunus'ta yaşananlara dikkat çeken Riyad Şukfa, Suriye'deki Beşşar Esed yönetiminin halka yönelik zulümlerine devam etmesi halinde, sivil isyana varan halk etkinliklerine başlayacaklarını ifade etmişti.[486]

Katar'da yayımlanan *Şark* gazetesine konuşan Şukfa, Esad yönetiminin izin vermesi halinde, Suriye'ye girerek "İhvan" ismini kullanmadan "davet" çalışmalarına başlayabileceklerini kaydetmişti. Şukfa, 1 Nisan'da Cumhurbaşkanı Esed'in yaptığı konuşmasını değerlendirdiği basın açıklamasında

---

[483] Şarku'l-Avsat. 8 Ağustos 2010. www.aawsat.com/details.asp?issueno=11700&article=581489

[484] Youtube. 27 Ekim 2010. BBC 1/2 في الصميم-حوار مع رياض شقفة مراقب الإخوان في سورية https://www.youtube.com/watch?v=Zn8KYIZBP7k , Youtube. 28 Ekim 2010. BBC 2/2 الصميم-حوار مع رياض شقفة مراقب الإخوان في سورية https://www.youtube.com/watch?v=coGj70UZADw

[485] Youtube. 27 Ekim 2010 BBC 1/2 في الصميم-حوار مع رياض شقفة مراقب الإخوان في سورية https://www.youtube.com/watch?v=Zn8KYIZBP7k , Youtube. 28 Ekim 2010. BBC 2/2 الصميم-حوار مع رياض شقفة مراقب الإخوان في سورية https://www.youtube.com/watch?v=coGj70UZADw

[486] Nidaasyria. www.nidaasyria.org/ar/articles/syrian-opposition/3988

şunları söyledi: "Bu konuşma boyunca dillendirilen reform vaadlerini biz on yıldır duyuyoruz; reformlarla ilgili Suriye yönetiminin açıklamaları inandırıcı değildir. Şu anda olağanüstü halin kaldırılmasıyla ilgili bir komisyon kurulmuştur; ancak olağanüstü hal kanunları yerine terörle mücadele kanunlarının getirilmesi düşünülmektedir ki bu da olağanüstü halin devamı anlamındadır." Şukfa açıklamasının devamında "Halk, reformların hayata geçirileceği hususunda hayâl kırıklığına kapıldı. Artık muazzam bir intifada bekliyoruz. Çünkü Esed, reformlar için herhangi bir takvim ve program sunmadı" dedi.[487]

Riyad Şukfa, 20 Temmuz 2013'te el-Cezîre'ye yaptığı açıklamasında, kendilerinin şiddete karşı olduğunu, devrime sivil başladıklarını, ama rejimin baskıcı tutumundan ötürü gençlerin silahlandığını söyledi. Şukfa "Eğer Cumhurbaşkanı hikmetli davransaydı, gerçekleştireceği bazı reformlar bile halkı sakinleştirmeye yetecekti"[488] dedi.

France 24 televizyonuna yaptığı açıklamasında Şukfa, Esed yönetiminin işlediği hatalardan ötürü gelişi güzel başlayan gösterilerin devrime dönüştüğünü ifade etti. Esed'i, Suriye halkının ve uluslar arası toplumun tavsiyelerini görmezden gelmekle suçlayan Şukfa, "Suriye'de hiç kimse, gösterilerin arkasında sadece kendisinin durduğunu iddia edemez" dedi.

Suriye'de yaşananlarla ilgili olarak emniyet güçlerini suçlayan Şukfa şunları söyledi: "Suriye'de yaşananlar herkesi şoke etti. Suriye'de yaşananların iki sebebi var. Birincisi çocuklar, ikincisi ise ahmak emniyet güçleridir. Çocuklar, duvarlara 'Halk, rejimi devirmek istiyor' yazdıklarında, amaçları esasında rejimi devirmek değildi. Ahmak emniyet güçleri, çocukları tutuklayınca, devrim patlak verdi". Şukfa, Suriye'deki gösterilerin arkasında Selefîlerin durduğu iddialarını yalanlarken, "Bu, Beşşar Esed rejiminin iddiasıdır" dedi.

Türkiye halkına ve hükümetine Suriye'ye verdiği destekten ötürü teşekkür eden Şukfa, Hizbullah Genel Sekreteri Seyyid Hasan Nasrallah'ın Suriye'de yaşananlara ilişkin tutumunun sorulması üzerine "Nasrallah, halkçı, direnişçi ve özgürlükçü olduğunu iddia ediyor. Fakat, Suriye halkına karşı Beşşar Esed rejiminin yanında duruyor. Bu ikiyüzlülüktür"[489] diye konuştu.

---

[487] İsrahaber. 1 Nisan 2011. Müslüman Kardeşler: Esad, Direnişi Desteklemiyor http://israhaber.com/musluman-kardesler-esad-direnisi-desteklemiyor-12292-haberi.html

[488] Youtube. 20 Temmuz 2013. المراقب العام للإخوان بسوريا رياض شقفة- لقاء اليوم https://www.youtube.com/watch?v=oUlqrYheWQc

[489] İsrahaber. 12 Haziran 2011. İhvan-ı Müslimin: Esad, Gidinceye Kadar Gösterilere Devam http://israhaber.com/ihvan-i-muslimin-esad-gidinceye-kadar-gosterilere-devam-12788-

Riyad Şukfa, Cihan Haber Ajansı'na yaptığı bir değerlendirmesinde ise Suriye'deki devrimin başarılı olması halinde bütün bölgede ciddi değişikliklere yol açacağını, "İran, Irak, Suriye üzerindeki Hizbullah ittifakının belinin kırılacağı ve böylece bölgenin böyle bir beladan kurtulmuş olacağını"[490] söylemişti.

Suriye'ye dış müdahale isteyen tüm muhalifler gibi Müslüman Kardeşler'in tutumu da çelişkiliydi. Riyad Şukfa, Ulusal Konsey'in kurulduğu 2 Ekim 2011'de yaptığı açıklamasında "Biz, uluslar arası koruma istiyoruz. Fakat bunun anlamı, dış müdahale talebi değildir. Çünkü Suriye halkı, işgali kesinlikle reddetmektedir"[491] demişti.

Şukfa, 17 Kasım 2011'de Türkiye'de düzenlediği basın açıklamasında Suriye'ye dış müdahale bir zorunluluk haline gelirse Suriye halkı, Batı'dan değil, Türkiye'den gelecek bir müdahaleyi kabul edecektir"[492] dedi. Suriye'deki rejimin devrilmesi için muhalefetin birleşmesinin son derece önemli olduğuna vurgu yapan Şukfa, "Suriye'deki rejimin devrilmemesindeki önemli engelin, muhalefet içerisindeki ayrılıklar" olduğunu savunmuştu.[493]

Müslüman Kardeşler'in dış müdahale konusundaki çelişkili tutumu, silahlı isyan konusunda da sürdü. Suriye'de isyanın başladığı ilk dönemlerde, diğer muhalif liderlerde görüldüğü gibi silahlı devrime karşı olduğunu açıklayan Şukfa, ilerleyen süreçte Özgür Suriye Ordusu'na desteğini net bir şekilde dile getirmeye başladı. Şukfa, Şubat 2012'de yaptığı açıklamasında, Özgür Suriye Ordusu için destek çağrısında bulundu. Şukfa, Alman Haber Ajansı'na yaptığı açıklamasında, Riyad Esad komutasındaki Özgür Suriye Ordusu'nun silahlanmasına katkıda bulunmak için bağış fikrini desteklediklerini belirten Şukfa, "Özgür Suriye Ordusu'nu desteklemek gerekiyor. Çünkü içinde bulunduğumuz şartlarda susmak, kabul edilemez" dedi. Öz-

---

haberi.html

[490] Cihan Haber Ajansı. 5 Mayıs 2012. Riyad Al-Shakfa: Esed giderse İslam coğrafyasına birlik gelebilir www.cihan.com.tr/caption/Riyad-Al-Shakfa-Esed-giderse-Islam-cografyasina-birlik-gelebilir-CHNjk1NTc1l_zQ=

[491] Şarku'l-Avsat. 3 Ekim 2011. «المعارضة السورية تتوحد.. وترفع شعار «الحماية الدولية والاعتراف http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11997&article=643215&search=%DE%D6%E3%C7%E4%ED&state=true

[492] Radikal. 17 Kasım 2011. 'Suriye halkı, Türkiye'nin müdahalesini kabul eder' www.radikal.com.tr/dunya/suriye_halki_turkiyenin_mudahalesini_kabul_eder-1069848

[493] Şarku'l-Avsat. 3 Ekim 2011. «المعارضة السورية تتوحد.. وترفع شعار «الحماية الدولية والاعتراف http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11997&article=643215&search=%DE%D6%E3%C7%E4%ED&state=true

gür Suriye Ordusu'nu silahlandırmanın zorluğuna dikkat çeken Şukfa, "Bizim, Özgür Suriye Ordusu'nu silahla destekleyecek imkânımız yok. Bundan ötürü sadece maddî destek için çağrı yapıyoruz. Çünkü silahlı destek, devletleri ilgilendiren bir hususturˮ [494] diye konuştu.

Riyad Şukfa, 20 Temmuz 2013'te el-Cezîre'ye yaptığı açıklamasında, kendilerinin Suriye'de silahlı birliklerinin olmadığını, diğer silahlı grupları desteklediklerini söyledi.[495] Oysa Müslüman Kardeşler Cemaati Şura Meclisi üyesi Milhem Derubî, 5 Ağustos 2012'de *Şarku'l-Avsat*'a yaptığı açıklamasında, "savunma amaçlıˮ demekle birlikte askerî birlikler kurduklarını açıklamıştı.[496]

Sadreddîn Beyanunî

On dört yıl süreyle (1996-2010 yılları arasında) Müslüman Kardeşler Genel Murakıblığı görevinde bulunan Sadreddîn Beyanunî, 1938 yılında Halep'te dünyaya geldi. 1979 yılında ülkeyi terk etmek zorunda kalan Beyanunî, 34 yıldır Londra'da yaşıyor.

1963 yılında Şam Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 1959 ve 1960 yıllarında yedek subay olarak orduda zorunlu askerlik görevini yerine getiren Beyanunî, 1957-1978 yılları arasında yine Halep şehrinde Arapça öğretmenliği, Elektrik İdaresi'nde memurluk ve avukatlık yaptı.

1952 yılında Müslüman Kardeşler Cemaati'ne giren Beyanunî, 1972 yılından sonra Cemaat'in Şura Meclisi ve Yürütme Kurulu'nda bulundu. 1975 ile 1977 yılları arasında, Müslüman Kardeşler üyesi olduğu gerekçesiyle tutuklanarak hapse mahkûm edildi. 1977 yılında genel murakıb yardımcılığına seçilen Beyanunî, 1996 yılında genel murakıblığa yükseldi. Beyanunî, 2002 yılında tekrardan genel murakıb olarak seçildi. Beyanunî bu dönemde genel murakıbın iki dönem seçilmesi önerisinde bulundu, fakat kabul edilmedi. Genel murakıbın görev süresinin 5 yıldan 4 yıla indirilmesinden ötürü 2006 yılında bir kez daha seçimlere gidildi. Beyanunî, başka birisinin genel

---

[494] El-Kudsu'l Arabi 8 Şubat 2012. www.alquds.co.uk/index.asp?fname=latest/data/2012-02-08-12-20-38.htm

[495] Youtube. 20 Temmuz 2013. المراقب العام للإخوان بسوريا رياض شقفة- لقاء اليوم https://www.youtube.com/watch?v=oUlqrYheWQc

[496] Şarku'l-Avsat. 5 Ağustos 2012. الإخوان المسلمون لـ «الشرق الأوسط»: أنشأنا كتائب مسلحة للدفاع عن النفس وعن المظلومين www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=689527&issueno=12304

murakıb olarak seçilmesini istemesine rağmen, 24 Ağustos 2006'da çoğunluğun desteğini alarak yine genel murakıb seçildi.[497]

29 Ekim 2007'de yaptığı açıklamasında, Arap dünyasındaki İslâmî hareketlere çağrıda bulunarak ülkelerindeki demokratik seçimleri kadın ya da Hristiyan bir aday kazanısa da seçim sonuçlarını kabul etmelerini istemişti. 14 Kasım 2011'de el-Arabiya'ya yaptığı açıklamasında da bu görüşünü yineledi.[498]

Beyanunî, 27 Şubat 2011'de yaptığı açıklamasında, Beşşar Esed'e seslenerek Müslüman Kardeşler'in Suriye'de sivil değişimden yana olduğunu; Suriye'de adalet, özgürlük ve yolsuzlukların sona ermesini istediklerini söylemişti.

Beyanunî, 18 Mart 2011'de BBC Arapça servisine yaptığı açıklamasında, Beşşar Esed'in önünde köklü reformlar yapması için son fırsat olduğunu belirtirken; 1 Nisan 2011'de el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamada, ABD ve Batı'nın Suriye'deki insan hakkı ihlâllerine rağmen Esed'i desteklemeye devam ettiğini söyledi. Beyanunî, "halkın özgürlük yolunda ilerlediğini, dışarıdan destek beklemediğini" de belirtti.

26 Haziran 2011'de Hıvar televizyonuna yaptığı konuşmasında, Esed'in geçen süre zarfında reformlar konusunda ciddi adımlar atmadığını söyleyen Beyanunî "Esed, halkın mesajını anlamadı" diye konuştu. Aynı konuşmasında Beyanunî, yönetimin uyguladığı güvenlik esaslı çözümün sürdüğü Suriye'de havanın diyalog için uygun olmadığını, rejimin de diyalogu yürütmek için ehil olmadığını savundu.

Beyanunî, 28 Haziran 2011'de *Şarku'l-Avsat*'a yaptığı açıklamasında da Müslüman Kardeşler Cemaati mensuplarının idam cezasına çarptırıldığına dikkat çekerek rejimin diyalog çağrılarını ciddi bulmadığını söyledi. "Rejim devrilinceye kadar, gösteriler devam edecek" diyen Beyanunî, "Suriye'de gelişi güzel olarak başlayan halk intifadasının Suriye rejiminin uygulamalarından ötürü devrime dönüştüğünü" söyledi.[499]

---

[497] El-Arabiya. 12 Kasım 2011. www.alarabiya.net/save_pdf.php?cont_id=26874, 25 Ağustos 2006. إخوان سوريا يعيدون انتخاب البيانوني مراقبا بولاية جديدة www.aljazeera.net/news/pages/865ac875-fb91-443b-b904-7b8f0db681ea, Kuveyt resmi haber ajansı KUNA www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?language=ar&id=1811388, El-Cezire. 3 Ekim 2004. المراقب العام للإخوان المسلمين بسوريا علي صدر الدين البيانوني www.aljazeera.net/specialfiles/pages/a541e311-ce06-4c1b-8e8d-2400ae3e440a

[498] El-Arabiya. 14 Ekim 2011. www.alarabiya.net/programs/2011/10/14/171823.html

[499] Şarku'l-Avsat. 28 Haziran 2011. «إخوان سوريا»: أي حوار مع النظام والقوات القمعية تعتقل الآلاف؟ http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11900&article=628587&sear

Beyanunî, Suriye'deki halk hareketinin silahlı harekete dönüşmesine karşı olanların başında geliyordu. Suriye'deki halk hareketinin silahlı harekete dönüştürülme seçeneklerinin konuşulduğu Safa televizyonundaki "Suriye Devrimi Özel Yayını"na katılan Beyanunî, Suriye halkının Baas rejiminin baskı ve zulümlerine tepki olarak harekete geçtiğini belirtti.

Beyanunî'ye "Mesela, Dera'da şerefli Suriyelilerin namuslarını korumak için silaha sarılmalarını meşru bulmuyor musunuz?" şeklindeki soruya şöyle yanıt verdi: "Biz, devrimin sivil olarak kalmasını önemli buluyoruz. Çünkü rejim, şehirleri yerle bir etmek, evleri insanların başlarına yıkmak için devrimin silaha sarılmasını istiyor. Devrimin başarıyla sonuçlanmasının güvencesi, silaha sarılmamaktır. Suriye halkının, silaha sarılmadan ve yabancı müdahaleyi talep etmeden gösterilere devam etmesini temenni ediyoruz."[500]

Fethi Yeken'in Girişimi

Lübnan'ın Müslüman Kardeşler kökenli dinî ve siyasî liderlerinden Fethi Yeken, Suriye yönetimiyle Müslüman Kardeşler arasındaki tarihî krizin aşılması için 2007 yılında devreye girmişti. 30 Nisan'da Suriye'de düzenlenen Filistin'e Destek Konferansı'na katılan İslâmî Amel Cephesi lideri Fethi Yeken konuşmasında şunları söyledi: "Hükümet, bu sayfanın kapatılmasında kararlıydı. Ben de bu sayfanın kapanması ve Müslüman Kardeşler'in Suriye'ye dönmesine önem vermekteydim. Bu kapsamda ben, Müslüman Kardeşler Genel Murakıbı Beyanunî ile görüştüm. İstanbul'daki görüşmemizde sadece Suriye'yi ele aldık. Kayıpların akıbetinin açığa çıkartılması, tutukluların serbest bırakılması, sürgündekilerin ülkelerine dönmesi, Müslüman Kardeşler Cemaati mensuplarına idam cezasının verilmesine neden olan 49. maddenin kaldırılması gibi konuları ele aldık."

Yeken, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le görüşmesini ise şöyle açıkladı: "Esed, görüşmede bana şunları söyledi: 'Olaylar olduğu zaman ben küçüktüm. Müslüman Kardeşler, beni sorumlu tutuyor; fakat ben kesinlikle sorumlu değilim. Şu andaki güvenlik teşkilatı da Müslüman Kardeşler'le sorunların yaşandığı zamandaki teşkilat değil. Bu dönemin insanları, geçmiştekilerin sorumluluğunu neden üstlensin?'"

---

ch=%D5%CF%D1%20%C7%E1%CF%ED%E4%20%C7%E1%C8%ED%C7%E4%E6%E4%ED&state=true

[500] İsrahaber. 28 Mayıs 2011. İhvan'dan Suriye'de Silahlı Mücadele Seçeneğine Red http://israhaber.com/ihvandan-suriyede-silahli-mucadele-secenegine-red-12723-haberi.html

Beyanunî'nin Velid Canbolat ve 14 Mart İttifakı ile geliştirdiği ilişkilerden sonra Haddam'la Ulusal Kurtuluş Cephesi'ni kurmasıyla Müslüman Kardeşler'in krize çözüm getirecek kapıları kapattığı belirten Fethi Yeken, "Haddam'la ittifak ve kışkırtıcı söylem, cemaatle rejim arasında sürdürdüğüm girişimi durdurdu. Ben, Beyanunî'nin Haddam'la ittifak kurmasına karşı çıktım. Mısır'daki Müslüman Kardeşler Genel Mürşidi Muhammed Mehdi Akif de karşı çıkmıştı" dedi.[501]

Faruk Tayfur

Suriye Müslüman Kardeşler Cemaati Genel Mürşid Yardımcısı olan Muhammed Faruk Tayfur, Hamalı olup Müslüman Kardeşler Cemaati'nin Hama kanadının önde gelen liderlerindendir. Hamalı olan Genel Murakıb Riyad Şukfa ve Şura Meclis Başkanı Muhammed Tabşî ile birlikte halen cemaatin politikalarına yön vermektedir. Tayfur, Riyad Şukfa Genel Murakıb olmadan önce eski Genel Murakıb Sadreddîn Beyanunî'nin cemaat adına aldığı kararlara itiraz etmekteydi.

Müslüman Kardeşler'in Genel Murakıb Şukfa öncülüğünde kurulan askerî örgüt içerisinde aktif rol üstlenen Faruk Tayfur, Suudî Arabistan'da mühendis olarak çalışırken, cemaatteki işlere ağırlık vermek için bu görevini terk etti.[502] Burhan Galyun, Abdulbasit Seyda ve George Sabra dönemlerinde Ulusal Konsey Başkan Yardımcısı olarak görev yaptı.[503] Adı, Ulusal Konsey başkanlığı için geçse de şansı en düşük olanlardan biriydi. Çünkü Müslüman Kardeşler, amaçlarının yönetimi ele geçirmek olmadığını göstermek için Tayfur'un başkan adaylığını hiç gündeme getirmedi.[504]

Kuveyt'te yayımlanan *el-Vatan* gazetesine yaptığı açıklamasında, Müslüman Kardeşler Cemaati'nin iktidara geleceği iddiasının abartı olduğunu belirten Tayfur, Suriye'de yüzde 20-25 oranında oy alabileceklerini söyledi.[505]

---

[501] Mirsad, İnsan Hakları örgütü resmi web sitesi. www.syriahr.com/4-5-mrsad3.htm, Arabic Aleppous. 4 Mayıs 2007. الأخوان المسلمون أفشلوا الوساطة مع الحكومة السورية http://arabicaleppous.blogspot.com/2007/05/blog-post.html

[502] Carnegie. 10 Nisan 2012. محمد فاروق طيفور http://carnegie-mec.org/publications/?fa=48422

[503] Reuters Arapça. 9 Kasım 2012. المجلس الوطني السوري المعارض ينتخب جورج صبرا رئيسا له http://ara.reuters.com/article/idARACAE8A80DU20121109, Carnegie. 10 Nisan 2012. محمد فاروق طيفور http://carnegie-mec.org/publications/?fa=48422

[504] Behiye Mardini, İlaf. 7 Şubat 2012. برهان غليون يهدد بالاستقالة إن لم يتم التمديد له www.elaph.com/Web/news/2012/2/714922.html

[505] El Vatan. 9 Mart 2013. د. محمد طيفور لـ الوطن: ربيع سورية لن يوصل الإخوان إلى السلطة http://alwatan.kuwait.tt/articledetails.aspx?Id=178257

Tayfur, Suriye'deki ayaklanmanın başladığı dönemde İran'ın kendilerine, Beşşar Esed'in cumhurbaşkanlığına devam etmesi şartıyla hükümette dört bakanlık teklif ettiğini, kendilerinin bu teklifi kabul etmediklerini söyledi. Suriye'deki şartların değişmesinden sonra İran'ın bu defa, yine Esed'in kalması şartıyla hükümetin tamamını Müslüman Kardeşler'e vermek için Suriye yönetimiyle cemaat arasında arabulucu olmaya hazır olduğu mesajını ilettiğini öne süren Tayfur, bu öneriyi de kabul etmediklerini açıkladı.

İran İslam Devrimi Lideri Ayetullah Ali Hameneî'nin Ekim 2011'de İstanbul'a üç heyet gönderdiğini belirten Tayfur, Hamanei'nin ofisinden gelen heyete, "Esed'in görevine devam etmesini hiçbir şekilde kabul etmiyoruz. Suriye rejiminin yanında duran İran'ın arabulucuğunu da kabul etmiyoruz"[506] dediğini söyledi.

Tayfur, 13 Ekim 2012'de yaptığı açıklamasında, Suriye'deki yönetimin 2012 yılı sonuna kadar devrileceğini iddia etmişti.[507] 31 Ekim 2012'de yaptığı açıklamasında, Şeyh Adnan Arur'un direktifleri doğrultusunda kurulan Ortak Askerî Komuta'yı desteklediklerini; ÖSO komutanı Riyad Esad'ın da Antakya'daki kamptan çıkarak, alandaki savaşa katılması gerektiğini söyledi.[508]

Velid Saffur

1951 yılında doğan Velid Saffur, Humusludur. Müslüman Kardeşler Cemaati'nin İngiltere temsilcisi olarak bilinmekte birlikte, Suriyeli mülteciler arasında, Suriye'deki insan hakları ihlâllerine karşı verdiği hukukî mücadelesiyle tanınmaktadır. Suriye Ulusal Konseyi üyesi olan Saffur, aynı zamanda Koalisyon'un İngiltere temsilciliğini yaptı. Suriye yönetimine olan karşıtlığından ötürü uzun yıllardır Londra'da ikamet eden Saffur, 1986'da

---

506 El Vatan. 9 Mart 2013. د. محمد طيفور لـ الوطن: ربيع سورية لن يوصل الإخوان إلى السلطة http://alwatan.kuwait.tt/articledetails.aspx?Id=178257

507 Suriye İhvanı resmî web sayfası. 12 Ekim 2012. طيفور: سقوط نظام الأسد قبل بداية العام المقبل.. وما يحدث في سورية ليس حدثاً محلياً www.ikhwansyria.com/Portals/Content/?info=YVdROUl6RTNPVEVtYzI5MWNtTmxQVk4xWWxCaFoyVW1kSGx3WlQweEpnPT0rdQ%3D%3D.Syr

508 Muhammed Mekkî el-Ahmed, Suriye İhvanı resmî web sitesi. 31 Ekim 2012. فاروق طيفور: مجالس الداخل تقود المعركة وعلى رياض الأسعد الالتحاق بها www.ikhwansyria.com/Portals/Content/1.Syr

kurulan Londra merkezli Suriye İnsan Hakları Örgütü'nün[509] başkanlığı görevini sürdürmektedir.[510]

26 Nisan 2011'de İstanbul'da düzenlenen Suriye İçin İstanbul Buluşması Konferansı'nda konuşan Saffur, Suriye halkının rejimi değiştirmek istediğini, devrimden asla geri adım atılmayacağını söyledi.[511]

Guardian gazetesinde Mart 2013'te yer alan habere göre Ulusal Koalisyon'un İngiltere temsilcisi Velid Saffur, AB ülkelerinin Suriye muhalefetine silah gönderebileceğini; bahar sonu ya da yaz başında Türkiye'de düzenlenecek Suriye Dostları toplantısında, Suriye muhalefetine uygulanan silah ambargosunun kaldırılabileceğini söyledi.[512]

Saffur, Müslüman Kardeşler liderlerinden Milhem Derubî'nin Fransız felsefeci Bernard-Henry Lévy'nin organize ettiği konferansa katılmasına tepki göstermişti. Saffur, Milhem Derubî'nin Paris Konferansı'na katılmasından ötürü Suriye Müslüman Kardeşler Cemaati'nden, işlenen hatayı kabul ederek özür dilemeye çağırdı.

El-Hıvar televizyonuna konuşan Saffur, "Konferansa katılanlar büyük bir hata işlediler. Hata işlediklerini kabullenmeliler. Kim olursa olsun bu konferansa katılanlar, özür dilemelidirler. Derubî de dahil tüm Suriyeliler özür dilemelidir. Biz, topraklarımızı gasb eden, halkımızı sürdün edenlerle bir araya gelemeyiz. Filistin davasının bizde, kudsiyeti vardır" dedi. Saffur, Milhem Derubî'nin "Siyonist Bernard'ın Suriye halkını desteklediği için konferansta hazır bulunduğu" şeklindeki savunmasına yanıt olarak "Özürleri kabahatlerinden de büyük. Eğer birisi bahane bulmak istiyorsa elbette bulur. Bu bir hatadır. Hatadan geri dönülmesi gerekir"[513] dedi.

Zuheyr Salim

1947 Halep doğumlu olan Zuheyr Salim, 1971 yılında Halep Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Fakültesi'nden mezun oldu. Şiir, edebiyat, Fransızca

---

[509] Syrian Human Rights Committee www.shrc.org

[510] Şarku'l-Avsat. 29 Kasım 2012. وليد سفور ممثلا للائتلاف السوري بعد «الإخوان» في بريطانيا www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=706500&issueno=12420

[511] Dünya Bülteni. 26 Nisan 2011. Suriye İçin İstanbul Buluşması başladı www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=157163

[512] El-Hayat. 2 Mart 2013. "الغارديان": أسلحة أوروبية قريباً للمعارضة السورية http://alhayat.com/Details/488427

[513] İsrahaber. 16 Temmuz 2011. "İhvan-ı Müslimin Hatasını Kabul Ederek Özür Dilemeli!" www.israhaber.com/ihvan-i-muslimin-hatasini-kabul-ederek-ozur-dilemeli-12882-haberi.html

ve Farsça dillerine meraklı olan Salim, 1963 yılında Müslüman Kardeşler Cemaati'ne girdi. 1979 yılında ülkesinden çıkmak zorunda kalan Salim, halen Londra'da yaşamakta olup Arap Medeniyet ve Doğu Stratejik Araştırmalar Merkezi'ne başkanlık etmektedir.[514] Salim, 14 Nisan 2011'de Müslüman Kardeşler'in resmî sözcülüğü görevine getirildi.

Muhalif kaynaklara göre Salim, Müslüman Kardeşler Cemaati içerisinde yapılan son seçimde, Riyad Şukfa ve yardımcısı Faruk Tayfur karşısında hezimete uğramıştı. Salim, yönetimle uzlaşıya açık tavrını, Müslüman Kardeşler'e dayatmakla suçlanmıştı.[515]

Zuheyr Salim'in, Cumhurbaşkanı Esed'in Mayıs 2011 sonunda ilan ettiği genel af kararına ilişkin olarak UPI'ye yaptığı açıklamasında "Genel af, olumlu yönde atılmış bir karardır" şeklindeki sözleri[516], Müslüman Kardeşler ve diğer muhalifler tarafından tepkiyle karşılandı. Esed'in 31 Mayıs 2011 öncesine kadar tutuklanan tüm siyasî tutukluları kapsayan af kararına, muhalefet olumsuz yönde görüş bildirmişti.

Salim, UPI'ye yaptığı açıklamasında, genel af kararının kabul edilebilir olması için 1980 yılında yürürlüğe sokulan 49 nolu kanunun da kaldırılmasını istemişti. 49 nolu kanuna göre Müslüman Kardeşler'e mensup olan herkes, idama mahkûm edilmekteydi.

Salim, 31 Mart 2011 tarihinde el-Mustakille televizyonuna yaptığı açıklamasında, laikliğe karşı bakışını şöyle açıkladı: "Laiklik dine karşı bir tavır değildir. Laiklik, istibdada karşı bir tavırdır. Laiklik, insanların dinî konularda dahi özgür yaşamasıdır. Ferde, kişisel özgürlükler getirilmesidir. İnsanlarımızın, ülkemize ulaştırmak istediğimiz laikliğin 'güzel bir yüz' olduğunu hissetmelerini istiyoruz" dedi.[517]

Salim'in bu açıklaması, Suriye Müslüman Kardeşler Cemaati içerisinde, laikliğe bakışta farklılıkların olduğunu ortaya çıkarmış oldu. 31 Mayıs 2011

---

[514] Rabıtatu'l Udeba eş-Şam. 21 Ekim 2013. محاورة مع رموز الوطن من أجل تفاهم افضل لسوريا الغد www.odabasham.net/show.php?sid=55436, www.asharqalarabi.org.uk/markaz/m_rijal.htm

[515] Sooryoon. 10 Aralık 2013. مصادر في مؤتمر أنطاليا لـ سوريون نت:الناطق الإخواني في سورية سعى إلى فرض أجندة تصالحية مع النظام بالقول إن المشاركة الإخوانية غير رسمية www.sooryoon.net/archives/25452

[516] UPI Arapça. 31 Mayıs 2011. http://arabic.upi.com/News/2011/05/31/UPI-99541306861016/

[517] Youtube. 31 Mart 2011. زهير سالم عل المستقلة بعد خطاب بشار www.youtube.com/watch?v=xA7Wr_O4qeA

tarihinde Antalya'da düzenlenen konferansta, "Esed sonrası Suriye rejiminin laik olması" çağrısı yapan laik Suriyeli muhaliflere Müslüman Kardeşler Cemaati liderlerinden Milhem Derubî, olumsuz yanıt vermişti.

Cumhurbaşkanı Esed'i İsrail'in sınırlarını korumakla suçlayan Salim, Cezayir'de yayınlanan *eş-Şuruk* gazetesine yaptığı açıklamasında şunları söyledi: "Esed, İsrail sınırını korumaktadır. Bundan ötürü dünya, Esed dışında başka bir alternatifi bulmakta aciz kaldı. Esed, Golan sınırında siyonistleri korumaktadır. Kırk senedir siyonistleri rahatsız etmeksizin Golan'da rahat bir yaşam sürmesini sağlamaktadır."

Suriye'de reformların gerçekleşmesinin rejimi tehdit ettiğini savunan Salim, "Çok cüz'î dahi olsa ülkede reformların gerçekleşmesi, rejimin çöküşüne yol açacak. Rejimin sözünü ettiği reformların aslı yok" diye konuştu. Türkiye'nin tavrının beklenen düzeyde olmadığını savunan Salim, açıklamasının devamında İran, Nuri el-Malikî, Sadr Hareketi ve Hizbullah'ı, rejime destek olmakla suçladı.[518]

Salim, Müslüman Kardeşler Genel Murakıbı Riyad Şukfa'nın "Suriye halkı, Türkiye'nin müdahalesini kabul etmektedir" açıklamasına itiraz etmişti. Salim, yaptığı yazılı açıklamasında "Kardeşimiz Şukfa'nın 'Suriye halkı, Türkiye'nin müdahalesini kabul etmektedir' açıklaması cemaatin değil, kendisinin görüşüdür. Cemaat, bu tür kararlarını Şura Meclisi'nde almaktadır. Cemaat, son olarak olağanüstü gerçekleştirdiği toplantısında, devrimin sivil kalması ve dış müdahaleye karşı kararını almıştı" dedi. Riyad Şukfa, Türkiye'de düzenlediği basın açıklamasında "Eğer amaç insanları korumaksa, Suriye halkı Batı yerine Türkiye'den gelecek bir müdahaleyi kabul edecektir" demişti.[519]

Suriye'deki ayaklanmanın ilk döneminde baş gösteren silahlı mücadeleye karşı olduğunu ilan eden Zuheyr Salim, "Hangi şart altında olursa olsun ulusal barış, hiç kimsenin aşmaması gereken kırmızı çizgidir" demişti. Açıklamasında ayrıca Suriye resmî kaynaklarının "Suriye'de silahlı gruplar var" iddiasını yalanlayan Salim, silahlı mücadelenin yeni katliamlar için rejime bahane sunacağını ifade etmiş ve "Suriye halkı, provokasyona kapılmamalı, her şartta devrimin barışçıl özelliğini korumalıdırlar"[520] diye konuşmuştu.

[518] İsrahaber. 5 Aralık 2011. İhvan-ı Müslimin: Esed, İsrail Sınırlarını Korumakta http://israhaber.com/ihvan-i-muslimin-esed-israil-sinirlarini-korumakta-13777-haberi.html

[519] İsrahaber. 20 Kasım 2011. Suriye İlhvanında "Türkiye Müdahalesi" Çatlağı http://israhaber.com/suriye-ihvaninda-turkiye-mudahalesi-catlagi-13639-haberi.html

[520] İsrahaber. 8 Haziran 2011. İhvan'dan "Silahlı Mücadele" Çağrılarına Olumsuz Yanıt http://israhaber.com/ihvandan-silahli-mucadele-cagrilarina-olumsuz-yanit-12757-haberi.html

Ubeyde Nahhas

1972 yılında Halep'te dünyaya gelen Ubeyde Nahhas, Ulusal Konsey'in kurucu üyelerindendir.[521] Müslüman Kardeşler Eski Genel Murakıbı Sadreddîn Beyanunî'ye yakın isimlerden birisi olan Nahhas, Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin Genel Sekreterliği görevinde bulundu.

Arap Orta Doğu Enstitüsü Müdürü Ubeyde Nahhas da askerî müdahaleye karşı olduğunu belirtirken, Batı'nın Beşşar Esed rejimine karşı "şımarık çocuk" muamelesini terk etmesi gerektiğini söyledi. [522]

[521] Suriye Ulusal Koalisyonu Resmi Web Sayfası. 25 Ocak 2012. syriancouncil.org/ar

[522] Behiye Mardini, İlaf. 3 Mayıs 2011. "إيلاف" تستطلع رأي المعارضة السورية في التدخل الخارجي www.elaph.com/Web/news/2011/5/651621.html

Suriye Muhalefeti ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu

ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un, 31 Ekim'de Suriye Ulusal Konseyi adlı örgütün feshedilmesini ve tüm muhalifleri birleştirebilecek yeni bir örgütün kurulmasını istemesi,[523] Suriye sorununda yeni bir dönemin başlayacağının işareti oldu.

"Dostlar grubu, Suriye Ulusal Konseyi'ni bütün Suriyelilerin meşru temsilcisi ve Suriye muhalif gruplarının altında toplandığı şemsiye bir örgüt olarak tanımaktadır"[524] ifadesinin yer aldığı 1 Nisan tarihli "Dostlar Toplantısı" sonuç bildirisini imzalayan Clinton, 6 ay sonra radikal bir değişikliğe gitti. Ulusal Konsey, Suriye'de Libya modeline uygun bir devrime liderlik etmek amacıyla ABD, Türkiye, Fransa ve Katar'ın hazırladığı zemin üzerinde kurulmuştu. Ancak Ulusal Konsey beklenenin aksine "devrim"e liderlik edebilen bir "şemsiye örgüt" olmayı başaramadı; sadece Katar, Türkiye ve Fransa'nın etki alanındaki muhalifleri bir araya getirebilen bir örgüt olarak kaldı.

Türkiye'nin Suriye devrimindeki liderlik rolü

Mısır ve Tunus devrimlerinden sonraki siyasal süreçte, Arap Baharı'ndaki en etkili yerel dinamiğin İhvan-ı Müslimin olduğu yönünde bir algı oluşmuştu. Washington, Arap Baharı sürecinin yönetiminde biraz geri planda kalmayı ve liderlik rolünü bölgesel müttefikleriyle paylaşmayı tercih ederken; Ankara, bu algıyla ana gövdesi İhvancılardan oluşan bir muhalif örgütle Suriye devrimine ve devrim sonrası sürece liderlik etmeyi hedefledi.

Erdoğan hükümetinin Suriye'deki isyan sürecinde ortak olarak İhvancıları almasında şu etkenler rol oynamıştı.

1- İhvan'la Adalet ve Kalkınma Partisi arasındaki ideolojik yakınlık,

---

[523] NTVMSNBC. 1 Kasım 2012. 'Suriye Ulusal Konseyi feshedilsin' www.ntvmsnbc.com/id/25394157/

[524] Duygu Güvenç, Sabah. 2 Nisan 2012. Silaha ilk yeşil ışık www.sabah.com.tr/Gundem/2012/04/02/silaha-ilk-yesil-isik

2- İhvancıların Adalet ve Kalkınma Partisi'ni bir model olarak görmesi,

3- Türkiye'nin model ülke sıfatıyla genelde Arap Baharı'na özelde de Suriye isyanına liderlik etme ve devrimden sonra Suriye'yi bir uydu devleti haline getirme hevesi,

4- İhvan'ın Suriye'de 1980'lere uzanan mücadele geçmişi ve Suriye'deki en örgütlü yapının İhvan olduğuna ilişkin ön kabulü.

Türkiye'ye açılan liderlik kredisi sona erdi

1 Nisan'da, İhvan ağırlıklı bir örgütü "Suriyelilerin meşru temsilcisi ve Suriye muhalif gruplarının altında toplandığı şemsiye bir örgüt olarak" tanıyan Washington'un 31 Ekim'de fikir değiştirmesi, sadece Ulusal Konsey'e değil, Türkiye'ye de açılan liderlik kredisinin bittiğinin ilanı oldu. Çünkü ABD, 1 Nisan'da Ulusal Konsey'i Türkiye'nin ısrarına karşı çıkarak "yegâne temsilci" ilan etmeyerek aslında Ulusal Konsey'den çok da umutlu olmadığını ortaya koymuş, ancak hem Türkiye'ye hem de Konsey'e 6 aylık bir kredi açmıştı. Nihayet Hillary Clinton da, 31 Ekim'de bu sürenin dolduğunu ilan emişti.

Onlarca devletin, Ulusal Konsey'i "Suriye muhalif gruplarının altında toplandığı şemsiye bir örgüt" olarak tanıması, nesnel bir gerçeklik değil, temenniden ibaretti. Nitekim kimi gruplar, Ulusal Konsey'i dış güdümlü gördüklerinden; kimi gruplar, İhvancıların ağırlıkta olmasından; kimi gruplar da arka plandaki liderlik rolünün Türkiye'de olmasından dolayı Konsey'e katılmayı reddetmiş ya da Konsey'den ayrılmışlardı. Konsey'deki İhvan ağırlığı ve arka plandaki Türkiye rolü devam ettikçe de muhaliflerin birleşmesi mümkün gözükmüyordu.

Ulusal Konsey'de belirleyici olan İhvancılar, hem diğer muhalif gruplara hem de başta ABD olmak üzere Batı'ya uzlaşmaya açık olduğu mesajını vermek için ciddi adımlar attı. Örneğin, İran ve Hizbullah konusunda Batı'nın hoşuna gidecek açıklamalar yaptı.[525] Ulusal Konsey'de arka planda durmaya çalıştı ve her kesimden bireylerin Konsey'de yer almasına özen gösterdi; ancak bunlar, Ulusal Konsey'i bir şemsiye örgüt haline getirmeye yetmedi.

İhvancıların ağırlıkta bulunduğu Ulusal Konsey'in içerisinde her etnik, dinî, mezhebî ya da siyasî kökenden kişilerin bulunduğu doğruydu; ancak

[525] Ali Bulaç, Zaman, 29 Haziran 2012. Bir bölgesel sorun olarak Suriye www.zaman.com.tr/newsDetail_getNewsById.action?newsId=1311332

bu kişilerin mensubu oldukları kesimleri değil, sadece kendilerini temsil ettikleri de açıktı.

Temsilden mahrum örgüte yeni düzen

ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, 31 Ekim'deki açıklamasında, Ulusal Konsey'deki kişilerin 30-40 yıldır Suriye dışında yaşadıklarını, dolayısıyla da şu an içerideki silahlı isyanı yönetebilecek durumda olmadıklarını belirterek yeni muhalif liderliğin silahlı gruplara komuta edebilecek kişilerden oluşması gerektiğini söyledi. Ancak Ulusal Konsey'in Suriye içerisindeki silahlı gruplara liderlik edemediği doğru olmakla birlikte, Özgür Suriye Ordusu adını kullanan onlarca silahlı grubun sadece kendi yerel liderlerinden emir aldığı ve bu liderlerin de para kaynaklarının değişmesine bağlı olarak kolaylıkla saf değiştirebildikleri biliniyordu.

Nitekim *Guardian* gazetesinde Julian Borger imzasıyla yayımlanan haberde, şu bilgilere yer veriliyordu:

"Muhalefete maddî kaynak sağlayan kişilerden biri, ÖSO'nun çok sayıda, koordine edilmemiş kaynaklardan finanse edilmesi halinde bölünmüş olarak kalmaya devam edeceğini söyledi. Finansör, 'Yerel birlik komutanları kendilerini kim desteklerse onlara bağlılık yemini ediyor ve kendilerine dışarıdan para gönderen topluluk tamamen bölünmüş durumda. Bunlar ABD'de ve Körfez'de yaşayan, kendi güvendiği kanalları kullanan kişiler. Bu sebeple çok fazla cepten içeri para akıyor. Bir komutanın yönetebileceği savaşçıların sayısı, onları silahlandırabildiği, onların ve ailelerine para sağlayabildiği ölçüde çabucak değişebiliyor. Bu sebeple bütün birlikleri bir araya getirecek güce sahip bir lider yok' şeklinde konuştu. Kaynak, Suudî Arabistan ve Katar'ın burada istisna olduğunu; ancak oralardan gelen paranın da ölçüsüz bir şekilde selefî ve cihadcı gruplara gittiğini söyledi. En iyi organize olan örgütler, aşırı uçtaki İslâmcı gruplar tarafından yönetiliyor ve en çok gelire bunlar sahip. En büyük vahşet bu kesimlerden geliyor; ancak en çok silah ve cephaneye sahip olan ve birleşik bir kaynaktan para alan kesim bunlar. Diğer tüm para, farklı kaynaklardan ve farklı kanallarla geliyor. Bunları ancak birleşik bir para kaynağıyla birleştirebilirsiniz."[526]

[526] Julian Borger, Guardian, 14 Ağustos 2012. Syria crisis: west loses faith in SNC to unite opposition groups www.guardian.co.uk/world/2012/aug/13/syria-opposition-groups-national-council

Türkiye'nin liderliğinin yarattığı sorunlar

ABD'nin Suriye konusunda 2012 yılının Kasım ayı itibariyle doğrudan rol alarak Suriye muhalefetini yeniden yapılandırmaya çalışmasının sebeplerini şu şekilde sıralamak mümkün:

1- Tüm muhalifleri bir araya getirebilecek bir örgütün kurulamaması,

2- Siyasî kanattaki muhaliflerin, sahadaki silahlı gruplara komuta edememesi,

3- Özgür Suriye Ordusu'nun, malî kaynaklarının çeşitliliği oranında giderek dünyanın en kalabalık ve en disiplinsiz 'terör örgütüne' dönüşmeye başlaması,

4- Terör ve kaos ortamının sebep olduğu belirsizliğin, kontrol dışı terörist unsurları alanda hakim kılmaya başlaması,

5- Şam yönetiminin devrilmesi varsayımının dahi kaos ve belirsizliği ortadan kaldıramayacak, hatta aksine daha da şiddetlendirecek potansiyeller taşıması,

6- Suriye'deki vekâlet savaşının bölgesel bir vekâlet savaşına dönüşebilecek olması.

Ulusal Konsey'e açılan kredi ne zaman bitti

Washington'un Ulusal Konsey'e açtığı kredinin bittiği Clinton tarafından 31 Ekim'de ilan edilmiş olsa da Amerikalı yetkililerin bu düşünceye 4 Temmuz'da ulaştığı görülüyordu.

ABD'nin eski Şam Büyükelçisi Robert Ford'un 6 Temmuz'da Paris'te yapılan Dostlar Grubu toplantısından iki gün önce Kahire'de muhalifleri tek çatı altında toplama girişimi başarısız olmuştu. Her ne kadar Bayan Clinton, Cenevre toplantısı sonrasında Rusya'ya güçlü bir ele sahip olduğu mesajını vermek için Paris'teki toplantıda muhaliflerin Kahire'de birlik olduklarını[527] söyleme zorunluluğu hissettiyse de, Ford'un bu başarısızlığın faturasını Ulusal Konsey'e kestiği ve Washington'un yeni bir muhalif örgütün kurulması sürecini başlattığı görülüyordu.

Guardian gazetesi Robert Ford'un Ağustos ayı başında Kahire'de, Özgür Suriye Ordusu'nun da bulunduğu muhalif grupların katıldığı bir toplantı yaptı-

[527] Amerika'nın Sesi. 1 Aralık 2013. Paris'ten BM'ye "Acil Karar" Çağrısı www.amerikaninsesi.com/content/paristan-bmye-acil-karar-cagrisi/1364279.html

ğına ve üzerinde uzlaşmaya varılacak bir geçiş planı hazırlayacak geniş kapsamlı bir komite kurmayı amaçladığına ilişkin haberi bunu doğrulamıştı.[528]

Ulusal Konsey'e ölümü gösterip sıtmaya razı etmek

ABD'nin Ulusal Konsey'i dışta bırakacak veya daha iyimser bir ihtimalle onu Riyad Seyf öncülüğünde oluşturduğu Ulusal Girişim Kurulu adı verilen yeni örgütün bir parçası haline getirecek adımı Ulusal Konsey'in tepkisine neden oldu. Ulusal Konsey, Clinton'un açıklamasından iki gün sonra Amerikan yönetimini "devrim mücadelesinin altını kazımaya çalışmakla"[529] suçlamakla birlikte, 3 Kasım'da Doha'da kendisini Amerikan taleplerine uygun bir şekilde yeniden yapılandırmaya başladı. Çünkü Batı basınında yer alan haberlere göre "Suriyeli muhalifleri birleştirme" adı altında başlatılan yeni girişime sadece ABD değil, İngiltere ve Fransa da destek vermekteydi. Yeni sürece Riyad Seyf ile Suriye'nin firarî başbakanı Riyad Hicab'ın öncülük edeceği tahmin edilmekteydi.[530]

Suriyeli muhalif kulislerde Riyad Seyf'in liderliğini üstlendiği Ulusal Girişim Kurulu'nun Ulusal Konsey'de mi kalacağı yoksa Ulusal Konsey'e alternatif bir siyasî yapı mı olacağı tartışılırken; Ulusal Konsey'in eski Başkanı Burhan Galyun, Seyf'in girişimini "Amerikan girişimi" olarak niteledi. Ancak yeniden başkanlık umutları taşıyan Burhan Galyun, Doha'daki toplantılarda Konsey'in sekreteryasına bile seçilmedi.

Ulusal Konsey, yeni girişim dolayısıyla Amerika'ya tepki gösteren açıklamalar yapsa da üye sayısını 290'dan 435'e yükselterek Suriye muhalefetinin bir parçası olmaktan çıkıp Suriye muhalefetinin çatı örgütlenmesi haline geldiğini ispatlamayı hedefliyordu. Öte yandan İhvancılar da Konsey'in varlığını korumak ve alternatif bir yapının kurulmasını önlemek için Riyad Seyf'e Ulusal Konsey başkanlığını önerdi. Riyad Seyf, Ulusal Konsey dahil tüm muhaliflere çağrıda bulunarak, uluslar arası toplumun desteğinin kazanılması için yeni bir Suriye liderliğinin oluşturulmasını istediğini, uluslar arası toplum tarafından da tanınacak bir geçiş hükümeti kuracağını, yeni girişimin

[528] Julian Borger, Guardian, 14 Ağustos 2012. Syria crisis: west loses faith in SNC to unite opposition groups www.guardian.co.uk/world/2012/aug/13/syria-opposition-groups-national-council

[529] Habertürk. 3 Kasım 2012. İşte yeni Suriye planı! www.haberturk.com/dunya/haber/790778-iste-yeni-suriye-plani

[530] YDH. 3 Kasım 2012. Şam'la müzakereye açık yeni bir muhalif örgüte doğru www.ydh.com.tr/HD10950_samla-muzakereye-acik-yeni-bir-muhalif-orgute-dogru.html

Konsey'e alternatif olmayacağını; ama Konsey'in de bu girişimde yer alması gerektiğini ifade edince, Ulusal Konsey de "yeni oluşumda yüzde 40 temsil hakkına razı olacağını"[531] açıklayarak uzlaşmaya çalıştı.

Ulusal Koordinasyon Kurulu gibi Suriye içerisinde olan, başından beri dış müdahaleye ve şiddete karşı çıkan bağımsız muhalif gruplar, Doha'daki toplantıya katılmadılar. Ulusal Konsey'i Türkiye ve Körfez ülkelerinin anlaşmasının ürünü olarak niteleyen ve Türk istihbaratının güdümünde olmakla suçlayan bu gruplar, yeni girişimin de daha fazla bölünmeye sebep olmaktan başka bir işe yaramayacağını öne sürdüler.[532]

Ulusal Konsey'in hayatta kalma mücadelesi

Hillary Clinton'un açıklamasına ve yeni oluşuma tepki gösterse de Ulusal Konsey kendini Amerikan talepleri doğrultusunda yeniden yapılandırarak yeni oluşuma gerek olmadığı mesajını vermeye çalıştı; ancak yeni oluşumun engellenememesi ihtimalini de göz önünde bulundurarak yeni oluşuma belli bir ağırlıkla girmeye de açık olduğunun sinyalini de verdi. Üye sayısını 290'dan 435'e çıkaran Konsey, kadınların temsil oranını yüzde 15'e, alanda mücadele edenlerin temsil oranını da yüzde 33'e yükselttiğini açıkladı.[533] Herhangi bir kadın üye yer vermemekle birlikte 41 kişiden oluşan bir sekreterya seçti, başkanlığa da bir Hıristiyan olan George Sabra'yı getirdi.[534]

ABD liderliğinin ilk meyvesi

Ulusal Konsey'in yeniden yapılanma çabası yeni oluşumu önleyemedi; ama ABD'nin liderliği sayesinde zaten aynı kulvarda yer alan muhalifler, yeni bir koalisyon oluşturmayı başardı.

El-Cezîre televizyonu, yeni koalisyonun ABD ve bazı devletler tarafından desteklenen Riyad Seyf'in girişimi esas alınarak oluşturulduğunu ve Ulusal

[531] YDH. 5 Kasım 2012. Doha toplantısında muhalefet manzarası www.ydh.com.tr/HD10960_doha-toplantisinda-muhalefet-manzarasi.html

[532] YDH. 5 Kasım 2012. "Katar, daha fazla bölünmeye sebep olacak" www.ydh.com.tr/HD10961_katar-daha-fazla-bolunmeye-sebep-olacak.html

[533] YDH. 6 Kasım 2012. Ulusal Konsey: ABD bizi tasfiye ediyor www.ydh.com.tr/HD10968_ulusal-konsey--abd-bizi-tasfiye-ediyor.html

[534] YDH. 8 Kasım 2012 Ulusal Konsey genel sekreteryasını seçti www.ydh.com.tr/HD10978_ulusal-konsey-genel-sekreteryasini-secti.html

Konsey'in Batı ve Arap devletlerinin uyguladığı baskılardan sonra oluşturulan "yeni koalisyonu" kabul ettiğini duyurdu.[535]

"Suriye Muhalefeti ve Devrimci Güçler Koalisyonu" adını taşıyan yeni koalisyonun görevleri arasında Suriye muhalefetini temsil edecek yönetim kurulunun oluşturulması, geçiş hükümetinin kurulması ve Suriye içerisindeki askerî konseyleri birleştirerek tek çatı altında toplamak yer alıyordu.

Riyad Seyf'in girişimine girmek için yüzde 40 temsil hakkı isteyen Suriye Ulusal Konseyi, yeni koalisyonda 60 sandalyenin 22'sini kazanırken, yeni koalisyonun geçiş hükümetini uluslar arası toplum tarafından tanınmasından sonra kuracağı açıklanmıştı. Yeni koalisyon, Clinton'un son müdahalesinin Cenevre Mutabakatı temelinde Şam'la müzakere edecek bir muhalefet yaratmaya yönelik olmadığını da ortaya koydu. Temel hedefini Suriye'deki yönetimi devirmek ve yerine demokratik bir rejim kurmak olarak belirleyen yeni koalisyon, Suriye'deki rejimle diyaloğa girmeyi asla kabul etmediğini açıkladı.[536]

Amerika'nın müdahalesi ve liderliği doğrudan üstlenmesi sayesinde oluşan yeni koalisyonun tüm muhalifleri bir çatı altında topladığı iddiası tartışmalı olsa da Ulusal Konsey aracılığıyla elde edilemeyen birçok kazanımın yeni koalisyon sayesinde elde edilebileceği beklentisi vardı. Çünkü ABD'nin doğrudan liderliği sayesinde oluşan bu yeni örgüt, Ulusal Konsey'in aksine muhalif örgütler içerisinden bir örgüt olarak değil, tüm örgütlerin ortak çatısı olarak tanımlanıyor ve "uluslar arası toplum"un bu örgütü "tek meşru temsilci" sıfatıyla tanıması öngörülüyordu.

Dolayısıyla yeni örgüt sayesinde Türkiye'nin liderliğindeki Ulusal Konsey'le elde edilemeyen şu kazanımların ABD liderliğindeki yeni örgütle elde edilmesi beklenmişti.

1- "Uluslar arası toplum" tarafından Suriye halkının "tek" meşru temsilcisi olarak tanınmak.

2- Sahadaki silahlı gruplara komuta edebilecek bir nitelik kazanmak.

3- "Uluslar arası toplum" tarafından tanınan bir hükümet kurmak.

---

[535] El-Cezire. 11 Kasım 2012. المعارضة السورية تتفق على ائتلاف وطني www.aljazeera.net/news/pages/ed6dd0c3-299d-4bdb-a921-e47ab1981cfc?GoogleStatID=1

[536] YDH. 11 Kasım 2012. Doha'dan koalisyon çıktı www.ydh.com.tr/HD10995_dohadan-koalisyon-cikti.html

Koalisyon'un oluşum süreci

Başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerin Suriyeli muhaliflerin ortak hareket etmemesinden ötürü, muhaliflerin beklediği yardımları karşılanmayacağını açıklaması, muhalifleri Batılı ülkelerin istediği adımları atmaya zorladı.

ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un 31 Ekim 2012'de yaptığı açıklama, Konsey'in fiilî olarak sonu, Ulusal Koalisyon'un da başlangıcı oldu. Ulusal Konsey için ilk adım, Clinton-Muhalefet görüşmesi sonrasında gerçekleştiği gibi, Koalisyon için ilk adım da yine Clinton'un açıklamalarından sonra atıldı.

ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Hırvatistan'da yaptığı açıklamasında şunları söyledi: "Suriye muhalefetinden özellikle de Ulusal Konsey'den, Suriye devriminin gidişatının düzeltilmesi için radikalliğe karşı mücadele etmesini istiyoruz. Fanatiklerin Suriye'ye yöneldiği haberlerini endişeyle karşılıyoruz. Fanatikler, şu ana kadar meşru olan devrimin gidişatını kendi çıkarları doğrultusunda değiştirmek istiyor". Clinton konuşmasında, her ne kadar kendilerini yetiştirmiş başarılı kişiler olsalar da 20-30-40 yıldır Suriye'ye gitmeyen kişilerin Suriye muhalefetini temsil edemeyeceğini söyledi. Çatışma hattında duran, savaşan ve ölen kişilerin de muhalefette temsil edilmesi gerektiğini vurguladı.

Bir hafta sonra Doha'da toplanacak olan muhaliflerden saflarını birleştirmesini isteyen Clinton, Ulusal Konsey'i muhalefetin tamamının temsilcisi olarak değil, muhalefetin bir parçası olarak gördüklerini söyledi. Clinton ayrıca Suriye yönetimine karşı daha güçlü bir şekilde mücadele edebilmesi için ABD'nin, Suriyeli muhaliflerin saflarını birleştirmelerine yardımcı olacağını ifade etti.[537]

Muhalefetin Clinton'un açıklamasına bakışı

Clinton'un bu açıklaması, muhalifleri ikiye böldü. Muhaliflerden bir kısmı, muhalefeti tek çatı altında toplamak için harekete geçen Konsey Üyesi Riyad Seyf'in etrafında toplanırken, diğer kısmı ise Seyf girişimini Amerikan projesi olarak değerlendirdi. Clinton'un Suriyeli muhaliflere yaptığı çağrıdan hemen sonra Seyf'in bir süredir planladığı tüm muhale-

[537] Reuters Arapça. 31 Ekim 2012. كلينتون تدعو إلى إصلاح واسع للمعارضة السورية http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE89U0DT20121031 , El-Hayat. 31 Ekim2012. كلينتون: سنساعد المعارضة السورية لتوحيد صفوفها http://alhayat.com/Details/448896

feti kapsayan girişim, muhalifler arasında tartışmaya açıldı.[538] Riyad Seyf girişimine karşı Ulusal Konsey'in ilk yanıtı, olumsuz yönde oldu.[539] Ulusal Konsey Başkanı Abdulbasit Seyda, Suriyeli muhalifler arasında yaşanan fanatizmden uluslar arası toplumun sorumlu olduğunu ifade ederek Clinton'a tepkisini dile getirdi.

AFP'ye konuşan Seyda, "Bugün Suriye'de var olan radikallikten, Suriye halkına destek vermeyen uluslar arası toplum sorumludur. Rejimin elinden kurtarılan bölgelerde kaos hakim. Çünkü rejim, delice halkını katlediyor ve salkım bombası dahil her türlü silahı kullanıyor"[540] dedi. Seyda, bu açıklamasından bir kaç gün sonra Katar'ın başkenti Doha'da yaptığı konuşmasında ise ABD tarafından desteklenen yeni girişimle Ulusal Konsey'in tasfiyesinin hedeflendiğini söyledi. Doha'daki toplantıya katılan Ulusal Konsey'in eski Başkanı Burhan Galyun da Ulusal Konsey'in bu girişimi kabul etmeyeceğini söyledi. AFP'ye konuşan Burhan Galyun "Eğer girişimi Ulusal Konsey'e dayatırlarsa başarısız olur. Amerikalılar, Suriye halkına destek olmaktaki acziyetini örtbas etmek için bizi günah keçisi ilan etmek istiyor" diye konuştu.

Ulusal Konsey'in Dış İlişkiler Sorumlusu Rıdvan Ziyade ise "Girişim ölü olarak doğdu. Girişim, Washington'un desteğini almış olabilir; ama Suriye içerisinde bir desteğe sahip değil"[541] dedi.

Konsey üyesi Bessam Ceare'da da bir televizyon konuşmasında Koalisyon'un, ABD'nin vereceği desteği elde etmek için kurulduğunu söyledi ve sözlerine şöyle devam etti: "Aylar önce ABD'nin Suriye büyükelçisi Robert Ford, silahların Nusra Cephesi'ne gitmesi endişesinden ötürü, Suriye muhalefeti birleşmedikçe silah desteğinin gerçekleşmeyeceğini söyledi. Ford, muhalefetin birleşmesi halinde Amerika'nın muhalefete, silah ve 900 milyon dolar veri-

---

[538] El-Hayat. 2 Kasım 2012. «رياض سيف يطرح مشروع «هيئة المبادرة الوطنية السورية» http://alhayat.com/Details/449163

[539] El-Hayat. 2 Kasım 2012. المجلس الوطني السوري يرفض اطاراً بديلًا عنه وقوات النظام تنسحب من مواقع استراتيجية http://alhayat.com/Details/449303

[540] El-Hayat. 2 Kasım 2012. سيدا يتساءل عما قدمه الغرب من دعم للمعارضة لوقف التطرف http://alhayat.com/Details/449164 , El-Hayat. 1 Kasım 2012. سيدا: المجتمع الدولي مسؤول عن وجود التطرف في سورية http://alhayat.com/Details/449053 , El-Hayat. 5 Kasım 2012. سيدا: مبادرات كسيحة وضبابية استغلها النظام لمزيد من القتل والتدمير http://alhayat.com/Details/449909

[541] YDH. 6 Kasım 2012. Ulusal Konsey: ABD bizi tasfiye ediyor www.ydh.com.tr/HD10968_ulusal-konsey--abd-bizi-tasfiye-ediyor.html

leceğini açıkladı. Bundan ötürü Doha'da Ulusal Koalisyon kuruldu; Özgür Suriye Ordusu'nun komuta kademesi de yeniden organize edildi"[542].

Konsey üyesi Muhammed Sarminî ise Clinton'ın eleştirilerine şöyle yanıt verdi: "Amerika, Suriye halkına destekteki başarısızlığını örtbas etmek istiyor, Suriye halkı kartını seçim kozu olarak kullanmak istiyor." Uluslar arası toplumdan askerî müdahale talebinde bulundukları itirafında bulunan Sarminî "Biz, tüm uluslar arası toplundan Suriye hava sahasının uçuşa kapatılmasını ve askerî müdahalesini istemiştik. Fakat öyle görünüyor ki Amerika'da, çıkarlarını korumak için Suriye rejiminin ömrünü uzatmak gibi bir heves var. Suriye'deki rejimin ömrünü uzatma planında bedeli ödeyen Suriye halkından başkası değil."[543] diye konuştu.

Clinton'u destekleyen muhaliflerin gerekçeleri

Clinton'un Ulusal Konsey'le ilgili açıklamasını destekleyen Konsey'in eski üyesi Heysem el-Malih ise Konsey'in devrimi temsil etmediği gibi devrime herhangi bir katkısının da olmadığını iddia etti.[544] El-Malih, "Clinton'un açıklamalarının, Konsey'in çalışma tarzını değiştirmesine yol açmasını ümit ediyorum" dedi. Clinton'un açıklamalarından ötürü Suriye halkının ümitsizliğe kapılmamasını isteyen el-Malih, "Ulusal Konsey'deki sorun, parti çıkarları önceleyen ve kendilerinin dışındakileri dışlayan yönetim kurulu sorunudur" diye konuştu.

Ulusal Konsey'in merkezinin Kahire'ye taşınması çağrısında bulunan el-Malih, Ulusal Konsey'de Suriye devrimiyle uyum içerisinde çalışan olağanüstü hal komisyonunun kurulmasını isteyerek şunları söyledi: "Suriye Ulusal Konseyi'ndeki meşrûiyetin alınmasına karşıyım. Fakat Ulusal Konsey'in şahsî ve parti çıkarları için çalışmaktan Suriye halkını hizmet esaslı çalışmaya dönüşmesini istiyorum"[545].

---

[542] YDH. 17 Şubat 2013. "Koalisyon, ABD'nin silah ve finans desteği sözünden sonra kuruldu" www.ydh.com.tr/HD11497_-koalisyon-abd-nin-silah-ve-finans-destegi-sozunden-sonra-kuruldu-.html

[543] Şarku'l-Avsat. 4 Kasım 2012. تقدم عسكري للمعارضة السورية عشية أكبر تجمع لها في الدوحة http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=12395&article=702643

[544] El-Hayat. 3 Kasım 2012. مؤتمر الدوحة لتأسيس هيئة قيادية جديدة http://alhayat.com/Details/449409

[545] YDH. 1 Kasım 2012. Ulusal Konsey'den Clinton'a cevap www.ydh.com.tr/HD10946_ulusal-konseyden-clintona-cevap.html

Muhalifler Doha'da Buluştu

Suriyeli eski milletvekili Riyad Seyf'in Doha'da düzenlenen Suriyeli muhalifleri birleştirme toplantısında sunacağı yeni girişim, 4 Kasım'da el-Cezîre televizyonunda tartışıldı. Programa Riyad Seyf'in öncülük ettiği Ulusal Girişim üyesi Vail Mirza, Ulusal Konsey Dış İlişkiler Sorumlusu Rıdvan Ziyade ve Konsey'in eski üyesi Heysem el-Malih katıldı. Programda yeni girişimi savunan Suriyeli muhalif Vail Mirza, Türkiye'nin de girişime destek verdiğini duyurdu. Ulusal Konsey Dış İlişkiler Sorumlusu Rıdvan Ziyade ise şunları söyledi: "Yeni girişim, önceki girişimlerden farksızdır. Önceki yapılan hataların tekrarıdır; çünkü bu girişim, kısa bir süre içerisinde hazırlandı. Muhalefeti birleştirmeyi hedeflediklerini iddia etseler de bu şekliyle muhalefeti birleştirmesi mümkün değil. Netice itibariyle bu girişim, başarısız olacaktır".

Ziyade'nin açıklamalarına yanıt veren Vail Mirza, girişim için aylar öncesinden hazırlıklara başladıklarını ve geçmişte işlenen hatalardan dersler çıkararak hareket ettiklerini söyledi. Uluslar arası toplumun girişime destek verdiğini ilan eden Mirza "Türkiye, Katar, Körfez İşbirliği Konseyi ve Suriye Dostları Topluluğu girişime destek verdiğini" belirtti.

Yüzü aşkın devletin Ulusal Konsey'e alternatif olarak kurulacak Ulusal Girişim'e destek vermesini değerlendiren Rıdvan Ziyade de "Uluslar arası toplum, girişime verdiği vaatlerde dürüst değil. Eğer dürüst olsaydı, ilk günden itibaren Tunus, İstanbul ve hatta Paris'teki toplantıda bu vaatlerini gerçekleştirirdi" dedi. Bunun üzerine el-Cezîre TV sunucusu Leyla Şeyhli "Size milyon dolarlar verildi. Siz de bunu itiraf ettiniz" şeklinde karşılık verdi. Sunucu Şeyhli'nin, Amerikan *Foreign Policy* dergisinin "Suriye Ulusal Konseyi'nin hatası, Beşşar Esed rejimini devirmeyi kendisine hedef çıtası olarak belirlemesi olmuştur" tespitini hatırlatması üzerine Ziyade "Evet, uluslar arası toplum, Suriye rejimiyle müzakerelere oturmamız için bize baskı uyguladı. Fakat biz rejimle müzakereyi kabul etmedik ve Özgür Suriye Ordusu'nun silahlandırılmasını destekledik" diye konuştu.

Mirza, Riyad Seyf'in girişiminin, Suriye rejimiyle müzakereyi kesinlikle kabul etmediğini; Suriye'deki rejimin tamamen devrilmesini hedeflediklerini belirtti. Suriye Devrimi Mütevelli Heyeti Başkanı Heysem el-Malih ise şunları söyledi: "Biz, Paris'te muhaliflerle bir araya geldik ve kardeşimiz Riyad Seyf'in girişimini tüm detaylarıyla öğrendik. Bazı noktalarda değişikliklerin

yapılmasını istedik. Bildiğim kadarıyla bu girişim, Konsey'e de iletildi; fakat Konsey kabul etmediğini açıkladı"[546].

Suriyeli muhalifler, Doha'dan önce İstanbul ve Ürdün'de bir araya gelerek, Clinton'un çağrısının yankıları üzerine görüş alışverişinde bulundu. Muhaliflerin, Ürdün'ün başkenti Amman'da düzenlediği toplantıya Suriye eski başbakanı Riyad Hicab başkanlık etti.

El-Cezîre televizyonuna konuşan muhalif liderlerden Rima Felihan, Ürdün'deki toplantının, Doha toplantısı öncesinde muhaliflerin görüşlerini birleştirmeyi hedeflediğini söyledi. Eski milletvekili Riyad Seyf, Müslüman Kardeşler Cemaati'nin eski lideri Ali Sadreddîn Beyanunî, Suriye Demokratik Platformu üyesi Mişel Kilo, Kemal Lebvanî, İmaduddîn Reşid, Velid Bunnî, Rıdvan Ziyade, Suheyr Atassi, Rima Felihan ve ordudan ayrılan üst düzey subayların da yer aldığı toplantı sonrasında yapılan basın açıklamasında, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed istifa etmedikçe her türlü siyasî girişime karşı çıkıldığı belirtildi.[547]

İngiliz *Guardian* gazetesinin haberine göre Katar'ın Suriyeli muhalifleri birleştirme girişimine ABD, İngiltere ve Fransa başta olmak üzere Batılı ülkeler tam destek verdi. Doha'daki toplantıda başkanlığına Riyad Seyf'in getirileceği 50 kişiden oluşacak Suriye Ulusal Girişimi adlı yeni bir örgütün kurulacağı; böylece ABD'nin Ulusal Konsey'e yönelik olumsuz bakışının değiştirilmeye çalışılacağı bildirildi.

Doha'da 3 Kasım'da başlayan Suriyeli muhalifleri birleştirme girişiminin ABD tarafından desteklendiğini vurgulayan *Şarku'l-Avsat* gazetesi, Doha'daki toplantıda Konsey'in üye sayısının 450'e yükseltilerek Suriye'deki tüm grupları içinde barındıran bir siyasî oluşuma dönüştürülmesinin hedeflendiğini; bununla Riyad Seyf'in alternatif girişiminin engellenmesinin amaçlandığını yazdı.[548]

Riyad Seyf, 3 Kasım sonrasında Doha'da yeni girişimi için destek arayışını sürdürürken, Konsey de girişimi engellemek için son hamlelerini yap-

---

[546] El-Cezire. 8 Kasım 2012. اجتماع المعارضة السورية بالدوحة www.aljazeera.net/programs/pages/5c424d1a-02d4-4463-929b-b1192bb09747

[547] El-Hayat. 4 Kasım 2012. معارضون بارزون يطرحون إنشاء «جسم سياسي جديد» موسع للمعارضة السورية http://alhayat.com/Details/449623 , YDH. 3 Kasım 2012. Şam'la müzakereye açık yeni bir muhalif örgüte doğru www.ydh.com.tr/HD10950_samla-muzakereye-acik-yeni-bir-muhalif-orgute-dogru.html

[548] Şarku'l-Avsat 4 Kasım 2012. تقدم عسكري للمعارضة السورية عشية أكبر تجمع لها في الدوحة http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=12395&article=702643

maya başladı. Konsey, 6 Kasım'da yeni genel sekretaryanın 24'ü ülke içerisindeki Suriyelilerden, 16 tanesi ise dışarıdaki siyasîlerden olmak üzere toplam 41 kişiden oluşacağını açıkladı.[549] Ulusal Konsey, 8 Kasım'da genel sekretaryasını seçti. Konsey'den yapılan açıklamaya göre sekretaryada şu isimler bulunuyordu:

İbrahim Miro, Ahmed Bekura, Ahmed Ramazan, Ahmed Seyyid Yusuf, Usame Şerbici, Bedr Camus, Bessam İshak, Cemal el-Vadi, Cemal el-Verd, Hüseyin es-Seyyid, Hüseyin Abdullah, Hüseyin Abdulhadi Muhammed, Halid Salih, Halid Nasır, Halid Abdurrahman Zinî, Halil el-Hac Salih, Ziyad Şefik Ebû Hamdan, Selim Abdülaziz el-Meslet, Said Lahdo, Süleyman el-Hırakî, Semir Neşşar, Sennan Hatahat, Abdulahad Estifu, Abdulbasit Seyda, Abdulkerim Aga, Ubeyde Nahhas, Ammar Ebû Hattab, Luey Safi, Muhammed Ahmed Ubeyd, Muhammed ed-Dagim, Muhammed Bessam Yusuf, Muhammed Hac Abdullah, Muhammed Faruk Tayfur, Muhammed Velid, Mervan Haco, Milhem Ratib ed-Derubî, Mueyyed Gazlan, Nezir Hakim, Hişam Merve, Heysem Rahme ve Vasil Şimalî.[550]

Konsey, 9 Kasım'da ise başkanını ve yönetim kurulunu seçti. Konsey'in üçüncü başkanı George Sabra olurken,[551] 11 kişilik yönetim kurulunun da şu isimlerden oluştuğu ilan edildi: Hişam Merve, Selim el-Meslet, Hüseyin es-Seyyid, Halid el-Salih, George Sabra, Abdulbasit Seyda, Ahmed Ramazan, Ahmet Estifo, Nezir el-Hakim, Cemal el-Verd, Faruk Tayfur.[552]

Ulusal Koalisyon'un İlanı

Konsey, örgütlenmesinde yeni yapılanmaya gitmiş olsa da uluslar arası toplumun, Konsey'in yerine başka bir örgütün kurulması kararındaki ısrarı, Konsey'e geri adım attırdı. Konsey, Koalisyon'un kuruluşuna karşı çıksa da Konsey üyesi Semir Neşşar'ın da dile getirdiği üzere, Türkiye ve Katar başta

---

[549] El-Hayat. 2 Kasım 2012. إقرار الهيكلة الجديدة لـ«المجلس الوطني السوري» بعد خلافات وغضب المستقلين http://alhayat.com/Details/450307

[550] YDH. 8 Kasım 2012. Ulusal Konsey genel sekreteryasını seçti www.ydh.com.tr/HD10978_ulusal-konsey-genel-sekreteryasini-secti.html

[551] El-Hayat. 9 Kasım 2012. انتخاب جورج صبرة رئيساً للمجلس الوطني السوري المعارض http://alhayat.com/Details/451542

[552] El-Hayat. 10Kasım 2012.«المجلس الوطني» يتخب مكتب تنفيذي «جامع» وسط بحث «كيان توحيدي» للمعارضة http://alhayat.com/Details/451451 , El-Hayat. 8 Kasım 2012. قيادة جديدة للمجلس الوطني السوري وتأجيل اختيار الرئيس ليوم الجمعة http://alhayat.com/Details/451065

olmak üzere uluslar arası toplumun aşırı baskısı ve yüzde 40 temsil hakkının[553] kabul edilmesinden sonra Koalisyon'a girmeyi kabul etti.[554]

Kasım ayının ilk haftasında Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu dahil Suriye Dostları Grubu'nun çekirdek kadrosu, Konsey'deki üst düzey liderlerle görüşerek, Riyad Seyf Girişimi'nin desteklenmesi gerektiğini söylemişti.[555] Bunun üzerine Konsey'in başkanı seçmesinden sonra Koalisyon üzerine pazarlıklar başlamıştı.

Doha'daki görüşmelere Suriye muhalefetinin önde gelen isimlerinin yanı sıra ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Kerri-Ann Jones, ABD Suriye Büyükelçisi Robert Ford, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Katar Dışişleri Bakanı Hamad bin Casim, Mısır Dışişleri Bakanı Muhammed Kâmil Amr, Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil el-Arabî ve BM ve Arap Birliği Suriye Özel Temsilcisi Ahdar el-İbrahimî de katıldı.[556]

Amerika'da yayımlanan *Foreign Policy* dergisi yazarı Josh Rogin'e göre, Doha'da düzenlenen Suriyeli muhalifleri bütünleştirme planında temel oyunu, ABD elçisi Robert Ford oynadı. Rogin, 3 Kasım'da Amerika'nın Arapça yayın kuruluşu el-Hurra televizyonuna yaptığı açıklamasında, Robert Ford'un Suriyeli muhalifleri bütünleştirme toplantısına katılmak için Katar'a gittiğini söyledi.

Rogin, açıklamasında "ABD Dışişleri Bakanı Clinton, konuşmasında -bir hafta önceki- doğrudan Doha'da kurulacak yeni konseyden söz etmekteydi. Bu yeni konsey, ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından destekleniyor. ABD'nin Suriye Büyükelçisi Robert Ford, yeni kurulacak yapıda temel oyuncudur" demişti.[557]

---

[553] El-Hayat. 5 Kasım 2012. مؤتمر الدوحة: خلافات على التمثيل ونسبه http://alhayat.com/Details/450072

[554] El-Cezire. 11 Kasım 2012. اتفاق مبدئي لكيان موحد للمعارضة السورية www.aljazeera.net/news/pages/8f08131d-6c2b-47d8-a5e3-a6c854b616ed , El-Cezire. 11 Kasım 2012. المعارضة السورية تتفق على ائتلاف وطني www.aljazeera.net/news/pages/ed6dd0c3-299d-4bdb-a921-e47ab1981cfc

[555] El-Hayat. 10 Kasım 2012. «المجلس الوطني» يتحفظ عن مبادرة سيف وانقرة تطالب بدعمها http://alhayat.com/Details/451506

[556] YDH. 9 Kasım 2012. Doha'dan çıkan tek somut sonuç: Temenni www.ydh.com.tr/HD10983_dohadan-cikan-tek-somut-sonuc--temenni.html

[557] YDH. 8 Kasım 2012. Riyad Seyf: Yeni liderlikte uzlaşıldı www.ydh.com.tr/HD10982_riyad-seyf--yeni-liderlikte-uzlasildi.html

Suriyeli muhaliflerin 3 Kasım'da Doha'da başlattıkları görüşmeler,[558] 11 Kasım'da Koalisyon'un ilanıyla sonuçlandı.[559] Konsey, Koalisyon'da 27 üyeyle temsil edilirken[560], Muaz el-Hatib, 63 üyeden 54'ünün desteğini alarak başkan seçildi.[561] Muaz el-Hatib, başkan seçilmesinden sonra yaptığı ilk konuşmasında, Suriye muhalefeti için ağır silah desteği talebinde bulundu.[562]

Ulusal Koordinasyon Kurulu ise Koalisyon'un, muhalefetin birleştirilmesi için ileriye atılmış bir adım olduğunu belirtmekle birlikte, tüm muhalefeti kapsamadığını açıkladı.[563]

Koalisyon'a uluslar arası destek

Ulusal Koalisyon'u Suriye halkının tek meşru temsilcisi olarak gördüğünü açıklayan Fransa, Suriyeli muhalifleri silahlandırmak için çalışmalara başlayacağını açıkladı.[564] Fransa'nın ilk başlattığı çalışma, muhaliflere uygulanan silah ambargosunun kaldırılması oldu.[565]

Koalisyon, başta Fransa, Katar, Türkiye ve ABD olmak üzere Arap Birliği, Körfez ve AB ülkeleri tarafından kısa süre içerisinde, Suriye halkının meşru

---

[558] Muhammed Şazeli, El-Hayat. 3 Kasım 2012. مؤتمر الدوحة لتأسيس هيئة قيادية جديدة http://alhayat.com/Details/449409

[559] YDH. 11 Kasım 2012. Doha'dan koalisyon çıktı www.ydh.com.tr/HD10995_dohadan-koalisyon-cikti.html, Muhammed Mekki el-Ahmed. El-Hayat. 12 Kasım 2012. المعارضة السورية تقر «الائتلاف الوطني» بعد مفاوضات ماراثونية http://alhayat.com/Details/452020

[560] El-Hayat. 29 Kasım 2012. خلافات تهيمن على محادثات المعارضة السورية واتهامات للإخوان المسلمين بالسعي للاستئثار http://alhayat.com/Details/457173

[561] El-Cezire. 13 Kasım 2012. الائتلاف الوطني لقوى الثورة والمعارضة السورية www.aljazeera.net/news/pages/be9faafd-0257-4037-ab8d-c7252bf7097d, YDH. 12 Kasım 2012. Yeni Suriye muhalefet koalisyonu listesi www.ydh.com.tr/HD11003_yeni-suriye-muhalefet-koalisyonu-listesi.html

[562] El-Hayat. 13 Kasım 2012. «الائتلاف الوطني» يطالب العالم الاعتراف به... ودعمه مالياً وعسكرياً, El-Hayat. 13 Kasım 2012. الخطيب يطلب "اسلحة نوعية" للمعارضة http://alhayat.com/Details/452276 http://alhayat.com/Details/452498

[563] El-Hayat. 20 Kasım 2012. «هيئة التنسيق»: الائتلاف خطوة نحو توحيد المعارضة... لكنه لا يمثلها كلها http://alhayat.com/Details/454554

[564] El-Hayat. 13 Kasım 2012. باريس متبحث تسليح المعارضة السورية http://alhayat.com/Details/452672

[565] El-Hayat. 15 Kasım 2012. باريس متطلب رفع الحظر الاوروبي على ارسال اسلحة دفاعية الى سورية http://alhayat.com/Details/453098

temsilcisi olarak tanındı.[566] ABD, Koalisyon'u Suriye halkının meşru temsilcisi olarak gördüklerini; fakat gücünü alanda da görmek istediklerini açıkladı.[567]

Koalisyon üyeleri, 14 Kasım'da Doha'da bulunan ABD *Dışişleri* Bakan Yardımcısı Dr. Kerri-Ann Jones ve Şam Büyükelçisi Robert Ford'un da aralarında bulunduğu Amerikalı heyetle bir araya geldi. Görüşmede Koalisyon'un atması gereken adımlar ve ABD'nin Koalisyon'a vereceği yardım ele alındı.[568]

O günlerde Suriyeli muhalifler, Batı'nın kendilerine vereceği destekten o kadar emindiler ki yeniden Suriye yönetimine ömür biçmeye başladılar. Koalisyon üyelerinden Edib Çiçekli, 15 Kasım'da *el-Hayat* gazetesine yaptığı açıklamasında "Eğer sürpriz bir şekilde daha erken devrilmezse, rejimin 3 aydan daha fazla kalmayacağını düşünüyorum"[569] dedi.

Muaz el-Hatib, 17 Kasım'da Fransa Cumhurbaşkanı tarafından kabul edilirken, teknokrat hükümet kurmayı düşündüğünü söyledi. Fransa ise aynı gün muhaliflerden Dr. Munzir Mahus'un Paris'te Suriye büyükelçisi olacağını açıkladı.[570] El-Hatib, 20 Kasım'da yaptığı açıklamasında, Koalisyon'un Amerikan ürünü olduğu iddialarını yalanlarken, Koalisyon olarak İran ve Rusya'ya gitmeyeceklerini söyledi.[571]

---

[566] BBC Arapça. 12 Kasım 2012. مجلس التعاون الخليجي يعترف بالائتلاف السوري الجديد ممثلا شرعيا للشعب السوري www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2012/11/121112_syria_arab_league.shtml , El-Cezire. 12 Kasım 2012. فرنسا تعترف رسميا بالائتلاف الجديد توقيع اتفاق توحيد المعارضة السورية بالدوحة www.aljazeera.net/news/pages/c333e3ce-da50-4bd3-abc3-7ff3b42cd4c7 , El-Cezire. 15 Kasım 2012. تركيا تعترف بائتلاف المعارضة السورية www.aljazeera.net/news/pages/72be2600-1a4a-4ee6-afc8-48d212b485a6, El-Hayat. 13 Kasım 2012. دول الخليج: «الائتلاف الوطني» الممثل الشرعي للشعب السوري http://alhayat.com/Details/452413 , http://alhayat.com/Details/452750 , El-Hayat. 14 Kasım 2012. اعتراف فرنسي بـ«الائتلاف» و«ترحيب» عربي - أوروبي» http://alhayat.com/Details/452745 , El-Cezire. 13 Kasım 2012. www.aljazeera.net/news/pages/a4d583da-b3b8-4573-a25f-4cb0cfe230fc

[567] El-Hayat. 13 Kasım 2012. واشنطن تعترف بالائتلاف السوري المعارض http://alhayat.com/Details/452750

[568] Muhammed Mekki Ahmed, El-Hayat. 13 Kasım 2012. رمضان لـ«الحياة»: الترحيب الغربي بالائتلاف «الوطني «غير كاف» وموقف الجامعة «مؤشر سلبي» http://alhayat.com/Details/452620

[569] Muhammed Mekki Ahmed, El-Hayat, 15 Kasım 2012. الشيكلي لـ «الحياة»: أتوقع أن لا يبقى النظام أكثر من ثلاثة أشهر إن لم يسقط فجأة http://alhayat.com/Details/453069

[570] Rinde Takiyeddin, el-Hayat. 18 Kasım 2012. «الخطيب يرغب في تشكيل حكومة «تكنوقراط http://alhayat.com/Details/453764

[571] Muhammed Şazeli, el-Hayat. 20 Kasım 2012. معاذ الخطيب: لن «نتسول» روسيا وإيران وهيئة عسكرية عليا لملف تسليح المعارضة http://alhayat.com/Details/454556

20 Kasım'da İngiltere Dışişleri Bakanı da Koalisyon'u Suriye halkının resmî temsilcisi olarak gördüklerini, sahayı fanatiklere bırakmamaları gerektiğini söyledi.[572] Koalisyon, 22 Kasım'da Müslüman Kardeşler Cemaati liderlerinden Velid Saffur'u 26 Kasım'da İngiltere büyükelçisi olarak atadı.[573]

Koalisyon, kuruluşundan sonra çıktığı dünya turunu müteakip, uluslar arası toplumun desteğini kazanmak için hükümet kurma çalışmalarına hız verdi. 29 Kasım'da Mısır'da toplanan Konsey üyeleri, aralarındaki ihtilaflardan ötürü hükümet kurma girişiminde bir sonuca varamadı.[574]

Mısır'daki toplantıda hükümet kurma girişiminde başarısız olan Koalisyon, geçiş hükümetinin 12 Aralık'ta Fas'ta düzenlenecek Suriye Dostları Grubu'nun toplantısında ya da toplantıdan kısa bir süre sonra ilan edileceğini duyurdu.[575] 12 Aralık'ta Fas'ta düzenlenen Suriye Dostları Grubu toplantısında, Suriye Ulusal Koalisyonu, Suriye halkının meşru temsilcisi olarak tanındı.[576] Koalisyon'un kuruluş sürecinde Suriyeli muhaliflere verilen vaatlerin Marakeş'te yerine getirilmemesi üzerine, muhaliflerin kurmayı planladığı geçiş hükümetinin kuruluşu ileri bir tarihe ertelendi.

Konsey Başkanı George Sabra, Marakeş'te verilen sözlerin yerine getirilmemesinden ötürü, Koalisyon'un hükümet kuramadığını söyledi. Ulusal Koalisyon'un kurulmasından önce bazı devletlerin büyük vaatlerde bulunmasına rağmen sözlerine sadık kalmadıklarının altını çizen Sabra, "dış desteğin beklenenden daha az olmasının Ulusal Koalisyon'da krize yol açtığı" iddialarını haklı bulduğunu söyledi.[577]

---

572 Rinde Takiyyeddin, el-Hayat, 21 Kasım 2012. بريطانيا تعترف بالائتلاف الوطني ممثلًا للسوريين: من مصلحتنا الا نترك مكانا للمتطرفين http://alhayat.com/Details/454766

573 El-Hayat. 26 Kasım 2012. الائتلاف الوطني السوري المعارض يعين سفيراً له في بريطانيا http://alhayat.com/Details/456695

574 El-Hayat. 29 Kasım 2012. خلافات تهيمن على محادثات المعارضة السورية واتهامات للإخوان المسلمين بالسعي للاستئثار http://alhayat.com/Details/457173

575 Muhammed Şazeli, Muhammed Mekki Ahmed; el-Hayat. 3 Aralık 2012. «الائتلاف» لحكومة موقتة تُعلن في مؤتمر مراكش http://alhayat.com/Details/458227 ,

576 Muhammed Mekki Ahmed, el-Hayat. 10 Aralık 2012. محادثات جنيف ترى «حلا سياسيا ممكنا» http://alhayat.com/Details/460616 , El-Hayat. 13 Aralık 2012. http://alhayat.com/Details/461597 , El-Hayat. 13 Aralık 2012. "أصدقاء سورية تعترف بالمعارضة "ممثلا وحيدا للشعب السوري http://alhayat.com/Details/461441

577 YDH. 16 Ocak 2013. Suriye muhalefet geçiş hükümetini neden kuramadı? www.ydh.com.tr/HD11350_suriye-muhalefet-gecis-hukumetini-neden-kuramadi-.html

Koalisyon, Marekeş'teki Suriye Dostları Grubu'nun toplantısında beklediği desteği göremese de ABD'nin vereceği destekten ümidini, 2013 yılı Ocak ayının son günlerine kadar kesmedi. Bundan ötürü Koalisyon; İran'ın,[578] Arap Birliği ve Birleşmiş Milletler'in Suriye Temsilcisi Ahdar İbrahimî'nin,[579] Suriye Cumhurbaşkanı Yardımcısı Faruk Şara'nın,[580] Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in 6 Ocak'ta 2013'te sunduğu çözüm planlarını, tartışmaksızın reddetti.[581]

Kuruluşunun üzerinden yaklaşık 70 gün geçmiş olmasına rağmen yeterli desteği elde edemeyen[582] Koalisyon, 19-20 Ocak tarihleri arasında geçiş hükümeti için İstanbul'da bir kez daha toplandı;[583] fakat bu toplantıdan da bir sonuç çıkmadı.[584] İstanbul'da toplantı devam ederken Muaz el-Hatib, geçiş hükümetine destek için Doha'ya gitti.[585]

Marakeş'te vaat edilen sözlerin yerine getirilmemesi üzerine oluşan olumsuz havayı değiştirmek, Fransa'ya düştü. Fransa, 31 Ocak'ta Ulusal Koalisyon'a biçilen rolü yeniden canlandırmak için Paris'te uluslar arası bir konferans düzenledi.[586] Fakat el-Hatib'in dışındaki bazı Koalisyon üyelerinin katıldığı bu konferansta da Koalisyon'un beklentileri gerçekleşmedi.

---

578 YDH. 18 Aralık 2012. Ulusal Koalisyon'dan İran'ın çözüm önerisine ret www.ydh.com.tr/HD11189_ulusal-koalisyondan-iranin-cozum-onerisine-ret.html

579 YDH. 25 Aralık 2012. Ulusal Koalisyon siyasi çözüm planını reddetti www.ydh.com.tr/HD11234_ulusal-koalisyon-siyasi-cozum-planini-reddetti.html , YDH. 28 Aralık 2012. Koalisyon'dan İbrahimi'ye bir olumsuz yanıt daha www.ydh.com.tr/HD11251_koalisyondan-ibrahimi-ye-bir-olumsuz-yanit-daha.html

580 YDH. 18 Aralık 2012. Ulusal Koalisyon'dan Faruk Şara'ya ret www.ydh.com.tr/HD11187_ulusal-koalisyondan-faruk-saraya-ret.html ,

581 YDH. 16 Ocak 2013. Koalisyon'dan Esed'in çözüm planına ret www.ydh.com.tr/HD11298_koalisyon-dan-esed-in-cozum-planina-ret-.html

582 Muhammed Mekki Ahmed. El-Hayat. 12 Ocak 2013. صبرا لـ «الحياة»: العرب منقسمون إزاء سورية... و «الائتلاف» لم ينل الدعم الكافي http://alhayat.com/Details/472934

583 El-Cezire. 22 Ocak 2013. جهود لتشكيل حكومة سورية مؤقتة www.aljazeera.net/news/pages/87e93c68-1b61-408d-92b8-1a869d36d9c9

584 YDH. 15 Ocak 2013. Muhalifler geçiş hükümeti için İstanbul'da www.ydh.com.tr/HD11344_muhalifler-gecis-hukumeti-icin-istanbulda.html

585 YDH. 21 Ocak 2013. El-Hatip, geçiş hükümetine destek arayışında www.ydh.com.tr/HD11369_el-hatip-gecis-hukumetine-destek-arayisinda.html

586 Rinde Takiyyeddin. El-Hayat. 31 Ocak 2013. مؤتمر باريس وتعزيز الائتلاف المعارض السوري http://alhayat.com/Details/477984 , Rinde Takiyyeddin. 26 Ocak 2013. اجتماع الإثنين في باريس لدعم «الائتلاف» http://alhayat.com/Details/476229

ABD ve diğer Batılı ülkelerin destek sözlerini yerine getirmemesi üzerine Muaz el-Hatib, Suriye'deki krizin siyasî yolla çözümü ve akan kanın durdurulması için girişimde bulunmaya başladı.

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in temsilcileriyle görüşmeye hazır olduğunu[587] ilan eden Muaz el-Hatib'in girişimi, Ulusal Konsey ve Koalisyon tarafından sert tepkiyle karşılandı.[588] Bu dönemde Suriye'de savaşan Libyalı cihadcı Ebû Hafs, diyalog girişiminde bulunan el-Hatib'in kafasını koparma tehdidinde bulundu.[589] Muaz el-Hatib, Konsey ve Koalisyon içerisinden gelen tepkileri, "kişisel görüşümü sundum" diyerek yatıştırmaya çalıştı.[590]

ABD'nin vereceği desteğe güvenerek 28 Aralık 2012'de Rusya'yı Suriye'nin içişlerine karışmakla suçlayan ve Moskova davetini reddeden Muaz el-Hatib,[591] ABD'nin siyasî çözüme meyletmesinden sonra Rusya ile görüşmeye yeşil ışık yaktı. Muaz el-Hatib'in Suriye yönetimiyle diyalog girişimi kadar, Münih'te 4 Şubat'ta düzenlenen toplantıda Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ve İran Dışişleri Bakanı Ali Ekber Salihi ile görüşmesi de muhaliflerin tepkisini çekti.[592]

Muaz el-Hatib, 4 Şubat'ta, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in istifası şartıyla Cumhurbaşkanı Yardımcısı Faruk Şara'yla görüşmeye hazır olduğunu açıkladı[593] ve girişimine devam edebilmek için 10 Şubat'a kadar kadın tutukluları serbest bırakması için süre verdi.[594] Şam ise el-Hatib'in bu çağrısına, "muhalefetle ön şartsız görüşmeye hazırız" diyerek karşılık verdi.[595]

---

587 YDH. 30 Ocak 2013. Muaz el-Hatib: Esed'in temsilcisiyle görüşmeye hazırım www.ydh.com.tr/HD11421_muaz-el-hatib--esed-in-temsilcisiyle-gorusmeye-hazirim.html

588 YDH. 15 Şubat 2013. El-Hatib'in girişimi Koalisyon'un engeline takıldı www.ydh.com.tr/HD11496_el-hatib-in-girisimi-koalisyon-un-engeline-takildi.html

589 YDH. 6 Şubat 2013. Libyalı Cihatçı: Diyalogcuların kafasını koparacağız! www.ydh.com.tr/HD11462_libyali-cihatci--diyalogcularin-kapasini-koparacagiz.html

590 YDH. 30 Ocak 2013. Muaz el-Hatib: Kişisel görüşümü söyledim www.ydh.com.tr/HD11423_muaz-el-hatib--kisisel-gorusumu-soyledim.html

591 YDH. 28 Aralık 2012. Muaz el-Hatip: Rusya, Suriye'nin içişlerine karışıyor www.ydh.com.tr/HD11255_muaz-el-hatip--rusya-suriye-nin-icislerine-karisiyor.html

592 El-Hayat. 4 Şubat 2013. معاذ الخطيب يتعرض لانتقادات شديدة بسبب محادثاته مع لافروف وصالحي http://alhayat.com/Details/479305

593 El-Hayat. 4 Şubat 2013. معاذ الخطيب يقول انه مستعد للحوار مع فاروق الشرع http://alhayat.com/Details/479677

594 El-Hayat. 6 Şubat 2013. الخطيب يمهل الأسد: الإفراج عن النساء او المبادرة لاغية http://alhayat.com/Details/480428

595 El-Hayat. 9 Şubat 2013. «دمشق مستعدة للحوار مع المعارضة "دون شروط مسبقة http://alhayat.com/Details/481279 , El-Hayat. 13 Şubat 2013. الخارجية السورية: أبواب دمشق مفتوحة

11 Şubat'ta el-Hatib'le Faruk Şara arasındaki görüşme için temasların sürdüğü iddialarını[596], 24 Şubat'ta el-Hatib'in Esed'in temsilcisiyle görüştüğü iddiaları takip etti.[597]

Bu dönemde Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabî, Muaz el-Hatib'in girişimini memnuniyetle karşıladığını açıkladı.[598] Ulusal Koordinasyon Kurulu liderlerinden Heysem el-Menna, el-Hatib'in bu tür açıklamalarını, Koalisyon'un ilanından sonraki en önemli siyasî girişim olduğunu söyledi.[599] Ulusal Konsey ise el-Hatib'in Suriye yönetimiyle yapacağı her türlü görüşmeye şiddetle karşı çıktığını duyurdu.[600]

Amerika'da ofis

6 Şubat 2013'te Batılı diplomatik kaynaklar ve Suriyeli muhalifler, Ulusal Koalisyon'un yakında Amerika'da ofis açacağını açıkladı. Adının açıklanmasını istemeyen üst düzey bir Batılı diplomat, Reuters'e yaptığı açıklamasında "Bu, önemli bir adım. Koalisyon Başkanı Muaz el-Hatib'in Amerika'ya davet edilme ihtimali için de bir vesile olduğu açık" dedi.

Batılı diplomat, Amerikan üniversitesinde öğretim görevlisi olan Suriyeli muhalif Necib Gadban'ın New York'taki ofise başkanlık edeceğini söyledi. Amerika'daki Arkansas Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olan Gadban'ın, Müslüman Kardeşler Cemaati'nin eski liderlerinden Munir Gadban'ın kardeşinin oğlu olduğu açıklandı. Gadban, Suriye Ulusal Konseyi'nin 6 Aralık 2011'de dönemin Amerika Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'la yaptığı görüşme başta olmak üzere muhalefet adına Batılı yetkililerle yürütülen birçok görüşmeye katılmıştı. Aynı kaynaklar, Washington'daki ofise ise Teksas'ta yaşayan muhaliflerden Ubab Halil'in getirileceğini açıkladı.[601] Amerika, Ulu-

للحوار http://alhayat.com/Details/482903

596 YDH. 11 Şubat 2013. Şara-Hatib görüşmesi için temaslar devam ediyor www.ydh.com.tr/HD11480_sara-hatib-gorusmesi-icin-temaslar-devam-ediyor.html

597 YDH. 24 Şubat 2013. Muaz el-Hatib Şam'la gizli görüşmelere başladı www.ydh.com.tr/HD11529_muaz-el-hatib-sam-la-gizli-gorusmelere-basladi.html

598 El-Hayat. 5 Şubat 2013. العربي يرحب بمبادرة الخطيب للحوار مع نظام الاسد http://alhayat.com/Details/480059

599 El-Hayat. 2 Şubat 2013. منّاع عن مبادرة الخطيب: أصابت مقتلًا طرح الأسد في خطابه الأخير http://alhayat.com/Details/480323

600 El-Hayat. 5 Şubat 2013. المجلس الوطني السوري يهاجم الخطيب ويرفض التحاور مع النظام http://alhayat.com/Details/480112

601 Reuters Arapça. 6 Şubat 2013. المعارضة السورية تفتح مكاتب في نيويورك وواشنطن http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2E9Y20130206

sal Koalisyon'un resmi diplomatik ofis açmasına 2014 yılının Mayıs ayında onay verdi.[602]

Roma Konferansı ve Koalisyon'un boykot kararı

Suriye Ulusal Koalisyonu, 24 Şubat'ta sürpriz bir açıklama yaparak, Roma'da düzenlenecek Suriye Dostları Grubu toplantısına katılmayacağını, Moskova ve Washington ziyaretini de erteleyeceğini açıkladı.[603] Uluslar arası toplumun Suriye'ye gereken desteği vermemesini gerekçe göstererek Roma'da düzenlenecek Suriye Dostları Grubu'nun toplantısına katılmayacağını açıklayan Suriye Ulusal Koalisyonu Başkanı Muaz el-Hatib, boykot kararından birkaç gün sonra geri adım attı.

Koalisyon'un 28 Şubat 2013'te düzenlenecek konferansa katılmaya ikna edilebilmesi için Kahire'ye gönderilen ABD Büyükelçisi Robert Ford başkanlığındaki Amerikalı heyetin yürüttüğü yoğun temas ve ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden'in telefonu, el-Hatib'in kararını değiştirmeye yetti. El-Hatib, görüşme sonrasında yaptığı basın açıklamasında, büyük devletlerden yeni vaatler aldıklarını, bundan ötürü Roma Konferansı'na katılınama kararını yeniden gözden geçireceklerini söyledi. *El-Hayat* gazetesinde yer alan habere göre, ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden, Suriye Ulusal Koalisyon Başkan Yardımcısı Muaz el-Hatib'le gerçekleştirdiği telefon görüşmesinde, Roma Konferansı hazırlıklarını ele aldı. Biden, görüşmede Roma Konferansı'nın, uluslar arası toplumun Suriye halkına ve muhalefetine yapacağı yardımların hızlı bir şekilde ulaştırılması için bir fırsat olduğunu söyledi. ABD Başkanı Barack Obama'nın, Esed sonrası geçiş sürecinin kapsamlı bir hükümet eliyle sürdürülmesi kararından geri adım atmadığını belirten Biden, el-Hatib'in cesur tutumunu takdir etti ve el-Hatib'le sık sık görüşme arzusunda olduğunu ifade etti.

El-Hayat gazetesi, ABD'nin Suriye Büyükelçisi Robert Ford'un ise Amerika'nın şimdiye kadar 375 milyon dolara yükselen ve Roma Konferansı'nda da artma imkânı olan yardım kartını kullandığını aktardı. Kahire'de yapılan görüşmelerde Amerikalı diplomatlar el-Hatib'e, Kerry ile görüşmenin

---

[602] Hürriyet, 5 Mayıs 2014. ABD'den Suriyeli muhaliflere resmi onay, www.hurriyet.com.tr/dunya/26360403.asp

[603] Muhammed Şazeli, el-Hayat. 24 Şubat 2013. «الإئتلاف الوطني» يُعلق مشاركته في اجتماع روما ويرجئ زيارتيه الى موسكو وواشنطن http://alhayat.com/Details/486218 , El-Hayat 23 Şubat 2013. "الائتلاف السوري" يرفض زيارة موسكو وواشنطن http://alhayat.com/Details/486054

ertelenmesinin, ABD'nin siyasetindeki değişim fırsatını ve gelen yardımları engelleyeceği, yardımların şu ana kadar insanî aşamada kalmakla birlikte Beyaz Saray'ın kesin kararını vermesi halinde askerî seçeneğe de geçişin olabileceği mesajını ilettiler.

Öte yandan Koalisyon'un kararını değiştirmesi için yoğun çaba harcayanlar arasında yer alan ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, İngiltere Dışişleri Bakanı William Hague'la yaptığı görüşmede, Roma Konferansı'nın sözler değil, kararlar konferansı olacağını söyledi.

El-Hatib, Kahire'deki ofisinde ABD'nin Suriye Büyükelçisi Ford'un yanı sıra Fransa, İngiltere, İtalya ve Norveç'in de büyükelçilerini kabul ederek, Roma Konferansı'na katılınama kararının yankılarını görüşmüştü.[604]

Roma Konferansı

28 Şubat'ta Roma'da düzenlenen Beşinci Suriye Dostları Konferansı'nda, alandaki güç dengelerinin değişmesi için Suriye muhalefetinin desteklenmesi kararı çıktı. ABD, Suriye muhalefetine 60 milyon dolar yardımda bulunduğunu açıkladı.[605] Suudî Arabistan Dışişleri Bakanı Suud el-Faysal, Suriye halkının yalnız olmadığını söyledi.[606] Rusya, bu kararın Suriye'deki radikalleri cesaretlendireceği uyarısında bulundu.[607]

Konferans sonrasında Fransa ve İngiltere, AB'nin Suriye'ye uyguladığı silah ambargosunu muhalifler lehinde kaldırmak için çalışmalarını yoğunlaş-

---

[604] Şarku'l-Avsat. 26 Şubat 2013. كيري يحث الخطيب على حضور اجتماع روما: لن نذهب للحديث بل لاتخاذ قرار http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=718757&issueno=12509 , El-Hayat. 26 Şubat 2013. بايدن يتصل بالخطيب ويبحث معه في التحضيرات لمؤتمر روما http://alhayat.com/Details/487051 , El-Hayat. 26 Şubat 2013. كيري: مؤتمر روما لاتخاذ قرارات وليس للكلام فقط http://alhayat.com/Details/486839 , Muhammed el-Mekki, el-Hayat. 26 Şubat 2013. الخطيب مع المشاركة في مؤتمر روما إذا صدقت الوعود http://alhayat.com/Details/486840 ,El-Hayat 23 Şubat 2013. كيري: لا يزال هناك وقت للحوار مع إيران.. وعلى المعارضة السورية المشاركة http://alhayat.com/Details/486791

[605] El-Hayat. 1 Mart 2013. «اجتماع روما يقرر دعم المعارضة «لتغيير ميزان القوى http://alhayat.com/Details/488035

[606] El-Hayat. 1 Mart 2013. الفيصل : الشعب السوري لا يقف لوحده http://alhayat.com/Details/488077

[607] El-Hayat. 1 Mart 2013. المعارضة السورية تهدد: المقاتلون سيحاسبون على أي جريمة يرتكبونها http://alhayat.com/Details/488294

urırken, Koalisyon'un İngiltere Büyükelçisi Velid Saffur, AB ülkelerinin yakında Suriye muhalefetini silahlandırmaya başlayacağını açıkladı.[608]

Arap Birliği, 7 Mart'ta Suriye'ye ait koltuğu, Suriye Ulusal Koalisyonu'na devretme kararı aldı. Arap Birliği, devir için Koalisyon'dan hükümeti kurarak başbakanı seçmelerini istedi. Koalisyon üyesi Heysem el-Malih, Arap Birliği'nin bu isteğini kabul ederek, başbakanı seçeceklerini söyledi.[609] Bu amaç doğrultusunda 10 Mart'ta, İstanbul'da bir araya gelen muhalifler, hükümeti kurmakta yine başarısız oldu.[610] Fakat Kaolisyon, hükümet kurma çalışmalarına devam etti. Koalisyon üyesi Edib Çiçekli, kurulacak hükümetin kurtarılmış bölgelerin idaresini üstleneceğini söyledi.[611] Bu arada 18-19 Mart'ta İstanbul'da düzenlenecek toplantı öncesinde Muaz el-Hatib'in istifa edeceği haberleri gündeme düştü.[612]

18 Mart'ta bir araya gelen Suriye Ulusal Koalisyonu, Amerika'da yaşayan Suriyeli iş adamlarından Gassan Hito'yu başbakan seçerken ÖSO, yeni başbakanı tanımadığını açıkladı.[613] Hito, ilk açıklamasında, Suriye ordusundan silah bırakarak halkın yanında yer almasını istedi.[614] Koalisyon'un 12 üyesi, Hito'nun başbakan seçilmesine tepki göstererek, Koalisyon'dan çekildi.[615]

---

608 El-Hayat. 2 Mart 2013. "الغارديان": أسلحة أوروبية قريباً للمعارضة السورية http://alhayat.com/Details/488427

609 Muhammed Şazeli, El-Hayat. 7 Mart 2013. الجامعة العربية تقرر تسليم مقعد سورية إلى «الائتلاف الوطني» http://alhayat.com/Details/490038 , Muhammed Şazeli, el-Hayat. 7 Mart 2013. المالح لـ «الحياة»: سنلبي شرط الجامعة ونسمي رئيس حكومة في اجتماع إسطنبول http://alhayat.com/Details/490274

610 El-Hayat. 11 Mart 2013. «الائتلاف» يرجئ اجتماعه في اسطنبول بسبب «خلافات حادة» حول الحكومة الموقتة http://alhayat.com/Details/491341 , El-Hayat. 10 Mart 2013. "الائتلاف" السوري" المعارض يرجىء تشكيل حكومة موقتة http://alhayat.com/Details/491231

611 Advan el-Ahmeri, El-Hayat. 17 Mart 2013. الشيكلي لـ«الحياة»: نتجه لتشكيل سلطة لإدارة المناطق المحررة http://alhayat.com/Details/493497

612 El-Hayat. 13 Mart 2013. الخطيب يتجه للاستقالة والصباغ يرى أن الحكومة تمنع التقسيم http://alhayat.com/Details/492207

613 El-Hayat. 19 Mart 2013. هيتو رئيساً للحكومة الموقتة... و"الجيش الحر" يدرس الموقف المناسب http://alhayat.com/Details/494525 , El- Hayat 24 Mart 2013. "الجيش الحر" يرفض الاعتراف بهيتو رئيساً للحكومة الموقتة http://alhayat.com/Details/496249

614 El-Hayat. 19 Mart 2013. هيتو للجيش النظامي: ألقوا سلاحكم وانحازوا لشعبكم http://alhayat.com/Details/494565

615 El-Hayat. 20 Mart 2013. سورية: ٢١ شخصية معارضة تجمّد عضويتها في الائتلاف الوطني http://alhayat.com/Details/494968

Suriye Devrimi Genel Kurulu da Hito hükümetini tanımadığını açıkladı.[616] Konsey Başkan yardımcısı Suheyr Atassi de üyeliğini askıya alma kararını ilan etse de ertesi gün geri adım atarak Koalisyon'a yeniden döndü.[617]

Ulusal Koordinasyon Kurulu liderlerinden Heysem el-Menna da Koalisyon'un hükümet kurma ve başbakan seçme adımını eleştirdi.[618] Menna, muhalefetin hükümet kurmasının, Suriye'nin bölünmesine yol açacağını söyledi.[619]

Suriye'nin birlik ve bütünlüğünü her şeyin üstünde tuttuğunu belirten Suriye Devletini Kurma Hareketi (Bina) de Hito hükümetine tepki gösterdi. Hareket liderlerinden Rim Türkmanî, el-Cezîre'ye yaptığı açıklamasında "Batı Suriyeli muhaliflerin birleşmesine katkı sağlamıyor. Tam aksine muhaliflerden bir kısmını, muhalefetin meşru temsilcisi olarak görerek, muhalifler arasındaki kutuplaşmayı derinleştirmiştir. Biz ve Suriye halkı, Suriyeli muhaliflerin birleşmesine değil, Suriye'nin birlik ve bütünlüğünün korunmasına önem vermekteyiz. Dışarıdan kurulan hükümet, Suriye'yi bölme yolunda atılmış büyük bir adımdır"[620] dedi.

Bu arada Mısır'da bulunan Demokrasi Platformu üyesi Mişel Kilo, Koalisyon'un genişletilmesi ve Gassan Hito başkanlığındaki geçici hükümet yerine geçiş hükümeti kurulması talebini, bir grup Suriyeli muhalifle ortaklaşa hazırladıkları mektupla Arap Birliği'ne 26 Mart 2012'de iletti. Mektuba, Mişel Kilo'nun yanı sıra Fayiz Sara, Abdurrazzak Eid, Ammar Kurabî, Besma Kodmani, Velid Bunnî, Behiye Mardinî, Kemal Lebvanî, Rıdvan Ziyade, Vahid Sakr, Muhammed Abdullah'ın da aralarında bulunduğu 70 muhalif imza attı.[621]

---

[616] YDH. 24 Mart 2013. Suriye Devrimi Genel Kurulu da Hito hükümetini tanımıyor www.ydh.com.tr/HD11636_suriye-devrimi-genel-kurulu-da-hito-hukumetini-tanimiyor.html

[617] El-Hayat. 21 Mart 2013. سهير الأتاسي تعود عن تعليق عضويتها في الائتلاف http://alhayat.com/Details/495307 , El-Hayat. 22 Mart 2013. «الأتاسي تَعْدِل عن تجميد عضويتها في «الائتلاف http://alhayat.com/Details/495468

[618] El-Hayat. 18 Mart 2013. مناع ينتقد مساعي الائتلاف لتشكيل حكومة ويتحدث عن تقارب أميركي روسي ملموس - http://alhayat.com/Details/493909

[619] El-Hayat. 19 Mart 2013. «مناع لـ«الحياة»: تعيين رئيس حكومة موقتة سيؤدي إلى «صومال لاند في الشمال http://alhayat.com/Details/494713

[620] Suriye Devletini Kurma Hareketi resmi web sitesi.23 Mart 2013. د. تركماني للجزيرة: وحدة سوريا أهم من وحدة المعارضة http://binaa-syria.com , Youtube. 23 Mart 2013. Dr Turkmani to Aljazeera "The unity that concerns me the most right now is the unity of Syria" www.youtube.com/watch?v=jp38UGJgDus

[621] El-Arabiya. 26 Mart 2013. المعارضة السورية تطالب القمة بالتدخل لتوسيع الائتلاف وحكومة توافق www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/syria/2013/03/26/.html

Hito'nun başbakan seçilmesi, Türkiye başta olmak üzere Suriye'nin Dostları Grubu ülkeleri tarafından memnuniyetle karşılandı.[622] Hito, başbakan seçilmesinden sonra ilk temasını, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'na yaptı. Hito, desteğinden ötürü Türkiye'ye teşekkür etti.[623]

Muaz el-Hatib'in istifası

Hito'nun başbakan olarak seçilmesinden sonra Muaz el-Hatib, 24 Mart'ta Koalisyon başkanlığı görevinden istifa etti.[624] Katar, el-Hatib'den kararını gözden geçirmesini isterken[625], istifa kararı Koalisyon tarafından kabul edilmedi.[626] ABD de el-Hatib'in görev süresi (6 ay) doluncaya kadar görevinde kalacağını açıkladı.[627] Fransa ise istifa kararını üzüntüyle karşıladığını açıkladı.[628]

El-Hatib'in istifasından sonra Koalisyon koltuğuna ekonomist Usame Kadı, Konsey'in eski başkanı Burhan Galyun, hukukçu Heysem el-Malih ve eski başbakan Riyad Hicab'ın getirileceği iddia edildi.[629] İstifa kararına rağmen el-Hatib, Doha'daki Arap Birliği toplantısına giden Suriye muhalefeti heyetine başkanlık etti.[630] Körfez ülkelerinin ısrarı üzerine Arap Birliği'nin Suriye koltuğu, Koalisyon'a devredildi.[631] Arap Birliği, birliğe üye olan ülkelerin muha-

---

622 El-Hayat. 20 Mart 2013. تركيا ترحّب بانتخاب رئيس للحكومة الإنتقالية السورية المعارضة http://alhayat.com/Details/494890 , El-Hayat. 20 Mart 2013. فرنسا تعتبر انتخاب هيتو يساهم في توحيد المعارضة http://alhayat.com/Details/494671

623 El-Hayat. 22 Mart 2013. غسان هيتو يلتقي أوغلو ويشكر تركيا http://alhayat.com/Details/495718

624 El-Hayat. 24 Mart 2013. معاذ الخطيب يستقبل من رئاسة الائتلاف الوطني السوري http://alhayat.com/Details/496238

625 El-Hayat. 24 Mart 2013. قطر تدعو الخطيب إلى إعادة النظر في استقالته http://alhayat.com/Details/496287

626 El-Hayat. 24 Mart 2013. الائتلاف الوطني السوري يرفض استقالة الخطيب http://alhayat.com/Details/496359

627 El-Hayat. 29 Mart 2013. أميركا: معاذ الخطيب سيبقى على رأس الائتلاف الوطني حتى انتهاء ولايته http://alhayat.com/Details/497803

628 El-Cezire. 26 Nisan 2013. فرنسا تأسف لاستقالة الخطيب www.aljazeera.net/news/pages/da0fde17-71a6-415a-bdae-4761e6194ed1

629 El-Cezire. 15 Mart 2013. توجه أوروبي لبحث تسليح معارضة سوريا www.aljazeera.net/news/pages/46b8c4ca-a487-41a5-94cf-bd4b964d24fa

630 El-Hayat. 26 Mart 2013. الخطيب يرأس الوفد السوري في قمة الدوحة بعد حصول المعارضة على مقعد دمشق http://alhayat.com/Details/496687

631 El-Hayat. 25 Mart 2013. دول الخليج تُصر على منح المعارضة مقعد سورية في القمة http://alhayat.com/Details/496442

lifleri silahlandırma hakkının olduğunu açıkladı.[632] Zirvede Katar, Doha'daki Suriye Büyükelçiliği'ni Koalisyon'a devretti.[633] Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Arap Birliği'nin Suriye'nin koltuğunu muhaliflere devretmesini tiyatro olarak nitelerken, kendileri açısından bir anlamının olmadığını söyledi.[634]

Konferansta yaptığı konuşmasında el-Hatib, NATO'dan Suriye'de uçuşa yasak bölge kararı uygulamasını istediklerini söyledi. NATO, el-Hatib'in müdahale kararına olumsuz yanıt verirken; ABD de Suriyeli muhalifler için Patriotların Suriye'ye gönderilmeyeceğini açıkladı.[635] Hito, hükümetin üç hafta içerisinde kurulacağını[636] ve savunma bakanının da ÖSO tarafından belirleneceğini açıkladı.[637] 4 Nisan'da muhalifler, hükümet kurma çalışmaları için bir kez daha İstanbul'da toplandı.[638] Fakat beklentiler, umulduğu şekliyle gerçekleşmedi ve Hito, hükümetini kuramadı.

Muaz el-Hatib, 10 Nisan'da İstanbul'da düzenlenen toplantıda yaptığı konuşmasında, el-Kaide'ye karşı Suriyelileri duyarlı olmaya çağırdı. El-Hatib, "el-Kaide'nin fikri bize uygun değil"[639] dedi. El-Hatib, Suriye Dostları Grubu'nun İstanbul'da altıncısını düzenlediği toplantısında, dostların yeterli

---

632 El-Hayat. 26 Mart 2013. قرار عربي يمنح جميع الدول العربية الحق بتسليح المعارضة السورية http://alhayat.com/Details/496996

633 El-Hayat. 27 Mart 2013. قطر تسلّم الائتلاف الوطني السوري السفارة السورية في الدوحة http://alhayat.com/Details/497210

634 El-Hayat. 4 Nisan 2013. الأسد: مسرحيات الجامعة العربية ليس لها أي قيمة بالنسبة لنا http://alhayat.com/Details/499751

635 El-Hayat. 26 Mart 2013. "الناتو" يرد على الخطيب: لا ننوي التدخل في سورية http://alhayat.com/Details/496884 , El-Hayat. 26 Mart 2013. الخطيب يلقي «كلمة الشعب السوري» أمام القمة العربية http://alhayat.com/Details/496769 , El-Hayat. 26 Mart 2013. الخطيب في قمة الدوحة: طالبت كيري بمنطقة آمنة شمال سورية http://alhayat.com/Details/496865 , El-Hayat. 26 Mart 2013. البيت الأبيض: الناتو لن يقدم صواريخ باتريوت لحماية المعارضين السوريين http://alhayat.com/Details/497094 , El-Hayat. 27 Mart 2013. معاذ الخطيب: رفض الناتو مساعدة المعارضة يطلق يد الأسد http://alhayat.com/Details/497190 , El-Hayat. 27 Mart 2013. http://alhayat.com/Details/497258

636 El-Hayat 27 Mart 2013. هيتو: الحكومة الموقتة بعد ٣ اسابيع وستعمل داخل سورية http://alhayat.com/Details/497228

637 El-Hayat. 29 Mart 2013. هيتو: الجيش الحر سيختار وزير الدفاع بالحكومة المؤقتة http://alhayat.com/Details/497798

638 El-Cezire. 4 Nisan 2013. الوطني السوري يناقش تشكيل الحكومة www.aljazeera.net/news/pages/fd94d83c-d5fb-471c-b2b1-19036b2b3f41

639 El-Hayat. 10 Nisan 2013. معاذ الخطيب: فكر القاعدة لا يناسبنا http://alhayat.com/Details/501833

derecede destek vermediğini belirterek, 21 Nisan'da istifa kararını yineledi.[640] El-Hatib'den boşalan Koalisyon başkanlığı koltuğuna, geçici olarak Konsey Başkanı ve Koalisyon Başkan Yardımcısı George Sabra getirildi.[641]

Bölge ülkeleri Koalisyon'un kararlarına müdahil oluyor

El-Hatib, Koalisyon'dan istifa ettikten sonra, Suriye'de yaşanan sürece ilişkin olarak çarpıcı açıklamalarda bulundu. El-Hatib, Suriye'nin Halep kenti kırsalında Halep Süryani Ortodoks Metropoliti Yuhanna İbrahim ile Rum Ortodoks Metropoliti Paulus Yazıcı'nın kaçırılması üzerine yaptığı açıklamasında, "Bu eylemin arkasında, Suriye'de fitne çıkarmak isteyen yabancı istihbarat örgütleri olabilir. Suriye'de onlarca yabancı istihbaratçı, Suriyelilerin evlerinde yaşıyor, yatıp kalkıyor"[642] dedi.

El-Cezîre İngilizce servisine konuşan Muaz el-Hatib, bölge ülkelerinin Koalisyon'un kararlarına müdahil olduğunu şu ifadelerle açıkladı: "Koalisyon'un içerisinde bulunan bazı bölge elleri, Koalisyon'un kararlarına müdahil oluyor. Bunun anlamı, Koalisyon içerisindeki Suriyelilerin, bölgesel güçlerin alacağı kararlar için sadece bir köprü olduklarıdır. Alınacak bu kararlar, Suriye halkının maslahatına uygun değildi. Bu durum benim açımdan kabul edilemez bir aşamaya gelmişti. Alınan kararlara imza atacak bir şahıs konuma düşmüştüm. Bazı bölge ülkeleri ise Suriye adına kararları alacak duruma gelmişti. Bundan ötürü Koalisyon'u terk etmeyi tercih ettim. Ben de Suriye halkına, Koalisyon dışında hizmet etmeyi tercih ettim.

Benim açımdan, gizemli olan anlaşmalar, Koalisyon eliyle gerçekleştirilmek istendi. Bu anlaşmalar, Suriye halkının menfaatine değildi. Mesela, Askerî Konsey kuruldu; ama toplantılarına Koalisyon liderliğinden hiç kimse davet edilmezken bölge ülkeleri, Askerî Konsey'in toplantılarına davet ediliyordu. Askerî Konsey'de nelerin döndüğünden haberimiz yok. Detaylarına girmek istemiyorum. Askerî konseylerin oluşturulmasında büyük ihtilaflar meydana geldi. Sahada olanlar, bölge ülkeleri arasındaki bu ihtilafların farkında. Bu ihtilaflar, Suriye devrimini zayıflattı. Bu karar, içeriden alınması

---

[640] El-Hayat. 21 Nisan 2013. الخطيب يجدد تقديم استقالته من الإئتلاف السوري http://alhayat.com/Details/505617

[641] El-Hayat. 22 Nisan 2013. جورج صبرا رئيساً مؤقتاً للائتلاف السوري http://alhayat.com/Details/505951

[642] El-Hayat. 23 Nisan 2013. الخطيب: عشرات الأجهزة الاستخباراتية قد تكون وراء خطف المطرانين http://alhayat.com/Details/506258

gerekiyor, dışarıdan değil. Suriyelilere yardım etmek isteyen, onları kararlarında özgür bırakması gerekir. Bir diğer mesele ise hükümetin kurulmasıdır. Bu konuda, iki ya da daha fazla devlet arasında tartışma ve husumet meydana geldi. Her birinin bir adayı var ve hükümetin kendi istediklerini yapmasını istiyor. Koalisyon da bu durumdan ötürü ikiye bölündü."

Suriye Ulusal Koalisyonu içerisinde daha fazla karışıklığa yol açmaması için hangi ülkelerin Koalisyon'un kararlarına müdahil olduğunu açıklamayan el-Hatib, sunucunun bu hususta ısrar ederek "Suudî Arabistan ve Katar mı?" şeklindeki sorusuna "Madem bilinen bir hakikat, neden bana soruyorsunuz?" şeklinde yanıt verdi ve Koalisyon'un başkan yardımcıları ve Genel Sekreteri Suheyr Atassi, Riyad Seyf, Mustafa Sabbağ ve George Sabra'nın istifa etmesini istedi.[643]

Ulusal Koalisyon ve Nusra Cephesi

ÖSO'nun tabela bir örgüt olmaktan öteye geçmediği bir dönemde Ocak 2012'de ilk defa ismini duyuran; fakat Suriye'deki sarsıcı eylemlerine 2011 yılının son aylarında başlayan Nusra Cephesi, zamanla Suriye'deki en güçlü ve organizeli örgüt haline geldi.[644]

Nusra Cephesi, 600'ün üzerinde sıra dışı askerî operasyon ve 40'ın üzerinde canlı bomba eylemiyle, Suriye yönetimine ağır darbeler indirdi.[645] Ebû Muhammed el-Colanî liderliğindeki Nusra Cephesi'nın hızlı yükselişi, Suriye'de demokratik bir rejim kurmak isteyen Suriyeli muhalifler ve bölgede İsrail'in güvenliğini önceleyen ABD açısından görmezden gelinemez bir tehdit olarak algılandı. Böylece ABD, Nusra Cephesi'nin terör örgütleri listesine ekledi.

Ulusal Koalisyon'un Nusra Cephesi'ne karşı tutumu, ABD'nin 12 Aralık'ta Nusra Cephesi'ni terör listesine eklediği dönemde iyimserken, Nusra Cephesi'nin el-Kaide lideri Eymen Zevahirî'ye biatını ilan ettiği dönemde

---

643 İsrahaber. 13 Mayıs 2013. El-Hatip: Koalisyon'un Kararlarını Bölge Ülkeleri Alıyor www.israhaber.com/el-hatip-koalisyonun-kararlarini-bolge-ulkeleri-aliyor-15160-haberi.htınl, Youtube. 12 Mayıs 2013. ٣١٠٢-٥-١١ حقائق خطيرة جدا يفصح عنها معاذ الخطيب لأول مرة www.youtube.com/watch?v=I78owc_Szgs

644 YDH. 5 Eylül 2012. El Kaide ile Özgür Suriye Ordusu arasında kanlı hesaplaşma www.ydh.com.tr/HD10671_el-kaide-ile-ozgur-suriye-ordusu-arasinda-kanli-hesaplasma.htınl

645 Şarku'l-Avsat. 12 Eylül 2012 واشنطن تضع «جبهة النصرة» على قائمة الإرهاب بعد قيامها بـ٠٠ هجوم في سوريا http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=708374&issueno=12433

kötümser bir hal aldı. Nusra Cephesi hakkında 12 Aralık'ta olumsuz konuşanlar azınlıktaydı. O kişilerden birisi olan Suriye Ulusal Koalisyonu Genel Sekreteri Mustafa Sabbağ, "Nusra Cephesi gibi aşırılık yanlısı örgütlerin" dışında sahada silahlı mücadele veren askerî oluşumların Yüksek Askerî Konsey'de toplandığını söyledi. Sabbağ "12 Aralık'ta ilan edilecek olan Yüksek Askerî Konsey'e Nusra Cephesi ve diğer aşırılık yanlısı örgütler dahil edilmedi. Rejimin bu örgütlerim oluşumda parmağı var. Aylar önce suçluları serbest bıraktı"[646] dedi.

Genel Sekreter Sabbağ'ın Nusra Cephesi aleyhindeki sözlerini değerlendiren Suriyeli muhaliflerden Dr. Ivad Süleyman, "Koalisyon, Nusra Cephesi karşısındaki tutumundan ötürü halk desteğini yitirecek" uyarısında bulundu. Nusra Cephesi'nin Suriye rejimine karşı 350'den fazla etkin operasyon düzenlediğini belirten Dr. Süleyman, Suriye'nin birçok bölgesinin hükümet güçlerinden kurtarılmasında Nusra Cephesi'nin önemli katkısının olduğunu hatırlattı. Dr. Süleyman açıklamasının devamında "Nusra Cephesi, yaralı ve muhtaçlara yardım ediyor, gıda dağıtıyor. Halep'te çoğu insan, sokakta Nusra Cephesi'ni görmedikçe kendisini güvende hissetmiyor"[647] diye konuştu.

Koalisyon'un Nusra Cephesi'ni "aşırılık yanlısı örgüt" olarak niteleyerek yeni askerî oluşumun dışında bırakmasıyla eş zamanlı olarak ABD de Nusra Cephesi'ni terör örgütleri listesine ekledi.

ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada, Nusra Cephesi'nin Irak'taki el-Kaide örgütüne bağlı olduğu ve İslâm devleti kurma çağrısı yaptığı hatırlatıldı. ABD, Nusra Cephesi'nin iki liderine de yaptırım uygulanacağını ilan etti.[648] Buna ilave olarak ABD'nin Nusra Cephesi'ni terör listesine eklemesiyle Suriye Ulusal Koalisyonu'nu Suriye halkının meşru temsilcisi olarak ilan etmesi eş zamanlı olarak gerçekleşti.[649] Bu durum, Suriyeli muhalif kaynaklardan Sooryoon.net tarafından siyasî rüşvet olarak yorumlandı.[650]

---

[646] El-Hayat. 9 Eylül 2012. سورية: غالبية من «الإخوان» لقيادة قوات المعارضة... واستبعاد ممثلي «جبهة النصرة» http://alhayat.com/Details/460275

[647] El Vatan. 10 Aralık 2012. www.watan.com/news/blogs/2012-12-10/17385

[648] Reuters Arapça. 11 Aralık 2012. أمريكا تعتبر جبهة النصرة السورية المعارضة منظمة إرهابية http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8BA0A520121211

[649] CNN Arapça. 12 Aralık 2012. أمريكا تعترف بالائتلاف السوري وتعتبر "النصرة" إرهابية http://arabic.cnn.com/2012/syria.2011/12/12/Syria-Civil-War-6/

[650] Sooryoon. 10 Aralık 2012. هل رفضت المعارضة السورية رشوة واشنطن السياسية مقابل وصم جبهة النصرة بالإرهاب؟ www.sooryoon.net/archives/68166

ABD'nin Nusra Cephesi'ni terör listesine eklemesine ve Koalisyon'un "aşırılık yanlısı" bir örgüt olarak nitelemesinin eş zamanlı gerçekleşmesine dikkat çeken Humus'taki el-Hak Tugayı, Koalisyon'dan Nusra Cephesi konusunda net bir tavır takınması çağrısında bulundu.[651]

ABD'nin Nusra Cephesi'ni terör listesine eklemesine Müslüman Kardeşler Cemaati'nden ve İslâmcı kimliğiyle bilinen bazı muhaliflerden tepki geldi. Müslüman Kardeşler Cemaati Başkan Yardımcısı Faruk Tayfur, ABD'nin son derece hatalı bir adım attığını savunarak "Amerika çok aceleci, erken ve hatalı bir karar almıştır. Amerika, Suriye'deki halk desteğini yitirecek. Çünkü Suriyeliler, Nusra Cephesi'ni seviyor"[652] dedi.

Nusra Cephesi'nin terör listesine eklenmesine tepki gösteren Koalisyon Üyesi Ahmed Ramazan, ABD'nin kararının "biz teröristlere karşı savaşıyoruz diyen, rejimin çıkarına" olduğunu söyledi. Koalisyon üyesi Edib Çiçekli ise "Nusra Cephesi'ni terör listesine ekledikten sonra Beşşar Esed'i de Nobel'e aday göstermek gerekiyor" dedi. Ulusal Konsey Başkanı George Sabra ise Nusra Cephesi'nin, Suriye devriminin bir parçası olduğunu belirterek ABD'ye tepki gösterdi.[653]

Müslüman Kardeşler Cemaati ve Koalisyon üyesi Suriyeli muhalifler bir yandan Nusra Cephesi'nin terör örgütü listesine eklendiği için ABD'ye tepki gösterirken, diğer yandan Koalisyon'un Nusra Cephesi'ni "aşırılık yanlısı" olduğu için yeni askerî oluşumdan dışlamasına sessiz kaldılar.

Suriye muhalefetinin Londra Büyükelçisi ve Müslüman Kardeşler Cemaati'nin önde gelen liderlerinden Velid Saffur ise Nusra Cephesi'yle alakalı olarak sorulan bir soruya şöyle yanıt verdi: "Nusra Cephesi, Suriyeli bir örgüt değil. Savaşçıları, yabancılardan oluşuyor. Suriye'deki muhalif

---

651 Humus Revolution. http://Humusrevolution.org/

652 Suriye İhvanı resmi web sitesi. 12 Aralık 2012. الإخوان المسلمون في سورية ينتقدون أمريكا لإدراجها جبهة النصرة على "قائمة الإرهاب" www.ikhwansyria.com/Portals/Content/?info=YVdROU16TXdOak1tYzI5MWNtTmxQVk4xWWxCaFoyVW1kSGx3WlQweEpnPT0rdQ==.Syr , El-Hayat. 12 Aralık 2012. "خاطىء" الاجراء الاميركي في حق النصرة "الاخوان": http://alhayat.com/Details/461395 , Reuters Arapça. 11 Aralık 2012. الاخوان المسلمون في سوريا تنتقد أمريكا لإدراجها جبهة النصرة على قائمة الارهاب http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8BA0GK20121211 , El-Hayat. 11 Aralık 2012. اخوان سورية ينتقدون اميركا لادراجها جبهة النصرة على قائمة الارهاب http://alhayat.com/Details/461258 ,

653 El-Hayat. 13 Aralık 2012. صبرا يقول ان "جبهة النصرة" جزء من الثورة في سوريا http://alhayat.com/Details/461702

savaşçıların yüzde 5 ile yüzde 10'unu teşkil ediyor. Nusra Cephesi, Beşşar Esed yönetiminin devrilmesiyle ülkeyi terk edecek"[654].

Suriye el-Kaidesinde bölünme

El-Kaide lideri Eymen Zevahirî'nin 7 Nisan'da Suriyeli cihadcılardan İslâm devleti kurmalarını istemesi[655] Yerel Koordinasyon Komiteleri gibi demokrasi mücadelesi veren örgütlerin tepkisiyle karşılaşırken[656], Suriye'deki Nusra Cephesi tartışmasını da ateşlemiş oldu.

Şeyh Zevahirî'nin bu açıklamasından bir gün sonra Irak İslâm Devleti Emiri Ebû Bekir el-Bağdadî'nin konuşması internete düştü. El-Bağdadî bu konuşmasında, Nusra Cephesi ile birleşme kararı aldıklarını söyledi. El-Bağdadî açıklamasında şunları söyledi: "Şamlıların ve tüm dünyanın öğrenme vakti geldi. Nusra Cephesi, Irak İslâm Devleti'nin bir uzantısıdır; İslâm Devleti'nin bir parçasıdır. Yoğun istişarelerden sonra Irak İslâm Devleti ve Nusra Cephesi isimlerini iptal etmeye, bunun yerine Irak-Şam İslâm Devleti ismini kullanmaya karar verdik". El-Bağdadî'nin bu açıklamasından iki gün sonra Nusra Cephesi Emiri Colanî, el-Bağdadî'nin iddialarını yalanlarken, el-Kaide lideri Şeyh Zevahirî'ye biatını ilan etti.[657]

Muhalefet, söz konusu biatın, Suriye yönetiminin sık sık gündeme getirdiği "biz, teröristlere karşı savaşıyoruz" iddiasını güçlendireceği için, Suriye devrimine zararının olacağını belirttiler.[658]

Üç liderin ardı ardına yaptığı açıklamalar, el-Kaide'nin Suriye'de bölünmesine yol açtı. Deyr ez-Zor kentinde 11 Suriyeliyi başlarından vurarak idam eden Nusra Cephesi militanları, daha sonra da Rakka kentinde üç Suriyelinin aynı şekilde idam edildiğine ilişkin görüntüleri bir sosyal paylaşım sitesinde yayımladı. Rakka'daki kent meydanında üç Suriyeliyi yönetim yanlısı olmakla suçlayarak idam eden militanlar, eylemi Irak-Şam İslâm Devleti adına üst-

---

654 El-Hayat. 22 Mart 2013. «وليد سفور «سفير» المعارضة السورية في لندن: عناصر «جبهة النصرة» أجانب ... سيرحلون مع سقوط الأسد» http://alhayat.com/Details/495466

655 El-Hayat. 7 Nisan 2013. الظواهري إلى المعارضة السورية المسلحة: عليكم بالدولة الإسلامية http://alhayat.com/Details/500809

656 El-Hayat. 12 Nisan 2013. «لجان التنسيق» ترفض دعوة الظواهري لدولة إسلامية» http://alhayat.com/Details/502293

657 El-Hayat. 10 Nisan 2013. "جبهة النصرة" تبايع أيمن الظواهري http://alhayat.com/Details/501857

658 El-Hayat. 12 Nisan 2013. "النصرة" تعزز قوة الأسد http://alhayat.com/Details/502521

lendiklerini açıkladılar. Nusra Cephesi lideri Ebû Muhammed el-Colanî'nin Irak el-Kaidesi ile birleşerek Irak-Şam İslâm Devleti örgütüne katıldıkları yönündeki açıklamayı reddettiğini hatırlatan uzmanlar, Rakka'daki eylemin bu isimle üstlenilmesinin Nusra içerisinde bir bölünmeye işaret ettiğini ifade etti.[659]

Suriyeli cihadcılardan el-Kaidecilere tavır

El-Bağdadî ve el-Colanî'nin yaptıkları açıklamalar, Suriye'deki cihadcılar tarafından tepkiyle karşılandı. Sukur eş-Şam, İslâm Tugayı ve Tevhid Tugayı gibi muhalif silahlı grupların başını çektiği Suriye İslâmî Kurtuluş Cephesi, Irak el-Kaidesi'ne bağlı Irak İslâm Devleti'nin devlet ilanını kınarken; Nusra Cephesi'nin el-Kaide lideri Eymen Zevahirî'ye biatını da üstü kapalı bir şekilde eleştirdi. İslâmî Kurtuluş Cephesi'nin açıklamasında "İslâmî Kurtuluş Cephesi, sosyal paylaşım sitelerinde yayımlanan, Irak-Şam İslâm Devleti ilanını şaşkınlıkla karşılıyor ve kınıyor. Sanki devlet, medya yoluyla kuruluyor. Suriye sahasından uzakta olanlar, vakıamızı ve kutsal devrimimizin çıkarlarını bilmiyor. İstişare etmeden bizim için devlet kuruyorlar ve tanımadığımız kişiyi bize emir olarak atıyorlar" ifadelerine yer verildi. İslâmî Kurtuluş Cephesi, Nusra Cephesi Emiri Ebû Muhammed el-Colanî'nin yaptığı konuşmasında el-Kaide lideri Eymen Zevahirî'ye biatına işaretle de "Biz, Suriye'deki devrimi Allah'ın adını yüceltmek için başlattık. Şurada burada olanlara biat etmek için değil"[660] dedi.

Ahrâr eş-Şam'ın başını çektiği İslâmî Cephe'nin ruhanî lideri Şeyh Ebû Basir et-Tartusî de Nusra Cephesi'nin Şeyh Zevahirî'ye biatını eleştirerek, biatın Suriye'deki devrime zarar vereceğini söyledi.[661]

Koalisyon'dan Nusra'ya yeni bakış

Ulusal Koalisyon, Nusra Cephesi'nin el-Kaide lideri Şeyh Eymen Zevahirî'ye biatının Suriye devrimi açısından tehlikeli olacağını belirtti.[662] Dönemin Koalisyon Başkanı Muaz el-Hatib ise 15 Nisan'da İstanbul'da yaptığı konuşmasında,

---

659 YDH. 17 Mayıs 2013. Suriye'de artık iki el-kaide var www.ydh.com.tr/HD11842_suriyede-artik-iki-el-kaide-var.html

660 YDH. 12 Nisan 2013. Koalisyon'un cihatçılarından Nusra Cephesi'ne tepki www.ydh.com.tr/HD11718_koalisyon-un-cihatcilarindan-nusra-cephesine-tepki.html

661 El-Hayat. 15 Nisan 2013. «مرشد «الجبهة السورية الإسلامية» ينضم إلى منتقدي «جبهة النصرة» http://alhayat.com/Details/503301

662 El-Hayat. 14 Nisan 2013. الائتلاف السوري المعارض: مبايعة "النصرة" للظواهري أمر خطير http://alhayat.com/Details/503269

el-Kaide'ye yabancı istihbarat örgütlerinin sızdığını belirterek, Suriyelilerin el-Kaide'den/Nusra Cephesi'nden uzak durmalarını istedi. El-Cezîre televizyonu tarafından canlı yayımlanan konuşmasında Muaz el-Hatib, Nusra Cephesi lideri Ebû Muhammed el-Colanî'nin el-Kaide lideri Eymen Zevahirî'ye biatına işaretle, Suriyelilerin vesayet altına alınmaya çalışıldığını belirtti.

El-Hatib, konuşmasında şunları söyledi:

"Biz, dışarıdan bu tür fikirlere karşıyız. El-Kaide örgütünün fikri bize uygun değil. Suriye, mutedil İslâmî algının kaynağıdır. Suriye'den İbn Teymiyye, Şeyh İbn Arabî, İmam Gazâlî ve daha niceleri çıkmıştır. Bizim alimlerimiz var; hiç kimsenin halkımıza dinini öğretmesine ihtiyacımız yok. Bazıları, Suriyeli gençlere tuzak kuruyor. Bedeli ne olursa olsun bunu açıklayacağım. Bu sözlerim tüm Suriyelilere, özellikle de Nusra Cephesi'ndeki samimi mücahitlere ulaştırılsın. Irak el-Kaidesi üç kısımdan oluşuyor. İki tanesi büyük, bir tanesi ise küçüktür.

Birinci kısmını, Afganistan'da Abdullah Azzam'la cihada başlayanlar oluşturuyor. Fakat oradaki cihada çok sayıda el değdi ve onlarca istihbarat örgütü oradaki oluşumlara sızdı. Şimdi daha fazla detaya girmek istemiyorum. İkinci kısım ise azdır. Bu kısım ise Suriye istihbaratı tarafından oluşturuldu. Ebû Ka'kaa adında birisi önderlik yapıyordu bu oluşuma. Özellikle de Halep'teki gençleri aldatarak Irak'a götürdü. Orada kim olduğu ortaya çıkınca öldürülmek üzereydi ki Suriye'ye dönmek zorunda kaldı. Şam'a dönünce 50 kişilik başka bir grup oluşturdu. Kim olduğu yine ortaya çıkınca Suriye istihbaratından onların tutuklanmasını istedi. Elli kişiden sadece bir tanesi kurtulabildi. Onun akıbetini ise bilmiyorum. Üçüncü ve diğer büyük kısım ise tehlikeli olup, İran istihbaratına tabidir. Operasyonlarına İran'ın yön verdiği ve İran tarafından beslenen bu örgüt, Irak'ta Amerika'dan daha fazla Ehli Sünnet mensubunu öldürdü.

Gençler! Sizi, düşündüğüm için bunları söylüyorum. Kararlarınızda özgürsünüz; ama sizin için hazırlanan büyük tuzağın farkında olun. El-Kaide'yle ilişkilerinizi kesiniz. En küçüğünden büyüğüne kadar el-Kaide örgütünün liderleriyle ilişkilerinizi kesiniz. Suriye'nin bazı bölgelerinde sigara içmek haram kılındı. Ben de sigaranın haram olduğunu düşünüyorum; fakat bu konuyla mı başlanır? Bazı bölgelerde kadınları hicaba zorladılar. Ey kardeşim! Bu konu, insanların kanaatlerine bağlıdır. Dinde zorlama yoktur. Bu tür konularda geniş ufuk sahibi olmak gerekiyor."

Aynı toplantıya katılan Gassan Hito, El'an TV muhabirinin, "Nusra Cephesi lideri Ebû Muhammed el-Colanî'nin, el-Kaide lideri Eymen Zevahirî'ye biatını nasıl değerlendiriyorsunuz?" şeklindeki sorusuna yanıt olarak şunları söyledi:

"Suriye halkı, mutedil bir halktır. Terörü ve aşırılığı reddeder. Suriye halkı, bu tür fikirlerden şimdiye kadar habersizdi. Suriye halkı, şu an bu salonda bulunan şeyhleriyle, din adamlarıyla temsil edilmektedir. Halk, hoşgörü sahibidir, mutedildir. Aydınlık geleceğe inanmaktadır. Herkes, kendi düşüncesini söyleyebilir. Fakat tarih, bu halkın mutedilliğine şahittir. Biz, Nusra ve diğerleriyle yönetimin devrilmesi hususunda silah arkadaşıyız. Bunun dışında bir şey kabul edilemez. Bizim, Suriye dışından gelecek savaşçılara ihtiyacımız yok. Arap ve diğer dostlarımızın desteğine muhtacız. Biz, kendi savaşçılarımız ve kendi şeyhlerimizle, kendi işimizi görebilecek güçteyiz."[663]

Koalisyon'da yeni başkan ve Suudî Arabistan etkisi

Muaz el-Hatib'in istifası üzerine 6 Temmuz 2013'te İstanbul'da yapılan Koalisyon başkanlığı seçiminde Katar'ın desteklediği Mustafa Sabbağ'la Suudî Arabistan'la yakın ilişki içerisinde olan Ahmed Asi el-Carba yarıştı. Yarıştan 52 oy alan Sabbağ'a karşı 55 oy alan el-Carba galip olarak çıktı. El-Carba'nın yardımcılığına Faruk Tayfur, Suheyr Atassi ve Selim el-Meslet seçildi.[664]

El-Carba, başkan seçilmesinden iki gün sonra yaptığı açıklamasında, Suudî Arabistan'ın yakında Suriye'ye göndereceği modern silahların, alandaki dengeleri değiştireceğini söyledi.[665] El-Carba'nın başkan seçilmesi Batı ve Arap ülkelerinde memnuniyetle karşılandı. ABD, el-Carba'yla çalışmaya hazır olduğunu ilan ederken; Fransa, özgür ve demokrat bir Suriye'nin kurulmasına fırsat verecek siyasî çözüm için Koalisyon'la temasa devam edeceğini açıkladı. Katar'da el-Carba'nın başkanlığını memnuniyetle karşıladığını, Koalisyon'un tüm üyelerinden bir ve beraber olmalarını istedi.[666]

---

663 YDH. 16 Nisan 2013. Hito'dan el-Kaide'ye terörist nitelemesi www.ydh.com.tr/HD11730_hito-dan-el-kaide-ye-terorist-nitelemesi-.html

664 El-Cezire. 6 Temmuz 2013. انتخاب الجربا رئيسا للائتلاف السوري www.aljazeera.net/news/pages/40811f5b-affa-4a3c-9d0d-5cea8460a5a1 , El-Cezire. 7 Temmuz 2013. الجربا رئيسا للائتلاف وحمص أولوية له www.aljazeera.net/news/pages/53805ea1-ccc7-4f8f-adea-2fed749a42d5

665 El-Cezire. 8 Temmuz 2013. الجربا: أسلحة متطورة للمعارضة السورية قريبا www.aljazeera.net/news/pages/6e85289d-cb03-46b3-b9a7-8b18fd021a12

666 El-Cezire. 7 Temmuz 2013. واشنطن ترحب وتتطلع للعمل مع الجربا www.aljazeera.net/news/pages/b1784e28-d01b-4808-a673-cf6e8d754cff

Ulusal Koalisyon'un Önde Gelen Liderleri

Riyad Seyf

Suriye yönetimine karşı liberalizme dayalı siyasî projeyi savunanların öncüleri arasında yer alan Riyad Seyf, 1946 yılında Şam'da dünyaya geldi. Riyad Seyf, 1965 yılında liseyi bitirdikten sonra Fen Fakültesi'nde eğitimine devam etti. Üniversite eğitimini tamamlamadan ticarete atılan Seyf, 1994 genel seçimlerine bağımsız aday olarak girdi. Seçimleri kazanarak milletvekili olan Seyf, 1998 seçimlerinde de meclise girerek, ülkedeki siyasî durumu ve ekonomi politikalarını eleştirdi.

Cumhurbaşkanı Hafız Esed'in ölümü sonrasında ülkede esen bahar rüzgârlarından istifade ederek siyasî forumlar düzenledi. 6 Eylül 2001'de, evinde düzenlediği siyasî bir forumda gözaltına alındı. Siyasî foruma konuşmacı olarak katılan Prof. Burhan Galyun, siyasî reformların yapılmasını ve demokratik seçimlerin düzenlenmesini istemişti. 23 Mayıs 2001'de Suriye Meclisi'ndeki cep telefonu sözleşmesine[667] ilişkin olarak sunduğu eleştirilerinden ötürü dokunulmazlığı kaldırıldı. 6 Eylül 2001'de göz altına alınan Riyad Seyf, anayasayı zorla değiştirmeye teşebbüs suçundan 4 Nisan 2002'deki mahkemesinde 5 yıl hapse mahkûm edildi.[668] 18 Ocak 2006'da serbest bırakılan Riyad Seyf, 29 Ekim 2008'de Şam Deklarasyonu'na imza attığı için bir kez daha tutuklandı ve 2.5 yıl hapse mahkûm edildi.[669] Seyf, 28 Temmuz 2010'da serbest bırakıldı.

---

667 Riyad Seyf, Mefhum. 23 Mayıs 2001. لماذا التعتيم على عقود الخليوي www.mafhoum.com/press/saif.htm

668 BBC Arapça. 21 Mayıs 2002. السلطات السورية تعتقل صحفيتين http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/news/newsid_2000000/2000108.stm , BBC Arapça. 2 Nisan 2004. سوريا تحكم بسجن رياض سيف http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/news/newsid_1911000/1911011.stm,

669 BBC Arapça. 29 Ekim 2008. أحكام بالسجن على ٢١ من الموقعين على إعلان دمشق http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/news/newsid_7696000/7696947.stm, Now. 29 Ekim 2008. www.

2011'de başlayan ayaklanmaya aktif destek veren Seyf, birçok kez göz altına alındı.[670] Seyf, 6 Mayıs 2011'de Şam'ın Midan semtindeki Hasan Camii'nde düzenlenen gösterilere katılarak gösteri yasağına muhalefet ettiği gerekçesiyle bir kez daha tutuklandı.[671] Seyf, 15 Mayıs'ta kefaletle serbest bırakıldı.[672] Tutuklu kaldığı süre zarfında işkence gördüğünü belirten Seyf, hapiste muhalif gençlerle bir araya geldi. Seyf "O gençleri gördükten sonra bu devrimin kesinlikle kazanacağını düşünmeye başladım" dedi.

23 Nisan 2011'de Midan'daki bir cenaze törenine katılarak, "Davamız, özgürlük davasıdır" diyen[673] Seyf, isyanın ilk döneminde rejimle diyaloğu reddederken, sadece istibdat rejiminin demokratik rejime dönüşmesi süreci için rejimin muhatap alınabileceğini düşündüğünü açıklamıştı. Siyasî tutumundan ötürü oğlunun rejim tarafından kaçırıldığını belirten Seyf, Midan'daki Hasan Camii yakınlarında 8 Ekim 2011'de yönetim yanlılarının saldırısına maruz kaldı.[674] 1 Ağustos 2011'de Suriye güvenlik güçleri, Seyf'in yurt di-

---

nowlebanon.com/Arabic/NewsArchiveDetails.aspx?ID=64747, Er-Ra'i. 30 Ekim 2008. الحكم على ٢١ معارضا سورياً بالسجن ستين ونصف السنة - جريدة الراي www.alraimedia.com/alrai/Article.aspx?id=88822

670 Şarku'l-Avsat. 7 Mayıs 2011. متظاهرون يتحدون اللطات ويخرجون بالآلاف بعد صلاة الجمعة.. وسقوط ٦٢ قتيلا www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11848&article=620567

671 Şarku'l-Avsat 7 Mayıs 2011. متظاهرون يتحدون اللطات ويخرجون بالآلاف بعد صلاة الجمعة.. وسقوط ٦٢ قتيلا www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11848&article=620567, Şarku'l-Avsat. 7 Mayıs 2011. ابنة المعارض السوري رياض سيف تقول إن والدها اعتقل www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11848&article=620570, El-Arabiya. 9 Mayıs 2011. الجيش السوري يتشر قرب دمشق.. وعشرات القتلى والجرحى حصيلة المواجهات www.alarabiya.net/articles/2011/05/08/148307.html, Reuters Arapça 6 Mayıs 2011. ابنة الزعيم المعارض رياض سيف تقول ان والدها اعتقل http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7450K920110506

672 Sooryoon. 15 Mayıs 2011. الإفراج بكفالة عن رياض سيف أحد القادة المعارضين في داخل سورية www.sooryoon.net/archives/24009, www.france24.com/ar/node/679686, El-Hayat. 14 Şubat 2012. http://international.daralhayat.com/internationalarticle/267026

673 Youtube. 23 Nisan 2011. جنازة الشهيد معتز الشعار حي الميدان www.youtube.com/watch?v=3ib1q-E9D_k

674 El-Arabiya. 8 Ekim 2011. غضب عارم في سوريا بعد مقتل المعارض البارز مشعل التمو.. والأكراد يدعون للتصعيد www.alarabiya.net/articles/2011/10/08/170721.html, Youtube. 7 Ekim 2011. المعارض رياض سيف في المشفى بعد تعرضه للضرب على يد والشبيحة www.youtube.com/watch?v=UeOiUgy-cv0, Şarku'l-Avsat. 8 Ekim 2011. مظاهرات حاشدة في أنحاء سوريا دعما للمجلس الوطني ومقتل ٩ مدنيين.. وإزالة صورة ضخمة للأسد من وسط حلب www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12002&article=644008

şına çıkmasını engellerken, onu bir süre havaalanında alıkoydu. Seyf, tedavisi için Almanya'ya gitmeyi planlıyordu. Seyf ve eşi, uçağın kalkış yapmasından sonra serbest bırakıldı.[675]

7 Ağustos'ta el-Arabiya'ya konuşan Seyf, rejimin devrilmesi halinde Alevîlerin refah içerisinde yaşayacağı vaadinde bulunarak şunları söyledi: "Suriye devrimi, az bir kayıpla ve en kısa zamanda hedeflerine ulaşacak. Bazılarının iddia ettiğinin aksine Alevîler, Esed rejiminin devrilmesi halinde büyük refah içerisinde yaşayacak. Devrimimiz sivildir. İntikam duygusu üzerine kurulu değildir. Suriye halkı, iç savaşa düşme noktasında bilinçlidir, rejimin tuzağına düşmeme noktasında akıllıdır. Suriye halkı, özgürlük ve onur lezzetini tattıktan sonra bedeli ne olursa olsun geri adım atmayacaktır"[676].

Seyf, konuşmasına şöyle devam etti: "Siyasî hayatım, iş hayatının aksine gerçekten de başarısızdı. Siyasete girmemden iki yıl sonra gizemli bir şekilde 1996 yılında babamı kaybettim. 1999 yılında şirketimin mal varlığını yitirerek istifa ettim. 2001 yılında 5 yıl hapse mahkûm edildim. 2007 yılında da 2.5 yıllığına hapsedildim. Bütün bu bedeli, rejimin bir parçası olmamak için ödedim. Üst düzey subaylardan birisi bana şunu söyledi: 'Önünde iki seçenek var. Ya bizi anlarsın ve kral olursun, her isteğin gerçekleşir. Ya da bizi anlamazsın ve kalan hayatını zelil olarak yaşarsın.'"[677]

Riyad Seyf, hapis hayatının ilk döneminde musibetleri faydalara dönüştürdüğünü, ikinci dönemi ise kanser hastalığından ötürü zor şartlar içerisinde geçirdiğini, gardiyanların da kendisine gayri insanî davrandığını ifade etti. İstibdadın olduğu bir dönemde alternatifin ortaya çıkmasının mümkün olmadığını savunan Seyf, "Bu rejimden daha kötüsünü düşünemem. Alternatifin olmaması sorun değil. İkinci olarak, istibdadın olduğu bir dönemde alternatifi ortaya çıkarmak söz konusu olmaz. Çünkü istibdat, alternatifin ortaya çıkmasına müsaade etmez. 178 kişiden oluşan ve benim de katıldığım Şam Deklarasyonu'nda siyasî, dinî, mezhebî ve millî her gruptan insan vardı. Şam Deklarasyonu içerisinde Ulusal Konsey kurmuştuk. Tam 12 gün

---

675 Reuters Arapça. 1 Ağustos. 2011. احتجاز قيادي في المعارضة السورية بمطار دمشق لفترة قصيرة http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7700W320110801

676 El-Arabiya. 6 Ağustos 2011. معارض سوري بارز: الطائفة العلوية ستعيش برفاهية كبيرة بعد سقوط النظام www.alarabiya.net/articles/2011/08/06/161091.html

677 El-Arabiya. 6 Ağustos 2011. معارض سوري بارز: الطائفة العلوية ستعيش برفاهية كبيرة بعد سقوط النظام www.alarabiya.net/articles/2011/08/06/161091.html

sonra rejime karşı komplo kurmak suçundan en önde gelen liderler olarak hapsedildik" diye konuştu.

Riyad Seyf, diyaloğa karşı bakışını ise şöyle açıklamıştı: "Reform, bundan 10 yıl önce Şam Baharı döneminde gerçekleşebilirdi. Diyalog çağrısında bulunduk. Bizi hapsettiler. 2005 yılında da Şam Deklarasyonu'yla diyalog çağrısında bulunduk. 2007 yılında bizi hapsettiler. Bütün bu yaşananlardan sonra bizimle rejim arasında diyalog imkânı kalmadı. Suriye sokaklarının tamamı diyaloğa karşı çıkıyor. Rejim, diyalog çağrısında samimi değil. Diyalog sadece istibdad rejimin demokratik rejime dönüşümü için yapılabilir."[678]

Ulusal Konsey üyesi olan Seyf, Kasım 2012'de Koalisyon'un kurulmasında önemli rol oynamıştı.

Ahmed Muaz el-Hatib

Başkent Şam'daki İslâmî Temeddün Vakfı'nın Müdürü olan Muaz el-Hatib, Suriyeli iş adamı ve hatip olarak bilinmektedir. 1960 yılında Şam'da dünyaya gelen Muaz el-Hatib, verdiği hutbe ve yaptığı konuşmalarla Suriyeli ayaklanmacılara desteğini ilk dönemde ilan etmişti. 23 Mart 2011'de el-Cezîre'ye yaptığı açıklamasında, güvenlik güçlerinin Dera'daki göstericilere karşı şiddet uygulamasına son vermesini istedi.

7 Nisan 2011'de Şam'ın kenar semtlerinden Duma'daki taziye merasimine katılan Muaz el-Hatib, "Biz, her insan için özgürlük istiyoruz. Sünnî, Alevî, Arap ve Kürt herkes için. Özgürlük, insanın doğuştan sahip olduğu bir haktır. Özgürlük, ne devlet başkanı ne de başka birisinin elindedir. Bu halk, hakkını istemek için gösterilere çıktı. Hiç kimsenin elinde de silah yoktu"[679] dedi. Suriye içerisindeyken sebebi ne olursa olsun silahlı mücadeleye karşı çıktığını ve Peygamber'in mücadelesinin örnek alınması gerektiğini belirten Muaz el-Hatib'in özellikle Ulusal Koalisyon adlı muhalif örgütün başkanlığına seçilmesinden sonra görüşlerinin değiştiği anlaşılıyordu.

Muaz el-Hatib'in Suriye içerisindeyken silahlı mücadele karşıtı açıklamaları, onun tıpkı Ulusal Koordinasyon Kurulu gibi Suriye'deki değişimin sivil ve barışçıl yöntemlerle gerçekleşmesi gerektiğini savunduğu izlenimi yaratsa da daha sonraki süreçte silah konusundaki tutumunun pek de ilkesel

---

[678] Youtube. 6 Ağustos 2011. المعارض السوري رياض سيف الطائفة العلوية ستعيش برفاهية كبيرة بعد سقوط النظام www.youtube.com/watch?v=95_Dq_RYYEU

[679] Reuters Arapça. 7 Nisan 2011. ضاحية في دمشق تشكل مركزا جديدا لتحدي الاسد http://ara.reuters.com/article/newsOne/idARACAE73601A20110407

olmadığı görüldü. Çünkü Muaz el-Hatib, ABD müdahalesi ile Katar'da kurulan Ulusal Koalisyon adlı muhalif örgütün başkanlığına seçildikten sonra yabancı ülkelerden silah talebinde bulunmakla kalmadı, NATO'yu da Suriye'ye müdahale etmeye çağırdı.[680]

Muaz el-Hatib, isyana verdiği destekten ötürü 30 Nisan 2011'de tutuklandı; ancak ertesi gün serbest bırakıldı.[681] Gösterilere katılmaya devam eden el-Hatib, 6 Mayıs 2011'de bir kez daha tutuklandı. Muaz el-Hatib, ülkedeki diğer dinî azınlıklara karşı hoşgörülü bir din adamı profili çiziyordu. Suriye'deki yönetimin devrilmesi halinde azınlıkların haklarından mahrum edilmeyeceğini belirterek, "Sünnîler, Şîîler, Alevîler, Dürzîler, Araplar ve Kürtler, hepimiz bir vücudun parçasıyız"[682] demişti.

Muaz el-Hatib, Suriye'de sivil olarak nitelediği yönetim karşıtı eylemlerin iç savaşa dönüştüğü Temmuz 2012'de diğer ulema gibi ülke dışına çıktı. Uzun bir süre Mısır'ın başkenti Kahire'de ikamet eden el-Hatib, silahlı grupların başta Halep olmak üzere birçok kentte kurtarılmış bölgeler oluşturduğu bir dönemde yönetimi ateşkese çağırıyor ve şöyle diyordu: "Eğer rejim, kurban bayramında ateşkese varma sözünü tutarsa, Suriye için iyi bir başlangıç olur; ama Suriye rejimi her zaman yalan söylüyor"[683]. Hatib, 26 Temmuz 2012'de Reuters'e yaptığı açıklamasında ise Suriye rejimine karşı Suriye halkını birliğe davet etti.[684]

Muaz el-Hatib, 11 Kasım 2012'de Katar'ın başkenti Doha'da kurulan Suriye Muhalefeti ve Devrimci Güçler Koalisyonu başkanlığına seçildi. Muaz el-Hatib, Koalisyon üyesi 60 muhalifin oy kullandığı seçimde, 54 kişinin

---

680 BBC Arapça. 27 Mart 2013. معاذ الخطيب: رفض الناتو نشر صواريخ باتريوت في المناطق التي تسيطر عليها المعارضة يفيد الأسد www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2013/03/130327_syria_nato_patriot_assad_brics.shtml, El-Hayat. 27 Mart 2013. معاذ الخطيب: رفض الناتو مساعدة المعارضة يطلق يد الأسد http://alhayat.com/Details/497190, El-Cezire. 26 Mart 2013. الناتو بعد طلب الخطيب: لن نتدخل بسوريا www.aljazeera.net/news/pages/f0793642-a8bb-496e-a520-7b48548b315c

681 The Arabic Network for Human Rights Information. 2 Mayıs 2011. عتقال الشيخ أحمد معاذ الخطيب والأستاذ حسن عبد العظيم www.anhri.net/?p=30236

682 Reuters Arapça. 6 Mayıs 2011. الشرطة السورية تعتقل اماما بارزا في دمشق http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7450Q920110506

683 El Mısriyyun. 26 Ekim 2012. معاذ الخطيب لـ"المصريون": النظام السورى لم يصدق من قبل فى هدنة أو عهد www.almesryoon.com/permalink/41712.html

684 Reuters Arapça. 26 Haziran 2012. داعية معارض منفي في مصر يدعو للوحدة الوطنية في سوريا http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE86P0CU20120726

desteğini aldı. El-Hatib'in yardımcılığına 37 oyla eski milletvekili Riyad Seyf ve 32 oyla Suheyr Atassi getirildi. Koalisyon'un Genel Sekreteri ise 28 oyla Mustafa Sabbağ oldu.

24 Mart'ta istifa eden Muaz el-Hatib[685], bir süre daha görevine devam etti. El-Hatib, 22 Nisan'da istifasını bir kez daha yineleyerek Koalisyon başkanlığından ayrıldı.[686] Konsey'in eski başkanına göre el-Hatib, Koalisyon'u hedef alan dış baskılar üzerine istifa etmişti.[687]

Muaz el-Hatib, ülkedeki krizin sona ermesi için 23 Mayıs'ta başka bir girişimde bulundu. El-Hatib, söz konusu ettiği girişimde Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e tüm yetkililerini yardımcısına ya da başbakana bırakarak dilediği 500 kişiyle ülke dışına çıkması çağrısında bulunmakla birlikte hukukî soruşturmaya tâbi tutulmama sözü vermiyordu.[688]

Gassan Hito

Kürt asıllı olan Hito, 1963 yılında Şam'da dünyaya geldi. Seksenli yıllarda Suriye'den ayrılarak Amerika'ya gitti. Indianapolis Purdue Üniversitesi'nde matematik ve bilgisayar bilimleri üzerine lisans eğitimini 1989 yılında, Indiana Wesleyan Üniversitesi'nde işletme yönetiminde yüksek lisans eğitimini ise 1994 yılında tamamladı.

Amerika'da bulunduğu dönemde eğitim alanında çalışmalarda bulundu. Texas'ta kurulan İslâmî Brighter Horizons Akademisi, Hito'nun çeşitli kademelerinde çalıştığı kurumlardan birisidir.[689] 2001 yılında Amerika'daki Arap, Asya ve Müslümanlara karşı ayrımcılıkla mücadele etmek ve kişisel özgürlükleri genişletmek için Arap ve Müslüman toplumun Hukukî Yardım Derneği'nin kuruluşunda yer aldı.

Gassan Hito, Ulusal Koalisyon'un kurulduğu Kasım 2012'ye kadar 11 yıl süreyle Texas'taki İletişim Şirketi Inovar'da müdür olarak çalışmıştı. Hito,

---

685 Reuters Arapça. 24 Mart 2013 زعيم المعارضة السورية معاذ الخطيب يعلن استقالته من الائتلاف الوطني http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2XBN20130324

686 El-Cezire. 22 Nisan 2013. الخطيب يؤكد استقالته وواشنطن تضاعف المساعدات www.aljazeera.net/news/pages/57b9bf9d-7791-4bda-b645-4a48611cfbd7

687 El-Arabiya. 24 Mart 2013. غليون: الخطيب استقال بسبب الضغوط التي أدت لانتخاب هيتو www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/syria/2013/03/24/ %88-.html

688 Reuters Arapça. 23 Mayıs 2013. الخطيب يدعو الأسد الى تسليم السلطة لمسؤولين سوريين http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2L1N20130523

689 Islamic Services Foundation www.islamicservices.org/isf-entities/brighter-horizons-academy

Kasım 2012'de işinden istifa ederek Suriye'deki ayaklanmaya katıldı. 2011 yılında Teksas'ta Şam Yardım Kurulu'nun kuruluşuna katıldı ve başkan yardımcılığı görevini üstlendi. Bu kurul üzerinden Suriye'deki rejim karşıtlarına yardımlarda bulundu.[690]

18 Mart'ta İstanbul'da yapılan seçimde, 48 oydan 35'inin desteğini alarak, Geçici Hükümet Başbakanı oldu.[691] Muhaliflerden Mişel Kilo, el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamasında, Hito'nun Katar'ın dayatmasıyla başbakan olarak seçildiğini söyledi.[692] Gassan Hito, 8 Temmuz 2013'te geçici başbakanlık görevinden istifa etti.[693]

Ahmed el-Carba

Koalisyon'daki görevi Suriyeli muhalifleri silahlandırmak olan el-Carba, Şammar aşiretinin şeyhlerindendir. El-Carba, Suriyeli aşiretlerle muhalefet arasındaki ilişkinin düzeltilmesinde önemli rol oynamıştı.

Suriye Ulusal Koalisyonu'nun kurulmasında aktif rol oynayan el-Carba, aşiretleri temsilen Koalisyon'un üyesi olmuştu. Koalisyon öncesinde Konsey'in Genel Sekreterya üyesi olan el-Carba, isyanın başladığı ilk günlerden beri muhalifleri tıbbî ve insanî yardım malzemeleriyle desteklemişti. 1969 yılında Kamışlı'da dünyaya gelen el-Carba, Beyrut Arap Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. El-Carba, Suriyeli muhaliflerin silahlandırılması için Koalisyon'un farklı ülkelere gönderdiği heyette bulunmuştu.

Muhalif kaynaklara göre Suriye'deki yönetime karşı muhalif tutumundan ötürü 1996-1998 yılları arasında hapisle cezalandırılan Ahmed el-Carba, Mart 2011'de de gösterilere verdiği destekten ötürü gözaltına alınmıştı. Ağustos

---

690 El-Hayat. 19 Mart 2013. هيتو للجيش النظامي: ألقوا سلاحكم وانحازوا لشعبكم http://alhayat.com/Details/494565 , CNN Arapça. 18 Nisan 2013. من هو غسان هيتو.. رئيس الحكومة المؤقتة بسوريا؟ http://arabic.cnn.com/2013/syria.2011/3/19/ghassan.hitto.biography/index.html, Abdulfettah el-Arabi, el-Arab. 22 Mart 2013. غسان هيتو تكنوقراط بلكنة أميركية في مهمة عسيرة www.alarab.co.uk/?p=20801, El-Arabiya. 19 Mart 2013. www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/syria/2013/03/19/%A9.html

691 BBC Arapça. 19 Mart 2013. الائتلاف الوطني السوري المعارض يختار غسان هيتو رئيسا لحكومة انتقالية www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2013/03/130319_syria_opposition_gov.shtml

692 Youtube. 24 Mart 2013. لماذا استقال أحمد معاذ الخطيب من رئاسة الائتلاف الوطني www.youtube.com/watch?v=p-huKZuN2Jk

693 El-Cezire. 8 Temmuz 2013. هيتو يستقيل بعد فشله بتشكيل حكومة www.aljazeera.net/news/pages/1e58a468-324d-4f61-8511-21bdadb70d69

2011'de Beyrut üzerinden Suriye'den ayrılan el-Carba, Suudî Arabistan'da yaşamaya başlamıştı. Suriye resmî kaynakları ise el-Carba'nın siyasî tutuklu olmadığını; uyuşturucu kaçakçılığı, dolandırıcılık ve adam öldürme gibi suçlara karıştığı için tutuklandığını iddia ediyordu.[694]

Ahmed el-Carba, Mart 2011'de Gassan Hito'nın geçici başbakan olarak seçilmesine tepki gösterek Koalisyon'daki üyeliğini askıya alan üyeler arasında yer almıştı. Üyeliğini askıya almasından sonra Mişel Kilo'nun başını çektiği Demokrasi Platformu'na giren el-Carba, Koalisyon'a ağırlığını koyarak döndü. El-Carba, başkan olarak seçilmesinden aylar önce yaptığı bir konuşmasında "Yüz binin üzerinde şehid, yüz binlerin Suriye dışına, 4 milyonun ise Suriye içerisinde göç etmek zorunda kalmasından sonra Esed'in bekasını güvence altına alacak hiçbir girişim kabul edilemez"[695] demişti.

Ahmed Tuma

1965 yılında dünyaya gelen Ahmed Tuma, Suriye'nin Deyr ez-Zor şehrindendir. Mutedil İslâmcılar arasında yer alan Tuma'nın mesleği diş doktorluğudur. Babasının 1974-1975 yılları arasında yaptığı öğretmenlik vazifesinden ötürü beş yıl süresince Suudî Arabistan'da yaşadı.[696]

1997 yılında Deyr ez-Zor'daki el-Hamidi Camii'nin hatipliğini yapan Ahmed Tuma, iki yıl sonra görevden alındı.

2007-2010 yılları arasında hapis cezasına çarptırılan Tuma, Şam Deklarasyonu'nun üyesiydi.[697] 2006 yılında Şam Deklarasyonu'nun Deyr ez-Zor temsilcisi olarak seçildi. Aralık 2007'de toplaman Şam Deklarasyonu Ulusal Meclisi, Ahmed Tuma'yı genel sekreter olarak seçti. Seçimden bir hafta sonra tutuklanan Tuma, Haziran 2010'da serbest bırakıldı. El-Arabiya televizyonuna göre Tuma, şiddet karşıtı sivil dönüşümden yana olan mütefekkir Cevdet Said'le yakın ilişki içerisindeydi.[698]

---

[694] El Ahbar. 18 Temmuz 2013. أحمد الجربا في وثائق الأمن السوري www.al-akhbar.com/node/187278

[695] El-Cezire. 7 Temmuz 2013. الجربا.. سجين الأسد ورئيس معارضته www.aljazeera.net/news/pages/cd37a409-f4b8-4c9d-a5e9-b8cb3ef5375c

[696] El-Hayat. 15 Eylül 2013. من هو احمد طعمة رئيس الحكومة السورية الموقتة؟ http://alhayat.com/Details/552006

[697] El-Cezire. 14 Eylül 2013. المعارضة السورية تنتخب طعمة رئيسا للحكومة www.aljazeera.net/news/pages/7592c4ff-4fc4-4280-b646-5e8ac84b2aab

[698] El-Arabiya. 14 Eylül 2013. طبيب الأسنان أحمد طعمة الخضر في مواجهة طبيب العيون بشار الأسد www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/syria/2013/09/14/%D89.html

Suriye içerisinde yaşamını sürdürmesinden ötürü 2011'de Konsey'in kurulmasından sonra Ahmed Salih müstear ismiyle Konsey üyeliğine seçildi. [699]

Ahmed Tuma, Temmuz 2013'de istifa eden Başbakan Gassan Hito'nun yerine 14 Eylül'de başbakanlığa getirildi. Ahmed Tuma, Koalisyon Genel Kurulu'nda oylamaya katılan 97 üyeden 75'inin desteğini alarak hükümeti kurmakla görevlendirildi.[700]

Kabinesinin 13 kişiden oluşacağını belirten Tuma, hükümeti kurmakla görevlendirilmesinden sonra yaptığı ilk konuşmasında, kurtarılmış bölgelere istikrar ve güveni getirme, yaşam koşullarını iyileştirme vaadinde bulundu.[701]

Beşşar Esed yönetimini yarattığı boşluğun, muhalefetin aciz kalışından ötürü el-Kaide tarafından doldurulduğunu belirten Ahmed Tuma, el-Kaide'nin durdurulacağı sözünü verdi. El-Kaide'ye karşı muhalefetin, fikrî mücadele vermesi gerektiğini savunan Tuma, demokrasinin İslâmî öğretilerle çelişmediğini sözlerine ekledi.[702]

Gassan Hito, Suudî Arabistan'a yakınlığıyla bilinen Carba'nın Koalisyon başkanı seçilmesinden iki gün sonra 8 Temmuz'da istifa etmişti.[703] Körfez ülkeleriyle yakın ilişki içerisinde olan Ahmed el-Carba, Gassan Hito'nun başbakan seçilmesine karşı çıkan muhalifler arasında yer alıyordu.[704]

Batılı ülkelerin Suriye'ye müdahale girişiminden vazgeçmesi ve Cenevre-2 formülü üzerinde durmaya başlaması, muhalifler içerisindeki siyasî ihtilaflar ve alandaki askerî örgütlerin kendisini tanımadığını ilan etmesinden ötürü kabinesini kurmakta gecikti.

---

[699] El-Cezire. 15 Eylül 2013. أحمد طعمة www.aljazeera.net/news/pages/276497c2-3536-45c2-9515-b7d6921b9a4d

[700] El-Cezire. 13 Eylül 2013. توجه لانتخاب طعمة رئيسا لحكومة سورية بالمنفى www.aljazeera.net/news/pages/015af9ab-3775-45f5-a55e-af711d710636, El-Cezire. 14 Eylül 2013. الائتلاف السوري يواصل اجتماعاته بإسطنبول www.aljazeera.net/news/pages/4d254aaf-aac6-4ba7-a4a7-f2a242dd99b4

[701] BBC Arapça. 14 Eylül 2013. المعارضة السورية تختار أحمد طعمة الخضر رئيسا لحكومتها المؤقتة www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2013/09/130914_syria_opposition_government.shtml

[702] El-Cezire. 16 Eylül 2013. رئيس حكومة المعارضة السورية يتقد القاعدة www.aljazeera.net/news/pages/487d5027-b5f2-4b83-b67c-7fd31163d060

[703] BBC Arapça. 13 Temmuz 2013. حكومة إدارة المناطق المحررة" هيتو يستقيل من رئاسة «سوريا: www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2013/07/130709_syria_opposition.shtml

[704] BBC Arapça. 13 Eylül 2013. المعارضة السورية تختار أحمد طعمة الخضر رئيسا لحكومتها المؤقتة www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2013/09/130914_syria_opposition_government.shtml

Koalisyon hükümetinin kurulduğu, 12 Kasım'da ilan edildi. Koalisyon tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilen Ahmed Tuma, 12 Kasım'da bakanlar kurulunu açıkladı. Açıklamaya göre bakanlar kurulu şu isimlerden oluşuyordu:

Geçici Başbakan Yardımcısı İyad el-Kudsî, Savunma Bakanı Esad Mustafa, Maliye ve Ekonomi Bakanı İbrahim Miro, İletişim ve Sanayi Bakanı Muhammed Yasin Neccar, Yerel Yönetimler Bakanı Osman Budeyvî, Adalet Bakanı Fayez Zahir, Enerji ve Yeraltı Kaynakları Bakanı İlyas Verde, Altyapı ve Tarım Bakanı Velid Zobî, Kültür ve Aile Bakanı Tağrid Haclî. Eğitim, sağlık ve içişleri bakanları ise oylamada yeterli oyu almadığı için belirlenemedi.[705] Kürtlerin özerk yönetim girişimi ve cihadcıların artan nüfuzu, Ulusal Koalisyon'un kurduğu hükümetin karşılaştığı en önemli problemler olarak görüldü.[706]

---

[705] El-Cezire. 13 kasım 2013. طعمة يحدد أولويات حكومته وإدارة انتقالية للأكراد www.aljazeera.net/news/pages/dedb6592-9530-44bb-b754-dababd5428d8, El-Cezire. 13 kasım 2013. حكومة طعمة.. سلطة تفتقد لمقومات البقاء www.aljazeera.net/news/pages/fe0495b5-a80f-4f7a-9244-09eb4d4eaa0c, El-Kudsu'l-Arabî 13 Kasım 2013. حكومة المعارضة السورية تواجه تحدي اثبات الوجود أمام الاكراد والجهاديين www.alquds.co.uk/?p=103162, BBC Arapça. 13 Kasım 2013. «الائتلاف السوري المعارض يشكل "حكومة كفاءات غير حزبية" www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2013/11/131111_syria_opposition_government.shtml

[706] El Halic. 12 Aralık 2013. «حكومة المعارضة السورية أمام تحدي الأكراد و"الجهاديين" www.alkhaleej.ae/alkhaleej/page/240c866a-26e5-4038-83fc-155b23a35f7d

Suriye Demokrasi Platformu

Suriye Demokrasi Platformu, 16 Şubat 2012'de Mısır'ın başkenti Kahire'de kuruldu. Suriye'deki ayaklanmanın ilk döneminde kurulan Ulusal Koordinasyon Kurulu'nun önde gelen liderlerinden Mişel Kilo, Fayiz Sara, Arif Delile, Hazim Nehhar, Semir Ayta, Habib İsa, ve Zekeriya Sakkal gibi isimlerin öncülüğünde kurulmuştur. Suriye'deki yönetimin sivil yolla devrilmesini ve Suriye'de demokratik uygulamaları ve değerleri güçlendirmeyi amaçladığını belirtmektedir.[707]

Platformu temsilen bir heyet, Temmuz 2012'de Rusya'ya giderek Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'la görüştü. Heyet, görüşmede Lavrov'un Suriye yönetimiyle diyalog çağrısına yanıt olarak "Suriye yönetimiyle diyalog için uygun zemin yok. Biz, diyalog için çalıştık; fakat Suriye yönetimi, 'Muhalefet, halkı temsil etmiyor' diyerek diyaloğu reddetti"[708] dedi.

Platformun önde gelen liderlerinden Mişel Kilo, Suriye ordusundan ayrılan Manaf Talas'ın Suriye'deki geçiş sürecine önderlik etmesi çağrısında bulunmuştu. Fakat bu çağrı, ÖSO tarafından kabul görmedi.[709] Suriye Demokrasi Platformu, Aralık 2012'de yaptığı açıklamalarla gündeme gelen Suriye Cumhurbaşkanı eski yardımcısı Faruk Şara'nın geçiş sürecinde rol üstlenmesine karşı çıkmadı.[710]

Demokrasi Platformu, Amerika'nın uçaşa yasak bölge kararını uygulamaya yanaşmadığından, Türkiye'nin buna gücünün yetmediğinden ve İran'ın da buna müsaade etmeyeceğinden ötürü uçuşa yasak bölge talebinin reelde karşılığının olmadığını savunuyordu. Platform, Katar'ın Suriye'de yaşananlara ilişkin tutumunu da eleştiriyordu. Mişel Kilo bir açıklamasında "Katar'ın

---

707 Suriye Demokrasi Platformu resmi web sitesi. http://syrianndp.org

708 Rusya el-Yovm. 9 Temmuz 2012. لافروف: موسكو تدعو الى وقف العنف في سورية وبدء الحوار السياسي في أسرع وقت http://arabic.rt.com/news/589285

709 Rusya el-Yovm. 10 Temmuz 2012. الجيش الحر" يرفض اقتراح ميشيل كيلو بترؤس مناف طلاس لحكومة انتقالية في سورية http://arabic.rt.com/news/589358

710 Rusya el-Yovm. 20 Aralık 2012. ميشيل كيلو: لا اعتراض على دور للشرع في المرحلة الانتقالية http://arabic.rt.com/prg/telecast/657896

Suriye'den ne istediğini bilen yok; ama kesin olan demokratik Suriye istemediği, krizin devam etmesini istediğidir"[711] demişti.

Nisan 2013'de yaptığı açıklamayla, Suriye'de demokratik dönüşüm için, Suriye yönetiminin tercih edeceği heyetle, müzakerelere hazır olduğunu ilan eden[712] Platform, başta Kofi Annan'ın Suriye için hazırladığı barış planı olmak üzere, Suriye'deki krizin siyasî çözümü için sunulan tüm girişimlere aktif destek verdi.[713]

Mişel Kilo

Suriye'deki muhalif gazetecilerden olan Mişel Kilo, Hıristiyan bir ailede, 1940 yılında Lazkiye'de doğdu. İnsan hakları alanında verdiği mücadeleden ötürü 70'li yıllarda birçok kez tutuklanan Kilo, 6 yıl hapis yattı. 99'lar Bildirisi ve 1000'ler Bildirisi'nin hazırlanmasında büyük emeği geçen Mişel Kilo, 300 yazar ve aydınla birlikte Beyrut-Şam İlişkilerinde Radikal Düzenleme Deklarasyonu'na imza attığı için 14 Mayıs 2006'da bir kez daha tutuklandı. 29 Ağustos 2006'da annesinin cenazesine katılmasına izin verilmedi.[714]

Mişel Kilo, ABD Devlet Başkanı George Bush'un Aralık 2006'da Suriye yönetiminden siyasî tutukluları serbest bırakarak ülkede demokrasiyi hakim kılmasını istemesi üzerine yaptığı açıklamasında, "Başkan Bush, sadece siyasî tutukluların serbest bırakılmamasıyla yetinmemeli; İsrail'in Golan'dan çekilmesi için baskı yapmalı; Filistin devletinin kurulması için ciddiyetle çalışmalı; Irak'tan çekilmelidir"[715] dedi.

Mayıs 2007'de Askerî Mahkeme'de yargılanan Mişel Kilo, bölücülük ve ulusal şuuru zayıflatma suçlamasından ötürü üç yıl hapse mahkûm edildi. Mişel Kilo, 19 Mayıs 2009 tarihinde serbest bırakıldı. Şam Deklarasyonu'nun

---

[711] Rusya el-Yovm. 10 Temmuz 2012. الجيش الحر" يرفض اقتراح ميشيل كيلو بترؤس مناف طلاس لحكومة انتقالية في سورية http://arabic.rt.com/news/589358

[712] Rusya el-Yovm. 13 Nisan 2013. ميشال كيلو لـ"روسيا اليوم": مستعدون للتفاوض مع من يريد التفاوض معنا على نقل السلطة من النظام السوري http://arabic.rt.com/news/612763

[713] Rusya el-Yovm. 29 Mart 2012. ميشيل كيلو: المعارضة السورية تؤيد مبادرة عنان http://arabic.rt.com/news/581957

[714] İlaf. 17 Ağustos 2006. www.elaph.com/ElaphWeb/Politics/2006/8/173023.htm?entry=articleRelatedArticle

[715] Behiye Mardini, İlaf. 22 Aralık 2006. كيلو: إجبار إسرائيل على الإنسحاب من الجولان خدمة للديمقراطية www.elaph.com/Web/Politics/2006/12/199241.htm,

kurucu üyesi ve deklarasyonun taslağını oluşturan kişi olan Kilo, yaşanan ihtilaflardan ötürü Şam Deklarasyonu'ndan ayrıldı.[716]

Ayaklanmaya bakış

Dera'daki gösterilerle birlikte, halkın korku duvarlarını yıktığını düşünen[717] Kilo, Suriye'deki ayaklanmayı en başından beri desteklemekle birlikte ayaklanmanın sivilliğinin korunması gerektiğini düşünüyordu. Mişel Kilo, Eylül 2011'de Arap Birliği Araştırmaları Merkezi'nin Beyrut'taki oturumuna katılmış ve "Ben, Suriye'de yönetiminin devrilmesinden yanayım. Ama sivil yolla..." [718] demişti.

18 Ocak 2012'de yaptığı açıklamasında bazı tarafların Özgür Suriye Ordusu üzerinden Suriye'yi iç savaşa sürüklemeye çalıştığını belirten Mişel Kilo, "Eğer Özgür Suriye Ordusu birkaç bin kişilik gücüyle, 400 bin kişilik orduya karşı mücadele etmeye kalkışırsa, bu durum Suriye'yi iç savaşa sürükler"[719] dedi.

Mişel Kilo, 5 Nisan'da *Le Figaro* gazetesine yaptığı açıklamasında, Suriye devriminin askerîleşmesine karşı olduklarını belirterek, siyasî çözüm peşinde olduklarını söyledi. Söz konusu açıklamasında, 15 Nisan'da Mısır'da "Demokratik Cephe'yi ilan edeceğini, Demokratik Cephe'nin dışarıdaki muhalifler yerine uzun yıllar hapis cezasına çarptırılan Suriyeli muhaliflerden oluşacağını" ifade etti.[720]

---

716 France24. 31 Mayıs 2011. الكاتب السوري ميشال كيلو: "الدور التركي هو دور مهم ويؤشر إلى دور عالمي» www.france24.com/ar/20110531-syria-michel-kilo-important-turkish-role-indicates-global-role

717 İnsan Hakları örgütü Mirsad, 25 Mart 2011. www.syriahr.com/25-3-2011-syrian%20observatory9.htm

718 Mirsad. 14 Eylül 2011. www.syriahr.com/14-9-2011-syrian%20observatory.htm

719 Reuters Arapça. 18 Ocak 2012. ناشط سوري: المنشقون عن الجيش يجازفون بجر سوريا الى فوضى لا نهاية لها http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80H0AM20120118, El-Hayat. 19 Ocak 2012. كيلو: المنشقون عن الجيش يجازفون بجر سورية الى فوضى http://international.daralhayat.com/internationalarticle/352228

720 Le Figaro. 5 Nisan 2012. «L'opposition syrienne doit coopérer avec les Russes» www.lefigaro.fr/international/2012/04/04/01003-20120404ARTFIG00700-l-opposition-syrienne-doit-cooperer-avec-les-russes.php, El Kabes. www.alqabas.com.kw/Article.aspx?id=783722&date=06042012, Tarım 2023. 5 Nisan 2012. Tanınmış Suriyeli Muhalif Michel Kilo: "Muhalefet İle Türkiye Arasındaki İttifak, Moskova İçin Kırmızı Çizgi" www.tarim2023.com/haberler/taninmis-suriyeli-muhalif-michel-kilo-quotmuhalefet-ile-turkiye-arasindaki-ittifak-moskova-icin-kirmizi-cizgiquot-192308.html

Değişimin tek yolu sokaktır

Mişel Kilo, el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamasında, değişimin yolunun sokaktan geçtiğini ifade ederek şunları söylemişti: "Beşşar Esed rejiminin değişmesinin tek yolu sokaktan geçmektedir. Sokak hareketi, sokak baskısı ve hâlâ devam eden rejim karşıtı gösterilerle rejim değişebilir. Halkın rejime karşı yaptığı bu büyük devrim, büyük ölçüde düzenli ve tutarlı bir şekilde devam etmektedir. Biz, bu sorunun kısa bir sürede hallolmayacağını biliyoruz. Suriye'deki vakıa şudur: Şu anda sokaklar, rejimi deviremez; ama rejim de sokaklardaki hareketi bitiremez. Rejim, güvenlik esaslı çözümden başka bir çözüm üretmeyi düşünmeye başladığında o zaman çözüme ulaşabiliriz. Eğer rejim, sokakları bitirmekten aciz kalırsa, gerçek anlamda diyalog başlayabilir. Bundan ötürü bizim görevimiz, rejimin sokaktaki gösterileri bitirmesine engel olmaktır"[721].

Diyaloğa Bakış

Mişel Kilo, Suriye yönetimiyle diyaloğa bakışını ise şöyle açıklamıştı:

"Biz, Beşşar Esed yönetimiyle diyaloga girdik. Rejimle diyaloğa girmediğimiz iddiası doğru değil. Sokaktaki gençler, 'Diyaloğa hayır' demeden önce biz, şahıslar ve siyasî hareketler olarak rejimle diyaloğa girdik. Sokağa hizmet edecekse, sessiz kitleleri harekete geçirecekse ya da rejim yanlılarını 'siyasî çözüm' bulmaya sevk edecekse yeniden diyaloğa girebiliriz. Eğer Suriye halkına bu yönde bir çağrı yapılırsa ben şahsen, bu diyaloğa katılacağım.

Biz, Katar liderliğiyle, cumhurbaşkanı yardımcısıyla, cumhurbaşkanı danışmanlarıyla, bakanlarla ve diyalog kuruluyla görüştük. Tüm görüşmelerimizde 'güvenlik esaslı çözümün' sona ermesi gerektiğini söyledik. Çünkü 'güvenlik esaslı çözüm', siyasî çözümün önünü tıkayacaktır. Bu durumda diyalog, bizleri siyasî çözüme götürmeyecektir. O halde neden diyalog istiyorsunuz? Güvenlik esaslı çözümünüzün üstünü örtmek için mi? Güvenlik esaslı çözümünüzün üstünü örttüğümüz zaman halka karşı suç işlemiş oluruz ki bunda yer almayız. Eğer diyaloğun hedefi, ülkedeki krize siyasî çözüm bulmak, krizi komplo olarak değerlendirmemek, silahlı çeteler yerine halkın meşru talepleri olduğunu görmek ise, böylesine bir diyalogda varız.

Biz, diyaloga gittiğimiz zaman görüşümüzü, 'güvenlik esaslı çözüme' karşı olduğumuzu, sivil gösterilere izin verilmesi, çoğunluğu masumlardan oluşan

---

[721] El-Arabiya. 7 Mart 2013. ميشيل كيلو: الثورة السورية ستحرر لبنان من حزب الله www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/syria/2013/03/07/%D87.html

binlerce siyasî tutuklunun serbest bırakılması gerektiğini söyledik. Diyaloğun belirli bir programı, konuları, takvimi ve önceden belirlenen beklenen sonuçları olmalıdır. Bu diyalogdan yeni bir rejim çıkarmalıyız. Bizi demokrasiye taşıyacak geçici bir rejim. Ben, 'güvenlik' esaslı çözüm dışında bir çözümün olduğuna ikna etmek istiyorum. Rejim ise bu çözüme inanmıyor. Ben, halka 'Sen halk olarak, demokratik bir çözüm istiyorsun' ve ben rejime 'demokratik bakış açısını' sunuyorum; ama yönetim bunu istemiyor. Diyalogdaki ikinci hedefimi gerçekleştirmek istiyorum. İkinci hedefim sessiz kitleyi sokağa itmektir. Ben, rejimin diyaloğa gireceğine ya da değişeceğine inanmıyorum.

Şu anda bir diyalog söz konusu değil. Rejim de diyalog istemiyor. Çünkü o krizin bittiğine inanıyor. O halde reform için neden diyaloğa girsin ki? Rejime reform talebini sunduğumuzda 'Her şeye ben karar veririm' diyor. Bu durumda ne üzerine diyalog yapacaksınız?

Ben, 10 senedir şunları söylüyorum: Bu rejim değişmelidir ve bunu söyleyen ilk kişilerdendim. 1976 yılında, *Nidal eş-Şaab* gazetesinde, bir makale yazdım. Suriye Komünist Partisi'nin çıkardığı bu gazetedeki makalenin başlığı 'Ulusal Demokratik Değişim İçin'di. O makalede, rejimin demokratik ve ulusal yönde değişmesi gerektiğini söyledim."[722]

Konsey'e Bakışı

1 Eylül 2011'de Rusya el-Yovm televizyonuna konuşan Mişel Kilo, Suriye dışındaki muhalefeti paramparça olmakla suçlarken, içerideki muhalefetin ise ortak görüşe sahip olduğunu söyledi.[723] Mişel Kilo, Eylül 2011'de Şam'daki evinden yaptığı açıklamasında, Ulusal Konsey'in dış müdahaleye açık olmasından ötürü Ulusal Konsey'e girmeyi düşünmediğini belirterek şunları söyledi: "Ulusal Konsey'deki muhalifler, krizin çözümü için dış müdahaleyi desteklemektedirler. İçerideki muhalifler ise dış müdahaleye karşı çıkmaktadırlar. Eğer dış müdahaleyi kabul edersek, özgür bir devlete değil, Amerika'nın uydusu olacak bir devlete doğru ilerleyeceğiz. Dış müdahale, Suriye'deki krizi derinleştirecek; çünkü Suriye'yi silahlı şiddete ve bölücülüğe sürükleyecek. Biz, içerideki muhalifler olarak buna karşıyız"[724].

---

[722] El-Arabiya. 7 Mart 2013. ميشيل كيلو: الثورة السورية ستحرر لبنان من حزب الله www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/syria/2013/03/07/%D87.html

[723] Rusya el-Yovm. 1 Eylül 2011. معارض سوري: المعارضة في الخارج مشتتة لكن المعارضة الداخلية موحدة http://arabic.rt.com/news_all_news/news/565756/

[724] El-Hayat. 30 Eylül 2011. سورية: ٢٠٠٠ دبابة تتجه إلى الرستن وقصف عنيف على تلبيسة http://international.daralhayat.com/internationalarticle/312973

Paris'te yapığı bir açıklamasında ise Ulusal Konsey'i kuşatıcı olmamakla suçlayan Mişel Kilo, "Suriye Ulusal Konseyi sadece liberalleri, ulusalcıları ve İslâmcıları kapsamaktadır. Bunun bir adım ötesi ise Suriye muhalefetinin hepsinin bir çatı altında toplanmasıdır. Benim bu konseye katılımım noktasındaki son kararın, Konsey'in atacağı adımlara bağlıdır. Bizim temennimiz, bu konseyin tüm muhalefete el uzatmasıdır"[725] diye konuştu.

Yemen formülü çağrısı

Mişel Kilo, 5 Şubat 2012'de Lübnan'dan yayın yapan el-Cedid televizyonuna yaptığı açıklamasında, Yemen'de olduğu gibi cumhurbaşkanının tüm yetkilerini yardımcısına devretmesiyle geçiş sürecinin başlatılmasının, Suriye'deki krizden çıkış için en uygun yol olduğunu söyledi. "Arap Birliği, Rusya'nın önerisi olan Yemen formülünün ikinci merhalesini hayata geçirmeden Amerika'ya gitti. Bana göre Rusya'yı rahatsız eden husus bu" diyen Kilo, açıklamasına şöyle devam etti: "Biz, 'Suriye davasını Güvenlik Konseyi'ne bırakmayın' dedik. Arap Birliği, Suriye davasını Güvenlik Konseyi'ne değil, uluslar arası mücadelenin ortasına koydu. Şimdi muhalefet olarak bize düşen, Suriye davasını bu mücadele ortamından çıkarmaktır. Bunu yapabiliriz, en azından bunun için çalışırız". Yemen formülü ya da Yemen formülüne yakın bir formülün Suriye için en iyi çıkış yolu olduğunu söyleyen Kilo, Rusya'nın baskıları neticesinde Suriye'nin bu formülü gözden geçirmek zorunda kalacağını söyledi.

Dış müdahaleye bakış

Mişel Kilo, Suriye'ye dış müdahaleye yol açma hususunda muhalefet kadar Suriye yönetimini de eleştirmekteydi. Suriye yönetimini göstericilere şiddet uygulamayı sürdürmekle suçladı ve ülkeyi bir dış müdahale tehlikesiyle karşı karşıya bıraktığı noktasında uyardı.

Paris'te düzenlenen bir basın toplantısında konuşan Mişel Kilo, dış müdahale konusunda görüşlerini şöyle dile getirdi: "Suriye eğer göstericilere uyguladığı şiddeti devam ettirirse dış müdahale kaçınılmaz olacaktır. Bugün herkes Suriye'nin işine burnunu sokuyor. Suriye, ulusal çıkarların çarpıştığı bir savaş alanına dönmek üzeredir. Ben burada dış müdahaleye karşı olduğumu tekrarlamak istiyorum. Çünkü bu dış müdahale Suriye'nin yerle bir

[725] İsrahaber. 12 Ekim 2011. Mişel Kilo: Dış Müdahale, Suriye'yi Yerle Bir Eder http://israhaber.com/misel-kilo-dis-mudahale-suriyeyi-yerle-bir-eder-13289-haberi.html

olmasına sebep olur. İnsan hakları örgütleri sivillerin korunması için Suriye'ye gözlemciler göndermelidirler"[726].

Mişel Kilo, başka bir açıklamasında ise şöyle konuşmuştu:

"Eğer bize dışarıdan bir yardım gelecekse, bu yardımlar uluslar arası yasalara ve anlaşmalara uygun olarak uluslar arası kurumlardan, uluslar arası örgütlerden gelmelidir. Bu yardımlar, uluslar arası yasallık çerçevesinde olmalıdır. Yardımların, Suriye devletinin, toplumun ve halkın birliğinin korunması çerçevesinde olmasını istiyoruz. Yardımlar, Sosyalist Baas Partisi'nin de içinde olacağı bir Suriye rejimi yaratmak için olmalıdır.

Biz, kelimenin tek anlamıyla askerî müdahaleye karşıyız. Bugün, yarın, on sene sonra yani her zaman askerî müdahalenin karşısında olacağız. Rejim, ülkedeki son kişiyi katletse dahi, askerî müdahaleye karşıyız. Biz, özgürlük için savaşıyoruz. Bizim şu anki köleliğimize bir de dış köleliğin eklenmesini istemiyoruz. Suriye'nin dış güçlerin elinde kalmasına karşıyız. Uluslar arası ya da dış güçler arasındaki çekişmenin bir parçası olmasına karşıyız.

Suriye'de sayısı az barışçıl bir grup insan kendisini geliştirmek istiyor. Özgürlük ve kalkınma çerçevesinde yeni bir kimlik oluşturmak istiyor. Büyük güçlerin elinde oyuncağa dönüşmeyi istemiyor. Büyük güçlerin ve yabancı güçlerin askerî kampı olmak istemiyor. Suriye'nin barışçıl muhalefeti, özgürlük ve bağımsızlığını kaybetmek istemiyor. Biz, ülkemizin bağımsızlığını sürdürmesi için özgürlük mücadelesi veriyoruz. Yoksa Suriye'yi, Amerika, Rusya ya da başka bir ülkeye tabi olması için değil.

Biz, sadece Birleşmiş Milletler'den yardım talep ediyoruz. Bu yardımın amacı sivilleri korumak olmalıdır. BM, sivilleri koruma kararı alabilir. Heyet ve gözlemciler göndererek ya da Suriye'de yaşayan temsilcileri aracılığıyla ülkede olan katliamları, suçsuz insanların öldürülmesini gözlemleyebilir. Eğer Suriye'de silahlı çeteler varsa, aynı şekilde onlar da gözlenmelidir. Gözleme, sivilleri koruyacaktır; çünkü gözlemler, genel bir görüş oluşturur. Gözlemciler, insanların moralini yükseltir. Uluslar arası güvenliğin varlığını hisseden halk, korunduğunu bilir. Bu, gözlemcinin görevidir. Gözlemcinin görevi, rejimi değiştirmek değildir. Ya da ülkeyi bağımsızlığa kavuşturmak da değildir.

Evet! Uluslar arası gözlemci, silah kullananı engelleyemez; ama gözlemciler 'Bu bölgede suçsuz insanları, askerleri ya da devlet görevlilerini öldüren

[726] İsrahaber. 12 Ekim 2011. Mişel Kilo: Dış Müdahale, Suriye'yi Yerle Bir Eder http://israhaber.com/misel-kilo-dis-mudahale-suriyeyi-yerle-bir-eder-13289-haberi.html

silahlı çeteler var' diyebilir. Yine gözlemciler 'Sivil halkı öldüren ve evleri yıkan güvenlik güçleri var' diyebilir. Gözlemciler ancak bunu yapabilir. Muhalefet, yeterli düzeyde birliğini sağlayabilmiş değil. Muhalefet, fiilen bir bütündür; ama iki oluşumdan oluşuyor. Birisi içeride, diğeri de dışarıda. İçerideki Koordinasyon Kurulu'dur. Dışarıdaki ise Ulusal Konsey'dir. Umarız bu iki oluşum arasında, olumlu ve bütünsel bir iletişim kurulabilir; çünkü bu iki oluşumun ortak hedefleri ve ilkeleri var. Hepimiz, çoklu sivil demokratik bir devlet istiyoruz. Özgürlükler devleti istiyoruz. Bazı noktalarda, yöntemlerde ve tavırlarda ihtilafa düşüyoruz. Bizim onlardan ayrıştığımız nokta, barışçıl harekete olan aşırı ihtimamımız.

'Biz' derken, içerideki muhalefet olarak siyasî çözüme büyük önem vermekteyiz. Hepimizin hedefi ortadadır. Çoğulcu parlamenter sivil bir devlet istiyoruz. Başlangıç noktamız ise barışçıl halk hareketidir. Bu, bizim ve onların ortak hedefidir. Ben, şahsen ortada bir çelişki ya da düşmanlık olduğunu düşünmüyorum. Allah'ın toprakları geniştir ve herkese yeter. Bizim çeşitliliğe ihtiyacımız var. Biz, eğer 'demokrasiye yürüyoruz' diyorsak, öncelikle bizlerin farklı grupları kabul etmemiz gerekir. Yakın ve ortak tutumlar sergilememiz için çalışmamız gerekiyor. Yoksa ortak bir kurum olmak için değil. Dışarıdaki muhalefet, ulusal özgürlükten ve bağımsız bir vatandan bahsediyor. Onların hedefleriyle bizim hedeflerimiz aynı. Hiç kimseye tabi olmayan bir devlet istiyoruz."[727]

Rusya'ya Bakış

Mişel Kilo, Suriye'nin Rusya için Orta Doğu'da ne anlam ifade ettiğini, Rusya el-Yovm televizyonuna şöyle açıklamıştı:

"Rusya, Suriye yönetiminin Suriye'nin iç işlerindeki rolüne çok önem vermediğinin bilincindedir. Suriye rejimi, Rusya'nın Suriye'yi kaybetmekten korktuğunu biliyor. Suriye, Rusya'nın Orta Doğu'daki son kalesidir. Rusya'nın tüm hesapları, bu esas üzerine kuruludur; ama Suriye, Rusya'nın Suriye'de reform ya da diyalog ortamı oluşturmasına fırsat vermeyecektir. Rejim bu noktada dışarıya karşı çok hassas. Tıpkı Avrupa'ya hatta Suriye'nin içine yani tüm yönlere karşı hassas olduğu gibi. Rejim, Rusya'nın kendisini sadece dış müdahaleden korumasını istiyor. Rusya'dan daha fazla beklentisi yok. Tabii, Rusya'nın iç işlerine karışmasına izin vermeyecektir.

[727] İsrahaber. 13 Ekim 2011. "Suriye, Rusya'nın Ortadoğu'daki Son Kalesidir" http://israhaber.com/suriye-rusyanin-ortadogudaki-son-kalesidir-13314-haberi.html

Suriye, 1954'ten beri Rusya'yla çok seçkin bir ilişki içerisinde. Abdunnasır, Rusya'dan silah almadan önce Suriye, Çekoslovakya'dan silah almıştır. Tarih, bütün gerçekleriyle önümüzdedir. Suriye'de, Sovyet yönetimiyle yakın bir halk kitlesi vardı. Sovyetler'e karşı ciddi bir sempati besleniyordu. İçinde adalet, hürriyet, halkların bağımsızlığı, özgürlük, Batı ve emperyalizme düşmanlık gibi düşünceleri benimseyen ilk tecrübe Rusya'dan gelmişti. Rusya, şu anki siyasetiyle, bütün bu halk değerlerini içinde barındırmaktadır. Ama şu unutulmamalı ki Suriye halkı, Baas rejimine teslim olmadan 10 sene önce Rusya'nın Orta Doğu'ya girişinde büyük bir rol oynamıştır. Rusya, Suriye halkının onu Orta Doğu'dan çıkarmaması için dikkatli olması gerekmektedir."

Hizbullah'a Bakış

Mişel Kilo, ilk dönemde daha mutedil olan Hizbullah karşıtı söylemini ayaklanmanın ilerleyen sürecinde sertleştirdi. Mişel Kilo, Mart 2013'te el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamasında "Suriye devrimi, Lübnan'ı Hizbullah'tan kurtaracak"[728] dedi.

Arif Delile

1950 yılında Lazkiye'de doğan Arif Delile, Suriyeli Alevîlerden olmakla birlikte yönetimle yıldızları hiçbir zaman barışmadı. Suriye muhalefetinin önde gelen isimlerinden birisi olan Delile, devrim süresinde Ulusal Koordinasyon Kurulu Genel Koordinatör yardımcılığı görevinde bulundu.[729] Arif Delile daha sonra, Suriye Demokrasi Platformu'na geçti.[730]

Ekonomi alanında doktorasını Moskova'da tamamlayan Delile, Şam Üniversitesi Ekonomi Fakültesi'nin dekanlığını yaptı. Yönetimin özellikle de ekonomi alanındaki siyasetini eleştirmesinden ötürü 1998 yılında görevinden uzaklaştırıldı. Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in ülkenin idaresini eline almasından sonra Eylül 2000'de fakültedeki görevine geri döndü.

---

[728] El-Arabiya. 7 Mart 2013. ميشيل كيلو: الثورة السورية ستحرر لبنان من حزب الله www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/syria/2013/03/07/%D87.html

[729] El Meyadin. 29 Ocak 2013. عارف دليلة - نائب المنسق العام لهيئة التنسيق/ منى غانم - أمين سرّ تيار بناء الدولة السورية. www.almayadeen.net/ar/Programs/Episode/5W2JHOV8ok2fr6FVAW_G5w/2013-01-29

[730] Suriye Demokrasi Platformu resmi web sitesi. http://syrianndp.org/

Atassi Forumu'nda "Suriye Ekonomisi, Sorunlar ve Çözümleri" konulu sunumundan bir hafta sonra 9 Eylül 2001'de gözaltına alınan Arif Delile, 31 Temmuz 2002'de 10 yıl hapisle cezalandırıldı.[731] 7 yıl hapis hayatından sonra 7 Ağustos 2008'de Beşşar Esed'in ilan ettiği af kararıyla serbest bırakıldı.[732] Liberal ekonomi uzmanı olan[733] Arif Delile, 2 Ekim 2000'de resmî gazetelerden *Savre*'de yayınlanan yazısında, Suriye hükümetinin politikalarını eleştirdi. Delile'nin yazısının gazetede yayımlanması, ülkede düşünce özgürlüğü alanında ilerlemenin yaşandığının kanıtı olarak görüldü.[734]

Mişel Kilo ve Fayiz Sara ile birlikte 27 Haziran 2011'de Suriyeli muhaliflerin başkent Şam'da düzenlediği konferansa da katılan[735] Arif Delile, Cumhurbaşkanı danışmanlarından Buseyna Şaban'ın Mayıs 2011'de bir araya gelerek muhalefetin talepleri üzerine görüş alışveriş yaptığı muhaliflerden biriydi. Şaban'ın görüştüğü kişiler arasında Mişel Kilo ve Luey Hüseyin de bulunmaktaydı.[736] Görüşme sonrasında Hüseyin, Şaban'ın güvenlik güçlerinin halka karşı silah kullanılmayacağına dair söz verdiğini söylemişti.[737]

Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in Ulusal Diyalog'a başkanlık etmekle görevlendirdiği Faruk Şara ile de görüşen ve beklentilerini anlatan[738] Delile,

---

731 BBC Arapça. 1 Ağustos 2002. العفو الدولية تطالب بحرية المعارضيّن السوريّين http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/middle_east_news/newsid_2167000/2167062.stm, BBC Arapça 26 Haziran 2008. منظمات حقوقية تطالب سوريا بالإفراج عن دليلة http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/middle_east_news/newsid_7527000/7527278.stm, Syria Kurds. 20 Ocak 2008. حياة الدكتور عارف دليلة في خطر و حالته الصحية في تدهور مستمر www.syriakurds.com/home/index.php?option=com_content&task=view&id=763&Itemid=28

732 El Vatan. 7 Ağustos 2008. www.alwatan.com.sa/news/newsdetail.asp?issueno=2870&id=65387, 14 Damascus Center for Theoretical and Civil Rights Studies. Ocak 2008. حياة معتقل الرأي الدكتور عارف دليلة في خطر www.dctcrs.org/syriennews20.htm

733 BBC Arapça. 1 Ağustos 2002. العفو الدولية تطالب بحرية المعارضيّن السوريّين http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/middle_east_news/newsid_2167000/2167062.stm

734 BBC Arapça. 2 Ekim 2000. انتقاد حكومة دمشق في صحيفة رسمية http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/news/newsid_952000/952208.stm

735 BBC Arapça. 25 Haziran 2011. سورية: مقتل ٣١ شخصا في مظاهرات الجمعة وتوتر على الحدود مع تركيا www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/06/110625_syriaturkey_tension.shtml

736 BBC Arapça. 12 Mayıs 2011. المعارضة السورية: تعهد حكومي بعدم اطلاق النار على المتظاهرين www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/05/110513_syria_icrc.shtml

737 BBC Arapça. 12 Mayıs 2011. المعارضة السورية: تعهد حكومي بعدم اطلاق النار على المتظاهرين www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/05/110513_syria_icrc.shtml

738 BBC Arapça. 25 Temmuz 2011. مجلس الوزراء السوري يقر مشروع قانون الاحزاب www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/07/110724_syria_parties_law.shtml, Mirsad 3 Eylül 2011.

30 Ocak 2013'te *ez-Zaman* gazetesine yaptığı açıklamasında, Suriye'nin 2 yıllık süreçteki kaybının 200 milyon dolar olduğunu, Suriye'nin yeniden imarı için 25 yıla ihtiyacı olduğunu söyledi.[739]

Fayez Sara

Fayez Sara, 1950 yılında, Şam'ın banliyölerinden Giraud'da dünyaya geldi. 1973 yılında girdiği medya dünyasına yazar olarak devam etti. *Şarku'l-Avsat* (Londra), *el-Hayat* (Londra), *el-Vatan* (Maskat) ve es-Sefir (Lübnan) başta olmak üzere birçok gazetede makaleleri yayımlandı.

Sol örgütler ve işçi sendikalarında uzun yıllar mücadele veren Fayiz Sara, 90'lı yıllarda sol örgütlerdeki çalışmalarından ötürü tutuklanarak iki yıl hapse mahkûm edildi. 2000 sonrasında Suriye'deki sivil toplum örgütlerinin canlandırılmasında da etkin rol oynadı. 2005 yılında ilan edilen Şam Deklarasyonu'na imza atanlar arasında yer alan Fayiz Sara, Şam Deklarasyonu üyesi olduğu için 2008 yılında tutuklanarak 2.5 yıl hapse mahkûm edildi.

2011'deki ayaklanma döneminde birçok muhalif gibi yurtdışına çıkmak yerine ülkesinde kalmayı ve yönetime karşı sivil muhalefete devam etmeyi tercih etti. 2011'de kurulan Ulusal Koordinasyon Kurulu ve 2012'de kurulan Ulusal Demokratik Forumu'nun kurucuları arasında yer almaktadır. Ayaklanmaya destek verdiği için 12 Nisan'da bir kez daha tutuklanan Sara, bir ay hapisle cezalandırıldı.[740] Ayaklanma döneminde Sara'nın yurt dışına çıkışı yasaklandı. Sara, 28 Ağustos'ta Beyrut'taki bir televizyon programına gitmek için sınıra gittiği zaman, kendisine yurt dışına çıkış yasağının olduğu bildirildi. Sara gibi Mişel Kilo ve Luey Hüseyin'in de 29 Ağustos'ta[741] yurt dışına çıkmaları engellendi.[742]

Fayiz Sara, 28 Mayıs'ta Kuveyt'te yayımlanan *er-Rai* gazetesine yaptığı açıklamasında "Suriye'de uygulanan güvenlik politikası, halk hareketini

---

www.syriahr.com/3-9-2011-syrian%20observatory1.htm

739 Ez-Zaman. 30 Ocak 2013. عارف دليلة : خسائر سوريا ٢٠٠ مليار دولار واعمارها يحتاج ربع قرن www.azzaman.com/?p=24786

740 Şarku'l-Avsat. 13 Nisan 2011. السلطات السورية تفرج عن ٩١ معتقلا من دوما وتلقي القبض على معارض بارز http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11824&article=617011

741 Şarku'l-Avsat. 29 Ağustos 2011. دمشق تمنع ٣ معارضين بارزين من السفر إلى بيروت بدعوى الحفاظ على سلامتهم www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=637854&issueno=11962

742 Reuters Arapça. 28 Ağustos 2011. معارضون سوريون يقولون انهم منعوا من السفر http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE77R0E420110828

durduramayacak. Bundan ötürü rejim, siyasî çözüme yönelmeli ve reformları başlatmalıdır. Rejimin ulusal diyalog çağrısı ciddi değil. Eğer rejim değişirse, ülke yönetiminde boşluk oluşmaz"[743] dedi. Fayiz Sara, Libya'da olduğu gibi Suriye'ye askerî müdahaleye karşı olduklarını, rejimin iç dinamiklerle devrilmesini istediklerini söyledi.[744]

[743] Er-Ra'i, 28 Mayıs 2011. فايز سارة لـ «الراي»: لن يحدث فراغ إذا تغيّر النظام في سورية www.al-raimedia.com/alrai/Article.aspx?id=278067&date=28052011

[744] Mısri el-Yovm. 23 Ağustos 2011. مقتل عشرة مدنيين الاثنين والامم المتحدة تتحدث عن ٢٠٠٠ قتيل في سوريا www.masrawy.com/news/mideast/afp/2011/august/23/8581276.aspx?ref=rss

Ulusal Kurtuluş Cephesi

Suriye eski Cumhurbaşkanı Yardımcısı Abdulhalim Haddam ve Müslüman Kardeşler Genel Murakıbı Sadreddîn Beyanunî, 18 Mart 2006'da Brüksel'de bir araya gelerek, Ulusal Kurtuluş Cephesi'ni kurduklarını açıkladılar. Ulusal Kurtuluş Cephesi'ne liberaller, ulusalcılar ve Kürtler de katıldı.

Müslüman Kardeşler'in Abdulhalim Haddam'la ittifakı, Şam Deklarasyonu tarafından tepkiyle karşılandı. Sadreddîn Beyanunî'ye yakın isimlerinden Ubeyde Nahhas ise İhvan-Haddam ittifakından ötürü Şam Deklarasyonu'yla İhvan arasında sorunların yaşandığı iddialarını yalanlayarak "Unutmamamız gerekir ki Şam Deklarasyonu da ülkedeki değişim için Baasçıları Deklarasyon'a katılmaya çağırmıştı. Suriye'deki Sosyalist Arap Baas Partisi'nin 2 milyona yakın üyesi bulunuyor. Bunların hepsi, rejimin işlediği suçlardan sorumlu değil" dedi. Nahhas, Haddam'la olan ittifaka rağmen İhvan'ın Şam Deklarasyonu içerisindeki varlığını koruduğunu kaydetti.[745]

Demokratik Suriye Hareketi Lideri Muhyiddîn Lazkanî, Şam Deklarasyonu'nun Beyanunî'ye Haddam'la devam etme ya da Şam Deklarasyonu'nda kalma arasında tercih yapması gerektiği mesajını ilettiğini söyledi.[746]

Şubat 2008'de Ulusal Kurtuluş Cephesi tarafından yapılan açıklamada, Suriye'deki Şîîleştirme girişimine karşı uyarıda bulunulmuştu.[747]

Abdulhalim Haddam'la ortak cephede birleşen Müslüman Kardeşler Genel Murakıbı Sadreddîn Beyanunî, Cumhurbaşkanı eski Genel Sekreteri Rıfat Esed'le Suriye rejimine karşı ortak mücadeleye ise karşı çıktı; Esed'in, yönetimde bulunduğu dönemde işlenen katliamlardan ötürü Suriye halkından özür dilemesi gerektiğini söyledi. Beyanunî "Biz, Rıfat Esed'le işbirliği yapamayız; çünkü onu, Suriye'de işlenen katliamlardan doğrudan sorumlu tutmaktayız"[748] dedi.

---

[745] El-Kudsu'l-Arabî. 4 Nisan 2006. www.alquds.co.uk/data/2006/04/04-20/a20.htm

[746] El-Kudsu'l-Arabî. 4 Nisan 2006. www.alquds.co.uk/data/2006/04/04-20/a20.htm

[747] İnsan Hakları örgütü Mirsad, 26 Şubat 2008. www.syriahr.com/26-2-2008-syrian%20observatory7.htm

[748] İslam Today, 4 Aralık 2006. هنية يبحث مع الأسد جهود تشكيل حكومة وحدة وطنية http://islamtoday.net/bohooth/artshow-12-77286.htm, Er-Rey. 5 Aralık 2006 www.arraee.com/

İhvan, 7 Ocak 2009'da muhalif etkinliklerini askıya almasından sonra Cephe içerisindeki bazı grupların suçlamalarına tepki göstererek 4 Nisan 2009'da Cephe'den çekildiğini açıkladı. Müslüman Kardeşler Cemaati, Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin ulusal kalkınmayı gerçekleştirmekten aciz olduğunu söyledi.[749] Haddam, İhvan'ın çekilişini "Cephe üzerinde ağırlık yapıyorlardı" sözleriyle hafife aldı.[750]

Abdulhalim Haddam

1932 yılında Banyas'ta doğan Abdulhalim Haddam, 17 yaşındayken Baas Partisi'ne katıldı ve erken yaştayken Hafız Esed'in koruma görevlisi oldu. Suriye Cumhurbaşkanı Yardımcısı iken görevinden istifa ederek Haziran 2005'te Paris'e gitti.

Haddam, 7 Temmuz 2005'te düzenlenen Baas Partisi'nin 10. kongresinde, sağlık sorunlarını ve yeni neslin önünü açmayı gerekçe göstererek Baas Partisi ve Cumhurbaşkanlığı Yardımcılığı'ndan istifa edeceğini duyurmuştu.[751]

31 Aralık 2005'te Suriye'nin Lübnan politikasını protesto ederek, istifa ettiğini açıkladı. Paris'e gittikten sonra Suriye rejimini devirme çağrısı yapan Haddam, el-Arabiya'ya yaptığı açıklamasında, "Lübnan eski Başbakanı Refik Harirî, Beşşar Esed tarafından tehdit edilmekteydi"[752] dedi. Haddam, 5 Ocak 2011 tarihinde Fransa 3 kanalına yaptığı açıklamasında ise Beşşar Esed'den ya evine ya da hapse gitmesini istedi.[753] 1 Ocak 2006'da Baas Partisi'nden yapılan açıklamada, Haddam'ın partiden ihraç edildiği; parti, ülke ve Arap ümmetine ihanet suçuyla yargılanması talep edildi.[754] Suriye Halk Meclisi

---

modules.php?name=News&file=article&sid=17160

749 BBC Arapça. 4 Eylül 2009. انسحاب الاخوان المسلمين السورية من جبهة الخلاص http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/middle_east_news/newsid_7983000/7983070.stm

750 Şarku'l-Avsat 5 Nisan 2009. جماعة الإخوان المسلمين تنسحب من جبهة الخلاص الوطني السورية المعارضة www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=513896&issueno=11086

751 BBC Arapça. 7 Haziran 2005. عبد الحليم خدام يعتزم التخلي عن مناصبه الرسمية والحزبية http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/middle_east_news/newsid_4617000/4617309.stm

752 Er-Riyad. 11 Aralık 2005. خدام ينشق ويفجر قنبلته في وجه الأسد: لم أتوقع أن تغتال سوريا الحريري www.alriyadh.com/article119582.html

753 El-Kudsu'l-Arabî. 6 Ocak 2006. www.alquds.co.uk/data/2006/01/01-06/z26.htm

754 BBC Arapça. 1 Ocak 2006. حزب البعث يطرد خدام ويطالب بمحاكمته بالخيانة العظمى http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/middle_east_news/newsid_4571000/4571730.stm

de Haddam'ın el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamalardan ötürü büyük ihanetle yargılanmasını istedi.[755]

Elinin Suriye halkının kanına bulaşmadığını savunan Haddam, "Ben, hükümetteyken dışişlerinden sorumluydum; fakat Esed'in iç siyasetine karşı çıkmaktaydım. Rejime karşı mücadele edemedim; çünkü cezası, ölüm ya da müebbed hapisti. Suriye'den çıktıktan sonra rejimin devrilmesi çağrısında bulundum. Çünkü, Suriye rejimini iyi bilen birisi olarak ıslahının mümkün olmadığını söyledim" [756] diye konuştu.

Haddam, Suriye muhalefetiyle Lübnan'daki 14 Mart İttifakı arasında tam işbirliğinin genişletilmesi çağrısında bulunmuştu.[757]

8 Nisan'da Brüksel'de basın açıklaması düzenleyen eski Cumhurbaşkanı Yardımcısı Abdulhalim Haddam, artık Suriye rejiminin zamanının dolduğunu, reform yapacak kapasiyede olmadığını, Cumhurbaşkanı Esed'in de yakında görevini bırakacağını söyledi.[758]

Suriye'de ayaklanmanın başladığı ilk haftalarda dış müdahaleye ihtiyaç duyulmadan Suriye'deki rejimin devrileceğini[759] söyleyen Haddam, Suriyeli muhalifler arasında dış müdahale çağrısı yapanların öncüsü olmuştu.

Açıklamalarında Suriye'de fanatik bir rejimin kurulmayacağı sözünü veren Haddam[760], el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamasında, Beşşar Esed'ın devrilmesi halinde Hizbullah'ın izole edileceğini, İran'ın da bölgedeki etkinli-

---

755 BBC Arapça. 31 Aralık 2005. مجلس الشعب السوري يدعو لمحاكمة خدام بتهمة الخيانة http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/news/newsid_4571000/4571730.stm

756 Reuters Arapça. 2 Kasım 2011. خدام: السوريون سيحملون السلاح اذا لم تتم حمايتهم http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A10RP20111102, Israhaber. 2 Kasım 2011. Haddam: Uluslar arası Koruma Olmazsa Halk Silahlanacak www.israhaber.com/haddam-uluslar arası-koruma-olmazsa-halk-silahlanacak-13524-haberi.html

757 Now. 15 Şubat 2008. المعارضة السورية لا تلقى أي دعم من قوى ١٤ آذار :»nowlebanon.com« خدّام لـ http://nowlebanon.com/arabic/NewsArchiveDetails.aspx?page=2&ID=30872&MID=0&PID=0&FPParentID=0&FFParentID=0&orderdir=desc

758 Şarku'l-Avsat. 8 Nisan 2011. واشنطن تشكك في الإصلاحات التي يقوم بها الأسد.. وتتهمه بعدم الجدية www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=616297&issueno=11819

759 Şarku'l-Avsat. 10 Nisan 2011. السلطات السورية تصعد من لهجتها في مواجهة المظاهرات: لن نتسامح مع الدخلاء المندسين والمخربين www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=616504&issueno=11821

760 Şarku'l-Avsat. 10 Nisan 2011. السلطات السورية تصعد من لهجتها في مواجهة المظاهرات: لن نتسامح مع الدخلاء المندسين والمخربين www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=616504&issueno=11821

ğinin zayıflatılacağını söylemişti. Haddam, "Suriye'de Beşşar Esed rejimi devrilirse İran'ın merkezi etkilenir. Lübnan kurtulur, Hizbullah izole edilir, Filistin kartı İran'ın elinden çıkar, İran'ın Irak'taki nüfuzu geriler"[761] diye konuştu.

Haddam, Suriye'deki devrimin başarısız olması halinde ise İran'ın bölgeye tamamen hakim olacağını belirterek "Arap ülkelerini Suriye'ye karşı sorumluluk üstlenmeye" çağırdı. El-Arabiya televizyonuna konuşan Haddam, Suriye'deki devrimin başarısız olması halinde İran'ın Lübnan, Suriye, Irak ve Afganistan'ı tamamen kontrol altına geçireceğini kaydetti. Haddam "Suriye'de Esad rejiminin varlığını koruması halinde bölgedeki tüm ülkeler, İran'la uzlaşmak zorunda kalacaktır. İran'ın bölgeye hakim olması halinde ise tehlikeli sonuçlar olacaktır" dedi.

Haddam, Suriyeli mültecilere kapısını açan Türkiye'ye ise teşekkür etti. Haddam "Türkiye, İran'ın aksine Beşşar Esed'ın kalması için çalışmayacaktır" dedi. Esad rejiminin gösterileri bastırmak için şiddete başvurmasının neticesi olarak silahlı karşılık gördüğünü ifade eden Haddam, sivil direnişin silahlı direnişe dönüşebileceği uyarısında bulundu.[762]

7 Temmuz'da ilginç bir iddiayla gündeme gelen Haddam, Rusya el-Youm televizyonuna yaptığı açıklamasında "Suriye rejiminin alanda hakimiyetini yitirdiğini" söyledi.[763] 29 Ağustos'ta ise Şam'ın kurtuluşu halinde İran'ın nüfuzunun ulusal sınırlarına gerileyeceğini söyledi. Uluslar arası toplumun Suriye halkını koruması gerektiğini belirten Haddam, aksi durumda Suriye'de göstericilerin silahlanabileceği uyarısında bulundu.[764]

Suriyeli muhaliflerin düzenlediği konferanslara katılmayan ve zaman zaman konferansları sert bir dille eleştiren Haddam,[765] 7 Kasım 2011'de, 65

---

[761] İsrahaber. 1 Temmuz 2011. Haddam'a Esad Sonrası Dönem Soruldu www.israhaber.com/haddama-esad-sonrasi-donem-soruldu-12829-haberi.html

[762] El-Arabiya. 20 Temmuz 2011. خدام لـ "العربية": فشل الثورة السورية سيحكم سيطرة إيران على المنطقة www.alarabiya.net/articles/2011/07/20/158496.html, İsrahaber. 20 Temmuz 2011. Suriye Devrimi, Başarısız Olursa Bölgede Ne Olacak? www.israhaber.com/suriye-devrimi-basarisiz-olursa-bolgede-ne-olacak-12892-haberi.html

[763] Rusya el-Yovm. 7 Temmuz 2011. عبد الحليم خدام: النظام الامني في سورية فقد السيطرة على الشارع http://arabic.rt.com/prg/telecast/656519/

[764] Şarku'l-Avsat 4 Eylül 2011. عبد الحليم خدام: مسؤولية المجتمع الدولي حماية السوريين.. ولا أستبعد الوسائل العسكرية www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=638711&issueno=11968

[765] El-Arabiya. 17 Temmuz. 2011. خدام: كثرة مؤتمرات المعارضة السورية ظاهرة سلبية.. وحكومة الظل ثبت فشلها www.alarabiya.net/articles/2011/07/17/158053.html

kişiden oluşan Suriye Devrimine Destek Ulusal Komitesi'ni kurdu. Haddam, Ulusal Konsey'e duyulan güveni zayıflatmak gibi bir amaçlarının olmadığını, Konsey üyelerine saygı duyduğunu söyledi.[766] Haddam daha önce ise ulusal konsey kurma çabalarını eleştirmişti.[767]

Abdulhalim Haddam, 5 Eylül'de, Libya'da olduğu gibi Suriye'ye askerî müdahalede bulunulmasını istedi ve bunun işgal anlamına gelmeyeceğini söyledi.[768] Haddam ayrıca *Mısri el-Yovm* gazetesine verdiği demecinde, Rusya ve Çin'in muhalefetine rağmen askerî müdahalenin mümkün olabileceğini söyledi. Haddam demecinde şu açıklamalarda bulundu: "Güvenlik Konseyi'nde Rusya ve Çin'in vetosuna rağmen Güvenlik Konseyi'nin Suriye'ye askerî müdahalede bulunması mümkündür. Böyle bir müdahale gerek Birleşmiş Milletler anlaşması şartlarına, gerekse uluslar arası insan haklarına göre meşrudur ve mümkündür. Zulme uğrayan bir halkı kurtarmak için askerî müdahalede bulunma hakkı söz konusudur. Böyle bir şey için Güvenlik Konseyi'nin kararına bile gerek yok. Hatırlarsanız, bazı ülkeler Rusya'nın muhalefeti nedeniyle uluslar arası bir karar olmaksızın Yugoslavya'ya müdahalede bulunmuştu. Beşşar Esed'in sonu Libya'nın eski lideri Kaddafî'nin sonu gibi olacak"[769].

Suriye cumhurbaşkanı eski yardımcısı Abdulhalim Haddam, CNN'e yaptığı açıklamasında da Suriye'deki sorunun en kısa zamanda çözülmesi için uluslar arası toplumu derhal Suriye'ye askerî müdahalede bulunmaya çağırdı.

Haddam'ın açıklamasında şu çarpıcı ifadeler yer aldı:

"Başkan Beşşar Esed'i görevini bırakıp yönetimi terk etmeye çağırıyorum. Aksi taktirde kendisi Kaddafî'nin akıbetine uğrayacak. Esed, şu an içinde bulunduğu şartlar ve sergilediği tutum noktasında tamamen Libya eski lideri Kaddafî'ye benziyor.

Şu an Suriye'de gerçekleşen devrim mezhebî bir devrim değil. Bilakis yönetime karşı bir devrimdir. Alevî mezhebine karşı başlatılan bir devrim olduğu söylenemez. Ülke yönetimini elinde bulunduran aileye, işlediği

---

766 Reuters Arapça. 7 Kasım 2011. عبد الحليم خدام يقود جماعة سورية معارضة جديدة http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7A60KZ20111107

767 El-Cezire. 5 Eylül 2011. خدام يطالب بتدخل عسكري في سوريا http://aljazeera.net/news/pages/366b9dbb-3cd3-40c6-bdc0-b186a7cc66f5

768 El-Cezire. 5 Eylül 2011. خدام يطالب بتدخل عسكري في سوريا http://aljazeera.net/news/pages/366b9dbb-3cd3-40c6-bdc0-b186a7cc66f5

769 İsrahaber. 14 Kasım 2011. Fransa'dan Suriye'ye Karşı "Soğuk Plan" www.israhaber.com/fransadan-suriyeye-karsi-soguk-plan-13568-haberi.html

suçlara, zalim yönetime ve bozuk yönetime karşı başlatılan bir devrimdir. Beşşar Esed'in işlediği bütün suçlara, bu suçları planlayan ve yapılması emri veren herkes ortaktır.

Ben şahsî olarak, uluslar arası toplumun Suriye'deki sorunun en kısa zamanda çözülmesi için derhal Suriye'ye askerî müdahalede bulunmasını temenni ediyorum. Bu aynı zamanda bölgede kapsamlı bir istikrarın sağlanmasına yardımcı olacaktır.

Başkanlık görevine yeni geçtiği zaman ona yardım etmeye çalıştım. Beşşar'ın en büyük sorunu, çok dinlemesi ve sürekli karar değiştirmesi diyebiliriz. Mesela ona sabahleyin bir öneride bulundunuz ve bunu kabul etti. Akşamleyin başka bir ziyaretçi çabucak sabahki kararından onu caydırabilir. Beşşar kararsız ve heyecanlı bir kişiliğe sahip. Öldürme ve katliam emrini veren Beşşar'ın ta kendisi. Tabii bu emirleri bazı akrabaları ve güvenlik birimlerinin yönlendirmesiyle veriyor; ama eninde sonunda son karar Beşşar'a ait."[770]

[770] İsrahaber. 30 Kasım 2011. Haddam, Askeri Müdahalede Israrlı www.israhaber.com/haddam-askeri-mudahalede-israrli-13743-haberi.html

Şam Deklarasyonu

Abdurrazzak Eid

Şam Deklarasyonu Konsey Başkanı Abdurrazzak Eid, Suriyeli Hıristiyanlardandır. Idlib şehrinden olan Eid, 1950 doğumlu. İran ve Suriye eksine karşı olan Eid, bu çerçevede yazdığı makalelerden ötürü baskılara maruz kaldı. Eid, Nisan 2008 yılında ülkesinden kaçarak Paris'e sığındı.

1 Mayıs'ta el-Cezîre televizyonuna yaptığı açıklamasında, çözümün Esed'in gitmesiyle gerçekleşeceğini söyleyen Eid, 1 Mayıs sonrasında yaptığı tüm açıklamalarda da rejimle diyaloğun asla kabul edilemeyeceğini, rejimin gitmesi şartıyla diyaloğun kabul edileceğini ısrarlı bir şekilde vurguladı. Bu yönüyle Eid, Suriyeli muhalifler arasında çıtayı ilk yükselten isimlerden oldu. Antalya Konferansı'na katılan Eid, yaptığı konuşmasında, konferansın Suriye'deki devrimcileri temsil ettiği tezini redderek "Sesimiz, Suriye sokaklarının yankısı" olmalıdır demiştir. Eid, bu eksendeki görüşlerinden ötürü de Heysem el-Malih öncülüğünde düzenlenen Ulusal Kurtuluş Konsey'inin kurulması fikrine karşı çıkmış, konferansa katılmamıştı.

Abdurrazzak Eid, 17 Kasım'da France 24'e yaptığı açıklamasında Suriye'de sivillerin korunması için uluslar arası müdahaleyi istediğini yineledi. Müslüman Kardeşler Genel Murakıbı Riyad Şukfa'nın 'Türkiye'nin müdahalesi' önerisine karşı çıkmadığını söyledi. Eid, 19 Eylül'de el-Arabiya televizyonuna yaptığı konuşmasında ise Suriyeli muhaliflerin arasında bir ihtilafın olmadığını, esas muhaliflerin Suriye'deki devrimciler olduğunu ifade ederek Türkiye ve Katar desteğiyle oluşturulan konseylere tepkisini "Gerçek Suriye muhalefeti ne Katar, ne de Türkiye ürünüdür" demişti. Dışarıdaki muhaliflerin Suriyeli devrimcileri temsil haklarının olmadığını savunan Eid, meşrüiyetin Suriye'deki devrimciler ve bağlı bulundukları komiteler olduğunu söylemişti. Eid, 25 Ağustos'ta yaptığı açıklamasında, İstanbul'da kurulacak Ulusal Konsey'in meşru olmadığını ifade etmişti. 18 Temmuz'da el-Mecd televizyonuna yaptığı açıklamasında da Eid, Suriye'deki rejimin düşüşünün İran'daki rejimin düşüşünün başlangıcı olduğunu iddia etmişti.

Abdurrazzak Eid, isyan öncesinde de Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah ve İran İslâm Devrimi Lideri Ayetullah Ali Hamanei aleyhinde yazılar kaleme alan Suriyeli muhalifler arasında yer alıyordu.[771] 29 Nisan 2011'de BBC Arapça servisine yaptığı açıklamasında, Suriye'deki herhangi bir değişimin İran'da da değişime yol açacağını söyledi.[772]

17 Kasım 2011'de France 24'e yaptığı açıklamasında ise Rusya'nın tutumunun Suriye'de iç savaşa yol açtığını söylerken, Hafız Esed döneminde Suriye ile Türkiye arasında imzalanan Adana Anlaşması'nın, "Türkiye'nin ulusal güvenliğinin tehdit altında olması halinde birkaç km. olmak şartıyla Suriye'ye sınır ötesi operasyon yapma hakkını" tanıdığını iddia etti.

Riyad Turk

Şam Deklarasyonu ve Ulusal Konsey Üyesi Riyad Turk, Hafız ve Beşşar Esed döneminde toplam 17 yıl hapis cezasına çarptırılmıştı. Hama, Halep ve Cisr eş-Şuğur olayları sırasındaki Müslüman Kardeşler'le ilişkisinden ve yönetim karşıtı tutumundan ötürü hapse mahkûm edilen Turk'un, 28 Ekim 1980 ile 30 Mayıs 1998 yılları arasında Suriye'deki hapishanelerde zor şartlar altında, hücre hapsine mahkûm edildiği bu yüzden de diyabet ve kalp hastalığına yakalandığı belirtildi.

Beşşar Esed döneminde, muhalif liderlerden halka açık ilk konuşma yapanlardan birisi, Riyad Turk idi. Turk, 6 Ağustos 2001'de Şam'da yaptığı konuşmasında despotizmden demokrasiye geçiş çağrısında bulundu.[773] Turk, 2 Eylül 2001'de Hafız Esed'e yönelik eleştirilerinden ötürü, Baas Partisi'nin aldığı karar kapsamında bir kez daha tutuklandı.[774] Riyad Turk, anayasayı yasa dışı yollarla değiştirmeye teşebbüs suçlamasından ötürü 10 yıl hapse mahkûm edildi.[775] El Cezîre'de yayımlanan "Bila Hudud" programına katı-

---

[771] Sooryoon. 10 Şubat 2011. د.عبد الرزاق عيد : ولي الفقيه (خامنئي) ووكيله (نصر الله) يدعوان مصر إلى نموذجهم القروسطي !!! www.sooryoon.net/?p=17522

[772] Youtube. 29 Nisan 2011. عبد الرزاق عيد: أي تغيير في سوريا سيؤدي لتغيير في إيران www.youtube.com/watch?v=avTWIA1_Oiw

[773] BBC. 6 Ağustos 2011. Syrian opposition leader speaks out http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/1476296.stm

[774] BBC Arapça. 1 Eylül 2004. سوريا تؤكد رسميا اعتقال الترك http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/news/newsid_1524000/1524826.stm, BBC Arapça. 28 Nisan 2002. بدء محاكمة رياض الترك في سورية http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/middle_east_news/newsid_1956000/1956639.stm,

[775] BBC Arapça 31 Temmuz 2002. الحكم بالسجن على معارضين سوريين http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/middle_east_news/newsid_2164000/2164496.stm,

lan Turk, "Şimdi bir diktatör öldü ve yeni bir dönem başlıyor. Başlayan bu yeni dönemi bu şekilde mi aşacağız? İstibdaddan bıkan insanlar, reform ve yeni bir hayat istiyorlar; fakat güç merkezleri, yeni hayatın önünde engel oluşturmaktalar"[776] demişti. Turk, 17 Kasım 2002'de Beşşar Esed'in çıkardığı af kararıyla serbest bırakıldı.[777]

1930 yılında Humus'ta dünyaya gelen Riyad Turk, isyan sırasında Suriye'de yaşamayı sürdürdü. Özellikle de 1980 sonrasında Suriye muhalefetinin ruhani lideri olarak bilinen Turk, "Suriye'nin Mandelası" lakabıyla da anıldı. Riyad Turk, Temmuz 2011'de *el-Hayat* gazetesine verdiği demecinde, Beşşar Esed'in artık gitmesi ve geçiş sürecinde aktif olarak rol üstlenmemesi gerektiğini söylemişti.[778]

Riyad Turk, Suriye'de akan kanın durması için Birleşmiş Milletler ve Arap Birliği Suriye Özel Temsilcisi Kofi Annan'ın planının desteklenmesi gerektiğini belirterek, elleri Suriye halkının kanına bulaşmamış Suriye rejimindeki yetkililerle de ulusal diyalog görüşmelerinin başlatılmasını istedi. Ulusal sorumluluktan ötürü Annan Planı'nı kabul etmek zorunda olduklarını belirten Riyad Turk, Beşşar Esed rejiminin Annan Planı'na layıkıyla uymayacağını; fakat Annan Planı'nın da rejimin manevralarını denetleyebilecek bir unsur olabileceğini söyledi.[779]

Riyad Turk, Londra'da yayınlanan *el-Hayat* gazetesine yaptığı açıklamasında "Suriye'deki krizin Beşşar Esed'in yönetimde kalması üzerine pazarlıkla gerçekleşmesinin mümkün olmadığını, krizin tek çözüm yolunun Suriye'de demokrasiye sivil yolla geçiş" olduğunu söyledi. Turk, açıklamasında şunları söyledi: "Çözüm, rejimle Esed ailesi arasındaki bağı koparmak-

---

[776] El Kuds el Arabi, 03.09.2001

[777] El Vasat. 17 Kasım 2002. دمشق: الإفراج عن رياض الترك www.alwasatnews.com/72/news/read/122233/1.html

[778] Muhammed Ali el-Atasi, El-Hayat. 29 Temmuz 2011. حوار مع المعارض السوري الأبرز رياض الترك: فلنفسح المجال لـ«الثوار الجدد»... والحوار يبدأ عندما ترجح كفة الثورة http://international.daralhayat.com/internationalarticle/292459

[779] Nida Syria. http://nidaasyria.org/ar/?p=4345, El-Vatan. http://alwatan.sy/dindex.php?idn=120614, El-Hayat. 4 Nisan 2012. رياض الترك يدعو المعارضة لقبول خطة أنان: ستضع حداً لمناورات النظام http://international.daralhayat.com/internationalarticle/381910, Es-Siyase. 5 Nisan 2012. www.al-seyassah.com/AtricleView/tabid/59/smid/438/ArticleID/184918/reftab/76/Default.aspx, http://sns.sy/sns/?path=news/read/53008, Ahbaru'ş- Şark. www.levantnews.com/index.php?option=com_content&view=article&id=11478:2012-04-03-16-26-05&catid=66:syria-politics&Itemid=118

ur. Daha sonrasında demokrasiye geçişin yollarını araştırırız. Esed ve ailesi, siyasî hayatlarını sona erdirdi. Suriye'de yaşananların tamamından sorumludurlar. Geçiş döneminin hiçbir aşamasında rol üstlenemezler. Beşşar, gitmelidir. Bununla birlikte biz, intikam saldırılarından korunmak ve daha fazla kanın akmaması için elleri halkın kanına değmemiş, harama bulaşmamış rejimdeki yetkililere elimizi uzatmaya hazırız"[780]. Riyad Turk, Aralık 2012'de *el-Kuds el-Arabî* gazetesine yaptığı açıklamasında da Ulusal Konsey'i başarısız bulurken, Koalisyon'un kurulmasına da karşı çıkmıştı.[781]

Luey Hüseyin

1960 Şam doğumlu olan Luey Hüseyin, siyasî hayatına gençlik yıllarında başladı. Şam Üniversitesi Felsefe Fakültesi dördüncü sınıf öğrencisiyken, Komünist İşçi Partisi'ne üye olduğu gerekçesiyle 1984-1991 yılları arasında hapse mahkûm edildi. Hüseyin, hapisten çıktıktan sonraki yıllarda Komünist İşçi Partisi'yle yollarını ayırdı.

Lübnan'da yayımlan *en-Nehar* gazetesinde kaleme aldığı makalelerden ötürü Suriye yönetiminin baskılarına maruz kalan Hüseyin, maruz kaldığı işkenceleri ve Suriye'de demokrasi ve ulusal diyalogu anlatan üç kitap yazdı.[782] Mutedil, yapıcı açıklamalarıyla bilinen Luey Hüseyin, Suriyeli muhalifler arasında saygın bir konuma sahip.

Hüseyin, resmî facebook sayfasında Dera'yla dayanışma içerisinde olduğunu açıklamasından sonra 22 Mart 2011'de göz altına alındı. Hüseyin'in gözaltına alındığı sırada evde yanlız olduğunu belirten ailesi, eve döndüklerinde Hüseyin'i evde bulamadıklarını, evin kapısının kırılmış ve evdeki

---

780 Reuters Arapça. 29 Haziran 2011. ابرز معارض سوري: فقط رحيل الاسد يؤسس لنظام ديمقراطي http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76S0HQ20110729, France24 Arapça. 29 Temmuz 2011 رياض الترك: "لا مهادنة مع بشار وعليه أن يرحل" – سوريا www.france24.com/ar/20110729-syria-interview-riad-tork-al-hayat-london-bashar-assad-demo

781 Muhammed Ali el-Atasi. El-Kudsu'l-Arabî 6 Aralık 2012. المعارض رياض الترك لـ<القدس العربي>: امريكا لا تريد انتصار الثورة.. وتلتقي مع النظام بإشعال الحرب الاهلية لم اتحمس مطلقا للائتلاف الوطني وما زلت متخوفا لأنه اسقط بمظلة دولية.. وتفكك الدولة السورية كذبة كبرى www.al-qudsalarabi.info/index.asp?fname=today%5C06qpt966.htm&arc=data%5C2012%5C12%5C12-06%5C06qpt966.htm

782 El-Bina Hareketi resmi web sitesi. 13 Eylül 2011. لؤي حسين- رئيس التيار http://binaa-syria.com/B/ar/content/%D9%84%D8%A4%D9%8A-%D8%AD%D8%B3%D9%8A%D9%86-%D8%B1%D8%A6%D9%8A%D8%B3-%D8%A7%D9%84%D8%AA%D9%8A%D8%A7%D8%B1

eşyaların da dağıtılmış olduğunu gördüklerini açıkladı.[783] Hüseyin, 24 Mart 2011'de serbest bırakıldı.[784]

Luey Hüseyin, krizin siyasî yolla çözümü için, Arif Delile ve Mişel Kilo gibi muhalif liderlerle birlikte Cumhurbaşkanı danışmanlarından Buseyna Şaban'la 12 Mayıs 2011'de görüştü.[785] Luey Hüseyin, görüşme sonrasında Şaban'ın, göstericilere karşı silah kullanılmayacağına dair söz verdiğini söyledi.[786]

Suriyeli muhaliflerden Luey Hüseyin, Suriye'deki krizin çözümü için Suriye'ye uluslar arası gözlemcilerin gönderilmesine gerek olmadığını, Suriye yönetiminin bir kere dahi olsa sözünde durmasının yeterli olduğunu söyledi. Moskova'dan yayın yapan Rusya el-Yovm televizyonuna telefonla bağlanarak, Suriye yönetiminin diyaloğa girmek istemediğini belirten Hüseyin, yönetimin sürekli olarak oyalama taktileri ve kabul edilemez şartlarla süreci felce uğrattığını ifade etti.

"Krizin çözümünün önündeki engel, rejimin reformlara başlamamaktaki inadının sürmesidir" diye konuşan Luey Hüseyin, Suriye yönetiminin, muhalif silahlı gruplardan silahlarını teslim etmesi çağrısına yanıt olarak ise "Önce rejime bağlı olan şebbihalar silahlarını teslim etsin" dedi. Hüseyin, açıklamasına şöyle devam etti: "Suriye rejimi, Suriye içerisindeki güçlerden büyük bir kısmının istemesine rağmen hiç kimseyle diyaloğa girmek istemiyor; çünkü rejim, özellikle de güvenlik alanında hiçbir tavize yanaşmıyor."[787]

Luey Hüseyin, muhalefetteki genel kanaatin aksine, dış müdahaleye net ifadelerle karşı çıkmaktaydı. Hüseyin, dış müdahaleye kapı açacağından ötürü, Ulusal Konsey ve Suriye'deki devrimci grupların isteği olan, Suriye hava sahasının uçuşa yasak bölge ilan edilmesinin kolayca geçilecek bir süreç olmadığını söyledi.

---

[783] İnsan hakları örgütü Mirsad, 22 Mart 2011. www.syriahr.com/22-3-2011-syrian%20observatory5.htm

[784] Mirsad. 24 Mart 2011. www.syriahr.com/24-3-2011-syrian%20observatory4.htm, Şarku'l-Avsat. 23 Mart 2011. محتجون يتظاهرون في جنوب سورية لليوم الخامس http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11803&article=613819

[785] BBC Arapça. 12 Mayıs 2011. المعارضة السورية: تعهد حكومي بعدم اطلاق النار على المتظاهرين www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/05/110513_syria_icrc.shtml

[786] BBC Arapça. 12 Mayıs 2011. المعارضة السورية: تعهد حكومي بعدم اطلاق النار على المتظاهرين www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/05/110513_syria_icrc.shtml

[787] Rusya el-Yovm. 10 Nisan 2012. رئيس تيار بناء الدولة السورية: السلطة لا تريد الحوار مع اي من القوى الداخلية http://arabic.rt.com/news_all_news/news/582873/

Hüseyin, Lübnan'dan yayın yapan el-Cedid televizyonuna yaptığı açıklamasında da şu ifadelere yer verdi: "Suriyeli göstericilerin, korunma talepleri meşrudur. Fakat, Suriye hava sahasının uçuşa yasak bölge ilan edilmesinin çok da basit olmadığını düşünüyorum. Sanki Suriye rejiminin, uçuşa yasak bölge ilan edenlere saldırmayacağı, buna engel olmaya çalışmayacağı sanılıyor. Bana göre kesinlikle saldıracaktır. Bu durumda her şey, bizlerin kontrolünden çıkacak. Sizler de bu stüdyoya bizi değil, savaş liderlerini, Batılı ülke büyükelçilerini ve muhtemelen İsrailliileri çağıracaksınız. Yani, bu işte bizim hiçbir rolümüz olmayacak. Ne siyasîlerin, ne direnişçilerin, ne de sokağın bir rolü olacak. Şam'da ve Suriye'de neler olup bittiğini bilmeyeceğiz. Türkiye sınırında tampon bölge oluşturulması da mantıklı değil. Çünkü Şam'daki birisinin Türkiye sınırına gitmesi mümkün değil. Bu durumda Şam'daki insanları nasıl koruyacaksınız?"

Açıklamasının devamında Mart ayında yaşanan olaylardan sonra Deralılarla dayanışma eylemi düzenledikleri için tutuklandığını ve işkenceye maruz kaldığını belirten Hüseyin, "Beşşar Esed ve rejimin devam etmesini kabul etmiyoruz. Rejimden sadece reform beklemiyoruz. Rejim, sivil bir şekilde değişmelidir."[788] dedi.

Meşal Temmo

Suriyeli Kürt aktivistlerin en önde gelen isimleri arasında yer alan Temmo, 1957 yılında Haseke'ye bağlı Dirbesi şehrinde dünyaya geldi. Uzun yıllar, Suriye tarafından yasaklı parti listesinde yer alan Kürt Halk Birliği Partisi'nde çalışan Temmo, 2005 yılında liderliğini yaptığı Kürt Gelecek Hareketi'ni kurdu.[789] Temmo, 1999 yılında Mişel Kilo ve Ali Abdullah gibi muhaliflerle birlikte Sivil Toplumu Canlandırma Komiteleri'ni kurdu. Şam Baharı döneminde Kamışlı'da siyasî forumlar oluşturdu. Diğer forumlar gibi Temmo'nun forumu da kısa bir süre sonra kapatıldı.[790]

2008 yılında Suriye'de fitneye yol açmak suçlamasıyla tutuklanan Temmo, 3.5 yıl hapse mahkûm edildi. Temmo, Haziran 2010'da afla serbest bırakıldı. Temmo, Suriye yönetiminin diyalog çağrılarına olumsuz yanıt vermişti.[791] Su-

---

[788] İsrahaber. 15 Kasım 2011. Suriyeli Muhaliften Tampon ve Uçuşa Yasak Bölge Uyarısı http://israhaber.com/suriyeli-muhaliften-tampon-ve-ucusa-yasak-bolge-uyarisi-13592-haberi.html

[789] Şarku'l-Avsat 9 Ekim 2011. ناشطون سوريون يدعون الأكراد إلى الانتفاض ضد النظام.. ويتوعدون بالانتقام www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=644085&issueno=12003

[790] Syrian Parties. www.syrianparties.info/?p=936

[791] El-Cezire. 8 Ekim 2011. مشعل تمو.. كردي سعى لوحدة سوريا www.aljazeera.net/news/pages/87702b71-fcb5-4928-bcac-fe02fd8d68fe

riyeli muhaliflerin İstanbul'da kurduğu Suriye Ulusal Konseyi'nde Yönetim Kurulu üyesi olarak görev alan Meşal Temmo, Kürt halkını rejim karşıtı gösterilere katılmaya teşvik etmiş ve rejimin devrilmesi için çağrı yapmıştı.

Temmo, el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamasında "Artık, rejimle diyalog zamanı sona erdi. Artık, demokratik sivil çoğulcu bir rejime dönüş için müzakere zamanı başladı"[792] demişti. Temmo, ölümüne sebep olan suikastten iki hafta önce göstericilere hitaben yaptığı konuşmasında "Biz sadece Beşşar Esed'in devrilmesini değil, aynı zamanda onun ve tüm katillerin yargılanmasını istiyoruz" dedi.

Meşal Temmo, maskeli kişiler tarafından düzenlenen suikastle 7 Ekim 2011'de öldürüldü.[793] Mirsad Müdürü Rami Abdurrahman, silahlı dört kişinin Temmo'nun Kamışlı'daki evine girerek öldürdüğünü söyledi.[794] Meşal Temmo'nun oğlu Faris Temmo, suikast üzerine yaptığı açıklamasında "Rejim, babamı öldürerek kendi tabutuna çiviyi çaktı. Rejim, büyük bir hata işledi"[795] dedi. Türkiye Dışişleri Bakanlığı, 9 Ekim'de yayınladığı yazılı açıklamayla Kürt Müstakbel Hareketi lideri Temmo'nun öldürülmesini kınadı.[796]

Behiye Mardinî

1969 Şam doğumlu olan Behiye Mardinî, Suriye'nin muhalif gazetecilerindendir. Ulusal Değişim Hareketi'nin Londra'daki ofisinin müdürlüğünü yapıyor. *İlaf* gazetesinin Şam muhabirliğini yapan Mardinî, Mısır'daki *el-Cumhuriye* gazetesi başta olmak üzere birçok Arap gazetesinde makaleleri yayımlandı.[797]

---

[792] Youtube. 2 Ağustos 2011. قناة العربية تحاور السياسي الكوردي مشعل التمو www.youtube.com/watch?v=3zLIg4GnJfA

[793] Reuters Arapça. 7 Ekim 2011. نشط: مسلحون يقتلون معارضا كرديا بارزا في سوريا http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7960K620111007, Anthony Shadid, The New York Times. 8 Ekim 2011. Killing of Opposition Leader in Syria Provokes Kurds www.nytimes.com/2011/10/09/world/middleeast/killing-of-opposition-leader-in-syria-provokes-kurds.html?_r=2&pagewanted=1, France24 Arapça. 7 Ekim 2011. اغتيال المعارض الكردي مشعل تمو في القامشلي شمال شرقي سوريا www.france24.com/ar/20111007-gunmen-kill-prominent-kurd-syria

[794] Reuters Arapça. 7 Ekim 2011. نشط: مسلحون يقتلون معارضا كرديا بارزا في سوريا http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7960K620111007

[795] Adrian Blomfield, The Telegraph. 9 Ekim 2011. Thousands of Kurds could awaken against Syrian regime www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/8816825/Thousands-of-Kurds-could-awaken-against-Syrian-regime.html

[796] Reuters Arapça. 9 Ekim 2011. تركيا تنتقد اغتيال الزعيم السوري الكردي مشعل تمو http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7980FV20111009

[797] El Hivar el-Mutemeddin. 6 Eylül 2006. www.ahewar.org/m.asp?i=132

Behiye Mardinî, Suriye muhalefetinin, çok sayıda konferans düzenlemesi ve konsey ilan etmesiyle devrimin gidişatına zarar verdiği; muhalefetin uzlaşı dışında başka bir seçeneğinin olmadığını söylemişti.[798] Mardinî, uzlaşının gecikmesinin muhalefetin lehine olmadığını; muhalefetin Suriye halkı nezdindeki güvenilirliğine zarar verdiğini belirterek "İttifak dışında başka bir alternatifimiz yok. İttifak, ulusal bir görevdir" demişti.

Eşref Mikdad

Deralı olan Eşref Mikdad, Şam Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'nden mezun oldu. Öğrencilik yıllarında aktif bir Baasçı olan Mikdad, 1988 yılında Avustralya'ya göç etti. 2005 yılında ilan edilen Şam Deklarasyonu'yla muhalif saflara katılan Mikdad, Şam Deklarasyonu'nun Avustralya başkanlığını yürütmektedir.[799] Şam Deklarasyonu Avustralya Başkanı Eşref Mikdad, 6 Eylül 2011 tarihinde *Şarku'l-Avsat* gazetesine verdiği demecinde, Suriye'deki krizin çözümünün, uluslar arası gücün müdahalesinden geçtiğini söyledi.

Suriye'deki askerî gücün sadece Beşşar Esed'in kontrolünde olduğunu belirten Mikdad, *Şarku'l-Avsat*'a şunları söyledi: "Şu anda Suriye'de silahlı olan sadece rejimdir. Suriye'deki krizin iki çözüm yolu vardır. Birincisi, uluslar arası gücün müdahalesi; ikincisi ise devrimcilerin silahlandırılmasıdır. Devrimcileri, silahlandırmak çözüm değil. Çünkü Libya'da olduğu gibi devrim sonrasında, herkesin elinde silahın var olması gibi bir sorunu beraberinde getirecek. Bundan ötürü, geriye ikinci çözüm yolu yani uluslar arası gücün müdahalesi kalıyor. Suriye'deki krize çözüm, sadece uluslar arası gücün müdahalesidir. Rejime, silahla karşılık verilmemesi, devrimi sona erdirebilir. Rejim, katletmekten baskı uygulamaktan geri durmayacaktır. Bundan ötürü askerî müdahale zorunludur".

Eşref Mikdad, açıklamasına şu ifadelerle devam etti: "Uluslar arası güç, ordunun karargâhlarına, sınır bölgelerindeki mevzilerine hava saldırıları düzenlemelidir. Böylece ordunun başkent Şam'a çekilmesi sağlanacak; asker ve subayların ordudan ayrılması için imkân yaratılacaktır. Suriyeli üst düzey

---

[798] Şarku'l-Avsat. 10 Eylül 2011. فشل محاولات لتشكيل مجلس انتقالي سوري جديد في مؤتمر الدوحة http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11974&article=639673&search=%DB%E1%ED%E6%E4&state=true

[799] Sooryoon. 3 Ocak 2011. المعارض أشرف مقداد: المعارضة السورية جبانة والحل بنزولها إلى الشارع،والمرصد السوري عميل للنظام السوري ولدي أسبابي www.sooryoon.net/archives/14748

subaylar, Suriye ordusunun hava saldırısına maruz kalması halinde, derhal ordudan ayrıldıklarını ilan edeceklerini duyurdular".

Eşref Mikdad, Suriye halkının başlangıçta uluslar arası gücün müdahalesine karşı olduğunu; ancak daha sonra halkın tamamının uluslarası gücün müdahalesini istediğini iddia ederek, Rastan, Dera ve Suriye'nin kenar kasabalarındaki gösterilerde açılan pankartların bu isteğin göstergesi olduğunu savundu.

Eşref Mikdad, 4 Eylül 2011'de yaptığı açıklamada ise "Abdullah Eba Zeyd ve Ebû Hasan Eba Zeyd, Dera'da düzenledikleri gösteride, İmaduddîn Reşid'in konseyine desteğini ilan etti, diğer muhalifleri ise kınadı. İmaduddîn, bu gösteri için 20 bin Ürdün dinarı ödedi. Ne kadar da utanç verici bir durum... Kınayıcının kınamasına aldırmadan dalkavukları, dolandırıcıları ve kiralıkları açıklayacağım" demişti.

Suriye muhalefetinin Antalya'da düzenlediği konferansa katılan Eşref Mikdad, Suriye Müslüman Kardeşler Cemaati aleyhinde yazdığı yazılarla dikkatleri çekiyordu.

Eşref Mikdad, Suriyeli muhaliflerin İran'a ya da Irak'a gitmesine de tepki göstermiş ve 13 Haziran'da yaptığı açıklamasında "Suriyeli muhaliflerden İran ya da Irak'a gidecek olanları şimdiden uyarıyoruz. Kim gider ve müzakerelere girerse, İsrail'e gitmesinden hiçbir fark yoktur. Hatta İsrail'den daha da kötüdür. Çünkü İran'ın elleri şehitlerimizin kanlarına bulaşmıştır. Bize göre bu kişiler haindir, kanları helâldir"[800] demişti.

Mikdad, Suriye'de başlayan halk ayaklanması öncesinde de Hizbullah'ı hedef alan makaleler kaleme almıştı.[801]

Fahd el-Masrî

Fahd el-Masrî, 2 Ağustos 2011'de el-Cezîre televizyonuna yaptığı açıklamasında, Suriyeli devrimcilerin elinde bir tek adet silahın dahi olmadığını; silahın sadece şebbiha, Hizbullah ve İran militanları tarafından göstericilere karşı kullanıldığını iddia etti.

Fahd el-Masrî, 21 Ağustos 2011'de el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamasında, Beşşar Esed'e istifa çağrısı yapan ABD ve AB'nin tavrına teşekkür ederken, Rusya'nın tutumunu da kınadı.

---

[800] Eşref Mikdad'ın kişisel Facebook sayfası.

[801] Sooryoon. 8 Şubat 2011. أشرف المقداد: وماذا عن شعب سورية يا حسن نصر الله www.sooryoon.net/?p=17434

24 Kasım 2011'de France 24'e konuşan el-Masrî, Özgür Suriye Ordusu için Türkiye, Irak ve Ürdün sınırında tampon bölgeler oluşturulmasını istemiş, Suriye hava sahasının uçuşa yasak bölge ilan edilerek hava saldırısı düzenlenmesi çağrısında bulunmuştu. Fahd el-Masrî, Burhan Galyun'u devrimcilerin taleplerine sahip çıkmamakla suçlayarak Galyun'un istifasını istemişti.

11 Mayıs 2012'de İspanya TV'ye yaptığı açıklamasında, Suriye'ye askerî müdahale istediklerini söyleyen[802] Fahd el-Masrî, Kasım 2012'de Rusya el-Yovm televizyonuna yaptığı açıklamada Nusra Cephesi'nin eylemlerinin sorulması üzerine "Esed, devrim ve ÖSO'nun imajını zedelemek için bazı tutuklu radikalleri serbest bıraktı. Biz, Esed'i devirdikten sonra radikallere karşı da savaşacağız. ÖSO olarak gözlerimiz, radikallerin üzerinde olacak. Binlerce şehid verdikten sonra hiç kimsenin devrimin gidişatını değiştirmesine izin vermeyeceğiz"[803] diye konuştu.

Fahd el-Masrî, Nisan 2013'te el-Meyadin televizyonuna yaptığı açıklamasında da Deyr ez-Zor ve Rakka'da, Nusra Cephesi'nin bazı Suriyelileri kurşunlayarak öldürmesini kınadığını, bu tür eylemleri çirkin eylemler olarak nitelediğini söyledi.[804]

Fahd el-Masrî, 8 Aralık 2012'de Antalya'da kurulan Selim İdris başkanlığındaki Özgür Suriye Ordusu Genelkurmayı Sözcülüğü'ne getirildi. Ancak Fahd el-Masrî, ÖSO Sözcüsü sıfatıyla yaptığı açıklamalarda en çok da ÖSO Genelkurmayı Başkanı Selim İdris'i eleştirdi. ÖSO Sözcüsü Fahd el-Masrî, kendilerine yeterli silah verilmediğini savunan muhaliflerin çoğunun aksine, kendilerine yeterli silah ve imkânın verildiğini; ancak ÖSO yönetiminin bu imkânları kullanma becerisini gösteremediğini savundu.

13 Aralık 2013'te ABD'nin Arapça yayın kuruluşu el-Hurra televizyonuna demeç veren ÖSO Sözcüsü Fahd el-Masrî, Selim İdris'in ÖSO'ya verilen yeterli imkân ve silahı doğru bir şekilde kullanamadığını söyledi.

Fahd el-Masrî, ÖSO Genelkurmayı'nı ve Selim İdris'i şu sözlerle eleştirdi: "Öncelikle belirteyim ki ben ÖSO'nun ve devrimci güçlerin gerçek sözcüsüyüm. Selim İdris başkanlığındaki ÖSO Genelkurmayı'nın ÖSO ile ve diğer

---

[802] Youtube. 11 Mayıs 2012. NTN24 فهد المصري يطالب بالتدخل العسكري في سوريا www.youtube.com/watch?v=U3DpoTY6iiQ

[803] Youtube. 9 Kasım 2012. الجيش الحر: نحن بالمرصاد لكل المتطرفين www.youtube.com/watch?v=PSAF48ggxsw

[804] Youtube. 13 Nisan 2013. فهد المصري وجبهة النصرة www.youtube.com/watch?v=qjw1aB2mSJ8

devrimci güçlerle hiçbir ilgisi yok. Selim İdris'in burada olmasını ve gerçekleri onun yüzüne karşı söylemeyi isterdim; ama şunu söyleyeyim ki ÖSO Genelkurmayı yeterli silahlara ve imkânlara sahipti, ancak Suriye rejimine karşı gerekli adımları atamayı beceremedi. Selim İdris, bize geçen bir yıl boyunca ne yaptığını anlatmalıdır. Bu genelkurmay, Türkiye sınırındaki kendi karargâhını koruyamıyor; Suriye halkını nasıl koruyacak?"

Fahd el-Masrî, spikerin "Ama Selim İdris, yeterli imkânlarının olmadığını söylüyor" şeklinde araya girmesi üzerine şunları söyledi.

"Peki, Selim İdris'in geçen bir yıl boyunca aldığı silahlar nerede? Yaklaşık bir yıldır bazı bölge ve Batı ülkeleri, bu genelkurmayı ÖSO'ya ve devrimci güçlere dayattılar. Ben Selim İdris'e soruyorum: Siz ve genelkurmayınız, geçen bir yıl içerisinde herhangi bir kazanım elde edebildiniz mi? Buradan ilan ediyorum kendi karargâhını koruyamayan bir genelkurmayın, Suriye rejimine karşı mücadele eden devrimci güçlere yaptığı komutanlığa nasıl güvenilebilir?"

Spikerin "Peki siz hangi kazanımı elde ettiniz?" şeklindeki sorusuna da Fahd el-Masrî şu cevabı verdi: "Özgür Suriye Ordusu ve Suriye Devrimcileri Ortak Komutanlığı olarak biz, bütünüyle Suriye içerisindeyiz. Bizim bu topraklarda 6 binden fazla subayımız var ve hepsi de beş yıldızlı otellerde değil, siperlerde ve cephede bulunuyor."

El-Hurra spikerinin, "Sayın Masrî, siz şu an cephede değil, Paris'tesiniz" diye araya girmesi üzerine de Fahd el-Masrî şunları söyledi.

"Ben silahlı bir askerî personel değilim. Ben bu komutanlığın sözcüsü, basın ve propaganda sorumlusuyum. Bu komutanlık beni, ülke dışında basın sözcülüğü yapayım diye seçti; çünkü ben bir gazeteciyim ve gazetecilik tecrübem ve yeteneğim var. Ayrıca ben 17 yıldır sürgünde yaşıyorum. Eğer Suriye'de olsaydım kesinlikle silahlanırdım."

Fahd el-Masrî, spikerin "Kurduğunuz komutanlıktaki bazı subayların isimlerini verebilir misiniz?" şeklindeki sorusuna da şöyle cevap verdi.

"Çok yakında ÖSO'nun yeni komutanlarını tanıyacaksınız. Bu komutanlık, Suriye ordusunda eli kana bulaşmamış bazı subaylarla da işbirliği yapacak ve Selim İdris komutasındaki bu genelkurmay maskaralığına bir son verecek. Eğer Selim İdris'in kendisine birazcık saygısı olsaydı, görevinden istifa ederdi."[805]

[805] YDH. 13 Aralık 2013. ÖSO Sözcüsü: Yeterli silahımız vardı, İdris beceriksiz. www.ydh.com.tr/HD12501_oso-sozcusu--yeterli-silahimiz-vardi-idris-beceriksiz.html

Muhammed Me'mûn el-Humsî

Şam Baharı'nın öncüleri arasında yer alan Me'mûn el-Humsî, 1956 yılında Şam'da doğdu. Me'mûn el-Humsî, 1986'da Şam İl Meclisi'ne, 1990'da ise bağımsız milletvekili olarak Millet Meclisi'ne girdi.

9 Ağustos 2001'de yolsuzlukların son bulması ve reformların hayata geçirilmesi için açlık grevine başlayan[806] Humsî aynı gün tutuklanarak mahkemeye sevk edildi.[807] "Anayasa'yı yasa dışı yollarla değiştirme" suçuyla 20 Mart 2002'de beş yıl hapse mahkûm edildi.[808]

2006'da serbest bırakıldıktan sonra iki yıl Lübnan'da yaşayan Humsî, suikast ihbarı üzerine Lübnan'ı terk ederek Amerika'ya gitti.[809] El-Humsî, Rami Mahluf'un mal varlığını dondurduğu için Şubat 2008'de ABD Başkanı George Bush'a teşekkür etmişti.[810] İsyanın başladığı Mart Kanada'da yaşayan el-Humsî, Mayıs ayının ilk haftasında Mısır'a gitti.[811]

El-Humsî, Suriye'deki Beşşar Esed yönetiminin devrilmesi için askerî müdahale yapılması çağrısı yapan muhaliflerin başında gelmektedir. Me'mûn el-Humsî, 25 Mart'ta Kanada'dan Reuters'e yaptığı açıklamasında, Suriye'deki katliamların sona erdirilmesi için uluslar arası müdahalenin zorunlu olduğunu söyledi.[812]

Mezhebî anlamda kışkırtıcı söylemlere sahip olan Me'mûn el-Humsî, 18 Aralık 2011'de Mısır'da yaptığı açıklamasında, Suriye topraklarını, Beşşar Esed'e desteklerini kesmeyen Alevîler için mezar yapacakları tehdidinde bulundu: "Bugünden sonra ey aşağılık Alevîler! Ya da Esed'i terk edeceksiniz

---

806 BBC Arapça. 1 Ağustos 2007. نائب في البرلمان السوري يضرب عن الطعام http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/news/newsid_1477000/1477279.stm

807 BBC Arapça. 2 Mart 2006. تأجيل محاكمة معارض في سوريا http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/news/newsid_1858000/1858716.stm

808 BBC Arapça. 20 Mart 2002. سجن نائب سوري ٥ سنوات http://news.bbc.co.uk/hi/arabic/news/newsid_1883000/1883218.stm,

809 Şarku'l-Avsat. 17 Ekim 2008. مأمون الحمصي يظهر في واشنطن ويتحدث عن معلومات تلقاها عن خطة لاغتياله في بيروت www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=491088&issueno=10916

810 Mirsad, 26 Şubat 2008. www.syriahr.com/26-2-2008-syrian%20observatory2.htm

811 Şarku'l-Avsat. 10 Mayıs 2011. معارض سوري: مرتزقة بشار من جيش المهدي وحزب الله والحرس الثوري الإيراني www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=621043&issueno=11851

812 Sooryoon. 25 Mart 2011. معارض سوري يحث على التدخل الدولي في احتجاجات سوريا www.sooryoon.net/archives/19151, Mirsad. 25 Mart 2011. www.syriahr.com/25-3-2011-syrian%20observatory4.htm

ya da Suriye size mezar olacak. Bugünden sonra artık susmayacağız. Göze göz, dişe diş! Bugünden sonra bizi bekleyin! Biz, bölücülüğe ve mezhepçiliğe karşıyız. Ama eğer bu rejimle alakanızı kesmezseniz, sizlere unutmayacağınız bir ders vereceğiz. Sizi, Suriye topraklarından silip atacağız. On aydır çocuk ve kadınları katlettiğiniz yeter! Bugün, Humus ve Hama yaralı. Eğer bu katliamı durdurmazlarsa, Suriye'yi Alevîlere mezar edeceğiz"[813].

El-Humsî, Suriye'deki katliamları işleyenlerin arkasında İran, Hizbullah ve Irak'taki Sadr grubuna bağlı Mehdî Ordusu'nun olduğunu savunanlar arasında yer alıyor. Rosa Online'ye konuşan el-Humsî, "Suriye'de halkı katleden Suriye ordusu değil, Mahir Esed'ın komutasındaki Cumhuriyet Muhafızları, istihbarat, İran Devrim Muhafızları, Hizbullah ve Mehdî Ordusu'dur. Irak ve Lübnan sınırından çıkış yapan görgü tanıkları, Suriye'de İran ve Hizbullah logoları olan otobüslere rastladıklarını söylediler" dedi. Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah'a seslenen el-Humsî, "Dera'ya gönderdiğin çeteni geri çek. Aksi takdirde, Suriye'den iyi bir ders alarak Lübnan'a döndürülecekler" demişti.

Me'mûn el-Humsî, 3 Mayıs 2011'de, Suriyelilerin kanlarının Libyalılardan daha değersiz olmadığını belirterek, uluslar arası toplumun Libya'da olduğu gibi Suriye'de de sivillerin korunması için harekete geçmesini istedi.[814] Me'mûn el-Humsî, yayınladığı yazılı basın açıklamasıyla, Hizbullah mensuplarının 40 otobüsle Suriye'ye girerek, Suriye halkının katledildiği operasyonlara katıldıklarını iddia etti.[815]

Muhammed Rahhal

1957 yılında İdlib'de dünyaya gelen Rahhal, Suriye'deki ayaklanmanın şiddete kanalize olmasında aktif rol üstlendi. Beşşar Esed rejimini devirmek için Suriyelilere silahlı mücadele çağrısı yapan Suriyeli aktivist Muhammed Rahhal, Hama'daki göstericiler arasında silahlı kişilerin olduğunu ilk itiraf eden muhalif oldu.

---

[813] Youtube. 20 Aralık 2011. مأمون الحمصي يهدد العلويين إن لم يتخلو عن دعم الأسد www.youtube.com/watch?v=41HfejYACIw

[814] Behiye Mardini, İlaf. 3 Mayıs 2011. "إيلاف" تستطلع رأي المعارضة السورية في التدخل الخارجي" www.elaph.com/Web/news/2011/5/651621.html

[815] Feyyad Derviş, İlaf. 27 Nisan 2011. المعارضة السورية تتهم "حزب الله" بالمشاركة في قمع متظاهري درعا www.elaph.com/Web/news/2011/4/650222.html

Sivil gösterilere tepki gösteren ve halkı yönetime karşı silahlı mücadeleye çağıran Rahhal'ın 7 Haziran 2011 tarihinde Safa televizyonuna yaptığı açıklaması şöyle:

"Suriye'de savaş uçaklarının bombalaması, tankların vurması, keskin nişancılarla halkın hedef alınması, kadınların ırzına geçilmesi, şehirleri talan eden şebbihalar karşısında bu halkın başka bir seçeneği yoktu. Buna rağmen Batı'da güven içerisinde yaşayan bazı muhalifler, ordunun bölünmesiyle devrimin olacağını hayâl etmekteler. Bu kişiler, halkın değil, ordunun devrimine inanmaktalar. Şayet ordu bölünmezse, halkı katledilmeye mi terk edeceksiniz?

Kendi vatanlarını korudukları yok; ama onların sloganları her zaman 'barışçıl, barışçıl'dır. Sonra da benim hakkımda 'Rahhal, uçaktan uçağa biniyor ve Suriye halkının silahlandırılması çağrısı yapıyor' diyorlar. Eğer barışçıl gösteriler çözümse, buyrun sorunu çözün. Halkımız katledilirken bizler 'barışçıl' demeye devam mı edeceğiz? Biz, halk gösteriler yaparken barışçıl kalmalarını istedik. Ama öldürüldükleri zaman da barışçıl kalmalarına karşı çıktık. Halk, kendisini korumalıdır.

Suriye ordusunun halkı canlı canlı mezara gömmek için hazırlık yaptığı bir dönemde 'barışçıl' kalmanın yararı ne olacaktır? Barışçıllıkta ısrar etmek, münafıklıktır. Avrupa muhalefetinin beklentisi, devrim olduğu zaman kurulacak yeni düzenden pay kapmaktır. Suriye muhalefetinin şimdiye kadar ittifak halinde oldukları tek şey, 'barışçıl gösterilerdir'. Barışçıl gösterileri onlardan isteyen Suriye rejimidir. Halkı vahşice katledip, onlara karşılık verilmemesidir."

Rahhal, başka bir açıklamasında ise Suriye'de sivil gösterilerde devam edilmesinde ısrar edenlere tepki göstererek şunları söylemişti: "Suriye'de bazı silahlı bölgeler var ki oralara devlet asla giremedi. Çünkü bu devlet, korkak bir devlet. Suriye devleti, bir yerde mücadele ve güç görürse hemen oradan çekilir. Mesela Maarra'da 60 kişinin öldürüldüğü günde, bazı gençler av tüfekleriyle havaya ateş açtı. Buna rağmen emniyet güçleri kaçıp gittiler."[816]

Rahhal'a göre 1982 öncesindeki devrim girişimi sürecinde, Müslüman Kardeşler'den bir kısmı, Tâliatu'l-Mukatile adlı örgüt için toplanan paraları kendi yanlarına alarak yurt dışına kaçtı ve ticarete başladı. Rahhal "Onlar kaçtılar ve bizi Suriye rejiminin zulmüyle baş başa bıraktılar" iddiasında bulundu.

[816] İsrahaber. 28 Haziran 2011. Suriyeli Muhalif: Devletin Giremediği Silahlı Bölgeler Var www.israhaber.com/suriyeli-muhalif-devletin-giremedigi-silahli-bolgeler-var-12809-haberi.html

Devrimin sivil kalması isteğinin Müslüman Kardeşler'den geldiğini savunan Rahhal, Cisr eş-Şuğur'da öldürülen Suriye askerlerine dikkat çekti ve rejim güçlerini hedef alacak saldırıların çok yakında başlayacağını ifade etti. Rahhal savaş çağrısı yaptığı konuşmasında şunları söyledi:

"Cisr eş-Şuğur, intifadacıların ilk şehri oldu. Bunu bizzat sizler de göreceksiniz. On günden daha az bir süre içerisinde devrimin sivil olmadığını göreceksiniz. Ben, yalnız değilim. Ben, vatanın evlatlarıyla beraberim. Sivil devrimi, dileyenlere bırakacağız ve silahlı direnişe geçeceğiz. Bizim işimizi bize bırakın ve Esed sırtlanına karşı zeytin dalını elinize alın. 'Halkın tamamı sivil devrimden yanadır' iddianız artık yeter. Çünkü siz, yanıtımızın sel gibi geleceğini göreceksiniz. Özgürlük seli, siyonistlerin arkasında durduğu sivil devrim ve konferansları silip süpürecek. Suriyeli kardeşlerimizin yardım çağrısı, ulusal ve meşru bir çağrıdır. Her gün beş bin kişi tutuklanıyor, işkence ediliyor ve katlediliyor. Sivil devrimli oyuna artık yeter! Rejimi devirmek için sonuna kadar savaşacağız. Ben de savaşanların öncüsü olacağım. Sivil devrimi de zeytin dalı uzatanlara bırakacağız".

Gösterilerin sivil devam etmesi isteğini sürdüren Suriye muhalefetini dış güçlerin müdahalesine umut beslemekle ve Başbakan Erdoğan'ın vaadlerine kanmakla suçlayan Rahhal, beş ay geçmesine rağmen 'sivil devrim' stratejisinin başarısız olmasından ötürü muhalefeti halktan özür dilemeye çağırdı.[817]

Muhammed Rahhal'ın Müslüman Kardeşler ile ilgili iddiaları 1980'li yıllarla sınırlı değildi. Rahhal, 2011'de de, Suriye'de yakında kurulacak hükümette İhvan'ın 4 bakanla temsil edileceğini iddia etmişti. Fakat bu iddiasında Rahhal, yalnız değildi. Muhyiddîn Lazkianî de Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Suriye ziyaretini değerlendirdiği açıklamasında, "Türkiye ile Esad, yeni yönetimin Baasçılar ve İslâmcılar arasında paylaştırılması üzerinde ittifaka vardı"[818] demişti.

Muhammed Rahhal, Facebook sayfasından yaptığı açıklamasında, bazı Suriyeli muhaliflerin İstanbul'da ilan ettiği Ulusal Konsey'e tepki göstererek şunları yazdı:

---

[817] İsrahaber. 18 Ağustos 2011. Rahhal: İhvan 4 Bakanla Yeni Hükümette Temsil Edilecek http://israhaber.com/rahhal-ihvan-4-bakanla-yeni-hukumette-temsil-edilecek-13016-haberi.html

[818] Aynı haber. http://israhaber.com/rahhal-ihvan-4-bakanla-yeni-hukumette-temsil-edilecek-13016-haberi.html

"Elhamdulillah! Artık birkaç tane geçici hükümetimiz ve beş tane devrim konseyimiz var. Öyle bir hal aldı ki artık konferans düzenlemekte birbirleriyle yarışıyorlar. Bu konseyler ve geçici hükümetler, devrimi temsil ettiklerini iddia ediyorlar. Oysa devrimciler, onlardan berîdir. Devrim konseyleri, sadece iktidar peşinde olanları temsil etmektedir".

Rahhal açıklamasının devamında silahlı mücadeleden yana olan tavrını gösterdi: "Libya'daki silahlı mücadelenin, Muammer Kaddafî'nin sonunu getirmesinden sonra, Suriye'deki devrimin de zeytin dalı uzatmaya son vererek silahlı mücadeleye evrilmesi gerekir". Rahhal, sayfasındaki takipçilerine "Dünya bizden Suriye'de kurtarılmış bölge ilan etmemizi istemektedir. Kurtarılmış bölge olarak nereyi seçmemiz gerekiyor?"[819] diye soruyordu.

Enes el-Abde

Enes el-Abde, Adalet ve Kalkınma Partisi Başkanı'dır. 1967 yılında Şam'da dünyaya gelen el-Abde[820], Yermuk Üniversitesi'nde jeoloji üzerine lisans eğitimi aldı. Yüksek lisans eğitimi için 1989'da gittiği Suudî Arabistan'da uzun yıllar yaşadı.[821]

Enes el-Abde, 2006 yılında İngiltere'nin başkenti Londra'da kurduğu Adalet ve Kalkınma Partisi ile Suriye'deki siyasî hayatta köklü bir değişime gitmeyi hedeflediğini açıkladı.[822]

İran ile Suriye arasındaki güçlü ilişkilerden rahatsız olan Suriyeli muhalifler arasında yer alan alan Enes el-Abde, Barade televizyonuna yaptığı açıklamasında "İran, Suriye üzerinden Arap dünyasındaki nüfuzunu artırmak istiyor. İran, daha önce başka yöntemler kullandı; ama sadece Şam'da başarılı oldu. Biz, İran'ın bu girişimine karşı çıkıyoruz. Çünkü, bu girişimle Suriye'nin bağımsız karar alma organları etki altına alınacaktır" dedi.[823]

---

819 İsrahaber. 25 Ağustos 2011. Rahhal, Suriye Muhalefetini Yine Topa Tuttu http://israhaber.com/rahhal-suriye-muhalefetini-yine-topa-tuttu-13070-haberi.html

820 Suriye Ulusal Konseyi resmi web sitesi. http://syriancouncil.org/ar/index.php?option=com_k2&view=item&id=79:anas-al-abdah&Itemid=79

821 Wikipedia. حركة العدالة والبناء http://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%AD%D8%B1%D9%83%D8%A9_%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%AF%D8%A7%D9%84%D8%A9_%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%A8%D9%86%D8%A7%D8%A1

822 Şarku'l-Avsat. 29 Haziran 2011. رئيس حركة العدالة والبناء: العالم مطالب بتحديد موقفه.. إما مع الشعب السوري أو النظام www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11901&article=628734

823 Youtube. 17 Temmuz 2012. www.youtube.com/watch?v=oHQY8vSBakc

Enes el-Abde, ABD'li yetkililerden malî destek aldığı iddialarıyla gündeme gelen muhalif Suriye televizyonu Barade'nin Genel Müdürü Malik el-Abde'nin kardeşidir.

Fevaz Tello

Fevaz Tello, Şam Baharı liderlerindendir. 2001-2006 yıllarında hapisle cezalandırılan Tello, 2011 yılındaki ayaklanmaya da aktif olarak katıldı. Tello, Şubat 2012'de Suriye'den ayrılarak, Ulusal Konsey'e katılmıştı.[824]

Lama Atassi

Lama Atassi, 31 Mayıs'ta Türkiye'nin Antalya şehrinde düzenlenen konferansa katılarak, Suriye kadınını temsilen bir konuşma yapmıştı.

1967 yılında Suriye'de dünyaya gelen Lama Atassi, uzun süredir Fransa'nın başkenti Paris'te yaşıyordu. Türkiye'deki Antalya Konferansı'na katılan el-Atassi, Fransız filozof Bernard-Henry Lévy ile Suriyeli muhaliflerin ortaklaşa düzenlediği 4 Temmuz Paris Konferansı'nın organizatörleri arasında yer almaktaydı.

Özgür Suriye Ordusu, Ocak 2012'de Türkiye'de düzenlenen toplantı sonrasında, 13 Ocak 2012'de kurulan Paris'teki enformasyon ofisinin başkanlığına Lama Atassi'yi getirmişti.

Özgür Suriye Ordusu'nun sözcüsü neden el-Atassi?

Lama Atassi, ismini, Ulusal Konsey Sözücüsü Besma Kodmani'nin İsrail'le olan ilişkisini ve İsrail'e bakış açısını deşifre etmesiyle duyurmuştu. Ancak onun Besma Kodmani'ye yönelttiğine benzer iddialar el-Atassi'nin kendisi için de söz konusu edildi ve Özgür Suriye Ordusu'nun Fransa'da kurulan enformasyon odası müdürü olarak seçilmesi, el-Atassi'nin Bernard-Henry Lévy ile ilişkisine bağlandı. Çünkü Lama Atassi, Fransa'nın başkenti Paris'te 4 Temmuz 2011'de düzenlenen Paris Konferansı'nın organizatörleri arasında yer almıştı. Konferansın başını çeken isimler arasında Fransa'daki İsrail lobisinin en güçlü ismi Bernard-Henry Lévy'nin olması, konferansı eleştiri konusu haline getirmişti.

---

[824] El-Arabiya. 16 Mayıs 2012. انقسامات متوالية في المجلس الوطني السوري المعارض www.alarabiya.net/articles/2012/05/16/214379.html

O günlerde el-Atassi'yi eleştirenler arasında Kodmani de vardı. Kodmani, başta el-Atassi olmak üzere konferansa katılanları vatana ihanet etmekle suçlamıştı. El-Atassi savunmasında "Biz, İsraillilerle oturmadık. Biz, utanılacak bir şey yapmadık. Çünkü konferansa katılanlar arasında hiçbir İsrailli yoktu ve hiçbir şey gizli de değildi. Paris Konferansı'nda Fransız Dışişleri eski Bakanı Bernard Kouchner, Paris Belediye Başkanı Bertrand Dolanueh ve Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin danışmanı Bernard-Henry Lévy vardı. Üstelik konferansta, Müslüman Kardeşler liderlerinden Faruk Tayfur ve Antalya Konferansı'nın yürütme kurulu da hazır bulunmuştu" demişti.

Türkiye'ye gelerek Özgür Suriye Ordusu Komutanı Riyad Esad'la bir araya gelen Lama Atassi, Türkiye'de yaptığı görüşmeler sırasında, Özgür Suriye Ordusu'nun sözcülüğüne getirilmişti. İddiaya göre göre el-Atassi, Türkiye'de sadece Es'ad'la görüşmedi. El-Atassi, Türkiye'ye geldiği zaman, Bernard-Henry Lévy, Burhan Galyun, Riyad Esad ve Libya devriminin komutanlarından Abdulhakim Belhac'ın da katıldığı bir toplantıda hazır bulunmuştu.

Ammar Kurabî

Aslen Suriye'nin kuzeyindeki İdlib'e bağlı Eriha şehrinden olan Ammar Kurabî, 1970 yılında Cezayir'de doğdu. Halep Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi mezunu olan Kurabî, 1985-1989 yılları arasında Arap Sosyalist Partisi'nde üye olarak görev yaptı. 1989-1999 yılları arasında partinin Halep şubesinde sekreter olarak çalıştıktan sonra, 1999 yılında partiden istifa etti.

Suriye'de bulunduğu zaman diliminde birçok insan hakları örgütünde aktif rol üstlendi. İnsan Hakları İçin Arap Örgütü, İnsan Hakları İçin İzleme Örgütü ve İnsan Hakları Arap Komitesi, Kurabî'nin çalıştığı insan hakları örgütlerinden bazılarıdır. Kurabî, 2006 yılından beri Ulusal İnsan Hakları Örgütü'nün başkanlığını yürütüyor.[825]

Ammar Kurabî, ayaklanmaya ilk günlerinden itibaren aktif destek verdi. Antalya Konferansı'na katılan ve konferansın yürütme kuruluna seçilen Kurabî, Suriyeli muhalifleri temsilen Moskova'ya giden ilk heyetin içerisinde yer aldı. Erken dönemde Suriye rejimiyle diyaloğa karşı çıkmaya başlayan Kurabî, dış müdahaleye bakıştaki farklılıktan ötürü SUK'a girmemekte direnen muhalifler arasında yer aldı.

---

[825] Şarku'l-Avsat. 27 Eylül 2011. شخصيات أشعلت الربيع العربي www.aawsat.com/details.asp?section=20&article=656163&issueno=12082 , Sbhmagazine. 8 Aralık 2012. شخصية الأسبوع: عمار القربي.. معارض المعارضة www.sbhmagazine.com/readNews.php?id=4220

Rejimle diyaloğa karşı çıkan Kurabî, "Rejim, vakit kazanmak için diyalog istiyor. Diyalog sadece, rejimin sivil bir şekilde el değiştirmesi için yapılabilir. Rejim eninde sonunda devrilecek. Fakat yanıt bekleyen soru şu: Ne zaman ve külfeti ne olacak?" [826] dedi.

Ammar Kurabî'ye göre Türkiye, Suriyeli muhaliflerin beklentilerinin çok azını karşıladı. Bununla birlikte muhaliflere ve mültecilere kapı açtığı için Türkiye'ye teşekkür eden Kurabî, "Türkiye, pasaportu olmayan bazı muhaliflere pasaport verdi ve kapılarını muhaliflere açtı. Türkiye ayrıca bazı tarafların silahlanmasına da göz yumdu" dedi. Türkiye'nin Kürt ve su sorunundan ötürü Suriye krizinde dikkatli hareket ettiğini savunan Kurabî, Türkiye'nin, tampon bölgenin İdlib'de oluşturulmasını istediğini söyledi.[827]

Konsey'e girmeyi kabul etmeyen Kurabî, Konsey'e karşı en sert muhalefeti yapanlar arasında yer aldı. Suriyeli muhaliflerden Ammar Kurabî'ye göre Ulusal Konsey'in tanınmamasının en önemli sebebi, Ulusal Konsey'in Genel Sekreterliği'nin demokratik olmayan usüllerle belirlenmesi. Kurabî'ye göre Konsey'in o zamana kadar işlediği hataları düzeltmesi mümkündü. Bunun için sadece sözde değil, özde de kapılarını herkese açması ve Suriye'deki devrimcileri esas alarak bir çalışma programının belirlenmesi gerekiyordu.

Kurabî, "Eğer Konsey, eleştirilerimizi dikkate alarak gidişatını düzeltirse onların hizmetçisi oluruz. Konsey'in kurulduğu günlerin en başından beri, onlara birçok kez mesaj gönderdim. Fakat her defasında hakaret ve dışlanmayla karşılaştık. Besma Kodmani, bana hakaret etti" dedi.

Kurabî, 7 Aralık 2011 tarihinde, Ankara'da yabancı ülke büyükelçileriyle Suriye üzerine görüşmelerde bulundu. Ammar Kurabî, ABD'nin Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'i gizlice desteklediğini, muhaliflerin silahlandırılmasını engellemek için de Körfez ülkelerine baskı uyguladığını iddia etti. CNN'e konuşan Kurabî, ABD'nin Esed rejiminin devrilmesi için somut adım atmadığını, yaptırımların uygulanması hususunda da ciddi olmadığını ifade etti.

Ammar Kurabî, Annan Planı'yla ateşkesin söz konusu olduğu dönemde yaptığı bir açıklamada, Suriye rejiminin, halkın sokaklara dökülerek rejimi devireceği endişesinden ötürü herhangi bir ateşkes önerisini kabul edemeyeceğini

---

[826] Rusya el-Yovm. 7 Ekim 2011. عمار القربي: الموقف الروسي متغير وسوف يتغير.. ولاحوار إلا لمناقشة ترتيبات نقل السلطة سلمياً http://arabic.rt.com/news_all_news/news/568538/

[827] Now. 25 Şubat 2012. القربي: لا ننكر أن تركيا فتحت أبوابها للمعارضة.. والموقف السعودي مشرّف www.nowlebanon.com/Arabic/NewsArchiveDetails.aspx?ID=369207

iddia etti. Kurabî "Şiddet sona erdiği, ordu da karargâhına çekildiği zaman halk, rejimi devirmek için meydanlara inecek"[828] diye konuştu.

Ammar Kurabî, Eşref Mikdad, Havle Yusuf, Bessam Ceare, Muhammed Abdullah, Vahid Sakr, Ziyauddin Doğmuş, Bessam el-Bennî, Abdulkerim Rihavî gibi Suriyeli muhaliflerle birlikte Suriye Ulusal Değişim Hareketi'ni kurdu.[829] Hareketin ismi daha sonra Demokratik Değişim Hareketi olarak değiştirildi.[830]

Demokratik Değişim Hareketi Lideri Ammar Kurabî, 17 Mart 2012'de ise Konsey'den ayrılan Suriye Ulusal Hareketi'nden Dr. İmaduddîn Reşid, Kurtuluş ve Yapılandırma Hareketi'nden El-Bakkara aşiretinin Lideri Nevvaf el-Beşir, Suriye Türkmen Hareketi'nden Yusuf Melle ve Suriyeli Kürtleri temsilen Yeni Hayat Hareketi'nin katıldığı bir koalisyon içerisinde yer aldı.

Bu koalisyon, uluslar arası toplumdan Özgür Suriye Ordusu, Yüksek Askerî Konsey ve silahlı grupların silahlandırılmasını, muhalif askerî güçlere lojistik destek verilmesini; uçuşa yasak bölge, tampon bölge ve insani geçiş koridorunun oluşturulmasını istemişti.[831]

Vahid Sakr

Vahid Sakr, Lazkiye şehrine bağlı Jableh'de 1960 yılında dünyaya geldi. Suriyeli Alevîlerden Vahid Sakr, Ulusal Değişim Hareketi'ne mensup. Dünya Televizyonu kaynaklarına göre Vahid Sakr, 1979'da girdiği Suriye emniyet güçlerinde bir polis olarak görev yapmaktaydı. Görevini kötüye kullanmasından ötürü meslekten ihraç edildi. Sakr, 2005 yılında Suriye'den ayrıldı.

Suriye Devrim Gençlik Koalisyonu Başkanı olan Sakr, Suriye'ye dış müdahaleyi isteyen Suriyeli muhaliflerin başında gelmekteydi.[832] Ulusal Konsey'e

---

828 Sooryoon. 9 Nisan 2012. القربي: أمريكا تدعم الأسد سرًا وتدخلت لمنع تسليح الثورة www.sooryoon.net/archives/51653

829 İsrahaber. 8 Şubat 2012. NATOcu Suriyeli Muhalifler Fransa'da Görüşmelere Başladı www.israhaber.com/natocu-suriyeli-muhalifler-fransada-gorusmelere-basladi-14125-haberi.html

830 Carnegie. 10 Haziran 2012. عمّار القربي www.carnegie-mec.org/2012/06/10/%D8%B9%D9%85-%D8%A7%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%B1%D8%A8%D9%8A/f1oc

831 İsrahaber. 17 Mart 2012. Türkiye'deki Suriyeli Muhalifler İstanbul'da Yeni Koalisyon Kurdu www.israhaber.com/turkiyedeki-suriyeli-muhalifler-istanbulda-yeni-koalisyon-kurdu-14481-haberi.html

832 El-Mecelle. 16 Ekim 2011. وحيد صقر: آن للعلويين أن يحددوا موقفهم من ثورة الشعب السوري www.majalla.com/arb/2011/11/article55229200

girmemesi ve Konsey üyeleriyle yaşadığı görüş ayrılıklarının temel sebebi de Konsey'in aleni bir şekilde dış müdahaleyi istememesi oldu.

Ulusal Konsey Başkanı Burhan Galyun'un ÖSO'nun silahlandırılmasına karşı çıktığı dönemlerde Vahid Sakr, Özgür Suriye Ordusu'na silah ve para desteği sağlanması, Özgür Suriye Ordusu'na katılmak isteyenlere destek olunmasını talep ediyordu.

Vahid Sakr'ın talepleri arasında siviller için tampon bölge oluşturulması ve Suriye hava sahasının uçuşa yasak bölge olarak tanınması için talepte bulunmak, Türkiye, Ürdün ve Lübnan'daki mültecilerle ilgilenilmesi de yer almaktaydı.

Suriyeli bir grup muhalifin 17 Mart 2012'de İstanbul'da düzenlediği basın açıklamasında konuşan Vahid Sakr, Suriye Ulusal Konseyi'nde yer alan Burhan Galyun, Besma Kodmani, Ahmed Ramazan ve Semir Neşşar gibi isimlerin vetosundan ötürü Suriyeli devrimcilerin taleplerinin Konsey'in yürütme kurulunda karşılık bulamadığını ifade etti.[833]

Ulusal Konsey'i topa tutanlar arasında yer alan Sakr'a göre Konsey, Suriye devrimini temsil etmiyor. Sakr "Bu konsey, devrimi temsil etmiyor. Sadece, Konsey'e para desteğinde bulunanları ve Azmi Beşara'yı temsil ediyor. Onlar, rejime çıkış yolu bulmak için çalışıyorlar. Suriye'de kurulacak geçici hükümete katılmak için çalışıyorlar" dedi.

Vahid Sakr, sık sık el-Arabiya ve Suudî Arabistan eksenli televizyon kanallarına çıkarak, Suriye'deki sürece ilişkin olarak açıklamalar yapıyordu. Sakr, el-Arabiya televizyonuna 5 Nisan 2013'de yaptığı açıklamasında, Suriye'deki dengelerin değişmesi için rejimi destekleyen Alevî köylerin vurulması çağrısında bulunmuştu.[834]

Zuheyr Sıddık

Adını Refik Harirî suikastine ilişkin olarak yaptığı yalancı tanıklıkla duyuran Suriyeli eski istihbaratçı Zuheyr Sıddık, Suriye'deki ayaklanmanın başladığı ilk günlerden itibaren, ayaklanmayı aktif bir şekilde destekledi. Nisan 2011'den itibaren sık sık Şeyh Adnan Arur'un Visal televizyonunda yayım-

[833] İsrahaber. 17 Mart 2012. Türkiye'deki Suriyeli Muhalifler İstanbul'da Yeni Koalisyon Kurdu www.israhaber.com/turkiyedeki-suriyeli-muhalifler-istanbulda-yeni-koalisyon-kurdu-14481-haberi.html

[834] Youtube. 5 Nisan 2013 www.youtube.com/watch?v=a74lsXNONSM

lanan programına telefonla bağlanan Sıddık,[835] Şeyh Adnan Arur'dan cihad için fetva istemekteydi.

07 Haziran 2011 tarihinde Safa televizyonuna yaptığı açıklamasında, Suriye'deki Beşşar Esed rejimini devirmek için sivil gösterilerde ısrar edilmesine tepki gösteren Sıddık, "Kendimizi savunmak için silaha sarılacağız. Ben, bu sözümün tüm bedelini ödemeye hazırım. Ben, namusunu, evini, camisini, yaşlılarını ve çocuklarını savunması için silaha sarılabilecek her Suriyeli gruba silah göndereceğim" dedi.

Zuheyr Sıddık daha önce Visal ve Safa televizyonlarına yaptığı açıklamalarda da Suriye'deki aşiretlerin elinde yüz adet ruhsatlı silah olduğunu ileri sürerek, Esad rejimine karşı silahlı mücadele çağrısı yapmıştı. Hollanda'da yaşayan Zuheyr Sıddık, Hamalı Şeyh Adnan Arur'dan "silahlı mücadele için fetva beklediğini" açıklamıştı.

Zuheyr Sıddık ilerleyen günlerde ise Suriye'de kurdurduğu Zuheyr Sıddık Tugayı'nın Mahir Esed'ın Kasyun'daki ofisine havan toplu saldırı düzenlediğini, Esad'ın karargâhta olmamasından ötürü kurtulduğunu iddia etmişti.[836]

Riyad Hicab

Riyad Hicab, 1966 yılında Deyr ez-Zor'da dünyaya geldi. Tarım Mühendisliği Fakültesi'nden mezun oldu. 1989-1998 yılları arasında Suriye Ulusal Öğrenci Birliği'nin Deyr ez-Zor Şube Başkanlığı görevinde bulundu. 2004-2008 yılları arasında Baas Partisi'nin Deyr ez-Zor şubesi sekreteri olarak çalıştı.

2008 yılından Şubat 2011'e kadar Kuneytura valisi olarak görev yapan Hicab, Mart 2011'de Dera'dan sonra Lazkiye'de yaşanan olaylar üzerine Lazkiye valisi olarak görev yaptı. Hicab, 4 Nisan 2011'de kurulan Adil Sefer hükümetinde tarım bakanı olarak görevlendirilinceye kadar Lazkiye valisi olarak çalıştı.

Riyad Hicab, 6 Haziran 2012'de Adil Sefer'in yerine başbakan olarak tayin edildi. Hicab'ın başbakan olarak seçilmesi, muhalifler tarafından eleştiri konusu oldu. Hicab'ın Baas Partisi üyesi olmasına dikkat çeken Ulusal Konsey üyesi Necati Tayyara, "Beşşar Esed, halkın taleplerini dikkate

---

[835] Youtube. 26 Mayıs 2011. مداخلة الرائد زهير صديق على قناة وصال www.youtube.com/watch?v=0ivZQZL2kh4, Youtube. 28 Nisan 2011. ثورة سوريا- مداخلة الرائد زهير والشيخ غزال www.youtube.com/watch?v=P9b59m9hcx4

[836] İsrahaber. 28 Haziran 2011. Zuheyr Sıddık: Suriyeli Herkese Silah Göndereceğim http://israhaber.com/zuheyr-siddik-suriyeli-herkese-silah-gonderecegim-12808-haberi.html

almıyor. Esed, bağımsız bir şahsı başbakan olarak seçeceğine fanatik bir Baasçıyı seçti" dedi.[837]

6 Ağustos 2012'de Suriye yönetimindeki tüm görevlerinden istifa eden Hicab, ÖSO'nun koruması altında Ürdün'e sığındı.[838] 14 Ağustos tarihli açıklamasında, Suriye'deki yönetimin çöküş aşamasında olduğunu, yönetimin sadece ülkenin yüzde 30'unu kontrolü altında tuttuğunu iddia etti.[839]

Ürdün'e sığınmasından sonra "Suriyelilerin kanına elinin bulaşmadığını" ileri sürerek[840] Suriye dışında kurulacak hükümette başbakan olarak görevlendirilmeyi bekleyen Hicab, hedefine ulaşamazken Doha'da 8 Mart 2013'de, Suriye yönetimiyle ilişiğini kesen devlet adamlarıyla gerçekleştirdiği konferansta, Güvenlik Konseyi'nde Suriye'ye müdahale ve ÖSO'yu silahlandırma kararı alınmasını istedi. Hicab'ın 15 Ocak'ta eski devlet adamlarıyla kurduğu Özgür Ulusal Topluluk, daha sonra Ulusal Koalisyon'a katıldı.[841]

Fedva Süleyman

Humus şehrindeki yönetim karşıtı gösterilere katılan Suriyeli sanatçı Fedva Süleyman'ın, Lübnan üzerinden Fransa'ya sığındığı ortaya çıktı.

Fransa'nın başkenti Paris'te basın mensuplarının sorularını yanıtlayan Fedva Süleyman, "Hayatımın tehlikede olduğunu hissettikten sonra Suriye'den çıkmaya karar verdim. Çünkü rejim, beni öldürmeye kesin karar vermişti" dedi. Suriye'de halkın çoğunluğunun rejim karşıtı olduğunu; fakat

---

837 BBC Arapça. 6 Ağustos 2012. نبذة عن رئيس الوزراء السوري المنشق رياض حجاب www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2012/08/120806_riad_hizab_profile.shtml, Rusya el-Yovm. 6 Ağustos 2012. مسؤول أردني يؤكد انشقاق رئيس الوزراء السوري رياض حجاب ووصوله مع عائلته إلى الأردن http://arabic.rt.com/news/591570, El-Cezire. 6 haziran. 2012. الأسد يكلف رياض حجاب بتشكيل الحكومة www.aljazeera.net/news/pages/4da166a3-494c-49b2-9995-b69b5cb91c77, El-Cezire. 7 Haziran 2012. رياض فريد حجاب www.aljazeera.net/news/pages/c4afde45-8036-4df7-af26-52605ccfcbe5

838 El-Cezire. 6 Ağustos 2012. قصة انشقاق حجاب وخروجه من سوريا www.aljazeera.net/news/pages/d0a484b5-f8a4-4c58-812f-fa325d9d8db7, El-Cezire. 8 Ağustos 2012. قصة نقل رياض حجاب من دمشق لعمان www.aljazeera.net/news/pages/21b8c0a1-a44e-484f-9clb-22598c81315d

839 El-Cezire. 14 Ağustos 2012. حجاب: النظام السوري ينهار www.aljazeera.net/news/pages/cb216718-53a2-4eba-8f8a-1a859a23f9ab

840 YDH. 7 Ağustos 2012. Muhaliflerin geçiş hükümetine bir aday daha eklendi www.ydh.com.tr/HD10560_muhaliflerin-gecis-hukumetine-bir-aday-daha-eklendi.html

841 www.aljazeera.net/news/pages/cd4ef900-1d23-41e9-8d17-a72a250927c4

korkudan ötürü gösterilere katılmadığını iddia eden Süleyman, açıklamasının devamında "Tarsus ve Lazkiye halkına sesleniyorum. Üzerinizde tarihî bir sorumluluk var. Sizler de devrime katılın" diye konuştu.

"Suriye'de savaş istemiyoruz. Ben, gösterilere özgürlük için katıldım; rejimin silahına, tankına ve keskin nişancılarına karşı durmak için katıldım" diyen Süleyman, Suriye devriminin sivil devam etmesini istedi. Süleyman, "Biz Suriyeli sanatçıların bugün siyasal rol üstlenmesi gerekiyor. Çünkü Ulusal Konsey, siyasî çözüm bulmakta başarısız oldu" diyerek Ulusal Konsey'e yönelik sert eleştirilerde bulundu.

Suriyeli Alevîlerden olan Fedva Süleyman, halkın isyana katılımını sağlayabilmek için birçok şehre giderek gösterilere katıldı, gösterilere önderlik etti. Süleyman, Suriye ordusunun Baba Amr'ı ele geçirmesinden kısa bir süre önceye kadar Baba Amr'da bulunmaktaydı.[842]

[842] İsrahaber. 26 Mart 2012. Suriyeli Devrimci Fedva Süleyman da Paris'e Sığındı http://israhaber.com/suriyeli-devrimci-fedva-suleyman-da-parise-sigindi-14528-haberi.html

Kürt Grupları

2004 yılında Kamışlı'da başlayan ve Suriye'nin tüm Kürt bölgelerine yayılan olaylar, gerek Kürtlerin gerekse Suriye yönetiminin, 18 Mart 2011'de başlayan olaylara karşı tutumunu belirleyen temel etken oldu.

12 Mart 2004'te Deyr ez-Zor'dan gelen Arap Futva takımıyla Kürt Cihad takımı arasında Kamışlı'da oynanan futbol maçı, "Kürt İntifadası" olarak adlandırılan olayların başlamasına yol açtı. Kürt kaynaklara göre olaylar, Futva takımı taraftarlarının devrik lider Saddam Hüseyin'in posterlerini taşıması ve maç süresince Saddam lehinde ve Iraklı Kürtleri Amerikan uşağı olmakla suçlayan sloganlar atmasıyla başladı. Futva taraftarlarının bu tarz sloganlarına Cihad taraftarları da Saddam aleyhinde sloganlarla karşılık verdi.

Maç sonrasında olaylar stat dışına taştı. Suriye ordusunun müdahale etmesi sonucunda resmî kaynaklara göre 25, Kürt kaynaklara göre ise 50 kişi yaşamını yitirdi. Kürt göstericilere sert müdahale sonucu gösteriler, tüm ülkeye yayıldı. Şam'ın Rukneddin bölgesinde yaşayan Kürtler de gösterilere katıldı.[843] Haseke'de düzenlenen gösteri, güç kullanılarak dağıtıldı.[844]

Kürt bölgelerindeki gerilim, bir hafta süresince devam etti. Kürt partilerden yapılan açıklamada kamu mallarına yönelik saldırılar kınanırken, olayların arka planında kanun önünde eşitlik, özgürlük ve demokratik olmayan uygulamalar gibi siyasî sebeplerin olduğu belirtildi ve bu sorunların çözümü çağrısında bulunuldu.[845] Dönemin Suriye Cumhurbaşkanı Yardım-

---

[843] El-Cezire. 13 Mart 2004, الأمن السوري يتصدى لتظاهرات كردية, www.aljazeera.net/news/pages/a36ffdbd-e813-43c1-b064-858c30816be9

[844] El-Cezire. 14 Mart 2004, الأمن السوري يفرق تجمعا كرديا في الحسكة, www.aljazeera.net/news/pages/a3d5e1d1-5999-4978-a55e-16fcld17e830

[845] El-Cezire. 15 Mart 2004, مصادر كردية تؤكد استمرار التوتر بشمال سوريا, www.aljazeera.net/news/pages/656f0e9d-f2ac-47fa-9fea-9dea7a144c0b, el-Cezire. 16 Mart 2004, أنباء عن مقتل ١١ شخصا في صدامات جديدة بسوريا, www.aljazeera.net/news/pages/72383601-e579-42f6-bc30-01562cb20909, el-Cezire. 17 Mart 2004, مقتل ٧١ كرديا والمواجهات تزيد الضغوط على سوريا, www.aljazeera.net/news/pages/65a7f9f3-9442-4887-b22b-2bdf9efc0a99

cısı Abdulhalim Haddam ise olayların arkasında dış odakların olduğu iddiasında bulundu.[846]

Can kayıplarının günden güne artması üzerine Kürt partiler, 19 Mart'ta yaptıkları açıklamayla Kürt halkına sükûnet çağrısında bulunurken, Suriye hükümetinden de Kürt halkına karşı uyguladığı despotik uygulamalara son vermesini istediler.[847]

7 Ekim 2011'de yüzleri maskeli kişiler tarafından düzenlenen suikastle öldürülen[848] Suriye'deki Kürt siyasetçi Meşal Temmo, 20 Temmuz 2011'de yaptığı açıklamasında, 2004 yılında Kürt bölgelerinde yaşanan olaylara dikkat çekerek şunları söyledi: "Suriye yönetimi, 2004 yılında göstericilere ateş açtığı zaman Şam ve Halep dâhil tüm Kürtler sokaklara indi. Bir göstericinin ölümü, insanların kenetlenmesini artırdı. Yönetim de bunun farkında. Bir kişiyi öldürmesi halinde tüm Kürtlerin meydanlara ineceğini biliyor. Şu ana kadarki gösterilere, Suriye yönetiminin müdahil olmamasının nedeni budur. Müdahale halinde Şam ve Halep'teki Kürtler de meydanlara inecek. Bu, Suriye yönetiminin istemediği bir durumdur"[849].

2004 yılında yaşanan olaylar sonrasında Suriye yönetimiyle Kürt partiler arasında, ülkedeki Kürt sorunu üzerine görüşmeler yapıldı. Görüşmeler sonucunda Savunma Bakanı Mustafa Talas, Cumhurbaşkanı Esed'in 1965 yılından beri vatandaşlık hakkından mahrum olan 30 bin Kürd'e, yakın bir zamanda vatandaşlık vereceğini duyurdu.[850]

Fakat bu Mart 2011'e kadar bir temenniden öteye geçemedi. 18 Mart'ta Dera'da başlayan ve zamanla diğer şehirlere yayılan gösterilere Kürtler uzun bir süre aktif olarak katılmasa da Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Kürtlere ta-

---

[846] El-Cezire. 18 Mart 2004, دمشق تتهم جهات خارجية وواشنطن تلوح بالعقوبات, www.aljazeera.net/news/pages/f2a13272-894b-438f-bc66-159ae07d0481

[847] El-Cezire. 19 Mart 2004, الأكراد يدعون للتهدئة وحصيلة المواجهات بسوريا ٥٢ قتيلا, www.aljazeera.net/news/pages/da4eec7f-d0d6-40e5-9f70-55127fbef319

[848] http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7960K620111007, http://alhayat.com/, www.nytimes.com/2011/10/09/world/middleeast/killing-of-opposition-leader-in-syria-provokes-kurds.html?_r=2&pagewanted=1, www.france24.com/ar/20111007-gunmen-kill-prominent-kurd-syria

[849] Kurd Watch. 20 Temmuz 2011, السياسي الكردي مشعل التمو:يجب أن تتجه كل جهودنا نحو إسقاط النظام, www.kurdwatch.org/html/ar/interview2.html

[850] El-Cezire. 28 Nisan 2004, طلاس أبلغني ورفاقي أن الأسد سيصدر قرارا يتيح إعادة الجنسية السورية لـ ٠٣ ألف كردي تم تجريدهم منها عام ١٩٦٥, www.aljazeera.net/news/pages/73622a20-e930-4a8a-b3f6-35252bc3501d

lep ettiği hakların bir kısmını vererek Kürtlerin de isyana katılmasını engellemiş oldu. Suriyeli Kürtlerin, Arap kökenli Suriyeli muhaliflerle yaşadığı görüş ayrılıkları da Kürtleri, Muhalefet-Suriye hükümeti arasındaki kavgada tarafsız konuma getirdi.

Kürtlerin tarafsız konuma gelmesinde, 2004 yılında yaşanan olaylarda yalnız kalmaları de etkili oldu. Bazı Kürt siyasetçiler, "Araplar, Suriye yönetimine karşı mücadelesinde Kürtleri 2004 yılında yalnız bıraktı. Bundan ötürü Arap devrimini desteklemeleri için herhangi bir sebep yok" dediler. Suriyeli Arap muhaliflerin, 18 Mart 2011'den sonra düzenlediği gösterilere İslâmcı sloganların damgasını vurması da Kürtlerin tarafsız kalmasında etkili oldu.

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 5 Nisan'da Hasekeli Kürt aşiretleri kabul ederek olağanüstü halin kaldırılması, Hasekeli Kürtlere vatandaşlık hakkının tanınması ve siyasî tutukluların serbest bırakılması konuları başta olmak üzere Kürt halkının taleplerini dinledi.[851]

Muhalif kaynaklara göre özellikle de Haseke ve Halep'e bağlı Afrin'de yaşayan yaklaşık 300 bin Kürt, oy sayımında yok kabul edildiği için birçok vatandaşlık hakkından mahrum edilmişti. O dönemde yönetim ise vatandaşlık hakkı verilmeyen Kürtlerin, Suriye'ye Türkiye'den gelmiş olduklarını belirterek kendini savunmuştu.

Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 8 Nisan'da ise Haseke'deki Kürtlere vatandaşlık hakkını veren kararı onayladı.[852] Karar, Hasekeli Kürtler arasında memnuniyetle karşılandı.[853] Bununla birlikte Cumhurbaşkanı Esed'in bu adımı

---

[851] Kurd Watch. 7 Nisan 2011, http://kurdwatch.org/index.php?aid=1394&tz=ar&cure=235 www.aljazeera.net/news/pages/98f1a937-0c4d-4307-9989-718be732520e, دمشق: بشار الأسد يستقبل وفد من الحسكة , SANA Türkçe. 6 Nisan 2011. El-Esad Haseke Halkının Yaşam Koşulları ve Sorunları Hakkında Bilgi Aldı www.sana.sy/tur/236/2011/04/06/pr-340205.htm, El-Cezire. 5 Nisan 2011. دمشق تحاور الأكراد والمعارضة www.aljazeera.net/news/pages/676245ba-0848-4b68-8d0d-3da8f672a93a, SANA Arapça. 6 Nisan 2011. www.sana.sy/ara/2/2011/04/06/pr-340191.htm, SANA Arapça. 5 Nisan 2011. www.sana.sy/ara/2/2011/04/05/340191.htm El-Hayat. 6 Nisan 2011. دمشق: لجنة الطوارئ تنتهي«حكماً» قبل ٥٢ الجاري والأسد ينوه ب«الدور الوطني» لأهالي الحسكة http://international.daralhayat.com/internationalarticle/252420

[852] Kurd Watch. 8 Nisan 2011, دمشق: منح الجنسية للأكراد الأجانب المسجلين, http://kurdwatch.org/index.php?aid=1403&tz=ar&cure=235, SANA Arapça. 8 Nisan 2011. http://sana.sy/ara/2/2011/04/08/340549.htm, Savra. 8 Nisan 2011. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=6661147172011040800421 3

[853] Savra. 8 nisan 2011. المواطنون في الحسكة : المرسوم ٩٤ يعزز الوحدة الوطنية ويقوي النسيج http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=66611471720110408004130

bazı Kürtleri memnun etmedi. Kürt liderlerden Habib İbrahim, Kürtlere verilen bu kararın kendilerini meydanlardan uzaklaştırmayacağını, demokratik mücadeleye devam edeceklerini söyledi. Yekiti Partisi liderlerinden Şeyh Ali de Kürtlere vatandaşlık hakkının verilmesinin yetersiz olduğunu, talepleri tam olarak karşılanıncaya kadar mücadelenin süreceğini söyledi.

Kürt liderlerden Şelal Kedo da "talebimiz sadece vatandaşlık hakkı değil"[854] diyerek Kürt bölgelerindeki gösterilerin devam edeceğini açıkladı. Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in çocukluk arkadaşı Eymen Abdunnur, aldığı bu kararlarla Esed'in, Sünnîlerin ve Kürtlerin gösterilere katılmasını engellemeyi amaçladığını ileri sürdü. Abdunnur "Eğer İslâmcılar ve Kürtler meydanlara inerse Esed, otoritesini yitirir. Esed, büyük patlamanın süresini ertelemeye çalışıyor"[855] dedi. Böylece Cumhurbaşkanı Esed, Şam uleması ve Kürt aşiretlerin isteklerini yerine getirerek, kendisini bekleyen kasırgayı, rüzgâra dönüştürmeyi başardı.

Kürtler, Araplar gibi meydanlara inerek "rejim devrilmeli" talebini gündemleştirmediği gibi muhalefetin siyasî alanda yürüttüğü girişimleri de boykot etti. Suriye'deki 12 Kürt siyasî parti, 31 Mayıs ile 2 Haziran tarihleri arasında Antalya'da düzenlenecek konferansa katılmamıştı. Kürtlerin konferansı boykot etmesinin en önemli sebebi, konferansın Türkiye'de düzenlenmiş olmasıydı. Kürt siyasî partiler, Türkiye'de düzenlenecek Suriye Konferansı'nın, Suriyeli Kürtlere zarar vereceğini düşünüyordu; çünkü Kürt siyasetçilere göre "Türkiye, sadece Türkiye'deki Kürtlerin değil, Kürdistan'ın dört bir parçasındaki beklentilere karşıydı."[856]

Müslüman Kardeşler Cemaati'nin düzenlediği Brüksel Konferansı da benzeri bir akıbetle sonuçlandı. Zivar el-Ömer adlı Kürt yazar ve eylemci, Brüksel Konferansı'nı organize edenleri, konferansta dinî, mezhebî ve ulusal çıkarları dikkate almayarak sadece bir tek dinî-ulusal algıyı dayatmakla

---

[854] Şarku'l-Avsat. 10 Nisan 2011. قيادي كردي سوري لـ «الشرق الأوسط»: سنستمر بالتظاهر وقضيتنا ليست مجرد طلب الجنسية http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11821&article=616519

[855] Er-Riyad 8 Nisan 2011. زعيم كردي سوري يتعهد بمواصلة الكفاح من أجل الديمقراطية www.alriyadh.com/2011/04/08/article621446.htmnl, El-Vatan 7 Nisan 2011. الأسد يمنح الأكراد الجنسية ويعفي محافظ حمص من منصبه http://alwatan.kuwait.tt/ArticleDetails.aspx?Id=102407

[856] Şarku'l-Avsat. 1 Haziran 2011. مؤتمر المعارضة السورية الأول ينطلق من تركيا اليوم.. بدعم من رجال أعمال سوريين www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11873&article=624500

suçladı. Konferansa Kürtlerin ne parti düzeyinde ne de şahıs düzeyinde davet edildiğini belirten el-Ömer, "Konferansa katılanlar Kürtler, 'Belçika Suriye Devrimi'ne Destek Komisyonu' üyesi sıfatıyla konferansa katıldılar" dedi. El-Ömer, Kürtlerin haklarının ve Esed sonrası düzende devlet şeklinin ne olacağının tartışılmadığı konferanstan çekildiklerini söyledi.[857]

17 Temmuz'da İstanbul'da düzenlenen Ulusal Kurtuluş Konferansı'nda da ülke adının Suriye Arap Cumhuriyeti yerine Suriye Cumhuriyeti olarak değiştirilmesi önerisinin dikkate alınmaması üzerine, Kürt Bloku konferanstan çekildiğini ilan etti.

Kürt partiler, 2 Ekim 2011'de İstanbul'da kurulan Ulusal Konsey'e de katılmadılar. Konsey, Kürtlerin yok sayıldığı izlenimini vermemek için tabanı olmasa da Abdulbasit Seyda gibi Kürt siyasetçileri bünyesine dâhil etti. Konsey Başkanı Burhan Galyun, 6 Aralık 2011'de ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'la yaptığı görüşmede, "Bizim içimizde daima azınlıkların temsilcileri var. Mesela, Abdulbasit Seyda, Kürtleri temsilen şu anda aramızda bulunmaktadır"[858] ifadesi, bu bakış açısının bir tezahürü olarak görülmektedir.

Suriyeli Kürt partiler arasındaki görüş ayrılıkları ve çekişme de Kürtlerin devrim saflarına bir bütün olarak katılmasını engelledi. Suriye'deki 18 Mart isyanına, Meşal Temmo liderliğindeki Müstakbel Partisi dışında aktif destek veren olmadı. Yeni Kürt neslinin "Koordinasyon" adı altında kurduğu oluşumlar ise zamanla etkisini yitirdi.[859]

Kürt Ulusal Konseyi

Suriye Ulusal Konseyi, isyan sürecinde Suriyeli muhalif örgütleri tek çatı altında örgütlemeyi hedefleyen bir proje olduğu gibi, Kürt Ulusal Konseyi de Kürt partileri tek çatı altında birleştirmeyi hedefleyen bir projedir.

Kürt Ulusal Konseyi, 26-27 Ekim 2011'de Kamışlı'da kuruldu.[860] 26 Ekim 2011 tarihinde kurulan Konsey'in misyonu "Kürt problemine demok-

---

857 Nasname. 6 Mayıs 2009 www.nasnamame.com/index.php?option=com_content&view=article&id=6839:2011-06-06-12-06-22&catid=35:2009-12-05-06-33-30&Itemid=53

858 Es-Sefir. 6 Aralık 2011. www.assafir.com/Windows/ArticlePrintFriendly.aspx?EditionId=2034&MulhakId=2584&MulhakArticleId=232734

859 Kurd Watch. 30 Eylül 2013, ماذا تريد المعارضة الكردية السورية؟, www.kurdwatch.org/pdf/KurdWatch_A009_ar_Parteien2.pdf

860 Kurd Watch. 1 Kasım 2011, تأسيس المؤتمر الوطني الكردي في سوريا, http://kurdwatch.org/index.php?aid=2141&z=ar&cure=235

ratik çözümün bulunması" şeklinde ifade edilirken, aynı zamanda Konsey'in Suriye devriminin bir parçası olduğu da belirtilmektedir. Konsey'in kuruluşunda büyük rol oynayan Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi Başkanı Mesud Barzanî, Kürtlerin birleşmesi gerektiğini ve taleplerini açıkça dile getirmeleri gerektiğinin üzerinde durmuştu.[861]

On altı Kürt siyasî partinin içinde bulunduğu Kürt Ulusal Konseyi'nin başkanlığını Abdulhakim Beşşar yapıyor. 1958 yılında Amude'de dünyaya gelen Abdulhakim Beşşar, 1978 yılında Suriye Kürt Demokratik Partisi'nde siyasî hayata atıldı. 26 Eylül 2011'de Kamışlı'da kurulan Kürt Ulusal Konseyi'ne 22 Kasım 2011'de başkan olarak seçildi.[862]

Abdulhakim Beşşar, aynı zamanda, Suriyeli Kürtler arasındaki en köklü parti olan Demokrasi Partisi'nin başkanlığını da yapıyor. 1957 yılında kurulan Demokrasi Partisi, altı yıl sonra ikiye bölünmüştü. Bölünme sonucunda ortaya çıkan her iki parti de ana partinin ismini koruyarak günümüze kadar geldi. Beşşar, Kürdistan Demokrat Partisi KDP'ye yakınlığıyla biliniyor.

Konsey'e Suriye Ulusal Konseyi üyesi ve suikastla öldürülen Meşal Temmo'nun partisi Müstakbel Partisi ve Ulusal Koordinasyon Kurulu üyesi Salih Müslim liderliğindeki Demokratik Birlik Partisi (PYD) katılmadı.

Kürt Ulusal Konseyi'ne katılan partilerin isimleri şunlardır:

Abdulhakim Beşşar liderliğindeki Suriye Kürt Demokratik Partisi, Abdulhamid Hacı Derviş liderliğindeki Suriye Kürt Demokratik İlerici Partisi, İsmail Hamo liderliğindeki sol eğilimli Yekiti Partisi, Nasreddin İbrahim liderliğindeki Kürt Demokratik Parti, Muhyiddîn Şeyh Ali liderliğindeki Kürt Demokratik Birlik Partisi, Aziz Davud liderliğindeki Kürt Demokrat Eşitlik Partisi, Mustafa Oso liderliğindeki Suriye Kürt Özgürlük Partisi (Azadî), Mustafa Cuma liderliğindeki Suriye Kürt Özgürlük Partisi (Azadî), Muhammed Musa liderliğindeki Kürt Sol Partisi, Tahir Sadun Sifuk liderliğindeki Kürt Demokratik Ulusal Partisi, Abdurrahman Alucî liderliğindeki Kürt Demokratik Partisi, Yusuf Faysal liderliğindeki Kürt Demokratik Partisi, Neşet Muhammed liderliğindeki Kürt Demokratik Vifak Partisi, Abdülbasit Hamo liderliğindeki Yekiti Kurdistani, Şeyh Cemal liderliğindeki Suriye Demokratik Kürt Partisi[863].

---

[861] Orsam, Ömer Hossino, İlhan Tanır, "Suriye Kürt Muhalefetine Eleştirel Bir Bakış", 19 Temmuz 2012, www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2012719_kapak3.pdf

[862] Dilname. 25 Mart 2013. د. عبدالحكيم بشار٦ PYD "دل نامه": أوجلان سيعمل على تغيير مواقع YPG و ليصبحا جزءاً من الثورة السورية http://dilname.com/?p=16095

[863] Welati. 11 Kasım 2013. www.welati.info/nuce.php?ziman=ar&rid=11169&rniviskar=1&cure=3&kijan=, Carnegie. 20 Haziran 2012. المجلس الوطني الكردي في سورية http://carnegie-

Merkezî yönetim fikrine karşı çıkan Kürt Ulusal Konseyi, demokratik laik ve çoğulcu parlamentodan yanadır. Kürt Ulusal Konseyi, Suriye krizinin çözümü için Ulusal Konsey'in talebi olan "rejim devrilmelidir" yerine "baskıcı rejim değişmelidir" sloganını öne çıkarmakta; Kürt halkının anayasaya, Suriye halkını oluşturan temel unsurlardan biri ve ikinci en büyük etnik unsur olarak girmesini istemektedir. Konsey, Suriye yönetimiyle diyaloğa prensipte karşı çıkıyor.

Kurulduğu günden beri Kürt Ulusal Konseyi'yle Ulusal Konsey arasındaki ilişkiler, olumlu seyir takip etmedi. Kürt Ulusal Konseyi Başkanı Abdulhakim Beşşar'ın, Ulusal Konsey'in ilk başkanı Burhan Galyun'dan "Esed sonrası dönem için federal bir yapı" talebi, Galyun tarafından kabul görmedi. İki taraf arasındaki buzların erimesi için Mesud Barzanî, zaman zaman devreye girdi. Ocak 2012'de Barzanî, Beşşar ve Galyun'la bir araya geldi, fakat bu görüşmeden de sonuç alınamadı.[864]

Kürt Ulusal Konseyi içerisindeki partilerin Suriye'deki isyana bakışı birbirinden farklılık arz etti. Yekiti, Azadî ve Abdulhakim Beşşar liderliğindeki el-Parti, Suriye isyanına alenî bir şekilde destek verdi. Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi Başkanı Mesud Barzanî'ye yakınlığıyla bilinen bu partiler, 15 Ekim 2012'de Kürt Demokratik Siyasî Birliği'ni kurmuştu. Abdulhamid Hacı Derviş liderliğindeki Kürt Demokratik İlerici Partisi, Muhyiddîn Şeyh Ali liderliğindeki Kürt Demokratik Birlik Partisi ise Suriye isyanına aleni bir destek vermedi. Kürt partiler arasındaki bu görüş ayrılığı, Kürt Ulusal Konseyi'nin Konsey ya da Koalisyon'a girmesini uzun bir süre engelledi.

Kürt Ulusal Konseyi, 28 Ağustos 2013'te Ulusal Koalisyon'a girmeyi kabul etti.[865] Kürt Ulusal Konseyi, 11 Kasım 2013'te Koalisyon'da yapılan oylamayla Koalisyon'a katıldı. Oylamada, 109 üyeye karşı 85 üye, Konsey'in Koalisyon'a katılması için 'evet' oyu kullandı.[866] Kürt Ulusal Konseyi, Suriye Ulusal Koalisyonu'na katılmak için şu temel taleplerde bulunmuştu:

1. Kürt halkının ve Kürt millî kimliğinin anayasal olarak tanınması.
2. Kürt probleminin ülkenin genel millî konuları arasında sayılması.

---

mec.org/publications/?fa=48504

[864] Carnegie Ortadoğu Araştırma Merkezi. 20 Haziran 2012, المجلس الوطني الكردي في سورية, http://carnegie-mec.org/publications/?fa=48504

[865] 12 Ağustos 2013, الوطني الكردي ينضم إلى الائتلاف... ومسلم يرفض الاتفاق, http://alhayat.com/Details/545896

[866] www.welati.info/nuce.php?ziman=ar&id=11169&niviskar=1&cure=3&kijan=

3. Kürt halkına karşı uygulanan tüm ırkçı politikaların ve ayrımcı kanunların kaldırılması; bunların sonuçlarının ortadan kaldırılması için çalışmaya başlanması ve etkilenenlerin zararının karşılanması.

4. Kürt halkının millî haklarının uluslar arası anlaşmalara göre politik anlamda yerelleşmiş yönetim biçimiyle, Suriye'nin topraklarının birliği içerisinde tanınması.[867]

Kürdistan Demokratik Birlik Partisi PYD

Kürdistan Demokratik Birlik Partisi PYD, Suriye'deki Kürtler üzerinde en etkin olan partidir. Suriyeli Kürtlerin hakların anayasada da kabul edilmesini isteyen PYD, özerk yönetimden yanadır. PKK'nın Suriye'deki uzantısı olarak anılan PYD, Ulusal Koordinasyon Kurulu ve 16 Aralık 2011'de kurulan Batı Kürdistan Halk Meclisi üyesidir. PYD, Ulusal Konseyi, Türkiye'ye tabi olmakla suçladı. PYD, Abdullah Öcalan'la Mesud Barzanî arasında uzun geçmişe dayalı sorunlardan ötürü de Kürt Ulusal Konseyi'ne mesafeli durdu.

Carniege Orta Doğu Merkezi'ne göre Suriye'deki yönetimin tedricî bir şekilde zayıflaması, PYD'nin Kürt muhalefetine yaklaşmasına, böylece Kürt Ulusal Konseyi'yle Batı Kürdistan Halk Meclisi'nin 11 Haziran 2013'te birleşerek Kürt Yüksek Komitesi'nin kurulmasını destekledi.[868]

Barzanî'nin arabuluculuğunda gerçekleşen ve Kürt partileri arasındaki ilişkileri düzenleyen 'Erbil Deklarasyonu' olarak anılan bu anlaşma, hayata geçirilememesinden ötürü 11 Temmuz 2012'de yenilenerek bir kez daha ilan edildi.[869] Kürt Ulusal Konseyi ve Batı Kürdistan Halk Meclisi, 23-25 Kasım 2012'de bir kez daha bir araya geldi. Toplantıda YPG'nin dağıtılarak Kürt ordusunun kurulması çağrısında bulunuldu. YPG ise bu çağrıya, "Biz halkımızla birleşmişiz. Hiç kimseyle birleşmeyiz"[870] diyerek yanıt verdi.

2003 yılında kurulan PYD'nin, 1998 yılında imzalanan Adana Anlaşması'nın ve PKK lideri Abdullah Öcalan'ın sınır dışı edilmesinin ardından Suriye'deki

---

867 Orsam, Ömer Hossino, İlhan Tanır, "Suriye Kürt Muhalefetine Eleştirel Bir Bakış", 19 Temmuz 2012, www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2012719_kapak3.pdf

868 Carnegie. 10 Mayıs 2012. المجلس الوطني الكردي في سورية www.carnegie-mec.org/2012/05/10/f3ha?reloadFlag=1

869 Şarku'l-Avsat. 12 Haziran 2012. أطراف المعارضة الكردية السورية تتوصل إلى اتفاق سياسي http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=686064&issueno=12280, Kurdwach. 11 Temmuz 2012 وثيقة جديدة: إتفاق ثان للتنسيق بين مجلس شعب غرب كردستان والمجلس الوطني الكردي http://kurdwatch.org/index.php?aid=2704&rz=ar&cure=248

870 http://kurdwatch.org/index.php?aid=2705&rz=ar&cure=248

PKK mensuplarına yönelik operasyonlardan ötürü kurulduğu iddia edildi. Fakat PYD lideri Salih Müslim, PKK'nın Suriye'deki bir kolu olduğu iddialarını yalanlarken, "Abdullah Öcalan'ın ideolojisi ve felsefesini benimsememizin sebebi, onun Suriye'deki Kürtlerin sorunlarına ilişkin en iyi çözümleri sunmasıdır" [871] dedi.

Suriye'ye dış müdahaleye ve muhalefetin silahlandırılmasına karşı çıkan PYD, Kofi Annan'ın 6 maddelik planını ve Ahdar İbrahimî'nin girişimlerine destek verdi.[872]

Salih Müslim

Salih Müslim, 1951 yılında Kobani'ye bağlı Şiran köyünde doğdu. 1977 yılında İstanbul Üniversitesi Kimya Mühendisliği Fakültesi'nden mezun olan Müslim, 1 yıl süresince Londra'da İngilizce eğitimi aldı. 1990 yılına kadar Suudî Arabistan'daki bir petrol ve maden şirketinde çalışan Müslim, bu yıldan sonra ülkesine dönerek Halep'te kimya alanında çalışmaya başladı.

Gençlik yıllarından itibaren siyasete ilgi duyan Salih Müslim, Molla Mustafa Barzanî'nin Kürt isyanına yakınlık göstermekteydi. İsyanın 1975 yılında başarısızlıkla sonuçlanması gerek Salih Müslim ve gerekse İstanbul'daki dönem arkadaşları için bir felâket oldu. Müslim ve arkadaşları o zamanlarda başarısızlığın sebeplerini sorgularken, alternatif arayışına girmeye başladılar.

Suudî Arabistan'da bulunduğu zaman zarfında Kürt işçilerle birlikte siyasî etkinliklerini sürdüren Salih Müslim, Suriye'ye dönmesinden sonra da 1988 yılında kurulan Demokratik Ulusal Topluluk'a girdi. Topluluk'un, Kürt halkının ihtiyaçlarını karşılamamasından ötürü, arkadaşlarıyla birlikte 2003 yılında Demokratik Birlik Partisi'ni (PYD) kurdu.

Kürt halkının özgürlük mücadelesine destek verdiği için Haziran 2004'de tutuklanan Salih Müslim, bir yıl süresince hapiste tutuklu kaldı. 2006 yılında bir kez daha tutuklanan ve üç ay hapis yatan Müslim, 2009 yılında da yurt dışına çıktığı için tutuklanamadı. Evine düzenlenen baskında Müslim'in eşini gözaltına alan Suriye yönetimi, Müslim'in eşini 9 ay hapse mahkûm etti.

Eylül 2010'da PYD'nin dördüncü kongresinde genel başkanlığa seçilen Salih Müslim, Ulusal Koordinasyon Kurulu'nun kurulmasında da aktif rol

---

[871] Kurdwatch. 5 Eylül 2012. أربيل: مباحثات جديدة بين مجلس الشعب والمجلس الوطني الكردي تنفي حلّها (YGP)وال www.kurdwatch.org/html/ar/interview6.html

[872] Carnegie. 10 Mayıs 2012. حزب الاتحاد الديمقراطي الكردستاني www.carnegie-mec.org/2012/05/10/f3ha?reloadFlag=1

oynadı. PYD'nin eş genel başkanlığı ve UKK'unda genel başkan yardımcılığı görevini sürdürdü.[873]

Salih Müslim'in oğlu, Ekim 2013'te cihadcılara karşı girdiği çatışmada öldürüldü.[874]

[873] Suriye Ulusal Koordinasyon Kurulu resmi web sitesi. 5 Aralık 2013. الأستاذ: صالح مسلم محمد, http://syrianncb.org/

[874] Xendan. 09.10.2013, استشهاد نجل صالح مسلم www.xendan.org/arabic/drejaA.aspx?Jmara=19043&Jor=3

Ulemâ

Sivil toplum örgütleri ve partisel mücadelenin sadece Baas Partisi'yle sınırlandırıldığı Suriye'de İslâm alimlerinin toplum üzerinde belirgin etkisi bulunmaktadır. Halk, birçok konuda alimlerin tutumuna önem vermekte ve alimlere göre tavır geliştirmektedir.

Suriye'de 18 Mart'ta başlayan ayaklanmaya karşı alimlerin tutumu, Suriye'nin birçok bölgesinde kendini hissettirdi. Suriye'deki ayaklanmanın ilk günlerinde alimlerin yönetim lehinde ya da tarafsız bir tutum sergilemesi, ayaklanmalara katılım düzeyini isyancılar açısından olumsuz yönde etkiledi. Bazı Suriyeliler, şeyhlerin hâlâ net bir tavır koymamış olmamasını gösterilere katılmama gerekçesi olarak ortaya koydu.

Ramazan el-Bûtî gibi alimler ayaklanmaya karşı Suriye yönetiminin yanında dururken, Şeyh Muhammed el-Yakubî gibi alimler, ilk günlerden itibaren ayaklanmaya destek verdi. Şeyh Sariya er-Rifaî gibi alimler ise net bir tutum sergilemek yerine bazen yönetimi eleştirirken bazen de isyancılara yönetime fırsat vermeleri için çağrıda bulundular.

Şeyh Ratib en-Nablusî gibi alimler ayaklanmanın ilk dönemindeki pasif tavırlarını, halkın ayaklanmaya topyekûn destek vermemesiyle izah ettiler ve suçun kendilerinde değil, halkta olduğunu iddia ettiler. Suriye halkı üzerinde etkin rolü olan Şam uleması, Suriye'de başlayan ayaklanmaya destek vermemekle birlikte Suriye yönetiminin gösterilere sert müdahalesini sert bir şekilde eleştirmekten geri durmadı. Yönetime reform çağrısı yapan Şam uleması, Suriyeli gençlere "Kim olduklarını bilmedikleri kişilerin arkasından gitmemeleri, cuma namazları sonrasında evlerine çekilmeleri çağrısı" yaptı.

Kimi alimler, ülkeye istikrarın yeniden gelmesini istediler ve ayaklanmanın arkasında ABD ve İsrail'in olduğunu öne sürdüler. Kimi alimler ise Suriye'de kurulacak yeni yönetime ilişkin endişelerini dile getirerek ayaklanmalara destek vermediklerini söylediler.

Diğer Arap ülkelerine nazaran Suriye'de gösterilerin geç bir zamanda başlamasında, Suriye'nin polis devleti olmasının yanı sıra, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in halkı harekete geçirme potansiyeli bulunan ulemayla kurduğu

yakın ilişki de etkili olmuştu. Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in ulemayla kurduğu yakın ilişkiden ötürü Şeyh Nablusî ve Şeyh Sariya, hükümetin televizyonlarına çıkarak halktan sakin olmalarını ve reform sözlerinin yerine getirebilmesi için yetkililere süre tanınmasını istedi.

Şeyh Memduh Cuneyd, 11 Eylül 2012'de el-Cezîre televizyonuna yaptığı açıklamasında, Suriyeli alimlerin ilk dönemde devrime neden destek vermediğine ilişkin sorulara açıklık getirdi. Şeyh Cuneyd, Suriye'deki ayaklanma sürecinin akıbetinin ne olacağını göremedikleri için bir süre beklemeyi tercih ettiklerini, durumun netleşmesinden sonra devrim lehinde tavır sergileyemeye başladıklarını söyledi.[875]

Özellikle de Şam ulemasının isyancılar ile yönetim arasında gelgitler yaşayan tutumu, Suriye ordusunun Ağustos 2011'de Hama'ya düzenlediği operasyonla isyancılar lehinde değişmeye başladı.

Şeyh Kureyyim Racih, Şeyh Hişam Burhanî, Şeyh Usame er-Rifaî, Şeyh Adnan es-Sakka, Şeyh Sariya er-Rifaî, Şeyh Cevdet Said, Şeyh Abdurrahman Kokî, Şeyh Muaz Ahmed el-Hatib, Şeyh Ziyad Cezairî, Şeyh Muhammed Raşid, Şeyh Said Dalvan, Şeyh Nezir Mektebî, Şeyh Muhyiddîn Hamada, Şeyh Halid Tafur, Şeyh Muhammed Fayez Muhammed Avad, Şeyh Mahmud Abdülaziz, Şeyh Fahad Kake, Şeyh Beşir er-Rayes, Şeyh Muhammed Hayr Serivel, Şeyh Fayez Aclonî'nin aralarında bulunduğu ulema, Hama'daki operasyondan Suriye yönetimini sorumlu tuttu.

Ulema, açıklamasında şu ifadelere yer vermişti:

"Ümmetin bütünlüğü ve güven ortamının istikrarına karşı duyarlılığımızdan hareketle biz Şam alimleri olarak Hama ve Suriye'nin diğer şehirlerinde gerçekleştirilen aşırı güç ve şiddet uygulamalarını reddetmekte ve asla kabul etmemekteyiz. Yüzlerce vatandaşımızın kanının aktığı bu aşırı güç uygulamaları merhamet, bağışlama ve yardımlaşma ayı olan ramazan ayını karşıladığımız bir zamanda gerçekleşmiştir.

Biz üzerimize düşeni yaparak işlenen bu katliamı Allah'a havale ediyor ve Suriye yönetimi yetkililerinin tümünü olanlardan sorumlu tutuyoruz. Ve bu yapılanların hepsini tüm Suriye topraklarında kargaşa ortamı yaratmak için işlenmiş bir suç olarak görmekteyiz. Yeni kararnamelerin, yasaların, kanunların bir an önce uygulanmasının üzerinde durarak, özellikle en

[875] Youtube. 15 Eylül 2012. حلقة الندوة التعريفية برابطة علماء الشام www.youtube.com/watch?v=3cbft4amcWQ

kısa zamanda bütün düşünce suçlularının serbest bırakılmasının gerekliliğini vurguluyoruz."[876]

Ağustos 2011'den sonra hutbelere son veren Şam uleması, yurt dışına çıkma fırsatını kollamaya başladı. Temmuz 2012'de Usame er-Rifaî, Şeyh Sariya er-Rifaî, Kureyyim Racih ve Şeyh Ratib en-Nablusî'nin aralarında bulunduğu ulema, Türkiye, Ürdün ya da Körfez ülkelerinde ikamet etmeye başladılar. Türkiye'de Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'yla da bir araya gelen ulema, ülke dışına çıktıktan sonra ayaklanmaya alenî desteklerini ilan ettiler.

Sonuç olarak Hama, Humus ve Dera'nın aksine Şam ve Halep'te kitlesel gösterilerin gerçekleşmemesinde ulemanın bu rolünün önemli etken olduğu söylenebilir. Bundan ötürü özellikle de Şeyh Usame er-Rifaî, Şeyh Sariya er-Rifaî, Kureym Racih ve Şeyh Ratib en-Nablusî gibi Şam'ın önde gelen alimlerinin devrim sürecindeki duruşlarının mercek altına alınması zorunludur.

Şeyh Muhammed el-Yakubî

Şeyh el-Yakubî, 21 Mayıs 1963 yılında Şam'da dünya geldi. Şam'daki Ebû Ramane mahallesindeki Hasan Camii'nin hatibi olan Şeyh el-Yakubî, Şam'daki İbn Arabî Camii'nde dersler vermekteydi. Başta Şam olmak üzere Amerika ve AB ülkelerinde davet çalışmalarında bulundu.

Şeyh el-Yakubî, Suriye'deki ayaklanmaya, ilk dönemden itibaren aktif destek veren ulemanın başında yer aldı. Diasporadaki Suriye ulemasının 12 Temmuz 2011'de Türkiye'de düzenlediği konferans başta olmak üzere Suriyeli muhalif din adamlarının düzenlediği birçok etkinliğe katıldı. 11 Haziran 2011'de Şam'da verdiği hutbesinde, Suriye'de sistematik katliam, tutuklama ve işkencelerin olduğunu belirterek ulemadan sessizliklerini bozmasını istedi. Şeyh el-Yakubî hutbesinde, "Şu an geldiğimiz noktanın sebebi, alim ve hatiblerin sükûtudur" dedi.

Ayaklanmanın "komplo" olarak nitelenmesine tepki gösteren Şeyh el-Yakubî, "Bazıları, halkın devrimini kirletmek için gösterilere sızmış olabilir. Fakat bundan ötürü halkın devrimini, dışarıdan yürütülen komployla bağlayamayız. Halkın, adalet ve özgürlük devrimidir bu. Silahlanarak sivil devrimi

[876] İsrahaber. 2 Ağustos 2011. Şam Alimleri, Hama Katliamını Kınadı http://israhaber.com/sam-alimleri-hama-katliamini-kinadi-12944-haberi.html , El-Arabiya. 2 Ağustos 2011. علماء دين سوريون بالداخل: السلطات احتفت بقدوم رمضان بسفك دم المئات www.alarabiya.net/articles/2011/08/02/160576.html

silahlı devrime dönüştürmek ve böylece ülkeye yıkımı yaşatmak isteyenler olacaktır. Fakat halkımız bilinçlidir" dedi.

El-Yakubî "Birkaç hafta önce bizlere, hutbelerimizde siyasî konulara girmememiz için bir belge imzalattılar. Ben buradan şunu söylüyorum: Bu yaptığımız, siyaset değil dindir. Devlet, ulemadan yardım istiyor. Vakıflar bakanı, ulemadan halkı sakinleştirmesini istiyor" diye konuştu. Hutbesinin devamında, Suriye'deki asker ve sivil herkesin katledilmesini kınadığını belirten el-Yakubî, "Hak talep edenlere silah doğrultulmaz. Söze karşı sözle cihad edilir. Silah sadece sultanın tasarrufu altındadır. Biz, göstericilerin katledilmesini de asker ve subayların katledilmesini de kınıyoruz" demişti.

Geceleri gözüne uyku girmediğini ifade eden Şeyh el-Yakubî, siyasî tutukluların serbest bırakılmasını, askerî güçlerin şehir merkezinden çekilmesini istedi. Halkın reform talebi olduğunu belirten Şeyh el-Yakubî, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in bu konuda hızlı ve cesur adımlar atması gerektiğini belirtti. Şeyh el-Yakubî, bu hutbesinden sonra Türkiye'ye geldi ve bir daha ülkesine dönmedi.

Şeyh Adnan el-Arur

Şeyh Adnan el-Arur, 1948 yılında Hama'da dünyaya geldi. Şîî ve sufî ulemayla girdiği münazaralarla meşhur oldu. Arap Baharı döneminde Bahreyn'de başlayan ayaklanmanın bastırılmasında aktif rol oynadı; Bahreyn muhalefeti aleyhinde propaganda çalışmalarında bulundu.

Bahreyn'deki ayaklanmacıları fitne çıkarmakla suçlayan Şeyh Adnan el-Arur, Dera'da olaylar başlamadan önce Suriye'de gösteri düzenlenmesine de karşı çıkmaktaydı. Şeyh el-Arur, Safa ve Visal TV'de yaptığı konuşmalarında, Tunus ve Mısır'da olayların tabii bir şekilde geliştiğini, Suriye'de ise halkın devrimine hazır olmadığına vurgu yaparak gösteri düzenlemenin haram olduğunu ileri sürmekteydi.[877]

18 Mart 2011'de ayaklanmanın başlaması ve Suudî Arabistan'ın Suriye konusunda tavrını netleştirmeye başlamasıyla eş zamanlı olarak Şeyh el-Arur da Suriye'deki ayaklanmaya destek vermeye başladı. Zamanla göstericiler arasındaki popülaritesi artan el-Arur, göstericiler üzerinde etkin bir şahıs haline geldi; göstericilerin kararlarına müdahil olmaya başladı. Şeyh Adnan el-Arur'un, Humus, Hama, Dera, Deyr ez-Zor, Lazkiye ve Suriye'nin

[877] Youtube. 16 Şubat 2011. العرعور: قبل انطلاق الثورة السورية بأيام قليلة. www.youtube.com/watch?v=SWmyHnGjDfY

diğer şehirlerindeki isyancılar üzerinde etkin olduğu, Vîsal kanalı muhabirleri tarafından sık sık dile getirildi. Suudî sermayeli el-Arabiya televizyonu, Şeyh Adnan Arur'u "Suriye devriminin sembol şahıslarından birisi" olarak niteledi.[878]

Muhaliflerin yayın organlarından Sooryoon.net yazarlarından Ali Ahmed, Suriye'deki devrim gösterilerinde Şeyh Adnan el-Arur lehinde atılan sloganlara dikkat çekerek, Şeyh Adnan Arur'un sahip olduğu halk desteğini vurgulamıştı.[879] Dera, Hama ve Humus başta olmak üzere Suriye'nin birçok şehrinde düzenlenen gösterilerde Şeyh el-Arur lehinde sık sık slogan atıldı.[880]

Visal kanalına telefonla bağlanarak Suriye'deki gelişmeleri Şeyh Adnan'a haber veren Suriyeli ayaklanmacılar, ona "Şeyhu's-Savra (Devrim Şeyhi)" şeklinde hitap ettiler. Visal televizyonunun Maarat Numan'daki muhabiri Ebû Hemmam, Şeyh Adnan'a hitaben "Maarat Numan'da Suriye ordusunda görev yapan albay, komutasındaki tugayla ordudan ayrılarak devrime katıldı. Bu, sana hediyemizdir ey devrim şeyhi!" demişti.

Şeyh Adnan el-Arur'un Suriye'deki isyanda etkin rolüne ilişkin birçok örnek zikredilebilir. Bunlardan biri, cuma günleri düzenlenen gösterilere verilen isimlerdir. 17 Haziran (2011) Cuma günü, Şeyh Adnan'ın çağrısı üzerine "Onurlular Cuması" olarak adlandırıldı.

Suriye'deki ayaklanmanın Türkiye'deki aktif destekçilerinden Firas el-Ganam'la gerçekleştirdiğimiz bir özel söyleşide, Şeyh el-Arur'un oğlu Muhammed aracılığıyla cuma isimlerinin belirlenmesine müdahil olduğunu belirterek, Muhammed'in "arkadan işler çevirdiğini" iddia etmişti.

Suriye'de Mayıs 2011'de başlatılan "tekbir" eylemi de Şeyh el-Arur'un Suriye'deki etkinlik derecesini gözler önüne sermektedir. Şeyh Adnan, 24 Mayıs'ta katıldığı Visal TV'de Suriye halkına "tekbir" eylemi için çağrıda bulundu. Tekbir eylemi, Şeyh el-Arur'un isteği üzerine 27 Mayıs Cuma günü başlatıldı.[881]

---

878 El-Arabiya. 5 Ağustos 2011. الشيخ "العرعور" أصبح أحد رموز الثورة السورية بدعوته لإسقاط نظام الأسد www.alarabiya.net/articles/2011/08/05/160886.html

879 Sooryoon. 24 Mayıs 2011. الاسد طلع صرصور .... ابشر ابشر ياعرعور علي الأحمد : www.sooryoon.net/archives/24695

880 Youtube. 21 Nisan 2011. ابشر ابشر يا عرعور ليلة الجمعة العظيمة www.youtube.com/watch?v=cFIcSOYRrpU

881 İsrahaber. 29 Mayıs 2011. Şeyh Adnan'ın Çağrısıyla Suriye'de Tekbirli Eylem www.israhaber.com/seyh-adnanin-cagrisiyla-suriyede-tekbirli-eylem-12724-haberi.html

Muhammed el-Arur, Suriyeli muhaliflerin gerçekleştirdiği bazı toplantılara, babasını temsilen katıldı. Antalya Konferansı'nı takip etmek için Türkiye'ye gelen Muhammed el-Arur, Visal TV'de yayımlanan "Suriye Devrimi" programına telefonla bağlanarak Humuslu gençlerin selamını Şeyh Adnan el-Arur'a iletti. Muhammed el-Arur, "Humuslu gençlerin sizlere selamı var ey şeyh! Gençler, tekbir eyleminin belirli günlerde ve saatlerde yapılması isteğinde bulundular" dedi. Buna yanıt olarak Şeyh el-Arur, Suriye'den gelen talebi Suriye'deki devrimle yakından ilgilenen kişilerle görüştükten sonra buna düzenleme getirileceğini söyledi.

Tekbir eyleminin yanı sıra Haziran 2011'de Humus'ta düzenlenen kepenk kapatma eylemi de Şeyh Adnan el-Arur'un isteği üzerine gerçekleşti. Hama'da, 10 Haziran 2011'de halkın yoğun ilgi gösterdiği büyük bir gösteri düzenlenmişti. Gösteriye katılımın fazla olmasında, Şeyh el-Arur'un perşembe günü Visal televizyonunda yaptığı konuşması ve gösteriye katılım çağrısı önemli derece etkili olmuştu.

Şeyh el-Arur, Safa ve Visal TV'deki programlarında sık sık Hizbullah ve İran aleyhinde sözler sarf etmekte; Hizbullah savaşçılarının Şam Üniversitesi'ndeki gösterileri bastırdığını, İranlı doktorların ise hastanelere yaralı olarak giren Suriyeli göstericileri bir bir katlettiğini iddia etmekteydi.

Safa ve Visal TV'de Suriye halkına hitap ettiği sırada, telefonla programa bağlanan Suriyeliler, "Etrafta garip şahıslar dolaşıyor. Onlar Hizbullahçılar ve İranlılar. Suriye halkını katlediyorlar" bilgisini paylaşınca Şeyh el-Arur, koltuğundan kalkarak "İran ve Hizbullah"ı hedef alan kışkırtıcı açıklamalar yapmaktaydı.

Şeyh Adnan el-Arur, 11 Haziran 2011'de Visal TV'de yayımlanan programında, Akdeniz'e gönderilen İran donanmasına ait savaş gemilerinin, Suriye deniz sularına girerek Lazkiye'deki devrim yürüyüşünün bastırılmasında kullanıldığını iddia etmişti. Şeyh el-Arur, "Süveyş Kanalı'nı geçen İran'a ait iki gemi, fasid olan mezhepçi akidelerini gerçekleştirmek için Suriye'ye geldi. Gemilerle Lazkiye'yi bombaladılar. Müslümanları, Arapları, Hıristiyanları herkesi katlediyorlar" demişti. Şeyh el-Arur'un bu açıklaması, facebook ve diğer sosyal paylaşım sayfalarında doğruluğu teyit edilmeden paylaşıldı.

Suudî Arabistan'ın Baş Müftüsü Şeyh Abdülaziz bin Baz ve Suudî Arabistan Ulusal Güvenlik Danışmanı Bender bin Sultan'a yakınlığıyla bilinen Şeyh el-Arur, Şiîlerin iktidara gelme hakkına karşı çıkmaktaydı. Bahreyn'de halk gösterilerinin sürdüğü bir dönemde Kuveytli Dr. Tarık Suveydan, Bahreyn'deki

nüfusun çoğunluğu Şiîlerin oluşturduğunu hatırlatarak, Şiîlerin de iktidara gelme haklarının olduğunu savunmuştu. Suveydan'ın bu tavrına karşı Şeyh Adnan el-Arur tepki göstererek Şiîlere iktidarı teslim etmenin meşru olmadığını söylemişti.

Suriye'deki ayaklanma süresince Şeyh el-Arur'un en yakın takipçileri arasında Lübnan eski başbakanı Refik Harirî suikastinin yalancı tanığı Zuheyr Sıddık yer almaktaydı. Hollanda'da yaşayan Sıddık, Şeyh el-Arur'un hemen hemen her programına telefonla katılarak, Hizbullah ve İran'a meydan okudu. TV konuşmalarında Sıddık, yer yer Suriye'de düzenlediği silahlı saldırılardan bahsediyor, yer yer ise silahlı mücadele için Şeyh el-Arur'un vereceği cihad fetvasını sabırsızlıkla beklediğini söylüyordu.[882]

Şeyh el-Arur, başta Özgür Suriye Ordusu olmak üzere Suriye'deki silahlı mücadelenin en önde gelen destekçisiydi. Suriye isyanının etkin destekçilerinden Şeyh Adnan el-Arur, 17 Ekim'de başta gençler olmak üzere gücü yeten tüm Suriyelilerden "Özgür Suriye Ordusu"na katılmalarını istedi.

Şeyh el-Arur, aynı açıklamasında "Suriye ordusundaki yüksek rütbeli bazı subayların kendisiyle irtibata geçtiğini, ordudan ayrılarak Özgür Suriye Ordusu saflarına katılmak için hazır olduklarını belirttiklerini" söyledi. Şeyh el-Arur, daha önce yaptığı açıklamalarda da hâlâ orduda görev yapan asker ve subaylardan gelişi güzel bir biçimde ayrılmamalarını, "sivil halka ateş açma emri" almadıkları sürece ordudan ayrılmamalarını, kendilerine bildirilecek talimata göre hareket etmelerini istemişti.[883]

28 Haziran 2011'de Şeyh el-Arur, Suriye halkını gösterilerden geri adım atmamaya, şehit olmaya çağırdı. Evde oturarak gösterilere katılmayan Suriyelilere seslenen Şeyh el-Arur, Visal TV'de canlı yayınlanan programında "Evde oturmanız için hiçbir özrünüz yok. Gösterilere katılın. Gösterilerde öldürülseniz şehadet mertebesine kavuşacaksınız" dedi. Suriye halkından, şimdiye kadar sürdürdüğü gösterilerden geri adım atmamasını isteyen Şeyh el-Arur, "Gösterilerden geri adım atarsanız, bu sizin için büyük bir felâket olacaktır" diye konuştu.[884]

---

[882] İsrahaber. 29 Mayıs 2011. Şeyh Adnan'dan Silahlı Mücadele İçin Fetva İstendi www.israhaber.com/seyh-adnandan-silahli-mucadele-icin-fetva-istendi-12725-haberi.html

[883] İsrahaber. 17 Ekim 2011. Arur'dan Özgür Suriye Ordusu İçin Gönüllü Savaşçı Çağrısı www.israhaber.com/el-Arurdan-ozgur-suriye-ordusu-icin-gonullu-savasci-cagrisi-13350-haberi.html

[884] İsrahaber. 28 Haziran 2011. Şeyh Adnan Arur, Suriyelileri Şehid Olmaya Çağırdı www.israhaber.com/seyh-el-Arur-suriyelileri-sehid-olmaya-cagirdi-12815-haberi.html

Suriye ordusunun Hama baskını, Suriye devriminin öncü isimlerinden Şeyh Adnan el-Arur'un "Esad yanlısı güçlerin şehirlerinize girmesini her yolla engelleyin, barikatlar kurun" çağrısı üzerine gerçekleşti. Şeyh Adnan el-Arur, Visal televizyonunda yaptığı konuşmalarında Suriye halkından barikatlar kurmalarını isterken, Suriye ordusunun subay ve askerlerinden de vereceği talimatları beklemelerini söylemişti.[885]

Haziran ayının son günlerinde ordudan ayrılacakları yönünde görüş bildiren subaylarla görüşen Şeyh el-Arur, ordudan ayrılma işlemini ileri bir tarihe ertelemelerini istemişti. Şeyh el-Arur, 26 Haziran tarihinde Visal televizyonunda yayınlanan programında, sekiz subaydan ayrılma kararını ertelemelerini talep etmişti.[886] Şeyh el-Arur, TV konuşmalarında Şaron'la Esed'i kıyaslamaya giderek, Şaron'un Esed'den daha merhametli olduğunu savunmaktaydı.

Şeyh el-Arur, ilk dönemlerde gizlese de ayaklanmanın ilerleyen dönemlerinde Suriye'de bir dış müdahaleyi istediğini açıklamıştı. Dış müdahaleye karşı çıkan muhalifleri "hain" olarak ilan eden Şeyh el-Arur, Safa televizyonunda yaptığı konuşmasında, "Ulusal Konsey'de dış müdahaleyi kabul etmediğini söyleyenlerin dillerini kesmek istiyorum" demişti.[887]

Suriye isyanının sembolleşen isimlerinden Şeyh el-Arur, kurulduğu ilk günlerde Suriye Ulusal Konseyi adlı İstanbul merkezli örgütün tutumunu eleştirerek, Ulusal Konsey'i "devirme" tehdidinde bile bulunmuştu. Şeyh el-Arur, başta dönemin Ulusal Konsey Başkanı Burhan Galyun olmak üzere Ulusal Konsey içerisindeki bazı üyelerin, "Suriyeli devrimciler"in "tampon bölge oluşturulması", "Suriye hava sahasının uçuşa yasak bölge oluşturulması" isteğini hiçe sayarak sadece uluslar arası gözlemci talebiyle yetinmelerine tepki gösteriyordu.

Şeyh el-Arur, Ulusal Konsey'e işaretle şunları söylemişti: "Biz, şimdiye kadar Suriye halkının isteklerini yerine getiresiniz diye sizi destekledik ve sizin hakkınızda olumsuz bir şey söylemedik. Fakat buradan Ulusal Konsey üyelerine sesleniyorum. Eğer Ulusal Konsey, halkın isteklerini yerine

[885] İsrahaber. 31 Temmuz 2011. Şeyh Adnan Arur'un Çağrısı Hama'yı Karıştırdı www.israhaber.com/seyh-el-Arurun-cagrisi-hamayi-karistirdi-canli-12933-haberi.html

[886] İsrahaber. 31 Temmuz 2011. Suriye'de Ölü Sayısı 121'e Yükseldi www.israhaber.com/suriyede-olu-sayisi-121e-yukseldi-12936-haberi.html

[887] İsrahaber. 17 Ocak 2012. Şebbiha Ağzıyla Konuşan Galyun, Devrimcilere İftira Atıyor www.israhaber.com/sebbiha-agziyla-konusan-galyun-devrimcilere-iftira-atiyor-14006-haberi.html

getirmezse devrilecek. Cuma gününün ismi de 'Ulusal Konsey Devrilmeli' olacak. Şartımız, halkın isteklerini kabullenmenizdir. Eğer kabullenirseniz, ben ve halk sizin arkanızda oluruz. Eğer halkın isteklerini yerine getirmezseniz, evinize gidin ve susun. Sizin için en hayırlısı budur"[888].

Suriye'deki silahlı gruplar üzerinde, Suriye ordusundan ayrılıp isyancılara katılan subayların rütbesini televizyon aracılığıyla yükseltecek veya onlara talimat verecek kadar nüfuz sahibi olan Şeyh Adnan el-Arur'un dış müdahaleye bakışını yansıtması bakımından, katıldığı bir televizyon programında söylediklerini nakletmekte yarar var.

Şeyh Adnan el-Arur, 7 Ocak 2012'de Safa televizyonunda yayınlanan "Zafere Kadar Suriye'nin Yanındayız" programında, NATO'nun Suriye'ye müdahalesini değerlendirdi.[889] Suriye'de rejimin devrilmesi için her türlü yolun kullanılabileceğini savunan Şeyh el-Arur, "Suriye halkı, bombardımanla (NATO'nun hava operasyonu) sonuçlansa da bu zalimi durdurmak için her türlü yolun kullanılmasını istemektedir. Biz, dinimizi çok iyi biliyoruz. Biz, Suriye halkının hakkını biliyoruz. Biz, ülkemizin güvenliğini hainlerden daha iyi biliyoruz" şeklinde konuştu.

Ocak ayının ilk günlerinde Libya'ya yaptığı ziyaret ilişkin tespitlerini açıklayan Şeyh Adnan el-Arur, Bab el-Aziziye dışında Trablus'ta sadece yedi binanın yıkıldığını iddia etti. Şeyh el-Arur, NATO'nun Libya'da kullandığı "akıllı" bombaların sadece hedef alınan noktalara zarar verdiğini öne sürerek NATO'nun Suriye'ye hava operasyonu düzenlemesi halinde halkın çok fazla zarar görmeyeceğini savundu.

Şeyh el-Arur, görüşlerini açıklarken programın sunucusu oğul Muhammed Hazim el-Arur, "Halk, ne istiyor bakalım" diyor ve Homs'un el-Vaar bölgesinde devrimcilerin düzenlediği gösteriyi yayınlıyordu. Gösteride Suriyeli devrimciler "Halk, NATO'yu istiyor", "Bize de gel ey NATO" şeklinde slogan atıyordu.[890] El-Vaar'daki gösterinin izletilmesinden sonra oğul el-Arur'un "Suriyeli devrimcilerin, Libya'da olduğu gibi NATO tarafından desteklenmesi gerekmiyor mu?" şeklindeki sorusuna Şeyh el-Arur, şöyle yanıt veriyordu:

[888] İsrahaber. 31 Ekim 2011. Şeyh Adnan Arur, Suriye Ulusal Konseyi'ni Devirecek www.israhaber.com/seyh-el-Arur-suriye-ulusal-konseyini-devirecek-13494-haberi.html

[889] Youtube. 8 Ocak 2012. مع سوريا حتى النصر www.youtube.com/watch?v=qIugKOZICH4

[890] İsrahaber. 27 Ekim 2011. Suriye'den NATO Çağrısı www.israhaber.com/suriyeden-nato-cagrisi-1058-videohaberi.html

"NATO'nun akıllı füzeleri halka zarar vermiyor"

"Libya'ya ayak basmadan önce hüzünlüydüm. Çünkü, NATO tarafından bombalanan Zintan, Misrata, Zaviye, Trablus ve Bingazi'nin yerle bir olduğunu düşünüyordum. Fakat, Libya'ya gidince hüznüm sevince dönüştü. Bunun iki sebebi var. Birincisi, insanlar mutlular; mesela, portakal satıyorlar... İkinci sebep ise Bab el-Aziziye dışında Trablus'ta yıkılan bina sayısı yediyi geçmez. Hedef alınan noktalar için akıllı bombaların kullanılmasından ötürü zarar, yıkılan bina sınırları dışına çıkmadı. (Oğlu Muhammed el-Arur araya girerek "O binaların hedef alınmasını da devrimciler istedi" dedi.)

Şeyh el-Arur, açıklamasına şöyle devam etti: "Hatta Libyalılar bana dedi ki: Biz, yıkılan binanın hemen yanında duruyorduk ve NATO'nun füze saldırısını izliyorduk. Misrata'da da sadece Trablus ve Bingazi caddelerindeki binalar zarar gördü. Bunun dışında insanlar zarar görmedi. Eğer Suriye için Arap Birliği'nin müdahalesi söz konusu değilse halk NATO'yu istiyor. Kim karşı çıkarsa çıksın ben de halkın bu isteğini istiyorum. Benim görevim, halkın sesini yükseltmek. Ben, halkıma şahitlik ediyor ve sözlerini yükseltiyorum. Eğer Arap Birliği, halkın bu isteğini gerçekleştirmekten acizse NATO ya da NATO'nun dışındakilere merhaba.."[891]

Siyasal alanda İran ve Hizbullah karşıtlığıyla bilinen Şeyh Adnan el-Arur, bu karşıtlığını mezhebî argümanlarla destekliyor ve Suriye'de de mezhep çelişkilerini vurguluyordu. Şeyh el-Arur'un, 18 Şubat'ta Safa ve Visal başta olmak üzere Selefî çizgide yayın yapan birçok televizyondan canlı yayınlanan konuşmalarından sadece küçük bir örnek: "Evet! Nasıl ki Humuslular, Halid bin Velid'in torunlarıysa, Şamlılar da Muaviye'nin (r.a) torunlarıdır. Başımız dik! Kur'ân ve Nebevî Sünnet'in emrettiği üzere biz Muaviye'ye tabii olanlarız. Bununla da gurur duyuyoruz!"[892]

Şeyh Usame er-Rifaî

1944 yılında Şam'da doğan Şeyh Usame er-Rifaî, 1971 yılında Şam Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Fakültesi'nden mezun oldu. Davetçi Şeyh Abdulkerim er-Rifaî'nin oğlu olan Şeyh Usame, Şeyh Abdulkerim Rifaî

[891] İsrahaber. 2 Mayıs 2012. Şeyh Adnan Arur Son Noktayı Koydu: Halk, NATO>yu İstiyor http://israhaber.com/seyh-adnan-arur-son-noktayi-koydu-halk-natoyu-istiyor-14722-haberi.html

[892] İsrahaber. 22 Şubat 2012. Özgür Ordu'nun Şeyhi: Biz, Muaviye'ye Tabii Olanlarız http://israhaber.com/ozgur-ordunun-seyhi-biz-muaviyeye-tabii-olanlariz-14198-haberi.html

Camii'nde hutbe ve ilmî dersler vermekteydi. Hocaların hocası olarak bilinen Şeyh er-Rifaî, Eymen Şava gibi saygın ilim adamlarının yetişmesinde önemli katkısı olmuştu.

Suriye'nin saygın İslâm alimlerinden Rifaî Camii İmamı Şeyh Usame er-Rifaî, rejim karşıtı gösterilerinin başlamasıyla birlikte, ülkedeki krizin aşılması için devlete ve halka nasihatlerde bulunan hutbeler verdi. Şeyh Usame'nin her cuma hutbe verdiği Rifaî Camii, ayaklanmanın ilk başladığı günlerden itibaren Suriyeli isyancıların merkezi haline dönüştü. Suriye güvenlik güçleri zaman zaman Rifaî Camii'deki göstericileri çıkarmak için güç kullandı.[893]

Şam'ın önde gelen alimlerinden Şeyh Usame er-Rifaî, 25 Mart'ta verdiği cuma hutbesinde, olağanüstü hal yasasının en kısa zamanda kaldırılması, özgürlüklerin genişletilmesi ve düşünce suçlularının serbest bırakılması çağrısında bulundu.

Şeyh Usame, 1 Nisan'da (2011) verdiği hutbesinde, "Bizler alimler olarak, ülkede tıkanma gördüğümüz zaman, oraya parmak basmamız gerekiyor. Devletin önünde bu takınmayı aşacak sükunetin anahtarlarını koymamız gerekiyor" demişti. Aynı hutbesinde olağanüstü hal kanunun kaldırılmasını önemli ve olumlu bir gelişme olarak gördüğünü kaydeden Şeyh er-Rifaî, devletten ülkede herhangi bir krizin tutuşmasına yol açacak her türlü fitilin kaldırılmasını istedi. Ülkenin iki şekilde de yönetilebileceğini belirten Şeyh Usame, kötü model için Haccac'ı, iyi model için Hulafa-i Raşidin'i örnek gösterdi; yöneticileri halkın kalbine girmeye çağırdı.

Halka itidal ve sağduyu çağrısı

Hutbesinde gençlere de seslenen Şeyh Usame, Suriye'nin içinde bulunduğu dönemi "kör fitne" olarak niteleyerek gençleri sükûnete davet etti ve şunları söyledi:

"Sizler bizim için çok değerlisiniz. Siz, bizim göz bebeğimizsiniz. Siz, bizim hayatımızdaki her şeysiniz. Sizin yerinizi dolduracak başka hiçbir şey yok. Gece gündüz sizin dünya ve ahiretinizi düşünüyoruz. Kalbimizdeki sizin yerinizi başka hiçbir şey doldurmayacak. Ey gençler! Tek başınıza ve iyice araştırmadan hareket etmeyin. Geçmişte iyice araştırmadan hareket edildiği için gençlerimizi kaybettik. Fakat biz, sizi kaybetmek istemiyoruz. Bundan ötürü gençler, aceleci olmamanızı istiyorum. Tâbi olduğunuz kişileri geniş

[893] El-Cezire. 1 Nisan 2011. قتلى بتفريق مظاهرات قرب دمشق www.aljazeera.net/mob/f6451603-4dff-4ca1-9c10-122741d17432/8a7aa52c-8fe4-4cc7-8852-c5b9d7705025

ufuk ve derin bakışla analiz ediniz. Tâbi olduğunuz kişiyi, tarihini, bu ülkedeki yönelimini biliyor musunuz? Bu tür sıcak olaylarda düşmanın bir parmağının olmadığını sakın düşünmeyin. Düşmanlar, Müslümanların işlerine karışarak onları uçuruma sürüklüyor. Düşmanlar John, Petreus, Michael değil; düşmanlarımızdan bazıları, bizim isimlerimizi taşır ve bazıları da bizim ırkımızdandır. Herkesin peşine takılmayın ki ümmetimiz sizi kaybetmesin. Tanımadığınız kişilerin peşinden gitmeyin. Namazdan sonra aklı başında bir şekilde evlerimize çekilelim. Sonucunun ne olacağını bilmediğimiz, bizim için nelerin planlandığını bilmediğimiz olaylara girmeyelim".

Yönetime merhamet çağrısı

Şeyh Usame er-Rifaî, yaptığı konuşmalarla, Suriye yönetimini halka karşı merhametli olmaya çağırdı. Şeyh Usame er-Rifaî, 8 Nisan'da verdiği hutbesinde, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in attığı son adımlarına işaretle "Cumhurbaşkanı, yaraya uygun devayı kullandı. Yetkililerden, alınan kararları eksiksiz olarak hayata geçirmesini rica ediyoruz. Çünkü ülkenin istikrarı için buna ihtiyacı var" şeklinde konuştu. Şeyh Usame hutbesinde, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in yeni aldığı kararlar çerçevesinde, Dera ve Duma gibi şehirlerde yaşamlarını yitirenler için Suriye medyasında artık "şehitler" denilmesinin önemli bir gelişme olduğunu söyledi. Şeyh Usame, aynı hutbesinde mescidler içerisinde slogan atan gençleri uyararak, mescid içerisinde seslerin yükseltilmemesini istedi.

Şeyh Usame er-Rifaî, 14 Nisan'daki hutbesinde, Suriye'nin içinde bulunduğu hali "fitne" günleri olarak nitelerken; istisnasız tüm Suriyelilerden birbirlerinin kanını dökmemelerini, Müslümanın kanının dökülmesinin haram olduğunu ifade etti. Şeyh Usame, 14 Nisan'daki hutbesinde, mescid içerisinde slogan atılmaması tavsiyesine uyulması çağrısını yineledi.

Şeyh Usame, 10 Haziran 2011'de verdiği hutbesinde ise Suriyeli göstericilerin maruz kaldığı şiddete kendi gözleriyle tanık olduğunu vurgulayarak, Suriye yönetiminden göstericilere karşı uygulanan şiddete son vermesini istemişti. Şeyh Usame, komplo iddialarına tepki göstererek Suriye ve diğer Arap ülkelerindeki gösterilerin, ülkedeki zulmün neticesinde başladığını söyledi. Şeyh Usame hutbesine şöyle devam etti: "Ülkede 48 yıldır zulüm devam ederken, biz insanlardan bu gösterileri sona erdirmesini nasıl isteyebiliriz? Biz, hiçbir insanın gösterilere katılmasını temenni etmeyiz, herkesin güven içerisinde yaşamasını isteriz. Biz, tüm yetkililerle karşılaştığımızda,

halkın taleplerini sunduk. Bu taleplerin en kısa sürede yerine getirilmesi gerektiğini söyledik. Fakat, taleplere karşılık veren olmadı. Bu, büyük bir beladır. Çözüm, rejimin elindedir".

Şeyh Usame, Şam'ın Kefer Susa semtindeki Rifaî Camii'nde 12 Ağustos 2011'de verdiği cuma hutbesinde, Hz. Muhammed'in "Merhamet ediniz ki, merhamet bulasınız" hadisine işaretle, Suriye yönetiminden halka karşı daha merhametli olmasını istedi.

Şeyh Usame hutbesinde şunları söyledi: "Biz, üzerimizdeki belayı kaldıracak bir sevgiye muhtacız. Biz, liderliğin halkını gerçek anlamda sevmesine muhtacız. Bu sevgi sadece sözde kalmamalı, merhametle karşılık bulmalıdır. Bu sevgi sonucunda halka karşı merhametli yaklaşılmalıdır. Bundan ötürü bu ülkenin yöneticilerinden, liderliğinden bu mübarek ayda taleplerimiz olacaktır. Biz, gösteri ya da eleştiri olarak adlandırmıyoruz. Halkın devletinden yöneticilerinden talepleri olur. Bu taleplerden birisi de ülkede merhametin hakim kılınmasıdır. Eğer bu sağlanmazsa liderler ve halk olarak, yönetenler ve yönetilenler olarak hepimizin büyük ve şiddetli bir belaya doğru ilerlemekte olduğumuz bilinmelidir".

Şeyh Usame, ülkede merhametin halka korku salan tanklarla, silahlarla sağlanamayacağını belirterek, bu görüntünün kaldırılması gerektiğini kaydetti ve "Rabbimizden üzerimizdeki bu belayı kaldırmasını istiyoruz" dedi. Suriye'deki halkın eline taş dahi almadan sokaklara indiğini, haklı taleplerinden ötürü göz altına alındıklarını belirten Şeyh Usame, "Göz altındaki tutuklular, böylesine mübarek günlerde serbest bırakılmayacaksa ne zaman serbest bırakılacak?" diye sordu. Suriye'deki güvenlik güçlerinin halka korku salan güçlere dönüştüğünü savunan Şeyh Usame, bu durumun devam etmesi halinde ülkede merhametin sağlanamayacağını vurguladı.[894]

Şeyh Usame er-Rifaî'nin rejime yönelik eleştirilerinden ötürü muhalifler, Şeyh Rifaî Camii'ni eylemlerin başlangıç noktası olarak kullanmaya başladı. Bunun üzerine Suriye güvenlik güçleri, 26 Ağustos 2011'de düzenlenen gösteriye müdahale etti ve zor kullanarak camiye girdi. Camideki muhaliflerle güvenlik güçleri arasında yaşanan çatışmada, Şeyh Usame de başına aldığı darbeyle yaralandı.[895]

---

[894] İsrahaber. 12 Ağustos 2011. Şeyh Usame'den Esad Yönetimi'ne Uyarı http://israhaber.com/seyh-usameden-esad-yonetimine-uyari-13002-haberi.html

[895] İsrahaber. 27 Ağustos 2011. Şeyh Usame Hastanelik Oldu www.israhaber.com/seyh-usame-hastanelik-oldu-13087-haberi.html

Şeyh Usame, bu saldırıdan sonra Suriye'deki hutbelerine son verdi. Uzun süre Şam'da yaşamaya devam eden Şeyh Usame, şiddetin artması üzerine Suriye'den ayrıldı. Şeyh Usame, bir süre de Türkiye'de ikamet etti. Temmuz 2012'de bir grup Suriyeli alimle Türkiye'ye sığınan Şeyh Usame er-Rifaî, Eylül 2012'de Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile görüştü. Görüşme sonrasında Şeyh Usame şu açıklamayı yaptı: "Sayın Davutoğlu ile yaptığımız görüşmede, Türk ve Suriye halkının bir bütün ve aynı ümmetten olduğunu hissettik. Her gün kıyıma uğrayan ve öldürülen Suriye halkının hiçbir şekilde Türk halkı ve hükümeti tarafından yalnız bırakılmayacağı mesajını aldık. Davutoğlu'nun yüreğinden taşan sevgi ve merhamet duygularına şahit olduk".

"Medine'ye gelen muhacirleri karşılayan ensar gibi olabilsek; muhacirler olarak, bizi ensar olarak görün" sözünün kedilerini çok etkilediğini ifade eden er-Rifaî, duygu dolu görüşmede kimilerinin göz yaşlarını tutamadığını anlattı.

Davutoğlu'nun, Esed yönetiminin düşmesinden sonra mezhebî çatışmadan derin endişe duyduğunu aktaran er-Rifaî, "Kendisine Suriye alimleri olarak ülkede herhangi bir çatışma olmayacağının, buna karşı mücadele edeceğimizin teminatını verdik." dedi.

Şeyh Usame, Cihan Haber Ajansı'na yaptığı açıklamasında, yeni dönemde Türkiye'yi örnek alacaklarını belirtti ve "Yeni Suriye'nin Türkiye gibi olmasını arzu ediyoruz. Her türlü kalkınmada yeni Suriye'nin Türkiye'yi örnek almasını istiyoruz. Kültürel, ekonomik ve kanun alanında Türkiye gibi olmasını istiyoruz ki Suriye'de kanun yok. Suriye'de çıkar hesapları var. Halkın çıkarlarını birileri için çiğnediği hesaplar söz konusu. Ülkeyi yöneten özel ilişkiler var. Yeni yönetimde adalet ve kanunun üstünlüğünün olmasını istiyoruz. Kanunun üstünlüğü söz konusu olduğunda tüm sorunlar biter." dedi.[896]

Şeyh Sariya er-Rifaî

Şeyh Usame'nin kardeşi olan Şeyh Sariya er-Rifaî, 1948 yılında Şam'da dünyaya geldi. 1977 yılında Ezher Üniversitesi'nden mezun olan Şeyh Sariya, daha sonra tefsir bölümünde yüksek lisans yaptı.

Suriye'de insanî yardım çalışmalarında bulunmak için Nimeti Koruma Derneği'ni kuran Şeyh Sariya, Kefer Susa'daki Zeyd bin Sabit el-Ensarî Camii'nde ders ve hutbe verdi.

---

[896] Zaman. 12 Eylül 2012. Şam Alimleri Başkanı Rifai: Yeni Suriye'nin Türkiye'yi örnek almasını istiyoruz www.zaman.com.tr/newsDetail_getNewsById.action?haberno=1344576

Şeyh Sariya, 6 Nisan 2011'de Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le görüşen alim heyetinin içerisinde yer aldı. Görüşmenin oldukça verimli geçtiğini belirten Şeyh Sariya er-Rifaî, Suriye'de olumlu gelişmelerin yaşandığını belirterek "Bugün olağanüstü hal kanunu kaldırılıyor. Başkan Esed'e, olağanüstü halin kaldırılma kararının ne zaman alınacağını sordum. Bana, 'Bir hafta ya da 10 gün içerisinde alınacağını' söyledi" şeklinde konuştu.

Dünya televizyonuna Cumhurbaşkanı Esed'le yaptığı görüşmeyi değerlendiren Şeyh er-Rifaî, insanların gönüllerini ferahlatacak reformların geciktirilmeden acilen gerçekleştirilmesini istediğini; aksi takdirde düşmanın provoke edeceğini ve ülkenin büyük bir fitnenin içerisine düşeceğini söyledi.

"Devlet taleplerimizin karşılanacağını söylüyorsa, bu gösteriler neden?"

Şeyh er-Rifaî gösterilerin provoke edilmesi üzerine gençlerin gösterilere katılmaması gerektiğini belirterek şunları söyledi: "Lazkiyeli gençler bana geldi. Bana, 'Sivil gösteriye çıktık. Nereden ve kim tarafından olduğunu bilmediğimiz yerlerden ateş açıldı. Önümdeki üç kişi ve arkamdaki üç kişi de vuruldu' dediler. Ben de onlara şu nasihatte bulundum: 'Taleplerinizin karşılanacağı ilan edilmişken, eğer bilmediğiniz kişiler tarafından bilmediğiniz yerlerden ateş açılıyor ve göstericiler ölüyorsa, bu gösterilere katılmayın, evlerinizde kalın. Eğer devlet, bizim tüm isteklerimizi birkaç gün içerisinde karşılanacağı sözünü verdiyse neden gösteri düzenleniyor. Sivil gösterilerin sonucu, kan dökülmesine yol açıyorsa ve sivil gösterilerle ulaşmak istediğimiz hedeflerimize en kısa sürede ulaşacağımız bize bildirilmişse, bu gösteriler neden? Eğer hedeflerimiz gerçekleşmişse neden evlatlarımızın kanlarının dökülmesine yol açıyoruz?"

"Suriye düşmanları halkın meşru taleplerini istismar ediyor"

Suriye ve ümmetin düşmanlarının göstericiler arasına sızarak halkın meşru taleplerini istismar ettiği görüşüne katılan Şeyh Sariya, "Eğer bu fitne olmasaydı, ülkedeki tüm yolsuzluklar son bulana kadar, gösterilerin katlanarak artmasını isterdim" dedi. Suriye'nin Humus şehrinde yaşayan Şeyh Luey Zabî gibi selefî ulema ise Şeyh Sariya'nun bu açıklamasına tepki gösterek, gösterilere katılmaya devam edeceklerini söyledi.[897]

---

[897] Youtube. 8 Nisan 2011. رسالة من الشيخ لؤي الزعبي الثورة السورية درعا www.youtube.com/watch?v=M7bOrg9mwYI

Şeyh Sariya, 1 Nisan cuma gününün "Öfke Günü" ya da "Meydan Okuma Günü" olarak isimlendirilmesine karşı çıktığını; cumanın "Sevgi Günü" olarak isimlendirilerek Beşşar Esed'den halka karşı merhametle yaklaşmasının ve reform talep edilmesinin gerektiğini söylemişti.

Şeyh Sariya, Ağustos 2011'de Suriye ordusunun Hama'ya düzenlediği askerî operasyon sonrasında rejime yönelik eleştirilerini sertleştirdi. Şeyh Sariya, 12 Ağustos 2011'de yönetime hitaben yaptığı konuşmasında "Eğer göstericilere karşı operasyonları durdurmazsanız halkın tamamı size karşı ayaklanacak" demişti.[898]

Bununla birlikte, Suriyeli gençlerin sokağa dökülerek protesto gösterisi düzenlemesine karşı çıkan Şeyh Sariya, kendisinin halk yerine Cumhurbaşkanı Esed'le görüşeceğini söylemişti. Şeyh Sariya "Şu an sesimin ve sözlerimin liderliğe ulaşacağından emin olun. Onların hepsini uyaracağım. Eğer orduyu çekmez, tutukluları serbest bırakmazsalar halk sakinleşmeyecek. Bu çirkin eylemlerin tamamından Suriye yönetimini sorumlu tutuyorum" diye konuştu.[899]

Şiddetin iyice tırmandığı Haziran 2012'den sonra yurt dışına çıkan Şeyh Sariya, Suudî Arabistan, Türkiye, Ürdün ve Katar gibi ülkelerde ikamet etti. Suriye hükümeti, yurt dışına çıktıktan sonra tavrını değiştiren Şeyh Sariya'nın mal varlığına el koydu.[900]

2 Haziran 2012'de Suriyeli esnafa kepenk kapatması çağrısında bulunan[901] Şeyh Sariya, ülke dışına çıktıktan sonra 20 Temmuz 2012'de el-Arabiya TV'de yayınlanan 10 dakikalık konuşmasıyla, Suriye'deki ayaklanmaya desteğini net bir şekilde ilan etti. Alevîlerden Suriye rejimiyle irtibatlarını kesmelerini isteyen Şeyh Sariya, ordudaki subay ve askerlerden Özgür Suriye Ordusu'na katılmaları çağrısını yaptı. Şeyh Sariya ayrıca, halktan Özgür Suriye Ordusu'na destek olmalarını istedi.[902]

---

[898] El-Kudsu'l-Arabî. 18 Ağustos 2011. www.alquds.co.uk/index.asp?fname=data\2011\08\08-18\18qpt961.htm

[899] Youtube. 12 Ağustos 2011. خطبة الجمعة الشيخ سارية الرفاعي ٢١ رمضان ١٤٣٢ www.youtube.com/watch?v=x5uFFW5YUnU, El-Kudsu'l-Arabî. 18 Ağustos 2011. www.alquds.co.uk/index.asp?fname=data\2011\08\08-18\18qpt961.htm

[900] El-Kudsu'l-Arabî. 3 Eylül 2012. سورية: الحجز على أموال مناف طلاس وعائلته www.alquds.co.uk/index.asp?fname=data\2012\09\09-03\03z498.htm

[901] El-Arabiya. 2 Haziran 2012. الثورة وصلت إلى أسواق دمشق الرئيسية في نقطة تحول بالمشهد الأمني www.alarabiya.net/articles/2012/06/02/218049.html

[902] El-Arabiya. 20 Temmuz 2012. الداعية سارية الرفاعي: ساعة النظام السوري حانت www.alarabiya.net/articles/2012/07/20/227464.html

Şeyh Sariya, kadir gecesi münasebetiyle Ağustos 2012'de Kilis'teki mülteci kampına giderek mültecilerle bir araya geldi. Bu ziyarete Şeyh Nablusî, Memduh Cuneyd, Abdulkerim Bekkar, Adnan Saka, Cemal el-Seyravan, Ebu'l-Hayr Şukrî, Zağlul Neccar, Enes Suveyd, Ammar Kurabî, Kureym Racih, Usame er-Rifaî, Halid Ebû Salah, Heysem el-Malih katıldı.

Şeyh Ratib Muhammed Nablusî

Aslen Filistinli olan Şeyh Ratib Muhammed Nablusî, Şam'ın önde gelen alimleri arasında yer almaktadır. Dedesi Şeyh Abdulganî Nablusî'nin adını taşıyan Rukneddin'deki camiide verdiği dersler, yüzlerce kişi tarafından ilgiyle takip edilmekteydi.

Şeyh Nablusî de Şeyh Usame ve Şeyh Sariya gibi ayaklanmanın ilk günlerinde yaptığı açıklamayla, halkı sükûnete davet etti, yönetimin söz verdiği reformları hayata geçirebilmesi için süre tanınmasını istedi. Nisan 2011'de hükümet yanlısı televizyonlarda yayınlanan konuşmasında Şeyh Nablusî, Suriyelilerden ülkelerinde yaşanan olaylara karşı hikmetle ve bilinçli bir şekilde yaklaşmaları çağrısında bulundu; krizin daha da derinleşmemesi için sakin olmalarını ve tansiyonu yükseltmemelerini istedi.

Yönetime reformlar için zaman verin

Şeyh Nablusî konuşmasına şöyle devam etti: "Sözde özgürlük ve reform talep ederken silahlanıp vatandaşlarını korkutan ve öldürenlere kesinlikle müsaade edilmemelidir. Bir davetçi olarak ben, bu dönemde sükûnet ve diyaloğun önemli olduğunu düşünüyor ve geleceğin hem vatan hem de vatandaş için hayırlı olacağını umuyorum". Yaşananlardan Suriye halkının ve liderliğinin ibret alması gerektiğini savunan Şeyh Nablusî, Suriyeli yetkililerin verdiği reform sözlerinin yerine getirilmesi için vatandaşların zaman tanınmasını istedi.

Şeyh Nablusî, "Yaşananlardan hem Suriye liderliği hem de biz halk, ibret almalı ve hep beraber gelecek dönemi inşa etmeliyiz. Şu ana kadar verilen vaatler, inşallah ilerleyen günlerde gerçek anlamda hayata geçirilecek. Vatandaşlar bu dönemde sakin olmalı, akılcı hareket etmeli ve bu güzel ülke için hayır istemeyenlerin arkasından gitmemeli" şeklinde konuştu.

Ülke dışından kışkırtıcı ifadelere tepki

Suriye dışındaki bazı ulemanın televizyonlara çıkarak Suriye'deki olaylar hakkında konuşmasına tepki gösteren Şeyh Nablusî "Keşke bu alimler,

Suriye hakkında konuşmadan önce Şam'daki ulemadan birisini arayarak bilgi alsalardı. Çünkü bizim ülkemizin bölgedeki diğer ülkelerden farklı bazı özel durumları var. Bu ülkedeki sorunlar, dışarıdan sunulan önerilerle çözülemez. Çünkü bu durum, ülkeyi fitneye sürükleyebilir" dedi.

Şeyh Nablusî, güvenlik güçlerinden vatandaşlara karşı iyi muamelede bulunmasını isterken, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in "göstericilere ateş açılmaması" emrini hatırlattı.[903]

Haziran 2011 sonrasında Şam'daki hutbelerine ara veren Şeyh Nablusî, iç savaşın başladığı Temmuz 2012'de yurt dışına çıkarak, Suriyeli isyancılara desteğini ilan etti. Şeyh Nablusî, 14 Ağustos 2012'de Kilis'teki mülteci kampına giderek[904] Suriyeli mültecilere hitaben bir konuşma yaptı.[905] Şeyh Nablusî, kamptaki konuşmasında siyasî konular yerine dinî konularda konuşmayı tercih etti.

24 Ağustos 2012'de Ürdün'deki mülteci kamplarında temaslarda bulunan Şeyh Nablusî, Suriye'deki ayaklanma konusundaki tutumunu değiştiğini, 4 Eylül 2012'de yaptığı konuşmasıyla ilan etti. Şeyh Nablusî konuşmasında şunları söyledi: "Bazı kardeşlerimiz bana, devrime karşı tavrımın ne olduğunu soruyor. Ben, devrimin ilk haftalarında yaptığım hutbeler ve yazılı açıklamalarla tavrımı ilan ettim. Hutbelerimi dinleyen, açıklamalarımı okuyan herkes, Suriye'deki yönetimin hak ve özgürlük talep eden halka karşı katliam ve baskı siyasetini reddettiğimi bilir".

Şeyh Nablusî konuşmasının devamında şunları söyledi: "Alimler, toplumun parçalarından bir parçadır. Toplumun diğer parçalarının başına ne geliyorsa alimlerin başına da o gelir. Alimleri güç yetiremeyecekleriyle sorumlu tutmak insaflı bir tavır değildir. Sorumluluk herkesin omuzlarındadır. Alimlerin gerçekleri tüm çıplaklığıyla söylemesi gerektiği gibi gazetecilerin de devrimcilerin yanında durması gerekmektedir. Esnaf ve tüccarların da bu devrime destek vermesi gerekir. Sivil toplum örgütleri de devrime destekte rollerini üstlenmeleri gerekir. Toplumdaki farklı grupların tekâmülü böyle gerçekleşir. Fakat bu durum, özellikle de devrimin birinci senesinde istenildiği şekilde gerçekleşmedi. Bu da alimlerden beklenen rolün gerçekleşmemesine

---

[903] Youtube. 20 Nisan 2011. الضال المضل الدكتور محمد راتب النابلسي www.youtube.com/watch?v=6DkxZz2v7uQ

[904] Youtube. 18 Ağustos 2012. استقبال رابطة علماء الشام لقائد المجلس الثوري في حلب www.youtube.com/watch?v=YJR8pkoOVtQ&feature=related

[905] Youtube. 14 Ağustos 2012 www.youtube.com/watch?v=3KAYoc5hIf8&feature=related

yol açtı. Fakat bu sözlerim, sorumluluktan kaçmak ya da sıyrılmak değil. Tam aksine tüm insanların takınması gereken bir durumdur".

Alimlerin hakkı söylediklerini ve bundan ötürü de tecrit edildiklerini ve zulme maruz kaldıklarını belirten Şeyh Nablusî konuşmasını şu sözlerle bitirdi:

"Devrimciler ve hak talebinde bulunan gençlerin mescidlerde yetişen kişiler olduğunu söylersem abartmış olmam. Bütün bunlardan sonra sadece alimlerin gereken rolü oynamadıklarını söylemek doğru olur mu? Açıkça söylüyorum. Ben, devrimin ilk dönemlerinde, toplumun rejimi devirme yolunun nasıl olacağı hususunda ittifaka vardığını görmedim. Bundan ötürüdür ki rejim zulmünü artırdı. Suriye halkının büyük bir kısmı, devrime destek vermedi. Buna karşı bazı kahramanlar ayaklandılar, gösteri düzenlediler, değerli değersiz neleri varsa feda ettiler. Bu rejim size doğrudan zarar vermediği sürece sizler, bu kahramanların yanında durmak yerine kenarda durdunuz, tarafsız kaldınız. Suriye toplumunda tüccarların büyük bir kısmı kendi şahsî çıkarlarını gözetti; hatta rejimin yanında durdu. En zor anlarda çarşı ve piknik alanlarına bakanlar, söylediklerimin doğruluğunu anlar. İşte bu şartlardan ötürü ben, sonucu ölümle sonuçlanacak gösterilere katılmaları için teşvikte bulunmadım. Toplumda icma göremediğim için susmanın en iyisi olduğunu düşündüm. Fakat bugün durum değişti; icma gerçekleşti. Gerçekleşen icma, benden beklenen rolü yerine getirmeme sevk etti"[906].

Enes Ayrut

Suriye'nin kuzey batısındaki sahil şehri Banyas'taki er-Rahman Camii'nin imamı olan Şeyh Enes Ayrut, Banyas şehrindeki ayaklanmanın öncüsüydü. Suriye yönetimi tarafından Banyas'taki fitnenin başı olarak görülmekteydi.

18 Ağustos 2011'de Suriye'yi terk ederek Türkiye'de yaşamaya başlayan Ayrut, Suriye'de bulunduğu süre zarfında, yönetim karşıtı birçok gösteriye önderlik etmişti. Şeyh Ayrut, 11 Mart'ta okuduğu hutbesinde yönetimden reform talep etmiş, 18 Mart'ta Dera'da düzenlenen gösterilerde dört sivilin öldürülmesinden sonra ise "rejimin devrilmesi" çağrısında bulunmuştu.

Şeyh Ayrut "Rejim, Banyas'taki gösterilerden sonra milis güçlerinden diri ya da ölü başımı istedi. Benim için 'fitnenin başı' dediler. Bize ne gelirse Allah'tan gelir. Banyas'ta beni aradılar. Ben, arama yaptıkları bir evin odasındaydım.

[906] Youtube. 6 Eylül 2012. موقف الشيخ محمد راتب النابلسي من الثورة السورية www.youtube.com/watch?v=2yr6mRV8r5I&feature=related

Fakat beni göremediler. Allah, beni tutuklanmaktan kurtardı. Onların planlarına rağmen ben, sağ salim ülkeden çıktım" diye konuşmuştu.[907]

Şeyh Enes Ayrut, 26 Nisan'da düzenlenen gösteride yaptığı açıklamasında da şunları söyledi: "Banyas'a girmeyi planlayan güvenlik güçlerini uyarıyoruz. Biz, çıplak göğsümüzle rejim güçlerine karşı mücadele edeceğiz. Eğer ölür ve şehid olursak, ruhlarımız kabirlerden çıkacak ve özgürlük isteyecektir"[908].

9 Mayıs 2011'de tutuklanan ve kısa bir süre göz altında tutulan[909] Şeyh Ayrut, 22 Nisan'da halka hitaben yaptığı konuşmasında göstericilerden "sivilliği" korumalarını isterken, kendilerinin özgürlük mücadelesi verdiğini söylemişti.[910] Şeyh Enes'in katıldığı 19 Nisan'daki gösteride ise "Halk rejimi devirmek istiyor" ve "Karadavi... Karadavi..." şeklinde slogan atıldı.[911]

Eş-Şarku'l-Avsat gazetesine konuşan Şeyh Ayrut şunları söyledi: "Zafer yakın! Şam'da Zebadani, İdlib'de Cebel-i Zaviye ve Humus'ta Baba Amr'ın yanı sıra birçok mahalle kurtarıldı. Özgür Suriye Ordusu gençleri, bu bölgelere hükmediyor. Şebbiha ise bu mahallelere giremiyor. Bugün bir kez daha tekrarlıyorum. Biz, Allah'la beraber başladık. Sadece Allah'a güvendik. Biz, Allah'a tevekkül ettik. Bir tek kişi dahi kalsak, geri adım atmayacağız. Eğer bizi öldürürseniz, ruhlarımız kabirlerden çıkacak ve özgürlük isteyecek. Tutuklamalar bizi korkutmuyor. Bizi asla zayıflatamayacaklar. Çünkü onların savaşı şahıslara karşı değil hakka karşıdır"[912].

---

907 Şarku'l-Avsat. 19 Ocak 2012. إمام مسجد الرحمن في بانياس لـ «الشرق الأوسط»: الزبداني وجبل الزاوية وباب عمرو مناطق محررة www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=659609&issueno=12105, İsrahaber. 19 Ocak 2012. Fitnenin Başı Şeyh Enes Ayrut Konuştu http://israhaber.com/fitnenin-basi-seyh-enes-ayrut-konustu-14024-haberi.html

908 Sooryoon. 26 Nisan 2011. بعد اقتحام الجيش درعا، قوات الجيش تستعد لاقتحام بانياس ودوما، والمجتمع الدولي يهدد بقرارات حاسمة ضد النظام، ومثقفون لبنانيون يوقعون وثيقة ضد النظام www.sooryoon.net/archives/22305, Mirsad. 26 Nisan 2011. www.syriahr.com/26-4-2011-syrian%20observatory2.htm

909 Sooryoon. 9 Mayıs 2011. النظام السوري يعتقل الشيخ أنس عيروط ويقطع المياه والكهرباء عن المدن المحاصرة، ومدينة انخل تنفي وجود مسلحين فيها ودعوتها للجيش www.sooryoon.net/archives/23357

910 Youtube. 22 Nisan 2011. www.youtube.com/watch?v=kqKipse7vqY&feature=related

911 19 Nisan 2011. www.youtube.com/watch?v=tBsyOQJNOiY

912 Şarku'l-Avsat. 19 Ocak 2012. إمام مسجد الرحمن في بانياس لـ «الشرق الأوسط»: الزبداني وجبل الزاوية وباب عمرو مناطق محررة. www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=659609&issueno=12105

Cevdet Said

Muasır İslâm düşünürü olan Cevdet Said, 1931 yılında Golan'a bağlı Bi'r Acem köyünde dünyaya geldi. 1946 yılında babası tarafından eğitim için Mısır'a gönderilen Cevdet Said, Ezher Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Fakültesi'nden mezun oldu.

Mısır'da bulunduğu zaman zarfında Malik bin Nebî'yi yakından tanıma fırsatı bulan Cevdet Said, Suriye'ye döndükten sonra eğitim çalışmalarında bulundu. 1973 yılında işgal altındaki köyü Bi'r Acem kurtarılınca, ailesiyle birlikte köyüne dönme kararı aldı.

Türkçeye *Bireysel ve Toplumsal Değişmenin Yasaları*, *Âdem'in Oğlu Habil Gibi Ol*, *Yeni Bir Kimliğin İnşası*; *Güç, İrade ve Eylem*, *Değişim Rüzgârı*, *Din ve Hukuk*, *Oku*, *İslâmî Mücadelede Bilginin Gücü*, *Ademoğlunun İlk Mezhebi*, *İslâm ve Şiddet Üzerine* gibi eserleri tercüme edildi.

Fikirlerinin temeline "şiddet karşıtlığını" koyan Cevdet Said, Arap dünyasının Gandisi olarak bilinmektedir. Cevdet Said, birçok kez bu nitelemeden ötürü mutluluk duyduğunu söylemiştir.[913] Cevdet Said'in düşüncelerinin merkezinde yer alan "şiddet karşıtlığı" Suriye'deki ayaklanma sürecinden de temel tavır olarak ortaya çıktı. Ayaklanmanın ilk haftalarında Suriye halkına hitap eden Şeyh Cevdet Said, şiddet kullanılmaksızın ülkeye demokrasinin getirilmesini istemişti. Şeyh Said bundan ötürü Şam'da düzenlenen muhalif toplantıya katıldı.

Ağustos 2011'de Suriyeli muhaliflerden Gassan Abud'un sahibi olduğu Orient TV'ye konuşan Şeyh Cevdet Said, Orient muhabirinin ısrarlı sorularına rağmen Hama katliamı ve Beşşar Esed rejimi hakkında söz söylemedi; Müslümanların demokrasiyi küfür olarak görmelerine tepki gösterdi. Demokrasiye geçişi sağlamak için şiddeti kapsamayan her türlü diyaloğa katılmaya hazır olduğunu belirten Şeyh Said, "Şam Deklarasyonu'na bundan ötürü imza attım. Şam'da bir ay önce düzenlenen diyaloğa bunun için katıldım. Hama açıklamasına da bundan ötürü imza attım" dedi.

Bugünün Müslümanlarının Mekke dönemini yaşadığını savunan Cevdet Said, her türlü saldırıya karşı şiddetle karşılık verilmesine karşı çıkmaktadır. Cevdet Said Nisan ayının ilk günlerinde Duma'da halka hitaben yaptığı konuşmasında "Kılıçla gelen kılıçla hükmeder. Biz, kılıçla hükmetmeyeceğiz. Biz, tüm yeryüzünde barışa çağıran insanlarız. Ben, bu konuya çok önem

[913] Cevdet Said resmi web sitesi. 27 Eylül 2010. www.jawdatsaid.net/en/index.php?title=Main_Page , Qantara. 20 Ocak 2013 http://ar.qantara.de/wcsite.php?wc_c=13033

verdim. Bu konuda kitaplar yazdım. İşlediğim ilk konu da *'Eğer, öldürmek için bana el kaldırırsan bile, ben öldürmek için sana elimi kaldırmam; doğrusu ben dünyaların Rabbi Allah'tan korkarım'* ayeti çerçevesindeydi. Kur'an'daki bu ayet, büyük bir olayı bize anlatmaktadır" demişti.[914]

Kasım 2012'de kardeşi Muhammed Said'in öldürülmesinden sonra Aralık 2012'de ailesiyle birlikte Türkiye'ye sığındı.[915] Cevdet Said, Suriye'den çıkarak Türkiye'ye girmesinden sonra dahi, diğer alimler gibi duruşunu değiştirmedi.

Hilal TV'de Resul Tosun'un "Devrimcilerin mi Suriye yönetiminin mi yanındasınız?" şeklindeki sorusuna Şeyh Said "Ben, Kur'ân'ın yanındayım. Kur'ân, terk edilmiş bırakıldı" diyerek yanıt verdi. Tosun'un sorusunu ısrarlı bir şekilde sorması üzerine Said "Ben, yönetimin yanında değilim. Ben uzun zamandır yönetimin muhalifiyim. 1965 yılında, Hafız Esed döneminde muhalif olduğum için tutuklandım" dedi.[916]

Şeyh Said, Hilal TV'ye yaptığı açıklamasında ise şöyle konuştu: "Suriye'de muhalifler, Baas rejimine karşı silahla mücadele ettiler. Bence bu doğru değil. Silah, pisliktir. Suriyeliler ellerine hiç silah almamalıydılar. Kendilerine kurşun sıkanlara gül atmalıydılar. Eşimi ve çocuklarımı öldürseler bile öyle yapardım. Suriye'de devam eden savaşın hiçkimseye faydası yok. Muhalifler iktidara gelirse onlar da firavunlaşır"[917].

Şeyh Ramazan el-Bûtî

1929 yılında Türkiye'deki Botan köyünde dünyaya gelen Şeyh Ramazan el-Bûtî, 4 yaşında ailesiyle birlikte Şam'a göçtü. 1955 yılında Ezher Üniversitesi Şeriat Fakültesi'nden mezun olan Şeyh Ramazan el-Bûtî, 1958 yılından itibaren İslâmî ilimler üzerine eğitim çalışmalarında bulunmaktadır.

Suriye Ulusal Koalisyonu Başkanı Muaz el-Hatib'in Emevî Camii'deki hatiplik görevinin sona erdirilmesinden sonra Emevî Camii'nde hutbeler vermeye başladı.[918]

---

914 İsrahaber. 5 Ağustos 2011. Cevdet Said: Şiddetsiz Demokrasiye Geçelim http://israhaber.com/cevdet-said-siddetsiz-demokrasiye-gecelim-12966-haberi.html

915 Yenişafak. 20 Aralık 2012. Cevdet Said Türkiye'ye yerleşiyor. http://yenisafak.com.tr/gundem-haber/cevdet-said-turkiyeye-yerlesiyor-21.12.2012-437478

916 Youtube. 26 Aralık 2012. https://www.youtube.com/watch?v=bIR9UiMGYu4

917 Youtube. 29 Aralık 2012. https://www.youtube.com/watch?v=6r4HAwUMguI

918 Nesimu'ş Şam. 21 Mart 2013. نبذة عن حياة العلاّمة الإمام الشهيد محمد سعيد رمضان البوطي http://naseemalsham.com/ar/Pages.php?page=mufty&pg_id=1992

Çok sayıda kitabı Türkçeye çevrilmiş olan Suriye'nin önde gelen alimlerinden Şeyh Ramazan el-Bûtî, Suriye'deki ayaklanmaya karşı çıkarak Suriye'deki yönetimin yanında durmayı tercih etti. Bu tutumundan ötürü el-Bûtî, Suriyeli ayaklanmacıların şiddetli eleştirilerine maruz kaldı.

Suriye'deki ayaklanmayı komplo ve fitne olarak niteleyen Şeyh el-Bûtî, 1 Haziran 2012'de Şam'daki Emevî Camii'nde verdiği hutbesinde, Suriye'nin tekfirci terörle karşı karşıya olduğunu söyledi.

Şeyh el-Bûtî, söz konusu hutbesinde şöyle konuşmuştu: "Suriye, siyonizmin bölgedeki projelerine karşı durdu. Bundan ötürü Katar ve Suudî yöneticilerin paralarıyla Suriye'deki rejim devrilmek isteniyor. Amerika ve İsrail, Katar ve Suudî Arabistan gibi Körfez rejimlerini, koltukları karşılığında satın aldı. Amerika ve İsrail onlardan, Suriye'deki rejimi devirmeyi, İsrail'in bölgede en güçlü olarak kalması için Suriye'yi devletçiklere bölmeyi istedi"[919].

Suriye'de gerçekleşen bombalı saldırılarda yaşamını yitirenler için düzenlenen cenaze merasiminde konuşan el-Bûtî "Bu, Burhan Galyun ve efendilerinin Suriye'ye gönderdiği bir hediyedir. Onlar, düşmanın kucağında, Suriye'den reform istiyorlar" demişti.[920]

Bazı Suriye askerlerinin, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in posterlerine secde etmesine tepki gösteren Şeyh el-Bûtî, bu konuyu Cumhurbaşkanı Esed'le görüştüğünü, Esed'in de bu görüntüye öfkelenerek tepki gösterdiğini söyledi.[921]

---

[919] SANA Arapça. 1 Haziran 2012. العلامة البوطي: سورية تقف في وجه الإرهاب الوهابي http://sana.sy/ara/2/2012/06/01/422887.htm

[920] Youtube. 24 Eylül 2011. بيان العلامة الشيخ محمد سعيد رمضان البوطي بخصوص شهداء التفجير الارهابي www.youtube.com/watch?v=U29qFka1iqQ

[921] Youtube. 25 Temmuz 2011. غضب الرئيس من السجود لصورته وتحريم الشيخ البوطي www.youtube.com/watch?v=MYJ9Ci-Z54E&feature=related

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SİLAHLI MUHALİF GRUPLAR

Silahlı Mücadele Ne Zaman Başladı?

14 Aralık 2010'da Tunus'ta, Muhammed el-Buazizi adlı Tunuslu gencin kendisini yakmasıyla başlayan protestolar, 14 Ocak 2012'de Devlet Başkanı Zeynelabidin bin Ali'nin Suudî Arabistan'a kaçmasıyla sonuçlandı.[1] "Arap Baharı" olarak nitelendirilen isyan sürecinin ilk ve yumuşak geçişli "devrim"ine sahne olan Tunus'ta, olayların başlamasından Cumhurbaşkanı Zeynelabidin bin Ali'nin ülkeyi terk etmesiyle sonuçlanan gösterilerde 338 kişi ölürken, 2.147 kişi de yaralandı.[2]

Tunus'taki sivil halk gösterileriyle devlet başkanının devrilebildiğini gören Mısırlılar, 25 Ocak'ta meydanlara inerek önce değişim sonra da Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek'in yönetimden çekilmesini istediler.[3] Mübarek'in 11 Şubat 2011'de ilan ettiği istifa kararıyla Mısır muhalefeti de amacına ulaşmış oldu.[4] Mısır'daki gösterilerde 846 kişi ölürken, yaklaşık 7 bin kişi de yaralandı.[5]

Bu iki ülkede yaşanan tarihî gelişme Yemen, Bahreyn, Libya ve Suriye muhalefetinde doğrudan yankı buldu. Tunus ve Mısır'da muhalifler silahlı mücadeleye girmeden geniş çaplı sivil gösterilerle cumhurbaşkanlarını istifaya zorlarken, Yemen'deki muhalifler kısmî de olsa silahla Ali Abdullah Salih'i istifaya zorladılar.

---

1 Reuters. 14 Ocak 2011. الرئيس التونسي يترك السلطة بعد احتجاجات
http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE70D1CJ20110114

2 El-İttihad. 6 Mayıs 2012. 338 قتيلاً و٧٤١٢ جريحاً ضحايا الثورة التونسية
www.alittihad.ae/details.php?id=44766&y=2012

3 Reuters. 25 Ocak 2011. ألوف المصريين يرددون في الشوارع هتافات مناهضة لمبارك
http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE70O0UO20110125

4 Reuters. 11 Şubat 2011. مبارك يتخلى عن رئاسة مصر ويكلف الجيش بادارة شؤون البلاد
http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE71A0SM20110211

5 Şarku'l-Avsat. Ahmed Sabri. 14 Mayıs 2011 السلطات المصرية تتعهد بعلاج مائتين من «المصابين المنسيين» بالإسكندرية
http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11855&article=621597#.UTEVrjCePoo

Libya'da süreç ordunun bölünmesi ve NATO'nun müdahalesiyle gerçekleşti. Bahreyn'de ise sivil halk gösterileri, Suudî Arabistan'ın başını çektiği "Yarımada Kalkanı" adı verilen askerî müdahaleyle bastırıldı.

Suriye muhalefeti, ülkede yönetim değişikliği hedefini gerçekleştirmek için öncelikle Mısır ve Tunus'ta takip edilen stratejiyi kendisine model aldı. Ülkede rejim değişikliği için harekete geçen Suriye muhalefeti, diğer Arap ülkelerindekinin aksine, kitleleri meydanlarda toplamayı başaramadı.

Ayaklanmanın ilk haftalarında muhaliflerin neredeyse tamamı, Suriye'deki yönetimin sivil gösterilerle devrilmesi gerektiğini ifade ediyordu. Fakat kısa bir süre sonra Libya'da başlayan ayaklanmanın silahlı isyana dönüşmesi ve NATO müdahalesinin gerçekleşmesi, Suriye muhalefetinin Mısır-Tunus modelinden Libya modeline yönelmesine neden oldu. Muhaliflerin bazılarında silahlı ayaklanma yönünde eğilimler baş gösterdi. Libya modeli gereği öncelikli olarak Suriye'de ordunun bölünmesi umut edildi. Ordudan bölünen asker ve subayların kuracağı örgütlerin Suriye ordusuna karşı savaşması, zor durumda kalınması halinde ise NATO'nun yardımı bekleniyordu.

Suriye muhalefetinin, yönetime karşı düzenlenen silahlı eylemlere ilişkin haberlere uyguladığı karartma, üstelik "Silahlı mücadele, devrimin 10. ayında başladı" gibi Suriye realitesiyle örtüşmeyen iddiayı savunur olmaları ve muhalif askerlerin gerçekleştirdiği silahlı eylemleri "devrim"den bağımsız olarak görmeleri, Suriye'deki eylemlerin ne zaman başladığı sorusuna net yanıt verilmesini güçleştiriyor.

İlk silahlı çatışma Nisan ayında

Bununla birlikte Suriye'deki yerel muhalif kaynaklar, Suriye yönetimine karşı silahlı eylemlerin, ayaklanmanın ilk haftalarında; sivillerin de katıldığı organizeli silahlı eylemlerin Mayıs 2011'de başladığına dair çok sayıda delil sunmaktadır.

Suriye ordusundan bölünmelerle yaşanan ilk çatışmalar, Nisan 2011'de Dera'da, Mayıs 2011'de ise Humus'ta şiddetli bir şekilde yaşandı. Suriye'deki silahlı eylemlerin ayaklanmanın ilk haftalarında başladığına ilişkin veriler saldırıların, ordudan ayrılan askerler ve subaylar tarafından gerçekleştirildiğini ve ayaklanmanın ilk haftalarında ordudan ayrılan subay ve askerlerin, Yemen ve Libya'daki rejim değişikliğini kendilerine model olarak seçtiğini gösteriyor.

25 Nisan 2011'de Dera'da, Mahir Esed komutasındaki 4. Tümenle 5. Tümen arasında şiddetli çatışmaların yaşandığı; 230 askerin 5. Tümen'den ayrılarak "devrim" saflarına katıldığı çatışmada 4. Tümen'e ait üç tankın imha edildiği, bir tankın da ele geçirildiği duyurulmuştu.[6]

Abdullah Eba Zeyd adlı bir Suriyeli, "aktivist" sıfatıyla 26 Nisan'da Dera'dan el-Cezîre televizyonuna telefonla yaptığı açıklamasında "5. Tümen'den askerler, ordudan ayrılarak bize katıldı. Dera'yı kuşatan orduya karşı mücadele ediyor" demişti.[7]

Diğer görgü tanıkları da Dera'daki çatışmanın 4. Tümen-Cumhuriyet Muhafızları Komutanı Mahir Esed'le, 5. Tümen Komutanı Albay Muhammed Rifaî arasında yaşandığını bildirmişti.[8] Mahir Esed'e bağlı birlikle Muhammed Rifaî arasında Dera'da çatışmaların yaşandığı iddiaları, *Independent* gazetesi yazarı Robert Fisk tarafından da gündeme getirildi.[9]

26 Nisan'da Şeyh Adnan el-Arur'un oğlu Muhammed Hazim, Visal televizyonundaki "Suriye Halkı Ne İstiyor?" adlı programında "Dera'da çok sayıda subay ve askerin, göstericilere ateş açma talimatını kabul etmedikleri" için ordudan ayrıldıklarını, ordudan ayrılan subay ve askerlerin sayısının her an arttığını söyledi.

El-Cezîre'nin 26 Nisan tarihli haberine göre, aralarında dört subayın da bulunduğu yaklaşık 50 asker, Suriye ordusundan ayrıldı. Resmî kaynaklara göre Dera'da subayların da aralarında bulunduğu 9 kişi, silahlı grupların açtığı ateş sonucu öldürüldü.[10] Muhalif kaynaklara göre Dera'da Mahir Esed

---

6 Şarku'l-Avsat. 27 Nisan 2011 الجيش السوري يواصل القمع لليوم الثاني
www.aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=11838&article=619138

7 www.youtube.com/watch?v=hef3o-oZ9jk, www.daralhayat.com/portalarticlendah/260028, El-Medine. 2011 إطلاق النار يتواصل في درعا والجيش يرسل تعزيزات
www.al-madina.com/node/300859, Şarku'l-Avsat. 27 Nisan 2011. بعد درعا.. حصار بانياس وسكانها يتظاهرون مطالبين بإسقاط النظام
www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11838&article=619124, El-Emarat el-Yovm. 27 Nisan 2011 اشتباكات في درعا.. و« الإخوان » يتحدثون عن « حرب إبادة
www.emaratalyoum.com/politics/news/2011-04-27-1.385827, El-Kabes, 28 Nisan 2011. www.alqabas.com.kw/Article.aspx?id=698861&date=28042011

8 El-Beyan. 28 Nisan 2011 سوريا: اشتباكات بين الفرقتين الرابعة والخامسة
www.albayan.ae/one-world/arabs/2011-04-28-1.1428824

9 CNN Arapça. 4 Mayıs 2011. صحف العالم: حماس ترفض فياض وقصص سوريا المرعبة
http://arabic.cnn.com/2011/world/4/29/Epress.allreport/index.html

10 El-Cezire. 26 Nisan 2011. قصف بدرعا وحصار أمني بحمص www.aljazeera.net/news/pages/c7086f78-64e0-4084-bbe4-bba08d781c29

komutasındaki Cumhuriyet Muhafızları ve Dördüncü Zırhlı Tümen'le Beşinci Tümen arasında çatışma çıktı. Beşinci Tümen, "Esed güçlerinin" şehre girmesini engellemeye çalıştı.[11]

25 Nisan'da Dera'da yaşanan bu çatışmalar, muhaliflerle Suriye güvenlik güçleri arasındaki ilk şiddetli çatışma oldu. Bu dönemde Suriyeli subaylar ve askerler, alenî bir şekilde ordudan ayrıldıklarını açıklamadılar; fakat ordu birliklerine karşı operasyonlara devam ettiler.

4 Mayıs'ta, Humus-Rastan yolu üzerinde bir grup askerin, silah ve tanklarıyla Suriye ordusundan ayrılarak muhaliflere katıldığı açıklandı.[12] Bu dönemde ordudan ayrılan subaylardan birisi de Yüzbaşı Ahmed Arabî idi. Ahmed Arabî, aylar sonra *el-Hayat* gazetesine yaptığı açıklamasında, 7 Mayıs 2011'de ordudan ayrılarak Suriye ordusuna karşı operasyonlara başladığını itiraf etmişti.[13]

Muhalif asker ve subayların düzenlediği bu saldırılarda onlarca asker ölürken, onlarcası da yaralandı. Suriye resmî kaynakları tarafından 14 Mayıs 2011'de yapılan açıklamaya göre 2 ay süren çatışmalarda 98 asker ve 22 polis öldürülmüştü.[14] 14 Mayıs sonrasında ise çatışmalar daha da şiddetlendi.

Şarku'l-Avsat'ın haberine göre, 31 Mayıs'ta Suriye ordusundan 2 tankla birlikte ayrılan 22 asker, Suriye ordusunu hedef alan saldırılar düzenledi.[15] Gazete, taraflar arasında şiddetli çatışmaların yaşandığını duyurdu.[16] 3 Haziran 2011'de ise Rastan'da 25 askerin ordudan ayrılarak "devrimciler"in safına katıldığını bildirdi.[17]

---

11 www.levantnews.com/index.php?option=com_content&view=article&id=7497:-q-q&catid=66:syria-politics&Itemid=118.

12 Syrian Revolution. 4 Mayıs 2011. انشقاق قطع من الجيش السوري في الرستن حمص
www.syrianrevolution2011.com/videos/player/tabid/68/videoid/848/--------defection-of-units-of-the-syrian-army-in-alrastan-homs-20110504.aspx

13 El-Hayat. http://international.daralhayat.com/internationalarticle/365474

14 BBC Arapça. 14 Mayıs 2011 سورية: «أعمال عنف جديدة» قرب حمص وسط دعوة لـ «حوار وطني شامل»
www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/05/110514_syria_deaths.shtml

15 Şarku'l-Avsat. 1 Haziran 2011 الأسد يعرض العفو.. والمعارضة: غير كاف
www.aawsat.com/details.asp?section=1&article=624561&issueno=11873

16 Şarku'l-Avsat. 1 Haziran 2011 استمرار قصف تلبيسة والرستن وأنباء عن انشقاق ٢٢ جنديا
www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=624511&issueno=11873

17 Şarku'l-Avsat. 4 Haziran «جمعة أطفال سوريا» تشهد كبرى المظاهرات ضد نظام الأسد.. ومجزرة جديدة في حماه
www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11876&article=625007

31 Mayıs'ta ordudan ayrılarak rejim karşıtı silahlı eylemlere katılanlar arasında el-Faruk Tugayı'nın komutanı Üsteğmen Abdurrazzak Talas da vardı.[18] Talas, Mayıs ayının son günlerinde Rastan'da düzenlenen rejim karşıtı operasyonlara katılmıştı. Özellikle de Talas ailesi faktöründen ötürü Humus, sivil ayaklanmanın başladığı ilk şehirlerden birisi olduğu kadar silahlı isyanın en etkin yaşandığı şehir oldu.[19]

AP'nin Suriye'deki "görgü tanıkları"na dayandırdığı 31 Mayıs 2011 tarihli haberinde, Humus, Telbisa, Rastan'daki halkın otomatik silah ve roketatarlarla Suriye ordusuna karşılık verdiği, Libya'da yaşananların Suriye'de de yaşanmasından endişe edildiği belirtilmişti.[20]

"Silahlı saldırılara devrimin üçüncü haftası başladık"

Muhaliflere ait Barada televizyonunun genel yayın yönetmeni Malik el-Abde, 29 Eylül 2011'de yayımlanan Panorama programında yaptığı konuşmasında, Suriye ordusundan ayrılan askerlerin, devrimin üçüncü haftasından itibaren Suriye ordusunu hedef alan saldırılar düzenlediğini söyledi.

El-Abde, açıklamasında şu ifadelere yer verdi: "Suriye devrimi, genel itibariyle sivildir. Fakat Suriye ordusundan ayrılan subaylar ilk haftadan itibaren, sivillerin korunması için saldırılar düzenledi. Bunun anlamı, Suriye devriminin tam olarak sivil olmadığıdır. Bu Suriye'nin realitesidir. Devrimin ilk haftasından itibaren ordudan ayrılan askerler ve subaylar, operasyonlar düzenledi, özellikle de Dera'da... Sahadaki devrimciler de bunun farkındadır. Suriye devrimi askerî bir devrim değildi; ama askerlerin operasyonları da Suriye devriminin bir parçasıdır. Özellikle Batı'da yaşayan Suriyeliler, devrimin sivil başladığı ve devam ettiği hayâlindeler."[21]

Barada TV, 2009 Nisan'ında Londra'da yayınlarına başladı. Wikileaks'ın iddiasına göre Barada TV, Amerika Dışişleri Bakanlığı tarafından gizli bir şe-

---

18 Sooryoon. 7 Haziran ضابط سوري ينشق عن الجيش وينضم للثورة و يدعو الضباط للانحياز للشعب، وفرنسا تقول بشار فقد شرعيته وتؤكد التصويت على إدانه النظام في مجلس الأمن www.sooryoon.net/archives/25795

19 Şarku'l-Avsat. www.aawsat.com/details.asp?article=662128

20 Sooryoon. 31 Mayıs 2011 وكالة الأسوشيتد بريس الأميركية: الأهالي يستخدمون السلاح والقذائف الصاروخية لصد تقدم الجيش في الرستن وتبليسة ومخاوف من استنساخ النموذج الليبي www.sooryoon.net/archives/25298

21 Barada TV. www.barada.tv/19-391-6-%D8%A8%D8%A7%D9%86%D9%88%D8%B1%D8%A7%D9%85%D8%A7.aspx

kilde desteklenmişti. İddiaya göre ABD Dışişleri Bakanlığı, Barada TV'nin yayına geçmesi için Suriyeli muhaliflere 6 milyon dolar yardımda bulundu.[22] Genel Yayın Yönetmeni Malik el-Abde, Barada TV'nin ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından değil, Kaliforniya'daki kâr amacı gütmeyen bazı kuruluşlar ve Suriyeli iş adamları tarafından desteklendiğini söyledi. El-Abde, açıklamasında "Resmî olmayan vakıfların yardımlarını kabul ediyoruz; fakat ABD Dışişleri Bakanlığı'yla herhangi bir temasımız olmadı" dedi.[23]

Dera'daki göstericileri silahlandırmak için teklif

Öte yandan Suriye'de ayaklanmanın ilk dönemlerinde başlayan sivil gösterilere katılan göstericileri dışarıdan provoke ederek silahlandırma girişimleri de söz konusuydu. 8 Nisan'da el-Menar televizyonuna konuşan Arap İnsan Hakları Örgütü Resmî Sözcüsü Heysem Menna, Dera'daki göstericilerin silahlandırılması için iki taraftan teklif aldığını; birinci tarafın Suriyeli bir iş adamı, ikinci tarafın ise Sa'd Harirî'ye işaretle Suriye hükümetine husumeti olan Lübnanlı siyasîler olduğunu söyledi. Menna, Dera'nın çocuklarına büyük acılar yaşatacağı gerekçesiyle her iki silahlandırma önerisini de reddettiğini açıkladı.[24] Menna'nın bu açıklamayı yaptığı gün, Dera'da güvenlik güçlerini hedef alan saldırıda 19 asker ve polisin öldürüldüğü bildirildi.[25]

En başından beri Suriye'deki gösterilerin barışçı çizgide kalmasını, her türlü dış müdahaleye karşı çıkılmasını; silahtan ve mezhepçi söylemler-

---

22 Global Research. 18 Nisan 2011. U.S. secretly backed Syrian opposition groups www.globalresearch.ca/u-s-secretly-backed-syrian-opposition-groups/24375

23 UPI Arapça. 19 Nisan 2011. http://arabic.upi.com/News/2011/04/19/UPI-73631303205166/ , Sooryoon. 19 Nisan 2011 مدير قناة بردى يكذب حصولهم على دعم أميركي ويؤكد على تلقيهم دعم من منظمات غير ربحية ورجال أعمال سوريين www.sooryoon.net/archives/21562

24 Nidal Hamade. El-Menar. 8 Nisan 2011 www.almanar.com.lb/adetails.php?cid=83&eid=31233&frid=83&fromval=1 , Syrian News Station. 11 Nisan 2011. هيثم مناع: سعد الحريري يمول المؤامرة على سورية http://sns.sy/sns/?path=news/read/31778 , El-Cezire. 25 Nisan 2011 تيار المستقبل والاتهامات السورية http://aljazeera.net/analysis/pages/2b49359f-bad7-484b-8bd3-12f8a7a4d7b4

25 Es-Savra. 9 Nisan 2011 اعتداءات على الأملاك العامة وحرق سيارات شرطة في محافظة حمص .. ٩١ شهيداً و٥٧ جريحاً من الشرطة والأمن وإصابة عدد من المواطنين بنيران مجموعات مسلحة في درعا http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=88056271820110409002104

den uzak durulmasını savunan ve bu tutumunu hiç değiştirmeyen Heysem Menna'nın 8 Nisan'da yaptığı bu açıklama dikkate alındığında, Mart sonunda başlayan olayların "doğallığı ve barışçılığı" tartışmalı gözüküyor.

İsyanın başladığı ilk aylarda muhalifler Suriye ordusunun parçalanma ve çözülme içine girdiğini iddia ederken, yönetim bu iddiaları yalanlayarak güvenlik güçlerine karşı savaşanların sadece "silahlı çeteler"den ibaret olduğunu öne sürüyordu. Ancak ilerleyen süreçte açıkça ortaya çıktığı üzere Suriye ordusundan ayrılan askerlerin bulunduğu ve bunların Suriye ordusu ile çatışmalara girdiği bir gerçekti. Bununla birlikte o dönemde doğrudan muhaliflere ait televizyon kanalları ile el-Cezîre ve el-Arabiya gibi uydu kanallarının "Suriye ordusunda çözülmenin başladığına" ilişkin öne sürdüğü iddialar abartılıydı. Bundan ötürü Suriye resmî kaynakları da söz konusu iddiaları yalanlamaktaydı.[26]

Silahlı isyan Haziran'da varlığını açıkladı

Suriye'de güvenlik güçlerini hedef alan operasyonlar, Haziran 2011'de ayında daha sistemli olarak düzenlenmeye başladı. Bu operasyonların ilk merkezi, Türkiye'ye sınır olan Cisr eş-Şuğur kasabasıydı. Operasyona komuta eden isim daha sonra Türkiye'ye sığınarak Özgür Subaylar Hareketi'ni kuracak olan Hüseyin el-Harmuş'tu. Harmuş, Cisr eş-Şuğur eylemini, ülkedeki "cihadcıların" verdiği destekle gerçekleştirdi. Cisr eş-Şuğur saldırısı sonrasında Suriye güvenlik güçlerini hedef alan saldırılar, dışarıdan gelen "cihadcıların" da katılımıyla aşamalı olarak arttı.

Silahlı eylemler arttıkça ordudan ayrılan subay ve askerlerin sayısında da artış oldu. 16 Haziran 2011'de Humus'a bağlı Bab Sıba'da çok sayıda asker ve subay, tanklarıyla birlikte ordudan ayrılarak isyancıların saflarına katıldı.[27] Suriye ordusundan ayrılarak "devrim" saflarına katılan askerlerin düzenlediği saldırılara, zamanla Afganistan ve Irak gibi Amerikan işgaline karşı mücadelenin sürdüğü bölgelerde savaşan "cihadcılar" ve el-Kaide militanları da katıldı.

Mayıs 2011'de Refik Harirî cinayetini soruşturan uluslar arası mahkemede yaptığı yalancı tanıklıkla tanınan Zuheyr Sıddık ile Muhammed Rahhal gibi muhalifler, Suriye'de artık sivil gösteri düzenlemenin anlamsız olduğunu belirterek silahlı eylemler düzenlenmesi çağrısında bulundular. Zuheyr

[26] UPI Arapça. 27 Nisan 2011 http://arabic.upi.com/News/2011/04/27/UPI-92081303930371/
[27] https://www.youtube.com/watch?v=JXK8b25o828&feature=player_embedded

Sıddık, Suriye'ye füze ve silah gönderme tehdidinde bulunurken, Muhammed Rahhal ise silahlı mücadeleyle gelen kazanımlara dikkat çekti.[28]

Ayaklanmanın ilk dönemlerinde yaptığı açıklamalarla, silahlı mücadele yerine gösterilerin "sivil" niteliğinin korunmasını isteyen muhalefete ateş püsküren Muhammed Rahhal, 7 Haziran 2011'de, silahlı mücadele neticesinde Suriye güvenlik güçlerinin giremediği "kurtarılmış" bölgelerin olduğunu iddia etti.

Rahhal, Hama olaylarıyla ilgili olarak da şunları söyledi: "Hama'ya bağlı Marra bölgesindeki bir grup genç, av tüfekleriyle havaya ateş açtı. Emniyet güçleri korkarak hemen olay yerinden uzaklaştı. Sonra ise onlarca emniyet gücü bölgeye giderek Hamalıları katletti"[29].

Suriye'deki ayaklanmanın üçüncü ayında ise devreye, Suriye dışından gelen cihadcıların da girdiği artık basına da yansımaya başladı. El-Cezîre televizyonu kaynaklarının 12 Aralık 2012'de Nusra Cephesi'nin liderliğine seçildiğini öne sürdüğü Ebû Enes Sahabî, ayaklanmanın üçüncü ayında Suriye'ye giden cihadcı liderlerden sadece birisiydi.[30]

---

[28] http://israhaber.com/suriyeli-muhalif-devletin-giremedigi-silahli-bolgeler-var-12809-haberi.html

[29] www.israhaber.com/suriyeli-muhalif-devletin-giremedigi-silahli-bolgeler-var-12809-haberi.html

[30] El-Cezire. 13 Aralık 2012 تعيين أردني أميرا لجبهة النصرة بسوريا
www.aljazeera.net/news/pages/fd6efe1e-52f6-4f3a-a300-5953a1e7b1f9?GoogleStatID=9

Suriyeli Subayların Kurduğu Örgütler

1- ÖZGÜR SUBAYLAR HAREKETİ

Özgür Subaylar Hareketi, Suriyeli subay ve askerlerin ordudan ayrılarak hükümet güçlerine karşı kurdukları ilk ilan edilmiş silahlı örgütlenmedir. Bu örgüt, başta Yarbay Hüseyin Harmuş olmak üzere Suriye ordusundan ayrılarak isyancıların saflarına geçen subaylar tarafından Haziran 2011'de kuruldu.

19 Haziran'da Suriye Arap Ordusu Özgürler Hareketi tarafından yapılan açıklamada, hareketin sözcülüğüne ve komutanlığına Yarbay Hüseyin Harmuş'un getirildiği duyuruldu.[31] Özgür Subaylar Hareketi'nin kurulmasından sonra Harmuş, diğer subaylara da ordudan ayrılmaları çağrısında bulundu.[32]

Özgür Subaylar Hareketi'nin komutanı olan Yarbay Hüseyin Harmuş, Cebel-i Zaviye'ye bağlı İblin kasabasında dünyaya gelmişti. 1990 yılında liseden mezun olan Harmuş, Halep Mühendislik Fakültesi'nde eğitim görmeye başladı. Mühendislik fakültesinde eğitim görmeye başladıktan iki ay sonra askerî akademiye başvurdu. Başvurusu kabul edilen Harmuş, Esed Askerî Mühendislik Akademisi'nde bir yıl Rusça dil eğitimi aldı. 1990-1996 yılları arasında askerî teknoloji üzerine Moskova'da eğitim alan Harmuş, iyi düzeyde Rusça biliyordu.[33] Harmuş, Rusça eğitimine Moskova'da devam etti. 2009 yılının ilk aylarında yarbay rütbesine terfi ettirilen Harmuş, 9 Haziran 2011 tarihinde ordudan ayrıldığını açıkladı.[34]

---

31 Youtube 22 Haziran 2011 المقدم حسين هرموش وإعلان حركة أحرار الجيش السوري
www.youtube.com/watch?v=bjXL_Lmq6NQ

32 Şarku'l-Avsat. 12 Haziran 2011 شاهد من معرة النعمان: رفض جنود إطلاق النار.. بعدها فوجئنا بطائرات هليكوبتر تطلق النيران
www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=626093&issueno=11884 Şarku'l-Avsat. 15 Haziran 2011 شريط مصور يظهر جنودا ينشقون ويهتفون مع المتظاهرين: «الشعب والجيش إيد واحدة»
www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=11887&article=626623

33 Wikipedia. حسين هرموش
http://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%AD%D8%B3%D9%8A%D9%86_%D9%87%D8%B1%D9%85%D9%88%D8%B4

34 SANA. 16 Eylül 2011 El-Harmuş: Hiçbir Emir Almadım... Ticaretimi Yaptılar
http://sana.sy/tur/339/2011/09/16/369673.htm

Muhalif kaynaklar, Harmuş'tan sonra başta Rastan olmak üzere Suriye'nin birçok bölgesinde aralarında generallerin de bulunduğu çok sayıda subayın ordudan ayrıldığını duyurdu.[35] Ancak Harmuş'tan sonra Suriye ordusundan ayrılan subayların Hüseyin Harmuş'un emriyle ayrıldıklarını ve onun komutası altında hareket ettiklerini söylemek mümkün değildir.

Yarbay Harmuş, Cisr eş-Şuğur'da gerçekleştirdiği 120 Suriye güvenlik görevlisinin öldürülmesi eylemiyle adını dünyaya duyurdu. Cisr eş-Şuğur eylemi sonrasında Türkiye'ye sığınan Harmuş, 10 Haziran'da sivillerin öldürülmesine karşı çıktığı için Suriye ordusundan ayrıldığını açıkladı.[36]

Cisr eş-Şuğur eylemi

Haziran ayının ilk günlerinde Suriye'nin Cisr eş-Şuğur şehrinden katliam haberleri gelmeye başlamıştı. Haberler, "Suriye'de İkinci Hama" başlıklarıyla sunuldu. Suriyeli muhalifler ve isyana destek verenler, yönetimin göstericilere ateş açma emrine karşı çıktıkları için 120 subay ve askerin, Mahir Esed komutasındaki 4. Tümen tarafından öldürüldüğünü iddia etti.[37] Suriye resmî kaynakları ise 120 asker ve polisi öldürenlerin, teröristler/silahlı çeteler olduğunu,[38] Cisr eş-Şuğur'da toplu mezarlıkların bulundu-

---

35 Sooryoon. 12 Haziran 2011 انشقاقات خطيرة في المؤسستين الأمنية والعسكرية السورية، والإعلان عن تشكيل لواء أحرار الجيش
www.sooryoon.net/archives/26174

36 El-Cezire. 10 Haziran 2011 الجيش السوري يهاجم جسر الشغور
www.aljazeera.net/news/pages/d9b90f5f-c834-42e2-932f-0a15a4f40ba5

37 El-Kudsu'l Arabi
www.alquds.co.uk/index.asp?fname=today%5C06z500.htm&arc=data%5C2011%5C06%5C06-06%5C06z500.htm, Sooryoon. 10 Haziran 2011 سوريون نت تنشر قائمة بالضباط والجنود والشرطة الذين صفتهم الفرقة الرابعة التابعة لماهر أسد واتهم النظام " العصابات المسلحة بقتلهم
www.sooryoon.net/archives/26011

38 Suriye Radyo TV kurumu. 6 Haziran 2011 استشهاد ٢١ عنصرا من قوى الشرطة و الامن برصاص تنظيمات مسلحة في جسر الشغور www.rtv.gov.sy/index.php?d=13&id=73803 , SANA. www.sana.sy/ara/336/2011/06/06/351043.htm, er-Rey gazetesi. 7 Haziran 2011 دمشق تعلن استشهاد ٢١ شرطيا في جسر الشغور
El-Hayat gazetesi. www.alraimedia.com/alrai/ArticlePrint.aspx?id=280154, http://international.daralhayat.com/internationalarticle/27 5239, Es-Savra gazetesi. http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=28152754920110607015238, El-Menar TV. 6 Haziran 2011 سورية.. ٢١ شهيداً في الاشتباكات بين القوى الامنية ومسلحين في جسر الشغور
www.almanar.com.lb/adetails.php?eid=58766&cid=21&fromval=1&frid=21&seccatid=23&s1=1, BBC Arapça. 6 Haziran 2011. www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/06/110606_syria_deaths.

ğunu ifade etti.[39]

Fakat hakikat, Harmuş'un saldırıyı üstlenmesiyle ortaya çıktı. Cisr eş-Şuğur katliamının yaşandığı ilk günlerde Hüseyin Harmuş, el-Arabiya, el-Cezîre, Orient, Safa ve Visal kanallarına çıkarak, eylemi neden gerçekleştirdiğine ilişkin bilgiler verdi.[40] Yarbay Harmuş'a göre Suriye ordusu, halkı katlediyordu ve kendisi de komutasındaki askerlerle birlikte, sivil halkı korumak için ordu güçlerine karşı direnişe geçmişti.[41]

Suriye ordusundan ayrıldığını ilan eden Yarbay Hüseyin Harmuş'un 120 askerin ölümünden sorumlu olduğunu açıklaması, Suriyeli muhaliflerin enformasyon alanındaki güvenilirliğini tartışmalı hale getirdi. Çünkü askerler, muhaliflerin iddia ettiği gibi yönetim yanlıları tarafından değil, bizzat muhalifler tarafından öldürülmüşlerdi ve o dönemde Suriyeli muhalifler, eylemlerinin tamamen sivil ve barışçı olduğunu iddia ederken, silahlı eylemleri ya "rejimin iftirası" ya da "komplosu" olarak izah ediyorlardı.

Harmuş, cihadcıların paravanı

Kitabın hazırlanması sürecinde Suriyeli isyancılardan elde ettiğimiz bilgiler ise Hüseyin Harmuş'un Cisr eş-Şuğur operasyonunu tek başına yürütmediği, "cihadcılar"ın da kendisine destek verdiği yönündeydi. Hatay'da görüşlerine başvurduğumuz Firas adlı Özgür Suriye Ordusu savaşçısı, şu açıklamada bulundu:

---

shtml, Franca 24 TV. 6 Haziran 2011 www.france24.com/ar/20110606-Armed-ambush-syrian-state-television-syria-unrest-protesters-killed-bashar-assad-jisr-ash-shugur-security-forces

[39] El-Arabiya. 12 haziran 2011 السلطات السورية تعلن عن اكتشاف «مقبرة جماعية» في جسر الشغور www.alarabiya.net/articles/2011/06/12/152930.html

[40] Youtube. 12 Haziran 2011 المقدم البطل حسين هرموش يتحدث للجزيرة في www.youtube.com/watch?v=Z2OiwTnnGR8, Youtube 10 Haziran المقدم البطل حسين هرموش يتحدث إلى العربية في www.youtube.com/watch?v=TLtiCtfFUzs, El-Cezire. 14 Haziran 2011 أكد وجود عناصر إيرانية ومن حزب الله www.aljazeera.net/mob/f6451603-4dff-4ca1-9c10-122741d17432/78967d84-ebca-498d-8157-39325b0c00ca

[41] Vimeo. Albay Harmuş: 28 Temmuz 2011 Ben, Öldürttüm http://vimeo.com/27006425 , Sooryoon. 12 Haziran 2011 انشقاقات خطيرة في المؤسستين الأمنية والعسكرية السورية، والإعلان عن تشكيل لواء أحرار الجيش www.sooryoon.net/archives/26174

"Cihadcı gruplar Mayıs ayı (2011) ortalarında İdlib şehrinin önde gelenleri aracılığıyla İdlib'deki güvenlik güçlerine çekilmeleri çağrısında bulundular; güvenlik güçlerinin kentten çekilmemeleri halinde kendilerine karşı savaşacaklarını söylediler. Güvenlik güçlerinin çekilmemesi üzerine 5-6 Haziran'da (2011) Cisr eş-Şuğur kentinde 120 polis ve askerin öldürüldüğü eylemi gerçekleştirdiler. Fakat uluslar arası düzlemde eylemin meşrûiyet kazanması için eylemi Yarbay Hüseyin Harmuş'un üstlenmesine karar verdiler. Çünkü Harmuş, Suriye ordusundan ayrılmış bir subaydı ve eylemi onun üstlenmesi, olayın el-Kaide ile bağlantılı olarak görülmesini ve uluslar arası toplumda olumsuz karşılanmasını önlemişti."[42]

Firas'ın bu açıklaması, Suriyeli muhaliflerden Ulusal Koordinasyon Kurulu Başkanı Heysem Menna'nın, Rusya el-Yovm televizyonuna yaptığı ve Cisr eş-Şuğur'da yaşananları değerlendirdiği açıklamalarıyla da örtüşmektedir.

Menna, söz konusu açıklamasında "Üzülerek ifade etmekteyim ki sayıları az da olsa aşırılık yanlısı bir grubun Suriye'de bulunduğu doğru. Bu kişiler ne Suriye halkını ne de intifadayı temsil edebilir. Bu kişiler, Suriye rejimine 'güvenlik' tedbirlerini devam ettirmesi için bahane sunmaktadır. Gösterilerin silahlı mücadeleye dönüşmesi, rejimi koruyacağı kadar intifadanın geleceğini de tehlikeye düşürecektir" demişti.[43] Menna, Haziran 2012'de Lübnan'da yayımlanan *es-Sefir* gazetesine yaptığı açıklamasında da, Suriye'de devrimin silahlanmasının, 120 polisin öldürüldüğü Cisr eş-Şuğur saldırısıyla başladığını söylemişti.[44]

Şeyh Adnan el-Arur-Yarbay Hüseyin Harmuş ilişkisi

Cisr eş-Şuğur eylemi ve Özgür Subaylar Hareketi'nin kurulmasından sonra Suriye'deki bazı muhalif çevreler üzerinde etkin olan ve Suudî Arabistan'da yaşayan Hamalı Şeyh Adnan el-Arur'un, ordudan ayrıldığını ilan eden subaylar üzerinde de etkin olduğu, subayların rütbesini terfi ettirme yetkisine dahi sahip olacak kadar merkezî konumda olduğu ortaya çıktı. Şeyh el-Arur, Cisr eş-Şuğur'daki "başarılı operasyon"dan sonra Yarbay Harmuş'u albaylığa terfi ettirdiğini ilan etti.

---

[42] YDH. İsa Eren. 2 Haziran 2012 Türkiye'deki askeri kamp ve Suriyeli silahlı gruplar http://ydh.com.tr/HD10254_turkiye-deki-askeri-kamp-ve-suriyeli-silahli-gruplar.html

[43] İsrahaber. http://israhaber.com/heysem-mennadan-suriyede-silahli-milisler-itirafi-12761-haberi.html

[44] Es-Sefir. Haziran 2012 www.assafir.com/Article.aspx?EditionId=2184&ChannelId=52336&ArticleId=2265

Şeyh Adnan el-Arur, Safa televizyonundaki programında Suriye ordusundan ayrılan Albay Ahmed Hicazî ile görüşmesinden sonra Yarbay Hüseyin Harmuş'la görüşerek, rütbesini yarbaylıktan albaylığa yükselttiğini söyledi. Şeyh el-Arur "Senin rütbeni yükseltmeye karar verdim. Bu, Suriye halkının seni ödüllendirmesidir" derken, programa Türkiye'den telefonla bağlanan Hüseyin Harmuş ise "Ey değerli şeyhim! Bana verdiğiniz bu rütbeden ötürü teşekkür ediyorum" demişti.

Hüseyin Harmuş, 9 Temmuz 2011'de, Şeyh Adnan el-Arur ve oğlu Hazim el-Arur tarafından sunulan "Suriye Halkı Ne İstiyor?" programına telefonla bağlandı. "Suriye devrimi"ne desteğinden ötürü Visal televizyonuna teşekkür eden Albay Harmuş, Şeyh Adnan el-Arur'a hitaben "Suriye devrimine önderlik eden Şeyh el-Arur'u selamlıyorum" dedi. Harmuş'un Şeyh Adnan el-Arur'u devrimin önderi olarak nitelemesi, el-Arur'un Suriye isyanındaki rolünü gözler önüne seren önemli bir delildi ve ayrıca Harmuş'un Şeyh Adnan el-Arur'la olan bağlantısı konusunda da fikir vermekteydi.

Şeyh el-Arur'un Suriye'deki silahlı isyandaki liderlik rolüne ilişkin fikir veren bir diğer olay da el-Arur'un Hüseyin Harmuş'u albaylığa terfi ettirmesinden sonra düzenlenen bir programda kendisini göstermişti. Şeyh el-Arur'un Harmuş'a albay olarak hitap etmesi üzerine programın sunucusu ve Şeyh el-Arur'un oğlu Muhammed Hazim el-Arur, babasının "Albay Harmuş" ifadesini "Yarbay Harmuş" diyerek düzeltmiş; Şeyh el-Arur ise buna öfkelenerek "Ben ne söylediğimi biliyorum. (Yönetimi kastederek) Onların terfi ettirmelerini kabul ediyorsunuz da şeyhlerin terfi ettirmesini neden kabul etmiyorsunuz?" diyerek çıkışmış ve "Bu konuda karar alındı. Artık tartışmaya gerek yok. Bu konuda sizi bir kez daha uyarmayacağım" demişti.[45]

Şeyh Adnan el-Arur, bu diyaloğun devamında, Suriye ordusundaki askerlerden istifaya hazırlanmalarını; fakat bu dönemde istifa etmemelerini talep etmiş ve Albay Harmuş dahil istifa eden ya da etmeye hazırlanan tüm subay ve askerlerden, kendisinin yakında açıklayacağı askerî bildirisini beklemelerini istemişti. Harmuş, söz konusu televizyon programında, Suriye ordusunu hedef alan operasyonlar düzenlemeye devam edeceği tehdidinde bulunmuştu.[46]

Yarbay Hüseyin Harmuş'un Şeyh Adnan el-Arur'la olan yakın ilişkisi diğer muhalifler tarafından da bilinmekteydi. Yarbay Harmuş Türkiye'ye sığın-

[45] Vimeo. 14 Temmuz 2011 Şeyh Adnan ve Albay Harmuş http://vimeo.com/26420597
[46] İsrahaber www.israhaber.com/homsta-suriye-askerleri-olduruldu-12895-haberi.html

masından kısa bir süre sonra Fransa'daki Suriyeli muhalif liderlerden Heysem Menna ile irtibata geçerek Fransa'ya sığınmak için yardımcı olmasını istemiş; yardım talebine karşı Menna'nın "Yardımı benden değil, sana emir veren el-Arur'dan iste" dediği iddia edilmişti.[47]

ÖSO Komutanı Riyad Esad'la liderlik mücadelesi

19 Haziran'da kurulan Özgür Subaylar Hareketi, zamanla bünyesine Riyad Esad gibi üst düzey subayları katmayı başardı. Fakat harekete üst düzey subayların girmesi, hareket içerisindeki liderlik kavgasını alevlendirdi. 4 Temmuz 2011'de Suriye ordusundan ayrılarak Özgür Subaylar Hareketi'ne katılan Riyad Esad'ın, 29 Temmuz 2011'de Özgür Suriye Ordusu'nu kurması, taraflar arasındaki krizi derinleştirdi.

Harmuş, 29 Temmuz'da kurulan Özgür Suriye Ordusu'na girmeyi kabul etmedi ve 25 Ağustos 2011'e kadar Özgür Subaylar Hareketi adına açıklamalar yapmayı sürdürdü.[48] Her iki silahlı grup üzerinde de nüfuzu olan Şeyh Adnan el-Arur'un Hüseyin Harmuş'la Riyad Esad'ı aynı çatı altında toplamaya çalışmakla birlikte, liderliği Riyad Esad'a daha layık gördüğü anlaşılıyordu. Özgür Suriye Ordusu'nun komutanı Riyad Esad, 27 Ağustos'ta Şeyh el-Arur'un konuk olarak katıldığı Visal televizyonuna Türkiye'den telefonla bağlanarak, Özgür Suriye Ordusu'nun yeni kararını açıklamış ve Şeyh el-Arur'un "kutlu çağrısına" yanıt vererek, tüm askerî birliklerin Özgür Suriye Ordusu çatısında altında birleştiğini açıklamıştı. Esad'dan sonra söz alan Şeyh el-Arur ise Özgür Suriye Ordusu dışında başka bir silahlı gücün meşrûiyetinin kabul edilmeyeceğini söylemişti.

Şeyh el-Arur ve Özgür Suriye Ordusu'nun bu açıklamasından iki gün sonra, Yarbay Hüseyin Harmuş ortadan kayboldu.[49] Hüseyin Harmuş'un Hatay'daki MİT görevlileri tarafından Suriye güvenlik güçlerine teslim edil-

---

[47] Damas Post 10 Haziran 2011. المقدم المنشق حسين هرموش يحاول اللجوء إلى فرنسا عبر المعارض هيثم مناع
www.damaspost.com

[48] Youtube. 25 Ağustos 2011 لواء الضباط الاحرار بيان رقم ٩ صادر عن حركة الضباط الاحرار , El-Arabiya. 27 Ağustos 2011 هرموش يدعو الجيش إلى حقن الدماء
www.youtube.com/watch?v=fQ0vlTP2Sfk
www.alarabiya.net/articles/2011/08/27/164252.html

[49] İsrahaber. www.israhaber.com/arurdan-ozgur-suriye-ordusu-icin-gonullu-savasci-cagrisi-13350-haberi.html

mesi hiç kuşkusuz en çok silahlı örgütün liderliği konusunda rakipsiz kalan Riyad Esad'ın ve krizi çözmeye çalışan Adnan el-Arur'un işine yaramıştı. Harmuş'la Riyad Esad arasında yaşanan krizin çözümü için çaba gösteren Şeyh el-Arur, Harmuş'un kaybolmasından sonra Visal televizyonunda 8 Eylül'de yayımlanan programında şunları söylemişti: "Harmuş'la kaybolmasından 12 saat önce telefonla birçok meseleyi görüştüm. Aramızda güçlü bir işbirliği var. Bana, 'Sorunu ertesi güne kadar çözeceği' vaadinde bulundu. Ben de ona, eğer çözemezseniz sizin yanınıza gelebilirim dedim."[50]

Harmuş'un Suriye istihbaratına teslim edilişi

Yarbay Harmuş'la Albay Riyad Esad arasındaki krizin çözümü için girişimler sürerken, Yarbay Harmuş'un 29 Ağustos 2011'de bir anda ortadan kaybolduğu öğrenildi. Başta Şeyh el-Arur olmak üzere Harmuş ailesi ve Suriyeli bazı muhaliflere göre Harmuş, Türkiye istihbaratı tarafından Suriye'ye teslim edilmişti.[51]

Şeyh el-Arur, televizyon programında şunları söylemişti: "Bu konuşmamızdan tam 12 saat sonra, Harmuş'un yanında bulunanlar beni aradılar ve Türkiyeli emniyet yetkililerinin kendisini aldığını haber verdiler. Ben de kendilerine 'Önemli değil, çünkü onlar Türk'tür (dolayısıyla güvenlidir)' dedim. Fakat sonrasında Harmuş'tan haber alamadık. Harmuş'un kaybolmasından Türkler sorumludur. Kaçırılmaması ya da işkence edilmemesi için böylesine üst düzey bir subayın korunması gerekiyordu".

Türkiye'nin Harmuş'u Suriye'ye teslim ettiği iddialarına dikkat çeken Şeyh el-Arur, "Bu, Türkiye'nin alnında kara bir lekedir" dedi. Şeyh el-Arur, Özgür Subaylar Hareketi'nin çağrısına dikkat çekerek Türkiye hükümetinden konuya ilişkin detaylı soruşturma başlatmasını istedi. Şeyh el-Arur, Suriye ile Türkiye istihbaratı arasında anlaşmanın varlığını hatırlatarak "Harmuş ya doğrudan Suriye'ye teslim edildi ya da geç bir saatte, hiç kimsenin olmadığı bir yere bırakıldı, Suriye istihbaratı da Harmuş'u oradan aldı" demişti.

El-Arabiya televizyonu ise 18 Eylül'de yayımladığı haberinde, Harmuş'un Türk istihbaratındaki Alevîler tarafından tuzağa düşürülerek Suriye istihbaratına teslim edildiğini öne sürdü. İddiaya göre Harmuş, Özgür Subaylar

[50] İsrahaber. www.israhaber.com/yarbay-huseyin-harmus-idam-mi-edildi-13497-haberi.html

[51] El-Arabiya. 11 Eylül 2011 تركيا تواصل الصمت حيال لغز اختفاء هرموش من أراضيها www.alarabiya.net/articles/2011/09/11/166415.html

Hareketi'ne silah desteği konusunu görüşmek üzere Türk istihbaratçıları tarafından görüşmeye davet edildi. Davet sırasında zehirlenen Harmuş, beraberindeki iki muhalif subayla birlikte Suriye istihbaratına teslim edildi.[52]

Harmuş hakkındaki başka bir iddia ise, PKK militanları karşılığında Suriye'ye teslim edilmesiydi. Suriyeli muhaliflerden Behiye Mardinî, Türkiye'nin Suriye'nin elinde bulunan Kürt muhalifler karşılığında Harmuş'u Suriye'ye teslim ettiğini iddia etti. Mardinî, ROJ TV'ye yaptığı açıklamasında, Suriye'nin yedi PKK'lı karşılığında Harmuş'u aldığını söyledi.[53]

Fakat muhaliflerin söz konusu iddiaları, Türkiye Dışişleri Bakanlığı tarafından yalanlandı. Dışişleri Bakanlığı bu konuda kısa bir açıklama yapmıştı: "Türkiye'nin, mevcut koşullarda hiçbir Suriye vatandaşını, arzusu hilafına Suriye'ye veya bir başka ülkeye geri göndermesi, iade etmesi söz konusu değildir. Bu kapsamda, son günlerde Suriye vatandaşı Hüseyin Harmuş isimli kişi ile ilgili olarak ileri sürülen iddiaların asılsız olduğu özellikle vurgulanmalıdır."[54]

"Harmuş'u MİT görevlileri sattı"

5 Şubat'ta (2012) ise aralarında MİT yetkililerinin de bulunduğu beş kişinin, Hüseyin Harmuş'u kaçırarak Suriye'ye teslim etmekten dolayı tutuklandığı açıklandı.[55] Daha sonra üçü MİT görevlisi yedi kişi hakkında, Hüseyin Harmuş'la birlikte "binbaşı" olarak bilinen beden eğitimi öğretmeni Mustafa Kasım'ı 100 bin dolar karşılığında Suriye'ye teslim etmekten dava açıldı.

48 yıl hapis cezası istenen MİT görevlisi Önder S., mahkemede hakkındaki suçlamaları reddetti ve "bu operasyonda MİT Müsteşarı'nın yanıltıldığını, kendisinin zor durumda bırakılmasının hedeflendiğini ve bunun

---

[52] El-Arabiya. 18 Eylül 2011 بمساعدة عناصر علوية في المخابرات التركية
www.alarabiya.net/articles/2011/09/18/167468.html

[53] Youtube. 15 Eylül 2011 بهية مارديني || تركيا سلمت حسين هرموش الى النظام السوري
www.youtube.com/watch?v=pdx7YuwALCk ,Sooryoon. 12 Eylül 2011 المعارضة السورية تطالب إردوغان بتوضيح مصير الضابط المنشق
www.sooryoon.net/archives/32812

[54] TC Dışişleri Bakanlığı No: 209, 15 Eylül 2011, Türkiye'ye Sığınan Suriyeli Vatandaşlar Hk.
www.mfa.gov.tr/no-209_-turkiye_ye-siginan-suriyeli-vatandaslar-hk_-basin-aciklamasi.tr.mfa

[55] DHA. 11 Şubat 2012 'Eski' MİT'çiye Harmus baskını
www.dha.com.tr/eski-mitciye-harmus-baskini_270417.html

da emekli edilen A.K.'nin (soruşturma izni verilmeyen, ama emekli edilen MİT Müsteşar Yardımcısı) içinde olduğu bir ekip tarafından planlandığını"[56] iddia etti. Ancak Hüseyin Harmuş'un bazı MİT görevlileri tarafından sırf para için mi satıldığı, olayın MİT içindeki bir ekip çatışmasından mı kaynaklandığı, Harmuş'un PKK'lılarla takas mı edildiği ya da Harmuş'un, Riyad Esad'ın liderliğinin önünü açmak için mi ortadan kaldırıldığı tam olarak anlaşılamadı.

Suriye televizyonunda itiraflar

Suriyeli muhalifler, Harmuş'un akıbetini tartışırken, 15 Eylül'de Suriye TV'de yayınlanan itiraflarıyla Harmuş'un Suriye istihbaratının eline düştüğü ortaya çıktı.[57] Suriye televizyonu, Harmuş'un itiraflarına geniş bir şekilde yer verdi:

Harmuş, Müslüman Kardeşler Genel Murakıbı Riyad Şukfa, Rıfat Esed, Abdulhalim Haddam ve Şeyh el-Arur dahil birçok muhalifin kendisiyle irtibata geçtiğini itiraf etti. Ordudan ayrılarak Türkiye'ye sığınmasından sonra Orient televizyonuna yaptığı açıklamalarda "Suriye ordusundan sivil halka ateş açınaları emrini aldık" diyen Yarbay Harmuş, Suriye TV'ye yaptığı açıklamasında ise "Halka ateş açanlar, silahlı milislerdi. Biz, ordudan halka ateş açma emri almadık" dedi. Kendisini arayan muhaliflerin silah, para ve lojistik yardım gibi vaatlerde bulunduğunu, ancak pratikte bunlardan hiçbir şey görmediğini; kendilerinin Cisr eş-Şuğur'daki halkın Türkiye'ye sığınması için çalıştıklarını söyledi.[58]

Harmuş'un akıbeti

Harmuş'un Suriye istihbaratının eline nasıl düştüğü kadar, akıbetinin ne olduğu, idam edilip edilmediği de tartışma konusu oldu. Özgür Subaylar Hareketi, Harmuş'un 23.10.2011 tarihinde Mezze Havaalanı'nda idam edildiğini açıkladı.[59]

---

[56] Habertürk. 8 Ekim 2012. MİT görevlisinden flaş iddia! www.haberturk.com/gundem/haber/783395-mit-gorevlisinden-flas-iddia

[57] SANA. 15 Ağustos 2011 www.sana.sy/ara/336/2011/09/15/369664.htm,

[58] El-Arabiya. 15 Eylül 2011 التلفزيون السوري يبث صوراً تظهر اعترافات المقدم حسين هرموش www.alarabiya.net/articles/2011/09/15/166930.html

[59] İsrahaber. http://israhaber.com/yarbay-huseyin-harmus-idam-mi-edildi-13497-haberi.html

Suriye İnsan Hakları Örgütü ise zamanlama farklı da olsa bu bilgiyi doğrular nitelikte bir açıklama yaptı. Örgüte göre Harmuş, Hava İstihbarat Tugayı'nda Ocak 2012'de idam edildi. Özgür Suriye Ordusu Komutan Yardımcısı Malik el-Kurdî ise söz konusu iddiaların henüz kesinlik kazanmadığını, kazanması halinde tüm kırmızı çizgilerin aşılmış olacağı tehdidinde bulundu.[60]

Selefî çizgide yayın yapan Visal televizyonu ise Harmuş'un idam edilmediğini, birçok subay gibi Harmuş'un da İran'a gönderildiğini ve Harmuş'un hâlâ hayatta ve İranlıların elinde esir olduğunu iddia etti.

Halid bin Velid Tugayları

Özgür Subaylar Hareketi'nin Suriye'deki en önemli askerî birliği, Halid bin Velid Tugayları idi. Halid bin Velid Tugayları, 25 Ağustos 2011'de Hüseyin Harmuş'a bağlı olarak Rastan'da kuruldu. Halid bin Velid Tugayları'na Binbaşı Abdurrahman Şeyh Ali ve Yüzbaşı Abdullah Bahbuh komuta etti. El-Faruk Tugayı'yla meşhur olacak olan Üsteğmen Abdurrazzak Talas gibi Suriye ordusundan ayrılan ilk subay ve askerler, Halid bin Velid Tugayları adı altında yönetim güçlerine karşı saldırılar düzenledi.[61]

Halid bin Velid Tugayları, özellikle de Haziran 2011'de sonra Suriye ordusunu hedef alan birçok saldırı gerçekleştirdi. Yarbay Harmuş'un tutuklanmasından sonra Özgür Suriye Ordusu'na katılan Halid bin Velid Tugayları'ndan Ekim 2011'de yapılan açıklamada 1000 Suriye askerinin öldürüldüğü, 50'ye

---

60 Şarku'l-Avsat. 31 Ocak 2012 تضارب في المعلومات حول قيام النظام بإعدام المقدم المنشق حسين هرموش
www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=661442&issueno=12117, Ahbaru'ş- Şark. 30 Ocak 2012 www.levantnews.com/index.php?option=com_content&view=article&id=10862:2012-01-30-13-55-57&catid=81:syria-politics-headlines&Itemid=55, El-Arabiya. 30 Ocak 2012 تضارب في البيانات حول إعدام المقدم المنشق هرموش
www.alarabiya.net/articles/2012/01/30/191421.html, er-Rey. اعدام مؤسس « الجيش السوري الحر
www.alrai.com/article/20009.html, El-Hayat. http://international.daralhayat.com/portalarticlendah/356590, Eş-Şuruk. 30 Ocak 2012 إعدام مؤسس الجيش السوري الحر
www.echoroukonline.com/ara/articles/121281.html, İlaf. 30 Ocak 2012 دمشق تعدم حسين هرموش وتوافق على محاورة المعارضة في روسيا www.elaph.com/Web/news/2012/1/712839.html?entry=articlemostcommented

61 Youtube. 27 Mayıs 2012 اوائل المنشقين بالجيش الحر
www.youtube.com/watch?v=B97HFLNYQrU

yakın askerî araç ve tankın da imha edildiği belirtildi.[62] Ancak Suriye ordusu, 2011 yılının son aylarında Rastan'a düzenlediği ağır silahlı saldırıda, Halid bin Velid Tugayları'nı çökertmeyi başardı.[63]

25 Ağustos'ta Suriye ordusundan ayrılarak Özgür Subaylar Hareketi'ne katıldığını ilan eden Halid bin Velid Tugayları'nın komutanı **Binbaşı Abdurrahman Şeyh Ali**, Kasım 2011'de öldürüldü. Şeyh Ali, başta Rastan olmak üzere Mayıs 2011 sonrasında, Humus genelinde Suriye güvenlik güçlerini hedef alan etkin saldırıların organizesinde büyük rol oynamıştı.[64] Şeyh Ali de diğer subaylar gibi Şeyh el-Arur'un televizyon programlarına sık sık telefonla bağlanarak, gerçekleştirdiği operasyonlar hakkında bilgi veriyordu.[65]

İlk dönemde Halid bin Velid Tugayları'nda mücadele veren Yüzbaşı Emced el-Hamid'in ölümünden sorumlu tutulan Humuslu selefî din adamlarından Luey Zobî, el-Hamid ve Binbaşı Ali'nin Suriyeli muhaliflerin kurduğu Redif Hareketi tarafından öldürüldüğünü; Şeyh el-Arur'un Binbaşı Ali'ye gönderdiği paraların bu kişiler tarafından gasb edildiğini iddia etmişti.[66]

Binbaşı Ahmed Bahbuh, 4 Aralık 2011'de Suriye ordusundan ayrıldığını açıkladı.[67] Ordudan ayrılmasından iki gün sonra Halid bin Velid Tugayları'nı yeniden kurdu.[68] Şubat 2012'de Humus'ta yaşanan şiddetli çatışmaların yaşandığı dönemde Halid bin Velid Tugayları'na komuta etmekteydi.

Yüzbaşı Abdullah Bahbuh, Binbaşı Şeyh'le birlikte 25 Ağustos'ta Suriye ordusundan ayrıldığını ve Halid bin Velid Tugayları'na katıldığını açıkladı.[69]

---

62 İsrahaber. 14 Ekim 2011. Halid bin Velid Tugayları: 1000'den fazla şebbihayı vurduk. http://israhaber.com/halid-bin-velid-tugaylari-1000den-fazla-sebbihayi-vurduk-13318-haberi.html

63 İsrahaber. 26 Kasım 2011. Esed'in ordusu Halid bin Velid Tugaylarını nasıl çökertti. www.israhaber.com/esedin-ordusu-halid-bin-velid-tugayini-nasil-cokertti-13704-haberi.html

64 İsrahaber. 20 Kasım 2011. Suriye ordusundan Özgür Suriye Ordusu'na ağır darbe www.israhaber.com/suriye-ordusundan-ozgur-suriye-ordusuna-agir-darbe-13629-haberi.html

65 Youtube. 24 Eylül 2011. www.youtube.com/watch?v=dH7UfrmlcyY

66 Youtube. 9 Nisan 2012 لؤي الزعبي يتكلم عن الرستن .عن الشهيد البطل امجد الحميد www.youtube.com/watch?v=of-TwoGTwyA

67 Youtube. 4 Aralık 2011 انشقاق الرائد احمد بحبوح مع مجموعة من الافراد www.youtube.com/watch?v=82fgvf5wSbI

68 Youtube. 10 Ocak 2012 بيان رقم/١/ للواء خالد بن الوليد www.youtube.com/watch?v=obdb3WZ8CPg&feature=related

69 25 Ağustos 2011 انشقاق الرائد عبد الرحمن الشيخ علي والنقيب عبدالله www.youtube.com/watch?v=BQMQfYYtYVg, Youtube. 11 Haziran 2012 بيان انشقاق كتيبة الصواريخ ٣٤٧ النقيب عبد الله بحبوح رئيس المكتي العسكري في ريف حمص الشمالي

Uzun bir süre Halid bin Velid Tugayları çatısında altında savaşan Bahbuh, 2012 yılında Albay Kasım Sadeddin'in Humus'taki bürosunun başkanlığına seçildi.[70] Binbaşı Bahbuh, Mayıs 2012'de Rastan'a giren BM gözlemcileriyle görüşen subaylardan birisiydi.[71]

Yüzbaşı İyad ed-Dik, 21 Kasım 2011'de Suriye ordusundan ayrılarak, Rastan'daki Halid bin Velid Tugayları'na katıldı. 6 Aralık 2011'de Halid bin Velid Tugayları'nın resmî sözcüsü oldu. Suriye ordusuna karşı etkin saldırılar düzenledi. Haziran 2012'de Suriye ordusuyla girdiği çatışmalarda ağır yaralandı;[72] ancak Temmuz 2012'de yeniden operasyonlara katılmaya başladı.[73]

Yüzbaşı Yusuf Hammud, 26 Eylül 2011'de Suriye ordusundan ayrılarak, Halid bin Velid Tugayları'na katıldığını açıkladı.[74] Rastan'da yaşayan Hammud, Suriye ordusunun ağır kayıplar verdiği operasyonlara komuta etti.

Üsteğmen Emced el-Hamid, 29 Haziran'da Suriye ordusundan ayrılarak önce Özgür Subaylar Hareketi, sonrasında da Özgür Suriye Ordusu'na katıldı. Üsteğmen Emced, 23 Aralık 2011'de beraberindeki elli askerle birlikte Özgür Suriye Ordusu'na bağlı Ricalullah Tugayı'nı kurdu. El-Hamid, Rastan'daki silahlı çatışmalarda Suriye ordusuna ağır darbeler indirerek, Suriye ordusunun 6 Şubat 2012'de Rastan'dan çekilmesini sağlamıştı.

Suriye ordusundan ayrıldığı zaman askerî rütbesinin üsteğmen olduğunu söyleyen el-Hamid, daha sonra kendisini yüzbaşı olarak tanıtmaya başladı. Emced el-Hamid, 9 Şubat 2012'de yaptığı açıklamasında, Rastan'daki tüm askerî kontrol noktalarının ele geçirildiğini; rejimin saldırılarına devam etmesi halinde "rejime bağlı köyleri hedef alarak karşılık vereceklerini" açıklamıştı.[75]

---

www.youtube.com/watch?v=Pvwwuy2y4Ps

70 Youtube. 11 Haziran 2012 بيان انشقاق كتيبة الصواريخ ٣٤٧ النقيب عبد الله بحبوح رئيس المكتي العسكري في ريف حمص الشمالي
www.youtube.com/watch?v=Pvwwuy2y4Ps

71 Youtube. 24 Mayıs 2012 الرستن لجنة المراقبين مع الرائد أحمد بحبوح
www.youtube.com/watch?v=KGGel1bH3IE

72 Youtube. www.youtube.com/watch?v=5XJ1u7Yz1vg

73 Youtube. www.youtube.com/watch?v=SBhfbpBeOF0&feature=related

74 Youtube. 26 Eylül 2011 أوغاريت الرستن حمص , انشقاق النقيب يوسف حمود مع عناصره
www.youtube.com/watch?v=ALJtbg9bjT0

75 YDH. 10 Şubat 2012 Halep terörünü Özgür Suriye Ordusu Üstlendi www.ydh.com.tr/haber.php?HID=9843

Özgür Suriye Ordusu'nun Rastan'daki komutanlarından Yüzbaşı Emced Muhammed el-Hamid, Suriye ordusunun 18 Mart 2012'de düzenlediği operasyonla öldürüldü. Yüzbaşı el- Hamid'in ölüm haberi, 18 Mart 2012'de Albay Kasım Sadeddin tarafından duyuruldu. El-Hamid'in cesedinin görüntüleri, sosyal paylaşım sitelerinde de yayımlandı. Videolarda, el-Hamid'in göğsünden ve ayaklarından kurşunlandığı gözlemlendi. El-Hamid'in öldürülmesinden sonra Ricalullah Tugayı'nın komutasını Yüzbaşı Huzeyfe el-Kasım devraldı.

El-Hamid, suikastten kısa bir süre önce yaptığı konuşmasında, Şeyh el-Arur'un vesayetini kabul etmeyeceğini belirtmişti.[76] Suikast sonrasında Ricalullah tarafından yapılan açıklamada, suikastın arkasında Humus'taki selefî liderlerden Luey Zobî olduğu belirtilirken; Zobî, söz konusu iddiaları yalanlamış[77] ve gerek el-Hamid'in gerekse Binbaşı Abdurrahman eş-Şeyh'in ölümünden Redif Hareketi'ni sorumlu tutmuştu.[78]

Üsteğmen Muhammed Talas 1 Eylül 2011'de Suriye ordusundan ayrıldı. Talas, 2 Eylül 2011'de Rastan'da düzenlenen bir gösteriye katılarak kitleye hitap etmişti.[79]

Üsteğmen Ahmed Halef, 23 Haziran 2011'de Suriye ordusundan ayrılarak, Özgür Subaylar Hareketi'ne katıldı.[80] Halef, 12 Ekim 2011'de Suriye ordusuyla girdiği bir çatışmada öldürüldü.[81]

Suriye ordusundan firar ettikten sonra Halid bin Velid Tugayı isimli silahlı gruba katılan diğer isimler de şunlardı. Üsteğmen Amir Zobî[82], Üsteğ-

---

76 Youtube. 9 Ağustos 2012 الرستن اخر كلمات الشهيد النقيب أمجد الحميد
www.youtube.com/watch?v=t3aufCf_1Vg

77 Youtube. www.youtube.com/watch?v=F6F42yALe7I

78 Youtube. 9 Nisan 2012 لؤي الزعبي يتكلم عن الرستن .عن الشهيد البطل امجد الحميد
www.youtube.com/watch?v=of-TwoGTwyA

79 Youtube. 2 Eylül 2011 الرستن -تحية الملازم أول محمد طلاس إلى الجماهير
www.youtube.com/watch?v=Odpu0pbb4i8

80 Youtube. 23 Haziran 2011 أوغاريت انشقاق البطل ملازم اول أحمد مصطفى خلف عن الجيش
www.youtube.com/watch?v=_CAJS8F0OZQ

81 Youtube. www.youtube.com/watch?v=9ej5dXK4leE

82 Youtube. 19 Haziran 2012 الملازم اول عامر الزعبي يشرح لقادة المجموعات خطط مهاجمة الحواجز في حمص على الخريطة
www.youtube.com/watch?v=Mgu880h32lc

men Ömer Şemsî[83], Üsteğmen İbrahim Eyyub[84],Üsteğmen Velid Abdullah[85], Üsteğmen Ahmed Eyyub[86], Üsteğmen İbrahim Eyyub, son olarak Humus'ta Hamza Tugayı'na komuta etmekteydi.[87]

Gerek Özgür Subaylar Hareketi gerekse ileriki dönemde Suriyeli subayların kuracağı silahlı örgütler, Libya'dakinin aksine, ordunun bir ya da birkaç birliğinin bölünmesiyle kurulmuş örgütler değildi.[88] Ordudan ayrılarak isyancıların safına katılan subayların tümünün daha önce orduda komuta ettiği askerler ve birliklerine ait silah ve mühimmat, Suriye ordusunda kalmıştı. Başta Hüseyin Harmuş olmak üzere diğer subayların ordudan ayrılışı bireysel olmanın ötesine geçemedi.

2- ÖZGÜR SURİYE ORDUSU (ÖSO)

Özgür Suriye Ordusu (ÖSO), 29 Temmuz 2011'de Albay Riyad Esad'ın da aralarında bulunduğu bir grup Suriyeli muhalif subay tarafından Türkiye'de kuruldu. Türkiye'ye sığınan subay ve askerlerin sayısındaki artıştan ötürü Türkiye hükümeti, mülteciler için hazırlanan Apaydın kampını, Suriyeli askerlere tahsis etti. Türkiye hükümetinin de müsaadesiyle Apaydın kampı üzerinden Suriye'deki silahlı isyanı örgütlemeye çalıştı.[89]

ÖSO, Kasım 2011'de savaşçılarının sayısının 10 bin ile 15 bin arasında olduğunu açıkladı.[90] Fakat bu rakam, iddia edildiğinin aksine sadece ordudan ayrılan asker ve subayları değil, ÖSO adı altında silahlı mücadele içinde

---

83 Youtube. 2 Haziran 2012 الملازم اول عمر شمسي www.youtube.com/watch?v=SORJGhYngbY

84 Youtube. 11 Temmuz 2011 لواء الضباط الاحرار انشقاق الملازم اول ابراهيم ايوب من ابناء الرستن الاحرار www.youtube.com/watch?v=XtQf132nhl4

85 Youtube. 11 Ağustos 2011 انشقاق الملازم أول وليد عبدالله عن الجيش www.youtube.com/watch?v=9UpxyYMz1w4

86 Youtube. 14 Ağustos 2011 انشقاق الملازم احمد ايوب وانضمامه www.youtube.com/watch?v=T80JH7gCxiY

87 Youtube. 7 Temmuz 2012 بيان للملازم أول ابراهيم أيوب قائد كتائب الحمزة www.youtube.com/watch?v=38c3JeauVjg

88 İslammemo. 23 Şubat 2011 كتائب من الجيش الليبي تنضم للمحتجين www.islammemo.cc/hadath-el-saa/thawrah-libya/2011/02/23/117787.html

89 El-Arabiya. 28 Ekim 2011 رياض الأسعد: سنقاتل النظام حتى يسقط www.alarabiya.net/articles/2011/10/28/174176.html

90 El-İttihad. 4 Kasım 2011 رياض الأسعد: سنقاتل النظام حتى يسقط www.alittihad.ae/details.php?id=102229&y=2011

yer alan cihadcı ya da laik sivil Suriyelileri de kapsamaktaydı. Çünkü Özgür Suriye Ordusu da Özgür Subaylar Hareketi gibi bir tabela örgütü olmaktan öteye geçemedi.

Özgür Suriye Ordusu'nun kurucusu olan Riyad Esad, uzun bir süre ÖSO'nun komutanı olarak nitelense de komutanlığı bu isim altında savaşan unsurlar tarafından kabul görmedi; hatta Riyad Esad, Özgür Suriye Ordusu adı altında Suriye içerisinde savaşan subay ve askerler tarafından Suriye'de savaşmak yerine Türkiye'deki kamplarda rahat bir yaşam sürdüğü öne sürülerek sık sık eleştirildi.

Özgür Suriye Ordusu tabelası, uzun bir süre özellikle de Suriyeli ya da dışarıdan gelen cihadcılar tarafından da kullanıldı. ÖSO tabelasıyla, Suriye yönetiminin "teröristlere karşı savaşıyorum" iddiası çürütülerek, Suriye yönetiminin halkına karşı savaştığı yargısı oluşturulmak isteniyordu.

Kurulduğu dönemde ÖSO komuta kademesi

Özgür Suriye Ordusu'nun komuta kademesi, kurulduğu ilk günlerde şu isimlerden oluşmaktaydı:

ÖSO Komutanı Riyad Esad, Genelkurmay Başkan Ahmed Hicazî, Hamza Hatib Tugayı Komutanı Ahmed Yusuf, el-Hurriyye Tugayı Komutanı İbrahim Mecbur, Salaheddin Tugayı Komutanı Yüzbaşı Alaeddin, el-Kaşuş Tugayı Komutanı Yüzbaşı Eyhem el-Kurdî, Yüzbaşı Kays Katatane, Üsteğmen Teysir Yusuf, Üsteğmen Ahmed Halef ve Teğmen Mazin Zin.[91]

Harmuş'un Suriye istihbaratının eline düşmesinden sonra, Özgür Subaylar Hareketi'ndeki komutanlar da 23 Eylül 2011'de Özgür Suriye Ordusu'na katıldılar. Albay Malik el-Kurdî ve Ammar el-Vavî, Özgür Subaylar Hareketi'nden Özgür Suriye Ordusu'na katılan subaylar arasında yer aldı. Böylece ordudan ayrılan asker ve subayların silahlı mücadele verdiği ortak çatı Özgür Suriye Ordusu oldu.[92]

Albay Riyad Esad, Özgür Suriye Ordusu'nun kurulduğunu ilan ettiği açıklamasında Suriye ordusunu tehdit ederek "birliklerini, Deyr ez-Zor'a gön-

---

[91] Şarku'l-Avsat. 30 Temmuz 2011 ضباط ينشقون على الجيش السوري ويعلنون تشكيل الجيش الحر www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=633411&issueno=11932

[92] Youtube. 23 Eylül 2011 أوغاريت بيان انضمام حركة الضباط الاحرار للجيش السوري الحر www.youtube.com/watch?v=72XjC-Z-AKo

derme ve Suriye ordu güçleriyle çatışma" tehdidinde bulundu. Esad'ın bu tehdidinden kısa bir süre sonra Deyr ez-Zor'da çatışmalar şiddetlendi.[93]

Silahlı gruplar üzerinde Şeyh Adnan el-Arur'un etkisi

Özgür Subaylar Hareketi'nde olduğu gibi Özgür Suriye Ordusu'nda da Şeyh Adnan el-Arur'un aktif etkisini görmek mümkün oldu. Şeyh Adnan el-Arur, "Suriye ordusundaki yüksek rütbeli bazı subayların kendisiyle irtibata geçtiğini, ordudan ayrılarak Özgür Suriye Ordusu saflarına katılmak için hazır olduklarını belirttiklerini" iddia ederken, 24 Eylül'de Visal televizyonuna konuşan Binbaşı Mahir Rahmun Naimî, Özgür Subaylar Hareketi'nin Özgür Suriye Ordusu'na katılışının Şeyh el-Arur'un tavsiyeleri üzerine gerçekleştiğini söyledi.[94]

Orient TV'ye konuşan Özgür Suriye Ordusu'nun Genelkurmay Başkan Yardımcısı Ahmed Hicazî ise çok sayıda askerin ordudan ayrılarak kendilerine katılmaya hazırlandığını belirtmiş, kendilerinin sivil halkı korumayı amaçladığını ifade etmişti.

Gazeteci Aron Lund, Swedish Institute of International Affairs için hazırladığı 14 Eylül 2012 tarihli "Syrian Jihadism"[95] adlı çalışmasında, Özgür Suriye Ordusu'nun (ÖSO) örgütsel ve ideolojik yapısı ile finansal kaynakları hakkında şu bilgileri veriyor:

ÖSO'nun örgütsel yapısı ve finansal kaynakları

"Yeteri kadar kanıt olmamasına rağmen Suriyeli isyancıların çoğunun kendilerini Özgür Suriye Ordusu'nun (el-Ceyşu's-Surî el-Hurr) bir parçası olarak gördüklerini söyleyebiliriz. Silahlı muhalefetin genel ayırıcı vasfı olmasının dışında ÖSO etiketi, kısmen birbiriyle örtüşen, her biri sahada aktif olan çok miktardaki tugaylardan meydana gelen isyancı şebekesine işaret etmektedir.

Suriye dışında bu isim, merkez karargâhı Türkiye'de bulunan Suriye Ulusal Konseyi ile müttefik, teçhizat ve donanım olarak Türkiye, Katar, S. Arabistan, ABD ve diğer ülkeler tarafından finanse edilen bir organizasyona

93 İsrahaber. www.israhaber.com/suriyede-olu-sayisi-121e-yukseldi-12936-haberi.html

94 İsrahaber. www.israhaber.com/arurdan-ozgur-suriye-ordusu-icin-gonullu-savasci-cagrisi-13350-haberi.html

95 Aron Lund, "Syrian Jihadism", 14 Eylül 2012 www.ui.se/upl/files/77409.pdf

referans olarak kullanılmaktadır.[96] Ancak sürgündeki ÖSO liderliği, Suriye içerisindeki ÖSO birimleriyle doğrudan temas kurmuş (ki bunların bir kısmı son derece önemlidir) ve birçoklarından bağlılık yemini almış olsa da Albay Esad'ın etkisi, merkez üssünün bulunduğu Hatay'daki mülteci kamplarından öteye gitmemektedir.

Kısmen üst üste gelen kısmen de rakip şemsiye ağlarına ek olarak kendilerini ÖSO'nun bir parçası olarak gören; ancak hiç kimse ve hiçbir gruptan herhangi bir destek ya da emir almayan başka isyancı gruplar da bulunmaktadır. Suriyelilerin çoğu ÖSO etiketini rastgele bir şekilde, silahlı herhangi bir gruba atıfta bulunmak için kullanmaktadır. Ve birçok isyancı grup da ÖSO adını ve markasını, Albay Esad ya da onun yerel Askerî Konseyi'yle irtibat kurmaksızın kullanmaktadır. Bunlar tamamen bağımsız olabilmekte veya "gerçek" ÖSO olarak gördükleri herhangi bir fraksiyonla ittifak sürecinde olabilmekte yahut tamamen başka bir grupla müttefik olabilmektedirler. Değişmez ayrılıklar, birleşmeler ve örtüşen üyelikler, Suriye içerisinde ÖSO anlamına gelen birimlerle farklı liderlik yapıları arasındaki ilişkilerin izini sürme gayretini daha da karmaşıklaştırmaktadır.

ÖSO ve Sünnî İslâmcılık

Suriye'deki silahlı muhalefet, ağırlıklı olarak Sünnî Arap olan kendi toplulukları içerisinde organize olmaktadır. Bunlar, genel olarak kendilerini otokratik bir yönetime son vermek için savaşan Suriye milliyetçileri olarak görmektedirler. Ancak ezici çoğunluk eşzamanlı olarak kendi mücadelelerini açıkça Sünnî Müslüman terimlerle ifade etmekte ve ikisi arasında herhangi bir çelişki görmemektedirler. Albay Esad'ın Türkiye merkezli ÖSO'su, İslâmcı retorik kullanmaktan özenle kaçınarak yaptığı açıklamalarda cihadî gruplara doğrudan saldırmaktadır. Bazı istisnalar hariç, ÖSO'nun bilinen bütün komutanları Sünnî Arap'tır.

Kasım 2011'de, Albay Esad tarafından yönetilen on üyeli Geçici Askerî Konsey'in tüm üyeleri Sünnî Araplardan oluşmaktadır.[97] Ülke içerisindeki farklı liderlikler ve yerel tugaylar kompozisyonel açıdan çok da farklılık arz

[96] Joseph Holliday, "Syria's Armed Opposition", (Suriye Silahlı Muhalefeti) Middle East Security Report 3, Institute for the Study of War, March 2012.

[97] FSA, "el-jaish el-hurr, yushakkil majlisan askarian muaqqitan" ("The Free Army creats a temporary military council") [Özgür Suriye Ordusu, geçici askeri konsey kuruyor), el-Mundassa el-Souriya, November 14, 2011, http://the-syrian.com/archives/53251; Noura Benkoriche, "La tentation de la lutte armée contre le pouvoir baasiste en Syrie.

etnemektedir; bazı nadir istisnalar olsa da 'ÖSO, bütünüyle Sünnî Arap bir fenomen'dir denilebilir.

Birçok ÖSO tugayı, dinî bir retorik kullanmakta ve genellikle tugaylarına Sünnî İslâm tarihindeki destansı şahsiyet ya da olayların isimlerini vermektedir. Buna örnek olarak; Humus'taki Halid bin Velid Tugayları, Şam'ın kırsal kesimindeki Ebû Ubeyde bin Cerrah Tugayları verilebilir. Aynı zamanda birçok ÖSO tugayı, Sünnî İslâmî söylemleri bir yana, bütünlüklü ve tutarlı ideolojik bir temelden yoksun görünmektedir. Daha çok vatan savunması yapan gruplar gibi görünmektedirler. Muhafazakâr ve dindar olsalar da kendi bölgelerinde yaşayan nüfusun ve halkın çoğunluğundan farklılık göstermemektedir.

Bazı ÖSO müttefiki birimler, ideolojik olarak daha İslâmcı görünmekte, kendilerini ÖSO olarak tanımlayan birkaç küçük birim selefî-cihadî akımın bir parçası ya da bu akımın etkisi altında kalmış görünmektedir. Bunların içerisinde Nur Tugayları (İdlib'in Sarakıb bölgesinde aktif olan bir grup), kabilevî ve İslâmcı yapısı olan Zinnureyn Tugayları (Humus), İslâm Tugayı ve Bera bin Malik Tugayları (Humus). Bu son grup, ÖSO'nun Şehadet Tugayları olarak kendilerini ilk kez deklare ettiklerinde cihad tarzı siyah İslâmî bayrağının altında tekbir getirmeleriyle medyada yer bulmuştu.[98"99]

Albay Riyad Esad

ÖSO Komutanı Riyad Esad, 1961 yılında İdlib'e bağlı Cebel-i Zaviye'de dünyaya geldi. 1980 yılında katıldığı orduda albay rütbesine kadar yükseldi. Albay Esad, 4 Temmuz 2011'de Suriye ordusundan ayrılarak Yarbay Hüseyin Harmuş komutasındaki Özgür Subaylar Hareketi'ne katıldı. İlk açıklamasını Özgür Subaylar Hareketi flaması altında yapan Esad, 29 Temmuz 2011'de Özgür Suriye Ordusu adını verdiği yeni bir silahlı örgüt kurduğunu ilan etti.

Uzun bir süre Türkiye'de olduğunu gizleyen Esad, Türkiye'ye sığındığını ilk defa 4 Ekim 2011'de Anadolu Ajansı'na yaptığı açıklamayla ilan etmişti.[100]

Passé (1976-1982) et présent (2011)", (Suriye'de Baas iktidarına karşı silahlı mücadele ayartması, Geçmiş (1976-1982) ve Şimdi (2011)], Le Débat, no. 168, 1/2012.

98 "Direnen Humus , ÖSO Bera bin Malik Tugayları'nın kuruluşunu ilan eder) 2012 2 16", Humus'taki ÖSO tarafından YouTube'ya yüklenen video, 16 Şubat 2012, www.youtube.com/watch?v=ZXnLvusZk1w.

99 Aron Lund, "Syrian Jihadism", Published by Swedish Instituteof International Affairs.

100 www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=643523&issueno=11999

Suriye'deki isyanın sivil olduğunu savunan muhaliflerin aksine Riyad Esad, Libya modeline uygun bir devrimi savunuyordu. Nitekim 7 Ekim 2011'de Reuters'e konuşan Riyad Esad, Suriye rejiminin devrilmesinin tek yolunun askerî seçenek olduğunu söylemiş;[101] Ekim 2011'de *New York Times* gazetesine yaptığı açıklamasında uluslar arası toplumdan silah istemiş;[102] *Şarku'l-Avsat*'a yaptığı açıklamasında da rejimi devirmek için uluslar arası toplumdan silah talebini yineleyerek "Uluslar arası toplum, Libya'daki muhaliflere yardım etti; fakat biz yedi aydır bu yardımdan mahrumuz"[103] demişti.

Riyad Esad, Kasım 2011'de yaptığı açıklamada da, Libya'da olduğu gibi NATO'nun Suriye'de rol üstlenmesini istediklerini söylemişti. Libya modeline uygun bir uluslar arası müdahalede Türkiye'ye de rol veren Albay Esad, Lübnan eski Başbakanı Saad Harirî yanlısı Nowlebanon adlı internet sitesine yaptığı bir açıklamasında şu ifadelere yer vermişti:

"Vatanın alt yapısının tahrip edilmesine ya da egemenliğine dokunulmasına sebep olmayacak şekilde ve kontrollü olması şartıyla NATO'nun Suriye'ye askerî müdahalesini olumlu karşılamaktayız. Açıkça şunu söylemek istiyorum: NATO'nun belli hedeflere hava saldırıları düzenlemelerini istiyoruz. Geri kalanları Özgür Suriye Ordusu ile dikkatli ve ciddi bir şekilde koordine edilerek halledilebilir. Suriye halkı, Türkiye hükümetine ve iyi niyetine güvenmektedir. Türkiye kara kuvvetlerinin Suriye'de tampon bölge oluşturması ve uçuş yasağını sağlaması için Suriye'ye girmesinde hiçbir sakınca görmüyoruz."[104]

"Alevî bölgelerini biz vuramıyoruz, NATO vursun"

Türkiye'ye kurtarılmış bölge yaratma rolü veren Esad, mezhepçilik gibi algılanmaması için kendilerinin Alevî bölgelerine saldırı düzenleyemediğini belirterek Alevîlerin yaşadığı bölgelerin bombalamasını da NATO'dan istemekteydi. Kasım 2011'de yaptığı bir açıklamasında, NATO'dan Suriye'deki

---

101 Reuters. 7 Ekim 2011 عقيد منشق: الحرب هي الخيار الوحيد للاطاحة بالرئيس السوري
http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7960KX20111007

102 İsrahaber. www.israhaber.com/esed-guclerini-vuran-suriyeli-subaylara-turkiye-destegi-13465-haberi.html

103 İsrahaber. 11 kasım 2011. Suriye'yi Sıcak Çatışmalar Bekliyor www.israhaber.com/suriyeyi-sicak-catismalar-bekliyor-13542-haberi.html

104 Now. 14 Kasım 2011 قائد «الجيش السوري الحر»: نرغب بدور لـ«ناتو» ضمن ضوابط وآلية.. ونفضّل تفويض تركيا بذلك
www.nowlebanon.com/Arabic/NewsArchiveDetails.aspx?ID=332061

stratejik noktalara hava saldırısı düzenlemesini isteyen Esad, açıklamasında şunları söylemişti:

"Biz, uluslar arası toplumdan uluslar arası himaye, tampon bölge ve uçuşa yasak bölge talep etmekteyiz. Aynı zamanda Suriye yönetimine ait bazı stratejik noktaların bombalanması da söz konusu olabilir. Biz, yabancı güçlerin Irak'ta olduğu gibi ülkemize girmesinden yana değiliz. Uluslar arası tolumun bize lojistik destekte bulunması yeterli. Yönetim diğer devletleri füzeleriyle tehdit ediyor. Aynı zamanda sahil tarafındaki Alevî bölgelere füze dağıtımı yapıyor. Biz yabancı güçlerin bu hedefleri vurmasını istiyoruz. Bunu muhalefetin Alevî bölgeleri vurmakla itham edilmemesi için kendimiz yapmıyoruz. Çünkü yönetim bunu kullanarak Suriye'de bir iç çatışma çıkarmak için bahane olarak kullanacaktır. Eğer dışarıdan talep ettiğimiz bu yardımlar gerçekleşirse yönetim güçlerine karşı kısa sürede zafer elde edebiliriz. Umarız ki yönetim en kısa zamanda Kaddafi'nin akıbetine uğrar ve halk devrimiyle yönetim düşer."[105]

Riyad Esad, 17 Ocak 2011'de Reuters'e yaptığı açıklamasında, bu kez Arap Birliği girişiminin başarısız olduğunu öne sürerek konunun Güvenlik Konseyi'ne götürülmesi ve Suriye'ye dış müdahalede bulunulması talebini dile getirerek şunları söyledi:

"Arap Birliği Gözlemci Heyeti, Beşşar Esed'in göstericilere karşı uyguladığı saldırılardan sivil halkı koruyamadı. Biz, Arap kardeşlerimizin çabalarını takdir ediyoruz; fakat gözlemci heyeti görevinde başarısız oldu. Bundan ötürü biz, Suriye dosyasının Güvenlik Konseyi'ne taşınmasını istiyoruz. Uluslar arası toplumun, Suriye halkının korunması için müdahil olmasını istiyoruz. Çünkü böyle bir dönemde sivil halkın korunması için en iyi yol, uluslar arası toplumun müdahalesidir."[106]

Esad'ın yanı sıra ÖSO'nun diğer komutanları da sık sık dış müdahale çağrısında bulundular. Yüzbaşı Eyhem Kurdî, 12 Aralık 2011'de Reuters'e yaptığı açıklamasında, "Eğer Arap ülkeleri Suriye'de akan kanı durduramayacaksa, ABD ve Avrupa'nın askerî müdahalesi bir görevdir"[107] dedi.

---

[105] El-Cezire. 24 Kasım 2011 قائد منشق يدعو لضربات جوية بسوريا http://aljazeera.net/news/pages/e13c650c-95d5-4eb2-9154-fa621e1aa362

[106] Reuters. 23 Kasım 2012 قائد الجيش السوري الحر المعارض يطالب بتدخل دولي لوقف العنف http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80G0FG20120117

[107] Reuters. 12 Aralık 2011 تحقيق-منشقون عن الجيش السوري يعيدون تنظيم صفوفهم في تركيا http://ara.reuters.com/article/newsOne/idARACAE7BB06220111212

Özgür Suriye Ordusu adlı silahlı örgütü kurmasına rağmen Riyad Esad'ın, bu isim altında Suriye yönetimine savaşan silahlı gruplar üzerinde liderlik veya komutanlık rolünün bulunmadığı görülüyordu. Çünkü Riyad Esad, Türkiye'deki kamplarda yaşadığı süre zarfında, içeride savaşan militanların eleştirilerine hedef oluyor ve Türkiye'de refah içerisinde yaşamakla suçlanıyordu.

Riyad Esad, kendisine yöneltilen suçlamalara cevap vermek için *el-Hayat* gazetesine yaptığı açıklamasında, "Devrimin tüm liderliği dışarıda. Biz, buradan içeriye yardım ulaştırmak için çalışıyoruz. Bunda bir sıkıntı yok. Teknolojinin ilerlediği bu dönemde imkânsız hiçbir şey yok. Savaş, internet üzerinden sürüyor" diyerek kendini savundu. Savaşın internet üzerinden sürdüğünü belirtip kurduğu örgüte Suriye içerisinde komuta etmesinin gerekmediğini söylese de Riyad Esad, Özgür Suriye Ordusu dışındaki askerî yapılara karşı çıktı ve onları şahsî çıkar peşinde olmakla suçladı.

Örneğin Müslüman Kardeşler'in silahlı birlikler kurmaya başlamasına isim vermeden tepki gösterdi. Özgür Suriye Ordusu çatısı altında savaşmayanların silahlandırılmasına karşı olduğunu belirten Riyad Esad şunları söyledi: "Devrimcilerin ellerindeki silahlar, vur-kaç savaşı, gerilla savaşı için yeterlidir. Özgür Suriye Ordusu'na katılmayanların silahlandırılmasına karşı uyarıda bulunuyoruz. Çünkü bazı kişiler, siyasî ve şahsi çıkar peşinde, bu çıkarları gerçekleştirmek için çalışıyor. Biz, herkesi bencil davranışları terk etmeye ve Özgür Suriye Ordusu çatısı altında birleşmeye çağırıyoruz."

Suriye'ye dönüş

Riyad Esad, Eylül 2012'de Türkiye'den ayrılarak Suriye'ye geçti. Suriye'ye geçmesinden sonra ÖSO'daki komutanlığını fiilî olarak bitirmiş oldu. Türkiye'de bulunduğu süre zarfınca uluslar arası medyaya sık sık demeç veren Esad'ın adı artık uluslar arası medyada anılmaz oldu. Bir süre Libyalıların kurduğu Liva' el-Umme'nin yanında kalan Esad, daha sonra İdlib şehrindeki bazı muhalif savaşçılarla birlikte yaşamaya başladı.[108]

Albay Hicazî ile Şeyh Adnan el-Arur'un 28 Eylül 2012'de kurduğu Devrimci Askerî Konseyleri Ortak Komutanlığı'nda ve 8 Aralık 2012'de Antalya'da Selim İdris öncülüğünde kurulan askerî örgütte görev verilmedi.

---

[108] Youtube. 21 Eylül 2012 العقيد رياض الأسعد قائد الجيش الحر داخل سوريا www.youtube.com/watch?v=qvfg_Ywpbnw

Albay Esad, 24 Mart 2013'te bir toplantıya katılmak için gittiği Deyr ez-Zor'da suikast girişimine maruz kaldı. Toplantı sonrasında bindiği araçta oturduğu koltuğun altına yerleştirilen bombanın, aracın hareketinden sonra patlatılması üzerine sağ bacağını kaybetti.[109]

Türkiye'de yaşayan Riyad Esad'ın yardımcısı Malik el-Kurdî, el-Cezîre televizyonuna yaptığı açıklamasında suikasti şöyle anlattı: "Riyad Esad, Deyr ez-Zor'a bağlı el-Meyadin'de bir toplantıya katılmıştı. Toplantı bitiminden sonra bölgeden uzaklaşmak için aracına bindi. Bir kilometre gittikten sonra, Esad'ın koltuğunun altına yerleştirilen bombanın patlaması üzerine ağır bir şekilde yaralandı."[110]

ÖSO kaynakları ayrıca silahların büyük bir kısmını, Suriye ordusu içerisindeki asker ve subaylardan para karşılığında satın aldıklarını iddia etti.[111] Riyad Esad, 19 Kasım 2011'de Reuters'e yaptığı açıklamasında, dışarıdan silah desteği sağlandığı iddialarını yalanladı.[112]

Ulusal Konsey ve ÖSO temasları

ABD, Katar ve Türkiye'nin desteğiyle İstanbul'da kurulan ve siyasî muhalif örgüt olan Ulusal Konsey'le Özgür Suriye Ordusu arasındaki yıldızlar uzun bir süre barışmadı. Yoğun baskılara rağmen dönemin Konsey Başkanı Burhan Galyun, Özgür Suriye Ordusu'nu meşru bir güç olarak tanımadı. İki taraf arasındaki ilk resmî temas, 11 Kasım 2011'de gerçekleşti. Görüşmeye Özgür Suriye Ordusu Komutanı Riyad Esad, Ulusal Konsey üyelerinden Semir Neşşar ve İhvan liderlerinden Faruk Tayfur katıldı.

---

109 Reuters. 25 Mart 2013 مؤسس الجيش السوري الحر المعارض يفقد إحدى ساقيه في انفجار بسوريا http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2XO920130325

110 El-Cezire: 25 Mart 2013 الجيش الحر يتهم دمشق بمحاولة اغتيال قائده www.aljazeera.net/news/pages/e9c7ba63-337c-4509-b06a-503cb5a7909e , El-Cezire. 25 Mart 2013 استقرار حالة قائد الجيش السوري الحر http://aljazeera.net/news/pages/24c6cdf7-2630-44ff-80ba-19e0a5a30628 , El-Cezire. 25 Mart 2013 "حالة الأسعد مستقرة ويظهر اليوم": الحر www.aljazeera.net/news/pages/398e2485-3859-4e3e-846e-43f59cd70454 , www.ydh.com.tr/HD11642_riyad-esad-suikastinin-ayrintilari.html

111 Şarku'l-Avsat. 10 Ocak 2012 قيادي في «الجيش الحر» لـ«الشرق الأوسط»: شبيحة النظام يبيعوننا أسلحتهم بأسعار مرتفعة www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=658254&issueno=12096

112 Reuters. 19 Kasım 2011 عقيد سوري منشق ينفي وصول اسلحة مهربة الى سوريا http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AI0FN20111119

Suriye'deki gelişmelerin ele alındığı toplantıda, Beşşar Esed yönetiminin devrilmesi için atılacak adımlar masaya yatırıldı. Görüşmede Ulusal Konsey üyeleri, Ulusal Konsey'in Suriye ordusundan ayrılan "özgür subay ve askerlerin" yanında durduğu mesajı verildi. Konsey üyeleri ayrıca, ordudan ayrılmak isteyen askerler ve ailelerin güvenliklerinin sağlanması için çalışmaların devam ettiğini açıkladı. Özgür Suriye Ordusu Komutanı Riyad Esad ise Ulusal Konsey'in ilan ettiği siyasî perspektife bağlı kaldığını, Özgür Suriye Ordusu'nun "Esed güçlerine" karşı sivil halkı koruma görevini sürdüreceğini belirtti.[113]

Burhan Galyun, 23 Kasım'da Fransa Dışişleri Bakanı Alain Juppe ile gerçekleştirdiği görüşme sonrasında yaptığı açıklamasında, Özgür Suriye Ordusu'nun eylemlerini değerlendirdi. Galyun "Özgür Suriye Ordusu'nun sivil göstericileri savunma eylemlerini destekliyor, Suriye ordusu karargâhlarına yönelik saldırılarını ise desteklemiyoruz" diye konuştu.[114]

Riyad Esad'la Burhan Galyun arasındaki ikinci temas ise 28 Kasım'da Hatay'da gerçekleşti. Görüşmede Galyun, ÖSO'yu askerî güç olarak tanırken Esad da Suriye Ulusal Konseyi'ni (SUK) tanıdığını açıkladı.[115] Suriye Ulusal Konseyi ile ÖSO arasında üçüncü görüşme ise Ocak 2012'de gerçekleşti. Ulusal Konsey Başkanı Burhan Galyun ve Özgür Suriye Ordusu Komutanı Riyad Esad arasında gerçekleşen görüşmede, Özgür Suriye Ordusu'nun, gelecek dönemde ordudan ayrılacak subayları da içine alacak şekilde yeniden yapılandırılması kararlaştırıldı.

Ulusal Konsey, Özgür Suriye Ordusu'nun ihtiyaç duyduğu hususlarda desteklenmesi için bir plan sunduğu görüşmede ayrıca Ulusal Konsey'le Özgür

---

[113] Sooryoon. 11 Kasım 2011. المجلس الوطني السوري يلتقي لأول مرة قيادة الجيش السوري الحر ويعلنوا دعمهم له www.sooryoon.net/archives/37795

[114] Reuters. 23 Kasım 2011 فرنسا تؤيد اقامة ممر انساني في سوريا http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE7AM0JZ20111123

[115] El-Cezire. 2 Aralık 2011 اجتماع تنسيقي وتشديد عقوبات سوريا www.aljazeera.net/news/pages/3ab1ff09-9351-44ae-84a3-6c0a625227f9 , Ra'y. 4 Aralık 2011 مقابلة / «نسعى لمنطقة عازلة توفر الحماية للمدنيين ولا تهدف لشنّ هجمات عسكرية» www.alraimedia.com/Article.aspx?id=313688 Şarku'l-Avsat. 10 Aralık 2011 التنسيق مع المجلس الوطني السوري الحر: الجيش السوري مستمر www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=653615&issueno=12065 , Şarku'l-Avsat. 29 Kasım 2011 اتفاق على توحيد «المجلس الوطني السوري» و«الجيش السوري الحر» جهودهما للإطاحة بالنظام http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=652056&issueno=12054

Suriye Ordusu arasında irtibatın güçlendirilmesi için Özgür Suriye Ordusu'nda özel bir birimin oluşturulduğu bildirildi.[116] Suriye Ulusal Konseyi Sözcüsü Besma Kodmani, 27 Ocak 2012'de "ÖSO'ya finans ve silah desteğinde bulunmaya hazırız" dedi.[117] Fakat Batı'nın verdiği sözler üzerinden ÖSO'ya verilen bu sözler, Batı'nın sözlerini yerine getirmemesinden ötürü alanda karşılık bulmadı. Galyun'dan sonra Suriye Ulusal Konseyi başkanlığına seçilen Abdulbasıt Seyda ve George Sabra da ÖSO ile ilişkilerini korudu.[118]

Albay Ahmed Hicazî

"ÖSO Genel Kurmay Başkanı"[119] Albay Ahmed Hicazî, Suriye ordusundan ayrıldığını 25 Haziran 2011'de Visal TV'de Şeyh Adnan el-Arur'un programında ilan etti. Aynı programda Şeyh Adnan el-Arur, Albay Ahmed Hicazî'nin rütbesinin albaylıktan tuğgeneralliğe yükseltildiğini duyurdu.[120]

Albay Ahmed Hicazî, süreç içerisinde gündeme gelen ateşkes çağrılarına olumsuz yanıt vererek Özgür Suriye Ordusu'nun Suriye yönetimiyle ateşkese kesinlikle karşı çıktığını açıklamıştı. Albay Hicazî, Arap Birliği girişimi sırasında gündeme gelen ateşkesle ilgili olarak 21 Ekim 2012'de yaptığı basın açıklamasında "Rejimle ateşkesi kesinlikle kabul etmiyoruz. Rejim ateşkese bağlı kalsa da biz bağlı kalmayacağız. Çünkü nihayetinde ateşkes, rejimin menfaatinedir. Ateşkes sayesinde rejim nefes alacak" diye konuştu. Suriye rejimiyle ateşkesi kabul edenleri "rejimin ömrünü uzatmakla" suçlayan Hicazî, "Biz, buna müsaade etmeyeceğiz. Özgür Suriye Ordusu ve Suriye muhalefeti, elleri Suriye halkının kanına bulaşmış olanlara herhangi bir güvence veren

---

116 Reuters. 13 Ocak 2012 اتفاق المعارضة والمتمردين في سوريا على التنسيق http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE80C0G020120113, Şarku'l-Avsat. 14 Ocak 2012 «الجيش الحر» والمجلس الوطني يتفقان على تفعيل آلية التنسيق بينهما» www.aawsat.com/details.asp?article=658879 , Şarku'l-Avsat. 17 Ocak 2012 «الجيش الحر» و«المجلس الوطني» يعلنان «إنشاء «مكتب ارتباط بينهما» www.aawsat.com/details.asp?article=659324

117 Şarku'l-Avsat. 28 Ocak 2012 المعارضة السورية في الخارج مستعدة لتمويل المنشقين عن الجيش www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=660988&issueno=12114

118 Suriye Ulusal Koalisyonu http://ar.syriancouncil.org/newsroom/item/846-inside.html

119 O dönemde Riyad Esad için lider anlamına gelen "Kaid", Ahmed Hicazi için ise Genelkurmay Başkanı anlamına gelen "Reisu'l-Erkan" sıfatı kullanılıyordu.

120 Youtube. 25 Haziran 2011 انشقاق العقيد أحمد حجازي قيادة الفرقة ٨١ دبابات www.youtube.com/watch?v=Wh1LZJFwc-s Youtube. 29 Temmuz 2011 انشقاق العقيد أحمد حجازي حجازي www.youtube.com/watch?v=ikUcjlmti7E&noredirect=1

ve rejimin devrimi içermeyen tüm girişimlere karşı olacaktır" dedi.[121] Albay Hicazî'ye, Şeyh el-Arur'un 28 Eylül 2012'de kurduğu Devrimci Askerî Konseyleri Ortak Komutanlığı'nda ve 8 Aralık 2012'de Antalya'da Selim İdris öncülüğünde kurulan askerî örgütte görev verilmedi.

Ammar el-Vavî

Yüzbaşı Ammar el-Vavî, 17 Ağustos 2011'de Suriye ordusundan ayrıldığını açıklayarak Yarbay Hüseyin Harmuş komutasındaki Özgür Subaylar Hareketi'ne katılmıştı.[122] Harmuş'un Ağustos (2011) sonrasında Türkiye'deki kamplardan alınarak Suriye istihbaratına teslim edilmesinden sonra 23 Eylül'de Özgür Suriye Ordusu'na katılmıştı. Ammar el-Vavî, Halep'teki Ebabil Tugayı'na komuta etmişti.

El-Vavî, Türkiye'de yaşadığı süre zarfında sık sık Suriye yönetimini tehdit eden açıklamalar yapmıştı. Şubat 2012'de Humus'ta yaşananları el-Arabiya televizyonuna değerlendiren el-Vavî, "Bu saatten sonra rejime ait her şeyi, tüm karargâhlarını yerle bir edeceğiz" demişti. Silahlı gruplara mensup diğer Suriyelilerin olduğu gibi Ammar el-Vavî'nin önceliği de Suriye'ye uluslar arası müdahalede bulunulmasıydı. Ammar el-Vavî'nin sivil kanattaki muhaliflerden tek beklentisi, uluslar arası müdahale için zemin hazırlamalarıydı.

El-Vavî, 2 Mayıs 2012'de yaptığı konuşmasında, Suudî Arabistan'da yaşayan Suriyeli muhaliflerden Nevfel ed-Devalibî'nin Fransa'da kurduğu geçici hükümete desteğini açıklamış, "Ulusal Konsey, halkın isteklerini yerine getiremediği için halkın isteklerini yerine getirmesi şartıyla geçici hükümete desteğimi açıklıyorum. Halkın istekleri, demokrasi, adalet ve özgürlüktür. Uluslar arası toplumun askerî müdahalede bulunmasını sağlaması, tampon bölge oluşturmasıdır" demişti.[123]

Temmuz 2012'de Halep'e giren el-Vavî, 5 Eylül 2012'de yaralandı. Bir süre tedavi gördükten sonra Şeyh Adnan el-Arur'un önderliğinde kurulan Devrimci Askerî Konseyleri Ortak Komutanlığı'na katıldı.

---

[121] Şarku'l-Avsat. 21 Ekim 2012 الإبراهيمي التقى المعلم ولم يتطرقا بشكل مباشر إلى وقف إطلاق النار في فترة العيد www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=700716&issueno=12381#.UTIY6TCePoo

[122] Youtube. 17 Ağustos 2011 انشقاق مجموعة من شرفاء الجيش السوري www.youtube.com/watch?v=t5fhLnyqkGc

[123] İsrahaber. 4 Mayıs 2012. Özgür Suriye Ordusu Komutanı Konseye Kazan Kaldırdı www.israhaber.com/ozgur-suriye-ordusu-komutani-konseye-kazan-kaldirdi-14727-haberi.html

Binbaşı Mahir Naimî

22 Ağustos 2011'de Suriye Ordusu Cumhuriyet Muhafızları'ndan ayrıldığını açıklayan Binbaşı Naimî, 27 Ağustos 2011'de Özgür Suriye Ordusu'na katılmıştı. Bir süre Özgür Suriye Ordusu'na bağlı Muaviye Tugayı'na komuta etti.[124]

Binbaşı Naimî, Türkiye'deki Apaydın kampında yaşadığı dönemde, Suriye yönetiinini hedef alan tehditkâr açıklamalar yapmıştı.[125] Naimî, Şeyh Adnan el-Arur öncülüğündeki Devrimci Askerî Konseyleri Ortak Komutanlığı'nın koordinasyon biriminde görev aldı.

Binbaşı Naimî, 28 Eylül 2011'de Şeyh el-Arur'un önderliğinde kurulan Devrimci Askerî Konseyleri Ortak Komutanlığı'na katıldı.

Yüzbaşı Kays Kataana

Yüzbaşı Kays Kataana, 10 Temmuz 2011'de Suriye ordusundan ayrılarak Özgür Subaylar Hareketi'ne katıldığını açıkladı. Yüzbaşı Kays, Dera ve çevre şehirlerde kurduğu el-Ömerî Tugayı'nın komutanı olarak Suriye ordusunu hedef alan saldırılar düzenledi.

Harmuş'un tutuklanmasından sonra Özgür Suriye Ordusu'na katılan Yüzbaşı Kays, 24 Şubat 2012'de Özgür Suriye Ordusu'ndan ayrılarak Devrim Askerî Konseyi'ni kurdu. El Ömeri dahil güneydeki birçok tugayın Özgür Suriye Ordusu'ndan koparak Askerî Konsey'e girdiğini iddia etti.[126]

El-Faruk Tugayı

Üsteğmen Abdurrazzak Talas öncülüğünde kurulan el-Faruk Tugayı, ilk defa Humus'a bağlı Baba Amr'da 6 Kasım 2011'de boy gösterdi. El-Faruk Tugayı'na, diğer birliklerin aksine, Talas gibi yaşları 20 ile 25 arasında değişen üsteğmenler komuta etmekteydi. Çok sayıda silahlı militan, Talas'ı omuzlara alarak Suriye ordusuna meydan okudu.[127]

---

[124] Ahbar es-Savratu's-Suriye 22 Eylül 2011 انشقاق الرائد ماهر الرحمون النعيمي www.syrrevnews.com/archives/11216

[125] İsrahaber. 4 Mayıs 2012 Türkiye'den Suriyelilere Sokağa Çıkmayın Çağrısı Yaptılar www.israhaber.com/turkiyeden-suriyelilere-sokaga-cikmayin-cagrisi-yaptilar-13285-haberi.html

[126] Youtube. 24 Şubat 2012 بيان تشكيل المجلس العسكري الثوري محافظة درعا www.youtube.com/watch?v=XfMbL7eCpio

[127] Youtube. 7 Kasım 2011 شام حمص احتفال اهالي بابا عمرو بقدوم الجيش السوري الحر كتيبة الفاروق www.youtube.com/watch?v=OXWorMroaw0

El-Faruk Tugayı, özellikle de Baba Amr'da Suriye ordusuna karşı girdiği çatışmalar ve Humus'taki Cender Elektrik Santrali'ndeki İranlı mühendisleri kaçırarak dünyaya ismini duyurdu. El-Faruk Tugayı, 1 Şubat 2012'de Şam'daki Hz. Zeyneb türbesini ziyarete giden 11 İranlıyı kaçırdı. Muhalifler, kaçırılan İranlıların, İran Devrim Muhafızları'nın asker ve subayları olduklarını iddia etti.[128]

Talas, 8 Kasım'da Baba Amr'da yaptığı bir konuşmasında, Suriye'de devrimin sivil devam ettiğini iddia ederken, kendilerinin sivil göstericileri korumak için Baba Amr'a girdiklerini söyledi.[129] Mart 2012'de Suriye ordusunun Baba Amr'a düzenlediği operasyon sonrasında el-Faruk Tugayı ağır darbe alarak geri çekilmek zorunda kaldı.[130]

1987 yılında Humus'a bağlı Rastan şehrinde dünyaya gelen Talas, 30 Mayıs 2011'de Suriye ordusundan ayrıldı.[131] Sanameyn'deki göstericilere katılan Talas, ordudan ayrıldığını söyledi. Fakat Talas, Suriye ordusundan ayrıldığını alenî bir şekilde açıklamayı 7 Temmuz 2011'e kadar erteledi.[132]

Suriye'nin eski Savunma Bakanı Mustafa Talas'ın yakın akrabalarından olan Abdurrazzak Talas, Mustafa Talas'ın büyük oğlu olan Firas Talas'tan malî destek görmekteydi. 13 Temmuz 2012'de *eş-Şarku'l-Avsat* gazetesine konuşan Firas Talas, Abdurrazzak Talas'ın halasının oğlu olduğunu ve onu sevdiği için Faruk Tugayı'na malî destekte bulunduğunu söyledi.[133]

---

[128] El-Alem. 8 Mart 2013. سوريون يروون قصة اختطافهم على ايدي المسلحين www.alalam.ir/news/1453179

[129] Şarku'l-Avsat. 8 Kasım 2011 الجيش السوري يقتحم حي بابا عمرو في حمص بعد مواجهات مع منشقين www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=648786&issueno=12033

[130] Şarku'l-Avsat, 28 Mart 2012 الأسد ينهي زيارته التفقدية لبابا عمرو عقب إطلاق نار على موكبه www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=670099&issueno=12174#.UpCkXdK-18E , www.aawsat.com/details.asp?article=666148

[131] Şarku'l-Avsat, 1 Ağustos 2012 عبد الرزاق طلاس: وجه «الجيش الحر» الشاب www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=688957&issueno=12300

[132] Youtube. 4 Temmuz 2011 انشقاق البطل الضابط عبد الرزاق طلاس www.youtube.com/watch?v=nXtkxe8cDkE , Şarku'l-Avsat, 8 Kasım 2011 ضابط سوري يعلن انشقاقه عن الجيش بسبب الانتهاكات التي تمارس ضد المدنيين www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=625617&issueno=11880

[133] Şarku'l-Avsat. 13 Temmuz 2012 رجل الأعمال فراس طلاس: ٥٤ ضابطا من عائلتي انشقوا عن «النظام».. ووالدي «حزين وصامت» www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=686212&issueno=12281#.UpCle9K-18E

Barada Televizyonu Genel Yayın Yönetmeni Malik el-Abde'ye göre Müslüman Kardeşler, cemaat adına kurulan askerî örgütlenmeye katılması için Talas'a, el-Faruk Tugayı'ndan ayrılarak kendisinin yeni bir tugay kurmasını teklif etti ve bu teklifi kabul etmesi durumunda kendisine malî destekte bulunacağını açıkladı.

Talas'ın Lübnan'daki Harirî yanlısı çevrelerle de ilişkisi vardı. Lübnan'daki 14 Mart Cephesi milletvekillerinden Okab Sakr, 30 Ekim 2012'de Türkiye'de, Suriyeli asker ve subaylarla bir toplantı gerçekleştirdi. *El-Ahbar* gazetesinde yer alan haberе göre, toplantıya davet edilenler arasında Abdurrazzak Talas da bulunuyordu.[134] Ancak Talas'ın ikbali aşamalı olarak sönmeye başladı. Talas, 11 Kasım 2012'de Hatay'da ilan edilen Asalet ve Kalkınma Cephesi'ne katıldı.[135] 16 Şubat'ta Hatay'daki bir otelde düzenlenen toplantıda, Üsteğmen Abdurrazzak Talas'ın el-Faruk Tugayı komutanlığından alındığı ve genel komutanlığa Usame Cuneydî'nin getirildiği açıklandı.[136]

General Mustafa Talas'ın uzun yıllar savunma bakanlığı görevinde bulunmasının etkisiyle olsa gerek ki Suriye ordusunda bu aileye mensup çok sayıda subay bulunuyor. 1947 yılında Rastan'da dünyaya gelen Mustafa Talas, Suriye eski Cumhurbaşkanı Hafız Esed'e en yakın isimlerden biriydi ve 1972-2004 yılları arasında savunma bakanlığı görevlerinde bulunmuştu.[137]

Talas ailesi, başta Rastan olmak üzere Humus şehrinin büyük aileleri arasında yer alıyor. 13 Temmuz 2012 tarihine kadar Suriye ordusundan kaçarak silahlı gruplara katılan 1.700 subaydan 54'ü, Talas ailesine mensuptu.[138]

Tevhid Tugayı

Özgür Suriye Ordusu'nun Suriye'de kurduğu ikinci önemli askerî birliği ise Tevhid Tugayı'dır. Tevhid Tugayı, ordudan ayrılan subaylar tarafından değil Halepli siviller tarafından, 18 Temmuz 2012'de Halep'in Türkiye sınırına

---

[134] En-Neşra. 31 Ekim 2012 الاخبار: النائب صقر عقد اجتماعا لمجالس التنسيقيات السورية في تركيا أمس www.elnashra.com/news/show/541201/

[135] YDH. 7 Ocak 2012 Kuveyt hayır kurumu Hatay'da silahlı örgüt kurdu www.ydh.com.tr/HD11306_kuveyt-hayir-kurumu-hatayda-silahli-orgut-kurdu-.html

[136] www.ydh.com.tr/HD11526_faruk-tugayi-hatay-da-yeniden-orgutlendi.html

[137] Şarku'l-Avsat. 13 Temmuz 2012 عائلة طلاس تتمي للمناطق الساخنة www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=686214&issueno=12281#.UpCrB9K-18E

[138] Şarku'l-Avsat, 13 Temmuz 2012 عائلة طلاس تتمي للمناطق الساخنة www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=686214&issueno=12281#.UpCrB9K-18E

yakın köylerinde kuruldu. Suriye'nin en güçlü silahlı gruplardan biri olan bu grup, cihadcılardan oluşan 8 bin kişiyi kontrol ettiğini iddia etmektedir.

Örgütün kuruluş tarihi olan 18 Temmuz 2012, son derece dikkat çekiciydi. Çünkü bu tarihte aralarında Savunma Bakanı Davud Raciha ve Genelkurmay Başkan Yardımcısı Asıf Şevket'in de bulunduğu üst düzey güvenlik yetkilileri, toplantı halinde oldukları Şam'daki Ulusal Güvenlik binasında bombalı saldırıyla öldürülmüş ve büyük kentlere yönelik kitlesel silahlı saldırılar başlamıştı.

Tevhid Tugayı, 20 Temmuz 2012'de Suriye'nin başkent Şam'dan sonraki en stratejik kenti olan Halep'e yönelik saldırısını "Furkan Savaşı" diye isimlendirdi. Tevhid Tugayı'nın komutanı olan Abdülkadir Salih, Halep'in Meri şehrinde yaşayan bir tahıl tüccarıydı.

Tevhid Tugayı'nın yapısı

Lübnan'da yayımlanan *es-Sefir* yazarı Sahib el-Ancirinî, Tevhid Tugayı'nın örgütlenmesi, yapısı ve eylemleri konusunda şu bilgileri veriyor:

"Tevhid Tugayı, Türkiye sınırının açık olduğu kuzey Halep kırsalında, bazı silahlı grupların bir araya gelerek birleşmesi ile kuruldu. Kurulduktan kısa bir dönem sonra Abdulcebbar el-Akidî liderliğindeki Halep ve Kırsalı Askerî Devrim Konseyi'ne katıldı. Bu konsey sahada militanları yokken, sadece düzenleme kurulu olarak görev görüyordu. Tevhid Tugayı; Halep Şeriat Konseyi'nin kurulmasında Nusra ve Ahrâr eş-Şam örgütleri ile ittifak halinde, esas rollerden birini üstlenmişti. Daha sonra Nusra bu konseyden ayrıldı.

Silahlı militanları Halep'e sokma kararı (20 Temmuz 2012'de Furkan Savaşı adı ile ilan edilen karar) Tevhid Tugayı'nın kuruluşu ile birinci dereceden alakalı. Bazı hassas bilgiler, bunun doğrudan Türk kararı olduğunu teyit ediyor. Bu bağlamda o dönemlerde Türk istihbaratının, Askerî İstihbarat Şube Başkanı Muhammed Muflih ile birlikte, Tevhid Tugayı'nın kentteki ilk örgütlü fraksiyon olması için, silahlıların geçişini kolaylaştırmak üzere koordinasyonu devraldığı söyleniyor."

Tugayın içinden kaynaklar *es-Sefir*'e Halep'e giriş hikâyesini şöyle anlatıyor:

"Silahlı gruplar, Kuzey Halep'te Mari, Anadan, Tel Rıfat ve diğer bölgelerde bir araya geldikten sonra, ahlâklı savaşçılardan seçkin birlikler oluşturuldu ve arka arkaya olmak üzere 200 kişilik gruplar, Eski Bab kenti yolu

üzerinden Hamra'ya girip kontrol sağlamak üzere harekete geçti. Bu arada Zengi Müfrezesi tevhid bayrağı altında Salaheddin mahallesine girdi."

Kaynağa göre rejim bu hareketliliğe karşı tank konvoyunu yola çıkardıktan sonra çatışmalar başladı ve üç tank imha edilirken, bir tankı da muhalifler ellerine geçirmişti.

Tevhid Tugayı'na bağlı silahlılar, rejime yakınlığı ile bilinen Berri aşireti ile çatıştıkları Bab mahallesine kadar yaklaşmışlardı. Tevhid, bölgedeki 'şebbihaların' liderliğini yapmakla suçladığı Zeyno Berri'yi, esir aldıktan sonra işkence yaparak öldürdü. Bunun ardından Uluslar arası Af Örgütü 2012 Ağustosu'nda bu hadiseyi kınayarak "uluslar arası insan haklarını tehlikeli bir şekilde ihlâl edişi ve savaş suçunu temsil ettiğini" belirtti.

Nusra militanları, Tevhid Tugayı ile yan yana savaşıyor

Nureddin Zengi Müfrezesi, Tevhid Tugayı bayrağı altında, Selaheddin mahallesine giriş yaptı. Gizli bir şekilde örgütlenen Nusra Cephesi de Tevhid Tugayı bayrağı altında el-İza'a savaşına katıldılar. Katılım gösteren militanların çoğu, 2011 Haziran'ında genel af kapsamında Saydnaya Cezaevi'nden serbest bırakılanlardı.

Militanlar oldukça kısa bir süre içinde Halep mahallelerinden birçoğunu ele geçirdikten sonra Tevhid Tugayı, Salaheddin ile Sahur arasında uzanan mahallelerin, tugayın 20 kayıp verdiği çatışmalardan sonra kurtarılmış olduğunu ilan etti.

Suriye ordusu kısa bir süre sonra Salaheddin'i almak üzere yaklaşık bir ay süren operasyon başlattı. Lakin operasyon başlangıcında ilan edildiği gibi bu savaş ne savaşların anası olabildi, ne de militanları Halep'te tamamen bitirebildi. Bunun ardından Nureddin Zengi Müfrezesi, Tevhid Tugayı'ndan ayrılıp batı kırsalına döndüğünü ilan etti.

Ardından Nusra açıkça ortaya çıktı ve militanları, Tevhid Tugayı'nın yanında savaşarak Hanunu kışlasına baskın düzenlendi. Suriye ordusu T-82 tankları ve hava topçu desteği ile kışlayı geri almayı başarırken, Nusra ve Tevhid Tugayı birlikleri, kışladaki mühimmatı boşaltıp paylaştıktan sonra geri çekildi. Ardından, Tevhid Tugayı'nın yerleştiği bölge olan Eski Halep Savaşı başladı ve sorumlularıyla ilgili karşılıklı ithamların olduğu Halep'in tarihî çarşıları yakıldı.

Müslüman Kardeşler ve Selefîlerle ilişkiler

Müslüman Kardeşler, Tevhid Tugayı'na kuruluşundan itibaren tam destek verirken, tugayın liderleri "Bu durum tugayın İhvan'a biat ettiği anlamına gelmez" demekteydi.

Bunun üzerine muhalefet içinden kaynaklar *es-Sefir*'e, tugay liderlerinin biat açıklamasının, medya düzeyinde yalanlamadan öte olmadığını; sahada İhvan ile Tevhid Tugayı arasında tam koordinasyon olduğunu belirttiler. Bazı muhalif kaynaklar ise, bu konuda özellikle Hacı Andan ile cemaat liderlerinin arasındaki yakın ilişkilere dikkat çekerek Tevhid Tugayı'nın, Müslüman Kardeşler'in Suriye sahasındaki ilk askerî kolu olduğunu iddia ediyor.

Tugayın, Selefîlerle de iyi ilişkiler içinde olduğunu söylemekte yarar var. Tugayın Selefîlerle koordinasyonunu, Selefî şeyhlerle (Örnek verecek olursak, bunlardan biri Kuveyt parlamento üyesi Velid Tabatabaî) yakın ilişkilere sahip olan "Hacı Mare" kod adlı Abdülkadir Salih sağlıyordu.

Yine sahadan kaynaklar *es-Sefir*'e, Tevhid Tugayı'nın içte ve dışta, "birbiri ile çelişen siyasî yönelimlere sahip" taraflarla da koordine sağlayabilecek yeteneğe sahip, silahlı gruplar arasında "türünün eşsiz bir örneğini teşkil ettiğini" belirtiyorlar. Bu kaynaklar Tevhid Tugayı'nın; Türkiye ve Katar tarafından desteklenen, Müslüman Kardeşler'in temsil ettiği siyasal İslâm ile Kuveyt ve Arabistan tarafından destek gören Selefî İslâm arasındaki yakınlaşmanın esas faktörü olduğunu belirtiyorlar.

Bu bağlamda Carnegie Enstitüsü'nden araştırmacı Raphaël Lefèvre'nin raporunda, silahlı gruplara finansman sağlamada müşterek, İhvancı olmayan bir aktivisten aktardığı şu sözlere dikkat çekelim: "Müslüman Kardeşler'den yardım gördükleri sırada, Tevhid Tugayı'ndan bazı yetkililerle bir araya geldim. Ancak o sıralarda Selefîlerden de diğerlerinden de yardım aldıklarına tanık oldum. Bu yardımlar ittifak kurmak amacıyla alınmıyordu. Verebilecek herkesten yardım alacaklarını söylüyorlardı."

Tevhid Tugayı militanları bir dönem, üzerinde "Lâ İlâhe İllallah, Muhammed Resûlullah" yazılı siyah saç bantlarını taktılar. Ardından, üzerinde herhangi bir ibare bulunmayan beyaz renkte bant takmaya başladılar.

Tevhid Tugayı bir ara, aktivistlerinin sadece askerî alanda değil, farklı alanlarda da iş göreceği bir kurum halini almak isteyip "Tevhid Tıp Kurumu (Vakfı)" ve "Tevhid Basın Kurumu"nu kurdu. Askerî güçleri, yaklaşık 11 bin militanın bulunduğu toplamda 38 alaydan oluşuyordu. Tugay, militanlarına sistematik olmayacak şekilde ikramiye vererek maaş ödüyor.

Sahadan kaynaklar, tugayın militanlarının eğitim eksikliği ile malul olup fazla nitelikli olmadıklarını belirtiyorlar. Son 6 ayda (2013 yılının ilk altı ayı) tugayın çatışmalardaki rolü, sembolik olmaktan öte değildi. Tugayın özel bir hapishanesi mevcut. Bunun yanında 2012 Ağustosu'nda kurdukları Şeriat Mahkemesi ve Devrim Güvenlik Ofisleri var. Ofisin kuruluşundan 2 ay sonra diğer fraksiyonlarla uzlaşıya gidildi ve Güvenlik Ofisi genişletildi.

Tugay, İslâmî hükmü uygularken azınlıkların vatandaş olarak başkaları ile eşit seviyede görülmesi gerektiğini söylüyor."[139]

Tevhid Tugayı ve pragmatizm

Tevhid Tugayı, Albay Esad'ın Türkiye merkezli ÖSO'nun ya da Abdülcebbar el-Akidî'nin Halep Askerî Konseyi'nin bir parçası olmayı reddetmemektedir; ancak pratikte bu ikisinden de bağımsızdır. Salih, el-Cezîre'ye verdiği bir röportajında, sürgündeki liderlikten alaycı bir şekilde bahsetmiş ve ÖSO'yu nasıl algıladığını şu sözlerle açıklamıştır: "ÖSO bir etikettir, biz de ÖSO'yuz, silah taşıyan herkes şu an ÖSO'dur."[140]

İslâmcı yönü ağır basan Tevhid Tugayı, Türkiye ile yakın ilişkilerinden dolayı Müslüman Kardeşler örgütünün silahlı kanadı olarak nitelendirilmiş olsa da bunu kanıtlayabilecek somut bir bilgi bulunmuyor. Gruba liderlik eden Abdülkadir Salih'in yardımcısı Abdülaziz Selame'dir.[141]Selame, Halep'in kuzeybatısındaki Anadan nahiyesinde eski bir bal tüccarıdır.[142] Selame, Ağustos 2012'de yaptığı bir açıklamasında "Şimdiye kadar iki kamyon silah aldık. Bir kamyonda 300 silah, 700 RPG, diğer kamyonda ise 3.000 el bombası vardı" dedi. Abdülaziz Selame bu silahları nereden temin ettiklerini açıklamazken, 4 Eylül'de İstanbul Akgün Oteli'nde bir basın toplantısı düzenleyen Abdülkadir Salih, "özellikle Türkiye'den silah almadıklarını" söyledi.[143]

---

[139] Suheyb Ancerinî, es-Sefir, 22 Ekim 2013 «الحكاية الكاملة لواء التوحيد».. www.assafir.com/Article.aspx?EditionId=2599&ChannelId=62847&ArticleId=2016#.UnpLjZRmXAE

[140] "Likaul yevm Programı: Abdulkadir Salih, Halep Savaşı'nın gizli yönleri", Aljazeera, 11 Ağustos 2012, www.aljazeera.net/programs/pages/0daec7cc-3046-4454-b01d-519edf3c3ff6

[141] İlaf. 13 Ağustos 2012 قائد معركة حلب يسخر من إعلان هيغ تقديم مساعدة للمعارضة www.elaph.com/Web/news/2012/8/754766.html?entry=Syria

[142] "Likaul yevm Programı: Abdulkadir Salih, Halep Savaşı'nın gizli yönleri", Aljazeera, 11 Ağustos 2012, www.aljazeera.net/programs/pages/0daec7cc-3046-4454-b01d-519edf3c3ff6

[143] Zaman. 4 Eylül 2012. Suriyeli Muhalifler: Türkiye'den silah yardımı almıyoruz www.zaman.com.tr/newsDetail_getNewsById.action?haberno=1340997&title=suriyeli-muhalifler-turkiyeden-silah-yardimi-almiyoruz

Tevhid Tugayı'nın sadece Körfez'deki Arap ülkeleriyle değil, Türkiye ile de son derece yakın ilişkilere sahip olduğu görülüyordu. Abdülkadir Salih, Halep'te çatışmaların devam ettiği bir dönemde İstanbul'a gelerek destek arayışında bulunurken, yardımcısı Abdülaziz Selame de ramazan ayında Kilis'teki mülteci kampında düzenlenen kadir gecesi etkinliğine katılmıştı. Selame, 8 Temmuz 2012'de yaptığı bir konuşmasında da devrimden sonra Suriye'nin İran, Rusya ve Çin'le ilişkilerine son vereceğini, ilişkiye girenlerin hain olacağını söylemişti.

Tevhid Tugayı, dışarıdan gelen birçok savaşçıyı da bünyesinde toplamıştı. Tevhid Tugayı'ndaki Suriyeliler dahi Humus ve İdlib gibi çevre şehirlerden gelmişlerdi. France 24'ün Halep'teki çatışmalara tanıklık eden muhabiri Yasin, Halep'teki çatışmalara ilişkin olarak yaptığı açıklamasında, çok sayıda yabancı savaşçının olduğunu duyurmuştu.[144]

Tevhid Tugayı'nın alan komutanlarından birisi, 2007 yılında Lübnan'daki Nehru'l- Barid mülteci kampında Fethu'l-İslâm saflarında Lübnan ordusuna karşı savaşan Ebû Tevfik'tir.[145]

Kuruluş deklarasyonunda Tevhid Tugayları, rejimi devirmek, sivilleri korumak vs. gibi birçok politik hedefi olduğunu belirtmiştir. İslâmî bir devlet kurulmasına ilişkin çağrıda bulunmadığı gibi sahip olduğu sabit İslâmî ideolojik göstergeler de bulunmamaktadır.[146] Ancak buna ilişkin bir videoda "Efendimiz Muhammed"i, ramazan ayını ve "İslâm"ı öven bandajlar kullanmaktadırlar. "Birleşik Tugaylar", "Nuru'l-İslâm Tugayları" gibi İslâmî isimleri ve "İbn Teymiye Tugayları" gibi Selefî tandanslı isimleri kullanmaktadır. Tevhid Tugayları'nın amblemi, ÖSO birimlerinin tipik Suriye milliyetçisi imajını yansıttığı gibi, aynı zamanda "Lâ ilâhe illallah Muhammedün Rasûlullah" şeklindeki İslâmî inancı da yansıtmaktadır.[147]

ÖSO Genelkurmayı'na giriş

18 Kasım 2012'de Halep'te ilan edilen İslâm Devleti'ne önce katılan, sonra ilan edilen devletle bir alakasının olmadığını açıklayan Tevhid Tugayı,

---

[144] Youtube. 14 Eylül 2012 وثائقى عن دور الجهاديين فى معركة حلب -سوريا www.youtube.com/watch?v=SSqk7EBQLWQ

[145] Youtube. www.youtube.com/watch?v=M-64ygaFdUQ&feature=related

[146] "Halep'teki Tevhid Tugayları'nın kuruluş bildirgesi] syriahro tarafından yüklenen youtube klibi, July 21, 2012, www.youtube.com/watch?v=0A2mNa1zCpI. Bkz, ayrıca grubun resmi facbeook sayfası, www.facebook.com/leuaaltawheed.

[147] Aron Lund, Syrian Jihadism.

kısa bir süre sonra 8 Aralık 2012'de Selim İdris öncülüğünde Antalya'da kurulan ve Ulusal Koalisyon'un genelkurmayı olarak nitelendirilen yeni askerî örgüte katıldı. Tevhid Tugayı'nın komutanı Abdülkadir Salih, yeni örgütlenmeye genelkurmay başkan yardımcısı sıfatıyla dahil oldu.

Salih, el-Cezîre televizyonuna da yaptığı açıklamada açıkça ifade ettiği üzere, Antalya'da kurulan yeni askerî örgüte, Batı'dan silah temin edebilmek için katılmıştı.[148] Fakat geçen zaman zarfında Batı'nın talep edilen silahları göndermemesi üzerine Tevhid Tugayı, ÖSO Genelkurmayı'ndan ayrılmamakla birlikte 10 Ocak 2013'te Sukur eş-Şam Tugayı öncülüğünde kurulan İslâmî Kurtuluş Cephesi'ne katıldığını ilan etti.[149]

Tevhid Tugayı; Nusra Cephesi, Ahrâr eş-Şam ve Fecru'l-İslâm gibi ÖSO dışı İslâmcı gruplarla birlikte yan yana savaşmaktadır. Bazı kaynaklara göre Tevhid Tugayı, Müslüman Kardeşler'in de içinde bulunduğu, sürgündeki İslâmcı üyelerden oluşmaktadır.[150] Bu grupların aksine Tevhid Tugayı öncelikle bir dinî hareket değildir. Savaşmasının amacı da dinî bir devlet tesis etmek değildir. Bu grubun bazı üyeleri ve liderleri İslâmî ideolojiyi benimsemiş ve buna ikna olmuş görünseler de diğerleri böyle değildir.

Abdülkadir Salih bir taraftan cihadcı Nusra Cephesi grubuna işaret ederek orada savaşanları kardeşleri olarak nitelemekte ve rejime karşı savaşan herkesle işbirliğine gideceğini belirtmektedir. Ancak öbür taraftan da Hıristiyanların ve diğer dinî grupların eşit haklara sahip olacağının altını çizerek kararlı bir şekilde Selefî olmayan bir tablo çizmiştir.[151]

Açıktır ki Tevhid Tugayı'nın, temelde muhafazakâr Müslüman bir renk taşımakla birlikte, biraz İslâmcı söylemleri olan bir grup olduğu gerçeğinden kaçış yoktur. Baştan aşağı mezhebî bir kimlik taşımakta olduğundan laik ve Müslüman olmayan Suriyelilere yabancılaşmak dışında başka bir şansı bulunmamaktadır ve sahip olduğu ideoloji İslâmcılıktır. Aslında Tevhid Tugayı komutanları, Halep'in köyleri üzerindeki kontrollerini tahkim etmekte; iş-

---

[148] Youtube. 22 Aralık 2012 لقاء مع اللواء عبدالقادر صالح قائد الجبهة الشمالية في www.youtube.com/watch?v=AtD7YQunLO0

[149] Tevhid Tugayı resmi web sitesi Lewaaltawheed http://lewaaltawheed.com/?p=2869

[150] "Muslim Brotherhood undermining Syrian rebel unity", (Müslüman Kardeşler, Suriyeli isyancıların birliğini tehdit ediyor) el-Akhbar/AFP, August 20, 2012, english.al-akhbar.com/content/muslim-brotherhood-undermining-syrian-rebel-unity.

[151] "Likau'l-yevm Programı: Abdulkadir Salih, Halep Savaşı'nın gizli yönleri", Aljazeera, 11 Ağustos 2012, www.aljazeera.net/programs/pages/0daec7cc-3046-4454-b01d-519edf3c3ff6.

lerini yeniden yoluna koyma konusunda tercih edilen metot, şeriat kurallarıyla karışık kaba isyan adaleti olmak durumundadır.[152]

Tevhid Tugayı, Suriye isyan hareketinin mezhepçi ve ideolojik ölçeğinde aykırı bir değerdir. Onun politik açıklamaları, ana akım ÖSO grupları arasında, sistematik olmayan Sünnî İslâmcı söylemle karışmış olan retoriği gayet iyi bir şekilde temsil eder. Daha dinî söylemi kullanan ÖSO birimleri sıra dışı değildir. Ancak kendilerini Tevhid Tugayı'ndan daha az Sünnî mezhepçisi ve dindar olarak tanımlayan gruplar nadirdir.[153]

Sivilleri Koruma Kurulu

Daha önce Ulusal Konsey, ardından da ABD müdahalesiyle Katar'da kurulan Ulusal Koalisyon adlı siyasî örgütün ana gövdesini oluşturduğu belirtilen Müslüman Kardeşler örgütünün bir silahlı kanada sahip olup olmadığı hep tartışma konusu olmuştu.

Müslüman Kardeşler'in Suriye'de silahlı bir grup kurduğu, cemaat sözcüsü Milhem Derubî'nin *eş-Şarku'l-Avsat* gazetesine yaptığı açıklamayla resmîlik kazanırken, daha öncesinde gündeme gelen iddialar da doğruluk kazanmış oldu. Derubî açıklamasında, Suriye'deki kendilerine bağlı silahlı grup veya grupların hangileri olduğuna ilişkin herhangi bir açıklamada bulunmasa da Suriyeli muhaliflerin ortak görüşü, Müslüman Kardeşler cemaatinin askerî kanadının "Sivilleri Koruma Kurulu" adlı grup olduğu yönünde.[154]

Sivilleri Koruma Kurulu'nun Genel Koordinatörü ve Sözcüsü Heysem Rahme'dir.[155] Kurul, Özgür Suriye Ordusu'yla da koordine halinde olarak,

---

[152] Charles Levinson, "Kidnapping, Spats on Docket of Syria Rebel Boss", (Kaçırmalar, Suriye isyan patronlarının sicili üzerine bir araştırma) The Wall Street Journal, August 18, 2012, online.wsj.com/article/SB10000872396390444233104577593432792462056.html; "Muslim Brotherhood undermining Syrian rebel unity", (Müslüman Kardeşler Suriye isyan hareketini tehdit ediyor) el-Akhbar/AFP, August 20, 2012, english.al-akhbar.com/content/muslim-brotherhood-undermining-syrian-rebel-unity; Hugh Naylor, "Syrian rebels seek strict form of Sharia", (Suriyeli isyancılar sıkı bir şeriat yönetimi kurmak istiyor) The National, August 23, 2012, www.thenational.ae/news/world/middle-east/syrian-rebels-seek-strict-form-of-sharia#full.

[153] Aron Lund, Syrian Jihadism.

[154] Şarku'l-Avsat. 5 Ağustos 2012 الإخوان المسلمون لـ «الشرق الأوسط»: أنشأنا كتائب مسلحة للدفاع عن النفس وعن المظلومين www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=689527&issueno=12304 , Es-Sekine. 24 Ekim 2012 جماعات مسلحة في سوريا www.assakina.com/center/parties/18883.html

[155] Youtube. 18 Şubat 2012. العربية | إعلان تشكيل هيئة حماية المدنيين السوريين www.youtube.com/watch?v=d4bcpSSuam4

Suriye içerisindeki tugaylarla dışarıdaki malî destekçileri arasında koordinasyonun sağlanması için kurulduğunu duyurdu.

Aralık 2011'de kurulan Sivilleri Koruma Kurulu, 17 Şubat 2012'de Mısır'ın başkenti Kahire'de düzenlenen basın açıklamasıyla ilan edildi. Kurul içerisinde Şam, Halep ve İdlib şehirleri başta olmak üzere Suriye genelinden 20'yi aşkın askerî birlik yer alıyor.

Müslüman Kardeşler'in askerî birlik kurma teşebbüsüne ilk tepki gösterenlerden birisi Askerî Konsey Başkanı Mustafa eş-Şeyh olmuştu. Eş-Şeyh "Eğer Müslüman Kardeşler'in gerçekten de sivil devlet kurmak gibi bir düşüncesi varsa, Özgür Suriye Ordusu altında çalışmak varken, neden askerî birlikleri olan Sivilleri Koruma Kurulu'nu kurdular. Özgür Suriye Ordusu adına para topluyorlar, ama Sivilleri Koruma Kurulu'nu finanse ediyorlar" demişti.[156]

Ayrı bir silahlı grup oluşturduğu için Müslüman Kardeşler'i eleştiren, sadece Mustafa eş-Şeyh değildi. Özgür Suriye Ordusu da Paris'teki ofisi aracılığıyla 25 Mart 2012'de yaptığı açıklamada, Müslüman Kardeşler'i uyardı. Açıklamada Suriye'deki tüm silahlı birimlerin Özgür Suriye Ordusu çatısı altında toplandığı belirtildi. Müslüman Kardeşler cemaatinin kurdurduğu Sivilleri Koruma Kurulu'na işaretle, dinî ve siyasî hareketlerin Suriye'de silahlı örgütlenme içerisinde olmaları gerektiği vurgulandı.[157]

İngiliz *Daily Telegraph* gazetesinin "Müslüman Kardeşler, Suriye'de milis güçler oluşturdu" haberine tepki gösteren Müslüman Kardeşler cemaati üyesi Muhammed Sarminî, Suriye'de Müslüman Kardeşler'e bağlı askerî güçlerin olduğunu doğrularken, askerî güçlerin milis olmadığını söyledi. Müslüman Kardeşler'e bağlı askerî güçlerin, Selefîler gibi Özgür Suriye Ordusu çatısı al-

---

156 El-Hayat. http://alhayat.com/portalarticlendah/380079 , Sooryoon. 30 Mart 2012 الأسعد : سلاحنا يكفي بالكاد لحرب عصابات... وأداء «المجلس الوطني» انعكس علينا www.sooryoon.net/archives/50902 , Er-Risale. 5 Ağustos 2012 الاخوان يؤمنون جناحاً عسكرياً في سوريا http://alresalah.ps/ar/index.php?act=post&id=56912 , http://syria-politic.com/ar/Default.aspx?subject=507#.UTJg1TCePoo

157 Es-Siyase. 25 Mart 2012 "الخليجي" ينتقد تصريحات لافروف ومسؤولون غربيون يؤكدون أن إيران تساعد الأسد في إخماد الاحتجاجات www.al-seyassah.com/AtricleView/tabid/59/smid/438/ArticleID/183479/reftab/59/Default.aspx , BBC Arapça. 24 Mart 2012 إنشاء مجلس عسكري يوحد القوى المسلحة للمعارضة السورية www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2012/03/120324_syria_free_army.shtml

tında savaştığını; Müslüman Kardeşler'in siyasî kanadının Ulusal Konsey'de, askerî kanadının ise ÖSO'da yer aldığını ifade etti.[158]

Öte yandan İslâmcı silahlı örgütlerde bile Müslüman Kardeşler'in belirleyiciliğine yönelik bir tepki olduğu gözüküyordu. Nitekim Sukur eş-Şam Tugayı lideri Ebû İsâ, 4 Eylül 2012'de yaptığı açıklamasında, Müslüman Kardeşler cemaatinin de aralarında bulunduğu bazı tugay ve birliklerle ortaklaşa kurulan Sivilleri Koruma Kurulu'nun, siyasallaşarak sadece Müslüman Kardeşler cemaatinin bir kolu gibi işlev görmeye başlamasından ötürü, Sivilleri Koruma Kurulu'ndan ayrıldıklarını açıkladı.[159]

Suriyeli muhaliflerden Kemal Lebvanî de Sivilleri Koruma Kurulu'nun, Müslüman Kardeşler cemaatinin Suriye'deki silahlı kanadı olduğunu söylemişti.[160] Bununla birlikte Kurul tarafından 5 Eylül 2012'de yapılan açıklamada ise kurulun Müslüman Kardeşler'e bağlı olduğu iddiaları yalanlandı.[161]

Yezid bin Muaviye Tugayı

ÖSO, Suriye rejimine karşı savaşan birliklerin isimleri çoğu zaman tartışma konusu oldu. Tartışılan isimler arasında Yezid bin Muaviye Tugayı ve Saddam Hüseyin Tugayı'nın isimleri de vardı.

Bu isimler altında kurulan silahlı gruplar, sahadaki etkinliklerinden çok, Özgür Suriye Ordusu'nun Suriye'de mezhep savaşı kışkırtmaya yönelik motivasyonunu göstermesi bakımından dikkat çekici bulundu. Şam, Hama ve Humus'ta kurulan Yezid bin Muaviye Tugayı, Suriye ordusunu hedef alan saldırılar düzenlediğini iddia etti. Humus'taki Yezid bin Muaviye Tugayı, 1 Şubat 2011'de yaptığı açıklamasında, Şîîlerin yaşadığı ez-Zehra bölgesindeki bir askerî geçiş noktasını ve hava istihbaratındaki bir albayı hedef alan saldırı düzenlediğini duyurmuştu.

---

[158] Merkez-i Şarku'l Arabiya 5 Ağustos 2012 حقيقة الكتائب المسلحة للإخوان المسلمين في سوريا www.asharqalarabi.org.uk/barq/b-qiraat-62.htm

[159] Youtube. 4 Eylül 2012 صقور الشام : هيئة حماية المدنيين والإخوان المسلمين www.youtube.com/watch?v=UKay85etOVw , Arabi Press www.arabi-press.com/?page=article&id=46435

[160] Eş-Şark. 18 Aralık 2012 المعارض السوري كمال اللبواني لـ الشرق: الإخوان المسلمين يتحكمون في الائتلاف الوطني ويعيقون وحدة الثورة www.alsharq.net.sa/2012/12/18/631592

[161] Heyetu Himayetu'l-Medeniyyin. 5 Eylül 2012 بيان بخصوص علاقة هيئة حماية المدنيين بجماعة الإخوان المسلمين http://syrgccp.net/?p=1815

Kasım ve Aralık ayında, aynı isim adı altında Şam'da ve Hama'da bir "seriyye" (80 ila 250 kişilik askerî bölük) kurulmuştu. Şam'daki Ömer bin Hattab Tugayı'na bağlı olan Yezid bin Muaviye Seriyyesi, 13 Kasım'da Seyyide Âişe bölgesinde "11 Esed yanlısını" öldürdüklerini açıklamıştı. Hama'daki ise Şehidlerin Evlatları Tugayı'na bağlı olan Yezid bin Muaviye Seriyyesi de 21 Aralık'ta, yirmiden fazla "Esed yanlısı Suriyeliyi" öldürdüğünü ilan etmişti.[162]

22 Şubat 2013'te ise İdlib'e bağlı Cisr eş-Şuğur'da Yezid bin Muaviye adını taşıyan başka bir askerî örgüt kuruldu.[163]

Saddam Hüseyin Tugayı

2006 yılında idam edilen Irak diktatörü Saddam Hüseyin'in adı da Suriyeli silahlı militanların kurduğu bir askerî örgüte ad olarak verilmişti. "Şehid Saddam Hüseyin Tugayı"nın komutanı Usame Muhammed, sosyal paylaşım sitesi Youtube'da yayımladığı video kaydında, Şehid Saddam Hüseyin Tugayı'nın, Suriye rejimini devirmek için mücadele edeceğini duyurdu.

Kendisini "devrimci komutan" olarak tanıtan Usame Muhammed, açıklamasında şu ifadelere yer verdi:

"Haksızlığa uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselerin karşı koyup savaşmasına izin verilmiştir. Allah onlara yardım etmeğe elbette Kadir'dir. Esed çetesinin sivil halka karşı işlediği katliam ve mukaddesatı çiğnemesine yanıt olarak ulusal sorumluluğumuzdan hareketle, dini, vatanı ve vatandaşları korumak için ben Muhammed Usame Golan, bazı subaylar ve askerlerle birlikte Şehid Saddam Hüseyin Tugayı'nı kurduğumuzu ilan ediyoruz. Şehid Saddam Hüseyin Tugayı, Özgür Suriye Ordusu'nun kılıçlarından bir kılıç olacak. Tüm gücüyle Suriye'deki rejimin devrilmesi ve özgür bir Suriye'nin kurulması için çalışacak."[164]

Suriye'ye özgürlük getirmeyi vaad eden Özgür Suriye Ordusu içerisinde bir diktatörün adını taşıyan silahlı grup kurulması, muhaliflerin bile eleştiri-

---

[162] İsrahaber. 16 Şubat 2012. Şam'dan sonra Humus'ta da Yezid bin Muaviye Tugayı kuruldu www.israhaber.com/samdan-sonra-homsta-da-yezid-bin-muaviye-tugayi-kuruldu-14164-haberi.html

[163] Youtube. 22 Şubat 2013 الاعلان عن تشكيل كتيبة يزيد بن معاوية في ريف جسر الشغور الشمالي www.youtube.com/watch?v=pZVz1OO6IE8

[164] YDH. 19 Eylül 2012 ÖSO'nun yeni birliği: Şehit Saddam Hüseyin Tugayı www.ydh.com.tr/HD10738_oso-nun-yeni-birligi--sehid-saddam-huseyin-tugayi.html

lerine neden oldu; gelen tepkiler üzerine "Şehid Saddan Hüseyin Tugayı"nın adı değiştirildi.[165]

Süleyman el-Mukatile Tugayı

Liderliğini Şeyh Ebû Süleyman'ın yaptığı Süleyman el-Mukatile Tugayı, Hama, Halep ve İdlib genelinde etkin olan ve aşırılık yanlısı uygulamalarıyla tanınan bir grup olarak biliniyor.

Süleyman el-Mukatile ismini, 1982 Hama olayları sırasında öldürülen Şeyh Süleyman'dan almaktadır. Askerî örgüte bu ismi, oğlu tarafından verildi. Bu gruba bağlı militanların, Mayıs 2012'de İdlib'de girdiği çatışmada, esir aldığı yedi Sünnî askeri, ellerini arkadan bağlayıp sonra askerlerin başlarını kurşun yağmuruna tutarak katlettiğini gösteren görüntüler yayımlandı. Başka bir görüntüde ise sekiz kişinin idama hazır hali, internet ortamında yayımlandı.

Süleyman el-Mukatile Tugayı, kendi safında yer almayan herkesi hedef almaktan çekinmedi. Bunlardan birisi de İdlib'e bağlı Maarrat Mısrin'deki Sünnî davetçilerinden Şeyh Abdulganî Kassab ve Halep Üniversitesi'nde lisans ve lisansüstü eğitimine devam on üç öğrencisi yer alıyor. "El-Mukatile", Şeyh Kassab'a "devrim"e karşı tutumunu değiştirmesi çağrısında bulundu. Şeyh Kassab da tutumunu değiştirmeyince evine ağır silahlarla saldırdılar, yaktılar; on üç öğrencisini de kaçırdılar. Bu öğrencilerden şu ana kadar haber alınabilmiş değil.[166]

Bağımsız bir örgüt olduğunu savunan Süleyman el-Mukatile'nin yedi bin savaşçısı olduğu iddia ediliyor.

TÜRKMENLER

Suriye'de Özgür Suriye Ordusu adını kullanan silahlı gruplar içerisinde etnik temelde örgütlenen silahlı gruplar da söz konusudur. Kendilerine özgü bir siyasî tutuma sahip olan Kürtler istisna edilecek olursa, Suriye'deki diğer etnik kesimler içinde yönetime karşı silahlı grup oluşturan tek etnik kesim Türkmenler oldu.

---

[165] Youtube. 3 Ekim 2012 إدلب بيان صادر عن كتيبة الشهيد صدام حسين وتغير إسم الكتيبة www.youtube.com/watch?v=NYs8C_2ahxc

[166] İsa Eren, YDH, 2 Haziran 2012 Türkiye'deki askeri kamp ve Suriyeli silahlı gruplar www.ydh.com.tr/HD10254_turkiye-deki-askeri-kamp-ve-suriyeli-silahli-gruplar.html

Orsam tarafından hazırlanan bir raporda, Suriye'deki Türkmenlerin oluşturduğu silahlı gruplarla ilgili olarak şu bilgilere yer verildi:

"Suriye Türkmenleri Askerî Yapılanmaları

1. Lazkiye Vilayeti (Bayır – Bucak Bölgesi) Türkmen Askerî Birlikleri

Lazkiye'de vilayetin kuzeyine düşen bölgede Hatay sınırına kadar Türkmenler yaşamaktadır. Bucak bölgesi kıyı şeridinde yer alırken, Bayır bölgesi daha çok iç kısımlarda yer almaktadır. Hatay sınırından Lazkiye şehir merkezine kadar yer alan kıyı hattı rejimin kontrolü altındadır. İçeride kalan Bayır bölgesi ise muhaliflerin kontrolü altındadır.

Lazkiye vilayetinin Bayır – Bucak bölgesinin büyük bölümü Türkmen birliklerin kontrolündedir. Nusayrî köyler ile Türkmen ve Sünnî Arap köyler arasında bir çatışma sınır hattı oluşmuştur. Kapaklı ve Gımam Türkmen köylerinin oluşturduğu bu sınır hattında karşılıklı olarak nöbet tutulmakta ve zaman zaman çatışmalar yaşanmaktadır. Türkmen köylerin çoğunda muhaliflerin kontrolü söz konusudur. Sadece sınır hattının güneyinde Buruç ve Şulayip isimli Türkmen köyleri rejimin kontrolü altındadır. Bu köyler Nusayrî yerleşimleri ile çevrili olduğu ve muhaliflerin kontrolündeki bölge ile coğrafî bağları kesik olduğu için son derece riskli bir bölgede yer almaktadırlar.[167]

Lazkiye vilayetinde Türkmen askerî yapılanması on iki birlik ve bu birliklerin üst yapılanması olan Türkmen Dağı Bölüğü'nden oluşmaktadır. Lazkiye vilayeti Türkmen askerî birliklerinin üst örgütlenmesi olan Türkmen Dağı Bölüğü'nün komutanı Albay Muhammed Avad'dır. Muhammed Avad, Antalya'da gerçekleşen toplantı neticesinde Suriyeli askerî muhaliflerin oluşturduğu Yüksek Askerî Konsey'de de, otuz kişilik yönetim kademesinde de yer almıştır. Türkmen Dağı Bölüğü'ne bağlı on iki adet birlik (ketibe) yer almaktadır. Bunun dışında Hizbullah el-Galibu adında Türkmen Dağı Bölüğü'ne bağlı olmayan bir Türkmen birlik daha mevcuttur.[168]

Türkmen Dağı Bölüğü'nü oluşturan birlikler şu şekildedir:[169]

---

[167] Suriye Türkmen Demokratik Hareketi ve Suriye Türkmen Kitlesi Partilerinin Kurucu Üyelerinden Bekir Atacan ile gerçekleştirilen görüşme, 17 Aralık 2012.

[168] Bayır – Bucak bölgesinde faaliyet gösteren Türkmen askerî birlik komutanları ve Suriye Türkmen Kitlesi yetkilileri ile yapılan görüşmeler, 20-22 Aralık 2012.

[169] Bu bilgilerin tamamı Bayır – Bucak bölgesinde faaliyet gösteren Türkmen askerî birlik komutanları ve Suriye Türkmen Kitlesi yetkilileri ile yapılan görüşmeler neticesinde elde edilmiştir, 20-22 Aralık 2012.

- Nureddin Zengi: Saray köyü ve çevresinde faaliyet göstermektedir. Lideri Ferid Masrî'dir. Lazkiye'deki en büyük ve güçlü üç birlikten biridir.

- Zahir Baybars: Avanlı bölgesinde faaliyet göstermektedir. Lideri Ali Şehirli'dir. Lazkiye'deki en büyük ve güçlü üç birlikten biridir.

- El-Huva Billa: Kastav ve Beyt Mılık arasında kalan bölgede faaliyet göstermektedir. Lideri Heysem Topalca'dır. Lazkiye'deki en büyük ve güçlü üç birlikten biridir.

- Yavuz Sultan Selim: Şeren bölgesinde faaliyet göstermektedir. Lideri Tarık Sohta'dır. Halep ve Ras el-Ayn'da süren çatışmalarda Özgür Suriye Ordusu ile beraber yer almaktadır.

- Fatih Sultan Mehmed: Gımam merkezi ve aynı zamanda çevre bölgesinde faaliyet göstermektedir.

- Memduh Colha: Beyt Fariz bölgesinde faaliyet göstermektedir. Birliğin ilk lideri olan Mustafa Emin ilk Türkmen şehittir. Mustafa Emin'in vefatından sonra birliğin liderliğini Usame Kadı ve onun liderliği bırakmasının ardından Emin İbrahim üstlenmiştir. İbrahim halen birliğin liderliğini sürdürmektedir.

- Bin Tamime: Gımam merkezinde faaliyet göstermektedir. Bu birlik Nusayrî köyleri ile tam sınırda yer almakta dolayısıyla en tehlikeli bölgede görev yapmaktadır.

- Kâtib el-Mustafa: Çömeren bölgesinde faaliyet göstermektedir. Lideri Muhammed Abdullah'tır.

Fursan Tevhid (Birleşik Süvariler): İsapınar bölgesinde güvenliği sağlamaktadırlar. Lideri Ahmed Reşid'dir.

- Sukur et-Turkmen (Türkmen Şahinleri): Asker sayısı büyük gruplar kadar fazla olmasa da en iyi yapılanmaya sahip askerî birliktir. En önemli ve tehlikeli çatışma bölgelerinden biri olan Nisibin'de güvenliği sağlamaktadır. Liderleri İbrahim Karabacak'tır.

2. Halep Vilayeti Türkmen Askerî Birlikleri

Halep vilayetindeki Türkmen askerî birliklerin büyük çoğunluğu Halepli Suriye Türkmeni Ali Beşir'e bağlıdır. Ali Beşir geçmiş dönemden bu yana Halep'te Suriye Türkmen toplumunun önemli isimlerinden biridir. Ali Beşir'e bağlı olan gruplar, Halep'te neredeyse tüm Türkmen köylerinin güvenliğini sağlamaktadır. Bu birlikler yaklaşık 350 kilometrelik bir bölgeyi

kontrol ettiğini belirtmektedir. Halep şehir merkezinde de altı Türkmen mahallesinin korunması bu birlikler tarafından sağlanmaktadır.[170]

Ali Beşir'e bağlı altı askerî birlik bulunmaktadır. Bu gruplar yeni bir askerî yapılanmaya gitme düşüncesi içindedir. Altı askerî birlik, iki büyük tugay altında birleştirilecektir. Ali Beşir'in koordinatörlüğü altındaki Halep Türkmen askerî birlikleri şu şekildedir:[171]

- Fatih Sultan Mehmed Birliği: Birliğin liderliğini, Sultan Abdülhamid Tugayı'nın hayatını kaybeden komutanı Muhammed Süleyman'ın kardeşi Mahmud Süleyman yapmaktadır. Halep şehir merkezinde altı Türkmen mahallesinin kontrolü bu birliğin elindedir. Halep'te en güçlü Türkmen birliklerinden biridir.1

- Zahir Baybars Tugayı: Cerablus'ta faaliyet göstermektedir. Lideri Muahmmed Genç'tir.

- Şehid Ali Yılmaz Birliği: Bab-ı Limon'da faaliyet göstermektedir.

- Buharî Birliği: Halep'e bağlı Münbic ilçesinde faaliyet göstermektedir.

- İmadeddin Zengi Birliği: Halep'e bağlı Münbic ilçesinde faaliyet göstermektedir. Buharî Birliği ve İmadeddin Zengi Birliği'nin Süleyman Şah Birliği adı altında birleştirilmesi planlanmaktadır.

- Alparslan Birliği: Azaz ve Cerablus arasında kalan bölgedeki Türkmen köylerin kontrolü bu birliğin elindedir.

Halep'te Ali Beşir'e bağlı gruplardan bağımsız hareket eden üç Türkmen askerî birlik daha bulunmaktadır:

- Fatih'in Torunları (Ahfad el-Fatih): Fatih'in Torunları Tugayı doğrudan herhangi bir Türkmen siyasî hareket ya da diğer Türkmen tugaylar ile doğrudan bağlantılı değildir. Tugayın komuta merkezi Bab-ı Limon köyüdür. Birlik, Halep'e bağlı Kerpiçli ve Başlıhöyük isimli yerleşim yerlerinde de faaliyet göstermektedir. Esas olarak Halep merkezde rejime karşı mücadele vermektedir. Meydan ve Bostanpaşa isimli iki semti kontrol etmektedir. Bu semtleri tutarak arkada kalan sekiz civarındaki Türkmen mahallesini korumaktadırlar. Birlik'in komutanlığını İbrahim Ahmed yürütmektedir.

---

[170] Halep Türkmen Askeri Tugaylar Koordinatörü Ali Beşir ile gerçekleştirilen görüşme, 20 Aralık 2012.

[171] Bu bilgilerin tamamı Halep Türkmen Askeri Tugaylar Koordinatörü Ali Beşir ve Suriye Demokratik Hareketi Genel Başkan Yardımcısı Tarık Sulo Cevizci ile gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde elde edilmiştir, 19-24 Aralık 2012.

- Yıldırım Beyazıt Tugayı: Tugayın komutanlığını Halit Göktürkmen yapmaktadır.

- Sultan Abdülhamid Birliği: Yakın zamana kadar Halep merkezde Suriye ordusuna karşı başarı ile mücadele eden Sultan Abdülhamid Birliği de Ali Beşir'e bağlı gruplardan biriydi. Komutanı Muhammed Süleyman tüm Türkmenler tarafından kabul görmüş bir askerî liderken, çatışma sırasında hayatını kaybetmiştir. Süleyman'ın ölümünden sonra Halep merkezden kırsala çekilmiş ve Ali Beşir'e bağlı gruplardan ayrılmıştır.

3. Humus Vilayeti Türkmen Askerî Birlikleri

Humus vilayetinde 43 Türkmen köyü bulunmaktadır. Humus'taki muhalif Türkmen askerî birlikleri kırsalda faaliyet göstermektedir. Humus merkezde çok sayıda Türkmen bulunmakla beraber Türkmenler Araplarla birlikte rejime karşı savaşmaktadır. Merkezde sadece Türkmenlere özel bir birlik yoktur; ancak Humus merkezde Baba Amr, Bab es-Siba, Bab et-Turkmen, el-Var, el-Karabis, el-Haldi gibi mahallelerde Türkmenler yerleşiktir ve bu semtlerde mücadele veren birlikler içinde çok sayıda Türkmen, Sünnî Araplarla birlikte rejime karşı savaşmaktadır.[172]

Humus'ta Türkmen askerî birlikleri birkaç farklı gruba ayrılmıştır. Türkmen birliklerin merkezi Zara'dır. Humus'taki Türkmen askerî birlikler şu şekildedir:[173]

- Humus Kalkanı (Ketibe Dıra Humus): Humus Askerî Meclisi'ne bağlıdır ve maddi desteğini Meclis'ten almaktadır.

- Rahman Şehitleri (Şuhedâ er-Rahman): Suudî Arabistan'dan destek almaktadır.

- Hak Şehitleri (Şuhedâ el-Hak): Katar ve Suudî Arabistan'da yaşayan Telkalaflı işadamları tarafından desteklenmektedir.

- Fatih Sultan Mehmed: Suriye'nin en büyük muhalif askerî birliklerinden el-Faruk Tugayı'na bağlıdır.

---

[172] Suriye Türkmen Kitlesi Teşkilatlanma Sorumlusu Ziyad Kenan ve Humus Vilayeti Devrim Konseyi Üyesi ve Humus Bölgesi Kızılay Başkanı Bessam Barak ile gerçekleştirilen görüşmeler, 15-19 Aralık 2012.

[173] Bu bilgilerin tamamı Suriye Türkmen Kitlesi Teşkilatlanma Sorumlusu Ziyad Kenan ve Humus Bölgesi Kızılay Başkanı Bessam Barak ile gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde elde edilmiştir, 15-19 Aralık 2012.

- Zara'nın Özgür Askerleri: Liderliğini Albay Usame Kenan'ın yaptığı birlik Nusayrî yerleşimleri ile çevrili Zara'da faaliyet göstermektedir.

- Alparslan: Tulluf, Kale, Semalil ve Kızhıl köylerinde faaliyet göstermektedir. Lideri Suriye ordusundan ayrılmış astsubay Abdulmuti Kahiye'dir.

- Humus Türkmenleri: El-Faruk Tugayı bünyesinde mücadele vermektedir. Bu birlikler dışında Humus kırsalında sadece Türkmenlere ait askerî birlik bulunmamaktadır. Ancak Kusayr, Nizariye, Causia, Burc Kai, Tısnin, Hulaya, es-Sabunin, Cibab ez-Zeyd gibi Türkmenlerin yaşadığı köy ve kasabalarda askerî birlikler içinde çok sayıda Türkmen asker yer almaktadır.

4. Rakka Vilayeti Türkmen Askerî Birlikleri

Rakka vilayetine bağlı Tel Abyad ilçesi merkezinde ve ona bağlı köylerde Türkmen nüfusu yer almaktadır. Rakka'daki toplam Türkmen nüfusu 15–20 bin arasındadır. Rakka'da da Türkmenlerin oluşturduğu bir tane askerî birlik bulunmaktadır.

Hakkın Nuru Birliği (Enver el-Hakk) isimli birlik, Urfa iline bağlı Akçakale karşısında yer alan Tel Abyad ilçesi ve ona bağlı Türkmen köylerinde faaliyet göstermektedir. Askerî birliğin lideri Şeyh Abdullah Dede'dir. Enver el-Hakk'ın yakın zaman önce Ras el-Ayn'da bir kolu açılmıştır. Enver el-Hakk Birliği yakın zamana kadar Suriye Türkmen Kitlesi ile birlikte hareket etmekle beraber son dönemde Ali Beşir grubuna yakınlaşma söz konusudur.[174]

5. Şam Vilayeti Türkmen Askerî Birlikleri

Başkent Şam'daki Türkmen askerî birlik örgütlenmelerini Golan Türkmenleri oluşturmaktadır. Bu birliklerin en önde geleni İmam Zehebî Birliği'dir. Birliğin lideri Halid Bereket'tir. Yakın zaman içinde adını "Türkmen Şehitleri Tugayı" olarak değiştirmeyi planlamaktadır. Şam'da aynı zamanda İmam Zehebî'ye bağlı olarak Türkmenlerden oluşan 12 kişilik özel harekat birliği bulunmaktadır. Bu birliğin başında da yine Golan Türkmeni Ebû Faruk yer almaktadır. Şam'da İmam Zehebî dışında birinin adı Amr Şubat olan üç Türkmen birliği daha bulunmaktadır.[175]

---

[174] Rakka Vilayeti Türkmen askerî birlikleri hakkındaki bilgiler Suriye Türkmen Kitlesi Genel Başkanı Yusuf Molla ve Halep Türkmen Askeri Tugaylar Koordinatörü Ali Beşir ile gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde elde edilmiştir, 19-20 Aralık 2012.

[175] Şam Yerel Koordinasyon Komitesi Medya Sorumlusu Yaşar el-Ahmed ile gerçekleştirilen görüşme, 15 Aralık 2012.

6. İdlib Vilayeti Türkmen Askerî Birlikleri

İdlib'de Türkmenlerin askerî ve sivil örgütlenmeleri bulunmaktadır. Sivil kanadın liderliğini Fadıl Talib yürütürken, askerî birlikler sivil kanat ile yakın ilişki içindedir. İdlib vilayeti Türkmen askerî birlikleri ise şu şekildedir:[176]

- Ricalullah el-Ahrâr (Allah'ın Özgür Adamları): Birliğin askerî lideri Munzır Abdullah'tır. Halep'te mücadele veren Fatih'in Torunları Tugayı ile birlikte hareket etmektedirler. Birlik'in İdlib'e bağlı Hafsar Köyü ve civarında, Halep'te Salaheddin bölgesinde güçleri bulunmaktadır. Birlik daha önce Cisr eş-Şuğur'u kuşatma harekâtı içinde yer almıştır.

- Hananu Kalkanı: Arapların Halid bin Velid Tugayı'na bağlı olarak faaliyet gösteren Türkmenlerden teşkil olmuş bir askerî birliktir. Yaklaşık 80 kişiden oluşmaktadır. Cisr eş-Şuğur'da etkilidir.

- Özgür Türkmenler: İdlib kökenli Türkmenlerden oluşan bu birlik, Halep'te Salaheddin bölgesinde Arap tugaylarla beraber rejime karşı mücadele vermektedir.

7. Hama Vilayeti Türkmen Askerî Birlikleri

Hama'da tamamını Türkmenlerin oluşturduğu askerî birlik yer almamaktadır. Arapların oluşturduğu askerî birlikler içinde çok sayıda Türkmen asker yer almaktadır.[177]

8. Tartus Vilayeti Türkmen Askerî Birlikleri

Tartus'ta Türkmenlerin yaşadığı altı köy bulunmaktadır. Bunlar içinde el-Mitras halkı rejime karşı ayaklanmıştır. Humus'taki Türkmen yerleşim birimi Zara'dan destek alan el-Mitras kendi bölgelerini korumak üzere bir askeri birlik kurmuştur.[178][179]

---

[176] İdlib Vilayeti Türkmen askerî birlikleri hakkındaki bilgiler, İdlib Türkmenleri Sivil Lideri Fadıl Talib ile gerçekleştirilen görüşme neticesinde elde edilmiştir, 15 Aralık 2012.

[177] Suriye Türkmen Kitlesi Teşkilatlanma Sorumlusu Ziyad Kenan ile gerçekleştirilen görüşme, 19 Aralık 2012.

[178] Suriye Türkmen Kitlesi Teşkilatlanma Sorumlusu Ziyad Kenan ile gerçekleştirilen görüşme, 19Aralık 2012.

[179] Suriye Türkmenleri siyasal hareketler ve askerî yapılanma, Orsam. 22 Mart 2013 www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2013320_150turingsite.pdf

Askerî Konsey

Suriye ordusundan üst düzey subayların ayrılarak Türkiye'ye sığınması, muhalifler için olumlu olduğu kadar olumsuz sonuçlar da yarattı. Üst düzey subayların muhalif saflara katılmasını memnuniyetle karşılayan muhalifler, krizin ilk dönemlerinde ordudan ayrılarak Türkiye'ye sığınan düşük rütbeli subaylarla daha sonradan ordudan ayrılan üst rütbeli subaylar arasındaki liderlik kavgasına tanık oldu.

Suriyeli aktivistlerden Abdurrahman el-Hatib de Arap dünyasının etkili haber sitelerinden İlaf'a yaptığı açıklamasında, üst düzey rütbeli subayların Suriye ordusundan ayrılmasıyla birlikte Özgür Suriye Ordusu içerisindeki kavganın tırmandığına vurgu yapmıştı.[180]

Temmuz 2011'de Yarbay Hüseyin Harmuş'la Albay Riyad Esad arasında yaşanan liderlik krizinin benzeri, Ocak 2012'de Albay Riyad Esad'la Tuğgeneral Mustafa eş-Şeyh arasında da yaşandı. Riyad Esad, kendisinden üst rütbeli olsa da eş-Şeyh'in komutası altına girmeyi reddederken, eş-Şeyh de kendisinden daha düşük rütbeli olan Esad'ın komutası altına girmeyi kabul etmedi. Askerî Konsey, taraflar arasında yaşanan bu krizin neticesinde doğdu.

Askerî Konsey ilk defa, ÖSO komutanı Riyad Esad tarafından 17 Kasım 2011'de gündeme getirilmiş olmakla birlikte[181] Tuğgeneral Mustafa eş-Şeyh'in ilanıyla kuruldu.

Gazeteci Aron Lund, Swedish Institute of International Affairs için hazırladığı 14 Eylül 2012 tarihli "Syrian Jihadism"[182] adlı çalışmasında, askerî konseylere ilişkin olarak şu bilgilere yer veriyor:

"Ülke içinde, şu anda sayısı dokuzu bulan çok miktarda ÖSO askerî konseyi (mecalis askeriyye) bulunmaktadır. Konseyler genel olarak kendi bölgelerindeki isyancı grupların tek ve en güçlü koalisyonunu yansıtmaktadır; ancak bu, net bir şekilde bir vilayetten diğerine ayrılmaktadır. Askerî konseylere sempati duyan bir kaynağa göre, sahada savaşan grupların yak-

---

[180] İlaf. 21 Ocak 2012 تخوين وخلافات حول قيادة الجيش السوري الحر www.elaph.com/Web/news/2012/1/710742.html

[181] France 24 Arapça. 17 Kasım 2011 العقيد رياض الأسعد: «قررنا تشكيل المجلس العسكري المؤقت لحماية الشعب السوري والعمل على إسقاط النظام بشكل جدي» www.france24.com/ar/20111117-colonel-riad-al-asaad-chairman-provisional-military-created-syrian-free-army

[182] Aron Lund, Syrian Jihadism 14 Eylül 2012 www.ui.se/upl/files/77409.pdf

laşık yüzde 50-60'ı kendilerini ÖSO'nun bir parçası olarak tanımlamaktadır. (Hiçbir şekilde ÖSO etiketini kullanmayan küçük gruplar hariç)."[183]

Konseyler içerisindeki komuta ve kontrol de değişmektedir. Bir askerî konsey komutanı, ÖSO'nun yerel konsey üyesi olan tugayların komutanlarına talimatlar verebilirken; bir diğeri, kendisini dışarıda temsil etme ve işbirliği alanlarına ilişkin tavsiyelerde bulunmakla sınırlı olabilmektedir.

Albay Esad'ın Türkiye merkezli ÖSO liderliğinin bakış açısından, askerî konseyler basitçe onun bölgesel alt birimleridir. Ancak konseylerin komutanları, ilişkileriyle ilgili farklı düşünceye sahip olduklarını düşünüyor ve Albay Esad'a oldukça sınırlı bir saygı gösteriyorlar. ÖSO askerî konseylerine eğitim ve finans sağlayan bir Amerikan kuruluşu olan Suriye Destek Grubu'nun hükümet ilişkileri direktörü Brian Sayers, bu durumu "Dokuz askerî konseyden her birine sorsanız, size genel komutanları olmadığını söyleyecektir" sözleriyle belirtmektedir.[184]

Mart 2012'de beş askerî konsey, ortak bir deklarasyonla "içeride" yeni bir ÖSO liderliğinin kurulduğunu beyan eden bir açıklama yapmış ve Humus Askerî Konsey Komutanı Albay Kasım Saadeddin'i en üst askerî komutan olarak atamıştır. Birçokları bunu, sürgündeki etkisiz liderliğini sürdüren Albay Riyad Esad'ı değiştirmek için yapılmış bir hareket olarak görmektedir. Aylar sonra ortak komutanlık, iyi işlemiyor izlenimi vermektedir. Albay Sadeddin medyada bu etiketle görünmeye devam etti; ancak etkisinin Humus Askerî Konseyi'nin dışına taşmadığı görüldü.

Mustafa eş-Şeyh

Mustafa eş-Şeyh, 1957 yılında İdlib'de doğdu. 1976-79 yılları arasında Harp Akademisi'nde okuyan eş-Şeyh, teğmen rütbesiyle mezun oldu. Kimya alanında ihtisas sahibi olan eş-Şeyh, 1980-1984 yılları arasında Lübnan'daki Arap Kalkanı Güçleri kapsamında görevlendirildi. Mustafa eş-Şeyh, ordudan ayrıldığı zamana kadar Suriye ordusunun Kuzey Bölge Komutanlığı'nda hizmet vermekteydi.[185]

---

[183] Suriye Destek Grubu hükümet ilişkileri direktörü Brian Sayers'la bir buluşma, Stockholm, Ağustos 27, 2012.

[184] A.g.e.

[185] Şarku'l-Avsat. 15 Ocak 2012 مصطفى الشيخ.. عميد المنشقين عن الجيش النظامي في سوريا www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=658964&issueno=12101 , El-Hayat. http://international.daralhayat.com/internationalarticle/365187

Tuğgeneral Mustafa eş-Şeyh, 16 Aralık 2011'de Suriye ordusundan ayrıldı; ordudan ayrıldığını 7 Ocak 2012'de resmen ilan etti. Mustafa eş-Şeyh'le birlikte Sosyalist Arap Baas Partisi'nin İdlib sorumlusu olan kardeşi de rejimle ilişiğini kesmişti. Ayrıldığı dönemde Özgür Suriye Ordusu kaynakları, Mustafa eş-Şeyh'in Özgür Suriye Ordusu'na katıldığını açıklamıştı.

Fakat 2012 yılının Ocak ayı içerisinde Özgür Suriye Ordusu Komutanı Riyad Esad'la Mustafa eş-Şeyh arasında liderlik krizi patlak verdi. Esad, eş-Şeyh'den daha önce yani 4 Temmuz 2011'de Suriye ordusundan ayrıldığına dikkat çekerek Özgür Suriye Ordusu'na komuta etmekte ısrar etti. Mustafa eş-Şeyh ise rütbesinin Riyad Esad'dan yüksek oluşunu vurgulayarak Riyad Esad'ın komutasında altında çalışmak istemedi. Bundan ötürü Mustafa eş-Şeyh, Yüksek Askerî Konsey'i kurma kararı aldı.[186]

Mustafa eş-Şeyh'in "Askerî Konsey" ilanını değerlendiren Riyad Esad, bir TV konuşmasında Mustafa eş-Şeyh'in "devrime değil rejime hizmet ettiği" suçlamasında bulundu.[187] Esad ayrıca eş-Şeyh'in Yüksek Askerî Konsey konusunda kendisiyle istişarede bulunmadığını ve Suriyeli devrimcileri değil, sadece kendisini temsil ettiğini söyledi.[188]

Riyad Esad, aynı günlerde yaptığı açıklamasında Suriye Ulusal Konseyi'ni de hedef alan sert açıklamalarda bulunmuştu. Riyad Esad, Ulusal Konsey'in Suriye halkına ihanet ettiğini ve komplo kurduğunu, Suriye devrimine de ne maddî ne de manevî katkısının olmadığını söyledi. Öte yandan Esad'ın yardımcısı Malik el-Kurdî de eş-Şeyh'in "Yüksek Askerî Konsey" ilanıyla hayretler içerisinde kaldıklarını belirterek bu konseyin, Suriyeli devrimcilerin "sırtından hançerlenmesi" olduğunu söyledi.[189]

Askerî Konsey ilanıyla birlikte Özgür Suriye Ordusu içerisinde, eş-Şeyh aleyhinde sesler yükseldi; amcasının Lazkiye valisi olmasına, emniyet subayı

---

[186] Er-Ra'y. 7 Şubat 2012 تشكيل المجلس العسكري الثوري الأعلى بقيادة العميد مصطفى الشيخ www.alraimedia.com/Article.aspx?id=326678

[187] Es-Siyase. 7 Şubat 2012 "العميد مصطفى الشيخ يشكل "المجلس العسكري الثوري الأعلى" و"الجيش الحر" يتهمه بخدمة النظام www.al-seyassah.com/AtricleView/tabid/59/smid/438/ArticleID/176805/Default.aspx

[188] Şarku'l Awsat. 7 Şubat 2012 العميد المنشق مصطفى الشيخ يعلن تشكيل «المجلس العسكري الثوري» لـ «تحرير» سوريا http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=662508&issueno=12124#.UpC28dK-18E

[189] Şarku'l-Avsat. 7 Şubat 2012 العميد المنشق مصطفى الشيخ يعلن تشكيل «المجلس العسكري الثوري» لـ «تحرير» سوريا http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=662508&issueno=12124#.UpC28dK-18E

olarak kritik kademelerde görev alınasına dikkat çekildi. Özgür Suriye Ordusu, Mustafa eş-Şeyh'in yanında sadece 7 subayın, Özgür Suriye Ordusu'nda ise 250 subayın bulunduğunu hatırlattı.[190]

Şeyh Adnan el-Arur arabulucu

Bu aşamada, Yarbay Hüseyin Harmuş'la Albay Riyad Esad arasındaki krizin çözümü için girişimde bulunan Şeyh Adnan el-Arur devreye girdi. Şeyh el-Arur, birinci girişiminin aksine, Esad'la eş-Şeyh arasındaki krizin çözümünde başarılı oldu. Mustafa eş-Şeyh, safların birleştirilmesinin kendisi açısından bir sorun olmadığını belirterek Askerî Konsey'le Özgür Suriye Ordusu arasındaki birleşmeye yeşil ışık yaktı.[191]

Şeyh el-Arur, uzlaştırma formülünü her ikisine de gururlarını okşayıcı birer makam vermekte buldu. Arur, Safa televizyonunda yaptığı açıklamasında, Riyad Esad'ın sahadaki operasyonları düzenleyen Özgür Suriye Ordusu'na komuta etmeye devam edeceğini, Mustafa eş-Şeyh'in ise operasyonları planlayan Yüksek Askerî Konsey'in başına geleceğini söyledi.

Şeyh el-Arur'un devreye girmesiyle Mustafa eş-Şeyh, Yüksek Askerî Konsey adlı bir oluşumla 6 Şubat'ta yeniden ortaya çıktı. Askerî Konsey'in sözcülüğüne de Özgür Suriye Ordusu Sözcüsü Binbaşı Mahir Naimî'nin getirildiğini duyurdu.[192] Özgür Suriye Ordusu Komutan Yardımcısı Malik el-Kurdî'ye göre Mustafa eş-Şeyh'in Türkiye'ye gelmesinden sonra Cumhuriyet Muhafızları subaylarından Naimî ile eş-Şeyh arasında iki temas gerçekleşmişti.[193]

Özgür Suriye Ordusu'nun Paris'teki ofisinden Askerî Konsey'in kurulduğu resmî bir şekilde ilan edildi. Özgür Suriye Ordusu'nun Paris'teki enformasyon ofisinden yapılan yazılı açıklamada, Özgür Suriye Ordusu'nun

---

[190] Şarku'l-Avsat 7 Şubat 2012 «العميد المنشق مصطفى الشيخ يعلن تشكيل «المجلس العسكري الثوري» لـ «تحرير» سوريا» http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=662508&issueno=12124#.UpC28dK-18E

[191] Sooryoon. 12 Şubat 2012 "قائد المجلس العسكري الثوري السوري العميد مصطفى الشيخ لـ"د.ب.أ" : خلال يومين سنعلن عن توحيد صفوف العسكريين المنشقين، ولا نتصارع على السلطة، ونريد حماية الثورة www.sooryoon.net/archives/47351

[192] Şarku'l-Avsat. 7 Şubat 2012 «العميد المنشق مصطفى الشيخ يعلن تشكيل «المجلس العسكري الثوري» لـ «تحرير» سوريا» http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=662508&issueno=12124#.UpC3sNK-18E

[193] Şarku'l-Avsat. 7 Şubat 2012 http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=662508&issueno=12124#.UpC3sNK-18E

Antakya'da Mart 2012'de düzenlediği toplantısında Askerî Konsey'in kurulduğu belirtildi. Özgür Suriye Ordusu'na bağlı olacak olan Askerî Konsey'in başına Tuğgeneral Mustafa eş-Şeyh getirildi.

Açıklamada Askerî Konsey'in görevinin, Özgür Suriye Ordusu'nun genel stratejisini ve bütçesini belirlemek, medya politikasını geliştirmek, planların uygulanmasında Özgür Suriye Ordusu'na yardımcı olmak olduğu ifade edildi. Açıklamada Askerî Konsey'in kurulmasıyla, Suriye'deki askerî güçlerin birleştirilmesinin hedeflendiği belirtildi.[194]

Dış Müdahale Çağrısı

Mustafa eş-Şeyh, asker ve sivil kökenli diğer muhaliflerin aksine Suriye'de öngördükleri devrimin kısa zamanda gerçekleşmeyeceğini savunuyor; ancak bu gecikmeyi "rejimin Alevîlerden oluşan güçlü askerî birliği" ile gerekçelendiriyordu. Türkiye'ye sığınmasından kısa bir süre sonra 13 Ocak 2012'de yaptığı açıklamasında, Suriye'deki rejimin Libya ve Mısır'da olduğu gibi kolayca devrilmeyeceğini, devrimin uzun zaman alacağını; çünkü "rejimin Alevîlerden oluşan güçlü bir askerî birliğe" sahip olduğunu söylemişti.[195]

Mustafa eş-Şeyh, ordudan ayrılarak Türkiye'ye sığındığı ilk günden itibaren Suriye'de rejim değişikliği için dış müdahalenin zorunlu olduğunu savunmaktaydı. 19 Ocak 2012'de Mısır'da yayımlanan *Rosa el-Yusuf* gazetesine konuşan eş-Şeyh, Suriyeli sivillerin silahlandırılmasının tehlikeli bir gelişme olduğunu belirterek, devrim için Kosova örnekliğindeki gibi acilen bir dış müdahale talebinde bulunmuştu.[196]

---

[194] Es-Siyase. 25 Mart 2012 "الخليجي" ينتقد تصريحات لافروف ومسؤولون غربيون يؤكدون أن إيران تساعد الأسد في إخماد الاحتجاجات www.al-seyassah.com/AtricleView/tabid/59/smid/438/ArticleID/183479/reftab/59/Default.aspx BBCArapça. 24 Mart 2012 إنشاء مجلس عسكري يوحد القوى المسلحة للمعارضة السورية www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2012/03/120324_syria_free_army.shtml

[195] Sooryoon. 13 Ocak 2012 العميد مصطفى أحمد الشيخ المنشق لرويترز : الانشقاقات المتزايدة تضعف الجيش السوري والمنشقون أكثر من عشرين ألف ومساحات واسعة من الأرض السورية بأيدي المنشقين www.sooryoon.net/archives/44420

[196] Sooryoon. 19 Ocak 2012 لعميد الركن المنشق مصطفى الشيخ : ثلاثة آلاف ضابط محتجز في سجن صيدنايا لرفضهم قتل المتظاهرين ، وأؤيد تدخل دولي عاجل على غرار كوسوفو www.sooryoon.net/archives/44923

Mustafa eş-Şeyh, Suudî Arabistan ve Katar'ın Suriyeli devrimcileri silahlandırma önerisinin Suriye'de iç savaşa yol açabileceği uyarısına ilerleyen dönemlerde de devam etti. Eş-Şeyh, 11 Nisan 2012'de Reuters'e yaptığı açıklamasında, uluslar arası güçlerden Suriye ordusuna ait karargâhları vurması için hava operasyonu düzenlemesini istedi ve "Ülkeyi iç savaştan korumanın tek yolu, hava operasyonu düzenlemektir" diye konuştu.[197] Mustafa eş-Şeyh, uluslar arası müdahale çağrısında hep ısrarcı oldu; nitekim 9 Mayıs 2012'de de Libya örnekliğinde olduğu gibi Suriye'ye hava operasyonları düzenlenmesini istedi.[198]

Savaşımız İslâmcılarla olacak

Mustafa eş-Şeyh'in süreç içerisinde yaptığı en çarpıcı açıklama, 30 Mart 2011'de *el*-Hayat gazetesine yaptığı açıklamaydı. Mustafa eş Şeyh, açıklamasında Batılı ülkelere sıcak mesajlar vererek Esed sonrası süreçte aşırılık yanlısı İslâmcılara karşı savaşacağını belirtmiş ve şunları söylemişti: "Batı, Beşşar Esed sonrasında İsrail sınırının korunması, bölgedeki çıkarlarının güvence altına alınması, Suriye'nin aşırılık yanlısı İslâmcı akımların etkinlik gösterdiği ve azınlıkları ezdiği meydana dönüşmemesi için güvence istiyor. Bizim gözlerimiz, Suriye devriminin İslâmlaşmasına karşı tetikte. Gelecekteki savaşımız bu olacak."[199]

Eş-Şeyh'in bu açıklamasını değerlendiren muhaliflere ait Sooryoon. net, "Eş-Şeyh, kendisini Batı'nın ve siyonizmin çıkarlarının bekçisi olarak sundu" dedi.[200]

Batılı ülkelerin, cihadcıların eline geçme endişesinden ötürü ÖSO'nun silahlandırılmamasına tepki gösteren eş-Şeyh, Kasım 2012'de yaptığı açıkla-

---

197 Sooryon. 11 Nisan 2012 لأول مرة .. رئيس المجلس العسكري للجيش السوري الحر العميد مصطفى الشيخ يدعو لضربات جوية تفاديا لحرب أهلية
www.sooryoon.net/archives/51838 , Es-Siyase. 11 Nisan 2012 الرجل الثاني في "الجيش الحر" يدعو لتوجيه ضربات جوية لقوات الأسد تجنبا للحرب الأهلية www.al-seyassah.com/ArticleView/tabid/59/smid/438/ArticleID/186109/reftab/59/Default.aspx

198 El-Arabiya. 9 Mayıs 2012 الجيش السوري الحر يطالب بضربات نوعية ضد نظام الأسد
www.alarabiya.net/articles/2012/05/09/213079.html

199 El-Hayat. 31 Mart 2012 http://international.daralhayat.com/internationalarticle/380079

200 Sooryoon. 30 Mart 2012 مصطفى الشيخ .. بيعنا سكوتك .. وعلى الجيش الحر وضع حد لتدخله بالسياسة وإل www.sooryoon.net/archives/50911

masında ise Batı'nın Suriye muhalefetine vereceği silahların kendi kontrollerinde olacağı, cihadcılara geçmeyeceği vaadinde bulundu.[201]

Mustafa eş-Şeyh, Batılılara sıcak mesaj vereyim derken, rakiplerinin hedefi haline gelmişti; bu sebeple sözlerinin yanlış anlaşıldığı iddiasıyla facebook hesabı üzerinden, 1 Nisan'da bir açıklama yaparak, "Esed sonrasında savaşımız İslâmcılarla olacak" sözünün Müslüman Kardeşler gibi İslâmcıları kapsamadığını, "kendilerini İslâm'a nispet eden fanatik silahlı örgütleri" kastettiğini söyledi.

3- SURİYE ULUSAL ORDUSU

Suriye Ulusal Ordusu, Suriye muhalefetinin askerî ve siyasî kanadındaki muhalifler arasında vuku bulan görüş ayrılıklarının neticesi olarak kuruldu.

Görüş ayrılıkları sonucu emekli tuğgeneral Akil Haşim ve Hac Ali'nin farklı zamanlarda kurduğu Ulusal Ordu'nun alanda herhangi bir karşılığı olmadığı için muhalefete herhangi bir katkısı olmadı. Tam aksine, muhalefet cephesindeki bölünmüşlüğü daha da derinleştirdiği için Ulusal Ordu'nun Suriye yönetiminin lehine sonuçları oldu.

Emekli Tuğgeneral Akil Haşim

Suriye Ulusal Ordusu ismini ilk kullanan isim emekli tuğgeneral Akil Haşim oldu. 1942 yılında Suriye'nin Humus şehrinde dünyaya gelen Tuğgeneral Akil Haşim, 1962 yılında Suriye ordusuna katıldı ve orduda tuğgeneralliğe kadar yükseldi. Haşim, 1989 yılında isteği üzerine emekliye ayrıldı.[202]

Akil Haşim, Suriye'deki ayaklanmanın başlamasından sonra televizyonlara ve Suriyeli muhaliflerin gerçekleştirdiği toplantılara, konferanslara askerî uzman sıfatıyla katılarak, Suriye yönetiminin nasıl ve ne zaman çökertileceğine ilişkin tespitlerde ve önerilerde bulundu. Haşim, Ulusal Konsey'in kurulmasından sonra Konsey'e katıldı.

Suriyeli muhalifler arasında dış müdahale isteyenlerin başında gelen Akil Haşim, dönemin Ulusal Konsey Başkanı Burhan Galyun'la yaşadığı sorunlara

---

[201] YDH. 11 Kasım 2012 Mustafa Şeyh'ten Batı'ya güvence www.ydh.com.tr/HD10996_mustafa-seyhten-batiya-guvence.html

[202] Akil Haşim'in kişisel web sayfası 15 Temmuz 2011 سيرة ذاتية العميد الركن المتقاعد: عقيل هاشم http://akilhashemforfreesyria.blogspot.com/2011/08/blog-post_27.html

kadar, Konsey'de askerî danışman olarak rol üstlendi. 18 Nisan'da *Foreign Affairs* dergisine yaptığı açıklamasında, Suriye'nin dış müdahale olmaksızın Beşşar Esed rejiminden kurtulamayacağını söyledi.[203]

Haşim, 23 Eylül 2011'de yayımladığı mesajında, devrimin başarısız olması halinde Suriye rejiminin muhalifleri hedef alan kapsamlı tutuklamalara başlayacağına dikkat çekerek acilen dış müdahalenin gerçekleşmesi gerektiğini söylemiş, NATO'dan bu rolü üstlenmesini istemişti. NATO güçlerinin karadan Suriye'ye girmesine karşı olan Haşim, "Şimdi Uluslar arası Askerî Müdahaleyi İstiyoruz" başlıklı mesajında, Güvenlik Konseyi kararı olmadan da NATO'nun tek taraflı olarak hava müdahalesini beklediğini belirtmişti.[204]

Haşim, Ulusal Konsey Başkanı Burhan Galyun'un Ulusal Konsey'e bağlı olarak 1 Mart'ta kurduğu Askerî Şura Konseyi'nin açıkça "dış müdahale" çağrısı yapmaması üzerine Ulusal Konsey'deki üyeliğini askıya alarak Suriye Ulusal Ordusu'nu kurduğunu ilan etti. Haşim, 1 Mart 2012 tarihinde Barada televizyonuna yaptığı açıklamasında, Burhan Galyun'un askerî müdahaleyi talep etmemesinden ötürü Ulusal Konsey'de çalışmayı kabul etmediğini açıkladı.[205]

Özgür Suriye Ordusu Komutanı Riyad Esad'la anlaşmazlıkları bulunan Burhan Galyun, 1 Mart'ta Paris'te düzenlediği basın toplantısında, Suriye'deki rejim karşıtı silahlı yapılanmanın kontrol altında tutulabilmesi için Yüksek Askerî Konsey'i oluşturmuştu. Normal şartlarda Askerî Konsey'de Haşim'in yanı sıra Riyad Esad ve Mustafa eş-Şeyh'in de bulunması gerekiyor ve Haşim'in bu konseye başkanlık etmesi bekleniyordu. Fakat Galyun'un 1 Mart'ta düzenlediği basın toplantısından sadece dakikalar önce askerî müdahaleye kesinlikle karşı olduğunu belirtmesi üzerine, Akil Haşim basın açıklamasına katılmazken, Riyad Esad da Galyun'un ilan ettiği Yüksek Askerî Konsey'i tanımadığını açıkladı.

Akil Haşim, 3 Mart'ta Şada televizyonunda yayımlanan Şeyh Adnan el-Arur'un programına katılarak, Burhan Galyun'dan ötürü Ulusal Konsey'deki

---

[203] İlaf. 18 Nisan 2012 عقيل هاشم: سوريا لن تخرج من مأزقها إلا بتدخل عسكري خارجي www.elaph.com/Web/news/2012/4/730209.htm

[204] Akil Haşim'in kişisel web sayfası http://akilhashemforfreesyria.blogspot.com/2011/09/blog-post_23.html

[205] Youtube. www.youtube.com/watch?v=JOOT0fZ3ue0 , Youtube. 1 Mart 2012 اتصال العميد عقل هشام www.youtube.com/watch?v=sW_PuEao5Ao&feature=youtu.be

yürütme kuruluyla bağlantısını kestiğini söyledi. Özgür Suriye Ordusu Komutanı Riyad Esad, Özgür Suriye Ordusu'nun uygulamalarından rahatsız olan Tuğgeneral Akil Haşim'in kurduğu Suriye Ulusal Ordusu'na tepki göstermişti.

Riyad Esad, konuya ilişkin olarak yaptığı açıklamasında şunları söylemişti:

"Akil Haşim'in bir ordu kurma niyetinde olduğunu duydum. Akil Haşim de kim? O, koltuk peşinde koşan bir emekli general. Bizim elimizde veriler var; fakat paylaşmak istemiyoruz. Ancak kesin olan, İmaduddîn Reşid liderliğindeki siyasî bir grup, Ulusal Konsey'deki otoriteyi ele geçirmek ve Ulusal Konsey'e bağlı askerî bir yapılanma oluşturmak istiyor. Hatta onlar Körfez ülkelerinden, Sudan'dan ve Libya'dan bizim adımıza para topluyorlar. Herkes, İstanbul Konferansı öncesinde safları birleştirmek için çalışırken, onlar safları bölmek, ülkeyi kaos ve fitneye sürüklemek için çalışıyorlar."

Özgür Suriye Ordusu komutanlarından Halid Hammud ise Akil Haşim'in kurduğu Ulusal Ordu'nun muhalif güçler arasındaki bölünmeyi artıracağını ve muhalefeti zayıflatacağını iddia etti. Haşim liderliğindeki Ulusal Ordu'nun kendileriyle irtibata geçmediğini belirten Hamud, "Esed rejimi"ne karşı sivil ve askerîi muhalefeti birliğe çağırdı.[206] Mustafa eş-Şeyh, ise "Eğer bazı şahıslar, tek taraflı olarak hareket ederse Suriye Ulusal Ordusu gibi bağımsız tugayların sayısı artacak. Bu da ülkeyi, içinden çıkılması zor olan bir tünele sokacak"[207] diyerek Akil Haşim'in girişimine tepki gösterdi.

Paris'te yaşayan Akil Haşim ise el-Arabiya televizyonuna 27 Mart'ta yaptığı açıklamasında kendisine yöneltilen bölücülük suçlamalarını reddederek, Ulusal Ordu'nun hedefinin "Suriye içerisindeki ve dışarıdaki muhalif askerî yapılanmaları bir çatı altında toplamak ve Beşşar Esed sonrası Suriye'nin ulusal ordusu olmak" olduğunu söyledi.

Kurduğu Suriye Ulusal Ordusu'nun herhangi bir ideolojik ya da siyasî duruşunun olmadığını belirten Haşim, "Özgür Suriye Ordusu, Suriye'deki askerî direnişin sadece bir kısmını oluşturmaktadır. Özgür Suriye Ordusu'nun dışında da askerî birimler var. Ulusal Ordu'nun hedefi, tüm askerî yapılan-

---

[206] El-Yovmu's- Sabi. 28 Mart 2012 لجان التنسيق المحلية: ٥٧ قتيلًا برصاص قوات الجيش السورى
www3.youm7.com/News.asp?NewsID=638504&SecID=88&IssueID=159

[207] El-Hayat. http://international.daralhayat.com/internationalarticle/380079

maları bir çatı altında toplamaktır. Yakında da Ulusal Ordu'ya bağlı Askerî Konsey'i kuracağız" dedi.[208]

18 Temmuz 2012'de Şam'daki Ulusal Güvenlik binasında gerçekleşen ve aralarında Savunma Bakanı Davud Raciha ile Bakan Yardımcısı Asıf Şevket'in de bulunduğu üst düzey güvenlik yetkililerinin ölümüne sebep olan bombalı saldırı, Suriye'de yaşanan vekâlet savaşının resmî ilanı olmuştu. 18 Temmuz saldırısı sonrasında Katar, Suudî Arabistan, Türkiye ve ABD tarafından silah ve lojistik olarak desteklenen silahlı gruplar yönetime karşı geniş çaplı bir savaşa başladı. BM'deki Rusya ve Çin direnci sebebiyle Suriye'ye Libya modeline uygun bir uluslar arası müdahaleden umudunu kesen ABD ve bölgesel müttefikleri, Suriye'de yapmak istedikleri devrimi silahlı grupları sahaya sürerek gerçekleştirmek istiyordu.

Akil Haşim bu duruma işaret ederek, 20 Temmuz'da France 24'e yaptığı açıklamasında, Suriye'de devrim sürecinin üçüncü merhale olan saldırı merhalesine geçtiğini söyledi. İlk 5-6 aylarında devrimin sivil devam ettiğini belirten Haşim, daha sonra devrimcilerin silahlandığı ikinci merhalenin yaşandığını söyledi.[209]

İkinci "Ulusal Ordu"

Tümgeneral Muhammed Hüseyin Hac Ali

Akil Haşim'in kurduğu Ulusal Ordu'yla aynı adı taşıyan ikinci bir ordu ise 3 Eylül 2012'de Hatay'da kuruldu. Suriyeli muhalifler, Hatay'ın Altınözü ilçesinde düzenlediği üç günlük toplantıdan sonra Ürdün'e sığınan Tümgeneral Muhammed Hüseyin Hac Ali komutasında Suriye Ulusal Ordusu'nu kurduğunu ilan ettiler. Hac Ali, Dera'da görev yaparken 4 Ağustos 2012'de ordudan ayrılarak Ürdün'e kaçmıştı.

Ulusal Ordu'yu kuranlar, amaçlarının Özgür Suriye Ordusu'nun yeniden yapılandırılması olduğunu açıkladıkları kuruluş bildirisinde, ÖSO'nun adının Suriye Devrimi Ortak Askerî Komuta yerine Suriye Ulusal Ordusu olarak değiştirildiği bildirildi.[210] *Şarku'l-Avsat*'ın haberine göre Ulusal Ordu,

---

[208] www.youtube.com/watch?v=zBZjfaLRQo4

[209] France 24 Arapça. 20 Temmuz 2012 www.france24.com/ar

[210] Youtube. 3 Eylül 2012 الاعلان عن البيان التأسيسي للجيش الوطني السوري www.youtube.com/watch?v=e9RfoPKviEM

Fransa ve Türkiye arasında varılan mutabakat ve ABD'nin de onayı sonucu 400 subayın katıldığı 28-29 Ağustos tarihli toplantının ardından kuruldu.[211]

Özgür Suriye Ordusu Komutanı Riyad Esad, Eylül 2011'de Özgür Suriye Ordusu'nun yeniden yapılandırılarak Tümgeneral Muhammed Hüseyin Hac Ali komutasında Suriye Ulusal Ordusu'nun kurulmasını kınadı. Almanya Haber Ajansı'na konuşan Albay Riyad Esad, "Özgür Suriye Ordusu, aşırılığa ve şiddete karşı çıkan mutedil Suriye halkının bir parçasıdır. Bundan ötürü Özgür Suriye Ordusu'nun fanatik silahlı militanlara dönüştüğü asılsızdır. Özgür Suriye Ordusu, Beşşar Esed'in devrilmesinden sonra ülkede kaos ve karışıklık yaratacak silahlı militanlara dönüşmeyecektir. Liderler olarak bunun güvencesini veriyoruz. Bu hususta önce Allah'a sonra da halkımıza güveniyoruz. Özgür Suriye Ordusu, kurulacak ulusal ordunun çekirdeğini oluşturacaktır" dedi.

Özgür Suriye Ordusu'nun yeniden yapılandırılması girişimlerine tepki gösteren Riyad Esad, "Özgür Suriye Ordusu, zaten yapılandırılmıştır. Özgür Ordu varken Ulusal Ordu adında bir yapılanmaya gidilmesinin anlamı nedir? Sanki biz ulusal şahıslar değil miyiz?! Özgür Ordu, şimdiye kadar başarısını ispatladı. Diğerlerinin bizimle işbirliği içerisinde olması ve birliği koruması gerekirdi" dedi.

Riyad Esad, Ulusal Ordu'yu ve Hüseyin Hac Ali'yi üstü kapalı olarak Batılı ülkelerin piyonu olarak suçladı ve şunları söyledi:

"Ulusal Ordu'yu kuranlar başlangıçta bizi çağırmadılar. Bazı şahısların araya girmesi üzerine bizi çağırdılar. Fakat üzülerek söylemekteyim ki onlar, bizi dinlemek istemiyorlardı. AB ülkelerinden bir tanesinin büyükelçisinin bulunduğu bir toplantıda kendi başlarına kararlarını aldılar. Bu, diktatörlüktür." Tümgeneral Muhammed Hüseyin Hac Ali komutasındaki Suriye Ulusal Ordusu'nun, iddia edildiği gibi Suriye'deki birlikler üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığını da savunan Esad, "İmkânlarımızın sınırlı olmasına rağmen bize tabi olan 100'ün üzerinde tugay bulunuyor. 60 bin savaşçısı olan Özgür Suriye Ordusu, Suriye'nin yüzde 70'inden fazlasına hükmediyor" dedi.[212]

---

[211] Şarku'l-Avsat. 5 Eylül 2012 الإعلان عن تشكيل «قيادة عامة للجيش الوطني السوري».. واللواء الركن حسين الحاج علي قائدا عاما www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=693923&issueno=12335#.UTKACzCePoo

[212] YDH. 6 Eylül 2012 Riyad Esad'dan yeni orduya katılma kararı www.ydh.com.tr/HD10675_riyad-esaddan-yeni-orduya-kinama.html

Sivillerin korunması amacıyla uçuşa yasak bölge kararını desteklediğini belirten Hac Ali diğer subayların aksine, uçuşa yasak bölgenin olumsuz yönlerinin olduğuna vurgu yaparak, uçuşa yasak bölgeyle neyin kastedildiğinin belirlenmesi gerektiğini ifade etti.

Hac Ali, uçuşa yasak bölge kararıyla gerçekleşecek müdahaleyle ülkenin bağımsız olmayacağını, ülkedeki enerji kaynaklarının tahrip edileceğini ve müdahale eden ülkenin özel ajandasının olacağını söyledi.[213]

Hac Ali, ülkede İslâm devleti kurmak isteyen Nusra Cephesi gibi cihadcılarla aynı fikri paylaşmadığını, sivil bir devletin kurulmasını istediğini belirterek "Esed'in devrilmesinden sonra bu örgütler, ya silahlarını teslim ederler ya da Ulusal Ordu'ya katılırlar. Çünkü devrimin hedefinin gerçekleşmesinden sonra bu tugaylara ihtiyaç yok" demişti.[214]

4- DEVRİMCİ ASKERÎ KONSEYLERİ ORTAK KOMUTANLIĞI

Suriye Ordusu'ndaki subayların yurt dışına kaçarak "Özgür Subaylar Hareketi", "Özgür Suriye Ordusu" ve "Askerî Konsey" gibi adlar altında kurdukları oluşumlarda ruhanî lider olarak rol alan Şeyh Adnan el-Arur, 28 Eylül 2012'de askerî oluşumlarda yeniden yapılandırmaya gitti. 28 Eylül 2012'ye kadar Suriyeli subayların kurduğu örgütlerde perde arkasından yönlendirmelerde bulunan Şeyh el-Arur, bu defa sahneye çıktı.

Yeni askerî oluşuma "Devrimci Askerî Konseyleri Ortak Komutanlığı" adı verildi. Şeyh Adnan el-Arur, Devrimci Askerî Konseyleri Ortak Komutanlığı'nın İdlib şehrinde gerçekleştirilen kuruluş törenine, oğlu Hazim el-Arur'la birlikte katıldı. Hazim el-Arur, askerî törende sunuculuk yaparken, Şeyh Adnan el-Arur subay ve askerlerin tekbir ve alkışları eşliğinde kürsüye çıktı.

Konuşmasında Suriye rejiminin devrilmesi hususunda geri adımın atılmayacağını vurgulayan Şeyh el-Arur, sadece "çocuk katilleri ve namus düşmanları" diye nitelediği Suriye yönetimine değil, sorunun diyalogla çözümünden yana olan muhalif gruplara da karşı çıktığını söyledi. Suriye'de uçuşa yasak bölge oluşturulması çağrısını yineleyen Şeyh el-Arur, Ulusal Koordinasyon Kurulu gibi şiddeti ve dış müdahaleyi reddeden muhalifleri kastederek "Bazı muhalifler, bu talebimize karşı çıkıyor. Bana göre onlar, Suriye

---

[213] El-Arabiya. 28 Eylül 2012 www.alarabiya.net/programs/2012/09/28/240734.html

[214] Şarku'l-Avsat. 27 Kasım 2012 .. القائد العام للجيش الوطني السوري: الأوضاع في دمشق مختلطة والنظام يحصن المناطق الساحلية بدعم إيراني www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=706206&issueno=12418

rejiminden daha tehlikelidir. Onlar, esasında rejimi savunuyorlar. Suriye hava sahasının uçuşa kapatılmasıyla karadan müdahale arasında fark var. Onlar, bunu anlayacak bilinçten yoksunlar" diye konuştu.

Konuşmasının sonunda eline zeytin dalı alarak "Herkes bilir. Biz, barışa aşık bir ümmetiz" diyen Şeyh el-Arur, sonrasında eline silahı alarak "Yine herkes bilir ki biz, cihada aşık olan bir ümmetiz" dedi. Şeyh el-Arur'un bu hareketi, subay ve askerler tarafından tekbir getirilerek desteklendi.

Şeyh el-Arur ayrıca, Suriye rejimine karşı mücadele edebilmesi için Özgür Suriye Ordusu'nun her türlü silahla donatılmasını istedi ve "Bizimle birlikte olan ülkelere teşekkür ediyoruz. Türkiye'ye, mültecileri ağırlayan Ürdün'e, Suriye için gizli olarak ne tür fedakârlıklarda bulunduğunu benim bildiğim Suudî Arabistan'a, Katar'a, Lübnan'daki şereflilere teşekkür ediyoruz"[215] diyerek sözlerine son verdi.

Devrimci Askerî Konseyleri Ortak Komutanlığı'nın kuruluş töreninde Özgür Suriye Ordusu Komutanı Riyad Esad, Askerî Konsey Komutanı Mustafa eş-Şeyh, ÖSO komutanlarından Ahmet el-Hicazî ve Malik el-Kurdî yer almazken; Binbaşı Mahir Rahmun Naimî ve Yüzbaşı Ammar Abdullah el-Vavî törende hazır bulundu.

Devrimci Askerî Konseyleri Ortak Komutanlığı'na getirilen Tuğgeneral Misgal Batiş Naimî, Suriye içerisindeki askerî örgütlerin yüzde 90'ını temsil ettiklerini söyledi.[216] Muhalif askerî komutanlardan Mustafa Abdullah, el-Cezîre'ye yaptığı açıklamasında, Suriye'deki devrimci komutanların yüzde 80'inin Devrimci Askerî Konseyleri Ortak Komutanlığı çatısı altında birleştiğini, diğer yüzde 20'nin ise yakında katılımının sağlanacağını söyledi.[217]

Devrimci Askerî Konseyleri Ortak Komutanlığı'nın komite kademeleri şu isimlerden oluşturuldu:

---

[215] Youtube. 29 Eylül 2012 إعلان تشكيل القيادة المشتركة للمجالس العسكرية الثورية www.youtube.com/watch?v=dvzU1RLA4Js

[216] El-Enba. 22 Ekim 2012 العميد مثقال بطيش لـ «الأنباء»: لدينا أكثر من ٣٠٠ أسير من جيش النظام ويوجد في الشام أسرى إيرانيون ولبنانيون وعراقيون www.alanba.com.kw/weekly/arabic-international-news/reports-and-issues/334074/22-10-2012

[217] Youtube. 29 Eylül 2012 تشكيل قيادة مشتركة للمجالس العسكرية الثورية بسوريا www.youtube.com/watch?v=OgGPl2mALS4

Genel Liderlik

Tuğgeneral Misgal Batiş Naimî: 28 Haziran 2012'de Suriye ordusundan ayrılarak Askerî Konsey'e katıldı.[218]

Tuğgeneral Selim İdris: Amerikan müdahalesiyle yeniden yapılandırılarak 11 Kasım 2012'de Doha'da oluşturulan Ulusal Koalisyon adlı muhalif örgüte bağlı olarak 5-8 Aralık tarihinde Antalya'da kurulan askerî örgütün başkanlığına getirildi.

Tuğgeneral Abdulmecid el-Eşter: 7 Temmuz 2012'de Türkiye'de yaptığı açıklamayla Suriye ordusundan ayrıldığını ilan etti.[219]

Tuğgeneral Zeki Ali Lulu: 22 Temmuz'da Suriye ordusundan ayrıldığını ilan eden Lulu[220], bir süre Abdülkadir Salih komutasındaki Tevhid Tugayı'nda görev aldı.[221]

Albay Mucaz Ziyad İsmail Fahd, 28 Mart 2012'de Suriye ordusundan ayrılarak Özgür Suriye Ordusu'na katıldı.[222]

Koordinasyon ve İletişim Bürosu

Binbaşı Muhammed Yahya Ali, Binbaşı Mahir Naimî, Binbaşı Isam Rays.

Askerî Konseyler

İdlib'deki Askerî Konsey komutanı Tuğgeneral Afif Süleyman,[223] 6 Ocak 2012'de Suriye ordusundan ayrılarak, Özgür Suriye Ordusu'na katıldı.[224] Sü-

---

[218] Youtube. 28 Haziran 2012 انشقاق العميد الركن مثقال حسين البطيش النعيمي www.youtube.com/watch?v=CUU5PMzxbUM

[219] Youtube. 6 Temmuz 2012 انشقاق العميد الركن عبد المجيد الاشتر ابن الرستن www.youtube.com/watch?v=7JLuvwVHbSE

[220] Youtube. 22 Temmuz 2012 انشقاق العميد الركن زكي علي لولة www.youtube.com/watch?v=lqKMbmVrxkQ

[221] Youtube. 19 Ağustos 2012 لواء التوحيد تشكيل مكتب امن الثورة بقيادة العميد الركن زكي علي لولة وبنيابة المقدم احمد حمدو شيخ الجب www.youtube.com/watch?v=uxafZwBRooY , www.youtube.com/watch?v=9rIM4qniJpY

[222] Youtube. 28 Mart 2012 انشقاق العميد الركن زياد اسماعيل فهد الحفة- www.youtube.com/watch?v=Nryrr72Qbb4

[223] Youtube. 6 Ocak 2012 انشقاق العقيد الركن عفيف سليمان حماة www.youtube.com/watch?v=5LmapRS3Ya0

[224] Youtube. 6 Ocak 2012 انشقاق العقيد الركن عفيف سليمان حماة www.youtube.com/watch?v=sgz3L_EeV68

leyman, İdlib'de kurulan ve onlarca askeri içerisinde barındıran Kuzey Kalkanı Tugayı'na liderlik etmekteydi.[225]

Hama'daki Askerî Konsey komutanı Tuğgeneral Ahmed Halid Berrî, 25 Haziran 2012'de[226] ve Tuğgeneral Abdulhamid eş-Şavî ise 23 Mart 2012'de ordudan ayrıldı.[227]

Humus'taki Askerî Konsey komutanı Tuğgeneral Fatih Fahd Hassun[228], 16 Temmuz 2012'de ordudan ayrılarak Ulusal Kurtuluş Hareketi'ni kurmuştu.[229]

Sahil'deki Askerî Konsey komutanı Tuğgeneral Hüseyin Kulliye[230], 28 Mart 2012'de ordudan ayrıldığını açıklamıştı.

Halep'teki Askerî Konsey komutanı Albay Abdulcebbar el-Akidî[231], 19 Mart 2012'de ordudan ayrıldığını açıklamıştı.

Haseke'deki Askerî Konsey komutanı Albay Hasan Abdullah[232], 29 Mart 2012'de ordudan ayrıldı.[233]

Suveyda'daki Askerî Konsey komutanı Yarbay Hafız el-Farac, 25 Haziran 2012'de ordudan ayrıldı.[234]

---

[225] Youtube. 21 Şubat 2012 الاعلان عن تشكيل كتيبة درع الشمال في الجيش السوري الحر www.youtube.com/watch?v=hxZYpCI9bD4

[226] Youtube. 25 Haziran 2012 انشقاق العميد احمد خالد بري رئيس اركان المدفعيه www.youtube.com/watch?v=eBoXayAVWyQ

[227] Youtube. 23 Mart 2012 العقيد عبد الحميد الشاوي www.youtube.com/watch?v=LF5NNc_g56o

[228] Youtube. 26 Temmuz 2012 ترحيب حركة التحرير الوطنية بانشقاق العميد مناف طلاس www.youtube.com/watch?v=M_3Ld7o1XM8

[229] Youtube. 16 Temmuz 2012 حركة التحرير الوطنية www.youtube.com/watch?v=mnWafOnBRm0

[230] Youtube. 28 Mart 2012 فري برس إنشقاق العميد المظلي حسين كلية و إنضمامه للجيش الحر www.youtube.com/watch?v=ET8FdatEOLw

[231] Youtube. 19 Mart 2012 .. إنشقاق العقيد عبد الجبار محمد العكيدي وإنضمامه الى www.youtube.com/watch?v=qOZIeScBTQc

[232] Youtube. 27 Nisan 2012 انشقاق العقيد المظلي الركن حسن احمد العبد الله www.youtube.com/watch?v=EeiVnjDzMA0

[233] Youtube. 29 Eylül 2012 تشكيل مجلس عسكري بمحافظة الحسكة بقيادة حسن العبدالله www.youtube.com/watch?v=32sHPPDP8UU

[234] Youtube. 25 Haziran 2012 ديرالزور أنشقاق المقدم حافظ جاد الكريم الفرج من سويداء www.youtube.com/watch?v=Z2OEUd6ayyU

Deyr ez-Zor'daki Askerî Konsey komutanlığına, 28 Haziran 2012'de ordudan ayrılan Yarbay Muhammed Abbud[235] ve 21 Mayıs 2012'de ordudan ayrılan Yarbay Muhedned Talla getirildi.[236]

Dönemin ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın 31 Ekim 2012'de yaptığı çağrıyla, Suriyeli muhaliflerin siyasî kanadında değişikliğe gidilmesiyle eş zamanlı olarak askerî kanatta da değişikliğe gidilmesi gerekliliğinden ötürü Devrimci Askerî Konseyleri Ortak Komutanlığı'nın ömrü fazla uzun sürmedi. Suriye Ulusal Konseyi, Kasım 2012'de Doha'da düzenlenecek toplantıya Ortak Komutanlık'tan beş kişinin katılması için çağrı yaptı. Doha'da düzenlenen toplantıda, Ortak Komutanlık'ın da yeniden revize edilmesi kararı çıkmasıyla, Batiş komutasındaki Devrimci Askerî Konseyleri Ortak Komutanlığı, 8 Aralık 2012'de Tuğgeneral Selim İdris komutasında ilan edilen yeni askerî örgütle sona erdi.[237]

5- ÖZGÜR ORDU BİRLEŞİK KOMUTANLIĞI

Özgür Suriye Ordusu'na mensup subaylar ve asker olmayan Suriyeli silahlı örgütler, Amerika Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un 31 Ekim'de yaptığı açıklamayla start verilen yeni sürece uygun olarak siyasî ve askerî yapının yeniden şekillendirilmesi kararı doğrultusunda 5-8 Aralık tarihleri arasında Antalya'da toplandılar.[238]

Clinton'un çağrısından sonra Suriyeli siyasî muhalifler, 11 Kasım'da Doha'da düzenledikleri toplantıyla Muaz el-Hatib başkanlığında Suriye Ulusal Koalisyonu'nu kurarken[239], muhalefetin askerî kanadı da 8 Aralık'ta Antalya'da düzenlediği toplantıyla Özgür Ordu Birleşik Komutanlığı'nı kurdu.[240]

---

235 Youtube. www.youtube.com/watch?v=6iseogSRNyk

236 Youtube. 21 Mayıs 2012 بيان المقدم مهند الطلاع قائد المجلس العسكري دير الزور www.youtube.com/watch?v=GnzJEPs04B0

237 El-Enba. 22 Ekim 2012 العميد مثقال بطيش لـ «الأنباء»: لدينا أكثر من ٣٠٠ أسير من جيش النظام ويوجد في الشام أسرى إيرانيون ولبنانيون وعراقيون www.alanba.com.kw/weekly/arabic-international-news/reports-and-issues/334074/22-10-2012

238 Reuters. 31 Ekim 2012 كليتون تدعو إلى إصلاح واسع للمعارضة السورية http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE89U0DT20121031

239 Reuters. 11 Kasım 2012 انتخاب معاذ الخطيب رئيسا للائتلاف الجديد للمعارضة السورية http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8AA0AQ20121111

240 Reuters 8 Aralık 2012 المعارضة السورية تنتخب قائدا عسكريا جديدا http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8B706E20121208

Basına yansıyan haberlere göre Suriye Ulusal Koalisyonu adlı siyasî örgüte bağlı olması öngörülen askerî örgütün kurulduğu toplantıya katılanlar sadece Suriyelilerden ibaret değildi. Bu örgütleri destekleyen ülkelerin istihbarat yetkilileri de toplantıda hazır bulunmuş ve örgütün yapılanmasına katkıda bulunmuştu. Örneğin toplantıya katılan Suriyeli bir muhalif, Reuters haber ajansına verdiği demecinde, örgütün listesinin Türkiye ve Katar'ın istekleri doğrultusunda şekillendiğini ve toplantıya ABD, İngiltere, Fransa, Körfez ülkeleri ve Ürdün'den güvenlik yetkililerinin de katıldığını açıklamıştı.[241]

ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un 31 Ekim'deki (2012) müdahalesiyle[242] Ulusal Konsey'in yerine 11 Kasım'da Doha'da kurulan Ulusal Koalisyon'a siyasî liderlik rolü verilirken, Antalya'da kurulan askerî örgüte de genelkurmay rolü verilmişti.

Birleşik Komutanlık'ta beklenenin aksine, Müslüman Kardeşler'e karşı tavrıyla bilinen Askerî Konsey Başkanı Tuğgeneral Mustafa eş-Şeyh, Özgür Suriye Ordusu Komutanı ve kurucusu Albay Riyad Esad ve Suriye Ulusal Ordusu Komutanı Tümgeneral Muhammed Hüseyin Hac Ali ve Devrimci Askerî Konseyleri Ortak Komutanlığı Komutanı Tuğgeneral Miskal Batiş'e görev verilmezken, komutanlığın başına Temmuz 2012'de ordudan ayrılan Tuğgeneral Selim İdris getirildi.

Özgür Ordu Birleşik Komutanlığı'nın kuruluş amacı ve yapısı

Özgür Ordu Birleşik Komutanlığı, ABD ve diğer Batılı ülkelerin kendileriyle işbirliği yapan Ulusal Koalisyon aracılığıyla Nusra Cephesi gibi kontrol dışı cihadcıların sahadaki etkisini dengelemek amacıyla kuruldu. Nitekim daha önce Suriye'deki silahlı grupların Arap ülkeleri ve Türkiye tarafından silahlandırılmasını koordine eden;[243] ancak kendisi silah vermekten özenle uzak duran Amerikan yönetimi, Özgür Ordu Birleşik Komutanlığı'nın kurulmasından üç ay sonra Ürdün'de laik Suriyeli muhalifleri eğitmeye başladı.[244]

---

[241] Hürriyet. 9 Aralık 2012 Antalya'da çok gizemli Suriye toplantısı www.hurriyet.com.tr/planet/22107261.asp

[242] NTVMSNBC 1 Kasım 2012 'Suriye Ulusal Konseyi feshedilsin' www.ntvmsnbc.com/id/25394157/

[243] New York Times. 21 Haziran 2012, CIA said to aid in steering arms to Syrian rebels www.nytimes.com/2012/06/21/world/middleeast/cia-said-to-aid-in-steering-arms-to-syrian-rebels.html?_r=5&ref=global-home&

[244] BBC Türkçe. 8 Mart 2013. Batı, Ürdün'de laik Suriyeli muhalifler yetiştiriyor www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/03/130308_guardian_jordan.shtml

ABD'nin Suriyeli muhalif grupları Doha'da yeniden yapılandırmasıyla başlayan süreç, Batı'nın desteğinin nasıl kazanılacağına ilişkin herkese fikir vermeye başlamıştı.

Nitekim Birleşik Komutanlık'ta genelkurmay başkan yardımcılığına getirilen Tevhid Tugayı Komutanı Abdülkadir Salih, el-Cezîre televizyonuna yaptığı açıklamasında, Antalya'daki askerî oluşumun hedefinin, Batı'nın söz verdiği silahlar olduğunu itiraf ederken, bekledikleri silahların hâlâ gelmediğini söylemişti.[245]

Özgür Suriye Ordusu Sözcüsü Bessam Dade, Antalya'da iki gün süren toplantının ardından Selim İdris'in yardımcılığına Albay Mustafa Abdulkerim ile Tevhid Tugayı Komutanı Abdülkadir Salih'in getirildiğini söyledi. Dade'nin açıklamasına göre, 30 kişilik komuta kademesinden 10 tanesi subay, 20 tanesi ise sivillerden oluşuyordu.

Bessam Dade, Tuğgeneral Selim İdris başkanlığında kurulan yeni oluşuma göre,, Suriye'de beş askerî cephenin kurulacağını, bu cephelere birer askerî ve sivil yetkilinin atanacağını söyledi. Tuğgeneral Selim İdris, 28 Eylül 2012'de Şeyh Adnan el-Arur önderliğinde kurulan Devrimci Askerî Konseyleri Ortak Komutanlığı'nda da görev üstlenmişti.[246]

Yeni askerî oluşumdaki bir yetkilinin bildirdiğine göre, Antalya'da düzenlenen toplantıya yüzlerce subay ve devrimci katıldı. ABD, Fransa, Türkiye ve Katar başta olmak üzere on iki ülkeden güvenlik yetkilileri de toplantıda hazır bulundu.

---

[245] Youtube. www.youtube.com/watch?v=Fr_8HI3n7sc

[246] El Beyan. 9 Aralık 2012 المعارضة السورية تستبعد المتطرفين من القيادة العسكرية www.albayan.ae/one-world/arabs/2012-12-09-1.1781659 Er-Riyad. 9 Aralık 2012 خطط أميركية لتوجيه ضربة «عسكرية لسوريا.. والمعارضة تشكل مجلساً عسكرياً أعلى يسمى«التنظيمات المتطرفة www.alriyadh.com/2012/12/09/article791197.html , Sooryoon. 8 Aralık 2012. تشكيل قيادة عسكرية جديدة للمجموعات المقاتلة ضد النظام السوري www.sooryoon.net/archives/68115 , El-Halic. 9 Aralık 2012. قيادة عسكرية جديدة للمجموعات المقاتلة ضد النظام السوريwww.alkhaleej.ae/portal/c4ab835e-1683-49af-b089-f11d440c2ce7.aspx , Ahbaru's Şark. 8 Aralık 2012 قيادة عسكرية للثورة السورية تستثني الأسعد والشيخ وجهة النصرة.. وفشل محاولات غربية لفرض انتخاب شخصيات معينة www.levantnews.com/archives/21170 , Şarku'l-Avsat. 8 Aralık 2012 العميد سليم إدريس رئيسا لهيئة الأركان www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=707799&issueno=12429#.USh2BzDvhS4

Yeni askerî oluşumda askerlerin yanı sıra Tevhid Tugayı gibi Müslüman Kardeşler'e bağlı ya da yakınlığıyla bilinen silahlı örgütler ve alandaki bazı İslâmcı gruplar da dahil edildi. Şuheda Tugayları Komutanı Cemal Maruf, Sukur eş-Şam ve Suriye Kurtuluş Cephesi Komutanı Ahmed eş-Şeyh Ebû İsâ, cihadcılara yakınlığıyla bilinen Albay Abdulbasıt Tavil yeni askerî oluşumda yer aldı. Reuters'e göre Müslüman Kardeşler'e yakınlığıyla bilinen örgütlerin yeni askerî oluşumdaki ağırlığı 1/3 oranında gerçekleşti.[247]

Suriye Ulusal Koalisyonu'yla irtibatlı olarak kurulan yeni askerî oluşuma, el-Kaide'ye yakınlığıyla bilinen Nusra Cephesi dahil edilmedi. Koalisyon'un bu kararı, Amerikalı yetkililerin Nusra Cephesi'ni terör listesine dahil edileceğini 6 Aralık'ta ilan etmesinden sonra gerçekleşti.[248]

Selim İdris, Ocak 2013'te Özgür Suriye Ordusu'nun ihtiyacı olan silah desteği için Fransa'ya gitti. Paris'te Fransa Savunma Bakanlığı yetkilileriyle bir araya gelen İdris'in, Fransız yetkililerden yardım sözü aldığı belirtildi. Haberde yardım sözünün içeriğine ilişkin herhangi bir açıklama yapılmazken İdris, 16 Ocak 2013'te Katar'ın el-Cezîre televizyonuna, Türkiye'den yaptığı açıklamasında, Suriyeli "devrimcilerin" yakında iyi haberler duyacaklarını söyledi.[249]

Yüksek Ortak Askerî Komuta Konseyi Genel Kurmay Başkanı Tuğgeneral Selim İdris, Suriye yönetimine karşı savaşmak için Suriye'ye giden cihadcılardan ötürü Batılı ülkelerin Suriyeli muhaliflere destek vermekten çekindiğini söyledi. Reuters'in bildirdiğine göre Tuğgeneral İdris, "Yabancı savaşçıların Suriye'deki varlığı, uluslar arası toplumun Esed'e karşı savaşı desteklemesine engel oluyor. Tüm dünyadaki kardeşlerimize çağrıda bulunuyoruz. Bizim savaşçıya ihtiyacımız yok. Ülkenizde kalın. Suriye için ülkenizden bir şeyler yapın" dedi. Selim İdris, açıklamasına şöyle devam etti: "Eğer bizim için bir şey yapmak istiyorsanız, silah ya da para gönderin. Ya da bizim için dua edin. Fakat bize yardıma gelmenize gerek yok. Suriye'de yeterli düzeyde savaşçı var."

---

[247] Er-Ra'y. 25 Kasım 2013 «الخارجية السورية» تحذر من استخدام «المجموعات الإرهابية» للسلاح الكيماوي www.alrai.com/article/555895.html

[248] CNN Arapça. 6 Aralık 2012 أمريكا قد تدرج «جبهة النصرة» السورية بقوائم الإرهاب http://arabic.cnn.com/2012/middle_east/12/5/syria.nusra-front/index.html

[249] El-Hayat. 17 Şubat 2013 خلافات بين الأوروبيين على تسليح المعارضة ومخاوف من سيطرة «المجموعات الجهادية» http://alhayat.com/Details/483884

Aslen Humuslu olan Selim İdris, Körfez ülkelerinin yakın geçmişte 15 milyon dolar gönderdiğini, bu parayla Özgür Suriye Ordusu'na mensup askerlere maaş ödediklerini söyledi. Yüksek Ortak Askerî Komuta Konseyi'ne bağlanacak olan Suriye'deki askerî örgütlere de hisselerine düşen ödemenin yapılacağını belirten Selim İdris, Konsey'e bağlanmayanlara ne silah ne de paranın ödeneceğini ifade etti.[250]

Selim İdris, Ulusal Koalisyon Başkanı Muaz el-Hatib'in diyalog girişimlerini kabul etmeyerek, Cumhurbaşkanı Esed'in istifasının her türlü diyalog için ön şart olduğunu söylemişti.[251]

Kürt Halk Savunma Güçleri YPG

Kürtlerin alanda silahlı varlık gösterdikleri tarih, 18 Temmuz 2012'dir. 18 Temmuz tarihinde Suriyeli üst düzey liderlerin ölümüyle sonuçlanan bombalı saldırı[252] sonrasında Kürt bölgelerindeki Suriye ordu güçleri geri çekilmeye başladı. Suriye ordu güçlerinin geri çekilmesiyle Kürt şehirlerinde oluşan boşluk, genel komutanlığı Sipan Hemo tarafından yapılan Halk Savunma Güçleri (YPG) tarafından dolduruldu.[253] İdeolojik olarak PKK'ya yakınlığını gizlemeyen PYD'nin askerî örgütlenmesi olarak ortaya çıkan YPG'nin temel görevi, Suriyeli Kürtlerin elde ettiği kazanımları korumak ve her türlü saldırıya karşı Kürt bölgelerini korumak olarak açıklandı.[254]

YPG sözcüsü Ridor Halil'e göre YPG'nin bugün 45 bin savaşçısı bulunuyor. Her savaşçı, 45 günlük silah eğitiminden sonra mücadele hattına geçiyor. Savaşçıların yüzde 35'i kadınlardan oluşuyor. Suriye yönetimiyle hiçbir ilişkilerinin olmadığını belirten Halil, PKK'nın İran kolu olarak bilinen

---

[250] Reuters. 27 Şubat 2013 المعارضة السورية تحصل على أسلحة جديدة لكن الانقسامات مستمرة http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2N9J20130227

[251] Reuters. 25 Şubat 2013 زعيم لمقاتلي المعارضة السورية يقول إنه لا محادثات قبل تنحي الأسد http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2MFM20130225

[252] BBC. 18 Temmuz 2012, مقتل كبار القادة الأمنيين في سوريا في تفجير انتحاري, www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2012/07/120718_syria_wrap1.shtml

[253] Ara news. 12 Ekim 2013, يوجه رسالة مفتوحة للأحزاب الكردية «YPG» لـ«القائد العام», http://aranews.org/ar/new/kurdish/1289

[254] PYDrojova. جمشيد اوصمان: نحن قليلون بحيث لا يرانا أحد, و كثيرون بحيث ترونا في كل مكان, www.pydrojava.net/ara/index.php?option=com_content&view=article&id=10515%3A2013-02-22-00-03-07&catid=77%3A2011-09-08-18-49-40&Itemid=114

PJAK'ın Suriye'ye savaşçı göndermek istediğini, kendilerinin ise ihtiyaç olmadığı için bu teklifi geri çevirdiklerini söyledi.[255] YPG, PKK savaşçılarının kendi saflarında savaştığı iddialarını da yalanlıyor. Fakat 1977 Haseke doğumlu YPG liderleri ve resmî sözcüsü Ridor Halil'in daha önce PKK saflarında savaştığı biliniyor.[256]

YPG'nin eline geçen ilk şehir, Halep'e bağlı olan Kobani (Aynu'l-Arab) oldu.[257] Kobani'deki resmî dairelerin kontrolü YPG'nin eline geçerken bu binalara Kürt bayrakları asıldı.[258] Kobani'den sonra Afrin ve Cenderes de YPG'nin eline geçti.[259] Kamışlı'da ise YPG ile Suriye ordu güçleri arasında yer yer çatışmalar yaşandı.[260] Fakat kısa bir süre sonra Amude[261] dahil birçok Kürt şehrinin yönetimi, PYD tarafından yürütülmeye başlandı. Bu dönemde okullarda Kürtçe eğitim başlarken, yasaklı Kürt partiler de siyasî hayata döndü.[262]

19 Temmuz'da YPG tarafından yapılan ilk yazılı açıklamada, Suriye devriminde Kürt halkının ve Orta Doğu halklarının geleceğinin belirleneceği bir merhaleye geçildiği; YPG'nin Batı Kürdistan'ın tamamına hakim olduğu

---

255 Knuz Medya. 10 Kasım 2013, 45 ألف مقاتل ضمن صفوف (YPG) مقاتلي وحدات حماية الشعب الكردية السورية, http://knoozmedia.com/index.php?aa=news&id22=9375

256 Ciwane Kurd. «قائد وحدات حماية الشعب : "لولا الجهاديين، لسقط الأسد منذ وقت طويل», www.ciwanekurd.net/index.php/2013-06-26-10-12-46/2013-06-12-08-52-11/1222-2013-10-18-12-24-42

257 PYDrojava. المرصد السوري لحقوق الأنسان : اول مدينة سورية تسقط بدون قتال, www.pydrojava.net/ara/index.php?option=com_content&view=article&id=6698

258 PYDrojava, 19 Temmuz 2012, «كوباني خالية من "ياسيدي", www.pydrojava.net/ara/index.php?option=com_content&view=article&id=6702, PYDrojava, 19 Temmuz 2012, الأمن السياسي والجوي والعسكري تحت الإرادة الكردية في كوباني www.pydrojava.net/ara/index.php?option=com_content&view=article&id=6703

259 PYDrojava. الشعب الكردي يدير المؤسسات المدنية الحكومية بنفسه في عفرين وجنديرس, www.pydrojava.net/ara/index.php?option=com_content&view=article&id=6721

260 PYDrojava, عاجل : اشتباك مسلح بين وحدات الحماية الشعبية وعناصر أمن الدولة, www.pydrojava.net/ara/index.php?option=com_content&view=article&id=6724, وحدات حماية الشعب تسيطر على الحاجز الامني البعثي في المدخل الغربي لمدينة لقامشلو, www.pydrojava.net/ara/index.php?option=com_content&view=article&id=6731

261 PYDrojova, عامودا تحت سيطرة ابنائها الأن, www.pydrojava.net/ara/index.php?option=com_content&view=article&id=6745, المراكز والمؤسسات التي تم السيطرة عليها في عامودا, www.pydrojava.net/ara/index.php?option=com_content&view=article&id=6813

262 El-Arabiya. 22 Eylül 2012, أكراد سوريا يديرون مناطقهم بأنفسهم.. والنظام يتفرج, www.alarabiya.net/articles/2012/09/22/239558.html

vurgulandı.[263] Suriye'nin kuzeyinde yaşanan bu gelişme, Türkiye medyasında "Esed, Kürt şehirlerini PKK'ya teslim etti"[264] şeklinde sunulurken, bu tür değerlendirmeler YPG tarafından bir iftira olarak değerlendirildi. Türkiye medyasının bu tarz haberlerinin şaşırtıcı olmadığını belirten YPG, PKK'nın Suriye'de askerî ve siyasî bir varlığının olmadığını ifade etti.[265] Suriye yönetiminin Kürt bölgelerin kontrolünü PKK'ya teslim ettiği iddiası, Abdulbasıt Seyda ve Abdulhakim Beşşar tarafından da gündeme getirilirken, bölge halkı bu iddialara tepki göstermişti.[266]

YPG, ikinci açıklamasını 20 Temmuz'da yaptı. Kürt bölgelerindeki "Baas Partisi şovenizmi"nin sona erdiği ve Kürtlerin özerk yönetime kavuşacağı mesajının verildiği açıklamada, Batı Kürdistan Halk Meclisi ve Kürt Ulusal Konseyi'ne sorumluluklarını üstlenmeleri çağrısında bulunuldu.[267]

Suriye ordu güçlerinin Kürt bölgelerinden çekilmesinden sonra bölge, Özgür Suriye Ordusu ve cihadcıların hedefi oldu. Tirbespiye'deki YPG lideri, Müslüman Kardeşler cemaatine yakınlığıyla bilinen muhalif Suriyelilerin, Tirbespiye'ye girmelerine izin vermedi.[268]

YPG, uzun bir süre kontrolü elinde tuttuğu bölgelerde düzeni sağlamanın dışında başka bir şey yapmadı. Haziran 2013'e gelindiğinde YPG, ÖSO ve cihadcıların saldırılarına karşı Kürt bölgelerini savunmak için silahlı mücadeleye girdi.[269] Afrin'de başlayan şiddetli çatışmalar, bir süre sonra şiddetlenerek diğer bölgelere yayıldı.

27 Ekim 2012'de Halep'e bağlı Eşrefiye'de ÖSO ile YPG güçleri arasında şiddetli çatışmalar yaşandı. Çatışmada otuz kişi öldü. ÖSO'nun Afrin'e gi-

---

263 PYDrojava. 19 Temmuz 2012, بيان من وحدات الحماية الشعبية إلى الرأي العام, www.pydrojava.net/ara/index.php?option=com_content&view=article&id=6699

264 Anadolu Ajansı. 23 Temmuz 2012. Esed kentleri PYD'ye kendi teslim ediyor www.aa.com.tr/tr/dunya/67092--esed-kentleri-pydye-kendi-teslim-ediyor

265 PYDrojava. بيان إلى الرأي العام حول الأنباء التي وردت في بعض وسائل الاعلام العربية مؤخراً, www.pydrojava.net/ara/index.php?option=com_content&view=article&id=6800

266 PYDrojava. أهالي عامودا يستنكرون تصريحات سيدا وعبدالحكيم بشار, www.pydrojava.net/ara/index.php?option=com_content&view=article&id=6877

267 PYDrojava, 20 Temmuz 2012 البلاغ رقم ٢ من القيادة العامة لوحدات حماية الشعب بصدد الأوضاع الأخيرة في كويان, www.pydrojava.net/ara/index.php?option=com_content&view=article&id=6718

268 PYDrojava, قيادي في وحدات حماية الشعب يؤكد استعدادهم لحماية بلدة تربه سبيه ويرفض دخول أي قوة خارجية إليها, www.pydrojava.net/ara/index.php?option=com_content&view=article&id=6781

269 Reuters. 20 Haziran 2013, اشتباكات بين إسلاميين عرب وأكراد في شمال سوريا, http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2WED20130620

den 200 Kürd'ü kaçırmasıyla gerilim diğer şehirlere yayıldı. Azez'de Asıfetu'ş-Şimal adlı ÖSO birliğiyle YPG arasında çatışmalar yaşandı.[270] 2013 yılına gelindiğinde Nusra Cephesi ve Irak Şam İslâm Devleti'nin Kürt bölgelerine yönelik saldırıları daha da arttı. YPG'nin bu saldırılara karşı yanıtı sert oldu. 20 Ocak 2013'te çıkan çatışmada çoğunluğu cihadcılardan olmak üzere 33 kişi öldü.[271] 16 Temmuz 2013'den sonra Kürtlerle cihadcılar arasında sert çatışmalar yaşandı.[272] Cihadcılar, Ra's el-Ayn ve Tel Abyad'da hezimete uğradı.[273] Özellikle de Ra's el-Ayn'daki çatışmalar, Ağustos 2013 ayı süresince de devam etti.[274] PYD Eş Başkanı Salih Müslim, 16 Ağustos'ta el-Arabiya televizyonuna yaptığı açıklamasında, Nusra Cephesi'nin kendilerine saldırdığını, bundan ötürü karşılık vereceklerini söyledi.[275] *Şarku'l-Avsat* gazetesi, 23 Ağustos tarihli sayısında, YPG karşısında ağır kayıplar veren Irak-Şam İslâm Devleti'nin (IŞİD) Tel Abyad'daki her aileye bir çocuğunu "cihada" katması ya da beş yüz bin Suriye lirası vermesi için baskı yaptığını yazdı.[276]

5 Ekim'de YPG sözcüsü Ridor Halil, Nusra Cephesi, Irak-Şam İslâm Devleti ve Ahrâr eş-Şam gruplarına mensup 945 kişinin öldüğünü belirterek YPG'nin verdiği kayıp sayısını ise 79 olarak açıkladı.[277] 16 Ekim'de Haseke'de yaşanan çatışmalarda Nusra ve IŞİD 29, YPG ise 12 kayıp verdi.[278]

---

[270] BBC. 30 Ekim 2012, هل دخلت سوريا مرحلة الصراع بين الاكراد والعرب؟, www.bbc.co.uk/arabic/interactivity/2012/10/121030_comments_syria_kurds_fsa.shtml, Reuters. 1 Kasım 2012, المعارضون السوريون يخوضون معركة غير مرغوبة مع الأكراد في حلب, http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8A00BY20121101

[271] el-Arabiya. 20 Ocak 2013, مقتل ٣٣ من معارضي الأسد على الحدود التركية في اشتباكات مع مقاتلين أكراد, www.alarabiya.net/ar

[272] Ciwane Kurd. 26 Haziran 2013 قائد وحدات حماية الشعب : "لولا الجهاديين، لسقط الأسد منذ وقت طويل", www.ciwanekurd.net/index.php/2013-06-26-10-12-46/2013-06-12-08-52-11/1222-2013-10-18-12-24-42

[273] Şarku'l-Avsat. 18 Temmuz 2013. «وحدات الحماية الشعبية» تسيطر على رأس العين بعد اشتباكات مع إسلاميين www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=736725&issueno=12651

[274] PYDrojova. 22 Ağustos 2013, اشتباكات عنيفة في راس العين, www.pydrojava.net/ar/index.php/sport/97-2013-08-22-22-08-48

[275] El-Arabiya. 16 Ağustos 2013, قيادي كردي: جبهة النصرة تعتدي على الأكراد وسنواجهها, www.alarabiya.net/ar

[276] Şarku'l-Avsat. 23 Ağustos 2013, «تجبر شباب تل أبيض على» دولة العراق والشام الإسلامية «الجهاد» ضد الأكراد, www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=740921&issueno=12687

[277] YDH. 5 Ekim 2013, YPG 50 günlük çatışmaların bilançosunu açıkladı, www.ydh.com.tr/HD12322_ypg-50-gunluk-catismalarin-bilancosunu-acikladi.html

[278] BBC. 20 Temmuz 2013, ناشطون: الأكراد يطردون الجهاديين من موقع شمال شرقي سوريا, www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2013/07/130720_syria_kurd_clashes.shtml, BBC.

YPG Sözcüsü, Özgür Suriye Ordusu'nun da birkaç cephede aşırı gruplara karşı verdiği savaşta kendilerinden yardım istediğini belirtti; ancak kendilerinin onlara "Kürtler konusundaki tutumunuzu net bir şekilde ortaya koymadıkça size yardım etmeyeceğiz" şeklinde cevap verdiklerini söyledi.[279]

Kasım ayına gelindiğinde YPG, Nusra ve IŞİD'e karşı mücadelesinde önemli kazanımlar elde etmiş, Ra's el-Ayn'da üstünlüğü ele geçirmişti. Elde edilen üstünlük ve Ahmet Tuma hükümetinin ilanından saatler sonra Kürtlerden özerk yönetim ilanı geldi.[280]

Suriye'de Kürdistan bölgesi mi?

PYD öncülüğündeki muhalif gruplar, 12 Kasım'da Kamışlı'da yaptıkları bir toplantıyla Kürtlerin yaşadığı bölgelerde Rojava Genel Yönetimi Kurucu Meclisi adlı bir meclis kurdu ve geçici yönetim ilan etti.[281] Basında yer alan haberlere göre Kürtlerin dışındaki yerel unsurların da yer aldığı meclis, bir ucundan diğer ucuna yaklaşık 900 kilometrelik bir alanı, her biri kendi içinde özerk üç kanton bölgeye ayırarak yeni bir yönetim modeli oluşturdu.

PYD öncülüğündeki grupların bu adımı, "Irak'tan sonra ikinci bir Kürdistan Bölgesi" hatta, "Irak Kürdistan Bölgesine alternatif Suriye Kürdistan Bölgesi"[282] olarak yansıtıldı. Ulusalcı Kürt grupların Suriye'de Kürtlerin yaşadığı bölgeler için "Batı Kürdistan" anlamına gelen "Rojava" ifadesini kullandıkları biliniyor. Ancak "Rojava" ifadesi, Suriye'nin kuzeyine ilişkin nesnel gerçekliği olan bir tanımdan ziyade ideolojik bir tanım olarak gözüküyor.

---

23 Temmuz 2013. المقاتلون الأكراد "يطردون جهاديين" من قرى بشمال سوريا, www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2013/07/130723_syria_turkey_kurds.shtml, BBC. 20 Ağustos 2013, اشتباكات بين مسلحين أكراد ومقاتلين إسلاميين شمال شرق سوريا, www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2013/08/130820_syria_update_fighting_kurds_islamists.shtml, BBC. 16 Ekim 2013, سوريا: مقتل ١٤ في اشتباكات بين مقاتلين إسلاميين وأكراد, www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2013/10/131016_syria_kurds_fighting.shtml

279 YDH. 5 Ekim 2013, YPG 50 günlük çatışmaların bilançosunu açıkladı, www.ydh.com.tr/HD12322_ypg-50-gunluk-catismalarin-bilancosunu-acikladi.html

280 El-Arabiya. 5 Kasım 2013, "داعش" تتقهقر أمام المقاتلين الأكراد في رأس العين, www.alarabiya.net/ar, El-Arabiya. 12 Kasım 2013, أكراد سوريا تقدموا ميدانيا وأعلنوا إدارة مدنية انتقالية, www.alarabiya.net/ar,

281 Namık Durıkan, Milliyet. 12 Kasım 2013. PYD, Rojava'da geçici Kürt yönetimi kurdu http://dunya.milliyet.com.tr/pyd-rojava-da-gecici-kurt/dunya/detay/1791169/default.htm

282 Engin Esen, BBC Türkçe. 16 Kasım 2013 Barzanî Diyarbakır'da: Rojava gölgesinde ziyaret www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/11/131115_barzani_ziyareti_kurt_sorunu.shtml

Çünkü Suriye'de, Erbil, Süleymaniye, Dohuk gibi tamamen Kürt nüfusun yaşadığı birbirine sınırı olan Kürt kentlerinden söz edilemiyor.

Karnışlı'da oluşturulan meclisin kanton bölge olarak söz ettiği Afrin, Kobani ve Cizir bölgelerinin haritadaki konumları da bu gerçekliği teyit ediyor. Silopi ve Mardin'in güneyindeki Cizir, Suruç'un güneyindeki Kobani (Ayn el-Arab) ve Hatay'ın doğusundaki Afrin bölgelerinde Kürt nüfus yoğun olmakla birlikte, bu kentler arasındaki bölgelerde ağırlıklı olarak Arapların yaşadığı onlarca köy, kasaba ve ilçe bulunuyor.

Özetle "Rojava" denerek birleşik bir Kürt bölgesi algısı oluşturulmaya çalışılan coğrafya bir ucundan diğerine yaklaşık 900 kilometreyi bulan bir alanı ifade ediyor; ancak 12 Kasım'da ilan edilen yeni idarî yapıyla kurulan üç kanton, Arap denizi içerisinde birbirinden yüzlerce kilometre mesafedeki üç ayrı ada görüntüsü veriyor.

Rojava özerk yönetimi ne anlama geliyor?

Bu nesnel durum, Suriye'de bir Kürdistan bölgesi oluşturulmasının gerçekçi olmadığını gösteriyor. Peki mevcut gerçekliğe rağmen 12 Kasım kararı ne anlama geliyordu? PYD Eş Başkanı Salih Müslim'in açıklaması, bunun cevabına ilişkin ipuçları sunuyordu.

Müslim, Doğan Haber Ajansı'na verdiği demecinde "Bu meclisin kurulması Rojava'da (Suriye'nin kuzeyi) özerk bir yönetim ilan edildiği anlamına hiçbir zaman gelmez. Suriye'de çözüm bulunursa bu meclis de bu çözüme dahil olacak"[283] dedi. PYD Eş Başkanı Salih Müslim'in bu açıklaması, Suriye'nin kuzeyindeki üç bölgeyi kapsayan yeni idarî yapı oluşturma kararının iki sebepten ötürü alındığını düşündürüyor.

1- İç savaş şartlarının yarattığı otorite boşluğunu doldurma zorunluğu,

2- Cenevre-2 sonrası başlaması beklenen siyasî çözüm sürecine hazırlık.

Diğer muhalif grupların paramparça bir görüntü arz ettiği 2013 yılının son aylarında PYD öncülüğünde atılan bu adım, Suriye sorununun siyasî çözüm yollarının görüşüleceği Cenevre-2 sonrası sürece en rasyonel ve en pratik hazırlığı Kürtlerin yaptığını gösteriyordu.

[283] Radikal. 15 Kasım 2013. Salih Müslim: Rojava'da özerklik değil kurucu meclis ilan ediyoruz www.radikal.com.tr/dunya/salih_muslim_rojavada_ozerklik_degil_kurucu_meclis_ilan_ediyoruz-1161035

Cihadcılar

Suriye'deki rejim karşıtı silahlı mücadelenin ikinci kanadını ve en önemli kısmını, "Cihadcılar" olarak nitelenen, İslâm dünyasında silahlı mücadele yoluyla dine dayalı devlet kurmak isteyen savaşçılar oluşturmaktadır. "Yeryüzünde Allah'ın emriyle hükmetmeyenlerle savaşmayı" ilke edinen cihadcılar, Suriye'deki silahlı çatışmaya dahil olmalarını da bu ilkeyle gerekçelendirdiler. Daha önce Afganistan, Çeçenistan, Somali ve işgal sonrasında da Irak gibi istikrarsızlığın bulunduğu bölgelerde varlıklarını gösteren cihadcılar için artık Suriye de uygun üs haline gelmeye başladı.

Dışarıdan Suriye'ye gelen cihadcılar arasında Irak, Libya, Çeçenistan, Türkiye, Ürdün, Tunus, Moritanya, Yemen, Çeçenistan, Lübnan, Mısır, Suudî Arabistan ve Tunus uyruklular başı çekmekteydi.

"*(Ey Muhammed!) Artık Allah yolunda savaş! Sen ancak kendinden sorumlusun! Mü'minleri de savaşa teşvik et. Umulur ki Allah inkâr edenlerin gücünü kırar. Allah'ın gücü daha üstündür, cezası daha şiddetlidir.*" vb. ayetler, cihadcıların Suriye'ye akın etmesi için teşvik edici unsur olarak kullanıldı.

İstikrarsız bölgelerdeki savaş tecrübelerinden, "şehit olma" arzusundan ötürü cihadcıların ön cephelerde korkusuzca savaşabiliyor olmasından ve vücutlarına ya da araçlara yerleştirdikleri bombaları öngörülen hedefte patlatarak kendilerini feda etmelerinden ötürü cihadcılar kısa sürede Suriye'de etkin konuma yükseldiler. Cihadcılar, Afganistan, Bosna, Çeçenistan, Irak, Yemen ve Kuzey Afrika başta olmak üzere İslâm dünyasının birçok bölgesinde elde ettikleri savaş tecrübesini, Suriye'de hayata geçirme fırsatı buldular.

İslâm dünyasının güvenlik ve istikrar sorunlarının yaşandığı Afganistan, Pakistan, Irak, Bosna, Çeçenistan ve Kuzey Afrika gibi bölgelerinde silah ve bomba yapım eğitimi alan cihadcılar, herhangi bir savaş tecrübesine sahip olmayan Suriyeli firarî asker ve subaylara göre daha etkili saldırılar düzenlediler. Cihadcıların daha önceden Suriye'yi Irak ya da diğer "cihad bölgelerine" ulaşmak için geçiş noktası olarak kullanması, kısa süre içerisinde cihadcıları Suriye'de etkin konuma yükselten bir diğer neden oldu.

Irak'ın işgali sırasında Amerika tarafından "şer ekseni" diye nitelenerek tehdit edilen Suriye yönetimi, Amerika'yı Irak'ta çıkmaza sokmak için cihadcıların Irak'a girişine izin vermişti. Suriye'nin kolaylık sağlaması sebebiyle Irak'ta güçlenen cihadcılar, Suriye'de ayaklanmanın başlamasıyla bu kez Suriye'ye yöneldiler. *El-Halic* gazetesinin de vurguladığı üzere Suriye yönetimi, Iraklı cihadcılara verdiği desteğin bedelini ödemiş oldu.[284]

Suriye'ye dışarıdan gelen cihadcılar arasında özellikle Libyalılar dikkatleri çekti. Libya'da Muammer Kaddafi'nin devrilmesinden sonra onlarca Libyalı cihadcı, aşamalı olarak Suriye'ye giriş yaptı. Türkiye'den giriş yapan Libyalı cihadcıların İdlib, Halep, Lazkiye gibi ülkenin kuzeyindeki şehirlerinde etkin oldukları gözlemlendi.

Cihadcıların Suriye'de etkin olmasına dair öne sürülen bir diğer sebep ise Suriye yönetiminin başta Saydnaya hapishanesi olmak üzere ülke genelindeki hapishanelerde tutuklu olan cihadcı liderleri serbest bıraktığı iddiasıdır.

Saydnaya Hapishanesi'nden "cihad" komutanlığına

Cihadcı düşüncenin önde gelen liderlerinden ve küresel cihad düşüncesinin mimarı olarak bilinen Halepli Ebû Mus'ab Surî[285] ve yardımcısı Ebû Halid de Şam yönetimi tarafından yapılmaya çalışılan reformlar çerçevesinde ilan edilen genel afla 2011 yılının son aylarında serbest bırakıldı. İngiliz medyasına göre Ebû Mus'ab Surî, 2004 yılında Londra'da meydana gelen patlamaların planlayıcısıydı.[286]

Saydnaya Askerî Hapishanesi'nde tutukluyken 18 Mart gösterileri sonrasında serbest bırakılan cihadcı komutanlar arasında İslâmî Cephe'nin liderlerinden Ahrâr eş-Şam Hareketi Komutanı Hasan Abbud Ebû Abdullah

---

284 El Halic. 30 Ocak 2013 سوريا تدفع ثمن دعمها «الجهاديين» العراقيين www.alkhaleej.ae/portal/cc1daed5-30cd-4947-867a-5e0161254b81.aspx

285 Kavkasjihad.30 Temmuz 2011 http://kavkazjihad.com/tr/buelten/fikir/item/3006-k%C3%BCresel-cihad%C4%B1n-mimar%C4%B1ebu-musab-es-suri.html

286 The Telegraph. 4 Şubat 2012 Syria releases the 7/7 'mastermind' www.telegraph.co.uk/news/uknews/terrorism-in-the-uk/9061400/Syria-releases-the-77-mastermind.html , El Mendessetu's- Suriye. 4 Eylül 2012 جبهة النصرة – مختطفو الثورة السورية http://the-syrian.com/archives/91181 , El-Vatan. 15 Ocak 2012 www.al-watan.com/viewnews.aspx?n=F6529E2B-E291-4F95-B69F-66FC7F2D5693&d=20120115 , El-Arabiya. 5 Şubat 2012 سوريا تطلق أبو مصعب السوري مدبر تفجيرات لندن www.alarabiya.net/articles/2012/02/05/192659.html

el-Hamavî, Sukur eş-Şam Komutanı Ahmed İsâ eş-Şeyh, İslâm Tugayı Komutanı Zehran Alluş ve el-Kaide'nin Suriye kolunu oluşturan Nusra Cephesi'nin lideri Ebû Muhammed el-Colanî de yer almaktaydı.

Suriyeli yazar Basil el-Cuneydî'ye göre bu dört komutan, "Saydnaya Hapishanesi arkadaşları" olarak biliniyor. El-Hamavî, eş-Şeyh ve Alluş, serbest bırakılmalarından kısa bir süre sonra Suriye'de askerî örgütlerini oluşturarak Suriye yönetimine karşı savaşa başlarken, el-Colanî ise Nusra Cephesi'ni Irak'a yaptığı ziyaretten sonra oluşturdu.[287]

Suriye'deki silahlı mücadeleyi yürüten cihadcılar, dışarıdan gelen yabancıların yanı sıra gerek dışarıda savaşmış Suriyeli cihadcılardan, gerekse Suriye'deki ayaklanma sürecinde cihadcı düşünceyi benimseyen kişilerden oluşmaktadır.

Gazeteci Aron Lund, "Syrian Jihadism" adlı çalışmasında, Suriye'deki "cihadcılar ya da yabancı savaşçılar" diye adlandırılan silahlı gruplarla ilgili olarak şu bilgileri veriyor:

"Suriye mücadelesi giderek artan sayıda yabancı savaşçıyı ülkeye çekiyor. Bütün yabancı savaşçılar cihadcı olmamakla birlikte İslâmcılar asimetrik olarak fazla sayıda bulunmaktadır. Birçokları da savaş ve cihad organizasyonları sayesinde yaşadıkları sosyalleşmeyle daha fazla radikalize olmaktadır. Yabancı savaşçı trafiği, birçok yabancı istihbarat servisi tarafından gözlenmekte olup bu nedenle de bölgesel ve uluslar arası bir 'geri tepme' riskinin giderek artacağına inanılmaktadır.

Thomas Hegghammer'ın işaret ettiği gibi '*Yabancı savaşçılar sorun çıkaracaktır, çünkü katıldıkları çatışmaları etkileme yeteneğine sahipler; tıpkı 2003'te Irak'ın işgalinden sonra ayrım gözetmeyen şiddet ve mezhepçi saldırılar düzenlemelerinde olduğu gibi. Belki daha da önemlisi, yabancı savaşçı mobilizasyonunun el-Kaide gibi ülkeler üstü terörist grupları güçlendirmesidir. Zira savaş için gönüllü olmak, militanlığın daha aşırı formlarına bireysel katılım için prensipte köşe taşı vazifesi görmektedir.(...) Aslında el-Kaide eylemcilerinin büyük bir bölümü kariyerlerine gönüllü olarak başlamış, birçok ülkeler üstü cihad grupları bugün, yabancı savaşçı mobilizasyonlarının yan ürünüdür.*'[288]

---

[287] There Publicgs. 16 Ekim 2013. أقوى ثلاثة رجال في سوريا اليوم :«قصّة «أصدقاء صيدنايا»!. http://therepublicgs.net/2013/10/16/.

[288] Thomas Hegghammer, "The Rise of Muslim Foreign Fighters: Islam and the Globalization of Jihad." (Yabancı Müslüman Savaşçıların Yükselişi: İslam ve Cihadın küreselleşmesi). International Security 35, no. 3 (Winter 2010/11), p. 53.

Bir tahmine göre 800-2.000 arası yabancı savaşçı şu anda Suriye'de savaşmaktadır. Bunun ise isyancıların mevcut eleman sayısının yüzde 10'undan daha azına denk geldiğine inanılıyor. Ancak başka bir husus, yabancı savaşçılar meselesinin ideolojik cihadcılar tarafından son derece popüler hale getirilmiş olmasıdır; zira bu beraberinde finansman ve isyancı hareketin aşırılıkçı segmentlerini daha da güçlendiren askerî know-how getirmektedir."[289]

Ürdün'deki Selefî hareketin 2013 yılının Nisan ayında UPI haber ajansına verdiği demeçte, Suriye'de savaşan Ürdün Selefî Hareketi'ne mensup savaşçı sayısının 500'e ulaştığına ilişkin açıklaması[290] Aron Lund'un, Suriye'deki yabancı savaşçı sayısına ilişkin verdiği 800-2.000 rakamının gerçeği yansıtmadığını gösteriyor. İngiliz *Guardian* gazetesinin yine 2013 yılının Nisan ayında yer verdiği ve AB ülkelerinden Suriye'ye savaşmaya giden cihadcı sayısının 600'e ulaştığı[291] yönündeki haber de Lund'un verdiği rakamın gerçekçi olmadığını gösteriyor. 31 Ekim 2013 tarihli *Radikal* gazetesi ise *İngiliz Daily Telegraph* gazetesinden naklen Suriye'deki yabancı savaşçı sayısının 10 bin civarında olduğunu belirtiyor.[292] Suriye'de ne kadar yabancı savaşçı olduğuna dair kesin bir rakam tespit etmek son derece zor ise de tahminî rakamın 2 bin ila 10 bin arasında olduğu sanılıyor.

Öte yandan Özgür Suriye Ordusu, el-Kaide bağlantılı gruplardan Irak-Şam İslâm Devleti'nde 5 bin 500 yabancı, 2 bin de Suriyeli savaşçının bulunduğunu açıkladı.[293]

Cihadcı ağı ve geçiş güzergâhı

Aron Lund, cihadcıların örgütlenmesi ve Suriye'ye geçiş güzergâhı ile ilgili olarak da şunları söylüyor:

"Yabancı savaşçıların Suriye'ye giriş için kullandığı ana nokta, Kuzey Lübnan ile Türkiye'nin güney bölgeleridir. Burada Antakya temel lojistik merkezi

---

289 Aaron Y. Zelin, "Assad's Self-Fulfilling Prophecy", (Esed'in kendi öngörülerini uygulamaya koyması) Pravda Slovakia, August 14, 2012, makale şu linkte bulunabilir: www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/assads-self-fulfilling-prophecy.

290 YDH. 9 Nisan 2013 Suriye'deki Ürdünlü cihatçıların sayısı 500'e yükseldi www.ydh.com.tr/HD11703_suriye-deki-urdunlu-cihatcilarin-sayisi-500-e-yukseldi.html

291 YDH. 4 Nisan 2013 AB'den 600 cihatçı Suriye'de www.ydh.com.tr/HD11684_abden-600-cihatci-suriyede.html

292 Radikal. 31 Ekim 2013 Telegraph: Yabancı cihatçılar Türkiye'den akın ediyor www.radikal.com.tr/dunya/telegraph_el_kaide_turkiyeden_akin_ediyor-1158306

293 BBC Türkçe. 4 Aralık 2013. Suriyeli muhalifler El Kaide'yle mücadelede 'yeni ittifak arayışında' www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/12/131203_suriye_muhalifler.shtml

olarak ortaya çıkmıştır. Buralardaki yerel aktivistler, Suriyeli isyancılara silah, gönüllü ve para[294] taşımak için eski kaçakçılık yollarını kullanmaktadır."[295]

Gönüllülerden oluşan en geniş grup, Trablus bölgesindeki güçlü İslâmî network tarafından desteklenen Lübnanlılar gibi görünmektedir. Güneyde Ürdün hükümeti, savaşçı trafiğini sınırlandırmaya çalışmaktadır.[296] Ancak Ürdünlü Selefîler, kendilerine ait en az 100 savaşçının şu an Nusra Cephesi saflarında savaşmasından dolayı övünmektedir.[297] Medya raporları Cezayir, Fas, Birleşik Arap Emirlikleri, Çeçenistan ve Pakistan gibi ülkelerden bireyler ve küçük gruplar halinde savaşçıların akın ettiğini; onlarca Libyalı, Tunuslu, Kuveytli ve Suudî'nin savaşa katıldığını belirtmektedir.[298]

---

[294] Radwan Mortada, "Wadi Khaled: The Free Syrian Army Base in Lebanon", (Vadi Halid: Lübnan'da ÖSO üssü) el-Akhbar, bölüm I: Şubat 6, 2012, english.al-akhbar.com/content/wadi-khaled-free-syrian-army-base-lebanon-i; part II, February 8, 2012, http://english.al-akhbar.com/content/wadi-khaled-free-syrian-army-base-lebanon-ii; Part III, February 8, 2012, http://english.al-akhbar.com/content/wadi-khaled-free-syrian-army-base-lebanon-iii.

[295] Suriyeli muhalif gazeteci Malik al-Abdeh'le yapılan telefon röportajı.

[296] Mohammed el-Najjar, "el-urdun yuhakim sitta sa'ou lil-jihad fi souria" Ürdün Suriye'ye cihada giden 6 kişiyi yargılıyor).Aljazeera, Haziran 6, 2012, www.aljazeera.net/news/pages/a8d5ee74-585e-457a-9dce-0d85c6d6763a;
"wakil el-jihadiyin yatahaddath 'an tanzim 'ahl el-sham'" (Cihadcıların kanaat önderi, Ehlu'ş Şam Örgütü hakkında konuşuyor) el-Quds el-Arabi, July 24, 2012, www.alquds.co.uk/index.asp?fname=today\24z496.htm&arc=data\2012\07\07-24\24z496.htm; Taylor Luck, "Infiltrators arrested on border with Syria — security source ", (Sınırdan sızanlar Suriye sınırında yakalandı), The Jordan Times, April 17, 2012, jordantimes.com/infiltrators-arrested-on-border-with-syria----security-source.

[297] "Abu Sayyaf: 100 min el-tayyar el-salafi yuqatiloun fi Souria" (Ebû Seyyaf, Selefî hareketten 100 kişi Suriye'de savaşıyor) Kull el-Urdun, Agustos 24, 2012,www.allofjo.net/index.php?page=article&id=34394.

[298] Rashed el-Sheraki, "asharat al-kuwaitiyin yuqatiloun ila janib al-jaish al-souri al-hurr" (Onlarca Kuveytli ÖSO saflarında çarpışıyor), al-Qabas, Haziran 10, 2012, www.alqabas.com.kw/node/82125; Nicholas Blanford, "Exclusive: Veteran Lebanese fighter trains new generation of jihadis – for Syria", (Özel haber: Tecrübeli Lübnanlı savaşçı yeni cihatçı nesli Suriye için eğitiyor) The Christian Science Monitor, Mayıs 30, 2012, www.csmonitor.com/World/Middle-East/2012/0530/Exclusive-Veteran-Lebanese-fighter-trains-new-generation-of-jihadis-for-Syria; "Tunisian spokesman calls on preachers to stop pushing jihad in Syria among the youth", (Tunuslu sözcü, genç neslin Suriye'de cihada gitme ögüdü verilmemesi için davetçilere ve vaizlere çağrıda bulundu) The Washington Post, June 8, 2012, www.washingtonpost.com/world/africa/tunisian-spokesman-calls-on-preachers-to-stop-pushing-jihad-in-syria-among-the-youth/2012/06/08/gJQAiXsuNV_story.html; Borzou Daragahi, "Libya 'cannot stop' fighters joining Syria rebels", (Libya, Suriyeli isyancılara katılan savaşçıları durduramaz) The Financial Times, Şubat 9, 2012, www.ft.com/

Nusra Cephesi ve Ahrâr eş-Şam Tugayları, yabancı savaşçılar fenomeniyle tanımlanmaktadır: Her ikisi de Suriye isyancı hareketi içerisinde en aşırı Selefî gruplardır. Özellikle de Nusra Cephesi, uluslar arası cihadcı hareketle yakından bağlantılıdır. *El-Hayat* muhabirine açıklamada bulunan bir ÖSO komutanı, sadece bu iki örgütün yabancı savaşçılara kucak açtığını belirterek, Nusra Cephesi içerisinde yabancı savaşçıların oranının yüzde 20'yi, Ahrâr eş-Şam'da ise yüzde 5'i geçmediğini öne sürmüştür.[299]

Batı ülkelerinden gelip de isyancılara katılan Selefîler oldukça az olmakla birlikte, mevcuttur. 1990'ların sonlarında Afganistan'da cihad kamplarında eğitim almış Cezayir ya da Lübnan kökenli bir Fransız vatandaşı, Kusayr'da (Humus'un güneybatısında bir bölge) Ağustos 2012'de savaşırken ölmüştür. Kendisinin bilinmeyen ÖSO tugaylarından birinin üyesi olduğu iddia edilmiştir.[300]

Bir diğer örnek ise Halep'te Ahrâr eş-Şam Tugayı ile birlikte savaşan, sonradan Müslüman olmuş bir İngiliz vatandaşıdır.[301] Türkiye sınırı yakınlarında cihadcılar tarafından esir alınan İngiliz fotoğrafçı James Cantlie, kendisini yakalayanlar arasında İngilizlerin olduğunu ifade etmiştir.[302] Çarpıcı bir durum ise etkili Selefî-cihadî teolog Ebû Basir et-Tartusî'dir (kendisi Nusra Cephesi'ni değil, ÖSO'yu desteklemektedir). Londra'da ikamet

intl/cms/s/0/0976ef5e-5248-11e1-a155-00144feabdc0.html#axzz1xO461s8V; Ulrike Putz, "Foreign Fighters Join Syrian Rebels: Jihadists Declare Holy War Against Assad Regime", (Yabancı savaşçılar, Suriyeli isyancılara katılıyor: Cihatçılar Esed rejimine karşı kutsal savaş ilan etti) Der Spiegel, Mart 30, 2012, www.spiegel.de/international/world/foreign-jihadists-declare-war-on-syria-s-assad-a-824875.html.

299 Hazem el-Amin, "'el-Islamiyoun el-akhtar tanziman wa-tamwilan wa-ghumoudan wal-aqall 'addadan wa-nufoudhan'" (İslamcılar daha örgütlü, finans kaynakları daha güçlü şeffaflıktan oldukça uzaklar, sayı ve nüfuz bakımından ise güçlü değiller) *el-Hayat*, Ağustos 14, 2012, alhayat.com/Details/426355.

300 Discussion thread with biographical information on the Ansar el-Mujahedin forum, Ensaru'l Mücahidin forumunda, biyografik bir bilgiyle beraber bir tartışma bölümü. http://as-ansar.org/vb/printthread.php?t=67042

301 Richard Spencer, "British convert to Islam vows to fight to the death on Syrian rebel front line", (Müslüman olan İngiliz, Suriyeli isyancıların en ön saflarında çarpışırken ölmeye ahdediyor) The Daily Telegraph, Ağustos 16, 2012, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9481246/British-convert-to-Islam-vows-to-fight-to-the-death-on-Syrian-rebel-front-line.html

302 James Longman, "Syria conflict: British fighters seek jihad", (Suriye çatışması: İngiliz savaşçılar cihad istiyor) BBC, Ağustos 16, 2012, www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-19283578.

eden Tartusî, son olarak çatışmalarda devrime destek vermek için bölgesine gitmiştir.[303]

Ayaklanmanın başladığı 2011 Mart'ından itibaren ve özellikle de 2012 yılı boyunca birçok yeni grup teşekkül etmiştir. Bugün Suriye isyan hareketinin dinî uzantısı, bazıları bir isimden bile yoksun olan birçoğu yerel, irili ufaklı gruplardan meydana gelmektedir. Bu gruplar, cihadcı olmayan daha büyük hareketler içerisinde dinî gruplar olarak belli belirsiz yer alan, az sayıdaki disiplinli ve ideolojik olarak Selefî öğretiyi benimsemiş yapılardır. Ayrım yapmak genelde oldukça zordur. Bu yapılar, çağdaş Selefî cihadî ideolojinin bazı özelliklerini paylaşmaktadırlar. Örneğin; birçok isyancı grup cihad söylemini sürdürmekte, Irak'taki el-Kaide tarafından şöhret bulmuş siyah-beyaz bayrak gibi uluslar arası Selefî-cihadî hareketle özdeşlemiş sembolleri kullanmaktadır.[304]

Ancak bu, söz konusu grupların tamamının Selefî-cihadî öğretiyi benimsedikleri ve bununla motive oldukları anlamına gelmez. Ayrıca samimi olarak İslâmcı olan organizasyonlar da vardır ki bunlar Selefî-cihadî hareketin bir parçası olarak değerlendirilemezler. Bu hareketler genelde Müslüman Kardeşler'le işbirliği içerisindedirler. Küçük köyler ya da aşiretler içerisinde silahlı mücadele veren gruplar, bazen mükemmel bir uyum içerisinde hareket etmekte, ideolojik ve doktrinel farklılıkları bir kenara koyarak üslerini, mühimmâtını ve hatta üyelerini dahi paylaşmaktadır. Cihadcı olan ve olmayan gruplar arasındaki ortak operasyonlara sık sık rastlanmaktadır.[305] Bir-

---

303 "el-sheikh abi basir el-tartousi nafar ilal-jihad fi bilad el-sham" (Şeyh Ebû Basir et-Tartusî, Şam'da savaşmak için gönüllü oldu) AlTwhed tarafından 1 Mayıs 2012 tarihinde youtube'a yüklenen video. www.youtube.com/watch?v=MgihhPIECag

304 Sıklıkla yanlış bir şekilde "el Kaide'nin bayrağı" olarak lanse edilmekte. Bu siyah banner, "Allah'tan başka ilah yoktur" inancını yansıtmakta, ikinci kısımdaki "Muhammed onun elçisidir" bölümü tamamlanmamış bir daire içerisine alınmıştır. Bu tasarım Muhammed peygamber tarafından kullanıldığı iddia edilen mühürden ilham almıştır. Bayrak, formel olarak hiçbir grubu temsil etmez, ama onun Selefî-cihadî hareketle güçlü bir şekilde özdeş hale geldiği söylenebilir. Resim için bkz:
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/82/No_god_but_God.jpg.

305 Örneğin; bu video, Ahraru'ş-Şam Tugayları ile Sukuru'ş-Şam Tugayları ve ÖSO'ya bağlı diğer birlikler diğerleri arasındaki ortak eylemlerin yapıldığı anlamına gelmektedir;
For example, this video purports to show a joint operation between the Ahrar el-Sham Brigades, the Suqour el-Sham Division, and "others" belonging to some unit of the FSA: "Kataeb Ahrar el-Sham || Amaliya mushtarika ma'a Suqour el-Sham wa-akhirin" "Ahraru'ş Şam Tugayları: Sukuru'ş-Şam ve diğerleriyle yapılan ortak eylemler) abo

çok ailenin farklı gruplar içerisinde üyeleri bulunmaktadır. Örneğin; Nusra Cephesi'nin komutanlarından biri, ÖSO'ya bağlı Tevhid Tugayları'nın Hale (Halep'te bir bölge) kolu lideri Abdülaziz es-Selame'nin kuzenidir."[306]

1- EL-KAİDE

Cihadcılığın dünyada en tanınan temsilcisi el-Kaide, "Arap Baharı" diye adlandırılan süreçte rejimlere karşı ayaklanan kitleleri selamladığı gibi, Suriye'deki ayaklanmayı da ilk gününden itibaren destekledi.

El-Kaide lideri Eymen ez-Zevahirî, Üsame bin Ladin'in öldürülmesinden ve örgütün liderliğine gelmesinden sonra yaptığı her konuşmasında Suriye'deki ayaklanma üzerine çağrı ve önerilerde bulundu. ABD'nin Pakistan'da düzenlediği suikastla öldürülen el-Kaide lideri Üsame bin Ladin'in[307] yerine getirilen Eymen ez-Zevahirî, 22 Mayıs 2011'de yaptığı açıklamada Suriye yönetimine karşı "direnişin" sürmesini isterken[308]; 28 Temmuz 2011'de yaptığı açıklamasında da Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'i "İsrail'in bekçisi" diye niteleyerek taraftarlarına ABD ve İsrail'e karşı savaşmaları çağrısında bulundu.[309]

11 Eylül saldırılarının yıldönümünde yaptığı konuşmasında, Arap Baharı'ndaki halk isyanlarını selamlayan ve Suriyelilerden de mücadeleye devam etmelerini isteyen[310]el-Kaide lideri Eymen ez-Zevahirî, 12 Şubat 2012'de

---

sofyan tarafından youtube'a yüklenen bir video, August 14, 2012, www.youtube.com/watch?v=cdDBpjy2REA

306 Richard Spencer, "Dispatch: the Syrian ghost town that shows the future of Aleppo", (İnfaz: Halep'in geleceğini gösteren Suriye'nin hayalet kenti) (The Daily Telegraph, Ağustos 22, 2012, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9492916/Dispatch-the-Syrian-ghost-town-that-shows-the-future-of-Aleppo.html.

307 Reuters. 2 Mayıs 2011 مقتل بن لادن في عملية امريكية استهدفته في باكستان http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE74108220110502

308 Now. 22 Mayıs 2011 الظواهري يحذّر من مؤامرة على ليبيا ويدعو إلى إستمرار مقاومة النظام السوري www.nowlebanon.com/arabic/NewsArchiveDetails.aspx?ID=273762

309 El-Cezire. 28 Temmuz 2011 الظواهري: الأسد حارس إسرائيل www.aljazeera.net/news/pages/1c3c6ce5-4447-40a9-b4c5-d081e9c84535 , Rusya el-Yovm. 28 Temmuz 2011 الظواهري يعرب عن دعمه وتأييده للمحتجين السوريين http://arabic.rt.com/news_all_news/news/563238/

310 Reuters. 13 Eylül 2011 الظواهري يشيد بالانتفاضات العربية http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE78C0V120110913 , Reuters. 27 Temmuz 2011. الظواهري يحث المحتجين السوريين على محاربة أمريكا واسرائيل أيضا http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE76Q0XJ20110727, France24 Arapça. 28 Temmuz 2011 الظواهري يدعو المتظاهرين في سوريا إلى توسيع رقعة احتجاجاتهم نحو أمريكا وإسرائيل www.france24.com/ar/20110728-syria-

yaptığı açıklamasında, Suriyelilerden Arap ve Batılı hükümetlere güvenmemelerini, "cihada" devam etmelerini öğütledi ve Türkiye, Irak, Ürdün ve Lübnan'daki taraftarlarını da Suriye'deki "cihada" destek olmaya çağırdı.[311]

Zevahirî, söz konusu açıklamasında "Ey Suriye'deki kardeşlerimiz! Batı'ya itimat etmeyin; Amerika'ya, Türkiye'ye ve Arap hükümetlerine güvenmeyin. Onların sizin için neyi planladığını çok iyi biliyorsunuz. Ey Suriyeli Müslümanlar! Arap Birliği'ne de itimat etmeyin! Sadece Allah'a ve direnişinize güvenin. Onlar, bağımsız, Müslüman bir Suriye devleti, İsrail'e karşı cihad eden bir devlet istemiyorlar. Onlar, uydu bir Suriye devleti istiyorlar. Dininden, kültüründen kopmuş bir devlet istiyorlar. İsrail'i tanıyan bir Suriye devleti istiyorlar"[312] demişti.

El-Kaide lideri Eymen ez-Zevahirî, Suriyeli muhaliflere verdiği bu desteğe rağmen muhaliflerin olumsuz yanıtıyla karşılaştı. Suriyeli muhaliflerden Arif Delile, Kuveyt'te yayımlanan *er-Rai* gazetesine verdiği demecinde, Zevahirî'nin Suriye açıklamasına göndermede bulunarak, "Suriyeli göstericiler, ister büyük devletlerden, isterse terör hareketlerinden olsun, dışarıdan gelecek hiçbir desteğe muhtaç değil. Suriye halkı, Suriye'deki mevcut sistemin, demokratik ve sivil bir devlete dönüşmesini istiyor. Geçiş dönemini sürdürecek olan Suriye halkıdır; terör hareketleri değil" dedi.[313]

Suriye Devrimi Genel Kurulu da el-Kaide lideri Eymen ez-Zevahirî'nin Suriye ile ilgili beyanlarına tepki göstererek şu açıklamayı yaptı: "Zevahirî'nin bu açıklamasını ve el-Kaide'nin bizim devrimimize müdahalesini kesinlikle reddediyoruz. Suriye halkı, özgürlüğü, onuru, demokratik ulusal devletinin kurulması için mücadele etmektedir. Bu devlet, tüm vatandaşları arasında eşitliği getirecek, meşru ulusal hakları koruyacak, çıkar ve işbirliği eksenli uluslar arası/bölgesel ilişkiler geliştirecektir".[314]

---

politics-unrest-zawahiri-leader-ayman-praised-al-qaeda-anti-regime-protestors-change-damascus, İlaf. 14 Eylül 2011 «الظواهري يدعو لإسقاط الأسد ويتوعد أميركا بـ«شتاء موحش www.elaph.com/Web/news/2011/9/682630.html

311 Reuters. 12 Şubat 2012 الظواهري يؤيد الانتفاضة السورية ضد الاسد http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q0VV20120212

312 İsrahaber. 14 Şubat 2012. Devrimcilerden el-Kaide'ye: Devrimimize karışma www.israhaber.com/suriyeli-devrimcilerden-el-kaideye-devrimimize-karisma-14146-haberi.html

313 İsrahaber. 30 Temmuz 2011 Suriye'nin dış desteğ ihtiyacı yok http://israhaber.com/suriyenin-dis-destegi-ihtiyaci-yok-12925-haberi.html

314 İsrahaber. 14 Şubat 2012. Suriyeli devrimcilerden el-Kaide'ye: Devrimimize karışma www.israhaber.com/suriyeli-devrimcilerden-el-kaideye-devrimimize-karisma-14146-haberi.html

Buna ilave olarak Suriye'deki silahlı gruplardan Özgür Suriye Ordusu da, Suriye dışından ülkeye giren "cihadcıların" yardım önerisini reddetti. *Şarku'l-Avsat* gazetesine konuşan Ulusal Konsey Üyesi İmad Hasrî, Özgür Suriye Ordusu ve devrimcilerin, "cihadcıların" yardımını geri çevirerek, mutaassıp şahıslarla çalışmayacaklarını; çünkü taassupla diktatörlük arasında bir farkın olmadığını söyledi.[315]

Cihadcıları Suriye'deki savaşa katılmaya teşvik edenler arasında el-Kaide lideri Eymen ez-Zevahirî'den başka Moritanyalı Şeyh Ebû Munzir Şankıtî de vardı.[316]

Aron Lund, Suriye'deki "cihadcılar ya da yabancı savaşçılar" adlı çalışmasında, Suriye el-Kaidesine ilişkin olarak şu bilgileri veriyor:

"Suriye'de resmî bir el-Kaide grubu bulunmamaktadır. 'El-Kaide fî Biladi'ş-Şam' adını alacak bir örgüt kurma çabaları 2000'li yılların başlarından sonlarına kadarki süreçte hükümetin gerçekleştirdiği operasyonlarla engellenmiştir.[317]

2000'li yıllar boyunca Suriye'de aktif olan küçük cihadcı gruplar büyük ölçüde ya Irak'taki direnişle ve/veya Lübnan'daki Filistin mülteci kamplarıyla yakından bağlantılıdırlar. Aralarında, Güney Lübnan'daki Aynu'l-Hilve Kampı'nda bulunan Usbetu'l-Ensar, Fethu'l-İslâm, 2000'li yılların ortalarında Suriye ordusuyla çatışmalara giren ve şu an işlevsiz olan cihadcı grup Cündü'ş-Şam (Şam Ordusu) bulunmaktadır. Ülke dışında savaşmış Suriyeli bireyler de cihad organizasyonları içerisinde aktif olarak mücadele etmektedirler. Bunların içerisinde en çarpıcı olanı, başına buyruk gerilla teorisyeni ve bazen el-Kaide üyesi olarak ortaya çıkan Ebû Mus'ab es-Surî'dir.[318]

---

[315] İsrahaber. 22 Şubat 2012. Eş-Şarku'l-Avsat: ÖSO, mücahitlerin yardımını geri çevirdi www.israhaber.com/es-sarkul-avsat-oso-mucahidlerin-yardimini-geri-cevirdi-14200-haberi.html

[316] الشيخأبوالمنذرالشنقيطي

[317] Camille el-Tawil, "el-Wajh el-akher lil-'Qaeda' (6/4) ... 'el-Qaida fi Ard el-Kenana' mashrou' fashala qabla an yabda", (el Kaide'nin diğer yüzü. ..Kenan topraklarında el-Kaide, başlamadan biten bir proje) el-Hayat, Eylül 28, 2010, daralhayat.com/portalarticlendah/185506

[318] Brynjar Lia, Architect of Global Jihad: The Life of Al Qaeda Strategist Abu Mus'ab Al-Suri, (Küresel Cihad'ın Mimarı: el-Kaide stratejisti Ebû Mus'ab es-Surî'nin Hayatı) Columbia University Press, 2008. 2005 yılında Pakistan'da CIA tarafından yakalanan Ebû Mus'ab'ın (gerçek adı Mustafa bin Abdulkadir Sitt Meryem Nasar) genel olarak, Esed rejimi tarafından 2011'in sonları ve 2012'nin başlarında salıverildiğine inanılmakta. Onun şu an nerede olduğu bilinmemektedir. Bkz. Aaron Y. Zelin, "Confirmed by online jihadis: Abu Mus'ab al-Suri has been released from prison", (Online cihadcılar tarafından

Nusra Cephesi

Liderliğini el-Fatih Ebû Muhammed el-Colanî'nin yaptığı Nusra Cephesi, el-Kaide'nin Suriye kolunu oluşturmaktadır. Kimliği gizlenen Ebû Muhammed el-Colanî, 10 Nisan 2013 tarihli sesli mesajında, el-Kaide lideri Eymen ez-Zevahirî'ye biat ettiğini açıkladı.[319]

El-Colanî'nin bu ilanına kadar Nusra Cephesi'nin el-Kaide ile resmî bağlara sahip olmadığı öne sürülmekteydi.[320] El-Kaide Emiri Eymen ez-Zevahirî, Suriye devrimini selamlamasına rağmen[321], herhangi bir özel örgütü onaylamaktan kaçınmıştı. Kıt miktarda bulunan röportajlar, Nusra Cephesi savaşçılarının el-Kaide ile herhangi bir bağlarının bulunduğunu kabul etmediğini göstermediği[322]şeklinde yorumlandı.

Varlığı, 25 Ocak 2011'de resmen ilan edilen Nusra Cephesi, eylemlerine çok önceden başlamıştı. El-Cezîre televizyonunun, Ebû Muhammed el-Colanî'den sonraki Nusra Cephesi lideri olarak gösterdiği Ürdünlü Ebû Enes Sahabî, ayaklanmanın üçüncü ayında Suriye'ye giden cihadcı liderlerden sadece birisiydi.[323]

---

teyit edildi: Ebu Mus'ab es-Surî, serbest bırakıldı) Jihadology, Şubat 2, 2012, www.jihadology.net/2012/02/02/confirmed-by-online-jihadis-abu-mu%E1%B9%A3ab-al-suri-has-been-released-from-prison.

319 El-Cezire. 10 Nisan 2013 جبهة النصرة بسوريا تبايع القاعدة www.aljazeera.net/news/pages/01a1d83e-f60e-4f39-9d70-0ba5677b601e?GoogleStatID=9

320 Rania Abouzeid, Time özel haber: Suriyeli isyancıların saflarında savaşan İslamcılarla buluşma" Time Dergisi, 26 TEmmuz, 2012, http://world.time.com/2012/07/26/time-exclusive-meet-the-islamist-militants-fighting-alongside-syrias-rebels/#ixzz23RjwPIbS; Ghaith Abdul-Ahad, "Al-Qaida turns tide for rebels in battle for eastern Syria", (El Kaide Suriye'nin doğusundaki savaşta isyancıların ağırlığını artırıyor' The Guardian, 30 Temmuz, 2012, www.guardian.co.uk/world/2012/jul/30/al-qaida-rebels-battle-syria.

321 Aaron Y. Zelin, es Sehab medya el Kaide lideri Eymen ez-Zevahirî'nin yeni bir video mesajını sunar: "Ey Suriye'nin Aslanları, öne ilerleyin!" Jihadology, 11 Şubat, 2012, http://jihadology.net/2012/02/11/as-sa%E1%B8%A5ab-media-presents-a-new-video-message-from-al-qaidahs-dr-ayman-al-%E1%BA%93awahiri-onward-oh-lions-of-syria.

322 Rania Abouzeid, Time özel haber: Suriyeli isyancıların saflarında savaşan İslamcılarla buluşma" Time Dergisi, 26 TEmmuz, 2012, http://world.time.com/2012/07/26/time-exclusive-meet-the-islamist-militants-fighting-alongside-syrias-rebels/#ixzz23RjwPIbS; Ghaith Abdul-Ahad, Aaron Y. Zelin, es Sehab medya el Kaide lideri Eymen ez Zevahiri'nin yeni bir video mesajını sunar, "Ey Suriye'nin Aslanları, öne ilerleyin!" Jihadology, 11 Şubat, 2012, http://jihadology.net/2012/02/11/as-sa%E1%B8%A5ab-media-presents-a-new-video-message-from-al-qaidahs-dr-ayman-al-%E1%BA%93awahiri-onward-oh-lions-of-syria

323 www.aljazeera.net/news/pages/fd6efe1e-52f6-4f3a-a300-5953a1e7b1f9?GoogleStatID=9

Bir Nusra Cephesi üyesiyle şahsî ilişkiye sahip olan ve İdlib vilayetindeki orta düzeydeki liderler konumundaki Suriye muhalefeti kaynağına göre söz konusu örgüt, "dünyanın dört bir tarafında savaşmakta olan ve el-Kaide'yle son derece güçlü bağlara sahip Suriyeliler tarafından kurulmuştur. Kurucuları Irak, Somali ve Afganistan gibi ülkelerde savaşmış olduklarından oldukça fazla tecrübe, para ve silah elde etmek için gerekli bağlantılara sahiptirler".[324]

Gazeteci Lund'a göre, Suriye'nin en büyük cihadcı grubu olmamakla birlikte en iyi bilineni ve büyük ihtimalle el-Kaide'den resmî olarak onay almış görünen tek gruptur. Nusra Cephesi, Küresel Selefî-cihadî toplulukların çoğu tarafından "kendilerinin" bir grubu olarak görülmüştür. Nusra Cephesi, Minberu't-Tevhid ve'l-Cihad gibi internet forumlarının etkili ismi Abdulmunzir el-Şankıtî[325] ve Ürdünlü Muhammed et-Tahavî,[326] Lübnanlı Ebû Zehra ez-Zubeydî[327] gibi) birkaç uluslar arası ve önde gelen yerel cihadcı teolog tarafından onaylanmıştır.[328]

Nusra Cephesi'nin şöhretinin nedeni, video yayınlarında da açıkça gösterildiği gibi, Suriye'nin kent merkezlerinde olağanüstü öneme sahip intihar

---

[324] Adının açıklanmasını istemeyen Suriyeli bir muhalifle yapılan röportaj.

[325] Abul-Mondher el-Chinguetti, "ma hukm istı'mal lafzat al-hurriya wal-ta'amul ma'a al-jaish al-hurr" (Özgürlük lafzını kullanmanın ve ÖSO ile birlikte hareket etmenin hükmü nedir?) Minbar al-Tawhid wal-Jihad, 6372 no'lu soru, Haziran 6, 2012, www.tawhed.ws/FAQ/display_question?qid=6372&rpageqa=1&ri=.

[326] Abu Mohammed el-Tahawi, "al-nosra bil-intisar li-jabhat al-nosra" (Cebhetu'n-Nusra'nın zaferine destek vermek), Mart 14, 2012, www.shamikh1.info/vb/showthread.php?t=154359, ayrıca şu linkte de bulunabilir: http://jihadology.net/2012/03/14/al-masadat-media-foundation-presents-a-new-statement-from-shaykh-abu-mu%E1%B8%A5ammad-al-%E1%B9%ADa%E1%B8%A5awi-victory-with-triumph-for-jabhat-al-nu%E1%B9%A3rah.

[327] Ebu'z-Zehra ez-Zübeydî, al-fawaid al-shar'ia fil-i'lan an jabhat al-nosra al-jihadiya" (Şeriat, Cebhetu'n-Nusra'nın ilan edilmesinden fayda görür). Shumoukh el-Islam, Mayıs 15. www.shamikh1.info/vb/showthread.php?t=161736, also available on http://jihadology.net/2012/05/15/al-masadat-media-foundation-presents-a-new-article-from-shaykh-abu-al-zahra-al-zubaydi-shariah-benefits-in-the-announcement-of-jabhat-al-nu%E1%B9%A3rah. Asıl adı Üsame eş-Şihabî olan Ebu'z-Zehra ez-Zubeydî hakkında daha fazla bilgi için Fethu'l-İslam bölümüne bakınız.

[328] Aaron Y. Zelin, "al-Manârah al-Baydâ' Foundation for Media Production presents: 'Declaration of the Victory Front (Jabhah al-Nusrah): For the People of Syria from the Mujâhidin of Syria in the Fields of Jihâd'", el Menarel Beyda Medya Kurumu sunar: "Cebhetu'n-Nusra'nın kuruluşunun ilanı). Jihadology, Ocak 24, 2012, www.jihadology.net/2012/01/24/al-manarah-al-bayda-foundation-for-media-production-presents-for-the-people-of-syria-from-the-mujahidin-of-syria-in-the-fields-of-jihad-jabhah-al-nusrah-the-front-of-victory

saldırıları ve bombalı araçlarla gerçekleştirdiği eylemlerdir. Bu örgüt, ayrıca rejim yanlısı birçok isme yönelik suikastlar da düzenlemiştir. Hedeflerin birçoğu askerîdir; ancak sivilleri ve gazetecileri de hedef almaktadır.[329] Ordu güçlerine yönelik yol kenarına yerleştirilen bombalarla gerçekleştirilen saldırıların yanı sıra rehin alma eylemi ve infazlara da imza atmıştır.[330]

Grup gizli ve elittir. Savaşçılarının çoğunluğu maske kullanarak kimliklerini gizlese de cephenin İdlib emirliğini yapan Ebû Hamid gibi açık yüzle medya önüne çıkanlar da bulunmaktadır.[331]

Nusra Cephesi içerisinde çok miktarda yabancı savaşçı bulunmaktadır; ayrıca sokaklarda son derece sınırlı bir görünürlüğe sahiptir.[332] Nusra Cephesi'nin aldığı kayıtlara bakıldığında, güvenlik güçleriyle çok nadir açık çatışma içerisine girdiği görülmüştür. Nusra Cephesi küçük gruplarının, Özgür Suriye Ordusu tugayları ve diğer cihadcı gruplarla, özellikle İdlib, Deyr ez-Zor ve Halep bölgelerinde sık sık yan yana savaştığı yönünde haberler geçilmektedir. Halep'te küçük bir Nusra Cephesi grubunun komutanı, Ağustos (2012) ortalarında, komutası altında 300 silahlı savaşçısının bulunduğunu öne sürmüştür.[333]

---

329 Şam'daki (6 Haziran 2012) ve Halep'teki saldırı (10 Şubat 2012) da dahil ilk örnekleri, Aaron Y. Zelin içerisinde, "el-Menare'l-Beyda Medya Kurumu Cebhetu'n-Nusra'dan yeni bir video mesajı sunar: "Özgür Suriye için intikam savaşı" Jihadology, Şubat 27, 2012. www.jihadology.net/2012/02/27/al-manarah-al-bay%e1%b8%8da-foundation-for-media-production-presents-a-new-video-message-from-jabhat-al-nu%e1%b9%a3rah-battle-of-revenge-for-the-free-of-ash-sham-syria
17 Mart'ta çifte intihar saldırısı, Aaron Y. Zelin, "al-Manârah al-Baydâ' Foundation for Media Production presents a new video message from Jabhat al-Nusrah: 'Fulfillment of the Vow #1'", Jihadology, May 22, 2012, jihadology.net/2012/05/22/al-manarah-al-bayda-foundation-for-media-production-presents-a-new-video-message-from-jabhat-al-nusrah-fulfillment-of-the vow-1.

330 Cebhetu'n-Nusra'nın bildirilerinin tam bir listesi çin bkz. Aaron Y. Zelin'in *excellent site Jihadology*: http://jihadology.net/category/jabhah-al-nu%E1%B9%A3rah.

331 Youtube. 19 Aralık 2012 إدلب _ أمير جبهة النصرة للجزيرة عن الاوضاع بالجميلية
www.youtube.com/watch?v=qWtXG8PpnLo

332 Hazem el-Amin, "'el-Islamiyoun el-akhtar tanziman wa-tamwilan wa-ghumoudan wal-aqall 'addadan wa-nufoudhan'" (İslamcılar daha örgütlü ve daha iyi finanse ediliyor ancak sayıları ve nüfuzları az, el-Hayat, August 14, 2012, alhayat.com/Details/426355.

333 Justin Vela & Liz Sly, "Suriye'de el-Kaide bağlantısı olduğundan şüphelenilen grup, Esed'i devirmek için verilen savaşta ön cephelerde savaşıyor" The Washington Post, Ağustos 20, 2012; www.washingtonpost.com/world/middle_east/in-syria-group-suspected-of-al-qaeda-links-gaining-prominence-in-war-to-topple-assad/2012/08/19/c7cffd66-ea22-11e1-9ddc-340d5efb1e9c_story.html

Suriye'deki cihadcıların ifadelerine göre, el-Fatih Ebû Muhammed el-Colanî liderliğindeki Nusra Cephesi'nde biat esastır. Nusra'ya giren cihadcılar, komutanlarına biat ederler: burada talimatların yerine getirilmesi zorunludur. Söz gelimi, doğrudan el-Kaide'ye bağlı olan Nusra Cephesi lideri, "mücahitlerin" birisinden "canlı bomba" olmasını istemişse, "mücahidin" bu talimatı yerine getirmesi gerekmektedir.[334]

El-Musenna adlı bir askerî örgütün Nusra Cephesi'ne katıldığını ilan ettiği bir video, Nusra'da biat ilkesinin geçerli olduğu yönündeki bilgileri teyit etmektedir. El-Musenna lideri, bu videoda şu açıklamada bulundu: "Nusra Cephesi'nin emiri el-Colanî'ye zorlukta ve kolaylıkta, hoş gelen ve gelmeyen konularda, her hâlükârda itaat edeceğimize ve verilen emirle çekişmeyeceğimize dair biat ettiğimizi duyururuz."[335]

Nusra Cephesi - el-Kaide ilişkisi

Nusra Cephesi'nin, el-Kaide'nin Suriye kolu olduğu, 2013 yılının Nisan ayında Ebû Muhammed el-Colanî'nin el-Kaide lideri Eymen Zevahirî'ye biat ettiğini açıklamasından sonra kesinlik kazandı. Bu açıklamadan önce Nusra'nın el-Kaide'nin bir kolu mu yoksa bağımsız bir örgüt mü olduğu konusu tartışılıyordu. Nusra Cephesi'nin el-Kaide'den bağımsız bir örgüt olduğunu savunanlara göre, Nusra Cephesi'nin el-Kaide'ye bağlı olabilmesi için daha önce Somali'deki Şebab Hareketi örnekliğinde olduğu gibi, Nusra Cephesi Emiri el-Colanî'nin, el-Kaide lideri Eymen ez-Zevahirî'ye biat etmesi gerekiyordu. Aksini savunanlar ise el-Colanî'nin Zevahirî'ye biatını açıkça ilan etmemesi, biatın olmadığı anlamına gelmiyordu. Suriye muhalefetine yakın kaynaklar, biatın gerçekleştiğini; fakat belirli bir süre gizli tutulmasının uygun görülmüş olabileceğini ifade ediyordu.[336]

Nusra Cephesi'nin el-Kaide'den bağımsız ve tamamen Suriyelilerden oluşan bir örgüt olduğu tezini savunanlar, iki örgütün aynı olduğu iddiasının, Şam yönetiminin Batı kamuoyunu etkilemeye yönelik propagandası olduğunu öne sürüyorlardı. Nusra Cephesi'nin el-Kaide'den farklı olduğunu tezini savunan Katar'ın el-Cezîre televizyonu, Nusra Cephesi ile ilgili yayımladığı bir

334 İsa Eren. YDH. 2 Haziran 2012 Türkiye'deki askeri kamp ve Suriyeli silahlı gruplar www.ydh.com.tr/HD10254_turkiye-deki-askeri-kamp-ve-suriyeli-silahli-gruplar.html

335 Youtube. www.youtube.com/watch?v=1mFWdGJbC-E

336 Zaman el-Vasl. 17 Aralık 2012 هل «جبهة النصرة» تنظيم قاعدة...؟ www.zaman-alwsl.net/readNews.php?id=33918

programda, Nusra Cephesi militanlarının neredeyse tamamının Suriyeli olduğunu öne sürdü. El-Cezîre televizyonuna konuşan Nusra Cephesi'nin Halep Siyasî Büro Başkanı Teysir el-Hatib, el-Kaide'yle bağlantılarının olduğu iddialarını yalanlarken, içeriden ya da dışarıdan bir destek almadıklarını söyledi. Nusra Cephesi'nin komutanları arasında Suriye olmayanların bulunduğu iddialarını da yalanlayan el-Hatib, yabancı savaşçıların olduğunu ise kabul etti.[337]

ABD'nin Nusra Cephesi'ni terör örgütleri listesine eklediği 11 Aralık 2012 sonrasında Time dergisine konuşan Nusra Cephesi'nin Halep'teki yetkililerinden Ebû Adnan, temel hedeflerinin İslâm devleti kurmak olduğunu söyledi. Ebû Adnan, iddiaların aksine Nusra Cephesi'nin el-Kaide'yle bir alakasının olmadığını ileri sürdü.[338]

El-Cezîre televizyonunda örgüt liderlerinin, Nusra Cephesi ile el-Kaide'nin bağlantılı olmadığına dair ifadelerine rağmen, Nusra Cephesi'nin Suriye'deki eylemleriyle el-Kaide'nin Irak'taki eylemleri arasındaki benzerlik son derece dikkat çekici bulunuyordu. Örneğin; diğer örgütlerin aksine Nusra Cephesi'nin gerçekleştirdiği eylemlerin çoğunluğu, Irak örneğinde olduğu gibi canlı bomba eylemlerinden oluşuyordu. Nusra Cephesi'nin bombalı eylemlerinde aralarında sivillerin de bulunduğu onlarca kişi öldü, yüzlercesi de yaralandı. Nusra Cephesi ayrıca Hama, Humus, Halep, Şam, Rakka, İdlib, Dera ve Deyr ez-Zor'da da güvenlik güçlerine yönelik saldırılar düzenledi.

Sosyal paylaşım sitelerinde yayımlanan bir videoyla[339] kurulduğu ilan edilen Nusra Cephesi, 6 Ocak 2012'de başkent Şam'da meydana gelen ve 26 kişinin ölümü, 63 kişinin de yaralanmasıyla sonuçlanan bombalı saldırının sorumluluğunu üstlendi.[340] Bağımsız kaynaklara göre saldırıda ölenlerin çoğunluğu sivillerden oluşmaktaydı. Nusra Cephesi'nin üstlendiği, 23 Aralık 2011'de Suriye'deki emniyet merkezlerini hedef alan saldırıda ise 44 kişi yaşamını yitirmişti.[341]

---

337 El-Cezire. 12 Ocak 2013 جبهة النصرة: غالبية مقاتلينا سوريون www.aljazeera.net/news/pages/ea6d1cf5-68c6-496e-8382-9e378d15b2a1

338 Eş-Şark. 27 Aralık 2012 أبو عدنان المسؤول في جبهة النصرة: نسعى لإقامة دولة إسلامية في حلب www.alsharq.net.sa/2012/12/27/648561 , http://arabic.cnn.com/2012/middle_east/12/27/Syrian-Jabhat-AlNusra/index.html

339 Youtube. www.youtube.com/watch?v=7ntbAZzPojE&feature=related

340 Reuters. 6 Ocak 2012 وزير الداخلية: مقتل ٦٢ في تفجير انتحاري في دمشق http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8050GX20120106

341 Reuters. 6 Ocak 2012 وزير الداخلية: مقتل ٦٢ في تفجير انتحاري في دمشق http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE8050GX20120106

Suriye'nin başkenti Şam'da 17 Mart 2011'de düzenlenen bombalı saldırıların da sorumluluğunu Nusra Cephesi üstlendi.[342] Söz konusu saldırıda 27 kişi ölürken, 140 kişi de yaralanmıştı. Nusra Cephesi tarafından yayımlanan açıklamada, "Ehli Sünnet'e saldırmak"la suçlanan Suriye ordusunun Humus ve diğer şehirlerde düzenlediği saldırılara misilleme olarak Şam'daki güvenlik merkezlerini hedef alan saldırıların gerçekleştirildiği belirtildi.[343]

Nusra Cephesi'nde Ürdünlü cihadcıların varlığının ağır basması da Ürdünlü Ebû Mus'ab ez-Zerkavî liderliğindeki Irak el-Kaidesi ile Nusra Cephesi arasında ilişki kurulmasına neden oluyordu. Ürdünlü cihadcıların sayıları az da olsa daha önceden Irak ve Afganistan'da savaştıkları için Nusra Cephesi'ndeki nitelikli savaşçı ihtiyacını karşıladığı belirtiliyordu.[344]

Nitekim 8 Nisan 2013'te Irak İslâm Devleti lideri Ebû Bekir el-Bağdadî'nin yaptığı açıklamada da Nusra Cephesi'nin Irak İslâm Devleti'nin uzantısı ve kolu olduğu, yakında her iki örgütün birleşerek Irak ve Şam İslâm Devleti ismini alacağını ilan etti.[345]

Fakat el-Colanî, 10 Nisan'da yaptığı açıklamasında, Irak İslâm Devleti'yle birleşme iddiasını yalanlarken, el-Kaide lideri Eymen ez-Zevahirî'ye biat ettiğini ilan etti. Böylece, Nusra Cephesi'nin el-Kaide'nin bir uzantısı olduğu kesinleşmiş oldu.[346]

Kamuya yönelik propagandasında Nusra Cephesi, kendisine yönelik "Irak tarzı" bir aşırılık suçlamasından sakınma konusunda oldukça istekli görünmekteydi. Yönetim yanlısı sivilleri öldürmesine rağmen sivilleri gelişigüzel hedef almamakta ya da büyük ölçekli mezhebî bir katliama girişmemekteydi. Alevîlere yönelik agresif bir üslup benimsese ve onları tehdit etse de, Hıristiyan sakinlerin yoğun olarak bulunduğu bir Şam kasabasındaki istihbarat

---

342 Reuters. 21 Mart 2012 جماعة اسلامية سنية تعلن مسؤوليتها عن تفجيرين في دمشق http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE82K09M20120321

343 Okaz. 22 Mart 2012 «جبهة النصرة» تتبنى تفجيرات دمشق .. والعثور على ٥٣ جثة في حمص www.okaz.com.sa/new/Issues/20120322/Con20120322488161.htm , SANA. www.sana.sy/ara/article/ara/3/2012/03/22/407627.htm

344 El-Cezire. 4 Eylül 2012 جهاديو الأردن يلتحقون بثوار سوريا www.aljazeera.net/news/pages/8cac338e-e0ba-4e05-a43c-9521128430bd

345 Reuters. 9 Nisan 2013 جناح القاعدة في العراق يقول إن جبهة النصرة هي فرعه في سوريا http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B22US20130409

346 El-Cezire. 10 Nisan 2013 جبهة النصرة بسوريا تبايع القاعدة www.aljazeera.net/news/pages/01a1d83e-f60e-4f39-9d70-0ba5677b601e?GoogleStatID=9

merkezine yapılan bombalı saldırı hakkında yaptığı açıklamada "Biz Hıristiyanlara onların bizim için bir hedef olmadığını bildiriyoruz" demişti.[347]

Grup, yayımladığı bir başka videoda ise yoldan geçen Müslümanların ölümüne yol açmamak için eylemden vazgeçtiklerini anlatmıştı. Cephe, ellerindeki yiyecekleri halka dağıtan ve "kurtarılmış bölgeler"deki sivillere hediyeler veren üyelerinin görüntülerini yayımlayarak "merhametli" yönünü de göstermeye çalışmıştır.

Nusra Cephesi'nin arka planına dair en muhtemel teori, onun, el Kaide'nin "Irak İslâm Devleti" ile birlikte savaşan Suriyeli veyahut çevre ülkelerdeki "Irak İslâm Devleti" yanlısı ağ içerisinde aktif olarak bulunan savaşçılardan müteşekkil olmasıdır.

ABD siyasî ve istihbarat kaynakları defalarca Nusra Cephesi ve Irak İslâm Devleti arasındaki bağlara işaret etmiştir.[348] El-Kaide bağlantısı teorisine destek, uluslar arası cihad topluluğunun bu grubu doğurduğu gerçeğinde bulunabilir. Gerçekte önde gelen birçok cihadcı web forumları, Nusra Cephesi'nin reklamını yapan video görüntülerine kendi sayfalarında yer vererek sanki olaya, bu görüntülerin güvenilir kaynaklardan elde edildiğine dair bir garanti varmış gibi yaklaşmışlardır. Nusra Cephesi, geleneksel bir biçimde Irak'a giriş noktası olarak kullanılan Suriye'nin doğusundaki (Meyadin, Deyr ez-Zor, Bu Kemal) bölgelerde gözle görülür bir varlığa sahip görünmektedir. Nusra Cephesi üyeleriyle gerçekleştirilen az sayıdaki röportajlar, "Irak direniş hareketi"yle bağlantısını ima etmektedir.[349]

---

347 Aaron Y. Zelin, "al-Manârah al-Baydâ' Medya Kurumu Cebhetu'n-Nusra'nın yeni bir açıklamasını sunar:
'Şam'daki Hava güvenliği Bölümü ve Ceza güvenliği Departmanı'na yönelik operasyon. Jihadology, March 21, 2012, http://jihadology.net/2012/03/21/al-manarah-al-bay%e1%b8%8da-foundation-for-media-production-presents-a-new-statement-from-jabhat-al-nu%e1%b9%a3rah-operation-against-the-directorate-of-air-security-and-the-department-of-criminal.

348 Aaron Y. Zelin, "al-Manârah al-Baydâ' Foundation for Media Production presents a new video message from Jabhat al-Nusrah: 'Fulfillment of the Vow #1'", Jihadology, May 22, 2012, jihadology.net/2012/05/22/al-manarah-al-bayda-foundation-for-media-production-presents-a-new-video-message-from-jabhat-al-nusrah-fulfillment-of-the-vow-1; Aaron Y. Zelin, "al-Manarah al-Baydah foundation for media production presents a new video message from Jabhat al-Nusra: 'Fulfillment of the Vow #2", Jihadology, August 19, 2012, www.jihadology.net/2012/08/19/al-manarah-al-bay%E1%B8%8Da-foundation-for-media-production-presents-a-new-video-message-from-jabhat-al-nu%E1%B9%A3rah-fulfillment-of-the-vow-2%E2%80%B3.

349 Jonathan S. Landay, "U.S. officials: Al Qaida behind Syria bombings", (Bombalamaların arkasında el Kaide var) McClatchy, 10 Şubat, 2012, www.mcclatchydc.com/2012/02/10/138593/

Nusra Cephesi, başta Ahrâr eş-Şam Tugayı olmak üzere Suriye'deki yerli ya da yabancı diğer cihadcı örgütlerle ortak operasyonlar düzenledi. Nusra Cephe'nin İdlib'deki emiri Ebû Hamid, Ahrâr eş-Şam'la ortaklaşa düzenlenen operasyonlara bilfiil katıldı.[350] El-Kaide'nin Suriye'de kısa bir süre içerisinde etkin olmasında, ABD'nin Irak'ı işgal ettiği dönemde, el-Kaide mensuplarının Suriye'yi Irak'a ulaşmak için geçiş noktası olarak kullanması etkili olmuştu.[351]

Nusra Cephesi'nin en güçlü olduğu bölgeler Şam ve Deyr ez-Zor'dur. Halep ve İdlib kırsalında gözle görülür faaliyetlere şahit olunurken, Dera ve Hama gibi illerde de bir ölçüde etkinlik göstermektedir. Nusra Cephesi tarafından kaleme alınan yazılı açıklamalar incelendiğinde, bu örgütün büyük bir çoğunluğunun Şam kırsalında eylemler gerçekleştirmeyi hedeflediğini ifade mümkündür; ancak bu haberlerden yola çıkarak sahada ne yoğunlukta bulunduğunu söylemek oldukça zordur.

Nusra Cephesi ve Suriyeli Muhalifler

Nusra Cephesi'nin, Suriye'nin el-Kaidesi olarak bilinmesinden ötürü, Suriye'deki varlığı her zaman tartışma konusu oldu. Nusra Cephesi'nin eylemlerine karşı olanlar çoğunluğu teşkil ederken, cephenin eylemlerine destek verenler de bulunuyordu.

Nusra Cephesi, Ulusal Konsey ve Özgür Suriye Ordusu tarafından "rejimin oyununun" bir parçası olarak nitelenirken; el-Kaide'nin, Suriye yönetiminin desteğini alarak Suriye'de operasyonlar gerçekleştirdiği iddia edilmekteydi. 24 Mart 2012'de Özgür Suriye Ordusu ve Askerî Konsey komutanlarının ortaklaşa düzenlediği basın açıklamasında, Nusra Cephesi'nin eylemleri yasa dışı eylemler olarak görüldü.[352]

---

us-officials-al-qaida-behind-syria.html; Zeina Karam, "Islamists seek influence in Syria uprising", (İslamcılar Suriye isyanında nüfuz arayışında) The Guardian, 22 Mart, 2012, www.guardian.co.uk/world/feedarticle/10156718.

350 Youtube. 19 Aralık 2012 إدلب _ أمير جبهة النصرة للجزيرة عن الاوضاع بالجميلية www.youtube.com/watch?v=qWtXG8PpnLo

351 Washington Institute Arapça. 11 Haziran 2012 المقاتلون الأجانب يتسللون للانضمام إلى الثورة السورية www.washingtoninstitute.org/ar/policy-analysis/view/foreign-fighters-trickle-into-the-syrian-rebellion

352 Youtube. www.youtube.com/watch?v=vAR8v4sh3AY

Basın açıklamasını okuyan Mustafa eş-Şeyh, Suriye'de Özgür Suriye Ordusu'nun dışında gerçekleştirilen her türlü eylemin yasa dışı olduğunu vurgularken, herhangi bir örgüt ismi zikretmedi. Fakat Nusra Cephesi'ne yakın kaynaklar, mesajın kimi hedef aldığının farkında olduğu için Mustafa eş-Şeyh ve Riyad Esad'ın söz konusu basın açıklamasına yanıt verdiler.

Suriye'deki cihadcılara yakınlığıyla bilinen Dava el-Hak Araştırmaları Kurumu, Mustafa eş-Şeyh ve Riyad Esad'ın bu açıklamasını şöyle yorumladı:

"Suriye'deki mücahidler (Nusra Cephesi), rejime karşı mücadelelerinde kanlarını ve canlarını din, namus ve nefsi müdafaa için verirken; Türkiye'deki Özgür Suriye Ordusu'nun liderleri ve komutanları, kendi komutaları ve liderlikleri dışında savaşanları yasa dışı, terörist ve silahlı çeteler olarak gördüklerini açıkladılar. Kendilerini Özgür Suriye Ordusu'nun komutanı olarak tanıtanlar, Suriye'de dinden uzak, sivil ve demokratik bir devlet için savaştıklarını söylüyorlar ve bu inancı kendilerine tabi olarak savaşanlara dayatmaktadırlar. Fakat elinde silahıyla mücadele edenler buna karşı çıkmaktalar... Suriye'de cihada katılmak, gücü yeten herkese farzdır. Suriye'de cihad, Özgür Suriye Ordusu'nun tekelinde değildir."[353]

Dava el-Hak'a göre, Özgür Suriye Ordusu'nun "mücahidleri" hedef alan bu tehdidinin, Nusra Cephesi ve diğer cihadcı Selefîlerin Suriye'de ağırlığının artmasından sonra dile getirilmesi tesadüf değil. Suudî Arabistan'ın Özgür Suriye Ordusu'nu silahlandırma haberlerine, ABD ve Batı'nın Suriyeli muhalifleri birleştirme girişimlerine dikkat çeken Dava el-Hak, "Suud, Amerika ve Batı'nın, Suriyeli muhalifleri birleştirmekteki hedefi, Esed rejiminin devrilmesi sonrasındaki aşamada cihadî-Selefî mücahidlerin hedef alınması için mücahidlerin ayaklarının altındaki halıyı çekmektir" denildi. Yine Dava el-Hak'a göre, Özgür Suriye Ordusu komutanlarının sivil, laik ve demokratik bir devlet kurma yönündeki açıklamaları, "Amerika, Suud ve Katar tağutlarına" verdikleri bir rüşvetti.[354]

---

353 Dava el-Hak. https://dawaalhaq.wordpress.com/2012/03/28/%D9%85%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%AE%D8%A7%D8%B1%D8%AC-%D8%B2%D8%B9%D9%8A%D9%85%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%8A%D8%B4-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B1-%D9%8A%D9%87%D8%AF%D8%AF/

354 Dava el-Hak https://dawaalhaq.wordpress.com/2012/03/31/%D8%AA%D9%88%D8%B6%D9%8A%D8%AD-%D8%AD%D9%88%D9%84-%D9%82%D8%AA%D8%A7%D9%84-%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%8A%D8%B4-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B1-%D9%88%D8%AC%D9%87%D8%A7/

Nusra Cephesi'ne destek verenler arasında yer alan Tevhid Tugayı Komutanı Abdülkadir Salih, el-Cezîre'ye 20 Ağustos 2011'de yaptığı açıklamasında "Bizim hedefimiz Esed rejimini devirmek. Nusra Cephesi de bu hedef doğrultusunda çalışıyor. Esed'i devirmek için çalışan herkesi memnuniyetle karşılıyoruz" demişti.

Gazeteci Aron Lund, "Syrian Jihadism" adlı çalışmasında ÖSO ile Nusra Cephesi arasındaki ilişkiyle ilgili şu bilgileri veriyor:

"Suriye Ulusal Konseyi ve ÖSO liderleri, uzun bir süre cihadcıların Suriye'deki varlıklarını inkâr etme tutumunu sürdürerek çok az kanıt göstermiş ve Nusra Cephesi'nin hükümet için çalıştığını dile getirmişlerdir. Çok az cihadcı teolog da bu örgütle aralarına mesafe koymuştur. Burada en çarpıcı örnek, Nusra Cephesi'ne büyük bir düşmanlık besleyen, bunun yerine 'kahraman mücahidler' olarak ÖSO'yu onaylayan Ebû Basir et-Tartusî adlı Selefî-cihadî düşünürdür.[355]

Nusra Cephesi'ne yönelik cihadcıların getirdiği eleştiri, onun şeffaf olmayan doğası üzerinde yoğunlaşmaktadır. Lideri (kendisinin işgal altındaki Golan Tepeleri'nden olduğuna işaret eden takma adıyla) Muhammed el-Colanî, son derece bozuk ses kayıtlarında ortaya çıkmakta olup grup arka planı üzerinde yorumda bulunmayı reddetmiştir. Bunu belki anlaşılabilir bir gizlilik ihtiyacına vermek mümkündür; ancak kimliği saptanabilir ve teşhis edilebilir kişilerin olmayışı, bazı cihadcılara müthiş rahatsızlık vermektedir, dolayısıyla Nusra Cephesi'nin rejimin yarattığı bir örgüt olduğu yönündeki söylentileri tetiklemektedir.

---

[355] Mohammed Al Shafey & Paula Astatih, "FSA and Islamists express doubts about Al-Nusra Front", (ÖSO ve İslamcılar Cebhetu'n-Nursa hakkında şüphelerini ifade ediyor) el-Sharq el-awsat, 22 Mart, 2012, www.asharq-e.com/news.asp?section=1&id=28956, Abu Basir al-Tartousi, "al-muarada al-islamiya lil-nizam al-souri", (Suriye rejimine muhalif olan İslamcılar) Facebook mesajı, 27 Şubat, 2012, https://www.facebook.com/moaradaislamiya/posts/332542243454471; Aaron Y. Zelin, "New article from Shaykh Abū Basir al-Ṭarṭūsī: 'Question and Answer About the Mujāhidin of the Free Syrian Army'", (Şeyh Ebû Basir et-Tartusî'den yeni bir makale: ÖSO mücahidleri hakkındaki soru ve cevaplar), Jihadology, 15 Şubat, 2012, jihadology.net/2012/02/15/new-article-from-shaykh-abu-basir-al-tartusi-question-and-answer-about-the-mujahidin-of-the-free-syrian-army. Ebû Basir et-Tartusî hakkında daha fazla bilgi (gerçek adı: Abdelmoneim Mustafa Halima) ve Suriye ayaklanmasıyla ilgili cihadcı ulema arasındaki tartışma için bkz. (see Aron Lund, "Holier Than Thou: Rival Clerics in the Syrian Jihad", [Aron Lund:, Senden daha kutsal: Suriye cihadında Rakip din adamları) Jamestown Terrorism Monitor, Vol. 10, No. 14, 16, Temmuz 2012, www.jamestown.org/programs/gta/single/?tx_ttnews[tt_news]=39615&cHash=ae5805038349487757e5e256bcc7566d.

Ayrıca Nusra Cephesi'nin özellikle bir operasyonuna yönelik sorgulama ve eleştiriler yoğunlaşmaktadır. Bu, 10 Mayıs'ta Şam'ın bir semti olan Kazaz'ın güneyinde meydana gelen ve Askerî İstihbarat Şube Müdürlüğü'nde meydana gelen ve 251 kişinin yaşamını yitirmesine ve yaralanmasına neden olan iki patlamadır. Onlarca yıl bu bina Suriye'nin en meşhur sorgu ve işkence merkezi olarak bilinmekte olup[356] Esed rejiminin böylesine hayatî öneme sahip bir merkezi koruma noktasında gösterdiği zaaf, hükümetin prestijini ciddi manada yaralayan eleştirilerin gelmesine neden olmuştur.

Bununla birlikte bombalama aynı şekilde yoldan geçen birkaç kişinin de hayatını kaybetmesine neden olmuş ve gerek hükümet gerekse dünyadaki politikacılar tarafından anında terörist saldırı olarak kınanmıştır.

Suriye Ulusal Konseyi, ülkede "silahlı terörist gruplar"ın bulunduğu yönündeki iddialarını ispat için, rejime saldırıları sahneye koyma suçlamasını yöneltmekte hiç vakit kaybetmedi.[357] ÖSO da Esed'i bombalı saldırıyı yönetmekle suçladı.[358] Devlet medyası ise aynı hızla, bombalamayı cihadcıların yaptığını belirterek Nusra Cephesi'nin bombalamalarla ilgili sorumluluğuna ilişkin duyurusuna sayfalarında yer verdi. Bu açıklamanın daha sonradan uydurma bir açıklama olduğu, Nusra Cephesi'nin medya kanadı el-Menaratu'l Beyda'da 13 Mayıs'ta bu açıklamayı reddetmesiyle netlik kazandı. Bununla birlikte yeni ve gerçek Nusra Cephesi bildirisi Kazaz saldırısıyla ilgili sorumluluğunu ne reddetti ne de teyit etti; sadece "Perşembe meydana gelen saldırıyla ilgili olarak Nusra Cephesi'nden herhangi bir bilgi gelmemiştir" ibaresinin geçtiği görüldü.[359] Muhalif gruplar bu nedenle saldırıların rejimin bir

---

356 Filistin kolu ve Suriye'deki diğer işkence merkezleri için bkz. "Torture Archipelago", (İşkence adaları) Human Rights Watch, 3 Temmuz, 2012, www.hrw.org/fr/node/108415/section/7.

357 "SNC Condemns Damascus Explosions and Holds the Regime Responsible", SUK Şam Patlaması'nı kınıyor ve olaydan rejimi sorumlu tutuyor) Syrian National Council, 11 Mayıs , 2012, www.syriancouncil.org/en/news/item/669-damascus-explosions-implicate-regime.html

358 "bayan el-'aqid khaled el-habboush qaid el-majlis el-'askari dimashq wa-rifi-ha hawla tafjirat dimashq 2012 05 10"Şam Askeri Konsey Başkanı Albay Halid el-Habbuş'un Şam patlamaları hakkındaki açıklaması)
Sameralsaka tarafından yotube'a yüklenmiş video 123, 10 Mayıs, 2012, www.youtube.com/watch?v=mdUWEGTkZcY.

359 Aaron Y. Zelin, "New statement from Jabhat al-Nusrah: "Alert Regarding Statement Attributed to Fake Palestinian Branch of Jabhat al-Nusrah" (Cebhetu'n-Nusra'dan yeni açıklama: Cebhetu'n-Nusra'nın sahte Filistin koluna atfedilen açıklamayla ilgili uyarı) [sic], Jihadology, 14 Mayıs, 2012, "jihadology.net/2012/05/14/new-statement-from-jabhat-al-

komplosu olduğu yönündeki ısrarlarını sürdürdüler.[360] Bir ay sonra, Ağustos 2012'de Nusra Cephesi, devam eden çelişkiler yumağına ve rejimin kendisine yönelik yeni suçlamalar yöneltmesine rağmen saldırıyla ilgili yorum yapmayan tutumunu sürdürdü.[361]

Bu kafa karışıklıklarına ilaveten bugüne kadar pek duyulmamış bir grup olan Bilad-ı Şam Medya Araştırmaları Merkezi de, 12 Haziran 2012'de oluşturduğu bir twitter hesabında ve birçok cihadcı sitede, operasyona ilişkin son derece profesyonel görünen 15 sayfalık bir rapor yayımladı.[362] Abdurrahman Muhammed en-Nimr imzasını taşıyan çalışma, eylemin çok değerli bir siyasî kıymete sahip olduğunu ve muhtemel failin de Nusra Cephesi olduğunu kaydetmekteydi.[363] Bilad-ı Şam Medya Araştırmaları Merkezi'nin, aniden ortaya çıkmasıyla kaybolması bir oldu."[364]

ÖSO'yla Cihadcılar arasında ilk çatışma

Özgür Suriye Ordusu'yla cihadcılar arasında sözlü devam eden tartışmalar, Eylül 2012'de silahlı çatışmaya dönüştü. El-Kaide lideri Ebû Muhammed

---

nusrah-alert-regarding-the-statement-attributed-to-the-fake-palestinian-branch-of-jabhat-al-nusrah.

360 Martin Chulov, "Syrian security forces set off Damascus bombs blamed on al-Qaida – defectors", (Suriye güvenlik güçleri, el Kaide'nin sorumlu tutulduğu patlamanın faillerini netleştiriyor) The Guardian, 18 Mayıs , 2012, www.guardian.co.uk/world/2012/may/18/syrian-military-defectors-damascus-blasts?CMP=twt_gu.

361 M. Ismael & H. Sabbagh, "Syrian TV Shows Documentary on Bombings Planned and Carried out by Al Qaeda-Affiliated Jabhet al-Nasra in Damascus", (Suriye TV'si Şam'de el-Kaide uzuntalı bir örgüt olan Cebhetu'n-Nusra tarafından planlanan ve uygulamaya konan bombalamalarla ilgili bir belgesel yayınlıyor) SANA, June 10, 2012, www.sana.sy/print.html?sid=424423&newlang=eng; "Terrorists of Damascus Bombing were from Jordan & Al Qaeda", (Şam patlamasını yapan teröristler, Ürdün&el Kaide kökenli) Press TV, ardalanhamrah tarafından yüklenen bir youtube videosu, 10 Haziran 2012, www.youtube.com/watch?v=GEcktgwpuN0.

362 Levant Division Center for Media and Resarch on Twitter (Bilad-ı Şam Birlikleri [Livau'ş-Şam] Medya ve Araştırma Merkezi'nin Twitter hesabı: https://twitter.com/lewaalsham

363 Aaron Y. Zelin, "Luwâ' ash-Shâm Center for Media, Research, and Documentation presents: (Livau'ş Şam Medya ve Araştırma Merkezi Sunar) "A Penalty of the Unjust: The Destruction of the Palestinian Branch and Patrols: Examining the Operation and Its Implications", (Adaletsiz bir ceza, Filistin kolunun imhası ve devriyeler: Eylemin ve sonuçlarının sınanması) Jihadology, 18 Haziran, 2012, jihadology.net/2012/06/18/luwa-ash-sham-center-for-media-research-and-documentation-presents-a-penalty-of-the-unjust-the-destruction-of-the-palestinian-branch-and-patrols-examining-the-operation-and-its-implications

364 Arun Lund, Syrian Jihadism.

eş-Şamî el-Absî, Türkiye sınırları içerisinde pusuya düşürülerek öldürüldü. Londra'da yayımlanan *el-Kudsu'l-Arabî* gazetesi, Özgür Suriye Ordusu'nun, Suriye'deki el-Kaide liderlerinden Ebû Muhammed eş-Şamî'yi öldürdüğüne ilişkin haberinde, Şamî'nin Türkiye içerisinde pusuya düşürülüp kaçırıldıktan sonra bıçaklanarak öldürüldüğünü bildirdi.

Gazetenin haberine göre, bir süre önce Ebû Muhammed Şamî el-Absî ile Özgür Suriye Ordusu birlikleri arasında yaşanan kriz, taraflar arasında varılan uzlaşıyla çözülmüştü. Fakat Özgür Suriye Ordusu militanları, el-Absî'yi korumalarının olmadığı bir zamanda Türkiye sınırları içerisinde pusuya düşürerek kaçırdı; ardından da meçhul bir yere götürdü.

El-Absî'ye saldırı anının, çevredeki bazı kişiler tarafından görüntülendiğini ve olayı *el-Kudsu'l-Arabî*'ye açıklayan Yasir es-Sırrî'nin de aralarında bulunduğu bazı Suriyelilere gönderildiğini belirten gazete şunları yazdı: "El-Absî'nin kaçırılmasından sonra es-Sırrî, Selefî cihadcılara yakınlığıyla bilinen Şeyh Ebû Basir et-Tartusî ve Ahrâr eş-Şam Tugayı Emiri Şeyh Ebû Abdullah'la görüşerek el-Absî'nin kurtarılması ve akan kanın durdurulması için girişimde bulundu. Fakat es-Sırrî'nin girişimleri sonuçsuz kaldı. Kısa bir süre sonra el-Absî'nin cesedine ulaşıldı".

El-Kudsu'l-Arabî gazetesi aracılığıyla dünya müslümanlarına seslenen es-Sırrî, şu açıklamayı yaptı: "Suriye'deki savaşın sona ermesinden sonra Batılı ülkeler mücahidleri hedef alacaklar. Müslüman gençler, Suriye'ye cihada gitmesinler; çünkü cihad, eğer bir ülkede yeterli düzeyde savaşçı yoksa farzdır. Fakat Suriye'de cihad edecek yeterli düzeyde savaşçı var".[365]

Eylül 2012'de ÖSO tarafından öldürülen Nusra Cephesi liderlerinden Firas el-Absî'nin intikamı kısa bir süre sonra Türkiye'ye 2 km mesafedeki Sarmin şehrinde alındı. Özgür Suriye Ordusu güçleri arasında savaşan bir Suriyelinin aktardığına göre, beyaz bir araç içerisinde gelen el-Absî'nin yakınları, el-Absî suikastına karıştığı iddia edilen Faruk Tugayı komutanlarından Sair el-Vakkas'ı kurşun yağmuruna tuttu.

Reuters haber ajansının bildirdiğine göre, Humus'ta yaşayan ve Nusra Cephesi liderlerinden olan el-Absî'nin kardeşi, Firas al-Absî'nin kanını yerde bırakmayacağını söylemiş ve el-Vakkas'tan intikam alınacağı tehdidinde bulunmuştu. Reuters'e konuşan Suriyeli muhaliflerden Fevaz Tello, Suriye dışından gelen cihadcılar tarafından kurulan Nusra Cephesi ile el-Faruk Tugayı

[365] El-Kudsu'l-Arabî. 4 Eylül 2012 www.alquds.co.uk/index.asp?fname=data%5C2012%5C09%5C09-04%5C04z500.htm

gibi Suriye ordusundan ayrılan subay ve askerler tarafından kurulan silahlı örgütler arasındaki krizin çözülmemesi halinde, taraflar arasındaki silahlı çatışmaların tırmanarak devam edeceği öngörüsünde bulundu.[366]

Söz konusu haber, Nusra Cephesi tarafından yalanlandı. Firas el-Absî adlı bir doktorun liderliğindeki Meclis-i Şura cemaatinin Nusra Cephesi'ne bağlı olmadığını, bağımsız bir örgüt olduğunu belirten Nusra Cephesi, el-Faruk Tugayı komutanlarından Vakkas'ın Meclis-i Şura cemaati tarafından öldürüldüğünü açıkladı. Nusra Cephesi, yaptığı açıklamada Meclis-i Şura cemaatinden ve el-Faruk Tugayı'ndan kendilerine hakim olmalarını ve Suriye yönetimine karşı savaşı bırakarak kendi aralarında iç çatışmaya girmemelerini istedi. İki taraf arasındaki sorunun şer'î komiteler aracılığıyla çözüme kavuşturulması çağrısında bulunan Nusra Cephesi, taraflar arasında arabulucu olabileceğini duyurdu.[367]

Amerika'da yayımlanan *Time* dergisi ise Nusra Cephesi ile Özgür Suriye Ordusu'na bağlı olan el-Faruk Tugayı arasında aylar önce başlayan çatışmaların devam ettiğini yazdı. Dergide Rania Ebû Zeyd imzasıyla yayımlanan haberde, el-Faruk Tugayı'nın Haseke, Deyr ez-Zor ve Rakka'yı içine alan Cezîre bölgesinin komutanı olan Muhammed Dahir Ebû Azzam'a Nusra Cephesi tarafından suikast düzenlendiği belirtildi.

Haberde Ebû Azzam'ın, Türkiye sınırındaki Tal Abyad'da bir toplantıya katılıp annesini ziyarete gitmesinden sonra aracının altına Nusra Cephesi tarafından bomba yerleştirildiği ifade edildi. Ebû Azzam "Ben, Suriye yönetiminin ya da Nusra Cephesi'nin eliyle öleceğimi biliyorum. Bize, kendi kanunlarını dayatıyorlar. Beni, 'kâfir olarak ilan etmek'le tehdit ettiler" dedi.

Bu, Ebû Azzam'ın ülkedeki radikal İslâmcı unsurlarla ilk çatışması değildi. Daha önceden el-Faruk Tugayı adına Babu'l-Heva sınır kapısında görevli olan Ebû Azzam, yabancı cihadcıların bölgedeki lideri olan Ebû Muhammed el-Absî'nin sınır kapısına el-Kaide bayrağı asmak istemesine tepki göstermiş, bunun üzerine yükselen tansiyon, el-Absî'nin kaçırılması ve Eylül 2012'de öldürülmesiyle sonuçlanmıştı.

Nusra Cephesi, Ocak 2013'te el-Absî'nin intikamını, Ebû Azzam'ın bölgedeki halefi olan Ebû Ali'yi öldürerek aldı.

---

[366] Reuters. 11 Ocak 2013 مخاوف من تناحر الجماعات السورية المسلحة بعد مقتل قائد إحداها http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B22WP20130111

[367] YDH. 14 Ocak 2013. Nusra Cephesi: Faruk Tugayı komutanını biz öldürmedik www.ydh.com.tr/HD11339_nusra-cephesi--el-faruk-tugayi-komutanini-biz-oldurtnedik.html

Time'ın aktardığına göre Ebû Azzam, bir gün Nusra Cephesi'nin el-Faruk Tugayı savaşçılarına pusu kurduğu ve bazılarını tutuklandığına dair bir mesaj aldı. Bunun üzerine silahını alarak hızlıca olay yerine giden Ebû Azzam ile Nusra Cephesi arasında silahlı çatışma çıktı. Nusra Cephesi tarafından Ebû Azzam'ın bulunduğu alana atılan el bombası, Ebû Azzam'ın yaralanmasına neden oldu. Ebû Azzam, Akçakale'ye getirilerek tedavi edildi. Çatışmada Nusra Cephesi'nin iki militanı ise öldürüldü.

Ebû Azzam'ın yardımcısı ve aynı zamanda akrabası olan Ebû Mansur'un Akçakale'deki evine giderek, evde bulunan el-Faruk Tugayları militanlarıyla görüşen Rania Ebû Zeyd, içlerinden birinin şunları söylediğini nakletti: "Yaşadığımız süreçte birbirimizi öldürecek duruma düşmüş olmamızdan ötürü evimde oturmak ve Beşşar Esed'i desteklemek istiyorum." Ebû Zeyd, son olarak, Nusra Cephesi ile el-Faruk Tugayı arasındaki çatışmaların devam ettiğini ve yakın zamanda bitecek gibi de görünmediğini ifade etti.[368]

Şeyh el-Arur da 5 Mart 2012 tarihli televizyon programında, Özgür Suriye Ordusu dışındaki hiçbir askerî yapılanmanın meşru olmadığını söyledi.

2- SURİYE İSLÂMÎ CEPHESİ

Suriye İslâmî Cephesi, Suriye'deki cihadcılar arasında koordinasyonun sağlanması için Ahrâr eş-Şam'ın öncülüğünde 20 Aralık 2012'de kuruldu[369] Aralık 2012 tarihi, Suriye'deki tüm silahlı gruplar açısından özel bir öneme sahipti. Çünkü ABD'nin müdahalesiyle siyasî muhalif gruplar 11 Kasım'da Ulusal Koalisyon adıyla yeniden örgütlenmiş ve 8 Aralık'ta da Ulusal Koalisyon'un askerî kanadı olarak yapılandırılan Selim İdris bBaşkanlığındaki Özgür Suriye Ordusu Genelkurmayı oluşturulmuştu. ABD'nin Özgür Suriye Ordusu'nu kendi stratejisi doğrultusunda yapılandırdığını düşünen cihadcı gruplar da kendi aralarında yeni ittifak kombinasyonları oluşturmaya başlamıştı. 2012 yılının Aralık ayında oluşturulan ittifaklardan biri de Suriye İslâmî Cephesi idi.

---

[368] Rania Ebu Zeyd. Time World. 26 Mart 2013. "In Syria, the Rebels Have Begun to Fight Among Themselves".
http://world.time.com/2013/03/26/in-syria-the-rebels-have-begun-to-fight-among-themselves/

[369] Sooryoon. 4 Mayıs 2013 www.sooryoon.net/archives/70559 , El-Hayat. 22 Eylül 2012 11 كتيبة «مقاتلة تعلن تشكيل "الجبهة الإسلامية السورية" لإسقاط الأسد وبناء "مجتمع إسلامي حضاري http://alhayat.com/Details/464832 , Youtube. www.youtube.com/watch?v=WWNQgK3rAKk

Cephe'nin sözcülüğünü Ahrâr eş-Şam'ın kurucularından Muhammed Tallal Bazarbaşî, Ebû Abdurrahman Surî ve Dr. Mazin Şeyhanî yapmaktadır.

Ahrâr eş-Şam Tugayı'nın resmî sözcüsü tarafından yapılan açıklamada, İslâmî Cephe'nin İslâmî Fecr Hareketi (Halep), Ahrâr eş-Şam (Suriye), el-Hak Tugayı (Humus), Ensar eş-Şam Tugayı (Lazkiye), el-İmânu'l-Mukâtile Tugayları, Tâliat el-İslâm Hareketi (İdlib), Mus'ab bin Umeyr Tugayı (Halep) ve Tevhid Ordusu'ndan (Deyr ez-Zor) oluştuğu belirtildi.

Tevhid Tugayı'nın Antalya'da Birleşik Komutanlık'a katılması, İslâmî Cephe'nin başını çeken Ahrâr eş-Şam'la arasında sorunların yaşanmasına yol açtığı görüldü. Nusra Cephesi, İslâmî Cephe'ye katılmazken, İslâmî Cephe'ye mensup örgütlerin Halep'te kurduğu Şeriat Mahkemesi'ne katılmakla yetindi.[370] Taftanaz Askerî Havaalanı'nın ele geçirildiği operasyonda görüldüğü üzere, zaman zaman Nusra Cephesi ve Suriye İslâmî Kurtuluş Cephesi'yle ortak operasyonlar gerçekleştirildi.

İslâmî Cephe'yi oluşturan gruplar şunlardır:

İslâmî Ahrâr eş-Şam Hareketi

Ahrâr eş-Şam Hareketi, İslâmî Cephe içerisinde yer alan Ahrâr eş-Şam Tugayları, el-Fecru'l-İslâmiye Hareketi, et-Tâliat el-İslâmiye cemaati ve el-İmânu'l-Mukâtile Tugayları'nın ortak hareket etme kararı almasıyla 31 Ocak 2013'te kuruldu.[371]

Burada isim benzerliğinden dolayı Ahrâr eş-Şam Hareketi ile Ahrâr eş-Şam Tugayı'nın aynı şey olmadığına dikkat çekmek gerekiyor. Her ne kadar Ahrâr eş-Şam Hareketi, aynı ismi taşıyan tugayın öncülüğünde kurulmuş olsa da İslâmî Cephe içerisinde yer alan ve yukarıda isimleri geçen dört cihadcı grubun birleşmesiyle ortaya çıktı.

Bir başka deyişle Ahrâr eş-Şam Tugayı'nın öncülüğünde 20 Aralık'ta kurulan İslâmî Cephe, sekiz silahlı grubun oluşturduğu bir koalisyon; 31 Ocak'ta kurulan İslâmî Ahrâr eş-Şam Hareketi ise bu cephe içerisindeki dört silahlı grubun birleşerek oluşturduğu bir örgüttür.

---

[370] Şarku'l-Avsat. 20 Ocak 2013 11 كتيبة إسلامية سورية تتوحد.. و«النصرة» ترفض الانضمام www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=713815&issueno=12472#.US5hCjCeNS4

[371] Ahrar eş-Şam resmi web sitesi. 31 Ocak 2013. بيان الإعلان عن حركة أحرار الشام الإسلامية http://ahraralsham.com/?p=38 , Youtube. 31 Ocak 2013 . بيان الإعلان عن حركة أحرار الشام الإسلامية, www.youtube.com/watch?v=YciNoYz9EYM

Ahrâr eş-Şam Tugayları

Ahrâr eş-Şam Tugayları (Ketâib Ahrâr eş-Şam) hemen hemen bütün Suriye kentlerinde yaygın ve ülkenin kuzeybatısında kalesi olan bir cihadcılar ağıdır. Sayısal olarak en büyük cihadcı organizasyon olup Suriye'deki en önemli isyancı grupların başında gelmektedir.

İslâmî Cephe'nin başını çeken Ahrâr eş-Şam Tugayı, Suriye'de ayaklanmanın başlangıç döneminde kurulmasından ötürü cihadcıların Suriye'de kurduğu ilk düzenli tugay olarak bilinmektedir. Nitekim örgütün Sözcüsü ve Kuzey Bölge Emiri Ebû Abdurrahman Bazarbaşî, el-Hivar televizyonuna yaptığı açıklamasında Ahrâr eş-Şam'ın "devrimin başlangıcından beri" var olduğunu söyleyerek[372] bir bakıma Suriye'deki silahlı eylemlerin başlangıç tarihine de işaret etmiş oldu.

Gazeteci Aron Lund'a göre, tugayın bazı unsurları kendi kendilerine 2011 başlarında, Suriye devrimi patlak vermeden önce organize olmaya başlamışsa da 2011 sonlarında kurulmuştur.[373]

Suriye ordusuna mensup asker ve subayları bünyesinde barındırmayan,[374] 20 bine yakın savaşçısının olduğunu açıklayan Ahrâr eş-Şam Tugayı, bağımsız ve İslâmcı bir hareket olarak kendisini tanımlamaktadır. Ahrâr eş-Şam Tugayı'na Ebû Abdullah el-Hamavî komuta etmektedir. Liderliği hakkında çok az şey bilinmektedir; ancak röportajlarda "askerî sorumlusu" Ebu'l-Hasan adıyla yüzü açık bir şekilde görünmüştür.[375]

Cihadcıların Suriye'deki önde gelen örgütlerinden Ahrâr eş-Şam, İdlib şehri başta olmak üzere Dera, Rakka, Halep, Şam'ın dış semtleri ve sahil şeridi dahil Suriye genelindeki 90'ı aşkın birliğiyle hükümet güçlerini hedef alan etkili saldırılar düzenledi.[376]

---

372 Ahrar eş-Şam resmi web sitesi. 10 Kasım 2013 أهداف الكتائب http://ahraralsham.com/Archive/?page=pages&id=5 , Youtube. 18 Ekim 2012 لقاء خاص مع آمر منطقة الشمال في كتائب أحرار الشام www.youtube.com/watch?v=daYaLPmXiaU

373 Rania Abouzeid, "TIME Exclusive: Meet the Islamist Militants Fighting Alongside Syria's Rebels", (Time özel haber: Suriyeli isyancıların yanında çarpışan İslamcılarla buluşma) Time Magazine, 26 Temmuz, 2012, world.time.com/2012/07/26/time-exclusive-meet-the-islamist-militants-fighting-alongside-syrias-rebels/

374 www.okaz.com.sa/new/Issues/20121203/Con20121203552618.htm

375 Ahrâr eş-Şam Tugayları'nın askerî sorumlusuyla röportaj, el-Cezire TV, Ahrâr eş-Şam tarafından yüklenen YouTube videosu, 29 Ağustos 2012, www.youtube.com/watch?v=GKbdwLhvIK4.

376 http://ahraralsham.com/Archive/?page=pages&id=4

Suriye'nin en popüler vilayetlerinin çoğunda örgütlü olan Ahrâr eş-Şam, özellikle İdlib kentinde yoğun olarak bulunurken, Hama'da ikinci büyüklükte varlığa sahiptirler. Gazeteci Aron Lund'a göre, bu grubun Hama'nın batısından başlayıp Türk sınırına ve Alevî dağlarının doğusuna kadar uzanan bölgede bulunan Sünnî taşra kentlerinde güçlü bir varlığa sahip olduğunu teyit etmektedir.[377]

Ahrâr eş-Şam, saldırı görüntülerini internete 2012 başlarından itibaren koymuş olmakla birlikte, uluslar arası medyanın dikkatini birkaç ay sonra çekmiştir. 2012 yaz başından itibaren medyada yer alan haberlerde Ahrâr eş-Şam örgütüne ilişkin dağınık atıflar boy göstermeye başlamıştır. 2012 yazından itibaren ise medya çalışmalarını kayda değer bir şekilde artırmıştır. Temmuz'dan itibaren grup, resmî bir internet sitesi,[378] bir Facebook sayfası[379] ve bir Twitter hesabı açmıştır.[380] Bu hususta, daha gizli faaliyetler yürüten ve sadece cihadcı forumlarda boy gösteren Nusra Cephesi'nden farklılaşmaktadır.

Tugayların üyeleri, sahada özerk hareket ediyormuş görüntüsü vermekle birlikte haberleşme ağı çalışmaları, tek bir grafik profili ve stiliyle liderlik üzerinden gerçekleşmektedir. Ahrâr eş-Şam, eylemlerini belgeleyen görüntüleri rutin olarak yayınlarken, savaşta "şehid" düşen üyelerini övmektedir. Ayrıca "kurtarılmış bölgeler"deki sosyal aktivitelerinden de enstantaneler sunmaktadır. Örneğin yayımladığı bir videoda, İdlib vilayetine bağlı Maarrat en-Numan mevkiindeki Ahrâr eş-Şam fraksiyonu olan Tevhid ve İman Tugayları'ndan bir din aliminin tedrisatından geçmekte olan çocukları göstermektedir.[381]

Gerilla savaşı ve pusuları bir yana, Ahrâr eş-Şam üyesi birlikleri, devriye gezen ordu birliklerine uzaktan kumandalı bombalı saldırılar gerçekleştirmekte, onları keskin nişancılar ve havan mermileriyle taciz etmektedir. Kontrol noktalarına ve üslere yönelik intihar saldırıları düzenlemişlerdir.

---

[377] Ahrarı'ş Şam Tugayları'nın resmi Facebook sayfası, www.facebook.com/K.AhrarAlsham/info. Açıktır ki bu bilgi güncel değildir, yine de Ahraru'ş Şam'a bağlı çalışan kolların en güncel listesini içerdiği söylenebilir,

[378] Ahrar el-Sham resmi sitesi: www.ahraralsham.com.

[379] Ahrar el-Sham Facebook sayfası: www.facebook.com/K.AhrarAlsham.

[380] Ahrar el-Sham Tugayları resmi Twitter hesabı: https://twitter.com/ahraralsham

[381] "Kataeb Ahrar el-Sham || el-Dawrat el-shar'iya el-khassa bil-atfal" (Ahraru'ş Şam tugayları, Çocuklara özel şeriat sınıfları) Ahrar Alsham tarafından yüklenen bir YouTube videosu, 6 Ağustos 2012. www.youtube.com/watch?v=P0i4k5D2yr4

Ahrâr eş-Şam, Nusra Cephesi tarzı yüksek profilli kent bombalamalarını henüz gerçekleştirmemiştir. Ahrâr eş-Şam, Halep'teki güvenlik güçlerinin karargâhlarını hedef alan bombalı saldırıda olduğu gibi zaman zaman Nusra Cephesi ile ortak eylemler de yaptı. Ahrâr eş-Şam'ın eylem tarzı Nusra Cephesi'ninkine oldukça benziyor. Ahrâr eş-Şam genellikle Suriye ordusuyla sıcak silahlı çatışmalara girmek yerine, bombalı araç saldırılarını ya da yola yerleştirilen bombaların, yönetime ait askerî ya da sivil araçların geçişi sırasında patlatılması şeklinde gerçekleştirilen eylemleri tercih ediyor. Ahrâr eş-Şam savaşçılarının çoğunluğu, Özgür Suriye Ordusu'na bağlı olanların aksine, tıpkı Nusra Cephesi militanları gibi kameralar karşısına yüzlerini kapatarak çıkıyorlar.

Saha araştırmalarımız sırasında cihadcılardan edindiğimiz bilgiye göre, Ahrâr eş-Şam'ı Nusra Cephesi'nden ayıran en önemli fark, Ahrâr eş-Şam'da eylemlerin biat doğrultusunda gerçekleştirilmemesi. Ahrâr eş-Şam'da "biat"ın yerine "anlaşma"nın olduğu bilgisini veren Suriyeli bir cihadcı kaynağımız, Ahrâr eş-Şam'da söz gelimi, güvenlik güçlerine yönelik bir eylem gerçekleştirilecekse, eylemi yapanlar ile planlayanların eylem hakkında anlaşma yaptığını nakletti. Yine aynı kaynakların aktardığına göre, Ahrâr eş-Şam'ı Nusra Cephesi'nden ayıran bir diğer fark ise Nusra Cephesi'nin Şam'da olduğu gibi sivillerin de zarar gördüğü bombalı saldırıların aksine Ahrâr eş-Şam'ın sadece askerî noktaları hedef alan saldırılar gerçekleştirmesidir.

Ahrâr eş-Şam Tugayı'nın Kuzey Bölge Emiri ve Suriye İslâmî Cephesi Sözcüsü Ebû Abdurrahman Muhammed Talal, el-Hıvar televizyonuna yaptığı açıklamasında, Ahrâr eş-Şam Tugayı'nın "Suriye devriminin başlangıcında" kurulduğunu söyledi. Ahrâr eş-Şam Tugayı'nın hedefinin Suriye yönetimini devirmek ve insanlar arasında adaleti ikamet etmek olduğunu ifade eden Ebû Abdurrahman, İdlib başta olmak üzere Suriye'nin tamamında birliklerinin olduğunu kaydetti.

Ebû Abdurrahman, Ekim 2012'de yaptığı açıklamasında, Ahrâr eş-Şam'daki Suriyeli olmayan Arap cihadcıların oranının yüzde 2, ülke genelinde ise bu oranın yüzde 10 olduğunu söyledi.[382] Ahrâr eş-Şam Tugayı'nın Körfez ülkelerindeki Selefî cemaatler tarafından finansa edildiği, Kuveytli Selefî vaiz Şeyh Haccac Acemî'nin finansörlerden birisi olduğu biliniyor.[383]

---

[382] Youtube. 18 Ekim 2012 لقاء خاص مع آمر منطقة الشمال في كتائب أحرار الشام www.youtube.com/watch?v=daYaLPmXiaU

[383] Es-Sekine. 24 Ekim 2012 جماعات مسلحة في سوريا www.assakina.com/center/parties/18883.html

Gazeteci Lund'a göre, grup kendisini "bağımsız" olarak tanımlamakta ve kendisinin "hiçbir parti ya da grubun uzantısı olmadığını" söylemektedir. Açıkça İslâmcı olduğunu söyleyen bu grup, cihadcı bir retorik benimsemekte ve "adaletli bir İslâmî yönetim" kurma mücadelesi verdiğini deklare etmektedir.[384] Bununla birlikte Ahrâr eş-Şam'ın propagandası bazı millî unsurları da kullanmakta ve Selefî-cihadî söylemle bütünüyle benzerlik göstermemektedir. Ahrâr eş-Şam Tugayları, Suriyeli olmayan gönüllüleri saflarına kabul etmekle birlikte, Nusra Cephesi gibi uluslar arası Selefî-cihadcı toplulukla güçlü bağlara sahip görünmemektedir. İdlib ve Halep'te savaşan yabancı savaşçıların çoğunun, Ahrâr eş-Şam üyeleri olduğu söylenmektedir.[385]

Ağustos 2012'de Ahrâr eş-Şam'a bağlı bir grubun, ele geçirdiği dört rejim yanlısı askeri yargısız infaz etmesinin görüntüleri bütün dünya haberlerinde manşet olmuş ve bu görüntüler, Suriye silahlı muhalefet hareketine yönelik eleştirilere yol açmıştır. Bu infazı gerçekleştiren örgütün sorumluluğuna ilişkin birkaç görgü tanığı bulunmaktadır.[386]

Fecru'l-İslâm Hareketi

Ahrâr eş-Şam Hareketi'ndeki diğer bir cihadcı oluşum ise 19 Nisan 2012'de Halep'te kurulan Fecru'l-İslâm Hareketi'dir. Türkiyeli bir grup cihadcının da içinde bulunduğu[387] Fecru'l-İslâm Hareketi, özellikle de Haziran 2012'den sonra Halep şehrinde Suriye ordusuna karşı etkili eylemler düzenlemiştir.

---

384 The official Ahrar el-Sham Brigades page on Facebook, Ketaib Ahrâr eş-Şam'ın resmi facebook sayfası, www.facebook.com/K.AhrarAlsham/info

385 Erika Solomon, "Insight: Syria rebels see future fight with foreign radicals", (İçerde: Suriyeli isyancılar yabancı radikallerle birlikte savaşmanın geleceğini görüyor) Reuters, 8 Ağustos 2012. www.reuters.com/article/2012/08/08/us-syria-crisis-insight-idUSBRE8770BK20120808.

386 "Kataeb Ahrar el-Sham || Katibat el-Shahba || halab", hakkında bir açıklama ve video, 31 Temmuz 2012, https://www.facebook.com/K.AhrarAlsham/posts/266959640071132. Öldürülen tutukluların Berri ailesinden olduğu iddia edildi. Bu ailenin fertleri Suriye istihbarat aygıtıyla sürekli yakın ilişki halinde olmuştur; aile ayrıca Halep'te yer altı dünyasında ciddi bir şöhrete sahiptir. Ayaklanma sırasında, Sünnî olan Berri aşiretinin bazı üyeleri, devlet destekli sivil çeteleri (Muhalefet literatüründe Şebbiha güçlerini) Halep'teki ayaklanmaları bastırmak üzere organize etmekteydi.

387 Youtube. 6 Temmuz 2012 معسكر الفجر للإعداد المادي والإيماني || حركة الفجر www.youtube.com/watch?v=hC_p--mE6Lk

Girdiği çatışmalarda onlarca savaşçısını kayıp veren[388] Fecru'l-İslâm Hareketi, yaklaşık yirmi farklı silahlı grubun bir araya gelmesiyle oluşturuldu. Fecr el-İslâm, cihadcı liderlerden Şeyh Ebû Basir et-Tartusî tarafından da desteklenmektedir.[389] Fecru'l-İslâm Hareketi, kuruluş bildirgesinde, temel hedefinin Suriye'de İslâm devleti kurmak olduğunu açıklamıştı.

El-Hak Tugayı

Suriye'deki muhalif askerî örgütler içerisindeki aşırılardan birisi olarak kabul edilmektedir.[390] Humus'taki birçok farklı silahlı örgütün bileşeni olan el-Hak Tugayı, 11 Ağustos 2012'de Şeyh Ebû Ratib liderliğinde kuruldu. Sözcülüğünü Şeyh Raid el-Corî yapmaktadır.[391]

Beyaz zemin üzerine siyah renkli kelime-i tevhid yazısından oluşan bir bayrağı kullanan el-Hak Tugayı, silahlı çatışmaların yanı sıra zaman zaman yol kenarlarına yerleştirdiği bombalarla Suriye güvenlik güçlerine karşı operasyonlar düzenledi.[392] Bazı kaynaklara göre el-Hak Tugayı'na önderlik eden Abdurrahman Suveys olup, Selefî cihadcı gruplara mensup olduğu için on iki yıl Suriye hapishanelerinde tutuklu kaldı. Suveys, Suriye'deki ayaklanmanın ilk dönemlerinde serbest bırakıldı.[393]

3- SURİYE İSLÂMÎ KURTULUŞ CEPHESİ[394]

Suriye İslâmî Kurtuluş Cephesi, el-Kaide'yle anlaşmazlık yaşayan cihadcılar arasındaki koordinasyonun sağlanabilmesi için Sukur eş-Şam lideri Ebû İsâ'nın önderliğinde kuruldu. Örgütün sözcülüğünü, Londra'da yaşayan Ma-

---

388 Youtube. 31 Ocak 2013 إصدار شهداء حركة الفجر الإسلامية www.youtube.com/watch?v=SiFaDd_KAlg

389 Youtube. 8Ağustos 2012 لقاء مع الشيخ أبي بصير الطرطوسي في عمق الأراضي السورية www.youtube.com/watch?v=uJfBkUgkSU8

390 Es-Sekine. 24 Ekim 2012 جماعات مسلحة في سوريا www.assakina.com/center/parties/18883.html

391 El-Merkezi'l-İlami Lid'am Suvvar Humus. 11 Ağustos 2012 http://homsrevolution.org/2012/08/11/%D8%AA%D8%B4%D9%83%D9%8A%D9%84-%D9%84%D9%88%D8%A7%D8%A1-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D9%82-%D9%81%D9%8A-%D8%AD%D9%85%D8%B5/

392 Youtube. 6 Kasım 2012 لواء الحق - تفجير موكب شبيحة في ريف حمص الشمالي www.youtube.com/watch?v=zDgQiyHWqao

393 Es-Sekine. 24 Ekim 2012 جماعات مسلحة في سوريا www.assakina.com/center/parties/18883.html

394 Suriye İslami Kurtuluş Cephesi resmi web sitesi. http://syrialiberationfront.com/ar

zin Şeyhanî yapmaktadır.[395] İslâmî Kurtuluş Cephesi'nin ilanı, Özgür Suriye Ordusu tabelası altında Suriye ordusuna karşı silahlı mücadeleye giren Suriyeli cihadcıların, artık bu tabelaya ihtiyaçlarının kalmadığı kanaatine vardıklarının göstergesi oldu.

Sukur eş-Şam lideri Ebü İsâ, 12 Eylül 2012 tarihinde yaptığı açıklamada, Suriye Kurtuluş Cephesi'nin Sukur eş-Şam Tugayı (İdlib-Hama), Ensar el-İslâm Topluluğu (Şam), el-Faruk Tugayı (Humus), Amr bin el-Âs Tugayı (Halep), Davud Tugayı, el-Fetih Tugayı, el-Furkan Tugayı, en-Nasr Tugayı gibi örgütlerden oluştuğunu ifade etmişti.[396]

Suriye Kurtuluş Cephesi, 27 Aralık 2012'den sonra adını Suriye İslâmî Kurtuluş Cephesi olarak değiştirirken Şam'daki İslâm Tugayı da bu cepheye dahil olduğunu açıkladı. İslâm Tugayı'nın ardından 10 Ocak 2013'te ise Halep'teki Tevhid Tugayı, İslâmî Kurtuluş Cephesi'ne katıldığını bildirdi. Tevhid Tugayı'ndan ayrılan bir grup Suriyelinin kurduğu Emr-i bi'l-Ma'ruf Kurulu ise 2 Şubat'ta İslâmî Kurtuluş Cephesi'ne katıldığını açıkladı.[397]

Referansının İslâm şeriatı olduğunu ilan eden İslâmî Kurtuluş Cephesi, cephe hakkında haber yapan TV kanallarının kayıtlarını kendi web sayfalarında yayımladığı zaman, kadın spikerlerin görüntülerini belirsizleştirmesi, cephenin sahip olduğu fikrî arka planı göstermektedir.[398] Cephe, Suriye'deki krizin siyasî yolla çözümüne karşı çıkarak, askerî çözümün tek seçenek olduğunu savundu. Cephe'nin Yürütme Müdürü Muhammed Alluş, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in yaptığı diyalog çağrısından sonra gündeme gelen siyasî çözüm tartışmalara, "devrimci yol tek seçenektir" diyerek tepki gösterdi.[399]

Sukur eş-Şam Tugayı (Şam Kartalları)

Livau Sukur eş-Şam (Şam Müfrezeleri), Kuzey Suriye'deki en güçlü isyancı gruptur. Eylül 2011'de Sarca'nın köyü olan Cebel-i Zaviye'de kurulan

---

395 Youtube. 12 Eylül 2012 الجزيرة | | مازن شيخاني المتحدث بأسم جبهة تحرير سورية www.youtube.com/watch?v=1sMml7NI39U

396 YDH. 2 Aralık 2012 Sukur eş-Şam Komutanı Hatay'da www.ydh.com.tr/HD11109_sukurus--sam-komutani-hatayda.html

397 Suriye İslamî Kurtuluş Cephesi resmi web sitesi. http://syrialiberationfront.com/ar/page/239.html

398 Youtube. 23 Ocak 2013 جبهة تحرير سورية الإسلامية لقاء قناة الآن مع قائد ألوية صقور الشام أحمد عيسى الشيخ حول قيام روسيا بإجلاء رعاياها من سوريا www.youtube.com/watch?v=K3JLoz-tpP0

399 Sooryoon. 18 Nisan 2013 www.sooryoon.net/archives/70183

örgüt, İdlib ve Hama'nın kuzeybatı vilayetlerinde yaygın bir gruptur. Bu son derece stratejik bölge, Türkiye sınırına yakın olup hem Şam-Halep otoban yolu hem de kuzey sahil yoluna giden iç otobanla etrafı çevrilmiştir.

Sukur eş-Şam'ın komutanı Ahmed Zekeriyya eş-Şeyh Ebû İsâ, 1972 yılında İdlib'in Cebel-i Zaviye beldesine bağlı Sarca köyünde dünyaya geldi. Ebû İsâ, örgütü halen Sarca'dan yönetmektedir.

Uzun bir süre Irak'taki Selefî cihadcılarla birlikte savaşan eş-Şeyh Ebû İsâ, Suriye'ye dönüşü sırasında tutuklandı. 2004 yılından beri Saydanaya Hapishanesi'nde tutuklu bulunan eş-Şeyh, Suriye'deki isyan sürecinde serbest bırakıldı.

Ailesi, rejimle mücadele konusunda uzun bir geçmişe sahiptir. Babası, 1980 ayaklanmasına iştirâk ettiği için Hafız Esed rejimi tarafından ortadan kaldırılmıştır[400]

Nisan ayında Suriye ordusunun düzenlediği operasyonda 16 yaşındaki oğlu İsâ ve amcasının oğlu Mus'ab'ı kaybeden eş-Şeyh, zaman zaman Cebel-i Zaviye'deki bir camide cuma hutbesi okuyordu. Eş-Şeyh'in Ali, Abbas ve Davud isimli üç kardeşi de ayaklanma süresinde güvenlik güçleri tarafından öldürülmüştü. 14 Ağustos 2011'de öldürülen Ebû İsâ'nın kardeşi Abbas, Sukur eş-Şam'ın kurucuları arasında yer alıyordu.[401]

Sukur eş-Şam Tugayı, İdlib genelinde Suriye ordusunu hedef alan intihar saldırıları gerçekleştirdi. 16 Mayıs'ta İdlib'de, minibüs kullanan bir kişinin askerî kontrol noktasına geldikten sonra aracını havaya uçurması, Sukur eş-Şam'ın gerçekleştirdiği eylemlerden sadece bir tanesi. Sukur eş-Şam, Suriye ordusuyla direkt çatışmaya girmek yerine, yollara yerleştirdiği bombaları, hükümete bağlı sivil ya da askerî araçların geçişi sırasında patlatma eylemleri gerçekleştirmeyi tercih ediyor.

Cebel-i Zaviye başta olmak üzere İdlib genelinde Suriye ordusuna karşı operasyonlar düzenleyen Sukur eş-Şam'ın 6 bin savaşçısının olduğu iddia ediliyor. İdlib ve Hama'da etkin olan Suruku'ş-Şam, 50'ye yakın farklı birliğin birleşmesinden oluşmaktadır.[402]

---

[400] Ahmed İsâ eş-Şeyh'in aile tarihi hakkında bilgi, Şeyh ailesinden izin almış bir arkadaşından alınan bir muhalif kaynak. Ayrıca bkz. "Sukur eş-Şam Şehitleri", Sukur eş-Şam web sitesi. www.shamfalcons.net/ar/page/our-martyrs.php

[401] Sukur eş-Şam resmi web sitesi. www.shamfalcons.net/ar/page/martyrdom-abbas-alshaykh.php

[402] www.shamfalcons.net/ar/page/about-sham-falcons.php

Sukur eş-Şam'ın merkezi İdlib olmakla birlikte İdlib dışında da birlikleri bulunuyor. Sukur eş-Şam'a bağlı olarak Halep'te Şuheda Birliği, Şam'da Ammar bin Yasir Birliği bulunuyor. İdlib'deki el-Hanse Birliği'ne Albay Beşşar el-Hatib, el-Muhacirîn ve'l-Ensar Birliği'ne ise Yarbay Mustafa Süleyman komuta ediyor.

Grubun resmî web sitesi, birliklerin adlarını komutanlarının adlarıyla birlikte şu şekliyle ele almaktadır: Davud Tugayları (Hassan Abbud), Muhammed el-Half Tugayları (Muhammed el Half), Zikar Tugayları (Abdülaziz Ebû Vissam), Muhammed el-Abdullah Tugayları (Nidal el-Hac Ali), Hansa Tugayları (Ali Ebû Şeyma), El-Muhacirîn ve'l-Ensar Tugayları (Esed Ebû Mus'ab), Ebu'l-Fadl el-Abbas Tugayları (Zekeriyya Ebû Yahya), Ensar el-Hak Tugayları (Raşid Ebû Abduh)[403]

Sukur eş-Şam lideri Ebû İsâ, yaptığı bir açıklamasında, kendi saflarında Suriye ordusundan ayrılan subay ve askerlerin de olduğunu söyledi. Sukur eş-Şam'ın ÖSO'nun bir parçası olduğunu belirtmekle birlikte, Türkiye'deki kamplarda yaşayanları tanımadıklarını söyledi.[404]

Özgür Suriye Ordusu ismini kullanmasına rağmen bağımsız hareket etmeyi tercih eden Sukur eş-Şam'ın, Ulusal Koalisyon kurulmadan önce İstanbul'da kurulan Ulusal Konsey'le de mesafeli olduğu görüldü. Nitekim örgütün lideri Ebû İsâ, Ulusal Konsey'i tanımakla birlikte kararlarının kendileri açısından bağlayıcılığının olmadığını; alanda oldukları için kendi kararlarını kendilerinin vereceklerini söyledi.[405]

Örgütün dış bağlantılarının da güçlü olduğu görülüyordu; nitekim Bahreynli milletvekili Abdulhalim Murad başkanlığındaki Bahreyn heyeti, Ağustos 2012'de İdlib'e giderek, Sukur eş-Şam'ın Komutanı Ahmed İsâ eş-Şeyh'le görüştü ve eş-Şeyh'e desteğini ilan etti.[406] Sukur eş-Şam Tugayı'nın lideri Ahmed eş-Şeyh Ebû İsâ, Kasım 2012'de Hatay'a gelmişti. Ebû İsâ'nın Hatay'a ne amaçla geldiği ve kimlerle görüştüğü bilinmezken, Hatay'dan el-Cezîre televizyonuna açıklamalarda bulundu.

---

[403] Sukuru'ş Şam web sitesi, www.shamfalcons.net/ar/page/staff.php. Bu liste güncellenmiş görünmüyor, diğer bilgiler, daha büyük Tugaylar kapsamında listelenebilir olmasına rağmen yerel alt grupların daha geniş bir altyapıya sahip olduğunu göstermektedir.

[404] Sukuru'ş Şam web sitesi. www.shamfalcons.net/ar/page/interview-abuissa.php

[405] Sukuru'ş Şam web sitesi . www.shamfalcons.net/ar/page/interview-abuissa.php

[406] Youtube. 27 Mayıs 2012 لكن الحقيقة أن هناك ثورة في البحرين لكن دون أن يشعر بها الجيران. www.youtube.com/watch?v=aJj4PIi-qSE&feature=related , www.youtube.com/watch?v=XXZbMJg9Eww&feature=relmfu

Gazeteci Aron Lund'a göre Ebû İsâ, Müslüman Kardeşler Hareketi'ni nazikçe eleştirmektedir.[407] Onun Müslüman Kardeşler üyelerinden destek aldığı ileri sürülmektedir.[408] Sukur eş-Şam web sitesi, Selefî din alimi Muhammed Sürur Zeynelabidin'in destekçileri tarafından kurulan bir organizasyon olan Bilad-ı Şam İslâmî Komitesi'ne de link vermektedir ki bu yardım derneği aynı zamanda grubu finanse eden bir başka kaynaktır.[409]

Sukur eş-Şam'ın sivillere ve esirlere yönelik tutumu bakımından Nusra Cephesi gibi cihadcı gruplardan farklı düşündüğü görülüyordu. Nitekim el-Cezîre televizyonunun sorduğu bir soru üzerine, esirlerin öldürülmesini kınayan örgütün lideri Ebû İsâ, "Esirlerin idam edilmesi, ferdî olarak işlenmiş suçlardır. Biz, bu tür eylemleri yapmadık ve yapmayacağız. Bu eylemler ferdîdir, tüm örgütlere mal edilemez. Biz, zulme maruz kalırken zulmedemeyiz" diye konuştu.

İdeolojik olarak grup, açıkça İslâmcıdır. Dinsel söylemini yaymak için yaptığı propagandada intihar savaşçılarını kullanmaktadır.[410] Ebû İsâ açıkça İslâm devleti kurmaya çalıştığını ilan etmektedir.[411] Halen Sukur eş-Şam birlikleri, uluslar arası Selefî cihadcı hareketle tam olarak özdeşleşmemektedir. Açık propagandasında birlikler, göstericileri korumak ve rejimi devirmek gibi amaçlarına vurgu yapmakta ve büyük ölçüde ideolojik olarak Selefî cihadcı grupların ideolojisine yabancı olan milliyetçi temaları kullanmaktadır. Laikliğe karşı hiçbir hoşgörü göstermeyen Ebû İsâ, azınlıklara karşı intikamcı bir tonla yaptığı hitabında, rejimi yıkma yönündeki amacını yerine

---

[407] "YouTube bayan qaid squour el-sham fi ta'ariat shabbihat el-ikhwan" (Sukuru'ş Şam lideri, Şebbiha'yı ifşa ediyor), suriyedirenisi tarafından yotube'a eklenen video, 19 Ağustos, 2012. www.youtube.com/watch?v=NnIcpHh8Lrl

[408] Suriye muhalefeti önde gelen isimlerinden İdlib'le sıkı bağlantılara sahip adının açıklanmasını istemeyen bir isimle röportaj.

[409] Bilad-ı Şam İslamî Meclis websitesi, www.islamicsham.org. Çok iyi bilgilere sahip muhalif gazeteci Malik el Abduh'a, bu meclis hakkında verdiği bilgilerden ve Suriye'deki İslamcı hareket üzerine yaptığı değerli yorumlardan dolayı kendisine özellikle teşekkür etmek isterim.

[410] Örnek olarak: "Livau Sukur eş-Şam Davud Tugayları (İdlib'de başarılı bir şehadet eylemi), Youtube video uploaded by strangeeng, May 17, 2012, www.youtube.com/watch?v=gCin7eRon48

[411] "Syria's rebels. Who will come out on top?", (Suriye ayaklanıyor, Başa kim gelecek?) The Economist, August 11, 2012, www.economist.com/node/21560296

getirmek için Alevîler de dahil her türlü mezhep ya da hareketle ittifak edebileceğini ifade etmektedir.[412]

Sukur eş-Şam birliklerine ilişkin en güzel tanım, küresel Selefî-cihadcı hareketin bir parçası değil, yerel bir İslâmî militan grup olduğu yönündedir. Suriyeli bir kaynağın da belirttiği gibi "Sukur eş-Şam, belki Selefî değildir; ama onların kılığına girmiştir."[413]

İslâm Tugayı (Şam)[414]

5 Haziran 2012'de Medine'deki İslâm Üniversitesi mezunlarından Şeyh Zehran Alluş tarafından Şam'ın dış semtlerinden Guta ve Duma'da kuruldu. Örgütün sözcülüğü Yüzbaşı İslâm Alluş tarafından yapılmaktadır.

Zehran Alluş, 1970 yılında Duma'da doğdu. Şeyh Abdullah Alluş'un oğlu olan Zehran, Şam Üniversitesi İslâm Hukuku Fakültesi'nde başladığı üniversite eğitimine, Medine'deki İslâm Üniversitesi İslâmî Araştırmalar ve Hadis Fakültesi'nde devam etti. Sonrasında Şam Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimine başladı.

1987'den 2009'a kadar emniyet güçleri tarafından aranan Alluş, 2009 yılında tutuklanarak askerî Saydnaya Hapishanesi'ne gönderildi. 22 Haziran 2011'de Suriye yönetimi tarafından serbest bırakıldı. Serbest bırakılmasından sonra yönetime karşı mücadele edecek askerî örgütünü kurmak için çalıştı. Seriyye olarak adlandırdığı ilk örgütlenmesi kısa bir süre sonra tugay olurken, Eylül 2013'te ise "İslâm Ordusu" adını aldı.[415]

Şam kırsalında bulunan ve eskiden en meşhur tarım bölgesi olan Guta'da aktiftir. Ancak bölge artık bu özelliğini kaybetmiş ve düşük gelirli bir banliyöye dönüşmüştür. İdeolojik olarak Selefî çizgiye bağlı örgüt, bir şeriat komisyonu kurmuştur.[416] Kendisini bağımsız bir "cihadcı askerî fraksiyon" olarak tanımlamaktadır.[417]

---

[412] Ebu İsâ ile yapılan ve Sukur eş-Şam'ın resmi sitesinde yer alan röportaj, www.shamfalcons.net/ar/page/interview-abuissa.php, pek de güvenilemeyecek bir İngilizce çeviriyle birlikte, bu linkte bulunabilir: www.shamfalcons.net/en/page/interview-abuissa.php

[413] İdlib kentiyle sıkı bağlantılara sahip isminin açıklanmasını istemeyen Suriyeli muhalif isimlerden biriyle röportaj.

[414] www.lewaa-aleslam.com/

[415] El-Hayat. 30 Eylül 2013 توحد ٣٤ تنظيماً عسكرياً باسم «جيش الإسلام» وانتخاب علوش زعيماً http://alhayat.com/Details/556978

[416] Livau'l-İslam Şeriat Komisyonu, www.facebook.com/is.br.gr.Sharia.

[417] Livau'l-İslam Facebook sayfası, www.facebook.com/IslamicBrigade/info.

Bu örgüt, gerilla tipi vur-kaç taktikleriyle hükümet merkezlerine yönelik bombalı saldırılarda bulunmaktadır.[418] 18 Temmuz 2012'de Suriyeli üst düzey güvenlik yetkililerinin öldürüldüğü Ulusal Güvenlik Merkezi'ni hedef alan bombalı saldırının sorumluluğunu üstlenen İslâm Tugayları, Ağustos 2012'de Şam'daki Ensar el-İslâm Topluluğu'na katıldığını açıkladı.[419]

Ağustos 2012'de Şam'da yedi farklı isyancı ÖSO grubu, Şam ve civarındaki bölgelerde en geniş isyancı koalisyonunu kurmak üzere "Ensar el-İslâm fî Kalbi'ş-Şam" grubu güçlerine katıldı. Bu gruplar şunlardır: İslâm Tugayı, Sahabe Tugayları, Furkan Tugayları, Ahfad er-Resul Tugayları, Der' eş-Şam Tugayları, el-Habib Mustafa Tugayları, Hamza bin Abdülmuttalib Tugayları.[420] Koalisyon üyesi örgütlerin İslâmcı eğilimler taşıdığı görülmektedir. Bu gruplar içerisinde en iyi bilineni, ve aynı zamanda ideolojik olarak en ekstrem olanı İslâm Tugayı'dır.

Suriye Başbakanı Riyad Hicab'ın, yönetimden ayrıldığını ilan ederek Ürdün'e kaçmasının sağlanması, Ensar el-İslâm'ın bir operasyonudur.[421] Ensar el-İslâm Tugayları genellikle ÖSO'nun bir parçası olarak sunulmuştur.[422] ÖSO, örgütün kuruluş deklarasyonunda zikredilmemiştir; ancak üye grupların çoğu, kuruluşları sırasında ÖSO'yla birlikte çalışacaklarını ifade etmiş ve ayaklanmalar sırasında kendilerine ÖSO grupları olarak atıfta bulunulmuştur.

Sahabe Tugayları, Habib el-Mustafa Tugayları ve Dera el-İslâm Tugayları da dahil olmak üzere bütün bu gruplar, Ensar el-İslâm Tugayları'nın oluşumundan sonra kendilerini ÖSO'nun bir parçası olarak sunmuşlardır. İslâm Tugayı, Temmuz 2012'de kendisini ÖSO'nun bir parçası olarak tanımlamıştır.[423]

---

[418] Statement No. 1 of the Islam Division (Livau'l İslam'ın 1 no'lu açıklaması) Genel Komutan, www.lewaa-aleslam.com/statements/statement1.pdf

[419] El-Hayat. 18 Temmuz 2012 جماعة لواء الإسلام السورية تعلن مسؤوليتها عن تفجير مبنى الأمن القومي في دمشق http://alhayat.com/Details/419445

[420] "tajammou' ansar el-islam bayan" (Ensaru'l İslam'ın açıklaması) YouTube video uploaded by Martyrs12, August 17, 2012, www.youtube.com/watch?v=oPaNqfzG-8o; the Ansar el-Islam Gathering on Facebook, www.facebook.com/Ansar.islam.muster. Elin Hagerlid'e, bu grup ve Suriye'de faaliyet gösteren diğer muhalif gruplara hakkında verdiği son derece kıymetli bilgiler için en içten teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum.

[421] "tajammou' ansar el-islam taqrir rai' 'ala el-'arabia" (Ensar el-İslam Grubu el Arabiya kanalındaki çok güzel bir haber) YouTube video uploaded by Martyrs12, August 21, 2012, www.youtube.com/watch?v=kYeXgo_yYz8.

[422] *A.g.a.*.

[423] Statement No. 1 of the Islam Division (Liva' el-İslam'ın 1 no'lu açıklaması) Genel Komutan, www.lewaa-aleslam.com/statements/statement1.pdf

İslâm Tugayı, 2012 yılının son aylarında, Başta el-Guta olmak üzere Şam'ın dış semtlerindeki birçok askerî üssü ele geçirdi. Sukur eş-Şam ve Ahrâr eş-Şam kadar olmasa da zaman zaman yol kenarlarına yerleştirdiği bombalarla, Suriye ordu birliklerini hedef aldı.

8 Aralık'ta Antalya'da kurulan Ortak Askerî Komuta Konseyi'ne katılan İslâm Tugayı, 27 Aralık 2012'de İslâmî Kurtuluş Cephesi'ne katıldı.[424]

İslâm Tugayı'nın 7 bin ile 10 bin arasında savaşçısının olduğu tahmin ediliyor.

4- DİĞERLERİ

Libyalı Cihatçılar

Ümmet Tugayı (Liva' el-Umme)

Libyalı cihadcıların Suriye'ye gelişi, Muammer Kaddafî'nin 20 Ekim 2011'de öldürülmesinden hemen sonraya tekabül ediyor.[425] İspanya'da yayımlanan ABC gazetesine göre 22 Aralık'ta İdlib'e bağlı Cebel-i Zaviye'de, aralarında Mehdi el-Haratî'nin de bulunduğu Libyalı üç komutanla görüştüğünü yazdı.

Libyalıların Suriye'deki savaşa katılması, Suriye Ulusal Konsey Başkanı Burhan Galyun'la Libya Geçici Konsey Başkanı Mustafa Abdulcelil arasında Aralık 2011'de varılan anlaşma sonrasında başladı. *Daily Telegraph* gazetesinin iddiasına göre Galyun, Abdulcelil'den silah ve savaşçı desteği isterken, anlaşmanın hayata geçirilmesi için el-Haratî görevlendirildi.[426]

Geçici Konsey Başkanı Mustafa Abdulcelil'in "Suriyeli devrimcilere" destek olunacağı sözünden sonra Libyalı gönüllüler için kapılar açıldı. Libya medyasının bildirdiğine göre yaklaşık 600 gönüllü, Türkiye üzerinden Suriye'ye girerek, Özgür Suriye Ordusu çatısında altında Suriye ordusuna karşı savaşa katıldı.[427]

---

[424] Ahbar es-Savretu's-Suriye. 2 Ocak 2013 انضمام لواء الإسلام العامل في ريف دمشق الى جبهة تحرير سوريا الأسلامية www.syrrevnews.com/archives/49203

[425] Reuters. 20 Ekim 2011 القذافي اعتقل وهو يختبيء مثل «جرذ» ولقطات فيديو تبين محله وقتله http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE79J1NN20111020

[426] Quryna el-Cedide. 9 Mart 2012. خطيب مسجد يؤكد وصول العشرات من ثوار بنغازي إلى سوريا www.qurynanew.com/30255

[427] Quryna el-Cedide. 28 Kasım 2011 ٠٠٦ ثائر ليبي ينضمون إلى الجيش السوري الحر www.qurynanew.com/22026

Rusya Federasyonu Savunma Bakanlığı merkezî yayın organı *Krasnaya Zvezda*'ya göre 700'den fazla Libyalı savaşçı, Suriye'ye girerek savaşa katılmak için sıfır saati ilanını bekliyordu. Selim el-Alvanî kod adıyla Türkiye'ye giren Libyalı devrimcilerin lideri Abdulhakim Belhac, Libya kanadından yürütülen Suriye operasyonuna bizzat komuta ediyordu.[428]

Mehdi el-Haratî ise 6 Ocak 2012'de el-Hakika gazetesine yaptığı açıklamasında, Suriye'ye 600 Libyalı savaşçının girdiği iddialarını yalanlamakla birlikte "Suriye'ye ben ve beraberimdeki iki kişi gizlice girdik. Suriyeli devrimcilere destek olmak için girdik; fakat nereye girdiğimi söyleyemem" diye konuştu.[429]

Libyalı savaşçılar, Şubat 2012'de Humus'a bağlı Baba Amr'da yaşanan çatışmalara katılmıştı. Çatışmalarda üç Libyalı militan, Suriye ordusunun düzenlediği operasyonda öldürüldü.[430]

9 Mart 2012'de Bingazi'deki Cerir Camii imamı İmad ed-Dersî, başta Bingazi olmak üzere Libya'nın doğusundaki devrimcilerin Suriye'ye giderek savaşa katıldıklarını açıkladı.[431] Libya Dışişleri Bakanı Aşur bin Hayal, 16 Mart 2012'de yaptığı açıklamasında Libyalı savaşçıların Suriye'de bulunduğunu doğruladı.[432] Video paylaşım sitesi Youtube'da 29 Mart 2012'de yayımlanan bir videoda üç Libyalı genç, Suriye'ye savaşmak için geldiklerini itiraf etmişti.[433]

Mehdi el-Haratî: Uluslar arası bir meçhul

Türkiye üzerinden İdlib'e giren Libyalı cihadcılar, Suriye ordusunu hedef alan saldırılar düzenlediler; Suriyelilere askerî eğitim verdiler. İdlib

---

[428] El-Yovm es-Sabi. 28 Kasım 2011 600 ثائر ليبي ينضمون إلى الجيش السوري الحر www3.youm7.com/News.asp?NewsID=542654&SecID=88&IssueID=27, Rusya el-Yovm. 29 Kasım 2011 وصول مقاتلين ليبيين لدعم المعارضة السورية http://arabic.rt.com/news_all_news/news/572823

[429] Quryna el-Cedide. 6 Ocak 2012 الحاراتي: عبدالجليل رمز أجمع عليه الليبيين www.qurynanew.com/26329

[430] Quryna el-Cedide. 9 Mart 2012 خطيب مسجد يؤكد وصول العشرات من ثوار بنغازي إلى سوريا www.qurynanew.com/30255

[431] Quryna el-Cedide. 9 Mart 2012 www.qurynanew.com/30255

[432] Quryna el-Cedide. 16 Mart 2012 بن خيال يعترف بوجود مقاتلين ليبيين في سوريا بشكل غير رسمي www.qurynanew.com/30887

[433] Youtube. 29 Mart 2012 ثوار ليبيا في سوريا - فيديو واضح www.youtube.com/watch?v=_wmxtohf7qw&feature=related

şehrinde etkin olan Liva' el-Umme Tugayı, Libyalı Mehdi el-Haratî öncülüğünde kuruldu. Mehdi el-Haratî, Trablus Askerî Konsey Komutanı Abdulhakim Belhac'ın yardımcısıydı.[434]

Ümmet Tugayı, Kasım 2011'den sonra Suriye'de fiilî olarak operasyonlara başlamış olsa da 15 Haziran 2012'de resmen ilan edildi. El-Haratî'ye göre Suriyeli militanların el-Haratî'den yardım istemesinden sonra, Suriye'ye giderek mücadeleye katıldı. Liva' el-Umme'de 6 bin silahlı militanın olduğu, bunların yüzde 90'ının Suriyelilerden oluştuğu öne sürüldü.[435] Bununla birlikte Suriyeli olmayan gönüllüler, örgütün özünü oluşturmaktadır.

Gazeteci Lund'a göre 6 bin rakamı gerçeği yansıtmazken, Ümmet Tugayı, büyük ölçüde yabancı savaşçılardan oluşan bir grup olması nedeniyle büyük bir şöhret kazanmıştır. En çok Türkiye sınırı yakınlarındaki İdlib'de aktif olup Humus'ta ve diğer bölgelerde alt birimleri bulunmaktadır. Ayrıca Halep'te de savaşmıştır.[436]

"Uluslar arası topluma borcumuzu ödüyoruz"

28 Temmuz 2012'de CNN'e konuşan Haratî, "Trablus Tugayı, Libya'da başarılı işler gerçekleştirdikten sonra uluslar arası toplumun bize yardım ettiği gibi biz de başkalarına yardım etmeye karar verdik" dedi.[437] CNN, haberinde Suriye'ye giden militanların sayısının otuz olduğunu yazdı.[438] Suriyeli gazeteci Muhammed Galib'e göre el-Haratî, Trablus'un kurtarılmasından çok kısa bir süre sonra Suriye'ye geçerek Liva' el-Umme'yi kurdu.[439]

---

[434] Şarku'l-Avsat. 4 Ekim 2012 الحارثي آمر «لواء الأمة»: ٩٩٪ من المقاتلين معي سوريون http://aawsat.com/details.asp?section=4&article=698238&issueno=12364

[435] El-Medine. 11 Ağustos 2012 أيرلندي - ليبي يدرب لواء "الأمة" السوري www.al-madina.com/node/394875

[436] Mary Fitzgerald, "The Syrian Rebels' Libyan Weapon", (Suriyeli isyancıları Libya kökenli silahları) Foreign Policy, August 9, 2012, www.foreignpolicy.com/articles/2012/08/09/the_syrian_rebels_libyan_weapon

[437] Eş-Şuruk. 28 Temmuz 2012 ثوار ليبيون يقاتلون إلى جانب الجيش السوري الحر www.echoroukonline.com/ara/articles/137103.html , Quryna el-Cedid. 28 Temmuz 2012 الحاراتي: الثوار الليبيين لا يزالوا يتوافدون لمساندة الثوار السوريين www.qurynanew.com/39155

[438] Quryna el-Cedid. 30 Temmuz 2012 بقيادة الحاراتي.. ٠٣ مقاتلًا ليبياً سافروا إلى سوريا للمشاركة في إسقاط الأسد www.qurynanew.com/39311

[439] El-Merkez el-İ'lami es-Surî. 10 Haziran 2012 قائد لواء الأمة المهدي الحاراتي : ((كنت أتجول وسط دمشق ... وسوريا ملتقى جميع الثورات العربية))

El-Haratî, Eylül 2012'de Suriye'den ayrılarak önce Kosova'ya uğradıktan sonra Libya'ya döndü. Mehdi el-Haratî'nin ne amaçla Kosova'ya gittiği konusunda herhangi bir açıklama yapılmazken, Haratî'nin Kosova'ya gidişi Suriyeli muhaliflere Kosova'da askerî eğitim verildiği iddialarını yeniden akıllara getirdi. Rusya'nın Birleşmiş Milletler Daimi Temsilcisi Vitali Çurkin, 15 Mayıs 2012'de BM'de yaptığı konuşmasında, Suriyeli muhaliflere Kosova'da askerî eğitim verildiğini iddia etmişti.

İddialara yanıt veren Kosova Dışişleri Bakanı Enver Hoca "Kosova, Libya ve diğer Arap ülkelerindeki ayaklanmalara ilk destek veren AB ülkelerinden birisidir; çünkü biz de aynı değerler için savaşmıştık. Hükümetimiz, Suriyeli muhaliflere diplomatik destek vermektedir. Fakat Suriyeli muhaliflere Kosova'da askerî eğitim verildiği iddiaları ise asılsızdır" demişti.

İrlanda vatandaşı olan Mehdi el-Haratî, 2011 yılında Libya lideri Muammer el-Kaddafi'ye karşı başlatılan silahlı isyana katılmak için Libya'ya gitmişti. İddiaya göre Libya'da Katarlılar tarafından askerî eğitime tabi tutulan el-Haratî'nin komuta ettiği Trablus Tugayı, başta devlet başkanlığı sarayı olmak üzere Trablus genelindeki çatışmaları koordine etmişti.

Mavi Marmara aktivistleri arasında da yer alan el-Haratî, İsrail'in saldırısı sırasında yaralanmıştı. Saldırı sonrasında Türkiye'de tedavi edilen el-Haratî, hastaneye yaptığı ziyaret sırasında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ı alnından öperken çekilmiş fotoğrafıyla gündeme gelmişti.[440]

Ümmet Tugayı'nın, az miktarda diğer Arap ülkelerinden üyeleri bulunmakla birlikte genelde Mehdi el-Haratî gibi Libya'da Kaddafî rejimine karşı savaşmış Libyalılar bulunmaktadır. Libyalıların çoğu, Katar'dan finansal yardım alan ve Kaddafi'ye karşı savaşmaları için eğitilmiş İslâmcı militan gruplara bağlıdır. İrlanda vatandaşı olan Haratî, CIA'den de yardım alıyor görünmektedir.[441]

Liva' el-Umme, İslâmcı bir gruptur. İlk prensibinin "inanç ve İslâmî yönetim vaadi" olduğunu ifade eder. Ayrıca temel prensipleri arasında "Allah

www.soorya-info.com/2012-06-10-22-58-44/2012-06-10-23-20-38/17352-2012-09-13-11-15-46

[440] YDH. 9 Eylül 2012 Nato'nun Mehdi'si Kosova'da www.ydh.com.tr/HD10688_natonun-suriye-mehdisi-kosovada.html

[441] "Tinker raiders, soldier, spy", (Sunday World, November 7, 2011, www.sundayworld.com/columnists/index.php?aid=9335

yolunda cihad" ve halk tarafından seçilmiş doğru bir İslâmî yönetim kurma mücadelesi veren herkesle işbirliği yapmak da vardır.[442]

Liva' el-Umme herhangi bir devlet desteği olduğunu kabule yanaşmamaktadır; medyada çıkan haberler, bu örgütün çok iyi finanse edildiğini göstermektedir. Libyalı liderlerin ses kayıtlarından yola çıkarak örgütün Katar tarafından ya da daha geniş bir uluslar arası ve yerel güçler koalisyonu tarafından desteklendiği değerlendirilebilir. Militan İslâmcılıkla bağları bulunan ve büyük ölçüde yabancı savaşçılara dayanmakta olan bu örgütün uluslar arası Selefî cihadcı gruplarla bağlantısı saptanamamıştır."[443]

Abdulhakim Belhac-Riyad Esad görüşmesi

Trablus Askerî Konsey Komutanı Abdulhakim Belhac'ın da yardımcısı Mehdi el-Haratî gibi Suriye'deki ayaklanmaya müdahil olduğu öne sürülüyor. *Daily Telegraph* gazetesi, 27 Kasım 2011 tarihli haberinde, Trablus Askerî Konsey Komutanı Abdulhakim Belhac'ın Albay Riyad Esad'la Türkiye'de bir araya geldiğini duyurmuştu. Habere göre görüşme hem İstanbul'da hem de Türkiye'nin Suriye sınırına yakın olan şehirlerinde gerçekleşmişti.

Konuyla alakalı bilgileri Belhac ile çalışan askerî bir yetkiliden aldığını belirten *Daily Telegraph*, yetkilinin, Belhac'ın Türkiye'de Suriyeli Özgür Subaylar Hareketi lideri ile görüşmek üzere Mustafa Abdulcelil tarafından özellikle gönderildiğini vurguladı.

Gazete aynı zamanda gizli operasyonun, Belhac'ın Trablus Havalimanı'nda sahte pasaport kullanması sebebiyle yakalanmasıyla gün yüzüne çıktığını yazdı. Belhac'ın, Libya Geçici Ulusal Konsey Başkanı Abdulcelil'in araya girip, ülkeden ayrılması iznini talep etmesinin ardından çıkış yapmasına izin verildi. Gazetenin yine aynı kaynaktan aldığı bilgilere göre Belhac, Suriye Özgür Subaylar Ordusu komutanı ile askerlerin eğitim verilmesi için Libyalı savaşçıların gönderilmesini konuşmuş ve ona devrim sırasında başkalarından yardım gören Libya'nın da başka ülkelerin bağımsızlığını kazanması için yardımcı olacağını söylemişti.[444]

---

[442] Liva' el-Umme resmi Facebook sayfası, , www.facebook.com/Lewa.Alamah

[443] Liva' el-Umme resmi Facebook sayfası, www.facebook.com/photo.php?fbid=248889078547384&set=pb.234578226645136.0.1345485975

[444] Ruth Sherlock, The Telegraph Leading Libyan Islamist met Free Syrian Army opposition group www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8919057/Leading-Libyan-Islamist-met-Free-Syrian-Army-opposition-group.html , İsrahaber. 28 Kasım 2012 Esed'i devirmek için Türkiye'de gizli toplantı http://israhaber.com/esedi-devirmek-icin-turkiyede-gizli-toplanti-13721-haberi.html

İsyancılara Türkiye üzerinden silah desteği

Libya muhalefeti, Suriyelileri sadece savaşçı ve keskin nişancı desteğiyle[445] değil, aynı zamanda modern silahlarla da destekledi. Muhalif haber sitesi Sooryoon.net, güvenilir kaynaklara dayandırdığı haberinde, Libya ordusunu temsil eden üst rütbede yetkililerin Türkiye'de Türk temsilcilerin de katılımıyla Özgür Suriye Ordusu komutanlarıyla görüşmeler gerçekleştirdiğini belirtti. Üç taraf arasında yapılan anlaşmaya göre, birkaç gün içinde silah ve mühimmat yüklü bir geminin Türkiye limanına göndereceği ve Özgür Suriye Ordusu askerlerinin bu gemiye bindirilecekleri bildirilmiş ve Beşşar Esed yönetimi düşene kadar bu askerî desteğin yanında maddî desteğin de sürdürüleceği ifade edilmişti.[446]

The Times gazetesi ise Eylül 2012'de yayınladığı haberinde, Libya'dan gönderilen silahların Türkiye'ye ulaştığını, silahların Türkiye üzerinden Suriyeli muhaliflere dağıtılacağını söyledi. Kendisini Ebû Muhammed olarak tanıtan ÖSO komutanı, 400 ton silah yüklü konteynırlarda Sam-7 uçaksavar füzesi ve RPG'lerin de bulunduğunu söyledi. Ebû Muhammed, silahların yüzde 80'inin Suriye'ye ulaştırıldığını, Müslüman Kardeşler ile Özgür Suriye Ordusu arasında silahların kime ait olduğu üzerine yaşanan tartışmadan ötürü şimdiye kadar geciktiğini ifade etti.[447]

Ömer Muhtar Tugayı

Ömer Muhtar Tugayı da Libyalıların Suriye'de kurduğu tugaylar arasında yer alıyor. Libya'daki savaş tecrübesinin Suriye'ye taşınmasından ötürü yerel güçlere oranla daha etkin operasyonlar düzenleyen Ömer Muhtar Tugayı'nın çoğunluğu Libyalılardan oluşsa da, İslâm coğrafyasının diğer bölgelerinden gelen cihadcıları da bünyesinde barındırmıştır.[448]

---

[445] Youtube. 19 Eylül 2012 https://www.youtube.com/watch?v=v2oO5djyeDk

[446] Sooryoon. 27 Kasım 2011 مصادر وثيقة الصلة لـ سوريون نت: قريبا وصول باخرة محملة بالأسلحة والذخائر الليبية للجيش السوري الحر، ووعد ليبي بدعم مالي وعسكري متواصل للثورة السورية www.sooryoon.net/archives/39327 , İsrahaber. 28 Kasım 2011 Libya'dan Suriyeli devrimcilere silah yüklü gemi gemi gönderiliyor www.israhaber.com/libyadan-suriyeli-devrimcilere-silah-yuklu-gemi-gonderiliyor-13722-haberi.html

[447] El-Kudsu'l-Arabî. 14 Eylül 2012 الإبراهيمي التقى معارضين قبل الاسد.. وانفجار هزّ مقر استخبارات السلاح الجوي في حماة www.alquds.co.uk/index.asp?fname=data\2012\09\09-14\14z499.htm

[448] Youtube. 7 Eylül 2012 كتيبة عمر المختار سوريا . امتداد لجهاد الاجداد https://www.youtube.com/watch?v=L_qx4I0I_3ik

Libyalılar, Suriye'deki Ömer Muhtar Tugayı'nı modern iletişim araçlarıyla destekledi.[449] Ömer Muhtar Tugayı, Humus başta olmak üzere Suriye'nin kuzeyindeki çatışmalara katıldı.

Muhacirîn Tugayı

Özellikle de Lazkiye'de eylemler düzenleyen el-Muhacirîn Tugayı ise Libyalıların silah altına alındığı başka bir askerî örgütlenmedir. Diğer örgütlerde olduğu gibi, İslâm ülkelerinden gelen cihadcıları da kabul etmektedir.[450] El-Muhacirîn Tugayı'nda savaşan Ebû Velid el-Libî, Suriye'de öldürülen Libyalılar arasında yer almaktadır.[451]

Mücahidîn Tugayı

Libyalıların etkin olduğu başka bir tugay ise Şeyh Ebû Muaz eş-Şamî liderliğinde kurulan el-Mücahidîn Tugayı'dır. Askerî komutada, Abdullah el-Libî yer alıyor. 7 Ekim 2012'de kuruldu.[452] Tugayın yayınladığı tanıtım videosunda, militanların kıyafetlerinin Liva' el-Umme Tugayı'nda olduğu gibi tertipli ve düzenli oldukları gözleniyor. Tanıtım videosunda ayrıca, Ebû Yahya el-Libî gibi el-Kaide liderlerinin konuşmalarına yer veriliyor.[453]

Mücahidîn Tugayı bayrak olarak el-Kaide'nin kullandığı kelime-i tevhid ve Hz. Muhammed'in mührünün bulunduğu siyah bayrakları kullanan askerî örgütlerden birisi olarak biliniyor. Mücahidîn Tugayı'na bağlı olarak Şam'da Sahabe Birliği gibi farklı birliğinin yanı sıra birçok birlik daha kuruldu.[454] Ebû Ferhad Libî adlı Libyalı, Libya'dan Suriye'ye giderek Mücahidîn Tugayı'na katılan savaşçılardan birisidir.[455]

---

[449] Youtube. 3 Eylül 2012 دعم كتيبة عمر المختار لسرايا ثوار سوريا https://www.youtube.com/watch?v=2H2Bq8f_WbU

[450] Youtube. 10 Aralık 2012 كتيبة المهاجرين بريف اللاذقية https://www.youtube.com/watch?v=LiDTybovLLk

[451] Youtube. 13 Ekim 2012 أبو الوليد الليبي https://www.youtube.com/watch?v=tFxb44aASwM

[452] Youtube. 12 Ekim 2012 بيان تشكيل لواء المجاهدين في بلاد الشام https://www.youtube.com/watch?v=SpeoYzSjYws

[453] Youtube. 6 Ekim 2013 https://www.youtube.com/watch?v=Y66RTLJls94

[454] Youtube. 15 Ekim 2012 بيان تشكيل كتيبة الصحابه التابعه للواء المجاهدين في بلاد الشام https://www.youtube.com/watch?v=4AMWqSazRwA

[455] Youtube. 18 Aralık 2012 لواء المجاهدين في أرض الشام _فرحات الليبي https://www.youtube.com/watch?v=EgiSkRhdiN4

Çeçen Cihadcılar

El-Muhacirîn Tugayı

Suriye'deki yönetim güçlerine karşı savaşan cihadcılar içerisinde varlıkları azımsanmayacak düzeyde olan Çeçenlerin Suriye'de kurduğu askerî örgütlerin başında, Ebû Ömer liderliğinde Halep'te kurulan el-Muhacirîn Tugayı gelmektedir.[456]

Başta Çeçenistan olmak üzere İslâm dünyasının farklı bölgelerindeki savaşan cihadcıların Suriye'de kurduğu el-Muhacirîn Tugayı Komutanı Ebû Ömer Şişanî ve yardımcısı Ebû Mus'ab'a ait Suriye'ye ulaştıklarını ilan eden videonun sosyal paylaşım sitelerinde yayımlanması, Suriyeli muhalifler arasında tartışma konusu oldu.

El-Muhacirîn Tugayı Komutanı Ebû Ömer, yardımcısı Ebû Mus'ab'la birlikte 20 Şubat 2013'te yaptığı açıklamada, Suriye özgürleşinceye kadar Suriye'de kalacaklarını söyledi. Ebû Ömer, tüm Müslümanları Suriye'deki "cihada" davet ederek bu gibi hallerde cihadın farz-ı ayn değil farz-ı kifaye olacağını söyledi.[457] Çeçen komutanların Suriye'ye gelişlerini ilan etmeleri, Ulusal Koalisyon'un bileşenleri tarafından tepkiyle, Nusra Cephesi tarafından ise memnuniyetle karşılanırken; Ulusal Koalisyon'a bağlı çevreler, Çeçenlerin Suriye'deki varlığıyla, Suriye yönetiminin "Devrimcilere, yabancılar komuta ediyor" iddiasının güç kazanacağını öne sürerek tepki gösterdi.

Suriye Ulusal Koalisyonu bileşenlerinin cihadcılara karşı sahip olduğu bu endişeye, Suriyeli cihadcılardan da tepki geldi. Sukur eş-Şam Tugayı'nın başını çektiği İslâmî Kurtuluş Cephesi'nin Yürütme Kurulu Başkanı Muhammed Alluş, *Şarku'l-Avsat* gazetesine yaptığı açıklamasında, Çeçen komutanların Suriye'ye ulaşmalarının arkasında Suriye ve Rusya yönetimlerinin olduğunu iddia etti.

Alluş, gazeteye yaptığı açıklamasında şu ifadelere yer verdi:

"Suriye devriminin imajını zedeleyen bu ilan (Çeçen komutan Ömer Şişanî'nin yaptığı açıklama), Suriye yönetiminin kolaylaştırması olmaksızın

---

[456] Youtube. 23 Şubat 2013 سوريا. حلب كتائب المهاجرين www.youtube.com/watch?v=h-IICOi5t1M , Youtube. 29 Aralık 2012 مجاهدي كتائب المهاجرين يوجهون رسالة الى الغرب من على خط الجبهة الأول في وادي الضيف www.youtube.com/watch?v=cnjBrIaWggA , Youtube. 18 Ekim 2013 www.youtube.com/watch?v=e3uKDFfcrSo

[457] Youtube. 21 Şubat 2013 قائد كتائب المهاجرين وعدد من مجاهدي الشيشان إلى سوريا www.youtube.com/watch?v=rYJ5joGMsEI

gerçekleşmesi mümkün değil. Rusya da Batı'nın Suriye'deki savaşa radikal İslâmcıların katıldığı yönündeki endişesini güçlendirmek için bu kişilerin Çeçenistan'dan Suriye'ye geçişini kolaylaştırmıştır. Suriye'nin yabancı savaşçıya ihtiyacı yok. Bizim yeteri kadar savaşçımız var. Söz gelimi Suriye Kurtuluş Cephesi olarak bizlerin 60 bin savaşçısı var. Başka savaşçıya ihtiyacımız yok. Eksiğimiz silah ve mühimmattır."[458]

Alluş, başkent Şam'ın dış semtlerinde etkin olan İslâm Tugayı'nın liderleri arasında yer alıyor. İslâm Tugayı 5 Haziran 2012'de Medine'deki İslâm Üniversitesi mezunlarından Şeyh Zehran Alluş tarafından kurulmuştu. Sık sık el-Visal ve Safa kanallarında Suriye'deki gelişmeler üzerine açıklamalarda bulunan Alluş, aynı zamanda Suriye İslâmî Kurtuluş Cephesi ve Tuğgeneral Selim İdris'in komutasında 8 Aralık'ta Antalya'da kurulan Ortak Askerî Komuta Konseyi'nin üyesidir.

Şişanî (Çeçen) Tugayı

Çeçenlerin Suriye'de kurduğu bir diğer askerî örgüt ise Şişanî Tugayı'dır. Tugay içerisinde Çeçenlerin yanı sıra Libya ve Tunus gibi diğer İslâm ülkelerinden gelen cihadcılar da bulunmaktadır.

Çeçenlerin Lazkiye'de kurduğu askerî örgütü önemli komutanlarından olan Abdullah Şişanî, Suriye ordusuna karşı girdiği çatışmada, Şubat 2013'te öldürüldü. Abdullah Şişanî, Suriyeli ve diğer ülkelerden gelen savaşçılara askerî eğitim vermekteydi.[459]

Reuters haber ajansının Moskova kaynakları, Suriye'deki Çeçen savaşçıların sayısının 100'den fazla olduğunu iddia etmişti.[460]

Türkiyeli Cihadcılar

İslâm dünyasının farklı ülkelerinden Suriye'ye giderek yönetime karşı savaşan cihadcılar arasında Türkler de bulunuyor.

---

[458] Şarku'l-Avsat. 22 Şubat 2013 وصول «أمير القوقاز» لسوريا يضاعف مخاوف المعارضة من «استغلاله» ضدها www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=718257&issueno=12505#.UTYdjjCePoo

[459] Youtube. 21 Şubat 2013. www.youtube.com/watch?v=JSjrqvonX88

[460] Thomas Grove, Mariam Karouny, Reuters. 6 Mart 2013 Militants from Russia's North Caucasus join "jihad" in Syria www.reuters.com/article/2013/03/06/us-syria-crisis-russia-militants-idUSBRE9251BT20130306

7 Temmuz 2012'de video paylaşım sitesi Youtube'da yayınlanan bir videoda, yüzleri kapatılmış 20-30 kişilik bir birliğe komuta eden Türkiyeli cihadcı, Türkiye'deki Müslümanlara, Suriye'deki cihada katılmaları çağrısında bulunmuştu.[461]

Türkiye'den Suriye'ye giderek silahlı mücadeleye katılan adı sanı bilinmeyen onlarca Türkiyelinin yanı sıra Türkiye'nin isimlerine aşina olduğu kişilerin de Suriye'ye giderek silahlı mücadeleye katıldıkları ortaya çıktı.

Türkiye'deki el-Kaide sanıklarının avukatı Osman Karahan, 2003 yılında İstanbul'da el-Kaide tarafından düzenlenen bombalı saldırılarının planlayıcısı Azad Ekinci'nin kardeşi olan Metin Ekinci ve 2003'teki ikiz saldırıları organize ettiği iddiasıyla müebbed hapis istemiyle yargılanan Baki Yiğit, Suriye'nin Halep şehrinde Suriye ordusuyla girdikleri silahlı çatışmada öldürüldüler.[462]

Türkiye'den Suriye'ye giden cihadcıların, Fecr el-İslâm ve Gurabau Şam Tugayı'na[463] katıldıkları gibi kendi insiyatiflerinde olan Battal Tugayı gibi askerî örgütlenmeler de kurdukları biliniyor.

Türkiye'den Suriye'ye gidip Suriye ordusuyla girdikleri çatışmada öldürüldükleri basında yer alan Türklerden bazıları şunlar:

Metin Ekinci: El-Kaide'nin 2003'te İstanbul'da HSBC Bankası'na düzenlediği saldırının planlayıcılarından Azad Ekinci'nin kardeşi. Patlamada kullanılan kamyonetin de ruhsat sahibi. Halep civarında Suriye güvenlik güçleriyle girdiği çatışmada öldü.

Baki Yiğit: 15-20 Kasım 2003'te iki sinagog, bir banka ve İngiliz Başkonsolosluğu'na düzenlenen kanlı saldırıları organize ettiği gerekçesiyle, ağırlaştırılmış ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştı. El-Kaide'nin öldürülen lideri Üsame bin Ladin'le yaptığı kahvaltıyla ismi gündeme gelen Yiğit, örgütün Türkiye'deki üst düzey yöneticileri arasındaydı. İstanbul'daki saldırıların ardından gözaltına alınan Yiğit, ifadesinde, 1996'da Afganistan'a, eşi Ceren Yiğit'le gidip kamplarda eğitim aldıklarını itiraf etmişti. Baki Yiğit, saldırıların planlayıcısı olduğu gerekçesiyle 2007'de ağırlaştırılmış ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştı. Yargıtay'ın yerel mahkeme kararını bozması üzerine yeniden yargılanan Yiğit, 2010'da tahliye edilince, Türkiye'den kaçmıştı. Halep'teki çatışmalarda öldürüldü.

---

461 Youtube. 7 Temmuz 2012 Suriye'de Cihad Saflarına Katılımlar Artıyor www.youtube.com/watch?v=cAcbjcRWF9Y&feature=plcp

462 YDH. 16 Temmuz 2012 Halep'te öldürülen Türk, HSBC bombacısının kardeşi mi www.ydh.com.tr/HD10594_halepte-oldurulen-turk-hsbc-bombacisinin-kardesi-mi-.html

463 El-Cezire. 7 Aralık 2012 جهاديو سوريا مبعث قلق لأميركا www.aljazeera.net/news/pages/c7034c99-3225-43dd-98c8-9936cd0334da

Osman Karahan: İstanbul'daki ikiz bombalı saldırı sonrası başlayan el-Kaide davalarının bilinen avukatlarından Osman Karahan, evli ve dört çocuk babasıydı. Halep'te Suriye ordusu ile girdiği çatışmada öldürüldüğünde, eşi yedi aylık hamileydi. El-Kaide örgütüne ilişkin bir kitap hazırlığında olan Karahan'ın cenazesinin Türkiye'ye getirilmesi için ailesi girişimlere başladı. Karahan'ın ölümü, Istanbul Barosu'nun sitesinde de yer aldı. Baro, Karahan'ın bilgilerinin yer aldığı levhanın alt bölümünde, 7 Ağustos 2012'de vefat ettiğini belirterek ailesine başsağlığı diledi.

Fahrettin Konuralp: Ankara doğumlu ve bekâr. Suriye'deki karışıklık başladıktan sonra çevresindekilere ölen çocuklardan bahsetmeye başladı. Bir şeyler yapılması gerektiğini anlatıyordu. Hatay'dan Suriye topraklarına geçti. Halep'te Suriye ordusu tarafından öldürüldü.[464]

Ahmet Zorlu: Yalovalı Zorlu, birkaç ay önce Suriyeli muhaliflere destek vermek için Yalova'dan Suriye'ye gittikten sonra Han el-Asel bölgesindeki çatışmada Mart 2013'te öldü. Zorlu, evli ve bir çocuk babasıydı.[465]

Zorlu'yla birlikte savaşan Rizeli Davut, Bingöllü Muhammed Hüseyin Girişen, Adanalı Abdurrahman, Bingöllü Ali Arıkboğa da aynı çatışmada öldü[466].

- **Ahmet Karagöz**: Başkent Şam'ın kırsal bölgelerindeki çatışmalara katılan Karagöz, Suriye'ye varmasından iki ay sonra uğradığı havan toplu saldırı sonucunda 20 Mart 2013'te öldü. Karagöz'ün, daha önceden Afganistan'da Amerika'ya ve Çeçenistan'da ise Rusya'ya karşı savaştığı biliniyor. Van Ercişli olan Karagöz, beş çocuk babasıydı.[467]

Nusra Cephesi saflarında savaşan Ebû Hureyre kod adlı bir Türkiyeli, İdlib'deki Taftanaz Havaalanı kuşatmasında[468], Emin Çelik Humus'ta[469] ve Hamza Yavuz İdlib'te[470]girdikleri çatışmada öldürüldüler.

---

464 Hürriyet. 25 Ağustos 2012 75. Ayetle gidiyorlar www.hurriyet.com.tr/gundem/21299708.asp

465 İHA. 11 Mart 2013 Yalovalı Ahmet Zorlu Suriye'de hayatını kaybetti www.iha.com.tr/yalovali-ahmet-zorlu-suriye-de-hayatini-kaybetti-20130311AW000488-yalova-haberi

466 Haksöz. 10 Mart 2013 Türkiyeli 5 kardeşimiz Halep'te şehit oldu www.haksozhaber.net/turkiyeli-5-kardesimiz-halepte-sehid-oldu-36132h.htm

467 Haksöz. 20 Mart 2013 Suriye'de bir Türkiyeli şehit daha www.haksozhaber.net/suriyede-bir-turkiyeli-sehit-daha-36339h.htm#.UVBr5RyeOz4

468 Haksöz. 4 Ocak 2013 Suriye'de Türkiye'den bir şehit daha var www.haksozhaber.net/suriyede-turkiyeden-bir-sehit-daha-var-34663h.htm#.UVBtjxyeOz4

469 Haksöz. 11 Mart 2013 Türkiyeli bir kardeşimiz daha şehit oldu www.haksozhaber.net/turkiyeli-bir-kardesimiz-daha-sehit-oldu-36150h.htm#.UVBs9ByeOz4

470 Haksöz. 15 Aralık 2012 Suriye'de bir kardeşimiz daha şehit düştü www.haksozhaber.net/suriyede-bir-kardesimiz-daha-sehit-dustu-34270h.htm#.UVBvBxyeOz4

Hedef, İslâm devleti kurmak

Suriye ordusuna karşı savaşan yabancı cihadcılar arasında yer alan Türkiyeli cihadcılar, hedeflerinin Suriye'de İslâm devleti kurmak olduğunu belirtiyor. Reuters haber ajansının sorularını yanıtlayan Halep'teki Hattab adlı bir Türk cihadcı, Suriye'deki yönetimi devirdikten sonra İslâm devleti kurmak için çalışacaklarını söyledi.

Halep'teki Kerem el-Cebel bölgesinde savaşan Hattab, "Suriyeli muhalifler istese de istemese de hedefimiz İslâm devleti kurmaktır. Bunun dışında bir yönetimi asla kabul etmeyeceğiz. Demokrasi ve laikliğe tamamen karşıyız" dedi. Türkiye'de şoförlük yaptığını belirten Hattab, altı aydır Suriye'de savaştığını, daha öncesinde de iki yıl Afganistan'da NATO güçlerine karşı silahlı mücadelenin içerisinde bulunduğunu ifade etti.[471]

Özellikle 2012 yılında Suriye'ye savaşmak için gidenlere kolaylık tanımak ve cihadcı gruplara destek vermekle suçlanan Türkiye, silahlı grupların 2013 yılının Eylül ayından itibaren birbiriyle savaşmaya başlamasından ve bazı sınır bölgelerinin el-Kaide'ye bağlı grupların kontrolüne geçmesinden sonra sınırdaki denetimi arttırmaya başladı. Ancak sınır denetiminin arttırılmasına rağmen Türkiye'den Suriye'ye savaşmak için gidenlerin sayısındaki artış dikkat çekiciydi. *Wall Street Journal* gazetesi, 20 Kasım 2013 tarihli haberinde şu bilgilere yer verdi:

"Türkiye Genel Kurmay Başkanlığı bu ayın başında Suriye'ye kaçakçılık yapmaya çalışan Suriyelilerle girilen silahlı çatışmanın ardından yirmi çuval sülfür ve ne olduğu saptanamayan bir maddeyle dolu sekiz adet kapalı varil yüklenmiş üç araca el konulduğunu açıkladı. Ordu el konulan malzemenin ne amaçla kullanılacağına dair açıklama yapmadı.

Her geçen gün, artan sayıda Türk erkeği muhalif gruplara katılıp cihad için savaşmak üzere Suriye'ye giderken, savaş aile bağlarına da zarar veriyor. Türkiye'deki insan hakları grupları, yüzlerce gencin özellikle radikal İslâmcı gruplarda savaşmak için Suriye'ye gittiğini söylüyor; ancak hükümet bu iddialar konusunda açıklamada bulunmuyor.

47 yaşındaki Gaziantepli kamyon şoförü Mehmet, oğlunun geçen yıl 'cihad'a katılmak üzere Suriye'nin kuzeyine gittiğini söylüyor. Yaşadığı toplumdan tepki görmekten korktuğu için tam adını vermek istemeyen baba, 'Polis oğlumuzun aşırı uç gruplara üye olduğunu söyledi. Tüm bu bilgiye

[471] Reuters. 11 Ocak 2013 المقاتلون الأجانب يسعون لإقامة دولة إسلامية في سوريا بعد الأسد
http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B235220130111

sahipler, ancak oğullarımızın alınmasını engelleyemiyorlar. Polis yalnızca Gaziantep'te bizim gibi 170 aile olduğunu söylüyor' diyor. Mehmet oğlundan bir aydır haber almamış."[472]

Türkiye'den Suriye'ye savaşmak için gidenlerle ilgili ilk resmî açıklama 2013 yılının Kasım ayında yapıldı. *Bugün* gazetesinin yayımladığı habere göre, İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan bir raporda 500 Türk'ün el-Kaide bağlantılı Nusra Cephesi saflarında çatışmak üzere Suriye'ye gittiği belirtilerek, bu kişilerin Afganistan ve Pakistan'daki el-Kaide kamplarında eğitildikleri açıklandı.[473]

Cihadcıların İslâm devleti ilanı

Cihadcılar, İslâm devleti ilanıyla Ulusal Koalisyon'un dikkatini çekmeyi ve muhaliflere kendi onayları olmaksızın bir girişimde bulunmamaları yönünde mesaj vermeyi başardı. Suriye'deki cihadcıların kalesi haline gelen Halep şehri, tarihte en kısa süren İslâm devleti tecrübesine sahne oldu.

Suriye yönetimine karşı mücadele eden silahlı güçler arasında cihadcıların etkin güç olmasından ötürü İslâm devleti ilanı beklenmekteydi. Bu ilan, 18 Kasım 2012 tarihinde Halep'te gerçekleşti.

Başta el-Kaide'nin Suriye kolu olarak bilinen Nusra Cephesi ve Tevhid Tugayı olmak üzere Halep şehrinde silahlı mücadele veren cihadcılar, George Sabra liderliğindeki Suriye Ulusal Konseyi ve Muaz el-Hatib liderliğindeki Suriye Ulusal Koalisyonu'nu "dış komplo" diye niteleyerek tanımadıklarını, her türlü dayatmaya karşı çıktıklarını belirterek İslâm devleti kurduklarını açıkladı.

İslâm devletinin kurulduğu, sosyal paylaşım sitelerinde yayımlanan 1.5 dakikalık videoyla duyuruldu. Kelime-i Tevhid yazılı siyah bayrakların asılı olduğu bir salonda bir araya gelen, aralarında Suriye ordusundan ayrılan subayların da bulunduğu yaklaşık 30 cihadcının katıldığı toplantıyla duyuruldu.

Halep'teki cihadcılar tarafından yapılan açıklamada şu ifadelere yer verildi:

"Biz, Halep ve banliyölerindeki savaşçıların tamamı olarak, Nusra Cephesi, Ahrâr eş-Şam, Liva et-Tevhid, Ahrâr Suriye, Liva Haleb Şebhe İslâmî,

---

[472] www.wsj.com.tr/article/SB10001424052702304337404579209150989965802.html?mod=wsj_share_tweet

[473] Bugün gazetesi. 26 Kasım 2013. Suriye'de 500 Türk savaşçı http://gundem.bugun.com.tr/500-turk-savasci-haberi/874617

Hareket-i Fecr el-İslâmiye, Ümmet Kalkanı, Liva' Anedan, Liva' Nasr, Liva' el-İslâm, Liva' el-Baz, Liva' Ceyşu Muhammed, Liva' Sultan Muhammed ve diğer cihadcı gruplarla birlikte en kısa zamanda İslâm devletini kurmakta ve dışarıda kurularak bize dayatılan haricî komplo projesi olan Konsey ya da Koalisyon'u reddettiğimiz hususunda karar birliğine vardığımızı ilan ediyoruz. Allah bizim yardımcımızdır."[474]

Özgür Suriye Ordusu ve Koalisyon'un İslâm devletine tepkisi

Dışarıdaki muhalefet, İslâm devleti ilanına kadar ülkedeki cihadcıların varlığının yok denecek kadar az olduğunu, Suriye'deki tüm askerî birliklerin Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) komutası altında birleştiğini, ÖSO'da intizamlı bir yapının olduğunu iddia etmekteydi. Ancak Halep'teki cihadcıların, İslâm devleti ilanıyla başta Ulusal Koalisyon, Ulusal Konsey ve Özgür Suriye Ordusu olmak üzere Suriye toprakları dışında Suriye muhalefetini temsil ettiğini iddia edenlerin dikkatini çekmeyi başardığı görüldü.

Örneğin; *Şarku'l-Avsat* gazetesine konuşan Halep Yüksek Devrim Liderliği Konseyi üyesi Yasir Neccar, İslâm devleti kuran örgütlerin, Halep'in yüzde 60'ını kontrolleri altında tuttuklarını söyledi.[475] İslâm devleti ilanıyla ÖSO ve Ulusal Koalisyon'un, cihadcıların başta Halep olmak üzere ülke genelinde etkin olduğunu, cihadcı oluşumların devrimin önemli bir parçası olduğunu itiraf etmeye başlaması, Yasir Neccar'ın açıklamasıyla sınırlı kalmadı.

Cihadcılar konusunda tutum farklılığı

Ulusal Koalisyon'un başkanı Muaz el-Hatib, el-Cezîre televizyonuna yaptığı açıklamasında, İslâm devleti ilanı ve Koalisyon'un tanınmamasıyla ilgili krizin diyalog yoluyla çözüleceğini söyledi; cihadcıları "demokrasiye destek olmaya" çağırdı. Muaz el-Hatib, "Bu açıklamanın boyutları tam olarak bize henüz ulaşmadı. Herkesin farklı bir görüşü olabilir. Devletin şekline karar verecek olan halkımızdır. Biz, İslâm devleti ilan eden kardeşlerimizi demokrasiye destek vermeye çağırıyoruz" dedi.

---

[474] Tevhit Tugayları resmi web sitesi 20 Kasım 2012 http://lewaaltawheed.com/?p=2295 , YDH. 19 Kasım 2012 Koalisyonu tanımayan cihatçılar İslam devleti kurdu www.ydh.com.tr/HD11049_koalisyon-u-tanimayan-cihatcilar-islam-devleti-kurdu.html

[475] Şarku'l-Avsat. 20 Kasım 2012 كتائب إسلامية تعلن من حلب رفضها لتشكيل الائتلاف المعارض www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=705154&issueno=12411 ,

Suriye Ulusal Koalisyonu'nun Resmi Sözcüsü Dr. Velid el-Bunnî, Halep'te İslâm devleti ilan eden cihadcıların, alanda güçlü olduklarını itiraf ederek, sorunun çözümü için cihadcılarla diyaloğa girilmesinin zorunlu olduğunu söyledi.

Ahbar El'an televizyonuna konuşan Dr. el-Bunnî, İslâm devletinin ilan edilmesinin Suriye devrimine olumsuz etkisinin olmayacağını savunarak şöyle konuştu: "Bu grupların İslâm devleti ilan etmesi, Suriye devrimini olumsuz bir şekilde etkilemeyecektir. Biz, bu grupların alanda güçlü olduklarını biliyoruz. Bizim, onlarla diyaloğa girmemiz gerekiyor. Onları, Suriye halkının kabul etmediği bir devlet şeklini, Suriyelilere dayatmalarının doğru olmadığına ikna etmemiz gerekiyor. Biz, Suriye'de demokrasiye gidiyoruz".

Bunnî, konuşmasına şöyle devam etti: "Onların Suriye'de çoğunluğu temsil ettiğini sanmıyorum. Onlar, azınlığı temsil etmekteler; fakat bu azınlığın alanda gücü var. Bunu kabul etmemiz gerekiyor. Onların güçlü olmasının sebebi, Suriye Dostları'nın bize gereken desteği vermemesidir. Özellikle de Amerika ve AB, Suriye halkını yalnız bıraktı. Suriye halkı da onlara sığınmak zorunda kaldı. Üstelik Suriye'de, fanatik örgütleri güçlendirmek için çalışanlar var."

Bunnî "Ben, Suriye rejiminin bu tür oluşumların arkasında olduğunu düşünmüyorum. Onların çoğunluğu gerçek direnişçilerdir. Suriye halkının içerisinden çıktılar. Suriye rejimi onlara, silaha sarılmaları dışında başka bir seçenek bırakmadı. Tabii İslâm devletinin ilan edilmesinden Suriye rejimi oldukça mutlu olmuştur" dedi.[476]

Suriye Ulusal Koalisyon Üyesi Bessam İshak, Suriye halkının demokratik bir devlet istediğini belirterek Halep'te İslâm devleti kuranları "aşırılar" olarak niteledi. SKY News Arabic TV'ye konuşan İshak, "Biz, her fikre saygı duyuyoruz. Fakat biz endişeli değiliz. Çünkü Suriye halkını tanıyoruz. Suriye halkının çoğunluğu modern, demokratik, ulusal ve çoğulcu bir devlet istemektedir. Halep'teki gibi aşırılık yanlısı sesler, her devlette mevcuttur." dedi.

İshak konuşmasının devamında şunları söyledi: "Suriye'de devrim başladığı zaman halkın talebi, özgürlük ve onurdu; dinî devlet kurulması değildi. Suriye halkının talebi, insanî bir ilkedir, demokratik değere uygun bir ilkedir. Suriye halkının verdiği mesajlarla 'modern bir devlet' kurulması talebi

[476] Youtube. 19 Kasım 2012 وليد البني يرد على بيان الكتائب المقاتلة في حلب www.youtube.com/watch?v=4vwGp0EJ474

görülecektir. Suriye halkı içerisinden gelen muhalifler, Suriye halkının taleplerini çok iyi bilmektedir".[477]

Öte yandan Orient televizyonuna konuşan Özgür Suriye Ordusu Halep Askerî Konsey Başkanı Albay Abdulcebbar el-Akidî ise İslâm devletinin ilan edilmesini, düşünce farklılığı olarak açıkladı. Akidî, "Bizim ilan edilen devletle herhangi bir alakamız yok. Fakat bize göre, İslâm devletinin ilan edilmesi, düşünce özgürlüğü kapsamında değerlendirilmelidir. Bazı tugaylar, görüşlerini açıkladılar. Biz, Ulusal Koalisyonu tanıdığımızı ve kutladığımızı ilan ettik. Biz, siyasî oluşumları birleştiren her türlü girişimi destekleyeceğimizi açıkladık" dedi.

İslâm devleti ilanının Suriye devrimine olumsuz etkisinin olmayacağını savunan Akidî, açıklamasına şöyle devam etti: "Alanda savaşanların hepsi, Özgür Suriye Ordusu'nun kontrolü altında değil. Bazı tugaylar, Özgür Suriye Ordusu'ndan bağımsız olarak savaşmaktadır. İslâm devletini ilan edenler de Özgür Suriye Ordusu'ndan bağımsız olarak savaşan gruplardır".[478]

Tevhid Tugayı'ndan İslâm devleti yalanlaması

İslâm devletinin ilan edildiği toplantıda Tevhid Tugayı, en az üç kişiyle temsil edilmişti. Tugayın alan komutanlarından Neccar Ebû Bekr ve Yasir Kerz'in yanı sıra 12 Ağustos 2012'de Suriye Ordusu'ndan ayrılarak Tevhid Tugayı'na katıldığını açıklayan Albay Zeki Ali Lulo toplantıda hazır bulunmuştu.

İslâm devletinin kurulduğunu ilk duyuranlardan birisi, Tevhid Tugayı'nın enformasyon birimi oldu. İslâm devletinin ilan edildiğine dair açıklama, enformasyon biriminin youtube sayfasında, Tevhid Tugayı logosuyla yayınlanmıştı.[479] İslâm devletinin ilanı, Tevhid Tugayı'nın resmî web sayfasından da duyurulmuştu. Duyuruda, Tevhid Tugayı'nın da aralarında bulunduğu Halep'teki askerî oluşumların İslâm devleti kurduğu belirtilmekteydi.[480]

---

[477] Youtube. 23 Kasım 2012 حزب التحرير: دولة الخلافة الراشدة هي الدولة العادلة www.youtube.com/watch?v=1v7f6mdyFDE

[478] YDH. 20 Kasım 2012 Koalisyon ve ÖSO, İslam devleti için ne dedi www.ydh.com.tr/HD11054_koalisyon-ve-oso-islam-devleti-icin-ne-dedi-.html , Şarku'l-Avsat. 20 Kasım 2012 كتائب إسلامية تعلن من حلب رفضها لتشكيل الائتلاف المعارض www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=705154&issueno=12411 , Youtube. 28 Kasım 2012 www.youtube.com/watch?v=XNpus44qCgI

[479] Youtube. 18 Kasım 2012 حلب : : بيان هام للكتائب المقاتلة في حلب وريفها www.youtube.com/watch?v=ev0w89tvN1Y

[480] Tevhid Tugayları resmi web sayfası 19 Kasım 2012 بيـــان هام للكتائب المقاتلة في حلب وريفها | لواء التوحيد

Tevhid Tugayı'nın toplantıda temsil edilmesine ve tugayın resmî web sayfasından duyurulmasına rağmen, Tevhid Tugayı'nın komutanı Abdülkadir Salih, 20 Kasım'da yaptığı görüntülü açıklamasında, İslâm devleti ilanının kendileriyle istişare edilmeden gerçekleştiğini belirterek, Tevhid Tugayı'nın İslâm devleti ilanını desteklediğini yalanladı.[481]

Abdülkadir Salih: "Dinî devlet değil, sivil devlet istiyoruz"

Abdülkadir Salih, 20 Kasım'da yaptığı başka bir açıklamada ise Suriye'de kurulacak devletin dinî değil, sivil olacağını ifade etti. Abdülkadir Salih, Halep Askerî Konsey Başkanı Albay Abdulcebbar el-Akidî ve Tevhid Tugayı'nın alan komutanlarından Yasir Kerz'in de aralarında bulunduğu bir grupla birlikte 20 Kasım'da düzenlediği basın açıklamasında şunları söyledi:

"Halep Askerî Konseyi ve Tevhid Tugayı olarak özgür Suriye'nin, toplumdaki tüm tarafları gözetmekle birlikte temel yasama kaynağı İslâm olan sivil bir devlet olacağını vurguluyoruz. Halep'teki etkin olan ve kurtuluş mücadelesi veren bazı tugayların 'İslâm devleti' ilanının sebebinin, yok sayılmaları olduğunun farkındayız. Biz, Suriye halkının isteklerine ve hedeflerine bağlı kaldığı sürece Doha'da kurulan Ulusal Koalisyon'u tanıyoruz. Biz, alanda etkin olan devrimcilerin Koalisyon'daki temsil hakkının artırılmasını istiyoruz."[482]

İslâm devletinin ilanın üzerinden beş gün geçtikten sonra 23 Kasım'da aynı salon ve aynı masada düzenlenen toplantıya bu defa Abdülkadir Salih başkanlık etti. İslâm Tugayı, el-Kaide'nin Suriye kolu olarak bilinen Nusra Cephesi ve Türkiyeli cihadcıları da içerisinde barındıran Fecr Tugayı'nın katılmadığı toplantıda Salih, Halep'teki tüm askerî birliklerin ortak çatı altında toplandığını, ortak operasyon odasının kurulduğunu duyurdu.

Bir önceki açıklamasının aksine "sivil devlet" tabiri yerine "adalet devleti" tabirini kullanan Abdülkadir Salih, açıklamasında şu ifadelere yer verdi:

"Lâ ilahe illallah sancağı altında süren savaşı kazanmak, bu sancağı vatanın semasında dalgalandırmak, Allah'ın şeriatıyla hükmedilecek adalet dev-

http://lewaaltawheed.com/?p=2281

[481] Youtube. 20 Kasım 2012 www.youtube.com/watch?v=1Tz-PjmEAHU

[482] Tevhid Tugayları resmi web sayfası 20 Kasım 2012 http://lewaaltawheed.com/?p=2295, Youtube. 20 Kasım 2012 بيان هام للمجلس الثوري العسكري الانتقالي في محافظة حلب www.youtube.com/watch?v=d7jt2o4dVnU

letini kurmak ve vatanı mücrimlerden temizlemek için Halep'teki tüm askerî birlikler olarak ortak operasyon odası kurduğumuzu ilan ediyoruz."[483]

Salih'in yaptığı bu son açıklamaya, Tevhid Tugayı, Fetih Tugayı, Ahrâr eş-Şam, Ümmet Kalkanı, Sahabe Çocukları, Sultan Muhammed Fatih Tugayı gibi Halep'te silahlı eylemler düzenleyen askerî oluşumlar destek verdi.

Ahrâr Suriye Tugayı

Ahrâr Suriye Tugayı Komutanı Ali Bello da 19 Kasım'da yayımladığı görüntülü konuşmasında, Ahrâr Suriye'nin İslâm devletini kabul eden örgütler listesine yanlışlıkla konulduğunu belirterek, kendilerinin böyle bir girişime destek vermediğini söyledi. İslâm devleti kuranlara uyarılarda bulunan Ahmed Bello, İslâm devletinin bu dönemde kurulması halinde dışarıdan gelecek yardımların kesilebileceğini söyledi. Bello ayrıca İslâm devleti kuranlara "Ayıyı vurmadan postunu paylaşmak" deyimiyle tepki gösterdi.

Bello "Suriye'de devlet sisteminin ne olacağına biz değil, Suriye halkı karar vermelidir. Suriye halkı, özgür iradesiyle devlet sisteminin ne olacağına karar vermelidir" diye konuştu.[484]

Ahrâr eş-Şam Tugayı

Başta İdlib olmak üzere Suriye'nin birçok şehrinde etkili eylemler düzenleyen Ahrâr eş-Şam Tugayı da "İslâm devleti" ilanına destek verdiğini yalanladı. Ebû Abdullah el-Hamavî liderliğindeki Ahrâr eş-Şam, resmî web sayfasında yaptığı açıklamayla, Halep'te ilan edilen İslâm devletinde yer almadığını duyurdu.[485]

Tevhid Tugayı'nın aksine el-Kaide bağlantılı Nusra Cephesi, İslâm devleti ilanından geri adım atmadı. Tevhid Tugayı'nın geri adım atmasından sonra Suriye'deki cihadcıların kurduğu ilk İslâm devleti tecrübesi başarısızlıkla sonuçlanmış olsa da cihadcıların son derece etkin olduğu Suriye'de İslâm devleti iddiası gündemden hiç düşmedi. Çünkü, temel inançları gereği laik ya da demokratik devletlere kesin olarak karşı çıkan el-Kaide bağ-

[483] YDH. 24 Kasım 2012 İslam Devleti evrim geçirdi www.ydh.com.tr/HD11077_-ydh-ozel--islam-devleti-evrim-gecirdi.html

[484] Youtube. 19 Kasım 2012 بيان قائد لواء احرار سوريا علي بلو بخصوص بيان فصائل حلب www.youtube.com/watch?v=3WrgcXp6V-A

[485] Ahrar eş-Şam resmi web sayfası 19 Kasım 2012 www.ahraralsham.com/index.php?page=articles&rop=view_articles&id=317

lantılı gruplar, son dönemde İslâmcıların sık sık kullandığı "sivil devlet" olgusuna da karşı çıkıyordu.

İslâm devleti ilanı pazarlık kozuydu

Tevhid Tugayı'nın İslâm devleti ilanından bir gün sonra tavır değiştirmesi ve hakikatin aksine ilandan hiç haberinin olmadığını iddia etmesi birtakım soru işaretlerinin oluşmasına sebep oldu. İslâm devleti hangi amaçla ilan edilmişti; bu ilan cihadcı akımların ilke ve ideallerinin bir sonucu muydu; yoksa Koalisyon'da temsil hakkı elde etmeyi hedefleyen bir pazarlık kozu muydu?

İlk İslâm devleti tecrübesinde Nusra Cephesi gibi el-Kaide'ye yakınlığıyla bilinen örgütlerin, ilanda ilke ve inançları; Ulusal Koalisyon'a bağlı olarak Antalya'da kurulan askerî örgütte yer alan Tevhid Tugayı gibi grupların ise İslâm devleti ilanıyla başka hesaplar gözettikleri ortaya çıkmış oldu.

Tevhid Tugayı komutanı Salih'in "Mücahidlerin İslâm devleti ilanını ve Koalisyon'u tanımamalarının sebebi, Halep'teki mücahidlerin yok sayılmasıdır" şeklindeki açıklamasına, Koalisyon üyesi Velid el-Bunnî de bu yönde bir açıklamayla destek verdi. Her hâlükârda Tevhid Tugayı ve diğer cihadcı örgütler, İslâm devleti ilanıyla başta Ulusal Koalisyon olmak üzere tüm Suriyeli muhaliflerin dikkatlerini üzerine çekmeyi ve onlara kendi onayları olmaksızın bir girişimde bulunmamaları yönünde mesaj vermeyi başarmıştı.

Yani Tevhid Tugayı ve diğer cihadcı örgütler, İslâm devleti ilanıyla Suriyeli muhaliflerin üst çatı örgütlenmesi olan Koalisyon'da yok sayılmalarına tepki göstermiş, Koalisyon'da temsil hakkı istediklerinin mesajını vermişti.

Bu itibarla Halep'ten gönderilen mesajın ilgililerce net bir şekilde algılanmasından ötürü, Tevhid Tugayı ve diğer cihadcı örgütler, İslâm devleti talebinden geri adım atmış, bunun karşılığı olarak da Antalya'da kurulan askerî örgüte kabul edilmişlerdi.

Aron Lund, "Syrian Jihadism" adlı çalışmasında burada yer alan silahlı gruplardan başka şu örgütlerden de söz etmektedir:

Fethu'l-İslâm

Fethu'l-İslâm'ın kökenleri birbiriyle çelişen birkaç komple teorisine dayandırılıyor. Orijinal grup 2006 Kasım'ında, Feth el-İntifada adlı örgütten ayrılarak kuruldu (İngilizce literatürde "Fetih başkaldırısı" diye de bilinir). Bu Feth el-İntifada adlı marjinal ve FKÖ dışı örgüt, 1983 yılında Yasir

Arafat'la ilişkilerini bozmuş ve on yıllar boyu Suriye hükümetinin yerel vekili gibi hizmet görmüştür.

Mayıs 2007'de Trablus yakınlarındaki Nehru'l-Barid mülteci kampına saklanan farklı milletlerden oluşan Fethu'l-İslâm güçleriyle Lübnan ordusu arasında çatışmalar patlak verdi. Çatışma aylarca sürdü. Çatışma nedeniyle Nehru'l-Barid kampı harabeye döndü ve Fethu'l-İslâm militanlarının çoğu öldürüldü. Grubun Lübnan ve Suriye'de çok az varlığı bulunmakla birlikte genel olarak dikkatini, kısmen el-Kaide'nin Irak kanadıyla kurduğu bağlantılar sayesinde yeni bir cihadcılar ağı kurma üzerinde yoğunlaştırdı.[486]

Fethu'l-İslâm'ın kurucusu ve ilk lideri Şakir el-Absî, Ürdün'de Amerikan hedeflerine yönelik cihad saldırılarına katıldıktan sonra bilinmeyen bir nedenle Suriye yönetimi tarafından yakalandıktan sonra serbest bırakılmıştır. 2007'deki Nehru'l-Barid saldırıları sırasında Absî ortadan kayboldu. Sonunda Fethu'l-İslâm'ın 2008 Eylül'ünde Şam'da gerçekleştirdiği bir bombalı saldırıda ortaya çıktı. Aynı yılın Aralık ayında Fethu'l-İslâm, Absî'nin kayıp olduğunu ve muhtemelen Şam'ın güneyinde güvenlik güçleriyle girdiği silahlı çatışmada öldüğünün varsayıldığını ilan etti. Grubun yeni emiri olarak yine bir Filistinli Abdurrahman Ud (Ebû Muhammed) lider olarak atandı.[487]

Ud'un Ağustos 2010'da Lübnan askerî istihbarat servisi tarafından pusu kurularak öldürülmesinden sonra Fethu'l-İslâm örgütünün liderinin kimliği gizemli bir mesele haline geldi. Birkaç haber, örgütün emirliğinin, Lübnan'ın güneyindeki Aynu'l-Hilve mülteci kampında bulunan Filistinli Selefî cihadcı ideolog Ebü Zehra ez-Zubeydî'ye geçtiğini öne sürdü. Ancak gerçek adı Üsame eş-Şihabî olan ez-Zübeydî, Fethu'l-İslâm'la hiçbir bağının olmadığını belirttikten sonra[488] Mayıs 2012'de internette yayımladığı bir videoda, Suriye'deki

[486] Radwan Murtada, "al-bahth an amir li-bilad al-sham [2/3] | al-imara min fath al-islam ila kataeb abdallah azzam" Bilad-ı Şam emirini arıyor, Feth el-İslam'dan Abdullah Azam Tugayları'na kadar Emirlik) el-Akhbar, 24 Ocak 2012, www.al-akhbar.com/node/33434

[487] "Fatah al-Islam leader believed dead", "Feth el-İslam'ın öldüğü düşünülen lideri" Aljazeera English, 11 Aralık 2008, www.aljazeera.com/news/middleeast/2008/12/20081210174029633363.html

[488] Radwan Murtada, "al-bahth an amir li-bilad al-sham [2/3] | al-imara min fath al-islam ila kataeb abdallah azzam" Bilad-ı Şam emirini arıyor, Feth el-İslam'dan Abdullah Azam Tugayları'na kadar Emirlik) el-Akhbar, 24 Ocak 2012, www.al-akhbar.com/node/33434 el Cedid adlı TV Kanalı'nın Üsame eş Şihabî ile yaptığı röportaj, ddlz tarafından yüklenen bir YouTube videosu, 10 Ağustos 2011. www.youtube.com/watch?v=ybfBiyrpLPc.

bütün cihadcıları Nusra Cephesi'ne katılmaya çağırdı.[489] Temmuz 2012'de Fethu'l-İslâm, bir ses bandı yayınlayarak Ebû Hussam eş-Şamî takma adlı bir kişinin lider seçildiğini duyurdu. Kimliği ve milliyeti hakkında ilave bilgiler verilmemiştir.[490]

Şakir Absî'nin karışık kariyeri, ayrıca grubun Feth el-İntifada örgütü orjinli olması ve bu örgütün Suriye, Lübnan hükümetini istikrarsızlaştırmaya çalıştığı bir sırada Nehru'l-Barid krizini provoke etmesi, Esed rejimine yönelik bu örgütün Esed'in istihbarat aygıtı olduğu yönündeki eleştirilerin yapılmasına yol açmıştır. Birçok Suriye rejimi yanlısı kaynak ise grubun, Lübnan ve Körfez ülkelerindeki Esed karşıtı Sünnî fanatikler tarafından finanse ve manipüle edildiğini belirtmektedir. Bazıları ise önde gelen Fethu'l-İslâm üyelerinin Suriye'nin etkisi altında olabileceğini, ancak ana kadronun otantik olarak cihadcı göründüğünü; Lübnanlı yetkililere meydan okuyan bir gruba yönelik Suriye yönetiminin desteğinin grubun Suriyeli olduğu anlamına gelmeyeceğini belirterek tabloyu daha da netleştirmeye çalışmaktadırlar.

Magnus Ranstorp ve Bilal Y. Saab, 2007'de kaleme aldığı bir yazıda "Fethu'l-İslâm'ın tamamen Suriye'nin bir aygıtı olduğunu söylemek sadece basite indirgeme değil, aynı zamanda amaca terstir" demişlerdir. Yazarlar Suriye bağlantısını kabul ederken, "Fethu'l-İslâm'ın el-Kaide bağlantısının denetlenebilir ve yalanlanamaz" olduğuna ve "liderlerinin gerek Irak'ta gerekse dünya çapında el-Kaide eylemcileriyle uzun süreli bağlantıları olduğuna" işaret etmişlerdir.[491] Bugün Fethu'l-İslâm, net bir şekilde küresel Selefî-cihadcı topluluk içerisinde güvenilirlik kriterlerine sahiptir. Yaptığı açıklamalar, belli başlı bütün forum sitelerinde paylaşılmakta ve sık sık moderatörler tarafın-

---

[489] Abul-Zahra al-Zubeidi, "al-fawaid al-shar'ia fil-i'lan an jabhat al-nosra al-jihadiya" (Cebhetu'n Nusra'nın kurulması Şeriat'ın yararınadır) Shumoukh el-Islam, 15 Mayıs, www.shamikh1.info/vb/showthread.php?t=161736, also available on http://jihadology.net/2012/05/15/al-masadat-media-foundation-presents-a-new-article-from-shaykh-abu-al-zahra-al-zubaydi-shariah-benefits-in-the-announcement-of-jabhat-al-nu%E1%B9%A3rah www.shamikh1.info/vb/showthread.php?t=161736, also available on http://jihadology.net/2012/05/15/al-masadat-media-foundation-presents-a-new-article-from-shaykh-abu-al-zahra-al-zubaydi-shariah-benefits-in-the-announcement-of-jabhat-al-nu%E1%B9%A3rah.

[490] "Hamm Kalima li-Emir Tanzim Fath el-Islam Kataeb el-Khilafa fi Bilad el-Sham" (Feth el-İslam'ın Şam'daki Hilafet Tugayları kolundan önemli açıklamalar) kald1981304 tarafından youtube'a yüklenen video, 31 Temmuz 2012, www.youtube.com/watch?v=avlGXnjcGOE

[491] Magnus Ranstorp & Bilal Y. Saab, "Securing Lebanon from the Threat of Salafist Jihadism", (Lübnan'ın Selefi cihatçılık tehdidinden kurtarılması) Studies in Conflict & Terrorism, 2007, 30:10, pp. 842 f.

dan övülmektedir.[492] Onunla birlikte birçok Esed muhalifi, bu grubun Suriye istihbaratının nüfuzu altında olduğu fikrine ikna olmuş görünmektedir.

İlk olarak, ateşli bir destek vermiş olmasına rağmen, Fethu'l-İslâm örgütünün Suriye devrimine katıldığına ilişkin çok az kanıt bulunmaktadır. 2012 bahar ve yaz başıyla birlikte Fethu'l-İslâm, silahlı kanadı Halife Tugayları'nın eylemler gerçekleştirdiğini öne sürmüş olup bu tugayın bazı üyelerinin de Suriye'de çatışmalar sırasında öldürüldüğünü duyurmuştur.

Nisan 2012'de Lübnanlı cihadcı Abdülganî Ali Cevher'in (kod adı Ebû Hacer) Lübnan sınırı yakınlarındaki Kusayr bölgesinde hayatını kaybettiği bildirilmiştir. Bu kişi, Kuzey Lübnan'daki Fethu'l-İslâm ağının başı olarak, Nehru'l-Barid yıkımından sonra örgütün başına atanan liderlerin en önemlilerinden biri olabilir. Medya onu Lübnan'ın en çok aranan teröristi olduğuna dair atıflar yapmıştır. Bununla birlikte bazı muhalif aktivistler bu konuya ilişkin şüphelerini dile getirmiş ve cesedin olay yerine Suriye istihbaratı tarafından bırakılmış olabileceğini belirtirken, diğer kaynaklar Ebû Hacer'in cesedinin bulunduğunu teyit etmenin zor olduğunu kaydetmişlerdir.[493]

26 Temmuz'da birkaç cihadcı grup ve medya organizasyonu, Halife Tugayları'nın komutanı olarak çarpışan Gazze doğumlu cihadcı Nidal Halid Aşur el-Aşa'nın (kod adı: Ebû Ömer eş-Şamî) öldürüldüğünü bildirmiştir. Fethu'l-İslâm'ın yaptığı açıklamaya göre "Halep'te cihat vazifesini yerine getirirken öldürülmüştür."[494]

Aron Lund, Suriye'deki silahlı grupların dışarıdan sağlanan milyonlarca dolarlık finansal desteğiyle ilgili olarak da şu bilgileri vermektedir:

---

[492] Grup, son olarak şu andan itibaren sadece, resmi hesabının bulunduğu Shumoukh el-Islam forum sitesinden açıklamalarını yayınlayacağını ilan etmiştir.

[493] Radwan Mortada, "Abdelghani Jawhar qatilan fi Souriya" (Abdülkadir Cevher Suriye'de yaşamını yitirdi) el-Akhbar, 23 Nisan, 2012, al-akhbar.com/node/62764; Radwan Mortada, "Lebanon-Syria Border: A Weapons Market Boom", (Lübnan-Suriye sınırı: Silah pazarı büyüyor) el-Akhbar, May 5, 2012, english.al-akhbar.com/node/7007; Aryn Baker, "In Syria, Lebanon's Most Wanted Sunni Terrorist Blows Himself Up", (Suriye'de Lübnan'ın en çok aranan Sünni teröristi kendisini patlattı) Time Magazine, 23 Nisan 2012, world.time.com/2012/04/23/in-syria-lebanons-most-wanted-sunni-terrorist-blows-himself-up/; Suriye muhalefetini destekleyen bireylerle kişisel ilişkiler.

[494] Sinam el-Islam forum linki, www.snam-s.net/vb/showthread.php?t=14712. Forum yöneticileri daha sonra Nidal el Asha'nın Sinamu'l-İslam adlı editöryal komitenin üyesi olduğunu belirterek kendilerine övgü payı çıkardılar.

Yabancı finans

Aron Lund'a göre, Suriye silahlı muhalefetinin giderek rahatsız edici tarzda olmaya başlayan dinî tonunun bir nedeni, İslâmcı grupların daha kolay finans bulmaya eğilimli olmalarıdır. ABD bir kenara, Suriye ayaklanmasının temel finansörlerinin tamamı, farklı varyasyonlara sahip olsalar da Sünnî İslâmcılardır: Türkiye, Katar ve Suudî Arabistan.

Devlet dışı finans kaynaklarının çoğu da İslâmcılara dayanmaktadır: İslâmî yardım organizasyonları, Körfez'deki Suriyeli ticaret erbabı ve şiddetten olumsuz etkilenen topluluklar içerisindeki çeşitli aşiret ve aile bağları. İslâmcı grupların, gönüllüleri ve müttefikleri kendisine çekme konusunda İslâmî olmayan yerel rakiplerden daha başarılı görünmesinin nedeni, daha iyi teçhizat satın alabilmeleri ve bazı durumlarda aylık maaş önerebiliyor olmalarıdır.[495]

Para, sadece silahlı grupların etkili olma durumuna ilişkin olarak sorun değildir. Aynı zamanda ittifakları ve ideolojiyi de belirlemektedir. "Çoğu zaman silahlı grupların oluşturduğu koalisyonlar, dışarıdan finans yardımı yapan destekçiler farklı grupların birleşmelerini istediklerinde şekillenmektedir" diyen Suriyeli gazeteci Malik el-Abde, sözlerini şöyle sürdürmekte: "Bir toplantı tertip edilir, birleşme temin edilirse para da ödenir. Bu koalisyonlar, dış destekçiler strateji değişikliğine gittiklerinde ya da ne kadar paranın dağıtılacağı ya da ittifaklardan kimin kârlı çıkacağı üzerinde mücadeleye girişirlerse anında çöker ve parçalanır."[496]

Mart 2012'de, Körfez ülkelerinden Türkiye Merkezli ÖSO'ya ve SUK'a bağlı bir ofis üzerinden aylık olarak birkaç milyon doların transfer edilmesini düzenleyen bir anlaşmalar dizisi ABD, Katar, Türkiye ve Suudî Arabistan arasında imzalandı.[497] Mekanizmanın birkaç amacı vardı: SUK'un (İstanbul'da kurulan Suriye Ulusal Konseyi) siyasî liderliğini ÖSO liderliğiyle bir araya getirmek, isyancıları finansal açıdan desteklemek, isyancı hareketin finansını bir merkezde toplamak, böylece parasız kalmış kaotik iç muhalefeti SUK-ÖSO ekseninde bir araya getirmeye zorlamak. *The Guardian* gazetesine konuşan muhalefet yanlısı Suriyeli bir finansöre göre,

[495] Hazem el-Amin, [Az sayıda ve güçte olmalarına rağmen en iyi örgütlenmiş ve finanse edilmiş, en güzel şekilde kamufle olabilen gruplar, İslamcı gruplardır] el-Hayat, August 14, 2012, alhayat.com/Details/426355.

[496] Malik el-Abduh, yazara e-mail, 21 Ağustos 2012.

[497] SUK'un o dönem icra kurulu üyesi Abdülbasıt Seyda ile röportaj, Upppsala, İsveç, Mart 2012.

yerel muhalif gruplar ancak paranın tek kaynaktan dağıtılmasıyla birleşebilirlerdi: "Sahada mücadele eden yerel tugay komutanları, dışarıdan kendilerine para gönderenlere ve kendilerini finanse eden herkese farklı grupların bir araya geleceğine dair yemin ederek söz vermiş olup, bu gruplar bölünmüştür (...) Bu grupları ancak paranın tek kaynaktan çıkması durumunda birleştirebilirsiniz."[498]

Suriye muhalefetinin en önemli meselesi olarak ÖSO-SUK ittifakı kurulmaya çalışılırken aynı ülkeler, rakip, devlet dışı İslâmî bağışçı kanalları engellemeye çalışmıştır. Mayıs 2012'de birkaç Suudî din alimine özel olarak Suriye için bağış toplama işine bir son verme talimatı verilmiş, bunun yerine takipçilerini resmî olarak onaylı bağış ofislerine yönlendirmeleri istenmiştir.[499] Suriye İçin Ulema Komitesi adlı Selefî yardım grubu, bu nedenle faaliyetlerine son vermek zorunda kalmıştır.[500] Bu tür eylemler, düşünce olarak İslâmcılardan tamamen farklı olan rejimlerin müdahaleleri olmadan gerçekleşemezdi. Etkili Selefi önder Muhammed Arifî, attığı bir twit mesajında "Halkımız Suriye'de dün kendilerini Suriye İçin Ulema Komitesi'yle birlikte ne kadar mutlu hissetmişlerdi" ifadesini kulanmış, ardından "Ancak bugün, para toplamayacağına dair söz veren üyeleriyle Komite'ye getirilen yasaklamayla ne kadar da mutsuz oldular"[501] demiştir.

Suudî dinî kurumunun üst düzey üyeleri, bu yüzden Suudîlerin kendi inisiyatifleriyle Suriye cihadını desteklemelerinin veya bizzat bu cihada katılmalarının yasa dışı olacağına karar vermişlerdir. Ali bin Abbas el-Hakemî ve Abdullah bin Muhammed el-Mutlak adlı rejim destekli Ulema Komisyonu üyeleri, "Suriye'de cihadın sorumlusu ÖSO'dur ve bu nedenle de desteklenmelidir" diyerek, bunun da ancak Suudî hükümetinin bizzat kendisi-

[498] Julian Borger, "Syria crisis: west loses faith in SNC to unite opposition groups", (Suriye krizi: Batı, SUK'un muhalif grupları birleştirebileceği konusundaki umudunu yitirdi) The Guardian, August 14, 2012, www.guardian.co.uk/world/2012/aug/13/syria-opposition-groups-nationai-council.

[499] "al-saudia tamna'u wal-kuwait tad'am jam' al-tabarru'at al-'ashwaiya li-souria" ("Saudi Arabia bans and Kuwait supports spontaneous donations to Syria"), [Suriye için resmi olmayan bağış kampanyası düzenlemeyi S. Arabistan yasaklarken Kuveyt destekliyor) el-Jarida, May 29, 2012, aljarida.com/2012/05/29/2012495286.

[500] [Suriye'ye Destek Veren Ulema Komitesi, bağış kampanyasının sona erdiğini duyurdu] May 28, 2012, el-Muslim, almoslim.net/node/165719.

[501] Mohammed el-Ureyfi tarafından atılan bir tweet, 19.25, May 28, 2012, https://twitter.com/MohamadAlarefe/status/207160681399726081

nin kurduğu resmî yollardan olması gerektiğini beyan etmişlerdir.[502] Diğer ülkeler de Suriyeli aşırılıkçı gruplara para ve gönüllü akışını engellemek için camiler üzerinden benzer düzenlemeler getirmişlerdir.[503]

Bununla birlikte özel bağışlar halen Suriye'ye sızmakta ve isyancılar, büyük ölçüde paranın informel transfer biçimlerine dayanmaktadırlar. Örneğin Suriyeli Selefî din adamı Muhammed Sürur Zeynelabidin, kendi adıyla faaliyet gösteren finans ağıyla (temelde Körfez ülkelerinden yapılan bağışlarla kurulmuştur) gerek insanî amaçla faaliyet gösteren gerekse özellikle Kuzey Suriye'de paramiliter faaliyetlerde bulunan İslâmî grupları destekleme konusunda oldukça aktif görünmektedir.[504] İslâmî organizasyonlar ve dışarıdaki Suriyeli finansörler, minimal düzeydeki bürokrasi ve yolsuzluğun yanı sıra Suriye'ye sağlam yollardan para sokulabilen kanalların bulunması nedeniyle, ideolojik tutumu olmayan isyan komutanları açısından dahi en iyi destek kaynağı olarak görülmektedir.

Bu arada, büyük ölçüde ılımlı gruplara yardım için kurulan ÖSO-SUK finans mekanizması iyi çalışıyor gibi görünmemektedir. SUK başkanı Abdülbasıt Seyda, genel kaynak eksikliğinden şöyle şikayet etmekte: "Irak ve Afganistan'da milyonlarca para harcandı; ama biz son altı ayda Katar ve Suudî Arabistan'dan 15 milyon dolar yardım aldık." Ona göre ana akım muhalefet Suriye içerisindeki devrim hareketini etkili bir şekilde desteklemek için yeterli miktarda finanse edilmemektedir. Yeterli düzeyde finanse edilmesi halinde güven verisi olabilir." Seyda, "Şayet SUK ve ÖSO, Suriye köylerine yönelik hükümet saldırılarını durdurmak için ihtiyacımız olan desteği alamazsa etrafta uzun zamandır Suriye'ye para ve radikal cihadcılar gönderen kaynak-

---

502 Naim Tamim al-Hakim, "udwan fi hayat kibar el-ulema: el-daawa lil-khurouj ilal-jihad fi souria khurouj an ta'at wali el-amr" ("Two members of the Senior Ulema Commission: calls for going to jihad in Syria is disobedience to the ruler"), [Ulema Komisyonu'nun iki üyesi: Suriye'ye cihada gitme çağrısında bulunmak yöneticiye itaatsizliktir) el-Sharq, June 7, 2012, www.alsharq.net.sa/2012/06/07/329647.

35 "Tunisian spokesman calls on preachers to stop

503 "Tunisian spokesman calls on preachers to stop pushing jihad in Syria among the youth", (Tunuslu konuşmacı davetçilere, gençlerin Suriye'de savaşmaları için cihad çağrısında bulunmaktan vazgeçmeye çağırıyor). The Washington Post, June 8, 2012, www.washingtonpost.com/world/africa/tunisian-spokesman-calls-on-preachers-to-stop-pushing-jihad-in-syria-among-the-youth/2012/06/08/gJQAiXsuNV_story.html.

504 Sururî hareketiyle ilgili bana verdiği bilgiler nedeniyle Malik el-Abduh'a müteşekkirim.

lar var. İnsanlar şu an umudunu yitiriyor; şu an onlar şeytanla bile masaya oturmaya hazırlar" şeklinde konuştu.[505]

Harcanan para miktarı bir yana, Suriyeli muhalif grupları finanse etmeyi engelleyen pratik engeller bulunmakta. Bağışçı ülkeler, sahada iyi kurulmuş destek mekanizmalarından yoksun, örgütsüz ve yardım arayan muhalif grupların yoz ve şeffaflıktan uzak yapısı bazen siyasî ve politik çıkınazların oluşumuna katkıda bulunuyor. Görünüşe göre çok miktarda para yolda kaybedildi, pahalı şeylere harcandı, ya da verilmesi gereken yerlere hiç ulaştırılmadı. Güvenlik ve bürokrasi meselesi ve bağışçılar arasındaki zayıf bağlar, bu yöndeki çabaları engelledi.[506]

Pratikte birçok bağışçı ülke, planlanmış ve bir merkezde toplanmış ÖSO-SUK mekanizmasını by-pass ederek sahada çatışan gruplara yönelik doğrudan finansal desteğini sürdürmekte. Para ve silahın aşırılıkçı grupların eline düşme riskini minimalize etmek için farklı istihbarat servisleri (CIA da dahil), muhtemelen hem çok zaman alan hem de belirsiz bir süreç olmasına rağmen[507] isyancı grupları izlemekte ve uygun alıcılar belirlemeye çalışmaktadır.[508]

ABD Hazine Bakanlığı'ndan ÖSO'ya destek için onay

2012 yazında Suriye Destek Grubu (SDG) adlı özel bir organizasyon, ABD Hazine Bakanlığı'ndan ÖSO'ya doğrudan destek sağlayabilme konusunda

---

505 SUK Başkanı Abdülbasıt Seyda ile röportaj, Uppsala, İsveç, 13 Ağustos 2012.

506 Greg Miller, "Syrian activists say pledges of U.S. communications aid are largely unfulfilled", (Suriyeli aktivistler ABD'nin vaatlerinin büyük ölçüde yerine getirilmediğini söylüyor) The Washington Post, 21 Ağustos 2012, www.washingtonpost.com/world/national-security/syrian-activists-say-pledges-of-us-communications-aid-are-largely-unfulfilled/2012/08/20/14dff95a-eaf8-11e1-9ddc-340d5efb1e9c_story.html.

507 Eric Schmitt, "C.I.A. Said to Aid in Steering Arms to Syrian Opposition", (CIA, Suriyeli muhaliflere giden silahların sevkiyatını yapıyor) The New York Times, June 21, 2012, www.nytimes.com/2012/06/21/world/middleeast/cia-said-to-aid-in-steering-arms-to-syrian-rebels.html?pagewanted=all

508 En az bir etkili cihad yanlısı din alimi, Batılı ve Körfez ülkelerinden İslamcı olmayan gruplara yapılmak istenen bağışları toplayabilmeleri için Suriye'deki mücahidlerin gayr-ı İslamî terminoloji kullanmalarında ve ÖSO ile işbirliği yapmalarında dinî bakımdan sakınca bulunmadığını belirten bir fetva vermiştir. (Ebu'l-Munzir eş-Şankıtî, "ma hukm isti'mal lafzat el-hurriya wal-ta'amul ma'a el-jaish el-hurr" ["What is the ruling in regard to using the word Freedom and cooperating with the FSA?"], "Özgürlük lafzının kullanılması ve Özgür Suriye Ordusu ile işbirliğine gitmenin hükmü nedir?" Minbar al-Tawhid wal-Jihad, Question 6372, June 6, 2012, www.tawhed.ws/FAQ/display_question?qid=6372&pageqa=1&i=)

izin aldı.[509] SDG, sürgündeki Suriyeliler tarafından kontrol edildiğini ve herhangi bir devletten yardım almadıklarını söylemektedir. Ancak pratikte ABD hükümeti adına hareket ediyor görünmekte olup Washington'un Suriyeli ayaklanmacılara yönelik finansal desteğine inandırıcı bir inkâr imkânı sağlamaktadır.

İlginç bir biçimde SDG, Suriye Ulusal Konseyi'ni ve Özgür Suriye Ordusu'nu tamamen by-pass etmeyi tercih etmiştir. Bunun yerine ÖSO'ya bağlı yerel askerî konseyleri doğrudan muhatap almaktadır. Hazırlıkların ardından SDG'nin askerî konseylere yönelik desteğinin 2012 başlarından itibaren başlaması bekleniyordu; ancak isyancılara henüz damgasını vurmuş değil.[510]

Time dergisiyle yapılan bir mülakatta, Ahrâr eş-Şam Tugayları'nın bir üyesi, devletlerin ÖSO'ya desteğinin yetersizliğinden bahsederek, bunun özel olarak oluşturulmuş dinî kanallarla tam ters bir durum oluşturduğunu kaydetmiş ve şunları söylemiştir: "ÖSO üyelerine bizden daha fazla destek var; ancak aradaki fark şu ki bizim yardımlarımız bizlere teslim edilirken onlarınki teslim edilmiyor.[...] Onların yardımları Türkiye'de kalıyor, buradaki devrimcilere ulaşmıyor. Biz ise destekçilerimiz bize 100 lira gönderiyorsa tamamını alıyoruz."[511]

---

509 Mark Hosenball, "Obama authorizes secret support for Syrian rebels", (Obama, Suriyeli isyancılara gizli destek verilmesine izin verdi) Reuters, August 1, 2012, www.reuters.com/article/2012/08/02/us-usa-syria-obama-order-idUSBRE8701OK20120802.

510 SDG'nin hükümet ilişkileri direktörü Brian Sayers'la buluşma, Stockholm, 27 Ağustos 2012.

511 Rania Abouzeid, "Going Rogue: Bandits and Criminal Gangs Threaten Syria's Rebellion", (Azgınlaşmak: Haydutlar ve suç çeteleri Suriye isyanını tehdit ediyor) (Time Magazine, July 30, 2012, world.time.com/2012/07/30/going-rogue-bandits-and-criminal-gangs-threaten-syrias-rebellion.

Silah Desteği

Suriye'deki silahlı mücadelenin ilk başladığı dönemlerde, silah ihtiyacı gerek Suriye ve gerekse komşu ülkelerdeki silah tüccarlarından karşılanıyordu.[512]

Katar ve Suudî Arabistan gibi Suriye'deki ayaklanmayı siyasî ve medya alanında destekleyen ülkeler, 2011 yılı sonunda muhalifleri silahlandırmaya başlamasıyla, silahlandırma devletler tarafından desteklenen organizeli bir eyleme dönüştü. Suriye'deki yönetimi devirmek isteyen devletlerin Suriyeli muhalifleri silahlandırılması fikri, Güvenlik Konseyi'nde Rusya'nın vetosuyla karşılaşan ülkelerin, dış müdahaleye alternatif olarak sunduğu bir plan olarak nitelendi.[513]

Koordinasyonu ABD'nin istihbarat örgütü CIA tarafından yapılan silah sevkiyatı, Türkiye, Ürdün ve Lübnan gibi Suriye'ye komşu olan üç ülke üzerinden yapıldı. Körfez ülkeleri ve Hırvatistan'dan gönderilen silahların Türkiye üzerinden Suriye'ye sevki için CIA'nın birçok ajanı Türkiye'ye gönderildi.[514] Suudî Arabistan Dışişleri Bakanı Suud el-Faysal, 24 Şubat 2012'de Tunus'ta birincisi düzenlenen Suriye Dostları Toplantısı'nda, "Suriyeli muhalifleri silahlandırmak iyi fikir" diyerek, muhalefeti silahlandırma isteğini aleni bir şekilde açıklayan devletlerin öncüsü oldu.[515]

Eş-Şuruk gazetesi, 17 Mart 2012 tarihli nüshasında Suudî Arabistan'ın Suriyeli muhalifleri, Ürdün üzerinden silahlandırmaya başladığını yazdı.[516] Bu

---

[512] Şuruk. 18 Mart 2012 صحيفة أمريكية: تسليح الجيش السورى الحر على قدم وساق http://shorouknews.com/news/view.aspx?cdate=18032012&id=b95d6f78-9abf-4c89-96f4-8d9c01810f12

[513] Şarku'l-Avsat. 29 Şubat 2012 تسليح الجيش السوري الحر الخيار البديل عن التدخل الدولي الممنوع بالفيتو الروسي www.aawsat.com/details.asp?section=4&article=665843&issueno=12146

[514] Adam Entous, Siobhan Gorman, Nour Malas, Wall Street Journal. CIA Expands Role in Syria Fight http://online.wsj.com/article/SB10001424127887324373204578376591874909434.html ,

[515] Reuters. 24 Şubat 2012 السعودية تقول ان تسليح المعارضة السورية فكرة ممتازة http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE81Q8KJ20120224

[516] Şuruk. 17 Mart 2012 السعودية تشرع في تسليح الجيش السوري الحر www.echoroukonline.com/ara/articles/124647.html

dönemde Suud Müftüsü Şeyh Abdülaziz bin Abdullah Âl-i Şeyh, Özgür Suriye Ordusu'nu silahlandırmanın Allah yolunda cihad sayılacağını söyledi.[517]

Fakat Amerikan kaynaklarına göre silahlandırmaya aktif olarak ilk başlayan devlet, 27 Şubat 2012'de Norveç'e yaptığı ziyaret sırasında, Arap dünyasını Suriye muhalefetini silahlandırmaya çağırarak "Güvenlik Konseyi'nde bir şey yapamadık. Savaşın sona ermesi için askerî malzemeler göndermemiz gerekiyor" diyen Katar Emiri Hamad bin Casim es-Sanî, esasında Suriyeli muhalifleri silahlandırmaya aylar öncesinden başlamıştı.

Deneme amaçlı bir başlangıç

New York Times gazetesinden C. J. Chivers ve Eric Schmitt'e göre Katar, Suriyeli muhaliflere ulaştırmak için gönderdiği ilk parti silahları 3 Ocak 2012'de Türkiye'ye göndermişti. Katar'ın Suriye'ye silah gönderdiği günlerde Arap Birliği gözlemci heyeti Suriye'deki incelemelerine devam ediyordu ve ilk raporunu hazırlamakla meşguldü.

C. J. Chivers ve Eric Schmitt, konuya ilişkin olarak yazdıkları makalelerinde "Suriyeli isyancılara hava sevkiyatı yavaşça başladı. 3 Ocak 2012'de, Alevî güdümlü hükümetin hükümet karşıtı göstericilere karşı baskılarının bir askerî kampanyaya dönüşmesinden aylar sonra, hava trafik verilerine göre Katar Emirliği Hava Kuvvetleri'ne ait iki adet C-130 nakliye uçağı İstanbul'a indi"[518]diye yazdı.

Aynı tarihte, İngiltere hükümeti de Suriye'ye istihbaratçılarını göndermişti. 1 Ocak 2012'de İngiliz *Daily Star Sunday* gazetesinde yer alan habere göre İngiltere, Libya'daki savaştan daha büyük ve daha kanlı geçecek olan Suriye savaşına hazırlandığını yazmıştı. İngiliz istihbaratı MI6, SAS ve SBS komandolarının yanı sıra Amerikan istihbaratı CIA'in genel durum tespiti ve muhaliflerin askerî düzeydeki ihtiyaçlarını belirlemek için Suriye'de bulunduğunu belirten gazete, İngiltere'nin Güvenlik Konseyi'nden NATO desteğiyle sağlanacak olan uçuşa yasak bölge kararını çıkartmak istediğini duyurdu.[519]

---

[517] Alamatonline. 11 Mart 2012 مفتي السعودية: تسليح الجيش السوري الحر جهاد في سبيل الله www.alamatonline.net/l3.php?id=24841

[518] C. J. Chivers, Eric Schmitt, New York Times. 24 Mart 2013 Arms Airlift to Syria Rebels Expands, With Aid From C.I.A. www.nytimes.com/2013/03/25/world/middleeast/arms-airlift-to-syrian-rebels-expands-with-cia-aid.html?smid=tw-share&_r=3&

[519] Deborah Sherwood, Daily Star. 1 Ocak 2012 Syria will be bloodiest yet www.dailystar.co.uk/news/view/227911Syria-will-be-bloodiest-yetSyria-will-be-bloodiest-yet

2012 yılının ilk günlerinden itibaren Katar'ın Suriye muhalefetini silahlandırdığı iddiası, birçok gazetede gündeme getirilmişti. *Guardian* gazetesinin Orta Doğu editörlerinden Ian Black ise 5 Şubat 2012 tarihinde, Suudî Arabistan'ın desteğini alan Katar'ın Özgür Suriye Ordusu'nu silahlandırmaya başladığına dair iddialara yer vermişti.[520]

C. J. Chivers ve Eric Schmitt "Deneme Amaçlı Bir Başlangıç" olarak adlandırdığı sürece ilişkin şu değerlendirmede bulundu: "Bunlar öncü kıtaydı. Haftalar sonra Suriye ordusu, Suriye'nin üçüncü büyük şehri Humus'u kuşattı. Toplar ve tanklar mahalleleri dövdü. Kara kuvvetleri şehre girdi. Ülke çapında ordu ve rejime bağlı milisler isyanı güç kullanarak yok etmeye çalışıyordu. Bu, Suriye'nin keskin bir şekilde alt edilmiş Sünnî Arap çoğunluğunu daha da öfkelendiriyordu. İsyancılar, uluslar arası yardım ve daha fazla silah çağrısı yaptı. Hava trafik verilerine ve uçak gözetleyicilerin verdiği bilgilere göre, bahar aylarının sonlarına doğru bir Arap devletinden ilk kargo uçuşları dalgası gelmeye başladı. 26 Nisan'dan 4 Mayıs'a kadar olan geceler dizisinde bir Katar Hava Kuvvetleri C-17'si — dev bir Amerikan yapımı kargo uçağı — Türkiye'deki Esenboğa Havalimanı'na altı iniş yaptı."[521]

Silah yardımına CIA koordinasyonu

15 Mayıs 2012'de *Washington Post*'ta Karen De Young imzasıyla yayımlanan haberde de Suriye'deki silahlı grupların ABD'nin yardımı ve koordinasyonu ve Körfez'deki bazı ülkelerin malî desteği ile öncekine oranla çok daha gelişmiş silahlar elde etmeye başladıkları belirtildi.

Haberini Suriye'deki muhalif gruplarla Amerikalı ve yabancı bazı yetkililere dayandıran gazete, Obama yönetiminin Suriye'deki silahlı gruplarla temaslarını arttırdığını vurgulayarak bu yolla onların geçiş yolları ve bulundukları yerler hakkında elde ettiği istihbaratı bölgedeki bazı ülkelere ilettiğini yazdı.

Gazeteye açıklamada bulunan bir Amerikalı yetkili, ABD'nin Suriye'deki silahlı gruplara yaptığı yardımları arttırdığını ve bölgedeki müttefikleriyle ve dostlarıyla koordinasyonlarını da sürdürdüğünü söyledi.

---

[520] Ian Black, Guardian. 5 Şubat 2012 Syria on brink of civil war as diplomacy fails to dislodge Assad www.guardian.co.uk/world/2012/feb/05/syria-brink-civil-war

[521] C. J. Chivers, Eric Schmitt, New York Times. 24 Mart 2013 Arms Airlift to Syria Rebels Expands, With Aid From C.I.A. www.nytimes.com/2013/03/25/world/middleeast/arms-airlift-to-syrian-rebels-expands-with-cia-aid.html?smid=tw-share&_r=3&

Suriye'deki silahlı gruplara gönderilen malzemelerin Şam'da, Türkiye sınırındaki İdlib'de ve Lübnan sınırındaki Zebadani'de stoklandığı bildirilirken; Müslüman Kardeşler cemaati üyesi Milhem ed-Derubî, Suudî Arabistan ve Katar'daki zengin kişilerden sağladıkları para kaynaklarıyla isyancılar için bir tedarik kanalı açtıklarını söyledi.[522]

Washington Post'tan sonra İngiliz *Times* gazetesi de 17 Mayıs 2012'de Amerika'nın Suriyeli isyancıları silahlandırdığını yazdı. *Times*, *Washington Post*'un, Amerika'nın Suriye'deki isyancılara silah yardımı yaptığı yönündeki haberini teyit ederek Amerika'nın sessizce Suriye'deki silahlı gruplara destek vermeyi gündemine aldığını ve onların silah temin etmesi için Katar ve Suudî Arabistan üzerinden kanallar açtığını yazdı.

Obama yönetiminin Suriye'deki silahlı gruplara silah desteği sağladıklarını reddettiğini hatırlatan *Times*, ancak "iyi haber alan kaynakların" Washington'un Suriyeli muhalif grupların silahlandırılmasında etkili bir rol oynadığını söylediklerini nakletti. *Times*, ayrıca Suriye'de son birkaç haftada gerçekleştirilen eylemlerin Suriyeli muhalif grupların artık çok daha gelişmiş silahlar edinmeye başladığını gösterdiğini vurguladı.[523]

Daily Star gazetesi ise 3 Haziran 2012 tarihli nüshasında İngiliz özel birliklerinin, Suriye yönetiminden kaçanlar için gizli sığınaklar kurduklarını, özel birliklerin sınır bölgelerinde çalıştıklarını yazdı.[524] Bu dönemde ÖSO liderleri Batı ülkelerine ziyaretler gerçekleştirdi. İngiliz *Daily Telegraph*'ın 15 Haziran 2012 tarihli haberine göre, Özgür Suriye Ordusu adlı silahlı örgütün liderleri, ABD'nin eski Şam Büyükelçisi Robert Ford ve Orta Doğu Özel Koordinatörü Frederick Hoff'la Dışişleri Bakanlığı'nda görüştüler.

Suriyeli muhalif kaynaklardan Sooryoon.net, 1 Ağustos 2011'de Suriye ordusundan ayrılan, aralarında tuğgeneral ve albayların da bulunduğu dört subayın Amerika'ya götürüldüğünü duyurdu.[525]

---

[522] Karen De Young, Liz Sly, Washington Post. 15 Mayıs 2012 Syrian rebels get influx of arms with gulf neighbors' money, U.S. coordination http://articles.washingtonpost.com/2012-05-15/world/35454790_1_baba-amr-neighborhood-syrian-rebels-homs

[523] James Hider, The Times. 17 Mayıs 2012. Gulf sends arms to rebels fighting Syrian regime amid US policy shift www.thetimes.co.uk/tto/news/world/middleeast/article3416685.ece

[524] Deborah Sherwood, Daily Star. 3 Ocak 2012. SAS set up safe camps in Syria www.dailystar.co.uk/news/view/254674/SAS-set-up-safe-camps-in-Syria/

[525] Sooryoon. 1 Ağustos 2011. انشقاق ضباط كبار في الجيش ونقلهم إلى أميركا، والعرعور يتعرض لحادث غامض، والرياض تمنعه من الظهور على وصال www.sooryoon.net/archives/29798

Washington'daki bu görüşmenin amacı, Şam yönetimi ile mücadelede kullanılmak üzere, aralarında karadan havaya roketlerin de bulunduğu ağır silahların isyancılara ulaştırılmasına izin vermesi için ABD üzerindeki baskıyı arturmak olarak belirlendi. Habere göre, Suriyeli isyancıları temsil eden ekip, iPad'lerindeki Google Earth ile isyancıların ve Suriye güvenlik güçlerinin bulunduğu bölgeleri gösteren ayrıntılı planları takdim etti. Başkan Obama'ya ulusal güvenlik konularında danışmanlık yapan Ulusal Güvenlik Konseyi'nin üst düzey yetkilileri de görüşmelere dahil oldu.

Washington'daki Özgür Suriye Ordusu temsilcileri iki hafta içinde ABD hükümet yetkililerine sunmayı planladıkları, tanksavar roketleri ve ağır makineli tüfekler gibi ağır silahları da içeren bir liste oluşturdular.

Batılı ülkelerin doğrudan müdahalesine yönelik beklentilerin oldukça azaldığını belirten *Daily Telegraph*, ağır silahların isyancılara ulaştırılmasına yönelik bir planın hazır bulunduğunu ifade ederek "Girişimler Suriye'ye yönelik Libya tarzı bir müdahale olarak tanımlanabilir. Buna göre Annan Planı'nın beklendiği gibi başarısız olmasının ve Suriye Temas Grubu'nun 30 Haziran'da Cenevre'de yapacağı toplantının ardından güçler birleştirilecektir" yorumunu yaptı.

Orta Doğu konusundaki kıdemli diplomatik kaynakların, parası Suudî Arabistan ve Katar tarafından ödenmiş Libya silahlarının, Esad rejimine yönelik kaçınılmaz bir müdahale ihtimaline karşı depolarda bekletildiğini söylediklerini belirten gazete, "Kaynaklara göre müdahale kaçınılmazdır ve bu bir zaman meselesidir. Libyalılar silah, diğerleri de parasal yardım konusunda çok isteklidirler" ifadelerine yer verdi.[526]

Silah naklinde ana güzergâh Türkiye

Reuters haber ajansı, 14 Haziran 2012'de abonelerine servis ettiği haberinde, Katar ve Suudî Arabistan gibi körfez ülkelerinden gönderilen yeni ve gelişmiş silahların Suriye'deki silahlı grupların eline geçmeye başladığını duyurdu. Silahların daha önce Katar ve Suudî Arabistan tarafından gönderildiği belirtilirken, Suriye'deki silahlı örgütlerin yeni silahlarla daha etkili eylemler yapmasının beklendiği ifade edildi.

[526] Peter Foster, Ruth Sherlock, The Telegraph. 15 Haziran 2012. US holds high-level talks with Syrian rebels seeking weapons in Washington www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9334707/US-holds-high-level-talks-with-Syrian-rebels-seeking-weapons-in-Washington.html

Haberini Türkiye'de barınan Suriyeli silahlı militanlara dayandıran Reuters, yeni silahların Türkiye ve Lübnan üzerinden Suriye'ye sokulduğunu belirtti. Reuters'in haberinden on gün sonra İngiliz *Independent* gazetesi, Suudî Arabistan ve Katar tarafından gönderilen silahların MİT'in bilgisi dahilinde Suriye'deki silahlı örgütlere ulaştırıldığını yazdı.[527]

13 Haziran'da İngiliz *Independent* gazetesi, Katar ve Suudî Arabistan'ın Özgür Suriye Ordusu'nu silahlandırdığını iddia eden bir habere imza attı. Ankara'daki Baulı kaynaklara dayandırılan haberde, silahların Türkiye üzerinden Suriye'ye sokulduğu ve MİT'in Suriyeli muhalif savaşçılara üstü kapalı destek verdiği belirtildi.[528]

15 Haziran 2012'de Kuveyt'te yayımlanan *es-Siyase* gazetesi, Haziran ayının ilk günlerinde ÖSO'nun, Rus yapımı Sam-7 ve Amerikan yapımı Stinger füzelerini teslim aldığını duyurdu. ÖSO'nun Şam'daki komutanları ve Konsey'in Kahire'de bulunan bir lideri, *es-Siyase* gazetesine yaptığı açıklamasında, uçak ve tank füzeleri aldıklarını itiraf etti.[529]

İngiliz *Guardian* gazetesinde 22 Haziran 2012'de yayınlanan haberde, Türkiye'nin Suriye'deki silahlı örgütlere silah teminini için İstanbul'da bir koordinasyon merkezi kurulmasına izin verdiğini öne sürülmüştü.

Suriye'deki silahlı örgütlere silah teminini koordine etmek için kurulan komuta merkezinde yirmi iki kişinin çalıştığını belirten *Guardian* gazetesi muhabiri, bu merkezde çalışanların hepsinin Suriyeli olmadığının altını çizerken, Haziran ayı başında Türkiye'den Suriye'deki silahlı örgütlere silah ulaştırıldığına tanık olduğunu ifade etti.

Suriye'deki silahlı örgütlere Türkiye'den silah nakledildiğine ilişkin daha önce *Independent* ve *New York Times* gazeteleri ile Reuters haber ajansında yer alan haberlerin ardından Amerikan Savunma Bakanı Leon Panetta, 21 Haziran'da yaptığı bir açıklamada silahların el-Kaide'nin eline geçmesinden endişe eden Washington'un Suriyeli muhaliflerin silahlandırılması yönünde

---

527 Reuters. 14 Haziran 2012. معارضون سوريون في تركيا يبدون شكوكا في تهريب أسلحة جديدة لسوريا http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE85D0JZ20120614

528 Justin Vela, Independent. Exclusive: Arab states arm rebels as UN talks of Syrian civil war www.independent.co.uk/news/world/middle-east/exclusive-arab-states-arm-rebels-as-un-talks-of-syrian-civil-war-7845026.html

529 Es-Siyase. 15 Haziran 2012. الجيش السوري الحر" يتسلح بـ"ستنغز" و"سام ٧" لإسقاط الأسد www.al-seyassah.com/AtricleView/tabid/59/smid/438/ArticleID/196290/reftab/36/Default.aspx

bir kararının bulunmadığını belirtmiş; ancak bazı ülkelerin bu yönde bir kararının bulunduğunu söylemekle birlikte ülke ismi zikretmemişti.

Guardian muhabiri, ismini açıklamadığı üç ülke yetkilileriyle yaptığı görüşmelerden hareketle Suudî Arabistan ve Katar'ın yardımıyla Mayıs ayı ortalarında Suriye içerisine silah ve mühimmat sokulmaya başlandığını bildirdi. *Guardian*'ın haberine göre 2012 yılının Haziran ayı başlarında Arap elbisesi giymiş beş kişi, Türkiye sınırındaki Suriye köyü Altima'daki bir polis karakoluna gelerek, Hatay'ın Reyhanlı ilçesinden gelen yaklaşık 50 koli tüfek ve mühimmatın yanı sıra tıbbî malzeme alarak ayrıldı.[530]

İngiliz *The Telegraph* gazetesi, 20 Temmuz 2012 tarihli nüshasında, Suriyeli muhalifler başkent Şam'a yaklaşırken, Amerikan gizli servisi CIA'nın da Suriye'deki kimyasal ve biyolojik silahların yerini tespit etmek için bu ülkede operasyonlara başladığını yazdı. Amerikan istihbaratının Suriye'de kimyasal ve biyolojik silah bulma operasyonu için "yarış" tabirini kullanan gazete, CIA'in, Suriyeli muhalifler hassas noktalara hakim olmadan önce kimyasal ve biyolojik silahların gizlendiği yerleri bulmaya çalıştığını belirterek "CIA vakit geç olmadan bu silahları bulmaya çalışıyor" diye yazdı.

Telegraph'a açıklamada bulunan Amerikan hükümet kaynakları, "CIA, kimyasal silahların yerini belirlemek için Suriye'ye güç gönderdi. Suriye'deki CIA güçlerinin en temel görevlerinden biri, Suriye ordusundan firar eden askerlerle irtibat kurarak onlardan bu tür silahların yeri hakkında bilgi almaktır" şeklinde beyanat verdi.

Bu görevin son günlerde olağanüstü bir hal aldığını belirten Amerikalı yetkililer, 13 Temmuz 2012'de *Wall Street Journal* gazetesinin Suriye ordusunun kimyasal silahlarının yerini değiştirdiğini yazdığına[531] ve 17 Temmuz'da da Suriye'nin muhaliflerin safına katılan Bağdat Büyükelçisi Navaf Faris'in BBC'ye yaptığı açıklamada, Beşşar Esed'in muhaliflere karşı kimyasal silah kullanmaktan çekinmeyeceğini söylediğine işaret ettiler.[532]

Ağustos 2012'den sonra Katar başta olmak üzere Suriye'deki yönetimi devirmek isteyen ülkelerin, Suriyeli muhaliflere silah sevkiyatı artarak de-

[530] Martin Chulov, Ewen MacAskill, John Densky, Guardian. Saudi Arabia plans to fund Syria rebel army www.guardian.co.uk/world/2012/jun/22/saudi-arabia-syria-rebel-army

[531] Julian E. Barnes, Jay Solomon, Adam Entous, Wall Street Journal. 13 Temmuz 2012 http://online.wsj.com/article/SB10001424052702303644004577523251596963194.html

[532] Eli Lake, The Telegraph. 20 Temmuz 2012. CIA joins the hunt for Bashar al-Assad's chemical weapons www.telegraph.co.uk/journalists/the-daily-beast/9416787/CIA-joins-the-hunt-for-Bashar-al-Assads-chemical-weapons.html

vam etti. *New York Times* gazetesinden C. J. Chivers ve Eric Schmitt, sürece ilişkin tespitlerine şu ifadelerle devam etti:

"8 Ağustos itibariyle Katarlılar, Ankara Esenboğa Havaalanı'na on dört kargo uçuşu daha yaptı. Hepsi, Orta Doğu'daki Amerikan askerî lojistik merkezlerinden biri olan Katar'daki el-Udeyd Hava Üssü'nden geliyordu.

Katar, isyancılara silah verdiğini reddediyordu. İsminin gizli tutulmasını isteyen bir Katarlı yetkili, Katar'ın sadece ölümcül olmayan yardım adını verdiği şeyi sevk ettiğini söyledi. Başka sorulara cevap vermeyi reddetti. Katar'ın sadece silah satın alıp tedarik mi ettiği, yoksa başka tedarikçiler için hava nakliyesi hizmeti de sunup sunmadığı belli değildir. Ancak Amerikalı ve başka Batılı yetkililer ile isyancı komutanlar, Katar'ın aktif bir silah tedarikçisi olduğunu söylemişlerdir. Öyle ki ABD, Katar'ın silahlandırdığı bazı İslâmcı gruplardan kaygı duymuştur.

Katar uçuşları, isyancı güçlerin kuzeydeki İdlib eyaletinde akıntıyı tersine çeviren askerî kampanyasıyla yan yana gitti; bu güçlerin pusular, yol kenarına yerleştirilen bombalar ve tecrit haldeki karakollara yönelik saldırılardan oluşan kampanyası, Esad'ın ordusunu ve onu destekleyen milisleri bazı kırsal bölgelerden çıkarmaya başladı.

Uçuşlar yazın devam ederken, isyancılar bu şehirde bir hücum da başlattı; kısa süre sonra açmaza giren bir çatışmaydı bu. Eski Amerikalı yetkili, Kasım ayına kadar CIA direktörü olan David H. Petraeus'un bu uçuş ağı hareketlerine yardım etmede araçsal bir rol oynadığını ve çeşitli ülkeleri de bunun için birlikte çalışmaya teşvik ettiğini söyledi. Petraeus, bu konuda yorum istediğimiz sayısız e-postaya yanıt vermedi.

Diğer devletler ABD'ye "Silah verelim mi?" diye sormuyordu

Eski Amerikalı yetkili, Amerikan hükümetinin kısmî düzeyde işin içine girdiğini; çünkü diğer devletlerin isyancıları bir şekilde silahlandıracağı düşüncesinin olduğunu söyledi. Söylediğine göre CIA'in sevkiyatları kolaylaştırmadaki rolü, Amerika Birleşik Devletleri'ne süreç üzerinde bir düzeyde etki sağladı; buna, silahların İslâmcı gruplardan uzak durmasına çalışmak ve tedarikçileri gelecekte sivil uçaklara karşı terörist saldırılarda kullanılabilecek taşınır uçaksavar füzelerini vermemeye ikna etmek de dâhildi. Amerikalı yetkililer, üst düzey Beyaz Saray yetkililerinin sevkiyatlar konusunda düzenli olarak bilgilendirildiklerini doğruladılar. Eski yetkili, 'Bu ülkeler bunu, şu veya bu şekilde yapacaklardı' dedi. 'Bize 'Anne, ben yapabilir miyim?' diye

sormuyorlardı. Fakat eğer onlara belli şekillerde yardım edebilseydik, bunu değerlendireceklerdi.'

Sonbahar boyunca Katar Hava Kuvvetleri'nin kargo filosu daha da yoğun hale geldi ve Ekim ayı boyunca hemen hemen her gün uçuşlar oldu. Fakat isyancılar daha da fazla silah için feryat ediyor, tankları, topları, çoklu roket fırlatıcıları ve uçakları olan bir orduyla savaşacak ateş gücüne sahip olmadıklarını iddia etmeye devam ediyorlardı.

Çok sayıda isyancı başka bir nedenle de yakınıyor, silah tedarikçilerinden Obama yönetiminin sevkiyatları sınırlandırdığını ve en fazla ihtiyaç duydukları uçaksavar ve tanksavar silahlarının dağıtımını bloke ettiğini duyduklarını söylüyordu. İdlib şehrinde Esad karşıtı savaşçılardan oluşan askerî bir birliğe liderlik eden Muhammed Ebû Ahmed, 'Silahlandırmak veya silahlandırmamak, ölümcül veya ölümcül olmayan – hepsi Amerika'nın söylediklerine bağlı' dedi."[533]

Silahlı gruplara Türkiye üzerinden Stinger desteği

Suriyeli muhaliflerin, Katar ve Suudî Arabistan tarafından silahlandırıldığı, Ulusal Konsey'in sözcüsü Besma Kodmani tarafından da teyit edildi. Kodmani, 6 Ağustos 2012'de Europe-1 radyosuna yaptığı açıklamasında, Suudî Arabistan, Katar ve Libya'nın Suriye muhalefetine silah verdiğini, bazı ülkelerin de karaborsadan karşılanan silahların parasını ödediğini açıklamıştı.[534]

El-Arabiya televizyonu, 16 Ağustos tarihli haberinde, ABD'nin Körfez ve bölgedeki diğer müttefikleriyle gerçekleştirdiği görüşmeler sonrasında, on dört Stinger füzesinin Türkiye üzerinden Suriye'ye girmesine izin verdiğini duyurdu. Haberde, füzelerin nereden geldiğine ilişkin herhangi bir açıklama yapılmazken, finansının Suudî Arabistan tarafından karşılandığı belirtildi. Suriyeli silahlı gruplara gönderilen füze ve silahlar, özellikle de muhaliflerin Temmuz 2012'de Halep'te başlattıkları operasyonda kullanıldı.[535]

---

[533] C. J. Chivers, Eric Schmitt, New York Times. 24 Mart 2013 Arms Airlift to Syria Rebels Expands, With Aid From C.I.A. www.nytimes.com/2013/03/25/world/middleeast/arms-airlift-to-syrian-rebels-expands-with-cia-aid.html?smid=tw-share&_r=3&

[534] Daily Star. 6 Ağustos 2012. Qatar, Saudi Arabia giving arms to Syria rebels: SNC www.dailystar.com.lb/News/Middle-East/2012/Aug-06/183591-qatar-saudi-arabia-giving-arms-to-syria-rebels-snc.ashx#axzz2OgCZ9rP0

[535] El-Arabiya. 16 Ağustos 2012. صواريخ "ستينغر" أمريكية الصنع في قبضة الجيش الحر www.alarabiya.net/articles/2012/08/16/232653.html

Sunday *Times* gazetesi, Suriye'de Beşar Esad yönetimine karşı savaşan gerillalara İngiliz istihbaratının destek verdiği iddiasını 19 Ağustos'ta manşetine taşıdı. Gazete, muhalefetin bir sözcüsünün "İngiliz istihbaratı Suriye'yi Kıbrıs'tan yakından izliyor" şeklindeki sözlerini aktardı. Muhalif kaynaklara dayandırılan haberde, Suriye ordusunun hareketlerine ilişkin bilgilerin, silahlı muhaliflerin hedefini bulan saldırılar düzenlemelerine yardımcı olduğu belirtildi. Böyle bir destek, silahlı muhaliflerin Halep'te düzenledikleri saldırılarda etkili oldu.

Muhalif kaynak "İngilizler istihbarat bilgisini Türklere ve Amerikalılara veriyor; biz de bilgiyi Türklerden alıyoruz" diyor. *Sunday Times* gazetesi, aynı kaynağın, "İngilizlerin, Kıbrıs'taki askerî üslerinde elde ettikleri bilgilerin Türkiye üzerinden Özgür Suriye Ordusu birliklerine aktarıldığının farkında olduklarını ve bunu onayladıklarını" da söylüyor. Muhalif kaynak, sözlerine şöyle devam ediyor: "İngilizler, Suriye ordusunun hareketlerine ilişkin haberleşmelerini izliyor; biz de takviye birliklerin Halep'e yöneldiğini bu şekilde öğrendik. İdlib ve Halep'in güneybatısındaki Sarakib'deki ordu birliklerine başarılı saldırılar düzenledik." *Sunday Times* gazetesi, bu ifadelerin, İngiliz istihbaratının Suriye'deki gelişmelere dahil olduğuna ilişkin ilk işaret olduğunu belirtti.[536]

6 Ekim 2012'de *New York Times* gazetesinde yer alan habere göre ABD, Suudî Arabistan ve Katar'ın Suriye'ye silah göndermesine, ülkedeki radikal unsurların eline geçeceği endişesiyle karşı çıktı ve silahlandırmaya sınırlama getirdi. Bu durum karşısında Katar ve Suudî Arabistan'ın, Suriye'ye gönderilecek ağır silahların yanlış kişilerin eline geçmesini engelleyerek ABD'nin desteğini almak için çalıştıkları öğrenildi.[537]

9 Ekim 2012'de BBC, Suudî Arabistan'a çalışan Ukrayna Silah Şirketi'nin ürettiği silahların Halep'teki çatışmalarda kullanıldığını belgeleyen bir haber yayınladı. Halep'te bir camide bulunan ve içinde mühimmat olduğu düşünülen sandıklar, deniz silahları ve füze üretiminde uzmanlaşan Ukrayna firması Dastan tarafından üretilmişti.[538] *Wall Street Journal* gazetesi ise 17 Ekim

---

[536] BBC Türkçe. 19 Ağustos 2012. 'İngiliz istihbaratı gerillaları destekliyor' www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/08/120819_paper_syria_ingelligence.shtml

[537] Robert F. Worth, New York Times. 6 Ekim 2012. Citing U.S. Fears, Arab Allies Limit Syrian Rebel Aid www.nytimes.com/2012/10/07/world/middleeast/citing-us-fears-arab-allies-limit-aid-to-syrian-rebels.html?pagewanted=all&_r=0

[538] www.bbc.co.uk/arabic/multimedia/2012/10/121009_syria_bbc_report.shtml , BBC Arapça. 6 Ekim 2012 بي بي سي تكشف: «أسلحة سعودية « في قاعدة للمعارضة ' سورية

2012 tarihli nüshasında, Suriyeli muhaliflerin modern füzelere ulaştığını, bu füzelerin özellikle de Halep'te kullanıldığını bildirdi.[539]

Kırılma Dönemi / Hırvat silahları

Suriyeli muhaliflere gönderilen silahlara ilişkin olarak gündeme gelen bir iddia ise, Hırvat silahlarına ilişkin haberler oldu. Batılı yetkililer tarafından da doğrulanan haberlere göre, ABD'nin koordinatörlüğünde Suudî Arabistan ve Katar'ın finansörlüğünde satın alınan Hırvat silahları, 2012 yılının Kasım ve Aralık ayından itibaren Türkiye, Lübnan ve Ürdün üzerinden Suriye'ye ulaştırıldı.

New York Times gazetesinden C. J. Chivers ve Eric Schmitt, "kırılma dönemi" olarak adlandırdığı süreçteki gelişmeleri şöyle değerlendirmişti:

"Kısa süre sonra, başka oyuncular da hava sevkiyatına katıldı: Kasım ayında, arttırılmış bir Ürdün-Suudî rolünün ne olacağına dair ipucu verir şekilde Ürdün Krallığı Hava Kuvvetleri'ne ait üç C-130 Esenboğa'ya iniş yaptı. Üç hafta içinde başka iki Ürdün kargo uçağı, Ürdün'ün başkenti Amman ile pek çok ülkeden yetkililerin, uçakların Hırvat kontrolündeki bir stoktan Suudîler tarafından satın alınmış çok sayıda piyade silahları aldığını söylediği Hırvatistan'ın başkenti Zagreb arasında gidiş dönüş uçuşları yapmaya başladı.

Bir uçağın aktarıcısından gelen ve Kıbrıs'taki bir gözetleme kulesinin kaydettiği sinyallere ve bölgedeki bir havacılık yetkilisinin elindeki hava trafiği kontrol verilerine göre ilk uçak, Amman'a 15 Aralık'ta döndü. Toplam olarak kayıtlar, Ürdün Uluslar arası Hava Kargosu firmasının logosunu taşıyan; fakat Ürdün askerî çağrı işaretleriyle uçan iki Ürdün Ilyushin uçağının Aralık'tan Şubat'a kadar Amman-Hırvatistan arasında otuz altı birleşik gidiş-geliş uçuşu yaptığını gösteriyor.

Ürdün uçuşları gerçekleşirken, Katar uçuşları da devam etti ve Suudî Krallığı Hava Kuvvetleri de yoğun bir programa başladı. Bölgesel bir hava trafiği kontrol yetkilisinin sunduğu verilere göre, bu yıl (2013) Şubat ortasından Mart başına kadar Esenboğa'ya en az otuz C-130 uçuşu gerçekleşti.

BBC Türkçe. 9 Ekim 2012. Suudi Arabistan silahları Suriyeli muhaliflerin elinde www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/10/121009_syria_bbc.shtml

[539] Nour Malas, Wall Street Journal. 17 Ekim 2012. Syrian Rebels Get Missiles http://online.wsj.com/article/SB10000872396390443684104578062842929673074.html

Bazı Suudî uçaklarının gidiş gelişi Ankara'da fark edildi ve bu da Türkiye'deki muhalefet siyasetçilerini alarma geçirdi. Çok sayıda Suudî sevkiyatı hakkında ayrıntıları doğrulayan, muhalif CHP'den milletvekili Atilla Kart, 'Suriye çatışmasının sınırlarımızda devam ettiği bu kritik dönemde Türk hava sahasının kullanılması ve çatışmada merkezî rolü bilinen yabancı ülkelerden uçakların gelişi, Türkiye'yi çatışmanın bir tarafı olarak tanımlar' şeklinde konuştu. Kart, 'Hükümet bu iddialara yanıt verme sorumluluğunu taşımaktadır' dedi.

Buna karşı Türkiye ve Suudî Arabistan yetkilileri ise, uçuşlar veya silah transferleri hakkında tartışmayı reddettiler. Türk hükümeti, Suriyeli isyancılara askerî yardımı resmî olarak doğrulamadı. Hırvatistan ve Ürdün'ün her ikisi de Suriyeli isyancılara silah taşınmasında herhangi bir rollerinin olduğunu reddetti. Ürdün havacılık yetkilileri, hiçbir kargo uçuşu gerçekleşmediği konusunda ısrar edecek kadar ileri gitti.

Ürdün Uluslar arası Hava Kargosu Kargo Müdürü Muhammed Cubur, 7 Mart günü, firmasının Hırvatistan'a giden veya Hırvatistan'dan gelen uçuşlarla ilgili hiçbir bilgisi olmadığı konusunda ısrar etti; 'Bunların hepsi yalan' dedi, 'Biz hiçbir zaman böyle bir şey yapmadık.' Uçuşları araştıran bir bölgesel hava trafiği yetkilisi ise uçuş verilerini doğruladı ve bir izahat sundu. Yetkili, 'Ürdün Uluslar arası Hava Kargosu, Ürdün Hava Kuvvetleri'nin bir paravan şirketidir' dedi.

Kargo şirketinden Bay Cubur, uçakların rotalarını gösteren hava trafiği kontrol ve transponder verileri hakkında bilgilendirildikten sonra, firmasının Ilyushin kargo uçaklarına sahip olmadığını iddia etti. İşverenin web sitesinde neden hâlâ iki Ilyushin-76MF resminin ve bunların şirket filosunun parçası olduğunu söyleyen bir metnin olduğunu sorduğumuzda, cevap vermedi. O gece şirketin web sitesi kapandı."[540]

ABD'nin askerî desteği, silahlı grupların etkisini arttırdı

Körfez ülkelerinin finans desteğiyle satın alınan Hırvat silahlarının Suriyeli muhaliflere teslim edildiği, birçok kez Batı medyasında geniş yer buldu. *New York Times* gazetesinin 25 Şubat 2013 tarihli nüshasında Amerikalı yetkililere dayandırılan habere göre Suudî Arabistan, Suriye yönetimine karşı

[540] C. J. Chivers, Eric Schmitt, New York Times. 24 Mart 2013 Arms Airlift to Syria Rebels Expands, With Aid From C.I.A. www.nytimes.com/2013/03/25/world/middleeast/arms-airlift-to-syrian-rebels-expands-with-cia-aid.html?smid=tw-share&_r=3&

savaşan örgütler için satın aldığı Hırvat silahlarını gizlice Aralık 2012'de Suriye'ye gönderdi.

Suudî Arabistan'ın satın aldığı silahların Ürdün üzerinden Suriye'ye ulaştırıldığını belirten kaynaklar, söz konusu silahların, Suriye yönetimine karşı muhaliflerin elde ettiği kazanımlarda temel faktör olduğuna dikkat çektiler. Gazetenin haberine göre, Amerikalı yetkililer, Suriyeli muhaliflerin Suriye yönetimine karşı ortak hareket edememesinden ötürü Suudî Arabistan'ın gönderdiği silahların, muhalifler açısından dönüm noktası oluşturamadığını belirttiler.[541]

Bununla birlikte binlerce Hırvat silahını taşıyan konteynırların Suriye'ye gönderildiği haberi Hırvatistan yönetimi tarafından yalanlandı. Hırvatistan Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada, Arap Baharı'nın başladığı dönemden itibaren ne Suudî Arabistan'a ne de Suriyeli muhaliflere silah satıldığı vurgulandı. Suriye Ulusal Konseyi'nin Hırvatistan'daki temsilcisi Cemal el-Esad da Hırvat yetkililer gibi, muhalefetin Hırvatistan silahlarıyla desteklendiği iddialarını yalanladı.[542]

Silahların parası Körfez'den, koordinasyon ABD'den, nakliye Türkiye'den

Hırvatistan ve Ulusal Konsey'in yalanlamasına rağmen *New York Times*'taki bu haberden sonra el-Arabiya televizyonunun, Suriye muhalefeti ve Özgür Suriye Ordusu'na yakın Washington'daki kaynakları, tanksavar füzelerini de içeren modern Hırvat silahlarının Lübnan üzerinden Suriye'ye ulaştırıldığı iddiasını teyit eden bir haber yayımladı.

El-Arabiya'nın haberine göre de Hırvat silahlarını satın alarak Suriye muhalefetine veren taraf, Batılı ülkeler değil, Körfez ülkeleriydi. El-Arabiya televizyonu, açıkça ülke ismi vermemekle birlikte Suriye'de yönetim değişikliğinden yana olan Arap ülkelerinin, Hırvat silahlarının finansını üstlendiğini belirtirken; silahların Ürdün, Lübnan ve Türkiye üzerinden Suriye'ye sokulduğunu duyurdu.

---

[541] C. J. Chivers Eric Schmitt. New York Times. 25 Şubat 2012. Saudis Step Up Help for Rebels in Syria With Croatian Arms www.nytimes.com/2013/02/26/world/middleeast/in-shift-saudis-are-said-to-arm-rebels-in-syria.html?pagewanted=all&_r=0

[542] Behiye Mardini, İlaf. 6 Mart 2013 ممثل المعارضة السورية في كرواتيا: صفقة الأسلحة الكرواتية للجيش الحر فقاعة كاذبة www.elaph.com/Web/news/2013/3/797283.html

Amerikan yönetiminin Aralık 2012'de Hırvat silahlarının Suriye'ye gönderildiğini bildiği halde karşı çıkmadığını belirten el-Arabiya TV'nin iddiasına göre, Amerikan istihbaratı, Temmuz 2012'de, İskenderun'a kadar ulaşan on dört tane Stinger füzesinin Suriye'ye girmesine engel oldu. ABD, Stinger füzelerinin Nusra Cephesi gibi cihadcıların eline geçeceği ve Suriye dışında başka amaçlarla da kullanılabileceği endişesinden ötürü, füzelerin Suriye muhalefetine teslim edilmesine karşı çıkmıştı.

ABD Genelkurmay Başkanı Orgeneral Martin Dempsey, ABD eski Savunma Bakanı Leon Panetta ve ABD eski Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Suriye muhalefetinin silahlandırılması fikrini desteklerken; Beyaz Saray, Suriyeli muhaliflere "ölümcül olmayan" yardımlar yaptıklarını açıkladı.[543]

Hırvat silahlarının Suriyeli muhaliflere gönderildiği, Hırvatistan'da yayımlanan *Jutarnji List* gazetesinde, 7 Mart 2013'te doğrulandı. Gazete, Hırvat silahlarının Türk uçakları tarafından Suriyeli muhaliflere ulaştırıldığını iddia etti. Hırvatistan'da yayımlanan *Jutarnji List*, Hırvatistan'dan Suriyeli muhaliflere gönderilen 3 bin tonluk silah sevkiyatının, Türkiye ve Ürdün'e ait 75 farklı sivil kargo uçağı tarafından yapıldığını yazdı.

Gazete, haberin devamında, silah yüklü uçakların Hırvatistan'ın başkenti Zagreb'deki uluslar arası havaalanından kalktığı ve silahların Kasım ile Şubat ayları arasında Suriyeli muhaliflere teslim edildiğini belirtti. Gazetenin diplomatik kaynaklara dayandırdığı habere göre, Hırvatistan ve İngiltere tarafından satılan silahlar ABD tarafından toplandı; Suudî Arabistan silahların masrafını karşıladı; Ürdün ve Türkiye de silahların muhaliflere ulaşması için nakliye hizmetini sundu.[544]

Muhalefet silahlandırma iddiaları doğruladı

Suriyeli muhalifler de Aralık 2012 ile Şubat 2013 tarihleri arasında silahlandırma haberlerini doğruladı. Reuters haber ajansının 27 Şubat'ta geçtiği habere göre, İslâmcı savaşçıların gücünün azaltılması için Tuğgeneral Selim İdris komutasında kurulan Antalya'daki askerî örgüte, Ocak 2013'te modern silahlar gönderildi.

---

[543] YDH. 2 Mart 2013. Hırvat silahları Suriye'de www.ydh.com.tr/HD11561_hirvat-silahlari-suriyede.html , Youtube. 26 Şubat 2013. العربية أسلحة نوعية كرواتية جديدة تصل للجيش الحر هام جداً www.youtube.com/watch?v=6Q5Z8ig5_EY

[544] www.jutarnji.hr/u-4-mjeseca-za-siriju-s--plesa--otislo-75-aviona-sa-3000-t-oruzja/1089573/

Omuzdan fırlatılan uçaksavar ve tanksavarların da bulunduğu silahlar, Hatay'ı İdlib'e bağlayan Babu'l-Heva sınır kapısı kullanılarak Özgür Suriye Ordusu mensuplarına ulaştırıldı. Silahın nereden gönderildiği hususunda bir açıklama yapmayan Humus'taki bir muhalif lider, "Silahlar, Babu'l-Heva sınır kapısında, kaçak olarak değil, yasal ve normal bir şekilde Suriye'ye sokuldu. Yakın dönemde silah dolu bir kamyon daha Türkiye'den Suriye'ye sokuldu; fakat daha dağıtımı yapılmadı" dedi. Suriye'deki Özgür Suriye Ordusu mensuplarına maaşların da dağıtıldığını belirten Suriyeli muhalif savaşçılar, maaşların el-Kaide ile ilişkisi olan cihadcı örgütlerin etki alanını zayıflatmak için kurulan Ortak Askerî Komuta Konsey eliyle dağıtıldığını belirttiler. Bazı silahlı grupların Antalya'da kurulan Ortak Askerî Komuta Konseyi'ne itaat etmeyi kabul etmediği, silah teklifini de geri çevirdiğine dikkat çeken Reuters, Suriyeli silahlı grupların birleşmesinin önünde zorlukların olduğunu vurguluyor.[545]

Koalisyon: Ankara bize modern anti tank füzeleri verdi

Suriye Ulusal Koalisyonu üyesi ve Gaziantep Büro Şefi Muhammed Sarminî, Ankara ve Washington'un Suriyeli silahlı gruplara modern silahlar verdiğini itiraf etti.

Londra'da yayımlanan *Şarku'l-Avsat* gazetesine konuşan Muhammed Sarminî şu açıklamayı yaptı: "Amerika ve Türkiye, Suriye muhalefetine modern silah verdi; fakat bu silah, bizim için yetersizdi. Muhaliflere teslim edilen silahlar, modern tanksavarlardan ibarettir. Teslim edilen RPG-9 ve RPG-10 tanksavarları sayesinde Suriye ordusunun elindeki T-72 ve T-82 tanklarını imha edebildik. RPG-7 ve bu tarz tanksavarlar, Suriye ordusunun tanklarına karşı etkisiz kalıyordu."

Türkiye ve ABD'nin verdiği tanksavarların yetersiz olduğunu ifade eden Sarminî, Suriye ordusuna karşı savaşan her birliğe 4 ya da 5 tane modern tanksavar teslim edilebildiğini söyledi. Gazetenin Rus kaynaklarına dayandırdığı habere göre, geçtiğimiz günlerde Dera'da, M-60, M-72 ve RPG-22 tanksavar füzelerinin bulunduğu silah depoları ele geçirildi. Kaynaklar, bu silahların şimdiye kadar Suriye ordusu tarafından dahi kullanılmadığını belirttiler.[546]

---

[545] Reuters. 27 Şubat 2013. المعارضة السورية تحصل على أسلحة جديدة لكن الانقسامات مستمرة http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2N9J20130227

[546] Şarku'l-Avsat. 27 Şubat 2013 تركيا تنفي.. والمعارضة السورية تؤكد: أنقرة قدمت أسلحة نوعية للمقاتلين www.aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12510&article=718899

ABD'den Suriye'deki militanlara silah vaadi

Washington Post gazetesi, Suriyeli muhaliflere silah göndermeme kararındaki ısrarını koruyan Amerikan yönetiminin, siyasî çözüm söyleminin aksine 2013 yılının ilk aylarında Suriyeli muhaliflere zırhlı araç ve kurşun geçirmez yelekler göndermek için çalışmalarda bulunduğunu yazdı.[547] Bu dönemde Suriye yönetimine karşı olduğu kadar Nusra Cephesi gibi radikal unsurlara karşı mücadele etmesi için de ÖSO'ya ağır silahlar gönderiliyordu.

Şarku'l-Avsat gazetesinin 25 Şubat 2013 tarihli haberine göre, el-Kaide bağlantısı olduğu iddia edilen Nusra Cephesi'nin Suriye'deki yükselişinin önüne geçilmesi için Özgür Suriye Ordusu içerisindeki laik ve mutedil örgütler ağır silahlarla desteklendi.

Adının açıklanmasını istemeyen Arap ve Suriye muhalefetindeki bazı şahıslar, tanksavar ve zırhlı araçlara karşı kullanılabilecek olan ağır silahların, Nusra Cephesi gibi kuzeydeki aşırılık yanlısı örgütlere karşı kullanılmak üzere Ürdün sınırından Dera'ya sokulduğu bildirildi. Gazete, iki yıllık ayaklanma sürecinde, Suriyeli muhaliflere gönderilen en etkin ağır silahların, birkaç hafta önce Ürdün sınırından Özgür Suriye Ordusu'na gönderilen silahlar olduğunu vurguladı.

Silahları gönderen kaynakları açıklamayan Arap yetkililer, Suriye'deki ayaklanmayı doğrudan destekleyen ülkelerin Suriye'deki aşırılık yanlısı örgütlerin artan etkinliğinden endişe duyduklarını belirttiler. *Şarku'l-Avsat*, bu ülkelerin; ABD, AB, Türkiye, Katar, Suudî Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nden oluştuğunu vurguladı. Özgür Suriye Ordusu'nun Siyasî ve Basın İşleri Sorumlusu Luey el-Mikdad, yakın dönemde Özgür Suriye Ordusu'na dışarıdan ağır silahların geldiğini doğruladı.[548]

ÖSO komutanı Selim İdris silah desteği için Paris'e gitti

ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin Suriye'de "siyasî çözüm"den söz etmeye başladığı bir dönemde Özgür Suriye Ordusu'na Antalya'da komutan olarak seçilen Selim İdris, silah desteği için Fransa'nın başkenti Paris'e gitti.

El-Hayat gazetesinde yer alan habere göre, Suriye Ulusal Koalisyonu tarafından Antalya'da kurulan askerî örgütün başına getirilen Selim İdris,

---

[547] YDH. 27 Şubat 2013. ABD'den Suriye'deki militanlara silah vaadi www.ydh.com.tr/HD11548_abdden-suriyedeki-militanlara-silah-vaadi.html

[548] Şarku'l-Avsat. 25 Şubat 2013. «أسلحة ثقيلة» تتدفق على الثوار لكسر شوكة «النصرة» http://aawsat.com/details.asp?section=1&issueno=12508&article=718529#.UWK3ipOeOz4

Özgür Suriye Ordusu'nun ihtiyacı olan silah desteği için Fransa'nın başkenti Paris'e gitti. İdris'in Paris'te Fransa Savunma Bakanlığı yetkilileriyle bir araya geldiği ve Fransız yetkililerden yardım sözü aldığı belirtildi. Haberde yardım sözünün içeriğine ilişkin olarak bir açıklama yapılmazken, İdris, Katar'ın el-Cezîre televizyonuna Türkiye'den yaptığı açıklamasında, Suriyeli "devrimcilerin" yakında iyi haberler duyacaklarını söyledi.[549]

Fabius: "Fransa ve İngiltere muhalefeti silahlandıracak"

2012 yılının başında, Suriye muhalefetinin silahlandırılması gerektiğini Katar ve Suudî Arabistan açıkça ilan ederken, 2013 yılının başlarında Fransa ve İngiltere de bu koroya katıldı. AB ülkelerinin muhalefetini aşamayan Paris ve Londra yönetimleri, Suriye muhalefetini silahlandıracağını açıkladı.

El-Arabiya televizyonunda 14 Mart 2013'te yer alan habere göre, Fransa Dışişleri Bakanı Laurent Fabius, Ulusal Koalisyon ve Özgür Suriye Ordusu'nun mümkün olan tüm yollarla desteklenmesi gerektiğini ifade etti; Paris ve Londra'nın, Suriye muhalefetini silahlandıracağını söyledi.

Fabius, "AB'de müttefiklerimizi ikna etmemiz gerekiyor. Koalisyon için silah ambargosunu kaldırmamız dışında başka bir seçenek yok" dedi.

İngiltere Başbakanı David Cameron ise 13 Mart 2013'te yaptığı açıklamasında, ambargonun kaldırılmaması halinde İngiltere olarak AB'nin silah ambargosunu dikkate almayacaklarını, Beşşar Esed yönetiminin devrilmesi için Suriye muhalefetini silahlandıracaklarını söylemişti.

İngiltere Dışişleri Bakanı William Hague de Suriye muhalefetinin silahlandırılması hususunda tüm seçeneklerin açık olduğunu söyledi.[550]

Fransa ve İngiltere silah ambargosunu kaldıramadı

Mart 2013'te Fransa ve İngiltere, AB'nin Suriye'ye uyguladığı silah ambargosunun muhalifler lehinde kaldırılması için çalıştı. Fakat Fransa ve İngiltere'nin bu girişimi, diğer AB ülkelerinin muhalefetiyle karşılaştı. İngiltere

[549] YDH. 17 Şubat 2013. ÖSO Komutanı Selim İdris silah desteği için Paris'e gitti www.ydh.com.tr/HD11498_oso-komutani-selim-idris-silah-destegi-icin-paris-e-gitti.html

[550] Reuters. 22 Mart 2013 فرنسا وبريطانيا تكثفان جهودهما لتسليح المعارضة السورية http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2WRD20130322, Reuters. 22 Mart 2013. فرنسا وبريطانيا قلقتان من استخدام أسلحة كيماوية في سوريا http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2WKE20130322, El-Arabiya. 14 Mart 2013 فابيوس: سندعم المعارضة السورية بالسلاح رغم الحظر www.alarabiya.net/ar/

ve Fransa, iki yıldır süren iç savaşın ardından muhalefetin silah ambargosundan muaf tutulmasını, Şam yönetimine baskı yapılabilmesi için bir adım olarak görmekteydi. Fransa ve İngiltere, Suriye yönetiminin kimyasal silah kullanacağı uyarısına rağmen, AB ülkelerini ikna etmeyi başaramadı.

Fransa Dışişleri Bakanı Laurent Fabius, "Esed'in kimyasal silah kullanabileceği ihtimaline büyük önem verilmesinde ısrarcı oldum. Bazı işaretler var ki Esed, kimyasal silahı kullanmış ya da kullanabilir" sözleriyle kimyasal silah tehdidini gündeme getirdi. İngiltere Dışişleri Bakanı William Hague ise Avrupa Birliği Dışişleri Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton dahil birçok AB yetkilisine gönderdiği mektubunda, Suriye yönetiminin kullanacağı kimyasal silahtan ötürü büyük endişe içerisinde olduklarını söyledi.

Almanya, İsveç ve Avusturya gibi ülkeler, Suriye'ye uygulanan silah ambargosunun muhalifler için kaldırılmasının bölgede yaratacağı tehlikeden ötürü karşı çıktı. Almanya Dışişleri Bakanı Guido Westerwelle, konuya ilişkin olarak yaptığı açıklamasında "Silah ambargosunun kaldırılmasına karşı çıkıyoruz. Bizler, silahların yanlış kişilerin, cihadcıların ve teröristlerin eline geçmesine engel olmalıyız" dedi. Çünkü AB ülkelerinin ortak karar alamaması halinde Haziran ayında, Suriye'ye karşı alınan mal varlığının dondurulması ve yetkililerin yurt dışına çıkma yasağı sona ermiş olacaktı.[551]

İngiliz hükümetinin Suriye'deki isyancıları silahlandırma hevesi, askerî yetkililerin sahadaki gerçekliğe dair brifingi üzerine uzun sürmedi. *Daily Telegraph* gazetesi, 15 Temmuz tarihli bir haberinde, Başbakan David Cameron'un Suriye meselesine daha fazla müdahil olmaktan ve bu ülkedeki isyancı gruplara silah vermekten vazgeçtiğini açıkladı.[552]

Başbakan Cameron'un karar değiştirmesinde İngiltere Ulusal Güvenlik Kurulu'nda komutanların yaptığı uyarıların etkisi olmuştu. İngiliz basınında yer alan haberlere göre komutanlar Başbakan David Cameron'a, Suriye ordusunun güçlü olduğunu ve isyancılara füze ve silah göndermekle sorunun çözülemeyeceğini söylediler. Komutanlar, Suriye'ye gönderilen silahların Suriye'deki ılımlı muhaliflerin değil, aksine aşırı grupların eline geçti-

[551] YDH. 23 Mart 2013 Fransa ve İngiltere silah ambargosunu kaldıramadı www.ydh.com.tr/HD11632_fransa-ve-ingiltere-silah-ambargosunu-kaldiramadi.html , Reuters. 23 Mart 2013 الاتحاد الأوروبي منقسم إزاء التعامل مع الأزمة السورية http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2X4M20130323

[552] Ruth Sherlock, The Telegraph. 15 Haziran 2013. David Cameron accused of betraying Syrian rebels www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/10180820/David-Cameron-accused-of-betraying-Syrian-rebels.html

ğini belirterek aşırı grupların güçlenmesinin İngiliz ulusal güvenliğine tehdit oluşturacağını ifade ettiler. İngiliz komutanların Başbakan Cameron'u ayrıca, Suriye'de uçuşa yasak bölge oluşturulmasının, Suriye hava savunma sisteminin güçlü olmasından dolayı Ingiltere'yi Suriye'de uzun süren bir savaşa sürükleyebileceğini belirterek uyardıkları bildirildi. Suriye'deki isyancılara silah verilmesi İngiliz kamuoyunda tartışılırken, sadece İşçi Partisi ile Liberal Demokratlar'ın değil, Başbakan Cameron'un da üyesi olduğu Muhafazakâr Parti'ye mensup milletvekillerinin önemli bir kısmının da Suriye'deki isyancılara silah yardımı yapılmasına karşı çıktığı belirtiliyordu. *Daily Telegraph* gazetesine göre, AB'nin Suriye'deki isyancılara silah ambargosunu kaldırması için yoğun çaba gösteren Başbakan David Cameron ile Dışişleri Bakanı William Hague, komutanların ve siyasîlerin baskısı sebebiyle Suriye tutumundan geri adım atmıştı. Ingiliz hükümeti ile kamuoyu arasında Suriye konusundaki tavır zıtlığı, ABD'nin kimyasal silah gerekçesiyle Suriye'ye müdahaleyi söz konusu ettiği dönemde de çok açık bir şekilde kendini göstermişti. David Cameron hükümeti, ABD ile birlikte Suriye'ye askerî müdahaleye katılmak istemiş; ancak İngiliz Parlamentosu müdahaleye 272'ye karşı 285 oyla karşı çıkmıştı.[553]

Batılılardan Suriye'deki silahlı gruplara askeri eğitim

Suriyeli muhaliflere modern silahlar veren Körfez ülkeleri ve Batılı ülkeler, verilen silahların kullanımının yanı sıra Suriye yönetimine karşı mücadele edilebilmesi için sokak savaşları üzerine de eğitim verdi. Eğitim veren ülkelerin başında ABD, İngiltere ve Fransa yer almaktaydı. ABD, İngiltere ve Fransa'nın Ürdün'de Suriyeli muhaliflere askerî eğitim verdiği, Mart 2013'den sonra birçok Batılı kaynak tarafından farklı zamanlarda gündeme getirildi.[554]

Suriyeli muhaliflerin eğitimi için ABD, 9 Ekim 2012'de Ürdün'e özel bir birlik gönderdi.[555] Amerika'da yayınlanan *The Wall Street Journal* gazetesinin ABD yetkililerine dayandırdığı haberine göre, Suriyeli muhalifleri önemli

[553] BBC Türkçe. 30 Ağustos 2013. İngiltere Meclisi: Suriye'ye müdahaleye ret www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/08/130829_suriye_onerge_ret.shtml

[554] Julian Borger, Nick Hopkins, Guardian. 8 Mart 2013. West training Syrian rebels in Jordan www.guardian.co.uk/world/2013/mar/08/west-training-syrian-rebels-jordan

[555] Michael R. Gordon, Elisabeth Bumiller, New York Times. 10 Ekim 2013 U.S. Military Is Sent to Jordan to Help With Crisis in Syria www.nytimes.com/2012/10/10/world/middleeast/us-military-sent-to-jordan-on-syria-crisis.html

istihbarî bilgilerle destekleyen CIA, modern silahların kullanımı ve sokak savaşları üzerine muhalefete askerî eğitim verdi.

CIA'in birçok ajanı ayrıca Körfez ülkelerinden gönderilen silahların Türkiye üzerinden Suriye'ye sevki için Türkiye'ye gönderildi. CIA'in Suriye yönetimine karşı mutedil muhalefeti desteklemekteki bir diğer amacı, radikal İslâmî örgütlerin Suriye'de yükselişini engellemekti.[556]

New York Times gazetesinin 27 Şubat 2013 tarihli haberinde, Suriyeli muhaliflere bölgedeki bir üstte askerî eğitim verildiği belirtildi. Gazete, Amerikalı yetkililere dayandırdığı haberinde, bölgedeki üssün hangi ülkede olduğuna dair bir işarette bulunmadı. ABD'nin Suriye'deki silahlı gruplara "ölümcül olmayan" araç ve yardım önerisinde bulunduğunu belirten *New York Times*, Amerikan yönetiminin askerî eğitimle birlikte Suriye krizine müdahalede şu ana kadarki en ileri noktaya ulaştığını vurguladı.

Amerikan yönetimi, Suriye'de krizin başladığı dönemden 2013 yılı ortalarına kadar kadar Suriye'de desteklediği muhalif gruplara 365 milyon dolar yardımda bulunmuştu. ABD'nin Suriye'deki silahlı gruplara yaptığı yardımlar içerisinde telsiz ve gece görüş dürbünü ve iletişim araçları gibi ölümcül olmayan insanî yardımlar bulunuyordu.

New York Times'a göre, ABD'nin Suriye muhalefetine yaptığı yardımlarla en önemli hedefi, Suriye muhalefetinin, Suriye hükümetinin yaptığı hizmetleri yaparak halk düzeyindeki güvenilirliğini artırmaktı. ABD, Suriye'deki cihadcıların son dönemde ele geçirdiği üstünlüğü, Ulusal Koalisyon'a vereceği destekle bozmayı hedefliyordu.[557]

Gazetenin bu haberi, AP'nin ABD Dışişleri Bakanlığı yetkililerine dayandırdığı 26 Mart 2013 tarihli haberiyle de teyit edildi.[558] İngiliz medyasına göre, ÖSO ile İngiliz istihbaratı arasındaki ilk temas ise Libya lideri Muammer Kaddafî'nin öldürülmesinden sonra Kasım 2011 sonrasında gerçekleşti. Görüşmede, ÖSO güçlerinin eğitimi hususu ele alındı.

---

[556] Adam Entous, Siobhan Gorman, Nour Malas, Wall Street Journal. CIA Expands Role in Syria Fight http://online.wsj.com/article/SB10001424127887324373204578376591874909434.html

[557] Mark Landler, Michael R. Gordon, New York Times. 28 Şubat 2013. U.S. Offers Training and Other Aid to Syrian Rebels www.nytimes.com/2013/02/28/world/middleeast/us-expands-aid-to-syrian-rebels.html?pagewanted=all&_r=0

[558] CBS News. 15 Mart 2013. AP: U.S. training Syria rebels in Jordan www.cbsnews.com/8301-202_162-57576281/ap-u.s-training-syria-rebels-in-jordan/

Prof. Michel Chossudovsky, 7 Ocak 2012 tarihli analizinde, İngiliz ve Fransız birliklerinin, ÖSO güçlerini Türkiye, Libya ve Kuzey Lübnan'da eğittiğini belirtti.[559]

ABD, Suriye'deki militanları Ürdün'de eğitiyor

İngiliz *Times* gazetesi de ABD ve müttefiklerinin Suriye'deki militanlara, Ürdün'de askerî eğitim verdiğini gündeme getirdi. *Times*, *New York Times* gazetesinin daha önce yayımladığı, "ABD'nin Suriyeli muhaliflere bölgedeki bir üssünde eğitim verdiği" haberinin ardından *Times* gazetesi, Amerika ve Avrupalı müttefiklerinin Suriyeli muhaliflere, Ürdün'de askerî eğitim verdiğini yazdı.

ABD'nin Suriye krizine doğrudan müdahalesi olarak yorumlanan bu desteğin hedefinin, Suriye yönetimine karşı savaşan muhaliflerin Nusra Cephesi gibi cihadcı örgütlere karşı üstünlüğü elde etmesi olduğu belirtildi. Gazetede yer alan habere göre Suriyeli muhalifler, Ürdün'deki askerî üste, hafif silahları kullanma eğitiminin yanı sıra, kimyasal silahların bulunduğu tesisler gibi önemli tesislerde kontrolü ele geçirme ve güvenliği temin etmek için de eğitim alıyorlar. Amman'daki Batılı diplomatlar, askerî eğitimin verildiği yerin, Ürdün ordusuna ait olduğunu, fakat eğitimi verenlerin Amerikalı subaylar olduğunu söylediler. Gazete son olarak, Ürdün'deki Amerikalı subayların Suriyeli muhalifleri eğitmeye, Eylül 2012'de başladığını belirtti.[560]

ABD, Ürdün'de 10 bin kişilik ÖSO birliği kurdu

Alman *Der Spiegel* dergisi ise Ürdün'deki eğitim kampına ilişkin olarak daha detaylı bilgiler verdi. Haftalık yayınlanan *Der Spiegel* dergisi, askerî kampta eğitim alan ve eğitim verenlere dayandırdığı haberinde, Ürdün'ün güney ve doğusunda, Özgür Suriye Ordusu için açılan kamplarda 2013 yılının Ocak ayından itibaren 200 kişiye savaş eğitimi verildiğini, yakın dö-

[559] Prof. Michel Chossudovsky, NSNBC International. 7 Ocak 2012. SYRIA: British Special Forces, CIA and MI6 Supporting Armed Insurgency. NATO Intervention Contemplated http://nsnbc.me/2012/01/07/syria-british-special-forces-cia-and-mi6-supporting-armed-insurgency-nato-intervention-contemplated/

[560] Washington Post. 25 Mart 2013. Officials: US training Syrian forces in Jordan to boost anti-Assad forces, stem extremist sway www.washingtonpost.com/politics/officials-us-training-syrian-forces-in-jordan-to-boost-anti-assad-forces-stem-extremist-sway/2013/03/25/c697e116-9585-11e2-95ca-dd43e7ffee9c_story.html

nemde ise 1.200 Özgür Suriye Ordusu militanına savaş eğitimi verilmesinin planlandığını yazdı.

Der Spiegel, haberinde ayrıca, askerî kamplarda 12 ayrı birlikten oluşacak 10 bin kişiye askerî eğitim verileceğini; bu kişilerin aşırılık yanlısı İslâmcıları sahadan uzaklaştırmak için mücadele edeceğini belirtti. İngiliz *Guardian* gazetesinde yer alan habere göre ise Ürdün'deki askerî eğitime, ABD'nin yanı sıra Fransız ve İngiliz subaylar da katıldı. Gazeteye açıklamalarda bulunan askerî eğitmenlerden biri, "Ürdün devletinden Selefîlerin Suriye'ye geçmesine engel olmalarını istiyoruz" diye konuştu.[561]

ABD eğitiminden geçen militanlar Suriye'ye girdi

Amerikan istihbaratı ve ordusundaki subayların Ürdün'de askerî eğitim verdiği Özgür Suriye Ordusu'na bağlı ilk birliğin Suriye'ye gönderildiği bildirilirken, Reuters haber ajansı, 14 Mart 2013 tarihli Suriye muhalefet kaynaklarına dayandırdığı haberinde, uçaksavar ve tanksavar kullanabilen ÖSO militanlarının, Ürdün'de aldıkları askerî eğitimin ardından Suriye'ye giriş yaptığını duyurdu.

Ürdün'deki askerî eğitim kampıyla bağlantı içerisinde olan Suriyeli bir muhalif, Ürdün'de eğitim alan ilk birliğin, 300 kişiden oluştuğunu söyledi. Bu 300 kişilik birlik, Ürdün sınırındaki Dera'dan Şam ve banliyölerine kadar olan bölgeye konuşlandırıldı. On beş ile otuz gün arasında askerî eğitim alan Suriyeli muhalifler, ellişer kişilik gruplara ayrılarak Suriye'ye gönderildi. Suriye'ye gönderilen 300 kişinin dışında daha çok sayıda muhalifin Amerikalı subaylar tarafından askerî eğitiminin devam ettiği bildirildi.

Adının açıklanmasını istemeyen Suriyeli bir muhalif, ABD'nin verdiği eğitimle ilgili şunları söyledi: "Bildiğiniz gibi bu konu oldukça hassas; fakat Amerikan ordusu ve istihbaratının bazı muhaliflere askerî eğitim verdiği doğru. Amerika, perde gerisinden muhalefete askerî eğitim vermeyi kabul etti." Suriyeli muhalif, Suriye muhalefetinin askerî eğitim talebinde bulunmasından sonra Amerikalı yetkililerin birkaç ay önce Suriyeli üst düzey muhaliflere yardım sunmaya başladığını söyledi.

Halep ve İdlib gibi Suriye'nin kuzeyindeki Türkiye'ye komşu olan muhaliflerin, Amerikalı subayların askerî eğitiminden yararlanamadığını belirten Suriyeli muhalif, kendi topraklarında askerî eğitim kampları açması için

[561] Reuters. 10 Mart 2013. Americans are training Syria rebels in Jordan: Spiegel www.reuters.com/article/2013/03/10/us-syria-crisis-rebels-usa-idUSBRE9290F120130310

Türkiye'yi ikna etmeye çalıştıklarını söyledi. Suriyeli muhalif, "Amerikalı subayların askerî eğitim verebilmesi için Türkiye'de askerî eğitim kampları açılmasını temenni ediyoruz" diye konuştu. Suriyeli muhaliflere doğrudan silah yardımında bulunmayacağını açıklayan Amerikan yönetimi, askerî güçlere gıda ve tıbbî yardımda bulunacağını ifade etmiş; fanatik İslâmcıların eline geçmesi ve Batılı hedeflere karşı kullanılması ihtimalinden ötürü, Suriye'ye silah göndermeye karşı çıkmıştı.[562]

7 Nisan 2013'te *Guardian* gazetesinde yer alan habere göre de ABD'nin Ürdün'de eğittiği Suriyeli muhalif silahlı grupların bir kısmının, cihadcıların Golan'daki İsrail birliklerini hedef alacak olası saldırılara karşı mücadele etmek için Golan'a gönderildiğini duyurdu.[563]

Daha önce aşırı grupların eline geçer kaygısıyla muhalifleri silahlandırmaya temkinli yaklaşan Dostlar Grubu'nun Batılı üyeleri, ABD'nin siyasî muhalif grupları 11 Kasım'da Ulusal Koalisyon, silahlı grupları da 8 Aralık'ta ÖSO Genelkurmayı adıyla örgütlemesinden sonra silahlandırma konusundaki tutumunu değiştirmeye başladı.

Hatta Hizbullah'ın müdahalesiyle Kusayr bölgesinin silahlı gruplardan temizlenmesinin ardından, 22 Haziran'da Doha'da yapılan Dostlar Grubu toplantısında muhaliflerin ÖSO Genelkurmayı aracılığıyla silahlandırılması yönünde açık karar alındı. Ancak ABD'nin kimyasal silah kullandığı suçlamasıyla başlattığı müdahale hazırlığından 2013 yılının Eylül ayında vazgeçmesi, silahlı grupların devrimden umudu kesmesine ve birbirlerine karşı hakimiyet mücadelesine girişmesine neden oldu.

Silahlı grupların kendi aralarında başlattıkları savaş el-Kaide bağlantılı örgütlerin sahada belirleyici olmasına neden olurken, bu durumdan kaygı duyan Dostlar Grubu'nun Batılı üyeleri, sahayı yeniden kontrol altına alabilmek için siyasî çözüme ve Cenevre-2 konferansına yönelmeye başladı.

Silahlı grupların 2013 yılının Eylül ayından itibaren kontrol dışına çıkması üzerine ABD'nin doğrudan el-Kaide'ye bağlı olmayan İslâmî Cephe gibi cihadcı örgütleri, Irak'taki Uyanış Konseyleri rolüyle yeniden kontrol altına alma çabaları, kitabın ilk bölümünün sonlarında ayrıntılı olarak incelendi.

---

[562] Mariam Karouny, Reuters. 14 Mart 2013. U.S.-trained Syrian rebels returning to fight: senior rebel source www.reuters.com/article/2013/03/14/us-syria-crisis-rebels-idUSBRE92D15E20130314

[563] Martin Chulov, Harriet Sherwood, Guardian. Syrian troop redeployments raise concerns over Golan Heights security www.guardian.co.uk/world/2013/apr/07/syria-golan-heights-security

Özetlemek gerekirse Dostlar Grubu'nun Batılı üyelerini muhalifleri silahlandırmak düşüncesinden siyasî çözüme döndüren süreç şöyle gelişti:

ABD'nin müdahale etmemesi ve erken hesaplaşma

21 Ağustos'ta Doğu Guta'da gerçekleşen kimyasal silah saldırısı sonrasında ABD'nin Suriye'ye askerî müdahale hazırlığı başlatması, ABD'nin Batılı müttefiklerini de Suudî Arabistan[564], Türkiye[565] ve İsrail[566] gibi bölgesel müttefiklerini de sahadaki tüm silahlı grupları da ciddi bir beklenti içine soktu.

Türkiye, İsrail ve Suudî Arabistan, yönetimi devirecek ölçüde geniş kapsamlı bir müdahale talep ederken, ABD müdahalenin sınırlı düzeyde tutulmasından yana olduğunu açıkladı. Ancak müdahalenin gerçekleşmemesi, her iki seçeneği de olumlu karşılayan silahlı gruplar üzerinde iki sonuç doğuran bir şok etkisi yarattı.

1- 8 Aralık sonrasında oluşan kombinasyonun farklılaşması ve yeni ittifakların oluşması.

2- Oluşan yeni ittifaklar çerçevesinde iç çatışmaların başlaması.

25 Eylül'de on üç silahlı grup, Ulusal Koalisyon'u tanımadığını açıklayan bir bildiri yayımladı.[567] Elbette Suriye İslâmî Cephesi ile el-Kaide bağlantılı gruplar Ulusal Koalisyonu'nu zaten tanımıyordu; ancak bu bildiriye imza atan gruplar arasında ÖSO Genelkurmayı'na bağlı Tevhid Tugayları, Sukur eş-Şam ve İslâm Tugayları da bulunuyordu. Bu gelişmeyi daha ilginç kılan en önemli husus ise "Suriye'deki tüm gruplara İslâm şeriatına dayalı net bir İslâmî çatı altında birleşme" çağrısı yapan on üç örgüt içerisinde Nusra Cephesi'nin de yer almasıydı.

Suriye'nin başta Türkiye sınırı olmak üzere hemen her yerinden el-Kaide bağlantılı grupların kendi aralarında ve ÖSO'ya bağlı gruplarla ve Kürtlerin de her ikisiyle çatıştığına dair haberler gelirken, 29 Eylül'de ÖSO içindeki

564 Elizabeth Arrott. Amerika'nın Sesi. 14 Eylül 2013. Suudi Arabistan Diplomasiyi Çözüm Olarak Görmüyor www.amerikaninsesi.com/content/suudi-arabistan-diplomasiyi-cozum-olarak-gormuyor/1749861.html

565 Habertürk. 30 Ağustos 2013 "Sınırlı müdahale bizi tatmin etmez" www.haberturk.com/gundem/haber/873629-sinirli-mudahale-bizi-tatmin-etmez

566 Hürriyet. 8 Eylül 2013. İsrail, El Kaide'yi Esad'a yeğliyor www.hurriyet.com.tr/planet/24733191.asp

567 YDH. 25 Eylül 2013. Silahlı gruplardan Ulusal Koalisyon'a darbe www.ydh.com.tr/HD12290_silahli-gruplardan-ulusal-koalisyona-darbe.html

43 silahlı grubun doğrudan Suudî İstihbarat Şefi Bender bin Sultan'a bağlı İslâm Tugayı'na katıldığı ve "İslâm Ordusu" adlı yeni bir ittifak kurduğu açıklandı.[568]

Silahlı vekillerden kesilen umut ve siyasî çözüm yönelişi

Yönetimin devrilmesinden sonra gerçekleşeceğine kesin gözüyle bakılan bu hesaplaşmanın, ABD müdahalesinin gerçekleşmemesi üzerine erkene alınması, savaş cephelerine yansıyacak boyutuyla olduğu kadar siyasî ve diplomatik alana da yansıdı. Her şeyden önce silahlı gruplar arasında oluşan bu yeni kombinasyonlar, iki buçuk yıldır "rejim propagandası" olarak nitelenen aşırılık tehlikesini teyit eden bir görüntü arz etti.

ABD içerisinde Suriye'ye askerî müdahaleyi destekleyen çevrelerin, "aşırı olmadıklarını garanti ettiği"[569] silahlı grupların el-Kaide bağlantılı örgütlerle ittifaklar kurup ABD tarafından yapılandırılan muhalif örgütleri tanımadığını açıklaması, her şeyden önce bu örgütlerin Batı kamuoyu nezdinde yalnızlaşmasına sebep olacak sonuçlar doğurmaya başladı.

Aşırılık ve terörizm tehlikesini daha açık bir şekilde gündeme getiren bu gelişmeler, 2. Cenevre konferansı öncesinde Suriye ve müttefikleri lehine bir atmosfer yarattı.

ABD'nin "Suriye muhalefeti"nin belirgin bir şekilde ortaya çıkan aşırılık ve terörizm profili karşısında 1. Cenevre bildirisini uygulamayı kabul etmesi, yani metinde olmamasına rağmen bir buçuk yıldır dayatılan "Beşşar Esed çekilsin" ön şartından vazgeçmesi, Suriye sorununun çözümü yönünde ciddi bir adım oldu.

ABD müdahalesinin ihtimal dışı kalması sonrası oluşan yeni ittifak kombinasyonları

Suriye'deki silahlı gruplar arasında isyanın başından beri var olan küçük çaplı çatışmalar, beklenen Amerikan müdahalesinin gerçekleşmemesinden sonra, hem kapsam hem de nitelik açısından farklılaşmaya başladı. Daha önce ganimet paylaşımındaki anlaşmazlıklar sebebiyle küçük çaplı çatışmalar

[568] Youtube. 29 Eylül 2013 بيان تشكيل جيش الاسلام www.youtube.com/watch?v=llo4cdll9gE

[569] Haber7. 4 Eylül 2013 McCain canlı yayında 'Allahu Ekber' sözünü savundu www.haber7.com/amerika/haber/1069876-mccain-canli-yayinda-allahu-ekber-sozunu-savundu

yaşayan silahlı gruplar, artık yeni ittifak kombinasyonları oluşturarak hemen her bölgede birbiriyle çatışmaya başladı.

Türkiye, Suudî Arabistan ve İsrail'in Suriye'ye dar kapşamlı bir müdahale öngören ABD'yi, yönetimi devirecek ölçekte geniş kapsamlı bir saldırıya ikna etmeye çalışması, sahadaki silahlı grupların beklentisini yükseltmişti. Ancak, Suriye'nin kimyasal silahlarını teslim etmeyi kabul etmesi, Kerry-Lavrov anlaşması ve nihayet 2118 sayılı BM kararı, ABD müdahalesini ihtimal dışı bıraktı.

Yaşanan gelişmeler, silahlı grupların Amerikan askerî müdahalesi ile ilgili olarak şu iki ihtimale göre hazırlık yaptığını gösteriyordu.

1- ABD; Türkiye, Suudî Arabistan ve İsrail gibi yakın müttefiklerinin talebi doğrultusunda geniş çaplı bir müdahalede bulunur ve Suriye yönetimi yıkılır.

2- ABD, başlangıçta öngördüğü üzere müdahaleyi sınırlı tutsa da hava unsurları ve mühimmat depoları imha edilen ve muharip güçleri zayıflayan Suriye yönetimini devirmek kolaylaşır. İkinci ihtimalin gerçekleşmesi halinde silahlı gruplar arasında 2013 yılının Eylül ayında başlayan iç savaşın ertelenmesi söz konusu olsa bile müdahalenin birinci ihtimale göre şekillenmesi halinde de durumun farklı olmayacağı anlaşılıyordu.

Eski ittifaklar neden bozuldu?

Amerikan müdahalesinin pek de öngörülmeyen bir şekilde ihtimal dışı kalması, silahlı gruplar arasındaki güç ve hakimiyet mücadelesinin şiddetlenmesine yol açtı. Bu ise söz konusu grupların, kendilerine kaynak temin eden müttefik devletlerin politikalarına ve aralarındaki ideolojik paralelliklere göre yeni ittifak kombinasyonları oluşturmalarına neden oldu.

Suriye'deki silahlı grupların en aşırı ucunda yer alan el-Kaide bağlantılı gruplar arasındaki ayrışma Nisan ayında başlamış, daha önce Nusra Cephesi genel adıyla bilinen Suriye el-Kaidesi, Irak-Şam İslâm Devleti (IŞİD) ve Nusra Cephesi olarak ikiye bölünmüştü.

Aşırılık tonu bakımından yakın olmakla birlikte el-Kaide çatısı altına girmeyen Ahrâr eş-Şam liderliğindeki gruplar, İslâmî Cephe adlı bir ittifak kurarken, ideolojik olarak İslâmî Cephe'ye yakın olmakla birlikte ABD ve müttefiklerinin "ılımlı muhalifler" diye nitelediği Özgür Suriye Ordusu içinde de yer alan İslâmcı gruplar da İslâmî Kurtuluş Cephesi adlı bir ittifak kurmuştu.

Ancak Tevhid Tugayları, Sukur eş-Şam ve İslâm Tugayı'nın yer aldığı on üç silahlı grup, 25 Eylül'de Nusra Cephesi ile birlikte Ulusal Koalisyonu ve onun atayacağı geçici hükümeti tanımadığını açıkladı. Bu bildiriye imza atan gruplar şunlardı:

1- Nusra Cephesi,

2- İslâmî Ahrâr eş-Şam Hareketi,

3- Tevhid Tugayları

4- Sukur eş-Şam Tugayları,

5- Fecru'l- İslâm Tugayları

6- Nuru'l-İslâm Tugayları,

7- Nureddin Zengi Tugayları,

8- Hak Tugayları (Humus)

9- Furkan Tugayları (Kuneytra)

10- İslâm Tugayları

11- 19. Bölük

12- Ensar Tugayları

13- Festakim Kemâ Umirte Tugayı (Emrolunduğun Gibi Dosdoğru Ol Topluluğu)[570]

On üç örgütün Ulusal Koalisyon'u tanımadığına dair yapılan bu açıklama, iki açıdan büyük önem taşıyordu:

1- Açıklamaya imza koyan on üç örgütten ismi geçen üçü, ÖSO Genelkurmayı içerisinde yer alıyordu. ÖSO Genelkurmayı, ABD'nin 11 Kasım'da Doha'da yeniden yapılandırdığı Ulusal Koalisyon'un askerî kanadı olarak tasarlanmış ve 8 Aralık'ta Antalya'daki bir otelde kurulmuştu. Dolayısıyla bu açıklamayla birlikte ABD ve müttefiklerinin "ılımlı muhalifler" diye niteleyerek desteklediği ÖSO ve Ulusal Koalisyon, sadece güç değil, aynı zamanda itibar da kaybetmiş oldu.

2- 25 Eylül'deki bu açıklama yukarıda sözü edilen önceki kombinasyonları tamamen değiştirdi ve sahadaki silahlı gruplar şu şekilde cepheleşti.

a) Irak-Şam İslâm Devleti (IŞİD): Ebû Bekir Bağdadî liderliğindeki el-Kaide bağlantılı bu grup, diğer örgütlerle müttefiklik değil biat ilişkisi istiyordu.

[570] Syria Comment. 25 Eylül 2013. Islamist Groups Declare Opposition to National Coalition and US Strategy www.joshualandis.com/blog/major-rebel-factions-drop-exiles-go-full-islamist/

b) Nusra Cephesi ve müttefikleri: Daha önce ÖSO içinde yer alan İslâmî Kurtuluş Cephesi ile İslâmî Cephe'nin bileşenlerinden oluşuyordu.

c) İslâm Ordusu: Doğrudan Suudî İstihbarat Servisi'ne bağlı olduğu belirtilen Zehran Alluş liderliğindeki İslâm Tugayları'na katılan kırk üç silahlı gruptan oluşuyor. B grubunda yer alan bazı örgütlerin ismi burada da yer alıyordu.

d) Özgür Suriye Ordusu: Selim İdris komutasındaki bu grup, ABD ve müttefikleri tarafından Ulusal Koalisyon'un genelkurmayı olarak tanınıyor ve "ılımlı muhalifler" olarak destekleniyordu.

d) YPG: PYD'nin askerî kanadı olarak nitelendiriliyordu.

Yeni ittifak kombinasyonlarının siyasî çözüm sürecine etkisi

Silahlı gruplar arasında oluşan bu yeni ittifaklar sahaya iç çatışmalar şeklinde yansıdı. Rakka'da IŞİD ile ÖSO ve Nusra bileşenleri arasında başlayan çatışmalar, Haseke'ye, Deyr ez-Zor'a, Halep'e ve nihayet Lazkiye kırsalına kadar yayıldı. ABD ve müttefikleri tarafından desteklenen ÖSO'yu sahada zayıflatan bu gelişmeler olurken, Selim İdris'le koordineli olmadığı düşünülen ÖSO'dan bir heyetin Suriye yönetiminden üst düzey yetkililerle Şam'da gizli görüşmeler başlattığı haberleri geldi.

Öte yandan ABD askerî müdahalesini önleyen Kerry-Lavrov anlaşması, aylardır gündemde olan 2. Cenevre Konferansı'nı yeniden gündeme getirdi ve Suriye sorununun siyasî yollarla çözümüne dair umutları arttırdı. Bakanlık koltuğuna oturmadan önce sürekli olarak siyasî çözüm vurgusu yapan Kerry'nin bakanlığı devraldıktan sonra İngiltere ile başlatıp Katar'la sona erdirdiği dokuz ülkeyi kapsayan ziyaretlerinin ardından Cenevre'yi ertelediği ve askerî seçeneğe yöneldiği biliniyordu.

ABD'nin Suriye dosyasını emîrini değiştirdiği Katar'dan almakla birlikte Suudî İstihbarat Servisi Başkanı Bender bin Sultan'a vermesi, ABD'nin askerî çözümde ısrar eden tutumunu açıklayıcı bir gelişme olarak nitelendirildi. ABD'nin tek bir kurşun atmadan Suriye'yi ağır ve sancılı bir ölüme mahkûm eden bu vekâlet savaşının uzamasını tercih ettiği tezi gerçekçi olmakla birlikte, radikal grupların kazanacağı inisiyatifle bu savaşın kontrolden çıkmasının Washington'u da kaygılandırdığı görülüyordu.

Doğrudan Suudîlerin kontrolündeki Zehran Alluş liderliğindeki İslâm Ordusu'nun el-Kaide bağlantılı gruplara karşı ÖSO'yu İslâmcı çerçevede modifiye etmeye yönelik olduğu öne sürüldü; çünkü on üç örgütün yayımladığı

bu bildiriden birkaç gün sonra da İslâm Tugayları'na katılan kırk üç örgütün İslâm Ordusu adlı yeni bir ittifak kurduğu açıklandı.[571]

İslâm Ordusu'nu oluşturan gruplar ise şunlardı:

1- İslâm Tugayı
2- İslâm Ordusu Tugayı
3- Müslimîn Tugayı
4- Hak Kılıcı Tugayı
5- Sukuru'ş-Şam Tugayı
6- Besairu'n-Nasr Tugayı
7- Fethu'ş Şam Tugayı
8- Deru'l-Guta Tugayı
9- Sıddîk Tugayı
10- Tevhid el-İslâm Tugayı
11- Cenub el-Asime Ketibeleri
12- Bedir Tugayı
13- Ömer bin Abdulaziz Tugayı
14- Cund et-Tevhid Tugayı
15- İslâm Kılıcı Tugayı
16- Ömer bin Hattab Tugayı
17- Muaz bin Cebel Tugayı
18- Faruk Tugayı
19- Zubeyr bin el-Avvam Tugayı
20- Zinnureyn Tugayı
21- Ensar Tugayı
22- Hamza Tugayı
23- Hava Savunma Tugayı
24- Füze ve Top Tugayı
25- Mudarrat Tugayı
26- İşaret Raşid Tugayı
27- Ez-Zahir Tugayı
28- Hak Tugayı

---

[571] Şarku'l-Avsat. 30 Eylül 2013. «اندماج ٣٤ لواء وكتيبة من الجيش الحر في «جيش الإسلام» http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12725&article=745103

29- Kalamun Tugayları
30- İbad er-Rahman Tugayı
31- Murabitûn Tugayı
32- Bediye Tugayı
33- Ensar es-Sünnet Tugayı
34- Ehli Beyt Tugayı
35- Etarib Şehidleri Tugayı
36- Sahil Cephesi Tugayı
37- Ayn Calut Tugayı
38- Ensar et-Tevhid Tugayı
39- Mücahidîn Ketibeleri
40- Ebû Ducane Ketibeleri
41- Sünnet Ketibeleri
42- Ensar Ketibeleri
43- El-Bera bin Azib Ketibeleri

Yeni kurulan bu ittifakların ardından 16 Ekim'de 2013'te Suriye'nin güneyindeki 70 silahlı örgüt Ulusal Koalisyon'u tanımadığını açıkladı.

İnternette yayımladıkları bir videoyla açıklamada bulunan grup temsilcileri, "Muhalefeti temsil ettiğini iddia eden siyasî yapıların başarısızlığından sonra biz güney illerindeki saha komutanları, güneyde Devrim Komuta Konseyi'ni kurduğumuzu ve bizi temsil ettiğini ilan eden herhangi bir siyasî yapıyı, en başta Koalisyon'u tanımadığımızı ilan ediyoruz" dedi.

Özgür Suriye Ordusu'nun siyasî-medya koordinatörü Luey el-Mikdad, bu açıklamanın Selim İdris liderliğindeki Özgür Suriye Ordusu'nu reddetmediğini ve bu grupların liderleri ile iletişime geçeceklerini belirterek "Koalisyondaki kardeşlerimiz, Suriye içinde kanını feda eden halkın ve devrimcilerin sesine, dikkatli bir şekilde kulak vermeli"[572] diyerek bu gruplarla ÖSO ve Ulusal Koalisyon arasında uzlaşma sağlamaya çalıştı.

Sahada oluşan bu ittifak kombinasyonlarının ABD'yi tedirgin eden radikal gruplar lehinde ve ÖSO aleyhinde bir durum oluşturmaya başladığı açıktı.

ABD, bu gelişmelere kadar şu sebeplerle askerî seçenekte ısrar etmişti:

[572] YDH. 16 Ekim 2013. Suriye'nin güneyindeki 70 silahlı grup: Koalisyonu tanımıyoruz www.ydh.com.tr/HD12352_suriyenin-guneyindeki-70-silahli-grup--koalisyonu-tanimiyoruz.html

1- Suriye yönetiminin devrilmesi,

2- Yönetim devrilmeyecek olsa bile, 2. Cenevre Konferansı'nda Şam'a şartlar dayatabilmek için cephelerde üstünlük kazanılması,

3- Vekâlet savaşının uzaması ve içeriden çökertilen Suriye'de kim iktidar olursa olsun artık Şam'ın İsrail'e karşı bir tehdit olmaktan çıkarılması.

Dostlar Grubu'nun Suriye yenilgisi ve siyasî çözüm bocalaması

Suriye'ye ABD askerî müdahalesinin seçenek dışı kalması, sahadaki askerî güç dengesini de uluslar arası diplomasinin iradesini de farklılaştıran zincirleme sonuçlar doğurmuştu.

Zincirin ilk halkası, ABD'nin Suriye'ye müdahaleden vazgeçmesi oldu. Çünkü yönetimin devrilmesine sebep olacak ölçüde geniş kapsamlı müdahale de, Suriye ordusunu felç etmekle sınırlı dar kapsamlı bir müdahale de, silahlı gruplar açısından iki yıldır sürmekte olan yıpratma savaşının sonuna dair bir zafer umuduydu. Ancak müdahalenin olmaması, zafer umudunun sönmesine; yıpratma savaşının sürecek olması, "devrim" sonrasına ertelenen iç hesaplaşmaların erkene alınmasına; iç hesaplaşma ise aşırı gruplar lehine bir güç dengesinin oluşmasına neden oldu.

Zincirin ikinci halkası 25 Eylül'den itibaren gözükmeye başladı. Dostlar Grubu'nun Ulusal Koalisyon'un askerî kanadı olarak Antalya'da kurduğu ÖSO Genelkurmayı içinde yer alan üç silahlı grup, Nusra'nın da yer aldığı on örgütle birlikte Ulusal Koalisyon'u tanımadığını açıkladı.[573]

Tevhid Tugayı, Sukuru'ş-Şam ve İslâm Tugayı'nın 25 Eylül tarihli bildirisi[574], ABD'ye sadece sözlü bir tepkiden ibaret değildi. 9 Aralık 2012'de Dostlar Grubu'na akredite tüm silahlı grupları komutası altında toplamak üzere kurulan ÖSO Genelkurmayı'nda yer almakta tereddüt etmeyen bu örgütlerin 25 Eylül 2013'te yayımladıkları bildiri, ABD'nin vekâlet savaşındaki liderlik rolünün reddi anlamına geliyordu. Çünkü ÖSO Genelkurmayı, 11 Kasım 2012'de Doha'da kurulan Ulusal Koalisyon'un askerî kanadı olarak tasarlanmıştı ve ABD'nin liderlik ettiği Dostlar Grubu'nun istihbarat ve gü-

---

573 Gönül Tol, Akşam gazetesi. 29 Eylül 2013. Suriye'den gelen İslamcı deklarasyon www.aksam.com.tr/yazarlar/suriyeden-gelen-islamci-deklarasyon-c2/haber-248883

574 Radikal. 26 Eylül 2013. Suriye muhalefetinde ciddi bölünme www.radikal.com.tr/dunya/suriye_muhalefetinde_ciddi_bolunme-1152547 , El-Cezire. 25 Eylül 2013 فصائل سورية ترفض الائتلاف الوطني www.aljazeera.net/news/pages/543baec3-485b-4ebc-9f2b-af81b4ff7ca7, İlaf. 25 Eylül 2013. www.elaph.com/Web/news/2013/9/838411.html

venlik yetkililerinin hazır bulunduğu[575] bir toplantıyla 2012 yılının Aralık ayında Antalya'da kurulmuş ve ABD bununla eş zamanlı olarak Nusra'yı terör örgütleri listesine almıştı.

O halde 25 Eylül sonrası sahadaki dengenin aşırı gruplar lehine bozulması, sadece ÖSO içindeki silahlı grupların el-Kaide ile ideolojik paralelliğiyle veya Ulusal Koalisyon ve ÖSO Genelkurmayı'nın Dostlar Grubu'nun vekilleri olmasıyla açıklanabilecek bir durum değildi.

Sahadaki silahlı gruplar arasında 25 Eylül'e kadar aşırılıktaki keskinlikten ılımlılığa doğru şöyle bir sıralama söz konusuydu:

1- El Kaide (Nusra ve IŞİD)

2- İslâmî Cephe (Ahrâr eş-Şam ve bileşenleri)

3- İslâmî Kurtuluş Cephesi (Sukur eş-Şam ve bileşenleri)

4- ÖSO.

2012 yılı boyunca ideolojik paralellik veya Dostlar Grubu'nun vekili olmak gibi değişkenlerin belirleyici olduğu bu ittifak kombinasyonları, 25 Eylül'den sonra çok daha farklı bir değişkene göre oluşmaya başladı. ABD müdahalesinin seçenek dışı kalması değişkeni, sadece sahadaki ittifak kombinasyonlarını farklılaştırmakla kalmadı; ittifak kombinasyonlarının kuruluş gerekçelerini de iç çatışmaların niteliğini de başkalaştırdı.

Örneğin daha önce ideoloji veya strateji paralelliğine ya da karşıtlığına dayalı ittifak veya çatışmaların yerini, bölge hakimiyeti veya ekonomik çıkar odaklı[576] ittifak veya çatışmalar aldı. El-Kaide bağlantılı örgütlerle ÖSO bağlantılı örgütlerin petrol bölgelerinin ya da sınır kapılarının kontrolü için birbirleriyle savaşları veya rakip bir gruba karşı ittifakları, bu nitelik değişimini yansıttı.

25 Eylül bildirisinin arka planı

On üç silahlı örgütün beklenmedik bir açıklamayla Ulusal Koasliyon'u tanımadığını ilan etmesinin arkasında birçok sebep vardı. Sebeplerin en başında bu silahlı örgütlerin özellikle de malî olarak destek aldıkları odakların talebi ve Ulusal Koalisyon içerisinde yaşanan siyasî çekişmeydi.[577]

---

[575] Hürriyet. 9 Aralık 2013. Antalya'da çok gizemli Suriye toplantısı www.hurriyet.com.tr/planet/22107261.asp

[576] Hasan Sivri. YDH. 28 Ekim 2013. Suriye'de petrol ve kapı savaşları www.ydh.com.tr/HD12385_suriye-de-petrol-ve-kapi-savaslari.html

[577] Eş-Şark. 26 Eylül 2013. فصيلًا عسكرياً ترفض العمل تحت قيادة معارضة الخارج 13 www.alsharq.net.sa/2013/09/26/953734

Koalisyon'u tanımadığını ilan edenlerin yayımladıkları bildirinin özellikle de zamanlaması, bu yöndeki yorumları güçlendirmektedir. Çünkü 25 Eylül, Ulusal Koalisyon tarafından geçici hükümetin başbakanı olarak seçilen Ahmed Tuma hükümeti için çalışmaların hız kazandığı ve Koalisyon Başkanı Ahmed Carba'nın New York'ta temaslarına devam ettiği, ABD ve Rusya dışişleri bakanlarıyla görüşme arafesinde olduğu bir zamandı.

ÖSO komutanlarından Halid Hammud'un da ifade ettiği gibi, ÖSO merkez komuta kademesinin, kendisine bağlı olan örgütlerin yüzde 20'si dışında bir tesiri yoktu. Hammud'a göre bunun sebepleri arasında, alandaki örgütlerin farklı kanallardan finanse edilmesinden ötürü finanse edildikleri odaklardan gelen emirler doğrultusunda hareket etmesi ve ÖSO komuta kademesinin Türkiye gibi Suriye sınırı dışındaki ülkelerde yaşaması yer almaktaydı.

Hammud, *Şarku'l-Avsat*'a yaptığı açıklamasında, "Savaşçılar, Suriye Ordusu'na karşı gerçekleştirdikleri operasyonları kaydederek finansörlere gönderiyor, bunun karşılığında para temin ediyorlar" dedi.[578]

Batılı ülkelerin Suriye muhalefetini ÖSO üzerinden silahlandıracağı sözü üzerine ÖSO komuta kademesine giren ve Ulusal Koalisyon'la yakın ilişki kuran alandaki askerî örgütler, verilen sözlerin yerine getirilmemesi üzerine Ulusal Koalisyon'u tanımadıklarını ilan ettiler.[579]

Devrim Liderliği Yüksek Konseyi'nin Halep'teki üyesi Yusuf Neccar, on dört askerî örgütün Koalisyon'u tanımadığını ilan etmesinin nedeninin, Koalisyon'un Cenevre-2 Konferansı'na gitme yönündeki eğilimi olduğunu söyledi.[580]

Koalisyon üyesi Ahmed Ramazan, Şarku'l-Avsat gazetesine yaptığı açıklamasında, isim vermeden krizin arkasındaki faktörün Müslüman Kardeşler cemaati olduğunu söyledi. Ramazan, açıklamasında İhvan'ı üstü kapalı olarak şöyle suçladı: "Dokuz ay boyunca Ulusal Koalisyon'u başarısızlıkla yöneten-

---

[578] Şarku'l-Avsat. 25 Eylül 2013 «الحر» يعاني ضعف التمويل وتعدد الولاءات وسط تنامي نفوذ الإسلاميين http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12720&article=744570&feature=

[579] Şarku'l-Avsat. 26 Eylül 2013 «الائتلاف» يتهم أطرافا بإفشال الحكومة المؤقتة.. و٣١ فصيلا عسكريا يسحبون الشرعية منه http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12721&article=744670

[580] Şarku'l-Avsat 26 Eylül 2013. «الائتلاف» يتهم أطرافا بإفشال الحكومة المؤقتة.. و٣١ فصيلا عسكريا يسحبون الشرعية منه http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12721&article=744670

ler, bugünkü ilanın sebebidirler. Ulusal Koalisyon'un diplomasi savaşına girdiği bir süreçte geçici hükümeti başarısızlığa uğratmak istiyorlar".

Alandaki askerî örgütlerin Ulusal Koalisyon'u tanımadığını ilan etmesi üzerine Koalisyon'un Başkanı Ahmed Carba, 4 Ekim'de İstanbul'da ÖSO komutanlarıyla bir araya geldi. Ulusal Koalisyon Sözcüsü Luey Safî, Koalisyon'un Cenevre-2 Konferansı'na katılımı hakkında oluşturulan yanlış algıdan ve alandaki askerî örgütlere silah desteğinde bulunulmamasından ötürü böyle bir açıklamada bulunduklarını belirterek, krizin aşıldığını söyledi.[581]

25 Eylül'de yapılan açıklamada, Koalisyon'un tanınmamasının sebepleri arasında, Koalisyon'un kararlarını kendileriyle istişare etmeksizin almaları gösterildi. Koalisyon'un Türkiye temsilcisi Halid Hoca da Koalisyon'un bu örgütleri dışlamasıyla oluşun hayâl kırıklığı ve hüsrandan ötürü, askerî örgütlerin böylesine bir açıklama yaptıklarını söyledi. Hoca'ya göre bu örgütler, ABD ve AB'nin müdahale kararından vazgeçmesinden sonra Nusra'yla koordinasyonu geliştirmek zorunda kaldılar.[582]

Tevhid, Sukur eş-Şam, Ahrâr eş-Şam, İslâm Ordusu ve Katar tarafından desteklendiği iddia edilen Ahfadu'r-Rasul'ün de aralarında bulunduğu 22 örgüt, 26 Ekim'de yayımladıkları açıklamayla, Cumhurbaşkanı Esed'in yönetimi bırakmasını içermediği sürece Cenevre 2'yi kabul etmeyeceklerini ilan ettiler.[583]

Öte yandan, yeni ittifak yapılarının ÖSO ve Ulusal Koalisyon'u etkisizleştirecek ölçüde aşırı grupların lehine gelişmesi, "ılımlı muhalefet" diyerek bunları destekleyen uluslar arası veya bölgesel aktörlerin tutumlarını da farklılaştırdı.

Yaklaşık üç yıldır Suriye'de yaşanan krizin bir demokratik değişim ve hak mücadelesinden değil, dışarıdan komuta edilen bir vekâlet savaşından kaynaklandığı tezini doğrulayan bu gelişmelerin, bu vekâlet savaşına komuta eden "asılları" bile tedirgin etmeye başladığı görüldü.

---

[581] Şarku'l-Avsat. 5 Ekim 2013. لقاء رئيس الائتلاف بقادة «الحر» ينهي خلاف المعارضة السورية «حول «جنيف ٢» http://aawsat.com/details.asp?section=4&issueno=12730&article=745731

[582] El-Cezire. 25 Eylül 2013. دعوات لرأب الصدع بين الائتلاف والمقاتلين بسوريا www.aljazeera.net/news/pages/1c0fb7aa-c6a7-442d-b813-9312f00a037c

[583] Reuters. 27 Ekim 2013. الوية قتالية رئيسية للمعارضة السورية تعلن معارضتها لمحادثات جنيف http://ara.reuters.com/article/topNews/idARACAE9B2ACN20131027

Silahlı grupları yeniden örgütleme çabası

Silahlı grupların 2013 yılının eylülünden itibaren yeni ittifak kombinasyonları oluşturarak birbiriyle savaşmaya başlaması ve askeri alanda ABD tarafından terror örgütü olarak nitelenen grupların etkili olduğunun fark edilmesi, Dostlar Grubu'nu silahlı grupları yeniden örgütlemeye sevk etti.

Cenevre-2 konferansının ikinci tur müzakerelerinin yapıldığı 2014 yılının şubat ayında Dostlar Grubu'nun istihbarat yetkilileri Washington'da bir toplantı yaptı ve silahlı grupları "yeşil", "beyaz" ve "kırmızı" renk kodlarıyla üç kategoriye ayırdı.[584] Yeşillerin desteklenmesine, beyazların yeşillendikleri ölçüde desteklenmesine ve kırmızılarla da savaşılmasına karar verildi. Bu kategorileştirmeden sonra da Amerika'nın tanklara karşı etkili olan TOW füzelerinin 'ılımlı' denerek desteklenen gruplara verildiğine dair haberler yayımlanmaya başladı.[585] Başta TOW füzeleri olmak üzere gelişmiş silahların, Suriye'deki isyanın başından beri adı hiç duyulmamış olan 'Hareket Hazm' adlı gruba verilmeye başlanması Dostlar Grubu'nun silahlı gruplar içerisinde en çok bu gruba güvendiğini gösteriyordu.

Yeni ortaya çıkan bu grupla ilgili en ayrıntılı ve özel bilgiler Lübnan'da yayımlanan el-Ahbar gazetesi tarafından verildi. Hareket Hazm'ı ABD'nin yeni favorisi olan "cihadcı" grup[586] olarak niteleyen gazete örgütle ilgili şu bilgileri verdi:

Hareket Hazm (Azim Hareketi)

Hareket Hazm (Azim Hareketi), ellerinde ABD yapımı TOW tanksavar füzelerinin bulunduğunu gösteren bir video yayınladıktan sonra Suriye sahnesinde kendini ortaya koydu. Medya bu grubu "desteği hak eden seküler ılımlı bir grup" olarak betimledi. Ancak *el-Ahbar*, Hareket Hazm'ın aktarılanlardan çok daha uzun ve farklı bir hikayesi olduğunu ortaya çıkardı.

Hareket Hazm'ın adı, savaşçılarının elinde ABD yapımı TOW füzelerinin bulunduğunun görülmesinden bu yana öteki silahlı grupların hepsinden daha fazla zikredildi. Şu an için Batı medyasında grubun imajını aklama

584 YDH. 15 Mart 2014. Suriyeli muhaliflerden İsrail'e işbirliği önerisi www.ydh.com.tr/HD12709_suriyeli-muhaliflerden-israile-isbirligi-onerisi.html

585 YDH. 30 Nisan 2014. Suriyeli militanlara Türkiye ve Ürdün üzerinden TOW füzesi www.ydh.com.tr/HD12797_suriyeli-militanlara-turkiye-ve-urdun-uzerinden-tow-fuzesi.html

586 Suhaib Anjarini, el-Ahbar. 22 Mayıs 2014. Harakat Hazm: America's new favorite jihadist group. http://english.al-akhbar.com/content/harakat-hazm-america%E2%80%99s-new-favorite-jihadist-group

kampanyası devam edecek gibi görünüyor - özellikle de Washington Yakındoğu Politikaları Enstitüsü (WINEP) "Desteğe Değer İsyancılar: Suriye'deki Hareket Hazm" başlıklı bir rapor yayınladıktan sonra.

Rapor, hareketin "Amerika Birleşik Devletleri ve müttefiklerinin anlamlı, ölümcül askerî yardımla destekleyebileceği grup tipi için bir model gibi görünüyor" değerlendirmesi yaptı. Bu, grubun "pek çok niteliğine", özellikle de "aşırıcı/cihadcı bir grup değil, ılımlı/seküler bir yapı" olmasına dayandırıldı. Ancak hareketin arkasındaki gerçeklik, farklı fraksiyonlar ve oluşum nedenleri hakkında bir araştırma yapmak, bizi, adı ve kuruluş tarihi de dahil olmak üzere sunulan imajdan farklı sonuçlara götürdü.

Hareket Zaman Muhammed

Hareket Hazm'ın gerçek hikayesi, İslâmî Cephe'nin oluşturulduğunun ilan edilmesinden önceye gidiyor. O tarihte dış destek için birkaç proje yarışıyordu. Bu tür projelerden biri, Kur'ân'daki "*Müşriklerle topluca savaşın*" ayetinden [Tevbe: 36] kesilip alınmış bir slogan altında, 'Zaman Muhammed Hareketi'nin kurulmasıydı. Proje, daha sonraki bir aşamada Suriye'deki bütün İslâmcı grupların birleşmesine hazırlık olarak el-Faruk Tugayı'nın yeni bir biçimde, yeni bir liderlikle ve kitle desteğiyle yeniden yaratılmasını gerektiriyordu.

Müslüman Kardeşler bütün ağırlığını bu gruba verdi; fakat o dönemde en büyük eksiklik, liderleri olacak baskın bir kişiliğin yokluğuydu. Bir cihadcı kaynak *el-Ahbar*'a, Abdülkadir es-Salih'in başlangıçta gruba dair şüphelerinin olduğunu, fakat bazı stratejik hesaplardan sonra onları kabul etme noktasına geldiğini söyledi. (es-Salih, Tevhid Tugayı'nın komutanıydı ve daha sonra Suudi Arabistan'dan kaynaklandığından şüphe edilen bir müdahaleyle öldürüldü.)

İslâmî Cephe seçeneği, Ahrar eş-Şam Hareketi komutanı Hasan Abbud (Ebû Abdullah el-Hamavî), ve Ceyşü'l-İslâm lideri Zehran Alluş'un çabalarıyla öne geçmeyi başardı. Zaman Muhammed Hareketi rafa kaldırıldı; fakat bir buçuk ay sonra, Irak ve Şam İslâm Devleti'ne karşı savaş için hareket saatinin yaklaşmasıyla bağlantılı olarak yeniden canlandırıldı. Buradaki fikir, yeni doğan hareketin Kuzey Suriye'de liderliği elde edeceğiydi. Kuruluşlarını ilan eden bir açıklama üzerine anlaşıldı ve anlaşma, isimler olmaksızın ortak komutanlık tarafından imzalandı.

O dönemde Hazm Hareketi, Emcedu'l-İslâm ve Nureddin Zengi Müfrezeleri de dahil olmak üzere daha fazla sayıda grubu içeriyordu. Bir cihadcı kaynağın *el-Ahbar*'a söylediğine göre destekçiler, nedenini belirtmeksizin son anda grubun kuruluşunun ilanını erteleediler. Bunun yerine hızlıca, 'Zaman Muhammed Hareketi'nden birkaç temel grubu birleştiren ve ilave olarak bazı küçük grupları da içeren Ceyşu'l-Mücahidîn'in (Mücahitler Ordusu) kuruluşunu ilan ettiler. Bu boşluk daha sonraki aşamalardan birinde, Zaman Muhammed/Hazm Hareketi savaşçılarının, ilan etmeksizin IŞİD'e karşı çatışmalara katılmasıyla dengelenecekti. Olan şey tam olarak buydu ve hareketin adı, "46. Alayın IŞİD'den kurtarılmasına" katılan gruplar arasında zikredildi. Bu ifade, Kuzey Faruk Tugayları'nın komutanı Teğmen Abdullah Avda'run Türkiye sınırından el-Arabiya haber kanalıyla yaptığı bir telefon görüşmesi sırasında kullanıldı. 46. Alay için gerçekleşen muharebe, 17 Kasım'da, yani Salim İdris'in huzurunda Hazm'ın kuruluşunun ilan edilmesinden on gün önce gerçekleşti.

Hareket Hazm'ın kuruluşunun ilanı

Nihayet hareketi ilan etme kararı geldi; fakat bu kez seküler kisve altında. Kuruluş açıklaması, her tür cihadcı içeriği kaldıracak şekilde yeniden elden geçirildi. Orijinal isim olan "Hareket Zaman Muhammed" bırakılarak şimdiki isim benimsendi; ancak HZM kısaltması kullanılıyor. "*Müşriklerle topluca savaşın*" ayeti hareketin sloganı olmaktan çıkarıldı; ancak ayet, kuruluş açıklamasının giriş kısmında görülüyor. Kılıç logosu korundu. Bütün yönetici fonksiyonları Faruk Tugayları kökenli kişilere verildi ve Selim İdris, Yüksek Askerî Konsey'i ve Özgür Suriye Ordusu'nu temsil etmek ve övgülerini sunmak üzere kuruluş açıklamasının yapıldığı yere getirildi. Buradan çıkan açık sonuç, Hazm'ın imajıyla ilgili son yapılan değişikliklerin, "desteklemeye değer isyancılar" modelinin savunulmasına hazırlık amacıyla yapıldığıdır.

Hazm şu gruplardan oluşturuldu: Kuzey Faruk Tugayları, Dokuzuncu Birlik Özel Kuvvetleri, Birinci Zırhlı Tugay, Allah'a İman Tugayı, Ebû el-Haris Müfrezesi (Hama Faruk Tugayı'na bağlı), Ahrar es-Silmiye Müfrezesi (Hama Faruk Tugayı), Şehid Abdurrahman eş-Şemalî Müfrezesi, Şehid Bekir Bekker Müfrezesi, Ahbab er-Resûl Müfrezesi, Şehid Hamza Zekeriyya Müfrezesi, er-Reşid Müfrezesi, Ebû Esad en-Nimr Müfrezesi, Ahbabullah Müfrezesi, el-Fetih Müfrezesi, 60. Piyade Tugayı, Abbad er-Rahman Müfrezesi,

Abdulgaffar Hamiş Müfrezesi, Zaferena Faruk Tugayı, Şehid Abdullah Bekker Müfrezesi, er-Rastan Şehidleri Müfrezesi, Şehid Ammar Tlas Ferzat Müfrezesi ve Savtü'l-Hak Tugayları.

Komutanlar ve el-Faruk Tugayları

Hazm hareketinin liderliği beş kişi tarafından paylaşılıyor; bunlardan dördü, Faruk Tugayları'ndan geliyor. Müslüman Kardeşler'den, Türkiye'den ve Katar'dan güçlü destek alıyorlar. Komutanlar şunlar:

Birinci Teğmen Abdullah Avda (Ebû Zeyd): Hareket Hazm'ın genel askerî komutanı ve pek çok silahlı gruba liderlik yaptı; en son olarak Kuzey Faruk Tugayları'nın komutanıydı.

Hamza eş-Şemalî (Ebû Haşim): Hazm'ın siyasî konseyinin başkanı. Krizden önce, Humus'ta Baba Amr yakınlarında emlak tüccarı olarak çalışıyordu. El-Faruk Tugayları'nın kurucularından biriydi ve Aralık 2013 sonunda istifa edinceye kadar halkla ilişkiler bürosunun başında kaldı. Müslüman Kardeşler ile yakın ilişkileri olduğu biliniyor ve muhalefet kaynakları onun Katarlı ve Türk istihbarat teşkilatlarıyla güçlü bağlarını sürdürdüğünü söylüyor. Bazı muhalefet üyeleri onu yolsuzluk ve hırsızlıkla suçluyor; ilave olarak da Baba Amr'ın kaybedilerek Suriye ordusunun denetimine geçmesinden kısmen sorumlu tutuluyor.

Bilal Attar (Ebû Abdo Şam): Hazm'ın dış ilişkiler yetkilisi; 11 Ocak 2014'te görevlerinden istifa edinceye kadar "El-Faruk Tugayları'nın dış ilişkiler yetkilisi" ve "yönetim ofisinde Hama Faruk Tugayı'nın temsilcisi" olarak çalışıyordu.

Birinci Teğmen Mürşid el-Halid (Ebu'l-Mu'tasım): Hazm'ın güney kısmının askerî komutanı. Suriye ordusundan kaçıp taraf değiştiren ilk subaylardan biriydi. Çeşitli gruplar arasında gezdi ve Birinci Teğmen Ahmed el-Hac'la birlikte Halep'in batı kırsalında Sa'd bin Ebû Vakkas Tugayı'nı kurdu. Grup, "Özgür İslâm Ordusu'nun ilk tugaylarından biri" olarak görülüyordu. Daha sonra el-Atarib Şehidleri Tugayı'nı, arkasından da Birinci Zırhlı Tugay'ı kurdu ve yönetti. Daha ileride Dokuzuncu Birlik Özel Kuvvetleri'ne liderlik etti ve kuvvetleriyle birlikte Suriye Devrimciler Cephesi'ne katıldı. Arkasından grubuyla birlikte ayrılarak Hareket Hazm'a katıldı. Halen "Halep el-Faruk Tugayları Genel Komutanı" görevini koruyor. Bu yılın 26 Ocak tarihinde el-Halid'in adı, Mücahidîn Şura Konseyi'nde "Dokuzuncu Birlik Komutanı ve Ceyşü'l-Mücahidîn ile Halep'in öteki gruplarının komutanı" olarak geçti. Bu

açıklama "Şam devrimi güvenlik şefinin girişimi" başlığını taşıyordu ve el-Halid'e ilave olarak Zehran Alluş, Şeyh Ebû Abdullah eş-Şamî (Fecru'ş-Şam el-İslâmiyye emiri) gibi isimler ve en-Nusra Cephesi ile Cündü'ş-Şam temsilcilerinin de adları geçiyordu.

Muhammed ed-Duhayk (Ebû Hatem): Güney kısmının askerî komutanı. Humus kırsalında el-İmânu'l-Mukâtile Tugayları'nı kurdu ve liderlik etti. Müslüman Kardeşler ve ÖSO Komuta Konseyi sözcüsü Luey el-Mikdad ile yakın bağlara sahip. Yılın başında, Mukdad'ın "Humus'taki savaşçıları desteklemek ve onlara dayatılan kuşatmanın kaldırılmasına yardım etmek" amacıyla Duhayk'a 1,3 milyon ABD doları gönderdiği haberleri, Humus'taki silahlı gruplar arasında bir kargaşaya yol açmıştı. Duhayk, parayı çalmakla suçlanıyordu.

Hazm'ın uluslar arası dostları

Abdullah Avda'nın, Hazm'ın İdlib kırsalındaki ana üslerinden birini ziyaret eden *Washington Post* muhabiri Liz Sly'a söylediğine göre, TOW füzelerinin Hareket Hazm'a doğrudan ABD'den değil, "dost ülkeler" üzerinden gönderildiği kesin. Avda, füzelerin kaynağı hakkında daha fazla ayrıntı vermeyi reddetti, fakat söylediğine göre "bağışçılar, teslimatın ABD onayıyla gerçekleştiğini belirtti."

Özellikle bir muhalefet kaynağının el-Ahbar'a yaptığı açıklamaların ışığında, bağışçının Türk hükümeti olması muhtemeldir. Kaynağın söylediğine göre "Hareket Hazm, Türklerin, Katarlıların ve Müslüman Kardeşler'in son iddiası. Amerikan desteğini kazanmak için (Cemal Maruf'un liderliğindeki) Suriye Devrimciler Cephesi'yle yarışıyor." Açık Batı desteği için Suudîlerin favorisinin Suriye Devrimciler Cephesi olduğu biliniyor.[587]

SON

[587] Suhayb Ancarini, Medyaşafak. 2 Haziran 2014. Hareket Hazm: ABD'nin yeni favorisi olan "cihadçı" grup http://mobile.medyasafak.com/subpage.aspx?hid=1474

Kronoloji

2000

10 Haziran 2000 - Suriye Cumhurbaşkanı Hafız Esed öldü.

10 Temmuz 2000 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed için halk oylaması yapıldı.

17 Temmuz 2000 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, yedi yıllık cumhurbaşkanlık görevi için anayasal yeminini, Halk Meclisi'nde yaptı.

Eylül 2000 - Milletvekili Riyad Seyf, Demokratik Diyalog Forumu'nu kurdu.

27 Eylül 2000 - Olağanüstü hal kanunu ve sıkıyönetimin sona erdirilmesini isteyen 99 Suriyeli aydın ve yazar, 99'lar Bildirisi'ni imzaladı.

Kasım 2000 - Altı yüze yakın siyasî tutuklu serbest bırakıldı.

2010

9 Aralık 2010 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, ikili ve bölgesel gelişmeleri görüşmek için Paris'e gitti.

10 Aralık 2010 - Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, Türkiye'ye gelerek Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile görüştü.

14 Aralık 2010 - İsrail eski Savunma Bakanı Ehud Barak, Suriye ve Hizbullah'ı modern silahlara ulaşma girişimine karşı uyardı.

15 Aralık 2010 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Katar'a giderek Emir Hamad bin Halife es-Sanî ile görüştü.

21 Aralık 2010 - Türkiye ve Suriye, 22 Aralık'ta terör ve radikal örgütlere karşı mücadelede ortak anlaşma imzaladı.

30 Aralık 2010 - ABD Başkanı Barack Obama, Suriye'ye yeni büyükelçi atadığı kararnameyi yayınladı.

OCAK

15 Ocak 2011 - Beşşar Esed, Lübnan'da yaşanan hükümet krizini görüşmek için Lübnanlı Dürzilerin lideri Velid Canbolat'ı kabul etti.

16 Ocak 2011 - ABD'nin Şam Büyükelçisi Robert Ford, beş yıl aradan sonra ilk defa Şam'a döndü.

25 Ocak 2011 - Beşşar Esed, İran Dışişleri Bakanı Ali Ekber Salihi ile bölgesel gelişmeleri ele aldı.

30 Ocak 2011 - Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, Mısır'da yaşanan gösterileri, Mısır'ın iç meselesi olarak gördüğünü açıkladı.

31 Ocak 2011 - Beşşar Esed, Tunus ve Mısır'daki olayların bir benzerinin Suriye'de yaşanmayacağını söyledi.

ŞUBAT

3 Şubat 2011 - Suriyeli muhalifler "Suriye'de öfke günü" çağrısı yaptı.

4 Şubat 2011 - Suriye'deki öfke günü çağrısına, sivil elbiseli güvenlik güçlerinin katılımı daha çok oldu.

6 Şubat 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed ve Başbakan Erdoğan, Ortadoğu'ya istikrarın en kısa sürede dönmesi çağrısı yaptı.

9 Şubat 2011 - Suriye yönetimi, Youtube ve Facebook yasağını kaldırdı.

10 Şubat 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed ve Lübnan Uşusal Özgürlük hareketi Lideri Mişel Aun, Lübnan'daki son gelişmeleri ele aldı.

12 Şubat 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed ve Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani, Mısır başta olmak üzere bölgedeki son gelişmeleri ele aldı.

16 Şubat 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Emevi Camii'nde halkın arasına karıştı.

23 Şubat 2011 - ABD Kongresi'nden bir heyet, Şam'da Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le görüştü.

28 Şubat 2011 - İsrail Başbakan Yardımcısı Ehud Barak: "Esed, İsrail'le ilişkilerini normalleştirme hazırlığı içerisinde" dedi.

MART

7 Mart 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 8 Mart Devrimi'nin 48. yıldönümünde af ilan etti.

10 Mart 2011 - Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim: "Libya'ya dış müdahaleye karşıyız" dedi.

15 Mart 2011 - Suriye'nin farklı bölgelerinde gösteri düzenlendi. Gösterilerde özgürlük sloganları atıldı.

16 Mart 2011 - Suriye İçişleri Bakanlığı'nın önünde siyasî tutukluların serbest bırakılması için gösteri düzenlendi.

16 Mart 2011 - İsrail, Suriye'ye çok sert yaptırımların uygulanmasını istedi.

16 Mart 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Ortadoğu'daki her türlü dış müdahaleye karşı olduğunu açıkladı.

18 Mart 2011 - Dera'da güvenlik güçleriyle göstericiler arasında yaşanan çatışmada, 4 gösterici öldürüldü.

19 Mart 2011 - Washington, Suriye'de göstericilere karşı uygulanan şiddeti protesto etti.

20 Mart 2011 - Dera'da 1 kişinin daha öldürüldüğü iddia edildi, resmî kaynaklar ise iddiayı yalanladı.

20 Mart 2011 - Suriye, Dera'da yaşanan olaylar için soruşturma komisyonu oluşturuldu.

20 Mart 2011 - Dera'daki başka bir gösteri, göz yaşartıcı gaz bombası kullanılarak bastırıldı.

21 Mart 2011 - Rusya Dışişleri Bakanlığı, Suriye'nin göstericilere karşı şiddet uygulamaması temennisinde bulundu.

21 Mart 2011 - Dera'da gösteriler yeniden başladı. Human Rigts Watch, göstericilere karşı uygulanan şiddeti protesto etti.

21 Mart 2011 - Göstericiler, Dera'daki önemli kamu binalarını yaktı.

21 Mart 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Dera valisini görevden aldı.

22 Mart 2011 - Şam'daki Kürtler, Nevroz'u kutladı.

22 Mart 2011 - Dera'daki gösterilerde yaralanan bir çocuk, öldü.

22 Mart 2011 - Dera'daki gösteriler, İnhal ve Casim bölgelerine de sıçradı.

23 Mart 2011 - Dera'daki gösterilerde 15 kişi öldürüldü.

23 Mart 2011 - Fransa, Suriye'den derhal siyasî reformlara başlamasını istedi.

23 Mart 2011 - Suriye yönetimi, Dera'daki olayların arkasında "silahlı çeteler"in olduğunu iddia etti.

23 Mart 2011 - Ankara, İran'dan Suriye'ye giden bir uçağı indirerek aradı.

23 Mart 2011 - Reuters: "Suriye güvenlik güçlerinin Dera'daki el-Ömerî Camii'ne düzenlediği baskında 6 kişi öldü."

24 Mart 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Danışmanı Buseyna Şaban: "Olağanüstü hal kanununu hızlı bir şekilde kaldırmak için çalışmalar başladı."

24 Mart 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Danışmanı Buseyna Şaban, "Suriye yakında, çok önemli kararlara tanık olacak" dedi.

24 Mart 2011 - İngiltere, Suriye'ye halkın sivil gösteri düzenleme hakkına saygılı olmasını istedi.

24 Mart 2011 - Suriyeli aktivistler, perşembe günü Dera'da 100 göstericinin güvenlik güçleri tarafından öldürüldüğünü iddia etti.

24 Mart 2011 - Hastane kaynakları: Dera'daki güvenlik güçleriyle çatışmada ölen 25 kişi, hastaneye kaldırıldı.

24 Mart 2011 - Muhalif Liderlerden Heysem Menna: "Dera'daki göstericiler, rejimin devrilmesini değil, reformlara başlanmasını istediler."

25 Mart 2011 - Suriye güvenlik güçleri ile göstericiler arasında yaşanan çatışmada Sanameyn'de 20, Şam'da ise 3 kişi öldü.

25 Mart 2011 - Rusya Dışişleri Bakanlığı, Suriye hükümetine ülkeye istikrar ve sükûneti geri getirmesi için fırsat verilmesini istedi.

25 Mart 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Dera'daki olaylar sonrasında tutuklanan herkesin serbest bırakılması emrini verdi.

26 Mart 2011 - Keskin nişancılar, Lazkiye'de 1 kişiyi öldürdü.

26 Mart 2011 - Suriye'de 260 siyasî tutuklu serbest bırakıldı.

26 Mart 2011 - Uluslararası Af Örgütü: "18 Mart'tan itibaren Dera'da 55 kişi öldürüldü."

27 Mart 2011 - Suriye'de 17 siyasî tutuklu serbest bırakıldı.

27 Mart 2011 - Suriye Televizyonu: "Lazkiye'de çıkan çatışmada 10 asker ve 2 keskin nişancı öldü."

27 Mart 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Danışmanı Buseyna Şaban, son dönemde Suriye'de yaşananları "bölücü fitne projesi" olarak değerlendirdi.

28 Mart 2011 - Başbakan Tayyip Erdoğan: "Esed bana, halkın taleplerine olumlu yanıt verileceğini söyledi."

28 Mart 2011 - Suriye kaynakları, göstericilere ateş açıldığı iddialarını yalanladı.

28 Mart 2011 - Suriye'de yayımlanan el-Vatan gazetesi: "Hükümet yakında istifa edecek."

29 Mart 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, hükümetin istifasını kabul etti.

29 Mart 2011 - Suriye'de Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e destek için kitlesel bir gösteri düzenlendi.

29 Mart 2011 - Suriye Televizyonu: "Lübnan'ın kuzeyinden gelen silahlara el konuldu."

30 Mart 2011 - Beşşar Esed'in Danışmanı Fayz İzzeddin: "Esed'in konuşması, Suriye'deki istikrarı güçlendirecek."

30 Mart 2011 - Beşşar Esed: "Komplocular, reformla fitneyi birbirine karıştırdı."

31 Mart 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Dera ve Lazkiye'de yaşanan olayların soruşturulması için komisyon kurulmasına karar verdi.

31 Mart 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, olağanüstü hal kanunun kaldırılması için hukuk komisyonu kurdurttu.

31 Mart 2011 - Senatör John McCain, Amerikan yönetimini, Suriye muhalefetini desteklemeye çağırdı.

NİSAN

1 Nisan 2011 - Suriye'nin farklı bölgelerinde geniş çaplı gösteriler düzenlendi. Şam'dan ölüm haberleri geldi.

1 Nisan 2011 - Muhalif liderlerden Burhan Galyun: "Rejimle halk arasında kopukluk var."

1 Nisan 2011 - Ürdün İhvan-ı Müslimin'i, Beşşar Esed'e halkın isteklerini yerine getirme çağrısında bulundu.

1 Nisan 2011 - ABD yönetimi, Suriye'deki vatandaşlarından Suriye'yi terk etmesini istedi.

1 Nisan 2011 - Muhalif liderlerden Heysem el-Malih: "Rejim güçleri, Emevi ve Rıfai Camii'ni kuşatma altına aldı."

2 Nisan 2011 - Başbakan Tayyip Erdoğan, Beşşar Esed'e çağrıda bulunarak reformlar yoluyla ülkedeki tansiyonu düşürmesini istedi.

2 Nisan 2011 - BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon, Suriye'de yaşamını yitirenlerden ötürü üzüntü duyduğunu açıkladı.

2 Nisan 2011 - Uluslararası Atom Enerji Kurumu, Humus'taki bir tesisi gezdi.

2 Nisan 2011 - ABD, Suriye'de göstericilere karşı uygulanan şiddeti kınadı.

2 Nisan 2011 - Reuters: "Suriye güvenlik güçleri, Şam'ın kuzeyinde üç kişiyi öldürdü."

3 Nisan 2011 - Duma'da binlerce kişi güvenlik güçlerinin açtığı ateş sonucunda öldürülen sekiz kişinin cenazesine katıldı.

3 Nisan 2011 - Suriye yönetimi, Dera'da tutuklanan 90 kişiyi serbest bıraktı.

3 Nisan 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Adil Sefer'i hükümeti kurmakla görevlendirdi.

3 Nisan 2011 - Katar Emiri, Suriye'de istikrarı sarsma girişimlerine karşı ülkesinin Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in yanında durduğunu açıkladı.

3 Nisan 2011 - Suriye güvenlik güçleri Şam, Humus ve Dera'da 40 kişiyi tutukladı.

4 Nisan 2011 - Beşşar Esed, Dera'ya yeni vali atadı.

4 Nisan 2011 - Muhalif liderlerden Suheyr Atassi, kefaletle serbest bırakıldı.

4 Nisan 2011 - Washington, Suriye'deki yabancılara yönelik tutuklamalara karşı vatandaşlarını uyardı.

5 Nisan 2011 - Şam'ın banliyölerinde iki polis, kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldü.

5 Nisan 2011 - Lazkiye'deki merkezî hapishanede sekiz tutuklu öldürüldü.

6 Nisan 2011 - Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Şam'dan Suriye'nin güvenliğini güçlendirecek reformları desteklediklerini açıkladı.

6 Nisan 2011 - Suriye'deki peçeli bayan öğretmenlere uygulanan peçe yasağı kaldırıldı.

6 Nisan 2011 - Dera'da genel grev ve tüm şehirlerde gösteri düzenlenmesi çağrısı yapıldı.

7 Nisan 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Hasekeli Kürtlere vatandaşlık hakkı verdi; Humus valisini görevden aldı.

8 Nisan 2011 - Suriye Televizyonu: "Dera'daki silahlı gruplar, 19 polisi öldürdü."

8 Nisan 2011 - Reuters: "17 kişi, güvenlik güçlerinin açtığı ateş sonucunda öldürüldü."

9 Nisan 2011 - AB: "Suriye, düşünce özgürlüğünü de kapsayan reformları derhal hayata geçirmelidir."

9 Nisan 2011 - Suriye içişleri Bakanlığı: "Kanunu uygulamakta gevşek davranılmayacak."

9 Nisan 2011 - ABD Başkanı Barack Obama, Suriye'deki şiddeti kınadı.

10 Nisan 2011 - Suriye'de öldürülen güvenlik güçleri, farklı şehirlerde defnedildi.

10 Nisan 2011 - Banyas'ta yaşanan çatışmalarda can kaybı olduğu açıklandı.

10 Nisan 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Suriye'nin reform yolunda ilerlediğini söyledi.

10 Nisan 2011 - BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon, Suriye'deki şiddetten ötürü esef duyduğunu açıkladı.

10 Nisan 2011 - Suriye'deki Kürt Demokratik Girişimi Başkanı: "49. yasa, cesur ve tarihi bir karar."

10 Nisan 2011 - Dera ve Humus'ta göstericilere ateş açıldı, 28 kişi öldü.

11 Nisan 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 191 kişiyi kapsayan affı onayladı. Şam Üniversitesi'nde öğrenciler tutuklandı.

11 Nisan 2011 - Fransa, şiddet uygulamakla suçladığı Suriye hükümetini kınadı.

11 Nisan 2011 - SANA: "Banyas'ta ikisi subay olmak üzere dokuz asker öldürüldü."

12 Nisan 2011 - ABD, Suriye'den insan haklarına saygılı olmasını istedi.

12 Nisan 2011 - İngiltere, vatandaşlarından Suriye'ye gitmemelerini istedi.

12 Nisan 2011 - Hasekeli Kürtler, vatandaşlık hakkını kazandılar.

13 Nisan 2011 - Banyaslı kadınlar, eşlerinin serbest bırakılması için gösteri düzenledi.

14 Nisan 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, yeni kurulan hükümete onay verdi.

14 Nisan 2011 - Suriye resmî kaynakları, Banyas'ta bir askerin keskin nişancılar tarafından vurulduğunu açıkladı.

14 Nisan 2011 - Rusya, Suriye'deki reformların başarıyla uygulanması temennisinde bulundu, Suriye'nin iç işlerine karışılmamasını istedi.

15 Nisan 2011 - Suriye'de cuma namazı sonrasında birçok şehirde gösteri düzenlendi.

15 Nisan 2011 - Beş AB ülkesi, Suriye hükümetini sivil göstericilere karşı şiddet uygulamakla suçladı.

16 Nisan 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, "Olağanüstü hal yasasının bir hafta sonra kaldırılacağını açıkladı.

16 Nisan 2011 - Wikileaks: Harirî, Amerikalılara 'Beşşar Esed'i, İhvan ve rejimin eski adamlarıyla değiştirmeyi' önerdi.

17 Nisan 2011 - Golan'da Beşşar Esed karşıtı gösteri düzenlendi.

17 Nisan 2011 - SANA: Irak'tan sokulan silahlara el konuldu.

18 Nisan 2011 - Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim: Sabotaj ve eşkıyalığa hoşgörü gösterilemez.

18 Nisan 2011 - Humus'ta binlerce kişi rejim değişikliği talebiyle gösteri düzenledi. Suriye güvenlik güçleriyle göstericiler arasında çıkan çatışmada 14 kişi öldü.

18 Nisan 2011 - Wikileaks: Washington, Suriye muhalefetini gizlice destekledi.

19 Nisan 2011 - Banyas'ta rejim karşıtı gösteri düzenlendi.

19 Nisan 2011 - SANA: Suriye Bakanlar Kurulu, olağanüstü hal kanununu değiştirdi.

19 Nisan 2011 - ABD Dışişleri Bakanlığı: Suriye'de rejim değişikliği için değil, demokrasinin yerleşmesine katkı sağlıyoruz.

19 Nisan 2011 - Humus'ta göstericilere ateş açıldı, 1 kişi öldü.

19 Nisan 2011 - Suriye İçişleri Bakanlığı: Suriye'de yaşananlar, Selefi örgütlerin silahlı isyanıdır.

20 Nisan 2011 - ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Suriye'deki tutuklama ve işkencelerin sona ermesini istedi.

20 Nisan 2011 - El-Cezire'ye konuşan muhalif Mahmud İsa, Humus'ta tutuklandı.

20 Nisan 2011 - Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Suriye'de reformların başlamasını memnuniyetle karşıladığını açıkladı.

20 Nisan 2011 - İngiltere, olağanüstü halin kaldırılmasını memnuniyetle karşıladığını açıkladı.

21 Nisan 2011 - Beşşar Esed, olağanüstü halin kaldırılması kararını onayladı.

21 Nisan 2011 - Beşşar Esed, Humus'a yeni vali atadı. Humus'ta güvenlik güçlerinin sayısı artırıldı.

22 Nisan 2011 - Reuters: Suriye'deki gösterilerde 49 kişi öldü.

23 Nisan 2011 - Suriye Meclisi'nde iki milletvekili istifa etti.

23 Nisan 2011 - Suriye'nin BM Daimi Temsilcisi Beşşar Caferi: Amerika ve İngiltere'nin provokasyonun arkasında harici ajanda var.

23 Nisan 2011 - Rusya, Suriye'de şiddete son verilmesi çağrısında bulundu.

23 Nisan 2011 - ABD Başkanı Barack Obama: Suriye'deki göstericilere yönelik şiddet sona ermelidir.

23 Nisan 2011 - Ban Ki Moon: Suriye'de şiddet derhal sona ermelidir.

24 Nisan 2011 - Şam, Kürtlere vatandaşlık hakkı verilmesi işlemlerine başladı.

24 Nisan 2011 - AB Dış Politika Temsilcisi Catherine Ashton: Suriye'de göstericilere karşı uygulanan şiddeti reddediyoruz.

25 Nisan 2011 - ABD'nin, Suriyeli yetkililere yaptırım uygulama seçeneği üzerinde çalıştığı açıklandı.

25 Nisan 2011 - Suriye, Ürdün sınırını kapattığı haberlerini yalanladı. Dera'dan ölüm haberleri geldi.

26 Nisan 2011 - Lübnan Meclis Başkanı Nebih Berri: Suriye'de fitne çıkarma girişimi tüm Ortadoğu'yu yakar.

26 Nisan 2011 - Arap Birliği, Arap ülkelerindeki göstericilere karşı şiddet kullanımını kınadı.

26 Nisan 2011 - Fransa, uluslararası karar olmadığı sürece Suriye'ye müdahale olamayacağını açıkladı.

26 Nisan 2011 - Lübnan İlerici Sosyalist Partisi Lideri Velid Canbolat, Beşşar Esed'e şimdiye kadar alınan kararları uygulaması için çağrı yaptı.

26 Nisan 2011 - BBC: "Göstericilere karşı şiddetten ötürü Güvenlik Konseyi, Suriye'yi kınama hazırlığı içerisinde."

26 Nisan 2011 - ABD, Şam Büyükelçiliği'ndeki diplomatlarının sayısını azalttı, elçisini geri çağırdı.

27 Nisan 2011 - İtalya ve Fransa, AB'den Suriye'ye yaptırım kararını görüşmesini istedi.

27 Nisan 2011 - MİT Müsteşarı Hakan Fidan ve CIA Başkanı Leon Panetta, Türkiye'de beş gün süresince Suriye krizini görüştü.

27 Nisan 2011 - Suriye televizyonu, Dera'da bir terör şebekesinin ele geçirildiğini duyurdu.

27 Nisan 2011 - BM, Suriye'deki göstericilerin ölümü hakkında şeffaf soruşturma başlatılmasını istedi.

27 Nisan 2011 - ABD, Şam Büyükelçiliğini kapatma niyetinde olmadığını açıkladı.

28 Nisan 2011 - Güvenlik Konseyi, Suriye'yi kınama kararında başarısız oldu.

28 Nisan 2011 - Rusya: "Güvenlik Konseyi, Suriye konusunda dikkatli olmalıdır."

28 Nisan 2011 - İsrail'deki Likud Partisi Milletvekillerinden Eyub Kara, Suriye muhalefetiyle rejimini bir AB ülkesinde buluşturmak için çalıştıklarını açıkladı.

28 Nisan 2011 - AB'nin Suriye'ye yaptırım uygulanması için toplanacağı açıklandı.

28 Nisan 2011 - Milli Güvenlik Konseyi, Başbakan Erdoğan'ın temsilcisi Şam'a gitmeden önce toplandı.

29 Nisan 2011 - BM İnsan Hakları Konseyi, Suriye'deki şiddeti kınadı. ABD, Suriyeli yetkililere yaptırım uygulamaya başladı.

29 Nisan 2011 - Dera'da 44 kişi öldürüldü.

29 Nisan 2011 - Rusya: "Suriye'nin içişlerine müdahale, Ortadoğu'yu istikrarsızlaştırır."

29 Nisan 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Türk heyeti ile görüştü.

30 Nisan 2011 - Türkiye, Suriye halkının isteklerinin karşılanmasını istedi.

30 Nisan 2011 - Suriye'de yaşananlardan endişeli olduğunu açıklayan Rusya, Suriye'den ölümlere ilişkin soruşturma başlatmasını istedi.

30 Nisan 2011 - ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton: Suriye yaptırımlarımız, Suriye'nin yaptığı her şeyin bedelinin olacağının göstergesidir.

30 Nisan 2011 - AB, Suriye'ye silah satış yasağına hazırlanıyor

MAYIS

1 Mayıs 2011 - İngiltere Başbakanı David Cameron: "Suriye'ye baskı uygulanmalı."

2 Mayıs 2011 - Muhalif liderlerden Burhan Galyun: "Suriye halkı, siyasî çözümü tercih etti, dış müdahaleye karşı çıktı."

2 Mayıs 2011 - Suriye askerî kaynakları: "Dera'da 10 terörist öldürüldü, 499 tanesi yakalandı."

3 Mayıs 2011 - Uluslararası Kızıl Haç örgütü, yaralılara müdahale edebilmesi için ekiplerine müsaade edilmesini istedi."

3 Mayıs 2011 - AB ülkelerinin, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'i hedef alacak yaptırımlara hazırlandığı açıklandı.

3 Mayıs 2011 - İsrail Başbakan Yardımcısı Ehud Barak: Esed rejimi, çöküş aşamasında.

3 Mayıs 2011 - Fransa Dışişleri Bakanı Alain Juppe: Eğer Esed rejimi baskılarına devam ederse devrilecek.

3 Mayıs 2011 - Suriye'nin batısındaki askerî birliklerin sayısı artırıldı.

4 Mayıs 2011 - BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon, göstericilerin ölümüne ilişkin soruşturmada Şam'ı işbirliğine çağırdı.

4 Mayıs 2011 - Şam çevresinde tanklar konuşlanmaya başladı.

4 Mayıs 2011 - Beşşar Esed: "Suriye ordusu, Dera'daki görevini çok yakında sona erdirecek."

4 Mayıs 2011 - Fransa, vatandaşlarından derhal Suriye'yi terk etmesini istedi.

4 Mayıs 2011 - ABD, Dera'daki göstericilere yönelik saldırıyı barbarlık olarak niteledi.

5 Mayıs 2011 - Suriyeli Milletvekili Muhammed Habeş: "Suriye'deki şiddet eylemleri, reform projesini sabote etti."

5 Mayıs 2011 - Katar şirketleri, Suriye'de elektrik santrali kurulması projesini iptal etti.

5 Mayıs 2011 - İtalya Dışişleri Bakanı Franco Frantini: Clinton'la Suriye'ye uygulanacak ambargoyu görüştüğünü açıkladı.

5 Mayıs 2011 - Rusya, vatandaşlarından Suriye'ye gitmemelerini ve Dera'yı ziyaret etmemelerini istedi.

5 Mayıs 2011 - Suriye ordusunun, Dera'dan çekilmeye başladığı açıklandı.

5 Mayıs 2011 - Londra'nın, Suriye'deki şiddet eylemlerinin BM nezdinde kınanması için çalıştığı açıklandı.

6 Mayıs 2011 - Suriye'deki gösterilerde 30 kişinin öldüğü bildirildi.

6 Mayıs 2011 - BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon: "Şam, uluslararası gözlemcilerin Suriye'ye girişini kabul etti."

6 Mayıs 2011 - AB, Suriyeli yetkililere yaptırım uygulama kararı aldı.

6 Mayıs 2011 - Reuters: Şam'da gösteriler. Humus'ta 5 ölü.

6 Mayıs 2011 - Üç yüz altmış muhalif serbest bırakıldı.

6 Mayıs 2011 - Amerikalı iki milletvekili, Suriye'ye yaptırımların artırılmasını istedi.

7 Mayıs 2011 - Bahreyn Dışişleri Bakanı, Şam'da Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le görüştü.

7 Mayıs 2011 - Banyas'ta, Suriye güvenlik güçleriyle göstericiler arasında yaşanan çatışmalarda 6 sivilin öldüğü bildirildi.

7 Mayıs 2011 - Suriye'de ölü sayısının 800'e yükseldiği bildirildi. Körfez ülkelerinin, Suriye krizinde arabulucu olmak istemediği açıklandı.

7 Mayıs 2011 - Suriye ordusu Banyas'a girdi.

7 Mayıs 2011 - Washington, Suriye'nin göstericileri öldürmesine yanıt olarak yeni yaptırım tehdidinde bulundu.

8 Mayıs 2011 - Suriye ordusu, ülkenin farklı şehirlerinde konuşlandı.

8 Mayıs 2011 - Humus'ta silahlı çatışmalar yaşandığı bildirildi.

9 Mayıs 2011 - Suriye ordusu, ülkenin batısında geniş çaplı operasyon düzenledi.

9 Mayıs 2011 - İsveç Dışişleri Bakanı, Suriye'ye ek yaptırım ihtimalinin olduğunu söyledi.

9 Mayıs 2011 - Deyr ez-Zor'da güvenlik güçleriyle göstericiler arasında yaşanan çatışmada iki kişi öldü.

10 Mayıs 2011 - AB'nin yeni yaptırımları uygulanmaya başlandı.

11 Mayıs 2011 - Suriye'nin uluslararası normlara uygun bir seçim yasası için hazırlık yaptığı açıklandı.

11 Mayıs 2011 - Rusya Dışişleri Bakanlığı, Güvenlik Konseyi'nde Suriye için herhangi bir karar almak için gerekçe olmadığını açıkladı.

11 Mayıs 2011 - Suriye, Humus ve Dera'da arananlar listesinde yer alan çok sayıda kişiyi tutukladı.

11 Mayıs 2011 - BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon: "Suriye, şiddet kullanmaya son vermelidir."

11 Mayıs 2011 - AB Dış Politika Temsilcisi Catherine Ashton, Suriye'yi daha sert yaptırımlarla tehdit etti.

11 Mayıs 2011 - AP: ABD, Suriye'de Esed rejiminin meşruiyetini yitirdiğini düşünüyor.

11 Mayıs 2011 - Erdoğan, Suriye yönetimini halkını katletmekle suçladı.

12 Mayıs 2011 - Çin, Suriye'nin iç işlerine müdahale edilmemesini istedi.

12 Mayıs 2011 - Washington, Suriye'de göstericilerin katledilmesini kınadı.

12 Mayıs 2011 - Halep'te öğrenciler gösteri düzenledi. Suriye güvenlik güçleri arasında ölü ve yaralıların olduğu açıklandı.

13 Mayıs 2011 - Rusya, Libya senaryosunun Suriye'de tekrarlanmasına izin vermeyeceklerini açıkladı.

13 Mayıs 2011 - Suriye'de hükümet, göstericilere ateş açmama sözü verdi.

14 Mayıs 2011 - Suriye'nin Lübnan sınırındaki Telkelah'ta üç kişi öldü, Lübnan'a kaçış başladı.

14 Mayıs 2011 - Fransa Dışişleri Bakanı Alain Juppe: Rusya ve Çin'in veto hakkına sığınarak Güvenlik Konseyi'nde Suriye karşıtı kararı alınamamasını önleyebileceğini söyledi.

14 Mayıs 2011 - Washington, ve Londra Suriye'ye yeni yaptırım tehdidinde bulundu.

14 Mayıs 2011 - Cuma gösterilerinde 3 kişi öldü. Suriye yönetimi kapsamlı diyalog çağrısı yaptı.

15 Mayıs 2011 - Başbakan Erdoğan, Suriye'de mezhebî çatışmanın olabileceği uyarısında bulundu.

15 Mayıs 2011 - Lübnan-Suriye sınırında yaşanan çatışmada bir kadın öldü, 5 kişi yaralandı.

16 Mayıs 2011 - Dera'da toplu mezar ortaya çıktığı iddia edildi, Suriye yönetimi iddiayı yalanladı.

16 Mayıs 2011 - Lübnan ordusu, Suriye sınırında güvenlik tedbirlerini artırdı.

16 Mayıs 2011 - Suriye ordusunun Telkelah'a düzenlediği saldırıda yedi kişi öldü.

16 Mayıs 2011 - Suriye Müslüman Kardeşler Örgütü liderlerinden Sadreddin Beyanunî, "Eğer rejim, demokratik rejime geçiş için diyaloğa hazırsa biz de hazırız" dedi.

17 Mayıs 2011 - Kuveyt Meclisi'nin yarısı, Suriye'yle ilişkilerin kesilmesini ve Suriye elçisinin kovulmasını istedi.

17 Mayıs 2011 - Suriye ordusu, Halep'teki öğrenci gösterisini bastırdı.

17 Mayıs 2011 - Bir İngiliz yetkili, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed hakkında tutuklama kararı çıkarabileceğini öne sürdü.

17 Mayıs 2011 - Şam yakınlarında binlerce kişinin katıldığı gösteri düzenlendi, rejimin devrilmesi yönünde sloganlar atıldı.

18 Mayıs 2011 - Washington, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e görevi bırakma çağrısı yaptı.

18 Mayıs 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, bazı hataların yapıldığını kabul etti, bu krizi aşabileceğini söyledi.

18 Mayıs 2011 - İsviçre, Suriyeli yetkililere yaptırım kararı aldı.

18 Mayıs 2011 - Rusya, Güvenlik Konseyi'nde Suriye'ye yönelik olarak Libya'dakine benzer bir kararı desteklemeyeceğini açıkladı.

18 Mayıs 2011 - Suriyeli muhalifler, ordunun Telkelah'a düzenlediği saldırıda 27 kişinin öldüğünü açıkladı.

19 Mayıs 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Dera'daki toplu mezar iddialarıyla ilgili soruşturma başlattı.

19 Mayıs 2011 - ABD Başkanı Barack Obama: Ortadoğu halkları, kendi geleceklerini kendi elleriyle kurmaya başladı.

19 Mayıs 2011 - Suriye ordusu, Telkelah'tan çekilmeye başladı.

20 Mayıs 2011 - Londra merkezli muhalif insan hakları örgütü Mirsad: Suriye'de şimdiye kadar 804 sivil ve 134 asker öldü.

20 Mayıs 2011 - NATO Genel Sekreteri Rasmussen: NATO, Suriye'ye müdahale etmeyecek.

21 Mayıs 2011 - Muhalifler, Suriye ordusunun 44 sivili öldürdüğünü, Suriye yönetimi ise silahlı çetelerin 17 sivili öldürdüğünü açıkladı.

22 Mayıs 2011 - Şam ve Humus'ta Suriye ordusunun açtığı ateş sonucu 12 kişi öldürüldü.

23 Mayıs 2011 - Suriye, AB'nin yeni yaptırım kararını kınadı.

24 Mayıs 2011 - Rusya, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e reformları hızlı bir şekilde hayata geçirmesi çağrısında bulundu.

24 Mayıs 2011 - Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, AB'nin yaptırım kararını kınadı. Suriye'nin Rusya'nın duruşuna güvendiğini söyledi.

25 Mayıs 2011 - Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah, Suriye halkının çoğunluğunun Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'i desteklediğini söyledi.

25 Mayıs 2011 - ABD Başkanı Barack Obama: Suriye halkı, demokratik dönüşümdeki cesaretini gösterdi. Suriye'ye uygulanan yaptırımları memnuniyetle karşılıyoruz.

25 Mayıs 2011 - İsviçre, Beşşar Esed'in mal varlığını dondurdu. Kanada, Suriye'ye yaptırım uygulamaya başladı.

26 Mayıs 2011 - Fransa Cumhurbaşkanı Nikolas Sarkozy: Fransa, Güvenlik Konseyi kararı olmadığı sürece Suriye'ye müdahale etmeyecek.

26 Mayıs 2011 - Suriye, yeni basın yasası için komisyon oluşturdu.

27 Mayıs 2011 - G-8, Suriye'den reformları hayata geçirmesini, Libya Lideri Muammer Kaddafi'den ise yönetimi bırakmasını istedi.

28 Mayıs 2011 - Washington Post: İran, silah ve askerî uzmanlarla Suriye'yi destekliyor.

28 Mayıs 2011 - Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Suriye'ye olumlu yönde değişim için çağrıda bulundu.

28 Mayıs 2011 - Tayyip Erdoğan, Şam'a reformları hayata geçirmesi çağrısında bulundu.

29 Mayıs 2011 - Reuters: Suriye ordusu, Humus'ta 11 kişiyi öldürdü.

30 Mayıs 2011 - Rusya: Suriye'de Libya senaryosu tekrarlanmak isteniyor.

30 Mayıs 2011 - Suriye ordusu, Telbisa'ya girdi; ölü ve yaralılar var.

30 Mayıs 2011 - BBC: Suriye ordusu, Humus'u topla vuruyor.

30 Mayıs 2011 - Suriye, UAEK ile tam işbirliğine gireceğini açıkladı.

31 Mayıs 2011 - Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, Bağdat'a gitti.

31 Mayıs 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, 31 Mayıs'a kadar suç işleyenleri kapsayacak genel af ilan etti.

31 Mayıs 2011 - Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Suriye muhalefetini Beşşar Esed'le diyaloğa çağırdı.

31 Mayıs 2011 - Çin, Suriye'yi kınayan BM kararına karşı çıkığını açıkladı.

HAZİRAN

1 Haziran 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, ulusal diyalog için heyet kurdurdu.

1 Haziran 2011 - Avustralya, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in uluslararası mahkemeye sevkini istedi.

1 Haziran 2011 - ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton: Suriye hükümeti gerçek demokrasiye geçişi sağlamalıdır.

1 Haziran 2011 - Suriye'de yeni seçim kanunu hazırlandı.

2 Haziran 2011 - Hillary Clinton, BM'ye Suriye karşıtı sert kararların alınması çağrısında bulundu.

2 Haziran 2011 - Suriye dışındaki muhalifler, 31 kişiden oluşan ulusal bir kurul oluşturdu.

2 Haziran 2011 - Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Suriye'de rejim değişikliği girişimlerine son verilmeli.

2 Haziran 2011 - Suriye, yüzlerce tutukluyu serbest bıraktı. Telbisa'da çok sayıda kişi tutuklandı.

2 Haziran 2011 - Sergey Lavrov: "Suriye'de Libya senaryosunun tekrarlanması uyarısında bulundu."

2 Haziran 2011 - Human Rights Watch, Suriye yöneitmini insanlığa karşı suç işlemekle suçladı.

4 Haziran 2011 - Washington, Suriye'deki internet kesintisinden endişeli olduğunu açıkladı.

4 Haziran 2011 - Suriyeli muhaliflerin Brüksel'de konferans düzenlediği açıklandı.

4 Haziran 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Kürt liderlerle görüşmek istedi.

4 Haziran 2011 - Cuma günü düzenlenen gösterilerde 63 kişi öldürüldü.

5 Haziran 2011 - İdlib'in ilçesi Cisr Şuğur'da 38 kişi öldürüldü.

6 Haziran 2011 - Suriye Televizyonu: Cisr Şuğur'da öldürülen polis sayısı 120'ye yükseldi

6 Haziran 2011 - İsrail Başbakan Yardımcısı Ehud Barak: Esed, Suriye halkı nezdinde meşruiyetini yitirdi.

7 Haziran 2011 - Paris'teki Suriye büyükelçisi istifa kararını yalanladı.

7 Haziran 2011 - İngiltere Dışişleri Bakanı: Esed meşruiyetini yitirdi, artık gitmelidir.

7 Haziran 2011 - Sergey Lavrov: "Rusya, GK'da Suriye karşıtı karar alınmasına karşı çıkıyor."

7 Haziran 2011 - Fransa, Rusya'nın karşı çıkmasına rağmen Suriye'nin kınanması için BM'ye talepte bulundu.

8 Haziran 2011 - Güvenlik Konseyi, Suriye'yi kınama kararını görüştü.

9 Haziran 2011 - Rusya, BM'de Suriye karşıtı kararın alınmasına karşı olduğunu açıkladı.

9 Haziran 2011 - Türkiye'deki mültecilerin sayısı arttı. Sınırı geçen mülteci sayısı 1000'i aştı.

9 Haziran 2011 - Çin, Suriye konusunda yapıcı karar alınmasını istedi.

9 Haziran 2011 - Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Musa: Arap Birliği, Suriye'yle ilgili alınacak kararı görüşüyor.

10 Haziran 2011 - Londra merkezli muhalif insan hakları örgütü Mirsad: Cuma gösterisinde 7 kişi öldü.

10 Haziran 2011 - AB, Rusya'dan Suriye'ye karşı tutumunu gözden geçirmeye çağırdı.

10 Haziran 2011 - Suriye Televizyonu: Cisr Şuğur'da bazı silahlı militanlar tutuklandı.

11 Haziran 2011 - Türkiye: Eğer mültecilerin sayısı artarsa, tampon bölge oluşturulur.

11 Haziran 2011 - Hizbullah, Suriye'deki operasyonlara katıldığı iddialarını yalanladı.

11 Haziran 2011 - Suriye ordusu, Cisr Şuğur'da iki silahlı grubu yakaladı.

11 Haziran 2011 - Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim: "Suriye karşıtı her karar, Suriye'deki terörü ve aşırılık yanlılarını cesaretlendirecektir."

11 Haziran 2011 - Washington: Güvenlik Konseyi, Suriye'yi kınayan kararı onaylamalı.

11 Haziran 2011 - Abdullah Gül: Suriye'de yaşananları yakından takip ediyoruz.

12 Haziran 2011 - Suriye Televizyonu: Ordu, Cisr Şuğur'a tamamen hakim oldu.

12 Haziran 2011 - Almanya Dışişleri Bakanlığı: Suriye'de göstericilere karşı ağır silahların kullanılması, insanî krize yol açacak.

13 Haziran 2011 - Beyaz Saray, Suriye'de göstericilere karşı uygulanan şiddeti kınadı.

13 Haziran 2011 - Türkiye, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e "Mahir Esed ya da Rami Mahluf'un da aralarında bulunduğu üst düzey kişileri kurban vermesi" çağrısında bulundu.

13 Haziran 2011 - Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, tampon bölge iddialarını yalanladı.

14 Haziran 2011 - Arap Birliği'nde Suriye'nin üyeliğinin askıya alınması konusunda görüş ayrılığı var.

14 Haziran 2011 - Suriye ordusu kuzeyde operasyonlarını artırdı.

15 Haziran 2011 - Beşşar Esed'in temsilcisi Türkiye'de Erdoğan'la görüştü.

15 Haziran 2011 - Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Suriye'de sivil gösterici yok silahlı gruplar var.

15 Haziran 2011 - Suriye güvenlik güçleri, Cisr Şuğur'da yeni bir toplu mezar ortaya çıkardı.

16 Haziran 2011 - Rusya Dışişleri Bakanlığı: Suriye yönetiminin sunduğu diyalog, krizin çözümü için en iyisi.

16 Haziran 2011 - BM, Suriyeli göstericilere karşı uygulanan şiddeti kınadı.

17 Haziran 2011 - Türk Kızılayı, Suriye Kızılayı'nın yardım teklifini reddetti.

17 Haziran 2011 - Nicolas Sarkozy: Fransa ve Almanya, Suriye'ye uygulanan ambargonun şiddetlendirilmesinde müttefik.

17 Haziran 2011 - Suriye ordusu, Türkiye sınırındaki bazı köyleri kuşatına altına aldı.

18 Haziran 2011 - ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Suriye yönetiminin uluslararası toplumda tecridini istedi ve Rus meslektaşı Sergey Lavrov'dan Suriye'nin kınanması kararına destek vermesini talep etti.

19 Haziran 2011 - Suriye muhalefeti, Ulusal Konsey adlı bir örgüt kurdu.

19 Haziran 2011 - Türkiye, Beşşar Esed'den, kardeşi Mahir Esed'i Cumhuriyet Muhafızları Komutanlığı'ndan azletmesini istedi; Esed'i Türkiye'de ya da herhangi bir AB ülkesinde ağırlama sözü verdi.

19 Haziran 2011 - Amr Musa: Suriye'deki endişe verici gelişmeler üzerine Arap ülkeleri arasında görüşmeler sürüyor.

19 Haziran 2011 - Londra merkezli muhalif insan hakları örgütü Mirsad: Suriye'de sivil ölü sayısını 1.309, ölen asker sayısını ise 341 olarak açıkladı.

20 Haziran 2011 - AB Dış Politika Temsilcisi Catherine Ashton, Esed'in konuşmasından ümitsizliğe kapıldıklarını belirterek AB'nin Suriye'ye yaptırımları artıracağını söyledi.

20 Haziran 2011 - Sergey Lavrov: Rusya, Libya senaryosunun Suriye'de tekrarlanmaması için elinden gelen her şeyi yapıyor.

20 Haziran 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed: Teröristlerle siyasî çözüm olmaz.

20 Haziran 2011 - İngiltere Dışişleri Bakanı William Hague, Suriye Cumhurbaşkanı Esed'e "ya çekil ya da reform yap" çağrısında bulundu.

21 Haziran 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, genel af ilan etti.

21 Haziran 2011 - Rusya Dışişleri Bakanlığı: Esed'in konuşması olumlu ve yapıcı.

21 Haziran 2011 - Suriye, uluslararası Kızılhaç'ın kriz bölgelerinde çalışmasına müsaade etti.

21 Haziran 2011 - Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin: Suriye krizi dış müdahale olmaksızın BM'de görüşülmeli.

21 Haziran 2011 - Cumhurbaşkanı Abdullah Gül: Esed'in konuşması yetersiz.

22 Haziran 2011 - BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon: Suriye'ye yaptırımlar gerçekten de faydalı.

22 Haziran 2011 - Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim: Dış müdahaleye karşıyız.

23 Haziran 2011 - AB yeni yaptırım paketini onayladı.

23 Haziran 2011 - NATO Genel Sekreteri Anders Fogh Rasmussen, Suriye operasyonun söz konusu olmadığını söyledi; göstericilere karşı uygulanan şiddeti kınadı.

24 Haziran 2011 - Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu: Esed'in son konuşması, reforma ilişkin olumlu unsurlar içermektedir.

24 Haziran 2011 - Washington, Suriye ordusunun Türkiye sınırında konuşlanmasından ötürü endişeli olduğunu açıkladı

26 Haziran 2011 - İran, Suriye'nin içişlerine müdahil olduğu iddialarını reddetti.

26 Haziran 2011 - Sunday Times: İslamcı savaşçılar, Suriye ordusunu hedef alan saldırılar düzenliyor.

26 Haziran 2011 - Haaretz: İsrailli üst düzey bir komutan, Amerika'da, Suriye'deki silahların Hizbullah'ın eline geçmesinden endişe ettiğini açıkladı.

27 Haziran 2011 - Suriye'de muhalifler arasında istişare toplantısı yapıldı.

27 Haziran 2011 - Suriyeli muhaliflerle yönetim arasındaki istişare toplantısının, 10 Temmuz'da yapılacağı açıklandı.

28 Haziran 2011 - Rusya, Suriye'den reformları hızlı bir şekilde gerçekleştirmesini istedi.

28 Haziran 2011 - Suriye Müslüman Kardeşler örgütü liderlerinden Milhem Derubi: Moskova, Esed'i görevini bırakmaya ikna edebilir.

28 Haziran 2011 - Suriye Müftüsü Ahmed Bedreddin Hassun: Arap ülkelerindeki fanatikler de Suriye'deki çatışmalara katılıyor.

28 Haziran 2011 - Washington, Suriye'deki elçisini geri çekmeyi düşünmediğini açıkladı.

29 Haziran 2011 - Suriye Dışişleri Bakan Yardımcısı Faysal Mikdad: Suriye'de güvenlik sorunları yaratanlar fanatik dinî örgütlerdir.

29 Haziran 2011 - Rusya Dışişleri Bakanlığı: Suriye'ye dış müdahaleye karşıyız.

29 Haziran 2011 - Washington: Suriye'nin muhaliflere toplanma izni vermesi, olumlu bir adım.

29 Haziran 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Danışmanı Buseyna Şaban: Suriye'de yönetim demokratik değişime hazır.

TEMMUZ

2 Temmuz 2011 - Hama valisi görevden alındı.

3 Temmuz 2011 - Suriyeli muhalifler, Hama'ya tankların konuşlandırıldığını bildirdi.

3 Temmuz 2011 - Şam'da Ulusal Kurtuluş Konferansı düzenlendi.

4 Temmuz 2011 - Muhalif liderlerin Paris'te düzenlediği konferans, muhalifler arasında tartışma konusu oldu.

5 Temmuz 2011 - Suriye yönetimi, ulusal konferans için çağrıda bulundu

6 Temmuz 2011 - Suriye, Kızıl Haç'ın ülkeye girişine izin verdi.

6 Temmuz 2011 - Washington, Suriye ordusunun Hama'dan çekilmesini istedi. Suriye yönetimi, şehrin kuşatma altına alındığı iddialarını yalanladı.

7 Temmuz 2011 - AB Parlamentosu, Güvenlik Konseyi'nden Suriye'ye ilişkin bir karar almasını istedi.

7 Temmuz 2011 - Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov: Batı'nın sadece Esed'e baskı uygulaması doğru değil.

7 Temmuz 2011 - Muhalif liderlerden eski Cumhurbaşkanı Yardımcısı Abdulhalim Haddam: Suriye yönetimi, sokaklara hakimiyetini yitirdi.

7 Temmuz 2011 - AB milletvekilleri, Suriye büyükelçiliklerinin sınır dışı edilmelerini istedi.

8 Temmuz 2011 - İsrail Askerî İstihbarat Başkanı: Suriye rejimi, silahlı gruplara karşı savaş veriyor.

8 Temmuz 2011 - Suriyeli muhalifler, Ulusal Diyalogu protesto ediyor.

8 Temmuz 2011 - Şam: ABD elçisinin Hama'ya yaptığı ziyaret, Suriye'nin içişlerine müdahaledir.

9 Temmuz 2011 - Kızıl Haç, Suriye'de çalışmalarına kısıtlama olmadığını açıkladı.

10 Temmuz 2011 - Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, İran'dan Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e baskı yapmasını istedi.

10 Temmuz 2011 - Suriye'de ulusal diyalog konferansı başladı

11 Temmuz 2011 - Bir grup Suriyeli Fransa ve ABD elçiliğine taşlı saldırıda bulundu. Fransa ve ABD Şam'daki elçiliklere yapılan saldırıyı kınadı.

12 Temmuz 2011 - Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov: Suriye'nin kınanacağı her türlü karara karşıyız.

12 Temmuz 2011 - Güvenlik Konseyi, Şam'daki ABD ve Fransa elçiliklerine yönelik saldırıları kınadı.

12 Temmuz 2011 - Ulusal Diyalog Konferansı sona erdi.

13 Temmuz 2011 - Rusya, Suriye'de siyasi çözümden yana olduğunu açıkladı.

13 Temmuz 2011 - Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil el-Arabi: Arap Birliği, her türlü yabancı müdahaleye karşıdır.

13 Temmuz 2011 - Fransa Savunma Bakanı, Rusya ve Çin'in Suriye konusundaki tutumunu eleştirdi. Cumhurbaşkanı Nikolas Sarkozy, Suriye'ye yaptırımların artırılması için çalıştıklarını açıkladı.

15 Temmuz 2011 - Güvenlik Konseyi, Suriye Nükleer Dosyasını ele aldı.

16 Temmuz 2011 - ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton: Suriye'de yaşananlara dışarıdan etki yapmak mümkün değil.

16 Temmuz 2011 - Muhaliflerin İstanbul'da konferans düzenlediği açıklandı.

16 Temmuz 2011 - Muhalifler, Şam'daki konferansı iptal etti.

17 Temmuz 2011 - Şam'da binlerce kişi Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed lehinde gösteri yaptı.

17 Temmuz 2011 - İstanbul'da toplanan muhalifler, Ulusal Kurtuluş Konseyi adlı bir örgüt kurdu.

18 Temmuz 2011 - Şam'daki Katar Büyükelçiliği çalışmalarını durdurdu.

18 Temmuz 2011 - Şam'da laiklik konferansı düzenlendi.

19 Temmuz 2011 - Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil el-Arabi: Arap-İsrail sorununu sona erdirme zamanı geldi.

19 Temmuz 2011 - Moskova: Libya'da olduğu gibi Suriye karşıtı bir kararın alınmasına karşıyız.

20 Temmuz 2011 - Lübnan İlerici Sosyalist Partisi Lideri Velid Canbolat: Esed'le yeni bir Suriye kurulabilir.

22 Temmuz 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Danışmanı Buseyna Şaban: Hedef alınan, Suriye'deki birlikte yaşama modelidir.

25 Temmuz 2011 - Suriye hükümeti, yeni partiler kanununu açıkladı.

26 Temmuz 2011 - Muhalifler, yeni partiler kanununu reddetti.

27 Temmuz 2011 - Rusya Dışişleri, Suriyeli muhaliflerle diyaloga girmeye karar verdi.

28 Temmuz 2011 - El Kaide Lideri Eymen Zevahirî, Suriyeli muhaliflere desteğini açıkladı.

29 Temmuz 2011 - Humus'taki petrol boru hattına sabotaj düzenlendi.

30 Temmuz 2011 - Suriye ordusu, muhaliflerin kurtarılmış bölgeler oluşturduğu Hama'ya girdi.

AĞUSTOS

1 Ağustos 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed: Suriye, bu süreçten güçlenerek çıkacak.

1 Ağustos 2011 - AB, Suriye'ye ek yaptırım uygulamaya başladı.

1 Ağustos 2011 - Rusya, Hama'da yaşananlardan endişe duyduğunu açıkladı.

1 Ağustos 2011 - İngiltere Dışişleri Bakanlığı: Suriye'ye dış müdahale ihtimali uzak, yaptırımlar artırılmalı.

2 Ağustos 2011 - Rusya, BM'nin Suriye'deki krize çözüm üretecek bir karar almasını istedi.

2 Ağustos 2011 - İtalya, Suriye'deki elçisini istişare için geri çağırdı.

2 Ağustos 2011 - İngiltere Dışişleri Bakanı: Esed, eğer ülkedeki şiddeti durduramıyorsa derhal istifa etmelidir.

3 Ağustos 2011 - Suriye tankları, Hama'daki Asi meydanına ulaştı.

4 Ağustos 2011 - Beyaz Saray: Esed, Suriye'yi ve Ortadoğu'yu tehlikeye sürüklüyor.

4 Ağustos 2011 - Rusya: Eğer Esed, muhalefetle diyaloga başlamazsa kendisini üzücü bir sonuç bekliyor.

4 Ağustos 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, partiler kanununu onayladı.

4 Ağustos 2011 - BM Güvenlik Konseyi Başkanlık Bildirisi, şiddet uygulamakla suçladığı Suriye yönetimini kınadı.

5 Ağustos 2011 - Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, göstericilere karşı uygulanan şiddeti kınadığını açıkladı.

5 Ağustos 2011 - Rusya, NATO'nun Suriye için plan hazırlığı içerisinde olduğunu açıkladı.

5 Ağustos 2011 - ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Suriye'de ölen 2 bin kişiden Suriye yönetimini sorumlu tuttu.

6 Ağustos 2011 - İran, Suriye'ye silah desteğinde bulunduğuna dair iddiaları yalanladı

6 Ağustos 2011 - Körfez İşbirliği Konseyi, Suriye'de yaşananları endişeyle takip ettiğini duyurdu.

6 Ağustos 2011 - ABD Başkanı Barack Obama, Fransa Cumhurbaşkanı Nikolas Sarkozy ve Alman Başbakanı Angela Merkel'le Suriye'ye uygulanacak ek yaptırımları görüştü.

7 Ağustos 2011 - Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabi, Suriye'de şiddetin derhal sona erdirilmesi çağrısında bulundu.

7 Ağustos 2011 - Suriye Cumhurbaşkanlığı Danışmanı Buseyna Şaban: "Davutoğlu, daha kararlı bir cevap duyacak" dedi.

7 Ağustos 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'na hitaben: "Reformlara devam ediyoruz. Devletin görevi, vatandaşlarının hayatı ve güvenliğin sağlanmasıdır" açıklamasını yaptı.

7 Ağustos 2011 - BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon, Suriye'de şiddetin sona erdirilmesi çağrısında bulundu.

8 Ağustos 2011 - Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, son uyarılarda bulunmak için Şam'a gitti.

8 Ağustos 2011 - Ezher şeyhi, Suriye'de son yaşananları kınadı

8 Ağustos 2011 - Suudi Arabistan'dan sonra Kuveyt ve Bahreyn de Suriye'deki büyükelçilerini, istişarelerde bulunmak için geri çağırdı.

8 Ağustos 2011 - Amerika'nın Şam Büyükelçisi: Suriye'ye ek yaptırım uygulanması için çalışıyoruz.

8 Ağustos 2011 - ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Türkiye'den Esed'e baskılarını artırmasını istedi.

9 Ağustos 2011 - Davutoğlu, reforma ilişkin önümüzdeki günlerde ciddi adımların atılmasını bekliyoruz

9 Ağustos 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed: Teröristlere karşı gevşek davranılmayacak.

9 Ağustos 2011 - Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Esed'le yaptığı görüşmenin "son uyarı" olduğunu söyledi.

9 Ağustos 2011 - Hindistan, Brezilya ve Güney Afrika, Suriye'ye heyet gönderdi.

10 Ağustos 2011 - Başbakan Tayyip Erdoğan, Suriye'ye "10 gün içerisinde reform yap" çağrısında bulundu.

10 Ağustos 2011 - ABD Başkanı Barack Obama: Suriye, Beşşar Esed'siz çok daha iyi olacak.

10 Ağustos 2011 - Amerika, Suriye'ye yeni yaptırım kararı aldı.

10 Ağustos 2011 - Cezayir, Suriyeli tüm tarafları kapsamlı diyaloga ve şiddete son vermeye çağırdı.

10 Ağustos 2011 - Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim: Suriye, reform ve kapsamlı diyalogda kararlı.

10 Ağustos 2011 - Suriye ordusunun Hama'dan çekildiği açıklandı. Başbakan Erdoğan, Tankların Hama'dan çekilmesinin önemli bir gelişme olduğunu söyledi.

11 Ağustos 2011 - Şam, Rusya'nın Suriye muhalefetiyle diyalogunu desteklediğini açıkladı.

11 Ağustos 2011 - Amerika ve AB, Suriye'ye ek yaptırımları görüştü.

11 Ağustos 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, göstericilere karşı operasyonlarda bazı hataların yapıldığını kabul etti.

12 Ağustos 2011 - ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Suriye'ye silah satışının ve petrol satışının durdurulması çağrısında bulundu.

12 Ağustos 2011 - Clinton, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed için yapılacak görevi bırakması çağrısına diğer devletlerin de destek vermesini istedi.

12 Ağustos 2011 - Washington, Suriye muhalefetine destek verdiğini açıkladı.

13 Ağustos 2011 - Irak hükümeti, Suriye'yi gösterilere şiddetle müdahale etmemeye çağırdı.

13 Ağustos 2011 - Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Beşşar Esed'e reformları geciktirmeme hususunda çağrıda bulundu.

14 Ağustos 2011 - Lazkiye'de güvenlik güçleriyle muhalifler arasında çatışma çıktı.

14 Ağustos 2011 - Kanada, Suriye'ye yaptırımları artırdı.

14 Ağustos 2011 - Şam'ın banliyölerinde askeri operasyon başlatıldı.

15 Ağustos 2011 - Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Suriye'den sivillere karşı operasyonların derhal durdurulmasını istedi.

16 Ağustos 2011 - Clinton: ABD şu anda Esed'den görevini bırakmasını istemeyecek.

15 Ağustos 2011 - Rusya Dışişleri Bakanlığı: Suriye yönetimi de muhalefet de taviz vermeye yanaşmıyor.

15 Ağustos 2011 - İran: Suriye'de yaşananlar bu ülkenin iç sorunudur.

15 Ağustos 2011 - Filistin Yönetimi, Suriye'den Filistinli mültecilerin korunmasını istedi.

15 Ağustos 2011 - Lazkiye'deki Filistinli mülteci kampı Remel'deki Filistinliler, çatışmalardan ötürü kampı terk ettiler.

17 Ağustos 2011 - Mısır'ın devrik Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek, Esed'i görevini terk etmeye çağırdı.

17 Ağustos 2011 - Tunus, Suriye'deki büyükelçisini geri çekti.

17 Ağustos 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed: Reformlar dışarıdan baskıyla değil, Suriyelilerin kendi kanaatleri doğrultusunda gerçekleştirilecektir.

17 Ağustos 2011 - Ahmet Davutoğlu, Suriye'deki askeri operasyonları durdurmaya çağırdı.

17 Ağustos 2011 - Rusya: Suriye'ye silah sevkiyatına devam edeceğiz.

17 Ağustos 2011 - Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu: Suriye'ye askeri müdahaleye karşı çıkıyoruz.

18 Ağustos 2011 - ABD Başkanı Barack Obama ve AB liderleri, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e ilk kez resmi düzeyde görevi bırak çağrısı yaptı.

18 Ağustos 2011 - Amerika: Suriye yönetiminin işlediği suçlar, insanlığa karşı işlenen suçlar seviyesine yükseldi.

18 Ağustos 2011 - İsviçre, istişarelerde bulunmak için Şam büyükelçisini geri çağırdı.

18 Ağustos 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, BM'ye askeri operasyonların durdurulduğunu bildirdi.

19 Ağustos 2011 - Rusya, BM Güvenlik Konseyi'nin Esed'e görevi bırak çağrısı yapmasına karşı olduğunu açıkladı.

20 Ağustos 2011 - Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu: Silahlı gruplara karşı halkın zarar görmeyeceği bir şekilde mücadele edilmesi gerekiyor.

21 Ağustos 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Esed: Suriye yönetiminin bir kaç hafta içerisinde devrilmesi planlanıyordu.

21 Ağustos 2011 - BM İnsan Hakları Komisyonu'ndan bir heyet, incelemelerde bulunmak için Şam'a gitti.

21 Ağustos 2011 - Suriye muhalefeti, Libya'daki gibi isyana liderlik edecek Ulusal Konsey ilanı için İstanbul'da toplandı.

22 Ağustos 2011 - Rusya: Suriye'deki krizin çözümü, Suriye halkının elindedir, dış müdahaleye karşıyız.

22 Ağustos 2011 - Antakya ve Doğu Ortodoks Patriği Ignatios: Eğer Suriye'de devrim olursa, varlığımız güvence altında olmaz.

23 Ağustos 2011 - Suriyeli muhalifler, İstanbul'da Ulusal Konsey adlı bir örgüt kurduklarını açıkladı.

23 Ağustos 2011 - Amerika'nın Şam Büyükelçisi Robert Ford, Dera'ya gitti.

23 Ağustos 2011 - BM: Suriye'de ölü sayısı 2200'e yükseldi.

24 Ağustos 2011 - Pekin ve Moskova, Suriye'nin içişlerine müdahale edilmemesini istedi.

24 Ağustos 2011 - Arap Dışişleri Bakanları, Suriye'deki krizi görüşmek için acilen toplandı.

24 Ağustos 2011 - ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton: Suriye'de insanlık suçu işleyen yetkililer cezasız kalmayacak.

24 Ağustos 2011 - BM Güvenlik Konseyi'nde Suriye'ye ek yaptırım kararı görüşüldü.

25 Ağustos 2011 - Senator McCain: Arap Baharı, Moskova ve Pekin'de de tekrarlanabilir.

25 Ağustos 2011 - Rusya ve Çin, Suriye'ye ek yaptırım uygulanmasına karşı olduklarını açıkladı.

26 Ağustos 2011 - Katar Emiri, İranlı yetkililerle Suriye'yi konuştu. İran Dışişleri Bakanı Ali Ekber Salihi, Suriye hükümetinin halkın meşru taleplerini yerine getirmesini istedi.

27 Ağustos 2011 - Arap Birliği, Suriye ve Libya'yı konuşmak için acilen toplandı.

27 Ağustos 2011 - Rusya, BM Güvenlik Konseyi'ne Suriye'den reformların gerçekleştirmesi talebini içeren karar için çağrıda bulundu.

27 Ağustos 2011 - Fransa Dışişleri Bakanı Alain Juppe: Suriye'ye yaptırımlar yoluyla baskı yapmaya devam edeceğiz.

28 Ağustos 2011 - Cumhurbaşkanı Abdullah Gül: Esed'e güvenimiz kalmadı.

29 Ağustos 2011 - AB, Suriye'den petrol ithal edilmemesi konusunda ittifaka vardı.

29 Ağustos 2011 - Suriyeli muhalifler, Ankara'da Ulusal Konsey adlı bir örgüt kurduklarını açıkladı.

30 Ağustos 2011 - Amerika, kara listeye Suriye Cumhurbaşkanı Danışmanı Buseyna Şaban ile Dışişleri Bakanı Velid Muallim'i de kattı. Rusya, Suriye'nin içişlerine müdahalenin kabul edilemez olduğunu açıkladı.

31 Ağustos 2011 - Rusya: NATO, Suriye'ye askeri müdahalede bulunmayacak; çünkü bu durumun İsrail'in güvenliğine etkisi olacaktır

EYLÜL

1 Eylül 2011 - Muhalif liderlerden Mişel Kilo: Suriye, NATO ve Türkiye'nin müdahalesiyle karşı karşıya. Dışarıdaki muhalefet paramparça, ama içerideki birleşik.

1 Eylül 2011 - Lavrov: Suriyeli sivillere karşı güç kullanımı kabul edilemez. Rusya Meclis Başkanı: Suriye ve Libya'da değişim vakti geldi.

2 Eylül 2011 - Rusya'nın NATO temsilcisi: NATO, Ortadoğu petrollerine hakim olmak için haçlı seferlerine başlıyor.

2 Eylül 2011 - AB, Suriye petrolüne ambargo uygulamaya başladı.

2 Eylül 2011 - Rusya ve Çin, Suriye'ye dış müdahaleye karşı olduğunu açıkladı.

3 Eylül 2011 - Rusya, Suriye'ye tek taraflı ambargo uygulanmasına karşı olduğunu açıkladı.

4 Eylül 2011 - Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabi, Suriye'ye gideceğini açıkladı.

5 Eylül 2011 - Rusya Dışişleri Bakan Yardımcısı: Rusya, Suriye'nin içişlerine müdahaleye karşı.

6 Eylül 2011 - AB, Suriye'deki ekonomi kurumlarını hedef alan ambargoyu görüştü.

7 Eylül 2011 - Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Suriyeli meslektaşı Velid Muallim'le Suriye'deki son gelişmeleri ele aldı. Rusya, Suriye'ye ek yaptırımlara karşı olduğunu açıkladı.

8 Eylül 2011 - Rusya: Suriye, uluslararası düzeyde acil insani yardıma muhtaç değil.

8 Eylül 2011 - İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad: Hiç kimsenin Suriye'nin içişlerine karışma hakkı yok.

9 Eylül 2011 - NATO Genel Sekreter Yardımcısı: NATO'nun Suriye'ye askeri müdahale niyeti yok.

10 Eylül 2011 - Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabi, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le görüştü. Arab, kanın durdurulması ve reformlar konusunda anlaştıklarını söyledi.

10 Eylül 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Danışmanı Buseyna Şaban, Rus yetkililerle görüşmek için Moskova'ya gitti. Rusya Dışişleri bakanlığı, Suriye'nin ilan ettiği reformların en erken dönemde uygulanmasını istedi.

12 Eylül 2011 - Rusya: Tartus'taki askeri üs kalacak.

13 Eylül 2011 - Erdoğan: Esed'e güvenmiyorum.

13 Eylül 2011 - Arap Birliği, Suriye yönetimine şiddete derhal son verilmesi çağrısında bulundu.

13 Eylül 2011 - AB, Suriye'yi şiddete son vermeye çağırdı. AB Dış Politika Temsilcisi Catherine Ashton, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in meşruiyetini yitirdiğini ve istifa etmesi gerektiğini söyledi.

14 Eylül 2011 - Suriye, Arap Birliği Dışişleri Bakanları'nın açıklamasını reddetti.

15 Eylül 2011 - AB Parlamentosu, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'den derhal istifa etmesini istedi.

15 Eylül 2011 - Suriye televizyonu, MİT yetkilileri tarafından Suriye istihbaratına para karşılığı teslim edilen muhalif Suriyeli subay Hüseyin Harmuş'un itiraflarını yayınladı.

15 Eylül 2011 - Suriye muhalefeti, İstanbul'da Suriye Ulusal Konseyi adlı bir muhalif örgüt kurdu. Örgütün başkanlığına Burhan Galyun seçildi.

15 Eylül 2011 - Amerika, vatandaşlarından Suriye'yi derhal terk etmelerini istedi.

24 Eylül 2011 - Başbakan Tayyip Erdoğan: Suriye halkı, Esed'i eninde sonunda indirecek.

27 Eylül 2011 - Reuters: Suriye Ordusu, ÖSO'nun bulunduğu Rastan'a girdi

29 Eylül 2011 - Amerikalı Cumhuriyetçi Senatör John McCain: Libya, Çin, Rusya, İran ve Suriye'deki halka ilham kaynağı oluyor.

EKİM

1 Ekim 2011 - Reuters: Suriye Ordusu, Rastan'ın büyük bir kısmında hakimiyeti sağladı.

2 Ekim 2011 - Müslüman Kardeşler Cemaati ve Şam Deklarasyonu gibi Suriye muhalefetinin ana örgütleri, Ulusal Konsey'e katıldı. İstanbul'da ilan edilen Konsey, Suriye yönetimine karşı uluslararası toplumdan yardım istedi.

4 Ekim 2011 - Rusya ve Çin, Güvenlik Konseyi'nde Suriye'yi kınayan kararı, veto etti.

6 Ekim 2011 - BM: Suriye'de ölü sayısı 2900'e yükseldi.

7 Ekim 2011 - ÖSO Komutanı Riyad Esad: Suriye yönetimini devirmek için tek yol, askeri seçenektir.

7 Ekim 2011 - Suriyeli Kürt siyasetçi Meşal Temo, Kamışlı'da uğradığı suikastla öldürüldü.

8 Ekim 2011 - Ulusal Konsey üyeleri, İsveç'te bir araya geldi.

15 Ekim 2011 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, yeni anayasa için komisyon oluşturdu.

16 Ekim 2011 - Arap Birliği, Suriye için düzenlediği toplantıda, yönetim ve muhalefeti iki hafta içerisinde ulusal diyalog görüşmelerini başlatma çağrısında bulundu.

24 Ekim 2011 - Suriye ve Amerika, karşılıklı olarak büyükelçilerini geri çağırdı.

26 Ekim 2011 - Londra merkezli muhalif insan hakları örgütü Mirsad: Silahlı saldırıda 9 Suriye askeri öldürüldü.

26 Ekim 201 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Arap Birliği heyetiyle Şam'a görüştü.

29 Ekim 2011 - Arap Birliği, Suriye Cumhurbaşkanı Esed'den ülkedeki şiddeti acilen sona erdirmesini istedi.

30 Ekim 2011 - Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Suriye muhalefetiyle işbirliğine hazır olduğunu söyledi.

30 Ekim 2011 - NATO: Suriye'ye müdahale etmeyeceğiz.

KASIM

1 Kasım 2011 - Suriye, ülkede yaşanan kriz üzerine Arap Birliği'yle anlaşmaya varıldığını açıkladı.

2 Kasım 2011 - Arap Birliği, sunduğu barış planının Suriye yönetimi tarafından kabul edildiğini açıkladı.

2 Kasım 2011 - Suriye ile Arap Birliği arasında varılan anlaşmaya rağmen Amerika, Beşşar Esed'in yönetimden çekilmesi gerektiği çağrısında bulundu.

2 Kasım 2011 - Suriyeli muhalif liderlerden, eski Cumhurbaşkanı Yardımcısı Abdulhalim Haddam: Eğer güvenlikleri sağlanmazsa Suriyeliler silahlanacak.

4 Kasım 2011 - Suriye yönetimi, genel aftan yararlanabilmeleri için silahlı gruplara bir hafta süre verdi.

8 Kasım 2011 - BM: Suriye'de ölü sayısı 3500'e yükseldi.

10 Kasım 2011 - Amerika: Bazı Arap liderler, Beşşar Esed'e sığınma hakkı tanıdılar.

11 Kasım 2011 - Human Rights watch: Suriye Ordusu, Humus'ta insanlığa karşı suç işliyor.

12 Kasım 2011 - Suriye'ye ateşkes çağrısında bulunan Arap Birliği, Suriye'nin birlikteki üyeliğini askıya aldı.

14 Kasım 2011 - Suriye: Arap Birliği'nin kararı, tehlikeli bir adımdır.

14 Kasım 2011 - Ürdün Kralı Abdullah, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e yönetimden çekilmesi çağrısında bulundu.

15 Kasım 2011 - Suudi Arabistan'ın eski İstihbarat Servisi Başkanı Türki el-Faysal: Esed'in yönetimden çekilmesi kaçınılmaz.

15 Kasım 2011 - Türkiye: Suriye, son fırsatı da heder etti.

16 Kasım 2011 - Fransa, Suriye'deki büyükelçisini geri çağırdı.

17 Kasım 2011 - Suriye Müslüman Kardeşler Cemaati Genel Murakıbı Riyad Şukfa, Türkiye'nin Suriye'ye müdahalesini kabul ettiklerini söyledi.

18 Kasım 2011 - Suriye, Arap Birliği Gözlemci Heyeti programında değişiklik yapılmasını istedi.

20 Kasım 2011 - Arap Birliği, Suriye'nin talep ettiği değişiklikleri reddetti.

22 Kasım 2011 - Türkiye, Beşşar Esed'den yönetimi bırakmasını istedi.

24 Kasım 2011 - Fransa, Suriye'de insani yardım koridoru oluşturulması çağrısında bulundu.

27 Kasım 2011 - Suriye'de devam eden şiddeti gerekçe gösteren Arap Birliği, Suriye'ye ambargo uygulama kararı aldı.

28 Kasım 2011 - Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim: Yaptırımlar ekonomik savaş ilanıdır.

30 Kasım 2011 - Türkiye, Suriye'ye ekonomik yaptırınlar uygulama kararı aldı.

ARALIK

6 Aralık 2011 - Clinton, Suriye Ulusal Konseyi üyeleriyle bir araya geldi.

6 Aralık 2011 - Amerika'nın Suriye Büyükelçisi Robert Ford, Şam'a döndü.

7 Aralık 2011 - Fransa Suriye Büyükelçisi, Şam'a geri döndü.

9 Aralık 2011 - Suudi Prens Türki el-Faysal: Arap Birliği, Suriye'deki katliamların daha fazla sürmesine müsaade etmeyecektir.

12 Aralık 2011 - BM: Suriye'de ölü sayısı 5 bini aştı.

14 Aralık 2011 - Suriye Ordusu, Hama'ya operasyon düzenledi.

15 Aralık 2011 - Reuters: ÖSO, Dera'da 27 Suriye askerini öldürdü.

19 Aralık 2011 - Suriye, ülkeye konuşlandıracak Arap Birliği gözlemci heyetine ilişkin protokolü imzaladı.

19 Aralık 2011 - Suriyeli muhalifler, sivillerin korunması için Arap ülkelerinin askeri müdahalede bulunmasını istedi.

20 Aralık 2011 - Londra merkezli muhalif insan hakları örgütü Mirsad: Bugünkü çatışmalarda 56 kişi öldürüldü.

22 Aralık 2011 - Arap Birliği gözlemci heyetinin birinci grubu, Suriye'ye ulaştı.

23 Aralık 2011 - Başkent Şam'da meydana gelen iki ayrı patlama da 40 kişi ölürken onlarca kişi de yaralandı.

27 Aralık 2011 - Arap Birliği Gözlemciler, Humus'ta çalışmalarına başladı.

27 Aralık 2011 - Londra merkezli muhalif insan hakları örgütü Mirsad: Tanklar, Humus'u terk etmeye başladı.

28 Aralık 2011 - Arap Birliği Gözlemci Heyet Başkanı Mustafa Dabi: Humus'ta ürpertici bir şey yok.

2012

OCAK

2 Ocak 2012 - Arap Birliği Genel Sekreteri Arabi: Suriye Ordusu, şehir merkezlerinden çekiliyor.

3 Ocak 2012 - ÖSO Komutanı Riyad Esad, Suriye ordusuna karşı saldırıları artırma tehdidinde bulundu.

3 Ocak 2012 - Amerika: Suriye, Arap Birliği'ne verdiği sözlere bağlı kalmıyor.

3 Ocak 2012 - Reuters: ÖSO, 18 Suriye askerini öldürdü.

3 Ocak 2012 - Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabi: Arap Birliği heyeti, şiddetin azalmasına katkı sağladı.

5 Ocak 2012 - Katar Başbakanı Hamad Bin Casim: Gözlemci heyetinin hataları var.

5 Ocak 2012 - Suriye yönetimi, ülkedeki şiddet olaylarına karışan 550 tutukluyu serbest bıraktı.

6 Ocak 2012 - Katar: Suriye'yle imzalanan protokol uygulanmıyor.

6 Ocak 2012 - Şam'daki bombalı saldırıda 26 kişi yaşamını yitirdi.

6 Ocak 2012 - Arap Birliği, Halid Meşal aracılığıyla şiddeti durdurması için Suriye yönetimine mesaj gönderdi.

9 Ocak 2012 - Burhan Galyun, bir kez daha Ulusal Konsey adlı muhalif örgütün başkanlığına seçildi.

10 Ocak 2012 - Amerika: Arap Birliği gözlemcileri Suriye'ye ulaştığından beri öldürülen göstericilerin sayısı arttı.

10 Ocak 2012 - Cumhurbaşkanı Esed, yaptığı konuşmasında reform sözü verirken silahlı gruplara "demir yumrukla" karşılık vereceklerini söyledi.

11 Ocak 2012 - ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton: Gözlemci heyeti, süresiz olarak Suriye'de kalamaz.

12 Ocak 2012 - Bazı gözlemciler, artan şiddet olaylarını gerekçe göstererek Suriye'den çekildi.

14 Ocak 2012 - Katar Emiri, Suriye'ye Arap Barış Gücü gönderilmesi önerisinde bulundu.

15 Ocak 2012 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, genel af ilan etti.

17 Ocak 2012 - ÖSO Komutanı Riyad Esad, Suriye'ye dış müdahale çağrısını yineledi.

21 Ocak 2012 - Suriye'de meydana gelen patlamada 14 kişi öldü.

23 Ocak 2012 - Arap Birliği Gözlemci Heyeti Başkanı Mustafa Dabi: Suriye'de şiddet azaldı.

24 Ocak 2012 - Körfez İşbirliği Konseyi, gözlemci heyetindeki üyelerini geri çekme kararı aldı.

24 Ocak 2012 - Suriye, gözlemcilerin görev süresinin uzatılmasını kabul etti.

27 Ocak 2012 - Halep'te meydana gelen bombalı saldırıda 10 kişi öldü.

27 Ocak 2012 - Halid Meşal, Suriye'den ayrıldı.

30 Ocak 2012 - Ulusal Konsey, Rusya'nın önerisi olan Suriye hükümetiyle müzakereyi kabul etmediğini açıkladı.

31 Ocak 2012 - Günler süren çatışmaların ardından Suriye ordusu, Zabadani başta olmak üzere Şam'daki çevre yerleşim merkezlerinde üstünlüğü ele geçirdi.

ŞUBAT

3 Şubat 2012 - Londra merkezli insan muhalif hakları örgütü Mirsad: Humus'tan 100'den fazla kişi öldürüldü.

4 Şubat 2012 - Sarkozy: Fransa, müttefikleriyle birlikte Suriye krizi için temas grubu oluşturacak.

4 Şubat 2012 - Arap Birliği'nin Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'i istifaya davet eden Güvenlik Konseyi'ndeki girişimi, Rusya ve Çin'in vetosuyla reddedildi.

4 Şubat 2012 - Londra merkezli muhalif insan hakları örgütü Mirsad: Humus'taki çatışmalarda ölü sayısı 217'ye yükseldi.

6 Şubat 2012 - İngiltere, Suriye'deki şiddeti gerekçe göstererek büyükelçisini geri çekti. Amerika ise büyükelçiliğini kapattı.

7 Şubat 2012 - Fransa, İtalya ve Körfez İşbirliği Konseyi ülkeleri Suriye'deki büyükelçisini geri çekti.

10 Şubat 2012 - Halep'teki bombalı saldırıda 25 kişi öldü.

12 Şubat 2012 - Arap Birliği, Suriye'deki gözlemci heyetinin görevini sonlandırdı. Ortak barış gücünün gönderilmesini görüşmeye başladı.

13 Şubat 2012 - İngiltere: Suriye'ye gönderilecek barış gücü Batılı ülkelerden oluşmamalı.

14 Şubat 2012 - Arap Birliği'nin Mısır'da düzenlediği toplantıda Suriye muhalefetini silahlandırmanın yolları tartışıldı.

15 Şubat 2012 - Burhan Galyun, bir kez daha Ulusal Konsey'in başkanlığına seçildi.

16 Şubat 2012 - BM Genel Kurulu, Suriye'yi kınayan kararı onayladı.

18 Şubat 2012 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed: Suriye, bölünme girişimiyle karşı karşıya.

22 Şubat 2012 - Suriyeli muhalifler, yeni anayasa referandumunu boykot etme kararı aldı.

23 Şubat 2012 - Kofi Annan, BM ve Arap Birliği'nin Suriye özel temsilcisi olarak görevlendirildi.

23 Şubat 2012 - Çin ve Rusya, Tunus'ta düzenlenen Suriye Dostları Grubu'nun birinci toplantısına katılmayacağını açıkladı.

24 Şubat 2012 - Eski BM Genel Sekreteri Kofi Annan, BM Suriye Özel Temsilcisi olarak görevlendirildi.

24 Şubat 2012 - Suriye Dostlar Grubu, Tunus'ta ilk toplantısını düzenledi. Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Suud el-Faysal toplantıdaki konuşmasında "Muhalefetin silahlandırılmasının güzel bir fikir olduğunu söyledi.

24 Şubat 2012 - Reuters: Kaynaklar, Suriye muhalefetinin dışarıdan silah teminine başladığını duyurdu.

26 Şubat 2012 - Suriye'de yeni anayasa referandumu düzenlendi.

27 Şubat 2012 - Katar Başbakanı Hamad Bin Casim, Suriye muhalefetinin silahlandırılmasını istedi.

27 Şubat 2012 - Suriye'de yapılan referandumda yeni anayasa, yüzde 89 oyla kabul edildi.

28 Şubat 2012 - BM: Suriye'de ölü sayısı 7500'ü geçti.

MART

1 Mart 2012 - İsviçre, Şam'daki büyükelçiliğini kapattı.

1 Mart 2012 - Suriye ordusunun operasyonu sonrasında silahlı gruplar Baba Amr'dan çekildi.

1 Mart 2012 - İngiltere, Suriye'den diplomatlarını çekti.

3 Mart 2012 - Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Suriye'nin savaş suçu işlediğini söyledi.

4 Mart 2012 - Suriye ordusu, Lübnan sınırındaki el-Kusayr'a operasyon düzenledi.

4 Mart 2012 - Amerikalı Senatör Lindsey Graham, Suriye muhalefetinin silahlandırılması çağrısında bulundu.

5 Mart 2012 - Amerikalı Senatör John McCain, Suriye'ye hava saldırısı düzenlenmesini istedi.

5 Mart 2012 - Kanada, Şam'daki büyükelçiliğini kapattı.

6 Mart 2012 - Beyaz Saray, Suriye konusunda diplomasiye odaklandığını açıkladı.

6 Mart 2012 - Fransa: AB, Suriyeli büyükelçileri sınır dışı etmeyi düşünüyor.

9 Mart 2012 - Reuters: Annan'ın Suriye ziyareti öncesinde tanklar, Humus'u vuruyor.

10 Mart 2012 - BM Suriye Özel Temsilcisi Kofi Annan, Şam'da Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le görüştü.

10 Mart 2012 - Katar, Ulusal Konsey'in tanınması için çağrısında bulundu.

10 Mart 2012 - Katar Başbakanı Hamad Bin Casim: Suriye'de silahlı gruplar kendilerini savunuyor.

11 Mart 2012 - Ulusal Konsey adlı muhalif örgüt, Batı ve Arap ülkelerini Suriye'ye müdahale çağrısında bulundu.

12 Mart 2012 - BM Suriye Özel Temsilcisi Kofi Annan, Türkiye'de Ulusal Konsey'le görüştü.

13 Mart 2011 - Rusya: Suriye'de ateşkes, eş zamanlı başlamalıdır.

14 Mart 2012 - Suudi Arabistan, Şam'daki büyükelçiliğini kapattığını açıkladı.

14 Mart 2012 - Suriye, Kofi Annan'ın önerilerine olumlu yanıt verdiğini açıkladı.

15 Mart 2012 - Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah, Suriyelileri silah bırakmaya ve siyasi çözüme çağırdı.

16 Mart 2012 - Artan mülteci akınına karşı Türkiye, tampon bölge oluşturulması için temaslara başladı.

16 Mart 2012 - BM: Suriyeli mülteci sayısı 34 bine yükseldi.

16 Mart 2012 - Körfez İşbirliği Konseyi, Suriye'deki büyükelçilikleri kapatma kararı aldı.

16 Mart 2012 - Rusya: Esed yönetiminin meşru olmadığının ilan edilmesi, yapıcı değil.

20 Mart 2012 - Human Rights Watch: Suriye muhalefeti, esirlere işkence ediyor, idam ediyor.

21 Mart 2012 - Ulusal Konsey, örgüt içi birlik ve bütünlüğü sağlamak için İstanbul'da toplandı.

25 Mart 2012 - Arap Birliği ve Türkiye, Ulusal Konsey'den birlik ve beraberliğini güçlendirmesini istedi.

25 Mart 2012 - BM Suriye Özel Temsilcisi Kofi Annan, Moskova'da temaslarda bulundu. Rusya, Kofi Annan girişiminin Suriye'deki iç savaşın durdurulması için bir fırsat olduğunu açıkladı.

26 Mart 2012 - Norveç, Şam'daki büyükelçiliğini kapattı.

26 Mart 2012 - Türkiye, Şam'daki büyükelçiliğini kapattı.

27 Mart 2012 - ABD Şam Büyükelçisi Robert Ford: Suriyeli muhalifler, tıpkı rejim gibi insan haklarını ihlal ediyor. Elimizde raporlar var.

27 Mart 2012 - BM: Suriye'de ölü sayısı 9 bine yükseldi.

27 Mart 2012 - THY, Suriye seferlerini durdurdu.

27 Mart 2012 - Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Humus ve Baba Amr'da denetlemelerde bulundu.

27 Mart 2012 - Kofi Annan: Suriye yönetimi, BM'nin belirlediği barış planını kabul etti.

29 Mart 2012 - Annan planına desteğini açıklayan Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, muhaliflere yapılan silah yardımlarının durdurulmasını istedi.

29 Mart 2012 - Arap Birliği, Suriye'den Annan planını derhal uygulamasını istedi.

29 Mart 2012 - Belçika, Şam'daki büyükelçiliğini kapattı.

29 Mart 2012 - İran İslam Devrimi Lideri Ayetullah Ali Hamanei, dış müdahalede bulunulması halinde İran'ın Suriye'yi savunacağını söyledi.

30 Mart 2012 - Annan'ın sözcüsü: Plan gereği önce Suriye yönetimi ateşkes ilan etmeli ve orduyu şehir meydanlarından çekmelidir.

30 Mart 2012 - Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah, Suriye yönetiminin devrilmeyeceğini söyledi.

31 Mart 2012 - Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Suud el-Faysal: Suriyeli muhaliflerin silahlandırılmasının zorunlu olduğunu söyledi.

NİSAN

1 Nisan 2012 - İstanbul'da ikinci toplantısını gerçekleştiren Suriye Dostlar Grubu, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e Annan planını uygulamakta gecikmemesi uyarısında bulundu.

2 Nisan 2012 - Kofi Annan: Beşşar Esed, 10 Nisan itibariyle ateşkesi ve orduyu şehir merkezlerinden çekmeyi kabul etti.

2 Nisan 2012 - Mısır Dışişleri Bakanı Muhammed Kâmil Amr: Muhalefetin silahlandırılması iç savaşa yol açabilir.

3 Nisan 2012 - Erdoğan: Suriye'ye karşı ortak karar alamayan BM, Suriye'de yaşananlardan dolaylı olarak sorumludur.

4 Nisan 2012 - Londra merkezli muhalif insan hakları örgütü Mirsad: Suriye'de ölü sayısı 10 bin 281'e yükseldi. Bunlardan 7 bin 432'si sivil, 2 bin 281'i Suriye askeri ve 568'i Suriye ordusundan ayrılarak orduya karşı savaşan askerlerden oluşuyor.

5 Nisan 2012 - Kofi Annan: Ateşkes, 12 Nisan'da saat 06:00 itibariyle başlamalıdır.

5 Nisan 2012 - Annan'ın sözcüsü: Suriye, bazı birliklerin geri çekilmeye başlandığını açıkladı.

6 Nisan 2012 - ÖSO Komutanı Riyad Esad, ateşkese bağlı kalacağını açıkladı.

9 Nisan 2012 - Amerika, Şam yönetiminin muhalefetin ateşkese uyacağına dair yazılı güvence vermesi talebini reddetti.

9 Nisan 2012 - Dışişleri Bakan Yardımcısı Naci Koru, 10 Nisan'da yürürlüğe girecek olan Annan ateşkes planının 'kadük' olduğunu açıkladı.

10 Nisan 2012 - Suriye, silahlı grupların ateşkese bağlı kalmasına ilişkin olarak Kofi Annan'dan güvence istedi.

10 Nisan 2012 - Yüksek Askeri Konsey adlı muhalif örgütün Başkanı Mustafa eş-Şeyh, Suriye'ye hava operasyonu düzenlenmesi çağrısında bulundu.

12 Nisan 2012 - ABD Başkanı Barack Obama ve Fransa Cumhurbaşkanı Nikolas Sarkozy, Suriye yönetimini ateşkese tam olarak bağlı kalmamakla suçladı.

12 Nisan 2012 - Başbakan Tayyip Erdoğan, Annan planının uygulanmadığını söyledi.

12 Nisan 2012 - Kofi Annan: Suriye, ateşkesin tüm maddelerine bağlı kalmadı.

13 Nisan 2012 - Fransa Cumhurbaşkanı Nikolas Sarkozy, Suriye'de insani yardım koridorlarının açılması çağrısında bulundu.

14 Nisan 2012 - Güvenlik Konseyi, Suriye'ye gözlemci gönderme kararını onayladı.

15 Nisan 2012 - BM gözlemcileri, Suriye'ye ulaştı.

17 Nisan 2012 - Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah: Muhalefet, yönetimle diyalog teklifimizi reddetti.

19 Nisan 2012 - Suriye Dostlar Grubu, Annan planı, Suriye krizinin çözümü için son umut olarak niteledi.

MAYIS

4 Mayıs 2012 - ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton: Eğer Esed işbirliğini reddederse yeni yollar aranmalıdır.

6 Mayıs 2012 - Başbakan Tayyip Erdoğan, Beşşar Esed'in günden güne kan kaybettiğini belirterek Suriyeli muhaliflerin zaferinin yakın olduğunu söyledi.

7 Mayıs 2012 - Suriye'de parlamento seçimleri yapıldı.

9 Mayıs 2012 - Riyad Esad, saldırılara yeniden başlama tehdidinde bulundu.

10 Mayıs 2012 - Şam'da meydana gelen patlamada 55 kişi öldü 350 kişi yaralandı.

12 Mayıs 2012 - El Kaide'nin Suriye kolu olan Nusra Cephesi, Şam'daki patlamanın sorumluluğunu üstlendi.

14 Mayıs 2012 - Rastan'da muhalif silahlı gruplarla Suriye ordusu arasında şiddetli çatışmalar yaşandı.

15 Mayıs 2012 - Burhan Galyun yeniden Ulusal Konsey adlı örgütün başkanlığına seçildi.

22 Mayıs 2012 - ÖSO, Suriye'de 13 Lübnanlı Şii'yi kaçırdı.

24 Mayıs 2012 - Burhan Galyun, gelen tepkiler üzerine istifa etmeyi kabul etti.

25 Mayıs 2012 - Muhalifler, aralarında 13 çocuğun da bulunduğu 50 kişinin, ordu güçleri tarafından Hula'da öldürüldüğü bildirildi.

26 Mayıs 2012 - BM: Hula'da 32'si çocuk olmak üzere 108 kişi öldürüldü.

27 Mayıs 2012 - Suriye hükümeti, Hula'daki katliamda bir milletvekilinin ailesinin de yok edildiğini belirterek katliamdan silahlı grupları sorumlu tuttu.

29 Mayıs 2012 - Başbakan Tayyip Erdoğan, Hula katliamıyla ilgili yaptığı açıklamada "Dünyanın sabrının da bir sınırı var" dedi.

29 Mayıs 2012 - Suriye'ye giden Kofi Annan, Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le görüştü.

29 Mayıs 2012 - BM: Suriyeli mültecilerin sayısı, yarım milyona yaklaştı.

29 Mayıs 2012 - Hula katliamından sonra İtalya, İspanya, Almanya ve Fransa Suriye büyükelçisini; Amerika, Bulgaristan ve İngiltere ise Suriyeli maslahatgüzarı sınır dışı etti. Hollanda, Suriye büyükelçisini istenmeyen adam ilan etti.

30 Mayıs 2012 - İsrail Savunma Bakanı Ehud Barak, dünyadan Suriye'ye karşı daha sert adımların atılmasını istedi.

30 Mayıs 2012 - İtalya, Suriye büyükelçisini sınır dışı etti.

30 Mayıs 2012 - Türkiye, tüm diplomatlarını çekmesi için Suriye'ye 72 saat süre verdi.

30 Mayıs 2012 - Suriye, Hollanda maslahatgüzarına ülkeyi terk etmesi için 72 saat süre verdi.

31 Mayıs 2012 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Kofi Annan'ın ziyaretinden sonra 500 tutukluyu serbest bıraktı.

HAZİRAN

1 Haziran 2012 - BM: Suriyeli liderler, Hula katliamından ötürü yargılanabilir.

1 Haziran 2012 - Çin, Annan planına destek vermeye devam ettiğini açıkladı.

1 Haziran 2012 - Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande: Esed gitmezse Suriye krizine çözüm olmaz.

1 Haziran 2012 - Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin: Suriye'ye iç savaşta kullanabileceği silah vermiyoruz. Annan planının başarısız ilan edilmesi, aksi sonuçlar doğuracaktır.

3 Haziran 2012 - Hula katliamını "vahşet" olarak niteleyen Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, krizin biteceği sözünü verdi.

4 Haziran 2012 - Annan planını başarısız olarak niteleyen ÖSO, ateşkese bağlı kalmayacağını açıkladı.

5 Haziran 2012 - Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Suud el-Faysal: Körfez ülkeleri, Annan planına ilişkin ümitlerini yitirmek üzere.

5 Haziran 2012 - Suriye, 17 Batılı diplomatı sınır dışı etme kararı aldı.

6 Haziran 2012 - Reuters: Hama'da en az 78 kişi öldürüldü.

6 Haziran 2012 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Baas Partisi'nin önemli isimlerinden Riyad Hicab'ı hükümeti kurmakla görevlendirdi.

6 Haziran 2012 - Rusya, Annan planının desteklenmesi için kapsamlı bir toplantı istedi.

6 Haziran 2012 - ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton: Esed, yönetimden tamamen çekilmelidir.

7 Haziran 2012 - BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon: Suriye, iç savaşın eşiğinde.

7 Haziran 2012 - Suriye'deki BM gözlemci heyetine ateş açıldı.

7 Haziran 2012 - BM Suriye Özel Temsilcisi Kofi Annan, Güvenlik Konseyi'nden Suriye'ye baskıları artırmasını istedi.

8 Haziran 2012 - Başkent Şam'daki Mezze semtinde, muhaliflerle güvenlik güçleri arasında çatışma çıktı.

9 Haziran 2012 - Burhan Galyun'dan boşalan Ulusal Konsey başkanlığı koltuğuna Abdulbasit Seyda oturdu.

10 Haziran 2012 - İsrail Başbakan Yardımcısı Şaul Mofaz, Beşşar Esed'i 15 Mart'tan beri sivil göstericilere karşı soykırım suçu işlemekle suçladı. Suriye yönetimini devirmek için askeri müdahale çağrısında bulundu.

13 Haziran 2012 - Fransa, Suriye'ye karşı BM anlaşmasının 7. Maddesi çerçevesinde hareket edilmesi çağrısında bulundu.

13 Haziran 2012 - İsrail: Beşşar Esed, Suriye'deki kimyasal silahları kontrolü altına tutuyor.

13 Haziran 2012 - Reuters: Suudi Arabistan ve Katar finansörlüğünde Türkiye, Irak ve Lübnan'dan Suriye'ye sokulan silahlar, muhaliflerin Esed'e karşı savaşını tırmandırmasına olanak sağlıyor.

14 Haziran 2012 - İngiltere: Suriye'de barış için Annan planının önündeki süre tükeniyor.

15 Haziran 2012 - Fransa, ÖSO'ya iletişim araçları göndereceğini açıkladı.

16 Haziran 2012 - BM, Suriye'deki gözlemcilerinin çalışmalarını durdurdu.

18 Haziran 2012 - Obama ve Putin, Suriye'de şiddeti durdurmak için işbirliğine gidilmesi kararı aldı.

19 Haziran 2012 - Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin: Esed'in kalıp kalmayacağına Suriyeliler karar vermelidir.

20 Haziran 2012 - ABD Başkanı Barack Obama: Rusya ve Çin, Esed'i uzaklaştırma planına katılmadı.

22 Haziran 2012 - Türk savaş uçakları, Suriye hava sahasını ihlal ettiği gerekçesiyle düşürüldü.

23 Haziran 2012 - Reuters: Bir Arap diplomat, ÖSO askerlerinin maaşlarının Suudi Arabistan ve Katar tarafından ödendiğini açıkladı.

26 Haziran 2012 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, ülkesinde gerçek bir savaşın yaşandığını söyledi.

26 Haziran 2012 - Reuters: Uçağı düşürülen Türkiye, NATO'ya sığındı. NATO, Suriye'yi kınadı.

26 Haziran 2012 - Şam'ın çevre yerleşim merkezlerinde şiddetli çatışmalar yaşanıyor.

30 Haziran 2012 - Uluslar arası Suriye konferansı, İsviçre'nin Cenevre kentinde düzenlendi. Suudi Arabistan ve İran'ın davet edilmediği konferansta, hükümet ve muhalefetin tam yetkili geçiş yönetimi kurulması başta olmak üzere Annan planına destek kararı çıktı. Kararda, Beşşar Esed'in rolünün ne olacağına ilişkin bir karar alınmadı.

30 Haziran 2012 - ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton: Cenevre'de varılan ittifakın anlamı, "Esed artık gitmeli"dir.

TEMMUZ

3 Temmuz 2012 - Muhaliflerin Kahire'de düzenlediği uzlaşma toplantısından sonuç çıkmadı, toplantı yine muhalif liderler arasındaki kavgayla sona erdi.

4 Temmuz 2012 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed: Türkiye, Suriye'de akan kanda pay sahibidir.

4 Temmuz 2012 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e yakın isimlerden Manaf Talas, yurt dışına kaçtı.

5 Temmuz 2012 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed: Halkın desteği olmasaydı benim de akıbetim Şah'ın akıbeti gibi olurdu.

6 Temmuz 2012 - Suriye Dostlar Grubu, Paris'te bir araya geldi.

8 Temmuz 2012 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed: Annan planının başarısız olmasına fırsat verilmemelidir.

9 Temmuz 2012 - BM Suriye Özel Temsilcisi Kofi Annan, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le görüştü.

10 Temmuz 2012 - BM Suriye Özel Temsilcisi Kofi Annan, Suriye barış görüşmelerine İran'ın da katıldığını açıkladı.

10 Temmuz 2012 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, ülkede şiddeti aşamalı bir şekilde sona erdirecek adımların atılması için önerilerde bulundu.

10 Temmuz 2012 - Londra merkezli muhalif insan hakları örgütü Mirsad, Suriye'de ölü sayısının 17 bini geçtiğini açıkladı.

13 Temmuz 2012 - Suriyeli muhalifler, Hama'nın Trimse adlı yerleşim yerinde 200 kişinin ordu tarafından öldürüldüğünü iddia etti.

15 Temmuz 2012 - Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Moskova'da BM Suriye Özel Temsilcisi Kofi Annan'la görüştü.

15 Temmuz 2012 - Fas, Suriye büyükelçisini sınır dışı etti.

18 Temmuz 2012 - Şam'da Ulusal Güvenlik Merkezi'ni hedef alan bombalı saldırıda Savunma Bakanı Davud Raciha, Genelkurmay Başkan Yardımcısı ve Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed>in eniştesi Asıf Şevket, Suriye eski Genelkurmay Başkanı General Hasan Türkmani öldü. İçişleri Bakanı Muhammed İbrahim Şaar yaralı kurtuldu.

18 Temmuz 2012 - Ulusal Konsey adlı muhalif örgütün başkanı Abdulbasit Seyda, savaşın birkaç hafta ya da birkaç ay içerisinde biteceğini söyledi.

18 Temmuz 2012 - ÖSO, Şam'daki ulusal güvenlik binasına yönelik bombalı saldırının sorumluluğunu üstlendi.

19 Temmuz 2012 - Silahlı gruplar, Irak ve Türkiye sınırındaki sınır kapılarını ele geçirdi.

19 Temmuz 2012 - İngiltere Başbakanı David Cameron: Suriye'de rejimin değişmesinin ve BM'nin harekete geçmesinin zamanı geldi.

20 Temmuz 2012 - İsrail Savunma Bakanı Ehud Barak: Suriye'den Hizbullah'a silah geçişini engellemek için İsrail müdahil olabilir.

21 Temmuz 2012 - Halepliler, şehirlerinde başlayan şiddetli çatışmanın ardından evlerini terk etmeye başladı.

23 Temmuz 2012 - Türkiye, Halep'teki konsolosunu geri çağırdı.

23 Temmuz 2012 - Suriye Dışişleri Bakan Sözcüsü Cihad Makdisi, kimyasal silahları iç savaşta asla kullanmayacaklarını; ancak bir dış müdahale olması durumunda kullanabileceklerini söyledi.

24 Temmuz 2012 - Başbakan Tayyip Erdoğan, "Suriye halkının zaferi yakındır" açıklamasında bulundu.

27 Temmuz 2012 - Başbakan Tayyip Erdoğan: Halep'te olup biteni izlemekle yetinemeyiz.

29 Temmuz 2012 - CIA Başkanı Leon Panetta, Suriye ordusunun Halep'e saldırmakla 'Beşşar Esed'in tabutuna son çiviyi çaktığını' söyledi.

AĞUSTOS

1 Ağustos 2012 - Reuters, Suriyeli muhaliflere Türkiye üzerinden 24 adet uçaksavar füzesi teslim edildiğini duyurdu.

1 Ağustos 2012 - Kofi Annan, Birleşmiş Milletler ve Arap Birliği Suriye özel temsilcisi görevinden istifa etti.

6 Ağustos 2012 - Suriye Başbakanı Riyad Hicab, ülkesinden kaçarak Ürdün'e sığındı. Hicab, başbakanlık görevinden alındı.

9 Ağustos 2012 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Vail el-Halki'yi başbakan olarak atadı.

9 Ağustos 2012 - Tahran'da Suriye konferansı düzenleyen İran, muhalefet ve hükümete krizin çözümü için diyalog çağrısı yaptı.

10 Ağustos 2012 - Yurt dışına çıkan Suriyeli mülteci sayısının 150 bine, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin sayısının da 50 bine yükseldiği açıklandı.

10 Ağustos 2012 - Reuters, Amerika ve Türkiye'nin Beşşar Esed sonrasının planlanması için görüşmelere devam etiğini duyurdu.

10 Ağustos 2012 - Reuters, ÖSO liderlerinin gelecekteki savaşın yabancı radikal savaşçılarla olacağını söylediğini bildirdi.

10 Ağustos 2012 - Cezayirli diplomat Ahdar İbrahimi'nin Kofi Annan'ın yerine BM Suriye özel temsilcisi olarak atanacağı açıklandı.

11 Ağustos 2012 - Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ile Suriye'de uçuşa yasak bölge oluşturulması için görüşmelerde bulundu.

11 Ağustos 2012 - Alman istihbaratının Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in sonunun yakın olduğuna dair bir rapor sunduğu bildirildi.

11 Ağustos 2012 - Ulusal Konsey Başkanı Abdulbasit Seyda, uçuşa yasak bölgenin hayata geçirilmesini istedi.

14 Ağustos 2012 - Suriye'den kaçarak muhaliflere katılan eski Başbakan Riyad Hicab, Beşşar Esed yönetimin çöktüğünü söyledi.

15 Ağustos 2012 - Rusya, Batılı ülkelerin Suriye konusunda varılan anlaşmadan geri adım attığını açıkladı.

17 Ağustos 2012 - Ahdar İbrahimi BM ve Arap Birliği Suriye Özel Temsilcisi olarak atandı.

27 Ağustos 2012 - Mısır Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi, Beşşar Esed'in gitme vaktinin geldiğini söyledi.

28 Ağustos 2012 - Suriyeli muhaliflerden Besma Kodmani, Ulusal Konsey'den istifa etti.

28 Ağustos 2012 - BM, Türkiye'deki Suriyeli mülteci sayısının 200 bine yükseldiğini açıkladı.

30 Ağustos 2012 - Mısır Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi: Dış müdahale olmadan Suriye'deki akan kan durmaz.

EYLÜL

13 Eylül 2012 - BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimi, Suriye'ye gitti ve Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le görüştü.

17 Eylül 2012 - Suudi Arabistan'ın da katılması planlanan Suriye dörtlüsünün toplantısına sadece İran, Türkiye ve Mısır katıldı. Suudi Arabistan, İran'ın varlığından ötürü toplantıyı boykot etti.

17 Eylül 2012 - Human Rights Watch: Suriyeli muhalifler, tutuklulara işkence yapıp öldürdü.

19 Eylül 2012 - Muhalifler, Türkiye sınırındaki Tel Abyad'daki sınır kapısını ele geçirdi.

20 Eylül 2012 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed: Muhalifler, zafer kazanamayacak, diyalog kapısı açık.

22 Eylül 2012 - ÖSO, komuta kademesinin Türkiye'den Suriye'ye nakledildiğini açıkladı.

25 Eylül 2012 - Katar Emiri Hamad bin Halife Arap devletlerinin Suriye'ye müdahale etmesi gerektiğini söyledi.

26 Eylül 2012 - Mısır'ın çağrısıyla oluşturulan Suriye dörtlüsünün toplantısı, Başbakan Tayyip Erdoğan'ın katılmamasından ötürü iptal edildi.

26 Eylül 2012 - Mısır Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi, Suriye'ye dış müdahaleye karşı olduğunu açıkladı.

27 Eylül 2012 - Muhalifler, Halep'te kapsamlı bir savaş başlattıklarını açıkladı.

30 Eylül 2012 - Mısır Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi: Suriye liderliği yok oluncaya kadar sakinleşmeyeceğiz.

30 Eylül 2012 - Muhalifler, Halep'in yarısında kontrolü ele geçirdiklerini açıkladılar.

EKİM

1 Ekim 2012 - Irak, Suriye'ye giden bir İran uçağında arama yaptı.

3 Ekim 2012 - Suriye'den Türkiye'ye atılan havan topu, 5 kişinin ölümüne yol açtı. Türkiye, havan topuna karşılık verdi. Türkiye, Amerika, AB ve NATO, saldırıdan sorumlu tuttukları Suriye yönetimini kınadı.

4 Ekim 2012 - İsrail: Suriye'nin Türkiye'ye saldırısı, NATO'ya saldırıdır.

4 Ekim 2012 - TBMM, ordunun sınır ötesi operasyonuna onay verdi. Başbakan Tayyip Erdoğan, Türkiye'nin, savaş istemediğini söyledi.

4 Ekim 2012 - Londra merkezli muhalif insan hakları örgütü Mirsad, Türkiye'nin topçu saldırısında 2 Suriye askerinin öldüğünü açıkladı.

8 Ekim 2012 - Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Suriye konusunda uluslar arası toplumu harekete geçmeye çağırdı.

10 Ekim 2012 - Türkiye, Rusya'dan Şam'a giden Suriye'ye ait bir yolcu uçağını inişe zorladı.

11 Ekim 2012 - Hizbullah genel Sekreteri Hasan Nasrallah, Suriye'de Hizbullah'ın savaştığı iddiasını yalanladı.

13 Ekim 2012 - Suriye, Türkiye uçaklarının Suriye hava sahasını kullanmalarını engelleme kararı aldı

15 Ekim 2012 - Türkiye, Suriye'ye giden Ermenistan'a ait bir uçağı indirerek arama yaptı.

20 Ekim 2012 - BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimi, ateşkes görüşmeleri için Suriye'ye gitti.

20 Ekim 2012 - Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Yemen formülünün Suriye için uygun olmadığını söyledi.

21 Ekim 2012 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, İbrahimi'den muhaliflere verilen silah desteğinin durdurulmasını istedi.

24 Ekim 2012 - BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimi, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in, Kurban bayramı süresince ateşkesi kabul ettiğini açıkladı.

25 Ekim 2012 - Reuters, muhaliflerin ateşkes konusunda görüş ayrılığı içinde olduğunu duyurdu.

31 Ekim 2012 - ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, 1 Nisan'daki Dostlar toplantısında Suriye muhalefetinin çatı örgütlenmesi olarak kabul edilen Ulusal Konsey'in tüm muhalifleri temsil etmediğini açıkladı ve feshedilmesi gerektiğini söyledi.

KASIM

4 Kasım 2012 - Suriye muhalefeti, Clinton'un çağrısından sonra Katar'da yeniden örgütlenme için girişimlere başladı.

7 Kasım 2012 - Türkiye, NATO'dan Patriot füze savunma sistemi isteyeceğini açıkladı.

8 Kasım 2012 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Suriye'de yaşayıp, Suriye'de öleceğini açıkladı.

9 Kasım 2012 - Ulusal Koalisyon'un kurulmasına karşı çıkan Ulusal Konsey, Abdulbasit Seyda'nın yerine George Sabra'yı başkan seçti.

11 Kasım 2012 - Clinton'un çağrısıyla kurulan Ulusal Koalisyon'un başkanlığına Muaz el-Hatib getirildi. Katar, Ulusal Koalisyon'un tanınması çağrısında bulundu.

12 Kasım 2012 - Körfez İşbirliği Konseyi, Ulusal Koalisyon'u tanıdı

13 Kasım 2012 - Fransa, Ulusal Koalisyon tarafından belirlenecek geçiş hükümetinin kurulmasından sonra Suriyeli muhalefleri silahlandırma çalışmasına başlayacağını açıkladı.

14 Kasım 2012 - Fransa, Ulusal Koalisyon'u tanıdığını açıkladı.

15 Kasım 2012 - Fransa, AB'nin Suriye'ye uyguladığı silah ambargosunun muhalifler için gözden geçirilmesini istedi.

15 Kasım 2012 - Türkiye, İslam ülkelerinden Ulusal Koalisyon'u tanımalarını istedi.

20 Kasım 2012 - İngiltere, Ulusal Koalisyon'u tanıdı.

20 Kasım 2012 - Türkiye, NATO üyeleriyle Patriot üzerine anlaşmaya vardı.

23 Kasım 2012 - Londra merkezli muhalif insan hakları örgütü Mirsad, Suriye'de ölü sayısının 40 binin üzerine çıktığını açıkladı.

28 Kasım 2012 - Ulusal Koalisyon, geçiş hükümeti kurmak için Mısır'da toplandı.

ARALIK

3 Aralık 2012 - Suriye Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Cihad Makdisi, yurt dışına kaçtı.

6 Aralık 2012 - BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimi, Dublin'de ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ve Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'la görüştü.

6 Aralık 2012 - İngiltere, AB'nin Suriye'ye uyguladığı silah ambargosunda düzenleme için çalışmalara başladı.

8 Aralık 2012 - Dostlar Grubu istihbarat yetkililerinin de katılıyla Antalya'da yapılan bir toplantıyla Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) Genelkurmayı kuruldu. ÖSO Genelkurmayı'nın başkanlığına Selim İdris getirildi.

11 Aralık 2012 - Amerika, Nusra Cephesi'ni terör örgütleri listesine ekledi.

11 Aralık 2012 - Müslüman Kardeşler Cemaati, Amerika'nın Nusra Cephesi'ni terör örgütü listesine alma kararına tepki gösterdi.

12 Aralık 2012 - ABD Başkanı Barack Obama, Amerika'nın Ulusal Koalisyon'u tanıdığını açıkladı.

12 Aralık 2012 - Fas'ta toplanan Suriye Dostları Grubu, Ulusal Koalisyon'u tanıdı.

12 Aralık 2012 - Ulusal Koalisyon Başkanı Muaz el-Hatib, Amerika'dan Nusra Cephesi'ne yönelik kararını gözden geçirmesini istedi.

16 Aralık 2012 - Fransa Dışişleri Bakanı Fabius, Beşşar Esed'in sonunun yaklaştığını söyledi.

16 Aralık 2012 - Hizbullah, muhalefetin Suriye'de zafer kazanamayacağını açıkladı.

24 Aralık 2012 - BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimi, Dublin'deki temaslarının ardından Şam'a giderek Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'le görüştü.

30 Aralık 2012 - Başbakan Tayyip Erdoğan, Suriyeli mültecilere hitaben yaptığı açıklamada "Yeni milat, yakın" dedi.

2013

OCAK

2 Ocak 2013 - BM, Suriye'deki savaşta ölü sayısının 59 bin 648'e yükseldiğini açıkladı.

3 Ocak 2013 - Şam'daki bir petrol istasyonu yakınında meydana gelen bombalı saldırıda 11 kişi ölürken 40 kişi yaralandı.

6 Ocak 2013 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, siyasi çözüm planını açıkladı. ABD ve AB, bu planı kabul etmezken siyasi geçiş süreci için Esed'e çekil çağrısı yaptı. Türkiye, Esed'in çözüm planını kuru vaatlerin tekrarı olarak niteledi.

7 Ocak 2013 - Papa, Suriye'deki savaşın durdurulması çağrısında bulundu.

9 - 10 Ocak 2013 - İngiltere'nin davetiyle Londra'da Esed sonrası Suriye'nin ele alındığı bir konferans düzenlendi.

9 Ocak 2013 - BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimi, Beşşar Esed'in geçiş hükümetinin bir üyesi olmayacağını söyledi. Suriye yönetimi İbrahimi'nin açıklamasına tepki gösterdi.

9 Ocak 2013 - Suriyeli muhaliflerin kaçırdığı 48 İranlı, Suriyeli tutukluların takasıyla serbest bırakıldı.

11 Ocak 2013 - Reuters, yabancı cihatçıların Suriye muhalefeti istese de istemese de Suriye'de bir İslam devleti kurma niyetinde olduğunu bildirdi.

11 Ocak 2013 - Arap Birliği ve BM Suriye Özel Temsilcisi Alıdar el Ibrahimi, ABD Dışişleri Bakanı Yardımcısı William Burns ve Rusya Dışişleri Bakanı Yardımcısı Mikhail Bogdanov ile Cenevre>de bir araya gelerek Suriye'deki krize siyasi çözüm girişimini ele aldı.

11 Ocak 2013 - Nusra Cephesi komutanlarından Firas el-Absi'nin öldürülmesi olayına karıştığı iddia edilen El-Faruk Tugayı komutanlarından Sair Vakkas öldürüldü.

11 Ocak 2013 - Muhalifler, Taftanaz Askeri Hava Üssü'nü ele geçirdiklerini açıkladı.

12 Ocak 2013 - Katar bir kez daha Suriye'ye Arap Gücü gönderilmesi çağrısında bulundu.

12 Ocak 2013 - Rusya, Suriye çözümünde anlaşmaya varılması için Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in çekilmesinin ön şart olarak sunulmasını kabul etmediğini açıkladı.

13 Ocak 2013 - Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabi, "Suriye'deki krizin tek çözüm yolu, BM antlaşmasındaki 7. maddesi kapsamında oluşturulacak barış gücünün Suriye'ye gönderilmesidir" dedi.

15 Ocak 2013 - Halep Üniversitesi'ne yapılan bombalı saldırıda en az 83 kişi yaşamını yitirdi.

15 Ocak 2013 - 55 devlet, Suriyeli liderlerin Uluslar arası Ceza Mahkemesi'ne sevki için Güvenlik Konseyi'ne başvuruda bulundu.

16 Ocak 2013 - Amerika, Suriye yönetiminin kimyasal silah kullandığı yönündeki iddiaların doğru olmadığını açıkladı.

19 Ocak 2013 - Ulusal Koalisyon, geçiş hükümeti kurmak için İstanbul'da toplandı.

20 Ocak 2013 - İran İslam Devrimi Lideri'nin Dış Politika Danışmanı Ali Ekber Velayeti, Beşşar Esed'in dış müdahale ile devrilmesinin İran açısından bir kırmızı çizgi olduğunu söyledi.

21 Ocak 2013 - Geçiş hükümeti kurmak için İstanbul'da yapılan toplantının başarısız olduğu açıklandı.

22 Ocak 2013 - Suudi Arabistan, Suriye'deki krizin müzakere yoluyla çözülmesinin tasavvur bile edilemeyeceğini açıkladı.

22 Ocak 2013 -ÖSO'yla Suriyeli Kürtler arasında, ülkenin kuzey doğusunda çatışma çıktı.

23 Ocak 2013 - Rusya: Suriye muhalefetine hakim olan Esed'i yıkma düşüncesi, barışı engelliyor. Muhalefet, Esed'le müzakereye başlamazsa barış olmaz.

25 Ocak 2013 - Suudi Arabistan İstihbarat Servisi Eski Başkanı Türki el-Faysal, Davos'ta yaptığı konuşmasında Suriye muhalefetinin silahlandırılması çağrısında bulundu.

26 Ocak 2013 - Türkiye'nin Suriye sınırına yerleştirilen Patriotlar aktif hale getirildi.

27 Ocak 2013 - İsrail, Suriye'deki kimyasal silahların muhalefetin eline geçmesi halinde Suriye'yi vuracağını açıkladı.

28 Ocak 2013 - Fransa, muhalefete destek olunmaması halinde cihatçıların ülkede yükseleceğinden endişe etiğini açıkladı.

30 Ocak 2013 - İsrail, Şam'daki Askeri Araştırma Merkezi'ne hava saldırısı düzenledi.

30 Ocak 2013 - Suriye Ulusal Koalisyonu Başkanı Muaz el-Hatib, Beşşar Esed'in temsilcisiyle Suriye dışında görüşmeye hazır olduğunu açıkladı.

31 Ocak 2013 - İngiltere, Suriye muhalefetine yardım etmek için Suriye'ye uygulanan silah ambargosunun hafifletilmesi yönünde çalışma başlattı.

31 Ocak 2013 - Suriye'de savaşan Ürdünlü bir cihatçı, Suriye'deki laik silahlı gruplarla çatışma beklendiğini söyledi.

31 Ocak 2013 - İsrail'in Suriye saldırısını kınayan Hizbullah, Suriye'yle dayanışma içerisinde olduğunu açıkladı.

ŞUBAT

2 Şubat 2013 - Ulusal Koalisyon Başkanı Muaz el-Hatib, İran Dışişleri Bakanı Ali Ekber Salihi ve Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'la Münih'te bir araya geldi. Bu görüşmeden ötürü el-Hatib, muhaliflerin şiddetli eleştirilerine maruz kaldı.

4 Şubat 2013 - Ulusal Koalisyon Başkanı Muaz el-Hatip, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'e güvenli bir şekilde Suriye'den çıkma önerisinde bulundu.

4 Şubat 2013 - İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad, Suriye'de savaşın, çözüm olmayacağını söyledi.

4 Şubat 2013 - Reuters, Ulusal Koalisyon'un, New York ve Washington'da ofis açmayı planladığını duyurdu.

6 Şubat 2013 - İslam İşbirliği Örgütü, Suriye'deki krizin sona erdirilebilmesi için ciddi diyalog çağrısında bulundu.

9 Şubat 2013 - Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, kabine de yedi bakanı kapsayan yeni bir düzenleme yaptı.

9 Şubat 2013 - Irak Başbakanı Nuri Maliki, Amerika'nın beklentilerine rağmen Beşşar Esed'in yakın zamanda düşmeyeceğini, iki yıl hatta yıllar boyunca Suriye'nin başında kalabileceğini söyledi.

10 Şubat 2013 - ABD Genelkurmay Başkanı Orgeneral Martin Dempsey, Suriye muhalefetini silahlandırma önerisine destek verdi.

11 Şubat 2013 - Ulusal Koalisyon Başkanı Muaz el-Hatib, muhalif liderlerden gelen eleştirilere rağmen Suriye yönetimiyle diyalog çağrısını yineledi.

12 Şubat 2013 - BM, Suriye'de ölü sayısının 70 bine yaklaştığını açıkladı.

14 Şubat 2013 - Lübnan>da faaliyet gösteren İran Lübnan İmar Heyeti Başkanı Husam Hoşnuvis <in Şam-Beyrut yolunda uğradığı silahlı saldırıda öldürüldü.

14 Şubat 2013 - İngiltere, Suriye'deki cihatçıların Avrupa'yı tehdit ettiğini açıkladı.

17 Şubat 2013 - BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimi, Suriye hükümeti ile muhalefeti, BM'de müzakereye çağırdı.

21 Şubat 2013 - BM, Ahdar İbrahimi'nin 2013 yılı sonuna kadar görevine devam edeceğini açıkladı.

21 Şubat 2013 - AB, Suriye muhalefetinin kontrolündeki bölgelere uygulanan ambargonun hafifletilmesi için çalışma başlattı.

21 Şubat 2013 - Şam'da Baas Parti binası yakınında meydana gelen patlamada 50'den fazla kişi öldü.

22 Şubat 2013 - Ulusal Koalisyon, geçici başbakanı belirlemek için İstanbul'da toplandı.

25 Şubat 2013 - ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, Beşşar Esed'in gitmesi gerektiğini söyledi.

27 Şubat 2013 - Suriyeli muhalifler, yeni silahlar aldıklarını açıkladı.

27 Şubat 2013 - BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimi, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'i çevresindekilerin yanılttığını söyledi.

MART

1 Mart 2013 - ABD Savunma Bakanı Chuck Hagel: Amerika'nın Suriyelilere yapacağı yardımın, öldürücü silahları kapsamaması gerektiğini söyledi.

1 Mart 2013 - Beyaz Saray, Obama ve Putin'in Suriye'de siyasi dönüşüm sürecinin başlatılması gerektiği konusunda hemfikir olduklarını açıkladı.

1 Mart 2013 - Rusya, Roma'da yapılan Suriye Dostları Grubu toplantısında alınan kararların, aşırıları cesaretlendirdiğini açıkladı.

2 Mart 2013 - BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon ve BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimi, Suriye'deki savaşı sona erdirme girişiminin başarısız olduğunu ifade etti.

4 Mart 2013 - Suriyeli muhalifler, Rakka'yı ele geçirdiklerini açıkladı.

5 Mart 2013 - ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, Washington'un Suriyeli muhaliflere gönderilen silahların ılımlıların eline geçeceğine olan inancının arttığını söyledi.

6 Mart 2013 - Arap Birliği, üyelerinin Suriye muhalefetini silahlandırmasına müsaade etme kararı aldı.

7 Mart 2013 - Ulusal Koalisyon, geçici hükümetin başbakanını belirlemek için İstanbul'da toplandı.

7 Mart 2013 - Reuters, Kuzey Kafkasya'daki cihatçıların da Suriye'deki savaşa katıldığını duyurdu.

8 Mart 2013 - Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, AB'nin muhaliflere uyguladığı silah ambargosunun muhaliflerin mücadeledeki konumunu zayıflattığını söyledi.

10 Mart 2013 - Ulusal Koalisyon, geçici hükümetin başbakanını belirleme toplantısını ileri bir tarihe erteledi.

11 Mart 2013 - AB'nin muhaliflere uyguladığı silah ambargosunun kaldırılması hususunda Fransa ve Almanya arasında görüş ayrılığı yaşandı.

11 Mart 2013 - Der Spiegel, Amerika'nın Suriyeli muhalif silahlı grupları, Ürdün'de eğitmeye başladığını bildirdi.

12 Mart 2013 - ABD Ulusal İstihbarat Direktörü James Clapper, Suriye muhalefetinin hala örgütlü olmadığını açıkladı.

12 Mart 2013 - İngiltere Başbakanı David Cameron, İngiltere'nin AB'nin muhaliflere uyguladığı silah ambargosunu ihlal edebileceğini açıkladı.

13 Mart 2013 - Fransa Dışişleri Bakanı Laurent Fabius, AB'nin Suriyeli muhaliflere yönelik silah ambargosunu kaldırması gerektiğini söyledi.

13 Mart 2013 - Rusya, Suriye muhalefetinin silahlandırılmasının uluslar arası hukukun ihlali olduğunu açıkladı.

14 Mart 2013 - Fransa ve İngiltere, AB'nin muhaliflere uyguladığı silah ambargosunu kaldırmak için çalışma başlattı.

15 Mart 2013 - AB, Fransa ve İngiltere'nin muhaliflere uygulanan silah ambargosunu kaldırma önerisini reddetti.

15 Mart 2013 - Reuters, Amerika'nın Ürdün'de eğittiği militanların, savaş için Suriye'ye döndüğünü duyurdu.

18 Mart 2013 - Ulusal Koalisyon, Teksas'ta yaşayan Suriyeli işadamı Gassan Hito'yu kurduğu hükümetin başbakanı olarak seçti.

19 Mart 2013 - Suriye ordusunun kontrolünde bulunan Halep'in Han el-Asel kasabasına yapılan kimyasal silah saldırısında çoğu Suriye askeri 25 kişi öldü. Rusya, kimyasal silah saldırısının muhalifler tarafından gerçekleştirdiğini açıkladı.

20 Mart 2013 - ABD Suriye Eski Büyükelçisi Robert Ford, Suriye'de kimyasal silah kullanıldığına dair bir kanıt olmadığını söyledi.

20 Mart 2013 - Gassan Hito'nun Katar ve Müslüman Kardeşler Cemaati'nin dayatmasıyla başbakan seçildiğini iddia eden 9 Suriyeli muhalif liberal, Ulusal Koalisyon'dan çekildi.

20 Mart 2013 - İngiltere, Suriye'de kimyasal silah kullanıldığı yönündeki iddiaların muhalifleri silahlandırma çağrısını güçlendirdiğini açıkladı.

20 Mart 2013 - Suriye yönetimi, BM'den Han el-Asel'de düzenlenen kimyasal silah saldırısıyla ilgili olarak araştırma yapılmasını istedi.

21 Mart 2013 - Şam'da bir camide düzenlenen bombalı saldırıda aralarında Suriye yönetimini destekleyen meşhur alim Ramazan el-Buti'nin de bulunduğu 42 kişi yaşamını yitirdi.

22 Mart 2013 - Fransa ve İngiltere, muhalefeti silahlandırma çabalarını artırdı.

23 Mart 2013 - Ramazan el-Buti, Selahaddin Eyyubi'nin kabrinin yanına defnedildi.

23 Mart 2013 - Muhalif Aleviler, Mısır'ın başkenti Kahire'de toplandı.

24 Mart 2013 - ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, Irak'tan Suriye'ye yapılan silah sevkiyatını durdurmasını istedi. Kerry, Maliki'ye "İran'ın Irak hava sahasını kullanarak Suriye'ye yaptığı uçuşlar, sorun teşkil ediyor" dedi.

24 Mart 2013 - Alevi muhalifler, ordudan Suriye yönetimine isyan etmesini istedi.

24 Mart 2013 - Koalisyon Başkanı Muaz el-Hatib istifa etti. Katar, Muaz el-Hatib'den istifa kararını gözden geçirmesini istedi.

25 Mart 2013 - Arap Birliği, muhalifler arasındaki ihtilafların giderilmesi için düzenlediği konferansta hedefine ulaşamadı.

25 Mart 2013 - ÖSO Kurucu Komutanı Riyad Esad, aracını hedef alan bombalı saldırıda yaralandı.

26 Mart 2013 - Tunus, Suriye'ye cihatçı gönderen bir şebeke üzerine soruşturma başlattı.

26 Mart 2013 - Arap Birliği'nin Suriye temsilciliğini Ulusal Koalisyon'a devrettiği bildirildi.

26 Mart 2013 - Arap Birliği, Birlik üyelerinin Suriyeli muhalifleri silahlandırma hakkının olduğunu açıkladı.

26 Mart 2013 - Ulusal Koalisyon Başkanı Muaz el-Hatib, Doha'da düzenlenen Arap Birliği zirvesinde Suriye adına konuşma yaptı. El-Hatib, Amerika'dan Suriye halkını, Suriye yönetiminin bombardımanından korumasını istedi.

26 Mart 2013 - NATO, Suriye'ye müdahale niyetinin olmadığını açıkladı.

26 Mart 2013 - Suriye ordusu, Humus'un Baba Amr bölgesini geri aldı.

27 Mart 2013 - Katar, Doha'daki Suriye Büyükelçiliği'ni Ulusal Koalisyon'a teslim etti.

27 Mart 2013 - Eski BM Suriye Özel Temsilcisi Kofi Annan, Suriye'ye askeri müdahale zamanının geçtiğini, muhalefeti silahlandırmanın çözüm olmadığını belirtti ve çözümün Cenevre 1'de alınan kararlar olduğunu söyledi.

29 Mart 2013 - Rusya, Arap Birliği'ndeki Suriye temsilciliğini alan muhaliflerin BM'deki Suriye temsilciliğini de alma girişimine karşı mücadele edeceğini açıkladı.

NİSAN

1 Nisan 2013 - Londra merkezli muhalif insan hakları örgütü Mirsad, mart ayında 6 binden fazla kişinin öldüğünü belirterek, toplam ölü sayısını 62 bin 554 olarak açıkladı.

3 Nisan 2013 - Tunus yargısı, gençleri Suriye'de savaşa teşvik eden bir kişiyi hapse mahkum etti.

6 Nisan 2013 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Suriye'de muhaliflerin zaferinin Ortadoğu'daki istikrarı bozacağını söyledi.

8 Nisan 2013 - Şam'da bomba yüklü bir araçla düzenlenen intihar saldırısında 15 kişi öldü.

8 Nisan 2013 - Irak, Suriye'ye giden bir İran uçağında arama yaptı.

9 Nisan 2013 - Londra merkezli muhalif insan hakları örgütü Mirsad, Suriyeli muhalif savaşçıları, işkence yapmakla suçladı.

9 Nisan 2013 - Irak İslam Devleti adlı örgütün Lideri Ebubekir El-Bağdadi, Nusra Cephesi'yle birleştiklerini ve artık isimlerinin Irak-Şam İslam Devleti olduğunu açıkladı.

9 Nisan 2013 - Irak, Suriye'ye giden başka bir İran uçağında daha arama yaptı.

9 Nisan 2013 - Ulusal Koalisyon üyeleri, Londra'da düzenlenen G-8 zirvesinde bazı dışişleri bakanlarıyla bir araya geldi.

10 Nisan 2013 - Nusra Cephesi Lideri Ebu Muhammed el-Colani, Irak-Şam İslam Devleti'ne katıldığını yalanlayarak el-Kaide lideri Zevahiri'ye biat ettiğini açıkladı.

12 Nisan 2013 - ÖSO, Kürt nüfusun yoğun olduğu Türkiye sınırındaki Kamışlı kentine saldırdı.

16 Nisan 2013 - Katar, Suriye'deki muhalefete ve İslamcılara yapılan yardımın, bölgeye zarar vermeyeceğini açıkladı.

17 Nisan 2013 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed: "Batı, el-Kaide'ye desteğinin bedelini ödeyecek. Suriye'deki çatışma, Ürdün'e sıçrayabilir. Önümüzde zafer dışında başka bir seçenek yok" dedi.

17 Nisan 2013 - Ürdün hükümeti Amerika'nın Suriye'deki çatışmalardan ötürü Ürdün'e 200 asker göndereceğini açıkladı.

18 Nisan 2013 - Amerika Savunma Bakanı Chuck Hagel, Ürdün'e askeri uzmanlar göndereceklerini açıkladı.

19 Nisan 2013 - BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimi, istifasını sunmadığını; ama istifayı her gün düşündüğünü söyledi.

19 Nisan 2013 - Tunus müftüsü Şeyh Osman Batih, Tunuslu kadınların Suriye'ye "cihat nikahı" için götürüldüğünü açıkladı.

20 Nisan 2013 - John Kerry, Amerika'nın gelecekte yapacağı askeri yardımların ÖSO'ya bağlı Yüksek Askeri Konsey üzerinden Suriye'ye ulaştırılacağını açıkladı.

20 Nisan 2013 - İngiltere Dışişleri Bakanı William Hague, AB'nin Suriye muhalefetini silahlandırmayı yeniden görüşeceğini açıkladı.

20 Nisan 2013 - Almanya, Suriye muhalefetini terörden uzak durmaya çağırdı.

20 Nisan 2013 - Suriye'nin doğusundaki aşiretlerle Nusra Cephesi arasındaki petrol tartışması çatışmaya dönüştü.

21 Nisan 2013 - ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, Amerika'nın Suriyeli muhaliflere yaptığı askeri olmayan yardımlarını artıracağını söyledi.

22 Nisan 2013 - AB, muhaliflere destek olmak için Suriye petrolüne uyguladığı ambargoyu hafifletti.

23 Nisan 2013 - ABD Dışişleri Bakanı John Kerry ve Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Cenevre 1 kararları çerçevesinde Suriye'deki krize siyasi çözüm bulma konusunda anlaşmaya vardı.

23 Nisan 2013 - Reuters, İsrail'in Suriye'yi kimyasal silah kullanmakla suçladığını; ancak Amerika'nın henüz bu iddialara ikna olmadığını duyurdu.

23 Nisan 2013 - Suriye yönetimi, AB'nin muhaliflerden petrol satın alma hakkının olmadığını açıkladı.

24 Nisan 2013 - Suriye Enformasyon Bakanı Umran el-Zo'bi, Suriye'nin İsrail'e karşı dahi kimyasal silah kullanmayacağını söyledi.

25 Nisan 2013 - Beyaz Saray'dan yapılan açıklamada Amerikan istihbaratının, Suriye'nin kimyasal silah kullandığını düşündüğü belirtildi.

26 Nisan 2013 - ABD Başkanı Barack Obama, Suriye'de kimyasal silah kullanılmasının, oyunun dengelerini değiştireceğini söyledi.

26 Nisan 2013 - Beyaz Saray, Suriye'de kimyasal silah kullanıldığı yönündeki iddiaların kesinlik taşımadığını açıkladı.

29 Nisan 2013 - Suriye Başbakanı Vail el-Halaki, araç konvoyunu hedef alan suikast girişiminden sağ olarak kurtuldu.

30 Nisan 2013 - Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah, muhaliflerin silahla Suriye yönetimini devirmeyeceğini söyledi.

30 Nisan 2013 - ABD Başkanı Barack Obama, Suriye'de kimyasal silah kullanıldığına dair iddialar konusunda aceleci olmayacaklarını açıkladı.

MAYIS

1 Mayıs 2013 - Reuters, Amerikalıların çoğunluğunun, Suriye'ye müdahaleye karşı olduğunu duyurdu.

4 Mayıs 2013 - İsrail, Suriye'ye hava saldırısı düzenledi. İsrailli bir yetkili, Suriye'den Hizbullah'a gönderilen füze konvoyunun vurulduğunu açıkladı.

5 Mayıs 2013 - BM yetkilisi, muhaliflerin Suriye'de sarin gazi kullandığının belgesi olduğunu açıkladı.

5 Mayıs 2013 - Suriye Enformasyon Bakanı Umran el-Zobi, İsrail'in saldırısının her türlü ihtimale kapı araladığını söyledi.

7 Mayıs 2013 - Amerika ve Rusya, uluslar arası bir Suriye konferansı (Cenevre 2) düzenlenmesi konusunda anlaşmaya vardı.

7 Mayıs 2013 - Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'le görüşen ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, Rusya ve Amerika'nın Suriye'de ortak çıkarlarının olduğunu ve siyasi çözümün Suriye'yi parçalanmaktan koruyacağını söyledi.

7 Mayıs 2013 - İran Dışişleri Bakanı Ali Ekber Salihi, Beşşar Esed'in gitmesi durumunda bölgede kaos olacağını söyledi.

8 Mayıs 2013 - İngiltere, Suriyeli muhalifleri de kapsayan silah ambargosunun hafifletilmesi için AB nezdinde yeni bir girişim başlattı.

8 Mayıs 2013 - Ulusal Koalisyon, Amerika-Rusya önderliğinde gerçekleşecek barış konferansından umutlu olmadığını açıkladı.

9 Mayıs 2013 - Başbakan Tayyip Erdoğan, Suriye'nin Amerika'nın kimyasal silah kullanımı konusunda belirlediği kırmızı çizgiyi aştığını söyledi.

9 Mayıs 2013 - Türkiye, kimyasal silah iddialarını araştırmak için Suriye'ye bir heyet gönderdi.

9 Mayıs 2013 - Suriye ve Arap Birliği, Rusya ve Amerika'nın yeni girişimine desteğini açıkladı.

9 Mayıs 2013 - İsrail, Rusya'dan Suriye'ye modern hava savunma sistemleri satmamasını istedi.

9 Mayıs 2013 - ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed'in geçiş hükümetinde yer alamayacağını söyledi.

10 Mayıs 2013 - Rusya, Suriye'ye modern hava savunma sistemi satacağı iddialarını yalanladı.

10 Mayıs 2013 - İsrail saldırısı sonrasında Suriye yönetimi ve Hizbullah, Golan'da yeni bir cephenin açılması tehdidinde bulundu.

11 Mayıs 2013 - Reyhanlı'da 52 kişinin öldüğü bombalı saldırı meydana geldi. Türkiye, saldırıdan Suriye istihbaratını sorumlu tuttu.

12 Mayıs 2013 - Türkiye, Reyhanlı saldırısından sonra uluslar arası toplumdan Suriye'ye karşı harekete geçmesini istedi.

12 Mayıs 2013 - Londra merkezli muhalif insan hakları örgütü Mirsad, Suriye'de ölü sayısının 82 bine yükseldiğini açıkladı.

13 Mayıs 2013 - Özgür Suriye Ordusu'na bağlı Faruk Tugayları Komutanı Ebu Sakr'ın öldürdüğü bir Suriye askerinin kalbini yerken çekilmiş görüntülerin yayımlanması tepki topladı.

13 Mayıs 2013 - ABD Başkanı Barack Obama'yla görüşen İngiliz Başbakanı David Cameron, Suriye muhalefetini güçlendirme çağrısında bulundu.

14 Mayıs 2013 - Reuters Katar ve müttefiklerinin Suriye'ye giden silahların el-Kaide'ye geçmemesi için sıkı denetime başlattığını ve Katar'ın, muhalifleri silahlandırma işini, Amerikan istihbaratıyla koordineli bir şekilde yürüttüğünü duyurdu.

14 Mayıs 2013 - Avusturya, Suriye'ye uygulanan silah ambargosunun sürmesini istedi.

15 Mayıs 2013 - BM: Suriye'de ölü sayısının 80 bine yükseldiğini açıkladı.

16 Mayıs 2013 - Amerika, Suriye'ye uyguladığı yaptırımları, 4 bakan, 1 TV ve 1 hava yolu şirketini de kapsayacak şekilde genişletti.

16 Mayıs 2013 - Rusya, İran'ın Suriye için düzenlenecek siyasi çözüm konferansına katılması gerektiğini açıkladı.

16 Mayıs 2013 - ABD Başkanı Barack Obama, Suriye konusundaki diplomatik ve askeri seçeneklerin hala geçerli olduğunu söyledi.

17 Mayıs 2013 - Fransa, Cenevre-2 Konferansı'na İran'ın katılması halinde buna karşı çıkacağını açıkladı.

17 Mayıs 2013 - BM, çevre ülkelere sığınan Suriyeli mültecilerin sayısının 1.5 milyonu aştığını açıkladı.

19 Mayıs 2013 - Hizbullah, Suriye'nin el-Kusayr beldesindeki savaşa katıldı.

20 Mayıs 2013 - ABD Başkanı Barack Obama, Hizbullah'ın Suriye'de oynadığı rolden duyduğu endişeyi Lübnan Cumhurbaşkanı Süleyman'a iletti.

20 Mayıs 2013 - Rusya, Ulusal Koalisyon'un, barış konferansına ön şartsız katılması gerektiğini açıkladı.

21 Mayıs 2013 - Suriye, topraklarına giren bir İsrail askeri aracını imha ettiğini açıkladı.

22 Mayıs 2013 - Ürdün'de toplanan Suriye Dostları Grubu, İran ve Hizbullah'a "Suriye'den çekil" çağrısı yaptı.

22 Mayıs 2013 - Fransa Dışişleri Bakanı Laurent Fabius, Savaşın sona ermesi için Beşşar Esed'in yönetimi devretmesi gerektiğini söyledi.

22 Mayıs 2013 - ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, siyasi çözümü reddetmemesi için Beşşar Esed'i uyardığını söyledi.

23 Mayıs 2013 - Ulusal Koalisyon, barış konferansına katılma konusundaki görüş ayrılıklarını gidermek için İstanbul'da toplandı.

24 Mayıs 2013 - İran, askeri birliklerinin Suriye'de savaştığı yönündeki iddiaları yalanladı.

25 Mayıs 2013 - Hizbullah ve Suriye ordusu, Kusayr bölgesinin iç noktalarında ilerlemeye başladı.

25 Mayıs 2013 - Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah, müttefiki Suriye'yle birlikte zafer kazanacaklarını açıkladı.

25 Mayıs 2013 - Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı el-Faysal, Suriye'nin geleceğinde Beşşar Esed'e yer olmadığını söyledi.

25 Mayıs 2013 - Ulusal Koalisyon'un Cenevre-2 konferansına katılma konusundaki görüş ayrılıklarını gidermek için düzenlediği İstanbul toplantısı, başarısız oldu.

26 Mayıs 2013 - Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil Arabi, Hizbullah'tan Suriye'deki birliklerini çekmesini istedi.

26 Mayıs 2013 - Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, ilkesel olarak barış konferansına katılmayı kabul etiklerini açıkladı.

27 Mayıs 2013 - Amerikalı senatör McCain, Suriye'de ÖSO birlikleriyle bir araya geldi.

27 Mayıs 2013 - AB, Suriye'ye uygulanan silah ambargosunun kaldırılması hususunda görüş birliğine varamadı.

27 Mayıs 2013 - İngiltere Dışişleri Bakanı William Hague, AB'nin Suriye'ye uyguladığı silah ambargosunun fiili olarak sona erdiğini söyledi.

28 Mayıs 2013 - ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, AB'nin Suriyeli muhalifleri de kapsayan silah ambargosunu kaldırmasının, Beşar Esed'e "muhalefete olan Batı desteği artıyor" mesajını verdiğini söyledi.

28 Mayıs 2013 - İngiltere ve Fransa, Suriye muhalefetini silahlandırmaya hazır olduklarını açıkladı.

28 Mayıs 2013 - Rusya Dışişleri Bakanlığı, dış müdahaleyi engellemek için Suriye'ye hava savunma sistemi verileceğini açıkladı.

28 Mayıs 2013 - İngiltere Dışişleri Bakanı William Hague, Suriye muhalefetini silahlandırma hakkına sahip olduklarını söyledi. Fransa Dışişleri Bakanlığı da Suriye muhalefetini silahlandırma hakkına sahip olduklarını; ancak şuan için bu yönde bir planın olmadığını açıkladı.

28 Mayıs 2013 - Rusya, AB'nin silah ambargosunu kaldırmasının barış fırsatına zarar vereceğini açıkladı.

29 Mayıs 2013 - Ulusal Koalisyon, Cenevre'deki barış görüşmelerinin, Beşşar Esed'in gidişini de kapsaması gerektiğini belirtti.

29 Mayıs 2013 - Amerika, Hizbullah'tan Suriye'deki savaşçılarını çekmesini istedi.

29 Mayıs 2013 - Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, barış konferansına katılmak için Suriye'nin bir ön şartının bulunmadığını açıkladı.

29 Mayıs 2013 - Fransa Dışişleri Bakanı Laurent Fabius, Hizbullah'ın 4 bin savaşçısının Suriye'de savaştığını iddia etti.

30 Mayıs 2013 - Ulusal Koalisyon, Liberal Blokun Koalisyon'a girmesini kabul etti.

30 Mayıs 2013 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, yapılacak bir barış anlaşmasının halk oylamasından sonra kabul ya da reddedileceğini söyledi.

30 Mayıs 2013 - ABD Senatörü John McCain, Amerika'nın Suriye muhalefetine teslim edeceği silahların yanlış ellere düşmeyebileceğini söyledi.

HAZİRAN

1 Haziran 2013 - Katar'ın din görevlisi Yusuf el-Kardavi, Suriye'de cihat çağrısı yaptı.

3 Haziran 2013 - ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, Amerika'nın Suriye barış girişimine geç başladığını söyledi.

5 Haziran 2013 - Suriye ordusu, Kusayr bölgesinin tamamen kontrol altına alındığını, ÖSO ise Kusayr'dan taktiksel olarak çekildiğini açıkladı.

5 Haziran 2013 - Amerika, Rus ve BM temsilcileri Cenevre-2 konferansını görüşmek için bir araya geldi. İran'ın katılımıyla ilgili tartışma, Suriye konferansı hazırlık çalışmalarını durdurdu.

6 Haziran 2013 - El Kaide Lideri Eymen Zevahiri, Suriye yönetimine ve Amerika'ya karşı mücadelede Suriyelileri birliğe çağırdı.

10 Haziran 2013 - Reuters, adının açıklanmasını istemeyen Amerikalı bir yetkilinin Washington'un Suriye muhalefetini silahlandırmayı düşündüğünü söylediğini duyurdu.

13 Haziran 2013 - Beyaz Saray: Suriye muhalefetine yapılan askeri yardımların artırılacağını açıkladı.

13 Haziran 2013 - BM, Suriye'de ölü sayısının 93 bine yükseldiğini açıkladı.

13 Haziran 2013 - Reuters, Amerika yerine AB ve Arap ülkelerinin, Suriye muhalefetini silahlandırmaya hazır olduğunu duyurdu.

14 Haziran 2013 - Reuters: Amerika'nın uçuşa yasak bölge oluşturmak için çalıştığını duyurdu.

14 Haziran 2013 - Mısır Müslüman Kardeşler Cemaati, Suriye'deki savaşı cihat olarak niteledi ve desteğini açıkladı.

14 Haziran 2013 - Hizbullah genel Sekreteri Hasan Nasrallah, Suriye'deki savaşa devam edeceklerini açıkladı.

14 Haziran 2013 - Reuters, Amerika'nın dikkatli bir şekilde Suriyeli muhalifleri silahlandırmaya başladığını bildirdi.

14 Haziran 2013 - Batılı diplomatlar, Amerika'nın Ürdün yakınlarında Suriye'ye uçuşa yasak bölge oluşturmayı düşündüğünü açıkladı.

15 Haziran 2013 - Mısır Cumhurbaşkanı Mursi, Suriye'yle ilişkilerin kesildiğini açıkladı. Mursi, Güvenlik Konseyi'nden Suriye'de uçuşa yasak bölge oluşturulmasını istedi.

15 Haziran 2013 - IŞİD lideri Ebubekir el-Bağdadi, Nusra Cephesi'yle arasındaki ihtilafların giderilmesi için başlatılan girişimleri reddetti.

17 Haziran 2013 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, AB'nin muhalifleri silahlandırması durumunda bunun bedelini ödeyeceğini söyledi.

17 Haziran 2013 - Hamas, Hizbullah'a Suriye'den çekilmesi çağrısında bulundu.

18 Haziran 2013 - İsrail, Amerika'nın Suriyeli muhalifleri silahlandırma kararını desteklediğini açıkladı.

21 Haziran 2013 - Amerika, düzenlenen ortak tatbikatın ardından 700 askerini Ürdün'de bıraktı.

22 Haziran 2013 - Doha'da toplanan Suriye Dostları Grubu, muhaliflerin hızlı bir şekilde silahlandırılması kararını aldı.

22 Haziran 2013 - Katar Başbakanı Hamad Bin Casim, Suriye'de barışın gerçekleşmesinin tek yolunun muhaliflerin silahlandırılması olduğunu söyledi.

25 Haziran 2013 - Rusya ve Amerika arasında süren Suriye barış konferansı görüşmeleri, anlaşma sağlanamadan sona erdi.

26 Haziran 2013 - Londra merkezli muhalif insan hakları örgütü Mirsad, Suriye'de ölü sayısının 100 bini aştığını açıkladı.

TEMMUZ

1 Temmuz 2013 - ÖSO, Kusayr bölgesinin kaybedilmesine misilleme olarak Halep'teki Şii köylere saldırma tehdidinde bulundu.

1 Temmuz 2013 - Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Suud el-Faysal, AB'ye Suriye muhalefetini silahlandırması çağrısında bulundu.

5 Temmuz 2013 - Reuters: Suriyeli muhaliflerin, sahada hezimete uğradığını öne sürdü.

6 Temmuz 2013 - Ulusal Koalisyon, Muaz el-Hatib'in yerine Ahmet Carba'yı Koalisyon başkanı olarak seçti.

6 Temmuz 2013 - Suriyeli muhaliflerle IŞİD arasında çatışmalar yaşandı.

7 Temmuz 2013 - Ulusal Koalisyon Başkanı Ahmed Carba, askeri alanda güçlü olmadıkça Cenevre'ye gitmeyeceklerini açıkladı.

7 Temmuz 2013 - Suriye Müslüman Kardeşler Cemaati, Batı'dan Suriye muhalefetini silahlandırmasını istedi.

8 Temmuz 2013 - Ulusal Koalisyon Başkanı Ahmed Carba, çok yakında modern silahlar teslim alacaklarını açıkladı.

10 Temmuz 2013 - İslami Kurtuluş Cephesi liderlerinden Şeyh Enes Ayrut, Alevi köylerinin hedef alınması çağrısında bulundu.

10 Temmuz 2013 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, gelişmelerin Suriye lehine olduğunu açıkladı.

11 Temmuz 2013 - İngiltere Parlamentosu, Suriye muhalefetini silahlandırmak isteyen hükümetin bu yönde atacağı her adımı, parlamentonun onayına bağladı.

16 Temmuz 2013 - İngiltere, Suriyeli muhaliflere kimyasal silahlara karşı korunmak için maske dağıttı.

26 Temmuz 2013 - New York'ta ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'le görüşen Ulusal Koalisyon Başkanı Ahmed Carba, muhaliflerin silahlandırılmasını istedi.

AĞUSTOS

9 Ağustos 2013 - Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Amerika ve Rusya'nın Cenevre konferansının en kısa sürede düzenlenmesinde anlaşmaya vardığını açıkladı.

16 Ağustos 2013 - Reuters, Suudi Arabistan'ın Suriye'nin güneyindeki silahlı grupları yeni füzelerle desteklediğini duyurdu.

19 Ağustos 2013 - Suriye'deki kimyasal silah iddialarını araştırmak için Şam'a giden BM heyeti, çalışmalarına başladı.

21 Ağustos 2013 - Suriye muhalefeti, Suriye Ordusu'nu Guta'da kimyasal silah kullanmakla suçladı, saldırıda 1300 kişinin öldüğünü iddia etti. Suriye, iddiaları yalanlarken Amerika, İngiltere ve Fransa, acilen soruşturma başlatılmasını istedi, Suudi Arabistan Güvenlik Konseyi'ni acilen toplantıya çağırdı, Türkiye ise "kimyasal silah iddialarının" doğrulandığını açıkladı.

22 Ağustos 2013 - İsrail, uluslar arası toplumun Suriye'deki kimyasal silah iddialarını sadece konuşmakla yetindiğini belirterek Suriye'ye karşı somut adımlar atılmasını istedi.

22 Ağustos 2013 - Fransa, kimyasal silah iddialarının doğrulanması durumunda, buna güçlü bir yanıt verilmesi gerektiğini açıkladı.

22 Ağustos 2013 - Türkiye, Doğu Guta'daki kimyasal silah saldırısı iddialarıyla ilgili olarak Suriye'de tüm kırmızı çizgilerin aşıldığını açıkladı.

23 Ağustos 2013 - Amerikalı Demokrat Senatör Elliott Angel, Suriye'ye hava operasyonu düzenlenmesini istedi.

23 Ağustos 2013 - Türkiye, Güvenlik Konseyi'ni Suriye'ye karşı harekete geçmeye çağırdı.

23 Ağustos 2013 - Beyaz Saray, Suriye'ye Amerikan birlikleri gönderilmeyeceğini açıkladı.

23 Ağustos 2013 - BM genel Sekreteri Ban Ki Moon, Suriye'de acil, kapsamlı ve tarafsız bir soruşturma istedi.

23 Ağustos 2013 - İngiltere Dışişleri Bakanı William Hague, kimyasal silah saldırısından doğrudan Suriye Cumhurbaşkanını sorumlu tuttu.

23 Ağustos 2013 - Rusya, muhaliflerin kimyasal silah saldırısını soruşturmayı engellediğini açıkladı.

23 Ağustos 2013 - BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimi, kimyasal silah saldırısının, Suriye barış konferansının zorunlu olduğunu gösterdiğini söyledi.

24 Ağustos 2013 - Amerika ve Batılı müttefikleri ile Türkiye, Katar ve Suudi Arabistan'ın ordu komutanlarının Ürdün'de toplanarak Suriye'ye karşı atılacak adımları görüşeceği açıklandı.

24 Ağustos 2013 - ABd Başkanı Barack Obama, ulusal güvenlik ekibiyle Suriye'yi görüştü.

25 Ağustos 2013 - Suriye yönetimi, kimyasal silah kullanıldığı iddia edilen yere BM denetçilerinin girmesine izin verdi. Amerika, bu adımın geç atıldığını açıkladı.

25 Ağustos 2013 - ABD Başkanı Obama, Fransa Cumhurbaşkanı Hollande'la Suriye'ye karşı koordineli bir operasyon yapılmasını görüştü.

25 Ağustos 2013 - Amerikalı Senatör Jack Reed, Suriye'ye karşı operasyonun uluslararası çerçevede düzenlenmesini istedi.

25 Ağustos 2013 - Reuters, Suriyeli muhaliflerin Körfez ülkelerinin Türkiye üzerinden gönderdiği 400 ton silahı teslim aldıklarını açıkladığını duyurdu.

25 Ağustos 2013 - Amerikalı üst düzey yetkililer Suriye'de kimyasal silah kullanıldığından Amerika'nın şüphesinin olmadığını açıkladı.

25 Ağustos 2013 - Suriye, askeri müdahaleye karşı Amerika'yı uyardı, Ortadoğu'nun tutuşacağı tehdidinde bulundu.

25 Ağustos 2013 - Kimyasal saldırı iddialarından sonra Nusra Cephesi, Alevi köylerini vurmakla tehdit etti.

25 Ağustos 2013 - ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim ve bölge ülkelerinin dışişleri bakanlarıyla telefon görüşmesi gerçekleştirdi.

26 Ağustos 2013 - Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Temsilciler Meclisi Başkanı John Boehner, Obama'dan müdahale öncesinde Kongre'yle istişarede bulunmasını istedi.

26 Ağustos 2013 - BM kimyasal silah denetçilerinden oluşan heyet, Guta güzergahında saldırıya uğradı.

26 Ağustos 2013 - Askeri müdahaleye karşı Suriye'nin İsrail'e misilleme yapması endişesi, İsraillileri gaz maskesi satın almaya sevk etti.

26 Ağustos 2013 - ABD Savunma Bakanı Chuck Hagel, Suriye'ye müdahalenin uluslararası toplumla koordineli bir şekilde gerçekleşeceğini açıkladı.

26 Ağustos 2013 - İngiltere Başbakanı David Cameron, Suriye konulu toplantıya başkanlık etmek için tatilini yarıda keserek ülkesine döndü.

26 Ağustos 2013 - Ulusal Koalisyon'un İslamcılara karşı savaşacak ve Batılı ülkeler tarafından da desteklenecek yeni bir ulusal ordu kurmayı planladığı bildirildi.

26 Ağustos 2013 - BM heyeti, kimyasal silah kullanıldığı iddia edilen yerde araştırmalara başladı.

26 Ağustos 2013 - İngiltere Dışişleri Bakanı William Hague, Suriye'ye müdahalenin BM Güvenlik Konseyi kararı olmadan da yapılabileceğini söyledi.

26 Ağustos 2013 - Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Türkiye'nin Suriye'ye karşı kurulacak uluslar arası ittifaka katılacağını açıkladı.

27 Ağustos 2013 - ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden, Suriye yönetiminin, sivillere karşı kimyasal silah kullanmasından ötürü cezalandırılması gerektiğini söyledi.

27 Ağustos 2013 - Suriye'ye müdahale planını hazırlayan İngiltere hükümeti, parlamentoyu toplantıya çağırdı.

27 Ağustos 2013 - Fransa Cumhurbaşkanı Hollande, Suriye'de sivillere karşı kimyasal silah kullananların cezalandırılması gerektiğini söyledi.

27 Ağustos 2013 - Reuters, Batılı yetkililerin Suriyeli muhaliflere günler içerisinde müdahale olacağını bildirdiğini duyurdu.

27 Ağustos 2013 - Amerikan kaynakları, Suriye'ye müdahalenin rejim değiştirmeyi hedeflemediğini, sadece Esed'i cezalandırmayı amaçladığını açıkladı.

27 Ağustos 2013 - İngiltere Başbakanı David Cameron, Suriye'ye müdahalenin sınırlı düzeyde tutulması ve kapsamlı savaştan sakınılması gerektiğini söyledi.

27 Ağustos 2013 - PYD lideri Salih Müslim, Esed'in kimyasal silah kullandığı iddialarına şüpheyle yaklaştığını açıkladı.

27 Ağustos 2013 - Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Suud el-Faysal, Suriye'ye karşı kararlı ve ciddi adım atılması gerektiğini söyledi.

27 Ağustos 2013 - ABD Savunma Bakanı Chuck Hagel, karar alınması halinde Amerikan ordusunun, müdahaleye hazır olacağını açıkladı.

27 Ağustos 2013 - Türkiye, Suriye'nin cezalandırılmasını istedi.

28 Ağustos 2013 - Amerika, Rusya'yla yapacağı Suriye barış konferansı toplantısını erteledi.

28 Ağustos 2013 - BM Suriye Özel Temsilcisi Alıdar İbrahimi, Suriye'ye askeri müdahale için BM kararı alınması gerektiğini söyledi.

28 Ağustos 2013 - NATO, delillerin Suriye yönetiminin kimyasal silah kullandığına işaret etiğini açıkladı.

29 Ağustos 2013 - Ulusal Koalisyon, Suriye'ye karşı askeri operasyon yapılmasını ve muhalefete askeri destekte bulunulmasını istedi.

29 Ağustos 2013 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, müdahale olması durumunda Suriye'nin kendisini savunacağını açıkladıs.

29 Ağustos 2013 - İran Devrim Muhafızları Ordusu Komutanı Muhammed Ali Caferi, Suriye'ye müdahalenin, İsrail'in sonunu getireceğini söyledi.

29 Ağustos 2013 - Rusya, iki savaş gemisini Akdeniz'e gönderdi.

29 Ağustos 2013 - Beyaz Saray: Suriye'ye yönelik müdahalenin Irak'taki gibi kapsamlı olmayacağını açıkladı.

29 Ağustos 2013 - İngiltere Savunma Bakanlığı, Suriye'ye karşı herhangi bir operasyona katılmayacaklarını açıkladı.

30 Ağustos 2013 - Başbakan Tayyip Erdoğan, Suriye'ye sınırlı müdahalenin kendilerini tatmin etmeyeceğini belirterek müdahalenin hedefinin, Esed yönetimini sona erdirmek olması gerektiğini söyledi.

30 Ağustos 2013 - Amerika: 21 Ağustos'taki kimyasal saldırıda 1429 kişinin öldüğünü açıkladı.

30 Ağustos 2013 - Katar'ın din görevlisi Yusuf Karadavi, Amerika'dan Suriye'ye askeri müdahale yapmasını istedi.

30 Ağustos 2013 - Fransa, İngiltere'nin reddetmesine rağmen Suriye'ye operasyon yapmaya hazır olduğunu açıkladı.

30 Ağustos 2013 - BM kimyasal silah uzmanlarının, Suriye'yi terk etmeye hazırlandığı bildirildi.

30 Ağustos 2013 - İngiltere Başbakanı David Cameron, İngiliz Parlamentosu'nun müdahaleyi reddetmesinden ötürü Obama'dan özür dilememe gerek olmadığını söyledi.

30 Ağustos 2013 - Fransa, İngiltere Parlamento'sunun müdahaleye onay vermemesinin kendilerinin Suriye'yi cezalandırma arzusunu zayıflatmayacağını açıkladı.

30 Ağustos 2013 - Beyaz Saray, Suriye'de kullanılan kimyasal silahlara dair Kongre'ye yeni deliller sundu.

30 Ağustos 2013 - ABD Savunma Bakanı Chuck Hagel, Suriye konusunda müttefikleriyle çalışma hedefini koruduklarını açıkladı.

31 Ağustos 2013 - ABD başkanı Barack Obama, Suriye'ye müdahale için kanun tasarısını Kongre'ye gönderdi.

31 Ağustos 2013 - Ulusal Koalisyon Başkanı Ahmet Carba'yla telefon görüşmesi gerçekleştiren ABd Dışişleri Bakanı John Kerry, Amerika'nın Esed'i cezalandırma niyetini iletti.

31 Ağustos 2013 - Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü (OPCW), Suriye'de kimyasal silah delillerinin araştırılmasının üç hafta süreceğini açıkladı.

31 Ağustos 2013 - ABD Temsilciler Meclisi Başkanı John Boehner: Suriye'ye askeri operasyonun 9 Eylül'de görüşüleceğini açıkladı.

31 Ağustos 2013 - ABD Başkanı Barack Obama Kongre'den müdahaleyi oylamasını istedi.

31 Ağustos 2013 - Beyrut üzerinden Suriye'den ayrılan BM denetçileri, Hollanda'ya ulaştı.

31 Ağustos 2013 - ÖSO, Batı'nın askeri müdahalesinden yararlanmak için plan hazırlığı yaptığını açıkladı.

31 Ağustos 2013 - Fransa halkının çoğunluğu, Suriye'ye müdahaleye karşı olduğu açıklandı.

EYLÜL

1 Eylül 2013 - Amerika, uçak gemisi Nimitz, Suriye'ye müdahale ihtimaline karşı Kızıldeniz'e yöneldi.

1 Eylül 2013 - ABD Başkanı Barack Obama, Suriye kararını Kongre'nin vereceği karara göre alacağını açıkladı.

1 Eylül 2013 - Ulusal Koalisyon, ABD Kongre'sinden Suriye müdahalesine destek vermesini istedi.

2 Eylül 2013 - İnterfax, Rusya'nın casus gemisini Akdeniz'e gönderdiğini duyurdu.

2 Eylül 2013 - NATO Genel Sekreteri Rasmussen, Doğu Guta'da kimyasal silahı Suriye hükümetinin kullandığını öne sürerek Suriye'ye sert yanıt verilmesi gerektiğini söyledi.

2 Eylül 2013 - ABD Dışişleri Bakanı John Kerry ve Savunma Bakanı Chuck Hagel, Kongre'de Suriye müdahalesinin gerekçelerini açıkladı.

2 Eylül 2013 - ABD Cumhuriyetçi Senatörü John McCain, Kongre'nin Suriye'ye müdahale önerisini reddetmesinin felaket olacağını söyledi.

3 Eylül 2013 - BM, Suriyeli mültecilerin sayısının 2 milyonu aştığını açıkladı.

3 Eylül 2013 - Fransa, Suriye'ye karşı tek başına harekete geçmeyeceğini açıkladı.

3 Eylül 2013 - ABD Savunma Bakanı Chuck Hagel: Müdahalenin reddedilmesinin, Amerika'nın güvenilirliğini zedeleyeceğini söyledi.

3 Eylül 2013 - Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande, Amerika'nın Suriye'ye müdahale kararı almaması durumunda Suriye muhalefetine olan desteğini artıracağını söyledi.

3 Eylül 2013 - Reuters, Kongre'yi ikna girişimlerine rağmen Amerika halkının çoğunluğu müdahaleye karşı olduğunu duyurdu.

3 Eylül 2013 - ABD Genelkurmay Başkanı General Martin Dempsey, Amerika'nın Suriye'ye müdahale etmesi durumunda Rusya'nın Suriye'ye olan yardımlarını artırabileceğini söyledi.

4 Eylül 2013 - Başbakan Tayyip Erdoğan, Türkiye'nin Suriye'ye karşı kurulacak her türlü ittifaka katılmaya hazır olduğunu açıkladı.

4 Eylül 2013 - İngiltere Başbakanı David Cameron, Amerika'nın askeri müdahale yapmaması durumunda Suriye'nin yeniden kimyasal silah kullanacağını söyledi.

4 Eylül 2013 - Fransa, Suriye'ye müdahalede bulunulmaması durumunda İran'a yanlış bir mesaj verilmiş olacağını açıkladı.

4 Eylül 2013 - ABD Başkanı Barack Obama, Suriye'ye yanıt verilmezse Amerika'nın güvenilirliğinin zedeleneceğini söyledi.

4 Eylül 2013 - Türkiye, Suriye'ye yanıt verilmezse mülteciler krizinin büyüyeceğini açıkladı.

5 Eylül 2013 - AB, Suriye'de siyasi çözüm çağrısında bulundu.

5 Eylül 2013 - İran İslam Devrimi Lideri Ayetullah Ali Hamanei, Amerika'nın Suriye'ye müdahalede bulunması durumunda ağır kayıplar vereceğini söyledi.

5 Eylül 2013 - ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, 10 devletin Suriye'ye yönelik müdahaleye katılma sözü verdiğini açıkladı.

6 Eylül 2013 - BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimi, BM'nin onayı olmaksızın Suriye'ye müdahalenin mümkün olmadığını söyledi.

6 Eylül 2013 - Fransa, müdahalede sadece askeri tesisleri hedef alacaklarını açıkladı.

7 Eylül 2013 - ABD Başkanı Barack Obama, yaptığı TV konuşmasında, halkından Suriye'ye karşı askeri operasyona destek vermesini istedi.

8 Eylül 2013 - Esed, kimyasal silah kullandığı iddiasını yalanladı.

8 Eylül 2013 - İsrail, Amerika'nın Suriye operasyonunun başlamasına saatler kala kendilerine haber vereceğini açıkladı.

8 Eylül 2013 - ABD Başkanı Barack Obama, Rusya devlet Başkanı Vladimir Putin'le Suriye'deki krize diplomatik çözüm ihtimalini görüştü.

9 Eylül 2013 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Amerika'nın Suriye'yi vurması halinde her şeyi beklemesi gerektiğini söyledi.

9 Eylül 2013 - BM, krize çözüm olarak Suriye'deki kimyasal silahları imha etme planını sundu.

9 Eylül 2013 - Fransa Dışişleri Bakanı Laurent Fabius, Suriye'nin kimyasal silahlarını uluslar arası denetime açması gerektiğini söyledi.

9 Eylül 2013 - Rusya, Suriye'ye kimyasal silahlarını uluslar arası denetime açması çağrısında bulundu.

9 Eylül 2013 - Amerika, Rusya'nın kimyasal silahların teslimiyle ilgili önerisini değerlendireceğini açıkladı.

9 Eylül 2013 - Beyaz Saray: 14 devlet, Suriye'ye karşı harekete geçmek için hazırlanan bildiriye imza attı.

9 Eylül 2013 - Cameron da Suriye'den kimyasal silahını teslim etmesini istedi.

9 Eylül 2013 - Suriye, Rusya'nın önerisini kabul ettiğini açıkladı.

9 Eylül 2013 - ABD Dışişleri Bakanı John Kerry: Kimyasal silahların teslimi, Suriye'ye karşı müdahaleyi engeller.

10 Eylül 2013 - Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, Suriye'nin Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü'ne girebileceğini söyledi.

10 Eylül 2013 - ABD Başkanı Barack Obama, Kongre'den Suriye operasyonu ile ilgili oylamayı ertelemesini istedi.

10 Eylül 2013 - Beyaz Saray; Washington, Londra ve Fransa'nın Suriye krizinin çözümünde siyasi çözümü tercih ettiğini açıkladı.

10 Eylül 2013 - Körfez ülkeleri, kimyasal silahlar konusundaki Rus önerisinin akan kanı durdurmayacağını açıkladı.

10 Eylül 2013 - İran, kimyasal silah konusunda Rusya'nın önerisine desteğini açıkladı.

11 Eylül 2013 - İsrail Başbakanı Benyamin Netanyahu, Suriye'yi kimyasal silahtan arındırmak gerektiğini söyledi.

11 Eylül 2013 - Rusya, Suriye'deki kimyasal silahların teslimine ilişkin planını Amerika'ya teslim etti.

11 Eylül 2013 - Fransa, askeri seçeneğin hala gündemde olduğunu açıkladı.

11 Eylül 2013 - BM, Suriye hükümetinin de muhaliflerin de savaş suçu işlediğini açıkladı.

12 Eylül 2013 - Suriye, kimyasal silahların yasaklanmasını öngören CWC konvansiyonunu imzaladı.

12 Eylül 2013 - Ulusal Koalisyon Sözcüsü Halid Salih, Amerika, muhaliflere bazı ölümcül silahlar vermeye başladığını açıkladı.

12 Eylül 2013 - Kürt silahlı milis örgütü YPG ile el-Kaide'ye bağlı silahlı gruplar arasında çatışma yaşandı.

12 Eylül 2013 - ÖSO Komutanı Selim İdris, Rusya'nın önerisiyle gündeme gelen kimyasal silah anlaşmasını reddettiklerini söyledi.

12 Eylül 2013 - İsrail'in Stratejik İşler Bakanı Yuval Steinitz, kimyasal silah anlaşmasını desteklediklerini açıkladı.

13 Eylül 2013 - Amerika ve Rusya, Suriye'deki barış görüşmelerine devam etmek için temasa geçti.

13 Eylül 2013 - Irak-Şam İslam devleti (IŞİD), Özgür Suriye Ordusu'nun (ÖSO) bazı birliklerine karşı savaş açtı.

13 Eylül 2013 - İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani, Rusya'nın kimyasal silahla ilgili planına desteğini açıkladı.

14 Eylül 2013 - Rusya ve Amerika, Suriye'deki kimyasal silahlar üzerine anlaşmaya vardı.

14 Eylül 2013 - Ulusal Koalisyon, Ahmet Tuma'yı kurduğu geçici hükümete başbakan olarak seçti.

14 Eylül 2013 - ÖSO Komutanı Selim İdris, Rusya ve Amerika'nın anlaşmasını "halk intifadasına darbe" olarak niteledi.

15 Eylül 2013 - El kaide Lideri Eymen Zevahiri, Suriye'deki cihatçı örgütlerden, laik örgütlerle ittifak kurmamasını istedi.

16 Eylül 2013 - ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, Amerika ve Rusya'nın Suriye'nin anlaşmaya bağlı kalmaması halinde, bu ülkeye yaptırım uygulamaya karar verdiğini açıkladı.

18 Eylül 2013 - ÖSO'ya karşı savaşa giren IŞİD, Halep'in Azaz ilçesini ele geçirdi.

18 Eylül 2013 - Reuters: Amerikalıların %62'si müdahaleye karşı çıkarken %30'u destek veriyor. Avrupalıların %72'si müdahaleye karşı çıkarken %22'si destek veriyor. Türkiye halkının %72'si Suriye'ye müdahaleye karşı çıkarken %21'i müdahaleye destek veriyor.

19 Eylül 2013 - Fransa, Suriye muhalefetini silahlandırmaya hazır olduğunu açıkladı.

19 Eylül 2013 - NATO genel Sekreteri Rasmussen: Suriye konusunda askeri seçenek masada kalmalıdır.

20 Eylül 2013 - İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani, Suriye hükümetiyle muhalefet arasındaki diyalogu kolaylaştırmaya hazır olduğunu açıkladı.

20 Eylül 2013 - Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande, Suriye'de siyasi çözüm bulunması için İran'dan yardım isteyeceğini açıkladı.

21 Eylül 2013 - Ulusal Koalisyon, İran'ın diyalog teklifini reddetti.

22 Eylül 2013 - Ulusal Koalisyon Başkanı Ahmed Carba, tam yetkiye sahip geçiş yönetimi kurulmasını sağlayacaksa Cenevre 2'ye katılmaya hazır olduklarını açıkladı.

25 Eylül 2013 - Aralarında ÖSO Genel Kurmayı içinde yer alan 13 cihatçı örgüt, Ulusal Koalisyon'u tanımadığını açıkladı.

26 Eylül 2013 - Amerika'da toplanan Suriye Dostlar Grubu, muhaliflere desteğini artıracağını açıkladı.

26 Eylül 2013 - BM kimyasal silah denetçileri, Suriye'ye döndü.

28 Eylül 2013 - BM, 2118 sayılı kararla, Suriye'den kimyasal silahların imha edilmesini istedi.

28 Eylül 2013 - ABD Başkanı Barack Obama, kimyasal silah üzerine yapılan anlaşmanın uluslar arası toplumun zaferi olduğunu söyledi.

29 Eylül 2013 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, anlaşmaya bağlı kalacağını açıkladı.

EKİM

1 Ekim 2013 - Londra merkezli muhalif insan hakları örgütü Mirsad, Suriye'de ölü sayısının 115 bini geçtiğini açıkladı.

1 Ekim 2013 - Suudi Arabistan, el-Kaide karşıtı silahlı örgütleri desteklemeye başladı.

2 Ekim 2013 - IŞİD ile ÖSO arasındaki çatışmalar, Türkiye sınırına yaklaştı.

2 Ekim 2013 - Türkiye meclisi, Suriye tezkeresini bir yıl daha uzattı.

6 Ekim 2013 - Kimyasal silah uzmanları, Suriye'deki kimyasal silahları imha etmeye başladı.

7 Ekim 2013 - ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, BM kararını hızlı bir şekilde uyguladığı için Şam yönetiminin takdiri hak ettiğini söyledi.

9 Ekim 2013 - İran, Suriye barış konferansına katılabilmesi için Amerika'nın sunduğu şartları reddetti.

13 Ekim 2013 - IŞİD, Deyr Ez-Zor'daki Şeyh Isa Abdulkadir Rıfai'ye ait türbeyi havaya uçurdu.

14 Ekim 2013 - ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, Suriye barış konferansının düzenlenmesi çağrısında bulundu.

16 Ekim 2013 - Tür ordusu, IŞİD'e ait bir karargahı vurdu.

18 Ekim 2013 - Mayıs 2012'de kaçırılan 9 Lübnanlı serbest bırakıldı.

21 Ekim 2013 - Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin sayısı 600 bini geçti.

22 Ekim 2013 - Suriye Dostlar Grubu, Londra'da toplandı.

22 Ekim 2013 - Ulusal Koalisyon Başkanı Ahmed Carba, Cumhurbaşkanı Esed'in yönetimden çekilmesine dair güvence verilmediği sürece Cenevre 2'ye katılmayacaklarını açıkladı.

26 Ekim 2013 - PYD, Türkiye'ye sınır olan Kürt şehirlerinde kontrolü ele geçirdi.

27 Ekim 2013 - İslami Cephe, Cenevre 2'ye karşı olduğunu açıkladı.

28 Ekim 2013 - BM Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimi, Suriye'ye gitti.

29 Ekim 2013 - Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim, Suriye hükümetinin Cenevre-2'ye katılacağını açıkladı.

29 Ekim 2013 - Suud müftüsü, Suudi gençlerine Suriye'deki savaşa katılmaması çağrısında bulundu.

KASIM

11 Kasım 2013 - Ulusal Koalisyon, Beşşar Esed'in gidişi şartıyla Cenevre-2'ye katılacağını açıkladı.

12 Kasım 2013 - Ulusal Koalisyon, geçiş hükümetini ilan etti.

14 Kasım 2013 - Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah, sebepler var olduğu sürece Suriye'de kalmaya devam edeceklerini açıkladı.

18 Kasım 2013 - Tevhid Tugayı Lideri Abdulkadir Salih, yaralı olarak getirildiği Türkiye'deki bir hastanede öldü.

25 Kasım 2013 - BM, Suriye konferansının 22 Ocak'ta düzenleneceğini açıkladı.

26 Kasım 2013 - ÖSO, barış konferansına katılmayacağını, savaşa devam edeceğini açıkladı.

27 Kasım 2013 - Koalisyon Başkanı Ahmed Carba, Cenevre-2 Konferansı'na katılacaklarını açıkladı.

ARALIK

2 Aralık 2013 - Mirsad: Suriye'de ölü sayısı 126 bine yaklaştı.

4 Aralık 2013 - ABD Genelkurmay Başkanı General Martin Dempsey, Amerika'nın Suriye'deki İslamcı örgütlerin niyetini öğrenmek için çalıştığını söyledi.

10 Aralık 2013 - ABD Savunma Bakanı Chuck Hagel, Katar'da yaptığı açıklamada mutedil Suriye muhalefetini desteklediklerini söyledi.

12 Aralık 2013 - İbrahimi, Suriye hükümeti ve muhalefete, Cenevre Konferansı heyetini belirlemesi için 27 Aralık'a kadar süre verdi.

2014

4 Ocak 2014 - ÖSO, Irak-Şam İslam Devleti'ne (IŞİD) savaş ilan etti.

4 Ocak 2014 - Ulusal Koalisyon'un en büyük bileşeni Suriye Ulusal Konseyi, Cenevre-2 barış görüşmelerini boykot edeceğini açıkladı.

5 Ocak 2014 - Ulusal Koalisyon bir kez daha Ahmet Carba'yı başkan olarak seçti.

7 Ocak 2014 - Suriye, kimyasal silahlarını dışarıya nakletmeye başladı.

12 Ocak 2014 - Suriye Dostlar Grubu, muhaliflerden Cenevre-2 Konferansı'na katılmasına istedi.

16 Ocak 2014 - IŞİD'le diğer muhalifler arasında devam eden çatışmalarda ölü sayısı 1000'i aştı.

16 Ocak 2014 - Ulusal Koordinasyon Kurulu adlı muhalif örgüt, Cenevre 2'ye katılmayacağını açıkladı.

18 Ocak 2014 - Ulusal Koalisyon, Cenevre 2'ye katılacağını açıkladı.

22 Ocak 2014 - Cenevre-2 Konferansı, Rusya, Çin ve Suriye Dostlar Grubu ülkelerinin katılımıyla İsviçre'nin Montrö şehrinde düzenlendi. Konferansa Suriye hükümeti adına Dışişleri Bakanı Velid Muallim, muhalefet adına Koalisyon Başkanı Ahmet Carba katıldı.

23 Ocak 2014 - El-Kaide Lideri Eymen Zevahiri, Suriye'deki cihatçıları birleşmeye çağırdı.

25 Ocak 2014 - Suriye hükümeti ve muhalefeti temsilen Cenevre'de bulunan heyetler, ilk defa bir masa etrafında toplanarak Suriye krizi üzerine siyasi çözümü tartıştılar.

31 Ocak 2014 - Heyetler arası ilk tur görüşmeler sona erdi. Görüşmelerde bir sonuca varılamadı.

10 Şubat 2014 - Muhalefetle hükümet arasında devam eden Cenevre görüşmelerinin ikinci turu başladı.

15 Şubat 2014 - Cenevre'deki ikinci tur görüşmelerde de bir sonuca varılamadı.

01 Nisan 2014 - Londra merkezli muhalif insan hakları örgütü Mirsad, Suriye'de ölü sayısının 150 bini aştığını açıkladı.

07.04.2014 - Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah, Suriye yönetiminin devrilme tehlikesinin geride kaldığını söyledi.

21 Nisan 2014 - Suriye Meclisi, cumhurbaşkanlığı seçimlerinin 3 Haziran'da yapılacağını açıkladı.

13 Mayıs 2014 - Amerika Başkanı Barack Obama, Koalisyon Başkanı Ahmet Carba'yla görüştü.

13 Mayıs 2014 - Ahdar İbrahimi, BM ve Arap Birliği Suriye özel temsilciliği görevinden istifa etti.

15 Mayıs 2014 - Suriye Dostlar Grubu'nun 15 ülkeden oluşan çekirdek grubu, Londra'da toplanarak ılımlı Suriyeli muhalif örgütlere destek açıklaması yaptı.

19 Mayıs 2014 - Londra merkezli muhalif insan hakları örgütü Mirsad, Suriye'de ölü sayısının 162 bin 402'ye yükseldiğini belirterek şu ayrıntıları verdi: Ölenlerden 53 bin 978'i sivil. Sivillerin 8.607'si çocuk, 6.686'sı 18 yaş üstü kadınlardan oluşuyor. Suriye yönetimi ve destekçilerinin kayıpları 62 bin 832 olarak tespit edildi. Bunlardan 37.685'i Suriye Ordusu, 23.485'i Ulusal Savunma Birlikleri, 438'i Hizbullah ve 1224'ü ise diğer ülkelerden gelen Şiilerden oluşuyor. Muhalif silahlı grupların kayıpları ise 42 bin 701. Bunlardan 2.314'ü Suriye ordusundan muhaliflere geçen askerler, 13 bin 529'u cihatçılar ve 26.858'i ise silahlanarak silahlı örgütlere katılan Suriyelilerden oluşuyor. Suriye'de süreç içerisinde yaşamını yitiren 2891 kişinin ise kimliği tespit edilemedi.

22 Mayıs 2014 - Rusya ve Çin, Suriye'nin Uluslar arası Ceza Mahkemesi'nde yargılanması önerisini Güvenlik Konseyi'nde veto etti.

25 Mayıs 2014 - Hizbullah genel Sekreteri Hasan Nasrallah; Suriye ve Direniş Ekseni'nin zafer kazanacağını söyledi.

1 Haziran 2014 - İran yönetiminin çağrısıyla kurulan Suriye'nin Dostları Grubu, Tahran'da bir araya geldi.

3 Haziran 2014 - Suriye'de cumhurbaşkanlığı seçimleri düzenlendi. Seçimlere katılımın yüzde 74 olduğu açıklandı.

4 Haziran 2014 - Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, oyların %88.7'sini alarak bir kez daha cumhurbaşkanı seçildi.

9 Haziran 2014 - BM'nin eski Suriye Özel Temsilcisi Ahdar İbrahimi, Suriye'nin ikinci Somali olma yolunda olduğunu söyledi.

11 Haziran 2014 - Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, Cenevre sürecinin bittiğini ve Batı'nın Suriye'ye karşı siyasetini değiştirmeye başladığını söyledi.

Dizin

1. Cenevre Bildirisi 483
2. Cenevre Konferansı 474, 475, 483, 484, 491, 499, 1024, 1027
3 Temmuz Devrimi 398
8 Mart Devrimi 36
14 Mart Hareketi 363
14 Mart İttifakı 377, 726, 791
17 Mart Gençliği 50
18 Temmuz bombalaması 387
19. Bölük 1023
1000'ler Bildirisi 778

A

Abbas Musevî 359
Abbas Zeki 352
ABD 29, 30, 33, 34, 35, 37, 43, 56, 58, 73, 74, 88, 92, 101, 109, 110, 111, 112, 114, 132, 135, 139, 144, 147, 155, 156, 157, 160, 181, 182, 185, 187, 191, 212, 223, 228, 229, 232, 235, 236, 242, 243, 249, 255, 257, 258, 261, 264, 265, 267, 268, 271, 276, 277, 278, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 304, 305, 306, 307, 309, 319, 322, 323, 324, 325, 326, 329, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 360, 373, 375, 376, 378, 379, 387, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 411, 412, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 429, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 444, 446, 447, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 465, 467, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 494, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 506, 510, 511, 512, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 535, 536, 539, 540, 541, 542, 544, 545, 546, 548, 549, 550, 554, 555, 556, 557, 559, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 593, 611, 623, 632, 640, 645, 646, 647, 655, 658, 664, 675, 681, 687, 688, 693, 694, 695, 696, 699, 724, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 744, 746, 747, 748, 750, 751, 753, 754, 757, 758, 760, 761, 762, 766, 771, 778, 803, 804, 806, 811, 813, 823, 829, 860, 878, 882, 884, 897, 917, 918, 923, 924, 925, 940, 947, 949, 950, 951, 957, 992, 995, 996, 997, 999, 1000, 1001, 1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 1009, 1010, 1011, 1012, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1020, 1021, 1022, 1023, 1024, 1026, 1027, 1028, 1029, 1030, 1031, 1035
ABD ekseni 375
Abdulahad Estifu 745
Abdülaziz Ebû Vissam 966

Abdülaziz el-Hayr 125, 169, 184, 194, 204, 213, 606, 607, 608, 609, 610, 618, 620, 622
Abdülaziz Mencune 653
Abdülaziz Selame 894, 895
Abdulbakî Yusuf 89
Abdulbari Atvan 49, 66, 67, 511, 552
Abdülbasit Hamo 824
Abdulcebbar el-Akidî 327, 891, 894, 985, 986
Abdulfettah Ebû Gudde 718
Abdulfettah Sisi 397
Abdülganî Ali Cevher 991
Abdulhakim Belhac 812, 971, 972, 974
Abdulhakim Beşşar 824, 825, 929
Abdulhalim Haddam 31, 34, 38, 62, 90, 111, 123, 175, 637, 645, 657, 789, 790, 791, 793, 820, 871
Abdulhalim Murad 966
Abdulhamid el-Atassi 66
Abdülkadir Salih 459, 506, 891, 893, 894, 895, 896, 921, 925, 952, 986
Abdulkerim Aga 745
Abdulkerîm el-Abidî 78
Abdulkerim Rihavî 87, 814
Abdulkerim Ubeyd 376
Abdullah Avda 1033, 1034, 1035
Abdullah Azzam 765
Abdullah Bahbuh 872, 873
Abdullah bin Muhammed el-Mutlak 993
Abdullah Dede 906
Abdullah Eba Zeyd 126, 803, 857
Abdullah el-İsan 152
Abdullah Gül 96, 105, 109, 121, 402, 424, 498
Abdullah Muhtesib 581
Abdullah Şallah 368
Abdullah Şişanî 978
Abdullah Tarad 644
Abdulmecid Mencuna 124, 607, 652
Abdulmuti Kahiye 906
Abdunnasır 559, 563, 616, 785
Abdurabbih Mansur Hadi 208, 396
Abdurrahman el-Hatib 908
Abdurrahman Şeyh Ali 872, 873
Abdurrahman Suveys 963
Abdurrahman Ud 989
Abdurrauf Derviş 596
Abdurrazzak Eid 57, 64, 73, 100, 178, 579, 580, 668, 756, 795, 796
Abdurrazzak Talas 859, 872, 888, 889, 890
açık vekâlet savaşı 496, 500
Adalet ve Kalkınma Hareketi 167, 578
Adalet ve Kalkınma Partisi 398, 409, 417, 733, 734, 810
Adana Anlaşması 796, 826
Adil Sefer 75, 76, 83, 104, 114, 156, 816
Adil Sefer hükümeti 75
Adli Mansur 402
Adnan Hudayr 247
Adnan Mansur 128, 187, 201, 246
Adnan Sadeddin 715, 718, 719
Afganistan 129, 255, 295, 325, 359, 372, 405, 408, 439, 457, 765, 792, 861, 933, 938, 944, 948, 979, 980, 981, 982, 994
Afganistanlaşma 498
Afrika Birliği 269
Afrin 78, 821, 928, 929, 932
Ahbaru'ş-Şark 47, 577, 589
Ahdar İbrahimî 138, 140, 295, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 336, 337, 338, 339, 410, 411, 413, 416, 437, 438, 439, 440, 441, 456, 623, 698, 750, 827
Ahed el-Hindî 594
Ahfad er-Resul Tugayları 969
Ahmed Asi el-Carba 766
Ahmed Asravî 116
Ahmed Bahbuh 873
Ahmed Bekura 745
Ahmed bin Hıllî 163, 249
Ahmed Carba 303, 308, 338, 479, 521, 532, 544, 548, 1029, 1030
Ahmed Cibril 54
Ahmed Cuma 701

Ahmed el-Hac 1034
Ahmed el-Sayasna 48, 49
Ahmed eş-Şeyh Ebû İsâ 926, 966
Ahmed Eyyub 876
Ahmed Fevzi 315, 316
Ahmed Halef 875, 877
Ahmed Hamid Harirî 132
Ahmed Hicazî 867, 877, 878, 886
Ahmed İsâ 299, 506, 507, 509, 935, 965, 966
Ahmed Ramazan 178, 330, 576, 632, 653, 654, 685, 700, 701, 745, 762, 815, 1029
Ahmed Reşid 903
Ahmed Sayasna 84
Ahmed Şefik 396
Ahmed Seyyid Yusuf 745
Ahmed Tuma 55, 506, 507, 509, 549, 774, 775, 776, 1029
Ahmed Yusuf 39, 352, 877
Ahmet Davutoğlu 128, 155, 156, 193, 202, 261, 267, 271, 277, 279, 283, 286, 288, 289, 296, 301, 379, 411, 414, 415, 423, 431, 433, 444, 451, 476, 480, 492, 495, 512, 515, 532, 661, 662, 675, 746, 757, 809, 831, 842
Ahmet Faruk Ünsal 576
Ahrâr eş-Şam 299, 300, 307, 458, 459, 474, 490, 496, 497, 506, 764, 891, 896, 930, 934, 938, 950, 955, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 970, 982, 987, 996, 1022, 1023, 1028, 1030
Ahrâr eş-Şam Hareketi 934, 958, 962, 1023
Ahrâr Suriye Tugayı 987
Akdeniz 39, 359, 481, 834
Akil Haşim 914, 915, 916, 917
Ala' Hüseyin el-Cevadî 152
Alain Juppe 206, 255, 657, 885
Albay Abdulbasıt Tavil 926
Albay Abdulcebbar el-Akidî 327, 922, 985, 986
Albay Beşşar el-Hatib 966
Albay Hasan Abdullah 922
Albay Kasım Saadeddin 909
Albay Mucaz Ziyad İsmail Fahd 921
Albay Muhammed Rifaî 126, 857
Albay Mustafa Abdulkerim 925
Albay Riyad Esad 119, 120, 404, 488, 869, 876, 877, 880, 908, 909, 911, 918, 924, 974
Albay Zeki Ali Lulo 985
Alevîler 55, 769, 771, 806, 869, 968
Ali Abdullah 99, 208, 395, 396, 558, 560, 800, 855
Ali Abdullah Salih 208, 395, 396, 558, 560, 855
Ali Ahmed 163, 833
Ali Bello 987
Ali Beşir 903, 904, 905, 906
Ali bin Abbas el-Hakemî 993
Ali Ebû Şeyma 966
Ali Ekber Salihi 316, 330, 751
Ali Esad 79
Ali es-Salim ed-Debaş 225
Ali Habib 83, 120
Ali Hameneî 727
Ali Haydar 487
Ali Memlük 346
Ali Musevî 209
Ali Şehirli 903
Almanya 121, 156, 257, 276, 284, 287, 288, 289, 296, 298, 301, 314, 323, 329, 370, 376, 424, 565, 587, 664, 769, 918, 1014
Alparslan Birliği 904
Amir Peretz 376
Amir Zobî 875
Amman 227, 295, 296, 350, 370, 544, 744, 1007, 1017
Ammar Abdulmecid 101
Ammar bin Yasir Birliği 966
Ammar Ebû Hattab 745
Ammar Kurabî 53, 76, 89, 93, 98, 123, 200, 222, 579, 580, 594, 595, 612, 648, 686, 690, 756, 812, 813, 814, 845

Amos Gilad 39
Amr bin el-Âs Tugayı 458, 964
Amr el-Azın 594
Amr Musa 152, 153, 154
Angela Merkel 121
Annan Planı 271, 272, 273, 274, 275, 276, 291, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 379, 410, 411, 416, 425, 430, 433, 438, 440, 450, 451, 456, 466, 494, 500, 501, 623, 672, 797, 813, 1001
Antalya Konferansı 100, 104, 549, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 588, 607, 632, 634, 646, 648, 668, 692, 795, 811, 812, 834
Apaydın kampı 876
Arap Baas Sosyalist Partisi 697
Arap Baharı 29, 39, 59, 60, 142, 143, 144, 146, 348, 351, 353, 358, 395, 397, 398, 399, 400, 403, 416, 417, 507, 511, 558, 560, 561, 562, 563, 565, 605, 640, 643, 733, 734, 832, 855, 940, 1009
Arap Barış Gücü 210, 238, 239, 240, 242, 266
Arap Barış Planı 696
Arap Birliği 38, 39, 102, 129, 130, 131, 133, 134, 135, 140, 147, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 261, 262, 263, 264, 265, 269, 270, 271, 272, 289, 291, 295, 304, 309, 310, 313, 315, 317, 318, 325, 327, 334, 344, 345, 364, 368, 384, 385, 404, 424, 432, 466, 467, 469, 471, 480, 492, 493, 512, 518, 523, 528, 534, 552, 566, 586, 610, 611, 612, 614, 615, 618, 623, 640, 659, 662, 664, 670, 671, 682, 696, 746, 747, 750, 752. 755, 756, 757, 758, 779, 782, 797, 838, 882, 886, 941, 998
Arap Birliği çözüm planı 272
Arap Birliği Dışişleri Bakanları Toplantısı 186, 238
Arap Birliği girişimi 134, 165, 176, 177, 219, 221, 244, 272, 291, 385, 432, 467, 469, 664, 886
Arap Birliği Gözlemci Heyeti 197, 218, 228, 232, 233, 237, 240, 241, 248, 250, 251, 466, 882
Arap Birliği Operasyon Odası 247
Arap Demokratik Sosyalist Birlik Partisi 95
Arap Devrimci İşçi Partisi 606
Arap dünyası 147
Arap İnsan Hakları Örgütü 45, 95, 97, 127, 132, 176, 606, 678, 860
Arap isyanları 146
Arap müdahalesi 195
Arap Orta Doğu Enstitüsü 731
Arap Parlamentosu 225, 228
Arap Planı 217, 652
Arap Reform Girişimi 122, 702, 703
Arap Siyasî Araştırmalar ve Çalışmalar Merkezi 602
Arap Sosyalist Birlik Partisi 124
Arap Sosyalist Hareketi 606
Arif Delile 55, 97, 318, 602, 603, 606, 607, 644, 650, 777, 785, 786, 799, 941
Aron Lund 878, 880, 895, 897, 908, 935, 936, 942, 952, 959, 960, 967, 988, 991, 992
Asıfetu'ş-Şimal 930
Asıl Şevket 278, 891, 917
Âsım Abdulmecid 628
aşırılar 218, 407, 478, 503, 510, 984
askerî çözüm 95, 97, 592, 618

Atassi Forumu 786
Atıf Necib 40
Avanlı 903
Aviv Koçavi 448, 465, 466
Avrupa Birliği 96, 182, 255, 269, 1014
Avustralya 262, 653, 802
Avusturya 587, 1014
Ayn Calut Tugayı 1026
Aynu'l-Hilve Kampı 942, 989
Azad Ekinci 979
Azadî Partisi 103
Azez 373, 930
Aziz Davud 824
Azmi Beşara 408, 602, 632, 652, 815

B

Baas Partisi 44, 51, 53, 55, 62, 64, 75, 82, 102, 108, 112, 114, 115, 116, 117, 128, 133, 143, 673, 687, 716, 783, 789, 790, 796, 816, 829, 910, 929
Baba Amr 170, 216, 217, 224, 226, 227, 384, 385, 435, 609, 610, 670, 818, 848, 888, 889, 905, 971, 1034
Babu'l-Heva 628, 956, 1011
Bahreyn 29, 39, 70, 144, 146, 148, 150, 151, 155, 207, 264, 353, 354, 360, 361, 395, 396, 399, 558, 561, 562, 565, 634, 832, 834, 855, 856, 966
Baki Yiğit 979
Ban Ki Moon 43, 236, 247, 309, 510, 513
Banyas 82, 86, 91, 95, 693, 790, 847, 848
Barack Obama 92, 110, 156, 191, 242, 249, 257, 268, 283, 398, 460, 478, 527, 563, 564, 694, 753
Basri Harir 133
Batı Kürdistan 826, 928, 929, 931
Batı Kürdistan Halk Meclisi 826, 929
Batı Şeria 373
Battal Tugayı 979
Bayır bölgesi 902
Bedir Tugayı 1025
Bediye Tugayı 1026
Bedr Camus 685, 745
Behiye Mardinî 184, 507, 652, 665, 680, 756, 801, 802, 870
Belçika 261, 587, 589, 662, 664, 823
Bender bin Sultan 479, 482, 491, 499, 503, 550, 555, 556, 557, 559, 562, 563, 569, 570, 626, 834, 1021, 1024
Benyamin Netanyahu 38, 448, 469, 545
Bera bin Malik Tugayları 880
Bernard-Henri Lévy 594, 595, 596, 635
Bernard Kouchner 812
Bernard Valero 47, 654
Berri aşireti 892
Bertrand Dolanueh 812
Berza 251
Besairu'n-Nasr Tugayı 1025
Besma Kodmani 122, 177, 180, 189, 190, 193, 208, 219, 235, 246, 312, 322, 632, 653, 654, 655, 660, 663, 674, 681, 685, 688, 701, 702, 703, 704, 705, 756, 811, 813, 815, 886, 1005
Bessam Ceare 175, 179, 183, 189, 593, 597, 713, 741, 814
Bessam Dade 466, 925
Bessam el-Bennî 814
Bessam el-Melik 606
Bessam İshak 745, 984
Beşşar Caferî 255
Beşşar Esed 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 47, 48, 49, 50, 57, 58, 62, 63, 64, 65, 68, 69, 71, 73, 75, 77, 79, 81, 83, 84, 85, 87, 89, 90, 95, 96, 98, 101, 102, 105, 106, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 123, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 138, 139, 145, 147, 148, 149, 155, 156, 159, 160, 163, 165, 167, 168, 169, 171, 176, 178, 179, 181, 182, 188, 190, 191, 195, 204, 207, 208, 209, 212, 229, 235, 236, 239, 240, 242, 245, 246, 249, 253, 254, 256, 261, 263, 267, 268, 271, 272, 278, 279, 283, 284, 294, 295, 303, 304, 306, 307, 308,

309, 311, 312, 314, 315, 316, 317, 320, 323, 329, 330, 333, 335, 336, 344, 354, 359, 360, 361, 367, 369, 370, 403, 407, 428, 431, 438, 440, 441, 460, 461, 463, 469, 470, 484, 491, 493, 495, 501, 512, 513, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 526, 527, 532, 536, 539, 541, 543, 546, 549, 551, 564, 565, 570, 571, 577, 578, 580, 581, 582, 586, 588, 589, 594, 599, 629, 639, 644, 647, 652, 656, 664, 665, 667, 668, 669, 673, 674, 675, 678, 679, 683, 691, 693, 695, 698, 705, 707, 708, 720, 721, 724, 725, 727, 731, 743, 744, 750, 751, 758, 762, 763, 772, 775, 780, 785, 786, 790, 791, 792, 793, 794, 796, 797, 800, 801, 802, 803, 806, 807, 813, 816, 820, 821, 822, 829, 830, 832, 840, 843, 844, 846, 849, 851, 882, 885, 913, 915, 916, 918, 940, 957, 964, 975, 1003, 1013, 1021
Beyrut 151, 333, 352, 377, 435, 567, 649, 711, 773, 774, 778, 779, 787
Beyrut-Şam İlişkilerinde Radikal Düzenleme Deklarasyonu 778
Beyt Fariz 903
Bilad-ı Şam İslâmî Komitesi 967
Bilad-ı Şam Medya Araştırmaları Merkezi 954
Bilal Attar 1034
Bilderberg 701
Binbaşı Isam Rays 921
Binbaşı Mahir Rahmun Naimî 878, 920
Binbaşı Muhammed Yahya Ali 921
Bin Tamime 903
Birinci Zırhlı Tugay 1033, 1034
Birleşik Arap Emirlikleri 71, 148, 156, 183, 188, 202, 207, 276, 284, 288, 289, 296, 298, 301, 558, 678, 937, 1012
Birleşik Komutanlık 924, 925, 958
Birleşik Tugaylar 895
Birleşmiş Milletler 123, 140, 185, 192, 208, 225, 231, 236, 237, 240, 247, 252, 258, 263, 269, 271, 290, 309, 313, 314, 315, 317, 318, 325, 328, 330, 424, 432, 433, 434, 451, 506, 623, 629, 702, 750, 783, 793, 797, 973
BM Güvenlik Konseyi 34, 38, 39, 121, 135, 140, 144, 147, 185, 188, 190, 192, 193, 200, 207, 209, 210, 211, 213, 216, 217, 219, 224, 230, 233, 236, 243, 244, 245, 250, 254, 261, 264, 271, 272, 283, 289, 290, 292, 302, 304, 385, 387, 425, 426, 432, 438, 441, 467, 469, 476, 492, 494, 499, 512, 518, 528, 534, 555, 691
Bosna 374, 596, 933
Bosna Hersek 374
Boyko Borisov 664
Brian Sayers 909, 996
Brooks Newmark 112
Brüksel Konferansı 587, 588, 589, 646, 822
Bucak bölgesi 902
Buharî Birliği 904
Bulgaristan 82, 664
Burhan Galyun 108, 111, 131, 162, 169, 182, 185, 210, 213, 217, 220, 224, 267, 278, 312, 322, 366, 420, 551, 581, 595, 597, 598, 601, 602, 605, 606, 612, 613, 632, 633, 647, 649, 650, 652, 653, 655, 656, 657, 658, 662, 663, 664, 665, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 674, 677, 680, 692, 696, 701, 703, 706, 709, 710, 726, 737, 741, 757, 767, 804, 812, 815, 823, 825, 836, 851, 884, 885, 914, 915, 970
Buseyna Şaban 51, 54, 64, 65, 66, 72, 97, 98, 786, 799
Bush yönetimi 424
Büyük Orta Doğu Projesi 424

C

C. J. Chivers 230, 231, 472, 566, 998, 999, 1004, 1005, 1007, 1008, 1009
Cabur aşireti 77
Camp David 59, 145, 398, 443, 560, 563
Carnegie Enstitüsü 893
Carniege Orta Doğu Merkezi 826

Catherine Ashton 110, 120, 182, 1014
Cebel-i Zaviye 250, 251, 254, 848, 863, 880, 964, 965, 970
Celal Talabanî 148
Cemaat-i İslâmî 628
Cemal Abdunnasır 559, 616
Cemal el-Atassi 697
Cemal el-Vadi 745
Cemal el-Verd 745
Cemal Maruf 926, 1035
Cemal Molla Muhammed el-Kurdî 606
Cemil Saib 644
Cemraya Askerî Araştırma Merkezi 470
Cenderes 928
Cenevre Bildirisi 139, 140, 287, 295, 323, 335, 336, 406, 407, 411, 415, 483, 500, 526, 622, 623
Cenevre mutabakatı 430, 438, 440
Cenevre Sözleşmesi 132
Cenevre-1 303, 308, 322, 323, 332, 521, 523, 532, 536, 537, 538, 541, 546, 548
Cenevre-1 bildirisi 536, 546
Cenevre-2 140, 296, 303, 306, 307, 308, 323, 337, 338, 339, 340, 437, 440, 499, 500, 501, 503, 509, 510, 513, 514, 516, 517, 520, 521, 522, 523, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 536, 540, 541, 542, 543, 545, 546, 553, 562, 567, 570, 571, 622, 775, 932, 1019, 1031
Cenevre-2 Konferansı 296, 297, 301, 303, 307, 308, 337, 338, 499, 500, 510, 513, 514, 516, 517, 521, 522, 525, 526, 527, 528, 532, 533, 622, 1029, 1030
Cenub el-Asime Ketibeleri 1025
Cevad Zarif 478, 482
Cevdet Said 591, 774, 830, 849, 850
Ceyşu'l-Mücahidîn 1033
Cezayir 50, 151, 160, 163, 184, 188, 205, 206, 207, 211, 250, 264, 308, 325, 522, 730, 812, 937, 938
Chuck Hagel 460, 467, 480
CIA 291, 371, 412, 452, 472, 494, 540, 544, 547, 566, 632, 924, 942, 973, 995, 997, 998, 999, 1003, 1004, 1016, 1017
Cihad Makdisî 229, 312, 320, 324, 328, 464
Cihadcı gruplar 866
cihadcılar 128, 405, 453, 454, 457, 458, 510, 627, 628, 764, 861, 865, 877, 930, 933, 934, 935, 936, 938, 942, 946, 954, 955, 957, 959, 963, 971, 977, 978, 981, 982, 989, 994
Cisr eş-Şuğur 122, 250, 251, 384, 403, 625, 796, 809, 861, 864, 865, 866, 871, 900, 907
Cisr eş-Şuğur saldırısı 861
Colin Powell 359, 368
Condoleezza Rice 376
Cumhuriyet Muhafızları 126, 254, 807, 857, 858, 888, 911
Cund et-Tevhid Tugayı 1025
Cündü'ş-Şam 46, 942, 1035

Ç

Çeçenistan 457, 933, 937, 977, 978, 980
Çekoslovakya 785
Çömeren 903

D

Damir 251
Dan Halutz 376
Danimarka 268, 587
Danny Ayalon 39
Dan Shapiro 435
Daraya 251, 692
Daru'l-Erkam 715
Dava el-Hak 951
Dava el-Hak Araştırmaları Kurumu 951
David Cameron 446, 704, 1013, 1014, 1015
David H. Petraeus 1004
Davos 146
Davud Raciha 278, 494, 891, 917

Davud Tugayı 458, 964, 966, 967
Değişim İçin Suriye Konferansı 578
Demokrasi İçin Ulusal Fon 632
Demokrasi Partisi 73, 824
Demokratik Arap Sosyalist Birliği Partisi 606
Demokratik Birlik 79, 606, 824, 825, 826, 827
Demokratik Birlik Partisi 606, 824, 825, 826, 827
Demokratik Değişim Hareketi 612, 686, 814
Demokratik Diyalog Forumu 697
Demokratik Fransa-Suriye 594
Demokratik Halk Partisi 65, 676
Demokratik Koordinasyon Birliği 700
Demokratik Kürt Partisi 117, 824
Demokratik Liberal Topluluk 687
Demokratik Ulusal Topluluk 606, 676, 827
Demokratik Ulusal Topluluk Sözcüsü 606
Demokratik Vifak 79, 824
Dennis Kucinich 112
Dera 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 56, 57, 58, 63, 64, 67, 68, 71, 73, 77, 79, 81, 83, 84, 86, 91, 93, 94, 95, 96, 122, 125, 126, 127, 133, 175, 188, 223, 225, 227, 233, 251, 294, 384, 544, 547, 564, 578, 591, 636, 637, 693, 704, 725, 770, 779, 798, 803, 807, 816, 820, 831, 832, 833, 840, 847, 856, 857, 858, 859, 860, 888, 917, 947, 950, 959, 969, 1011, 1012, 1018
Dera el-İslâm Tugayları 969
Dera Katliamı 47
Der' eş-Şam Tugayları 969
Deru'l-Guta Tugayı 1025
Deutsche Welle 57, 69, 72, 73, 84, 93, 151, 624, 641
Devrim Askerî Konseyi 888
Devrimci Askerî Konseyleri Ortak Komutanlığı 413, 883, 887, 888, 919, 920, 923, 924, 925
Devrime Destek Ulusal Koalisyonu 587
Devrim Komuta Konseyi 1026
Deyr ez-Zor 40, 68, 79, 119, 120, 122, 133, 174, 188, 251, 453, 689, 690, 715, 763, 774, 804, 816, 819, 832, 877, 878, 884, 923, 945, 947, 949, 950, 956, 958, 1024
Didier Reynders 664
Dimitri Medvedev 262
Direniş Ekseni 341, 375, 382, 561, 563
direniş hareketleri 356, 359, 370, 374
dış müdahaleli devrim 514
Doğu Araştırmaları Enstitüsü 587
Doğu Guta 282, 475, 476, 478, 480, 483, 486, 490, 496, 515, 545, 548, 1020
Doha 88, 150, 155, 164, 184, 203, 206, 208, 265, 297, 298, 299, 300, 347, 400, 420, 421, 422, 439, 440, 441, 453, 456, 472, 473, 474, 475, 487, 497, 514, 524, 542, 557, 558, 561, 563, 569, 602, 631, 632, 633, 640, 652, 653, 667, 671, 675, 677, 697, 709, 710, 714, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 746, 747, 748, 750, 757, 758, 771, 817, 921, 923, 924, 925, 986, 1019, 1023, 1027
Doha Koalisyonu 439, 441
Doha toplantısı 299, 472, 652, 744
Dokuzuncu Birlik Özel Kuvvetleri 1033, 1034
dört aşamalı stratejik plan 423, 424
Dublin 332, 333, 335, 437, 439, 440
Duma 57, 83, 95, 221, 224, 241, 250, 251, 770, 840, 849, 968

E

Ebabil Tugayı 887
Eba Zeyd ailesi 38
Ebû Abdullah eş-Şamî 1035
Ebû Abdurrahman Surî 958

Ebû Adnan 947
Ebû Basir et-Tartusî 764, 938, 939, 952, 955, 963
Ebû Bekir el-Bağdadî 502, 504, 508, 763, 948
Ebû Cihad Cibril 368
Ebû Dabi 297
Ebû Ducane Ketibeleri 1026
Ebû Enes Sahabî 128, 862, 943
Ebû Halid 934
Ebû İsâ 458, 899, 926, 963, 964, 965, 966, 967
Ebû Ka'kaa 765
Ebu'l-Alâ el-Mevdûdî 620
Ebu'l-Fadl el-Abbas Tugayları 966
Ebû Muhammed el-Colanî 502, 760, 764, 765, 766, 935, 943, 946
Ebû Muhammed eş-Şamî el-Absî 954
Ebû Mus'ab Surî 934
Ebû Ömer Şişanî 977
Ebû Ramî el-Humsî 714
Ebû Tevfik 895
Ebû Ubeyde bin Cerrah Tugayları 880
Ebû Zehra ez-Zubeydî 944, 989
Edib Çiçekli 167, 211, 595, 646, 649, 653, 748, 755, 762
Edip Şişekli (Çiçekli), 204
Efraim Halevy 469
Ehli Beyt Tugayı 1026
Ehud Barak 110, 446, 447
Ekmeleddin İhsanoğlu 74
el-Atarib Şehidleri Tugayı 1034
El-Bera bin Azib Ketibeleri 1026
El-Cezîre 40, 43, 47, 91, 119, 126, 128, 149, 154, 346, 352, 421, 502, 504, 505, 507, 508, 518, 582, 612, 650, 691, 738, 744, 759, 765, 857, 862, 943, 947
el-Ciza 251
el-Fecru'l-İslâmiye 458, 490, 958
el-Fetih 221, 345, 458, 638, 964, 1033
el-Fetih Tugayı 458, 964
el-Furkan Tugayı 458, 964
el-Habib Mustafa Tugayları 969
el-Hakika 971
el-Hak Tugayı 458, 490, 762, 958, 963
el-Halic 71, 156, 162, 678
Elhanan Tannenbaum 376
el-Hanse Birliği 966
el-Hayat 77, 207, 218, 282, 343, 405, 470, 471, 674, 693, 694, 700, 748, 749, 753, 754, 755, 787, 797, 858, 883, 913, 938, 942, 945, 992
el-Hurriyye Tugayı 877
El-Huva Billa 903
el-İhbariye 42
el-İmânu'l-Mukâtile Tugayları 458, 490, 958, 1035
el-Kaide 153, 214, 286, 292, 299, 304, 305, 308, 370, 408, 423, 426, 435, 436, 437, 440, 457, 459, 474, 488, 489, 490, 491, 495, 497, 498, 501, 502, 504, 505, 507, 508, 509, 516, 517, 518, 519, 530, 535, 536, 543, 546, 557, 559, 621, 713, 758, 760, 761, 763, 764, 765, 766, 775, 861, 866, 926, 935, 936, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 950, 954, 955, 956, 963, 976, 979, 980, 981, 982, 986, 987, 988, 989, 990, 1002, 1011, 1012, 1019, 1020, 1021, 1022, 1023, 1024, 1028
el-Kaşuş Tugayı 877
el-Kuds el-Arabî 66, 629, 798
el-Mücahidîn Tugayı 976
el-Muhacirîn Tugayı 976, 977
el-Muhacirîn ve'l-Ensar Birliği 966
el-Muhacirîn ve'l-Ensar Tugayları 966
el-Nasr Tugayı 458
el-Ömerî Camii 40, 41, 45, 46, 47, 48, 84
el-Ömerî Tugayı 888
el-Udeyd Hava Üssü 1004
el-Vatan 54, 726, 787
Emced el-Hamid 873, 874
Emcedu'l-İslâm 1033
Emel Hareketi 51
Emevî Camii 33, 41, 410, 494, 850, 851

Emin İbrahim 903
Emir Türkî Faysal 192
Emr-i bi'l-Ma'ruf Kurulu 964
Enbar 372
Endonezya 623
Enes Ayrut 87, 654, 847, 848
Enes el-Abde 167, 578, 581, 664, 810, 811
en-Nahda 396
en-Nasr Tugayı 964
Ensar el-Hak Tugayları 966
Ensar el-İslâm Topluluğu 964, 969
Ensar el-İslâm Tugayları 969
Ensar eş-Şam Tugayı 958
Ensar es-Sünnet Tugayı 1026
Ensar et-Tevhid Tugayı 1026
Ensar Ketibeleri 1026
Ensar Tugayları 966, 1023, 1025
Ensâru İslâm Topluluğu 458
Ensâru'ş-Şam Tugayı 458, 490
Enver el-Bunnî 107, 116, 224
Enver Malik 225, 226, 227, 241
Erbil Deklarasyonu 826
Erdoğan yönetimi 146, 400, 431, 432, 433, 434, 444
Eric Schmitt 230, 231, 406, 452, 461, 472, 494, 995, 998, 999, 1004, 1005, 1007, 1008, 1009
er-Rahman Camii 54, 87, 847
er-Ra'i 97, 105, 109, 170, 194, 196, 347, 614
Erşat Hürmüzlü 105
Esad Mustafa 776
Esed Ebû Mus'ab 966
Esenboğa Havaalanı 1004
Eski Halep Savaşı 892
Esma Esed 36
Eşref Mikdad 594, 613, 652, 653, 657, 802, 803, 814
es-Sefîr 787, 866, 891, 893, 894
Etarib Şehidleri Tugayı 1026
et-Tâliat el-İslâmiye
et-Tâliatü'l-İslâmiye Cemaati 458, 490, 958
Eyhem el-Kurdî 877
Eymen Abdunnur 81, 822
Eymen Şava 839
Eymen Zevahirî 501, 502, 508, 713, 760, 763, 764, 765, 766, 946
Ezher Camii 348, 349
Ez-Zahir Tugayı 1025

F

Fabius 283, 284, 326, 464, 1013, 1014
Fahd el-Masrî 499, 649, 803, 804, 805
Farah Atassi 693
Faris Muhammed 709
Faris Temmo 801
Faruk Mardam 595
Faruk Şara 43, 62, 83, 98, 101, 112, 117, 414, 551, 588, 610, 639, 750, 751, 752, 777, 786
Faruk Tayfur 253, 696, 718, 719, 726, 729, 745, 762, 766, 812, 884
Faruk Tugayı 458, 859, 872, 888, 889, 890, 905, 906, 955, 956, 957, 964, 1025, 1032, 1033, 1034
Fatih'in Torunları Tugayı 904, 907
Fatih Sultan Mehmed Birliği 903, 904, 905
Favaris Hamdani 705
Fayez İsmail 616
Fayez Sara 55, 68, 76, 84, 101, 113, 122, 165, 234, 606, 607, 653, 756, 777, 786, 787, 788
Fayez Zahir 776
Faysal Ahmed Gülsüm 63
Faysal Gülsüm 40, 43
Faysal Mikdad 42, 43, 210, 326, 533, 536
Faysal Yusuf 78, 584
Fecru'l-İslâm 896, 962, 963
Fecru'ş-Şam el-İslâmiyye 1035
Fedva Süleyman 817, 818
Felluce 372

Ferid Kadri 634
Ferid Masrî 903
Festakim Kemâ Umirte Tugayı 507, 1023
Feth el-İntifada 988, 990
Fethi Belhac 249
Fethi Yeken 725, 726
Fethu'l-İslâm 46, 684, 895, 942, 988, 989, 990, 991
Fethu'ş Şam Tugayı 1025
Fetih Üniversitesi 80
Fevaz Tello 55, 666, 811, 955
Fevzi Berhum 344, 348
Fida Meczub 179, 598, 685
Filistin 34, 35, 50, 72, 122, 130, 131, 145, 147, 221, 222, 276, 341, 342, 343, 346, 347, 348, 349, 352, 355, 356, 357, 359, 360, 366, 368, 370, 372, 373, 374, 375, 376, 461, 595, 596, 597, 635, 636, 696, 705, 715, 725, 728, 778, 792, 942, 953, 954
Filistin davası 348, 349, 355, 356, 370, 374
Filistin direnişi 50
Filistin Kurtuluş Örgütü 221
Filistin sorunu 147
Filistin ve Lübnan direnişi 461
Firas el-Absî 955, 956
Firas el-Ganam 833
Firas Kasas 73
Firas Talas 889
FKÖ 222, 560, 988
Ford Vakfı 632, 702
Franco Frattini 33, 616
François Hollande 279, 292, 708
Fransa 33, 34, 38, 47, 48, 135, 143, 145, 153, 156, 160, 171, 172, 174, 188, 191, 206, 228, 236, 244, 252, 255, 257, 261, 264, 265, 267, 271, 276, 277, 279, 283, 284, 287, 288, 289, 292, 293, 296, 298, 300, 301, 302, 326, 329, 336, 339, 358, 370, 381, 405, 416, 420, 423, 424, 450, 453, 457, 461, 464, 467, 468, 470, 474, 481, 486, 523, 525, 528, 554, 559, 565, 566, 594, 595, 596, 598, 620, 628, 631, 646, 647, 654, 657, 664, 665, 667, 676, 688, 698, 702, 704, 708, 714, 733, 737, 744, 747, 748, 750, 754, 757, 766, 790, 793, 811, 812, 814, 817, 868, 885, 887, 918, 924, 925, 926, 1012, 1013, 1014, 1015
Frederick Hoff 1000
Fred Huff 208
Fuad Aliko 102
Furkan Savaşı 891
Furkan Tugayları 969, 1023
Fursan Tevhid (Birleşik Süvariler) 903
Füze ve Top Tugayı 1025

G

G-8 338
Gassan Abud 178, 583, 700, 849
Gassan bin Ciddo 637
Gassan Hito 293, 507, 638, 689, 698, 699, 709, 710, 755, 756, 766, 772, 773, 774, 775
Gassan Neccar 31, 613
Gazze 34, 38, 39, 343, 344, 356, 357, 373, 398, 629, 638, 991
Gennady Gatilov 239
George Sabra 65, 84, 138, 334, 436, 458, 667, 674, 676, 677, 726, 738, 745, 749, 759, 760, 762, 886, 982
George Washington Üniversitesi 66
George W. Bush 687
Gérard Araud 257
Gilad Şalit 376
Giulio Terzi 284
Gımam 902, 903
Golan 360, 366, 368, 444, 595, 629, 635, 679, 691, 730, 778, 849, 900, 906, 952, 1019
Golan Türkmenleri 906
Guido Westerwelle 664, 1014
Güney Afrika 259, 325
Gurabau Şam Tugayı 979
güvenlik çözümü 96, 177

H
Habib el-Mustafa Tugayları 969
Habib İbrahim 81, 822
Habib İsa 777
Hac Ali 914, 917, 918, 919, 924, 966
Hadi Abdullah 310, 714
Hafız Esed 62, 692, 700, 719, 767, 790, 796, 850, 890, 965
Haiti 325
Hakan Fidan 68, 468, 689
Hak Kılıcı Tugayı 1025
Hakkın Nuru Birliği (Enver el-Hakk) 906
Hak Şehitleri (Şuhedâ el-Hak) 905
Hak Tugayları 458, 490, 762, 958, 963, 966, 1023, 1025, 1034
Halef Ali el-Halef 87
Halep 31, 58, 68, 78, 179, 188, 223, 251, 278, 294, 327, 361, 387, 388, 389, 403, 404, 446, 449, 453, 454, 458, 464, 474, 486, 490, 494, 507, 508, 545, 548, 621, 623, 624, 648, 695, 700, 709, 715, 716, 718, 723, 728, 731, 759, 761, 765, 771, 796, 812, 820, 821, 827, 831, 863, 874, 887, 890, 891, 892, 894, 895, 896, 898, 901, 903, 904, 905, 906, 907, 922, 928, 929, 934, 938, 940, 945, 947, 950, 958, 959, 961, 962, 964, 965, 966, 972, 977, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 991, 1005, 1006, 1007, 1018, 1024, 1029, 1034
Halep Askerî Konseyi 894, 986
Halep Şeriat Konseyi 891
Halep ve Kırsalı-Askerî Devrim Konseyi 891
Halep Yüksek Devrim Liderliği Konseyi 983
Halid Abdurrahman Zinî 745
Halid Bereket 906
Halid bin Naif el-Habes 207
Halid bin Velid Tugayları 872, 873, 874, 880
Hâlid Ebû Salâh 236
Halid el-Hac Salih 647
Halid el-Halef 644
Halid el-Masrî 47
Halid Habus 327
Halid Hammud 916, 1029
Halid Hoca 100, 215, 218, 323, 1030
Halidiye 226
Halid Kemal 54
Halid Meşal 221, 222, 341, 342, 343, 345, 346, 348, 350, 351, 353, 368
Halid Nasır 745
Halid Salih 745
Halid Yakub Uveys 58
Halife Tugayları 991
Halil el-Hac Salih 745
Halil el-Hayya 352
Halit Göktürkmen 905
Halk Değişim Hareketi 588
Halk Savunma Güçleri 393, 927
Hama 31, 52, 114, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 167, 172, 174, 188, 223, 262, 324, 458, 602, 646, 654, 659, 685, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 726, 796, 807, 830, 831, 832, 833, 834, 836, 844, 849, 862, 864, 899, 900, 901, 907, 922, 947, 950, 960, 964, 965, 1033, 1034
Hamad bin Casim 44, 74, 96, 148, 149, 151, 158, 161, 163, 164, 168, 196, 200, 201, 203, 208, 209, 232, 234, 235, 236, 245, 247, 250, 251, 252, 253, 254, 283, 297, 298, 325, 564, 627, 746, 998
Hamad bin Halife 74, 148, 160, 164, 238, 558, 561
Hamad bin İsâ el-Halife 148
Hama Devrim Konseyi 654
Hama katliamı 31, 849
Hama olayları 31, 720, 901
Hamas 29, 34, 38, 110, 221, 222, 223, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 358, 366, 559, 638, 700
Hamza bin Abdülmuttalib Tugayları 969

Hamza eş-Şemalî 1034
Hamza Hatib Tugayı 877
Hamza Tugayı 876, 1025
Hananu Kalkanı 907
Han el-Asel 466, 480, 486, 980
Hani Hamınud 435
Hannan Laham 591
Hansa Tugayları 966
Harasta 251, 699
Harb aşireti 78
Hareket Hazm (Azim Hareketi) 1031, 1032, 1033, 1034, 1035
Hareket Zaman Muhammed 1032, 1033
Hasan Abbud Ebû Abdullah el-Hamavî 506, 934
Hasan Abdulazim 95, 100, 107, 113, 117, 122, 139, 162, 169, 180, 183, 184, 194, 202, 318, 327, 334, 487, 605, 606, 607, 616, 617
Hasan Avadat 162, 170
Hasan el-Benna 620, 715, 716
Hasan el-Çelebi 650
Hasan Huveydî 718, 719
Hasan Muavvad 718, 720
Hasan Nasrallah 51, 63, 145, 353, 375, 378, 443, 639, 678, 721, 796, 807
Hasan Şalabi 685
Haseke 68, 77, 78, 81, 102, 188, 623, 800, 819, 821, 922, 928, 930, 956, 1024
Hasekeli Kürt aşiretleri 77, 821
Hassan Abbud 966
Hava Savunma Tugayı 1025
Havle Yusuf 595, 814
Hazim Nehhar 114, 118, 602, 603, 606, 611, 647, 777
Haziran Savaşı 376
Helle Thorning-Schmidt 268
Herman Van Rompuy 255
Heysem el-Malih 36, 63, 72, 84, 87, 91, 94, 100, 105, 109, 115, 118, 139, 156, 173, 181, 210, 231, 575, 598, 600, 601, 639, 644, 678, 679, 680, 681, 682, 698, 699, 742, 743, 755, 757, 795, 845
Heysem Menna 44, 50, 63, 73, 76, 88, 96, 127, 132, 142, 162, 171, 176, 177, 183, 192, 216, 218, 219, 235, 307, 318, 435, 487, 595, 596, 602, 606, 607, 610, 611, 612, 613, 614, 618, 619, 620, 625, 627, 628, 629, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 650, 678, 701, 860, 861, 866, 868
Heysem Rahme 587, 745, 897
Heysem Topalca 903
Hillary Clinton 58, 235, 255, 264, 267, 277, 278, 283, 289, 292, 323, 332, 415, 416, 419, 437, 450, 453, 460, 487, 489, 542, 640, 645, 658, 681, 703, 733, 734, 735, 738, 740, 752, 823, 923, 924, 1010
Hişam Merve 138, 745
Hizbullah 29, 35, 49, 50, 51, 63, 110, 145, 296, 298, 303, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 358, 361, 363, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 393, 417, 435, 443, 444, 446, 447, 448, 449, 456, 470, 471, 473, 495, 499, 524, 545, 547, 553, 557, 559, 570, 586, 619, 639, 675, 678, 701, 721, 722, 730, 734, 785, 791, 792, 796, 803, 807, 834, 835, 838, 902, 1019
Hizbullah el-Galibu 902
Hollanda 265, 280, 587, 678, 816, 835
Hoşyar Zebari 205
Hugo Chavez 145
Hula 319, 320, 500
Human Rights Watch 45, 57, 389, 953
Humus 52, 55, 67, 68, 69, 82, 86, 91, 122, 123, 125, 134, 170, 172, 178, 182, 188, 216, 217, 218, 223, 224, 226, 228, 251, 254, 259, 261, 266, 268, 294, 310, 311, 354, 367, 380, 384, 385, 413, 435, 458, 490, 533, 539, 545, 547, 550, 551, 553, 554, 609, 626, 635, 659, 665, 667,

670, 676, 704, 706, 707, 714, 715, 716, 762, 797, 807, 817, 831, 832, 833, 834, 843, 848, 856, 858, 859, 861, 873, 874, 875, 876, 880, 887, 888, 889, 890, 895, 899, 900, 905, 906, 907, 909, 914, 922, 938, 947, 948, 955, 958, 963, 964, 971, 972, 976, 980, 999, 1011, 1023, 1034, 1035
Humus Askerî Meclisi 905
Humus Kalkanı (Ketibe Dıra Humus) 905
Humus Türkmenleri 906
Hür Subaylar 404
Hüsameddin Farfur 689
Hüseyin Abdulhadi Muhammed 745
Hüseyin Abdullah 745
Hüseyin el-Avadat 117, 606, 607, 657
Hüseyin el-Harmuş 861
Hüseyin es-Seyyid 745
Hüseyin Halil 51
Hüsnü Mübarek 360, 396, 398, 443, 855
Huzeyfe el-Kasım 875

I

ılımlı Arap ekseni 527, 528
ılımlı muhalifler 515, 517, 548, 1022, 1023, 1024
Irai Brun 467
Irak 34, 68, 122, 129, 135, 148, 151, 152, 153, 160, 185, 186, 196, 205, 206, 207, 209, 249, 255, 271, 288, 305, 308, 309, 325, 330, 332, 339, 355, 359, 360, 363, 364, 366, 372, 375, 381, 382, 401, 404, 408, 424, 425, 433, 443, 444, 445, 451, 457, 461, 464, 472, 476, 481, 490, 493, 495, 501, 502, 504, 506, 507, 508, 512, 514, 516, 517, 528, 535, 544, 553, 557, 559, 620, 629, 638, 664, 668, 684, 685, 695, 719, 722, 761, 763, 764, 765, 778, 792, 803, 804, 807, 824, 825, 861, 882, 900, 930, 931, 933, 934, 935, 936, 939, 941, 942, 944, 947, 948, 949, 950, 965, 989, 990, 994, 1019, 1022, 1023, 1032
Irak el-Kaidesi 764, 765, 948
Irak İslâm Devleti 372, 502, 504, 507, 763, 764, 948, 949
Irak işgali 288, 355, 359, 425, 461, 476, 493, 695
Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi 824, 825
Irak modeline uygun müdahale ve devrim 514
Irak müdahalesi modeli 305
Irak Savaşı 364
Irak Temerrud Hareketi 401
Irak ve Şam İslâm Devleti 948, 1032
Irak-Şam İslâm Devleti 308, 490, 501, 502, 504, 506, 508, 516, 763, 764, 930, 936, 1022, 1023
Irbin 250, 254
Isam el-Attar 598, 718
IŞİD 303, 497, 501, 502, 504, 505, 506, 508, 516, 518, 543, 557, 559, 930, 931, 1022, 1023, 1024, 1028, 1033
Ivad Süleyman 761

İ

İbad er-Rahman Tugayı 1026
İbn Arabî 765, 831
İbn Teymiye Tugayları 895
İbn Teymiyye 765
İbrahim Ahmed 904
İbrahim Eyyub 876
İbrahim Karabacak 903
İbrahim Mecbur 877
İbrahim Miro 745, 776
İdlib 122, 167, 214, 223, 225, 241, 251, 254, 294, 311, 384, 453, 454, 458, 490, 669, 807, 812, 813, 848, 866, 880, 883, 895, 898, 900, 901, 907, 909, 910, 919, 921, 922, 934, 944, 945, 947, 950, 958, 959, 960, 961, 962, 964, 965, 966, 967, 968, 970, 971, 972, 980, 987, 1000, 1004, 1005, 1006, 1011, 1018, 1035

ikili angajman 431, 432, 512
İkinci Cenevre Konferansı 264
İlerici Sosyalist Partisi 51, 67, 584
ilkeli dış politika 398, 399
İlyas Debane 606
İlyas Verde 776
İmad Muğniye 368
İmadeddin Zengi Birliği 904
İmaduddîn Reşid 132, 166, 174, 175, 598, 632, 651, 653, 654, 684, 685, 686, 690, 701, 744, 803, 814, 916
İmam Gazâlî 765
İmam Zehebî Birliği 906
İmran ez-Zobi 327
İngiltere 51, 120, 135, 143, 156, 191, 251, 252, 255, 257, 261, 263, 276, 284, 287, 288, 289, 293, 295, 296, 297, 298, 301, 302, 304, 306, 308, 329, 339, 358, 370, 405, 420, 446, 453, 457, 461, 464, 467, 468, 470, 474, 477, 480, 481, 484, 486, 520, 521, 523, 525, 528, 529, 554, 559, 563, 565, 566, 646, 647, 664, 704, 727, 728, 737, 744, 749, 754, 755, 810, 924, 998, 1010, 1013, 1014, 1015, 1024
İngiltere Parlamentosu 477, 481
İnhal 251
İnsan Hakları Arap Komitesi 812
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 123
İnsan Hakları İçin Arap Örgütü 812
İnsan Hakları İçin İzleme Örgütü 812
İnsan Hakları Suriye Komitesi 47
İran 29, 38, 39, 48, 49, 110, 140, 145, 157, 183, 191, 268, 294, 296, 298, 299, 303, 304, 305, 316, 321, 323, 324, 325, 330, 331, 332, 340, 346, 347, 348, 350, 351, 352, 354, 356, 357, 366, 382, 399, 409, 410, 411, 417, 426, 427, 443, 444, 449, 469, 473, 475, 478, 481, 482, 519, 532, 555, 557, 559, 562, 563, 565, 586, 619, 620. 622, 623, 639, 641, 642, 650, 675, 684, 696, 700, 701, 722, 727, 730, 734, 748, 750, 751, 765, 777, 791, 792, 795, 796, 803, 807, 810, 834, 835, 838, 872, 889, 895, 927
İran Devrim Muhalızları 807, 889
İrlanda 329, 332, 338, 973
İsapınar 903
İslâm emirliği 621
İslâm İşbirliği Teşkilatı 269, 661
İslam Kılıcı Tugayı 1025
İslâm Konferansı Örgütü 74, 586
İslâm Online 101, 105
İslâm Ordusu 491, 504, 506, 509, 517, 968, 1021, 1024, 1025, 1030, 1034
İslâm Tugayı 423, 458, 490, 495, 496, 764, 880, 895, 935, 969, 964, 968, 969, 970, 978, 986, 1020, 1021, 1023, 1024, 1025, 1027
İslâm ve Demokrasi Araştırmaları Merkezi 692
İslâmî Amel Cephesi 725
İslâmî Cephe 299, 304, 306, 307, 308, 459, 474, 490, 497, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 514, 517, 518, 520, 524, 530, 531, 535, 764, 934, 958, 959, 1019, 1022, 1024, 1028, 1032
İslâmî Cihad 342
İslâmî Fecr Hareketi 958
İslâmî Kurtuluş Cephesi 458, 459, 489, 497, 505, 509, 764, 896, 958, 963, 964, 970, 977, 978, 1022, 1024, 1028
İslâmî Temeddün Vakfı 770
İsmail Hamo 824
İsmail Heniyye 346, 347, 348, 349, 351
İspanya 39, 51, 276, 329, 675, 804, 970
İsrail 30, 32, 34, 35, 37, 38, 39, 50, 110, 144, 145, 146, 152, 186, 282, 295, 297, 347, 349, 351, 352, 354, 355, 359, 362, 365, 366, 368, 370, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 399, 405, 406, 409, 431, 434, 435, 436, 439, 442, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 453, 455, 461, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 476, 477, 479, 480, 481, 482, 485, 486, 490, 513, 523, 524,

527, 539, 540, 544, 545, 547, 555, 559, 560, 562, 563, 576, 602, 619, 633, 634, 638, 640, 650, 696, 702, 704, 705, 706, 730, 760, 778, 803, 811, 829, 851, 913, 940, 941, 973, 1019, 1020, 1022, 1027, 1031
İsrail'in güvenliği 409, 434, 527, 539
İstanbul 72, 131, 160, 171, 172, 200, 204, 205, 208, 210, 211, 215, 218, 219, 231, 235, 244, 246, 249, 264, 265, 269, 270, 271, 272, 274, 275, 276, 277, 286, 287, 288, 291, 292, 293, 295, 330, 332, 340, 404, 427, 435, 437, 450, 462, 467, 518, 542, 550, 575, 576, 577, 578, 598, 599, 600, 601, 605, 632, 633, 638, 643, 644, 646, 647, 648, 649, 652, 653, 654, 655, 656, 662, 672, 673, 679, 680, 681, 684, 685, 686, 690, 691, 695, 699, 700, 703, 707, 711, 713, 725, 727, 728, 743, 744, 750, 755, 758, 764, 766, 773, 795, 801, 809, 814, 815, 823, 827, 836, 884, 894, 895, 916, 966, 974, 979, 980, 992, 998, 1002, 1030
İstanbul Konferansı 269, 916
İstanbul Platformu 576
İsveç 587, 657, 673, 992, 995, 1014
İşaret Raşid Tugayı 1025
İtalya 33, 34, 73, 76, 94, 100, 121, 185, 261, 276, 284, 287, 288, 289, 296, 298, 301, 329, 370, 554, 588, 616, 665, 672, 754
İyad ed-Dik 874
İyad el-Kudsî 776
İzzeddîn el-Kassâm Tugayı 351

J

Jacques Chirac 145
Japonya 280, 281, 445
Jay Carney 109, 229
Jeffrey Feltman 185, 408, 410, 414, 434, 435, 436, 693, 694
Joe Biden 235, 753
Joe Lieberman 58, 396, 409, 452, 500
John Kerry 56, 286, 288, 295, 298, 301, 337, 436, 441, 455, 460, 463, 479, 480, 483, 501, 527, 529, 532, 535, 539, 546, 564, 571, 754, 1012
John McCain 58, 409, 452, 468, 500
Jose Manuel Garcia-Margallo 675

K

Kadri Cemil 487
Kalamun 251, 380, 383, 545, 547, 548, 553, 1026
Kalamun Tugayları 1026
Kamışlı 91, 584, 773, 800, 801, 819, 823, 824, 928, 931, 932
Kanada 51, 52, 654, 806
Kanakir 251
Kasım Sadeddin 327, 874, 875
Kataana 888
Katar 74, 75, 96, 111, 135, 143, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 154, 155, 156, 157, 158, 160, 161, 163, 164, 165, 168, 171, 172, 174, 176, 177, 184, 196, 200, 201, 202, 203, 205, 206, 207, 208, 209, 211, 212, 225, 227, 230, 231, 232, 234, 235, 238, 241, 242, 243, 244, 245, 247, 250, 252, 254, 255, 264, 266, 269, 271, 275, 276, 282, 283, 284, 287, 288, 289, 291, 292, 295, 296, 297, 298, 299, 301, 308, 324, 325, 339, 342, 343, 344, 346, 350, 351, 364, 387, 388, 398, 400, 404, 407, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 418, 421, 423, 435, 436, 443, 444, 450, 451, 452, 453, 455, 459, 461, 462, 464, 465, 467, 470, 471, 472, 479, 487, 488, 489, 494, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 507, 508, 509, 512, 517, 518, 522, 523, 531, 542, 544, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 569, 602, 609, 624, 625, 628, 638, 640, 641, 643, 647, 653, 671, 672, 720, 733, 735, 738, 741, 743, 744, 745, 746, 747, 757, 758, 760, 766, 771, 773, 777, 780, 795, 844, 851, 878, 884, 893, 897, 905, 913, 917,

920, 924, 925, 926, 946, 951, 973, 974, 992, 994, 997, 998, 999, 1000, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006, 1007, 1012, 1013, 1024, 1030, 1034
Kâtib el-Mustafa 903
Kays Katatane 877
Kefer Batna 78
Kefer Susa 56, 345, 841, 842
Kemal Lebvanî 686, 687, 689, 744, 756, 899
Kerri-Ann Jones 746, 748
Kobani 827, 928, 932
Kofi Annan 269, 270, 271, 272, 274, 309, 310, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 526, 623, 778, 797, 827
Koichiro Gemba 281
komşularla sıfır sorun 146, 398, 399, 442, 444
Komünist Eylem Birliği 620
Komünist İşçi Partisi 46, 606, 618, 798
köprü rolü 399
Körfez İşbirliği Konseyi 144, 153, 186, 207, 245, 269, 395, 558, 743
Körfez İşbirliği Ülkeleri 151
Körfez Savunma Kalkanı 39, 565
Körfez ülkeleri 61, 151, 184, 193, 247, 261, 291, 324, 400, 453, 457, 474, 479, 611, 625, 641, 924, 997, 1015
Kosova 238, 596, 629, 912, 973
Kral Abdullah 242, 243, 262, 350, 555, 556, 562, 563
Kudüs 348, 349, 355, 357, 373, 629
Kuneytıra 58, 684, 685, 816
küresel cihad 934
Kürşat Tüzmen 424
Kürt Azadi Partisi 585
Kürt Demokrat Eşitlik Partisi 824
Kürt Demokratik Birlik Partisi 824, 825
Kürt Demokratik Parti 824
Kürt Demokratik Siyasî Birliği 825
Kürt Demokratik Ulusal Partisi 824
Kürt Demokratik Vifak Partisi 824
Kürt Demokrat Parti 585
Kürt Gelecek Hareketi 800
Kürt Gençliği Platformu 585
Kürt Girişimi 103
Kürt Halk Birliği Partisi 800
Kürt İlerici Demokrat Parti 585
Kürt İlerici Sosyalist Partisi 584
Kürt İntifadası 819
Kürt Konseyi 674
Kürtler 78, 81, 103, 583, 584, 585, 587, 589, 638, 655, 675, 771, 789, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 826, 901, 931
Kürt Müstakbel Akımı 585
Kürt Müstakbel Hareketi 99, 103, 801
Kürt Sol Parti 584, 585
Kürt Sol Partisi 103, 606, 824
Kürt Ulusal Girişimi 103
Kürt Ulusal Konseyi 823, 824, 825, 826, 929
Kurtuluş ve Yapılandırma Hareketi 686, 814
Kürt Yüksek Komitesi 826
Kusayr 251, 297, 373, 378, 379, 380, 383, 393, 449, 473, 474, 475, 479, 485, 524, 547, 553, 714, 906, 938, 991, 1019
Kuveyt 97, 105, 109, 148, 155, 170, 186, 194, 196, 203, 207, 217, 263, 276, 339, 347, 558, 587, 625, 701, 724, 726, 787, 890, 893, 941, 993, 1002
Kuzey Faruk Tugayları 1033, 1034
Kuzey İrlanda 338
Kuzey Kalkanı Tugayı 922

L

Lahey 280, 586
Lama Atassi 579, 594, 704, 811, 812
La Règle du Jeu 594
Laurent Fabius 283, 284, 1013, 1014
Lavrov-Kerry anlaşması 482, 484
Lazkiye 39, 52, 53, 54, 55, 67, 68, 69, 71, 74, 77, 122, 188, 458, 490, 545, 618, 708, 715, 778, 785, 814, 816, 818,

832, 834, 902, 903, 910, 934, 958, 976, 978, 1024
Le Monde 595
Leon Panetta 465, 1002, 1010
Leyla Şeyhli 743
Li Baodong 256, 258
Libya 29, 35, 36, 38, 57, 58, 59, 62, 63, 70, 93, 98, 125, 129, 134, 135, 144, 146, 153, 165, 175, 176, 180, 192, 193, 196, 207, 210, 211, 216, 219, 224, 238, 240, 244, 245, 246, 248, 249, 250, 255, 271, 274, 289, 290, 291, 304, 353, 354, 358, 361, 365, 372, 379, 384, 385, 395, 397, 399, 403, 404, 406, 408, 412, 414, 416, 425, 432, 433, 447, 450, 451, 453, 457, 467, 473, 492, 493, 494, 511, 512, 514, 528, 534, 552, 560, 561, 565, 566, 579, 609, 614, 615, 625, 628, 629, 631, 643, 644, 648, 662, 663, 668, 673, 682, 683, 685, 693, 696, 733, 788, 793, 802, 807, 810, 812, 837, 838, 855, 856, 859, 876, 881, 912, 913, 916, 917, 933, 934, 937, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 978, 998, 1001, 1005, 1016, 1017
Libya devrimi 395, 397, 561
Libya formülü 493
Libya isyanı 146
Libya modeli 211, 290, 304, 384, 404, 467, 693, 856
Libya senaryosu 207, 609
Libya Ulusal Geçiş Konseyi 662
Lieberman 58, 396, 409, 452, 469, 500
Liva' Anedan 983
Liva' Ceyşu Muhammed 983
Liva' el-Baz 983
Liva' el-İslâm 491, 983
Liva' el-Umme 883, 970, 972, 973, 974, 976
Liva' Nasr 983
Liva' Sultan Muhammed 983
Luay Safî 529, 533
Lübnan 32, 33, 34, 35, 39, 51, 67, 83, 122, 128, 145, 151, 184, 185, 187, 188, 201, 205, 206, 207, 246, 264, 297, 329, 342, 347, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 359, 360, 362, 366, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 380, 381, 382, 383, 414, 434, 435, 444, 446, 450, 451, 461, 473, 479, 481, 485, 498, 524, 545, 547, 553, 568, 570, 617, 636, 637, 639, 679, 684, 693, 694, 696, 702, 704, 725, 782, 785, 787, 790, 791, 792, 798, 800, 806, 807, 815, 817, 835, 866, 881, 890, 891, 895, 909, 920, 933, 936, 937, 938, 941, 942, 989, 990, 991, 997, 1000, 1002, 1007, 1009, 1017, 1031
Lübnan direnişi 372, 461
Luey el-Atassi 697
Luey el-Mikdad 300, 507, 509, 1012, 1026, 1035
Luey Hüseyin 46, 97, 117, 122, 134, 591, 650, 786, 787, 798, 799
Luey Safî 165, 647, 1030
Luey Zobî 873, 875
Lyall Grant 258

M

Maan Avadat 44
Maarrat en-Numan 251, 960
Mahir Esed 69, 119, 126, 578, 807, 816, 857, 864
Mahir Naimî 251, 878, 888, 911, 920, 921
Mahmud Abbas 222, 352
Mahmud Abdülkadir Ramazan 701
Mahmud Ahmedinejad 145, 157, 330, 331, 409
Mahmud Mer'î 95, 97, 313, 316
Mahmud Süleyman 904
Mahmud Zahar 343, 351
Makran bin Abdülaziz 206
Malezya 623
Malik el-Abde 127, 811, 859, 860, 890, 992
Malik el-Kurdî 240, 254, 872, 877, 884, 910, 911, 920

Manaf Talas 777
Marada Hareketi 51
Marah Bekaî 645
Marakeş 265, 281, 282, 286, 292, 293, 749, 750
Marksist Sol Topluluğu 606, 618
Mark Toner 74, 101, 655
Martin Dempsey 480, 481, 1010
Maryland Üniversitesi 31, 145
Mavi Marmara olayı 146
Mazin Şeyhanî 958, 963
Mazin Zin 877
Mazlumder 576, 577, 598
Meclis-i Şura 956
Mehdi el-Haratî 970, 971, 972, 973, 974
Mehdî Ordusu 807
Meir Dagan 110
Memduh Colha 903
Me'mûn el-Humsî 52, 64, 65, 98, 123, 179, 579, 583, 644, 806, 807
Menhal Barış 709
Merc el-Sultan radar üssü 453
Mervan Haco 745
Mervan Hadid 716, 717
Mervan Hamınade 435
Meşal Temmo 99, 122, 601, 800, 801, 820, 823, 824
Mescid-i Aksa 348
Mesud Barzanî 664, 824, 825, 826
Metin Ekinci 979
Michael Oren 447
Michel Chossudovsky 1017
Mihail Bogdanov 336
Milhem Derubî 100, 178, 353, 579, 581, 586, 594, 595, 596, 597, 613, 635, 647, 648, 723, 728, 730, 745, 897
Mirsad 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 51, 52, 53, 58, 65, 90, 94, 99, 214, 216, 221, 225, 233, 385, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 493, 494, 495, 500, 681, 707, 726, 779, 786, 789, 799, 801, 806, 848
Mişel Aun 33
Mişel Eflak 697
Mişel Kilo 55, 97, 107, 111, 117, 121, 122, 142, 166, 579, 590, 606, 649, 650, 654, 744, 756, 773, 774, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 799, 800
Mişel Süleyman 639
Misgal Batiş Naimî 920, 921
MİT 68, 404, 452, 468, 689, 868, 870, 871, 1002
Mitt Romney 415, 701
Mısır 29, 30, 31, 32, 33, 35, 38, 39, 40, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 67, 70, 95, 140, 144, 145, 146, 152, 153, 157, 163, 174, 184, 186, 207, 209, 210, 228, 233, 238, 251, 276, 280, 284, 287, 288, 289, 296, 298, 301, 304, 310, 329, 339, 344, 347, 349, 351, 352, 353, 354, 358, 361, 366, 384, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 410, 411, 416, 443, 451, 467, 479, 481, 511, 527, 528, 558, 559, 560, 561, 562, 564, 565, 616, 620, 623, 628, 635, 638, 656, 664, 665, 679, 680, 681, 683, 685, 693, 701, 702, 704, 707, 715, 717, 726, 733, 746, 749, 756, 771, 777, 779, 801, 806, 832, 849, 855, 856, 898, 912, 933
Mısır devrimi 146
Mısır ordusu 402
Modernite ve Demokrasi Partisi 73
Molla Mustafa Barzanî 827
Montrö 308, 522, 527, 532
Moralez 258
Moskova 253, 256, 262, 297, 313, 314, 318, 319, 325, 330, 333, 337, 412, 427, 428, 434, 437, 440, 479, 484, 526, 549, 608, 622, 663, 664, 674, 692, 703, 708, 751, 753, 779, 785, 799, 812, 863, 978
Mossad 110, 406, 468, 469, 470
Muahmmed Genç 904
Muammer Kaddafi 62, 93, 360, 644, 683, 810, 934, 970, 1016
Muaviye Tugayı 888, 899, 900

Muaz bin Cebel Tugayı 1025
Muaz el-Hatib 285, 286, 287, 288, 293, 294, 455, 640, 677, 697, 747, 748, 750, 751, 752, 753, 755, 757, 758, 759, 764, 765, 766, 770, 771, 772, 850, 923, 927, 982, 983
Mübarek 179, 360, 396, 398, 443, 638, 855
Mücahidîn Ketibeleri 1026
Mücahidîn Şura Konseyi 1034
Mudarrat Tugayı 1025
Mueyyed Gazlan 745
Muhaberât 627
Muhafazakar Parti 112, 1015
Muhammed Abdullah 74, 93, 598, 645, 646, 756, 814, 903
Muhammed Ahmed Mustafa Dabi 211
Muhammed Ahmed Ubeyd 745
Muhammed Ahmed Zobi 587
Muhammed Alluş 964, 977
Muhammed Amr 664
Muhammed Arifî 993
Muhammed Avad 830, 902
Muhammed Bessam Yusuf 745
Muhammed Dib Cacî 718
Muhammed ed-Dagim 745
Muhammed ed-Duhayk 1035
Muhammed el-Abdullah Tugayları 966
Muhammed el-Ammar 606
Muhammed el-Arur 834, 838
Muhammed el-Barrak el-Melhem 78
Muhammed el-Buazizi 855
Muhammed el-Half Tugayları 966
Muhammed el-Hamid 715, 717, 875
Muhammed et-Tahavî 944
Muhammed Habbo 588
Muhammed Hac Abdullah 745
Muhammed Halid Henus 77
Muhammed Hammo 584
Muhammed Hüseyin Hac Ali 917, 918, 924
Muhammed İdlibî 310
Muhammed İsmail 117
Muhammed Kâmil Amr 163, 746
Muhammed Karkutî 104, 594
Muhammed Kutub 620
Muhammed Mehdi Akif 726
Muhammed Mer'i 608, 611
Muhammed Muflih 891
Muhammed Murad el-Haznevî 579, 583
Muhammed Mursî 329, 396
Muhammed Musa 606, 824
Muhammed Musallat 77
Muhammed Mustafa Miro 62
Muhammed Rahhal 807, 809, 861, 862
Muhammed Rifaî 126, 857
Muhammed Şamî 709, 955
Muhammed Sarminî 161, 200, 330, 654, 742, 898, 1011
Muhammed Seyyid Rasas 606
Muhammed Süleyman 904, 905
Muhammed Sürur Zeynelabidin 967, 994
Muhammed Tabşî 726
Muhammed Talas 875
Muhammed Tallal Bazarbaşî 958
Muhammed Tayfur 576
Muhammed Velid 745
Muhsin Bilal 51
Muhyiddîn İsâ 591
Muhyiddîn Lazkianî 89, 124, 131, 178, 233, 237, 579, 583, 789, 809
Muhyiddîn Şeyh Ali 824, 825
Muna Atassi 49
Munir el-Bitar 606, 607
Munir Gadban 718, 752
Munsif el-Marzukî 261, 620
Munzir Haddam 140, 590, 607, 608, 610, 614
Munzir Mahus 708, 748
Murabitûn Tugayı 1026
Murad Medelci 163, 188, 205, 206
Mürşid el-Halid 1034
Mus'ab bin Umeyr Tugayı 458, 490, 958
Mûsâ Ebû Merzûk 343, 350, 351, 353
Müslimîn Tugayı 1025

Müslüman Alimler Birliği 149, 150, 637
Müslüman Kardeşler 46, 57, 63, 72, 73, 76, 94, 98, 99, 100, 102, 105, 108, 113, 114, 116, 124, 134, 138, 139, 146, 158, 161, 178, 217, 234, 237, 246, 253, 351, 353, 397, 398, 400, 511, 522, 531, 551, 557, 558, 559, 576, 579, 580, 581, 582, 583, 586, 587, 588, 589, 594, 595, 596, 597, 598, 613, 620, 634, 635, 637, 638, 639, 641, 646, 648, 650, 652, 653, 655, 656, 664, 666, 677, 684, 689, 700, 707, 709, 710, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 744, 749, 752, 762, 789, 790, 795, 796, 803, 808, 809, 812, 822, 871, 883, 890, 893, 894, 896, 897, 898, 899, 914, 924, 926, 929, 939, 967, 975, 1000, 1029, 1032, 1034, 1035
Mustafa Abdulcelil 662, 970, 974
Mustafa Cuma 824
Mustafa Dabi 211, 218, 219, 223, 228, 229, 233, 234, 237, 241, 242, 249, 251
Mustafa Diranî 376
Mustafa Emin 903
Mustafa eş-Şeyh 898, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 920, 924, 951
Mustafa Oso 824
Mustafa Sabbağ 760, 761, 766, 772
Mustafa Şeyh 422, 423, 914
Mustafa Sıbâî 620, 715, 718
Mustafa Talas 62, 820, 889, 890
Müstakbel Hareketi 99, 103, 801
Musul 372
Muti el-Batin 627, 647

N

Naci Itrî 68, 76
Naci Tayyara 708
Nahda 396, 558, 561, 638
Nasır bin Süleyman el-Ömer 49
Nasreddin İbrahim 824
NATO 145, 212, 232, 255, 290, 324, 357, 365, 379, 395, 397, 399, 406, 415, 423, 425, 426, 445, 471, 473, 481, 613, 629, 630, 631, 643, 644, 649, 688, 695, 696, 705, 758, 771, 837, 838, 856, 881, 915, 981, 998, 1017
NATO müdahalesi 397, 630
Nava 251
Nebih Berri 51
Nebil Arabî 129, 152, 154, 155, 157, 159, 160, 164, 170, 180, 181, 182, 183, 184, 188, 189, 193, 199, 201, 202, 204, 205, 206, 208, 209, 215, 221, 229, 230, 236, 237, 238, 241, 245, 247, 252, 254, 261, 295, 309, 310, 327, 345, 615, 682, 752
Nebi Şit 359
Necati Tayyara 706, 708, 816
Neccar Ebü Bekr 985
Necib Gadban 168, 179, 598, 663, 752
Necib Mikati 51
Nehru'l- Barid 895, 989, 990, 991
Nekbe 347
Neşet Muhammed 824
Netanyahu 38, 448, 469, 545
Nevfel ed-Devalibî 887
Nevruz 77
Nevvaf el-Beşir 686, 689, 690, 691, 814
New York Times 211, 230, 231, 291, 404, 406, 407, 411, 437, 452, 461, 469, 472, 494, 541, 566, 702, 801, 881, 924, 995, 998, 999, 1002, 1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 1009, 1015, 1016, 1017
Nezir Hakim 745
Nicolas Sarkozy 264, 265, 704
Nidal el-Hac Ali 966
Nidal Halid Aşur el-Aşa 991
Nikola Sarkozi 135
Nikolay Miladenov 82
Nimeti Koruma Derneği 842
Nureddin el-Atassi 697
Nureddin Zengi Tugayları 892, 903, 1023, 1033

Nureddin Zengi Müfrezesi 892, 1033
Nuri el-Malikî 209, 401, 730
Nur Tugayları 880
Nuru'l-İslâm Tugayları 895, 1023
Nuru'ş-Şam televizyonu 80
Nusra Cephesi 128, 214, 292, 299, 300, 303, 345, 423, 436, 440, 454, 455, 457, 458, 459, 474, 490, 491, 495, 502, 504, 508, 515, 548, 570, 627, 707, 741, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 804, 862, 892, 896, 919, 924, 926, 930, 935, 937, 938, 940, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 960, 961, 962, 967, 977, 980, 982, 986, 987, 988, 990, 1010, 1012, 1017, 1020, 1022, 1023, 1024, 1035

O

Obama yönetimi 409, 425, 435, 436, 451, 452, 476, 483, 494, 555
Ofir Gendelman 38
Okab Sakr 890
Orta Doğu Enstitüsü 692, 731
Osman Budeyvî 776
Osman Karahan 979, 980

Ö

Öfke Günü 31, 32, 41, 44, 844
Ömer Abdulhakim 716
Ömer bin Abdulaziz Tugayı 1025
Ömer bin Hattab Tugayı 900, 1025
Ömer el-Beşir 148
Ömer İdlibî 709, 711
Ömer Muhtar Tugayı 975, 976
Ömer Osi 103
Ömer Şemsî 876
ÖSO Genelkurmayı 423, 489, 490, 496, 497, 498, 515, 522, 535, 804, 895, 896, 1020, 1027, 1028
Özgür Halep Şehir Konseyi 508
Özgür İslâm Ordusu 1034
Özgür Kürtler 583
Özgür Ordu Birleşik Komutanlığı 923, 924
Özgür Subaylar Hareketi 861, 863, 866, 868, 869, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 880, 887, 888, 919, 974
Özgür Suriye Devrimi Gençliği 644
Özgür Suriye Ordusu 119, 120, 121, 132, 135, 139, 141, 168, 170, 172, 174, 175, 180, 185, 190, 203, 211, 220, 221, 224, 226, 227, 230, 231, 233, 239, 240, 241, 250, 251, 253, 256, 273, 275, 285, 294, 299, 304, 386, 404, 408, 413, 418, 419, 423, 449, 454, 456, 457, 458, 466, 474, 486, 487, 488, 499, 503, 506, 514, 516, 542, 553, 609, 626, 627, 671, 672, 675, 676, 680, 683, 686, 691, 695, 704, 707, 722, 723, 735, 736, 742, 743, 760, 779, 804, 805, 811, 812, 814, 815, 835, 844, 848, 865, 868, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 890, 897, 898, 899, 900, 901, 903, 908, 910, 911, 912, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 923, 924, 925, 926, 927, 929, 931, 936, 942, 945, 950, 951, 954, 955, 956, 957, 961, 964, 966, 970, 975, 983, 985, 995, 996, 998, 999, 1000, 1001, 1002, 1006, 1009, 1011, 1012, 1013, 1017, 1018, 1022, 1024, 1026, 1033
Özgür Suriye Ordusu Yüksek Askerî Komuta Konseyi 285
Özgür Türkmenler 907
Özgür Ulusal Topluluk 817
Özgürlük Filosu 596

P

Pakistan 258, 372, 933, 937, 940, 942, 982
Paris Konferansı 278, 594, 595, 596, 597, 635, 728, 811, 812
Paulus Yazıcı 759
Pekin 256, 608, 672
Pentagon 371, 480

Peter Wittig 257
Philip Luther 73
PJAK 928
Politika Çalışmaları Enstitüsü 702
Portekiz 258, 662
Putin 268, 293, 295, 320, 325, 426, 427, 428, 437, 468, 479, 549
Putin-Obama zirvesi 295, 468

R

Rabil Esed 47
Rahman Şehitleri (Şuhedâ er-Rahman) 905
Rahmo Hûseyin 588
Rakka 133, 188, 459, 763, 764, 804, 906, 947, 956, 959, 1024
Ramazan el-Bûtî 132, 639, 829, 850, 851
Rami Abdurrahman 53, 90, 94, 99, 214, 233, 606, 801
Rami Mahluf 44, 806
Rankus 251
Raphaël Lefèvre 893
Ra's el-Ayn 930, 931
Raşid Ebû Abduh 966
Rastan 174, 251, 388, 389, 626, 693, 803, 858, 859, 864, 872, 873, 874, 875, 889, 890, 1034
Razan Zeytune 75, 95, 100, 709
Reca Nasır 115, 166, 181, 192, 606, 607, 609, 652
Recep Tayyip Erdoğan 32, 50, 110, 145, 158, 409, 437, 973
Redif Hareketi 873, 875
Refik Abdusselam 267
Refik Harirî 34, 35, 38, 444, 790, 815, 835, 861
Reform Hareketi 78
Ricalullah el-Ahrâr (Allah'ın Özgür Adamları) 907
Ricalullah Tugayı 874, 875
Richard Spencer 530, 938, 940
Ridor Halil 927, 928, 930
Rifaî Carnii 56, 838, 839, 841
Rima Felihan 533, 709, 710, 744
Rim Türkmanî 756
Riyad Esad 119, 120, 170, 189, 190, 220, 224, 231, 240, 253, 316, 317, 320, 404, 487, 488, 549, 722, 727, 812, 868, 869, 871, 876, 877, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 908, 909, 910, 911, 915, 916, 918, 920, 924, 951, 974
Riyad Hicab 77, 420, 708, 737, 744, 757, 816, 969
Riyad Seyf 88, 285, 420, 421, 422, 489, 647, 652, 674, 677, 686, 709, 737, 738, 739, 740, 741, 743, 744, 746, 760, 767, 769, 770, 772
Riyad Seyf Girişimi 489, 746
Riyad Şukîa 46, 72, 105, 139, 161, 253, 531, 576, 581, 597, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 726, 729, 730, 795, 871
Riyad Turk 317, 796, 797, 798
Riyad Türk 686
Rıdvan Badinî 594
Rıdvan Ziyade 66, 69, 73, 84, 109, 151, 210, 238, 579, 598, 613, 645, 646, 648, 663, 692, 693, 694, 695, 741, 743, 744, 756
Rıfat Esed 789, 871
Robert Fisk 126, 857
Robert Ford 307, 340, 419, 489, 518, 536, 562, 570, 646, 736, 741, 746, 748, 753, 1000
Robert Gates 56, 527, 564
Rojava 931, 932
Rojava Genel Yönetimi Kurucu Meclisi 931
Roma Konferansı 285, 286, 753, 754
Roza Ebû Ali Yasin 606
Ruanda 309
Rüstem Gazalî 43

S

S-300 füzeleri 379, 449, 524
Sa'd bin Ebû Vakkas Tugayı 1034
Sa'd Harirî 127, 435, 443, 444, 696, 860

Saad Harirî 187, 231, 368, 881
Sabunî 576
Saddam Hüseyin 364, 424, 464, 517, 548, 719, 819
Saddam Hüseyin Tugayı 899, 900
Sadr Hareketi 685, 730
Sadreddîn Beyanunî 57, 63, 73, 102, 108, 113, 116, 124, 158, 217, 511, 587, 588, 594, 597, 700, 718, 719, 723, 726, 731, 744, 789
Safvan Akkaş 334
Sahabe Tugayları 969
Sahil Cephesi Tugayı 1026
Said Lahdo 745
Said Ramazan el-Bûtî 639
Saint Petersburg 477
Sair el-Vakkas 955
Sakba 250, 251
Salah Bedreddîn 579, 583
Salah Berdavil 222, 350
Salah el-Arurî 344
Salah el-Bitar 697
Salaheddin Tugayı 877
Salih Keddo 584
Salih Müslim 606, 824, 827, 828, 930, 932
Salim Monim 595
Salkin 251
Sami Ebû Zuhrî 344
Sami el-Kurdî 321
Sanameyn 52, 57, 889
Sarmin 251, 955
Saydnaya Hapishanesi 53, 934, 935, 965, 968
SDG 995, 996
Selefî İslâm 893
Selefîler 625, 898, 937, 938
Selim Abdülaziz el-Meslet 745, 766
Selim İdris 292, 405, 423, 457, 459, 474, 487, 489, 499, 507, 544, 804, 805, 883, 887, 896, 921, 923, 924, 925, 926, 927, 957, 978, 1010, 1012, 1013, 1024, 1026, 1033
Semir Ayta 606, 777
Semir Caca 368
Semir el-Başa 77
Semir Kuntar 376
Semir Neşşar 111, 123, 165, 180, 200, 216, 231, 232, 234, 317, 632, 653, 695, 696, 745, 815, 884
Sennan Hatahat 745
Sergey Lavrov 191, 237, 283, 307, 313, 323, 330, 332, 428, 437, 479, 483, 521, 549, 664, 674, 751, 777
Seyyid Hasan Nasrallah 51, 639, 678, 721
Seyyid Kutub 620
Sıddîk Tugayı 1025
Silvan Şalom 448
Sipan Hemo 927
Sivil değişim 621
Sivil Toplumu Canlandırma Komiteleri 800
Sivil Toplumu Kalkındırma Komiteleri 606
Sivilleri Koruma Kurulu 897, 898, 899
siyasal İslâm 893
siyonist proje 374
Soğuk Savaş 144, 405, 409, 470, 472, 475, 482, 512, 518
Somali 295, 332, 372, 405, 408, 439, 621, 933, 944, 946
Sorbonne Üniversitesi 667
Sosyalist Arap Demokratik Birliği Partisi 609, 616
Sosyalist Birlik Hareketi 616
Sosyalist Birlik Partisi 95, 124, 606
Sosyalist İttihadcılar Hareketi 689
Srebrenica Katliamı 309
Stephen Crouch 687
Subhi Hadidî 595
Sudan 148, 151, 163, 207, 212, 222, 344, 369, 445, 629, 916
Suheyr Atassi 29, 32, 76, 94, 107, 111, 124, 162, 644, 645, 697, 698, 713, 714, 744, 756, 760, 766, 772

SUK 265, 269, 614, 812, 885, 953, 992, 993, 994, 995
Sukur eş-Şam 299, 300, 423, 458, 459, 474, 490, 495, 496, 497, 506, 517, 764, 896, 899, 926, 935, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 970, 977, 1020, 1023, 1028, 1030
Sukur et-Turkmen 903
Sultan Abdülhamid Birliği 905
Sultan Abdülhamid Tugayı 904
Sundus Süleyman 595
Suriye Arap Ordusu Özgürler Hareketi 863
Suriye Araştırmaları Derneği 692
Suriye Baharı 305
Suriye Birleşik Bloğu 189
Suriye Cumhuriyet Muhafızları 254
Suriye Değişim Hareketi 118
Suriye Demokratik Kürt Partisi 824
Suriye Demokratik Ulusal İttifak 141
Suriye Destek Grubu 909, 995
Suriye Devletini Kurma Hareketi 756
Suriye Devrimciler Cephesi 1034, 1035
Suriye Devrimcileri Ortak Komutanlığı 805
Suriye devrimi 127, 140, 289, 290, 308, 436, 470, 522, 527, 550, 630, 650, 687, 697, 764, 769, 785, 859, 867, 959
Suriye Devrimi Genel Kurulu 175, 179, 183, 189, 233, 388, 689, 697, 713, 755, 756, 941
Suriye Devrimi Koalisyonu 159
Suriye Devrimi Koordinasyonlar Birliği 233, 593
Suriye Devrimi Liderliği 236
Suriye Devrimi Mütevelli Heyeti 683, 743
Suriye Devrimi Yerel Koordinasyon Komiteleri 107, 125
Suriye Devrimi Yüksek Liderlik Konseyi 685
Suriye Devrimine Destek Ulusal Komitesi 793
Suriye Dostları Grubu Konferansı 269
Suriye Dostları Konferansı 266, 267, 270, 699, 754
Suriye dörtlüsü 623
Suriye Eylem Grubu 321
Suriye Halkının Dostları Grubu 279, 286, 301, 350
Suriye Halkının Evi 279
Suriye İçin Demokratik Değişim Konferansı İcra Kurulu 594
Suriye İçin İstanbul Buluşması 575, 576, 577, 728
Suriye İçin İstanbul Buluşması Konferansı 728
Suriye İnsan Hakları Örgütü 48, 52, 53, 90, 91, 92, 104, 216, 225, 233, 385, 393, 576, 578, 596, 678, 707, 728, 872
Suriye İnsan Hakları Savunma Derneği 87
Suriye İslâmî Cephesi 458, 459, 489, 490, 957, 961, 1020
Suriye İslâmî Kurtuluş Cephesi 458, 764, 958, 963, 964, 978
Suriye Komünist Partisi 676, 781
Suriye Kurtuluş Cephesi 458, 926, 964, 978
Suriye Kürt Demokratik İlerici Partisi 824
Suriye Kürt Demokratik Partisi 606, 824
Suriye Kürt Özgürlük Partisi (Azadî) 824
Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Koalisyonu (SMDK) 285, 422, 489, 522, 739, 771
Suriye Müslüman Alimleri Birliği 576
Suriye Stratejik ve Siyasî Araştırmalar Merkezi 692
Suriye Türkmen Hareketi 686, 814
Suriye Türkmen Kitlesi 902, 905, 906, 907
Suriye Ulusal Değişim Hareketi 814
Suriye Ulusal Girişimi 744

Suriye Ulusal Koalisyonu 87, 88, 139, 141, 169, 281, 282, 283, 284, 286, 287, 288, 289, 292, 293, 296, 299, 300, 301, 306, 333, 334, 336, 337, 338, 340, 378, 405, 415, 426, 436, 441, 448, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 462, 463, 479, 487, 488, 489, 490, 495, 496, 497, 501, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 514, 515, 516, 517, 520, 522, 523, 524, 525, 529, 530, 531, 532, 533, 535, 536, 537, 538, 539, 541, 542, 543, 544, 546, 549, 550, 553, 561, 562, 569, 570, 588, 611, 622, 632, 640, 675, 677, 683, 697, 698, 699, 707, 708, 709, 710, 713, 714, 728, 731, 740, 742, 745, 747, 749, 750, 752, 753, 755, 760, 761, 773, 764, 767, 770, 771, 772, 776, 817, 825, 850, 886, 896, 897, 921, 923, 924, 926, 927, 957, 966, 977, 982, 983, 984, 986, 988, 1011, 1012, 1013, 1016, 1019, 1020, 1023, 1024, 1026, 1027, 1028, 1029, 1030
Suriye Ulusal Konseyi 63, 65, 69, 131, 138, 160, 161, 162, 165, 166, 167, 170, 171, 172, 173, 174, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 193, 200, 204, 205, 208, 210, 211, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 224, 227, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 241, 244, 246, 249, 253, 265, 266, 267, 269, 270, 272, 273, 274, 275, 276, 278, 279, 291, 292, 312, 317, 322, 326, 327, 330, 340, 364, 366, 404, 408, 413, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 435, 453, 454, 462, 467, 487, 488, 489, 522, 529, 531, 538, 542, 546, 551, 569, 579, 580, 583, 605, 607, 609, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 627, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 636, 639, 640, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 670, 671, 672, 673, 674, 676, 677, 680, 681, 683, 685, 686, 688, 690, 691, 692, 695, 696, 698, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 713, 722, 726, 727, 731, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 751, 752, 762, 769, 770, 781, 782, 784, 793, 795, 796, 798, 799, 801, 809, 810, 811, 813, 814, 815, 816, 818, 823, 824, 825, 836, 837, 878, 884, 885, 886, 887, 897, 899, 910, 914, 915, 916, 923, 924, 942, 950, 952, 953, 966, 970, 974, 982, 983, 992, 996, 1005, 1009
Suriye Ulusal Konseyi Dış İlişkiler Komitesi 708
Suriye Ulusal Ordusu 914, 915, 916, 917, 918, 924
Suriye Ulusal Öğrenci Birliği 816
Suriye Yerel Koordinasyon Komiteleri 230, 645
Suriye'nin Dostları Grubu 135, 174, 268, 270, 271, 272, 282, 291, 387, 408, 423, 424, 425, 450, 476, 479, 515, 528, 647, 757
Suriye'ye Yardım Hareketi 595
Susan Rice 236, 255, 257
Suud el-Faysal 213, 243, 266, 301, 321, 499, 555, 562, 563, 664, 754, 997
Suudî Arabistan 39, 43, 49, 135, 140, 143, 148, 152, 153, 155, 156, 163, 172, 174, 184, 186, 187, 188, 192, 193, 202, 203, 206, 207, 211, 212, 213, 225, 227, 230, 238, 242, 243, 244, 247, 248, 250, 261, 262, 264, 265, 266, 269, 271, 275, 276, 284, 287, 288, 289, 291, 296, 298, 301, 304, 321, 324, 332, 338, 387, 399, 400, 407, 410, 411, 412, 413, 414, 418, 423, 450, 451, 452, 461, 464, 470, 477, 479, 486, 490, 494, 498, 499, 500, 503, 508, 509, 513, 517, 531, 623, 624, 625, 628, 634, 639, 641, 647, 664, 671, 672, 696, 726, 735, 754, 760, 766, 774, 775, 810, 815, 827, 832, 834, 844, 851, 855, 856, 866, 887, 905, 913, 917, 920, 933, 951, 992, 994, 997, 999, 1000, 1001,

1002, 1003, 1005, 1006, 1007, 1008, 1009, 1010, 1012, 1013, 1020, 1022
Suveyda 36, 50, 188, 922
Süleyman el-Hırakî 745
Süleyman el-Mukatile Tugayı 901
Süleyman Faranciye 51, 67
Süleyman Şah 904
Sünnet Ketibeleri 1026
Sünniler 150, 364, 443, 638, 771
Sykes-Picot 59, 289, 559, 560

Ş

Şakir el-Absî 989
Şam 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 41, 46, 56, 57, 61, 63, 67, 68, 69, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 91, 96, 97, 111, 120, 122, 130, 132, 135, 138, 139, 140, 141, 144, 146, 147, 149, 151, 152, 154, 155, 156, 158, 159, 160, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 175, 178, 179, 180, 187, 188, 193, 194, 196, 197, 204, 206, 207, 209, 210, 214, 215, 217, 221, 222, 224, 225, 231, 235, 239, 242, 244, 245, 249, 250, 251, 254, 255, 258, 262, 264, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 278, 291, 292, 294, 295, 299, 300, 304, 305, 307, 308, 311, 316, 319, 320, 324, 327, 328, 329, 331, 333, 334, 335, 340, 341, 343, 344, 345, 346, 348, 349, 350, 358, 361, 362, 378, 379, 380, 383, 385, 387, 388, 389, 403, 404, 406, 410, 411, 412, 414, 419, 420, 422, 423, 424, 426, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 458, 459, 463, 464, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 477, 479, 480, 483, 484, 485, 486, 488, 489, 490, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 499, 501, 502, 503, 504, 506, 508, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 519, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 540, 541, 544, 546, 547, 548, 552, 553, 554, 562, 564, 565, 566, 567, 570, 571, 572, 575, 579, 580, 590, 591, 593, 600, 605, 606, 607, 610, 613, 616, 618, 619, 620, 621, 623, 624, 630, 635, 643, 644, 648, 649, 650, 653, 655, 656, 657, 664, 666, 667, 668, 669, 673, 674, 676, 678, 679, 682, 684, 686, 687, 689, 690, 691, 692, 695, 696, 697, 698, 699, 701, 706, 711, 715, 717, 719, 723, 729, 736, 737, 739, 744, 748, 751, 752, 763, 764, 765, 767, 768, 769, 770, 772, 773, 774, 778, 779, 781, 785, 786, 787, 789, 792, 795, 796, 798, 800, 801, 802, 806, 810, 811, 819, 820, 822, 829, 830, 831, 834, 838, 839, 841, 842, 845, 846, 848, 849, 850, 851, 880, 889, 891, 896, 898, 899, 900, 906, 917, 926, 930, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 942, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 953, 954, 955, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 976, 977, 978, 979, 980, 982, 987, 989, 990, 996, 1000, 1001, 1002, 1003, 1014, 1018, 1020, 1022, 1023, 1024, 1025, 1027, 1028, 1030, 1032, 1034, 1035
Şam Deklarasyonu 31, 63, 73, 111, 178, 575, 579, 580, 613, 616, 618, 643, 648, 653, 655, 656, 664, 666, 668, 676, 687, 689, 690, 692, 695, 696, 698, 767, 769, 770, 774, 778, 779, 787, 789, 795, 796, 802, 849
Şam İnsan Hakları Araştırma Merkezi 692
Şam Üniversitesi 130, 235, 618, 620, 673, 676, 684, 686, 697, 711, 717, 719, 723, 785, 798, 802, 834, 838, 968
Şarku'l-Avsat 31, 32, 33, 37, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 63, 64, 65, 66, 68, 70, 71, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 103, 104, 105, 110, 111, 113, 114, 115, 118, 120, 123, 126, 130,

133, 134, 138, 139, 152, 153, 157, 158, 159, 161, 162, 163, 164, 165, 167, 168, 170, 180, 182, 183, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 196, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 213, 214, 215, 216, 218, 221, 224, 225, 228, 229, 230, 231, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 245, 246, 247, 248, 249, 251, 252, 253, 254, 261, 264, 280, 329, 330, 344, 345, 353, 474, 506, 507, 511, 575, 577, 578, 580, 581, 582, 583, 584, 586, 587, 589, 590, 594, 597, 598, 602, 605, 607, 614, 617, 645, 646, 647, 648, 649, 652, 653, 654, 655, 656, 663, 678, 681, 682, 685, 686, 687, 689, 690, 692, 697, 699, 700, 701, 703, 706, 708, 709, 710, 713, 719, 720, 722, 723, 724, 728, 742, 744, 754, 760, 768, 787, 790, 791, 792, 799, 800, 802, 806, 810, 812, 822, 826, 848, 855, 857, 858, 859, 863, 872, 877, 881, 884, 885, 886, 887, 889, 890, 897, 909, 910, 911, 917, 918, 919, 925, 930, 942, 958, 972, 977, 978, 983, 985, 997, 1011, 1012, 1025, 1029, 1030

Şebab Hareketi 946

Şebbiha 87, 204, 386, 836, 848, 962, 967

Şehadet Tugayları 880

Şehid Ali Yılmaz Birliği 904

Şehidlerin Evlatları Tugayı 900

Şelal Kedo 81, 103, 822

şer ekseni 34, 934

Şeren 903

Şerif Şehade 180

Şeyh Abdulganî Kassab 901

Şeyh Abdurrahman Kokî 830

Şeyh Abdülaziz bin Abdullah Âl-i Şeyh 998

Şeyh Abdülaziz bin Baz 834

Şeyh Adnan Arur 119, 179, 727, 815, 816, 833, 835, 836, 837, 838

Şeyh Adnan es-Sakka 830

Şeyh Ali 81, 822, 824, 825, 872, 873

Şeyh Beşir er-Rayes 830

Şeyh Cemal 824

Şeyh Ebû Abdullah 955, 1035

Şeyh Ebû Muaz eş-Şamî 976

Şeyh Ebû Munzir Şankıtî 942

Şeyh Ebû Ratib 963

Şeyh Ebû Süleyman 901

Şeyh Enes Ayrut 87, 847, 848

Şeyh Fahad Kake 830

Şeyh Fayez Aclonî 830

Şeyh Haccac Acemî 961

Şeyh Halid Tafur 830

Şeyh Halife bin Zayid Âl-i Nehyan 148

Şeyh Hişam Burhanî 830

Şeyh Kureyyim Racih 830

Şeyh Luey Zabî 843

Şeyh Mahmud Abdülaziz 830

Şeyh Memduh Cuneyd 830

Şeyh Muaz Ahmed el-Hatib 830

Şeyh Muhammed el-Hamid 715, 717

Şeyh Muhammed el-Yakubî 829, 831

Şeyh Muhammed Fayez Muhammed Avad 830

Şeyh Muhammed Hayr Serivel 830

Şeyh Muhammed Maşuk el-Haznevî 583

Şeyh Muhammed Murad el-Haznevî 579, 583

Şeyh Muhammed Raşid 830

Şeyh Muhyiddîn Hamada 830

Şeyh Nezir Mektebî 830

Şeyh Raid el-Corî 963

Şeyh Ratib en-Nablusî 829, 831

Şeyh Sabah el-Ahmed el-Cabir es-Sabah 148

Şeyh Said Dalvan 830

Şeyh Sariya er-Rifaî 79, 829, 830, 831, 842, 843

Şeyh Usame er-Rifaî 79, 830, 831, 838, 839, 840, 841, 842

Şeyh Yusuf el-Ahmed 49

Şeyh Ziyad Cezairî 830

Şiîler 150, 364, 371, 684, 771

Şimon Perez 473
Şişanî Tugayı 978
Şuheda Birliği 966
Şuheda Tugayları 926

T

Tafes 57
Taftanaz Askerî Havaalanı 958
Tağrid Haclî 776
Taha Mikati 51
Tahir Sadun Sifuk 824
Tâliat el-İslâm Hareketi 958
Tâliatu'l-Mukatile 716, 718, 808
Taliban 372, 621
Taliban rejimi 621
Tamir el-Hucce 42
Tamir Pardo 468
Tarık Haşimî 401
Tarık Sohta 903
Tarık Suveydan 834
Taybe 251
Tayyib Erdoğan 32, 50, 68, 96, 110, 145, 146, 158, 159, 399, 400, 401, 402, 409, 410, 411, 414, 415, 416, 423, 424, 427, 428, 431, 432, 433, 434, 437, 443, 444, 445, 446, 451, 462, 494, 498, 586, 639, 720, 733, 809, 973
Tayyib Tizini 114
Teâvun 620
Tedmur 251
Teğmen Abdullah Avda 1033, 1034
Tel Abyad 906, 930
Telbisa 251, 859
Tello 55, 666, 811, 955
Temmuz Savaşı 354, 357, 359, 361, 375, 376, 379
Temsilciler Meclisi 476
Terörle Mücadele Küresel Forumu 276
Tevhid el-İslâm Tugayı 1025
Tevhid Ordusu 458, 490, 958
Tevhid Tugayları 300, 423, 458, 474, 490, 496, 506, 517, 764, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 921, 925, 926, 940, 952, 958, 964, 982, 985, 986, 987, 988, 1020, 1023, 1025, 1026, 1027, 1032
Tevhid ve İman Tugayları 960
Teysir el-Hatib 947
Teysir Yusuf 877
The Times 67, 975, 1000
Thomas Hegghammer 935
Tibi Tizini 84
Tokyo 265, 280, 281
Tokyo Konferansı 281
Tommy Vietor 43
Trablus 662, 663, 837, 838, 937, 972, 973, 974, 989
Trinidad Jimenez 39
Tuğgeneral Abdulhamid eş-Şavî 922
Tuğgeneral Abdulmecid el-Eşter 921
Tuğgeneral Afif Süleyman 921
Tuğgeneral Ahmed Halid Berrî 922
Tuğgeneral Fatih Fahd Hassun 922
Tuğgeneral Hüseyin Kulliye 922
Tuğgeneral Zeki Ali Lulu 921
Tunus 29, 30, 33, 34, 57, 59, 61, 62, 63, 64, 67, 70, 72, 95, 135, 144, 145, 146, 207, 210, 222, 261, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 276, 289, 290, 291, 304, 349, 350, 353, 354, 358, 372, 384, 395, 396, 398, 399, 400, 403, 416, 433, 450, 451, 467, 494, 500, 511, 512, 528, 558, 560, 561, 565, 597, 620, 623, 635, 638, 639, 640, 662, 699, 704, 720, 733, 743, 832, 855, 856, 933, 978, 997
Türkmen Dağı Bölüğü 902
Türkmenler 585, 901, 902, 905, 907

U

Ubab Halil 752
Ubeyde Nahhas 178, 587, 588, 598, 632, 648, 653, 731, 745, 789
uçuşa yasak bölge 38, 156, 174, 175, 274, 278, 280, 406, 426, 447, 470, 643, 663, 685, 686, 691, 695, 696, 714, 758,

777, 799, 800, 804, 814, 815, 836, 882, 919, 998, 1015
Udi Adam 376
UKK 140, 169, 605, 607, 608, 609, 610, 611, 613, 614, 622, 639, 650, 828
Ulusal Diyalog Forumu Komitesi 686
Ulusal Diyalog İstişare Toplantısı 112
Ulusal Diyalog Konseyi 101
Ulusal Geçici Konsey 579, 650, 651, 653
Ulusal Girişim Kurulu 420, 737
Ulusal Hareket 685, 686
Ulusal İnsan Hakları Örgütü 812
Ulusal Koordinasyon Kurulu 50, 88, 107, 113, 122, 139, 140, 141, 162, 166, 167, 169, 170, 171, 176, 180, 181, 183, 184, 192, 194, 195, 199, 201, 202, 204, 213, 216, 218, 219, 234, 235, 244, 246, 253, 267, 307, 310, 313, 316, 317, 318, 327, 334, 421, 435, 487, 605, 606, 607, 609, 612, 613, 614, 615, 616, 618, 620, 623, 624, 633, 636, 639, 640, 642, 649, 652, 657, 665, 667, 669, 671, 674, 738, 747, 752, 756, 770, 777, 785, 787, 824, 826, 827, 828, 866, 919
Ulusal Kurtuluş Cephesi 31, 34, 123, 575, 726, 731, 789, 790
Ulusal Kurtuluş Hareketi 922
Ulusal Kurtuluş Konferansı 141, 575, 598, 599, 600, 601, 634, 635, 646, 669, 684, 699, 823
Ulusal Kürt Hareketi 606
Uluslararası Af Örgütü 52, 73, 92, 678, 692, 892
Uluslararası Araştırmalar Derneği 692
Uluslararası İlişkiler Fransa Enstitüsü 702
Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu 78
uluslararası koalisyon 271, 288, 512
uluslararası koruma 617, 629, 662, 694, 722
Uluslararası Medya Kalkınma Forumu 692
uluslararası savaş 375
uluslararası toplum 94, 132, 420, 422, 523, 525, 643, 656, 665, 737, 739, 741, 743
Umman 163, 264, 305, 339, 519, 558
Uri Rosenthal 280
Usame Cuneydî 890
Usame Hamdan 222
Usame Kadı 757, 903
Usame Kenan 906
Usame Muhammed 900
Usame Müncid 693
Usame Şerbici 745
Usbetu'l-Ensar 942
Uyanış Konseyleri 506, 507, 517, 518, 531, 544, 1019

Ü

üçlü müzakere sistemi 410, 411, 414, 415
Ümmet Tugayı 970, 972, 973
Ürdün 156, 205, 242, 256, 265, 276, 282, 284, 287, 288, 289, 293, 295, 296, 298, 301, 339, 341, 347, 350, 379, 406, 450, 451, 453, 457, 461, 470, 471, 472, 474, 481, 485, 536, 540, 544, 545, 547, 560, 561, 566, 567, 568, 610, 684, 688, 704, 707, 744, 803, 804, 815, 817, 831, 844, 846, 917, 920, 924, 933, 936, 937, 941, 954, 969, 989, 997, 1007, 1008, 1009, 1010, 1012, 1015, 1017, 1018, 1019, 1031
Üsame bin Ladin 940, 979
Üsame eş-Şihabî 944, 989
Üsteğmen Abdurrazzak Talas 859, 872, 888, 890

V

Va'dun Sadık 376
Vahid Sakr 177, 189, 756, 814, 815
Vail Hafız 115, 118, 159, 179, 587, 588, 598, 600, 601

Vail Hıdır Halaf 714
Vail Mirza 105, 647, 743
Vasil Şimalî 745
vekâlet savaşı 135, 144, 292, 295, 305, 308, 378, 387, 391, 404, 405, 408, 426, 429, 433, 446, 448, 450, 452, 453, 455, 461, 486, 496, 500, 509, 512, 513, 514, 522, 535
vekâlet savaşı yoluyla devrim 514
Velid Abdullah 876
Velid Bunnî 579, 600, 680, 699, 744, 756
Velid Canbolat 51, 67, 726
Velid el-Bunnî 698, 984, 988
Velid Muallim 39, 83, 89, 152, 153, 155, 164, 185, 190, 194, 199, 201, 204, 209, 248, 316, 343, 484, 532, 571, 656
Velid Saffur 576, 578, 587, 593, 596, 727, 728, 749, 755, 762
Velîd Saffur 104
Velid Tabatabaî 628, 893
Velid Zobî 776
Venezüella 145
Victoria Nuland 109, 181, 212, 593
Visal televizyonu 872
Vitali Çurkin 172, 255, 258, 314, 973
Vladimir Putin 426, 428, 437, 479

W

Washington 66, 74, 155, 168, 169, 170, 171, 191, 192, 212, 242, 271, 289, 292, 295, 305, 365, 407, 408, 409, 410, 412, 415, 416, 417, 419, 425, 434, 435, 436, 437, 439, 440, 441, 450, 451, 453, 455, 458, 460, 461, 462, 474, 475, 481, 499, 519, 527, 535, 536, 539, 540, 541, 543, 546, 547, 550, 554, 555, 556, 557, 562, 563, 564, 566, 567, 569, 570, 645, 692, 694, 695, 733, 734, 736, 741, 752, 753, 937, 945, 950, 994, 995, 996, 999, 1000, 1001, 1002, 1009, 1011, 1012, 1017, 1024, 1031, 1032, 1035
Washington Yakındoğu Politikaları Enstitüsü (WINEP) 1032
William Burns 336
William Hague 51, 255, 302, 664, 754, 1013, 1014, 1015
Winograd Komisyonu 376, 382

Y

Yahya Na'na 508
Yang Jie Chi 320, 672
Yarbay Hafız el-Farac 922
Yarbay Hüseyin Harmuş 404, 863, 865, 866, 867, 868, 880, 887, 908, 911
Yarbay Muhammed Abbud 923
Yarbay Muhedned Talla 923
Yarbay Mustafa Süleyman 966
Yasin Atlığoğlu 61
Yasin Neccar 776
Yasir Abdurabbih 222
Yasir Arafat 988
Yasir Kerz 985, 986
Yasir Neccar 983
Yasir Sadeddîn 107, 115
Yasir Tabara 647
Yasir Tayyara 654
Yavuz Sultan Selim 903
Yekiti 79, 81, 89, 102, 103, 118, 584, 588, 822, 824, 825
Yekiti Kurdistani 824
Yekiti Partisi 81, 89, 102, 103, 584, 588, 822, 824
Yemen 29, 70, 125, 134, 144, 146, 151, 160, 172, 184, 185, 207, 208, 211, 244, 245, 246, 248, 249, 264, 272, 291, 304, 353, 354, 358, 360, 361, 385, 395, 396, 399, 414, 415, 432, 493, 512, 514, 528, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 565, 566, 704, 719, 782, 855, 856, 933
Yemen devrimi 395, 558
Yemen formülü 207, 211, 493, 782
Yemen modeli 245, 249, 304, 385, 566
Yeni Hayat Hareketi 686, 814
Yeni Orta Doğu 357, 359, 364, 376

Yeni Orta Doğu Projesi 357, 359, 364
Yerel Koordinasyon Komiteleri 107, 125, 169, 214, 230, 242, 246, 645, 655, 666, 709, 713, 763
Yezid bin Muaviye Tugayı 899, 900
Yıldırım Beyazıt Tugayı 905
YPG 824, 826, 927, 928, 929, 930, 931, 1024
Yugoslavya 793
Yuhanna İbrahim 759
Yüksek Askerî Konsey 287, 507, 686, 761, 814, 902, 910, 911, 915, 1033
Yüksek Kürt Kurulu 141
Yüksek Şam Enstitüsü 80
yumuşak darbe 512, 514, 528
yumuşak devrim 512, 514, 528
Yusuf Ahmed 161, 187, 191
Yusuf bin Alevî 163
Yusuf el-Karadavî 149, 150, 637
Yusuf Faysal 824
Yusuf Hammud 874
Yusuf Melle 686, 814
Yusuf Nasır el-Avadat 619
Yüzbaşı Ahmed Arabî 858
Yüzbaşı Ammar Abdullah el-Vavî 920
Yüzbaşı İslâm Alluş 968

Z

Zahir Baybars Tugayı 903, 904
Zaman Muhammed Hareketi 1032, 1033
Zara'nın Özgür Askerleri 906
Zebadani 239, 250, 266, 367, 553, 686, 848, 1000
Zehran Alluş 503, 506, 507, 509, 935, 968, 978, 1024, 1032, 1035
Zekeriya Sakkal 777
Zekeriyya Ebû Yahya 966
Zekeriyya Sakkal 606
Zemelka 254
Zeyd bin Sabit Camii 79
Zeynelabidin bin Ali 360, 855
Zikar Tugayları 966
Zinnureyn Tugayları 880, 1025
Zivar el-Ömer 589, 822
Ziyad Şefik Ebû Hamdan 745
Ziyauddin Doğmuş 69, 579, 649, 814
Zubeyr bin el-Avvam Tugayı 1025
Zuheyr Salim 76, 99, 102, 138, 237, 581, 650, 728, 729, 730
Zuheyr Sıddık Tugayı 815, 816, 835, 861

Suriye'de Vekâlet Savaşı

Herhangi bir toplumsal ya da siyasal gelişmeyle ilgili olarak doğru ve sağlıklı bir politika üretebilmek, o gelişmeyle ilgili olarak sırasıyla nesnel verilere dayalı bir anlama, açıklama, tanımlama ve yönlendirme süreçlerinin izlenmesini gerektiriyor.

Ancak Suriye krizine yönelik tavırların, 'yönlendirme'den başlanarak ve ters sıra izlenerek belirlendiği görüldü.

Siyaset, medya ve din figürleri aracılığıyla analiz süreçleri tersine işletilerek oluşturulmak istenen algıdan duyduğumuz kuşku, bizi Suriye krizini nesnel verilerle anlama, açıklama ve tanımlama düşüncesine yöneltti ve elinizdeki kitap bu düşüncenin eseri olarak ortaya çıktı.

2011'den itibaren bölge ve Batı basınını ve muhaliflere ait sosyal medya hesaplarını sürekli olarak izleyerek, kitabın birkaç katı büyüklüğünde oluşturduğumuz arşiv, süreci anlama çabamıza kaynaklık teşkil etti.

Kitapta yer alan 3 binden fazla dipnotun da işaret ettiği izleme süreci sonunda Suriye krizine dair yaptığımız tanımı ise kitaba isim olarak belirlemeye karar verdik.

Üç ana bölümden oluşan kitabın birinci bölümünde başından beri Suriye'de yaşanan krizi, Şam'ın bu krizi yönetme tarzını, muhaliflerin buna yönelik tepkilerini, uluslar arası girişimleri anlattık ve bu süreçlerin analizlerini yaptık.

İkinci bölümde siyasî muhalif grupları, üçüncü bölümde de silahlı grupları örgüt ve liderleriyle tanıtmaya ve perspektiflerini yansıtmaya çalıştık.

önsöz yayıncılık

9 786055 030131
Fiyatı: ₺50